RR. PP. BARTHOLOMÆI MASTRII DE MELDULA ET BONAUENTURÆ...

Bartolomeo Mastri

Digitized by Google

R. P. BARTHOLOMÆI
MASTRII
DE MELDVLA

Ordinis Min. Conuent. Magiſtri

Tomus Quartus

CONTINENS DISPVTATIONES AD MENTEM SCOTI

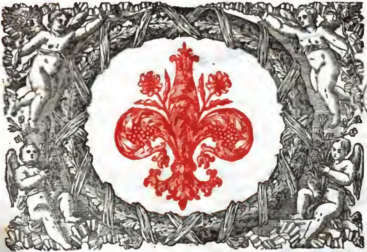
In duodecim Ariſtotelis Stagiritæ Libros

METAPHYSICORVM.

PARS PRIOR.

EDITIO NOVISSIMA A MENDIS INNVMERIS, quibus priores ſcatebant, repurgata.

BIBLIOTECA ROMA VITTORIO EMANUELE

HIC LIBER EST CONTIN... MARIAE ... EXCAL. ... AUG.

VENETIIS, Apud Nicolaum Pezzana. MDCLXXIIX.

SVPERIORVM PERMISSV, ET PRIVILEGIIS.

Digitized by Google

Ad Conventus Jesu M.e de Dioce
Ff. Discalc. S. Aug.ni

Digitized by Google

AD LECTOREM
AVTHOR.

BIBLIOTECA N. ROMA VITTORIO EMANUELE

POſt Philoſophicum opus iam editum, Metaphyſicam in-uulgo in duos tomos diſtributam: prodit nunc primus, ac ſine vlla cunctatione immediatè pòſt proditurus erat ſecundus; at quia Impreſſori nec vnus quidem ſupereſt tomus Logicus; ne opus Philoſophicum mutilum maneat, ac veluti ſine capite, cogitur Logicam recudere, antequam poſteriorem Metaphyſicæ partem imprimat. Quæſtiones hìc fuſiores habebis, quàm in Philoſophia, quia materia fœcundior, diſputandi campus apertior, Aduerſariorum occurſus frequentior, & Doctor ipſe ſubtilis, vt potè qui inter alias facultates, Metaphyſicam præcipuè profitebatur ad ingenij acumen exercendum, maiorem doctrinæ copiam ſuppeditat. Hìc Recentioribus occurro, qui in Metaphyſicam ſcripſerunt, vel me in opere Philoſophico impugnarunt, inter quos præcipuus eſt P. Poncius Scotiſta non minus recens, quàm eruditus, qui in ſuo Curſu Philoſophico me nomine ſuppreſſo pluries ſequitur, interdum verò nominatim inſequitur præſertim in Logica, & Phyſica; eius obiectionibus in Phyſica iam ſatisfeci in eiuſdem Phyſici tomi recuſione, licet breuibus, & ſuppreſſo obijcientis nomine, quia tomi moles apertam, & fuſiorem pugnam non mihi permittebat, qua etiam de cauſa neque modò in Logicæ recuſione admodum cum eo diſputando diffundar (niſi quantum poſtulabit reſpondendi neceſſitas) ſed totam cum eo exercitationem ad hunc Metaphyſicæ campum reſeruaui, vbi materierum diuerſitas occaſionem ſæpè præſtabit eius placita expendendi, ac mea tuendi iam aſſerta in Logica, & Phyſica. Demum ex antiquioribus Aureolo præſertim reſpondere nitor, vtpotè qui in Metaphyſicis acutiſſimus fuit, & principia iecit omninò contraria principijs noſtri Doctoris, nec Scotiſtarum vllus hactenus curauit, niſi obiter & raro illi occurrere, cum tamen Doctorem non legerim adeò ſeriò, & ſolidè placita Scotica impugnantem, quo factum eſt vt non erubeſcat modò tota Neutralium ſchola eius veſtigijs inhærere principia D. Thomæ, & Scoti deſerendo, quæ tamen Progenitores ſui fuerant amplexi. Quamuis igitur præcipuus mei calami ſcopus fuerit cum Recentioribus congredi Scotum impugnantibus, attamen congreſſum quoque cum Aureolo (eſto viribus meis longè imparem) euadere non potui, vbi ſe ſe offert occaſio, vt principia Metaphyſica Scoti vndique ſtabilirem, & à telis ſtrenui adeò Ducis pro viribus illa tuerer.

INDEX RERVM NOTABILIVM

Prioris Tomi Metaph.

Numerus prior Diſputationem, poſterior verò marginalem numerum ſignat.

A

Abſtrahere, Abſtractum, & Abſtractio.

Qualis abſtractio requiratur, vt aliquid ſit obiectum Metaph.1.41. quænam dicantur abſtracta ſecundum eſſe ib. qua ratione Metaph.diſtinguatur à Phyſica, & Mathematica quantum ad modum abſtrahendi 1. 45. abſtractio Metaphyſica qualis ſit, & ad quæ ſe extendat ibid. & 1.41.quæ ſint abſtracta per eſſentiam, & quæ per indifferentiam ibidem, abſtractio duplex præciſiua, & diuiſiua 6. 307. quid ad abſtractionem requiratur 6. 321.

Accidens.

Accidens conſideratur in Metaph. non vt ſola ſubſtantiæ affectio, ſed vt quædam entis species 1. 28. & 37. in ratione entis analogiam dicit ad ſubſtantiam 2,113.& quidem attributionis, quæ cum vniuocatione conſiſtit 2.117.quo pacto accidens dicatur ens ſecundum quid reſpectu ſubſtantiæ 2.124. & 111. quo pacto dicatur ens per ordinem ad ſubſtantiam 2. 126. definitur per ſubſtantiam, non vt ens eſt, ſed vt tale ens 2.127 accidens aliud prædicabile, aliud prædicamentale 4.55.

Actio vitalis.

Actio vitalis non eſt actio verè, & propriè dicta, ſed grammaticaliter tantum, & ſecundum vocem 6.56.

Actio, & Paſſio.

Actio, vt conſtituit ſpeciale prædicamentum, non eſt productiua termini, ſed tranſmutatiua ſubiecti 6.34.non eſt reſpectus intrinſecus ſed extrinſecus adueniens ib. actio ſic ſumpta non eſt ſubiectiuè in termino producto, vel paſſo, ſed in agente 6. 36. & ſeq. ſumpta pro productione, & cauſalitate propriè non mediat, vt via, inter cauſam, & effectum 6. 39. actio ſumpta pro productione, & cauſalitate pertinet ad prædicamentum relationis 6.40 & 54. & per ipſam ſic ſumptam producitur effectus, non vt principio formali agendi ſed denominandi ibid. actio in ratione productionis ſeipſa ab agente dimanat 6. 42. actio propriè non egreditur ab agente, ſed effectus ibidem, ratio actionis, & paſſionis 6.43.ex qua colligitur ipſas importare ſolas relationes 6.44. actio eductiua, vel inductiua, ac tranſmutatiua ſunt actiones regulariter inuicem, connexæ, non tamen realiter identificatæ, ſed diuerſos importare reſpectus 6.49 imò abſolutè ſeparari poſſunt ibid. actio eductiua, vel productiua præcedit tranſmutatiuam 6.50. duplex actio conuenit cauſæ efficienti, vt ſic, productiua, ſcilicet & tranſmutatiua 6. 52. definitio actionis tradita ab Auctore ſex princip. conuenit tranſmutatiuæ tantum actioni, non productiuæ ib. actio, & paſſio etiam ſine tranſmutatione ſubiecti contingere poſſunt abſolutè loquendo ib. importat nedum diuerſos reſpectus, ſed etiam oppoſitos 6. 56. & 59 regula dignoſcendi, quando actio, & paſſio diſtinguitur ab effectu producto 6. 57.

Actus, & Actualitas.

Actus diuiditur in primum, & ſecundum 6.81.actus primus eſt forma, actus ſecundus eſt operatio formæ 6. 82. diuiditur etiam in actum formalem, & entitatiuum 6. 83. per actum entitatiuum intelligitur rei exiſtentia, & hic correſpondet potentiæ obiectiuæ ibid. actualitas quomodo etiam conueniat parti 6. 85. natura actus entitatiui perſpicuè declaratur 6.89. actus entitatiuus nec eſt ſubſtantia, nec accidens formaliter, ſed modus intrinſecus amborum 6.90.etiamſi materia actu entitatiuo careret, adhuc hic actus in rerum natura admitti deberet 6.92.

Actus, & Potentia.

Actus, & potentia quo præſertim ſenſu ſint paſſiones disiunctæ entis 6.3. actus triplex correſpondens triplici potentiæ 6.88. ſumendo potentiam pro potentia actiua, actus non opponitur potentiæ 6.103.potentia quoque paſſiua, ſeu ſubiectiua ſtat ſimul cum actu formali, quem recipit 6.104 potentia tamen obiectiua cum actu entitatiuo ſibi correſpondente incompoſſibilis eſt, & propriè dicuntur opponi 6.105.potentia item Logica poteſt ſtare cum actu, ad quem ordinatur 6.106.potentia actiua eſt prior ſuo actu perfectione, ac etiam duratione, vel ſaltim natura 6.108.non tamen cognitione ſaltim quoad nos ibid potentia quoque paſſiua eſt prior duratione vel ſaltim natura actu formali ſibi correſpõdente, at actus eſt prior ipſa perfectione, & cognitione 6.109. an actus & potentia ſint relatiua mutua, vel non mutua 6.110. potentia obiectiua eſt prior actu ſibi correſpondente duratione, vel natura non tamen perfectione, vel cognitione ibid.

Agens.

Agens diuerſam dicit habitudinem ad ſubiectum, & ad terminum, ſeu effectum productum 6.24. agens naturale præſupponit ſubiectum, in quod agat 6.35.

Æquiuoca, & Æquiuocatio.

Æquiuocum, & æquiuocatio per quid conſtituantur 2. 121. quæ multiplicitas ſit propria æquiuocorum 2,124.

Aliquid.

Aliquid non eſt paſſio entis diſtincta 4.27.dupliciter ſumi poteſt ib. quo pacto poſſit patere latius ente 5.80.

Analoga, & Analogia.

Analogia non minuit vnitatem conceptus entis 2.64. non defert ſecum vnitatem præciſionis, ſed attributionis, vel proportionis ib. analoga quænam ſint 2.107. analogia importat vnitatem ſimul, & diuerſitatē ib. Vnitas analogiæ eſt minor vnitate vniuocationis, & maior vnitate æquiuocationis ib. duæ ſpecies analogiæ, ſcilicet proportionis, ac attributionis, ibid. & vtraq. dupliciter contingere poteſt ib. Alia ſpecies analogiæ, quæ dicitur inæqualitatis aſſignatur 2.108. hæc tamen reducitur ad analogiam attributionis ibid. quælibet inæqualitas in gradu communi etiam extrinſeca, quæ in ipſum redundat ex contrahentibus ſufficit ad analogiam inducendam ibid. & 120.& 138. inæqualitas intrinſeca, nempe quæ ex ipſa ratione communi proueniat, non datur ibid. Alia ſpecies analogiæ, quæ dicitur tranſcendentia, aſſignatur, ſed non vt diſtincta ab aliis 2.109. Analogia ſtat cum vniuocatione imperfecta 2,113.non bene ſumitur analogia ex inæqualitate intrinſeca gradus ſuperioris, quia talis inæqualitas non datur 2,108.& 116.quo ſenſu admitti poſſit 2.138.analogia ex ſua ratione ſtat cum vniuocatione 2.119.vnitas analogiæ etiam proportionis propria non ſufficit ad contradictionem, nec ad medium ſyllogiſticum 2.21.inæqualitas participationis gradus ſuperioris impedit ſolum vniuocationem perfectam, & in primo gradu 2. 126.analogia entis eſt per attributionem intrinſeca denominationis 2.135.pura, & nuda proportionalitas nequit analogiam inducere 2.136.inæqualitas per analogiam inducta non minuit vnitatem conceptus. ſed vniuocationem 2.138.

Ana-

Digitized by Google

Index Rerum Notabilium.

Analogum coincidit cum vniuoco, vel æquiuoco materialiter, non formaliter 2. 109. & ideò nequit poni veluti medium inter vniuocum, & æquiuocum ibidem, & 119. quo pacto mediare dicatur inter purum vniuocum, & purum æquiuocum 2. 111. falſum eſt analogum habere non poſſe vnitatem conceptus 2. 138. quæ analoga poſſint ſaltem vnitatem poſſidere ibid.

Angelus.

Vide Intelligentia.

Anima rationalis.

Quo pacto ad Metaph. ſpectat 1. 17. quomodo naturalem habeat inclinationem, & potentiam paſſiuam naturalem ad recipiendas formas ordinis ſupernaturalis 6. 23. cur in diuerſis partibus corporis ſuam retineat vnitatem, ac identitatem 6. 184.

Appetitus, & Appetibile.

Appetitus duplex innatus & elicitus 1. 61. 5. 266. & vtroque homines ſcire deſiderant ibid. appetibilitas quo ſenſu proprietas entis 5. 266.

Aptitudo.

Quomodo aptitudo differat à potentia, & capacitate 5. 117.

Attributa.

Cur attributa non faciant compoſitionem in Deo 2. 134. & 6. 235. & ſeq.

B

Bonitas, & Bonum.

B*Onitas, quæ eſt paſſio entis, non dicit ſolam relationem rationis 5. 251. neque ſolam negationem imperfectionis, vel defectus 5. 253. ſed dicit formalitatem poſitiuam enti ſuperadditam & ab eo ex natura rei ſaltem virtualiter diſtinctam 5. 254. hæc formalitas ſecundum id, quod bonitas importat à parte rei non abſoluta, nec relatiua eſt, poteſt tamen dici relatiua ſecundum id, per quod ſolet explicari a nobis 5. 255. Bonitas vt importat perfectionem & integritatem rei in ſuo eſſe eſſentiali, non eſt paſſio entis, ſed potius modus eius intrinſecus 5. 256. non tamen prædicatum quidditatiuum 5. 257. & 258 Bonitas, vt paſſio entis nō conſiſtit formaliter in vnius rei conuenientia cum alia, cui conueniens dicitur 5. 261. ſed explicari debet per conuenientiam ad appetitum aptitudinalem, & tranſcendentem, id eſt per appetibilitatem 5. 265. bonum & appetibile ſunt ſynonima capiendo bonitatem. vt eſt paſſio entis 5. 268. bonum ita comparatur ad appetitum, ſicut verum ad intellectum 5. 267. quo ſenſu intelligatur rem eſſe appetibilem, quia eſt bona ibid. & 276. bonum, & ens ſunt idem realiter, non formaliter 5. 270. bonum, & perfectum quo ſenſu idem 5. 272. quo ſenſu dicatur ex integra cauſa ibidem, bonitas conſiſtit in perfectione rei non formaliter, ſed cauſaliter & radicaliter ibid. bonitas pertinet ad conceptum entis qualificatiuum, vt eius paſſio, non quidditatiuum 5. 277. conceptus boni poſterior eſt conceptu entis 5. 278. bonum, & ens conuertuntur ibid. bonitas eſt paſſio entis nominaliter ſumpti, non verbaliter 5. 279. & 280. bonum vt eſt paſſio entis præſcindit ab honeſto, vtili, & delectabili 5. 288. quid ſit de ratione boni, vt ſic, 5. 300. bonitas non eſt æqualis in omnibus rebus, ſed diuerſos habet gradus 5. 301 Bonum nedum verum, & apparens, ſed etiam præfixum eſſe poteſt voluntatis motiuum 2. 247. quid re vera moueat in bono apparenti, & impoſſibili 5. 288.*

Bonitatis, & Boni diuiſiones.

Bonitas alia moralis alia naturalis, vel tranſcendens 5. 246. & 289 Bonum item aliud eſt bonum in ſe, aliud eſt bonum alteri ibidem. bonitas entis alia primaria, alia ſecundaria 5. 250. hæc eſt paſſio entis, illa vero modus eius intrinſecus 5. 259. bonitas primaria eſt fundamentum bonitatis ſecundariæ 5. 270. bonum non ſatis apte diuiditur in poſitiuum, & priuatiuum 5. 287. bonitas naturalis, vel tranſcendens dicit quid reale poſitiuum a parte rei in rebus non tamen bonitas moralis formalis, ſed etiam obiectiua non eſt omninò realis 5. 29 . bonitas moralis non eſt ſpecies quædam bonitatis tranſcendentis illam eſſentialiter includens ibid. ſed ſunt bonitates a toto genere abinuicem diuerſæ, iſta vna fundetur ſuper aliam 5. 292. quo ſenſu bonitas naturalis ſubordinatur morali ibidem, bonum diuiditur in honeſtum, vtile, ac delectabile 5. 293. traditur hæc diuiſio præſertim de bono humano, licet etiam extendi poſſit ad bonum in communi 5. ibid. eius ſufficientia in hoc ſenſu ibid. hæc diuiſio eſt quædam ſubdiuiſio diuiſionis præcedentis, qua bonum diuidebatur in naturale, & morale ibidem. quo pacto hæc quoque diuiſio applicari poſſit bono in communi, ſeu tranſcendenti 5. 294 eſt diuiſio eiuſdem rei in diuerſas formalitates, & reſpectus ibid. eſt diuiſio vniuoci in ſua vniuocata, ac veluti generis in ſpecies, licet cum analogia permixta 5. 297.

Bonum honeſtum.

Quænam ſit propria ratio boni honeſti 5. 297 eſt maximè propter ſe expetibile etiam præciſa delectabilitate ibid. eſt magis bonum, quam delectabile, & vtile 5. 301.

Bonum delectabile.

Quænam ſit propria ratio boni delectabilis 5. 297. habet propriam, & intrinſecam bonitatem propter ſe expetibilem etiam honeſtate præciſa ibidem, eſt magis bonum, quam vtile 5. 301.

Bonum vtile.

Bonum vtile eſt bonum ab alijs diſtinctum, licet non habeat bonitatem propter ſe appetibilem 5. 293 hæc bonitas eſt propria mediorum reſpectu finis ibid. conſtituit propriam bonitatis ſpeciem, vt membrum ab honeſto. & delectabili condiſtinctum 5. 298. habet bonitatem propriam. & intrinſecam, licet ad illa ordinabilem ibidem, bonitas mediorum, quæ eſt vtilitas. pendet a bonitate finis 5. 299. bonum vtile non aptè ſubdiuiditur in id, quod confert ad conſecutionem boni honeſti, vel delectabilis, vt genus in ſpecies 5. 300 eſt minus bonum omnium 5. 301.

C

Cauſa.

C*Auſa dicit relationem tranſcendentalem ad effectum ab ipſa poſſibilem 6. 11. quo ſenſu habeat neceſſariam connexionem cum effectibus ab ipſa poſſibilibus 6. 12. id autem intelligendum eſt de cauſa creata 6. ibid. implicat cauſam dicere relationem tranſcendentalem ad effectus ab ipſa poſſibiles, & non habere neceſſariam cum ipſis connexionem 6. 13. cur cauſa ſecunda dicatur cauſans per actionem in ipſa fundatam, non ita cauſa prima 6. 45. ex negatione cauſæ efficientis reſpectu alicuius deducitur quoque negatio cauſæ finalis 6. 112. habens cauſam finalem habet quoque neceſſariò cauſam efficientem 6. 114. cauſa, & cauſalitas Phyſ. & Metaphyſica explicantur 6. 161.*

Cognitio, & Cognoſcibilitas rerum.

Cognitionis confuſæ duplex genus tantum 2. 58. & 5. 242. cognitio certa nequit in ſua certitudine pendere à minus certa 3. 16. cognitio experimentalis eſt vtilis, non autem neceſſaria ad notitiam primorum principiorum 3. 21. cognitio principij vniuerſalis non pendet à particulari, ſed è contra 3. 22. in cognitione duplex veritas poteſt reperiri, ſcilicet in eſſendo, & in repræſentando 5. 130 item duplex perfectio eſſentialis 5. 192. cognitio duplex abſtractiua & intuitiua 6. 315. abſtractiua eſt apta ad faciendas præciſiones ibidem, intuitiua nequaquam facere poteſt diſtinctionem rationis 6. 316. benè tamen cum diſtinctione formali conſiſtere poteſt 6. 319. non eſt de ratione cognitionis intuitiuæ, vt exprimat omnes formalitates, vel prædicata obiecti, ſed hoc attinet ad comprehenſionem ibid. quo ſenſu dicatur notitia rei, ſicuti eſt, 6. 324. & rei exiſtentis, vt ſic, 6. 325.

Compoſitum, & Compoſitio.

Compoſitio rationis in Deo non inconueniens 2. 75. compoſitio Metaphyſica non eſt mera compoſitio rationis 2. 131. & 6. 295. ad compoſitionem requiritur vnam partem eſſe extra aliam compartem ibidem, compoſitio in creatura immediatè oritur ex eius finitate, non ex dependentia 2. 133. & 6. 234. compoſitio ex his, & cum his 5. 15. eſſentia rerum nedum phyſicè, ſed etiam Metaphyſicè compoſita 6. 161. compoſitio Metaphyſica Deo repugnat ob ſummam eius ſimplicitatem 8. 197. quæ ad compoſitionem requirantur 6. 232. cur genus. & differentia faciant Metaphyſicam compoſitionem 6. 236. cur attributa non faciant compoſitionem in Deo 6. 235. & ſeq.

Conceptus.

Conceptus duplex formalis, & obiectiuus 2.2. de eodem conceptu intellectus nequit eſſe certus, & dubius 2.5. vnitas conceptus formalis pendet ab vnitate conceptus obiectiui 2.10. & ſeq. conceptus communis ex duplici capite confuſus eſſe poteſt 2. 81. & 82. non eodem modo fit abſtractio conceptuum tranſcendentium, & prædicamentalium 2. 98. conceptus omnes prædicamentales ſunt adæquati, tranſcendentes omnes inadæquati 2.101. conceptus aliquis tripliciter eſſe poteſt vniuocus 2. 106. quo pacto conceptus vniuocus perfecte præciſus dicatur habere perfectam vnitatem 2. 120. cur conceptus tranſcendentes contrahantur per modos, & non per differentias, prædicamentales è contra 2 159. conceptus explicitus, & implicitus non ſunt idem 5.82. conceptuum diuerſitas qualis requiratur ad formalem diſtinctionem 6.230.231.

Concretum.

Concretum accidentalem, quomodo ens per ſe vnum 5.17.

Continentia.

Continentia explicita, & implicita Thomiſtarum impugnatur 5.82. continentia plurium perfectionum in eodem poteſt eſſe formalis, vel virtualis, & formalis rurſus poteſt eſſe duplex 5. 291.

Contingens, & Contingentia.

Contingentia in rebus à priori demonſtrari non poteſt 6. 131. eſt modus, vel paſſio creaturæ 6. 132. contingentia effectuum alia poſitiua, alia priuatiua ibidem, quo ſenſu poſſibile conuertatur cum contingenti 6. 133. quænam ſit prima radix contingentiæ rerum tam in eſſendo, quam in cauſando ibid. & 134. ſi Deus ageret neceſſario ad extra, tolleretur contingentia actionum noſtrarum ib. contingentia in eſſendo in rebus creatis ponit aliquid intrinſecum 6.136.

Continuum.

Continuum quomodo per ſe vnum 5. 24. continuitas dicit quid poſitiuum 5.57. & 58.

Contractio.

Contractio entis ad Deum, & creaturam per finitum, & infinitum non eſt omninò ex natura rei, ſed fit ab intellectu cum fundamento in re 2.41. & ideo non eſt à priori, ſed à poſteriori 2.75.

Contradictio, & Contradictoria.

Inter contradictoria complexa nequit dari medium, benè tamen inter incomplexa 2.204. & 5.77. ad contradictionem non ſufficit vnitas proportionalis 2.21. contradictionis extrema, quæ ſint propriè 2.46. quare contradictoria nequeant eſſe ſimul vera 3.60. contradictio ex natura rei ſufficiens ſignum eſt ad indagandam diſtinctionem ex natura rei, vt eſt genus ad omnes diſtinctiones præter opus intellectus, non autem ad indagandam diſtinctionem ſimpliciter realem 6. 168. & 181. contradictio oſtendit diſtinctionem ex natura rei inter gradus prædicamentales 6.200. contradictio talem infert diſtinctionem, qualis ipſa eſt 6.215. non ſufficit diſtinctio virtualis ad ſaluandam contradictionem ex natura rei 6.216. & 242. contradictionum duplex genus 6. 243. contradictoria ex natura rei per ſola connotata diuerſa componi non poſſunt 6. 248. Contradictio datur à parte rei, & non tantum per intellectum 6. 289. contradictoriorum varia genera 6. 290. & ad hac componenda varia requiruntur diſtinctionum genera ibid. contradictoria æquè repugnant quoad veritatem, non quoad diſtinctionem inferendam 6. 310.

Conuenientia.

Conuenientia in ſolo conceptu omnem prorſus excludit realitatem 2.97. qualis ſit conuenientia inter Deum, & creaturam 2.86. & 87. maior, vel minor conuenientia non deſtruit vnitatem conceptus 2.17.

Corruptio.

Corruptio in rebus quo pacto dici poſſit naturalis 6.138. in ratione deſtructionis non eſt peculiaris actio diſtincta à generatione 6.139.

Creatio.

Quid ſit creatio, & quæ negatio ſit eius terminus à quo, & quo pacto ab eductione, & generatione differat 7.102. negauit Ariſt. creationem in tempore, ſeu cum nouitate eſſendi, non tamen æternam, & ſine nouitate 6.125.

Creatura.

Creatura habet prædicata tranſcendentia eiuſdem rationis cum Deo 2.35. quo modo ex creaturis veſtigentur diuinæ perfectiones ibid. vt hoc fiat, communicare debent in quibuſdam prædicatis 2.39. quo pacto dicatur à Deo in infinitum diſtare 2.46. conuenientia inter Deum, & creaturam quoad eſſe non eſt rationis, ſed realis 2. 86. & 87. non tamen eſt formalis, & actualis, ſed fundamentalis, & virtualis 2. ibid. redditur huius ratio 2. 88. Deus & creatura ſunt primò diuerſa in realitate non in conceptu 2. ibid. inter Deum, & creaturam in ratione entis aliqua intercedit analogia 2.113. quo pacto creatura dicatur ens per ordinem ad Deum 2.126. quo pacto abſque periculo dici poſſit æquari cum Deo in ratione entis 2.129. compoſitio in creatura pendet ex eius finitate immediatè non autem ex dependentia 2. 133. & 6.234. creatura num dici poſſit bona per eſſentiam aliquo pacto 5.282. quo ſenſu omnis creatura habeat ſpeciem, modum, & ordinem 5.260. & 283. non repugnat creaturæ præſertim permanenti eſſe ab æterno 6.122. potentia logica, vel non repugnantia, quam habet ad non eſſe radicatur in eius finitate & limitatione 6.129. creaturæ poſſibiles in mente diuina ſecundum duplex eſſe conſiderari poſſunt 6. 253. quo pacto inter ſe diſtinguantur in tali ſtatu ibid.

D.

Definitio.

Q*Vomodo circulus committatur in definitionibus 5.97. definitio propriè dicta, vt conſtat ex genere, & differentia, non conuenit formalitatibus Metaphyſicis, ſed rebus duntaxat propriam eſſentiam, & exiſtentiam habentibus 6.196. definitio ſumpta pro conceptu obiectiuo adæquato, etiam formalitatibus conuenit, & earum naturam exprimit, vt ſunt à parte rei 6. 214. definitio exprimit naturam rerum in ſeipſis, non autem ſecundum illud eſſe, quod accipiunt ab intellectu ibid. & 251. non ex quibuſcunque definitionibus rerum colligitur rectè diſtinctio formalis 6 214.*

Demonſtratio.

Demonſtratio duplex, alia oſtenſiua, alia ad impoſſibile ducens 3.7. & 4.44. principia demonſtrationis duplicia, illud in quolibet demonſtratione debent eſſe tres termini plusquam ratione diſtincti 4.8. quid neceſſarium ſit ad demonſtrationem 4.48. quo ſenſu dicatur eſſe ex proprijs 4. 52. procedit ex præmiſſis, quæ ſunt cauſa concluſionis, nedum in cognoſcendo, ſed etiam in eſſendo 6.161.

Denominatio.

Denominationis duplex genus à forma, & à ſubiecto 6. 73. regula dignoſcendi quando denominatio eſt materialis, & quando formalis 6.99. ad habendas formales denominationes neceſſarij ſunt modi ſuperadditi 6.150.

Dependentia.

Dependentia non eſt ratio compoſitionis in creaturis, ſed finitas 2.133. & 6.234. dependentia effectus à cauſa vel ſeipſo immediatè, vel mediante actione 6.57.

Determinatio, Determinabile, Determinatiuum.

Determinabile perfectè præſcindit à determinante 2. 56. determinatio entis ad Deum, & creaturam non fit per differentias, ſed per modos intrinſecos 2.156. fit tamen per modum compoſitionis, & non ſolius maioris explicationis 2. 160. ad ſubſtantiam tamen, & accidens determinatur per differentias 2.122.

Deus.

Deus habet prædicata tranſcendentia eiuſdem rationis cum creaturis 2.35. eius perfectiones quo pacto ex creaturis veſtigentur ibid. cum creaturis propriè comparatur in ente, & non abuſiuè 2.37. eſt verè, & propriè ens, & ſubſtantia 2.38. Deus eſt ſummè ſimplex, non tamen ſimpliciter ſimplex 2.46. Deus eſt primò diuerſus à creatura in realitate, non in conceptu 2. 46. quarè non dicatur Deus pendere à conceptu entis ibid. Deus & creatura differunt eſſentialiter, & non tantum, vt magis, vel minus perfectum 2.72. poteſt in Deo admitti compoſitio rationis 2.75. falſum eſt reperiri in Deo aliquas rationes creaturæ communicabiles 2.45. & 80. quia quicquid eſt in Deo, eſt ſingulare ex ſe in exiſtendo 2.98. nullo pacto conſtat ex genere, & differentia 2.132. independentia in Deo non eſt immediata ratio diuinæ ſimplicitatis, ſed infinitas 2.133. & 6. 234. Deus, & creatura diſtinguuntur eſſentialiter proprijs quidditatibus, non autem

tem

tem per finitum, & infinitum, niſi quantum ad noſtrum modum concipiendi 2. 155. Deus dicitur poſſibilis logicè, non phyſicè, vel obiectiue 3.5. Deum eſſe trinum non tam dicit perfectionem, quam eiuſdem perfectionis exuberantiam 5. 47. nullam habet cauſam ſui eſſe 6. 112. non eodem modo diſtinguuntur in Deo prædicata quidditatiua, & attributaria 6. 246. Deus immediatè concurrit ad omnes actiones cauſarum ſecundarum 5. 332. & ad omnem formalitatem effectus earum etiam in indiuiduo 5. 338. quo ſenſu dici poſſit Deum concurrere concurſu indifferenti ad effectus cauſarum ſecundarum 5.341. cur Deus non ſit cauſa mali moralis, ſeu peccati 5.342. & ſeq. Dei omnipotentia non importat à parte rei relationem tranſcendentalem ad creaturas poſſibiles 6.12.

Differentia.

Differentia vltima, & nõ vltima quæ 2.183.213. hæc non includit ens quidditatiuè, ſed illa 2. 185. cur ab vltimis differentijs abſtrahi poſſit conceptus communis indiuiduationis, non autem entis 2.189. differentia & modi non tam ſunt entia, quam talitates entis 2.210. differentia, vt ſic, ſemper imperfectionem inuoluit 2.132. quo pacto differat à modo intrinſeco 2.153. quomodo variare dicatur rationem formalem eius, quod contrahit, & quod conſtituit ibid. differentia indiuidualis ſola eſt vltima vltimitate determinationis, non tamen vltimitate ſimplicitatis, ſic enim differentiæ etiam ſpecificæ, & intermedia dici poſſunt vltima 2.213. quo pacto dicatur ens prædicari eſſentialiter differentia non vltima 2.185. & 216.

Difficultas.

Difficultas circa rerum intelligentiam præcisè ex intellectu noſtro dependet, non ex parte rerum 5.209. ſi eſſet ex parte rerũ difficultas, eam reſpectu cuiuſlibet intellectus haberent 5. 212. omnes res ſunt de ſe æquè faciles cognoſcibiles proportionaliter loquendo 5.218. axioma illud, vnumquodque cognoſcitur ſecundum quod eſt actu, eſt abſolutè falſum 5.219. explicatur quo pacto tota difficultas intelligentiæ rerum procedat ex modo imperfecto cognoſcendi intellectus noſtri pro ſtatu iſto 5. 220. remotio a ſenſibus eſt cauſa totius difficultatis circa rerum intelligentiã pro ſtatu iſto ibid. dictum illud Ariſt. ſicut ſe habet oculus Noctuæ ad lumen Solis &c. explicatur ibid. radix etiam falſitatis & erroris circa rerum intelligentiam ex parte intellectus ſpectanda eſt 5.221. neque partialiter difficultas cognitionis pendet a rebus ipſis 5. 223. etiam in illis, quæ non ſunt ſpecierum productiuæ, ſi tales dantur 5.224. improportio rerum cum intellectu noſtro, non ex parte ipſarum, ſed ex illius imperfectione pro ſtatu iſto ſumenda eſt 5.225. ex hoc, quod res ſit maximè intelligibilis, ſequitur tantum, quod ſit perfectius cognoſcibilis, non autem facilius, vel difficilius 5.232.

Diſtinctio, & Diſtinctionis genera.

Diſtinctio propriè ſumpta, vt entis affectio, dicit rationem aliquam poſitiuam, neque eſt pura negatio identitatis 6. 146. & 147. & dicit rationem reſpectiuam, non abſolutam 6. 149. diſquiparantia non æquiparantiæ ibid. diſtinctio importat relationem tranſcendentalem, & interdum prædicamentalem ibidem, diſtinctio diuerſum habet conceptum a diuiſione, & pluralitate 6. 151. diſtinctio interdum ſumi ſolet negatiuè pro ſola non identitate 6.146. varia diſtinctionum ac identitatum genera referuntur iuxta varietatem Scholarum 6. 155. & ſeq. ſeptem genera diſtinctionum, ac identitatum à noſtris formaliſtis aſſignata 6.156. Recentiores Scotiſtæ tria duntaxat genera diſtinctionum aſſignant 6. 157. duo duntaxat ſunt prima genera diſtinctionum, ac identitatum nempe ex natura rei, & rationis 6. 159. diſtinctio ex natura rei, ſeu præter opus intellectus ſubdiuiditur in diſtinctionem ex natura rei realem, & ex natura rei formalem ibid. & rurſus vtraque diſtinctio ſubdiuiditur 6.164. Diſtinctio ex natura rei non eſt aliqua ſpecies infima diſtinctionis, vt ſic, ſed primum omninò genus contradiſtinctum a diſtinctione rationis 6. 168. coarctatur, & reducitur numerus diſtinctionum 6. 169. quo ſenſu intelligendum diſtinctionem maiorem inferre minorem 6.254. habet graduum latitudinem 6.266. regula dignoſcendi qualis, & quanta diſtinctio verſetur inter plures eiuſdem rei perfectiones 2.291.

Diſtinctio realis.

Quo pacto intelligendum hanc diſtinctionem verſari inter rem, & rem 6.175. & 178. opus non eſt extrema huius diſtinctionis eſſe actu exiſtentia, ſed ſufficit, quod ſint poſſibilia 6.176. & 177. diſtinctio realis ſumitur ab eſſentia rei in ordine ad exiſtentiam ſiue realem, ſiue poſſibilem 6. 178. cum diſtinctio realis diuiditur in poſitiuam, & negatiuam, non eſt vniuoci in ſua vniuocata, ſed potius æquiuoci 6. 179. quænam contradictio ſit ſignum ſufficiens realis diſtinctionis 6.181. diuerſitas exiſtentiarum non eſt ſignum à poſteriori, ſed potius formale conſtitutiuum realis diſtinctionis 6. 182. oppoſitio producentis & producti, cauſantis, & cauſati ſufficiens ſignum eſt realis diſtinctionis 6. 183. quo pacto diuerſitas generationis, & corruptionis ſit ſufficiens ſignum ad indagandam realem diſtinctionem 6. 185. ſeparatio, aut ſeparabilitas vel quoad vnionem, vel quoad realem exiſtentiam ſufficiens indicium eſt realis diſtinctionis, non tamen adæquatũ, & cum ea conuertibile 6.186 falſum eſt hanc ſeparationem, vel ſeparabilitatem debere eſſe mutuam, vt ſit ſufficiens ſignum realis diſtinctionis 6.187. 171. & 200. ſeparatio aliquorum in eſſe aut actualis, aut potentialis, aut ſaltem proportionalis coniunctim ſumpta integrant adæquatum, & vniuerſale ſignum realis diſtinctionis 6.188.

Diſtinctio eſſentialis.

Quo pacto hæc diſtinctio reducatur ad realem, & formalem 6.109. quomodo aſſignetur a Formaliſtis noſtris 6. 90. in vno ſenſu identitas, & diſtinctio eſſentialis dicitur de conſtitutiuis 6. 193. in alio ſenſu de conſtitutis 6. 192. neuter modus conſtituit ſpeciem ab alijs condiſtinctam 6. 194. nam in primo ſenſu coincidit cum diſtinctione, & identitate reali ibid. in alio cum formali 6.195.

Diſtinctio Modalis.

Quid ſit diſtinctio modalis in ſententia Recentiorum Naturalium 6.158. duplex diſtinctio modalis, alia modi extrinſeci à re, cuius eſt modus, alia modi intrinſeci 6.199. prima reducitur ad diſtinctionem realem 6.200. & alia ad formalẽ 6.204. vtraque tamen dicitur diſtinctio realis vel formalis imperfecta ibid.

Diſtinctio formalis.

Diſtinctio formalis ſuper quam pluralitatem fundetur 6.163 triplex eius acceptio 6.165. quid intelligatur per eam in ſchola Scotiſtarum 6.206. apud Scotum eſt diſtinctio actualis ex natura rei, & non tantum virtualis ib. neq. eſt ſolum rationis ratiocinata 6.207. quare dixerit Scot. hanc diſtinctionem explicandam eſſe per negationem identitatis formalis 6.208. modus explicãdi hanc diſtinctionem veterum Scotiſtarum ibid. modus explicandi Recentiorum 6. 210. quo pacto diſtingui poſſit in mutuam, & nõ mutuam, adæquatam, ac inadæquatam ib. proprius modus aſſignandi hanc diſtinctionem 6 211. per quid propriè diſtinguatur a diſtinctione reali, & rationis 6.212. quo pacto poſſit huius diſtinctionis neceſſitas oſtendi via definitionis 6.214. & via contradictionis 6.215. habetur apud Ariſt. 6.219. quæ ſint legitima ſigna huius diſtinctionis 6.220. per quid propriè diſtinguatur à reali 6.224. non ſufficit ad compoſitionem 6. 226. quo contradictoria ſaluare poſſit 6.227. quædam contradictoria componit in diuinis, quæ non componit in creatis 6.228. & 244. quo ſenſu dici poſſit diſtinctio realis 6.229. ſtat cum reali identitate 6. 232. ad eam ſufficit vt vnum duntaxat extremum ſit formalitas 6.254. ſufficit ad terminandas diuerſas cognitiones adæquatas 6.314. ſtat cum intuitiua cognitione 6.316.

Diſtinctio rationis.

Diſtinctio rationis dupliciter ſumi poteſt 6.249. quid ſit diſtinctio rationis in communi ad ratiocinantem, & ratiocinatam 6. 250. melius deſcribitur 6.251. diſtinctio rationis non ſic appellatur, quia ſemper verſetur inter entia rationis ibid. ad eam ſufficit, vt vnum extremum ſit rationis 6.254. concipi debet ad modum diſtinctionis realis, ſeu ex natura rei 6.255. duplex eſt rationis nempe ratiocinantis, ac ratiocinata 6.257. ſufficit ad componenda contradictoria rationis 6.288.

Diſtinctio rationis ratiocinantis.

Hæc diſtinctio non fit per ſolum actum collatiuum intellectus 6.258. nec eſt ſola eiuſdem nominis, & conceptus repetitio ib. conſiſtit in diuerſo modo concipiendi idem obiectum logicè, phyſicè, ac etiam metaphyſicè 6.259. & in hoc differt à diſtinctione rationis ratiocinata ib. & 260 eſt vera, & propria diſtinctio in ſuo ordine 6.261. ad quid deſeruiat 6.262. quo ſenſu dici poſſit habere fundamentum in re adeout non ſit vana, & chimerica 6.263. idem à ſeipſo diſtingui poteſt hac diſtinctione 6.264. habet hæc diſtinctio graduum latitudinem 6.266. & 267. per cognitionem intuitiuam fieri nequit 6.316.

Diſtinctio rationis ratiocinatæ.

Quid ſit hæc diſtinctio 6.269. quomodo differat à diſtinctione rationis ratiocinantis 6.286. non coincidit cum diſtinctione formali ex natura rei. 6.270. & 275. probatur id eſſe de mente Scoti 6.272. & ſeq. oſtenditur poſſibilitas huius diſtinctionis 6.274. ac etiam eius vtilitas, & neceſſitas 6.276. qualis extremorum pluralitas in hac diſtinctione interueniat 6.278. eius fundamentum non eſt actualis formalitatum diuerſitas 6.280. nec ſola connotatorum diuerſitas 6.281. ſed intrinſeca rei eminentia concurrentibus ſuo modo connotatis 6.283. imperfectio noſtri intellectus eſt eius extrinſecum fundamentum, non tamen ſe ſolo ſufficiens 6.285. verum diſcrimen diſtinctionis huius a ratiocinante quantum ad fundamentum 6.286. non ſufficit ad componenda contradictoria ex natura rei 6.289. ponit diſtinctionem etiam in obiecto 6.298. & ſeq. & 308. per cognition is intuitiuam fieri nequit 6.319.

Diſtinctio virtualis.

Quid ſit virtualis diſtinctio 6.238. admittitur à Scoto ibid. quomodo à formali ſecernatur 6. 239. non eſt vera, ac propria diſtinctio, ſed tantum æquiualenter 6.240. non ſufficit ad componenda contradictoria ex natura rei verificata actualiter 6. 242. & 247. abuſus huius diſtinctionis apud Thomiſtas ibid. quo pacto ſit ea vtendum 6. 243. quo ſenſu dicatur æquiualere diſtinctioni reali, & formali 6. 244. vtilitas, & neceſſitas diſtinctionis virtualis in creatis 6. 245. ac etiam in diuinis 6.246. diſtinctio virtualis non ſufficit ad componenda contradictoria ex natura rei etiamſi explicetur per connotata extrinſeca diuerſa 6.248. coincidit cum diſtinctione rationis ratiocinatæ 6. 274. non ſufficit ad terminandas diſtinctas cognitiones adæquatas, ſed tantum inadæquatas eiuſdem totalis obiecti 6.314. duplex aſſignatur modus diſtinctionis virtualis 6.248.

Diuerſum, & Diuerſitas.

Primò diuerſa ſunt in duplici differentia 2.79. quæ ſunt in prædicamento non ſunt primò diuerſa 2.101. quæ propriè diuerſa dicantur 6.152. ſi diuerſum in rigore ſumatur, tunc inter idem, & diuerſum datur medium, nempè differens ibidem, quo ſenſu medium non admittant, ſed in rigore ſumatur ibid. diuerſitas conceptuum quando arguat diſtinctionem formalem, & quando non 6.230. & 231.

Diuiſio.

Diuiſio formaliter in negatione conſiſtit 5.50. diuiſioni opponitur vnitas 5.41. diuiſio ab alio non intrat conceptum vnitatis, ſed comitatur eam 5.103.

Duratio.

Duratio non eſt paſſio entis 4.33 non eſt quid ab exiſtentia rei realiter diuerſum ibid.

E

Effectus.

Effectus quando non adæquat virtutem cauſæ adhuc poteſt imperfectè cum ea conuenire vniuocè 2.129 non eſt tamen ea diſtinctio in effectu inter rationem propriam, & communem, quod ab alia, & alia cauſa eſſe poſſint ibid. regula dignoſcendi quando effectus ſeipſo immediatè dependet à ſua cauſa, vel media actione ſuperaddita 6.57. effectuum diuerſitas, quando arguat principiorum diuerſitatem 6.291.

Ens.

Ens quidditatiuè includitur in omni ſuo inferiori 2.175. non autem in ſuis modis contrahentibus 2. 179. neque vt quid, neque vt quale 2. 182. neque ſic includitur in vltimis differentijs 2. 183. benè tamen in non vltimis 2. 185. neque ſic includitur in ſuis paſſionibus 2. 191. includitur tamen in illis omnibus realiter, & identicè 2. 193. eſt illis vniuocum prædicatum, non tamen vniuocè dictum 2. 196. non eſt ſuperius ad illa 2. 210. duplicem habet communitatem prædicationis, ob quam dicitur tranſcendere omnia ibid. habet etiam duplicem primitatem, ratione cuius eſt obiectum adæquatum intellectus ibid. ens tranſcendenter ſumptum, ac tranſcendentiſſimè 2. 1. item verbaliter, ac nominaliter ibid. ens, vt ſic, præſcindit ab abſoluto, & reſpectiuo 2. 24. quo pacto conſtituatur adæquatum intellectus obiectum 2. 84. non eſt genus 2. 130. ineptè dicitur genus tranſcendentale ibid. ratio eſt, quia non dicit realitatem potentialem, quod ad genus requiritur 2. 131. non autem quia contrahitur per modos intrinſecos ibid. & 73. ens dupliciter eſſe poteſt inchoactio omnis realitatis 4. 19. ens & res ſunt ſynonima 4.25. in ratione entis non datur magis, & minus 5. 187 quo pacto vnum ens dicatur perfectius alio ibid. vt opponatur nihilo 2.204. & 6.223.

Entis ratio, & conceptus.

Ens habet vnitatem conceptus formalis 2. 3. ac etiam conceptus obiectiui 2. 10. conceptus formalis entis non ſignificat immediatè inferiora entis 2. 3. & ſeq. neq. obiectiuus ſignificat inferiora entis copulatiuè ſumpta 2. 11. nec diſiunctiuè 2. 12. conceptui formali entis correſpondet obiectiuus 2. 13. neque immediatè ſignificat inferiora ſecundum proprias rationes proportionaliter ſumptas 2. 16. maior, vel minor conuenientia non deſtruit vnitatem conceptus 2. 17. obtinet talem vnitatem nedum reſpectu ſubſtantiæ, & accidentis, ſed etiam Dei, & creaturæ 2.29. eſt poſterior Deo, & creatura, & ſolum prior, prioritate logica 2. 41. quomodo ſimplicior Deo 2.46. eſt perfectè præciſus, & vnus 2. 49. inferiora non includuntur in conceptu entis nec explicitè, nec implicitè ibid. non dicitur inadæquatus, quia non ſit perfectè præciſus, ſed quia non fundatur in realitate, quam adæquatè exprimat 2. 51. & 63. non præſcindit ab inferioribus ſolum ſecundum eſſe explicitum 2. 56. quo pacto Scot. 1. diſt. 8. quæſt. 3. ad 1. princ. vocet conceptum entis imperfectum, & inadæquatum 2. 63. vnitas conceptus entis non minuitur per analogiam admixtam 2. 64. eſt ex natura rei præciſus reſpectu ſubſtantiæ, & accidentis 2. 67. non tamen reſpectu Dei, & creaturæ 2.69. ſi eſſet ſic præciſus, eſſet prior Deo ex natura rei 2.76. neque præſcindere poſſet à finito, & infinito 2.77. & 78. & 79. quo pacto conceptus entis ſit realis, & non rationis 2. 84. & 4. 6. quomodo ſit quidditatiuus reſpectu Dei, & creaturæ 2. 85. & 131. præſcindit ab eſſe per ſe, & ad aliud, abſoluto & reſpectiuo 2. 24. & 220.

Ratio entis non conuenit formaliter, & directè modis, paſſionibus, ac vltimis differentijs, ſed denominatiuè tantum, ac identicè 2.211.

Entis principia.

Ens propriè loquendo non habet principia eſſendi 3. 2. quo pacto eſſentia, & exiſtentia poſſint eius principia eſſendi appellari ibid. habet principia cognoſcendi 3.6. quæ ſint talia principia entis 3.7. & 8.

Entis paſſiones.

Ens habet ſuas paſſiones 4. 3. quæ ſunt reales 4. 5. ac poſitiuæ 4. 7. & ab eo plusquam ratione diſtinctæ ibid. quo ſenſu dicantur ens conſequi ex natura rei, ac ab ipſo formaliter diſtingui 4. 9. & 12. habent omnes conditiones requiſitas ad veram proprietatem 4. 10 ens non includitur eſſentialiter in illis 4. 11. ſunt tamen reales per identitatem cum ente 4. 14. entis paſſiones aliæ ſunt ſimplices, aliæ diſiunctæ 4. 20. ſimplices ſunt tres vnum, verum, bonum 4.22. non quidem ex ſola intellectus cogitatione, ſed ex natura rei 4. 24. nequit aſſignari ratio a priori huius numeri, ſed tantum à poſteriori 4. 25. præter ſimplices debent addi diſiunctæ 4. 29. quid importent huiuſmodi paſſiones ibid. & num. ſeq. conſiderari poſſunt vel ſecundum id quod à parte rei importãt, vel ſecundum id, per quod à nobis explicantur 4. 37. primo modo diſtinguuntur ex natura rei formaliter, vel virtualiter, ſed ſecundo modo diſtinctione maiori ibid. iuxta varias explicationes variè inter ſe ordinantur 4.38. ordo ipſarum, vt à nobis explicantur, eſt quaſi effectuum ab eadem cauſa ibid. ſecundum id quod important à parte rei nullus ordo eſt inter eas, ſed omnes immediatè fluunt ab ente æquè primo 4.39. ſunt de ente demonſtrabiles 4. 45. quot modis id fieri poſſit 4. 47. ſi datur ordo inter illas, poteſt poſterior demonſtrari per priorem 4.49. non tamen eſſet demonſtratio propter quid in rigore ibid. aliud eſt paſſiones entis de facto a nobis de ipſo demonſtrari, & aliud poſſe demonſtrari 4.53. quo pacto de ente demonſtrentur paſſiones diſiunctæ 4.54. quo ſenſu dicantur accidere enti 4.55. non includit eas in ſuo conceptu quidditatiuo 5.68. ſecundum quod à parte rei important præſcindunt ab abſoluto, & reſpectiuo 5 120.

Entis variæ acceptiones, & diuiſiones.

Duplex entis acceptio 2.1. alia rurſus triplex acceptio 2.101. & 4.25. prius diuiditur in infinitum, & finitum, quam in decem genera 2.67. non benè diuiditur in completum, & incompletum 2. 219. & 224. quo pacto talis diuiſio admitti poſſit 2. 226.

Entis Analogia, & Vniuocatio.

Ens non eſt æquiuocum ad Deum, & creaturam, ſubſtantiam, & accidens 2. 113. & analogum ibid. non proportionalitatis ſiue metaphorica, ſiue propria 2. 114. neque attributionis per extrinſecam tantum denominationem à primo analogato 2. 115. neque tranſcendentia ibid. ſed attributionis per intrinſecam conuenientiam formæ in omnibus analogatis 2. 117. & hæc cum vniuocatione conſiſtet 2. 118. non quidem in gradu perfecto, ſed imperfecto ibid. & num. 106. etiamſi modi, & vltima differentia ens includerent quidditatiuè, non adhuc tolleretur eius vniuocatio 2. 119. & 121. qui concedit vnitatem conceptus entis, debet etiam concedere vniuocationem 2. 122. entis vniuocatio eſt tantum in intellectu creato, non autem in diuino, niſi mediatè 2. 95.

Non datur ens præſcindens à reali, & rationis, quod ſit vniuocum ad illa 2. 255. vera ratio ad id probandum 2. 261. in alio ſenſu ens rationis dicitur ſecundum quid, & in alio accidens 2. 261. & 262. ens communiſſimè ſumptum eſt æquiuocum analogum 2. 265. qualis ſit analogia entis rationis ad ens reale ibid. non datur ens præſcindens à poſitiuo, & negatiuo eis vniuocum 2. 275.

Entis ad inferiora contractio.

Entis contractio per modos non eſt à priori, ſed à poſteriori 2. 71. & 75. ens non eſt propriè in potentia ad modum contrahentem ibid. diuerſimodè fit ad Deum, & creaturam, ſubſtantiam & accidens 2. 117. per noſtram cognitionem poteſt prius ad creaturam contrahi, quam ad Deum ibid. ad ſubſtantiam, & accidens habet rationem generis, & ad ipſa contrahitur per differentias, non per modos 2. 122. entis contractio cogitari poteſt vel per modum compoſitionis, vel maioris explicationis 2. 139. determinatur ad Deum, & creaturam per modos intrinſecos 2. 156. contractio entis fit ad modum compoſitionis, & non ſolum maioris expreſſionis 2. 160.

Ens creatum, & finitum.

Ens finitum eſt illud, quod diuiditur in decem prædicamenta 2. 24. & 67. & 122. & ad ea contrahitur non per modos, ſed per differentias 2. 165 non debet immediatè diuidi in illa decem, ſed prius in ſubſtantiam, & accidens 2. 166.

Ens rationis.

Ad Metaph. per ſe, & directè non ſpectat 1. 23. & 24. ſed per accidens, & indirectè 1. 38. directè verè potius ad Logicam ſpectat, quam ad Metaph. ibid. admitti debet & quomodo 2. 233. non habet prius eſſe intelligibile, quam intellectum, & quomodo hoc ſit intelligendum 2. 235. duplex entis rationis cognitio vna qua fit, altera qua cognoſcitur factum 2. 233. quo ſenſu ens rationis conſiſtat in cognoſci 2. 238. non prius habet eſſe eſſentiæ, quam exiſtentiæ 2. 239. qualiter in ente rationis quoque eſſentia poſſit diſtingui ab exiſtentia 2. 240. definitio quædam inepta entis rationis reijcitur 2. 243. alia quædam declarantur 2. 244. nulla dantur entia rationis exiſtentia citra operationem intellectus 2. 244. & 245. poteſt à voluntate ſuo modo fieri 2. 246. ens rationis ſemel, & iterum fieri poteſt vel ab eadem potentia, vel à diuerſis 2. 247. ens rationis aliud fundatum, aliud non fundatum 2. 249. quodnam dicatur fundamentum entis rationis 2. 251. neque dari ens minus ente rationis 2. 263. eſt propriè, & per ſe intelligibile, non autem per accidens 2. 267. dicitur per accidens intelligibile, quia per aliud intelligitur 2. 268. non habet intelligibilitatem motiuam, ſed terminatiuam ibid. non per ſe primò, ſed per ſe ſecundò 2. 169. & 270. quo pacto ens rationis analogiam dicat ad ens reale 2. 274. & dici poſſit vnum, verum, & bonum 4. 31.

Ens per ſe, per & accidens.

De ente per accidens non datur ſcientia 1. 25.

Eſſentia.

Quid nomen eſſentiæ importet 3. 4. huius nominis triplex acceptio 3. 2. & 4. eſſentia quomodo à quidditate differat ibid. & 6. 221. eſſe eſſentiale dupliciter ſumi poteſt 6. 296. eſſentia ex vi nominis dicit naturam integram, quæ includit totam ſeriem rationum metaphyſicarum, loquendo de eſſentia creata 6. 196. eſſentiæ rerum non pendent ex decreto diuinæ voluntatis, quaſi per illud immutari poſſint, benè tamen exiſtentia 8. 198.

Exiſtentia.

Quid importet exiſtentiæ nomen 3. 5.

Experientia.

Experientia vtilis eſt ad percipienda prima principia, non verò neceſſaria 1. 20.

F

Falſum. & Falſitas.

Falſum dicit carentiam talitatis obiecti quale apparet 5. 195. habet varias acceptiones, ſed hæc eſt propria 5. 196. falſitas duo dicit, non entitatem rei, & apparentiam eius 5. 197. datur tantum in ordine ad intellectum creatum ibid. quo pacto reperiatur in rebus 5. 200. ad fundandam falſitatem debet eſſe in re motiuum probabile deceptionis 5. 195. & 201. falſitas non opponitur veritati contrariè 5. 203. ſed contradictoriè, vel priuatiuè 5. 204. falſitas propria artificiatorum quæ ſit 5. 250. attenditur penes defectum ab idea perfecta, & regulis artis 5. 207.

Finis.

Quænam ſit propria bonitas finis 5. 293. & 297. quietare appetitum, & terminare motum eius eſt proprium bonitatis finis 5. 300.

Finitum, & infinitum.

Finitum, & Infinitum ſunt modi contrahentes ens, vt ſic, ad Deum, & creaturam 2. 71. & 75.

Forma.

Forma ſubſtantialis non eſt modus materiæ 6. 35. & 100. propria acquiſitione acquiritur, & non tantum ad productionem compoſiti ibid. informatio tam actiua, quam paſſiua formæ pertinet ad prædicamentum habitus 6. 52. forma ſubſtantialis eſt actus ſubſtantialis 6. 93. implicat dari formam plurium ſpecierum conſtitutiuam 6. 99. forma diſtinguitur à materia, vt res à re 6. 100 eſſe formale, quod præſtat forma, non eſt ab ipſa entitatiuè diuerſum ibid. cur forma non creatur 6. 102. quo ſenſu dicatur terminus ibid. forma, eiuſque connaturalia accidentia, licet ſimul generentur, non tamen eadem prorſus actione 6. 185.

Formalitas.

Quid ſit Formalitas, vt diſtinguitur contra rem 6. 161. & 162. plures eiuſdem rei formalitates non propria exiſtunt exiſtentia, ſed illius cuius dicuntur formalitates ibid. & 180. Formalitates non habent definitionem propriè dictam 6. 196. propria formalitatis notio 6. 213. eſt ſola rei aliquitas, ideò malè diuiditur in totalem, & partialem ibid. quare dicatur Formalitas ibid. cur dici nequeat res, & eſſentia 6. 223.

G

Generatio rei vel Productio.

Generatio quomodo à creatione differat 6. 62. & 102. productio rei alia per motum, & mutationem, alia per ſimplicem dimanationem 6. 123. generatio regulariter fit cum motu, poteſt tamen oppoſitum contingere 6. 124. non omnis productio per ſimplicem dimanationem eſt creatio 6. ibid.

Genus.

Genus ex vi nominis importat conceptum, ac realitatem potentialem per differentias contrahibilem 2. 130. repugnat dari genus tranſcendentale ibid. duæ conditiones ad genus Metaph. requiſitæ 2. 131. genus, vt ſic, ſemper imperfectionem inuoluit 2. 132. genus & differentia identificantur ratione tertij 2. 134. cur dicatur per differentias contrahi, & non per modos 2. 159. repugnat genus determinari ad vnam tantum ſpeciem 6. 98.

Gradus Metaphyſici.

Gradus prædicamentales cur per differentias contrahantur, & non per modos, tranſcendentes autem è contra 2. 159. cur fundare queant diſtinctionem ex natura rei formalem, non ita tranſcendentes 6. 162. inter eos eſt ordo prioris, & poſterioris ex natura rei 8. 198.

H

Habitus.

Ponitur habitus ad tollendam difficultatem potentiæ ad operandum 1. 65. non poteſt idem habitus ſimul eſſe practicus, & ſpeculatiuus 1. 71. non dantur habitus à natura inditi, & congeniti 3. 32. non dantur habitus ad ſimpliciter agendum ibid. ex quot capitibus poſſit poni habitus in potentia 3. 37. habitus principiorum cur dicitur intellectus 3. 43. Habitus vltimum prædicamentum dicit ſimplicem habitionem, & receptionem formæ 6. 52.

Idem,

I

Idem, & Identitas.

IDem, & diuerſum paſſio entis diſtincta 6.140. Identitas dicit formalitatem poſitiuam, non autem ſolam negationem diſtinctionis 6.141. relatiuam, non abſolutam 6.142. non eſt formaliter vnitas, benè tamen in vnitate fundatur ibid. qua identitas dicat relationem realem, & qua rationis 6.143 identitas eiuſdem ad ſeipſum quo ſenſu dicatur realis 6.144 identitas diuerſum habet ab vnitate conceptum 6.151. identitas eſt prior diſtinctione 6.153.

Identitas realis quid ſit, in quo fundetur, eiuſque adæquatum, & conuertibile ſignum 6.189. Identitas eſſentialis in vno ſenſu dicitur de conſtituentibus 6.191. in alio ſenſu de conſtitutis 6.192. nedum communicatio in eadem eſſentia ſingulari facit ſecundum modum identitatis, vt ſcilicet dicitur de conſtitutis, ſed etiam in eadem natura communi 6.193. neuter modus identitatis eſſentialis conſtituit peculiarem ſpeciem ab alijs condiſtinctam 6.194. identitas realis perfecta tollit omnem compoſitionem 6.226. 235. Identitas formalis cum qua formali diſtinctione ſtare poſſit 6.210. quid ſit identitas rationis 6.252. declaratur identitas rationis ratiocinantis 6.268. ac etiam rationis ratiocinatæ 6.287.

Impoſſibile, & Impoſſibilitas.

Vide Poſſibile, & Poſſibilitas,

Inferius.

Inferius non præſcindit à ſuperiori, ſed è contra 2.50. incluſio inferioris in ſuperiori quot modis intelligi poſſit 2.54. inferiorum confuſio in ſuperiori nequit eſſe actualis, ſed tantum potentialis 2.57. Vide Superius.

Infinitas.

Infinitas non tollit rationem, & veritatem primi principij 6.217.

Intellectus, & Intellectio.

Intellectus quomodo in cognoſcendo à ſenſu dependeat 3.15. & 20. quo ſenſu dicatur naturaliter prima noſcere principia 3.17. intellectio alia præciſiua, alia diuiſiua 6.263. habet intellectus duplicem virtutem collatiuam, & præciſiuam 6.277. cur ipſe præſcindere poſſit, non autem ſenſus 6.300. & 301.

Intelligibile, & Intelligibilitas.

Intelligibilitas duplex, motiua, & terminatiua 2.268. terminatiua iterum duplex ſimpliciter, & ſecundum quid 2.269. non dicit in ente reali ſolam extrinſecam denominationem 5.134.

Intelligentiæ.

Pertinent ad Metaph. noſtram quantum ad conceptus proprios ex communibus 1.10. & 11. & ad metaphyſicam in ſe quoad conceptus proprios ex proprijs ibid. rationes autem propria, & ex proprijs ipſius Dei ad ſolam Theologiam ſpectant ibidem, quoad conceptum mobilitatis pertinent ad Phyſicam in ſe 1.18. & ſeq. & vt mobiles non dicuntur abſtrahere à materia 1.20. ſpectant per ſe, & directe ad Metaph. in ratione obiecti 1.32. & 33. licet ſint entia neceſſaria, adhuc tamen habent cauſam efficientem ſui eſſe 6.113. ſunt neceſſaria ex ſe, ſed non à ſe 6.127. adhuc tamen non ſunt ita neceſſaria, vt filius in diuinis 6.128. quo ſenſu Intelligentia ſecundum veritatem ſint intrinſecè defectibiles, & adhuc ex conditione ſui ſtatus immortales 6.137.

Intentio.

Intentio duplex, prima, & ſecunda 2.252. intentio ſecunda ſemper eſt ens rationis 2.253. diſcrimen inter vtramque 2.254.

L

Libertas.

Duplex ſpecificationis, & exercitij. 1.61.

Logica.

LOgica aptior eſt ad docendum, quam Metaph. quoad modum, & formam, non quoad materiam, & principia 1.56. alijs ſcientijs præmittitur, quia tradit inſtrumenta ſciendi ibid. & hoc eſt eius proprium munus 1.60. neceſſitas diſtinctionis realis inter logicam docentem, & vtentem 1.65. & 66. docens inclinat ad ſyllogizandum idealiter, & directiuè, vt eus inclinat realiter, & phyſicè, ſeu elicitiuè 1.66.

M

Malum, & Malitia.

MAlum aliud in ſe, aliud alteri 5.302. conſiſtit vniuerſaliter in priuatione boni tam in genere naturæ, quam in genere moris 5.303. ſiue ſit malum in ſe, & abſolutè, ſiue alteri, & relatè 5.304. probatur id quoque de malo ſumpto pro diſconuenienti 5.305. probatur etiam de malo morali 5.306. malitia opponitur bonitati interdum contradictoriè, interdum priuatiuè, nunquam tamen contrariè poſitiuè 5.309. malum, vt opponitur bonitati eſſentiali, non exiſtit in rebus 5.310. benè tamen vt opponitur bonitati accidentali 5.311. & in hoc ſenſu datur in rebus, nedum fundamentaliter, & potentialiter, ſed etiam formaliter, & actualiter 5.311. malitia nedum dicit boni priuationem, ſed præſertim boni debiti 5.313. malitia alia formalis, alia materialis 5.314. & ſeq. Voluntas non eſt proximum, & immediatum ſubiectum malitiæ moralis 5.320. neque modo actus ſecundus, modo voluntas 5.321. ſed ſemper, & vniuerſaliter eſt actus, vel eius omiſſio ibid. nedum ſecundum genus, ſed etiam ſecundum ſpeciem, & indiuiduum 5.323. quo pacto actus etiam intrinſecè mali dici poſſint capaces rectitudinis ibid. & 324.

Mali diuiſiones.

Malum præſertim diuidi ſolet in malum naturæ, malum pœnæ, & malum culpæ 5.329. ſingulorum notiones aſſignantur ibid. malum naturæ eſt commune omnibus creaturis; malum pœnæ viuentibus tantum vita ſenſitiua, vel intellectiua; malum culpæ reperitur tantum in creatura intellectuali ibid.

Mali cauſæ.

Malum non habet cauſam poſitiuam, & efficientem, cum in ſola priuatione conſiſtat 5.330. quo ſenſu intelligendum ſit, quod non habet cauſam per ſe, ſed per accidens ibid. & num. 345. cur Deus non dicatur cauſa mali moralis, ſeu peccati 5.342. & ſeq.

Materia.

Materia prima habet propriam bonitatem in genere entis 5.283 & eadem ratione habet ſpeciem, modum, & ordinem ibid. habet proprium actum entitatiuum 6.84. quo pacto dicatur natura indeterminata, & propriam alioquin habere determinationem 6.86. & 87. materia prima eſt potentia ſubſtantialis 6.93. cur materia ſit ſubiectum formæ, eiuſque potentia paſſiua, non è contra 6.97. implicat dari materiam determinatam ad vnam ſpeciem formam 6.98. hac de cauſa dicitur genus phyſicum ibid.

Mathematica.

Entia Mathematica quoque propriam habent bonitatem 5.284.

Media.

Media habent propriam bonitatem diſtinctam à bonitate finis licet ab ea dependentem 5.298. & 299. vide Bonum vtile.

Metaphyſica.

Varia eius nomina, & vndè illa deducantur 1.1. quare dicatur Metaph. ibid. qua ratione differat à Theologia ibidem, quomodo poſſit conſtitui vna totalis ſcientia alias veluti partiales complectens 1.3. quo etiam pacto conſtitui poſſit, ac debeat ſcientia quædam ab alijs adæquatè diſtincta 1.4. duplex eſt, in ſe, & in nobis 1.5. ſi ſumatur vt vna totalis, ac vniuerſalis ſcientia conſiderat omnium rerum quidditates in particulari 1.6. ſecus autem, ſi ſumatur vt ſcientia ab alijs condiſtincta 1.7. ſpeculatur rationes generales, & tranſcendentes omnium 1.9. ac etiam particulares entium abſtractorum per eſſentiam, quales ſunt Intelligentiæ 1.10. quo pacto cognitio Metaphyſica ſit diſtincta, & perfectiſſima 1.15. qua ratione dici poſſit præſtantiſſima etiam ex parte obiecti adæquati 1.42. qua ratione Metaph. diſtinguatur à Phyſica, & Mathematica quantum ad modum abſtrahendi 1.45. omnes ſcientias ſuperat certitudine, ac euidentia 1.53. quomodo ſit certa, & euidens etiamſi de rebus difficillimis 1.54. quo pacto ſit prior, & poſterior alijs ſcientijs 1.56. & 58. eſt verè, & propriè ſcientia quoad omnem ſui partem 1.67. eſt quoque ſapientia, nec ob id amitti rationem ſcientiæ 1.68. eſt ſcientia ſpeculatiua ex omni parte 1.70. eſt vna vnitate generica, non ſpecifica, 1.81. & quidem generis remoti 1.83. demonſtrat paſſiones de ente 4.45. quot modis id faciat 4.47.

Metaphyſicæ obiectum.

Nil latius ente per ſe reali, & poſitiuo ſtatus poteſt obiectum Metaph. 1. 23. nilq. arctius ipſo 1.26. proinde neque ſubſtantia ſola eſt eius obiectum adæquatum 1. 28. neque ſubſtantia immaterialis, vt Deum comprehendit. & cæteras intelligentias 1, 29 neque Deus ipſe, niſi ſit ſermo de ſubiecto principalitatis 1. 30. neque ens finitum 1.31. Sed ens reale commune Deo, & creaturæ 1.34. ratio obiectiua formalis eſt, qua ens eſt ens 1. 35. non in eadem amplitudine eſt obiectum Metaph. vt eſt vna totalis ſcientia cæteras complectens, & vt eſt vna ſcientia ab alijs condiſtincta 1.36. ratio quæ, & ſub qua cur in obiecto Metaph. diſtinguantur 1.37. quo pacto obiectum Metaph. ſecundum eſſe abſtrahat à materia 1.45. obiecta partialia Metaph ſunt ſpecie diuerſa etiam in eſſe ſcibilis 1.82.

Metaphyſicæ munera.

Probat obiecta aliarum ſcientiarum quoad ſi eſt nedum à poſteriori, ſed etiam à priori, non tamen quoad quid eſt 1.49 ſuum verò obiectum probare tantum poteſt à poſteriori 1. 51. probat etiam principia aliarum ſcientiarum 1. 52. vniuerſalia probat declarando terminos, particularia verò reducendo ad vniuerſalia ibid. ac etiam per deductionem ad impoſſibile ibid. aptior eſt cæteris ſcientijs ad docendum 1.55. non eſt Metaph. munus tradere inſtrumenta ſciendi, ſed Logicæ 1.60 præeſt, & imperat omnibus alijs ſcientijs 1.67 quatenus imperant nequit rerum omnium quidditates in particulari conſiderare 1.64. eſt communis omnibus ſcientijs non per prædicationem, ſed per applicationem ſuorum principiorum 1. 73. non tamen ſubalternat ſibi alias ſcientias 1.77. Metaph. vtilitas quanta 1.84.

Modus.

Modus non conſtituit rem in ſuo eſſe primo & eſſentiali, ſed eam ſic conſtitutam ſupponit 2. 72. modi alij intrinſeci, alij extrinſeci 2. 141. declaratur natura modi extrinſeci ibidem, res poteſt eſſe ſine modo, non è contra ibid. quo ſenſu modus extrinſecus poſſit dici res 2. 142. & 6. 201. modi extrinſeci ſunt entitates relatiuæ, ſeu reſpectus extrinſecus aduenientes 2. 143. modus non eget alio modo in ſuo genere, bene tamen in diuerſo genere 2. 144. omnes tamen ſeipſis vniuntur, & non diſtincta vnione ibid. definitio modi extrinſeci 2. 146. eius diſcrimen ab intrinſeco ibid. declaratur natura modi intrinſeci 2. 147. cur dicatur modus intrinſecus 2. 148. quo pacto ſpectet ad primum modum dicendi per ſe ibid. quo pacto modi omnis intrinſeci ſint entia realiter, ac identice, non formaliter, & quidditatiuè 2.202. & ſeq. & 215. non ſunt propriè entia, ſed entalia 2.204. modus intrinſecus alter ſpeciem conſequens, alter indiuiduum 2. 148 eſt intimior paſſione, intimior differentia ibid. quare non dicat propriam formalitatem, nec formaliter poſitiuè diſtinguatur à re, cuius eſt modus 2.150. definitio modi intrinſeci 2.151. non variat rationem formalem nec eius, quod contrahit, nec eius quod conſtituit 2.153 & per hoc ſecernitur à differentia ibid. non quia vnum ſeparari nequit ab alio, & ſe ſolo exiſtere ſtatim arguitur, quod ſit modus eius 6.203.

Moralitas.

Quomodo genus moris reſpiciat bonum, malum, & indifferens 5.327. moralitas ſupponit actum eſſe liberum, ac voluntarium 5.328.

Multitudo, & Multum.

Multitudo varijs modis accipitur 5. 6. Formaliter dicit negationem vnitatis 5.50. quo pacto illi opponatur 5.56. propriè non dicitur vna 5.95. multitudo duplex ibid.

N

Natura communis.

N*On immediate ſignificat indiuidua, ſed gradum eis communem 6.296.*

Naturale, & Naturalitas.

Naturalitas vt pertinet ad principium actiuum, & dicitur de operationibus variè ſumitur, & diuerſis opponitur 6. 28 naturale quomodo diſtinguitur à libero, & quomodo à ſupernaturali ibid.

Neceſſarium, & Contingens.

Aliud complexum, aliud incomplexum 6. 111. incomplexè ſumpta ſunt modi intrinſeci rerum, ac entis diſiuncta paſſio ibid. neceſſarium incomplexum duplex, aliud ſimpliciter, aliud ſecundum quid 6. 112. ens neceſſarium ſimpliciter nullam habet cauſam ſui eſſe ibid. entia neceſſaria ſecundum quid, vt intelligentiæ materia prima, & corpora cœleſtia habent cauſam ſui eſſe efficientem 6.113. etiam ad mentem Ariſt. 6.114. non repugnat in eius ſententia aliquid eſſe ex ſe formaliter neceſſarium, & ab alio effectiuè 6.126. neceſſarium aliud ex ſe, & à ſe, aliud ex ſe, ſed non à ſe 6.127.

Negatio.

Negatio, vt ſic. nullam dicit perfectionem 5.47. nequit realiter cum poſitiuo identificari 5. 49. negatio negationis dicit quid poſitiuum 5.5.. eſt poſterior forma negata 5.95. non eſt eadem negatio entis in ſe, & à ſe 5.99 negatio in genere, & extrà genus 5. 116. quomodo à priuatione differat ibid. negationes reales dantur à parte rei 5.311.

Nota nobis & natura.

Quæ dicantur nota nobis 5. 233. quomodo hæc diſtinctio de notis nobis, & natura ſit rebus applicanda 5.238. quænam propriè dicantur nota natura etiam ſuppoſito noſtro imperfecto cognoſcendi modo 5.239. quo ſenſu dixerit Ariſtot. non eſſe eadem nota nobis, & nota natura 5.240.

Numerus.

Numerus non eſt ens per ſe vnum 5.79. duplex eſt, quantitatiuus, & tranſcendens 5.91.

O

Obiectum.

O*biectum adæquatum Metaph vide Metaph. obiectum; quomodo obiectum det vnitatem ſcientiæ 1.79. ad vnitatem obiecti non ſufficit vnitas analogiæ, vel proportionis 2. 18. obiectum duplex naturalis attingentiæ, & naturalis inclinationis 2.31. obiectum vnum quid requirat, vt ducat in notitiam alterius 2. 39. vt obiecta inadæquata attingantur à potentia, debent aliquo modo participare rationem obiecti adæquati, & primarij 2.245 quo ſenſu etiam obiectum relationem fundat ad potentiam cognoſcentem 5 235. obiecti mutabilitas non impedit eius ſcientiam 5.213 obiectum intellectus pro ſtatu iſto quodnam ſit 5.229.*

Operatio.

Eſt actus ſecundus ipſius formæ 6.82. operatio vitalis non eſt actio propriè dicta, ſed grammaticaliter tantum 6. 56.

Oppoſitio.

Oppoſitio contradictoria, & priuatiua verè datur à parte rei nullo cogitante intellectu 2.282.

Ordo.

Quoad ordinem naturæ, & in ordine diſtinctè concipiendi Metaph. eſt prior alijs ſcientijs, ſed quoad ordinem doctrinæ, & in ordine confusè cognoſcendi eſt poſterior 1. 56 & 58. Ordo doctrinæ varius eſt in eadem ſcientia, & in coordinatione ſcientiarum totalium 1.59 ordo inter aliqua duplex, vel cauſalis, vel plurium effectuum ab eadem cauſa 4. 36. ordo inter paſſiones plures eiuſdem ſubiecti non ſemper neceſſarius 4. 39. duplex ordo in rerum notitia, ſcilicet confusè, & diſtinctè concipiendi 5. 238. Quodnam ſit primum cognitum primitate originis 5. 241. in ordine diſtinctè cognoſcendi gradus communiores ſunt facilioris cognitionis, quam minus communes, in ordine confusè concipiendi res è contra ſe habet 5.244. ordo inter aliqua ex natura rei diſtinctionem arguit inter ea ex natura rei 8.198.

P

Paſſio.

P*Aſſio, vt conſtituit ſpeciale prædicamentum, & actioni correſpondet, non eſt reſpectus intrinſecus, ſed extrinſecus adueniens, & eſt reſpectus paſſi ad agens, non autem effectus producti 6. 34. paſſio confundi non debet cum materiali cauſalitate 6.60. vide Actio.*

Perfectio, & Perfectum.

Perfectio ſimpliciter quid ſit 2.34. quo pacto in creaturis reperiatur, & hinc ad Deum transferatur 2.35. perfectum, & bonum quo pacto idem 5.272.

Peccatum.

Peccatum formaliter in priuatione conſiſtit 5. 306. peccata inter ſe diſtinguuntur iuxta bonitates quarum ſunt priuationes 5. 308. peccata extrema eidem virtuti oppoſita non diſtinguuntur ſpecie in genere moris, ſed tantum in eſſe naturæ 5. 318. idem eſt de peccatis omiſſionis, & commiſſionis, quando ſunt contra eandem virtutem 5. 319. peccati definitio 5.321.

Poſſi-

Digitized by Google

Poſſibile, Poſſibilitas, & Potentia Logica.

Potentia Logica quid ſit, & quomodo ab obiectiua differat 6. 66. *res dicitur prius poſſibilis logicè, quam obiectiuè, & hæc potentia fundatur in illa, vel præſupponit eam ibid. poſſibilitas logica dicitur intrinſeca, & remota, obiectiua autem dicitur extrinſeca, & proxima ibid. potentia logica, & obiectiua non ſunt prorſus eadem* 6. 67. *quicquid eſt poſſibile obiectiuè eſt etiam logicè poſſibile non tamen è contra ibid. potentia logica non eſt poſſibilitas quædam negatiua, ſed poſitiua* 6. 68. & 8. 31. *res ab æterno ſeipſis intrinſecè dicuntur logicè poſſibiles, & principiatiuè ab intellectu diuino* 6. 69. & 8. 30. *potentia logica conſiſtere poteſt ſine potentia obiectiua* 6. 80. *in aduentu exiſtentiæ rei non deſtruitur, benè tamen potentia obiectiua ibid. potentia logica præſcindit tam ab exiſtentia rei, quam ab eius negatione* 6. 106. *poſſibile quo ſenſu conuertatur cum contingenti, ac etiam de neceſſario dicatur* 6. 133.

Potentia actiua, & paſſiua.

Potentia dupliciter ſumitur, vt eſt principium operandi, vel patiendi, & vt diuiditur contra actum 6. 1. *non ſolum ſecundo modo, ſed etiam primo modo ſumpta ſpectare ad Metaph. poteſt ibid. potentia alia actiua, alia paſſiua & quid vtraque* 6. 4. *variæ eius acceptiones in ratione principij actiui, vel paſſiui ibid. & ſeq. earum definitiones declarantur tam phyſicè, quam metaphyſicè* 6. 6. *quo pacto definitio potentiæ actiuæ poſſit quoque applicari creatiuæ* 6. 8. *quo ſenſu dicant relationem tranſcendentalem ad principiatum* 6. 11. *& connexionem habeant cum ſuis effectibus poſſibilibus* 6. 12. *potentia in ratione principij ſufficienter diuiditur in actiuam, & paſſiuam* 6. 16. *quæ, & qualis ſit iſta diuiſio* 6. 17. *potentia reſiſtiua non conſtituit tertium genus diſtinctum à potentia actiua, & paſſiua* 6. 19. *an detur potentia quæ ſit purè actiua, & quæ ſit purè paſſiua* 6. 20. *membra iſtius diuiſionis poſſunt coincidere materialiter, non formaliter* 6. 21. *quo ſenſu debeat intelligi potentia paſſiua naturalis correſpondere actiuam* 6. 23. *potentia paſſiua triplex in quam, in qua, & ex qua* 6. 24. *item naturalis, violenta, vel neutra ib. cur hæc diuiſio aſſignetur potentiæ paſſiuæ, non actiuæ ib. potentia neutra neceſſariò debet admitti* 6. 24. *item alia eſt naturalis, alia ſupernaturalis* 6. 25.

Datur in creaturis potentia obedientialis paſſiua, quæ propriè conſtituitur per ordinem ad primum efficient 6. 25. *ad eius exercitium non ſufficit concurſus generalis, ſed requiritur ſpecialis ib. vnde potentia obedientialis paſſiua reducitur ad paſſiuam ſupernaturalem* 6. 26. *& materialiter coincidit cum potentia receptiua naturali ib. talis potentia paſſiua in ordine ad formas ſupernaturales dici debet naturalis, in ordine verò ad agens ſupernaturalis. & obedientialis* 6. 27 *potentia obedientialis non tollit violentiam à rebus* 6. 139.

Potentia actiua diuiditur in naturalem, quæ eſt principium agendi cum determinatione ad vnum, & liberam, quæ eſt principium agendi cum indifferentia 6. 28. *item in naturalem, & ſupernaturalem, ac in naturalem, & acquiſitam ib. præter potentiam obedientialem paſſiuam actiua quoque debet admitti* 6. 29. *non tamen in quolibet ad quolibet ibid. neque entitatiuè diuerſa à potentia actiua naturali, aut quidpiam ei realiter ſuperadditum* 6. 27. & 31. *falſum eſt potentiam obedientialem, ſiue actiuam, ſiue paſſiuam in ſola negatione conſiſtere, quatenus ſcilicet creatura potentiæ actiuæ Dei non reſiſtit* 6. 32. *non eodem modo dicuntur creaturæ poſſibiles in potentia obedientiali ad Deum, ſicut exiſtentes* 6. *ibid. potentia actiua alia cum motu, alia ſine motu* 6. 123.

Potentia ſubiectiua, & obiectiua.

Potentia rurſus diuiditur in ſubiectiuam, & obiectiuam 6. 63. *quid ſit potentia ſubiectiua, & actus ei correſpondens, ac eius conditiones, quod dicitur eſſe in potentia ſubiectiua* 6. 64. *coincidit cum paſſiua ib. quid ſit potentia obiectiua, & actus ei correſpondens, & conditiones eius, quod dicitur eſſe in potentia obiectiua* 6. 65. *quomodo potentia obiectiua differat à Logica* 6. 66. *hæc ſemper præſupponitur illi ib. non ſunt eadem potentia* 6. 67. *in productione rei potentia obiectiua recedit ib. hæc non eſt aliqua potentia in ſe realis* 6. 68. *quo ſenſu ens in potentia obiectiua dici poſſit ens reale, & poſitiuum ib.* & 8. 46. *quo item ſenſu poſſibilitas obiectiua fundetur ſuper eſſe cognitum rerum* 6. 69. *res extrinſecè dicuntur poſſibiles obiectiuè à diuina omnipotentia ib. potentia obiectiua quantum ad id reale, quod dicit in re, non eſt diuerſa à potentia actiua agentis ib. Scotus non fuit huius vocabuli inuentor ib. qualem relationem ad actum importet potentia obiectiua, & qualiter dicatur actuari* 6. 70. *potentiam obiectiuam ſic explicatam probatur debere dari* 6. 71. & *ſeq. etiam apud Ariſt.* 6. 73. *quo pacto potentia obiectiua poſſit materialiter cum ſubiectiua coincidere* 6. 75. *potentia obiectiua, & res in potentia obiectiua non ſunt idem* 6. 107.

Præciſio, & præſcindere.

Præciſio formalis non datur ſine obiectiua 2. 10. & 6. 302. *quid dicat præciſio ſuperioris ab inferiori* 2. 26. *non eſt ſeparatio phyſica, & realis, ſed intentionalis tantum* 2. 27. *præciſio entis quo pacto fiat à Deo, & à creatura* 2. 43. *quid interſit inter præciſionem perfectam, & imperfectam alicuius conceptus* 2. 47. *perfecta præciſio reddit conceptum præciſum perfectè vnum ibid. præciſio ſuperioris ab inferiori non eſt ſecundum rem, ſed per intellectum* 2. 49. *quando præciſio ſit mutua, & non mutua* 2. 50. *ad perfectam præciſionem opus non eſt rationem præciſam non includi in eo, à quo abſtrahitur* 2. 59. *præciſio perfecta vnius conceptus ab alio arguit compoſitionem eorum* 2. 161. *Quid ſit præciſio formalis, & obiectiua* 6. 292. *obiectiua duplex ibidem, præter præciſiones formales dari quoque debent obiectiuæ* 6. 293. *nedum ex vi formalis diſtinctionis, ſed etiam rationis ratiocinatæ* 6. 298. *præſertim in diuinis negari nequeunt* 6. 299. *ſenſus non præſcindit, ſed intellectus* 6. 300. & 301. *per actus intuitiuos diſtinctio, vel præciſio rationis fieri nequit* 6. 316. *benè tamen attingere poteſt intuitiua cognitio diſtinctionem formalem ex natura rei* 6. 319. *quid requiratur, vt aliqua potentia præſcindere dicatur* 6. 321.

Prædicatum, & Prædicatio.

Prædicatio formalis, & identica quomodo differant 2. 193. *prædicatum vniuocum non ſemper vniuocè prædicatur, & in quid* 2. 196 *prædicatio identica eſt certiſſima, ſed ad ſcientiam inepta* 3. 53. *quicquid eſſentialiter prædicatur de ente reali debet eſſe reale* 2. 258.

Prædicamentum.

Prædicamentum continet ſolum res limitatas 2. 130. *Deus non eſt in prædicamento* 2. 132.

Principium.

Principia ſcientiarum alia ſunt vniuerſalia, alia particularia 1. 52. *principia communia Metaph. quomodo demonſtrationem ingrediantur* 1. 56. *notitia primorum principiorum non eſt nobis congenita, ſed de nouo acquiritur* 3. 9. & 10. *principia prima duplicis generis* 3. 10. & 29. *ad acquirendam notitiam primorum principiorum ſufficit ſimplex notitia terminorum* 3. 11. *notitia principiorum complexa pendet ex incomplexa terminorum* 3. 17. *quo pacto dicantur naturaliter nota ibid. circa principia non omnino prima ponendus eſt habitus in intellectu* 3. 30. *talis habitus non eſt nobis innatus, ſed acquiſitus* 3. 32. *circa principia omninò prima non eſt neceſſarius* 3. 33. *quare ponatur habitus circa concluſiones, & non circa prima principia* 3. 34. *quo pacto etiam circa prima omninò principia admitti poſſit habitus* 3. 37. & *hic non eſſet innatus, ſed actibus noſtris acquiſitus* 3. 38. *habitus principiorum cur dicatur intellectus* 3. 43. *habitus principiorum practicorum, & ſpeculatiuorum inter ſe ſpeciè diſtinguuntur* 3. 45. *imò & habitus diuerſorum principiorum ſpeculatiuorum ibid.*

Qualis ſit primitas primi principij 3. 47. & 58. *quodnam ſit primum principium ibid. & num.* 52. *eius conditiones ex Ariſt.* 3. 52. *diſcrimen inter primum principium, & primam propoſitionem ibid. neceſſe eſt idem eſſe vel non eſſe, non eſt diuerſum principium ab illo, impoſſibile eſt idem &c.* 3. 54. *in primo non continentur virtualiter, & immediatè omnes veritates* 3. 63. *in ſua communitate manens inualidum eſt ad peculiarem paſſionem demonſtrandam ibidem, quomodo conuincendus qui negat primum principium* 3. 64. *principia quædam prima cur nobis primò nota etiamſi ex terminis vniuerſalibus conſtantia* 5. 244.

Prioritas, & prius.

Alia temporis, alia naturæ, & hæc duplex poſitiua, vel priuatiua 6. 122.

Priuatio.

Priuatio, quo pacto dicatur dari à parte rei 2. 275. & 281. *nequit tamen dici ens reale negatiuum* 2. *ibid.* & 278. *priuatio, vt ſic, nullam dicit perfectionem* 5. 47. *quantum eſt de ſe præcedit*

dit formam in ſubiecto 5. 96. eſt negatio in ſubiecto apto 5. 116. quomodo differat à negatione ibid. priuatio ſecundum genus non ponit imperfectionem in ſubiecto priuato 5.322. priuationes ſpecie diſtinguuntur per habitus 5.328.

Propoſitio.

Propoſitio per ſe non conuertitur 2. 192. propoſitio illa Scoti intellectus certus de uno conceptu, & dubius de duobus longo ſermone examinatur 2. num. 6. & ſeq. quid requiratur ad propoſitionem per ſe notam 3. 19. propoſitio identica eſt certiſſima, ſed ad ſcientiam inepta 3.53. propoſitio omnium prima quænam ſit 3. 53. quid requiratur ad veritatem propoſitionis a parte rei 2. 282.

Proprium, & Proprietas.

Proprietatis veræ conditiones quatuor 4. 1. ſuo identificatur ſubiecto ibid. & ab ipſo ex natura rei formaliter diſtinguitur 4. 9. & 12. quo ſenſu dicatur cauſari à ſubiecto 4.14. non eſt in rigore accidens 4.15. non tamen conſtituit ſubiectum in eſſe quidditatiuo 4.41. nulla vera proprietas realiter, & phyſicè cauſatur à ſubiecto 5.61.

Q

Quidditas.

QVidditas quomodo differat ab eſſentia 3.3. & 6. 221. quidditas rei ſenſibilis quo pacto ſit obiectum intellectus noſtri pro ſtatu iſto 5.220.

R

Res.

REs, & ens ſunt ſynonima 4. 25. nomen rei variè accipitur ibid. non eſt affectio entis 4. 26. ſolet apud Formaliſtas ſumi tripliciter 6. 160. accipi etiam ſolet, vt diſtinguitur à modo rei ibid. & demum accipitur, vt diſtinguitur contra realitatem, & Formalitatem ibid. quid propriè ſit res, vt contra realitatem ſecernitur ibid. Rei alia notabilis acceptio 6.178. ad rationem rei quid ſufficiat 6.201.

Realitas.

Realitas obiectiua, & ſubiectiua in ſenſu quorundam Scotiſtarum reiicitur 2. 70. & 97. nulla poteſt aſſignari realitas contrahibilis, quæ non ſit potentialis & generica 2. 97. quid ſit realitas, vt contra rem diſtinguitur 6. 161. & 162. ſingulis realitatibus propria non correſpondet exiſtentia 6.161. 162. 180. & 8. 174. realitas generica, vt precedit differentialem, eſt verè potentialis ad illam, & perfectibilis per eam 8.197.

Reduplicatio.

Reduplicationis vis quænam ſit 2.91. diuerſo modo ſit in prædicatis tranſcendentibus, & prædicamentalibus ibid.

Relatio, vel Reſpectus.

Non datur conceptus relationis vniuocus præſcindens à relatione reali, & rationis 2. 266. ex proprio conceptu non ſolum dicit ad, ſed etiam in, ibidem, relatio creata propriam dicit bonitatem, ſi realiter diſtinguitur ab extremis 5. 285. an ſecundum eam poſſit mouere appetitum noſtrum ib. nullus reſpectus ſuum præcedit terminum, imo ſubſequitur 6.40. quomodo reſpectus intrinſecus adueniens diſtinguatur à reſpectu extrinſecus adueniente 6. 48. reſpectus productionis, & eductionis pertinent ad prædicamentum ad aliquid, non autem actionis ibid. ſi quandoq; reſpectus extrinſecus adueniens neceſſario conſequitur extrema, eſt neceſſitas ab extrinſeco proueniens, non ex natura terminorum 6. 50. implicat dari relationes fundamentum, vel terminum præcedentes 6. 55. relatiua licet ſint ſimul natura, tamen vnum poteſt eſſe prius alio prioritate originis ibid. inditium realis diſtinctionis, vel identitatis relationis cum fundamento 6. 57. quæ relationes repugnent in eadem natura 6.283.

S

Sapientia.

QVid ſit, & eius conditiones 1. 68. & 69. quo pacto à ſcientia diſtinguatur ibid. & 4.46.

Scientia, & Scire.

Scientiæ diuiſio in Phyſicam, Met. & Mat. non eſt neceſſaria, & ex natura rei deducta 1. 3. ſcientia non probat, ſed ſupponit ſuum ſubiectum eſſe 1. 48. in quo differat à Sapientia 1. 69. ſcientiæ diuiſio per practicum, & ſpeculatiuum qualiter intelligenda 1. 72. quo ſenſu dicatur ſcientia ſuam ſumere vnitatem ab obiecto 1.79.

Senſus.

Senſus præſcindere non valet, benè tamen intellectus 6. 300. & 301 non poteſt facere vniuerſale 6. 320. cur præſcindere non dicatur 6.321.

Simplex, & Simplicitas.

Simplicitas diuina non oritur immediatè ex Dei independentia, ſed ex infinitate 2.133. & 6.234. differunt ſummè ſimplex, & ſimpliciter ſimplex 2 46.

Singulare, & Singularitas.

Singularitas non impedit abſtractionem conceptus communis à ſingulari 2.98. quo pacto quod eſt de ſe ſingulare poſſit concipi ſub ratione vniuerſalis conceptu inadæquato 2. 102. ſingulare ſenſibile vagum eſt primum cognitum primitate originis 5. 241. & de hoc loquitur Ariſt. in proœm. Phyſ. 5. 243. à ſingulari vago fit poſtea deſcenſus ad ſignatum ibid.

Species.

Species vna quomodo concurrere poſſit ad conſtitutionem alterius 5.183. ſpecies ſpecialiſſima quo pacto dicatur a Scoto primum cognitum primitate originis 5.241.

Subalternatio.

In quo conſiſtat, & eius conditiones 1.76.

Subiectum.

Conditiones ſubiecti ſcientiæ tres 1. 23. definitio ſubiecti ſcientiæ à Scoto tradita quomodo intelligenda 1. 47. ſubiecti principia alia complexa alia incomplexa 3.1. quodlibet habere debet principia ſaltem complexa non autem incomplexa 3. 2. obiectum in ſcientia non attenditur penes maiorem conceptus communitatem, ſed ex ſcopo illius facultatis 2.264.

Subſtantia.

Diuiſio ſubſtantiæ in materialem, & immaterialem an ſit Phyſica, vel Metaph. vel mixta 1. 16. & 49. quo pacto fiat a Metaph. 1.51. alia completa. alia incompleta 2. 217. quo pacto id debeat intelligi 2.226. materia, & forma dici poſſunt ſubſtantiæ completæ metaphyſicè, licet non phyſicè 2. 227.

Subſtantiæ materiales.

Subſtantiæ materiales cur nequeant immediatè ſui ſpeciem producere in intellectu coniuncto 5.223. quo pacto dicantur potentia intelligibiles, & non in actu 5. 230.

Subſtantiæ ſeparatæ, vide Intelligentiæ.

Subſtantia ſeparata cur nequeant immediatè ſui ſpeciem imprimere in intellectu coniuncto 5.223.

Superius.

Superius quo pacto inferiora contineat implicitè 2. 49. ſuperius præſcindit ab inferioribus, non è contra 2. 50. incluſio inferioris in ſuperiori quot modis intelligi poſſit 2.54. ſuperius & inferius non diſtinguuntur tantum penes modum concipiendi explicitum, vel implicitum, ſed penes formalitates obiectiuas 2. 55. inferiorum confuſio in ſuperiori nequit eſſe actualis, ſed tantum potentialis 2. 57. identitas ſuperioris cum inferiori eſt inadæquata 2. 92. prædicatio ſuperioris tranſcendentis de inferiori non eſt omninò ex natura rei 2. 94. non poteſt ſuperior ad inferiora determinari per modum ſolius explicationis, ſed etiam compoſitionis, & additionis 2. 172. proprium eſt gradus ſuperioris præſcindere à modis, & differentijs contrahentibus 2. 220.

T

Theologia.

QVomodo Theologia differat a Met. 1. 1. quare Theologia ſit practica 1.70.

Terminus.

Termini communes pertinent ad Metaphyſicam 1. 52.

Tranſcendens, & Tranſcendentia.

Tranſcendentia quid dicat 2.26. & 109. & 131. tranſcendentia prædicata ſunt eiuſdem rationis in Deo, & creatura 2. 35. quo pacto veſtigentur via inquiſitionis Metaph. ibid. ad tranſcendentiam ſufficit quod ens in omnibus includatur vel eſſentialiter, vel ſaltem per realem identitatem 2.109. & 4. 19. prædicata tranſcendentia ſex numerari ſolent 4. 20. ſed re vera ſunt tantum quatuor 4. 27.

V

Veritas, & Verum.

VEritas alia in eſſendo, alia in repræſentando 5. 121. datur nedum in intellectu, ſed etiam in rebus 5. 124. & quidem formaliter, & per denominationem intrinſecam 5.127. veritas rei diſtinguitur à veritate cognitionis 5. 130. omnibus rebus

Digitized by Google

bus conuenit, vt paſſio adæquata entis 5.131. *quo pacto ab Ariſ. verum dicatur eſſe tantum in mente* 5.132. *& quomodo etiam de non ente dicatur* 5.137. *dicit quid reale, & non ſolam relationem rationis* 5.140. *nec ſolam negationem entis ficti, vel apparentis* 5.142. *licet per relationem explicetur, tamen ſecundum ſe præſcindit ab abſoluto, & reſpectiuo* 5.146. *eſt quidpiam enti formaliter ſuperadditum* 5.145. *vnde antecedenter ad illud ens eſt verum dumtaxat fundamentaliter* 5.150. *& licet tunc verè cognoſcatur, non tamen ſub ratione veri* 5.151. *non benè explicatur veritas per conformitatem ad diuinas ideas* 5.154. *nec etiam veritas entis creati benè ſic explicatur* 5.156. *quo pacto admitti poſſit hic modus veritatis, vt proprius entis creati* 5.158. *nec etiam bene explicatur per conformitatem rei ad ſua principia intrinſeca* 5.159. *benè explicatur per conformitatem rei ad intellectum aptitudinalem* 5.161. *verum non eſt propriè obiectum intellectus* 5.17. *&* 163. *hæc conformitas ſumi debet in ordine ad quemcumque intellectum tam diuinum, quam creatum* 5.165. *& potius ſpeculatiuum, quam practicum* 5.167. *num ſit reſpectus realis, vel rationis* 5.168. *veritas in rebus eſt inæqualis* 5.189. *quomodo præſertim ſit inæqualis* 5.190. *&* 193. *veritas propria artificiatorum conſiſtit in conformitate rei ad ideam artificis* 5.205. *Veritas non eſt ratio formalis conſtitutiua obiecti intellectus, ſed potius conditio conſequens, vel concomitans illud* 4.17. *&* 5.163.

Veritas cognitionis.

Veritas cognitionis, & rei conueniunt vniuocè in ratione veritatis 5.176. *& veritas cognitionis eſt ſpecies veritatis contradiſtincta à veritate rei* 5.177. *veritas in vno ſenſu prius dicitur de veritate cognitionis* 5.178. *in alio de veritate rei* 5.179. *quæ analogia verſetur inter veritatem rei, & cognitionis* 5.180. *cui prius fuerit impoſitum veritatis nomen* 5.181.

Virtus, & Vitium.

Virtus, & Vitium in quo formaliter conſiſtant 5.138. *vitia extrema eidem virtuti oppoſita non diſtinguuntur ſpecie in genere moris ſed tantum in eſſe naturæ ibid.*

Vnio.

Vnio ſola phyſica non ſufficit ad conſtituendum ens per ſe vnum 5.16. *Vnio non eſt de eſſentia compoſiti, ſed conditio ſimpliciter neceſſaria* 5.58. *&* 6.100. *non eſt idem, quod vnitas compoſiti ibid. Vnio formæ cum ſubiecto non pertinet ad prædicamentum paſſionis, ſed habitus* 6.58.

Vnitas, & Vnum.

Vnitas, & multitudo varijs modis accipiuntur 5.6. *quo pacto vnum, & multa diuidant ens* 5.7. *vnitas alia entitatiua, alia quantitatiua* 5.11. *Vnitatis, ac vnius varij modi* 5.13. *Vnum per ſe, & vnum per accidens, ac varij eorum modi* 5.14. *Vnitas totius integralis diuerſa rationis ab vnitate totius eſſentialis* 5.15. *ex accidente, & ſubſtantia non fit per ſe vnum* 5.16. *Vnitas ſolitudinis conſtituitur per negationem pluralitatis, ſed non eſt paſſio entis* 5.55. *vnum, & multa dupliciter conſiderari poſſunt* 5.56. *& in vno ſenſu opponuntur priuatiuè, & in alio contrariè ibid. ſpecies vnitatis ſunt poſitiuæ* 5.57.

Vnitas tranſcendentalis.

Vnitas tranſcendentalis eſt paſſio entis adæquata 5.1. *ſola vnitas per ſe eſt paſſio entis* 2.25. *non importat adæquatè vnitatem ſingularem* 5.29. *neque vnitatem quantitatiuam* 5.32. *non importat aliquam realitatem communem omnibus vnitatibus* 5.34. *ſed abſtrahitur ab omni realitate determinata vnitatis inadæquatè ſumpta* 5.35. *formaliter opponitur diuiſioni* 5.41. *formaliter importat aliquid poſitiuum* 5.43. *ens ex ſua ratione formali, & intrinſeca non eſt vnum* 5.45. *vnitas dicit perfectionem ſimpliciter* 5.46. *eſt proxima ratio fundandi quaſdam relationes reales* 5.48. *quo pacto vniuerſaliter explicari poſſit per indiuiſionem* 5.56. *poſitiuum, quod vnitas importat, eſt enti ſuperadditum* 5.59. *ſolum in obliquo dicit negationem diuiſionis* 5.62. *hoc poſitiuum non eſt ab ente realiter diſtinctum* 5.63. *nec ſola ratione* 5.65. *ſed media diſtinctione, quæ ſit formalis actualis, vel ſaltem virtualis* 5.70. *hoc poſitiuum non eſt identitas rei ad ſeipſam* 5.72. *nec determinata entis natura* 5.73. *eſt ens realiter, & identicè tantum, non formaliter* 5.80. *vnum differt ab ente etiam penes conceptus obiectiuos* 5.82. *ens non eſt de ſe formaliter vnum, ſed per quid additum* 5.45. *&* 86. 87. *& ſeq. vnitas benè exprimitur per negationem, & quare* 5.93. *& eſt negatio tam diuiſionis, quam multitudinis* 5.94. *eſt tamen primariò negatio diuiſionis, & ſecundariò multitudinis ibid. & eſt negatio diuiſionis in ſe, non autem à ſe* 5.100. *quia explicari non debet per negationem impoſſibilem* 5.101. *diuiſio ab alio non intrat conceptum vnitatis* 5.103. *ſed comitatur eam, vt eius paſſio* 5.105. *hæc diuiſio ſumi debet, nedum pro ſola diſtinctione, ſed etiam pro ipſa diuiſione* 5.107. *qualis ſit indiuiſio in ſe, per quam explicatur vnitas* 5.112. *quo pacto negatio, per quam explicatur vnitas, ſit priuatio* 5.116. *quo pacto ſit negatio* 5.117. *an re vera talis negatio ex natura rei ſequatur vnitatem* 5.119. *conceptus vnitatis iuxta id, quod à parte rei importat, præſcindit ab abſoluto, & reſpectiuo* 5.120.

Vnitas proportionalis.

Vnitas proportionalis quomodo explicetur à Thomiſtis 2.17 *non ſufficit ad contradictionem, neque ad medium ſyllogiſticum* 2.21.

Vnitas formalis, & vniuerſalis.

Vnitas vniuerſalis ſumi poteſt multipliciter 5.37.

Vnitas numerica, & indiuidualis.

Vnitas numeralis non eſt ipſa vnitas tranſcendens 5.24.

Vnum per ſe, & per accidens.

Ad vnum per ſe conſtituendum non ſufficit ſola vnio phyſica 5.16. *neque vt fiat ex rebus eiuſdem prædicamenti* 5.18. *neque ratio actus, & potentiæ, vtcunque* 5.19. *neque quod eius partes habeant proportionem adinuicem* 5.22. *in quo conſiſtat per ſe vnitas entis* 5.23. *&* 24. *ab vno per ſe, & per accidens conceptus communis vnitatis præſcindi nequit* 5.25. *vnitas ſimplicitatis, & compoſitionis ſunt ſpecies vnitatis per ſe* 5.27.

Vniuerſale, & Vniuerſalitas.

Vniuerſale reale quo pacto differat ab vniuerſali logico 2.85. *vniuerſalitas in gradibus prædicamentalibus importat conceptus adæquatos, in tranſcendentibus inadæquatos* 2.102. *vniuerſale aliud eſſentiale, aliud accidentale* 2.197.

Vniuocum, & Vniuocatio.

Vniuocum, vel vniuocatio triplex 2.106. *quatuor vniuocationis gradus explicantur ib. Vniuocatio rurſus duplex ibid. &* 124. *vniuocatio non conſiſtit in indiuiſibili ibid & 120. non eſt de ratione Vniuocationis, vt ſic, quod gradus communis æqualiter participetur ab inferioribus* 2.208. *&* 116. *&* 121. *vniuocatio in gradu imperfecto ſtat cum analogia* 2.106. *&* 118. *&* 120. *definitionis vniuocorum intelligentia traditur* 2.121. *quinam conceptus propriè dicatur vniuocus* 2.121. *eſſentia vniuoci conſiſtit in indiuiſibili, non tamen eius vniuocatio* 2.138. *ei quod eſt ſimpliciter tale, & ſecundum quid tale, nihil eſt commune vniuocum* 2.261. *vniuocum prædicatum, & vniuocè prædicari differunt* 2.196. *&* 197.

Voluntas.

Voluntas poteſt efficere ens rationis 2.246. *& obiectis ſuo modo præſtare eſſe intentionale ibidem, &* 248. *duplicem habet potentiam ad oppoſita, vnam manifeſtam, alteram immanifeſtam* 6.187.

INDEX

Digitized by Google

INDEX DISPVTATIONVM, QVÆSTIONVM, ET ARTICVLORVM

Prioris Tomi Metaph.

DISPVTATIO PRIMA *Proœmialis in Metaphyſicam.*

Quæſt. 1. De ſphæra Metaphyſicæ ſpeculationis, an verſetur circa omnia Entia in ſpeciali, vel tantum in vniuerſali. pag. 1.
Quæſt. 2. De adæquato Metaphyſicæ obiecto. 8
Quæſt. 3. De Metaphyſicæ muneribus, & Priuilegijs. 17
Quæſt. 4. De natura & qualitate Metaphyſicæ. 23

DISPVTATIO II. *De natura Entis.*

Quæſt. 1. An Ens habeat conceptum vnum tam formalem, quam obiectiuum. 29
Quæſt. 2. An conceptus Entis ſit vnus, nedum reſpectu ſubſtantiæ, & accidentis, ſed etiam Dei & Creaturæ. 40
Quæſt. 3. An conceptus Entis ſit perfectè vnus, & præciſus. 46
Quæſt. 4. An conceptus Entis ſit ex natura rei antè Intellectum præciſus & diſtinctus ab inferioribus. 51
Artic. 1. Reſpectu ſubſtantiæ & accidentis conceptus entis eſt ex natura rei actualiter præciſus, non tamen reſpectu Dei & Creaturæ. 52
Artic. 2. Quæ fuerit Scoti ſententia circa præciſionem, & realitatem conceptus entis. 60
Quæſt. 5. An conceptus entis ſit æquiuocus, vel vniuocus, aut analogus Deo, & Creaturæ, ſubſtantiæ, & accidenti. 64
Artic. 1. Ens reale eſſe analogum vniuocum ad Deum & creaturam, ſubſtantiam, & accidens. ibid.
Artic. 2. Argumenta contra analogam entis vniuocationem diſſoluuntur. 71
Quæſt. 6. Quomodo & per quid ens ad inferiora contrahatur, ac determinetur, num per differentias, vel modos intrinſecos. 78
Artic. 1. De modis intrinſecis, ac extrinſecis. ibid.
Artic. 2. Ens ad Deum & Creaturam per modos intrinſecos determinatur; ad ſubſtantiam verò & accidens per differentias. 82
Quæſt. 7. An Ens ſit de eſſentia omnium, ita vt in cuiuſque formali & quidditatiuo conceptu includatur. 87
Artic. 1. Reſolutio quæſiti. ibid.
Artic. 2. Obiectionum ſolutio. 91
Quæſt. 8. An præter ens tranſcendens, deſignandum ſit Ens completum à modis, ac differentijs perfectè præſcindens. 98
Quæſt. 9. An detur Ens abſtrahens ab ente reali, & rationis poſitiuo & negatiuo. 102
Artic. 1. Nonnulla de ente rationis recoluntur ex Logica. ibid.
Artic. 2. Non datur Ens præſcindens à reali & rationis, quod ſit vniuocum ad illa. 109
Artic. 3. Non datur Ens præſcindens à poſitiuo & negatiuo eis vniuocum. 115

DISPVTATIO III. *De principijs Entis.*

Quæſt. 1. Num Ens, vt ſic aliqua habeat principia, & quæ. 117
Quæſt. 2. An prima principia complexa ſint nobis naturaliter nota. 119
Quæſt. 3. An detur habitus primorum principiorum ex eorum notitia genitus. 121
Quæſt. 4. Quodnam ſit principium complexum omnium primum, & firmiſſimum, atque notiſſimum. 128

DISPVTATIO IV. *De proprietatibus ſeu paſſionibus Entis in communi.*

Quæſt. 1. An Ens habeat veras, reales, & poſitiuas affectiones. 132
Quæſt. 2. Quæ & quot ſint paſſiones Entis. 137
Quæſt. 3. An paſſiones Entis habeant inter ſe aliquam diſtinctionem, & ordinem. 141
Quæſt. 4. An paſſiones Entis poſſint de ipſo demonſtrari & quomodo. 143

DISPVTATIO V. *De paſſionibus ſimplicibus Entis, ſcilicet, vnitate, veritate, & bonitate.*

Quæſt. 1. An vnitas ſit vera & adæquata paſſio entis. 147
Quæſt. 2. Quotuplex ſit in rebus Vnitas, & quænam ſit paſſio Entis. 150
Quæſt. 3. A quibus vnitatibus ſumatur conceptus vnitatis tranſcendentalis. 154
Quæſt. 4. An Vnitas ſuperaddat Enti ſolam negationem diuiſionis, vel potius quid poſitiuum aliquo pacto ab ipſo diſtinctum. 157
Artic. 1. Vnitas importat formaliter poſitiuum Enti ſuperadditum, & ſolum conſequenter negationem. ibid.
Artic. 2. Quod Enti addit vnum, nec eſt realiter, nec ratione ab ipſo diſtinctum, ſed media quadam diſtinctione. 165
Artic. 3. Argumenta in oppoſitum ſoluuntur. 168
Quæſt. 5. An Vnitas benè explicetur per negationem, & qualis ſit iſta negatio. 174
Quæſt. 6. De Veritate, An detur veritas in rebus diſtincta à veritate cognitionis, quæ ſit paſſio entis, & quid ſit. 182
Artic. 1. Datur veritas in rebus diſtincta à veritate repræſentatiua, quæ eſt paſſio adæquata entis. 183
Artic. 2. Veritas dicit quid reale poſitiuum ab ipſo ente formaliter diſtinctum. 188
Artic. 3. Quomodo explicari debeat poſitiuum, quod dicit veritas, per conformitatem. 193
Quæſt. 7. An veritas vniucè dicatur de veritate rei, & cognitionis, vel potius æquiuocè, aut ſaltim cum aliqua analogia. 201
Quæſt. 8. Quid ſit falſitas, quo pacto ſit irrealis, & veritati opponatur. 207

Quæſt. 9.

Quæſt.9. Vnde ſubrepat falſitas, & proueniat difficultas in veritate inuenienda, & quæ dicantur nota nobis, & nota natura. 209
Artic. 1. Difficultas in aſſequenda veritate non ex parte rerum, ſed intellectus noſtri præciſè ſpectanda. 212
Artic. 2. Reſoluitur quæſitum de notioribus nobis, & natura. 220
Quæſt.10. De Bonitate. Quæ bonitas ſit paſſio entis, & in quo formaliter conſiſtat. 225
Artic. 1. Reſolutio quæſiti. 228
Artic. 2. Proponuntur, & ſoluuntur obiect. 234
Quæſt.11. An Bonitas prædeclarata verè ſit paſſio entis, adeout cum ipſo conuertatur. 237
Quæſt.12. De diuiſionibus, & gradibus Bonitatis. 242
Quæſt.13. Quid ſit malum, & quomodo Bono oppoſitum. 248
Artic. 1. Malum vniuerſaliter in priuatione Boni formaliter conſiſtere. ibid.
Artic. 2. Proponuntur, ac diluuntur obiect. 252
Quæſt.vlt. De diuiſionibus mali, & cauſis eius. 259

DISPVTATIO VI.

De paſſionibus Entis complexis, Actu, & Potentia; Neceſſario, & Contingenti, eodem & diuerſo.

Quæſt.1. De potentia actiua, & paſſiua, vt ſpectant ad Metaphyſicum. 264
Artic. 1. Quid ſit potentia actiua, & paſſiua. 265
Artic. 2. Diuiſionem potentiæ in ratione principij in actiuam, & paſſiuam eſſe ſufficientem. 270
Quæſt.3. Variæ ſubdiuiſiones potentiæ actiuæ, & paſſiuæ. 271
Artic. 4. De Actione, & Paſſione. 279
Artic. 5. Examinatur doctrina cuiuſdam Recentioris Scotiſtæ de Actione & Paſſione. 284
Artic. 6. Quomodo Actio, & Paſſio diſtinguantur. 289
Quæſt.2. De potentia ſubiectiua, & obiectiua, vbi etiam de potentia Logica. 291
Quæſt.3. De Actu primo, & ſecundo, formali, ac entitatiuo. 297
Quæſt.4. De Potentia, & actu ſubſtantiali. 301
Quæſt.5. De Oppoſitione, & Prioritate actus ad potentiam. 305
Quæſt.6. De Neceſſario, & Contingenti. 308
Artic. 1. An neceſſaria habeant cauſam ſui eſſe. ibid.
Artic. 2. De rerum Contingentia, an ſit, quid ſit, vnde oriatur, & quomodo rebus conueniat. 317
Quæſt.7. De eodem, & diuerſo; Quid, & quotuplex ſit identitas, & diſtinctio. 321
Artic. 1. De natura identitatis, & diſtinctionis, vt ſic. 321
Artic. 2. De numero identitatum, & diſtinctionum. 326
Artic. 3. Cenſura aliarum opinionum. 331
Quæſt.8. De natura identitatis, ac diſtinctionis realis. 335
Quæſt.9. De natura identitatis, ac diſtinctionis eſſentialis. 342
Quæſt.10. De natura identitatis, & diſtinctionis modalis. 346
Quæſt.11. De natura identitatis, & diſtinctionis formalis, eiuſque vtilitate. 350
Artic. 1. Reſolutio Quæſtionis. 352
Artic. 2. Argumenta in oppoſitum ſoluta. 357
Quæſt.12. De natura identitatis, & diſtinctionis virtualis, eiuſque vtilitate. 364
Quæſt.13. De identitate, & diſtinctione rationis quid ſit, & quotuplex. 370
Quæſt.14. De identitate, & diſtinctione rationis ratiocinantis. 374
Quæſt.15. De identitate, & diſtinctione rationis ratiocinatæ. 380
Artic. 1. Quid ſit iſta diſtinctio, nec ipſam cum formali coincidere. 380
Artic. 2. De fundamento huiuſmodi diſtinctionis eam ſecernente à diſtinctione rationis ratiocinantis. 385
Artic. 3. An hæc diſtinctio ſufficiat ad contradictoria componenda. 389
Quæſt.16. Num præter præciſiones formales etiam obiectiuæ ſint admittendæ. 391
Artic. 1. Præter formales præciſiones dari quoque obiectiuas. 392
Artic. 2. Argumenta non præſcindentium diluuntur. 397
Quæſt.17. & vlt. An per actus intuitiuos fieri poſſit præciſio, ſeu diſtinctio rationis. 402

Digitized by Google

DISPVTATIONES
In duodecim Ariſtotelis Stagiritæ Libros
METAPHYSICORVM,
PARS PRIOR.

DISPVTATIO PROOEMIALIS
In Metaphyſicam.

1 POſtremo loco explicandam aggredimur eam Philoſophiæ partem, quæ frequentiori nomine Metaphyſica nuncupatur, & vt cæteris nobilitate præſtat, ita honoratioribus titulis præ omnibus inſignita, ac decorata eſt; appellari enim ſolet ſimpliciter, & abſolutè, ac veluti per antonomaſiam Philoſophia, vel prima Philoſophia, & vniuerſalis Philoſophia; rurſus naturalis Theologia, Scientia diuina, ſupernaturalis Philoſophia; Sapientia denique ac Domina, & Regina ſcientiarum; his, & conſimilibus nominibus eam dignatur Ariſtotel. pluribus in locis 1. Met. cap. 1. & 2. & 4. Met. tex. 5. & lib. 6. tex. 3. & lib. 11. cap. 6. & alibi frequenter; quæ quidem nomina ex obiectis, & materia, circa quam facultas hæc occupatur, ſortita eſt, vt conſtat diſcurrenti per ſingula; ratione enim obiecti principalis dicitur ſupernaturalis Philoſophia, & naturalis Theologia, ac diuina Scientia, quia de Deo ſermonem inſtituit, quatenus naturali lumini fas eſt, ac cæteris Intelligentijs ſeparatis, & in hoc differt à Sacra Theologia, quæ de Deo, & Angelis loquitur iuxtà reuelationem ſupernaturaliter factam; ratione verò obiecti adæquati dicitur vniuerſalis Philoſophia, quia in rationibus communiſſimis verſatur v. g. entis, & aliorum traſcendentium rebus materialibus, ac immaterialibus communium; & eadem ratione Sapientia vocatur, & prima Philoſophia, ſcientiarum denique omnium Regina, & caput, eò quia res altiſſimas, cauſas primas, principiaque prima, ac ampliſſima contemplatur, ex quibus aliarum ſcientiarum principia pendent; Ratione tandem obiecti tum principalis, tum adæquati communi nomine Metaphyſica dicitur, quod ex Scot. in Prolog. q. 9. Metaph. eſt Græcum nomen ex Meta compoſitum, quod ſignificat trans, ſiue vltra, aut poſt, vel ſupra, quaſi ſit facultas res phyſicas in ſuperioribus tomis traditas excedens, vel tranſcendens; quia tractat de Deo, & Intelligentijs, quæ ſunt abſtracta per eſſentiam, ac de ente, alijſque rationibus tranſcendentibus, quæ ſunt abſtracta (vt aiunt) per indifferentiam, ratione cuius abſtractionis hæc omnia rerum omnium phyſicarum ordinem ſuperant, & in altiori rerum gradu conſtituuntur. In hac autem facultate tradenda non præmittimus, vt in alijs obſeruauimus libris, expoſitionem textus Ariſt. eo quia ampliſſimam, & exactiſſimam habeamus expoſitionem textualem in 12. Metaph. libros Doctoris noſtri, quæ quidem an genuina ſit eius, vel potius Antonij Andreæ ex eiuſdem doctrina compilata, vt quidam contendunt Scotiſtæ, parum curamus; nobis ſat erit, quod Scotiſmum redoleat, ſitque conformis doctrinæ, quam Doctor tradidit in quatuor lib. Sent. & quodlibetis, ad cuius trutinam cætera eius opera non adeò certa examinari debent; cum qua etiam cautione recipimus quæſtiones eius in Metaphyſicam contextas, quamuis enim de illis minus dubitetur in noſtra ſchola, num ſint Scoticæ, quam de Commentarijs; quia tamen multa ſparſim continent contraria his, quæ docet in lib. Sent. irrefragabilem, & firmam in ſchola ſubtilium auctoritatem facere non debent. Imò in hoc opere nedum textus expoſitionem miſſam facimus, in litera Doctoris à Lectore videndam, ſed etiam quæſtiones illas merè textuales, quas veteres Metaphyſici circà textus explicationem mouent, vt v. g. in primo libro, an viſus faciat magis ſcire, quam alius ſenſus; an prudentia ſit in brutis; an ex experimentis generetur ars &c. Has, inquam, & conſimiles quæſtiones data opera dimittemus, tum quia propriè ad Metaphyſicam non attinent, tum quia ſuis proprijs locis in præcedentibus tomis reſoluta fuerunt, tum tandem quia quæ non fuerant alibi diſcuſſæ, apud Doctorem ipſum videri poſſunt, alioſque Scotiſtas, qui Metaphyſicam ſcripſerunt. Quæſtiones igitur merè metaphyſicas tractabimus à Diſpat. proœmiali inchoantes, vbi de natura Metaph. eius obiecto, ac muneribus diſputari ſolet, quam quatuor abſoluemus Quæſtionibus.

QVÆSTIO I.

De Sphæra Metaphyſicæ ſpeculationis, an verſetur circa omnia entia in ſpeciali, vel tantùm in vniuerſali.

2 NOn poſſumus adæquatum Metaphyſicæ obiectum, quod in præſenti quæſtione veſtigamus, adinuenire, niſi prius latitudinem Metaphyſicæ contemplationis perſcrutemur, cum enim apud omnes in confeſſo ſit Metaphyſicam de omnibus rebus tractare, & de omni ente in vniuerſum, & hac ratione dici ſcientiam vniuerſalem, vt Ariſt. docuit 1. Met. cap. 2. & 4. Met. ab initio, dubitatur an conſiderare teneatur entia omnia in ſpeciali ſecundum rationes eorum ſpecificas, an ſecundum rationes vniuerſales tantùm, ac tranſcendentes, qua in re tres ſunt ſatis famoſæ ſententiæ; duæ extremæ, & vna media.

Prima docet Metaphyſicam ad naturas, & quidditates omnium deſcendere etiam in particulari, adeo quod nedum hominis, & equi prædicata communia, ſed etiam particularia conſiderare teneatur, quæ illis primò competunt, quatenus homo eſt, vel equus; cuius potiſſima ratio eſſe videtur, quia ſcientia, quæ tractat de aliquo genere, vt de obiecto adæquato, etiam de ſpeciebus ſub illo contentis tractare tenetur ſecundum rationes earum ſpecificas, vt de Logica, &

Philoſophia naturali conſtat, cum ergo Metaph. ex communi ferè omnium ſenſu de ente tractet, vt de adæquato eius obiecto; conſequenter de omnibus eius ſpeciebus, ſeu partibus ſubiectiuis tenetur agere etiam ſecundum rationes earum ſpecificas; nam 1. Poſt. cap. 23. eiuſdem ſcientiæ conſiderare totum, & partes, ideſt genus, & ſpecies, ſeu prædicata vniuerſalia, & ſpecialia, quod etiam non ſemel inſinuat Ariſt. ipſe ſatis luculenter, nam 1. Met. cap. 2. ait Metaphyſicam eſſe ſcientiam vniuerſaliſſimam, & de omnibus rebus diſputare; & 4. lib. cap. 1. ſolam Metaphyſicam conſiderare ens omne, & ens inquantum ens ſpeculari, & ſpecies eius, & ſpecies ſpecierum; & 6. lib. cap. 1. rerum omnium quodquid eſt conſiderare, & lib. 11. cap. 3. inquit Metaph. eſſe ſcientiam entis prout ens vniuerſaliter, & non ſecundum partem, & ita paſſim loquitur; qua de cauſa non deſunt grauiſſimi Auctores, qui relatæ ſententiæ ſubſcripſerint Ægidius 1. Met. q. 2. Ioan. Burid. & Paulus Venet. in Prolog. Met. referente Zerbio 1. Met. q. 12. Antonius Mirand. lib. 13. de euerſione ſingularis certaminis ſect. 6. & 7. Piccolomineus in Manuſcriptis; immò hanc quamplures tuentur etiam ex ſchola noſtra doctiſſimi viri Vigerius, & Bargius q. 1. Prologi exponendo tertiam rationem Scoti contra Philoſophos. Gratianus Brixienſis 2. ſent. d. 3. q. 1. exponendo ibidem litteram Doctoris pluribus eiuſdem permoti auctoritatibus, nam in 1. d. 2. q. 2. ait Metaphyſicam conſiderare ad quod genus pertineat linea, & quomodo ſit ſpecies quantitatis à ſuperficie, & à corpore diſtincta, & d. 3. q. 2. inquit principia aliarum ſcientiarum eſſe per ſe nota ex conceptu confuſo terminorum, ſed ex Metaphyſica ſcita poſteà eſſe poſſibilitatem inquirendi quidditatem terminorum diſtinctè, & tunc multa patere poſſe Metaphyſico Geometræ, quæ prius non erant nota Geometræ ex conceptu confuſo; & 2. diſp. 3. q. 1. dicit equinitatem, vt equinitas eſt, ad Metaphyſicam ſpectare, & exprimi per definitionem, quod repetit ead. diſt. q. 6. circa medium, vbi ait, quod natura prius eſt naturaliter, quam hæc natura, & quod ſub iſta conſideratione de ea eſt conſideratio Metaphyſica.

3 Oppoſita ex diametro ſententia docet Metaphyſicam rerum eſſentias in vniuerſali tantum conſiderare quo ſcilicet ad prædicata generalia, & tranſcendentia, nullam in particulari, quæ opinio communis eſt in ſchola præſertim Thomiſtarum, & Scotiſtarum, Flandria 1. Met. qu. 7. artic. 5. Aquarius q. 9. vbi teſtatur hanc eſſe intentionem D. Thomæ ſuper Boetium de Trin.; item ex noſtris Ant. And. 1. Met. q. 1. & quæſt. 9. vbi de hoc agit ex profeſſo, Faber 1. Metaph. diſp. 13. Zerbius 1. Met. q. 12. & q. 2. §. *Propter tertium*, vbi teſtatur hanc fuiſſe expreſſam Scoti mentem q. 1. Prolog. §. *Tertio arguitur*, quo loco ait Doctor, quod ſi aliqua ſcientia de proprijs ſubſtantiarum ſeparatarum inueniri poſſibilis traderetur, hæc eſſet Metaphyſica, ſed ipſa non eſt poſſibilis nobis naturaliter haberi de proprijs paſſionibus iſtarum ſubſtantiarum, & hoc eſt quod dicit Philoſoph. 1. Met. quod oportet ſapientem omnia cognoſcere aliqualiter, & non in particulari; & ſubdit, qui enim nouit vniuerſalia, nouit aliqualiter omnia; alias præterea adducit Zerbius Scoti auctoritates ex Metaph. vt conuincat hanc fuiſſe expreſſam Doctoris mentem, nam 1. Met. qu. 9. ait quod Metaph. non eſt prima ſcientia particularis de homine, ſiue de homine in particulari, ſed eſt prima vniuerſalis de ipſo, inquantum ens, vel ſubſtantia, & ſic cognoſcit, quod primò ſibi ineſt in vniuerſali, & lib. 6. q. 1. propè finem multa habet ad hoc propoſitum, & tandem concludit, quod Metaph. eſt prima ſcientia ſpeculatiua de ente, nullam paſſionem propriam alicuius entis inferioris conſiderans, ſed ſolum paſſiones primas de ipſo, & per ſe non primò de quocunque inferiori. Hanc etiam videtur ex profeſſo docuiſſe Ariſt. pluribus in locis, nam 1. Met. cap. 2. cum dixiſſet *Sapientem ſcire omnia*, ſubdit vt poſſibile eſt ſcire non habentem ſingulariter eorum ſcientiam, quod amplius declarans inquit, cum qui habet vniuerſalem ſcientiam quodammodò omnia ſcire, quæ ſubiecta ſunt vniuerſalibus ideſt in vniuerſali, vt communiter exponunt, & præſertim Scot. loc. q. 1. Prolog. clarius hoc idem repetit 4. Met. ab initio, nam cum in principio hanc ſcientiam à cæteris diſtinxiſſet, quia ſpeculatur ens in quantum ens, & quæ ei per ſe inſunt; ſubdit cæteras ſcientias aliquam partem entis ſibi abſcindere contemplandam, quibus verbis luculenter oſtendit hanc ſcientiam Metaph. à cæteris diſtingui, quia hæc circa communes rationes, cæteræ verò circa particulares verſantur; idem quoque docet 6. Met. vbi à principio tres ſpeculatiuas ſcientias diſtinguit Philoſophiam, Mathematicam, & Metaphyſicam tum ex obiectis, tum ex varia eorum abſtractione, quam ſcientiarum ſpeculatiuarum diuiſionem omnes poſteà Peripatetici vnanimiter amplexi ſunt; & ex ea validiſſimam rationem pro hac ſecunda ſententia deduxerunt, quia ſi Metaph. conſideraret rerum omnium quidditates in particulari, reliquæ ſcientiæ forent ſuperuacaneæ, quia tunc ſola Metaph. ſufficeret, quidquid enim aliæ conſiderant, & tradunt, conſideraret ipſa ex hypoteſi, & traderet ſufficienter.

Tertia ſent. media docet, Metaph. quædam in vniuerſali tantum conſiderare, vt res materiales, quædam verò etiam in particulari, vt immateriales, & ſubſtantias ſeparatas, quæ nobis verior videtur, & magis Peripatetica, ita Auerr. 4. Met. com. 9. & 2. Phyſ. com. 22. Iandun. 1. Met. q. 22. & meliores Thomiſtæ, & Scotiſtæ, vt Sonçin. 4. Met. q. 11. Trombet. 1. Met. q. 9. Mauriſſe q. 4. proœm. in Met. concl. 4. & q. 5. concl. 1. Suarez cum alijs Recentiorib. & ita Scot. ſentire videtur 1. Met. quæſt. 1. §. *Contra iſtam*, verſic. *Aliter poteſt dici*.

Pro exacta quæſiti reſolutione recolendum eſt, quod diximus diſp. 12. Log. quæſt. 3. & quæſt. proœm. Phyſ. artic. 1. ex Scoto 6. Met. qu. 1. in fine Additionis diuiſionem illam ſcientiæ ſpeculatiuæ, quam tradit Ariſt. 6. Met. in Phyſicam, Metaphyſicam, & Mathematicam non eſſe neceſſariam prorſus, & ex natura rei omninò deductam, quia abſolutè loquendo vna duntaxat inſtitui poterat ſcientia totalis, cuius obiectum eſſet ens in tota ſua cõmunitate, præfatæ vero ſcientiæ eſſent veluti partiales, & partem obiecti communis contemplantes, itàut illa non eſſet ab iſtis diſtincta, niſi ſicut totum differt à ſuis partibus, quod ibi ſufficienter probatum eſt; & talem ſcientiam ſic vnam eſſe poſſibilem, quæ etiam dicatur Metaphyſica, tradunt nonnulli Ariſt. expoſitores etiã Scotus ipſe 4. Metaph. ſuper tex. 3. & 4. vbi Ariſt. ait vnius ſcientiæ genere eſſe contemplari ens, vt ens, quam appellat Metaphyſicam, & ſubdit cæteras ſcientias ſibi aliquam partem entis abſcindere contemplandam; quo loquendi modo ſatis apertè innuit Ariſtot. ſcientias particulares ſub illa vniuerſali contentas non vtique inter ſe diſcerni, velut ſcientias totales, ſed ſecari velut partiales vnam totalem integrantes; Quod immeritò planè inficiantur, Faber cit. cap. 2. & Suarez diſp. 1. Met. ſect. 2. nu. 10. eo quia, inquit, Phyſica, Mathematica, & Metaph. agunt de rebus omninò diuerſis, & ferè nullam inter ſe connexionem habentibus, & multum differunt in modo procedendi, nam Philoſophus vix recedit à ſenſu, Metaphyſicus verò procedit per principia vniuerſaliſſima, & maximè abſtracta, Mathematicus tãdem medio quodam modo procedit. Hæc enim ratio ad ſummum probat non poſſe has ſcientias in vnam totalem conuenire, quæ ſit vna vnitate ſpecifica, aut vnitate generica generis proximi, at nequaquã probat quin poſſit eſſe vna vnitate ſaltim generis remoti; Tum quia inter res præſertim Phyſicas, & Metaphyſicas tanta eſt affinitas, & connexio, vt qui vellet ſeruare ordinem naturæ, deberet continuata ſerie quæſtionum, & tractatuum eas explicare inchoando à ſupremo entis prædicato, & per omnia & ſingula eius genera diſcurrendo vſque ad vltimas ſpecies, quia ad diſtinctam inferiorum cognitionem præſupponitur notitia graduum ſuperiorum, ac magis communium; ratione cuius connexionis ſuperioris, & inferioris adhuc magis in vnam totalem ſcientiam conuenire poſſe videntur Phyſica, & Metaphyſica, quam Mathematica, quòd in cauſa fuit, vt quæſt. proœm. Logicæ ab initio Philoſophiam naturalem præſertim diuiſerimus in Phyſicam, & Metaphyſicã iuxta famoſam, & propriſſimam Philoſophiæ naturalis acceptionem Phyſicam, Metaphyſicamque complectenus excluſa Mathematica, quam luculenter declarat, & probat Auerſa tom. 1. ſuæ Philoſophiæ q. 1. ſect. 1.

4 Quamuis autem res ita ſe habeat, nequaquam tamen verum eſt, quod contendit Auerſa loc. cit. ſect. 6. non poſſe Phyſicam, ac Metaphyſicam abinuicem diuidi, ac veluti duas ſcientias totales adinuicem ordinatas diſponi, ſed neceſſario tradi debere, atq; contexi per modum vnius totalis ſcientiæ; ſi enim verum eſt, quod paſſim omnes fatentur, facultatē quę modò Phyſica appellatur, tractare de rebus corporeis, ac penitus materię immerſis; quę verò Metaph. nuncupatur, de rebus tractare ſpiritualibus, ac penitus à materia ſeiunctis tam ſecundum eſſe, quam ſecundum conſiderationem; ſatis conſtat conſtituere poſſe diuerſas ſcientias totales, & abinuicem adęquate condiſtinctas, quia habent & res conſideratas, & rationem conſiderandi obiectiuam adeo diuerſas, vt ſufficiant ad conſtituendas duas ſcientias totales, & adęquatè abinui-

inuicem condiſtinctas, ideſt habentes diſtincta obiecta adæquata; & fruſtrà conatur oppoſitum aſtruere Auerſa loc. cit. nam eius argumenta ad hoc adducta, vel nihil probant, vel ad ſummum probant poſſibilitatem talis vnius ſcientiæ, ac totalis Philoſophiæ, non autem implicantiam duarum, quarum vna de rebus agat corporeis, & materiæ immerſis, altera de incorporeis, & à materia prorſus abſtractis; Et magis adhuc in vanum laborat hic Auctor, dum ſect. 7. contendit etiã Ariſt. ipſum in hanc ſuam trahere ſententiam, de cuius mente in hac re nullus remanet ambigendi locus, nam 6. Met. cap. 1. diſtinxit ex profeſſo tres ſcientias ſpeculatiuas, veluti ſcientias totales Mathematicam, Phyſicam, & Metaphyſicã, & 2. Phyſ. à tex. 16. vſque ad 18. & 1. de Anim. 17. & lib. 12. Met. cap. 6. & alibi ſæpè ex diuerſo definiendi modo, & ex diuerſitate abſtractionum colligit diuerſitatem ſcientiarum ſpeculatiuarum, & denique luce clarius eſt diſtinctè, & ſeparatim Phyſicam, & Metaphyſicam conſcripſiſſe, quamuis ergo interdum Ariſt. indicet poſſibilitatem vnius ſcientiæ, & Philoſophiæ totalis Phyſicam, & Metaph. complectentis, vt videre eſt loc. cit. 4. Metaph. ab initio; re tamen vera non ita illam contexit, ſed Phyſicam à Metaph. adæquatè diſcreuit, veluti duas totales ſcientias propter commoditatem, & vſum earum; vt minor confuſio fieret, & ordine doctrinæ ſeruato à rebus ſenſibilibus, & corporeis, circa quas verſatur Phyſica ſenſim manuduceremur ad intelligibilia, & incorporea, de quibus agit Metaph.

5 Rurſus ad ritè dignoſcendam Metaphyſicæ ſpeculationis amplitudinem notandum, quod ſicut in quæſtione prohem. Phyſicæ diſtinximus Phyſicam in ſe ab ipſa ſecundum quod tradita eſt ab Ariſt. & à nobis modò acquiritur via ſenſus, diximuſque illam eſſe maioris ambitus iſta, quam modò habemus, ideoque illi latius aſſignauimus obiectum; ſic pariter in propoſito diſtinguenda eſt Metaphyſica in ſe, & in nobis, ſeu prout tradita eſt ab Ariſt. vt aduertit Trombet. cit. 1. Met. q. 9. & ex Doctore colligitur q. 1. Prolog. §. *Tertio arguitur*, & 6. Met. q. 1. in corpore quæſtionis; vtraque eſt habitualis, & naturalis quædam cognitio de obiecto Metaphyſico in intellectu creato; ſed Metaphyſica in ſe eſt habitualis cognitio huius obiecti perfecta nata haberi de illo ſecundum quod natum eſt ſe manifeſtare naturaliter intellectui creato ex natura potentiæ; Metaph. verò in nobis eſt habitualis quędam cognitio eiuſdem obiecti nata haberi de illo ſecundum quod poteſt à nobis pro ſtatu iſto attingi via ſenſuum, cum omnis noſtra cognitio ortum ducat à ſenſu; ex quo capite etiam manifeſtè deducitur neceſſitas diſtinctionis Phyſicæ ſecundum ſe, & ſecundum quod tradita eſt à Philoſopho, ſicut enim obiectum Metaphyſicum nobis pro ſtatu iſto non ſe manifeſtat intellectui noſtro, quantum ei manifeſtabile eſt ex natura potentiæ, ita quoque dicendum erit de obiecto phyſico; cur enim obiectum phyſicum penetrabitur modò ab intellectu noſtro totaliter, & exactè, adeo vt nulla eum lateat phyſica veritas, & non ita penetrabit obiectum Metaphyſicum, cum via & methodus dignoſcendi ipſum pro ſtatu iſto ſit eadem, nempè via ſenſus? Fatendum igitur multas nos latere pro ſtatu iſto veritates nedum in Metaphyſica, ſed etiam in Phyſica, atque ideo neceſſariam eſſe diſtinctionem illam Phyſicæ in ſe, & in nobis; quare immeritò damnatur, vt inutilis à Poncio nuperrimo Scotiſta in ſuo curſu 1. Phyſ. diſp. 1. tum ob rationem allatam, tum quia eam approbarunt omnes veteres Scotiſtæ, quorum auctoritati multum deferendum eſt; his præacceptis;

Dicendum; quod ſi Metaphyſica ſumatur pro vniuerſali Philoſophia Phyſicam, & quam modo dicimus Metaphyſicam complectente, conſiderare tenetur entia omnia non ſolum ſecundũ gradus vniuerſales, ſed etiam ſecundum ſpeciales rationes eorum; ſi vero ſumatur pro ſcientia à Phyſica condiſtincta (prout ſumi ſolet) in quo præſertim ſenſu quæſtio iſta agitatur, deſcendere nequaquam poteſt ad rationes ſpeciales entium quorumcunque, ſed tantum aliquorum eorum nempè quæ ſunt à materia penitus abiuncta, quales ſunt Intelligentiæ ſeparatæ, rerum verò materialium gradus vniuerſales duntaxat contemplari poteſt; Hoc aſſertum omninò reſoluit quæſitum præſens, ideoque adamuſſim declarandũ eſt, ac probandum ſingillatim quoad omnes, & ſingulas eius partes, & eſt de mente Scoti loc. mox citandis, ac Authorum tertiæ ſententiæ.

6 Primò quod ſi ſumatur pro vniuerſali Philoſophia naturalem, & tranſnaturalem complectente conſideret omniũ rerum quidditates nedum in vniuerſali, ſed etiam in ſpeciali. Probatur, quia in hoc ſenſu Phyſica, & Metaphyſica non eſſent ſcientiæ condiſtinctæ, ſed vnam totalem integrarent, quę ſub ſe aggregaret ſcibilia omnia, ſeu concluſiones omnes de rebus tum materialibus, tum immaterialibus acquiſibiles viribus naturæ, ergo non ſolum ſpeculari deberet gradus vniuerſales earum, ſed etiam particulares, & ſpecificos, quia ex hypoteſi nulla alia ſpecialis, & inferior ſcientia daretur, quæ circa rationes ſpecificas earum occuparetur. Neque iſta Metaph. acceptio noua eſt; vt enim referunt Zerbius 1. Met. q. 12. §. *Propter ſecundum*, & Iand. q. 19. multi auctores primæ ſent. in hoc ſenſu dixerunt Metaphyſicam conſiderare omnium rerum quidditates in particulari, quia nimirum eam non diſtinxerunt à Phyſica eam quoq; recipit ex noſtris Meuriſſe q. 6. procem. in Metaphyſ. & Ariſt. ipſe non ſemel hanc Metaph. acceptionem inſinuauit, dum interdum dixit conſiderari in Metaph. ens prout ens, & quaslibet ſpecies ſub eo contentas, ac etiam Scotus, quia valde probabile putauit Metaphyſicam ſtatui poſſe ſcientiam vnam totalem de ente diſſerentem, ac ſpeciebus eius ſecundũ omnes gradus earũ; ideo frequenter dixit in hoc ſenſũ eius eſſe munus rerum omnium quidditates ſcrutari etiam in particulari, & nõnullæ auctoritates eius ſuperius adductæ aliter explicari nequeunt ſine manifeſta extorſione, vt v.g. cum ait 1. d. 1. 2. q. 2. Metaph. conſiderare ad quod genus pertineat linea, & quomodo ſit ſpecies à ſuperficie, & corpore diſtincta; non enim ſufficit explicatio Tromb. cit. dum ait per hunc loquẽdi modum Doctorem ſignificare velle, quod nullus particularis artifex poteſt conſiderare lineam, ad quod genus pertineat, ſed ſolum ille, cuius eſt conſiderare prima rerum genera, qualis eſt Metaph. ideoque non poſſe Mathematicum hæc accipere, & cognoſcere, niſi per conceptus Metaph. dirigatur, ad hoc autem neceſſe non eſt Metaph. conſiderare rationem ſpecificam lineę. Non ſufficit hæc gloſſa ad allatam auctoritatem, quia non ſolum ait Doctor Metaph. conſiderare ad quod genus linea pertineat, ſed quomodo ſit ſpecies à ſuperficie, & corpore condiſtincta, ad quod non ſufficit vtique cognitio ſolius generis, in quo conueniunt, ſed requiritur etiã exacta cognitio differentiarum ſpecies illas conſtituentium; loquitur pariter Doctor in eodem ſenſu 2. d. 3. q. 1. & 6. cum inquit equinitatẽ, vt ſic, & vt exprimitur per definitionem ad Metaphyſicum pertinere, qui etiam locus, vt notat ibi Gratianus Brixienſis, non recipit gloſſam Trombetæ dicentis, quod Metaphyſicus non contemplatur quidditates ſpeciales ſiſtendo in principijs earum proprijs, ſed reſoluendo eas in ens, & alia prædicata trãſcẽdentia; hæc (inquam) gloſſa nõ illi loco quadrat, quia Doctor ibi docet Metaph. conſiderare quidditates in particulari, vt exprimuntur per definitionem, ac definitio non exprimit ſolum prædicata communia rerum, ſed etiam rationes ſpecificas, & differentiales ipſarum; & doctrina illa Tromb. quam habet concluſ. 3. & quidam adhibẽt ad probandum quod ad Metaph. ſpectat conſiderare quidditates rerum in particulari non abſolutè, ſed reſpectiuè, reſoluendo tales quidditates in ens, & principia entis, eſt merum effugium ad eludendas Scoti, & Ariſt. auctoritates; conſiderare enim hominem, & equum vt ens, non eſt conſiderare ipſa in particulari, ſed ſolum in vniuerſali, quia per talem cognitionem nõ attingitur hominis, vel equi differentia conſtitutiua, ſed tantum prædicatum tranſcẽdens; quod ſi dicas cum eis talem cognitionem in Metaph. etiam rationes ſpecificas attingere, ſed ibi non ſiſtere; hoc parum refert, nam etiam hoc admiſſo adhuc ſequitur alias ſcientias particulares ſuperfluere, ſi ponamus Metaph. ab ipſis condiſtinctam, vnde vt prædictæ auctoritates ſalnentur dicendum eſt Scotum, cum ſic loquitur Metaph. accipere, vt eſt Philoſophia vniuerſalis naturalem, & tranſnaturalem complectens; & in hoc ſenſu quoque Ariſt. loqui vbicunque interdum ſignificare videtur Metaph. omnia entia conſiderare etiam quoad rationes ſpeciales.

7 Secundò quod ſi ſumatur Metaphyſica pro ſcientia cõdiſtincta à Phyſica res omnes in ſpeciali cõſiderare nequeat. Probatur auctoritatibus tum Ariſt. tum Scoti adductis pro ſecũda ſent. quibus addi poteſt alia clariſſima q. 16. de Anim. concl. 2. ac etiam ex ipſo Ariſt. proceſſu in tota Metaphyſ., quia in toto illius progreſſu nõ inuenitur, quod alicuius ſpeciei ſpecialiſſimæ formam, ſeu rationem ſpecificam inueſtiget aut doceat paſſiones ſpeciales eius, ſed benè inquirit in generali de quidditatibus ſubſtantiæ, & accidentis, ex quibus, & qualibus conſtitutæ ſunt; & deſcendendo ad partes ſubſtantiæ benè oſtendit quomodo ſe habet quod quid eſt, ad id cuius eſt, tã in ſubſtantijs materialibus, quã in immaterialibus, vt patet in 7. libro, ſed nunquã deſcendit ad inquirendas differentias ſpecificas ſpecierum infimarum, ſed hoc inquirit in

Digitized by Google

ſcientijs particularibus; Probatur tandem ratione, quia Metaph. in hoc ſenſu accepta non poteſt conſiderare eas rationes, quæ ſubterfugiunt propriũ genus abſtrahendi Metaphyſicale, quod eſt abſtrahere à materia ſecundum eſſe, & conſiderationem, ſed multæ rerum rationes in particulari ſubterfugiunt proprium genus abſtrahendi Metaphyſicale, cum ſine materia Phyſica definiri, & eſſe nequeant, vt conſtat de rebus Phyſicis, & Mathematicis, ergo &c. Conſ. quia proprius modus definiendi Metaph. eſt definire ſine materia, vt Ariſt. ſæpè docuit, ergo nequit Metaph. rerum omnium rationes in particulari conſiderare purà quæ coniunctæ ſunt materiæ quoad eſſe, & quoad conſiderationem, quia tales non poſſunt definiri ſine materia. Demum probatur ratione allata pro ſecunda ſent. quia ſi Metaph. omnium rerum rationes in particulari conſideraret, iam quælibet alia particularis ſcientia foret ſuperuacanea, quia nil ſibi peculiare conſiderandum remaneret, quod Metaph. non abſorberet.

8 Auctores primam ſententiam defendentes etiam ſuppoſita diſtinctione Metaphyſicæ à cæteris ſcientijs reſpondent illas non ſuperfluere, quia eſto Metaph. conſideret rationes rerum in particulari, abſtrahit tamen ab ordine rerum ad ſua accidentia propria, vel communia cõſiderando puram quidditatem in ſe, vt talis quidditas eſt, ideoque eſto v. g. quod Metaph. corpus naturale conſideret, & ipſius principia vt corpus naturale, tale ens eſt, non tamen ipſius rationem conſiderat in ordine ad ſuam mobilitatem, & cæteras eius affectiones, & ob id non poteſt mobilitatem de corpore naturali demonſtrare, ſed hoc naturalis Philoſophi erit, qui corpus naturale, & ipſius principia conſiderat in ordine ad huius corporis accidentia; Hæc tamen reſponſio facile impugnatur, quia implicat dicere Metaphyſicam deſcendere ad quidditatem propriam rerum, & tamen non demonſtrare affectiones proprias de illis, tum quia qui cognoſcit quid, tenetur etiam cognoſcere propter quid; Tum quia quidditas eſt medium, quo in demonſtratione propria paſſio de ipſa oſtenditur, ergo ſi Metaph. conſiderat quidditatem ſingulorum entium, proprias etiam affectiones de ſingulis demonſtrabit, quia vt docet Ariſt. 1. Poſt. ſubiectum, paſſio, & medium debent eſſe eiuſdem generis ſcientiæ; Tum tandem quia, vt docet Doctor q. 3. prolog. habens notitiam quidditatiuam ſubiecti habet virtualiter notitiam paſſionum ſubiecti, cum notitia paſſionum virtualiter contineatur in notitia quidditatiua ſubiecti, & conſequenter poterit exire in notitiam paſſionũ, ergo ſi Metaph. habet notitiam quidditatiuam rerum omnium, poterit quantùm eſt ex ſe in notitiam paſſionum earundem exire, eaſque de proprijs ſubiectis demonſtrare. Dices adhuc remanere locum diſtinctionis inter Phyſicam, & Metaphyſicam, quia hæc demonſtrabit paſſionem de aliquo ſubiecto per rationem communem; aliæ verò ſcientiæ per rationes proprias, conſtat autem quod ſcientiæ diſtinguuntur ex medijs demonſtrandi ex 1. Poſt. tex. com. 43. Sed contra, quia per medium commune non poteſt haberi diſtincta cognitio de particulari, ſed tantum communis, & confuſa; Tum quia ſic dicendo iam deſeritur allata reſponſio, in qua dicebatur Metaphyſicam conſiderare puras rerum quidditates abſtrahendo ab ordine ad accidentia; quæ quidem ſolutio adhuc reijcitur, quia Ariſt. 3. Met. tex. 5. docet vnam, & eandem ſcientiam conſiderare accidens, & ſubiectum, quia ſcientia non verſatur circa accidens, niſi propter ſubiectum explicandum, nec circa ſubiectum niſi vt ſciatur natura accidentis per ſe illius ſubiecti, vt ibi notat Alenſis.

Reſpondent alij ſcientias particulares conſtitui in ordine ad accidentia, quæ ſubiectis earum merè per accidens competunt. Contra, quia cum accidentia communia neceſſariam non habeant cum ſubiecto connexionem, nequit eorum cognitio ſcientifica appellari; Tum quia tunc aliæ ſcientiæ tractarent de ente per accidens, quod non eſt idoneum ſcientiæ propriè dictæ obiectum, Conſequentia patet, quia ſi vllum accidens conſtituit cum ſuo ſubiecto ens per accidens, id præſertim verum eſt de accidente communi, quod merè per accidens illi aduenit; Tum quia ſequeretur, quod aliæ ſcientiæ conſiderarent partes entis contractas per differentiam accidentalem; cum tamen Ariſt. 6. Met. in principio, & 11. Met. cap. 6. clarè doceat eas circa partem ſubſtantiæ verſari & nos quæſt. Proœm. ad Phyſicam oſtendimus, quod ratio conſiderandi corpus naturale in ipſa eſt naturalitas ipſa, cui, & non alteri differentiæ accidentali conditiones modi conſiderandi obiectum materiale conueniunt.

Reſpondent alij ex Sueſſan. 1. Met. diſp. 10. c. 3. & ſequitur Saxus quidam Scotiſta recens in ſua Cataſt. diſp. 2. q. 5. art. 3. ſcientias particulares à Metaph. diſtingui, quia ipſa non conſiderat quidditates particularium entium ſiſtendo in ipſis, vt faciunt particulares ſcientiæ, ſed reſoluendo in ens, & principia entis, in quo conſiſtit eminentia Metaphyſicæ ſupra ſcientias inferiores. Sed neque hoc ſatisfacit, vel enim hoc ita intelligitur, vt Metaphyſica attingat obiecta particularium ſcientiarum ſub rationibus communiſſimis entis, ſubſtantiæ, & aliorum tranſcendentium, & ſic, vt ſuprà contra Trombet. inferebamus non eſt cognoſcere res in particulari, ſed res particulares in vniuerſali, & ſub conceptibus communiſſimis, quia talis cognitio non attingit rationes ſpeciales entium; vel ita intelligitur, vt Metaphyſica cognitio attingat quidem etiam rationes differentiales earum, ſed ibi non ſiſtat, ſed vlterius progrediatur reſoluendo ſpecies in conceptus genericos, & communes, & ſic reſpondendo non ſoluitur argumentum, quia ſi Metaph. diſtinctè nouit rerum quidditates, & meliori modo, quam faciant ſcientiæ particulares, quia iſtæ reſoluere nequeunt ſuos conceptus ſpecificos in prædicata ſuprema, & tranſcendentia; planè ſequitur illas omninò ſuperfluere, quia fruſtra fit per plura, quod poteſt fieri per pauciora, & æquè benè, immo melius. Alij tandem duplicem rationem diſtinguunt in Metaph. vna eſt ſcientiæ particularis, ſub qua ratione concedunt non conſiderare rerum omnium quidditates in particulari; alia eſt, quatenus ars communis alijs omnibus ſcientijs præſidens, & imperans, & ita negant. Sed hoc impugnabimus infra n. 64.

9 Tertiò quod ad Metaphyſicam ſpectet ſpeculari rationes entium omnium generales, & tranſcendentes probatur, quia ſcientia conſiderans ens, inquantum ens, & primas partes entis, debet conſiderare omnia ſecundum rationes generales, quia generaliſſima ſunt primæ partes entis, ſed Metaphyſica eſt huiuſmodi ex 4. Met. cap. 1. Tum quia ipſa inter omnes eſt ſcientia vniuerſaliſſima & abſtractiſſima, quia contemplatur res abſtractas tam ſecundũ eſſe, quam ſecundũ cõſiderationem, ergo tenetur conſiderare rationes iſtas vniuerſaliſſimas, & abſtractiſſimas, conſequentia probatur, quia apud Metaph. non ſolum dicuntur abſtrahere à materia ſecundum eſſe, vt notat D. Th. in prolog. Met. illæ rationes entium, quæ nunquam ſunt in materia, ſed etiam illæ quæ poſſunt eſſe in rebus ſine materia, quia hoc ſatis eſt, vt in ſua ratione formali materiam non includant, nec illam per ſe requirant, talis autem eſt ratio entis, & cuiuſcumq; tranſcendentis, item ratio ſubſtantiæ, & accidentis, ac etiam aliæ quædam rationes inferiores ſcilicet accidentis abſoluti, vel reſpectiui, qualitatis, actionis, operationis, & ſimilium, ita enim abſtrahi poſſunt, vt ſint in rebus ſine materia, cum ſint communes per indifferentiam ad res materiales, ac immateriales. Conſ. quia Metaph. eſt inter omnes ſcientias prima, ergo has vniuerſaliſſimas rationes tenetur conſiderare, quia cum iſtæ rationes vniuerſaliſſimæ ſcibiles ſint, ſi ad Metaph. non pertinerent, ad aliam ſpectarent, quæ proindè eſſet prior, quippe quæ de prioribus rationibus ageret.

10 Quartò probatur, quod poſſit Metaphyſica, & debeat ſpeculari quidditates in particulari rerum abſtractarum à materia per eſſentiam, quales ſunt intelligentiæ ſeparatæ; quia eiuſmodi entia ſunt penitus à materia ſeiuncta, ergo sũt obiecta proportionata intellectui Metaphyſico, qui talia entia conſiderare debet, etiam quoad conceptus proprios, quia etiam iſti materia ſunt prorſus expertes. Conſ. quia Deus ſub ratione entis infiniti, entis neceſſarij, ſummi boni, ſummi ſapientis; item aliæ Intelligentiæ ſub ratione actuum puriſſimorum, entium immaterialium rationem entis includunt eſſentialiter, & à materia tum ſecundum eſſe, tum ſecundum conſiderationem abſtrahunt. Denium, vt apud omnes eſt in confeſſo, eas rationes entium tenetur Metaph. cõſiderare, quę à materia, & ſecundum eſſe, & conſiderationem abſtrahunt; hæ autem in duplici ſunt differentia, quædam enim ſunt ſecundum eſſe abſtracta à materia per indifferentiam, vt ſunt rationes generales communes entibus materialibus, & immaterialibus; quędam vero ſunt abſtracta à materia ſecundum eſſe per eſſentiam, & ſunt illæ quæ ſunt rebus immaterialibus prorſus addictæ adeout nunquam in materia inueniri poſſint, & iſtæ ſunt omnes rationes propriæ poſſibiles haberi ab intellectu creato naturali lumine ducto de intelligentijs ſeparatis etiam primam includendo; ita colligitur ex Doct. q. 1. Met. loc. cit. & q. 3. prol. lit. R. & 1. d. 3. q. 1. & 6. Met. q. 1. in corpore quæſiti, & tenet Tromb. cit.

11 Sed vt hæc pars ſtatuti aſſerti rectius intelligatur aduertendum eſt ex Doctore loc. cit. & Trombet. quod conceptus proprij poſſibiles haberi de ſubſtantia ſeparata ſunt in dupli-

Digitized by Google

duplici differentia, quidam ſunt proprij ex proprijs ideſt immediatè ex eius ſubſtantia,& eſſentia auulſi, quidã verò proprij ex communibus, qui nimirum ex aggregatione plurium communium conſtituuntur, & ſubſtantiæ ſeparatæ appropriantur, vt concipiendo Deum ſub ratione entis infiniti,qui eſt conceptus aggregans in ſe duos conceptus, & totus iſte conceptus ſoli Deo conuenit, & non alijs Intelligentijs; vel alias concipiendo ſub ratione ſubſtantiæ immaterialis,naturę intellectualis, actus puri, neceſſe eſſe &c. quantum ad iſtos conceptus proprios ex communibus Intelligentiarum contẽplatio pertinet ad Metaph. noſtram, quia vt ait Doctor loc. cit. Metaph. noſtra attingit omnia illa Intelligentiarum attributa,& prædicata,quæ abſtrahi poſſunt à ſenſibilibus,& imaginabilibus, ſed conceptus illi ex communibus proprij ſunt ita abſtrahibiles, quia via ſenſuum quaſi à ſenſibilibus emendicando illa componimus, ergo pertinent ad Metaph. in nobis, quam nempe habemus pro ſtatu iſto. At verò conceptus prioris ordinis nempe proprij ex proprijs non ſpectant ad Metaph. noſtram,ſed ad Metaphyſicam in ſe, quia vt notat Doctor cit. q. I. prolog. nos pro ſtatu iſto ſenſu, & imaginatione vtentes non poſſumus eleuari ad illas rationes formando ex creaturis conceptum proprium ſubſtantiarum immaterialium ſicuti ſunt; neque poſſumus propria aliqua ipſorum attingere ex proprijs, ſed ſolum ex creaturis, cum hunc ſolum modum habeamus intelligẽdi eas pro ſtatu iſto, ergo ad propria illarum ex proprijs eleuari nequimus; quia ergo aliunde non ſuperant captum intellectus ex natura potentiæ,cum ſint entia finita, & limitata, (loquendo de alijs intelligentijs citra primam) ſintque à materia per eſſentiam abiuncta ſecundum eſſe,remanet vt earum contemplatio ſpectet ad Metaph. in ſe, qualis haberi nata eſt ab intellectu creato ex natura potentiæ. Conſequentia patet, quia Metaphyſica in ſe reſpicit omnes eas rationes abſtrahentes à materia ſecundum eſſe, & conſiderationem, quarum cognitio in intellectu creato nata eſt naturaliter cauſari ex natura potentiæ.

Cæterum rationes Dei propriæ, & ex proprijs habitæ ſub ratione Deitatis nec ad Metaphyſicam in nobis,nec in ſe poſſunt attinere, etiamſi ſint à materia per eſſentiam abſtractæ, quia rationes iſtæ nequeunt naturaliter cognoſci de Deo, quia Deus naturaliter nequit diſtinctè cognoſci ſicut eſt, & ſub ratione Deitatis, vt ſic enim eſt obiectum voluntarium, vt Auguſtinus aiebat, ſi vult cognoſcitur,ſi non vult non cognoſcitur, quod probat Doctor ex profeſſo I. d. 3. & quol. 14. ergo conceptus eiuſmodi excedunt habitum ſcientiæ, & habitus naturalis, & ad habitum ſuperioris ordinis attinent, qualis eſt ſacra Theologia. Conf. quia ſi Metaph. ad has rationes pertingere poſſit, tunc ſacra Theologia non foret habitus diſtinctus à Metaphyſica, quod falſum eſt; quia Metaphyſica eſt habitus quidam intra ordinem naturæ concluſus, & lumini innixus naturali, Theologia verò ſacra eſt habitus altioris ordinis innixus lumini fidei.

Soluuntur Rationes aduerſæ.

12 IN oppoſitum obijcitur. Primò auctoritatibus tum Ariſt. tum Scoti pro prima ſent. adductis quæ ſatis ægrè gloſſas conſuetas auctorum alterius opinionis recipiunt, vt viſum eſt ſupra,tum etiam ratione ibidem allata,quia ſi ens eſt adæquatum obiectum Metaph., vt communiter ſtatuitur, ergo conſiderare tenetur etiam omnia entia in particulari, alioquin ratio entis inueniretur in aliquo, quod ad Metaph. non pertineret, atque ita ens excederet Metaph.

Reſpondent communiter Metaphyſicam conſiderare etiã ſpecies entis, ſed præcisè quatenus entia ſunt, ac ſecundum rationes generales, non autem ſpeciales. Sed contra hoc eſt, quia ex hoc ſequitur nec etiam ſubſtantias immateriales conſiderari in particulari à Metaph. ſed tantum in vniuerſali, tum quia quando aliqua ratio communis aſſignatur, vt obiectum alicuius potentiæ, vel habitus, non ſemper aſſignatur ſub omnimoda præciſione à ſuis inferioribus, & vt ſupponit ſimpliciter, ſed vt includit inferiora quoque, & vt ſupponit abſolutè, vt conſtat de corpore naturali, quod eſt adæquatum Philoſophiæ obiectum, non tantum ſecundum præciſam rationem naturalitatis, vt ſic, ſed etiam ſecundum proprias rationes inferiorum; ſic igitur cum dicitur Metaph. verſari circa ens inquantum ens, non debet ſumi ens omninò ac formaliter præciſum itaut excludantur omnia inferiora ſecundum proprias rationes, quod eò vel maxime dicendum eſt, quia ens ponitur obiectum Metaphyſ. eo modo, quo ſtatuitur obiectum intellectus, eſt autem obiectum intellectus, vt ſupponit abſolutè, non autem ſimpliciter.

Reſpondent quidam gratis concedendo, non vtique ens conſtitui obiectum Metaph. vt ſupponit omninò ſimpliciter, & precisè,quia includit aliqua inferiora etiam ſecundum rationes proprias conſideranda, nempe ſubſtantias immateriales. Contrà, quia ſi ens obiectum Metaph. ſumitur cum præciſione, ergo vtrumque genus ſubſtantiarum excludit;ſi non ſumitur cum præciſione, ſed vt immerſum in inferioribus, tunc non eſt maior ratio cur potius importet materialia,quã immaterialia, cum in omnibus ſit immerſum; tum quia vt arguit Scot. 6. Met. q. I. in corpore ſcientia de diuiſo æqualiter ſe habere videtur ad vtrumque diuidens,ergo ſi eſt de vno ſub propria ratione, erit etiam de altero; quare ſicut corpus naturale in Phyſica includit ſub ſe corpora inferiora etiam ſub proprijs rationibus conſideranda, ac etiam Syllogiſmus in Logica; ſic pariter dicendum erit de ente in Metaph. ſic etiam arguit q. I. Met. ens ſecundum ſe ita abſtrahit à materialibus, ſicut immaterialibus, ergo Met. non magis eſt de iſtis ſecundum propriam rationem, quam de illis.

13 Reſpondent rurſus gratis concedendo Metaph. non conſiderare ſolam, & puram rationem entis communiſſimè ſumpti, ſed etiam ad inferiora deſcendere,non tamen ad omnia, ſed ad aliqua tantum, ſcilicet ad entia immaterialia;cur autem potius ad hæc, quam ad illa deſcendat, & non ad omnia, dicunt prouenire ex abſtractione, quæ limitat quodcunque obiectum, & præſcribit terminos cuicunque ſcientiæ, quos nequit vllo pacto tranſgredi; & ita abſtractio Metaph. limitat obiectum huius ſcientiæ ad eas tantum rationes, quæ à ſe excludunt omnem materialitatem,& ſic ex vi ſuæ abſtractionis claudit ſub ſe ſubſtantias immateriales, etiam ſecundum proprias rationes, non item materiales; quare concludunt genus, & ſpeciem pertinere ad eandem ſcientiam, quando ſunt intra eandem abſtractionem, vt eſt de corpore naturali in Phyſica cum ſuis ſpeciebus; ſecus autem quando ſpecies eſt ſub diuerſa abſtractione à genere; & hæc eſt communis doctrina cuiuſcunque ſcholæ.

Sed neque hæc communis ſolutio ſatisfacit, ſi benè examinetur; tum quia diuerſitas abſtractionis,vt ſic non ſufficit ad diſtinguendas, & ſpecificandas formaliter ſcientias, & obiecta earum, ſed ſpecificantur à diuerſis rationibus formalibus obiectiuis, vt ex profeſſo docuimus diſp. 12. Log. q. 3. art. I. tum quia ſi dum ponitur ens, vt ens, obiectum Metaph. intelligatur de ente abſtrahente à materia, tunc malè reduplicatur ratio entis, vt ens eſt, abſque alia declaratione, quia ratio formalis obiecti trahit ſecum pro materiali omne id, in quo reperitur, ſicut cum dicitur animal, vt animal, color, vt color, quare cum ens reperiatur in omnibus rebus tam materialibus, quam immaterialibus, omnia trahet ſub obiecto Metaphyſ. conſideranda; & non ſolum quæ abſtrahunt à materia, quia vt diximus loc. cit. abſtractio diuerſa id impedire non poteſt; Quarè nos dicimus ens, vt ens, & ſub hac vniuerſalitate non eſſe obiectum, niſi Metaphyſicæ ſumptæ pro Philoſophia vniuerſali tam naturalem, quam tranſnaturalem complectente, quam gratis concedimus entia omnia etiam in particulari conſiderare; obiectum verò Metaphyſicæ à Phyſica condiſtinctæ, quam modo tractaturi ſumus, non eſſe ens in tanta amplitudine, ſed ens abſtrahens à materia intelligendo tum præciſiuè pro ente in communi, tum poſitiuè pro ente immateriali, non quod abſtractio, vt ſic, formalizet obiectum Metaphyſicæ, ſed itaut per ipſam circumſcribatur ratio formalis obiectiua Metaphyſicæ conſiderationis, vt magis declarabitur quæſt. ſeq. vnde Metaph. à Phyſica condiſtincta ex vi latitudinis obiecti ſui nequit deſcendere niſi ad ſubſtantias immateriales, non autem ad materiales; de auctoritatibus autem Ariſt. & Scoti quomodo ſint intelligendæ iam diximus.

14 Secundò arguitur ad idem, quia Metaph. eſt ſcientia perfectiſſima ex 5. & 6. Met. ergo tenetur conſiderare rerum omnium naturas in particulari, quia cognitio rerum in vniuerſali tantum, eſt imperfecta. Tum 2. potentia ſuperior poteſt attingere omnia, quæ poteſt potentia inferior, ergo & habitus ſuperior, qualis eſt Metaph. ad cæteras ſcientias, poteſt comprehendere, quæ cognoſcit inferior, ſed illæ attingunt quidditates ſuorum obiectorum in particulari, ergo &c. Tum 3. ad eandem ſcientiam pertinet conſiderare totum, & partes, genus, & ſpecies I. Poſt. cap. 23. ergo debet Metaph. conſiderare omnes quoque, & ſingulas entis ſpecies, si ens conſiderat. Tum quartò, quia ſi in alijs ſcientijs conſiderantur rerum quidditates in particulari, & nõ in Me-

taph. omnes aliæ ſcientiæ erunt illi ſubalternatæ. Tũ 5. quidditas rei in particulari conſiderata eſt prior motu, & quantitate, ergo vt ſic erit proportionatum obiectum Metaph. ſub motu autem, & quantitate ad Phyſicam, & Mathematicam ſpectabit. Tum 6., quia Metaphyſicus ſpecies rerum abinuicem diſtinguit ſecundum proprias rationes, & obiectum vnius ſcientiæ ab obiecto alterius, ergo ea omnia in particulari, & diſtinctè cognoſcit, patet conſeq. ex 2. de Anim. vbi dicitur, quod potentia conſtituens differentiam inter aliqua duo, vtrumque cognoſcit ſub propria ratione, probatur aſſumptum, quia Metaph. ponit differentiam, v. g. inter corpus naturale, quod eſt ſubiectum in Phyſica, & numerum, quod eſt ſubiectum in Arithmetica, hoc enim munus ad artificem particularem attinere nequit, qui extra ſpherulam obiecti ſui non exit, ſed ad vniuerſalem, qualis eſt Metaph. ſic etiam aliquis artifex ponit differentiam inter lineam, inquantum linea, & hominem inquantũ homo; hic artifex non eſt Mathematicus, quia talis non conſiderat hominem, nec naturalis, quia non conſiderat lineam, vt linea, ergo Metaph. Tum ſeptimò munus Metaph. eſt diuidere ens finitum in decem genera, & rurſus ſubſtantiam in materialem, & immaterialem, ergo deſcendit ad entia quoque materialia contemplanda, vnde & Ariſt. 7. & 8. Met. ex profeſſo diſputat de ſubſtantia materiali, & de principijs eius intrinſecis materia, & forma. Tum 8., quia in eadem verſatur Dialecticus, Sophiſta, & Metaph. 4. Met. ſed Dialecticus, & Sophiſta ad entia in particulari deſcendunt de naturis, & quidditatibus ſingulorum diſputantes, ergo & Metaph. Tum tandem, quia ſola Metaphyſica conſiderat quodquid eſt rerum 7. Met. 4.

15 Reſp. ad 1. neg. conſeq. Metaphyſica namq. perfectè, & diſtinctè nouit quæcunque intra ſphæram ſuæ ſpeculationis per ſe, & directè continentur, vt ſunt ſubſtantiæ immateriales, & prædicata vniuerſaliſſima; cognoſcit (inquam) perfectiſſimo modo ſubſtantias immateriales, quãtum fieri poteſt per ſcientiam humanitus adinuentam, & pro ſtatu iſto, in quo non habemus de ipſis, niſi conceptus proprios ex communibus; ſubſtantias verò materiales verum eſt vtiq; quod non attingit, niſi confusè, ſcilicet quoad prædicata vniuerſalia, ſed hoc nullam imperfectionem inurit Metaphyſicæ, quia ſubſtantiæ materiales indirectè ſolum, & per accidens ſpectãt ad Metaphyſicam; & hoc eſt, quod aiebat Trombet. cit. ad 2. quod Metaphyſica cognitio, licet quãtum ad obiectum quod reſpicit per accidens ſit confuſa, tamen quantum ad obiectũ, quod per ſe reſpicit eſt diſtincta. Ad 2. negat Doctor 1. Met. q. 9. paritatem de potentijs & habitibus, quia ex quo ſuperior potentia habet maiorem virtutem; ſi ſpecies plurium habet, poteſt illa plura cognoſcere; ſed habitus non eſt ratio cognoſcendi, niſi repræſentando rem, habitus autem vniuerſalis nõ eſt repræſentatiuus particularium; vel admiſſa paritate dicendum, quod vtique Metaph. attingit obiecta aliarum ſcientiarum, tanquam ſcientia ſuperior, & vniuerſalior, ſed ſecundum diuerſam rationem formalem obiectiuam. Ad 3. valet aſſumptum, quando genus, & ſpecies conueniunt in eadem ratione formali obiectiua, & reſpectu eiuſdem paſſionis; vnde licet corpus naturale contineatur ſub ente, non tamen pertinet ad Metaph. ſecundum quod mobile, aut naturale, ſed tantum vt habet rationem entis, per quod etiam ſaluatur in propoſito, quod ad eandem ſcientiam pertinent genus, & ſpecies, licet ſpecies ſecundum rationem propriam poſſit interdum diuerſam conſtituere ſcientiam; addimus ex dicendis quæſt. ſeq. ens vt ens in tota ſua amplitudine obiectum Metaph. conſtitui non debere, ſed potius vt abſtractum à materia per eſſentiam, vel per indifferentiam, quo pacto ſubſtantia materialis non continetur ſub eo, tanquam ſpecies, vt talis; ſed præcisè, vt ens, & ſubſtantia.

16 Ad quartum patebit q. 3. cur aliæ ſcientiæ non ſubalternentur Metaph. Ad 5. inquit Doctor, quod licet quidditas corporis naturalis v. g. ignis ſit prior motu, & quantitate, non tamen eſt prior eo, quod illud appropriat, vt ſit ſubiectum ſuſceptiuum motus; cognitio ergo ignis in illo priori, in quo præcedit motum, & mobilitatem, poteſt ad naturalem pertinere, quatenus conſideratur quoad ea principia, ad quæ conſequitur mobilitas. Poteſt etiam tunc pertinere ad Metaph. ſi conſideretur præcisè in ratione entis, ſubſtantiæ &c. Ad 6. variæ ſunt ſolutiones, magis ſatisfacit, quod aiunt Zerb. & Tromb. quod aliud eſt loqui de potentia, aliud de habitu acquiſito; quia potentia animaſtica benè cognoſcit vtrumque quorum conſiderat differentiam; habitus autem acquiſitus hoc non facit, ſed habitus aggregatus ex pluribus, vnde Metaph. per habitum ſimplicem, inquantum talis non conſiderat differentiam inter lineam, inquantum huiuſmodi, & hominem, vt ſic; ſed vt habens habitum mixtum conſiderat differentiam eorum: vnde inquantum naturalis conſiderat hominem, quatenus homo, ex his quæ docentur de anima intellectiua 3. de Anima: inquantum Mathematicus conſiderat lineam, vt ſic, & demum vt Metaph. conſiderat eorum diſcrimen, quia contemplatio de diuerſitate, & diſtinctione ſpectat ad Metaph. Ad 7. pariter aiunt Hurtad. diſp. 1. Met. ſ. 7. 4. & Poncius diſp. 17. Met. n. 16. diuiſionem illam eſſe mixtam ideſt partim Phyſicam, partim Metaphyſicam; at ex integro eſſe Metaphyſicam oſtendimus infrà n. 49. & Soncin. hic, cui Suarez aſtipulari videtur, opinatur Metaph. munus eſſe agere de ſubſtantiali compoſito, eiuſque partibus eſſentialibus, quæ ſolum ſpectant ad Phyſicum ſecundum quod ſunt principia motus; quod non benè dictum arbitramur, quia tunc ſubſtantia materialis, vt ſic, & ſecundum conceptum proprium ſpecificum ſpectaret ad Metaph. non minus, quam ſubſtantia immaterialis, quod negat Scot. 6. Met. q. 1. ad 5. vbi ait conceptum corporis ad Metaph. non ſpectare. Dicimus itaque quod ſicut Phyſicus ex ſenſibilibus demonſtrat exiſtentiam primæ cauſæ, eaq; monſtrata gradum ſiſtit, nec vlterius progreditur, ne ſpheram ſui obiecti tranſiliat, vnde tãtum quoad ſiſtit attingit ſubſtantiam immaterialem, Metaphyſicus autem accepta Dei exiſtentia non ibi quieſcit, ſed eius eſſentiã, & attributa veſtigat quantum fieri poteſt per naturale lumẽ; ita è contra Metaph. accipit exiſtentiam materialis ſubſtantiæ per compoſitionem materiæ, & formæ, nec vlterius eius quidditatem diſquirit, & in 7. lib. agit de principijs eius intrinſecis, materia, & forma, vt quaſi inductione oſtenderet quomodo ſe habeat quodquideſt ab eo cuius eſt in generali, quod eſt munus Metaphyſici, tam in ſubſtantijs materialibus, quam in immaterialibus, vnde ſi agit interdum de ſubſtantijs materialibus non eſt quia ſcientia ex natura ſua ordinetur ad eas, ſed ſolum ex inſtituto docentis, quatenus conferunt ad intelligentiam eorum, quæ propriè ſunt contemplationis Metaph. Ad 8. quamuis Metaph. ratione ſui obiecti abſtractiſſimi, & vniuerſaliſſimi dicatur eſſe vniuerſalis ſciẽtias & principia vniuerſalia tradere, & conſequenter circa idem verſari cum Dialectico, & Sophiſta; non eatenus circa idem dicitur cum his verſari, quia particulares rationes entium contempletur, ſed quia ſicut Dialecticus, & Sophiſta ſua media præbent arguendi, & differendi in qualibet facultate, ita Metaph. præbet vniuerſaliſſima media ſibi propria, vt diuerſitatis, & identitatis, contrarietatis, quidditatis &c. Ad vlt. Metaphyſicus conſiderat quodquideſt rerum omniũ in communi, ideſt quæ conueniunt ipſi quodquideſt vniuerſaliter, vtrum ſcilicet habeat partes, vtrum ſit idem cum eo cuius eſt, & alia huiuſmodi, vt patet 7. Met. 21. conſiderat item quodquideſt in communi, hoc eſt, quidditates in vniuerſali quoad conceptus ſubſtantiæ actus, potentiæ, entis &c. in alijs verò ſcientijs inferioribus conſiderantur rerum quidditates in particulari quid ſit anima in Phyſica, quid linea in Mathem. quid numerus in Aritmetica, & ſic de alijs.

17 Tertiò tandem obijcitur contra alias partes concluſionis, quia anima ſeparata eſt ſubſtantia merè immaterialis, & tamen de ipſa non agit Metaph. ſed Phyſicus, vnde & nos de ipſa iam egimus in lib. de Anima; Deinde multæ ſunt rationes communes materialibus, & immaterialibus, de quibus non agit Metaph. ſed Phyſicus, vt ratio viuentis, & cognoſcentis; item ratio ſubſtantiæ finitæ mobilis, quem conceptum dicimus ad Phyſicam attinere in quæſtione procem. Philoſophiæ ſicut & motum ipſum Angelorum, ergo non omnis ſubſtantia ſeparata, nec omnis conceptus communis materialibus, & immaterialibus ad Metaph. ſpectat.

Reſp. conſtare ex dictis quæſt. procem. ad lib. de Anim. 11. 8. & d. 8. de anima ſeparata ab initio, quo pacto eius conſideratio ad Phyſicum vel Metaph. ſpectet, quia ſecundum prædicata illi ſtatui propria, vt per ſe ſubſiſtere, à corpore independenter operari, & ſimilia, ad Metaph. attinet, vt ſic enim abſtrahit à materia ſenſibili; verùm quatenus adhuc in tali ſtatu eſt ens incompletum, & dicit eſſentialem habitudinem ad corpus, ſub hac conſideratione ad Philoſophum ſpectat, & eſt ſui iuris, quia vt ſic non abſtrahit à materia; vnde quia in tali ſtatu partim ad Phyſicum, partim ad Metaph. ſpectat, ideo tractatum de Anima ſeparata ad finem librorum de Anima adiecimus, vt in hunc modum pedetentim à Philoſophia ad Metaph. gradum faceremus, neque enim inconuenit, vt ibi dicebamus, ſcientias in earum confinijs alteram alterius aliquid participare; Ad aliud, conceptus illi viuentis, cognoſcentis, intelligentis, vt communes materialibus, &

imma-

Digitized by Google

immaterialibus ſubſtantijs, re vera ſunt iuris Metaph. quia tamen, vt à nobis cognoſcuntur, nonniſi ex diuerſis animarum gradibus dignoſci poſſunt, ideò nil peculiare de ipſis diſſeri poteſt in Metaph. præter ea, quæ de ipſis in lib. de Anima dicta ſunt.

Quoad conceptum ſubſtantiæ mobilis, vt eſt communis corporibus, & Angelis eſt ſpecialis difficultas, de qua egimus quæſt. procem. ad Phyſicam art. 2. fert enim communis opinio, quod quamuis Angeli ſint entia mobilia, non tamen ſunt phyſicæ conſiderationis, quia motus eorum nõ eſt phyſicus, quem dicendi modum ex Scotiſtis ſequitur Poncius cit. 1. Phyſ. diſp. 1. concl. 1. vbi contendit Angelos ſecundum omnem conſiderationem, etiam vt mobiles ad Metaph. attinere, quod ibi probat quia Angeli ſecundum omnem conſiderationem abſtrahunt à materia non ſolum ſingulari, ſed Phyſica non minus, quam cætera obiecta, quæ ſunt conſiderationis Metaph. ergo ſecundum omnem conſiderationem ſunt iuris eius; Probatur conſeq. quia ſecundum omnes, qui diſtinguunt Phyſicam à Metaphyſica, diſtinctio inter obiecta vtriuſque attenditur penes hanc abſtractionem; probatur aſſumptum, quia Angeli ſunt omninò ſpirituales, nec vllum ordinem dicunt ad materiam. Deinde quia vtique inſtitui poteſt ſcientia, quæ tractet de rebus omnibus materialibus præcisè, qua data hypoteſi vtique ad ipſam non ſpectarent Angeli, qui ſunt immateriales; talis autem eſt modò facultas, quam Phyſicam appellamus, agit enim ſolum de rebus materialibus, & corporeis, & per hoc à Metaph. ſecernitur, quæ agit de immaterialibus, ergo Angeli nequaquam erunt iuris Phyſici, ſed Metaphyſici prorſus, & ſecundum omnem conſiderationem.

18 Cæterum quæſt. procem. cit. ſancitum eſt cum veteribus Scotiſtis conceptum ſubſtantiæ mobilis, vt communis eſt materialibus, & immaterialibus ſubſtantijs, ad Philoſophiam in ſe pertinere, quod & ibi probauimus auctoritate Doctoris 6. Metaph. q. 1. dicentis, quod ſubſtantia ſeparata *eſt ſubiectum ſecundæ ſcientiæ ſpeculatiuæ poſſibilis intellectui cognoſcenti ipſam ſub propria ratione, ſed non nobis*, quia ſi ſubſtantias ſeparatas dignoſceremus ſub propria ratione, cognoſceremus etiam eſſe mobiles, vnde ſecundum hanc rationem ad Philoſophum attineret, cuius eſt conſiderare entia mobilia. Prima enim, & communiſſima paſſio Phyſica eſt mobilitas. Sed negat Poncius, Scotum per illam ſecundam ſcientiam ſpeculatiuam poſſibilem intelligere Phyſicam, & ait quod per illam ſecundam ſcientiam intelligit aliam poſſibilem haberi de ſubſtantijs ſpiritualibus, & à materia ſeparatis, quam neceſſe non eſſet eſſe Phyſicam; negat quoque mobilitatem, vt ſic, eſſe adæquatam paſſionem Phyſicam, per quam Phyſica diſtinguatur à Metaph. & aſſerit aliquem motum eſſe poſſe iuris Metaphyſici, etiam (inquit) in ſententia noſtra, quandoquidem fateamur de facto in Metaphyſica agi de mobilitate Angelorum, cum negemus Phyſicam, prout de facto à nobis habetur, agere de Angelis, vt mobilibus; quare concludit mobilitatem, quam ſola Phyſica conſiderat, & qua à Metaph. diſcernitur, eſſe mobilitatem competentem ſubſtantijs corporeis, aut materialibus.

19 Verum quicunque eſt in Ariſtotelico idiomate etiam leuiter verſatus, ſcit apud Ariſt. Metaphyſicam vocari primam ſcientiam ſpeculatiuam, primamque Philoſophiam, Phyſicam verò ſecundam ſcientiam ſpeculatiuam, & ſecundam Philoſophiam; & rurſus primam Philoſophiam vocat Ariſt. quæ tractat de ente, & ſubſtantijs ſeparatis, ſecundam verò quæ tractat de ſubſtantijs materialibus, ita præſertim loquitur 4. Metaph. tex. 4. dum ait *atque tot Philoſophiæ partes ſunt, quot ſubſtantiæ, quare neceſſe eſt, vt aliqua earum prima, & alia ſequens ſit*, & 6. Met. tex. 3. inquit, *ſi igitur non eſt aliqua alia ſubſtantia præter eas, quæ natura conſiſtunt, naturalis profectò prima ſcientia eſt, quod ſi eſt aliqua ſubſtantia immobilis, hæc prior, & Philoſophia prima, & vniuerſalis ſic quod prima*, quibus in locis expoſitores paſſim, etiam Scotus ipſe in textus expoſitione, per primam Philoſophiam intelligit Metaphyſicam, & per ſecundam ipſam Phyſicam, cum ergo Doctor 6. Metaph. qu. 1. vtatur phraſi Ariſtotelica, planè dicendum eſt per ſecundam ſcientiam ſpeculatiuam intelligere ſcientiam naturalem, quæ dicitur Phyſica. Gratis etiam negat Author ille mobilitatem eſſe primam paſſionem Phyſicam, & per eam veluti à poſteriori Phyſicam à Metaph. adæquatè diſcerni, per hoc enim præcisè ſecernit Ariſt. vbique hanc ſcientiam ab illa volens quod vna agat de ſubſtantijs mobilibus, ſcilicet Phyſica; alia de immobilibus ſcilicet Metaph. ita 6. Met. tex. 3. & 11. Metaph. cap. 3. & 4. & 8. Phyſ. & alibi frequenter, vnde pro tanto Ariſt. totam conſiderationem de ſubſtantijs ſeparatis Metaphyſico demandauit, quia putauit illas eſſe actus puros, & penitus immobiles, vt notat Tromb. 6. Metaph. qu. 2. & Scotus ipſe q. 1. prolog. §. *Tertio arguitur*, & quol. 15. C. & alibi ſæpè quod ſi eas mobiles nouiſſet, ſanè ſub hoc conceptu faſſus eſſet fore phyſici iuris ea ratione, qua omnia conſiderat entia mobilia; quare concludimus falſum eſſe aliquem motum ad Metaphyſicum ſpectare, cum Metaphyſicus omninò abſtrahat à motu, & portentum eſſe in Philoſophia oppoſitum aſſerere; Neque vnquam docuimus nos agi in Metaph. de mobilitate Angelorum, negamus vtique agi de ipſa in Phyſica, quam habemus, ſed non ob id aſſerimus de ipſa agi in Metaphyſica, quia dicimus apud Ariſt. & quantum ex ſenſibilibus Philoſophari poſſumus, eſſe prorſus immobiles, vt Doctor oſtendit quæſt. cit. prolog. Nec vnquam dixit Ariſt. Phyſicam à Metaph. diſtingui per mobilitatem corpoream, & materialem, ſed per motum abſolutè loquendo, vt motum omnino à conſideratione excluderet Metaphyſica, quem motum ſi dicit interdum eſſe corporeum, & ſenſibilem, hoc vtique non dixit, vt innueret motum ſpiritualem Angelis competentem ad Metaphyſicum pertinere, ſed quia omnes ſubſtantias immateriales putauit immobiles, & ſolis corporibus motum conuenire.

20 Deindè motus partialis in anima rationali receptus, dum mouetur in corpore ad Phyſicum ſpectat, item intellectiones, & volitiones, vt etiam concedit Author ille diſp. 7. Phyſ. n. 22. & tamen motus iſti ſunt ſpirituales, ergo falſum eſt motum duntaxat corporeum ad Phyſicum pertinere. At reſpondet ibid. n. 25. intellectionem, & volitionem animæ coniunctæ dici poſſe motus materiales, quia licet ſecundum ſe ſint operationes ſpirituales, tamen vt exercentur in corpore, habent dependentiam à phantaſmatibus, & ſunt operationes, quibus denominatur moueri, & operari ſubſtantia corporea, nam homo denominatur intelligere, & velle, quod ſufficit, vt dicantur materiales quantum ſat eſt ad conſiderationem Phyſicam. Sed vir iſte ſic reſpondendo ſibi conſtare non videtur, nam diſp. 1. Phyſ. qu. 1. concl. 2. ſæpius inquit mobilitatem corpoream eſſe, quæ competit ſubſtantiæ corporeæ, & materiali, & in ea recipitur velut in ſubiecto; tum quia ratio ipſa ita ſuadet, non enim dicitur motus corporeus, vel ſpiritualis, quia fiat ab agente corporeo, vel ſpirituali, ſed quia recipitur in ſubiecto extenſo, vel inextenſo, alioquin motus Cœli ab intelligentia motrice cauſatus in eo ſpiritualis foret, & incorporeus; parum ergo refert quod intellectio, & volitio animæ coniunctæ effectiuè dependeant à phantaſmate, dummodo in anima recipiantur, vt in ſubiecto; & rurſus parum refert, quod denominent hominem intelligere, & velle, quia ad ſummum dicitur homo ex hoc capite ſubiectum denominationis non inhæſionis, à quo præcisè motus dicitur corporeus, vel ſpiritualis.

Ad eius rationes conſtat ex dictis quæſt. procem. Phyſic. art. 2. ſunt enim prorſus eędem cum illis, quas ibi adduximus, neque nil noui affert, quod noua indigeat doctrina pro ſolutione; itaque ad 1. dicendum eſt, quod ſi per materiam Phyſicam, à qua inquit Angelos abſtrahere, intelligit materiam partis, vt videtur ipſe intelligere, dum hoc probat, quia ſunt ſpirituales, nec dicunt ordinem ad materiam, conceſſo antecedente negatur conſequentia, quia abſtrahere à materia io ſenſu, quo per talem abſtractionem diſtinxit Ariſt. Phyſicam à Metaphyſ. non eſt eſſe ſine materia partis, quod & Auctor iſte fatetur ibid. concluſ. 3. dum ait Cœlos etiamſi ſint corpora ſimplicia carentes forma, & materia Phyſica adhuc eſſe phyſicæ conſiderationis; ſed eſt non habere materiam, quæ ſecundum locum mobilis eſt, vt declarauit Ariſt. ipſe 8. Met. 12. ſeu non eſſe ſubiectum præditum intrinſeco principio motus, vnde in hoc ſenſu Angelus non eſt à materia abſtractus, tum quia eſt principium tali principio præditum, tum quia motus eius ordinem dicit ad materiam ſcilicet ad magnitudinem, & ſpatium, ſuper quod fit. Ad aliud concedimus, quod ſi inſtitueretur ſcientia, quæ ageret de ſolis rebus corporeis, & materia Phyſica conſtitutis, hæc de Angelis nequaquam ageret, ſed negamus quod Phyſica in ſe talis eſſet conditionis, & dicimus quod ageret de quocumque ente mobili, ſiue corporeo, ſiue incorporeo, dummodo principium intrinſecum motus haberet; & ſi per materialitatem, vel immaterialitatem diſtinguendæ ſunt iſtæ duæ facultates, iam non per rationem motus, vel naturalitatis, vt toties inculcat Ariſt. determinabitur obiectum Phyſicæ, ſed per rationem corporeitatis, & ſenſibilitatis, & per hanc ratio-

nem Phyſica à Metaph. diſtinguetur, quod non eſt abſolutè verum, eſto in aliquo ſenſu concedi poſſit, quatenus Ariſt. ſolis corporibus, ac ſubſtantijs materialibus motum tribuit, ſubſtantias verò immateriales cenſuit immobiles; Quod ſi pertinaciter contendas ſola entia corporea, & materia ia cadere ſub Phyſica conſideratione abſolutè loquendo; pertinaciter item hoc negat Canonicus noſter 1. Phyſ. q. 1. in fine; & ſi Auicen. (inquit ipſe) vel commentator, vel aliquis alius dicat oppoſitum nego ipſos tanquam ignorantes, & neſcientes aliquid de motu Angeli; Verum eſt tamen hic nimis hallucinatum eſſe Saxium loc. cit. diſp. 2. n. 108. dum auctoritate Doctoris cit. 6. Met. q. 1. permotus inquit contemplationem ſubſtantiarum ſeparatarum (excepta prima) quoad conceptus proprios ex proprijs pertinere ad Philoſophiam naturalem in ſe; Doctor enim ibi intelligi debet de conceptibus motum concernentibus, vt explicuimus, non de alijs, qui à materia, & motu abſtrahunt, hi namque ſpectant ad Metaphyſicam in ſe, vt locis ſupracitatis Doctor non ſemel ſignificauit; ac etiam de illis loquitur Tataret. quem pro ſe hic Auctor adducit quæſt. procem. ad Phyſicam, vt conſtat ex illis propoſitionibus, quas in exemplum affert, angelus eſt mobilis, eſt receptiuus alicuius vbi, vel alterius qualitatis ſpiritualis.

QVÆSTIO II.

De adæquato Metaphyſicæ obiecto.

21 PLures, & variæ in hac difficultate ſunt ſententiæ, quę omnes ad tria poſſunt capita reduci, ſeu ad tres opiniones, duas extremas, & vnam mediam; Prima opinio aſſignat pro adæquato (de hoc enim eſt quæſtio) Metaph. obiecto aliquid latius ente reali, quod eſt commune Deo, & creaturæ, ſubſtantiæ, & accidenti; nempe ens abſtractiſſimè ſumptum quatenus ſub ſe continet omnia entia nedum realia, ſed etiam rationis, nedum poſitiua, ſed etiam priuatiua, nedum per ſe, ſed etiam per accidens; ita Bonet. 1. Met. cap. 1. Aquarius dilucid. 1. Zanard. q. 1. Buratel. lib. 10. conciliat. controuerſ. Ariſt. & Plat. quod ex Recentioribus tenet vt probabile Fonſec. 4. Met. cap. 1. q. 1. ſec. 3. & Hurtad. diſp. 1. Met. ſec. 2. ſubſec. 2.

Altera opinio extrema ſtatuit obiectum Metaph. aliquid arctius ente reali communi Deo, & creaturæ, ſubſtantiæ, & accidenti, quæ ſub ſe varios continet dicendi modos. Aliqui ponunt ſubſtantiam abſtractam a finita, & infinita, materiali, & immateriali eſſe ſubiectum excludendo accidens, quod non niſi reductiuè ad ſubſtantiam conſideratur, tribuitur Buridano, & ſequitur Paueſ. diſp. 1. Met. cap. 9. & 15. Sirenus diſp. de ſubiecto Philoſoph. ſect. 2. cap. 15. & 16. Alij adhuc magis reſtringunt agnoſcentes pro obiecto Metaph. ſolam ſubſtantiam immaterialem, vt Deum comprehendit, & cæteras Intelligentias, quæ opinio ſolet adſcribi Auerroi 1. Phyſ. com. vltimo; Alij adhuc magis coarctant volentes ſolum Deum, quatenus eſt naturali ratione cognoſcibilis, eſſe obiectum, tribuitur Alpharab. & videtur defendere Hurtad. diſp. 1. Met. ſect. 3. & 4. pro qua inſuper refert Auic. Auer. Alb. & S. Thom. Alij è contra obiectum Metaph. ad ſolum ens creatum reſtringunt, & finitum, quod in decem prędicamenta diuiditur, ita Flandria 1. Met. q. 1. Nouiſſimè tandem Paſqualig. tom. 1. Met. diſp. 17. ſect. 3. vt aliquid noui proferre videatur, declarat obiectum Metaphyſicæ eſſe quidditatem completam abſtrahentem à materia, & nomine quidditatis completæ, ait n. 3. ſe intelligere quidditatem, non quæ ſit omnino completa, ſed quæ ſe habeat, tanquam aliquod totum coaleſcens ex ſuis principijs quidditatiuis, quæ tanquam intrinſeca elementa concurrant per modum actus, & potentiæ Metaphyſicæ ad conſtituendam aliquam naturam ſe habentem per modum totius, & per ſe ſtantis; & immediatè inf. diſp. 18. declarat Deum non contineri ſub hoc obiecto Metaph. & tandem diſp. 19. contendit nec Intelligentias ſub ipſo contineri.

22 Tertia Sententia media, quæ communis eſt in omni Schola, docet ens reale, & poſitiuum quod eſt cõmune Deo, & creaturæ, ſubſtantiæ, & accidenti, eſſe adæquatum obiectum in Metaphyſica: ita Ariſt. ipſe docuiſſe videtur 4. Met. tex. 1. dum ait hanc ſcientiam ſpeculari ens, quatenus ens, atque ita docent ibidem omnes eius Interpretes Auer. Alenſis, Aphrodiſ. D. Thom. Auicen. lib. 1. ſuæ Met. cap. 1. Albert. 4. Met. tract. 1. cap. 5. Scotus qu. 1. Metaph. q. 1. & q. 3. prol. ad 3. q. & 6. Met. q. 4. cum omnibus Scotiſtis, Ægid. q. 5. Iand. q. 3. Sueſſan. diſp. 1. cap. 4. Iauel. q. 1. Soncin. 4. Met. q. 10. Fonſec. 4. Met. cap. 1. q. 1. ſec. 2. Suarez in Met. diſp. 1. ſect. 1. & alij paſſim, qui tamen etiam diuiſi ſunt in varios dicendi modos, dum declarant modum conſiderandi ens in Metaph. Quidam enim volunt hic ens conſiderari in ſua præciſione, & ſecundum ſe ſumptum, ſeu vt ſupponit ſimpliciter, adeout in hac ſententia non niſi in communi conſiderari debeat ſine ſpeciali, & diſtincta generum, & ſpecierum eius cognitione, ita docuerunt omnes Authores, qui in præcedenti quæſtione aſſeuerabant Metaph. res omnes in vniuerſali ſolum, & in prædicatis generalibus contemplari, & ita indicauit D. Thom. in procem. Metaph. Vicomercat. 12. Met. in procem. Scayn. in præfat. cap. 2. & ex noſtris ita præſertim ſpecificauit Lichetus q. 1. prolog. Qui verò in præced. quæſt. aſſerebant Metaphyſicum entia omnia etiam quoad rationes ſpecificas contemplari, ſtatuunt ens reale ſubiectum Metaphyſicæ ita adæquatè ſumptum, vt non ſolum ipſum ens ſecundum ſe conſideretur, ſed omnia quoque entis genera, & ſpecies ſecundum rationes ſpecificas, vt partes ſubiectiuæ entis in communi. Denique qui dicebant in præced. quæſt. in Metaph. ens in communi conſiderari, non tamen omninò præciſè ſumptum, ſed etiam vt ſub ſe continet ſubſtantias immateriales, hic conſequenter aſſerunt ens reale eſſe adæquatum ſubiectum Metaph. non præciſè in ſua communitate ſumptum, ſed etiam vt ſub ſe continet ſubſtantias immateriales, eo quia ratione ſuæ immaterialitatis participant rationem formalem obiectiuam, quæ Metaphyſicam diſtinguit à Phyſica, & Mathematica, quem dicendi modum cæteris probabiliorem iudicamus.

23 Dicimus Po. nihil latius ente per ſe reali, & poſitiuo ſtatui poſſe obiectum Metaph. eſt ferè communis in omni ſchola, & probatur quia communius hoc ente nil aliud eſt, quam ens communiſſima abſtractione ſumptum, quod eſt commune enti reali, & rationis, poſitiuo, & negatiuo, enti per ſe, & per accidens, ſed ens ſic abſtractum nequit eſſe ſubiectum, ergo &c. maior patet. Probatur minor, quia enti in tanta vniuerſalitate non competunt conditiones ſubiecti ſcientiæ, quia Doctor aſſignat q. 3. vniuerſal. & nos exacte explicuimus diſp. 12. log. q. 2. nempe quod habeat quid eſt, quod per eius quodquid eſt demonſtrentur de ipſo paſſiones propriæ in ea ſcientia, & demum quod ita ex inſtituto in ea facultate agatur de ipſo, vt ad ipſum omnia alia in ea conſiderata reducantur, & dicant attributionem; nulla, inquam, iſtarum conditionum competit enti ſic abſtracto; Non prima, quia in tanta abſtractione non importat conceptum aliquem per ſe vnum, vt infra ex profeſſo probabitur, ſed ſolum commune nomen, cuius ratio pro nunc eſt, quoniam quæcunque communi nomine participant, quia alterum illorum verè habet rationem entis intrinſecam, alterum verò ſolum per quandam proportionem, & ſimilitudinem, cum communi nomine non participant eandem rationem, vt conſtat de analogis proportionis diſp. 2. log. q. 5. ſed ita ſe habent ens reale, & rationis, poſitiuum, & negatiuum, per ſe, & per accidens in participando communi nomine entis, ergo &c. Probatur minor, entia enim rationis, negationes, & priuationes entia dicuntur, non quia rationem entis participent, quia nihil ſunt, ſed quia ad modum entis concipiuntur, vt tenebra concipitur ad modum formę luci oppoſitę per aerem diffuſæ ex dictis diſp. 3. log. de ente rationis; idem etiam contingit de ente per accidens, quia non eſt verè vnum ens, ſed ſimpliciter plura, vnde nec vnam rationem vel definitionem habere poteſt, vt docet Doctor 4. diſp. 1. q. 2. §. *His primò*, & nos diſp. 12. log. q. 2. art. 3. quod ſi tale ens conſideretur, quatenus aliquo modo vnum eſt, præterquam quod talis vnitas non erit in re, ſed tantum in apprehenſione, & conceptione, & ſic de illo erit eadem ratio, quæ de cæteris entibus rationis, iam non conſideratur tale ens, vt omninò per accidens, ſed vt aliquo modo comprehenſum ſub latitudine entis per ſe. Neque ſecunda conditio ſubiecti competit enti ſic abſtracto, quod nempe illi competant primæ paſſiones, quæ in ea ſciẽtia demonſtrantur, quia primæ paſſiones Met. ſunt vnum, verũ, bonum, ſed bonum conuenire nequit entibus rationis, nec verum priuationibus, & negationibus, nec vnum enti per accidens, quod eſt ſimpliciter plura, & aggregatio multorum, ſi ergo his entibus paſſiones illæ non ſatis adaptantur, conſequenter nec enti illis communi poterunt conuenire; cum quia ſi ens ſic ſumptum non habet verum quid, & definitionem, conſequenter nec paſſiones habebit de ipſo per eam demonſtrabiles. Nec demum tertia conditio ei conuenit, quia de ente per accidens vt ſic, non datur ſcientia ex 6. Met. 4. vt

ex

ex profeſſo docuimus diſp. 12. cit. log. q. 2. art. 3. atque ideo ſub obiecto adæquato alicuius ſcientiæ per ſe, & directè contineri non poteſt; ſed plurium, ad quas pertinere poſſunt entia per ſe, ex quibus tale ens per accidens conſtat; ens vero rationis licet poſſit eſſe obiectum per ſe ſcibile, vt diximus diſp. 3. log. q. 6. certum tamen eſt ad Met. conſiderationem per ſe, & directè non pertinere, vnde Ariſt. 6. Metaph. cap. vltimo, vt ibidem omnes notant Interpretes, dicit omittendum eſſe ens rationis, atque ſolum diſputandum eſſe de ente reali, quia Metaphyſica eſt ſcientia realis, non minus quam cæteræ ſcientiæ, quæ ſecum condiuidunt ſcientiam ſpeculatiuam realem, & ideo tam eius obiectum, quam quod directè ſub eo cadit, velut eius pars ſubiectiua, reale eſſe debet; Denique nec priuationes, nec negationes dignæ ſunt, vt in aliqua ſcientia directè, & per ſe conſiderentur, & præſertim in Metaph. quæ inter omnes nobilitate præſtat, ergo &c.

Hurtadus cit. contendens intra obiectum, communiſſimum, & adæquatum Metaph. ens quoque rationis directè contineri, ac etiam ens per accidens reſpondet ens rationis eſſe ſuo modo vnum, & verum, & bonum, & eſſe directè cognoſcibile, & ſubdit §. 59. nec Met. eſſe vnicam ſcientiam, ſed plurimas, neque opus eſſe obiectum eſſe vnum ad facultatum vnitatem; quod ſi vnitas requiritur, non eſt in obiecto communiſſimo, quia eadem facultas agit de oppoſitis contradictoriè, vt Phyſica de forma, & priuatione, ſed ad ſummum exigitur in obiecto attributionis, quod in Met. concedit eſſe ens reale; ſic etiam de ente per accidens inquit §. 69. dari ſcientiam, & quando id negat Ariſt. 6. Metaph. cap. 2. inquit intelligere de accidentario euentu, quia hoc non habet certas cauſas, inquit etiam ens per accidens eſſe definibile, licet enim vnica definitione explicari nequeant omnia, quæ includentur in ente per accidens, collectio tamen ipſa explicari poteſt, exercitus enim eſt collectio multorum hominum beſtijs, & armis vtentium ad pugnandum, domus eſt effectus reſultans ex lapide, ligno, & calce cum apto ſitu ad habitandum.

24 Hæc tota reſponſio impugnata manet ex dictis in logica, nam diſp. 3. q. 6. diximus enti rationis non potiori iure adaptari, vnitatem, bonitatem, & cognoſcibilitatem, quam entitatem ipſam, atque ideò ſicut dicitur ens per ſolam analogiam proportionalitatis ad ens reale, ita dicitur verum, vnum, bonum, & intelligibile per ordinem ad illud, ex quo non deducitur debere per ſe, & directè a Met. conſiderari, ſed ſolùm quod poteſt ad eandem ſcientiam reduci, ad quam directè ſpectat ens reale, quatenus eius natura conſiſtit in quadam imitatione entis realis. Tum quia inconſultò diſtinguit Hurtad. contra communẽ loquendi modum obiectum adæquatum, & totale à ſubiecto attributionis, vt diximus diſp. 12. log. q. 2. art. 1. Tum quia quando etiam diſtinguerentur, male rurſus negat neceſſariam eſſe vnitatem in obiecto adæquato, & totali ſcientiæ, hæc enim omninò neceſſaria eſt ob ſpecificationem, & diſtinctionem ſcientiarum abinuicem, vt oſtendimus diſp. 12. log. q. 3. art. 3. quod rurſus hic probatur, quia ex multiplicatione obiectorum etiam ſcientiæ multiplicantur ex Ariſt. 6. Metaph. ab initio, ergo vnaquæque ſcientia vnicum, & totale habebit obiectum, quod non erit vnum per ſolam aggregationem, vt ait Hurt. velut cumulus lapidum, ſed per aliquod commune omnibus obiectis partialibus in ſcientia conſideratis, quod inductione probari poteſt in omnibus ſcientijs, nam logica v. g. habet tantum pro obiectis partialibus, quæ intrinſecè participant rationem Syllogiſmi, Phyſica habet pro obiectis, quæ intrinſecè participant rationem corporis naturalis; quod ſi de alijs agunt vt v. g. Logica de propoſitione, Phyſica de materia, & forma, non agunt de illis, velut de obiecto, ſed tanquam de principijs obiecti, non enim omnia, quæ tractantur in ſcientia, debent habere rationem obiecti ex dictis in log. diſp. cit. Tum quia rogo cur omnia obiecta partialia vnius ſcientiæ adæquatè ipſam conſtituant, & non aliam; certè non alia ratione, niſi quia adunantur, & connectuntur in ratione obiectiua communi totius ſcientiæ, alioquin non poſſet aſſignari ratio, cur vnum ex obiectis partialibus ad vnam ſcientiam pertineret potius, quam ad aliam, vt diſp. cit. log. vrgebamus. Hinc etiam probatur Metaphyſicam non eſſe plures ſcientias, vt ait Hurtad. ſed vnam vnitate ſaltim generica, ſi enim ſumamus omnes habitus Metaphyſicos, vtique maiorem inter ſe habent vnitatem, & connexionem, quam plures habitus Phyſici, & Metaphyſici, ergo concedere oportet aliquod commune contradiſtinctiuum, quo collectio omnium habituum Metaphyſicorum adæquatè diſtinguatur ab integra collectione habituum Phyſicorum, & hæc erit ratio communis obiectiua totius ſcientiæ.

25 Deindè de ente per accidens nullatenus ſcientiam dari efficaciter oſtendimus diſp. 12. Log. q. 2. art. 3. quo loco explodimus ſingulos modos, quibus conati ſunt aliqui tueri ſcientiam de ente per accidens, quod manifeſtè docuit Ariſt. 6. Met. tex. 4. vbi à ratione per ſe ſcibilis excludit non ſolum ens per accidens ſumptum pro euentu accidentario, vt reſpondet Hurtad. quod dicitur ens fortuitum, & caſuale; ſed ens per accidens quod propriè opponitur enti per ſe quatenus tale, & eſt aggregatum quoddam ex rebus diuerſorum generum, vt ſunt homo albus, album dulce, & ſimilia, textu enim quinto non ſolum memorat ens per accidens, quod caſu contigit, & nõ à cauſa determinata, ſed illud quoque quod eſt accidentaliter aggregatum dicens, *hominem quoque eſſe album accidit, nec enim ſemper, nec vt plurimum, animal vero non ſecundum accidens*, tum quia quoad hoc eadem eſt ratio de ente per accidens, quod fit contingenter, & de ente per accidens, quod eſt aggregatum ex multis accidentaliter coadunatis, quia vt loc. cit. arguebamus, ſcientia eſt de obiecto per ſe, & neceſſario, quod impoſſibile ſit aliter ſe habere, ex 1. Poſt. tex. 5. cum ens per accidens in vtroque ſenſu contingens ſit, & non neceſſarium, vtrumque pariter ab obiecto ſcientiæ excludendum eſt; & dum ait Hurtad. nos habere conceptus communes entis per accidens, qui certò poſſunt, ac euidenter cognoſci, vt v. g. quod *ens per accidens opponitur enti per ſe* eſt propoſitio neceſſaria; id concludit dari ſcientiam de ente per accidens reduplicatiuè ſumpto, ac veluti in eſſe ſignato, quo ſenſu eſt vna quædam natura ab alijs condiſtincta, & proprijs prædita paſſionibus, & in hoc ſenſu non eſt quæſtio de ente per accidens, num ſit ſcibile, ex Log. diſp. cit. ſed de ente per accidens ſpecificatiuè ſumpto, ac in eſſe exercito; Sic pariter verum eſt ens per accidens eſſe definibile, ſi ſumatur in eſſe ſignato, quo pacto induit modum entis per ſe, non autem ſi ſumatur in eſſe exercito, vt dictum eſt diſp. 1. Log. q. 4. art. 3. vbi ex Scoto docuimus 4. d. 1. q. 2. præcipuam conditionem entis definibilis eſſe, quod ſit ens per ſe vnum, quod expreſsè monuit Ariſt. 7. Metaph. tex. 42. dicens *oportet autem vnum eſſe quæcunque in definitione ſunt*, quod rurſus repetit 8. Met. tex. 15. & alibi frequenter; & euidenter patet definitiones illas, quas affert de exercitu, & de domo non eſſe veras, & proprias definitiones ex proprio genere, & differentia conſtantes, ſed circumlocutiones, & circumſcriptiones quaſdam multa extranea complicantes.

26 Dicimus 2. nihil arctius ente reali, & per ſe ſubiectum ſtatui poſſe in Metaph. Ita Doctor 1. Metaph. q. 1. cum omnibus Scotiſtis ibid. Probatur ex Doctore ibid. §. *alia eſt opinio Auicennæ*, primò in generali, quia paſſiones primæ Metaph. vt vnum, verum, bonum, cum competant omni enti reali, & per ſe, nequeunt primò, & adæquatè conuenire alicui ſub ente hoc accepto, ergo nihil arctius ente ſic ſumpto eſt adæquatum ſubiectum Metaph. Patet ſequela, quia illud ſolum eſt adæquatum alicuius facultatis obiectum, cui primò inſunt affectiones primæ illius facultatis, vt de mobilitate conſtat in Phyſica reſpectu corporis naturalis. Tum quia hoc admiſſo iam Metaph. non eſſet prima ſcientia, ſed alia daretur prior, & ſuperior ipſa; Probatur Conſeq. cum enim ens reale, vt ſic, ſit obiectum per ſe ſcibile, proprias habens paſſiones de ipſo demonſtrabiles, vtique conſiderari poſſet, ac deberet in aliqua ſcientia, & paſſiones illius entis demonſtrari poſſent de obiecto Metaph. ſicut de inferiori, accipiendo ipſummet ens pro medio, quod eſt ſuperius, ergo illa ſcientia eſſet prior, & ſuperior. Tum quia rurſus ex hoc ſequitur non tres, ſed quatuor eſſe ſcientias ſpeculatiuas contra Ariſt. 6. Met. 2. Patet Conſeq. quia ex quo ratio entis realis, vt ſic, ſcibilis eſt, & proprias habet paſſiones de ipſo demonſtrabiles, ſequitur præter Phyſicam, Mathematicam, & Metaph. aliam eſſe ſtatuendam ſcientiam, in qua ratio entis in communi conſideretur cum eius paſſionibus, quæ vtique ſpeculatiua foret, cum entis conſideratio, vt ſic, in praxim non dirigat.

27 Dices has rationes Doctoris non concludere, quia ens rationis logicum eſt obiectum per ſe ſcibile, ac etiam ens mobile, & tamen hæc obiecta non conſtituunt ſcientiam diſtinctam ſuperiorem & priorem Logica, vel Phyſica, ſed in eadem ſcientia conſiderantur in gratiam ſyllogiſmi, & corporis naturalis eo pacto, quo diximus ibidem multoties gradus ſuperiores conſiderari in gratiam inferiorum pro eorum nempe exacta cognitione; ſic igitur in Metaph. ſtatui poterit aliquid arctius ente reali ſubiectum adæquatum, & adhuc ſupre-

Digitized by Google

ſupremus gradus entis realis hic conſiderari in gratiam conceptus illius inferioris, qui ponitur obiectum Metaphyſicæ. Tum quia Doctor ipſe 6. Metaph. q. 1. in corpore quæſiti, non habet pro inconuenienti, quod aſſignetur vna Metaph. quæ agat de ente cum alijs prædicatis tranſcendentibus, quæ dicatur prima, & ſuperior, & altera quæ agat de ſubſtantia immateriali, ſcilicet de Deo, & Intelligentijs. Contrà, quia prima paſſio Phyſica, quæ eſt mobilitas accidentalis, vt diximus quæſt. procem. ad Philoſophiam, non competit adæquatè enti mobili, vt ſic, ſed corpori naturali ex dictis ibidem, & ideò in ea ſcientia conſiderari poteſt ens mobile in gratiam corporis naturalis, ac eadem ratione ens rationis logicum in gratiam ſyllogiſmi in logica: nam in ſcientia poteſt interdum ſuperius conſiderari in ordine ad inferius, & ad illud attributionem dicere, vt quæſt. cit. diximus, interdum è contra poteſt inferius dicere ordinem ad ſuperius, vt diximus in Log. diſp. 12. quæſt. 2. art. 6. iuxta varium proceſſum, & ordinem ſeruatum in ſcientijs, ac artificis inſtitutum, & ſcopum, ſed in propoſito primæ paſſiones Metaphyſicæ competunt primò, & adæquatè enti reali, vt ſic, atque ideò conceptus eius, vt ſic, venit primò conſiderandus in Metaph. & non in ordine ad aliquod inferius. In ea autem diuiſione Metaph. quam Doctor facit 6. Met. q. 1. non loquitur de Metaph. prout ab Ariſt. contexta, ſed de Metaph. prout inſtitui poſſet ex natura rei, vt liquet ex ipſo contextu; Rurſus notitia de conceptu entis realis, vt ſic, poteſt melius diſtinctam ſcientiam conſtituere ab ea, in qua ageretur de conceptu, v. g. ſubſtantiæ immaterialis, quam notitia entis mobilis ſcientiam aliam à Phyſica, vbi agitur de corpore naturali; quia conceptus entis mobilis non eſt in diuerſa abſtractione ſcientifica, ſed in eadem, ſub qua corpus naturale reperitur, neuter enim eſt abſtractus à materia, & motu; & ideò in eadem facultate conſiderari debet conceptus entis mobilis in gratiam corporis naturalis; ſed conceptus entis realis, vt ſic, eſt abſtractus per ſolam indifferentiam à materia, conceptus vero ſubſtantiæ immaterialis eſt abſtractus per eſſentiam cum repugnantia ad eſſendum in re materiali, & ideò poſſunt ad diuerſas ſpectare facultates; nec adeo neceſſarius eſt in facultate, quæ ageret de ſubſtantia immateriali, conceptus entis realis pro notitia, quam illa facultas traderet de ſubſtantia immateriali, ſicut eſt neceſſarius conceptus entis mobilis in Phyſica pro notitia, quam dare tenetur facultas illa de corpore naturali, vt accidentaliter mobili, & conceptus entis logici pro notitia ſyllogiſmi in logica; talis enim neceſſitas non oritur ex eo præciſè, quia ſe habeant, vt ſuperius, & inferius, quia opus non eſt vt ſcientia particularis notitiam habeat diſtinctam ſui obiecti vſque ad prædicata ſuprema, ſufficit enim vt confuſo modo attingat conceptum eius quidditatiuum, per quem paſſiones ad illam ſcientiam ſpectantes ſunt de ipſo demonſtrabiles, vt notauit Doctor 6. Met. q. 1. in fine, & hæc reſponſio ſupponit conceptum entis mobilis eſſe vniuocum, & ſuperiorem ad ſubſtantiam materialem completam, & incompletam: ſi enim non eſſet vniuocus, nil penitus argumentum concludit.

28 Deindè probatur concluſio excludendo ſingulos dicendi modos ſecundæ opinionis; Primò itaque probatur ſubſtantiam ſolam quocumque modo ſumatur non eſſe adæquatum Metaph. obiectum, quia Ariſt. 4. Met. tex. 1. docet Metaph. agere de ente prout ens eſt, cœteras vero ſcientias aliquá ſibi partem entis abſcindere, & ait Mathematicam, quam inquit circa accidens verſari, accipere partem ſubiecti Met. ergo accidens quoque eſt partiale ſubiectum Metaph. Tum quia ſubſtantia eſt tantum pars entis, ergo non eſt adæquata materia Metaph. quæ circa totum ens reale verſatur. Tum quia Metaph. præſertim circa tranſcendentia verſatur, non poſſunt autem paſſiones tranſcendentes congruè, & adæquatè de ſola ſubſtantia demonſtrari; Tum quia non conſiderat Metaph. accidens, vt affectionem ſubſtantiæ duntaxat ſed vt ens participans tranſcendentes entis paſſiones non ſecus, ac ſubſtantia. Tum quia quando etiam ita conſideret, id tamen non impedit, quin etiam poſſit abſolutè conſiderari, vt quædam ſpecies entis, ſicut elementa in Philoſophia ſunt quidem principia reſpectu corporis mixti, ſed in ſe ſunt etiam quædam ſpecies corporis, & vtroque modo à Philoſopho conſiderantur, nec vna contemplatio aliam impedit; & ratio eſt quia licet accidens dicat eſſentialiter ordinem ad ſubſtantiam, vt eius affectio; adhuc tamen poteſt per ſe, & directè conſiderari, vt genus quoddam entis. Tum quia accidens quoque ſuam eſſentiam habet à ſubſtantia diſtinctam ſecundum quam eſt definibile, habet quoque ſua genera, ſpecies, & differentias, & poteſt ſecundum ſuam rationem à materia præſcindere, cum ſit commune materiali, & ſpirituali, cum igitur eſſentiam habeat ſpeculabilem, & ſic intra abſtractionem Metaphyſicam, dignum eſt, vt per ſe etiam, & abſolutè conſideretur à Metaph. & non tantum in ordine ad ſubſtantiam, per quod præcluditur reſponſio, quod accidens in Met. conſideratur tantùm, vt affectio ſubſtantiæ.

29 Secundò, Probatur ſubſtantiam immaterialem, vt Deum comprehendit, ac intelligentias, non eſſe adæquatum Met. obiectum, quia etiamſi concedamus genus ſubſtantiarum abſtractarum eſſe partiale obiectum Met. ac etiam inter cætera obiecta præcipuum, non enim pertinent ad conſiderationem alicuius ſcientiæ particularis, non naturalis, quia non ſunt mobiles, nec Mathematicæ, quia non ſunt quantæ, ſed earum conſideratio pertinet ad aliquam ſuperiorem ſcientiam, cuius conſideratio abſtrahit à motu, & quanto, vndè in iſta ſcientia cõſiderantur non tantum tanquam ſubiecti cauſæ, ſed tanquam principales partes ſubiecti quæ ſunt ſecundum eſſe abſtracta illa abſtractione, quæ propria eſt huic ſcientiæ; quamuis inquam, res ita ſe habeat, vt Doctor notat. 1. Metaph. q. 1. improbando opinionem Auerrois; non idcircò poni debet genus ſubſtantiarum huiuſmodi, veluti adæquata, ac totalis materia Metaph. conſiderationis; quia præter conceptus proprios ſubſtantiarum abſtractarum, dantur alij communiores, & vniuerſaliores, qui ſcilicet competunt tam ſubſtantiæ materiali, quam immateriali, vt ſunt rationes entis, ſubſtantiæ, ſubſiſtentiæ, & ſimiles, & nulla alia facultas ius habet in his cõceptibus preter Metaphyſicam, quia omnes huiuſmodi conceptus abſtrahunt à materia ſecundum eſſe per indifferentiam, ergo ſub vniuerſaliori ratione conſtituendum eſt adæquatum Metaph. obiectum, quam ſub ratione immaterialis ſubſtantiæ; ita Scot. loc. cit.

30 Tertiò, Eodem ferè modo probat Doct. q. 3. prolog. lit. T, Metaph. non eſſe de Deo, veluti de primo, ac adæquato ſubiecto, quià præter ſcientias ſpeciales oportet eſſe aliquam communem, in qua probentur in communi omnia, quæ ſunt communia illis ſpecialibus, igitur præter ſcientias ſpeciales oportet eſſe aliam communem de ente in qua tradatur cognitio paſſionum de ente quæ ſupponitur in alijs ſcientijs ſpecialibus; vult dicere Doctor, quod cum Metaph. ſit habitus per ſe tractans de generalibus entis affectionibus, ac conceptibus tranſcendentibus proindeque cõmunibus creatis, & increatis, congruum non eſt Metaphyſicum alligare ad ſolam de Deo contemplationem. Nec dicas cætera, quæ in Metaph. conſiderantur ad ipſum ordinari, vt ad vltimum finem, vel primum principium, à quo cætera creata dependent, quia non quæcumque attributio cæterorum ſufficit, vt quidpiam conſtituatur adæquatum obiectum in aliqua facultate, ſed præſertim reduci debent ad ipſum vel tanquam principia, vel tanquam partes, vel tanquam paſſiones, vt diximus diſ. 12. log. q. 2. art. 6, ſi enim ſola attributio finis, vel principij ſufficeret, vna ſola ſcientia ponenda eſſet Deum habens pro obiecto, cum omnia per talem attributionem reducantur ad Deum, Tum quia eſto creaturæ omnes ſint effectus Dei, cumque eſſentialiter reſpiciant in ratione vltimi finis, & primi principij, tamen non reductiuè ſolum, tanquam effectus Dei; ſed per ſe, & directè tanquam quoddam genus entis conſiderari poſſunt, & præſertim quoad prædicata quædam tranſcendentia, in quibus cum Deo vniuocè conueniunt, vt infrà oſtendemus, talis autem conſideratio per ſe, & directè Metaphyſica eſt, ergo &c.

Addit tamen Doctor loc. cit. quod licet Deus non ſit obiectum Metaphyſicæ adæquatum, & totale, eſt tamen partiale magis principale, quod ſatis conſtat ex diſp. 12. log. cit. q. 2. art. 1. vbi ſubiectum partiale principale in aliqua ſcientia diximus eſſe digniorem ſpeciem adæquati obiecti, tale autem ſub ente eſt genus ſubſtantiarum abſtractarum, & inter has præcipuè prima, vt ait Doct. 1. Met. q. 1. in impugnatione opinionis Comment. Dicitur etiam Deus obiectum principale in hac ſcientia, inquit Doc. cit. q. 1. prolog. quia conſideratur in iſta nobiliſſimo modo, quo poteſt in aliqua ſcientia conſiderari naturaliter acquiſita.

31 Quartò, ex hoc Probatur ens finitum ſtatui non poſſe obiectum adæquatum Metaph. cum enim Deus ſit obiectum principale Metaph. vndè dicitur ſcientia diuina, naturalis Theologia, methodus de primo principio, conſequenter ſub obiecto eius adæquato contineri debebit, atque ideò hoc nequaquam erit ens finitum. Nec dicere ſufficit Deum in Met. conſiderari; vt principium extrinſecum, & cauſam primam. Non inquam, hoc ſufficit, quia ſub hac ratione

etiam

Digitized by Google

etiam aliquo modo conſideratur à Philoſopho naturali; vt conſtat 8. Phyſic. Tum quia ex 1. poſt. 25. in qualibet ſcientia, vt diximus diſp. cit. log. hæc tria differunt ſubiectum, paſſio, & principium, vnde quod habet in ſcientia rationem tantum principij, vel paſſionis, non poteſt vt obiectum partiale ad eam ſcientiam pertinere, niſi ſubiectum extendatur ad omne id, quod quocunque modo conſideratur à ſcientia. Tum quia Deus eſt obiectum aliquo modo naturaliter ſcibile, ad aliquam ergo naturalem ſcientiam poterit pertinere, non ſolum in ratione cauſæ, & principij, ſed etiam obiecti, quæ nequit eſſe alia à Metaph. Tum quia Metaph. aliquas paſſiones de ente demonſtrat per ſe primo, quę per ſe ſecundo de Deo oſtendi poſſunt nempe vnitatem, veritatem, bonitatem, tanquam de ſubiecto, ergo non ſpectat ad Met. ſolum in ratione principij. Tum quia id conſtat ex ipſo progreſſu Metaph. quia vt conſtat ex 12. lib. non conſideratur ibi Deus præciſe ſub ratione primi principij, ſed vlterius, quantum naturali lumine fas eſt, eius natura, & attributa veſtigantur; Demum vnum, bonum, verum, actus, potentia, & aliæ huiuſmodi paſſiones prius conueniunt enti in communi, quam enti diuiſo in decem genera, cum conueniant non ſolum decem generibus, ſed etiam Deo, ergo illud erit primum, & adæquatum ſubiectum, non iſtud.

32 Quintò, tandem ex dictis impugnatur inuentum Paſqualig. ponentis obiectum adæquatum Metaph. quidditatem à materia abſtrahentem ſe habentem per modum totius coaleſcentis ex ſuis principijs quidditatiuis, hęc enim opinio incurrit omnes difficultates, quibus vrgentur ponentes pro obiecto Metaph. aliquid arctius ente reali, ac etiam proprias; quia in primis nunquam explicat, quid importet hæc quidditas completa ſe habens per modum totius, neque quænam ſint principia intrinſeca illius conſtitutiua, quæ ſe habeant per modum actus, & potentiæ ſint illius paſſiones & quænam ſint ſpecies eius, quæ ſe habeant veluti obiecta partialia in hac ſcientia, quamuis enim dicat diſp. 17. ſec. 3. n. 9. eſſe omnes ſpecies particulares, quæ abſtrahunt à materia, non ſufficit: quia adhuc explicare tenetur, quænam ſint, obiecta, nam quæ ſunt intra abſtractionem Metaphyſicam, ſunt quæcunque abſtrahunt à materia ſecundum eſſe, hæc autem ſunt vel obiecta abſtracta per eſſentiam, quales ſunt Intelligentiæ omnes ſeparatæ, vel per indifferentiam, vt ſunt prædicata tranſcendentia materialibus, & immaterialibus communia; ſed hæc omnia excludit Paſqualig. à directa conſideratione Metaph. ergo nequit aſſignare quænam ſint ſpecies particulares à materia abſtrahentes, quæ ſe habeant velut obiecta partialia in Metaph. Tum quia diſp. 19. ſec. 2. excludit à latitudine abſtractionis Metaphyſica res omnes ſpirituales, itaut à conſideratione Met. excludat omnes ſubſtantias immateriales, & omnia accidentia ſpiritualia; Tum quia ibid. velle videtur conceptus ad Met. ſpectantes eſſe illos duntaxat, qui à materia abſtrahunt ſecundum rationem tantum, & non ſecundum eſſe, & hanc eſſe latitudinem Metaphyſicæ abſtractionis, quod tamen falſum eſt, quia hic modus abſtrahendi eſt proprius Mathematici: Ex quibus liquido patet hunc Auctorem re vera totam deſtruere Metaphyſicam, quia excludit ab eius conſideratione omnia obiecta abſtracta à materia, tam per indifferentiam, vt ſunt ens, & omnia eius attributa, quam per eſſentiam, vt ſunt omnes ſubſtantiæ immateriales, & accidentia ſpiritualia; Quod euidenter confirmatur ex Ariſt. 6. Met. 3. vbi ait, ſi non eſt. ne ſubſtantiæ ſecundum eſſe abſtrahentes à materia, naturalem Philoſophiam fore primam, neq; præter illam fore aliam ſciētiam neceſſariam, & ratio eſt, quia hac ſubſtantia ablata, aufertur tam principale, quam adæquatum Met. obiectum, quatenus non ſolum de medio tollitur immaterialis ſubſtantia, ſed etiam omnes rationes entis vel ſubſtantiæ communes rebus materialibus, & immaterialibus, cum ergo hic Auctor hæc omnia a conſideratione Metaph. excludat, palam fit Metaphyſicam deſtruere, cuius hæc omnia ſunt adæquata materia.

Conatur ad hæc occurrere Paſqualig. & ad difficultatem de ente concedit non poſſe ens in Metaph. conſiderari, vt ſpecies obiecti, nec vt eius paſſio, imo neque vt principium eius, quia principia obiecti debent adinuicem contradiſtingui, itaut vnum ſit extra aliud, ens autem cum ſit tranſcendens imbiberetur in ſuo comprincipio, ſed inquit conſiderari debere, tanquam fundamentum ſui obiecti, & omnis realitatis Metaphyſicæ: ita reſpondet diſp. 17. ſect. 4. nu. 2. Ad difficultatem de Deo, alijſque Intelligentijs, de quibus agitur in Met. reſpondet diſp. 18. ſect. 3. num. 2. nunquam Ariſt. docuiſſe Metaph. conſiderare Deum tanquam obiectum, ſed ſolum de Deo agere, vt de prima cauſa, & vltimo fine, ſi enim conſideraret Metaph. Deum vt obiectum, oporteret, quod declararet naturam ipſius, quod tamen non præſtat, neq; Ariſt. præſtitit, vnde concludit ſolius Theologiæ eſſe agere de Deo, velut de obiecto; Sic etiam pariter reſpondet diſp. 19. ſect. 1. n. 14. & 15. de cæteris Intelligentijs, quod vt obiecta cadunt ſub conſideratione Theologica, & quod Ariſ. agit in Metaph. de Intelligentijs tantum, vt de principijs extrinſecis huius vniuerſi, non vero tanquam de obiecto, quod ſatis indicat, quia nullibi conſiderat earum naturam, ſed ad ſummum quod ſint immobiles, & quod immobiles moueant, & alia huiuſmodi, quæ potius ſpectant ad operationem, quam ad eſſentiam.

33 Verum ſolutiones iſtæ non ſatisfaciunt, non quæ affertur ad difficultatem de ente, quia vt ipſe docet diſp. 15. ſect. 4. n. 6. & diſp. 19. ſect. 2. n. 4. quæ per ſe tractantur in ſcientia reduci debent ad obiectum eius adæquatum, vel tanquam partes eius ſubiectiuæ, vel tanquam principia, vel tanquam paſſiones, & quæ non reducuntur vno vel altero iſtorum modorum, ſignum eſt, quod non per ſe, ſed veluti per accidens, & conſecutiue ad ſcientiam ſpectant; cum ergo ens reale neutro ex his modis reducatur ad obiectum Metaph. ab ipſo ſtatutum, ſequitur per ſe, & directe ad Metaphyſicum non pertinere. Nec ſufficit dicere, quod reducatur, vt fundamentum ſui obiecti & paſſionum, ac omnium realitatum Met. quia ſub hac ratione etiam ad alias particulares ſcientias ſpectabit, cum ſit fundamentum obiecti cuiuſcunque. Nec rurſus ſufficit dicere adhuc ad Met. eius conſideratione̅ ſpecialiter ſpectare, quia conceptus entis eſt intra eius abſtractionem; nam adhuc explicari debet, an Metaph. agat de illo, vt obiecto, vel paſſione, vel principio, vt ad Metaph. per ſe attinere, & directe cenſeatur, & non tantum per accidens, & indirecte; Deinde nec ſatisfacit ſolutio, quam affert ad difficultatem de Deo, ac Intelligentijs, falſum enim eſt ſpeculationem eorum, vt de obiectis naturaliter cognoſcibilibus, ad Theologiam noſtram ſpectare, quæ eſt ſcientia ſupernaturalis, & diuina innixa reuelationi, nam iſtæ propoſitiones *Deus eſt vnus, Deus eſt actus purus, eſt æternus*, ac etiam aliæ de Angelis ſunt naturaliter cognoſcibiles, ſed omnis notitia naturalis pertinet ad aliquam ſcientiam habitam lumine naturali. Rurſus falſum eſt non agi de illis in Met. niſi in ratione principij, non autem obiecti, quia 4. Met. 4. diſtinguit Ariſt. partes Philoſophię penes partes ſubſtantię, ſcilicet materialis, & immaterialis, in ratione obiecti, & quę materialem conſiderat ait eſſe Phyſicam; quæ immaterialem Metaphyſicam; & 6. Metaph. 3. aſſignat triplicem partem Philoſophię ſpeculatiuæ Metaphyſicam, Phyſicam, & Mathematicā; ſubſtantias ſeparatas Metaphyſico aſſignat conſiderandas in ratione obiecti; Quas auctoritates fruſtra conatur eludere Paſqualig. dicens Ariſt. per ſubſtantias ſeparatas, & immobiles non intelligere Intelligentias, ſed ſubſtantiam, vt ſic, antequam contrahatur ad eſſe corporeum, vel incorporeum; hoc enim eſt commentum valde inſipidum contra omnium expoſitionem, & expreſſam Ariſt. mentem. Denique falſum eſt Ariſt. 12. Metaph. veſtigare Intelligentias ſolum, vt principia huius vniuerſi, & non vlterius eorum naturam, & attributa inquirere, quantum licet lumine naturali, poſtquam enim peruenit Philoſophus ad Deum, ipſumque ſub diſtincta ratione principij inuenit, eius deinde naturam, & attributa inquirit, & præſertim totum caput ſeptimum in hanc conſiderationem impendit, & docet quod Deus eſt viuens, æternus, neceſſarius, purus actus, immaterialis, infinitæ virtutis, quæ attributa non ſolum reſpiciunt operationem, ſed etiam eſſentiam.

34 Dicimus itaq; tertiò ens reale, vt ſic, eſſe primum, & adæquatum ſubiectum Met. magis tamen, vel minus ample ſumptum iuxta variam Metaphyſicæ acceptionem. Concluſio hæc habetur expreſſe ab Ariſt. qui lib. 4. Metaph. ab initio inquit, quod *eſt ſcientia quædam, quæ ſpeculatur ens, prout ens eſt, & quæ ei per ſe inſunt*, & lib. 6. tex. 4. *de ente prout ens eſt, ac quid eſt, & quæ ei inſunt prout ens eſt, ſpeculari huius eſt*, quo dicendi modo & rem in hac ſcientia conſideratam, & rationem formalem conſiderandi manifeſte ſignificat, quapropter in omni ſchola plauſibiliter recipitur Græcorum, Arabum, & Latinorum; Probatur ergo, & declaratur per omnes partes.

Primò, quod ens reale, inquantum ens, ſit obiectum Met. abſolute loquendo probatur, quia materiale obiectum Metaph. quocunque modo ſumatur Metaph. non poteſt eſſe

aliquid

Digitized by Google

aliquid communius, nec arctius ente reali, & per ſe, vt conſtat ex dictis; & enti reali, vt ſic, competunt omnes conditiones ſubiecti; nam *quia eſt*, adeo præcognoſcitur de ipſo, vt ipſum ſit fundamentum vnicum omnis realitatis à parte rei; habet etiam *quid eſt*, quia per *quid rei* requiſitum inter conditiones ſubiecti intelligitur, vel vera definitio conſtans ex genere, & differentia, vel ſaltim conceptus aliquis quidditatiuus etiam ſimpliciter ſimplex gerens vicem definitionis, vt dicebamus diſp. 12. log. q. 2. art. 3. & in propoſito licet ens reale, vt ſic, veram definitionem non participet, quia non eſt reſolubile in vlteriores conceptus determinabilem, ac determinantem, habet tamen conceptum ſimpliciter ſimplicem; Item paſſiones Metaphyſicæ, tum incomplexæ vt vnum, verum, bonum, tum complexæ, vt actus, & potentia, idem, & diuerſum &c. Enti reali, vt ſic conueniunt, cum conueniant non ſolum decem generibus, ſed etiam Deo, & de ente demonſtrantur, quatenus ens, per conceptum eius quidditatiuum, vt inferius patebit. Demum non ſolum ex inſtituto ens reale, vt ſic, in hac ſcientia conſideratur, verum etiam alia quæcunque in hac ſcientia conſiderata aliquo modo attributionem dicunt ad ipſum, & ad ipſum reducuntur, vel vt partes ſubiectiuæ, vt ſubſtantię immateriales, & prima rerum genera, vel vt principia, & paſſiones ipſius entis, aut ſaltim partium ſubiectiuarum eius, vel aliquo alio modo, ergo nil ei deficit, vt ſit ſubiectum. Conſ. quia ens reale, vt ſic, & in iſta communitate eſt obiectum ſcibile, & cognoſcibile, cumque habeat paſſiones de ipſo demonſtrabiles, dantur veritates, quę de ipſo ſic ample ſumpto tradantur; nec dici poteſt ens ſic ſūptum conſiderari ſolum indirecte, & reductiue per ordinem ad aliquod certum genus, quia etiam in tali communitate eſt obiectum directe, & per ſe conſiderabile, ſcientia autem, quæ agit de ente ſic ſumpto eſt Metaph.

35 Secundo quia in obiecto cuiuslibet ſcientiæ duplex ratio aſſignari debet, vt diximus diſp. 12. log. q. 2. art. 1. vna materialis, quæ explicet id, quod conſideratur à ſcientia, quæ tanquam aliquod commune, & ſuperius complectatur omnia obiecta partialia, quæ à tali ſcientia conſiderantur, & altera, quæ ſit ratio formalis obiecti, ſecundum quam omnia illa in tali ſcientia attingantur, & ponat commenſurationem, qua obiectum ad talem ſcientiam determinetur; in propoſito noſtro talis ratio formalis optime explicatur per ly *inquantum ens* quia per hanc particulam exprimitur forma vel ratio conſtituens ens reale in tali gradu, cui vt ſic inſunt paſſiones Metaphyſicæ primò, & per ſe, & per quam de ipſo demonſtrantur; in Met. ergo hæc eſt vera, & propria ratio formalis determinans ens reale ad Metaphyſicam conſiderationem, Prob. conſeq. quia in qualibet ſcientia illa cenſetur eſſe ratio formalis conſiderandi obiectum ſuum, quæ conſtituit ipſum formaliter in eo eſſe, quod ſcientia per ſe conſiderat, ſcientia autem per ſe conſiderat illud in tali eſſe, cui vt ſic inſunt proprietates de ipſo demonſtrabiles in illa ſcientia. Vnde etiam in Met. vt fuit ab Ariſt. tradita, quamuis conſiderentur ſola entia abſtracta à materia per eſſentiam, vel indifferentiam, adhuc ens, inquantum ens, debet obiectum aſſignari, non autem inquantum immateriale, vel quatenus à materia abſtractum, quia paſſiones Metaphyſicæ de ipſo demonſtrabiles, tam complexæ, quam incomplexæ, non competunt enti quatenus immateriale, aut ſub ratione immaterialitatis; ſeu quatenus abſtractum, vel ratione abſtractionis, ſed quatenus ens eſt præcisè; nulla ergo alia ratio addi debet enti, vt eius ſpecificatiua, & commenſuratiua ad Metaphyſicam conſiderationem, præter entitatem ipſam, ſeu rationem ipſam entis, vt ſic.

36 Tertiò quod non in eadem amplitudine ſumptum ſit ens ſubiectum in Metaph. vt eſt Philoſophia vniuerſalis Phyſ. quoque complectens, & in eadem vt eſt ſcientia a Phyſica condiſtincta, conſtat ex dictis queſt. preced. maioris enim eſt ambitus Metaphyſica priori modo ſumpta, quam poſteriori, ergo eo modo conſiderata ſubiectum quoque poſtulat maioris ambitus, Conſeq. patet, quia ſubiectum totale debet adæquari cum ſcientia itaut nec excedat, nec excedatur, excederetur autem ſi eſſet minoris ambitus, quam ſcientia, Probatur aſſumptum, quia Metaph. vt à Phyſica condiſtincta non cōtemplatur rerum omnium quidditates in particulari, quia materiales, & corporeas hoc modo conſiderandas relinquit ſcientiæ naturali, ſed accepta vt ipſam quoque Phyſicam complectitur, omnes res contemplatur in particulari, tam materiales, quam immateriales, tam mobiles, quam immobiles, vt liquet ex præced. quæſt.

37 Quartò quia hæc maior, vel minor amplitudo Sphæræ obiecti non ſatis exprimitur, dum Met. in vtraque acceptione pro adæquato obiecto aſſignatur ens, prout ens eſt, niſi aliud addatur, dicimus quod quando Metaphyſicæ, vt traditur ab Ariſt. aſſignamus pro obiecto ens, vt ens, ly, *vt* vel *inquantum*, non ſolum ſpecificat rationem formalem obiecti in genere rei, quæ dici ſolet ratio formalis *quæ*, ſed vlterius ſpecificat rationem formalem in genere ſcibilis, quæ interdum appellari ſolet ratio formalis *ſub qua*, itaut obiectum Met. ſit omne illud, quod intelligitur ſub eo modo, ſub quo intelligitur ens, quatenus ens; ens autem, vt ſic, nedum intelligitur, vt præciſum ab inferioribus, ſed etiam vt abſtrahens à materia tam ſecundum eſſe, quam ſecundum conſiderationem, hic enim eſt proprius, & peculiaris modus abſtractionis Metaphyſicæ, vt docet Ariſt. 6. Metaph. vnde licet ex vi rationis formalis in genere rei deberet Metaph. omnes res conſiderare tam materiales, quam immateriales ſub propria ratione, quia in omnibus imbibitur ratio entis, ſicut Phyſica conſiderat etiam in particulari corpora omnia, in quibus reperitur ratio naturæ; tamen ex vi rationis formalis in genere ſcibilis reſtringitur, & coarctatur Metaphyſica contemplatio ad ſola entia abſtracta ſecundum eſſe, ſiue tali gaudeant abſtractione per eſſentiam, vt Intelligentiæ, ſiue per ſolam indifferentiam, vt omnes rationes communiſſimæ, & tranſcendentes. Dices in Phyſica non ſecernitur ratio formalis obiecti in genere rei a ratione formali in genere ſcibilis, ergo neque hic ſecerni debent. Neg. conſeq. quia in Phyſica ratio formalis *ſub qua*, & in genere ſcibilis adæquat rationem formalem *quæ*, & in genere rei, nam omnia corpora naturalia, vt ſic, intra eandem abſtractionem continentur cum corpore naturali, vt ſic, quia nullum abſtrahit à materia, vel motu, & quando in obiectis ratio *quæ*, & *ſub qua*. adæquantur, non debet vna ab altera ſecerni; at in propoſito non adequantur, quia res omnes corporeæ, & materiales rationem entis participant, ſed non ſunt intra eandem abſtractionem cum conceptu entis, vt ſic, atque ideo in præſenti ratio formalis obiecti in genere rei ſecerni debet à ratione formali in genere ſcibilis. Conſtat itaque, quod quamuis ens, prout ens, ponatur obiectum tam Metaphyſicæ, vt Phyſicam complectitur, quam eiuſdem, vt à Phyſica ſecernitur, non tamen eodem modo, & in eadem amplitudine ponitur hic, & ibi, quia in aſſignatione obiecti pro Metaph. priori modo inſpecta ly *prout* ſpecificat tantum rationem obiecti in genere rei; ſed dum aſſignatur pro obiecto Metaphyſicæ à Phyſica diſtinctæ ſpecificat non tantum rationem formalem obiectiuam in genere rei, ſed etiam modum ipſum intelligendi, vt declarat Trombet. 6. Met. q. 3. hoc pacto nimirum, quia ſicut ens, quod primò conſiderat, ita & quodlibet inquantum in eius conſiderationem cadit, abſtrahit à materia, vt docet Ariſ. 6. Met. 2. ſic etiam ſignificat Doctor 6. Met. q. 1. loquens enim de ſtructura Metaphyſicæ, quam modò habemus ſic ait, *Placuit enim veteribus authoribus circa diuerſa ſubiecta contemplari, & tot conſiderationi ſuæ ſubdere, quot videbāt aliquam conuenientiam in principijs, & in modo conſiderandi habere*; ita Doctor pro hac materia, vide quæſtionem Bargij de ſubiecto Metaph. quæ in quibuſdam voluminibus impreſſa habetur poſt Ethicam Tatareti.

Soluuntur Obiectiones.

38 PRimò obijcitur probando aliquid latius ente reali eſſe adæquatum obiectum Metaph. quia ens latiſſime ſumptum, vt comprehendit ens reale, & rationis poſitiuum, & priuatiuum, intellectui obijcitur, vt vnum ſcibile, ergo & vni ſcientiæ vniuerſaliſſimæ, qualis eſt Metaph. obijci poteſt pro adæquato obiecto. Tum 2. quia licet ens ſic ſumptum non ſit vniuocum, adhuc tamen eſt analogum, vt patet 4. Met. tex. 2. & analogia ſufficit ad conſtituendam vnam rationem ſcibilis. Tum 3. quia ens rationis eſt ſcibile, & ad nullam aliam ſcientiam per ſe ſpectare videtur, quam ad Met. Logica enim non agit de ente rationis, vt ſic, ſed de ſecundis intentionibus, & ideo Ariſt. egit de ente rationis 4. & 6. Metaph. Tum 4. inquit Hurt. cognitio entis rationis eſt Metaphyſica, quia ens rationis, vt ſic, eſt obiectum abſtrahens ab omni materia. Tum 5. quia Ariſ. 4. Metaph. tex. 2. explicans latitudinem obiecti Metaph. quod ſtatuebat ens, ait quædam eſſe entia, tanquam corruptiones, & priuationes, & tex. 4. ait eiuſdem ſcientiæ eſſe ſpeculari etiam negationes. Tum 6. quia etiam ens per accidens eſt obiectum per ſe ſcibile, cum aliquæ ſcientiæ particulares habent entia per accidens pro obiectis, vt Muſica numerum ſonorum, perſpectiua lineam viſua-

Digitized by Google

viſualem, ergo erit pars obiecti Metaph. Tum 7. quia Phyſica conſiderat omne corpus naturale, & Mathematica omne quantum, ergo & Metaph. omne ens tum reale, quam rationis, poſitiuum ſeu negatiuum, per ſe vel per accidens. Tum demum quia Ariſt. 4. Met. ab initio docet circa idem verſari Metaph. Dialecticum, & Sophiſtam, ſed iſti circa omne ens verſantur, ergo &c.

Reſp. ad 1. ſi aſſumptum intelligatur in hoc ſenſu, quod omnia contenta ſub ente in illa vniuerſalitate ſcilicet ens reale, & rationis obijciuntur intellectui, verum eſt, ſed neg. conſeq. quod ideò ad eandem ſcientiam per ſe, & directe ſpectare debeāt, alioquin id potiori ratione ſequeretur de entibus realibus, quæ tamen non omnia ſpectant ad eandem ſcientiam, ſi verò aſſumptum in eo ſenſu intelligatur, quod ens in ea latitudine ſumptum ſecundum vnam rationem præciſam ab ente reali, & rationis poſſit obijci intellectui, eſt falſum, vt conſtat ex dictis in prima concl. Ad 2. ens rationis re vera non conuenit in vno conceptu cum ente reali, ſed dicitur ens per quandam imperfectam analogiam proportionalitatis, quæ non ſtat cum vnitate conceptus obiectiui, vt poſtea videbimus, adæquatum autem obiectum ſcientiæ debet ad minus habere vnitatem conceptus obiectiui. Ad 3. conceditur ens rationis eſſe ſuo modo ſcibile, cuius tamen ſcibilitas eſt adeo tenuis, & exigua, vt non ab aliqua ſcientia directe, & per ſe conſideretur, ſed ſolum indirecte, & reductiue pertinet ad Metaph. quæ eſt de ente reali, quatenus eſt quædam illius imitatio & ſecundum ſuam eſſentiam eſt ens apparens, quia eiuſdem ſcientiæ eſt conſiderare id quod eſt tale, & id quod tale videtur 4. Met. 4. Quod ſi ad aliquā ſcientiam per ſe, & directe ſpectaret, hæc ſane potius eſſet Logica, quæ eſt ſcientia rationalis, quam Met. quæ eſt realis. Ad 4. conceditur aſſumptum eo modo, quo ens rationis ſpectat ad Metaph. nimirum indirecte, & reductiue, neque enim opus eſt, vt quæcumque tractantur in ſcientia, directe contineantur ſub eius obiecto, ſed ſufficit aliqua tractari per reductionem, eo pacto quo Phyſicus de vacuo tractat, & de infinito. Ad 5. declarat ibi Ariſt. omnem entis analogiam, & omnes eius acceptiones, non vt illud ſtatuat pro adæquato Metaph. obiecto in tota illa amplitudine, ſed potius ad euitandam æquiuocationem, vnde poſtea in proprio loco idest. 6. Metaph. docet ens non eſſe obiectum Metaph. ſecundum illam analogiam, ſed ens reale, & proprie dictum; vel ſolum ſignificare voluit negationes, & priuationes per accidens, & indirecte ad Met. ſpectare, quia eiuſdem ſcientiæ eſt conſiderare contraria, quatenus vnum oppoſitum valde confert ad cognitionem alterius, vt docet Ariſt. in poſt prædic. cap. de oppoſitis, & 11. Metaph. 3. ſicut in Phyſica vacuum valde confert ad cognitionem loci, & infinitum ad notitiam finitæ quantitatis; hæc autem in ſcientia conſecutiue, & veluti per accidens cōſiderantur: per ſe enim, & directe ſolum ea conſiderantur in ſcientia, quæ vel ſunt obiectum, vel aliquid per ſe concernens obiectum, vti ſunt principia, partes & paſſiones. Ad 6. negatur aſſumptum, quia ſcientiæ etiam ſubalternatæ ſuo modo ſunt de obiecto, quod eſt vnum per ſe, quantum ſufficit ad rationem ſcientiæ ſumptam non in omni rigore, vt declarauimus diſp. 12. log. q. 4. art. 1. Ad 7. aſſumpta paritas hoc ſolum rite poteſt inferre, quod ſicut Phyſicus conſiderat omne corpus, quod continetur ſub vno obiecto adæquato, ita & Metaph. omne ens contentum ſub ente ſuo adæquato ſubiecto, quod eſt ens reale, & per ſe. Ad vlt. conſtat ex dictis q. præced. ad 2. quo pacto Dialecticus, Sophiſta, & Metaphyſicus dicantur verſari circa idē.

39 Secundo Probatur è contra aliquid arctius ente reali eſſe ſubiectum Metaph. nempe ſubſtantiam in communi ad materialem & immaterialem, finitam & infinitam, ſic enim diſerte videtur docere Ariſt. 7. Met. tex. 1. vbi poſt diuiſionem entis in ſubſtantiam, & accidens, ait de ſubſtantia *primum & ſolum* agere velle; & lib. 9. cap. 1. ait per ſe quidem, & directe conſiderari ſubſtantiam, reductiue vero accidentia per ordinem ad ſubſtantiam, & lib. 12. ab initio *ſpeculatio de ſubſtantia eſt* (inquit) *ſiquidem ſubſtantiarum principia, & cauſæ quæruntur.* Deinde ſi accidentia conſiderantur in Metaph. vt affectiones ſubſtantiæ, ſicut innuit Ariſt. ergo ſubſtantia erit ſubiectum, non aliquid commune illis, eo pacto, quo in Phyſica ob eandem rationem corpus eſt adæquatum ſubiectum, non autem aliquod commune illi, & ſuis accidentibus. Conf. quia ex Ariſt. 1. Poſt. 25. paſſio in ſcientia non debet cum ſubiecto confundi, nec vlla ſcientia aliquid habet pro obiecto, quod ſit commune ſubiecto, & proprietati.

Reſp. ad locum ex 7. Met. non eſſe intentionem Ariſt. quod velit agere de ſola ſubſtantia, vt de adæquato, & totali ſubiecto, ſed tanquam de primo, & principali in comparatione ad accidentia, ideo dixit *primum*, quod ſi addit *& ſolum* ſtatim adiecit *vt ita dicam*, quæ eſt particula minuens, quali additione ſolemus vti in his, quæ non habent omnino veritatem, ita exponit Doctor ſuper eum textum, & 2. d. 3. q. 4. C. & in hunc modum explicanda ſunt alia loca; Ad rationem falſum eſt, vt ſupra diximus accidentia, ita in ordine ad ſubſtantiam conſiderari in Metaph. vt non etiam abſolute, & directè in ſe conſiderentur, vt cum ſubſtantia conueniunt in communi conceptu entis, aliiſque paſſionibus tranſcendentibus, quia vna conſideratio aliam non impedit, at Phyſica præciſe conſiderat accidentia materialia, vt affectiones corporis naturalis, cum non ſit ſcientia vniuerſalis, vt Metaph. tum quia falſum eſt accidētia, ſcilicet quantitatem, & qualitatem de ſubſtantia primò demonſtrari in Met. ſic enim demonſtrat vnum, verum, bonum de ente, & poſtea de ſubſtantia priuſquam alias affectiones: tum quia hæc ſunt accidentia communia, quæ non ſunt rigoroſe de ſubiecto demonſtrabilia; tum tandem quia hæc etiam accidentia de ſola ſubſtantia finita demonſtrari poſſent. Ad conf. patet per idem, falſum ſiquidem eſt accidens in Metaph. conſiderari, vt ſolam ſubſtantiæ affectionem, imo Metaph. conſiderat ſubſtantiam, nedum ſecundum rationem ſubſtantiæ, ſed etiam ſecundum rationem entis, & hæc eadem ratio conſideratur in accidente, adeout ambo ſint partes adæquati obiecti Metaph.

Tertiò obijcitur probando ſubſtantiam immaterialem eſſe adæquatum Metaph. ſubiectum, ſic enim vbique videtur docuiſſe Ariſt. nam 2. Phyſ. 26. & 71. ait Metaph. verſari in rebus à materia ſeparatis, idem habet in procem. de Anima, & 4. Met. 4. tot ait eſſe partes Philoſophiæ, quot ſubſtantiæ, & ſubſtantiam immaterialem conſiderari in prima Philoſophia, materialem vero in Philoſophia naturali, idem habet lib. 12. tex. 5. atque hac de cauſa eſſe ſcientiam præſtantiſſimam 2. Met. Sicut ergo adæquatum Phyſicæ obiectum eſt ſubſtantia corporea, ſiue corpus naturale, ita obiectum Metaph. erit ſubſtantia ſpiritualis; Conf. quia 6. Met. 3. ait ſi non eſſent ſubſtantiæ ſeparatæ, tunc ſcientiam naturalem fore primam Philoſophiam, vnde ſupponere videtur eam adæquate verſari circa ſubſtantias ſeparatas. Demum ratione firmatur, quia obiectum Metaph. abſtrahit ab omni materia, ſed ſola ſubſtantia ſeparata abſtrahit ab omni materia, non autem ſubſtantia materialis, ergo &c. Tum quia Metaph. conſiderat ea, quæ poſt naturalia ſunt, ſed huiuſmodi ſunt omnes ſubſtantiæ immateriales.

40 Reſp. negando conſeq. quia locis cit. dicit Ariſt. Met. verſari circa ſubſtantias ſeparatas, non tamē dicit, quod verſetur circa illas, vt ad adæquatum ſubiectum, cum vniuerſalius ſubiectum frequenter aſſignet; dicit ergo circa ſubſtantias immateriales verſari ad differentiam aliarum ſcientiarum, quia ipſa ſola has ſubſtantias contemplatur, tum quia niſi ſubſtantiæ immateriales eſſent, nec obiectum adæquatum Metaph. foret; quod ſi 2. Met. inquit Metaph. ſuam nobilitatem ſumere a ſubſtantijs ſeparatis, non hinc ſequitur illas eſſe adæquatum ſubiectum, ſed nobilitatem huius ſcientiæ tunc auſpicatus eſt ex poſitiua perfectione principalis obiecti, nec immerito, cum tanta ſit nobilitas permiſſiua obiecti adæquati, quanta eſt poſitiua obiecti principalis; ſed præſertim tex. 4. lib. 4. Met. aliter exponunt Scotus, & Alenſis noſter, quam fiat communiter, vide eorum expoſitionem textualem; Inſuper hæc omnia loca exponi poſſunt, vt Scot. 1. Met. q. 1. exponit locum ex 6. Met. vbi Ariſt. diſcernit Met. à Phyſica, quia hæc eſt circa ſeparabilia, & mobilia, illa vero circa ſeparabilia, & immobilia, ait enim quod vel illa diuiſio non ſit penes obiecta adæquata, ſed tantum penes partes principales eius, tales enim ſunt ſubſtantiæ ſeparatæ in Met. vel ſi ſit penes obiecta adæquata, per ſeparabilia, & immobilia intelligit ſeparata abſtracta à motu tam ſecundum eſſe ſiue ſecundum rem, ſicut ſunt ſubſtantiæ ſeparatæ, quam ſecundum conſiderationem, vt ſunt rationes tranſcendentes communes materialibus, & immaterialibus, quæ entia ſic abſtracta conſtituunt adæquatum obiectum huius ſcientiæ.

Ad Conf. ex 6. Met. 3. illa conditionalis eſt vera, non quia ſubſtantia immaterialis ſit adæquatum obiectum, ſed quia hac ſubſtantia ablata auferetur etiam adæquatum obiectum Metaph. quia non ſolum tolleretur immaterialis ſubſtantia, ſed etiam omnes rationes entis, vel ſubſtantiæ communes rebus materialibus, & immaterialibus, quæ entia ſic abſtracta cōſtituebant, vt dicebamus, adæquatum obiectum huius

ſcien-

Digitized by Google

ſcientię, vnde ea hypotheſi data omne ens Phyſicum, & naturale, & ens materiale eſſet ſupremum prædicatum, ſi non eſſent alia entia poſſibilia; hæc eſt communis, & facilis illius loci expoſitio, quam etiam ibidem tradit Doctor, & Trombet. 6. Met. q. 3. quam immerito inficiatur Paſqualig. cit. diſp. 15. ſec. 8. ea fretus ratione, quia adhuc admiſſa hypotheſi conceptus entis, ſubſtantiæ, & ſimiles abſtrahi poſſent à materia ſenſibili, eo quia omnem rationem intelligibilem, & omnem cõceptum in aliquo inferiori incluſum poteſt intellectus abſtrahere, & ipſum concipere abſque hoc quod concipiat illud, à quo fit abſtractio, ſicut modo intellectus naturas abſtrahit à materia ſignata, ſeu differentia indiuiduali, etiamſi omnis natura à parte rei ſit indiuidua, vel indiuiduata; data ergo illa hypotheſi adhuc ſuperſtites forent conceptus à materia ſenſibili abſtrahentes. At optime huic difficultati occurrit Tromb. cit. quia licet intellectus eo caſu poſſet abſtrahere à ſubſtantia naturali conceptum entis, & ſubſtantiæ, ſemper tamen conſideraret iſta, vt ſunt aliquid ſubſtantiæ materialis, quia non poſſent conuenire alijs à tali ſubſtantia, quod & ipſe Paſqualig. fatetur ibid. nu. 7. cum ait huiuſmodi conceptus data hypoteſi ex natura ſua non latius paterent, quam ſubſtantia naturalis, vnde re vera non eſſent conceptus Metaphyſici, quia non eſſent abſtracti à materia nec per eſſentiam, nec per indifferentiam.

41 Ad rationem dicendum ex Scoto 1. Met. q. 1. & Tromb. cit. & ex Alenſi 6. Met. in tex. 2. vt aliquid ſit obiectum Metaphyſicæ abſtrahere debere ab omni materia vel ſecundum rem, vt intelligentiæ, vel ſecundum rationem, vt conceptus tranſcendentes, ſeu vt alij loquuntur vel permiſſiue, & per aliud, vt conceptus huiuſmodi, vel poſitiue, & per ſe, vt ſubſtantiæ ſeparatæ, & ideo falſum eſt ſolas ſubſtantias ſeparatas abſtrahere ab omni materia, vt conuenit obiecto Met. nam etiam rationes tranſcendentales abſtrahunt à materia ſecundum rationem, licet non ſecundum rem. Hic autem aduertẽdum eſt ad æquiuocationem vitandam, prędicata, quoq; tranſcendentia à quibuſdam dici abſtracta ſecundum eſſe, vt eſt videre apud Suarez diſp. 1. Met. ſec. 1. n. 15. & ſec. 2. n. 13. quo etiam loquendi modo nos interdum vtimur, intelligendo per entia abſtracta ſecundum eſſe, non ſolum quæ de facto ſine materia exiſtunt, vt ſubſtantiæ ſeparatæ, ſed etiam rationes illas, quæ in rebus ſine materia reperiri poſſunt, quia hoc ſatis eſt, vt in ſua ratione formali materiam non includant, neque illam per ſe requirant; Itaque in ſubſtantia materiali plures, & diuerſæ rationes conſiderari poſſunt, nimirum ratio entis, ſubſtantiæ, materialitatis, naturalitatis &c. omnes rationes infra materialitatem incluſiue pertinent ad Phyſicam, aliæ vero ſupra materialitatem ad Met. ſpectant, vnde obiectum Metaph. non adæquatur per ſe ad ſolã ſubſtantiam immaterialem, ſed ſe extendit etiam ad materialem ſenſu præfato, quia conſiderat in ea omnes rationes ſuperiores ad materialitatem, quando vero ad materialitatem deuentum eſt, tunc ſiſtit Met. & incipit alia ſcientia, nempe Phyſica; vnde non ſolum Intelligentiæ, ſed etiam prędicata tranſcendentia dicuntur poſt naturalia, & poſt Phyſicam.

Quartò obijcitur ſolum Deum eſſe Met. obiectum adæquatum ex ipſius nominibus; dicitur enim methodus de primo principio, & in prolog. Met. appellatur ſcientia diuina, & lib. 6. Theologia ideſt ſcientia de Deo. Item ex eius nobilitate, & præſtantia ſuper alias ſcientias, non enim ſufficit hanc præſtantiam ſumere à ſubiecto principalitatis, quia ſi non haberet pro obiecto adæquato Deum, ſed ens, eſſet imperfectiſſima, quia gradus ſuperior ſemper eſt imperfectior inferiori, vnde & per inferiores perficitur. Rurſus Metaph. eſt humana Theologia, & à ſacra Theologia non differt, niſi quia in hac contemplatur Deus reuelatus, in illa vero quàtenus ratione naturali eleuari poſſumus, ergo ſicut in Theologia ſacra ſubiectum eſt Deus ſub ratione reuelati, ita erit hic ſub ratione naturaliter cognoſcibilis. Demum omnia in Met. conſiderata ad Deum reducuntur, vnde & Ariſt. ipſe 12. Metaph. totam ſcientiam Metaphyſicalem concludit de Deo referens ad illum, vt ad concluſionem intentam, quęcumque tradiderat in ſuperioribus libris.

Reſp. vt ſuperius dictum eſt, nomina illa ex obiecto principali deſumi, non adæquato. Ad 2. negatur aſſumptum, gradus enim ſuperior, licet poſitiue ſit imperfectior inferiori, permiſſiue tamen eſt perfectior, vnde hac ratione non ſolum ex parte obiecti principalis poteſt Metaph. dici nobiliſſima ſcientia, ſed etiam ex parte obiecti adæquati, quia iuxta nobilitatem, & dignitatem actualem principalis obiecti metiri debet nobilitas permiſſiua obiecti adæquati. Ad 3. negatur conſequentia, ſacra Theologia namq. habet pro ſubiecto adæquato Deum in ſe, cum ex principijs reuelatis pendeat, at Metaph. quia lumini naturali innititur, non poteſt habere Deum in ſe obiectum adæquatum, quia non poſſumus ad Deum naturaliter eleuari, niſi ſub aliqua ratione communi etiam creaturis, per quas cognoſcitur. Ad 4. omnia conſiderata in Metaph. nequeunt in Deum referri, niſi vt in primum efficiens, & vltimum finem, quę attributio nõ ſufficit ad rationem ſubiecti adæquati, vt ſupra dictum eſt. Sed vrgebis cum Hurtad. reduci debere, tanquam ad obiectum adæquatum attributionis, quia Metaph. conſiderare debet prædicata entis, & ſubſtantiæ, tanquam partes eſſentiales ſubſtantiarum ſeparatarum, veniunt ſiquidem in compoſitionem Metaphyſicã, vt partes per ſe, reſpectu Dei, & Angelorum, cum ergo partes cognoſcantur in ordine ad totum, ſequitur ens quoq; & ſubſtantiam deberi tãquam partes cognoſci in ordine ad Deum, & Angelos, ergo non per ſe, & directè, ſed reductiue conſiderantur in ordine ad Deum, vel ſaltim ſubſtantiam immaterialem, & quidem tanquam ad obiectum adæquatum attributionis, non autem, vt ad aliquid extrinſecum, quia conſiderantur, vt per ſe partes eius.

Reſp. Hurtadum loc. cit. non ſatis ſibi conſtare, nam ſect. 1. diſtinguit obiectum adæquatum ab obiecto attributionis, & ſect. 3. illa confundit, item ſec. 1. vult adæquatum obiectum in ſcientia eſſe aggregatum omnium, quæ in ea cognoſcuntur, & ſect. tertia vult Deum, & angelos eſſe obiectum adæquatum attributionis in Metaph. & tandem ſec. 4. ait quod ſolus Deus eſt obiectum adæquatum attributionis in Met. vnde non facile percipitur quid velit hic Auctor; & argumentum factum non concludit ſolum Deum eſſe obiectum in Met. ſed etiam Angelos; re autem vera neutrum concludit, falſum enim eſt vniuerſaliter loquendo ſuperiora ſemper in ſcientijs conſiderari in ordine ad inferiora, adeo vt hæc ſemper ſint obiecta attributionis, hoc enim verum eſt interdum ex peculiari modo procedendi ſcientiarum, non autem abſolute loquendo, vt diximus diſp. 12. log. q. 2. art. 6. vbi plura diluimus, quæ hic Hurtad. obijcit in hac materia; tum quia falſum eſt Deum componi Metaphyſice ex realitatibus Metaphyſicis, vt ex partibus eſſentialibus, ſiquidem hoc repugnat ſummæ ſuæ ſimplicitati, vt infra ſuo loco dicetur; tum tandem quia quando id etiam concederemus, non videtur adhuc, quomodo accidens, quod in Metaph. conſideratur, ad Deum reducatur, vt ad obiectum adæquatum attributionis, non ènim reduci poteſt, nec vt pars eius, nec vt paſſio, ſed præciſe vt ad cauſam efficientem.

43 Quintò obijcitur ſolum ens finitum, quod in decem prędicamenta diuiditur, eſſe obiectum Metaph. idq. ſpecialiter probando cum Paſqualig. diſp. 18. ſec. 3. Deum non contineri ſub obiecto Met. quia Deus non participat rationem formalem obiecti Metaph. etiamſi hoc ponatur ens, vt ſic, Deus enim non eſt ens, ſed aliquid ſupereminentius ente, nec in ratione entis conuenit vniuoce cum creatura, quod ibi fusè probat, ergo &c. Tum 2. quia Deus nec participat abſtractionem Met. nam longe altiorem abſtractionem habet à materia, quam obiectum Metaphyſicæ, quia abſtractio, qua conſtituitur obiectum Metaph. eſt abſtractio per intellectum, vt cõſtat de prædicatis vniuerſalibus, ſed Deus modo longe diuerſo abſtrahit à materia, nam non abſtrahit per intellectum, ſed ex natura ſua; non abſtrahit, tanquam quid vniuerſale, ſed vt quid ſingulare; non abſtrahit ita vt poſſit eſſe in materia, ſed vt actus puriſſimus, ergo Deus non participat abſtractionem Metaph. Tum 3. quia obiectum cuiuslibet ſcientiæ creatę ſiue totale, ſiue partiale eſt aliquid vniuerſale ex dictis in logica; ſed Deus nequit quidditatiue, & in ſe conſiderari, niſi vt ſingularis, ſingularitas ſiquidem eſt de quidditate Dei, ergo ſecundum ſe cadere nequit ſub obiecto Metaph. Tum 4. quia principia, & obiectum ad eandem ſcientiam pertinent, principia ſiquidem in natura obiecti virtualiter continentur; ſed principia, ex quibus diuina natura inueſtigatur, ſunt propoſitiones tum naturali lumine notæ, tum per fidem reuelatæ, & iſtæ omnes ſpectant ad Theologiam, quæ ſola ex reuelatis, & notis lumine naturę procedit, ergo &c. Tum 5. quęlibet ſcientia talem debet habere proportionem cum obiecto, vt poſſit eius naturam adæquate manifeſtare, at Metaph. procedendo ex naturaliter cognitis nequit Dei naturam adæquate manifeſtare, ergo in ratione obiecti ad ſolam Theologiam ſpectat. Tum denique quia hæc videtur fuiſſe Ariſt. intentio, qui cum lib. 6. Met. aſſignaſſet ens pro obiecto Met. poſtea lib. 7. hoc ens diuidit in decem prædicamenta, in quibus non includitur Deus.

Reſp.

Digitized by Google

Reſp. negando aſſumptum cum probatione, Deus enim verè, & propriè eſt ens, & ità conueniunt in ente Deus, & creatura, vt vna poſſit eſſe ſcientia de illis tractans, cuius obiectum totale illa ſub ſe contineat, vt obiecta partialia, qualis autem & quanta ſit huiuſmodi conuenientia inter Deum, & creaturam in conceptu entis infrà ſuo loco declarabitur, vbi etiam omnia Paſqualig. argumenta contra hoc diſſoluemus. Ad 2. item negatur aſſumptum cum probatione, falſum ſiquidem eſt abſtractionem, qua conſtituitur obiectum metaphyſicum eſſe per intellectum, conſtituitur enim obiectum metaphyſicum per abſtractionem a materia ſecundum eſſe modo explicato pro æquiuocatione vitanda n. 41. & hæc abſtractio ſecundum eſſe nedum Deo conuenit, ac cæteris intelligentijs, ſed etiam prædicatis vniuerſalibus, nihil enim aliud eſt à materia abſtrahere ſecundum eſſe, quam quod poſſit in rerum natura verè, ac realiter exiſtere abſque materia; hoc autem verum eſt, nedum de ſubſtantia immateriali, ſed etiam de rationibus tranſcendentibus, quæ cum ſufficienter in ſubſtantia immateriali conſeruari poſſint, conſtat poſſe in rebus ſine materia exiſtere, & ſic poſſunt dici abſtracta ſecundum eſſe, imò & ex natura ſua, quatenus ex debito naturæ materiam non exigunt; & quamuis maior ſit abſtractio Dei à materia, quam aliarum Intelligentiarum, ac præſertim rationum vniuerſalium, id parum refert; vt enim hæc omnia ſub eodem communi obiecto vnius ſcientiæ totalis contineri poſſint, ſufficit, vt adunentur in vna ratione communi obiectiua eiuſdem abſtractionis. Ad 3. iam diximus diſp. 12. log. q. 12. art. 3. Deum vt ſingularem poſſe eſſe obiectum ſcientiæ propter ſuam neceſſitatem, verum eſt tamen in ſcientia creata conſiderari non poſſe ſub ratione ſingularitatis, vt ſic, ſed tantum in conceptibus proprijs deſumptis ex communibus. Ad 4. negatur minor quoad 2. partem, quamuis enim propoſitiones de Deo reuelatæ ad ſacram pertineant Theologiam, acquiſitæ tamen lumine naturali ſua pte natura ad metaph. pertinent, etiamſi interdum illas ſibi vſurpet ſacra Theologia in ſuis dogmatibus tradendis. Ad 5. neg. maior abſolutè ſumpta, nequit enim Phyſica adæquatè, & exactè corporis naturalis quidditatem manifeſtare, cum intrà ſuam ſphæram non attingat prædicata ſubſtantiæ, & entis in eo eſſentialiter incluſa: vt igitur Deus ſit obiectum partiale metaph. ſufficit, vt poſſit diuinam attingere naturam in communibus prædicatis, ac etiam in proprijs deſumptis ex communibus. Ad vlt. neg. Ariſt. lib. 6. Met. ens illud præcisè diuiſiſſe in decem genera, quod lib. 6. ſtatuerat obiectum metaph. ſed diuiſit aliud inferius ipſo, nempè ens finitum, & cauſatum.

44 Sextò arguitur ex eodem Paſqual. diſp. 19. ſect. 1. Intelligentias ſub obiecto metaph. non contineri nam obiectum partiale debet participare eundem modum ſcibilitatis, quem dicit totale, ſed intelligentia non ità ſe habent reſpectu obiecti totalis metaph. ergo &c. Maior patet ex proportione neceſſaria inter obiectum partiale, & totale; Probatur minor, quia obiectum totale in metaph. fundat ſcientiam metaph. quatenus ita eſt abſtrahibile à materia, vt tamen poſſit eſſe in ipſa, ſed Intelligentijs id repugnat omninò, ergo &c. Tum 2. quia non ſunt intrà eandem abſtractionem cum obiecto metaph. ergo ſub eo non continentur, Conſequentia patet, quia ſicut ſubſtantiæ materiales à ſphæra obiecti metaph. excluduntur, quia non ſunt intrà eandem abſtractionem cum ipſo, eadem ratione ſubſtantiæ quoque immateriales excludi debebunt; Probatur aſſumptum, quia obiectum metaph. abſtrahit à materia ſecundum rationem tantum, itaut ſibi non repugnet eſſe in materia, Intelligentiæ abſtrahunt ſecundum rem, itaut repugnet illis eſſe in materia, ergo &c. Tum 3. quia Phyſica diſtinguitur a metaph. eo quia illa non abſtrahit à materia nec ſecundum rem, nec ſecũdum rationem, Metaph. verò abſtrahit ſecundum rationem; cum ergo ſcientia de Angelis abſtrahat à materia ſecundum rem, erit magis diuerſa à metaph. quam ipſa Phyſica; Conſeq; patet, quia magis opponuntur abſtractio angelica, & metaph. quam ipſa metaph. cum phyſica, quod enim abſtrahit ex natura ſua à materia, habet oppoſitionem cum eo, quod ex natura ſua eſt materiæ immerſum, quod verò abſtrahit ſecundum rationem tantum, non habet oppoſitionem. Neq; dicas, ait Paſqualig. abſtractionem metaph. præſcindere ab eo, quod ſit ſecundum rem, vel ſecundum rationem. Nam talis abſtractio eſt prorſus impoſſibilis, vel enim hoc quod abſtrahit, eſt ſpirituale, & tunc abſtrahet ex natura ſua, & ſecundum rem, ſi verò eſt indifferens ad eſſe ſpirituale, & materiale, tunc non abſtrahet ex natura ſua, ſed ſecundum rationem, quia erit aliquid obiectiuum à ratione præciſum. Tum 4. abſtractio à materia fit per quandam ſeparationem, propriè autem non dicitur aliquid ab alio ſeparari, niſi ſit cum ipſo vnibile, cum ergo intelligentiæ non ſint cum materia vnibiles, nequeunt propriè dici abſtrahere à materia. Tum 5. quia ens ſtatim ac ad eſſe corporeum contrahitur, ſiue materiale, ſtatim deſinit eſſe obiectum Metaph. & fit obiectum Phyſicæ, & hoc non alia ratione contingit, niſi quia acquirit nouam rationem formalem obiectiuam, ergo etiam quando contrahitur ad eius immateriale, ſeu ſpirituale conſtituetur obiectum alterius ſcientiæ à paritate rationis. Tum denique quia multò plura poſſumus de Angelis cognoſcere in Theologia, quæ agit de ipſis, procedendo ex reuelatis ſimul, & cognitis lumine naturæ, quam in Metaph. ergo Intelligentiæ non ſpectant ad Metaph. Conſeq. patet, quia quando aliquod obiectum non poteſt ſecundum ſuam naturam adæquatè cognoſci ab aliqua facultate, & ab alia cognoſci poteſt, ad hanc potius ſpectat, tanquam obiectum, quam ad illam, quia obiectum à ſua ſcientia exigit adęquatè cognoſci. Probatur aſſumptum, quia via ſenſus vix Intelligentiarum exiſtentia colligi poteſt, vndè concludit Doctor q. 1. prologi §. *tertio arguitur*, ex puris naturalibus, & via ſenſus nos attingere non poſſe conceptus proprios Intelligentiarum.

45 Reſp. negando min. obiectum enim adæquatum Metaph. ſ. ens fundat illam ſcientiam, quatenus eſt abſtractum à materia ſecundum eſſe modo ſupra explicato, ità ſ. vt ei non repugnet in rerum natura ſine materia reperiri, & conſeruari, quo pacto Intelligentiæ quoq; dicuntur à materia abſtractę, & participare ſcibilitatem obiecti Metaph. etiãſi propter ſuam communitatem, & indifferentiam poſſit ens in materia reperiri; & quod addit ibi Paſqualig. ad hanc ſolutionem eludendam, obiectum partiale debere ſeruare eundem prorſus modum eſſendi cum ſubiecto totali, & eandem prorſus ſcibilitatem, eſt etiam falſum, alioquin probaret eadem ratione, vt patet diſcurrenti, in Phyſica ſub corpore naturali, vt ſub obiecto totali, corpus caducum, & æternum, vt obiecta partialia, coadunari non poſſe; inſuper falſum eſt abſtractionem Intelligentiarum repugnare enti, vt ſic, vt ibi ait hic Author; quamuis enim ei poſitiuè non conueniat in eo ſtatu indifferentiæ, adhuc tamen ei non repugnat. Ad 2. negatur aſſumptum cum probatione; quamuis n. intelligentiæ non ſint cum ente intrà eandem abſtractionem ſpecificam, quia ens eſt abſtractum à materia per indifferentiam, Intelligentię per eſſentiam, ita quod illis repugnat eſſe in materia, ſunt tamen intrà eandem abſtractionem genericam, quatenus tam ens, quam Intelligentię cum omnibus tranſcendentibus ſunt abſtracta ſecundum eſſe modo pluries explicato; & falſum eſt, quod ſæpius ibi inculcat hic Author, obiectum Metaphyſicę eſſe abſtractum ſecundum rationem tantum à materia, hoc enim proprium eſt obiectũ Mathematicę, quę abſtrahit à materia non ſecundum eſſe, ſed tantum ſecundum rationem, at obiectum Metaph. tam ſecundum eſſe, quam ſecundum conſiderationem abſtrahere debet. Ad 3. procedit argumentum ex eodem falſo fundamento, quod & Metaph. & eius obiectum abſtrahat à materia tantum ſecundum rationem, & ex natura ſua ſit materię immerſum, hoc, inquam, eſt prorſus falſum, & erroneum, quia Metaph. abſtrahit à materia tam ſecundum eſſe, quam ſecundum conſiderationem, & in hoc ſecernitur à Phyſica, & Mathematica quãtum ad modum abſtrahendi; eodem pariter modo eius obiectum abſtrahit; vndè ex natura ſua potius dici debet à materia abſtractum, quam materię immerſum, eo quia ex debito naturę non ſibi debetur talis immerſio, licet ei non repugnet. Ad 4. vera eſt minor, ſi ſeparatio ſumatur, vt dicit priuationem vnionis, falſa ſi ſumatur, vt dicit negationem vnionis, nam hoc ſenſu cum omni proprietate tam ſeparata dicuntur res inter ſe vnibiles, quam non vnibiles. Ad 5. negatur paritas quia ens ſtatim ac per corporeum contrahitur, exuit Metaphyſicam abſtractionem, ſed quando contrahitur ab incorporeo non exit ab ea, vndè corporeum ſupra ens non ſolum addit nouam rationem obiectiuam, ſed immerſionem in materia quę deſtruit rationem obiectiuam Metaphyſicam, non ità incorporeum. Ad vlt. negatur conſeq. tum quia falſum eſt vniuerſaliter loquendo ſcientiam teneri ad adęquatam, & omnibus numeris abſolutam obiecti ſui cognitionem, vt cõſtat in ſcientijs particularibus, quę ignorant rationes tranſcendentes ſuorum obiectorum, vt notat Doctor 6. Met. q. 1. in fine; tum quia Metaph. ſi non vt eſt ab Ariſt. conſcripta, tamen vt poſſibilis intellectui ex natura potentię tradit adęquatè cognitionem de Angelis, quantam poſſibile eſt per lu-

men

men naturæ; imo pro ſtatu iſto, & ſiſtendo in Ariſt. Metaph. dato, quod euidenter exiſtentiam Intelligentiarum attingere nequeamus, adhuc tamen poſſumus attingere earum poſſibilitatem in rerum natura, quatenus prædicata illa, quibus eſſentia Angelicæ naturæ ſolet explicari, adinuicem non repugnant, nec integrant rationem in ſe falſam, hoc enim ſufficit, vt cadant ſub adæquato Metaph. obiecto; & dum ait Doctor q. 1. prologi nos via ſenſus conceptus proprios Intelligentiarum attingere non poſſe, loquitur de conceptibus proprijs (vt aiunt) ex proprijs deſumptis, non autem ex communibus.

Septimo arguitur ex Paſqualig. diſ. 17. & alijs, quod ens reale in ſua amplitudine non ſit obiectum Met. quia obiectum ſcientiæ debet habere principia ex 1. Poſt. & paſſiones de ipſo demonſtrabiles per talia principia, ſed ens in hac amplitudine ſumptum neutrum habet horum, non principia, quia vt ſic abſtrahit à principio, & principiato, & ſi haberet principia intrinſeca conſtitutiua, tunc non haberet conceptum ſimpliciter ſimplicem, & in vlteriores conceptus irreſolubilem; non paſſiones, quia ſubiectum non eſt de eſſentia ſuæ proprietatis, ens autem ſic ſumptum eſſentialiter imbibitur in quacunque re, & realitate. Tum quia tunc Metaph. alias omnes ſcientias ſibi ſubalternaret, nam tunc ſubiectum aliarum ſcientiarum eſſet ſub ſubiecto Metaph. quę eſt conditio ſcientiæ ſubalternatæ ex 1. Poſt. Tum 3. quia tunc Metaph. eſſet alijs ſcientijs imperfectior, cum ens inquantum ens, ſit imperfectiſſimum obiectum, quia communiſſimum. Tum 4. obiectum ſcientiæ habet vniuocationem ad ſuas partes ſubiectiuas, cum reſpectu earum appelletur genus ſubiectum 1. Poſt. ſed ens, vt ſic, non eſt vniuocum ad inferiora. Tum 5. quia in qualibet ſcientia diſtinguendum eſt ſubiectum communitatis à ſubiecto attributionis, neque hoc coincidit cum illo; ens autem eſt ſubiectum communitatis, quia de omnibus eſſentialiter prædicatur, ergo non attributionis. Tum tandem quia iuxta hanc ſententiam non contradiſtinguerentur in Metaph. principia, paſſiones, & ſubiectum contra præceptum Ariſt. 1. Poſt. 25. quia hæc omnia conſiderarentur, vt ſpecies, cum intrinſecè imbibant conceptum entis.

46 Reſp. ad 1. ex Scot. q. 3. prolog. ad 3. 1. quæſt. quod licet ens inquantum ens non habeat principia eſſendi, vt ſunt cauſæ intrinſecè componentes, habet tamen principia cognoſcendi, quales ſunt præmiſſæ demonſtrationis, in quibus definitio ſubiecti aſſumitur, vt medium, & hoc ſufficit ad obiectum ſcientiæ, vt diximus diſp. 12. Log. q. 2. art. vlt. num autem ens vltrà principia complexa, ſiue cognoſcendi, habeat quoque principia incomplexa, & eſſendi, videbitur infrà; habet quoque ens ſuas paſſiones, vt infrà ſuo loco patebit, in quibus licet realiter imbibatur, non tamen eſſentialiter, cum non ſint formaliter entia quantum ad id, quod ſupra ens addunt, ſed tantum realiter. Ad 2. negatur Conſeq. cuius probatio procedit ab inſufficienti, quia ad ſcientiam ſubalternatam non ſufficit habere ſubiectum ſub ſubiecto, ſed adhuc aliæ conditiones requiruntur ex dictis diſp. 12. Log. q. 4. quarum defectu aliæ ſcientiæ non ſubalternantur Metaph. vt mox patebit. Ad 3. conſtat ex dictis ad 4. princip. Ad 4. minor eſt falſa, vt infrà ſuo loco patebit. Ad 5. item negatur minor, quia ſaltim de ſuis paſſionibus, & vltimis differentijs non eſſentialiter prædicatur, vt dicemus; vndè remanet locus diſtinguendi etiam in Metaph. paſſionem à ſubiecto, per quod patet ad 5.

Octauò demum Paſqualig. diſp. 17. cit. & Auerſa quæſt. 2. Philoſoph. ſec. 7. inſtant contra rationem formalem obiectiuam, quod non benè aſſignetur ens, vt ens, quia vel ens, vt ſic, ſumatur cum præciſione à ſuis inferioribus, & ſic ſub eo non magis claudetur ſubſtantia immaterialis, quam materialis, quia in tali communitate æquè abſtrahit ab vtriſque, quod ſi non ſumatur cum omnimoda præciſione, ſed vt etiã ſupponit pro inferioribus, tunc etiam neque eſt maior ratio, cur potius ad immaterialia ſe extendat, quam ad materialia, nam color, vt color, extenditur, vt genus, ad omnes prorſus colores nullum excludendo; non ergo videtur quo pacto vi illius reduplicationis ens, vt ens, magis extendatur ad ſubſtantias immateriales, quam materiales, Quod ſi intelligatur de ente abſtrahente à materia, tunc malè reduplicatur ratio entis, vt ens eſt, quia ratio formalis obiecti trahit ſecum pro materiali omne id, in quo reperitur, & cum ens reperiatur in omnibus rebus, tam immaterialibus, quam materialibus, omnia trahet ad obiectum Met. vndè potius expediret (ait Auerſa) aſſignare obiectum Met. ens abſtrahens à materia. Tum 2. quia ratio formalis obiectiua eſt illa ſecundum quam obiectum attingitur à ſcientia, & quæ ſpecificando ſcientiam, ponit debitam commenſurationem, & correſpondentiam inter ipſam, & obiectum, adeout ſcientia poſſit ferri in omnia, quæ participant talem rationem formalem, cum per ipſam reddantur proportionata, vt attingantur à ſcientia; cum ergo ratio entis, vt ſic, intrinſecè imbibatur in qualibet re, ſiue abſtrahat, ſiue nõ abſtrahat à materia, ex vi talis ſpecificationis omnia entia veniunt in Metaph. conſideranda etiam ſecundum proprias rationes, ſicut in Phyſica omnia corpora naturalia etiam ſub proprijs rationibus conſiderantur, quia participant naturam, quæ eſt ratio formalis obiectiua Phyſicæ. Tum 3. Metaph. eſt ſpecialis ſcientia, vt diſtinguitur à Phyſica, & Mathematica habens ſpecialem modum tendendi diuerſum à cæteris, ergo oportet etiam quod habeat diuerſum obiectum dicens ſpecialem modum ſcibilitatis, & quod ſpeciali modo tendentiæ petat attingi, quantum eſt ex vi ſuæ rationis formalis; ſed ens, vt ſic, non dicit ſpecialem modum ſcibilitatis, vt enim tale eſt, nullam aliam ſcibilitatem habet præter communiſſimam, atque tranſcendentalem, quæ in qualibet alia determinata ſcibilitate imbibitur. Tum 4. ratio materialis obiectiua in ſcientia debet eſſe diuerſa à formali, at in ente, vt ſic, talis formalitatum diuerſitas aſſignari non poteſt, quia eo ipſo, quod eſt primus, & ſupremus conceptus, non poteſt reſolui in diuerſas rationes obiectiuas. Tum 5. ratio formalis obiectiua additur obiecto materiali ad coarctandam eius amplitudinem, & ſcibilitatem, ſed ſpecificatio entis, vt ſic, nullam facit reſtrictionem in ente, ſed ipſum relinquit in eadem amplitudine. Tum denique quia per talem aſſignationem non ſaluatur vnitas obiecti Metaph. non enim ſaluatur vnitas obiecti materialis, quia non poteſt ens immateriale, & ens in communi cum ſuis tranſcendentibus integrare obiectum materiale, ſeu rem conſideratam Metaph. nuſquam enim talis vnitas conſurgit ea genere communi, & vna ſpecie eius relinquendo aliam ſpeciem, ex animali v. g. & homine relinquendo brutum; ex quantitate, & quantitate ſucceſſiua relinquendo permanentem; nec ſaluatur vna ratio formalis obiecti in genere rei, quia dum pro tali ratione formali reduplicatur ens, vt ens, non apparet, quo pacto hæc dici poſſit vna ratio formalis pro ente in communi, & ente immateriali; Nec tandem ſaluatur vna ratio formalis in genere ſcibilis ideſt vna abſtractio, longè enim diuerſa eſt abſtractio entis immaterialis, ac entis in communi à materia; vna eſt realis, alia rationis, vna per eſſentiam, altera per indifferentiam, vna poſitiua, altera permiſſiua, vndè per modum vnius nequaquam accipi poſſunt.

47 Reſp. ad 1. ſatis conſtare ex dictis in declaratione concluſ. 3. quomodo Metaph. non conſiderat ſolam, & puram rationem entis communiſſimè ſumpti, ſed etiam ad inferiora deſcendit, eſto non ad omnia, cur autem ad hæc potius, quam ad illa deſcendat, diximus prouenire ex abſtractione Metaphyſica, intra quam continentur quædam inferiora entis nempe immateriales ſubſtantiæ, non alia; vndè diximus ly *ens vt ens*, non tantum ſpecificare rationem obiectiuam in genere rei; ſed etiam in genere ſcibilis, nempe modum ipſum intelligendi, itaut Metaph. conſiderat ens, vt ſic, & quicquid eandem participat cum ente abſtractionem, ſcilicet immateriales ſubſtantias; Non expedit autem, prout videbatur Auerſæ, aſſignare obiectum Metaph. ens, prout abſtractum à materia ob rationem ſupra allatam n. 37. ſed prout ens, quia paſſiones Metaphyſicæ de ipſo demonſtrabiles vnum, verum, bonum, non competunt enti, inquantum immateriale, vel abſtractum à materia; nec de ipſo demonſtrantur ratione immaterialitatis, vel abſtractionis à materia, ſed quatenus ens eſt præcisè. Ad 2. etiam conſtat ex dictis ibidem, quod licet ex vi rationis formalis obiectiuæ in genere rei deberet Metaph. res omnes conſiderare tam materiales, quam immateriales etiam in particulari, ſicut Phyſica hoc modo omnia corpora naturalia contemplatur, tamen ex vi rationis formalis in genere ſcibilis reſtringitur ad ſola entia abſtracta à materia ſecundum eſſe, vt ſunt Intelligentiæ, ac tranſcendentia. Ad 3. neg. minor, eo enim ipſo, quod ens obijcitur intellectui, vt abſtractum ſecundum eſſe, & per indifferentiam, fundat diuerſum modum eſſendi ab obiectis aliarum ſcientiarum, & conſequenter diuerſam ſcibilitatem, vndè ens, vt ſic, vt ſæpius ait Doctor, eſt vnum de numero ſcibilium, & eſt quædam ſpecies obiecti ſcientifici in communi potens conſtituere peculiarem ſcientiam ab alijs diuerſam. Ad 4. maior non eſt omnimodè vera, vt enim diximus

in

Digitized by Google

in Log.diſp.12.q.2.art.1.& notat Lichet.q.3.prologi §.*ex his dictis*,definitio rei vniuerſaliter eſt ratio formalis conſtituendi aliquid in eſſe ſubiecti ſcientiæ,ſi illud habet definitionem & quid rei;ſi verò ſubiectum non habet definitionem, inquit Lichet.ſicut Deus,qui eſt obiectũ Theologiæ, & ens inquantum ens ſubiectum Metaph. tunc ratio formalis explicatur ſub nomine abſtracti,puta Deus ſub ratione Deitatis , & ens ſub ratione entitatis. Ad 5. ratio formalis obiecti non debet rem conſideratam coarctare in eſſe rei , ſicut rationale coarctat animal , ſed in eſſe ſcibilis , vt loco proximè citato in Logica declarauimus, & hoc modo coarctatus ens per illam ſpecificationem,quandoquidem alijs modis cõſiderabile eſt , & ſub alijs formalitatibus. Ad vlt. ens immateriale poſitiuè ſatis conuenit cum ente in communi , quod eſt immateriale præciſiuè , vt poſſint integrare vnum materiale obiectum a Metaph.conſideratum,vtrumque enim dicitur abſtractum ſecundum eſſe ; & in tali abſtractione conueniunt, licet vnũ dicatur abſtractum ſecundum eſſe per eſſentiam , aliud verò tantum per indifferentiam,vnum poſitiuè, alterum permiſſiuè ; neque inconuenit vnam ſpeciem cum ſuo communi genere obijci intellectui per modum vnius obiecti , & hoc modo vnam ſcientiam conſtituere relicta alia ſpecie,quæ ſecum genus illud condiuidit ; ſic enim Mathematica conſiderare poteſt quantitatem,& deſcendere ad vnam eius ſpeciem, ſcilicet continuam,relinquendo diſcretam ; & è contra poteſt Arithmetica cõſiderare genus quãtitatis deſcẽdẽdo ad quantitatem diſcretam , continua excluſa ; immo ſi poſſunt duæ ſpecies oppoſitæ coadunari in communi genere,velut in vno obiecto alicuius ſcientiæ,vt corpus caducum , & æternum in corpore naturali in Phyſica , cur non vna ſpecies ita combinari poteſt cum ſuo genere alia excluſa?præſertim quando cũ communi genere quandam habet conuenientiam, quam nõ habet alia, ſicut eſt in propoſito de ente in communi , quod cum ſit abſtractum per indifferentiam à materia , maiorem vtique videtur habere affinitatem ſaltem in eſſe ſcibilis cum ente immateriali , quod eſt à materia penitus abſtractum , quam cum materiali , quod eſt materiæ prorſus immerſum.

Poſſet hic fieri difficultas, quod ens, vt ens , non contineat virtualiter omnes veritates Metaphyſicas,vt v.g.non illas,quę habentur de Angelis, hæc verò eſt præcipua conditio obiecti adęquati ſcientię,ex Scoto q.3.prologi B.Reſpondet Poncius diſp.2.Log.num.12. & 18.ſenſum illius definitionis ſubiecti, quam affert Doctor , non eſſe quod ſecundum ſe, & ſecundũ ſuam rationem præciſè contineat veritates totius ſcientiæ , neque enim ſecundum ſe ſolum debet illas continere virtualiter, ita ut ſe ſolo cum intellectu poſſet omnes illas cauſare , ſed ſenſus eſt,quod ipſum & ſecundum ſe , & ſecundũ omnia obiecta attributa ad ipſum contineat omnes illas veritates. Hæc explicatio directè eſt contra intentionem Doctoris , qui explicando illam particulam , *primo virtualiter* , exponit vt idem ſonet, quod contineat independenter ab alijs in ſcientia conſideratis,ſecundum ſuam rationem adæquatè, & præciſè. Vndè melius eſt dicere Doctorem ibi definire ſubiectum ſpecificum,non genericum,vt diximus diſp.12.Log.q.2.art.4.& explicat Aureol.q.3.prologi art.1.

QVÆSTIO III.

De Metaphyſicæ muneribus , & priuilegijs.

48 PLura , & varia recenſeri ſolent Metaphyſicæ munera,comparando illam ad alias ſcientias particulares, quæ peculiari indigent conſideratione, nam ex eorum cognitione magis conſtabit natura,& qualitas huius ſcientiæ.

Primũ munus,quod Metaphyſicæ ſolet attribui, eſt, quod vnicuique ſcientiæ proprium præſcribat obiectum , & ſi opus fuerit,illud eſſe demonſtret, quod expreſsè ſignificauit Auerroes 3.de Cœlo com.4. cum ait Metaphyſicæ eſſe defendere, ac verificare particularium ſcientiarum ſubiecta;ratio huius muneris ex 1.Poſt.deducitur,vbi Ariſt. ait ſcientiam nõ probare ſuum ſubiectum eſſe,ſed potius illud ſupponere , quare ſi id probare opus fuerit,cum ex proprio pęnu probationes nõ habeat,ad ſuperiorem ſcientiam recurrere debet,quæ eſt Metaphyſica. At difficultas eſt de modo , quo poſſit Metaph. id præſtare , an ſcilicet à priori , & per cauſas intrinſecas , num verò à poſteriori tantum,& per extrinſecas;Suarez diſ. 1.Met. ſec.4.docet hoc tantum præſtare poſſe à poſteriori,& ab effectibus,neutiquam à priori;Ratio ipſius eſſe videtur , quia ſi poſſet Metaph.ad particularia obiecta ſcientiarum deſcendere,oſtendendo à priori,quod ſint,& quid ſint,tunc res omnes in particulari ſpecularetur,quod quæſt.1.falſum eſſe mõſtrauimus,& extrà propriam abſtractionem exorbitaret. Tũ quia, cum Metaphyſica ſuum obiectum à priori probare nequeat , vt diximus diſp.12.Log.de quacumque ſcientia in vniuerſũ , vel concedenda eſt ſcientia ſuperior ea , quæ id munus præſtet;vel erit inferioris conditionis, quam ſint cæteræ ſcientiæ, cum non habeat, vndè à priori ſuum obiectum ſtabiliat , ac defendat.Alij verò,quibus Paſqualig.diſp.22.ſec.2.& Meuriſ. q.2.procem.Metaph. ſubſcribunt, tenent Metaphyſicam hoc munus obire poſſe,nedum à poſteriori,ſed etiam à priori,immo nedum obiecta aliarum ſciẽtiarum probare poſſe à priori quoad ſi eſt,ſed etiam quoad quideſt; Ratio eſt, quia hæc demonſtratio fit à Metaphyſico per proceſſum diuiſiuum , colligendo nimirum ex diuiſione entis , & ſuperiorum generum omnia obiecta ſcientiarum , quæ ſub illis diuiſionibus continentur;hic autem proceſſus eſt à priori, & per cauſam , vt de ſe conſtat,cumque ſit per cauſas intrinſecas, ſcrutatur,& manifeſtat nedum exiſtentiam illorum obiectorum, ſed eſſentiã quoque & quidditatem. Demum Hurtad.diſp.1.ſec.5. negat hoc eſſe munus Metaph. imò inquit Metaph. nec ſcientias cognoſcere,nec eorum obiecta ſecernere;ſed quamlibet ſciẽtiam habere aliquos actus reflexos,quibus in procemijs ſua inueſtigant obiecta; & §.73.negat diuiſionem entis in corporeum,& incorporeum ad ſolam Metaph.pertinere , & ait eſſe mixtam ex Phyſica,& Metaphyſica,quia elicitur ex hac præmiſſa Phyſica *datur ſubſtantia corporea*, & ex hac Metaphyſica *datur ſubſtantia incorporea* , & infertur hæc mixta ergo *ſubſtantia diuiditur in corpoream,& incorpoream*,vt ſupra retulimus n.16.

49 Dicendum eſt Metaphyſicam poſſe probare obiecta aliarum ſcientiarum quoad ſi eſt,nedum à poſteriori, verùm etiam à priori, non tamen quoad quideſt ; Colligitur ex his , quæ habet Doctor de natura Metaph.q.3. prologi ad 2.pro 2. quæſt. vbi vult quod præter ſcientias ſpeciales , oportet eſſe aliquam communem,in qua probentur in communi omnia , quæ ſunt communia illis ſpecialibus, ita Doct.ſi ergo probando obiecta aliarum ſciẽtiarum procedit ex communioribus , & vniuerſalioribus, iam procedit à priori , & non tantum ex ſignis,& effectibus,vt Suarez aiebat. Tum quia iam diſp.12. Log.q.2.ar.2. oſtendimus poſſe quamlibet ſcientiam ſiſtendo intrà ſuam Sphæram probare exiſtentiam ſui ſubiecti à poſteriori , ergo ſi verum eſt commune proloquium , poſſe Metaphyſicam probare exiſtentiam obiectorum aliarum ſcientiarum,vt fatetur Suarez , planè hoc non eſt intelligendum tantum à poſteriori,quia actum ageret,& ſuperuacaneum foret, ſed à priori. Deniq; confirmatur oſtendendo,quo pacto poſſit Metaph.hoc à priori efficere,vt enim docet Ariſt.4. Metaph. cap. 1. aliarum ſcientiarum obiecta ſunt particulæ quædam entis putà,linea,numerus,naturale corpus,&c. Sed Metaphyſica diuidit ens,& alia ſuprema genera,& ex his diuiſionibus colligit particulas entis retinendo quæ ſunt intrà eandem abſtractionem cũ ente diuiſo, vt ſunt entia immaterialia & alijs ſcientijs relinquendo quæ videt eſſe extra talem abſtractionem, ergo probat aliarum ſcientiarum obiecta à priori , nam peracta diuiſione ſuperioris in inferiora , ex vi connexionis gradus ſuperioris cum inferiori oſtenditur à priori exiſtentia mẽbrorum illius diuiſionis;Et falſum eſt, quod inquit Hurt. diuiſionem entis in corporeum,& incorporeum nõ pertinere ad ſolam Met.ſolius enim Metaphyſici eſt ſuprema rerum genera diuidere , & varios gradus vniuerſales entis agnoſcere, nec alia particularis ſcientia in hoc officium intruditur , & quãuis non omnes ſpecies, in quas ens diuidit , aſſumat ad ſe conſiderandas,ſed alijs ſcientijs diſtribuat; non ob id ſequitur talẽ entis diuiſionẽ à Metaphyſica non fuiſſe ex integro factã.

Quod autem demonſtrare nequeat à priori obiecta aliarum ſcientiarum quãtum ad quid eſt, expreſsè docet Doctor 6.Met.q.1.in fine, vbi ait quod *eſſentialius cognoſcit quælibet ſcientia ſpecialis quid proprij ſubiecti , quam Metaphyſicus* ; idque luculenter oſtendit ratio pro Suarez adducta , quod hoc admiſſo conſideraret Metaph. res omnes in particulari , & extra propriam abſtractionem abiret , quia ſi definitiuè ſubſtantiam materialem cognoſcere vellet , planè per materiam definire deberet , hoc autem falſum eſſe quæſt.præced. ſatis conſtat ; Aduertit tamen Doctor ibid. in hoc ſenſu dici poſſe Metaphyſicam manifeſtare a priori quid eſt obiectorum illorum,quia applicando notitiam Metaphyſicam ad notitiã confuſam,quam habet ſcientia inferior de proprio obiecto , poteſt perfectior haberi de ſubiecto illo , quam habeat particularis,licet enim particularis artifex ſit perfectus v.g.elemẽticus,ſiue lapidicus,vel planticus , eſt tamen abſolutè loquẽ-

do imperfectus ſciens, quia etiam plantam imperfectè nouit; poteſt enim ignorare, an ſit ſubſtantia, etiam non conſiderare, an ſit ens, ſi nunquam conceptum entis abſtraxit; notitiam autem horum prædicatorum, ſine quibus lapis, vel planta diſtinctè cognoſci nequeunt, ſcientia inferior accipit à metaphyſica.

50 Ad rationem pro Suarez allatam, ex ea parte, qua nos carpit, dicimus probare ſolum ſecundam partem noſtri aſſerti, quod ſcilicet Met. non attingit à priori quid ſit obiectum aliarum ſcientiarum, ſed tantum quod ſi eſt eo modo, quo declarauimus ſupra n. 16. tum quia poteſt exiſtētiam eorum oſtendere à priori per cauſas extrinſecas, ſcilicet finem, vel efficientem, que non exprimunt quodquid rei. Ad difficultatē de Metaph. ait Paſqualig. cit. ſect. 3. poſſe etiam à priori oſtēdere exiſtentiam ſui obiecti recurrendo ad primam cauſam; poſſumus enim argumētari ab ente per eſſentiam ad ens participatum, quatenus ex ente per eſſentiam, tanquam ex cauſa, & primo fonte ſequitur poſſibilitas entis participati, quia ſcilicet ens per eſſentiam eſt communicatiuum ſui ipſius: & ait hoc eſſe priuilegium ſpeciale Metaphyſicæ, vt poſſit etiam à priori confirmare obiectum ſuum, & id obtinet, quia eſt ſciētia omnium prima, que abſque eo, quod egrediatur proprios terminos, poteſt attingere cauſas ſui obiecti, quod alijs ſcientijs conceſſum non eſt, quæ intra proprios terminos non reperiunt medium ad confirmandam exiſtentiam ſui obiecti à priori. Hæc reſponſio recipi non debet, quia vt docet Doctor 1. Met. q. 1. ſoluendo rationes pro Auerroe, nulla prorſus ſcientia in vniuerſum valet exiſtentiam ſui obiecti oſtendere à priori, vt etiam nos docuimus diſp. 12. Log. q. 2. art. 2. tum quia ratio, quam affert Paſqualig. ipſe in illa diſp. 22. n. 2. pro alijs ſcientijs, idipſum æque benè de Metaphyſica concludit, inquit enim nullam ſcientiam obiectum ſuum à priori poſſe probare, quia ad hoc requiritur medium cognitionis inferens notitiam illius rei, quæ inueſtigatur: cum autem quælibet ſcientia incipiat à ſuo obiecto, non poteſt ex proprijs aliquod medium cognitionis habere, niſi deſumptum ex proprio obiecto; à quocunque enim alio deſumatur non erit ex proprijs; ſed quando proceditur ad probandum obiectum, tunc non habetur, alioquin ad quid ipſius exiſtentia confirmaretur, ſed eodem pacto ſe habet, ac ſi ablatum fuiſſet, & idcircò non ſuppetit ſcientiæ medium aliquod, quo ex proprijs ad eius probationem procedat à priori: ſed quis non videt rationem hanc paribus viribus etiam de Metaphyſica militare? tum denique quia neque per argumentum ab ente per eſſentiam ad ens participatum rite concludimus poſſibilitatem obiecti Metaph. quia obiectum Metaph. non eſt ens finitum, & participatum, ſed ens in communi ad finitum, & infinitum, quod quidem quoad prioritatem Logicam, quam dicunt conſequentiæ, ob ſuam communitatem prius eſt ipſo ente per eſſentiam.

51 Itaque ad hanc difficultatem dicimus cum Doctore q. 3. prologi ad 2. pro 2. opin. lit. V. Metaphyſicæ ſatis eſſe, vt poſſit à poſteriori exiſtentiam obiecti ſui comprobare, neque ad hoc indiget probatione à priori, quia exiſtentia obiecti Metaphyſici eſt adeo euidens, & obuia, vt negari non poſſit, niſi negando exiſtere, quod eſt ens, & exiſtens, quod implicat in adiecto; immo hoc eſt ſpeciale priuilegium Metaph. quia cū ſit omnium prima, & vniuerſaliſſima, ſcientiam ſuperiorem non habet, qua exiſtentia ſui obiecti probetur à priori; neque ob id erit inferioris conditionis, quam ſint cæteræ ſcientiæ, in certitudine, & firmitate ſui obiecti; ſicut non idcircò prima principia ſunt minoris certitudinis, quam concluſiones, eo quia à priori probari non poſſunt, tum quia à poſteriori, & deducendo ad impoſſibile adeò euidenter poſſumus obiecti Metaph. exiſtentiam firmare, vt hominem quantumuis proteruum hanc negare præſumentem conuincere valeamus. Luce namque clarius apparet dari entia realia, ac proinde dari debere rationem omnium primam, & fundamentalem, per quam realizentur, vt ita dicam, & ſint entia, quæ certè alia non erit, quam ens obiectum Metaph. & rurſus ex ipſa abſtractione argumentum euidens deducere poſſumus, vtique enim rationes communes, in quibus plura conueniunt, præſcindere valemus, cum ergo entia omnia in eo conueniant, quod realia ſint, poterit ratio iſta realitatis, ſeu entitatis præſcindi, quæ eſt obiectum Metaphyſicæ.

Ad rationem pro 2. opinione negamus per proceſſum illū diuiſiuum à Metaphyſico factum eſſentiam, & quidditatem obiectorum aliarum ſcientiarum manifeſtari in particulari, & diſtinctè, non enim eo modo putandum eſt Metaphyſicū ens diuidere in corporeum, & incorporeum, vt membrum vtrumque ex æquo attingat, directè per proprias, & ſpecificas differentias, hoc enim modo non niſi ens incorporeum attingit, quod ſui iuris eſt, aliud verò membrum ſcilicet ens corporeum, & materiale attingit tantum indirectè, & arguitiuè, quatenus nempe ex connexione entis cum vna differentia ſcilicet immaterialitatis arguit connexionem eius poſſibilem cum differentia oppoſita ſcilicet materialitate, vndè non à priori per cauſas intrinſecas attingit quidditatem ſubſtantiæ materialis, ſed ex exiſtentia gradus entis immaterialis ſub ſuo obiecto contenti infert exiſtentiam gradus oppoſiti, qui quia eſt extra ſphæram ſui obiecti, ibi ſiſtit, nec vlterius pergit ad inquirendam illius quidditatem. Ad Hurtad. iam conſtat ex dictis, quo pacto diuiſio illa ſubſtantiæ in corpoream, & incorpoream ſit Metaphyſica.

52 Secundum munus, quod Metaphyſicæ aſcribi ſolet, eſt aliarum ſcientiarum principia probare, & ſtabilire, ita pluribus in locis docuit Ariſt. 1. Poſt. cap. 7. 1. Topic. cap. 2. 1. Phyſ. cap. 2. vbi ait, quod ſi quis neget prima principia Geometriæ, non pertinet ad Geometriam illa probare, ſed ad primum Philoſophum, & hoc idem ex profeſſo tradit 4. metaph. cap. 3. Tota difficultas conſiſtit in explicando, quo modo Metaphyſica hoc munus exerceat; attamē ex commentario Doctoris in illud cap. 3. lib. 4. Met. optimè declaratur hoc Metaphyſicæ munus, & quo pacto illud exerceat circa aliarum ſcientiarum principia; hæc enim ſunt duplicis generis, quædā enim ſunt principia valdè vniuerſalia, vt v.g. in Geometria *Omne totum eſt maius ſua parte*, vel ſi *ab æqualibus æqualia demas, quæ remanent, ſunt æqualia*, & conſimilia; quædam verò non adeo vniuerſalia, ſed particularia in ea ſcientia, vt *dici de omni, & dici de nullo* in logica, compoſitum dicit aliquid præter materiam in Phyſica, & alia huiuſmodi. ſi principia ſunt prioris generis, ait Doctor loc. cit. quem ſequitur Suarez ſec. 4. cit. nu. 17. quod ea confirmat Metaphyſicus declarando rationes terminorum, ex quibus prima illa principia conſtant: hæc namque componuntur ex terminis communibus, qui ſunt prius noti nobis, eo quod noſtra cognitio incipit à communioribus, & confuſis, vt habetur 1. Phyſ. iſti autem termini communes ſunt ens, totum, pars, æquale, inæquale, & ſimiles, & quia huiuſmodi termini communes pertinēt ad Metaph. & ipſe declarat rationes eorum; idcirco dicitur præfata confirmare principia, non quidem demonſtrando, inquit Doctor, ſed rationes terminorum declarando, vt quid ſit totum, quid pars, quid ſubſtantia, quid actus, quid potentia, quid æquale, quid inæquale, quod facit in 5. lib. quibus terminis notis ſtatim intellectus aſſentit veritati talium principiorum, ita Scot. cit. in expoſitione tex. 8. Vt ergo Metaph. huiuſmodi principia confirmare dicatur, ſufficit, quod proponat intellectui huiuſmodi motiuum, quod præſtat declarando terminos, eorumque naturam manifeſtando, vndè ſi proteruè quis hoc principium negaret, ad eum conuincendum proponi debet ex Metaph. quid ſit totum, quid ſit pars, ex tali enim terminorum declaratione fit ſtatim euidens connexio iſta, quod totum eſt maius ſua parte; & ſic quoque declarat Alenſis in quæſtiuncula mota in eundem textum.

Si verò principia ſunt ſecundi generis, & non adeò vniuerſalia, ſicut illa; tunc iſta principia poteſt Metaph. probare nedum prædicto modo declarando nempe terminos illorum principiorum, ſi tamen non ſunt extra abſtractionem metaphyſicam (ſi enim ſic ſe haberent, modus ille foret ineptus) ſed præcipuè reducendo illa principia particularia in principia generaliſſima, quæ conſiderantur à Met. vt v.g. in Phyſica principium illud, quod compoſitum dicit aliquid præter materiam, reduci poteſt ad illud primum principium, quod omne totum eſt maius ſua parte; & ſi in Logica negetur principium illud *dici de omni, dici de nullo*, probari poteſt eo principio Metaph. *quæ ſunt eadem vni tertio, ſunt eadem inter ſe*; ſi in Arithmetica tandem negetur hoc principium, ſi ab æquali numero æqualem demas, qui remanet, eſt æqualis, principium hoc probari poteſt, nedum explicando terminos æqualis, & inæqualis, ſed etiam reducendo principium hoc ad ſuam vniuerſalitatem, *ſi ab æqualibus æqualia demas, quæ remanent ſunt æqualia*, licet hoc principium ad Mathematicam ſpectet.

Deindè principia vtriuſque generis probare poteſt Metaph. & confirmare via ambobus communi, nempe per deductionē ad impoſſibile hoc modo, accipiendo nempe contradictoriū illius principij, quod negatur, & ex verificatione huius contradictorij manifeſtum abſurdum colligendo, hinc enim palā concluditur huiuſmodi contradictorium eſſe falſum, & ve-

rum

Digitized by Google

rum illud principium quod aſſumitur confirmandum;& hęc reductio ad impoſſibile fũdatur in illo vniuerſaliſſimo, & irrefragabili principio. *Impoſſibile eſt de eodem ſimul idem affirmare,& negare*,de quo agit Ariſt.4.Met. Denique Doctor alio adhuc modo declarat p.d.3. q.2. N. quo pacto Met. habeat verificare principia aliarum ſcientiarum , quia ſcilicet antè Metaph.in particulari ſcientia ſunt nota ex conceptu tãtùm confuſo terminorum,ſed ex Met.ſcita poſteà eſt poſſibilitas inquirendi quidditatem terminorum diſtinctè,quod declarat exemplo Geometriæ,nam Geometer,vt Geometer,nõ vtitur pro principijs per ſe notis,niſi illis,quę ſtatim ſunt euidentia ex conceptu confuſo terminorum, qualis occurrit primò ex ſenſibilibus putà linea eſt longitudo &c.non curans ad quod genus pertineat linea,num ſit ſubſtantia , vel quantitas; ſed cognita Geometria , & alijs ſcientijs ſpecialibus ſequitur Metaph.de conceptibus communibus , ex quibus poteſt fieri reditio per viam diuiſionis ad inquirendum quidditates terminorum in ſcientijs ſpecialibus , & tunc ex illis quidditatibus ſit cognitis diſtinctius cognoſcuntur principia ſcientiarum ſpecialium.

Sed dices hanc ſubordinationem ſcientiarum ad Metaphyſicam in euidentia ſuorum principiorum auferre ab eis ſufficientem certitudinem ſcientiæ neceſſariam. Negatur conſeq. quia illa principia ſatis ſunt per ſe nota in ea ſcientia, quantum ſufficit ad conficiendas in ea demonſtrationes ; & ſolum ponit extrinſecam quandam dependentiam pro defenſione illorum principiorum contrà proteruos ; quia cum Metaph.habeat illa principia notiſſima,quodlibet eſt,vel non eſt , & impoſſibile eſt idem ſimul eſſe, & non eſſe , probat ex his principijs aliarum ſcientiarum principia per reductionem ad impoſſibile.

53 Tertium munus , vel priuilegium Metaphyſicæ eſt , quod cæteras omnes ſcientias ſuperet certitudine,ac euidentia , ita expreſsè docuit Ariſt. 1. Met.cap.2. vbi proindè eam dignatur nomine ſapientiæ , & 4.Met. 7. inquit principia ipſa Mathematica ex principijs Metaph.dependere in ſua euidentia,& certitudine,quam ſententiam docent circa ea loca paſſim Interpretes D.Th.Scot.Alenſis, Albert. & alij ; deducitur ex præcedentibus muneribus , ſi namque Metaph. aliarum ſcientiarum obiecta,& principia confirmat , vtique illis præſtare debet in certitudine,& euidentia, alioquin munus illud obire non poſſet ; & probatur ratione à priori deducta ex Ariſt.cit.illa ſcientia eſt cæteris certior,ac euidentior,quæ procedit à principijs magis certis,ac euidentibus ; ſed Metaph. habet principia magis certa , ac euidentia , quam aliæ ſcientiæ,ergo &c.Maior patet ex 1.Poſt. quia certitudo,& euidentia concluſionum dependent à principijs, vndè deducuntur ; ſunt enim veluti cauſæ influentes certitudinem , ac euidentiam in concluſiones.Probatur minor, inter principia , illa ſunt magis certa,ac euidentia,quæ ſunt priora, & magis vniuerſalia, talia ſunt principia Metaphyſicæ , ergo &c. Minor huius ſecundi argumenti conſtat ex modo dictis. Probatur maior,tum quia quo principium eſt prius , & immediatius , eius veritas,& certitudo dependet ex paucioribus , vt inquit Ariſt.1.Met.cap.2.illis verbis , *ſcientiarum autem illæ certiores ſunt,quæ maximè primorum ſunt, nam quæ ſunt ex paucioribus,certiores ſunt ijs,quæ ex additione dicuntur* : Tum quia quò principium eſt vniuerſalius,eò in pluribus verificatur indiuiduis , & ſingularibus , quæ nobis faciunt fidem de veritate principij, & materiam ſuppeditant vberiorem , vndè colligatur vniuerſalis propoſitio.

Sed contra hoc ſunt duæ præcipuæ difficultates;Prima eſt, quia Metaph.conſiderat res abſtractas,& à ſenſibus valdè remotas , ergo eſt de rebus valdè nobis incertis , & ineuidentibus,cum omnis noſtra cognitio ortum ducat à ſenſu;è Contrà vero Phyſica , & Mathematica conſiderant res ſenſibus obuias;ergo certiores erunt,ac euidentiores Metaphyſica. Altera difficultas,quæ eſt veluti præcedentis confirmatio , eſt , quia Ariſt.loc.cit.aſſerit Metaph.eſſe de rebus difficillimis,vt potè à ſenſu remotiſſimis;at res quò magis ſunt difficiles , eò magis ſunt incertæ,ac ineuidentes; ſi ergo Metaph. eſt de rebus difficillimis,eſt quoq;de incertiſſimis , vndè Ariſt.paucis verbis ſibi contradicere videtur.

54 Ad primam difficultatem neganda eſt conſequentia , quia certitudo,& euidentia rei abſolutè loquendo non debet attendi ex proceſſu à poſteriori,& per effectum;quia hic proceſſus non eſt in rigore ſcientificus; ſed ex proceſſu à priori , qui eſt per cauſam ; in quo proceſſu quo res ſunt à ſenſibus remotiores,euidentior,ac certior eſt earum cognitio , quia tunc depẽdet à principijs magis vniuerſalibus,ex quibus colligatur,& magis neceſſarijs,ac immutabilibus,vt hoc in loco notat Alenſis;poſſet tamen concedi cum ipſo , quod Met. ſit minus certa , & euidens alijs ſcientijs loquendo de certitudine,quæ oritur ex parte noſtri , quatenus res à ſenſibus remotiores,vt ſunt Metaph.difficilius cognoſcimus;quia per plura procedendum eſt,hinc nihilominus inferre non licet eſſe abſolutè minus certam,& euidentem cæteris,ſed potius oppoſitum ; tum quia certitudo ſcientiæ hoc modo ex parte obiecti pẽſanda eſt,non ex parte intellectus noſtri;tum quia difficultas cognoſcendi res ex parte intellectus noſtri attendi debet , non ex parte obiecti; Mathematicalia verò,& Phyſicalia vtique ſunt nobis faciliora,quia ſenſui propinquiora; in multis tamen ſunt incertiora, vt conſtat de Eclypſi Lunæ , quæ ſine repugnantia eſſe poſſet ab alia cauſa præter interpoſitionem terræ inter ipſam,& Solem. Dices,ergo hæc ſcientia ſaltim , prout eſt in nobis,eſt minus certa,quam Mathematica , ergo ſimpliciter eſt minus certa , quia Metaphyſica , de qua agimus,non eſt niſi humana.Reſp.negando conſeq.tum quia,vt diximus, certitudo ſcientiæ ſimpliciter , & abſolutè ex parte obiecti penſanda eſt,tum quia etiam Met.prout in nobis,ſicut eſt alijs ſciẽtijs difficilior,ita & incertior;donec perueniamus ad eius principia,& eorum vim capiamus,tunc enim non ſolùm in ſe,ſed etiam nobis certior eſt alijs ſcientijs.Ad alteram obiectionem negatur minor , quia vt inferius ſuo loco dicemus ex Scoto 2.Met.q.2. difficultas cognoſcendi non prouenit ex parte obiecti, ſed ex imperfectione intellectus noſtri, & ideò hæc difficultas non infert incertitudinem in obiectis ſecundum ſe conſideratis , vndè benè inquit Doctor loc. cit.1. Met.cap.2.vbi hanc ſoluit obiectionem , argumentum concludere ſolum, quod Metaph.ità eſt incerta , ſicut eſt difficilis,eſt autem nobis tantum difficilis , & hoc eodem pacto eſt nobis tantùm incerta,non in ſe.

55 Quartum Metaph.munus eſt , quod ſit aptior cæteris ſcienti s ad docendum , ita Ariſt.loc.cit. quod ex capite probat,quia docet per cauſas magis vniuerſales,& principia prima ratione primitatis ſunt ab alijs cauſis,itaq; à principijs independentia ; at aliæ ſcientiæ in ſuis principijs multoties à Met.dependent , vndè ſine alterius adminiculo exactam cauſarum cognitionem tradere nequeunt;ratione verò vniuerſalitatis ad plures concluſiones applicari poſſunt ; Deindè probari poteſt ratione vniuerſalitatis obiecti, ex hoc enim ſequitur,quod poſſit Met.de omni re diſcurrere,quia omnia ſaltim ſecundum rationes communes , & vniuerſales ſub eius obiecto comprehenduntur,at aliæ ſcientiæ id nequeunt præſtare , quia determinatum genus entis conſiderant,Denique vt notat Doctor 6.Met.q.1.in fine nulla ſcientia particularis habet exactam , & diſtinctam cognitionem ſui obiecti , ſed tantum duntaxat, quanta ſufficit ad attingendam rationem , per quã conueniunt illi paſſiones in ea ſcientia conſideratæ; & ſolum per Metaph. acquirit particularis ſcient notitiam diſtinctam ſui obiecti vſque ad vltima , & ſuprema prædicata ; ergo eſt aptior cæteris ad docendum.

Obijcies contra,quia ex 1.Poſt.24. principia prima , & cõmuniſſima , quæ dicuntur dignitates , non ingrediuntur demonſtrationem, quæ eſt cauſa ſcientiæ quia demõſtratio procedit ex proprijs,non ex communibus, ergo quia Met. talia tradit principia,cæteris ad docẽdum ineptior erit. Tum quia Dialectica eſt aptior ad docendum , quam Met. vt potè quæ tradit inſtrumenta ſciendi. Tum demũ quia ſi eſt alijs aptior ad docendum , cæteras ſcientias præcedere deberet iuxta normam ordinis doctrinæ , qui accõmodatur captui noſtro , ſicut hac ratione præmittimus Dialecticam.

56 Reſpondet Doctor 4. Metaph. in expoſitione tex. 4. ex illo eodem cap.lib.1.Poſt.haberi , quod licet principia illa communia non ingrediantur demonſtrationem ſecundum ſubſtantiam,ingrediuntur tamen ſecundum virtutem , pro quanto omnia principia particulariũ ſcientiarũ firmãtur per ea,& roborantur;imo ſubdit,quod ſi illa principia cõtrahantur,& applicentur ad propria ; ſic aliqualiter ſecundum ſubſtantiam ingrediuntur demonſtrationem,non quidem in ſua communitate,ſed contracta ad propria alicuius ſciẽtiæ, & ſic ſcientię vtuntur eis,quantum eis ſufficit,& requirit cõm ſubiectum proprium;affert exemplum ex Geometria; quæ quandoque vtitur principio illo *ſi ab æqualibus æqualia demas &c.*Contrahendo ipſum ſic,ſi ab æqualibus lineis æquales lineas demas,quæ remanent ſunt æquales , & ſic de alijs.Ad 2. Dialectica aptior eſt ad docendum , quã Metaphyſica quoad modum,& formam,quia tradit inſtrumenta ſciẽdi; non autẽ quoad materiã,& principia, per quæ demonſtrationes fiunt; Metaphyſica namq;tradit media,ac principia demõſtrãdi al-

tiora,& efficaciora,& magis à priori,quam cæteræ ſcientiæ,& quoad hoc ipſa Log. dependet à Met. vt conſtat de illo principio *dici de omni*, *& dici de nullo*, quo à Dialectico probatur omnis vis ſyllogiſtica. Ad 3. dicimus ex Scot. 1. d. 3. q. 2. N. vtique ſeruando ordinem naturæ, ac in ordine diſtinctè concipiendi Metaph. cæteras omnes ſcientias præcedere debere, quia nulla ſcientia antè Metaph. diſtinctè nouit principia ſua, & naturam ſui obiecti, ſed tantùm poſt Metaph. hanc diſtinctam cognitionem aſſequitur; attamen ſeruando ordinem doctrinæ, qui attendi debet penes commoditatem noſtri captus & faciliorem noſtrum intelligẽdi modũ, qui regulariter à ſenſibilibus incipit, & in ordine confusè cognoſcẽdi, & poſterior; & quia ſcientias ſpeculatiuas diſtribuit philoſophus ſeruando ordinem doctrinæ, ideò Phyſicam præmittit Met., quia illa eſt facilior, & captui noſtro magis accõmodata, vt potè quæ tractat de rebus ſenſibilibus, quæ ſunt cognitu faciliores; Dialectica verò omnibus præmittitur ſcientijs abſolutè loquendo, quia tradit inſtrumenta ſciendi, in qua diſtributione ſeruatur adhuc ordo doctrinæ, etiamſi logica non agat de rebus ſenſibilibus, vt phyſica, quia vt diximus diſp. 1. log. q. 6. quando dicimus ordinem naturæ à notioribus nobis incipere debere, per notiora nobis non debemus intelligere, quæ ſolent contradiſtingui à notis natura, quaſi ordo doctrinę opponatur ſemper ordini naturæ; ſed per notiora nobis intelligenda veniunt, quæ facilius alijs addiſcuntur ab initio, vel ſi non adeò facilia ſunt, & ſenſui propinqua, tamen ex eorum cognitione facilius aliorum cognitionem aſſequimur; & hoc pacto Dialectica præmittitur alijs ſcientijs ſeruato adhuc ordine doctrinæ, quia acceptis inſtrumentis ſciendi, quæ nobis ab ea ſuppeditantur, faciliimè deinceps ad alias ſcientias aſſequendas præparamur, quas ſine illis præaceptis, vel impoſſibile, vel valdè difficile foret acquirere.

57 Dices, ergo eadem ratione ex vi ordinis doctrinæ deberet Metaphyſica omnibus ſcientijs præmitti, quia acceptis vniuerſaliſſimis illis principijs, & cognitis rationibus tranſcendentalibus in re quacũque imbibitis, facilis valdè pararetur via ad alias ſcientias aſſequendas. Reſp. ex Doctore cit. & 6. Met. q. 1. in fine negando conſeq. quia principia communiſſima Metaph. non ſunt neceſſaria ad aſſequendas veritates aliarum ſcientiarum, ſicut inſtrumenta ſciendi; quia particularis ſciens accipit confuſam notitiam ſubiecti ſui ex ſenſu, & hoc ſuppoſito paſſiones oſtendit illi ineſſe, quas ex tali eius notitia poteſt de ea oſtendere; ſimiliter etiam Geometer v. g. non vtitur pro principijs per ſe notis, niſi illis, quæ ſtatim ſunt euidentia ex confuſo conceptu terminorum, qualis occurrit primò ex ſenſibilibus, putà linea eſt longitudo &c. non curans ad quod genus pertineat linea, putà vtrum ſit ſubſtantia, vel quantitas; & talis notitia ſufficit Geometræ, vt poſſit ſuas conficere demonſtrationes quantum ſat eſt ad illam ſcientiam.

Cæterum Hurt. diſp. 1. Metaph. ſec. 9. in fine, & fuſius Auerſa quæſt. 30. log. ſec. vlt. contendunt Metaphyſicam in ea parte, qua agit de ente & alijs communibus prædicatis ſimpliciter & abſolutè loquendo ſeruando etiam ordinem doctrinæ debere præponi Phyſicæ, quod probant primò ea generali ratione quod cognitio partis præcedit cognitionem totius, vt prædicata communia ſunt partes Met. inferiorum, ergo hæc ſcientificè cognoſci nequeunt ſine illis; Tum quia hic ordo de facto obſeruatur in Phyſica, quæ primò tractat de corpore naturali in communi, & poſteà de eius ſpeciebus, & ſeruatur etiam in eadem Met. quæ prius tractat de ente, & alijs prædicatis communibus, quam de ſubſtantia, & accidente, de Deo, & Angelis. Tum 3. quia Phyſica tractat de eſſentia, & exiſtẽtia materiæ, & formæ; diſputat num illis conueniat ſubſiſtentia, quomodo competat toti compoſito, hæc autem ſatis dignoſcere non poteſt, niſi ſupponat notitiam eſſentiæ, & exiſtentiæ, & ſubſiſtentiæ in communi ex Metaph. Tum 4. quia hac ratione factum eſt, vt in log. quæ Phyſicæ præmittitur, tractetur de prædicamentis, vt nempe præmittatur Metaph. ex ea parte, qua agit de gradibus generaliſſimis entis. Tum tandem quia fundamentum oppoſitæ ſententiæ falſum eſt, parũ enim refert, quod res Metaph. ſint difficiliores, ac à ſenſibus remotiores, quia Logica inter omnes ſcientias primo loco ponitur, & tamen non agit de rebus adeò ſenſui ſubiectis, vt Phyſica, imò non eſt facilior, quam Metaph. ipſa, aut certè Phyſica difficilior; non ergo debet hæc difficultas ſeruato etiam ordine doctrinæ locum primum auferre Metaphyſicæ; vndè concludunt, quod ſi Phyſica de facto præponitur Met. ex hac parte, non eſt vſus, ſed abuſus omninò à ſcholis exturpandus.

58 Nihilominus quamuis rationes iſtæ ſpernẽdæ nõ ſint, oppoſitum tenendum eſt, tum quia ordo doctrinæ ita poſtulat, vt incipiamus à notioribus nobis, & facilioribus, talia autem ſunt res minus abſtractæ, & minus vniuerſales, de quibus ait Phyſica; tum quia ita vſus iam obtinuit, quomodo enim per tot ſæcula, vt inquit Paſqualig. diſp. 13. ſect. 5. nu. 5. prius tradita fuit ſemper Phyſica quam Metaphyſica, niſi facilius ipſa perciperetur?, & argumentum ab experientia ductum valdè viget in hac materia, vt D. Aug. docuit lib. 2. de ordine; neque hic abuſus dici debet, quia peritiores in arte, etiam Ariſt. ipſe, has ſcientias in hunc modum diſpoſuerunt; & ideò hanc appellarunt Metaphyſicam quaſi trans Phyſicam, vel poſt Phyſicam. Itaque hic eſt ordo, qui ſeruatur à ſcientijs particularibus in cognoſcendo, vt docet Doct. c. 6. Met. q. 1. in fine, & 1. d. 3. q. 2. ſub lit. N. intellectus noſter in iis addiſcendis confuſum ſenſibile primo intelligit, & in illo imperfectè communiſſima, deindè illa communiſſima percipit, & diſtincta notitia per Metaphyſicam; & tandem ex Metaphyſica redit per viam diuiſionis ad inquirendum quidditates terminorum in ſcientijs ſpecialibus; vndè parum conſideratè tribuit Auerſa cit. Doctori quod 1. ſent. d. 3. cit. q. 2. priorem locum ordine doctrinæ dederit Metaphyſicæ, imò ibi Auicennam commendat, quod poſuerit Metaphyſicam vltimam in ordine doctrinæ, & primam in ordine ſciendi diſtinctè.

59 Ad primam, probat ſolùm Metaph. debere eſſe priorem alijs in ordine diſtinctè cognoſcendi, non autem ſecundum ordinem confusè concipiẽdi, qui ſufficit ad ordinem doctrinæ incipientem à cognitione rerum confuſa, vt nobis magis prompta, & obuia; nec enim particularis ſciens indiget cognitione omninò diſtincta, & exacta ſui obiecti; ſed ſufficit vt ex ſenſibilibus attingat illud confusè, ſcilicet quoad illam tantum rationem, ſecundum quam ei competunt paſſiones in illa ſcientia conſideratæ, v. g. ſufficit Geometræ attingere quantitatem in eo conceptu, quo menſurabilis eſt; & parũ refert ei cognoſcere, quod ſit ſubſtantia, vel accidens, quia talis paſſio in Geometria conſiderata non conueniunt quantitati ea ratione, qua ens, vel accidens; ſic etiam ſufficit Phyſico cognoſcere corpus naturale in eo conceptu, ſecundum quem eſt mobile, & parum refert cognoſcere ſecundum rationes vniuerſaliores entis, vel ſubſtantiæ, quia non ſecundum tales rationes ei competit prima paſſio phyſica. Ad 2. etiam quoad ordinem doctrinæ diuerſa eſt ratio de ſcientijs totalibus, & de partialibus contentis ſub vna totali, vt notant Tromb. 1. Met. q. 10. art. 3. & Bargius p. d. 3. q. 2. in §. *ſecundo ſit*, quia in coordinatione ſcientiarum totalium ordo doctrinæ poſtulat, vt procedamus à magis particularibus, & ſic inter illas Metaph. eſt vltima; ſed in textura vnius ſcientiæ totalis ſcilicet Phyſicæ, vel Metaph. idem ordo doctrinæ poſtulat (nam quoad hoc liber eſt, ac indifferens vt diximus diſp. 1. Log. q. 6.) vt à magis vniuerſalibus progrediamur ad minus vniuerſalia; ratio diſcriminis eſt, quia in eadem ſcientia totali incipimus à notitia ſubiecti, quæ principaliter intenditur, & cum tale ſubiectum ſit commune omnibus conſideratis in ſcientia, eiuſque veritates, ac principia virtualiter contineat, opus eſt vt vniuerſalis conſideratio de ipſo præcedat contemplationẽ ſpecierum; ſed in tota coordinatione ſcientiarum totalium non habetur in vnaquaque diſtinctiſſima notitia cognoſcibilium ad eam ſpectantium ante Met. ſed habetur diſtincta ſecũdũ quid ſcilicet ſicut poſſibile eſt haberi in tali ſciẽtia ſpeciali, v. g. Mathematico ſcire ſufficit, quod numerus eſt quantitas diſcreta, non continua, ad hoc vt ſciat numerum eſſe parem, vel imparem, & nunimè refert, quod cognoſcat eſſe ſubſtantiam, vel accidens; ita dicebamus diſp. 6. de Anim. q. 8. nu. 240. Ad 3. concedimus ex inſtituto docentis in Phyſica quædam pertractari, quæ propriè & ex natura rei ſpectarent ad contemplationem Metaphyſicam, & tales præſertim ſunt quæſtiones illæ de exiſtentia materiæ, & formæ, de ſubſiſtẽtia compoſiti &c. quare hæc ibi indirectè miſcentur, quatenus conferunt ad intelligentiam eorum, quæ directè ſpectant ad Phyſicam contemplationem, vt ſunt materia, & forma, quatenus ſunt principia motus; imò ex abuſu docentium, aliqua à quibuſdam tractantur in Phyſica, quæ non ſolum directè ad eam non ſpectant, ſed minimè iuuant ad intelligentiam eorum, quæ ibi directè tractantur; quidam enim inſulſi mouẽt in 1. Phyſ. quæſtiones de primo cognito, de vniuocatione entis, & ſimiles, quæ toto Cœlo diſtant à tractatu de principijs rerum naturalium, & ex abuſu, & nimia Auctorũ licentia non bonum deducitur argumentum. Ad 4. iam Hurtad. ipſe, qui illius eſt opinionis, tractatũ prædicamentorum a Logica

abſc-

ablegauit, & de illis tractat ſolùm in Metaph. quo autem ſenſu poſſit de illis tractare Logica abſque præiudicio Metaph. & abſque eo quod falcem mittat in meſſem alienam, declarauimus in ipſa præfatione diſp. 6. Log. Ad vlt. iam n. 57. dictum eſt, quare Logica, eſtò ſit difficilis, omnibus ſcientijs præmitti debeat etiam ipſis facilioribus, quia tradit inſtrumenta ſciendi iuxtà Ariſt. præceptum 2. Met. 15. dum dixit abſurdũ eſſe ſimul quærere ſcientiam, ac modum ſciendi, qua de cauſa hanc ſcientiarum diſpoſitionem poſtulat ipſemet ordo doctrinæ, quia inſtrumentis ſciendi per Logicam comparatis, facilior deinceps nobis ſternitur via ad alias ſcientias, qui eſt vnicus ſcopus ordinis doctrinæ, qui præcipit vt cæteris paribus à facilioribus inchoetur; vbi verò neceſſitas vrget, non faciliora, ſed neceſſaria præmittenda eſſe, ſine quibus aliorum cognitio comparari non poteſt. Inſuper quamplures aſſerunt difficultatem Logicæ non oriri ex intrinſeca eius natura, ſed à cauſis extrinſecis, vt refert Amicus tract. 1. Log. q. 2. dub. 3. art. 3.

60 Quintum munus nonnulli adſcribunt Metaphyſicæ, quod tradat inſtrumenta ſciendi, illudque deducunt ex præcedenti, nam ſi eſt cæteris ſcientijs aptior ad docendum, id vtique erit, quia tradit inſtrumenta ſciendi, nam talis aptitudo ex hoc capite præſertim attendi debet, alioquin Logica aptior eſſet ad docendum, quam Met. Tum quia, eſtò Dialecticus doceat definire, diuidere &c. non tamen ex proprijs principijs valet hæc inſtrumenta declarare, & rationem reddere à priori, ſed ſolum quo ad an ſint; ad Metaph. autem ſpectat primas eorum radices, & cauſas detegere, nam definitio eſſentiam rei manifeſtat, ſed declarare quod quid eſt, ac rationem eſſentiæ, munus eſt Metaphyſicæ; Diuiſio rerum confuſionem eliminat diſtinguendo, ſed de rerum diſtinctionibus agere de eodem, & diuerſo ad Metaph. ſpectat; Argumentatio tandem omnem ſuam virtutem in illis fundat principijs. Non poteſt idem ſimul de eodem affirmari, & negari, Quæ ſunt eadem vni tertio, ſunt eadem inter ſe; ſed hæc principia ſunt Metaphyſicæ propria, ergo eius munus eſt hæc inſtrumenta tradere, ac eorum rationem à priori explicare.

Sed iampridem diſp. 1. Logicæ oſtendimus eſſe proprium, & peculiare munus Dialectici tractare de definitione, diuiſione, & argumentatione, quatenus ſunt inſtrumenta ſciendi; & de definitione diximus ibid. q. 4. quod quamuis vt importat rei quidditatem, ad Metaph. ſpectet, nam attinet ad eum diſputare de conceptibus traſcendentibus, qualis eſt conceptus ipſius quidditatis, qua ratione de illa agit Ariſt. 7. Metaph. tamen vt eſt inſtrumentum ſciendi, & medium in demonſtratione pertinet ad Logicum, & de illa ſub hac ratione agit Ariſt. 2. Poſt. Diuiſio pariter, vt inſtrumentũ ſciendi, pertinet ad Dialecticam, quæ eius leges, & præcepta tradit; ſed quia in rerum diſtinctione, ac oppoſitione radicatur, de quibus agit Metaphyſicus, dici poteſt, quod quamuis formaliter ad Logicam pertineat, fundamentaliter tamen ſpectat ad Metaph. & Metaph. vtique diuidit, & diſtinguit gradus ſub ente, & prima eius genera, ſed leges, & præcepta bonæ diuiſionis habentur à Dialectica. Demum de argumentatione res eſt clarior, quam probatione indigeat, quod eſt omninò propria Dialecticæ, & quamuis Metaph. per ſua illa prima principia roboret, & confirmet principium illud Log. cui proximè virtus omnis ſyllogiſtica nititur *dici de omni, & dici de nullo*, non indè ſequitur hoc præcipuum ſciendi inſtrumentum ſpectare ad Metaph. ſed aliquo modo iuuari ab ea, ſicut etiam & alia duo inſtrumenta ſciendi Definitio, & Diuiſio, vt adnotauit Suarez diſp. 1. Metaph. ſect. 4. n. 26. & indè.

61 Ad 1. rationem in oppoſitum iam diximus nu. 55. quo pacto Metaph. dicatur apta, & valdè idonea ad docendum, quia nimirum tradit principia vniuerſalia, & ineluctabilia, quo demonſtrationes fiunt, non autem quia tradat inſtrumẽta ſciendi. Alia ratio probat ſolùm definitionem, diuiſionem, & argumentationem ad Met. ſpectare materialiter, & fundamẽtaliter, quia tractat de quod quid eſt, quod quidem eſt materia definitionis, de diſtinctionibus & ſummis rerum generibus, quæ ſunt præcipua materia diuiſionis; & de primis illis principijs, ad quæ reducuntur principia regulatiua argumentationis; non autem probat, quod ſpectent formaliter, quatenus ſunt inſtrumenta ſciendi, nam leges ac præcepta bonæ definitionis, diuiſionis, & argumentationis à Logica habentur, non à Metaphyſica.

Sextum priuilegium, quod inter cæteras ſcientias obtinet Metaph. & ei tribuit Ariſt. 1. Met. cap. 1. eſt, quod inter omnes ſcientias maximè appetatur, & probat, quia omnes homines natura ſcire deſiderant, cum ſcientia ſit excellens hominis perfectio; ergo maximam ſcientiam, qualis eſt Met. ſummè deſiderant, ſicut à pari homines diligunt ſenſus externos, & inter eos maximè viſum, quia per ſenſus, & maximè per viſum rerum notitiam aſſequuntur. Occurrit tamen hic difficultas, an id intelligẽdum ſit de appetitu innato tantum, qui eſt pondus ipſum naturæ in perfectionem ſibi conſentaneam, & conuenit omnibus rebus tam animatis, quam inanimatis, an etiam de appetitu elicito, vel vt alij loquitur, eliciitiuo, qui in homine eſt appetitus rationalis, de qua diſtinctione duplicis appetitus diximus diſp. 2. Phyſ. q. 6. ab initio; Scotiſtę paſſim 1. Met. q. 2. aſſerunt hoc intelligi debere de appetitu naturali duntaxat, nõ autem de eliciitiuo, ita Ant. And. ibid. Faber diſp. 6. & alij dicentes hanc eſſe mentem Doctoris in eodem loco; Suarez autem diſp. 1. Met. ſec. 6. cum multis alijs aiunt intelligi etiam poſſe, & debere de appetitu eliciituo, quia etiam hoc appetitu homo appetit naturaliter ſuam perfectionem, & felicitatem, quæ per Met. præſertim comparatur ex ea parte, qua Deum ſpeculatur. Et hunc ſecundum dicendi modum probabiliorem cenſemus, quicquid alij Scotiſtę reclament, quia non tantùm ex pondere naturæ inclinatur homo in perfectionem, quã per ſcientias acquirit; verùm etiã quando per appetitum rationalem elicit actum deſiderij ſciẽdi conformem naturali inclinationi, dici poteſt naturaliter ſcientiam appetere; non in eo ſenſu, vt naturalitas in toto rigore ſumatur, ad excludendam ſcilicet libertatem omnimodam, appetitus elicientis, & actus eliciti; ſed ad excludendam tantum libertatem ſpecificationis, ſiue contrarietatis, quam non habet rationalis appetitus circa bonum, & felicitatem, vt diximus diſp. 7. Phyſ. q. 8. art. 2. & diſp. 7. de Anim. q. 5. nu. 99. non autem libertatem cõtradictionis ſeu exercitij, de qua duplici libertate diximus diſp. 7. cit. de Anim. q. 2. n. 12. & 13. tali igitur actu elicito dicitur homo naturaliter ſcientiam appetere, quia appetit neceſſariò neceſſitate ſpecificationis, quatenus non poteſt reſpuere, & abhorrere ſcientiam, vt eius perfectio, & felicitas eſt, licet ex alio capite poſſit eam negligere, & auerſari, quatenus nempe ardua, & difficilis eſt; Ita manifeſtè ſignificat Doctor, dum in ſolutione ad quartum, quod erat, quia aliqui deſiderant ignorare, cum detur ignorantia affectata, inquit voluntatem in nobis ferri poſſe contra inclinationem naturalem, nunquam tamen per ſe voluntas vult non ſcire, ſed per accidens, quia aliquid aliud vult magis actu elicito, vt pigritiam, vel vt remorſum conſcientiæ, quam ſcire aliquid, ad quod eſt inclinatio naturalis; ita Doctor, quibus verbis, vt etiam ibi adnotauit P. Cauellus ſchol. 3. innuit voluntatem non poſſe velle ignorantiam, niſi ratione alicuius adiuncti conuenientis, ex quo directè ſequitur hominem velle ſcire neceſſariò neceſſitate ſpecificationis, non exercitij; neque vnquam id negat Doctor quæſt. illa, licet affirmet propoſitionem illam Ariſt. intelligi præſertim de appetitu naturali. Et Ariſt. ipſe in probatione ſuæ concluſionis, dum ex ſenſuum dilectione, & amore colligit in nobis naturalem ſcientiæ appetitum, loquitur etiam de actu elicito, quia amor, & dilectio propriè ſignificat actum elicitum ab appetitu; & ſic etiam loquitur Doctor in prolog. q. q. Metaph. vbi appetitum elicitum vocat deſideriũ accidentale.

62 Sed cum Scotiſtis obijcies propoſitionem illam de appetitu elicito intelligi non poſſe, quia appetitus rationalis eſt formaliter liber, at appetitus, quo omnes homines natura ſcire deſiderant, eſt naturalis, quia tunc poſſent non deſiderare ſcire, & ſic illa propoſitio non eſſet neceſſaria, ſed contingẽs ergo &c. Deindè probatur è contra, non poſſe intelligi de appetitu innato, quia in re indiuiſibili non eſt aſſignare magis, & minus; ſed appetitus naturalis hominis ad ſcientiam conſiſtit in indiuiſibili, quia eſt ipſamet natura intellectus humani, non autem accidens ei realiter ſuperadditum intenſibile, & remiſſibile, cum ergo Ariſt. loquatur de appetitu habente latitudinem graduum, qui eſt maximus ad Metaph. & minor ad alias ſcientias, palam eſt quod non loquatur de appetitu naturali, ſed elicito.

Reſp. ad 1. quod appetitus, quo homines natura ſcire deſiderant, non ſolum eſt naturalis, ſed etiã elicitus, cumq; hic ſit actus appetitus rationalis, qui eſt liber, verum eſt, quod poſſet ſuſpendi, & conſeq; homo non deſiderare ſcire; non tamẽ poteſt actum oppoſitum elicere nempe reſpuere, & abhorrere ſcientiam, & ideò illa propoſitio ex hoc capite non eſt cõtingens, ſed neceſſaria, quatenus actus ille elicitus deſiderandi ſciẽtiã eſt neceſſarius neceſſitate ſpecificationis, licet nõ exercitij; Neq; hinc ſequitur voluntatẽ fore potentiã naturalem,

non liberam, vt ſæpius Fabet inculcat, & inſtat. Quia vt diximus diſp. 7. cit. de Anim. q. 2. libertas creata non conſiſtit in indifferentia contrarietatis, ſed contradictionis, & exercitij, & actum, quo appetimus ſcire, appellamus naturalem, non in rigore, ſed quia eſt neceſſarius neceſſitate ſpecificationis, & conformis naturali inclinationi intellectus. Ad aliud concedit Hurtad. diſp. 1. Met. §. 221. appetitum innatum in homine eſſe æqualem ad quamuis ſcientiam ob rationem allatam, at tamen quod metaphoricè poteſt dici maior ad hanc propter dignitatem eius obiecti, & modum illud attingendi; Sed iam diſp. 2. Phyſ. q. 6. art. 2. n. 133. declarauimus, quo ſenſu poſſit admitti magis, & minus etiam in appetitu naturali.

63 Septimum tandem munus, & priuilegium Metaph. eſt, quod præeſt, & imperat omnibus alijs ſcientijs; ita docuit Ariſt. 1. Met. cap. 2. & 1. Poſt. cap. 7. tex. 23. vbi per ſcientiam omnium dominam, vt ibi omnes exponunt, intelligit Met. dicitur autem alijs præſidere, non quidem modo practico quaſi illas ad opus ordinando, & dirigendo, quia vt videbimus quæſt. ſeq. eſt ſcientia omninò theoretica, ſed ſpeculatiuo modo; tum ſcilicet ratione dignitatis, & excellentiæ, qua omnibus ſupereminet ratione principalis obiecti; tum ratione vniuerſalitatis, quam poſſidet ratione obiecti adæquati, quod ex natura ſua eſt quid prius, & ſuperius ad obiecta aliarum ſcientiarum, tum ratione primi, & ſecundi muneris iam explicati, diſtribuendi ſcilicet obiecta aliarum ſcientiarum, ac earum principia confirmandi, quæ important quandam præſidentiam ſupra cæteras ſcientias, per quam quodammodo illas ſibi ſubdit; an vi autem huius imperij, & prælationis in cæteras ſcientias, illas quoque ſibi ſubalternet q. ſeq. examinabimus.

Hinc aliqui duplicem rationem diſtinguunt in Metaph. vna eſt ſcientiæ particularis, alia eſt cõmunis artis, quatenus alijs ſcientijs præeſt, & imperat; primam appellant docentem, alteram imperãtem, hancq; duplicem Met. acceptionem probant ex ſimili de Logica, quæ ſimili quadam ratione in docẽtem, & vtentem diuidi ſolet; quatenus enim eſt ſcientia particularis ſuas faciens demonſtrationes, tradens regulas, ac præcepta diſſerendi, dicitur Logica docens; quatenus autem alijs ſcientijs inſeruit per applicationem inſtrumentorum ſciendi, dicitur ars communis, & vtens; qua ratione dicunt Ariſt. 4. Met. tex. 5. adinuicem comparaſſe Metaphyſicam, Dialecticã, & Sophiſticam, quod hi tres habitus non contenti proprijs limitibus circa totum ens negotientur, & ſub hac ratione volunt Metaphyſicam conſiderare rerum omnium quidditates in particulari tam rerum immaterialium, quam materialium, vt nimirum eſt communis ars, alijſque ſcietijs, & artibus præeſt, vnde tam Dialectica, quam Metaphyſica per omnium ſcientiarum ditiones vagantur, & ſpatiantur, hæc quidem vt domina, illa vero, vt famula, & ancilla; quem dicendi modum amplexus eſt Meuriſſe quæſt. 5. procem. Metaph. vt liberè defenderet poſſe Metaph. in aliquo ſenſu contemplari omnium rerum quidditates in particulari; quod ſi ei obijcias non poſſe ſcientiam tranſgredi obiectum ſuum, & extra proprium abſtrahendi modum exorbitare; per eandem reſpondet diſtinctionem, id verum eſſe de Metaphyſica, vt particularis ſcientia eſt, non verò vt communis, & vniuerſalis.

64 Sed iſti dubio procul abutuntur hoc Metaphyſicæ priuilegio, illudque amplius extendunt, quam Metaphyſicæ natura patiatur, quia Metaph. non alia ratione dicitur ſcientia vniuerſalis, niſi ratione ſui obiecti abſtractiſſimi, & vniuerſaliſſimi, & quia principia declarat vniuerſalia, & prima, quibus poteſt alias coadiuuare ſcientias; cum ergo obiecta materialia, vt ſic, non contineantur ſub ratione formali obiecti ſcibilis, ſub qua ens conſideratur à Metaph. ex vi cuius abſtrahit ab omni materia, etiam vt ſcientia vniuerſalis nequit rerum omnium quidditates in particulari conſiderare. Tum quia ſi id munus obire poſſet, vt ſciẽtia vniuerſalis, tunc adhuc omnia ſequerentur abſurda, quæ ſupra quæſt. 1. intulimus contra defendentes Metaphyſicam eſſe rerum omnium in particulari contemplatricem, præſertim quod aliæ ſcientiæ penitus ſuperfluerent; parum enim ad hoc refert, quod Met. hoc munus gerat, vt ſcientia vniuerſalis, vel particularis. Deinde diſtinctio iſta Metaph. in vniuerſalem, & particularem, eſt prorſus vana, & ſine fundamento, quia Metaph. in ſuo eſſe particulari, & vt ab alijs condiſtincta, inuoluit quod ſit vniuerſalis; quia in ſuo eſſe particulari, & vt ab alijs condiſtincta contemplatur ens, vt obiectum, ratione cuius contemplationis dicitur vniuerſalis, quod ergo non poteſt, vt ſcientia particularis; nec etiam poterit, vt vniuerſalis, cum ſub vtraq; conſideratione idem ſemper habeat obiectum, & conſequenter eoſdem limites, quos tranſilire non poteſt. Denique paritas aſſumpta ex logica non valet, quia illæ duæ rationes non diſtinguuntur ex natura rei in Metaphyſicæ habitu, tanquam duæ partes eius reipſa diſtinctæ, ſed ad ſummum ſola conſideratione, & præciſiua abſtractione noſtra per inadæquatos cõceptus; verùm logica docens, & vtens important habitus realiter inter ſe diſtinctos, & ſpecie abinuicem diuerſos, vt diximus q. procem. log. art. 1.

Poſteaquam Logica noſtra in lucem edita eſt, hunc dicendi modum de reali diſtinctione logicæ docentis & vtentis impugnauit Poncius Scotiſta recens, licet non recenti medio, diſp. 2. log. q. 6. n. 59. quia eo ipſo, quo cognoſcimus, quomodo ſyllogiſmus in quocunque modo, & figura fieri debeat, quod eſt munus logicæ docentis, facilitamur ad conficiendũ ſyllogiſmum in quocunque modo & figura, ergo idem habitus logicæ docentis, exercet ſufficienter munus, quod nos attribuimus habitui logicæ vtentis, nimirum reddere promptum, & expeditum intellectum ad cõficiendos ſyllogiſmos; quod etiam confirmat, quia logica vtens eſt, quæ inclinat ad faciendum ſyllogiſmum, ſed Logica docens ſic inclinat, impoſſibile enim eſt, quod qui cognoſcit, quomodo ſyllogiſmus ſit conficiendus, non facilitetur per talem cognitionem ad eum conficiendum.

65 Verum neceſſitatem realis diſtinctionis Logicæ docentis, & vtentis ibi apertè monſtrauimus ex diuerſis capitibus; & præſertim ex communi natura, & conditione omnium facultatum organicarum, quæ omnes talis ſunt naturæ, vt quolibet diuidatur in docentem, & vtentem, vt conſtat de fæneſactiua, medicina, ſcriptoria &c. Et reſponſio Ruuij, qua vtitur hic Auctor, ibi ſufficienter impugnata eſt; negat enim conſeq. quia in illis artibus non eſt eadem potentia ſola, quæ cognoſcit, quomodo actus illi ſunt faciendi, & quæ facit iſtos actus, vt patet, vndè plures habitus ponuntur, vnus ad determinandum vnam potentiam, alter ad alteram, ſecus autem eſt in propoſito, quia eſt eadem potentia, nempe intellectus, qui cognoſcit quomodo faciendus ſit ſyllogiſmus, & qui ipſum facit; nec habet difficultatem aliquam in confectione ſyllogiſmi, quando cognoſcit quomodo debeat fieri præter difficultatem, quæ oritur ex defectu cognitionis materiæ, quã difficultatem tollit ſcientia, in cuius materia fit ſyllogiſmus; Imò ex illis exemplis ſcriptoriæ, medicinæ &c. ſolutionem hanc confirmat, quia ex parte intellectus non ponitur alius habitus in arte pictoria ad pingendum diſtinctus ab illo, quo determinatur ad cognoſcendum, quomodo pingi debeat, ergo nec ex parte intellectus poni debent duo habitus, quorum vnus determinet ad cognoſcendũ, quomodo ſyllogiſmus debeat fieri, & alter ad conficiendum ſyllogiſmum. Hæc, inquã, ſolutio ſufficienter ibi eſt impugnata, quia ſe vera adducit non cauſam pro cauſa; non enim verum eſt ideò in illis artibus geminari habitus docentem, & vtentem, quia non eſt eadem potentia, quæ regulas cognoſcit, & quę illas exequitur, & applicat ad opus, vt ait Poncius, quia medicina diuiditur in vtentem, & docentem, & tamen eſt idem intellectus, qui regulas, & medicos canones cognoſcit & eas exequitur, ac applicat ad opus, dũ hoc vel illo modo medicinas ordinat, & pharmaca; idem eſt de Rhetorica, & Grammatica, & in arte ſaltatoria ſi quis haberet membra naturaliter ad ſaltandum diſpoſita valde, ſufficeret illi ſola ſaltatoria docens, nec eſſet habitus alius neceſſarius in membris, etiamſi hæc potentia executiua ſit diuerſa ab illa, quæ cognoſcit, quomodo ſaltus ſint faciendi, quia non diuerſitas potentiæ diuerſitatem habitus requirit, ſed noua difficultas, ſiue hæc in eadẽ, ſiue in diuerſa potentia reperiatur; quare cum intellectus etiam ſufficienter imbutus præceptis logicis de conficiendis ſyllogiſmis ſentiat adhuc ab initio difficultatem in applicandis illis regulis ad opus, vt ibidem ſolide demõſtrauimus ex ipſa experientia, alter habitus diſtinctus erit illi concedendus ad tollendam hanc nouam difficultatem, quia vt diximus neceſſitas habitus ex difficultate potentiæ ad aliquid operandum deſumitur, nõ ex diuerſitate potentiæ. Nec eſt, cur adeo mordicus n. 64. hanc experientiam neget in Tyronibus, qui regulas Logicas maximè callent, ſed quia adhuc ſunt inexperti, & inexercitati, difficultatem ſentiunt in conficiendis ſyllogiſmis etiam de ipſis rebus Logicalibus. Quia ſi hanc Tyronum experientiam nõ admittit, reuincam eum experientia prouectorum, nam optimus Philoſophus, vel Met. promptè, & expeditè argumenta conficit ex frequenti vſu ſyllogizandi, nec diſtinctè, & exactè recordatur præceptorum Logicæ, & ſummularum, vndè ſi de illis examinetur, non ita promptè reſpondebit, vt promptè conficit ſyllogiſmos in Philoſophia, & Metaphyſica. Quod etiã

con-

contingit de Grammatica;nam prouectiores melius latinè loquuntur, quam pueri, & tamen iſti melius recordantur regularum grammaticalium; hoc autem accidit, quia illi habent intenſiorem Grammaticam vtentem, quam iſti. Neque exempla artium illarum hanc ſolutionem confirmant, at potius omninò infirmant, quia ideò in illis artibus non geminatur habitus docens, & vtens in intellectu, quia directio, & executio non pertinent ad eandem potentiam, ſed diuerſas; cum ergo in propoſito hæc munera ad eandem pertineant potentiam, ſcilicet intellectum, erunt in eo geminandi habitus docens, & vtens, quia vnitas, vel geminatio habituum, vt diximus, non ex diuerſitate potentiæ deduci debet, vel vnitate, ſed ex diuerſitate munerum.

66 Deindè ibi arguebamus, quod actus vtentis logicæ multiplicati generant aliquem habitum,& eum genitum augent;ſed non generant, nec augent habitum docentis Logicæ, quia non ſunt ſcientifici, ergo habitum diuerſum, quia ſi eſſent idem habitus, per actus Logicæ vtentis deberet augeri habitus docentis, habitus enim omnis augetur per ſuos actus. Reſpondet hic Auctor negando conſeq. cum probatione, quia non debet habitus augeri per actus alios, quam per illos, qui eliciuntur ab ipſomet; confectio autem ſyllogiſmi non fit ab habitu Logicæ docentis elicitiuè, ſed regulatiuè, & directiuè, vnde non debet augeri per iſtam confectionem. Contra, ſi regulatiuè duntaxat, & non elicitiuè, actus logicæ vtentis procedunt ab habitu logicæ docentis, quæro à quo habitu elicitiuè, & Phyſicè actus iſti procedunt, nam ab habitu aliquo præſertim in viro prouecto actus iſti hoc modo, ideſt elicitiuè, & Phyſicè procedere debent; ſi ita procedunt ab habitu logicæ docentis, ergo ipſum augebunt, quod negabatur; ſi ab alio habitu diuerſo, hic erit habitus Logicæ vtentis realiter diuerſus ab habitu docentis, quod intendimus. Tandem hic Auctor tenet ibidem, quod & ſi habitus docentis, ac vtentis Logicæ ſint idem, actus tamen huius, & illius ſunt realiter diſtincti, & ſpecie diuerſi, ſed ex hoc ſufficienter deducitur etiam ipſorum habituum diuerſitas, quia habitus ſpecificantur ab actibus, vndè actus ſpecie diſtincti ab eodem habitu nequeunt prouenire, & eodem argumento ipſe vtitur infrà eadem diſp. 2. n. 100. Reſp. actus ſpecie diuerſos prouenire poſſe ab eodē habitu, quando vnus ex ipſis procedit ab illo elicitiuè, alter verò directiuè, quemadmodum in propoſito contingit, vt patet ex actibus omnium virtutum moralium; qui procedunt ab habitu prudentiæ, cum tamen diſtinguantur ſpecie ab actibus ipſiuſmet prudentiæ, vndè ad probationem conſequentiæ ait habitus ſpecificari ab actibus elicitis, non verò ab imperatis, & his, qui directiuè tantum, & regulatiuè ab ipſo procedunt. Contrà quia argumentum non viget de proceſſione actus ab habitu in genere moris ſcilicet regulatiuè, & directiuè, ſed in genere Phyſico nimirum elicitiuè, cum igitur in hoc genere nequeāt actus ſpecie diuerſi ab eodem habitu prouenire, taleſque ſint actus logicæ docentis,& vtentis, vt Auctor ille concedit, planè fatendum eſt, quod elicitiuè,& in genere phyſico à diuerſis procedunt habitibus; Idque eodem exemplo Prudentiæ reſpectu actuum moraliū virtutum confirmatur, quia actus v.g. temperantiæ, & prudentiæ, licet ab eodem habitu procedant, vnus Phyſicè, alter regulatiuè tantum, tamen in genere phyſico procedunt à diuerſis habitibus, ſeu à diuerſis habitibus eliciuntur; ita ergo erit in propoſito, quod licet in genere moris (vt ita loquar) poſſit actus logicæ vtentis ab eodem habitu regulatiuè procedere, à quo Phyſicè, & elicitiuè procedit actus docentis, tamen in genere phyſico aſſignandi ſunt duo habitus realiter diſtincti.

Fundamentum eius ſatis loc. cit. log. diluimus, quia logica docens idealiter tantum, & regulatiuè facilitat nos ad ſyllogizandum, quatenus intellectus, quo magis imbutus eſt præceptis logicalibus minus exponitur erroribus in arguendo; non tamen Phyſicè,& realiter, quo pacto facilitamur ab ipſo habitu logicæ vtentis, non docentis, quia quantumuis Tyro regulas calleat logicales, ſemper ab initio aliquam patitur difficultatem, quouſque per exercitium tollatur, ſicut è contra prouectior per logicam vtentem facillimè, & promptè ſyllogizat, etiamſi recenter non recordetur ſummularum. Et ad Conſ. eodem modo occurritur, quod non eodem modo inclinant ad ſyllogizandum logica docens, & vtens, quia hæc inclinat Phyſicè, & realiter, illa idealiter tantum, & directiuè.

QVÆSTIO IV.

De Natura, & qualitate Metaphyſicæ.

67 PRimò Dubitatur, an Metaph. ſit ſcientia, non enim defuerunt, qui dixerint non eſſe propriè ſcientiam, prout ſcientia definitur 1. Poſt. ſed ſolum dici ſcientiā, vt nomen ſcientiæ extenditur ad notitiam, quæ habetur de propoſitionibus immediatis, ita ſenſiſſe videtur Tatar. 1. Met. q. vn. not. 2. ibi namq; docet non omnem ſcientiam eſſe per demonſtrationem & Metaph. eſſe ſcientiam; quæ habetur de propoſitionibus immediatis, primiſq; principijs. Alij quidā Scotiſtæ ex parte huic opinioni adhæſerunt dicentes Metaph. non eſſe ſcientiā ratione ſubiecti vniuerſalis, ideſt ex ea parte, qua agit de ente, ſuis paſſionibus, aliiſque tranſcendentibus, quia ens inquantum ens, cum non ſit definibile nō habet paſſiones de ipſo demonſtrabiles; ſed ſolum de illo immediate enunciatas ergo cognitio huius obiecti non poteſt eſſe ſcientia, vt definitur 1. Poſt. ſed ſolum dicetur ſcientia, vt nomen ſcientiæ extēditur ad notitiam, quæ habetur de propoſitionibus immediatis; addunt tamen eſſe ſcientiam ratione obiecti principalis, qui eſt Deus, & ratione partium ſubiectiuarum ipſius entis, quia talium paſſiones ſunt demōſtrabiles de ipſis per ſuas definitiones, ita ſignificauit Bargius q. 1. prologi in §. *tertiò principaliter*, & in propria de hoc quæſt. quæ impreſſā habetur poſt Ethicam in quibuſdam Tatar. voluminibus tenetque Vigerius 1. d. 39. & ſeq.

Dicendum tamen eſt Metaph. vniuersè ſumptam, tā prout agit de ente, quam de partibus eius ſubiectiuis, eſſe verè, & propriè ſcientiam definitam 1. Poſt. cap. 2. cuius conditiones explicuimus diſp. 12. log. q. 1. eſt communis cōcluſio in omni Schola, omnique dubitatione vacat, & probatur euidenti ratione, quia vt aliqua facultas ſit ſcientia propriè dicta de 1. Poſt. ſufficit vt habeat obiectum, quod habeat propria principia, propriaſq; paſſiones de ipſo per ea demonſtrabiles; talis autem facultas eſt Met. ergo &c. Probatur minor, quia vt cōſtabit ex inferius dicendis, ens habet propria principia, ſi non eſſendi, ſaltim intelligendi, habet etiam paſſiones verè de ipſo demonſtrabiles per ipſam rationem entis, & adhuc cum maiori rigore alias demonſtrat peculiares paſſiones de ipſis ſubſtantijs ſeparatis nedum à poſteriori, ſed etiam à priori,& in ipſo Deo ex quibuſdam prioribus attributis alia quædam attributa demonſtrat, quæ abinuicem formaliter ex natura rei vel ſaltim virtualiter diſtinguūtur, vt immortalitatem ex immaterialitate, æternitatem ex immutabilitate &c. ergo Met. ex omni parte eſt verè,& propriè ſcientia, quatenus nimirum eſt notitia diſcurſiua, & demonſtratiua per cauſam, quæ definita eſt ab Ariſt. 1. Poſt.

Ex hinc patet ad rationem in oppoſitum, quia Metaph. non verſatur ſolum circa prima principia, & immediata, ſed etiā circa concluſiones ex eis deducibiles, & ideò eſt cognitio diſcurſiua; ac etiam eſt demonſtratiua, quia licet ens nō habeat definitionem propriè dictam, habet tamen proprium conceptum quidditatiuum, & habet cauſam ſaltim virtualem ſuarum paſſionum, quæ cauſalitas ſufficit ad inducendam propriam demonſtrationem,& pariendam veram ſcientiam, ad quam non ſemper requiritur propria,& rigoroſa ratio cauſæ, & effectus, vt declarauimus part. 2. Inſtit. trac. 1. cap. 4.

68 Secundò dubitatur, an ſit ſapientia, vt Ariſt. docet 1. Met. cap. 2. & ratio dubitandi eſt, quia ſapientia eſt habitus ſpecie diſtinctus à ſcientia ex Ariſt. 6. Ethic. cap. 3. vbi aſſignat ſex habitus intellectuales ſpecie diſtinctos, quos declarauimus q. proem. log. art. 4. in principio, & præſertim memorat ſcientiam,& ſapientiam, ſi ergo Metaph. eſt ſapientia, non erit ſcientia; & hac de cauſa aliqui coſtanter negant eſſe ſcientiam,& volunt eſſe ſapientiam.

Dicendum tamen eſt Metaph. eſſe verè, & propriè ſapientiam, neque ob id amittere rationem ſcientiæ; Ita paſſim Peripatetici omnes cum Ariſt. qui vbique eam appellat ſciētiam, & adhuc probat eſſe ſapientiam ex eius cōditionibus 1. Met. cap. 2. Prima ſapientiæ conditio eſt, quod ſit ſcientia vniuerſalis,& quantum fieri poteſt, circa omnia verſetur; hanc autē conſtat ex dictis conuenire Met. quia cum ſpeculetur ens, & communes eius affectiones, aliqua ratione cuncta ſpeculari dicitur. Secunda eſt, quod verſetur circa res difficiles, & à ſenſibus valdè remotas, quam etiam ſatis conſtat Met. cōuenire, quia eſt circa vniuerſaliſſima, & entia abſtracta à materia contemplatur vel per eſſentiam, vel ſaltim per indifferentiā. Tertia eſt, quod ſit valdè certa cognitio,& hanc cōuenire

Digitized by Google

Metaph. conſtat ex q. præced. ex 3. eius priuilegio. Quartum eſt, vt ſit valde idonea ad docendum, & hæc rurſus ei competit per quartum munus ibid. explicatum. Quinta eſt, vt ſit gratia ſui, & non ordinetur ad aliud, & hæc quidem conditio, cum ſit propria ſcientiæ ſpeculatiuæ, quæ propter ſeipſam expetitur, vt diximus diſp. 12. log. q. 5. ſpeciali adhuc ratione cõuenit Metaph. quia ratione obiecti principalis, ſcilicet Dei habet, vt aliæ ſcientiæ quodammodo ordinentur ad ipſam, & non ipſa ad alias, vt docet Scot. in prolog. q. 9. Metaph. §. *de cauſa finali*, vnde quamuis dicatur ad alias ſcientias conferre, quatenus confirmat earum principia, & obiecta; hæc tamen, ait Doctor, non eſt propria vtilitas, prout vtile propriè dicitur ordinatum ad finem, quia potius aliæ omnes ordinantur ad ipſam, vt ad finem, quia ipſa eſt perfectiſſima contemplatio, in qua conſiſtit ſpeculatiua hominis fælicitas, vnde dicitur vtilis, quatenus illas iuuat, regit, & ordinat. Sexta tandem conditio ſapientiæ eſt, quod alteri non inſeruiat, vel miniſtret; ſed potius alijs ſcientijs præſit, & imperet, & hanc quoque conditionem Metaph. conuenire liquet ex vltimo eius priuileg. quæſt. præced. explicato.

69 Deinde ex ipſo conceptu ſapientiæ idipſum probari poteſt, quia illa ſcientia proprie eſt ſapientia, quæ intra genus ſcientiæ cæteris præſtat, ac omnibus ſupereminet; at Metaph. inter omnes ſcientias eſt huiuſmodi, ergo &c. Probatur minor, nam ſi conſideratur ea parte obiecti principalis, contemplatur ſubſtantias ſeparatas, ac Deum ipſum: ſi ex parte obiecti adæquati, verſatur circa vniuerſalius obiectum, quam cæteræ ſcientiæ, quæ partem abſcindunt entis conſiderandam, & verſantur circa obiectum præſcindens ab omni materia, quod non contingit in obiectis aliarum ſcientiarum, quæ ſemper aliquam materiam inuoluunt; ſi conſideretur ex parte principiorum, ex quibus ſuas deducit concluſiones, ſunt magis vniuerſalia, ac euidentia, quam in alijs omnibus ſcientijs, nihil ergo Metaph. deficit, quo minus potiatur, & decoretur nomine ſapientiæ.

Quod autem hoc non tollat ab ipſa veram quoque rationem ſcientiæ probatur, quia cum 1. Poſt. definitur ſcientia, quod ſit cognitio certa, ac euidens alicuius veri, neceſſarij, & à priori demonſtrabilis euidenter deducti per ſuam cauſam immediatam, planè non accipitur pro habitu ſcientiæ à ſapientia condiſtincto, ſed vt ſapientiam quoque comprehendit, quia licet ſapientia prima principia contempletur, quatenus valet ſuas concluſiones in principia abſolutè prima reſoluere, adhuc tamen & ipſa circa concluſiones neceſſarias verſatur per principia abſolute prima euidenter deductas; quare horum duorum habituum diſtinctio non eſt ex eo petenda, quod habitus ſcientiæ ſit habitus concluſionum à priori demonſtrabilium, ſapientia verò non, in hoc enim conueniunt, vt diximus: Neque ex eo diſtingui debent, vt quidam deducunt ex Ariſt. 6. *Ethic.* cap. 7. quod ſcientia eſt habitus tantum concluſionum, at ſapientia verſatur circa concluſiones, & principia prima, à quibus deducuntur, quaſi eminenter contineat habitum ſcientiæ, & intellectus, qui eſt habitus principiorum, vt ibi Ariſt. innuere videtur, & ſequitur Tatar. q. 1. Log. & hic Meuriſs. non, inquam, hoc modo ſecerni debent habitus ſcientiæ, & ſapientiæ, quia non poteſt dari idem ſpecie actus, vel habitus attingens ſimul principia, & concluſiones, vt oſtendimus diſp. 11. Log. q. 2. ſed ex eo præcipue diſtingui debent, vt ibi diximus in ſolutione ad 1. princ. quod habitus ſcientiæ verſatur circa concluſiones pendentes ex proprijs principijs, & non abſolute primis; habitus verò ſapientiæ circa eas concluſiones verſatur quæ ex principijs abſolute primis deducuntur, vnde etiam valet in principia abſolute prima reſoluere, vt probè notat Tromb. 4. Met. q. 4. Ariſt. vero loc. cit. vel loquitur de ſapientia vniuerſaliter ſumpta prout cum Sophia conuertitur, quo ſenſu non eſt determinatus habitus ab alijs diſtinctus; vel de ſapientia propriè dicta, quatenus habet probare principia aliarum ſcientiarum, ſic enim reſpectu eorum dici poteſt habitus intellectus, in hoc itaq; ſenſu dici poteſt eminenter ſciẽtia, & intellectus, formaliter tamen, & propriè eſt habitus concluſionum ex primis principijs deductarum; hinc patet ad rationem dubitandi num. 68. adductam.

70 Tertiò dubitatur, an Metaphyſica ſit ſcientia practica, vel ſpeculatiua, vel ſimul vtrumque; Nec defuerunt aſſerentes eſſe ſimul practicam, & ſpeculatiuam, nimirum ex ea parte, qua agit de ente & alijs traſcendentibus eſſe ſpeculatiuam, quia iſtæ ſunt formalitates merè ſpeculabiles: ex ea verò parte, qua agit de Deo, aliiſque intelligentijs eſſe practicam, quia Deus eſt obiectum operabile, & practicabile, quatenus circa ipſum actus virtutis exercere poſſumus, & debemus. Et Suar. diſp. 1. Met. ſec. 5. inquit, quod ſi de Angelis prout in ſe ſunt, haberi poſſit naturalis ſcientia Metaphyſicæ, ad illam pertineret, non ſolum eorum naturam contemplari, ſed etiam quomodo eſſent capaces vltimi finis ſui, & in quo eorum beatitudo conſiſteret, quibuſue medijs ad illam poſſent peruenire, & talis cognitio vtique practica foret, & eſſet Metaph. quia abſtraheret à materia ſecundum eſſe.

Dicendum tamen eſt Metaph. eſſe ſcientiam merè ſpeculatiuam ex omni parte, non verò partim practicam, partim ſpeculatiuam, Eſt aſſertum receptum in omni ſchola, & Ariſt. 6. Met. cap. 1. vbi Philoſophiam ſpeculatiuam diuidit in Phyſicam, Metaphyſicam, & Mathematicam, ſic etiam docet Doctor 1. Met. q. 7. & 6. Met. q. 1. dum inquit, ens quod eſt ſubiectum Metaph. eſſe mere ſpeculabile, circa quod inquantum huiuſmodi non eſt nata eſſe notitia directiua operationis practicæ, & alterius generis à ſpeculatione; ità Scot. ibi; & quamuis Deum conſideret, non tamen deſcendit ad regulãdos actus noſtros, quos circa Deum exercere debemus ſed hoc relinquit morali Philoſophiæ; & quamuis demonſtret Deum eſſe ſummè bonum, & noſtrum vltimum finem naturalem, non tamen dictat practicè, quo modo & quibus medijs hic finis poſſit acquiri, ſed modo merè ſpeculatiuo rationem vltimi finis, & ſummi boni contemplatur, quatenus talis eſt in ſe; Conf. quia quamuis Theologia, quæ eſt de Deo, vt de ſubiecto, ſit practica, vt vult Doctor q. vlt. prologi, non ideò eſt practica, quia ſit de Deo, vt ſic, ſed quia verſatur circa Deum, vt vltimum finem à nobis acquirendum, & præſcribit modum, & media, quibus eum vt finem ſupernaturalem aſſequi poſſumus, & conſiderat operationes noſtras, vt in vltimum finem ordinabiles, adeo quod Theologia ſupernaturalis, & naturalis non differunt ſolo lumine, ſed rationibus quoque formalibus, & modis, quibus verſantur circa Deum; Cum igitur Metaph. agat de primis rerum cauſis, de primis eſſentijs, ſupremiſque prædicatis ſiſtendo in ſimplici eorum contemplatione, & ex ſe ad nullum ordinetur opus, neque phyſicum, vt medicina, neque morale, vt Ethica, neq; ſupernaturale, vt Theologia, concludendum eſt eſſe ſimpliciter, & abſolute ſpeculatiuam ex omni parte.

71 Deinde ſi de ſubſtantijs ſeparatis haberemus totam Metaphyſicam intellectui noſtro poſſibilem, adhuc iſta ſpeculatiua foret, & non practica, vt volebat Suarez, quia ex naturalibus nunquam cognoſcere poſſemus Deum eſſe earũ vltimum finem beatificum, & eſt per beatitudinẽ ab eis fruibilem, quam proprijs meritis aſſequi debeant, vt late demonſtrat Doctor q. 1. prologi contra Philoſophos. Tum quia quando etiam cognoſceretur à nobis naturaliter, quicquid ad Angelorum beatitudinem pertineret, vt Suarez velle videtur, ſi talis notitia eſſet practica, non eſſet Metaph. ſed potius ſcientia moralis circa actus angelicos; ſicut homo vt conſtat ex anima & corpore ad Philoſophiam naturalem ſpectat, ſed eius operationes, quatenus in genere moris dirigibiles attinent ad Moralem. Et parum refert, quod talis notitia circa Angelos abſtraheret à materia, tum quia falſum eſt ſcientias ſumere vnitatem, vel diſtinctionem præciſè ex eodem, vel diuerſo abſtrahendi modo præciſa ratione formali obiectiua diuerſa ex diſp. 12. Log. q. 3. art. 1. tum quia hac ratione etiam notitia ſupernaturalis, quam nobis tradit ſacra Theologia de Angelis circa myſteria gratiæ Metaphyſica foret, quia abſtrahit à materia; tum tandem quia ſi talis notitia de Angelis habita non differret à notitia, quam modò habemus per diuerſam abſtractionem à materia, differret per differentiam practici, & ſpeculatiui, quæ eſt diſtinctio maior illa, quæ prouenit à ſola diuerſitate abſtractionis.

Quod autem nequeat eſſe ſimul practica, & ſpeculatiua, conſtat ex diſp. 12. Log. quæſt. 5. art. 3. vbi vniuerſaliter probauimus nec actum, nec habitum poſſe ſimul eſſe practici, & ſpeculatiuum, nam iſtæ ſunt oppoſitæ differentiæ actuũ, & habituum, quæ contradictoriam inferunt oppoſitionem, vt docet Doct. q. 4. prol. art. 2. cognitio enim practica fertur in obiectum, vt operabile, & ex ſe eſt directiua operationis; ſpeculatiua verò ex propria natura reſpicit obiectum in ſe, nõ in ordine ad opus, non eſt directiua operis, ergo implicat eandẽ ſcientiam eſſe ſimul practicam, & ſpeculatiuam, ſicut à pari ob eandem rationem repugnat eundem numerum eſſe ſimul parem, & imparem, qua ratione etiam probabamus logicam non eſſe ſimul practicam, & ſpeculatiuam q. proœm. log. art. 5.

72 Verum, quamuis hæc ratio ſit expreſsè Doctoris loc. cit. q. 4. prologi art. 2. D. vbi inquit diuiſionem ſcientiæ per practicum, & ſpeculatiuum eſſe veluti diuiſionem generis per proprias paſſiones ſpecierum circumſcribentes nobis differentias eſſentiales ſicut ſi diuidatur numerus per par, & impar ac etiam inferius, vbi ex hoc capite arguit cōtra Gotfred. & D. Thomam Theologiam non eſſe ſimul practicam, & ſpeculatiuam, & adhuc inferius ſub lit. V. §. *ſi quæris*, vbi negat conſtanter habitum per ſe ſpeculatiuum poſſe eſſe etiam per ſe practicum, aut è contra idem habet lit. Ee §. *ad rationes pro opinione* nihilominus nō placet Poncio diſp. 2. de natura logica q. 8. n. 91, quod planè ſolaminis non parum mihi attulit, qui aliàs ſuccenſebam, quod frequēter hic Auctor nobiſcum in concluſione conueniens, noſtras tamen non recipit probationes, ſi enim hoc ei licet facere cum communi Magiſtro, quare non etiam cum condiſcipulo? ſed audiamus quomodo ſoluat hoc Scoticum argumentum, ait quod concludit de qualibet ſcientia partiali vna numero verſante circa vnum particulare obiectum, non tamen de ſcientia totali complectente multas particulares ſcientias habētes diſtincta numero, & ſpecie obiecta, quia in huiuſmodi ſcientia poſſet vna pars dirigere praxim, & alia non dirigere; Neque ex hoc quod adæquatè diuiditur ſcientia in practicam, & ſpeculatiuam, rectè deducitur (inquit) quod vna, & eadem ſcientia vtramque rationem participare non poſſit, quia ſecundum Thomiſtas ens adæquatè, diuiditur in decem prædicamenta, & tamen ex hoc non ſequitur ſecundum ipſos, quin identificentur realiter res, quæ ponuntur in diuerſis prædicamentis, & ſecundum Scotiſtas potentia rationalis, vt ſic adæquatè diuiditur in memoriam, intellectum, & voluntatem, & tamen non ſequitur ſecundum ipſos, quin intellectus, & voluntas identificentur, ergo quamuis ſcientia adæquatè diuideretur per practicam, & ſpeculatiuam, non ſequitur quin ſcientia ſpeculatiua, & practica poſſint identificari realiter, ſed ſufficit, quod diſtinguantur formaliter; vnde non ex diuiſione præcisè animalis in hominem, & brutum oritur, quod eadem res non poſſit eſſe homo, & brutum, ſed oritur vel ex ratione particularis talis diuiſionis, quod fiat in membra realiter diſtincta, vel ex ratione particulari extremorum, qualis ratio particularis poſſet negari in diuiſione propoſita, aut in membris eius; concludit tandem hanc probationem non eſſe ex puro originali Scotico deſumptam, ſed ab illa additione, quæ incipit à §. *alia opinio tenet eandem concluſionem*.

Sed quod hæc probatio ſit germana Doctoris, patet ex locis nuper citatis præter eam additionem, & præcipuum huius rei teſtimonium eſt vnanimis Scotiſtarum conſenſus, qui à tot ſæculis nemine diſcrepante, vt talem, receperunt; neque prima eius ſolutio aliquid valet, quia vt oſtendimus diſp. 12. log. q. 5. art. 3. argumentum vrget, nedum de ſcientia partiali, ſed etiam de totali; ſcientia enim totalis dicitur vna ex vnitate habitus alicuius quidditatis vt includentis, vel virtualiter, vel potentialiter veritates demonſtrabiles de eo, cuius eſt quidditas, & de inferioribus ſub eo contentis, itaut omnia conſiderata in totali ſcientia conueniant in ratione formali conſiderandi vel generica, vel ſpecifica; Tum quia diuiſio ſcientiæ in practicam, & ſpeculatiuam, in qua fundatur argumentum Scoticum, eſt diuiſio præſertim ſcientiæ totalis, & non partialis. Nec etiam altera reſponſio aliquid ſoliditatis habet, quicquid enim ſit de illis exemplis adductis, num diuiſiones illæ ſint propriè generis in ſpecies, hoc certum eſt ex legibus bonæ diuiſionis aſſignatis diſp. 1. log. q. 5. art. 1. quod membra diuidentia habent aliquam inter ſe oppoſitionem idest ſunt ita inter ſe diſtincta re, vel ratione, vt non coincidant in eo ſenſu, quo ſunt membra diuidentia, aut vnum nō includatur in alio, ergo eo modo, quo practicum, & ſpeculatiuum diuidunt ſcientiam in communi, non poſſunt coincidere; nec idem actus, vel habitus poteſt eſſe ſimul practicus, & ſpeculatiuus. Tum quia diuiſio ſcientiæ per practicum, & ſpeculatiuum petit ex ſua ratione fieri per membra realiter, & non tantum formaliter diſtincta, Probatur, quia ſcientia ſumit eſſe practicum vel ſpeculatiuum ex ſuo formali obiecto, vt oſtenſum eſt diſp. cit. log. ex Scot. q. 4. prologi; at obiecta ſcientiarum realiter diſtinguuntur, ergo dum ſcientias ſpecificant per practicum, & ſpeculatiuum, eas quoque realiter diſtinguunt per tales differentias, & non formaliter tantum.

73 Contra hanc concluſionem ſolet argui, quia Metaph. ordinatur ad bonū moris, ergo eſt practica; probatur aſſumptum, quia ordinatur immediatè ad fælicitatem, quæ eſt ſummum bonum, ordinatur enim ad contemplationem ſubſtantiarum abſtractarum, in qua conſiſtit fælicitas ex 10. Ethic. Tum 2. quia inclinat ad actus practicos, cum enim docet Deū eſſe ſummum bonum, & vltimum finem, inſinuat conſequēter eſſe diligendum, timendum, colendum, quia hoc debetur ei, quatenus ſummē bonus, & vltimus finis eſt. Tum 3. quia Metaph. eſt ſcientia communis ad ſcientias practicas, & ſpeculatiuas, ergo abſtrahit ab his, & illis, ſicut ſuperius ab inferioribus. Tum 4. quia ex dictis per ſua vniuerſalia principia confirmat principia aliarum ſcientiarum, quarum aliquæ ſunt practicæ, quædam verò ſpeculatiuæ, ergo principia Metaph. debent eſſe ſaltem eminenter vtrumque, alioquin inepta forent ad illud munus. Tum 5. ſcientia practica nobilior eſt ſpeculatiua, quia finis huius eſt verum ſcire, illius verò bonum eſſe, & hoc eſt melius illo, cum ergo Metaph. ſit cæteris nobilior, debet poni practica. Tum 6. quia ſicut ſe habet Theologia ad perficiendum nos in eſſe ſupernaturali, ſic Metaph. ad perficiendum nos in eſſe naturali, ſed Theologia ponitur practica, quia perficit nos per amorem charitatis ſupernaturalem, ergo pariter Metaph. erit practica, quia perficit nos per amorem naturalem. Demum Met. eſt aliarum ſcientiarum ordinatiua, & directiua ex dictis quaſt. præced. ergo eſt practica.

Reſp. negando aſſumptum, ad probationem dicimus Met. ordinari ad fœlicitatem ſpeculatiuam, quæ conſiſtit in ſpeculatione ſubſtantiarum abſtractarum ex Ariſt. 10 Ethic. cap. 7. non autem ad fœlicitatem moralem, & practicam, quæ conſiſtit in operatione ſecundum virtutem optimam in vita perfecta ex 1. Eth. c. 7. quia ad hanc ordinatur ſcientia moralis. Ad 2. probat ad ſummum Metaph. inclinare ad actus practicos virtualiter, & remotè, non autem formaliter, & proximè, ad concluſionem enim practicam inferendam duæ requiruntur præmiſſæ, quarum vna ſit oſtenſiua bonitatis, alia directiua in generali, vt ſummum bonum eſt diligendum, Deus eſt ſummum bonum, ergo diligendus, maior eſt directiua in generali, & formaliter practica, & pertinet ad ſcientiam moralem, minor in ſe eſt formaliter ſpeculatiua, & attinet ad Metaph. veruntamen eſt, quod vt in tali ſyllogiſmo aſſumitur, eſt virtualiter practica, non repugnat autem vnum, & idem eſſe formaliter ſpeculatiuum, & virtualiter practicum, ſicut aqua calida eſt formaliter calida, & virtualiter frigida, & vinum virtualiter calidum, & formaliter frigidum. Ad 3. Met. eſt communis ad alias ſcientias, non per prædicationem, quo pacto ſuperius dicitur commune inferioribus, ſed per applicationem ſuorum principiorum, eo modo quo logica dicitur ſcientia communis per applicationem ſuorum inſtrumentorum ad alias ſcientias. Ad 4. præſtat illud munus Metaph. præſertim declarando ſimplices terminos, ex quibus conſtant principia aliarum ſcientiarum ex dictis n. 52. hoc autem eſt confirmare illa ſpeculatiuo modo. Ad 5. negatur aſſumptum cum probatione quoad 2. partem, quia ſecundum Philoſophum ſcire verum eſt actus melior, & perfectior, quia in ipſo ſpeculatiua fœlicitas conſiſtit, quam præfert Ariſt. fœlicitati morali lib. 10. Ethicor. cap. 8. quia ipſe non nouit fœlicitatem noſtram conſiſtere in clara viſione, & fruitione Dei; vide Doctorem q. 4. prologi ad 3. prin. 1. quaſt. Ad 6. Metaph. perficit nos in cognitione naturali Dei, non autem in amore, & dilectione, niſi virtualiter, & remotè, quatenus ex Dei notitia excitamur in eius amorem, vide aliam ſolutionem apud Fab. 1. Met. diſp. 15. cap. 1. Ant. Andr. & Zerbium q. vlt. lib. 1. Met. quamuis iſta ſufficiat.

74 Ad vlt. ſolet communiter à Scotiſtis negari conſeq. quia actus aliarum ſcientiarum, quos Metaph. dirigit, ſunt actus intellectus, nullus autem actus intellectus eſt praxis ex Doctore q. 4. prolog. vbi non ſolum definit praxim, quod ſit actus alterius potentiæ ab intellectu, ſed occurrit incidenti dubitationi, quod aliqua intellectio poſſit eſſe praxis, quia poteſt à voluntate imperari, & ait non ſequi, quod ſit praxis, ſed ſolum quod omnis intellectio imperata vel eſt praxis, vel practica, & hoc ſecundum concedit. Sed diſp. 12. log. q. 5. art. 1. iam oſtendimus quod etiam docet Doctor hic 1. Metaph. q. 7. quo pacto aliquis actus intellectus à voluntate imperatus poſſit eſſe praxis, & quomodo ſub hac denominatione non eſt actus intellectus, vt intellectus eſt, ſed alterius quaſi diſtinctæ potentiæ, quia ſub tali denominatione diſtinguitur à ſeipſo nudè ſumpto, & ibi etiam cum Licheto explicuimus reſponſionem quam affert Doctor ad illam obiectionem, videlicet, quod non loquatur Scotus de omni intellectione imperata, ſed de illa, quæ eſt imperata à voluntate, vt dirigat in praxim, talis enim cognitio à voluntate imperata non eſt praxis, ſed practica, quia non eſt directa & regulata, ſed directiua, & regulatiua. Quam rurſus expoſitio-

ſitionem, etiamſi non meam, ſed Lichet. reijcit Poncius cit. diſp. 2. log. n. 80. quia ſi vlla cognitio imperata poteſt eſſe praxis, etiam & talis cognitio, nec refert, quod etiam ſit practica, quia bene poteſt eſſe practica, vt dirigat aliam praxim, & praxis, vt dirigitur ab alia cognitione practica, & vt imperatur à voluntate ſequente talem cognitionem, nec ex his denominationibus vna potius, quam altera debet ei ſimpliciter competere. Et ideò quia & ipſe tenet nobiſcum actum imperatum intellectus poſſe eſſe praxim, exponit aliter locum illum, & ait, dum Doctor negauit illa conſeq. accepiſſe praxim in magis rigoroſa acceptione, quam communiter accipitur, ſic ſcilicet vt pro tali habendus eſſet ſolus ille actus, & qui haberet ſecundum ſe eſſe alterius potentiæ ab intellectu, & qui prætereà eſſet vel elicitus, vel imperatus à voluntate, quarum conditionum altera ſi deficeret non eſſet praxis in illo rigore, prout communius accipitur praxis.

75 Satius tamen erat, quod hic Auctor acquieſceret nobiſcum expoſitioni Lich. quam ipſe propriam adderet omninò alienam ab intentione Doctoris, facit enim ibi Scotus eam obiectionem, vt declararet definitionem praxis, quam immediatè ſupra attulerat, quod eſt *actus alterius potentiæ, quam intellectus, naturaliter poſterior intellectione &c.* ergo in ſolutione obiectionis praxim capit in eodem rigore, quo eam definierat, nam ſi caperet in ſenſu latiori, difficultas non faceret contra illam definitionem: quid plura? Doctor ipſe ibidem in ipſa illius difficultatis ſolutione declarat, quo ſenſu praxim ibi accipiat his verbis, *tamen vt praxis dicitur ſola operatio, ad quam intellectus poteſt extendi, nulla intellectio eſt praxis*, non ergo aliam acceptionem latiorem praxis hic cogitabat Doctor, ſed ſemper in eodem ſenſu, & in eodem rigore loquitur de illa in toto illo articulo; præſtat itaque expoſitionem Licheti recipere à nobis allatam, quam minimè infirmat inſtantia contra eam facta ab hoc Auctore, quia cognitio directiua à voluntate imperata, etiamſi poſſit eſſe directa ab alia cognitione, & in hoc ſenſu dici poſſit praxis: tamen vt directiua, & regulatiua, non praxis, ſed practica omninò dici debet, & ſub hac ratione nullatenus denominationem praxis recipere poteſt. Itaque ad argumentum principale reſpondendum eſt, quod vtique Met. dicit, & ordinat alias ſcientias, non tamen practico modo, quaſi illas ad opus ordinando, & dirigendo, ſed ſpeculatiuo, vt declaratum eſt n. 63. nec dirigit actus intellectus, vt imperatos à voluntate, quo pacto ſubire poſſunt rationem praxis, ſed ſecundum ſe ſpectatos, & vt omninò præſcindunt à voluntatis imperio; vide quæ diximus quæſt. proœm. log. art. 5. vt oſtenderemus logicam non eſſe practicam, etiamſi dirigat actus intellectus, & totam illam doctrinam ad rem noſtram applica pro exacta argumenti ſolutione; & quæ docet 1. Met. q. 7. in corpore, quod poteſt cognitio intellectiua multipliciter ordinari ad aliud abſque eo, quod ſit practica; Vel tandem ad argumentum dicas cum eodem Doctore in eadem q. ad 2. quod Metaphyſica ordinat alias ſcientias, vt finis ordinat entia ad finem, non vt ſcientia directiua.

76 Quartò dubitatur, an Metaph. ſit ſcientia ſubalternans in ordine ad alias, neque iſta dubitatio procedit de ſubalternatione communiter, & impropriè dicta, quam vocare ſolent extrinſecam, quo pacto ſcientia illa dicitur ſubalternans, quæ eſt magis vniuerſalis, & aliquando opem offert inferiori; non, inquam, in hoc ſenſu mouetur dubitatio, quia ſic exploratum eſt apud omnes Metaphyſicam dici poſſe ſcientiam ſubalternantem reſpectu aliarum ſcientiarum, quia, vt dictum eſt, Metaph. eſt ſcientia vniuerſalis, & communiſſima, quæ ſpeculatur rationes tranſcendentales omnium entium, principiaq; cõmuniſſima cognoſcendi, quę ſunt vtilia omnibus ſcientijs; vnde cum ex hoc capite habeat Met. quandam preſidentiam, & ſuperioritatem ſupra alias ſciẽtias, poſſunt in hoc ſenſu dici omnes Met. ſubalternari. Sed dubitatio eſt de ſubalternatione propriè dicta, quę vt colligitur ex Ariſt. 1. Poſt. 43. & 69. & tex. 100. & 101. non eſt aliud, quam dependentia quædam, qua eſſentialiter vna ſcientia dependet ab alia ſecundum rationem ſcientiæ, itaut ex vi huius dependentiæ habeat, quod ſit ſcientia, adeo quod ſi auferatur ſubalternans, neque amplius ſubalternata foret propter dependentiam eſſentialem huius ab illa; ad quam proinde ſubalternationem propriè dictam tres ſunt neceſſariæ conditiones ſecũdum communem in omni ſchola ex Ariſ. deductæ loc. cit. Prima eſt, vt ſubiectum ſubalternatæ contineatur ſub obiecto ſubalternantis; altera vt ſupra illud addat differentiam accidentalem; tertia tandem vt ſua principia accipiat à ſcientia ſubalternante ad oſtendendas proprias concluſiones, quas conditiones aſſignauimus, & fusè explicauimus diſp. 12. Log. q. 4. de ſubalternatione ſcientiarum. Nec deſunt qui dicant etiam in hoc ſenſu omnes ſcientias Metaphyſicæ ſubalternari, idque deducunt ex munere, quod Ariſt. Metaphyſicæ tribuit 1. Phyſ. 8. & 4. Met. 7. probandi, & confirmandi aliarum ſcientiarum principia; ſi enim principia vnde aliæ ſcientiæ ſuas deducunt concluſiones, confirmari habent, atque probari in Metaph. ergo illæ ſcientiæ non habent certitudinem, ac euidentiam ſuorum principiorum in ſeipſis, ſed in ſuperiori ſcientia, 5. Metaphyſic., talis autem dependentia inter ſcientias infert ſubalternationem propriè dictam vnius ad aliam, ita tenet Iulius Sirenus diſp. de ſubiecto primæ Philoſophiæ ſect. 2. cap. 15. cum alijs quibuſdam.

77 Oppoſitum tamen in omni ſchola docetur, ſed præſertim in noſtra, ita ſignificauit Doctor 1. Metaph. qu. 9. Ant. And. 1. Met. q. 1. ad 4. prin. & rurſus q. 9. in corpore quæſiti, Zerb. ibid. Faber 1. Met. diſp. 3. Meuriſſe quæſt. 6. proœm. & omnes Thomiſtę paſſim Soto 1. Phyſ. q. 11. Iauel. 1. Met. q. 9. Suar. diſp. 1. Met. ſect. 5. num. 45. Paſqualig. diſp. 24. ſect. 2. & 3. Auerſa qu. 1. ſect. 7. Perer. lib. 1. c. 14. & alij paſſim, & deducitur ex dictis loc. cit. in Logica de ſubalternatione ſciẽtiarum, propriè namque de ſubalternatione loquendo illa ſcientia dicitur alteri ſubordinari, quæ eſſentialiter in eſſe ſcientiæ ab ea dependet, itaut ſcientia dici nõ poſſit niſi coniugatur ſcientiæ ſubalternanti, & ab ea euidentiam ſuorum principiorum deſumat, ſed aliæ ſcientiæ habent ſua principia per ſe nota, & euidentia, ex dictis nu. 52. quibus intellectus ſtatim per ſe aſſentitur ſine ope Metaphyſicæ talia principia demonſtrantis, & habet talem euidentiam ex conceptu confuſo terminorum, qualis occurrit primò ex ſenſibilibus, vt notat Doctor 1. d. 3. q. 2. N. & 6. Met. qu. 1. in fine, ergo Metaph. non eſt ſcientia ſubalternans reſpectu aliarum, maior patet, quia ſcientia ſubalternata non habet principia per ſe nota, & immediata, ſed accipit illa à ſubalternante, cuius ſunt concluſiones demonſtratæ, vt diximus diſp. cit. Log. q. 4. art. 2. Probatur minor, non enim concluſiones Metaphyſicæ ſunt principia Phyſicæ, vel Mathematicæ, vt ſatis de ſe conſtat, ſed vtraque ſcientia habet principia prima, & immediata ſibi propria, quæ à priori nequeunt demonſtrari, quod de Mathematicis ſatis conſtat, quæ magnam habent euidentiam, vt eſt illud *ſi ab æqualibus æqualia demas, remanent æqualia*, & alia huiuſmodi, quæ fundantur in proprio obiecto Mathematicæ; ſic etiam Phyſica demonſtrat de corpore, quod ſit mobile, per hoc principium euidens, ac immediatum, quia eſt habens naturam, quæ eſt principium motus, & quietis.

78 Rurſus Probatur, quia eſtò quidam concedant ſecundum aliquas conditiones ſubalternationis poſſe dici alias ſcientias Metaphyſicæ ſubalternari, re tamen exactius conſiderata patebit nullam ex adductis conditionibus hic interuenire; prima conditio, quod ſcilicet obiectum ſubalternatæ contineatur ſub obiecto ſubalternantis hic non interuenit, non enim hęc conditio ſic intelligi debet, quod ſufficiat obiectum ſubalternatæ contineri ſub obiecto ſubalternantis in eſſe rei; ſed contineri debet ſub eo in eſſe ſcibilis, adeout in ſcientifica cognitione dependeat ab ipſo itaut concluſiones ſcientiæ ſubalternatæ dependeant à ſubalternante; ſic autem non ſubordinantur obiecta Phyſicæ, & Mathematicæ, obiecto Metaphyſicæ, nam ex ſe propriam habent cognoſcibilitatem, propriam definitionem, atque ideo in illis ſcientijs propria fundare poſſunt prima principia ab alijs in ſcientia ſuperiori independentia quoad euidentiam ſufficientem ad principia; neque hic interuenit ſecunda conditio, quod ſcilicet obiectum ſubalternata ſuperaddat obiecto ſubalternantis differentiam accidentalem, quia Phyſica addit naturalitatem, quæ vtique differentia accidentalis non eſt, ſed eſſentialis; & in Mathematica quantitas non additur immediatè enti, ſed corpori, vnde neque de ipſa verificatur, quod obiecto Metaph. addat differentiam accidentalem. Vt autem hæc conditio propriè habeatur, debet differentia accidentalis ſuperaddita immediatè afficere obiectum ſubalternantis, vt in Muſica ſonus numerum. Nec tandem interuenit tertia conditio, quia vt diximus, iſtæ ſcientiæ intra ſuos cancellos habent ſua principia prima, & euidentia, ex quibus ſuas concluſiones demonſtrare poſſunt, ſine recurſu ad Metaph. ergo accipiendo propriè, & in rigore conditiones ſubalternationis, aliæ ſcientiæ nequeunt dici Metaphyſicæ ſubalternatæ.

Hinc patet ad rationem oppoſitæ ſententiæ, quantùs enim Metaph. aliquo modo confirmet aliarum ſcientiarum principia,

Digitized by Google

cipia, non tamen ea confirmat demonſtrando à priori, itaut euadant concluſiones Metaphyſicæ, alioquin non eſſent prima, & immediata, ſed tantum confirmat terminos explicando, & per deductionem ad impoſſibile, vt declarauimus n. 52. ad inducendam verò ſubalternationem propriè dictam neceſſe eſt, vt principia ſcientiæ ſubalternæ ſint concluſiones ſubalternantis, & quod non ſint prima, neque immediata. Accedit, quod etiamſi in aliquibus paucis concluſionibus Phyſica v. g. ſubordinaretur Metaphyſicæ, non idcircò dici deberet ei ſubalternata, nam Mathematica cauſam aſſignat à priori aliquarum concluſionum, quas medicina docet, vt v. g. quod vulnus circulare difficilius ſanatur, quia in figura circulari partes plurimum diſtant, cum non faciant angulum, nec propterea dicitur ſibi Medicinam ſubalternare; hoc enim deberet contingere in omnibus concluſionibus ad inducendam ſubalternationem, vel ſaltim vt in pluribus, quod non euenit de cæteris ſcientijs reſpectu Metaphyſicæ; vide quæ de hoc diximus quæſt. procem. Phyſicæ num. 37.

79 Quintò dubitatur, an Metaphyſica ſit vna ſcientia, & quomodo; quæſtio mouetur de Metaphyſica vt ab alijs ſcientijs ſpeculatiuis condiſtincta, & de vnitate non quidem intrinſeca & formali, an ſcilicet ſit vna ſimplex habitualis qualitas, vel potius multiplex, quia in hoc ſenſu non eſt hæc peculiaris difficultas Metaphyſicæ, ſed cuiuſcumque cientiæ, ideoque illam tractauimus diſp. 12. Log. q. 3. art. 2. ſed quæſtio eſt de vnitate extrinſeca, quam ſcientiæ habent in ordine ad ſuum obiectum, à quo eſſentiam ſumunt, & ſpecificationem, & conſequenter etiam vnitatem, quam proindè appellant obiectiuam, ſecundum quam inter ſe eſſentialiter vel genere, vel ſpecie diſtinguuntur. Vndè rurſus ſupponit hæc quæſtio ſcientiã totalem, quæ conſtituitur ex partialibus habitibus plurium concluſionum, non eſſe vnam duntaxat per accidens, & ſola vnitate aggregationis ad inſtar exercitus, vel cumuli lapidum, vt tenent Nominales, quos Poncius ſequi videtur diſp. 2. q. 9. concl. 3. & 4. vbi etſi ſpecialiter de Logica loquatur, tradit tamen communem doctrinam de quacunque ſcientia totali, quod nullam prorſus habeat per ſe vnitatem, & nexum inter habitus partiales, ex quibus conflatur, præter vnionem aggregationis, & ordinis; & quamuis concedat, quod totalis ſcientia ad ſuum obiectum comparata ſuſcipere poſſit denominationem vnius genere ſcientiæ, vel ſpecie iuxta vnitatem genericam, vel ſpecificam ipſius; hæc tamen denominatio valdè impropria eſt (inquit) cum non faciat ipſam ſcientiam totalem in ſe intrinſecè eſſe vnicam ſpeciem, aut vnicum genus. Sed hic dicendi modus de vnitate ſcientiarum, qui eſt Nominalium iam impugnatus eſt diſp. cit. Log. q. 3. art. 3. vbi oſtendimus in totali ſcientia admittendam eſſe maiorem vnitatem & inter partiales habitus ſuarum concluſionum maiorem nexum, quam ſit aggregationis; & ordinis, alioquin non eſſet maior ratio, cur ex omnibus concluſionibus phyſicalibus conſtituatur vna ſcientia, quam ex phyſicalibus & logicalibus ſimul. Quod ſi dicatur plures concluſiones potius in vnam claſſem cõuenire, quam alias, ob aliquam communem rationem obiectalem in qua conueniunt, & in qua velut in fundamento primo fundãtur earum veritates proximè, vel remotè, vt ipſe poſteà fatetur diſp. 22. Log. q. vl. n. 96. planè hæc vnitas eſt maior, quam ſolius aggregationis, & ordinis, & eſt aliquis per ſe nexus illarum concluſionum in communi ſubiecto, quatenus omnes adunantur in eo per virtualem continentiam, vel ſaltim potentialem, vt Doctor ex profeſſo docet 6. Met. q. 1. cum omnibus Scotiſtis, vbicunque tractant de vnitate ſcientiarum; eo igitur modo, quo obiectum virtualiter, vel potentialiter continebit veritates omnes illius ſcientiæ, cuius eſt obiectum, dicetur ſcientia vna ſpecie, vel potius genere proximo, vel remoto, vt dicebat Ariſt. 1. Poſt. 25. ſcientia eſt vnius generis ſubiecti partes, & paſſiones habentis.

80. Tres hic ſunt opiniones, duæ extremæ, ac vna media, Prima extrema eſt Auerſæ, qui q. 1. Phil. ſec. 6. & q. 2. ſec. 7. cõtendit Metaphyſicã vt modò traditur à Phyſica cõdiſtincta, quæ ſcilicet agat de ente, & ſubſtantijs immaterialibus, nullã prorſus habere poſſe vnitatem, nam vel hæc vnitas ei obueniret ex parte obiecti in eſſe rei, vel ſaltim in eſſe ſcibilis, ſcilicet ratione cõſimilis abſtractionis à materia; hæc enim ſunt præcipua capita, ex quibus vnitas in ſcientijs ſolet attẽdi, primum dici non poteſt, nuſquam enim talis vnitas conſurgit in eſſe rei ex genere communi, & vna ſpecie eius relinquendo aliam ſpeciem, ex animali v. g. & homine relinquendo brutum, ex quantitate, & quantitate ſucceſſiua relinquendo permanentem, neque ſecundum, quia diuerſa eſt abſtractio entis immaterialis, ac entis in communi a materia, vna eſt realis, alia rationis, vna poſitiua, altera permiſſiua, vna per eſſentiam, altera per indifferentiam, tum quia tunc Logica eſſet vna ſcientia cum Metaphyſica quia abſtrahit, ſicut illa ab omni materia; & ſcientia moralis cum naturali, quia conueniunt in eadem abſtractione à materia, ſcilicet ſingulari, & non ſenſibili.

Alia extrema opinio eſt communis inter Recentiores, qui Metaphyſicæ attribuunt vnitatem ſpecificam, ita Suarez diſp. 1. Metaph. ſec. 3. & Paſqualig. diſp. 21. ſec. 2. qui eam refert, vt ſine controuerſia receptam in omni ſchola, & probat pluribus rationibus, quæ tamen omnes reducuntur ad iſtam, quæ eſt præcipuum huius ſententiæ fundamentum; tanta debet eſſe vnitas ſcientiæ, quanta eſt vnitas obiecti, à quo deſumitur, & cui omninò commenſuratur, vndè ſi vnitas obiecti eſt generica, vnitas ſcientiæ talis erit, vnitas autem obiecti Metaphyſici eſt ſpecifica, ergo &c. Maior patet, prob. min. vnitas obiecti cuiuſcumque ſcientiæ, ſicut & potentiæ, non attenditur penes eſſe materiale ipſius, ſed penes rationem aliquam formalem, ſecundum quã obiectum ſpecificat ſcientiam, aut potentiam; ſic vnitas obiecti viſibilis attenditur tantum penes rationem formalem coloris, non autem penes talem vel talem ſpeciem coloris; ſed talis, vel talis ratio obiecti materialis ſubſeruitur rationi obiectiuæ formali, à qua omnes coadunantur in vnum obiectum, & proindè cum ratio formalis, quæ coadunat, ſit vnica tantum, & non multiplex, oportet etiam quod ſcientia, vel potentia ſit vna ſimiliter; cum ergo Metaphyſica attingat omnia obiecta partialia, quæ conſiderat, prout coadunantur in vnicam tantum rationem formalem, nempe ſecundum rationem entis, erit vna duntaxat vnitate ſpecifica. Si dicas hanc rationem formalem obiectiuam eſſe quidem vnam, ſed genere, quæ poſteà diuidatur in diuerſas ſpecies, & ſic Metaphyſica proportionaliter ad obiectum erit vna genere. Nec impugnat Paſqualig. multipliciter, quia in primis nequeunt aſſignari hæ rationes formales contractiuæ. Tum 2. quia illa ratio formalis, quæ ponitur generica, nõ eſſet ratio formalis, ſed materialis, quia contraheretur ab alia ratione, ſecundum cuius ſpecificationem à ſcientia conſideraretur; Tum 3. quia quæcumque ſint hæ rationes contractiuæ, debent eſſe intra abſtractionem obiecti Metaphyſici, ergo iam omnes in vna ſpecifica ratione ſcibilis conueniunt; tum tandẽ quia iſtæ rationes ſpecificæ contrahendo communem rationem obiectiuam ad ſpeciales conſiderationes deſtruerent vnitatem ſcientiæ; & hunc dicendi modum iampridem ex D. Tho. docuit Flandria 1. Met. q. 1. art. 4.

81 Tertia ſententia media tribuit Metaphyſicæ ſolam vnitatem genericam, & quamuis Paſqualig. dicat ex grauibus Auctoribus neminem certum vidiſſe, qui ex profeſſo hãc opinionem tradat, eã tamen ex inſtituto docet Doctor 6. Met. q. 1. cum omnibus Scotiſtis, & talem vnitatem generaliter tribuit cuicumq. ſcientiæ, quæ habet aliquod vniuerſale pro adæquato ſubiecto, vt ſunt ſcientiæ humanitus adinuentæ, ita q. 3. prolog. 55. *de ſecundo dico* 1. d. 3. q. 7. in fine, 3. d. 36. q. 1. 6. *quantum ergo ad iſtum articulum*, & alibi frequenter; Quare cum hac ſent. media, neque neganda eſt Metaphyſicæ omnimoda vnitas, vt facit Auerſa; nec tanta tribuẽda, vt faciunt ceteri; Quod non ſit neganda omnimoda vnitas, conſtat ex dictis q. 1. n. 4. contra eundem auctorem, nam vtique conſtitui poſſunt, atque diſtingui duæ ſcientiæ totales, quarum vna agat de rebus omnibus corporeis, & materialibus, ſenſuique ſubiectis, & alia rurſus quæ agat de rebus ſpiritualibus, & à materia abſtractis vel per eſſentiam, vel ſaltim per indifferentiam, vt ſunt conceptus traſcendentes, qua facta diſtributione vtique concluſiones, quæ agunt de rebus immaterialibus maiorem inter ſe connexionem, & conuenientiam habent, quam aliæ, quarum aliquæ eſſent de rebus materialibus, & aliæ de immaterialibus, quia omnes conueniunt in ordine ad rem non corpoream, nec materialem, vnde ratione iſtius conuenientiæ, & connexionis adinuicem poſſunt omnes reponi in vna claſſe diſtincta à claſſe, in qua reponuntur concluſiones de rebus corporeis, & materialibus; Imò in tali claſſe ſtatui poteſt vnum commune ſubiectum, in quo veluti in primo fundamento fundentur, & radicentur veritates omnes illarum concluſionum, in eoque virtualiter, vel ſaltim potentialiter contineantur, talem autẽ concluſionum claſſem appellamus Metaph. iſtiuſque claſſis ſubiectum diximus eſſe ens, vt ens modo explicato qu. 2. ergo Met. quam tradidit Ariſt. & quam præ manibus habemus, non eſt neganda omnimoda vnitas.

Quod vero talis vnitas nequeat eſſe ſpecifica probatur ex

iam

Digitized by Google

iam dictis diſp. 12. Log.q.3.art.2.& 3. Obiecta partialia Metaphyſicæ ſpecie,& pluſquam ſpecie inter ſe differunt, diuerſæ inſuper paſſiones de illis oſtenduntur, & per diuerſa media, vt cum de Deo demonſtratur indefectibilitas per neceſsitatem,& de creatura defectibilitas per contingentiam, de ſubſtantia in ſubiecto non eſſe per perſeitatem, & ſubſiſtentiam, & de accidente in ſubiecto eſſe per inalietatem, & radicalem inhærentiam; iſtæ, inquam, concluſiones ſcitæ, iſti actus Metaphyſici ſpecie inter ſe differunt, ergo & habitus partiales ex ipſis geniti, conſeq. patet, quia habitus ſpecificātur ab actibus, probatur aſſumptum, quia ex diuerſis ſpecie aſſentiendi rationibus generantur quoque aſſenſus diuerſi ex dictis ibidem. Conf. quia poteſt quis habere habitum circa vnam ex dictis concluſionibus, & habere difficultatem circa alias, ergo non eſt idem habitus ſpecie inclinans ad omnes, antecedens patet experientia, quia in aliqua facultate ſæpè quis callet vnum tractatum,& non alterum, Prob. conſeq. quando quis per habitum acquiſitum facilitatur ad vnū actum,& nō ad alium, ſignum eſt habitum, quo inclinatur in vnum, ſpecie diſtingui ab habitu, quo inclinatur in alium, nam difficultates ſpecie diuerſæ diuerſis ſpecie habitibus tolluntur. Demum obiecta partialia ſcientiarum nedum in eſſe rei, ſed etiam in genere ſcibilium non ſe habent, vt numero differentia ſolum, ergo idem de habitibus dicendum, cum quilibet ſuam vnitatem ab obiecto deſumat, probatur aſſumptum, quia in Phyſica v. g. corpus caducum, & cœleſte oppoſitas habet paſſiones, & per oppoſita media demonſtrabiles, ſic Deus, & creatura, ſubſtantia, & accidens in Metaphyſica, ergo etiam in genere ſcibilium differunt.

82 Negant Aduerſarij obiecta partialia Metaphyſicæ eſſe diuerſa in eſſe ſcibilis, quia in omni ſcientia habent eandem rationē *ſub qua*, attinguntur ab illa ſcientia, vt v.g. in Phyſica omnia attinguntur ſub ratione naturalitatis, & in propoſito omnes actus Metaphyſici verſantur circa ſua obiecta, ſecundum quod abſtrahunt ab omni materia; afferunt aliqui exemplum de viſionibus albedinis, & nigredinis, quæ ſunt eiuſdem ſpeciei, etiamſi albedo, & nigredo ſpecie differant, quia licet diſconueniant in eſſe rei, conueniunt tamen in eſſe viſibilis. Hæc reſponſio ſatis ibi impugnata eſt, quia ſi per rationem *ſub qua*, intelligant rationem formalem obiecti, & modum conſiderandi ipſius, eſt vna tantum genere in ſcientia totali, non autem ſpecie, vt patet de naturalitate in Phyſica, quæ genus eſt ad naturam elementi, mixti, Cœlorum &c. ſi intelligant abſtractionem, præter quam quod falſum eſt ſcientiam per ſe primo ſpecificari ab abſtractione, vt diſp. cit. oſtenſum eſt q.3.art.1. falſum eſt inſuper abſtractionē obiectorum Metaph. v. g. entis, & Dei eſſe omninò eiuſdem rationis ſpecificæ, Deus enim eſt abſtractus per eſſentiā, adeout ei prorſus repugnet materia, ens verò cum alijs tranſcēdentibus dicitur abſtractum per indifferentiam; & tandem quando etiam aſſignari poſſet vna ratio ſpecifica *ſub qua*, in omnibus obiectis Metaph. ſemper vrget argumentum, quod ſi diuerſas habent difficultates in demonſtrandis proprijs paſſionibus,& acquiſito habitu circa cōcluſiones de vno obiecto, adhuc remanet difficultas ſuperanda circa veritates alterius, neceſſariò aſſignari debent diuerſi habitus, quia diuerſæ ſpecie difficultates tolluntur ſolum per diuerſos ſpecie habitus, qua ratione diſtinguebamus quæſt. proœm. Log. art. 1. logicam docentem, & vtentem, vt habitus realiter diuerſos. Quod autem afferebatur exemplum de viſione albedinis, & nigredinis eſt ad oppoſitum, quia viſio albi eſt ſimilitudo formalis albi non ſolum ſub ratione coloris, ſed etiam talis coloris,& nedum ſub ratione viſibilis, ſed etiam ſic viſibilis; albedo enim mouet viſum diſgregando, nigredo congregando, ſic ergo pariter dicendum eſt de obiectis partialibus in qualibet ſcientia totali, quod conueniant in vna ratione obiectiua generica tantum, & non ſpecifica, præſertim quando habēt magis vniuerſale pro ſubiecto, vt eſt in propoſito.

Solent alij reſpondere, quod licet in ſcientia totali concluſiones ſint diuerſæ ſpeciei, ac etiam media, quibus probantur, tamen illa principia, & media habent adinuicem quandam naturalem connexionem,& ordinem, ratione cuius vnus ſpecie habitus poteſt circa ea verſari. Sed & hæc quoque ſolutio ibi impugnata eſt, tum quia maior vtique connexio,& ordo cernitur inter concluſionem,& principia, ex quibus deducitur, & tamen aſſenſus principiorum, & concluſionum non ſunt idem ſpecie habitus; tum quia ſi talis connexio, & ordo non impedit diuerſitatem ſpecificam actuum, & concluſionū in ſcientia, nec etiam impediet diuerſitatem ſpecificam habituum, quia ſimiles actus ſimiles quoque producunt habitus; tum tandem quia ſi talis connexio,& ordo non impedit, quin concluſiones diuerſæ in ſcientia diuerſam habeant difficultatem, nec etiam impediet diuerſitatem habituum ſpecificam.

83 Hinc itaque concludimus cum Doctore loc.cit.6.Met. q. 1. & 4. Met. in expoſitione tex.4. Metaphyſicam eſſe vnam ſcientiam vnitate generis remoti, qualem vnitatem habet ſuū obiectū adæquatū, quod eſt ens, vt ens,& hæc vnitas generica tum hic in Metaph. tum in quacumque alia ſcientia totali, quæ habeat aliquod vniuerſale pro obiecto, declarari debet, vt nos ex profeſſo declarauimus diſp. & quæſt. cit. log. art. 3. ex Doctore loc. cit. nempe per continentiam virtualem, vel potentialem omnium veritatum ad illam ſcientiam pertinentium in primo & adæquato obiecto, vt potè in prima radice,& minera illarum; ſcientia enim ab obiecto aliam vnitatem trahere non poteſt, quam quæ explicatur per continentiam virtualem, vel potentialem plurium veritatum in vno primo, & communi ſubiecto, & non poteſt ab illa mutuari maiorem, quam habeat ipſum obiectum, vndè ſi ſubiectum eſt genericum, non poterit ſcientiæ præſtare niſi genericam vnitatem.

Ad rationem primæ opinionis ſufficienter ſatisfactum eſt quæſt.2.n.47. vbi oſtendimus, quo pacto ens, vt ens, ſub ſe comprehendens abſtracta tam per eſſentiam, quam per indifferentiam habeat tantam vnitatem, quanta ſufficit ad conſtituendam vnam ſcientiam, vnitate generis remoti; vndè ratio illa ad ſummum probat ens, vt ens, non poſſe habere vnitatem ſpecificam ad obiecta partialia conſiderata in Metaph. nec in eſſe rei, nec in eſſe ſcibilis, quod gratis concedimus, non tamen excludit ab eo vnitatem genericam: concedimus etiam Logicam non eſſe vnam ſcientiam cum Metaphyſica, nec moralem cum naturali etiamſi in modo abſtrahendi cōuenirent, quia nos non diſtinguimus ſcientias penes varium abſtrahendi modum præcisè, ſed per diuerſas rationes formales obiectorum ex dictis q. 12. log.q.4.art.1. Ad rationem alterius opinionis, quicquid ſit de maiori, quæ non eſt vera, ſic abſolutè prolata, quia ſi obiectum alicuius ſcientiæ eſſet ſpecies ſpecialiſſima, adhuc ſcientia non eſſet vna vnitate ſpecifica, ſed generica, vt demonſtramus ibid. art. 3. neg. min. cum probatione, quia vt diximus ratio formalis obiectiua, quæ coadunat omnia obiecta partialia in Metaph. eſt vna vnitate generica duntaxat, non ſpecifica; Ad 1. impugnationem huius ſolutionis negatur aſſignari non poſse rationes contractiuas obiecti formalis generici, ſicut enim in Phyſica naturalitas contrahitur per peculiares rationes, & naturalitates elementorum, mixtorum, Cœlorum &c. ſic in propoſito ratio entitatis, vt ſic, contrahitur per peculiares rationes huius, & illius entis in Metaph. conſiderati. Ad 2. neg. conſeq. quia differentia addit perfectionem generi, & ideò non tollit modum conſiderandi, quem affert ratio obiectiua generica, ſed potius perficit addendo non alium modum conſiderandi, ſed vlteriorem in eodem genere, ſicut ratio ſpecifica albedinis eſt ratio formalis obiectiua viſus ſimul cum ratione coloris, cum hoc ſolum diſcrimine, quod hæc eſt adæquata, illa inadæquata, ſingulæ tamen pertinent ad rationem formalem obiectiuam viſus, ita *Doctor* 2.d.3.q.11.*E*. Ad 3. conueniunt omnes illæ rationes contractiuæ, in vna,& eadem ratione ſcibilis generica, non autem ſpecifica, etiamſi concedamus hanc eſse abſtractionem (quod tamen falſum eſt ex dictis loc.ci.log.) quia vt diximus, nō eſt omnino eiuſdem rationis abſtractio Intelligentiarum,& conceptuum tranſcendentium, quia hæc eſt abſtractio permiſſiua, & per indifferentiam, illa verò poſitiua,& per eſsentiam. Ad 4. ſicut differentiæ ſpecificæ generi aduenientes non tollunt eius intrinſecam vnitatem genericam, ita in ſcientia totali conſiderationes obiectorum ſpecialium etiam ſub rationibus ſpecialibus non impediunt vnitatem genericam ſcientiæ, quia rationes illæ ſpeciales coadunantur omnes in ratione formali cōmuni obiectiua, quam perficiunt per proprias conſiderationes intra idem genus ſcibilitatis,

84 Sextò tandem diſserere ſolent de vtilitate Metaphyſicæ; non defuerunt enim ex obtrectatoribus Ariſt. qui plenis buccis garrulant hanc facultatem eſse prorſus inutilem, aptamque ſolum eſse ad confundenda ingenia. Sed ex muneribus, & attributis Metaphyſicæ hactenus recenſitis liquidò conſtat quantæ ſit vtilitatis ad alias ſcientias, quantumque conferat ad acuenda humana ingenia; & quando etiam ad alias ſcientias naturales nullatenus conferret, negari tamen non poteſt ad ſacram Theologiam capeſſendam, non ſolum vtilem eſse, ſed etiam neceſsariam, vtpotè quia ma-

Digitized by Google

ſor pars concluſionum Theologicarum ex principiis pendet omninò Metaphyſicis, & quamplures theologici tractatus in Metaphyſica fundamentum habent, vt v. g. tractatus de cognoſcibilitate Dei quoad conceptus communes cum creaturis, & proprios ex communibus; de diſtinctione attributorum abinuicem & à diuina eſſentia, an ſit formalis ex natura rei, vel tantum rationis; de conſtitutione diuinarum perſonarum, an ſit per relationes, vel per abſoluta; de relationibus originis; de diſtinctione Spiritus ſancti à Filio, ſi non procederet ab eo; de natura diuinæ Incarnationis, vt cuius natura humana fuit hypoſtaticè vnita diuino ſuppoſito, & alij plures, quos ſigillatim referre opus non eſt; ſed præſertim eſt Metaph. neceſſaria ad Theologiam addiſcendam eo ſtilo, quo eam ſubtilis noſter Doctor conſcripſit, regulariter enim de rebus Theologicis ſemper metaph. diſcurrit, & ad concluſiones Theologicas probandas principia inducit Metaph., quo factum eſt vt Auicennam in maiori habuerit exiſtimatione, quam Auerroem, quia dicebat illum peritiorem fuiſſe Metaphyſicum iſto; profitebatur namque Scotus inter omnes ſciẽtias Metaph. magis, vnde & in ea verſatus magis apud omnes cenſetur, quam in alijs quibuſcunque. Metaph. itaque alacri animo incumbat, qui Scotica doctrina imbutum eſſe cupit, nam ſine Metaph. eam capere vel eſt impoſſibile, vel ſaltem animis difficile; ſed de hoc plura videte apud Fabrum 1. Met. diſp. 1. & Saxium in ſua Caraſt. diſp. 2. q. 4.

DISPVTATIO II.

De Natura Entis.

1 *CVm in Diſp. proœmiali ſufficienter explicata ſint, quæ ad naturam Metaphyſicæ, vt ſcientia quædam eſt, pertinebant; nunc eius texturam proſequi volentes; vt eo vtamur ordine, qui in diſciplinis tradendis magis eſt congruus, ab ijs diſputationes inchoabimus, quæ ſpectant ad naturam obiecti eius adæquati, cumque hoc ſit ens reale, & per ſe quatenus ens eſt, hinc prima omnium Metaphyſicarum diſputatio erit de natura ſeu conceptu entis realis, quod eſt commune Deo, & creaturæ, ſubſtantiæ, & accidenti, & dici ſolet ens tranſcendenter ſumptum, vt excludatur ens tranſcendentiſſimè captum, quod eſt commune ad ens reale, & rationis, ac proindè in omni ſchola citra ferè controuerſiam ſtatuitur æquiuocum, vt docet Magiſter formalitatum art. 1. §.* aduertendum, vlterius, *quæ etiam diſtinctio innuitur à Scoto quol. 3. art. 1. Verùm, quia nomen entis in ſuo ſignificato duo inuoluit eſſentiam nempe, & exiſtentiam; Initio huius diſputationis ſolet dubitari, quid præcipuè ſignificet, an hanc vel illam; cui Dubitationi breuiter ſatisfieri poteſt per duplicem entis acceptionem, quam Doctor ſignificauit 1. d. 36. q. vn. ad 1. prin. & 1. Periher. q. 8. ad. 3. & omnis ſchola recipit; ens enim, vt potè deductum à verbo ſubſtantiuo* ſum, es, eſt, *quod ſignificat eſſe, dupliciter ſumi poteſt, primò participialiter hoc eſt tanquam participium ab ipſo verbo deductum; deindè nominaliter, hoc eſt tanquam nomen ſubſtantiuum ab eodem verbo deriuatum; quam diſtinctionem immeritò inficiatur Dominic. Soto in Antepradic. cap. 4. q. 1. quia cum participium conſignificet tempus, conſequenter ſignificabit exercitium actualiter eſſendi, ſiue exiſtendi; ſi autem ſumatur nominaliter ſignificat abſolutè ipſum eſſe rei, quo aliquid eſt in ſe, præſcindendo à quacunque temporis differentia, qua ratione Ariſt. 3. de anim. 9. diſtinguit inter eſſe magnitudinis, & magnitudinem eſſe, dum ait* quoniam autem aliud eſt magnitudo, & magnitudinis eſſe, *alia translatio clarius habet* aliud eſt magnitudinem eſſe, & aliud magnitudinis eſſe, *& denique hac diſtinctio fundatur quoque in communi vſu loquendi, nam de Petro in rerum natura exiſtente dicimus per propoſitionem de ſecundo adiacente, quod* Petrus eſt. *id eſt eſt exiſtens, & pariter etiam nomen entis applicamus rebus non exiſtentibus, dummodo eis eſſe non repugnet, vt cum dicimus ſcientiam eſſe de entibus realibus, quam tamen certum eſt abſtrahere ab actuali exiſtentia.*

Itaque ſi ens primo modo accipiatur ſcilicet participialiter ex vi participij tempus conſignificantis, & exercitium exiſtentiæ, ſignificat primariò exiſtentiam, ſeu rem actu exiſtentem: ſed ſi ſumatur ſecundo modo, ſignificat eſſentiam, & quidditatem rei, ſeu rem habentem eſſentiam, & quidditatem ex vi nominis concreti, vnde hoc modo deſcribitur à Scoto quol. 3. cit. art. 1. in arctiori entis acceptione, quam ibi aſſignat, vt ab ente rationis ſecernitur, eſſe illud, quod habet, vel habere poteſt entitatem extrà animam, *licet autem Grammaticorum captui prior acceptio entis ſcilicet participialiter ſumpti ſit magis prompta, & accommodata, poſterior tamen eſt magis philoſophica, & à ſapientibus frequentius vſurpata, dicunt enim ens eſſe quidditatiuum, ac eſſentiale rerum prædicatum vniuerſaliſſimum, quod ſanè de ente participialiter ſumpto intelligi non poteſt, quia exiſtentia non eſt prædicatum quidditatiuum, niſi ſolius Dei neceſſario exiſtentis, vt ſuo loco conſtabit; ens ergo nominaliter ſumptum regulariter apud Metaphyſicos vſurpatur; ſicut etiam apud eoſdem abſolutè ſumptum, & ſine vlla modificatione non ens rationis, vel in anima, ſignificat, ſed ens reale, & extra animam, iuxta regulam logicalem, quod analogum in propoſitione poſitum ſtat ſemper pro potiori ſignificato, ens autem commune enti reali, & rationis eſt æquiuocum analogum, vt infra ſuo loco; de ente ergo tranſcendenter ſumpto, & nominaliter, quo pacto eſt obiectum Metaph. diſp. inſtituimus.*

QVÆSTIO I.

An Ens habeat conceptum vnum tam formalem, quam obiectiuum.

2 QVid ſit conceptus formalis, & obiectiuus iam diximus diſp. 10. log. q. 2. art. 1. & diſp. 7. Phyſ. q. 7. conceptus enim formalis eſt ipſa rei cognitio, vel actus ipſe intelligendi, & dicitur conceptus, quia eſt proles mentis; formalis verò, quia per ipſum formaliter intelligimus; conceptus autem obiectiuus eſt ipſa res mente concepta, vel ſaltem menti repræſentata per ſpeciẽ, diciturque conceptus denominatione extrinſeca à conceptu formali, quo dicitur concipi, & dicitur obiectiuus, quia cum res concipitur, non ſe habet vt forma inhærens concipienti potentiæ, ſed ei vt conſideranda obijcitur, & obuerſatur; ita diſtinctionem hanc de duplici conceptu formali, & obiectiuo declarauit Doctor theoremate 8. & 9. à quo poſtea alij acceperunt; differunt autem hi cõceptus non parum inter ſe, nam formalis eſt ſemper vera res poſitiua menti inhærens; obiectiuus verò non ſemper, cum priuationes, & non entia, ac etiam entia rationis menti obijciantur. Item conceptus formalis ſemper eſt res ſingularis in eſſendo, licet poſſit eſſe vniuerſalis in repræſentando, cum ſit ipſemet intelligendi actus, ſed obiectiuus eſſe poteſt vniuerſalis, & ſingularis, nam & ſingularia, & vniuerſalia intellectui obijciuntur, vt intelligantur.

His præacceptis pro titulo quæſiti, tres in eo ſolent referri opiniones, duæ extremæ, & vna media. Prima extrema ſatis frequens, & propagata in Thomiſtarum ſchola negat enti vtrunque conceptum tam ſcilicet formalem, quam obiectiuũ, quam tradiderunt Ferrar. 1. contra Gentes cap. 34. Caiet. de analogia nominum cap. 4. & 6. & ſequuntur paſſim recentes Thomiſtæ Maſius in Antepradic. ſec. 1. q. 6. Compl. diſp. 11. log. q. 5. Io. de S. Th. ibid. q. 13. art. 5. & q. 14. Zanard. 4. Met. q. 2. Araux.

Araux. ibid. q. 3. art. 4. & prætereà Rubius in log. trac. de analogia, art. 2. verum eſt tamen recentiores Thom. diſtinguere de cōceptu entis perfecto, & imperfecto, ſeu adæquato, & inadæquato, eiſque concedunt conceptum imperfectum, & inadæquatum, præciſum, negant perfectum, & adæquatum; vnde aliqui eorum parum, vel nihil diſtant à noſtra ſententia; Alia opinio extrema, eſt Scotiſtarum, & ferè omnium Neotericorum, ac etiam quorumdam Thomiſtarum, vt poſtea dicemus, qui cum Doctore 1. d. 3. q. 1. & 3. d. 8. q. 3. & q. 21. de an. pugnaciſſimè tuentur in ente vnitatem vtriuſque conceptus. Tertia tandem media admittit in ente vnitatem conceptus formalis, & negat vnitatem conceptus obiectiui, ita præſertim docuit Aureolus 1. d. 2. q. 1. ſequuntur ex Thomiſtis quamplures Soncin. 4. Met. q. 2. & 3. Fland. q. 2. art. 6. Hiſpal. 1. d. 3. q. 1. & videtur communis in ſchola Nominalium negantium præciſiones obiectiuas, vel certè eum non admittunt, vt à nobis aſſeritur, vt conſtabit ex inf. dicendis.

3 Dicendum primò Ens, vt ſic, habere in intellectu noſtro vnum conceptum formalem, qui non repræſentat aliquod ex inferioribus contentis ſub ente, aut illa omnia ſimul, ſecundum proprias eorum rationes, ſed tantum rationem conceptibilem entis eis communem. Ita Doctor loc. cit. & cum eo Scotiſtæ omnes, eius expoſitores ibid. Lichet. Bargius, Vigerius, Ant. And. 1. Met. q. 1. Tromb. 4. Met. q. 2. Canō. 1. Phyſ. q. 3. vbi. Tatar. Ioan. de Mag. & alij. Rada 1. part. contr. 21. Faber theor. 94. Meuriſſus lib. 1. ſuæ Metaph. q. 6. Suarez in Metaph. diſp. 2. ſec. 1. cum tota ferè Recentiorum caterua; & Probatur in primis, quia vnitas conceptus formalis ex duplici capite poteſt attendi, primò ex vnitate conceptus obiectiui, quando enim obiectum eſt vnum, etiam actus intelligendi vnus erit, actus ſiquidem ex obiectis ſpecificantur. Deindè ab experientia, quando enim ad prolationem alicuius vocis experimur intellectum noſtrum vniri concipiendo aliquid vnum, & non diſtrahi ad diuerſa, inditium eſt illi voci vnum correſpondere formalem conceptum, ſicut è contra, cum diſtrahitur, ſignum eſt non correſpondere vnicum conceptum; ſed ſic eſt, quod conceptus obiectiuus entis eſt vnus, vt mox dicemus, & audito nomine entis experimur mentem noſtram, vt notauit Aureolus 1. d. 2. part. 2. art. 3. & poſt ipſum Suarez loc. cit. non diſtrahi, neque in plures conceptus diuidi, ſed potius in vnum colligi, ſicut cum concipit hominem, animal, & alia prædicata vniuerſalia, ergo &c. Maior quoad primam partem conſtat ex 2. de anim. 33. quoad alteram declaratur exemplo, nam quia ad prolationē huius vocis *canis* experimur intellectum nō vniri in aliquo vno, ſed ad diuerſa diſtrahi ſcilicet ad canem marinum, cæleſtem, & terreſtrem; ideò illi voci dicimus non correſpondere conceptum vnum communem; & è contrà quia ad prolationem huius vocis *animal* experimur intellectum non diſtrahi ad diuerſa, ſed vniri ad concipiendam ſubſtantiam ſenſibilem, indè deducimus vnicum ei conceptum correſpondere; Minor quoad primam partem probatur concluſione ſequenti, Probatur nunc quoad alteram, quia ens ex vi ſuæ impoſitionis non ſignificat immediatè aliqua plura ſub propria ratione, & vt plura, ſed rationem generaliſſimam, in qua plura illa conueniunt, ergo audito nomine entis non diſtrahitur intellectus ad varios conceptus, neque ad plura cogitanda, vt plura, ſed vnum conceptum efformat exprimentem rationem generaliſſimam, in quā illa plura conueniunt.

Reſpondent quidam Thomiſtæ audito nomine entis realis intellectum plures efformare conceptus ſaltim duos, vnum, quo Deus primò cognoſcatur, alterū quo cognoſcatur creatura cum attributione ad Deum; ſeu vnum, quo primò offertur intellectui ſubſtantia, alium quo accidens, cum habitudine ad ſubſtantiam. Contra hoc eſt, quia hoc nomen ens non ſignificat plura, vt plura, ſed potius vt vnum; non ſignificat Deum, & creaturā, ſubſtantiā, & accidens vt diſſimilia, & diuerſa, ſed vt ſimilia, & conuenientia in ratione entis, ergo nomini entis non correſpondent immediatè Deus, & creatura, ſubſtantia, & accidens ſecundum proprias rationes, ſed ratio communis entis, in qua conueniunt; tum quia ſi audito nomine entis diſtrahitur intellectus ad plura inferiora ſub ente ſingulos circa illa efformando conceptus, infinitos ferè efformaret conceptus, quia non eſt maior ratio, cur ſolum efformaret conceptum Dei, & creaturæ, ſubſtantiæ, & accidentis, quam aliorum entium particularium, cum & ipſa directè contineantur ſub ente; Tum tandem quia ſi plures formantur conceptus, vel ſinguli idem repræſentant, vel diuerſa; ſi primum, ſuperflui eſſent tot conceptus, & vnus ſufficeret, cum hic repræſentet totum id, quod repræſentant cæteri; ſi ſecundum, ergo illi conceptus non erunt entis, ſed obiectorum illorum particularium.

4 Reſpondent alij, vt hoc euitent abſurdum, nomini entis correſpondere vtique rationes omnium entiū, ſed non omnes explicitè, ſed ſolum conceptum Dei, vel ſubſtantiæ explicitè, cæterorum verò implicitè, vt potè quæ continentur implicitè in conceptibus illorum; nempe conceptus creaturarum in conceptu Dei, & conceptus accidentium in conceptu ſubſtantiæ. Contra hoc iterum eſt, quia non videtur, quomodo ratio Dei ſit implicitè ratio creaturæ, nec ſubſtantia implicitè ratio accidentis; nam quod aiunt conceptum primi analogati confusè repræſentare cætera, eſt prorſus falſum, quia cōceptus eſt naturalis imago rei, & ideò ſi eſt proprius, & adæquatus primi analogati ſecundum propriam rationem eius, non poteſt reliqua repræſentare, vt benè aduertit Suarez cit. n. 7. Tum quia tunc ſequeretur, quod conceptus formalis Dei, vel ſubſtantiæ eſſet prorſus idem cum conceptu formali entis, vnde quicquid diceretur de ente, vt ſic, v. g. quod eſt indifferens ad Deum, & creaturam, ad ſubſtantiam, & accidens, dici quoque deberet de Deo, & ſubſtantia; Tum quia, vt mox dicemus poſſumus determinatè concipere aliquid eſſe ens, & dubitare an ſit ſubſtantia, vel accidens, ergo conceptus entis non dicit ſubſtantiam explicitè,

Reſpondent proindè alij re vera conceptum entis formalem nullum inferius explicitè repræſentare, benè tamen implicitè, quia non perfectè præſcindit ab eis, vt dicitur de generibus, & ſpeciebus, ex tali igitur continentia inferiorum in ente multiplicatur conceptus formalis eius. Contra eſt, quia falſum eſt, vt ex infrà dicendis apparebit, ens non præſcindere perfectè à ſuis inferioribus, quemadmodum cætera prædicata vniuerſalia; tum quia licet ſecundum eſſe implicitum ens eſſet multiplex obiectum, adhuc tamen ſecundum eſſe explicitum eſſet vnicum, ergo conceptus formalis entis vnicam explicitam rationem repræſentaret, in qua implicitè inferiora contineantur, atque ideò tantum vnicus erit; Tum quia ſi cōceptus formalis entis ex hoc ſolum multiplicatur, quia implicitè inferiora includit, adhuc ſequitur, quod audito nomine entis tot formales conceptus efformari deberent, quot ſunt inferiora entis, cum non ſit maior ratio, cur potius ad hæc inferiora multiplicari debeat, quam ad illa, cum æquè omnia ex hypotheſi includantur in ente. Quod ſi per hanc implicitam continentiam inferiorum in ente intelligatur, non imperfecta præciſio ab eis, ſed continentia potentialis, & confuſa, qua inferius contineri dicitur in ſuo ſuperiori, adhuc per hoc non tollitur vnitas formalis cōceptus entis, alioquin eadem ratione tolleretur in quibuſcunque prædicatis vniuerſalibus; & ratio eſt, quia ipſemet conceptus diſtinctus, & explicitus rationis ſuperioris, in qua inferiora conueniunt, eſt cognitio implicita, & confuſa illorum; ratione cuius confuſionis non diſtinguuntur, ſed potius coadunantur in vnum in illa communi ratione; Tum quia inferiora quando explicitè concipiuntur, & ſecundum proprias rationes, vtique diuerſo modo concipiuntur, ac quando ſolum implicitè concipiuntur, vt contenta in ſuo ſuperiori; ſed quando concipiuntur explicitè, pluribus conceptibus formalibus attinguntur, ergo quando concipiuntur, vt implicitè in ſuo ſuperiori contenta, vnico formali conceptu concipi debent.

5 Reſpondent Complut. loc. cit. ens non ſignificare aliquem vnum gradum ſeu rationem ab inferioribus præciſam, vt nos ſupponimus, ſed ſignificare immediatè ſua inferiora, vt ſunt proportionabiliter ſimilia, & ideò in intellectu non correſpondet enti aliquis conceptus formalis perfectus, & diſtinctus, ſimpliciterque vnus in repræſentando, ſed imperfectus, & confuſus, tantumque proportionabiliter vnus. Contra eſt, quia falſum eſt aſſumptum, vt ſequenti concluſione patebit, tum quia eſto concedamus ens analogum eſſe, non eſt tamen ex illis, quorum vnum duntaxat formam analogiæ intrinſecè participat, cætera verò ſolum extrinſecè, quia ens tam in Deo, quam in creatura, tam in ſubſtantia, quam in accidente intrinſecè reperitur: quare cum entia omnia in hoc conueniant, quod habent eſſe, & exiſtunt, conſurgit quædam vnitas, & conuenientia inter ipſa, ratione cuius coadunari poſſunt in vna vniuerſaliſſima ratione obiectiua, & per eam vnico conceptu formali vniuerſaliſſimo attingi in tali vniuerſitate.

Secundò, Probatur concluſio famoſa ratione Scoti loc. cit. quæ præſertim probat vnitatem conceptus formalis, vt notauit Aureol. loc. cit. ad 1. principale; Intellectus certus de

vno

vno conceptu, & dubius de duobus habet in ſe conceptum vnum formalem præciſum, & diſtinctum à conceptibus illorum duorum, aliàs de eodem eſſet certus, & dubius, vel de nullo eſſet certus; ſed intellectus poteſt eſſe certus, quod aliquid ſit ens, dubitaret autem an ſit Deus, vel creatura, ſubſtātia, vel accidens; ergo intellectus noſter habet in ſe conceptum vnum formalem entis præciſum; & diſtinctum à conceptibus particularium entium; maior nota eſt ex ipſis terminis, quia conceptus formalis certus ex vi modi repræſentandi diuerſus eſt à conceptu dubio, & certitudo, ac dubietas ſunt ſufficientes ad diuerſificandos conceptus realiter, ac eſſentialiter; ergo ſicut idem nequit eſſe obiectum certitudinis, & dubietatis, ita nec idem conceptus eſſe poterit certus, & dubius; Minor probatur, quia Philoſophi cognouerūt motorem primæ ſphæræ eſſe ens, dubitarunt autem an Deus eſſet, vel alia ſecunda Intelligentia; item cognouerunt lucem eſſe ens, ſed dubitarunt, an foret accidens, vel ſubſtantia.

6 Reſpondent quidam Thomiſtæ ens dictum de Deo, & creatura, ſubſtantia, & accidente non importare vnum conceptum, ſed duos, qui ob maximam propinquitatem, & ſimilitudinem videtur vnus conceptus. Hanc ſolutionem reijcit ipſe Doctor cit. 1. d. 3. q. 2. §. *ſecundò non aſſerendo*, quia deſtruit vnitatem cuiuſcumque conceptus vniuerſalis, nam ſi dicas hominem habere vnum conceptum ad Sortem, & Platonem, dicetur quod ſunt duo, ſed videntur vnus propter magnam ſimilitudinem; tum quia ſi ſunt duo conceptus vel intellectui obijciuntur vt diſparati, & tunc mirum quomodo videntur vnus; vel vt comparati ſecundum analogiam idest ſecundum ſimilitudinem & diſſimilitudinem, & ſic obijciuntur adhuc, vt aliqualiter diſtincti; ergo non videntur vt vnus; tum quia ſi ſunt duo conceptus, & intellectus videantur vnus, ſanè intellectus decipitur, quia rem concipit aliter, quam ſit.

Reſpondent alij, in tali caſu intellectum noſtrum non concipere determinatè Deum, vel creaturam, ſubſtantiam, vel accidens, ſed indeterminatè & confuſè aut accidens, aut ſubſtantiam, ita quod intellectus eſſet certus de toto illo diſiuncto, & ſigillatim dubitaret de ſingulis partibus eius. Contrà hoc eſt, quod quando intellectus eſt certus de vno nihil cogitans de duobus, de quibus indè ſit dubius, non poteſt ratio illius, de quo eſt certus, eſſe diſiunctum illud duorum, de quibus indè ſit dubius, quia tunc nihil cogitat de illis duobus; ſed intellectus noſter certificari poteſt, quod aliquid ſit ens, nihil tunc cogitando de Deo, & creatura, ſubſtantia, & accidente, de quibus poſteà ſit dubius; ergo dici nequit in caſu rationem entis eſſe illud diſiunctum; minor Probatur eiſdem exemplis allatis; quia Philoſophus videndo cœlum moueri certus eſt principium illius motus eſſe aliquod, quod eſt ens, & in rerum natura, poſteà verò vlterius rē veſtigando incidit in dubitationem, an hoc principium ſit Deus, vel aliqua creatura. Tum quia in tali caſu aliquid cogitat intellectus, de quo minimè dubitat, ſed hoc nequit eſſe Deus vel creatura, etiam diſiunctiuè ſumpta, quia ex eorum particularibus rationibus oritur dubietas, non certitudo, ergo hæc erit præciſè ratio ipſa entis ambobus communis, quæ talem certitudinem fundat. Tum quia, vt inquit Tromb. diſiunctio in caſu poſito non cadit ſupra conceptum entis certum, ſed ſuper conceptus dubios, dubitatur enim an cauſa efficiens motus primi Cœli ſit Deus, vel creatura; Denique concluſ. ſequenti conſtabit conceptum formalem entis non immediatè repræſentare diſiunctum illud; vide Trombet. loc. cit. pluribus reijcientem hunc dicendi modum, & Bargium 1. d. 3. q. 1. vbi ait hunc eſſe quoque communem Auerroiſtis & Doctorem ipſum 1. d. 8. q. 3. verſic. *tertio modo reſpondetur*, vbi hanc ſolutionem reijcit quia iſta certitudo præcedit omnem apprehenſionem quorumcumque diuidentium ipſum ens, ergo præcedit certitudinem de toto diſiuncto; probatur aſſumptum, quia non oportet in prima apprehenſione, qua ſcitur hoc eſſe ens, apprehendere à ſe vel ab alio per ſe, vel in alio, & ſic de alijs diſiunctis; id etiam efficaciter refellit Aureol. cit. 1. d. 2. q. 1. ar. 3.

Reſpondent alij Thomiſtæ ex Caiet. de ente, & eſſentia cap. 2. hanc rationem ad ſummum probare alietatem conceptus entis à conceptibus inferiorum, non autem vniuocationem. Hæc reſponſio admittit, quod intendimus, modò enim aliud concludere non intendimus, quam vnitatem conceptus entis, & alietatem eius a conceptibus inferiorum, & quidem etiam Doctor ipſe loc. cit. hanc rationem inducit ad probandam directè, & primariò vnitatem conceptus entis, non verò vniuocationem, niſi conſequenter, quatenus conceptus qui habet ſic vnus eſt etiam vniuocus, vt nos quoque cum ipſo poſteà deducemus, quia inter æquiuocum, & vniuocum non datur conceptus analogus medius, ita innuit Doctor illis verbis *& ne fiat contentio de nomine vniuocationis, conceptum vniuocum dico, qui ita eſt vnus, quod eius vnitas ſufficit ad contradictionem affirmando, & negando ipſum de eodem*, ecce quod per eam rationem directè, & primariò probare intendit vnitatem conceptus entis. Reſpondent alij non inferri ex hoc alietatem ſimpliciter conceptus entis, ſed tantùm ſecundum quid penes maiorem, & minorem expreſſionem. Sed hoc improbabitur infrà, cum applicatur hæc ſolutio argumēto huic facto pro conceptu obiectiuo ſub n. 19.

7 Reſpondent tandem alij negando maiorem, illam infirmando diuerſis inſtantijs, nam ſi tres ſint in cubiculo obſcuro, quorum vnus me percutiat ibi exiſtentem, vocati omnes nomine Sortis, ſum certus in tali caſu, quod Sortes me percuſſit, & dubito an hic, vel ille, & tamen nomen Sortis non importat vnum conceptum communem illis; Item ſint duo canes in ſacco terreſtris, & marinus, vno illorum mouente ſaccum, ſum certus quod canis mouet ſaccum, & dubito quinam illorum, & tamen canis non dicit vnitatem conceptus ad illos. Item ſum certus aliquid, v. g. vniuerſale eſſe ens, dubito an reale, vel rationis, & tamen non datur conceptus vnus ad iſta. Rurſus ſum certus aliquod eſſe animal, an bigo tamen num rationale, vel irrationale, & tamen animal de illis differentijs non dicitur vniuocè. Demum ſum certus quod ens dicit aliquem conceptum, & dubito an vniuocum, æquiuocum vel analogum, & tamen non datur conceptus, qui alter iſtorum non ſit. Has, & alias conſimiles inſtantias afferūt Aduerſarij, vt labefactent maximam illam Scoticam, *Intellectus certus de vno conceptu, & dubius de diuerſis &c.* quas varijs modis Scotiſtæ euadere conantur, vt Scoticum argumentum in ſuo maneat robore, quæ quidem euaſiones, vt verum fatear, vt plurimum ſunt inutiles, quia ſi benè examinentur, vel petunt principium, vel etiam afferri poſſunt ad eludendum ipſum Scoti argumentum. Faber cit. theor. 95. inquit in allatis exemplis non afferri aliquem conceptū vnius rei, de quo intellectus ſit certus, & alius de quibus ſit dubius ſed ſolū affertur effectus, qui prouenit ab altera illarū cauſarum, ſed ignoratur à qua proueniat, nam exiſtens in cubiculo ſentio percuſſionis effectum, ſed ignoro determinatam cauſam percuſſionis, an fuerit, ſcilicet hic, vel ille Sortes; idē euenit in alia inſtantia de canibus in ſacco, video enim motum canis, ſed ignoro, cuius canis, vel cauſæ ſit effectus; ex quo conſtat in his, & ſimilibus inſtantijs non dari vnum conceptum notum, & alios ignotos, ſed effectum notum, & cauſam ignotam. Sed ſanè tota hæc ſolutio, ſi quid valet, ipſiſſimo Scoti argumēto poterit applicari dicendo in exemplo de motu primæ ſphæræ allato ab ipſo non dari conceptum vnum notum, & alios ignotos, ſed effectum notum, & determinatam cauſam ignotam. Philoſophi namque videbant primum mobile moueri, ita quod effectus motus erat eis notiſſimus, ſed ignorabant cauſam determinatam eius, & dubitabant an eſſet Deus, vel creatura; atque ita Scoticum argumentum iuxta hanc ſolutionem nihil concluderet.

8 Communior euaſio Scotiſtarum eſt illa, quam afferunt Canonic. & Tromb. quod nempe in præfatis caſibus ſumus certi de ſola voce, non de aliquo communi conceptu, vt conſtat in inſtantia de Cane, & Sorte, quia ab indiuiduis non poteſt abſtrahi conceptus communis inferior conceptu ſpeciei ſpecialiſſimæ, & ſic pariter occurrunt ad alias inſtantias; at in propoſito de ente certi ſumus de aliquo vno conceptu, & non de voce tantum. Sed certè hæc eſt apertiſſima principij petitio, hoc enim eſt, quod diſputatur, vndè ſic reſpondēdo in argumento ſupponeretur id, ad cuius probationem ipſum inducitur, & quidem ea licentia, qua dicit Scotiſta in his caſibus de voce ſolùm nos eſſe certos, eadem prorſus licebit quoque Thomiſtæ dicere ad argumentum Scoti de ente factum, quod ſimus certi de ſola voce, & non de aliquo conceptu, & in hoc mordicus perſiſtet, quouſque Scotiſta alio argumento oſtendat certitudinem quoque de conceptu. Tum quia præter conceptum ſpecificum poteſt etiam à ſingularibus conceptus indiuidui abſtrahi ex dictis diſp. 5. Log. q. 2. art. 4. vnde Cauel. quæſt. 21. de Anima, ait in illo primo caſu nos eſſe certos de conceptu indiuidui. Sed neque id ſufficit, quia tunc nedum ſum certus, quod aliquod indiuiduum me percuſſit, ſed etiam quod eſt aliquis Sortes. Ob id alter conatur Bargius euadere 1. d. 3. q. 1. quam ſolutionem etiam innuit Tromb. cit. quod in caſu de canibus ſacco incluſis ſum certus de conceptu animalis, & non de conceptu canis, quia

nullus

Digitized by Google

nullus eſt, nec alius conceptus poteſt abſtrahi ab illis duobus immediatus, niſi conceptus animalis;& ſic pariter ait ad inſtantiam de tribus hominibus in cubiculo incluſis appellaris nomine Sortis, quod in tali caſu non ſum certus, niſi de conceptu hominis eadem de cauſa, quia nullus conceptus communis inferior abſtrahibilis eſt ab illis; quam etiam ſolutionem amplectitur Sarius in ſua Caraſt. diſp. 10. q. 6. art. 3. quo loci integrum quæſitum conficit de recta illius maximæ Scoticæ intelligẽtia. Sed neque id ſatisfacit, quia in caſu de canibus non tantum certus ſum de cõceptu animalis, ſed de aliquo etiam magis particulari illis duobus tantum cõmuni, quo etiã modo impugnatur ſolutio data ad alium caſum de tribus hominibus in cubiculo incluſis. Præuidit hanc inſtantiam Bargius, & ideò reſpondet, quod ille eſt conceptus animalis communis præcisè illis duobus per multa accidentia, quæ accidẽtia faciunt, vt ille cõceptus cõmunis animalis ſit tãtum cõmunis illis duobus. At certè nõ video quænã ſint hæc multa accidentia, quæ conceptum communem animalis approprient duobus illis canibus, non enim aliud accidens apparet eorum in ſacco latentium, quam motus, ſed hic eſt accidens cuicunque animali commune, ergo nequit appropriare conceptum illum duobus duntaxat canibus in ſacco latentibus; deindè conceptus communis eſſentialis non contrahitur ad inferiora per accidentia communia, ſed per proprias differentias.

9 Itaque pro recta Scoticæ propoſitionis intelligentia eſt aduertendum in ea non fieri ſermonem de conceptu obiectiuo, ſed de formali, ſic enim ſe habet, *omnis intellectus certus de vno conceptu, & dubius de diuerſis, habet conceptum de quo eſt certus, alium à conceptibus, de quibus eſt dubius*, vbi conſtat ſermonem eſſe de formali conceptu, quia certitudo, & dubietas ſunt affectiones præſertim conceptus formalis non obiectiui; benè verum eſt ex vnitate conceptus formalis optimè deduci vnitatem obiectiui, quia vt conſtabit ex cõcluſione ſequenti vnitas conceptus formalis attenditur penes vnitatem obiectiui, & ideo ibidem Doctor ex vnitate conceptus formalis in ente optimè deducit vnitatem obiectiui; cum ergo propoſitio illa de conceptu formali intelligi debeat, ſanè nullo pacto negari poteſt, quia vt ait Doctor, ſubiectum includit prædicatum, nam ſi intellectus eſt certus de vno cõceptu, hoc eſt, ſi habet in ſe vnũ conceptum formalem certum, & dubius de diuerſis, id eſt habet alios conceptus formales dubios, ſanè conceptus ille diuerſus erit ab illis, quia implicat eundem conceptum eſſe ſimul certum, & dubium. Nec illæ inſtantiæ valent propoſitionem adeò euidentem labefactare, tum quia illæ procedunt, ac ſi propoſitio intelligeretur de conceptu obiectiuo, tum quia in illis caſibus nunquam certi ſumus de conceptu formali vltimato, quo ſcilicet cognoſcimus res ſignificatas per voces, ſed ad ſummum de non vltimato, quo nimirum percipimus ipſas voces; quod de ente reali dici non poteſt, quia omnes ferè admittunt in ipſo vnitatem conceptus formalis vltimati, & hãc vult aſtruere Doctor per illud argumentum, vt hinc poſteà deduceret vnitatem quoque conceptus obiectiui. Vltimæ tamen duæ inſtantiæ nihil prorſus concludunt contra propoſitionem allatam, quia ſi rationale, & irrationale ſumantur materialiter, ſcilicet pro ſpeciebus conſtitutis per illas differentias, animal eſt prædicatum eis vniuocum, & vniuocè dictum; ſi verò ſumuntur formaliter, ſcilicet pro ipſis differentijs contrahentibus, quamuis de eis vniuocè non dicatur, adhuc tamen eſt vniuocum prædicatum, vt notat Bargius loc. cit. & demum vltima inſtantia non procedit, quia vt inquit Aureolus loc. cit. ad 1. prin. vbi hanc propoſitionem Scoticam defendit, & nos etiam docuimus diſput. 2. Log. q. 4. art. 1. §. *Tertio dubitatur*, conceptus non dicitur propriè æquiuocus, ſed vox, poteſt ergo haberi conceptus de voce, & tamen ignorabitur, quomodo ſe habeat ad ſua ſignificata, non ſic autem eſt de ente, quia non eſt hic quæſtio de voce, ſed de conceptu communiſſimo, & confuſo, qui habetur de omnibus omni voce circumſcripta.

Tertiò probatur Concluſio ex virtute præciſiua, qua intellectus noſter poteſt res in plures reſoluere conceptus vſque ad ſupremum determinabilem, & vltimum determinatiuum, vt ſæpè monet Doctor loc. cit. Cum enim videamus res inter ſe conuenire, & differre; poteſt intellectus attingere in rebus vtramque formalitatem, qua nimirum conueniunt, & qua differunt, & vnam ab alia ſeparare, & ſicut poteſt ſic præſcindendo procedere vſque ad vltimam differentiam, quia omnis differentia differentium reduci debet ad aliqua primo diuerſa, ita etiam procedere poteſt vſque ad ſupremum conceptum determinabilem, qui ſit omnibus communis, nec poſſit in vlteriores conceptus reſolui, ne detur proceſſus in infinitum, vt diſcurrit Doctor 1. d. 3. q. 3. G. vbi ait, quod omnis reſolutio entium compoſitorum ſtat vltimò ad ſimpliciter ſimplicia: hic autem vltimus conceptus determinabilis, in quo omnia conueniunt, eſt ipſe conceptus entis, vt potè qui nullam includit diuerſitatem, quia ſi duas includeret rationes, poſſet rurſus intellectus virtute ſua præciſiua diſtinguere in eo rationem conuenientiæ, & differentiæ, & ſic non eſſet vltimus conceptus, & ſupremus, in quo res omnes reſolui poſſunt, vt ſupponebatur, ergo tam iuxtà præſcindentes obiectiuè, quam iuxtà præſcindentes ſolùm formaliter, ens, vt ſic habet ſuum proprium conceptum formalem diſtinctum à conceptibus formalibus ſuorum inferiorum.

Quartò tandem probatur ex natura ipſius conceptus formalis entis, vt ſic, nam totum eſſe conceptus formalis conſiſtit in eſſe repræſentatiuo, quia eſt eſſentialiter repræſentatio obiecti, & ipſius naturalis imago, atque ideò ex diuerſitate obiecti repræſentabilis deducitur ſufficienter diuerſitas conceptus repræſentatiui; at ſic eſt, quod ens vniuerſaliſſimè ſumptum habet aliud eſſe repræſentabile à ſubſtantia, & accidente, & alio quolibet inferiori, ergo conceptus quoque formalis eius habebit aliud eſſe repræſentatiuum; Maior conſtat ex ipſa notione conceptus formalis; Probatur minor, quia in ente vniuerſaliſſimè ſumpto repræſentantur Deus, & creatura, ſubſtantia, & accidens confuſè, & indiſtinctè prout inuicem conueniunt, ſed per proprias rationes repræſentantur diſtinctè, & prout ab inuicem differunt, ergo habent diuerſum eſſe repræſentabile.

10 Dicendum ſecundò conceptui formali entis in mente noſtra correſpondere vnum conceptum obiectiuum à conceptibus inferiorum præciſum, & diſtinctum. Ita Doctor loc. cit. in 1. ſent. & q. 21. de Anima, cum ſuis, & ſequitur ferè vniuerſa Neotericorum turba, Suarez diſp. 2. Met. ſect. 2. Blanc. diſp. 6. Log. ſect. 2. Auerſa in ſua Philoſoph. q. 3. ſec. 7. Albertin. tom. 2. coroll. princ. 1. Philoſoph. diſp. 1. q. 4. Paſqualig. tom. 1. Met. diſp. 34. ſec. 2. Hurtad. diſp. 2. Met. ſec. 3. Arriag. diſp. 11. log. ſec. 1. ſubſec. 1. & 2. Ouiied. controuerſ. 1. Met. punc. 5. immo & aliqui ex Thomiſtis apud Suarez cit. Capreol. Iauell. & Soto, ſequitur ex præcedenti concluſione, & probatur quia vt notauimus diſp. 2. Log. q. 4. art. 2. Vnitati cõceptus formalis neceſſariò reſpondere debet vnitas obiectiui, ſi ergo vt probatum eſt, habet ens in mente noſtra vnum conceptum formalem à conceptibus proprijs inferiorum diſtinctum, pariter habebit obiectiuum; Probatur aſſumptum, quia conceptus formalis eſt ipſa intellectio, ſeu actus intelligendi, at implicat intellectionem, vt ſic non eſſe alicuius rei intellectæ, quia cũ actus intellectus habeat ex ſui natura tranſire ſuper aliquod obiectum, vt in terminum; neceſſario dicendum eſt, quod cuilibet actui intellectus, ſeu conceptui formali ratio aliqua obiectiua vna debet correſpondere.

Reſpondent Thomiſtæ, & Nominales ad hoc ſufficere, quod conceptui formali correſpondeat vna ratio obiectiua, vel plures immediatè, & aiunt in propoſito conceptui formali entis correſpondere entia omnia immediatè indeterminatè, & confuſè. Contra hoc eſt, quia vt probauimus diſp. 6. de Anim. q. 9. n. 262. conceptus formalis nequit eſſe plurium, vt plurium, ſed debet eſſe vel vnius conceptus obiectiui, vel plurium, vt habent rationem vnius, nam cum intellectus noſter finitus ſit, ac eius intellectio finita, non poteſt plura ſimul, vt plura ſunt, intelligere, vnde actus eius, ſeu conceptus formalis, qui idem eſt, debet eſſe vnius vel plurium, vt habent rationem vnius, vt docet Ariſt. 4. Met. quo loc. ait, qui vnum non intelligit, nihil intelligere; vide hoc fuſè probatum loc. cit. Tũ quia, vt diximus, de quacumque natura communi diſp. 4. Log. q. 1. ar. 1. cognitio vniuerſalis non immediatè terminatur ad omnia ſingularia contenta ſub eo, quia obiectum quod per talẽ cognitionẽ vniuerſalem, & confuſam, attingitur, eſt indifferens, vt de hoc, & illo inferiori enuncietur, ergo immediatum obiectum talis actus erit quidpiam commune, & indifferens ad omnia inferiora illius vniuerſalis, quæ omnia attinguntur, vt vnũ in illo vniuerſali; vide loc. cit. vbi excludimus reſpõſiones Hurt. & Arriag. qui in hoc cũ Nominalibus cõueniũt, quod poſſint dari præciſiones formales ſine obiectiuis. Tũ quia ſi conceptus formalis eſt vnus, & ad omnia inferiora indifferẽs, vtique opus eſt, vt vnã, eandemque rationẽ importet in ſingulis inferioribus, nã ſi nõ vnam in omnibus repræſentaret, eſſet vnus dũtaxat in eſſendo, non in repræſentando, nec omnibus, & ſingulis indifferenter applicari

poſ-

Digitized by Google

poſſet. Tum quia conceptus formalis ab obiecto ſpecificatur 2. de Anim. illique omnino commenſuratur in repræſentando, quia totum ſuum eſſe repræſentatiuum habet in ordine ad obiectum repræſentabile, ergo nullatenus fieri poteſt, vt repræſentatio terminatiuè accepta ſit vna, & non ſit vnus conceptus obiectiuus ei correſpondens.

11 Reſpondent Nominales conceptum obiectiuum vtique debere eſſe vnum, non aliqua vnitate intrinſeca obiectiua, quā in ſe habeat, ſed extrinſeca deſumpta ab vnitate cōceptus formalis, quo attingitur, vnde dicunt omnia, & ſingula inferiora ſimul ſumpta eſſe adæquatum obiectum cognitionis vniuerſalis, quæ quidem cognitio cum ſit vna, & confuſa, ſuā participat vnitatem quodammodo omnibus illis, quatenus in illa cognitione omnia confunduntur in vnum, nec poſſunt per illam cognitionem confuſam, & vniuerſalem inferiora illa abinuicem diſcerni. Contrà eſt, quia cōceptus formalis nō ſolùm eſt vnus in eſſendo, ſed etiam in repræſentando, ſed dicitur ſic vnus eo præcisè quia repræſentat vnū obiectum, ergo tantum abeſt, quod conceptus formalis det vnitatem conceptui obiectiuo, quod potius ab eo recipiat; Maior patet prob. min. nā quando intellectus conceptum formalem efformat, ſupponit in aliquo priori obiectum, à quo deſumit ſuum eſſe repræſentatiuum, vt potè qui eſt eius naturalis imago. Tum quia obiectum præſupponitur ad actum circa illud verſantem ex 2. de Anim. ergo & vnitas obiecti præſupponitur vnitati actus, non è contra. Tum quia præſertim in propoſito ens reale, de quo loquimur, eſt primum, & adæquatum obiectum intellectus ex dictis in lib. de Anim. ergo non ſumit ſuā vnitatem ab actibus eius; Prob. conſeq. quia ſicut nullus actus potentiæ cuiuſcunque conſtituit obiectū ſuum primū, ita nec facit vnitatem eius. Tum tandem quia peto à Nominalibus præciſiones obiectiuas negantibus, quid dicat illa cōfuſio, qua entia confunduntur in vnum in conceptu entis, & in quo fundetur; ſanè fundari nequit in rationibus inferioribus vt ſic, quia iſtæ ſunt ſeparatiuæ entium, & diſtinctiuæ nō confuſiuæ, ergo fundabitur in aliqua ratione communi eadē in omnibus. Dices fundari hanc confuſionem in conueniētia, quam habent entia inter ſe. Contrà quia ex 5. Met. 20. ſimilitudo, & conuenientia, fundantur ſuper vnum, ſicut diuerſitas ſuper multa, ergo confunduntur entia in vnum ex vi alicuius formalitatis, quam vnumquodque ens participat, & & propterquam entia omnia in vnum conueniunt, non enim confundi poſſunt entia ſecundum illas rationes, quibus abinuicem diſtinguuntur, confuſio namque diſtinctioni opponitur; fatendum igitur eſt, quod ſingula entia confundantur ex vi alicuius rationis, quæ non ſit ſeparatiua, & diſtinctiua illorum, & conſequenter, quæ ſit eadem in omnibus; & hæc erit vnitas conceptus obiectiui correſpondens vnitati conceptus formalis.

Reſpondent quidam Thomiſtæ conceptum obiectiuum entis importare immediatè omnia & ſingula ſua inferiora, non tamen ſolutè, ſed copulatiuè ſumpta, nempe Deum, & creaturam, ſubſtantiam, & accidens, & ob hanc copulationē conceptum obiectiuum entis eſſe vnum. Contrà hoc eſt, quia ratio entis, vt ſic, ex oppoſitis rationibus conſtitui nequit, ſed Deus, & creatura, ſubſtantia, & accidens, vt ſic, conſtituuntur per oppoſitas rationes, ergo illa immediatè importare nequit etiamſi copulatiuè ſumantur. Tum quia vel includeret illa ſecundum quod entia, & ſic non includeret ſecūdum proprias rationes, vel ſecundū quod talia entia, & ſic includeret rationes oppoſitas. Tum quia hoc admiſſo nulla Propoſitio, in qua ens diceretur de aliquo, eſſet vera, redderet enim ſenſum, hoc eſſe ſubſtantiam, & accidens, eſſe Deum, & creaturam. Tum quia hoc etiam admiſſo nemo poſſet eſſe certus aliquid eſſe ens, dubitare verò an ſit ſubſtantia, vel accidēs, quia quodlibet eo ipſo, quo eſt ens, eſſet etiam ſimul, & ſemel ſubſtantia, & accidens. Tum quia ſi ens immediatè ſupponit pro Deo, & creatura copulatiuè ſumptis non benè diuideretur in ens finitum, & infinitum, vt ſuperius in ſua inferiora, cum omne vniuerſale ſuperius ſit aliquis conceptus vnus à ſuis inferioribus diſtinctus.

12 Reſpondent, quod quando ens prædicatur de ſubſtantia, & accidente, Deo, & creatura, non eſt vna ſola ratio quæ prædicatur, ſed diuerſæ; nam de ſubſtantia prædicatur conceptus ſubſtantiæ, & de accidente ratio accidentis, vndè cum dicitur, accidens eſt ens, idem eſt ac ſi dicatur, illud eſſe, quod eſt accidens, eſt ens, & cum dicitur ſubſtantiam eſſe ens, eſt idem quod dicere, illud eſſe, quod eſt ſubſtantia, eſt ens. Contrà, quia tunc ens non diceret rationes Dei, & creaturæ, ſubſtantiæ, & accidentis copulatiuè ſumptas, ſed ſolutas, quarum vnaquæque ſigillatim ſumpta prædicaret, hæc quidē de ſubſtantia, illa verò de accidente. Tum quia tunc illa propoſitio, Deus eſt ens, ſubſtantia eſt ens, foret identica, & æqualis de æquali, non autem ſuperioris de inferiori, vt re vera eſt. Tum quia vox entis non eſt impoſita ad ſignificandas rationes proprias ſubſtantiæ, & accidentis, ſed tantum rationem generalem entis, in qua conueniunt, ergo quando dicimus, ſubſtantia eſt ens, &c. ſenſus non eſt, ſubſtantia eſt illud eſſe, quod eſt ſubſtantia, & accidens eſt illud eſſe, quod eſt accidens, quia eſt aliquod commune, & indeterminatum ad vtrumque.

Reſpondent alij Thomiſtæ ex Herueo, & Soncinate conceptum obiectiuum entis importare immediatè hoc diſiunctū ſubſtantiam vel accidens, Deum vel creaturam, & ſic inquiūt ens importare inferiora diſiunctiuè ſumpta. Contra, quia aduerſus hunc dicendi modum redeunt omnes ferè difficultates contra præcedentē allatæ, ſi parū immutētur; Tū quia hìc valent impugnationes ſuperius factæ pro vnitate conceptus formalis entis contra eādem reſponſionem; Tū quia ſic dicendo præcluditur omnis via probandi vnitatem rationis genericæ, nam pari ratione dicetur, quod cum cōcipitur ſubſtantia, non concipitur aliqua vna ratio communis, ſed corpus, vel ſpiritus; cum concipitur quantitas, non concipitur aliqua vna ratio communis, ſed linea, vel ſuperficies, vel corpus; Tū tandem quia cum concipimus hoc diſiunctū, ſubſtantiā, vel accidens, tunc habemus tres conceptus, vnū adæquatum illius diſiunctionis ſufficientis, & alios duos inadæquatos ſubſtātiæ ſcilicet & accidentis; & quod hoc aſſumptum ſit verum ex eo conſtat, quod poſſumus certificari de illa diſiunctione, quod ſit vera, vel ſufficiens, abſque eo quod ſimus certi de altero extremorū; ſi igitur conceptui formali entis obiectiuè correſpōdet hoc diſiunctum, ſubſtantia, vel accidens, vel illi reſpondet ratio diſiunctionis, vt ſic, aut rationes extremorū diſiunctionis ſic ſimpliciter, & ſolutæ, aut eædem rationes ſub diſiunctione, nam aliud fingi non poteſt; ſed nullum horū rectè dicitur; non primū, quia tunc nulla propoſitio, in qua ens de aliquo enunciatur, eſſet vera, quia neque ſubſtantia, nec accidēs eſt illa diſiunctio ſubſtantiæ, vel accidentis; non ſecundum, vt ſupra probatum eſt, nec tandē tertium, quia tūc ſenſus huius propoſitionis, ſubſtantia eſt ens, foret hic, ſubſtantia eſt ſubſtantia vel accidens; & ſenſus huius homo eſt ens, eſſet iſte, homo eſt ſubſtantia, vel accidens ſub diſiunctione, quas eſſe falſas ſatis de ſe conſtat, quia ſubſtantia eſt determinatè ſubſtantia, non verò ſubſtantia, vel accidens; & homo non includit vtramque illam rationem ſubſtantiæ, & accidentis, etiam vt ſub diſiunctione concipiuntur.

13 Reſpondent proindè alij, quibus Baſſolius noſter conſentire videtur 1. d. 8. q. 1. §. *propter iſtas inſtantias*, ens eſſe analogum ad ſua inferiora, & ſignificare illa omnia immediatè, non tamē omninò confuſè, & promiſcuè, ſed ordine quodam rationis, vel naturæ, ſicut & inter ſe entia ordinem habent, primò Deum, ſecundò creaturam, primò ſubſtātiam ſecundò accidens, itaquod in adæquato obiecto cōceptus formalis entis non includuntur inferiora entis immediatè ſecūdum proprias rationes, neque omnes ſub aliqua vna ratione communi, ſed vna tātum determinatè, & expreſsè nempe primi analogati Dei, vel ſubſtantiæ, aliæ verò indeterminatè, & implicitè. Sed contra hunc dicendi modum rurſus redeunt ex integro difficultates factæ paulo ſuprà n. 4. pro vnitate conceptus formalis contra eandem ſolutionem; Tum quia, vt mox dicemus, conceptus obiectiuus entis eſt omninò indeterminatus, & indifferens a ſuis inferioribus æquè præſcindēs, non enim dicit habere talem, vel talē eſſendi modū, ſed habere eſse, vt ſic ſimpliciter, & abſolutè ſumptū, ergo ex ſua impoſitione non magis explicitè dicit ſubſtantiam, quam accidēs; Tum quia ſubſtantia, cum dicat aliquid per ſe ſubſiſtens, non ſolùm dicit habere eſſe, ſeu eſſentiam, ſed etiam tali modo illud habere, quod non exprimitur per nomen entis, quod abſolutè dicit eſſe præſcindendo à modò eſſendi.

Aureolus, vt refert Canon. cit. 1. d. 2. part. 1. art. 2. vt has omnes euitaret anguſtias, inquit enti nullum prorſus correſpondere obiectiuum conceptum, nullam vnam communem rationem correſpondere vel particularē, neque immediatè plures, ſed putat conceptū entis eſſe vnū vnitate quadā confuſionis, & omnimodæ indeterminationis actualiter denudatū ab omni ratione vna, vel pluribus, propria vel cōmuni, qui proindè conceptus dum applicatur ad proprias entiū rationes coincidit in illas nullo addito illi, quia qualibet propria ratio eſt iſte conceptus, & nihil addit. Contra hanc Aureoli opinionē, vel potius figmentū (quāuis dicat Meuriſſe cit. eſse probabi-

iorem omnibus modis hactenus recitatis ad negādum conceptum obiectiuum entis) pluribus agit Canonic. & Rubion. 1. d. 3. q. 3. Sed breuiter ex dictis euidenter reijcitur, quia vt diximus, implicat actum intellectus, ſeu conceptum formalem mentis non terminari ſuper aliquam rationem obiectiuam communem, vel particularem, vnam, vel ſaltum plures, quia actus intellectus ea ratione, quia vitalis eſt, in aliud ferri debet, vt in obiectum. Tum 2. quia implicat intellectum eſſe intelligentem, & nihil intelligere, & in nullum prorſus obiectum tendere, ita autem ſe haberet conceptus formalis entis, ſi eſſet omni prorſus obiectiua ratione denudatus, ac deſtitutus. Tum quia conceptus intellectus non poteſt ferri, niſi ſuper aliquod conceptibile, ergo implicat conceptus formalis in mente, qui non ſit alicuius conceptibilis, Conſeq. patet, quia ratio conceptibilis, conceptibile, & obiectiuus conceptus idem ſunt; Probatur aſſumptum, quia implicat aſpectum non terminari ad aliquid, ſed conceptus formalis eſt aſpectus intellectus, ergo &c. Tum quia, quod nullam habet rationem intelligibilem nec in ſe, nec in intellectu, nec eſt ens, nec intelligibile, ergo ſi ens, vt ens nullam habet rationē intelligibilem, ſeu obiectiuā, quod idem eſt, ipſum non erit intelligibile. Tum quia ſi ens, vt ens, nullam habet rationem intelligibilem, quo pacto ſtatuit poteſt obiectū in Metaphyſica de cuius ratione eſt habere propriam ſcibilitatem? quomodo poſit poteſt obiectum intellectus. Tū quia quādo intellectus certificatur, quod ſuus conceptus eſt verus, opus eſt conceptui illi aliquam rationē obiectiuam correſpondere, quia veritas in cognitione pendet ex conformitate ad rem, vel rationem ſignificatam; ſed intellectus certificari poteſt, conceptum ſuum, quo intelligit quātitatem v. g. eſſe ens, eſſe verum, ergo illi conceptui aliqua ratio correſpondere debet. Tū quia experimur, quod concipiendo ens concipimus rationem quandam communem, in qua entia omnia conueniūt, & confunduntur, ſicut cum concipimus animal, in quo conueniūt ſuæ ſpecies, ergo cōceptui formali entis ratio obiectiua correſpōdere debet. Tū quia nequit intellectus plura capere obiectiue, & modo confuſo, niſi innitatur alicui certo, & diſtincto, in quo illa plura conueniant, & confundantur, vt v. g. ideò poteſt intellectus omnes ſpecies animalis implicitè concipere, quia innititur conceptui certo, & diſtincto ſenſibilitatis, qua ablata nullo modo poteſt figi intellectus implicitè ſuper ſpecies animalis, ſed intellectus in conceptu entis omnia implicite comprehendit, ergo neceſſe eſt, quod ea implicando innitatur alicui conceptui obiectiuo certo, & diſtincto.

14 Sed Aureol. cit. art. 5. vt has, & ſimiles inſtantias excludat, & veritatem ſuæ imaginationis oſtendat, notat quod cōceptus implicitus, & confuſus aliquando eſt ſic confuſus, vt relinquatur in eo aliquid vltimatè diſtinctū formaliter, & ratione, & talis eſt conceptus ſpecificus, vt puta hominis, qui licet omnes homines implicitè comprehendat, in eo tamen relinquitur humanitas vltimatè diſtincta, vnde habet vnitatem omnimodā formalem, & rationis, quia diſtingui non poteſt per plures rationes; Aliquandò verò conceptus ſic confuſus eſt, vt relinquatur in eo aliquid medio modo diſtinctum, & talis eſt conceptus generum omnium vſque ad generaliſſima incluſiuè, ſic enim ſuas ſpecies implicitè cōprehendunt, vt ſemper relinquatur aliqua propria ratio generis diſtincta quidem, & explicita, nihilominus tamen amplius diſtinguitur per differentias ſpecierum; Aliquando tandem conceptus ſic confuſus eſt, vt nō relinquatur in eo aliquid vltimatè diſtinctum, vt in ſpeciebus, nec medio modo diſtinctum, vt in generibus, & talis eſt conceptus importatus per ens, & aliquid, qui ſic omnia implicitè comprehendit, vt nullum conceptibile includat explicitè, & diſtinctè; nullamque rationē nec propriā, nec communem; ſi enim explicitè diceret aliquam rationē cōceptibilem, iſta non eſſet eadem cum qualibet implicita, nam contradicit, quod aliqua ratio ſit ſimul explicita, & implicita, ergo rationes propriæ eſſent extrà rationem entis, & per conſequens eſſent nihil; & adhuc iſta ratio explicita eſſet quædam ſpecialis ratio contra rationes omnium entium diuiſa, & pro conſequens non eſſet ratio entis ſimpliciter, ſed cuiuſdā entis, eſſet nāque quædā ratio partialis. Ex hac doctrina nititur ſoluere Aureol. inſtantias factas, & falſum eſſe ait, quod oporteat aſpectum intellectus ſemper terminari ad aliquam rationem propriam, vel communem, imò terminari poteſt ad aliquid merè indeterminatū, & cōfuſum denudatum ab omni diſtinctione, & per conſequens ratione, & illud confuſum non erit vnum vnitate rationis conceptibilis, ſed vnitate vnius modi concipiendi infinita conceptibilia implicitè, & confuſè; & rurſum ait falſum eſſe intellectū non poſſe plura confuſè concipere, niſi aliquam rationem communem concipiat, in qua confundantur, concipiens, enim ſignificatū huius termini *omnis* comprehendit omnia, quæ ſunt, & omnes rationes implicitè, & confuſè, nec figitur ſuper aliquid ſpeciale; & cum hoc experiamur in ſenſu, non debet intellectui denegari, experimur autem in occurſu alicuius ſuperficiei, in qua colores ſunt plurimi, & variæ cælaturæ, nos intueri omnia in cōfuſo, & nullū colorē, aut cælaturā diſtinguere.

Hoc tamen Aureoli fundamentum nullum eſt, quamuis enim prima, & ſecunda confuſio conceptus benè aſſignetur, vltima tamen cōfuſio, quam ait eſſe propriā conceptus entis, eſt adeò confuſa, vt à nemine capi poſſit, nam vel conceptus formalis entis, quē ipſe admittit, aliquid exprimit, & declarat, vel nō; ſi nō ſecundum, quia dari nequit intellectio, & cōceptus ſine intelligibili, & conceptibili, ad quod terminetur; ſi primū tunc petendum eſt, quid per conceptum formalem entis intellectui explicetur, & manifeſtetur, vel enim ſunt rationes particularium entium, quod nec ipſe concedit, vel gradus vniuerſaliſſimus eſſendi, in quo omnia confunduntur, qui eo ipſo, quod clarè, & diſtinctè attingitur, confuſè attingi dicuntur omnia particularia entia ſub eo contenta, & hac eſt confuſio propria conceptus entis, conſtat autem hanc confuſionem non eſſe talem, vt conceptus entis ſic confuſus ſpoliatus maneat omni ratione tam propria, quam communi; Tū quia non per hoc neceſſariò diſtinguitur confuſio conceptus entis à confuſione conceptus generici, & ſpecifici, ſed per confuſionem in ratione magis, vel minus communi, ſi enim ratio in qua plura conueniunt, eſt adeò determinata, vt non ſit cōtrahibilis per differentias alterius rationis, fundatur in ea cōfuſio conceptus ſpecifici; ſi verò adeo communis eſt, vt poſſit contrahi per differentias alterius rationis, fūdatur in ea cōfuſio conceptus generici; ſi tandem ſit ratio trāſcēndens, & cōmunis omnibus, tam in prædicamento, quā extra exiſtentibus, fundatur in ea confuſio conceptus tranſcendentis, & talis eſt confuſio conceptus entis. Tum quia ex hoc, quod aliqua plura concipiantur adinuicē valdè remotè conuenire, & valdè tenuē habere inter ſe ſimilitudinem, non ſtatim inferre licet talem conceptū denudatū eſſe ab omni ratione tā propria, quam communi, ſed ſolum quod inter omnes conceptus illis pluribus cōmunes iſte minimam habeat vnitatē. Hinc etiā facilè refelluntur ſolutiones ab eodem allatæ ad argumenta facta, cum falſo innitantur fundamento quod poſſit dari conceptus formalis tertio illo modo confuſus, neque alicui rationi conceptibili innixus, quique ſolum confuſionem accipiat ex parte modi concipiēdi, non ex parte rei cōceptæ; & cū hoc nititur probare ex conceptione illius termini *omnia*, quæ aliam confuſionem non habet, niſi hanc; negatur hoc pariter, quia explicari nequit, quid ſit cōfuſio illa, in qua omnia coadunari dicantur, niſi aſſignetur ex vi alicuius rationis communis, quæ ſit vna, & eadē in omnibus; non enim confundi poſſunt entia inter ſe ſecundū illas rationes, quibus abinuicē ſecernuntur, quia huiuſmodi rationes non ſunt vnitiuæ, & confuſiuæ, ſed ſeparatiuæ, & diſcretiuæ; ad experientiam autē quam adducit de viſione ſenſitiua conſtabit inferius n. 58. præterquam quod iam dictum eſt diſp. 6. de Anim. q. 9. in fine colores illos in tali caſu non vnica viſione videri, ſed pluribus, vel ſi id fit vnica viſione, hoc fit duntaxat colligendo ſub ratione vna obiectiua viſibilis, quod innuit Doctor q. 8. de Anim. in corpore quæſiti; Et ſi talis confuſio dari poteſt in aliquo conceptu, vt contendit Aureolus, ſanè tota illa doctrina applicari poterit nedum conceptui entis, ſed etiam generico, & ſpecifico, obſtinatè negādo, quod detur vna cōmunis ratio, in qua talis confuſio fundetur, quia ſemper negabitur ad confuſionē neceſſariam eſſe rationis conceptibilis vnitatem; Ratio tandem, qua probat talem cōfuſionem in cōceptu entis, nulla eſt, vt conſtabit infrà n. 24. ratio enim explicita, quam importat conceptus entis, eſt eadem cum qualibet implicita inferiorū, inadæquatè tamen, & rationes propriæ inferiorū, contrahentes rationem entis, licet ſint extrà rationem entis formaliter, quatenus non illud includunt in ſua ratione formali, ſunt tamen entia realiter, & identicè, vt fusè declaratur q. 7. Neque ſequitur talem rationem entis eſſe ſpecialem rationem contra rationes omnium entium diuiſam; immo eſt communiſſima ratio in omnibus entibus eſſentialiter imbibita; alioquin omnes iſtæ rationes pariter fieri poſſent contra rationem genericam, & ſpecificam, vt diſcutienti patebit.

Reſponſa noſtris argumentis hactenus allata ſunt priſcorū Thomiſtarum, ac Nominalium, quæ adamuſſim adduximus, etiamſi apud alios habeantur, ne huic famigeratæ controuerſiæ

Digitized by Google

uerſiæ aliquid deficeret; nunc veniamus ad ſolutiones Recẽtiorũ Thomiſtarũ; Maſius loc. cit. ſcilicet in Antepradic. ſec. 1. q. 6. negat in ente conceptũ obiectiuum ab inferioribus præciſum perfectum, & adæquatum, tamen cõcl. 3. ait, quod ſi eſt ſermo de cõceptu entis imperfecto, & inadæquato, de illo ſcilicet quod non repræſentat totũ, quod eſt in re repræſentabile, in illo datur cõceptus aliquis formalis præciſus, & diſtinctus re ipſa à cõceptu ſubſtantiæ, & accidentiũ Dei, & creaturæ, quod probat quia intellectus poteſt concipere ens eſſe id, quod eſt, nihil cogitans ſit ne id, quod eſt, vel ſubſtantia, vel accidẽs, vel Deus, vel creatura, ſed hic eſt cõceptus formalis entis re ipſa diſtinctus à cõceptibus formalibus ſuorũ inferiorum, ergo in ente dabitur huiuſmodi cõceptus, & rurſus hoc ibi probat ratione Scoti, quod quis poteſt eſſe certus aliquid eſſe ens, & dubitare, num ſit ſubſtantia, vel accidẽs. Poſtea infrà concl. 5. loquẽs de cõceptu obiectiuo inquit, non dari cõceptum aliquem obiectiuum in ente perfectum, & adæquatũ, qui ſit præciſus, & reipſa ſeparatus à conceptibus ſuorum inferiorum, benè tamen datur conceptus obiectiuus imperfectus, & inadæquatus præciſus, & ſeparatus à conceptibus eorundẽ, quod probat, quia ſecundũ talem conceptum ens exprimitur eſſe id, quod habet eſſe in cõmuni, at ſic habere eſſe, præciſũ eſt ab eſſe per ſe, & eſſe in alio, qui ſũt duo modi eſſendi ſuorum inferiorum, neque in eo quod eſt habere eſſe in cõmuni includitur habere eſſe per ſe, vel habere eſſe in alio, & concludit ibid. ex his colligendum eſſe conceptum entis imperfectum, qui eſt habere eſſe in communi, eſſe ſeparatum, & diſtinctum à conceptu ſubſtantiæ, & accidentium, neque in illo eſſe includi proprias rationes horum inferiorum; ita ibid. clariſſimus iſte Thomiſta, quem non dubito Recentioribus omnibus præferre Thomiſtis; ex qua explicatione conſtat opinionem modo Thomiſtarum parum, vel nihil à noſtra differre; nihil enim aliud Scotiſtæ contendunt quam huiuſmodi conceptum imperfectum, & inadæquatum entis ab inferioribus præciſum, quem mordicus ad hæc vſque tempora negarunt priſci Thomiſtæ; vel ſaltim hæc olim adeò famoſa inter Scotiſtas, & Thomiſtas controuerſia facta modò eſt quæſtio quaſi de nomine, ſicut quæſtio de actu entitatiuo materiæ in Phyſica, & hoc euenit eo quia Aduerſarij veritate coacti tandem & ipſi veritati ſubſcribunt.

15 Cæterum Complutenſes cit. diſp. 11. Log. q. 5. vt potè priſcum rigorem Thomiſticum venerari videntur, & in omni rigore opiniones D. Thomæ defendere profitẽtur, licet & ipſi vtantur allata diſtinctione conceptus perfecti, & imperfecti, alio tamen modo eam declarare videntur, ne maiorem vnitatem conceptui entis admittere cogantur, quam puræ analogiæ proportionalitatis; dicunt enim conceptum formalem perfectum eſſe illum actum intellectus, qui repræſentat plura ſecundum aliquam vnam rationem, ſeu gradum, ita vt immediatè, & diſtinctè repræſentet talem gradum; conceptum verò imperfectum, & confuſum eſſe illum, qui immediatè repræſentat plura ſecundũ aliquam ſimilitudinẽ proportionalẽ, quæ proindè non attenditur in aliqua vna ratione illis cõmuni, ſed ſecũdũ ſuas proprias rationes, nõ abſolutè cõſideratas, ſed vt proportionaliter ſe habentes; vndè concludunt poſtea n. 46. ens ex ſua impoſitione nõ ſignificare immediatè aliquẽ gradum, ſeu rationem communem inferioribus ab eis diſtinctam, & abſtractam, ſed immediatè ſignificat ipſa inferiora, vt proportionaliter ſe habentia inter ſe, atque ita ſimpliciter loquendo ens non habet vnum conceptum obiectiuum ſuis inferioribus communem. Hinc tandem ad noſtram difficultatem reſpondent n. 54. ens non ſignificare aliquem gradum communem ſubſtantiæ, & accidenti, neque ſolam ſubſtantiã, neque ſolũ accidẽs, ſed vtrunque ſimul ſecundũ ſuas proprias rationes; hoc autem poteſt intelligi dupliciter, primò quod ens ſignificet ſubſtantiam, & accidens ſecundũ ſuas proprias rationes abſolutè ſumptas, vel diſiunctiuè, vel copulatiuè, & hoc modo eſt falſum. Secundò, quod ens ſignificet ſubſtantiam, & accidens ſecundum proprias rationes, vt proportionaliter inter ſe ſimiles, & hoc modo verum eſt, & ita quando ens prædicatur de ſubſtantia, & accidente, non prædicat eandem omninò rationem, ſed quando dicimus *ſubſtantia eſt ens*, ibi de ſubſtantia abſolutè ſumpta prædicatur ratio eiuſdem ſubſtantiæ, vt proportionaliter ſimilis accidẽtibus; & quando dicimus *accidens eſt ens*, ibi de accidenti abſolutè ſumpto prædicatur ratio accidentis, vt proportionaliter ſimilis ſubſtantiæ, & hic eſt proprius modus prædicandi analogi proportionalitatis, vt diſtinguitur ab vniuoco, & æquiuoco; ſic etiam loquitur Io. de S. Tho. loc. cit.

16 Hæc tamen ſolutio ex multis capitibus à nobis debet reijci. Et in primis, quia licet concedamus ens eſſe analogum ad Deum, & creaturam, ad ſubſtantiam, & accidens, non tamẽ eſt analogum analogia proportionalitatis, vt aiunt Complut. ita quod ens dicatur de illis, ſicut pes dicitur de pede animalis, de baſe lectuli, & radice montis, cum maiori ſiquidem proprietate ens dicitur de illis, quam pes de illis, vt infrà ſuo loco dicemus. Tum quia etiam hoc admiſſo redeunt adhuc difficultates factæ contra priores ſolutiones, vt enim analoga huiuſmodi cognoſcantur, quatenus talia, cognoſci debent ſecundum proprias rationes non quidem abſolutè ſumptas, ſed vt proportionabiliter ſimiles, & ratio eſt, quia proportionalitas in ipſis reperta non fundatur in aliqua ratione ipſis communi, ſed in proprijs cuiuſcunque rationibus, vt conſtat in allato exẽplo de pede; ſed iam probatum eſt ens ex vi ſuæ impoſitionis non ſignificare determinatam rationem ſubſtantiæ, nec accidentis; ergo nec illas ſignificare poteſt, vt proportionaliter ſimiles, quia talis proportionalitas explicari nequit ſine proprijs rationibus vtriuſque in quibus fundatur. Tum quia analogia hæc proportionalitatis in eo conſiſtit, vt ſicut ſe habet ſubſtantia ad eſſe per ſe, ita ſe habet accidens ad eſſe in alio, ergo nomen entis ſignificare debet vtriuſque proprias rationes, vt proportionabiliter ſe habentes; & vtrunque ſimul ſignificare debet vi talis analogiæ, quæ diuerſitatem ſimul cum aliqua conuenientia importat, ſed ens, vt ſic non dicit determinatam rationem ſubſtantiæ, vel accidentis, vt probatum eſt, ergo &c. Tum quia non valet dicere, quod exprimit tãtum illa, vt proportionaliter ſimilia, quia nedum hoc exprimit, ſed declarat ea eſſe proportionaliter ſimilia ſecũdum proprias rationes, in quibus fundatur proportionalitas, ergo iuxtà hunc dicendi modũ deberet ens ſignificare nedum cõmunem modũ eſſendi ſubſtantiæ, & accidẽtis, ſed attingere quoque determinatos modos eſſendi ſcilicet per ſe, vel in alio. Tũ quia, cũ dicimus, *ſubſtãtia eſt ens*, ſanè hæc tota videtur abſoluta prædicatio nullo modo referens ſubſtantiam ad accidens, ergo falſum eſt in ea prædicari ſubſtantiam ſumptam, vt proportionabiliter ſimilem accidentibus. Tum quia ſi in hac prædicatione *ens* dicit rationem ſubſtantiæ proportionaliter ſimilem accidenti; ergo hoc ipſum prædicatum non poteſt applicari accidenti, quia aliquo modo inuoluit rationem ſubſtantiæ, vt proportionaliter ſimilem accidenti, quod de accidente verificari non poteſt. Tum quia hæc propoſitio reduplicatiua eſt vera, ſubſtantia, vt ens eſt, non eſt per ſe ſubſiſtens, ſed ſi ly ens dicit rationem ſubſtantiæ, vt proportionaliter ſimilem accidentibus, & non potius quid indifferens ad vtrunque non eſſet vera, quia proportionalitas illa fundatur in ſua ſubſiſtentia, & ideo etiam ſub ratione entis à ſubſiſtentia non abſtraheret, quæ ratio eſt euidens.

Secundò principaliter ſolet probari hæc Concluſio ex eo quod Scotus docet in propoſito 3. d. 8. q. 3. quod quando plura aliquam habent conuenientiam inter ſe poſſunt in aliquo communi ſigno, & vniuerſali repræſentari, & vnam rationem illis communẽ poteſt intellectus abſtrahere; ſed ſic eſt, quod entia omnia realia Deus, & creatura, ſubſtantia, & accidens habent aliquam ſimilitudinem, & conuenientiam in ratione eſſendi; ergo poteſt intellectus præſcindere ab eis rationem communem, in qua conueniunt; Probatur maior, quia cum intellectui non deficiat præciſiua virtus, ſtatim ac in re fundamentum reperit differentiæ & conuenientiæ, poteſt intellectus ea plura concipere ſecundum eam rationem, in qua conueniunt, præſcindendo ab eis, quibus differunt, & tunc illa plura cõcipiet, vt ſunt vnum; Probatur etiã minor, quia Deus, & creatura, ſubſtantia & accidens differunt quidem inter ſe, non tamen adeò inter ſe differunt, vt ſint omnino primò diuerſa etiam in conceptu, nam certè magis inter ſe conueniũt, quam ens, & nihil, imò in quibuſdam generaliſſimis attributis communicant, vt ſunt eſſe obiectum intellectus, contradiſtingui à nihilo, & à chimæra, capacitas durationis, loci, &c.

17 Reſpondent Complut. cit. diſtinguendo minorem, ſi enim ſenſus ſit omnia entia realia in ratione entis habere ſimilitudinem, & conuenientiam ſecũdum quid, ſeu proportionalẽ, conceditur, at negatur, ſi intelligatur de conuenientia ſimpliciter, & propria, vndè ſolum ſequitur omnia entia realia habere conceptum obiectiuum abſtractum ſecundũ quid, non verò ſimpliciter; Contra hoc eſt, quia ex inferius dicendis ens non eſt analogum proportionalitatis ad Deum, & creaturam, ſubſtantiam, & accidens, propriè enim, & ſimpliciter hæc omnia dicuntur entia per rationem entis in ſingulis eorum eſſentialiter imbibitam, ergo in ratione entis non conueniunt tantum ſecũdum quid, & proportionaliter. Tum

quia certè cum maiori proprietate creatura, & accidens dicuntur entia, quam baſis lectuli, & radix montis dicantur pes, quod ita de ſe conſtat, vt non niſi à protervo, & pertinaci in oppoſita ſententia valeat negari, ergo ens non eſt analogum ad ea per ſolam analogiam proportionalitatis. Tum quia multi tenent analogiam proportionalitatis propriæ, vt diſtinguitur à metaphorica, non excludere vnitatem conceptus obiectiui, vt diximus diſp. 2. Log. q. 5. explicando analoga proportionis, etiamſi cum ipſis Complut. oppoſitum cenſeamus probabilius. Tum quia ſi conuenientiam, & ſimilitudinem quam habet Deus, & creatura, ſubſtantia, & accidens, in ratione generali eſſendi, durandi præſentiæ in loco, contradiſtinctionis à nihilo, oppoſitionis cum chimæra, tu appellas ſimilitudinem ſolum, & conuenientiam ſecundū quid, & proportionalem, ſic ergo dicam è contra de ſimilitudine, & conuenientia, quam habent homo, & equus in ratione ſentiendi, planta, & animal in ratione vegetandi; atque ita negabo vnitatem conceptus in quocunque gradu communi, & dicā eſſe ſolam vnitatem proportionalem, & ſecundum quid; & vt reſponſionem tacitam excludamus, profectò parum refert quod ſit maior vel minor conuenientia, & ſimilitudo inter aliqua plura, dummodo in ratione communi conueniant, hoc enim ad ſummum inferre poteſt maiorem, vel minorem vnitatem conceptus, non autem illam totaliter deſtruere, & hæc eſt potiſſima ratio, ob quam Recentiores omnes in hac materia de vnitate conceptus entis declinarunt vnanimiter in ſententiam noſtram. Tum tandem quia nedum ſubſtantia, ſed etiā accidens contradictoriè opponitur nihilo, & quidem hæc cōtradictio conuenit vtrique ſimpliciter, & abſolutè loquendo, non autem ſecundum quid vni, & ſimpliciter alteri ergo admitti debet aliqua communis ratio, per quam contradictoriè opponantur nihilo, cum enim æquè id competat ſubſtantiæ, & accidenti, non poteſt eis conuenire, vt talia entia ſunt, quia cum vt talia ſunt, oppoſitionem habent adinuicem, ſi vni conueniret, vt tale opponi nihilo, non poſſet alteri conuenire, ſicut ergo in tali oppoſitione cum nihilo, & chimera ſimpliciter, & abſolutè aſſimilantur, & non tantùm per quandam proportionalitatem, ita etiam aſſimilari debent in fundamento talis oppoſitionis, quod eſt eſſe in rerum natura abſolutè ſumptum, & præſcindens à particularibus modis eſſendi.

18 Tertiò probatur cum Doctore 1. d. 3. q. 3. & Mairon. quæſt. 2. de entis vniuocatione, ratione deducta ex vnitate obiecti intentionalis potentiæ. Ens enim reale, vt ſic eſt, adæquatum obiectum intellectus noſtri ex natura potentiæ, ergo talem habere debet vnitatem, qualis ſufficiat ad ſpecificandam potentiam intellectiuam, cuius ſtatuitur obiectum, cum ergo potentia intellectiua ſit vna, vt de ſe conſtat, talis etiam ratio entis eſſe debebit, quæ eſt illius ſpecificatiua, nam ſi eſſet multiplex, non ſpecificaret vnicam potentiam. Quod poteſt cōfirmari ex vnitate ſcientiæ Metaphyſicæ, cuius adæquatum ſtatuitur obiectum, nam vna ſcientia vnum petit obiectum 1. Poſt. 25. idque palam docuit Ariſt. 11. Metaph. ſum. 2. cap. 1. vbi ab initio capitis docet, quod etſi ens, vt ens, dicatur multipliciter, non ita tamen dicitur, quin vniuerſaliter vnam communem rationem à partibus ſuis præciſam habeat, & illius reddit rationem, nā quæcunque dicuntur merè multipliciter adeo quod nullam habeāt rationem communem, non poſſunt pertinere ad vnam ſcientiam, modo Metaphyſica eſt vna ſcientia, quæ conſiderat multitudinem illorum entium, ergo ens etſi multipliciter dicatur, habebit, tamē rationem vnam communem præciſam à partibus; hæc autem ſunt Ariſt. verba ibid. ab initio capitis, cùm autem Phyloſophi ſcientia ſit entis, prout ens vniuerſaliter, & non ſecundum partem; ens verò multipliciter, & non ſecundum vnum modum dicatur; ſi æquiuoce, & non ſecundum aliquod commune dicitur, non eſt ſub vna ſcientia, talium enim non eſt vnum genus, quod ſi ſecundum aliquod commune, erit vtiq; ſub vna ſcientia; ita Ariſ. ibid.

Reſpondet Aureol. omnem rem eſſe ab intellectu conceptibilem per ſe, & ſub propria ratione, nec dari aliquā rationem communem obiectiuam mediantem inter rationes proprias, & intellectum; cum intellectus immediatè in omnē rationem tendat, vndè in hoc ſenſu nō eſt vera illa propoſitio, quod vnius potentiæ ſit vna formalis ratio, in quam immediatè tendat, cùm viſus immediatè tendat in omnes colores; ſed illa vna ratio debet intelligi pro vno modo potentiam immutandi, illa enim, quæ vniformiter immutant, habēt vnam potentiā, vt quia luminoſa omnia immutant diaphanum, idcircò correſpondet vna potentia viſiua, cuius organū ſubſtantiatur ex aere diaphano; & quia omnes ſoni immutant frangendo aerem, idcirco habent vnam auditiuam potentiam, cuius organum ſubſtantiatur ex aere frangibili, & ſic de alijs potentijs, vnde quia quælibet res, & ratio eſt apta ſeipſam declarare animæ, & ſic animam conformare, idcircò correſpondet vna potentia intellectiua. Ad Conf. pariter inquit ad vnitatem ſcientiæ ſufficere vnitatem attributionis, nec requiri vnitatem conceptus, & rationis communis. Hæc ſolutio facilè improbatur ex dictis diſp. 2. de Anim. q. 4. n. 54. vbi docuimus obiecta potentiarum conſtitui debere, vt colorem viſus, ſonū auditus &c. non quidem, vt ſupponunt pro ipſis conceptibus abſtractis ſimpliciter, quia tunc albedo v. g. & nigredo ſecundum ſuas rationes ſpecificas, & indiuiduales non perciperentur à ſenſu; ſed neque conſtitui debent, vt ſupponunt perſonaliter pro hoc, & illo colore, pro hoc, & illo ſono, vt inquit Aureolus, quia tunc ratio generica coloris foret prorſus inuiſibilis, nec potentiæ vllam prorſus expectarent vnitatem à ſuis obiectis, & viſibilitas non per ſe primò demonſtraretur de colore, ſed æque primò de hoc, & illo colore, qui eſt error ab Ariſt. notatus 1. Poſt. cap. 3. cum paſſio ſuperioris immediatè demonſtratur de inferiori; Sed debent obiecta potentiarum prima, & adæquata aſſignari, vt ſupponunt abſolutè, tam ſcilicet pro ratione generalis entis, coloris, ſoni, &c. quam pro ſpecificis, & indiuidualibus ſuorum inferiorum, nā ex primo capite ſaluatur vnitas obiecti adæquati, & ex alio capite, quod obiecta inadæquata attingantur à potentia etiam ſecūdum rationes ſuas peculiares. Conſ. ex dictis ipſius, quia peto, vndè albedo, & nigredo habeant vniformiter immutare potentiam, ſanè id non habent per ſe primo ex rationibus ſuis differentialibus, vt per ſe patet, ergo ex ratione communi coloris, cui per ſe primò conuenit immutare diaphanum, & alijs inferioribus ſuis per ſe ſecundò; tum quia cum hoc modo immutare potentiam ſit paſſio conueniens omnibus, & ſingulis coloribus inadæquatè, oportet adinuenire ſubiectum, cui per ſe primò, & adæquatè conueniat, & cæteris per ipſum, & de ipſo adæquatè demonſtretur, ne committatur error notatus ab Ariſt. loc. cit. & hic erit color in communi abſolutè ſupponens. Quod tandem addit de obiecto ſcientiæ ei ſufficere vnitatem attributionis, id ſufficienter impugnatum eſt in eo ſenſu, quo ab Aureol. ſuiſque Sectatoribus Hurtad. & Arriag. intelligitur, diſp. 12. Log. q. 2. art. 6.

Reſpondent Thomiſtæ paſſim ad vnitatem ſcientiæ, & potentiæ ſufficere in obiecto vnitatem proportionis, & analogiæ; Quæ ſolutio nullam prorſus habet probabilitatem, & præſertim in eorum principijs, qui volunt omnimodam ſpecificationem eſſentialem actuum, & potentiarum ab obiectis deſumi debere, illiſque prorſus commenſurari; certè ſi ita eſt, vt ipſi fatentur, non ſufficit allata reſponſio, quod ad ſpecificandam vnam potentiam ſufficiat in obiecto ſola vnitas analogiæ, ſeu proportionis; ſpecificatio enim actus & potentiæ ab obiecto in quadam commenſuratione conſiſtit, qua ſpecificatum cum ſpecificante commenſuratur, & quale eſt ſpecificans, tale etiam eſt ſpecificatum; ſi ergo ſpecificatiuum non habet vnitatem, niſi imperfectam, & ſecundum quid, vtique maiorem actui, & potentiæ mutuare nequibit; cum ergò potentia Intellectiua ſit vna ſimpliciter, ac etiam Metaphyſica ſit vna verè facultas, concludendū eſt ens, quod eorū adæquatum ponitur obiectum, habere vnā ſimpliciter rationem obiectiuam, & non tantùm ſecundum quid, quia talis non ſufficit ad ſpecificandam potentiam. Tum quia hac ratione ens commune ad ens reale, & rationis non ponitur adæquatū intellectus obiectum, quia nimirum non habet ſufficientem vnitatem, qualis requiritur ad ſpecificandam vnitatem intellectiuæ potentiæ; certum autem eſt ei non deficere vnitatem proportionis, ſicut enim ſe habet ens reale ad eſſe extrà cauſas, ita proportionaliter ſe habet ens rationis ad eſſe in intellectu. Tum quia vel vnitas analogiæ proportionalis excludit ab analogo vnitatem conceptus, vel nō excludit, ſi ſecundum, habemus intentum, ſi primum, iam palam eſt tale analogum poni non poſſe adæquatum obiectum alicuius potentiæ, quia tunc potentia maiorem haberet vnitatem, quam ſuum ſpecificatiuum, quia ipſa haberet vnitatem perfectam, & ſimpliciter; ſuum verò ſpecificatiuum haberet vnitatem tantū ſecūdum quid, & imperfectam, nec etiam poni poſſet adæquatum obiectum ſcientiæ, quia de obiecto in ſcientia demōſtrari debent paſſiones per eius definitionem, ſeu conceptū obiectiuū, ergo nullum analogum excludens vnitatem conceptus idoneum eſt obiectum alicuius ſcientiæ. Tū denique quia hic ſemper Thomiſtæ loquuntur de conceptu analogo, tanquam verè mediaret inter vniuocum, & æquiuocum, quod tamē falſum

eſſe

eſſe oſtendimus diſp. 2. Log. quæſt. 5. art. 3.

19 Quartò probari poteſt concluſio illa Scoti ratione, applicata ad conceptũ obiectiuũ, poteſt enim intellectus eſſe certus de aliquo, quod ſit ens, & dubius eſſe, an ſit ſubſtantia, vel accidens, vt ſi quis dubitet an aliqua hoſtia ſit conſecrata, certò cognoſcit eſſe ens, dubitat verò num ſit ſubſtantia, vel accidens; hoc autem contingere non poſſet, niſi intellectus concipiat rationem entis, non conceptis particularibus rationibus ſubſtantiæ, & accidentis, qui conceptus communis, erit eis, & vnus ſimpliciter, cum non includat aliquid ratione cuius poſſit vllam diuerſitatem, vel multiplicitatem habere, nam ſi talem haberet, hæ rationes aliæ nõ eſſent, quam rationes inferiorum, tota enim multiplicitas, & diuerſitas rationum eſt pœnes inferiora, & quidem argumentum procedit non tantùm de dubio negatiuo, vt ait Io. de S. Th. ſed etiam de poſitiuo.

Reſpondent Complut. diſtinguendo aſſumptum, ſi enim ſenſus ſit conceptum, de quo intellectus eſt certus, debere eſſe diſtinctum ſimpliciter à conceptu, de quo eſt dubius, negandum eſt; concedendum verò, ſi ſenſus ſit debere eſſe diſtinctũ ſecundum quid, ſeu penes maiorem, & minorem expreſſionẽ; de eodem enim conceptu, vt eſt alteri ſimilis, & vt imperfectè, & confusè ſignificatur, poteſt intellectus eſſe certus alicui conuenire, cum tamen dubitet, an illi conueniat idem conceptus abſolutè ſumptus, vel vt perfectè, & diſtinctè ſignificatur. Zanardus verò 4. Met. q. 1. ait argumentũ hoc peccare multipliciter, primò quia maior eſt falſa, ſeu aſſumptum, poſſum enim ſcire quod canis currit, & tamen dubitare de quo cane verum ſit, & tamen canis non dicit vnum conceptũ ad terreſtrem, marinum, & cæleſtem; deinde dicit illum conceptum, de quo eſt certus intellectus, eſſe vnum analogicè, non vniuocè. Sed neutra harum ſolutionum ſatisfacit, iſta quidem Zanard. inepta eſt prorſus, & ridicula, quomodo enim poſſum eſſe certus, quod canis currit, & dubitare, quinam canis currat; quis non videt hoc ſolum de cane latrabili verificari? ſi verò dicatur poſſe me eſſe certum, quod canis mouetur, quod prædicatum poteſt omnibus conuenire, ad hoc occurrimus ſupra num. 9. dum idem argumentum ſolueremus factum contrà vnitatem conceptus formalis, vbi etiam alias ſolutiones ad hoc allatas reijcimus, & cum inquit conceptum illum, de quo intellectus eſt certus eſſe vnum conceptum analogum, non vniuocum; ſi analogis concedit verè vnum conceptum obiectiuum, habemus quod intendimus, nec pro nunc curamus, an talis conceptus vnus dicendus ſit vniuocus, nec ne, hoc enim infrà examinabitur, prius enim opus eſt aſtruere vnitatem conceptus, quam de eius vniuocatione ſermocinemur; ſi verò non concedit analogis vnum conceptum obiectiuum diſtinctum à conceptibus inferiorum, eſt nulla reſponſio, eſt enim id, quod directè argumentum probat.

20 Nec minus ſufficit reſponſio Complut. alioquin per eam poſſet defendi in vniuerſum nullum genus dicere conceptum ſimpliciter diſtinctum à conceptu ſuorum inferiorum, & contrahentium, ſed tantum ſecundum quid, ſeu penes maiorem & minorem expreſſionem, quod quam ſit falſum, ſufficienter demonſtrauimus diſp. 5. Log. q. 1. art. 4. dub. 2. vbi oſtendimus, nullo modo actu, & formaliter contineri differẽtias in genere nec explicitè, nec implicitè, ſed poteſtate ſolũ, & q. 3. art. 3. vbi diximus genus in ſuo conceptu obiectiuo omninò à differentijs præſcindere tam explicitè, quam implicitè, quæ rationes, fere omnes æquè militant in propoſito noſtro de ente, ſuiſque inferioribus, & contrahentibus vt eas pertractanti patebit; tum quia quæſt. ſeq. probamus ex profeſſo conceptum entis eſſe perfectè, & adæquatè præciſum à ſuis inferioribus, & non differre ab eis duntaxat per modum conceptus expliciti, & impliciti eiuſdem eſſentiæ; tum quia etiam hoc dato ſequitur conceptum ſuperioris eſſe ſimpliciter diſtinctum à conceptu inferiorum, & non tantum ſecundum quid, quia conceptus explicitus, & implicitus non ſunt idem formaliter conceptus, ſed tantum materialiter, quatenus explicant eandem eſſentiam, ſed nõ ſub eiſdem formalitatibus, nec eodem modo; tum quia reſpondere, quod ens in eſſe præciſo includat inferiora ſua, & contrahentia implicitè, eſt abſolute fateri, quod ea non includat in ſuo conceptu obiectiuo; quia in tali conceptu non includitur, niſi quod per conceptum formalem manifeſtatur, & quod per talem cognitionẽ attingitur; cum ergo per talem cognitionem ea minimè attingantur, dicendũ eſt à conceptu obiectiuo entis, vt ſic, excludi, quod adhuc amplius declaratur, quia cũ dicunt in conceptu entis obiectiuo implicitè inferiora cõcludi, & cõtrahẽtia, vel hæc implicita continentia explicatur ratione identificationis, quam cum ipſo habent à parte rei, & hoc non eſt includi in conceptu formali, vel obiectiuo entis ſecundum eſſe præciſũ, ſed in conceptu materiali ratione identificationis, & ſic non eſt ſolutio ad propoſitum, quia hic eſt ſermo de conceptu formali, & obiectiuo entis, non de materiali, ac identico, vel includuntur in ente ſecundum illud eſſe, quod intellectui repræſentatur, & manifeſtatur, & ſic non includentur implicitè ſolum, ſed explicitè, hoc enim explicitè continetur in intellectu, quod per ipſam cognitionem ei explicatur, & obuerſatur; vide quæ diximus diſp. cit. Log. & inde percipies hanc reſponſionem eſſe prorſus inanem, & quæ infrà dicemus q. 3.

21 Quintò Probatur ex Doctore cit. 1. d. 3. q. 2. B, & quæſt. 21. de Anim. vbi probat vnitatem conceptus obiectiui entis, quia eius vnitas ſufficit ad contradictionem affirmando, & negando ipſum de vno, & eodem, ſufficit etiam pro medio ſyllogiſtico, quatenus nimirum extrema vnita in tali medio ſic vno ſine fallacia æquiuocationis concludantur eſſe vnum inter ſe; ſed vnitas analogiæ præcipuè in ſententia negante conceptum communem analogatis non ſufficit ad cõtradictionẽ, neque vt diſtribuatur aliqua vna ratio, quæ vniatur cum extremitatibus in præmiſſis, ſiquidem non datur talis vna ratio, aut conceptus communis analogatis. Reſpondẽt Complut. diſp. 11. Log. q. 2. neg. min. ad cuius probationem aiunt, quod licet ens non habeat conceptum communem ſimpliciter vnum, & præciſum ab inferioribus, adhuc poteſt eſſe medium demonſtrationis, quia ad hoc ſufficit identitas proportionalis, quam habent in ente inferiora eius; ratio eſt, quia vt aliquid ſit medium demonſtrationis, ſufficit poſſe integrè coniungi cum extremitatibus, & diſtribui vnica diſtributione pro omnibus inferioribus, ad quod eſt ſatis proportionalis conuenientia eorum; nam eo ipſo quod aliquid ſequitur ad rationem vnius, vt proportionabiliter ſe habet ad aliud, idem etiam ſequitur proportionabiliter ad rationem alterius v. g. ſi ex immaterialitate animæ rationalis ſequitur eſſe ſpiritualem, proportionabiliter in Deo ex immaterialitate ipſius ſequeretur eius ſpiritualitas abſque eo quod detur aliqua ratio immaterialitatis ſimpliciter vna in illis.

Hæc ſolutio falſam omninò continet Doctrinam, falſum enim eſt analogum proportionalitatis etiam propriæ habere tantam vnitatem, vt ſufficiat ad contradictionem, vt enim vnitas nominis in æquiuoco ad hoc non ſufficit, quia ſine contradictione verificantur iſta de eodem nomine, canis currit & canis non currit, quia æquè primò curſus affirmatur de cane latrabili, & negatur de cane cœleſti; ſic in propoſito vnitas proportionalitatis non ſufficit ad contradictionem, quia ſine contradictione verificantur iſta de eodem nomine analogo, pes currit, & pes non currit, quia æquè primò curſus affirmatur de pede animalis, & negatur de pede montis, vel lectuli. Tum etiã falſum eſt ſufficere eius vnitatem ad medium ſyllogiſticum, quia ſicut æquiuocum non ſufficit, nam in vna præmiſſa accipi poteſt pro vno ſignificato, & in alia pro altero, vt in hoc ſyllogiſmo, canis eſt animal, ſidus eſt canis, ergo ſidus eſt animal, ita etiam contingit in propoſito de analogis, ſi enim fiat argumentum, pes currit, ſed baſis lectuli eſt pes, ergo baſis lectuli currit, non concludit, quia pes in maiori ſupponit pro pede animalis, in minori pro pede lectuli. Tum, quia ſi attributa, quæ conueniunt ſubſtantiæ, vt proportionabilis accidenti, conueniunt etiam accidenti, & è contrà, certè non competunt huic, & illi ſecundum quod ipſum, ſed inadæquatè, ergo competunt adæquatè, rationi communi, quæ erit vna tranſcendentaliter in ambobus. Probatur conſequentia, quia quælibet paſſio poſtulat adæquatum ſubiectum, cui per ſe primò competat, & cæteris per rationem ipſius. Tum quia analogum proportionalitatis plures immediatè reſpicit rationes, ac ſimpliciter diuerſas, ergo non eſt idoneum medium in demonſtratione; Ratio eſt quia ſicut in demonſtratione demonſtratur vna paſſio ſimpliciter de vno ſubiecto ſimpliciter, ſic pariter demonſtratur per vnam rationem ſimpliciter. Tum tandem, quia potiſſimum principium regulatiuum ſyllogiſmi, vt etiam Complut. admittunt, eſt illud, *quæ ſunt eadem vni tertiò ſunt eadem inter ſe*, vt explicuimus 1. p. inſt. Log. tract. 3. cap. 6. ſed analogum proportionalitatis nequit dici vnum tertium, cui ambo extrema identificentur, cum potius ſecundum rationem ſit ſimpliciter multiplex.

22 Poſtremò probatur, quia ens, vt commune Deo, & creaturæ, ſubſtantiæ, & accidenti diuiditur, & contrahitur per finitum, & infinitum, per inalietatem, & perſeitatem; poſitis autem cõtractiuis, & diuiſiuis, & quæ ens determinant ad ta-

le eſſe, ponendum etiam eſt id, quod habet cum eis neceſſariam,& per ſe connexionē,ſcilicet ratio communis per ea diuiſibilis,& contrahibilis,hæc autem eſt ipſa ratio communis, & præciſa entis,quæ importat vnum conceptum obiectiuum. Reſp.Complut.non contrahi ens ad inferiora, tanquam gradum præciſum ab eis,ſed per maiorem expreſſionem eiuſdē conceptus,quod eſt contrahi ſecundum quid, quatenus eandem rem, ſeu gradum, quem ens confuſè, & imperfectè ſignificat, ſignificat ſubſtantia, aut accidens perfectè, & diſtinctè. Hoc etiam facilè reijcitur ex dictis, tum quia idem dici poſſit de quocumque gradu generico, quod non contrahatur verè per differentias, vt gradus ab ejs præciſus, ſed per maiorem expreſſionem eiuſdem conceptus, tum quia monſtramus quæſt. ſeq. ens, vt ſic, eſſe gradum perfectè, & adæquatè à ſuis inferioribus præciſum; tum quia infrà oſtendemus eſſe vniuerſaliter verum,contractiuum,& contrahibile, ſemper diuerſos importare conceptus, & perfectè abinuicem præſcindere, quod etiam ex parte monſtratum eſt diſp.5.log. quæſt.3.art.3.

Diluuntur obiectiones.

23 PRimò contra vnitatem conceptus formalis obijci ſolet,quod ens cōmune Deo,& creaturæ,ſubſtantiæ, & accidenti eſt æquiuocum, vel ſaltim analogū ea analogia, quæ excludit ab analogis vnitatem conceptus, cum nō ſignificet aliquem vnum gradum, ſeu rationem ab inferioribus præciſam, ſed immediate ſua inferiora, vt proportionabiliter ſimilia, ergo in intellectu non correſpondet enti conceptus aliquis formalis,qui ſit ſimpliciter vnus in repræſentando,ſed tantum proportionaliter vnus, & ſecundum quid.Reſp. aſſumptum eſſe omninò falſum, vt conſtabit ex infrà dicendis, nam ens commune Deo, & creaturæ,ſubſtantiæ,& accidenti tantum abeſt, vt ſit æquiuocum, quod potius eſt vniuocum, vel ſi eſt analogum, non tamen ea analogia, quæ vniuocationem excludit,vt ſtatim infrà patebit.

Secundò obijcit Aureol. apud Canon. & alij Thomiſtæ poſt ipſum contra vnitatem conceptus obiectiui; Conceptus entis coincidit in omnimodam identitatem cum omni ratione particulari nullo penitus ſibi addito,ergo non habet aliquam vnam rationem communem, Conſeq. patet,quia ratio communis in inferiora deſcendit per aliquid ſibi additū ſcilicet per differentiam,vel aliam rationem habentem modū cōtrahentis; Probatur aſſumptum, quia vel illud additum eſſet ens, vel nō ens,hoc autē dici non poteſt,quia ens per nihil ad inferiora contraheretur,ſi verò eſt ens, habetur intentum, quia nihil additur ſibi ipſi. Deindè quia ſi ens diceret vnam rationem communem, decē prædicamenta non eſſent primò diuerſa genera, quia in ratione communi entis conuenirent. Demum hæc ratio obiectiua entis aut eſſet abſoluta, aut reſpectiua;non primum, quia nō conueniret reſpectiuis,nec ſecundum quia non conueniret abſolutis; neque dicas præſcindere ab vtroque quia inter contradictoria non datur medium, eſſe autem ad ſe,& eſſe ad aliud ſunt contradictoria,ergo &c.

Reſp. Doctor ad 1. q. cit. 21. de Anima dupliciter, primò concedit antecedens, & negat conſequentiam,ad probationē inquit, quod duplex eſt indeterminatum deſcendens ad inferiora,vnum quod deſcendit in inferiora per aliquid additum, & tale dicit totum,quod dicit inferius per modum partis determinantis, vt differentia,& tale non eſt ipſum ens;aliud autem eſt commune indeterminatum, quod dicit totum illud, quod dicunt inferiora per modū totius,nec expectat terminari per aliud, vt ſpecies reſpectu indiuiduorū, duo enim indiuidua ſe totis in ſpecie cōueniunt,& in numero differunt,& tale commune non deſcendit in inferiora per aliquid additum; ſic autem ens eſt commune ad Deū, & creaturam, ad ſubſtātiam,& accidens; Deindè reſpondet negando aſſumptum, & ad probationem ait ens in inferiora deſcēdere per addita, quæ ſunt etiam ens realiter, non tamen formaliter; Nec tamen ex hoc ſequitur, quod ſecundum ſe ſint non entia, ſicut non ſequitur, homo ſecundum ſe non eſt albus, ergo ſecundum ſe eſt non albus,quia nec ex ratione humanitatis habet,quod ſit albus,necnon albus, quæ reſponſio conformior eſt doctrinæ, quam tradit Doctor de modis entis 1.d.3.q.3.& inferius q.7. art.2.latè explicabitur, vbi eam à quibuſdam Aureoli impugnationibus tuebimur.Ad 2.noſtri reſpōdere ſolent,vt paſſim videre eſt apud Scotiſtas,decem prædicamenta eſſe primò diuerſa in realitate, non in conceptu, ſeu in realitate ſubiectiua,non autem obiectiua, quod ita omnes explicant, vt prædicamenta non conueniant in realitate aliqua generica, & per differentias contrahibili, ſed tantum in realitate contrahibili per modos; at hæc reſponſio non ſoluit, quia non ens tranſcendens diuiditur immediatè in prædicamenta decem, ſed ens finitum, quod veram dicit realitatem ſubiectiuam per differentias contrahibilem,vt diximus diſp.6.Log.q.1.dicendum ergo, vt ibi fusè diſſeruimus,ea decem vocari ſuprema genera, non quia aſſignari nequeat gradus adhuc genericus illis ſuperior, ſed quia ad ea tanquā ad ſuprema capita in diuerſis coordinationibus reduci poſſunt omnia contenta intra ambitum entis creati, & in hoc ſenſu vocātur primò diuerſa, quia nimirū in tali ſerie prima diuerſitas incipit à tali genere, quatenus omnia ad eam claſſem pertinentia per illud genus primò ſecernuntur à contentis in alijs coordinationibus, quā opinionē poſt nos ſecutus eſt ex noſtris Poncius diſp. 11.log. q.1.Ad 3.concludit argumētum, ſi valet,nedum contra conceptum obiectiuum entis, ſed etiam contra formalem, quem tamē Aureolus nō negat, vel enim talis conceptus foret abſolutus,vel relatiuus,ad quod vtique ipſe reſponderet eſſe abſolutum in eſſendo, non tamen in ſignificando,cum ſit ſignum omniū non tantum abſolutorum, ſed etiam aliorūtum quia pari ratione formari poſſet contra omnes conceptus genericos,nā ſi ſumatur ratio obiectiua ſubſtantiæ,quæ ponitur genus generaliſſimū in eo prædicamento,quæritur an ſit corporea vel incorporea;nec dici poſſet ab vtroque præſcindi,quia replicabitur corporeum, & incorporeum eſſe contradictoria, inter quæ dari non poteſt medium, vt ergo ad hoc argumētū reſponderetur, ſic in propoſito eſt dicendū ens,vt ſic,præſcindere ab abſoluto, & reſpectiuo,& falſum eſſe hæc duo cōtradictoria opponi,cum ambo extrema ſint poſitiua; opponuntur ergò eo oppoſitionis genere,quo ſolent opponi differentiæ idem commune genus diuidentes, à quibus ſicut ſecundum eſſe obiectiuum, & præciſum tale genus abſtrahit, ſic etiam in propoſito præſcindit ens ab eſſe abſoluto, & reſpectiuo, itaut neutrum ſit formaliter,vtrumque permiſſiuè.

25 At hanc ſolutionē impugnat Aureolus dupliciter apud eundem Canonic. Impoſſibile eſt intellectum rem aliquam intelligere, quin eā intelligat ad ſe, & ſine alio termino cointellecto, vel non ad ſe, & aliquo termino cointellecto, quia hæc verè contradicunt intelligere rem cum ordine ad aliud, & ſine ordine ad aliud,ergo cum ens concipitur vno, vel alio modo concipi debet, nec medium dari poteſt. Deindè nulla ratio inferior eſt abſolutior ratione ſuperioris, ſed ratio ſubſtantiæ, quæ eſt inferior reſpectu entis, eſt ens abſolutum formaliter, ergo tanto magis ratio entis. Reſp. rurſus hoc argumentum reduci poſſe ad hominem contra conceptum formalem, vt antecedens,itaque dicendum cum Canon. aliquā rationem intelligi non cointellecto termino dupliciter contingere poſſe, vel quia iſta ratio eſt formaliter,& poſitiuè ad ſe, & quod ſic intelligitur eſt formaliter abſolutum; vel quia iſta ratio non eſt formaliter ad aliud, licet non ſit formaliter ad ſe, & quod ſic intelligitur non cointellecto termino, non oportet quod ſit formaliter, & poſitiuè abſolutū, niſi abſtractum vocetur abſolutum;concedimus itaque dum intellectus ens,vt ſic,concipit, non cointelligere terminū,hinc tamen nō ſtatim ſequitur immediatè eſſe formaliter, & poſitiuè abſolutum, ſed vel abſolutum, vel non formaliter ad aliud idest abſolutū poſitiuè, vel negatiuè; Ad aliam inſtantiam per rationem abſolutiorem in maiori intelligitur ratio minus per differentias contracta, & in minori intelligitur ratio, quæ eſt ad ſe,& non ad aliud,& ideò nihil ſequitur.

Tertiò arguunt ad idem Thomiſtæ, & eſt præcipuum eorū fundamētum apud Complut. Nullus gradus verè cōmunis, & præciſus poteſt eſſe tranſcendens, ergo ens ob ſuam tranſcendentiam nequit habere conceptum præciſum ab inferioribus, & contrahentibus; Probatur aſſumptum, quia tranſcendentia dicit neceſſariam,& eſſentialē incluſionem cōceptus tranſcendentis in omnibus rationibus particularibus, conſeq.verò de ſe patet,quia ſi foret ab illis præciſus,ergo non eſſet in eis eſſentialiter incluſus. Conſ. quia ideò genus dicit vnum conceptum communem, & præciſum, quia non eſt de eſſentia differentiarum,ſed ens eſt de eſſentia differentiarum, & modorum, per quos ad prædicamenta ponitur determinari, ergo ens non dicit conceptum vnum communē,& præciſum. Tandem deberet huiuſmodi conceptus ſumi ab vna communi natura, quæ reperiretur in omnibus, ſed hæc communis quidditas nō datur, in vnaquaque enim re tātū reperitur proprium eſſe ipſius,quod in ſubſtantia eſt ſecundū ſe totum ſubſtantia, & in accidenti ſecundum ſe totum eſt accidens.

26 Reſp.argumentū in multis deficere,primò enim abutitur

tur

aut nomine tráſcédétiæ, quia per ipſã intelligũt rationem omnibus rebus cõmunẽ, ac in eis eſſentialiter imbibitam, cũ potius tranſcendentia dicat excluſionem a prædicamento, & indifferentiam ad finitum, & infinitum, vt diximus diſp. 2. log. quæſt. 5. art. 1. concl. 4. explicando analogiam tranſcendentiæ, vndè ex hoc capite poteſt negari aſſumptum cum probatione. Deindè accepta tranſcendentia in ſenſu argumenti, negari poteſt ens eſſe tranſcendens reſpectu prorſus omnium rerum, ac realitatum, nam ſaltim modi entis non includunt eius formalitatem quidditatiuè, & eſsentialiter, ſed tantùm realiter ac identicè; vt in vniuerſum dicimus de quibuſcunque differentijs reſpectu ſui generis, vt inferius dicemus. Vel dicendum ad tranſcendentiam entis ſufficere, vt in omnibus includatur eſsentialiter, vel identicè. Demum conceſſo, quod eſſentialiter in omnibus ſuis inferioribus, ac etiam contrahentibus imbibatur, adhuc negatur conſeq. cum probatione, nam ſolum ex hoc ſequeretur ad ſummum non poſſe inferiora, & contrahentia præſcindi ab ente, non tamen è contra, alioquin genus præſcindi non poſſet à ſpeciebus, ac differentijs contrahentibus; ratio à priori eſt, quia licet ſuperius in ſuis inferioribus intime imbibatur, non tamen quoad formalitatem eſt omninò idem cum ipſis, ſed differunt penes magis, & minus commune, & ideò cum inferiora ſecundum proprium eſſe differant, & ſecundum rationem entis conueniant, poteſt intellectus rationem conuenientiæ concipere, non concipiendo ſaltim explicitè rationem differentiæ, & hæc eſt obiectiua, vel ſaltim formalis præciſio ſuperioris à ſuis inferioribus, & contrahentibus; nec ſequitur, ſi eſt conceptus ſuperioris præciſus ab eis, ergo non eſt in eis incluſus, non enim hæc ſeparatio eſt Phyſica, ſed intẽtionalis, quæ ſit præcisè ex eo, quod per cognitionem attingitur ratio, in qua inferiora conueniunt, non attingendo illam, qua differunt; vnde benè dixit Ouied. hoc argumentum, quod adeò magnificant Thomiſtæ, nullius prorſus eſſe momenti. Ad Conſ. poteſt negari maior, quia genus verè præſcinditur, & abſtrahitur à ſpeciebus (quicquid dicant Complut. qui negant hanc eſſe verã abſtractionẽ contra communem loquendi modum) & tamen eſt de eſſentia illarum; ſed etiam admiſſa maiori negatur minor, quam numquam ibi probant, ſed ſupponunt, cum tamen hic tota conſiſtat difficultas, negat enim conſtãtiſſimè Doctor ens includi formaliter, & quidditatiuè in modis contractiuis ipſius entis, quod infrà latè probamus. Ad vlt. negatur minor ad cuius probationem dicimus eſſe veram realiter, & identicè, non autem formaliter, nam in eſse Phyſico ſubſtantiæ, & accidentis plures formales rationes diſtingui debent, nimirum talis modus eſſendi, qui eſt conſtitutiuus accidentis, vel ſubſtantiæ, & ratio eſſendi, & exiſtendi, vt ſic; & ideò falſum eſt non in vtroque reperiri rationem præciſam, & communem, vndè entia dicantur; quo pacto autem huiuſmodi rationes taliter eſſendi, & eſſendi vt ſic diſtinguantur, inferius patebit.

Quartò idem probant ex abſurdis, quæ indè ſequerentur. Primò nãque ſequeretur ens eſſe vniuocũ, quod enim magis, vel minus perfectè participetur, vniuocationem non impedit, vt cõſtat de animali, quod perfectius participatur ab homine, quam à bruto. Secundò rationes determinatiuas entis non eſſe entia, quia ratio cõmunis ſemper præſcindit à contrahẽtibus, qua ratione Ariſt. 3. Met. 10. ait genus eſſe extrà rationem differentiarum. Tertiò ens poſſet poni in definitionibus contra Ariſt. 8. Met. 16. aſſerentem non ineſſe in definitionibus neque ens, neque vnum; ſequela probatur, quia in qualibet definitione poteſt poni definitio ipſius generis ex 2. Top. cap. 2. Tandem ſequeretur aliquid eſſe prius, & ſimplicius Deo, nimirum conceptum entis, haberet enim rationem partis, & omnis pars eſt prior, & ſimplicior compoſito; & quod Deus, & creatura non infinitè diſtarent.

27 Reſp. vel illa non omnia eſſe abſurda, vel quæ ſunt abſurda non ſequi; ſic ad 1. concedimus ens eſſe vniuocum, nõ tamen purum vniuocum, ſed vniuocum analogum, licet enim magis vel minus perfectè participari non impediat vniuocationem ſimpliciter, & abſolutè ſũptã, impedit nihilominus puritatem vniuocationis, vt poſteà dicemus. Ad 2. negatur conſeq. quia licet ratio entis nõ includatur formaliter & quidditatiuè in modis cõtrahentibus, includitur tamen realiter, ac idẽticè, quatenus illi identificãtur, quod eſt formaliter ens, & quãdo etiã ens quidditatiuè includeretur in eis, adhuc ab eis præſcindi poſſet conceptus entis, ſicut genus præſcinditur à ſpeciebus; in quibus tamen eſſẽtialiter includitur, quia hæc non eſt ſeparatio Phyſica, & realis, ſed intentionalis tantum, & ideò fieri poteſt ſine mendacio quia abſtrahentium non eſt mendacium ex 2. Phyſ. Ad 3. iam diximus diſp. 1. log. quæſt. 4. art. 2. tranſcendentia in definitionibus non benè ſonare, non quidem ob rationem allatam à Complut. quia ſcilicet includuntur in modis contrahentibus quidditatiuè, & ſic committeretur nugatio; nam infrà oſtendemus æquè benè ens eſſe extra rationẽ ſuorum contrahentiũ, ſicut genus extra rationẽ differẽtiarum, ſed ob eorum maximam cõmunitatem, & vniuerſitatẽ; ſatagendum enim eſt, vt definitio detur vel per genus proximũ & vltimam differentiã nobis notam, vel quãtum fieri poteſt per genera minus remota, vt ibi explicatum eſt, vide aliã ſolutionem infrà n. 127. vbi oſtendimus poſſe ens poni in definitione Dei, & creaturæ, ſubſtantiæ, & accidentis. Ad 4. dicemus quæſt. ſeq. vbi ſpeciatim agemus de communitate conceptus entis etiam reſpectu Dei, & creaturæ.

Quintò obijciunt quaſdam Ariſt. auctoritates, nam 1. Phyſ. 13. ait ens non ſignificare aliquid vnum, quod poſſit eſse medium ſyllogiſmi, qua de cauſa ſyllogiſmum Parmenidis ibi damnat, qui ita arguebat, quicquid eſt præter ens, eſt non ens, ſed non ens eſt nihil, ergo quicquid eſt præter ens, eſt nihil. Secundò, quia 1. Prior. 28. ſignificat prima genera talia eſse, vt de ipſis nihil dicatur, & ideò 1. Poſt. vocat eam propoſitionem immediatam, in qua vnum genus generaliſſimum negatur de alio. Tertiò quia 7. Met. 15. dicit vtique ens dici de omnibus generibus, non tamen ſimiliter, ideſt ſecundum eandem rationem, & conceptum. Quartò, quia 8. Met. 16. ait ipſum ens, vt tale eſt, ſtatim eſse ſubſtantiam, quantitatem, qualitatem &c. hoc eſt immediatè, & idem habet 10. Met. tex. 8. Tandem 6. Met. 4. ait, quod ſi non darẽtur entia abſtracta à materia, Phyſica eſset prima Philoſophia, quæ conſequentia nõ eſset bona, ſi ens, vt ens, ſignificaret aliquod commune ſubſtantiæ, & accidenti, nam illud eſse poſset obiectum Metaph. etiamſi non eſſent ſubſtantiæ abſtractæ.

28 Reſp. ad 1. Scot. 1. d. 3. q. 3. lit. S. quod Parmenides, & Meliſſus, vt eis imponit Ariſt. dicebant omnia eſſe vnum, non loquendo de vno confusè, ſed de aliquo vno determinato, & in hoc ſenſu verè negat Ariſt. ens eſse aliquid vnum, & vt ſic poſse eſse medium in ſyllogiſmo. Ad 2. nihil tale inuenitur ibidem, quod etiam ſi admittatur, vt ab Ariſt. dictum, explicari debet eo modo quo nuper explicabamus id, quod paſſim dicitur ex eodem, decem genera eſse primò diuerſa; neque ex eo quod illa decem genera conueniant in ente, ſequitur propoſitionem, in qua genus vnum de alio negatur, non eſse immediatam, quia id ſequeretur tantùm, ſi ens eſset ratio, quare hæc propoſitio eſt vera, ſubſtantia non eſt quantitas, quia haberet medium diſtinctum à ſubſtantia, per quam verificaretur, ſed non ſic eſt medium, imo potius eſt medium cõuenientiæ, quam diſtinctionis, & diuerſitatis. Ad 3. cù ait ibi Ariſ. ens dici de omnibus generibus, ſed nõ *ſimiliter* non bene exponitur ideſt non vno conceptu, ſed nõ eodẽ modo, quia non æquè primò dicitur de ſubſtantia, & accidente, ſed quodam ordine ſecundum prius, & poſterius, vt ibidem exponit Scotus, & 1. d. 3. q. 3. lit. S. quo etiam pacto explicari debet Ariſt. cum 1. Met. tex. 2. 14. & 15. vocat accidentia entia non ſimpliciter, ſed ſecundum quid, non enim vocat entiã ſecundum quid, quaſi formaliter non participent rationem entis, ſed quia deficiunt à perfectione ſubſtantiæ. Ad 4. exponit ibi Doctor ens dici immediatè deſcendere in prædicamenta, quatenus non expectat aliquid realiter diſtinctum ab eis, quod conſtituat ſubſtantiam, qualitatem &c. ſed quaſi ſeipſis, quia ſcilicet per modos intrinſecos eſſendi ſtatim fiunt quod, vel quale, vel quantum, quo etiam pacto idem dictum exponit 10. Met. 8. quæ expoſitio neceſsaria eſt, quia in hoc ſecundo loco eodem modo loquitur de prædicatione, & communitate hominis, & entis, ait enim *in prædicatione vnus homo non addit aliquid aliud, quam homo. ſicut neque ipſum eſſe præter quid eſt, aut quale, aut quantum*, quare ſi in virtute horum verborum, vt vrgent Complut. docet ibi Ariſt. ens non ſignificare aliquem gradum ſupra prædicamenta, ſed immediatè ipſa prædicamenta, hoc idem de homine dicẽdum erit; Sed vt omnis difficultas tollatur aduertenda eſt in his locis Alex. Aprodiſienſis expoſitio, quæ ſanè eſt magis ad ſenſum textus, ait enim, quod Ariſt. ibi intendit tantum declarare, quomodo res per id præcisè, quo habent eſse, habent etiam vnitatem & nõ per aliquid realiter ſuperadditũ, quod innuit illis verbis *ſtatim enim vnũquodque eſt ens quiddam, & vnum quiddã*, ideſt exponit Aphrodiſ. eo ipſo, quod res aliqua eſt ens tale, eſt etiam vnum tale, quia vnitas ipſius non eſt aliquid realiter ſuperadditum entitati ipſius, quod

Digitized by Google

adhuc magis exprimit Ariſt. dicens *propterea non aliqua alia cauſa vlli iſtorum, vt vnum ſint, nec vt ens quiddam ſint, ſtatim enim vnumquodque eſt ens quiddam, & vnum quiddam*, & hoc idem intendit 10. Met. 8. vt conſtat ex relatis verbis textus. Ad vlt. auctoris facilis eſt ſolutio ex his, quæ diximus eam exponendo quæſt. proœm. n. 40. ablatis namque ſubſtantijs abſtractis cum ſuis accidentibus, ſola remaneret ſubſtãtia materialis cum accidentibus materialibus & ſic ens materiale commune ſubſtantiæ, & accidenti materiali eſſet ſupremum prædicatum, quod ad Phyſicam pertineret, quæ entia materialia conſiderat, non autem ad Met. vt ſupponitur in argumento.

Sextò; ideo à Deo, & creatura, ſubſtantia, & accidente poſſet abſtrahi conceptus entis, quia habent ſimilitudinẽ in ratione entis, & poteſt intellectus de ſingulis determinatè cognoſcere, quod ſit ens, & eſſe incertus, quod ſit tale ens quod ſit v. g. Deus, vel creatura ſubſtantia, vel accidens; ſed hæc ratio non probat, quod ens dicat vnum conceptũ obiectiuum determinatum, ac præciſum, ergo &c. Probatur minor, quia omnia ſingularia, qua ſingularia, habent talem ſimilitudinem, poteſt enim intellectus cognoſcere, quod vna res ſit ſingularis, & neſcire an ſit hoc ſingulare, vel illud, & tamen hinc non ſequitur, quod detur conceptus communis ſingularitatis ab illis abſtractus.

Reſp. valdè inſudare Poncium pro ſolutione huius argumenti diſp. 18. de ente, vt ſic, num. 14. eo quia iam in Logica ſtatuerat dari non poſſe conceptum ſingularis, vt ſic, ab hoc, & illo ſingulari abſtractum, & quia ibi multa dicit, quæ longiori indigent examine, cenſuram differemus ad diſp. de prin. indiuiduationis, ad locũ opportuniorem; ſed apud nos, qui diſp. 5. Log. q. 2. art. 4. cõceſſimus talem conceptum communem eſſe à ſingularibus, vt ſic, abſtrahibilem, nullam facit difficultatem; & quidem ſi argumentum vim haberet, non ſolum impugnat vnitatem, & præciſionem conceptus entis, ſed ſubſtantiæ, animalis, & cuiuſcunque gradus communis, vt diſcurrenti patebit; quæ autem obijci poſſunt cõtra abſtractionem conceptus ſingularis, diluta ſunt loc. cit. Logicæ, & ſi quid aliud manet declarandum, id præſtabimus infrà diſp. cit.

QVÆSTIO II.

An conceptus Entis ſit vnus, nedum reſpectu ſubſtantiæ, & accidentis, ſed etiam Dei, & creaturæ.

29 IN hac quoque quæſtione, ſicut & in præcedenti, tres sũt opiniones, duæ extremæ, & vna media. Thomiſtæ namque negant in vniuerſum vnitatem conceptus entis tam reſpectu Dei, & creaturæ, quã ſubſtantiæ, & accidentis, vt ſuprà viſum eſt; Scotiſtæ è contrà eam aſſerunt vniuerſaliter reſpectu Dei, & creaturæ, accidentis, & ſubſtantiæ. Media opinio concedit vnitatem conceptus entis reſpectu ſubſtantiæ, & accidentis, ſed eam negat reſpectu Dei, & creaturæ, quę videtur fuiſſe opinio Henrici in ſumma art. 22. q. 1. 2. & 3. & pugnaciſſimè defenditur à Paſqualig. tom. 1. Metaph. diſp. 28. vbi euertere nititur omninò vnitatem conceptus entis reſpectu Dei, & creaturæ, quam poſteà defendit in ordine ad ſubſtantiam, & accidens diſput. 33. & 34.

Dicendum eſt conceptum Entis eſſe vnum, nedum reſpectu ſubſtantiæ, & accidentis, ſed etiam Dei, & creaturæ. Ita Doctor loc. cit. quæſt. 21. de Anim. & 1. d. 3. qu. 1. & 3. d. 8. q. 2. & eſt communis omnibus illis Authoribus, qui nobiſcum concedunt vnitatem conceptus entis reſpectu ſubſtantiæ, & accidentis, & quidem rationabiliter, nam omnes rationes, quæ probant vnitatem conceptus entis ad ſubſtantiam, & accidens, probant etiam eandem in ordine ad Deum, & creaturam; vt conſtabit ſingulas percurrenti; breuiter ergo percurramus rationes illas, quas Paſqualig. adducit diſp. 33. & 34. ad probandam vnitatem conceptus entis ad ſubſtantiam, & accidens, vt oſtendamus eaſdem pariter probare eiuſdem conceptus vnitatem in ordine quoque ad Deum, & creaturam, quam ipſe negat.

30 Primò itaque probat Paſqualig. vnitatẽ conceptus formalis entis diſp. 33. n. 6. & ſeq. ex vi præciſiua intellectus, qui poteſt in ſubſtãtia, & accidente præciſè rationem conſiderare in qua conueniunt, relictis illis, in quibus differunt; quod etiam ibidem confirmat Scotico argumento, quod poſſumus de aliquo cognoſcere quod ſit ens, & dubitare, an ſit ſubſtantia, vel accidens; Verum totum hoc argumẽtum cum ſua cõfirmatione æquè benè induci poteſt ad probãdam vnitatẽ conceptus entis etiã reſpectu Dei, & creaturę; & quidquid dicetur ad argumentum pro hac parte, dici quoque poterit ad argumentum allatum pro altera, vndè vel vtrũque conuincere debet, vel neutrum. Reſpondet Paſqualig. diſp. 38. ſect. 3. argumentum non concludere reſpectu Dei, & creaturæ, quia inter iſta non eſt conuenientia aliqua eſſentialis, ſeu in communi ratione eſſentiali, ſed tantum in aliqua propoſitione, quia ratio entis in Deo eſt finita, imparticipata, & talis per eſſentiam, in creaturis verò eſt infinita, & participata, vndè habet diuerſum modum eſſendi, quæ diuerſitas ſufficit ad tollendam conuenientiam eſſentialem; ſic etiam ad Conf. negat dari conceptum entis diſtinctum à Deo, & creatura, vt vtrique communem, quia alia eſt ratio entis in Deo, & alia in creatura, vndè inquit quod ſi quis haberet conceptum entis certum, quem tribueret Deo, & creaturis, falſum conciperet, dum eandem rationem entis, quam tribuit creaturæ, tribueret etiam Deo, cum ſit diuerſa. Cõtrà, quia ſi hæc ſolutio aliquid ſoliditatis habet, poterit æquè benè applicari eidem argumento facto pro ſubſtantia, & accidente, negando, quod inter ea reperiatur conuenientia eſſentialis, quia ratio entis in ſubſtantia habetur per ſubſiſtentiam, & perſeitatem, in accidente per inalietatem, & inhærentiam, quæ diuerſitas in modo eſſendi ſufficit ad tollendam conuenientiam eſſentialem, quare inter ea ſolùm aliqua proportio reperitur, non autem eſſentialis conuenientia; ſic quoque pariter dicetur ad Conf. formatã ad idem, negando haberi poſſe conceptũ certũ entis ſubſtantiæ, & accidẽti cõmunẽ, quia alia eſt ratio entis in ſubſtantia, alia in accidente; itaque cum pateat ex dictis quæſt. præced. hoc argumentũ benè cõcludere reſpectũ ſubſtantiæ, & accidẽtis, fatendum eſt etiã æquè benè probare reſpectum Dei, & creaturæ, & ſolutionem allatã pro neutra parte ſufficere, vt conſtat ex dictis quæſt. præced. in confirmatione huius argumenti quia ſolutio ſemper loquitur de ratione entis, vt contracta ad Deum & creaturam per proprias rationes, non autem vt ab illis omninò præciſa, & abſtracta, vt procedit argumentum.

31 Secundò idem Auctor, diſp. 34. n. 10. probat vnitatem conceptus obiectiui entis ad ſubſtantiam, & accidens ratione deducta ex vnitate obiecti intellectus, quam etiam nos adduximus n. 18. quia deducitur ex Scoto loc. ibi cit. & ratio conſiſtit in hoc, quod cum ſubſtantia, & accidens ſint obiectiua noſtri intellectus, vnica ratio obiectiua communis eſt admittenda, quæ ſpecificet vnitatem potentiæ, & hæc eſt ratio entis. Sed ſanè hæc eadẽ ratio confici poteſt de Deo, & creatura, quia nedum creatura, ſed etiam Deus ſub quibuſdam conceptibus naturaliter acquiſibilibus eſſe poteſt obiectum intellectus noſtri, ergo ratio obiectiua adæquata debet eſſe aliquid commune abſtrahens à Deo, & creatura, cum etiam Deus aliquo modo contineatur ſub adæquato obiecto intellectus noſtri; Reſpondet Paſqualig. ibidem, quod quando intellectus noſter Deum intelligit, non intelligit per propriam ſpeciem, ſed per ſpeciem creaturarum, vndè quando intelligit eſſe, & ſubſiſtere, illi tribuit rationem entis, & ſubſtãtiæ, quam in rebus creatis attingit, ex quo patet nec Deum propriè cadere ſub obiecto intellectus noſtri, neque cõceptus, quos ei tribuimus, eſſe illi communes cũ creaturis, ac intrinſecos, ſed re vera eſſe creaturarum conceptus illi extrinſecè applicatos, vt tali pacto accommodetur intelligentiæ noſtræ, eo modo quo priuationibus, & negationibus, applicamus conceptum entis realis, quem verè non habent, vt poſſint accommodari intelligentiæ noſtræ. Sed hæc reſponſio vel non ſoluit, vel ſoluit argumentum etiam factum pro ſubſtantia, & accidẽte, quia nec etiam ſubſtantia pro ſtatu iſto ait Doct. loc. cit. intelligitur per propriam ſpeciem, quia non immutat immediatè intellectum noſtrum ad aliquam intellectionẽ ſui, ſed ſolum accidens ſenſibile, vt diximus diſp. 6. de Anim. q. 6. art. 2. n. 161. quare ſicut hac ratione inquit Deum non cadere propriè ſub obiecto noſtri intellectus, & eſſe, quod ei tribuimus ex ſpeciebus creaturarum, non eſſe conceptũ communem quidditatiuũ, ſed propriè eſſe rationem entis creati, quæ illi applicatur; idem prorſus eadem ratione dici poterit de conceptu entis, quem tribuimus ſubſtantiæ, per ſpecies ſenſibiles accidentium. Tum quia duplex obiectum adæquatũ ſtatui poteſt intellectus noſtri ex natura potentiæ, vt docuimus diſp. 6. de Anim. q. 5. art. 1. vnum naturalis attingentiæ, aliud naturalis inclinationis, ibidemque ſtatuimus ens reale in tota ſua latitudine, ac indifferentia etiã ad Deum & creaturam eſſe obiectum naturalis inclinationis; quamuis ergo Deus non cadat ſub adæquato obiecto naturalis attingentiæ, cadit tamen ſub obiecto naturalis inclinationis,

tionis,

Digitized by Google

tionis, quod ſufficit vt argumentum procedat etiam in propoſito, quia obiectum potentiæ debet eſſe vnum, ſiue ſit naturalis attingentiæ, ſiue naturalis inclinationis duntaxat. Tum quia ſupernaturaliter eleuatus intellectus noſter Deũ attingit clarè, & ſub ratione Deitatis, ergo ſub hac ratione cadit ſub obiecto intellectus noſtri, nam ſi extrà eius ſphæram contineretur, neque ſupernaturaliter eleuatus poſſet ipſum attingere, vt conſtat de oculo corporeo, qui per nullam potentiam poteſt eleuari ad videndum Deum, quia eſt extrà ſphæram obiectiuam eius. Quod autem in intellectu noſtro ſit neceſſaria huiuſmodi eleuatio ad videndum Deum, non infert excluſionem Dei à ſphæra obiectiua intellectus noſtri, vt arbitratur Paſqualig. cit. n. 12. ſed tantum infert quod intrà eandem ſphæram eſt obiectum ſuperioris ordinis, atque ideò non naturaliter attingibile, vt hæc eſt communis ſententia omnium Theologorum in materia de Viſione.

32 Tertiò Probat eandem conceptus vnitatem reſpectu ſubſtantiæ, & accidentis diſp. cit. 34. num. 6. quia ratio entis eſt quid indeterminatum in modo eſſendi, quod quantum eſt de ſe, poteſt eſſe per ſe ſubſiſtens, atque alteri inexiſtens, non enim dicit habere talem, vel talem modum eſſendi, qoia iam non eſſet communiſſimè ſumptum, ſed tale ens determinatum. Et n. 7. probat, quia vt habeam conceptum obiectiuum entis, ſufficit ſi concipiam aliqoid habere eſſe, nec requiritur, quod concipiam habere tali, vel tali modo; at ad conceptum obiectiuum ſubſtantiæ, aut accidentis oportet, quod concipiatur etiam talis, & talis modus eſſendi determinatus, nimirum eſſe per ſe, atque eſſe in alio, vndè aliquid amplius debet concipi, & proindè neceſſario concedenda eſt aliqua diuerſitas inter conceptum entis, & conceptum ſubſtantiæ, aut accidentis. Et no. 8. probat, quia ſubſtantia & accidens, quamuis inter ſe differant, adhuc tamen comparari poſſunt adinuicem, vt ſimilia, aſſimilantur enim in eo, quod contradiſtinguuntur à nihilo, quod habeant eſſe, & ſint aliquid reale, quod ſint obiectum intellectus, quod ſint principium paſſionum realium, cum ergo ſimilitudo fundetur in vnitate, oportet concedere aliquam rationem vnitatis, ſeu communitatis inter ſubſtantiam, & accidens, quæ non alia eſſe poteſt, quam ratio entis. Et n. 13. probat, quia, poſitis rationibus diuiſiuis, & contractiuis, debet etiam poni ratio communis per eas contrahibilis, & diuiſibilis, ſed rationes accidentis, & ſubſtantiæ ſunt contractiuę alicuius gradus communis per inalietatem, & perſeitatem, ergo hic neceſſariò eſt admittendus, & erit gradus entis communis ſubſtantiæ, & accidenti; Sed omnes iſtæ rationes ex integro applicari poſsunt ad probandam vnitatem conceptus entis reſpectu Dei, & creaturæ variatis ſolis nominibus ſubſtantiæ, & accidentis, perſeitatis, & inalietatis in nomina Dei, & creaturæ, finiti, & infiniti, à ſe, & ab alio; & quæcunque ſolutio adhibeatur ad eas ſoluendas, vt hanc partem probant, valebit quoque ad eas diluendas, vt probant alteram partem nimirum de ſubſtantia, & accidente, quas quidem ſolutiones non adduco, quia nec adducuntur à Paſqualig. ſupponente has rationes probare tantum vnitatem conceptus reſpectu ſubſtantiæ, & accidentis, non autem Dei, & creaturæ; vide Mairon. qu. 2. de vniuoc. entis his vijs probantem hac vnitatem etiam reſpectu Dei, & creaturæ.

33 Quartò probat Paſqualig. loc. cit n. 9. vnitatem conceptus obiectiui ad ſubſtantiam, & accidens, via reduplicationis, quam adhibere ſolemus quando dicimus aliquid conuenire ſubſtantiæ, vt ens eſt, & ſimiliter etiam accidenti, tunc enim non reduplicatur ratio ſubſtantiæ, quia tunc prædicamentum non verificaretur, falsò enim diceretur, ſubſtantiam vt ens eſt, contradiſtingui ab accidente, eſſe per ſe ſubſiſtentem, ergo in his, & ſimilibus prædicationibus reduplicatur ratio aliqua, quæ aliquo modo vna eſt reſpectu ſubſtantiæ, & accidentis, quia tota diuerſitas, quæ eſt inter hæc duo membra, attenditur, penes formales rationes proprias ſubſtantiæ, & accidentis. Sed hac eadem via æquè benè oſtenditur vnitas conceptus entis in ordine ad Deum, & creaturam, immò ita de facto oſtendit Mairon. vnitatem iſtam reſpectu Dei, & creaturæ q. 2. de vniuoc. entis ſic arguendo; quando aliqua ſic ſe habent, quod quicquid conuenit vni inquantum tale, conuenit etiam alteri inquantum tale, conueniunt eis ſecundum rationem talem formalem, & vnam in eis repertam, replicatio enim fit ſecundum rationem formalem; ſed quicquid conuenit Deo, inquantum ens, conuenit etiam creaturæ, inquantum ens, & rurſus quicquid repugnat Deo, inquantum ens, v. g. eſſe nihil repugnat etiam creaturæ, inquantum ens, ergo &c. minor patet; Probatur maior, ſic enim quicquid conuenit vni inquantum tale, conueniat etiam alteri inquantum tale, & non per eandem rationem formalem, ſed per diuerſas proportionabiliter ſe habentes, vt ſolent reſpondere Thomiſtæ, idem conueniret eidem rationi formali & non conueniret.

34 Quintò alijs adhuc vijs probat Mairon. loc. cit. q. 2. de vniuoc. entis, & q. 4. prolog. quarum euidentiores adduco; Prima eſt diuiſionis. Quod diuiditur per plures differentias, ſeù rationes contractiuas, illud habet vnam rationem formalem communem membris diuiſis, ſed diuiditur ens nedum in ſubſtantiam, & accidens, ſed in ens finitum, & infinitum, immo hæc eſt prior diuiſio illa, quia illa eſt ſubdiuiſio iſtius, ergo &c. ſi dicas, quod iſta eſt diuiſio vocis in ſua ſignificata; hoc ſtatim reijcitur, ait Mairon. quia omnis diuiſio vocis in ſua ſignificata eſt diuiſio ad placitum, & immediata, hæc autem non eſt huiuſmodi. Secunda eſt via definitionis. Quandocunque aliquid definitur per commune, & per contrahens, neceſſariò illud commune conuenit alicui, cui non conuenit contrahens, ſed creatura definitur per ens, & aliquid contrahens, ergo ens conuenit alicui, cui repugnat contrahens, contrahens autem non repugnat, niſi Deo, ergo ens conuenit Deo. Tertia eſt via diſtributionis. Nullus terminus æquiuocus eſt diſtribuibilis, non enim benè dicitur omnis canis, omnis gallus, ſed ens eſt diſtribuibile, dicimus enim omnes ens eſt bonum. Quarta eſt via contradictionis. Quia in æquiuocis non eſt contradictio, nam illi propoſitioni, omnis canis currit, non contradicit iſta, hic canis non currit; ſed iſti propoſitioni, omne ens eſt illimitatum, contradicit iſta, hoc ens, quod eſt Sortes, non eſt illimitatum, ergo &c. Quinta eſt via argumentationis, Nam iſte eſt bonus ſyllogiſmus, omne ens eſt bonum, Deus eſt ens, ergo Deus eſt bonus; ſimiliter omne ens eſt bonum, creatura eſt ens, ergo creatura eſt bona; tunc arguitur, aut eſt idem medium in vtroque ſyllogiſmo, aut non; ſi idem, cum dicatur de Deo, & creatura, ergo ſecundum eandem rationem, ſi aliud, & aliud medium, tunc maior vtriuſque ſyllogiſmi erit diſtinguenda, quod conſtat eſſe falſum, quia eſt demonſtratio Metaphyſica. Sexta tandem eſt via Metaphyſicæ inquiſitionis, vt loquitur Doctor 1. d. 3. q. 2. §. *tertiò arguo ſic*, Omnis perfectio ſimpliciter, quæ inuenitur in creatura, inuenitur etiam in Deo ſecundum eandem rationem formalem ſecluſis imperfectionibus, ſed ens eſt perfectio ſimpliciter, ergo ens eſt in Deo, & creatura eiuſdem rationis formalis; Maior patet, quia in ente perfectiſſimo omnis perfectio ſimpliciter adinueniri debet, & quidem in eo exiſtere non eminenter, ſed formaliter; Prob. minor, quod eſt melius quocunque ſibi incompoſſibili, eſt perfectio ſimpliciter, hæc enim eſt definitio perfectionis ſimpliciter, quam refert, & declarat Doctor quol. 5. ex Anſel. in Monolog. Sed ita eſt de ente, quia nihil eſt ſibi incompoſſibile, tum quia paſſiones entis dicunt perfectionem ſimpliciter, ergo tanto magis ens, cuius ſunt paſſiones.

35 Reſpondent Thomiſtæ ad hanc vltimam rationem, quæ expreſsè habetur à Doctore, aliam eſſe perfectionem, quæ reperitur in Deo, & aliam, quæ reperitur in creatura, nec vnquam attribui Deo eandem perfectionem in creatura repertam, quantumcunque ab imperfectionibus abſtrahatur, ſed ſunt diuerſæ perfectiones, quæ quia aliquam habent inter ſe proportionem, ideò perfectio, quæ reperitur in creatura, poteſt cauſare conceptum perfectionis, quæ eſt in Deo. Contrà eſt, quia proportio plus affert diſſimilitudinis, quam ſimilitudinis, ergo ex creatura intellectuali habere non poſſumus in Deo intellectualitatem abſolutè conſimilem, ſed potius diſſimilem; Tum quia Deus cum intellectuali creatura comparatus, autè contra non diceretur abſolutè intellectiuus, vel intelligens, ſed tantum proportionaliter, & ſic homo vel Angelus non eſſet ſimpliciter, & abſolutè intellectiuus, ſed proportionaliter tantum, inquantum haberet aliquam in ſe vitalem perfectionem proportione correſpondentem illi, quæ dicitur intellectus in Deo. Tum quia vt arguit Tromb. 4. Met. q. 2. art. 2. nullum obiectum creatum poteſt cauſare conceptum perfectiorem ſuo proprio conceptu quidditatiuo, quia imperfectius nequit cauſare perfectius, nec in eſſe reali, nec in eſſe cognito; ſed conceptus entis dicti de Deo erit longè perfectior, quam conceptus entis dicti de creatura, ſi ſunt ſimpliciter diuerſæ rationis, & ſolum proportionaliter ſimiles, ergo &c. Et hæc eſt ſecunda ratio, quam format Doctor loc. cit. quam vlterius non proſequor a

quia habetur apud omnes Scotiſtas cũ ſuis replicis ad reſponſa Thomiſtarum; videatur Faber theor.cit.Meurifs.lib.1.q.8. concl.3.Rada 1.p.controuerſ.27.art.1.Poſnanienſ. 1.d.3.q.2. diſp.4.Hinc etiam reijcitur reſponſio Paſqualig. cit. quæ in iſtam coincidit, ait enim per inquiſitionem Metaphyſicam nunquam nos tribuere Deo eandem perfectionem in creatura repertam ſemotis imperfectionibus, ſed aliam æquiualentem, quam tamen eodem nomine explicamus; & quod nequeat eſſe eadem perfectio, probat ex Caiet. quia dum demuntur imperfectiones, non ſolum auferri debet aliquid negatiuum, ſed etiam illud poſitiuum, in quo fundantur huiuſmodi imperfectiones. Hæc, inquam, ſolutio exploſa manet ex confutatione præcedentis, quia ſi non eſt aliqua conuenientia, & ſimilitudo, nec etiam in conceptibus tranſcendentibus, inter perfectiones Dei, & creaturæ; non videtur, quomodo perfectiones creaturarum nos manuducere poſſint per inquiſitionem Metaphyſicam in notitiam perfectionum Dei; & quidem iuxtà hunc ſenſum docuerunt. SS. Patres modum veſtigandi ex creatis diuinas perfectiones per inquiſitionem Metaphyſicam, vt Doctor oſtendit 1.d.8.q.3. arguendo contra opinionem Henrici, vndè D.Anſelm. de lib. arb.cap.1.reprehendit illam definitionem liberi arbitrij, quod eſt poteſtas peccandi, quia tunc in Deo non eſſet liberum arbitrium, quod eſt falſum, quæ improbatio nulla eſſet, ſi ſecundum aliam rationem omninò diceretur liberum arbitrium de Deo, & creatura, quod etiam Doctor repetit 2. d. 44. q. vn. item D. Aug.25.de Trin.cap.4.vel 6. probat Deum ſummè viuere, & cuncta ſentire, ac intelligere, eo quod viuentia non viuentibus, ſenſu prædita non ſentientibus, intelligentia non intelligentibus, immortalia mortalibus bona malis &c. præferenda iudicamus, quod argumentum non videtur valere (ait Doct.) ſi talia, vt reperiuntur in creaturis, non eſſent eiuſdem rationis cum illis, quæ talia in ſummo attribuuntur Deo; & falſum eſt, quod Caiet.aiebat, ſemotis imperfectionibus tolli quoque formalitatem poſitiuam creatæ perfectionis, in qua imperfectio fundabatur; nam vt docet Doctor cit. creatura habet multas perfectiones ſimpliciter, ſed cum imperfectionibus permiſtas, & cum limitatione, vt ergo habeatur ratio perfectionis ſimpliciter, ſufficit. ſi depuretur ab imperfectionibus, & à limitatione præſcindatur, quæ quidem limitatio erat poſitiuum, ſuper quod fundantur imperfectiones annexæ perfectioni ſimpliciter; vndè patet quo pacto ablatis imperfectionibus concomitantibus in creaturis perfectiones ſimpliciter, ac etiam ablato poſitiuo, ſuper quo fundabantur, adhuc remanet perfectio ſimpliciter, quæ ſecundum ſuam rationem abſolutam Deo attribuitur.

36 Aliam reſponſionem adhuc aſſignat Paſqualig. diſp. 34.0.11.dicens, quod quando intellectus noſter Deum intelligit, non intelligit per propriam ſpeciem, ſed ad modum rerum creatarum, vndè quando intelligit eſſe, aut ſubſiſtere, vel ſapientem eſſe; illi tribuit rationem entis, ſubſtantiæ, & ſapientiæ, quam in rebus creatis attingit, eo modo, quo nos priuationibus, & negationibus applicamus rationem entis realis, quam re vera non habent, hoc enim pacto noſtræ intelligentiæ accommodantur, ſic ergo contingit quando intellectus noſter Deum intelligit, quia enim excedit captum noſtrum, oportet quod proportionetur illi applicando rationes illas, quas intellectus noſter attingit in rebus creatis. Sed id iam impugnatum eſt ſupra n.31.& impugnatur iterum, quia cum concipimus Deum eſſe, viuere, & intelligere, non eſt mera fictio noſtri intellectus, ſicut eſt quando concipimus tenebras eſſe & exiſtere; Tum quia ſi dum dicimus Deum eſſe ens, viuentem, intelligentem, enunciaremus de ipſo noſtram entitatem, ſapientiam, ac intelligentiam, iſtæ propoſitiones eſſent falſiſſimæ, quia falsò Deo tribuitur ratio entitatis, ſapientiæ, & intelligentiæ creatæ ſecundum rationes proprias, & vt in nobis iacent; non ergo ex integro ſumuntur, & applicantur Deo, ſicut conceptus entis realis negationibus, & priuationibus, vt ait Paſqualig. ſed purgantur, vt ſic dicam, & depurantur ab imperfectionibus, quas habent in nobis admixtas, & ita defecatæ Deo tribuuntur.

Sextò vlterius probatur noſtra concluſio ex Scot.1.d.8.q.3. infrà E. quam probationem tangit quoque Mairon.cit. Quæ comparantur in aliquo tertio, comparantur in eo, vt in attributo vtriſque communi, vt docet Ariſt.3.Phyſ.22.& conſtat exemplo, non enim dicimus albedinem eſſe magis coloratam ſono, quia color non habet aliquam vnitatem, & communitatem ad albedinem, & ſonum; ſed ens creatum, & increatum propriè comparantur in ente, dicitur enim Deus magis ens, quam creatura, & perfectius ens creatura; ergo &c.

37 Reſpondet Thomiſtæ ad faciendam comparationem inter aliqua duo non eſſe neceſſariam formam communem ſimpliciter vnam, ſed ſufficere vnitatem proportionalem, qua ratione prata florentia comparari ſolent homini ridenti, eo quia ſicut riſus in homine prouenit ex interiori hilaritate, cum benè ſe habet; ſic pratum ridere dicimus, cum ſua amænitate luxuriare videtur; ſic etiam ſpinam in piſce ad os in alijs animalibus comparare ſolemus, etiamſi inter ſe maiorem vnitatem, & conuenientiam non habeant, quam proportionis; Cum igitur Deus, & creatura comparantur in ratione entis, hæc comparatio non infert neceſſariò vnitatem conceptus entis vtrique communis, ſed ſolam vnitatem proportionis, quatenus Deus, & creatura proportionantur in ente. Contrà hoc eſt, quod in argumento non fit ſermo de quacunque comparatione, ſed de comparatione vera, & propria, ad quam aiunt Grammatici requiri vnitatem, & participationem eiuſdem formæ in rebus comparatis; quamuis ergo concedamus ad comparationes abuſiuas, & minus propriè dictas ſufficere vnitatem proportionalitatis; tamen ad comparationem propriè dictam, qualis fit inter Deum, & creaturam in ratione entis, planè maior vnitas requiritur, quam proportionalitatis. Deindè quia falſum eſt inter Deum, & creaturam in ratione entis interuenire tantum vnitatem proportionis, vt infrà dicemus, & ratio præcipua eſt, quia etiamſi concedamus Thomiſtis ex dictis diſp.2. Log.q.5. non omnem analogiam proportionis eſſe metaphoricam, & abuſiuam, ſed dari analogiam proportionis cum aliqua proprietate, vt ibi explicuimus declarando hunc modum analogiæ; tamen hoc certum eſt, quod omnis proportio ſiue ſit per ſolam metaphoram, ſiue per aliquam proprietatem dicta, minuit ſemper aliquid de proprietate, & perfectione formalitatis; quamuis enim pes v.g. dicatur de planta hominis, de baſe lectuli, & radice montis proportionaliter in ordine ad munus ſuſtentandi molem ſui corporis, dicanturque de illis cum maiori vtique proprietate, ac veritate, quam riſus dicatur de homine læto, & prato ridente; adhuc tamen minus propriè dicitur, quam dicatur ſubſtantia de corporea, & incorporea, animal de rationali, & irrationali, & hoc eo quia proportio qualiſcunque ſit, ſemper minuit de proprietate, & perfectione formalitatis analogæ; cum ergo creatura ſiue abſolutè conſiderata, ſiue etiam in ordine ad Deum, ſit ens intrinſecè cum omni proprietate per intrinſecam formalem rationem entis, non per metaphoram, neque per ſimplicem proportionem ad aliud ens, fatendum eſt inter Deum, & creaturam maiorem certe vnitatem interuenire, quam ſolius proportionis. Conſ. quia quod eſt tale per ſolam proportionem qualiſcunque iſta ſit, non eſt ſimpliciter tale, ſed tantum ſecundum quid, nempe proportionaliter, non ſimpliciter, & abſolutè tale; ſed creatura eſt ens ſimpliciter, & abſolutè per rationem entis intrinſecè participatam, ergo non per proportionem ſolam ad Deum.

38 Reſpondet Paſqualig.diſp.29.ſec.6. concedendo creaturam eſſe ens verè, & propriè, & non per proportionem ad Deum, ſed negat Deum eſſe ens; ait enim eſſe aliquid ſupereminentius ente, quod ibi fusè probat ex multis SS.Patribus Boetius enim de Trin.prope medium ait, *ſubſtantia in illo*, (ſcilicet Deo) *non eſt verè ſubſtantia, ſed vltra ſubſtantiam*, & D.Damaſc.lib.1.de fide cap.4.inquit *nam nihil eorum, quæ ſunt, eſt, ſed vt omnia entia ſupereminens, & ſuper ipſum eſſe ens*, D. Dioniſ.cap.1.de diuinis nominibus, *Deus eſt cauſa omnibus, vt ſint, ipſe verò non eſt, tanquam omni eſſentia ſuperior*, & ſic paſſim loquuntur alij Patres, quod etiam probat rationibus poſteà referendis. Contra; quia Deus eſt verè, & propriè ens, nec ratio entis excluditur ab eo per hoc, quod dicitur ſuper ens, vel ſuper ſubſtantia à SS. Patribus, ſed ſolum ſignificatur, quod longè nobiliori, & excellentiori modo reperitur ratio entis in Deo, quam in creatura; & in hoc ſenſu appellatur ſuper ſubſtantia à Damaſceno, hoc eſt, vt exponit Doct.1.d.8.q. 3. §. *ad arg.pro 2.opin.* accipiendo illud, quod eſt perfectionis in ſubſtantia, quæ eſt genus, & relinquendo illud, quod eſt imperfectionis; ita nos quoque has, & conſimiles auctoritates expoſuimus diſp.7.Log.q.1.art.1.ad 1. prin. quod Patres aſſirmant Deum non eſſe ens ſcilicet prædicamentale, ſed ſupra ens, neque ſubſtantiam ſcilicet prædicamentalem, ſed ſupra ſubſtantiam; & hoc eodem modo ipſi SS. Patres, &

Hilar.

Digitized by Google

Hilar. 7. de trin. ab initio. Aug. lib. 2. de trin. cap. 1. & lib. 5. cap. 2. & 7. confeſſ. cap. 11. & lib. 12. de ciuit. cap. 2. & Hieron. in epiſt. ad Ephes. 2. exponunt loca ſcripturæ, in quibus ſolus Deus dicitur eſſe bonus aut ſapiens, aut immortalis; quare non eſt cur Paſqualig. vim tantam faciat in his, & ſimilibus auctoritatibus, vt Deum oſtendat non eſſe ens. Et res exemplo manifeſtari poteſt, Metaphyſica namq; appellatur ſapientia ideſt pluſquam ſcientia, non quia rationem ſcientiæ excludat, ſed quia illam includit præſtantiori modo, quam cæteræ ſcientiæ; pari itaque ratione Deus dicitur ſuper ens, ſuperſubſtantia. Imo idipſum conuincit ratio ipſa ex natura rei deducta, quia ſicut comparatiuum præſupponit ſuum poſitiuum, ſic ſuperlatiuum ſub eadem ratione; ſi ergo Deus eſt ſupra ens in ſuperlatiuo gradu, hoc non excludit poſitiuum entis, ſed includit, ac præſupponit; Tum quia etiam in communi modo loquendi attributa ſoli Deo propria ei adſcribuntur ſimpliciter, & abſolutè, non vero in comparatiuo, vel ſuperlatiuo gradu, vt conſtat de æternitate, immenſitate, immortalitate &c. at quæ ſunt ei communia cum creaturis, tribuuntur illi in gradu comparatiuo, vel ſuperlatiuo, dicitur enim optimus, ſapientiſſimus, clementiſſimus &c. ergo gradus ſuperlatiuus non excludit communitatem entis reſpectu Dei, & creaturæ, ſed potius illam infert, & ſupponit per dictam regulam, quod comparatiuum, ac ſuperlatiuum ſemper ſupponit poſitiuum; in quo fit comparatio; & hoc adeò clarum eſt, vt vlteriori probatione non egeat.

Reſp. tandem Capreol. per allatum argumentum ex comparatione deductum vtique conuinci vnitatem conceptus entis reſpectu Dei, & creaturæ, non tamen vniuocationem, quia non æqualiter participatur ab illis. Sed quicquid ſit de hoc, de quo poſteà, nobis pro nunc ſufficit, quod argumentum probet vnitatem conceptus entis; hoc enim eſt, quod intendimus modò, nam an vlterius quoque probet vniuocationem, differemus inferius, vbi ſtatuemus inæqualitatem in participanda communi ratione, vniuocationem vtcumque non impedire, ſed tantum in rigore ſpectatam.

39 Septimò, probatur Concluſio euidentiſſima ratione. Non plus negat negatio, quam ponat oppoſita affirmatio; ſeu totum id quod tollit negatio, ponit contradictoria affirmatio; ergo totum quod negat nihil, hoc totum ponit conceptus entis ei contradictoriè oppoſitus; at nihil, ſeu non ens nedum negat ens finitum, & creatum, ſed omne prorſus ens, ſiue finitum ſiue infinitum; ergo & ens ipſi contradictoriè oppoſitum importat quid commune ad omne ens; Probatur conſeq. quia niſi conceptus entis ſe extenderet ad omne ens, nihil ſiue non ens, & ens non eſſent oppoſita contradictoriè. Tum quia cum hæc ſit vnica oppoſitio, vnicus etiam terminus hinc indè conſtitui debet huius oppoſitionis, & hic ex parte entis erit vnicus eius conceptus obiectiuus communis Deo, & creaturæ, per quam contradictoriè opponuntur nihilo; Et valdè miror, cur hanc quoque rationem inducat Paſqualig. loc. cit. ad probandam vnitatem conceptus entis ad ſubſtantiam, & accidens: peto enim ab ipſo, an ens finitum, & creatum, quod ſub ſe adæquatè comprehendit ſubſtantiam, & accidens, adæquatè opponatur nihilo, an potius ens abſolutè ſumptum, vt comprehendit finitum, & infinitum; ſi primum, ergo Deus erit nihil, & non ens, cum non contineatur ſub ente finito, qui ponitur adæquatus terminus oppoſitionis cum nihilo; ſi ſecundum, vt re vera eſt, ergo ens ſic abſolutè ſumptum dicet conceptum vnum, nedum reſpectu ſubſtantiæ, & accidentis, ſed etiam Dei, & creaturæ, cum vnica oppoſitio vnicum quoquæ terminum vtrinque habere debeat. Concludimus itaque ad conſequenter loquendum, aut cum Thomiſtis negandam eſſe vnitatem conceptus entis tam reſpectu Dei, quam creaturæ, tam ſubſtantiæ, quam accidentis; aut in omnibus concedendam eſſe cum Scotiſtis, vt enim ſæpè diximus maior vel minor conuenientia non tollit vnitatem conceptus, ſed auget vel minuit. Denique idipſum probat Doctor ibid. 1. d. 3. q. 2. infra B, quia negata ſemel vnitate conceptus obiectiui ad Deum, & creaturam præcluditur via omnis cognoſcendi Deum ex creaturis in aliquo conceptu ſimplici, & eſſentiali contra illud Paul. *inuiſibilia Dei &c.* ad Rom. 1. Probatur ſequela, illud cognoſcitur per aliud, quod continetur in illo vel formaliter, vel virtualiter; ſed conceptus qui repræſentatur de Deo ex vi ſpeciei ſenſibilis creaturæ, non poteſt eſſe conceptus Dei, vt Deus eſt, quia ſicut Deitas non continetur nec formaliter, nec virtualiter in re ſenſibili, ita nec per eius ſpeciem poteſt repræſentari; ergo erit aliquis conceptus communis Deo, & creaturæ, & in creatura formaliter, vel virtualiter incluſus, & hic erit conceptus entis. Reſp. Caiet. 1. p. q. 13. art. 5. aliquid continere virtualiter aliud poteſt duobus modis contingere, vno modo ſicut cauſa continet effectum, alio modo ſicut effectus continet virtutem cauſæ, quod fit participando illam, in hoc ſecundo ſenſu creatura continet Deum virtualiter, poteſtque producere conceptum de Deo, quia eſt participatio eius. Hæc tamen ſolutio prorſus voluntaria eſt, quia effectus nequit participare cauſam, niſi ex hoc, quod in aliquo conceptu conueniunt, nam ſi effectus in nullo conceptu conuenit cum cauſa, ſignum eſt nihil participare ab ea; tum quia effectum participare cauſam eſt capere aliquid ſibi commune cum ea, ergo ſi Deus in creaturis continetur participatiuè, ſignum eſt quod aliquo modo communicant cum eo in entitate; Auerſa q. 3. ſect. 9. ait hanc rationem non concludere, quia non ideò cognoſcimus Deum ex creaturis, quia concipiamus naturam communem vtriſque ſed quia ex propria ratione creaturę aſcendimus diſcurrendo ad cognoſcendum aliquid proprium de Deo; vt igitur vnum cognoſcatur per aliud, opus non eſt contineri in eo formaliter, vel virtualiter quoad eſſe, ſed ſufficit contineri in eo intentionaliter, & repræſentatiuè; quo pacto Deum contineri in creaturis, ſubſtantiam in accidentibus non eſt inconueniens. Hanc ſolutionem in terminis impugnat Doctor quol. 14. §. *ad iſta, ad primum*, cum enim obijceretur poſſe aliquid cauſare notitiam alicuius eſſentiæ abſque quod contineat virtualiter illam, ſufficit enim, quod contineat eius notitiam, non autem ipſam eſſentiam; hoc reijcit, quia nihil ſufficienter continet continentia virtuali ipſam notitiam, niſi contineat obiectum cognoſcibile, tanquam proprium repræſentatiuum eius, ſcilicet formale, vel eius repræſentatiuum virtuale; ſpecies autem propria obiecti, etſi ſit reſpectu eius diminuta in entitate, tamen continet ipſum primo modo, tamquam, ſcilicet repræſentatum per ipſum formaliter; ſed quando non eſt repræſentatiuum formale obiecti, oportet quod virtualiter contineat tale repræſentatiuum proprium, & quando eſt repræſentatiuum, ſicut obiectum cognitum, tunc oportet quod contineat aliud obiectum, quod per ipſum debet cognoſci, quam doctrinam amplius declarat immediatè infra §. *ad iſta aliquis.* & Lichet. ibidem diſertè; Eſt autem rationabilis valdè iſta Scoti doctrina, quia ſi vt vnum obiectum ducat in cognitionem alterius, opus non eſt quod illud contineat aliquo modo quoad entitatem, ſed ſufficiat, vt contineat notitiam; tunc imperfectius poterit ſemper cauſare notitiam etiam diſtinctam cuiuslibet perfectioris, vt v. g. lapis cognitionem Angeli, quia etſi ſit imperfectior Angelo, eſt tamen perfectior, quam ſit ipſa cognitio, quæ eſt accidens. Tum quia quod ducit in alterius notitiam, vt obiectum cognitum, debet prius ipſum cognoſci, vt poſteà manuducat in cognitionem alterius, ſic imago Cæſaris prius cognoſci debet, vt per eam veniamus in notitiam Cæſaris; ſed ſic eſt, quod nos non duceret in notitiam Cæſaris, niſi cum ipſo communicaret aliquo modo in ſimilitudine, & delineamentis; ergo ſic in propoſito, vt creatura ducat in cognitionem Dei, & accidens ſubſtantiæ, debent neceſſariò in aliquo conceptu ſaltim remoto communicare.

Satisfit Obiectionibus.

40 IN oppoſitum plura paſſim obijciunt Thomiſtæ, ſed præſertim Paſqualig. cit. diſp. 28. & 29. vbi funditus euertere nititur conceptum communem entis Deo, & creaturæ, ſiue vniuocus ponatur, ſiue analogus; & quamuis plurimæ eius rationes coincidant, vt eius moris eſt in arguendo, omnes tamen referam, quæ minus coincidunt, ne vllam ſubterfugere videamur; itaque primò probat ens non eſſe quid ſuperius ad Deum, & creaturam ratione deſumpta ex D. Th. opuſ. 42. cap. 1. Tota ratio entis reperitur in Deo, ergo nequit eſſe quid ſuperius Deo, & creaturæ; Conſequentia patet, quia ratio ſuperior eſt vniuerſalior quocunque inferiori, quare non debet talis ratio tota reperiri in vno tantum extremo, ſed debet excedere, quia ſi non excederet, neque eſſe poſſet quid commune inferioribus; aſſumptum maiori indiget probatione, cum enim creatura ſit formaliter, & intrinſecè ens, non videtur quomodo ratio entis ſit tota in ſolo Deo, & totaliter; ſed tamen facilè probatur ſupponendo, quod creatura, licet ſit ens intrinſecè, non tamen eſt ens ex ſe, ſed per participationem, participando rationem entis ab ipſo Deo, quatenus ipſe eſt ens per eſſentiam; vndè

ex

Digitized by Google

ex vi illius entis, quod in Deo eſt ens per eſſentiam, habet creatura, quod ſit ens; quia hoc eſt eſſe ens per eſſentiam, eſſe nimirum tale ens, vt nequeat aliquid eſſe ens, niſi participando de hoc eſſe per eſſentiam, cum ergo Deus ſit ens per eſſentiam, tota ratio entis reperitur in ipſo. Conſ. quia ratio communis ita ſe habet reſpectu inferiorum, vt immediatè deſcendat ad ipſa, non verò ad vnum deſcendit, & poſtquam facta eſt propria illius, deſcendit ad cætera; at ratio entis non deſcendit immediatè ad Deum, & creaturas, ſed prius eſt in Deo, vt propria illius, deinde creatura participat eſſe ab ipſo, vt Deus eſt, ergo nequit eſſe quid commune Deo, & creaturæ. Conſ. tandem; quamuis hæc confirmatio cæteris vrgentior ab Aduerſarijs non adducatur, quia ens ponitur contrahi ad Deum, & creaturam per finitum, & infinitum, & prius ad Deum, quam ad creaturam; at ſi ita eſt; ſequitur euidenter totam rationem entis, & totaliter à Deo abſorberi; Probatur conſeq. quia infinitas eſt modus totalitatis, itaut contrahat totam naturam, & totaliter, & adæquatè, aliter non eſſet infinitum, imo finitum eſſet, aliquid enim remaneret, quod non contraheret.

41 Reſp. hæc & ſimilia argumenta, quæ mox facturi ſumus, concludere in opinione eorum, qui ponunt conceptum entis dicere, & præſeferre realitatem præciſam ex natura rei à particularibus entium rationibus Dei, & creaturæ, ſubſtantiæ, & accidentis, vt benè notauit Lichet. 1. d. 2. q. 1. §. *contra hanc rationem* in ſolutione argumenti Ocham, & Bargius 1. d. 8. q. 2. in §. *reſpondeo, quod quando*, & poſt ipſos Suarez diſp. 2. Met. ſect. 3. n. 10. a' non concludunt in opinione aſſerente conceptum entis abſtrahi immediatè à realitatibus Dei, & creaturæ inadæquatè conceptis, non autem ab aliqua realitate illis communi, & ex natura rei priore, quam opinionem, vt veram, & Scoticam inferius amplectemur; itaque ad 1. neg. aſſumptum cum probatione, quamuis enim tota ratio entis reperiatur in Deo, non tamen adeò totaliter, & adæquatè, vt etiam non reperiatur in creatura; neque ex hoc quod ſit ens per eſſentiam rectè infertur, quod tota ratio entitatis ſit in ipſo realiter, & formaliter, ſed ſolum quod ſuum eſſe habeat ea ſe, & à ſe ſecundum omnem eſſendi plenitudinem, & perfectionem, & nullum ens extra ipſum habeat eſſe, niſi dependenter, & participatiuè ab ipſo, quæ quidem dependentia non tollit vnitatem tranſcendentalem entitatis communicatæ, non quidem à parte rei exiſtentem, ſed per intellectum noſtrum abſtrahibilem; & hoc quidem cernitur paſſim in effectibus vniuocis, qui non obſtante dependentia illius eſſe, quod à cauſa recipiunt, ſecundum illud idem eſſe vniuocantur cum ipſa. Ad 2. non eſt aſſumptum vniuerſaliter verum, verificatur enim ſolùm in conceptibus merè vniuocis, in alijs verò poteſt benè conſiſtere vnitas conceptus cum inæqualitate deſcenſus in inferiora, vt infrà magis patebit. Ad 3. vim habet ineuitabilem in opinione ens præſcindente, vt realitatem, & naturam vnam communem à ſuis inferioribus, ſic enim conceptus entis prior eſſet ex natura rei realitatibus Dei, & creaturæ, vndè procederet argumentum; verum hoc non aſſerimus, ſed dicimus conceptum entis immediatè ab intellectu abſtrahi à realitatibus Dei, & creaturæ inadæquatè conceptis; vndè conceptus iſte eſt re vera poſterior Deo, & creatura, non prior niſi prioritate Logica, à qua non conuertitur ſubſiſtendi conſequentia; non igitur à parte rei contrahitur realitas communis entis ad Deum, & creaturam per finitum, & infinitum, ſed entitatem repertam in Deo, & creatura concipit intellectus, vt tranſcendentaliter vnam ob conuenientiam in eis repertam quoad gradum eſſendi, vt ſic, quam poſteà fingit ad Deum, & creaturam contrahi per finitum, & infinitum, vt contrahi ſolent per differentias cæteræ realitates prædicamentales; vndè quia hæc contractio non eſt omninò ex natura rei, ſed fit per intellectum cum fundamento in re, negant aliqui ens prius contrahi per noſtrum intellectum ad Deum quam ad creaturam, poſtquam enim ego concipio rationem entis abſtractam ab ente creato, & increato, poſſum immediatè nulla alia cognitione intercedente apprehendere ens creatum, ergo ratio entis non prius contrahitur ad ens increatum, quam ad ens creatum, quo admiſſo dicendi modo non euidenter improbabili multa labuntur argumenta, quæ contra vnitatem, & vniuocationem conceptus entis à Thomiſtis obijci ſolent; ita nouiſſimè tenet Ouuied. controuerſ. 1. Met. punc. 6.

42 Secundò obijcitur, quia cum ratio communis ad inferiora deſcendit, per oppoſitas differentias diuiditur, quæ ſe inuicem excludunt, & non eſt cauſatiua alterius, quia tunc non eſſent ſimul natura, ſed vna ſupponeret aliam; at tota ratio creaturæ continetur in Deo eminenter, & ab ipſo cauſatur; ergo non poteſt eſſe ratio diuiſiua entis, itaut ſit differentia oppoſita cum Deitate reſpectu entis, vt ſic; Deindè, quia ratio communis indifferenter enunciari poteſt de quocunque inferiori, ergo ſi ratio entis eſt quid ſuperius commune Deo, & creaturis, ratio entis, quæ prædicaretur de creatura, prædicaretur etiam de Deo, & è contrà, quod eſt falſum. Probatur falſitas, quia tunc eſſe participatum, & contingens prædicaretur de Deo, & eſſe imparticipatum ac neceſſarium de creatura, nam ratio entis, quæ eſt in Deo, eſt imparticipata, & neceſſaria, & quæ eſt in creatura, eſt participata, & contingens; implicat enim concipere aliquid in creatura, quod non ſit ei à Deo communicatum, & participatum. Tandem ratio communis ſaltim explicitè non dicit differentiam inferiorum; at nihil poteſt concipi in Deo, & creatura, quod ſit extra eſſe creatum, & increatum, ergo nequit concipi aliqua ratio communis ipſis. Min. probatur, nam creatura etiam ſecundum primam rationem entis, qua conſtituitur, vt ſit aliquid, eſt quid participatum, cum enim recipit eſſe à Deo, nedum recipit tale eſſe, ſed etiam eſſe, vt ſic, itaut ſimul cum alijs rationibus etiam ſecundum rationem entis communiſſimè acceptam terminet productionem, vt enim docet Scotus 3. d. 22. q. vn. G. naturæ quoque vniuerſales dicuntur concomitanter produci, & corrumpi ad productionem, & corruptionem ſingularium; eodem modo probari poteſt quamcunque realitatem in Deo à parte rei exiſtentem eſſe imparticipatam; & per hoc excluditur frequens, & communis reſponſio Scotiſtarum ad hæc, & ſimilia argumenta, quod in his abſtractionibus fit præciſio ab eſſe participato, & imparticipato; cum enim ratio participati adæquet totum eſſe creaturæ, & ratio imparticipati totum eſſe Dei, facit quod omnis formalitas in eis reperta ſit talis, vel talis, præſertim ſi in eis exiſtunt à parte rei.

43 Reſp. ad 1. oppoſitionem differentiarum non impedire, vt vna ſaltim eminenter in alia poſſit contineri, & ab ea cauſari, nam ſenſitiuum v. g. cum vegetatiuo, & intellectiuo diuidunt animam in communi, & tamen ſenſitiuum eminenter continetur in intellectiuo; quantitas diuiditur in diſcretam, & continuam, & diſcreta cauſatur ea diuiſione continuæ, qualitas diuiditur in actualem, & habitualem, & tamen habitus efficit actum; cui accedit, quod diuiſio entis in creatum, & increatum non eſt omninò realis, ſicut eſt diuiſio animalis per rationale, & irrationale, ſed fit per intellectum prius abſtrahentem rationem obiectiuam entis, in qua fundamentaliter conueniunt Deus, & creatura, deindè contrahentem illam ad ea inferiora per finitum, & infinitum. Ad 2. concluderet argumentum, ſi diceremus conceptum obiectiuum entis inniti alicui realitati à parte rei exiſtenti in Deo, & creatura, & quantum eſt de ſe indifferenti ad eſſe participatum, & imparticipatum, neceſſarium, & contingens, vt nonnulli Scotiſtæ defendunt; at non ita nos dicimus, quamuis enim hic modus Metaphyſicandi verus ſit in conceptibus naturarum, & graduum prædicamentalium; non tamen aptus eſt ad explicandam communitatem, & vnitatem conceptuum tranſcendentalium, vt poſteà dicemus; itaque dicimus conceptum entis abſtractum inniti realitatibus Dei, & creaturæ inadæquatè conceptis, & vt ſic indifferentem eſſe ad participatum, & imparticipatum, neceſſarium, & contingens, quod nullum eſt inconueniens, cum talis abſtractio fiat per opus intellectus; qualiter autem adhuc conceptus entis dici poſſit, & debeat realis, inferius dicemus. Ad 3. pariter dicimus efficaciter improbare realitatem communem entis ex natura rei præciſam à Deo, & creatura, ſicut animalitas dicitur ex natura rei præciſa à rationalitate, & irrationalitate, quo pacto eam admittunt, & defendunt Scotiſtæ nonnulli, fatenturque realitatem entis in tali ſtatu realis præciſionis nec eſſe participatam, nec imparticipatam, nec neceſſariam, nec contingentem, ſed ab his abſtrahere; hæc, inquam ſolutio re vera per illud argumentum deſtruitur; & ideò nos non admittimus præciſionem entis in hoc ſenſu, quaſi à parte rei præſcindat à finito, & infinito, ſicut abſtrahit realitas generica à ſuis differentijs contrahentibus, ſed dicimus ſolum per intellectum abſtrahentem conceptum entis præſcindere à creato, & increato, quatenus tales rationes in eo non relucent, non autem à parte rei actualiter, ſed tantum fundamentaliter.

44 Tertiò Deus, & creatura non conueniunt in ratione communiſſima entis, ergo &c. Probatur aſſumptum, quia ratio communiſſima entis, quæ reperitur in creatura, eſt in-

intrinſecè, & eſſentialiter participata, nedum enim à Deo participat tale eſſe, ſed etiam participat eſſe ens, & ſecundum ipſam rationem entis producitur à Deo; & è contra ratio entis, quæ reperitur in Deo, eſt imparticipata. Si dicas rationem entis præſcindere à participato, & imparticipato; præterquamquod hæc ſolutio nuper reiecta eſt, iterum improbatur; vel enim ratio entis, quæ præſcindere dicitur à Deo, & creatura, eſt à ſe vel ab alio, ſi à ſe, eſt imparticipata; ſi ab alio, iam eſt participata. Si iterum dicas ab vtroque præſcindere, & neutrum eſſe formaliter, vtrunque permiſſiuè, vt dicitur de animali reſpectu rationalis, & irrationalis. Contrà, quia ens dicit id, quod habet eſſe, implicat autem concipere habere eſſe, quod nec ſit à ſe, nec ab alio; & inſtantia de rationali, & irrationali, quæ frequenter adducitur, eſt valdè diſpar à caſu noſtro, quia hæ ſunt differentiæ ſpecificæ, à quibus aliqua natura etiam à parte rei præſcindere poteſt in ſua formalitate; at in caſu noſtro ſermo eſt de modis vniuerſaliſſimis, & communiſſimis, ſub quibus quicquid eſt à parte rei, neceſſario cadere debet, cum repugnet dari aliquam rem, ſeu realitatem in rerum natura, quæ non ſit à ſe, vel ab alio; ſi enim hæc eſt in creatura, opus eſt, vt ſit ab alio; ſi in Deo, erit à ſe; quia ſicut Deus ſecundum omnem realitatem ſuam eſt à ſe, ita creatura eſt ab alio ſecundum omnem ſuam, & præſertim ſecundum illam, per quam conſtituitur in eſſe reali, vt ſic; quia eſſe reale, vt ſic, non habet à ſe, ſed ab alio. Deindè Deus ſecundum totum ſuum eſſe adæquatè ſumptum eſt ſingulariſſimus; ergo ſecundum omnem ſuam formalitatem, quam habet à parte rei; ergo etiam ipſa formalitas entitatis, vt ſic, in Deo erit de ſe hæc, nec poterit ſine falſitate à ſingularitate præſcindi. Denique ſi poſſet ratio entis à ſingularitate præſcindi, ſequitur aliquid quod eſt in Deo poſſe non eſſe Deum; Probatur conſequentia, quia ſi ratio entis, aut aliqua alia reperitur in Deo, quæ non ſit de ſe hæc, ſed quantum eſt de ſe indifferens ad Deum, & creaturam, iam quantum eſt de ſe, poterit eſſe in creatura, & ſic non eſſet Deus, niſi extrinſecè, & per accidens.

45 Reſp. neg. aſſumptum, ad probationem concedimus realitatem entis, ſecundum eſſe ſubiectiuum, ſeu ſecundum, quod exiſtit in Deo, vel creatura, non eſſe ex natura rei diſtinctam ab entitatibus particularibus Dei, & creaturæ, ac proinde in eo ſtatu non præſcindere ab eſſe participato, vel imparticipato, ab eſſe à ſe vel ab alio, vt benè probant illæ replicæ, negamus tamen non conuenire in conceptu communi abſtracto ab intellectu ab illis totis entitatibus inadæquatè conceptis, ſicut etiam negamus conceptum entis ſic abſtractum non præſcindere ab eſſe participato, & imparticipato, ab eſſe à ſe, vel ab alio; & hoc eſt, quod ſæpè ait Doctor Deum, & creaturam eſſe primò diuerſa in realitate, non in conceptu. Ad 2. reſpondet Mairon. q. 3. de vniuoc. entis & Tromb. loc. cit. quod in Deo ſunt quędam rationes incommunicabiles creaturæ, vt infinitas, immenſitas &c. Et iſtæ ſunt de ſe hæc; quædam vero ſunt communicabiles creaturis, vt entitas, bonitas &c. Et iſtæ non ſunt de ſe hoc, alioquin communicabiles non forent; quæ ſolutio non admodum placet, quia in Deo admittit à parte rei formalitates aliquas potentiales, & contrahibiles per ſingularitatem, quod fieri nequit ſine læſione diuinæ ſimplicitatis; & quamuis aliquæ diuinæ perfectiones dicantur creaturis communicabiles, ſanè non ita appellantur, quia eadem perfectio ſecundum rem, quæ eſt in Deo poſſit communicari creaturæ; ſed ſolum quia poteſt in nobis reperiri perfectio ei conſimilis in conceptu tranſcendentali; quare reſpondere præſtat cum Scoto 1. d. 3. q. 2. §. *ad arg. pro 1. opin.* vbi in terminis hanc difficultatem ſoluit, & ait quod ſingularitas alicuius non impedit, quod ab eo quod ſingulare eſt poſſit abſtrahi aliquis conceptus communis; & ideò in propoſito, licet quicquid ibi eſt in re (nempe in Deo) ſit ſingulare ex ſe in exiſtendo, ita quod nihil contrahat aliud ibi ad ſingularitatem; tamen illud idem poteſt concipi, vt hoc in re, vel quodammodo indiſtinctè, & ita vt ſingulare, vel vt commune; ita Doctor, & hoc fieri poterit ſine vlla falſitate, quia vt habetur ſecundo Phyſ. abſtrahentium non eſt mendacium, quando habent fundamentum in re, vt eſt in propoſito. Ad 3. pariter dicimus concludere argumentum contra ponentes realitatem entis in Deo de ſe communem, & indifferentem ad Deum, & creaturam, ſicut eſt animalitas ad hominem, & brutum; at nos dum loquimur de ente, & alijs traſcendentibus non admittimus, nec defendimus vnitatem realitatis, ſed ſolam vnitatem conceptus abſtracti per intellectum inadæquatè concipientem Deum, & creaturam.

Quartò Arguitur ex Soncin. Complut. & alijs Thomiſtis, quod ex hac noſtra ſententia plura ſequuntur abſurda, primò enim ſequitur aliquid eſſe prius, & ſimplicius Deo, realitas enim conſtituens eſt prior, & ſimplicior re conſtituta, 2. Sequitur dari compoſitionem in Deo ex actu, & potentia; Conſeq. patet, quia omnis ratio communis, & vna ad plures contrahibilis eſt neceſſariò ratio potentialis, vndè cum ratione contrahente compoſitionem efficit. 3. Non diſtare Deum, & creaturam in infinitum, & non eſſe primo diuerſa, vt paſſim dicitur; nam quæ conueniunt in aliquo communi habent aliquam ſimilitudinē, tum quia tunc magis diſtarent inter ſe vltimæ differentiæ, cum ab ipſis abſtrahi nequeat communis conceptus. 4. Inter contradictoria, vt ſunt creatum, & increatum dari medium per abnegationem extremorum ſcilicet conceptum entis. Demum aliquid eſſe independentius Deo, quia ſuperius non dependet ab inferiori, ſed è contra.

46 Reſp. pariter hæc inconuenientia ſequi ad opinionem ponentem ens importare realitatem communem ex natura rei præciſam ab inferioribus, & contrahentibus, non autem ad noſtram, qua aſſerimus ens dicere ſimpliciſſimum conceptum immediatè abſtractum à realitatibus Dei, & creaturæ inadæquatè conceptis, quo quidem pacto concedimus vtique dari aliquid ſimplicius, & prius Deo, quia non eſt inconueniens dari aliquid ſimplicius Deo ſimplicitate conceptus, non tamen ſimplicitate rei, quia vt notat Doctor 1. d. 8. q. 3. Y. licet Deus ſit ſummè ſimplex, non eſt tamen ſimpliciter ſimplex, quia reſolui poteſt in conceptum determinabilem, & determinantem; pariter non eſt inconueniens dari aliquid prius Deo prioritate à quo non conuertitur ſubſiſtendi conſequentia, quia hæc non eſt prioritas Phyſica, & realis, ſed Logica; benè tamen inconueniens foret dari aliquam realitatem priorem conſtituentem ipſum Deum, ita Lichet. & Barg. loc. cit. & Rada controuerſ. 21. ad arg. prin. Ad 2. ſequeretur illud abſurdum, ſi ens importaret realitatem aliquam adæquatè conceptibilem; tunc enim potentialis eſſet ad realitatem contrahentem, & ſic vbicumque reperiretur, efficeret compoſitionem metaphyſicam, vt infra demonſtramus, at nos non aſſerimus importare realitatem, ſed conceptum duntaxat apud intellectum inadæquatè concipientem, vndè ſolum ſequitur Deum eſſe compoſitum in conceptibus, quod nullum reputamus inconueniens. Ad 3. ait Doctor 1. d. 8. q. 3. §. *ad arg. opin. oppoſitæ*, Deum & creaturam eſſe primò diuerſa in realitate, non in conceptu; item diſtant in infinitum quoad conceptus proprios, & ſpecificos, non autem quoad tranſcendentes, & eo modo quo diſtant in infinitum certum eſt ab eis abſtrahi non poſſe conceptum communem; ad illud quod additur de vltimis differentijs dicimus forte ab ipſis quoque conceptum communem abſtrahi poſſe, cui nulla correſpondeat realitas adæquatè concepta, de quo infra, & quando etiam talem conceptus communitatem non haberent, vt tenet communior Scotiſtarum, conceditur loquendo de diſtantia oppoſita conuenientiæ conceptuum communium, magis diſtare vltimas differentias, quam Deum, & creaturam, neque hoc vllum eſt inconueniens. Dices non poteſt dari diſtantia maior infinita, quæ cadit inter Deum, & creaturam. Reſp. quod eſt diſtantia infinita in conceptibus proprijs, & ſpecificis tantum, non in communibus; & ſic verum eſt loquendo de conceptibus ſpecificis nullas res in tota entium ſerie magis diſtare Deo, & creatura. Ad 4. ait Doctor cit. 1. d. 8. q. 3. ſoluendo arg. Henric. quod contradictoria formaliter, ideſt illa quæ ſunt præcisè extrema contradictionis nempe affirmatio, & negatio nullum habent medium; ſed Deus & creatura non ſunt huiuſmodi extrema, quia nec Deus eſt præcisè iſta negatio *non ab alio*, nec creatura iſta negatio præcisè *non neceſſe eſſe*, ſed ſunt extrema contradictionis, tantum materialiter, ſeu potius ſunt contenta ſub extremis contradictionis, & ideo admittere poſſunt conceptum medium abſtractum ab eis per opus intellectus, qui à creato, & increato præſcindat, à contingenti & neceſſario & ſit neutrum formaliter, vtrumque permiſſiuè, vt paſſim dicitur de alijs conceptibus communibus reſpectu contrahentium. Ad vlt. inferius dependet à ſuo ſuperiori realitatem præſeferente à parte rei, & non conceptum tantummodo, cum dependentia non ſit, niſi ad aliquod prius in re; in propoſito non eſt in hunc modum ens prius Deo, non enim vllam dicit realitatem Deo priorem, ſicut animal in homine; vt enim notat Lichet. 1. d. 3. q. 1. in fine, cum abſtrahitur animal

nial

m•l ab homine, vel rationali eſt abſtractio alicuius prioris natura à poſteriori, ad quod eſt in potentia; at cum abſtrahitur ens à Deo, vel creatura, eſt abſtractio poſterioris à priori, & ideò non propriè dicitur Deus ab ente dependere.

QVÆSTIO III.

An conceptus entis ſit perfectè vnus, & præciſus.

47 NOn ſolet hoc quæſitum moueri à defendentibus vnitatem conceptus entis, eo quia rationes in ſuperioribus allatæ pro tali vnitate, ſi benè perpendantur, ſatis ſuperque probant conceptum entis non vtcumque ab inferioribus præſcindere, quia etiam multi ex Thomiſtis id concedunt; ſed perfectè, & completè ab eis præſcindere, atque ita eſſe omninò, & perfectè vnum. Verùm quia etiam ex Auctoribus nobiſcum defendentibus vnitatem, & præciſionem conceptus entis nonnulli eam ponunt imperfectam, dicuntque conceptum entis non niſi imperfectè ab inferioribus præſcindere, quo dicendi modo paruin vel nihil diſtant à ſententia Thomiſtarum negante vnitatem conceptus entis; ideo opus fuit hoc mouere quæſitum, vt oſtendamus rationes hactenus allatas pro vnitate huius conceptus plus vtique probare, quam ſolam vnitatem, & præciſionem imperfectam eo ſaltim modo, quo ipſi eam explicant; Vndè notandum hoc intereſſe inter præciſionem perfectam, & imperfectam alicuius conceptus, quod ille conceptus dicitur perfectè præciſus ab inferioribus, qui ita ex natura rei, vel ſaltim per intellectum ab eis abſtrahit, vt ſolum dicat quendam ſuperioritatis gradum, in quo nullo pacto nec implicitè, nec explicitè, relucent rationes inferiorum; hinc conceptus perfectè præciſus dicit vnam naturam pluribus communicabilem, quæ apta eſt eſſe in illis per contractionem, & determinationem factam per rationes particulares; è contra verò ille conceptus dicitur imperfectè præciſus, qui non dicit gradum aliquem ſuperiorem ex natura rei, vel ſaltim ratione diſtinctum ab inferioribus, à quibus præſcindere dicitur; ſed implicitè ſaltim, & confusè illa includit ſecundum proprias eorum rationes; ſolumque præſcindit ab explicatione, ſeu expreſſione eorumdem inferiorum; vndè conceptus imperfectè præciſus non tam dicit naturam communicabilem pluribus, quam plura immediatè, & confusè concepta per modum vnius. Ex quo deducitur, quod imperfecta præciſio reddit conceptum abſtractum imperfectè vnum, quia non omnino excludit inferiora, à quibus prouenit multiplicitas, cum ea ſaltim implicitè includat; ſed præciſio perfecta reddit conceptum tam formalem, quam obiectiuum perfectè, & omninò vnum, quia omninò excludit inferiora, à quibus præſcindit, tam explicitè, quam implicitè. Hac de cauſa ſolet perfecta præciſio interdum appellari adæquata præciſio, quia per eam abſtrahitur conceptus ita perfectè vnus, vt ſecundum ſe totum concipiatur, nihil concipiendo de cæteris rationibus, à quibus abſtrahitur, nec explicitè, nec implicitè, vt conſtat de animalitatis conceptu, qui quando ab homine abſtrahitur, ita ſola concipitur, vt nihil de rationalitate, aut irrationalitate concipiatur; & è contra imperfecta præciſio dicitur inadæquata, quia per eam conceptus præciſus non ita ſeparatur ab iis, à quibus abſtrahitur, quin aliquo modo ea includat.

48 Hac ſtante terminorum explicatione pro recta tituli quæſiti intelligentia; inter admittentes vnum conceptum entis tam formalem, quam obiectiuum adhuc controuerſia eſt, quo pacto conceptus entis ſiue formalis, ſiue obiectiuus, nam de vtroque poteſt quæſtio inſtitui, præſcindat ab inferioribus, & quomodo ſit vnus, an ſcilicet perfectè præſcindat, & conſequenter ſit omninò vnus, vel ſolùm imperfectè præſcindat. Plerique ex Veteribus, ac Recentioribus ſolum enti concedunt conceptum imperfectè præciſum à ſuis inferioribus, eo quia ſaltim implicitè ea includat, & conſequenter dicunt non eſſe ita vnum, vt non etiam admittat aliquam diuerſitatem, & multitudinem, ita ex profeſſo tenent Auerſa in ſua Philoſoph. q. 3. ſect. 6. Hurtad. diſp. 2. Met. ſect. 4. Vaſquez 1. p. diſput. 114. cap. 2. Fonſec. 2. Met. cap. 2. q. 2. ſect. 4. qui ex veteribus citant pro hac ſent. Ferrar. 1. contra Gentes cap. 34. Aureol. 1. d. 2. part. 1. Alenſ. 10. Met. tex. 8. Alexand. & Philop. 1. Priorum cap. 28. & alios, qui re vera potius omnem vnitatem conceptus entis negauerunt, quam imperfectam ſtatuerint; vel ſi hanc admiſerunt, nulla potuit eſſe inter veteres Scotiſtas, & Thomiſtas Controuerſia, quam de vnitate perfecta, ac adæquata præciſione conceptus entis, vnde benè notat Auerſa cit. ſec. 7. quod qui viſi ſunt ex antiquis Thomiſtis negare abſolutè ens dicere vnum conceptum præciſum, noluerunt negare, niſi perfectam vnitatem, & præciſionem, qualis ponitur à Scotiſtis; vndè benè nos diximus ab initio quæſt. qui non admittunt nobiſcum perfectam vnitatem, & præciſionem conceptus entis, non ingenuè defendere vnitatem conceptus entis, vt profitentur, ſed verbis duntaxat eam aſtruunt, & factis negant; vnde conſultius agerent, ſi cum Thomiſtis abſolutè negarent vnitatem conceptus entis, qui ſanè magis ingenuè in hac re ſe gerunt, quam iſti Recentiores; nam ex eo quod & ipſi aliquam admittant imperfectam entis præciſionem, non ideò profitentur tueri vnitatem conceptus entis, vt faciunt hi Recentiores, ſed eam abſolutè negant; Oppoſita ſententia docet conceptum entis perfectè præſcindere ab inferioribus, & eſſe perfectè vnum, ita Scotiſtæ omnes citati quæſt. præced. cum Doctore vbique defendente vnitatem conceptus entis, & cæteri Recentiores, qui volunt ingenuè ſententiam Scotiſtarum tueri de vnitate conceptus entis, non enim Scotiſtæ ſuis rationibus ſolam imperfectam vnitatem, & præciſionem conceptus entis aſtruere ſunt arbitrati, ſed perfectam, & abſolutam, ita Suarez diſp. 2. Met. ſec. 2. nu. 8. Cumel 1. p. q. 13. art. 1. q. 2. concl. 4. Albertin. tom. 2. princip. 1. Philoſoph. diſp. 1. q. 6. concl. 2. Paſqualig. tom. 1. diſp. 35. eſtò id ſolum defendat de conceptu entis in ordine ad ſubſtantiam, & accidens, & ex Thomiſtis Iauel. 4. Met. q. 1. Soto in prædicam. cap. 4. quæſt. 1. Capreol. 1. d. 2. q. 1. & plerique alij.

49 Dicendum itaque pro quæſiti reſolutione, conceptum Entis ſiue formalem, ſiue obiectiuum perfectè præſcindere ab inferioribus, atque ideò eſſe perfectè vnum, & vnum gradum ſuperiorem importare inferioribus communicabilem, etſi non ex natura rei, ſaltim ratione cum fundamento in re ab illis diſtinctum. Concluſio hæc ſequitur ex dictis, rationes enim allatæ pro vnitate conceptus entis, vt diximus, probant pariter eius perfectam præciſionem ab inferioribus, ſiue per hæc inferiora intelligantur partes ſubiectiuæ entis, ſiue modi contrahentes; & quidem ratio illa Scotica, qua ſupra probauimus vnitatem conceptus entis, quod poteſt intellectus de aliquo certus eſſe, quod ſit ens, & dubitare num ſit finitum, vel infinitum; num ſubſtantia, vel accidens, non ſolùm conuincit præciſionem conceptus entis ab inferioribus penes maiorem, vel minorem expreſſionem eiuſdem conceptus, ſed perfectam, & adæquatam diſtinctionem illius conceptus ab alijs ſaltim per intellectum, vt oſtendimus ſupra nu. 20. refellendo ſolutionem Complut. ad illud argumentum; quod amplius adhuc declaratur, quando enim concipimus ens, vel tunc menti obuerſantur finitas, & infinitas, eſſe per ſe, vel in alio; vel præcisè ipſum eſſe rei abſtrahendo à modo eſſendi; non primum, quia cum abſolutè cogito aliquid eſſe in rerum natura, non vlterius inquiro ex vi eiuſdem cogitationis, quo pacto in rerum natura exiſtat, an, à ſe, vel ab alio, an per ſe, vel in alio, ergo ſecundum, hoc autem eſt vnum ab alio obiectiuè præſcindere idest cognoſci ſine illo, aut illo non cognito. Nec ſufficit dicere tunc inferiora obijci, & obuerſari menti implicitè, & confusè. Hoc enim, vt ibi dicebamus, eſt abſolutè fateri ens in eſſe præciſo, & obiectiuo ea non includere; ea enim in tali eſſe includit, quæ per conceptum formalem repræſentantur, & exprimuntur; quarè cum per talem cognitionem nullo modo attingantur inferiora immediatè, dicendum eſt ea non includi in conceptu entis nec explicitè, nec implicitè. Quod ſi per hanc implicitam incluſionem intelligunt confuſam cognitionem, quam habemus de inferioribus in ipſo conceptu gradus ſuperioris, nam cognito animali ſtatim confusè, & implicitè noſcimus inferiora eius hominem, & brutum; ſanè fatemur in hoc ſenſu inferiora includi in conceptu ſuperioris; imò dicimus nec aliter, nec alio modo poſſe ritè explicari implicitam continentiam inferiorum in conceptu ſuperioris; cæterum talis implicita continentia inferiorum in ſuperiori non deſtruit perfectam præciſionem conceptus eius ab illis, alioquin nullum genus perfectè præſcinderet à ſuis inferioribus, cum hæc implicitè præfato ſenſu in conceptu generis includantur immo potius eam videtur aſtruere, nam ideò inferiora dicuntur implicitè, & confusè ſignificari in conceptu ſuperioris, quia in eo attinguntur, non immediatè ſecundum proprias rationes, ſed mediatè in conceptu vniuerſali, & omnibus communi. Conf. quia hæc præciſio, qua vnus conceptus dicitur ab alio præſcindere, non eſt præciſio ſecundum rem, quæ dicitur diuiſio,

Digitized by Google

ſio, quaſi fiat à parte rei, quia tunc non fieret ſine mendacio, ſed eſt præciſio facta per intellectum, & ita ſolet explicari, quod intellectus vnam formalitatem concipiat alia non concepta; hoc enim eſt intellectualiter præſcindere, vnum ſine alio cognoſcere, vel alio non cognito; ſi ergo dum intellectus ens concipit, non attingit inferiora ſecundum rationes proprias, nec eius contrahentia, quia tunc non eſſet ille conceptus entis, vt ſic, ſed inferiorum, ſcilicet Dei vel creaturæ, ſubſtantiæ, vel accidentis; plane fatendum eſt conceptum entis eſſe perfectè vnum, & perfectè, ac adæquatè præciſum ab inferioribus.

50 Reſpondent Recentiores aliqui ad perfectam, & adæquatam præciſionem vnius conceptus ab alio opus eſſe, vt illi duo conceptus ſe inuicem excludant, & ideò quamuis ens, vt ſic, in ſuo obiectiuo conceptu nec contrahentia includat, nec rationes inferiorum; quia tamen è contra ipſe conceptus entis intrinſecè imbibitur in omnibus, & ſingulis ſuis inferioribus, ac contrahentibus, ideò nequit dici perfectè, & adæquatè præciſus ab eis; Contrà hoc eſt, quia ſi vera eſſet hæc doctrina, nullum genus perfectè, & adæquatè præſcinderet à ſuis ſpeciebus, & nulla ſpecies à ſuis indiuiduis, quia intrinſecè, & eſſentialiter includitur in illis; non eſt ergo opus ad perfectam, & adæquatam præciſionem, quod extrema à ſe inuicem mutuo præſcindant; ſed id ſolum exigitur ad hoc, vt præciſio dicatur perfecta hinc indè, nam ſi contingat vnum extremum poſſe concipi ſine alio, licet non è contra, illud dicetur adæquatè, & perfectè præſcindere ab iſto, licet non è contra; quare concludendum eſt poſſe contingere præciſionem adæquatam ex parte vtriuſq; extremi, vt v.g. inter animalitatē & rationalitatē; nā nec rationalitas inuoluit formaliter, & intrinſecè animalitatē, nec animalitas rationalitatem ex dictis in Log. & rurſus contingere poſſe, quod ſit adæquata, & perfecta ex parte vnius extremi, ſed non alterius, vt v.g. inter hominem, & animal, quamuis enim conceptus hominis intrinſecè, & formaliter includat conceptum animalis, non tamen è contra, & ideò animal poteſt adæquatè, & perfectè præſcindere ab homine; quod autem animal intrinſecè includatur in homine non infert, quod non perfectè, & adæquatè præſcindat ab eo, ſed ſolùm quod non eſt mutua præciſio hinc indè, vt benè adnotauit Paſqualig. cit. ſect. 2. Poteſt igitur in propoſito ens comparari vel ad ſua inferiora, ſcilicet Deum, & creaturam ſubſtantiam, & accidens; vel ad ſua contrahentia, vt ſunt finitas, & infinitas; ſi teneatur ens non includi eſſentialiter, & quidditatiuè in modis contrahentibus, ſed tantùm identicè, & realiter, vt Scotus velle videtur, tunc erit adæquata præciſio ex vtroque capite, qualis eſt generis à ſuis differentiis; quod ſi cum communi teneatur includi eſſentialiter in illis, velut in aliis ſuis inferioribus, tunc adhuc benè conſiſtit, quod perfectè, & adæquatè præſcindat ab illis, quia ad hanc ſufficit, vt ſuperius in ſe, & ſuo immediato ſignificato percipi poſſit non concepto inferiori; Quod autem hoc ſine illo concipi nequeat, ſolum infert, quod hoc non perfectè, & adæquatè præſcindat ab illo, & quod præciſio hinc indè, mutua non ſit; & ex hoc diruitur præcipuum fundamentum opinionis aduerſæ, quæ ob id præciſè negat perfectam præciſionem entis ab inferioribus, & contrahentibus ſuis, quia intrinſecè, & quidditatiuè clauditur in omnibus illis; cum igitur oſtenſum ſit id eſſe prorſus impertinens ad perfectam, & adæquatam præciſionem, quia perfectio vel imperfectio præciſionis non attenditur ex parte illius à quo præſcinditur, ſed ex parte eius quod præſcinditur, concludendum eſt perfectè præſcindere a ſuis inferioribus, & contrahentibus.

51 Reſpondent alij ad perfectam vnitatem, & præciſionem conceptus ſuperioris ab inferioribus, requiri, vt conceptus ille fundetur in aliqua vna realitate, ſeu natura communi à parte rei inuenta in omnibus inferioribus; cum igitur non detur à parte rei talis vna realitas entis in Deo, & creatura, ſubſtantia, & accidente, vt diximus quæſt. præced. & magis conſtabit quæſt. ſeq. qua de cauſa conceptum entis interdum ſolemus appellare inadæquatum, fatendum eſt, non eſſe conceptum perfectè, & adæquatè præciſum. Sed Contra, quia iuxta hanc reſponſionem nullum genus, nulláque ſpecies perfectè præſcinderet ab inferioribus, differentiiſque contrahentibus, in opinione Aduerſariorum non admittentium naturas communes à parte rei in particularibus repertas; Tum quia quamplurimi Scotiſtæ admittunt vnicam realitatem entis communem in Deo, & creatura, cui innitatur conceptus communis eius per intellectum abſtractus; Tum quia hac non admiſſa, non proinde negari debet conceptus entis perfectè vnus, & præciſus, ad hoc enim ſufficit, quod intellectus habeat fundamentum à parte rei diſtinguendi rationem, qua plura conueniunt quoad communem gradum eſſendi à rationibus particularibus quibus diſcrepant, qua ratione Aduerſarij ponunt conceptum generis perfectè præciſum à conceptu ſpecierum, ac differentiarum, etiamſi non admittant naturam genericam à parte rei inuentam in ſpeciebus, & à rationibus ſpecificis ex natura rei diſtinctam. Tum quia, vt diximus, hæc præciſio vnius conceptus ab alio, non eſt præciſio ſecundum rem, ſeu realis ſeparatio vnius formalitatis ab alia, ſed conſideratio vnius ſine conſideratione alterius; ſufficit ergo ratio per intellectum apprehenſa cum fundamento in re, per quam plura conueniant etiam ſi hæc ratio communis à parte rei à particularibus rationibus non diſtinguatur; Et tandem quando interdum appellamus conceptum entis inadæquatum, non eſt quia cenſeamus conceptum eius non eſſe perfectè, & adæquatè præciſum, ſed quia non fundatur in natura communi entis à parte rei inuenta in Deo, & creatura, & ex natura rei diſtincta à particularibus eorum rationibus, quæ adæquatè illi correſpondeat; ſed immediatè abſtrahitur à pluribus, vt ſimul conuenientibus, vel ab vna duntaxat natura, inadæquatè tamen concepta quoad communem gradum eſſendi: qua de cauſa dicitur conceptus inadæquatus, non autem quia importare nequeat gradum communem ſaltim ratione præciſum ab inferioribus, & contrahentibus.

52 Secundò iam quoque ſupra probauimus vnitatem cōceptus entis ex conuenientia, quam habent inferiora in ratione entis, & virtute præciſiua intellectus; ex eo enim quod intellectus aliqua plura videt partim inter ſe conuenire, partimque differre, motiuum, & occaſionem ſumit diſtinguendi rationes ſuperiores, quibus conueniant, & inferiores quibus diſtinguantur; ergo ita diſtinguendo inter has, & illas, dicitur perfectè præſcindere rationes magis vniuerſales à minus vniuerſalibus; Probatur conſequentia, quia ratio magis vniuerſalis, qua talis eſt per talem diſtinctionem excludit à ſe rationes minus vniuerſales, quia intellectus concipit rationem conuenientiæ nil prorſus cogitando de rationibus diuerſitatis; ergo perfectè, & adæquatè præſcindit ab inferioribus rationibus rationem entis communiſſimam, in qua entia conueniunt. Conf. quia conceptus formalis entis perfectè, & adæquatè præſcindit à conceptibus formalibus inferiorum; ergo pariter, & conceptus obiectiuus eiuſdem ab obiectiuis eorum ſecernitur; Probatur aſſumptum, quia in actu illo entia omnia cōfunduntur, & nullo modo ſecernūtur abinuicem, quia id quod concipitur, indifferens eſt ad prædicandum de ſubſtantia, & accidente Deo, & creatura, & per talem conceptum non exprimitur determinatus modus eſſendi, ſed tantum habere eſſe, vt ſic, quod indifferenter omnibus entibus conuenit. Probatur etiam conſequentia, quia nequeunt entia adinuicem confundi obiectiuè ſecundum illas rationes, quibus abinuicem diſtinguuntur, quia iſtæ ſunt ſeparatiuæ, & diſtinctiuæ entium, non confuſiuæ, & vnitiuæ; fatendum igitur eſt, quod confundantur ex vi alicuius rationis, & formalitatis, quæ non ſit ſeparatiua, & diſtinctiua illorum, ſed quæ ſit eadem in omnibus, ſi enim eſſet diuerſa, eſſet quoque diſtinctiua; ergo conceptus obiectiuus entis eſt perfectè præciſus ab inferioribus, quia omninò præſcindit à rationibus diſtinctiuis, id enim eſt perfectè præſcindere, quod nullo modo illas exprimere, & repræſentare.

53 Reſpondent vtique inferiora conuenire in ratione communiſſima entis, eam tamen conuenientiam non eſſe perfectam, quia in eadem ratione entis inferiora partim conueniunt, partim differunt, adeout nunquam concipi poſſit conuenientia ſine aliqua differentia. Contra eſt, quia iam oſtenſum eſt in ratione entis, vt ſic, nec Deum à creatura differre, neque ſubſtantiam ab accidente, quia per ens non importatur determinatus modus eſſendi, ſed purum habere eſſe in rerum natura; Tum quia hoc etiam admiſſo petendum eſt, vnde hæc imperfecta conuenientia procedat; aiunt ex hoc prouenire, quia ens non perfectè præſcindit ab inferioribus; & ſi rurſus exquiras, quare imperfectè præſcindat, & vnde hæc imperfecta præciſio oriatur, aiunt, quia entia non perfectè conueniunt in conceptu entis, qui circulus eſt omninò vitioſus. Tum quia rurſus vrgetur argumentum principale ex virtute præciſiua intellectus deductum, cum enim entia ratione eſſendi, vt ſic, conueniant, & in ratione taliter eſſendi differant, poterit vtique intellectus ſolam rationem conuenientiæ conſiderare nihil prorſus de diuerſita-

te

æ cogitando, & tunc talis conuenientia erit perfecta, quatenus nullam habebit diuerſitatem admixtam; Si iterum dicas eam conuenientiam non eſſe perfectam, quia cum in conceptu entis ſaltim implicitè contineantur inferiora, conſequenter etiam cum conuenientia includitur aliqua diuerſitas, quę ab inferioribus rationibus ortum ducit; Ego rurſus argumentum vrgeo ex virtute præciſiua deductum, vbicunque enim inuenit intellectus conuenientiam, & differentiam, motiuum habet ſecernendi rationes differentiales à communibus; cum igitur per ratione ipſã entis inferiora partim cõueniãt, partim differãt; poterit rurſus intellectus in ea ratione ſecernere ratione differentialẽ à ratione cõmuni, quouſq; inueniat ſolam rationem conuenientiæ, præſcindendo omninò à ratione differentiæ; vel dabitur proceſſus in infinitum, quod eſt contra Ariſt. 10. Met. vbi vult, quod ſicut omnis differentia differentium reducitur ad aliqua primò diuerſa, ita conuenientia ad aliquam primam omninò rationem, quæ omninò præſcindat à rationibus differendi.

54 Tertiò quia ad tuendam imperfectam entis præciſionem, & vnitatem ſemper ſolent Aduerſarij recurrere ad implicitam incluſionem inferiorum in conceptu entis, examinanda modo eſt talis incluſio an detur, & quomodo; poteſt enim multis modis intelligi; primò coniunctiuè copulando ſcilicet omnia entia per notam coniunctionis, itaut ens ſignificet Deum, & creaturam, ſubſtantiam, & accidens, & hunc modum incluſionis refutauimus ſupra n. 11. Vel diſiunctiuè itaut ens per particulam diſiunctionis immediatè ſignificet ſubſtantiam, vel accidens, Deum vel creaturam, & hoc ibidem confutauimus n. 12. Vel attributiuè, itaut ens ſignificet primario certum quoddam genus entis, ad quod aliud reducatur, nempe Deum, cui creaturæ attribuuntur, & ſubſtantiam, ad quam reducuntur accidentia; & hoc etiam reiecimus n. 4. & 13. Vel ſimpliciter, & abſolutè itaut abſque vlla copulatione, vel diſiunctione omnia entia contineantur in ente, quo pacto Auerſa cit. explicat hanc incluſionem implicitam, & hunc quoque dicendi modum renuimus ſupra nu. 10. & 11. dum impugnaremus opinionem admittentem præciſiones formales ſine obiectiuis, ſi enim conceptus formalis entis eſt vnus, vnum etiam eſſe debet obiectum, quod per ipſum repræſentatur, & non immediatè plura; quod ſi illa plura repræſentat, vnum, vt iam illa plura repræſentabit, vt omnia cadunt ſub vna formalitate, in qua confunduntur. Vel ita explicatur, vt ens contineat implicitè inferiora idest virtualiter, quemadmodum dicitur cauſa ſuos continere effectus; & neque hoc, quia ens non eſt cauſa ſuorum inferiorum, & ſuperius non dicitur continere inferius virtualiter, ſed potentialiter. Tum quia cauſa, vt continet virtualiter effectus ſuos, non dicit eſſe effectuum, ſed ſolum eſſe proprium, quod formaliter acceptum eſt eſſe virtuale effectuum.

55 Reſpondet Auerſa, quod incluſio inferiorum in ente quarto modo explicari debet, itaut adæquatè omnia entia contineantur in ente ſine coniunctione, & diſiunctione, non tamen explicitè, quaſi idem ſit concipere ens, ac explicitè concipere ſubſtantiam, & accidens; manifeſtum enim eſt formari ab intellectu conceptum entis non cogitando de ſubſtantia, & accidente, ſed implicitè eo modo, quo explicat Caietan. inferiora entia poſſe concipi duplici modo, itaut diſtinctio ſe teneat non ex parte obiecti, quod concipitur, ſed ex parte modi concipiendi; vno modo concipiuntur explicitè, & ſic concipiuntur, quatenus inter ſe diſtinguuntur; alio modo implicitè ſecundum rationem eſſendi, & vt ſic conueniunt, & includuntur in ente; Contrà, quia hæc Caiet. explicatio, qua vtitur Auerſa, nihil prorſus explicat, quia ſi cum entia concipiuntur ſecundum rationem eſſendi vt ſic, implicitè concipiuntur; explicitè verò cum attinguntur ſecundum rationes proprias eſſendi; ergo diſtinctio illa non erit tantùm penes modum concipiendi explicitum, & implicitum, ſed penes rationes diuerſas propriam, & communem; Tum quia etiamſi conceptio rei in abſtracto, & concreto non inferat, niſi diſtinctionem penes modum concipiendi, tamen concipere rem in vniuerſali, & in particulari quid amplius infert, diſtinctionem, nempe etiam ex parte obiectorum quia aliud eſt obiectum particulare, aliud vniuerſale. Tum quia etiamſi dici ſoleat definitionem, & definitum differre ſolum penes explicitum, & implicitum, quatenus quod confuſè & implicitè dicit definitum, hoc totum & non amplius dicit definitio explicitè, & diſtinctè; id tamen dici nequit de ente, & inferioribus eius, quia ens dicit communiſſimum gradum eſſendi, & inferiora addunt determinatum gradum eſſendi, & ideò non differunt tantùm ex parte modi concipiendi, ſed etiam rationum conceptarum. Tum quia hoc eſt, quod hactenus contra Auerſam probauimus Deum, & creaturam, ſubſtantiam, & accidens reſolui poſſe in plures conceptus obiectiuos, quia non ſolum dicunt rationem talis entis, ſed etiam entis, vt ſic, & ideò inuoluunt duplicem rationem nempe entis, vt ſic, quod eſt determinabile, & talis entis, quod eſt determinatiuum entis, vt ſic,

Quartò ratio entis eſt ex ſe determinabilis per rationes inferiorum, determinatur namque per finitum vel infinitum, per inhærentiam, vel perſeitatem, vt ſit Deus, vel creatura, ſubſtantia, vel accidens; ſicut ergo hac ratione conceptus genericus ponitur adæquatè, & perfectè excludere differentialem, quia de ratione conceptus determinabilis eſt, quod excludat à proprio conceptu omne determinatiuum; ita pariter dicendum eſt in propoſito eadem ratione conceptum entis, vt ſic, excludere perfectè, & adæquatè conceptus limitatiuos inferiorum; vide dicta diſp. 5. Log. q. 1. art. 4. dub. 2. vbi oſtendimus differentias nullo modo actu, & formaliter contineri in genere, nec explicitè, nec implicitè, nam aliquæ ex illis rationibus probant hanc noſtram concluſionem, quas hic repetere non oportet, licet non omnes.

56 Reſpondent Aduerſarij negando paritatem, quia genus & differentia ſe habent velut duæ partes condiſtinctæ, quarum vna additur alteri, atque ideò propriè ſe habent per modum determinantis, & determinabilis; non autem ita ſe habent ens, & eius modi, quia modi eſſentialiter includunt ens, & ipſi ſaltim implicitè includuntur in ente, vndè ſolum ſe habent per modum conceptus expliciti, & impliciti, eiuſdem eſſentiæ, quatenus ſcilicet quod in conceptu entis implicitè, & indeterminatè continebatur, in conceptu inferiorum poſteà explicatur, ac determinatur; quare concludunt conceptum entis præſcindere ab inferioribus ſolum ſecundum eſſe explicitum. Contra eſt, quia licet non tanta præciſio neceſſaria ſit entis à ſuis inferioribus, quanta eſt generis à differentia; quia hæc debet eſſe præciſio nedum perfecta, & adæquata, ſed etiam formalis, & ex natura rei, vt ſufficiens ſit ad Metaphyſicam compoſitionem; adhuc tamen neceſſaria eſt præciſio perfecta, & adæquata ſaltim per rationem cum fundamento in re, quia per rationem diſtinguuntur, vt determinans, & determinabile; ergo perfectè, & adæquatè ita quod nihil determinantis includatur in conceptu determinabilis, & ratio eſt, quia quam conditionem ſeruant, vbi aliqua realiter diſtinguuntur, eandem ſuo modo ſeruant, vbi diſtinguuntur tantùm formaliter, & ratione ex Scot. quol. 1. art. 2. cum ergo determinans, & determinabile, vbi realiter diſtinguuntur vel formaliter, ſic ſe habeant, quod determinabile perfectè præſcindit à ratione determinante, ita quod nihil eius realiter vel formaliter includatur in determinabili, ſic erit pariter dicendum in propoſito, vbi tantùm ratione ratiocinata, vel virtualiter diſtinguuntur; Deindè minus rectè dicitur ens præſcindere ab inferioribus ſolum ſecundum eſſe explicitum, quia ſi non præſcinderet omninò, ita quod penitus excludat rationes inferiorum; cum Dicitur Deus, vel ſubſtantia eſt ens, non tribueretur illi ſola ratio conuenientiæ, quam habet cum creatura, vel accidente, quoniam totum eſſe ipſius per hoc prædicatum importaretur. Tandem probatur, quod rationes inferiorum non includantur in conceptu entis nec explicitè, nec implicitè, quia vt ſæpè inculcatum eſt, id tantum concipitur, quod exprimitur per conceptũ mentis, adeout quod nullo modo exprimitur nullo modo concipitur; cũ igitur inferiora entis nullo pacto ſecundum proprias earum rationes in eius conceptu includantur, fatendum eſt perfectè, & adæquatè ab illis præſcindere, hoc enim eſt perfectè ab eis præſcindere, quod nullo modo ea repræſentare ſecũdum proprias rationes.

57 Reſpondet Io. de S. Thom. qu. 14. art. 2. aliud eſſe ſuperius continere inferiora implicitè in potentia, aliud implicitè in actu confuſo; quia continentia implicita in potentia dicit aliquid determinatum in ſe, ſed per additionem determinabile ad plura, & ſic animal dicitur implicitè continere rationale, & irrationale, quia vt fiat repræſentatio eorum, opus eſt nouo conceptu ſuperaddito per modum determinãtis, ſed continentia implicita in actu confuſo dicit omnia ſine determinatione alicuius, ſed vt confuſione vna comprehenditur, ſicut cum multitudinem in confuſo à longè videmus; ait igitur quod ens continet ſua inferiora implicitè in actu confuſo, non in potentia, atque ideò eius præciſio ab inferioribus non fit ſimpliciter, neque per excluſionem vnius

ratio-

Digitized by Google

rationis ab alia, ſed penes magis confuſum, vel explicitum de eadem re, quod non variat res conceptas, ſed modos concipiendi, ſicut res viſa à longè in confuſo, vel propè cum diſtinctione, non variat res viſas; quare concludit ex eo, quod rationes inferiores actu non repræſententur in conceptu entis, non benè deduci, quod actu non includantur in eo confuſè, ſed ſolum, quod non includantur explicitè, & clarè.

Hæc eſt ſolutio illa Caiet. reiecta nu. 55. quam adhuc magis vrgemus, vt explicatur ab iſto Authore, nos enim cenſemus aliam continentiam implicitam inferiorum in ſuperiori conceptu non reperiri, quam continentiam implicitam in potentia, vt diximus n. 49. & quidem continentia illa implicita in actu confuſo prorſus implicare videtur, quia vt explicatur ab hoc Authore, penitus coincidit cum opinione Aureoli de confuſione conceptus entis iam exploſa nu. 13. nam conceptus obiectiuus entis, qui dicitur implicitè in actu confuſo continere inferiora, vtique dicit aliquam rationem, quæ exprimitur, & quidem non dicit explicitè aliquam rationem propriam inferiorum, neque aliquam vnam rationem communem ab inferioribus præciſam, vt iſti volunt, ergo hic dicendi modus coincidit prorſus cum confuſione entis Aureoli, quæ adeò confuſa eſt, & obſcura, vt à nemine capi poſſit; nam ſic argumentor; vel conceptus formalis entis aliquid explicat, & declarat, vel nihil prorſus; ſi ſecundum, ergo dabitur intellectio ſine intelligibili, & conceptus ſine conceptibili: ſi primum, peto quid ſit illud, quod exprimit, non enim poteſt ita aliquid exprimere, vt neſciatur quid ſit illud, quod exprimat; implicat enim neſcire, quod actu intellectui manifeſtatur per conceptum formalem; & rurſus cum illud quòd exprimitur per conceptum formalem non ſit aliquod particulare, erit gradus aliquis vniuerſaliter, qui eo ipſo quod clarè, & diſtinctè attingitur, confuſè attinguntur omnia particularia in eo contenta in potentia, quæ quidem eſt confuſio potētialis, non actualis, quia explicari nequit quid ſit confuſio illa, in qua coadunari dicantur omnia inferiora, niſi aſſignetur ex vi alicuius rationis communis, quæ ſit vna & eadem in omnibus, non enim confundi poſſunt entia inter ſe ſecundū illas rationes, quibus abinuicem diſtinguuntur, quia huiuſmodi formalitates ſunt ſeparatiuæ entium, non vnitiuæ, & confuſiuæ, vt diximus n. 52. Nec iuuat dicere, quod confunduntur hoc ipſo, quod intellectui non apparent rationes diſtinctiuæ ipſorum, eo modo quo à longè ſtrues lignorum nobis apparet vnum lignum, eo quia non videmus extremitates diſtinguentes vnum lignum ab alio, & ſicut cum poſteà cōmunis eandem ſtruem videmus, diſtinguimus vnum lignum ab alio, hæc viſio non variatur quoad obiectum, & res viſas, ſed tantum penes magis confuſum, & explicitum de eadem re, ita in propoſito de ente, & eius inferioribus. Hoc, inquam, parum iuuat, quia cum intellectui repræſentantur inferiora entis, ſed non ſecundùm proprias rationes, & ideò repræſentantur in confuſo, peto, num intellectus attingat aliquam formalitatem in illis inferioribus contentam, vel nullam prorſus ſi nullam, ergo intellectus nullo modo illa cognoſcit nec cōfuſè, nec diſtinctè: ſi aliquam, habemus intentum, quod nimirum detur formalitas communis entis ab intellectu abſtrahibilis à particularibus entium rationibus, quam cum intellectus attingit non vlterius procedendo, dicitur entia cognoſcere in confuſo ſub ratione entis.

58 Et quidem diſp. 6. de Anim. q. 8. nu. 247. cum loqueremur de cognitione confuſa, tum ex Ariſt. tum ex Scoto dupliciter tantum docuimus poſſe quidpiam confuſè cognoſci, vel quia intelligitur ſicut exprimitur per nomen, quod genus confuſæ cognitionis expreſſit Ariſt. 1. Phyſ. tex. 5. vel quia intelligitur in ſuo vniuerſali, ſicut cum intelligitur ſub ratione animalis, vel entis; iſtud verò tertium genus cognitionis confuſæ, quod communiſcuntur Thomiſtæ, qua plura immediatè attingantur ſine diſtinctione inter ſe confuſa, & non ex vi alicuius formalitatis communis, quæ ſit eadem in omnibus, nobis videtur penitus fictum, & commenticium. Neque ad hanc cognitionem confuſam comprobandam ſuffragatur eis exemplum adductum de viſo à longè, quod primò concipitur, vt ens, vel animal, & poſteà propius diſcernitur eſſe hominem, & hunc hominem, quo caſu nunquam variatur cognitio quoad obiectum, ſed tantum quoad confuſionem vel maiorem explicationem eiuſdem obiecti. Non iuuat, inquā, hoc exemplum, ſed potius officit, quia cum obiectum eminus, & cominus cernitur, licèt materialiter ſemper maneat idem, variatur tamen formaliter, & variantur cognitiones, quia cum Petrum à longè venientem, concipio ſub ratione animalis; tunc mouetur potentia ab accidentibus genericis animalis; cum propius diſcernit eſſe hominem, mouetur à ſpecificis, & ſic etiam cum ſtruem lignorum de propè videmus, & vnum lignum ab alio diſcernimus, tunc aſpectui noſtro obijciuntur extremitates eorum, quæ prius non obijciebantur, ex quo conſtat variari in prædictis caſibus viſiones nedum quoad confuſum, & explicitum, ſed etiam quoad res viſas, nam aliquid attingimus de propè, quod non attingebatur à longè; Et ſanè ſi hæc doctrina Thomiſtica de cognitione confuſa, & implicita continentia in actu confuſo inferiorum in ente vera eſt, poterit applicari indifferenter cuicunque gradui communi etiam generico, & ſpecifico, poterimuſque dicere conceptum differentialem à generico non differre, niſi penes magis vel minus explicitum, hocque poterit eodem exemplo confirmari de veniente à longè, qui prius concipitur ſub conceptu animalis, poſteà hominis, abſq; varietate obiecti, cū ſola variatione maioris, vel minoris explicationis, quod apud omnes conſtat eſſe euidenter falſum. Deniq; ſupra probauimus vnitatem conceptus entis via reduplicationis, quæ etiam hic mirabiliter conuincit præciſionem perfectam eiuſdem conceptus ab alijs inferioribus; nam quando aliquid repugnat alicui ex ratione aliqua formali, & idem non repugnat ex alia ratione, iſta ratio eſt diſtincta ab illa, vt patet per naturā contradictionis; ſed Deo, & creaturę, ſubſtantiæ, & accidenti multa repugnarent ex ratione propria, quæ non repugnant ex ratione entis, ergo ratio entis eſt diſtincta, & perfectè præciſa à rationibus proprijs earum; Probatur minor, quia creaturæ repugnat independentia ex ratione propria creaturæ, ſed non repugnat ex ratione entis, quia & Deo repugnaret; Deo item repugnat finitas ex ratione propria Deitatis, quæ tamen non repugnat ex ratione entitatis, alioquin etiam creaturæ repugnaret; & quidem hæc ratio adeò probat, vt etiam extorquere videatur præciſionem, & diſtinctionem ex natura rei gradus entis ab inferioribus, & ideò explicabitur infrà n. 95.

Soluuntur Obiectiones.

IN oppoſitum arguit Auerſa loc. cit. probans ens non perfectè præſcindere ab inferioribus entibus, & modis contrahentibus. Primò quia intantum conceptus ſuperior dicitur perfectè præſcindere à differentijs contrahentibus, quia differentiæ iſtæ ſunt quidpiam illi conceptui ſuperadditum, nec illum intimè, ac eſſentialiter imbibunt; ſed non ita ſe habet ens reſpectu ſuorum inferiorum, atque modorum contrahentium, cum in eis eſſentialiter includatur, ergo &c. Maior probatur, quia perfecta, & adæquata præciſio conſiſtit in hoc, vt ratio præciſa non includatur in illis, à quibus præſcinditur, alioquin diceretur præſcindere à ſeipſa; tum quia perfecta præciſio vnius conceptus ab alio dicit actualem excluſionem, & ſeparationem vnius ab alio; tum quia hac ratione conceptus animalis dicitur perfectè præciſus à rationalitate, ac irrationalitate, quia non includitur in eis; Probatur quoque minor, quia ens non includitur in inferioribus entibus, vt in ipſis inueniat differentias addita vltrà rationem entis, quæ non ſint entia, alioquin per nihil determinaretur ad aliquid conſtituendum.

Reſp. huic argumento, quod eſt præcipuum oppoſitæ ſententiæ fundamentum, dupliciter; Primò negando minorem, quia vt conſtabit ex quæſt. 7. falſum eſt ens quidditatiuè, & formaliter includi in modis cōtrahentibus, cum tantum realiter, ac identicè cōtineatur in eis; neque ob id ſequitur, quod inferebatur in probatione minoris, ens per nihil determinari ad aliquid conſtituendum, quamuis enim modus determinatiuus entis non ſit formaliter ens, ſed tantùm identicè; non tamen inferre licet, quod ſit formaliter non ens, & nihil, ſed tantùm quod non ſit formaliter ens, vt loc. cit. ex profeſſo declarabitur; ſed quia id adhuc nobis infrà probandum manet, quicquid ſit de minori; Secundò reſpondetur negando maiorem, vt enim conſtat ex dictis ſuprà, præcipuè num. 50. vt aliquis conceptus dicatur perfectè, ac adæquatè ab alio præciſus, minimè requiritur, quod non intimè in illo includatur, à quo abſtrahitur, vt aſſumitur in maiori, eiuſque probatione; ſed ſolum ſufficit, vt ille, qui abſtrahitur, non includat illum, à quo præſcindit, nec explicitè, nec implicitè; perfectio enim præciſionis, vt ibi diximus, attenditur ex parte conceptus abſtracti, & præciſi, non autem alterius, à quo fit abſtractio; & hac ratione animal dicitur perfectè; & adæquatè à rationalitate, & irrationalitate præſcindere, quia à ſuo conceptu prorſus illa excludit; quod autem neque

rationalitas, neque irrationalitas animalitatem includ ant, non infert quod animal perfectè ab eis præſcindat, alioquin à ſpeciebus, in quibus eſſentialiter includitur, perfectè non præſcinderet, ſed infert tantummodò præciſionem perfectam eſſe mutuam inter illa: cum igitur in propoſito modi entis ſint omninò extra conceptum entis, quia dicit purum eſſe rei, nullo modo tangendo determinatum modum eſſendi, hinc conceptus entis dici debet perfectè præciſus ab eis, etiāſi aliàs in illis eſſet intimè imbibitus, hoc enim non impedit perfectā eius præciſionem, ſed ſolum impedit præciſionem mutuam; neque hinc ſequitur, vt inferebatur in argumento, quod tunc idem præſcinderet à ſeipſo, quia præciſio fieret ab inferioribus includentibus ens; non, inquam, id ſequitur, tum quia abſtractio non fit ab ipſo ente, ſed ab includente ipſum ens, tū quia cum fit præciſio entis ab inferioribus, ſtulta eſt interrogatio, an illa adhuc includant ens, nec ne; nam certum eſt à parte rei includere, quia abſtractio fit tātum per intellectum; & in ordine ad intellectum abſtrahentem inferiora neque includunt, neque non includunt rationem entis, quia tunc illa intellectui minimè obuerſantur, cum tunc temporis intellectus de ente tantum, vt ſic, cogitet non vero de inferioribus; & hæc doctrina omninò vera, ac neceſſaria eſt, niſi quoque negare velimus genus perfectè præſcindere à ſpeciebus, vbi idem prorſus argumentum fieri poteſt.

60 Dices cum Auerſa vel ens præſcindit ab inferioribus, quæ ſint entia, vel quæ nō ſint entia; ſi primum, ergo præſcindit à ſeipſo, ſi ſecundum, ergo abſtrahitur à nihilo. Reſp. hoc idem prorſus argumentum fieri poſſe de genere reſpectu ſpecierum, à quibus præſcinditur; itaque iuxtà primam reſponſionem dicimus ens præſcindi à modis, quæ ſunt quidem entia realiter, ac identicè, non tamen formaliter, & quidditatiuè, ſic enim ſunt ſolum talitates entis; iuxtà aliam ſolutionem dicimus ens præſcindi à modis, quæ ſunt entia formaliter, non tamen præſcinditur ab eis, quatenus entia ſunt, ſic enim vtique præſcinderet à ſeipſo, ſed quatenus ſunt rationes determinatiuæ entis, vt ſic. Sed rurſus vrgebis ex eodem Auerſa, ſi omnis ratio, quæ eſt in homine & bruto, eſſet animal, non poſſet animal præſcindere à rationali, & irrationali, ſed quicquid eſt in inferioribus entis, & modis eius, eſt verè, & formaliter ens, ergo nequit ab eis perfectè præſcindere. Reſp. rurſus iuxta primam ſolutionem negando minorem, quia modi entis non ſunt entia, niſi identicè, & realiter; ſed iuxtà alteram ſolutionem quicquid ſit de minori, negatur maior, quia ex illa hypotheſi ſolum ſequitur nec hominem, nec cæteras eius formalitates poſſe perfectè ab animali præſcindi, non tamen è contra, quia adhuc animal excluderet hominem, & brutum à ſuo intrinſeco conceptu, quod ſolum ſufficit, vt diximus, ad perfectam præciſionem vnius conceptus ab alio. Cōtrà iterum inſtabis, quia cum modi entis ſint eſſentialiter entia, implicitè ſaltim includuntur in conceptu entis, nec poſſunt ab eo penitus excludi, quod nos quoque ad perfectam præciſionem poſtulamus. Reſp. iterum negando modos entis eſſe eſſentialiter entia, quia eſſentialiter ſunt talitates entis, quo etiam conceſſo negatur, quod indè infertur, implicitè includi in conceptu entis, potius enim inferri deberet ens includi in conceptu illorum, atque ideò ipſos non poſſe perfectè, & adæquatè ab ente præſcindi, non tamen è contra.

Secundò Argumentum conſimile format Auerſa ex contractione conceptus præciſi. Omnis conceptus præciſus debet contrahi ad inferiora, quæ ſub ſe continet, per quaſdam differentias, quę non includant eundem conceptum communem; ſed ens non poteſt contrahi ad inferiora entia per huiuſmodi differentias; ergo ens non habet conceptum perfectè præciſum; Maior probatur, quia cum inferiora eſſentialiter participant conceptum illum, in illo conueniunt, & ex vi eius non diſtinguuntur eſſentialiter; ſed eadem inferiora inter ſe certè eſſentialiter diſtinguuntur, ergo debent habere alias differentias præter eundem conceptum communem, per quas eſſentialiter differant, & conceptus ille communis contrahatur; Probatur minor, quia vt ſæpè dictum eſt, ſi illæ differentiæ excluderent conceptum entis, eſſent non entia, & ſic ens per nihil contraheretur.

61 Reſp. iuxta allatam doctrinam adhuc dupliciter, primò negando maiorem, quia parum refert ad perfectam præciſionem conceptus contrahibilis, quod includatur in differentijs contrahentibus, vel non; ſufficit enim, quod differentiæ contrahentes non includantur in ipſo actualiter, & ad probationem maioris dicimus ſufficere, vt dum differētiæ ſuperadduntur rationi contrahibili, etiamſi illam intrinſecè imbibāt, adhuc tamen aliquid noui afferant ſaltim ſecundum modū, per quod illa limitetur, & coarctetur; Verùm quia maiorem illam putamus eſſe abſolutè veram de quacunque ratione cōtrahibili, & contrahente etiam in prædicatis trāſcendentibus, ideò iuxtà doctrinam Scoticam inferius tradendam de modis entis negamus minorem, ad cuius probationem dicimus, quod licet modi entis excludāt ipſum ens formaliter, & quidditatiuè, non tamen realiter, ac identicè, vndè neque ſequitur ens contrahi per nihil, ſed per aliquid, quod eſt ens realiter, formaliter autem eſt talitas entis.

Tertiò, cum ens præſcinditur à modis contrahentibus, vel adhuc remanet ens in conceptu eorum, vel non; ſi primum ergo non eſt facta perfecta, & adæquata præciſio, quæ poſtulat vt ratio præciſa ita ab inferioribus abſtrahatur, vt non amplius in eis remaneat, quia præſcindere eſt ſeparare vnum ab alio, fit ergo præciſio ſolùm ſecundùm explicitum, & eſt quod intendunt Aduerſarij; ſi ſecundum, ſequitur rationes inferiorum non eſſe aliquid, & quid reale, quia non haberent rationem formalem conſtitutiuam realitatis, quod eſt ens; Reſp. ens dici perfectè, & adæquatè pręſcindi à modis contrahentibus, quia re vera nec modi intimè imbibuntur in conceptu quidditatiuo entis, nec ens in conceptu modorum, vt infrà dicemus; Verùm quia ens non tantum dicitur à modis præſcindi, ſed etiam ab inferioribus ſuis, in quibus propriè includitur, & in ipſis modis ſi nō includitur formaliter, & quidditatiuè, includitur tamen realiter, ac identicè; ideò ad hoc argumentum reſpondendum eſt non aliter, ac ſi ens quidditatiuè includeretur in ipſis modis, ſicut includitur in inferioribus; dicimus itaque hoc argumentum æquè oppugnare præciſionem perfectam conceptus generici cuiuſcunque atque ſpecifici ab inferioribus ſuis, nam eadem in omnibus interrogatio fieri poteſt; vndè pro eius ſolutione repetēdum, quod paulo antè diximus ſtultam eſſe huiuſmodi interrogationem quia vel quæris an remaneat conceptus præciſus in inferioribus, à quibus abſtrahitur, à parte rei, vel per intellectum; & quocunq; modo fiat, eſt parum conſentanea, & parum vrget concluſionem noſtram; ſi in primo ſenſu interrogas, eſt ſtulta interrogatio, quia illa præciſio fit per intellectum, & non à parte rei, & ideò adhuc remanet conceptus præciſus in inferioribus à parte rei; ſi fiat in alio ſenſu, nil minus inſipiens eſt, quia tunc intellectus præſcindens nil cogitat de inferioribus, à quibus præſcindit, ſed tantùm de ratione præciſa; impertinens ergo eſt tunc temporis quærere, num apud intellectum ſic præſcindentem, inferiora includant conceptum illū nec ne; quia tunc non cogitat de illis, vndè dici poſſunt non includere præciſiuè, non negatiuè, quatenus tunc intellectus non cogitat, num includant illum conceptum, nec ne; nō autem cogitat, aut affirmat conceptum præciſum in illis non includi; parum autem nobis officit, quodcunq; dicatur, quia, vt ſæpè diximus in hac quæſtione parum refert ad perfectam præciſionem alicuius conceptus, quod includatur in illis, à quibus abſtrahitur, imo hoc eſt omninò impertinens, ſed exigitur quod illa, à quibus fit abſtractio, minime includant oe in conceptu præciſo; ſicut in ſententia Aduerſariorum, ex eo quod res ſeparetur à ſuis modis, non è contra; non hinc ſequitur ſubiectum non ſeparari à modis, tanquam rem; quia parum refert, quod alterum extremum ſit res, ad hoc vt vnum, tanquam res ſeparetur; ſic in propoſito noſtro parum refert ad perfectam præciſionem vnius conceptus ab alio, quod mutuò ſe excludant, ſufficit enim vt vnus perfectè excludat alterum, licet non e contra, & tunc ille dicetur adæquatè præciſus, vt diximus n. 50.

62 Dices, ſi facta entis præciſione ab inferioribus, adhuc in eis ens remanet, ergo poterunt præciſiones in infinitum protrahi, quia quoties intellectus ad inferiora redit, reperit ens in eis, quod poſſit præſcindere. Reſp. hoc etiam argumentum oppugnare præciſionem perfectam cuiuſcunque conceptus generici, vel ſpecifici, negatur ergo ſequi proceſſum in infinitum in præciſionibus obiectiuis, quia ratio illa entis, quæ reperitur in inferioribus, eſt illa, quæ antea per intellectū præciſa fuit, non alia, atque ideò dum redit intellectus ad denuò præſcindendum, multiplicantur ſolum præciſiones formales, hoc eſt ipſimet actus præciſiui, non autem obiectiuæ, vt diximus diſp. 5. Log. q. 2. art. 4. ad 2. prin.

Quartò arguit Io. de S. Thoma quæſt. 14. Logicæ art. 2. ad hominem contra Scotiſtas ex eo quod docet *Doctor* prim. diſtinc. 8. quæſt. 3. ad 1. princ. ait enim ibi conceptum entis ſine modo contrahente eſſe conceptum imperfectum, & inadæquatum, & in hoc differre à conceptu animalis, quia quantuncumque perfectè intelligatur animalitas, & ſub quocunque gradu intrinſeco concipiatur, nunquam

in tali conceptu inuenietur rationalitas, vel irrationalitas, vt modus intrinſecus eius, ſed adhuc intelligitur animalitas in tali gradu, vt perfectibilis à rationalitate, vel irrationalitate; non ita ſe habet conceptus entis, ſi enim perfectè, & adæquatè concipitur, neceſſario concipitur ſub modo, quod etiam declarat exemplo albedinis, vt decem, quæ ſi intelligatur ſub ratione albedinis tantæ, perfectè, & adæquatè concipitur, ſed ſi concipiatur ſub ratione albedinis præcisè, erit conceptus imperfectus, & inadæquatus; ergo in ſententia Scoti ens non niſi imperfectè præſcindit à modis contrahentibus. Conf. quia ſi ens, vt ſic, nullo modo actu includit modos contrahentes, nec explicitè, nec implicitè, poſſet contra dictum Doctores loc. cit. perfectè, & adæquatè intelligi ſine illis, ſicut animal hac de cauſa perfectè, & adæquatè intelligitur ſine rationali, ac irrationali. Demum quæſt. ſeq. monſtramus conceptum entis eſſe imperfectum, & inadæquatum, & fieri non poſſe, niſi ab intellectu inadæquatè concipiente, ergo non importat conceptum perfectè præciſum.

63 Reſp. Scotum illis verbis vtique innuere non velle in conceptu entis, vt ſic, modos includi, imo ait ibi diſertè non includi, quod & declarat exemplo graduū albedinis quæ concepta ſub ratione albedinis præcisè, illos non includit; ſed ſolū ait includi in conceptu entis perfectè concepti ideſt ſub tali gradu, quo etiā pacto albedo concepta, vt tanta, gradus includit in ſuo conceptu, quia tunc nō rem ſimpliciter, & abſolutè concipimus, ſed rem ſub modo, vndè conceptus entis, vt ſic, dicitur ibi à Doctore imperfectus, & inadæquatus, non quia perfectè, & adæquatè, non excludat modos, quo pacto nos hic loquimur, ſed quia tunc ens non concipitur ſub modo ſibi intrinſeco; appellat etiam conceptum entis imperfectum, & inadæquatum ad differentiam conceptus generici, qui ſicut ſemper ab vna ſumitur realitate ſibi in re correſpondente, quam adæquatè explicat, & importat; ita ſemper dicitur conceptus perfectus, & adæquatus, at conceptus entis non ſumitur à realitate ex natura rei diſtincta ab ea, a qua ſumitur modus contrahens, ſed ab eadem perfectè, vel imperfectè concepta ambo deſumuntur; nam cum perfectè, & inadæquatè concipitur, abſtrahitur conceptus entis, vt ſic, & cum concipitur perfectè abſtrahitur conceptus entis ſub modo; quæ ſane perfectio, & imperfectio conceptus lōgè diuerſa eſt ab ea, de qua loquimur in præſenti quæſt. ita hunc paſſum exponunt communiter Interpretes noſtri, præſertim Lichet. & Bargius, imo ſic ſe explicat Doctor ibi in illis verbis; requiritur ergo diſtinctio inter illud, à quo accipitur cōceptus communis, & illud, à quo accipitur conceptus proprius, non vt diſtinctio realitatis, & realitatis; ſed vt diſtinctio realitatis, & modi proprij, & intrinſeci eiuſdem, quæ diſtinctio ſufficit ad habendum perfectum conceptum, vel imperfectum de eodem, quorum imperfectus ſit communis, & perfectus ſit proprius; ſed conceptus generis, & differentiæ requirunt diſiunctionem realitatū, non tantum eiuſdem realitatis perfectè, & imperfectè conceptæ; hæc Doctor, ex quibus ſatis conſtat nil contra noſtram concluſionem deduci ex iſto loco. Ad Conf. concedimus, ens vt ſic, poſſe perfectè & adæquatè intelligi ſine modis modo iam explicato, quatenus ſcilicet illos omninò excludit à ſuo quidditatiuo conceptu; animal autem nedum in hoc ſēſu poteſt perfectè, & adæquatè intelligi ſine differentijs, ſed etiā in alio ſenſu, qui enti conuenire non poteſt, quia non ſolum animal, vt ſic, excludit à ſuo conceptu differentias, ſed in quocunque etiam gradu intelligatur, non ob id inuenitur, ait Doctor, rationalitas, vel irrationalitas eſſe modus intrinſecus animalitatis, ſed adhuc intelligitur animalitas in tali gradu, vt perfectibilis à rationalitate, vel irrationalitate, quia in genere, conceptus contrahentes non dicunt modum intrinſecum cōtracti, vt in tranſcendentibus, in hoc igitur ſenſu negat Doctor conceptum entis eſſe perfectè, & adæquatè præciſum, vt conceptum animalis, quia iſte fundatur in vna realitate, quā adæquatè importat, ex natura rei diſtincta à realitate differentiæ contrahentis, non ſic conceptus entis, qui cum eius modo ab eadem prorſus realitate deſumuntur ſecundum quod adæquatè, vel inadæquatè concipitur. Ad vlt. in hoc quoque ſenſu dicimus quæſt. ſeq. conceptum entis eſſe inadæquatum, & abſtrahi ab intellectu inadæquatè concipiente, quia non ſumitur ab vna realitate, quam importet adæquatè diſtinctam à realitate, vndè ſumatur modus contrahens, vt euenit de genere, & differentia quæ ſemper diuerſas realitates important; non autem dicimus eſſe inadæquatum, quia in ſuo conceptu aliquo pacto includat modos contrahentes.

64 Poſtremò obijciunt, hinc ſequi entis conceptum eſſe vniuocum, probatur conſequentia, quia ad vniuocationem alicuius conceptus planè aliud deſiderari non videtur, quam quod importet conceptum omninò vnum, & præciſum ab inferioribus. Reſp. gratis concedendo conceptum entis eſſe vniuocum, licet non purum vniuocum, ſed cum aliqua analogia permixtum, nam ad puritatem, & rigorem vniuocationis aliquid amplius deſideratur vltrà perfectam præciſionem, & vnitatem conceptus, vt poſteà dicemus. Sed dices, ſi ens eſt analogum aliquo pacto, iam eius conceptus cadit à perfecta præciſione, ac vnitate, quia de ratione analogi eſt, quod non habeat perfectam vnitatem, & præciſionem conceptus, & per hoc præſertim à conceptu vniuoco ſecernitur, qui importat rationem omninò vnam, & perfectè ab inferioribus præciſam. Reſp. quod licet ens ſit analogum, non tamen eſt ex illis, qui excludunt vnitatem conceptus, vt poſteà dicemus; & quando analogum aliquod talem obtinet vnitatem, gratis fatemur hoc vtique non eſſe ex vi ipſius analogiæ, ſed ex vi vniuocationis annexæ; analogia enim ſecum non defert, niſi vnitatem attributionis, vel proportionis, quæ eſt vnitas imperfecta ſemper inuoluens vel plures rationes inter ſe proportionem habentes, vel plures habitudines ad vnam formam; hæc verò vnitas attributionis addita vnitati vniuocationis, cum qua benè compoſſibilis eſt, ſicut vnitas minor cum maiori, propriè non minuit eam, ſed tantùm reddit inæqualiter participabilem ab inferioribus, quæ inæqualitas propriè loquendo vniuocationem potius, quam vnitatem, & perfectam præciſionem rationis minuit, vt diximus diſp. 2. Log. q. 5. art. 2. & adhuc magis infrà patebit q. 5. vbi etiam explicabitur, qua præſertim ratione differant analoga ab vniuocis, quamuis etiam de hoc ſatis dictum ſit loc. cit. in Logica art. 3.

QVÆSTIO IV.

An conceptus Entis ſit ex natura rei ante intellectum præciſus, & diſtinctus ab inferioribus.

65 QVæſtio hæc ad eos ſolum attinet, qui admittunt vnitatem, & præciſionem perfectam conceptus entis à ſuis inferioribus, & contrahentibus; & ſenſus eſt, an admiſſa huiuſmodi perfecta præciſione cōceptus entis, præcedat omninò huiuſmodi præciſio opus intellectus, adeo vt nedum adſit fundamentum in re diſtinguendi gradū entis à ſuis inferioribus, ſed adſit etiam diſtinctio formalis ex natura rei, quæ ſit maior diſtinctione rationis, & minor diſtinctione reali ſimpliciter dicta, ac proindè veluti media inter illas, quod genus diſtinctionis admitti debere modo ſupponimus tum ex dictis diſp. 1. Log. q. 5. art. 2. tum ex inferius dicendis; & quamuis quæſtio hæc communis ſit omnibus gradibus, ſeu conceptibus ſuperioribus reſpectu inferiorum, hic tamen ſpecialem habet difficultatem, vt adnotauit Suarez, ob tranſcendentiam entis, qua de cauſa factum eſt, vt Scotiſtæ, qui vnanimiter tutati ſunt incunctanter diſtinctionem ex natura rei formalem, & actualem inter gradus, & naturas prædicamentales ſuperiores, & inferiores; tamen de gradu entis, aliorumq; tranſcendentium loquentes, diuiſi ſunt, vndè aliqui admittunt diſtinctionem ex natura rei formalē, quæ præſcindat antè opus intellectus inter ens, & eius inferiora, adeout nō ſolum velint, quod intellectus concipere poſſit ens excluſis à tali conceptu omninò inferiorib. & contrahentibus; ſed etiam quod non ſit opus, ipſum aliquam fabricare diſtinctionē, atq; ideò eodem modo loquendum eſſe quoad præciſionem conceptus, & diſtinctionem ab inferioribus de gradib. tranſcendentibus, ac prædicamentalibus, ita Ant. And. 1. Met. q. 1. ar. 3. Canon. 1. Phyſ. q. 3. Fab. theor. 94. Poncius part. 3. ſuiq; Curſus diſp. 18. n. 11. Bonet. 1. lib. ſuæ Met. ca. 2. Magiſt. Formalit. art. 2. Meuriſſe lib. 1. ſuæ Met. q. 7. Saxius in ſua Cataſt. diſp. 10. q. 3. art. 3. & alij nonnulli, qui tamen dum aſſerunt conceptum entis importare realitatem communem ab inferiorib. ex natura rei formaliter præciſam, & hac diſtincta diſtinguūt de duplici realitate alia ſubiectiua, quæ conuenit naturis cōmunibus prædicamentalibus, & eſt contrahibilis per veras differentias, cum quibus propriè facit compoſitionem Metaphyſicam; alia eſt obiectiua, quæ ſcilicet ex natura rei apta eſt terminare vnicum conceptum entis, & nata contrahi non per veras differentias, ſed per modos intrinſecos, & talem dicunt eſſe realitatem, quam important tranſcendentia.

66 Alij verò Scotiſtæ & plurimi, & grauiſſimi oppoſitum docent, nimirum conceptum entis non fundari in aliqua vna natura communi à parte rei inuenta in omnibus entibus, & ex natura rei formaliter diſtincta à ſuis contrahentibus; ſed immediatè abſtrahi à proprijs realitatibus Dei, & creaturæ

ſubſtantiæ, & accidentis, atque ideò non eſſe conceptum omninò præciſum, & diſtinctum ab inferioribus antè opus intellectus, ſed tantùm à parte rei præcedere fundamentum, & occaſionem talis abſtractionis, quæ facit vt diſtinctio, & præciſio conceptus entis non ſit omninò rationis, vt conceptus ſecundarum intentionum; ita docuerunt præclariſſimi Scotiſtæ Tatar. 1. Met. q. 1. art. 1. Vallon. tract. formal. declarans vniuocationem & communitatem cõceptus entis; Smiſinch. de Deo Vno trac. 1. diſp. 2. n. 63. Lichet. 1. d. 2. qu. 1. ſoluendo argumenta Ocham & d. 3. q. 2. & 3. & d. 8. q. 3. & 1. d. 25. & 26. Vigerius 1. d. 8. q. 3. in §. *ad 1. arg. princ.* vbi & Baigius clariſſimè item d. 26. Trombet. 4. Met. q. 2. ad 2. prin. & in ſuis formalit. part. 2. art. 2. declarando quid ſit formalitas, & cap. de identitate, & diſtinc. ex natura rei. Herrera 1. diſp. 79. q. 1. ad 2. Vulpes tom. 1. part. 1. diſp. 10. art. 1. nu. 2. & fuit conſtans ſententia Scoti pluribus in locis infrà citandis, adeout mirum ſit, quomodo Recentiores omnes, admittentes præciſionem conceptus entis, qui vnanimiter hanc ſecundam amplectuntur ſententiam, oppoſitam paſſim abſque vlla hæſitatione, vel exceptione Scoto tribuant, & Scotiſtis; cuius communis erroris potiſſimam cauſam fuiſſe arbitror, quia cum vidiſſent Scotiſtas inter gradus prædicamentales ſuperiores, & inferiores ponere diſtinctionem ex natura rei formalem, & ſuperioribus tribuere paſſim præciſionem ex natura rei ab inferioribus, putarunt etiam illos teneri ad conſequenter loquendum eodem modo Metaphyſicari de gradibus etiam tranſcendentibus, quod tamen iudicium erroneum eſſe mox demonſtrabimus; ſed quid mirum; ſi etiam noſtri ex hoc capite decepti ſunt, vt conſtat apud Fabrum, & Ponc. loc. cit. vbi n. 11. conceptum entis diſtingui ex natura rei ab inferioribus gradibus probat ex paritate aliorum graduum prædicamentalium; ſed latam diſparitatem aſſignabimus infrà inter gradus prędicamentales, & tranſcendentales quoad diſtinctionẽ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Reſpectu ſubſtantiæ, & accidentis conceptus entis eſt ex natura rei actualiter præciſus, non tamen reſpectu Dei, & creaturæ.

67 HÆc concluſio, in qua conſiſtit reſolutio huius quęſtionis, duas habet partes, in quarum prima aſſerimus, quod ſi ens comparetur ad ſubſtantiam, & accidens importat conceptum ex natura rei actualiter præciſum à ſuis inferioribus, & contrahentibus, ſeu quod idem eſt, fundatur in aliqua realitate, ſeu natura communi à parte rei inuenta in ſubſtantia, & accidente, & ex natura rei formaliter actualiter, diſtincta a particularibus earum rationibus; & pendet iſta cõcluſio ex dictis in Logica diſp. 6. q. 1. & diſp. 5. q. 3. ar. 3. nam in primo loco fusè oſtendimus ens, quod in decem prædicamenta diuiditur, eſſe verè, & propriè genus, quia non eſt ens tranſcendenter ſumptum, ſeu commune Deo, & creaturæ, quod in ea diuiditur, ſed eſt ens finitum, & limitatum, quod immediatè diuiditur in ſubſtantiam, & accidens, velut in primas, & principales ſpecies ſubalternas, deinde ſubſtantia in corpoream, & incorpoream, accidẽs in abſolutum, & reſpectiuum, & ſic deinceps, adeout falſum prorſus ſit, quod dicebant Ant. And. 5. Met. q. 7. & Fab. ibid. diſp. 1. cap. 1. & diſp. 2. c. 1. theor. 97. ens immediatè deſcendere in decem prædicamenta, & diuiſionem entis finiti in ſubſtantiam, & accidens non eſſe priorem diuiſione euſdem in decem genera, ſed eſſe omninò eandem breuius explicatam quę omnia ibi fusè probatum eſt eſſe de mente Doctoris 5. Met. q. 6. & lib. 7. q. 1. & 1. d. 8. q. 3. N. vbi clariſſimè docet ens prius diuidi in infinitum, & finitum, quam in decem genera, quia hoc quod in decem genera diuiditur eſt ens finitum; & ibid. in ſolut. ad 1. prin. negat ens tranſcendenter ſumptum habere rationem generis, quia eius conceptus eſt communis ad finitum, & infinitum, quæ communitas nequit eſſe in conceptu generis, ex quo ſequitur euidenter diuiſionem entis finiti in ſubſtantiam, & accidens eſſe diuiſionem generis in ſpecies, & ſolùm conceptum entis tranſcendentis effugere rationem generis ob eius indifferentiam ad finitum, & infinitum.

68 Hoc autem præſuppoſito ſatis euidenter prob. noſtra concluſio quoad hanc partem, quia vt diſertè tradit Doctor loc. cit. 1. d. 8. q. 3. genus, & differentia ſemper important diuerſas realitates Metaphyſicas, quarum vna eſt potentialis ad aliam, ideoque conſtituunt compoſitionem Metaphyſicam, & ideò genus dicit conceptum communem adæquatum ex natura rei præciſum actualiter à conceptu inferiorum, ac præſertim differentiarum contrahentium, vndè diſp. 5. log. q. 3. art. 3. ex profeſſo oſtendimus genus, & differentiam mutuo abinuicem ex natura rei præſcindere, quia ſemper ſumuntur à diuerſis realitatibus; ſi ergo verum eſt ens finitum reſpectu ſubſtantiæ, & accidentis habere rationem generis, ſanè concludendum eſt importare conceptum ex natura rei actualiter præciſum à ſuis inferioribus, ac differentijs contrahentibus; quod adhuc vel eo maximè erit aſſerendum, quia inferius oſtendemus inter gradus prædicamentales loquendo in vniuerſum intercedere diſtinctionem ex natura rei formalem actualem, & nullatenus ſufficere virtualem; cum ergo conceptus entis finiti non ſit tranſcendens, ſed ſupremus prædicamentalis, nil obſtat, quin fundetur in vna realitate, ſeu natura communi in omnibus inferioribus reperta, & ex natura rei actualiter à realitatibus contrahentibus diſtincta; Quæ verò ſolent obijci contra hanc concluſionis partem, nimirum ens immediatè deſcendere in decem prædicamenta 8. Met. 16. & 10. Met. 8. & rurſus hæc decem eſſe ſuprema genera, & abinuicem primò diuerſa, & alia huiuſmodi, ſufficienter ibi diluimus, & de hoc etiam nonnihil ſupra diximus in hac diſp. n. 24. & 28.

69 Altera pars concluſionis, quod conceptus entis reſpectu Dei, & creaturæ non fundetur in aliqua communi realitate, quæ ſit vna, ac eadem in ambobus, ac proindè nõ ſit omninò ex natura rei præciſus ab illis docetur à Doctore locis omnibus, art. ſeq. citandis, vbi eius mentem in hac re ex profeſſo aperiemus; ſequuntur Scotiſtæ omnes ſupracit. & Recẽtiores quicunq; nobiſcum admittentes perfectam præciſionẽ conceptus entis. Verum tamen eſt Neotericos hãc ſecundam concluſionis partem probare rationibus plerunq; inutilibus, vt potè quæ vel falſo innituntur fundamẽto, vel vniuerſaliter excludunt diſtinctionem, & præciſionem ex natura rei inter omnes gradus Metaphyſicos, ſiue prædicamentales, ſiue tranſcendentes; vndè Suarez diſp. 2. Met. ſec. 3. ex eo probat, quia implicat dari naturã cõmunem à parte rei formaliter actualiter diſtincta à ſingularibus, quia vtiq; talis natura eſſet à parte rei producta, & exiſtens in rerum natura, & per conſequens determinata, & ſingularis; Probat inſuper, quia modi contrahentes ens ad Deum, & creaturam eſſentialiter, & quidditatiue includunt conceptum entis, ergo ens ex natura rei non præſcindit ab eis. Sed hæc duo aſſumpta à Suarez, vt vera, ſunt in noſtra ſententia prorſus falſa, quia inferius oſtendemus intrà ſeriem prædicamentalem admitti neceſſario debere naturas communes ex natura rei formaliter actualiter diſtinctas à differentijs contrahentibus, quæ tantùm ex intrinſecè ſolum, & per accidens ſunt ſingulares, non intrinſecè, & per ſe, & rurſus paulo poſt in hac eadem diſp. demonſtrabimus ens non includi eſſentialiter, & quidditatiuè in ſuis modis contrahentibus ſed tantum realiter, & identicè, atq; ideò ſaltim formaliter ex natura rei ab eis præſcindere poſſe; Item Paſqualig. diſp. 36. Met. ſec. 3. poſtquam rationes Suarez reiecit, vt inſufficientes, alias ipſe addit rationes ad hoc idem probandum, quæ ſimiliter falſo innituntur fundamento, quod nempe dari nequeat diſtinctio ex natura rei formalis actualis antecedens opus intellectus, & quod pręſertim hæc admitti nequeat inter formalitates Metaphyſicas, quorum vtrunque eſt falſum; nam & talem diſtinctionem admitti debere, veluti quaſi mediam inter ſimpliciter realem, & rationis iam docuimus diſp. 1. Log. q. 5. art. 2. vbi etiam quaſdam eius rationes ad impugnandam talem diſtinctionem quas hic tangit, diſſoluimus; & talem diſtinctionem neceſſariam eſſe inter gradus Met. præſertim genericum, & differentialem oſtendimus diſp. 5. Log. q. 3. art. 3. quæ Scotica principia adhuc magis inferius probabuntur; miſſas itaque faciamus Recentiorum rationes, & alias adducamus, quæ innitantur præmiſſis ab omnibus admiſſis, & quę præſertim conuincere valeant Scotiſtas, cum quibus hæc difficultas agitatur ſpecialiter; rationes autem conuincẽtes hoc noſtrum aſſertum ſunt illæ, quas adduximus ſupra quæſt. 2. contra vnitatem conceptus entis reſpectu Dei, & creaturæ à nu. 40. & indè, diximus enim illas re vera validè impugnare conceptum entis fundatum in vna realitate communi Deo, & creaturæ, & ideò rationes illæ hic pertractandæ ſunt additis ſolutionibus, quas ſolent afferre Scotiſtæ oppoſitæ ſententiæ, vt ex earum impugnationibus conſtet quanti ſint valoris, & roboris.

70 Primò itaq; probatur ratione deducta ex compoſitione Metaphyſica, quia data oppoſita ſententia, quod conceptus entis fundetur in vna natura, & realitate communi Deo, & creaturæ, ſequitur dari compoſitionem in Deo ſaltim Metaphyſicam, ex actu, & potentia; conſequentia eſt euidens; quia

Digitized by Google

quia omnis realitas ex natura rei communis, & vna ad plures contrahibilis eſt neceſſario ratio potentialis, vndè cum ratione contrahente compoſitionem efficit Metaphyſicam, quæ deſtruit diuinam ſimplicitatem, vt arguit Doctor 2.d.3.qu.6. ſub L. At eſt reſponſio in promptu Scotiſtarum alterius opinionis argumentum probare tantùm cõceptum entis importare non poſſe realitatem ſubiectiuam, quæ vtiq; cum ratione contrahente compoſitionem efficit Metaphyſicam, non autem probare de realitate obiectiua, hęc enim ſtat cum ſumma Dei ſimplicitate, nec cum ratione contrahente efficit compoſitionem: quod vario modo explicant Scotiſtæ ex diuerſa declaratione realitatis obiectiuæ, & ſubiectiuæ; Sed hanc communem ſolutionem facilè reijcies, ſi apud Tromb. trac. formalit. par. 2. ar. 2. declarando quid ſit formalitas videbis, quid interſit inter realitatem ſubiectiuam, & obiectiuam, ibi enim oſtendit ens nullam dicere realitatem obiectiuam propriè dictam; eandem ſolutionem optimè impugnat Bargius loc. cit. quia vel per realitatem obiectiuam entis intelligunt conceptum, qui non habeat integram, & completam vnitatẽ ſuam antecedenter omninò ad opus quodcunque intellectus quemadmodum habent ceteræ naturæ prædicamentales, & ſic nobiſcum ſentiunt, vel intelligunt realitatem vere communem à parte rei Deo, & creaturæ, ac traſcendenter vnam, & hæc quocunque modo explicetur, ſi ſit à parte rei cum tali vnitate, & communitate ſemper intelligitur potentialis, & contrahibilis, & compoſitionem efficiet cum ratione contrahente, inquit Bargius.

71 Reſpondent alij Scotiſtæ, quod quando communis realitas contrahitur per realitates differentiarum, vtique cum ipſis compoſitionem efficit Metaphyſicam, cum altera reſpectu alterius rationem habeat potentiæ; ſi verò per modos intrinſecos contrahatur, tunc nulla ibi interuenit compoſitio, cum entitas, & modus vna ſint realitas adæquata, & per conſequens nulla ibi intercedat ratio actualis, & potentialis, quia nihil eſt in potentia ad ſeipſum, in propoſito ens ad Deum, & creaturam contrahitur per modos ſcilicet finitum, & infinitum, non autem per differentias, & aiunt hanc eſſe ipſiſſimam Scoti reſponſionem 1. d. 8. q. 3. ad 1. princ. Sed hæc communis Scotiſtarum ſolutio procedit ex doctrina Scoti circa contractionem entis ab aliquibus non benè intellecta, quia enim ſæpè inquit ens contrahi ad Deum, & creaturam per finitum, & infinitum, putant hanc eſſe contractionem à priori, quaſi vna natura ſeu realitas communis poſſit primò contrahi ad plura eſſẽtialiter diſtincta per modos intrinſecos, quod eſt omninò falſum, quia ſicut modus rei intrinſecus non conſtituit rem in ſuo eſſe ſpecifico, & quidditatiuo, ſed ſic conſtitutam ſupponit, ita diſtinctio modalis plurium ſupponit diſtinctionem ſpecificam, atque ideò modus nequit eſſe prima ratio contrahendi realitatem communem ad conſtituendum plura eſſentialiter diſtincta; antecedens ab omnibus cõceditur præſertim in ſchola noſtra, quia modus intrinſecus eſt extrà eſſentiam rei, nec vnquam rem eſſentialiter variat, ſicut facit differentia; Prob. conſeq. quia prima ratio contrahẽdi realitatem communem ad aliud particulare ſub illa realitate communi, eſt de quidditate, & eſſentia illius particularis, & facit illud eſſentialiter differre. Tum quia eadem ſunt principia conſtituendi, & diſtinguendi apud Metaph. cum ergo modi intrinſeci non ſint prima conſtitutiua Dei, & creaturę, non erunt conſequenter prima diſtinctiua eorum, & prima diuiſiua realitatis entis, ſed tantum à poſteriori eo pacto, quo animal diuideretur per admiratiuum, & non admiratiuum, eſtò concedamus modum intrinſecum eſſe aliquantum paſſione intimius. Tũ quia quæ faciunt differre eſſentialiter, ſunt differentiæ eſſentiales, quæ modos præcedunt; ergo per has primario ratio communis diuiditur, non per modos, niſi à poſteriori, & ſecundario, & in hoc ſenſu Doctor intelligẽdus eſt, cum inquit ens contrahi ad Deum & creaturam per infinitum & finitum. Tum quia propriè loquendo finitum, & infinitum non ſunt modi contractiui entis, ſed modi intrinſeci Dei, & creaturæ, ideoque infinitas Deum non conſtituit, nec finitas creaturam, ſed in aliquo priori conſtituta ſupponunt, & ideò aliunde petenda eſt diſtinctio eſſentialis eorum, & contractio realitatis entis ad ipſa. Tum quia his omnibus admiſſis, quod ſcilicet finitum, & infinitum ſint modi intrinſeci entis, & poſſe per eos primo contrahi realitatem communem, adhuc nõ euitatur compoſitio Metaphyſica in Deo, quia iuxta allatam in reſponſione doctrinam reperitur in Deo aliqua realitas, quæ non eſt de ſe hæc, ſed communis, quæ contrahitur per modum intrinſecum ad Deitatem, quia adhuc ex natura rei modaliter ante opus intellectus ab ea ſecernitur, & ab ente contracto, atque ideò cum realitate contracta aliquam efficit compoſitionem; Conſeq. patet, quia realitas contracta non eſt de ſe hæc, ſed communis per datam reſponſionem, & ratio contrahens non eſt prorſus idem ex natura rei cum ratione contracta; cum ergo non ſint idem prorſus à parte rei, & vnum habeat rationem potentiæ, aliud actus, planè ſequitur in Deo compoſitionem Metaphyſicam admitti debere. Denique falſum eſt Scotum loc. cit. 1. d. 8. q. 3. ad 1. prin. hoc modo euitare compoſitionem Metaphyſicam in Deo, vt enim manifeſtè conſtat in ſolutionibus, quas affert ibidem ad quaſdam replicas ſub lit. A a, & B b, per hoc præcisè ſaluat ſimplicitatem Dei, quod entitas, vt reperitur in Deo, eſt de ſe hæc, & non contracta per aliud à parte rei, ſiue habeat rationem modi, ſiue differentiæ; quod etiam prius docuerat 1. d. 3. q. 2. l. vbi hoc non obſtante, ſignificat, quomodo adhuc abſtrahi poſſit communis conceptus entis à Deo.

72 Faber cit. theor. 94. cap. 3. reſpondet, quod Deus, & creatura propriè loquendo non differunt eſſentialiter, ſed ſicut perfectiſſimum, & minus perfectum in infinitum, quod ſic declarat, illa differunt eſſentialiter, quæ per differentias ſub eodem genere conſtituuntur in diuerſo eſſe formali, & eſſentiali, differentia enim, vt rationale eſt actus extrinſecus, qui adueniens animali generi illud actuat, & contrahit ad hominem, & facit differre à brutis; non ſic eſt modus intrinſecus, quia non eſt quid extrinſecum eſſentialiter à realitate, cui aduenit, vt cum albedo diuiditur per albedinem, vt centum, & albedinem vt decem, albedo vt centum non variat eſſentiam albedinis, nec differt eſſentialiter ab albedine, ſed ſolum vt albedo particularis ab albedine in communi; & albedo vt decem, ac albedo infinita ſi daretur, non differrent eſſentialiter, & ſpecificè propriè loquendo, ſed ſolum vt minus perfectum, & magis perfectum in infinitum; ita creatura differt à Deo, quia Deus eſt ens infinitum, creatura eſt ens finitum, hæc autem differentia non eſt propriè eſſentialis. Deinde addit per hoc quod infinitas ſit modus Dei intrinſecus, non tolli, quod etiam non ſit modus intrinſecus entis, ſicut rationale dicitur differentia animalis, & hominis, animalis, quia ipſum diuidit, & contrahit; hominis, quia ipſum conſtituit; ita; infinitum eſt modus intrinſecus entis, quia ipſum diuidit, Dei quia ipſum conſtituit, non vt differentia, ſed vt gradus intrinſecus, de qua doctrina Faber ſatis ſibi applaudit.

Fatemur hanc ſolutionem ſuo Auctore indignam eſſe, nihil enim abſurdius meo iudicio dici poteſt, quam Deum, & creaturam non differre eſſentialiter propriè loquendo, ſed ſolum ſicut minus perfectum, & magis perfectum in infinitum, ſicut albedo vt decem differt ab albedine infinita, ex hoc enim ſequitur Deum, & creaturam eiuſdem eſſe ſpeciei, vt ſunt albedo, vt centum, & albedo infinita. Deinde ſi Deus, & creatura adeò differunt, vt dicantur diſtare in infinitum, ac eſſe primo diuerſa, quomodo non habent diuerſas eſſentias, eaſque eſſentialiter diuerſas? Tum quia falſum eſt abſolutè loquendo, illa ſolum propriè eſſentialiter differre, quæ per differentias ſub eodem genere conſtituuntur in diuerſo eſſe formali, & eſſentiali, alioquin quæ ſunt genere diuerſa, non differrent eſſentialiter. Tum quia graduatio ſecundum magis, & minus perfectum, quæ Deum à creatura ſecernit, non eſt ſecundum pluralitatem graduum indiuidualium eiuſdem perfectionis ſpecificè, vt videtur velle hic Auctor in exemplo albedinis, quod adducit, ſed eſt ſecundum pluralitatem graduum eſſentialium, cum enim ſpecies dicantur ſe habere velut numeri, quia ſemper vna excedit aliã in perfectione ſpecifica, dicimus Deum in perfectione eſſentiali excedere in infinitum ſpecies omnes creaturarum tam̃ exiſtentes, quam poſſibiles, ſed differre hoc modo ſecundum minus, & magis perfectum in infinitum infert ſupremam differentiam, & primam diuerſitatem eſſentialem inter Deum, & creaturam. Demum falſum quoque eſt, quod vltimò addebatur, infinitatem eſſe modum intrinſecũ entis, quia ipſum diuidit, & Dei quatenus ipſum conſtituit, ſicut rationale dicitur differentia diuiſiua animalis, & conſtitutiua hominis; hoc, inquam, falſum eſt, quia modus intrinſecus nunquam rem poteſt conſtituere in ſuo eſſe primo, & eſſentiali; cum rem ſic conſtitutã ſupponat, & repugnat dicere, quod conſtituit rem, vt gradum intrinſecum, non vt differentiam; quia modus intrinſecus non conſtituit, ſed differentia; vnde nec valet exemplum allatum de rationali, quod diuidit animal, & conſtituit hominem; hoc enim conuenit rationali, quia eadem differentia; quæ eſt contractiua generis, eſt etiam conſtitutiua ſpeciei, & è contra; cum ergo nec finitas eſſentialiter creaturam con-

Digitized by Google

ſtituat, nec infinitas Deum, ex Scot. 1. d. 2. q. 2. eo quia ſupponunt illa iam in ſuo eſse conſtitura, conſequenter nequeunt eſse modi contrahentes conceptus entis à priori, ſed tantum à poſteriori, vt dicebamus, Conſ. quia ſi finitum, & infinitum ſunt propriè modi contractiui entis, & talis eſt vera contractio à priori, cum contrahibile ſit prius contracto eo modo, quo contrahitur, ſi contractio eſt ex natura rei, contrahibile quoque erit ex natura rei prius modis contrahentibus; in illo igitur priori, in quo ens præcedit modos, & ex natura rei diſtinguitur ab illis vtique non includit illos, & poteſt determinari per illos, ergo eſt verè in potentia ad illos, & cum eis efficit compoſitionem Metaphyſicam.

73 Trombet. 4. Met. q. 2. & trac. formal. part. 2. art. 2. declarando quid ſit formalitas, quamuis expreſse teneat ens non importare vnam realitatem communem Deo, & creaturæ, ibidem tamen in corpore quæſtionis, & rurſus trac. formalit. par. 2. art. 2. declarando quomodo differentia importat realitatem diſtinctam a genere ad euitandam compoſitionem Metaphyſicam in Deo per contractionem entis vtitur hac communi Scotiſtarum ſolutione, quod contrahitur per modos, & non per differentias, & hac de cauſa non efficere compoſitionem Metaphyſicam, & ad vltimam inſtantiam à nobis factam diſtinguit de potentia Phyſica, & Metaphyſica, & ait ens eſse in potentia Metaphyſica ad modos, non verò Phyſica, atque ideò cum eis compoſitionem non facere; Sed neque iſta reſponſio ſatisfacit, quia ſecundum communem loquendi modum potentia phyſica vt contradiſtinguitur ab actu phyſico ſpectat ad partes phyſicas materiam ſcilicet & formam, & potentia Metaphyſica ad Metaphyſicam & ſicut potentia phyſica cum actu phyſico ſufficit ad phyſicam cōpoſitionem, ita Metaphyſica cum actu Metaphyſico ſufficit ad Metaphyſicam: ſi ergo ens habet potentiam Metaphyſicam ad modos, hoc ipſum ſufficit, vt cum eis inducat compoſitionem Metaphyſicam; Deinde hoc etiam ſequitur explicando potentiam Metaphyſicam, vt facit ipſe Trombet. ait enim ipſe, quod potentia Metaphyſica eſt ſecundum quam aliquod non includit aliud quidditatiuè, & in conceptu ſuo formali, ſic quod illud non ſit de eſſentia ipſius; ergo ſi ens hoc modo eſt in potentia ad modos, ita perfectè præſcindit ens ex natura rei à modis, ſicut genus à differentijs, quantum ad excludendum eos à proprio conceptu quidditatiuo, & hoc ſufficit ad compoſitionem Metaphyſicam, quia eſt præciſio antecedens omninò opus intellectus. Denique conceptus entis prædicatur in quid, at modus intrinſecus prædicatur in quale, prædicari in quid eſt prædicari per modum potentiæ, prædicari in quale eſt prædicari per modum actus, ergo ens erit potentia reſpectu modi; nec valet illa continentia identica entis ad modos; quia ſaltim diſtinguuntur ex natura rei, ergo vt ſic videntur qualificare, & perficere ipſum ens.

Hoc præſertim vltimum argumentum etiam ipſe Tromb. fatetur eſſe difficile, tamen 4. Met. q. 2. ait concedi poſſe modum intrinſecum eo pacto præſupponere potentiam, quo eſt actus, cum igitur non ſit actus perficiens eſſentialiter, & quidditatiuè, ſed modaliter, non erit actus, ſicut differentia, ſed tantum in ſuo ordine; in trac. verò formalit. aliter reſpondet, & ait prædicari in quid interdum ſumi à potētia, & quod ſic prædicatur, vtique per modum potentiæ prædicatur; quandoque ſumitur ab eſſentia, & quod ſic prædicatur per modum ſubſiſtentis, & per ſe ſtantis; & ſic etiā prædicari in quale interdum ſumitur per modum actus, interdum per modū adiacentis, & inhærentis; ens itaque prædicatur in quid, & eius modi in quale ſecundo modo, non primo. At neutra harum ſolutionum ſatisfacit, imò vtraque in ſolis verbis conſiſtit; non ſecunda, quia ſi ens prædicatur eſſentia per modum eſſentiæ, ſubſiſtentis, & per ſe ſtātis, & modus per modū adiacentis, & qualificantis, ergo ens prædicatur per modum potentiæ contrahibilis, & perfectibilis, & modus intrinſecus ad inſtar actus perficientis, & determinantis, nec enim aliter, nec alio modo explicuimus in Logica quid ſit prædicari in quid, & in quale; neque prima reſponſio ſatisfacit, quia etiamſi modus adueniens rei ipſum non perficiat in eſſe quidditatiuo, & eſſentiali, non proindè negandum eſt abſolutè, quod ipſam non perficiat, nec aliquam compoſitionem cum ea faciat, alioquin nullum prorſus accidens ſuum ſubiectum perficeret, & cum eo compoſitionem accidentalem faceret.

74 Reſpondent alij Scotiſtæ realitatem entis vtique eſſe de ſe potentialem, & contrahibilem, ſed vt eſt in Deo nullo modo eſſe potentialem, quia tranſit in identitatem realem Deitatis, quæ eſt actus puriſſimus, ſecus eſt in creaturis, in quibus cum omnis perfectio ſit finita, etiam ratio entis erit potentialis, ſicut & aliæ rationes minus communes, vt in Deo omnes rationes traſcendentes ſunt abſque vlla potentialitate, ita Poſnan. 1. d. 3. q. 1. diſp. 4. ad 15. de cuius opinione neſcio iudicium facere, quia ibid. diſput. 3. ſuppoſitione ſecunda vult conceptum obiectiuum entis, nedum ratione, ſed etiam ex natura rei eſſe præciſum, & diſtinctu ab inferioribus, & poſtea Concluſione ſecunda nobiſcum aſſerit conceptum entis non fundari in aliqua natura communi à parte rei Deo, & creaturæ, ſubſtantiæ, & accidenti. Sed quicquid ſit de eius opinione, certum eſt ſolutionem allatam friuolam eſſe, quia modus intrinſecus in ſchola noſtra additus rei non variat rationem formalem, & quidditatiuam illius, ſi ergo realitas entis de ſe potentialis eſt & contrahibilis, etiam in Deo communitatem hanc, & potentialitatem intrinſecè retinebit, vt dicimus de natura communi etiam à ſingularibus cōtracta, quia cum infinitas ſit modus intrinſecus, ei addita non variabit rationem formalem illius. Tum quia hoc eſt, quod diſputamus, quomodo realitas entis de ſe potentialis, & contrahibilis trāſire poſſit in identitatem realem Deitatis ſine compoſitione, nam etiam animalitas per rationalitatem contracta tranſit in realem identitatem humanitatis, ſed quia eſt de ſe potentialis & contrahibilis non tranſit in identitatem ſine compoſitione ſaltim Metaphyſica, ergo ita etiā erit in propoſito. Nec valet dicere Deitatem eſſe actum puriſſimum, ac proindè ob eius infinitam actualitatem abſorbere illam realitatem communem entis in ſui perfectam identitatem abſque vlla prorſus compoſitione. Nam ex hoc quod eſt puriſſimus actus potius inferri debet nullam ſecum compati realitatem de ſe cōmunem, & potentialem; & omnes realitates quas abſorbet in ſui identitatem, eſſe in vltima actualitate, & ſingularitate.

75 Quare ad euitandam huius argumenti efficaciam concludimus, quod ſupra docuimus q. 2. ens non importare realitatem communem ex natura rei præciſam à Deo, & creatura, illiſq; communem, ſed ſimpliciſſimum conceptum immediatè abſtractū ab intellectu à particularibus rationibus Dei, & creaturæ inadequatè conceptis, qui deindè per actū intellectus rurſus referentem illum communem conceptum ad inferiora contrahitur ad illas per particulares conceptus finiti, & infiniti dicentes quale; vndè ſicut conceptus entis re vera non eſt prior ex natura rei Deo, & creatura, ſed poſterior quia abſtrahitur ab illis iam in ſuo eſſe cōſtitutis; ita contractio entis quæ fit per finitum, & infinitum cenſeri debet contractio à poſteriori facta per intellectum cum fundamento in re, non à priori, vt docet Lichet. 1. d. 2. q. 1. in §. *Quantum ad 3. art.* Et ex hac poſitione ſequitur in Deo ſola compoſitio rationis apud intellectum inadæquatè concipientem, quæ nihil derogat diuinæ ſimplicitati, quia vt notat Doctor 1. d. 8. q. 3. A 2. non omnis compoſitio conceptuum apud intellectum ſignificat compoſitionem extrà in realitatibus, ſed ſola compoſitio conceptuum adæquatorum; tum quia talis compoſitio rationis non eſt aliud, quam extrinſeca denominatio reſultans in obiecto ex negociatione intellectus diuidentis idē obiectum adæquatum in plura inadæquata, vndè nullam in obiecto imperfectionem ponit, ſed in ſolo intellectu, qui vnico actu non valet aſſequi eminentem perfectionem obiecti, ideoque prius illud concipit ſub vna ratione, poſtea ſub alia, & tandem vtramque rationem communem, & particularem componit adinuicem; ſic igitur in Deo primò gradum entis communem concipimus, ac veluti potentialem ad infinitum, deinde ratione infiniti concipimus veluti contrahentem ens ad Deum, qui modus concipiendi, vt patet, nullam ponit imperfectionem ex parte Dei, quia à parte rei ens non dicit potentiam, nec infinitas actum. Inſtabis cum Doctore cit. lit. Z. ſaltim conceptus communis eſt indeterminatus, & potentialis ad ſpecialem conceptum. Reſpondet Bargius ibid. quod nulla eſt ibi potentialitas, quia talis præſupponit realitatem à parte rei, vel quod eſt ibi potentialitas eo modo, quo conceditur communitas; & ideò cum ibi concedatur communitas tantum penes intellectum, ita etiam tantum conceditur potētialitas penes intellectum; totam hanc doctrinam de abſtractione, & contractione entis clariſſimè docuit Lichet. 1. d. 3. q. 1. in fine his verbis; quando abſtraho hominem à Frāciſco, & Io: abſtraho ipſum hominem, vt prius omni ſingularitate, & vt indifferens ad omnem ſingularitatem hominis, & vt cōtrahibilem ad ſingularitatem per aliquid poſterius ipſo, putà per hæcceitatem, ad quam eſt in potentia; ſed quando abſtraho à Deo, non poteſt abſtrahi aliquid prius, quod ſit in potētia ad illud, quia natura diuina eſt de ſe hæc; & quicquid eſt in Deo eſt de ſe hoc; non abſtrahitur ergo aliquid in re, quod ſit in potentia ad determinari, ſicut in creaturis; ſed ſic ab-

ſtra-

ſtrahitur, quod poſſum conſiderare ſingulare in communi, & vt hoc tantum; in primo caſu eſt abſtractio alicuius prioris natura à poſteriori, ad quod eſt in potentia, in ſecundo caſu eſt tantum abſtractio poſterioris à priori, ita Lichet.

76 Secundò principaliter probatur aſſertum noſtrum, quia ſi ens diceret realitatem ſuo conceptui adæquatum communem Deo, & creaturæ; ergo à parte rei daretur aliquid prius, & independentius Deo; Probatur conſequentia quia realitas conſtituens eſt prior re conſtituta per ipſam, cum in ordine ad eam habeat rationem partis, qua etiam ratione probatur conſequentia quoad alteram partem, quia totum conſtitutum dependet à partibus conſtituentibus, non è contra; ſi ergo ens ſe habet in ordine ad Deum, vt realitas, & pars conſtituens, planè ſequitur eſſe independentius Deo. Reſpõdent rurſus Scotiſtæ non eſſe inconueniens dicere, quod aliqua realitas obiectiua ſit prior Deo, nulla tamen realitas ſubjectiua eſt prior, & ſuperior; ita Poſnanienſis loc. cit. diſp. 3. concl. 3. Sed hæc ſolutio iam exploſa eſt ſupra num. 70. vtpotè quæ in ſolis verbis conſiſtit, & explicare neſcit quid dicat realitas obiectiua, vt à ſubiectiua ſecernatur; vel enim per hanc realitatem intelligunt conceptum non habentem integram vnitatem, & completam priuſquam intellectui objiciatur, & ſic non erit omninò ex natura rei, & completè præciſa ab inferioribus; vel intelligunt aliquam naturam verè communem & vnam à parte rei citrà quodcunque opus intellectus, quemadmodum dicere habent, vt à nobis diſſentiant; & ſic argumentum concludit verè dari à parte rei realitatem natura ſua priorem Deo, vt Deus eſt.

Reſpondent ſolum ſequi dari realitatem priorem Deo in prædicando, non in eſſendo, ſeu dari aliquid prius Deo, non prioritate reali, & exiſtentiæ, ſed prioritate generalitatis, ſeu prædicationis, quæ dici ſolet à qua non conuertitur ſubſiſtẽdi conſequentia, quod nullum eſt inconueniens, quia non eſt prioritas Phyſica, & realis, ſed Logica, & rationis. Contra, quia eſto hæc ſolutio valeat iuxtà principia noſtra, qui negamus veram realitatem entis communem Deo, & creaturę, tamen apud Scotiſtas illam admittentes non valet, quia eo modo realitas entis præcedit diuinitatem, quo eam conſtituit; ſi ergo eam verè conſtituit à parte rei, vt realitas de ſe communis Deo, & creaturæ, planè ſaltim à parte rei; & prioritate naturę reali, & non tantum Logica, pręcedet Deum, vt Deus eſt. Conf. quia data hac opinione ita entitas præcederet Deum ob ſuam communitatem, ſicut animal præcedit hominem; ſed animal præcedit hominem non tantùm prioritate prædicationis, & non conuertentiæ, ſed etiam prioritate naturæ, quam explicant per independentiam, quia Deitas præexigeret entitatem ad ſui conſtitutionem, & non è contra, ſicut homo præexigit animalitatem. Et quia in tali proprietate naturæ realitas communis priuilegio gaudet indifferentiæ, & poteſt eſſe non magis in eo inferiori, in quo de facto reperitur, quam in alijs, ſequitur dari aliquam realitatem in Deo, quæ quantum ex ſe eſt, poterat eſſe in creatura, & è contra; immò ſi cum quibuſdam Scotiſtis admitteremus naturas communes, non ſolum per indifferentiam, ſed etiam per inexiſtentiam, tunc amplius ſequitur vnam, & eandem tranſcendentalem entitatem reperiri in Deo, & in creatura, quod quam ſit abſurdum, nemo eſt, qui non videat; quæ omnia comprobari poſſunt, ac declarari exemplo animalis, vel alterius naturæ prædicamentalis; cum enim aduerſarij Scotiſtæ declarent cõmunitatem entis, ſicut declarant communitatem aliorum graduum prædicamentalium, quantum attinet ad vnitatem, & realitatem conceptus; profectò quantum ad hoc eodem modo diſcurrere debent de communitate, ac indifferentia entis ſicut aliarum naturarum communium.

77 Tertiò probatur, quia vel hæc realitas communis, quã importat conceptus entis, eſt creata, vel increata, vel participata, vel imparticipata, vel neceſſe eſſe, vel non neceſſe eſſe, & quodcunque admittatur eſt inconueniens, cum enim hæc realitas reperiatur à parte rei in Deo, & creatura, ſi eſt participata, aliquid participatum erit in Deo, ſi imparticipata, aliquid tale erit in creatura, quorum vtrumque abſurdum eſt. Hoc argumentum nullius prorſus momenti reputant aduerſarij Scotiſtæ, imò quod diſſolui poſſit à puero in Logica initiato, vbi docetur prædicata communia, vt ſic, & vt ſimpliciter ſupponunt, præſcindere à differentijs contrahentibus, & neutrum eſſe formaliter, vtrumque permiſſiuè; ita ſubſtantia, vt ſic, nec corporea, neque incorporea eſt, animal nec rationale, nec irrationale, ſed abſtrahit ab vtroque, ſic in propoſito, realitas communis entis nec creata, nec increata eſt, nec participata, nec imparticipata formaliter loquendo, vtrumque permiſſiuè.

Sed cogimur dicere, & certè non abſque rubore Conſcotiſtas noſtros energiam argumenti hactenus non penetrare, cũ tamen eodem prorſus argumento vtatur Scotus ipſe 1. d. 8. q. 3. dum probat ex ratione neceſſe eſſe conceptum entis communem Deo, & creaturę eſſe non poſſe genericum, quia tunc vel intentio, ſeu conceptus iſtius generis erit ex ſe neceſſe eſſe, vel non neceſſe eſſe; ſi primum, ergo non erit potentialis ad differentiam, quia neceſſitas potentialitatem excludit; ſi ſecũdum, ergo quod eſt neceſſe eſſe, eſſet conſtitutum ex eo, quod non eſt neceſſe eſſe; ita arguit Doctor: quod planè argumentum nullum eſt, ſi allata ſolutio eſt ſufficiens; quia tūc ſtatim occurretur dicẽdo realitatem illam entis nec eſſe neceſſe eſſe formaliter, nec non neceſſe eſſe, ſed vtrumque permiſſiuè, neceſſariam ſcilicet in Deo, contingentem in creatura. Verum ex dictis ſupra n. 42. & 44. liquet conſpicuè argumenti efficacia, quæ certè nullo pacto diſſimulari poteſt; nihil enim concipi poteſt in Deo à parte rei exiſtens, quod ſit extra eſſe increatum, & imparticipatum, poſitiuè, vel negatiuè, nec aliquid in creatura, quod ſit extra eſſe creatum, & participatũ, ergo dari nequit à parte rei realitas communis illis per indifferentiam, vel per inexiſtentiam, quæ abſtrahat ab illis rationibus, ſed tantùm communis conceptus immediatè abſtractus à realitatibus Dei, & creaturæ inadæquatè cognitis; Probatur aſſumptum multipliciter, quia etiam ipſamet ratio entis, quæ in Deo eſt eſſentialiter diuinas habet proprietates, vt eſſe infinitam, independentem, & increatam, & non tantùm identicè, vt reſponderi ſolet, ſed etiam formaliter eſt de ſe infinita, vt ratio entis præciſè, ait enim Doctor 1. d. 8. q. 3. k. quod quæcunque realitas eſſentialis in Deo quamtumcunque pręciſè ſumpta eſt realiter infinita, & idem habet 2. d. 3. qu. 6. L. qua ratione excludit ibi omnem compoſitionem à diuinis. Conf. quia creatura nedum participat à Deo tale eſſe, ſed etiam participat eſſe ens, & ſecundum ipſam rationem entis producitur à Deo, ergo illud ens, ſeu ratio illa entis præciſè ſumpta, ratione cuius creatura eſt aliquid, eſt realitas participata, Probatur aſſumptum ex Auctore de cauſis propoſitione quarta, vbi loquens de illa ipſa realitate, qua creatura eſt ens, ait quod *prima rerum creatarum eſt eſſe*, quam propoſitionem admittit quoque Doctor 4. d. 1. q. 1. §. *Sed iſtæ rationes*, concedit, inquam ibi, creaturam eſſe creationis terminum, nedum ſecundum eſſe huiuſmodi, ſeu tale, ſed ſecundum eſſe ſimpliciter, ſicut ergo realitas entis, vt ſic, in Deo reperta eſt formaliter infinita, imparticipata, independens, ita è contra realitas entis, vt ſic, in creatura reperta eſt formaliter participata, creata, dependens, falſum eſt ergo, quod vt ſic præſcindat ab eſſe creato, & increato, participato, & imparticipato.

78 Conf. 2. eadem confutatio, quia totum id, quod eſt in creatura intrinſecè eſt finitum, participatum, & communicatum, & ratio participati, & communicati dicitur de tota creatura, non ſolum categorematicè, ſed etiam ſyncategorematicè ſumpta, ideſt ſecundum omnem eius formalitatem, etiam quoad ſupremam, & infimam, ſiquidem creatura ſecundum omnem ſuam formalitatem, ſiue communem, ſiue particularem eſt aliquid participatum, quia nulla prorſus illarum formalitatum aſſignari poteſt, quã à Deo non habeat, & præcipuè illa, ſecundum quam eſt aliquid, ſi enim ſecundum illam rationem formalem, ex vi cuius conſtituitur formaliter in eſſe reali, non eſſet quid participatum, iã creatura ex ſe eſſet realis; ergo creatura etiam ſecundum ſupremã entis formalitatem in ipſo repertam, eſt creata, & participata, adeo ut ratio creati, & participati adæquet totum eſſe creaturę ſiue categorematicè, ſiue ſyncategorematicè ſumptum. Conf. 3. quia implicat concipere aliquid in creatura, quod non ſit ei communicatum à Deo, nam creatura etiam ſecundum primã rationem entis, qua conſtituitur, vt ſit aliquid, eſt quid participatum, cum enim recipit eſſe à Deo, nedum recipit tale eſſe, ſed etiam eſſe, vt ſic, vt aiebat Doctor cit. 4. d. 1. q. 1. itaut ſimul cum alijs rationibus etiam ſecundum rationem entis communiſſimè ſumptam terminet productionem; ergo ſi cõcipiatur creatura etiam ſecundum rationem communiſſimã entis, quam participat, debet concipi, vt aliquid participatum quia eſſe participatum intrinſecè inuoluitur in ratione entis, quod conuenit creaturæ, ſicut è contra eſſe imparticipatum, & independens intrinſecè inuoluitur in ratione entis, quod conuenit Deo. Conf. tandem euidentiſſimè realitatem entis, ſi à parte rei in creatura reperitur præciſa à realitatibus minus communibus, non poſſe præſcindere à creato, & participato, nam ſumo hanc realitatẽ, vt à cæteris pręciſam in homi-

Digitized by Google

ne v. g. & peto ſecundum quam rationem primò, & per ſe ideſt adæquatè competat ei eſſe cauſatum, dependens, & participatum, ſi dicas ſecundum humanitatem, vel animalitatem, vel corporeitatem, vel ſubſtantiam, hoc ſtatim reiicietur, quia tunc accidens non eſſet ens dependens, & participatum, quia non haberet rationem ſecum per ſe primò trahentem dependentiam, & participationem, ergo prima, & adæquata ratio ſundans dependentiam, & participationem eſt ipſiſſima ratio entis, vt ſic, quæ conuenit creaturæ.

79 Hæc argumenta ſunt adeò euidentia, vt quilibet ſanæ mentis conuictus manere debeat, & ſateri rationem entis, vt ſic, quæ conuenit Deo non præſcindere ab increato, & imparticipato, & quæ conuenit creaturæ, non præſcindere à creato, & participato, ſed ſolum conceptum entis immediatè abſtractum à realitatibus Dei, & creaturæ, ita præſcindere, quia hic conceptus determinatè nec Deo conuenit, nec creaturæ, ſed indifferenter ſe habet ad vtrumque. Neque inſtantia de animali præſcindente à rationali, & irrationali toties inculcata ab Aduerſarijs facit ad rem, quia vt adnotauimus num. 44. valdè diſpar eſt à caſu noſtro, nam rationale, & irrationale ſunt infimæ differentiæ ſpecificæ, non ſupremæ, à quibus proindè præſcindere poteſt aliqua realitas à parte rei exiſtens, vndè in homine aſſignari poteſt realitas, quæ formaliter inſpecta, & ſecundum ſe ſpectata nec ſit rationalis, nec irrationalis, ſed materialiter tantum, & identicè; at non ita aſſignari poteſt realitas aliqua in ipſo à parte rei exiſtens, quæ non ſit dependens, & participata, quia quicquid realitatis habet, totum eſt ei à Deo communicatum, & ideò cum iſti modi dependentiæ, creationis, participationis &c. ſint vniuerſaliſſimi, communiſſimi, & ſupremi, nequit aſſignari realitas à parte rei in creatura exiſtens, quæ ſub eis non cadat. Quod adhuc amplius explicatur, quia animal v.g. licet præſcindat à rationali, & irrationali, non tamen præſcindit à corporeo, ſubſtantia licet præſcindat à corporeo, & incorporeo, non tamen præſcindit ab ente per ſe exiſtente, rurſus ens finitum licet præſcindat à perſeitate, & inhærentia, non tamen à finitate, & participatione; ergo ens, quod conuenit creaturæ, vt ſic, ſecundum ſuam præciſam formalitatem, inuoluit finitatem, & participationem, vndè concludendum eſt non dari realitatem entis à parte rei in Deo, & creatura, quæ formaliter præſcindat à creato, & increato, participato, & imparticipato, ſed ſolum conceptum inadæquatum entis abſtractum per opus intellectus modo paulò infrà explicando, & ex hac doctrina ſoluitur inſtantia, qua conatur Arriag. diſp. 1 t. Log. num. 7. oſtendere præfatum argumentum non impugnare ſpecialius realitatem entis, quam animalis, & aliarum naturarum prædicamentalium.

80 Quartò Deus ſecundum omnes rationes, & formalitates, quæ ſunt à parte rei in ipſo, eſt eſſentialiter ſingularis, ergo etiam realitas entitatis, vt ſic, reperta in Deo à parte rei erit de ſe hæc, & ſingularis, non communis; Conſequentia patet, probatur aſſumptum, tum ex Scoto 1. d. 3. q. 1. in fine, & d. 8. q. 3. Bb. vbi ait, quod ens, vt conuenit Deo, eſt ipſum eſſe infinitum, & non aliquid, cui tantum conuenit ipſum eſſe, & ideò ex ſe eſt hoc, & ex ſe infinitum, per quod Scoticum dictum mirabiliter confirmatur argumentum præcedens; tum ratione, quia ſicut in creatis vnaquæque res eſt ſingularis ſecundum omnes ſuas rationes per indiuiduationem ſuperadditam naturæ, ita Deus per ſingularitatem ſibi eſſentialem, & non ſuperadditam, eſt ſecundum omnes formalitates ſuas ſingulariſſimus, itaquod vnicuique formalitati ſingularitas ſit eſſentialis. Reſpondent Aduerſarij Scotiſtæ negando maiorem, vt vniuerſaliter veram, quia in Deo ſunt quædam rationes creaturæ incommunicabiles, vt immenſitas, æternitas, infinitas, & vnaquæque iſtarum vtique eſt de ſe hæc; quædam verò ſunt creaturis quoque communicabiles, vt entitas, ſapientia, bonitas &c. & nulla iſtarum eſt de ſe hæc, alioquin communicabiles non forent. Hæc ſolutio iam exploſa eſt ſupra num. 45. vtpotè quæ manifeſtam admittit compoſitionem in Deo, quia admittit realitatem de ſe communem, & contrahibilem, & aliam contrahentem, per quam ſingularizetur, vndè ſe haberent per modum actus, & potentiæ, quod ſufficit ad compoſitionem. Tùm quia admittit aliquam realitatem in Deo, quæ quantum eſt de ſe, poſſet non eſſe Deus; Probatur conſequentia, quia ſi ratio v.g. entis à parte rei præſcindit à ſingularitate Dei, & non eſt de ſe hæc, realitas illa, quæ ponitur in Deo, iam haberet ex natura ſua, quod poſſet eſſe cum ſingularitate creaturæ & ſic poſſet eſſe creatura, & non Deus, ratio enim, quæ abſtrahit à pluribus ſingularitatibus, ita quantum eſt de ſe, poteſt eſſe cum vna, vt poſſit etiam eſſe cum alia. Conf. exemplo animalitatis, quia enim in homine non eſt de ſe hæc, ſed per aliam realitatem contrahitur, & indiuiduatur, vel ſpecificatur; ideò quantum eſt de ſe poteſt eſſe in bruto, ratione intrinſecæ indifferentiæ, & communitatis, quam ſemper retinet; ergo pariter idem dicendum de realitate entis in Deo, ſi in eo ponitur diſtincta, & ex natura rei præciſa à cæteris realitatibus. Dum verò quædam diuinæ perfectiones dicuntur creaturis communicabiles, vt loc. cit. diximus, ſanè non ita vocantur, quia eadem perfectio ſecundum rem, quæ in Deo reperitur, poſſit creaturæ communicari; ſed quædam dicuntur communicabiles, quia ob quandam virtualem, & veluti inchoatam ſimilitudinem, quam habent cum perfectionibus in creatura repertis, poſſunt inuicem communicare in conceptu tranſcendentali formato ab intellectu noſtro, ens inadæquatè concipiente.

81 Quintò vlterius oſtenditur, quo pacto negata communi realitate entis Deo & creaturæ, adhuc conuenire queāt in communi conceptu entis inadæquato, res enim aliqua poteſt intelligi confusè, & indiſtinctè in ſigno quodam communi ex duplici capite, vel quia realitatem quandam ex natura rei communem cum alia habet, vndè cum illa adæquatè, & diſtinctè concipitur, ſtatim inferiora illam includentia dicuntur concipi confusè, & indiſtinctè; & in hoc ſenſu res cōcipi dicuntur confusè, & indiſtinctè, quando attinguntur ſecundum gradus communes prædicamentales, quia iſti fundantur in naturis à parte rei communibus, ſiue per inexiſtentiam, ſiue per indifferentiam, vt explicabimus diſp. Alio modo dici poteſt res aliqua concipi confusè, & indiſtinctè, quia inadæquatè concipitur ob aliqualem conuenientiam, & veluti inchoatam, ſimilitudinem, quam habet cum alia re, & in hoc ſenſu res concipi dicuntur, quando attinguntur ſecundum gradus tranſcendentales, quia iſti non fundantur in vna natura communi reperta à parte rei in Deo, & creatura, ſed ſuper quandam virtualem, & inchoatam ſimilitudinem, quæ reperitur inter ipſa; quod exemplo declarari poteſt; nam cum indiſtinctè concipio hominem, & equum in eſſe animalis, opus eſt tunc eadem conceptione realitatem ipſam animalis eis communem diſtinctè, & adæquatè cognoſcere; cum verò res indiſtinctè concipitur, quia inadæquato conceptu intelligitur ſuppoſito aliquo fundamento ſimilitudinis, & conuenientiæ, tunc opus non eſt realitatem aliquam diſtinctè, & adæquatè concipi; & talis eſt conceptio Dei, & creaturæ in conceptis tranſcendentibus.

82 Reſpondent Scotiſtæ aduerſarij negando ſecundum modum concipiendi confusè, & indiſtinctè, & aiunt res non concipi confusè, niſi quando attinguntur conceptu fundato in natura aliqua communi ab illis participata, qui eſt primus modus confusè concipiendi. Sed Contrà arguimentor oſtendendo dari quoque conceptum confuſum ſecundo modo, non ſolum in ſchola Thomiſtarum, qui nec aliter, nec alio modo eum admittunt, ſed etiam in ſchola Scotiſtarum; quāuis enim res vna, ſiue realitas à parte rei pluribus conceptibus adæquatis exprimi nequeat, tamen pluribus inadæquatis, vel vno adæquato, & reliquis inadæquatis benè exprimi poteſt, & hæc doctrina præterquamquod eſt Scoti 1. d. 2. q. 1. lit. I. vbi dicit, quod ab eo, quod ex ſe ſingulare eſt, abſtrahi poteſt conceptus proprius rem adæquatè repræſentans, ſicuti eſt, & conceptus quidam confuſus indiſtinctè illud repræſentans, licet quicquid eſt ibi in re ſit ſingulare ex ſe in exiſtendo, itaquod nihil contrahat ibi illud ad ſingularitatem, & 1. d. 8. q. 3. lit. A a. vbi ait, quod in obiecto, vbi intellectus intuens diſtinctè non format plures conceptus, poteſt idem intellectus abſtractiuè cognoſcens propter imperfectionem conceptuũ plures formare; Probatur etiam ratione, quia realitas vna, quæ cum alia habet conuenientiam aliquam in re ſaltim inchoatam, habet etiam, vt ab intellectu inadæquatè concipiente poſſit in ſigno quodam communi concipi, ea enim qualiſcunq; ſimilitudo ſufficiens ratio eſt apud intellectum inadæquatè concipientem, vt ab eis ſic ſimilibus abſtrahere poſſit rationem vnam communem, in qua ea ſic ſimilia ſecūdum illā rationem indiſtinctè concipiat; licet ergo Deus, & creatura in nulla realitate communi actualiter conueniant; tamen quia habent quandam conuenientiam, & ſimilitudinē fundamentalem, ſeu virtualem, vt inferius declarabitur, ideò poteſt intellectus inadæquatè concipiens abſtrahere ab illis aliquam rationē communē, in qua inadæquatè concipiantur.

Deinum

Demum hoc ipſum declaratur exemplo, quia cum ſint tres relationes in diuinis tres perſonas conſtituentes, & in nulla communi realitate conuenientes, vt docet Doctor 1. d. 26. quæſt. vn. Y. adhuc tamen apud intellectum inadæquatè eas concipientem propter eundem modum ſe habendi vnica intellectione confuſa concipi poſſunt, & ſub vnica ratione repræſentari ſubſiſtendi incommunicabiliter; ſic etiam 1. d. 3. q. 3. docet vltimas differentias eſſe primò diuerſas, & in nulla prorſus realitate conuenientes, & tamen d. 23. q. vn. in fine concedit ab intellectu inadæquatè concipiente abſtrahi poſſe communem conceptum, quatenus ſunt ſimilia in modo faciendi vltimò differre, vt quoque nos docuimus diſp. 5. Log. q. 2. art. 4. & tenet Smiſinch. de Deo Vno tract. 1. diſp. 2. num. 64. ſicut ergo vltimæ differentiæ non obſtante prima earum diuerſitate in quacunque realitate, adhuc tamen conuenire poſſunt in conceptu ab eis immediatè abſtracto ab intellectu inadæquatè concipiente, ita in propoſito non obſtante prima diuerſitate Dei, & creaturæ poſſunt conuenire in conceptu inadæquato entis ab eis immediatè abſtracto.

Reſpondent huiuſmodi conceptum non fore realem, ſi ei à parte rei non correſpondet realitas communis, in qua fundetur, ſed merè rationis, vt potè per intellectum præciſè fabricatum. Sed poſteà conſtabit in ſolutione rationum in oppoſitum, quo pacto conceptus entis poſſit dici realis, & rationis, & quomodo hoc non obſtante potius dici debet conceptus realis.

Satisfit Obiectionibus.

83 PRimò obijcitur ex Ant. And. & Canon. Illud, quod ſupponitur omni actui intellectus dicit vnam realitatem ex natura rei extra intellectum, ſed ens ſecundum proprium cõceptum præſupponitur omni actui intellectus, cum ſit eius adæquatum obiectum, & primum; ergo habet ſuam realitatem præciſam extra intellectum ex natura rei. Tum 2. quia ſi talis realitas ei non correſpondet, conceptus entis non eſſet realis, ſed rationis, quia nihil exprimeret in re, & eſſet præciſè fabricatus per opus intellectus. Tum 3. quia intellectus intelligens ens commune Deo, & creaturæ, aut eſt verus, aut falſus; ſit verus, vt dici debet, ergo opportet eſſe ex parte rei aliquid realiter eis commune, tunc enim intellectus eſt verus, quando intelligit, ſicut ſe habet in re ex 9. Met. cap. vlt. Tum 4. Quia aliter vniuerſalitas entis eſſet quoddam fictitium, & chimæra, niſi intellectus à parte rei cogeretur ad ſic abſtrahendum vnum aliquod commune, vndè oportet, quod omni vnitati alicuius veri conceptus correſpondeat aliqua vnitas ex natura rei. Tum demum, quia alioquin ens non eſſet de quidditate Dei, & creaturæ, nec de illis prædicaretur in quid; Prob. conſequētia, quia nec Deus, nec creatura in ſuis conceptibus dependent à noſtro intellectu, neque ens rationis prædicatur eſſentialiter, & in quid de ente reali.

84 Reſp. negando minorem, non enim conceptus entis præſupponitur omni actui abſtractiuo intellectus, ad probationem dicimus illam primitatem non eſſe originis, cui vtique repugnaret talem rationem abſtractam eſſe per opus intellectus, ſed eſt primitas adæquationis, cui non repugnat talem rationem ſic communem abſtractam eſſe; tum quia vt diximus, diſp. 6. de Anim. q. 6. art. 1. n. 144. cum ens reale ſtatuitur obiectum adæquatum intellectus noſtri ex natura potentiæ, ſumi non debet, vt ſupponit ſimpliciter, nimirum pro illo conceptu abſtracto entis, vt ſic, ſed vt ſupponit abſolutè tam pro ratione generali entis, quam pro ſpecificis, & indiuidualibus particularium entium, ſecundum quas rationes certè præcedit omnem actus intellectus. Ad 2. ait Tromb. 4. Met. q. 2. ad 1. prin. conceptum obiectiuum entis, quamuis non ei correſpondeat realitas adæquata à parte rei, eſſe realem, & non rationis, quia habet eſſe repræſentatum antè omnem actum intelligendi in aliqua ſpecie intelligibili abſtracta ab intellectu agente a realitatibus Dei, & creaturæ, quæ eaſdem realitates inadæquatè repræſentat, quæ doctrina ſumitur ex Scot. 1. d. 3. q. 2. F. vbi dicit, quod res ſenſibiles poſſunt producere ſpeciem minus vniuerſalis, magis vniuerſalis, & tranſcendentis; quam ſolutionē adhuc magis explicat tract. formalit. p. 2. art. 2. in declaratione quid ſit formalitas, vbi ita declarat, quo pacto conceptus entis ſit realis, his verbis; ſi ratio conceptibilis entis, vt eſt indifferens ad Deum, & creaturam, habet aliquam vnitatem ex natura rei, illa non eſt extrà intellectum omninò, ſed ſolum competit enti per actum intellectus abſtrahentis talem rationem à ſuis inferioribus, quæ ratio cum prius abſtrahatur ab intellectu agente per aliquod repræſentatiuum ipſius, quam intelligatur ab intellectu poſſibili, habet vnitatem aliquam ex natura rei, quia ante actum intelligendi, ſed tamen nõ extra intellectũ omninò, quia habet eſſe talis ratio in intellectu obiectiuè, & repræſentatiuè; ita Tromb. loc. cit. Lichetus verò ſupracit. ait conceptum entis eſſe realem, non quia fundetur in aliqua natura communi Deo, & creaturæ, ſed quia verè abſtrahitur ab intellectu, à realitatibus Dei, & creaturæ cum fundamento in re. Vigerius tandem, & Vallon. concedunt huiuſmodi conceptum poſſe dici realem, & rationis, rationis pro quanto eſt fabricatus ab intellectu abſtrahendo, realis quatenus non eſt ens rationis, & præcedit omnem actum collatiuum intellectus. Breuiter tamen iuxtà dicta in Logica de ente rationis, & ſecundis intentionibus, conceptus entis debet dici realis, & primæ intentionis, non autem rationis, & ſecundæ intentionis; non poteſt dici rationis, quia per cõceptum entis res exprimuntur, ſicut ſunt à parte rei, licet inadæquatè, & confuſè, non autem vt comparantur in aliquo attributo rationis; nec ſecundæ intētionis, quia præcedit omnem actum collatiuum intellectus; conceptus verò rationis, & ſecundæ intentionis fit per actum collatiuum, & exprimit res, non in ſuo ordine, & vt ſunt à parte rei, ſed extra ſuum ordinem, & vt comparantur in aliquo attributo rationis, eo modo quo explicauimus diſp. 3. Log. q. 8. art. 1. & adhuc magis explicabitur infrà diſp. 4. n. 6.

85 Ad 3. Intellectus intelligēs ens commune Deo, & creaturæ, eſt verus, quia eſto conceptui entis non correſpondeat à parte rei realitas vna adæquatè concepta, in qua fundetur, correſpondet nihilominus conuenientia quædam fundamentalis, & ſimilitudo virtualis mox explicanda, quæ ſufficit ad veritatem, vndè ad argumentum negatur conſequentia. Ad 4. patet per idem, quomodo vniuerſalitas entis non eſt fictitia, & chimærica, quia habet fundamentum aliquod à parte rei ſufficiens ad vniuerſalitatem tranſcendentalem. Sed dices ex Scoto 2. d. 3. q. 7. ab initio lit. A. vniuerſalitatem fundari ſupra communitatem naturæ, ergo vbi hæc non reperitur, fundari nequit vniuerſalitas. Reſp. Doctorem ibi, vt dicemus art. ſeq. loqui de vniuerſalitate prædicamentali, quæ vtique pro fundamento exigit realitatem, & naturam pluribus cõmunicabilē, non autem de tranſcendentali, ad quam pro fundamento ſufficit virtualis conuenientia, & inchoata (vt ita dicam) ſimilitudo plurium adinuicem. Vrgebis iterũ cum Fabro, quia tunc vniuerſalia realia, de quibus eſt Phyſica, & Metaphyſica, nõ differrent ab vniuerſalibus rationis, & logicis, de quibus agit Logica; quia etiã & iſta habent aliquale fundamentum in re, & ſic Phyſica, & Metaphyſica non eſſent magis ſcientiæ reales, quam Logica; potius ergo in hoc differunt vniuerſalia realia ab vniuerſalibus logicis, quod illa fundantur ſuper vnitatem alicuius naturæ communis pluribus, non iſta. Reſp. vniuerſalia realia differre ab vniuerſalibus logicis, non ex capite aſſignato à Fabro, quia etiam vniuerſalia Logica v. g. genus, & ſpecies fundantur ſupra vnitatem alicuius naturæ communis; ſed quia vniuerſalia Logica important ſecundas intentiones, quibus explicantur res extra ſuum ordinem in aliquo attributo rationis, vbi per vniuerſalia, realia ſiue prædicamentalia, ſiue tranſcendentia, explicantur in ſuo ordine, & vt ſunt a parte rei, & ideò Metaphyſica, quæ agit de ente, & alijs tranſcendentibus eſt ſcientia realis. Ad vlt. conceptus entis dicitur quidditatiuus non quia præſeferat aliquam realitatem à parte rei communem Deo, & creaturæ, ſed quatenus neceſſario inuoluitur in conceptu quidditatiuo, quem nos habemus de Deo, & creatura, vndè dicitur de quidditate, vt ait Vallon. conceptibiliter; dicitur etiam quidditatiuus, vt notat Lichet. quia à pura quidditate Dei, & creaturæ natus eſt abſtrahi ſeclulis omnibus, quæ ſunt extrà quidditatem ipſorum.

86 Secundò obijcitur, & eſt præcipuum oppoſitæ ſent. fundamentum, quod adducitur ab Ant. And. Impoſſibile eſt aliqua plura ſecundum vnam, & eandem rationem omninò ſimul conuenire, & differre, & ratio huius eſt, quia ex 5. Met. ſimilitudo, & conuenientia fundantur ſuper vnitatem, diſtinctio, & diuerſitas ſuper multitudinē; ſed Deus, & creatura realiter conueniunt in ratione entis, realiter etiam differunt rationibus proprijs Dei, & creaturæ; ergo ſi ratio entis à parte rei nullo modo differt à Deo, & creatura, ſequitur Deũ, & creaturam ſecundum eandem rationem, ac entitatem ſimul conuenire, & differre.

Reſpondet Suarez cit. plura poſſe inter ſe conuenire, & differre ſecundum eandem rationem, dummodo diſtinctio, & conuenientia eorum ſint diuerſorum ordinum, putà ſi cõ-

ue.

Digitized by Google

uenientia ſit rationis tantum,& diuerſitas realis, cuius rei rationem reddit, quia ſi diſtinctio, & conuenientia ſunt diuerſorum ordinum, fundari poſſunt in eodem, quia vna non inuoluit negationem alterius, imo quodammodo illam requirit; ita verò eſt in præſenti, nam diſtinctio eſt realis, conuenientia autem ſecundum rationem tantum, & ideò nõ repugnat, vt duo ſimplicia, quæ ſecundum rem ſunt realiter primò diuerſa, ſecundum rationem habeant vnitatem fundatam in reali ſimilitudine, vel conuenientia, quam inter ſe habent. Contra hoc eſt, quod conuenientia Dei, & creaturæ, quoad eſſe non eſt tantùm rationis, ſed vera, & realis, vt fatetur ipſemet Suarez in vltimis verbis allatæ ſolutionis ſibi ferè in eadem periodo contradicens, idque probatur ex eodem Ant. And. euidenti ratione; Circumſcripto omni intellectu Deus, & creatura habent aliquam conuenientiam, quia plus conueniunt, quam ens, & nihil: ergo illa conuenientia eſt realis, & conſequenter fundamentum iſtius conuenientiæ debet eſſe reale, nempe realis vnitas alicuius naturæ communis, quæ conceptui entis correſpondeat.

87 Itaque pro exacta argumenti ſolutione dicimus nullum eſſe inconueniens primò diuerſa in realitate, conuenire in conceptu, vt ſæpius docet Doctor, & ita eſt in præſenti, nam Deus, & Creatura ob infinitam eorum diſtantiam ſunt primò diuerſa in realitate, adhuc tamen conueniunt in conceptu entis; & verum eſt vnitatem huius conceptus habere fundamentum reale nempe realem conuenientiam Dei, & creaturæ in ratione eſſendi, nam, vt diximus, hæc realis ſimilitudo eſt fundamentum, vndè intellectus abſtrahit communẽ conceptum entis; ſed hic maximè aduertendum, quod docet Tromb. 4. Met. q. 2. ad 2. prin. ſimilitudinem hanc realem inter Deum, & creaturam in ratione eſſendi antè abſtractionem conceptus entis non eſſe actualem, & poſitiuam, quæ præſeferat relationem realem, quia, vt optimè probat argumentum Ant. And. tunc neceſſe eſſet Deo, & creaturæ ineſſe realitatem vnam communem, ſuper cuius vnitatem relatio illa fundaretur; ſed adeſt tantùm, ait Tromb. conuenientia fundamentalis, & aptitudinalis, quæ conuenientia præſupponit fundamentum in aptitudine, & non in actu; & talis conuenientia fundamentalis eſt, quod quodlibet iſtorum natum eſt cauſare conceptum communem ambobus, quoad rationem eſſendi apud intellectum inadæquatè concipientem; quare ad argumentum principale dicendum eſt nullum eſſe inconueniens aliqua plura ſecundum vnam, & eandem rationem ſimul conuenire, & differre, dummodo id eodem modo non contingat, hoc enim ſolum ſufficit ad contradictionem tollendam, quæ debet eſſe de eodem, ſecundum idem, & eodem modo; ſic igitur in propoſito Deus, & creatura ſecundum idem à parte rei conueniunt, & differunt, ſed non eodem modo, nam differunt actualiter, conueniunt virtualiter, & aptitudinaliter, quod non contradicit, ſicut nulla eſt contradictio Solem ſecundum eandem formam eſſe calidum, & non calidum, calidum quidem virtualiter, non calidum actualiter.

88 Sed dices per hanc ſolutionem penitus eneruari principale fundamentum, quo Scotus admittit naturas communes à parte rei 2. d. 3. q. 1. nam præcipuè fundatur in hac contradictione, quod homo à parte rei conuenit cum aſino, & equo, vt animal eſt, differt ab ipſis, vt rationalis eſt, ergo iſtæ ſunt diuerſæ formalitates ex natura rei, quia ſecundum eandem penitus rationem conuenientia, & diſſimilitudo inter aliqua duo contingere non poteſt. Reſp. negando conſequentiam; quia in ea ratione Doctor loquitur de ſimilitudine reali, actuali, & poſitiua, qualis eſt illa, quæ verſatur inter indiuidua eiuſdem ſpeciei, & inter hominem, & equum in ratione ſentiendi, talis autem non eſt ſimilitudo, quæ inter Deum, & creaturam inuenitur in ratione entis, quia vt dictum eſt, eſt virtualis, tantùm, & fundamentalis. Dices, quare ſimilitudo inter Deum, & creaturam in ratione eſſendi non eſt actualis, & poſitiua, benè tamen inter equum, & hominem in ratione ſentiendi, cum tamen nullo operante intellectu, eodem modo conuenire videantur Deus, & creatura in ratione eſſendi, ac bos, & homo in ratione ſentiendi, planè hoc prorſus videtur voluntariè dictum. Reſp. non eſſe voluntariè dictum, ſed ſatis rationabiliter, quia nimirum ſpecies, & indiuidua non ſunt primò diuerſa, ſed aliquid idem, entia ideſt in aliquo realiter conuenientia, & ideò fundant ſimilitudinem poſitiuam adinuicem; at Deus, & creatura ſunt inter ſe primò diuerſa in realitate, vt apud omnes eſt in confeſſo, & ideò fundare nequeunt realem actualem, & poſitiuam ſimilitudinem, ſed tantùm virtualem, & fundamentalem, ratione cuius ambo cauſare poſſunt conceptum communem entis apud intellectum inadæquatè concipientem; Tum quia nulli dubium eſt magis diſtare ſine vlla proportione Deum, & creaturam, abinuicem, quam duas ſpecies, vel duo indiuidua ſub eadẽ ſpecie, & ideò mirum non eſt, ſi hæc aliquã actualem poſitiuam ſimilitudinem fundare poſſunt, non illa; Dices rurſus, cur igitur à Deo, & creatura non obſtante hac prima diuerſitate in re, & realitate, poteſt abſtrahi conceptus communis quidditatiuus, & non à differentijs vltimis. Reſpondent quidam hoc ideò eſſe, quia inter Deum, & creaturam reperitur aliqua conuenientia, & ſimilitudo ſaltim fundamentalis in ratione eſſendi, non ita inter vltimas differentias; Sed ſanè non video cur etiam vltimæ differentiæ dici nequeant ſimiles ſaltim fundamentaliter in ratione faciendi differre, cum omnes eodem modo differre faciant ſcilicet vltimò, & ideò probabile cenſemus etiam ab ipſis inadæquatè conceptis abſtrahi poſſe, ſi non conceptum entis, quia ipſum non includunt, ſaltim conceptum vltimæ differentiæ, & hæcceitatis, quidditatiuè vt ſic, vt ſupra dicebamus n. 82. de quo inferius quæſt.

89 Sed contra hanc reſponſionem vrgent duo argumenta, quæ facit Meuriſſ. eſtò hanc ſolutionem non adducat in terminis. Quandocunq; aliqua plura ſimul conueniunt, & differunt, quantumuis imperfectè conueniant, & perfectè differant, ab eodem tamen præcisè, & formaliter non habent, vndè conueniant, à quo habent, quod differant, ergo quantumuis imperfectè Deus, & creatura cõueniant, & perfectè differant, ab eo tamen formaliter non habent, vnde conueniant, à quo habent, quod differant; Probatur aſſumptum, brutum enim, & planta imperfectè conueniunt, & perfectè differunt; conſtat tamen non ab eodem formaliter habere, quod imperfectè conueniant, à quo habent, quod perfectè differant, nam à gradu viuentis habent, quod imperfectè conueniant, & à gradibus ſentientis, & non ſentientis, quod perfectè differant. Conf. quia ex eo tantùm Deus, & creatura, & alia inferiora entis dicuntur in ente conuenire imperfectè, quia habet conceptus entis vnitatem omnium minimã, ſed vnitas, quantumuis imperfecta nunquam eſt fundamentum proximum differentiæ, ſed numerus ex Ariſt. 5. Met. 20. ergo ab eo non habent aliqua præcisè, quod conueniant etiam imperfectè, à quo habent quod differant.

Reſp. ſi per imperfectam conuenientiam, & perfectam differentiam intelligatur conuenientia actualis in genere remoto, & diuerſitas in proximo, vt inſinuari videtur in exemplo adducto de conuenientia, & differentia bruti, & plantæ, conceditur aſſumptum cum eius probatione, quia perfectio, & imperfectio reſpiciunt eundem ordinem conuenientiæ actualis, & differentiæ actualis, vndè cum contradictio verificetur à parte rei actualiter, opus eſt aſſignare diuerſa quoque ex natura rei fundamenta conuenientiæ actualis, & differentiæ actualis; at ſi per imperfectam conuenientiam, & perfectam differentiam intelligatur conuenientia virtualis, & differentia actualis, ſicut hic nos loquimur, negatur aſſumptum, ad cuius probationem in hoc ſenſu non facit exemplum allatum, quandoquidem tam conuenientia, quam differentia inter brutum, & plantam ambæ ſunt actuales, eſto cõuenientia ſit imperfecta, ſcilicet in genere remoto, & differentia perfecta, ſcilicet in genere proximo. Ad Conf. neque nos dicimus diuerſitatem Dei, & creaturæ, fundari ſuper vnitatem imperfectam, & fundamentalem entis, ſed ſuper multitudinem rationum propriarum vtriuſque, ſuper vnitatem verò fundatur conuenientia, & ſimilitudo, quæ imperfecta eſt, & ſolùm virtualis, qualis eſt illa vnitas.

90 Tertiò afferri ſolet nõ minus euidens, quam moleſtum argumentum; Deus non eſt ex eo Deus, quo ens; ergo ratio entis, & Deitatis diſtinguuntur ex natura rei; Conſequentia clara eſt. quia diſtinctio ex natura rei conuenienter colligitur ex effectibus formalibus, ſeu conſtitutis diſtinctis; cum ergo aliud conſtituatur per rationem Deitatis, & aliud per rationem entis, neceſſe erit, vt rationes illæ habeant à parte rei aliquam diſtinctionem; Probatur aſſumptum, quia cum Deus, & creatura in ratione entis conueniant, ſequeretur Deum in ratione Deitatis cum creatura in ratione creaturæ conuenire & è contra. Conf. ratio entis poteſt inueniri in eo, in quo non eſt ratio Dei ſcilicet in creatura, ergo ex natura rei à proprijs eorum rationibus eſt præciſa, ſequela patet, quia ad diſtinctionem ex natura rei ſufficit iſte modus ſeparationis ſcilicet quod alicubi vna ratio poſſit inueniri ſine alia, ſi enim penitus eadem eſſet ratio, vbi vna, & altera quoque ratio inueniretur, qua ratione vtitur Ponc. cit. diſp. 18. n. 11. ſolent etiam hæc argumenta formari de ente reſpectu ſubſtantiæ, & accidentis, immo ita illa efformat Suarez cit. cæterum ſolum

reſpe-

reſpectu ſubſtantiæ, & accidentis conceptum entis eſſe ex natura rei præciſum, quia conceptus immediatè communis illis non eſt conceptus entis tranſcendentis, ſed entis finiti ex dictis n. 67.

91 Reſpondetur negando abſolutè aſſumptum, ſi ſermo ſit de eo, quod à parte rei contingit, in hoc enim ſenſu, eò omninò Deus eſt ens, quo ſubſtantia, vt notat Vulpes tom. 1. part. 1. diſp. 6. art. vlt. n. 5. & ratio eſt, quia eadem realitas correſpondet conceptui Dei, & entis à parte rei; & cum dicebatur, hinc ſequi Deum in ratione deitatis cum creatura in ratione creaturæ conuenire, & è contra, quia conueniunt in ratione entis; negatur, quia vt dicebamus ad argumentum præcedens, Deus, & creatura non conueniunt actualiter in ratione entis, ſed tantum virtualiter, & fundamentaliter cum non vna, ſed plures conceptui entis correſpondeant à parte rei realitates, alia ſiquidem Deus eſt ens, & alia creatura; ſi verò ſermo ſit de eo, quod contingit ex parte intellectus concipientis inadæquatè, ſic verum eſt Deum non dici Deum, & ſubſtantiam ab eadem omninò ratione conceptibili à qua dicitur ens, ſed tunc negatur cõſequentia; quæ cum probatur, quia diſtinctio ex natura rei ſufficiẽter colligitur ex effectibus formalibus, ſeu conſtitutis diſtinctis, dico hanc regulam eſſe veram, quando rationes illæ conceptibiles, quibus aliud, & aliud conſtituitur, ſunt rationes conceptibiles adæquatè, id eſt adæquatè exprimentes diuerſas realitates à parte rei; quod ſi vna illarum fuerit inadæquata, regula fallit, & ita eſt in propoſito; *Dices*, ſi Deus à parte rei eodem penitus eſt Deus, quo ens; ergo à parte rei quod ei conuenit, vel repugnat ſub vna ratione, conueniet etiam vel repugnabit ſub alia; quod tamen eſt falſum, nam Deo repugnat finitas ex ratione propria Deitatis, quæ tamen non repugnat ex ratione entitatis, quia ſi repugnaret, ex ratione formali entis, vt ens eſt, repugnaret omni enti, & conſequenter etiam creaturæ; & hæc quidem inſtantia euidenter conuincere videtur præciſionem ex natura rei conceptus entis ab inferioribus. Reſpondetur hanc eſſe vim reduplicationis, vt faciat ſolum, & præciſè aliam rationem conſiderari ſuprà quam cadit ſeparando illam ab alijs, adeout vel ſupponit rationem ſupra quam cadit, ex natura rei præciſam ab alijs, vel ſaltim medio actu intellectus facit talem præciſionem; vndè via reduplicationis vtilis quidem eſt ad concludendam vnitatem conceptus alicuius, & perfectam præciſionem eius ab alijs, & ſic ea vſi ſumus in ſuperioribus ad concludendam vnitatem, & perfectam præciſionem conceptus entis; at non iuuat ad concludendam præciſionem ex natura rei, niſi inquantum interdum ei ſupponitur in rationibus, ſuper quas cadit reduplicatio; cum igitur argumentum procedat de ente prout eſt à parte rei in inferioribus, malè opponitur ei reduplicatio in tali ſtatu, quia in tranſcendentibus ſtatim, ac adhibetur reduplicatio, deuenimus ad rationes obiectiuè præciſas, non verò prout ſunt à parte rei, nam reduplicatio in ſerie tranſcendentium fit tantum in ordine ad noſtros conceptus inadæquatos, in ſerie verò prædicamentali fit in ordine ad conceptus adæquatos, quibus diſtinctæ realitates correſpondẽt à parte rei, ideoque ex ipſa inferri poteſt diſtinctio ex natura rei inter rationes, ſuper quas cadit; quare ad argumentum negatur conſequentia, quia fit reduplicatio ſupra rationem entis, ac ſi præciſa eſſet ex natura rei; vndè argumentum petendo occultè principium ſupponit, quod probare deberet; eo enim ipſo, quod aſſumit prædicata quædam repugnare Deo à parte rei ſub ratione Deitatis, quæ non repugnant ſub ratione entis, iam ſupponit rationem entis à parte rei præciſam à ratione Deitatis, de quo controuertitur, & hæc doctrina eſt valdè notanda ad euitandas fallacias, quæ contingere poſſunt arguendo via reduplicationis in conceptibus prædicamentalibus, & tranſcendentibus, videtur enim eadem, & eodem modo concludere, cum tamen ſit longè diuerſa.

92 Ad Conſ. argumenti principalis dicimus fortè plus probare, quam arguens intendat, niſi enim rectè intelligatur, ex illo ſeparationis modo rationum communium & propriarum poſſet inferri inter illas nedum diſtinctio ex natura rei formalis, ſed etiam realis, quia vna inueniri poteſt, vbi non eſt alia, quæ ſeparatio ſufficiens inditium eſt realis diſtinctionis. Conceditur itaque aſſumptum, ſi ſermo ſit de rationibus ipſis obiectiuis, quia ratio entis includitur in ratione creaturæ obiectiua, in qua non includitur ratio obiectiua Dei, vt ſic; ſed negatur conſequẽtia, & cum probatur, quia ad diſtinctionem ex natura rei ſufficit iſte ſeparationis modus, dicimus quod vtique ſufficeret, ſi rationes illæ obiectiuæ eſſent adæquatæ, quia tunc ſingulis correſponderent ſingulæ realitates à parte rei, quæ fundare poſſent diſtinctionem formalem ex natura rei; at non eſt ita in propoſito, quia ratio entis eſt inadæquata, vt potè immediatè abſtracta à proprijs realitatibus Dei, & creaturæ inadæquatè conceptis; ſi verò ſermo eſt de realitate, quæ enti correſpondet à parte rei, tunc negatur aſſumptum, quia ſicut enti non vna correſpondet realitas per ipſum adæquatè importata, vt ſæpè diximus, ſed plures; ſic realitas entis dicti de Deo nullo modo includitur in creatura, & è contra, vndè potius colligitur indiſtinctio, & identitas ex natura rei. Imò in rigore loquendo, ſi etiam ſermo ſit de ratione ipſa obiectiua entis negandum eſt quod ſeparetur à ratione propria Dei, & creaturæ; & ratio eſt, quia licet ens reperiatur, nedum in Deo, ſed etiam in creatura; hoc minimè infert ſeparationem ſecundum eſſe formale vnius rationis ab alia, ſed ſolum quod ens à parte rei non ſit idem cum ſolo Deo, aut cum ſola creatura ob eius amplitudinem, quia cum ſit ratio cõmunis excedens latitudinẽ Dei, & creaturæ, ita petit eſſe in Deo, & non diſtingui ab ipſo ex natura rei, vt eodem modo petat eſse in creatura cum eadem identitate; non ergo ex eo, quod eſt in Deo, ſeparatur à creatura, neque è contra, quia adhuc in ea perſeuerat ratione ſuæ latitudinis, & inadæquatæ identitatis, ſicut ex eo quod anima rationalis eſt in pede inferre non valet, quod ſeparetur à capite ratione ſuæ illimitationis, & virtualis diuiſibilitatis; & hoc modo ſeruata proportione diſcurrendum eſt de alijs naturis communibus, quia enim animalitas non ſolum in homine reperitur, ſed etiam in boue, non ſequitur quod ab homine ſeparetur, quia non per hoc, quod eſt in boue, deſinit eſſe in homine, quod ad ſeparationem neceſſarium eſset ſed ſolum ſequitur, quod non ſit idem cum ſolo homine, neque cum ſolo boue, ſed cum omnibus animalibus, adeout eius vnitas, & identitas ſit illimitata, & inadæquata reſpectu ſingulorum.

93 Quartò arguit Meurisſe, conceptus qui ex natura ſua pauciora dicit, quam alter, eſt ex natura rei præciſus, & diſtinctus ab eo, ſed conceptus entis natura ſua pauciora dicit, quã conceptus inferiorum, quia conceptus entis dicit ſolum gradum eſſendi, at gradus inferiorum addũt determinatum modum eſſendi ſcilicet à ſe vel ab alio, in ſe, vel in alio, ergo &c. ſi dicas conceptum entis hanc vniuerſalem repræſentationem non habere ex natura ſua, ſed ſolum ab intellectu inadæquatè concipiente naturam aliquam, in qua ſeparat, & diſtinguit gradum illum ſupremum à cæteris. Hoc ibi pluribus reijcit, quia talis ſolutio locum non habet in gradibus prædicamentalibus, vt ibi euidenter oſtendit; tum quia vt inferius arguit confutando quandam reſponſionem Suar. eſſe creatum, vel eſſe ſubſtantiale plus dicit, quam eſſe ſimpliciter, quia hoc dicit conceptum ſimpliciter ſimplicem, & non vlterius reſolubilem, illud verò dicit conceptum compoſitum ex eſſe, & determinato modo eſſendi. Tum 3. ſi eſſe ens creatum, & eſse ens ſimpliciter non differunt niſi per intellectum, & ſunt idem à parte rei; ſicut ens ſimpliciter ex natura rei dicitur de Deo, ita quoque ens creatum. Tum 4. quia aliquin, vt arguebat Ant. And. prædicatio entis de Deo non eſset prædicatio ſuperioris de inferiori, ſed eiuſdem de ſe ipſo. Tum denique quia ens ex natura ſua eſt quid commune, & magis vniuerſale, quam quodlibet inferiorum, ergo ex natura ſua diuerſum gradum conſtituit ab inferioribus.

94 Reſpondetur, vt ibi conceptum entis pauciora dicere ex vi intellectus abſtrahentis, & inadæquatè concipientis. Ad 1. impugnationem huius ſolutionis ex gradibus prædicamentalibus deſumptam negamus paritatem ob rationem ſæpius adductam, quia ſingulis conceptibus prædicamentalibus correſpondent realitates propriæ per eos adæquatè importatæ, & explicatæ, non autem conceptibus tranſcendentibus. Ad 2. concedimus eſse creatum, vel ſubſtantiale plus dicere, quam eſse ſimpliciter, vel negatur eſse ſimpliciter diſtingui ex natura rei actualiter ab eo quod addit eſse diuinũ, vel eſse creatum, itaut importet diuerſam realitatem per illud ex natura rei determinabilem, vt loquimur de gradibus prædicamentalibus. Ad 3. negatur conſequentia, quia prædicatio in tranſcendentibus non fit per id, quod importatur à parte rei integrè, & adæquatè ſumptum, ſed per præciſiones obiectiuas factas ab intellectu inadæquatè concipiente cum fundamento in re, & ideò non eſt prædicatio omninò ex natura rei ſecluſo quocumque opere intellectus abſtrahentis. Ad 4. negatur conſequentia, vt enim fiat prædicatio ſuperioris de inferiori, non ſemper opus eſt, quod ſuperius importet realitatem à parte rei diſtinctam à gradu inferiori, ſed ſufficit interdum, quod eandem importet realitatem cum ipſo

minus

minus adæquatè conceptam, & explicatam, quo caſu, vt notat Bargius 1. d. 8. q. 3. ad 1. prin. idem imperfectè conceptum prædicatur de ſe ipſo perfectè cõcepto, quod ſufficit ad euitandam prædicationem identicam, vbi idem de ſeipſo prædicatur eodem modo conceptum, vt cum dicimus, homo eſt homo, Petrus eſt Petrus. Ad vlt. gradus prædicamentales dicuntur natura ſua communes, quia ſinguli ſingulas important naturas communes à parte rei, ita quod intellectus illos præſcindendo, nõ plus præſcindit, quã res ſe habeat à parte rei, & ideò rem dicitur concipere adæquatè, & ex natura rei diſtinguuntur ab inferioribus; ſecus autem eſt de gradibus tranſcendentibus, quorum communitas non fundatur ſuper naturas communes à parte rei importatas, ſed in præciſionibus obiectiuis, factis ab intellectu res inadæquatè concipiente, & ideò nequeunt omninò ex natura rei ab inferioribus diſtingui.

95 Quintò arguit idem Meuriſſe, & vrget rationem Scoti, intellectus certus de vno, & dubius de duobus, habet conceptum illius obiectiuum diſtinctum à conceptibus iſtorum; ſed intellectus poteſt eſſe certus de aliquo quod eſt ens, dubitando an ſit finitum, vel infinitum, vt ſuperius probauimus, ergo conceptus entis, vt ſic, eſt alius, & diſtinctus à conceptu illorum, & hoc quidem ex natura rei, quia illud, de quo intellectus eſt certus, natum eſt ex natura ſua parere talem certitudinem, quemadmodum illa, de quibus eſt dubius, parere nata ſunt dubitationem. Deindè conceptus entis eſt prior naturaliter conceptu Dei, & creaturæ, quia ille conceptus eſt naturaliter prior, à quo non conuertitur ſubſiſtendi conſequentia, ergo eſt alius, & diſtinctus, quia prius in ſuo priori non dependet à poſteriori nec quantum ad eſſe, nec quantum ad cognoſci. Item inter conceptus quidditatiuos ſolus conceptus entis eſt ſimpliciter ſimplex; ergo eſt alius à quolibet inferiorum, quia impoſſibile eſt eundem conceptum eſſe ſimpliciter ſimplicem, & non ſimpliciter ſimplicem. Demum arguunt alij, ratio entis eadem eſt in re, & quæ mente concipitur, alias intellectus fingeret rem conceptam, ſed ratio entis in mente perfectè præſcindit à Deo, & creatura, ergo ita eſt in re.

Reſp. concedendo totum argumentũ vſque ad illud, quod ipſe addit ex proprio penu, & hoc quidem ex natura rei &c. Doctor enim per illud argumentum ſolum probare intendit perfectam præciſionem conceptus entis à conceptibus inferiorum, non curando an iſta præciſio ſit omninò ex natura rei, vel potius aliquo modo completiuè ab intellectu, quia de hoc ibi non erat diſputatio, ſed de ſola alietate conceptus entis, ad probationem vero illius conſequentiæ, vt ab ipſo proponitur, dicimus certitudinem, & dubitationem, non ſolum ex parte obiectorum pendere poſſe, ſed etiam ex parte intellectus idem obiectum prorſus à parte rei adæquatè, vel inadæquatè concipientis. Ad 2. conceptus entis eſt vtique prior conceptu Dei, non tamen Deo ipſo, imò eſt eo abſolutè poſterior, vt cum Lichet. diximus ſuprà n. 75. & illa non conuerſio in ſubſiſtendi conſequentia non infert prioritatem realem, & in eſſendo, ſed logicalem, & in prædicando, vt ibi diximus. Ad 3. per illud probatur tantum conceptum entis eſſe perfectè præciſum à conceptibus inferiorum, non tamen eſſe præciſum ex natura rei, quia cum ſola diſtinctione rationis ratiocinatæ optimè ſaluatur vnum conceptum eſſe ſimpliciter ſimplicem, & non alterum. Ad vlt. negatur maior, nam rationi entis abſtractæ, cum dicat conceptum inadæquatum, nulla vna realitas propria, & adæquata correſpondet; & ad probationem negatur ſequela, adhuc etiam talis conceptio non eſt fictitia, quia ratio entis eſt abſtracta à rebus habentibus conuenientiam fundamentalem, quæ in caſu eſt apud intellectum inadæquatè concipientem, vt poſſit cum veritate abſtrahere conceptum inadæquatum illis communem. Poſtremò, ſi ens aliquam realitatem non dicit, ſed ſolum conceptum confuſum, & inadæquatum, ſequitur in intellectu diuino vniuocationem entis non reperiri, cum nequeat aliquid confuſè, & inadæquatè concipere.

Reſp. ex Bargio 1. d. 8. q. 2. §. *Reſpondeo quod quando*, ita eſſe, poteſt tamen Deus cognoſcere noſtram intellectionem eſſe confuſam, & ita poteſt cognoſcere nos habere vniuocationem entis, ipſe tamen eam non habet; ſicut Deo repugnat cognoſcere abſtractiuè, tamen cognoſcit nos cognoſcere abſtractiuè, & cognitionem noſtram eſſe abſtractiuam, & confuſam. Hinc ſatis lepidè inquit Scotiſtas non habere vniuocationem entis in intellectu ſuo, cognoſcere tamen illam in intellectu Thomiſtarum, & ipſi Thomiſtæ eam habent, & non cognoſcunt ſe eam habere; itaque concedendum eſt vniuocationem entis non eſſe in intellectu diuino, niſi mediatè, quatenus Deus habet in mente ſua obiectiuè conceptus noſtros formales, quibus inadæquatè concipimus ens, & conuenientiam, quam ipſe nobiſcum habet in ratione eſsendi. Dices, ſi ergo nullus daretur intellectus creatus, qui conceptum entis abſtraheret, non attingeret entis vniuocationem, nec eius conuenientiam cum creaturis. Reſp. quod adhuc eam attingere poſset mediatè in conceptibus formalibus poſſibilibus ab intellectu creato poſſibili. Dices, ergo ex hypoth. ſi, quod creatus intellectus non eſset poſſibilis, nullatenus eam cognoſcere poſset. Reſp. ſi nec intellectus, creatus, nec alia creatura eſset poſſibilis, nulla etiam vniuocatio eſset poſſibilis inter Deum, & creaturam, quæ ab intellectu diuino cognoſci deberet; quod ſi ſupponantur aliæ creaturæ poſſibiles præter intellectum creatum, dandum eſt intellectum diuinum nullam vniuocationem, vel conuenientiam cognoſcere inter ſeipſum & creaturam, ſed ſolum fundamentum, vndè talis vniuocatio abſtrahi poſset, ſi intellectus creatus poſſibilis eſset.

ARTICVLVS II.

Quæ fuerit Scoti ſententia circa præciſionem, & realitatem conceptus entis.

96 QVia vt aduertimus n. 66. Recẽtiores omnes & Thomiſtæ indubitanter tenent Scotũ docere præciſionem ex natura rei actualem conceptus entis à ſuis inferioribus, & aliorum traſcendentium, quemadmodum paſſim docet de gradibus ſuperioribus, & inferioribus intrà ſeriem prædicamẽtalem, atque ideò incunctanter omnes opinionem de naturali præciſione entis ei adſcribunt, vt Auctori, operæ pretium duxi integrum ſubtexere articulum pro vera Doctoris ſententia in hoc negotio aperienda, quod etiam eò vel maximè neceſsarium fuit, quia non ſolum extranei, ſed ex noſtris etiam Scotiſtis quamplures, nec inferioris nominis, hanc genuinam fuiſse Doctoris mentem certo certius tenent, quos præced. art. citauimus ab initio num. 65. plura itaque ex libris ſent. adducemus loca, in quibus docet vtique conceptum entis eſse vnum, & ab inferioribus ſuis eſſe perfectè præciſum; non tamen omnino ex natura rei actualiter, quaſi ante opus intellectus communicent Deus, & creatura in vna communi realitate, quæ dicatur entitas; ſicut homo, & leo communicãt in animalitate; loquimur autem de conceptu entis in ordine ad Deum, & creaturam, quia ſi ſermo ſit de ente in ordine ad ſubſtantiam, & accidens, gratis concedimus importare conceptum adæquato ex natura rei actualiter præciſum ab illis, vt diximus n. 67. quia talis conceptus fundatur in aliqua realitate, ſeu natura communi à parte rei inuenta in ſubſtantia, & accidente, vt ibi declaratum eſt; at in ordine ad Deum, & creaturam, quia in tali conſideratione nulla ei correſpondet vna communis realitas, in qua fundetur, ideò non importat, niſi conceptum inadæquatum ex natura rei fundamentaliter tantum ab illis præciſum, & diſtinctum; non autem ex natura rei actualiter.

Primus itaque locus habetur 1. d. 8. q. 3. E. vbi ſoluens Doctor argumentum illud Henrici probantis non poſſe dari aliquid commune dictum vniuocè de Deo, & creaturis, quia primò diuerſa in nullo conueniunt, Deus, & creatura ſunt primò diuerſa, ergo &c. ita reſpondet, *Ad 2. patebit in 5. ar. quod Deus, & creatura non ſunt primò diuerſa in conceptibus, ſunt tamen primò diuerſa in realitate, quia in nulla realitate conueniunt, & quomodo eſſe poſſit cõceptus communis ſine conuenientia in re, vel in realitate in ſequenti dicetur*; ex quibus verbis manifeſtè colligitur apud Doctorem enti, quod eſt commune Deo, & creaturæ nullam correſpondere realitatem ex natura rei præciſam, illiſque communem, quia ſi talis daretur, non dixiſſet Doctor Deum, & creaturam in nulla realitate conuenire.

97 Reſpondet Faber theor. cit. 94. cap. 3. ſenſum Doctoris in præfata reſponſione eſſe, quod Deus, & creatura ſunt primò diuerſa in realitate, non quacunque ſed potentiali, & generica, quia Deus non eſt in genere, neque ens commune Deo, & creaturæ eſt genus, quia realitas communis, quæ ei reſpondet, non eſt potentialis, & contrahibilis per differentias, & conſequenter non eſt generica, ſed habet realitatem contrahibilem tantum per modos intrinſecos; Alij Scotiſtæ inquiunt, quod in idem recidit, Doctorem ibi loqui de realitate ſubiectiua, non obiectiua; Hæc tamen ſolutio nec ſatisfacit, nec eſt ad Doctoris intentũ, quamuis enim in ea quæſt.

Digitized by Google

3. veſtigetur an Deus vel aliquid formaliter dictum de Deo ſit in genere; poſtea tamen Doctor duas refert opiniones extremas, quarum vna ponit Deum ſub genere, altera verò nedum negat Deum nobiſcum in genere communicare, verum quoque negat communitatem conceptus tranſcendentis vniuoci, & hæc erat opinio Henrici, quam præſertim ea ratione probabat, quia Deus, & creatura ſint primò diuerſa, & Doct. reſpondet eſſe primò diuerſa in realitate; non in conceptu; vel ergo fatendum eſt ex ſolutione Scoti nullam dari poſſe realitatem contrahibilem, quæ non ſit potẽtialis, & ad minus generica, vt art. præced. demonſtratum eſt; vel ſi talis datur realitas hanc quoque excludit ab ente, quia ibi loquitur de communitate conceptus tranſcendentis, non autem prædicamentalis, & negat conceptui entis vllam correſpondere realitatem, in qua fundetur. Tum quia apud Doctorem primò diuerſa ſunt in duplici differentia, vt docet præſertim 1.d.26. & alibi, ſæpè, quædam ſunt primò diuerſa in realitate tãtum, & hæc ſunt illa, quæ nullam habent naturam à parte rei communem, in qua conueniant, quædam verò ſunt primò diuerſa, nedum in realitate, ſed etiam in conceptu, & hæc ſunt illa, quibus nedum natura vna communis non eſt à parte rei, ſed nec etiam conceptum habent communem ab illis abſtrahibilem, vt ſunt vltimæ differentiæ; at ſi Deus, & creatura haberent naturam entis vnam ſic à parte rei communem, nec eſſent primò diuerſa in concepẽtu, neque in realitate, & ob id nullo modo primò diuerſa, quia prima diuerſitas inter aliqua aut excludit ab eis vnitatem communitatem conceptus cuiuſcunque vel ad minus communitatem realitatis; Tum quia vbicunque Doctor loquitur de primò diuerſis, non aliã aſſignat primam diuerſitatem, niſi vel penes realitatem tantum, vel penes realitatem, & conceptum ſimul, & conuenientiam in conceptu tantum ita explicat, vt in nulla fundetur realitate illis communi, diſtinguere ergo de vna realitate generica, & potentiali, & alia non potentiali, nec generica, eſt eludere Scoticam phraſim, ex vi cuius colligitur omnem realitatem eſſe potentialem, & per differentias contrahibilem, & conuenientiam in ſolo conceptu excludere omnem prorſus realitatem. Eodem modo refellitur ſolutio aliorum Scotiſtarum de realitate ſubiectiua, & obiectiua, tum quia vt notat Trombet. trac. formal. art. 2. p. 3. declarando quomodo formalitas ſit communis ad realitatem, & ad quidditatem, realitas obiectiua propriè ſumpta accipitur pro gradu entis, qui eſt extra intellectum omninò, & in re, cui correſpõdet ad extra aliqua vnitas ex natura rei circumſcripto omni actu intellectus & abſtractiuo, & intellectiuo, quæ ſic eſt extrà, quod poteſt per ſe terminare actum intelligendi circumſcripto quocunque alio, quo pacto gradus omnes prædicamẽtales important realitatem obiectiuam, quia omnibus iſtis correſpondet aliqua vnitas ex natura rei extrà intellectum omninò, cum ergo gradui entis, ait Tromb. non competat talis vnitas omnino à parte rei, ſed neceſſarius ſit actus intellectus abſtrahentis talem rationem à ſuis inferioribus, cum fundamento in rebus ipſis reperto, concludendum eſt ens nec dicere realitatem ſubiectiuam, nec etiam obiectiuam, ſi propriè ſumatur.

98 Secundus Locus habetur 1. d. 3. q. 2. lit. I. vbi ſoluens argumentum Henrici dicentis à Deo non poſſe abſtrahi communes conceptus ſibi, & creaturis, quia eſt ſingularitas quædam, reſpondet, quod *conſequentia non valet, Sortes enim, in quantum Sortes eſt ſingularis, & tamen à Sorte plura poſſunt abſtrahi prædicata, & ideo ſingularitas alicuius non impedit, quin ab eo, quod ſingulare eſt, poſſit abſtrahi aliquis conceptus communis & licet quicquid eſt ibi in re ſit ſingulare ex ſe in exiſtendo, ita quod nihil contrahat aliud ibi ad ſingularitatem, tamen illud idem poteſt concipi, vt hoc in re, vel quodammodo indiſtinctè, & ita vt ſingulare, vel vt commune*; ex quibus verbis clarè deducitur conceptum entis, de quo ibi loquitur Doctor, non eſſe ſumptum ab aliqua realitate communi in Deo quæ contracta ſit per aliud ad ſingularitatem, quia quicquid eſt ibi in re, eſt ſingulare ex ſe in exiſtendo. Reſpondet Faber loc. cit. quod licet Sortes ſit ſingularis, & quicquid eſt in eo ſit ſingulare, tamen ab eo abſtrahi poſſunt plura prædicata, & plures conceptus, neque ſingularitas Sortis hoc impedit, quia includit in ſeipſo plures naturas communes, vt humanitatem, animalitatem, ſubſtantiam, ens, &c. Non in eſſe communi, ſed ſingularizato, & contracto, & ideò poſſunt abſtrahi prædicata, quibus ipſæ realitates, & naturæ communes in eſſe communi reali correſpondẽt; non ergo habetur ex hoc loco, quod conceptus communis, qui à Socrate contrahitur, vt quod Socrates ſit homo, animal, ens, ſint puri conceptus formati ab intellectu, quibus a parte rei non correſpondeat realitas communis, eadem enim eſt ratio de homine, animali, & cæt. ita Faber.

Sed facilè hæc euaſio infringitur ex eiſdem verbis Doctoris, quia ſi ideò à Sorte poſſunt abſtrahi communia prædicata, quia includit plures naturas communes, quæ per aliud ſunt indiuiduabiles, vt ait Faber, ergo à Deo talia communia prædicata non poſſent abſtrahi, quia vt ait ibi Doctor, quicquid eſt ibi in re, eſt ſingulare in exiſtẽdo ex ſe, per quod Deus ſecernitur à Sorte, in quo etiã realitates, & naturæ omnes ſunt in exiſtendo ſingulares, non tamen ex ſe, ſed per aliud ſcilicet per differentias contrahentes; Quod etiam confirmatur, quia Doctor ſoluendo argumentum illud Henrici, admittit antecedens, in quo aſſumebatur, in Deo non eſſe plures realitates, quarum vna eſſet communis, altera contrahens illam ad ſingularitatem; ſi ergo ſolum ratione harum plurium realitatum in ſingulari contentarum poſſunt ab eo abſtrahi prædicata communia, plane cum talis realitatum pluralitas minimè in Deo reperiatur ob ſummam eius ſimplicitatem, nec etiam ab eo poterunt abſtrahi prædicata communia tranſcẽdentia; Licet ergo verum ſit abſtractionem conceptuũ communium prædicamentalium fieri à ſingulari eo modo, quo exponit Faber, ratione ſcilicet incluſionis plurium naturarũ communium; id tamen falſum eſt de conceptibus tranſcendentibus, quia talium abſtractio, vt ibidem expreſſe docet Doctor (de talibus enim conceptibus tranſcendentibus ibi diſputat cum Henrico) fit hoc modo, *quatenus illud idem poteſt concipi, vt hoc in re, vel quodãmodo indiſtinctè, & ita vt ſingulare, vel vt commune*; vndè falſum eſt, quod eadem ſit ratio de abſtractione conceptuum prædicamentalium, & tranſcendentium, vt putat Faber; Neque ex eo loco contendunt Scotiſtæ noſtræ opinionis deducere, quod conceptibus hominis, & animalis non reſpondeat à parte rei realitas communis, hoc enim gratis concedunt de gradibus prædicamentalibus, vt ſunt gradus hominis, & animalis ob rationem tactam n. 88. ſed id contendunt ſolum de conceptibus tranſcendentibus, de quibus ibi loquitur Doctor.

99 Tertius locus habetur 1. d. 8. q. 3. ſub lit. L. vbi ait quod, *intentioni generis correſpondet propria realitas, non ſic alij intentioni communi*, quæ litera licet in quibuſdam voluminibus ponatur, vt additio; fidem tamen facit, & auctoritatem, quia continet doctrinam, quam ait Doctor ſe latius confirmaturum infra in eadem quæſt. in replica ad ſolutionem primi argumenti principalis; per hoc autem dictum voluit ſignificare Scotus ſolis conceptibus prædicamentalibus, quæ habent rationes generis, proprium correſpondere realitatem, non autem alij intentioni communiori, quales ſunt conceptus tranſcendentes, quod autem ait Fab. id intelligi debere de realitate potentiali, quæ nimirum correſpondet intentioni generis, non ſic alij intentioni communiori, hoc ſæpius impugnatum eſt, tum quia nulla dari poteſt realitas communis, quæ non ſit potentialis qualitercunque contrahi ponatur, dũmodo talis contractio realis ſit; Tum quia cum Doctor vbicunque de conceptu entis loquitur, neget ſemper illi propriã correſpondere realitatem, non ita explicari debet, vt intelligat de realitate potentiali, ſed de quacunque prorſus communi realitate, imò ex eo modo loquendi debet deduci nullam aliam agnouiſſe Doctorem communem realitatem, niſi potentialem, & contrahibilem, quia nullam aliam vnquam meminit. Deindè in eadem quæſt. §. *Contra, conceptus ille*, ſub lit. A a. ait, quod cum dicitur *Deus eſt ens*, tunc ſolum eſt compoſitio conceptuum, quæ compoſitio eſt ſignum idẽtitatis ſignificatorum, quia idipſum in re, quod ſignificatur per conceptum Dei, eſt id, quod ſignificatur per conceptum entis; licet per conceptum Dei ſignificetur diſtinctè, per conceptum verò entis indiſtinctè. Quod ſi rurſus dicatur illum textum ſignari pro extra; vrgeri poteſt id quod immediatè habet Doctor poſt illam additionem, ait enim, quod conceptus entis non accipitur ab aliqua vna realitate, vt conceptus perfectus, & illi realitati adæquatus, ſed vt imperfectus, ac inadæquatus, quod planè teſtimonium clarius deſiderari non poteſt.

Quartus locus habetur prim. d. 26. quæſt. vnic. lit. Y. Vbi Doctor à relationibus diuinis ait abſtrahi poſſe conceptum communem, & aliquo modo realem, cui tamen à parte rei nulla communis realitas correſpondeat; cum ſint relationes illæ primò diuerſæ, vnde cum in ſententia Doctoris pluribus in locis Deus quoque & creatura ſint primò diuerſa, ſi ab illis abſtrahatur conceptus communis entis,

tis,

tis, conſequenter dicendum eſt, illi conceptui nullam correſpondere communem realitatem. In qua à parte rei conueniant Deus, & creatura, alioquin prima diuerſitas inter ea ſaluari non poſſet, quia hæc tollitur per conuenientiam in realitate communi.

100 Demum hæc ſententia in ſchola noſtra defenditur à præclariſſimis Scotiſtis, tam Recentioribus, quam antiquioribus, quos citauimus ab initio huius q. n. 66. eam namque tuetur Tatar. 1. Met. q. 1. art. 1. Lichet. diſertis verbis 1. d. 25. & 26. & d. 3. q. 2. & d. 8. q. 3. Vigerius item 1. d. 8. q. 3. in ſol. ad. 1. prin. vbi ait, aduerte, quod iſte conceptus communis Deo, & creaturæ non eſt conceptus realis, qui ſumatur ab aliqua realitate communi Deo, & creaturæ, quia nulla talis eſt, idem quoque habet d. 26. Bargius etiam ita loquitur 1. d. 3. q. 2. in fine, & d. 8. q. 3. ad 1. prin. §. *Reſpondeo, quod quando.* Tromb. 4. Met. q. 2. ad. 2. princ. vbi diſertè docet non dari conuenientiam realem actualem inter Deum, & creaturam, quæ fundetur in vna realitate vtrique communi, & clarius tract. formalit. art. 2. par. 2. §. *pro declaratione quomodo formalitas*, habet, quod nulli enti, quod eſt indifferens ad finitum, & infinitum, ſeu quod reperitur in Deo, & creatura, correſpondet vnitas ex natura rei in ratione ſua conceptibili extrà intellectum omninò; & quia aliquãdo in Metaph. viſus eſt innuere, quod ens ſuo modo aliquam præſeferret realitatem, in tract. formalit. art. 2. part. 2. §. *pro declaratione, quomodo ens importat vnum conceptum realem, & non realitatem*, vt declaret quo ſenſu id dixerit, habet inferius hæc verba; aduertendum tamen eſt, quod ſi realitas obiectiua capiatur pro ratione formali conceptibili, quæ habet eſſe in intellectu obiectiuè antè actum intelligendi per intellectum abſtrahentem, & non tantum capiatur realitas pro re extra intellectum omninò, concedimus conceptum entis eſſe quandam realitatem obiectiuam, & cõceptum communem entis ſumi ab aliqua realitate, vt conceptus adæquatus illi; ſed capiendo realitatem alio modo, non eſt verum quod talis conceptus ſumatur ab aliqua realitate, vt conceptus ſibi adæquatus, ſed præciſè, vt conceptus inadæquatus, quia enti non correſpondet vna natura, aut vna res extra intellectum omninò, & ait hanc fuiſſe mentem Doctoris 1. d. 8. q. 3. reſp. ad 1. arg. prin. Cum ergo hæc ſententia de inadæquatione conceptus entis clara habeat pro ſe Doctoris teſtimonia, & præcipuos Scotiſtas patronos, nec noua cenſeri debet in ſchola noſtra, nec à mente Doctoris aliena. Quod verò ad hoc ait Faber Scotiſtas hanc opinionem tenentes nutritos eſſe in doctrina Caiet. & Suarez, & peſſimè Scotũ plerumque intellexiſſe, ſuæ modeſtiæ derogat, & charitati in ſuos condiſcipulos, ac etiam veritati, tantum enim abeſt, vt Scotiſtæ illi doctrinam hanc de præciſione conceptus entis à Caiet. vel Suarez didicerint, quod potius iſti ab illis didicerunt, nam Tatar. & Tromb. Caietanum, Vigerius, Lichet. & Bargius Suarez præceſſerunt; & Scotum non peſſimè, ſed optimè interpretati ſunt, adeout nos poſteriores multum illis debeamus; non ſcommatibus, vel contumelijs, vt in caſtris, ſed ingenio, & rationibus in ſcholis agẽdum eſt. Hanc denique ſententiam de conceptu entis tuentur huius ætatis adhuc ſuperſtites præſtantiores Scotiſtæ, inter quos elegantiſſimè præ cæteris & ſcriptis, & viua voce eam audiui propugnatam ab Ad. R. P. Mag. Octauiano Camerano Rauennate olim in alma Vniuerſitate Cæſarea Viennenſi ſacræ Theologiæ profeſſore, & diuæ memoriæ Ferdinand. Secundi Roman. Imperat. Conſiliario; cuius contuberinio poſt ſuum in patriam regreſſum, ac inter domeſticos parietes frequenti de re litteraria collatione, ſicut per aliquot annos ſum valdè delectatus, ita fateor mirabilẽ eius tum fæcunditatem in ſcribendo, tum facunditatem in dicendo difficulter æquabilem eſſe. Vndè iuniorem hunc Octauianum ſeniori illo Rauennati Strambiato, adeò in noſtra Religione ab antiquioribus, ſemper temporis acti laudatoribus, famigerato præferre dubitabit nemo, cum hic eadem prorſus & fœlicitate, & facilitate nedum in Schola Subtilium, ſed & in aula quoque Principum partes ſuas egregiè præſtet; ſola igitur tanti viri auctoritas, præciſo quocunque noſtræ neceſſitudinis vinculo, quod nec Atropos ipſa diſſoluet, cum animos attingat eius ditioni non ſubiectos, mihi ſat eſt, vt abſque hæſitatione proferam hanc fuiſſe de conceptu entis veram, & germanam Doctoris noſtri ſententiam.

101 In oppoſitum obijciunt alij Scotiſtæ plures Doctoris auctoritates. Primò arguunt, quia Scotus 2. d. 3. q. 1. vniuerſaliter tenet naturas communes dari à parte rei præciſas à ſuis inferioribus, & contrahentibus; ergo idem aſſerendum eſt in propoſito de ente, alijſque conceptibus tranſcendentibus, nam ſi in his negatur communis realitas, poterit pari ratione etiam negari in alijs, & hoc eſt præcipuum argumentum, quod quamplures decepit Scotiſtas, ac Thomiſtas induxit, vt Scotum putarent Auctorem fuiſſe naturalis præciſionis conceptus entis, aliorumque tranſcendentium. Reſp. tamen nec eſſe eandem rationem, neque Scotum eodẽ modo diſcurrere de conceptibus tranſcendentibus, & prædicamentalibus, quia conceptus tranſcendentes ſunt conceptus inadæquati, quibus non vnica, ſed plures correſpõdent realitates; conceptus autem prædicamentales ſunt adæquati, & fundati in vna communi natura à parte rei in inferioribus reperta, & de his loquitur Doctor 2. d. 3. q. 1. non autẽ de tranſcendentibus; ratio autem, cur conceptus prædicamentales ſint adæquati ſuis realitatibus, quas important, non autem tranſcendentes, deducitur ex dictis art. præced. quia nimirum ſequeretur compoſitio in Deo, nam talis communis realitas per conceptum tranſcendentem importata non eſſet de ſe hæc; tum quia Deus, & creatura ſunt primò diuerſa in realitate, nec habent conuenientiam actualem etiam in gradu eſſendi ex dictis num. 88. ſed virtualem tantum, ac fundamentalem; ob oppoſitam rationem conceptus prædicamentales debent eſſe adæquati, propriamque debent realitatẽ ſinguli importare, quia in ſerie prædicamentali conceptus communes cum peculiaribus veram efficiunt compoſitionẽ Metaphyſicam, quæ non reſultat, niſi ex realitate contrahente, & contrahibili; & quæ ſunt in prædicamento, non ſunt primò diuerſa, vt Deus & creatura, imò in pluribus gradibus prædicamentalibus conueniunt à parte rei actualiter nullo conſiderante intellectu, vt homo & planta in gradu viuentis, homo & brutum in gradu ſenſitiuo, quæ proindè realis, & actualis conuenientia in aliqua communi realitate fundari debet, quam adæquatè importet gradus ſenſitiuus.

Secundò Scotus in 1. d. 8. q. 3. lit. Y. declarans à quo ſumatur conceptus entis in communi habet hæc verba; requiritur ergo diſtinctio inter illud, à quo accipitur cõceptus communis, & illud, à quo accipitur conceptus proprius, non vt diſtinctio realitatis, & realitatis, ſed vt diſtinctio realitatis, & modi intrinſeci, quæ diſtinctio ſufficit ad habendum conceptum perfectum, & imperfectum de eodem, quorum imperfectus ſit communis, perfectus proprius; Hæc Doctor. quibus verbis palam docet, quod conceptus entis ſumitur à realitate communi, quæ cum per modos contrahitur, conceptus format particulares, quam auctoritatem valdè exagerat Faber loc. cit.

Reſp. hunc locum, ſi benè perpendatur, potius nobis fauere, vt notauit Tromb. loc. cit. non enim ait conceptum entis in Deo ſumi ab vna realitate communi, & conceptum proprium ab alia realitate particulari contrahente, ſed inquit, quod cõceptus communis ſumitur ab ipſa realitate Dei præciſè inſpecta, conceptus autem proprius, quem nos pro hoc ſtatu habemus, ſumitur ab eadem Dei realitate, non præciſè ſumpta, ſed cum modo; vndè per illam realitatem præciſè ſumptam non intelligit aliquam realitatem, quam adæquatè importet conceptus entis, vt Faber putaſſe videtur, ſed intelligit realitatem Dei præciſè inſpectam, & ſine modo.

102 Tertiò obijciunt rationes, quibus Doctor 2. d. 3. q. 1. oſtendit neceſſitatem naturarũ communium in rebus, nam §. *contra iſtud*, aſſumit obiectum inquantum obiectum, eſſe prius naturaliter ipſo actu intelligendi; & ideò ſi eſt de ſe ſingulare, intellectus intelligens illud ſub ratione vniuerſalis, intelligeret illud ſub ratione oppoſita ſuæ conditionis; ergo ſi ſecundum nos quidquid eſt in Deo, eſt ſingulare, & de ſe hoc, non poterit Deus intelligi ſub iſto conceptu entis in communi, alias intelligeretur ſub ratione oppoſita ſuæ conditioni, ergo dicendum eſt dari realitatem communem correſpondentem enti. Deindè ibid. ſub lit. B. ex dicto Philoſophi 7. Phyſ. quod comparatio fit in ſpecie athoma, arguit vnitatem realem cõmunem naturæ ſpecificæ; ergo cũ Deus, & creatura comparentur in ente, ſeruata proportione poterit pariter inferri vnitas realis communis enti correſpondens. Item ibid. lit. D. ad oſtendendum neceſſitatem naturæ communis ſic arguit; ſi omnia eſſent vnum numero, eſſent æquè diſtincta, & tunc ſequeretur, quod non plus poſſet intellectus abſtrahere à Sorte, & Platone aliquod commune, quam à Sorte, & Linea, ſequeretur etiam quod vniuerſale quodlibet eſſet purum figmentum; ad quæ abſurda euitanda infert Doctor dari naturam communem à parte rei, ergo à ſimili arguendum eſt in propoſito, alias argumentum non concluderet. Tandem ſub lit. I. docet falſum eſſe intellectum facere vniuerſalitatem in rebus, nam id, quod fit vniuerſale, in reip-

ſa

ſe habet vnitatem indifferentem ad plura, ergo idem dicendum eſt de ente, quod eſt quoddam vniuerſale commune Deo, & Creaturis.

Reſp. rationes illas hic non concludere, quia hic ſermo eſt de gradibus, & conceptibus tranſcendentibus; & Doctor illas efformat de gradibus prædicamentalibus; vt enim conſtat ex toto illius quæſtionis proceſſu, non loquitur ibi Doctor, niſi de naturis genericis, & ſpecificis intra ſeriem prædicamentalem; & ideò ad 1. Reſpond. quod loquendo de conceptu adæquato, ſicut ibi loquitur Doctor, non poteſt aliquod, quod eſt ex ſe ſingulare, concipi ſub conceptu vniuerſalis, ſed loquendo de conceptu inadæquato, ſicut hic loquimur, id quod eſt ſingulare de ſe, benè poteſt concipi ſub ratione vniuerſalis, vt expreſsè Doctor indicat 1. d. 3. quæſt. 2. I. neque hinc ſequitur tunc intellectum percipere obiectum ſub ratione oppoſita, & repugnante, tunc enim intellectus diceretur percipere ſub ratione oppoſita, & repugnante, quando res illa non eſſet nata cauſare conceptum illum entis in intellectu inadæquatè illam concipiente. Ad 2. negatur ſequela, compaſſio enim, & ſimilitudo realis poſitiua, & actualis, qualis eſt indiuiduorum in ſpecie athoma, vtique arguit realitatem communem naturæ ſpecificæ, quia nequit eſſe conuenientia, & vnitas actualis aliquorum, niſi adſit aliquod actuale illis commune, in quo fundetur huiuſmodi conuenientia, Deus autem, & creatura habent conuenientiam in ente, non actualem à parte rei, ſed fundamentalem, & virtualem, vt ex Trombet. notauimus n. 87. Ad 3. negatur paritas, ibi enim loquitur Doctor de aliquo communi abſtracto, quod habeat rationem communem conceptus adæquati, & tunc ſequitur, quod ſi omnia eſſent vnum numero, non magis intellectus poſſet abſtrahere vnum conceptum communem adæquatum à Sorte, & Platone, quam à Sorte, & Linea, quod implicat; & ideò infert dari naturam communem, à qua ſumatur conceptus adæquatus communis; ſequeretur etiam quodlibet vniuerſale prædicamentale eſſe purum figmentum, quia tale vniuerſale importat conceptum adæquatum, & vnam communem realitatem, in qua fundatur; ſed non ſequitur hoc inconueniens de vniuerſali tranſcendenti, quod in conceptu inadæquato conſiſtit, vt enim talis conceptus non dicatur fictitius, vnitas naturæ actualis, & poſitiua præcedens opus intellectus abſtrahentis non eſt neceſſaria; ſed ſufficit virtualis, & fundamentalis iuxtà explicationem datam n. 85. 86. & indè. Ad 4. negatur ſequela, nam Doctor ibi loquitur de vniuerſali prædicamentali, cui aliqua realitas communis correſpondet à parte rei nata adæquatè concipi, non ſic autem Metaphyſicādum eſt de Vniuerſali tranſcendenti. Dices, ſi ergo ſaluatur vniuerſalitas in gradibus tranſcendentibus per ſolos conceptus inadæquatos, cur non etiam ſaluabitur æquè benè in gradibus prædicamentalibus. Reſp. diſparitatem eſſe ſæpius aſſignatam, quia nempe in creaturis datur compoſitio Metaphyſica ex realitate actuali, & potentiali, non in Deo; & quæ ſunt intrà ſeriem prædicamentalem, à parte rei actualiter conueniunt in multis communibus prædicatis, non ſic Deus, & creatura; & ideo vniuerſalitas prædicamentalis neceſſario importat conceptum adæquatum, non autem vniuerſalitas tranſcendens.

103 Quartò arguit Saxius tom. 1. caraſt. diſp. 10. q. 3. art. 3. quia Doctor in 1. d. 3. q. 1. probando, quod Deus cognoſci poteſt, nō tantū in conceptu analogo, ſed in conceptu vniuoco Deo, & creaturæ in ſecunda ratione principali hæc formalia verba ſcribit; Nullus conceptus realis cauſatur in intellectu viatoris naturaliter, niſi ab his, quæ ſunt naturaliter motiua intellectus noſtri; ſed illa ſunt phantaſmata, vel obiectum relucens in phantaſmate, & intellectus agens; ergo nullus conceptus ſimplex fit modò naturaliter in intellectu noſtro, niſi qui poteſt fieri virtute iſtorum; ſed conceptus, qui non eſſet vniuocus alicui obiecto relucenti in phantaſmate, ſed omninò alius, & prior, ad quem iſte haberet analogiam, non poſſet fieri virtute intellectus agentis, & phātaſmatis &c. hæc littera, ſi benè intelligatur, inquit Saxius, præſupponit conceptum entis, quem intendit probare eſſe vniuocum, eſſe realem, aliter argumentum, quod procedit à ſimili de conceptu cauſato ab intellectu Viatoris nihil valeret. Rurſus in eodem 1. d. 3. q. 3. art. 2. de eodem conceptu entis ita ait; & ita patet quod ens habet primitatem communitatis ad prima intelligibilia, hoc eſt conceptus quidditatiuos generum, ſpecierum, indiuiduorum, & partium eſſentialium omnium iſtorū, & entis increati, & habet primitatem virtualitatis ad intelligibilia incluſa in primis intelligibilibus &c. Quomodo autē, ſubinſert Saxius, poſſet habere huiuſmodi primitatem, atque virtualitatem ad tales conceptus reales, niſi eſſet quid reale & præſertim cum continentia virtualis in ente rationis eſſe non poſſit, continentia enim virtualis ad aures eiuſdem Doctoris pertinet ad dependentiam cauſæ, & cauſati, quod quidem enti rationis minimè conuenire poteſt.

Reſp. has, & ſimiles auctoritates innuere quidem conceptum entis eſſe realem, non tamen in eo rigore, vt præſeferat realitatem communem, à qua deſumatur, & ſit ex natura rei actualiter præciſus ab inferioribus; quo autem pacto cōceptus entis poſſit, & debeat realis dici, & non rationis, etiamſi realitatem communem non importet, explicatum eſt n. 84. ex varijs dicendi modis Scotiſtarum, de quo vide Trombet. ibi cit. & tract. formal. art. 2. part. 2. §. *pro declaratione, quo modo ens importat vnum conceptum realem, & non realitatem*, vbi ait, quod conceptus entis eſt realis, tum quia abſtrahitur immediatè à re, tum quia non habet eſſe in intellectu obiectiuè per actum intelligendi, à quo dependeat in eſſe, & in conſeruari, neque etiam dependet ab actu collatiuo intellectus.

Quintò arguit Poſnanienſis 1. d. 3. q. 1. diſp. 3. ratione Doctoris ſubtilis, qua probat diuina attributa inter ſe ex natura rei formaliter actualiter diſtingui 1. d. 8. q. 4. §. *ad quæſtionem reſpondeo*, ſi ratio entis in ſubſtantia eſſet idem formaliter ex natura rei, quod ſubſtantia, ſequeretur, quod ratio entis in communi eſſet ſubſtantia formaliter in communi, quod eſt falſum. Prob. ſequela antecedentis, ſicut infinitas non deſtruit eius rationem formalem, ita & vnio illa intrinſeca entis, & ſubſtantiæ non tollit rationem formalem entis, & ſubſtantiæ, & ratio huius eſt, quia in quocunque gradu intelligatur eſſe aliqua perfectio, non tollitur ratio formalis illius perfectionis propter ipſum gradum; ſicut igitur in communi ratio entis eſt formaliter diſtincta à ratione ſubſtantiæ, ita & in ipſa ſubſtantia non amittit ſuam rationem diſtinctam formalem. Conf. hoc eſſe idem aliquid formaliter alteri eſt includere illud in ratione ſua eſſentiali, itaquod ſi definitio includentis aſſignaretur, incluſum eſſet definitio, vel pars definitionis; at ſi definitio entis eſſet poſſibilis, ipſe conceptus quidditatiuus entis non includeret ſubſtantiam formaliter in ſe, & idem eſt de alijs inferioribus entis, ergo neque vt eſt in ſubſtantia, ac proindè ratio entis in ſubſtantia formaliter, & ex natura rei non eſt idem rationi propriæ ſubſtantiæ.

104 Reſp. re vera Scoticam illam rationem, qua probatur diſtinctio ex natura rei formalis actualis inter diuina attributa, prima facie ſpeciem grauis difficultatis ingerere poſſe; at ſi rectè perpendatur, nihil concludere; Doctor enim illam ibi conficit rationem de Bonitate, & Sapientia dicens; Sapientia infinita non eſt formaliter Bonitas infinita, alioquin ſapientia in communi eſſet formaliter bonitas in communi, quod eſt falſum, quia neutra in communi includit alteram in ſua ratione eſſentiali; Probatur ſequela, quia infinitas non deſtruit formaliter rationem illius, cui additur; hæc breuiter, & in virtute eſt ratio Doctoris, quæ ad propoſitum applicata de ſubſtantia, & ente, non ita benè concludit, vt de bonitate, & ſapientia, cæteriſque attributis adinuicē collatis, & ratio eſt, quia benè ex diſtinctione formali bonitatis, & ſapientiæ in communi, deduci poteſt diſtinctio formalis bonitatis, & ſapientiæ infinitæ, quia re vera bonitas, & ſapientia in communi ita ſe habent, vt neutra perfectio includat alteram in ſuo eſſentiali conceptu, bonitas enim, & ſapientia, ſicut & cætera attributa ſe habent adinuicem, vt perfectiones diſparatæ, nec vna alteri ſubordinatur; at ens, & ſubſtantia quantumcunque in communi ſumantur, ſemper ſe habent vt ſuperius, & inferius, & vnum includit aliud in ſua ratione formali, vnde falſum eſt, quod ens, & ſubſtantia in communi diſtinguantur formaliter abinuicem, vt Scotus affirmat diſtingui ſapientiam, & bonitatem in communi; hæc enim ita diſtingui aſſerit, vt vna non includat aliam in ſua ratione formali; Et ex hoc eodem capite ſequitur, quod ſicut non currit eadem ratio de bonitate, & ſapientia in communi, ac de ente, & ſubſtantia in communi; ita neque in particulari; poſſunt enim Bonitas, & Sapientia diuina, ac etiam cætera attributa diſtinctas realitates importare fundantes ſingulorum conceptus communes adæquatos, quia cum ſint perfectiones abinuicem diſparatæ, & ſingulæ in vltima actualitate ex vna parte, & ex alia perfectè eadem inter ſe realiter ratione infinitatis, nullum adeſt periculum Metaphyſicæ compoſitionis; ſecus eſt de ente, & ſubſtantia, quia hæc tam in eſſe obiectiuo, quam ſubiectiuo ſemper ſe habent, vt ſuperius, & inferius, quare ſi in Deo diuerſas importarent realitates

tates

tates, non poſſent ſingulæ poni in vltima actualitate, ſed neceſſario vna eſſet potentialis ad aliam atque ideo non eſſet cum ea perfectè eadem, ſed cum ea faceret Metaphyſicam compoſitionem; non ergo ſequitur, quod ſi vnum attributum diſtinguitur ex natura rei formaliter ab alio attributo, ſic pariter, & ens diſtingui debeat, & præſcindi à ſubſtantia, aliiſque inferioribus ſuis; ſed paritas afferi deberet, quod ſicut bonitas in communi diſtinguitur à bonitate creata, & increata, ſic eodem modo entitas in communi diſtinguitur à ſubſtantia, & alijs ſuis inferioribus, & tunc omninò concedenda foret, quia vtrobique ſuperius tranſcendens comparatur ad ſuum inferius. Ad Conf. negatur conſequentia, quia vt ſæpius dictum eſt, hoc intereſt inter gradus tranſcendentes, & prædicamentales, quia cum iſti ſint abinuicem ex natura rei diſtincti ob diuerſas realitates, quas important, exprimuntur conceptibus adæquatis, qui eis conueniunt tam in eſſe obiectiuo, quam ſubiectiuo conſideratis; at illi cum non importent realitatem præciſam ab inferioribus, non niſi conceptibus inadæquatis exprimi poſſunt, qui proindè illis applicari nequeunt, niſi in eſſe obiectiuo conſideratis; & ideo falſum eſt, quod ratio entis, vt eſt in ſubſtantia, poſſit dici ex natura rei præciſa ab ipſa ratione ſubſtantiæ, quia tunc gradus entis conſideratur in eſſe ſubiectiuo.

QVÆSTIO V.

An conceptus entis ſit æquiuocus, vel vniuocus, aut analogus Deo, & creaturæ, ſubſtantiæ, & accidenti.

105 IN hac famoſa controuerſia quatuor ſunt ſententiæ, ſingulæ ſuos ſectatores habentes, Prima aſſerit ens eſſe merè æquiuocum tam reſpectu Dei, & creaturæ, quam ſubſtantiæ, & accidentis, itaut hæc omnia in nullo entis conceptu conuenire dicantur, ſed in ſolo entis nomine quam ſequuntur nonnulli ex illis, qui negauerunt vnitatem, & præciſionem conceptus entis à ſuis inferioribus; & ex parte tenet Paſqualig. tom. 1. Met. diſp. 28. & 29. vbi mordicus negat ens eſſe quid commune Deo, & creaturæ, in quo conueniant, tanquam in ſuperiori conceptu vniuoco, vel analogo. Secunda docet è contra ens eſſe merè vniuocum tam reſpectu ſubſtantiæ, & accidentis, quam Dei, & creaturæ abſque vlla analogia per mixta, ita nouiſſimè tenet Arriag. diſp. 11. Log. ſec. 4. n. 40. eandem tribuens ſententiam (immerito tamen) Scoto, & Scotiſticæ ſcholæ Ouuied. controuerſ. 1. Metaph. punct. 8. quod prius docuiſſe videtur Mairon. q. penult. de entis vniuocatione, vbi omnem negat inæqualitatem in ente, & ſequitur ex parte Paſqualig. tom. 1. diſp. 39. ſec. 3. vt nimirum ens reſpicit ſubſtantiam, & accidens. Tertia negat vtrumque eſſe ſcilicet æquiuocum, vel vniuocum, & aſſerit eſſe purum analogum tam reſpectu Dei, & creaturæ, quam ſubſtantiæ, & accidentis, quæ fuit ſententia D. Th. p. p. q. 13. art. 5. q. 2. de Verit. part. 11. & lib. de ente, & eſſentia cap. 10. & 1. contra Gentes cap. 32. ſequuntur Caiet. & Ferrar. illis in locis, & paſſim allij Thomiſtæ, tam veteres, quam Recentiores, Capreol. 1. d. 2. q. 1. Soto in Antepræd. cap. 4. Complut. diſp. 11. Log. q. 3. vbi alios citant Thomiſtas. Maſium, Fland. Soncin. Nazar. Zanard. & alios quamplures; item Suarez diſp. 28. Met. ſec. 3. Ruuius in log. trac. de analog. Didac. à Ieſu diſp. 11. log. q. vlt. Blanc. & Moriſ. in Antepræd. & paſſim Neotcrici omnes in Log. vel Metaph. licet poſteà inter ſe diſcrepent in explicando, cuius generis ſit hæc analogia enti, de quo poſteà dicemus. Quarta tandem ſententia eſt Scoti, & Scotiſtarum aſſerentium ens quidem analogum eſſe reſpectu Dei, & creaturæ, ſubſtantiæ, & accidentis, ſed tali analogiæ genere, quæ ſecum vniuocationem quoque compatiatur, ſaltim in gradu quodam imperfecto; ita Doctor q. 21. de Anim. & 1. d. 3. q. 2. & d. 8. q. 3. & 4. Met. q. 1. cum ſuis diſcipulis, & alij mox citandi.

ARTICVLVS I.

Ens reale eſſe analogum vniuocum ad Deum, & creaturam, ſubſtantiam, & accidens.

106 PRo reſolutione quæſiti recolenda ſunt, quæ docuimus de Vniuocatione, & Analogia in communi diſp. 2. Log. q. 4. & 5. & fusè tradunt alij Scotiſtæ loc. cit. triplicem nimirum eſſe vniuocationem, ſeu conceptum aliquem obiectiuum poſſe tripliciter eſſe vniuocum ſcilicet Phyſicè, Metaphyſicè, & Logicè. Conceptus vniuocus Phyſicè, eſt qui dicit vnitatem nominis, cui correſpondet vnitas rei, ſeu realitatis, quæ non eſt diuiſibilis in plura alterius, & alterius rationis, quo pacto ſola natura ſpecifica eſt vniuoca, quia ipſa ſola non eſt diuiſibilis in plura alterius rationis, & in conceptu ſic vniuoco æquiuocationes illæ non latent, quas in genere dixit Ariſt. latere 7. Phyſ. qua de cauſa ibid. Ariſt. ait tex. 24. in ſpecie Athoma propriè fieri comparationem, vt notat Doctor 1. d. 3. q. 3. Q. Alia eſt vniuocatio Metaphyſica, quæ conuenit conceptui abſtracto à rebus, quæ non ſunt vniuocæ prima vniuocatione iam explicata, & hæc conuenit omnibus gradibus tam tranſcendentibus, quam prædicamẽtalibus præter ſpeciem vltimam. Vniuocatio Logica tandem eſt, quæ conuenit realitati, vel intentioni; primæ ſub aliqua ſecunda intentione Logica conceptæ generis, vel ſpeciei; aut alterius prædicabilis, qua vniuocatione non modo genera, & ſpecies, ſed etiam tranſcendentia dici poſſunt vniuoca, quia ſubeſſe poſſunt cuidam ſecundæ intentioni v. g. intentioni vniuerſalitatis.

Rurſus quatuor aſſignari ſolere vniuocationis gradus. Primus eſt, quando ratio cõmunis correſpondens nomini communi participatur ab inferioribus ſecundum eundem modũ eſſendi, ſecundum eundem ordinem eſſentialem, & tandem ſecundum eundem gradum perfectionis eſſentialem, quo pacto ſpecies in ſua indiuidua deſcendere dicitur. Secundus, quando ratio illa communis participatur ſecundum eundem modum eſſendi, & ſecundum eundem ordinem eſſentialem, non tamen ſecundum eundem gradum perfectionis, ſicut animal in perfectiori gradu participatur ab homine ratione perfectioris differentiæ contrahentis, quam ab equo. Tertius quando ratio communis participatur ſecũdum eundem modum eſſendi tantum, non tamen ſecundum eundem ordinem, nec ſecundum eundem gradum eſſentialem perfectionis, vt eſt numerus reſpectu inferiorum ſuorum, numerus enim habet eundem modum eſſendi in inferioribus, quia omnes numeri ſunt finiti; non tamẽ habet eundem ordinem, quia per prius in binarium deſcendit, quam in ternarium, nec etiam habet eundem gradum perfectionis, quia numerus ternarius eſt perfectior cæteris. Quartus, quando ratio illa communis participatur ab inferioribus cum diuerſitate modorũ eſſendi, cum diuerſitate ordinis, & perfectionis eſſentialis; ità dicunt ſe habere ens reſpectu Dei, & creaturæ; verè enim reperitur ratio entis in Deo, & creatura, ſed diuerſo eſſendi modo, quia in Deo eſt infinita, & independens, in creatura finita, & dependens; diuerſo etiã ordine, quia prius eſſentialiter reperitur in Deo, quã in creatura; & diuerſo tandem perfectionis gradu, quia Deus eſt eſſentialiter perfectior creatura. Hinc diſp. cit. Log. quæſt. 4. art. 2. §. *quinto dubitatur*, duplicem aſſignabamus vniuocationem ex Scot. q. vlt. prolog. in calce, vnam perfectam, & completam, quæ nimirum importat vnitatem rationis communis, modi eſſendi, ordinis eſſentialis, & gradus perfectionalis alteram diminutam, & incompletam, quæ nimirum importat vnitatem rationis communis (hæc enim conditio eſt ſimpliciter, & abſolutè ad vniuocationem neceſſaria) ſed deficiunt cæteræ conditiones, vel ſaltim aliquæ illarum, vt conſtat in exemplis allatis; quia enim illæ conditiones neceſſariæ non ſunt ad ſubſtantiam vniuocationis, ſed ſolum ad ampliorem, & perfectiorem vniuocationis gradum; ſi deficiunt, non proptereà cadit conceptus à ratione vniuocationis ſimpliciter, & abſolute ſumptæ, ſed à perfecto gradu vniuocationis; vndè conſtat vniuocationem non conſiſtere in indiuiſibili, ſed habere gradualem latitudinem modo explicato, ratione cuius latitudinis cum aliqua analogia conſiſtere poteſt.

107 Deindè ex eadem diſp. 2. Log. qu. 5. recolendum eſt, analoga dici illa, *quorum nomen commune eſt & ratio ſignificata per illud nomen partim eſt eadem, partim diuerſa*, ex qua analogorũ notione ab omnibus recepta deducitur analogiam in nominibus debere aliquam rationem præſeferre, quæ aliquam vnitatem ſimul, & diuerſitatem importet, qua ratione Doctor 1. d. 8. q. 3. ſub lit. E. docet vnitatem analogiæ (quam ibi vocat attributionis) minorem eſſe vnitate vniuocationis, ſed maiorem vnitate æquiuocationis. Duæ autem, & præcipuè ex ibi dictis ſolent aſſignari Analogiæ ſpecies, vna dicitur proportionis, ſeu proportionalitatis, quam Analogia ex vi nominis importare videtur, & verſatur inter illa, quæ licet rationes habeant ſimpliciter diuerſas, quia tamen ſunt proportionaliter ſimiles, ideò participant commune nomen; quo pacto analogia dicuntur os, & ſpina 2. Poſt. 87. gubernator nauis, & ciuitatis; pes lectuli, pes montis, & pes animalis; riſus hominis hilaris, & riſus acceptus pro luxuria prati-

prati virentis ; vnde dupliciter hæc analogia contingere poteſt, vno modo per denominationem intrinſecam omnium analogatorum à forma analoga, cum ſcilicet in vnoquoque eorum reperitur verum,& intrinſecum fundamentum proportionalis conuenientiæ; licet habeant rationes diuerſas ; ita analogicè dicitur pes de planta animalis, de baſe lectuli, & de radice montis ; principium de præmiſſis reſpectu demonſtrationis, de corde reſpectu vitæ, de patre reſpectu filij, de fonte reſpectu riuuli, non enim ita metaphoricè dicuntur hæc nomina de ſuis ſignificatis, ſicut dicitur riſus de prato viuente, ſed cum longè maiori proprietate ; alio modo per denominationem intrinſecam, & propriam ſolius primi analogati, cæterorum verò per metaphoram, & vt ſtant ſub comparatione, & proportione ad illud, quo pacto riſus dicitur de prato florente per quandam comparationem, & proportionem ad hominem lætum. Altera, & adhuc magis præcipua analogiæ ſpecies dicitur attributionis, & verſatur inter illas, quæ vno nomine communicantes in participanda communi ratione vnum dicit ordinem, & attributionem ad aliud, vel ambo ad tertium, merito cuius dependentiæ, & ſubordinationis hæc analoga ab Ariſt. 4. Met. 2. & lib. 7. 15. & 1. Ethic. cap. 6. vocantur *ab vno, & ad vnum* ; verum hæc quoque analogia dupliciter contingere poteſt, vel ita quod omnia analogata formam illam propriè, ac intrinſecè includant, licet adhuc cum ſubordinatione, & dependentia vnius ad aliud, vel amborum ad tertium, & hunc analogiæ modum ait Doctor 1. d. 3. q. 3. Q. reperiri in ſpeciebus eiuſdem generis, quod probat ex Ariſt. 10. Met. vbi ait eſſe eſſentialem ordinem, ſiuè attributionem inter ſpecies ad primum illius generis. Vel ita contingere poteſt, quod primum tantum analogatum propriè tale denominetur per formam ſibi intrinſecam, reliqua verò extrinſecè, ratione ſolum illius habitudinis, quam habent ad illud primum, quo pacto ſæpè docet Ariſt. ſanitatem analogicè dici de animali, cibo, medicina, & vrina, quia ſanitas propriè, & intrinſecè in ſolo animali reperitur, in medicina verò, cibo, & vrina, ſolum extrinſecè per habitudinem ad ſanitatem, quæ eſt in animali ; in medicina nempe, tanquam in cauſa effectiua, in cibo tanquam in conſeruatiua, & in vrina tanquam in ſigno;& hanc ſecundam analogiæ ſpeciem quæ dicitur attributionis ita geminatam expreſsè ſignificat Doct. 2. d. 12. q. 2. ad 4. & 4. d. 12. q. 1. ſub H.

108 Alia ſolet addi ſpecies analogiæ, quæ dicitur inæqualitatis, quando nimirum ratio communis importata per nomen, non æqualiter participatur ab inferioribus, ſed prius, & perfectius ab vno, poſterius,& imperfectius ab alio,& hoc genere analogiæ inquiunt tranſcendētia omnia Deo, & creaturis communia ſubſtantiæ item & accidenti eſſe analoga, quia prius, & perfectius Deo competunt, quam creaturis, & ratione iſtius inæqualitatis cadit à ratione vniuocationis, de cuius formali ratione eſt, quod prædicatum commune omninò æqualiter ab inferioribus participetur, ita Suarez, Ruuius, Moriſan. & alij Recentiores quāplures ; qui ad hoc magis declarandum ſubdunt non quamlibet inæqualitatē ſufficere ad analogiam inducendam,& præſertim illam, quæ oritur ex differentijs contrahentibus, ratione cuius animal perfectius ab homine participatur, quam à bruto ; non, inquiunt, hæc ſufficit, quia tunc nullus gradus prædicamentalis eſſet vniuocus, cum quilibet deſcendat in inferiora per differentias, quarū vna eſt eſſentialiter perfectior alia ; ſed requiritur inæqualitas perfectionis & ordinis prouenientis ex ipſa ratione communi, quæ ex ſe poſtulet prius, & abſolutè eſſe in vna ſpecie, & deindè in alijs per habitudinem ad primam; hoc enim inæqualitatis genere deſcendūt rationes tranſcēdentales in Deum,& creaturam, ſubſtantiam,& accidens,& ideò analoga dicuntur, non vniuocæ. Verùm hic dicendi modus Recentioribus multum familiaris in multis deficit, primò enim hanc ſpeciem analogiæ conſtituit, vt diſtinctam ab analogia attributionis, quod falſum eſt, quia hæc includitur in illa, vel ad illam reducitur, nam quod eſt analogum attributionis, per prius dicitur de vno, quam de altero, vt conſtat ex explicatione illius analogiæ ; deindè falſum ad vniuocationem abſolutè,& in ſua vniuerſitate ſumptā requiri, quod ratio communis æqualiter participetur ab inferioribus, & vniformiter, quia Ariſt. in definitione vniuocorum, quam tradidit in Antepræd. nec quidem verbum fecit talis æqualitatis, & vniformitatis in participanda communi ratione ; nec dicas locutio ab auctoritate negatiuum non vrgere, quia cum agitur de definitionibus, ſanè exprimendum eſt in eis, quod principaliter ſpectat ad conſtitutionem definiti, atque ideò ſi verum eſſet, vt Recentiores iſti comminiſcuntur, illam æqualitatem, & vniformitatem in participanda communi ratione vniuocationem formaliſſimè conſtituere ; ſanè opus erat hāc conditionem in vniuocorum definitione apponere ; non ergo neceſſaria eſt talis conditio ad vniuocationem ſimpliciter,& abſolutè ſumptam, ſed tantum ad vniuocationem perfectiſſimam, & in primo gradu ex ſupra aſſignatis. Demum falſum eſt inæqualitatem analogiam inducentem neceſſario eſſe debere intrinſecam conceptui communi, & non ſufficere extrinſecam, quæ oritur ex differentijs contrahentibus, quia cum Ariſt. docet 7. Phyſ. 31. & 10. Met. 26. inæqualitatem inducere analogiam planè loquitur de inæqualitate extrinſeca, ſcilicet ex differentijs cōtrahentibus oriente, ait enim hac de cauſa naturæ genericæ aliquam analogiā ſubeſſe, quia deſcendit in ſpecies per inæquales differentias, quæ inæqualitas extrinſecè in genus redundat. Tum quia iſta inæqualitas intrinſeca nimirum ex ipſa ratione communi proueniens ſecundum multos non debet admitti, vt docet Mairon. quæſt. de vniuoc. entis dub. penult. quem ſequuntur Hurtad. diſp. 9. Log. ſect. 3. ſubſec. 4. Arriag. diſp. 11. Log. ſec. 2. Ouuied. controu. 1. Met. punct. 6. Paſqualig. tom. 2. Met. diſp. 33. & alij quamplures, & ratio eſt, quia nequit natura cōmunis ſic inæqualiter deſcendere, niſi aliquid de ſe dicat in vno, quod non dicit in alio, quod ſtare nequit cum eius vnitate, ac indiuiſibilitate, quam diminuta tunc erit, vbi imperfectius exiſtit; ergo tota ratio, cur natura perfectius exiſtit in vno inferiori, quam in alio, omninò prouenit ex inæqualitate differentiarum contrahentium, non autem ex inæqualitate naturæ in ſe conſideratæ. Tum quia, quando etiam hæc inæqualitas naturæ intrinſeca admittatur, ac etiā vt ſufficiens ad analogiā inducendā; non tamen negari debet inæqualitatem quoque extrinſecam ſuo modo analogiā inducere, quia Ariſt. loc. cit. ita ſignificauit, atque ideò concludit Scotus 1. d. 3. q. 3. Q. & d. 8. q. 3. ſub E, quod quælibet inæqualitas in communicatione naturæ ſufficit ad analogiam inducendā, dummodò ſit per differentias eſſentiales, maiorem vel minorem iuxta maioritatē, vel minoritatē eiuſdem. Neque hinc ſequitur, vt ipſi inferebant, nullum gradum prædicamentalem fore vniuocum, quia quilibet in inferiora deſcendit cum tali extrinſeca inæqualitate. Non, inquā, hoc ſequitur, tum quia cum tali analogia eſt etiam compoſſibilis vniuocatio, vt poſtea dicemus, tū quia in ſpecie athoma talis inæqualitas non reperitur, & ideò Ariſt. dixit 7. Phyſ. 24. in ſola ſpecie athoma propriè comparationem fieri poſſe, vt in perfectè vniuoco ; quæ omnia fuſius tradita ſunt diſp. cit. Logicæ.

109 Aliam adhuc 4. analogiæ ſpeciem inuexere Recētiores quidā, quam dicunt tranſcendentiæ, qua ita ratio aliqua tranſcendit per inferiora, vt imbibatur quoque in eorum differentijs, atque ideò analogiam inducat, quatenus per talem rationem communē in ſe conſideratam inferiora cōueniunt, & per eandem vt in differentijs incluſam differunt, & ſic eſt partim ratio conueniendi, partim differendi, in quo conſiſtit ratio analogiæ, ita Didacus à Ieſu diſp. 11. Log. qu. 4. Blanc. diſp. 4. Log. ſect. 6. Hurtad. diſp. 9. Log. ſect. 4. ſubſec. 5. & alij nonnulli. Verùm hanc quoque analogiæ ſpeciem ibi non admiſimus ſaltim, vt ab alijs ſpeciebus condiſtinctam, tum quia abutuntur nomine tranſcendentiæ, non enim tranſcendens ex vi nominis ſignificat prædicatum in omnibus rebus eſſentialiter imbibitum ob eius vniuerſitatem, ſed prædicatum omnia prædicamenta ſuper excedens commune Deo, & creaturis, & indifferens ad finitum, & infinitum, vt docet Doctor 1. d. 8. q. 3. N. & O. & dato etiam, quod tale eſſet proprium ſignificatum nominis tranſcendentiæ, falſum adhuc eſt ens eſſe ita tranſcendens, vt nō ſolum eſſentialiter, & quidditatiuè imbibatur in inferioribus, verum & in ipſorū differentijs, ac ſuis modis contrahentibus, vt oſtendemus quæſt. ſeq. nam ad eius tranſcendentiam ſufficit, vt in omnibus includatur vel per eſſentialem identitatem, vel ſaltim realem.

Poſtremò recolendū eſt ex dictis ibid. quæſt. 5. art. 3. quod cum inter habere rationem eandem communi nomini correſpondentem,& non habere eandē nullum ſit medium, opus eſt analoga cum vniuocis, vel æquiuocis ſemper coincidere, adeout impoſſibile ſit aſſignare conceptum purè analogum ; vbi tamen aduertendum eſt, vt ibi diximus, quod eſtò in re, & materialiter coincidant, alia tamen ſemper eſt ratio vniuocationis, æquiuocationis, & analogiæ ; nam ſi analogū coincidit cum vniuoco, ratio vniuocationis in illa vnitate nominis, & rationis conſiſtit, analogia verò in illa vnitate ordinis, & attributionis vnius ad aliud, vel amborum

ad tertium ; ſi verò coincidit cum æquiuoco, ratio æquiuocationis conſiſtit in illa communitate nominis, cui rationes diuerſæ correſpondent, ratio verò analogiæ in illa quadam vnitate proportionalitatis, aut attributionis vnius ad aliud, quatenus illo communi nomine participant, vt docet Scot. 1. d. 8. q. 3. ſub lit. E.

110 Sed præter rationes Thomiſtarum contra hoc Scoticũ placitum in loc. cit. adductas hic diſſoluendum eſt argumentum quoddam, quo Ægidius Romanus 4. Met. q. 3. puram analogiam probare contendit ; cum nomen aliquod pluribus imponitur per comparationem ad aliquam vnam formã, aut illa forma æqualiter ſaluatur in illis pluribus, aut non æqualiter ; ſi primo modo tunc illud nomen dicitur de eis vniuocè penitus, ſicut homo penitus vniuocè dicitur de contentis ſub ipſo ; ſi autem illa forma non æqualiter ſaluatur in pluribus, hoc tripliciter poteſt eſſe, aut quia illa forma in omnibus ſaluatur ſimpliciter, ſed in vno nobiliori modo, quam in alio, vt forma animalis ſeruatur ſimpliciter in omnibus ſpeciebus, ſed tamen nobiliori modo in homine, quã in equo ; aut quia illa forma in vno inuenitur ſimpliciter, in alio ſecundum quid, cuiuſmodi eſt entitas, quæ in ſubſtantia ſimpliciter reperitur, in accidente ſecundum quid; aut tandem quia in vno ſimpliciter, in alio verò tantùm ſecundum ſimilitudinem reperitur, vt conſtat de homine viuo, & picto ; in primo caſu oritur analogia multùm vniuocationi propinqua, & ideò animal vniuocè dicitur de ſuis ſpeciebus, in tertio caſu oritur analogia multum æquiuocationi proxima, & ob id animal æquiuocè dicitur de animali viuo, & picto; quando autem forma in vno ſaluatur ſimpliciter, & in alio ſecundũ quid, vt cõtingit in 2. caſu, tunc talis oritur analogia, quæ nec penitus accedit ad vniuocationẽ, nec penitus ad æquiuocationẽ, ſed mediũ tenet inter vtrũque, ita diſcurrit Ægid. loc. cit. Solet etiam vrgeri exemplum medicinæ, quod ſæpè Ariſt. adducit ad explicandam analogiæ rationem, medicinale inquit Ariſt. eſt nomen quoddam, quod dicitur de corpore tanquam de eo quod medicinam recipit ; de opere quod ſcilicet per medicinam exercetur, cuiuſmodi eſt purgatio; & de vaſe, tanquã de eo, quod medicinam continet; hoc autem nomen de his tribus dicitur nõ vniuocè; quia vnam naturam illis communem non ſignificat, nec æquiuocè, quia in æquiuocis nullus eſt ordo, nulla ſimilitudo, nulla comparatio, ſed ad vnum, hoc eſt analogicè; verba Ariſt. ſunt hæc, *nullum etenim medicinale corpus, opus, & vas dicitur æquiuocè, neque ſecundum vnum, ſed ad vnum.*

111 Reſp. hunc Ægidij, diſcurſum potius noſtræ ſententiæ fauere, quam obeſſe, nam exemplis illis oſtendit analogiam quandoque ſtare cum vniuocatione, quandoque cum æquiuocatione, cum verò inquit, quod quando forma ſaluatur in vno ſimpliciter, & in alio ſecundum quid, tunc emergit pura analogia ; hoc prorſus negandum eſt, quia illa particula ſecundum quid eſt particula diminuens, & poteſt diminuere dupliciter, aut ab entitate formæ ſimpliciter, & abſolutè, quo pacto homo pictus dicitur ſecundum quid homo; aut à perfectione formæ, quo modo accidens dicitur ens ſecundum quid per comparationem ad ſubſtantiam, non enim dicitur ens ſecundum quid, quaſi non habeat propriam entitatẽ diſtinctam ab entitate ſubſtantiæ, ſed quia non habet eam in eo perfectionis gradu quo ſubſtantia ; quando particula ſecundum quid minuit ab entitate formæ tunc inducit analogiam æquiuocam ; quando autem diminuit à ſola perfectione formæ, tunc inducit analogiam vniuocam, atque ideò analogia ſemper cũ vniuocatione, vel æquiuocatione reperitur. Ad exemplum illud de medicina ſatis Ariſt. familiari ad explicandam analogiæ rationem optimè occurritur ex Doctore in expoſitione illius eiuſdem textus, quod re vera medicinale, de illis tribus dicitur æquiuocè, vt etiam ipſe docet 4. d. 12. q. 1. H. tamen quia non dicitur purè æquiuocè, ſed per eadem, & ſeruata attributione ad corpus ; rectius : inquit Ariſt. dicetur ad vnum idest analogum; vbi notandum eſt illud Ariſt. verbum *rectius*, quaſi concedat rectè dici poſſe vniuocum, aut æquiuocum quodcunque prædicatum; rectius tamen dici analogum, quando interuenit ordo, & attributio, quia vniuocum abſolutè prolatum ſumitur pro vniuoco, quod omnem excludit ordinem, & attributionem ; ac etiam æquiuocum abſolutè prolatum ſumitur pro purè æquiuoco, in quo item nullus eſt ordo, nullaque attributio; quare ex illo textu non deducitur analogum mediare inter vniuocum, & æquiuocum, vt ſic, ſed inter purè vniuocũ, & purè æquiuocum, quia tam pura vniuocatio, quam pura æquiuocatio analogiam excludit, vndè ſolum inferri poteſt prædicatum analogum nec eſſe purum æquiuocum, nec purum vniuocum; ſed vniuocum, vel æquiuocum analogia permixtum; imò poſtquam dixit rectius tale prædicatũ, & quodcunque ſimile potius dici ad vnum, ſeu analogum, quam vniuocum, vel æquiuocum, tandem in fine textus facultatem facit appellandi illud vniuocum; vel æquiuocum iuxtà cõditionem analogiæ annexæ, quia purum refert, ſiue hoc, ſiue illo modo dicatur dicens *ſed hæc quidẽ quomodocunque dicere quis velit, nihil refert* ; his præ acceptis.

112 Dicendum eſt pro reſolutione quæſiti ens reale ad Deum, & creaturam, ſubſtantiã, & accidens nõ eſſe æquiuocum, ſed analogum vniuocũ, analogum ſcilicet analogia attributionis, cũ qua conſiſtit vniuocatio. Ita Doctor q. 21. de Anim. & 4. Met. q. 1. & 1. d. 3. q. 2. & d. 8. q. 3. vbi eius Interpretes Tatar. Lichet. Vigerius, Bargius, & 2. d. 12. q. 2. ad 4. & lib. 4. d. 12. q. 1. ſub H. quibus in locis explicat, qualis ſit entis analogia, & rurſus 4. Met. q. 1. vbi Metaphyſici Scotiſtæ Ant. And. Trombet. Orbell. Zerb. Bonet. item Canon. 1. Phyſ. q. 3. Rada 1. part. contron. 21. Faber theor. 95. & rurſus 4. Met. diſp. 1. Meuriſſe lib. 1. ſuæ Met. q. 8. Cauell. in annot. ad cit. q. 21. de Anim. Ant. Roccus 1. Phyſ. q. 6. formaliſtæ omnes noſtræ ſcholæ tract. formalit. & quod mirabilius eſt ſequuntur etiam quamplures aliarum ſcholarum, quibus anteà adeò inuiſum fuit nomen vniuocationis huente, ita Contaren. tom. 1. qq. peripat. quæſt. de entis vniuocat. cap. 3. Auerſa in ſua Philoſoph. q. 3. ſect. 12. Arriag. Ouied. cit. & alij recentiſſimi ex Societate Ieſu, quorum aliqui, vt dixi, ita mordicus entis vniuocationem tuentur contra Thomiſtas, vt nullam in eo analogiam agnoſcant ; item quamplures Profeſſores Pariſienſes Franciſcus de Raconis in Log. & Metaph. Pitardus, referente Meuriſſ. vbi ſupra, Æmil. Aceib. lib. 1. qq. peripat. quæſt. 4. & alij.

113 Probatur noſtra concluſio quoad omnes partes, & quidem quoad primam, quod ens non ſit æquiuocum ad Deum, & creaturam, ſubſtantiam, & accidens conceditur in omni ſchola, & eã expreſsè docuit Ariſt. 4. Met. tex. 2. vbi inquit ens dici ad vnum, & ad aliquam vnam naturam, & nõ æquiuocè, & 11. Met. cap. 3. ait, quod ſi ens diceretur æquiuocè idest multipliciter, ſecundum rationem autem nihil, non caderet ſub vna ſcientia, at ens inquantum ens vniuerſaliter cadit ſub vna ſcientia. Probatur etiam ratione, qua vſi ſunt D. Thomas 1. p. q. 13. art. 5. & Scot. 1. d. 3. q. 2. quia ſi ens eſſet æquiuocum ad Deum, & creaturam, nihil poſſet de Deo cognoſci, & demonſtrari ex creaturis, quod nedum eſt contra Philoſophos multa de Deo ex creaturis demõſtrãtes, ſed etiã contra Apoſt. 1. ad Corint. dicentem, Inuiſibilia Dei per ea quæ facta sũt intellecta cõſpici; Conſequẽtia patet, quia ſi ens æquiuocũ eſſet, pariter & alia prædicata cõmunia, vndè arguẽdo ab his, quæ ſunt in creaturis ad Deũ, interueniret ſemper fallacia æquiuocationis; quæ ratio applicari poteſt etiam ad ſubſtantiã, & accidens, quia ex accidentibus multa deducimus prædicata ſubſtantiæ abſque fallacia æquiuocationis. Deinde quia ſi ens eſſet æquiuocũ, nõ haberet paſſiones, quia paſſio naturã determinatam, & vnam inſequitur, & rurſus non poſſet eſſe medium demonſtrationis, quia æquiuocum non habet vnitatem ſufficientem ad mediũ demonſtrationis, at ens, vt ſic poteſt eſſe medium in demonſtratione, ſic v.g. arguendo omne ens eſt bonum, Deus eſt ens, ergo eſt bonus. Demum in præcedentibus latè probatum eſt ens poſſidere vnitatem, & præciſionem conceptus obiectiui ab inferioribus quibus commune eſt, ergo non eſt æquiuocum, à quo omnis talis vnitas procul eſt.

Quoad alteram partem, in qua aſſeritur entis analogia, eſt etiam apud omnes in confeſſo paucis quibuſdam exceptis, & expreſsè docetur ab Ariſt. 4. Met. tex. 2. cit. cum inquit ens dici ad vnum, & ad aliquam vnam naturam, quod eſt eſſe analogum, & à Scoto locis omnibus citatis, vbi licet ponat ens eſſe vniuocum, ſubdit tamen eſſe etiam ſimul analogũ, quia analogia ſtat cũ vniuocatione imperfecta, qualis eſt vniuocatio entis; & quidẽ, quod inter Deũ, & creaturam aliqua intercedat analogia negari non poteſt, nam creatura in ratione eſſendi talem habet attributionem ad Deum, quæ analogiam inducit; ergo inter Deũ, & creaturam in ratione entis aliqua cadit analogia, probatur aſſumptum, quia Deus eſt ens per eſſentiam, creatura per participationem, rurſus eſſe quod eſt commune Deo, & creaturæ habet diuerſum modũ eſſendi hic, & ibi, quia in Deo eſt infinitum, in creatura finitum; habet item diuerſum ordinem eſſentialem, quia prius eſt in Deo, poſterius in creatura ; & tandem diuerſum gradũ perfectionis eſſentialis, quia Deus eſt perfectiſſimum ens,

crea-

Digitized by Google

creatura multis imperfectionibus ſcatet; Sed ens per participationem attributionem dicit ad ens per eſſentiam, finitum, ad infinitum, poſterius ad ſuum prius, & imperfectum ad perfectum; ergo creatura in ratione entis attributionem aliquam dicit ad Deum, quæ ſufficit ad analogiam inducendam, vt enim ſupra diximus ex Ariſt. & Scot. quælibet inæqualitas in deſcenſu rationis communis ad inferiora ſufficit ad analogiã inducendam, dummodò ſit inæqualitas eſſentialis, & non prorſus accidentalis. Idem eodem modo probatur de ſubſtãtia, & accidente, nam accidens in ratione entis attributionem aliquam habet ad ſubſtantiam, quæ ſufficit ad analogiam cõſtituendam, vt Ariſ. docet 1. Ethic. c. 6. & 4. Met. cap. 2. & lib. 7. cap. 4. & lib. 11. cap. 3. & lib. 12. cap. 4. tum quia ratio entis non æqualiter deſcendit in ſubſtantiam, & accidens ideſt cũ eodem ordine eſſentiali; etenim eſſe prius abſolutè conuenit ſubſtantiæ, deindè accidenti cum habitudine ad ſubſtãtiam, neque in eis reperitur cũ eodem gradu perfectionis eſſentialis, quia eſſe ſubſtantiale perfectius eſt eſſentialiter eſſe accidentali; cum ergo ignobiliora, & poſteriora attributionem dicant ad nobilius & prius concludendum eſt accidentia in ratione entis attributionem ad ſubſtantiam dicere.

114 Sed difficultas eſt quodnam analogiæ genus ſit hoc, quod reperitur inter Deum, & creaturam, ſubſtantiam, & accidens in ratione entis; Thomiſtæ dicunt eſſe præſertim analogiam proportionis ſiue proportionalitatis, ita Cõplut. diſp. 11. Log. q. 3. qui tamen explicant id eſſe intelligendum non de analogia proportionalitatis Metaphoricæ, quaſi per ſolam Metaphoram ens dicatur de creatura & accidente, ſed proportionalitatis propriæ, itant propriè dicatur de omnibus ſecundum quandam ſimilitudinẽ, & proportionẽ, qui a ſicut ſe habet ſubſtantia in ſua entitate, ita proportionaliter accidẽs in ſua. Hoc Thomiſt. placitũ impugnari ſolet à multis, quia non datur analogia proportionalitatis propriæ, ſed omnis vera analogia proportionalitatis includu aliquid Metaphoræ, & improprietatis, ſicut ridere dicitur de prato per trãslationẽ Metaphoricã; cum ergo ens reſpectu Dei, & creaturæ, ſubſtantiæ, & accidẽtis nihil Metaphoræ, ſeu improprietatis includat, non erit analogũ proportionalitatis reſpectu illorũ, ita Suar. diſp. 28. Met. ſec. 3. n. 11. & diſp. 32. ſec. 2. n. 12. quẽ ſequuntur Ruuius, Paſqualig. Blanc. Arriag. loc. cit. & alij quãplures. Sed nos diſp. 2. Log. q. 5. art. 1. concl. 2. oſtendimus hũc analogiæ modum proportionalitatis propriæ admitti debere vltrà proportionalitatem Metaphoricam, atque ideò ex hoc capite Thomiſtarum opinio refellenda non eſt, ſed ex eo quod innuimus ſupra n. 16. quia ſcilicet cũ maiori longè proprietate entitas dicitur de Deo, & creatura, ſubſtãtia, & accidente, quã pes dicatur de planta animalis, de baſe lectuli, & de radice montis, vndè etiã admiſſa tali analogia inter Deum, & creaturam, ſubſtantiam, & accidens, adhuc per eam nõ explicatur creaturam, & accidentia eſſe entia cum ea proprietate, qua entitatẽ participant; quid enim explicatur per hoc, quod ſicut ſe habet Deus ad ſuam entitatẽ, ita & creatura ad ſuam, & ſicut ſe habet ſubſtantiam ab ſubſiſtentia, ita accidentia ad inhærentiam. Tũ quia quamuis admittamus analoga proportionalitatis propriæ, adhuc negamus poſſe illa habere vnum conceptũ communem loc. cit. art. 2. quod & gratis concedunt Thomiſtæ; cum ergo Deus, & creatura, ſubſtãtia, & accidens conueniant in communi conceptu entis ab inferioribus præciſo, ſanè nequeũt in ipſo analogari analogia proportionis etiam propriè dictè; vndè neſcio qua ratione auerſa cit. q. 3. ſec. 3. qui tenet vnitatem conceptus entis, hunc modum analogiæ admittat in ente. Tum tandem quia talis analogia debet enti attribui, quæ conſiſtat cũ vnitate conceptus, ac eiuſdem vniuocatione, vt frequenter monet Doct. ſed analogia proportionalitatis ſiuè propriè, ſiuè Metaphoricæ cum neutra compoſſibilis eſt; ergo non debet ens analogum poni hoc analogiæ genere; vide dicta n. 16. nam ex ibi dictis deducuntur alia argumenta contra opinionem Thomiſtarũ, vt in. patet ex dictis in Logica de illo analogiæ genere.

115 Addunt inſuper Thomiſtæ ens reſpectu Dei, & creaturæ, ſubſtantiæ, & accidentis eſſe analogum analogia attributionis illius generis, quæ ſumitur quidẽ ab eadem forma, ſed quæ intrinſecè ſit in vno tantum analogatorũ, in alijs verò per ſolam extrinſecam denominationẽ, & habitudinem ad illud, ità declarãt Cõplut. loc. cit. ex præuia Caiet. explicatione de nominu analogia cap. 2. Sed neque hoc rectè aſſeritur, quia conſtat creaturam, & accidens non denominari entia ſola denominatione extrinſeca ab entitate, & eſſe, quod eſt in Deo, & ſubſtantia, ſed à proprio, & intrinſeco, eſſe, quod in eis reperitur. Tum quia conſtãt creaturam, & accidens non dici entia quaſi abuſiuè, ſed verè, & cum omni proprietate non ſecus ac Deus, & ſubſtantia; nam creaturæ, & accidentia exiſtunt, vel ſaltim exiſtere poſſunt, in quo conſiſtit formaliter ratio entis, vt opponitur chimeræ. Tum quia ſuprà probatũ eſt ens vno conceptu dici de omnibus iſtis intrinſecè eis imbibito, ergo eius analogia nequit eſſe iſtius generis; Tũ tãdem quia ſemper militat illa ratio, quod entis talis analogia debet tribui, quæ ſit cum vniuocatione compoſſibilis, talis autem non eſt analogia attributionis per extrinſecam tantum denominationem à primo analogato.

Alij cum Hurtad. diſp. 9. Log. ſec. 4. dicunt, ens eſſe analogum analogia tranſcendentiæ, cum enim ens includatur quidditatiuè etiam in vltimis differentijs, & modis conſtitutiuis Dei, & creaturæ, ſubſtantiæ, & accidentis, per rationẽ ipſius entis præciſam iſta conueniunt, & per eandem in differentijs inuolutam iſta differunt, & ſic per eandem rationẽ entis partim conueniunt, partim differunt, quod eſt eſſe analogũ, quod generibus, & alijs gradibus prædicamentalibus conuenire nequit, quia non includuntur in differentijs contrahentibus. Sed neq. hic modus dicendi rationabilis eſt, primò quia falſum eſt ens quidditatiuè in vltimis differentijs includi, & ſuis modis contrahentibus, vt dicemus quæſt. ſeq. Deindè quia adhuc tali tranſcendentia admiſſa nulla ſequitur analogia in conceptu præciſo entis, vt ſic, licet enim tranſcendentia includantur in ſuis inferioribus, & contractiuis; adhuc tamen differentiæ, & modi non includuntur in conceptibus ſuperioribus, & tranſcendentibus, atque ideò conceptus entis, vt ſic præciſus, erit tantummodo ratio conueniendi, non differendi. Tum quia cum ens conſideratur in differentijs inuolutũ, non amplius conſideratur in ſtatu abſtractionis, ſed cõtractionis, & non ſub nomine entis, ſed differentij, quãdo autem hic quærimus, an conceptus entis ſit analogus, & qua analogia, nõ eſt quæſtio de ente in ſtatu contractionis, ſed abſtractionis, & præciſionis; ſicut enim vniuocatio cõceptibus, & realitatibus conuenit in ſtatu abſtractionis præſcindendo omnino à ſtatu contractionis, ita etiã analogia. Tum tandem quia quando etiam admitteremus tranſcendentiam inducere analogiam, adhuc tamen non talem analogiam inducit, quæ vniuocationem excludat, vt iſti prætendunt, Probatur aſſumptum, quia diuerſitas in ſtatu contractionis vniuocationem nõ tollit, ad quã requiritur in ſtatu præciſionis tantum rationem ſignificatam eſſe omninò eandem, vt conſtat ex ipſa Vniuocorum definitione.

116 Alij cum Suarez tom. 2. Metaph. diſp. 28. ſec. 3. n. 17. & diſp. 32. ſec. 2. n. 15. volunt ens eſſe analogum inæqualitatis ſumendo analoga inæqualitatis non ità ſuſè pro omnibus ijs, quæ ſub ſe continent ſpecies inæqualis perfectionis; ſed ſpecialiter pro his, quæ continent ſpecies tali modo inæquales, quod vna dicat dependentiam eſſentialem ab alia, & natura communis ad eas deſcendat per prius, & poſterius, & cõtrahatur per vnam ſpeciem per dependentiam eſſentialem ab alia; hoc itaque modo inquiunt ens eſſe analogum, quia determinatur in creatura per dependentiam eſſentialem à Deo; in accidente per dependentiam eſſentialem à ſubſtantia; & dicunt hanc analogiã ad ente omnem prorſus exuere vniuocationem; quia vniuocum ex ſe ita eſt indifferens, vt æqualiter, & ſine vllo ordine, vel habitudine vnius ad alterum ad inferiora deſcendat; ſed ens quantumuis abſtractè, & confusè ſit conceptum, tamen ex vi ſua poſtulat hunc ordinem, vt primo, & per ſe competat Deo, & per illum deſcendat ad reliqua, quibus nõ in ſit, niſi cũ habitudine, & depẽdentia à Deo.

At neque hic dicendi modus aprobãdus eſt, quia iſta inæqualitas analogiam conſtituens excluſa vniuocatione, quæ proueniat ex ipſa ratione communi contrahibili, non eſt multum rationabilis, nam ratio entis in ſtatu præciſionis omninò abſtrahit à dependentia, & independentia, & eſt omninò vna, & eadẽ indifferẽs ad ſpeciem entis depẽdentis, vel indepẽdentis, & ſi aliqua inæqualitas reperitur interdũ in natura cõmuni, ſanè redundat in ipſã ex ſolis differentijs contrahentibus, vt diximus n. 108. Si dicas, quod licet natura in ſtatu abſtractionis præſcindat à differẽtijs, & modis cõtrahẽtibus, tamen adhuc eſt fundamentaliter capax, & exigitiua differentiarum ſic inæqualium, quia petit prius contrahi per rationẽ independentiæ, ex & poſterius per rationem dependentiæ, ex quo infertur quod inæqualiter reſpiciat inferiora, quæ inæqualitas ſufficiens eſt ad inducendam analogiam, & vniuocationem excludendam. Contra hoc eſt, quod talis inæqualitas ſuo modo repeteretur in qualibet natura generica, cum quælibet petat contrahi per differentias in inæquales imperfectione eſſentiali; ſicut ergo in natura generica hæc inæqualitas

intrinſeca non eſt, ſed per ſolam extrinſecam demonſtrationem in eam redundat deſumptam ex differentijs per quas eſt contrahibilis, ita pariter de ente, & alio quocunque tranſcendente dicendum eſt. Tum quia quando etiam hæc inæqualitas eſſet naturæ entis intrinſeca, aut alteri naturæ communi, non arguit vllam diuerſitatem in ratione illa ſuperiori; ſicut enim materia per vnam, & eandem potentiam Phyſicam penitus immutatam reſpicit formas oppoſitas, & prius ſubſtantialem, quam accidentalem; ſic quoque natura communis per eandem indiuiſibilem formalitatem poterit reſpicere duas differentias oppoſitas, & prius vnam, quam alteram; ſi ergo talis inæqualitas conſiſtit cum omnimoda identitate rationis contrahibilis, nullam inducit analogiam vel ſaltim non talem, quæ excludat vniuocationem, ad quam ſufficit omnimoda vnitas rationis. Tum quia in Vniuocorum definitione nulla fit mentio talis æqualitatis, quæ neceſſaria ſit ad rationem vniuocationis, ſed ſolum vnitatis, & identitatis rationis, aut ergo hæc inæqualitas deſtruit vnitatem rationis communis, quod non concedunt iſti, cum quibus, diſputamus, vel ſi cum ea compatitur, etiam cum vniuocatione conſiſtit. Tum quia abſolutè falſum eſt inæqualitatem importatã per differentias dependentiæ, & independentiæ vniuocationem deſtruere, nam prædicatum vitalitatis vniuocè prædicatur de actu, & potentia vitali, & tamen actus vitalis ponitur eſſentialiter dependere à potentia vitali; nulla ergo inæqualitas intrinſeca, & ſubiectiua admitti poteſt in ente, vel quauis alia natura communi in ſtatu præciſionis, ſed extrinſeca ſolum, & terminatiua id eſt extrinſecè deſumpta ex terminis, & differentijs, quas reſpicit, & concedimus hanc ſufficientem eſſe ad analogiam inducendam, vt diximus ex Ariſt. num. 108. ſed talem quæ nec vniuocationem excludat, & ad analogiam attributionis reducatur.

117 Reſtat ergo, quod iſta analogia entis reſpectu Dei, & creaturæ, ſubſtantiæ, & accidentis non ſit, niſi attributionis, vt ait Doct. 2. d. 12. q. 1. G. & 4. d. 12. q. 1. H. & Alenſ. 7. Met. tex. 5. q. 1. per intrinſecã conuenientiam formæ in omnibus analogatis, adhuc tamẽ per participationẽ, & dependentiam vnius ab alio, quod quidẽ facile ſuaderi poteſt ex dictis; nam manifeſtum quidem eſt accidens habere ſuam intrinſecam, & eſſentialem entitatem diſtinctam à ſubſtantia, & non eſſe formaliter per entitatem ſubſtantiæ; ſimiliter creaturam reſpectu Dei, & vt ſic ens dici de illis intrinſecè, & eſſẽtialiter, quod adeò apertum eſt, vt nec Thomiſtæ audeant hoc negare; habet tamẽ creatura hoc eſſe cum habitudine, & eſſentiali ſubordinatione ad Deũ, quia creatura eſt ens per participationem eius eſſe, quod eſt in Deo per eſſentiã, adeò vt ſi Deus non eſſet, creatura non eſſet, deficiente ſiquidem ente per eſſentiam, opus eſt quod & ens per participationem deficiat, & hæc eſt maxima illa analogia attributionis, quam inquit Doctor verſari inter Deũ, & creaturã; Similis analogia quoque reperitur inter ſubſtantiã, & accidens, eſtò non cum tãta ſubordinatione, quia nimirum in exiſtendo ita à ſubſtãtia dependet, tanquam à proprio ſubiecto, vt extra ipſam nequaquã exiſtere poſſit naturaliter, qua de cauſa dixit Ariſt. accidẽs nõ abſolutè ens, ſed entis ens ſcilicet ſubſtantiæ, quia non exiſtit, niſi in ente, nimirum in ſubſtantia. Hic tamen aduertendum eſt, quod benè Suarez adnotauit diſp. cit. 28. ſec. 3. n. 16. vbi, & ipſe hanc analogiam agnoſcit in ente, quod cum dicimus ens dici de creatura per attributionem ad Deum, id non ita intelligendũ eſſe, quod creatura concepta ſub abſtractiſſima, & confuſiſſima ratione entis, vt ſic, habitudinem dicat ad Deum; id enim eſt impoſſibile, cum ſub ea ratione non concipiatur creatura, vt ens finitum, & limitatum ſed omninò abſtrahatur, & ſolũ concipiatur ſub ratione exiſtẽtis extra nihil, ſed eſt ita intelligendum, vt in reipſa creatura non participet rationem entis, niſi cum ſubordinatione quadam eſſentiali ad Deum, cum eſſentialiter ſit ens ab alio; Ex quo duo colligere licet, vnum eſt contra eundem Suarez totam inæqualitatem in conceptu entis redundare ab extrinſeco ex modis contrahentibus, & analogiam vertentem inter Deum, & creaturam in ratione entis non attendi debere ex aliqua inæqualitate reperta in ente in ſtatu præciſionis, & ex natura ſua intrinſeca, vt dicebat Suarez, quia iam ipſe fatetur loco modo citato impoſſibile eſſe, quod creatura ſub ratione entis, vt ſic dicat habitudinem dependentiæ ad Deum, ſed attendi debere ex ſtatu contractionis. Alterum eſt quod ſupra innuimus n. 41. quod cum dici ſolet ens prius ad Deum contrahi, quam ad creaturam, non debet ita intelligi, quaſi in contrahenda entis ratione opus ſit noſtram cognitionem prius tendere in Deum, quam in creaturam, quia poſtquam cõcepimus rationem entis abſtractam à Deo, & creatura, poſſumus immediatè nulla alia cognitione intercedente ens creatu apprehẽdere; imo ſi de nobis loquamur, ratio entis prius ab hominibus concepta eſt in ente finito, quam infinito, quia ex cognitione creaturarum deueniunt in cognitionẽ Dei. Dices non poſſe creaturam ſine creatore cognoſci ſaltim diſtinctè, & Deum eſſe priorem, hanc verò poſteriorem. Hoc nihil refert, id enim tantum importat Deum cognoſcendum eſſe, vt principium à quo creatura dependet, quod optimè fieri poteſt per cognitionem ſimplicem terminatam primario ad creaturam, & ſecundario ad Deum, ex vi cuius creatura cognoſcatur, vt poſterior Deo, ac dependens à Deo, vt notauit Ouiedus controu. 1. Met. punc. 6. in fine; prioritas ergo, & poſterioritas Dei, & creaturæ in participanda entis ratione non debet attendi ex contractione à nobis per intellectum facta, ſed ex ſtatu contractionis à parte rei, iuxta quem non reperitur entitas in creatura, niſi prius ſit in Deo, & dependenter à Deo, & in hoc ſenſu dicitur ens prius ad Deum contrahi, quam ad creaturam; Secus tamen eſt de ente in ordine ad ſubſtantiã, & accidens, cum enim reſpectu eorum habeat rationem generis, & non importet ſolum conceptum, ſed veram realitatem Metaphyſicam, quia quod immediatè contrahitur ad ſubſtantiam, & accidens non eſt ens tranſcẽdens commune Deo, & creaturæ, ſed ens finitum, & limitatũ, vt mox dicemus, & conſequenter contractio illa fiat à parte rei, & non per opus noſtri intellectus, omnino dicendum eſt ens prius ad ſubſtantiam contrahi, quam ad accidens, quia ità eſt à parte rei; adhuc tamen poterit intellectus prius accidẽs concipere in ratione entis, imò ita de facto contingit in nobis ſubſtantiam cognoſcentibus miniſterio accidentium ſub ratione communi entis; cæterum indagato arguitiue conceptu proprio ſubſtantiæ, regredimur inde ad cognitionem diſtinctam accidentis, vt poſterioris, & dependentis à ſubſtantia, vndè quantum eſt ex parte obiecti ſemper cognitio Dei dicitur præcedere notitiam creaturæ, & cognitio ſubſtantiæ notitiam accidentis, quia eſto ex indigentia prius cognoſcamus creaturam, quam Deum, & ſubſtantiam, quam accidens, attamen cognoſcimus poſteà Deum eſſe priorem creatura, & ſubſtantiam accidente.

118 Quoad vltimam concluſionis partem, in qua aſſerimus cum analogia entis conſiſtere quoque vniuocationẽ ſaltim in imperfecto gradu, quia continet cardinem totius difficultatis, fuſius probanda eſt cæteris, & quidem probatur Primò auctoritate Ariſt. qui pluribus in locis id non obſcurè inſinuauit, nam 4. Met. tex. 2. cum docuiſſet Deũ, & creaturam, ſubſtantiã, & accidens, de quibus agit Metaph. eſſe ad vnum, ſignificare volens, quo pacto omnium iſtorum vna poſſit eſſe ſciẽtia, ſubdit hæc verba, *non enim ſolum eorum, quæ ſecundum vnum dicuntur, verùm etiam eorum, quæ ad vnam naturam dicuntur, vnius ſcientiæ eſt ſpeculari, etenim hæc etiam quodammodo ſecundum vnum dicuntur*, quando ait Philoſophus, *non enim ſolum eorum, quæ ſecundum vnum dicuntur*, certum eſt intelligere de vniuocis, vndè ex ſententia omnium Interpretum per ly *ſecundum vnum*, ſignificatur vniuocum, quando autem ait, *quæ ad vnam naturam dicuntur*, loquitur de analogis, hæc enim appellat ad vnum ob attributionem quã dicunt ad vnum primum, Dum ergo dicit hæc quodammodo dici ſecundum vnum, ſignificat analoga poſſe dici vniuoca, & cũ analogia entis vniuocationem quoque cõſiſtere; addit autẽ ly *quodammodo*, vt indicaret vniuocationem in gradu imperfecto, quia vniuocatio in gradu perfecto non ſtat cum analogia ex dictis n. 106. Item. 7. Met. 15. inquirens, num ens debeat dici vnum, ſeu vniuocum aut æquiuocum, vel potius ad vnum, ſiue analogum ſubſtantiæ, & accidenti reſpondet *rectius eſt neque æquiuocè dicere, neque eodem modo, ſed quemadmodum medicinale* id eſt rectius analogum appellari, & tandẽ ſubdit in fine textus, *ſed hæc quidem quomodocunque dicere quis velit nihil differt* quæ Ariſt. verba ſunt maximè notanda, dum enim ait ens rectius vocari analogum, quam vniuocũ, vtique innuit rectè etiã appellari poſſe vniuocum, & ſine vllo errore, licet rectius dicatur analogum, quia vt diximus n. 111. vniuocum abſolutè, & ſimpliciter prolatum accipi ſolet pro puro, & perfecto vniuoco; dũ tandẽ concludit parum referre quomodocunque dicere quis velit, nũ ſcilicet velit ens vniuocum appellare, vel analogum, apertè docet vtrũque cum veritate enunciari poſſe, & vniuocationem cum analogia verè conſiſtere. Deinde probat Doct. alia auctoritate Ariſt. 2. Met. tex. 4. quam examinat q. 12. de Anim. §. *ſed quod ſit*, & 1. d. 8. q. 3. §. *Reſpondetur*

dicen-

dicentis,quod vnumquodque eſt maximè tale, quod eſt cauſa, quod alia ſunt vniuocè talia, vt ignis eſt caldiſſimus,quia eſt cauſa vniuoca caloris in alio, non autem hoc eſt verũ de cauſa analogica,vel æquiuoca, quia tũc ſequeretur,quod Sol eſſet calidiſſimus,& ſubdit, quod *prima principia oportet eſſe veriſſima*, quia ſunt cauſa veritatis in alijs, quod non ſequeretur, vt dictũ eſt,niſi veritas diceretur in vtriſque vniuocè, ſed ſubdit *ſicut ſe habent ad eſſe, ita ad veritatem*, igitur quod eſt cauſa entitatis in alijs, eſt maximè ens, ſi tamen ens dicatur de eis vniuocè,non aliter,cum ergo Deus ſit cauſa entitatis alijs, & dicatur maximè ens, oportet, quod ens dicatur de Deo,& creaturis vniuocè aliquo modo,& non merè analogicè, ita diſcurrit Doctor quæſt. cit. de Anim. Reſp. Caiet. lib. de ente, & eſſentia analoga eſſe media inter vniuoca, & æquiuoca, & medium ad vnum extremorum comparatum induere rationem alterius, quia ergo ens eſt analogum, comparatum ad æquiuocum vocatur ab Ariſt. vniuocũm.Sed hæc ſolutio optimè reijcitur ex conſideratione facta à Scoto 1. d. 8. q. 3. in conſtructione argumenti Ariſt. nam data Caiet. reſponſione, ratio Philoſophi nihil concluderet, & in ea eſſent quatuor termini, nam in maiori loquitur de vera vniuocatione, & in minori loqueretur de analogia; præter quam quod aſſumit quoque falſum iſta reſponſio, nimirum,quod detur analogum purum inter vniuocum, & æquiuocum.

119 Secundò probatur ex ratione analogiæ,quæ ex ſua natura cum vniuocatione eſt compoſſibilis, tam ex ratione generali, quam ex ratione ſpeciali, ſaltim vt in pluribus; ex ratione generali quidem, quia vt in Logica dictum eſt,inter vniuocum, & æquiuocum non mediat analogum per abnegationem extremorum,quaſi dari queat purum analogum, quod nec ſit vniuocum,nec æquiuocum,quia inter importare eandem rationem communi nomini correſpondentẽ,quod conuenit vniuocis,& non importare eandem rationem,quod conuenit æquiuocis, non datur medium, quia ſunt contradictoria; ergo analogũ ſemper erit cum altero iſtorum ſcilicet vel cum æquiuocatione,ſi importat rationes diuerſas,vel cum vniuocatione,ſi importat eandem, licet cũ aliqua diuerſitate extrinſecus adueniente, vt ibi fusè probatum eſt; quod etiam non repugnet ex ratione ſpeciali; probatur diſcurrendo ferè per ſingulas analogiæ ſpecies,quia ſecluſa analogia per Metaphoram dicta, quam nullus tribuit enti (quia nec creatura, nec accidens ſunt entia per metaphoram, & tropum, ſed verè, ac realiter) omnes ferè cõpatibiles ſunt cum vniuocatione; nam ſi loquamur de analogia attributionis per participationem intrinſecam formæ ab omnibus analogatis, quæ propriè competit̃ enti, ſanè hæc vniuocationem non excludit,quia huiuſmodi analoga intrinſecè denominantur ab vna forma eiuſdem rationis in ſingulis exiſtente, qua de cauſa abſtrahibilis eſt ab eis communis conceptus cum vnitate vniuocorum propria & ideò diſp. 2. Log. q. 5. art.3.diximus talia analoga ad vniuoca pertinere. Si ens ponatur analogum analogia tranſcendentiæ, vt contendunt nonnulli, neque iſta vniuocationem impedit, quia talis tranſcendentia non impedit omnimodam identitatẽ rationis entis in ſtatu præciſionis,vt etiam Hurtadus ipſe concedit;ergo nec impedit vniuocationem; Probatur conſequentia, quia ad ſubſtantiam vniuocationis conſtituendam ſufficit ſola vnitas, & identitas rationis correſpondentis nomini communi, vt clarè conſtat ex ipſa Vniuocorum definitione, tum quia ex vi talis tranſcẽdentiæ ens tantummodo includitur in differentijs, & modis contrahentibus,non è contra differentiæ in conceptu præciſo entis; ergo talis tranſcendentia nullam appingit diuerſitatem conceptui entis præciſo cum vniuocatione incompatibilem. Deindè ſi ens ponatur analogum analogia inæqualitatis, vt alij volunt, nec etiam iſta impedit vniuocationem, quia vel iſta inæqualitas eſt prorſus extrinſeca conceptui entis ſibi obueniens ex modis cõtrahentibus,vt nos putamus, & hãc certum eſt vniuocationem non impedire, vt etiam Suarez ipſe fatetur, alioquin nullum genus vniuocum eſſet; vel iſta inæqualitas eſt ei intrinſeca,& neque etiam hoc modo vniuocationem excludit, tum quia non deſtruit vnitatem conceptus obiectiui ipſius entis, in qua fũdatur vniuocatio,tũ quia nullã affert diuerſitatem conceptui entis in ſtatu præciſionis,quæ vniuocationem excludat, quia per vnam, & eandẽmet formalitatem poteſt inæqualiter reſpicere ſua inferiora, ſicut materia per eandem prorſus potentiam inæqualiter appetit formas ex dictis num. 116. & tota diuerſitas in illo prouenit ex modis contrahentibus, non ipſa ratione ſuperiori, quæ præcisè eſt vna. Demum,ſi cum Thomiſtis ponatur ens analogum analogia proportionalitatis propriè, & attributionis per denominationem extrinſecã, adhuc nõ deſunt,qui dicant hanc quoque analogiam ſecum vniuocationem compati (eſtò nos hoc non admittamus ex dictis in Logica de hoc genere analogiæ)quia enim huiuſmodi analoga proportionalitatis propriæ rationes habet intrinſecas, & fundamenta talis proportionis, volunt ab eis abſtrahibilem eſſe vnam communem rationem cum aliqua vnitate, licet ſatis diminuta,in qua fũdari queat imperfectiſſima omniũ vniuocatio, & ita ferè tenent Scotiſtæ omnes, quos in Logica citauimus diſp. & qu. cit.art.2.Addunt inſuper aliqui denominari poſſe accidens ab entitate ſubſtantiæ,quia eſt aliquid ſubſtantiæ,& in hoc ſenſu eſſe poſſe analogum attributionis per denominationem extrinſecam, ſed adhuc etiam retinere analogiam attributionis per denominationem intrinſecam, & ita loquitur Auerſa loc.cit. vbi diſtinguit varias acceptiones vniuocationis, & analogiæ, & iuxtà earum varietatem ponit ens analogum ſimul, & vniuocum.

120 Tertiò probatur ex parte Vniuocationis,quæ ex natura ſua ſecum compatitur analogiã, quia vt notat Doctor cit. 1.d.8.q.3.ſub E,vnitas attributionis minor eſt vnitate vniuocationis, hæc enim conſtituitur per vnitatem conceptus ab inferioribus perfectè præſcindentis,illa verò inuoluit vel plures rationes inter ſe proportionem habentes, vel plures habitudines ad vnam formam; ſed maior vnitas ſecum compatitur minorem vnitatem,ſicut quæ ſunt vnum ſpecie, ſunt vnũ genere, ergo &c. Tum quia Vniuocatio non conſiſtit in indiuiſibili,vt Paſqualig.autumat,qua de cauſa cum ponat ens vniuocum ad ſubſtantiã, & accidens negat habere admixtã analogiam contra expreſſam Ariſt.intentionem 4.Met.tex.2. quam variè extorquet, ac in peregrinos deducit ſenſus cõtra communem omniũ Interpretum;non inquam, conſiſtit in indiuiſibili, ſed habet latitudinem gradualem per quatuor gradus iam explicatos n. 106. ratione cuius latitudinis diſtingui ſolet in vniuocationem perfectam,& imperfectam,& imperfecta dicitur magis, vel minus,ſecundum quod magis vel minus habet analogiæ admixtũ. At reſpondet Paſqualig. negando aſſumptum, quia non datur imperfecta vnitas, vnitas enim non poteſt tolli niſi per multiplicitatem, & hæc ex natura ſua perfectè tollit vnitatem; cum ergo vnitas, & multiplicitas conſiſtant in indiuiſibili,ſi altera ab altera tollitur, adæquatè tollitur, vndè concludit non poſſe dari aliquid, quod non ſit perfectè vnum, aut perfectè multiplex, atque ideò cum vniuocatio fundetur in vnitate cõceptus præciſi ab inferioribus, nequit cum vniuocatione analogia conſiſtere, quæ affert multiplicitatem,& diuerſitatem. Sed hæc ſolutio eſt prorſus inanis, & iam in Logica loc.cit.hoc Paſqualig. figmentum confutauimus,quia tam in vnitate, quam in multiplicitate datur latitudo, & cum vnitate maiori ſtat vnitas minor, vndè Ariſt. 5. Met. 12. plures gradus vnitatis diſtinxit, dum inquit *alia numerò, ali a genere, alia ſpecie, alia analogia vnum ſunt*,& cum vnitate ſpecifica ſtat numeralis multiplicitas, ac pariter cum vnitate generica multiplicitas ſpecifica; cum ergo natura vna genere ſit multiplicata ſpecie,& vna ſpecie multiplex numero,falſum omninò apparet,quod Paſqualig. aiebat,quamlibet multiplicitatem ſtatim ex integro deſtruere quamlibet vnitatem, & quamlibet vnitatẽ eſſe perfectã,quia illa tantum vnitas poteſt dici perfecta, quæ nullam ſecum compatitur multiplicitatem.Deindè ſimilitudo, & conuenientia plurium fundatur ſuper vnitatem, ex 5. Met. & ab ea dimetitur, quod ſit maior, vel minor, ſicut ergo non quælibet conuenientia & ſimilitudo ſumma eſt, & omninò perfecta, quia maior eſt conuenientia inter Petrum,& Paulum,quam inter Petrum, & Bucephalum, ſic aſcendendo in prædicamento per omnes gradus ſemper minor vnitas naturarum reperitur, & deſcendendo ſemper maior, quia quo natura inferior eſt,minorem ſecum admittit multiplicitatem,& quo ſuperior maiorem. Nec refert,quod vnitatem conceptus vniuoci dicamus eſſe perfectam (quæ fortè locutio Paſqualig. decepit) quia non dicitur perfecta in ſenſu,quo ipſe putat, quaſi non detur maior vel minor vnitas in conceptibus vniuocis,conſtat namque apud omnes maiorem eſſe vnitatem conceptus ſpecifici, quam generici, & generici, quam tranſcendentis. Sed dicitur perfecta vnitas, quatenus conceptus vniuocus perfectè præſcindit à ſuis inferioribus modo ſupra explicato q.3.n.49. Tũ quia vt diximus n.64.analogia vniuocationi coniuncta nõ minuit eius vnitatem propriè loquendo,ſed tantum reddit inæqualiter ab inferioribus participabilem, & hæc inæqualitas analogiã cauſat. At inquit Paſqualig. hanc inæqualitatem non conuenire enti

Digitized by Google

in ſtatu præciſionis, ſed tantum in ſtatu contractionis, & ſecundum modum eſſendi, quod habet in inferioribus, & ideò non facere rationem entis analogam. Contra quia eſtò cenſeamus probabilius eſſe talem inæqualitatem enti aduenire ab extrinſeco, & à modis contrahentibus, non autem ei cõuenire ab intrinſeco, quia in ſtatu præciſionis eſt conceptus omnino vnus, & idem; falſum tamen eſt hãc inæqualitatem non eſſe ſufficientem ad inducendam analogiam, quia cum Ariſt. docet ratione inæqualitatis analogiam emergere in gener. 7. Phyſ. 31. & 3. Phyſ. 70. ait naturam infiniti non eſſe vnam, & eandem ideſt vniuocam in pluribus, quia dicitur ſecundum prius, & poſterius, & 3. Met. 11. inſinuat prius, & poſterius non ſtare cum perfecta vniuocatione, planè loquitur ſemper de inæqualitate à differentijs proueniente, ergo hæc eſt ſufficiens ad analogiam inducendam. Tum tandem quia etiam & hic ipſe Auctor loc. cit. diſp. 39. ſec. 4. n. 4. fatetur ens eſſe analogum ſecundum eſſe, quod habet in ſtatu contractionis, atque ideò hanc analogiam in ipſum redundare ex vi rationum contrahentium, at neque nos in ente maiorem, vel magis intrinſecam aſtruimus analogiam, quam quæ ſibi aduenit ex modis contrahentibus nec alio modo, aliaue ratione Ariſt. & Scot. illud faciunt analogum, ergo, ſed de hoc rurſus dicemus inf. n. 138.

121 Quartò directè probatur vniuocatio entis ex ipſa Vniuocorum definitione tradita in Antepræd. ex qua colligitur ad conſtituendam vniuocationem ſufficere vnitatem rationis communis, nec meminit Ariſt. æqualitatis vniformitatis inferiorum in participanda communi ratione; cum ergo vt ex præcedentibus quæſtionibus conſtat, ens habeat vnum conceptum præciſum à ſuis inferioribus concludendum eſt eſſe vniuocum, eſtò inæqualiter in ſua inferiora deſcendat, quia talis æqualitas; & vniformitas deſcendendi in inferiora non eſt conditio neceſſaria ad ſubſtantiam vniuocationis, vt cõſtat ex vniuocorum definitione, ſed tantùm ad perfectionem eius, atque ita iamdudum ſtatuimus diſp. 2. Log. q. 4. ar. 2. explicando definitionem Vniuocorum. Quod ſi Suarez, & alij aliquid amplius ad vniuocationem deſiderant, non ſtant receptæ Vniuocorum definitioni, & quæſtionem de nomine conficiunt; quod quidem effugium, vt præcluderet Doctor, ne incideremus in quæſtionem de nomine ita ſcriptum reliquit 1. d. 3. q. 2. B. *ne fiat contentio de nomine vniuocationis conceptum vniuocum dico, qui ita eſt vnus, quod eius vnitas ſufficit ad contradictionem affirmando, & negãdo ipſum de eodem, & ſufficit pro medio ſyllogiſtico, vt extrema vnita in medio ſic vno ſine fallacia æquiuocationis concludantur inter ſe vnum*, vbi nomine Vniuoci intelligit ſolum vniuocum, quod opponitur æquiuoco, quippè cuius vnitas ad contradictionem non ſufficit; & quidem etiam ipſe Suarez agnouit inter nos, & ipſum non eſſe, niſi quæſtionẽ de nomine, cum conueniamus in præciſione conceptus entis, vt conſtat ex verbis illis, quæ habet diſp. 28. Met. ſec. 3. n. 17. *quamquam, vt verum fatear, inter eos qui admittunt vnum conceptum confuſum entis, vix poteſt eſſe in hac quæſtione diſſenſio de re, ſed de modo loquendi, nam ſine dubio habet ens magnam ſimilitudinem cum terminis vniuocis; cum medio vno conceptu abſolutè, & ſine addito de Deo, & creatura prædicetur, quam ſolam conuenientiam conſiderarunt, qui illud vniuocum appellarunt.*

Nihilominus ne argumentum hoc, cui multum defert ex vniuocorum definitione deductum, relinquat inſolutum, tres affert ſolutiones, & tertiam, cui tandem acquieſcit, aſſignat n. 21. negando rationem entis eſſe omninò eandem in ente finito, & infinito, nam hoc eſt ens, quia eſt ex ſe, illud verò eſt ens, quia eſt ab alio. Et quia præuidit ſtatim impugnari poſſe, quia his verbis non explicatur ratio præciſiſſima entis ut ſic, de qua eſt quæſtio, ſed rationes propriæ talis; & talis entis. Reſpondet in primis rationem entis eſſe tranſcendentem, & intimè incluſam in omnibus proprijs, ac determinatis entiũ rationibus, ratione cuius incluſionis diuerſitatem ſortitur in hoc & illo ente, vndè non eſt eadem ratio entis in omnibus; addit deindè, quod etiam ratio ipſa entis præciſa non eſt omninò vna, & eadem, quia non eſt ex ſe omninò vniformis in deſcendendo ad inferiora, quam vniformitatem requirunt vniuoca in ratione ſua. Sed tota hæc doctrina in hac ſolutione contenta iam eſt reiecta, quia falſum eſt ens quidditatiuè includi in vltimis differentijs, & modis contrahentibus & quando ſic includeretur, talis incluſio vniuocationem non tollit, ex dictis n. 119. quia ſi modi includunt ens, non tamen è contra, & ideò in ſua ratione præciſe nullam claudit diuerſitatem, quæ vniuocationem excludat, & hac eadem de cauſa falſum eſt, quod deindè ſubdit rationem entis in ſtatu præciſionis non eſſe omninò vnam, & eandem, quia cum in tali ſtatu perfectè præſcindat à modis contrahentibus præſcindit quoque ab omni diuerſitate, quæ non niſi ab illis expectari poteſt, & denique falſum eſt illam æqualitatem, & vniformitatem, in deſcendendo ad inferiora ad vniuocationem requiri ſimpliciter, & abſolutè ſumptam; quia vniuoca, & æquiuoca opponuntur, atque ideo per rationes oppoſitas conſtituuntur; ergo ſi æquiuocum per multiplicitatem rationum formalium conſtituitur, vniuocum è contra per vnitatem eiuſdem rationis communis conſtituetur; tum quia ratio perfectè præſcindens ab inferioribus eſt vniuoca, quia nullam in ſeipſa diuerſitatem includit, & ibi vniuocatio reperitur, vbi diuerſitas non inueniatur, ſed ratio entis perfectè præſcindit ab inferioribus ex ſupradictis, & Suarez ipſe concedit, ergo &c.

Reſpondent proindè Complut. diſ. 11. Log. cit. q. 2. negando ens habere vnitatem cõceptus perfectè ab inferioribus præciſam, & ingenuè fatentur, quod qui talem vnitatem concedunt conceptui entis, eius vniuocationem euitare non poſſunt; concedunt tamen explicationem illam nominis Vniuocationis à Scoto aſſignatam, & ens habere talem vnitatem, quæ ſufficiat ad contradictionem, & poſſit eſſe medium ſyllogiſticum; ſed aiunt ex Caietano Scotum non benè vnitatem iſtam appellare vniuocationis, cũ ad hæc ſufficiat vnitas analogiæ proportionis ſaltem propriæ. Sed vnitas, & perfecta præciſio conceptus entis fusè probata eſt in præcedentibus quæſtionibus, & quod vnitas analogiæ etiam proportionis propriæ non ſufficiat ad contradictionem, nec ad medium ſyllogiſticum oſtenſum eſt n. 21.

122 Denique adhuc potiori ratione ſtabilitur ens eſſe verè vniuocum ad ſubſtantiam, & accidens, quia vt diximus ſupra num. 24. & 67. ex diſp. 6. Log. q. 1. ens in ordine ad ſubſtantiã, & accidens habet rationem generis, ergo nequit ei vniuocatio negari; Conſequentia patet, probatur aſſumptum, quia ex dictis loc. cit. in Logica, non eſt ens tranſcendenter ſũptum, quod immediatè diuiditur in ſubſtantiam, & accidens, ſed eſt ens creatum, & limitatum, vt etiam Suarez adnotauit diſp. 32. Met. ſect. 2. num. 2. quia vt Docet Doctor 1. d. 8. q. 3. N. ens prius diuiditur in infinitum, & finitum, & deinde finitum in ſubſtantiam, & accidens, ſeu in decem genera; ergo nihil deficit enti, vt deſcendit in ſubſtantiam, & accidens, quin ſit genus; tum quia hoc aſſerendo de ente finito non ſequuntur illa abſurda, quæ ſequerentur id aſſerendo de ente tranſcendenti communi Deo, & creaturæ, vt diſcurrenti patebit, nam certum eſt negantes ens eſſe genus ea præſertim motos eſſe ratione, ne Deum ſub genere concluderent, at Metaphyſicè componerent ex genere, & differentia, aliaque abſurda incurrerent, quæ ad hanc poſitionẽ ſequi diximus q. 4. apud ſentientes ens dicere realitatem. Probat etiam Doctor vniuocationem entis ad ſubſtantiam, & accidens 1. d. 3. q. 3. ſub lit. I. pertractando illam rationem, quam ſuperius n. 39. oſtendimus, quod Deus non eſſet à nobis naturaliter cognoſcibilis, niſi daretur conceptus entis præciſus, ita arguit in propoſito Doctor de ſubſtantia, & accidente, cum enim ſubſtantia nõ immutet immediatè intellectum noſtrum ad aliquam intellectionem ſui, ſed tantum accidens ſenſibile, ſequitur, quod nullum conceptum quidditatiuum habere poterimus de ea, niſi ſit aliquis talis, qui poſſit abſtrahi à conceptu accidentis; ſed nullus talis quidditatiuus abſtrahibilis eſt ab accidente, niſi conceptus entis, ergo &c. Quod autem ſubſtantia non immutet immediatè intellectum, probat, quia ſi eſſet per ſe ſenſibilis, certè poſſemus eius abſentiam cognoſcere, ſicut per ſpeciem eiuſdem præſentiam perciperemus, & ſic poſſemus naturaliter cognoſcere in Sacramento Altaris ſubſtantiam panis abeſſe, quod eſt falſum, de quo vide diſp. 4. de Anim. num. 57. aliæ quamplures ſolent à Scotiſtis adduci rationes ad probandam entis vniuocationem, quæ potius directè probant vnitatem, & præciſionem conceptus entis, quam vniuocationem, & ideò adductæ fuerunt in præcedẽtibus quæſtionibus, vbi diſputauimus de vnitate, & præciſione conceptus entis antequam veniremus ad punctum de Vniuocatione entis; Scotiſtæ autem antiquiores ideò non diſtinxerunt quæſtiones de vnitate conceptus entis, ac eius vniuocatione, ſed ſub vna, & eadẽ vtramque cõprehendebant, quia qui concedebant vnitatem conceptus entis, pariter & vniuocationem admittebãt, & qui eam non admittebant, iſtam quoque negabant, vt conſequenter loquerentur; Sed poſtquam Suarez, ac cæteri Recentiores admiſerunt vnitatem, & præciſionem conceptus

entis,

entis, & conſtanter indè negauerunt eiuſdem vniuocationẽ, opus fuit has quæſtiones diſtinguere, vt vnitate conceptus entis concluſa, oſtenderemus ad conſequenter loquendum vniuocationem quoque admitti debere; qua de cauſa rationes vnitatem conceptus entis probantes, poſſunt etiam ad præſens negotium vniuocationis entis inſeruire, eo quia vt diximus, conceſſa vnitate, & præciſione alicuius conceptus à ſuis inferioribus, conſequenter etiam concedenda eſt eiuſdem vniuocatio; eſt enim aperta proteruia concedere vnitatem, & negare vniuocationem ait Doctor 1. d. 8. q. 3. lit. P. *Si autẽ aliqui*, ait ipſe, *proteruiant vnum eſſe conceptum entis; & tamen nullum eſſe vniuocum iſti, & illi; iſtud non eſt ad intentionem huius quæſtionis, quia quantumcunque illud, quod concipitur, ſit ſecundum attributionem, vel ordinem in diuerſis, ſi tamen de ſe conceptus vnus eſt, ita quod non habet aliam rationem, ſecundum quam dicitur de hoc, & de illo, ille conceptus eſt vniuocus.* Neque dicat Maſius diſp. de analog. in Logica ſect. 1. q. 2. non eſſe cum Scoto diſputandum in hac quæſt. quia fingit ſibi rationem vniuocationis, nec vtitur ea, quam dedit Ariſt. aſſignando definitionem vniuocorum, iuxtà quam præter vnitatem nominis, & rationis, requiritur vt ex æquo participetur ab inferioribus. Nam potius Maſius, & alij eam conditionem ſibi confingunt, non Ariſt. qui ad vniuocationem requirit tantum vnitatem nominis, & rationis, vt diximus in Logica explicando definitionem Vniuocorum.

ARTICVLVS II.

Argumenta contra analogam entis Vniuocationem diſſoluuntur.

123 Sicut nuper dicebamus plura fieri argumenta à Scotiſtis, in hac controuerſia, quæ vniuocationem entis directè non probant, ſed vnitatem conceptus, ſic etiam è contra plures afferri ſolent ab Aduerſarijs obiectiones, quæ directè vniuocationem entis non impugnant, ſed vnitatem, & præciſionem eius à ſuis inferioribus, atque ideò adductæ ſunt, & ſolutæ in ſuperioribus quæſtionibus; vndè in hac quæſtione adducemus ſolum, quæ recta tendunt contra analogam entis vniuocationem iam ſtatutam.

Primò itaque obijciuntur plures Ariſt. auctoritates ſignificantes ens eſſe merè æquiuocum, nam Porphyrius in primis cap. de ſpecie citat Ariſt. dicentem, ſi quis omnia entia vocet æquiuocè nuncupabit, & 1. Phyſ. 13. arguens contra Parmenid. & Meliſſ. aſſumit ens multipliciter dici ideſt æquiuocè, ſic enim arguit, ſi omnia ſunt vnum ens, vt Philoſophi illi dicebant, vel ſunt hoc vnum ens, vel illud vnum ens, quæ cõſequentia nõ teneret, ſi ens nõ eſſet æquiuocum, quia illi reſpondere poſſent, omnia eſſe vnũ ideſt conuenire in vno communi cõceptu entis vniuoco; 4. Met. tex. 21. rurſus ait ens dici multipliciter, & dici de entibus ſicut ſanum de ſanis, ſanum autem de ſanis dicitur æquiuocè, vt omnes concedunt, & 7. Met. 15. ait accidentia eſſe entia, ſicut logici dicunt non ens eſſe ens, & non ſcibile eſſe ſcibile, & ſicut vas dicitur ſalubre, ſed in his eſt æquiuocatio; Et accidentia rurſus ibidem 14. & 15. ac ab initio libri tex. 2. vocat entia non ſimpliciter, ſed ſecundum quid, & entis entia, ei autem quod eſt ſimpliciter tale, & ſecundum quid tale nihil eſt commune vniuocũ; Et 1. Ethic. cap. 6. habet, bonũ tot modis dicitur, quot ens, æquiuocè, non à cauſa, ſed à conſilio; Denique Damaſcenus in ſua Logica docet ens ad alia entia ſe habere æquiuocè; quia ſola vox eſt communis; Et ſacra ſcriptura Exod. 3. ſignificat nomen entis ſoli Deo propriè conuenire, & Iſaiæ 40. creaturam eſſe ens ſecundum quid, & non ſimpliciter, inquit enim quod omnes gentes ſic ſunt coram eo, quaſi non ſint, & quaſi nihilum, & inane reputantur ei.

124 Reſpondet ad hæc omnia Doct. 1. d. 3. q. 3. §. *contra iſtã vniuocationem*, ad Porphyrium inquit citare Ariſt. ſed non inueniri locum, vbi hoc dixerit; ſed alij ex Doctore 4. Metaph. q. 1. qui magis Porphyrio deferunt, diſtinguunt de duplici vniuocatione, vna limitata quæ conuenit gradibus prædicamentalibus, alia tranſcendenti, quæ conuenit prædicatis ad finitum, & infinitum indifferentibus; dicuntque Porphyrium de prima loqui, quia de gradibus loquebatur, ex quibus texendum erat prædicamentum, & eam excludit ab ente non de ſecunda; In 1. Phyſ. 13. loquitur de multiplicitate non ſignificatorum, ſed ſuppoſitorum ideſt inferiorũ, & argumentum Ariſt. tenet ad hominem, quia Ariſt. eis impingit, quod putauerint omnia eſſe vnum, non loquendo de vno confusè, ſed de aliquo vno determinato, qua data hypotheſi bene ſequitur omnia vel eſſe hoc vnum, vel illud vnum; In 4. Met. tex. 2. ly multipliciter eodẽ modo exponi debet, vt intelligatur non quidem de multiplicitate ſignificatorum, quæ eſt propria æquiuocorum, ſed ſuppoſitorum, ſeu inferiorum quæ conuenit vniuocis, vt etiam exponit Doctor in eum textum; per exemplum autem de ſano ſolum inſinuare intendit ens analogicè dici de entibus præſcindendo ab eo, quod fit cum æquiuocatione, & ideò ait Doctor 4. d. 12. q. 1. ſub H. exempla illa ita debere intelligi, vt ſimile illud non currat ſuper quatuor pedes, quia ſecũdum Damaſcenum c. 27. quod in omnibus eſt ſimile idem vtique erit, & non exemplum, & 2. d. 12. q. 2. ſub G. ait quod ſi ita eſt in iſto exemplo de ſano, quod ibi ſit analogia ſine vniuocatione, in centum alijs eſt contrarium; eodem etiam modo exponit locum ex 7. Met. 14. & 15. vt nimirum analogiam innuere voluerit, non tamen talem, qualis eſt in exemplis allatis, nam in illis analogia eſt cõiuncta æquiuocationi; in caſu noſtro eſt vnita vniuocationi; & cũ accidentia vocat entia ſecundum quid, illa particula non eſt diſtractiua entitatis ab accidẽte, quaſi accidens non participet verè, & realiter rationem entis, ſed diminutiua perfectionis gradus entitatis, quatenus accidens deficit à perfectione entitatis ſubſtantiæ, vndè dicitur ens ſecundũ quid, nõ in ſe & abſolutè conſideratum, ſed cum ſubſtantia collatum, vt dictum eſt n. 111. & cum Ariſt. appellauit accidens entis ens, nil aliud ait Doctor, per illam phraſim ſignificare voluit, niſi ordinem eſſentialem accidentis ad ſubſtantiam in participanda ratione entis, vt etiam exponit Alenſ. 7. Met. tex. 5. quæſt. 1. & 1. Ethic. c. 6. non habet; illa verba, ſed ſolum ait bonum tot modis dici, quot ens, quibus ibi idem negat vniuerſalitatem, & communitatem, qualem poſtulabat Plato ad habẽdam Ideam boni, non vero communitatem vniuocationis in ſenſu, quo hic loquimur. D. Damaſcenus, ſi illud habet in ſua Logica, quia ab alijs citatur in oppoſitũ ſobrie explicari debet, quẽadmodum dictum Porphyrij nuper explicabamus; Demum phraſim ſacræ ſcripturæ iam expoſuimus n. 38. loqui nimirum per quandam exagerationem, quatenus Deus infinite diſtat à nobis, & ad innuendum, quod Deus excellenti quodam modo eſt id, quod eſt, & fons totius eſſe, à quo habent cætera, vt ſint, vndè ſcriptura ſic loquitur, non quaſi velit negare creaturas eſſe verè, & propriè entia, ſed vt affirmet maximam attributionem creaturæ ad Deum.

125 Secundò probatur ens purum eſſe analogum ex varijs etiam Ariſt. locis in Met. vbi ait ens neque æquiuocè dici, neque eodẽ modo ideſt vniuocè, ſed ad vnũ ideſt analogicè, ita ſignificat 4. Met. 2. & lib. 11. cap. 3. & lib. 12. tex. 28. ac alibi frequenter; Tũ 2. ratione, nullum vniuocum ſaluatur in vno ſimpliciter in alio ſecundum quid, & per habitudinem ad illud, vndè dici ſolet ei quod eſt ſimpliciter tale, & ei quod eſt ſecundum quid tale nihil eſſe commune vniuocum, ſed ens in Deo, & ſubſtantia ſaluatur ſimpliciter, in creatura, & accidente ſecundũ quid & per habitudinẽ ad aliud, ergo ad ſummum eſt eis analogum. Tum 3. vniuocum æqualiter participatur à ſuis inferioribus, ens non participatur æqualiter ab eis, ergo eſt analogum, cuius proprium, eſt inæqualiter participari. Tum 4. quia ſi eſſet vniuocum ſubſtantiæ, & accidẽti, tunc poni deberet in eorum definitionibus, quod eſt contra Ariſt. 8. Met. 16. & rurſus accidens non deberet definiri per ſubſtantiam contra Ariſt. 7. Metaph. cap. 1. patet conſequentia, quia quæ vniuocè conueniunt in aliqua ratione, conueniunt in eadem definitione, & ideò non poteſt vnum per aliud definiri. Tum 5. in vniuocis alia eſt definitio rei, alia vocis, & nominis, ſed definitio rationis entis, & nominis eius eſt eadem, vt de ſe conſtat ergo &c. Tum 6. vniuocum perfectè præſcindit à ſuis inferioribus, ens autem non niſi imperfectè; ergo analogum. Tum 7. illud in quo vnum per ſe, & eſſentialiter antecedit aliud nõ poteſt eſſe illis vniuocum, Deus antecedit eſſentialiter omnia entia in ente, ergo &c. Tum 8. id quod per eſſentiam capit aliquid non poteſt vniuocè cõuenire cum illis, qui capiunt illud per participationem, ſed Deus eſt ens per eſſentiam, cætera vero per participationem, ergo &c. Probatur maior, quia ideò Sortes, & Plato in humanitate conueniunt vniuocè, quia capiunt humanitatem per eſſentiam. Tum 9. vniuoca habent vnam naturã, in qua conueniunt, & aliam ſecundum quam differunt, in inferioribus autẽ entis nequeunt aſſignari hæ duæ naturæ, quia quicquid aſſignetur eſt ens, etiam vltimæ differentiæ, ergo ens non eſt vniuocum, quia ratio vniuoca in differentijs ſuorum inferiorum non includitur. Tum 10. vniuoca non habent diuerſitatẽ in eo, quo ſunt vniuoca, at inferiora entis continent di-

uerſitatem ſecundum rationem entis differunt enim ſecundum differentias, quæ formaliter ſunt entia. Tum tandem, quia nullum vniuocatum in ratione ſui vniuoci habet aliquid pluſquam reliquum vniuocatum, ſed accidens aliquid amplius habet, quam ſubſtantia, quia in definitione accidentis ponitur ſubſtantia 7. Met. tex. 2. & 3. hæc ſunt argumenta congeſta ab Ægidio, Caietano, Soncinate, Sueſſano, Henrico, Suarez, & aliis.

126 Reſp. hæc & ſimilia argumenta non excludere ab ente vniuocationem vtcúque ſed vniuocationem in gradu perfecto, quod gratis concedimus, & hoc ſolum intendit Ariſt. loc. cit. vnde cum ait ens non dici *eodem modo*, vult ſignificare idem, quod non ſecundũ eundem ordinem eſſentialem, hoc enim eſt, quod ibi probare inſtituerat, adeſſe ſcilicet ordinem eſſentialem accidentis ad ſubſtantiã in participanda ratione entis, & ſic excludit vniuocationem primi, & ſecundi gradus, non vero omnẽ quod manifeſtè colligitur ex illis verbis 4. Met. tex. 2. *etenim hæc etiã quodãmodo ſecundum vnam dicuntur*, quibus inſinuat ſubſtãtiam, & accidens aliquo modo vniuocari in ente, vt põderauimus n. 118. Ad 2. ens dicitur eſſe in Deo ſimpliciter pro quanto eſt perfectius contentum ſub ente, in creatura, eſt ſecundum quid, quia eſt imperfectior, & ſic etiam de ſubſtantia, & accidente; vndè quando dicitur accidens ens ſecundum quid iam diximus n. 111. illã non eſſe particulam diſtractiuam, quem admodum homo pictus dicitur homo ſecundum quid, ſed diminuentem duntaxat de perfectione entitatis, licet autem enti ſimpliciter, & enti ſecundũ quid in eo ſenſu, cũ ſcilicet eſt particula diſtrahẽs, nequeat eſſe commune vniuocum, benè tamen in iſto, creatura etiam dicitur ens in ordine ad Deum, & accidens in ordine ad ſubſtantiã, non quaſi præciſe ordo ille ſit ratio, cur dicantur ens, quo pacto ſanum dicitur de vrina per præciſam habitudinem ad ſanitatem animalis, ſed quod cum hoc etiam habeant formam, ſeu rationem intrinſecam, ſuper quã fundetur talis ordo ad primum, & à qua ſic denominentur, quod quidem vniuocationem nõ deſtruit, quia conſtituit analogiã attributionis per denominationem intrinſecam cuiuſcunque analogati, cum qua analogia ſtat vniuocatio, quia intrinſeca participatio eiuſdem formæ ab omnibus analogatis. Ad 3. Mairon. 1. q. penult. de Vniuocatione entis negat minorem, cõtenditque ens æqualiter dicere de inferioribus, quia ſecundũ vnum, & eundem præciſum conceptum dicitur de omnibus, nec vlla interuenit inæqualitas, niſi quæ accidit ex parte contrahentium, quæ cum ſint poſteriora nequeunt variare rationem prioris, qua de cauſa aliqui ex Recentioribus faciunt ens omninò vniuocum: præſtat tamen dicere, quod inæqualiter participatur ens ab inferioribus quia nec ſecundum eundem ordinem eſſentialem, nec ſecundũ eundem perfectionis gradũ; & hæc inæqualitas ſaltim extrinſecè redundat in conceptum entis, quod ſufficit ad aliquam analogiam inducendã; ſed non ad omninò excludendam vniuocationem; tũ quia eſt inæqualitas penitus ab extrinſeco proueniens ſcilicet ex parte contrahẽtiũ; tum quia etiãſi intrinſeca eſſet, vt cõtendit Suarez, ſi tamen non deſtruit vnitatem conceptus obiectiui, vt idem Suarez dicere tenetur, adhuc vniuocationem ſecum compatitur; quia vt ait Doctor ſæpè cit. 1. d. 8. q. 3. lit. P. *quãtumcunque illud quod concipitur ſit ſecundum attributionem, vel ordinem in diuerſis, ſi tamen de ſe conceptus vnus eſt, ita quod non habet aliam rationem, ſecundum quam dicitur de hoc, & de illo, ille conceptus eſt vniuocus*, itaque inæqualitas impedit vniuocationem perfectam, & in primo gradu, non autem in cæteris.

127 Ad 4. concedimus poſſe ſubſtantiam definiri, quod ſit ens per ſe, & accidens in alio neque hoc negat Ariſt. loc. ibi cit. ſed ſolum negat ens debere poni in definitione ſubſtãtiæ, & accidentis determinati, quia definitiones dari debẽt per genus, & differentiam, vndè cum in genere quocumque entis includatur quidditatiuè, ſi cum genere exprimeretur, nugatio committeretur; Negamus tamen alteram conſequentiam, ad cuius probationem dicendum eſt, quod licet quæ conueniunt in aliqua ratione communi, non poſſunt vnum definiri per aliud, vt in ea ratione communi conueniunt, tamen ſecundum proprias rationes bene poteſt vnum definiri per aliud, præſertim ſi aliquam dependentiam dicat ad illud, & in hoc ſenſu inquit Ariſt. 7. Met. cap. 1. accidens definiri per ſubſtantiam, non quidem vt ens eſt, ſed vt tale ens, nam in ratione entis, vt ſic, habent eandem omninò notionem, ſicut enim ſubſtantia in ratione entis, eſt id, quod eſt, vel eſſe poteſt in rerũ natura, ita & accidens; Nec valet replica, quam faciunt Complut. cit. diſp. 11. q. 2. n. 21. nimirum hanc reſpõſionem deſtruere analogiam attributionis inter ſubſtantiam, & accidens, in qua ſecunda analogata non ſolum ſecundum ſuas proprias rationes, ſed etiam ſecundum rationẽ analogã dependent à primo, & per illud definiuntur, vt conſtat de medicina, quæ in ratione ſanitatis, vt ſic, refertur ad ſanitatem animalis; ac etiam repugnare Ariſt. 7. Met. cap. 1. vbi docet accidentia ideò eſſe entia, quia ſunt entis entia ideſt ſubſtantiæ, ergo etiam in ratione entis dicunt ordinem ad ſubſtantiã, & per eam definiri debent. Non, inquam, valet, quia quod de analogia attributionis aſſumunt, verũ vtique eſt de illa, quæ fit per denominationẽ extrinſecam, vt cõſtat in exemplo allato medicinæ, & ratio eſt, quia in illis analogis ordo, & habitudo ad primũ analogatum eſt ratio formalis, & præciſa, cur talia dicuntur; non autem in alijs, quæ talia dicuntur etiam per formam intrinſecam, vt notat Doctor 4. d. 12. q. 1. ſub T. & auctoritas Ariſt. 7. Met. ab initio potius eſt pro nobis, ait enim accidentia dici *entia, quia ſunt entis entia. hæc quidem quantitates, illa verò qualitates*, &c. per quod ſignificat hunc ordinem ad ſubſtantiam illis competere, non quatenus entia præcisè, ſed quatenus accidentia eius, hoc quidẽ quantitas, illud verò qualitas &c. atque ita notauit Doctor 7. Met. quæſt. 1. in corpore quæſt. Ad 5. maior non eſt vniuerſaliter vera, quidam enim conceptus ſunt adeò vniuerſales, & communes, vt in eis definitio quid nominis, & quid rei coincidant vt conſtat de ſummis generibus, qualitas namque dicitur eſſe, ſecundum quam quales eſſe dicimur, quantitas ſecundũ quã quanti, vel quot. Ad 6. negatur minor, iam enim ſupra oſtenſum eſt ens perfectè præſcindere, ſunt etiam qui tenent ens imperfectè præſcindere, & adhuc aliquam retinere vniuocationem, vt Auerſa. Ad 7. negatur maior, iam enim dictum eſt vnitatem analogiæ ſtare cum vniuocatione, & ad ſummum valet de perfectè vniuoco. Ad 8. rurſus maior valet tantum de vniuocatione perfecta, qualis eſt ea quæ reperitur inter Sortem, & Platonem in humanitate, non de imperfecta.

128 Ad 9. neg. minor, nam etiam in inferioribus entis poſſumus ſuo modo aſſignare duplicem rationem, vnam, in qua conueniant, & alteram, per quam differant, quæ quidem non tamen erit ens, quam talitas entis, & formalitas habens vim determinãdi rationem communiſſimam entis; tum quia etiãſi ens includeretur quidditatiuè in differentijs cõtrahẽtibus non propterea vniuocationem amittit, quia ad vniuocationẽ alicuius conceptus ſufficit; quod ipſe præſcindat à differentijs, etiamſi iſtæ non præſcindant ab ipſo, & ſic eſt de ente in propoſito, quod perfectè præſcindit ab illis; & denique incluſio in differentijs eſt contrà rationem generis, non contra rationem vniuoci, vt ſic, vt mox dicemus. Ad 10. negatur minor, quia etiãſi daremus ens formaliter includi in differentijs, falſum eſt inferiora entis diuerſificari ſecundum rationem præciſam entis, & acceptam ſub nomine entis; diuerſificarẽtur enim per rationem entis contractam, & ſub nomine differentiæ acceptam; ſed infrà oſtendemus differẽtias entis nequaquã eſſe formaliter entia, ſed potius realitates entis. Ad vlt. negatur minor, quia accidens in ratione entis non plus habet in ſua definitione, quam ſubſtantia, ſed tantum in ratione accidentis, vt diximus ad 7. & in hoc ſenſu loquitur Ariſt. 7. Met. contradiſtinguit enim ibi accidens à ſubſtantia per hoc, quod in accidentis definitione ponitur inhærentia ad ſubſtantiam; non eſt autem inconueniens, quod vnum vniuocatum ſecundum propriam definitionem aliquid claudat, quod non claudatur in alio, vt homo & equus diuerſas habent definitiones, vt particulares ſpecies, ſed eandem vt animalia ſunt.

Tertiò vlterius arguunt Thomiſtæ, præſertim Complut. cit. ex D. Th. 1. p. q. 13. art. 5. Quando aliquis effectus non adæquat virtutem cauſæ, nomen illis commune non poteſt eſſe vniuocum, ſed ſolum analogum, ſed creaturæ ſunt effectus Dei in nullo adæquantes virtutem eius, ergo &c. Probatur maior, nam quando effectus non adæquat virtutem cauſæ, nõ recipit ſimilitudinem eius ſecundum eandem rationem, ergo nec poteſt habere nomẽ vniuocum. Deindè ratio entis taliter eſt in Deo, vt includat omnem perfectionem, independentiam, infinitatem &c. in creaturis verò reperitur modo lõgè diuerſo, imo contrario; ergo non prædicatur de illis ſecundum eandem rationem. Conſ. quia nihil conuenit Deo, & creaturæ ſecundum eandem rationem, nam ſapientia v. g. non dicitur de Deo ſecundum illam rationem, ſecundum quã dicitur de creatura, in qua eſt qualitas, & in Deo ſubſtantia. Item ob diſtantiam quarundam creaturarum ab inuicem non habent aliquod cõmune vniuocum; ergo tãto magis erit de Deo, & creaturis ipſis, quæ magis ab inuicem diſtant. Tandem

dem

Digitized by Google

dem addit Aureol. 1. d. 22. q. 1. art. 2. nihil poteſt vniuocè dici de exemplari, & exemplato, vt domus de domo extrà, & ſpecie domus intrà, ſed Deus eſt tota entitas per modum exemplaris, creatura autem eſt entitas diminuta, & exemplata, ergo &c.

129 Reſp. rationes iſtas nedum ſolubiles eſſe, ſed etiam facilè retorqueri, ſi enim prima valeret, ignis, vel minera à Sole producta non eſſet ſubſtantia vniuocè cum Sole, cum ſit effectus Solis non adæquans virtutem eius; argumentum igitur probat non dari inter Deum, & creaturam vniuocationem phyſicam, & in primo gradu, quia hæc non reperitur inter cauſam, & effectum, quando cauſa eſt æquiuoca; hoc tamen nequaquam tollit vniuocationem in gradu ſuperiori; item dici poſſet, maiorem eſſe veram, quando effectus in nulla ratione adæquat virtutem cauſæ; in propoſito autem licet creatura ſecundum peculiarem rationem non adæquet virtutem Creatoris; æquantur tamen in ſimpliciſſimo conceptu entis, qui conſiſtit in habere eſſe in rerum natura citra opus intellectus, quæ notio, vt ſic, æquè Deo & creaturis conuenire videtur, cum conſiſtat in indiuiſibili. At inſtant Complut. maiorem illam intelligi debere in ſenſu formali, eſt autem ſenſus formalis eius, quod effectus in illa ratione, in qua eſt effectus non adæquans virtutem cauſæ, non poteſt cum illa vniuocè conuenire, licet alias in alia ratione, ſecundum quam non habet rationem effectus, poſſit vniuocè conuenire; & hoc contingit in Sole, & auro, nam aurum ſecundum gradum corporis, & ſubſtantiæ non eſt effectus Solis, niſi per accidens; & ideo in illis poſſunt vniuocè conuenire, ſi verò imponeretur nomen ad ſignificandam illam rationem, ſecundum quam aurum eſt effectus Solis non adæquans virtutem eius, proculdubio eſſet analogum, non vniuocum; cum ergo creaturæ ſint effectus Dei non adæquantes virtutem eius, non ſolum ſecundum gradus particulares, ſed neque etiam ſecundum vniuerſaliſſimam rationem entis, planè ſequitur nullum nomen poſſe de Deo, & creaturis vniuocè prædicari. Verum ex hac inſtantia nec roboratur ratio S. Th. nec noſtra infringitur ſolutio; falſum namque eſt, quod aiunt aurum non procedere per ſe à Sole, niſi ſecundum rationem propriam, ſecundum autem communem tantum per accidens, quod à Suarez mutuarunt diſp. 28. ſec. 3. n. 7. quia, vt Scotus docet 4. d. 1. q. 1 D. non eſt tanta diſtinctio inter rationem propriam, & communem in effectu, quod ab alia, & alia per ſe cauſa eſſe poſſint, ſed attingens rationem propriam attingit quoque communem; deindè falſum eſt creaturam non æquari Deo in præciſiſſima ratione entis ſecundum ſe conſiderata, quia nihil entis, vt ſic, plus eſt in Deo, quam in creatura; neque timorem Religionis incutiat alicui ex tyronibus hæc adæquatio creaturæ cum Deo, quia non eſt adæquatio in aliqua realitate ex natura rei, ſed per præciſionem intellectus. Demum, quando etiam concedatur creaturam non adæquare Deum in conceptu entis, hinc non tollitur omnimoda vniuocatio, quia falſum eſt ad vniuocationem abſolutè ſumptam æqualitatem requiri in participanda communi ratione; vndè hoc argumentum, quod adeò magnificant Thomiſtæ, poteſt dupliciter ſolui, vel negando creaturam non æquari Deo in præciſo entis conceptu, vel concedendo non æquari, & negando ex tali inæqualitate vniuocationem penitus deſtrui.

Ad 2. ſi concluderet, probaret quoque animal non vniuocè dici de homine, & bruto, quia diuerſo modo reperitur in hoc, & in illo, in homine ratio animalis eſt rationalis, diſcurrit, in bruto non; itaque dicendum eſt aſſumptum eſſe verum de ratione entis contracta in Deo, non autem præciſa, vt hic de ea loquimur. Ad Conſ. pariter reſpondetur ſapientiam vtique non ſecundum eandem rationem propriam de Deo, & creatura prædicari, quia in creatura eſt qualitas, & in Deo ſubſtantia; at ſecundum rationem communem abſtrahit à ſubſtantia, & qualitate, & ſecundum eandem rationem præciſam ſapientiæ, vt ſic, prædicatur de Deo, & creatura, & quidem idem argumentum fieri poſſet de animali, quod homini, & bruto non ſit vniuocum, quia includendo id, quo contrahitur ad vnum, non prædicatur de alio. Ad aliud, nequeunt creaturæ adeò abinuicem diſtare ſecundùm rationes proprias, vt ſaltim non conueniant in conceptu entis finiti, quod in decem prædicamenta diſtribuitur; ſic etiam ſeruata proportione nequeunt adeò diſtare Deus, & creatura in proprijs rationibus, quin in aliquo tranſcendenti conceptu inadæquato conuenire poſſint. Ad vlt. ex Aureol. verum eſt ens non vniuocè dici de Deo, & creaturis, vt habent eſſe cognitum in diuina mente, quia ſic habent eſſe tantum diminutum, & ſecundùm quid; falſum tamen eſt, ſi conſiderentur ſecundum eſſe, quod habent actu, vel poſſibiliter extrà.

Quartò aliam quoque rationem cum feruore ſolent vrgere Thomiſtæ contra entis vniuocationem, quia hinc, aiunt, ſequeretur ens eſſe genus, quod eſt contra Ariſt. 3. Met. 10. docentem, ens non eſſe genus, quia includitur in differentijs, quod omninò opponitur rationi generis; probant conſequentiam, quia ſi ens eſt vniuocum, non videtur, poſſe eſſe aliud vniuerſale, quam genus, quia prædicatur de pluribus pluſquam numero differentibus in quid, alioquin diuiſio vniuerſalis in quinque prædicabilia non eſſet adæquata.

130 Reſpondet Arriag. loc. cit. & diſp. 7. Log. nu. 25. gratis concedendo ens eſſe genus, & ex vi definitionis ipſius generis paſſim receptæ hoc neceſſario ſequi, & præſertim in Scholis eius vniuocationem admittentibus. Hoc tamen minimè concedi debet, tum quia expreſsè repugnat Ariſt. modo citato 3. Met. vbi declarat ens non eſſe genus, rationem aſſignans, quia includitur in differentijs, tum quia hoc dato Deus poneretur in genere, quod eſſe falſum oſtendimus diſp. 7. Log. q. 1. art. 1. & ex definitione generis hoc non ſequi demonſtrauimus diſp. 5. Log. q. 1. art. 2. in explicatione definitionis generis. Auerſa q. 16. Log. ſec. 2. concedit, & ipſe ens poſſe dici genus ſumendo genus latè pro omni prædicato, quod non ſolo nomine, ſed etiam ratione ſignificata dicitur in quid de pluribus, & non eſt ſpecies, quod vocat genus tranſcendentale, idem repetit, & confirmat q. 3. Philoſoph. ſec. 12. nam ſicut dicuntur ſpecies entis, differentiæ entis, ita etiam dici poteſt, ac debet genus entis capiendo genus in prædicto ſenſu; atque cum diuiditur vniuerſale in illa quinque genus, ſpeciem &c. poſſunt vtique hæc omnia in illa diuiſione contineri, & debet vniuerſale in vno ſenſu ita ample ſumi ad diſcrimen ſingularis, vt hæc omnia complectatur; Sed ſanè, vt diximus in Logica loc. cit. ſi de genere loqui velimus, vt ſapientes locuti ſunt, nec abuti vocabulis, & inſtituere quæſtionem de nomine, implicat in adiecto dari genus, quod tranſcendentale dicatur; quia nomen tranſcendentiæ, vt notat Tromb. trac. formal. part. 1. art. 1. ſonat conceptum indifferentem ad finitum, & infinitum, qua ratione prædicata Deo, & creaturis communia dicuntur tranſcendentia genus verò ſuapte natura conceptum importat potentialem, & per modum partis; Quod ſi tranſcendens ſumatur etiam in eo ſenſu, quo à Recentioribus paſſim ſumitur pro prædicato adeò vniuerſali, vt in omnibus eſſentialiter imbibatur etiam in vltimis differentijs; adhuc etiam in hoc ſenſu implicat in adiecto ens eſſe genus, quia genus ex vi nominis importat conceptum potentialem extraneum à differentia, vt docuit Ariſt. loc. cit. 3. Metaph. 10. ens autem ſecundum communem includitur etiam in differentijs; Nec vrget vſus vſurpatæ locutionis, qua dicimus ſpecies entis, differentias entis, vndè infert in eodem ſenſu dici poſſe genus entis; quia hæc omnia abuſiuè dicuntur, non propriè; certum enim eſt apud omnes Deum non eſſe ſpeciem, ſed ſubſtantiam indiuiduam, & ſingularem; & contractiua entis, dum candidè loqui volumus, non differentias, ſed modos appellamus; ex quo infertur è contra, candidè loquendo, ens non poſſe dici genus: nec etiam refert vniuerſale diuiſum fuiſſe in illa quinque vniuerſalia; quia certum eſt apud omnes, & præſertim in Schola noſtra, ibi diuiſum fuiſſe vniuerſale limitatum, quia vniuerſalium tractatus ordinatus erat ad texturam prædicamenti, in quo non niſi vniuerſalia limitata continentur; alia ergo vniuerſalitas admitti debet, quæ à limitatione præſcindat, ſitque propria conceptuum tranſcendentium, vt docet Doctor 4. Met. q. 1. in corpore quæſiti.

Recentiores alij vniuocationem entis defendentes, vel ſaltim præciſionem conceptus eius, reſpondent vnanimiter negando ex entis vniuocatione, vel præciſione ſequi ens eſſe genus, quia ratio quam adducit Ariſt. 3. Met. 10. cur ens non ſit genus, non eſt quia ens non eſt vniuocum, ſed quia eſt nimis commune, & tranſcendens, vnde fit vt de ſuis differentijs etiã prædicetur in quid, quod eſt contra rationem generis; cui ſolutioni ſolent etiam Scotiſtæ paſſim acquieſcere, quia eam tradidit Doct. in terminis 1. d. 3. q. 3. ſub N. vbi tamen non profert Doctor ens includi in omnibus differentijs in vniuerſum, ſed in quibuſdam differentijs non vltimis, vt ſequenti quæſt. explicabimus. Hanc ſolutionem impugnant Complut. cit. quia concedere ens eſſe conceptum vniuocum, & per varios modos contrahibilem conſtitutiuos Dei, & creaturarũ, & poſteà negare eſſe genus, quia deficit illi proprietas gene-

ris

Digitized by Google

ris ſcilicet non includi in differentijs, eſt prorſus, ac ſi quis concedere equum eſſe animal rationale, & negaret deindè eſſe animal, quia ei deficit riſibilitas; repugnat enim, quod alicui conueniat eſſentia, & quod non conueniat propria paſſio, vel contra quod de aliquo negetur propria paſſio, & quod non negetur eſſentia, ſed eſſentia generis eſt eſſe naturam eſſentialiter perfectibilem, habentem rationem potentiæ reſpectu illorum, per quæ contrahitur; ex hoc oritur tanquam paſſio, quod non includatur in differentijs, quia potentia eſt extra actum, & actus extra potentiam; ergo cum Aduerſarij concedant ens importare rationem præciſam eſſentialiter contrahibilem per varios modos, habentemque rationem potentiæ reſpectu illorum; concedere etiam tenentur non includi in illis, vel ſi hoc inficiantur, oportet etiam, vt negent eſſe rationem abſtractam, & contrahibilem. Hæc tamen replica neutiquam præfatam ſolutionem infringit, præſertim in noſtris principijs, qui volumus genus veram importare realitatem potentialem per actualem realitatem differentiæ contrahibilem, vt ex eis fiat Metaph. compoſitio, quam potentialitatem non habet conceptus entis, quia non exprimit adæquatam realitatem à parte rei; forte tamen contra Recentiores concludit, qui eſſentiam generis, & differentiæ ſaluant, & explicant per conceptus inadæquatos, cum enim conceptus entis ſit potentialis, & contrahibilis per modos, tenentur reddere rationem, cur concedendo enti id, quod ſpectat ad eſſentiam generis, eſſe nimirum partem potentialem, non etiam ei concedunt id, quod genus conſequitur, vt propria paſſio, nimirum in differentijs non includi. At inſtat Io. de S. Thom. magis contra nos Scotiſtas eam rationem concludere, quam contra alios, quia in noſtra opinione ens non includitur in differentijs, vndè nil ei deficit, quin ſit genus; Sed neque hæc inſtantia cogit, quia, vt eſt videre loc. cit. Doct. non excludit ens à quibuſcunque differentijs, ſed tantum ab vltimis differentijs, & concedit de aliqua non vltima quidditatiuè prædicari, genus autem cum ſit realitas potentialis ad quamlibet differentiam, de nulla prorſus quidditatiuè prædicari poteſt, & ideò hoc ſufficit, ne ens ſit genus, vt Ariſt. docet loc. cit. 3. Met. 10. Accedit Scotum non omninò prædictæ reſponſioni acquieſcere, nam inquit, quod illa ratio ex Ariſt. cit. deducta, cur ens non ſit genus, poſſet negari, quia in eo loco Philoſophus diſputatiuè procedit in vtramque partem, non autem demonſtratiuè; & ſic etiam notauit qu. 21. de Anim. in ſolutione eiuſdem difficultatis.

131 Sed vt perfectam habeamus huius difficultatis ſolutionem, recolendum eſt id, quod notauimus in Log. loc. cit. ex Doctore 1. d. 8. q. 3. §. *Ad primum argumentum*, duas potiſſimum conditiones requiri ad genus Metaphyſicum, vt etiam notauit Bonet. 1. Met. cap. 6. vna eſt, quod non dicat purum, & ſimplicem conceptum, ſed aliquam realitatem Metaphyſicam citrà omne opus intellectus habentem eſſe in rebus: altera eſt, quod hæc realitas ſit potentialis ad aliam realitatem actualem, & per eam contrahibilis, vt ex vtraque reſultet Metaphyſicum compoſitum; ratio huius eſt, quia vt diximus in Logica diſp. 5. q. 3. art. 2. & rurſus dicemus inferius, Metaphyſica compoſitio non eſt mera compoſitio rationis, ſed aliquo pacto à parte rei (alioquin non eſſet, cur à Deo excluderetur) non eſſet autem à parte rei, ſi genus, & differentia dicerent ſolos conceptus inadæquatos abſque proprijs realitatibus ſibi correſpondentibus; & rurſus non eſſet vera, ac propria compoſitio, ſi vna realitas non eſſet extra aliam, quia de ratione partis componentis eſt, vt ſit extra aliam compartem, eo modo quo componit; realiter quidem, & phyſicè, ſi compoſitio eſt phyſica ex materia, & forma; formaliter verò, & metaphyſicè, ſi compoſitio eſt ſolùm metaphyſica, qualis eſt, quæ fit ex genere, & differentia; hinc igitur eſt, cur ad genus metaphyſicum requiritur, vt dicat realitatem, nec ſufficit, vt dicat purum conceptum, & hanc quidem potentialem ad aliam, vt nimirum ſit extra illam per modum alterius compartis; cum igitur ens non dicat realitatem potentialem, ſed ſimplicem conceptum inadæquatum, vt quæſt. 4. art. 1. concluſum eſt, ideò habere nequit rationem generis; & hac etiam ratione docuit Trombet. 12. Met. q. 1. concluſ. 2. ens non eſſe genus, & Mairon. q. 7. de vniuocatione entis, vbi ait quod ratio generis cõſiſtit in hoc, quod prædicetur per modum partis eſſentialis, ens autem non prædicatur per modum partis, quia tunc eſſet compoſitio in Deo; Ex quo colligitur præfatam difficultatem eſſe ineuitabilem Scotiſtis docentibus ens dicere realitatem, vt cæteri gradus prædicamentales, quod enim dicere ſolent non eſſe genus, quia non contrahitur per differentias, ſed per modos intrinſecos, iam ſuperius num. 73. oſtendimus eſſe merum effugium, nec benè per hoc excludit veram potentialitatem à conceptu entis, quantum ſufficit, ne ſit genus; tum quia vbicunque ponatur, habebit rationem partis eſſentiæ per aliud determinabilis, quod eſt eſſe genus; tum quia vt optimè notauit Io. de S. Thom. Scotiſtæ ſic reſpondentes ſibi manifeſtè contradicunt, quia ex vna parte ponunt ens habere conceptum obiectiuum ita vnum, & præciſum, vt inferiora, & contrahentia actu non includat, ſed potentia tantum, & ex alia parte dicunt ens non eſſe genus, quia realitas entis non eſt potentialis ad modos; ſi ergo non eſt in potentia ad modos, ergo actu eos includit, eatenus enim genus ponitur potentiale ad differentias, quia actu eas non includit; vel ſaltim nullo modo nec actu, nec potentia eos includet, ſed diſparatè ſe habebit ad illos, & ſic non erit contrahibilis per illos, nec actuabilis, ſi nec in potentia ſe habet ad illos; nos autem has anguſtias non incurrimus, quia eo modo, quo dicimus ens dicere conceptum præciſum à modis, non quidem omninò ex natura rei, ſed per intellectum rem inadæquatè concipientem, ita etiam tribuimus ei potentialitatē per opus intellectus vnius conceptus ad alium; & cum dicimus ens prædicari in quid de Deo, & creatura, ſanè non intelligimus prædicari in quid, vt genus prædicatur de ſpeciebus, nam genus dicitur prædicari in quid de ſpeciebus, quia dicit partem conſtituentem à parte rei priorem ipſamet ſpecie, ens autem dicitur prædicari in quid, quia nimirum deſumptum eſt, & abſtractum à quidditate rei, vt ſæpè explicat Lichet. & ſic tandem conſtat præfatam difficultatem vrgere tantùm de ente communi ad decem prædicamenta, cum enim ſic ſumptum dicat realitatem verè potentialem, & per differentias contrahibilem, vt infra dicemus num. 165. gratis concedimus eſſe genus, vt iam ſtatuimus diſp. 6. Log. q. 5. vbi omnes difficultates contra hoc diluimus.

132 Et quidem Poncius diſp. 18. par. 3. ſui Curſus q. 3. vt conſequenter loqueretur, cum prius docuiſſet ens dicere realitatem ex natura rei præciſam à gradibus inferioribus, videns iuxtà hunc dicendi modum euitari non poſſe, quin ens ſit genus, nec benè difficultatem euacuari per id quod communiter dicitur à Scotiſtis, ens contrahi ad Deum per modos intrinſecos, & non per differentias, quam ſolutionem multis ibi impugnat, ſed num rectè, nolo in hoc tempus (vt ipſe aſſolet) conterere, ſatis ſit à nobis impugnatam fuiſſe ſufficienter ſupra n. 71. & inferius n. 158. non quia doctrina, in qua fundatur, à Scoto tradita 1. d. 8. q. 3. ad 1. non ſit ſufficiens pro ſolutione argumenti, & ingentes patiatur difficultates, vt ipſum non pudet dicere contra Magiſtrum, ſed quia illa doctrina à multis Scotiſtis non benè intelligitur, de quorum numero erit ipſe quoque, cuius tamen rectam dabimus intelligentiam infr. n. 159. videns, inquam pondus difficultatis, & inſufficientiam illius reſponſionis tandem ſub nu. 34. cedens argumento concedit ens eſſe genus, ac etiam per differentiam ad Deum contrahi, ſi tamen per genus intelligatur aliquod vnum contrahibile ad plura diſtinctæ rationis etiam per differentias, non tamen ſi per genus intelligatur quid poſitiuè limitatum; & quamuis conſtet Deus ex genere, & differentia in præfato ſenſu, negat tamen hinc ſequi compoſitionem metaphyſicam in Deo ex gradu perfectibili, & perfectiuo modo ſimplicitati ſuæ repugnanti; nam ſicut non impedit diuinam ſimplicitatem, quod includat formalitatem eſſentiæ diuinæ, & formalitates ſapientiæ, & iuſtitiæ, ac relationum; non impedit etiam ſimplicitatem ipſius, quod includat formalitatem generis, & formalitatem differentiæ ſecluſis imperfectionibus; & ſicut eſſentia diuina non eſt perfectibilis per attributa aliqua perfectibilitate, quæ imperfectionem inuoluat, ſic formalitas entis in Deo non eſt perfectibilis per formalitatem differentiæ aliqua perfectibilitate, quæ dicat imperfectionem, quam ſolutionem confirmat nu. 36. quia finitas per Scotiſtas eſt principium, vel conditio neceſſaria ad potentialitatem, & perfectibilitatem inuoluentem imperfectionem; cum ergo ens in Deo non afficiatur finitate, non poterit eſſe in potentia, aut propriè perfectibile, quantumuis per differentiam contrahatur; quem dicendi modum mutuauit à Boneto lib. 1. ſuæ Met. cap. 6. vbi cum & ipſe teneret ens dicere gradum ex natura rei ab inferioribus præciſum, tenet conſequenter tamen ad primam intelligentiam contrahi per aliquam differentiam eſſentialem, ad quæ infinitas conſequitur, tanquam eius modus intrinſecus, eſtò adhuc concedere nolit ens eſſe genus, in quo mi-

mus

nus conſequenter loquitur, licet magis ſobriè, quam Poncius, qui ſic de Deo loquens, malè eum tractat, vt alter.

Sed ens non eſſe genus tam exploratum eſt, & ſufficienter ſupra probatum. Quod autem ait Poncius genus varias habere acceptiones, ac pariter differentias, iuxtà quas dici poteſt Deus conſtare ex genere, & differentia, vel non conſtare, eſt mera fuga fundata in doctrina Auerſæ, & Arriag. qui ita loquuntur, quam tamen confutauimus diſp. 7. Log. q. 1. art. 1. vbi oſtendimus, quod niſi velimus abuti vocabulo generis, & differentiæ, ſed in ea ſignificatione accipere, qua vſi ſunt ſapientes, ac noſtri progenitores, hæc vocabula ſonant duas realitates Metaphyſicas, quarum vna eſt potentialis ad aliam, & per eam propriè perfectibilis, ex quibus proindè ob talem potentialitatem, & actualitatem fit compoſitio Metaphyſica. Hinc ait Doctor 1. d. 8. q. 3. quod ſi daretur conceptus generis in Deo, iſte conceptus eſſet propriè in potentia, & propriè perfectibilis per aliam realitatem. Nec valet, quod reſpondet Poncius Doctorem non ibi loqui de conceptu generis, vt ſic, ſed de conceptu talis generis, qui abſtraheretur à re dependente formaliter, ideſt de genere finito, & limitato. Hæc, inquam, eſt frigida Doctoris interpretatio, quia dum ibi Doctor diſputat, an Deus ſit in genere, & probat non eſſe in genere, nec genere conſtare, loquitur de genere, vt ſic, & ſecundum rationem formalem generis, non autem de genere finito, & limitato, quia de hoc nemo dubitat, & laboraret inuanum Scotus ad hoc probandum, quia ab omnibus conceditur; Loquitur ergo Doctor de conceptu generis, vt ſic, & probat Deum nec eſſe ſub genere, nec genere conſtare; probatque ex ratione ſimplicitatis, infinitatis, & neceſſitatis Dei, quod ei repugnet talis compoſitio, quia genus ex ratione formali generis, vt ſic, dicit realitatem finitam, potentialem ad aliam, vt magis communem ad minus communem, & cum ea componibilem. Et quidem genus, vt ſic, realitatem finitam, & limitatam præſeferre, abſtrahendo etiam à Scoti auctoritate, probatur ex eius doctrina, quam tradit loc. cit. euidentiſſimè, nam genus, vt genus dicit rationem partis eſſentiæ, & non totam eſſentiam rei, vt per ſe notum eſt, ergo implicat in adiecto dari genus infinitum; Probatur conſequentia, quia ſolum finitum poteſt eſſe pars alicuius totius; ergo ſi genus de ſe, & ex ſua ratione formali habet rationem partis, debet eſſe finitum, & limitatum. Probatur aſſumptum, quia nullum infinitum poteſt habere rationem partis, omne enim totum eſt maius ſua parte, infinito autem nihil eſt maius, & ideò inquit Doctor quol. 5. infinitum, vt ſic, habere rationem totius, non partis. Deindè genus ex ſua ratione formali à ſe differentiam, per quam contrahitur, excludit, ac etiam ab ipſa excluditur quantum ſufficit, vt dicatur eſſe in potentia ad illam; ſed realitas infinita quantumcunque præcisè ſumatur, nequit eſſe in potentia ad aliam realitatem, cum infinitum ſit, cui nihil entitatis deeſt eo modo, quo poſſibile eſt illud haberi in aliquo vno. Dices quamuis dari non poſſit genus infinitum, poſſe tamen dari genus transcendentale, & tale eſſe ens. Contra, quia cum genus ſuaptè natura importet conceptum potentialem, & per modum partis, vt probant rationes ex Scoto allatæ, debet neceſſariò præſeferre conceptum, vel realitatem de ſe finitam, & limitatam; & ideò cum tranſcendens dicat conceptum indifferentem ad finitum, & infinitum, conceptus generis nequit eſſe tranſcendens. Cum verò ex hac noſtra doctrina ſuam confirmat reſponſionem, quia ſi finitas eſt conditio neceſſaria ad potentialitatem, & perfectibilitatem; cum ens in Deo non ſit finitum, non poterit eſſe in potentia, nec propriè perfectibile, quantumuis contrahatur per differentiam. Hoc prorſus irrationabile eſt, nam potius ex hoc, quod ens in Deo non eſt finitum, nec potentiale ad aliud deducere debebat, quod in eo non importet realitatem per differentias contrahibilem, nam conceptus per differentiam contrahibilis neceſſariò eſt potentialis ad eam, & per eam perfectibilis.

133 Deindè vrgeo contra ipſum eo ferè modo, quo ipſe arguit contra Scotiſtas dicentes, ens non eſſe genus, nec facere compoſitionem in Deo, quia contrahitur per modos, & non per differentias; arguit ipſe, quia ſi ſtare poteſt contractio entis ad Deum, & creaturam, ſubſtantiam, & accidens per modos abſque differentia; non poteſt aſſignari ratio, quare non poteſt ſtare contractio ſubſtantiæ ad ſpiritualem, & materialem; & vniuerſaliter cuiuſcunque alterius gradus ſuperioris ad inferiora abſque differentia, & ſic nulla omninò daretur differentia, ſed omnia contrahentia eſſent modi intrinſeci, & omnia conſtituta eſſent entia ſimplicia metaphyſicali compoſitione carentia, quia carerent genere, & differentia; ſic pariter, inquam, contra ipſum vrgeri poteſt, quod ſi poteſt in Deo admitti realitas generis, ac differentiæ abſque Metaphyſica compoſitione imperfectionem inuoluente; non poterit aſſignari ratio, cur non etiam in creatura ita contingat, cum genus & differentia quantum eſt ex ſe, coniungi poſſint abſque imperfectione compoſitionis Metaphyſicæ. At in creaturis ens eſſe propriè in potentia ad differentiam, & cum ea compoſitionem facere, quia in creatura eſt dependens in exiſtentia à cauſa extrinſeca tam quoad ſe, quam quoad coniunctionem ſui cum differentijs, ſecus eſt autem de ente in Deo, vult enim ipſe illam ſolam formalitatum vnionem eſſe imperfectam, & arguere compoſitionem, quæ habet dependentiam in eſſe realis exiſtentiæ à cauſa extrinſeca, quod etiam repetit diſput. 20. num. 59.

Sed Contrà, quia ſic in primis poſſent reſpondere Scotiſtæ, quod contractio entis in Deo fit per modos, & non per differentias, quia coniunctio entis cum Deo fit per independentiam, concedendo poſteà, quod vbi fit contractio gradus ſuperioris dependenter a cauſa extrinſeca, omnis talis fiat per differentias, & non per modos, & ſic pariter reſpondere poterunt ad alia argumenta, quæ contra eos congerit, ex eadem ſua doctrina, vt diſcurrenti patebit. Tum quia falſum illud ſuum principium, quod ſibi conſtituit, & ſæpè repetit, independentiam in Deo eſſe rationem diuinæ ſimplicitatis, & dependentiam in creaturis rationem compoſitionis; nam ratio diuinæ ſimplicitatis, per quam de Deo demonſtrari poteſt per ſe, & immediatè, eſt infinitas, & ex tali medio eam Doct. demonſtrat 1. d. 8. q. 1. quia omne componibile habet rationem partis, quatenus caret perfectione eius, cui eſt componibile, repugnat autem infinito, quod eſt actualiſſimum omninò, perfectione aliqua carere, rationemque partis reſpectu alterius ſubire, ergo ratio vndè immediatè deſumitur, & deducitur diuina ſimplicitas, non eſt independentia, ſed infinitas; dixi *immediatè*, quia mediatè, & materialiter concedi poteſt Deum eſſe ſummè ſimplicem, quia eſt independens, nedum quia vnum attributum infertur ex alio in diuinis materialiter loquendo, & ratione concomitantiæ, ac neceſſariæ connexionis eorum in ſummo ente, quo pacto concedit Doctor 1. d. 37. q. vn. ex Dei omnipotentia inferri poſſe immenſitatem eius, ſed præſertim, quia ex independentia rectè deducitur in Deo infinitas, vt conſtat ex Scoto quol. 1. art. 1. & quol. 5. art. 1. & quol. 7. lit. T. vbi probat Deum eſſe ens infinitum, & illimitatum, quia eſt prima omninò entitas in toto ordine entium, & à ſe, quod autem habet à ſe aliquid, habet illud in tota plenitudine, quæ ſibi competere poteſt, nihil enim habetur limitatè in aliquo, niſi habeatur ab aliquo agente illud determinante ad certum gradum. Quod etiam rurſus probari poteſt eo modo, quo probat Doctor loc. cit. ex diuina immenſitate non benè inferri omnipotentiam conſequentia formali, & cauſali, quia ſi omnipotens eſſet per impoſſibile in aliquo loco determinato, & non vbique poſſet aliquid ibi producere, vbi non eſſet; & quamuis Deus antè mundi conſtitutionem concederetur fuiſſe in ſpatijs imaginarijs, non tamen vt alicubi præſens fuit potens facere mundum; ſic ſe habet res in propoſito, quod ſi per impoſſibile dari poſſet ens infinitum ſine independentia, adhuc conſiſteret ſumma eius ſimplicitas, & ſi è contra dari poſſet ens finitum cum independentia, non adhuc eſſet ſummè ſimplex; non ergo ex dependentia, vel independentia deduci debet conſequentia formali rerum ſimplicitas, vel componibilitas, ſed præcisè ex finitate earum, vel infinitate. Tum tandem, quia cum Ariſt. 2. de Anim. & 7. Met radicem detegit compoſitionis rerum, planè non eam deducit ex cauſis extrinſecis, ſed intrinſecis, quia ſcilicet coeuntia ſimul habent rationem partis, & vnum ſe habet vt actus, aliud vt potentia, qua doctrina Scot. frequentiſſimè vtitur, vt ergo habeamus rationem per ſe, & proximam ſimplicitatis, & compoſitionis rerum, impertinens eſt recurſus ad dependentiam, vel independentiam à cauſis extrinſecis.

134 Denique paritas, quam Poncius aſſumit in ſua reſponſione de diuina eſſentia in ordine ad attributa, ac attributorum adinuicem ad ſuum propoſitum declarandum de vnione generis, ac differentiæ in Deo abſque compoſitione, eſt omninò abſimilis. Et diſparitas eſt, quia vt docet Doctor 1. d. 5. q. 2. L. & d. 8. q. 4. ad 1. prin. diuina natura ob ſuam formalem, & radicalem infinitatem omnes formalitates tam

relati-

Digitized by Google

relatiuas, quam abſolutas ſibi perfectiſſimè identificat, perfectio enim identitatis excludit omnem compoſitionem, & quaſi compoſitionem, quæ identitas eſt propter infinitatem, quia idem non aggregatur, nec componit cum ſeipſo, at genus & differentia non ita inter ſe realiter identificantur, ſed tantum ratione tertij in quo vniuntur, à quo ſi abſtrahantur, tollitur omnis ratio identitatis, vt conſtat de animalitate, & rationalitate, & ratio eſt quia neutrum habet rationem infiniti, cum ambo habeant rationem partis, & non totius; Vbi obiter nota Poncium quoque hanc diſparitatem afferre pro Scotiſtis ad eam poſteà confutandam, ſed eam adducit ineptè, inquit enim à Scotiſtis poſſe reſponderi diſparem eſſe rationem, quia eſſentia diuina radicaliter, & eminenter ſapientiam includit, aliaque attributa, & propterea nō facit compoſitionem cum ipſis, nec eſt perfectibilis per illas, quam etiam inſtantiam pro Scotiſtis affert diſp. 20. num. 58. & confutat, quia aliquid continens virtualiter aliud, & radicaliter, poteſt cum illo facere compoſitionem tam phyſicam, quam Metaphyſicam, aqua enim continet virtualiter frigus, & tamen facit cum frigore compoſitum phyſicum per accidens, homo continet virtualiter riſibilitatem, & tamen facit cum ea compoſitionem Metaphyſicam, ergo quod eſſentia contineat virtualiter attributa, non impedit quo minus cum attributis faciat compoſitionem. Omnino (inquam) ineptè facit Poncius inſtantiam pro Scotiſtis, quia nec Scotus, nec Scotiſtæ dicunt eſſentiam ideò cum attributis compoſitionem non facere, quia illa virtualiter contineat, ac eminenter; non enim hoc modo continentur in Deo perfectiones ſimpliciter, quales ſunt omnes attributales, ſed hic modus continentiæ conuenit perfectionibus ſecundum quid, quia in eo nimirum continentur perfectiori modo, quam ſint in ſeipſis, & ſic creaturæ omnes dicuntur virtualiter, & eminenter contineri in Deo; at perfectiones ſimpliciter continentur formaliter in Deo, ſeu ſecundum proprias formalitates, vt inferius ſuo loco dicemus. Sed ratio, quam affert Doctor, cur diuina eſſentia non faciat compoſitionem cum attributis, eſt perfecta identitas cum eis, & per conſequens continentia identica, & vnitiua, non autem virtualis, & eminentialis, quæ longè diuerſa eſt ab illa, nec inter ſe confundi debent.

Eſt quoque diſparitas comparationis attributorum adinuicem, ac generis, & differentiæ, tum quia attributa quoque ob eorum formalem infinitatem ſunt ſibi inuicem perfectè eadem, at genus, & differentia non ita perfectè identificari poſſunt, quia ſicut vtrumque rationem partis habet ex vniuſcuiuſque propria ratione, ita neutrum poteſt eſſe infinitum; tum quia vt ſupra num. 104. aduertimus, attributa inuicem comparata ſunt perfectiones diſparatæ, omneſque ſunt in vltima actualitate ex vna parte, & ex alia ſunt perfectè eadem inter ſe ratione infinitatis, atque ideò nullam prorſus compoſitionem Metaphyſicam in Deo facere poſſunt; ſecus eſt de genere, & differentia, cum enim iſta neceſſariò inuicem comparari debeant vt duæ formalitates, quarum vna veluti communior contrahi debeat, ac determinari per aliam, vt per formalitatem minus communem, vt Poncius fatetur num. 36. neceſſariò vna eſſet potentialis ad aliam, & conſequenter cum ea compoſitionem faceret. Maneat ergo ens genus non eſſe, nec Deum ex genere, & differentia conſtare, quia hoc in eo argueret compoſitionem, & imperfectionem; ob quam rationem cum Deum excluſiſſet Scotus à genere 1. d. 8. q. 3. inconſultò inficiatur eam Poncius diſp. 20. Logicæ num. 24. vt ſuam adduceret ad idem probandum prorſus futilem, probat enim num. 25. Deum excludi à genere, & prædicamento, quia reuera Philoſophus non voluit diuidere in prædicamenta, niſi entia creata, ac finita; quæ ſanè eſt manifeſta petitio principij, hoc enim eſt quod diſputatur, an Ariſt. ita prædicamenta diſpoſuerit, vt ſola entia creata ſub eis concluſerit.

135 Quintò principaliter inſtat Paſqualig. diſp. 29. ſect. 4. & diſp. 40. ſect. 2. probando ens non eſſe analogum attributionis ad Deum, & creaturam, ſubſtantiam, & accidens per denominationem intrinſecam; quia quod eſt tale per attributionem ad aliud, ab ipſo ſumit denominationem, vt patet de medicina, è contrà verò quod eſt tale per formam intrinſecam, ſicut ea ſe habet, quod ſit tale, ita non indiget denominatione ab alio deſumpta, ſed ex vi proprij eſſe denominatur tale; cum ergò creatura, & accidens intrinſecè propriam participent entitatem, non vtique erunt talia per attributionem ad aliud. Conf. quia eſſe intrinſecè tale, & per attributionem tale, opponuntur, quod enim eſt intrinſecè tale eſt abſolutè tale, & quod eſt tale per attributionem, hoc mendicat, ex habitudine ad aliud; ſi ergo creatura, & accidens ſunt intrinſecè entia, vtique non erunt tale per attributionem ad aliud. Rurſus quia illa attributio, quam ex vi ſui eſſe dicit accidens ad ſubſtantiam, creatura ad Deum; non illam dicit, tanquam ad formam denominantem, at analoga, quæ ſunt talia per attributionem ad aliud reſpiciunt formam analogiæ, tanquam denominantem. Tandem ordo accidentis ad ſubſtantiam; creaturæ ad Deum, eſt habitudo cauſati ad cauſam; ergo non eſt ſufficiens ad analogiam inducendam, alioquin omnes alij effectus etiam vniuoci ſeruarent analogiam ad ſuam cauſam; alias ad hoc idem conglomerat ibi rationes hic Auctor, quæ in iſtas recidunt.

Reſp. in analogis attributionis intrinſecæ denominationis vtique formam analogam in omnibus reperiri, ſed diuerſimode; quia in vno habetur per dependentiam, & cum ſubordinatione ad aliud; & ea hac diuerſitate in modo participandi eandem formam oritur analogia attributionis intrinſecæ denominationis, quæ quidem ſumitur à forma intrinſeca vni analogato, non quidem nudè inſpecta, ſed fundante ordinem ad aliud; vndè illa habitudo non exigitur in accidente v.g. vt dicatur ens, quia hæc ſufficienter habetur per propriam entitatem ſibi intrinſecam; ſed vt dicatur ens dependens, & alteri inhærens, & ſic de creatura in ordine ad Deum; vndè illa denominatio integra eſt partim intrinſeca, partim extrinſeca; intrinſeca quidem, quia fundatur in forma intrinſeca analogato; extrinſeca verò, quatenus fundatur in ea non nudè ſumpta, ſed vt ordinem fundat ad aliud analogatum; dicitur tamen abſolutè attributio intrinſecæ denominationis, tum ob formam analogam intrinſecè repertam in omnibus, & ſingulis; tum ad differentiam alterius analogiæ attributionis, in qua analogata totaliter talia denominantur à forma exiſtente in principali analogato. Ad Conſ. non inconuenit aliquid eſſe intrinſecè tale, & per habitudinem ad aliud, imò ita ſemper contingit cum denominatio fiat à forma ſubiecto intrinſeca, non tamen nudè inſpecta, ſed cum habitudine ad aliud; ſic oculus dicitur videns à viſione, quæ eſt forma abſoluta oculo intrinſeca, fundante tamen habitudinem ad obiectum; ita ferè ſe habet res in propoſito, quia denominatio entis in creatura, & accidente ſumitur ab vniuſcuiuſque propria entitate fundante habitudinem ad Deum, & ſubſtantiam, non autem nude inſpecta, vt monet Scot. cit. 4. d. 12. q. 1. infra H. vbi loquens de ſubſtantia, & accidente ait, *quod in vtroque extremo eſt aliquod abſolutum, propter quod formaliter vtrumque dicitur ens, licet ſuper vnum abſolutum fundetur ordo ad aliud*. Ad aliud vera eſt minor de analogis attributionis per extrinſecam denominationem, hæc enim vtique reſpiciunt formam principalis analogati, vt extrinſecè denominantem; at analoga attributionis alterius generis illam duntaxat reſpiciunt, vt præciſè terminum ſuæ dependentiæ, & ſubordinationis. Ad vltimum gratis concedimus non quamlibet habitudinem effectus ad cauſam conſtituere analogiam attributionis, ſed illam tantum qua effectus procedit à cauſa ſecundum eandem rationem, ſed imperfectiori modo participatam, & cum inæqualitate, vt eſt in propoſito de creatura reſpectu Dei, & accidentis reſpectu ſubſtantiæ; & rurſus vt diximus diſp. 2. Log. q. 5. art. 1. præter dependentiam requiritur ad analogiam inducendam prædicatum commune pluribus conueniens vni principaliter quantum ad nominis impoſitionem, ac independenter; alteri vero minus principaliter, & dependenter, quod non in quacunque cauſa, & effectu contingit, nam calor v.g. æquè primò ſignificat calorem æquè, vbi eſt dependenter, & calorem ignis, vbi eſt independenter; vide diſp. cit. Log. q. 5. art. 1. concluſ. 1. vbi ſoluuntur alia argumenta, quæ fieri ſolent contra hoc genus analogiæ attributionis intrinſecæ denominationis, quam enti tribuimus.

136 Sextò arguunt Thomiſtæ probando ens eſſe analogum proportionalitatis, tum ex Ariſt. 12. Met. cap. 4. in principio, & fine docente principia prædicamentorum ideſt prædicata communia ipſis prædicamentis eſſe vnum proportione, & analogia, intelligens analogia proportionalitatis; Tum ratione, quia quemadmodum ſe habet Deus ad eſſe ſuum, ita & creaturæ ſeſe habent ad ſuum, etenim quemadmodum Deus eſt ens per ſuum eſſe, ita & creaturæ ſunt entia per ſuum eſſe; ſed hæc eſt analogia ſecundum proportionalitatem, ergo &c. idem quoque diſcurſus fit de ſubſtantia, & accidente; Addunt, quod ſi enti velimus adſcribere quoque analogiam attributionis, non aliam patitur ab ea, quæ

dici-

Digitized by Google

dicitur extrinſecæ denominationis, nam Ariſt. volens entis analogiam explicare 4. Metaph. 2. & lib. 7. tex. 14. & 15. vtitur exemplo analogiæ ſanitatis ad animal, & medicinam, quæ certè eſt analogia attributionis ſolius extrinſecæ denominationis.

Reſp. Ariſt. 12. Metaph. loc. cit. per principia prædicamentorum non intelligere prædicata communia, vt dicitur in argumento, ſed intelligit materiam, formam, & priuationem, quæ ſuo modo proportionaliter interueniunt in mutatione accidentali, ſicut in ſubſtantiali; ad rationem illam, quã Thomiſtæ ſemper præ manibus habent, fateor me nunquam eius energiam capere potuiſſe, quia comparatio illa, qua attenditur proportionalitas ſecundum quatuor terminos, cum dicitur ſicut ſe habet Deus ad eſſe ſuum, ita & creatura ad ſuum; certum eſt ſic abſolutè ſumptam non inducere analogiam, vt benè Suarez notauit diſp. 28. ſec. 3. num. 10. nam poteſt indifferenter fieri in vniuocis, & æquiuocis, ſicut ſe habet homo ad animal intrinſecè illud participando, ita & equus, & ſicut ſe habet canis cœleſtis ad canem in communi, ſolum ſcilicet nomen participando, ita pariter canis terreſtris, & marinus, imo etiam fieri poteſt inter res diuerſæ ſpeciei, quatenus diuerſæ ſunt, nam ita ſe habet rationale ad conſtituendum hominem in eſſe rationali, ſicut irrationale ad conſtituendum brutum in eſſe irrationali, & è contra inter indiuidua eiuſdem ſpeciei, inter quæ nulla prorſus verſari poteſt analogia; quare niſi aliundè ſequatur analogia, planè ex vi huius proportionalitatis abſolutè ſumptę nequit haberi, licet id conſtanter affirment Complut. cit. diſp. 10. Log. q. 4. o. 37. ſolum ergo iſta analogia proportionalitatis propriæ ſequi poteſt, ſi proportionalitas iſta fundetur, non in vnitate alicuius rationis communis, ſed ſolum in aliqua proportione, quam habet vnum analogum ad alterum, quod declarari ſolet exemplo ſerenitatis in aere, & tranquillitatis in mari, & iam in Log. diſp. 2. cit. q. 5. pluribus exemplis declarauimus de pede nimirum in ordine ad plantam animalis, baſim lectuli, montiſque radicem, hæc enim omnia proportionantur ad inuicem in munere ſuſtinendi molem ſibi impoſitam, & in tali conuenientia proportionali fundatur analogia proportionalitatis propriæ, quam vltrò concedimus Thomiſtis; ſed certè talis conuenientia, vel vnitas proportionalis non explicatur, imò nec à longè innuitur inter Deũ, & creaturam, ſubſtantiam, & accidens per prædictam comparationem in argumento factam, alioquin aliæ quoque comparationes à nobis factæ in vniuocis, & æquiuocis validæ erunt ad inducendam analogiam, cum proportionalis vnitas non magis explicetur in comparatione à Thomiſtis adducta, quam in illis. Denique ad id, quod addunt ex Ariſt. ſæpius exemplum ſanitatis adducente pro declaranda entis analogia, conſtat ex dictis nu. 124. exemplum illud fuiſſe ab Ariſt. adductum, vt ſolum innueret analogiam entis eſſe attributionis præſcindendo ab eo, quod ſit intrinſecæ, vel extrinſecæ denominationis, alioquin non fuiſſet exemplum, ſed identitas.

137 Poſtremò arguitur ex Paſqualig. tom. 1. Met. diſp. 39. ſec. 3. ad probandum ens eſſe omninò vniuocum ad ſubſtantiam, & accidens, nullamque in ſe habere analogiam, & licet ibi multas ad hoc congerat rationes, omnes tamen ad hanc pręcipuè reducuntur, quod conceptus obiectiuus entis abſtractiſſimus eſt omninò præciſus ab inferioribus, nec aliquam in ſe includit diuerſitatem, ſed eſt perfectè vnus; ergo quantum eſt de ſe æqualiter deſcendit in ſua inferiora, & conſequenter purè vniuocè; nam ſi ratio communis ſecundum aliquid deſcenderet ad vnum ex inferioribus, ſecundum quod non deſcenderet ad aliud, ſicuti deſcenderet cum inæqualitate, & diuerſitate, ita etiam in ſeipſa includeret diuerſitatem, ac inæqualitatem. Nec valet reſponſio Suarez diſp. 32. ſec. 2. quod licet conceptus entis ſit omninò vnus, & præciſus, deſcendit tamen per prius, & poſterius, itaut prius ſit in ſubſtantia, & dependenter ab ipſa in accidente, & ideo deficere ab vniuocatione. Quia hæc ſolutio ſubſiſtere nequit ſuppoſita vnitate conceptus obiectiui, vel enim huiuſmodi ordo, ſiue hoc prius, & poſterius ponit intrinſecam diuerſitatem in ratione communiſſima entis, prout participatur ab inferioribus, vel non; ſi non, habetur intentum; ſi primum, ergo ratio communiſſima entis non eſt perfectè vna, nec ab inferioribus perfectè præciſa, quod eſt contra ipſum Suarez. Nec etiam valet aliorum ſolutio dicentium hanc inæqualitatem non eſſe intrinſecam rationi entis, ac proindè conſiſtere eius vnitatem, ſed à rationibus contrahentibus prouenire; Quia talis diuerſitas vniuocationem non tollit ex 7. Phyſ. 31. tum quia ſi talis diuerſitas ſufficiens eſſet ad analogiam inducendam, omnes gradus prædicamentales eſſent analogi, quia in omnibus talis diuerſitas reperitur. Deindè principaliter arguit ibidem num. 13. omne prædicatum vniuocum habet propriam eſſentiam, & quidditatem, quæ conſiſtit in indiuiſibili ex 8. Met. 10. ex quo ſic arguitur, vnaquæque quidditas debet participari à ſuis inferioribus eo modo quo participabilis eſt, ergo ſi ratio entis ponitur vniuoca, vt ſeruet regulam generalem cuiuſcumque quidditatis, non niſi modo indiuiſibili ab inferioribus participari poterit, atque ideò cum omni æqualitate, & vniformitate, quæ ratio euadi non poteſt, niſi dicatur eſſentiam, & quidditatem entis non eſſe perfectè vnam, & ab inferioribus perfectè præciſam quod ſuprà refutatum eſt. Tandem id quoque probat tom. 2. diſp. 31. ſect. 2. vbi pluribus oſtendit nullum prorſus analogum habere vnum conceptum analogatis communem, nec conſequenter eſſe poſſe vniuocum, quia vniuocatio deſtruit quamcunque analogiam, & è contra; cuius ratio eſt, quia analogia, vt ſic, dicit plures rationes inter ſe tamen proportionem habentes, vniuocatio verò dicit vnitatem conceptus, & hanc perfectam, quia eſſentia vniuoci conſiſtit in indiuiſibili, vndè tolli nequit per multiplicitatem aliquam, qualiſcunque hæc ſit, quin totaliter tollatur; & ad hoc reducuntur rationes omnes, quas ibi congerit ad hoc oſtendendum.

138 Reſp. ad hæc conſtare quid dicendum ſit ex dictis n. 119. & 120. certum eſt enim ens ab inferioribus non ex æquo participari, ſed perfectiori modo reperiri in vno, v. g. in ſubſtantia, quam in alio, ſcilicet accidente, & ex hoc capite analogum eſse, quod adeò clarum eſt, vt hoc ipſum aſserat quoque hic Auctor diſp. cit. 39. ſect. 4. eſto dicat hanc inæqualitatem eſse extrinſecam, & non oriri ex natura ipſius entis, ſed ex modo eſsendi, quem acquirit in ſtatu contractionis in inferioribus, hoc autem parum refert, dummodò hæc inæqualitas ſufficiens ſit ad analogiam inducendam, vt ſuprà ex Ariſt. oſtendimus, nec ipſe negare poteſt, cum in hoc ſenſu ſect. 4. cit. concl. 3. analogiam admittat in ente; ſed hæc etiam analogia poſset aliquo pacto enti intrinſeca dici, quia licet inæqualitas illa principaliter oriatur ex modis contrahentibus, adhuc tamen dici quoque poteſt oriri ex ipſa ratione cõmuni, quatenus in illo ſtatu abſtractionis, etſi præſcindat à differentijs, eſt nihilominus adhuc fundamentaliter capax, & exigitiua differentiarum ſic inæqualium, quod quidem contingere poteſt abſque læſione, & præiudicio vnitatis conceptus ipſius entis, quia per vnam, & eandem formalitatem poteſt inæqualiter reſpicere ſua inferiora, vt diximus ſub n. 119. vndè vtraque ex illis ſolutionibus admitti poteſt; eſto ſecunda magis placeat, ex qua non ſequitur omnes gradus prædicamentales fore analogos, quia gradus ſpecificus, vt poté qui eſt phyſicè, & in primo gradu vniuocus, omnem prorſus excludit analogiam, qua de cauſa aiebat Ariſt. 7. Phyſ. 24. in ſola ſpecie athoma propriè comparationem fieri. Ad 2. concedo eſſentiam vniuoci prædicati conſiſtere in indiuiſibili, ſed nego vniuocationem illius eſſentiæ in indiuiſibili conſiſtere, habet ſiquidem latitudinem gradualem, ſecundum quam poteſt ab inferioribus diuerſimodè participari, vndè inæqualitas iſta non minuit vnitatem eſſentiæ, & præciſionem conceptus, ſed ipſam vniuocationem, cuius rei ſignum eſt, quod in infimo vniuocationis gradu vnitas eſſentiæ, & conceptus adhuc illæſa manet, quia nimirum tali vnitate læſa labitur vniuocatio. Ad 3. negatur aſſumptum nulli prorſus analogũ poſſe habere vnitatem conceptus, quia vt diximus in Logica diſp. 2. q. 5. art. 2. analoga attributionis per intrinſecam denominationem, talem vnitatem poſſidere poſſunt, quia ſingula intrinſecè participant, eſtò diuerſimodè, communem formam, in qua fit analogia; benè tamen verum eſt, quod ibi dicebamus in fine, analoga vt analoga, nunquam ad vnitatem conceptus abſtrahibilis peruenire poſſe; quod ſi interdum talem videantur obtinere vnitatem, vt contingit in tranſcendentibus, hoc vſque non eſt ex vi ipſius analogiæ, ſed ex vi vniuocationis annexæ; analogia enim ſecum non defert, niſi vnitatem attributionis, vel proportionis, quæ eſt vnitas imperfecta ſemper inuoluens vel plures rationes inter ſe proportionem habentes, vel plures habitudines ad vnam formam, quæ tamen vnitas attributionis cum vnitate vniuocationis conſiſtere poteſt, ait Doctor, vt minor vnitas cum maiori, vndè falſum eſt quod dicebatur in argumento analogiam, & vniuocationem, ſemper incompoſſibiles eſſe, quia vnitas minor ſtat cum maiori, vt diximus nu. 120. & licet eſſentia vniuoci conſiſtat in indiuiſibili,

Digitized by Google

ſibili, ideoque tolli nequeat per multiplicitatem, niſi tollatur totaliter; vniuocatio tamen eſſentiæ abſolutè ſumpta non conſiſtit in indiuiſibili, ſed latitudinem habet gradualem, & minui poteſt iuxta quatuor gradus n. 106. aſſignatos, verū tamen eſt, quod cum ad infimum graduin peruentum erit; non amplius diminutionem patitur, quia tunc vniuocatio ſaluatur in ſola, & ſimplici vnitate eſſentiæ, quæ conſiſtit in indiuiſibili.

QVÆSTIO VI.

Quomodo, & per quid ens ad inferiora contrahatur, ac determinetur, num per differentias, vel modos intrinſecos.

139 QVæſtio hæc locum non habet apud illos, qui rationem entis à rationibus inferiorum nō præſcindunt, at nobis perfectè illam præſcindentibus incumbit oſtendere, quo pacto fiat tale, vel tale ens, quomodo nimirum determinetur ad Deum, & creaturam, ſubſtantiam, & accidens; cum enim ſit ratio communis, & præciſa, opus eſt vt aliquo modo limitetur vel per differentias, vel per modos intrinſecos; & rurſus vel per modum compoſitionis, vel ſaltim maioris explicationis; qua quidem difficultate non premuntur negantes vnitatem conceptus entis, inquiunt enim in conceptu entis, vt ſic, omnia ſimul inferiora immediatè commiſceri, vel ſimul confusè concepta, vel ſub diſiunctione, & ſic ad determinationem entis ſufficere, vt quæ concipiebantur ſimul, & confusè, poſteà concipiantur ſeorſim, & diſtinctè.

Circa determinationem entis ad Deum, & creaturam nemo, quem viderim, aſſerit fieri per differentias (præter Poncium cit. num. 132. qui id dicere tenetur iuxta ſua principia) ne ſequatur compoſitio in Deo, ex genere, & differentia, ſed omnes fatentur fieri per modos intrinſecos, & quia in hoc ſenſu adhuc dupliciter cogitari poteſt huiuſmodi contractio, vel ſcilicet per modum compoſitionis ex determinabili, & determinatiuo, vel per modum explicationis, & maioris expreſſionis eiuſdem realitatis, vel conceptus. Aliqui docent fieri primo per modum compoſitionis ſaltim ſecundum rationem, quæ fiat ex ente, vt ſic, & modis poſitiuis, itaut Deus, & creatura ſint reſolubiles in duos conceptus nempe in conceptum entis, ac modi contrahentis, ita paſſim videntur Scotiſtæ Metaphyſicari ex his, quæ habet Doctor 1. d. 3. qu. 3. & ſequitur Paſqualig. tom. 1. Met. diſp. 37. ſect. 3. quamuis ibi loquatur de conceptu entis in ordine duntaxat ad ſubſtantiam, & accidens, quia præter iſtum, vt ſupra diximus, nullum alium conceptum communem entis agnoſcit. Alij verò putant fieri poſteriori modo, vt Suarez diſp. 2. Met. ſect. 6. num. 7. vbi inquit alio modo contingere contractionem entis, & cæterarum rationum communium, nam huiuſmodi contractio non eſt imaginanda per modum alicuius compoſitionis, quamuis ſolum ſecundum rationem; ſed tantum per modum cuiuſdam expreſſioris conceptionis alicuius inferioris ad ens, itaut vterque conceptus tam entis, quam ſubſtantiæ v.g. ſimplex ſit, & irreſolubilis in duos conceptus, ſolumque differant, quia vnus eſt magis determinatus, quam alter; quod in ordine ad conceptus formales rectè explicatur, differunt enim ſolum, quia per vnum expreſſius concipitur res, prout eſt in ſe, quam per alium, quo ſolum confusè concipitur, & præcisè ſecundum aliquam conuenientiam cum alijs rebus; hoc autem totum fieri poteſt ſine propria compoſitione per ſolam cognitionem confuſam, vel diſtinctam, præciſam, vel determinatam; ſic igitur his conceptibus formalibus intelliguntur correſpondere duo obiectiui ſimplices, & irreſolubiles in plures conceptus, quorum vnus dicitur ſuperior, vel abſtractior alio, ſolum quia reſpondet confuſiori conceptui formali, per quem non concipitur res ſecundum determinatum modum, quo eſt in ſe, ſed confusè, & præcisè. Poteſt etiam intelligi ille conceptus ſuperior includi in inferiori ſine propria compoſitione inferioris, quia totum id, quod confusè concipitur in illo conceptu præciſo, reperitur in alio obiecto expreſſius concepto, & in toto illo quacunque ratione conſideretur; ac denique intelligitur determinatio ſuperioris ad inferius, & additio inferioris ad ſuperius non quaſi per additionem partis ad partem, ſed per ſolam maiorem determinationem, vel expreſſionem, aut confuſionem eiuſdem rei in ordine ad diuerſos conceptus mentis; ita diſcurrit Suarez *loc. cit.* quem ſequitur Auerſa cit. cum multis *Recentioribus*; & ex noſtras Meuriſſe lib. 1. ſuæ Metaph. quæſt. 10. concluſ. 2.

140 Circa verò determinationem entis ad ſubſtantiam, & accidens, ſeu ad decem prædicamenta multi eodem modo diſcurrunt, quod nempe non contrahatur per differentias, ſed adhuc per modos intrinſecos, & quia iſtorum alij ſunt modi prædicandi, & alij eſſendi, putarunt quidam apud Ant. And. 5. Metaph. q. 7. ens contrahi ad decem prædicamenta per modos prædicandi, at alij volunt contrahi per modos eſſendi, vt Ant. And. loc. cit. Faber theor. 97. & 7. Metaph. diſp. 2. & alij Scotiſtæ paſſim, per modos inquam poſitiuos, & reales perſeitatis, & inalietatis importatos per illos terminos *per ſe* qui conuenit ſubſtantiæ, & *in alio*, qui conuenit accidenti. Soncin. tamen 5. Met. quęſt. 14. & lib. 4. quæſt. 1. ad 2. & quæſt. 19. ad 7. ait modum conſtituentem ſubſtantiam, & conſequenter determinantem ens ad illam eſſe tantum negationem, vndè, inquit, licet ens quidditatiuè includatur in ſubſtantia, non tamen in eo per quod contrahitur ad conceptum ſubſtantiæ, quia id ſolum eſt quædam negatio, quam circumſcribimus hac voce *per ſe*, vndè ſentire videtur, ens quidem contrahi ad ſubſtantiam, & accidens per modos intrinſecos, non tamen poſitiuos, ſed negatiuos.

ARTICVLVS I.

De modis intrinſecis, ac extrinſecis.

QVoniam entis determinatio per modos intrinſecos luculenter percipi nequit, niſi habita exacta cognitione modorum intrinſecorum, ideò in hoc articulo præmittere decreui quæſitum hoc de modis intrinſecis, cui etiam adiungo quæſtionem de extrinſecis, quia quamuis iſti potius ad Phyſicum pertineant, quam ad Metaphyſicum, attamen cum notitia modorum extrinſecorum valdè iuuet ad veſtigandam naturam arcanam intrinſecorum, non erit abs re etiam de extrinſecis hic ſermonem inſtituere; Sed mirum eſt, quam extremi fuerint in hac tractatione Antiquiores, & Moderni; Antiquiores enim & præſertim noſtri Scotiſtæ quinternos impleuere de his modis intrinſecis, nec quidem verbum faciendo de extrinſecis; Moderni è contra, tota enim eorum Philoſophia, & Thologia his modis extrinſecis contenta eſt, adeut ſi huiuſmodi entitates, quas vocant modales, abſtuleris, tota eorum doctrina ruit; vndè cum modi extrinſeci in eorundem ſententia adeò modicæ ſint entitatis, vt rebus ſemper petant affixos eſſe, neque ſeipſis ſubſiſtere poſſint, planè eorum doctrina ſulcris, nimium imbecilibus innititur, quod tamen iocosè dictum volo.

141 Primò itaque Sciendum hic nos non accipere modum in ea latiſſima ſignificatione, qua modus dici ſolet omnis determinatio, vel limitatio præfixa vnicuique rei finitæ iuxtà menſuram eius, quo ſenſu D. Aug. lib. 4. Geneſ. ad lit. cap. 3. ait *Modus eſt, quem menſura præfigit*, & Poeta, *eſt modus in rebus*, &c. Sed accipitur pro entitate quadam quæ non tam ad rei eſſentiam pertinet, quam ad complementum eius, in quo ſenſu à quibuſdam non inconſultò definitur, modum eſſe, *qui additus rei illam modificat vel in ſe, vel in alio, vel ad aliud, vel quoad eſſe, vel quoad operari*, quem ita deſcripſerunt, vt ſub hac definitione comprehenderet omnes modos tam intrinſecos, quam extrinſecos rem ipſam determinantes vel ad eſſe ſiue eſſentialiter, ſiue accidentaliter, vel ad operari; Modos autem extrinſecos dari debere in rerum natura probari poteſt inductione à poſteriori, nam in quantitate v.g. vel qualitate duo conſiderari poſſunt, vnū ab, abſoluta entitas ipſius quantitatis, vel qualitatis; alterum eſt vnio, ſeu actualis inhærentia horum accidentium cum ſubſtantia; primum vocatur ſimpliciter, & abſolutè res quantitatis, res qualitatis includens in ſe quicquid eſt de eſſentia quantitatis, vel qualitatis indiuiduæ, & in rerum natura poſitæ, quæ manet, & conſeruatur etiam ſi hæc accidentia à ſubſtantia ſeparentur; alterum verò ſcilicet inhærentia appellatur modus quantitatis, vel qualitatis, quatenus eſt aliquid illa accidentia afficiens, & quaſi vltimò determinans ſtatum, & rationem exiſtentiæ eorum, & eſt adeò modicæ entitatis, vt per ſe, ac ſolitariè exiſtere nunquam poſſit etiam per Dei potentiam, ſed neceſſariò petat affixum eſſe rei, quam modificat, ac determinat; vndè res poteſt quidem exiſtere ſine modo, non tamen è contra, cuius ratio à priori eſt, quia entitas modalis à natura fuit inſtituta non ad per ſe exiſtendum, ſed ad modificandum rem per ſe exiſtentem, tum quia præſertim in ſchola noſtra omnis entitas modalis huius generis eſt relatiua, omni autem formæ relatiuæ ex di-

ctis

Digitized by Google

tis in Phyſica diſp. 3. q. 4. repugnat per ſe exiſtere. Et ſic ſub nomine modi extrinſeci cadit figura reſpectu quantitatis, vnio, præſentia localis, ſeu vbicatio, actio, paſſio, motus &c. quæ quidem entitates omnes dicuntur modales, quia rem modificant, ac determinant vel quoad eſſe accidentaliter, v. g. eſſe vnitum, figuratum, locatum, nam determinare eſſentialiter ſpectat ad modum intrinſecum, vel quoad operari, vt conſtat de actione, productione, & motu, & hoc pacto formalitatem modi extrinſeci explicant Recentiores omnes Suarez diſp. 7. Met. ſec. 1. n. 16. Hurtad. diſp. 2. Met. ſec. 5. Arriag. diſp. 1. Met. ſec. 1. Ouied. contr. 4. Met. punc. 5. & 6. ac alij paſſim.

142 Secundò Quamuis autem acceptio modi in hoc ſenſu temporibus elapſis non fuerit in ſchola noſtra admodum in vſu, quia omnes has entitates Scotiſtæ noſtri appellabant res, & non modos, ſub nomine modi intelligentes ſolum modos intrinſecos, vt conſtat apud Formaliſtas, adhuc tamē eam agnouit Doctor 2. d. 1. q. 5. vbi ſub lit. B. relationem realē vnionis, & inhærentiæ vocat modum ſui fundamenti, & certum eſt non eſſe eius modum intrinſecum, ergo extrinſecum, & rurſus lit. D. §. *quod ſi adhuc*, vt dirimat litem de nomine, an relatio ſit res, vel modus ſui fundamenti, inquit poſſe dici rem, & modum; poteſt dici modus, quatenus eſt imperfecta entitas per ſe exiſtere non potens, ſed fatali neceſſitate ſemper eſt affixa rei, quam modificat; poteſt autem dici res, quatenus eſſentialiter cadit ſub diuiſione entis realis, vnde ibi concludit eſſe modum, non tamen modum intrinſecum, ſicut eſt infinitas in Deo; ecce quomodo vnionem, & inhærentiam vocat modos extrinſecos, & licet dicat etiam res appellari poſſe, non tamen accipit nomen rei pro entitate perfecta per ſe exiſtere valente, ſed pro ente reali fusè accepto, & contradiſtincto à nihilo; imo in eadem q. ſub lit. H. & clarius adhuc in 4. d. 12. q. 1. lit. I. neceſſariam affixionem, & alligationem horum modorum ad res modificatas loquens de inhærentia ſic manifeſtat, ac ſimul cauſam talis neceſſitatis his verbis *cum quæris de illa inhærentia, qua inhærentia albedinis inhæret albedini, dico quod illa eſt eadem inhærentiæ albedinis, & tantum ibi eſt ſtatus, ratio huius patet lib. 2. diſt. 1. q. 5. quia illa relatio eſt idem fundamento, ſine qua fundamentum eſſe includit contradictionem, huiuſmodi eſt illa inhærentia inhærentiæ, quia contradictio eſt inhærentiam albedinis ad ſuperficiem eſſe actu, & non inhærere actu, vel non habere inhærentiam*, in eodem ſenſu modum accepit Doctor quol. 3. art. 1. in ſecunda acceptione rei, vt res diſtinguitur contra modum, ibi enim modum eſſe declarat, quod eſt ſimplex circumſtantia rei, & aliquid ei extrinſecis apponit, & ſic inquit tria prima prædicamenta abſoluta eſſe res, cætera verò modos; conſtat autem apud eum non eſſe modos intrinſecos, ergo extrinſecos; verè igitur Doctor non ſolum agnouit modos intrinſecos afficientes realitates Metaphyſicas, ſed etiam modos extrinſecos afficientes res Phyſicas; ac eorum quidditatem explicat, vt paſſim explicari ſolet, quod conſiſtat in munere modificandi rem aliquam, & in neceſſaria alligatione ad illam. Neque hic audiendi ſunt Vulpes tom. 1. part. 1. diſp. 13. art. 3. nu. 3. & Saxius tom. 1. cataſtr. q. 4. art. 3. n. 169. priorem Scoti locum intelligentes de modo intrinſeco; hoc ſiquidem manifeſtè repugnat textui, qui ſic loquitur, *relatio licet ſit modus, ſi ſit extra intellectum, & non modus intrinſecus fundamenti, ſicut eſt infinitas in Deo, ſequitur quod talis modus alius à re ex natura rei ſit res alia a fundamento accipiendo rem generaliſſimè, vt diuiditur in decem genera*, en quomodo dicit relationem eſſe modum fundamenti, ſed non modum intrinſecum, & rurſus eſſe talem modum, qui includat quidditatiuè ens in decem genera diuiſum, quod Scotus non concedit de modo intrinſeco, vt patebit quæſt. ſequenti; de modis etiam extrinſecis loqui videtur, cum q. 36. prædicam. & 4. d. 6. q. 10. N. docet diuiſionem prædicamenti qualitatis in 4. combinationes non eſſe generis in ſpecies per differentias, ſed potius per modos extrinſecos eidem qualitati competere valentes.

143 Tertiò tamen aduertendum eſt, quod eſtò cum Recentioribus admittamus modos rerum extrinſecos, nihilominus ab eis diſcrepamus in hoc, quod ipſi tales modos aut ponunt omninò abſolutos, aut ſolum tranſcendentaliter relatiuos, ita vt conſtituantur ex entitate abſoluta, & relatione tranſcendentali in eis eſſentialiter imbibita, ſic enim paſſim loquuntur de actione, paſſione, vbi, motu &c. nos autem huius generis modos dicimus eſſe puros reſpectus extrinſecus aduenientes, vt plurimum pertinentes ad ſex vltima prædicamenta, ita docuimus in lib. Phyſ. tractando de actione, paſſione, motu, & vbi, ac etiam in Logica diſp. 8. q. 12. art. 1. loquendo de conſtitutione illorum ſex prædicamentorum; quod etiam ſuaderi adhuc poteſt de quacunque entitate modali generatim ratione deducta ex natura ipſius modi, qui talis eſt, vt diximus, vt neceſſario affixum eſſe petat cum re modificata, nec aliter ſubſiſtere poſſit in rerum natura etiam diuinitus, niſi illi colligetur; ſed omne accidens abſolutum ea ratione, qua abſolutum eſt, poteſt diuinitus à ſubiecto ſeparari, ac ſeparatum exiſtere, & ſolum accidenti relatiuo hoc repugnat, ea ratione qua relatiuū eſt, ergo huiuſmodi entitates modales potius ſunt relatiuæ, quam abſolutæ; maior patet, & ab ipſis quoque contrarijs conceditur. Probatur minor, quia hac ratione in ſacramento altaris dicimus omnia accidentia abſoluta, vt quantitatem, & qualitatem, exiſtere à ſubiecto ſeparata, vnde aliqui Moderni ponentes vbicationem formam abſolutam, & à re vbicata ſeparabilem, negant conſequenter eſſe modum, vt Arriag. diſp. 14. Phyſ. ſec. 2. ſubſec. 7. & tandem probari poteſt inductione in ſingulis modis extrinſecis actione, paſſione, vbi &c. ex ſpecialibus diſputationibus de ipſis in Phyſ. habitis, imo hoc ipſum de figura (quod minus videtur) quæ eſt quarta ſpecies qualitatis, monſtrauimus diſp. 7. Log. q. 3. art. 2. declarando illam qualitatis ſpeciem, omnes ergo huius generis modi ſunt entitates relatiuæ; Neque hic obijcias exiſtentiam, & ſubſiſtentiam, qui ſunt modi ſubſtantiæ, & intenſionem, ac remiſſionem, qui ſunt modi qualitatis, & tamen entitates relatiuas non important; nam quicquid ſit de hoc, de quo in proprijs diſputationibus, iſti modi non ſunt eius generis de quo loquimur, nempe modi extrinſeci, ſed modi intrinſeci naturam ipſam determinantes, ac modificantes, vel in eſſe ſpecifico, vel indiuiduali, in quo puncto defecerunt Moderni non diſcernentes modos extrinſecos ab intrinſecis, cum tamen magna ſit differentia inter hos, & illos, vt conſtabit ex mox dicendis.

144 Quartò ad magis percipiendam naturam horum modorum ſciendum eſt modum non egere alio modo in ſuo genere, in quo eſt modus, quia à ſe habet vt quo illud prædicatum; ſicut albedo, vt reddat album, non eget alia albedine; quia de re dicebat Ariſt. 5. Phyſ. ad actionem non eſſe actionem, nec ad motum eſſe motum, quia tunc daretur proceſſus in infinitum, & ideò à Logicis tradi ſolet regula talis, *quo eſt alicui ratio eſſendi tale, illud ſeipſo eſt tale*, vnio ergo ſeipſa vnitur, & non per aliam vnionem, actio ſeipſa producitur, & non per aliam, vbicatio ſeipſa locatur, & non per aliud vbi, & ſic de alijs; quamuis autem in eo genere, in quo aliud determinat, & modificat, non egeat alio modo, eget tamen in alio genere, in quo non eſt determinatio; ſic vnio, & vbi fiunt per actionem à ſe diſtinctam, vnio determinatur per vbi ad diuerſa loca, & ſic de alijs. Dices nec vbi nec motum, nec actionem egere alia vnione, vt ſuis vniantur ſubiectis, ſed ſeipſis vniri; ergo falſum eſt modum egere modo in alio genere; Reſp. hoc vniuerſaliter eſſe de ratione cuiuſcunque modi, quod ſeipſo vniatur rei modificandæ per ipſum, quia per ſuam eſſentiam eſt actualis determinatio rei, quod non eſſet, ſi per vnionem ſuperadditam vniretur, vnde in modis idem eſt eos ſe vnire ſuis rebus, & illis communicare ſuum effectum intrinſecum, quia ſunt intrinſecè earum determinationes; Tum quia quod indiget ſuperaddita vnione, vt alteri copuletur, vtique poteſt ab eo ſeparari, ac ſeparatum exiſtere ablata vnione illa, atque ita ſi modus indigeret vnione diſtincta, vt rem modificaret, iam poſſet ab ea ſeparari, & ſeparatus exiſtere, quod eſt contra eius rationem formalem; Tum tandem quia eſt regula Scoti cit. 4. d. 12. quæſt. 1. I. quod illa relatio eſt idem fundamento, ſine qua fundamentum eſſe includit contradictionem, ſic autem ſe habet reſpectus vnionis ad modum, quod modus nequit eſſe ſine illa; ergo vnio eſt cuicunque modo realiter ſaltem identificata; non ergo vbi, actio, paſſio, motus &c. indigent vnione ex rationibus ſuis ſpecialibus, quia ſub hac ratione poſſunt, imo petunt modificari in alio genere, ſed ex ratione generali modi, qui poſtulat ſeipſo vniri ſubiecto modificato, & non per vnionem diſtinctam.

145 Quintò quamuis fateantur omnes talem eſſe naturam modi extrinſeci, qualem hactenus declarauimus, adhuc tamen diſſidium eſt in eius definitione tradenda; communis definitio, quæ tradi ſolet, eſt *modum eſſe, qui nec diuinitus poteſt ſeparari à ſubiecto*, quæ definitio deficit, quia non explicat quicquid eſt de ratione modi, quamuis enim expri-

mat

Digitized by Google

mat neceſſariam eius connexionem cum re modificata, non tamen exprimit eius munus, & officium determinandi rem, & modificandi; Tum quia conuenit alijs à definito, multa ſiquidem inueniuntur, quæ inſeparabilia ſunt à ſubiecto, nec tamen ſunt modi, forma ſiquidem in ſententia Thomiſtarum eſt à materia diuinitus inſeparabilis, item paſſio à ſubiecto, totum apud nos à partibus, & tamen hæ non ſunt entitates modales; ideo Hurtad. loc. cit. aliter modum definit, quod ſit *actualis determinatio rei indifferentis*, quæ etiam definitio non plenè ſatisfacit, quia ſaltim explicitè non declarat eius inſeparabilitatem, quæ tamen exprimenda erat in definitione, cum ſit præcipua differentia, qua modus differt à re modificata; tum quia actus vitalis eſt actualis determinatio potentiæ ad obiectum, & tamen etiam ſecundum ipſum Hurtad. non eſt modus. Nec valet, quod ait ipſe; actum vitalem ſe ſolo non determinare potentiam ad obiectum, ſed prius indigere vnione à ſe diſtincta, qua copuletur potentiæ, & ſic actum vitalem cum vnione determinare potentiam ad obiectum; non, inquam, ſufficit, quia hoc ad ſummum probat vnionem determinare potentiam ad cognitionem, non autem ad obiectum, niſi media cognitione, vnde à primo ad vltimum eſt ipſa cognitio, quæ actu determinat potentiam ad obiectum, vt actualis eius repræſentatio, non autem vnio; ſic etiam vltima diſpoſitio introducta in materia eſt actualis determinatio materiæ ad talem formam, & tamen non eſt modus, & ſic in multis alijs, ergo præfata definitio non ſufficienter explicat eſſentiam modi; Arriag. proindè aliter definit modum *eſſe actualem informationem ſubiecti*, quæ ſanè definitio deterior eſt alijs, quia bona definitio debet cum definito conuerti, hæc autem non conuertitur, quia licet omnis informatio ſubiecti ſit modus, non tamen omnis modus eſt formaliter informatio ſubiecti; Probatur hoc aſſumptum, informatio ſubiecti non eſt niſi vnio formæ cum ſubiecto; at præter vnionem alij rurſus modi reperiuntur in rebus, motus, vbi, actio, paſſio &c. & licet ij omnes modi ſeipſis vniantur ſubiectis ideſt per vnionem eis realiter identificatam, vt paulo ſupra diximus; non tamen ſunt formaliter vniones, nec ſub ratione vnionis ſua afficiunt ſubiecta, ſed ſuis proprijs rationibus ſpecificis; deficit etiam in hoc præfata definitio, quod nec ipſa expreſsè declarat, ſed tantum implicitè, inſeparabilitatem modi à re.

146 Itaque dimiſſis his definitionibus poteſt modus extrinſecus definiri, quod eſt *forma neceſſariò ſubiectum afficiens dando illi aliquid, quod eſt extrà eſſentiam totam, vt indiuiduam, & exiſtentem in rerum natura*, ita modum deſcribit doctiſſimus Suarez cit. diſp. 7. ſect. 1. num. 16. forma ſtat loco generis; per hoc quod ſubiectum afficit neceſſariò, ſignificatur eius inſeparabilitas à ſubiecto, ita quod extra ſubiectum conſiſtere nequeat; per hoc quod dat aliquid, quod eſt extrà eſſentiam totam, ſignificatur proprium modi munus, quod eſt nouam entitatem non afferre, ſed præexiſtentem duntaxat modificare; adeout, vt dicebamus, non ſpectet ad eſſentiam rei, ſed ad perfectionem, & complementum eſſentiæ; per id tandem quod dicitur dare eſſe, quod eſt extrà eſſentiam, vt indiuiduam, & exiſtentem; ſignificatur diſcrimen, quod verſatur inter modum extrinſecum, & intrinſecum, quia licet modus intrinſecus ad quidditatem rei primò, & directè non pertineat, & rem ſupponat in ſua eſſentia integrè conſtitutam, tamen non ſupponit eam indiuiduam, & exiſtentem, vel ſubſiſtentem, non eſt aliquis modus eam conſequens in eſſe ſpecifico, vt finitas, & infinitas, contingentia, neceſſitas, &c. hi namque ſunt modi comitantes naturam rerum ſpecificam; alij comitantur eam in eſſe indiuiduali, vt gradus intenſionis in qualitate; alij eam faciunt formaliter exiſtentem, vt modus exiſtentiæ; alij ſubſiſtentem, vt modus ipſe ſubſiſtentiæ; at modi extrinſeci nedum ſupponunt eſſentiam rei integrè conſtitutam, ſed etiam indiuiduam, exiſtentem, & ſubſiſtentem, ac vt vno dicam verbo in toto ſuo complemento ſubſtantiali; & hæc eſt differentia vertens inter modum intrinſecum, & extrinſecum, quam Recentiorum nullus ſufficienter explicuit, imò nec à longè inſinuauit; cum tamen modi intrinſeci non ſint pura Scotiſtarum inuenta, ſiquidem eos quoque admittit Thomiſtica ſchola cum D. Thoma quæſt. 1. de verit. ar. 1. & quæſt. 21. art. 1. Bannes 1. p. q. 11. art. 1. concl. 2. & 3. Fonſeca 5. Met. cap. 6. q. 6. Suarez diſp. 2. Met. ſect. 6. nu. 7. & quotquot dixerunt ens contrahi per modos, & non per differentias.

147 Ex declaratione modi extrinſeci in rebus phyſicis facile modo erit veſtigare naturam modi intrinſeci in realitatibus Metaphyſicis, ſicut enim ſe habet modus extrinſecus ad res, ita ſe habet modus intrinſecus ad realitates hinc indè proportione ſeruata; quemadmodum ergo dicebamus modum extrinſecum non pertinere ad eſſentiam rei, ſed potius ad complementum eius, eique aduenire iam indiuiduatæ, exiſtenti, ac ſubſiſtenti; ſic in propoſito dicimus modum intrinſecum aduenire realitati, & naturæ iam in ſuo eſſe eſſentiali, & quidditatiuo conſtitutæ: & hoc ſonat ipſummet modi nomen, quod innuit modum non pertinere ad eſſe rei, ſed ad modum eſſendi, & non intrare quidditatem rei, ſed ipſam circumſtare; ita omnes Scotiſtæ præſertim formaliſtæ tract. formalit. Mairon. 1. d. 42. q. 4. Tromb. part. 2. art. 2. §. *Pro declaratione definitionis, quæ datur de modo intrinſeco*, vbi docet cum cæteris Scotiſtis modum intrinſecum in hoc à differentia ſecerni, quod non intrat quidditatem rei, & probat cum Mairon. cit. quia nullum poſterius eſt de eſſentia prioris, ſed modus intrinſecus eſt poſterior quidditate, ſicut intenſio albedinis eſt poſterior albedine, ergo &c. tum quia res definitur ſecundum ſe definitione quidditatiua, vt abſtrahit ab omni gradu, vt de eadem albedine conſtat, ergo gradus non eſt de eſſentia rei; ita etiam colligitur ex Doctore pluribus in locis, ſed præcipuè 1. d. 8. q. 3. ad 1.

148 At inſtat Paulus Scriptor inſignis Scotiſta 1. d. 3. q. 1. modum intrinſecum non alia ratione talem appellari, niſi quia intrat quidditatem rei. Reſp. Tromb. cit. cum Mairon. dici intrinſecum, quia non intrat quidditatem rei. Sed ſanè hac ratione potius dici deberet extrinſecus, & ideò melius occurritur non ea ratione dici intrinſecum, quia ad quidditatem pertineat, nam tunc omninò ſe haberet, vt differentia, quod ſæpius negat Doctor, ſed dicitur intrinſecus, tum quia eſt realiter idem cum ſubiecto modificato, per quod diſtinguitur à modo extrinſeco, tum quia eſt etiam cum eo intimior ipſa paſſione, vt expreſſè monet Doctor quol. 5. C. vbi dicit quod *infinitas intenſiua dicit modum intrinſecum illius entitatis, cuius eſt, ſic intrinſecum, quod circumſcribendo quodlibet, quod eſt proprietas, vel quaſi proprietas eius, adhuc infinitas eius non excluditur*, qua de cauſa Scotiſtæ aiunt modum propriè non pertinere ad ſecundum modum dicendi per ſe, in quo paſſio dicitur de ſubiecto, ſed ad primum modum, quia aliquo pacto pertinet ad quidditatem rei, quatenus perfectè, & adæquatè quidditas nequit concipi non intellecto modo intrinſeco, non tamen attinet ad primum gradum perſeitatis primi modi, nam intimiora ſunt rei prædicata quidditatiua, quam modi intrinſeci, vt docuimus part. 2. inſtit. Log. tract. 1. cap. 3. quod ita declarari poteſt ex Scot. loc. cit. & omnibus Scotiſtis ibid. vbi diſtinguunt de duplici modo intrinſeco, alter enim conſequitur naturam ſpecificam, & alter indiuiduale eſſe; exemplum primi quantitas perfectionalis, quæ inſequitur naturam ſpecificam albedinis, vt albedo eſt, eſt modus eius intrinſecus demonſtrabilis de ipſa natura albedinis, vt abſtrahit ab omni eſſe indiuiduali, quia conſiderando naturam albedinis in ſe, & in eſſe quidditatiuo, eſt nigredine perfectior, & iſte modus intrinſecus idem eſt quod finitas albedinis in ſuo gradu ſpecifico, quem inter ſpecies vniuerſi tenent, & non poteſt albedo perfectè, & adæquatè intelligi in ſuo eſſe ſpecifico, quin etiam eſſentialis illa perfectio intelligatur, quia illa nil aliud eſt, quam eius eſſentia in tali gradu in ordine entium; quia ergò nequit albedo perfectè, & adæquatè intelligi ſine tali modo etiam in primo modo dicendi per ſe, in hoc ſenſu dicitur ad quidditatem rei attinere; hoc etiam adhuc clarius conſtat de modo intrinſeco inſequente eſſe indiuiduale, ſcilicet de intenſione, & remiſſione in qualitate, imò exemplum de iſto attulit Doctor loc. cit. ad hoc declarandum; ſi eſſet, inquit, albedo ſub decimo gradu, quantuncunque eſſet ſimplex omninò in re, poſſet tamen concipi ſub ratione albedinis tantæ, & tunc perfectè conciperetur conceptu adæquato illi rei; vel poſſet concipi præcisè ſub ratione albedinis, & tunc conciperetur conceptu imperfecto, & deficiente à perfectione rei, hæc Doctor; ex quibus conſtat poſſe naturam ſaltim imperfectè; & inadæquatè concipi quidditatiuè, & quoad ſua eſsentialia prædicata ſine modo, ideoque modum intrinſecum non eſse inter prædicata quidditatiua connumerandum; quia tamen nequit perfectè, & adæquatè concipi in primo modo ſine ſuo modo intrinſeco, & gradu perfectionali ſibi debito, hoc pacto dicitur modus attinere ad quidditatem rei, & aliquo pacto prædicari in primo modo dicendi per ſe; non tamen in eo perſeitatis gradu, quo prædicatur differentia, quia licet ſit intimior paſſione; extimior tamen eſt differentia, ita

etiam

etiam hanc rem declararunt ex Doct. cit. Tatar. quol. 6. §. *quantum ad ſecundum*, Poſnanienſ. 1. d. 2. q. 1. dub. 2. ad 5. Smiſiuch. de Deo vno tract. 2. diſp. 1. q. 1. n. 4.

149 Sed dices Doctorem loc. cit. ſignificare modum eſſe intimiorem etiam ipſa differentia, ſic enim loquitur §. *ad primum*, ſub lit. Y. differentiæ non dicunt modum realitatis alicuius generis, quia in quocũq; gradu intelligatur animalitas, non propter hoc inuenitur rationalitas, vel irrationalitas eſſe modus intrinſecus animalitatis, ſed adhuc intelligitur animalitas in tali gradu, vt perfectibilis à rationalitate, vel irrationalitate. Reſp. non defuiſſe Scotiſtas, hoc concedentes, vt refert Poſnan. 1. d. 8. q. 3. diſp. 1. hoc tamen minimè concedendum eſt, quia differentia cum genere conſtituit eſſentiam ſpecificam, & modus intrinſecus conſequitur eam iam conſtitutam, & Doctor loc. cit. non comparat differentiam ad id, quod conſtituit ſcilicet rationalitatem ad hominem, ſic enim nulli dubium eſt in conſtituto ipſam omninò præcedere modum intrinſecum; ſed comparat ad animal, quod contrahit; cui vtique prius conuenit ſuus perfectionalis gradus intrinſecus, quam differentia, per quam contrahitur; verum ſi etiam ille ſuus modus intrinſecus conferatur cum differentia, quæ ipſum conſtituit ſcilicet cum ſenſitiuo, palam rurſus erit differentiã præcedere modũ intrinſecum, vndè in generibus licet præcedat modus differentiam diuiſiuã, nõ tamẽ conſtitutiuã.

150 Rurſus ad enucleandam magis naturam modi intrinſeci, docent Scotiſtæ modum non dicere propriam formalitatem, atque ideò non niſi formaliter negatiuè à quidditate diſtingui, non autem formaliter poſitiuè; ſed quia hoc eſt difficile captu, quare modus intrinſecus, ſi non eſt prorſus nihil, non & ipſe propriam habeat conceptibilitatem, quæ ſuo modo etiam tribui ſolet ipſis negationibus, & priuationibus; ideò varijs modis, & non ſine magna perplexitate id explicare conantur; omnes tamen in hoc denique conuenire videntur, ideò modum intrinſecum non dicere propriam formalitatẽ, nec formaliter poſitiuè à quidditate diſtingui, quia modus nequit perfectè, & adæquatè concipi ſine re, cuius eſt modus; quæ explicatio non placet, quia ex hoc capite etiam res ipſa diceretur propria carere formalitate, & ſolum formaliter negatiuè à modo diſtingui; & ratio eſt, quia ſicut modus non eſt perfectè, & adæquatè conceptibilis ſine re, cuius eſt modus, ita etiam è contra res nequit adæquatè, & perfectè concipi ſine ſuo modo intrinſeco, ex Scot. loc. cit. Hoc ergo potius declarandum eſt per analogiam ad modum extrinſecum, vndè ſicuti de modo extrinſeco dicebamus, quod in recto non appellatur res, & ens, quia ſeipſo exiſtere nequit in rerum natura, ſed ſemper petit affixum eſſe rei modificatæ; ita ſeruata proportione modus intrinſecus propriè non poteſt dici formalitas, quia formalitas apud formaliſtas ſonat rationem obiectiuam ex ſe adæquatè conceptibilem ſine alia, modus autem nullatenus poteſt, quidditatiuè concipi ſine re, cuius eſt modus, cum dicat ordinem tranſcendentalem ad illam, vndè ſuaptè natura petit concipi cum re, quam modificat; & rurſus ſicut diſtinctio rei, & modi eius extrinſeci ponitur diſtinctio realis, ſed veluti imperfecta ratione alterius extremi deficiẽtis à ratione rei, vndè à Recẽtioribus appellatur diſtinctio modalis; ita in propoſito diſtinctio quidditatis, & modi eius intrinſeci dicitur formalis, licet quaſi imperfecta ratione alterius extremi deficientis à ratione formalitatis, & ideò dici conſueuit formalis negatiua; quem autem loquendi modum obſeruare debeamus, ne confuſio contingat circa diſtinctionem modi extrinſeci à re, & modi intrinſeci à realitate, iam diximus diſp. 1. Log. q. 5. art. 2. in declaratione formalis diſtinctionis; itaque modus intrinſecus ea ratione dicitur propria carere formalitate, & ſolum formaliter negatiuè ab eſſentia diſtingui, quia eſſentia ſine modo poteſt aliquo pacto quidditatiuè concipi, licet non omninò perfectè, & adæquatè, ſed modus nullo modo concipi poteſt quidditatiuè ſine re, cuius eſt modus.

151 Quamuis autem fatcantur Scotiſtæ talem eſſe naturam modi intrinſeci, attamen circa definitionem eius non minus rixantur, quam Recentiores circa definitionem extrinſeci; Modus intrinſecus definiri ſolet in ſchola noſtra ex his, quæ habet Doctor loc. cit. 1. d. 8. q. 3. ad 1. princ. & q. 4. §. *ad quæſtionem, qui non variat rationem formalem rei, cuius eſt modus*. Cum enim per id, cuius eſt modus, poſſit vel modificatum, ſeu contractum intelligi, vel conſtitutum ex modo, & modificato, diſputant quomodò ſit accipiendum in hac definitione; aliqui dicunt debere id intelligi non priori modo idest reſpectu illius, cui aduenit, ſed poſteriori ſcilicet reſpectu eius, quod conſtituit; & ratio eſt, quia ſi intelligeretur de ratione formali eius, cui aduenit, ſequeretur quod gradus intrinſecus, & differentia eſſentialis non differrent, quia certum eſt, quod differentia eſſentialis adueniens generi non variat rationem formalem illius, ſicut rationalitas non variat rationem formalem animalis; ita Tromb. Poſnan. Smiſinch. loc. cit. Tatar. 1. d. 8. q. 3. ad 1. princ. Vallon. & Magiſter Formalit. vndè ſolum ex parte conſtituti reſtat diſcrimen inter differentiam, & modum, quod differentia variat rationem formalem conſtituti per ipſam, modus autem non variat rationem formalem conſtituti per ipſum; cuius rationem aſſignant, quia variare rationem alicuius eſt proprium formalitatis, modus autem intrinſecus nullam habet formalitatem; & ideò Auctor Formalit. iuxtà hunc dicendi modum aſſignat definitionem modi intrinſeci, quod ſit ille, qui *additur alteri non variat rationem formalem conſtituti*. Alij è contrà volunt id potius intelligi debere reſpectu modificati, ſeu contracti, non autem conſtituti, quia modus etiam in ſuo genere variat rationem formalem conſtituti per ipſum, nam ſit conſtitutum per intellectum, & infinitatem aliquid, quod dicatur B, ita quod ſit B. hoc totum intellectus infinitus, certum eſt quod per appoſitionem infinitatis conſtituitur B. & per eius remotionem deſtruitur; ergo variat ipſum, ita Bargius 1. d. 8. quæſt. 3. §. *Quia ſi infinita ſapientia*, vbi proindè erroris omnes relatos Scotiſtas inſimulat in hac re, & grauiter reprehendit Auctorem Formal. quod modum definierit illum eſſe, qui non variat rationem formalem conſtituti, cum Doctor nequaquam dixerit, quod non variat rationem formalem conſtituti, ſed illius, cui additur, eius tamen verba 1. d. 8. q. 4. §. *Ad quæſtionem*, ex quibus elicitur definitio modi, ſunt iſta *infinitas non deſtruit formaliter rationem illius, cui additur*, & in hunc dicendi modum etiam inclinare videntur Lichet. & Vigerius 1. d. 8. q. 4.

152 Alij rurſus aiunt hanc definitionem intelligendam eſſe de modis in genere, non de modis ſupra genus, quia finitum, & infinitum in quantitate, & qualitate non variant rationem quantitatis, vel qualitatis, variant tamen rationem entis, ſi in ente reperiantur. Alij tandem diſtinguunt de modis intrinſecis ſpecificis, & indiuidualibus, & aiunt definitionem illam de iſtis principaliter verificari, vndè intenſio, & remiſſio addita qualitati, augumentatio, & diminutio addita quantitati, non variant rationes earum; albedo enim intenſa, & remiſſa ſunt eiuſdem rationis, ſimiliter linea maior, & minor; dicunt etiam applicari poſſe modis cõtrahentibus ens ad Deum, & creaturam, nullo tamen pacto conuenire modis determinantibus ens creatum ad decem categorias, quia ita illud modificant, & determinant, vt ſimul cum ipſo decem varias claſſes entium eſſentialiter diſtinctorum conſtituant; ita Meuriſse has rixas conciliare tentauit lib. 1. ſuæ Metaph. quæſt. 11.

Dicendum tamen eſt hanc definitionem rectè intellectam omnibus modis intrinſecis conuenire, & re vera modum intrinſecum nec variare rationem formalem illius rei, cui additur, nec illius, quam conſtituit; Quod omnibus modis intrinſecis conueniat tam in genere, quam extrà genus, tam ſpecificis, quam indiuidualibus ex eo patet, quia apud Doctorem, & formaliſtas de quibuſcunque modis intrinſecis occurrat occaſio loquendi, ſemper allatam definitionem aſſignãt, imo eam Doctor aſſignauit præſertim occaſione deſumpta ex contractione entis per finitum, & infinitum, quo pacto contingere poſſit abſque eo, quod ens ſit genus, finitum, & infinitum differentiæ, ergo merum effugium eſt ad euitandas difficultates hanc definitionem intelligere ſolum de modis in genere, non extrà genus, vel de modis indiuidualibus, non ſpecificis, non multum verò curamus, num quoque competat modis diuidentibus ens in decem prædicamenta, quia verè putamus ens ad illa contrahi per veras differentias, & non per modos, vt dicemus art. 3.

153 Vt autem intelligamus quo ſenſu verum ſit modum intrinſecum nec variare rationem formalem illius, cui additur, neque conſtitui per ipſum, ſciendum eſt Doctorem ita eum deſcripſiſſe, vt per talem notionem illum ſecerneret a differentia, atq; iſta oſtenderet ens non contrahi ad Deum, & creaturam per differentias, licèt contrahatur per finitum, & infinitum; dicitur itaque differentia variare rationem illius cui additur, quia illud remouet à ſtatu ſuo contrahendo ipſũ ad inferiorem quidditatem, vt conſtat de rationali; cum aduenit animali; modus autem non ſic variat illud, quia cũ non ſit gradus quidditatiuus, non trahit ipſum ad inferiorẽ quidditatem, ſed tantum quidditatem, cui additur, modificat; rurſus dicitur quoque differẽtia variare rationem formalem ſui

Digitized by Google

conſtituti, quia cum realitate contracta nouam quandam naturam conſtituit, quam formaliter ingreditur, eamque eſſentialiter à quocunque alio diſtinguit; ſed modus nõ conſtituit nouam naturam, quia nouum gradum quidditatiuũ non affert, ſed priorem modificat ac determinat; id manifeſtè conſtat de gradu indiuiduali, gradus enim quartus, vel quintus albedini additus non aliam naturam ab albedine conſtituit, ſed eandem determinat, & modificat; hoc totum declarari poteſt per id quod Ariſt. de differentijs pronunciauit 8. Metaph. tex. 10. vbi ait iuxtà Doctoris expoſitionem, & aliorum, quod differentiæ reſpectu quidditatum ſe habent ſicut numeri, nam ſicut addita, vel ablata vnitate ſtatim variatur ſpecies numeri, addita enim vnitate ternario fit ſtatim quaternarius, & ſublata fit binarius, quæ ſunt aliæ ſpecies à ternario, ſic, eſt in quidditate, & definitione rerum; exemplum ſit ſubſtantia animata ſenſibilis, eſt quidditas, & definitio animalis, ſi addatur rationale ſtatim fit quidditas hominis, ſi vero ſubſtrahatur ſẽſibile, ſtatim cõſtituitur quidditas, ſeu definitio plantæ; non ſic eſt de modo, nam additus, vel ablatus nunquam variat ſtatum quidditatiuum rei, idque etiam probari poteſt ex analogia ſæpius allata ad modum extrinſecum, modus enim extrinſecus in Phyſicis ideò dicitur ſeipſo vniri rei, nec ſuperaddita indigere vnione, quia nouam non affert entitatem vnibilem, ſed ſolum modificat præexiſtentem; ſic pariter in Metaphyſicis modus non dicitur variare quidditatem, nec cui additur, nec quam conſtituit, quia non nouam quidditatem ſecum affert, vel gradum quidditatiuum, ſed præcedentẽ magis modificat, ac determinat; & hoc eſt quod aiebat Mair. cit. 1. d. 42. q. 4. quod modus intrinſecus eſt ille, qui adueniens alicui non variat quidditatem, eo quod de ſe nullam quidditatem, vel rationem formalem dicit, quod quidem intelligi debet ſeruata proportione, ſicut de modo extrinſeco dicimus quod non habet propriam entitatem; vndè his ſic ſtantibus definitio modi ſic debet intelligi, modus intrinſecus eſt ille, qui additus alteri ideſt ei, cuius eſt modus, non variat rationem eius formalem ideſt non facit aliam quidditatem nec deſtruendo priorem, nec contrahendo ad inferius, ſed eſt præcisè modus eius inſeparabilis omnimodè ab illa quidditate, & ſic ad verbum eam definitionem explicat 1. d. 13. q. 1. in corpore quæſtionis.

154 Contra hanc definitionem obijci ſolet, quia ſi modus non variat rationem formalem eius, cuius eſt modus, ſequitur prædicamenta non inter ſe eſſentialiter diſtingui, quia ens non deſcendit in illa, niſi per modos, imò idem ſequitur de Deo, & creatura, quia ens ad hæc contrahitur per modos; vel ſi hæc eſſentialiter diſtinguuntur abinuicem, iam modi variabunt rationem formalem rerum, cum nõ niſi per modos ſecernantur. Deindè accidentia communia non variant rationem formalem eius, cuius ſunt accidentia, album ſiquidem, & nigrum non variant rationem formalem ſuperficiei; ſimiliter differentiæ non variant rationem formalem generis, ergo tam accidentia communia, quam differentiæ eſſentiales erunt modi intrinſeci. Denique ſi hæc modi definitio ſignificat modum non variare rationem formalem rei, quam afficit, vt diſtinctæ ab illo; hoc commune eſt omni formæ, & cuicunque entitati excogitabili; nulla enim reperiri poteſt, quæ variet rationem formalem alterius, à qua diſtinguitur, nõ enim poteſt aliqua entitas per aliquid illi ſuperadditum habere diuerſam rationem formalem conſtitutiuam, aut diuerſam eſſentiam, ita arguit Ouiied. cõtrou. 4. Met. punc. 5. contra Albertinum acceptantem hanc Scoti definitionem in prædicam. ad aliquid q. 12. dub. 1.

155 Reſp. neg. conſequentiam quoad vtramq; partem, ſicut enim ens finitum deſcendit in ſubſtantiam, & accidens per proprias differentias, vt dicemus art. 2. ita etiam non tantum per modos, ſed per proprias differentias, eſtò nobis ignotas, diſtinguuntur, quod etiam tenent Canon. Bargius, & Vallon. loc. cit. vbi ait hoc argumentum aliter ſolui non poſſe; ad illud de Deo, & creatura dicẽdum cum eiſdẽ Scotiſtis, quod eſſentialiter diſtinguuntur proprijs quidditatibus nõ autem per finitum, & infinitum, niſi quantum ad noſtrum modum confuſè concipiendi, quia talis contractio non eſt è parte rei, & à priori, ſed tantum à poſteriori per noſtrum concipiendi modum cum fundamento in re, vndè ait Tromb. ens finitũ, & infinitũ dupliciter ſumi poſſe, fundamentaliter ſcilicet & formaliter; primo modo conſiderata, inquit, eſſentialiter diſtinguuntur, & non præcisè ratione finitatis, vel infinitatis, ſed eſſentiæ ipſæ, ad quas iſta ſequuntur, ſeipſis eſſentialiter diſtinguuntur; quæ ſolutiones conſonant ſupradictis de conceptu entis, & poſteà dicendis de eius cõtractione. Ad 2. ait Mairon. cit. lõgè diuerſam eſſe rationẽ de modo intrinſeco, & accidẽtibus, licet enim albedo adueniẽs ſuperficiei non variet rationem formalẽ illius, tamen quia rationem formalem dicit albedo, hinc eſt quod ex ea, & ſuperficie conſtituitur ratio formalis diſtincta à ſuperficie, ſuperficies enim alba formaliter diſtinguitur à ſuperficie, non ſic autem de modo, quia modus non dicit aliquam rationem formalem, & licet ex eo, & quid conſtituatur aliquid diſtinctum ab altero, per ſe tamẽ ex ipſo, & quidditate non conſtituitur aliquid formaliter, vel quidditatiuè diſtinctum à quidditate, quia illud, quod addit tale cõſtitutum ſupra quidditatẽ, non eſt quidditas, ſed modus quidditatis; Vel clarius dicatur, quod ſicut differentia ideò variare dicitur rationem formalem generis, ipſam à proprio ſtatu dimouendo, & trahendo ad inferiorem quidditatem, ſic etiam accidens commune in ſuo ordine dicitur accidentaliter variare quidditatem, cui aduenit, ipſam trahendo ad aliam ſpeciem accidentalem, quod non facit modus intrinſecus, quia eſt veluti gradus internus ſuæ quidditatis, & ſolum ea ratione illam determinare dicitur, quia illam intra ſeipſam perficit; nam ſi concipi debet cum perfectione, quam poſſidet in toto ordine entium, neceſſario concipi debet cum ſuo modo intrinſeco; cui etiam accedit, quod accidens cõmune realiter diſtinguitur à quidditate, non verò modus intrinſecus; quo etiã pacto à differentia ſecernatur, ſufficienter declaratum eſt ſupra. Ad vlt. iam ex Ariſt. 8. Met. 10. oſtendimus, quo pacto differentiæ additæ quidditatibus, vel ſublatæ illas variare dicuntur, ſicut vnitates additæ numeris, vel ſubtractæ eos variant, & in hoc ſenſu intelligitur modus intrinſecus non variare rationem formalem nec eius, cui additur, neque conſtituti per ipſum.

ARTICVLVS II.

Ens ad Deum, & creaturam per modos intrinſecos determinatur; ad ſubſtantiam verò, & accidens per differentias.

156 Concluſio huius articuli quoad primam partem de cõtractione ſcilicet entis ad Deum, & creaturã per modos intrinſecos, & non per differentias, ponitur à Scoto pluribus in locis, præſertim tamen 1. d. 8. q. 3. ad 1. prin. & ſequuntur Scotiſtæ omnes, ac etiam plures alij cum Scotiſtis defendentes vnitatem, & præciſionem conceptus entis, quod ita probare ſolent ex Alenſi 3. Met. quæſtiunc. in tex. 10. vtrum ens habeat differentias, quia contrahibile per differentias eſt extra conceptum illarum, vt conſtat de animalitate, & rationalitate, ſed ens eſſe nequit extra ſua contrahentia, quia per nihilum contraheretur, ergo contrahi nequit per aliquid habens rationem differentiæ, ſed modi intrinſeci. Hæc tamen ratio non eſt ſufficiens, quia dubium aſſumit, ens nimirum formaliter includi in ſuis modis contrahentibus, quod fortè verum non eſt, vt conſtabit quæſt. ſeq. tum quia ſi ens includitur intrinſecè in ſuis contrahentibus, eius contractio non fieret per compoſitionem, in qua requiritur quod vna pars componens ſit extra conceptum alterius partis, ſed potius per maiorem expreſſionem, vt dicebat Suarez, qui hac ratione præcisè talem excogitauit dicendi modum, cuius falſitatem mox oſtendemus.

157 Scotiſtæ probant, quia ens determinatur ad Deum, & creaturam per infinitum, & finitum, ſed hæc ſunt modi, & non differentiæ; ergo ens ad prædicta inferiora non determinatur per differentias, ſed per modos intrinſecos; Maior conceditur ab omnibus, probatur minor, quia, vt conſtat ex dictis art. præced. differentia eſt realitas alia a realitate generis, quod determinat, modus autem eſt gradus realitatis determinabilis, ſine quo nec exiſtere, nec perfectè concipi poteſt; ſed finitum, & infinitum non ſunt realitates extra realitatem entis determinabilis, ſed ſunt gradus ens intrinſecè perficientes, ſine quibus nec exiſtere, nec perfectè concipi poteſt, ergo &c. Maior item conſtat ex dictis art. præced. hoc enim eſt præcipuum diſcrimen, quod Doctor loc. cit. aſſignat inter differentiam, & modum intrinſecum; Probatur minor, quia finitum, & infinitum intrinſecè modificant ens, illudque perficiunt intra ſphæram propriæ realitatis, non extra, vt ſolet differentia perficere genus; vndè conceptus entis ſine huiuſmodi modis eſt confuſus, & imperfectus, & perfectus cum illis, quod Doctor explicat loc. cit. exemplo albedinis in ordine ad gradus indiuiduales qui eam ita perficiunt, vt eam non ad vlteriorem realitatem trahant, vt facit differentia genus, ſed intrà eam perficiunt.

158 Sed

Digitized by Google

158 Sed hæc ratio non plenè ſatisfacit, niſi benè intelligatur, & reddatur ratio, cur conceptus entis, & aliorum tranſcendentium per modos intrinſecos contrahantur, non autè alij gradus prædicamentales communes; quis enim inſtare poterit, quod etiam ſubſtantia, quantitas, & relatio per ſuos modos intrinſecos contrahantur, & non per differentias? quod ſi reſpondeas ſubſtantiam contrahi per corporeum, & incorporeum, quantitatem per continuum, & diſcretum, quæ ſunt differentiæ, & non modi intrinſeci, quia in quocunque gradu concipiantur ſubſtantia, vel quantitas, non inuenitur in eis corporeitas, vel incorporeitas, continuitas, vel diſcretio; hoc parum refert, quia etiamſi iſtæ concedantur eſſe differentiæ, & non modi, adhuc inſtabit ille, quod non per iſtas realitates contrahuntur ſubſtantia, & quantitas, ſed per modos intrinſecos proprios. Neque etiam hanc difficultatem euitant, qui dicunt hanc determinationem entis per modos non fieri ad modum compoſitionis, vt fit in gradibus prædicamentalibus, ſed ad modum explicationis, quatenus modi illi non ita modificant ens, quaſi illud ſit aliquid potentiale perfectibile per modos, & modi ſint quid actuale perfectiuum huiuſmodi determinabilis, ſed quia illud magis explicant, & reddunt ex confuſo diſtinctum, & ex imperfecto perfectum. Nō, inquam, ita dicentes hanc difficultatem euadunt, quia præterquam quod etiam entis contractio fit per modum compoſitionis vt mox probabimus; adhuc iſtud non ſatisfacit; nam adhuc inſtari poterit, quod etiam contractio conceptuum prædicamentalium communium fiat per modū ſolius explicationis, & non compoſitionis, vndè numquam plenè difficultati ſatisfiet, niſi quouſque aſſignetur ratio, cur contractio entis, & tranſcendentium fieri debeat per modos intrinſecos, non per differentias, & per modum explicationis, non compoſitionis, & non ita fieri debeat contractio graduum prædicamentalium.

159 Et planè diſcriminis huius alia ratio reddi nequit, niſi quia conceptus prædicamentales ita determinantur per ſua contrahentia, vt cum eis compoſitionem veram conficiant Metaphyſicam, ad quam neceſſe eſt, vt ratio contrahens, & contracta diſtinctas dicant realitates, quarum vna ſit per aliā perfectibilis, atque ideò vna habeat rationem generis, & alia differentiæ, ex his ſiquidem compoſitio Metaphyſica coaleſcit; conceptus vero tranſcendentes ita per ſua contrahentia determinantur, vt non efficiant cum eis compoſitionem Metaphyſicam, atque ideò diſtinctas realitates importare non poſſunt, quarum vna ſit perfectiua, perfectibilis altera, ex quo factum eſt, vt dicatur tranſcendentium contractionem fieri per modos intrinſecos, & non per differentias; hæc eſt ratio, quam affert Doctor cit. 1. d. 8. q. 3. ad 1. prin. ad oſtendendum ens cum ſuis contrahētibus compoſitionem non facere, quia ſcilicet non dicunt diſtinctas realitates, vndè ſubinfert eſſe contractionem potius per modos, quam per differentias, quia modus non addit diſtinctam realitatem illi, cui additur, & etiam quia non eſt contractio vera, & à priori, vt illa, quæ fit per differentias, ſed potius facta per intellectum à poſteriori cum fundamento in re, vt diximus n. 71. Hinc ſequitur, vt ibi innuebamus, quod licet in opinione negante realitatem entis benè ſaluetur eius contractionem fieri per modos, & non per differentias, id tamen nequaquam ſaluari poteſt in oppoſita opinione realitatem entis aſſerente; quia ſi ens veram realitatem dicit Deo, & creaturæ communem antè quodcunque opus intellectus, conſequenter per aliam realitatem ſibi correſpondentem in ratione actus contrahi debebit, quia cuicunque realitati contrahibili propria quoque realitas contrahens correſpondere debet; Tum quia ideò genus dicitur contrahi per differentias, & non per modos, quia propriam dicit realitatem contrahibilem, cuicunque enim potentiæ proportionatus debet correſpondere actus, ergo ſi ens ponatur propriam importare realitatem, iam per differentias contrahi deberet, & non per modos; Intantum ergo benè dicitur ens per modos contrahi, & non per differentias, inquantum aſſeritur dicere conceptum inadæquatum, & non realitatem, & ex hoc benè occurritur inſtantiæ allatæ contra probationem concluſionis, & idonea redditur ratio, cur conceptus entis per modos contrahatur, conceptus verò generum per differentias, quia nempe iſti realitatem præſeferunt, non verò conceptus entis, vndè ſi etiam conceptus entis ponatur realitatem præſeferre, planè voluntarium eſt dicere eius contractionem fieri per modos, & non per differentias; & ſemper inſtantia iam allata vrgeri poterit; vndè concludimus Scotiſtas tribuentes ex vna parte realitatem enti, & ex alia aſſerentes eius contractionem fieri per modos intrinſecos, & non per differentias non conſequenter loqui, quia talis contractio cum realitate entis non conſiſtit.

160 Sed probatur vlterius contractionem entis per modos intrinſecos fieri ad modum compoſitionis ſaltum rationis, & non per modum maioris expreſſionis, vt arbitr. Suarez., ſic enim expreſſe docuit Ariſt. 4. Metaph. tex. 1. dum ait Metaph. ſpeculari ens, prout ens eſt, & ea quæ illi per ſe inſunt, hoc eſt inferiora, vt multi exponunt, quæ ſunt intra abſtractionem Metaphyſicam, ergo dantur aliqua, quæ inſunt enti, vbi autem vnum alteri ineſt, & non per omnimodam identitatem, fit aliqua compoſitio; id etiam expreſſius docuit Scot. 1. d. 3. q. 3. §. *ad quæſtionem*, vbi duabus rationibus oſtēdit ens quidditatiuè non includi in vltimis differentijs, & proprijs eius paſſionibus; Prima eſt quia aliàs in differentijs daretur proceſſus in infinitum; altera quia in Phyſica compoſitione fit reſolutio in actum vltimum, & potentiam vltimā, ita vt actus nihil habeat potentiæ, nec è contra; ergo pariter, inquit, in competito ex conceptu determinabilis, & determinatiui fiet reſolutio in conceptum determinabilem tantum, & determinatiuum tantū, qui eſt vltimæ differentiæ; iam conſtat ex hac ſecunda ratione in ſententia Doctoris conceptum determinabilem entis facere compoſitionem cum determinatiuo ſui modi intrinſeci, vndè in vniuerſum docet ratione talis compoſitionis omnia inferiora entis in conceptum vltimo determinantem, & vltimo determinabilem reſolui poſſe; ne verò quis putaret compoſitionem hanc, quaui facit ens cum ſuo contractiuo eſſe in toto rigore Metaphyſicam, & ex natura rei, inferius 1. d. 8. q. 3. in replicis ad ſolutionem primi principalis §. *contra conceptus ille*, declarat talem compoſitionem non eſſe realitatum, ſed conceptuum, neque conceptuum adæquatorum, ſed inadæquatorum, ac proinde potius eſſe cōpoſitionem rationis, & apud intellectum, licet cum fundamento in re, & ideò inquit, *quamuis compoſitio apud intellectum ſit conceptuum, tamen eſt pro re extra*, & licet textus ille in quibuſdam originalibus ſignetur pro additione, in alijs tamen non ſignatur, & ab expoſitoribus Doctoris, exponitur, vt genuinus textus.

161 Secundo probatur rationibus, primò ex via diſtinctionis, nam vbi eſt diſtinctio inter aliqua plura, dum vniuntur fit aliqua compoſitio inter illa iuxtà tenorem diſtinctionis, præſertim verò quando vnum habet rationem determinabilis, & aliud determinatiui; cum ergo ratio entis ſaltim ſecūdum rationem diſtinguatur à ſuis inferioribus, & præſertim à cōtrahentibus, quia nec illa quidditatiuè includit, vt ſuperius viſū eſt, nec in illis quidditatiuè includitur, vt ſequēti quæſt. dicetur, ſequitur neceſſario, quod compoſitionem ſaltem rationis faciant, cum vniuntur. Secundò probatur ex via præciſionis, quia præciſio fit per ſeparationem plurium rationum, ſeù per reſolutionem alicuius in plures conceptus, quorū vnus eſt determinatiuus, determinabilis alter, ſed non fit duorum ſeparatio, niſi præcedente eorum compoſitione, ſi ergo conceptus entis præſcindi, & ſeparari poteſt per intellectum à conceptibus contrahentium, ſignum eſt cum eis quoque compoſitionem facere, quando contrahitur; eadem enim ratione, qua præciſio fit per ſeparationem, eadem quoque ratione contractio fiet per compoſitionem. Tertiò probatur ex via diuiſionis, quia finitum, & infinitum diuidunt conceptum entis, vt quid communius, & ſuperius; ſed diuiſio rationis ſuperioris, & communioris fieri nequit, niſi ipſa vniatur, & aliquo modo componatur cum rationibus diuidentibus, hoc enim pacto fit deſcenſus ſuperioris ad inferiora, ergo &c. Quartò idem oſtenditur ex via vniuerſalitatis quia magis vniuerſale fit minus vniuerſale acquirendo aliquem gradum eſſentiæ magis determinatum, ſed hic acquiri non poteſt per maiorem expreſſionem, ſeu explicationem eiuſdem conceptus, ſed per additionem alterius conceptus, minus communis, cum igitur ens fit minus vniuerſale per contractionem ad Deum, vel creaturam, hoc vtique fiet via compoſitionis, & additionis, non vero maioris expreſſionis; Maior patet; Probatur minor, quia maior expreſſio eiuſdem conceptus non affert nouum gradum eſſentiæ, ſicut afferre debet modus contrahens, ſed tantùm eundem conceptum magis explicat; tum quia ſi vniuerſale ſolum contraheretur per aliquid magis expreſſum, quicquid tunc exprimeretur eſſet æquè vniuerſale, ac ipſum, quia extraheretur veluti ab eius intrinſeco, ſicut de paſſione contingit, quæ eſt æquè vniuerſalis, ac ipſum ſubiectum, quia ab eius intrinſeco conſequitur.

162 Et tandem probatur ex ipſa ratione contractionis quæ cogitari nequit fieri per modum explicationis, ſed neceſ-

Digitized by Google

ſario per modũ additionis, atq. compoſitionis, quod ita euidenter deducitur, vel enim ens, quando per cõtractionem factum eſt Deus, vel creatura, dicit quid amplius, quam antea cum habebat eſſe præciſum, vel non; non ſecundum, quia certum eſt, quod ens in eſſe præciſo non dicit totum id, quod dicit Deus, vel creatura, neque enim dicit dependentiam, vel independentiam, ſed ſe habet indeterminato modo: tum quia implicat aliquid creſcere in eſſe, & non aliquid ei ſuperaddi, vt conſtat de toto tam eſſentiali, quam integrali, non enim quinarius fit ſenarius, niſi aliqua ei addatur vnitas, ergo ita quoque erit de totu vniuerſali, quod per contractionẽ non fiet minus vniuerſale, niſi ei aliquid addatur, & ſic etiam erit de ente quod ad inferiora non deſcendit, niſi per additionẽ talis gradus determinati entis, talis autem gradus eſt determinatiuus, & limitatiuus entis, vt ſic, ergo talis additio erit aliqua compoſitio. Accedit, quod ſi contractio magis vniuerſalis ad minus vniuerſale fieri poſſet per modũ cuiuſdam expreſſioris conceptus, & per maiorem explicationem, tunc definitum eſſet magis vniuerſale, & definitio minus vniuerſale, & illud poſſet per iſtam contrahi, quia differunt per magis, vel minus explicitum, quod enim dicit definitum confuſe, hoc dicit definitio diſtinctè ex 1. Phyſ. 5. ſed hoc eſt falſum, ergo ad contractionem rationis communis non ſufficit maior explicatio eiuſdem conceptus, ſed neceſſariò requiritur additio noui gradus eſſendi.

163 Tertio adhuc ſpecialiter prob. contra Suarez, & Meuriſſ. iſti enim admittunt præciſionem, & vnitatem conceptus entis; ergo parum conſequenter dicunt contractionem entis ad inferiora fieri per maiorem explicationem eiuſdem conceptus, & non per compoſitionem; Probatur ſequela, quia iſte modus contrahendi ens ad illos pertinet, qui negant præciſionem conceptus entis; cum enim ſecundum ipſos inueniantur omnia entia in conceptu entis inuoluta, vel ſimul confuſè concepta, vel ſub diſtinctione, aiunt conſequenter ſufficere ad determinationem entis, quod concipiantur diſtinctè, ac determinatè illa, quæ prius concipiebantur in confuſo. Tum quia adhuc minus conſequenter ait Suarez loc. ci. diſp. 2. ſect. 6. num. 7. conceptum ſubſtantiæ, & accidentis eſſe æquè ſimplicem, ac conceptum entis, & irreſolubilem in vlteriores conceptus, nam ſuprà ſect. 2. eiuſdem diſp. n. 32. docuerat conceptum entis adhuc ad inferiora comparatum eſſe ab illis præciſum; ſed hoc planè fieri nequit, niſi in inferioribus entis duo inueniantur conceptus diſtincti, quorum vnus terminet comparationem alterius, ergo conceptus cuiuslibet inferioris ad ens etiam ex confeſſione ipſius Suarez eſt in plures conceptus reſolubilis. Denique ex ipſo etiam diſcurſu, quem facit Suarez ad declarandam hanc entis contractionem ad modum explicationis, palam colligitur interuenire compoſitionem, & additionem noui gradus eſſendi; ait enim loc. cit. id optimè explicari in ordine ad conceptus formales, quia nimirum conceptus entis formalis eſt confuſus, & indeterminatus, quatenus non attingit aliquem determinatum modum entis; conceptus verò formalis talis entis determinatè repræſentat ſubſtantiam, v. g. vel accidens, quia repræſentat cum tali determinato modo eſſendi, & in ordine ad has repręſentationes per conceptus formales factas ait intelligi obiectiuam contractionem entis, ſic nimirum vt illis conceptibus formalibus correſpondeant duo obiectiui ſimplices, & irreſolubiles, quorum vnus dicitur ſuperior alio, ſolùm quia reſpondet confuſiori conceptui formali; Ex hoc, inquam, colligitur compoſitionem interuenire in contractione entis, quia iuxtà hunc diſcurſum prius concipitur ſola ratio entis ab inferioribus præciſa, deinde concipitur peculiaris modus eſſendi; tunc quæro an in prima repræſentatione reluceret hic modus eſſendi, vel non, ſi non, vt Suarez etiam fatetur, ergo in poſteriori conceptu aliquid obiectiuè attingitur, quod in priori non attingebatur; ergo ſicut conceptui formali entis additur alter, ſic pariter de conceptu obiectiuo dicendum, vndè tandem ſequitur quod ſicut fit compoſitio conceptuum formalium apud intellectum, ita pariter vniuntur plures rationes obiectiuæ, quarum vna eſt ſuperior, altera inferior, quod ſufficit ad compoſitionem rationis, quem prætendimus.

164 Quartò adhuc ſpecialius probatur inconſequentia Meuriſſ. in ſuo modo dicendi, plus enim inconſequenter ipſe loquitur, quam Suarez, iſte ſiquidem quamuis admittat vnitatem conceptus entis, eiuſque præciſionem ab inferiobus, non tamen admittit vnitatem realitatis adæquatè conceptui reſpondentis, neque eius præciſionem ſtatuit omninò ex natura rei, vt facit Meuriſſe. At ipſe reſpondet hæc omnia benè cohærere cum doctrina, quam tradidit de vniuocatione, & præciſione entis ex natura rei; cohærent primò (inquit) cum vniuocatione entis, quia rationem entis, quod hucuſque probauimus eſſe vniuocum, volumus eſſe tantum imperfectam, confuſam, & indeterminatam confuſione. ſ. & indeterminatione inferiorum, & modorum determinantium; cohærent etiam cum præciſione ex natura rei rationis entis ab inferioribus, cum enim ens, ac ens infinitum diſtinguantur pluſquam ratione, quatenus ſcilicet illa magis, vel minus expreſſa ratio, vel illa ratio nunc imperfecta, nunc perfecta reperitur etiam vt ſic in conceptibus obiectiuis, fit vt illa communis, & confuſa ratio, vt communis, & confuſa, ſit ex ſe præciſa à ſeipſa, vt diſtincta, & determinata, nam etiam ex natura rei gradus eſſendi prius poteſt nobis obijci, quam gradus eſſendi ſic, vel ſic, cohærent deniq; (ait) cum eo quod dicimus conceptum entis eſſe ſimpliciter ſimplicem, & conceptũ entis infiniti, & entis finiti non eſſe adeò ſimpliciter ſimplices, quia conceptus entis, vt ſic, eſt irreſolubilis in plures conceptus; conceptus autem aliorum entium non ſic ſunt irreſolubiles, immo verò reſolui poſſunt in conceptum determinabilem, & conceptum determinatiuum, quorum prior eſt conceptus entis, & alius eſt conceptus modi eius.

165 Sed planè falſum eſt iſthæc ſimul cohærere; non quidem cum vniuocatione entis, vt ab ipſo ponitur, quia ſi ratio entis eſt confuſa, & indeterminata, vt ait ipſe, nedum indeterminatione modorum eſſendi, ſed etiam inferiorum, ergo nõ poteſt contrahi per modum duntaxat maioris explicationis, ſed neceſſariò id fiet per additionem noui gradus eſſendi; Probatur conſequentia, quia contractio per modum ſolius explicationis determinat quidem, quod eſt confuſum, & indeterminatũ confuſione graduum intrinſecorum, & indeterminatione modorum, ſed minimè ſufficiens eſt ad determinandum, quod etiam indeterminatum eſt indeterminatione inferiorum; nam ad talem determinationem neceſſariò requiritur nouus gradus eſſendi particularis; quod etiam ex ipſius doctrina confirmatur, nam q. 11. de modis entis concl. 4. ideò ait determinationem per modum ſolius explicationis non ſufficere ad contrahendum ens finitum ad decem prædicamenta, quia conceptus entis in ordine ad illa, non eſt tantum confuſus confuſione graduum intrinſecorum, ſed confuſione etiam inferiorum, & partium ſubiectiuarum; ſed ens commune Deo, & creaturæ eſt etiam hoc modo confuſum, vt hic ait, nedum ſcilicet confuſione modorum, ſed etiam inferiorum, ergo pro eius determinatione non ſufficit contractio duntaxat per modum maioris explicationis; Neque cohęrent cum præciſione, & diſtinctione conceptus entis natura rei à ſuis inferioribus, quia in omni ſchola quæ præciſè differunt ſecundum magis, vel minus explicitum, planè non differunt ex natura rei, ſed tantùm ratione, & ſecundum noſtrum intelligendi modum, quia tota eorum diuerſitas nõ ex parte rei conceptæ, ſed ſolum ex parte intellectus concipientis ſe tenet, ſi ergo ens, & ens infinitum non differunt, niſi penes magis vel minus explicitum, planè ſaluari nequit diſtinctio conceptus entis ex natura rei à ſuis inferioribus, & planè eſt omnino voluntariè dictum, & prorſus abſque fundamento, quod ratio communis, & confuſa ſit ex natura rei præciſa, & diſtincta à ſeipſa, vt diſtincta, & determinata, nam ſi hæc diſtinctio oritur ex parte rei, non erit eadem ratio communis & particularis; ſi oritur ex parte intellectus tantummodò clarius eandem rem repræſentantis, non erit diſtinctio ex natura rei, ſed per intellectum. Quod autem gradus eſſendi, vt ſic, prius obijci poſſit, quam gradus eſſendi determinatus, non infert contractionem entis per ſolam maiorem explicationem eiuſdem gradus entis, ſed per propriam additionem gradus ad gradum; Nec denique cohærent cum reſolubilitate entis finiti, & infiniti in vlteriores conceptus, immo ex hoc quod determinatio conceptus obiectiui entis ad inferiora fit per modum expreſſioris conceptionis alicuius inferioris ad ens, ſequitur vtrumque conceptum tam entis, quam inferioris eius, eſſe ſimplicem, & irreſolubilem in duos conceptus, quia iuxtà hunc dicẽdi modum conceptus ſuperioris, & inferioris non ſunt niſi vnicus conceptus modò magis, modò minus determinatus iuxtà maiorem, vel minorẽ expreſſionem ab intellectu factam; vndè quoad hoc adhuc etiã minus conſequenter locutus eſt Meuriſſe, quã Suarez, quia iſte poſtquam ſtatuit contractionem conceptus entis fieri per modũ explicationis, æque ſimplices poſuit conceptus inferiorum, & ſuperiorum quantum ad reſolutionem in vlteriores conceptus, quod non fecit Meuriſſe, qui tamẽ conſiderare debebat,

quod

Digitized by Google

quod reſolutio conceptus inferioris in vlteriores conceptus determinabilem ſcilicet & determinatiuum arguit neceſſariò compoſitionem realitatum, vel ſaltim conceptuum.

165 Quoad alteram articuli partem nimirum, quod ens ad ſubſtantiam, & accidens non contrahatur per modos, ſed per veras, ac proprias differētias, colligitur ex Scoto vbicūque ſignificat ens finitū, prout deſcendit in ſubſtantiam, & accidēs, ſeu in decem genera, habere rationem generis, ita enim ſignificauit 7. Met. q. 1. vbi inquit, quod omnis conceptus inferior conceptu entis tranſcendentis, & ſuperior decem generibus dictus in quid de ipſis eſt conceptus genericus, cum ergo talis ſit conceptus entis finiti reſpectu ſubſtantiæ & accidentis, erit genericus; & 1. d. 8. q. 3. ideò excludit rationem generis ab ente tranſcendenti, quia non eſt conceptus limitatus, ſed indifferens ad infinitum, & finitum, cum ergo conceptus entis finiti ſit limitatus, nihil ei deficit quominus ſit genus; & ibid. lit. H. apertè inſinuat ens finitum eſſe ſupremū genus ad decem genera; poſtquam enim dixerat ens prius diuidi in infinitum, & finitum, quam in decem genera, quia quod in hæc diuiditur eſt ipſum ens finitum ſuddit, quod *quæcunque conueniunt enti, vt indifferens ad finitum, & infinitum, vel vt eſt proprium enti infinito, conueniunt ſibi non vt determinatur ad genus, ſed vt prius, & per conſequens, vt eſt tranſcendēs, & extrà omne genus*; quibus verbis ſignificat eo ipſo, quod ens eſt contractum ad finitum, ſtatim determinatur ad conſtituendum genus, quod eſt ipſum ens finitum, inquit enim ſic determinari ad genus, & non ad genera; eandem quoque cōcluſionem Scotiſtæ nonnulli tuentur Bargius 1. d. 8. q. 3. aſſignans definitionem modi intrinſeci, vbi pro eadem citat Canonicum; item Vallon. in formalit. in explicatione definitionis modi intrinſeci, pro eadem opinione Vigerius quoq; cit. Franciſcum de Marchia 1. d. 3. q. 3. vbi Bargius idem replicat, & Bonet 1. Met. cap. 6. valdè propendet in hanc partem expreſsè docens ens finitum ad decem genera per differentias, ac tandem in eam valdè inclinat Meuriſſe loc. cit. concluſ. 4. licet vereatur apertè à communi modo loquendi recedere; Probatur primò quia nullum eſt inconueniens vnum duntaxat conſtituere prædicamentum rerum omnium creatarum, cuius ſupremum genus ſit ens finitum, vt dicebamus diſp. 6. Log. q. 1. ſiquidem vt ibi diximus ex Scoto pluribus in locis, diuiſio illa famoſa in decem ſuprema genera non poteſt conuincenti ratione demōſtrari, ſed ſola auctoritate tenetur, quæ non debet præualere rationi. Deindè quia ſi ens finitum ad decem genera contraheretur per ſolos modos intrinſecos, & non per differentias, ſequitur decem genera non eſſe inter ſe eſſentialiter diuerſa; quia modi intrinſeci ex dictis art. præc. non variant, nec diuerſificant eſſentialiter res, quas modificant, nemo autem eſt, qui non videat abſurditatem conſequentis, & hæc eſt potiſſima ratio, quę relatos Scotiſtas abduxit à communi modo loquendi aliorum Scotiſtarum, vndè inquit Vallon. hoc argumentum ſolui non poſſe.

166 Rurſus, quia in propoſito mirabiliter militat ratio, quam vrgebamus ſupra nu. 158. contra entis tranſcendentis contractionem per modos, non enim reddi poteſt ratio conuincens, cur ſubſtantia, quantitas, qualitas, & cætera prædicamenta contrahi debeant, & determinari per differētias ad ſua inferiora, & ens finitum per modos intrinſecos; neq; enim in propoſito de ente finito reddi poteſt ratio illa, quæ ibi reddebatur pro ente tranſcendenti ſub n. 159. ſi enim apices prædicamentales ideò per differentias contrahuntur, & nō per modos, quia talem dicunt habitudinem ad ſua contrahentia, vt cum eis compoſitionem efficiant Metaphyſicam, idem quoq; de conceptu, ſeu realitate entis finiti dici poterit, & debebit, quia cum ſuis contrahentibus conſtituere debet naturas Metaphyſicè compoſitas, & abinuicem eſſentialiter diuerſas. Demum nulla eſt ratio conuincens in oppoſitum, vt mox cōſtabit ergo dicendum eſt ens finitum ad decem prædicamēta determinari per differentias, & non per modos intrinſecos; & quia omnis bona diuiſio bimembris eſſe debet, vel ſaltim ad bimembrem reduci, melius, eſt prius, ac immediatè diuidere ens finitum in ſubſtantiam, & accidens, & hoc in abſolutū, & reſpectiuū, & rurſus hoc in intrinſecus, & extrinſecus aduenìens, & ſic deinceps; differentiæ verò contrahentes, ac immediatè ens finitum diuidentes erunt perſeitas, & inalietas, illa cum realitate entis finiti conſtituet ſupremum genus in coordinatione ſubſtantiarum, & inalietas cum eadem realitate conſtituet ſupremum genus in coordinatione accidētū.

167 Addendum tandem eſt, quod ſiue ens finitum ad ſubſtantiam contrahatur per differentias, ſiue per modos, talia contrahentia aliquid poſitiuum præſeferre debent, & non puram negationem, vt Soncin. ab initio citatus videbatur aſſerere, quod quidem luculenter oſtenditur; quia ſubſtantia, & accidens ſi poſitiuè conueniunt in vna ratione communi, poſitiuè quoque differunt ſecundum proprias rationes; ergo ſupra conceptum entis finiti, in quo conueniunt, aliquod poſitiuum addere debent; tum quia exploratum eſt præter rationem communiſſimam entis diuerſas reperiri eſſētias in coordinatione entium creatorum reales, & poſitiuas, quę etiam ſunt principia paſſionum realium, & poſitiuarum, ergo ſupra illam addunt determinatos gradus eſſendi poſitiuos, & non negatiuos; tum quia etiamſi perſeitas ſubſtantiæ explicari ſoleat per negationem inhærendi alteri, & rurſus inhærentia, ſeu inalietas per negationem per ſe ſubſiſtendi, adhuc tamen negationes iſtæ ſupponunt in ſubſtantia, & accidente rationem poſitiuam, in qua fundentur, quia vt docet Doct. 1. d. 23. q. 1. & 3. d. 1. q. 1. & alibi frequenter negatio quæ conuenit ſubiecto neceſſariò; & ſimpliciter ſemper ei conuenit ratione alicuius affirmationis, ad quam ſequitur, vt homini conuenit negatio rugibilitatis, quia eſt rationalis; iſtæ autem negationes exiſtendi in alio, vel per ſe ſubſiſtendi in ſubſtantia, & accidente repertæ vtique in ipſa ratione entis fundari nequeunt, quia iſta communis eſt ambobus, & quantum eſt de ſe ab vtraque negatione præſcindit; erunt ergo rationes particulares poſitiuæ eis propriæ, quas addunt ſupra ens finitum, & iſtæ erunt differentiæ diuiſiuæ entis finiti, & conſtitutiuæ ſubſtantiæ, & accidentis.

In oppoſitum obijcitur Primo contra prædeclaratam entis contractionem ad Deum, & creaturam, quia vel id, quod contrahit, eſt ens, vel non ens, non primum, quia idem contraheret ſeipſum, ſi ſecundum, ergo ens contrahitur per nihil. Conf. quia cum natura ſuperior contrahitur, opus eſt vt formaliter excludatur à contrahentibus, quia ſi illam includerent, non amplius eſſent contrahentia, ſed natura contracta, at nullum contractiuum entis excogitari poteſt, quod non ſit ens, ergo conceptui entis, vt ſic, contractio repugnat.

168 Reſp. hanc eſſe potiſſimam difficultatem, ob quam Thomiſtæ vniuocationem entis negauerunt, ac vnitatem conceptus eius, qua vnitate negata nulla contractio entis eſt neceſſaria, quia quod ab inferioribus non abſtrahit, vtiq. ad ea contrahi non indiget; itaq. Suarez loc. cit. quia nobiſcum defendit vnitatem, & præciſionem conceptus entis, reſpondet allatam difficultatem vrgere, quia ſupponit contractionē entis, ad inferiora fieri per modum compoſitionis, vt fit contractio generum in prædicamentis, quæ ſuppoſitio falſa eſt, quia non eſt cogitanda entis contractio per modū compoſitionis, & additionis, hoc enim ſuppoſito procedit argumentū, quod illud enti ſuperadditum vel eſt, vel non eſt ens, ſed cogitanda eſt per modū maioris explicationis, modo ſupra explicato n. 139. ſic enim intelligitur ille cōceptus ſuperior includi in inferioribus ſine propria cōpoſitione inferioris, quia totum id, quod confuſè concipitur in illo conceptu præciſo, reperitur in alio obiecto expreſſius concepto, & in toto illo quacūque ratione conſideretur, ac deniq. intelligitur determinatio ſuperioris ad inferius, & additio inferioris ad ſuperius non quaſi per additionē partis ad partem, ſed per ſolam maiorem determinationem, vel expreſſionem, aut confuſionem eiuſdem rei in ordine ad diuerſos conceptus mentis. Sed hæc ſolutio Suarez ex dictis exploſa manet, ſatis namque probatum eſt contractionem entis fieri non poſſe per modum ſolius maioris explicationis, ſed neceſſariò compoſitionem interuenire etiam ex ipſo diſcurſu Suarez, quem facit n. 7. quia ſi intellectus concipiendo ens, vt ſic, non exprimebat rationem Dei, vel creaturæ, & poſteà exprimit in alio conceptu, ergo priori conceptui ſuperadditur alter, in quo aliquid exprimitur, quod prius non exprimebatur, & ſic aliquid de eo nouo aduenit in eſſē obiectiuo, quod eſt entis contractionem fieri per modum additionis, & compoſitionis, non autem ſimplicis explicationis.

169 Reſpondent alij apud eundem Suarez vtique contractionem entis fieri per modum compoſitionis & additionis, & cum quæritur an in modo cōtractiuo includatur ratio entis, affirmatiuè reſpondent, dicuntque hoc non eſſe inconueniens, quia ens eſt tranſcendens, non autem alij gradus prædicamentales; & ſi quæras, an modus ille contrahens ſit in plures conceptus reſolubilis, iterum affirmatiuè reſpondent, quia inuoluit rationem entis, & rationem modi, & conſequenter ita poſſe in infinitum procedi, quia non eſt maior ratio ſiſtendi in vno, quam in alio; neque ab ſurdum reputāt ponere hunc proceſſum in infinitum, cum ſit tantum ſecun-

Digitized by Google

dum rationem, ac noſtram præciſionem; incõueniens eſſet, ſi ponerentur conceptus ex natura rei diſtincti, quia oporteret fingere in quolibet inferiori entis infinitos modos ex natura rei diſtinctos, & in perfectione inæquales. Sed neq. hæc ſolutio eſt approbãda, & reijcitur à Scoto 1.d.3.q.3.F.& G. quia proceſſus in infinitũ quocunq. modo fiat, ſemper abſurditates inuoluit, & ideò ait Ariſt. 5.Met. & 10. quod omnis differentia differentiũ debet reduci ad aliqua primò diuerſa, & 2. Met.cap.2.tex.10.& 11.negat poſſe procedi in infinitum in prædicatis quidditatiuis, quarè concludit Doctor quod ſicut reſolutio entium compoſitorũ ſtat vltimò ad ſimpliciter ſimplicia ſcilicet ad actum vltimum, & potentiam vltimam, quæ ſunt primò diuerſa, ita quod nihil vnius includit aliquid alterius; ita oportet in conceptibus omnem conceptum non ſimpliciter ſimplicem reſolui in conceptum vltimò determinabilem, qui eſt conceptus entis, & in vltimò determinantem, qui eſt conceptus modi contrahentis, vel vltimæ differentiæ.

170 Huic igitur difficultati aſſignat Doctor quæſt. 21. de Anim.num.18.duplicem reſponſionem, in prima, quam etiam memorat 4.Met.qu. 1. in corpore quæſt.negat contractionem entis fieri propriè per additionem, quia ens tali indeterminatione eſt indeterminatum, vt in inferiora ſeipſo ſtatim, & immediatè deſcendat ſine vllo addito, quam ſolutionem retulimus ſupra num.24. Sed quia valdè difficile eſt hoc declarare, aliam ſubdit, quam poſteà confirmat 1. ſent.d.3.q.3.concedendo ens deſcendere in inferiora, quod quidem etiam ſit ens realiter, & identicè, non tamen formaliter; quod itá intelligi debet, vt ipſe quoque modus contrahens ſit quidem ens, non tamen ex ſe, ſed ratione illius, quod coarctat, & contrahit, ipſum enim coarctando recipit eſſe ens, quatenus cum ente contracto identificatur in communi conſtituto, quam quoque ſolutionem accipit ex integro Paſqualig.diſp.37.cit.volens nolens, ita enim loquitur nu.6.& 7.vbi tandem concludit in ſolutione ad tertiam rationem, quod in hac contractione aliquid additur ſupra ens, nimirum illud limitatiuum entis, quod quidem quantum eſt de ſe, non includit rationem entis, nimirum prout ſe exhibet, vt limitatiuum, ſed ſolum quatenus illam recipit à ratione, quam cõtrahit modo explicato; & ſub n.8. explicat hanc contractionẽ exemplo materiæ, & formæ, quemadmodum enim materia eſt ſubſtantialis potentia, & per formam determinatur tanquam per actũ, vt ſit hac, vel illa eſſentia phyſica; forma verò recipit à materia ſubſiſtentationem, ſine qua non poſſet ſubſiſtere, ita etiam ens determinatur à modis contrahentibus, vt tale, vel tale ens, modi verò recipiunt ab ipſo, quod ſint entia, & aliquid reale; hoc data opera adnotare volui duplici de cauſa, primò vt oſtenderem Paſqualig. non diſtare ab opinione Scoti quoad incluſionem entis in modis contrahentibus, quia ſi concedit modos entis non eſſe ex ſe, & formaliter entia, ſed fieri entia ratione illius, quod contrahunt, vt ibi ſæpè fatetur, iam in opinionem deſcendit Doctoris ſubtilis, qui in hoc præciſè ſenſu concedit modos entis eſſe entia; deindè quia inter omnes Auctores extrà ſcholam Scoti hunc ſolum inueni, qui hanc veritatem cum Scoto fateatur etiamſi quaſi inuitus, quia Scotum arbitratur neque in hoc ſenſu concedere, quod ſint entia.

171 Secundò obijcit Meuriſſe contractionem entis per modos non fieri ad modum compoſitionis, ſed explicationis, quod probat euidenti auctoritate Doctoris loc.cit.1.d.8.q.3. ad 1. princ. ibi enim diſertè docet conceptus contrahentes ens dicere modum intrinſecum ipſius contracti, & non aliquam realitatem perficientem ens; & conceptum entis ſine modo eſſe conceptum communem, & confuſum, ſed cum modo eſſe proprium, & perfectum; conſtat autem ex dictis art.præced.modum non determinare rem, cuius eſt modus per compoſitionem, & additionem, quia nullã addunt modi nouam realitatem rei modificatæ, ſed per ſolam explicationem, maioremque expreſſionem, quatenus conceptum illius realitatis magis explicant, & reddunt ex confuſo diſtinctum, & ex imperfecto perfectum; Et hunc modum determinationis eſſe poſſibilem declarat ibidem Doctor exemplo albedinis; ſi eſſet albedo, inquit, ſub decimo gradu intenſionis, quantumcunque eſſet ſimplex omninò in re, poſſet tamen concipi ſub ratione albedinis tantæ, & tunc perfectè conciperetur conceptu adæquato illi albedini, vt tantæ; vel poſſet concipi præciſè ſub ratione albedinis, & tunc conciperetur conceptu imperfecto, & deficiente a perfectione rei; conceptus autẽ imperfectus poſſet eſſe cõmunis illi albedini decem graduum, & alij, & conceptus perfectus eſſet conceptus proprius huius, vel alterius albedinis; & eandem habet doctrinam 1.d. 3.q.1.§.*quarto dico*.

172 Reſp. quamuis iſte locus in ſola verborum ſuperficie conſideratus poſſit fauere opinioni Suarez, & Meuriſſ. quod contractio entis fiat per modum explicationis, & non compoſitionis, nequaquam tamen cenſendum eſt Doctorem in ea fuiſſe ſententia, quod non ſolum conſtat ex dictis nu.160. ſed præſertim ex ſolutione aſſignata ad præcedentem difficultatem; vt enim illi occurreret dixit ens non includi quidditatiuè in modis contrahentibus, quod quidem dicere opus minimè erat, ſi eam contractionem fieri putaſſet ſolummodo per modum ſimplicis explicationis, imò Suarez, & alij eum dicendi modum elegerunt, ne cogerentur excludere rationẽ entis à modis contrahentibus, videbant enim quod admittentes contractionem entis per modum compoſitionis, & additionis, vt conſequenter loquerentur, etiam excluſionem rationis entis à modis contrahentibus admittere cogebantur; cum ergo Doctor aſſerat ens non includi formaliter in illis, euidens inditium eſt voluiſſe entis contractionẽ fieri per modum compoſitionis, & non explicationis, alioquin ſine neceſſitate aſſeruiſſet illud, in quo vt ait ipſe Meuriſſ. q. 11. ab initio ab omnibus ferè derelinquitur ob aſſerti difficultatem; Ne ergo decipiamur ex loc. cit. aduertendum eſt Doctorem ad declarandam entis determinationem ad ſua inferiora ibi dixiſſe fieri per modos, & non per differentias, vt oſtenderet ens, & contrahentia ſua non importare diuerſas realitates, neque cum eis Metaphyſicam facere compoſitionem, neque eſſe contractionem, & determinationem à parte rei, & à priori, ſed per intellectum, & à poſteriori, qualis eſſe ſolet contractio, quæ fit per modos, quemadmodum declarauimus n.159 vt ex his concluderet ens non eſſe genus, neq; compoſitionem in Deo ſequi ex hoc quod ens ponatur vniuocum Deo, & creaturæ, & ad hoc ipſum ſuadendum adduxit exemplum illud de albedine, quod ideò ſumendum eſt, non vt in omnibus ſimile, quia tunc non eſſet exemplum, ſed omnimoda paritas, & identitas; quod autem non ſit accipiendum, vt par in omnibus, ex eo conſtat, quia albedo à ſuis gradibus præciſa, vt ſic remanet confuſa confuſione graduum intrinſecorum, nõ autem partium ſubiectiuarum, quia gradus non ſunt partes ſubiectiuæ illius albedinis; ens autem præſcindens à finito, & infinito nedum manet confuſum confuſione graduum intrinſecorum, ſed etiam partium ſubiectiuarum, atque ideò ad eius contractionem non ſufficit determinatio per modum ſolius explicationis, quemadmodum ſufficit ad tollendam confuſionem albedinis præciſè à gradibus ſuis indiuidualibus, ſed neceſſaria eſt determinatio per modum compoſitionis, & additionis, quia nec aliter, nec alio modo ſuperius poteſt ad ſua inferiora deſcendere.

Tertiò ad idem obijcit Suarez probando exemplis hunc modum determinationis per modũ ſolius explicationis eſſe poſſibilem, nam cum diuidimus quantitatem in bicubitam, & tricubitam non poteſt intelligi, quod conceptus bicubitæ quantitatis reſoluatur in conceptum quantitatis, & bicubiti, quia impoſſibile eſt cõcipere bicubitum non concepta quãtitate, ſignum ergo eſt illos duos conceptus ſolum diſtingui, ſicut expreſſum, & cõfuſum; Idem ferè eſt in conceptu caloris, & caloris vt octo, cuius ſignum etiam eſt quod conceptus communis caloris non ſolum includitur in toto calore, vt octo, ſed etiam in ſingulis gradibus eius, cum ergo dicitur calor, vt octo, non additur modus diſtinctus faciens compoſitionem cum calore, vt ſic, ſed exprimitur, & concipitur calor prout eſt in re.

173 Reſp. non eſſe eandem rationem de quantitate contracta per bicubitum, & tricubitum, & ente cõtracto ad creatum, & increatum, ſubſtantiam, & accidens, quia ratio bicubiti non importat nouum gradum quantitatis, ſicut importat Deus, & creatura, ſubſtantia, & accidens nouum gradum entis, ſed ſolum quandam dicit menſuram quantitatis, quæ non eſt quid à quantitate diuerſum, ſed eſt quantitas ipſa cum tanta extenſione, vel tanta; Ad aliud exemplum de calore conſtat etiam ex ſolutione ad argumentum præcedens non adeſſe omnimodam paritatem, quia calor non reſpicit ſuos gradus vt inferiora, & partes ſubiectiuas eius, ſed potius vt partes integrales eiuſdem entitatis caloris, ens autem reſpicit Deum, & craturam ſubſtantiam, & accidens propriè vt inferiora ſua, & partes ſubiectiuas.

Quartò probat Meuriſſe ens in prædicamẽta deſcẽdere per modos, & non per differentias, primò auctoritate Ariſt. 8. Met.16.dicentis ens ſtatim ſeipſo eſſe ſubſtantiam, quantitatem, ac cætera prædicamẽta, non expectans aliud faciens ſeipſum

Digitized by Google

ſum naturas prædicamentales, non poteſt autem explicari quo pacto ſit ſtatim quid, quantum, & quale, niſi quia ſeipſo ideſt per modos ſibi intrinſecos, vt ibi Doctor exponit, ſtatim ſit, quid, quantum, & quale, & non per differentias additas. Deindè probat ratione, quia differentia omnis diſtinguitur formaliter ſimpliciter à ſuo genere, modi autem illi per ſe, & in alio non diſtinguuntur formaliter ſimpliciter ab ente; tum quia illud quod natum eſt contrahi per veras differentias, debet eſſe longè minus confuſum, quam ſit ens contrahibile per hos modos, quod licet ſit vnum, tamen eſt adeò confuſum, vt modi illi cenſeri debeant potius rationes explicatiuæ iſtius confuſi, quam contractiuæ iſtius vnius.

174 Reſp. auctoritatem illam ex 8. Metaph. 16. etiam a Thomiſtis adduci ad deſtruendam vnitatem conceptus entis, cui proindè ſatisfecimus ſuperius n. 28. vbi diximus ita exponi à Doctore ibidem, vt Ariſt. intendat ens non deſcendere in prædicamenta per aliquid ab eo realiter diſtinctum, quod benè ſaluatur ſiue ponatur contrahi per differentias ſiue per modos, quia neutrum iſtorum realiter diſtinguitur à natura contracta; dixit autem Scotus ibi, ac interdum alibi contrahi per modos, ne videretur recedere à communi opinione, attamen iuxta eius principia ſentiendum eſt contrahi per differentias; vide loc. cit. aliam quoq; expoſitionem illius textus Alexand. Aphrod. Ad rationem dicendum, quod licet illi modi per ſe, & in alio non diſtinguerentur formaliter ab ente, vt ſic, tamen ita diſtinguuntur ab ente finito, reſpectu cuius potius rationem habent differentiarum, quam modorū vel ſaltim eas nobis circumſcribunt, quia cū ipſo varias claſſes entium eſſentialiter diſtinctorū conſtituunt, quod modis conuenire non poteſt; & rurſus quamuis confuſio entis tranſcendentis ea ſit, vt contractionem differentiarū non patiatur, quia non importat realitatem, ſed ſolum conceptum inadæquatum, tamen confuſio entis finiti non eſt tanta quo minus talem ſuſtineat contractionem, imo cum dicat realitatem finitam, & limitatam pluribus communem, ſatis conſentaneū eſt, vt per alias realitates ſit contrahibilis, quæ habeant rationem differentiæ, & non puri modi, alias rationes contra hoc militantes vide diſp. 6. Log. q. 1. ibid. ſolutas; & eodem modo ſolui poſſunt rationes Doctoris q. 4. prædicament. quibus ibi oppoſitum aliquando defendit, nam coincidunt cum allatis.

QVÆSTIO VII.

An ens ſit de eſſentia omnium, itaut in cuiſcunque formali, & quidditatiuo conceptu includatur.

175 APud omnes nemine ſanæ mentis excepto ſatis exploratum eſt ens includi in formali, & quidditatiuo conceptu omnium eorum, quę directè reſpicit vt inferiora, ideoque Doctor 1. d. 3. q. 3. art. 1. luculenter docet ens quidditatiuè includi in omnibus generibus, ſpeciebus, indiuiduis, & partibus eſſentialibus iſtorum nempe materia, & forma, & in ente increato, cuius ratio eſt, quia prædicatio ſuperioris de inferiori ſemper eſt quidditatiua; Sed difficultas eſt de ijs, quæ reſpicit, vt contrahentia, vel proprias paſſiones, ac denique de vltimis rerum differentijs, Doctor namque ibi de his omnibus affirmare videtur, quod non ſint entia formaliter, quaſi ratio entis in eorum conceptu formali, & quidditatiuo directè includatur, ſed tantum identicè, & realiter, quia prædicatio contrahibilis de contrahente, & ſubiecti de paſſione ſolet eſſe denominatiua, non quidditatiua, vt cum dicimus rationale eſt animal, ſenſibile eſt animal; Quæ quidē Doctoris ſententia adeò difficilis, ne dicam chimericam, viſa eſt in omni ſchola, vt omnes eum deſerant, & impugnent tum Veteres, tum Moderni; & acriter inſequuntur, tanquam inexpiabile quoddam facinus in Philoſophia patraſſet, vt ait Meuriſſe lib. 1. ſuæ Metaph. q. 6. quia ſi modi, paſſiones entis, ac vltimæ rerum differentiæ non includunt entis conceptum quidditatiuè, iam erunt nihil, ſed ſi ſunt nihil, quo pacto exercere poterunt munera modi, paſſionis, & differentię, quę ſunt realia? ita contra Scotum clamant Thomiſtæ, Auucroiſtæ, & Nominales omnes.

176 Sed quod mirabilius eſt, & magis deplorabile, eſt, quod etiam multi ex noſtra ſchola his clamoribus perterriti, aut Doctorem, communemque Magiſtrum omninò deſerit, vt Io. de Baſſolis 1. d. 28. aut ſinceram, & genuinam eius ſententiam proferre non audent; aiuntque exteros Scotum non intellexiſſe, quia non fuit mens eius excludere rationem entis ab intrinſeco, & eſſentiali conceptu modorum, paſſionumq; ſuarum; ac vltimarum differentiarum, neq; negat de his omnibus prædicari in quid prout ly, *in quid* dicit prædicatum pertinens ad eſſentiam rei in primo modo dicendi per ſe; ſed negat prædicari in quid prout dicit prædicatum quidditatiuum, quod habet rationem totius, & determinabilis, & cōmunicabilis inferioribus; quia tunc vltima differentia adhuc eſſet diuiſibilis, & modi non haberent conceptum ſimpliciter ſimplicem; vndè in illis ſolum includitur, vt determinatiuū, quia illa differentia, & modus non exercet, niſi munus determinandi, in paſſionibus verò includitur, vt in vltimum terminum ſuum, vndè nec ipſæ includunt ens quidditatiuè, ſed ſolum qualificatiuè, vt vltimæ extremitates entis, atque ideò prædicatio entis de modis, paſſionibuſque eius, ac vltimis rerum differentijs non eſt prædicatio in quid, ſed in quale; Hinc aliqui diſtinguunt duplicem entis conſiderationem ſcilicet ens quid, & ens quale; ens quid dicunt eſſe ens contrahibile, & potentiale ad inferiora; ens quale dicunt eſſe ens actuans, ac determinans, ſeu contrahens; & dicunt ens quid nō includi in modis, & vltimis differentijs, & iuxtà hunc ſenſum procedere rationes Scoti 1. d. 3. q. 3. §. *ad quæſtionem*, cum ait ex hoc ſequi proceſſum in infinitum, quia ſi differentiæ vltimæ includerent ens in quid conuenirent in illo, & rurſus differrent inter ſe; non vtique per id, in quo conueniunt; ergo aliquo alio quo differunt; rurſus de illo modo differentiæ inquiretur, & ſic in infinitum; debet ergo terminari iſte proceſſus in aliquo, quod non includat ens in quid, licet ſit ens quale; & hunc dicendi modum ſequuntur paſſim Recentiores Scotiſtæ, ſic enim facilè pondus rationum aduerſantium euadere putant, quia Scotus iuxta hanc explicationem non excludit ens omninò à ratione intrinſeca modorum, paſſionumque ſuarum, & vltimarum differentiarum, ſed ſolum excluſit ens quid ab eis, non ens quale, ita Faber theor. 95. cap. 4. & 7. Met. diſp. 2. cap. 2. Cauellus in annot. ad quæſt. 21. de Anim. concl. 2. Meuriſſe loc. cit. Meſiner. diſp. 2. de equiuocis quæſt. 1. & ſeq. Contaren. quæſt. de Vniuoc. entis cap. 5. Hinc Faber loc. cit. non diſtinguens prædicatum vniuocum à prædicato, quod prædicatur vniuocè, docet ens vniuocè prædicari nedum de Deo, & creatura, ſubſtantia, & accidente, ſed etiam de vltimis differentijs, modis intrinſecis, & paſſionibus eius; licet de his non prædicetur vniuocè in quid; & hoc ex eo probat, quia Doctor docendo ens vniuocè dici de Deo, & creatura, ſubſtantia, & accidente, conſequenter docet vniuocè dici de omnibus per ſe intelligibilibus, & ob id de vltimis differentijs, modis intrinſecis, & paſſionibus entis, cum omnia per ſe intelligibilia ſub illis quatuor membris contineantur.

177 Præterea quidam alij Scotiſtæ concedunt ens poſſe vniuocè dici de vltimis differentijs eo modo, quo dicitur de Deo, & creatura, quia vt ſic dicit conceptum inadæquatum nullam præſeferens realitatem; non tamen eo modo quo dicitur de decem prædicamentis, quia vt ſic dicit conceptum adæquatum, & realitatem; repugnat autem vltimis differentijs conuenire in realitate, cum in ea ſint primò diuerſæ, & in hoc ſenſu procedere rationes Scoti 1. d. 3. q. 3. arbitrantur, ita Lichet. 1. d. 26. q. vn. §. *ſed contra*, vbi Doctor manifeſtè concedit ab vltimis differentijs, & conſtitutiuis abſtrahi poſſe ab intellectu inadæquatè concipiente rationem communem in quid, & alij nonnulli ex noſtra ſchola; in has autem ac ſimiles phantaſias non alia de cauſa deuenere Scotiſtæ, niſi vt vim declinarent rationum aduerſantium, quæ illis nimis vrgentes viſæ ſunt, ideoque ſi non ex toto, ſaltim ex parte Aduerſarijs manus dare voluerunt, & potius Doctorem noſtrum in eorum opinionem trahere, quam illum, eiuſque ſententiam, quæ veriſſima eſt, & rationabiliſſima pro virili defendere.

ARTICVLVS I.

Reſolutio Quæſiti.

178 PRo reſolutione quæſiti dicendum eſt ens non includi in formali, & quidditatiuo cōceptu modorū eius, vltimarum differentiarum, ac deniq; paſſionum ſuarum, atq; ideo ens de illis nō prædicari in quid, etiam vt ly *in quid*, dicit prædicatum pertinens ad eſſentiam rei in primo modo dicendi per ſe; ſed tantum realiter, & identicè, vndè reſpectu illorum eſt quidem vniuocum prædicatum, ſed non vniuocè dictum. Concluſio quoad omnes partes eſt Scoti q. 21. de Anim. 1. d. 3. q. 3. ar. 1. & d. 8. q. 3. quem iuxtà ſenſum poſitæ cōcluſionis intelligunt & ſequuntur vetuſtiores, & candidiores Scotiſtæ. Canon. 1. Phyſ. quæſt. 3. concluſ. 6. Tromb. 4.

Met. quæſt. 2. ad 1. princ. & tract. Formalit. part. 2. art. 2. Auctor formalit. art. 1. princ. vbi omnes Formaliſtæ Mairon. trac. de Vniuoc. entis quæſt. 4. Ant. And. 4. Met. qu. 3. Zerbius ibid. quæſt. 1. concl. 3. Rada part. 1. contr. 21. art. 2. & alij Scotiſtæ vetuſtiores paſſim; quamuis autem Doctor hactenus fuerit ſolus in hac concluſione; modò tamen incipit habere ſectatores, omnes enim Recentiores ex Societate docentes ens eſſe purum vniuocum, & habere rationem generis reſpectu ſuorum inferiorum, docent conſequenter eſſe extrà rationem formalem ſuorum contrahentium ad inſtar aliorum generum, ſic conſequenter diſcurrit Arriag. diſput. 11. Log. ſec. 3. vbi concl. 2. tenet ens non tranſcendere differentias; & modos; verum tamen eſt hoc aſſertum ab eo non defendi, ſicut à nobis; ipſe enim tuetur illud iuxtà ſententiam admittẽtem ſolas præciſiones formales; nos autem iuxtà illam quæ præter formales admittit quoque obiectiuas, quę eſt ſententia communis in ſchola Realium; eandem quoque ſententiam quoad modos intrinſecos amplexus eſt Fonſec. 5. Met. cap. 6. q. 6. ſec. 2. deſignans alias eſſe res, alios eſſe modos rerum; & aſſerit non omnes modos eſſe entia, ſed quoſdam dari qui ſunt puri modi, & non ſint entia, & affert exemplum modorum intrinſecorum, de quibus hic loquimur; eandem quoq; tenetur ſequi Paſqualigus, vt demonſtrauimus ex eius diſcurſu n. 170. licet ipſe profiteatur oppoſitam; etenim falſum eſt, quod ipſe ait diſp. 38. ſec. 1. nu. 1. hic ſermonem eſſe de modis prout ſubſiſtunt in ſe, non autem prout habent rationem limitatiui, & ſecundum id, quod exhibent enti, quando ipſum contrahunt. Nam cum hic loquamur de modis ens contrahentibus ſecundum propriam eorum formalitatem; hæc autem in eo conſiſtit; quod ſint determinationes, & taleitates entis conſequenter hic ſermo eſt de ipſis ſecum, dum quod habent rationem limitatiui, iuxtà quam rationem etiam ipſe concedit quod non includunt formaliter rationem entis diſp. 37. ſec. 3. probatur autem noſtra concluſio diſcurrendo per ſingulas eius partes.

179 Primò probat de modis intrinſecis, quod non ſint formaliter, & quidditatiue entia, adeò vt directè includant rationem entis in ſuo quidditatiuo, ac formali conceptu, deducitur autem probatio ex dictis quæſt. præced. art. 2. cum enim contractio, & determinatio entis per modos non fiat ad inſtar ſolius explicationis, ſed compoſitionis, & additionis; ſequitur neceſſario quod ratio contracta ſit extra rationem contrahentis, conſequentia patet, intantum enim genus cenſetur eſſe extra rationem differentiæ, quia contractio generis per differentias fit per modum compoſitionis, & additionis, & ratio eſt, quia ſi ratio contrahens non eſſet aliquo pacto extra rationem contractam, nulla fieret compoſitio, nam cõpoſitio petit vt vna pars ſit extrà aliam compartem, cum igitur concluſum ſit ſuprà, contractionem entis per modos fieri ad inſtar compoſitionis, & additionis, conſequenter aſſerendum eſt extra rationem formalem contrahentium remanere; Tum quia ſi quis defendere poſſet contractionem entis per modos fieri per compoſitionem, & adhuc includi in ſuis contrahentibus, idem quoque eadem ratione poſſet de contractione generis per differentias tueri; ſed neutrum defendi poteſt, quia ad rationem compoſitionis neceſſariò exigitur, vt pars ſit extra aliam compartem; & ideò qui aſſerunt rationem entis in ſuis quoque contrahentibus eſſentialiter imbibi; conſequenter eius contractionem ponunt per modum ſimplicis explicationis, & maioris expreſſionis, non autem compoſitionis, vel additionis.

180 Deindè probari poteſt ex proportione modorum intrinſecorum entis ad differentias aliorum generum, quia vt notauimus diſp. 5. Log. q. 3. art. 3. quantum attinet ad excluſionem contracti à contrahentibus, eędem ferè militat ratio de differentijs reſpectu generum, & modorum reſpectu entis; vndè rationes omnes ibi adductæ ad probandam excluſionẽ generis à differentijs contrahentibus, hic pariter ex integro applicari poſſunt ad oſtendendum excluſionem rationis entis a modis ipſum contrahentibus; ac eędem prorſus difficultates quæ fiunt contra excluſionem entis à modis, fieri pariter poſſunt contra excluſionem generis à differentijs; ſicut enim hic quæritur, an præciſo conceptu entis, modi ipſum contrahentes ſint entia vel non entia, ita de differentijs in genere relationis quæri poterit, an præciſo conceptu relationis ſint formaliter relatiuæ, vel abſolutæ; & in genere quantitatis an ſint extenſæ, vel non extenſæ; & ſicut ibi reſpondetur de illis differentijs, ita quoque in propoſito reſponderi poterit de modis entis. Neque valet diſparitas, quam affert Auerſa q. 3. ſuæ Philoſoph. ſect. 4. ad 1. obiec. quod ſubſtantia, quantitas, relatio &c. ſunt quædam determinata entium genera, & ideò bene dari poſſe modos ſubſtantiæ, qui non ſint ſubſtantiæ, & ſic de alijs, at non poterunt dari modi entium, qui non ſint entia. Non valet, inquam, quia non minus inconuenit dari in genere ſubſtantiæ differentias, quæ non ſint ſubſtantiæ; & in genere quantitatis longitudinem, latitudinem, & profunditatem, quæ non ſint extenſæ; & in genere relationis differentias, quæ non ſint relationes; quam in genere entis eius modos non eſſe entia, qua de cauſa ipſe Auerſa opinatus eſt etiam quædam genera non perfectè à ſuis differentijs præſcindere, quaſi non minori neceſſitate imbiberent genus, quod contrahunt, quam ipſam rationem entis; Tum quia etiamſi modi non includant ens in ſuo formali conceptu, nõ proindè dici poteſt, quod non ſint entia, vt ipſe deducit, ſimpliciter, & abſolutè; quia ſunt entia realiter, & identicè; ſed ad ſummum deduci poteſt, quod non ſint entia formaliter, quia ex ſua ratione formali non tam ſunt entia, quam talitates entis; Quemadmodum ergo in alijs generibus non prædicatur genus de ſuis contrahentibus formaliter, & quidditatiuè, ſed ſolum denominatiuè, nam in genere ſubſtantiæ eius differentiæ non dicuntur formaliter ſubſtantiæ, ſed ſubſtantiales; in genere relationis non dicuntur relationes ſed relatiuæ, & ſic de alijs, ita in propoſito in genere entis modi eius entia formaliter, & quidditatiuè dici non debent, ſed ſolum denominatiuè ideſt entales, vt cum Doctore barbaro vtar vocabulo ad melius rem declarandam.

181 Denique probatur ex proportione modi intrinſeci ad extrinſecum, quam declarauimus quæſt. præced. art. 1. omnes namque Recentiores rotundo ore fatentur modum extrinſecum non habere propriam entitatem, quia non eſt entitas, ſed entitatis modus; non eſſe propriè rem, ſed eſſe modum rei: & cum ipſis obijcitur id, quod à nihilo contradiſtinguitur eſſe rem, eſſe aliquid, & ens; dicunt hoc falſum eſſe in rigore loquendo, quia præter res dantur etiam modi reales, vndè licet modus non ſit res propriè loquendo, eſt tamen aliquid rei, ſeu aliquid reale, ita de modo extrinſeco Recentiores diſcurrere ſolent, vt videri poteſt apud Paſqualig. tom. 2. Met. diſp. 51. ſect. 3. vbi ad oſtendendum, quo pacto modus extrinſecus ſit quid reale dicit num. 4. dupliciter contingere poſſe, quod aliquid ſit reale, vel tanquam res, & entitas, vel tanquã aliquid de ipſa re, & entitate; eſſe autem reale hoc ſecundo modo nihil aliud dicit, niſi fundari in realitate rei; non autem dicere propriam entitatem vndè conſequenter non dicit eſſe aliquid reale in ſeipſo, ſed in alio; licet ergo modus non dicat realitatem, nec entitatem, non ſequitur quod ſimpliciter non ſit aliquid reale; ſed ſolum quod non ſit aliquid reale in ſeipſo, adhuc tamen eſt aliquid reale in alio, nempe in re cuius eſt modus, eſt enim entitas rei prout tali vel tali pacto ſe habet, vnde ſufficit, quod ſit quid reale prout inuoluit entitatem ſubiecti, quia adhuc ſtat, quod ſit aliquid reale a parte rei; ita Paſqualig. ibid. ex communi modo dicendi Recentiorum; Sed ſanè tota hæc doctrina eſt ipſamet, quam nos adhibemus in propoſito, in declarando naturam modorum entis, ſi quidem ipſi non habent intrinſecè propriam entitatem, cum re vera non ſint entia, ſed modi, & talitates entis, atque ideo non dici debent res, ſed reales; non entia, ſed entialia; nõ ens, ſed aliquid entis, adeout intantum quid reale dicantur inquantum identificantur enti quod contrahunt in communi conſtituto ex ipſis; ſi ergo ita Aduerſarijs diſcurrere licet de modis extrinſecis, cur adeò acriter abominantur in nobis eundem loquendi modum in materia de modis intrinſecis? notetur ergo benè hæc doctrina, quam tradunt de modis extrinſecis, ex ea namque adamuſſim omnia eorum argumenta intendimus inferius repellere, ac retorquere.

182 Secundò ad tollendum effugium Scotiſtarum diſtinguentium de ente quid & quale, dicentiumque ens, vt quale, & determinatiuum includi in modis contrahentibus, nõ autem ens, vt quid; Probatur hoc falſum eſſe, quia hoc ens quale diſtinctum ab ente quid eſt merè fictitium excogitatum duntaxat ad eludenda argumenta oppoſita, nam vel hoc ens quale includit ens quid, vel non includit; ſi ſic, ergo quidditatiuè, & eſſentialiter erit ens, id enim eſt includere ens in quid, & ſic modi entis erunt ens quid, & non quale duntaxat. Si non, ergo nihil erit, quia ens quid, ſeu aliquid eſt illud, quod opponitur nihilo, & recedit à nihil. Si dicas etiam ens quale opponi nihilo. Contra eſt, quia tunc ens quid, & ens quale conuenirent in hoc, quod eſt aliquid eſſe in rerũ natura à nihilo contradiſtinctũ; vnde de hoc conceptu cõmuni ad ens quid, & quale inquiri poterit, quomodo intrinſecè includitur in vtroq; ſiquidẽ vtrũq; habet intrinſecè, & formaliter eſſe extra nihil,

Digitized by Google

nihil, & ipſi nihil opponi. Tum quia ſi modi aliquo pacto includerent rationem entis eſſentialiter, ſiue per modum quid, ſiue qualis, tūc eius conceptus non foret ſimpliciter ſimplex, quod eſt expreſsè contra Doctorem, & veritatem; Prob. conſequentia, quia quod eſſentialiter includit conceptum communem multis, & ipſum eſt ab illis multis differens, poteſt reſolui in plures conceptus, & per conſequens non habet conceptum ſimpliciter ſimplicem, quod eſt eſſe irreſolubilem. Tum etiam quia ex hoc ſequitur proceſſus in infinitum, quia inquiri poterit quomodo modi conueniant in ente quali in communi, & rurſus inter ſe diſtinguantur; nam ſi per aliquem modum, vel ſuperadditam differentiam id fiat, rurſus de ea fiet inquiſitio, quomodo conueniat, & differat cū alijs differentijs, & ſic in infinitum; quod ſi dicatur differentias illas intra rationem entis qualis ſe totis differre, & non per aliquid ſuperadditum, reddenda eſt, ratio cur ab initio id dici non potuerit de modis ipſius entis intrà rationem entis quid. Præterea ſi eſſentialiter includeretur ens in ipſis modis, vel in illis includeretur vt determinabile, vel vt determinatiuum; non primum, vt etiam ipſi fatentur, quia tunc de illis prædicaretur, vt quid, quod ipſi negant; neque ſecundum, quia tunc non modi determinarent ens, ſed ens in eis incluſum eſſet eorum determinatiuum, & ſic quod eſt communius eſſet determinatiuum illius, quod eſt minus commune. Denique iuxta hunc dicendi modum facile poſſet quiſquis tueri quodlibet genus eſſentialiter in ſuis includi differentijs diſtinguendo v. g. in genere ſubſtantiæ de ſubſtantia, vt quid, & vt quali, vt determinabili, ac determinatiua, & dicendo quod ſubſtantia primo modo conſiderata excluditur à differentijs, ſed conſiderata ſecundo modo includitur in illis, & ſic pariter in alijs generibus; conſtat ergo opinionem, & diſtinctionem illorum Scotiſtarum nullum prorſus habere fundamentum, & ſolum ad hoc excogitam fuiſſe, vt declinarent vim argumentorum probantium modos, & differentias entia eſſe.

183 Tertio probatur ens in differentijs vltimis quidditatiuè non includi ex Doctore cit. 1. d. 3. q. 3. §. *ad quæſtionem igitur*, quæ probatio, vt magis percipiatur, prius declarandum eſt, quid ſit differentia vltima, & quæ non vltima, ex non recta enim huius diuiſionis intelligentia patitur Scotus immerito calumnias apud Aduerſarios; ſciendum itaque differentiam rei interdum ſumi ab vna forma, à qua ratio ſui generis non ſumitur, interdum verò ab vna, & eadem forma ſecundum aliam tamen, & aliam realitatem, vt declaratum eſt diſp. 5. Log. q. 3. art. 2. verſus finem; & ratio huius eſt, vt conſtat ex phyſicis, & declarat Doctor cit. lit. O. quia cōſtitutum ex genere, & differentia eſt aliquando vnius ſimplicis naturæ Phiſicè loquendo, vt ſunt intelligentiæ, & accidentia; vel ſi eſt Phyſicè compoſitum, ex materia tamen, & vna ſola forma conſtat, vt ſunt corpora ſimplicia, ac inanimata, aliquando verò conſtat ex materia, & multis formis ſubordinatis in ea, qualis eſt compoſitio animatorum in ſententia noſtra formam mixti in eis admittente præter animam, in ſimplicibus, vel compoſitis primo modo ratio generis, & differētiæ ab eadem natura, & forma ſumuntur ſecundum alias, & alias realitates; in compoſitis ſecundo modo ratio generis à primi forma ſumitur, ratio differentiæ a poſteriori; exempli gratia, in albedine, quia eſt vna forma ſimplex, genus, & differentia nequeunt a pluribus formis deſumi, ſed neceſſario ab vna, & eadem deſumuntur, licet ſecundū aliam, & aliā realitatem; in corpore verò animato, quia pluribus conſtat formis ſubordinatis ſcilicet forma corporis, & anima, a prima, ratio generis ſcilicet corporeum deſumetur, & à poſteriori, ratio differentiæ ſcilicet animatum, & pariter in homine, ſi tres admittentur animæ realiter diſtinctæ, vt multis placet, ratio ſenſitiui à ſentiente anima ſumeretur, & rationale ab anima intellectiua; quare differentia vltima eſt quæ ſumitur ab vna realitate non amplius reſolubili, in realitatē, & realitatem, ſed omninò ſimplici; quæ vero ab alia forma ſumitur, à qua ratio generis accipitur, dicitur non vltima, quia forma illa, à qua ſumitur, continet in ſe plures realitates, vndè non eſt vltimò ſimpliciter ſimplex ita luculenter ſe Doctor explicuit loc. cit. lit. O. dum dicit, *diſtinguo de differentijs, quod aliqua poteſt ſumi a parte eſſentiali vltima, quæ eſt res, & natura alia ab illo, a quo ſumitur conceptus generis, ſicut ſi ponatur formarum pluralitas, & genus dicatur ſumi a parte eſſentiali priori, & differentia ſpecifica à forma vltima, tunc ſicut ens dicitur in quid de illa parte eſſentiali, à qua ſumitur differentia talis ſpecifica, ita dicitur in quid de tali differentia in abſtracto, i. a quod ſicut hæc eſt in quid, anima intellectiua eſt ens, accipiendo eundem conceptum entis, ſecundum quem dicitur de homine, vel de albedine, ita hæc eſt in quid, rationalitas eſt ens, ſi rationalitas ſit talis differentia; ſed nulla talis differentia eſt vltima, quia in tali continentur plures realitates aliquo modo diſtinctæ tali diſtinctione, vel non identitate, qualem dixi q. 1. de trin. 2. diſt. eſſe inter eſſentiā, & proprietatem perſonalem, vel maiori ſicut alias explanabitur, & tunc talis natura poteſt concipi ſecundum aliquid ideſt ſecundum aliquam realitatem, & perfectionem, & ſecundum aliquam ignorari, & ideo talis naturæ cōceptus non eſt ſimpliciter ſimplex; ſed vltima realitas ſeu perfectio realitatis naturæ, à qua ſumitur vltima differentia eſt omninò ſimpliciter ſimplex iſta realitas non includit ens quidditatiuè, ſed habet conceptum ſimpliciter ſimplicem.*

184 Ex his verbis liquidò conſtat Doct. non benè intelligi à Modernis in ſignificato differentiæ non vltimæ, nec à Scotiſtis quibuſdam in ſignificato differentiæ vltimæ; nam Suarez, Auerſa, & alij Recentiores ita Scotum intelligunt, vt differentiam non vltimam poſuerint eſſe illam, quæ ſumitur à tota, & integra vna forma, quod falſum eſt, nam inquit Doctor, quod ideò dicitur non vltima, quia forma vndè ſumitur continet in ſe ex natura rei plures realitates, vndè poteſt ſecūdum vnam ſciri, & ſecundum aliam ignorari, adeout in eius ſententia differentia non vltima ſumatur quidem à forma diſtincta ab ea, à qua ſumitur ratio generis, non tamen à tota illa forma, ſeu ab omni realitate illius formæ, vt putauit Suarez diſp. 2. Met. ſec. 5. Quidam verò Scotiſtæ in ſignificato differentiæ vltimæ ita eum intelligunt, vt aliqua differentia dicatur vltima, vel quia eſt vltimatæ ſpecificationis, quando ſcilicet conſtitutum per eam non amplius eſt diuiſibile per differentias eſſentiales, vel vltimatæ determinationis, quando ſcilicet conſtitutum per eam eſt incommunicabile; ſed hoc nec benè dicitur, nec ad mentem Doctoris, quia in 2. d. 3. q. 6. G. docet differentiam ſpecificam quandoque eſſe vltimam, cū ſcilicet ſumitur ab vltima realitate eiuſdem formæ, à qua ſumitur ratio generis, & quandoque non vltimam, cum ſumitur à diuerſa forma, & in primo loc. cit. lit. O. ſuppoſito quod in homine eſſent tres animæ, appellat rationalitatem differētiam non vltimam; tum quia hinc ſequeretur differētias omnes intermedias accidentium eſſe non vltimas, cum tamen ex dictis conſtet omnes eſſe vltimas, quia ab eadē natura ſumitur, à qua ſumitur ratio generis; dicendū ergo quod ſicut differentia non vltima cenſetur illa, quæ cum ſit deſumpta ab vna forma, nō tamen ab ea deſumitur vt vltimate ſimpliciter ſimplici, ita vltima dicitur, quæ ſumitur ab vltima realitate eiuſdē formæ, à qua ſumitur ratio generis, ſiuè hæc differētia fuerit intermedia, ſiue vltima vltimatæ ſpecificationis, ſiue vltimatæ determinationis; Notandum autem eſt, cum hic quærimus an differentiæ includant ens, nec ne, nō eſſe ſermonem de differētia in concreto, & pro materiali, vt nimirum rationale ſupponit pro habente rationalitatem, ſed ſumitur formaliter, ac veluti in abſtracto pro ipſa rationalitate.

185 Hac igitur ſtante explicatione differentiæ vltimæ, & non vltimæ, ait Doctor ens eſſentialiter includi in non vltima differentia, quia inquit, hæc differentia ſupponit pro forma à qua ſumitur, vt v. g. rationalitas pro anima intellectiua, quare ſicut hæc eſt in quid; anima rationalis eſt ens, ita etiam hæc erit in quid, rationalitas eſt ens; licet enim a tota illa, & integra forma non ſumatur, pro tota tamen illa forma ſupponit, ex communi vſu loquentium; vndè ſolemus dicere, quod ratio animati corporis faciens differre corpus animatum ab inanimato anima eſt, & ſi tres animæ eſſent in homine, rationem propriam hominem diſtinguentem à bruto diceremus eſſe animam rationalem, differentia verò vltima pro nullo alio ſupponit, niſi pro illa vltima ſimplici realitate, à qua ſumitur, vt v. g. continuitas, ſi eſt differentia conſtituens quantitatem continuam, nil aliud ſignificat, niſi illam realitatem vltimò ſimplicem ideſt non reſolubilem in plures realitates, quas contineat; illam realitatem inquam, quæ quantitatem in communi contrahit ad eſſe quantitatis continuæ; & ideò ait Doctor, ſicut iſta realitas non includit ens quidditatiuè, ſed habet cōceptum ſimpliciter ſimplicē; ita etiam differentia vltima, quæ ab ea deſumitur, & pro ea ſupponit. Quod autē differentiæ ſic vltimæ nō includāt ens quidditatiuè, probat Doctor duplici ratione, prima eſt quia ſi differētiæ ſic vltimæ includerent ens in quid dicta de eis, ergo cū non ſint omninò idem, erunt propriè differentes, nam differentia dicuntur ex 10. Met. diuerſa aliquid idem entia; quod ſi ſunt differentes; ergo alijs differentijs differunt, de quibus rurſus quæritur, an includant ens quidditatiuè, nec ne, & ita erit proceſ-

Digitized by Google

ceſsus in infinitum in differentijs, vel ſtabitur ad aliquas omninò non includentes ens quidditatiuè. Altera ratio ex compoſitione phyſica deducitur, cum enim in ea, ita fiat reſolutio in actum vltimum, & potentiam vltimam, vt nihil potentiæ includatur in actu, & è contrà; ita ſimiliter in compoſitione Metaphyſica continget, quod compoſitum ex conceptu determinabili, & determinatiuo reſoluetur tandem in conceptum determinabilem tantum, qui eſt entis, & determinatiuum tantum, qui eſt vltimæ differentiæ.

186 His duobus argumentis mille ab Aduerſarijs adhibētur ſolutiones, quarum nulla ſufficit, & ideò Canon. cit. vocat has rationes ſolemnes, & primam præſertim ait eſſe prorſus inſolubilem; quod etiam Complut. ipſi fatentur diſp. 11. Log. q. 4. num. 40. in ſententia admittente vnitatem & præciſionem conceptus entis; quia verò ab ipſis illa negatur, ideò nullo negotio vtramque ſoluunt; negāt ad 1. differentias propriè conuenire in ente quaſi ens ſit aliquid vnum, in quo cōformentur; vndè concedunt eſſe primò diuerſas, & ſe totis differre, & in ente ſolum proportionaliter conuēnire; Ad 2. concedunt paritatem aſſumptam, negant tamen conceptum, in quem vt in vltimam potentiam reſoluitur compoſitū Metaphyſicum, eſſe ens, ſed inquiunt in vnoquoque prædicamēto id eſſe ſupremū genus illius prædicamenti; ideò enim prædicamenta dicuntur prima genera, quia ibi propriè loquendo ſiſtit reſolutio, cum ſint conceptus omninò ſimplices, & conſequenter irreſolubiles in alios ſimpliciores. Sed ſicut iſti facilè ſoluunt, quia negant vnitatem, & præciſionem conceptus entis, ita nos quoq; facilè eorum ſolutiones reprobamus, quia eam aſtruimus; ſed & adhuc vnaquæq. ſolutio ſingillatim impugnari poteſt; prima quidem, quia veriſimile non eſt tantam eſſe conuenientiam in principijs, & conſtituentibus, quanta in principiatis, & conſtitutis, ſemper enim maior conuenientia reperitur inter principiata, & conſtituta ad inuicem, quam in eorum principijs, vt conſtat tam in cōpoſitis phyſicis, quā metaphyſicis, nam maior eſt conuenientia inter ſpecies adinuicem, quam inter differentias; cum ergo Deus, & creatura, ſubſtantia, & accidens in ente conueniant proportionaliter ſolum in ſententia Thomiſtarum; planè vltimæ rerū differentiæ minus conuenire debebunt, quod fieri non poteſt niſi per excluſionem rationis entis, quomodocunque vna ponatur, ſiue vniuocè, ſiue proportionaliter; in ſecūda etiā ſolutione falſum aſſumitur nempe vltimos conceptus determinabiles rerum ſimpliciter, & abſolutè eſſe illa decem rerum genera; quamuis enim id verum ſit loquendo de vltimo conceptu determinabili in aliqua determinata rerum ſerie, qualis eſt prædicamentorum coordinatio; falſum tamen eſt de vltimo conceptu determinabili in tota entium coordinatione, talis enim conceptus eſt ens indifferens ad Deum, & creaturam.

187 Reſpondet Suarez cit. n. 18. vnam differentiam, quantumuis vltimam poſſe eſſe primò diuerſam ab alia, etiamſi cum illa in communi entis ratione conueniant ſicut de primis decem generibus omnes docent, quæ propterea non propriè differre, ſed primò diuerſa eſſe dicuntur, quia alias non eſſent ſuprema genera, ſed ſub alio ſuperiori contenta; ſic etiā Soncin. reſp. 4. Met. q. 19. quod non repugnat primò diuerſis in aliquo communi conceptu conuenire, nam decem prædicamenta ſunt primò diuerſa, & tamen conueniunt in ente, ſic inquit de vltimis differentijs dicendum eſſe; addit autem non ob id ſequi, quod alias habeant differentias, quibus differant, quia non dicuntur differre, tanquam ſint ea, quæ differant, ſed quia ſunt ea, quibus alia differunt. Sed hoc faciliter reijcitur à Scotiſtis, quia alia eſt primò diuerſitas differentiarum vltimarum, alia prædicamentorum; hæc enim ſunt primò diuerſa in realitate, inquiunt, non in conceptu; ſed illæ ſunt primò diuerſæ vtroque modo, quia in eis datur ſtatus, tam quoad realitates, quam quoad conceptus; cui nos addimus ex dictis quæſt. præced. art. 2. decem prædicamenta, nec etiam eſſe primò diuerſa in realitate, quia omnia conueniunt in ente finito, quod realitatem genericam importat, & vt diximus diſput. 6. Log. q. 1. illa decem genera dicuntur ſuprema non ſimpliciter, & abſolutè, ſed in determinata entium coordinatione; quare aſſumpta in ſolutione paritas nullo modo valet, & ſtat argumentum, quod ſi differentiæ vltimæ aliquid includunt quidditatiuè, differentia differentium non ſtat ad aliqua primò diuerſa; quod autem addebat Soncin. omninò vanum eſt, nam ſi ſemel conceditur ipſas differentias conuenire in vna ratione cōmuni, & non eſſe omninò idem, quomodo negari poteſt non eſſe ea, quæ differunt, licet quoque alia differre faciant; ita calor aquam calidam à frigida diſtinguit, nec tamē hinc ſequitur frigus, & calorem ſeipſis diſtingui; imò vltimæ differentiæ nunquam erunt tales, quibus vltimò alia differant, niſi quouſque negetur illas conuenire in communi quidditatiuo conceptu.

188 Reſpondet Auerſa differentias entis differre ſeipſis, ſeu potius eſſe primò diuerſas, & eſſe ſimplices, itaut non componantur ex conceptu ſuperiori entis, & ex alijs differentijs, ſed etiam ſeipſis conuenire in eo quod ſunt entia, non quidem quaſi in quadam natura ſuperiori abſtracta, quæ indigeat differentijs contrahentibus, ſed quatenus implicitè ab intellectu concipiuntur ſub confuſa ratione eius, quod eſt; vndè poſteà dum intellectus explicitè concipit ipſas differentias ſecundum ſe, concipit eſſentialem diuerſitatem earum; ſic etiam reſpondet ad 2. inferiora entia reſpectu entis non eſſe compoſita Metaphyſica, quæ conſtituantur ex ipſo ente, & ex proprijs differentijs, quæ debeant eſſe extra ambitum entis, ſed abſque compoſitione reſpectu entis omne ſpeciale ens ſecundum omnem ſuam rationē, & ſecundum totum id, quod eſt, adæquatè eſt ens. Hæc tamē ſolutio tota innititur falſo fundamento, ſupponit enim ens nec perfectè à ſuis contrahentibus præſcindere, neque eius contractionem fieri per modum compoſitionis, ſed per expreſſiorem cōceptum eiuſdem eſſentiæ, quorum vtrumque ſuppoſitorum falſum eſſe iā demonſtrauimus in ſuperioribus; quamuis enim vltrò fateamur ens differentijs non indigere, vt contrahatur, quia non dicit realitatem contrahibilem; contrahitur tamen per modos intrinſecos, & quidem non per ſolam maiorem conceptus expreſſionem, ſed per compoſitionem, & additionem ſaltim rationis cum fundamento in re, vt quæſt. præced. probatum eſt.

Reſpondet Hurtad. diſp. 2. Met. ſec. 4. ſe huius argumenti lūbos eneruaſſe, quādo in Logica probauit ab vltima differētia indiuiduali confuſè cognita poſſe abſtrahi rationem cōmunem vltimæ, ac indiuidualis differentiæ; non verò abſtrahi conceptū communem ab vltima clarè, & in ſingulari cognita, vt vltima; vndè concludit differentias vltimas conuenire quidditatiuè in ente, ſi confuſè concipiātur, & ſe totis differre, ſi cognoſcātur clarè, ac diſtinctè: Ad aliud negat ens, & differentias eſſe partes compoſiti Metaphyſici, ſicut materia, & forma ſunt partes phyſici, quia ens, & differentia non ſunt duo conceptus adæquatè diſtincti, vt genus, & differentia, ſed inadæquatè, ac proindè non ſunt propriè partes, quarum vna aliam excludat.

189 Fateor hanc ſolutionem magnam habere apparentiā præſertim in ſententia noſtra, qui diſp. 5. Log. q. 2. art. 4. admiſimus rationem indiuidui, vt ſic, vniuocè cōmunem omnibus indiuiduis, & de ſingulis prædicabilem in quid; immo hanc ipſam ſolutionem ibidem adhibuimus, vt præfatis Scoti rationibus reſponderemus, quatenus contra noſtrum illud aſſertū adduci poterant, dicebamuſque ſolùm probare, quod ab vltimis differentijs nequeat abſtrahi cōceptus communis adæquatus, & realitatem importans, ſic enim ponendo ſequitur proceſſus in infinitum; at ponendo quod talis conceptus abſtractus, in quo conueniunt, ſit inadæquatus, euitatur talis proceſſus in conceptibus, quia indiuidua conſiderata ſub illa ratione communi nō diſtinguuntur rurſus per alias differentias indiuiduales, ſed per eaſdem adæquatè, & clarè conſideratas; cum igitur conceptus entis quoque de quo hìc eſt ſermo, ſit inadæquatus nullam importans realitatem à parte rei communem, ſi dari poteſt conceptus indiuiduationis dictus in quid de vltimis differentijs, idem quoque de conceptu entis dici poterit; hac de cauſa huic ſolutioni ſuccubuere Scotiſtæ cit. n. 177. concedentes ens dici poſſe vniuocè de vltimis quoque differentijs, quia dicit conceptum inadæquatū, & talem conceptum ab eis abſtrahibilem eſſe gratis concedit Doctor 1. d. 26. q. vn. Y. vndè quando duabus rationibus allatis probat Doctor ens non vniuocè dici de vltimis differētijs, inquiunt locutum eſſe ex ſuppoſitione, quod ens aliquam à parte rei importaret realitatem; quod enim diceret ſolum conceptum inadæquatum, determinat inferius diſp. 8. quæſt. 3. Adhuc tamen abſque ſufficienti cauſa Scotiſtæ citati huic ſolutioni ſuccumbūt, nam ſtante quod ens dicat conceptum inadæquatum, & quod ab vltimis differentijs abſtrahi poſſit aliquis talis conceptus, non neceſſariò ſequitur huiuſmodi futurum quoque entis conceptum; cum enim ait Doctor 1. d. 26. & nos cum ipſo diſp. cit. Log. poſſe ab vltimis differētijs abſtrahi communem conceptum de ipſis vniuocè dictū, ſermo erat de communi cōceptu indiuiduationis, & hæcceitatis, qui quidē ab eis abſtrahitur, vt à ſuis inferioribus, ab intellectu confuſe concipiente; at nō hoc pacto reſpiciunt cōce-

ptum

Digitized by Google

ptum entis, non enim ens reſpiciunt, vt inferiora ſuum ſuperius, ſed comparantur ad ens, vt contrahentia ad ſuum contrahibile; licet autem ab inferioribus poſſit conceptus ſuperioris abſtrahi in eis eſſentialiter incluſus; non tamen ſic eſt de conceptu contrahibilis in ordine ad contrahentia; quia contrahibile ſemper eſt extra conceptum contrahentis, quando contractio fit per modum compoſitionis, & additionis, vt re vera fit in conceptibus vniuocis; & in hoc conſiſtit omne robur rationum Scoti adductarum, quia ſi contrahibile non eſſet extrà rationem contrahentium, tunc daretur proceſſus in infinitum, & non fieret reſolutio in conceptus ſimpliciter ſimplices. Et tandem ex hoc patet ſolutiones Hurtad. non ſatisfacere, quamuis enim concedamus ab vltimis differentijs poſſe abſtrahi conceptum communem indiuiduationis in eis eſſentialiter incluſum, nõ tamen idem judicium ferendum eſt de conceptu entis; quia ad conceptũ hæcceitatis comparantur, vt inferiora ad ſuum ſuperius, ſed ad conceptum entis comparantur, vt contrahentia ad contrahibile; vndè etiã gratis concedimus abſtractionem cõceptus entis ab vltimis differentijs non ex eo capite implicare, quia ab vltimis differentijs non ſit vllus conceptus communis abſtrahibilis, vt paſſim dicere ſolent alij Scotiſtæ; ſed ex eo præcisè, quia vltimæ differentiæ reſpiciunt ens quodam modo à latere, & veluti contrahentia ſuum contrahibile, quod nunquam quidditatiuè includitur in illis. Nec etiam valet ſolutio ad 2. quia cum entis contractio fiat per modum compoſitionis eſtò per intellectum; ens contractum, & modus contrahens habent rationem veluti partis, quantum ſufficit, vt vnum ſit extra aliud; & quando dicuntur conceptus inadæquati, & inadæquatè diſtincti, non ideò hoc dicitur, quia non ſe adæquatè excludant, ſed quia non important realitates diſtinctas, vt important genus, & differentia.

190 Hæc rurſus concluſionis particula, quod ens quidditatiuè non includatur in vltimis differentijs, probari adhuc ſolet à Scotiſtis alia ratione ex via nugationis deducta, quia ſi differentia includeret ens, tunc nugatio eſſet dicendo, ſubſtantiam corpoream, animal rationale, quia ens bis repeteretur, ſemel in ſubſtantia, vel animali, & rurſus in differentijs; ita arguit Canon. loc. cit. & hac quoque ratione nos vſi ſumus diſput. 5. Log. q. 3. art. 3. ad probandum genus non includi eſſentialiter in differentijs, ſic enim arguit Ariſt. 6. Top. cap. 6. & Doctor 4. d. 11. q. 3. §. *Ad rationes ergo*. Verùm hæc ratio in propoſito nimium probare videtur, quia non ſolum probat ens non includi in differentijs vltimis, ſed etiam in non vltimis, vt patet, & ideò Doctor eam ſoluit tam quæſt. 21. de Anim. §. *Contra dicta*, quam in 1. d. 3. q. 3. lit. P. & ſolutiò conſiſtit in hoc, quod tunc eſt nugatio, quando idem conceptus ſecundum eandem rationem bis habetur, ſed quando ſecundum aliam, & aliam rationem, non eſt nugatio, vt ſi dicatur, color albedo, committitur nugatio, quia bis repetitur ens per modum quid; at ſi dicatur, color albus, non fit nugatio, quia non reperitur ſecundum eandem rationem, nam in genere ponitur per modum quid, & in differentia per modũ qualis, quod ſufficit ad euitandam nugationem. Dices eodem modo dici quoque poſſet de genere reſpectu differentiæ. Negari poteſt cõſequentia, quia non eſt tanta neceſſitas incluſionis generis in differentijs non vltimis ipſum contrahentibus, quanta eſt neceſſitas incluſionis entis; & doctrina quam affert Scot. loc. cit. ad euitandã nugationem ob incluſionẽ entis in illis, tradita eſt pro ente, & nõ pro alijs generibus; ait enim, quod quãdo duo inferiora ad tertium ſic ſe habent, quod vnum denominat alterũ, illud commune particulariter denominat ſeipſum ſine nugatione, ſicut albedo, quæ eſt inferior ad ens, denominat animal, quod eſt inferius etiã ad ens ſine nugatione &c. Et quãdo etiã conceditur illata conſequẽtia, non adhuc hinc ſequeretur genus includi in differentia, quia præter illã rationẽ de nugatione ſũt aliæ rationes efficaciores adductæ diſ. cit. Log. Itaque pro hac parte concluſionis probãda ſufficiant duæ rationes, allatæ, quas facit ipſe Doctor; quæ quidem non ſolum probant ens non includi in vltimis differentijs per modum quid, & determinabilis, vt aiebãt Scotiſtæ ab initio citati, ſed probant etiam nullo pacto includi eſſentialiter, vt prædicatũ primi modi, vt ſatis conſtat ex rationibus adductis contra illum dicendi modum n. 182. quod etiam ſatis luculenter ex ipſa Doctoris litera colligitur, nam ibi §. *quantum ad ſecundum*, concludens quid probatum fuerit per eas rationes, inquit probatũ eſſe ens non poſſe eſſe commune vniuocũ dictũ in quid de omnibus per ſe intelligibilibus; quia nõ de differẽtijs vltimis, nec de paſſionibus ſuis: & immediatè explicãs infrà, quid intelligat per prædicatum vniuocum dictum in quid, declarat ſe intelligere prædicatum eſſentiale, vt ſic, ſiue ſit per modum determinantis, ſiue determinabilis, & ideò inquit nec differentias vltimas, nec paſſiones entis includere ens eſſentialiter; Accedit quod lit. O. inquit, quod ſi A eſt vltima differentia, hæc prædicatio A eſt ens, eſt prædicatio quaſi per accidens, quod verum vtique non eſſet, ſi ens aliquo pacto includeretur in eis eſſentialiter, ſiue per modum quid, ſiue qualis.

191 Quartò principaliter probatur alia concluſionis particula ens nõ includi quidditatiuè in ſuis paſſionibus ex Doctore loc. cit. quia ſubiectum ex 7. Met. 17. & 19. cadit in definitione paſſionis, vt additum, ita quod definitur per ipſum per additamentum; quod autem definit aliquid iſto modo, non eſt de ipſius quidditate; Tum quia ex 1. Poſt. cap. de ſtatu principiorũ, propoſitiones per ſe non conuertuntur, itaquod ſi prædicatum dicatur de ſubiecto per ſe, non tamen è contra ſubiectum dicetur per ſe de prædicato, ergo ſi iſta eſt per ſe ſecundo modo, ens eſt vnum, hæc alia, vnum eſt ens, non poterit eſſe per ſe primi modi, ſed quaſi per accidens, ſicut iſta eſt per accidens, riſibile eſt homo, quæ duæ rationes adeo ſunt efficaces, vt Aduerſarij negent ens habere veras, & reales poſitiuaſque paſſiones. Rurſus probat Doctor, quia ens adæquatè diuiditur in increatum, & ſumma decẽ genera, tanquam in ea, de quibus quidditatiuè prædicatur; ſed paſſiones ipſius nec ſunt ens increatum, nec aliquod ex decem generibus, quia æquè patent, ſicut ipſum, & ſunt indifferẽtes ad finitum, & infinitum; argumentum contendit, vt probet ens non prædicari de ſuis paſſionibus, velut de inferiori, vt Aduerſarij velle videntur, quia paſſiones entis cum ipſo adæquantur, Deniquè ſi paſſiones entis ens includunt, vtique non includunt ens ſolum, ſed etiam aliquid aliud, alioquin idẽ eſſet paſſio ſui ipſius; tunc quæritur de illo alio, an rurſus includat ens, & ſic, vel in infinitum procedemus, vel tandẽ ſiſtendum erit in aliquo, quod ens quidditatiuè non includat, & talis propriè erit paſſio entis; Et quidem rationes iſtæ nedum probant ens non includi in ſuis paſſionibus per modum quid, & determinabilis, vt dicebant illi Scotiſtæ; ſed probant omnimodam excluſionem quidditatiuam primi modi, vt ſatis conſtat ex ipſis, tum quia modus ille incluſionis, qui aſſignatur ab eis, eſt prorſus irrationabilis, dici enim ſolet paſſionem in ſubiecto ſuo contineri, non tamen ſubiectum in paſſione, tum quia etiamſi poſſet ens includi in ſuis modis, ac vltimis differentijs per modum determinantis, & contrahentis, id tamen dici nequit de ſuis paſſionibus, quia paſſiones non contrahunt ens, neque coarctant, cum in latitudine, & ambitu ei prorſus adæquentur; tum tandem, quia ſi ſubiectum ponitur in definitione paſſionis tantùm, vt additum, ergo ens non poteſt includi in ſuis paſſionibus, vt prædicatum ſpectans ad eſſentiam earum in primo modo, vt volebat Faber.

192 Reſpondet ad hæc Paſqualig. cit. ens ratione ſuæ trãſcendentiæ non ſolum prædicari, vt ſuperius de ſuis inferioribus, ſed etiam vt æquale de æquali, & quidem prędicatione quidditatiua, & hoc pacto quidditatiuè de ſuis paſſionibus prędicari, quæ eſt communis reſponſio Thomiſtarum. Et expreſſe negat propoſitiones per ſe non conuerti; & tandem negat ad vlt. ſequi proceſſum illum in infinitum, ſuppoſito namque paſſiones præter ens aliquid aliud addere, ſi ens præſcindatur, hoc aliquid aliud, dum concipitur vt quid reale, non includit nouam rationem entis, ſed illam ipſam, quæ præciſa fuit, quam de nouo intellectus concipit implicitè in paſſionibus. Hoc tamen non ſatisfacit, quia ſi ens tranſcenderet omnia, planè ſingula illa reſpiceret, vt inferiora ſua, & nullum vt ęquale; tum quia repugnare videtur aliquid includere conceptum communem multis, & ipſum ab illis multis differre, & non reſpicere communem illum conceptum, vt ſuum ſuperius, in quo cum alijs conuenit, ſed vt æquale, ſi ergo paſſio entis includit eius conceptum, qui alijs quoque entibus eſt cõmunis, à quibus ipſa aliquo modo diſtinguitur, includit illum, vt ſuperiorem potius, quam vt æqualem; tum tandem quia prædicatio quidditatiua, ſeu per modum quidditatis & eſſentiæ ſemper eſſe ſolet ſuperioris de inferiori, non æqualis de æquali. Immeritò quoque negatur doctrina illa Ariſ. 1. Poſt. de inconuertentia propoſitionum per ſe, quia nedum Ariſt. auctoritati innititur, ſed etiam rationi, ratio namque cur propoſitiones per ſe non conuertantur, eſt, quia ſubiectum includit cauſam formalem inhærentiæ prædicati, vt diximus in Logica; ſicut igitur non datur circulus, quantum ad eſſe rei independentia eſſentiali, ita non datur circulus in dependentia prædicatorum à ſubiecto, quantum ad

inhæ-

Digitized by Google

inhærentiam formalem prædicati ad ſubiectum in prædicatione per ſe, quia hæc quoque eſt dependentia eſſentialis; ſi ergò humanitas v. g. aut rationalitas eſt ratio formalis, per quam riſibilitas ineſt homini, non poterit è contra ipſa riſibilitas eſſe ratio formalis, per quam ſibi inſit homo; ſed de hoc videatur Faber theor. 8. Nec tandem benè ſoluit vltimum argumentum, nam ſi illud aliud, quod addit paſſio enti præciſo, dum concipitur vt quid reale, non includit nouam rationem entis, ſed illam ipſam, quæ præciſa fuit; tunc ſequitur, quod ex alia parte in argumento, inferebatur, quod idem prorſus eſſet paſſio ſui ipſius, nec amplius admittit ſuppoſitum, vt pollicitus erat, quod paſſiones præter ens aliquid aliud adderent; ſed de hoc rurſus infrà redibit ſermo, cum loquemur de paſſionibus entis diſp. 3.

193 Quintò quod modi entis, eius paſſiones, ac vltimæ rerũ differentiæ ſint realiter, ac idẽticè entia docet Doct. loc. cit. 4. Met. quæſt. 1. & adhuc magis reſolutè q. 21. de Anim. vbi inquit vnum addere aliquid enti, quod eſt realiter, ac identicè ens, non formaliter; & quod ens in inferiora deſcendit per addita, quæ etiã ſunt entia realiter, non tamen formaliter, quã phraſim retinet quoque in libris Sent. appellat ergo modos entis, eiuſque paſſiones realiter entia, quia sũt realiter identificata cum ente, ſuntque vna & eadem res cum ipſo, ſic etiã vltimæ rerum differentiæ entia dicuntur realiter, ac identicè, quia identificantur cum eo, quod eſt directè, & formaliter ens. Cæterum pro recta huius particulæ concluſionis intelligentia notãdum eſt diſcrimen, quod poſuimus inter prædicationem formalem, & identicam diſp. 10. Log. q. 3. in fine, ac etiam Tromb. declarat trac. formalit. p. 3. art. 3. §. *pro declaratione prædicationis identicæ*, plura enim de ſe inuicem prædicari poſſunt in ſenſu reali, & identico, non tamen in ſenſu formali, vt paſſim in omni ſchola conceditur; nam in ſententia non diſtinguente realiter potentias ab anima, & à ſe inuicem; iſtæ propoſitiones, anima eſt intellectus, intellectus eſt voluntas, & ſimiles conceduntur in ſenſu reali, & identico, non tamen formali; ſic pariter in diuinis in ſenſu identico admittitur quod pater eſt ſapientia, nõ tamen in ſenſu formali; & ratio eſt, quia prædicatio identica eſt illa, in qua præciſè ſignificatur prædicatum eandem rem, ac Phyſicam entitatem importare cum ſubiecto, præſcindendo à denominatione, & à formalitatibus Metaphyſicis, & obiectiuis conceptibus; declarat enim prædicatio idẽtica totum id, quod eſt ſubiectiuè à parte rei, non quod obiectiuè eſt in intellectu, cum præſertim res inadæquatè concipit, vt formalitates diſtinguat Metaphyſicas: cum igitur ita ſit à parte rei, quod potẽtiæ animæ eandẽ rem cum animæ eſſentia conſtituunt, & integrant eandẽ entitatem; idcirco in omni rigore veræ ſunt propoſitiones illæ in ſenſu identico, & reali, quia propoſitio identica attingit rẽ, & non formalitatem; Ita igitur in propoſito cũ paſſiones entis identificentur cum ente, ſicut & eius modi, & vltimæ rerum differentiæ cum eiſdem rebus, quarũ ſunt differentiæ, ſequitur hæc omnia eſſe realiter entia, ac in ſenſu idẽtico in omni rigore propoſitiones iſtas fore cõcedendas, paſſio entis eſt ens, modi entis ſunt entia, vltimæ rerum differentiæ ſunt entia, non tamen in ſenſu formali; Neque ex hoc ſequitur eſſe nõ entia, vel nihil, ſicut nõ ſequitur in diuinis, Pater non eſt formaliter ſapientia ergo abſolutè eſt non ſapiẽtia, quia eſt realiter, ac idẽticè ſapiẽtia. Hinc eleganter dixit Doct. cit. q. 21. de Anim. loquens de modis contrahentibus ens, ac vltimis differẽtijs, quod ſunt entia, *realiter, non tamen formaliter; nec tamen ex hoc ſequitur, quod ſecundum ſe ſint non entia, ſicut non ſequitur homo ſecũdum ſe nõ eſt albus, ergo ſecundum ſe eſt non albus, quia nec ex ratione humanitatis habet quod ſit albus, nec non albus, entis ergo differentiæ non per rationem differentiæ ſunt entia, nec tamen ſequitur, quod per rationem differentiæ ſint non entia*, quæ doctrina eſt valdè notanda, quia ex his paucis verbis Doctoris omnia argumenta in oppoſitum facilè ſoluuntur, vt conſtabit art. ſeq.

194 Confirmatur adhuc, & declaratur, quomodo præſertim modi entis ſint realiter entia, non tamen formaliter; dũ ens ad inferiora ſua deſcendit, per modos ſuos determinatur ad nouum gradum entis, & cum talis determinatio fiat per modum compoſitionis, & additionis, implicat enim quod aliquid creſcat in eſſe, & nõ ſuperaddatur aliquid ens, huiuſmodi gradus ſeinuicẽ exhibent; ens quidem ſe exhibet, vt prima ratio conferens ſeipſa realitatem propriam vnicuique conſtituto per ipſum; gradus autem inferiorum ita ſe exhibẽt, vt ab ente recipiant realitatem, ipſi verò determinẽt realitatem acceptam ab illo; & ſic fit quædam compoſitio ex ente tanquam ex ratione communicante realitatem, & ex gradibus inferiorum, tanquam ex determinatiuis realitatis acceptæ, vndè quia ens venit in compoſitionem, tanquam ratio communis communicans ſeipſa formaliter vnicuique realitatem, ideò imaginandum eſt hoc extremum, tanquam communicatiuũ totius illius realitatis, vt ſic, quæ reperitur in illo compoſito; è contra vero coarctatiuum entis eſt imaginandum tanquam conferens determinationem in eſſendo ipſi enti, & ſimul ab ipſo recipiens realitatem, itaut quantum eſt de ſe, non habeat vndè ſubſiſtat in eſſe reali, ſed recipiat ab ente, quod coarctat, & ex ſe ad hanc compoſitionem conferat tantum determinationem eſſendi; vndè ad interrogationem, qua quæritur, an determinatiuũ entis ſit ens, reſpondendũ eſt, eſſe quidem ens, non ex ſe, ſed ratione illius, quod coarctat, ipſum enim coarctando recipit eſſe ens, in compoſitionem tamen non venit ratione entis, ſed ratione determinati modi eſſendi, quem importat, & hoc pacto ſaluatur, quomodo hęc duo extrema ens, & modus, concurrant ad hanc compoſitionem, & vtrumque conferat aliquid diuerſum ab alio; & hoc declarauimus ſupra nu. 170. exemplo materiæ, & formæ, quemadmodum enim materia eſt ſubſtantialis potentia, & per formam determinatur, tanquam per actum, vt ſit hæc vel illa eſſentia, forma verò recipit à materia ſubſtentationem, ſine qua non poſſet ſubſiſtere; ita etiam ens determinatur à modis, vt ſit tale, vel tale ens, modi vero recipiunt ab eo, quod ſint entis, & aliquid reale, quatenus in tertio ex ipſis conſtituto ſimul identificantur, his etiam ferè verbis rem hanc declarat Paſqualig. diſp. 37. ſec. 3. quæ ex propoſito tranſcripſi, vt oſtenderem hunc Auctorem palam Scoti ſententiam amplecti, (quamuis poſtea diſp. ſeq. eandem acriter inſequatur) quia ibi nu. 7. ait modum limitatiuum entis quantum eſt de ſe, & ex ſua ratione formali, non includere rationem entis, ſed ſolum quatenus illam recipit à ratione, quam contrahit, hoc adamuſtim eſt, quod docet Scotus, modum limitatiuum ex ſua ipſa ratione modi, vt ſic non habere, quod ſit ens, ſed ex ratione entis, quam contrahit, illa namque in ipſa actuali contractione ſibi per identitatem communicatur.

195 Vlterius quidam Scotiſtæ, vt Zerbius 4. Met. q. 1. §. *propter tertium*, ita rem hanc declarant, quod modi, & paſſiones entis, ac vltimæ rerum differentiæ dupliciter conſiderari poſſunt, vel vt aliquid in ſe, putà rationalitas, vnitas; vel per modum denominantis, inquantum ſcilicet ſunt informatiuæ entis; primo modo conſiderata ſunt formaliter, & quidditatiuè entia; at ſecundo modo realiter tantum, ac identicè; quæ quidem declaratio fuit Scoti 4. Met. q. 1. vbi in corpore quæſtionis difficultatẽ adducit, quomodo modi entis includant ens, cui quatuor aſſignat reſponſiones, quarũ tertia erat, quod ens eſt commune formaliter, & eſſentialiter cuicunque naturæ conceptæ, vt eſt aliquid in ſe; non tamen conceptæ, vt denominat aliud, eſt formaliter commune, ſed tantum per identitatem; & paulò inferius ait, quod hæc reſponſio videtur probabilis, quia ex quo conceptus entis eſt abſolutus, non eſt inconueniens, quod claudatur in aliquo, quod concipitur, tãquam abſolutum in ſe, non autem vt concipitur, vt denominatiuum alterius, ſicut in albedine includitur formaliter color, non tamen in albo. Veruntamen quamuis hæc declaratio ſubtilis ſit, & acuta, & per eam faciliter euaderentur multæ difficultates, tamen non conſona videtur his, quæ docet in lib. ſent. 1. d. 3. q. 3. vbi abſolutè docet hæc omnia ex ſuis formalitatibus non habere, quod ſint entia, & quod hæc prædicatio, *vnitas eſt ens*, eſt tantum vera in ſenſu identico, non formali, & pariter quod ſi rationalitas foret vltima differentia, hæc non eſſet formalis, & in quid *rationalitas eſt ens*, ſed tantum realis, & identica, quare prior declaratio, vt magis Scoticæ doctrinæ conſona huic ſecundæ omninò eſt præferenda.

196 Sextò tandem, quod ens reſpectu ſuorum modorum, paſſionum, ac vltimarum differentiarum ſit quidem prædicatum vniuocum, non tamen vniuocè dictum, quæ erat vltima concluſionis noſtræ particula; Probatur, quia vt notauimus diſp. 2. Log. q. 4. art. 2. ex Doctore, quæſt. 3. Antepradic. ad 4. & 1. d. 3. quæſt. 3. & diſt. 8. quæſt. 3. P. & 3. diſt. 7. q. 1. D. & alibi frequenter, aliud eſt eſſe vniuocum prædicatum, aliud vniuocè prædicari, hoc enim infert illud, non è contra, illud namque dicitur vniuocum prædicatũ, quod vnicum dicit conceptum obiectiuũ multis communem præſcindendo ab hoc, quod de eis prædicetur eſſentialiter, vel accidentaliter, & ſic album de niue, & cygno dictum eſt vniuocũ prædicatum; vniuocè verò prædicari aliquid aliud addit, nam præter vnitatem conceptus obiectiui communis multis importat vlterius quod in eis includatur eſſentialiter, & quid-

dita-

Digitized by Google

ditatiuè prædicetur de illis, vndè dici ſolet vniuocum prædicatum in quid, quo pacto ſolum vniuerſalia eſſentialia prædicãtur nempe genera, & ſpecies, & inſuper differentiæ eſſentiales de ſuis ſubiectis, quibus inſunt. Vndè neſcio, qua de cauſa Faber loc. cit. acriter adeò Scotiſtas omnes reprehendat de hac diſtinctione prædicati vniuoci ab vniuocè prædicari, dicatque hoc eſſe commentum quorundam non intelligentium Scotum; nam Doctor loc. cit. hanc diſtinctionem in terminis, hocque diſcrimen poſuit inter illa duo, immò & Ariſt. ipſe cap. de ſubſtantia, vt adnotauit Vallo in 1. art. Formalit. vbi dicit in aliquibus nomen nihil prohibet prædicari aliquando de ſubiecto, & ponit exemplum, vt album de corpore, ecce prædicatum vniuocum, quia, album dicit vnum conceptum, & prædicatur de corpore; ſubdit deindè, rationem verò impoſſibile eſt prædicari, quia definitio, & quidditas albi non poteſt prædicari de corpore vniuocè, & quidditatiuè, ecce prædicatum vniuocè dictum.

197 Quinimò, & hoc ipſum ſuadet manifeſta ratio, certum enim eſt apud omnes, vniuerſale importare prædicatum vniuocum, & nõ dari ſolum vniuerſalia eſſentialia, ſed etiam accidentalia, vt proprium & accidens; ergo neceſſariò diſtinguendum eſt vniuocum prædicatum à prædicato vniuocè, & in quid dicto; Probatur conſeq. quia ſi prædicatum eo ipſo quod eſt vniuocum, vniuocè quoque prædicaretur, & in quid, tunc quodlibet vniuerſale eſſet eſſentiale, nullumque daretur vniuerſale accidentale; & hac de cauſa diſp. 2. log. q. 6. ar. 1. diximus denominatiua eſſe vniuoca prædicata de ſuis ſubiectis, at non vniuocè dicta, & in quid, quia de ipſis ſolum accidentaliter prædicantur; Et denique hæc diſtinctio eſt adeò patẽs, vt etiam in alijs ſcholis agnoſcatur, licet ſub alijs terminis, quod enim nos appellamus prædicatum vniuocum, vocant ipſæ vniuocum accidentale, quia de ſuis vtique ſubiectis prædicatur ſecundum idem nomen, & eandem rationem, ſed accidẽtaliter, vt album de niue, & lacte; & quod nos appellamus prædicatum vniuocè dictum, vocant vniuocũ eſſentiale, quia de ſuis prædicetur ſubiectis, non ſolum ſecundum idem nomen & rationem, ſed eſſentialiter, & quidditatiuè, quatenus eſt in eis eſſentialiter incluſa, vt animal de homine, & equo, ergo hæc diſtinctio eſt neceſſariò admittenda in omni ſchola, nec circa hoc, explicatis benè terminis, poteſt eſſe quæſtio, niſi de ſolo nomine, vt diximus in Log. loc. cit. Falſum inſuper omninò eſt, quod Faber omnibus impingit Scotiſtis, quod dicant ens vniuocè quidem prædicari de omnibus per ſe intelligibilibus, non autem eſſe vniuocum prædicatum ad illa, tunc enim benè contrà ipſos teneret Fabri redargutio, quod ſi vniuocè de illis prædicatur, erit quoque reſpectu eorum vniuocum prædicatum, quia hoc infertur ex illo; at non ita ipſi dicunt, immò totum oppoſitum, quod eſt vniuocum prædicatum ad illa omnia, ſed non vniuocè dictum, vt eſt videre apud Magiſtrum Formalit. in eo trac. art. 1. & omnes Formaliſtas ibidem & præſertim Tromb. §. *pro intelligentia huius qualiter eſt differentia inter eſſe vniuocum prædicatum, & vniuocè prædicari*, vbi docet non eſſe inconueniens aliquid dici vniuocum prædicatum, & non vniuocè dictum.

198 Dicit itaque Doctor 1. d. 3. q. 3. infra lit. L. *breuiter ens eſt vniuocum omnibus, ſed conceptibus non ſimpliciter ſimplicibus eſt vniuocum in quid dictum de eis ſed ſimpliciter ſimplicibus eſt vniuocum vt determinabilis, vel vt denominabilis, non autem vt dictum de eis in quid*, quibus verbis, vt Bargius monet, manifeſtè docuit ens reſpectu omnium intelligibilium eſſe quidem vniuocum prædicatum, ſed non de omnibus vniuocè prædicari, & in quid, quia non de modis ſuiſque paſſionibus, ac vltimis differentijs, vt etiam loquitur lit. I. quoniam non includitur in eis formaliter, & quidditatiuè; & cum alioqui reſpectu eorum omnium retineat vnitatem rationis formalis, quam eis communicat vel formaliter, & quidditatiuè, vt Deo, & creaturæ, ſubſtantiæ, & accidenti, generibus omnibus, ſpeciebus, indiuiduis, & partibus eorum phyſicis nempe materiæ, & formæ; quibuſdam verò realiter ſolum, ac identicè, vt vltimis differẽtijs, modis intrinſecis ſuiſque paſſionibus, ideo reſpectu omnium dicitur eſſe prædicatum vniuocum; Neque oppoſitum conuincit, quod vrgebat Faber n. 176. ex eo namque quod inquit Doctor ens vniuocè dici de Deo, & creatura, ſubſtantia, & accidente, deducebat ita conſequenter dici debere de omnibus per ſe intelligibilibus etiam vltimis differẽtijs, modis, & paſſionibus entis, quia omnia ſub illis quatuor membris continentur. Nam præterquam quod hoc non eſt vniuerſaliter verum, quia paſſiones entis ſub nullo illorum membrorum continẽtur, ſed immediatè ſub ente, vel potius in ente in communi; admiſſo tamen ſub illis contineri, ſicut verè vltimæ differentiæ ſub illis continentur, adhuc neganda eſt conſequentia, quia continentia vltimarum differentiarum, & modorum intrinſecorum in illis non eſt continentia communitatis, ſicut inferius continetur ſub ſuperiori, ſed ſolum continentia aut virtualis, aut eſſentialis, vt docet Doct. §. *quantum ad ſecundum*, vbi duplicem entis memorat primitatem, & cum hac continentia benè ſtat, quod aliquid eſſentialiter, & in quid de continente prædicetur, quod non prædicetur in quid de contento, & ſi in primo continentiæ genere id repugnet.

ARTICVLVS II.

Obiectionum Solutio.

199 IN Oppoſitum Primò obijcitur ens eſſentialiter includi in rerũ modis ex Auerſa ſec. 4. cit. quia omnes modi habent propriam, & poſitiuam entitatem, & eſſentiam realem, per quã concipiuntur, conſtituuntur, & diſtinguuntur, ergo verè ſunt entia poſitiua, & realia, imo de facto realiter exiſtunt in rerũ natura, & non finguntur ab intellectu, neque ſunt meræ negationes, ergo ſunt propriè, & poſitiuè entia realia; & amplius fiunt de nouo, ac producuntur, itemque tolluntur, ac deſtruuntur; & vel producuntur cum rebus, quas modificant, vel poſteà fiunt, & eſſe incipiunt, poſtquam ipſæ res præexiſtebant, & permanebant, ergo verè in ſeipſis ſunt eſſentialiter entia. Conſ. modi non dicuntur modi entis eo quod quaſi ſolum afficiant, & modificent vera entia, & ipſi non ſint entia; imo potius hoc ipſo, quod modificãt ſuas res, habere debent proprias entitates, per quas modificant, entitates, inquam, modales, & ſic ipſi ſunt entia modalia; & quod modus nequeat exiſtere ſeparatus, ſed immediatè inſit ſubiecto, non tollit veram, & propriam rationem entis, ſed conſtituit tale ens cum tali determinata eſſentia, & ratione. Tandem multa ex prædicamentis accidẽtium ſunt puri modi, ſed prædicamenta omnia ſunt entia vera, & ens reale eſt, quod in decem prædicamenta diuiditur, eſtque ijs omnibus eſſentialiter commune, ergo modi ſunt eſſentialiter entia.

Reſp. ſatis conſtare ex ipſo diſcurſu argumentum non loqui de modis entis intrinſecis; ſed de modis rerum extrinſecis; de quibus quæſt. præced. art. 1. ſermonẽ habuimus, quod etiam ibi fatetur hic Auctor, & ideò non eſt ad rem, quia hic eſt ſermo de modis intrinſecis entis, quibus ad inferiora coarctatur, non autem de modis extrinſecis, de quibus non negat Doctor propriam habere entitatem, ac eſſe eſſentialiter ens, vt ens commune eſt ad decem prædicamenta, de modo namque loquens in hoc ſenſu ita ſcribit 2. d. 1. quæſt. 5. §. *quod ſi adhuc*, licet enim modus non ſit ita res, ſicut illa cuius eſt modus, non tamen nulla res eſt, ſicut nec vllum ens, quia tunc nihil eſſet, vndè cõcludit, quod relatio, licet ſit modus rei, cadit ſub diuiſione entis, & quod modus in hoc ſenſu eſt res accipiendo rem generaliſſimè, vt diuiditur in decẽ genera; non ergò opus erat, vt Auerſa adeò laboraret ad hoc probandum contra Doctorem, quia ipſe cõcedit libentiſſimè modũ, vt accipitur in eius diſcurſu, eſſe eſſẽtialiter, & quidditatiuè ens; verum eſt tamen Recentiores non ita libere, ut loquitur Auerſa propriam entitatem adſcribere modis, quia in rigore loquendo nolunt eſſe entitatem, ſed entitatis determinationem; non rem, ſed potius rei modum, vt conſtat ex ijs quæ diximus ex communi eorum doctrina de modis quæſt. præced. art. 1. & num. 181. in eo autem ſenſu, quo diſcurſus Auerſæ poſſet etiam modis intrinſecis applicari mox diluetur.

200 Secundò igitur magis ad propoſitum arguit Suarez de modis intrinſecis n. 8. quia hi modi intrinſeci etiã in Scoti ſententia ſunt poſitiui, & reales, alioquin varias rerum eſſentias, & eſſentiale diſcrimen inter illas conſtituere non poſſent, ergo intrinſecè, & eſſentialiter includunt ens, illud enim cenſetur intrinſecè, & eſſentialiter ens, quod habet veram, & realem eſſentiam. Tum 2. quia ſi iſti modi non ſunt ens, ergo nihil ſunt, & nihil conferre poſſunt ad eſſentias reales cõſtituendas. Nec ſufficit dicere eſſe quidem entia, non tamen formaliter; quia rurſus arguitur, vel ſunt formaliter entia, vel formaliter non entia, ex neceſſitate contradictionis alterum horum aſſerendum eſt, non ſecundum, quia nihil eſſent, ergo primum. Tum 3. quod eſt alicui ratio, quod ſit ens eſt formaliter ens, & non identicè tantum, modi entis ſunt rationes, cur aliqua ſint entia, ergo &c. Nec ſufficit dicere ad hoc ſatis eſſe, vt ſint ens, vt quo non autem, vt quod. Quoniam eſſe ens,

vt quo,

Digitized by Google

vt quo, nihil aliud eſt, quam eſſe formam, ſeu actum realem in Metaphyſica compoſitione, nulla autem poteſt eſſe forma, vel actus realis alicuius, niſi in ſe ſit aliquid reale, quod eſt eſſe in ſe ens reale, vt conſtat ex Phyſica compoſitione, ergo repugnat dicere aliquid eſſe reale *quo*, & non ens, vt *quod*, nam illud *quo* in huiuſmodi *quod* neceſſariò fundari debet. Tum 4. quia ſi iſti modi nõ includerent ens, nihil eis deficeret, quominus eſſent veræ differentiæ, nihilque enti, quia eſſet verũ genus, quia de ratione differentiæ nil aliud eſt, niſi quod eſſẽtialiter contrahat prædicatum vniuocum, & quidditatiuum non includendo ipſum; & de ratione generis, quod ita per ſua contrahentia coarctetur, vt maneat extra illa, nec totam rei quidditatem dicat vſque ad vltimum gradum. Tum 5. quia hi modi intrinſeci ſunt inæquales in perfectione entuatiua, ergo ſunt entia, patet antecedens, quia ſubſtantia eſt perfectior accidente, & non ratione eius, in quo conueniunt, ergo ratione eius, in quo differunt ſcilicet modi. Tum tandem, quia modus, quo conſtituitur ſubſtantia, aliquo modo ſubſtantia eſſe debet, nam vt dixit Ariſt. 1. Phyſ. cap. 6. ſubſtantia non conſtituitur ex non ſubſtantijs, ſed quod eſt ſubſtantia, eſt etiam ens, ergo &c.

201 Reſpondent recentiores Scotiſtæ diſtinguendo de ente quid, & quali, & dicunt Scotum à modis neutiquam ens omninò excluſiſſe, quia intrinſecè, & quidditatiuè ſunt entia qualia, licet non ſint entia quid; ſibique valdè applaudunt de hac reſponſione, tanquam nec Recentiores, nec veteres Scotiſtæ mentem Scoti perceperint. Sed hoc merum eſſe effugiũ, nec etiam admiſſum ſufficere ad euitandas propoſitas difficultates, ac etiam alias maiores iam ſatis oſtendimus n. 181. proinde alij Scotiſtæ diſtinguunt ex Scoto quol. 3. ab initio triplicem acceptionem entis, & rei; poteſt enim ſumi ens, & res communiſſimè, communiter, & expreſſè; Primò modo ſumitur pro eo, quod à nihilo contradiſtinguitur, & à fictitio, & in hoc ſenſu non ſolum res ipſa, ſed etiam modus rei dicitur ens; Secundo modo ſumitur res, & ens, vt diſtinguitur contra modum rei, quo ſenſu ſola tria genera abſoluta, ſubſtantia, quantitas, & qualitas rem demonſtrant; alia verò rei circumſtantias, & modos; Tertio tandem modo ſumitur pro ente abſoluto, ac per ſe exiſtente, ſicut eſt ſubſtantia; cõcedunt itaque modos, paſſiones entis, ac vltimas differentias entia eſſe, ſi ens ſtrictiſſimè ſumatur, quatenus non ſunt nihil, neque noſtra figmenta, & nil aliud probare propoſita argumenta, non tamen in eo ſenſu, in quo ſumitur hic ens, cũ ponitur vniuocũ Deo, & creaturæ, ſubſtantiæ, & accidenti. Sed neque iſta ſolutio ſatisfacit, immo potius adductas difficultates cõfirmat, quia ens reale commune Deo, & creaturæ, ac in ea amplitudine, vt eſt ſubiectum Metaphyſicæ, & hic de eo loquimur, accipitur pro eo, quod non eſt nihil, & in hac acceptione nil aliud ſignificat, vt diximus ab initio diſp. niſi id quod habet verum eſſe à nihilo, atque figmentis contradiſtinctum, ſi ergo in hoc ſenſu admittitur modos, vltimaſque differentias eſſe formaliter, & quidditatiuè entia, iam Aduerſarijs totum id cõceditur, quod præfatis argumentis à nobis extorquere cõtendunt; nec enim in alio ſenſu, nec alia entis acceptione vertitur hoc quæſitum, niſi vt contradiſtinguitur à figmentis, & à nihilo; in hoc enim conſiſtit formaliſſima ratio entis tranſcendenter ſumpti, de quo totam hanc Diſputationem inſtituimus. Neque verum eſt Doctorem quol. 3. ab initio in hoc ſenſu concedere modos, de quibus hic eſt ſermo, rationem entis includere, quia vt nuper dicebamus num. 199. ibi loquitur de modis rerum extrinſecis, quibus vtique concedit realitatem entis, non autem de modis intrinſecis.

202 Reſp. itaque nos neutiquam negare modos, paſſiones, entis, vltimaſque differentias eſſe entia, imò id conſtanter affirmamus, vt conſtat ex dictis n. 193. & 194. id quod negamus eſt, quod ſint entia ex ſuis rationibus formalibus, & non potius aliundè id habeant; vndè ad eam interrogatiooem, qua ibi quærebatur an modus determinatiuus entis ſit ens, reſponſum eſt eſſe quidem ens, non ex ſe, quia ex ſua ratione formali non habet, quod ſit ens, ſed quod ſit limitatiuum entis, ſed eſſe ens ratione illius, quod coarctat, ipſum enim coarctando recipit eſſe ens per identitatẽ cũ ipſo; vndè quoad hoc non habemus cum Aduerſarijs, niſi litem de modo loquendi; volunt enim ipſi modos eſſe entia ex ſuis rationibus formalibus, nos autem per ſolam identitatem cum ente, quod contrahunt, vndè omnes conuenimus in hoc rationem entis intrinſecè imbibitam eſſe in modis, paſſionibus eius, ac vltimis differentijs, ſed ipſi aiunt talem imbibitionem, & tranſcendentiam entis fieri per identitatem formalem, & eſſentialem, nos autem per ſolam identitatem realem; qua in re ſanior vtique eſt noſter loquendi modus, cum enim ipſi inquiũt modos ex ſua ratione formali entia eſſe, non diſtinguunt in ipſis rationem entis, & rationẽ limitatiuam entis, ſed vtrunque cõfundunt, qoaſi ens ſeipſo prorſus ſit determinabile, ac determinatiuum; nos autem in ipſis modis vtrumque diſtinguimus, & dicimus ex ſua ratione formali habere rationem limitatiui, & modificatiui entis; & per identitatem cum ente rationem entis habere; vt autem ſupra aduertimus nu. 181. omnia illa argumenta adducta contra modos intrinſecos, retorqueri poſſunt in ipſos cõtra modos extrinſecos ab eis poſitos, cum enim explicant diſtinctionem modalem, quam ipſi ponunt inter rem, & modum, ita eam declarant, quod res poſſit exiſtere ſine modo, non tamen modus ſine re, & rationem reddunt, quia modus non eſt res, nec addit rei, quam modificat, propriam entitatem nouam, ſed ſolum modificat præexiſtentem, ita inter alios docuit Suarez diſp. 7. ſect. 1. num. 17. vbi inquit; quod modus nouam entitatem propriam non afferat vix poteſt in dubitationem venire; quia ſi eſſet noua omninò entitas, nõ poſſet eſſe actualis vnio, (loquitur enim ibi de modo inhærentiæ) inter quantitatem, & ſubiectum, ſed ipſa potius indigeret, qua ſubiecto vniretur, & quantitati, ſicut quantitas ipſa indiget inhærentia, qua ſubiecto vniatur. Quod ergo Recentiores docent de modis extrinſecis, hoc ipſum docemus nos de intrinſecis, ſed maiori ratione, quia extrinſeci, vt nuper dicebamus, habẽt propriam entitatem modalem, licet non ſolitariè permanere aptam, & re vera ſunt eſſentialiter entia, vndè & dici poſſunt realiter diſtincta à re modificata, vt diximus diſp. 1. Log. q. 5. art. 2. at modi intrinſeci quia rem non afficiunt extrinſecè, ſed intrinſecè, & non circumſtant exiſtentiam rei, ſed eſſentiam ipſam, non diſtinguuntur ab ea realiter, ſed eandem rem, ac entitatem integrant cum ea, cuius ſunt modi, & cum ea perpetuò affixi, & identificati debent intelligi, vt ritè intelligantur; quia tamen ipſi id quoque de modis extrinſecis aſſirmant, ideò argumenta ab eis in nos contorta de modis intrinſecis, poſſunt rurſus contra eos retorqueri quantum ad extrinſecos; & quemadmodum ipſi reſpondere ſolent, ita & nos.

203 Vt igitur obiectis reſpondeamos in forma accipiamus ipſaſmet diſtinctiones, quas ipſi adhibẽt ad tuendã modalem diſtinctionem inter rem, & modum; cum enim eis obijcitur, quod ſi modus propriam non haberet entitatem, tunc daretur medium inter ens, & nihil, & inter ens reale, & rationis; reſpondent ens prout dicit propriam entitatem, non immediatè à nihilo contradiſtingui, & ab ente rationis; ſed ens quod ab eis immediatè contradiſtinguitur, eſt illud, quod habet eſſe in rerom natura independenter ab intellectu, & hoc ſubdiuiditur in illud, quod habet propriam entitatem, & in illud quod non habet propriam entitatem, ſed eſt ens entitate alterius, cuiuſmodi ſunt modi. Cum rurſus eis obijcitur aliquid à nihilo cootradiſtingui, quia in ſe eſt ac propriam habet eſſentiam, ac entitatem, & ideò eſt propriè res, & ens; negant hoc aſſumptũ, poteſt enim aliquid contradiſtingui à nihilo, vel quia eſt res, vel quia aliquid rei, vel quia habet propriam entitatem, vel quia eſt ens entitate alterius, & tales ſunt modi rerum. Cum denuò illis obijcitur, quod eſt extra cauſas in rerum natura, conſtituitur tale ratione alicuius entitatis, ſi ergo modus eſt extrà cauſas &c. reſpõdent, dupliciter aliquid participare poſſe realitatem entis, vel formaliter, & directè, quia ipſum eſt res, ac entitas; vel tanquam aliquid de ipſa re, ac entitate, eſſe autem reale hoc ſecundo modo nihil aliud dicit, oiſi fundari in realitate rei nõ autem dicere propriam entitatem, vndè conſequenter non dicit eſſe aliquid reale in ſeipſo, ſed in alio; & ſecundo modo inquiunt modum eſſe quid reale; eſt enim quid reale prout inuoluit entitatem ſubiecti; per hoc enim ſaluatur, quod ſit aliquid à parte rei, quatenus ex ſua ratione inuoluit entitatem ſubiecti, quod non competit negationibus, aut entibus rationis; ita diſcurrit Paſqualig. cum alijs Neutralibus tom. 2. Met. diſp. 51. ſect. 3. quæ doctrina an ſufficiat ad ſaluandum ſuam modalem diſtinctionem inter rem, & modum, inferius ſuo loco expendemus; interim tamen certum eſt ſufficientiſſima eſſe ad tuendam Scoti ſẽtentiam in præſenti, & ſoluenda ſingula argumenta ſuperius facta.

204 Ad 1. falſum in primis eſt ex dictis à n. 153. modos intrinſecos conſtituere rerum eſſentias, eaſque eſſentialiter inter ſe diſtinguere; deindè concedimus modos entis eſſe reales, & poſitiuos, & ens intrinſecè includere, non tamen per formalem, ſed ſolam realem identitatem, cum eſſe modos en-

tis

tis ſit potius entia eſſe talia, quam eſſe entia ſimpliciter, vndè non immeritò à quibuſdam Scotiſtis appellantur, non quidè entia. quia non includunt directè, & formaliter rationem entis, ſed entalia, quia identificantur enti, ſicut etiam differētiæ ſubſtantiæ, non dicuntur ſubſtantiæ, ſed ſubſtantiales ob eandem rationem. Ad 2. dicitur vt ibi, modos eſſe entia, non formaliter, ſed realiter tantum, ac identicè; & cum vrgebatur, quod vel ſunt formaliter entia, vel formaliter non entia: neutrum eſt concedendum, vt enim benè notauit Canon. 1. Phyſ. q. 7. propè finem, illę propoſitiones re vera nō contradicunt, quia in vna non negatur, quod in altera affirmatur, vndè ad hoc vt contradicant, ſic formari debent, vel ſunt formaliter entia, vel non ſunt formaliter entia, itaut negatio cadat ſupra copulam ad faciendam propoſitionem negatiuam, & tunc vera eſt negatiua, quod non ſunt formaliter entia; ſed identicè tantum. Dices, ſaltim inter contradictoria incomplexa dabitur medium, quia modus formaliter nec eſt ens, nec non ens. Reſp. nullum eſſe inconueniens, imò eſſe neceſſariū dari mediū inter contradictoria incomplexa cum aliquo ſyncathegorematè ſumpta, vt docuimus diſp. 9. Log. q. 2. art. 2. ex Doctore multis in locis ibi citatis, nam homo per ſe nec eſt albus, nec non albus, nam ſi alterum illorum per ſe homini conueniret, nunquam oppoſitum ei cōpetere poſſet, ſicut quia homo eſt per ſe rationalis, nunquam erit non rationalis; vndè Matron. tract. de Vniuoc. entis q. 4. huic difficultati reſpōdens ait, quod contradictoria circa aliquid cum conditione, ſeu determinatione aliqua perdunt naturam contradictionis, ſicut album, & non album ſont contradictoria, & ideò abſolutè de quolibet dicitur alterum, ſed homo cum iſta additione per ſe, vel quidditatiuè, nec eſt albus, nec non albus; & hæc eſt ſolutio Scoti quæſt. 21. de Anim. cuius verba retulimus n. 193. Dices adhuc cum Arriag. quod tunc daretur formalitas enti, & non enti communis; Probatur conſeq. quia formalitas modi, vel vltimæ differentiæ, vt ſic, præſcindit ab ente, & non ente; & ideò eſſe poſſet obiectiuè enti, & non enti communis. Reſp. ex doctrina eorundem Neutralium allata num. 203. quod inter ens, & non ens non datur medium ab vtroque præſcindens, ſi reale ſumatur pro omni eo, quod quomodocunque eſt à parte rei præciſa qualibet intellectus operatione; verum ſi ens ſumatur prout dicit id, quod habet propriam entitatem, & ens includit formaliter, & quidditatiuè, benè poteſt dari medium ab vtroque præſcindens, & tales ſunt modi, & paſſiones entis, ac vltimæ differentiæ, nam vt ibi ex eorum doctrina diximus, ens quod nihilo immediatè opponitur comprehendit illud, tam illud, quod eſt directè, & formaliter ens, quam id, quod eſt identicè tantum ens, & realiter; quia negationibus, & entibus rationis repugnat eſſe ens vtroque modo.

205 Ad 3. negatur minor, quia vt probè notat. Canon. cit. modus non eſt ratio formalis eſſendi ens, ſed potius eſſendi tale ens, vndè cum dico tale ens, duo dico ſcilicet ly ens, quod ab ipſo ente habetur, & illam talitatem, quæ habetur à modo, & ſic ſolum ſequitur, quod modus ſit talitas, ſeu modificatio entis, non autem formaliter ens; approbat etiam ibi Canon. reſponſionem in argumento allatam, ad cuius impugnationē dicendum eſt quātum ad hoc diuerſam eſſe rationem de partibus phyſicæ compoſitionis, & Metaphyſicæ, nam partes compoſiti phyſici ſunt veræ res, & naturæ abinuicem realiter diſtinctæ, & ob id rationem entis directè, & formaliter includunt; at partes compoſiti metaphyſici non ſic ſe habent, ſunt enim realiter inter ſe identificatæ, & vna eſt aliquid alterius, vndè non eſt neceſſe, quod ambo ſint formaliter entia, & quidditatiuè, ſed ſufficit quod vnum ſit hoc modo ens, aliud verò realiter ſolum, ac identicè. Ad 4. negatur conſeq. vt enim conſtat ex dictis num. 133. aliquid amplius deſideratur ad rationem generis, & differentiæ, vltra conditiones in argumento tactas, requiritur enim, vt ambo importēt realitates ex natura rei formaliter diſtinctas, quarum vna ſit potentialis ad aliam, quia ordinātur ad compoſitionem metaphyſicam, quod de ente non verificatur, ac eius modis; ita docuit Doctor 1. d. 8. q. 3. ad 1. prin. dum ait differentiam ſumi debere ab vna realitate verè perficiente realitatem generis, & genus ab alia realitate verè per illā perfectibili. Ad 5. modus intrinſecus vtique dicitur perficere naturam; quam modificat, ſed alio modo, quam faciat differentia, quia differentia perficit addendo nouam entitatem, vel realitatem; ideoque dicitur variare eſſentiam rei, at modus rem perficit intrà ſeipſam, nil nouæ entitatis addendo, vndè ex modo perficiendi, quem exercet, potius colligitur opus non eſſe, quod in ſe includat rationem entis, ſed ſufficere, quod ſit ens beneficio illius entitatis, quam perficit, quatenus illi identificatur. Ad vlt. ſicut differentiæ ſubſtantiarum propriè non dicuntur ſubſtantiæ, ſed potius ſubſtantiales, quatenus ſubſtantiæ identificantur ex Ariſt. cap. de ſubſtantia, ita modi entis in propoſito entia dici non debebūt propriè loquendo, ſed entalia, quia non tam ſunt entia, quam talitates, ac determinationes entis.

206 Secundò obijcitur pro differentijs vltimis, quod ipſe quoque includant formaliter rationem entis, nam Ariſt. 3. Metaph. 10. indè probat ens non poſſe eſſe genus, quia in omnibus differentijs, & modis, quibus contrahitur, eſſentialiter includitur, quod repugnat generi ex 6. Topic. cap. 3. nec valet reſpondere cum Scoto, ait Suarez, ens non eſſe genus, quia licet non in omnibus, ſaltim in aliquibus differentijs includitur, ſcilicet in non vltimis; nam quid refert, quod ens includatur in quibuſdam vltimis, & remotis differentijs, vt non ſit genus reſpectu ſubſtantiæ, & accidentis, in quæ proximè, & vniuocè diuiditur per differentias proprias, & extrà ſui rationem? ſatis ergo erit ad rationem generis habere differētias aliquas reſpectu aliquarum ſpecierum in ordine ad quas ſalua ſaltim conſiſtet ratio generis. Confirmant Complut. diſp. 11. Log. quæſt. 4. ex Soncinat. quia Ariſt. ibid. tex. 12. probat ens non eſſe genus hac ratione, nullum genus prædicatur de differentijs, ens prædicatur de differentijs, ergo non eſt genus, certum autem eſt in maiori ſermonem non fieri de prædicatione identica, nam tunc eſſet falſa, quia genus in ſenſu identico prædicatur de differentijs, cum non diſtinguatur ab illis, ergo erit ſermo de prædicatione formali, & in eodem ſenſu procedet minor, ne varietur ſuppoſitio; hoc etiam ibi confirmant per oppoſitionem contradictoriam inter ens, & nihil, cui iam ſatisfactum eſt. Deindè vrget Auerſa, quando res ipſæ à parte rei exiſtunt, vtique differentiæ conſtitutiuæ earum poſitiuè, & realiter exiſtunt, ergo datur entitas, & realitas poſitiua cuiuſque differentiæ, ergo differētiæ omnes verè ſunt entia tam quoad eſſentiam, quam quoad exiſtentiam; Addit Auerſa neſcire quomodo Scot. 1. d. 3. q. 3. §. *contra iſtā*, potiſſimam difficultatem contra hanc ſuam ſententiam inſolutam relinquat, talis enim eſt ratio, quam ibi facit; ſi ens deſcenderet ad decem genera per aliquas differentias, aut iſtæ includerent ens quidditatiuè, & tunc in conceptione cuiuſque entis includeretur nugatio, hoc eſt, bis repeteretur ens, aut ipſæ ſunt non entia (vt ipſe volebat) & tunc non ens erit de conceptu entis; cui difficultati nihil reſpondet Scotus cum tamen ibi reſpondeat ad omnes auctoritates in contrarium adductas, vndè ſuſpicatur Auerſa ſilentium Scoti non eſſe ſine myſterio. Tandem arguit Caiet. quia in omnibus differentijs etiam vltimis reperiuntur paſſiones entis, quælibet enim eſt vna, quia in ſe indiuiſa, & à quolibet alio diſtincta; eſt bona quia habet ſuā definitā perfectionem, & appetibilitatem; eſt denique vera, quia non eſt conficta, & eſt per ſe intelligibilis. Nec ſufficit dicere, quod ſunt tales per identitatem cum ente; quia præter quam quod non ſoluitur difficultas, ſaltim ex hac reſponſione habetur vltimas differentias realiter in ente conuenire, & ſic incurritur eadem difficultas, ac ſi diceretur conuenire in ente formaliter; quia ob hanc realem conuenientiam non erunt primò diuerſæ, ad quam primò diuerſitatem ſaluandam Scotus negauit incluſionem quidditatiuam entis in ipſis.

207 Reſpondet in primis Doctor 1. d. 3. q. 3. N. teſtimonia, quæ ex illo tertio Metaph. libro ſumuntur non eſſe firmæ auctoritatis, quia Ariſt. nihil in illo libro docet aſſerendo, ſed argumentando, & diſputando, quod & Suarez ipſe fatetur diſp. 2. ſec. 6. num. 11. iuxta quam ſolutionem nil vrget primum argumentum cum conf. Complut. adhuc tamen admiſſa Ariſt. ibi auctoritate ſufficit reſponſio Doctoris in argumento allata, nec eam labefactat inſtantia Suarez, cum enim genus ſit entitas potentialis reſpectu omnium differentiarum, de nulla prorſus prædicari poteſt in quid, ſiue ſit vltima, ſiue non vltima, vnde ad remouendam ab ente rationem generis ſufficit, quod in quibuſdam differentijs non vltimis quidditatiuè includatur, etiamſi excludatur ab alijs, & ob id neque reſpectu illarum, à quibus excluderetur, poterit dici genus, quia genus, vt ſic petit excludi ab omnibus prorſus differentijs, & non à quibuſdam tantum, vnde ſicut ratio generis non poteſt ſaluari per incluſionem in vna tantum ſpecie, quia plures reſpicere debet ſaltem in aptitudine, ita nec ſaluari poterit per excluſionem tantum à quibuſdam differentijs, quia ex ſui natura poſtulat ab omnibus excludi. Ad Conf. ex Complut. dico rationem Ariſt. procedere etiamſi in maiori ſermo eſſet de identica prædicatione, neque maior tunc

eſſet

eſſet falſa, quia vt omnes concedunt, & Soncin. ipſe in ea q. §. *reſpondeo, in hac quæſt.* prædicatio identica in abſtracto communiter fieri ſolet ſic quod abſtractum prædicatur de abſtracto, & quando ita fit, tunc identificatio prædicati cum ſubiecto procedit ex infinitate actuali, vel ſaltim permiſſiua alterius extremorum; quando autem identificatio mendicatur à tertio, in quo extrema vniuntur per idẽtitatem, tunc nequit fieri prædicatio vera in abſtracto, ſed tantum in concreto, quia ſi abſtrahantur à tertio tollitur ratio identificationis; in propoſito genus dicitur identicè de differentia prædicari ſecundo modo, non autem primo modo, quia hæc non eſt vera, animalitas eſt rationalitas, nam in tali ſtatu extrema non concernunt tertium, quod erat eis ratio identificationis; ens autem dicitur de ſuis inferioribus, ac differentijs non vltimis etiam in abſtracto, vndè iſta conceditur, animalitas eſt entitas, rationalitas eſt entitas, vt notauit Tromb. trac. formal. art. 3. part. 3. §. *pro declaratione prædicationis identicæ*, & nos diſp. 10. Log. quæſt. 3. in fine; & ſic patet, quomodo ratio Ariſt. procedat loquendo de ſola prædicatione identica.

208 Ad argumentum Auerſæ dicimus, quod ſicut vltimæ differentiæ ſunt entia entitate alterius, illius nimirũ, cui identificantur, ita quoque exiſtunt ad exiſtentiam alterius, & vt conſtituant eſſentiam veram, ac realem, & realiter faciant differre, opus nõ eſt, quod ſint formaliter, & quidditatiuè ens, ſed ſufficit quod ſint entia identicè, ſeu entalia, vt de differentijs ſubſtantiarum dicebamus, opus non eſſe, vt eſſent ſubſtãtiæ, ad ſubſtantiam conſtituendam, ſed ſufficere, quod ſint ſubſtantiales; Et quidem immerito Doctorem calumniatur Auerſa, quod ex affectata ignorantia fortaſsè loc. cit. 1. d. 3. q. 3. ſolutionem illius difficultatis omiſerit, quia non ſemel, ſed ter, & quater eam diſſoluit; nam in primis eam diluit q. 21. de Anim. dicens; quod illæ differentiæ ſunt entia realiter, non formaliter; neque vnquam conceſſit eſſe non entia, vt ei imponit Auerſa; imò disertè ibi ſubdit, ex hoc non ſequi, quod ſecundum ſe ſint non entia, ſicut non ſequitur, homo ſecundũ ſe non eſt albus, ergo ſecundum ſe eſt non albus, quia nec ex ratione humanitatis habet, quod ſit albus, nec non albus; entis ergo differentiæ non per rationem differentiæ ſunt entia, nec tamen ſequitur, quod per rationem differentiæ ſint nõ entia. Rurſus eandẽ ſoluit difficultatem 4. Met. q. 1. vbi quadruplicem aſſignat reſponſionem; patens ergo, & patẽs calumnia eſt imponere Doctori, quod eam difficultatem non diſſoluerit; Ideò autem l. c. 1. d. 3. q. 3. ſolutionem eius ſub ſilentio præterit, quia vt ibi notant Expoſitores, ſatis conſtabat quid dicendum ex ſolutione ad primum ex 3. Met. deſumptum, vbi dixerat vltimas differentias includere ens denominatiuè tantum, & realiter, non formaliter, & quidditatiuè. Ad rationem Caiet. reſpondetur, vt ibi, vltimas differentias paſſiones entis participare ob realem cum ipſo identitatem, neque ſic dicendo eadem incurritur difficultas, ac ſi diceretur ens includi in ipſis formaliter, & quidditatiuè, vt notauit Canon. cit. quia ſic remanent adhuc primò diuerſæ, cum in ente non conueniant formaliter, ſed tantum fundamentaliter.

Tertiò arguit Hurtad. diſp. 2. Metaph. ſec. 4. ad idem, quia ab vltimis differentijs abſtrahi poteſt communis conceptus indiuiduationis, vt ipſe probauit in Log. ergo, & conceptus entis; Probatur conſequentia, quia Scotiſtæ paſſim id negant, quia dicunt ab eis abſtrahi non poſſe conceptum communẽ, in quo cõueniunt, cum ſint vltimæ, & primò diuerſæ. Deinde differentia vltima, vt ſic, & vt diſtincta ab alijs conceptibus, concipitur vel vt exiſtens, vel vt apta ad exiſtendum, ergo concipitur vt ens reale, conſequentia patet ex definitione entis realis; Probatur aſſumptum, quia cum concipitur Petrus exiſtens, vel exiſtere potens, non ſolum humanitas concipitur exiſtens, vel apta exiſtere, ſed etiam rationalitas, ac Petreitas ipſa, Demum quia cum vltima differentia præcisè, & in ſe concipitur, vel conceptus obiectiuus formali reſpondens eſt rationis, vel realis, rationis eſſe non poteſt, quia rationale habet eſſe à parte rei, ergo ens imbibitur in quauis vltima differentia.

Reſp. ad 1. ſatis conſtare ex dictis ſupra n. 189. Ad 2. vltima differentia, vt ſic, concipitur vt exiſtens, vel exiſtere apta, non quidem in ſe, & directè, ſed quatenus identificata rei exiſtenti concipitur actu exiſtens, & quatenus ei identificabilis concipitur apta exiſtere non aliter, nec alio modo, & ideò negatur conſequentia, quod ſit ens reale in eo ſenſu, quod quidditatiuè includat rationem entis. Ad 3. reſpondetur eodem modo conceptum illum eſſe realem, quatenus exprimit id, quod reale eſt, & præter opus intellectus, non quidem formaliter, & in ſe, ſed identicè, & in alio. Dices vltima differentia, habet ſuam peculiarem eſſentiam, & ſuam peculiarem formalitatem, ratione cuius conſtituitur in eſſe modi, vel differentiæ, & diſtinguitur à quocumque alio, quod non eſt differentia. Reſp. vltimam differentiam habere quidem propriam eſſentiam, & formalitatem, ſed hanc non eſſe de ſe ſufficientem pro conſtituenda peculiari entitate ſibi propria, & ratio eſt, quam reddit Doctor q. 21. de Anim. cit. quia differentia per ſuam formaliſſimam, & præciſiſſimam rationem habet, quod ſit differentia, & faciat differre, non autem quod ſit ens, quia tunc in ratione differentiæ faceret conuenire; & ideò quod ſit ens, habet à ratione entis, quam coarctat, & cui identificatur, non ex ſeipſa.

209 Quartò arguitur pro paſſionibus entis, quod illud formaliter includant; nã paſſiones entis, vt ſic, debent habere cõceptum obiectiuum realem, ſi reales ipſæ ponuntur, & poſitiuæ, & debent concipi, vt exiſtentes, vel aptæ exiſtere, ergo vt ſic, ſĩt entia realia. Deindè nulla prædicatio eſt vera in abſtracto, niſi ſit quidditatiua ſed in abſtracto, veritas, vnitas, & bonitas recipiunt prædicationem entis, ergo &c. Tandem vrget Maſius lib. 2. de tranſc. cap. 13. ſaltim in concreto has eſſe in primo modo, vnum eſt ens, verum eſt ens, Reſp. conceptum paſſionum entis eſſe realem eo pacto, quo nuper dicebamus conceptum vltimarum differentiarum eſſe realem. Ad aliud ait Mairon. trac. de vniuoc. q. 4. quod in abſtractis non ſolum inuenitur prædicatio vera quidditatiua, ſed etiam identica, ſicut patet in diuinis, & tranſcendentibus, cum hoc tamen diſcrimine, quod in diuinis identificatio fundatur ſuper actualem infinitatem vnius, vel amborum extremorum; in tranſcẽdentibus verò ſuper infinitatem permiſſiuam, & nimiam communitatem eorum, vt explicat Tromb. iam cit. Ad vlt. vel negatur aſſumptum, quia illæ propoſitiones indirectæ ſunt, ac innaturales, vel eo conceſſo ſolum ſequitur ens includi eſſentialiter in conceptu illius, quod dicitur vnum, vel bonum, quo pacto conceditur iſta, vt propoſitio primi modi, rationale eſt animal, non quia animal, includatur in conceptu differentiæ, ſed hominis, qui dicitur rationalis.

Quintò arguitur ſimul pro modis, paſſionibus entis, ac vltimis differẽtijs, quod quidditatiuè includant rationem entis, quia ſuperius clauditur formaliter, & quidditatiuè in quolibet inferiori ſuo, ſed ens eſt ſuperiuš ad modos, paſſiones ſuas, ac vltimas differentias, alioquin non eſſet vniuerſaliſſimum, ac communiſſimum prædicatum. Tum 2. idem oſtenditur ex tranſcendentia entis, quæ eſt talis naturæ, vt extendat eius rationẽ ad omne, quod eſt reale, & extra nihil nullo prorſus excepto, quod ſatis apertè colligitur ex modo eius prædicandi, nam ſumpto quocũque reali, ſiue ſit paſſio entis, ſiue modus, ſiue vltimæ differentiæ, ens prædicatur de ipſo in recto. Tum 3. quia vltimæ differentiæ, modi, & paſſiones entis continentur intrà obiectum adæquatum intellectus quod eſt ens, ſunt enim per ſe intelligibiles, & propriam cognitionem cauſare, vel terminare poſſunt, ergo eſſentialiter includunt rationem entis. Tum 4. quia in his omnibus reperitur ſemper aliquis effectus, ſeu quaſi effectus realis, quod non poteſt intelligi ſine incluſione alicuius entitatis, nam conſtituunt, complent, aut integrant, ac diſtinguunt ens reale. Tum tandem, & hæc eſt ratio à priori, ait Suarez, quia ratio entis, vt hic de eo loquimur, eſt habere eſſentiam realem, in quo non includitur, quod illa eſſentia ſit perfecta, vel imperfecta, integra, vel partialis, ſed ſolum quod realis ſit, hoc autem neceſſe eſt includi in omnibus rebus, & modis, & paſſionibus, & vltimis differentijs.

210 Reſp. negando minorem, quia ſuperius non conuertitur cum ſuo inferiori, ens autem conuertitur cum ſuis paſſionibus; ſuperius directè reſpicit inferiora ſua, ſicut ea, quæ conſtituit in ſuo eſſe eſſentiali, & quidditatiuo, ens verò indirectè tantum, & lateraliter ſuos reſpicit modos, ac differentias vltimas per modum contrahentis, ac determinantis; neque ens dicitur prædicatum cõmuniſſimum, ac vniuerſaliſſimum, quia omnia reſpiciat, tanquam propriè inferiora ſua, ſed quia de omnibus, prædicatur vel quidditatiuè & eſſẽtialiter, vel ſaltim realiter, ac identicè, vndè duplicem dicitur habere communitatem, vt notat Tromb. 4. Met. q. 2. ad 1. prin. vna eſt cõmunitas prædicationis quidditatiuæ reſpectu Dei, & creaturæ, ſubſtãtiæ, & accidentis, alia eſt prædicationis denominatiuæ, ſeu idẽticæ, quam cõmunitatem habet ad differentias vltimas, & paſſiones proprias, & modos intrinſecos. Quod ſi tu dicas, conceptus entis eſt ſimpliciter ſimplex, aut ergo conceptus eius erit realis id eſt realiter prædicabilis, reſpectu omnium, aut quidditatiuus, & eſſentialiter prædicabilis

Digitized by Google

lis de omnibus. Reſp. cum Tromb. quod eſt vtrunque quia quod dico reale, & quidditatiuum in ente, non importat duas rationes, ſed vnam, & eandem, quia eadem ratio entis, quæ eſt quidditatiua quoad prædicationem reſpectu aliquorũ, eſt realis, ſeu denominatiua, reſpectu aliorum, & hoc eſt, quod ſupra dicebamus ens reſpectu omnium eſſe vniuocum prædicatũ, ſed non de omnibus vniuocè prædicari, & in quid. Ad 2. patet per idem, dicitur enim ens tranſcendens reſpectu omnium ob duplicem communitatem declaratam, quia de omnibus prorſus nullo excepto, quod ſit extra nihil, prædicatur aut quidditatiuè, aut ſaltim denominatiuè, & identicè, quæ etiam prædicatio fieri poteſt in recto, immò & in abſtracto ob infinitatem permiſſiuam entis. Ad 3. ait Tromb. cit. etiam modos entis, eius paſſiones, ac vltimas differentias comprehendi intra obiectum intellectus ob identitatem realem cum ente, vt enim aliquid ſit intelligibile, ſufficit, quod ſit ens vel quidditatiuè, vel ſaltim realiter, ac identicè; & ideò diſp. *6.* de Anim. q. 6. art. 1. num. 143. ſtatuimus cum Doctore 1. d. 3. q. 3. §. *Quantum ad 2. articulum*, ens reale obiectum adæquatum intellectus noſtri ex natura potentiæ ſecundum duplicem primitatem cõmunitatis ſcilicet & virtualitatis; illius beneficio cõtinet ſub ſe omnia, de quibus quidditatiuè prædicatur, & ratione iſtius continet omnia, quæ in eo virtualiter, vel identicè continentur. Ad 4. iam diximus ſufficere ad illa munera vt modi, ac vltimæ differentiæ ſint entia ſaltim realiter, ac identicè, quia per ipſa non realizantur res, nec rebus conferunt eſſe, ſed omnia realizantur per ipſam rationem vniuerſaliſſimam entis; per modos autem & differentias ſpecificantur, ac determinantur, adeout non tam ſint entia, quam talitates entis ſecundum ſuam rationem.

211 Ad vlt. quidam ex noſtris reſpondent, ad hoc, vt aliquid includat formale ſignificatum entis, non ſufficere, quod ſit ex natura rei ante intellectũ, ſed neceſſe eſt, vt ſit velut aliquod totum actuale, ſiue poſſibile, differentia autem vltima, ac modi intrinſeci eſtò ſint ex natura rei ante intellectum, tamen nõ ſunt veluti huiuſmodi entia per ſe, & totalia; ſed veluti aliquitates entis. Hæc tamen ſolutio non ſatisfacit, quia hoc eſt quod directè argumentum impugnat, in ratione formali entis, vt ſic, nõ includi, quod illa eſſentia ſit perfecta, vel imperfecta, integra vel partialis, ſed ſufficere quod ſit extra nihil, & citrà opus intellectus, & ideò cum ita ſe habeant modi, differentiæ vltimæ, & entis paſſiones, indè concludit eſſe formaliter, & quidditatiuè entia, & non identicè tantũ. Quare potius dicendum eſt definitionem entis ſcilicet eſſe extrà nihil, & citrà opus intellectus, nequaquã modis, paſſionibus entis, ac vltimis differentijs directè conuenire, & ex ſe, ſed indirectè, & per aliud, ratione ſcilicet illius cui idẽtificantur, vndè ſicut non ſunt entia, niſi realiter, & idẽticè, ita ſunt extrà nihil eodem modo. Dices rationẽ entis in eo conſiſtere, quod aliquid ſit extrà nihil, & præter intellectus operationem, quomodocunque hoc fiat, ſiue directè, ſiue indirectè, ſiuè ex ſe, ſiue per aliud, ſiue formaliter, ſiue identicè ſolum; & ideò cum modi, & vltimæ differentiæ ſint aliquo pacto extrà nihil, hoc ſufficit, vt intrinſecè, & formaliter rationem entis participent. Reſp. hoc repugnantiam inuoluere manifeſtam, quia ſi aliquid eſt ens per ſolam identitatẽ cum alio, quod eſt formaliter ens, iam nequit includere in ſuo formali conceptu rationem entis, quia tunc eſſet ens formaliter, & quidditatiuè, & non identicè ſolum, vndè potius dicendum eſt rationem entis in eo cõſiſtere, quod aliquid ex ſe, ſeu ex ſua ratione formali ſit extrà nihil, vel ſic exiſtere poſſit, & hanc rationem quibuſdam conuenire formaliter, & directè, & quibuſdam denominatiuè tantùm, ac identicè, qua ratione diximus conceptum entis eſſe quidem ad omnia prorſus vniuocum, quia reſpectu omnium retinet vnitatem rationis, ſed non de omnibus vniuocè dici, quia quibuſdam denominatiuè tantum conuenit, & identicè; Ex ex his conſtat quid dicendum ad nonnullas rationes Aureoli, quibus 1. d. 2. part. 2. art. 4. probat contra Doctorem ens dici de omnibus formaliter, & quidditatiuè, omninò enim coincidunt cum relatis, quas Recentiores ab Aureolo mutuarunt.

212 Sextò arguit Suarez contra diuiſionem à Scoto aſſignatam differentiæ vltimæ, & non vltimæ; primò probat habere falſum fundamentum, quia aut iſta diuiſio admittenda eſſet in ſubſtantijs, vel in accidentibus; non in accidentibus, quia cum accidentia ſint formæ ſimplices, non poteſt in eis ratio generis ſumi ab vna forma, & differentia ab alia: neque in ſubſtantijs, quia aut iſtæ ſunt ſimplices, & immateriales, & quoad hoc eſt eadem ratio de iſtis, ac de accidentibus, quia in eis etiam eſt vna ſimplex natura phyſicè loquendo; aut ſunt materiales, & compoſitæ, & cum in iſtis ſecundum veriorem ſententiam non detur, niſi vnica forma, ab ea ratio generis, & ratio differentiæ ſumetur ſecundum diuerſos gradus. Tum quia admiſſa etiam pluralitate formarum in animatis, nulla adhuc differentia poterit in eis à tota forma deſumi; quia eſtò anima rationalis eſſet in homine v. g. diſtincta à ſenſitiua, adhuc ab ea non poſſemus ſumere differẽtiam hominis propriam, quia ſecundum illam formam habet conuenientiam cum angelis in intellectualitate, & inter eam, ac cæteras animas eſt conuenientia in ratione communi formæ, vel animæ, & principio vitæ, & conſequenter ſecundum omnes has rationes cõmunes poſſunt ab illa ſumi differentiæ intermediæ, & non vltimæ; ergo nulla erit differentia, quæ ſumatur à tota forma, & conſequenter nulla erit differẽtia nõ vltima, quæ ſumatur à tota forma, vt loquitur Doctor. Deindè probat illam diuiſionem eſſe inſufficientem, quia præter differentiam non vltimam, quæ ſumitur à tota forma, & differentiam vltimam, quæ ſumitur à realitate vltima formæ, dantur adhuc aliæ differentiæ; quæ neque ſumuntur à tota forma, neque ab vltima realitate formæ, ſed à forma ſecundum aliquam communem, & ſuperiorem realitatem, vt eſt ratio ſenſitiui in homine, ſuppoſito quod in eo anima ſenſitiua nõ ſit realiter diſtincta ab anima rationali, & ſicut eſt differentia coloris in forma albedinis, & vniuerſaliter, vt ſunt omnes differentiæ genericæ in accidentibus, & ſubſtãtijs ſimplicibus. Addit, quod Scotus non videtur conſequenter locutus, nam alibi eam appellat vltimam differentiam, quæ non eſt vlterius determinabilis, quo pacto in eius opinione ſolæ indiuiduales differentiæ deberent dici vltimæ; malè ergo hic alias differentias etiam ſpecificas appellat vltimas.

213 Reſp. concedendo tam in accidentibus quam in ſubſtantijs ſimplicibus, & immaterialibus, non niſi vltimas differentias reperiri, at hoc negatur in ſubſtantijs compoſitis, in quibus ſũt plures formæ ſubordinatæ, quã ſententiam, vt longè probabiliorem docuimus in Phyſica; & cum ait admiſſa etiã hac formarum pluralitate, nullam adhuc differentiam aſſignari poſſe, quæ à tota forma ſumatur; & hoc pacto nõ vltima dicatur; hoc etiã vltrò concedimus, falſum enim eſt apud Doctorem eam dici differentiam non vltimam, quæ à tota forma ſumitur vt ei Suarez imponit, ſeu ab omni realitate formæ; nam vt ſupra dictum eſt n. 183. apud Doctorem ea ſolùm dicitur differentia non vltima, quæ ſumitur ab alia forma, à qua ratio ſui generis non ſumitur, licet nõ ab omni, ſed ab aliqua tantùm eius realitate ſumatur. Quod ſi dicas, ſi differentia nõ vltima nõ poteſt ſumi à tota forma, ergo neque ſumi poteſt ab alia forma, à qua ratio generis non ſumatur; neganda eſt hæc conſequentia, quia vt conſtat ex dictis loc. cit. eſſe poteſt, vt differentia ſumatur ab vna realitate formæ, à qua tamen forma ratio ſui generis non ſumatur, ſed ab alia diuerſa iuxtà ſententiam admittentem pluralitatem formarum in animatis. Ad aliud pariter conſtat ex ibi dictis, quia differẽtia vltima non ſubit apud Doctorem iſtam denominationem, quia vltimò ſpecificet, vel vltimò determinet, ſed quia ſumitur ab vna realitate ſimplici, ideſt non continente in ſe plures alias realitates, & non vltima dicitur quia ſumitur à forma continẽti in ſe plures realitates, pro qua etiã tota ſupponit in cõmuni modo loquendi, licet à ſimplici realitate illius formæ ſumatur, & non ab omnibus: ex quo deducitur ſufficientia illius diuiſionis, nam differentiæ etiam intermediæ accidentiũ, & ſubſtantiarum ſimplicium ſunt vltimæ differẽtiæ vltimitate ſimplicitatis, & vniuerſaliter omnes illæ, quæ à realitate eiuſdem formæ ſumuntur, à qua ſumitur genus; non vltimæ verò quæ à forma non vltimatè ſimplici ſumuntur. Falſum denique eſt, quod addebatur Doctorẽ non conſequenter loqui, nam apud eum vtique ſola indiuidualis differentia eſt vltima vltimitate determinationis, non tamen vltimitate ſimplicitatis, nam etiam ſic vltima dicitur differentia omnis ſpecifica, & intermedia, quæ à realitate alicuius formæ ſumuntur, à qua etiam forma ſumitur ratio generis ſecundum aliam realitatem.

214 Poſtremò arguit Auerſa cum alijs contra eandem diuiſionem, cum enim ait Scotus differẽtias ſumi vel à tota, vel non tota forma, vel intelligi de tota entitate Phyſica rei, vel Metaphyſica; ſi primũ certum eſt omnes ſumi à tota entitate, vt hoc præſertim neceſſariũ eſt in rebus ſimplicibus, nec hoc quicquam refert, vt differentiæ dicantur includere, vel nõ includere ens; ſi ſecundum, nulla prorſus differentia ſumitur à tota rei entitate, ſuppoſita diſtinctione inter ipſos gradus eſſentiales, ſed omnis ſumitur ab vltimo gradu ſpeciei conſtituta per eandem differentiam. Deindè ſententia Scoti ea-

dem prorſus eſſe debet ratio omnium differentiarum, vt includant, vel nõ includant ens; nam ens contrahitur ad decẽ genera per modos eſſendi, qui non ſunt entia, deindè hæc genera contrahuntur ad ſpecies ſubalternas, & hæ ad alias per differentias, ſed hæ vniuerſaliter non debent includere ens; tum ne detur nugatio, hoc eſt ne ens bis repetatur in entibus inferioribus; Tum etiam quia ſi differentia non vltima includit ens, diſtinguere in ipſa licebit & rationem entis, & aliam rationem propriam contrahentem, ergo tota illa differentia potius erat ſpecies, quam differentia; & differentia potius erat illa ratio, quam ipſa differentia non vltima addebat ſupra ens, ergo ab initio non oportebat replicare ens, ſed omnes differentiæ, quæ contrahunt ſumma genera ad ſpecies inferiores, erunt rationes additæ ſupra ens, & nulla includet ens, Tum demum, quia ſecundum Scotum ideò ens non prædicatur in quid de vltimis differentijs, quoniã ſunt ſimpliciter ſimplices, at etiam differentiæ intermediæ, & non vltimæ ſunt ſimpliciter ſimplices, quia ſumuntur à gradibus æquè ſimplicibus formæ, ac ſumantur vltimæ differentiæ, ergo ſi ens non includitur in vltimis differentijs, eadem ratione nec includetur in alijs. Ex alia parte eadem quoque ratio eſt differentiæ vltimæ, & non vltimæ, vt ens includant, nam ſi anima humana eſſet tantùm rationalis, ac proindè rationalitas ſecundum Scotum ſumpta ex tota entitate animæ, tanquam differentia nõ vltima eſſet ens, ideò ipſa rationalitas eſſet ens, quia anima quatenus rationalis verè eſt ens; ſed pariter de facto anima humana, quamuis ſit etiam vegetatiua, & sẽſitiua, adhuc quatenus rationalis, eſt ens, & non eſt nihil, ergo etiamſi rationalitas ſit differentia vltima, non minus quam ſi eſſet non vltima, eſt eſſentialiter ens. Confirmatur, quia ideò differentiæ non vltimæ, & intermediæ includunt ens, quia ſumuntur à gradu reali formæ, v.g. viuens à gradu vegetatiuo ſentiens à ſenſitiuo, ſecundum quos gradus anima rationalis eſt ens, ergo eadem ratione etiam vltimæ differentiæ includent ens; Probatur conſeq. quia talis differentia v.g. rationale ſumitur à perfectiori gradu animæ, & anima humana non eſt minus ens, quatenus rationalis, quam quatenus vegetatiua, ac ſenſitiua.

215 Reſp. hæc, & ſimilia argumenta procedere ex non recta intelligentia Scoticæ diuiſionis differentiæ vltimæ, ac non vltimæ, quia vt conſtat ex dictis n. 183. & indè, nunquam Scotus dixit differentiam non vltimam ſumi à tota forma, nec vltimam prout diſtinguitur à non vltima, dicit eſſe illam, quæ non eſt determinabilis per vlteriores differentias; ſed non vltimam appellat eam, quæ in compoſitis conſtantibus pluribus formis ſubordinatis ſumitur ab vna forma, à qua non ſumitur ratio generis, licet non ab omni eius realitate; & falſum eſt hoc, nonquicquam referre ad hoc, vt dicantur differentiæ includere, vel nõ includere ens, quia quãdo ſumuntur ab alia forma ab ea, à qua ſumitur ratio generis, ſuſcipiũt prædicationem entis in quid, quia ex communi vſu loquentium ſupponunt pro tota, ac integra forma, à qua ſumuntur (licet non ſecundum omnes eius gradus) quæ eſt eſſentialiter ens; cum verò ſumuntur ab vltima realitate eiuſdem formæ, à qua ſumitur ratio generis, tunc ſupponunt pro illa realitate præcisè, quæ formaliter non includit conceptum entis, & ideò in primo caſu ens de ipſa differentia effertur in quid, nõ in ſecũdo, vt declaratum eſt ſupra n. 185. Ad aliud negatur eandem eſſe rationem vtriuſque differentiæ quantum ad incluſionem, vel excluſionem entis; Ad primam probationem pro excluſione negatur ens ad decem genera contrahi per modos eſſendi, qui non ſunt entia; nunquam enim dixit Doctor modos, vel differentias vltimas non eſſe entia abſolute loquendo, ſed inquit quod non ſunt entia formaliter, & quidditatiuè, ex quo tamen inferre non licet, quod non ſint entia abſolutè loquendo, ſicut in diuinis ex eo quod Pater non eſt formaliter ſapiẽtia, non ſequitur abſolutè, quod non ſit ſapientia, quia eſt ſapientia realiter, & identicè, & ſic eſt in propoſito de modis; neque Doctor ex eo probauit ens non includi in vltimis differentijs, ne committatur nugatio, ſed alio ex capite, vndè ipſemet illam rationem ſoluit ex nugatione deductam, vt diximus n. 190.

216 Ad 2. probationem, iam conſtat ex dictis ex relato n. 185. quo pacto dicatur ens prædicari eſſentialiter de differentia non vltima, intantum enim id Doctor affirmat, inquãtum ex communi loquentium vſu talis differentia ſupponere ſolet pro tota forma, vnde ſumitur, licet non à tota ſumatur, ſed ab aliquo gradu eius; vnde quia illa forma Phyſica dicitur eſſentialiter ens, ſic etiam de differẽtia indè ſumpta loquimur, & ideo non ſequitur, quod inferebatur. Ad 3. probationẽ iam diximus etiam differentias intermedias, & ſubalternas eſſe vltimas, & non admittere prædicationem entis in quid, quando ſumuntur ab eadem forma, à qua ſumitur ratio generis, quia tunc ex virtute ſermonis nequeunt ſupponere pro tota illa forma Phyſica, quæ eſt eſſentialiter ens, cum ab ipſa quoque ſumatur ratio generis; ſed præcisè ſupponũt pro vltima realitate illius formæ vltimitate ſimplicitatis, quæ proindè ſicut non includit quidditatiuè rationẽ entis, ſic nec differentia indè deſumpta dici poteſt eſſentialiter ens, & rurſus quando differentiæ non vltimæ ſuſcipiunt quidditatiuã entis prædicationem, hoc vtique eis non competit ratione graduum, à quibus deſumuntur, quia vt benè concludit argumentum, illi ſunt æquè ſimplices, ac gradus, vndè ſumuntur differentiæ vltimæ, ſed talem prædicationem ſuſcipiunt, quia ex virtute ſermonis modo explicato num. 185. ſupponunt pro tota forma, à qua deſumuntur, licet non totaliter, ſeu ſecundum omnem eius gradum. Sic pariter reſpondetur ad primam probationem pro incluſione entis in omnibus differentijs, negatur enim paritas ibi aſſumpta, quia vt ait Doctor 1. d. 3. q. 3. lit. O. ſi in homine ponerentur tres animæ, & ab anima intellectiua ſola deſumeretur rationalitas, tunc rationalitas ſuſciperet prædicationem entis quidditatiuam, quia ſupponeret pro tota anima intellectiua, quæ eſt eſſentialiter ens; ſed ſi in homine vna ſola ponatur anima, à qua ſecundum diuerſos gradus ſumatur ratio viuentis, ſentientis, & rationalis, tũc rationalitas non poſſet ſupponere pro tota forma, ſed præcisè pro illo gradu, à quo deriuat, & quia ille, cum ſit ſimpliciter ſimplex, non includit quidditatiuè gradum entis, ideò nec rationalitas eius quidditatiuam prædicationem ſuſcipere valeret; & anima rationalis de facto ſola exiſtens in homine cõtinens virtualiter vegetatiuam, ac ſenſitiuam, licet quatenus rationalis non ſit nihil, ſed ſit ens, non tamen eſt ens quidditatiuè ratione illius gradus præcisè, ſed quatenus eſt Phyſica entitas, & pars compoſiti phyſici eſſentialiter includens rationem entis. Ad Conſ. dico rurſus differentias intermedias non eſſe confundendas cum nõ vltimis in ſenſu, quo nunc loquimur de non vltimis, quia in iſto ſenſu etiam intermediæ ſunt vltimæ, quando ſumuntur ab eadem forma, à qua ſumitur ratio ſui generis, vt eſt in caſu argumenti; in quo nego differentias intermedias ſentientis, & viuentis includere quidditatiuè rationem entis, quia gradus, vndè ſumuntur, ſunt æquè ſimplices, ac ille vndè ſumitur rationalitas (ſuppoſito quod in homine vna tantum ſit anima) vndè illæ differentiæ nunquam in virtute ſermonis ſupponere poſſunt pro tota ſubſtantia animæ intellectiuæ, ſed præcisè pro gradibus, & realitatibus, vndè ſumuntur, qui quidem gradus dicuntur reales, non quia quidditatiuè ens includant, ſed ſolum realiter, ac identicè.

QVÆSTIO VIII.

An præter ens tranſcendens, deſignandum ſit ens completum à modis, ac differentijs perfectè præſcindens.

217 QVæſtio hæc apud priſcos Metaphyſicos non inuenitur, quamuis enim eorũ quamplures in alijs generibus diſtinctionẽ hanc gradus cõpleti, & incõpleti agnouiſſe videantur, & præſertim in genere ſubſtãtiæ; differentia enim, ſeu modus conſtituens ſubſtantiam non eſt ſubſtantia completa, ſed incõpleta, quæ verò in recta linea illius prædicamenti diſponuntur, ſubſtantiæ completæ cenſẽtur, & ſic pariter in alijs prædicamentis; nemo tamen eorum, quem viderim, hanc diſtinctionem conceptui entis applicuit, vt cum diuideret in completum, & incompletum; Recentiores verò Neutrales cum libentiſſimè ſuſcepiſſent Scoticam opinionem de entis præciſione, & vniuocatione contra Thomiſtas tuendam, poſtquam inciderunt in arduam difficultatẽ quæſtionis præcedentis de præciſione entis etiã à modis, & differentijs, quam ſecum neceſſario trahere videbatur aſſerta entis vniuocatio, videntes efficaciam rationum pro vtraque parte, conati ſunt modũ adinuenire ſeruandi, vt aiut, capream, & braſſicas, quo nimirum ex vna parte ſaluarent perfectã entis præciſionẽ nedum à ſuis inferioribus, ſed etiam à contrahẽtibus ſcilicet modis, & differentijs, vt Scotiſtæ docent; & ex alia parte ſaluarẽt modos quoque, & differentias illud contrahentes eſſe quidditatiuè, & eſſentialiter entia, vt volunt Thomiſtæ. Vt autem hoc aſſequerentur, præfatam diſtinctionem gradus completi, & incompleti ex alijs generibus etiam ad ens ipſum trãſtulerunt, & dixerunt, quod ſicut

diffe-

differentia, & modus conſtituens ſubſtantiam non eſt ſubſtantia completa, ſed incompleta, hac enim ratione ſubſtantia, quæ eſt generaliſſimum prædicamenti ſubſtantiæ, habere poteſt differentias, in quibus non includatur, quia genus illud tantum eſt ſubſtantia completa, differentia autem eſt ſolũ ſubſtantia incompleta; ita in propoſito dixerunt modos, & differentias ens contrahentes ad Deum, & creaturam, ſubſtãtiam, & accidens, eſſe quidem eſſentialiter, ac quidditatiuè entia, nõ tamen completa, ſed incompleta; ens autem completum eſſe illud duntaxat, quod ad Deum, & creaturam, ſubſtantiã, & accidẽs determinatur, & ideò in illis tantũ quidditatiuè includi, non autem in modis, vel differentijs illud contrahentibus; vndè per ens completum nedum illud intelligũt, quod eſt vndequaque integrum, ac totale, ſed etiam ſub eo comprehendunt materiam, & formam, aliaſque ſimiles partes, ſolaſque differentias excludunt, quia non ſunt entia vt quod vel quid; ſed vt quo, vel quale, ex quo conſtat ipſos loqui de complemento Metaphyſico, non Phyſico, inter quæ magnum eſt diſcrimen, quia ens Phyſicè incompletum poteſt eſſe Metaphyſicè completum, vt conſtat in allato exemplo de materia, & forma.

218 Iuxtà quem dicendi modum prima facie, vt verum fatear, omnia benè ſaluari videntur, & omnes difficultates declinari, quia rationes, quibus Thomiſtæ impugnare ſolẽt vniuocationem entis, perfectamque eius præciſionem ab inferioribus, & modis contrahentibus, contra hanc ſententiam non procedunt, quia non negat differentias, & modos eſſe aliquo pacto entia, ſed ſolum negat eſſe entia cõpleta, vndè gratis cõcedit ens communiſſimè ſumptum, complectendo omnia, quæ ſunt, ſiue completa, ſiue incompleta, non perfectè præſcindere, & ſic etiam ens incompletum commune ipſis modis, & differentijs non perfectè præſcindere, quia non habet alios modos, vel differentias, per quas ad eos contrahatur; & pariter rationes, quibus Scotiſtæ propugnant entis vniuocationem, eiuſque præciſionẽ perfectã ab inferioribus ſuis, & contrahentibus, non hanc ſententiam vexant, quia gratis concedit ens completum verè vniuocũ eſſe omnibus rebus, & entibus completis Deo ſcilicet & creaturæ, ſubſtantiæ, & accidenti, non tamen modis, & differentijs; ſed ei ſuperaddi differentias, quæ ſint entia incõpleta, & ſic inter ens completum, & ipſas differentias intercedere perfectam præciſionem rationis; ita defendit Albertinus tom. 2. ſuorum Corollar. princip. 1. philoſoph. diſp. 3. q. 5. §. *ſecunda ſententia*, Blancus diſp. 6. Log. per totam, & alij nonnulli, à qua ſententia nec latum vnguem diſtare puto Scotiſtas illos citatos n. 176. qui diſtinguebant ens quid, & quale, & dicebant ens vt quale, & determinatiuum includi in differentijs, & modis contrahentibus, non autem ens, vt quid; porrò quamuis non omnino iiſdem vtantur terminis, eorum tamen placitum in relatã coincidit ſententiam; Neoterici namque per ens cõpletum illud ipſum intelligunt, quod ab illis Scotiſtis intelligebatur per ens quid, & ab eo ſolas differentias, ac modos excludunt, & per incompletum intelligunt illud, quod ab eis ſignificabatur per ens quale, ſub quo ſolas comprehendunt differentias & modos, & hunc dicendi modum iamdudum docuit Bonetus noſter 1. Met. cap. 6. aſſignans duplicem entis acceptionem ſcilicet determinati ideſt completi, & indeterminati ideſt incompleti & ens hoc modo ſumptum ait includi eſſentialiter in modis, paſſionibus & vltimis differentijs, non autẽ primo modo.

Oppoſita ſententia docet non dari hanc rationem entis cõpleti diuerſam ab ente tranſcendenter, & communiſſimè ſũpto, de quo hactenus locuti ſumus, quæ communis ſit ſolum inferioribus, quæ ſunt entia completa, non autem modis, & differentijs; quæ quidem ſententia communis eſt, paſſimque recepta non ſolum apud negantes perfectam præciſionem entis ab inferioribus ſicut eſt Auerſa q. 3. de ente in communi ſec. 10. ſed etiam apud eam admittentes, ſicut eſt Paſqualig. diſp. 41. de conceptu entis; & rurſus nedum tale ens completũ negant, qui etiam in alijs generibus talem diſtinctionem gradus completi, & incompleti non admittunt, vt Auerſa loc. cit. & q. 13. Log. ſec. 5. ſed & illi quoque qui in alijs determinatis generibus hanc diſtinctionem admittunt, in præſenti de conceptu entis talem diſtinctionem nequaquam admittere volunt, vt Suarez diſp. 2. Met. ſec. 5. a. n. 13. cum tamen in generibus ſubſtantiæ, & accidentis eam concedat diſp. 31. ſec. 1. & diſp. 39. ſec. 1. & 3.

219 Dicendum eſt, quod licet in aliquo ſenſu etiam in ipſo ente talis poſſet admitti diſtinctio, nequaquam tamen admitti debet in ſenſu à Neutralibus inuento, & excogitato; hãc concluſionem eſſe de mente Scoti nemo ambigere debet, quia cum Doctor loquitur de vniuocatione entis, certum eſt loqui de communiſſimo conceptu entis realis, quem mens noſtra abſtrahere poteſt, & non ſolum, vt eſt commune Deo, & creaturæ, ſubſtantiæ, & accidenti, ſed etiam modis, & paſſionibus ſuis, ac vltimis rerum differentijs; & ad omnia prorſus intelligibilia, vt videre eſt loc. cit. 1. d. 3. q. 3. §. *ad quæſt. igitur*, vbi concludit eſſe quidem vniuocum reſpectu omnium illorum, non tamen de omnibus vniuocè dictum, & in quid, quia non ſic dicitur de ſuis modis, paſſionibus, ac vltimis differentijs; & inferius §. *contra iſtam vniuocationem*, concedit hoc ipſum ens eſſentialiter includi in differentijs nõ vltimis, ſignum euidens non loqui de ente completo, quia hoc modo nulla prorſus differentia ſiue vltima, ſiue non vltima eſt ens completum; Et quidem in hoc eodem ſenſu de ente loquuntur Thomiſtæ, cum negant eius vniuocationem, perfectãque ab inferioribus præciſionem; vndè Recentioribus iſtis illud contingit, quod Neutralibus regulariter euenit, qui nulli, partium grati ſunt, eorũ namque inuentum nec apud Scotiſtas, nec apud Thomiſtas gratiam vllam potuit inuenire, eo quia non reſpondent quæſito, in ſenſu quo ab ipſis mota eſt hæc controuerſia; & eorum diſtinctio de ente completo, & incompleto palam excogitata putatur ad euitandas difficultates, & pondus rationum pro vtraque parte. Solet autem hæc concluſio pluribus rationibus probari, & quidem vt plurimũ inutilibus, & ineptis; quas tamen omnes, & ſingulas reprobare non intendo, quia nullam temporis particulã magis dilapidatam cenſeo, quam quæ impẽditur in reijciendis aliorum rationibus, qui nobiſcum in concluſione conueniunt; quiſque enim ſuas in medium rationes proferre debet, dum aliæ non videntur ei conuincentes; non inficior tamen interdum non iuuare aliorum rationes ad trutinam euocare, hoc enim aliquando & iuuat, & opus eſt, & Doctor etiam noſter non ſemel ſic procedit; ſed eorum conſuetudinem damnare intendo, qui totam ferè quæſtionem contexunt in impugnandis aliorum rationibus, & tandem ipſi vnam, vel alteram ex ſuo penu afferunt rationem, quæ peior eſt omnibus ab ipſis impugnatis; aliquas igitur rationes ab alijs allatas ad concluſionem probandam referam, & reijciam, alias verò minoris momenti quiſque pro libito poterit videre ab Auerſa impugnatas loc. cit.

220 Primò itaque Fonſeca 4. Met. cap. 2. q. 1. ſec. 4. reijcit hoc ens completum, quia hoc vtique deberet eſſe commune ſubſtantiæ, & accidenti, abſoluto, & reſpectiuo; at hoc tale eſſe non poteſt, quia non videtur dari poſſe medium inter eſſe per ſe, & eſſe in alio, inter eſſe ad ſe, & eſſe ad aliud, hæc namque vel cõtradictoria ſunt, vel ſaltim cõtradictoria inferunt ſcilicet eſſe per ſe, & non eſſe per ſe, ad aliud, & nõ eſſe ad aliud; Hæc ratio à nobis reijcienda eſt, nedũ quia cõcluſionem poſitam non rectè probat, ſed præcipuè quia deſtruit vnitatẽ, & præciſionem conceptus entis tranſcendentis in ſuperioribus ſancitam; hoc enim eſt argumẽtum, quo Aureolus impugnabat eam vnitatem, relatum, & ſolutum ab initio diſput. huius n. 24. vbi oſtendimus nihil prorſus concludere, quia hoc eſt proprium cuiuſcunque gradus cõmunis, & ſuperioris ad plura, quod abſtrahat à modis, & differentijs oppoſitis contrahẽtibus, licet à parte rei, & in eſſe, vt aiunt, ſubiectiuo ſemper cũ alterutra illarum debeat reperiri; ſicut ergo ibi diximus conceptũ entis tranſcendentis præſcindere ab eſſe per ſe, ac eſſe in alio, ab abſoluto, & reſpectiuo, ſiue ab eſſe ad ſe, ac eſſe ad aliud, ſic in propoſito de hoc ente completo reſponderi poſſet, & falſum eſt iſthæc contradictoriè opponi, cum ambo extrema ſint poſitiua, & vt notauit Canonic. noſter ibi relatus, quamuis eſſe per ſe inferat non eſſe in alio, & eſſe ad ſe non eſſe ad aliud, non propterea ſimplices illæ negationes conſtituunt rationem ſubſtantiæ, vel abſoluti, ſed affirmationes, ad quas ſequũtur, quia nec ſubſtantia, nec accidens, nec abſolutum, vel reſpectiuum conſtituuntur in eſſe per puras negationes, ſed per modos, ac differentias poſitiuas, & ideò quamuis ens in communi in ſtatu abſtractionis dicatur non eſſe per ſe, & pariter non eſſe in alio, non eſſe ad ſe, nec eſſe ad aliud, non idcircò dici debet ſubſtantia, vel accidens, abſolutum, vel reſpectiuum, quia hæc omnia quid amplius dicunt præter illas negationes.

221 Secũdo probat Suarez loc. cit. quibuſdam rationibus, quarum potiſſimam inquit eſſe iſtam. Quia ſi daretur hoc ens completum commune ſubſtantiæ, & accidenti, deberet eſse quoque commune entibus incompletis in genere ſubſtantiæ; Probatur conſequentia, quia entia incõpleta de genere ſubſtantiæ excedunt à toto genere in perfectione entia ipſa completa de prædicamento accidẽtis, nã materia prima perfectior,

eſt, magiſque habet de entitate, quam quantitas, & forma ſubſtantialis magis, quam qualitas, & pariter perſeitas, ac rationalitas, prout eſt differentia ſubſtantialis, perfectior eſt, quam quodlibet accidens, ergo ens prout eſt commune ad ſubſtantiã, & accidentia, multò magis cõmune eſt ad ſubſtãtias incompletas. Sed & hæc quoque ratio claudicat, quia aliud eſt loqui de complemẽto phyſico, & perfectione entitatiua, aliud de complemento metaphyſico, de quo præcisè loquuntur aſſertores entis completi; licet enim in primo ſenſu materia, & forma, & differentiæ omnes prædicamenti ſubſtantiæ perfectiores ſint in entitate, quam accidẽtia à toto genere, adhuc tamen in poſteriori ſenſu verum eſt accidẽtia eſſe entia magis completa Metaphyſicè, quia intra ſeriem proprij prædicamenti habent perfectum modum eſſendi, & ſe habent in illo vt quod, directèque in recta linea collocantur, & nulli alteri adiacent eiuſdem prædicamenti, quod non competit differentijs ſubſtantiæ in proprio prædicamento ſubſtantiæ; Et vt benè adnotauit Auerſa cit. etiam ipſe Suarez diſp. 33. ſect. 1. num. 22. concedit aliquam ſubſtantiam incompletam perfectiorem eſſe aliqua completa, vt anima perfectior eſt lapide, & nihilominus ſubſtantiam completam dicit eſſe vniuoce communem ſubſtantijs omnibus completis etiam anima imperfectioribus, non tamen ipſi animæ, quare etiam iuxta eius principia hæc ratio non concludit.

222 Tertiò probat Auerſa loc. cit. quia prorſus non apparet, quo pacto ens dicatur quid completum, & eſſe per ſe, ac in alio, ſiuè perſeitas, & inalietas dicantur entia completa; nec apparet quo pacto in ſubſtantia deſignari valeant duæ rationes cum perfecta diſtinctione rationis; vna quæ dicatur ratio entis completi, altera quæ dicatur ratio entis incompleti; quinimò ipſa perſeitas dicit adæquatè totam rationem, & entitatem ſubſtantiæ, dicit enim eſſe ens, & eſſe per ſe, vndè ſubſtantia, & perſeitas ſe habent ſicut concretum, & abſtractum, ens, & entitas, Deus & deitas, non enim differunt in re ſignificata, ſed in modo duntaxat ſignificandi magis, vel minus expreſſò. *Hæc* ratio falſis principijs totaliter innititur, fusè enim ſuprà demonſtratum eſt rationem entis in communi à rationibus perſeitatis, & inalietatis perfectè præſcindere, quia entitas reperitur vbi non eſt perſeitas, vt in accidente, & vbi nõ eſt inalietas, vt in ſubſtantia, & ideò falſum eſt perſeitatem, vt ſic, adæquatè dicere totã rationem, & entitatem ſubſtantiæ, quia tunc ſubſtantia ſe tota diſtingueretur ab accidente, cum in ratione perſeitatis nullo pacto cum eo conueniat, quod tamen eſt falſum, quia cum eo cõuenit in ratione entis, & ſic aliquo ſui conuenit, & aliquo differt. Vndè tandem falſum eſt ſubſtantiam, & perſeitatem ſe habere, vt concretum, & abſtractum, quia illa duo non differunt tantum in modo ſignificandi, ſed etiam in re, ſeu in conceptu ſignificato, non enim ſola perſeitas conſtituit ſubſtantiam, ſicut nec ſola inalietas conſtituit accidens, ſed copulata & cõiuncta cum conceptu entis, velut conceptus proprij cum communi, vt ſatis liquet ex dictis in ſuperioribus.

223 Quartò probat Paſqualig. loc. cit. ſect. 2. ens completum præſcindens ab omnibus inferioribus, non poteſt eſſe completum in alio genere, quam in genere entis, ſi enim eſſet completum in aliquo alio genere, non eſſet amplius ens præciſum, ſed tale ens; ergo non poteſt dari ens completum præciſum ab inferioribus, quod ſit aliquo pacto diuerſum ab ente tranſcendenti communiſſimè ſumpto, aſſumptũ de ſe patet; Conſequentia probatur, quia vt ens ſit completum in ratione entis, ex vi talis complementi nequit aliquid aliud dicere, vel addere ſupra ipſam formalem rationem entis tranſcendentis, nam ſi aliquid aliud addit, iam non amplius erit ens, vt ſic, ab inferioribus præciſum, ſed ens contractum ad determinatum genus, hæc breuiter, & in ſubſtantia eſt ratio Paſqual. quam ibi more ſuo fusè proſequitur, & adhuc magis declararat in hoc eius efficaciam conſiſtere n. 7. Sed facilè etiam vt arbitror, aſſertores entis completi huic occurrerent argumento, nam per ens, communiſſimè ſumptum, quod immediatè, & adæquatè à nihilo contradiſtinguitur, intelligunt illud quod omnia prorſus entia ſub ſe complectitur, ſiue ſint completa, ſiue incompleta, & hoc vt diximus in recitanda eorum opinione, aiunt ab illis non perfectè præſcindere; & ideò cum eius non agnoſcant perfectam præciſionem, nec etiam admittent perfectam contractionem ad completum & incõpletum per modũ compoſitionis, vel additionis, vt argumentum intendere videtur, ſed per modum ſolius explicationis, vel expreſſionis conceptus; Prætereà dicent, quod cum ens communiſſimè ſumptum contrahitur ad completum, & incompletum, non propterea conſtituitur ens in determinato genere ſubſtantiæ, vel accidentis, quia eſt quædam contractio, quæ non exit extrà genus entis ad diuerſas ſpecies ſub ente conſtituendas, ſed adhuc remanet intra ſphæram entis, vt ſic, quia fit per quidditatiuum, & qualitatiuum, quæ entia non diſtinguuntur, niſi per diſcrimen completi, & incompleti, completum autẽ & incompletum intrà idem genus, licet differant ſecundum magis, & minus, non tamen differunt eſſentialiter. Vel tãdem ſi rationes quidditatiui, & qualitatiui ſunt inter ſe eſſentialiter diuerſæ, vt nonnulli ex illis concedere videntur, dicent rationem entis à nihilo adæquatè contradiſtincti per rationem quidditatiui contrahi ad conſtituendũ ens completum, & per rationem qualitatiui contrahi ad ens incompletum; & rationem quidditatiui ſecum afferre complementum metaphyſicum ſuperius declaratum, rationem verò qualitatiui de ectũ, quia ens, quod conſtituit, facit alteri adiacere in genere entis, quod in eo genere defectum importat; vndè gratis concedent ens completum non importare conceptum entis, vt ſic in tota ſua amplitudine, vt contradiſtinguitur à nihilo, ſed ens determinatum ad illud, quod eſt commune omnibus entibus completis, per rationem quidditatiui, & iuxtà hanc vltimam ſolutionem tota vis illius argumenti mihi exhauſta videtur, niſi aliundè fulciatur.

224 Quintò Itaque cum hic dicendi modus non differat, vt diximus, ab opinione illorum Scotiſtarum, qui vt ſaluarent modos entis, ac vltimas differentias includere eſſentialiter ens, diſtinguebant de ente quid, & quali, reijciendus eſt eiſdem rationibus, quas adhibuimus num. 182. contra illos, parum vel nihil immutatis; & ſumma conſiſtit in hoc, quod ita diſtinctio entis completi, & incompleti nihil prorſus iuuat ad euitandas difficultates, ob quarum euaſionẽ excogitata fuit, imò eaſdẽ omninò incurrunt eius Auctores quibus ſubiacent negantes talem diſtinctionem; Probatur hoc aſſumptum. Nam admiſſa tali diſtinctione entis completi, & incompleti, cum hoc non ſecus ac illud ſit in rerum natura citra quodcunque opus intellectus, concedere oportebit ens communiſſime ſumptum ad entia completa, & incompleta, quod adæquatè diſtinguatur contra nihil, & præſcindat, vt ſic, ab ente completo, & incompleto, & tunc redit difficultas, quomodo conceptus ille ſuperior ad hæc inferiora contrahi debeat, & num modus contrahens ens communiſſimè ſumptum includat illud intrinſecè, nec ne, nam ſi non includit, nihil erit; ſi includit, vel dabitur proceſſus in infinitum, vt Scotus vrgebat, vel idẽ dici poterat de ente tranſcendenter ſumpto abſque diſtinctione entis completi, & incompleti. Tum quia ſic aſcendendo geminari oportebit in infinitũ præfatam diſtinctionẽ entis completi, & incompleti, quia cum illa ipſa ratio entis præſcindẽtis à completo, & incompleto cogitetur cõtrahi per modos completionis, & incompletionis; rurſus ad hanc contractionem declarandam, & præciſionem entis communiſſimè ſumpti ab his modis, recurrere opus erit ad ens completum, & incompletum, quia illi modi completionis, & incompletionis erunt entia incompleta, & qualitatiua; & ſpecies entis per ipſos conſtitutæ erunt entia completa, & quidditatiua, vndè & ens incompletum, quod erat altera ſpecies entis communiſſimè ſumpti, debebit dici ens completum, vt diſtinguitur à modo incompletionis, per quem conſtituitur, eo pacto quo ſubſtantia dicitur ens completum, vt diſtinguitur à perſeitate, per quam conſtituitur; ac ipſum quoque ens communiſſimè ſumptum, quod à completo, & incompleto præſcindere dicebatur, dici debebit completum, quia concipitur per modum conceptus contrahibilis, & quidditatiui, non autem contrahentis, & qualitatiui.

Rurſus ſicut ens completum ponitur vniuocum ad omnia completa, ita à pari etiam incompletum ad incompleta omnia erit vniuocum, & hic rurſus redeunt difficultates, quo pacto vnũquodque ad ſua debeat deſcẽdere inferiora, & num quidditatiuè includatur in ſuis contrahentibus; & quia ens incompletum concipitur per modũ prædicati quidditatiui reſpectu inferiorum ſuorum, hac ratione dici debebit ens completum, quia reſpectu ſuorũ inferiorum eſt ens metaphyſicè cõpletum non ſecus, ac illud quod ex oppoſito ponitur cõpletum reſpectu ſuorũ; Quod ſi ad has anguſtias declinandas dicant, vt de facto reſpondent, ens communiſſimè ſumptum complectendo entia tam completa, quam incompleta, non perfectè præſcindere; & ſic etiam ens incompletum communis ipſis modis, ac differentijs non perfectè præſcindere, quia non habet alias differentias, per quas ad eas contrahatur; conuinci poterunt rationibus Scoticis, quibus ſupra probauimus

præci-

Digitized by Google

præciſionem conceptus entis à finito, & infinito, ipſi namque eas recipiunt, & illis captiuati fatentur præciſionem, & vnitatem conceptus entis ad finitum, & infinitum; ſed certè ſi huic propoſito applicentur, non minus probabunt perfectam præciſionem conceptus entis à completo, & incompleto (hac diſtinctione admiſſâ) & rurſus entis completi ab omnibus completis, & incompleti ab incompletis, quam probent præciſionem eius à finito, ac infinito, & ſi dicant differentias illas intrà rationem entis incompleti ſe totis differre, & non per aliquid ſuperadditum, vt in eis detur ſtatus; tenentur reddere rationem, cur ab initio id dici non potuerit de modis ipſius entis, vt ſic, intra rationem entis tranſcendentis abſque alia diſtinctione entis completi, & incompleti.

225 Sextò vlterius hoc ens completum, vt ponitur à Recētioribus diſtinctum ab ente tranſcendenti, reijcitur à priori, quia non ſatis explicari poteſt quid importet hoc complementum, quod enti tranſcendenti, vt eſt commune omnibus per ſe intelligibilibus, conuenire nequeat; ſi enim ſermo ſit de phyſico complemēto, hoc non eſt ad rem, neque de hoc ipſi loquuntur, cum certum ſit etiam apud ipſos ens, quod ipſi completum vocant, dici de materia, & forma, quæ ſunt phyſicè incompleta; ſi verò ſermo eſt de Metaphyſico complemento, hoc rurſus poteſt dupliciter explicari, vel ita quod illud dicatur Metaphyſicè completum, quod conſtituitur ex pluribus gradibus, & reſpectu illius incompleta dicantur illa, quæ tanquam partes ſunt conſtitutiuæ eius, ſumendo tam genus, quam differentiam, itaut ens completum accipiatur pro gradu totali, & incompletum pro partiali; & neque in hoc ſenſu ens dici poteſt completum, & differentiæ incompletæ, cū ens non dicat totam eſſentiam compoſiti metaphyſici; vel ita explicari poteſt metaphyſicum complementum, vt ille dicatur gradus completus, qui prædicatur in quid, & ſe habet ad modum per ſe ſtantis, quo pacto prædicantur genera & ſpecies in recta linea prædicamentali collocata; gradus verò incompletus, qui ſe habet ad modum adiacentis, & prædicatur in quale, quo pacto prædicantur differentiæ à latere collocatæ, quo quidē ſenſu videntur Recentiores in propoſito loqui de metaphyſico complemento, vt diximus ab initio quæſtionis, & ſanè in hoc ſenſu ens trāſcendens, de quo hactenus locuti ſumus, & adæquatè contradiſtinguitur à nihilo, & ab ente rationis eſt metaphyſicè cōpletū, quia prædicatur in quid de ſuis inferioribus; & quamuis apud Scotum non ita prædicetur de ſuis modis, paſſionibus, ac vltimis differentijs, ita tamen prædicatur etiam de iſtis in ſentētia horum Recētiorum; ergo nullatenus euitare poſſunt, quominus ens tranſcendenter ſumptum, vt eſt commune omnibus per ſe intelligibilibus, dicatur metaphyſicè completum. Confirmatur, quia iuxtà explicationem ipſorum Aduerſariorum, differentiæ ſolum ab hoc complemento excluduntur, ſed ens tranſcendenter ſumptum reſpectu omnium per ſe intelligibilium rationem differentiæ non habet; ergo ab hoc complemento, de quo ipſi loquuntur, excludi minimè poteſt, cum ergo tali complemento non careat, vana eſt illa diſtinctio de ente completo, & incompleto in ſenſu ab eis intento.

226 Poſtremò, vt declaremus quo ſenſu poſſit admitti diſtinctio entis completi, & incompleti, recolendum eſt ex q. præcedenti, quod licet ens, vt ſic, ob ſuam maximam cōmunitatem omnia prorſus intelligibilia trāſcendat, & in omnibus imbibatur, non tamen eodem modo imbibitur in omnibus, nam in ijs, quæ propriè reſpicit, vt inferiora, imbibitur quidditatiuè; & in eorū eſſentiali conceptu includitur, vt in Deo, creatura, ſubſtantia, & accidente, ſed in his, quæ reſpicit lateraliter, vt ſunt eius modi, ac differentiæ, vel reſpicit conuertibiliter, vt ſunt eius paſſiones, imbibitur tantùm realiter, & identicè. Quia igitur perfectiori modo, & potiori iure ſunt entia, quæ directè, & formaliter includunt in ſuo eſſentiali cōceptu rationem entis, quam illa, quæ dicuntur entia identicè tantùm, & realiter; idcircò illa dici poſſunt entia completa, iſta verò incompleta; in hoc igitur ſenſu admitti poteſt diſtinctio illa entis completi, & incompleti adeòquod tamē ens completum, quam incompletum dicant eandem rationem formalem entis, ſed diuerſo modo participatam, nam perfectè participatur ab ente completo, & imperfectè ab incompleto, vndè denominatio completi, & incompleti non ex parte ipſius entis attendi debet, quæ ſemper vna, & eadem eſt, ſed ex parte inferiorum, quibus communicatur, & modo, quo eis communicatur; cum enim eis communicatur quidditatiuè, & eſſentialiter dicitur ens completum, cum verò communicatur eis realiter tantùm, ac identicè, dicitur incompletum; Et in hoc quoque ſenſu, & non aliter, intelligi debet eadem diſtinctio, cum gradus prædicamentales inter ſe diſtingui ſolent per diſcrimen completi, & incompleti, vt nimirum ſubſtantia completa dicatur, quæ in ſuo formali, & quidditatiuo conceptu rationem ſubſtantiæ includat, illa vero incompleta quæ ſolùm dicitur ſubſtātia identicè, & realiter, quales ſunt differentiæ ſubſtantiales, & ſic de alijs prædicamentis, vt magis mox explicabitur.

227 In Contrarium obijcitur primò fundamētum ab initio quæſiti inſinuatum, quod in prædicamento ſubſtantiæ datur ſubſtantia completa, quæ eſt ſupremum genus illius prædicamenti perfectè præſcindens à ſuis differentijs, & datur ſubſtantia incompleta, quæ in eis intrinſecè includitur, alioquin ſaluari non poſſet differentias ſubſtantiæ eſſe ſubſtātias, & adhuc genus ſubſtantiæ eſſe extrà conceptum illarū, & ſic pariter alia prædicamenta diſponuntur per gradus completos, & incompletos; ergo pariter de ente dicendum eſt, alioquin ſaluari non poſſet modos entis eſſe aliquid in rerum natura, nec tamen includere rationem entis, quam contrahunt.

Reſpondent aliqui conceſſo antecedente, negando adhuc conſequentiam, & negando paritatem de ente tranſcendenti, & alijs gradibus prædicamentalibus, conāturque reddere diſparitatis rationem, quorum reſponſiones, & diſparitates optimè confutat Auerſa loc. cit. non enim reddi poteſt diſparitatis ratio, quæ minimum vrgeat, nam ſi in alijs generibus entis aſſignentur gradus perfectè præſcindentes, qui à differentijs diſtingui dicantur per diſcrimen completi, & incompleti, pari ratione, & eodem modo, vt ait Auerſa, debebit talis diſtinctio, & perfecta præciſio admitti in ente reſpectu ſuorū inferiorum, ac differentiarum; itaque conceſſa paritate dicendum eſt etiam in ſubſtantia, & alijs generibus admitti poſſe præfatam diſtinctionem completi, & incompleti, itaut differentiæ prædicamenti ſubſtantiæ dicantur ſubſtantiæ incompletæ, genera verò & ſpecies ſubſtantiæ completæ, non tamen in ſenſu, qui intenditur in argumento, nam in eo ſenſu patitur omnes impugnationes, quas fecimus contra diſtinctionem entis completi, & incompleti num. 224. & 225. vt per eas diſcurrenti patebit, ſed ſolum admitti poteſt in ſenſu à nobis explicato n. 226. neque eo pacto, quo innuitur in argumento, ſaluādam eſſe præciſionem perfectam generis ſubſtantiæ à ſuis differentijs, & ſimul earundem ſubſtantialitatem, iamdudum oſtendimus diſp. 5. Log. q. 3. art. 3. ad 3. prin. quia vt etiam notauit Canon. 1. Phyſ. q. 7. art. 2. ſi dicatur differentias ſubſtantiæ eſſe quidditatiuè ſubſtantias, non quidē ſumendo ſubſtantiam pro ſubſtantia, quæ eſt apex in prædicamento, & dicitur ſubſtantia completa; ſed eſſe ſubſtantiam latè ſumpto nomine ſubſtantiæ, prout diſtinguitur ab accidente, ſic enim comprehendit tam ſubſtātias completas, quam incompletas; ſi, inquam, ita dicatur, non ſatisfacit, quia eadem recurrit difficultas de illo conceptu ſubſtantiæ, vt etiā comprehendit incompletas, nam & ſubſtantia, vt ſic, diuidi poteſt per ſpiritualem, vt eſt anima, & corpoream, vt alia qualibet forma ſubſtantialis, reſpectu quarum non ita eſſet analoga, vt excluderet rationem generis vniuoci; rurſus ergo quæri poterit de modis, vel differentijs ſubſtantiam illam adhuc communius ſumptā contrahentibus, an ſint ſubſtantiæ, nec ne, & quomodo; nec vnquam difficultati ſatisfiet, niſi dicendo eſſe vtique ſubſtantiales, non quia inuoluant eſſentialiter rationem ſubſtantiæ, ſed quia eſſe ſubſtantiale recipiunt à ratione ſubſtantiæ, quam coarctant per identitatem cum ea, & hac præcisè ratione dicuntur ſubſtantiæ incompletæ, non aliter, nec in alio ſenſu, & ſic pariter dicendum de differentijs in alijs generibus proportione ſeruata.

228 Dices explicando ſubſtantiam completam, & incompletam in hoc ſenſu, materia & forma eſſent ſubſtantiæ completæ, quia includunt quidditatiuè in ſuo conceptu rationem ſubſtantiæ, vt diſtinguitur contra accidens atque ideò directè in prædicamento collocari deberent, cuius oppoſitum in Logica, & Phyſica docuimus; Reſp. ita dicendum eſſe in rei veritate, poſſeque ita diſponi prædicamentum ſubſtantiæ, vt eis apex ſit ſubſtantia abſtrahens à completa, & incompleta, cum talis conceptus non ſit tranſcendens, ſed finitus, & limitatus, atque ita notauimus diſp. 7. Log. q. 1. art. 1. ad 2. prin. ſolent autem dici materia, & forma ſubſtantiæ incompletæ Phyſicè, quatenus ſunt partes compoſiti Phyſici, & ſolent à recta linea prædicamentali ſubſtantiæ excludi, quia iuxtà ſtructurā, quam nobis reliquit Ariſt. illius prædicamenti, ſolę ſubſtantiæ finitæ, & completæ in ea ſerie collocantur; & ſola ſubſtantia finita, & completa eſt illius prædicamenti ſupremum genus, vt nos quoque loc. cit. docuimus, ſicut enim ab eo illius cathegoriæ ſtructuram accipimus, ita eius teſtimo-

nilo ſtare debemus quoad eius generaliſſimum conſtituendum; abſolutè tamen, & ſimpliciter loquendo alio modo conſtrui poteſt ſubſtantiæ prædicamentum, itaut ſub ſe comprehendat tam ſubſtantias compleras, quam incompletas, vt ibi dictum eſt.

Secundò arguunt ad idem, eo quia poteſt concipi tota ratio conuenientiæ ſecundum eſſentiam entis completi, in qua conueniunt Deus, & creatura, ſubſtantia, & accidens, quæ ſunt entia completa, & ita præſcindi, vt non imbibitur in rationibus inferioribus contrahentibus, quæ ſunt entia incompleta, vt ſunt finitas, & infinitas, perſeitas, & inalietas, omnia enim entia completa in hoc cōueniunt, quod ſint entia completa; vndè poteſt abſtrahi ratio conuenientiæ; differentiæ vero entis completi non ſunt huiuſmodi, cum non participent rationem entis completi; cum igitur ratio entis completi non imbibatur in differentijs inferiorum, optimè poterit à ſuis inferioribus adæquatè præſcindere, tota enim ratio, cur non poſſet præſcindere, eſſet, quia imbiberetur in differentijs, quemadmodum imbibitur ratio entis tranſcendentis communiſſimè ſumpti; ita arguit Albertinus loc. cit.

229 Reſp. cogitari poſſe illam conuenientiam entium cōpletorum inter ſe, quatenus omnia intrinſecè, & quidditatiuè participant rationem entis, quo pacto non participatur ab entibus incompletis; hoc tamen non infert aliam eſſe rationem entis completi, quæ deſcendit in Deum, & creaturam, ſubſtantiam, & accidens, & aliam entis incompleti, quæ deſcendat in finitatem, & infinitatem, perſeitatem, & inalietatem, quia ens dicit vnam, & eandem indiuiſibilem rationem reſpectu omnium, ſed tantum infert eſſe diuerſo modo participatam ab illis illam eandem entis rationem; vndè iſtud complementum, & incomplementum non ex parte entis cogitari debet, cuius ratio vna eſt, ac indiuiſibilis, & reſpectu omnium vnum, & eundem effectum formalem præſtare debet idest vel formaliter, & quidditatiuè, vel ſaltim realiter, & identicè communicare eſſe, ſeu rationem eſſendi, ſed ex parte participantium rationem entis completè, & incompletè, & ideò cū iſta diuerſitas ex parte inferiorum, & participantium ens procedat, non vero ex parte ipſius entis, conſequenter nullam diuiſionem, vel diſtinctionem in ipſa ratione entis inferre poteſt, vt alia ſit ratio entis completi, & alia incompleti, vt argumentum concludere intendit, ſed tantum in modo, quo participatur ab eis; Præterea falſum eſt, quod etiam in argumento addebatur, totam rationem, cur ens completum præſcindere non poſſet, eſſe, quia imbiberetur in differentijs inferiorum; Nam vt diximus quæſt. 3. per totam, ſed præcipuè nu. 50. parum refert ad perfectam præciſionem conceptus abſtrahibilis, quod includatur in differentijs contrahentibus, vel non, ſed ſufficit, quod differentiæ contrahentes non includantur in illo, eo enim ipſo conceptus ille intelligitur ab illis præſcindere.

230 Tertiò tandem, quia verè ſunt quædam entia completa, nempe genera, & ſpecies, quædam incompleta, nempe differentiæ; concedi ergo debet ens completum commune omnibus entibus completis, & præſcindens à differentijs, tanquā ab entibus incompletis; Inſuper in coordinatione prædicamentorum diſponuntur in recta linea tantùm illa, quæ ſunt completa in eo genere, differentiæ autem collocantur à latere, ſed ens eſt illud, quod diuiditur in genera prædicamentalia; ergo hoc dici debet ens completum, directè quidem complectens ipſa genera, non autem differentias.

Reſp. quamuis Logicus diſponendo coordinationem prædicamentorum illa dicat entia completa, quæ accipiuntur per modum totius, quia ſic apta ſunt ad prædicationem, & illa incompleta, quæ accipiuntur per modum partis, ideoque ad prædicationem inepta ſunt, vt diximus diſp. 6. Log. q. 3. art. 1. ſamen apud Metaph. qui potius attendit modum eſſendi, quam prædicandi naturarum, non ex modo prædicandi ſed ex modo eſſendi, & participandi rationem entis iſta diſtinctio deſumi debet, vt explicauimus n. 226. vndè Metaphyſicus naturas genericas, & ſpecificas entia completa vocat, quia intrinſecè, & eſſentialiter includunt rationem entis, differentias verò appellat incompleta, quia illam non participāt niſi realiter, & identicè, quod eſt participare rationem entis imperfectè, & incompletè; Sed ſiue Logicè, ſiue Metaphyſicè hanc diſtinctionem explicemus, nunquam concludi poteſt, quod detur ens completum diſtinctum ab ente tranſcendenti, quia Logicè loquendo ens tranſcendens debet dici completum, quia accipitur per modum totius, & in quid prædicatur de ſuis inferioribus; & rurſus ſi de ente completo loqui velimus Metaphyſicè, nec etiam benè deducitur, quod ſit quidam conceptus communis ab ente tranſcendenti diſtinctus, ſed eſt idem prorſus conceptus entis, qui ex modo perfecto, vel imperfecto, quo ab inferioribus participatur, denominationem ſuſcipit completi, & incompleti iuxta explicationem datam n. 226.

QVESTIO IX.

An detur ens abſtrahens ab ente reali, & rationis, poſitiuo, & negatiuo.

231 Qvamuis in cæteris ſcholis opiniu vulgata, & omnium ferè communi calculo firmata ferat ens, vt ſic, merè æquiuocè dici de ente reali, & rationis, itaut non detur vllo pacto aliquid abſtrahens ab vtroque, ſed ſolū nomen entis ſignificans ens reale conueniat enti rationis, nihilominus in ſchola noſtra non defuit, qui oppoſitū, vt verū, tenuerit in ſententia Scoti, vel ſaltim, vt probabile; ita docuit ex profeſſo Bonet. Scot. acutiſſimus 1. ſuæ Met. c. 6. §. *ens autem inquantum ens*, & Barg. 1. d. 29. inquit ſaltim problematicè hoc poſſe defendi in via Scoti, quia apud Doctorē hoc fuit problema, cum varijs in locis modò in vnā modò in aliam declinet partē, imò ait Doctorē in reportatis Pariſienſibus 1. d. 29. viam præbere vtrāque defendendi partem, quamuis ibi magis ad vniuocationem declinare videatur; hinc non rectè Meuriſſ. lib. 1. ſuæ Met. quæſt. 2. dixit nullum Scotiſtam vſquam hanc tradidiſſe doctrinam de vniuocatione entis, vt ſic, ad ens reale, & rationis; Alij vero, quamuis hoc aſſertum vniuerſaliter non defendant, adhuc tamen exiſtimāt, vt refert Suarez diſp. 47. Met. ſec. 3. n. 2. aliqua ſaltim entia rei, ac entia rationis vniuocè conuenire, nimirum relationes reales, & relationes rationis, ad quas docent genus prædicamenti ad aliquid eſſe ſynonimum, pro qua ſententia refertur S. Thomas p. 1. q. 28. art. 1. & 2. q. 13. art. 7. & quolibet. 1. art. 2. quibus in locis Caiet. expreſsè ſentit ipſum *eſſe ad*, vniuocè dici de relatione reali, & rationis, quod etiam docent Capreolus 1. d. 33. q. 1. & Soncin. 5. Met. q. 26. concl. 2. & alij quamplures ex ea ſchola.

232 Alij tandem, quamuis nullo pacto id afferant de ente reali, & rationis, nec in tota eorum vniuerſitate, nec reſpectu quorundā entiu, quia re vera ens rationis non ſimpliciter eſt, ſed potius putatur eſſe, quia tamen à parte rei nullo cogitāte intellectu dātur quedā priuationes, & negationes, vt cęcitas in oculo, tenebra in aere, quæ proindè appellant entia realia negatiua, conſequenter affirmant dari conceptum entis vniuocum abſtrahentem à poſitiuo, & negatiuo, pro qua opinione refert Paſqualig. to. 1. Met. diſp. 26. ſec. 1. Ægid. 2. d. 34. q. 1. art. 3. ad 4. Tromb. 12. Met. q. 6. lo. Can. 1. Phyſ. q. 14. art. 1. (apud quos tamen Scotiſtas loc. cit. expreſsè hoc non inuenitur, ſed ſolum negationes, & priuationes appellāt entia realia negatiua, non ſpecificando an ens ſit commune vniuocum ad poſitiuum, & priuatiuum) Conimb. eodem lib. cap. 9. q. 7. art. 1. Ruu. trac. 3. q. 1. in quam opinionem nos quoque deſcendere debere quis ſuſpicabitur ob explicationem à nobis aſſignatam definitionis principiorum diſp. 1. Phyſ. q. 1. concl. 2. quam vniuocè diximus competere materiæ, formæ, & priuationi. Oppoſita tamē ſentētia eſt communis in omni ſchola docens non dari conceptum entis præciſum ab ente reali, & rationis; poſitiuo, & negatiuo, atque ideò eſſe æquiuocum ad ea; ſolum eſt dubium an ſit purum æquiuocum, vt vult Soncin. 4. Met. q. 5. Iauell. 1. Met. q. 1. Bannes 1. p. q. 28. art. 1. an potius æquiuocum analogum, vt alij.

ARTICVLVS I.

Nonnulla de ente rationis recoluntur ex Logica.

Nequit propoſitæ Controuerſiæ exacta haberi reſolutio, niſi agnita prius entis rationis eſſentia, & quidditate, vt ab ente reali ſecernitur; quamuis autem exactiſſimā entis rationis cognitionem in Logica præmiſerim diſp. 3. vbi de ipſo agitur ex inſtituto, aliqua tamen indè huc reuocare cenſui ad melius percipiēdum ſtatum propoſiti quæſiti, quod etiam libentius facio, vt quædam ibi dicta defendam ab impugnationibus Poncij, cum hic ſit opportunus locus loquendi de ente rationis.

233 Primo ſupponendum eſt ex dictis diſp. 3. cit. q. 1. contra nonnullos, in omni ſchola ens rationis admitti debere, capiendo ens rationis pro eo, quod ſolum habet eſſe obiectiuè in intellectu nō aliter nec alio modo; ita quod quoad om-

ne

Digitized by Google

ne ſuum eſſe ſiue eſſentiæ, ſiue exiſtentiæ, ſiue actuale, ſiue poſſibile pendeat ex conſideratione intellectus, quatenus ſi exiſtit, non niſi per opus intellectus exiſtit, & ſi poteſt exiſtere, hoc ideò dicitur, quia intellectus poteſt illud efformare, quod ibi ſufficienter probatum manet, ac etiam ſatis lepidè probant ad hominem recentes quidam, nam negantes entia rationis, aut illa cognoſcunt, dum negant, vel non cognoſcunt, non ſecundum, quia tunc omninò irrationabiliter ea negarent, quia de obiecto ignoto iudicium fieri non poteſt, ſi cognoſcunt, ergo habent illud eſſe obiectiuum, quod nos prætendimus. Nedum autem iſtam concluſionem ibi probauimus, ſed & omnes difficultates contra eam vrgentes diluimus, inter quas præcipua erat illa. Quicquid intelligitur prius eſt intelligibile, quam intelligatur, quia actus ſecundus ſupponit actum primum; ſed ſi daretur ens rationis, non eſſet prius intelligibile, quam intellectum, ergo non datur, Probatur minor, quia omne quod eſt, antequam intelligatur, eſt ens reale. Cui difficultati ſatisfactum eſt ibi ad 3. Conſ. primi prin. quod re vera loquendo de ente rationis ſecundum ſuum eſſe formale, & actuale, non prius habet eſſe intelligibile, quam intellectum, quia in ente rationis ita conſiderato potentia ad intelligi non antecedit actum, cum actu intelligi, & cognoſci ſit veluti de eſſentia entis rationis, quemadmodum in Deo potentia ad exiſtendum non abſolutè dicitur præcedere actum exiſtendi, quia actualis exiſtentia eſt de eſſentia Dei, eſt enim regula, quod quando actus eſt de eſſentia rei, tunc in illa re potentia non dicitur actum antecedere; addidi autem ibi, ex hoc inferri non poſſe abſolutè loquendo ens rationis nullo modo eſſe cognoſcibile, antequam cognoſcatur, nec quoad hoc in ipſo actum ſecundum ab actu primo ſecerni poſſe: ſed tantùm quod non ſit prius in ſe idest ſecundum ſuum eſſe formale, & actuale (licet ibi particula *in ſe*, in quibuſdã originalibus ex errore præli deficiat) cognoſcibile, quam cognoſcatur, quia ſaltim virtualiter in ſuis cauſis poteſt dici prius intelligibile, quam intellectum, imò etiam & in aliquo ſenſu formaliter, & actualiter, quorum vtrũque poſtea explico, nam paulò infrà in ſolutione ad 2. prin. ad 2. eius argumenti confirmationem dico entia rationis eſſe intelligibilia, antequam intelligantur, non quidem formaliter, ſed virtualiter, ad quod non eſt neceſſe, vt præcedat opus intellectus ſecundum aliquod eſſe proprium, ſed ſufficit ſi in re præcedat fundamentum, qualecunque illud ſit, & in intellectu potentia, & virtus intelligendi, vndè eſſe intelligibile in entibus rationis non eſt aliquod intrinſecum, vt in entibus realibus, ſed potius eſt denominatio extrinſeca à potentia intellectiua procedens quatenus quæ non ſunt, nec eſſe poſſunt, concipere poteſt ad modum entis.

Deindè quæſt. 2. art. 2. ad 1. prin. explico, quo pacto ens rationis etiam quoad ſuum eſſe formale, & actuale dici queat habere prius, eſſe intelligibile, quam intellectum, explico autem diſtinguendo de duplici cognitione entis rationis, vna directa, altera quaſi reflexa ex Doctore 2. d. 1. q. 1. & d. 1. q. 5. B. prima eſt, qua fingitur, & accipit ſuum eſſe ens rationis, qua ratione Doctor 6. Met. q. 1. ad 1. arg. vocat eam cognitionẽ practicam, quia per eam practicè, & in actu exercito verſatur intellectus circa ens rationis fingendo, quod non eſt, ac ſi eſſet; altera verò dicitur ſpeculatiua, quia per eam veluti in actu ſignato cõſideratur ens rationis iam factum per primam cognitionem; vndè in ea habet ens rationis præcisè rationem obiecti, non effectus; quia igitur per ſecundam cognitionem non recipit eſſe, ſed ei ſupponitur, vt vnum de numero intelligibilium, vt loquitur Doctor cit. 2. d. 1. q. 5. B. hac inquam, ratione dici poteſt etiam in ſe, & quoad ſuum eſſe actuale, & formale prius habere eſſe intelligibile, quam intellectum, quia in prima cognitione accipit proprium eſſe rationis, & intentionale, quod poſtea per ſecundam cognitionem attingitur, ſicut eſt, & quoad prædicata eſſentialia enti rationis conuenientia.

234 Quia verò Complutenſes quoque diſp. 2. Log. q. 1. negant & ipſi ens rationis habere prius eſſe intelligibile, quam intellectum, quia inquiunt actu cognoſci eſſe de eſſentia entis rationis, & quando actus eſt de eſſentia entis, potentia non antecedit actũ in tali ente, vt patet in Deo, vbi hac de cauſa potentia ad exiſtendum actualem ipſam exiſtentiã non antecedit; ſuſpicatur Poncius diſp. 1. Log. q. 2. me accepiſſe totam hanc ſolutionem, & doctrinam à Complut. loc. cit. ideòque me cum illis ſimul impugnat, & in primis redarguit cõtradictionis, quia in eodem ipſo loco fatemur ens rationis eſſe cognoſcibile, antequam cognoſcatur; quæ autem maior poteſt eſſe contradictio, quam quod ens rationis ſit cognoſcibile, antequam cognoſcatur, & non ſit prius cognoſcibile, quam cognoſcatur? niſi fortè ſit aliqua differentia ponenda inter *antequam*, & *priuſquam*; Deindè probat hoc abſolutè falſum eſſe, nam quemadmodum ex eo, quod verum ſit dicere hodie, quod Antichriſtus ſit producibilis, & non ſit verum dicere, quod ſit productus, optimè colligitur, quod ſit prius producibilis, quã producatur, ita ſimiliter optimè colligi poteſt chimæram eſſe prius intelligibilem, quam intelligatur, ex eo quod verum ſit dicere illam intelligibilem eſſe iam, licet non intelligeretur actu iam; & hinc poſteà infert exemplũ adductum de exiſtentia Dei non eſſe ad rem, ſed potius ad oppoſitum, quia pro nullo inſtanti verũ eſt, quod poſſit exiſtere Deus, pro quo non ſit verum, quod de facto exiſtat; cum ergo verum ſit dicere pro hoc inſtanti, quod ens rationis ſit intelligibile, licet pro hoc inſtanti non intelligeretur; ſequitur potius ex illo exemplo, quod ſit prius intelligibile, quam actu intelligatur. Rurſus non minus ait falſum eſſe actu cognoſci eſse de eſsentia entis rationis, nam actu cognoſci dicit formaliter ipſam cognitionem, per quam cognoſcitur ens rationis; ergo non poteſt eſse de eſsentia alicuius, de cuius eſsentia non ſit actualis illa cognitio; conſtat autem actualem cognitionem, qua chimæra cognoſcitur, non eſse de eſsentia eius, quia tunc ens reale eſset de eſsentia eius, & cognitio terminaretur ad ſeipſam, & in cognitione entis rationis ſemper interueniret actus reflexus, quo cognoſceretur ipſa cognitio. Deindè meam quoque adducit reſponſionem (quaſi non amplius reſpondeam cum Complutenſ.) qua dico ens rationis ſecundum eſse fundamentale, prius vtique eſse intelligibile, quam intellectum, non tamen ſecundum eſse formale, & proprium; & eam impugnat, quia de illo ipſo ente rationis formaliter loquendo, quod intelligitur in hoc inſtanti, verum erat dicere in inſtanti antecedenti, quod erat intelligibile, & non ſolùm id verum eſt de fundamento rius, vt eſt manifeſtũ, ergo quoad eſse etiam formale prius eſt intelligibile, quã intelligatur. Denique ſuam ſubdit ſolutionem ad propoſitã difficultatem dicendo, omne intelligibile prius eſse, quam intelligatur, quoad eſse eſsentiæ, non autem quoad eſse exiſtentiæ, quia de facto ipſamet entia realia ſæpè prius intelliguntur, quã exiſtant realiter, & ideò in propoſito minimè opus eſse, quod ens rationis ſit prius quoad eſse exiſtentiæ, quã intelligatur.

235 His omnibus modò occurrendum eſt, in primis quod ait in ſolutione huius difficultatis me ſequi Cõplut. ipſemet reuocare videtur, dum paulò infrà meam adducit reſponſionẽ, eamque impugnat, vt in aliquo diuerſam ab ea Cõplut. quia re vera mea reſponſio clarius, & euidẽtius difficultatem ſoluit; quamuis autem in eo conſentiam cum Cõplut. quod ens rationis non prius habet eſse intelligibile, quam intellectum, & in exemplo quoque quod adducunt de exiſtẽtia Dei; non ideò dicendum erat me in hoc ſecutum eſse Complut. ſed Doctorem noſtrum, quem citaui in illa ipſa quæſtione 2. d. 1. quæſt. 1. art. 2. diſertè docentem entia rationis, & ſecundas intentiones non prius habere eſse in memoria, quã in intelligentia, loquendo de ſuo eſse proprio, & formali, vt per hanc paritatem oſtenderet etiam creaturas cognitas in mente diuina non prius habere eſse intelligibile, quam intellectum; poſtquam igitur ſub lit. G. dixerat lapidem in mente diuina non habere prius eſse intelligibile, quam intellectũ, infrà lit. H. declarando ordinem naturæ, qui reperitur inter obiectum primarium, & ſecũdarium comparatione diuini intellectus, & præcipuè ſecundum naturæ inſtans ita loquitur, *ſequitur ſecundum inſtans naturæ: in quo comparatur intellectus, & voluntas diuina ad aliud obiectum ſecundarium, & quia in illo inſtanti obiectum illud non eſt ex ſe actu intelligibile, ſed fit actu intelligibile per intellectum, ideo non habet eſſe in memoria diuina, vt memoria eſt, ſed producitur actu intelligentiæ in tali eſſe obiecti. ſicut in nobis intentiones ſecundæ producuntur per intellectum, & non ſunt in memoria, vt memoria eſt*, ſi ergo hæc eſt doctrina Scoti, & vt talem adduxi in ea quæſtione, cur ait me in hoc ſecutum, eſse Cõplutenſes, & non potius Complutenſes mecum ſecutos eſse Scotum, ſanè potiori iure dicere quoque poterat diſtinctionem illam, quam adduxi de duplici cognitione entis rationis, vna directa, altera reflexa, adeò neceſsariam in materia de ente rationis, me accepiſse ab Auerſa, Blanco, & alijs Neotericis, qui eam in terminis tradunt; Sed memini me ſæpius dixiſse, & præſertim diſp. 9. Phyſ. n. 13. quod cũ Scoti Doctrinã, & quæ præſertim in terminis ab ipſo traditur, in ſcriptis Recentiorum inuenio, quamuis de more ſuo doctorem non memorent, ea libenter accipio, vt eorum furta detegam, non enim fur appellandus eſt, qui interdum doctrina alicuius

Auctoris vtitur, quem citat, ſed furtum eſt, quando non citat, furari namque eſt rem alienam accipere inuito Domino; non diſplicet autem Auctoribus, imò ſummè gaudent, cum alij eorum vtuntur doctrina, ſed diſplicet, quando non citantur, & eorum doctrina adducitur, veluti ex proprio penu, quod eſt commune vitium Recentiorum, qui paucos citant Auctores, ne citando anſam lectori præbeant faciendi viſum & repertum.

236 Immeritò etiam me arguit contradictionis, hic Auctor, quaſi abſque vlla prorſus limitatione, vel declaratione dixerim in ea ipſa ſolutione ens rationis non prius habere eſſe intelligibile, quam intellectum; & eſſe cognoſcibile, antequã cognoſcatur, quæ eſt manifeſta contradictio; quamuis enim Complut. ita loquantur, non ſic ergo, vt conſtat ex ea ſolutione allata n. 233. ſed dico, quod licet ens rationis formaliter, & actualiter conſideratum ſecundum ſuum eſſe proprium, non prius habeat eſſe intelligibile, quam intellectum; tamẽ adhuc abſolutè loquendo, poteſt in aliquo ſenſu dici cognoſcibile antequã cognoſcatur, quia ſcilicet in ſuis cauſis, & fundamẽtaliter cõſideratum poteſt dici prius intelligibile, quam intellectum; imò etiam & aliquo ſenſu formaliter iuxtà ſenſum duplicis allatæ cognitionis directæ, & reflexæ, quam quidẽ declarationem non afferunt Complut. neque poteſt ipſe huius meæ declarationis ignorantiam prætendere, quando quidem eam adducit; ſi ergo explico non ſemel, quo ſenſu dici poſſit ens rationis prius intelligibile, quam intellectum, & quo ſenſu non, cur contradictionis redarguor? Cum autem hanc meam explicationem impugnat, quia de ipſo etiam eſſe formali, & propriè loquendo verum eſt dicere ens rationis prius eſſe intelligibile, quã intelligatur, nam in ipſomet inſtãti, quo ſic intelligitur, verum eſt dicere, quod in inſtanti antecedenti ſic erat intelligibile, hæc ſanè eſt ipſamet obiectio, quæ in ea quæſtione adducitur à me pro 2. cõſ. ſecundi argumenti principalis, vbi arguo entia rationis prius habere eſſe intelligibile, quam intellectum, & prius eſſe poſſibile, quam actuale, quia antequam ad modum entium concipiantur, poſſunt ſic concipi, & verum eſt dicere antequam concipiantur, eſſe ſic conceptibilia; ecce ipſam eius obiectionem, cui ibi ſatisfactũ eſt dicẽdo ad has, & ſimiles locutiones de entibus rationis verificandas opus non eſſe, quod præcedãt opus intellectus ſecundum aliquod eſſe proprium, & formale, ſed ſufficere, ſi in re fundamentum quo-quo modo præcedat, & in intellectu potentia, & virtus ad contingendum ens rationis, atque ideo eſſe intelligibile in entibus rationis, antequam intelligantur, non eſſe aliquod intrinſecum, vt in entibus realibus, ſed puram denominationem extrinſecam deſumptam à potentia entis rationis fabricatiua. Ex quo deducitur paritatem aſſumptam de Antichriſto producibili, & nondum producto, non eſſe omni ex parte adaptatam, quia eius producibilitas fundatur in eſſe reali potentiali, quod habet antecedenter ad actualem exiſtentiam, vt infra dicemus diſp. 8. quæſt. 1. & ideò etiam per intrinſecam denominationem dici poteſt prius producibilis, quam productus; at non ita eſt de ente rationis, cuius poſſibilitas, & intelligibilitas antequam ab intellectu fabricetur, non verificatur de eo, niſi ratione fundamenti, & per ſolam denominationem extrinſecam deſumptam à potentia illius fabricatiua; poteſt etiam in aliquo ſenſu admitti intelligibilitas in ipſo per denominationem intrinſecã, & in aliquo eius eſſe formali, & proprio fundatam, cum ſcilicet iam fabricatum per operationem directam intellectus, poteſt deinceps alio actu reflexo ab intellectu attingi quoad eius eſſe intrinſecum, formale, & proprium, quod per actum directum ab intellectu recipit; hanc ergo ſolutionem ibi datam debebat Poncius infringere, & non eandem obiectionem ibi ſolutam de nouo afferre.

237 Et quidem ens rationis non prius habere eſſe intelligibile, quam intellectum, nedum cum Scoto et tenent Complutenſes, ſed etiam nuper Ouiied. Controu. 12. Met. punc. 1. vbi referens hunc dicendi modum Poncij, vt quorundam Recentiorum inuentum, qui aſſerebant ens rationis non dicere eſſentialiter actu cognoſci, ſed tantum poſſe cognoſci, quia antequã ens rationis cognoſcatur actu, & habeat eſſe actuale, habet ſuum eſſe poſſibile ex eo, quod poſſit cognoſci, & in illo poſſibilitatis ſtatu retinet totam ſuam eſſentiam, quæ non includit exiſtentiam, ſicut eſſentia hominis non dicit illius exiſtentiam, & ita homo poſſibilis totam ſuam retinet eſſentiam. Hunc, inquam, nouum dicendi modum, vt prorſus inanem, & ſolum in verbis conſiſtentem refutat Ouiied. cum enim inquiunt eſſentiam entis rationis non dicere actu cognoſci, ſed poſſe cognoſci; poſſunt hoc intelligere in duplici ſenſu, primò quidem in eo, quo dicere ſolemus eſſentiam hominis non conſiſtere in ipſo actu ratiocinandi, ſed in hoc, quod eſt poſſe ratiocinari, & eſſentiam quantitatis non conſiſtere in actuali impenetratione, ſed in principio eius, & hic ſenſus eſt omnino falſus, quia ens rationis nullũ aliud habet eſſe præter hoc, quod eſt actu cognoſci & ex eo præciſè quod cognoſcatur, habet ſuum primum eſſe, alioquin ens reale foret, & non rationis; alio ſenſu intelligi poteſt, vt ens rationis, non dicat eſſentialiter actu cognoſci, ſeu ipſam terminationem paſſiuam cognitionis actu exiſtentem, ſed tantũ vt poſſibilem; & licet ſenſus hic ſit melior, ac tolerabilior, adhuc tamen nec benè dicitur in hoc ſenſu eſſentia entis rationis conſiſtere in poſſe cognoſci; quia etiam vnio quamuis actualiter dicat nexum extremorum, & actio actualem determinationem principij effectiui, & relatio prædicamentalis actualem extremorum referentiam adhuc, quoque conſiderari poſſunt vt poſſibiles, ſeu in ſtatu poſſibilitatis, & potentia obiectiua, in quo nullam dicunt formalitatem diſtinctam ab ipſo actu exercito vniendi, efficiẽdi, & referendi neque idcirco quiſpiam aſſeruit vnquam eſſentiam vnionis in hoc cõſiſtere, quod poſſit vnire, & ſic de actione, & relatione, ſed abſolutè dicendum eſt conſiſtere in actu vniendi, qui intelligetur exiſtens, quando vnio ſit exiſtẽs, & intelligetur, tantũ poſſibilis, quando vnio ſit tantum in ſtatu poſſibilitatis: ſic igitur in propoſito dicendum eſt de ente rationis, quod eſſentialiter conſiſtit in actu cognoſci, ita vt implicet haberi formalitatem entis rationis abſque actuali cognitione ad ipſum terminata; & quod quamuis intelligi quoque poſſit in ſtatu poſſibilitatis, non idcircò eſſentiam eius in tali poſſibilitate ponendam eſſe, ſeu in hoc, quod eſt poſſe cognoſci: quando itaque ens rationis actu fit, & cognoſcitur, tunc habetur tota entis rationis eſſentia, quando autem non fit, ſed fieri poteſt, tunc eius eſſentia non habetur reipſa, ſed ſolum poſſibilis eſt. Hic tamen Ouiiedi diſcurſus, quamuis per exempla vnionis, actionis, & aliorum modorum, quorum eſſentia in actuali modificatione conſiſtit, & non tantum poſſibili, benè conuincat modum loquendi Recentiorum illorum circa ens rationis eſſe irrationabilem, deficit tamen in hoc, quod neque in ſecundo ſenſu ens rationis poteſt dici poſſibile, eo pacto quo poſſibiles dicuntur modi vnionis, & actionis, poſſibilitas namque obiectiua de iſtis modis non dicitur prorſus per denominationem extrinſecam, quia modi illi etiam antequam producantur, habent aliquam realitatem eſſendi ſaltim potẽtialem, at entia rationis, ſicut quando actu ſunt, non habent veram actualem realitatem, ita quando ſunt in potentia, non habent ſuam propriam realitatem potentialem, ſed poſſibilia dicuntur præciſè ex ordine ad potentiam intellectiuam quæ poteſt ea machinari, per denominationem merè extrinſecam.

238 Neque cum dicimus eſſentiam entis rationis conſiſtere in actu cognoſci, ſequitur, vt Poncius inferebat, ipſam cognitionem fore de eſſentia entis rationis, tum quia quamuis denominatio cogniti realiter, & ſubiectiuè conſiderata participet eſſe reale cognitionis, vnde reſultat, quia quantum ad omne illud reale quod importat, non eſt niſi ipſemet actus cognitionis ad tale obiectum terminatus, vt docet Scot. 1. d. 36. & 4. d. 1. q. 1. lit. Q. tamen ſi præciſè, & formaliter conſideretur in eſſe denominationis extrinſecæ nõ eſt ipſa cognitio, ſed potius quidpiam ex ipſa cognitione reſultans in obiecto, ad quod terminatur, quemadmodum tamẽ explicauimus diſp. 3. cit. Log. q. 2. art. 1. non aliter, nec alio modo, quo pacto negatur actu cognoſci dicere formaliter ipſam cognitionem, ſit enim potius dicit terminationem paſſiuam ipſius cognitionis. Tum quia nec etiam propriè loquendo formalitas entis rationis in tali denominatione cogniti conſiſtit, quia, vt ibidem dicebamus, talis denominatio in eo inſtanti, in quo fit ens rationis, non eſt obiectiuè in intellectu, quaſi per talẽ actum attingatur, & tamen attingitur ens rationis; & talis denominatio eſt realis ex parte formæ denominantis ſine vlla fictione, ſed conſiſtit in eo quod ex parte obiecti fingitur & per talem denominationem afficitur, & per modum obiecti per eundem actum fabricati intellectui in eo inſtanti obijcitur, & obuerſatur, vt bene notauit Ouiied. cit. punc. 2. n. 11. quare cum dicitur eſſentiam entis rationis conſiſtere in actu cognoſci, ſenſus eſt quod eius eſſentia nõ niſi per actualem cognitionem haberi poteſt, quia per cognitionem fit, & reſultat, nec habet aliud fieri præter cognoſci, per quod ſolum dictum inſtantia Poncij totaliter eneruatur.

239 Poſtremo omnino falſa eſt reſponſio, quam ipſe affert ad propoſitam difficultatem, dicens ens rationis antequam actu intelligatur, prius habere eſſe eſſentiæ ſecundum quod

Digitized by Google

dicitur intelligibile, quam exiſtentiæ, ſic enim reſpondens coincidit in opinionem ponentem ens rationis vtique quantum ad exiſtentiam pendere ab opere intellectus, non tamen quoad eſſentiam, ſecundum quam re vera dicitur poſſibile eſſe in intellectu, ſicut ens reale per ſuam eſſentiam dicitur poſſibile eſſe extrà intellectum, quam opinionem loc. cit. in Log. refutauimus. Tum quia inferius ſuo loco oſtendemus nec entia quoque realia habere ſic eſſe eſſentiæ, antequam exiſtant, quaſi condiſtinctum ab eſſe exiſtentiæ, in quo fundetur eorum intelligibilitas, & poſſibilitas; ergo tanto minus id poteſt aſſeri in entibus rationis. Tum quia conceſſo entibus rationis tali eſſe eſſentiæ actualem exiſtentiam præcedente, nedum ens rationis ſecundum tale eſſe dicetur intelligibile, ſed etiam poterit actualiter intelligi, & ſic ante eius exiſtentiam habebit etiam eſſe intellectum, quod etiam ipſe videtur ibi concedere, cum ait, quod ſicut entia realia ſæpè prius intelliguntur, quam exiſtant realiter, ita opus non eſſe, quod prius ſit ens rationis quoad eſſe exiſtentiæ, quam intelligatur. Tum quia eſſe poſſibile entis rationis non dicit aliquid eis intrinſecum, vt in entibus realibus, ſed eſt mera extrinſeca denominatio deſumpta à potentia entis rationis machinatiua, vndè ens rationis eſſe poſſibile aliud non eſt, quam intellectum illud machinari poſſe, ergo non habet tale eſſe poſſibile, antequam fiat, quod poſſit fundare propriam intelligibilitatem.

240 Dices, ens rationis independenter ab omni intellectu eſt ens rationis, ergò antè omnem actum intellectus habet ſuam eſſentiam, licet non exiſtentiam. Reſpondetur aſſumptum verificari de ente rationis veluti in eſſe ſignato in ordine ſcilicet ad connexionem eſſentialem prædicatorum, quatenus talia, vel talia prædicata participat ex ſua ratione formali, falſum tamen eſt aſſumptum de ente rationis in eſſe exercito ideſt conſiderato in ordine ad exiſtentiam actualem, vel potentialem, ſicut enim eius actualis exiſtentia ab actuali cognitione dependet, ita & potentialis exiſtentia à cognitione poſſibili. Dices, ſaltim eſſe eſſentiæ etiam in ente rationis aliquo pacto ab eſſe exiſtentiæ ſecerni debere, itaut quando actu eſt, illud dicatur eſſe exiſtentiæ, quatenus verò conſiderari poteſt, vt poſſibile abſtrahendo ab actualitaté eſſendi, dicatur eſſe eſſentiæ, & ita etiam me locutum eſſe diſput. cit. q. 2. art. 2. explicando formalitatem entis rationis. Reſp. ita dici ſolere, quia formalitatem entis rationis neſcimus explicare, niſi per analogiam ad ens reale, & ideò ſicut eſſentia entis realis exprimitur per abſtractionem ab exiſtentia, & ab actualitate eſſendi, ita etiam loquimur de eſſentia entis rationis; cæterum in rigore loquendo, ſicut ens rationis abſtrahendo ab actuali exiſtentia non dicitur poſſibile ſicut ens reale, itaquod poſſibilitas dicat aliquid intrinſecum in ipſo; ita propriè loquendo per talem ſtatum poſſibilitatis non exprimitur eius eſſentia, quæ potius conſiſtit in actuali eſſe obiectiuo, quod ab intellectu recipit; & ideò in ente rationis non ita bene eſſentia diſtingui poteſt ab exiſtentia, ſicut in ente reali, quia non habet aliquam poſſibilitatem intrinſecam ante actualem exiſtentiam, ſicut illud, benè tamen verum eſt, quod ſi eas etiam in ente rationis velimus aliqualiter diſtinguere, non niſi præfato modo diſtingui poſſunt per analogiam ad ens reale.

241 Secundò principaliter ad explicandam formalitatem entis rationis variæ ſolent notiones eius, ac definitiones circumferri, & præſertim Poncius aliquas affert diſp. 1. Log. à nobis ex parte approbatas in Logica, ac eas carpit, & refutat, aliam aſſignando ex ſuo penu. Affert primò deſcriptionem entis rationis apud Recentiores vulgarem eſſe illud *quod cogitatur vt ens, cum tamen in ſe entitatem non habeat*; quam impugnat, quia vel intelligunt, quod cogitatur, vt ens reale, cum nullam entitatem habeat realem; vel intelligunt, quod cogitatur, vt aliquod ens reale, aut rationis, cum nullam entitatem habeat realem vel rationis; hoc ſecundum dici nequit, quia ens rationis habet ſine dubio entitatem rationis; ſed neque primum, quia non eſt neceſſarium, vt entia rationis cogitentur, aut concipiantur per modum entium realium; immo ſæpè cogitantur per modum omninò oppoſitum, hoc eſt per modum proprium entium rationis, aliàs intellectus non poſſet diſtinguere illa ab entibus realibus; Nec verum eſt (ait) quod dicit Maſtrius diſp. 3. q. 1. ex eo quod ens reale ſit obiectum adæquatum intellectus, ſequi quod nihil concipere poſſit, niſi per modum entis realis; nam quamuis corpus naturale ſit obiectum adæquatum Phyſicæ, & Syllogiſmus, aut modus ſciendi Logicæ, tamen certum eſt Logicam tendere in multa, quæ non concipit per modum ſyllogiſmi, aut modi ſciendi, & Phyſicam etiam conſiderare multa non per modum corporis naturalis; quod ſi illud eſſet obiectum adæquatum intellectus, quod ita ſe haberet, vt nihil poſſet concipere, niſi per modum illius, profectò nec ens, nec vllum aliud vnum quid eſſet obiectum adæquatum eius. Deinde arguit contra eandem deſcriptionem, quod dentur etiam actu ſuo modo exiſtentia quædam entia rationis, quæ non cogitantur vllo modo, ergo non benè deſcribitur ens rationis eſſe, quod cogitatur; Prob. antecedens, quia quando aliquis cogitat vnum ens rationis, & alius ſimul cogitat aliud ens rationis, illa duo entia rationis habent inter ſe ſimilitudinem rationis non minus, quam quæcunque alia entia realia habent inter ſe ſimilitudinem realem, etiamſi nullas conſideret, aut cogitet de illa ſimilitudine; ergo dantur entia rationis actu exiſtentia ſuo modo, etiam cum non cogitantur.

242 Altera deſcriptio entis rationis, quam reijcit, vulgaris eſt apud Scotiſtas, quod ſit illud *quod habet eſſe obiectiuè tantum in intellectu*, quam colligunt ex quol. 3. ab initio, vbi Doctor ait ens rationis eſſe, quod præcisè habet eſſe in intellectu conſiderante; & impugnat Poncius eodem modo, quia ſimilitudo, vel diſſimilitudo duorum entium rationis non videtur eſſe obiectiuè in intellectu, dum ſunt, aut exiſtunt, quandoquidem non conſiderentur actu ab intellectu, & eſſe obiectiuè in intellectu idem ſit, ac conſiderari ab intellectu. Alij ſolent definire ens rationis illud eſſe, *cui repugnat realis exiſtentia*, quam etiam reprobat, quia eſt nimis obſcura, nam non eſt difficilius cognoſcere, aut explicare ens rationis, quam ipſum ens reale, ſeu illud ens, cui non repugnat realis exiſtentia, vndè explicare naturam entis rationis per ordinem ad exiſtentiam realem eſt explicare ignotum per æquè ignotum, quod aptæ deſcriptioni non conuenit. Hinc tandem ens rationis ſic ipſe deſcribit eſſe illud, *quod nequit aliquid efficere, neque inexiſtere alicui potenti efficere, niſi per conſiderationem potentiæ potentis aliquid conſiderare*, quam probat diſcurrendo per ſingulas particulas, dicitur enim, quod nequit aliquid efficere; quia ſolis entibus realibus conuenit aliquid efficere; dicitur neque inexiſtere alicui potenti efficere niſi per conſiderationem, quia non ſolum illa, quæ poſſunt aliquid efficere, ſunt entia realia, ſed quæ omnibus talibus abſque conſideratione inexiſtunt; additum eſt *niſi per conſiderationem* quia per conſiderationem poſſunt entia rationis inexiſtere enti reali potenti aliquid efficere, quia poteſt intellectus conſiderare aliquod impoſſibile in tali v. g. omnipotentiam in creatura; dicitur denique *potentiæ potentis*, &c. vt abſtrahatur à controuerſia, an alia potentia ab intellectu poſſit conficere ens rationis.

243 Hæc vltima deſcriptio, quam tradit hic Auctor, pace ſua, nullo modo mihi probatur, quia in omnium ſententia certum eſt, ens rationis deſcribi debere per oppoſitionem ad ens reale iuxtà illud, quod contrariorum eadem eſt natura, & lex, ideſt quod vnum explicari debet per oppoſitionem ad aliud, & hæc eſt methodus, qua omnes vtuntur ad indagandam entis rationis deſcriptionem; ens autem reale non dicitur eſſe illud, quod poteſt aliquid efficere, vel inexiſtere alicui potenti aliquid efficere citrà conſiderationem intellectus, ſed deſcribitur eſſe illud, quod eſt in rerum natura citrà operationem intellectus conſiderantis, vel ſaltim ſic ſibi non repugnat eſſe; ergo oppoſito modo deſcribi debet ens rationis, vt ſit illud, quod nec eſt, nec exiſtere poteſt, niſi per intellectum conſiderantem, & iuxtà hanc methodum illud ita deſcripſit ille ipſe Auctor 3. part. Curſus diſput. 18. de ente vt ſic, q. 2. nu. 6. per oppoſitionem ad ens reale. Tum quia ens reale ſecundum totam ſuam quidditatem optimè manifeſtatur ſine ordine ad effectum realem, & inexiſtentiam realem alicui potenti realiter efficere, & benè ſaluari poteſt realitas alicuius rei abſque reali efficientia, vt multi dicunt de materia prima, quam ponunt merè paſſiuam, ac omni prorſus reali efficientia deſtitutam, ergo benè è contra ſaluari poterit entitas rationis per ſolam excluſionem talis realitatis, nec in eius conceptu neceſſario debebit exprimi, quod nequeat aliquid efficere, nec inexiſtere alicui potenti efficere. Tum quia tota illa definitio conuenit enti reali nominaliter, quod ſcilicet non eſt, ſed eſſe poteſt in rerum natura v. g. Antichriſto, nam Antichriſtus in tali ſtatu poſſibilitatis conſideratus nec aliquid efficere poteſt, quia ad cauſalitatem effectiuam exercendam requiritur actualis exiſtentia, nec etiam alicui potenti efficere inexiſtere poteſt, vt de ſe cõſtat, niſi per fictionem intellectus, & tamen non eſt ens rationis, vt hic de eo agitur. Tum quia videtur etiam negationibus realibus

quas extrà genus appellant, poſſe applicari, nam nec realis efficientia ab illis prodire poteſt, nec poſſunt inexiſtere alicui potenti efficere, quia tales negationes non ſunt ſubiecto addictæ, vt conſtat de negatione entis realis, vt ſic, & de negatione importata per ſpatium imaginarium, quas tamen negationes etiam apud eum Auctorem conſtat non eſſe entia rationis, quia dantur à parte rei citrà intellectus negotiationem. Tum, quia ſicut ens reale non in ſua conſtituitur realitate per poſſe aliquid efficere, nec inexiſtere alicui ſic potenti efficere, ſed hæc potius ſunt attributa, & munera eius realitatem concomitantia, ſic è contra ens rationis non conſtituetur in ſua (vt ita dicam) rationalitate per impotentiam ad aliquid efficiendum, aut alicui realiter inexiſtendum, ſed hæc potius eius rationalitatem conſequentur, ex eo enim quod nec eſt, nec eſſe poteſt in rerum natura, conſequitur nec poſſe aliquid efficere, nec alicui realiter inexiſtere, nec per modum partis, nec per modum accidentis. Tandem falſum eſt eam deſcriptionem colligi ex Scot. quol. 3. vt conſtat ex ipſis verbis Doctoris ab ipſo adductis.

244 Definitiones verò entis rationis ab ipſo reiectæ, etiamſi ſingulæ per ſe ſumptæ, ac ſigillatim, non adamuſſim, & adæquatè entis rationis formalitatem explicent, vnaquæque tamen aliquid veri continet, adeout ex omnibus ſimul propria, & adæquata entis rationis deſcriptio integrari valeat, vt ſatis conſtat ex dictis diſp. cit. q. 2. art. 2. & quidem vt ab vltima incipiam, quæ dicebat ens rationis eſſe, cui repugnat realis exiſtentia, verum dicit, quia enti rationis repugnat exiſtere in rerum natura, & citrà operationem intellectus, alioquin ſi ei non repugnaret, ens reale foret, etiamſi actualem exiſtentiam non haberet, ſicut dicitur de Antichiſto; Et falſum eſt, quod in impugnatione huius definitionis aiebat Auctor eſſe minus obſcuram, quia non eſt difficilius cognoſcere, aut explicare ens rationis, quam ipſum ens reale, ideoque explicare naturam entis rationis per ordinem ad exiſtentiam realem ſit explicare ignotum per æquè ignotum; hoc, inquam, falſum eſt, longè enim nobis notiora, magiſque obuia ſunt entia realia, quam entia rationis, namque quamplura entia realia ſub ſenſu cadunt, non autem entia rationis, quo factum eſt, vt plures negauerint dari talia entia rationis, nullus tamen negauit dari entia realia. Secunda etiam deſcriptio à Scotiſtis tradita, quod ſit illud, quod habet tantum obiectiuè eſſe in intellectu, verum profert, omnes enim qui hactenus de ente rationis locuti ſunt, in hoc conuenire videntur, quod nullam aliam poſſit ens rationis habere exiſtentiam, quam obiectiuam, & quam aſſequitur ex actuali intellectus negotiatione, vndè omninò falſum eſt, quod Auctor ille comminiſcitur dari quædam entia rationis exiſtentia, quæ non cogitantur vllo modo, ſi hæc enim nullo modo cogitantur (vt eius verbis vtar) nec vllo modo pendet ab intellectus cogitatione, iam non entia rationis, ſed entia realia erunt cum omni proprietate; Patet hæc conſequentia, illud enim eſt ens reale, quod in rerum natura exiſtit citrà omnem intellectus cogitationem; cum autem id probat exemplo ſimilitudinis, quæ reperitur inter duo entia rationis nullo intellectu cogitante, negatur pariter talem inter ea reperiri ſimilitudinem citrà intellectus cogitationem, ſicut enim fundamenta talis ſimilitudinis illa ſcilicet duo entia rationis non habent eſſe, niſi per opus intellectus, ita quoque dicendum eſt de illa ſimilitudine, quod non habet eſſe, niſi opere intellectus conſiderantis vniformitatem eſſendi illorum entium, & ratio eſt, quia fundamentum nunquam minoris eſt entitatis, quam fundatum, ergo ſi fundamentum talis ſimilitudinis non niſi per intellectus operationem exiſtit, planè relatio fundata citrà opus intellectus nequibit exiſtere; & parum refert, quod illa duo entia rationis vniformiter exiſtant, & eodem modo ab intellectu fiant, quia ſicut eiuſmodi vniformis exiſtentia non conuenit illis entibus ex natura rei, ſed per intellectus operationem; per eandem quoque inſurgit ſimilitudo inter illa, non autem ex natura rei nullo cogitante intellectu; & ad ſummum à parte rei ſimilitudo erit in modo cogitandi illa entia rationis, qui vniformis eſt in hoc, & illo intellectu.

245 Denique prima quoque deſcriptio à Recentioribus data entis rationis, eſſe nimirum illud, quod cogitatur, vt ens, cum tamen in ſe entitatem non habeat, aliquid verum dicit, vt explicauimus diſp. 3. Log. q. 2. art. 2. §. *quartò ſtatuendum eſt*, fundaturque in eo; quod ibi diximus, ens rationis cognoſci non poſſe, niſi per analogiam ad ens reale vel proportionis metaphoricæ, vel imitabilitatis obiectiuæ, quæ conſiſtit in cognoſcibilitate vnius ad ſimilitudinem alterius, vt ibi declarauimus; Et ideò ad formalitatem entis rationis non tantum ſpectat, quod ſit obiectiuè in intellectu, ſed etiam quod ibi ſit ad inſtar veri entis, nam ratione iſtius analogicæ habitudinis præciſè participat extrinſecè, & æquiuocè eſſe. Cum verò hoc impugnatur, quia entia rationis ſæpius cogitantur, non per modum entium realium, ſed per modum omninò oppoſitum ideſt per modum proprium entis rationis, aliàs intellectus non poſſet ea diſtinguere ab entibus realibus. Occurritur ad hoc per diſtinctionem ibidem datam in ſolutione ad primum, & ſuperius relatam num. 233. de duplici cognitione, quæ de ente rationis haberi poteſt, directa, & reflexa; in prima cognitione attingitur aliter, ac ſit, quia per modum entis realis concipitur, cum tale non ſit; in ſecunda concipitur, vt eſt, quia attingitur vt ens rationis, & per hanc potiſſimum cognitionem diſtinguitur ab ente reali. Fundatur quoque hæc neceſſitas concipiendi ens rationis ad modum entis realis, vt ibi dicebamus, quia ens reale eſt obiectum adæquatum, vel ſaltim primarium intellectus, vt omnes concedunt cum Doctore 1. d. 3. q. 3. ergo ens rationis nequit intelligi, niſi quatenus concipitur, vt imitatio quædam entis realis, quia obiectum potentiæ ſecundarium debet aliquo modo participare rationem formalem primi, & adæquati obiecti, at ens rationis participare nequit formaliter, & intrinſecè entitatem realem, ergò ſaltim participare debet ſecundum aliquam ſimilitudinem, & proportionem. Cum autem inſtat Poncius poſse intellectum aliquid concipere, & non per modum obiecti adæquati, ſi id ita intelligit, vt poſſit potentia ferri in aliquod, quod nullo modo participet rationem ſui primarij, & adæquati obiecti, hoc prorſus falſum eſt, quia nec oculus aliquid attingere poteſt, quod ſub colore non contineatur, nec aliquo pacto rationem eius participet, nec auditus quod non habeat rationem ſoni, & ſic de alijs potentijs, ratio namque obiectiua, & ſpecificatiua alicuius potentiæ ſuperfunditur cuicunque obiecto talis potentiæ aliquo modo; ſi autem id ita intelligit, vt non ſola ratio genetica obiecti adæquati ſit motiua potentiæ, quia tunc rationes ſpecificæ ſub ea contentæ non perciperentur à potentia, verum dicit, quia tunc albedo, & nigredo ſecundum ſuas rationes ſpecificas non perciperentur à viſu, ſed hoc non excludit quin obiecta ſecundaria, & inadæquata nequeant aliquo pacto participare rationem communem obiecti primarij, & adæquati. Et ſic etiam res ſe habet in obiectis ſcientiarum (vt occurram alij inſtantiæ eiuſdem Auctoris, licet exemplum non ſit ſatis idoneum) quicquid enim Logica conſiderat, vt partem ſubiectiuam ſyllogiſmi, & Philoſophia, vt partem ſubiectiuam corporis naturalis, omnia conſiderat, vt participant rationem communem illius obiecti adæquati, & primarij, eſtò vt contractam per proprias rationes, vt v. g. Cœlum, corpus animarum, &c. vt talia, corpora naturalia; ſunt autem alia quoque in ſcientia conſiderata, quæ directè non participant rationem communem adæquati obiecti, quia non omnia conſiderantur in ſcientia, vt ſpecies adæquati obiecti, ſed quædam vt eius partes eſſentiales, quædam vt paſſiones, quædam vt principia, vt habetur 1. Poſt. 25. vndè ex hoc capite deficit exemplum illud, quia non eodem prorſus modo aſſignantur obiecta adæquata ſcientiarum, & potentiarum.

246 Tertiò circa potentiam entis rationis effectricem iam diſp. cit. q. 4. art. 1. determinatum eſt, nullam potentiam vitalem ens rationis formale efficere poſse, præter intellectum, & voluntatem, & quoad intellectum reſolutionem certam dedimus, quoad voluntatem verò ſub probabilitate reliquimus, cuius probabilitatis ibidem nonnullas rationes adduximus, ſed eam præſertim, quod voluntas quoque ſuo modo poteſt dare eſse obiectiuum rei, quæ realiter non eſt, nec eſse poteſt, quia poteſt voluntas ex ſua libertate bonitatem in obiecto fingere, vbi re vera non reperitur, nec reperiri poteſt, neque vt bonum ab intellectu proponitur; ergo poteſt tale eſse obiectiuum bonitati tribuere, quale requiritur ad ens rationis conſtituendum; Conſequentia patet, quia in tali caſu voluntas eſt, quæ primo fingit bonitatem in obiecto, vbi non eſt, nec eſſe poteſt, non autem intellectus. Probatur aſſumptum, quia in ſententia præſertim Doctoris præter finem verum, & apparentem, datur etiam finis præfixus, ſeu præſtitutus 1. d. 1. q. 1. art. 3. & 4. & eſt quando obiectum præciſe eſt à ratione oſtenſum ſub ratione mali, & voluntas ex ſua libertate illud ſibi præfigit, tanquam finem, non quod voluntas feratur in malitiam per ſe, quia hæc non eſt obiectum proſecutionis, ſed quia oſtenſo obiecto volun-

tati

tati ſub ratione mali, & ex alia parte oſtenſa ratione boni vel in ſe, vel in alio obiecto, poteſt voluntas bonitatem illi obiecto affigere, quam non habere prius oſtenderat intellectus, & ſub illius bonitatis prætextu obiectum illud in ſe malum acceptare, vt bonum, quam doctrinam adhuc magis declaramus diſp. 7. Phyſ. q. 8. art. 2. Negat Poncius diſp. cit. n. 82. vbi tenet oppoſitum, voluntatem nimirum eſſe obiectiuũ entibus rationis præſtare poſſe, quod ex eo probat, quia nequit dare eſſe obiectiuum entibus realibus, in quæ tendit, ergo neque entibus rationis. Sed deſideraſſem ab eo probationem illius aſſumpti, quod nequeat voluntas dare eſſe obiectiuum entibus realibus ſuo modo, ſicut intellectus, hoc enim puto commune eſſe cuiuſcunque potentiæ vitali, quod quotieſcunque vitaliter tendit in aliquod obiectũ percipiendo illud, & attingendo intentionaliter, communicat illi eſſe quoddam intentionale, & obiectiuum; & quotieſcunque obiectum potentiæ obijcitur, & obuerſatur, tunc ab illa eſſe obiectiuum ſuſcipit; ſicut ergo poteſt ens reale ab intellectu recipere eſſe obiectiuum, quia illi obijci poteſt, vt cognoſcendum, & conſiderandum, ita quia etiam voluntati poteſt obijci, vt volendum, & acceptandum, poterit hoc pacto ab ea recipere eſſe obiectiuum, non enim minus in obiecto ponit eſſe intentionale, & obiectiuum denominatio cogniti, quam voliti.

247 Sed obijcit hic Auctor, quia voluntas non poteſt tendere in vllum ens rationis, niſi in illud, quod proponitur ſibi ab intellectu, & quod conſequenter habet eſſe ſuum intentionale antecedenter productum, ergo non eſt dicendum, quod ipſamet det ipſi eſſe intentionale. Ad hoc iam loc. cit. reſponſum eſt poſſe in aliquo caſu voluntatem dare eſſe primum intentionale obiecto, quia non tantum bonum verum, aut apparens eſt ſufficiens voluntatis motiuum, ſed etiam bonum præfixum; licet ergò quando voluntas tendit in bonum apparens peccando ex ignorantia, intellectus det primum eſſe intentionale obiecto, & fictio ſe teneat ex parte intellectus; quando tamen tendit in bonum præfixum peccando ex mera malitia, fictio non ſe tenet ex parte intellectus, quia ipſe oſtendit obiectum malum, & ſub ratione mali, ſed totaliter ſe tenet ex parte voluntatis, quæ non obſtante intellectus oſtenſione ex mera ſua libertate applicat illi obiecto bonitatem, & illud bonitate falſo indutum ſibi præfigit tanquam finem, quo caſu voluntas cenſetur dare obiecto primum eſſe intentionale, & fictum; neque ob id dicitur tendere in incognitum, quamuis enim intellectus non oſtendat bonitatem in tali obiecto, eam tamen oſtendit in alio, vel in ſe abſtractè, quod ſufficit, vt voluntas deinceps poſſit eam ex ſe applicare obiecto propoſito, vt malo, nec ob id dicatur ferri in incognitum. Sed & ibidem in fine articuli addidimus, quod etiam admiſſo voluntatem non poſſe præſtare primum eſſe intentionale, vel fictum obiecto, non ſubindè ſequitur ens rationis ab ea confici non poſſe; ſicut enim nihil prohibet idem obiectum ſemel, & iterum attingi diuerſis actibus; ita nihil prohibet ens rationis poſſe ſemel, & iterum fieri per repetitos actus eiuſdem potentiæ, vel per actus intentionales alterius potentiæ circa idem obiectum, qua de cauſa Arriag. diſp. 6. Met. num. 37. & Ouuied. contron. 12. Met. punc. 6. n. 7. fatentur rationem illam non concludere intentum, quia licet ens rationis non fieret primò à voluntate; adhuc tamen ſuo modo fieri poſſet ſecundò. At rurſus inſtat Poncius, quia licet ens rationis ab vno intellectu productum, poſſit & ab alio denuò produci, tamen productio entis rationis ab illo non neceſſariò prærequiritur ad iteratam eius productionem ab iſto, ſed ad hoc impertinenter ſe habet, quia ſecundus intellectus æquè benè poſſet illud ens rationis producere, ſiue primus intellectus ipſum produxit antè, ſiue non; ſed voluntas non poteſt tendere in ens rationis, niſi prius producatur per intellectum, vnde illa productio ipſius per ſe requiritur, vt poſſit voluntas tendere in illud, atque ideò debet dici, quod voluntas ipſa non habeat virtutem productiuam ipſius; Hæc etiam inſtantia parum vrget, quia argumentum illud ex eo capite probare intendit voluntatem ens rationis efficere non poſſe, quia non dat eſſe rationis obiecto, ſed ſupponit datum ab intellectu, & conſequenter ens rationis iam factum, vndè vis argumenti ex eo pendet, quod ens rationis ſupponatur iam factum, ideoque denuò fieri nequeat, ſiue hoc per ſe contingat, ſiue per accidens; tum quia argumentum æquè probaret intellectum ens rationis facere non poſſe, ſi prius produci deberet per phantaſiam, ſiquidem pro ſtatu iſto non minus neceſſaria eſt præuia operatio ſenſuum ad operationem intellectus, quam ipſius intellectus ad operationem voluntatis, & tamen ſi ſenſibus ſaltem internis concederemus virtutem formandi entia rationis, non vtique ob talem neceſſariam præſuppoſitionem denegaretur intellectui talis virtus; tum tandem quia prima intellectus operatio neceſſariò præſupponitur ſecunda, & tamen communiter conceditur iudicium ſuo modo facere ens rationis; licet ſupponatur factum ab apprehenſione, ergo pariter in propoſito neceſſaria præſuppoſitio negotiationis intellectus ad negotiationem voluntatis non impedit, quin & ipſa poſſit circa idem obiectum ens rationis ſuo modo machinari.

248 Adhuc tentauit Ouuied. cit. probare voluntatem eſſe obiectiuum præſtare non poſſe, quod probat ex modo, quo voluntas attingit obiecta, ex vi cuius non dicitur obiectum eſſe in voluntate, aut in actu amoris, neque voluntatem trahere ad ſe obiecta; potius voluntas dicitur fieri in obiecta, & eſſe in illis, amor enim eſt pondus quoddam, quo amans fertur in obiectum amatum, & in illo eſſe dicitur, & non amatum in amante; ex quo fit idemmet obiectum cognitum, & amatum habere eſſe in intellectu, & non in voluntate, & ita ſi aliud in ſe non habeat, habet tantum eſſe obiectiuè in intellectu, & non in voluntate, & ideò dicitur fingi ab intellectu, & non à voluntate. At benè ſolutionem præuidit hic Auctor, quia per metaphoram ſolum amor dicitur pondus, & amans eſſe in amato; alioquin phyſicè loquendo cum obiectum voluntati obijcitur, ita bene dicitur eſſe in voluntate, ſicut dicitur eſſe in intellectu, cum illi obijcitur, & per tendentiam amoris in obiectum, ita benè voluntas appingit illi eſſe intentionale, & obiectiuum, ſicut intellectus per tendentiam cognitionis, & ideò merè voluntarium eſt aſſerere voluntatem per actus ſuos eſſe obiectiuum, & intentionale ſuo modo obiectis non præſtare.

249 Quartò circa varias diuiſiones entis rationis, quæ ſolent aſſignari, illam præſertim dedimus diſp. cit. q. 7. de ente rationis fundato, & non fundato, vt ſatis conſuetam in ſchola noſtra, quam tractant Recentiores ſub alijs terminis in ens rationis ratiocinatæ, & ratiocinantis, ſeu chimericum; & ita explicuimus loc. cit. ex Scoto q. 4. vniuerſ. in fine, & communi Scotiſtarum, vt illa dicantur entia rationis fundata, quæ ex aliqua neceſſitate, vel occaſione ſic finguntur, vt non aliter, nec alio modo confingi debeant, & exemplum ſatis idoneum attulimus de ſecundis intentionibus logicis generis, ſpeciei, &c. iſtæ enim nequeunt ad libitum ſuper quaſcunque res fundari, ſed iuxtà rerum proprietates, vt ſi aliqua natura ſit aliquibus communicabilis ſuper ipſam fundabitur ratio vniuerſalis; ſi nullus particularis; ſi pluribus ſpecie differentibus, intentio generis; ſi ſolo numero; intentio ſpeciei, & ſic de alijs; entia verò rationis chimerica, & non fundata è contra illa dicentur, quæ ad noſtrum libitum finguntur, quia nulla eſt neceſſitas vel occaſio a parte rei, quæ nos potius ab hoc modo fingendum ens rationis determinet, quam illo modo, vt experimur in fictione chimæræ, hircocerui, vel alterius monſtri, quæ explicatio expreſſè habetur à Doctore loc. cit. vbi ex eo ponit vniuerſale ens rationis fundatum, quia aliquid ei in re extrà correſpondet, à quo mouetur intellectus ad cauſandum talem intentionem, & non aliam; figmenta verò, inquit eſſe non fundata, quia nihil tale extrà correſpondet, vndè concludit ens rationis fundatum diſtingui à figmento, quia originaliter, ſiue occaſionaliter eſt à proprietate in re, figmentum verò minimè.

Poncius diſp. 1. cit. q. 10. hanc explicationem impugnat, quia non benè explicatur, quomodo conſideratio hircocerui non habeat tantum fundamentum in re, quantum habet conſideratio relationis rationis in re cognita ad cognoſcentem, nam quemadmodum intellectus ex eo quod videat denominationem nouam in obiecto cognito, dicitur per hoc habere fundamentum in re ad conſiderandum aliquem reſpectum in ipſo, qui non ſit realis; cur ex eo, quod imaginatio conciperet formam externam partim equi, & partim hominis, non poſſet intellectus dici habere ſufficientem occaſionem ad concipiendam aliquam ſubſtantiam per ſe vnam, quæ exigeret talem formam, & intrinſecè componeretur ex natura equina, & humana? quare concludit num. 102. hanc diuiſionem potius ſic explicari debere, vt per entia rationis fundata intelligantur illa, per quæ communiter ſolent explicari aliquæ denominationes reales, quæ tam facilè nec intelligi, nec explicari poſſent, ſi non conſiderarentur prouenire ab huiuſmodi entibus; per entia verò rationis ſine fundamen-

damen-

Digitized by Google

damento in re intelligantur illa, quæ non concipiuntur in ordine ad talem denominationem realem, vel concipiendam, vel declarandam, iuxtà quem dicendi modum fundamentum in re, quod habent entia priora vltra illud, quod habent poſteriora, erit vtilitas ac difficultas intelligendi, ac explicandi huiuſmodi denominationes.

250 Hæc tamen impugnatio friuola eſt, & quamuis in exemplum entium rationis fundatorum, non ego adduxerim relationem rationis in Deo ad creaturam, aut in re cognita ad cognoſcentem, ſed ſecundas intentiones logicas in quibus euidentius cernitur fundamentum, & motiuum eas conficiendi; adhuc tamen falſum eſt illas relationes rationis non habere maius fundamentum in re, quam habeant chimæra, & hircoceruus; cum enim regulariter videamus in creatis cauſam ad ſuum effectum referri relatione reali, & cuicunque actioni ſuam correſpondere paſſionem, hunc occaſionem ſumit intellectus cogitandi in Deo relationem actiuæ creationis ad creaturas, & in re cognita formam illi inhærentem per modum cuiuſdam effectus, vel paſſionis correſpondentis cognitioni actiuæ; & determinatur ad cogitandas huiuſmodi formas per modum accidentis reſpectiui, vel ſaltim includentis reſpectum, non aliter, nec alio modo, vndè occaſio à parte rei fingendi illas relationes rationis, ſi non eſt cogens, & neceſſitans, eſt tamen proxima, & vrgens; at ex eo quod imaginatio conceperit formam externam partim equi, partim hominis, non habet tantam occaſionem machinandi chimæram, vt dici poſſit proxima, & vrgens, vt notauimus quæſt. cit. in fine, quia licet partes chimæræ habeant in re fundamentum, nullum tamen habet fundamentum à parte rei vnio illarum naturarum equinæ ſcilicet & humanæ, quæ propriè conſtituit chimæram, & ideò intellectus aut nullam habet à parte rei occaſionem machinandi chimæram, aut leuiſſimam, & remotam, quæ proindè non ſufficit, vt dicatur ens rationis fundatum, tum quia non determinatur intellectus ad fingendam chimæram magis ex his naturis incompoſſibilibus, quam ex alijs, ſed ad libitum poteſt eam machinari hoc, vel alio modo, quod non contingit de illis relationibus rationis. Explicatio verò, quam adhibet Auctor ille ad hanc diuiſionem explicandam nedum inepta videtur, ſed etiam contraria rei, de qua loquimur, ait enim fundamentum, quod habent à parte rei entia rationis fundata, eſſe difficultatem intelligendi quaſdam reales denominationes (quarum tamen exemplum non affert) quæ facilè intelligi nequeunt, niſi beneficio talium entium rationis; ſed mea quidem ſententia nil abſurdius dici poterat, quàm difficultatem intelligendi quaſdam reales denominationes eſſe fundamentum cogitandi entia rationis, quia maior vtique difficultas incurritur, dum volumus ſtatum, & conditionem aſſequi quorundam entium prohibitorum, & chimæricorum, quam relationum rationis, & aliorum entium rationis, quæ non ſunt mera figmenta, iſta enim ſunt entia rationis determinatæ, & certæ naturæ, ac proindè facilioris cognitionis, non illa, ergo iuxtà hunc dicendi modum figmenta maius haberent fundamentum à parte rei, quam alia rationis entia non chimærica. Tum quia fundamentum ducit intellectum in cognitionem entis rationis ſuper illud fundati, at difficultas minimè, imò potius impedit intellectum à cognitione, maior patet in ſecundis intentionibus.

251 Dices, fundamentum entis rationis dicitur illud, quod eſt ſpecialis quædam occaſio, & motiuum, ac veluti impulſiuum intellectui ad excogitanda entia rationis; ſed ſic eſt quod difficultas, quam experimur in aſſequendis denominationibus quibuſdam extrinſecis, v. g. creatoris in Deo viſi in pariete, vrget nos pro faciliori earum captu, vt eas cogitemus, veluti formas correlatiuas Deo, & parieti inhærentes, ergo talis difficultas dici poteſt fundamentum fingendi entia illa rationis. Contra, quia hic ſumitur fundamentum non pro quocunque, & quomodocunque impulſiuo intellectus ad fingenda entia rationis, ſed pro ea occaſione, vel motiuo, vndè ſufficienter mouetur ad ſic, vel ſic effingendum ens rationis ſcilicet per modum ſubſtantiæ, vel accidentis, abſoluti, vel reſpectiui &c. adeout non temerè, & merè gratis dicatur illud effingere; quo pacto rationem nos inducentem ad aſſentiendum alicui concluſioni fundamentum appellare ſolemus noſtræ concluſionis, ac opinionis; & qui ſine vrgenti, ac ſufficienti ratione alicui aſſentitur concluſioni, dicemus eum tenere concluſionem ſine fundamento; conſtat autem difficultatem intelligendi quaſdam denominationes reales fundamentum in hoc ſenſu nō eſſe entium rationis, quæ adhibere ſolemus ad eas explicandas. Tum quia illa difficultas non determinat nos ad fingenda illa entia rationis potius hoc, quam illo modo, fundamentum verò dicitur illud, quod nos inducit, & inuitat ad ſic, vel ſic fingendum illud ens rationis, cuius dicitur fundamentum. Tum tandem; quia vt dicebamus, talis difficultas magis viget in aſſequendis figmentis, quam in alijs, cum ergo hæc difficultas ſit communis omnibus, non benè explicatur in hunc modum diuiſio illa entis rationis in fundatum, & non fundatum, quia ſic omnia entia rationis dicerentur fundata.

252 Poſtremò Poncius diſp. cit. quæſt. vltima volens explicare quid ſit prima, & quid ſecunda intentio aduertit n. 106. duplicem eſſe cognitionem intellectus, vnam ſimplicem, qua conſiderat aliquid ſecundum ſe non comparando illud ad aliud, vt quando apprehendit aliquis hominem non iudicando ipſum in aliquo, nec aliquid in ipſo; aliam cognitio intellectus eſt comparatiua, vt illa qua iudicatur aliquid in aliquo v. g. illa, qua apprehenditur Petrus eſſe homo, aut paries eſſe albus, quæcunque ergo prædicata conueniunt rei per ordinem ad huiuſmodi cogitationem comparatiuam, ſunt intentiones obiectiuæ ſecundæ, & termini ſignificantes illa ſunt termini ſecundæ intentionis, quæcunque verò conueniunt rei independenter ab huiuſmodi cognitione, ſunt intentiones obiectiuæ primæ, & termini ſignificantes illa ſunt termini primæ intentionis. Hinc poſteà num. 107. concludit nedum primam, ſed neque etiam ſecundam intentionem obiectiuam (nam de intentione formali, cum ſit actus ipſe intellectus tendentis in obiecta primariò, vel ſecundariò, omnes fatentur eſſe ens reale) eſſe neceſſariò ens rationis, quod probat, quia ſi aliqua intentio obiectiua ſecunda diceret ens rationis, maximè foret eſſe genus, vel ſpeciem, ſed hæc non, ergo; Probatur minor, quia eſſe genus nihil aliud eſt, quam vel eſſe prædicabile, vel eſſe prædicatum de pluribus ſpeciebus, & eſſe ſpeciem nil aliud eſt, quam eſſe prædicabile, vel eſſe prædicatum de pluribus indiuiduis, ſed eſſe prædicatum non neceſſariò dicit aliud, quam denominationem extrinſecam deſumptam ab actu intellectus, quo iudicatur aliquid de alio, & eſſe prædicabile non eſt aliud, quam aptitudo rei ad recipiendam talem denominationem; ſed ex dictis conſtat (ait ipſe) huiuſmodi denominationem extrinſecam eſſe quid reale, & nullo modo neceſſariò ſequi ad ipſam aliquid rationis, & hoc ſuppoſito certum eſt, quod illa aptitudo non ſit, nec dicat aliquid rationis, tum quia ſequitur rem nullo intellectu conſiderante, tum quia eatenus eſſet, aut includeret quidpiam rationis, quatenus illa denominatio extrinſeca eſſet, aut includeret quidpiam rationis.

253 Hic modus explicandi ſecundas intentiones non ſolum non eſt Scoticus, ſed nec idoneus, nec verus; Circa primum non immoror, tum quia in multis parum curat hic Auctor de doctrina Scoti, etiamſi Scotiſtam eſſe profiteatur, tum quia in ſchola Scotiſtarum, immo & Thomiſtarum, res adeò clara eſt ſecundas ſcilicet intentiones eſſentia rationis formaliter ſumpta, vt nemo vnquam de hoc dubitauerit, & ſine hæſitatione quilibet ſecundam intentionem agnouerit pro peculiari quadam ſpecie entis rationis, quo factum eſt, vt tam Thomiſtæ, quam Scotiſtæ in hoc conueniant, quod Logica eſt ſcientia rationalis, non verò realis, quia eſt de ſecundis intentionibus, quæ ſunt entia rationis; legatur Doctor in quæſtionibus Vniuerſ. quod in qualibet quaſi pagina reperiet ſecundas intentiones eſſe entia rationis formaliter, præter expreſſa loca in lib. Sent. à me citata diſp. 3. Log. q. 8. art. 1. Quod autem nec ſit vera, nec idonea explicatio probatur, quia ſi verum eſt, quod vniuerſaliter profert, omnia prædicata, quæ rebus conueniunt per ordinem ad cognitionem comparatiuam eſſe ſecundas intentiones; dum dico vnum album eſſe alteri albo ſimile, Franciſcum eſſe patrem, Paulum filium, ignem cauſam caloris, hæc omnia erunt prædicata ſecundæ intentionis; Patet conſequentia ex dictis ipſius, quia hæc ſunt prædicata, quæ conueniunt rei per ordinem ad cognitionem comparatiuam, hic enim paries dicitur illi ſimilis, quia vnus alteri comparatur in albedine, & eſſe cauſam, vel effectum, Patrem, vel Filium, ſunt prædicata rebus conuenientia per ordinem ad cognitionem comparatiuam, non enim ſunt conceptibilia per cognitionem ſimplicem, & abſolutam; non ergo per hoc benè explicantur ſecundæ intentiones, quia apud omnes conſtat hæc, & ſimilia prædicata non eſſe ſecundas intentiones; Cum ergo Scotus, & Scotiſtæ aiunt prædicata ſecundæ in-

ten-

tentionis rebus conuenire per ordinem ad cognitionem col-latiuam intellectus, non debent intelligi in tanta vniuerſalitate, vt loquitur hic Auctor, quia multa prædicata primæ intentionis poſſunt rebus competere dependenter à tali cognitione, vt oſtendimus, ſed intelligi debet, vt nos loc.cit. docuimus ex Scoto pluribus in locis, ſed præcipuè 1. d. 3.q. 7. infra E. vbi arguens contra Gotfredum ait, quod intellectus conferens vnum obiectum ad aliud ſecundum talem habitudinem, qualis eſt ipſorum ex natura rei, non cauſat relationes rationis, quæ ſunt ſecundæ intentionis (de quibus ibi loquitur) ſed tantum quando comparat in habitudine, quæ non ſequitur illa ex natura rei, ſed tantum eis conuenit ex negotiatione intellectus.

254 Quod autem ſecunda intentio obiectiua, de qua eſt ſermo, ſit ens rationis, non autem ens reale, conſtat ex diſcrimine quod loc.cit. poſuimus ex omnium ferè conſenſu inter primam, ac ſecundam intentionem, & ex ipſis nominibus primæ, & ſecundæ intentionis; nam prima intentio ideò dicitur prima, & alia ſecunda, quia cum obiectum conſiderari poſſit in duplici ſtatu, primò ſecundum quod eſt in ſe, & ſecundum attributa ei conuenientia ex natura rei; ſecundò vt eſt in apprehenſione, & ſecundum attributa ei conuenientia ex intellectus attributione, qui ſtatus, vt de ſe conſtat, poſterior eſt illo, meritò cognitio, quæ exprimit obiectum ſub primo ſtatu, dicitur prima intentio, & quæ illud exprimit ſub poſteriori, dicitur ſecunda, & conſequenter quæ talem conceptionem terminant, entia rationis erunt; Ita etiam ſentiunt Recentiores ferè omnes, qui de ſecundis intentionibus agunt, inter quos præcipuus eſt Suarez, qui diſp.54.Met.ſec.5. nu. 7. declarans naturam ſecundarum intentionum Logicalium, ait iuxtà triplicem operationem intellectus triplicem quoque eſſe ordinem relationum rationis, quæ dicuntur ſecundæ intentiones; nam ex prima operatione conſurgunt relationes generis, ſpeciei, definitionis, definiti &c. ex ſecunda operatione relatio prædicati, ſubiecti, copulæ, propoſitionis; ex tertia relatio antecedentis, conſequentis, medij, extremitatis &c. hæ namque relationes non conueniunt rebus ſecundum ſe, ſed vt denominatis ab aliqua operatione intellectus, & ideò ſemper rationis ſunt, & non reales, atque ob hanc cauſam, inquit Suarez, ſolent hæ relationes rationis peculiariter appellari ſecundæ intentiones, quaſi reſultantes ex ſecunda intentione, ſeu attentione, vel conſideratione intellectus. Imò etiam Auctores illi, qui aliàs explicare ſolent terminos Logicales ſcilicet eſſe ſubiectum, eſſe prædicatum, eſſe antecedens, eſſe conſequens &c. per denominationes extrinſecas deſumptas ab actibus intellectus prædicantis vnum de alio, aut vnum ex alio deducentis, ſicut facit Auerſa, fatentur adhuc terminos iſtos non dici ſecundæ intentionis, niſi quando explicantur per relationes rationis, vndè ait Auerſa q.5. de ente rationis ſec. 8. quod per ſecundam intentionem obiectiuè ſumptam propriè intelliguntur huiuſmodi entia rationis, quæ ſupponunt priorem aliquam cognitionem, & intentionem, in qua fundentur; Hinc apud omnes in confeſſo eſt ſecundam intentionem eſſe peculiarem ſpeciem entis rationis, & de illa omnes loquuntur, vt de ſpecie entis rationis; alienum ergo eſt ab omni doctrina illam ſtatuere ens reale.

Neque ratio, qua oppoſitum Poncius probare tentabat, alicuius eſt momenti, negatur enim minor vtriuſque diſcurſus cum ſuis probationibus, falſum ſiquidem eſt eſſe ſubiectum, & eſſe prædicatum ſufficienter explicari per denominationem extrinſecam deſumptam ab actu intellectus, quo iudicatur aliquid de alio, nam per talem denominationem, benè concipimus illa duo obiecta ſubiectum ſcilicet & prædicatum referri ad intellectum per terminationem ſimplicem iudicij eius, ſed non concipiuntur referri inter ſe, niſi quouſque denominationes ſubiecti, & prædicati concipiantur per modum relationum mutuarum; Tum quia, quando etiam concederetur illos terminos ſic benè explicari per extrinſecas denominationes, tamen vt ſic concepti non adhuc dici poſſunt termini ſecundæ intentionis, niſi quouſque denominationes illæ per modum relationum rationis concipiantur illorum obiectorum adinuicem; falſum tandem eſt, quod ait prædicabilitatem vniuerſalis non dicere quid rationis, quia licet aptitudo remota, quam habet natura communis ad eſſendum in multis ob indifferentiam negatiuam, quam retinet etiam in ſingularibus diffuſa, ſit realis; aptitudo tamen proxima, ſuper quam immediatè fundatur prædicabilitas vniuerſalis eſt rationis, quia eſt aptitudo ad eſſendum in multis, nedum disiunctim, ſed etiam ſimul, & coniunctim, exorta ex indifferentia poſitiua, quam natura communis non obtinet, niſi per opus intellectus facientis vniuerſale, vt ex profeſſo explicauimus diſp.4. Log.q.2. art.1.

ARTICVLVS II.

Non datur ens præſcindens à reali, & rationis, quod ſit vniuocum ad illa.

255 HÆc Concluſio eſt communis in omni ſchola tam Thomiſtarum, quam Scotiſtarum, & Neutralium eam tenent Heruæus lib. de ſecundis intentionibus art.1. Soncin.4. Met.q.5. Complut. diſp.11. Log.qu.2. Zimar. in tabula verbo ens Paſqualig. diſp.27. cit. ex noſtris Lichet. 1.d.3.q.3. in §. *quantum ad 2. art.* Tromb.4. Met.q.2.art. 2. Baſſol. 1.d.29.art. Mairon. q.10. prolog.art.1. Nicol. de Orbellis 4.Met.q.1. Canon. 1. Phyſ.q.3.art. Aoth. formalit.art.2. prima, & 6. diuiſione entis. Vallon. ibi. Vigerius, Paulus Scriptor, & alij Scoti expoſitores 1.d.29. Saxius tom. 1. chataſt. diſp.10.q.1.art.3. Meuriſſe lib.1. Met.q.2. Poncius 3.par. Curſus diſp.18.qu.1. vbi falsò citat Canon. in hoc dubio problematicum, quia loc.cit. firmiter ſtat pro hac ſententia, & falsò etiam hanc concluſionem colligit ex Scoto 4. Met.q.1. tāquam ibi expreſsè dicat ens eſſe æquiuocum ad res primæ, & ſecundæ intentionis, quia vt bene notauit Bargius contra Vigerium 1.d.29. & conſtat ex ipſo proceſſu quæſtionis, ibi non loquitur Doctor de ente communi ad reale, & rationis, ſed ad Deum, & creaturam, ſubſtantiam, & accidens, & vocat æquiuocum ad excludendam vniuocationem limitatam, & rigoroſam; Itaque concluſio colligitur ex 1.d.29.q. vn. vbi probans relationi reali, & rationis non dari conceptum communem vniuocum, in illa ipſa probatione manifeſtè ſignificat enti reali, ac rationis non dari conceptum vnum communem, vt mox expendemus; deducitur etiam ex eo, quod docet de ente reali 1.d.3.q.3. & d.8.q.3. & vbiq; nimirum conceptum eius eſſe ſimpliciter ſimplicem ideſt nō reſolubilem in alios conceptus, quod falſum vtique eſſet data oppoſita ſententia, nam tunc reſolubile foret adhuc in conceptum entis ſibi communis, & enti rationis; ſed quamuis hæc concluſio ſit apud omnes in confeſſo, non tamen ab omnibus efficaciter probatur, imò plerique Scotiſtarum, ac etiam aliorum rationes inducunt planè ſolubiles eodem ferè modò, quo ſoluuntur rationes adductæ contra vniuocationem entis realis ad Deum, & creaturam, vt per eas diſcurrenti conſtabit, & ideò nonnullas hic examinare iuuabit.

256 Primò probat Auctor Formalit. quia ſi ens commune ad ens reale, & ens rationis diceret vnitatem conceptus, vel ille conceptus eſſet ſecluſo opere intellectus, vel non; ſi ſic, ergo aliquod quod eſſet præter opus intellectus includeretur quidditatiuè in illo, quod non eſſet præter opus intellectus, cuiuſmodi eſt ens rationis; ſi non eſſet præter opus intellectus, ſed per opus intellectus, ergo aliquod quod eſt per opus intellectus includeretur quidditatiuè in illo, quod eſſet præter opus intellectus, & hanc rationem ipſe putat inſolubilem. Nihilominus Scotiſtæ oppoſitæ ſententiæ reſpondent ad hanc rationem, quod conceptus entis tranſcendentiſſimè ſumpti, nec eſt realis, nec rationis formaliter, ſed tantum permiſſiuè; ſicut animal nec eſt rationale, nec irrationale formaliter, ſed tantum permiſſiuè, ſeu poteſtatiuè. Hanc tamen ſolutionem impugnant Scotiſtæ noſtræ ſententiæ præſertim Meuriſſe; nam animalis, vt præciſi à rationali, & irrationali datur vna ratio ſine contradictione, entis autem vt abſtracti ab ente rei, & ab ente rationis dari non poteſt vna ratio ſine contradictione. Sed hæc impugnatio nullius eſt momenti, petitque principium, quia hoc eſt, quod controuertitur, num abſque contradictione dari poſſit ratio communis entis ad ens reale, & ens rationis. Melius itaque impugnant alij probando directè dari non poſſe conceptum entis ita præciſum, qui non ſit vel ens reale formaliter, vel ens rationis formaliter; & ratio eſt talis, quia vel illi conceptui repugnaret exiſtere realiter, & ſic eſſet ens rationis, vel non repugnaret, & ſic eſſet ens reale, quia nihil aliud intelligimus per ens reale, quam id cui non repugnat exiſtere realiter in rerum natura, & per eos rationis id, cui hoc repugnat. Sed aduerſarij Scotiſtæ eidem adhuc inſiſtunt ſolutioni, quod ſicut animal licet à parte rei eſſe nequeat ſine rationalitate, vel irrationalitate, tamen ex ſe formaliter neutram dicit, ita conceptum entis tranſcendentiſſimi ex ſe,

nec

nec dicere repugnantiam, nec non repugnantiam ad exiſtere realiter, licet à parte rei eſſe nequeat ſine aliqua ex illis. Hæc ſolutio rurſus impugnatur, quia nulli rationi communi ex ſe repugnat identitas cum ſuis differentijs, vel modis contractiuis, alioquin non eſſet per eas contrahibilis, ergo conceptus entis tranſcendentiſſimè dicit formaliter non repugnantiam, vt contrahatur per realem exiſtentiam contradiſtinctam ab exiſtentia rationis; ſi ergo dicit non repugnantiam formaliter ad exiſtendum realiter, ergo formaliter erit ens reale, cuius ratio formalis in tali non repugnantia conſiſtit.

257 At reſpondent rurſus conceptum entis tranſcendentiſſimi dicere formaliter non repugnantiam ad exiſtendum realiter, non intrinſecè quaſi in ſe intrinſecè includat realitatem entis, ſed intrinſecè quatenus coniungi poteſt cum modo, vel differentia realitatis, eo pacto quo animal dicitur potens diſcurrere, non quia in ſe intrinſecè includat principium diſcurſus, ſed quia extrinſecè poteſt cum eo coniungi, cum ſit per rationalitatem contrahibile, & ideò ſicut ex hoc non ſequitur, quod animal ſit homo formaliter, ita non ſequitur ens lariſſimè ſumptum eſſe formaliter ens reale, ſed tantùm permiſſiuè, quatenus coniungi poteſt cum ratione formali conſtitutiua illius. His de cauſis argumentum illud non tanti ponderis æſtimatur, vt putauit Auctor Formalit. minor tamen; cur etiam Poncius illud inficietur loc. cit. cum in terminis eo vtatur ipſemet contra me lib. 1. Phyſ. diſp. 2. num. 17. ad oſtendendum tria principia rerum naturalium non conuenire vniuocè in ratione principij, cui tamen obiectioni ſatisfeci diſp. 4. Phyſ. in ſecunda editione q. 4. in fine.

258 Secundò probat Io. Canonicus, quia ſi daretur talis conceptus abſtractus ab ente reali, & rationis de vnoquoque prædicari deberet eſſentialiter, ſed hoc repugnat, ergo &c. Probatur minor quod prædicatur eſſentialiter de ente reali, debet eſſe reale, alioquin non poſſet verè & realiter de ipſo prædicari, ſi ergo talis conceptus prædicari poteſt de ente reali, erit quid reale importans, & ſic non poterit prædicari eſſentialiter de ente rationis; vel ſi de hoc eſſentialiter prædicatur, de illo prædicari nequibit; Confirmo adhuc, & magis declaro vim huius argumenti, quicquid eſt in ente reali eſt aliquid reale, & tota ipſamet ratio entis realis adæquatiſſimè conſiderata eſt realis, itaut nil in ipſa reperiri poſſit, quod ab ente reali præſcindat, & è contra in ente rationis nulla prorſus formalitas reperiri poteſt, quæ præſcindat ab eſſe rationis, ergo nequit dari ratio præſcindens ab ente reali, & rationis, & de illis eſſentialiter prædicabilis. Hæc ratio ſic confirmata non eſt facilis ſolutionis, quia quicquid conuenit enti reali eſt aliquid, quod verè eſt in ipſo a parte rei, & nullo pacto à realitate præſcindit, & è contra in ente rationis; Sed adhuc dici poteſt, quod ſicut non eſt opus quicquid de ſubſtantia prædicatur eſſe ſubſtantiam formaliter, alioquin nullum ſuperius prædicatum de ipſa diceretur, ſed ſufficit, quod ſit ſubſtantia formaliter, vel identicè; ſic in propoſito opus non eſt quicquid prædicatur de ente reali, & in eo reperitur eſſe ens reale formaliter, ſed ſufficit eſſe ens reale identicè, & talis eſſe dicetur ratio entis communiſſimè ſumpti, cum per realitatem contrahitur ad ens reale, erit enim realis per identitatem, non tamen formaliter; & eodem pacto dicetur totam rationem entis adæquatiſſimè ſumptam eſſe realem ſcilicet vel formaliter, vel identicè, quo etiam ſenſu verum erit dicere totam rationem ſubſtantiæ adæquatiſſimè ſumptam eſſe ſubſtantiam, & nihil in ea reperiri, quod non ſit ſubſtantia. Impugnari tamen poteſt hæc ſolutio, quia eſt manifeſta diſparitas de ente, & de ſubſtantia, alijſque generibus, cum enim hæc ſint determinata entium genera, benè dari poſſunt formalitates communes de ipſis eſſentialiter prædicantes, quæ non ſint formaliter ſubſtantia, vel accidens; at nequit dari formalitas prædicans quidditatiuè, & eſſentialiter de ente reali, quæ non ſit entitas realis formaliter, & à realitate præſcindat. Et confirmari poteſt hæc impugnatio ex eo quod docet Doctor in ſimile 2. d. 12. q. 1. infra D. cum enim ibi objceretur materiã primam non eſſe ſubſtantiam, quia potentiale non eſt aliquid actu illius generis, cuius eſt receptiuum, vt patet de ſuperficie reſpectu coloris; reſpondet Doctor, aſſumptum poſſe concedi de receptiuis in poſterioribus generibus, non in omninò primo, quale eſt genus ſubſtantiæ, quia receptiuum illorum poteſt eſſe in aliquo priori genere, non ſic receptiuum ſubſtantiæ, cùm hoc ſit primum genus, & idcircò cum hoc receptiuum aliquid eſſe debeat, in hoc primo genere ſtatui debet; ſic igitur in propoſito de ente reali diſcurrendum; quod cum ipſum ſit omninò prima, & fundamentalis ratio, qua cætera omnia realizantur, nihil prorſus in ipſo reperiri poteſt, quod formaliſſimè non ſit reale, quod quidem in cæteris generibus non opus eſt dicere, vt nimirum quicquid eſt in ſubſtantia ſit formaliter ſubſtantia, quia ipſa non eſt omninò prima realitas in tota latitudine entis, ſed hæc eſt ens reale; Verum eſt tamen, quod ſi quiſpiã in ea paritate inſiſtere vellet, & negaret opus eſſe, vt quicquid prædicatur eſſentialiter de ente reali, ſit ens reale formaliter, & diceret ſufficere quod non ſit ens rationis, & ſit ens reale identicè, difficilè poterit ab hoc dimoueri præſertim in via noſtra, iuxtà quam admittimus aliquid in quale de ente reali prædicari, quod tamen non eſt ens reale formaliter, ſed tantùm identicè, vt conſtat de modis, & paſſionibus entis.

259 Tertiò probat Poncius loc. cit. non dari conceptum obiectiuum vnum, qui ſit ens, & reperiatur in ente reali, & rationis, quia non poteſt explicari quis ſit ille conceptus, poſſet autem ſine dubio ſi daretur. Hæc ratio nihil prorſus concludit, non enim ex eo quod difficulter aliquid explicamus, negari debet conceptus illius, numquid quia formalitas diuini decreti nequit à nobis viatoribus ſufficienter explicari, negari debet dari diuina decreta? tum quia inquit ipſe diſp. 1. Log. num. 5. difficillimum eſſe explicare conceptum entis realis, neque exactè explicari per ordinem ad exiſtentiam realem, ergo eadem ratione negari quoque debebit conceptus entis realis; ſicut ergo explicari ſolet conceptus entis realis per ordinem ad exiſtentiam realem, & rationis per ordinem ad exiſtentiam rationis, ita conceptus entis vtrique communis explicabitur per hoc, quod ſit aliquid potens exiſtere præſcindendo ab hoc quod exiſtat ex natura rei, vel per intellectum. At ipſe hanc ſolutionem impugnat, quia poſſe exiſtere, ſeu eſſe extrà cauſas, ſeu terminare actionem cauſæ, quando dicuntur ſimpliciter, capiuntur pro exiſtentia reali, quia verè non exiſtit, nec poteſt exiſtere, cui non poteſt competere realis exiſtentia, ſed ad ſummum fictè, ergò conceptus ille communis vtrique enti non poteſt conſiſtere in hoc, quod poſſit exiſtere. Quod etiam confirmat, quia poſſe exiſtere aliquo modo competit negationibus, & priuationibus, quæ tamen non ſunt entia, ergo ille conceceptus non eſt conceptus entis. Hæ duæ impugnationes videntur ſeinuicem deſtruere, quia in prima dicit poſſe exiſtere conuenire ſolùm enti reali ſimpliciter, & abſolutè loquendo, & in ſecunda ait etiam competere negationibus, & ideò illum non eſſe conceptum entis; ſed quidquid ſit de hoc, certum eſt nullam conuincere; non primam, quia eſtò cum poſſe exiſtere ſumitur ſimpliciter, conueniat ſolùm enti reali, cum tamen in eo rigore non ſumitur, poteſt etiam adaptari enti rationis, quia etiam ens rationis ſuo modo exiſtit ſcilicet per intellectum, & habet exiſtentiam obiectiuam, qua ratione dicebamus diſp. 3. Log. q. 1. ad 6. Conf. pro 1. prin. ens rationis quodammodo mediare inter ens reale, & purum nihil, quod omnem prorſus exſtentiam excludit tam realem, quam obiectiuam; nec etiam altera confirmatio vrget, imo potius fauet, quia ſi poſſe exiſtere poteſt negationibus, & priuationibus, quæ non ſunt entia, applicari ſuo modo, vt dicemus art. ſeq. poterit etiam ſuo modo applicari entibus rationis, & ſic conceptus entis communiſſimè ſumpti explicari poterit, vt dicebamus.

260 Quartò probat Paſqualig. cit. quia hoc præſcindens ab eſſe reali, & rationis omninò implicat, nec eſt vllo pacto excogitabile, vel enim erit aliquid, vel nihil, hæc namque ſunt contradictoria; ſi eſt aliqnid, ergo iam eſt ens reale, nec abſtrahet ab ipſo, ſed erit ipſum; ſi autem dicatur eſſe nihil, neque poteſt abſtrahere ab ente reali, ſed erit oppoſitum ipſius, quod enim præſcindit ab aliquo, poteſt de ipſo prædicari, cum ergo impoſſibile ſit ipſum nihil prædicari de ente reali, impoſſibile etiam erit, quod ab ipſo abſtrahat. Confirmat hanc rationem ex veritate illius primi principij Metaphyſici, *quodlibet eſt, vel non eſt*, quod debet verificari etiam de quacunque ratione abſtracta, & de iſta non verificaretur, quia de ipſa nequit dici, quod ſit, quia eſſe dicit aliquid reale, neque quod non eſt nihil, quia ab ipſo præſcindit, ergo talis ratio abſtracta ab ente reali, & rationis dari non poteſt. Sed neque hæc ratio conuincit, nam ſi nomen entis ſumatur amplè pro eo nimirum, quod vel eſt in re, vel ſaltem in apprehenſione, & accipiatur nihil prout opponitur enti in iſta amplitudine, in hoc, inquam, ſenſu ratio entis traſcendentiſſimè ſumpti aliquid importa-

bit,

Digitized by Google

bit, illud nimirum, quod vel habet eſſe in re, vel ſaltim in apprehenſione, & per hoc patet etiam ad Conſ. nam in hoc ſenſu de illa ratione abſtracta dici poterit, quod ſit; præter quam quod ſi argumentum valeret, probaret etiam dari non poſſe rationem communem entis rationis, vt ſic, ac entia omnia rationis in particulari, imò nec rationes particulares entium rationis, quia de nulla harum rationum verificari poſſet, quod ſit, ſi eſſe dicit aliquid reale, nec etiam quod non ſit, cum ens rationis habeat eſſe ſaltim obiectiuum.

261 Quintò igitur melius probari poteſt ratione, quam ipſe Doctor affert 1.d.29.quia ei quod eſt ſecundum quid tale, & ei quod eſt ſimpliciter tale, inquantum tale, non eſt commune vniuocum illud, quod accipitur in eis ſecundum quid, & ſimpliciter, ſed ens reale eſt ſimpliciter ens, ens autem rationis ſecundum quid ens, ergo non datur ratio vna entis illis communis; & hæc ratio Doctoris fundatur in illa regula, quæ habetur ſecundo Periher. quod à termino ſumpto cum aliquo diſtrahente, vel diminuente ad eundem ſumptum ſimpliciter non valet conſequentia, ſed ly *rationis* diſtrahit, vel ſaltim diminuit rationem entis, vt ſic. Adhuc tamen reſpondet Bonet. quod ens rationis eſt ens ſecundum quid in comparatione ad ens reale, ſed non in comparatione ad ens in communi, in ratione enim entis non exceditur ab ente reali, quatenus ens, licet benè, vt ens reale; quo quidem modo etiam nos occurrimus argumento Ægidij, quo probare tentauit ens reale non eſſe vniuocum ſubſtantiæ, & accidenti, quia ſubſtantia eſt ens ſimpliciter, accidens ſecundum quid. At benè percepta vi Scoticæ rationis ſtatim conſtabit hanc ſolutionem non ſatisfacere, vt autem percipiatur, recolenda ſunt, quæ ſupra diximus in hac eadem diſp. num. 111. vbi notauimus, quod particula ſecundum quid aut eſt particula diſtrahens, vel ſi eſt diminuens, dupliciter diminuere poteſt, aut ab entitate formæ ſimpliciter, & abſolutè, quo pacto homo pictus dicitur ſecundum quid homo, aut à perfectione formæ, quomodo accidens dicitur ens ſecundum quid per comparationem ad ſubſtantiam; non enim dicitur ens ſecundum quid, quaſi non habeat propriam entitatem diſtinctam ab entitate ſubſtantiæ, ſed quia non habet eam in eo perfectionis gradu, quo ſubſtantia; quando particula ſecundum quid eſt diſtrahens, vel diminuens à perfectione formæ, quæ dicitur communis, tunc diximus inducere analogiam æquiuocam; quando autem diminuit à ſola perfectione formæ, tunc diximus inducere analogiam vniuocam; cum igitur in propoſito, quando ens rationis dicitur ens ſecundum quid; ly *ſecundum quid*, ſit particula diſtrahens, vel diminuens ab entitate formæ, planè vniuocationem entis deſtruit, & æquiuocationem inducit; vndè non valet inſtantia illa, quæ fit de accidente, quia accidens non dicitur ens ſecundum quid eo modo, quo ens rationis, vt ſatis conſtat ex ibi dictis.

262 Ratio autem cur in hoc ſenſu diſtrahente, & diminuente dicatur ens rationis ens ſecundum quid, eſt, quia quæcunque communi nomine participant, quia alterum illorum verè habet rationem entis intrinſecam, alterum verò ſolum per quandam proportionem, & ſimilitudinem cum communi nomine, non participant eandem rationem, vt conſtat de analogis proportionis diſput. 2. Log. quæſt. 5. vel vt fiat vniuerſalior propoſitio, ita dicatur; quando membra comparantur ad aliquod commune prædicatum, quod vni ſimpliciter, & abſolutè competit, & alteri membro non niſi concipiatur ad modum alterius, tunc tale prædicatum non eſt eis commune vniuocum; ſed ita ſe habet ens rationis, quod nequit dici ens, niſi concipiatur ad modum entis realis, ergo nequit cum eo vniuocari in ratione entis ab vtriſque præciſa; maior illa probatur, quando datur ratio aliqua communis pluribus, & vniuoca, omnia illa inferiora ſub illa contenta, ſunt talia per rationem illam communem, non verò vnum per alterum, ſeu quia concipiatur per modum alterius, min. conſtat ex dictis diſp. 3. Log. q. 2. art. 2. nam eſſentia entis rationis in eo conſiſtit, quod non ens concipiatur ad modum entis realis, vndè quod ens rationis ſit ens aliquo modo, habet ab ente reali, quia nimirum ad ſimilitudinem eius concipitur, ergo non habet ab aliqua ratione entis ſuperiori, quæ ab ente reali, & rationis præſcindat, tunc enim eſſet ens ex vi illius rationis communis, non autem ex vi entis realis, ad cuius ſimilitudinem concipitur. Conſ. quia ideo homo verus, & pictus non conueniunt in aliqua ratione communi hominis, quia quod homo pictus dicatur homo, habet omninò per ordinem ad hominem verum, ad cuius inſtar concipitur, non verò per ordinem ad aliquam rationem in vtriſque eſſentialiter, ac intrinſecè imbibitam; cum ergo ens rationis ita ſe habeat ad ens reale quantum ad ſuſcipiendam entis denominationem, vtique ratio entis ab vtriſque præciſa dari nequibit. Et ex his conſtat ſolutionem Boneti non ſatisfacere, quia ens rationis dicitur ens ſecundum quid nedum in comparatione ad ens reale, ſed etiã in comparatione ad ens, vt ſic ſimpliciter, & abſolutè ſumptum (quod etiam dici poteſt ens reale, quia præter ipſum non datur aliud ens vniuocum) quod vtique Doctor ipſe innuere voluit, cum dixit, ei quod eſt ſecundum quid tale, & ei quod eſt ſimpliciter tale, inquantum tale, non eſt commune vniuocum illud, quod accipitur in eis ſecundum quid, & ſimpliciter; per illam inquam, reduplicationem, *inquantum tale*, ſignificare voluit ens rationis non ſolum, vt ſic, & ſecundum ſuam rationem peculiarem ad ens reale comparatam dici ens ſecundum quid, eo pacto, quo accidens in ratione accidentis, & per ſolam comparationem ad ſubſtantiam dicitur ens, ſed inquantum tale, ideſt quatenus ens, dici ſecundum quid tale, vndè appoſitè Doctor illam reduplicationem poſuit, ne poſſet cauillari ratio per inſtantiam de accidente, quod dicitur ens ſecundum quid.

263 Sextò vlterius probari poteſt alia ratione non minus euidenti, quia ſi daretur talis ratio abſtracta ab ente reali, & rationis, tunc daretur minus ens ente rationis, & eſſet illud commune vtrique & tunc ſequitur in ente reali reperiri aliquid, quod eſt minoris perfectionis, quam ſit ens rationis; Probatur vtraque conſequentia, quia quodlibet commune eſt minus ens, quocunque ſuo inferiori, nam quodlibet inferius ſemper aliquid addit ad ſuum ſuperius, & ſemper incluſum eadem ratione eſt minoris perfectionis, quam includens. At reſpondet Bargius quod ponendo gradualem latitudinem in ente rationis, nullum eſt abſurdum concedere primam conſequentiam; & etiam Bonet. inquit nullum eſſe inconueniens concedere ſecundam, quia ſicut non repugnat ſubſtantiæ aliquid per ſe includere, quod ſit minoris perfectionis, quam relatio, includit enim ens, quod eſt imperfectius ipſa relatione, ſic à pari in ente reali poteſt aliquid per ſe includi, quod erit minoris perfectionis, quam ens rationis. Sed ſi benè expendantur illa conſequentia, vtique conſtabit eſſe manifeſtiſſima abſurda, quid enim abſurdius eſt, quam concedere ens minus ente rationis, quod tamen ſit ens? neque abſurditatem tollit, vt aiebat Bargius, ponere in ente rationis gradualem latitudinem, quamuis enim intra ambitum entis rationis concedatur vnum ens perfectius, vel imperfectius alio, hinc tamen non ſequitur extra eius ambitum, & latitudinem dari poſſe ens minus ipſo, quod adhuc dici poſſit ens, nam minor omnium exiſtentia, quæ poſſit haberi, eſt exiſtentia obiectiua; Et hinc etiam fit palam alterius conſequentiæ abſurditas, quod in ente reali detur aliquid minus ente rationis, quamuis enim abſurdum non ſit concedere in ſubſtantia aliquam formalitatem minoris perfectionis relatione, magnum tamen abſurdum eſt concedere in ente reali formalitatem, quæ non ſolum ens reale non eſt, ſed etiam minoris eſt conſiſtentiæ, quam ipſum ens rationis. Videtur etiam in hoc manifeſta implicantia, quia ex eo capite, quod hæc ratio eſt communis enti reali, & rationis, debet eſſe minus ens ipſo ente rationis, vt Aduerſarij concedunt, ſed ex alio capite, quod ab ente rationis præſcindit debet eſſe maius ens ipſo. Probatur conſequentia quoad hanc partem, quia quod non eſt omninò per opus intellectus, ſed à tali eſſe præſcindit, imò ſaltim remotè poteſt realiter exiſtere, eſt maius omni eo, quod eſt omninò per opus intellectus, & nullo pacto poteſt realiter exiſtere, vt ſatis de ſe conſtat, ſed ens rationis habet eſſe omninò per opus intellectus, & nullo pacto poteſt realiter exiſtere, ens autem quod vtrique ponatur commune, præſcindit ab eſſe per intellectum, & poteſt realiter exiſtere ſaltim remotè, quatenus contrahi poteſt per differentiam, vel modum entis realis conſtitutiuum, ergo erit maius ens ipſo ente rationis.

264 Aliam addunt alij rationem, velut efficacem, quod ſi daretur talis ratio communis, tunc ens rationis non eſſet abijciendum à Metaphyſico, immo ens communiſſimè ſumptum eſſet ſubiectum adæquatum Metaphyſicæ, quia in ſcientijs ſemper conceptus communiores habent rationem obiecti adæquati, vt pote ad quos cætera omnia reduci poſſunt. Hac tamen ratio non conuincit, quamuis enim Bonetus hac ratione teneat ens communiſſimè ſumptum ad ens reale, & rationis eſſe in Metaph. obiectum adæquatum, attamen admiſſa etiam vnitate talis conceptus adhuc neceſſario non ſequitur ens communiſſimè ſumptum eſſe Metaphyſicę obie-

obiectum adæquatum, quia obiectum adæquatum in ſcientia non ſemper attenditur penes maiorem conceptuum communitatem, alioquin in qualibet facultate ſubiectum attributionis ſemper coincideret cum obiecto prædicationis, ſed preſertim attenditur ex Scopo, in quem facultas illa collimat, & in cuius gratiam cætera conſiderat, vt diximus q. proœm. Phyſic. & falſum eſt in ſcientijs ſemper inferiores conceptus ad ſuperiores reduci, minuſque communes, immo regulariter res è contra ſe habet, quod ſicut in eſſe rei genera ad ſpecies, & ſuperiora ad inferiora reducuntur, vt partes ad totum, ita quoque in eſſe ſcibilis, quatenus notitia ſuperiorum ad notitiam diſtinctam, & ſcientificam inferiorum requiritur, vt ibi diximus n. 10. atque ideò ſicut in Logica argumentatio, ac ſecunda intentio reducitur ad ſyllogiſmum, quia eius exacta cognitio per ſe, & directè intenditur ibi ab Ariſt. & in Philoſophia ens materiale, ac ens mobile eadem ratione ad corpus naturale reducitur, & in eius gratiam conſideratur, ſic pariter in Metaphyſica de conceptu entis tranſcendentiſſimè capti dicendum eſſet, quod reduceretur ad ens reale, vt ad obiectum attributionis, tam in eſſe rei, quam in eſſe ſcibili, quia Scopus Metaphyſici eſt agere de ente reali, eiuſque paſſiones inueſtigare, non autem de ente rationis, nec de ente vtrique communi, & ſi de illis agit, vel hoc eſt per accidens, vel certè hoc agitur in gratiam entis realis.

265 Septimò ex his ſequitur ens commune ad ens reale, & rationis eſſe æquiuocum, quia vt conſtat ex dictis in Logica, & ſuperioribus quæſtionibus inter vniuocum, & æquiuocum nullum datur medium; ſi ergo ens in ea acceptione non eſt vniuocum, vt hactenus probatum eſt, reſtat vt ſit æquiuocum; Verum tamen eſt non eſſe purum æquiuocum, ſed æquiuocum analogum, vt notauit Auctor Formalit. art. 1. dum dixit diuiſionem entis in ens reale, & rationis eſſe æquiuoci analogi in ſua æquiuocata analogata; & colligi poteſt ex Ariſt. 4. Metaph. tex. 2. vbi dum ait ens non dici merè æquiuocè de entibus, ſed ſicut ſanum de ſanis, inter ea de quibus negat ens dici merè æquiuocè comprehendit etiam entia rationis, & negationes, quatenus ad modum entis ſignificantur; fundatur autem hæc analogia in ordine attributionis, quem dicit ens rationis ad ens reale, & talis ordo non videtur eſſe, niſi imitabilitatis obiectiuæ, quæ conſiſtit in cognoſcibilitate vnius ad ſimilitudinē alterius; poteſt etiam dici cum Vallon. ar. 1. Formalit. quod hæc ſit analogia proportionis, nam quod nequit comparari ad verum ens ſecundum aliquam habitudinem, vel proportionem, nequit appellari ens, vt patet inductione in alijs æquiuocis analogis, quia ſanum, quod principaliter, & per ſe dicitur de animali, non dicitur de vrina, ac dieta, niſi ob aliquam proportionem, & habitudinem, quam habent ad ſanitatem animalis, & ridere dicitur de prato luxuriante ob proportionem, quam habet pratum virens ad hominem hilarem, cum igitur ens reale per ſe, & principaliter dicat rationem entis, vt ſic, ens autem rationis non niſi præciſè per ordinem, & attributionem ad illud modo iam explicato, ſequitur ens reſpectu eorum non eſſe nomen merè æquiuocum, ſeu æquiuocum a caſu, quale eſt nomen Galli reſpectu galli gallinacei, & hominis ex Gallijs orti, ſed æquiuocum a conſilio, quod coincidit cum æquiuoco analogo, vt docuimus diſp. 2. Log. q. 4. art. 1. & hæc eſt communis opinio in omni ſchola, quam tenent Complut. cit. diſp. 11. Log. q. 1. nu. 9. Auerſa q. 3. de ente in communi ſect. 11. Didacus à Ieſu diſp. 11. Log. q. vlt. dub. 1. Meuriſſe loc. cit. concl. 3. Suarez diſp. 54. Met. ſect. 1. n. 9. & alij paſſim.

266 Octauò tandem concludimus hoc totum pariter aſſeri debere de relationibus realibus, & rationis, quia vt inquit Doctor 1. d. 29. ſicut eſſe in ratione eſt eſſe ſecundum quid, ita referri ſecundum rationem eſt referri ſecundū quid quemadmodum igitur ens rationis in communi vniuocari nequit cum ente reali in ratione aliqua entis ab eis præciſa, quia ens rationis non eſt verum ens, nec intrinſecè & propriè participans rationem entis, ſed tantum eſt ens fictum, & cogitatum, ideoque non talem habent inter ſe conuenientiam, qualis requiritur ad fundādam vniuocationem, ac vnitatem conceptus; ita relatio rationis non eſt vera relatio, ſed ficta, & cogitata relatio, atque ideò inter iſta non verior ſimilitudo, aut conuenientia intendere poteſt, quam inter quælibet alia entia realia, & rationis. Tum quia nec melius, nec facilius explicari poteſt in relationibus, quam in alijs entibus, qualis ſit ille conceptus relationis communiſſimè ſumptus, & quo pacto determinari debeat ad relationē realem per modum realem, & ad relationem rationis per modum rationis. Tum tandem quia falſum omninò eſt, quod aſſerebant Thomiſtæ nu. 131. citati *eſſe ad*, conſtituens genus ad aliquid præſcindere ab *eſſe ad* reali, & rationis, atque ideò de vtriſque vniuocè dici; falſum, inquam, eſt hoc, vt probauimus diſput. 8. Log. q. 4. quia differentiæ entium realium debent eſſe reales, cum ergo per *eſſe ad* contrahatur ens finitum, & accidens reale ad conſtituendum genus ad aliquid, planè ſequitur illam rationem *ad* debere eſſe realem; Rurſus relatio prædicamentalis non ſolum eſt ens reale, & accidens reale, ſed etiam relatio realis, quia per eam verè, & realiter ſubiectum refertur ad aliud, ergo in relatione non ſolum ratio *eſſendi in*, quæ illi competit, vt accidens, eſt realis, ſed etiam ratio *eſſendi ad*, quæ ſibi præciſè conuenit, vt relatio, eſt totaliter, ac adæquatè realis.

Argumenta ſoluta.

267 IN oppoſitum obijcitur. Primò, Omnis potentia, quæ ferri poteſt ſuper aliqua obiecta, habet vnum commune obiectum, ſub quo omnia illa continentur, ſed intellectus ferri poteſt ſupra ens reale, & ſupra ens rationis, ergo hoc erit in virtute alicuius primi obiecti, ſed obiectum primum, & adæquatum intellectus vnum eſſe debet, vt valeat ſpecificare potentiam, quemadmodum docet Scot. 1. d. 3. q. 3. Conf. quia hac ratione ait Doctor quol. 3. art. 1. ens communiſſimè acceptum, & prout eſt indifferens ad ens rei, & rationis poſſe poni primum obiectum noſtri intellectus. Et tandem in Reportat. 1. d. 29. tenet vt probabilem vniuocationem entis communiſſimè ſumpti.

Reſp. Canon. cit. intelligibilitatem per ſe conuenire ſolùm enti reali, ens autem rationis non eſſe intelligibile, niſi per accidens; & ideò ad argumentum inquit non ferri intellectum vniformiter ſuper ens reale, & ſuper ens rationis, ſed in ens reale ferri vt in illud, quod eſt per ſe obiectū, & in ens rationis, vt in illud, quod ei obijcitur per accidens, quarè concludit intelligibilitatem æquiuocè ſolùm conuenire enti rationis, quæ reſponſio fuit aliquando Mairon. 1. d. 3. q. 2. & recipitur a Meuriſſe lib. 1. Met. ſuæ q. 2. Et ab hac ſolutione non multum diſtat Paſqualig. cit. ſect. 3. vbi ait ens rationis non intelligi propria intelligibilitate, quam habeat contradiſtinctam ab intelligibilitate entis realis, quia ſicut non intelligitur, niſi per ens reale, ita non habet aliam intelligibilitatem ab ipſo, per quod innuere videtur non eſſe propriè, & per ſe intelligibile. Sed entia rationis, ſecundaſque intentiones propriam, & per ſe habere intelligibilitatem iam oſtendimus diſp. 3. Log. q. 6. & adhuc probatur à Lich. Barg. Vallon. alijſque Scotiſtis euidenti ratione, quia ſunt per ſe obiectū vnius habitus ſcilicet Logicæ, definiuntur, diuiduntur, in eis fiunt demonſtrationes, & de eis mouentur quæſtiones, ergo ſunt per ſe intelligibiles, & propriam habent intelligibilitatem diſtinctam ab intelligibilitate entis realis, ſicut diſtinctam habent eſſentiam, atq; ita expreſsè ſignificauit Doctor q. 5. Vniuerſ. vbi vult vniuerſale, quod eſt ſecunda intentio, eſſe per ſe intelligibile, & 2. d. 1. q. 5. B. At ait Meuriſs. quod cum dicitur entia rationis, ſecundaſque intentiones eſſe per ſe intelligibiles, ly *per ſe*, ſumi poſſe dupliciter, vel itaut perſeitas cadat in entia rationis faciendo ſenſum, quod entia rationis ſunt per ſe intelligibilia; vel itaut cadat in ſcientiam, vt ſenſus ſit entia rationis, & ſecundæ intentiones quocunque modo ſint intelligibiles, intelliguntur, & conſiderantur per ſe à logico; primo modo, ait falſum eſt, entia rationis eſſe per ſe intelligibilia, quia intelligi poſſunt ſolùm in alio, & virtute alterius nimirum entis realis, ſed ſolum ſunt per ſe intelligibilia ſecundo modo. Contrà, quia ratio adducta manifeſtè probat entia rationis eſſe per ſe intelligibilia in primo ſenſu, quia nec definitio, nec demonſtratio conuenit enti, niſi primo modo per ſe intelligibili, hoc enim ſolum eſt obiectum per ſe ſcibile, & definibile; tum quia alter ſenſus videtur implicatorius, nullus ſiquidem ſciens aſſumere poteſt, vt per ſe intelligendum ab ipſo, quod non eſt per ſe intelligibile, quia tunc intelligeret obiectum illud modo ſibi repugnanti, ſi ergo Logica per ſe conſiderat ſecundas intentiones, hoc arguit ipſas eſſe per ſe intelligibiles.

268 Neq; quia entia rationis intelliguntur per aliud, & in virtute entis realis, ſecundæq; intētiones virtute primarū, ideò dici debent propria, & per ſe carere intelligibilitate, quia etiā ſubſtantia pro ſtatu iſto intelligitur virtute accidentis, & non ob id propria dicitur carere intelligibilitate, ſic quoque relatio virtute extremorum intelligitur, & paſſio per ſubiectum,

ctum, & adhuc ſunt per ſe intelligibiles, vndè, vt aiunt, Logici, ly *per ſe* , poteſt dupliciter ſumi, vel vt opponitur ei quod eſt *per accidens*, vel ei quod eſt *per aliud*; licet ergo ens rationis non ſit per ſe intelligibile , vt opponitur ei quod eſt *per aliud*, quia re vera eſt cognoſcibile virtute entis realis, eſt tamen per ſe intelligibile , vt per ſe opponitur ei , quod eſt *per accidens* ; vt clarè demonſtrant rationes allatæ, & fortè Scotiſtarum quamplures in hoc ſenſu locuti ſunt , cum dixerunt entia rationis eſſe per accidens intelligibilia , vt nimirum ly per accidens idem ſonet, quod per aliud; Eodem modo reijcitur ſolutio Paſqualig. qui eadem ratione negare videtur propriam intelligibilitatem entib. rationis , quia non intelliguntur, niſi per ens reale, & ad modum entis realis ; nam vt dicebamus in Log. loc. cit. potius ex hoc oppoſitum deducitur , quod nimirum hæc erit eius propria intelligibilitas, vt nimirum ſit intelligibile per aliud , & ad modum alterius , & hæc ipſa intelligibilitas erit contradiſtincta ab intelligibilitate entis realis, quod non eſt hoc pacto intelligibile, ſed per ſeipsũ , & propria virtute; tum quia vt ibid. dictum eſt , & conſtat ex præcedenti articulo, licet in cognitione directa, quæ eſt entis rationis factiua , cognoſcatur ens rationis ad modum entis realis , poſteà tamen in cognitione reflexa concipitur in ſuo ordine, ſicuti eſt, & tunc maximè propriam dicitur habere intelligibilitatem, quia tunc intelligitur, vt eſt ens ab ente reali contradiſtinctum , vt monet *Doctor* cit. 2. d. 1. q. 5. B. concedenda igitur eſt propria , & per ſe intelligibilitas entibus rationis non quidem motiua , quia hæc certè propria eſt ſolius entis realis, & ſi ens rationis talem propriam haberet intelligibilitatem, iam non virtute alterius, ſed virtute propria intelligibile foret ; ſed concedenda eſt ei propria intelligibilitas terminatiua .

269 Sed tunc maximè vrgere videtur propoſita difficultas, quia talis paſſio communis vtrique enti videtur etiam exigere commune ſubiecti, cuius ſit adæquata paſſio , nam ſolum inadæquatè ſingulis conuenit, & hoc erit ens communiſſimè acceptum, & ad vtrumque indifferens ; Variæ ſolent ad hoc eſſe Scotiſtarum reſponſiones , vt videre eſt apud Lichet. & Bargium 1. d. 3. q. 3. §. *quantum ad 2. art.* & §. *ad quæſtionem igitur*, Vallon. tia. formalit. ar. 1. prin. Mauritium q. 5. vniuerſ. §. *quantum ad tertium*, & alios, quorũ aliqui concedunt hanc intelligibilitatem terminatiuam eſſe vtriq; enti communem, & obiectum adæquatum intellectus quantum ad terminationem eſſe ens communiſſimè ſumptum ; negant tamen hinc rectè inferri in tali obiecto vnitatem vniuocationis, quia ratio mouendi ſi foret communis, inferret vniuocationem , non autem ſola ratio terminandi, ita Bargius loc. ci. & Vallon. qui ait quod cum dicitur obiectum potentiæ alicuius eſſe debere vniuocum, hoc debet intelligi de obiecto motiuo, & per ſe primò terminatiuo, non autem terminatiuo vtcunque quale ponitur ens communiſſimè ſumptum, vndè concludit ex tali cõmunitate paſſionis in ente ſic abſtracto ſolum inferri poſſe vnitatem proportionis, quam ſic declarat, quia ſicut ſe habet ens reale reſpectu ſuorum inferiorum in ſuo ordine, ſic ſe habet ens rationis reſpectu ſuorum in ſuo ordine ; Cæterum vt diximus diſp. cit. Log. q. 6. admittendo intelligibilitatẽ terminatiuam ſic in abſtracto vnam, & communem enti reali , & rationis, & pariter obiectum adæquatum quoad terminationẽ eſſe ens communiſſimè ſumptum adæquatè correſpondens illi intelligibilitati terminatiuæ , & dicere hoc non inferre vnitatẽ vniuocationis, ſed ſolius proportionis , certè videtur prorſus voluntariè dictum, quia talis cõmunis paſſio ad illud commune ſubiectum ſibi adæquatum vtiq; eodem modo ſe haberet, ſicut aliæ paſſiones ad ſua ſubiecta, & de eo demonſtrari poſſet per rationem formalem entis, vt ſic, ergo nihil ei deficit ad vnitatem vniuocationis: vel ſi hoc licet dicere de iſta paſſione in ordine ad ſuum ſubiectum, quod non habeãt niſi vnitatem proportionis , idem pariter dici poterit de alijs paſſionibus in ordine ad ſua adæquata ſubiecta . Præſtat igitur cum alijs Scotiſtis ponere duas intelligibilitates terminatiuas, vnam ſimpliciter correſpondentem enti reali, aliam ſecundum quid correſpondentem enti rationis, nec dari vnũ conceptũ intelligibilitatis ab vtriſq; præciſum , & ratio huius eſt, quia ſicut res ſe habet ad eſſe, ita ad intelligi , quia ergo ens reale eſt ſimpliciter tale, ens rationis tale ſecundum quid, ita pariter intelligibilitas vnius eſt ſimpliciter, & intelligibilitas alterius ſecundum quid , quam ſolutionem approbauit diſp. 3. cit. Log. q. 6. ad 1. contra 2. concl. & diſp. 6. de Anim. n. 146. & recipit Vigerius 1. d. 3. q. 3. Braſauol. q. 3. vniuerſ. in fine, & Bargius ipſe quoque loc. cit. vbi etiam conſequenter dicunt opus non eſſe dare vnum adæquatum obiectum intellectus terminatiuum, ſed ſufficere vnum obiectum motiuũ ; cuius ratio deducitur ex dictis d. 2. de Anim. q. 4. vbi diximus munus eſſe ſolius obiecti formalis , & motiui ſpecificare potentias, ac earum actus, non autem obiecti materialis , ac terminatiui , vndè per ſolam vnitatem obiecti motiui ſufficienter ſaluatur vnitas potentiæ intellectiuæ, & tale eſt ens reale ; Imò vt notauimus loc. cit. diſp. 6. de Anim. n. 146. ſaluari etiã poteſt vnitas obiecti terminatiui ponendo ens rationis reduci ad ens reale nedum in ratione obiecti motiui, ſed etiam terminatiui , quatenus ens reale eſt obiectum intellectus non ſolum primò motiuum, ſed etiam primò terminatiuum , & ens rationis in virtute entis realis eſt intelligibile terminatiuè, non quidem per ſe primò, ſed tantùm per ſe ſecundò , vt dici ſolet de creaturis viſis in eſſentia diuina , cui tandem ſolutioni etiam acquieſcit Vallon. cit.

270 Hinc patet , quid ſit dicendum ad difficultatem propoſitam nn. 267. & 269. non enim datur talis intelligibilitas terminatiua cõmunis vtrique enti reali, & rationis, niſi æquiuocè, nec vniformiter etiam quantum ad ipſam intelligibilitatẽ terminatiuam fertur intellectus in ens reale, & rationis , quia in illud fertur per ſe primò , in iſtud per ſe ſecundò , & intelligibilitas illius eſt ſimpliciter, iſtius verò tantum ſecundum quid iuxtà conditionem ſuę entitatis. Ad Conf. ex Scot. quol. 3. ab initio variè quoque reſponderi ſolet à Scotiſtis , & Bargius accuratè locum illum exponit 1. d. 29. ſed breuiter dici poteſt Doctorem non ibi cathegoricè loqui , ſed hypotheticè , quod nimirum ex hypotheſi quod ens cõmuniſſimè ſumptum haberet vnitatem vniuocationis , vel ſaltim analogiæ (qualis ponitur à Thomiſtis) tunc poſſet poni primũ obiectum intellectus, ſed ait ibid. non eo loco curare de tali vnitate, & communitate, qualis ſit, num ſcilicet vniuoca , vel analoga, vel æquiuoca, ſignum euidens non ibi loqui Doctorem reſolutè, & auctoritatiuè. Ad auctoritatem ex reportatis dicitur, quod eſto ibi Doctor problematicè procedere videatur , tamen in ſcripto Oxonienſi , quod maioris eſt auctoritatis , pluribus in locis præſertim verò 1. d. 29. negat ens in tali acceptione eſſe vniuocum, vt vidimus .

Secundò arguitur omnibus ferè vijs , quibus ſuperius probauimus vniuocationem entis realis ad Deum, & creaturam ſubſtantiam, & accidens ; Primò, Via abſtractionis , vnus & idem conceptus nequit eſſe certus , & dubius , ſed multi ſunt certi, quod relatio eſt ens, & numerus eſt ens, dubitant vero , an ſit ens reale, vel rationis, ergo ens de eis dicitur vniuocè . Secundò via diuiſionis , quia ens prima ſui diuiſione diuiditur in ens in anima, & extrà animam , ſeu in ens reale, & rationis, ſed omnis diuiſio incipit ab vno, ergo &c. Tertiò via definitionis, quando aliquid definitur per commune , & per contrahens, neceſſariò illud commune conuenit alicui , cui non conuenit contrahens, ſed ens reale , & rationis definitur per ens, & aliquid contrahens, nam ens reale , & ens rationis eſt terminus complexus dicens duos conceptus obiectiuos , quorum vnus ſignificatur per ly ens, & alter ſignificatur per ly reale, & rationis, ergo &c. Quartò ex via diſtributionis , nullus terminus æquiuocus eſt diſtribuibilis , quia inconuenienter dicitur omnis canis , ſed ens diſtribuitur pro ente reali, & rationis, quia iſta eſt vera, omne ens eſt intelligibile , vt ens pro vtroque diſtribuitur. Quintò ex via contradictionis, nam in æquiuocis non eſt contradictio per Ariſt. in elenchis, ſed hic eſt contradictio genus eſt ens, genus non eſt ens, ergo &c. Sextò ex via numerationis , quando aliqua numerantur in aliquo vniuocantur in illo, ſed ens reale , & ens rationis numerantur in ente, quia dicimus , quod ſunt plura entia. Septimò ex via comparationis, omnis comparatio fit in aliquo vniuoco 7. Phyſ. ſed in ente communiſſimè ſumpto fit comparatio, dicimus enim ens rationis eſſe minus ens ente reali, ergo &c. Tandem ex via argumentationis , quia ens communiſſimè ſumptum habet ſufficientem vnitatem medij ſyllogiſtici, ergo non eſt æquiuocum ; Probatur aſſumptum; quia hæc eſt bona argumentatio, omne ens eſt intelligibile, ſecunda intentio eſt ens , ergo eſt intelligibilis; hæ ſunt viæ, quibus ſuprà q. 1. & 2. huius diſp. probauimus vniuocationem entis realis ad Deum, & creaturam, ſubſtantiam , & accidens , quibus ſi hic reſpondere volumus , anſam præbemus Aduerſarijs reſpondendi eiſdem , dum adhibentur ad oſtendendam entis realis vniuocationem , vel ſaltim non modicè eneruantur .

271 Ad 1. ſolent reſpondere Scotiſtæ paſſim in eo caſu nos eſſe certos de ſola voce, non de aliqua re, vel conceptu , quæ quidem ſolutio, niſi melius explicetur , non ſufficit , quia ſic etiam reſpondere licebit ad illam maximam , cum adhibetur

ad probandam vnitatem conceptus entis realis, vt oſtendimus ſupra n.8. vbi huic difficultati ſufficienter occurrimus, quæ hic repetere piget. Poncius cit. diſp. 18. de ente, vt ſic, n. 5. ait in eo caſu non haberi conceptum determinatum, & vnũ de relatione, vel numero, ſed indeterminatum, & confuſum; At ita dicendo concedit totum id, quod Aduerſarij volunt, neque enim prætendunt abſtrahi poſſe ab ente reali, & rationis vnum conceptum determinatum, & adæquatum, ſed indeterminatum, & confuſum, qui non niſi ab intellectu inadæquatè concipiente abſtrahi poſſit, atque ideò recedendum non eſt à ſolutione noſtra allata loc. cit. Ad 2. diuiſio incipit ſic ab vno, quali modo vnius eſt diuiſio; diuiſio, autem entis in reale, & rationis eſt diuiſio ſolius vocis in ſignificatione, & ideò incipit ſic ab vno ſcilicet vna voce. Ad 3. neg. minor, nam per ly reale, & rationis ſolum determinatur æquiuoca ſignificatio entis communiſſimè accepti, ſicut per verũ & pictum determinatur æquiuoca hominis ſignificatio ad vtrũq; Ad 4. ait Mairon. q. 10. prolog. illam nõ eſſe propriè diſtributionem, ſed tantum quatenus explicari poteſt per diſiunctiuam, quo pacto dici etiam poteſt omnis canis ideſt hic, vel ille canis. Ad 5. circa ens communiſſimè ſumptum non eſt cõtradictio, niſi facta dictione, vel ſuppoſitione ens accipi in affirmatiua, & negatiua pro eodem, & hoc modo eſt contradictio in æquiuocis, quia tunc ſumuntur, vt vniuoca. Ad 6. ait Mairon. cit. quod propriè non numerantur, niſi quatenus ſunt diuerſæ acceptiones entis, ſicut homo non numeratur in homine viuo, & picto, & tamen dicuntur duo homines, hoc eſt duæ acceptiones hominis. Ad 7. neque in ente communiſſimè ſumpto fit propriè comparatio, ſed abuſiue tantũ dicitur ens reale magis ens, vel verius ens ente rationis, quo pacto homo viuus dicitur verius homo homine mortuo. Ad vlt. negatur aſſumptum, ad cuius probationem dicimus argumentationem illam non tenere, ſi accipiatur, vt ſyllogyſmus cathegoricus, ſed tãtum ſi accipiatur, vt hypotheticus ex diſiunctiuis compoſitus, quo pacto tenet hoc argumentum, omnis canis eſt mobilis, ſed Syrius pro ſidere celeſti eſt canis, ergo eſt mobilis, tenet, inquam, hic diſcurſus inquantũ ſyllogyſmus hic cathegoricus poteſt in hypotheticũ reſolui ex diſiunctiuis compoſitum hoc modo; hic vel ille canis eſt mobilis (ſumendo canem in diuerſa acceptione, & ſignificatione) Syrius eſt canis cæleſtis, ergo &c. ſic itaque tenet præſatus diſcurſus in argumento factus, omne ens eſt intelligibile, ſecunda intentio eſt ens, ergo; ſic enim reſolui poteſt; hoc vel illud ens ideſt reale vel rationis eſt intelligibile, ſecunda intentio eſt ens rationis, ergo eſt intelligibilis; Neque ſolutiones iſtæ infirmant eaſdem vias, vt adhibentur ad probandam entis realis vniuocationem ad Deum, & creaturam, ſubſtantiam, & accidens; vt enim conſtat ex q. 1. & 2. huius diſp. longè efficacius cõcludunt pro vniuocatione entis realis, quam entis communiſſimè ſumpti ad reale, & rationis, tum quia longè maior eſt conuenientia inter Deum, & creaturam, ſubſtantiam, & accidens, quam inter ens reale, & rationis, & facilius explicari poteſt quid dicat conceptus entis realis, vt ſic, quam entis communiſſimè ſumpti indifferentis ad reale, & rationis; & ideò ſi prædictæ viæ non benè probant vniuocationem entis iſtius, non rectè deducitur neque benè probare vniuocationem illius.

272 Tertiò arguitur ad idem, quia primum principium Metaphyſicum ſcilicet de quocunque verum eſt affirmare, vel negare æqualiter dicitur de ente reali, & rationis, ergo ſuũ ſubiectum debet eſſe vniuocum, & hoc erit ens indifferens ad reale, & rationis. Tum 2. quia illa prima dignitas eſt vniuoca eo quod diſtinctioni non ſubijcitur ex Ariſt. 4. Met. cap. 8. vbi ait primum principium cum ſit firmiſſimum, ac notiſſimum non eſſe diſtinguendum, ergo, & ſubiectum eius debet eſſe vniuocum. Tum 3. quia ens indifferens ad reale, & rationis de vtroque prædicatur quidditatiuè, ergo vniuocè. Tum 4. omnis multitudo debet reduci ad vnitatem, ſed ens reale, & rationis ſunt diuerſa, ergo reduci debent ad aliquod vnum, quod erit ens ad vtrumque indifferens. Tum tandem, quia magis diſtant Deus, & creatura; quam ens reale, & rationis, quia Deus, & creatura diſtant in infinitum, non ſic ens reale, & rationis, ſi ergo à Deo, & creatura abſtrahibilis eſt conceptus vnus vtrique communis, tantò magis ab ente reali, & rationis.

Reſp. Mairon. loc. cit. quod eo modo quo ſubiectum primi principij (quod quidem eſt ens reale tranſcendenter ſumptum) ſe extendit ad ens rationis, eodem modo ſaluatur quoque primum principium in ente rationis, cum ergo ſubiectum illud ad ens rationis ſe extendat tantum ſecundũ quid, & diminutè, vt ratio animalis ſaluatur in animali picto, eodem modo primum principium applicatur entibus rationis; vndè negandum eſt aſſumptum, quod primum principium in ente reali, & rationis æqualiter verificetur, quia propriè ſolum in ente reali verificatur, & in tãtum enti quoque rationis applicatur, inquantum ad modum illius concipi poteſt, vnde & ipſe Bonet. cuius eſt hoc argumentum, ait non ſufficienter concludere. Ad 2. concedendo & primam illam dignitatem eſſe vniuocam, ac eius quoque ſubiectum vniuocum eſſe, quia hoc eſt ens reale, non verò ens indifferens ad reale, & rationis, & in hoc ſenſu ait Ariſt. 1. Poſt. 14. dignitatẽ ex terminis communiſſimis conſtitui, quia nimirum conſtat ex terminis communiſſimis realibus, & tranſcendenter ſumptis, non verò quia conſtet ex ente tranſcendentiſſimè ſumpto. Ad 3. negatur aſſumptum, vel ſi prædicatur in quid, hoc verificatur ſolum quoad quid nominis, non quoad quid rei, quia nullum tale habet. Ad 4. non omnis multitudo reducitur ad vnum, quod nihil ſit illius multitudinis, ſicut multitudo primæ cauſæ, & cauſatorum non reducitur ad aliquod vnum extra illam multitudinem, quia ſic ſequeretur aliquid eſſe prius primo, ſed tota illa multitudo reducitur ad vnum, quod eſt aliquid illius multitudinis, cui alia attribuuntur, vt ad primam cauſam; ſic in propoſito multitudo entis realis, ac entis rationis reducitur ad vnitatem entis realis, non autem alicuius, quod ſit extra hãc multitudinem. Ad vlt. negatur aſſumptum, quia vt ait Canon. cit. magis diſtant extrema alicuius diſtantiæ, quam aliqua contenta ſub altero extremorum, ens autem reale, & ens rationis ſunt extrema alicuius diſtantiæ, & Deus, & creatura continentur ſub ente reali, & ideò magis diſtant ens reale, & ens rationis, quam Deus, & creatura; ad probationem aſſumpti dico cum eodem, quod inter Deum, & creaturam eſt diſtantia infinitatis intenſiuæ, quæ non tollit omnem rationem conuenientiæ, ſed diſtantia, quæ eſt inter ens reale, & rationis, tollit omnem rationem conuenientiæ.

273 Quartò arguitur ad probandum ſaltim poſſe abſtrahi conceptum communem ad relationem realem, & rationis, quia prædicatum relationis conſtituitur per *eſſe ad*, cætera verò accidentium genera per *eſſe in*, & inhærere; at hoc intereſt inter *eſſe, ad* & *eſſe in* ſeu inhærere, quod *eſſe ad* abſtrahit à reali, & rationis, ſed inhærere ex proprio conceptu dicit aliquid reale, ergo ſaltim in genere relationis poteſt admitti talis conceptus præciſus; maior patet, probatur minor, quia *eſſe ad*, vt de ſe conſtat, æquè conuenit relationi rationis, & reali, & intellectus vtique referre poteſt vnum ad aliud, ad quod à parte rei non refertur, at nequit facere inhærere, quod re vera non inhæret, ita arguunt quidam *Thomiſtæ*, & præſertim Caiet. 1. p. q. 28. art. 1.

Reſp. negando maiorem, & minorem; maiorem quidem, quia vt conſtat ex dictis diſp. 8. Log. qu. 4. relatio ex proprio conceptu intrinſeco non ſolum dicit *ad*, ſed etiam *in*; minorem verò, quia *eſſe ad*, verè, ac propriè ſumptum, quo ſenſu conſtituit prædicamentum relationis, dicit conceptum realem, quia cum cæteris prædicamentis condiuidit ens reale; & ſicut hoc non obſtante poteſt dari *ad* rationis, ita & *eſſe in*; ſicut enim intellectus vim habet concipiendi reſpectum inter aliqua, quæ non referuntur, ita vim habet apprehendendi accidens in aliquo ſubiecto, cui ineſſe nequit, & quamuis intellectus nequeat virtute ſua facere inhærere à parte rei, quod non inhæret, cogitare tamen poteſt illud, vt inhærens, ſicut à pari quando irreferibilia adinuicem refert, vtique non facit illa referri à parte rei, ſed illa apprehendit, vt relata; vndè quoad hoc nullum eſt diſcrimen inter *eſſe ad*, & *eſſe in*.

274 Poſtremò arguit Paſqualig. tom. 1. Met. diſp. 27. ſec. 2. probans inter ens reale, & rationis nullam intereſſe analogiã quia vel hæc eſſet analogia proportionis, vel attributionis, neutrum eſt dicendum, quia proportionis non ſolũ analogia quæ dicitur propria, & per denominationem intrinſecam, ſed etiã impropria, & per metaphoram dicta, ſupponit in eo, quod tale dicitur proportionaliter, aliquã habitudinem ad id, quod eſt tale propriè, ſic enim pratum dicitur ridere ob quandã habitudinem, quam dicit ad vultum hominis ridentis, ens autẽ rationis, cum in ſe ſit omninò nihil, non habet vndè fundet talem habitudinem, quæ in ſe realis eſt; eodem modo probat minorem quoad alteram partem, quia illa quoq; analogia attributionis etiam ea, quæ dicitur per extrinſecam denominationem, dicit in ſecundis analogatis veram, & realẽ habitudinem ad primum, vrina namque ſana dicitur, quia dicit habitudinem in ratione ſigni ad ſanitatẽ animalis; ſed ens rationis

nis cum ſit nihil, talem habitudinem fundare nequit, & cum hæc habitudo ſit realis, enti rationis conuenire nequit, ergo &c. Conſ. quia ſi ens rationis analogum eſſet ad ens reale, hæc præſertim foret, quatenus habet ſimilitudinem entis realis, dum dicitur concipi ad modum eius, vt ſupra dicebamus ſed ens rationis in ſe conſideratum nullam prorſus ſimilitudinem habet cum ente reali, imò magis ab eo diſtat, quam homo pictus à vero, nam hic ſaltim intercedit realis ſimilitudo in aliquo accidente, quæ inter ens reale, & rationis nulla eſſe poteſt. Tum quia vel hæc ſimilitudo eſſet realis, vel rationis; ſi realis, ergo in ente rationis fundari nequit; ſi rationis, iam nihil eſt, & ideò veram analogiam inducere nequit.

Reſpondetur ad hæc, & ſimilia argumenta cum Suarez diſp. 54. Metaph. ſect. 1. num. 10. quod quamuis ens rationis, vt ſic, nullam in ſe habeat proportionem, aut fundamentum proportionis ad ens reale, quia in ſe nihil eſt; cogitatur tamen ad modum habentis proportionem, vel habitudinem, & hoc ſatis eſt ad fundandam aliquam analogiam; vndè neque ponimus habitudinem illam, quam dicit ad ens, veram, & realem, ſed fictam, & cogitatam, quare argumentum cum ſua confirmatione ſolum probat ens rationis non dicere veram, & realem analogiam, quod gratis concedimus.

ARTICVLVS III.

Non datur ens præſcindens à poſitiuo, & negatiuo eis vniuocum.

275 Concluſio hæc colligitur ex Scoto 4. d. 11. qu. 1. §. *quantum ad 3. art.* vbi ait ſubiectum eſſe ſub priuatione non eſſe taliter, ſeu entiter ſe habere, quia priuatio non eſt aliqua entitas, & ſequitur ex dictis diſp. 8. Phyſ. qu. 1. art. 1. vbi determinatum eſt, quod licet ſit multæ priuationes, & negationes, quæ à parte rei de ſuis ſubiectis verificantur nullo intellectu cogitante, proindeque dici ſolent priuationes, & negationes reales, ſeu ex natura rei; quatenus diſtinguuntur à priuationibus, & negationibus merè rationis, diximus tamen nequaquam benè appellari entia realia negatiua, vel poſitiua, vt quidam loquuntur, inter quos connumerari quoque poteſt Poncius diſp. 5. Phyſ. nu. 1. vbi non ſolum approbat modum loquendi illorum, qui priuationem ex natura rei vocant ens priuatiuum, immò inquit poſſe dici abſolutè, & ſimpliciter ens reale, quatenus ens reale opponitur enti rationis, quod adeò apertè falſum eſt, vt nec in eius principijs conſiſtere poſſit, quia ſecundum ipſum diſp. 18. de ente, vt ſic, n. 6. ens quod directè, & immediatè opponitur enti rationis, eſt ens reale poſitiuum, vndè ſi priuatio dici poteſt ens reale, quatenus ens reale opponitur enti rationis, vt ait loc. cit. diſp. 5. Phyſ. num. 1. ſequitur priuationem eſſe ens poſitiuum. Verum tamen eſt etiam nonnullos hunc dicendi modum admittentes, & diſtinctionem entis realis in poſitiuum, & priuatiuum, adhuc non concedere conceptum entis ab vtroque præciſum, imò potius aſſerere videntur prout eſt commune vtrique eſſe nomen merè æquiuocum, ita Manca 1. Phyſ. q. 8. dub. 1. num. 3. Quamuis autem hæc concluſio ſit adeò de ſe euidens, & manifeſta, probari tamen ſolet quibuſdam rationibus minus concludentibus, quas quia recipit Paſqualig. cit. vt efficaces, & tuetur, nonnullas ad trutinam vocare iuuabit.

276 Primò igitur probatur, quia ratio iſta entis à poſitiuo, & negatiuo præſcindens, vel eſt aliquid, vel non; ſi eſt aliquid, ergo aliquid eſſentialiter prædicatur de non ente reali, qualis eſt priuatio, vel negatio, ſi non eſt aliquid, cum hæc ratio præciſa prædicetur de ente poſitiuo, non aliquid prædicabitur eſſentialiter de eo, quod eſt aliquid. Hæc ratio ſimilis eſt illi, qua n. 156. impugnabatur præciſio entis, vt ſic, ab ente reali, & rationis, vndè diſſolui poteſt, vt illa, dicendo ens abſtrahens à poſitiuo, & negatiuo eſſe quidem aliquid, ſed quia aliquid æquiualet enti, abſtrahit ſicut illud à poſitiuo, & negatiuo, datur enim in rerum natura aliquid poſitiuum, & aliquid etiam reale negatiuum. Contra tamen inſtat Paſqualigus, quia aliquid de ſe ſignificat quid poſitiuum, & ratio eſt, quia aliquid, & nihil contradictoriè opponuntur, ergo aliquid debet eſſe quid poſitiuum, cum ex duobus contradictorijs alterum ſit poſitiuum, alterum negatiuum. At hæc quoque inſtantia facilè ab Aduerſarijs elidi poterit, quia eadem prorſus fieri poſſet de ente reali ſic arguendo, ens & nihil contradictoriè opponuntur; ergo ens reale debet eſſe quid poſitiuum; quare ſicut ad hoc argumentum dicerent priuationes, & negationes ex natura rei ſubiecta ſua afficientes eſſe vtique ens reale, quatenus omne illud dicitur reale, quod non eſt ens rationis, non tamen ens reale poſitiuum, quia ens reale, quod opponitur nihilo, ſub ſe comprehendit, tam entia realia poſitiua, quam negatiua, ſic in propoſito reſponderi poſſet ad argumẽtum factum per terminos *aliquid*, & *nihil*; quo autem pacto hoc argumentum ex contradictorijs deſumptum deduci poteſt, vt ſit efficax, poſteà demonſtrabimus.

277 Secundò ſi daretur hæc ratio entis ab ente poſitiuo, & priuatiuo præciſa, deberet hæc ratio vtique ad ſua inferiora contrahi, & ſecum vniri, ſed hoc eſt impoſſibile, ergo &c. Maior patet, Probatur minor, quia quod non eſt poſitiuum, nequit vniri cum poſitiuo, præſertim cum eo, quod ſecundũ ſe totum eſt poſitiuum, cum ergo ens illud, vt ſic, non ſit poſitiuum, quia abſtrahit, certè cum ente poſitiuo vniri nequibit, alioquin ens poſitiuũm reale ſecundum ſe totum non eſſet poſitiuum. Hæc ratio pariter ſimilis eſt ei, qua ſupra num. 158. probabatur præciſio entis, vt ſic, ab ente reali, & rationis, & ideò diſſolui poteſt, vt illa, negando minorem, ad cuius probationem dicendum eſt, quod ratio entis ſic præciſa non eſt quid negatiuum formaliter, & contrariè, ſed tantum contradictoriè, quatenus à poſitiuo præſcindit, immo quamuis non ſit poſitiua formaliter, eſt tamen poſitiua permiſſiuè, & poteſtatiuè, quod declarari poteſt exemplo cuiuſque naturæ communis a ſuis modis, ac differentijs contrahentibus abſtrahentis, & ideò benè vniri poteſt cum ente formaliter poſitiuo, eo pacto quo dicimus ens non formaliter ſubſiſtens, vel inhærens poſſe vniri cum ente formaliter ſubſiſtente, & inhærente, id eſt cum ſubſtantia, & accidente, & ens non formaliter abſolutum vniri poſſe cum ente formaliter abſoluto, vel non relatiuum formaliter cum formaliter relatiuo; & ſicut dicimus ſubſtantiam non eſſe ſecũdum ſe totam & adæquatè ſumptam ſyncathegorematicè ſubſiſtentem, quia aliquam formalitatem includit non de ſe ſubſiſtentem, ſed præſcindentem, vt eſt formalitas entis, licet verum ſit nullam includere formalitatem poſitiuè inhærentem; ſic in propoſito dicendum foret ens reale poſitiuum dici ſecundum ſe totum tale, non quia omnis formalitas in eo reperta ſit formaliter poſitiua, & nulla à poſitiuitate præſcindat, ſed quia nullam includit formalitatem negatiuam, & ſic manet ratio ſoluta; vel fieri poterit inſtantia in alijs rationibus contrahibilibus, vt v.g. quod ens nequit contrahi ad ſubſtantiam, & accidens, quia non eſt ſubſiſtens, vel inhærens, quod autem non eſt ſubſiſtens, nequit vniri cum ſubſiſtente, neque non inhærens cum inhærente, & quemadmodum hæc argumenta ſoluentur in alijs conceptibus communibus, ſic in propoſito diſſolui debebunt circa conceptum entis præſcindentem à poſitiuo, & negatiuo, ſi daretur.

Tertiò ſi daretur iſta ratio entis præſcindens à poſitiuo, & negatiuo, aliquid, quod prædicaretur de ente poſitiuo, prædicaretur etiam de ente negatiuo, ſeu non ente, & è contrà aliquid, quod prædicaretur de negationibus, prædicaretur etiam de ente poſitiuo, hoc autem eſſe non poteſt, nam negatiuum ſecundum ſe totum eſt non ens, & ſecundum ſe totum eſt quid negatiuum, itaut nihil concipi poſſit in ipſo, quod non ſit negatio, ergo &c. Sed facilè reſponderent negando minorem cum eius probatione, nam licet ens negatiuum ſecundũ ſe totũ ſyncathegorematicè ſumptum ſit negatiuum, quatenus nullam includit formalitatem, quæ de ſe ſit poſitiua, falſum tamen eſt ſecundum ſe totum eſſe non ens, cum enim ens reale, vt ſecernitur ab ente rationis, quod ſolùm habet eſſe per intellectum, ſub ſe comprehendat nedum entia poſitiua, ſed etiam negationes, & priuationes ex natura rei ſua ſubiecta afficientes, eſt commune vtriſque imò eo ipſo, quod dicitur ens negatiuum, ex vi nominis includitur ens, & ſolum excluditur quicquid habet rationem poſitiui.

278 Quartò igitur melius probari poteſt concluſio noſtra oſtendendo non dari tale ens reale negatiuum, & inconſultò prorſus negationes, & priuationes ex natura rei ſua ſubiecta afficientes entia negatiua, & priuatiua appellari, cum enim hoc oſtenderimus, ſtatim demonſtratum erit non dari ens reale commune enti poſitiuo, & negatiuo, quia deſtructo altero extremorum, neceſſariò quoque deſtruitur ens ab his duobus extremis præſcindens; tum quia ex hoc præſertim capite tale ens commune vniuocum poſitiuo, & negatiuo inuexerunt nonnulli, vt ſaluarent negationes, & priuationes re vera dari à parte rei citrà cuiuſcunque intellectus operationem,

vndè hac neceſſitate ſublata, conſequenter tollitur præciſio entis à poſitiuo, & negatiuo. Aſſumptum verò illud nempe priuationem, & negationem dici non debere ens reale, nec abſolutè vt dicebat Poncius, nec cum addito nempe priuatiuum, vel negatiuum, vt dicebant alij, probandum eſt ex dictis diſp.4.Phyſ.q.1.art.1.quia ens reale, vt ſic, ex ſuo formali conceptu dicit quid poſitiuum, ergo implicat in adiecto dicere ens reale negatiuum; Probatur antecedens, quia poſitiuum, & negatiuum contradictoriè opponuntur, ergo nedum opponuntur ſecundum rationes poſitiui, & negatiui, ſed etiam ſecundum rationem ipſam entis, ſeu tanquam ens reale, & tanquam non ens reale; Probatur conſequentia, quia ſi non opponerentur in ratione etiam entis realis, tunc non opponerentur, vt pura affirmatio, & pura negatio, ſicut petit contradictoria oppoſitio; Tum quia negatiuum ita directè opponitur poſitiuo, vt directè tollat quicquid poſitiuum ponit, ſed in ratione poſitiui inuoluitur quoque ratio entis realis, vt ſic, ergo ens reale, vt ſic, non inuoluitur in ratione negatiui; Tum tandem quia peto quid dicat ratio illius entis, quod negatiuum appellant, & quare negatiuum, ſeu priuatiuum dicatur; ſi enim tale dicitur, quia excludit omnem rationem entis realem, vt ſic, habemus intentũ, quod eſt purum nihil, & quod abuſiuè dicitur ens negatiuum reale, cum potius dici deberet realiter non ens; ſi autem dicatur negatiuum ea ſola ratione, quia tollit formam oppoſitam, licet etiam in ſe aliquam entitatẽ includat; hoc non tollit quin etiam ſit ens poſitiuum intrinſecè, & formaliter, nam etiam calor tollit frigus, & tamen quia ſecundum ſe habet ſuum eſſe, eſt verum ens reale poſitiuum, ergo ſi negatio, & priuatio re vera ſunt nihil formaliter loquendo, entia realia negatiua non bene dicentur, immo potius non entia realia dici debebunt, & realiter nihil.

279 Denique poteſt etiam ad huius aſſerti probationem inſeruire argumentum, quod n.263. propoſui ad excludendã præciſionem entis, vt ſic, ab ente reali, & rationis, nam ex vna parte ens negatiuum, vt ſic, deberet eſſe maius, & perfectius ens, quam ens commune ad poſitiuum, & negatiuum, quia ratio inferior addita ſuperiori auget illam in eſſe, non minuit, vndè includens ſemper eſt perfectius incluſo; at ex alia parte ens præſcindens à poſitiuo, & negatiuo eſſe deberet maius ens, quia non eſt negatiuum formaliter, & intrinſecè, immo poteſt eſſe poſitiuum ratione alicuius differentiæ contrahentis, ergo ens reale, quod dicitur negatiuum, eſt minus ens ente reali, quod præſcindit à poſitiuo, & negatiuo. Tum quia ſi daretur talis ratio præciſa, & vtrique enti communis ſcilicet poſitiuo, & negatiuo, vtique ad ens reale negatiuum per ſolam negationem contraheretur, ſed cum ſit purum nihil, ea negatio, non videtur quo pacto ens reale contrahere poſſit; Probatur aſſumptum, quia in ente negatiuo reali præciſa ratione entis realis, ſola & pura remanet negatio, ergo non niſi per illam contrahi poteſt; vel ſi per differentiam poſitiuam contrahatur, erit iam ens poſitiuum, non negatiuum.

In oppoſitum obijcitur ex Ariſt.4.Met.tex.2. vbi explicans ſphæram analogiæ entis inter hæc etiam enumerat negationes, & priuationes illis verbis, *quædam enim quoniam ſubſtantiæ entia dicuntur, quædam quoniam paſſiones ſubſtantiæ, quædam quoniam via ad ſubſtantiam; aut corruptiones, aut priuationes*, ſi ergo priuationes ſunt analogice ens, debet ens quidpiam commune eſſe enti reali poſitiuo, ac priuatiuo. Deindè contrà nos ad hominem vrgeri poteſt difficultas propoſita n.132.quia diſp.1.Phyſ.q.1.concl.2.admittimus rationem principij, ab Ariſt.aſſignatam 1. Phyſ. materiæ, formæ, & priuationi vniuocè conuenire, ſi ergo enti reali poſitiuo, ſicut eſt materia, & forma, & priuatiuo qualis eſt priuatio, ratio principij in fieri poteſt eſſe communis vniuocè, id quoque de ratione entis realis, vt ſic, verificari poterit.

280 Reſpondetur ex Scoto ſuper eum textum non vtique eſſe Ariſt. intentum, ſtatuere ens vniuocum analogum ad ea omnia, quæ ibi enumerat, ſed tantum recenſere varios modos, quibus aliqua appellari ſolent entia, vt hinc pateret omnia dici aliqualiter entia, quatenus ſingula habent aliquam attributionem ad ipſum ens, vel ad ſubſtantiam modo, quo ibi exponit, negationes autem præſertim, ac priuationes entia dicit, non quia in ſe vera ſint entia, ſed quatenus ſunt remotiones verorum entium, & quatenus de ſuis ſubiectis verificari poſſunt à parte rei nullo cogitante intellectu, quia, ait Ariſ. *& ipſum non ens eſſe non ens dicimus*, cum veritate citrà omnẽ intellectus fictionem, vndè *ly eſſe* in tali propoſitione non determinat inhærens, quaſi aliquid imponet in ipſo non ente; ſed determinat inhærentiam, quatenus enunciat, vt res ſe habet à parte rei, & importat compoſitionem, quæ cum veritate eſt in intellectu; Ad aliud iam diximus ibidem, ac etiam diſp. 4.Phyſ.q.3.n.29.non eſſe eandem rationem de ente reali, vt ſic, & de conceptu principij in fieri, quia ens reale, vt demonſtrauimus, ex ſuo conceptu formali, quid poſitiuum dicit, & ideò implicat eſſe de ſe præciſum à poſitiuo, & priuatiuo, vt quidpiam, vtriſque eſſentialiter cõmune; at ratio principij in fieri, vt ſic, non neceſſario dicit ordinem, ſeu habitudinem poſitiuam principij ad principiatum, ſed ab vtroque præſcindit, & æquè benè ſaluari poteſt in materia, & forma, ac in ipſa priuatione; hinc fit, quod rationes, quæ concludunt de conceptu entis, quod nequeat eſſe commune vniuocum poſitiuo, & priuatiuo, non ita benè concludunt de conceptu principij in fieri, vt ſic.

Secundò, omne id, quod aliquo modo eſt in rerum natura independenter ab intellectu, poteſt ens reale vocari, ſed priuationes, & negationes ſunt huiuſmodi, quia nullo intellectu conſiderante verè dicimus aerem tenebroſum, oculum cæcum, ergo benè poſſunt entia realia vocari. Nec ſatisfacit dicere (inquiunt) tenebras eſſe in aere, non quia aliquid ponant in ipſo, ſed potius quia in aere adeſt remotio lucis; quia nec ipſi volunt priuationes eſſe entia poſitiua idest potentia aliquid in rerum natura, ſed ſolum remotiua, hoc eſt, aliquam entitatem realem à ſubiectis remouentia, vndè dicunt nomen entis realis commune eſſe ad id, quod ponit entitatem, & ad id quod entitatem remouet.

281 Reſp.loc.cit.ſatis explicatum eſſe ex Scoto 1.d.30.q.2. ad vlt.quo pacto negationes, & priuationes verè dicantur eſſe à parte rei in ſuis ſubiectis, & realiter exiſtere in rerum natura, ibi enim elegantiſſimè docet realitatem, ſeu illam particulã, *realiter*, interdum determinare prædicatum, ſeu inhærens, & aliquando inhærentiam tantum, ſeu compoſitionem prædicati cum ſubiecto; in primo ſenſu denotat prædicatum importare eſſe reale in ſubiecto, ſed in ſecundo ſenſu nil aliud dicit, quam quod illud verè eſt, ſicut cum dicimus, hæc propoſitio, homo eſt aſinus, eſt realiter falſa, hoc eſt verè falſa: cum ergo dicimus citrà omnem intellectus fictionem aerem eſſe realiter tenebroſum, oculum cæcum, *ly realiter*, non importat aliquid in ipſa tenebra, vel in ipſa cæcitate, ſed tantum veritatem in propoſitione, quæ conſiſtit in conformitate ipſius ad obiectum, ſicut ſe habet à parte rei; eodem modo ad hanc difficultatem reſpondet D. Thom.1.p.qu.48. art.2.ad 2.dicens, quod cum dicitur tenebram eſſe in aere, cæcitatem in oculo *ly eſſe*, non ſumi, vt ſignificat ens diuiſum in decem prædicamenta, ſed ſolum, vt denotat veritatem propoſitionis, vt ſenſus ſit, hæc propoſitio eſt vera, in aere non eſt lux, in oculo non eſt viſus; quod elegantius adhuc docuit cap.1.de ente, & eſſentia, vbi notat ex Ariſt.5.Metaph. tex.14.ens per ſe dupliciter ſumi, vno modo pro eo, quod diuiditur in decem genera, alio modo prout ſignificat propoſitionum veritatem, quorum differentia eſt, quod primo modo non poteſt dici aliquid, quod ſit ens, niſi in re aliquid ponat; ſed alio modo poteſt dici ens omne illud, de quo affirmatiua propoſitio formari poteſt, etiamſi illud in re nihil ponat, quemadmodum priuationes, & negationes entia dicuntur, dicimus enim, quod affirmatio eſt oppoſita negationi, & quod cecitas eſt in oculo, ita optimè diſcurrit ibi D. Thomas, & conſonat cum Scoto loc. cit. atque ita conſtat ens nedum ſignificare id quod eſt, & exiſtit à parte rei, ſed etiam veritatem propoſitionis, quam format intellectus.

Tertiò oppoſitio priuatiua, & contradictoria ſunt reales oppoſitiones, & exiſtentes in rebus, vndè etiam habere debent extrema realia, quorum alterum, cum non poſſit eſſe poſitiuum, erit negatiuum, atque adeò aliquid reale negatiuum erit in rebus, cum ergo hoc ens negatiuum non ſit purum nihil, benè poterit dari ens præſcindens à reali negatiuo, & a reali poſitiuo.

282 Reſpondet ad hoc Paſqualig.cit.n.7.oppoſitiones negatiuam, & priuatiuam inter extrema verſari, quorum vnum duntaxat eſt poſitiuum, alterum verò vel eſt pura negatio, vel negatio connotans in ſubiecto aptitudinem, & capacitatẽ ad formam negatam, ex quo deducit alterum tantum extremorum eſſe extra intellectum nempe poſitiuum, alterum verò extremum non habet eſſe, niſi per intellectum, vndè concludit iſtas oppoſitiones eſſe à parte rei tantum fundamentaliter, non verò formaliter, quia oppoſitio contradictoria formaliter conſiſtit in affirmatione, & negatione, vt docet Ariſt. 1.Periher.c.5.quod etiã de oppoſitione priuatiua verificatur,

nam

nam & ipſa conſiſtit in affirmatione,& negatione, & ſolùm à contradictoria differt, quod ſupponit aptitudinem in ſubiecto;cum ergo propoſitiones ſiue affirmatiuæ,ſiue negatiuæ fiant per opus intellectus componentis, vel diuidentis, planè dici nequit dari à parte rei, & nullo cogitante intellectu illas oppoſitiones formaliter, ſed tantùm fundamentaliter,quatenus nemine cogitante adeſt fundamentũ illarum oppoſitionum.Hæc ſolutio non admodum placet, duo enim continet, quæ mihi nequaquam probari poſſunt,vnum eſt quod alterũ tantùm extremorum harum oppoſitionũ ſcilicet illud quod eſt poſitiuum,ſit extrà intellectũ, aliud verò ſcilicet oppoſita negatio non habeat eſſe niſi per intellectum;hoc inquam, nõ placet, quia negationes,& priuationes ex natura rei ſubiecta ſua afficientes verè dantur à parte rei nullo intellectu cogitãte,vt probatum eſt diſp.4.Phyſ.ar.1. & nõ ſunt entia rationis formaliter ex dictis diſp.3.Log.q.7.Alterum quoq;quod diſplicet,eſt,oppoſitiones illas nõ dari à parte rei formaliter, ſed tantùm fundamentaliter; ſicut enim à parte rei propoſitionũ illarum vna eſt formaliter vera,& altera formaliter falſa (nã ſicut ſubiectum eſſe formaliter tale,eſt habere talem formam ſic formaliter non eſſe tale eſt non habere talem formam) ſic à parte rei adinuicem formaliter opponuntur in veritate, & falſitate,talis eſt enim oppoſitio earum in veritate, & falſitate,qualis eſt earum veritas,& falſitas. Tum quia ſi ea ſolùm ratione dicuntur fundamentaliter opponi,& non formaliter à parte rei,quia propoſitiones illæ affirmatiua, & negatiua fiunt ab intellectu componente,& diuidente, hac eadem ratione negari poterit dari a parte rei formaliter oppoſitionem contrariam,quia etiam propoſitiones contrariæ,per quas ipſa explicatur,fiunt per ſecundam intellectus operationem; imò hac eadem ratione dici poterit hanc propoſitionem *homo eſt animal*, non eſſe à parte rei formaliter veram, quia talis propoſitio non habet eſſe citrà intellectus operationem; ſicut igitur ad formalem veritatis propoſitionem à parte rei ſufficit conformatio intellectus cum obiecto à parte rei, de quo fit enunciatio,& quod prædicatum,quod enunciatur,re vera includatur à parte rei in ſubiecto, de quo fit enunciatio, hac enim ratione iſta propoſitio *homo eſt animal*, dicitur à parte rei vera formaliter, quia à parte rei formaliter animalitas includitur in homine; ſic etiam concedi pariter poterit dari à parte rei oppoſitionem contradictoriam,& priuatiuam, quatenus nullo cogitante intellectu, vt dicebat S.Thomas cit.de ente,& eſſentia cap.1.affirmatio eſt oppoſita negationi, & forma priuationi. Quod ſi quis inſtet hoc probare duntaxat tales oppoſitiones,& propoſitionum veritates dari à parte rei fundamentaliter tantùm,quatenus à parte rei fundamentum habet intellectus enunciandi illas veritates, & faciendi illas oppoſitiones, iſte conficiet quæſtionem de nomine; melius tamen erit tenere noſtrum loquendi modum, quod tales veritates,ac oppoſitiones dentur à parte rei formaliter,vt diſtinguamus ab illis veritatem propoſitionum, quæ formari ſolent de entibus rationis,& ſecundis intentionibus, quas dicere ſolemus veras eſſe fundamentaliter, quatenus intellectus fundamentum habet in re illas efformandi:alia argumenta, quæ ad impugnandam concluſionem poſitam adduci poſſent, iam diluimus diſp.4.Log.cit.q.1.art.1.

DISPVTATIO III.

De principijs Entis.

Poſt explicationem conceptus entis, vt ſic, de eiuſdem principijs (ſi quæ habet) antequam de eius affectionibus tractemus, agendum eſt; ordo namque doctrinæ ita poſtulare videtur, vt tractatio de principijs ſubiecti in aliqua ſcientia tractationem de eius affectionibus præcedat; & ita obſeruatum videmus ab Ariſt. in lib. Phyſicorum, vbi prius egit de principijs corporis naturalis, poſtmodum de affectionibus eius.

QVÆSTIO I.

Num ens, vt ſic, aliqua habeat principia, & quæ.

1 QVia, vt in Logica dictum eſt diſp.de ſcientia ad lib. Poſt. principia ſubiecti in ſcientia vel ſunt principia incomplexa,quæ vocat eſſendi,& talia dicuntur, quia ſpectant ad conſtitutionem eſſentiæ ſubiecti, vel ſunt complexa,quæ vocant cognoſcendi,& talia dicuntur, quia ſunt propoſitiones quædam maximæ, ex quibus deducitur cognitio ſubiecti,ſuorumque prædicatorum,& ex ipſis,velut ex medijs demonſtrationis oſtenduntur paſſiones de ipſo, vt docet Scot.q.3.prolog.ad arg.1.quæſt. nonnulla eſt difficultas inter Auctores, an ens quod hic ſtatuitur obiectum in Metaph.huiuſmodi principia habeat.

Et primò dubium eſt de principijs incomplexis,& eſſendi, complures enim præcipuè ex Scotiſtis talia principia denegant conceptui entis, quorum fundamentalis ratio eſt, quia ens communiſſimè ſumptum, vt ponitur ſubiectum in Metaph.cum ſit commune vniuocum Deo,& creaturæ, abſtrahit à principio,& principiato,ſi enim vt ſic haberet principia eſſendi, Deus quoque talia haberet principia, quo nihil abſurdius,ita Scotiſtæ paſſim.Ant.And.1.Met.q.1.ad 7.prin.Faber ibidem diſp.5.cap.1.Tromb.2.Met.q.1.Meuriſſe lib.2.ſuę Metaph.cap.1.q.1.imo Doctor ipſe cit.q.3.prolog. vbi Vigerius, Bargius,Lich.Paulus ſcriptor, ac cæteri eius Interpretes; ait enim quod non oportet principia ſcibilis eſſe principia in ſe ipſius ſubiecti, quia entis inquantum ens, quod ponitur ſubiectum in Met. nulla ſunt principia, quia tunc eſſent cuiuslibet entis, ſed oportet cuiuslibet ſubiecti eſſe principia, per quæ demonſtrentur eius paſſiones de eo, ex quibus principijs, tanquam ex medijs demonſtrationis formantur principia complexa, ſicut propoſitiones per ſe notæ, hoc modo cuiuslibet ſubiecti poſſunt eſſe principia quantumcunque imprincipiati reſpectu ſuarum paſſionum, ita Doctor ibi, & ſic etiam loquitur 4.Met.cap.1. & 6.Met. in principio.

Rurſus eſt etiam aliqua difficultas de principijs complexis & cognoſcendi, quamuis enim ferè ab omnibus huiuſmodi principia entis concedantur;Vigerius tamen & Bargius qu.1. prolog.iſta quoque denegant enti,quorum fundamentũ eſt, quia ens communiſſimè ſumptum habet conceptum ſimpliciter ſimplicem,atq;ideò in priores conceptus irreſolubilem, quo fit vt habere nequeat principia, per quæ demonſtrentur de ipſo affectiones, alioquin conceptum non haberet ſimpliciter ſimplicem,quia eſſet in illa principia reſolubilis,& cum inquit Doctor loc. cit. cuiuslibet ſubiecti debere principia conſtitui,per quæ eius affectiones de ipſo demonſtrentur, ait Vigerius, hoc intelligi debere de ſubiecto non ſimpliciter ſimplici, quale non eſt ens,quam gloſam etiam Bargius ibidem acceptat, eſtò fateatur quoque pacto literam Doctoris extorquere, & addit quod cum ille non ſit locus proprius ipſius materiæ,Doctor ibi loquitur communiter.

2 Quoad primum dubium de principijs incomplexis, quæſtio eſt parui momenti, ac ferè de nomine, quia certum eſt in rigore loquendo de principijs eſſendi,& incõplexis,ens tranſcendenter captum,vt eſt commune Deo, & creaturæ, huiuſmodi principijs carere,quia vt ſic abſtrahit à principio, & principiato, & habet conceptum ſimpliciter ſimplicem in vlteriores conceptus irreſolubilem, vt in ſuperioribus declaratum eſt,& in hoc ſenſu loquitur Doctor loc. cit. neq; opus eſt ſubiectum in ſcientia ſemper habere huiuſmodi principia,ſatis enim eſt,vt habeat principia cognoſcẽdi,vt diximus in Log. loc. cit. explicando conditiones ſubiecti adæquati ſcientiæ,vt monet Doctor cit. Hoc tamen non obſtat,quin in latiori ſenſu conceptui entis principia etiam incomplexa quoquo modo adaptari queant,& talia dicantur reſpectu ipſius eſſentia,& exiſtentia;quia definiri ſolet ens reale per non repugnantiam ad exiſtendum, per quam non repugnantiam explicari ſolet realis eſſentia rerum,vndè cum eſſentia,& exiſtentia integrent quodammodo, & conſtituant conceptum entis,hoc,inquam,pacto eius principia eſſendi poſſunt appellari.Et hoc ipſum quoq;concedit Meuriſs. loc.cit.concluſ.1. vbi quamuis dicat eſſentiam,& exiſtentiam,principia eſſendi entis verè, & propriè dici non poſſe, ſubdit tamen aliqua ratione dici poſſe principia eius, quatenus nimirum videtur ens ex ipſis quaſi conſtitui, & quatenus ſi propriè conſti-

tueretur, non ex alijs principijs, quam ex eſſentia, & exiſtentia conflatum eſſet, quo fit vt communiter dicantur principia entis incomplexa. Hac de cauſa Auctores grauiſſimi in Met. poſt diſp. de natura entis, ſtatim diſputationem instituunt de eſſentia, & exiſtentia, vt de principijs eius incomplexis, quam ego quoque methodum ſeruaui interdum in conſcribenda Metaphyſica; verum quia in ea diſp. de eſſentia, & exiſtentia potiores difficultates, & controuerſię ſunt de eſſentia, & exiſtentia creaturarum, non autem entis, vt ſic; idcircò eam diſputationem differre decreui ad tractatum de ente finito ſtatim habendum poſt tractationem de ente, vt ſic, communi ad finitum, & infinitum inferius diſp. 8.

3 Hic tamen, ne omninò ignora maneant hæc, quæ dicũtur principia entis incomplexa, ea declarabimus perfunctoriè explicando quid importent nomina eſſentiæ, ac exiſtentiæ, vt ſunt communia Deo, & creaturis, & ſtatuuntur principia entis realis; Et quidem circa explicationem nominis eſſentiæ non omnes eodem modo loquuntur; nonnulli etenim ſolam nominis ethymologiam attendentes, quatenus eſt abſtractũ ab eſſe, ſiue ab ente dixerunt, hoc nomen eſſentiæ ſignificare ſolum gradum entis in abſtracto, vt idem omnino ſonet, quod entitas, quæ explicatio potius grammaticalis eſt, quam philoſophica, quamuis enim hoc eſſentiæ nomen ab eſſe, vel ente deductum ſit, vt notat Doctor quol. 1. art. 1. ex D. Aug. 5. de Trin. cap. 2. vel 13. ab eo quod eſt eſſe appellatur eſſentia; ex vſu tamen Sapientum, ac Philoſophorum non ſignificat ſolam, ac nudam rationem eſſendi in abſtracto, quia non ſolum ens dicitur propriam habere, ac poſſidere eſſentiã, ſed omnia, & ſingula entia tam in genere, quam in ſpecie, ac indiuiduo, indifferenter enim dicimus eſſentiam entis, generis, ſpeciei, ſubſtantiæ, accidentis, & ſic de alijs. Idcircò alij communiter, vt magis philoſophicè conceptum nominis eſſentię explicarent, aiunt nomine eſſentiæ intelligendã eſſe combinationem, & collectionem omnium prædicatorum ad primum modum dicendi per ſe ſpectantium, quibus vnaquæq; res in ſuo eſſe quidditatiuo conſtituitur loquendo de eſſe quidditatiuo, quo ad certum gradum entis determinatur, quod proindè ita eſt proprium ipſius, vt nulli alteri conueniat, vndè cum v. g. dicitur eſſentia hominis, nomine eſſentiæ non debet intelligi ſola ratio eſſendi hominis in abſtracto, ſed natura tota hominis conſtituta ex gradibus eſſendi, viuendi, ſentiendi, ratiocinandi &c.

4 Verum licet acceptio nominis eſſentiæ in hoc ſenſu ſit bona, ac in ſcholis frequentiſſima, adhuc tamen nimis lata eſt, ac nomen eſſentiæ exprimit in eo rigore, & ſenſu, quo eſſentia dici ſolet principium entis realis, quo primò diſtinguitur a figmentis, & entibus rationis; nam iuxta præfatam acceptionem nomen eſſentiæ etiam entibus rationis, & figmentis accõmodatur, ipſa namque ſuo quoque modo propriam eſſẽtiam habere, & poſſidere dicuntur, & propriam prædicatorũ neceſſariorum combinationem, quibus in ſuo eſſe quidditatiuo conſtituuntur, vnde talem eſſe dicimus eſſentiam entis rationis, talem ſecundæ intentionis cum omni proprietate, non ſecus ac dicimus talem eſſe eſſentiam hominis, vel Leonis. Potius ergo dicendum eſt nomen eſſentiæ, vt hic de ea loquimur, illam rem ſignificare, cui non repugnat eſſe exiſtentiæ, vnde iuxta hanc eſſentiæ acceptionem neque figmenta, neque entia rationis propriam eſſentiam habere dicuntur; & in hunc modum nomen eſſentiæ explicuit Tromb. 5. Met. q. 6. art. 2. & quidem ſatis rationabiliter, quia hic eſt ſermo de eſſentia, vt eſt principium incomplexum entis realis, & vt ordinatur ad realem exiſtentiam in rerum natura, & extrà nihil, ſed eſſentia in hac tertia duntaxat acceptione eſt huiuſmodi, quia in ſecunda acceptione etiam conuenit entibus rationis, ac ſecundis intentionibus, vt dictum eſt, ergo hæc eſt vera, & propria acceptio nominis eſſentiæ, vt conuenit enti reali ab ente rationis, & nihil contradiſtincto. In quo autem differat nomen eſſentiæ à nomine quidditatis videatur apud eundem Auctorem loc. cit. vbi ait latius patere nomen quidditatis, nomine eſſentiæ, quia dicitur de pluribus formalitatibus in eadem re identificatis, quæ vnam ſolam dicitur habere eſſentiam, vt conſtat in diuinis, vbi eſt vnica tantum eſſentia, ſed plures quidditates, & formalitates in ea identificatæ, vt quidditas intellectus, voluntatis, iuſtitiæ, ſapientiæ &c.

5 Exiſtentiæ nomen ita paſſim explicari ſolet ab Auctorib. vt ſit quaſi extrà ſiſtentia, & exiſtere quaſi extra ſiſtere, quod enim exiſtit, ſiſtit extrà nihil ſui, cum antequam exiſteret, nihil actu eſſet; ſiſtit extrà cauſas, in quarum potentia virtualiter continebatur; ſiſtit extrà potentialitatem eſſendi, dum educitur è numero entium potentialium, & inter entia actualia collocatur; ita nomen exiſtentiæ explicat Auerſa q. 8. ſect. 5. & alij Recentiores paſſim. Sed ſatis de ſe conſtat hanc eſſe notionem duntaxat exiſtentiæ creatæ, non autem exiſtentiæ in communi ad creatam, & increatam, quo pacto dici poteſt principium entis realis, vt ſic; quia Deus non ita dicitur exiſtere, quaſi extra cauſas ſiſtat, & extra potentialitatem eſſendi, ſub qua aliquando fuerit. Quarè melius dicetur exiſtentia eſſe id, ratione cuius res conſtituitur extrà nihil, ſic enim explicat conceptum exiſtentiæ in communi ad Deum, & creaturam, quia tam Deus, quam creatura per ipſam exiſtentiam extrà nihil conſtituuntur in rerum natura. Itaque eſſentia, vt eſt communis Deo, & creaturis, exprimi debet per rei poſſibilitatem, & non repugnantiam ad exiſtendum in rerum natura extra nihil, quia etiam Deus ipſe eſt poſſibilis Logicè, vt notauit Doctor 1. d. 7. qu. vn. quatenus non conſtituitur ex prædicatis inter ſe repugnantibus (eſtò non ſit poſſibilis obiectiuè, quia nequit eſſe terminus actionis alicuius agentis) vndè & iuxtà noſtrum concipiendi modum, antequam Deum concipiamus actu exiſtentem in rerum natura, concipere ſolemus, vt Logicè poſſibilem, ſeu vt non repugnantem exiſtere. Exiſtentia verò in eadem communitate exprimi debet per rationem conſtituendi rem extrà nihil quocunque modo id contingat; Et hæc ſufficient pro nunc de eſſentia, & exiſtentia rerum, plura namque de ipſis dicemus inferius in propria diſp.

6 Quoad alterum dubium de principijs complexis, aſſerendum quoque eſt cum communi, ens, inquantum ens, & quoad eius ſcibilitatem conſideratum habere principia complexa, ſeu cognoſcendi; ita expreſsè Doctor loc. ſuperius cit. q. 3. prolog. ad arg. 1. q. collat. & ruſus in ſolutione ad 2. qu. 2. collat. quod etiam habet in reportatis q. 1. prol. Nec valet, quod Bargius aiebat, Doctorem inibi eſſe communiter locutum, quia non erat locus proprius iſtius materiæ; nam ibi ex profeſſo diſputat Doctor de conditionibus ſubiecti, & declarat quo pacto verum ſit ſubiectum cuiuſcunq; ſcientiæ aliqua habere principia, dicens id intelligendum eſſe vniuerſaliter de principijs complexis, & cognoſcendi, non autem incomplexis, & eſſendi, & affert exemplum de ente, quod in Met. ſtatuitur ſubiectum, cuius ſunt principia cognoſcendi, non autem eſſendi, & hoc ipſum docet 4. Met. cap. 1. & lib. 6. ab initio, vbi de principijs, & cauſis entis loquitur, atque ideò eſt locus propriiſſimus iſtius materiæ; Nec etiam ſatisfacit gloſa, quam aſſerebat Vigerius ſuprà relatus, quod Doct. loquitur de ſubiecto non ſimpliciter ſimplici, quale non eſt ens; Quia vt conſtat ex ipſo contextu, loquitur vniuerſaliter de quocunq; ſubiecto, immo & expreſsè de ipſo ſubiectō Met. quod eſt ens, vndè ingenuè fatetur etiam Bargius ipſe illam gloſam, etiamſi ei placeat, extorquere literam Doctoris. Accedat Ariſt. auctoritas, qui 1. Poſt. tex. 179. loquens vniuerſaliter de ſubiecto cuiuſcunq; ſcientiæ tribuit illi proprietates, & principia, per quæ tales proprietates de ipſo demonſtrentur, vt ibi paſſim exponunt Interpretes, hæc autem ſunt principia complexa, & cognoſcendi, quæ ſubiecto conueniunt non in eſſe rei, ſed in eſſe ſcibili; id etiam nominatim de ipſo Metaph. ſubiecto aſſeruit 4. Met. cap. 3. dicens ſolius Met. eſſe conſiderationem illius primi principij, *Impoſſibile eſt ſimul idem eſſe, & non eſſe*, cum enim ſit id, in quod omnes demonſtrationes reſoluuntur, conſequenter deducit eſſe primum principium entis, inquantum ens, & non alicuius determinati generis entis. Deniquè ſtabilitur ratione, quam tangit Doctor loc. cit. omne ſubiectum habens proprietates, & paſſiones per ſe primo inhærentes, habet etiam principia, quibus tales affectiones de ipſo demonſtrari poſſint, quæ ſunt principia cognoſcendi, vt docuit Ariſt. loc. cit. 1. Poſt. ſed ens communiſſimè ſumptum eſt huiuſmodi, ergo re vera ens, vt ens, habet principia cognoſcendi; Probatur minor, quia vt conſtabit ex huius operis progreſſu, & præſertim ex diſp. ſequenti, multa de ente oſtenſiuè demonſtrantur, & demonſtratione etiam ducente ad impoſſibile, ergo principia complexa, & cognoſcendi nequaquam ei debent denegari.

Ratio autem, qua moti ſunt Bargius, & Vigerius ad negãda quoque principia cognoſcendi ipſi enti, aut nihil concludit, aut ad ſummum probat affectiones entis non poſſe de ente demonſtrari demonſtratione oſtenſiua, & à priori; non autem quod demonſtrari nequeant demonſtratione ſaltem ducente ad impoſſibile; ſed quo pacto nec etiam illud probet, conſtabit ex diſp. ſequenti, vbi examinabimus contra præfatos Scotiſtas, num entis paſſiones poſſint aliqua ratione de ipſo demonſtrari, etiam oſtenſiuè, & à priori.

7 Po-

Digitized by Google

7 Poſtremò ad declarandum quæ, & quot ſint entis principia cōplexa,& cognoſcendi, quibus aſſumptis quoquo modo affectiones eius de ipſo demonſtrantur, ſupponendum eſt ex dictis in Logica duplex dari genus demonſtrationis oſtenſiuum ſcilicet & à priori,& deducens ad impoſſibile,quorum primum per ſe, & directè ad ſcientiam pertinet procedens ex cauſis ad effectus, vel ab eſſentia rei ad paſſiones demonſtrādas; aliud verò inuentum eſt, non tam ad ſcientiam pariendam, quam ad ignorantiam prauam eliminandam, & hominis proteruiam conuincendam, vndè non ſolum ad concluſiones probandas conducit, ſed etiam ad principia prima, & immediata perſuadenda,& probanda contra proteruos, & pertinaces; iuxtà hoc duplex demonſtrationis genus, duplicis etiam ſunt generis principia, ex quibus illæ conficiuntur, nam quędam ſunt principia propria ex ipſa rei eſſentia deducta,cuiuſmodi ſunt ea,quæ priori generi demonſtrandi inſeruiunt; nonnulla vero ſunt communia, in quæ omnis alia demonſtratio, & principia demonſtrationis reſoluuntur, qualia ſunt ea prima principia, *impoſſibile eſt idem ſimul eſſe,& non eſſe, quodlibet eſt, vel non eſt,quicquid eſt quandiu eſt, neceſſe eſt eſſe* &c. Et hæc inſeruiunt poſteriori generi demonſtrationis, quia ipſis innititur omnis deductio ad impoſſibile, vt docet Ariſt.4.Metaph.cap.3.& 1.Poſt.82.Itaque ſi loquamur de principijs, quibus per oſtenſiuam demonſtrationem, & à priori ipſum ens poteſt cognoſci, cum affectiones de illo demonſtrantur; ſic multa poſſunt eius deſignari principia, ſicut plures poſſunt de ipſo formari eiuſmodi demonſtrationes; primum tamen omnium erit illud, in quo ratio entis quidditatiua de ipſo prædicabitur, hoc enim vniuerſaliter euenit in omni ſcientia, quod primum, ac præcipuum cuiuſcunque ſcientiæ principium eſt illud, quod ſubiecti definitionem continet,cum obiecti ſcibilis definitio ſit ratio demonſtrandi paſſiones de ipſo oſtenſiuè, & à priori,vt conſtat ex dictis in Logica; ſic igitur etiam erit in Metaph. quamuis enim ens propriam definitionem non habeat,quia eius conceptus eſt ſimpliciter ſimplex;habet tamen proprium conceptum quidditatiuum,quo mediante poſſunt eius paſſiones de ipſo demonſtrari modo inferius explicando diſp.ſeq.

8 Si verò ſermo fiat de principijs, quibus per deductionem ad impoſſibile ipſum ens cognoſci poteſt, præcipua entis principia ſunt illa iam relata, impoſſibile eſt idem ſimul eſſe,& non eſſe,quodlibet eſt vel non eſt,&c. quia ſunt adeò communia, vt virtute ipſorum veritas omnis entis conuinci poſſit per deductionem ad impoſſibile, & in ipſa omnis alia demonſtratio, & principia demonſtrationis reſoluantur, quod in cauſa fuit quare Ariſt.1.Poſt. 82. & ſeq. docuit eas primas dignitates virtute ingredi omnem demonſtrationem. At inſtabis hæc non magis eſſe principia ipſius entis communiſſimè ſumpti, quam aliorum particularium ſubiectorum, ſiquidem ijs vtuntur particulares ſcientiæ ad ea, quæ ſunt ſibi propria,& ideò non poſſe cum veritate dici principia prima cognoſcendi ipſum ens,inquantum ens. Reſp. cum Ariſt.cit. 4. Met. cap. 3. quod licet aliæ quoque ſcientiæ his vtantur principijs,quantum eis ſat eſt,propterea quod aliquā entis partem conſiderant; nulla tamen his adæquatè vtitur, niſi ſola Met. quæ eos contemplatur in tota ſua latitudine, & ideò benè ſaluatur ea principia ſpeciali quadam ratione dici principia prima entis,inquantum ens; hic autem obſerua illa prima principia interdum quoque ſub terminis dialecticis exprimi ſolere, vt cum dicitur, de quolibet verum eſt affirmare,vel negare,de nullo ambo ſimul. Alia quoque principia minus tamen communia aſſignari ſolent, quæ de partiali obiecto Metaph. efferuntur,vt illa de ente creato, totum eſt maius ſua parte;ſi ab æqualibus æqualia demas, quæ remanent ſunt æqualia;his autem Metaphyſicis principijs inferiores ſcientiæ vtuntur eas applicàndo ad propriam ſubiectam materiam.

QVÆSTIO II.

An prima principia complexa ſint nobis naturaliter nota.

9 CIrca cognitionem primorum principiorum olim controuerſia fuit inter Ariſt.& Platonem; Plato quidem inſiſtens illi ſuo principio, quod animæ rationales ſint ab æterno creatæ in quodam determinato numero, nec cognitionem accipiant à corpore, ad quod informadum deſtinantur, ſed eis ab æterno ſpecies rerum omnium infuſas eſſe,& perfectiſſimam omnium cognitionem,at dum corpus ingrediuntur obliuiſci, & paulatim deindè per doctrinam à pręceptore rememorati,ac reminiſci,vndè & noſtram cognitionem reminiſcentiam appellabat;huic, inquam, principio inhærens dicebat prima principia complexa ita eſſe nobis naturaliter nota,vt notitia ipſa complexa illorum ſit immediatè concreata, vel naturaliter congenita animæ noſtræ. Ariſt. verò docet animam noſtram produci denudatā omni prorſus cognitione, & vt ipſe loquitur 3. de Anim. 14. tanquam tabulam raſam, in qua nihil eſt depictum, adeoquod iuxtā Ariſt. ſententiam anima ſecundum ſe nullam habet congenitam notitiam, non ſolùm concluſionum, ſed nec etiam primorum principiorum, vt dictum eſt in Logica dubit. 33. Inſtit. Logic. vult ergo Ariſt. etiam notitiam primorum principiorum acquiri de nouo in intellectu noſtro. Sed adhuc difficultas eſt in explicanda Ariſt. ſententia,an nimirum ſufficiat ſola ſimplicium terminorum apprehenſio ad acquirendam complexam notitiam primorum principiorū v.g. an ad notitiā huius primi principij *totum eſt maius ſua parte*,ſufficiat ſola confuſa apprehenſio terminorum totius, & partis ab intellectu;an potius ſit vlterius neceſſaria alia complexa cognitio experimētalis via ſenſuum habita, per quam apprehendantur extrema eſſe coniuncta in re,& in effectu; primū affirmat Scotus 1.Met.q.4.& lib.2.q.1.& 1.d.3.q.4.art.2.cum omnibus Scotiſtis,poſterius aſſerunt alij,vt Sueſſanus 1.Met. diſp.7.Iauell.1.Met.q.6.Fonſec.1.Met.cap.1.q.4.ſec.3. Alexand. Themiſt. Auer. D.Th. in expoſitione textus,quos citat, & ſequitur Paſqualig.tom.1.Met.ſec.3.

10 Pro reſolutione quæſiti aduertendum ex Scoto loc.cit. 1.d.3.q.4.art.2.& 2.Met.q.1. vbi & Ant.And.& Faber principia prima eſſe duplicis generis,quædam ſunt ſimpliciter, & abſolutè prima, & per ſe nota,cuiuſmodi ſunt propoſitiones maximæ,& dignitates,circa quæ impoſſibile eſt errare ſecundum Philoſophum 4.Met.qualia ſunt illa,impoſſibile eſt idē ſimul eſſe, & non eſſe, ſi ab æqualibus æqualia demas &c. & ſimilia;alia verò non ſunt ſimpliciter prima,nec per ſe nota, ſed poſſunt eſſe concluſiones reſpectu primorum principiorum,& aliundè eorum notitia complexa acquiri poteſt ſcilicet per notitiam experimentalem ſenſibus habitam;& talia ſunt principia ſcientiarum,& artium particularium,quæ notitia experimentali neceſſariò indigent, & ſine experientia ex ſimplici terminorum apprehenſione cognoſci nequeunt, exemplum ſit hoc principium medicinale,quod Rheubarbarum eſt choleræ purgatiuum, quod pro ſua ſententia Iauellus affert, intantum enim hæc propoſitio eſt vera in arte medica,quatenus Medicus pluries expertus eſt ita contingere, ex quibus frequentatis experientijs veritatem deducit illius propoſitionis, non autem ex ſimplici terminorum apprehenſione; hac præaccepta diſtinctione adhuc magis explicanda q.ſeq.n.29.

Dico Primò,quod prima principia complexa cuiuſcunq; ſint generis, non ſunt nobis naturaliter nota in ſenſu Platonis,quaſi notitia ipſa complexa illorum ſit animæ noſtræ a natura congenita. Eſt Doctoris loc.cit. & omnium Peripateticorum;Probatur ex principijs Ariſt. quia ex 3. de Anim. 14. ab initio ſuæ productionis anima in ſe eſt, tanquam tabula raſa,in qua nihil eſt depictum. Tum quia ſi prima principia eſſent nobis naturaliter nota,ſemper actu ſpecularemur circa illa,vel ſaltim ad libitum circa illa ſpeculari poſſemus. Tum quia experimur paruulos in principio ſuæ cognitionis non habere notitiam complexam eorum principiorum. Tum tādem euidenti ratione, quam Doctor adducit 2.Met.q.1. quia omnis noſtra notitia intellectiua ortum ducit à ſenſu,ſed cognitio primorum principiorum eſt intellectiua,vndè 6.Ethi. cap.3. ab Ariſt. talis cognitio vocatur intellectus, ergo non ineſt naturaliter ipſi intellectui; Maiorem ita declarat Doctor; quia anima noſtra nullam habet cognitionem naturalem ex natura ſua,nec ſimplicium, nec complexorum, ſed omnis cognitio eius oritur à ſenſu;primo enim motu mouetur ſenſus ab obiecto ſimplici,non complexo, & à ſenſu moto mouetur intellectus, & intelligit ſimplicia, qui eſt primus actus intellectus,deindè poſt apprehenſionem ſimplicium, ſequitur alius actus,qui eſt componere ſimplicia adinuicem, & poſt iſtam compoſitionem habet intellectus ex lumine naturali,vt aſſentiat veritati complexæ, ſi illud complexum ſit primum principium.

11 Dico ſecundò, quod loquendo de principijs primi generis,quæ nimirum ſunt per ſe nota,& ſimpliciter prima, nō indigent experientia, ſeu experimentali cognitione complexa,per quam ſcilicet extrema videantur coniuncta in re, & in effectu, ſed ſufficit ſimplex terminorum apprehenſio, vt

intellectus eis aſſentiat, vndè notitia primorum principiorum in eo duntaxat ſenſu dici poteſt nobis naturaliter inſeſſ, quatenus ex lumine naturali intellectus ſunt nobis nota habita notitia ſimplici terminorum. Ita Doct. loc. cit. cum ſuis, & alijs citandis ad finem quæſtionis, & eſt expreſſe Ariſt. 1. Poſt. tex. 6. dum ait, principia prima cognoſcimus, inquantum terminos cognoſcimus, quo dicto ſatis clarè inſinuat ad notitiam complexam primorum principiorum ſolam ſufficere terminorum notitiam incomplexam, nec aliam cõplexam, qualiſcunque ponatur, neceſſariam eſſe; Probat autem hanc concluſionem Doctor 1. d. 3. q. 4. art. 2. §. *quantum ad 2. articulum*, ſic arguendo; termini principiorum per ſe notorum talem habent identitatem, vt alter notus euidenter neceſſariò alterum includat, & ideò intellectus componens illos terminos, ex quo apprehendit eos, habet apud ſe neceſſariam cauſam conformitatis illius actus componendi ad ipſos terminos, quorum eſt compoſitio, & etiam cauſam euidentem illius conformitatis; & ideò neceſſariò patet ſibi conformitas illa, cuius cauſam neceſſariam, & euidentem, apprehendit in terminis; igitur non poteſt eſſe in intellectu apprehenſio terminorum & compoſitio eorum, quin ſtet conformitas illius compoſitionis ad terminos, ſicut non poteſt ſtare albedo, & albedo, quin ſtet ſimilitudo; hæc autem conformitas compoſitionis ad terminos eſt veritas compoſitionis, ergo non poteſt ſtare compoſitio talium terminorum, quin ſit vera; & ita non poteſt ſtare perceptio illius compoſitionis, & perceptio terminorum, quin ſtet perceptio conformitatis compoſitionis ad terminos, & ita perceptio veritatis; ita Doctor. Ex quo deducitur, quod nequit ſtare apprehenſio totius, & partis in intellectu, quin inſurgat veritas huius complexionis, totum eſt maius ſua parte, ex illa ſimplici terminorum apprehenſione.

12 At, inquit Iauell. experientia conſtare, quod licet habeamus ſimplicem terminorum cognitionem, tamen niſi ſenſitiua cognitione cognoſcamus terminos coniungi in re, neſcimus formare principium illud complexum, Rheubarbarum purgat choleram, quia ſtare poteſt, quod ſciatur quid Rheubarbarum ſit, & quid cholera, & tamen ignoretur hæc complexio, Rheubarbarum purgat choleram; & rurſus quod ſciatur quid ſit æquale, quid ſit demere, & quid remanere, & tamen ignoretur complexio illa vniuerſalis, ſi ab æqualibus æqualia demas &c. Cõtrà, quia primum exemplum de Rheubarbaro non eſt ad rem, illud namq; non eſt principium per ſe notum, ſimpliciter, & abſolute primum, vt diximus, & de talibus principijs concedimus ad eorum complexam notitiã habendam, ſimplicem terminorum apprehenſionem minimè ſufficere; aliud autem exemplum eſt quidem ad rem, & concedimus contingere poſſe, quod intellectus apprehenſis illis terminis quid ſit æquale, quid ſit demere &c. non faciat illam compoſitionem, ſi ab æqualibus æqualia demas &c. vt puta quia non animaduertit, vel quia ei non occurrit occaſio; attamen ſi contingit, quod compoſitionem faciat illorum terminorum, ſtatim illam cognoſcit eſſe veram abſque eo, quod recurrat ad experimentum, quia ex ſola cognitione ſimpliciter terminorum propoſitio illa habet euidentiã; & in hoc ſenſu procedit ratio Doctoris allata, non enim ipſe intendit, quod ſola, & pura cognitio terminorum ſit formaliter cognitio principiorum, quia non eſt eadem cognitio totius, & partis, ſed intelligit quod facta compoſitione ex illis terminis ſtatim intellectus illi aſſentit abſque alia ratiocinatione, aut experimentali cognitione; quod etiam Iandun. docet 2. Met. qu. 2. vbi ait principia communia eſſe nobis naturaliter nota, non quidem ſecundum actum perfectum, & completum, vt aiebat Plato, ſed ſecundum potentiam, & diſpoſitionem propinquam, quatenus potentia intellectiua habita ſola, & præciſa terminorum cognitione eſt ſufficienter diſpoſita, vt faciat eorum compoſitionem, eique firmiter adhæreat abſque alia ratiocinatione, vel præcedente notitia experimentali; licet hoc dictum minus rectè extendat Iandun. etiam ad alia principia minus communia, quæ habentur in ſingulis ſcientijs.

13 Paſqualig. cit. huic rationi non reſpondet, quia eã non adducit; reſpondet tamen ad Ariſt. auctoritatem ex 1. Poſt. adductam, quod principia cognoſcimus, inquantum terminos cognoſcimus, & ad aliam conſimilem ex 1. Top. cap. 1. vbi de primis principijs loquens Ariſt. ait, *ſunt quidem, vera, vt prima, quæ non per alia, ſed per ſe habent fidem*; per ſe autem fidem non haberent, ſi vltrà cognitionem terminorum indigerent notitia experimentali, qua prius cognoſceremus illos terminos in re coniungi. Reſpondet (inquam) Paſqualig. quod prima principia dicuntur per ſe, & non per aliud cognoſci, quia in ſe ipſis habent intrinſecam euidentiam, & non in alio, vndè in ſeipſis mouent intellectum ad præbendum aſſenſum ad differentiam concluſionum, quæ non habent euidentiam in ſeipſis, ſed in ſuis principijs, à quibus intellectus mouetur, vt aſſentiatur concluſionibus ab ijs deductis, cognoſcuntur tamen principia propter experientiã, quia euidentia illa quam intrinſecè dicunt, eſt coadunata ab intellectu ex pluribus euidentijs particularibus. Hæc ſolutio ſeipſam deſtruit, ſi enim principia in ſeipſis habent intrinſecam euidentiam ex terminis, ergo non neceſſariò indigent experientia, per quam termini illi videantur coniuncti, quia talis coniunctio conſtat ex ipſa ratione terminorum per intellectum apprehenſa. Tum quia ſi indigent ad eorum aſſenſum notitia experimentali, ergo non per ſe ipſa præciſè, ſed per aliud cognoſci dicuntur ſcilicet per experientiam. Tum quia cum Ariſt. ait principia cognoſci, inquantum termini cognoſcuntur, planè per talem loquendi modum, & per illam particulam *inquantum* ſolam includit cognitionem terminorum, & aliam omnem excludit ſiue à priori, ſiue à poſteriori, ſiue per diſcurſum, ſiue per experientiam, per quod reijcitur quod ibid. ſubdit Paſqualig. quod principia dicuntur cognoſci per ſeipſa, quatenus non per aliud medium à priori demonſtrantur.

14 Secundò principaliter arguit Doctor loc. cit. quam rationem ita deducit Faber, ſi intellectus ex ſimplici terminorum cognitione abſque experientia præcedente principium per ſe notum cognoſcere non poſſet, ſequeretur quod in intellectu ſimul eſſent opiniones repugnantes; Probatur conſequentia, quia habita cognitione horum terminorum totum, & pars, ſi quis faciat compoſitionem horum terminorum, totum eſt maius ſua parte, intellectus ex ratione formali terminorum nouit illam propoſitionem eſſe veram; quia verò non adeſt cognitio ſenſitiua, & experimentalis, poterit intellectus dubitare, num vera ſit illa complexio, & ita in eodem intellectu erunt opiniones repugnantes ſcilicet opinio, quod ſit vera, & opinio, quod non ſit vera. Fundatur autem hæc ratio (inquit Doctor) in illo Ariſt. dicto 4. Metaph. tex. 8. & 9. vbi ait, quod oppoſitum primi principij ſcilicet huius, *impoſſibile eſt eſſe & non eſſe*, non poteſt venire in intellectu alicuius, quia tunc eſſent opiniones contrariæ ſimul in mente; poſſet autem venire in mentem alicuius oppoſitum primi principij, ſi nequit cognoſci abſque præuia experientia, & ſufficiens aſſenſus illi præberi, ſi enim termini illius principij coniungantur ante quamcunque experientiam, & intellectus illi non aſſentit ob experientiæ defectum, ergo oppoſitum primi principij venire poterit in mentem cuiuſcunq; & quilibet poterit in foribus errare id eſt in primis principijs, ſi experientia careat, quantumcunque habeat ſimplicium terminorum cognitionem, cuius oppoſitum vbiq. Ariſt. docet, vide Tromb. 2. Metaph. q. 1. art. 2. paulò aliter hanc rationem deducentem & magis inhærentem literæ Scoti.

15 Tertiò arguit Doctor, intellectus quantum ad notitiam principiorum non habet ſenſus pro cauſa, ſed tantum pro occaſione, quia intellectus non poteſt habere notitiam ſimplicium, niſi acceptam à ſenſibus; illa tamẽ accepta poteſt ſimplicia virtute ſua componere, & ſi ex ratione talium ſimplicium ſit complexio euidẽter vera, intellectus virtute propria, & terminorum aſſentiet illi complexioni, non virtute ſenſus, à quo accipit terminos exterius; exemplum, ſi ratio totius, & ratio maioritatis accipiantur à ſenſu, & intellectus componat iſtam, omne totum eſt maius ſua parte, intellectus virtute ſui, & iſtorum terminorum aſſentiet indubitanter iſti complexioni, & non tantum quia vidit terminos coniunctos in re, ſicut aſſentit iſti, Sortes eſt albus, quia vidit terminos in re vniri; imò ait Doctor, quod ſi omnes ſenſus eſſent falſi, à quibus accipiuntur tales termini, intellectus circa talia principia non deciperetur, quia ſemper haberet apud ſe terminos, qui eſſent cauſa veritatis; vt potè ſi alicui cæco nato eſſent impreſſæ miraculoſe in ſomnijs ſpecies albedinis, & nigredinis, & illæ remanerent poſt in vigilia, intellectus abſtrahens ab eis componeret iſtam, album non eſt nigrum, & circa iſtam non deciperetur intellectus, licet termini acciͅpiantur à ſenſu errante, quia ratio formalis terminorum, ad quam deuentum eſt, eſt neceſſaria cauſa veritatis huius negatiuæ.

Quartò ex hoc arguit Trombet. loc. cit. poſita cauſa neceſſaria alicuius effectus de neceſſitate ſequitur effectus, ſi illa cauſa eſt totalis, & ſufficiens; ſed ſic eſt, quod cauſa neceſ-

ſaria,

Digitized by Google

ſaria, & totalis ſufficiens reſpectu veritatis principiorum, ac euidentiæ eorum, eſt apprehenſio terminorum ſimplicium, & compoſitio ipſorum in intellectu; ergo iſtis poſitis in intellectu de neceſſitate ſequitur veritas principiorum, & euidentia ipſorum, & hoc circumſcripto quocunque alio, ergo circumſcripto hoc, quod extrema principij apprehendantur eſſe vnita in re per ſenſum, non minus intellectus percipiet veritatem principij, & etiam euidenter cognoſcet ipſum. Minor probatur, quia ex Ariſt. 1. Poſt. & 6. Ethic. in hoc diſtinguitur euidentia principij ab euidentia concluſionis, quia euidentia iſtius habet cauſam extrinſecam, à qua eſſentialiter dependet, ſed euidentia principij dependet tantum à cauſa intrinſeca, quæ ſunt termini percepti ab intellectu, & compoſiti adſeinuicem, vt ait Lincon.

16 Demum arguitur, quia notitia, quæ eſt certiſſima, ac euidentiſſima non dependet à minus certa, ac euidenti, ſed notitia primorum principiorum eſt certiſſima, & euidentiſſima; experimentalis vero eſt incerta, quoniam ſenſus decipi poteſt, nec in omnibus, ſed in paucis tantum indiuiduis haberi poteſt, ergo &c. Reſpondent quidam cognitionem principiorum quantumuis certã, & euidentem, poſſe tamen ab experientia pendere, quia non eſt ab illa ſola, ſed etiam à lumine intellectus talem certitudinem, ac euidentiam tribuente, vndè experimentalis cognitio eſt veluti cauſa tantum partialis. Contra, quia falſum eſt euidentiam principiorum à lumine intellectus originem ducere, quia intellectus aſſentit illis propter eorum euidentiam, ergo ex ſe, & independenter ab intellectu eam habent; Tum quia eo conceſſo adhuc non ſoluitur difficultas, quia lumen intellectus idem eſt reſpectu cuiuſcunque cognitionis, ſiue ſit principiorum, ſiue experimentalis, ergo ex ſe facere nequit, quod vna notitia ſit certior, ac euidentior altera, quia tales conditiones in cognitione ſe tenet ex parte obiecti. Reſpondet Paſqualig. quod quamuis ſenſus decipi poſſint, tamen poteſt corrigi error, vel ab alio ſenſu, vel ab ipſo intellectu, qui prius quam ſequatur cognitionem experimentalem ſenſitiuam rectè perpendit, an in ea interueniat aliquis error; quod ſi reperit certam eſſe, nec ſenſum falli, tunc illam ſequitur, & ab ipſa deſumit cognitionem principiorum coadunatam ex pluribus cognitionibus particularibus, & hoc modo ab experientia principia acquirunt certitudinem, atque euidentiam. Contra adhuc ſtat argumentum in robore, ſi enim ſenſus ab intellectu corrigi poteſt, ergo ſignum eſt intellectiuam cognitionem certiorem eſſe, ac firmiorem ſenſitiua; ſed notitia certior, & firmior non pendet in ſua certitudine, & firmitate à cognitione incertiori, & infirmiori, vt argumentum vrgebat, ergo &c. Parum ergo refert, quod ſenſus poſſit corrigi ab intellectu, quia ſtante illa ſolutione ſequitur notitiam ex ſuo genere certam, & euidentem pendere in ſua certitudine à cognitione minus certa, ac euidenti.

Soluuntur Obiectiones.

17 IN oppoſitum, Primò arguitur contra primam concluſionem, prima principia nõn ſunt nobis cognita, nec per inuentionem, nec per doctrinam, ergo eorum cognitio eſt nobis innata à natura, & non aliunde acquiſita; Conſequentia patet, quia non ſunt plures modi cognoſcendi, quam illa duo; Probatur aſſumptum, quia omne cognitum per doctrinam, vel per inuentionem, cognoſcitur per aliud prius notum, ex 1. Poſt. omnis doctrina, & omnis diſciplina &c. Sed primis principijs nihil eſt prius notum, ergo non ſunt cognita per doctrinam, nec per inuentionem. Conſ. ex Comment. 1. Met. com. 1. ſuper illud dictum, *nullus ignorat locum ianuæ in domo*, vbi dicit, quod principia ſunt nobis naturaliter cognita in quolibet genere entium; & 3. de Anim. com. 36. repetit quod principia ſunt nobis naturaliter nota.

Reſpondet Doctor 2. Metaph. quæſt. 1. cognitionem principiorum quantum ad ſimplicia acquiri ex ſenſibilibus, quatenus ſenſus repræſentat terminos ſimplices intellectui, quos virtute naturali apprehendit, & copulat, & ſic aliqualiter nota ſiunt ex præexiſtenti cognitione, non quidem complexa, ſed incomplexa; cum autem dicitur, quod non ſunt nota per doctrinam, vel per inuentionem, hoc vtique verum eſt, quia hic modus addiſcendi pertinet ad cognitionem complexam, & iſta diuidunt acquiſitionem ſcientiæ; quæ fit per prius nota, non ſic autem eſt de intellectu, qui ponitur habitus principiorum; & hoc modo eſt dare tertium modum cognoſcendi, qui ſcilicet fit ex præexiſtenti cognitione incomplexa terminorum. Ad Conſ. ait, quod ideò prima principia dicuntur nobis naturaliter nota, pro quanto facta compoſitione ſimplicium terminorum, ſtatim ex lumine naturali intellectus adhæret illi veritati; adhuc tamen illa cognitio terminorum acquiritur ex ſenſibilibus, & iſte intellectus dicitur habitus principiorum, quo adhæret primis principijs. Sed contra inſtat Doctor, quia ſi homo ex lumine naturali aſſentit veritati principiorum, tunc omnes homines æqualiter aſſentirent, quia quod conſequitur hominem, vel intellectum noſtrum ſecundum naturam ſuam, illud æqualiter reperitur in omnibus habentibus intellectum; quod eſt contra Comment. ſuper 3. Phyſ. in principio, vbi dicit quod aliqui propter conſuetudinem negauerunt prima principia, & exemplificat de Chriſtianis, qui negant illud principium, ex nihilo nihil fit. Reſpondet, quod allata ſolutio intelligenda eſt de principijs ſimpliciter primis cuiuſmodi ſunt impoſſibile eſt idem ſimul eſſe, & non eſſe, omne totum eſt maius ſua parte, & huiuſmodi, circa quæ impoſſibile eſt errare ſecundum Ariſt. 4. Met. tex. 8. non autem procedit de principijs ſecundarijs, quæ poſſunt eſſe concluſiones reſpectu primorum principiorum, talibus enim poteſt vnus magis aſſentire, quam alter, & de talibus loquitur Com. vbi ſupra.

Secundò vrgetur contra ſecundam concluſionem probando prima principia nec eſſe nobis naturaliter nota modo ibi explicato, nam quæ ſiunt nobis nota per experientiam, aut per inductionem, aut per conſuetudinem, aut per memoriam, & ſenſum non ſunt nobis naturaliter nota, quia omnia talia habentur cum difficultate, ſed prima principia ſiunt nobis nota aliquo iſtorum modorum 1. Ethic. cap. 7. ergo &c. Tum 2. quia aliquando patimur difficultatem in aſſentiendo primis principijs alioquin fruſtrà poneretur habitus principiorum, qui dicitur intellectus, habitus namque ponitur in potentia vel propter eius differentiam determinandam, vel ad eam facilitandam ad operationem. Tum 3. quia ſi nobis eſſent naturaliter nota, quis non poſſet ea negare? cuius oppoſitum refert Commentator loc. cit. vel ſaltem omnes homines æqualiter illis aſſenſum præberent, cuius oppoſitum docuit Ariſt. 2. Cœli vbi ait aliquos prima principia recipere non poſſe aut ex malitia complexionis, aut conſuetudine audiendi falſa, aut ex parua inſtructione in Logica. Tum 4. quia non ſunt nobis naturaliter nota actu, quaſi actualis eorum notitia ſit nobis ingenita, vt dictum eſt contra Platonem, nec potentia, quia eodem modo etiam concluſiones dici poſſent naturaliter notæ, nam intellectus poſſibilis eſt omnia fieri 3. de Anim. Tum 5. quia vt inquit Comment. 2. Metaph. prima principia potius paſſim recipiuntur propter famoſitatem, quam quia ſint naturaliter nota, & ex terminis ipſis, vndè ſi oppoſita primorum principiorum redderentur famoſa, non minus illis aſſentiretur. Tum tandem, quia ſi ratio euidentiæ complexionis primi principij eſt, quia cauſa includitur in terminis, ſequitur omnem propoſitionem veram, cuius terminos cognoſcimus, eſſe principium per ſe notum, quia veritas illius complexionis continetur in illis terminis, vt v. g. cauſa propter quam riſibilitas ineſt homini, includitur in homine; conſequens autem eſt falſum, quia non omnis propoſitio vera eſt per ſe nota.

18 Reſp. ad 1. potius eſſe ad oppoſitum, ait enim Ariſt. ibi cit. *principiorum alia inductione, alia ſenſu, alia aſſuetudine quadam, alia alio modo percipiuntur*, docet ergo Ariſt. aliqua principia non indigere cognitione experimentali, & hæc erunt principia omninò prima, de quibus hic loquimur; neque repugnat aliqua nobis fieri nota per ſenſum, quatenus notitia intellectiua terminorum dependet à ſenſu, & tamen talia dici nobis naturaliter nota, quatenus ex lumine naturali intellectus aſſentimus veritati eorum. Ad 2. ait Zerbius 2. Metaph. q. 1. §. *propter ſecundum*, potentiam intellectiuam nullam, quantum eſt de ſe, habere difficultatem circa prima principia, nec eſſe indeterminatam ad oppoſita reſpectu eorum, quia naturaliter, & ſummè inclinatur in prima principia, ſicut voluntas non eſt inclinata ad oppoſita reſpectu vltimi finis; atque ideò propter neutrũ iſtorum ponitur habitus principiorũ in intellectu ſcilicet nec ad tollendã in differentiam potentiæ, nec ad eam facilitandam reſpectu primorum principiorum; ſed ait poni ad tollendam difficultatem intelligendi alia principia ſecundaria, & concluſiones ex primis dependentes, quia intellectus habitu principiorum inſtructus facilius, & promptius concluſiones deducit ex ipſis, quã ſine illo, ſed de hoc dicemus q. ſeq. Ad 3. prima principia, de quibus hic loquimur, à nemine poſſunt negari, vt enim ait Philoſophus, in foribus quis delinquet? & cum oppoſitum

tum innuit ipſe, vel eius Cōment. intelligendum eſt de principijs ſecundarijs, quæ non ſunt communia omnibus ſcientijs, ſed vni tantum, vt in Phyſica, quod natura agit propter finem, & in Geometria, quod parallelæ non coincidunt, hæc enim principia, quia non ſunt vniuerſalia, non vocantur dignitates, ſed ſuppoſitiones, & petitiones ex 1. Poſt. cap. 2. quia præceptor in initio ſcientiæ poſtulat, vt tales propoſitiones, quæ ſunt principia illius ſcientiæ particularis, ſupponantur pro veris, vndè circa illas poteſt vtique dubium aliquod contingere; Vel certè ſi prima principia à quopiam negantur, hic erit indiſpoſitus, & opinionibus falſis imbutus, ac enutritus, cum autem hic dicimus prima principia eſſe apud omnes naturaliter nota, ſupponimus hominem eſſe rectè diſpoſitum, nec habere lumen rationis præpeditum, & læſum, vt ait Philoſophus.

19 Ad 4. licet principia non ſint nobis naturaliter cognita ſecundum actum, ſunt tamen nota ſecundum potentiam propinquam, quæ reduci pòteſt ad actum ſine ratiocinatione neceſſario præcedente cauſa ſola cognitione terminorum, quo pacto concluſiones dici nequeunt naturaliter notæ. Ad 5. neg. aſſumptum, licet enim apud quoſdam male diſpoſitos principia aliqua cognoſcantur propter famoſitatem, apud tamen benè diſpoſitos cognoſcuntur naturaliter ob euidentiã ſuæ neceſſitatis; vel illud dictum Comment. intelligi debet de peculiaribus principijs cuiuſcunque ſcientiæ, quæ ſuppoſitiones dicuntur in ea ſcientia ob famoſitatem, quam habent in ea. Ad vlt. iam diximus diſp. 13. Log. q. 3. art. 1. propoſitionem per ſe notam eſſe illam, quæ euidentiam habet ex terminis confuſo modo cognitis; at in cæteris propoſitionibus veris, non tamen per ſe notis, licet earum veritas quoque prodeat ex terminis ipſarum; non tamen eſt euidens, niſi termini diſtinctè cognoſcantur, & quia cognitio diſtincta eſt difficilis, ideo eorum complexio, non poteſt euidenter cognoſci, nec poteſt dici propoſitio per ſe nota; in propoſito autem cauſa euidentiæ complexionis primorum principiorum habetur ex cognitione terminorum, confuſa, & ideò dicuntur prima principia per ſe nota, quod conuenire non poteſt cæteris propoſitionibus, quarum euidentia pendet ex terminis ipſarum diſtinctè cognitis.

Tertiò inſtat Sueſſan. probando ad notitiam primorum principiorum non ſufficere ſimplicem terminorum apprehenſionem, ſed neceſſariam eſſe notitiam experimentalem complexam via ſenſuum habitam, qua extrema percipiantur eſſe in re, & in effectu coniuncta; probat autem quia in omnibus ſcientijs, & facultatibus vltima reſolutio omnium principiorum ſtat ad experientiam ipſam, vndè 4. Met. Ariſt. arguens contra negantes illud principium *duo contradictoria de eodem ſimul, & ſemel verificari nequeunt* ad eos reuincendos reducit illos ad experientiam ſenſatam. Deindè intellectus magis aſſentit principio, quam concluſioni; non vtique quia verius ſit concluſione, quia vtrobique æqualis, eſt veritas, ſed quia notius; at non eſt notius, quia intellectus agens magis principium illuminet, quam concluſionem, cum tale lumen reſpectu vtriuſque ſit æquale, ergo hoc ideò eſt, quia principium magis experientiæ ſubſtat, quam concluſio. Rurſus intellectus nihil cognoſcere poteſt ſuo lumine non concurrente ſenſibili experientia, ergo neque principia; Probatur aſſumptum, quia ſi ſenſus errat, nequit illum intellectus corrigere proprio lumine, ſed illum corrigit per alium ſenſum, vndè cum viſus decipitur iudicando baculum fractum in aqua, intellectus illum corrigit teſtimonio tactus. Tandem, ſi ſic, tunc omnes præceptores æqualiter docerent, nam in ſimplici terminorum explicatione non poteſt error contingere, vel falſitas, ſed in compoſitione duntaxat.

20 Reſp. negando aſſumptum de principijs omninò primis, de quibus hic loquimur, ſiquidem vltima eorum reſolutio ſtat ad ſimplices terminos, nam ea cognoſcimus, inquantum terminos cognoſcimus; & quamuis experientia quoque ſit valdè vtilis ad ea perſuadenda, non tamen eſt ſimpliciter neceſſaria; vndè ſi eam interdum adhibet Philoſophus, hoc ſolum facit aduerſus proteruos, qui magis conuincuntur ex ipſa experientia ſenſata; quare concludo experientiam eſſe ſolum neceſſariam ad oſtendenda principia particularia in qualibet ſcientia, non autem principia omninò prima, ac vniuerſalia, quæ ſatis patent ex terminis. Ad 2. prima, & per ſe cauſa cur intellectus magis aſſentiat principijs, quam concluſionibus non eſt experientia; ſed quia ex ſimplici terminorum apprehenſione, immediatè abſque vlla experientia cognoſcuntur eſſe connexa. Ad 3. negatur aſſumptum, quia intellectus multas cognoſcit complexiones, & nonnulla principia, quæ immediatè à ſenſu non attinguntur, vt ſunt illa, quicquid dicitur de aliquo vniuerſali, dicitur etiam de omni contento ſub illo; diuerſorum generum, & non ſubalternatim poſitorum &c. & ſimiles complexiones inſenſibiles; tum quia vt aiebat Doctor cit. n. 15. intellectus non dependet in cognitione ſua à ſenſu, vt à cauſa eius productiua, ſed tantum occaſionaliter, quatenus pro ſtatu iſto nequit habere cognitionem ſimplicium, niſi acceptam à ſenſibus, illa autem accepta poteſt ſimplicia virtute ſua componere, & illam complexionem abſque ſenſu proprio lumine cognoſcere. Ad probationem aſſumpti dicendum, quod eſtò regulariter intellectus vno ſenſu vtatur ad alterius errorem corrigendum, hoc tamen non obſtat, quominus poſſit illum ex ſe corrigere immediatè propria virtute. Ad vlt. etiam in notitia experimentali regulariter error non contingit, vndè etiam ex hoc capite omnes magiſtri æqualiter docerent; itaque dicendum à præceptoribus non tantum prima principia edoceri, & omninò vniuerſalia, ſed etiam minus vniuerſalia, & rurſus concluſiones ab eis deducibiles per varia media, in qua quidem deductione error & falſitas contingere poteſt.

21 Quartò ad idem arguit Paſqualig. ex Ariſt. 1. Prior. cap. 31. vbi docet ad experientiam ſpectare, quod principia tradat, his verbis *quare principia quidem, quæ ſunt circa vnumquodque experimenti eſt tradere, vt aſtrologica, inquam, experientia, aſtrologicæ diſciplinæ principia*, & 2. Poſt. cap. vlt. probat prima principia debere innoteſcere per inductionem experimentalem; Et ne dicatur Ariſt. ibi non loqui de principijs omninò primis, neque loqui de neceſſitate, ſed de vtilitate ſubdit hæc verba, *neceſſe eſt igitur, vt ex hiſce patet, ipſa prima* (ſcilicet principia) *inductione cognoſcere, ſic enim & ſenſus in nobis efficit vniuerſale*. Deindè probat ratione, prima principia ſunt propoſitiones vniuerſaliter veræ, at nequit intellectus cognoſcere illas vniuerſaliter verificari, niſi talem veritatem percipiat in particularibus per experientiam ipſam, ſeu experimentali inductione in ſingularibus facta, ergo &c. Probatur minor, quia eſſe vniuerſalis propoſitionis dependet ab eſſe plurium propoſitionum particularium, quia prius eſt quod verificetur in pluribus ſingulari modo, quam quod verificetur vniuerſaliter. Neque dicas veritatem principiorum ſatis percipi ex ipſis terminis vniuerſaliter acceptis propter eorum euidentiam. Quia hæc euidentia terminorum eſt vniuerſalis, atque ideò apparere nequit, niſi dependenter à ſingularibus, in quibus reperitur; & ſicut termini vniuerſales colliguntur à particularibus propter conuenientiam, quam habent adinuicem; ita etiam ipſorum euidentia debet colligi ab euidentia terminorum particularium, & conſequenter veritas propoſitionum vniuerſalium à veritate particularium. Rurſus intellectus aſſentit principijs dependenter à ſenſu, quia omnis noſtra cognitio ortum ducit à ſenſu; non poteſt autem aſſentiri, quia per ſenſus repræſententur, hic enim tantum ſingularia repræſentat, ergo non niſi quia prius ſit inductio experimentalis in ſingularibus, ex qua poſtea intellectus colligit vniuerſalem veritatem. Denique intellectus, cum ſit cauſa vniuerſalis, indiget aliquo determinatiuo, quod ſe teneat ex parte obiecti, quo ad talem cognitionem determinetur; aliud autem motiuum, & determinatiuum intellectus ad aſſentiendum primis principijs aſſignari nequit præter experientiam ipſam, ergo &c.

22 Ad 1. auctorit. conſtat Ariſt. ibi non loqui de principijs omninò primis, ſed primis in aliqua ſcientia, ad quorum cognitionem vltrò concedimus ſimplicem terminorum apprehenſionem non ſufficere, ſed neceſſariam eſſe notitiam aliquam præcedentem coniunctionis eorum in re, & in effectu, vt n. 10. dictum eſt. Ad aliam auctoritatem ex 2. Poſt. exploratum non eſt apud omnes an de principijs omninò primis, & omnibus ſcientijs communibus, an de peculiaribus in aliqua ſcientia loquatur; ſi de principijs primi generis loquitur, particula *neceſſe*, non dicit neceſſitatem ſimpliciter, ſed tantum ſecundum quid, quia vt ait Doctor 1. Met. q. 4. & Ant. And. ibidem, cognitio ſenſitiua experimentalis, qua nouimus terminos illorum principiorum in ſuis ſingularibus reipſa eſſe coniunctos valdè iuuat, vt intellectus citius illis principijs aſſentiatur; ex eo namque quod ſenſus frequenter videt hanc totalitatem, & maioritatem coniungi, citius intellectus aſſentit huic principio *omne totum eſt maius ſua parte*; hoc tamen non eſt neceſſarium ſimpliciter, quia etiã ſi in re nunquam intellectus vidiſſet hanc totalitatem, & maioritatem coniungi, habita tamen ſimplici notitia horum termi-

Digitized by Google

terminorum *totius*, & *partis* incomplexa, poteſt intellectus virtute propria illos componere, & ex ipſa terminorum euidentia illi propoſitioni vniuerſali aſſentire, ſi autem Ariſ. ibi loquitur de principijs non omninò primis, vt explicat Vaſquez p. 2. diſp. 74. c. 3. & Salas p. 2. tract. 10. diſp. 2. concedi poteſt, quod loquatur etiam de neceſſitate ſimpliciter; ſi tandem promiſcuè loquitur de his, & illis, neceſſitas illa accipienda eſt in ſenſu accōmodato, vt in ordine ad principia primi generis loquatur de neceſſitate ſecundum quid; ſed in ordine ad alia principia minus communia loquatur, etiam de neceſſitate ſimpliciter. Ad rationem negatur minor, licet enim nunquam per aliquem ſenſum videatur coniunctio, vel ſeparatio in re extremorum alicuius primi principij puta totius, & partis; ſed tantum ex ſenſibus apprehenſi fuerunt termini totius, & partis, & intellectus illa componat, vel diuidat; ipſe propria virtute aſſentiet; vndè dupliciter nobis innoteſcere poteſt aliqua propoſitio vniuerſalis, nempe vel ex veritate plurium particularium agnita per inductionem, vel ex ipſis terminis vniuerſaliter acceptis propter eorum euidentiam; & adhuc hac ſecunda via ſaluatur euidentiam vniuerſalem terminorum pendere ab euidentia ſingularium, inquantum ex ſenſibus ipſi apprehenduntur termini, non autem eorum coniunctio, per quod patet ad replicam ibi factam; negandum tamen eſt, quod ibi ſæpè inculcat Paſqualig. veritatem vniuerſalis pendere à particulari, licet enim id verum ſit in materia contingenti, non tamen in materia neceſſaria, prius enim verum eſt, quod omnis homo eſt animal, quā quod Petrus ſit animal, & ideò hec infertur ex illa à priori, vt infrà dicemus n. 60. Ad aliam rationem, eſto intellectus aſſentiri poſſit primis principijs ex motiuo tacto in argumento, nimirum ex inductione experimentali in ſingularibus facta, quia talis inductio valdè iuuat ad principiorum aſſenſum; hæc tamen non eſt prima, & per ſe cauſa, ſed ipſorum terminorum euidentia, quæ de ſe eſt ſufficiens cauſa aſſenſus, etiamſi nulla prorſus præceſſiſſet experientia de extremorum coniunctione. Ad vlt. negatur minor, quia pro ſufficienti motiuo intellectus ad aſſenſum primorum principiorum præter experientiam aſſignari poteſt euidentia extremorum; alia quædam argumenta contra 2. concluſionem facit Iauellus, quæ ex dictis facilè ſoluuntur, & præcipuè probant de principijs ſecundarijs & peculiaribus in vnaquaque ſcientia, ad quorum aſſenſum vltro concedimus ſimplicem terminorum apprehenſionem nequaquam ſufficere ex dictis n. 10.

23 Nota ad finem huius quæſtionis Blancum diſp. vl. Logicæ ſect. 11. eius deciſionem duabus concluſionibus non minus breuiter, quam luculenter tradere; quærens enim ibi, an cognitio primorum principiorum, quæ dici ſolet intellectus, vel intelligentia, generetur per inductionem, vel alio modo; primò aduertit inductionem duobus modis ſumi poſſe, primò propriè, prout eſt diſcurſus ex ſingularibus colligens vniuerſale; ſecundò lata ſignificatione, prout ſignificat quodcunque experimentum ſingularium, vel cognitionem eorum ſiue complexam, ſiue incomplexam. Deindè ſtatuit primam concluſionem dicens, principia poſſe quidem cognoſci per inductionem propriè dictam; eam tamen cognitionem non eſſe illam, quam vocant intelligentiam, ſeu intellectum, ſed ſcientiam *quia*; primam partem probat, quia nulla eſt cognitio vniuerſalium, quæ non poſſit haberi per ſingularium inductionem; alteram partem probat, quia talis cognitio per inductionem genita eſt diſcurſiua, certa, & euidens, ergo eſt ſcientia, & non intelligentia, quæ non eſt diſcurſiua. Poſtremò ſecundam ſtatuit concluſionem, in qua dicit, quod cognitio principiorum pertinens ad intelligentiam generatur per inductionem late ſumptam ideſt per experientiam, ſiue cognitionem ſingularium incomplexam; Probatur quia apprehenſiones terminorum, per quas generatur iſta cognitio, eſſe non poſſunt ſine ſpeciebus ſumptis per ſenſus ex ſingularibus; ad hoc autem vt intellectus huic principio, *omne totum eſt maius ſua parte*, aſſentiat, oportet apprehendere ſignificationem harum vocum *totum*, & *pars*, & ad iſtam apprehenſionem neceſſe eſt, vt per ſenſum cognoſcat aliquod totum, & partem; vndè intelligentia quæ eſt notitia primorum principiorum definitur, quod ſit aſſenſus principiorum ex apprehenſione terminorum genitus; & hæc breuiter eſt ſententia Scoti ſuperius explicata.

24 Eandem quoque ſententiam ex Ruuio tract. de habitibus principiorum, in Logica magna refert Salas p. 2. tr. 10. diſp. 2. ſect. 4. n. 97. & ſequitur; diſtinguit enim ibi de duplici primorum principiorum genere, vt nos fecimus, quædam enim ſunt omninò prima, & omnibus ſcientijs communia, & inquiunt huiuſmodi principia ex vi conditionis ſuæ non indigere experimento, vel inductione vt illis aſſentiamur, ſed ad eorum complexam notitiam, ſeu aſſenſum ſufficere ſolam terminorum apprehenſionem; de alijs verò principijs, quæ non ſunt omninò prima, ſed ſunt principia particularium ſcientiarum, concedunt, quod experientia indigeant, ac experimentali inductione; addunt tamen experientiam, & inductionem etiam ad notitiam & aſſenſum principiorum primi generis eſſe valdè vtilem, ac etiam aliquo pacto neceſſariam, non quidem ad aſſenſum quoad ſubſtantiam ſimpliciter, & abſolutè ſumptum, ſed quoad firmitatem aſſenſus, firmius enim & certius adhæretur primo principio cæteris paribus inductione experimentali probato, quam ex terminis ſolùm cognito; vndè hæc noſtra ſententia communis modò eſt inter Modernos. Imò etiam hæc fuit veterum communis, Albertus namque 2. Poſt. tract. 2. cap. 6. quem ſequitur Toler. in eodem capit. comparat principia primi generis viſibilibus luminoſis, quæ ſuo proprio videntur lumine abſque vllo alio extrinſeco; & Ægid. 2. Poſt. cap. vlt. inquit, ſicut oculus informatus ſpecie videt colorem, ita intellectus apprehenſione facta aſſentit iſtis, & Lincon. 1. Poſt. c. 9. & Ariſ. ipſe 2. Met. cap. 1. vocant hæc ianuas ſcientiarum, in quibus non contingit error; & denique huiuſmodi prima principia eſſe ex ſolis terminis nota docet D. Thom. par. 2. quæſt. 51. art. 1.

QVÆSTIO III.

An detur habitus primorum principiorum ex eorum notitia genitus.

25 NEgant Nominales dari habitum primorum principiorum ab ipſo intellectu diſtinctum, qui ſit qualitas ei ſuperaddita, vndè dicunt habitum principiorum eſſe ipſum lumen naturale intellectus, quo fertur in aſſenſum primorum principiorum ex ſola terminorum apprehenſione, ita Ariminenſis 1. d. 1. q. 1. art. 1. Durand. 2. d. 24. q. 1. & 3. d. 33. q. 1. ad 2. Soncin. 4. Met. q. 33. Soto lib. 1. de iuſtitia, & iure q. 4. art. 1. D. Bon. 2. d. 39. art. 1. q. 2. Palac. 1. d. 23. q. 2. Valent. 1. 2. diſp. 4. q. 3. punct. 1. & ex noſtris tenent Cauell. diſp. 3. de Anim. ſect. 5. & Poncius 3. part. ſui Curſus diſp. 14. q. 1. concl. 3. ratio præcipua huius opinionis eſt, quia ad operationes naturales, in quibus nulla eſt indifferentia, vel libertas, aut ſaltim difficultas ſuperanda, non ponantur habitus, vt in potentia viſiua ad videndum; imò nec in voluntate reſpectu vltimi finis, in quem naturaliter tendit per amorem; ſed intellectus naturaliter aſſentit principijs, cum ſint veritates immediatæ, ac neceſſariæ, itaut eis propoſitis non poſſit non aſſentire, ità enim ſe habet ad illa, ſicut voluntas ad vltimum finem, vel viſus ad colores, ergo nullo indiget habitu ad eis aſſentiendum; Et rurſus id confirmant ex communi nomine habitus principiorum, qui ab Ariſt. dicitur intellectus, vt hoc loquendi modo ſignificaret hunc habitum eſſe ipſummet intellectum proprio naturali lumine propenſum in principiorum aſſenſum abſque aliqua qualitate ſuperaddita.

26 Oppoſita ſententia tenet habitum principiorum eſſe qualitatem quandam intellectui ſuperadditam, qua inclinamur in principiorum aſſenſum; citatur Henricus quol. 5. q. 18. Buridan. 6. Ethic. q. 11. art. 3. Maior 2. d. 23. q. 2. Mairon. 3. d. 33. q. 1. art. 8. Conimb. diſp. 7. Ethic. q. 6. art. 1. Fonſec. 1. Met. cap. 1. q. 4. ſec. 4. Caiet. 1. 2. q. 51. art. 1. & ibid. Conrad. Ferrar. 1. contra gentes cap. 94. Medina 1. 2. q. 49. art. 2. Suarez tom. 1. Met. diſp. 1. n. 15. Vaſquez 1. 2. diſp. 74. cap. 3. Azor lib. 3. cap. 21. q. 1. Ruuius trac. de habitu principior. in Logica, Complu. ibid. diſp. 20. q. 1. & alij quamplures, quæ ſanè videtur fuiſſe Ariſt. ſententia, cum 6. Ethic. cap. 3. & 2. Poſt. cap. vlt. ponit intellectum, qui eſt habitus principiorum, inter virtutes intellectuales, quæ ſunt habitus ſuperadditi potentijs; pro qua opinione non omnes eandem adducunt rationem, quia non omnes ex eodem capite iſtius habitus neceſſitatem deducunt; quidā enim vt Ruuius illam deducunt ex indifferentia, quam habet intellectus ad benè vel malè diſcurrendum circa prima principia, cum poſſit errare circa illa. Alij verò hunc habitum inducunt non ad indifferentiam, ſed potius ad difficultatem tollendam, vt Fonſeca, quia poſtquam quis aſſenſum præbuit alicui principio, facilius illi aſſentitur, nam etiam primum illud, & communiſſimum principium *de quolibet verum eſt affirmare, vel negare*, facilius, & promptius appro-

Digitized by Google

approbamus, poſtquam ſemel, & iterum approbatum eſt; Alij hunc habitum aiunt eſſe neceſſarium non quidem ad ſimpliciter aſſentiendum primis principijs, quia talis aſſenſus haberi poteſt ex ipſa terminorum apprehenſione, aut ſaltem experimentali inductione; ſed ad aſſentiendum firmiter, & ſtabiliter, nam ſi alicui homini vulgari proponantur rationes aliquæ apparentes contra prima principia, videmus illum dubitare de veritate eorum, vt ergo firmius, & ſtabilius inhæreat contra rationes apparentes, ponendus eſt talis habitus, ita Buridan. 6. Ethic. q. 11. vbi inquit hoc proprium munus huius habitus ſe experientia comprobaſſe, nam cum quæſiſſet à multis vetulis, an crederent ſe poſſe ſimul comedere, & non comedere, ſtatim negarunt, tunc inſtetit, vos creditis quod Deus eſt omnipotens, & poteſt totum mundum annihilare? reſponderunt affirmatiuè, tunc Buridan. intulit, ergo Deus poteſt facere, quod ſimul comedatis, & non comedatis, ad quam illationem ipſæ hæſitarunt dicentes, neſcio, quare poteſt habitus hanc formidinem ortam ex ſophiſtica ratione expellere.

27 Sed ſuppoſito cum hac ſecunda opinione habitum principiorum eſſe qualitatem ſuperadditam intellectui, & ab ipſo realiter diſtinctam, dubium adhuc eſt, an ſit indita, ſeu innata, an verò noſtris actibus acquiſita, vel alio modo. Quamplures putant eſſe innatam, & cum ipſo intellectu in creatione animæ comproductam, ita loquuntur Conrad. & Med. cit. p. 2. q. 51. ar. 1. Bannes 1. q. 1. ar. 6. notab. 3. Sanch. lib. 7. Log. q. 15. Albert. cit. cap. 1. Burl. 6. Ethic. cap. 6. in fine, quibus non parum fauet D. Thom. vt notant Complut. p. 1. q. 79. art. 12. & p. 2. q. 91. art. 3. & 2. 2. q. 8. art. 2. ad p. & q. 16. de verit. art. 2. & alib: ſæpè; & eadem p. 2. q. 90. art. 1. ad 3. fatetur habitum principiorum eſſe in puero nondum habente vſum rationis, quamuis nequeat eo vti ob defectum ætatis; quod hac ratione probat D. Th. loc. cit. de veritate, quia in homine cognitio principiorum eſt quaſi quoddam ſeminarium totius cognitionis ſequentis, ſicut in alijs naturis ſequentium operationum, & effectuum quædam naturalia ſemina præexiſtūt, ergo ſicut hæc naturaliter inſunt illis, ſic etiam cognitio principiorum debet naturaliter ineſſe homini, & per conſequens talis habitus erit omninò naturalis. Conf. quia facilitas, & promptitudo in operando eſt ſignum habitus præſentis, ſed explicatis terminis ita facile, & promptè aſſentimur, cum primum proponitur hoc principium *omne totum eſt maius ſua parte*, quam poſtquam plures actus habuerimus circa illum, ergo ſignum eſt ante illum primum aſſenſum iam exiſtere habitum, à quo cauſetur talis facilitas, & per conſequens ipſum eſſe à natura inditum. Alij vero aſſerunt eſſe qualitatem acquiſitam, vt Alenſ. 4. Met. tex. 8. Henric. loc. cit. Ægid. & Venet. 2. Poſt. in fine. Maior 3. d. 28. q. 2. Vaſq. diſp. 49. cap. 3. Ruuius, Azorius & Suarez vbi ſupra, & alij communiter negant eſſe qualitatem intellectui innatam, aut à Deo inditam, quia vt dicit Ariſt. 3. de An. cap. 4. intellectus noſter ab initio eſt tanquam tabula raſa, in qua nihil eſt depictum. Tum quia ſi naturaliter ſumus prompti, & faciles ad aſſentiendum primis principijs, nulla eſt ratio, qua probari poſſit id fieri per qualitatem diſtinctam à potentia intellectiua; ſed facilè dici poteſt intellectum per ſuammet ſubſtantiam eſſe promptum, & facilem ad aſſentiendum primis principijs, vt voluntas ad amandum bonum in communi ſecundum multorum opinionem, & viſus ad videndum colorem.

28 Adhuc tamen inter iſtos auctores eſt diſcrimen in declarando, quo pacto hic habitus principiorum ſit qualitas acquiſita, nam Caiet. cit. p. 2. q. 51. art. 1. ad p. putat non acquiri per actus hunc habitum, ſicut cæteri, ſed ſtatim ac termini ſunt apprehenſi fluere ab intellectu qualitatem quandam inclinantem ad aſſenſum principiorum, qua ratione inquit huiuſmodi habitum dici poſſe naturalem inchoatiuè, quatenus ex ipſa natura animæ intellectiuæ conuenit homini, quod ſtatim cognito quid eſt totum, & quid eſt pars, cognoſcat quod omne totum eſt maius ſua parte; dici verò acquiſitum, quia nō poteſt cognoſcere quid eſt totum, & quid eſt pars, niſi per ſpecies à ſenſibilibus acceptas; quem dicendi modum ſequuntur Complut. cit. diſp. 20. Log. q. 2. pro quo etiam citant Ferrar. 2. contra gentes cap. 78. Iauell. 2. Met. q. 1. Nazar. 1. p. q. 58. art. 1. cōtrouer. 1. Maſium 2. lib. Poſt. q. 4. Alij verò volūt acquiri per actus, vt Suar. Vaſq. & Ruuius suprac. Henric. & Burid. cit. Molin. 1. p. q. 58. art. 14. Zumel ibid. Acciaiol. 6. Ethic. cap. 6. tum quia hic eſt conſuetus modus, quo habitus naturales acquiruntur, nempe ex ſimilibus actibus frequentatis; Tum quia regulariter natura ſolum concedit rebus, quæ neceſſaria ſunt ad ſimpliciter operandum, quæ verò ad melius, vel facilius, relinquit acquirenda propria induſtria, & labore, tribuens illis principia, quibus poſſint operari, & operando ea acquirere; ſed habitus principiorum non eſt neceſſarius ad ſimpliciter aſſentiendum primis principijs, ſed ad aſſentiendum cum facilitate, vel cum maiori firmitate, & intentione, ergo non eſt nobis à natura datus, ſed propria induſtria acquiſitus. Maior patet; Prob. min. quia aſſenſus primorum principiorum non excedit naturalē facultatem intellectus, cum ſint veritates quædam naturales, & per ſe notæ, ergo formatus intellectus ſpeciebus intelligibilibus terminos repræſentantibus apprehenſis per illas terminis, poteſt virtute propria primis aſſentire principijs, & ex conſequenti ad ſimpliciter aſſentiendum illis non erit neceſſarius habitus; Hinc communior opinio tenet habitum principiorum, neque eſſe ipſam intellectus naturam, neque ab eadem natura intellectus fluere, eo ipſo quod habet ſpecies terminorum, per quas illos apprehendit, ſed eſſe acquiſitum per actus ipſos, quibus intellectus aſſentitur principijs.

29 Huius quæſtionis reſolutio expreſsè non habetur à Doctore, nam 2. Met. q. 1. loquens de habitu principiorum inquit, quod cognitio terminorum acquiritur ex ſenſibilibus, & iſte intellectus dicitur habitus principiorum, quo adhæret primis principijs, vndè cognitionem ipſam principiorum appellat intellectum, non vero aliquid ab ipſa generatum; & 2. d. 39. q. 2. licet ſynderesin appellet habitum principiorum practicorum, non tamen explicat an ille habitus ſit quid diſtinctum à potentia intellectiua; & 3. d. 28. q. vn. ad 3. ait quod per habitum principiorum tenditur in principium ſecundum propriam veritatem, quam habet ex terminis, & per habitum concluſionis tenditur in concluſionem ſecundum propriam veritatem eius, quam habet aliam à veritate principij, quibus verbis videtur ſupponere Doctor, quod detur habitus principiorum à potentia intellectiua diſtinctus, ſicut datur habitus concluſionum, licet autem reſolutio quæſiti non habeatur à Doctore, facile tamen deduci poteſt ex diſtinctione principiorum iam aſſignata quæſt. præced. n. 10. nam quædam ſunt principia omninò prima, & omnibus ſcientijs communia, quæ ibi diximus innoteſcere ex ſola terminorum notitia, & apprehenſione, de quibus ait Ariſt. 4. Met. cap. 3. eſſe per ſe nota, & negari mente non poſſe, ſeu contrarijs propoſitionibus aſſentiri, vt impoſſibile eſt idem ſimul eſſe, & non eſſe, omne totum eſt maius ſua parte, quæ ex ſolis terminis cognoſcuntur ex 1. Poſt. cap. 3. nam ad his aſſentiēdum ſufficit abſque vllo iudicio præcedente cognoſcere quid ſit totū, quid pars, quid eſſe, quid nō eſſe; vnde Albert. optima ratione cōparat hęc principia viſibilibus luminoſis, quę abſq; vllo alio extrinſeco ſuo proprio lumine vidētur: Alia vero ſūt principia nō omninò prima, nec omnibus ſcientijs cōmunia, ſed prima in aliqua certa ſcientia, vt in Philoſophia, quod natura agit propter finem, in Mathematica, quod parallelæ non concurrunt, quæ licet ſyllogyſmo non probentur, aut demonſtratione aliqua, quia tamen non ſunt nobis obuia adeò, ſicut illa, indigent tamen ad eorum aſſenſum inductione varijs experientijs nitente, vt Docet Ariſt. 2. Poſt. cap. vlt. 1. Poſt. cap. 14. & 1. Met. cap. 1. & 6. Ethic. cap. 3. ita enim nobis notitiam comparamus horum principiorum, quod omnis ignis eſt calidus, omnis magnes trahit ferrum; quæ quidem principiorum diſtinctio præterquamquod manifeſtè traditur à Doctore 2. Met. q. 2. & 1. d. 3. q. 4. art. 2. habetur etiam ab Ariſt. 1. Poſt. cap. 2. & tex. 24. vbi principia prioris generis appellat dignitates, & ſecundi generis poſitiones; & ideò eam paſſim recipiunt omnes Peripatetici.

30 Dicendum igitur hac diſtinctione ſuppoſita, quod in ordine ad principia ſecundi generis poni debet habitus principiorum ab ipſa potentia intellectiua diſtinctus, non quidem congenitus illi, vel innatus, ſed actibus noſtris de nouo acquiſitus; ſed in ordine ad principia prioris generis non eſt tanta neceſſitas, quin oppoſitum defendi poſſit; & ideò vtrumque cenſendum eſt probabile. Hanc concluſionem tradiderunt Almain. 1. Moral. cap. 17. Palacius 3. d. 23. q. 1. Vaſquez p. 2. diſp. 79. Amicus t. 2. Logic. tractat. 27. diſp. 2. q. 5. dub. 1. art. 2. & probabilem iudicat Ruuius cit. hi omnes & alij quamplures aſſerunt non eſſe ponendum habitum pro aſſenſu principiorum vniuerſaliſſimorum quæ appellantur dignitates, quia cum ſint nobis notiſſima, abſque vlla difficultate eis aſſentimus, & ideò per frequentem eorum aſſenſum non acquirimus habitum; ſed ſolum eſſe ponendum pro principijs particularibus ſcientiarum, quibus non ita facilè aſſentitur intellectus noſter, cum non ſint adeò

nobis

nobis nota, ideò facilitate acquiſita pro his indigemus, quæ vocatur habitus; itaque hi Auctores in hoc ſolum à nobis diſcrepant, quod abſolutè negant, vel negare videntur poſſibilitatem habitus circa principia primi generis; verum nos non negamus poſſibilitatem, ſed ſolam neceſſitatem; & vtrumque probabile cenſemus, quod nimirum admitti poſſit talis habitus circa ea principia, ac etiam non admitti, in quo etiam nobiſcum ſentit Moriſan. quæſt. vlt. ad lib. poſt. vbi ait, quod licet neceſſarius non ſit habitus pro principijs communiſſimis, fortè tamen dari poteſt ingenium tam ſtupidum, quod tali indigeat habitu; Probatur itaque concluſio poſita quoad omnes, & ſingulas partes in ea contentas,

31 Primò, quod neceſſarius ſit habitus pro principijs poſterioris generis probatur, qua Ariſt. 1. Poſt. 44. & 2. Poſt. 27. & 6. Ethic. cap. 6. & vbicunque ponit habitum principiorum diſtinctum ab habitu concluſionum, præſertim loqui videtur de principijs vniuſcuiuſque ſcientiæ, quæ dicuntur poſitiones, vt notauit Amicus; Tum quia huiuſmodi principia non ſunt nobis ex ipſis terminis nota, ſed inductione, & experientia innoteſcunt ex Ariſt. 1. Poſt. cap. vlt. ergo debet dari habitus inclinans ad eorum aſſenſum euidentem, nam intellectus eſt indeterminatus ex ſe, & poteſt diſſentire; Tum quia propter eorū ineuidentiam patitur intellectus aliquam difficultatem circa eorum aſſenſum; ergo adeſt ſufficiens ratio ponendi habitum circa illa. Conſequentia patet, quia regulariter loquendo habitus ponitur, vel ad determinandam potentiam de ſe indeterminatam, & indifferentem ad oppoſita, vel ad ſuperandam difficultatem, quam circa aliquas patitur operationes; Probatur aſſumptum, quia extrema iſtorum principiorum, non ſunt adeò communia, & obuia, vt extrema principiorum communiſſimorum, ſed magis recondita, atque ideò non ſimplici apprehenſione innoteſcunt, ſed inductione indigent, & diſcurſu. Tum denique, quia ex hoc conſtat, fundamentum Nominalium ab initio quæſtionis relatum, quo negabant habitum principiorum intellectui ſuperadditum, vrgere duntaxat de principijs prioris generis, non autem poſterioris. Fortè dices hunc habitum poſſe quidem admitti circa talia principia, ſed non eſſe à ſcientia diſtinctum, quæ eſt habitus concluſionum. Contra, quia talia principia eſtò oſtendi poſſint inductione, & experientia, non tamen demonſtratione à priori, quia & ipſa ſunt propoſitiones immediatæ, præſertim in ea ſcientia, cuius ſunt principia, & carent medio, quo demonſtrentur à priori; ergo habitus circa illa eſt diſtinctus à ſcientia, quæ eſt habitus concluſionis à priori demonſtrabilis; Tum quia cognitio horum principiorum, vt ingrediuntur demonſtrationem, debet eſſe perfectior cognitione ipſa concluſionis, certior, ac euidentior; ergo habitus ex tali cognitione genitus diuerſus eſt ab habitu ſcientifico concluſionis.

32 Secundò probatur talem habitum non eſſe nobis innatum, vel congenitum, ſed noſtris actibus acquiſitum, ſic enim expreſsè docet Ariſt. 2. Poſt. 27. & 3. de Anim. 40. vbi ait intellectum noſtrum ab initio eſſe; tanquam tabulam raſam, in qua nihil eſt depictum; Tum, quia tunc quilibet deberet cognoſcere principia immediata ſcientiarum omnium, cum à natura ſupponatur habere congenitum habitum illorum, abſurdum enim foret, ait Ariſt. eſſe in nobis nobiliſſimos habitus, & latere. Tum quia vniuerſaliter loquendo non dantur habitus à natura inditi, & congeniti, quia natura non dat habitus ad operandum ſimpliciter, ſed potentias, vt ex vſu potentiæ acquiramus habitus; vt dictum eſt diſp. 3. de An. q. 3. Tum quia eſto præter potentias dentur in nobis facilitates quædam, vel difficultates ad vtendum potentijs ipſis, vt docet Doctor 2. d. 16. q. vn. I. & 4. d. 6. q. 10. O. alij enim ſunt habiles ad ſtudia, & quædam exercitia, alij inhabiles; iſtæ tamen propriè non conſtituunt habitum, vel diſpoſitionem de prima ſpecie qualitatis, ſed naturalem potentiam, & impotentiam de ſecunda ſpecie; vt enim dictum eſt in *Log.* diſp. 7. q. 3. art. 2. per hoc hæ duæ ſpecies differunt, quod licet tam in prima, quam in ſecunda ſpecie reponantur qualitates, quæ ſubiectum diſponunt ad agendum, tamen in prima ponuntur qualitates, quæ ab extrinſeco proueniunt; in ſecunda, quæ a natura tribuuntur, Tum tandem, quia ratio quam afferebant i homiltæ n. 27. pro oppoſita parte, ſolum procedebat de habitu principiorum primi generis, quæ ſunt nota ex ipſis terminis, vt conſtat ex exemplis ibi adductis.

33 Tertiò talem habitum non eſſe neceſſarium reſpectu principiorum primi generis; Probatur oppoſito modo, quia ex nullo capite eius neceſſitas videtur poſſe deduci; non quidem ex indifferentia, quam habeat intellectus ad benè, vel malè diſcurrendum circa prima principia, vt dicebat Ruuius cit. n. 26. quia falſum eſt intellectum errare poſſe circa prima principia, nam Ariſt. 2. Met. cap. 1. vocat hæc principia ianuas omnium ſcientiarum in quibus non contingit error; Tum quia ſi lumen intellectus aliquam haberet indeterminationem ad eis aſſentiendum, vel ad oppoſitum, non adhuc eſt neceſſarius talis habitus ad determinandum intellectum ad alteram partem, vt volunt Complutenſ. citat. nam ſine tali habitu ſufficienter determinari poteſt ab euidentia veritatis eorum. Neque deduci poteſt ex aliqua difficultate, quam ab initio patiatur intellectus circa aſſenſum primorum principiorum, vt aiebat Fonſec. ibid. cit. qua ſuperata deindè facilius aſſentit per habitum acquiſitum. Quia non apparet vlla difficultas aſſentiendi primis omninò principijs, vndè videmus ſine vllo magiſtro, & ſine vlla experientia ſolis terminis apprehenſis fieri illorum aſſenſum. Tum quia non apparet, quo pacto habitu tali acquiſito melius aſſentiatur primis principijs, quam ſine illo, ſiquidem explicatis terminis intellectus neceſſariò aſſentitur illis, non explicatis autem nullo modo aſſentitur. Tum quia ſi vera eſt illa experientia, quam affert Fonſeca, & Ruuius confirmat, de difficultate circa intelligentiam primorum principiorum ab initio; hinc potius ponendus eſſet habitus circa apprehenſionem terminorum, vt benè notauit Durand. quam circa aſſenſum principiorum, nam tota difficultas petenda eſſet ex terminorum apprehenſione, qua habita ſtatim neceſſitatur intellectus ad aſsenſum eorum.

34 Sed ait Angeſtus in moralibus cap. 5. quod ſicut aſsenſus præuiſarum cum aſsenſu bonitatis conſequentiæ neceſſitat intellectum ad aſsenſum concluſionis, & tamen adhuc eſt vtilis habitus ſcientiæ, quia per illum magis inclinatur, & determinatur intellectus ad talem aſsenſum; ita licet intellectus cum ſola apprehenſione terminorum neceſsariò aſsentiatur primis principijs, non erit ſuperuacaneus habitus, quia per illum adhuc magis inclinabitur, & determinabitur ad talem aſsenſum. Contrà id eſt, quia habitus ſcientiæ abſolutè loquendo poteſt habere aliquem vſum, quando nimirum vel non adeſt demonſtratio, vel non aduertitur ad neceſſitatem conſequentiæ, vel quando occurrente ratione in contrarium ſuſpenderetur aſsenſus, habitus enim in tali caſu iuuaret ad tollendam formidinem, & ſuſpenſionem, quam rationes contrariæ efficere poſsunt, ſicut aſsuetudo terribilia ſuſtinendi tollit timorem; ſed iſti caſus nequeunt habere locum in aſsenſu principiorum, de quibus loquimur, quia ad eorum aſsenſum non eſt neceſsaria diſtincta terminorum apprehenſio, ſed ſufficit confuſa, vndè nunquam eſse poteſt adeò confuſa (niſi ſit falſa) vt non ſequatur aſsenſus; neque contra huiuſmodi principia poteſt afferri ratio, quæ de illorum veritate ſuſpicionem inducat propter eorum maximam euidentiam, ſicut afferri poſsunt contra concluſiones, vndè non apparet quem defectum ſupplere poſſit habitus principiorum, vel quem vſum habere.

Dices cum Complut. loc. cit. quod licet explicatis terminis naturaliter determinetur intellectus ad aſſentiēdum principijs vniuerſaliſſimis, tamen reſpectu aliorum minus vniuerſalium poteſt habere falſam cognitionem; & cum intellectus in omni ſuo actu indigeat ſpeciebus intelligibilibus, non habet de ſe ſufficientem determinationem etiam reſpectu principiorum vniuerſaliſſimorum, neque ex ſe facilis eſt ad aſſentiendum illis. Contrà, quia ſi reſpectu tantum principiorum minus vniuerſalium poteſt intellectus habere falſam cognitionem, non autem magis vniuerſalium, ergo reſpectu illorum duntaxat, & non iſtorum poni debet habitus; cum autem dicitur intellectus indigere ſpeciebus intelligibilibus reſpectu cuiuſcunque obiecti, quibus intellectus determinetur ad hoc vel illud intelligendum, hoc vtique verum eſt ob neceſſitatem propoſitionis obiecti; ſed talis determinatio obiectiua fit per ipſas ſpecies præſertim in cognitione abſtractiua, non autem per habitum; atque ideò terminis apprehenſis, & repræſentatis per ſpecies ex ſenſibilibus habitas immediatè producitur aſſenſus principiorum, abſque vllo habitu mediante, vndè per hoc oſtenditur tantum neceſſitas ſpecierum, non autem habituum.

35 Nec minus ſufficienter oſtenditur neceſſitas habitus circa prima principia per hoc, quod Burid. aiebat citato n. 26. vt nimirum aſſentiatur illis firmiter, & ſine formidine. Quia talis firma principiorum adhæſio ſine formidine de oppoſito ſufficienter cauſatur ab euidentia terminorum; neque vt diximus afferri poteſt ratio in contrarium, quæ valeat formidi-

Digitized by Google

mídinem inducere de oppoſito ob maximam eorum euidentiam ; vndè etiam malè Salas cit. ex hoc capite concedit neceſſitatem habitus circa prima principia, nimirum ne vrgente ratione in contrarium ſuſpendatur aſſenſus, & dubitetur de veritate principij ; quia talis ratio ſiue probabilis, ſiue ſophiſtica adduci non poteſt, quæ dubitationem inducat de veritate primi principij. Et cum oppoſitum oſtendit Burid. ſcilicet poſſe contingere dubitationem circa primum principium per rationem ſophyſticam, exēplo illarum vetularum, quæ ex argumento illis facto dubitabant de veritate primi principij; Valentia loc. cit. optimè occurrit q. 3. punct. 1. negando vetulas illas ob id dubitaſſe de veritate primi principij, neque enim, quod illę vetulæ dixerint ſe neſcire, ſufficiens ſignum eſt eius, quod vult Buridan. fortè enim voluerunt tantum dicere, ſe nolle, ſeu non poſſe reſpondere ad illud argumentum, tametſi minimè dubitarent de illo principio; ſicut ſi alicui ruſtico ambulanti proponerentur rationes Zenonis contra motum, diceret ſe neſcire ſoluere, ſed non propterea de motu, quem exercet, dubitaret.

36 Denique id ſufficienter probare videtur ratio Nominalium ab initio quæſt. relata, cui minimè ſatisfacit Ruuius diſtinguendo minorem, quod intellectus naturaliter determinetur ad aſſentiendum primis principijs; nam quantum ad ſpecificationem, verum eſt, quia ſuppoſita debita apprehenſione eorum ſi iudicium ferat cum illa, non poteſt eſſe iudicium diſſenſus, ſed debet eſſe aſſenſus; quantum verò attinet ad exercitium, libertatem habet circa illa dependenter à voluntate, & ideò poteſt aſſenſum ſuſpendere. Non, inquam, ſatisfacit, quia ſi ſolum poteſt non aſſentiri, ſeu aſſenſum ſuſpendere ex imperio voluntatis, hoc non orietur ex natura ſua, nec ex aliqua difficultate, quam haberet in aſſentiendo, ſed ex parte voluntatis, vndè ſi eſset aliquis habitus propterea ponendus, deberet potius poni ex parte voluntatis, quam intellectus; Conſequentia patet, quia ſi indifferentia libertatis requiritur neceſsario ad habitum ponendum, eo modo quo indifferentia alicui potentiæ conuenit, pariter conueniet habituari poſse; atque ideò ſi intellectus circa prima principia omninò naturaliter operatur, & determinatur ad vnum, & ſolum extrinſecè agit liberè, nimirum ex imperio voluntatis, iam circa illa non erit intrinſecè habituabilis, ſed extrinſecè ideſt ſicut liberè operatur non per libertatem ſibi inexiſtentem, ſed per libertatem extrinſecam ſibi, & intrinſecam voluntati, ita habituabilis erit, non per habitum ſibi inhærentem, ſed voluntati, vt arguebamus diſp. 3. de An. q. 2. n. 10.

37 Quartò quod etiam reſpectu principiorum primi generis poſſit admitti habitus, quæ erat altera pars problematis, deduci poteſt ex doctrina, quam dedimus loc. cit. diſp. 3. de Anim. q. 2. n. 11. circa poſitionem habituum in communi; dicebamus enim ibi omnem illam potentiam eſſe habitus ſuſceptiuam, quæ vel aliquam patitur difficultatem in operando, vt promptius, & facilius operetur, vel ſi eſt ad plura indeterminata quoad elicitionem actus, delectabilius & prōptius ad vnam partem ſe determinet; vel tandem ſi nullam patitur difficultatem in operando, nec eſt ad plura indeterminata, adhuc tamen poteſt intenſius operari; itaut ſi non repugnat ipſi actum intenſiorem ſupra vires habere, debemus dicere quod ſit habituabilis, vt perfectius, & intenſius operetur; quam doctrinam de habitibus ibi probauimus ex Scoto 2. d. 3. q. 10. ad 2. pro 1. opin. & 3. d. 33. D. Quamuis ergo intellectus non ſit habituabilis reſpectu primorum principiorū ex primo, & ſecundo capite, vt benè probant argumenta adducta pro altera problematis parte, adhuc tamen poteſt poni habituabilis ex tertio capite, quia cum habitu circa prima principia intenſius operatur, quam ſine habitu; quem dicendi modum videtur ſignificaſſe Mairon. cit. 3. d. 33. q. 1. art. 8. vbi quærens an habitus principiorum ſit qualitas ab ipſo intellectu diſtincta, affirmatiuè reſpondet; & ſibi obijciens, quod potentia, quæ naturaliter inclinatur ad actum, non indiget habitu inclinante, ſicut nec calidum ad calefaciendum; reſpondet quod potentia non ſolum indiget habitu propter difficultatem, ſed propter perfectionem actus, anima enim naturaliter inclinatur ad diligendum Deum, neque ob difficultatem, quam habeat ad actum dilectionis diuinæ, ponitur in ipſa charitas, ſed ſolum ob perfectionem actus dilectionis diuinæ; Quamuis ergo intellectus circa prima principia ſit ſummè determinatus quoad alteram partem, adhuc tamen poteſt habituari circa illa, quia adhuc habet indeterminationem circa illa quoad intenſionem, & remiſſionem actus, etenim videmus quod ex frequenti vſu circa illa intenſius operatur; Et quando inquit Doctor 2. d. 3. q. 10. ad 2. quod cum potentia eſt ſummè habilitata ad aliquem actum, non eſt habitus receptiua, ita intelligi debet, vt explicat Lichet. quod potentia ſit etiam determinata ad recipiendos actus determinatæ perfectionis, & intenſionis, qualem determinationem non habet intellectus ex natura ſua circa prima principia.

38 Poſtremò, quod ſi ponatur talis habitus etiam circa principia ſimpliciter prima, non ſit nobis innatus, & congenitus, ſed actibus noſtris acquiſitus, conſtat ex eiſdem probationibus, quibus idipſum probatum eſt de habitu principiorum minus communium n. 32. præſertim ex ea ratione vniuerſali, quod non dantur habitus inditi à natura, ſed omnes habitus naturales ſunt actibus noſtris acquiſiti. Neque ratio D. Thomæ allata n. 27. pro parte oppoſita conuincit, vt enim habitus principiorum dicatur ſeminarium totius cognitionis ſequentis, ſufficit vt cognitio principiorum, vndè paritur, ex nullo præcedenti diſcurſu, vel iudicio fiat, ſed omnes tales actus præueniat, & fiat ex ſola terminorum apprehenſione; & vt omnes demonſtrationes, atque diſcurſus in prima illa principia reſoluantur, vt ſeminaria, & inchoationes eorum. Quod etiam talis habitus, ſi datur, acquiratur per actus repetitos aſſenſus circa prima principia, non autem fluat immediatè ab intellectu agente ſtatim ac habentur ſpecies intelligibiles terminos repræſentantes, vt Caiet. aiebat, probatur ex inductione facta in omnibus alijs habitibus qui ex actibus repetitis generantur, vndè abſque ſufficienti ratione de habitu principiorum id ſpecialiter aſſeritur; non enim apparet cur hæc virtus productiua habitus in propoſito intellectui tribuatur, & non actibus; tum quia ideò intellectus poni non ſolet cauſa habitus, quia ipſa eſt cauſa indeterminata ad hos & illos actus, habitus autem important determinatas inclinationes ad actus conſimiles ijs, à quibus producuntur, ſed hæc ratio militat etiam in propoſito de habitu principiorum, ergo &c.

Soluuntur Obiectiones.

39 IN oppoſitum Primò arguunt Complut. quia Ariſt. agens de habitu principiorum non diſtinguit principia in vniuerſalia, & particularia, ſed abſolutè docet verſari circa prima principia, ergo reſpectu omnium debet admitti. Conſ. quia propria ratio, per quam habitus principiorum diſtinguitur à ſcientia, eſt quod verſetur circa propoſitiones medio vacantes, & per ſe notas, quod æquè conuenit principijs vniuerſaliſſimis, & particularibus ſiquidem vtraque ſunt propoſitiones immediatæ. Denique quia neceſſitas ponendi hunc habitum ſuperadditum intellectui æquè procedit in omnibus ſiquidem ex vtriſque deriuatur cognitio ſcientifica, & ad omnia requiruntur ſpecies intelligibiles, ergo pro omnibus neceſſaria eſt virtus intellectualis, vt illis firmiter adhæreat intellectus, & determinetur ſufficienter ad veri cognitionem.

Reſp. negando aſſumptum, quinimò vt diximus n. 31. cum Ariſt. ponit habitum principiorum diſtinctum ab habitu concluſionum, loquitur de principijs ſcientiarum, ſcientiæ autem non procedunt per principia communia ſed propria; tum quia cum loquitur de habitu principiorum, præſertim de illis principijs loquitur, quæ nota fiunt per inductionem, & experientiam, vt conſtat ex 2. Poſt. cap. vlt. & 6. Ethic. cap. 6. talia autem non ſunt principia communiſſima, nam hæc ſunt ex terminis nota, ſed minus communia cuiuſcunque ſcientiæ. Ad conſ. principia vniuerſalia, & particularia in hoc conueniunt, quod ſicut illa carent medio à priori, quo demonſtrentur, ita etiam iſta, ſaltim in ea ſcientia, vbi ſunt prima principia, ſed in hoc differunt, quod iſta indigent inductione, vel experientia, vt cognoſcantur, non autem illa, quia ſunt ex ipſis terminis nota; vnde neque conſequenter indigent habitu, quo determinetur intellectus ad eorum aſſenſum, quia ad hoc ſufficit propria eorum ex terminis euidentia, quod non habent principia particularia. Ad vlt. negatur aſſumptum cum eius probatione, nam ex principijs communiſſimis deriuatur ſcientifica cognitio præciſè ob eorum euidentiam, & ſpecies expoſcunt intelligibiles præciſè ob apprehenſionem ſuorum terminorum; negatur etiam conſequentia, nam vt intellectus firmiter adhæreat primis omnino principijs, & ad eorum veritatem determinetur, ſufficit propria eorum ex terminis euidentia.

40 Secundo arguitur probando admitti debere habitum etiam reſpectu principiorum vniuerſalium, quia datur caſus, in quo

Digitized by Google

in quo intellectus eſt indeterminatus ad aſſentiendum illis, ergo tunc debet determinari per habitum, probatur aſſumptum, quia poteſt accidere, vt termini propoſitionis non cognoſcantur diſtinctè, atque ideò tunc euidenter veritas non conſtabit, vndè neque naſcetur certus aſſenſus, quare in tali caſu poterit habitus ſupplere illam propoſitionem obiecti euidentem, ergo ſaltim in aliquo caſu neceſſarius eſt habitus etiam circa principia vniuerſalia. Reſpondet Amic. cit. ob hoc argumentum poſſe probabiliter ſuſtineri neceſſitatem habitus circa principia vniuerſalia. Sed certè nimis huic argumento defert, quod re vera nihil probat, quia vt dictum eſt. n. præced. principia vniuerſalia ſunt propoſitiones per ſe notæ, ad quarum notitiam & aſſenſum ſufficit confuſa cognitio terminorum, neque neceſſaria eſt diſtincta; quare nunquam eſſe poteſt adeò confuſa apprehenſio (niſi ſit falſa, vt diximus) vt non ſequatur aſſenſus. Quod ſi daretur talis caſus, vt per confuſam apprehenſionem terminorum non ſufficienter proponatur obiectum, nec euidenter de eius veritate conſtet, ſanè hic defectus, ab ipſo habitu ſuppleri nequaquam poteſt, quia ad ſpecies attinet proponere obiectum, ac ſimul cum intellectu eius veritatem manifeſtare, nec in hoc munere ſe inſeret habitus, ſed ſolum coadiuuat potentiam ad agendum, ſeq. tenet ex parte potentiæ, non obiecti, vt dictum eſt loc. cit. de Anim. non ergo ob iſtud argumentum oppoſita pars problematis ſuſtineri debet, vt putauit Amic. ſed ob id, quod diximus n. 37.

41 Tertio è contra arguitur non eſſe ponendum habitum circa principia vniuerſalia, nam ſicut ſe habet voluntas reſpectu vltimi finis, ſic intellectus reſpectu primorum principiorum, ſed in voluntate non ponitur habitus reſpectu vltimi finis, ergo &c. Ad argumentum hoc modo confectum facilè occurritur negando minorem, quia de facto ponitur habitus charitatis in patria in ordine ad beatitudinem. Vndè hoc argumentum aliter confici ſolet, vt concludat, in hunc modum; in voluntate non datur habitus circa bonum in communi, quia ad ipſum neceſſitatur quo ad exercitium, & ſpecificationem, ergo neque in intellectu dabitur habitus circa prima principia. At neque ita confectum melius concludit, quia in primis negari poteſt antecedens cum eius probatione, ſiquidem vt docet Doctor 1. d. 1. q. 4. voluntas creata etiam circa bonum in communi habet libertatem exercitij, poteſtque circa illud actum amoris ſuſpendere; & rurſus conceſſo antecedente poſſet negari conſequentia, quia non recurrit omnimoda paritas inter bonum in communi reſpectu voluntatis, & principia reſpectu intellectus, quia bonum in communi eſt obiectum adæquatum voluntatis, at verò principia non ſunt obiectum adæquatum intellectus, ſed verum in communi, circa quod intellectus ipſe vtique non indiget habitibus ſuperadditis, ſed benè circa tale verum. Dices, intellectus reſpectu principiorum neceſſitatur ad aſſenſum quoad exercitium, & ſpecificationem, ergo reſpectu eorum non indiget habitu. Negatur conſequentia, quia vt dictum eſt ex alijs capitibus, quã ex ſola indifferentia, & indeterminatione potentiæ ad alteram partem poni poteſt habitus in potentia, ſi enim hæc eſſet ratio præciſa ponendi, habitum tunc in nulla naturali potentia poni poſſet habitus, ſed in ſola libera, quia omnis naturalis eſt omninò determinata quo ad alteram partem.

42 Quarto tandem arguitur probando, quod ſi datur talis habitus circa prima principia, ſit ponendus intellectui innatus, aut ſaltim ab ipſo intellectu fluere per modum naturæ poſita notitia terminorum, vt Caiet. aiebat, non autem actibus acquiſitum; Probatur primum, quia habitus principiorum dicitur intellectus, non alia ratione, niſi quia vel non eſt quid intellectui ſuperadditum, quod non eſt aſſertiuum, aut certè ſi eſt quid illi ſuperadditum, non eſt aduentitium, & denouo acquiſitum, ſed illi coæuum, & congenitum; Probatur ſecundum à Complut. cit. quia ſi talis habitus per noſtros actus produceretur, etiam augeretur per eorum repetitionem, & conſequenter creſceret in nobis facilitas aſſentiendi eiſdem principijs; & per ceſſationem ſeu deſuetudinem eorundem aſſenſuum diminueretur talis facilitas & per conſequens poſſet ipſe habitus diminui, & tandem corrumpi; ſed hoc eſt falſum, quia licet ſcientia, & alij habitus intellectuales corrumpi poſſint, non tamen habitus principiorum; tum quia poſt mille repetitos aſſenſus huius principij, *omne totum eſt maius ſua parte*, nullus experitur maiorem facilitatem in aſſentiendo, ac habuit cum primo, explicati fuerunt illi termini, & eandem facilitatem experitur vnuſquiſque cum poſt diuturnam ceſſationem, & deſuetudinem actuum proponitur idem principium, ergo talis habitus non generatur per proprios actus, ſicut alij habitus acquiſiti, ſed aliquo modo ſit in nobis per modum naturæ.

43 Ad primum habitus principiorum dicitur intellectus, non quia ſit præciſè ipſa intellectus natura, aut quid ei ſuperadditum quidem, ſed congenitum, & coæuum; ſed vt explicant Euſt. & Burl. quia illa cognoſcit intellectus proprio lumine, & ad aſſenſum inclinatur ſine vllo medio neceſſario, ſed per ſeipſum facta apprehenſione terminorum, qua ratione habitus principiorum adhuc potiori iure dicitur naturalis, & eorum notitia nobis innata, vt explicat Alenſis 4. Met. quæſt. 2. in tex. 8. quam alij habitus, qui regulariter actibus noſtris acquiruntur. Ad 2. negant Fonſec. Ruuius, & alij minorem cum probatione, & adducunt contrariam experientiam, quia videmus aliquos ab initio non facilè aſſentiri primis principijs, & poſt repetitionem probationum, & aſſenſuum facilè aſſentiri, vndè qui admittunt infinitum in actu, negant illud principium, omne totum eſt maius ſua parte, & per rationes ſophiſticas in contrarium infirmatur aſſenſus, & minuitur habitus; nunquam tamen ex toto corrumpitur ob maximam eorum euidentiam; quare ſi admittitur habitus principiorum actibus noſtris acquiri, idem iudicium de ipſo ferendum eſt, quod fertur à quibuſdam de habitu luxuriæ; quia enim natura noſtra maximè in Venerem procliuis eſt, inquiunt vnum, vel alium actum Venereum ſufficere pro generatione habitus intenſi venerei, atque ideò facillimè generari, ſed difficillimè corrumpi, ob fomentum, quod habet ab ipſa inclinatione naturæ; ſic in propoſito, quia intellectus ſuo naturali lumine maximè propendet in principiorum aſſenſum, facillimè ex tali aſſenſu generatur habitus; ſed ſemel genitus difficillimè corrumpitur ob fomentũ, quod habet ab ipſo naturali lumine intellectus, & euidentia terminorum illa principia conſtituentium. Vel reſponderi poteſt iuxtà dicta n. 37. concedendo, quod aiunt Complut. quod ſcilicet explicatis terminis ita facilè, & promptè aſſentimur primis principijs, cum primum proponuntur, quam poſt repetitos plures aſſenſus circa illa, quia non ponitur habitus principiorum ad ſuperandam difficultatem, quam ab initio habeamus circa eorum aſſenſum, ſed ponitur ad ſaluandam intenſionem aſſenſuum, quam experimur poſt multam repetitionem illorum; vndè per eorum repetitionem, vel ceſſationem non augetur, vel minuitur facilitas circa eorum credulitatem, ſed ſit maior intenſio, vel minor ipſius aſſenſus. Dices, ex maiori, vel minori intenſione actus ſequi in potentia maiorem, vel minorem facilitatem ad ipſum exercendum. Reſp. licet hoc interdum ſit verum, non tamen in omnibus verificatur; non enim quia lapis magis, vel minus velociter deſcendit, augetur in eo vel minuitur facilitas ad deſcenſum; & contingere poteſt quod Magiſter actu minus intenſo facilius aliquam percipiat propoſitionem, quam actu intenſiori ex maiori conatu potentiæ prodeunte, ſed non cum tanta facilitate, percipit diſcipulus.

44 Diſputant hic nonnulli, an habitus principiorum ſit idem ſecundum ſpeciem pro omnibus principijs, vel diuerſus pro diuerſis. Et quidem Complut. diſp. 20. Log. q. 1. n. 7. dicunt multiplicandos non eſſe ſpecie habitus iuxta numerum ſcientiarum non ſubalternatarum, ſed vnum, ac eundem habitum in ſpecie infima ſufficere pro omnibus principijs ſpeculatiuis ſiue vniuerſalibus, ſiue particularibus, ac pariter vnum pro omnibus practicis. Rationem ſumunt ex Ariſt. 2. Poſt. cap. vlt. docet habitum iſtum eſſe virtutem intellectualem certiorem, & altiorem habitu ſcientiæ, in quam iſte reſoluitur, tanquam in principium efficiens præhabens in ſe quicquid perfectionis eſt in ſcientia, ergo vnitas eius ſumenda eſt ex altiori, ac vniuerſaliori radice, ac proinde non eſt multiplicandus iuxtà numerum ſcientiarum. Tum etiam quia ratio propria formalis, ſub qua habitus iſte tendit in principia, nempe immediata connexio prædicati cum ſubiecto, adeſt in omnibus principijs ſcientiarum, quamuis pro diuerſitate materiali eorum, ſæpè interueniat maior, aut minor difficultas in explicatione terminorum, ergo idem habitus in ſpecie infima ſufficit pro omnibus principijs ſpeculatiuis tam vniuerſalibus, quam ſpecialibus, & proprijs ſcientiarum.

45 Oppoſitum tamen verius eſt; atque ideò in primis ſtatuendum eſt habitus principiorum practicorum, qui dicitur ſynderesis, ex Scoto 2. d. 39. q. 2. & verſatur circa illa principia prima in Morali. Bonum eſt proſequendum, Malum fugiendum, Virtus eſt amplectenda, vitium eſt repudiandum; & habitus principiorum ſpeculatiuorum, de quibus

hic

hic eſt ſermo, ſpecie ac pluſquam ſpecie diſtingui; ratio deducitur ex dictis diſp. 12. Log. q. 5. art. 3. vbi diximus differentias practici, & ſpeculatiui eſſe eſſentiales, aut ſaltim tales circumſcribere, atque ita diſtinguere inter ſe eſſentialiter, & ſpecificè tam actus, quam habitus in omni materia; actus enim, & habitus ſpecie diſtinguuntur per diuerſa obiecta formalia, ex diſp. 2. de Anim. quæſt. 4. ſed veritas ſpeculatiua, quam continent principia ſpeculatiua, & circa quam verſatur habitus ſpeculatiuus, tanquam circa proprium obiectum, eſt ſpecie diuerſa à veritate practica ex dictis ibidem, quia hæc ex propria natura ordinatur ad praxim, non autem illa, ergo &c. Quinimò etiam habitus principiorum ſpeculatiuorum inter ſe ſpecie diſtingui debent ſecundum quod in diuerſis materijs inueniuntur, adeout habitus principiorum vnius ſcientiæ ſpecie diſtinguatur ab habitu principiorum alterius; ratio eſt, quia habitus diſtinguuntur per actus, & actus per obiecta; ſed aſſenſus principiorum vnius ſcientiæ ſpecie diſtinguitur ab aſſenſu principiorum alterius, cum diuerſas ſpecie veritates attingant, nam aliam veritatem continet Philoſophicum hoc principium, quod natura agit propter finem, & aliam hoc Matemat. principium, quod lineæ parallelæ non concurrunt, ergo iſti aſſenſus ſpecie diuerſi generant pariter habitus ſpecie diuerſos, nam ſimiles habitus generantur à ſimilibus actibus, & diſſimiles à diſſimilibus. Ex quo tandem pariter infertur, quod ſi datur habitus etiam pro principijs vniuerſaliſſimis, ſit etiam pro diuerſis diuerſificandus ſpecie habitus, & hoc quidem conuincitur per eandem rationem, nam alia eſt veritas, quam continet hoc vniuerſaliſſimum principium, quodlibet eſt, vel non eſt, ab ea, quam continet illud, omne totum eſt maius ſua parte, & quidem alia ſpecie diuerſa, ergo aſſenſus vnius ſpecie diſtinguitur ab aſſenſu alterius, atque ita pariter habitus ex ipſis geniti, quia ſimiles habitus generantur ex actibus ſimilibus.

46 Argumentum verò Complut. falſum aſſumit, quod nimirum ſit eadem ratio formalis obiectiua aſſenſus in omnibus principijs ſcientiarum, nempe immediata connexio prædicati cum ſubiecto, quatenus omnibus principijs aſſentimur in quacunque ſcientia, aut ex ſola terminorum apprehenſione, aut inductione ſine medio à priori; falſum id, inquam, eſt, quamuis enim ſit eadem ratio formalis generica, eſt tamen ſpecie diuerſa pro diuerſitate ſcientiarum, & principiorum, quia diuerſa eſt veritas immediata vnius principij à veritate immediata alterius, nedum materialiter, vt aiunt Complut. ſed etiam formaliter, quia vnicuique aſſentitur intellectus, & propter ſeipſam ſine medio à priori; immò ſi argumentum eorum vrget, nedum probabit eundem ſpecie infima habitum ſufficere pro omnibus principijs ſpeculatiuis, ſed etiam pro omnibus, & ſingulis in vniuerſum tam practicis, quam ſpeculatiuis, quia eadem eſt ratio formalis aſſentiendi in omnibus, quia omnibus aſſentitur ſine medio, habita ſolum ſignificatione terminorum, immò ad ipſum concluderetur etiam de quocunque habitu ſcientifico, quod omnes eſſent eiuſdem infimæ ſpeciei, quia eadem eſt ratio formalis aſſentiendi io omnibus, quatenus omnibus concluſionibus aſſentimur per medium demonſtratiuum. Sicut ergo ad hoc argumentum diceretur, quod vtique in omnibus ſcientijs eſt eadem ratio formalis aſſentiendi generica ſcilicet per medium demonſtratiuum, ſed eſt diuerſa ſpecificè pro diuerſitate mediorum, & principiorum demonſtrationis, ita pariter dicendum eſt in propoſito; Et parum ad hoc refert, quod habitus principiorum ſit altior, atque nobilior habitu ſcientifico, ideoque ſumendam eſſe eius vnitatem ex altiori, & vniuerſaliori radice, licet enim ob id quaſdam habeat præeminentias, quibus caret habitus ſcientificus; attamen in ordine ad vnitatem, & diſtinctionem ita ſe habent, quod tam hic, quam ille habitus diſtinguuntur per actus, & actus per obiecta.

QVÆSTIO IV.

Quodnam ſit principium complexum omnium primum, & firmiſſimum, atque notiſſimum.

47 NOn eſt hic ſermo de ea primitate, qua immediatè prædicatum coniungitur ſubiecto, nam omnia principia complexa prima debent hac primitate gaudere, quatenus omnia habere debent immediatam connexionem terminorum, adeout ſint indemonſtrabilia, alioquin prima principia non forent, vndè primitas eiuſmodi debet æqualiter omnibus conuenire principijs; ſed ſermo eſt de ea primitate, quæ importat communitatem quandam, & vniuerſalitatem, ex vi cuius principium, quod dicitur ſic primum, præcedat ordine naturæ omnia alia principia, & in ipſum quodāmodo reſoluantur omnes concluſiones; hac ſtante explicatione, Ariſt. 4. Met. tex. 8. & 9. ex profeſſo docet tale principium omnium primum, firmiſſimum, atque notiſſimum eſſe hoc *impoſſibile eſt idem ſimul eſſe, & non eſſe*, quod ibi longo diſcurſu probat; ſed quamuis quoad firmitatem, & notitiam omnes ferè conueniāt principium ab Ariſt. aſſignatum eſſe omnium firmiſſimum, atque notiſſimum, tamen quoad primitatem non omnes conueniunt; vndè variæ exortæ ſunt opiniones circa primitatem primi principij, quarum aliquæ directè impugnant Ariſt. dictum, aliæ verò illud limitant, adeò, vt intelligi non debeat in ea vniuerſalitate, qua pronunciatum fuit ab Ariſt. & quamuis hæc quæſtio ſit merè textualis, à quibus quæſtionibus abſtinere propoſui ab initio huius operis, quia tamen difficultates continet non ſpernendas, & valdè appoſitè in hunc incidit locum, eam expendere libet.

48 Prima opinio eſt Ant. Andreæ 4. Metaph. vbi quamuis q. 4. concedat principium illud ab Ariſt. aſſignatum eſſe omnium firmiſſimum, atque notiſſimum; tamen quæſt. 5. negat eſſe omnium abſolute primum, & ait eſſe primum duntaxat in ſerie eorum, quæ tanquam generalia, & vniuerſaliſſima circumſcerti ſolent, qualia sūt *de quolibet verum eſt affirmare, vel negare: omne totum eſt maius ſua parte, ſi ab æqualibus æqualia demas* &c. reſpectu, inquam, iſtorum inquit illud principium eſſe primum; at principium ſimpliciter, & abſolutè primum eſſe iſtud, *ens eſt ens*, quod tali ratione probat, quia primum principium debet conſtare ex terminis omnium primis, vt termini quoque proportionentur principio, at illud principium, impoſſibile eſt idem ſimul eſſe, & nō eſſe nō conſtat ex terminis omniū primis, & irreſolubilibus, ſiquidem ly *idem* eſt terminus in vlteriores conceptus reſolubilis, & ly *eſſe, & non eſſe*, eſt conceptus aggregatus ex affirmatiuo, & negatiuo, at verò cum dicitur, *ens eſt ens*, termini ſunt omnium primi, quia nihil ſimplicius ente dari poteſt; Tum quia nulla propoſitio modalis eſt primò prima, quia eſt reſolubilis in aliam de ineſſe, ſed iſtud principium *impoſſibile eſt* &c. eſt propoſitio modalis, ergo non eſt primò prima.

49 Secunda opinio quoque negat illud eſſe primum principium, quod ab Ariſt. ponitur *impoſſibile eſt* &c. quia eſt negatiuum, omnis autem negatio in priori aliqua affirmatione fundatur, ergo datur aliud principium prius illo, in quo fundetur, quale erit hoc *neceſſe eſt idem eſſe, vel non eſſe*, vel ſi terminis Dialecticis illud explicare volumus, *de quolibet verum eſt affirmare, vel negare*. Cui opinioni etiā Scotus fauere videtur 4. Metaph. in expoſitione tex. 10. vbi ab initio ait, illud principium, *impoſſibile eſt idem* &c. eſſe ſine principio, *de quolibet eſt vera affirmatio, vel negatio*, nam quaſi ex illo ſequitur, & in illo virtualiter continetur, ſi ergo illud dependet ab iſto, & in iſto fundatur, iam iſtud erit primum omninò principium, immò contendunt aliqui hoc re vera fuiſſe principium ab Ariſt. poſitum, & non illud. Supponit autem hæc ſententia illa duo principia ſcilicet *impoſſibile eſt idem* &c. & illud *neceſſe eſt quodlibet eſſe, & non eſſe*, eſſe inter ſe diuerſa, quia re vera diuerſa enunciant; ſi quidem in priori ſignificatur repugnantia contradictoria, quæ eſt inter ens, & non ens; in poſteriori vero ſignificatur, inter ea non dari medium, atque ideò quod alterum ipſorum debet ſemper neceſſario conuenire, ſicut autem in contrarijs, vel priuatiuè oppoſitis aliud eſt, quod non poſſint ſimul conuenire eidem, aliud verò quod alterum eorum neceſſario debeat conuenire, vt per ſe manifeſtum eſt; ita etiam in contradictoriè oppoſitis hæc duo formaliter, & in rigore diuerſa ſunt; ſiue ergo hæc principia per terminos Metaphyſicos explicentur dicendo, *impoſſibile eſt idem eſſe, & non eſſe, neceſſe eſt quodlibet eſſe, vel non eſſe*; ſiue per terminos dialecticos dicendo, *impoſſibile eſt idem ſimul affirmari, & negari de eodem; neceſſe eſt idem affirmari, & negari de eodem*; (nam ſub vtriſque terminis promiſcuè traduntur ab Ariſt.) ſemper ſunt principia diſtincta, & diuerſa continent ſignificata, quod etiam approbat Suarez diſp. 3. Met. ſec. 3. n. 5. & Faber 4. Met. diſp. 14. cap. 1.

40 Tertia opinio eſt ipſius Suarez ibidem n. 6. & ſeq. vbi diſtinguit, quod ſicut duplex eſt demonſtratio, alia oſtenſiua, & alia ducens ad impoſſibile, ita principia ſunt duplicis generis, quædam ſunt principia ad demonſtrandum à priori

quæ-

Digitized by Google

quædam ſunt principia ad impoſſibile ducentia, vt nos quoque diſtinximus ſupra n. 7. itaque loquendo de principijs demonſtrationis à priori, primù principium eſt definitio entis, vel primæ paſſionis enus; ratio eſt, quia in demonſtratione a priori definitio ſubiecti, vel primæ paſsionis eſt primum principium ad demonſtrandam paſsionem de ſubiecto; vel paſsiones poſteriores demonſtrantur de eo per definitionem prioris paſsionis; igitur in hoc ordine demonſtrandi primum principium erit illud, in quo ratio, vel eſſentia entis diſtinctè concepta de ipſo ente prædicatur; In alio autem genere, ſeu modo demonſtrandi per deductionem ad impoſſibile, primum principium, in quo totus ille modus demonſtrandi nititur, eſt hoc, *impoſſibile eſt idem eſſe, & non eſſe*, quia omnis deductio ad impoſſibile in hoc tandem ſiſtit, quod ſequatur idem ſimul eſſe, & non eſſe, & quamdiu ad hoc non deducitur, non eſt ſatis demonſtrata impoſſibilitas; poſtquam verò ad hoc deductum eſt, ibi ſiſtitur, tanquam in vltimo termino reſolutionis, & notiſſimo principio, quem dicendi modum ſequitur ex noſtris Meuriſſ. lib. 2. ſuæ Met. cap. 1. q. 2.

51 Quarta opinio eſt Paſqualig. tom. 1. Met. diſp. 42. ſec. 2. vbi negat principium illud ab Ariſt. aſſignatum *impoſſibile eſt idem* &c. eſſe verè, & propriè principium complexum, quod probat, quia principiū cōplexum ex ſui natura ex duobus ad minus terminis conſtare debet, qui ſint inter ſe euidenter, & immediatè connexi; ſed in illo principio vnus duntaxat reperitur terminus, licet plures interuenire videātur, ergo &c. maior patet, quia idem non dicitur ſibimet connecti; vt ergo in principio complexo ſaluetur terminorum connexio debet interuenire diuerſitas, atque diſtinctio terminorum; Probat minorem n. 7. quia ly *non eſſe*, eſt purum nihil, vndè ex parte obiecti nullam importat rationem termini; ly autem *idem*, non eſt propriè terminus ex parte obiecti, ſed ſolū adhibetur ad ſignificandū, quod eſſe, & non eſſe non poſſunt identificari adinuicem, ergo ex parte obiecti vnus tantum interuenit terminus nempe ly *eſſe*, cum igitur non adſint plures termini, & conſequenter nec connexio illa, quæ innoteſcit ex ſola notitia terminorū; concludendum eſt, quod non ſeruet proprietatem principij. Addit tamen, quod licet re vera non ſit principium, eſt tamen fundamētum, ac velut radix, in qua radicātur cætera principia, quia vnicuique principio aſſentimus, quatenus aliquo pacto virtualiter in hoc cōtinetur, quod immediatè fundatur in ente, ſcilicet impoſſibile eſt idem ſimul eſſe, & non eſſe, vndè euidentia huius principij *totum eſt maius ſua parte*, tanquam euidentia entis determinati radicatur in illa euidentia, quod *non poteſt idem ſimul eſſe, & non eſſe*, tanquam in euidentia rei indeterminatæ, quæ eſt radix omnis euidentiæ rei determinatæ, ſicut enim tale ens fundamentum habet in ente, vt ſic; ita etiam euidentia talis entis debet habere fundamentum in euidentia entis, vt ſic, quæ eadem inductio proſequi poteſt in cæteris principijs.

52 Dicendum tamen eſt primum ſimpliciter, & abſolutè loquendo principium eſſe illud ab Ariſt. aſſignatum 4. Met. c. 3. 4. & 5. Ita Scotus & Alenſis in commentarijs ad illa capita cum alijs Ariſt. expoſitoribus & iterum Doctor. 4. Met. q. 3. & 1. d. 3. q. 4. art. 2. vbi ex 4. Met. refert primum omninò principium eſſe illud, impoſſibile eſt idem eſſe, & non eſſe; Probatur autem excludendo in primis omnes, & ſingulas ſententias de primitate, & vniuerſalitate primi principij iam relatas; & quidem prima opinio, quæ pro primo principio ſtatuebat illud *ens eſt ens*, valdè hallucinatur nullum ponens diſcrimen inter primum principiū, primamque propoſitionē, cum enim principium complexum ſemper in aliqua propoſitione conſiſtat, poteſt duobus modis conſiderari, vel quatenus propoſitio ſimpliciter, vel quatenus principium; & in vtroque ſenſu diuerſimode de eius primitate philoſophandum eſt; nam ſi conſideretur in ratione propoſitionis, vtique eius primitas ex eo petenda eſt, quod non ſit propoſitio negatiua, ſed affirmatiua; quod non ſit modalis, ſed ſimplex; quod eius termini ſint ſimplices, & in alios irreſolubiles, vt arguebat Ant. And. ſed ſi conſideretur in ratione principij, ſanè non ex hoc capite eius primitas eſt attendenda, ſed ex conditionibus quas affert Ariſt. loc. cit. nempe, quod ſit ita certum, vt non contingat circa illud errare; quod ſit notiſſimum abſolutè, non autem ex conditione aliqua; & tandem quod ſit impoſſibile oppoſitum venire in mentem alicui, has autem omnes habet conditiones principium illud *impoſſibile eſt idem eſſe & non eſſe*, vt ibi ex profeſſo probat Ariſt.

53 Deindè tantum abeſt, vt propoſitio illa *ens eſt ens*, ſit primum omnium principium, in quod cætera reſoluantur, quod potius propriè rationem principij non habet, vndè aliqua concluſio deduci poſſit; quia principium complexum dicitur tale in ordine ad aliquam veritatem inferendam, aut concluſionem probandam; ſed ex propoſitione identica non poteſt ſyllogiſticè inferri aliqua concluſio in rigore Logico, cum ergo talis ſit illa *ens eſt ens*, verum, & proprium principium cōſtituere nō valet; Maior de ſe patet, Probatur minor, quia principia non ſunt apta ſyllogiſticè diſponi, & ſic cōcluſionem inferre, niſi conſtent ex diuerſis terminis; ſi autem altera duntaxat propoſitio ſit identica, non conſtabit ſyllogiſmus tribus terminis, neque aderit medius terminus, in quo propoſitiones aſſumptæ connectantur adinuicem; tunc enim vnus duntaxat terminus interueniret in illa propoſitione, non autem aliqua extremitas, quæ cum medio termino connecteretur, ergo &c. Conſ. quia vt dicitur in Logica, quamuis prædicatio identica ſit certiſsima, & veriſsima, vndè aiebat Boetius, quod nulla eſt verior prædicatio, quam cum idem prædicatur de ſeipſo, adhuc tamen dicitur prorſus ad ſcientiam inepta, quia per eam nihil notificatur ignotum; ergo primum principium, quod inſeruire debet ad omnes, & ſingulas veritates manifeſtandas, omninò ineptè ponitur conſiſtere in illa propoſitione identica *ens eſt ens*.

54 Secundò altera quoque opinio, quæ primum ſtatuit principium illud *neceſſe eſt idem eſſe, vel non eſſe*, ruinoſo nititur fundamento, quod nimirum hoc principium diſtinguatur ab illo, *impoſſibile eſt idem ſimul eſſe, & non eſſe*, quamuis enim ex vi ſermonis, & in virtute propoſitionum, per priorem explicetur immediatio inter eſſe, & non eſſe, quatenus inter illa non poteſt cadere medium; & per poſteriorem repugnantia contradictoria inter illa; hæc tamen in contradictoriè oppoſitis nullatenus ſeparari poſſunt, cum inter ea nullum detur medium; vndè qui dicit impoſſibile eſt idem ſimul eſſe, & non eſſe, dicit etiam implicitè neceſſe eſt idem eſſe, vel non eſſe; quare licet in contrarijs, & priuatiuè oppoſitis aliud ſit, quod non poſſint conuenire eidem, & aliud, quod alterum eorum neceſsariò debeat conuenire, quia primum ſeparari poteſt à ſecundo, ſi ſint talia contraria, inter quæ detur medium; non ita tamen diſcurrendum eſt in contradictoriè oppoſitis, vt arguebat ſecunda opinio, quia inter ea nunquam dari poteſt medium, ergo quamuis duo illi conceptus in contrariè oppoſitis, vbi ſeparantur, diuerſa poſſint conſtituere principia, tamen in contradictoriè oppoſitis, ſicut ſe habent eſſe, & non eſse, vel vnum duntaxat conſtituunt principium, vel ſaltim duo ad idem munus inſeruientia; hinc non abs re dixerunt Zerbius 4. Met. q. 5. §. *propter primum*, & Iauellus q. 9. illas duas propoſitiones importare idem principiū ſecundum rem, & ſolum differre penes enunciādi modū. Deindè conceſſo etiā, quod hæc ſint duo principia diuerſa, falſū tamen omninò eſt, quod principiū de impoſſibili pēdeat à principio de neceſſe, imò res è contra ſe habet, quod hoc ex illo ſequitur, & in illo virtualiter continetur, & ita intelligēdus eſt Scot. 4. Met. tex. 10. licet ex amphibologia locutionis vtrāque recipiat expoſitionē; Et hoc ſuadet manifeſta ratio, quia ex hoc, quod impoſſibile eſt aliquid ſimul eſſe, & nō eſſe, ſequitur ſtatim quod neceſſe eſt idē eſſe, vel non eſſe, quia inter illa non datur medium, vndè licet illa conſequentia nō teneat gratia formæ, quia nō teneret in cōtrariè oppoſitis, vbi datur medium, tenet tamen gratia materiæ, quatenus fit in contradictoriè oppoſitis, quæ nullum habent mediū. Conſ. quia ſi etiam illa duo principia cōficiantur ex terminis dialecticis in hunc modū, impoſſibile eſt idem ſimul affirmari, & negari de eodem; Neceſſe idem affirmari, vel negari de eodē, hoc ſecundum probari poteſt per primum, nam ſi de quolibet non eſt verum affirmare, vel negare, ergo de quolibet verū erit affirmare & negare, quod eſt oppoſitū prioris principij; Nec reſponderi poteſt, quod detur medium, quia affirmatio, & negatio ſunt cōtradictoria, inter quæ nullū datur medium. Denique per ſe euidētius eſt contradictoria habere inter ſe repugnantiam, quam immediationem, illud enim prius fit ſtatim palam ex ipſis terminis, at poſterius aliquo indiget diſcurſu, & declaratione, vndè illud prius commune eſt omnibus oppoſitis, quæ ratione oppoſitionis inter ſe repugnant, poſterius autem non omnibus conuenit oppoſitis; ergo principium de impoſsibili, per quod explicatur repugnātia inter eſſe, & non eſſe, antecedit principium de neceſſario, quo eorū immediatio exprimitur, & hoc ſecūdū ab illo depēdet; Tū quia prius ſecundū rationem eſt duas cōtradictorias nō poſſe eſſe ſimul veras, quod explicatur per principiū de impoſsibili, quam nō poſſe eſſe ſimul falſas, quod explicatur per principiū de neceſſario, quia veritas à toto genere eſt prior falſitate

55 Tertiò neque modus dicendi Suarez ſatisfacit, licet enim illa diſtinctio, quam facit, ſit vera, eiuſque diſcurſus admitti poſſit, tamen ad rem non facit, quia, in præſenti quæritur principium omnium primum, & firmiſſimum tum in genere demonſtrationis oſtenſiuo, tum in genere demonſtrationis ad impoſſibile ducentis; fruſtrà ergo affertur diſtinctio illa principiorũ ad huius quæſiti deciſionem, quia licet in ſerie demonſtrationũ oſtenſiuarum detur principium aliquod primum, quod amplius probari non poſſit, quia in demõſtrationibus non itur in infinitum, iſtud tamen principium non debet vocari ſimpliciter primum, quia licet ſit indemonſtrabile oſtenſiuè, probari tamen vlterius poteſt in genere demonſtrationis deducentis ad impoſſibile; Deindè è contra, ſi hoc principium, impoſſibile eſt idem eſſe, & non eſſe, eſt primum duntaxat in genere, ſeu modo demonſtrandi per deductionem ad impoſſibile, quatenus omnis deductio ad impoſſibile in hoc tandem ſiſtit, quod ſequatur idem ſimul eſſe, & non eſſe, ergo non erit omniũ principiorum, & in quocunque genere ſimpliciter primum, quale eſſe debet illud principium, cuius firmitas, & primitas hic quæritur, vt vult Suarez; cõſequẽtia patet, quia quod eſt primum duntaxat in certo, & determinato genere, non poteſt, nec debet dici ſimpliciter, & abſolutè primũ. Tãdem hoc primum principium ab Ariſt. aſſignatum nedum validum eſt ad confirmandas concluſiones, ſeu principia per deductionem ad impoſſibile, ſed etiam ad demonſtrandas concluſiones à priori, ergo nedum dici debet primum principium duntaxat in genere demonſtrationis per deductionem ad impoſſibile, ſed dici debet primum ſimpliciter, & abſolutè in quocunque genere demonſtrandi; aſſumptum conſtabit diſp. ſequenti nu. 50. vbi declarabitur quo pacto etiam per hoc principium poſſint à priori paſſiones entis de ipſo demonſtrari; reſtat ergo vt hoc principium dicatur ſimpliciter, & abſolutè primum, & in quocunque demõſtrationis genere, licet ex ſui natura aptius ſit ingredi demonſtrationem ad impoſſibile ducentem.

56 Quartò tandem magis adhuc decipitur Paſqual. dum negat illud principium, *impoſſibile eſt idem eſſe, & non eſſe*, eſſe complexum, & pluribus terminis conſtare; omnes nunque fatentur hanc eſſe propoſitionem verè modalem; tum quia ſatis de ſe conſtat ly *impoſſibile*, *idem*, *eſſe*, *& non eſſe*, diuerſos terminos eſſe; & quamuis ly *non eſſe* ſit purum nihil, tamen falſum eſt ex parte obiecti nullam importare rationem termini, ſiquidẽ nõ eſt de ratione termini, quod ſemper ſignificet quid reale, & poſitiuum, vt cõſtat ex Log. vndè hæc eſt vera propoſitio, atque cõplexa oratio, Antichriſtus modo eſt nihil; Et ſanè non video quomodo in mentem huius viri figmentum adeò euidens venire potuerit, quod nullus Philoſophorum hactenus ſomniauit; Et hoc etiã ex ipſo conuincitur Ariſt. qui 4. Metaph. agens de principijs complexis entis, inter alia connumerat iſtud; imò ait eſſe omnium primum, firmiſſimum, atque notiſſimum, ergo re vera hoc eſt principium complexum nedum quantum ad modum enunciãdi, ſed etiam quantum ad rem ipſam, quia, vt aiunt, eſt propoſitio modalis de copulato extremo.

57 Reſtat ergo, quod illud principium ab Ariſt. aſſignatum 4. Met. *impoſſibile eſt idem ſimul eſſe, & non eſſe*, ſit primum omnium principiorum, quod adhuc ita probari poteſt. Illud eſt primum principium ſimpliciter, quo non modo omnes concluſiones, ſed etiam cætera omnia principia confirmari poſſunt, tanquam per illud, quod eſt fundamentum, & radix omnium principiorum; ſed tale eſt præfatum principiũ ab Ariſt. aſſignatum, ergo &c. Maior patet; Probatur minor ab Alenſi 4. Metaph. in expoſitione tex. 9. hoc diſcurſu; duplex eſt operatio intellectus, prima eſt, qua intelligit ipſum quodquid eſt, & vocatur ſimplicium intelligentia; alia eſt, qua componit, & diuidit; & in vtraque operatione eſt aliquod primum, illud quod eſt primum in prima operatione, eſt ens, nihil enim poteſt concipi ſimplici intelligentia, niſi concipiatur ens; & primum in ſecunda operatione eſt hoc principium, impoſſibile eſt idem ſimul eſſe, & non eſſe; & hoc eſt, quia hoc principium fundatur in ente, vndè ſicut ens eſt primum in prima operatione, ita hoc principium in ſecũda; in ſecunda enim operatione nihil poteſt intelligi non intellecto hoc principio, ſicut enim totum, & pars non poteſt intelligi, niſi intellecto ente; ita hoc principium omne totum eſt maius ſua parte, non poteſt intelligi, niſi intellecto hoc principio firmiſſimo; & ſic ſicut omnes conceptus ſimplices reſoluuntur in ens, ita omnes conceptus compoſiti reſoluuntur ad hoc principium, quia enim totum non poteſt ſimul eſſe totum, & non eſſe totum; ideò eſt maius ſua parte, ſi enim non eſſet maius, non eſſet totum, ſed pars; quare euidentia huius principij, omne totum &c. tanquam euidentia entis determinati radicatur in illa euidentia, quod non poteſt idem ſimul eſſe, & non eſſe, tanquam in euidentia rei determinatæ, quæ eſt radix omnis euidentiæ rei determinatæ.

58 Amplius quoque Zerbius in 4. Met. q. 5. §. *Propter tertium*, declarat qualis eſſe debeat primitas primi principij, & quo pacto dicatur primum reſpectu cæterorum; non enim ideò dicitur primum ſimpliciter, vt excludatur compoſitio ex pluribus vocibus, vel terminis componentibus, cum ipſum ſit reſolubile in terminos incomplexos, ex quibus componitur, ſicut complexum in incomplexum: nec ideò quia non habeat propoſitiones aliquo modo naturaliter priores eo, cum iſta *ens eſt ens* quam includit primum principium, tanquam eius pars ſit prior eo naturaliter, aut effectiuè, ſiue materialiter, cũ partes ſint priores toto; ſed ideò dicitur primum ſimpliciter, quia naturaliter ſimpliciter præcedit omnia alia principia complexa proprietate cauſalitatis, quia licet principia etiam complexa, ex quibus ipſum componitur, ipſum præcedant in genere cauſæ efficientis; hoc tamen principium omnia illa præcedit in genere cauſæ finalis, quia propter hoc principiũ finaliter ſunt omnes aliæ propoſitiones, ex quibus cõponitur; præcedit etiam hoc principium omnia alia prioritate doctrinæ, prius enim ingreditur virtualiter demõſtrationem, quam aliquod aliud, quæ omnia ſicut ſunt finaliter propter ipſum, ita ratione eius virtualiter ingrediuntur demonſtrationem; præcedit tandem omnia alia prioritate conſequentiæ, nã licet ſequatur ens eſt ens, ergo quodlibet ens eſt, vel nõ eſt, non tamen è contra, quia ſi nihil nec aliqua, nec aliqualiter eſſet, adhuc quodlibet eſſet, vel non eſſet, non tamen ens eſſet ens, nec ita eſſet, nec verè eſſet, atque ita cõſtat primum principium cætera omnia naturaliter præcedere. Et hac etiam ratione Sonc. 4. Met. q. 31. tenet hoc principium eſſe ſimpliciter omnium primum, quia ſi aliqua propoſitio eſſet, cuius veritas ab hoc principio non dependeret, maximè eſſet iſta *ens eſt ens*, quia ipſa componitur ex primis terminis & eſt affirmatiua, & in ea idem prædicatur de ſeipſo; ſed principium illud poteſt eſſe verum, dato etiam quod iſta non ſit vera, nam ſi per impoſſibile nihil eſſet in rerum natura, nec poſſet eſſe, adhuc iſta propoſitio eſſet vera, impoſſibile eſt idem ſimul eſſe, & non eſſe, & tamen iſta eſſet falſa *ens eſt ens*, ſiue exiſtens eſt exiſtens, ergo &c.

Soluuntur Obiectiones.

59 IN oppoſitum Primò arguitur probando; quod illud principium *impoſſibile eſt quod idem*, &c. nõ ſit omnium primum, nam primum principium non componitur ex aliquo termino reſolubili in priores conceptus, nulla enim propoſitio eſt maioris ſimplicitatis, quã ſint eius termini, ſed in illa propoſitione ponitur ille terminus *idem*, qui eſt reſolubilis in conceptum abſolutum, & relatiuum, ergo &c. Tum 2. omnis propoſitio negatiua, & modalis habet aliquam de ineſſe, & affirmatiuam priorem ſe, ſed illa propoſitio eſt modalis, & negatiua, vt de ſe conſtat, ergo &c. Tum 3. primum principiũ non poteſt probari, alioquin haberet aliquod prius ſe, ſed principium aſſignatum, impoſſibile eſt idem eſſe, & nõ eſſe, probari poteſt per iſtud, à priori *impoſſibile eſt duo contradictoria eſſe ſimul vera*, ac etiam inductione à poſteriori ſic dicendo, impoſſibile eſt Petrum eſſe, & non eſſe, impoſſibile eſt Paulum eſſe & non eſſe, ergo impoſſibile eſt aliquid eſſe, & non eſſe; cum ergo probari poſſit à priori, & à poſteriori, nequit poni primum principium. Tum tandẽ, quia prima principia continent virtualiter omnem veritatem, quoniam omnis propoſitio vera non prima eſt reſolubilis ad aliam, quæ eſt prima inter omnes, ſed principium allatum non continet virtualiter omnem veritatem, alioquin cognoſcens ipſum poſſet naturaliter acquirere notitiam cuiuslibet veritatis etiam ſupernaturalis, ergo &c.

60 Reſp. ex dictis nu. 52. argumentum probare duntaxat, quod non ſit primum in ratione propoſitionis, non vero quod non ſit primum in ratione principij. Vel ex n. 58. negatur maior, ad hoc enim vt ſit primum principium ſufficit, quod non ſit reſolubile in aliam propoſitionem, à qua eius veritas, ac euidentia dependeat. Vel tandem negatur minor, quia ly *idem* eſt terminus tranſcendens, neque eſt propriè ſubiectum primi principij, ſed potius determinatio ſubiecti, ſubiectum verò eſt ipſum ens, vt notauit Mairon. quæſt. 1. prolog. vbi fusè agit de primo principio complexo, vndè ſenſus eius eſt, impoſſibile eſt idem ens eſſe ſimul ens, & non ens.

Ad

Digitized by Google

Ad 2. reſp. per idem, quãois enim in genere propoſitionũ affirmatiua ſit ſemper prior negatiua, non tamen ita eſt in genere principiorum; cui accedit, quod inquiunt Scot. & Ant. And. loc. cit. illud principiom quamuis ſecundum vocem ſit negatiuum, realiter tamen & formaliter eſſe affirmatiuum, nam æquiualet iſti propoſitioni *neceſſe eſt idem non ſimul eſſe, & non eſſe*, quæ eſt affirmatiua de modo. Ad 3. negatur minor, primum namque principium nec à priori, nec à poſteriori propriè probari poteſt, vnde ad primam probationẽ negatur aſſumptum, potius enim res è cõtra ſe habet quod duo contradictoria nequeunt eſſe ſimul vera, quia impoſſibile eſt idem ſimul eſſe, & non eſſe, & per hoc probatur illud, & hoc eſt notius illo, quia de hoc nulla eſt difficultas, ſicut eſt de illo; ad aliam probationem inquit Doctor 2. Met. q. 1. & 1. d. 3. q. 4. art. 2. D. quod cognitio ſingularium eſt tantùm occaſio cognitionis primorum principiorum, vndè illa inductio propriè nõ eſt probatio, ſed quædam manuductio, quia quandocunque intellectus intelligit primom principium, magis adhæret illi, quam propoſitioni ſingulari inducenti; non eſt igitur vera probatio, ſed tantùm eſt quædam illatio à poſteriori; ratio autem huius eſt, quam ſupra innuimus n. 22. quia omnis vniuerſalis in materia neceſſaria eſt per prius vera, quam eius ſingularis, vt prius verum eſt omnem hominem eſſe animal, quam Petrum eſſe animal, & ideò hæc infertur ex illa à priori; eſſe autem & non eſſe conueniunt cuilibet neceſſariò ſub diſiunctione, & ideò illa eſt per prius vera, impoſſibile eſt idem eſſe, & non eſſe, quam iſta, impoſſibile eſt Petrum eſſe, & non eſſe; ita etiam reſpondet Soncin. loc. cit. & benè.

61 Ad 4. idem Soncin. ibid. negat minorem, nam primum principium continet virtualiter omnem notitiam, quam continent eius termini, conſtituitur autem ex terminis communiſſimis ſcilicet ex ente, ens autẽ continet virtualiter notitiã cuiuslibet proprietatis ſuæ, & ſuorum inferiorum, quia ſi quis perfectiſſimè cognoſceret naturam entis, ſicut eam cognoſcit ſolus Deus, cognoſceret etiam omnes gradus, & perfectiones omnium entium tam eorum, quæ ſunt, quã eorum quæ poſſunt eſſe; quod autẽ intellectus noſter ex notitia primi principij non poſſit naturaliter acquirere quamlibet notitiam, ideò eſt, quia non perfectè cognoſcit naturam entis ſignificatam per terminos, ex quibus cõponitur primum principiom. Sed vniuerſale non ex integro continere virtualiter cognoſcibilitatem ſui inferioris minuſque vniuerſalis iam oſtendi diſp. 6. de An. q. 7. ar. 1. n. 200. quia inferius ſemper addit aliquid, quod nec formaliter, nec virtualiter in ſuperiori continetur, ſed ſolùm potentialiter, nimirum illud, quod habet rationem contrahentis, & determinantis, talis autem continentia eſt tantùm paſſiua per indifferentiam materialem, quam habet vt per rationem illam contrahatur, & ideò nequit eſſe ratio illam determinatè cognoſcendi, nec conſequenter conſtituta per illam, & ita expreſſè docet Doctor 2. d. 9. q. 1. §. *Cõtra iſta*, & 3. d. 14. q. 1. lit. A. quare q. 1. prolog. loquens conſequenter ad hanc ſuam doctrinam inquit, §. *Ad tertium*, quod ſicut termini, qui accipiuntur in primis principijs ſunt communiſſimi, ita virtute talium principiorum non ſciuntur de inferioribus, niſi prædicata communiſſima; quod probat ratione, quia mediũ non poteſt eſſe propter quid reſpectu paſſionis, niſi quæ includitur virtualiter in ratione illius medij; in ratione autem ſubiecti principij communiſſimi, non includitur propter quid aliqua paſſio particularis, ſed tantùm communiſſima, ergo illud ſubiectum non poteſt eſſe ratio cognoſcendi aliquas paſſiones, niſi communiſſimas ſub ratione communiſſima; ſed præter paſſiones cõmuniſſmas ſũt multæ aliæ paſſiones ſcibiles, ad quas non poſſunt rationes primorum principiorum eſſe media, quia non includunt illas, ergo ſunt multæ veritates ſcibiles, quæ non includuntur in primis principijs; quod Doctor manifeſtat exemplo, quia iſtud, omne totum eſt maius ſua parte, etſi includat iſtam, quaternarius eſt maior binario, & alias ſimiles de eodem prædicato, non tamen includit iſtas ſcilicet quaternarius eſt duplus ad binarium, & ternarius ſe habet in proportione ſexquialtera ad dualitatem, nam ad iſta prædicata oportet habere media ſpecialia concludentia ipſa.

62 Dices ſi ergo omnes veritates non continentur virtualiter in illo principio, iam non erit primum principium, de cuius ratione eſt, vt omnes concluſiones ſcibiles, & omnia alia principia in ipſum tandẽ reſoluantur. Negatur conſequẽtia, quia vt etiam probè notauit Suar. cit. numer. 10. Ariſt. non vocat illud primũ principium, quia virtualiter præfato modo cõtineat omnes alias veritates, & illo vtatur Met. in demonſtratione oſtenſiua, in qua propria paſſio oſtẽdi ſolet propter quid de proprio ſubiecto, nam potius idẽ Ariſt. 1. Poſt. c. 8. tex. 26. dicit non ſolere illud principiũ formaliter ingredi demonſtrationem oſtenſiuam, tum quia ſcientia non eſt ex cõmunibus, tum quia hæc principia in ſua cõmunitate manentia, & nõ aliquo pacto contracta, ſunt prorſus inepta ad peculiares paſſiones demonſtrandas de ſuis ſubiectis, quod & rurſus loc. cit. declarat Doctor clariſſimo exemplo, quia ſi ſumamus primum principiũ, vt demonſtremus, quod homo eſt riſibilis; nunquã tamen per hoc principium, *de quolibet verum eſt affirmare, vel negare* (vbi nota quod hoc principium non diſtinguit ab illo, impoſſibile eſt idem de eodem ſimul affirmare, & negare iuxtà dicta num. 54.) plus poteſt inferri, quam quod ſit riſibilis, vel non riſibilis; altera igitur pars prædicati diſiuncti nunquam ſcietur de ſubiecto per hoc principium commune, ſed requiritur aliquod principium ſpeciale, tanquam medium determinatum, & ratio ſciendi riſibile de homine. Dicitur ergo primom principium ea præſertim ratione, quia ei innititur totus modus demonſtrandi per impoſſibile, per quem non ſolum omnes concluſiones, ſed omnia etiam alia principia perſuaderi ſolent, quia omnis deductio ad impoſſibile in hoc tandem ſiſtit, quod ſequatur idem ſimul eſſe, & non eſſe, & quamdiu ad hoc non deducitur, non eſt ſatis declarata impoſſibilitas; poſtquam verò ad hoc deductũ eſt, ibi ſiſtitur tãquam in vltimo termino reſolutionis, & notiſſimo principio; imò hoc demõſtrationis genere poteſt primom principium aſſumi ad oſtendendas etiam paſſiones inferiorum, vt potè riſibilitatẽ de homine hoc pacto, de quolibet verũ eſt affirmare, vel negare, ergo de homine verum eſt affirmare, vel negare riſibilitatẽ, ſed de eo riſibilitas negari nõ poteſt, ergo debet affirmari; itaque cũ Ariſt. innuit in primò principio virtualiter contineri omnem veritatem, intelligit per virtutem demonſtrationis ducentis ad impoſſibile; & cum id negat Scotus, intelligit per virtutem demonſtrationis oſtenſiuę; quo autem pacto poſſit hoc primum principium etiam aliquam ingredi demonſtrationem oſtenſiuam, & per ipſum à priori, & oſtenſiuè demonſtrari paſſiones entis de ipſo ente, & quocunque contento ſub ipſo declarabitur diſp. ſeq.

63 Secundò principaliter arguitur probando primũ principium non eſſe notiſſimum, quia notior omnium propoſitio, & verior eſt, in qua idem prædicatur de ſeipſo ex Boet. lib. de hebdomad. ſed in propoſitione aſſignata ab Ariſt. pro primo principio idem non prædicatur de ſeipſo, ergo &c. Deindè propoſitio affirmatiua notior eſt negatiua, quia notior eſt affirmatio, quam oppoſita negatio ex 4. Metaph. ſed principium ab Ariſt. aſſignatum eſt propoſitio negatiua. Rurſus in ſyllogiſmo ex oppoſitis concluſio debet eſſe notior præmiſſis in falſitate, ſed in præmiſſis accipiuntur oppoſita contradictoriè, in concluſione autem negatur idem de ſeipſo, ergo negatio eiuſdem de ſeipſo eſt notior oppoſito illius primi principij, in quo dicuntur duo contradictoria non poſſe eſſe ſimul vera, v. g. in hoc ſyllogiſmo, homo eſt animal, homo non eſt animal; ergo animal non eſt animal; concluſio eſt notior præmiſſis, in quibus habetur oppoſitum primi principij, & per conſequens aliquid eſt notius in veritate primo principio ſcilicet oppoſitum illius falſi notioris. Denique primum principium ab Ariſt. poſitum poteſt aliquo pacto probari, & demonſtrari cõtra negãtes ipſum ex eodẽ Ariſt. 4. Met. ſed omnis bona probatio ex notioribus procedit ergo &c.

64 Reſp. nullam propoſitionem veriorem, & notiorem eſſe illa, in qua idem prædicatur de ſeipſo, loquendo de his, quæ poſſunt prædicari de illo eodem, vndè verior eſt iſta, & notior, homo eſt homo, quam aliæ de eodem ſubiecto, homo eſt animal, eſt viuens, eſt corpus &c. ſimpliciter tamen, & abſolutè loquendo verius, & notius eſt primum principium ab Ariſt. aſſignatum, quia in ipſo fundatur quoque veritas propoſitionis identicæ, ideò enim homo eſt homo, quia impoſſibile eſt idem ſimul eſſe, & non eſſe. Ad 2. conſtat ex dictis illam propoſitionem eſſe affirmatiuam ſecundum rem, licet ſit negatiua ſecundum vocem. Ad 3. ait Doc. 4. Met. q. 2. ex illis ſyllogiſmis nihil rectè deduci, ſicut nec ex hypotheticis, & circularibus, addit deindè notius eſſe, quod impoſſibile eſt aliquid ſimul eſſe, & non eſſe, quam negatio eiuſdem de ſe, quæ concluditur in ſyllogiſmo ex oppoſitis; poſſet enim fortaſsè quis negare quod idem ſit ipſum, ſed nemo concederet vnquam, quod idem ſit ipſum, & non ipſum, vndè notius eſt in falſitate, quod idem ſit ipſum, & nõ ipſum, quam quod idem non ſit ipſum. Ad 4. negatur aſſumptum, re enim vera illud principium non poteſt alio demonſtrari nec oſtenſiuè

nec per deductionem ad impoſſibile, vt ait Ariſt. 4. Met. cap. 4. non quidem oſtenſiuè, quia oſtenſiua demonſtratio progreditur ex notioribus, nihil autem eſt notius primo principio; non etiam ducente ad incommodum, quia nullum eſt aliud maius incommodum, quam illud, ad quod deducit primum principium ſcilicet aliquid ſimul eſſe, & non eſſe, quod ſi contingat quempiam illud negare, ait Ariſt. vnum duntaxat supereſſe modum, quo poſſit probari ſcilicet elenchicè, non demonſtratiuè, arguendo ſcilicet contra negantē illud ex conceſſis; quod nihil penitus concedat, contemnendum eſſe, tanquam ridiculè reſpondentem, neque cum eo eſſe diſputandum; Vel potius erit verberandus, aut igni exponendus, quouſque fateatur non eſſe, idem comburi; & non comburi, vapulare, & non vapulare, vt ait Doct. 1. d. 39. ex Auic. 1. Met.

65 Tertio tandem argui ſolet primum illud principiū non eſſe firmiſſimum, probando vel contradictoria eidem ſubiecto ſimul, & ſemel conuenire poſſe, vel ſaltim inter ea dari medium: ex primo enim ſequitur idem ſimul eſſe poſſe, & non eſſe, ſeu de eodem poſſe ſimul idem affirmari, & negari; ex alio verò ſequitur de quolibet verum non eſſe affirmare, vel negare, quæ omnia deſtruunt rationem primi principij; Sed contradictoria de eodem ſimul, & ſemel nunquam verificari poſſe, nec inter ea poſſe dari medium ſiue per participationem, ſiue per abnegationem extremorum iam oſtenſum eſt diſp. 9. Log. q. 1. art. 2. vbi ex inſtituto contradictoriam oppoſitionem, eiuſque naturam, & conditionem explicuimus, & oſtendimus quo pacto ſit omnium maxima oppoſitio, vndè de ea oppoſitione nihil hic ſupereſt addendum.

DISPVTATIO IV.

De proprietatibus, ſeu paſſionibus entis in communi.

POſt diſputationem de principijs entis, ſequitur diſputatio de eius paſsionibus, & affectionibus, antequam ad eius partes deſcendamus; eo præſertim quia principia entis aſsignata ad hoc præcipuè ordinantur, vt paſsiones entis de ipſo demonſtrentur, vt de adæquato Metaphyſicæ obiecto; Quoniam verò doctrinæ ordo depoſcit, vt prius communia declarentur, quam particularia; prius in præſenti diſputationem de paſsionibus entis in communi inſtituemus; & poſteà de ſingulis in ſpeciali.

QVÆSTIO I.

An Ens habeat veras, reales, & poſitiuas affectiones.

1 VT pateat ſenſus quæſiti notandum eſt quatuor præcipuè conditiones ab omnibus aſſignari, vt aliqua dicatur vera, & realis proprietas alicuius ſubiecti; prima eſt quod ſit aliquid reale, nā ſi nihil ſit, aut aliquid ſolū per rationem confictum, vtique realis, & poſitiua proprietas eſſe nequibit; Secunda quod adæquatè ſuo ſubiecto conueniat, & cū eo conuertatur, de ratione enim proprij eſt, quod ſoli ſuo ſubiecto conueniat, & conuerſim de illo prædicetur, vt oſtendimus diſp. 5. Log. q. 4. art. 1. ex Ariſt. 1. Topic. cap. 4. Tertia eſt, vt non ſit de eſſentia, ſeu de intrinſeca ratione ſubiecti, neque è contra; cum enim ſuo modo dimanet à ſubiecto, atque ab eius intrinſecis principijs conſequatur, opus eſt vt ſit extrà intrinſecam rationem ſubiecti, & è contra, & vtrumque optime docuit Ariſt. dum 1. Topic. cap. 4. ait proprium non indicare quid rei, & 1. Poſt. cap. 4. rei conuenire ſecundo modo dicendi per ſe, non autem in primo, Et 7. Metaph. tex 18. ac 1. Poſt. 35. ſubiectum non cadere intrinſecè, & eſſentialiter, ſed ſolum vt additum, in definitione paſſionis. Quarta tandem, quæ ex hac tertia ſequitur eſt quod aliquo modo ex natura rei ab eo cuius eſt proprietas, diſtinguatur, cum enim debeat eſſe extra intrinſecam rationem ipſius, atque ſuo modo ab eo dimanare, neceſſario habere debet aliquam ex natura rei diſtinctionem à ſubiecto; Tum quia ſi eſſet omninò idem cum illo, potius erit eſſentia, vel de eſſentia ipſius, quam proprietas; Omnes autem, & ſingulæ huiuſmodi conditiones veræ proprietatis facilè deducuntur ex his, quæ diximus de proprio in Logic. loc. cit. & ab omnibus paſſim acceptantur, vt videre eſt apud Suarez diſp. 3. Met. ſec. 1. nu. 1. & Paſqualig. tom. 2. Metaph. diſp. 1. ſec. 1. nu. 1. vbi tamen falſum eſt, quod addit huiuſmodi diſtinctionem paſſionis à ſubiecto eſſe debere Phyſicam, aut Metaphyſicam pro qualitate paſſionis, ſi enim paſſio Phyſica ſit, diſtinctio quoque debet eſſe talis, vt paſſio ſecundum eſſe Phyſicum diſtinguatur à ſubiecto, ſi autem paſſio ſit Metaphyſica, ſufficiet quoque diſtinctio Metaphyſica, quæ Metaphyſico modo, hoc eſt, ſecundum diuerſitatem formalitatum diſtinguatur à ſubiecto. Falſum, inquam, hoc eſt additum, quia omnis vera proprietas eſt Metaphyſica, & ſuo ſubiecto realiter identificata, vt oſtendimus loc. cit. in Logica, vt conſtat de riſibilitate hominis, diuiſibilitate quantitatis &c. ratione cuius identitatis, ac omninò indiſpenſabilis connexionis poteſt per veram demonſtrationem de ſuo ſubiecto oſtendi; cætera vero quæ dicuntur Phyſicæ paſſiones ob neceſſariam connexionem, quam cum ſuis habent ſubiectis ſecundū cōmunem naturæ curſum non ſunt veræ proprietates, ſed potius accidentia communia inſeparabilia, vt albedo in lacte, nigredo in coruo, frigus in aqua, calor in igne &c. hoc poſito iam Auctorum varia placita de præſenti quæſito propono.

2 Prima ſententia negat ens in communi aliquas proprietates habere, ita Aureolus 1. d. 2. q. 2. art. 1. ad 12. Petrus Niger 1. part. ſui Clypei q. 7. & ita loquuntur omnes Auctores, qui diſp. 1. q. 4. dicebant Metaphyſicam non eſſe ſcientiam, ſed ſapientiam, nam ſi ens proprias paſſiones haberet, vtique illas Metaph. de ente demonſtraret, & conſequenter eſſet verè ſcientia, & non ſapientia. Secunda opinio aſſerit ens quidem proprietates habere, inquit tamen illas proprietates non eſſe reales, & poſitiuas, ſed potius rationis, quatenus volunt id quod enti formaliter ſuperaddunt eſſe aliquid rationis, pro qua refertur Iaucil. 4. Metaph. q. 2. Fonſec. ibid. cap. 2. q. 5. ſec. 2. & alij quamplures Thomiſtæ. Tertia opinio concedit enti, vt ſic, proprias quaſdam affectiones reales, & aliquas etiam poſitiuas, non tamen ab eo ex natura rei diſtinctas, defectu cuius conditionis, inquit non eſſe veras paſſiones, ſed potius attributa quædam entis, quæ vel per negationem ſolam, vel per relationem ad extrinſeca explicentur; ita Recentiores omnes Hurtad. diſp. 3. Metaph. ſec. 1. Arriag. diſp. 1. Metaph. ſec. 2. Auerſa in ſua Philoſ. qu. 4. ſec. 1. 2. & 3. Paſqualig. tom. 2. Metaph. diſp. 1. & 2. Blaſius à Concep. diſput. 20. Met. qu. 1. & alij paſſim. quibus præiuit Suarez diſput. 3. Met. ſec. 1. vbi n. 5. inquit aliud eſſe prædicatum aliquod eſſe veram, & realem paſſionem ſubiecti, aliud verò concipi, explicari, & prædicari à nobis per modum paſſionis, ſiue proprietatis, quod proprius diceretur per modum attributi ad eum modum, quo loquuntur Theologi de diuinis perfectionibus; quo autem præcisè modo extrà diſtinctionem ex natura rei paſſiones entis ab ente diſtinguātur variè loquuntur; Blaſius a concep. ait virtualiter diſtingui, itaut ſupra ens addant, & exprimant aliquem modum implicitè in eo contentum, ſecundum quem concipiantur ab eo virtualiter dimanare; Hurtad. ait diſtingui ratione ab ipſo ente, non quaſi dicant alias formalitates ex parte conceptus obiectiui ab ente diſtinctas, ſed tantum diſtingui per diuerſa connotata, ſub quibus formantur quidam conceptus ordine rationis conſequentes ad primū conceptum eſſentialem entis, nam v. g. poſt conceptum entis, quatenus apti ad eſſendum, concipitur idem ens, vt aptum cognoſci, ille prior eſt conceptus eſſentialis, hic poſterior rationē habet attributi, & ſic etiā loquitur Arriag. loc. cit. Paſq. autem concedit quidem eſſe formalitates ex parte conceptus obiectiui diſtinctas, ſed ait diſp. 1. ſec. 2. n. 10. totam hanc diſtinctionem eſſe penes conceptus inadæquatè explicantes ipſum ens: ſi enim haberetur conceptus adæquatus entis, nulla haberetur diſtinctio paſſionum entis inter ſe, vel ab ente, ſed vna ſimplex & indiuiſa ratio quidditatis; Alij tandem abſolutè aiunt ratione diſtingui, vt Accrb. lib. 1. qq. Peripat. q. 7.

Quarta denique ac vltima ſententia eſt Scoti, & Scotiſtarū docentium ens habere reales, & poſitiuas proprietates, quæ rigoroſè ſeruent rationem proprietatis, ſeruant enim illas quatuor conditiones ſuprà enumeratas, nam conſequi-

tur

Digitized by Google

gur ſuo modo ab ente, atque cum ipſo conuertuntur, neque includũtur in ratione intrinſeca ipſius, nec ipſæ intrinſecè, & quidditatiuè includunt ipſum ens, ſed tantum realiter, ac identicè; & tandẽ ex natura rei formaliter ab ipſo diſtinguũtur præſertim in opinione Scotiſtarum conceptui entis tribuentium propriam realitatem, vt in noſtra ſchola tribui ſolet cæteris naturis communibus. Ita ſignificauit Doctor 1.d.3.q.3.& d.8.q.2.& 2.d.16.q.1. §. *Ideo dico aliter* & 3.d.8.qu.vn.ſub. E. vbi & eius expoſitores omnes, & q.21. de Anim. ac ita paſſim loquitur Scotiſtæ omnes Canon.1.Phyſ.quæſt.3. concl. 6. Trombet. 4. Metaph.q.3.Ant And.ibid.& 1.Met. q.1.Zerb. ibid. quæſt. 1. concluſ. 3. Rada part.1.controuerſ.21.art.2.Meuriſſe lib.2.ſuæ Met.cap.2.q.1.Fab.4.Met.diſput.5. Saxius tom.1. Cataſt. diſp. 11.q.5.vbi plurima ex Tromb. tranſcribit, nec vnqnam ipſum memorat.

3 Pro reſolutione quæſiti dicendum eſt, ens, vt ens, habere ſuas proprias affectiones, ſeu paſsiones reales, & poſitiuas, ac certè pluſquam ratione ab ipſo ente diſtinctas modo infrà explicando; Concluſio eſt Scoti, & omnium Scotiſtarum loc. cit. Probatur, & declaratur quoad omnes, & ſingulas partes; & quidem in primis ens habere ſuas proprias affectiones, quæ à Met.conſiderantur, docet expreſsè Ariſt. 4.Met.ab initio, dum de Metaph.loquens ait *eſt ſcientia quædam, quæ ſpeculatur ens, prout ens eſt, & quæ ei per ſe inſunt*, vbi per ea, quæ enti per ſe inſunt, intellexit ſuas paſſiones, quæ de ente prædicari, ac demonſtrari poſſunt, ſecũdum communem omnium Interpretum expoſitionẽ, præſertim Scoti ibidem, & 2. d. 16. quæſt. vn. §. *ideo dico aliter.* Nec valet, quod inquit Paſqualig. cit. hanc auctoritatem non cõuincere, quia cum ait Ariſt.Metaph. & vnamquamque ſcientiam conſiderare obiectum, & quæ ei per ſe inſunt, per ea, quæ inſunt per ſe obiecto, non intelligit paſſiones illius, ſed differentias eſſentiales, quibus obiectum commune, & adæquatum contrahitur, atque conſtituuntur obiecta partialia, quod ſatis indicat, dum cap. 2.ait *quare entis quoque quot ſpecies ſunt, & ſpecies ſpecierum ſpeculari vnius ſcientiæ genere eſt*, quibus declarat, quænam ſint ea, quæ per ſe inſunt obiecto Metaph. & vult eſſe ſpecies, non autem paſſiones; quæ dicuntur per ſe ineſſe, non quia ipſi inhæreant, ſed quia per ſe continentur ſub obiecto adæquato. Non, inquam, valet hæc expoſitio, tum quia omnes Interpretes per illa, quæ inſunt enti ſecundum ſe, proprias eius affectiones intelligunt, non ſpecies. Tum quia vt ipſe fatetur ly *ineſſe* propriè dicitur de paſſionibus, quia idem ſonat, quod inhærere, non autem de ſpeciebus, quæ propriè dicuntur ſubeſſe ſubiecto adæquato, non autem ineſſe, vndè ſatis impropriè locutus eſſet Ariſt.ſi de ſpeciebus, & partibus ſubiectiuis intellexiſſet. Tum tandem quia ſe explicans Ariſt.clariſſimè loquitur inferius tex. 5. in hunc modum, *nam quemadmodu numeri, prout numerus eſt, propriæ paſſiones ſunt, vt imparitas, paritas, commenſuratio, æqualitas, exceſſus; defectus; ſimiliter ſolido, & immobili, & mobili, & graui, & leui aliqua propria ſunt, ita enti, prout ens eſt, quædam propria ſunt, & hæc ſunt de quibus veritatem conſiderare Philoſophi eſt.*

4 Deindè probatur rationibus, quia ſunt aliquæ rationes communes, & tranſcendentes, quæ de ente in ſecundo modo dicendi per ſe prædicantur, vt vnum, verum, bonum, at quæ prædicantur per ſe in ſecundo modo, ſunt propriæ paſſiones, ergo &c. Tum quia ſi ens, inquantum ens, non haberet proprias paſſiones, non poſſet ſtatui adæquatum Met.ſubiectum, Conſequentia patet, quia hæc eſt vna præcipua ſubiecti conditio in aliqua facultate, quod proprias habeat affectiones de ipſo demonſtrabiles per eius quodquid eſt, vt conſtat ex Logica. Tum tandem quia, ſi ens paſſionibus careret, tunc de ipſo formari non poſſent demonſtrationes, in quibus propria paſſio oſtendi ſolet de ſuo adæquato ſubiecto, & conſequenter Metaph.non eſſet ſcientia contra ſtatuta iam diſp. 1. q.4. dub. 1. ſcientia namque eſt habitus demonſtratione acquiſitus. Nec refert, quod ſit ſapientia, quia vt ibi notauit n. 69.ex hoc, quod eſt ſapientia, non dimittit rationem ſcientiæ.

5 Secundò probatur paſſiones entis debere eſſe reales, quia vt ait Doctor cit. 2. d. 16. q. vn. R. ſi paſſiones entis non eſſent reales, tunc Metaph. illas de ente demonſtratiuè concludens non eſſet ſcientia realis; & quidem hoc ipſum colligitur ex Ariſt. cit. 4. Met. 5.ſi enim ens habet paſſiones, vt ibi ait, quemadmodum numerus, mobile, graue, & leue, certũ eſt has ſpecies habere paſſiones reales, & ex natura rei illas conſequentes, non autem præcisè per intellectum. Hoc etiam cõcedit, & probat ipſe Suarez cit.concl.2.tali ratione, quia ſimpliciter verum eſt vnumquodque ens eſſe vnum, verum, & bonum; vt autem hæc vera ſint, non opus eſt, vt mens fingat aliqua entia rationis, quamuis enim mens nihil de rebus cogitet, aurum eſt verum aurum, & eſt vna determinata res diſtincta ab alijs, & ſimiliter Deus eſt vnus, & bonus, ergo &c. Verum nec conſequenter concedit, quia vt mox oſtendam, per ſolam diſtinctionem rationis harum paſſionum ab ente non ſaluatur, quod ſint paſſiones reales; nec benè probat, quia eius probatio, vt liquidò conſtat, procedit de vnitate, veritate, & bonitate, non quidem tranſcendẽtibus, quo pacto ſunt paſſiones entis, ſed in genere determinato, cum enim dicimus, aurum eſt verum aurum, Deus eſt vnus, & bonus, quis non videt in his propoſitionibus ſermonem eſſe de veritate auri, vt aurum eſt, ac de vnitate, & bonitate Dei, vt tale ens eſt. Vt ergo iſta concluſionis pars benè intelligatur, ac probetur; in hunc ſenſum accipi debet, quod per eam aſſerimus ſcilicet paſſiones entis eſſe reales, non quidem quod extent à parte rei, quemadmodum paſſiones naturarum prædicamẽtalium, cum enim ita non extet à parte rei ipſe conceptus entis, quia non nititur, vel fundatur in vna aliqua realitate ex natura rei præciſa à ſuis inferioribus, & contrahentibus, vt conceptus aliarum naturarum communium, quemadmodum viſum eſt diſp. 2. ita etiam neque in hoc ſenſu paſſiones entis dici poſſunt reales, & realiter enti cõuenire à parte rei; ſed ita debet intelligi, quod ſicut conceptus entis eſtò non ſit ex natura rei præciſus, adhuc tamen dici debet conceptus realis, & non merè rationis, ſeu per intellectum fictus, eo modo quo explicatum eſt diſp. 2. q.4.art.1.nu. præſertim 84. ita eodem pacto dici debent reales paſſiones ipſum conſequentes; & quod ſtatim ac intellectus præſcindit ens, vt ſic ab inferioribus, habeat ſuas paſſiones abſque eo, quod ab intellectu fingantur, atque conueniant illi reali conceptui obiectiuo entis ex vi proprij eſſe realis; ſtante igitur tali intelligentia huius particulæ concluſionis.

6 Probatur ratione, quamuis enim à parte rei non reperiatur ratio entis præciſa, & ex natura rei diſtincta à cæteris rationibus, eſt tamen realiter imbibita, ac immerſa in omnibus entibus phyſicis, atque ideò ſi ab intellectu inadæquatè res concipiente præſcindatur, cõceptus eius præciſus dicitur realis, quia importat rationem obiectiuam formalem, per quã res omnes dicitur reales; ergo & eodem pacto paſſiones eius dici debent reales, ſiquidem affectiones ſuo debent proportionari ſubiecto, vndè ſi ens conſideratur prout immerſum reperitur in rebus phyſicis, debent in tali ſtatu comitari ſuæ paſſiones eiſdem rebus immerſæ; & ſi conſideratur in eſſe obiectiuo, debent quoque in tali ſtatu ipſum conſequi eædem paſſiones abſque vlla noſtri intellectus fictione. Conf. quia ſi vnitas, veritas, & bonitas tranſcendẽtes ſunt paſsiones rationis, ac entia ficta, quatenus ad modum cuius realis vnitatis, veritatis, vel bonitatis conciperentur, ſiquidem omne ens rationis eſt non ens conceptum ad modum veri entis; ſanè hæc eſſe nequit vnitas, veritas, & bonitas in determinato genere, quia tunc nõ conciperentur, vt tranſcendentes; ergo eſſe deberet vnitas, veritas, & bonitas totam entis realis latitudinem adæquantes; & hæ quidem ſunt paſsiones entis reales, quas hic dari contendimus. Denique ex eo præſertim arguimus cõceptum entis eſſe realem, quia eſt origo, radix, & prima inchoatio cuiuſque eſſentiæ realis, adeout per rationem entis omnia realizẽtur, vndè impoſsibile eſſet dari entia realia, niſi daretur ens tranſcendens, à quo ſuam realitatem, & ratitudinem trahunt in genere entis realis; ergo ex eodem capite argui debet realitas, ſeu ratitudo paſſionum eius, ſicut enim ens tranſcendens eſt quid reale, quia eſt prima inchoatio talis entis realis, ita vnitas tranſcendens erit realis, quia eſt prima inchoatio cuiuſcumque vnitatis in determinato genere, quam eſſe realem nemo dubitat; & ſic pariter diſcurrendum erit de veritate, ac bonitate.

7 Tertiò probatur debere eſſe poſitiuas, quia paſsio regulariter loquendo, ac ex intrinſeca ſua ratione importat perfectionem quandam ſecundariam, quæ intelligitur conſequi ad primariã huius, vel illius entis; ſed perfectio in ſola negatione nõ conſiſtit, ergo paſsiones entis debent eſſe poſitiuæ, & nulla negatio ritè aſsignari poteſt pro paſsione, ac vera entis proprietate. Maior patet, quia paſsiones, & affectiones dicuntur concurrere ad rei complementum in ſuo eſſe, ergo dicere debent aliquam eius perfectionem ſaltim ſecundariam; Probatur minor, quia negatio, vt ſic, nullam dicit perfectionẽ, & potius imperfectio, quam perfectio negationem importat, ſiquidem eſſentialiter dicit carentiam debitæ perfectionis, vndè quamuis interdum ſoleat aliqua paſsio, vel attributum

per negationem explicari, non hinc tamen ſequitur, eius eſſentiam formaliter in negatione conſiſtere; ſed per illam negationem explicatur poſitiua perfectio, in qua fundatur, & ratione cuius conuenit ſubiecto, eo pacto, quo differentiam eſſentialem angelos conſtituentem explicamus per negationē nempe per incorporeitatem, & immaterialitatē; differentiam bruti per irrationalitatem, & ſic de alijs, omnis ergo vera, & propria paſſio entis debet aliquid poſitiuum importare.

Ex hactenus dictis, atque probatis colligitur falſum eſſe, quod aiunt Suarez, & Auerſa cit. ac communiter Recentiores, quod nimirum ſi paſſiones entis ita deſignandæ ſint, vt intelligantur addi ſupra ipſum ens in tota ſua latitudine ſumptū, ſic non poſſe formaliter conſiſtere, niſi in negatione, aut habitudine rationis factæ per intellectū; quia nihil aliud ſupereſſe poteſt, quod ei intelligatur addi, ab eoque diſtingui, niſi aut negatio, aut denominatio rationis condiſtincta ab ente reali. Hoc, inquam, dici non poteſt, quia ſi paſſiones entis, quatenus tales, non important, niſi habitudinem rationis factam per intellectum, ergo non erunt paſſiones reales, & ex natura rei conceptui entis cōuenientes, vt dictum eſt; & pariter, ſi vt tales, important præciſe aliquam negationem, ergo non erunt paſſiones, vel attributa poſitiua, vndè conſtat hos Recentiores non cohærenter loqui, dum ex vna parte admittunt paſſiones entis eſſe reales, & poſitiuas; & ex alia illas præciſé explicant per puram negationē, vel habitudinē rationis, quod adhuc magis impugnabitur diſp. ſeq. de affectionibus entis in ſpeciali. Imò alia adhuc maior cernitur inconſequētia in eorum modo loquendi, dum ex vna parte negāt paſſiones entis ab ipſo ex natura rei diſtingui, quantū ad id quod illi ſuperaddunt, & ex alia parte affirmant addere ſupra ens negationem, aut reſpectum rationis, & ab eo diſtingui ratione ad ſummum ratiocinata; Nam vtique certum eſt ens rationis, ac non ens ab ente reali pluſquam ratione diſtingui, imo diſtingui realiter, & eſſentialiter ſaltem negatiuè, nam plus conueniunt inter ſe duo entia realia, quam ens, & non ens, ens reale, & ens rationis; ſi ergo paſſiones entis quantum ad id quod ei ſuperaddunt, important ſolas negationes, & relationes rationis, certè pluſquam ipſi velint, imo & plus quam etiam nos Scotiſtæ prætendamus, ab ipſo diſtinguentur.

Quartò probatur inter ens, eiuſque paſſiones ſolam diſtinctionem rationis non ſufficere, quia ſi ſolum ita diſtinguantur ab ente, nō erunt paſsiones, & affectiones reales, & à parte rei aliquo pacto enti conuenientes, ſed paſsiones rationis, ita videtur arguere Doctor 2. d. 16. cit. q. vn. K. Sed reſpondent Suarez, Paſqualig. & alij negando conſequentiam, aliud enim eſt habere eſſe per intellectum, & aliud habere eſſe diſtinctū per intellectum; habere enim eſſe per intellectum dicit in ſe nihil eſſe, ſed concipi ab intellectu, tanquam habens eſſe; at habere eſſe diſtincta per intellectum, dicit quidem eſſe aliquid reale in ſe, ſed reperiri à parte rei in aliqua entitate immerſum, & ſimul cum aliquo alio identificatum, atque beneficio intellectus ab eo ſecerni, itaut tunc intellectus concipiat quidem aliquid reale, non integrū, ſed partem entis realis, ſeu ens reale inadæquatè; quare quod concipitur, eſt reale, diſtinctio verò, qua concipitur, eſt rationis vt potè quia ponitur ab intellectu, vbi à parte rei non reperitur; vndè non valet argumentari; hæc paſſio habet eſſe diſtinctū à ſuo ſubiecto duntaxat per intellectū, ergo eſt quid fictum, per intellectum, ſed ſolum ſequitur, quod diſtinctio ſit ficta per intellectum; Et per hanc doctrinam multa ſolent Neoterici ſoluere argumenta non ſolum in hoc propoſito, ſed etiam in materia de diuinis attributis, & de gradibus Metaphyſicis; quamuis enim in homine animalitas, & rationalitas, non niſi ratione diſtinguantur, hinc tamen non ſequitur animalitatem, & rationalitatem non eſſe à parte rei in homine, ſed ſolum à parte rei non diſtingui, ſed per intellectum.

8 Hæc ſolutio licet aliquam habeat apparentiam, falſam nihilominus continet doctrinam iam impugnatam diſp. 1. Log. q. 5. art. 2. in declaranda diſtinctione formali ex natura rei, quæ adhuc magis in propoſito fallax conuincitur eſſe, quia non ſolum intellectus creatus, ſed etiam diuinus concipit has paſſiones de ente, aliàs non poſſet vnum diſtingui à multis, nec verum ens à ficto, nec bonum à malo, nequit autem diuinus intellectus concipere quidpiam enti conuenire, quod ei verè non conueniat. Dices, cognoſcere quidem diuinum intellectum hæc attributa verè conuenire enti à parte rei, non tamen vt inter ſe ex natura rei, aut ab ipſo, aliquo pacto diſtincta, ſed id poſteà euenit ex intellectus operatione. Contra, nam licet poſſit intellectus noſter diſtinguere, quæ verè à parte rei diſtincta non ſunt, id tamen nequit diuinus intellectus, qui non aliter res concipit, quam ſint à parte rei. Tum, quia diuinus intellectus nedum concipit hæc attributa verè entibus à parte rei conuenire, ſed etiam vt diſtincta abinuicem ſecundum proprias formalitates, vndè inquit Doct. 1. d. 8. q. 4. lit. D. Deum intelligere ſuam eſſentiam inquantum veram, & non inquantum bonam, & è contra; Tum quia ſi non attingeret attributa illa, etiam vt inter ſe diſtincta, neſciret Deus diſcernere inter vnum, & multa, vt dicebā, nec bonum à malo, nec verum ens à ficto. Tum quia aliter concipit diuinus intellectus ens vnum, aliter ens verum, aliter ens bonum, intelligit enim ens vnum, tanquam in ſe indiuiſum, ens verum tanquam conforme intellectui vero, ens bonum tanquam conueniens voluntati, & tamen non aliter, & aliter cōcipit præciſam rationem entis, ergo vnitatem, veritatem, & bonitatem concipit, vt aliquid præter præciſam rationem entis, tanquam diſtinctas formalitates ſecundarias illam primariam conſequentes, vt veras paſſiones eius. Quo autem pacto paſſiones entis dicantur ex natura rei ab ente diſtingui, & à ſeinuicem, atque vt ita diſtinctæ cognoſcantur à *Deo*, dicam ſtatim numero ſequenti; non enim adeò in rigore ex natura rei intelligo illas eſſe diſtinctas, vt proprias realitates præſeferant à realitate entis fluentes, quia nec ens, nec eius paſsiones, & ſic in abſtracto, proprias important realitates ex dictis diſp. 2.

Sed adhuc impugnare libet doctrinam illā Recentioribus adeo familiarem, hæc duo eſſe diuerſa, eſſe rē veram, & ex natura rei diſtingui à quocunque alia re vera; quia implicat terminos, ſeu extrema diſtinctionis eſſe actu à parte rei, & diſtinctionem non eſſe actu à parte rei, cum nihil aliud ſit actualis diſtinctio, quam eſſe ipſa extrema diſtincta, ſeu eſſe actu ſub ea ratione, ſub qua diſtinguuntur, vt hominem, & lapidem eſſe actu diſtincta, aliud non eſt quam hominem eſſe actu ſub ratione hominis, & pariter lapidem eſſe actu ſub ratione lapidis, ſi ergo termini, & extrema diſtinctionis, quæ in propoſito ſunt ſubiectum, & paſſio, ſunt actu à parte rei, iam actu diſtingui debent. Dices ens cum ſuis paſſionibus dari quidem actu à parte rei, ſed inquantum terminos, vel extrema diſtinctionis, non eſſe actu à parte rei, ſed ſic concipi per intellectum. Cōtra hoc procedit argumentum factum ab initio ſcilicet vnitatem, veritatem, & bonitatē non eſſe paſſiones reales entis, Probatur conſequentia, quia formalitates iſtæ non ſunt à parte rei, niſi quatenus prorſus identificatæ, cum ente, nec aliam habent à parte rei rationem formalem præter entis; ergo non dantur à parte rei, quatenus paſſiones entis, iuxta quā formalitatem aliquid debēt ſuperaddere enti, vt dicantur paſſiones, & affectiones ipſum conſequentes. *Deindè* doctrina illa non minus deſtruit diſtinctionem ex natura rei formalem poſitam à Scotiſtis inter diuina attributa, & gradus Metaphyſicos, quam virtualē poſitam à Thomiſtis; Probatur hoc aſſumptū, nā ex hoc quod Deus eſt iuſtus, eſt bonus à parte rei, homo eſt animal, eſt rationalis, & non per eādem omninò formalitatem, nunquam inferri poterit aliqua diſtinctio inter illa formalis, vel virtualis; quia ex doctrina allata dicetur ſufficere ſolam diſtinctionem rationis ratiocinantis, & vtique Deum eſſe iuſtum, & bonū per iuſtitiam, & bonitatem in ipſo à parte rei repertas, ac pariter hominem eſſe animal, & rationale per animalitatem, & rationalitatem in ipſo à parte rei exiſtentes, non tamen abinuicem diſtinctis formaliter, vel virtualiter, ſed præciſè per ſolam intellectus conſiderationem fingentem illas, vt formalitates diſtinctas.

Denique inter ens, eiuſque affectiones, ſeu attributa, vt Recentiores loquuntur, ſolam nō ſufficere diſtinctionē rationis ratiocinantis ex eo deducitur, quod hæc attributa de ente demonſtrantur in Metaph. vt de eorum adæquato ſubiecto; in demonſtratione autem, vt ex Logica conſtat, tres debent eſſe termini, ex quibus duæ conficiantur propoſitiones maior, & minor, vt ex eis deducatur concluſio; & termini illi ſunt ſubiectum, paſſio, ſeu attributum, & medius terminus; ſi autem ſubiectum, & attributum in demonſtrationibus Metaphyſicis de ente confectis omninò à parte rei ſunt idem, & ſolum per noſtrum intelligendi modum diſtinguuntur, ſequitur in qualibet demonſtratione committi petitionem principij, & idem prorſus de ſemetipſo probari; qualis autem, & quanta debeat eſſe diſtinctio inter ens, eiuſque affectiones, vt poſſint propter quid de ipſo demonſtrari plenè conſtabit ex dicendis q. vlt. huius diſp.

9 Quintò, vt magis conſtet, an diſtinctio entis à ſuis paſſionibus ſit omninò ponenda ex natura rei, & omne opus intellectus anteuertens, aduertendum eſt, quod licet omnis proprietas realis regulariter loquendo dicat realitatem, quæ

velu-

veluti ſecundaria perfectio ex intrinſecis ſui ſubiecti principijs conſequitur; notabile tamen verſatur diſcrimen inter proprietates entis, vt ſic, & aliorum entium in determinato genere; limitata namque proprietas alicuius certi entis in determinato genere, vt potè ſubſtantiæ, vel quantitatis, dicit realitatem quandã fluentem à natura ſui ſubiecti per Metaphyſicam cauſalitatẽ; ſed hoc de proprietatibus entis aſſeri nequit, cum enim ſint tranſcendentes, & rationes tranſcendentes nõ importent realitatem communem ex natura rei Deo, & creaturæ ex diſp. 2. vnam talem realitatem præſeferre nequibunt, ſed ſicut earum cõmune ſubiectum, quod eſt ens, dicit ſolùm in re plures realitates; quatenus ab intellectu natæ ſunt confusè, & inadæquatè concipi, ita quoque ipſa communis, & tranſcendens entis affectio, dicit plures realitates in rebus fluentes ab ipſorum ſubiectis, quatenus tamen inadæquatè, & indeterminatè natæ ſunt concipi. Ex quo fit, quod cum dicimus vnitatem v. g. vel veritatẽ ab ente fluere, hoc non ita debet intelligi, quaſi aliqua communis realitas fluat à communi realitate ſubiecti, quemadmodum riſibilitas dicitur ab humanitate fluere, & ſenſibilitas ab animalitate, quia neutrum cõmunem realitatem importat; ſed hoc ſolùm ſignificat realitates ipſis rebus correſpondentes, & à quibus ipſa communis ratio affectionis abſtrahitur, verè fluere à realitatibus, à quibus ratio communis ſui ſubiecti ſumitur. Hoc igitur erit paſſionem cõmunem, & tranſcendentem adæquati ſuo ſubiecto ſcilicet in nulla re realitatem inueniri poſſe, à qua ratio cõmunis ſubiecti abſtrahitur, in qua etiam non inueniatur cõiuncta realitas, à qua ratio communis affectionis ſumi poſſit, & è contra. Ex hoc itaque cõſtat, qualis ſit diſtinctio entis à ſuis paſſionibus, & quomodo de ea loquendum, non enim dicendum eſt diſtingui ex natura rei formaliter in eo rigore, quo dici ſolet in ſchola noſtra riſibilitatem ab humanitate diſtingui, & vniuerſaliter paſſionem quamlibet prædicamentalem à ſuo ſubiecto; cum enim nec ſubiectum tranſcendens, nec paſſio illi correſpondens dicant veras realitates Deo, & creaturæ communes, ſed ſolos conceptus inadæquatos, talẽ diſtinctionem ex natura rei in ſua communitate fundare non poſſunt citra præciſionem intellectus, ſed ſolum in ſuis fundamentis, à quibus abſtrahuntur, Quatenus tamen ſtatim ac intellectus præſcindit ens, vt ſic, ab inferioribus, occaſionem quoque incurrit immo neceſſitatem abſtrahendi alios quoſdã conceptus ſecundarios à quibuſdã realitatibus illa inferiora comitantibus; hac, inquam, ratione dicere debemus paſſiones entis ipſum conſequi ex natura rei idest conuenire illi reali conceptui obiectiuo entis ex vi proprij eſſe realis, non enim alio modo à parte rei conuenire poſſunt, cum non detur à parte rei ratio entis præciſa; ſed dicentur conuenire à parte rei, quatenus conueniunt reali conceptui obiectiuo entis abſq; fictione intellectus, & ex neceſſitate poſitionis illius conceptus; nam ad abſtractionem conceptus entis ſequitur neceſſario abſtractio conceptus veri, boni &c. & in eodem ſenſu dici debent diſtingui ex natura rei formaliter.

10 Sextò tandem ex hactenus dictis probatur ſimul, & ſemel tota concluſio quoad omnes partes, quia vnum, verum, & bonũ, & ſi quæ aliæ ſunt entis affectiones, habent omnes conditiones requiſitas ad veram rationem realis, & poſitiuæ affectionis enumeratas ab initio quæſt. ergo &c. Probatur aſſumptum diſcurrendo per ſingulas; primam quippe conditionem habent, vt enim conſtat ex n. 6. ac etiam ex ipſorum Aduerſariorum confeſſione, affectiones entis, quas attributa vocant, ſunt reales, entique conueniunt citrà vllam intellectus fictionem, cumque in ente reali radicentur, atque ab ipſo ſuo modo promanent, tanquam quid neceſſario connexũ, & ſuo modo ipſum complens, debent neceſſario eſſe quid reale; nõ quidem per formalem incluſionem rationis ipſius entis in ſuo eſſentiali conceptu, quia tunc paſſiones non eſsent, cum ſubiectũ non cadat in eſsentiali conceptu paſsionis ſed per realẽ entitatem cum ipſo, ratione cuius identitatis ait Ariſt. 4. Met. cap. 2. ens, & vnum eandem dicere naturam. Secunda etiam conditio eis competit etiam ex contrariorum conſenſu, quia vnum, verum, & bonum cum ente conuertuntur, & ens cum ipſis. Tertia conditio, quæ erat, vt paſſio non ſit de eſſentia, ſeu intrinſeca ratione ſubiecti, neque e contra, etiam illis cõuenit: nam ex Aduerſarijs omnes ferè negãt ipſas includi formaliter in conceptu entis quidditatiuo; hac enim ratione vocant illas entis attributa, ſeu prædicata attributalia, & non quidditatiua, quia ſunt quædam rationes, quæ ſubiecto attribuuntur, & à nobis concipiũtur, vt quid conſequens eſſentiã, & ideò enti conueniunt, quia talem habet eſſentiam, vndè de ente demoſtrãtur per eius quod quid eſt, & reſpectu entis ſeruant ordinem prioris, & poſterioris ex vi illius conſecutionis qua concipiuntur conſequi eſſentiam entis, ita loquuntur Suarez, Auerſa, Arriag. Paſqualig. & alij, vndè neſcio qua cõſequentia deindè velit Paſqualig. hæc prædicata ſpectare ad conceptum quidditatiuum entis, & ſingula illius quidditatẽ inadæquatè explicare; ſi enim ita eſſet, integer entis conceptus eſſet illis poſterior, non prior, vndè nec a priori per entis conceptum poſſent illa prædicata de ente demonſtrari, vt ipſe quoque concedit; neque illa prædicata circumſtarent eſſentiam entis, vt ſæpius loquitur Ariſt. ſed intrarent; nec de illo prædicarent accidentaliter per modum paſſionis, & in ſecundo modo, ſed eſſentialiter, & in primo. Nec valet, quod ait Paſqualig. paſſiones entis, licet contineantur in adæquato conceptu ipſius, habere tamen rationem paſsionis reſpectu primi conceptus inadæquatè ſumpti, illius nimirum, qui explicat ens, prout habet eſſe in ſeipſo, cum enim hic ſit prior reſpectu cæterorum conceptuum ipſum ens explicantium ſub ratione vnius, veri, & boni, cæteri conceptus dicũtur ei aduenire, ac veluti ei accidere, vt poſterius priori; & rurſus cum conceptus ille prior ſit veluti radix cæterorum, ideo alij poſſunt per ipſum tanquam per medium de ente demonſtrari à priori. Non, inquam, valet, quia falſum in primis eſt illum conceptum omnium primũ, qui ens explicat in ordine ad eſſendum, & prout habet eſſentiam in ſeipſo. eſſe conceptum entis inadæquatũ; hic enim eſt cõceptus diſtinctè, & adæquatiſsimè ens explicans in ſeipſo, prout ens eſt, vt cõſtat ex progreſſu diſp. 2. Tum quia ſi hic primus conceptus eſt inadæquatus, malè deindè aſſumeretur ad demonſtrandum de ente paſſiones per poſteriores conceptus explicatas, ſicut malè per animalis conceptum demonſtraretur riſibilitas de homine, quia eſt conceptus inadæquatus hominis, eſtò ſit prior quam conceptus differentialis, medium autem in demonſtratione aſſumptum debet eſſe ſecundum quod ipſum ex 1. Poſt. cap. 4. ideſt debet eſſe ratio preciſa, & adæquata, ſecundum quam paſſio conuenit ſubiecto; Et tandem ſi paſſiones entis eſſent conceptus inadæquatè explicantes quidditatem ipſius entis, itaut ens in ſua quidditatiua ratione adæquata illas includat, tunc conceptus entis non eſſet ſimpliciter ſimplex, ſed in vlteriores conceptus reſolubilis, & magis ſimplices.

11 Quod vero neque ens includatur eſſentialiter in præfatis ſuis affectionibus, quæ erat altera pars iſtius tertiæ conditionis, ſatis probatũ eſt diſp. 2. q. 7. art. 1. n. 191. imò, & in aliquo ſenſu conceditur à quibuſdã ex aduerſarijs. vndè Auerſa q. cit. ſec. 2. concl. 2. ait cum Suarez paſſiones entis non debere ita explicari, vt includãt intrinſecè, & eſſentialiter ipſum ens, eique aliquid ſuperaddãt, ſed potius debent præciſè ſumi pro aliqua ratione ſuperaddita ad ipſum ens, cuius dicuntur eſſe paſſiones; quod etiam ibi probat, quia Ariſt. 7. Metaph. cap. 5. & 6. in vniuerſum docet accidentia, & paſſiones rerum definiri per additamentum ideſt per ſuum ſubiectum, non tanquam in ijs intrinſecè incluſum, ſed tanquam id, in ordine ad quod explicari debent, ergo ſic paſſiones entis non includunt eſsentialiter, & directè ipſum ens. Tũ quia paſſio ſe habet tãquam forma ſubiecti, itaut poſſimus conſiderare, & ſubiectum præciſè, & paſſionem præciſè, tanquam duo, quæ faciant vnum concretum, quod neque ſit purum ſubiectũ, neque pura paſsio, ſed quid ex vtroque coaleſcens, vndè in ente quoque id ſaluari debet, quod fieri non poteſt, ſine excluſione entis à quidditatiuo conceptu ſuæ affectionis. Tum quia albedo non dicit ſubiectum album, ſed præciſè formam albedinis, ſed paſsio eſt quædam forma ſubiecti, ergo; vt ſic non includit ſubiectum, ſed præciſè dicit ſeipſam. Tum denique, quia paſſio accidentaliter prædicatur de ſubiecto ſeu in ſecundo modo dicendi per ſe, ſed quod prædicatur accidentaliter de ente, ſicut eius affectiones, non eſt formaliter ipſum ens, ſed eſſe indiuiſum, eſse intelligibile &c. ergo vnitas, & omnis alia paſſio entis in eo quod eſt paſsio, formaliter non includit ens, ſed præciſè eſt forma addita enti; Neque hic rurſus refellere opus eſt ſolutiones, quas affert Paſqualig. diſp. 1. ſec. 3. quia fundantur in illa ſua falſa imaginatione, quam nuper impugnaui; Quamuis autem paſsiones entis propriè ſumptæ ens non includãt, ſed dicant præciſè rationes additas enti; verum eſt tamen eaſdẽ paſsiones in concreto ſumptas conſignificare ſubiectum cum paſsione, & interdum accipi fundamentaliter, itaut nomen vnitatis ſignificet v. g. entitatem, in qua fundatur negatio diuiſionis, & ſic de alijs paſsionibus.

12 Vltima denique conditio veræ proprietatis competit etiam affectionibus entis, cũ enim ſint extrà rationem intrinſecam ipſius, atque ſuo modo ab eodem dimanare dicãtur, ac

illud neceſſario conſequi neceſſitate vera, & reali, non autem ficta per intellectum, planè ſequitur quod obtineant aliquam diſtinctionem à ſubiecto idest ab ente, quæ non ſit omninò per opus intellectus, ordo enim emanationis nequit intelligi abſque diſtinctione illius, quod emanat ab eo à quo emanat. Cōſ. quia affectiones entis poſſunt de ente demōſtrari à priori, vt q. vlt. dicemus ergo talis diſtinctio inter ea verſatur, quæ non eſt omninò rationis, quod ſufficit ad ſaluandā quartam illam conditionem; ſiquidem per eam diſtinctionem aliquo modo ex natura rei in ea conditione expreſsā non debet intelligi diſtinctio vera, & realis, qualis intercedere ſolet inter rē, & rem, vt explicant Suarez, Arriag. & alij, quia repugnat paſſioni propriè dictæ realiter à ſuo ſubiecto diſtingui, vt diximus diſp. 5. Log. q. 4. art. 2. ſed debet intelligi diſtinctio ex natura rei formalis, quæ eſt minor diſtinctione reali, hæc enim eſt diſtinctio quæ regulariter reperitur inter ſubiectū, & paſſionē; aut ſaltim diſtinctio ex natura rei virtualis, & fundamentalis, quæ eſt adhuc maior diſtinctione rationis, quatenus anteuertit opus intellectus, ſi non formaliter, & actualiter, ſaltim virtualiter, & fūdamētaliter, talis autē adminus intercedit inter ens, & ens, & eius affectiones, vt probāt rationes allatæ.

Soluuntur Obiectiones.

13 IN oppoſitum arguitur Primò affectiones entis relatas propriæ paſſionis conditiones obtinere non poſſe; nō primam, nam ſi aliqua entis affectio realis eſt, ac poſitiua quæ erat prima conditio iam intrinſecè, & eſſentialiter erit ens reale, nihil ſiquidem reale eſſe poteſt, niſi in ſuo cōceptu ens reale includat, quod eſt inchoatio omnis realitatis, & ratitudinis; ſed ſi includit ens in ſuo conceptu, iā ei deficiunt cæteræ conditiones; deficit ſecunda, quia ſi includit ens reale, in ſuo conceptu, & non eſt ipſummet ens reale, ergo erit inferius ad ens, & ſic non erit cum ente conuertibilis, quæ erat ſecunda veræ proprietatis conditio; deficit tertia, vt ſatis de ſe conſtat, quæ erat, vt ſubiectum non eſſet in cōceptu quidditatiuo ſuæ paſſionis incluſum; deficit tandem quarta, quia quod eſt eſſēntialiter ens, nequit ex natura rei ab ente diſtingui, ſi ergo aliqua entis affectio eſt eſſentialiter ens, non amplius poterit ab ipſo ente, quod intrinſecè includit, cōdiſtingui; Et ſic à primo ad vltimum patet manifeſtam eſſe repugnantiā dari aliquod prædicatum, quod ſit vera, & realis proprietas entis realis, vt ſic; quia ſi eſt proprietas realis, ergo ens eſt de eſſentia eius; & ſi ens non eſt de eſſentia eius, ergo non erit vera, & realis proprietas, ſed rationis, & ficta; & hic eſt cardo totius difficultatis in hac quæſtione; ob quam coacti ſunt Aduerſarij negare entis affectionē, & attributa eſſe, entia poſitiua realia, ac veras eius proprietates, & illa poſuerunt eſſe entia rationis, vel negationes, vel relationes rationis, vel denominationes extrinſecas iuxtà varias opiniones ipſorum in explicandis paſſionibus entis.

14 Reſp tamen faciliter iuxtà noſtra principia tradita diſp. 2. q. 7. art. 1. nullam in hac re eſſe repugnantiam, ſi benè ponderetur; benè enim ſtat entis paſſiones eſſe reales, & poſitiuas, ac etiam eſſe entia, non quidem per formalem incluſionem rationis entis in conceptu ipſarum, ſed per realem identitatem; vt enim ibi diximus, poteſt aliquid dici, ac denominari reale dupliciter, vel quia includit formaliter conceptum ipſum entis realis, vel quia realiter identificatur cum ipſo ente reali, aut cum aliquo quod eſſentialiter eſt ens reale; itaque paſſiones entis ſunt quidem proprietates reales, & poſitiuæ, vt magis infrà conſtabit de ſingulis diſcurrendo, non quidem per identitatem formalem cum ente, quaſi illud includant in ſuo conceptu, vt paſsiones ſunt, ſed per ſolam & ſimplicem identitatem realem, qualis intercedere ſolet, inter ſubiectum, & paſſionem vniuerſaliter loquendo. Dices, de ratione paſſionis propriè dictæ eſt vt à ſubiecto realiter diſtinguatur, ergo ſi entis affectiones ſunt idem realiter cum ente, non erunt veræ illius paſſiones; Probatur aſſumptū, quia de ratione veræ proprietatis eſt quod dimanet, & cauſetur à ſuo ſubiecto; ſed cauſa, & cauſatum, principium, & principiatum realiter diſtingui debent. Negatur aſſumptum, ad probationem dicēdum cum *Doctore* 2. d. 16. q. vn. & d. 25. q. vn. & alibi frequenter, quod cum paſſio dicitur à ſuo ſubiecto fluere, & dimanare, non eſt intelligendum in rigore de cauſa phyſica, & propriè dicta, ſed de cauſa, & cauſalitate Metaphyſica, & extenſiuè accepta pro quacunque ratione principij, quæ in his ſecundum rationem inueniri neceſſe eſt, quæ ſi realitas diſtincta eſſe, verè & realiter inueniretur; eſt enim regula Scoti qu. 1. quolibet. lit. P. quod qualis ordo per ſe realis eſſet inter aliqua, ſi eſſent realiter diſtincta, talis per ſe ordo eſt inter illa correſpondens illi diſtinctioni, quam habent, vt potè rationis, ſi diſtinguantur ratione, & hoc ſine ratione ſumpta ex parte rei, quæ merè cauſata per actum intellectus; nunc autem ſi eſſet realis diſtinctio inter ſubiectum, & paſſionem, hæc vtique verè, ac realiter à ſuo ſubiecto cauſaretur, igitur vbi diſtinguuntur ſolum ex natura rei formaliter, aut ſolum virtualiter, eundem ordinem ſeruabunt prioris & poſterioris, cauſantis, & cauſati modo eis proportionato in tali ſtatu realis identitatis, vt ſuſius explicatum eſt loc. cit. in Logica. Dices Doct. cit. 2. d. 16. q. vn. *k.* loquens de affectionibus entis dicit illas eſſe quaſi paſſiones, ergo non ſunt verè paſſiones. Reſp. Ant. And. 1. Met. quæſt. 1. art. 3. concl. 4. ly *quaſi* non eſſe ſemper additionem diminuentem, immo interdum eſſe confirmatiuam, vt cum dicitur Io. 1. *quaſi* vnigeniti à Patre, idest verè geniti. Vel potius entis affectiones appellat quaſi paſſiones, quia re vera non tanta intercedit diſtinctio inter ens, eiuſque paſſiones, quanta in alijs rebus intercedere ſolet inter paſſionem, eiuſque ſubiectum, vt conſtat ex diſcurſu facto num. 9. cum neutrum dicat realitatem à parte rei in rebus ipſis adæquatè repertam.

15 Secundò arguitur ad idem, quia ens, inquantum ens, quo pacto ponitur ſubiectum in Metaph. abſtrahit à cauſa, & cauſato, principio, & principiato, ergo vt ſic, nequit veras proprietates habere, quia eſſet cauſa, & principium illorum, & ſic ab illis non abſtraheret. Conf. quia ens, vt ſic, abſtrahit ab eſſentia ſubſtantiali, & accidentali, ſimplici, & compoſita, actuali, & potentiali, perfecta, & imperfecta, perficiente, & perfectibili, ergo repugnat, quod habeat veras, vt ſic, & reales affectiones, quia tales pertinent ad complementum, & conſummatam eſſentiæ perfectionem, cum ſint veluti ſecundariæ illius perfectiones. Reſp. negando conſequentiam, cum enim dicatur ens in ſua communitate ad Deum, & creaturam abſtrahere à cauſa, & cauſato, principio, ac principiato; hoc intelligitur de cauſa, & principio phyſicè, & in rigore ſumpto, quo quidem modo ſubiectum non dicitur cauſa, & principium ſuarum paſſionum, ſed Metaphyſicè tantu extendendo nomen cauſæ, & principij modo iam explicato. Ad Conf. pariter negatur conſequentia ob eandem rationem, quia proprietas non eſt in rigore accidens, & perfectio, nec ſubiectum eſt in rigore potentiale, & perfectibile, eo quia ſubiectum, & paſſio non diſtinguuntur realiter, nec inuicem ordinantur in ratione perfectibilis, & perfectiui; ſed in ratione primariæ, & ſecundariæ perfectionis, quatenus eſſentia dicitur primaria rei perfectio, paſſio autem ſecundaria integrans cum primaria totalem, & conſummatam rei perfectionem, & pertinens ad eſſentiam rei in ſecundo modo dicendi per ſe.

16 Tertiò probatur affectiones entis nihil enti ſuperaddere ſaltim ex natura rei ab ipſo diſtinctum, quia vt inquit Suarez cit. n. 9. ipſum ens, inquantum ens, ex eo præciſe quod tale eſt abſque alio modo reali ei ſuperaddito, & ex natura rei diſtincto, habet quicquid poſitiuè neceſſarium eſt, vt ſit vnū, verum, bonum, &c. vnde in ipſomet explicandi modo dicimus eſſe ens, quia habet veram eſſentiam, & perfectionem aliquam realem. Nec refert, quod poſſit mens concipere, & conſiderare rationem entis, non expreſsè conſiderando alias rationes, quia hoc ad ſummum indicat diſtinctionē rationis, vel aliquid negatiuum, aut extrinſecum in illis attributis incluſum, vel connotatum, ſeu diſtinctionem per modum expliciti, & impliciti, vt dicunt alij. Confirmat hoc idem euidentius Paſqualig. quia conſiderando ſolum conceptū obiectiuum entis adæquatè ſumptum, ex vi talis conceptus eſt in ſeipſo indiuiſum, & à quocunque alio diuiſum, & propterea ex vi proprij eſſe habet vnitatem; ruſus ſecundum proprium eſſe eſt quid intelligibile, intelligitur enim ab vnoquoque quid ſit ens, & ideò neceſſe eſt, vt habeat in ſe rationem fundantē huiuſmodi intelligibilitatem, quæ nulla alia eſt, quam ipſa veritas, & quidem ipſi Scotiſtæ multa affirmant de ipſo ente, vt à ſuis paſſionibus condiſtincto, vt quod ſit prædicatum vniuocum, quod non prædicetur quidditatiuè de ſuis paſſionibus, ergo iam eſt intelligibile, & verum in ſeipſo quocunque alio modo ſecluſo. Denique ſi paſſiones entis ſunt aliquid reale, & poſitiuum ſuperadditum enti, iam & ipſæ includent rationem formalem entis, & conſequenter omnes eius proprietates, quia quod eſt eſſentialiter ens, habere debet omnes entis proprietates, ac ita dabitur proceſſus in infinitum; alia quædam Thomiſtarum argumenta omitto, præſertim Blaſij à Concep. diſp. 20. Met. q. 1. quia probant ſolum paſſiones entis nō addere aliquid ab ipſo realiter diſtinctū, quod

gra-

gratis vndequaque concedimus, non ſolum de paſſionibus entis, ſed etiam cuiuſcunque alterius ſubiecti.

17 Reſp. ſi Suarez intelligit illa, quæ in argumento tangit, conuenire enti præciſo quocunque alio realiter ſuperaddito, & ab ipſo realiter diſtincto, gratis totum concedimus; cum enim dicimus paſſiones entis ab ipſo pluſquam ratione diſtingui, ac veluti ex natura rei, ſanè per talem diſtinctionem opus intellectus anteuertentem nec Scotus, nec Scotiſtæ intelligunt diſtinctionem realem in rigore ſumptam, ſed diſtinctionem valdè minorem; immo quamuis Scotiſtæ paſſim per talem diſtinctionem ex natura rei intelligant diſtinctionem formalem actualem, quam Doctor inter realitatem, ac realitatem interponere ſolet, eo quia ipſi putant conceptum entis fundari in vna realitate communi Deo, & creaturæ, vt fundantur aliæ naturæ communes prædicamentales; quia tamen in noſtris principijs ens talem realitatem non importat, vt conſtat ex toto progreſſu diſp. 2. ideò neque diſtinctio affectionum entis ab ipſo dici debet ex natura rei formalis in eo rigore, ſed appellari debet ex natura rei, quatenus inſtar illius à nobis concipitur, & quatenus contradiſtinguitur à diſtinctione rationis ratiocinantis, quæ præcisè formatur ab intellectu abſque fundamento à parte rei cum ſola non repugnantia, vt benè ex noſtris notauit Vulpes tom. 1. part. 1. diſp. 10. art. 1. num. 2. At quia diſcurſus Suarez quid amplius prætendere videtur, quaſi ens ex ſua ratione formali habeat, quod ſit vnum, verum, bonum, negatur aſſumptum, quia vt docet Scotus pluribus in locis, ens ſub ratione entis præcisè ſumptum non habet, vndè formaliter ſit vnum, verum, bonum, ſed ſolùm fundamentaliter; neque obſtat vulgaris ille modus explicandi ens, illud nimirum eſſe, quod habet veram eſſentiam &c. quod enim ens hoc modo explicetur, non prouenit ex eo, quod ita ſit, ſed ex eo, quod cum ſimpliciter ſimplex ſit, non poteſt declarari niſi per ea, quæ ipſum circumſtant. Neque ex hoc infertur ſola rationis diſtinctio, aut per connotata, aut per modum expliciti, & impliciti, vt in argumento dicebatur; quia cum conceptus entis, vt ſic, ſit primarius, quidditatiuus, ac veluti abſolutus; alij verò conceptus affectiones explicantes ſecundarij, qualitatiui, ac veluti relatiui, planè inter eos maior diſtinctio poni debet, quam rationis, & per implicitum, & explicitum. Ad Conf. negatur aſſumptum quoad primam partem de vnitate, quia ens ex vi ſui conceptus quidditatiui habet præcisè, quod propriam habeat eſſentiam, non cogitando quod ſit in ſe indiuiſum, & à quocunque alio diuiſum, quia hic conceptus eſt veluti relatiuus ratione diuiſionis ab alio, cum per ipſam ens referatur ad alia, atque ideò eſt poſterior illo, quo præcisè conſideratur in ſe, & eſt veluti abſolutus. Tum quia ens ex vi ſui conceptus habet tantùm rationem eſſendi abſolutè, & non eſſendi vnum, vel plura, quia abſtrahit ab his rationibus. Quoad aliam partem de veritate concedo ens ſecundum ſuam rationem formalem, vt à paſſionibus iſtis præſcindit, eſſe intelligibile, ſed nego rationem fundantem intelligibilitatem eſſe veritatem, quia vt dictum eſt diſp. 6. de Anim. q. 6. art. 1. num. 145. ens eſt obiectum intellectus ſub ratione ipſa entis, non autem ſub ratione veri. Cum autē vulgò dicitur ens eſſe obiectū ſub ratione veri, & quicquid intelligitur ſub ratione veri intelligi, hoc ideò dicitur, vt ibi explicabā, quia dum intellectus aliquid cognoſcit, reſultat in eo veritas formalis, quæ eſt conformitas rei ad intellectū, nam veritati in eſſendo ex parte rei correſpondet veritas in cognoſcēdo ex parte intellectus, & quia intellectus tendit in obiectum, vt illi ſe conformet intentionaliter percipiendo illud ſicut eſt; hinc dici ſolet ens terminare actum intellectus ſub ratione veri, quod etiam fatetur Suarez diſp. 10. Met. n. 19. ſect. 1. & adhuc magis explicabitur infra diſp. ſeq. q. 6. num. 163. hinc ait Alenſis 1. p. q. 13. membr. 2. quod niſi modus intelligendi impediret, adeo diſſerunt intentio entis, & veri, quod poſſet intelligi ratio entis non cointellecta ratione veri, quemadmodum etiam intelligit ens non cointellecto bono. Ad vlt. negatur conſequentia quia paſſiones entis non includunt rationem eius formaliter, ac quidditatiuè, ſed realiter tantum, ac identice, ac ideò in ipſis datur ſtatus.

18 Quartò tandem arguitur ad probandum paſſiones entis illud includere eſſentialiter, ſi ſunt reales, & poſitiuæ; nam in ipſis terminis inuoluitur implicantia, inquit Auerſa, ſi ex vna parte aſſeritur paſſiones entis eſſe reales, & poſitiuas, & ex alia dicatur non eſſe eſſentialiter ens, quia omnis ratio poſitiua, & realis, vt à nihilo diſtinguitur, & ab ente rationis, eſt eſſentialiter, & formaliſſimè ens, quoniam ens reale, vt ſic, eſt inchoatio, & fundamentum omnis realitatis, & ratitudinis, vt ſæpè dictum eſt, & per ipſum formaliter quicquid eſt aliquid diſtinguitur à nihilo. Deinde arguit Arriag. quia paſſioni entis ex eo; quod eſt realis, non repugnat exiſtere, non ſecus ac ipſi enti, cuius eſt paſſio, ergo erit formaliſſimè ens, quia in hoc conſiſtit ratio formalis entis realis, quod ſit illud, cui non repugnat eſſe. Denique id confirmat Paſqualig. ex ipſius entis tranſcendentia, cùm enim ſit principium formale totius realitatis, eſt eſſentialiter quid tranſcendens, quod per omnia realia traſcendit, & proindè in omnibus eſſentialiter imbibitur, quomodo enim ſubſiſterent in ſua realitate, niſi includerent rationem formalem realitatis? aut quomodo ens tranſcenderet, tanquam ratio formalis realitatis, niſi in omnibus quæ realia ſunt reperiretur? non ergo dari poteſt aliqua paſſio entis, in qua ens ex vi ſuæmet tranſcendentiæ non imbibatur.

19 Reſp. ad hæc argumenta patere quid ſit dicendum ex diſp. 2. q. 7. vbi ex profeſſo monſtratum eſt, ens nec in modis, nec ſuis paſſionibus, nec vltimis differentijs quidditatiue includi; vnde ad 1. negatur aſſumptum, non enim implicat aliquid eſſe reale per identitatem ſolum, non autem per incluſionem rationis formalis entis in eius conceptu quidditatiuo; ad probationem dicendum ens eſſe inchoationem, & fundamentum omnis realitatis, & ratitudinis in toto ordine entium, vel per incluſionem formalem ipſius in eo, quod dicitur reale, vel per ſolam identitatem realem, & hic eſt minimus modus realizandi entia; ita autem realizantur, & ratificantur paſſiones entis, nempe per realem identitatem cum ipſo, & per eandem realem identitatem diſtinguuntur à nihilo, & ab ente rationis; pro quo vide quæ dicta ſunt diſp. cit. num. 21. t. ad ſimile argumentum Suarez pro modis, ac vltimis differentijs. Ad 2. paſſionibus entis non repugnat exiſtere, non quidem directè, & in ſe, ſeu ex ſua ratione formali, ſed quatenus identificatæ, vel identificabiles cum ente, non aliter, nec alio modo; & ideò negatur conſequentia, quod ſint entia realia, & reales in eo ſenſu, quod quidditatiue includant rationem entis, ita dicebamus ad ſimile argumentum Hurtad. loc. cit. n. 208. pro modis, & vltimis differentijs. Ad 3. dictum eſt in eadem quæſt. tranſcendentiam entis non ex eo capite præcisè ſumendam eſſe, quod omnia penetret, ac intret per propriam rationem formalem, quaſi in omnibus eſſentialiter includatur, ſed ex hoc quod omnia, quæ à nihilo diſtinguuntur, ac ab ente rationis, intrat, & penetrat vel per identitatem formalem, & eſſentialem, & ſic tranſcendens dicitur, reſpectu omnium ſuorum inferiorum, vel ſaltim per identitatem realem, & ſic penetrat modos, paſſiones ſuas, ac vltimas demque differentias, & ſic omnia, quæ non ſunt nihil, vel ſub ente continentur, vt ſua inferiora, vel in ente, vt modi, differentiæ vltimæ, & paſſiones ſuæ, de quibus nunc eſt ſermo. Dices vel paſſiones entis ſunt aliquid, vel nihil; ſi ſecundum, ergo non ſunt paſſiones entis reales, ſi primum, ergo formaliſſimè ſunt ens, quia ens, & aliquid conuertuntur, & ens deſcribitur ab eſſe. Reſp. paſſiones entis eſſe, non ſecundum primam rationem eſſendi, quæ eſt eſſe præcisè, & à qua dicitur ens præcisè, ſed ſecundum rationem ſecundariam eſſendi ſcilicet indiuisè, vt vnitatem, conformabiliter intellectui, & appetibiliter voluntati, vt veritatem, & bonitatem; Quæ rationes in conceptu eſſendi, vt ſic, non inuoluuntur; & quamuis aliquid conuertatur cum ente formaliter, vel identice, non tamen conuertitur cum ente formaliter, ſed latius patet ipſo ſic accepto, vt declarabitur infrà n. 80.

QVÆSTIO II.

Quæ, & quot ſint paſſiones entis.

20 QVamuis communis, & paſſim recepta ſententia tres aſſignet entis proprietates, non plures nec pauciores ſcilicet Vnum, Verum, & Bonum, non defuerunt tamen, qui alias addiderint ſcilicet Rem, & Aliquid; cum enim hæc duo quidpiam ab ente diſtinctum ſignificare videantur, & non minoris ſint ambitus, quam ens in tota ſua latitudine ſumptum, & cum ipſo conuertantur, vndè inter ſex tranſcendentia numerantur, ens, res, aliquid, vnum, verum, bonum, & non niſi loco paſſionum videntur deſignari poſſe, ita ſignificauit Auicen. initio ſuæ Metaph. pro qua opinione ex Recentioribus citat Araujum lib. 4. Metaph. q. 4. art. 2. Blaſius à Concep. diſp. 20. Metaph. q. 2. & ipſemet §. 2. probabilem putat ſaltim, quod Aliquid

faciat

Digitized by Google

faciat proprietatem diſtinctam ab alijs. Scotiſtæ verò paſſim præter paſſiones ſimplices, & incomplexas ſcilicet Vnum, Verum, & Bonum, quæ tales denominantur, quia vnico, & incomplexo termino ſignificantur, alias addunt, quas diſiunctas appellant, & complexas, quæ non multæ enumerantur, ſed præcipuæ, & inſigniores ſunt actus vel potentia, idem, vel diuerſum, contingens vel neceſſarium, taleſque dicuntur, quia termino complexo ſignificantur, & ſub diſiunctione quadam enti conueniunt; Auerſa tandem q.4. ſuę Philoſoph. ſec.4. ex alio capite entis paſſiones multiplicat; quamuis enim dicat illas tres ſpecialiter recipi debere, vt præcipuas entis paſſiones, nimirum Vnitatem, Veritatem, & Bonitatem; inquit tamen plurificari poſſe, ſi paſſiones, ſiue attributa entis ita amplè ſumantur, vt etiam complecti poſſint quædam prædicata, quæ non niſi per maiorem quandam explicationem diſtinguantur ab ente; ſiue etiam ſumantur pro prædicatis ſuperadditis, quæ vel importent denominationem extrinſecam, vel negationem, vel habitudinem rationis; ſi enim primo modo accipiantur, ait præter illas tres deſignari poſſe pro paſſionibus entis, appetere ſuum eſſe, & eiuſdem conſeruationem; appetere perfectionem ſui eſſe, ac in ea quieſcere; aliquod munus exercere ad euitandum otium in rerum natura, & tandem ex hoc capite addi poteſt exiſtentia, prout ratione diſtinguitur ab eſſentia; Quod ſi paſſiones entis poſteriori modo ſumantur, deſignando nimirum illas per modum denominationis, negationis, & relationis, adhuc plures tribus conſtitui poſſunt entis affectiones, quia per modum denominationis extrinſecæ dantur eſſe intelligibile, eſſe appetibile, eſſe ſignificabile per voces, eſſe conueniens alteri; addi etiam poſſunt aſſimilari, adæquari, ſubire rationem menſuræ; & tandem adhuc multo plures cogitari poſſunt illas deſignando per modum negationis, & relationis rationis.

21 *Dicendum eſt*, præter vnum, verum, & bonum, quæ ſunt paſſiones ſimplices entis, alias addendas non eſſe præter diſiunctas. Hæc concluſio eſt communis apud omnes excepta vltima particula de paſſionibus diſiunctis, quas aliqui non agnoſcunt, vt veras, & legitimas entis paſſiones, benè tamen Doctor 1.d.19. q.1. §. *de ſecundo*, & §. *ad argumenta principalia*, & 1.d.39. in principio ſolutionis illarum quæſtionum & 4. Met. t.3. Ant. And. 1. Met. q.1. Faber 4. Met. diſp.12. Meuriſſe lib.2. ſuæ Met. cap.2. q.2. Tatar. 1. Met. q. vn. Zerbius ibidem q.3. Trombet. 4. Met. q.4. & omnes Scoti Interpretes in locis ſupracit. Probatur verò, ac declaratur concluſio quoad omnes, & ſingulas partes; Et quidem in primis vnum, verum, & bonum eſſe paſſiones entis, eſt communis omnium ſenſus, & probatur euidenter, quia tria hæc attributa verè poſſident omnes, & ſingulas conditiones propriæ paſſionis aſſignatas quæſt. præced. ab initio, addunt enim aliquid ſupra ens, quod non eſt ei eſſentiale; conſequuntur ipſum, & ex vi conceptus eſſentialis eius ſuo modo promanant, & denique adæquatè omni enti conueniunt, & cum illo conuertuntur, ergo verè & propriè ſunt paſſiones eius, Conſequ. patet, aſſumptum verò abundè conſtabit ex infra dicendis de ſingulis paſſionibus.

22 Secundò has tantum tres eſſe paſſiones entis, & alias præſertim ſimplices non eſſe addendas præter iſtas, probari ſolet varias aſſignando ſufficientias ternarij illius numeri; probat Suarez diſp.3. Met. ſec. 2. per quandam ſufficientiam traditam à D. Thoma q.2. de verit. art.1. & q.21. art. 1. quia paſſiones entis debent aliquid addere ſupra ens, & non poſſunt addere aliquid poſitiuum reale, ergo vel negatiuum, vel poſitiuum rationis, ſeu per denominationem, aut conuenientiam ad aliquod extrinſecam; priori modo conſtituitur paſſio vnius, quia negatio illa diuiſionis in ſe, & diuiſionis à quolibet alio conſequitur omne ens in ſe, & abſolutè conſideratum, & nulla alia eſt, quæ conueniat omni enti, vt ſic; poſteriori modo conſtituuntur aliæ duæ paſſiones, vna per reſpectum, ſeu conuenientiam ad intellectum; alia per habitudinem, & conuenientiam ad appetitum, & voluntatem, nam hæ duæ facultates, & nullæ aliæ ſunt vniuerſales, & reſpiciunt omne ens ſub diuerſa ratione; Sed hæc ratio ſufficienter non probat, quia vt conſtat ex dictis quæſt. præced. paſſio vera & realis importare debet aliquid poſitiuum, ac reale naturæ ſubiecti ſuperadditum, non quidem realiter ab eo diſtinctum, ſed ex natura rei formaliter, aut ſaltim virtualiter, ergo malè aſſignatur ſufficiētia paſſionum entis, ac earum numerus deducitur per negationes, vel relationes rationis, aut extrinſecas denominationes. Deindè minus quoque benè deſignantur paſſiones entis per ordinem, ad animam loquendo de illis ſecundum id, quod important à parte rei, eſtò quoad captum noſtrum ſic deſignari poſſint, cum enim ratio entis ſit tranſcendens, debet cum ſuis paſſionibus præcedere ſaltim natura quodcunque ens prædicamentale, cum hoc non conſtituatur niſi per contractionem entis tranſcendentis; at anima eſt ens prædicamentale, ac determinatæ naturæ, ergò poſterior eſt ente, & quacunque eius paſſione tranſcendenti. Denique videtur irrationabile prorſus aſſignare poſteriores paſſiones nempe Veritatem, & Bonitatem per aliquid poſitiuum ſaltim rationis; & primam paſſionem, qualis eſt vnitas, à qua ſecundum aliquos aliæ originem trahunt, deſignare per ſolam, & ſimplicem negationem, cur enim ipſa deterioris eſt conditionis, quam aliæ?

23 Alenſis 1.p.q.13. membro 2. numerum paſsionum entis deducit ex numero potentiarum animæ, vt debita proportio ſeruaretur inter ens, & animam; nam eſſe rerum ſimpliciter (ait Alenſis) comparatur ad animam, videlicet, vt res ordinentur in memoria, percipiantur intelligentia, diligantur voluntate; eſt igitur in ente quolibet vnitas per quam ordinetur in memoria, & ſeruetur; memoria enim ea, quæ retinet ſecundum aliquam coordinationem relationis ad vnum, & diſcretionem componit; item in quolibet eſt veritas, per quam percipiatur ab intelligentia; & tandem bonitas, per quam diligatur, & approbetur à voluntate. Sed hæc quoque ſufficientia facilè reijcitur, nam planè non apparet neceſſitas correſpondentiæ inter paſſiones entis, & potentias animæ, vt quot ſunt iſtæ, tot & illæ eſſe debeant; ac etiam contra hanc ſufficientiam poteſt adduci ratio facta contra præcedentem, nam ens præcedit animam, & quodcunque ens determinatum ea prioritate, à qua non conuertitur ſubſiſtendi conſequentia, hoc enim pacto ſuperiora omnia ſolent inferiora præcedere; adeò vt ſi anima impoſſibilis eſſet, non ob id impoſſibilis eſſet conceptus entis realis; ergo paſſiones entis, quæ ipſum, vt ſic, conſequuntur, malè deſignantur in ordine ad animam, & numerum potentiarum eius. Idem Alenſis ibidem alio adhuc modo deducit hunc numerum ternarium paſſionum entis per relationem earum ad diuinam cauſam, vnitas enim eſſe creaturæ monſtrat vnitatem efficientis, veritas veritatem exemplaris; & bonitas bonitatem finis. Sed & hæc quoque ſufficientia non benè procedit, quia vt ſatis de ſe conſtat, hac ratione non colligitur numerus paſſionum entis in ſe, ac in tota ſua latitudine, ſed entis creati duntaxat. Rurſus aſſignat ibidem Alenſis paſſiones entis ex diuerſa conſideratione rerum in proprio genere, aut enim conſideratur abſolutè, & vt diuiſum ab alijs, & in ſe indiuiſum, & ſic determinatur per vnum; ſecundum verò, quod conſideratur aliquod ens comparatum ad aliud ſecundum diſtinctionem, determinatur per verum, verum enim eſt, quo res habet diſcerni; ſecundum verò quod conſideratur comparatum ad aliud ſecundum conuenientiam, ſiue ordinem, determinatur per bonum, bonum enim eſt ex quo res habet ordinari. Sed & hæc quoque ratio deficit, quia ſolùm colligit vnum, verum, & bonum eſſe paſſiones entis iuxtà diuerſas illas comparationes; ſed non probat aliàs comparationes fieri non poſſe, ex quibus adhuc aliæ colligantur paſsiones. Tum quia nec illas tres benè aſſignare, ac inter ſe diſtinguere videtur; aſſignat enim veritatem per diſtinctionem vnius entis ab alio; cum tamen per diſtinctionem vnius entis ab alio ſoleat aſſignari vnitas, non veritas; quia eo ipſo quod aliquid vnum eſt, eſt eo ipſo in ſe indiuiſum, & à quocunque alio diuiſum, & diſtinctum.

24 Tertiò his de cauſis Paſqualig. tom.2. Met. diſp.3. ſec.1. num.10. exiſtimat nullam rationem à priori, & ex parte ipſius entis aſſignari poſſe, cur paſsiones entis ſint tres; non plures, nec pauciores; ſed numerum paſsionum entis auſpicari debere ab intellectu, vndè tot erunt, quot intellectus diſtinguere poterit concipiendo ens ſecundum diuerſos conceptus inadæquatos explicitos, qui ſe habeant tanquam conſequentes ad aliquem priorem, qui loco radicis reſpectu cæterorum ſe habeat; Et quamuis intellectus in diſtinguendis huiuſmodi paſsionibus procedat cum fundamento in re; non tamen hoc fundamentum eſt ratio ſufficiens conſtituendi tot numero paſsiones, & non plures, aut pauciores; nam tale fundamentum non prouenit ab intrinſeco entis, quaſi in ſe contineat diuerſos gradus eſſentiæ, aut formalitates, cum ſit vna tantum ſimplex, & omnium prima formalitas; ſed totum hoc fundamentum prouenit ab extrinſeco entis, & ex modo concipiēdi noſtri intellectus; quare cōcludit

paſ-

Digitized by Google

paſsiones entis eſſe tres duntaxat, & non plures, quia de facto tot intellectus diſtinguit, & non plures conceptus inadæquatos entis; nam ſi alios præter illos intellectus efformaret, plures paſsiones eſſent conſtituendæ. Sed quamuis concederetur, vt fortè concedi debet, nullam rationem à priori aſsignari poſſe, cur ens alias paſsiones ſimplices non habeat præter tres aſsignatas, nequaquam tamen dicendum eſt numerum paſsionum entis à ſolo intellectu pendere tot vel tot illas cogitante, ac diſtinguente in ente; quia vt diximus qu. præced. affectiones entis ſunt attributa vera, & realia non verò entia rationis ab intellectu conficta, & per eius fictionem enti conuenientia, & hoc totum ipſe conceſſerat diſp. 1. ſec. 2. vbi n. 4. aſserit paſsiones entis eſſe reales, illique conuenire nemine cogitante & num. 8. inquit præſeferre aliquam perfectionem realem, ac poſitiuam, quod & concedit in eadem diſp. num. 4. ergo etiam ex eiuſdem principijs falſum eſt paſsiones entis tot eſſe, quot intellectus diſtinguit in ente, quia ſicut non habent eſſe præciſè per opus intellectus, ita neque ab intellectu habent, quod ſint tot, & non plures, vel pauciores; ergo ex intrinſeca potius entis natura, & conditione pendet, quod tot, vel tot ſint eius paſsiones, non autem ex intellectus operatione ſic vel ſic eas cogitante, & diſtinguente.

25 Quartò igitur, quia in promptu non habemus rationem à priori, cur ſint tres entis paſsiones ſimplices, & non plures expedit id probare à poſteriori excludendo ſingula, quæ ab alijs addebantur ad augendum numerum illarum; neque enim Res, neque Aliquid paſsionem ab alijs condiſtinctam conſtituere poſſunt, vt aſſerebat vna ex opinionibus citatis, Quod quidem ſatis ex eo conſtare poſſet, quod res nunquam de ente prædicatur per modum attributi, vel affectionis, ſicut prædicantur vnum, verum, bonum, quæ quidem illi adiunguntur vt adiectiuum ſubſtantiuo; at non ita coniunguntur ens, & res, quia ambo ſubſtantiua ſunt, vndè ſi coniungantur dicendo, ens eſt res, cenſetur nugatio, vel identica prædicatio. Deindè quia iuxtà conſuetum loquendi modum ens, & Res velut ſynonima vſurpantur; vndè nulla poteſt aſſignari entis acceptio, quam etiam ſubire æquè benè non poſſit nomen Rei, & è contra, vt notat Aureol. 1. d. 2. q. 1. art. 1. Primò quidem accipi ſolet nomen entis regulariter pro ente reali, quod ab ente rationis contradiſtinguitur, & à nihilo, in quo ſenſu etiam hic ſumitur, & de illo loquitur Metaph. & hoc quidem pacto ſatis conſtat nomen rei coincidere prorſus cum ente, nam per rem intelligitur id, quod non eſt prorſus nihil, & non eſt ens rationis, quia nec nihil, nec ens rationis gaudere poteſt nomine rei, vndè ad determinandum ſignificatum entis, & excludendum ens rationis, & nihil, vtimur nomine rei, & dicimus ens reale à re; Alio modo accipi ſolet nomen entis ampliſſimè, prout extenditur ad ens quoque rationis; & nomen rei licet regulariter loquendo ſumatur pro ente reali nec enim dicimus rem rationis; adhuc tamen etiam accipi ſolet, & poteſt pro ente rationis, vt notat Scot. quol. 3. §. *de primo* (vbi eaſdem acceptiones tribuit enti, & rei) quo pacto Res ex nominis ætymologia dicitur, à reor, reris, quod eſt arbitror, vel conſidero; non autem à ratus, rata, ratum, vt noſtri Formaliſtæ notant art. 1. trac. formalit. & Doctor innuit 1. d. 36. Interdum è contra nomen rei ſumitur ad diſtinctioonem modi, nam ille dicitur modus, qui ita rei addictus exiſtit, vt nullo pacto etiā per Dei potentiam à ſuo ſubiecto ſeparari queat, res autem quæ de ſe, vel ſaltim per Dei potentiam ſeparari poteſt, ac per ſe conſeruari; Sed & in hac quoque acceptione ſolet ens ſumi, in hoc enim ſenſu dicunt modos non habere propriam entitatem, quia non eſt entitas aliqua, ſed potius entitatis modus; patet ergo ex varijs acceptionibus entis, & rei eſſe ſynonima, & vnum ab alio in ſignificatione non differre,

26 Dices fortè cum D. Thom. q. 1. de verit. art. 1. in corpore, & 4. Met. ſec. 2. in hoc diſtingui rem, & ens, vt etiam Auicen. docebat loc. cit. quod ens ſumitur ab actu eſſendi, & ſignificat ens actualiter exiſtens, ſed nomen rei exprimit quidditatem, & eſſentiam, prout ab exiſtentia præſcindit; Sed inprimis falſa eſt, vel ſaltim voluntaria acceptio hæc rei, ac entis; nam, & ens accipi poteſt nominaliter, vt ſignificat puram rei eſſentiam ab actuali exiſtentia præſcindentem, vt dictum eſt diſp. 2. ab initio, vndè diſtinctio illa, vel potius duplex entis acceptio nominaliter, vel verbaliter ſumpti communi calculo in omni ſchola recipitur vno, vel altero Auctore duntaxat contradicente; & è contra Res ſumi poteſt pro ente actu exiſtente, vt notat Doctor 1. d. 36. & Formaliſtæ trac. formal. art. 1. præcipuè Ant. Trombet. ergo re vera nulla poteſt aſſignari entis acceptio, quæ non poſſit applicari Rei, neque è contra; Tum quia quando etiam acceptio illa entis, & rei à D. Thoma aſſignata eſſet vera, & propria, adhuc non ſequitur rem ſignificare paſſionem entis, ſed potius prædicatum maximè quidditatiuum, imò ipſammet rei quidditatem, & eſſentiam, ergo nulla rei acceptio aſſignari poteſt, in qua res ita ſumatur, vt ſit entis paſſio, & affectio.

27 Quintò probatur neque Aliquid conſtituere paſſionem entis diſtinctam, quia etiam Aliquid dupliciter ſumi poteſt, & ſolet, & in nulla acceptione ſungi poteſt munere paſſionis diſtinctæ ab alijs; ſolet enim vno modo ſumi prout eſt ſignum particulare afficiens terminum communem, vt cum dicitur aliquis homo, aliquod animal, aliquod ens; & in hoc ſenſu conſtat non eſſe entis paſſionem, quia non eſt tranſcendens, ſed denotat indiuiduum vagum alicuius naturæ. Alio modo ſumi ſolet ſimpliciter, & abſolutè pro omni eo, quod non eſt nihil, & in hoc ſenſu patet eſſe ſynonimum entis, ſic enim importat ipſum extremum poſitiuum à nihilo contradiſtinctum, quod eſt ipſum ens reale. Dices ex D. Thom. q. 1. de verit. art. 1. ſecundum nominis etymologiam *Aliquid*, dici quaſi aliud quid, & ſic importare diſtinctionem, & diuiſionem ab alio, & in hoc ſenſu eſſe paſſionem à cæteris diſtinctam. Sed contra, quia etiam admiſſa hac ſignificatione nominis, *Aliquid*, non poteſt in ea dicere quid tranſcendens, & cum ipſo ente conuertibile, ſed ens aliquod determinatum, quod eſt aliud quid ab hoc, vel illo ente. Vel ſi in hoc ſenſu dicit attributum cum ente conuertibile, ſanè hoc non erit ab vno diuerſum, vel in eo includetur, tanquam conſequens illud, vt Suarez adnotauit, quia Vnum dicitur quod eſt indiuiſum à ſe, & diuiſum à quolibet alio, ergo in ratione Vnius includitur illa negatio, quæ importatur in voce, Aliquid, vel ad illam reuocatur. Hinc concludendum eſt cum Maſio lib. 1. de Tranſcend. cap. 2. Auerſa quæſt. 3. Phil. ſec. 2. & alijs, quatuor re vera duntaxat eſſe Tranſcendentia ſcilicet Ens, Vnum, Verum, Bonum, licet vulgariter ſex numerari ſoleant; vt enim inquit Auerſa, ſenarius iſte numerus neque in ratione fundatur, neque in aliqua graui auctoritate, ita non eſt multùm de eo curandum.

28 Sextò probatur neque paſſiones entis ex eo capite plurificari poſſe, quod ponebat Auerſa, quia vt optimè adnotauit Paſqualig. cit. omnia illa prædicata, quæ recenſet, vt diuerſas entis paſſiones, ſunt attributa, quæ non niſi enti actu exiſtenti, ac verbaliter ſumpto conueniunt; appetere enim eſſe, ſuamque conſeruationem vtique rem ſupponit iam eſſe productam, ſicut conſeruatio ſupponit productionem; ſic etiam reſiſtere contrarijs oppugnantibus; quieſcere in perfectione recepta; habere aliquod munus exercendum, vt ſatis de ſe conſtat, ſupponunt rem exiſtentem, & rebus duntaxat exiſtentibus conueniunt; ergo nequeunt conſtituere paſſiones ab alijs diuerſas, quæ enti, vt ſic, conueniant, in qua abſtractione ab exiſtentia præſcindit; exiſtentiam autem ipſam non eſſe entis paſſionem, ſed potius modum eius intrinſecum inſrà diſp. 8. ex profeſſo docebimus. At neque etiam plurificari poſſunt entis paſſiones per negationes, variaſque denominationes extrinſecas, aut habitudines rationis; quia vt ſæpè dictum eſt, nulla paſſio entis realis poteſt importare negationem, vel denominationem extrinſecam, aut ſolam rationis habitudinem, ſed vt ſit realis paſſio eius ſiue propriè, ſiue impropriè dicta, opus eſt, vt importet aliquam ſubiecti perfectionem. Tum quia ſuppoſito etiam, quod paſſiones entis importare poſſint aliquam negationem, aut extrinſecam denominationem, tunc non ad libitum formandæ ſunt, & fingendæ negationes, & denominationes, ſed fundamentum habere debent in ſubiecto, cui tribuuntur, itaut ſignificent aliquam eius perfectionem, in qua fundentur; ita etiam arguit Paſqualig. cit. contra Auerſam diſput. 3. ſect. 1. num. 4. cum tamen & ipſe paulo infrà nu. 10. dicat numerum paſſionum entis plurificari poſſe ad libitum ab intellectu iuxtà pluralitatem conceptuum inadæquatorum, quos placet efformare de ente. Denique quamplura, immò omnia prædicata, quæ ipſe in ente multiplicat per denominationes extrinſecas, vel habitudines rationis, ad illas tres paſſiones ſimplices facilè reuocantur, vel in ipſis fundantur, vt poſteà immediatè ipſemet Auerſa fatetur; nam ad Vnitatem, ait, reducitur identitas cum ſeipſo, & diſtinctio ab omni alio, ad Veritatem eſſe intelligibile, & ſignificabile; Et tandem ad Bonitatem eſſe appetibile, & conueniens,

fru-

fruſtrà ergo ex illo capite plurificantur paſſiones entis vltrà illas tres.

29 Poſtremò, vltra paſſiones ſimplices addendas quoque eſſe diſiunctas, quæ erat vltima concluſionis particula, probatur, & declaratur ex Scoto 1.d.39.§.*circa ſolutionem iſtarum quæſtionum*, & Ant.And.1.Met.qu.1.art.3. in fine paſſiones enim huiuſmodi non ideò dicuntur diſiunctæ, quia diſiunctiuè omni enti conueniant, ſed ſolùm quia diſiunctiua quadam ſufficienti ſignificant aliquam vnam paſsionem communem omni enti conuenientem, quæ quia innominata eſt, non poteſt vno nomine appellari, ſed eam circumloquimur per aliqua duo nomina diſiuncta, eo modo quo loquitur Ariſt.10. Met. de medio contrariorum innominato, quod circumloquimur per abnegationem vtriuſque vt quod nec malum, nec bonum eſt; & ideò cum realiter, & quantum ad id, quod ſignificant, dicant vnam paſsionem communem, non minus diſiunctè conueniunt enti, vt ſic, tanquam primo, & adæquato ſubiecto, quam paſsiones ſimplices. Sed Dices cum Suarez paſsiones diſiunctas entis non eſſe verè, & propriè entis paſsiones, ſed potius eius diuiſiones, quia vel eſſentialiter contrahunt ipſum ens, quatenus ens eſt, vel certè neutrum membrum diuidens illi conuenit, niſi vt contracto, ſeu determinato ad aliquam ſpecialem rationem entis. Contra, quia hoc non obſtante par, & impar dicitur paſsio adæquata numeri 4.Met.tex. 5.rectum, & curuum lineæ, & tamen alterum diſiunctum non conuenit numero, vt ſic, vel lineæ, ergo idem erit in propoſito dicendum de iſtis paſsionibus diſiunctis entis, quod ſicut par, & impar eſt paſsio adæquata numeri, quia totum diſiunctum ſimul ſumptum competit numero, vt ſic, & cum eo conuertitur; ita neceſſarium, vel contingens, idem vel diuerſum &c. quod totum diſiunctum ens complectuntur ſecundum totam ſuam latitudinem, & cum ente, vt ſic, conuertuntur, quia nimirum totum illud diſiunctum vnicam paſsionem nobis ignotam ſignificat cum ente, vt ſic, conuertibilem.

30 Dices adhuc, paſſiones diſiunctas non eſſe propriè paſſiones illius communis, cuius aſſignantur, ſed inferiorum; & ita eſſe de pari, & impari in numero, quod non ſunt propriè paſſiones numeri in communi, quia nullus numerus eſt, qui ſimul ſit par, & impar, ſed ſunt paſsiones diſiunctæ, & ſeorſum inferiorum numerorum. Contra, verum eſt vtiq; alterum diſiunctum ſeorſim ſumptum eſſe paſsionem alicuius inferioris, vt par binarij, & impar ternarij, ſed totum diſiunctum ſimul ſumptum eſt adæquatè paſsio numeri, vt ſic; & ratio eſt, vt ait Ant.And. quia omnis talis propria paſſio habet aliquod ſubiectum, cui ineſt per ſe primò ſic, quod non ineſt illi ſecundum rationem alterius; ſed paſsio diſiuncta non habet aliquod tale primum ſubiectum, niſi ipſum commune, quia nulli alteri conuertibiliter ineſt, ergo illud commune eſt eius primum ſubiectum; atque ita concludendom eſt, quod ſi paſsiones diſiunctæ ſumantur, vt circumſcribunt vnam, & adæquatam entis paſsionem, conueniunt enti, vt ſubiecto per ſe primo, & adæquato, ſuntque de ente demonſtrabiles non minus, quam paſsiones ſimplices, & incomplexæ; hinc aiebat Doctor 4. Metaph. tex.3. paſſiones huiuſmodi non eſſe ſimpliciter conuertibiles cum ente, ſed ſub diſiunctione, per quam diſionctionem circumloquimur vnam paſſionem entis innominatam nomine proprio.

31 In oppoſitum obijcitur, Primò vnum, verum, & bonum non eſſe veras entis realis proprietates, quia & entibus rationis, & negationibus conuenire videntur; nam ens rationis eſt vnum, & in ſe indiuiſum; eſt obiectum intelligibile, & cognoſcibile, & intellectui conforme, cum intelligitur, & conſequenter verum; eſt tandem etiam ſuo modo appetibile, quia impoſſibilia etiam affectu ſaltim ſimplicis complacentiæ poſſunt appeti, atque ideò bonum; & hæc omnia poſſunt quoque negationibus applicari. Confirmatur, quia Ariſt.4.Metaph. cap. 2. inquit eaſdem eſſe paſſiones entis, & vnius, ergo ſaltim Vnum paſſio entis non erit, quia ſubiectum, & paſſio eaſdem affectiones non habent.

Reſp. ens rationis ſicut nec verè, nec propriè dicitur ens, ſed tantùm per ſimilitudinem ad ens reale, vt conſtat ex dictis diſp.3.Log. ita nec verè, nec propriè dicitur vnom, verum, & bonum, ſed tantùm per ſimilitudinem ad vnitatem, veritatem, ac bonitatem entis realis; quarè ſicut ens rationis re vera non eſt ens, ita neque eius indiuiſio eſt vnitas talis, qualis eſt vnitas entis realis, & ſic de veritate, ac bonitate dicendum; quare vnitas, veritas, & bonitas entis rationis erunt paſſiones, & proprietates fictæ, ſicuti ficta eſt entitas ſuper quam fundantur. Ad Conf. ait Doctor ibidem tex. 5. quod licet vnum ſit re vera paſſio entis, tamen Ariſt. inquit eaſdem eſſe paſſiones entis, & vnius, eo quia vnum eſt prima paſſio, & immediatius adhærens ipſi enti, qua mediante inſunt omnes aliæ paſſiones, & ideò habet quodammodo rationem ſubiecti reſpectu omnium aliarum, vt ſic dicantur æqualiter eſſe eædem paſſiones vtriuſque.

32 Secundò obijcitur probando neque paſſiones diſiunctas eſſe veras entis paſſiones, ſed potius diuiſiones tanquam per modos intrinſecos, nam ens diuiditur per finitum, & infinitum, neceſſariom, & contingens, actum, & potentiam. Tum quia hæ proprietates diſiunctæ ad ſimplices reducuntur, vt idem & diuerſum ad Vnum, quod eſt in ſe indiuiſum, & à quocunque alio diuiſum. Tum quia paſſiones ſuperiores ſaltim ſecundariò competunt inferioribus, ſed nullum ens eſt ſimul neceſſarium vel contingens, actus vel potentia, ſed determinatè alterum iſtorum; ergo non ſunt paſſiones entis, vt ſic. Tum tandem quia vnum, & multa ad numerum pertinent, & prædicamentum quantitatis, ſicut etiam æquale, & inæquale, idem vel diuerſum ad prædicamentum ſubſtantiæ, ſimile vel diſſimile ad prædicamentum qualitatis; ergo non ſunt paſſiones tranſcendentes, & cum ente conuertibiles.

Reſp. ad 1. ex Bargio 1.d.39. in §. *ad ſolutionem iſtarum quæſtionum*, finitum, & infinitum, neceſſarium, & contingens ſumi poſſe dupliciter, primò materialiter, & pro ſubſtrato, & ſic ens in iſta diuiditur quidditatiuè, & ſic ſunt partes ſubiectiuæ ipſius entis, alio modo formaliter, & ſic vnum, & alterum diſiunctum, diſiunctim important diuerſos modos intrinſecos, quibus ens contrahitur, & diuiditur, ſed ſimul ſumpta cirmcuſcribunt vnicam entis paſſionem, & cum ipſo adæquatè conuertibilem. Ad 2. negatur aſſumptum, vt enim conſtabit ex explicatione conceptus vnitatis diſp. ſeq. tradenda non ſatis commodè idem, & diuerſum reducitur ad vnum; & quando id etiam de eodem, & diuerſo concederetur, non ita eſt de aliis paſſionibus diſiunctis. Ad 3. ait Ant.And. loc.cit. quod ſi per neceſſarium, vel contingens intelligatur illa vnica paſſio, quam ſimul ſumpta ſub diſiunctione nobis circumſcribunt, concedendum eſt, omne ens eſſe neceſſarium, vel contingens ſimul, & hinc nullum ſequitur abſurdum, quare negatur minor in hoc ſenſu. Accedit maiorem non eſſe veram de omnibus paſſionibus; ſed tantùm illis, quæ competunt naturæ communi, vt ſupponit abſolute, ideſt tam pro ſe, quam pro mediatis ſignificatis, non autem de paſſionibus ei præciſe competentibus, vt ſupponit ſimpliciter ideſt pro ſe, ſuoque immediato ſignificato, nam tales paſſiones ſoli naturæ communi conueniunt, non autem inferioribus; vt v.g. paſſiones humanitatis ſunt riſibilitas, & communicabilitas; prima paſſio ei conuenit, vt abſolutè ſupponit, & ideò conuenit etiam ſuis inferioribus per ſe ſecundo, vndè Petrus, & Paulus ſunt riſibiles, quia homo, vt ſic, eſt riſibilis; at non dicuntur communicabiles pluribus, quia communicabilitas conuenit naturæ humanæ, vt ſupponit ſimpliciter. Vndè ſic in propoſito dici poſſet, quod paſſiones diſiunctæ enti conueniant, vt ſic, & vt ſupponit ſimpliciter, non autem vt ſupponit abſolotè. Ad vlt. ait Doctor 1.d.19.q.1. paſſiones illas in preſſa, & ſtricta ſignificatione ſumptas ad certa vtique prædicamenta coarctari, vt idem & diuerſum ad ſubſtantiam, æquale, vel inæquale ad quantitatem, &c. ſed in ampliori ſignificatione per omnia prædicamenta vagantur, & ſunt paſſiones entis tranſcendentes, quia omne ens inquantum eſt quid, fundare poteſt relationem identitatis, ac diuerſitatis; & quatenus eſt quantum quantitate virtutis, & perfectionis eſt alteri æquale, vel inæquale; & tandem quatenus quale aliqua qualitate eſſentiali, & ſubſtantiali, ſicut eſt differentia 5.Metaph.cap. de quali poteſt dici alteri ſimile, vel diſſimile.

33 Tertiò è contrà arguitur ad multiplicandas paſſiones entis vltra prædictas; ſex enim ſolent tranſcendentia numerari, ens, res, aliquid, vnum, verum, bonum; ex quibus præter ens cætera paſſiones eſſe videntur; quod præſertim de Re, & Aliquid probari poteſt, nam illud eſt proprium, quod ſoli ineſt, & conuerſim prædicatur, ergo cum Res, & Aliquid ſoli enti inſint, & conuerſim de ente prædicentur, erunt eius proprietates; tum quia conceptus Rei, & Aliquid reſoluitur in conceptum entis, ergo dimanant à conceptu entis, & ideò eius proprietates erunt. Deindè pulchrum, & perfectum viden-

Digitized by Google

videntur eſſe proprietates entis in genere, cum vnumquodque ens in ſuo ordine ſit pulchrum, & perfectum, non ſecus, ac bonum. Tandem durare, & eſſe alicubi ſunt attributa cuilibet enti conuenientia, nec ad prædicta reduci poſſunt, ergo ſunt aliæ paſſiones entis. Neque dicas hæc conuenire duntaxat enti exiſtenti, non autem enti ab actuali exiſtentia abſtrahenti, de quo hic eſt ſermo. Nam contra hoc eſt, quod etiam proprietates iſtæ ſcilicet duratio, & localis præſentia poſſunt ſecundum ſe conſiderari abſtrahendo ab actuali exiſtentia, atque enti ſic abſtracto applicari, & copulari abſoluendo copulam à tempore.

Reſp. ex dictis negando aſſumptum, quatuor namque re vera ſunt tranſcendentia, non ſex, cum Res, & Aliquid, vt tranſcendentia ſunt, cum ente prorſus coincidant; ad primam probationem, verum eſt aſſumptum, dummodo quod ita prædicatur non indicet quid rei, vt ait Ariſt. 1. Top. cap. 4. nec ſit de eſſentia rei, ſed eam conſequatur; Res autem, & Aliquid, vt tranſcendentia ſunt, non conſequuntur ens, ſed formaliſſimè ſunt ipſum ens, ſeu ipſa entis eſſentia; & ſic etiam dicitur ad aliam probationem conceptum Dei, & Aliquid non tam reſolui in conceptum entis, quam in ipſum coincidere. Ad 2. negatur pulchrum, & perfectum importare nouam entis proprietatem vltrà aſſignatas; perfectum enim quatenus ſignificat id, cui nihil deeſt, quod naturæ ſuæ congruat, aut coincidit cum bono tranſcendenti, quæ eſt entis paſſio; aut certè cum perfectione entitatiua, quæ à Doctore dicitur bonitas primaria entis quol. 18. art. 1. ab initio, & eſt veluti modus quidam intrinſecus entis, vt ipſe declarat ibidem & nos diſp. ſeq. pulchrum etiam vel cum bono conuertitur, vt fert vulgatum proloquium, *pulchrum, & bonum conuertuntur*; vel ſi vltrà rationem boni aliquid aliud poſtulat, vt quidam contendunt, nempe omnium partium integritatem, ac earum debitam proportionem cum nitore quodam, non erit paſſio entis, quia aliquid dicit, quod omni enti competere non poteſt. Ad vltimum re vera duratio, localiſque præſentia ſolis entitatibus phyſicis conuenire ſolent, quæ præſertim ſe ſolis in rerum natura conſiſtere poſſunt, non ſolum prout ſumuntur in actu ſecundo, ſed etiam prout ſumuntur in actu primo, nimirum pro potentia ad durandum, & exiſtendum in loco; non autem directè conueniunt realitatibus, & formalitatibus Metaphyſicis, ſed indirectè tantum quatenus ſcilicet immerſæ ſunt in entitatibus phyſicis, ac eis realiter identificatæ, & ideò non benè aſſignarentur pro paſſionibus entis, vt ſic, quia vel ſolam realitatem importat omnium primam, vel ſolum conceptum obiectiuum Deo, & creaturis communem. Accedit durationem rerum quantum ad id quod realiter importat, non eſſe quid ab earum exiſtentia diuerſum, atque ideò idem de vtraque iudicium ferendum erit, vt conſtat ex dictis in Phyſicis, vbi etiam diximus præſentiam localem ſpectare ad prædicamentum Vbi, vndè cum ſit ſpeciale quoddam ens, nequit aſſignari pro adæquata paſſione entis tranſcendentis.

QVÆSTIO III.

An paſſiones entis habeant inter ſe aliquam diſtinctionem, & ordinem.

34 DE diſtinctione paſſionum entis abinuicem communis fert ſententia eſſe rationis duntaxat, quam alij volunt eſſe rationis duntaxat ratiocinantis, alij verò rationis etiam ratiocinatæ iuxtà variam explicationem formalitatis paſſionum entis; ita paſſim loquuntur Thomiſtæ citati quæſt. præced. Auerſa verò quæſt. 4. cit. ſec. 5. inquit iuxtà varios modos, quibus aſſignari poſſunt paſſiones entis, varijs etiam modis diſtingui; primò enim ſi ſumantur illa attributa, quæ dicunt ipſum ens ſecundum certam quandam explicationem conceptuum, ſic tam inter ſe, quam ab ipſo ente diſtinguuntur ſolum ratione ratiocinante; at ſi ſumantur attributa, & paſſiones, quæ conſiſtunt in denominationibus extrinſecis realibus, ſic dici poſſunt ex parte formæ denominantis verè diſtingui poſitiuè, & realiter; nam talis, & tanta eſt diſtinctio inter denominationes hoc modo ſumptas, quanta eſt inter formas denominantes; ergo ita diſtinguuntur ex hac parte eſſe intelligibile, & appetibile, ſicut diſtinguuntur intellectus, & appetitus, quæ potentiæ apud Thomiſtas realiter diſtinguuntur; Demum ſi magis propriè, ac rigoroſè ſumantur paſſiones prout formaliter in negatione, aut rationis relatione conſiſtunt; ſic ſi comparetur vna negatio cum alia denominatione, aut entitate poſitiua, dici debent diſtingui pluſquam realiter, & eſſentialiter; nam diſtinctio realis intelligitur eſſe inter ea, quæ ſunt verè entia realia, & conueniunt in hoc conceptu entis realis, at multo magis diſtat negatio ab entitate poſitiua. Similiter ſi comparetur vna relatio rationis cum denominatione, & entitate reali, maximè diſtat, & pluſquam realiter; ſic etiam ſi comparetur vna negatio cum alia relatione rationis; Si demum comparetur vna negatio cum alia negatione, vna relatio cum alia relatione rationis, dici debent inter ſe diſtingui eo pacto, quo aliæ negationes, & relationes rationis diſtingui ſolent iuxtà diſtinctionem formæ negatæ, aut termini reſpecti.

35 Quoad aliam quæſiti partem negant aliqui præſertim ex Scotiſtis vllum ordinem prioris, & poſterioris inter paſſiones entis reperiri, & volunt omnes, tam ſimplices, quam diſiunctas æquè primò, & immediatè ab ente fluere, ad quod aſſerendum mouentur ex Doctore 1. d. 39. loc. cit. vbi ait eſſe valde difficile, ac perplexum talem ordinem aſſignare inter paſſiones entis, ita Tatar. 1. Metaph. q. vn. art. 1. Faber 4. Metaph. diſput. 12. Alij verò communiter aſſerunt neceſſarium omninò eſſe aliquem ordinem inter paſſiones entis, atque ita de facto illas ordinant, vt Vnitas præcedat Veritatem, & Veritas bonitatem, ita Suarez, Paſqualig. Blaſius à Concep. ſupra cit. qui alios citant, & conſentiunt cæteri Scotiſtæ Doctorem adducentes 1. d. 17. q. 2. & 5. Metaph. qu. 9. quibus locis apertè ordinem admittit inter plures paſſiones eiuſdem ſubiecti; Auerſa verò loc. cit. licet & ipſe cum alijs fateatur paſſiones entis eſſe inter ſe ordinatas, ſubdit tamen, quod cum hæ paſſiones pluribus modis ſumi, & explicari poſſint, conſequenter poſſe iuxtà varias acceptiones, & explicationes varijs modis ordinari, & aliquo modo, vel vnam, vel aliam eſſe priorem, vel non habere certum ordinem prioris, & poſterioris; quod ita explicat, nam ſi vnitas ſumatur prout dicit indiuiſionem entis in ſe, veritas autem, & bonitas, vt dicunt relationem rationis ad intellectum, & voluntatem, ſic quadam ratione prior eſt vnitas, quia importat conceptum abſolutum, & realem, illæ verò conceptum rationis, & reſpectiuum; at ſi ſumatur vnitas, prout addit diſtinctionem vnius entis ab alio, quo pacto concipitur comparatiuè, ita non eſt neceſſario prior alijs, quia adhuc prius cogitari poſſunt in ente relationes conformitatis, & conuenientiæ, per quas explicantur veritas, & bonitas, antequam cogitetur diſtinctio ab omnibus alijs entibus. Deindè verò, ſi alio modo ſumantur & explicentur veritas, & bonitas nimirum ita quod verum idem ſit quod ens non fictum, & apparens; & bonum pro eo quod eſt in ſe abſolutè integrum, & perfectum; in hoc equidem ſenſu veritas, & bonitas vnitatem præcedunt, nam proximè ad conceptum entis realis intelligitur negatio entis ficti, & prius valet dicere in hoc ſenſu, hoc eſt verum aurum, quam hoc eſt vnum aurum; ac pariter prius rem eſſe in ſuo eſſe conſtitutam, & perfectam, quam eſſe indiuiſam in plura. Tandem comparando etiam veritatem, & bonitatem abinuicem, ſi veritas ſumatur pro denominatione cognoſcibilitatis, & bonitas pro denominatione appetibilitatis, ſiue veritas pro relatione ad intellectum, bonitas pro relatione ad voluntatem, ſic manifeſtè prior eſt veritas bonitate, ſicut intellectus voluntate; at ſi ſumatur bonitas abſolutè pro perfectione rei in ſe, ſic eſt potius veritate prior; attamen quia manifeſtius ſignificatum vnitatis eſt pro indiuiſione rei in ſe, & veritas, & bonitas pro relationibus conformitatis ad intellectum, & conuenientiæ ad voluntatem, abſolutè vnitas præfertur alijs, & veritas bonitati.

36 Cæterum, quia ordo inter aliqua plura eſt duplex, vt ſæpius Scotus docet quol. 2. 1. d. 27. & 2. d. 1. qu. 1. & d. 7. 13. & 25. & 4. d. 1. q. 6. ſcilicet eſſentialis, ſeu cauſalitatis, & ordo effectuum, vel quaſi effectuum ab eadem cauſa, Auctores ordinem inter paſſiones entis ſtatuentes adhuc inter ſe diſputant de qualitate ordinis, num ſcilicet inter ſe talem ſeruent ordinem, quo vna ab alia pendere dicatur; an verò omnes immediatè fluant ab eodem ente, & inuicem ſolum ordinentur in ratione effectuum prioris, & poſterioris ab eadem cauſa promanantium; Ant. And. 1. Met. q. 1. concl. 5. in ſolutione ad 1. Tromb. 4. Met. q. 4. art. 1. in ratione tertia pro concluſione Zerbius 1. Met. qu. 3. ſignificant talem ordinem eſſe eſſentialem, & cauſalitatis, quia ſecunda fluit mediante prima; tertia mediante ſecunda, adeout prior ſemper eſt cauſa inhærendi poſterioris; & definitionem eius ingreditur cauſalem, cui modo dicendi fauet Doctor in Reportat. q. 1. prol. docens, quod cum ſubiectum non eſt definibile, ſicut eſt

ens,

Digitized by Google

ens, oportet paſſiones eſſe ordinatas, itaquod vna demonſtretur per aliam, aliter enim plures eſſent in duplo propoſitiones immediatæ, quam concluſiones; Alij vero Scotiſtæ nullum talem ordinem admittunt, quo vna paſſio entis ab alia pendere dicatur, quos ſequitur Auerſa loc. cit. ſed ſolum ordinem effectuum, vel quaſi effectuum ab eadem cauſa, & in hunc modum ſaluant apparentem in Doctore contradictionem, cum aliquando talem ordinem admittit inter paſſiones entis, & aliquando negat; ita præſertim docuit Bargius 1. d. 39. in ſolutione illarum plurium quæſt. & in ea qu. quæ impreſſa habetur ad finem Ethic. Tatar. in quibuſdam voluminibus, vbi etiam pro hoc eodem dicendi modo Gadium citat præceptorem ſuum.

37 Pro reſolutione quæſiti notandum eſt paſſiones entis dupliciter conſiderari poſſe, vel ſecundum id, quod in re ſignificant, quatenus eſt quædam realis perfectio entis ſpectans ad eius eſſe ſecundarium; vel ſecundum id, per quod à nobis explicari ſolent; cum enim ſint ſimpliciter ſimplices, eſtò à parte rei quidpiam reale, ac poſitiuum importent, non niſi tamen per negationes, aut per habitudinem ad aliqua extrinſeca ſolent explicari, vt ex diſp. ſeq. patebit; atque ideò ſecundum hanc duplicem paſſionum entis conſiderationem aliter, ac aliter reſoluenda eſt præſens difficultas; ſi enim conſiderantur ſecundum id, quo à nobis ſolent explicari, ita verum eſt pluſquam ratione, & pluſquam formaliter ex natura rei diſtingui, & varium inter ſe ſeruare ordinem ſecundum quod variè à nobis explicantur, vt diſcurrebat Auerſa; cæterum ſi conſiderentur ſecundum id, quod à parte rei important, non pluſquam ex natura rei formaliter, vel potius virtualiter diſtinguuntur, & nullus inter eas ordo datur, ſed omnes æquè primò ab ente fluunt, vel ſi datur valdè difficile eſt eum aſſignare; Concluſio hæc quoad omnes ſuas partes ſequitur ex dictis, & poſteà dicendis, & per eam conciliari poſſunt, nedum varia, ac apparenter diſſentanea Scoti dicta in hac materia, ſed etiam diſſentientes Scotiſtarum opiniones; quod vt magis pateat probanda eſt, ac declaranda quoad ſingulas particulas; Et quidem quoad primam, nimirum quod ſi paſſiones entis conſiderentur ſecundum id, per quod à nobis explicari ſolent, diſtinguantur pluſquam ratione, immo & pluſquam ex natura rei formaliter, ſatis conſtar ex relato diſcurſu facto ab Auerſa, cum enim à nobis explicari ſolent per negationes relationes rationis, variaſque extrinſecas denominationes, quæ inter ſe, & à ſubiectis ſuis diſtinctionem admittunt ſuo modo realem, & eſſentialem, conſequenter inter paſſiones entis ſic à nobis explicatas tanta, & non minor diſtinctio ponenda erit; hocque & non amplius probat ſupradictus Auerſæ diſcurſus; At verò ſi conſiderentur ſecundum id, quod à parte rei important, ac ſignificant, certum eſt non tantam ferre diſtinctionem, quia non ſuperaddunt enti aliquid ab ipſo realiter, vel eſſentialiter diſtinctum, ſed tantum ex natura rei formaliter, vel potius virtualiter modo iam explicato q. 1. n. 9. & 17. atque ideò non niſi ſimilem diſtinctionem inter ſe fundare poſſunt, quæ ex natura rei dicatur, licet non in tanto rigore, quo ſtatui ſolet inter paſſiones, quæ in eodem ſubiecto diuerſas important realitates ab eo pullulantes, neque ad ſuum complementum indigent abſtractione aliqua intellectus inadæquatè concipientis, ſicut indigere ſolent paſſiones tranſcendentes.

38 Secundò probatur vario modo ordinari poſſe huiuſmodi paſſiones iuxtà quod variè à nobis explicantur eodem prorſus diſcurſu, quo vtebatur Auerſa, qui certè nihil aliud probat, quam hanc concluſionis particulam; iuxtà enim variam earum explicationem Vnitas præcedit Veritatem, ac Bonitatem, & è contra, vt conſtat ex præfato diſcurſu. Verum tamen eſt hunc ordinem cõpetentem paſſionibus entis ſecundum quod explicantur à nobis, non eſſe eſſentialem, ſeu cauſalem; ſi enim explicetur vnitas per indiuiſionem entis in ſe, veritas autem, & bonitas, vt dicunt relationem rationis conformitatis, & conuenientiæ ad intellectum, & voluntatem, ſatis de ſe conſtat hanc proprietatem vnitatis ad bonitatem, & veritatem non eſſe talem, vt relatio veritatis, vel bonitatis per ſe pendeat ab ipſa vnitate ideſt à negatione diuiſionis, ac in ea fundetur; quia ſufficienter pendent immediatè ab ipſo ente, ac in eius eſſentia fundantur, & etiam in rigore loquendo concipi poſſunt relationes bonitatis, & veritatis in ente, antequam concipiatur negatio illa diuiſionis, qua ſolemus vnitatem explicare. Et eodem modo idipſum probari poteſt de relationibus veritatis & bonitatis inuicem comparatis; tum quia ſicut conſiderando potentias in ordine ad quas explicantur, voluntas non fluit ab intellectu, nec mediante intellectu, ita nullo modo dicendum videtur, quod bonitas fluat à veritate, aut illa mediante; vndè remanet, quod ſi aliquis ordo inter paſſiones entis, vt a nobis concipiuntur, ſit ſtatuendus, hic ſanè alius eſſe non poſſit, quam ordo plurium effectuum immediatè ab eadem cauſa promanantium ſine vlla prorſus cauſalitate vnius in alium.

39 Tertiò probatur inter paſſiones entis nullum ſeruari ordinem prioris, & poſterioris, ſed omnes & ſingulas immediatè ab ente fluere æquè primò, ſi conſiderentur ſecundum id, quod à parte rei important; Et ratio eſt, quia falſum eſt, quod quandocunque aliquod ſubiectum plures habet paſſiones, debeat inter eas indiſpenſabiliter eſſe aliquis ordo ex natura rei cauſalis, itaquod vna promanet à ſubiecto mediante alia, aut ſaltim quaſi plurium effectuum ab eadem cauſa, nec enim quoad hoc ratio cogens adduci poteſt, aut regula generalis aſſignari, ſed variè ſpeculandum eſt, & diſcurrendum iuxtà variam diuerſorum ſubiectorum naturam, & conditionem; aliquando enim ordinem inter ſe eſſentialem, ſeu cauſalem ſeruare poſſunt, vt Doctor docet de paſſionibus quantitatis 5. Metaph. qu. 9. nam ex impenetrabilitate oritur diuiſibilitas quantitatiua, & per inſtrumenta corporea, ex diuiſibilitate menſurabilitas; & Ariſt. docet 1. Phyſ. de paſſionibus materiæ, vbi propterea vult materiam eſſe ingenerabilem, & incorruptibilem, quia eſt omnibus formis ſubijcibilis, aliquando ſeruant tantummodò ordinem quaſi effectuum ab eadem cauſa, vt patet de potentia cognitiua, & appetitiua in animali, licet enim hæc illam ex natura rei ſupponat, quia appetitus in animali non fertur in incognitum, nihilominus appetitiua non oritur à cognitiua, neque ab illa cauſatur; aliquando demum nullum prorſus ordinem inter ſe ſeruant, ſed omnes & ſingulæ æquè primò à communi ſubiecto fluunt, ac illi conueniunt, vt conſtat in multis alijs paſſionibus, nam infinito v. g. quamplures tribui ſolent affectiones, vt eſſe ignotum, eſſe immenſurabile, non ſuſcipere maius, vel minus, & aliæ, quæ illi æquè primò conuenire videntur, nec vna prius, quam alia; Quamuis ergo in propoſito noſtro ens plures habeat paſſiones, non idcircò aſſerendum eſt ſtatim has eſſe inuicem ordinatas vel ordine cauſali, vel quaſi effectuum ab eadem cauſa, niſi ad hoc aliqua ratio cogens afferatur, quia multitudo cauſarum, vel præſuppoſitio multorum vitanda eſt, quantum fieri poteſt, niſi vrgenti ratione ad eam aſſerendam compellamur; cum igitur in propoſito talis vrgens ratio non appareat, ſi conſiderentur ſecundum id, quod à parte rei importante, probabilius eſt omnem talem ordinem inter paſſiones entis negare; quod autem nulla ſit talis vrgens ratio conſtabit, tum ſoluendo rationes in oppoſitum; tum quia talis ratio, & ordo vtique ex natura ipſarum paſſionum ſpectari deberet, ſed natura ipſarum pro ſtatu iſto nobis non innoteſcit conceptu proprio, ſed vel disiunctione circumſcribetur, vel negatione, vel per habitudinem rationis, ac denominationem extrinſecam, vt ſeq. diſp. conſtabit; quæ vtique non exprimunt nobis adamuſſim naturam, & conditionem earum paſſionum, vt ſunt in ente, quia vnitas eſt quid poſitiuum; & veritas, ac bonitas enti conueniunt vt natura præcedit quodcunque ens prædicamentale, ac determinatum, vndè ſolum pro captu noſtro explicantur per habitudinem ad intellectum, & voluntatem, cęterum à parte rei, quemadmodum ens eſt prius natura ipſa anima, ita ſuas habet paſſiones independenter ab exiſtentia, ſiue actuali, ſiue poſſibili ipſius animæ, ac potentiarum eius.

40 Quartò tandem additum eſt in concluſione, ſi talis ordo datur, eſſe cognitu difficilem, vt oſtendamus non eſſe prorſus improbabile dari talem ordinem inter paſſiones entis apud Scotum; falſum enim eſt, quod ait Tataret. 1. Met. q. vn. talem ordinem in eius ſententia eſſe fictitium, ac improbabilem; quamuis enim Doctor 1. d. 39. dicat eſſe difficilem, non tamen inquit eſſe infinitum, vel impoſſibilem, fictitium, vel improbabilem; quod autem ſit difficilis, conſtat ex probatione præcedentis particulæ, cum enim aſſignari nequeat regula generalis pro ordine plurium paſſionum ab eodem ſubiecto manantium, neque hic ordo conſtare poſſit, niſi agnitis ſingulis illis paſſionibus ſub conceptu proprio, ac intimè penetrata communis ſubiecti natura; conſequens eſt, vt ſit valdè difficile in propoſito talem ordinem aſſignare inter paſſiones entis tam ſimplices, quam diſiunctas, quia illas ſub proprio conceptu non attingimus, ſed per notiones extraneas, & circumlocutiones; vndè etiam Ant. And. 1

Met.

Digitized by Google

Met.q.1.poſtquam ordinem aſſignauit inter paſſiones ſimplices Vnum, Verum, Bonum, curam relinquit ſubtiliori Doctori ordinem aſſignandi, ac veſtigandi inter alias; ob quam difficultatem Doctor cit.1.d.39.ex ſuo modo loquendi, vt ibi Bargius adnotauit, ad partem negatiuam declinare videtur, quod nempe non detur talis ordo inter paſſiones entis, atque ideò in noſtra concluſione hanc ſtatuimus, vt probabiliorem affirmatiua, licet iſtam non prorſus improbabilem cenſeamus, vt Tatar.aiebat. Hic verò reticere non poſſum ineptiam quandam Blaſij à Concep.qui diſput.24.Met.qu.7. quærens ordinem inter Bonum, & Verum, citat vnam ſententiam aſſerentem bonum antecedere verum, & ait haud dubiè Scotum cum ſuis ſequacibus in hanc inclinare, quia ſicut voluntatem intellectui præferunt, ita quoque obiectum voluntatis obiecto intellectus præferent, vt eundem ordinem inter obiecta potentiarum conſtituant, quem conſtituunt inter potentias. Inſulſa equidem argumentatio, Scotus, & Scotiſtæ intellectui voluntatem præferunt, ergo tenentur aſſerere verum, quod eſt obiectum intellectus, præcedere bonum, quod eſt obiectum voluntatis; nam vel in antecedente eſt ſermo de prælatione, & præcedentia ordine dignitatis, & perfectionis, vel ordine naturalis præſuppoſitionis; ſi primum, quo ſenſu re vera Scotus, & Scotiſtæ voluntatem præferunt intellectui, vt dictum eſt diſp.7. de Anim. q.8. quæ, quæſo conſequentia ex prioritate dignitatis, & perfectionis infert prioritatem naturalis præſuppoſitionis, de qua eſt quæſtio, cum potius priora generatione ſint poſteriora perfectione ex 9.Metaph. ſi ſecundum, edifferat vbi Scotus, vel aliquis eius aſſecla ita voluntatem præferat intellectui; falſam ergo ſententententiam Scoto, & Scotiſtis impingit, & ex falſiori fundamento.

41 In contrarium Primò objicit Paſqualig. probans neceſſarium eſſe aliquem ordinem inter paſſiones entis, quia ſi nullam inter ſe haberent connexionem, ſed omninò diſparatè; ſanè conſtituere non poſſent eandem omninò indiuiſibilem quidditatem, quæ enim diſparatè ſe habent, non poſſunt in vnum per ſe vniri; & ſicut entia phyſica diſparata non poſſunt facere vnum per ſe phyſicum, ita nec etiam rationes Metaphyſicæ vnum per ſe Metaphyſicum; cum ergo paſſiones entis ſint veluti plures conceptus inadæquati ſimul concurrentes ad conſtituendam entis formalitatem, neceſſariò debent eſſe inuicem connexæ, & ſubordinatæ ordine prioris, & poſterioris. Reſp. hoc argumentum multa aſſumere, & ſubſumere falſa, falſum quidem aſſumit, dum ſupponit paſſiones conſtituere rerum quidditates; non enim eas conſtituunt, cum rei conueniant in ſecundo modo dicendi per ſe, ſed conſtitutas ſupponunt per prædicata quidditatiua, eo autem modo quo paſſiones concurrunt ad complementum, & integritatem ſui ſubiecti; veluti perfectiones eius ſecundariæ, planè hoc non præſtant ſe inuicem adunando vnitate vnionis per modum actus, & potentiæ, ſed potius ſeipſas in eodem ſubiecto adunando vnitate identitatis, vt notat Doctor 2.d.12.q.2.ad 1. princ. quod vtique fieri poteſt immediatè pullulando omnes ab eadem radice eſſentiæ ſubiecti æquè primò, & non vna poſt aliam; ſubſumit deindè etiam falſum, dum ait paſſiones entis ſe habere veluti conceptus inadæquatos eius formalitatem adæquatè conſtituentes; hoc enim ſuprà refutatum eſt, tum quia formalitas, ſeu conceptus entis, vt ſic, eſt ſimpliciter ſimplex, tum quia falſum eſt loquendo in vniuerſum paſſionem conſtituere quidditatem ſubiecti.

42 Secundò objicitur ordinem re vera reperiri inter vnũ, verum, & bonum, quia vnitas importat formalitatem abſolutam, quæ explicatur per indiuiſionem in ſe ſine reſpectu ad aliud, bonum autem, & verum explicantur per reſpectum ad aliud ſcilicet ad intellectum, vel voluntatem, vel per habitudinem ad aliquod aliud, extrinſecum; certum autem eſt abſolutum præcedere reſpectiuum. Deindè ſi verum & bonum inter ſe conferantur, ſatis de ſe conſtat Verum præcedere bonum, quia bonitas quodammodo fundatur in veritate, vt enim ſanitas bona ſit, ſupponitur eſſe veram ſanitatem, nam ſi ſit ficta, non erit bona, & ſic de alijs; tum quia verum dicit ordinem ad intellectum, bonum ad voluntatem vt earum obiecta, cum igitur intellectus ſit potentia prior voluntate, idem quoque dicendum erit de vero reſpectu boni.

Reſp. hæc, & ſimilia argumenta re vera nil aliud probare, niſi quod dictum eſt num. 38. eum ordinem inter vnum, verum, & bonum ſtatui poſſe ſuppoſita illa explicatione Vnitatis, veritatis, & bonitatis; quod ſi alio modo explicentur, alio modo quoque poterunt ordinari, nam ſi verum explicetur, per negationem entis ficti, & apparentis, ſic videtur præcedere vnum, prius enim dicere valet hoc eſt verum aurum, quam vnum aurum, ſi enim non eſſet verum aurum in hoc ſenſu, ſed apparens, & fictum, nec aurum nec vnum eſſet; & ſi bonum ſumatur pro eo quod eſt in ſe abſolutè integrum, & perfectum; ſic bonum videtur præcedere verum, & vnum, nam prius eſt rem eſſe in ſuo eſſe conſtitutam, & perfectam, quam eſſe indiuiſam in plura, & quam eſſe veram, ideò enim vera cenſetur, quia nihil entitatis ei deeſt in proprio genere, ſi enim aliquid tale auro deeſſet, aurum verum non eſſet; & ſi ſanitati aliquid deeſſet in eo genere requiſitum, non erit vera ſanitas; iuxtà ergo variam acceptionem, & explicationem illarum paſſionum variatur ordo inter illas, atque ideò quo pacto debeant paſſiones entis ſecundum quod explicantur à nobis ordinari, plenè conſtare non poterit, niſi completo tractatu ſingularum, & ideò de hoc ordine in præſenti nihil certi, ac determinati tradere poſſumus. Dices cum Blaſio à Concep. qualis eſt ordo inter potentias, talis etiam eſt inter earum obiecta; cum igitur intellectus præcedat voluntatem, conſequenter bonum quod eſt voluntatis obiectum, debet verum præſupponere, vt obiectum intellectus, quia quocunque modo explicentur verum, & bonum, ſemper hoc habent, quod ſunt obiecta intellectus, & voluntatis, vndè ſemper retinent ordinem illarum potentiarum. Reſp. in primis maiorem, & minorem eſſe dubitabiles, illa enim maior propoſitio, quamuis dicat eſſe S. Thomæ, vel eſt falſa, vel indiget declaratione, ſi enim ſic abſolutè ſumatur, potius ſua oppoſita videtur vera, nimirum talem ordinem inter potentias reperiri, qualis eſt inter earum obiecta, quia ex 2.de Anim.potentiæ, & actus ſpecificantur per obiecta, non è contra, ſi ergo potentiarum ſpecificatio ſumitur ab obiectis, etiam & illarum ordo, non autem è contra; minor deindè non eſt abſolutè vera, nimirum verum, & bonum, vt ſic, eſſe obiecta intellectus, ac voluntatis, nam oppoſitum probabilius eſt, ens nimirum vt ſic, & in tota ſua latitudine eſſe intellectus, ac voluntatis obiectum ex dictis in lib.de Anima. Tandem etiamſi totum concedatur, non concludit verum præcedere bonum, vt ſunt paſſiones entis, ſed tantum vt ſunt obiecta illarum potentiarum, vel vt explicantur in ordine ad illas potentias.

43 Denique adduci poſſent in oppoſitum auctoritates Scoti ſuprà relatæ pro alia ſententia ex 5.Metaph.q.9. & 1.d.17.qu.2. vbi talem ordinem admittit inter plures paſſiones eiuſdem ſubiecti; & quamuis in 1.loco videatur de paſſionibus quantitatis ſpecialiter loqui, tamen in 2. loco vniuerſaliter loquitur de quocunque ſubiecto plures paſſiones habente; & præſertim loc.cit.in Reportatis q.1.prolog. expreſsè loquitur de paſſionibus entis, & inquit paſſionem poſteriorem poſſe demonſtrari per priorem, pro quo Bargius cit. plura alia loca adducit ex Doct. vt in 3. d.14.qu.2.& 4.d.2.q.3.& quol.14.art.3. Hæc tamen omnia loca facilis ſunt explicationis, nam 5.Met.q.9. loquitur ſolum de paſſionibus quantitatis, & non in vniuerſali; in 1.autem d.17.q.2. non loquitur auctoritatiuè, quia affert eam propoſitionem arguendo ad partem negatiuam, vt notauit Bargius loc. cit. vel illa propoſitio accommodatè intelligenda eſt, & non omninò vniuerſaliter, quia vt diximus vbi plures ſunt paſſiones, nec opus eſt immediatè omnes, ac æquè primò à ſubiecto fluere nec ordine eſſentiali, ſeu cauſali, nec ordine quaſi effectuum ab eadem cauſa; ſed pro natura & conditione tum ſubiectorum, tum ipſarum paſſionum diſcurrendum eſt. Ad alias auctoritates, & præſertim ad eam ex Report. inquit Bargius Doctorem ibi loqui conditionaliter, nimirum ſi paſſiones entis ſunt inuicem ordinatæ eſſentialiter, & cauſaliter; vel magis expeditè dicendum, quod loquitur de paſſionibus entis, non ſecundum id, quod à parte rei important, ſed ſecundum id, quo explicantur à nobis, nam per hoc, vt dixi, nedum explicari, & conciliari poſſunt diuerſa Scoti loca non ſatis inter ſe conſona; ſed etiam diſſentientes Scotiſtarum opiniones, qui omnes, dum inter paſſiones entis ordinem poſuerunt, planè de illis locuti ſunt ſecundum eam formalitatem, per quam modo à nobis explicantur.

QVÆSTIO IV.

An paſſiones entis poſſint de ipſo demonſtrari, & quomodo.

44 PRo titulo quæſiti notandum, quod cum duplex ſit genus demonſtrationis, vt habetur 1. Poſt. vnum oſten-

Digitized by Google

oſtenſiuum, & à priori, aliud verò per deductionem ad impoſſibile, non quærit titulus de demonſtratione ſecundi generis, ſic enim apud omnes exploratum eſt paſſiones de ente demonſtrari poſſe, hac ſiquidem via noo ſolum mediatæ propoſitiones, ſed etiam immediatæ deduci poſſunt, ſed quæſtio eſt de primo demonſtrationis genere, adeour ſenſus ſit, num affectiones entis poſſint demonſtratione oſtenſiua, & à priori de ente demonſtrari. Negant quamplures Scotiſtæ, & Thomiſtæ paſſiones entis eſſe hoc pacto de ipſo demonſtrabiles, qoibus videtur faoere Doctor 1.d.39.& 2.d.12. qu.1. verbis expreſſis poſtea referendis, ita Tatar. 1. Metaph. qu.vn.art.1.vbi conſequenter negat Metaph.eſſe ſcientiam, prout 1. Poſt. definitur, ſed ait eſſe ſcientiam, vt nomen ſcientiæ extenditur ad notitiam, quæ habetur de propoſitionibus immediatis; cui opinioni ſubſcribunt Vigerius 1.d.39. & Bargius ibidem & q. illa An Metaphyſica ſit ſcieotia, qui tamen ne viderentur apertè negare Metaph. eſſe verè, & propriè ſcientiam, dixerunt non eſſe ſcientiam ratione ſubiecti vniuerſalis, ideſt ex ea parte, qua agit de ente, ſuiſque paſſionibus, & alijs tranſcendentibus, quia eos inquantum ens, cum non ſit definibile, conſequenter caret modo ad eas demonſtrandas; addunt tamen eſſe ſcientiam ratione obiecti principalis, qui eſt Deus, & ratione partium ſubiectiuarum ipſius entis, quia talium paſſiones ſunt de ipſis demonſtrabiles per ſuas definitiones, hanc etiam tenet Saxius tom. 1. ſuæ Cataſt.q.2.art.3.

Alij verò communiter concedunt paſſiones entis eſſe de ipſo demonſtrabiles; ſed quo pacto id fieri poſſit, non eodem modo declarant; qui enim præcedenti quæſt. aſſerebant paſſiones entis eſſe inter ſe eſſentialiter ordinatas, dicunt paſſiones poſteriores eſſe de ente demonſtrabiles per priores, vt bonitatem per veritatem, & hanc per vnitatem, ita Ant. And. Tromb. & Zerbius ibi citati, & ſequitur Soncin. 4. Metaph. quæſt.17. Quod ſi qoæras ab iſtis de prima paſſione, num ſit demonſtrabilis de ente. Affirmant aliqui demonſtrari poſſe, non quidem per aliquam priorem, cum ipſa ſupponatur eſſe omnium prima, ſed per conceptum quidditatiuum entis. Negant alij, propterea quod nec ens, nec talis prima paſſio definiri poſſuot, ſed omninò ſimpliciter ſimplices conceptus habent, vnde fit vt prima paſſio remaneat indemonſtrabilis, ita teoet Ant. And. quem ſequitur Soncin. loc. cit. Alij verò negaotes talem ordinem inter paſſiones entis abſolute aſſerunt eſſe demonſtrabiles per rationem ipſam entis; ita tenent Lichet. & Paulus Scriptor qu.3.prolog. & 1.d.39. quos licet in hoc Bargius appellet friuolos Scotizantes, poſteà tamen conſtabit ſcotizare melius ipſo; & hæc eſt communis Recentiorum ſententia, quam ſequitur Suarez diſp. 3.Metaph.ſect.3. Paſqualig. diſp. 3.ſec.2.num. 8. & alij paſſim.

45 Dicendum Primò paſſiones entis eſſe de ipſo demonſtrabiles. Hæc Concluſio expreſsè traditur à Doctore in prolog. Met. vbi ait proprium eſſe huius ſcientiæ demonſtrare per cauſas vniuerſales paſſiones vniuerſaliſſimas, & per eſſentialia cuiuslibet, non inquantum hoc, ſed ioquantum entia ſunt; & q.3.prol.ad 3.1.qu. vbi ait opus non eſſe principia ſcibilis eſſe principia in ſe ipſius ſubiecti, quia entis, inquantum ens, quod ponitur ſubiectum Metaph. nulla ſunt principia; quin tunc eſſent cuiuslibet entis; ſed oportet cuiuslibet ſubiecti eſſe principia, per quæ demonſtrentur eius paſſiones de eo, ex quibus principijs, tanquam ex medijs demonſtrationis formantur principia complexa, ſicut propoſitiones per ſe notæ; hoc modo cuiuslibet ſubiecti poſſunt eſſe principia quantuncunque imprincipiati reſpectu ſuarum paſſionum; hæc Doctor, quibus apertè docet ens habere paſſiones de ipſo demonſtrabiles. Et rurſus ibid. in ſolutione ad 2.2.quæſt.collat. habet, quod Metaph. non eſt de Deo, tanquam de primo ſubiecto, quia præter ſcientias ſpeciales oportet eſſe aliquam communem, in qua probentur in communi omnia, quæ ſunt communia illis ſpecialibus, & in qua tradatur cognitio paſſionum de ente, quod vtique non fit niſi illas de ipſo demonſtrando. Ac denique eam expreſsè tradit Ariſt. 4. Met. ab initio, vbi cum dixiſſet Metaph. conſiderare ens, inquantum ens, & quæ illi inſunt, ſcilicet affectiones, addit ſtatim ob id & principia prima conſiderare teneri, hoc ipſo ſignificans paſſiones de ipſo ente demonſtrabiles eſſe.

Probatur inſuper validiſſimis rationibus ex Ant. And. & Tromb. cit. quia ſi paſſiones entis non eſſent de ente demonſtrabiles, tria præcipua ſequerentur abſurda. Primum eſt, quod in Metaph. nulla daretur demonſtratio, Conſequentia patet, quia in demonſtratione ſolet paſſio oſtendi de ſuo primo, & adæquato ſubiecto; Probatur falſitas, ſeu abſurditas conſequentis, quia proprium eſt Metaph. definire per eſſentialia ſimpliciter, & demonſtrare per cauſas eſſentiales ſimpliciter priores, & notiores, ac etiam per principia entis ſimpliciter, inquantum ens eſt, vt vult Ariſt. 4. & 6. Met. in principio, ergo in ea verè fieri poterunt demonſtrationes. Nec reſpondere valet cum Bargio poſſe demonſtrari paſſiones de obiecto principali in Metaph. Quod eſt Deus, & de partibus ſubiectiuis ipſius entis, quæ ſunt propriè definibiles. Nam Ariſt. cum dicat loc. cit. Metaph. demonſtrare per principia entis ſimpliciter, inquantum ens eſt, & per cauſas eſſeotialiter priores, & notiores, planè voluit in Metaph. fieri demonſtrationes de ipſo ente, vt ens eſt. Tum quia præcipuè demonſtrationes, qoæ in ſcientia fieri ſolent, verſantur præſertim in oſtendendis paſſionibus de adæquato ſubiecto ſcientiæ, ergo oon debet Metaph. id denegari.

46 Alterum abſurdum eſt, quod Metaph. non eſſet ſapientia, contra id, quod docet Ariſt. in prol. Met. prob. conſequentia, quia vt ait ibid. Ariſt. ſapientia eſt maximè ſcientia, ſcientia verò eſt notitia concluſionis demonſtratæ ex 1. Poſt. ergo ſi Metaph. non eſt ſcientia, neque etiam erit ſapientia. Nec ſuffragatur, quod Tatar. ait Metaph. eſſe ſcientiam, quæ habetur de propoſitionibus immediatis, atq; ideò eſſe verè ſapientiam. Quia principiorum immediatorum notitia nec ſcientia, nec ſapientia dicitur, ſed intellectus ex 2. Poſt. vndè Metaph. intellectus eſſet, & non ſapientia. Tum quia Ariſt. loc. cit. in prol. Metaph. docet ſapientiam debere eſſe verè ſcientiam, & maximè ſcientiam prout definitur 1. Poſt. catenus enim ibi probat Metaph. eſſe ſapientiam, & maximè ſcientiam, quia ſcilicet circa altiſſimas cauſas verſatur, & concluſiones in prima abſolute principia reſoluit; qua de caoſa dictum eſt diſp. 1. num. 69. Metaph. ex hoc quod eſt ſapientia, non dimittere rationem ſcientiæ; hoc enim quod eſt eſſe ſapientiam, non aliquid tollit ab ea ad rationem ſciētiæ pertinens, ſed ſolum addit, quod ſit talis ſcientia, quæ ad ſuas concluſiones procedat ex primis principijs, ac altiſſimis cauſis. Tum quia, vt bene notauit Trombet. cit. 4. Met. q.4. cum de ratione formali ſcientiæ, vt ſic, ſit eſſe habitum, quo cognoſcuntur concluſiones per principia demonſtratiua; ſiue demonſtratio procedat ex cauſis inferioribus, ſicut eſt in ſcieotia, quæ diſtinguitur contra ſapientiam, ſiue ex cauſis altiſſimis, ſicut eſt ſapientia, conſtat quod principia demonſtratiua reperiuntur tam in caoſis altiſſimis, quam in inferioribus, & ex conſequenti, quod habitus, qui eſt ſapientia, eſt etiam ſcientia, prout ſcientia eſt ille habitus, quo aſſentitur concluſioni deductæ ex principijs neceſſarijs, & per ſe.

Vltimum abſurdum, quod ex oppoſita ſequitur opinione, eſt quod Metaphyſica, nedum non eſſet omnium ſcientiarum præſtaotiſſima, vt ait Ariſt. ſed potius eſſet omnibus vilior, & deterior; Probatur conſequentia, quia perfectionis eſt in quacunque ſcientia, quod in ipſa demonſtrentur affectiones de ſuo proprio, & adæqoato ſubiecto dicente Ariſt. 1. Poſt. vna ſcientia eſt vnius generis ſubiecti partes, & paſſiones eius conſiderans, ergo ſi id non poteſt facere Metaph. vt inquiunt Aduerſarij, fatendum eſt eſſe facultatem omnibus alijs deteriorem, atque viliorem, ac proindè iure meritò carpit eos Ant. And. loc. cit. quod Metaphyſicam vilificent, dum eam negant demonſtrare poſſe affectiones de ſuo adæquato ſubiecto maximè cum ipſa conſideret prima principia demonſtrationis, qoibus vtuntur aliæ ſcientiæ demonſtrantes, vt patet ex 4. & 6. Met.

47 Dicendum ſecundò paſſiones entis poſſe de ipſo varijs modis demonſtrari. Et quidem primò demonſtrari poſſunt per rationem, & conceptum quidditatiuum ipſius entis, vt manifeſtè Doctor innuit q.3. prolog. cit. nam eſt præcipua ſubiecti ſcientiæ conditio, quod per eius quod quideſt affectiones de ipſo demonſtrentur, cum igitur ens ſit ſubiectum Metaph. adæquatum, conſequens eſt vt de ipſo demonſtrentur propriæ affectiones in Met. per eius quodquideſt. Tum quia illud quod eſt prius altero naturaliter, quod quidem alterum ab ipſo eſſentialiter dependet, poteſt eſſe medium ſciendi poſterius naturaliter; ſed ratio entis, & affectiones entis ita ſe habent, quod ratio entis naturaliter eſt prior affectionibus, & iſtæ eſſentialiter ab illa dependent, ergo ratio entis verè poterit eſſe medium ſciendi, & demonſtrandi affectiones de ipſo. Conſ. & eſt à ratione deducta ex Doctore loc. cit. quia in qualibet ſcientia dantur principia, ex quibus

bus

bus demonſtratiuè procedit ad ſuas concluſiones, ergo hoc idem concedendum eſt Metaph. dum ſcientifico modo ens conſiderat, vt ſuum proprium, ac adæquatum obiectum; ne igitur detur proceſſus in infinitum ſiſtendum eſt in aliquo primo principio indemonſtrabili, & vniuerſali, intra ſeriem demonſtrationis oſtenſiuæ, de qua hic loquimur; ſed planè hoc principium primum in tali demonſtrandi genere deſumi non poteſt, niſi ex definitione, aut explicatione ipſius entis, quia ipſum eſt omnium primum intra abſtractionem Metaphyſicam, & eſt radix & cauſa ſaltim virtualis harum paſſionum; ergo ſicut in alijs ſcientijs ex quidditate obiecti demonſtrantur paſſiones, ita etiam dum Metaph. circa ens verſatur, debet ex quidditate eius demonſtrare ipſius paſſiones, tanquam ex radice, ex qua proueniunt, & per quam ipſi conueniunt, vnde vnitas v. g. ita poterit de ente demonſtrari per eiuſdem eſſentiam; quod habet eſſentiam habet quoque indiuiſionem eiuſdem eſſentiæ, atque ideò vnitatem, alioquin eſſentiam non haberet, ſed ens eſſentiam habet, ergo & indiuiſionem eius; & ſic de alijs paſſionibus.

48 Dices in his, & ſimilibus demonſtrationibus maiorem propoſitionem non eſſe concluſione notiorem, & minorem eſſe prorſus identicam, & ideò non eſſe bonas demonſtrationes, & oſtenſiuas, quia ex tribus terminis non conſtarent, neque ex notioribus eſſent. Contra, quia licet tranſcendentia propriè definitionem non habeant, tamen eorum quidditas poteſt à nobis terminis clarioribus notificari, ac declarari, cum nulla ratio ſit adeò abſtracta, quin per aliorum terminorum declarationem adhuc magis nobis innoteſcere poſſit; ergo hoc ſufficit, vt maior propoſitio ſit notior concluſione, & minor non ſit omninò identica, atque ideò conſtituere poſſint demonſtrationem oſtenſiuam, quæ aliquam ſcientiam à priori de paſſionibus entis parere ſit apta. Confirmatur, quia vt dixi diſput. 1. Log. quæſt. 4. artic. 2. loquendo de diſtinctione definitionis à definito, ne propoſitio ſit identica, ſufficit vt idem confusè, & inadæquatè conceptum dicatur de ſeipſo adæquatè concepto, vel è contra idem clarius conceptum dicatur de ſeipſo confusè concepto; & ne petatur principium, ſufficit vt per rem diſtinctè cognitam probetur eidem confusè cognitæ aliquid conuenire; ſed hoc totum contingit in propoſito, cum enim paſſiones de ente demonſtrantur, aſſumitur namque pro medio conceptus eius quidditatiuus conſtans clarioribus terminis; ergo ſatis eſt ad conficiendam demonſtrationem, qua oſtenſiuè paſſiones entis de ipſo probentur, licet non interueniat definitio propriè dicta, qua carent tranſcendentia. Tum quia ex ibi dictis etiam quando in demonſtratione aſſumitur pro medio definitio propriè dicta, hæc vtique non differt à definito penes rem ſignificatam, ſed tantum penes modum ſignificandi, quia quod definitum ſignificat confusè, hoc ipſum ſignificat definitio diſtinctè 1. Phyſic. tex. 5. ergo ſi hæc differentia ſufficit, vt definitio, & definitum ſint diuerſi termini in demonſtratione, & vt maior ſit notior concluſione, neque in concluſione petatur principium, etiam ſuo modo valebit in propoſito, quia quidditas entis diſtinctius declaratur per eius conceptum quidditatiuum, quo dicimus eſſe illud, cui non repugnat eſſe, quam per purum nomen entis. Tum quia in communi ſententia etiam prima rerũ genera propriè non definiuntur per genus, & differentiam, & tamen adhuc paſſiones de illis demonſtrantur per ſuos conceptus eſſentiales, ergo ad demonſtrationem conficiendam ſatis eſt, quod medius terminus clarioribus terminis eundem conceptum explicet, quem minor extremitas importat confusè, hoc enim tantum ſufficit, vt connexio maioris extremitatis cum medio termino nobis notior ſit, quam cõnexio eiuſdem maioris extremitatis cũ minori in cõcluſione, ideoq; verè cauſa eſſe poſſit nobis inferẽdi, & cognoſcẽdi cõcluſionẽ.

Denique ſuppoſito ex prima concluſione paſsiones entis eſſe demonſtrabiles, neceſſario fateri debemus poſſe de ipſo demonſtrari per eius quodquid eſt; Probatur conſequentia, quia ſi dicas vnam paſſionem per aliam demonſtrari, & poſteriorem per priorem; quæro de prima omninò paſſione, an ſit demonſtrabilis, nec ne; non ſecundum, hoc enim directè impugnant rationes allatæ pro prima concluſione; Si dicas eſſe demonſtrabilem; cum hoc eſſe non poſsit per adhuc aliam priorem paſsionem, quia conceditur hæc eſſe prima omnium; non aliud remanet dicendum, quam demonſtrari poſſe per ipſam rationem entis; quod ſi ſemel hoc admittitur de prima paſsione, pari ratione idipſum de cæteris aſſeri poterit, ac debebit.

49 Deindè concedi etiam poteſt, ſi datur ordo prioris, & poſterioris inter paſsiones entis, vt probabile eſſe diximus num. 40. paſsionem poſteriorem poſſe per priorem demonſtrari; quandocunque enim datur talis ordo inter plures eiuſdem ſubiecti paſsiones, tanquam probabile docet Doctor paſsionem poſteriorem poſſe demonſtrari per priorem q. 1. prolog. & 3. d. 14. q. 2. & 4. d. 11. q. 3. & quol. 14. art. 3. Verumtamen eſt nullam ex his demonſtrationibus eſſe propter quid, & à priori ſimpliciter, & abſolutè loquendo, vt dictum eſt diſp. 13. Log. qu. 2. art. 2. & ratio eſt, quam ibi attulimus, quia vel ordo prioris, & poſterioris inter plures paſsiones ab eodem ſubiecto fluentes eſt tantummodo quaſi effectuum ab eadem cauſa, vt regulariter contingere ſolet, & tunc certum eſt, cum paſsio prior aſſumitur, vt medium ad demonſtrandam poſteriorem, non conficere veram demonſtrationem propter quid, & à priori, quia omnis talis demonſtratio eſſe debet per veram & propriam cauſam, nedum in cognoſcendo, ſed etiam in eſſendo, aut formalem, aut ſaltim virtualem, itaquod medium aſſumptum pro aliqua paſsione demonſtranda ſit illius cauſa phyſica, vel Metaphyſica, aut ſaltim taliter ſe habeat in ordine ad illam, quod ſi ea cauſaretur, non niſi ab illa cauſa proueniret, quæ pro medio aſſumitur, vt explicatum eſt part. 2. inſt. Logic. tract. 1. c. 4. ſi ergo prior paſsio non eſt cauſa poſterioris in eſſendo, ſed tantum in cognoſcendo, non efficiet demonſtrationem propter quid, & à priori, ſed potius quia, & à poſteriori, quia eſt per cauſam tantum in inferendo, & in cognoſcendo. At ſi paſsiones inter ſe ſeruant ordinem prioris, & poſterioris etiam in ratione cauſæ, & effectus, itaut poſterior dimanet à ſubiecto mediante priori, neque adhuc poſterior poteſt per priorem demonſtrari propter quid, & per demonſtrationem potiſsimam, quia licet vna paſsio ſit cauſa alterius nedum in cognoſcendo, ſed etiam in eſſendo, adhuc tamen talis demonſtratio non foret ex immediatis, vt loc. cit. in Logica diximus diſp. 14. q. 2. art. 2. quia prima paſsio non faceret cum ſubiecto propoſitionem immediatam, cum & ipſa de ſubiecto demõſtrari poſsit per rationem eius quidditatiuam; Cum igitur in propoſito noſtro, ſi inter paſsiones entis reperitur aliquis ordo, non ſit propriè cauſalis, ſed potius quaſi effectuum ab eadem cauſa, vt dictum eſt n. 38. vel ſi eſt cauſalis, prima tamen paſsio adhuc ſit demonſtrabilis per rationem quidditatiuam ipſius entis; ſequitur ſic demonſtrando de ente vnã paſsionem per aliam, confici non poſſe demonſtrationem in rigore propter quid, & à priori; quia vel demonſtratio non erit per cauſam, vel ſaltim non erit ex immediatis; vndè vt tales demonſtrationes eſſent propterquid, & à priori, defendi deberet cum Ant. And. paſsiones entis eſſe inuicem ordinatas in ratione cauſæ, & effectus, & primam paſsionem eſſe de ente indemonſtrabilem, & cum ſubiecto efficere propoſitionem immediatam, ac per ſe notam, quod eſt valdè difficilè tueri, cum vnaqueque paſsio vniuerſaliter loquendo de ſuo proprio ſubiecto demonſtrari poſsit per eius definitionem, aut conceptum quidditatiuum.

50 Poſtremò probari, & demonſtrari poſſunt paſsiones de ente etiam per illud primum principium Metaphyſicum, *impoſſibile eſt idem ſimul eſſe, & non eſſe*, illud enim tantæ virtutis eſt, vt energia ſua valeat nedum concluſiones, & alia principia confirmare per deductionem ad impoſsibile, vt dictum eſt diſp. præced. q. 4. ſed etiam propter quid, & à priori; poteſt autem præſertim deſeruire ad demonſtrandam primã paſsionem de ente, quæ eſt Vnitas, & de qua eſt maior difficultas; aliæ enim paſsiones demonſtrari poſſunt vna per aliam, poſterior nempè per priorem, vnitas autem cum ſit omnium prima nequit hoc pacto demonſtrari de ente, vndè ſi negetur poſſe demonſtrari per conceptum entis quidditatiuum, nulla alia reſtat via ipſam demonſtrandi, niſi per præfatum primum principium in ipſa ratione entis fundatum; ex eo namq; quod in ratione entis fundatur aſſumi poteſt ad demonſtrandã primã paſsionem, vt potè quia per ipſum cauſam habemus huius primæ paſsionis; poteſt autem ſic erigi demonſtratio; Quod ſeparat ens à non ente facit illud in ſe indiuiſum, & à quocunq. quod non eſt ens diuiſum, & ſic conſequenter vnum, talis enim diuiſio, ac indiuiſio importatur, & datur intelligi per vnitatem entis, ſed ratio entis per ſe primo rẽm à nõ ente diuidit, eamq; in ſeipſa indiuiſam reddit, quia idẽ nequit ſimul eſſe, & non eſſe, ergo facit vnum, & indiuiſum in ſe. Ex eo igitur, quod illud primum principium in ratione ipſa entis immediatè fundatur, & radicatur, cõſtat quo pacto deſeruire poteſt ad demonſtrandã à priori primã paſsionem de ente, caſu quo negaretur, quod poſsit demonſtrari per eius conceptum quidditatiuum, vt de facto quam-

plures negant. Hoc autem negant, non quia omnis prima paſſio ſit indemonſtrabilis de ſuo primo ſubiecto, ſed ſolum quia ens habet conceptum ſimpliciter ſimplicem, vbi enim ſubiectum habet conceptum ſui expreſſiuum reſolubilem in priores conceptus, qui diſtinctè exprimunt, quod ſubiectum confusè exprimit, tunc per rationem ſubiecti, tanquam per medium notius, & diſtinctius benè concedunt poſſe primam affectionem demonſtrari de ſuo ſubiecto primo ſine petitione principij, aut aſſumptione propoſitionum identicarum.

51 In oppoſitum arguitur paſſiones entis non eſſe de ipſo demonſtrabiles, quia duplici tantum via poteſt aliqua paſſio demonſtrari à priori de ſuo ſubiecto, vel ſcilicet per eius definitionem, quæ ſolet eſſe medium in demonſtratione potiſſima, vel ſi ſunt plures paſſiones ab eo ordinatè fluentes, poterit vna demonſtrari per aliam; at neutro modo poſſunt paſſiones entis de ipſo demonſtrari, ergo &c. Maior patet à ſufficienti diuiſione, vno enim vel altero ex illis modis vtuntur, qui tuentur paſſiones entis eſſe demonſtrabiles; Probatur minor quoad vtramque partem, nam vt conſtat ex præcedenti quæſtione, paſſiones entis omnes, & ſingulæ æquè primo ab ente dimanant; & ſi datur inter eas ordo prioris, & poſterioris, nequit eſſe cauſalis, ſed tantum plurium effectuum ab eadem cauſa, atque ideò prior nequit eſſe cauſa inhærentiæ poſterioris, nec conſequenter erit demonſtratio propter quid, & à priori, vbi præmiſſæ debent eſſe cauſa concluſionis, non ſolum quoad illationem, ſed etiam quoad inhæſionem prædicati cum ſubiecto; vel tandem ſi talis ordo cauſalis inter illas reperitur, ſaltem omninò prima remanet indemonſtrabilis; Quod autem neq; valeant demonſtrari per conceptum entis quidditatiuum probatur, quia demonſtratio debet eſſe ex notioribus, vnde ritè paſſio demonſtratur de ſuo ſubiecto, quando tale ſubiectum veram, & propriam habet definitionem, quia definitio per genus, & differentiam exprimit diſtinctè, quod definitum importat confusè; at quando ſubiectum non eſt definibile, ſed habet conceptum ſimpliciter ſimplicem, vt eſt in propoſito de ente, non poteſt ex hoc capite paſſio demonſtrari de ſubiecto, qua de cauſa Doctor 1.d.39.lit.C.& 2.d.12.q.1.D. inquit affectiones entis eſſe de ente indemonſtrabiles; quia ens non habet definitionem, ſed conceptum ſimpliciter ſimplicem. Tum quia ſi omnes, & ſingulæ paſſiones entis de ipſo demonſtrantur per eius conceptum quidditatiuum, tunc demonſtratio non erit ex proprijs: ſi enim aſſumatur vt medium ad probandum, quod ens eſt vnum, eſt verum, eſt bonum, & ſic de alijs diſiunctis, tunc non erit vnaquæque paſſio ex cauſa propria, quæ ſibi ſoli competat, demonſtrata, & ſic non erit ex proprijs, ſed ex communibus.

52 Reſp. negando minorem quoad vtramque partem, vtraq; enim via poſſunt de ente demonſtrari, vt diximus; & præſertim prima via ſatis erit idonea, ſi paſſiones entis ab ipſo ordinatè fluunt à parte rei, quod non eſſe prorſus improbabile diximus; vel ſaltem ita explicentur à nobis, vt vna conueniat enti mediante alia, quamuis re vera fateamur tales demonſtrationes non eſſe propter quid, & potiſſimas, quia ſaltem vna propoſitio ſemper erit mediata, nempè illa, in qua prima paſſio enunciatur de ſubiecto; illa namque non omninò indemonſtrabilis remanebit, ſed oſtendi poterit à priori de ipſo ente vel per eius rationem quidditatiuam, vel per primum principium Metaphyſicum in entis ratione fundatum ex dictis n. 50. Poſſunt etiam alia via demonſtrari, quæ eſt magis vtique propter quid, & à priori, nempe per conceptum entis quidditatiuum, quamuis enim propria careat definitione, adhuc tamen conceptus ipſe quidditatiuus entis traditur, & ſignificatur per clariores terminos, quam ipſa entis quidditas incomplexè ſignificetur, quod ſufficit, vt connexio maioris extremitatis cum medio termino notior ſit nobis, quã connexio eiuſdem maioris extremitatis cum minori in concluſione, ideoq; verè cauſa eſſe poſſit inferendi, & cognoſcendi concluſionem, vt dicebamus n. 48. abſq. eo quod petatur principium, vel aſſumantur identicæ propoſitiones; Doctor autem loc. cit. cum ait paſſiones entis eſſe indemonſtrabiles, quia non habet ens definitionem, quæ ſolet eſſe mediũ in demonſtratione, ſatis conſtat, ipſum loqui de demonſtratione potiſſima in omni rigore, quæ ſcientiam ſimpliciter parit in intellectu res adæquatè concipiente, qualem concedimus nõ generari per demonſtrationem, in qua aſſumitur, vt medium ad demonſtrandum, cõceptus ipſe quidditatiuus entis, qui licet clarè, & diſtinctè explicet quidditatem entis, non tamen ita clarè, & diſtinctè per partes; ſicut definitio ſolet explicare definitum. Ad illud tandem, quod addebatur, negatur conſequentia, quod tales demonſtrationes non erunt ex proprijs: cum enim dicitur demõſtratio eſſe ex proprijs, ita intelligi debet, vt principia ſint cauſæ per ſe immediatæ, proximæ, & neceſſariæ paſſionis, & concluſionis, non autem remota, & mediata, quia tunc non eſſent propria; quare ſi contingat ab eodem ſubiecto immediatè plures pendere paſſiones, nullum eſt inconueniens, quod omnes & ſingulæ demõſtrentur per illam cauſam, cum ſit omnium cauſa proxima, & immediata; & ſic in propoſito dicitur nullum eſſe inconueniens, quod vnum, verum, & bonum, & ſi aliæ ſunt entis paſſiones, de ipſo demonſtrentur per conceptum eius quidditatiuum, neque hinc ſequitur tale medium eſſe commune, & non proprium.

53 Hanc etiam eandem tenet ſententiam Smiſing. tr. 3. de Deo vno diſp. 1. q. 1. n. 23. vbi ait, quod cum Doctor cit. 2. d. 12. q. 1. negare videtur paſſiones entis poſſe de ipſo demõſtrari per conceptum eius quidditatiuum, loquitur de demõſtratione à priori preſſiſſimè ſumpta, quæ pro medio aſſumit definitionem ſubiecti: non tamen negat Scotus, quin latius loquendo de demonſtratione à priori, quæ pro medio aſſumit quidditatiuum conceptum ſubiecti, ſiue ille ſit definitiuus, ſiue ſimpliciter ſimplex, poſſit paſſio entis in communi de ente in communi à priori demonſtrari ideſt cognoſci ineſſe enti immediatè per ſuam quidditatem ſimpliciter ſimplicem, tanquam ſubiecto paſſionem. Hic tamen notãdum eſt, quod Saxius aduertit diſp. 11. q. 5. art. 5. n. 112. quod aliud eſt dicere paſſiones entis eſſe demonſtrabiles ideſt aptas natas, quantũ eſt ex ſe, de ente demonſtrari, & aliud ipſas actu, & de facto demonſtrari, ſicut de facto mobilitas demonſtratur de corpore naturali. Quamuis igitur propter difficultates allatas ambigeret quis paſſiones entis poſſe de ipſo modo de facto demonſtrari, hoc tamen non tollit, quin ſint demonſtrabiles ſimpliciter, & abſolute loquendo ſaltem ab intellectu ſeparato, per quod ſufficienter ſaluatur dignitas Metaph. quia *habet* paſſiones de ſuo ſubiecto demonſtrabiles, licet à nobis pro ſtatu iſto nequeant demonſtrari.

54 Quæri ſolet, quo pacto de ente demonſtrentur paſsiones diſiunctæ. Ad hoc ait Doctor 1. d. 39. §. *quantum ad* 1. aliud eſſe loqui de toto diſiuncto, & aliud de altera parte diſiuncti, nam ſi de toto diſiũcto ſit ſermo, idem prorſus dicẽdum eſt, quod de ſimplicibus, quod nempe ſit demõſtrabile, vel indemõſtrabile à priori; at ſi loquimur de altera parte diſiuncti, tunc rurſus diſtinguendũ eſt de mẽbro perfectiori, vel imperfectiori, & ſi de primo ſit ſermo, vtique poteſt per aliud mẽbrum imperfectius concludi, & demõſtrari; ſi enim datur ens finitum, dependens, contingens, atque participatum, dari quoq; oportet neceſſariò ens infinitum, independẽs, neceſſarium, ac imparticipatum, quia in talibus non poſſet enti particulariter ineſſe imperfectius extremum, niſi alicui enti ineſſet perfectius extremum, à quo depẽderet; at ſi locutio fiat de mẽbro imperfectiori, & ignobiliori, ſanè nequit hoc extremũ imperfectius, & ignobilius concludi, & demonſtrari per extremum perfectius; non enim ſi perfectius eſt in aliquo ente, opus eſt imperfectius eſſe in alio ente, vt quod ſi datur ens infinitum, independens, & neceſſarium, detur itidem ens finitum, contingens, & dependens, niſi fortè illa diſiuncta extrema eſſent correlatiua, quemadmodum ſe habent producẽs, & productum, cauſa, & cauſatum, ita Doctor loc. cit. 1. d. 34.

55 Quæri tandem ſolet de omnibus paſsionibus entis in vniuerſum ſumptis, an enti accidere dicantur; Et breuiter reſpondendum eſt, accidens dupliciter ſumi poſſe ex Doctore 1. d. 2. q. 7. & alibi frequenter, vel phyſicè pro accidente de nouem prædicamẽtis, vndè dici ſolet accidens prædicamentale; vel Metaphyſicè pro extraneo, & dici ſolet accidens prædicabile, quo pacto accidens dicitur omne id, quod eſt extra quidditatem illius, cui accidit, dicitque rationem aliquam extra rationem formalem ſubiecti, & hoc modo paſsiones dici ſolent accidentia ſui ſubiecti. Itaque ſi accidẽs primo modo ſumatur ſcilicet phyſice, negandum eſt paſsiones accidere enti, ſiquidem ſunt ei realiter identificatæ, ac vnam, & eandem realiter naturam dicunt cum ipſo ente ex 4. Met. tex. 3. immo in hoc ſenſu nulla paſsio vniuerſaliter loquendo accidit proprio ſubiecto quia omnis talis in ſchola noſtra idẽtificatur cum eo; at loquendo de ente Metaphyſicè, ſic paſsiones entis enti dicitur accidere, & vniuerſaliter quælibet paſſio accidit proprio ſubiecto, quia non intrant definitionem, aut conceptum quidditatiuum eius, & vniuerſaliter loquendo poſterius ſemper dicitur accidere priori, paſsio autem ſemper eſt poſterior ſuo ſubiecto, cum ab eius intrinſecis principijs fluat, & dimanet; ita docet Doct. 2. d. 3. q. 4. in fine.

Digitized by Google

DISPVTATIO V.

De paſſionibus ſimplicibus entis, ſcilicet Vnitate, Veritate, & Bonitate.

Hactenus circà paſſiones entis in communi verſati ſumus, contemplando nimirum earum qualitatem, ordinem, diſtinctionem, & numerum, ac demonſtrabilitatem; nunc ad conſiderationem earum in ſpecie, & in particulari deſcendere opus eſt. Quoniam verò proprietates entis ſimplices, ſeu incomplexa, vt ſunt Vnitas, Veritas, & Bonitas, incomplexis, & disiunctis præferri ſolent, prius de illis ſermonem inſtituemus in hac diſp. poſtmodum de alijs in ſequenti. Et tandem quia paſſiones ipſæ ſimplices ſaltim ſecundum id, per quod à nobis explicari ſolent, ita inuicem ordinantur, vt Vnitas Veritatem, & Veritas Bonitatem præcedat; omnes & ſingulas ſimul in hac eadem Diſput. complectendo, prius de Vnitate erit ſermo, deindè de Veritate; poſtremò de Bonitate.

QVÆSTIO I.

An Vnitas ſit vera, & adæquata paſſio entis.

1 MIrandulanus lib. de ente, & vno, & Scaliger. lib. de ſubtilit. exercit. 65. referunt Platonem negaſſe vnum eſſe veram, & propriam entis paſſionem, dicebat namque quod licet omne ens ſit vnum, non tamen omne, quod eſt vnum, eſt ens, nam Deus apud ipſum erat vnus, nec tamen erat ens, pariter materia prima erat vna, nec erat ens, vndè concludebant vnum latius patere, quam ens. Sed quicquid ſit de Platonis ſententia, ac Sectatorum eius in hac re, certum eſt neque ex Peripateticis deeſſe, qui abſolutè negent Vnitatem eſſe paſſionem entis adæquatam, ſi ſeorſim, & abſolutè ſumatur; aiuntque vnum, & multa ſimul ſumpta eſſe paſſionem entis adæquatam, & neutrum ipſorum ſeorſim cum ente adæquari; ita Vaſquez 1. p. diſput. 128. cap. 3. Fonſec. 4. Met. cap. 2. q. 5. ſect. 7. & quidam Recentior ſuppreſſo nomine relatus à Paſqualig. tom. 2. Metaph. diſp. 4.

Dicendum tamen eſt, Vnitatem eſſe paſſionem entis adæquatam, & cum ipſo adæquatè conuerti adeo, vt omne quod eſt ens, ſit vnum, & omne quod eſt vnum, ſit ens. Concluſio eſt communis omnium Philoſophorum, & præſertim Peripateticorum, quam ex profeſſo docuit Ariſt. 4. Metaph. tex. 3. vbi ait *ens & vnum idem, ac vna natura ſunt, propterea quod ſeinuicem ſequuntur*, & lib. 10. Metaph. tex. 7. inquit *dicuntur autem æqualiter ens, & vnum*, & tex. 8. ſequitur in eandem rem, *quod autem idem quodammodo ſignificat vnum, & ens, patet etiam ex eo, quod æqualiter ſequitur prædicamenta, & in nullo eſt, nec in ipſo quid, nec in ipſo quale, ſed ſimiliter ſe habet ſicut ens*; & hoc ipſum docuit D. Dionyſ. de diuinis nominibus cap. vlt.

Probatur etiam ratione, quia ſicut cuiuſcunque entis in ſpecie vnica eſſentia eſt, ac vnica ratio, ſic etiam entis in genere; alioquin non iam ens eſſet, ſed entia; ergo vnum eſt proprietas ab ente inſeparabilis, ac illi prorſus adæquata, itaut impoſſibile ſit concipere aliquid ens, aut per modum entis, niſi illud idem vnum, aut per modū vnius concipias, alioquin non ens, ſed entia conciperentur; conſtat ergo vel ex ipſo nomine entis, quod quicquid eſt ens, eſt vnum, quia ſi non vnum eſt, ſed plura, vel multa, iam non eſt ens, ſed entia. Sic etiam è diuerſo vnum ex parte ſua adæquatur cum ente, vnū namque illud dicitur, quod eſt in ſe indiuiſum, vt inferius conſtabit ex ipſa Vnitatis definitione, ſed ideò aliquid dicitur indiuiſum, quia ſuum eſſe habet indiuiſum, ergo omne indiuiſum, & vnum eſt ens. Vndè vnitas ſumitur in præſenti pro indiuiſione eius, quod eſt, in plura quæ ſunt, nempe entis in plura entia, in quo quidem ſignificato ens, & vnum reciprocantur, ſicut è contra reciprocantur multa, & entia.

2 Secundò illa eſt propria paſſio alicuius ſubiecti cum omni rigore, quæ conuenit omni, ſoli, & ſemper, ſed ita eſt de vnitate reſpectu entis, conuenit enim omni enti, ſoli enti, & ſemper, ergo &c. Maior patet ex cap. de Proprio, probatur minor, & primò quod competat omni enti, nam omne ens reale vel eſt ſimplex, vel compoſitum; ſi eſt ſimplex, iam habet vnitatem ſimplicitatis, merito cuius non ſolum eſt actu indiuiſum, ſed etiam eſt indiuiſibile in plura, quia non cōſtat ex diuerſis partibus, in quas diuidi poſſit; ſi verò eſt compoſitum, iam habet vnitatem compoſitionis, per compoſitionem enim, cum ſit ex per ſe actu, & per ſe potentia, ſit verè per ſe vnum, vt Doctor oſtendit 3. d. 2. q. 2. vt magis poſteà declarabitur; tum quia eſtò compoſitum poſſit in ſuas partes diuidi, ex quibus componitur, per ſui diſſolutionem, tamen quamdiu manet compoſitum, ſemper manet actu indiuiſum, atque ideò vnum. Item omne ens, aut omnis natura, vel eſt ſingularis, & indiuidua, vel communis (nam præter ſingularia concedendas eſſe naturas communes in ſingularibus exiſtentes inferius ſuo loco diſp. 8. demonſtrabitur) ſi eſt ſingularis, habet ſuam vnitatem ſingularem, quæ inter omnes vnitates eſt maxima; ſi eſt communis, habet ſuam vnitatem formalem, quæ eſt quædam vnitas, vtique minor vnitate indiuiduali, ſed maior vnitate vniuerſalis, quam non habet natura communis à parte rei, ſed tantum per intellectum præciſa à ſuis ſingularibus; cum ergo vnicuique enti propria conueniat vnitas ſuę naturæ, ac conditioni proportionata, vt peculiaris eius paſſio, ſic de vnitate in communi hinc inferendum erit, quod ſit paſſio entis, vt ſic, & in genere; ſi namque vnitas particularis, & determinata eſt paſſio determinati entis, conſequens eſt, vt vnitas illimitata, & tranſcendens ſit paſſio entis tranſcendenter ſumpti. Quod etiam conueniat vnitas ſoli enti reali, de quo hic eſt ſermo, ſatis de ſe conſtat; nam non ens, ſeu ens rationis non dicitur propriè vnum, ſed tantum ſecundum quid, & beneficio entis realis, à quo ſicut entitatem mutuatur, cum concipitur ad modum eius ab intellectu, ita & vnitatem, quæ tamen non eſt vera vnitas, ſicut nec entitas entis rationis, in qua proximè fundatur; vndè ſicut fictam habet entitatem, ita vnitatem quoque fictam; Deniquè vnitas competit enti ſemper, quia quamdiu retinet rationem entis; retinet etiam rationem vnius conſequenter; ergo re vera nil ei deficit, quin ſit vera, ac adæquata proprietas entis.

3 Tertiò prædicatum per ſe conueniens alicui, neceſſariò ac indiſpenſabiliter, vel ei conuenit in primo modo, vt prędicatum eius quidditatiuum, vel in ſecundo modo, vt eius propria paſſio, ſed vnitas conuenit enti per ſe, & neceſſariò; nam hæc propoſitio, *ens eſt vnum*, eſt propoſitio neceſſaria, quæ falſificari non poteſt, quia quamdiu res eſt ens, eſt vna; non conuenit autem enti, vt prædicatum eius quidditatiuum, & conſtitutiuum, ergo vt propria paſſio. Maior cōſtat ex 1. Poſt. cap. 4. Probatur minor, quoad 2. partem, quod nempe vnitas non ſit prædicatum quidditatiuum entis, quia primus omninò conceptus entis, quo eſſentialiter conſtituitur in eſſe, eſt ille, qui explicat ens, prout habet eſſe in ſeipſo, vel prout ipſi non repugnat habere eſſe in rerum natura, vndè ſola ratio eſſendi precisè eſt intrinſecum eius conſtitutiuum; vnitas verò non intrinſecè & eſſentialiter conſtituit ens in eſſe entis, ſed potius modificat ipſum eſſe intrà rationem formalem eſſendi, quatenus reddit illud eſſe in ſe indiuiſum, & à quocunque alio diuiſum; Tum quia conceptus quidditatiuus entis, vt ſic, cogitatur, velut abſolutus, nam facit rem abſolutè in ſe eſſe præſcindendo ab omni ordine ad aliud; at conceptus vnitatis eſt relatiuus ſaltim concomitanter, quatenus ad eſſe indiuiſū in ſe conſequitur eſſe à quocunque alio diuiſum, quod nequit intelligi ſine ordine ad aliud, vt poſteà conſtabit explicando definitionem vnitatis. Tum quia cætera omnia entia, vt dictum eſt, habent ſingula vnitatem ſibi proportionatam, nec tamen eis conuenit, vt prædicatum quidditatiuum, & eſſentialiter conſtitutiuum, ergo dicendum eſt idem de vnitate tranſcendentali reſpectu entis, vt ſic; Probatur aſſumptum, quia norunt omnes naturam humanam propriam habere vnitatem formalem, quia vnam ſpeciem conſtituit in rerum

natura ab alijs diſtinctam, & tamen dum humanitas definitur, non vtique definitur per ſuam vnitatem, ſed hæc ad eius eſſentiam conſequitur, ergo idem dicendum de vnitate tranſcendentali reſpectu entis, vt ſic, quod eius conceptum quidditatiuum non ingreditur, ſed potius ex illo conſequitur, vt propria eius paſſio; vndè aiebat Doctor 2.d.3.quæſt.4.in fine, quod omne ens conſequitur propria vnitas, non tamen iſta vnitas eſt intra formalem rationem quidditatis, vt quidditas eſt, ſed eſt quaſi paſſio conſequens quidditatem.

4 Poſtremò, ſi enim conſideretur ſecundum ſuum conceptum quidditatiuum ab inferioribus præciſum, licet ex vi ipſius formaliter non intelligatur eſſe in ſe indiuiſum, vel ab alio diuiſum, quod eſt eſſe vnum; intelligitur tamen eſſe tale concomitanter, itaut eſſe indiuiſum ſit neceſſario connexum cum eius quidditate; ergo vnitas conuenit enti in ſecundo modo dicendi per ſe, vt propria eius paſſio. Conſequentia patet, quod enim conuenit alicui ex vi ſui conceptus quidditatiui non quidem formaliter, ſed concomitanter, hoc ad illud ſe habet velut eius propria paſſio, quæ ad ſuum ſubiectum ſe habet, vt quid conſequens ab intrinſecis eius principijs; Probatur aſſumptum, nam ens importat tantum in ſua quidditate vnam ſimpliciſſimam rationem formalem, ergo ex vi iſtius rationis formalis conſequenter ens à ſemetipſo excludit omnem diuiſionem, quia in rerum quidditatibus diuiſio perſiſtere nequit ſine pluralitate rationum formalium, per quas huiuſmodi quidditates conſtituuntur; Si ergo ens ex vi propriæ quidditatis eſt in ſe indiuiſum, adeout talis indiuiſio ad eius rationem formalem conſequatur, ſequitur vnitatem eſſe propriam eius paſſionem, cum ipſa per talem indiuiſionem explicetur, vt infrà dicemus.

5 Contra poſitam concluſionem obijcitur. Primò fundamentum oppoſitæ opinionis, quod vnum, & multa diuidunt ens 10.Metaph.cap. 1. cum ergo membrum diuiſionis non conuertatur, & adæquetur cum toto diuiſo, ſequitur neceſſario vnum non conuerti cum ente; Conſ. quia vnum, & multa ſunt oppoſita teſte Ariſt. loc. cit. ergo nequeunt eidem conuenire, ergo ens quod eſt multa, non eſt vnum, atque ita vnum non conuertitur cum ente.

Ad hanc difficultatem variæ ſunt reſponſiones; Tatar. 4. Metaph. q. vn. dub. 1. ait vnum, quod contra multa condiuidit ens, non eſſe vnum tranſcendenter ſumptum, vt hic ſumitur, ſed vnum prædicamentale, quod eſt principium numeri, quod vtique vnum non conuertitur cum ente, & ſic etiam reſpondet Faber 4.Metaph.diſp.7.in fine vbi valdè laudat hanc diſtinctionē de vno tranſcendenti, & quod eſt principium numeri, vt vtilem ad tollendas varias difficultates circa diuiſionem entis. Hæc tamen doctrina falſa eſt, quia vnum, & multa in hoc ſenſu non diuidunt ens in tota ſua latitudine, ſed potius genus quantitatis, ad quod pertinent. Ant. Andr. 4.Metaph.qu.3.§. *quantum ad 3.art.* quem ſequitur idem Faber 10.Met.diſp.2.ait vnum, quod conuertitur cum ente, poſſe accipi dupliciter, vno modo communiter, largè, & ſimpliciter, & ſic vnum eſt paſſio vnica entis conuertibilis cum ente ſimpliciter; alio modo poteſt accipi ſtrictè determinatè, & ſecundum quid, & hoc modo opponitur multitudini, & eſt paſſio entis non vnica, ſed diſiuncta, & eſt paſſio conuertibilis cum ente non ſimpliciter, ſed cum diſiunctione. Sed quamuis hæc ſit communis Scotiſtarum reſponſio, tamen apud nullum eorum inuenire potui terminorum diſtinctionis declarationem, quid nempe ſignificet ens communiter, largè, & ſimpliciter ſumptum, & quid ſignificet ens ſumptum ſtrictè, determinatè, & ſecūdum quid; præter quam quod termini diſtinctionis inter ſe pugnare videntur; dum enim aliquid ſumitur ſtrictè, non ſumitur ſecūdum quid, hæc enim particula adhiberi ſolet ad remittendam, ac dilatandam terminorum ſignificationem, vt cum ens rationis dicitur ens ſecundum quid, non autem ad reſtringendam, quia ergò iſta diſtinctio videtur terminis abuti neque rem declarat, aut eſt relinquenda, aut melius explicanda, vt poſteà faciemus. Alij ad euitandam totaliter difficultatem dicunt, quod accipiendo vnitatem, prout eſt adæquata entis paſſio, non benè diuiditur ens in vnum, & multa, neque in hoc ſenſu fuiſſe ab Ariſt. traditam, ſed ex vna parte accipi debere ens cum vnitate, ex alia parte accipere oportet entia cum multitudine, itaquod inuicem opponantur vnum, & multa, ſicut ens, & entia, vndè illa non eſt vera, & propria diuiſio, ſed ſolùm habet quandam ſimilitudinem diuiſionis, ita Auerſa q. 5. ſect. 1. & Paſqualig. tom. 1. Met. diſp. 31. ſect. 1. & rurſus tom. 2. diſp. 4. ſect. 3. n. 5. & alij quamplures ex Recentioribus; Altera adhuc hanc diuiſionem explicat D. Thomas 1. p. q. 11. art. 1. ad 2. quam explicationem recipit Suarez diſp. 4. Met. ſect. 4.

6 Hæc difficultas non poteſt plenè reſolui, niſi ex dicendis diſp.7. de varijs diuiſionibus entis, vbi inter alias hanc quoque diuiſionem expendemus, & videbimus an ſit vera, ac propria diuiſio; quantum ad præſens ſpectat ad ſoluendam difficultatem diſtinguendæ ſunt variæ vnitatis, & multitudinis acceptiones; vno enim modo ſolent regulariter accipi multitudo quidem pro numero de prædicamento quantitatis, & vnitas pro principio talis numeri, & hoc modo non ſufficienter diuidunt ens in cōmuni, vt diximus; immo loquendo de vnitate tranſcendentali, de qua hic eſt ſermo, fert communis opinio numerum quoque quemlibet propriam habere vnitatem. Secūdo modo ſumitur pro vnitate entis ſtricta, quo pacto vnum dicitur id, quod non ſolùm diuiſione actuali in ſe caret, ſed etiam aptitudinali; & multitudo è contra accipitur ſecundum quid, quo pacto conuenit illi, quod licet non ſit actu diuiſum, poteſt tamen in plura diuidi, qua ratione dicitur multa ſecundum quid, & hoc modo vnum, & multa diuidunt ens per ſe communiſſimè ſumptum, ſed vnum in hoc ſenſu nō eſt id, de quo hic loquimur ſcilicet tranſcendētale, quod cum ente conuertitur, imò multitudo hoc modo ſumpta, ſicut verè ens eſt, ita & verè vna vnitate entis. Tertiò modo vnum ſumitur communiter, & largè prout dicit omne id, quod actuali diuiſione in ſe caret, & multitudo oppoſita accipitur ſtrictè, & ſimpliciter ſcilicet pro diuiſis actu, & hoc modo ſolum Vnum cum ente conuertitur, & ſolum vnū eſt paſſio tranſcendentalis entis; multitudo verò, quia non eſt ſimpliciter ens, ſed entia, ideò nec cum vno diuidit ens per ſe, nec entis per ſe, & ſimpliciter participat rationem, atque ideò nec vna eſt vnitate, quæ eſt paſſio entis adæquata. Quartò, tandē modo Vnum ſumitur communiſſimè, prout extenditur ad omnem vnitatem, ſiue per ſe, ſiue per accidens, & hoc modo non habet multitudinem oppoſitam, niſi aliqua ſint adeò inter ſe improportionata, vt ex ipſis vnum per accidens fieri nequeat; & hoc modo ſicut multitudo eſt ens per accidens, ita eſt vnum per accidens, ſed talis vnitas non eſt paſſio tranſcendentalis entis, de qua hic eſt ſermo; nec talis multitudo cum tali vno diuidit ens per ſe, quod eſt obiectum Metaph.

7 Ex his itaque facile eſt ad argumentum cum ſua conſ. occurrere, nam ſi in argumento vnum ſignificet vnitatem entis ſtrictam, quo pacto ſolum dicit id, quod non ſolum actuali diuiſione in ſe caret, verum etiam & potentiali, multa verò membrum illi oppoſitum ſignificat multitudinem ſecundum quid eius, quod cum in ſe diuiſione actu careat, nō caret tamen potentia, vndè ſecundum quid plura eſt; & tunc eſto vnum, & multa ens reale per ſe ſufficienter diuidant, & diſparatè ſaltim opponantur, tamen nihil contra poſitam cōcluſionem infertur, vbi ſermo eſt de vnitate, & vno tranſcendentaliter ſumpto, quomodo ſignificat omne id, quod diuiſione actuali in ſe caret. Si verò vnum accipiatur largè, & cōmuniter, prout dicit omne id, quod diuiſione actuali in ſe caret, & multa ſignificet multitudinem ſimpliciter eorum, quæ actu diuiſa ſunt, quo pacto poſitiuè, & contrariè opponuntur, tunc etiam nihil contra concluſionem infertur, quia multitudo, vt ſic, non eſt ens ſimpliciter, ſed entia, & eſt ens tantum ſecundum quid, & ideò cum vno tranſcendenter ſumpto non diuidit ens reale, per ſe, ſimpliciter, cum quo vnitatem tranſcendentalem dicimus conuerti, ſed diuidunt ſolum ens communiſſimè acceptum ad ens per ſe, & ad ens per accidens; quare ad ſummum argumentum illud cum ſua conſ. probat, quod vnum tranſcendentale non conuertitur cum ente ſic communiſſimè ſumpto, quod gratis conceditur; ſed nunquam inferri poteſt, quod non conuertatur cum ente reali ſimpliciter, quod ponitur obiectum Met.

8 Secundò arguitur, quia paſſio eſt poſterior natura ſuo ſubiecto, cum ad eius eſſentiam conſequatur, & ex principijs eius intrinſecis fluat, at vnitas neutiquam eſt poſterior ente; ergo non eſt eius paſſio, maior patet, probatur minor, quia paſſio omnis vniuerſaliter loquendo ſupponit ſuū ſubiectum conſtitutum in proprio eſſe, ac conſequenter vnum, quia vnitas imbibitur in eſſe cuiuſcunque. Deindè quia ſi ens præcedit vnitatem, vt principium eius, vel in illo priori naturæ ens eſt vnum, vel multiplex; ſi primum, habetur intentum; ſi ſecundum ergo per paſſionem vnitatis ſuperuenientem nō poſſet fieri vnum, quia ſupponitur ex natura ſua multiplex;

tum

entum quia in illo priori eſt in ſe indiuiſum ex ui proprij conceptus, ergo non erit multiplex, ſed unum.

Reſp. negando minorem, ad primam probationem uerum eſt cæteras paſſiones ſuum ſubiectum ſupponere unum, quia ſupponunt illud eſſe ens, cuius unitas eſt propria paſſio, quemadmodum etiam diceremus riſibile ſupponere hominem eſſe ſenſibilem, uel corporeum, quia ſupponit illum eſſe animal, & corpus; at non ita dici poteſt de paſſionibus entis, quia cum ſint omnium primæ, nequeunt ens ſupponere, niſi in ſuo eſſe eſſentiali conſtituto per ſuum conceptum quidditatiuum; & hoc quidem uerum eſt vniuerſaliter de quacunque paſſione, quod ſuum ſubiectum ſupponit in ſuo eſſe conſtitutum, id eſt in ſuo eſſe eſſentiali, ac quidditatiuo. Ad aliam probationem dicendum idem argumentum fieri poſſe in cæteris paſſionibus, ſi enim homo riſibilitatem natura præcedit, uel in illo priori eſt riſibilis, uel non riſibilis; & ſicut ad hoc dici ſolet hominem in eo priori eſſe riſibilem, non quidem formaliter, quia talis ſolum denominatur per ipſam aptitudinem formalem ad ridendum, ſed fundamentaliter, radicaliter, & exigitiuè, quatenus tunc intelligitur cum eſſentia, quæ eſt principium radicabile riſibilitatis, & principium exigitiuum eius; ita pariter in propoſito dicendum eſt ens in eo priori eſſe unum, non formaliter, ſed fundamentaliter tantum, & radicaliter, quo etiam modo, & non aliter habet eſſe indiuiſum ex ui proprij conceptus.

9 Tertio paſſio conuertitur cum ſuo adæquato ſubiecto, ſed unitas non conuertitur cum ente, ergo &c. Maior patet, probatur minor, tum quia competit his, quæ non ſunt eſſentialiter entia, nempe ultimis differentijs, modis intrinſecis, alijſque paſſionibus entis, hæc enim omnia ſuo modo una ſunt, nec tamen eſſentialiter includunt rationem entis ex diſp. 2. quæſt. 7. Tum quia ſi unum conuerteretur cum ente, iſta propoſitio vera eſſet, vnum tantum eſt ens, quam tamen Ariſt. 1. Phyſ. reprobat contra Parmenidem, conſequ. probatur, quia quando aliquid prædicatur de alio conuertibiliter, poteſt de illo prædicari cum dictione excluſiua *tantum*; nam verum eſt dicere, quod homo tantum eſt riſibilis, & è contra.

Reſp. negando minorem, ad 1. probationem dicimus, quod omnia illa in argumento enumerata, ſicut realiter tantum, & identicè ſunt ens, non verò formaliter, & eſſentialiter, ſic eodem prorſus modo, & non aliter, participant vnitatem, cæteraſque entis paſſiones, vt loc. cit. dictum eſt. Ad aliam probationem, conceditur conſequentia cum Ant. Andr. 4. Metaph. q. 3. ad 1. prin. putà quod ens tantum ſit vnum, & vnum ſit tantum ens accipiendo vnum proportionaliter cum ente ſcilicet ſi communiter communiter, ſi particulariter particulariter, nam cũ vnum ſit paſſio entis, vniformiter accipitur, ſicut ipſum ens; cum vero dicebatur id contra Parmenid. reprobari ab Ariſt. 1. Phyſic. ait Ant. And. id benè reprobari, quia Parmenides poſuit omnia entia eſſe vnum ens ſignatum, & particulare ſecundum rem, & ideò illa improbatio benè valet ad hominem.

Quartò arguit Recentior ille apud Paſqualig. cit. quia fieri poteſt, quod remaneat eadem entitas, & varietur vnitas, itaut talis entitas modo ſit vna, modo non ſit vna; vt ſi accipiatur quantitas bipalmaris, & ſeparetur aliqua pars illius, vt quantitas palmaris; hæc pars, dum eſt coniuncta, non eſt vnum ens, ſed pars vnius entis; dum verò eſt ſeparata, eſt vnum ens, & tamen ſiue ſeparata conſideretur, ſiue coniuncta, habet ſemper eandem entitatem; cum ergo varietur vnitas manente ente, non poteſt eſſe paſſio illius, quia inuariato ſubiecto remanet inuariata paſſio. Conſ. quoniam ſi quantitas in plures partes diuidatur, nulla fit acquiſitio, vel deperditio entitatis, & tamen fit variatio vnitatis, cum ex vna re fiant plures, ergo vnitas nequit eſſe paſſio entis.

10 Reſpondet Paſqualig. concedendo in ſeparatione partis quantitatis à ſuo toto fieri mutationem, & variationem in vnitate, quæ eſt paſſio entis, ſed hæc etiam variatio fit in ipſa entitate illius quantitatis, quia ſicut illa pars, dum eſt vnita, non eſt vnum ens, ſed pars vnius entis, ita etiam neque eſt ens, ſed pars entis, quare concludit nunquam variari vnitatem, niſi eadem quoque variatio in entitate contingat. Ad Conſ. pariter inquit in tali diuiſione nullam quidem fieri acquiſitionem, vel deperditionem entitatis, ſed neque etiam fit aliqua acquiſitio, at deperditio vnitatis; ſed tota variatio vnitatis eſt penes ſeparationem qua vna pars vnitatis ſeparatur ab alia (ait enim vnitatem eſſe diuiſibilem in plures, ſi ſit in ſubiecto diuiſibili) itaut ex vi huius ſeparationis conſurgant tot vna, quot ſunt partes; verum eadem variatio fit quoque in entitate, nam per diuiſionem ſeparantur partes entitatis, & vnaquæque pars fit aliquod totum entitatiuum. Opinor ſanè hunc virum argumenti ſolutionem penetraſſe, quia eſt facillima, ipſam tamen apte explicare vel neſciuit, vel non curauit, nam in ea multa falſa inuoluit, & paucis verbis ſibi contradictorius apparet; in primis falſo concedit in ſeparatione quantitatis palmaris à bipalmari cõtingere varietatem in vnitate, quæ eſt paſſio illius palmaris quantitatis, tam enim erat vnum ens illa palmaris quantitas, cum alteri coniuncta bipalmare conſtituebat, quam poſtea ab ea ſeparata loquendo de vnitate entitatiua, licet non loquendo de vnitate quantitatiua; vt aliqua enim moles dicatur ſic vna deberet habere præciſionem, & terminationem in ſeipſa per indiuiſibilia quantitatis, adeout non ſit alteri quãtitati coniuncta, cum qua aliam molem ſingulis maiorem conſtituat, quod totum expreſsè ſignificauit Doct. 4. d. 12. q. 4. I. Sed adhuc falſius, & abſurdius eſt, quod ſubiungit, quod ſicut illa pars dum eſt coniuncta, non eſt vnum ens, ſed pars vnius entis, ita etiam neque eſt ens, ſed pars entis; quis enim dicat quantitatem palmarem, dum alteri coniuncta bipalmare conſtituit, non eſſe ens, quia eſt pars entis? fortè eſſe partẽ entis tollit ab ea rationem entis? immo contrarium ſequitur, quia ens nequit ex non ente conſtitui; ergo ſi quantitas palmaris eſt pars entis palmaris, debet eſſe ens, & conſequenter vnitatem entitatiuam, quæ eſt entis paſſio, participare, & licet quamdiù alteri coniuncta dici nequeat vna quantitas, quia vnitas quantitatiua dicit vnitatem præciſionis, itaut non ſit cum alia comparte coniuncta, vt ait Doctor loc. cit. dici tamen debet, ac poteſt vnum indiuiduum entis.

11 Dices quod eſt ens, debere eſſe indiuiſum in ſe, & diuiſum à quocunque alio, quo pacto non ſe habet quantitas illa palmaris, quando cum alia comparte conſtituit bipalmare. Contra, quia per eam diuiſionem non intelligitur ſeparatio quantitatiua, ſeu diſcontinuatio, ſed entitatiua diſtinctio, quam adhuc illa palmaris quantitas retinet, cum eſt alteri coniuncta, & copulata, quia vnitas, & diſtinctio, quæ ſunt paſſiones entis, ex eo ſumi debet, ex quo res conſtituitur in ratione entis, cuiuſmodi non eſt terminus extrinſecus, & accidentalis, quale eſt indiuiſibile quantitatis, ſed intrinſecus, & ideò ſicut à termino intrinſeco habet illa palmaris quantitas, quod ſit talis, ita habet eius merito vnitatem in ſeipſa, & diſtinctionem entitatiuam à quocunque quod non eſt ipſa; vndè in quacunque quantitate continua quælibet eius pars eſt ſic vna per propriam hæcceitatem. Neque etiam magis ſolida eſt ſolutio, quam affert hic Auctor ad Confir. nam primò concedit in diuiſione quantitatis nullam fieri variationem in vnitate, quod tamen prius conceſſerat, ac etiam poſteà in eiuſdem Conſ. ſolutione concedit.

Quare ex doctrina Scoti loc. cit. & 2. d. 3. q. 4. G. & H. diſtinguendum eſt de vnitate entitatiua, quæ eſt paſſio entis, & vnitate quantitatiua, quæ conſiſtit in terminatione vnius quantitatis per propria indiuiſibilia, vel in præciſione ab alia comparte, cui ſit continuata; qua præmiſſa diſtinctione negandum eſt aſſumptum, ſi in eo fiat ſermo de vnitate entitatiua, ac eius probatio, quamuis enim verum ſit; quod quantitas palmaris, dum eſt coniuncta, non eſt vnum quantum, ſed pars vnius quanti, attamen eſt vnum ens, & ſimul pars alterius entis, quod eſt vnum totum quantitatiuum; Et dum ſeparatur, non acquirit nouam vnitatem entitatiuam, ſed nouam quantitatiuam, quia amittit indiuiſibilia continuatiua, & acquirit terminatiua; & vbi per illa dicebatur vnita alteri comparti, per iſta deinceps dicitur vna, & non vnita. Ad Conſ. pariter dicitur quod in diuiſione quantitatis fit variatio quoad vnitatem quantitatiuam, quia ex vno quanto fiunt plura quanta, quorum quodlibet habet rationem totius, quatenus habet propria indiuiſibilia terminatiua, vel præciſionem ab altera comparte, in qua conſiſtit vnitas, ſeu totalitas quantitatiua.

12 Poſtremò, ſi vnitas eſſet paſſio entis, quo magis aliquid eſſet ens, eſſet etiam magis vnum, quemadmodum quod plus entitatis poſſidet, etiam plus bonitatis habet, quia bonitas eſt paſſio entis; oppoſitum tamen contingere videmus, nam dum quantitas diuiditur, aliquid entitatis amittit, illam nempe partem quæ ab ipſa ſeparatur, non tamen fit minus vna, ſed potius magis vna, quia retinet minorem potentiam ad diuiſionem.

Ad hoc etiam argumentum ſatis perplexè occurrit Paſqualig. loc. cit. ſed breuiter dicendum hoc argumentum quoque

in eadem æquiuocatione laborare, qua præcedens, de unitate, ac indiuiſione; cum enim unum dicitur eſſe indiuiſum in ſe, non intelligitur de indiuiſione tantum in partes, quæ conuenit quantitati, quia unitas tranſcendentalis non in ſola tali indiuiſione conſiſtit, ſed ulterius addit in communiori ſententia indiuiſionem negatiuam, quæ dicit indiuiſionem pluriium talium rerum ſecundum eam rationem, ſecundum quã dicitur unum; quomodo quantitatis palmaris dicitur unus palmus, quia non cõtinet in ſe plures palmos, licet contineat plura ſecundum aliam rationem, loquendo autem de iſta indiuiſione, uel unitate falſum eſt, cum quantitas bipalmaris diuiditur in duos palmos, quantitatem palmarem fieri magis unum, quã eſſet bipalmaris, quia tam indiuiſibile eſt bipalmare in plura bipalmaria, quam palmare in plura palmaria; Et quando etiam indiuiſio, quam importat unitas, explicaretur per negationem diuiſionis in ſe, uelut in partes, ut forte probabilius eſt, neq; urget argumentum, quia ut dictum eſt, aliud eſt loqui de unitate entitatiua, quæ eſt paſſio entis, aliud de quantitatiua, & continuatiua, quæ quodammodò illi accidit; cum igitur diuiditur quantum, non minoratur uel augetur unitas entitatiua, quia unaquæque pars eam retinet, ſicut anteà, cum erat coniuncta, ſed tantum unitas quantitatiua integræ quantitatis præexiſtentis deſtruitur, & fiunt aliæ duæ quantitates minores, quarum quęlibet poteſt dici magis una, quam prior, cuius erant partes, quatenus in minores partes eiuſdem quantitatis eſt diuiſibilis, quam illa; præter quam quod unitas continuitatis non conſiſtit in eſſe magis, uel minus indiuiſibile, ſed in eſſe indiuiſo; eo igitur ipſo quod aliquod continuum omnes ſuas partes habet unitas dicitur unum perinde, ac quodlibet aliud, ſiue plures habeat eo partes, ſiue pauciores.

QVÆSTIO II.

Quotuplex ſit in rebus Vnitas, & quænam ſit paſſio entis.

13 VArios Vnitatis modos aſſignauit Ariſt. 5. Metaph. cap. 6. ubi præſertim unum diuiſit in unum per ſe, & unum per accidens, quorum rationes non explicauit ibi proprijs definitionibus, ſed uarijs exemplis proponendo uarios modos unitatis per ſe, & per accidens. Vnum per accidens ait eſſe ſubiectum accidente affectum, ſeu aggregatum ex accidente, & ſubiecto, ut Coriſcus Muſicus, ac etiam aggregatum ex pluribus acidentibus in eodem ſubiecto, vt album dulce in lacte. Deindè pariter vnum per ſe aſſignat, & declarat per varia genera, vnum continuatione, vnum ſubiecto, ſeu forma; vnum genere, vnum ſpecie, ſeu ratione, & definitione, & vnum analogia. Et rurſus 10. Metaph. cap. 1. quatuor diſtinguit genera vnitatis per ſe, vnum continuatione, vnum totalitate; vnum vniuerſale; vnum ſingulare. Scotus etiam noſter 1. d. 2. quæſt. 7. lib. varios aſſignat vnitatis gradus, quos memorat, & declarat Magiſter Formalit. 3. part. illius tract. art. 2. in primo gradu minima vnitas eſt aggregationis, vt in aceruo lapidum; in ſecundo eſt vnitas ordinis, quæ aliquid addit ſupra vnitatem aggregationis; in tertio eſt vnitas per accidens, vbi vltra ordinem eſt informatio licet accidentalis vnius ab alio eorum, quæ ſunt ſic vnum; in quarto eſt vnitas per ſe compoſiti ex principijs eſſentialibus per ſe actu, & per ſe potentia; in quinto eſt per ſe vnitas ſimplicitatis, quæ eſt verè identitas, quicquid enim eſt ibi, eſt realiter idem cuilibet, & non tantum eſt vnum illi vnitate vnionis, ſicut in alijs modis. Sed neque Doctor, vt patet, in hac aſſignatione graduum vnitatis explicare curauit, quæ ſit ratio vnius per ſe, & per accidens, neque diuiſionem reducere ad certa quædam capita; atque ideò nobis modò curandum eſt hanc vnitatis multiplicitatem ordinare; & exactè explicare quid ſit vnum per ſe, & quid vnum per accidens; hinc enim poſteà deducemus, quænam vnitas ſit paſſio entis.

14 Quoad primum, diuidendum in primis eſt vnum in vnum per ſe, & vnum per accidens ex Ariſt. loc. cit. vnum per ſe ea dicuntur, quæ ex natura ſua vnum ſunt, per accidens autem ſunt vnum, quæ accidentali modo vniuntur. Et hoc habet varios gradus, vt notat Doctor loc. cit. quoddam enim eſt vnum omnino per aggregationem, cum nimirum multa entia per ſe integra, & perfecta ſine vlla vnione, & ſine vllo ordine congeruntur, & coaceruantur, vt contingit in aceruo lapidum, & hoc ait Doctor eſſe vnum maximè per accidens, & minimam importare vnitatem; aliud verò eſt vnum per accidens, conſtans quidem ex pluribus entibus integris, & completis nullam inter ſe phyſicam vnionem habentibus, ſed ſolum aliquem ordinem, vt domus, exercitus, ciuitas, & ſimilia; tertium denique eſt illud, quod conſtat partibus non ſolum ordinem inter ſe habentibus, ſed etiam phyſicam vnionem, quo pacto ſubiectum, & accidens inter ſe vniri dicuntur, quia re vera vnum eſt in potentia ad aliud, quamuis accidentali, & alterum natura ſua eſt ordinatum ad aliud informandum, & ideò inquit Doctor vnum per accidens hoc modo addere ſuprà alios duos iam relatos vnionis modos informationem.

Deindè vnum per ſe contingere poteſt dupliciter, vt ait Doctor cit. ac etiam Ariſt. ipſe inſinuauit, aut compoſitione, aut ſimplicitate; ſi enim res eſt ita vna, vt careat partibus, quibus ſecundum ſuam eſſentiam componatur, vt contingit in ſubſtantijs ſpiritualibus, tale ens dicitur vnum per ſe vnitate ſimplicitatis, ſi verò in ſua eſſentia conſtat partibus componentibus, quæ ita ſe habeant, vt vna ſit per ſe actus, & altera per ſe potentia, tunc dicitur vnum per ſe vnitate compoſitionis, quam diuiſionem rurſus tradidit Doctor 4. d. 1. q. 2. §. *Hic primo*, cum ait, intelligo autem per ſe vnum ſcilicet quod eſt ſimplex, vel compoſitum quod eſt ex per ſe actu, & per ſe potentia. Sed Vnum per ſe hoc pacto, quod nimirum dicitur de vno per ſe ſimplici, & de vno per ſe compoſito, rurſus ſubdiuiditur iuxtà diuerſos gradus eſſentiæ, quibus vnitas conuenit, nam aliud eſt vnum per ſe eſſentiale, & aliud vnum per ſe indiuiduale, & ſub his duobus modis omnis per ſe vnitas continetur, quæcunque illa ſit, quia in vnaquaque re extra rei eſſentiam, eiuſque indiuiduationem nulla alia ratio entis reperitur. Vnitas autem eſſentialis vel importat vnitatem ſecundum adæquatam rei eſſentiam, & ſic conſurgit vnitas ſpecifica, ſeu in ſpecie, quæ dicit totam rei eſſentiam; vel ſecundum inadæquatam, quod etiam poteſt contingere multipliciter, quia vel hæc ratio inadæquata eſt prædicamentalis, vel tranſcendens; ſi prædicamentalis, dicitur vnitas generica generis proximi vel remoti; ſi tranſcendens, dicitur vnitas analogiæ, vel analogica, ob analogiam, quam important tranſcendentia.

15 Denique vnitas compoſitionis plures habet modos, & gradus iuxtà varios modos compoſitionis, & totalitatis; alia enim eſt compoſitio, & vnitas eſſentialis, qua conſtituitur totum eſſentiale, ex partibus ſe habentibus per modum per ſe actus, & potentiæ Phyſicè, vel Metaphyſicè, atque ideo ſolet dici compoſitum ex his, quia reſultat & conſtituitur ex congreſſu ſuarum partium per veram, & propriam cauſalitatem phyſico, uel ſaltim Metaphyſico modo; Et hoc pacto unum per ſe dicitur compoſitum phyſicum ex materia, & forma, & compoſitum Metaphyſicum ex genere, ac differentia. Alia eſt compoſitio, & unitas integralis, qua ſcilicet conſtituitur totum quoddam integrale ex partibus integralibus, & hæc propriè dicitur unitas continuitatis, quæ habetur per indiuiſibilia, & conuenit quantitati, ac ſuo modo ſubſtantijs, & qualitatibus materialibus; & tale totum dici ſolet compoſitum cum his, quia non conſtituitur ex ſuis partibus per ueram cauſalitatem intrinſecam, materialem, & formalem, ut contingit in toto eſſentiali, quia in continuo neutra pars habet rationem actus, uel potentiæ, ſed totum conſtituunt, quatenus ſunt inuicem coniunctæ, & connexæ medijs indiuiſibilibus, quemadmodum explicatum eſt in Phyſ. diſp. de Continuo; vndè patet vnitatem per ſe totius integralis longè alterius rationis eſſe ab vnitate totius eſſentialis, quod reſultat ex per ſe actu, & per ſe potentia.

Quoad ſecundum diſcrepant Auctores in explicanda vnitate per ſe, & per accidens, ſiue in explicando quid ſit vnum per ſe, quidue vnum per accidens; & quidem in primis Ouied. recentiſſimus ſocietatis Auctor controuerſ. 3. Metaph. punc. 1. §. 6. opinatur conceptum vnius per ſe communem eſſe ſubſtantiæ, & accidenti, compoſito ſubſtantiali, & accidentali, quia ſicut vniuocè conueniunt accidens, & ſubſtantia in ratione entis, ſic in ratione vnius debet conuenire, & tam accidenti, quam ſubſtantiæ unitas per ſe propria, & ſtricta competere debet, ſicuti eiuſdem conuenit ratio entis per ſe propria, & ſtricta; undè unum per ſe diuidit in unum per ſe ſubſtantiale, ac unum per ſe accidentale, & ſic album conſtitutum per formam accidentalem unitam phyſicè ſubiecto unum per ſe uocat num. 51. quia conſtitutum eſt per unionem propriſſimam, quæ eſſentialiter eſt unio, & intrinſecè includit omnia prædicata eſſentialia

con-

Digitized by Google

conſtitutiua vnionis propriſſimæ; deindè n. 52. vnum per accidens ait eſſe illud, quod phyſicè eſt diuiſum, & indiuiſum, ſeu vnitum dicitur vnione quadam morali, ſeu aliqua ordinatione, quæ impropriè vnitas dicitur; ſic vnus dicitur exercitus, vna dicitur domus, vna dicitur muſica, quorum partibus nulla competit phyſica vnio, ſed quædam ordinatio, ſeu localis approximatio, & ſucceſſio ſecundum tantam intenſionem, vel extenſionem, ratione cuius aliquo modo partes dicuntur vnitæ, & vnus exercitus, vna domus, vel vnus vocum concentus reſultat.

16 Hæc opinio eſt contra communem loquendi modum omnium Philoſophorum, qui cum Ariſt. loc. cit. 5. Met. cap. 6. & alibi frequenter docent ex materia, & forma ſubſtantiali fieri vnum per ſe, quia hoc eſt per ſe actus, illud per ſe potentia; non ſic autem ex ſubiecto, & accidente, quia hoc non eſt per ſe actus, nec illud per ſe potentia; quare omnes in hoc conueniunt, quod compoſitum accidentale, vt paries albus, ſit ens per accidens, ſitque vnum per accidens; nec hactenus in vllo reperi Auctore, quod compoſitum accidentale ſit vnũ per ſe; & licet Ouuied. ibi expreſſè non dicat compoſitum accidentale eſſe ens per ſe, tamẽ hoc neceſſario ſequitur ex eius aſſerto, ſi enim eſt vnum per ſe, ſequitur etiam eſſe ens per ſe, quia vnitas per ſe cõſequitur, velut paſſio ad entitatem per ſe. Quod autem homo albus ſit ens per ſe, vnum per ſe, eſt inauditum hactenus in Philoſoph. portentũ, ad quod mille inconuenientia ſequuntur, vt quiſq; deducere poteſt. Neq; ex hoc, quod accidens, & ſubſtantia conueniunt in ratione entis, & vnitus vniuocè, ſequitur ſic etiam conuenire debere cõpoſitũ ſubſtantiale, & compoſitum accidentale; aliud enim eſt loqui de ſubſtantia, & accidente per ſe ſumptis, aliud de aggregato ex accidente, & ſubſtantia, ſicut enim hoc nõ eſt vere, & propriè ens, ſed entia, ita nec eſt verè vnum, ſed plura; Deindè etiam falſum aſſumit fundamẽtum, quod illud ſit vnum per ſe, quod cõſtituitur per vnionem phyſicam, quam tã propriè interuenire ait in compoſitione accidentali, ſicut in ſubſtantiali; id, inquam, falſum eſt, tum quia propriè loquendo facere vnum non eſt effectus formalis vnionis, ſed vnitatis; nam vnio facit extrema, quæ copulat, vnita, non vnum. Tum quia dato etiam quod vnum ſit effectus formalis vnionis; vnio ad ſummum facere poterit vnum duntaxat, non verò per ſe vnũ; ſed ad hoc vlterius requiritur quod ſit per ſe vnio, ad quam exigitur quod extrema vnita ſint per ſe actus, & per ſe potentia; cum ergo accidens, & ſubſtantia non ita ſe habeant, licet dum copulantur, hoc fiat per phyſicam vnionem, & non moralem tantum; hoc tamen non ſufficit, vt indè reſultare dicatur vnum per ſe, quia præter vnionem phyſicam aliquid aliud exigitur, vt poſtea declarabitur; Denique hic dicendi modus in eo etiam deficit, quod non explicat vnitatem per ſe in tota ſua latitudine, quia non ſolùm datur vnum vnitate compoſitionis, ſed etiam vnitate ſimplicitatis, quæ in rebus ſpiritualibus habetur ſine interuentu vnionis; ergo falſum eſt vniuerſaliter loquendo illud eſſe per ſe vnum, quod vnione phyſica, & propriè dicta conſtituitur.

17 Dices, concretum accidentale, vt album, poſſe definiri, in prædicamento reponi, de ipſo ſcientiam inſtitui, ac paſſiones demonſtrari, vt quod ſit diſgregatiuum viſus, ergo eſt vnum per ſe, nam illa attributa enti per accidens nequeunt conuenire, vt ex logicis conſtat. Reſp. gratis concedendo albũ in ratione concreti accidentalis non eſſe vnum per accidens, nam aggregatum per accidens illud propriè dicitur, quod plura diuerſæ rationis, ſiue naturas diuerſorum prædicamẽtorum importat ex æquo, & æquè principaliter, vt notat Doctor quol. 13. §. *de tertio principali*, & 4. d. 1. q. 2. §. *hic primo*, & q. 8. vniuerſal. & prædicamen. cum igitur concretum accidentale ex modo ſignificandi formam principaliter importet, & ſubiectum connotet; ideò licet quoad rem ſignificatam ſit vnum per accidens, tamen quoad modum ſignificandi eſt vnum per ſe; ſeu, vt alij dicunt, eſt vnum per ſe, non quidem abſolutum (qualia ſunt illa, quæ vnam propriè important naturam, & eſſentiam) ſed connotatiuum; qua de cauſa diſp. 6. Log. q. 3. art. 1. dum explicarem ſecundam conditionẽ entis reponibilis in prædicamento, ſcilicet quod ſit ens per ſe, & non per accidens; dixi concreta accidentalia quoque eſſe entia per accidens, ſi accipiantur, vt æqualiter important formam, & ſubiectum, quia licet faciant vnum, non tamen faciunt vnum eſſentialiter, quod dicitur ſimpliciter vnum, ſed accidentaliter ex duabus eſſentijs ſimul coniunctis, quarum vna non eſt per ſe potentia ad aliam; vndè Ariſt. 5. Met. cap. 6. vt ſignificaret vnum per accidens propriè eſſe illud, quod plura ex æquo, & æquè principaliter importat, attulit exemplum Coriſci Muſici, vt ambas partes compoſiti accidentalis æquè principaliter indicaret. Et quidem ſi Ouuied. in ſenſu præfato compoſitum accidentale vocaſſet ens per ſe in ratione nimirum concreti accidentalis, quod vnum principaliter ſignificat, & aliud connotat, tolerabilis eſſet; ſed re vera compoſitum accidentale, vt ſic, ac vt æquè principaliter ambas partes importat, vocat ens per ſe, quia partes illæ verè, & propriè ſunt inter ſe connexæ nexu, & vinculo vnionis phyſicæ, quæ ſola apud ipſum ſufficiens eſt ad conſtituendum vnum per ſe, quod tamen falſum eſſe iam dictum eſt.

18 Secundus proindè modus dicendi aliorum fatetur vtiq; non ſufficere ſolam phyſicam vnionem duarum naturarum ad cõſtituendum per ſe vnum, vt dicebat Ouuied. ſed vlterius requiri, vt partes vnitæ ſint eiuſdem prædicamenti, atque ita vnum per accidens illud dicunt, quod conſtat ex rebus diuerſorum prædicamentorum; vnum per ſe, quod conſtat ex partibus, quæ ſunt eiuſdem prędicamenti. Hic tamen modus etiã paſſim reijcitur, tum quia nec ipſe explicat conceptum vnitatis per ſe in tota ſua latitudine, vt comprehendit vnum per ſe ratione ſimplicitatis, & ratione compoſitionis, nam ſimplex caret pluralitate partiũm. Tùm quia nec etiam ſufficienter explicat vnitatem per ſe ratione compoſitionis, quia nedum ex rebus diuerſorum prædicamentorum, ſed etiam ex rebus eiuſdem prædicamenti fit vnum per accidens, ſi in eis non interuenit ratio actus, & potentiæ, vt conſtat de exercitu qui pluribus conſtat hominibus, & aceruo qui conſtat ex pluribus lapidibus. At Ouuied. loc. cit. ait hanc rationem non vrgere contra allatam ſententiam, quia exercitus non tantum conſtat hominibus ſecundum ſe, ad prædicamentum ſubſtantiæ ſpectantibus, ſed hominibus hoc ordine, ſeu hac poſitione locali diſpoſitis cum certa, & proportionata diſtantia, quæ includit illorum præſentias ſpectantes ad prædicamentũ Vbi; dicit etiam exercitus plures homines inter ſe coexiſtentes, qui vt coexiſtentes dicunt ſimultaneas ipſorum durationes pertinentes ad prædicamentum Quando. Cæterum hæc reſponſio vim argumenti propoſiti minimè labefactat; alioquin eodem modo vrgeret contra vnitatem per ſe compoſiti ſubſtantialis ex materia, & forma; ſiquidem & ipſæ huiuſmodi partes habent proprias præſentias ſpectantes ad prædicamentum Vbi, vt oſtenſum eſt in Phyſicis, & proprias durationes ſpectantes ad prædicamentum Quando, præſertim ſi duratio à re durante realiter diſtinguitur; & tamen id non impedit vnitatem per ſe compoſiti ſubſtantialis, quod conſtituunt; ergo in præfato caſu exercitus non ideò eſt per accidens vnum, quia homines includat ſimul cum ſuis præſentijs & durationibus ad diuerſa prædicamenta ſpectantibus, ſed ex alio capite.

19 Tertius itaq; modus dicendi vltrò fatetur ad vnum per ſe, nec ſufficere vnionem phyſicam naturarum quarumcunque, nec ſufficere vnionem rerum eiuſdem prædicamẽti quomodocunq; ſed debere conſtitui ex pluribus entibus eiuſdem prædicamenti incompletis, quorum vnum ſit per ſe actus, & aliud pura potentia, ut pluries innuit Ariſt. atq; ita uult unum per ſe eſſe illud, quod conſtat ex pluribus entibus incompletis eiuſdem prædicamenti ſe habentibus per modum actus, & potentiæ; & unum per accidens eſſe illud, quod uel conſtat ex pluribus entibus completis, uel nõ ſe habentibus per modum actus, & potentiæ, ita paſſim ſolent docere Thomiſtæ. Cæterum licet iſta doctrina ſit Ariſt. pluribus in locis; tamen falſa eſt, ut intelligitur à Thomiſtis, dum dicunt partem illam, quæ concurrit per modum potentiæ, ita debere eſſe puram potentiam, ut fiat ens actu actualitate exiſtentiæ per aliã partem; falſum, inquam, id eſt, quia materia, quæ eſt pars cõcurrens per modum potentiæ, habet proprium actum entitatiuum, ſuaq; gaudet exiſtentia partiali, ut dictum eſt in Phyſicis; imò neq; ita intelligi debet, ut pars concurrens per modum potentiæ omnem prorſus excludat actum formalem, quandoquidem in ſententia noſtra in uiuentibus pars concurrens cum anima per modum potentiæ ad eorum cõſtitutionem, non eſt ita pura potẽtia, ſed eſt materia prima informata forma mixti, quæ cum ſit animæ ſubordinata, cõſtituit corpus pro altera parte compoſiti eſſentialiter ordinatum ad animæ receptionem, tamquam perfectibile ad ſuam perfectionem, & ſic ex eis fit unum per ſe. Tum quia licet Ariſt. pluribus in locis ita explicuerit unum per ſe, hoc utique non docuit de uno per ſe in tota ſua latitudine, ut etiam comprehendit unum per ſimplicitatem; ſed id ſpecialiter dixit de uno per ſe ratione compoſitionis, quatenus contradiſtinguitur à compoſito per accidens; ac certum eſt præter unum per ſe unitate compoſitionis, dari alios gradus unitatis per ſe, ut con-

conſtat ex prima parte quæſtionis huius, ergo talis explicatio aſſignari debet vnitatis per ſe, vt conſtat ex prima parte quæſtionis huius; ergo talis explicatio aſſignari debet vnitatis per ſe, vt comprehendat omnes gradus vnitatis per ſe iam aſſignatos, tam ſcilicet ratione compoſitionis, quam ratione ſimplicitatis; & de vno vnitate compoſitionis ſufficienter egimus diſp. 5. Phyſ. q. 11. art. 1.

20 Quartus dicendi modus eſt Suar. diſp. 4. cit. ſect. 3. n. 6. qui cum præcedentem dicendi modum confutaſſet, concludit rationem entis, & vnius per ſe in hoc conſiſtere, quod præcisè habeat ea, quæ ad eſſentiam, integritatem, vel complementum talis entis in ſuo genere per ſe, & intrinſecè requiruntur; cum enim ens dicatur illud, quod entitatem, ſeu eſſentiam habet, illud erit ens per ſe propriè, & in rigore, quod vnam eſſentiam, vel entitatem habet; illa autem eſſentia, ſeu entitas vna propriſſimè erit, quæ in ſuo genere habet quicquid ad eius intrinſecā rationem ſeu conſummationem ſpectat; ergo illud ens, quod huiuſmodi eſt, ſub ea ratione erit proprie, ac per ſe ens; omne autē illud, quod ab hac vnitate defecerit dicetur ens per accidens. Meritò tamen hoc etiam reijcitur ab alijs, quia vt benè vrget Auerſa, tota illa explicatio applicari poteſt vni per accidens, nam Coriſcus Muſicus, quod vocat Ariſt. vnum per accidens, ſi eſt perfectus muſicus, habebit omnia quæ ſpectant ad integritatem, & complementum hominis in tali genere; quod etiam in entibus artificialibus adhuc magis euidens eſt, nam nauis, exercitus, & domus habent, quæ ad integritatem, & complementum eorum ſunt neceſſaria in tali genere artificiatorum, vndè ſine his, vel illis partibus, aut ipſarum partium inter ſe proportione, incompleta, & imperfecta dicuntur; ergo tota illa explicatio æque benè accōmodatur vni per accidens, ſicut vni per ſe. At fortè dicet Suarez quantumuis hæc entia habeant omnia requiſita ad ſuum complementum, non tamen dici poſſe, quod ſint integra, & completa in certo quodam genere entis, vt dicitur de vno per ſe, quia non ſunt conſtituta in aliquo certo genere entis. Contrà, ergo habere omnia, quæ ſpectant ad complementum & integritatem rei, vtcumque non benè explicat vnitatem rei per ſe, cum etiam conueniat vni per accidens, ſed potius habere talem integritatem in certo quodam genere entis, quod non conuenit vni per accidens, ſed ſic dicendo explicatur idem per idem, idem enim prorſus ſunt ens per ſe vnum, & ens vnius generis, neque vnum eſt notius alio.

21 Rurſus id etiam impugnat Paſqualig. quia entia quoque per accidens ſunt certi, & determinati generis, & vnum eſt vnius generis, alterum verò alterius generis. Verum hæc impugnatio non valet, quia falſum eſt ens per accidens ad vnum certum, ac determinatum genus pertinere, imò ideò eſt vnum per accidens, quia diuerſas eſſentias importat diuerſorum prædicamentorum. Impugnat inſuper, quia ſaluari poteſt vnitas per ſe in entibus per ſe abſque eo, quod habeat ea omnia, quæ requiruntur ad ipſorum eſſentiam, & complementum, nam materia ſe ſola conſiderata eſt vnum per ſe in genere ſubſtantiæ, & tamen non habet quicquid requiritur ad conſtituendum eſſe integrum in genere ſubſtantiæ; ſimiliter natura ſubſtantialis abſque ſubſiſtentia non habet totū complementum in genere ſubſtantiæ, & tamen eſt vna per ſe in eo genere; ſi homo manu careat, vel brachio, adhuc eſt vnum per ſe, & ſic etiam de calore dicendum, quamuis aliquis caloris gradus ei deficiat, nec habeat quicquid requiritur ad conſummatā ſuam perfectionem; Cæterum nec iſta impugnatio valet, quia Suarez per illa requiſita ad eſſe rei intelligit prædicata ſpectantia ad integritatem eſſentiæ, & quidditatis eius, non autem ad complementum quoddam in eſſe ſecundario, de quo loquitur impugnatio allata ex Paſqualig. & ſic dicet materiam ſine forma, naturam ſubſtantialem ſine ſubſiſtentia, hominem præciſa manu, & calorem remiſſum adhuc eſſe entia per ſe vna, quia nil eis deficit ſpectans ad integritatem prædicatorum eſſentialium. Itaque melius, ac breuius impugnabitur Suarez ex hoc capite, quod ſic dicendo manifeſtam incurrit petitionem principij ſupponendo id, quod probare deberet, & vertitur in quæſtione; nam quæſtio eſt, qua de cauſa homo v. g. dicatur ens per ſe vnum ideſt vnam habere determinatam eſſentiam, & naturam, non autem homo albus; non ergo ſupponere debet ens per ſe habere vnam eſſentiam, & ens per accidens, diuerſa ſed hoc debet probare, ſeu rationem reddere, cur homo vnam dumtaxat dicat eſſentiam, non autem homo albus; petitio autem principij fit, cum quod non eſt per ſe notum, pro per ſe noto ſumitur, vt docet Ariſt. 2. Priorum cap. 21.

22 Quintus dicendi modus eſt Auerſæ qu. 5. cit. ſec. 5. qui ita rem explicat; vnum per ſe eſſe illud, quod vel eſt in ſe ſimplex ſine compoſitione partium, vel ſi eſt compoſitum, conſtat ex talibus partibus, quæ habeant inter ſe certam quandam, & aptam proportionem, quæ proportio diuerſis modis contingere poteſt, vnum autem per accidens eſſe illud, quod conſtat ex partibus non habentibus talem proportionem. Hæc tamen explicatio, ſi benè expendatur, in ſolo cōſiſtit verborum cortice, quia non explicat Auerſa, quid dicat hęc proportio requiſita inter partes vnum per ſe componentes; non enim hæc alia eſſe poſſe videtur, niſi illa, quæ intercedit inter actum, & potētiam, inter perfectiuum, ac perfectibile; verum tota iſta proportio reperitur etiam inter ſubiectum, & formā accidentalem, & tamen vnum per ſe non componunt; Tum quia, vt benè vrget Paſqualig. cit. etiam in compoſitis artificiatis inter partes componentes certa quædam, & apta proportio intercedit adinuicem, ligna enim, & tabulæ habent quandam inter ſe proportionem, vt ex ipſis fiat nauis, quam proportionem non habent lapides, quod etiam conſiderari poteſt in partibus omnium artefactorum, & tamen ex eis non fit per ſe vnum. At fortè dicet Auerſa ſubiectum, & accidens eſſe quidem inter ſe proportionata in ratione perfectiui, & perfectibilis, non tamen eſſe talem, qualis requiritur ad conficiendum per ſe vnum. Verum ex hoc conſtat, quod ab initio vrgebam, hunc Auctorem explicare ignotum per æquè ignotum, ac etiam petere principium, quod ipſe obijciebat Suarez; dum enim quærimus quare ex anima, & corpore fiat vnum per ſe, non ſic ex ſubiecto, & accidente, ſenſus quæſiti eſt, quare anima, & corpus in ratione perfectiui, & perfectibilis tantam inter ſe habeant proportionem, vt ex eis fiat per ſe vnum, non autem ex ſubiecto, & accidente; reſpondere igitur, fieri ex eis vnum per ſe, quia habent certam quandam proportionem adinuicem, quam non habent ſubiectum, & accidens, eſt reſpondere ad idem per idem, & explicare ignotum per æquè ignotum. Dices fortè pro Auerſa animam, & corpus eam inter ſe habere proportionem, quæ ordinentur ad efficiendum vnum per ſe qualis non reperitur inter accidens, & ſubiectum. Verum, & hæc quoque vt ſatis de ſe conſtat, eſt aperta petitio principij, eſt enim ac ſi dicas hominem eſſe vnum per ſe, quia componitur ex partibus ordinatis ad efficiendum vnum per ſe. Demum in hoc Auerſa deficit, quod nec ipſe aſſignat rationem formalem vnitatis per ſe, in tota ſua latitudine, vt complectitur vnum per ſe per ſimplicitatem, ac per compoſitionem, ſed ſolum explicat diuerſas ſpecies vnitatis per ſe dicendo vnum per ſe eſſe illud quod eſt vel in ſe ſimplex, vel compoſitum, ſicut ſi quis explicare volens quid ſit animal, diceret eſſe illud, quod aut eſt rationale, aut irrationale, quæ vtique non eſt bona explicatio quidditatis animalis.

23 Reſtat itaque vt reiectis alijs dicendi modis, proferam, quomodo, iuxtà mentem Doctoris explicari debeat vnum per ſe, & vnum per accidens, hoc autem exequar prius inquirendo, vndè dicatur vnum per ſe ratione ſimplicitatis, & vndè dicatur vnum per ſe ratione compoſitionis, ſic enim ex explicatione ſpecierum in notitiam deueniemus vnitatis per ſe in communi ad hanc, & illam; Et quidem in rebus ſimplicibus, vt in accidentibus, ſubſtantijſque ſpiritualibus, quæ partibus phyſicis non conſtant, manifeſtius eſt quid ſit eſſe per ſe vnū quam explicatione indigeat; vt enim explicat Doctor 1. d. 2. q. 7. Hh. hec eſt vnitas per identitatem, quatenus quicquid eſt ibi, eſt realiter idem cuilibet, & ideò eſt prorſus indiuiſibile in partes, cum ergo non habeat pluralitatem partium, & naturarum ex quibus conſtituatur, palam eſt eſſe vnius certæ, ac determinatę eſſentię, vnamq; præſeferre eſſentiam, & quidditatem, non plures. Hoc verò difficilius explicatur in per ſe compoſitis, quo pacto homo v. g. dici poſſit vnum per ſe eſſentiale, dum conſtat ex anima, & corpore, quæ ſunt plures eſſentiæ, & certè id ſufficienter explicari nequit, niſi cum Doctore teneatur 3. d. 2. q. 2. §. *quantum ad primum*, totum per ſe, & eſſentiale dicere tertiam entitatem aliam realiter ab entitatibus partium; hoc enim ſuppoſito optimè conſtat, quo pacto compoſitum eſſentiale v. g. homo ſit vnum per ſe, non autem homo albus, aut lapidum aceruus: & ratio eſt, quia homo dicit quandam tertiam entitatem ab anima, & corpore diſtinctam, & ſic dicit vnicam eſſentiam ex pluribus partialibus compoſitam, at homo albus, & lapidum aceruus plures immediatè dicunt entitates, non autem vnam ex illis pluribus conſtitutam, hoc totum apertè inſinuat loc. cit. Doctor, cum ex eo probat totum eſſentiale eſſe aliud à ſuis partibus etiā ſimul ſumptis, quia alias non eſſet differētia totius

eſſen-

Digitized by Google

eſſentialis, quod eſt per ſe vnum, ad totum, quod eſt vnum aggregatione, vt cumulus vel aceruus, quia iſtud totum ſecundum eſt ſuæ partes 8. Met. 15. iam ergo vides, quomodo Doct. explicet vnitatem per ſe totius eſſentialis, vt diſtinguitur à toto per accidens, & per aggregationem, quia nimirum dicit propriam entitatem aliam ab entitatibus partium, & vnamquamque entitatem ſequitur propria vnitas, vnde ſi propriam entitatem non haberet, nec etiam eſſet magis vnum, quam vnum per accidens, vel per aggregationem. Et hunc dicendi modum ſequitur Paſqualig. loc. cit. vbi intantum ait partes eſſentiales per ſe vnum efficere, quod non facit accidens cum ſubiecto, quia ex eis conſurgit aliquod tertium, in quod partes componentes ex vi vnitatis per ſe coadunantur ſecundum nouum gradum eſſendi, atque ita etiam ſignificauit Mairon. 1. d. 8. q. 7. art. 3.

24 Itaque benè explicatur vnitas entis per ſe per hoc, quod importat vnicam eſſentiã, ac in indiuiſibili conſiſtentem, non verò plures, & talis conceptus vnitatis per ſe communis eſt, & applicabilis tam vnitati per ſe ratione ſimplicitatis, quam vnitati per ſe ratione compoſitionis, nam ſiue ſunt ſimplicia abſque partibus, eo ipſo quod habent vnitatem ſimplicitatis important etiam vnum gradum eſſentiæ in indiuiſibili conſiſtentem, & indiuiſibili modo menſurabilem; quæ verò conſtant ex partibus, licet plures habeant eſſentias partiales, quia tamen iſtæ vniuntur per modum per ſe actus, & ſe potentiæ, conſurgit ex eis tertia entitas, quæ dicitur totius, quæ ſicut eſt vnica entitas totalis, ita quoque propriam habet vnitatem; quod de ente per accidens dici non poteſt. Sola videtur ſupereſse difficultas de toto integrali, quod quidem dicitur propriam, & per ſe vnitatem habere in ſuo genere, vnitatem ſcilicet integritatis, ac continuitatis, & tamen non importat entitatem ex natura rei diſtinctam à partibus componentibus etiam ſimul ſumptis, vt probabilior fert opinio, quam tradidi in phyſicis diſp. 5. q. 13. art. 2. ergo non videtur vnitas compoſitionis per ſe benè explicari per hoc; quod per eam componitur, & reſultat quædam tertia natura alia à partibus propriam habens vnitatem. Attamen & hæc quoque difficultas facilè ſuperari poteſt, nam ſi cum multis Scotiſtis defendatur diſtinctio realis totius à ſuis partibus etiam in toto integrali, nulla eſt difficultas: ſi autem hoc non teneatur, dici poteſt totum integrale, præſertim ſi fuerit homogeneum, adhuc propriam habere vnitatem, quatenus omnes eius partes inuicem vnitæ eiuſdem ſunt rationis, tam enim aqua eſt hæc, & illa portio aquæ in vaſe, quam tota ipſa aqua illius vaſis; hac igitur ratione dicetur totum integrale homogeneum per ſe vnū vnitate integritatis, & omnes eius partes in vnam coadunari eſſentiam, qua ratione etiam ſimul cum ſuis partibus in eodem collocatur prædicamento, vel ſubſtantiæ, vel quantitatis, vel qualitatis; quod tamen non adeo facilè de vno eterogeneo dicetur, quia habet partes, quæ ſunt diuerſæ rationis, & ideo nequeunt in vnam eſſentiam coadunari; adhuc tamen, licet ita coadunari non poſſint, poſſunt alio modo coadunari, nimirum ſecundum rationem ipſius continui, ac integralis totius, ſi verè totum illud eterogeneum erit continuum; quia non benè continuãtur, quæ ſunt diuerſæ rationis ex 6. Phyſ. vnde ex hoc capite potius dici debebit vnum per accidens. Vel cum Alenſi 10. Met. tex. 1. q. 1. dicendum, quod cum vnitas ſit quædam indiuiſio quodlibet continuum, ſiue homogeneum, ſiue eterogeneum dici poteſt vnum, quatenus eſt actu indiuiſum, quocunque modo contingat hæc indiuiſio; & hæc eſt communior, & expeditior ſolutio.

25 Quoad tertium tandem reſoluenda eſt ex dictis altera pars quæſtionis, quænam ſcilicet vnitas ex prædictis ſit ponenda paſſio entis, & breuiter dicendum eſt ſolam vnitatem per ſe in tota ſua latitudine, prout nimirum complectitur tam vnitatem ſimplicitatis, quam compoſitionis, eſſe adæquatam entis paſſionem, non autem vnitatem per accidens, aut aliam vnitatem vtrique communem. Hæc concluſio ferè communis eſt. Probatur, & declaratur quoad omnes, & ſingulas partes. Et quidem vnitatem per accidens eſſe non poſſe entis paſſionem, neque aliquam aliam vnitatem vnitatibus per ſe, & per accidens communem, faciliimè probatur ex dictis diſp. 1. q. 2. n. 25. vt enim ibi diximus, ens propriè ſumitur pro ente per ſe, nam ens per accidens propriè non eſt ens, ſed entia; ergo etiam vnitas, quæ cum ente propriè dicto conuerti debet, erit vnitas per ſe, non autem vnitas per accidens. Tum quia ſi vnitas per accidens poſſet habere rationem paſſionis, eſſet paſſio entis per accidens, non vero entis per ſe. Dictum etiam eſt ibi, non dari conceptum abſtractum ab ente per ſe, & ab ente per accidens; ergo neque dari poterit conceptus vnitatis abſtrahens ab vnitate per ſe, & vnitate per accidens; Conſequentia patet, quia ſicut ab ente per ſe, & per accidens nequit abſtrahi conceptus communis entis, vt ſic, quia ens per accidens non eſt verè, & ſimpliciter ens, ſed entia, ita pariter ab vno per ſe, & per accidens conceptus vnitatis, vt ſic præſcindi non poteſt, quia vnitas per accidens non eſt vera, & propria vnitas, ſed ſimilitudinaria, & proportionalis, ſimpliciter autem, & abſolutè loquendo potius eſt pluralitas, quam vnitas; vnde concludendum eſt ſolam vnitatem per ſe eſſe paſſionem entis transcendentis, non autem vnitatem per accidens, quæ proportionem non habet, niſi cum ente per accidens.

26 Quod vero vnitas per ſe ſtatui debeat paſſio entis ſumpta in tota latitudine, non vero ad aliquam eius ſpeciem coarctata; Probatur non minus euidenter, quia vnitas quæ eſt paſſio entis, debet habere æqualem latitudinem cum ente, quælibet enim paſſio cum ſuo proprio ſubiecto coæquari debet, vt cum eo conuertatur; ſed ens quod eſt ſubiectum adæquatum in Metaph. & cuius paſſiones modo inquirimus, eſt ens tranſcendens, & vniuerſaliſſimè ſumptum, vt commune omni enti reali tam finito, quam infinito, tam ſimplici, quam compoſito, ergo & vnitas, quæ eſt eius paſſio, ſumi debet in tota ſua latitudine prout communis eſt omnibus ſuis ſpeciebus tam ſcilicet vnitati ſimplicitatis, quam vnitati compoſitionis. Hinc autem duo deducuntur conſectaria, primum eſt Bacconium 1. d. 33. q. 1. ar. 2. malè ſtatuere vnitatem ſimplicitatis eſſe adæquatam entis paſſionem, quia cum vnitas ſimplicitatis ſit ſpecies vnitatis, vt ſic, non poteſt coæquari cum ente; tum quia cum vnum, & ens conuertantur, ſi eſt adæquata entis paſſio vnitas ſimplicitatis, tunc omne ens eſſet ſimplex, nec vllum dari poſſet ens compoſitum. Neque ſatisfacit dicendo ens omne eſſe ſimplex, non quidem quatenus ens, ſed quatenus vnum. Nam vt dicebam, ens, & vnum eandem dicunt naturam, ſuntque realiter identificata, adeout conditio vnitatis ſequatur omnino naturam entitatis, cuius eſt vnitas; ergo impoſſibile eſt ens aliquod eſſe ſimplex, quatenus vnum, ſed non quatenus ens, quia res eſt vna eo prorſus modo, quo eſt ens; ſi eſt ens ſimplex, eſt vna vnitate ſimplicitatis, ſi eſt ens compoſitum, eſt vna vnitate compoſitionis. Quod ſi alio modo velit Bacconius accipere vnitatem ſimplicitatis, quã communiter accipiatur, vt ſuum tueatur loquendi modum, vt ibi ſignificare videtur; abutitur vocabulis, & voluntariè loquitur, & quæſtionem de nomine facit, vnde non eſt cum eo diſputandum.

27 Alterum conſectarium eſt malè negare Auerſam loc. cit. vnitatem ſimplicitatis, & compoſitionis eſſe ſpecies vnitatis per ſe, quæ ponitur adæquata paſſio entis, quam per proprias differentias, vel potius modos contrahant; nam ſicut ens ſimplex, & ens compoſitum ſunt veluti ſpecies directè contētæ ſub ente in communi, vt ſic, quia ſunt verè entia, & verè participant rationem entitatis in communi, itaque dicendum de modis vnitatis, quæ talia entia conſequuntur, quod re vera ſint vnitates determinatæ per particulares rationes ſimplicitatis, & compoſitionis, veluti ſpecies contentæ directè ſub vnitate in communi, quæ eſt adæquata entis paſſio. Tum quia rem adeo patentem ideò negauit Auerſa, quia vt vidimus, aſſignare nequiuit rationem vnitatis per ſe in communi ad vnitatem ſimplicitatis, & compoſitionis; ſed nam immediatè explicat aſſignando duo membra illius dicens vnum per ſe eſſe illud, quod vel eſt ſimplex, vel compoſitum ex partibus proportionatis; at nos aſſignauimus rationem vnitatis per ſe in communi ad vnitatem ſimplicitatis, & compoſitionis, quæ optimè in illis ſaluatur, quod rurſus ita declarari poteſt ex dicendis, vnitas namque vt ſic dicit indiuiſionem, qua ens in ſeipſo redditur indiuiſum; hæc autem ratio optimè reperitur in illis vnitatibus, reddunt namque entia, quæ afficiunt, in ſeipſis indiuiſa, & inſuper addunt peculiarem indiuiſionis modum; nam altera iterum reddit ſuum ſubiectum indiuiſum per modum ſimplicitatis, vnde eſt indiuiſum, & indiuiſibile; altera verò per modum compoſitionis, quæ reddit ens actu indiuiſum, licet ſit aptitudine diuiſibile, ergo verè vtraque eſt ſpecies vnitatis per ſe, quæ ponitur adæquata paſſio entis.

QVÆ-

QVÆSTIO III.

A quibus vnitatibus ſumatur conceptus vnitatis tranſcendentalis.

28 SAtis conſtat tum ex dictis diſp. 2. de conceptu entis, tum diſp. præced. de paſſionibus eius in communi, vnitatem tranſcendentalem, quæ cum ente conuertitur, velut eius adæquata paſſio, ſicut & alias eius paſſiones in re, deſumi ab aliqua realitate, quæ verè fluit à realitate, à qua ratio entis ſumitur. Verùm quia ex dictis quæſt. præced. variæ dantur vnitates per ſe in rebus, & quidem reales, vt inferius ſuo loco probabitur, ſcilicet vnitas indiuidualis, vnitas eſſentialis, quæ eſt propria naturæ genericæ, vel ſpecificæ, quæ etiam dici ſolet vnitas formalis; & vnitas quantitatiua, quæ & numerica dici ſolet, quatenus eſt principium numeri de genere quantitatis; hic examinandum venit, num vnitas tranſcendentalis deſumenda ſit à realitate vnitatis ſingularis, ſeu indiuidualis, quaſi vnitas, quæ eſt paſſio entis, ſit ipſamet vnitas ſingularis; an potius à realitate vnitatis formalis ſpecificæ, vel genericæ; an verò ab vnitate quantitatiua, quæ numerum de genere quantitatis conſtituit, an potius ab his omnibus inadæquatè ſumptis, an tandem ab aliqua realitate communi his omnibus vnitatibus, quam ipſamet vnitas tranſcendentalis adæquatè importet. His præacceptis pro titulo quæſiti. Prima opinio, quam refert Suarez ſine Auctorum nomine diſp. 4. ſec. 9. aſſerit vnitatem tranſcendentalem, quæ eſt adæquata paſſio entis, aliud non eſſe, quam vnitatem indiuidualem cuiuſcumque ſingularis entis, non tamen ſingulariter conſideratam, ſed in communi vt abſtrahit ab hac, & illa vnitate ſingulari; quam ſequitur Auerſa q. 5. ſuæ Philoſoph. ſec. 6. Serna in Log. diſp. 1. ſec. 4. q. 6. art. 3. & alij nonnulli. Alia opinio, quæ Auicennæ tribui ſolet lib. 3. Met. c. 2. Et lib. 7. cap. 1. Affirmat vnitatem, quæ eſt paſſio entis, reponi in prædicamento quantitatis, atque ideò conceptum vnitatis tranſcendẽtalis ab vnitate quãtitatiua deſumi. Demũ Scotiſtæ conceptui entis propriam deferentes realitatem, ſicut alijs naturis communibus prædicamentalibus, conſequenter de affectionibus entis loquuntur, ſicut de alijs paſſionibus rerum prædicamentalium; quare in præſenti opinantur vnitatem tranſcendentalem importare propriam realitatem à realitate entis fluentem, quæ ſit communis alijs omnibus vnitatibus, & ex natura rei præciſa ab illis; vndè conſequenter aſſerunt conceptum vnitatis tranſcendentalis in tali communi realitate fundari, quam adæquatè exprimit.

29 Dicendum tamen eſt vnitatem tranſcendentalem non poſſe in rebus deſumi neque à ſola realitate vnitatis ſingularis, quaſi hæc ſit communis, & adæquata paſſio entis, vt dicebat Auerſa; neque à ſola realitate vnitatis quantitatiuæ, vt Auicen. neque ab aliqua vna realitate communi tranſcendentali, quæ eadem in omnibus inueniatur ex natura rei præciſa à determinatis entium vnitatibus, ſed potius ab his omnibus & ſingulis eſſe abſtrahibilem inadæquatè conſideratis. Concluſio hæc ſequitur ex principijs, quæ iam dedimus diſp. 2. de natura entis, & probatur quoad omnes, & ſingulas partes. Et quidem in primis vnitatem tranſcendentalem eſſe vnitatem quandam vniuerſalem, pluribuſque communicabilem, non autem ſingularem, expreſsè docuit Ariſt. 10. Met. tex. 6. vbi loquens de entis vnitate tribuit ei eandem latitudinem, & communitatem dicens *ens enim & vnum vniuerſaliter maximè de omnibus prædicantur*, ſic etiam loquitur Scotus 2. d. 1. q. 6. §. *poteſt etiam addi*, & d. 16. q vn. §. *ideo dico aliter*, vbi vult entis paſſiones ita vniuerſaliter de omnibus prædicari, ſicut ipſum ens; quod etiam ratione firmatur, quia propria paſſio alicuius ſubiecti ipſum comitatur, & conſequitur in tota ſua latitudine, & abſtractione ſpectatum, alioquin cum ipſo conuertibilis non eſſet, cum ergo vnum ſit proprietas entis, ipſum conſequi debet in tota ſua latitudine, & amplitudine acceptum; quemadmodum igitur ens, vt ſic, non immediatè dicit indiuidua rerum, ſed ſumitur pro ipſa ratione, ſeu conceptu entis præciſo per intellectum, ita quoque vnitas tranſcendentalis non immediatè ſupponit pro hac, aut illa vnitate, huius, vel illius entis, ſed pro ipſa vnitate, vt ſic, quæ rationi entis, vt ſic correſpondeat. Confirmatur, quia ſi vnitas tranſcendens entis latitudinem adæquare debet, opus eſt, quod ſicut ipſum ens importat rationem communem eſſendi omnibus entibus, ita etiam ſua vnitas importet rationem vnitatis communem omnibus vnitatibus, vt hoc pacto ſeruet debitam cum ente proportionem. Conf. vlterius, quia determinata vnitas fluere, & originari nequit, niſi à determinato ente, nam vnitas commenſuratur cum principio, à quo originatur; cùm igitur ens, vt ſic, abſtrahat ab omni determinatione entitatis, quia in tali ſtatu ſolam inchoationem importat omnis eſſentiæ, & cuiuſuis entitatis initium abſque vlla prorſus determinatione; orietur vnitas ab eo cum eadem omnimoda indeterminatione, ſicut enim ens, à quo fluit, non habet determinationem vllam entitatis, ita nec vllum vnitatis determinatum modum in tali ſtatu poſſidere poteſt, ex quo tandem deducitur vnitatem tranſcendentalem non adæquatè importare vnitatem ſingularem, qui eſt quidam determinatus vnitatis gradus.

30 Reſpondebis fortè pro Auerſa hanc rationem probare tantùm vnitatem tranſcendentem non eſſe indiuidualem indiuidualiter acceptam ideſt pro determinata vnitate indiuiduali, aut in confuſo, & vagè pro hac, & illa indiuiduali vnitate, quod vtique verum eſt, quia ens cum ſit communicabile pluribus, vtique nequit habere pro paſſione vnitatem incommunicabilem, qualis eſt vnitas indiuidualis, & indiuidualiter ſumpta; non tamen probat vnitatem indiuidualem in communi ſumptam, & ab hac, & illa indiuiduali vnitate abſtractam eſſe non poſſe paſſionem entis adæquatam. Contra, quia etiam hoc conuincit allata ratio, ipſa enim demonſtrat vnitatem tranſcendentalem tantæ amplitudinis eſſe, vt nequeat importare aliquem determinatum vnitatis gradum, ſicut neque ens, cuius eſt adæquata paſſio, importat determinatum entitatis gradum; cum ergo vnitas ſingularis etiam in communi ſumpta, ſit quidam determinatus gradus vnitatis, quia eſt reſolubilis in conceptum ſuperiorem vnitatis, vt ſic, & præter ipſum datur quoque gradus vnitatis eſſentialis, ſeu formalis genericus, vel ſpecificus, item vnitas quantitatiua; Conſequens eſt vnitatem ſingularem etiam ſic ſumptam eſſe non poſſe vnitatem, quæ eſt adæquata entis paſſio, quia entis, vt ſic, nequit poni paſſio, niſi vnitas, vt ſic, non verò aliqua determinata vnitas. Conf. quia omnes præfatæ vnitates, ſi adinuicem compararentur, omnes, & ſingulæ conueniunt in ratione vnitatis, vt ſic, quia vnaquæque nedum dicit rationem vnitatis, ſed etiam rationem talis vnitatis, ſecundum quam inter ſe diſtinguuntur, ergo debet dari ratio vnitatis, vt ſic, quæ ſit communis omnibus illis vnitatibus, & conſequenter aliqua, quæ ſit vniuerſalior indiuiuiduali, & hæc erit vnitas tranſcendentalis, quæ eſt ipſa paſſio entis. Conf. inſuper, quia vnitas ſingularis etiam in communi accepta eſt magis enti improportionata, quam aliæ omnes vnitates, ergo eſt alijs ineptior, vt ſit adæquata entis paſſio, conſequentia patet, probatur aſſumptum, quia ens importat primam rationem realitatis omnibus communicabilem, veluti initium omnis eſſentiæ, vnitas verò indiuidualis non ſolum importat determinatum gradum vnitatis, ſed etiam vltimum, adeout per vlteriores gradus amplius determinari nequeat; tum quia ens eſt ita pluribus communicabile, ut in tali communicatione eſſentialiter diuidatur nedum in ſpecie diuerſa, ſed etiam genere ut in ſubſtantiam, & accidens; ſed unitas indiuidualis etiam in communi accepta communicari nequit, niſi pluribus ſolo numero diuerſis, & ſic ſolum indiuidualiter ad ſummum diuidi poteſt, non autem eſſentialiter, ergo eſt omninò improportionata cum ente.

31 Denique Vnitas tranſcendens verè dicitur de his etiam, in quibus nulla ratio vnitatis numericæ, ſeu ſingularis inuenitur, ergo non eſt ſola vnitas ſingularis etiamſi in communi ſumatur, nec à ſola vnitate ſingulari eius conceptus ſumi debet; ſequela patet, probatur aſſumptum, quia vnum re uera dicitur de aliqua natura communi præciſè ſumpta, ut de homine, ſicut enim homo, ut ſic, uerè dicitur ens, ita & unum ens, & tamen ſatis exploratum eſt hominẽ ſic præciſè ſumptum, ut abſtrahit à differentijs indiuidualibus, nullam habere unitatem indiuidualem. Conf. quia non omnis unitas realis eſt numeralis, ſeu ſingularis, ut inferius oſtendam cum Scoto 2. d. 3. q. 1. D. quia præter hanc datur etiam unitas formalis ſpecifica, uel generica, quæ ſunt reales, ſi pro prima intentione ſumantur, ergo unum tranſcendentale nequit in re ſolam unitatem ſignificare ſingularem, quia ab omni determinata unitate reali ratio unius, ut ſic, abſtrahibilis eſt. Et ex hoc tandem ſolidatur principale argumentum iam contra Auerſam ab initio factum, quia unitas, quæ eſt paſſio entis, debet cum ipſo conuerti, ita ut ubicunque eſt ens, ſit etiam unitas, & è contra; ſed hoc non conuenit unitati indiuiduali etiam in communi acceptæ, nam dantur gradus

qui-

Digitized by Google

quidam eſſentiales entis, ut genericus, & ſpecificus, qui ſunt eſſentialiter entia; & conſequenter habent proportionatam unitatem, quæ ſequitur ad talem gradum entis, & tamen in ipſis non reperitur unitas indiuidualis etiam in communi ſumpta, alioquin determinabiles non eſſent per differentias eſſentiales, cum ergo talis unitas non omni enti conueniat, conſequenter neque eſt paſſio cum ente conuertibilis.

32 Secundò altera pars concluſionis, quod ſcilicet unitas tranſcendens non poſſit in rebus omnibus deſumi à realitate unitatis quantitatiuæ, quaſi in re ſit ſola unitas quantitatiua, probari poteſt rationibus allatis pro præcedenti concluſionis particula, nam cum entitas quantitatiua non ſit unitas uniuerſaliſſimè ſumpta, ut ſic, ſed determinatus quidam unitatis gradus, qui eſt proprius quantitatis ſua indiuiſibilia terminatiua habentis, conſequenter poni nequit adæquata entis paſſio; ſicut enim ens, ut ſic, nullum entitatis determinatum gradum dicit, ita nec unitas, quæ eſt eius paſſio, aliquem unitatis determinatum gradum, qualiſcunque iſte ponatur. Deindè probatur ſpecialiter, quia conceptus entis, ut ſic, non deſumitur à ſola quantitate in rebus, nam alia dantur entia præter quantitatem, ergo neque conceptus unitatis tranſcendentis à ſola unitate quantitatiua ſumetur, & hæc conſequentia patet ex adæquatione, & proportione, quæ inter ens, & vnitatem, quæ eius paſſio ponitur, intercedere debet. Conſ. quia ſeparata ſubſtantia ab omni quantitate, quod diuinæ omnipotētiæ minimè repugnat, vt dictum eſt in Phyſicis, adhuc ipſa eſſet verè vna, ſicut verè eſſet ens, ergo non omnis vnitas in re eſt vnitas quantitatiua, nec vnitas tranſcendentalis à ſola vnitate quantitatiua ſumetur. Denique ſi vnum tranſcendenter ſumptum non diceret in rebus, niſi vnitatem quantitatis, ſequeretur in immaterialibus, & quantitate carentibus nullam verè vnitatem reperiri, neque cum veritate dici poſſet, Deum eſſe vnum, quia quantitate caret. Imò neque in ipſis entibus materialibus, & quantis iſta propoſitio eſſet per ſe in ſecundo modo, ens materiale eſt vnum, quia quantitas eſt accidens ſubſtantiæ materialis, & ſic de ipſa ita per accidens prædicaretur tranſcendentalis vnitas, ſicut ipſa quantitas, quam hic ſupponimus ex Phyſicis à ſubſtantia materiali realiter diſtingui.

33 At inquit Auerſa cit. ſect. 6. hæc, & ſimilia argumenta ſupponere falſum, nimirum vnitatem numeralem ſolis rebus materialibus conuenire, quod non dicebat Auicen. ſed potius putauit vnitatem numeralem omnibus rebus communem eſſe, atque adeò numerum non ex ſolis rebus extenſis, earumque vnitatibus, ſed ex quibuſcunque rebus, & vnitatibus adæquatè conſurgere; quamuis numerum hoc pacto ſumptum, & vnitates numerales ſic ſumptas in prædicamento quantitatis ſub genere quantitatis diſcretæ concluſerit. Hæc tamen inſtantia parum officit, quia argumenta procedunt ex ſuppoſitione, quod Auicen. per vnitatem numeralem intelligeret illam unitatem quātitatiuam, quæ eſt principium illius numeri, quod Ariſ. ait 3. Phyſ. reſultare ex diuiſione cōtinui, vt ei communiter tribuitur. Tum quia quocunque modo explicetur hæc vnitas numeralis, petendum eſt, an importet aliquē determinatum gradum vnitatis, vel potius vnitatē, vt ſic, ab omni determinatione præciſam; ſi primum, ergo nunquam poterit eſſe adæquata entis paſſio, quod præſcindit ab omni determinato gradu eſſendi, atque ideò ab ipſo in tali ſtatu determinata vnitas originari nequit, ſi verò importat vnitatem, vt ſic, tunc vltrò concedendum eſt eſſe adæquatam entis paſſionem, ſed ſatis inconſultò tunc appellaretur vnitas numeralis, vel quantitatiua, quia hæc dicunt determinatum gradum vnitatis.

34 Tertiò, quod vnitas tranſcendentalis in rebus ſumi nequeat ab aliqua vna realitate communi tranſcendentali, quæ eadem in omnibus reperiatur, vt dicebant illi Scotiſtæ, probatur ex dictis diſp. 2. de conceptu entis, vt enim conſtat ex dictis ibidem, ens, vt ſic, non dicit in re realitatem aliquam communem Deo, & creaturæ, ſed ſolum conceptum inadæquatum, ergo neque vnitas eius affectio talem vnam realitatem importare poteſt, quæ ſinat à realitate communi entis, quoniam nequit paſſio maiorem entitatem, ac vnitatem habere, quam habet ſuum ſubiectum. Tum quia ex hac poſitione omnia prorſus ſequerentur abſurda, quæ diſp. cit. inferebantur contra fundantes conceptum entis in vnica realitate per ipſum adæquatè importata, nimirum compoſitio in Deo, quod aliquod prædicatum daretur prius natura ipſo Deo; quod non eſſent Deus, & creatura primò diuerſa in realitate, & alia huiuſmodi. Quamuis ergo iſti Scotiſtæ non incidant in communem errorem præcedentium opinionum, qui conceptum vniuerſaliſſimum vnitatis tranſcendentis ſumebant adæquatè ab aliqua vnitate in certo, ac determinato gradu, nimirum vel ſingulari, vel quantitatiua; ſed à realitate communi, talique conceptui adæquata; adhuc tamen falſum ſupponunt, quod nimirum detur talis realitas communis de ente prædicabilis in quale conuertibiliter, nam ſicut ens talem communem realitatem non importat, ita neque aliqua eius paſſio.

35 Quartò tandem, quod vnitas tranſcendentalis abſtrahi poſſit ab omni realitate determinatæ vnitatis inadæquatè ſumpta, quæ erat vltima concluſionis particula, facile deducitur ex præcedentibus, cum enim ab hac realitate determinatæ vnitatis, vel illa duntaxat ſumi nequeat; neque ab aliqua vnica communi realiter, quam importet, reſtat vt ſumatur ab omnibus, & ſingulis vnitatibus determinatis inadæquatè ſumptis, & ratio eſt, quia quæcunque vnitas realis determinata fundare poteſt conceptum vnitatis in communi ſibi inadæquatum; ergo ratio vnitatis tranſcendentis eſt verè abſtrahibilis ab omni realitate vnitatis realis. Conſequentia eſt de ſe nota; probatur aſſumptum, nam quælibet vnitas determinata reſolui poteſt in conceptum vnitatis, vt ſic, cum quælibet prædicationem recipiat vnitatis in communi. Cōſ. quia in qualibet determinata vnitate, ſiue ſingulari, ſiuè quantitatiua, includitur quidditatiuè ipſa vnitas in communi, vt ſic, ſicut initium, & radix cuiuſcumque vnitatis in particulari; ergo qualibet determinata vnitas ſtatim ac inadæquatè concipitur, fundat conceptum vnitatis tranſcendentalis. Confirmatur inſuper exemplo abſtractionis conceptus ipſius entis, nā in determinato ente v. g. ſubſtantia, vel quantitate conceptus entis ſumitur à determinatis illis entitatibus, tamen indeterminatè, ac inadæquatè ſumptis; ergo pariter dicendum quod vnitas, quæ eſt paſſio entis, ſumitur in quolibet ente à determinata illius vnitate, indeterminatè tamen, ac inadæquatè ſumpta; vndè ſicut dicendo, Petrus eſt ens, ly ens ſumitur à determinata Petri entitate; ita cum dicitur Petrus eſt vnus, ly vnus à determinata Petri vnitate ſumetur; & ſicut dicendo, homo eſt ens, ſumitur ly ens à determinata hominis entitate, ſic dicendo, homo eſt vnus, ſeu vna natura, ly vnus dicit in re vnitatem formalem propriam humanitatis in conceptu confuſo, & inadæquato repreſentatam.

36 Concluditur itaque vnitatem tranſcendentalem, quæ eſt paſſio entis, ſolam primam rationem vnitatis, vt ſic importare ab omni prorſus determinatione denudatam, quæ ad talem, vel talem vnitatis gradum determinetur; quia vt ab initio dixi, vnitas quæ eſt paſſio entis, debet eſſe vnitas pluribus communicabilis, imò talis quæ ſit initium cuiuſcumque alterius vnitatis, ac eandem prorſus latitudinem, & amplitudinem habere cum ente, alioquin adæquata eius paſſio non foret; nequit autem eſſe huiuſmodi nec vnitas eſſentialis ſiue generis, ſiue ſpeciei, neque vnitas ſingularis, neque vnitas quantitatiua, neque alius determinatæ vnitatis gradus, ſed ſola, & præciſa vnitas, vt ſic; hæc enim ſola adæquatur enti in tota ſua latitudine, aliæ verò vnitates enumeratæ inſequuntur gradus determinatos eſſentiæ ſcilicet, vel naturas prædicamentales, vel eorum indiuidua, non vero conceptum entis, vt ſic; hanc opinionem quoque defendit Paſqualig. latè diſp. 10. ſect. 2. ac etiam Suarez diſp. 4. ſect. 9. licet Paſqualig. facit enim in modo loquendi aliqualiter diſſentientem à nobis; ſed ſi benè expendatur equidem non aliam à noſtra ſententiam ibi profitetur; item Meuriſſ. lib. 2. ſuæ Met. q. 7. de vno, & alij paſſim eam ſupponere videntur.

In contrarium. Primò objicit Auerſa probando vnitatem vniuerſalem paſſionem entis conſtitui non poſſe, nam vnitas tranſcendentalis eſt illa, quæ primò, & per ſe conuenit enti realiter, non vero per rationem; ſic autem enti in communi non conuenit vnitas vniuerſalis, ideſt vnitas præciſionis, quæ eſt vnitas per intellectum, ſed potius vnitas ſingularis, tamen uniuerſaliter, & in communi ſumpta Conſ. quia paſſio alicuius prædicati communis dici debet de omnibus inferioribus eius, & maximè de indiuiduis; ſed unitas uniuerſalis non deſcendit cum natura ad ipſa indiuidua, ſed conuenit præciſè ipſi naturæ in ſtatu abſtractionis, & rationis.

37 Reſp. per unitatem uniuerſalem uarios unitatis modos poſſe intelligi; uel enim intelligitur unitas, quam natura communis recipit ab intellectu, cum eam actu uniuerſalem facit, de qua unitate dictum eſt in Logica diſp. 4. de Vniuerſal. in prædicando, & cum unitas uniuerſalis in hoc ſenſu ſr

vni·

vnitas rationis, & non realis, unitatem tranſcendentalem in hoc ſenſu non appellamus uniuerſalem; interdum uerò per unitatem uniuerſalem ſolet intelligi vnitas eſſentialis, ſeu formalis generis, & ſpeciei; & quamuis iſta vnitas ſit realis, vt inferius dicetur diſp. 9. cum enim talis vnitas conueniat naturæ communi ab intrinſeco ſuæ quidditatis, quia ex ſe habet quod non ſit multiplex quidditatiuè, ideò erit talis vnitas ſuo modo realis, ſicut realis eſt ipſamet eſſentia communis, attamen neque in hoc ſenſu vnitas entis debet dici vniuerſalis, quia talis vniuerſalitas eſt limitata, non tranſcendens, vndè vnitas vniuerſalis in hoc ſenſu non eſt ipſa vnitas, vt ſic, ab omni determinatione præſcindens, ſed potius eſt quidam gradus vnitatis conueniens gradibus eſſentiæ prædicamentalibus genericis, & ſpecificis. Demum per vnitatem vniuerſalem intelligi poteſt ipſa vnitas in communi, vt ſic, ab omni determinatione præſcindens, & in hoc ſenſu vnitas vniuerſalis eſt paſſio entis; & in hoc ſenſu neg. minor ſcilicet vnitatem vniuerſalem non conuenire enti, vt ſic, vt ejus adæquatam paſſionem, ſed potius vnitatem ſingularem in communi ſumptam; cum enim intellectus concipit ens tranſcendens, non ſolum non concipit indiuiduum aliquod determinatum, ſed neque etiā indiuiduum in cōmuni; concipit enim ſolam vniuerſaliſſimā rationem eſſendi, prout ab omni determinatione præſcindit, & ideò enti in tali ſtatu vnitas indiuidualis nequaquam conuenire poteſt etiam in communi ſumpta, cum potius hæc ſit vltima entis determinatio; ſed ſolum ei conuenit vnitas, vt ſic, abſtractiſſimè ſumpta, quæ importat primam realem inchoationem cuiuſcunque vnitatis ab hac, & illa præciſam, & ſicut natura entis præciſa eſt realis, ita pariter eius vnitas. Ad Conſ. verum eſt paſſionem prædicati, ſeu naturæ communis abſolutè ſupponentis debere etiam inferioribus eius conuenire (ſi enim eſſet paſſio illi conueniens, vt ſupponit ſimpliciter, opus non eſſet quod inferioribus quoque competeret) id tamen ita intelligendum eſt, vt ea paſſio per ſe primò naturæ communi conueniat, & per ſe ſecundo inferioribus eius ideſt non quatenus talia, ſed præciſè quatenus participant rationem illam communem, vndè riſibilitas, quæ eſt adæquata hominis paſſio, dicitur illi conuenire, non per ſe primò, quatenus Petrus eſt; ſed per ſe ſecundo ſcilicet quatenus homo; hoc autem totum nequaquam vnitati ſingulari, etiamſi in communi ſumatur, applicari poteſt, quia nec conuenit enti, vt ſic, in tali enim præciſione ab omni vnitate indiuiduali præſcindit; neque omnibus inferioribus eius, cum non conueniat gradibus genericis, & ſpecificis naturarum communium; ſed hoc ſolum munus eſt vnitatis, vt ſic, quæ eſt prima inchoatio omnis vnitatis; vnitas enim ſic communiſſimè ſumpta conuenit primò, & per ſe enti, vt ſic. Deindè conuenit etiam inferioribus, non quidem per ſe primò, ſed ſolum per ſe ſecundò, vt de riſibilitate dicebam reſpectu Petri, & Pauli, & ad ipſa indiuidua vſque cum ipſo ente deſcendit, quia ſicut ipſis communicatur ens, vt prima radix, in qua fundatur entitas indiuidualis, ita etiam communicatur ipſa vnitas, vt ſic in qua fundatur vnitas indiuidualis.

38 Secundò ſpecialiter probat Auerſa ſolam vnitatem ſingularem eſſe adæquatam entis paſſionem, omne ens à parte rei, & realiter eſt ſingulare, eſtque ſingulariter indiuiſum, nullumque datur vniuerſale realiter exiſtens, aut exiſtere potens, ergo hæc vnitas eſt paſſio entis realis adæquata. Tum 2. quia vnitas ſingularis ad nullum prædicamentum reſtringitur, ſed per omnia diuagatur, ergo hæc eſt vnitas tranſcendentalis, quæ eſt paſſio entis. Tum 3. vnitas, quæ eſt paſſio entis, debet cum ipſo proportionari, ergo ſicut ens abſtrahitur ab hoc, & illo ente, ita etiam vnitas eius paſſio ab hac, & illa vnitate ſingulari, ergo vnitas ſingularis verè eſt paſſio entis. Tum tandem in quolibet gradu vniuerſali duplex vnitas conſiderari poteſt, altera præciſionis, quæ fit per rationem, & iſta nequit eſſe paſſio entis, quia eſt ſecunda quædam intentio; altera ſingularitatis, quæ realiter conuenit ipſis rebus, & conſideratur in communi, ſicut ipſa natura realis, & ſicut omnis alia proprietas conueniens eidem naturæ; huiuſmodi ergo vnitas eſt adæquata paſſio entis conueniens tum ſingulis indiuiduis in particulari, tum ſingulis gradibus vniuerſalibus, etiam ipſi enti qui eſt gradus vniuerſaliſſimus, quatenus conſideratur in communi.

Reſp. omne ens à parte rei eſſe ſingulare, vel ſingulariter exiſtens, vel immediatè, vt ipſa ſingularia, vel ſaltim mediatè, vt naturas communes, quæ in ipſis exiſtere dicuntur, quæ non niſi extrinſecè, & per accidens ſingulares dicuntur, intrinſecè verò habent vnitatem ſuam propriam minorem vnitate numerali, & ideò negatur conſequentia; item verum eſt vnitatem ſingularem omni enti exiſtenti conuenire, non quidem quatenus ens eſt, ſed quatenus indiuiduum, vndè ſolum ſequitur eſſe paſſionem entis indiuidualis, non verò entis, vt ſic, itaque vnitas, quæ omnibus rebus exiſtentibus conuenit, vt entia ſunt, eſt vnitas præciſiſſimè ſumpta, quia ſi eis conuenit talis vnitas à parte rei, conſequenter etiam conuenit vnitas, vt ſic. Dices vnitatem, vt ſic, non conuenire illis, niſi per præciſionem intellectus, atque ideò non eſſe vnitatem realem, ſed rationis. Reſp. negando conſequentiam, quia hoc fit cum fundamento præciſionis in re; & vnitas ipſa ſingularis in communi, quam facit Auerſa paſſionem entis adæquatam, non ſit ita communis, niſi per præciſionem intellectus, & tamen ait eſſe vnitatem realem. Ad 2. poſſet eodem pacto probari vnitatem eſſentialem eſſe tranſcendentalem, quia in omnibus prædicamentis reperiūtur genera, & ſpecies, ſicut indiuidua; illa ergo vnitas verè, & propriè dicitur tranſcendens, quæ ens immediatè ſequitur, & conuenit ei per ſe primò, & alijs omnibus inferioribus per ſe, licet non primò, qualis ſolum eſt vnitas, vt ſic, non autem vnitas ſingularis, quia nec conuenit enti immediatè, nec gradibus inferioribus genericis, & ſpecificis. Ad 3. ſicut ens non tantum in indiuiduis includitur, ſed etiam in alijs gradibus eſſentiæ genericis, & ſpecificis; ita & vnitas, quæ eſt eius paſſio, non tantum ab vnitatibus ſingularibus debet abſtrahi, ſed à quolibet alio vnitatis gradu, & talis ſolum eſt vnitas, vt ſic, quæ etiam magis enti proportionatur, quam vnitas ſingularis in communi, quia ens vt ſic abſtrahit ab omni determinatiuo, non autem vnitas ſingularis in communi, quia adhuc in tali communitate retinet determinatiuum talis vnitatis; & ſolum vnitas, vt ſic, ab omni tali determinatiuo præſcindit, atque ideò magis cum ente vt ſic, proportionatur. Ad vlt. negatur vnitatem ſingularem etiam in communi ſumptam conuenire enti, vt ſic, & gradibus vniuerſalibus entis, nam huiuſmodi gradus habent propriam vnitatem intrinſecam, quæ non eſt ſingularis, nec fiunt ſingulares, niſi extrinſecè, & per accidens ex aduentu differentiæ indiuidualis contrahentis; ſed vnitas, quæ omnibus gradibus entis conuenit, vt entia ſunt, eſt vnitas, vt ſi; talis autem vnitas ſcilicet eſſentialis, vel indiuidualis conuenit eis, vt talia entia ſunt.

39 Tertiò ad idem, vnitas tranſcendens, quæ ponitur paſſio entis, debet eſſe realis; ſed in rebus nulla eſt vnitas realis præter vnitatem numeralem, & ſingularem, ergo &c. Conſ. quia hæc ſola vnitas conuertitur cum ente; ergo hæc ſola eſt eius adæquata paſſio; Probatur aſſumptum, nam omne id, quod hoc modo vnum eſt, ens reale eſt, & ex aduerſo omne quod reale eſt, hoc modo vnum eſt, quia ut ait Boet. omne quod eſt, ideò eſt, quia unum numero eſt. Reſpond. negando minorem, quia ut infra oſtendetur diſp. 9. datur unitas formalis, & eſſentialis præter unitatem numeralem, quæ ex natura rei conuenit naturis communibus, quæ unitas eſtò minor ſit unitate ſingularitatis, tamen eſt maior unitate uniuerſalitatis, & ideò eſt aliquo pacto realis. Ad Conſ. negatur aſſumptum, ad cuius probationem occurritur ex Doctore 2. d. 1. q. 1. omne quod eſt, unum numero eſſe, ac ſingulare, uel per ſe, uel ſaltim denominatiuè, & per accidens, quo pacto ſingulares dicuntur, ac unum numero, naturæ communes in ſingularibus exiſtentes, ut loc. cit. diecmus; intrinſecè tamen ſunt entia, & propriam habent unitatem formalem, quæ eſt unitas realis, licet minor unitate numerali.

Quartò tandem arguunt illi Scotiſtæ probantes unitatem tranſcendentalem importare realitatem adæquatam ab entis realitate fluentem, ac eius conceptum in tali realitate fundari, ideoque eſſe conceptum adæquatum, id uero probant in primis auctoritate Doctoris loc. ſupra cit. nam 1. d. 1. q. 6. §. *poteſt etiam addi*, ait unitatem tranſcendentalem non differre in his, quibus ineſt, ſicut illa differunt, ideoque entitatem communem præſeferre, undè inquit, quod unitas lapidis, quæ non eſt realiter aliud à lapide, & unitas hominis, quæ eſt realiter eadem homini, non ita diſtinguuntur formaliter ſpecie, ſicut homo, & lapis, imò hæc unitas, & illa tantum uidentur differre numero; & rurſus in eodem 2. d. 16. q. un. §. *ideò dico aliter*, docet paſſiones entis uerè contineri unitiuè in ratione entis, ergo ſicut ratio entis unam communem realitatem dicit, ita & eius affectiones. Ratione probatur id ipſum, tum quia regulariter loquendo paſſio importat realitatem à natura ſubiecti fluentem, ergo ſic etiam erit in propoſito; tum quia ſi unitas entis talem nō importat cōmu-

nem

Digitized by Google

nem realitatem, ſed ab omni realitate unitatis determinata abſtrahi debet; ſequitur, quod cum in quolibet indiuiduo ſint plures entitates, ac conſequenter vnitatis gradus, idem indiuiduum toties diceretur vnum, quot ſunt illæ vnitates formales; atque ita cum in Petro ſit realitas humanitatis, quam ſua conſequitur vnitas, item & realitas animalis, quæ eſt propriam formalem habet vnitatem, item & realitas corporis, Petrus ter vel quater, aut quinquies diceretur vnus, quia tot reperiuntur vnitates determinatæ in Petro, à quibus ſingulis abſtrahi poteſt conceptus vnitatis, vt ſic. quod non ſequitur, ſi dicatur vnam duntaxat importare realitatem, à qua ſola abſtrahi poſſit, & non ab alijs.

40 Reſp. ad primã auctoritatem, quod cũ ibi per continentiam vnitiuam intelligat Doctor virtualem continentiam eorum, quæ identificantur, planè dum ait paſſiones entis contineri in determinatis entium rationibus, quantumcunque diſtinctis, ſignificat eas non ab vna communi realitate fluere, ſed à determinatis entium rationibus, quæ ſolum in re enti correſpondent tanquam conceptui eorum inadæquato, & confuſo; neque ex eo quod ait non tantam eſſe differentiam paſſionum entis, quanta eſt eorum, in quibus continentur vnitiuè, & quaſi virtualiter, oppoſitum deducitur, nempe quod vnam realitatem communem præſeferant, ſed per hoc ſolum ſignificare voluit, quod realitates illis correſpondentes non differunt ſemper, ſicut realitates illæ, à quibus ratio entis abſtrahitur; quod declarat exemplo ab ipſo adducto, nam vnitas propria formalis hominis, vt ſic, & lapidis, vt ſic, non differunt ſpecie, ſicut homo, & lapis, ſed ſolum numero; vnitas formalis ſpecifica hominis, & vnitas ſpecifica albedinis non differunt genere, ſed ſolo numero, licet homo, & albedo genere differant. Neque etiam officit auctoritas adducta ex 2. d. 16. cum n. ait paſſiones entis vnitiuè in ente contineri, cum ſermo ſit in tranſcendentibus, per talem loquendi modũ nil aliud innuere voluit, niſi quod realitates correſpondentes paſſionibus entis verè continentur vnitiuè in realitatibus, quæ correſpondent enti, non autem quod in re ens, & eius paſſiones dicant realitates communes præciſas ex natura rei. Ad rationem pro prima parte ſæpius dictum eſt non eſſe conſimilem rationem de paſſionibus naturarum prædicamentalium, & tranſcendentium; illæ namque vtique realitates proprias, & adæquatas important, ſed iſtæ nullas tales dicunt realitates, ſed ſolum ſunt rationes abſtrahibiles à pluribus realitatibus per intellectum inadæquatè concipientem. Ad eandem pro alia à parte negatur conſequentia, quia ab omnibus, & ſingolis vnitatibus in Petro repertis, ſi ita inadæquatè ſumantur, vt abſtrahant à propria determinatione, non niſi conceptus vnitatis, vt ſic, abſtrahi poteſt, qui eſt conceptus vnitatis tranſcendentis; & ſic ſemel dicetur vnum, & non plures, quia plures illæ vnitates inadæquatè conceptæ ſolum conceptum vnitatis tranſcendentalis fundare poſſunt; & conceptus vnitatis à ſingulis abſtractus eſt eiuſdem rationis.

QVÆSTIO IV.

An Vnitas ſuperaddat enti ſolam negationem diuiſionis, vel potius quid poſitiuum aliquo pacto ab ipſo diſtinctum.

41 QVia Vnitas formaliter opponitur diuiſioni, ideò per indiuiſionem ſolet regulariter explicari vnitatis cõceptus, vt Ariſt. docebat 5. Met. tex. 11. *Vniuerſaliter namque quæcunque non habent diuiſionem, quatenus non habent, eatenus vnum dicuntur, vt puta ſi prout homo non habet diuiſionem, vnus eſt homo; quod ſi prout animal vnum animal, quod ſi prout magnitudo, vna magnitudo.* At quia non ſtatim ac aliquid per negationem explicatur, putandum eſt nihil poſitiuum importare, multa namque à nobis per negationem explicari ſolent, quæ tamen in re quid poſitiuum important, hoc conſtat de incorporeo, & immortali, quæ explicare ſolemus per negationẽ corporeitatis, & mortalitatis, quæ conſequuntur perfectiones poſitiuas, quas in re important; hinc orta eſt propoſita controuerſia, num vnitas tranſcendentalis entis, præciſè dicat negationem præfatam diuiſionis, vel potius rationem, & perfectionem aliquam poſitiuam, ad quam talis negatio conſequatur, & per talem negationem, vt nobis notiorem, à poſteriori explicetur. Pro prima problematis parte ſtat Auerſa quæſt. 5. ſect. 2. citans pro ea D. Thomam 1. p. q. 11. art. 1. & q. 30. art. 3. & 1. d. 24. qu. 1. art. 3. & 4. Met. Albert. 1. p. tract. 6. q. 24. memb. 2. Henric. quol. 1. qu. 1. Durand. Greg. Gabriel. Capreol. 1. d. 24. Caiet. Bann. & alios Thomiſtas circa loc. cit. S. Thomæ Soncin. 4. Met. q. 23. Ægid. ibid. q. 8. Iauel. q. 8. Fland. q. 3. Aquar. q. 3. Iandun. q. 4. Fonſec. cap. 2. q. 5. Auerr. com. 3. Suarez diſp. 4. ſect. 1. Maſium lib. 3. tranſcend. cap. 9. citantur præterea pro eadem ſententia Heruæus quol. 4. q. 1. Ocham 1. d. d. 25. q. 1. Riccard. art. 1. q. 2. Aureol. q. vn. art. 3. & quol. 3. Niphius 4. Met. diſp. 3. Valent. tom. 1. diſp. 5. q. 11. punct. 1. Faſol. 1. p. q. 11. art. 1. dub. 3. Gillius lib. 2. de eſſent. Dei tract. 3. cap. 2. Gonzal. 1. p. quæſt. 15. diſp. 23. Arriag. diſp. 5. Met. ſect. 3. ſubſec. 3. & ex noſtris Mairon. 1. diſput. 24. quæſt. 2. & Baſſol. ibid. & alij quamplures.

42 Oppoſita ſententia docet Vnitatem de ſuo formali importare aliquid poſitiuum, & ſolùm de connotato dicere negationem diuiſionis, per quam explicari ſolet à nobis; & hæc eſt communior, quam prima, quia re vera multi Auctores, qui pro ea citantur, tenent hanc ſecundam, licet non omnes eadem via procedant, Aliqui namque aſſerunt vtique vnitatem de formali quid poſitiuum importare, ſed nolunt hoc poſitiuum eſſe aliquid ipſi enti ſuperadditum, & aliquo pacto re, vel ratione ab ipſo diſtinctum, imò dicunt hoc poſitiuum per vnitatem importatum eſſe ipſum ens, non quidem ſub conceptu entis, ſed ſecundum quod exprimitur per modum fundamenti negationis diuiſionis, ita Arauius 4. Met. q. 4. ar. 3. & Blaſius à Cõcep. diſp. 21. Met. q. 1. & alij recentiores Thomiſtæ, qui in hunc ſenſum interpretantur vetuſtiores pro prima opinione relatos; & huius ſententiæ videtur etiam Suarez loc. cit. dum inquit Vnitatem formaliter importare entitatem in ſe indiuiſam ideſt quatenus ſtat ſub negatione diuiſionis in ſe. Alij verò aſſerunt hoc poſitiuum per Vnitatem formaliter importatum eſſe quidpiam enti ſuperadditũ, & aliquo pacto ab ipſo diſtinctum, quonam vero diſtinctionis genere, an ſcilicet realiter, vel ſolùm ex natura rei formaliter, aut ratione duntaxat, diſcurrunt omnes iuxtà ſua principia, Auicen. lib. 3. ſuæ Metaph. cap. 2. & lib. 7. cap. 1. ſignificauit hoc, quod vnitas enti ſuperaddit, ab ipſo ente realiter diſtingui; Scotus verò 4. Metaph. q. 2. & 2. d. 1. q. 6. §. *poteſt etiam addi*, & d. 3. qo. 1. & d. 16. q. vn. §. *ideò dico aliter*, Ant. And. 4. Metaph. qu. 2. Faber ibid. diſp. 7. Tatar. ibid. qu. vn. Meuriſſe lib. 2. ſuæ Metaph. cap. 3. 1. p. q. 1. & alij Scotiſtæ mitius procedentes nolunt hoc poſitiuum eſſe rem propriè enti ſuperadditam, & ab ipſo realiter diſtinctam, ſed aliquam formalitatem enti realiter eandem, & ſolùm ex natura rei formaliter diſtinctam; imò Scotiſtæ illi, qui negant conceptibus tranſcendentibus proprias correſpondere realitates adæquatas, nolunt hanc diſtinctionem eſſe in omni rigore formalem actualem, qualis inter realitates plures eiuſdem rei verſari ſolet, ſed ſolum virtualem, & fundamentalem, in quo ſenſu etiam ſuſtinetur à quibuſdam Thomiſtis, vndè Bannes p. 1. q. 1. art. 1. concl. 1. ait vnum addere aliquid poſitiuum vera, & propria additione. Alij explicant ſola ratione diſtingui declarantes hanc diſtinſtionem eſſe rationis ratiocinatæ, vel ſolius rationis ratiocinantis, vel abſolutè ponentes talem diſtinctionem ſine vlteriori declaratione, vt D. Bon. 1. d. 23. art. 1. q. 1. Baccon. d. 33. q. vn. art. 2. Alenſ. 1. p. q. 13. membr. 1. & 2. Soto in Log. cap. de proprio q. 2. Venet. in Met. c. 15. Vaſquez 1. p. diſp. 128. cap. 2. Hurtad. diſp. 4. Met. ſec. 1. ſubſec. 2. Paſqualig. tom. 2. Met. diſp. 6. ſec. 2. vbi n. 7. ait illud poſitiuum, quod de ſuo formali importat vnitas, eſſe aliquid de adæquato entis conceptu, & ſolum ſecundum eſſe explicitum diſtingui ab ente inadæquatè concepto, & hoc modo tantùm eſſe aliquid ipſi ſuperadditum additione impropria; eandem quoque tenet ſententiam Acerbus 1. lib. q. 9. peripat. q. 9. quamuis ibi de diſtinctione verba non faciat, & nouiſſimè Ouuied. controu. 3. Met. punc. 1. quamuis neget tale poſitiuum per vnitatem importatum eſſe aliquo pacto enti ſuperadditum.

ARTICVLVS I.

Vnitas importat formaliter poſitiuum enti ſuperadditum & ſolum conſequenter negationem.

43 COncluſio huius articuli eſt Scoti expreſsè 2. d. 3. q. 2. §. *concedo igitur*, & 4. Met. q. 2. & eodem lib. 4. ſuper tex. 3. & 1. d. 31. q. vn. lit. E. & quol. 6. art. 1. lit. A. & eſt communis apud Scotiſtas 4. Met. Ant. And. Zerb. Faber. Tatar. Meuriſſ. loc. cit. Vulp. 1. p. tom. 1. diſp. 9. art. 3. Tromb. 19. Met. q. 1. Smiſinch. de Deo vno trac. 3. diſp. 1. q. 1. Ponc. tom. 3. ſui Curſus diſp. 19. q. 2. Sax. tom. 1. ſuæ Cataſtr. diſp. 10. 3. & ſequuntur Aucto-

Auctores omnes citati pro ſecunda ſententia, licet aliqui nolint tale poſitiuum eſſe quidpiam enti ſuperadditum, ſed rationem ipſam entis ſub indiuiſione conceptam; at tale poſitiuum eſſe aliquam formalitatem enti ſuperadditam, nedum probabitur art. ſequenti, ſed etiam in præſenti, quia rationes ferè omnes oſtendentes Vnitatem dicere quid poſitiuum, oſtendunt etiam id debere eſſe aliquam formalitatem enti ipſi ſuperadditam; probant Scotiſtæ hanc concluſionem vna, vel altera ratione ex Doctore deducta; ergo verò omnes, & ſingulas adducam, tum quia omnes validas opinior, tum vt oſtendam ſolutiones Aduerſariorum ipſis adhibitas ſufficientes non eſſe.

44 Prima ratio innuitur à Scoto loc. cit. 2. d. 3. q. 2. vbi dicit, quod illa negatio, per quam ſolemus vnitatem entis explicare, habet cauſam poſitiuam, per quam inſit ei, & ratio eſt, quam ipſe ibi inſinuat in corpore quæſiti, & 1. d. 28. q. 2. ad 1. & 3. d. 1. quæſt. 1. §. *contra ſecundam viam*, nulla negatio ineſt per ſe, & primò alicui, ſed ſēper ratione alicuius poſitiui, præſertim ſi talis negatio conuenit ſubiecto neceſſariò, ac inſeparabiliter; cum igitur negatio diuiſionis neceſſariò inſit enti, planè immediatè ad ipſum conſequi non poteſt, ſed ad aliquam formalitatem poſitiuam, quæ ſit veluti proxima radix talis negationis, & hæc erit ipſa formalitas poſitiua Vnitatis. Quod autem non immediatè conſequatur ad rationem ipſam entis, vt Aduerſarij dicere ſolent, Probatur, quia præciſa ratio entis eſt tantum ratio eſſendi abſolutè; non autem eſſendi vnum, vel plura, quia abſtrahit ab his rationibus, ergo talis negatio conuenit enti per aliam rationem proximiorem, quæ erit vnitas; probatur aſſumptum quia prius eſt aliquid eſſe in ſe non repugnans, quam eſſe vnum, alioquin vnitas non eſſet entis proprietas. Tum quia negatio illa diuiſionis oritur immediatè ex tali poſitiuo, quod ſit formaliter excluſiuum diuiſionis, talis autem non eſt ratio entis, quia ratio eſſendi reperitur tam in vno, quam, in multitudine, cum æquè multa exiſtant ac vnum, ergo ratio entis præciſè ſumpta non poteſt eſſe proximum fundamentum negationis diuiſionis, ſed hæc erit formalitas poſitiua, quam importat vnitas, hæc enim eſt formale excluſiuum diuiſionis. Tum quia iſta eſt ratio poſitiua, ad quam proximè, & immediatè ſequitur negatio diuiſionis, quæ immediatè opponitur multitudini, talis autem non eſt ratio præciſa entis, ſed alia ratio poſitiua ad ipſam conſecuta, ergo iſta præciſè eſt proximum fundamentum illius negationis; Maior patet, quia per negationem diuiſionis tollitur multitudo, ergo fundamentum proximum, & immediatum talis negationis eſt illud, quod immediatè opponitur multitudini, Probatur minor quia ens non habet immediatam oppoſitionem cum multitudine, vel diuiſione, ſed cum non ente.

45 Reſpondet Auerſa loc. cit. falſum eſſe, quod ens ſecundum ſe abſtrahat ab vno, & pluribus, quinimò omne ens ex vi ſuæ entitatis eſt vnum, nullaque alia ratio poſitiue poteſt intelligi ſuperaddi, quæ determinet ens ad eſſe vnum, & quæ ipſius indiuiſionis fundamentum eſſe fingatur. Contrà, quia argumentum factum directè hāc ſolutionem infringit; tum quia vt arguit Doctor 2. d. 3. qu. 4. in fine, ex Auicen. 5. Met. equinitas eſt tantùm equinitas, & nec vna, nec plures, quantumcunque vnitas eius non ſit alia res addita, ergo ſi quælibet natura præciſè conſiderata, vt natura, non eſt vna, nec plures, idem quoque de ente dicendum, quod ſecundum ſe, & præciſam eius rationē abſtrahit ab vno, & pluribus. Tū quia cum dicunt Aduerſarij ens ex vi ſuæ entitatis, & rationis formalis eſſe vnum, vel intelligunt formaliter, vel cauſaliter eo pacto, quo hominem ex vi rationalitatis dicimus eſſe diſcurſiuum; ſi primum, ergo vnitas non erit paſſio entis, quia non conſequitur ad ſuam rationem formalem, ſed potius in ea includitur, & ad intelligendum ens eſſe formaliter vnum, nedum neceſſaria non erit alia formalitas ſuperaddita, ſed nec etiā negatio aliqua conſequens, quia ex vi ſuæ entitatis, & rationis formalis præciſè ens ponitur vnum; ſi verò illud dictum faciat duntaxat; ſenſum cauſalem, vt verè intelligi debet; cum ratio entis nequeat immediatè cauſare negationem diuiſionis, vt probatum eſt, dicendum eſt cauſare aliquam formalitatem poſitiuam, ad quam immediatè talis negatio conſequatur. Conf. hæc ſubſtantia, quia etiam in cōmuni modo loquēdi proprietates ſubiectis tribuimus ex vi rationis, & quidditatis eorum, ſic albedinem dicimus ex ſua ratione eſſe viſus diſgregatiuam, quantitatem ex ſua ratione impenetrabilem, hominem ex ſua ratione diſcurſiuum, at vtique per hunc loquendi modum minimè ſignificare intendimus hominem per rationalitatem formaliter eſſe diſcurſiuum, quaſi rationalitas ſit ipſa diſcurſiuitas, nec quantitatem per ſuam rationem eſſe impenetrabilem, quaſi eius ratio ſit ipſa impenetrabilitas, nec albedinem ex ſua ratione eſſe diſgregatiuam, quaſi eius ratio ſit ipſa diſgregatiuitas, ſed ſolum intendimus has proprietates à ratione formali, ac eſſentia ſubiectorum illorum dimanare, ergo etiam cum dicitur ens ex vi ſuæ entitatis, & rationis formalis eſſe vnum, id cauſaliter tantum debebit intelligi, non formaliter. Denique ens, vt ens, formaliter loquendo non dicit ordinem, niſi ad exiſtentiam poſſibilem, ſeu ad non repugnantiam, non autem ad indiuiſionem, ſeu diuiſionis negationem, ergo ratio entitatis non eſt formaliter loquendo illa ratio poſitiua, ad quam immediatè ſequitur negatio diuiſionis. Quod etiam declarari poteſt in aliis ſimilibus, quamuis enim corpus naturale ex ſua ratione formali ſit mobile, quia ex ſua quidditate habet, quod ſit mobile, & per ſuam rationem formalem talis paſſio illi competit; tamen negatio immobilitatis non ſequitur immediatè ad naturalitatem, quæ eſt ratio corporis naturalis, ſed immediatè ſequitur ad mobilitatem, hæc enim eſt formale excluſiuum immobilitatis; ſic igitur in propoſito, eſto ens ex ſua ratione formali ſit vnum, & indiuiſum modo explicato, tamen negatio diuiſionis non ſequitur immediatè ad ipſam formalem rationem entis, ſed ad formalitatem ipſam poſitiuam, quæ eſt paſſio entis formaliter excluſiua diuiſionis; vndè ratio entis ſolum radicaliter, & virtualiter eſt excluſiua diuiſionis, quo pacto etiam naturalitas dicitur excluſiua immobilitatis virtualiter nempe, & radicaliter; & ratio huius vniuerſalis eſt, quia fundamentum, ad quod immediatè ſequitur aliqua negatio, oppoſito modo ſe habere debet reſpectu illius, quod per negationem tollitur, naturalitas, autem non ſe habet oppoſito modo formaliter ad immobilitatem, ſed tantum ipſamet mobilitas, & ſic etiam in propoſito noſtro entitas non ſe habet oppoſito modo formaliter ad diuiſionem, & multitudinem, ſed tantum ipſa vnitas, vt ſic, per indiuiſionem à nobis explicata.

46 Secundà ratio eſt Scoti 4. Met. q. 2. §. *quantum ad primum*, qua vtitur Ant. And. ibid. q. 3. & Zerb. q. 4. Quod ſecundum ſuam rationem formalem importat perfectionem ſimpliciter & ſuſcipit magis, & minus, illud de formali dicit aliquid poſitiuum, ſed vnitas eſt huiuſmodi, ergo &c. Maior patet quia omnis perfectio, vt ſic, in aliquo poſitiuo fundatur, priuatio namque & negatio, vt ſic nullam dicit perfectionem, nec magis & minus ſuſcipit niſi ratione formæ negatæ; Probatur minor, quia vnum in quolibet ente melius eſt ipſum, quam non ipſum, quæ eſt deſcriptio perfectionis ſimpliciter tradita ab Anſel. 3. Monol. & propter hoc ſumma vnitas tribuitur ſupremo enti; ſuſcipit etiam magis, & minus, quia datur minor vnitas, maior, & ſumma, maior enim eſt vnitas per ſimplicitatem, quam quæ per compoſitionem, & inter vna per ſimplicitatem adhuc maior eſt vnitas Dei, quam Angeli. Tum quia quo magis ens aliquod eſt vnum, eſt quoque magis perfectum, vndè perfectius ens cenſetur, quod eſt vnum per vnitatem ſimplicitatis, quam quod eſt vnum per vnitatem compoſitionis, ergo vnitas ſecundum ſuam rationem formalem ſuſcipit magis, & minus, & dicit perfectionem.

Reſpondet Suarez vnitatem dicere perfectionem ſimpliciter duntaxat ratione fundamenti ſcilicet ipſius entis, in quo fundatur, & ita vnum ens eſt perfectius alio, vel magis vnum alio ratione fundamenti, quatenus eſt magis, vel minus compoſitum, non autem ſecundum rationem formalem vnitatis, vt ſic. Sed hanc ſolutionem iamdudum reiecit Ant. And. loc. cit. vbi hanc reſponſionem adducit, quia vel vnum eſt paſſio entis ratione fundamenti, vel ratione alicuius additi ſupra ens; non primum, quia idem foret paſſio ſuis ipſius omninò; ſi ſecundum, vel illud additum eſt poſitiuum, & ſic habetur propoſitum; vel eſt negatiuum, & tunc rurſus arguit, quia nulla negatio, vel priuatio eſt idem realiter cum poſitiuo, quia tunc idem eſſet realiter poſitiuum, & negatiuum, ſed vnitas realiter cum ente identificatur, quia ex 4. Met. eandem realiter dicunt naturam. Tum quia negatio eſt realiter, & formaliter nihil, ergo nihil erit paſſio entis. Sed certè hic Ant. And. diſcurſus potius concluſionem principalem probare videtur, quod nempe vnitas non importet formaliter negationem, quam præcedentem ſolutionem impugnare; vndè magis directè illam impugno, quoniam aliud eſt dicere hoc eſſe magis ens illo, & hoc eſſe magis vnum illo; & aliud eſt dicere Deum eſſe ſummum ens, & aliud eſſe ſummè vnum, nam prima prædicatio eſt eſſentialis primi modi, alia verò quaſi accidentalis, & ſecundi modi dicendi per ſe. Tum

quia

quia alia perfectio eſt ſumma vnitas, alia ſumma entitas, hæc enim eſſentialiter includitur in conceptu Dei, illa verò eſt extra eſſentiam, ſicut ſumma ſimplicitas, ſumma ſapientia, aliaque attributa, ergo abſolutè dicendum eſt, quod dicere perfectionem ſimpliciter, & ſuſcipere magis, & minus, nedū conueniunt vnitati ratione fundamenti, ſed etiam ratione propriæ formalitatis. Tum quia maior, aut minor vnitas non habetur ratione fundamenti, ſed ratione formalitatis ipſius vnitatis, ergo ſi maior vnitas reddit rem magis perfectam in ſuo gradu eſſendi, ſequitur euidenter vnitatem de ſua ratione formali importare perfectionem, & magis ac minus ſuſcipere, quia ſeipſam exhibendo ſecundum eſſe proprium formale rem facit perfectam, & quo maior eſt, facit magis perfectam. Imò hoc ipſum oſtenditur ex ipſa ſolutione Suarez, ait enim vnum ens eſſe perfectius alio vel magis vnum alio ratione fundamenti, quatenus eſt magis, vel minus compoſitum, non autem ſecundum rationem formalem vnitatis; at ſanè hæc ſolutio ſeipſam deſtruit, quia eſſe compoſitum, formaliter loquendo, pertinet ad vnitatem per compoſitionem, imò eſt effectus formalis talis vnitatis, ergo ſi vnum ens eſt perfectius, vel imperfectius alio, quia eſt magis, vel minus compoſitum, hoc eſt fateri eſſe magis vel minus perfectum ſecundum rationem formalē vnitatis, vt ſic. Denique vnitas, & ſimplicitas in Deo important perfectiones ſimpliciter, nō quidem ratione fundamenti ſcilicet diuini eſſe, in quo reperiuntur immerſæ, ſed ſecundum propriam rationem formalem, ergo vnitas, vt ſic, importat perfectionem ſimpliciter, ſi enim vnitas, vt ſic, diceret imperfectionē quam ex ſuo genere dicit negatio & priuatio, vtique vnitas ſimplicitatis in Deo, quæ continetur ſub ente, vt ſic, non poſſet perfectionem ſimpliciter importare, quia aliquid includeret, quod non diceret perfectionem ſimpliciter.

47 Ad hoc idem argum. multa dicit Arriag. diſp. 1. Met. n. 40. primò retorquet argum. quia ſicut vnitas per nos conſiſtit in poſitiuo, ita pluralitas in negatiuo, & tamen vtrumque in Deo reperitur, vt dicens perfectionem, ſicut enim eſt vnus in eſſentia, ita eſt plures in perſonis. Deinde inquit vnitatem, quæ in Deo dicit perfectionem, non eſſe vnitatem tranſcendentalem, ſed illam quæ conſiſtit in carentia alterius indiuidui ſimilis, eſt enim perfectionis in Deo, quod alius Deus non detur præter ipſum, & tamen hæc vnitas, quæ dici ſolet ſolitudinis in omni ſententia conſiſtit in negatiuo ſcilicet in carentia alterius conſimilis. Demum negat Deum eſſe ſum nè vnum loquendo de vnitate tranſcendentali, quia quoad hoc tam eſt vna quælibet creatura, quam Deus, tam enim Michael non eſt plures Angeli, quam Deus non eſt plures Dij. Hæc ſolutio tria continet dicta, quorum ſingula oſtendo eſſe falſa, primum quidem falſum eſt, quod pluralitas perſonarum dicat formaliter perfectionem in diuinis, nam vt docet Scot. quol. 5. cum perſonæ plurificentur per relationes originis, quæ nec perfectionē, nec imperfectionē dicunt, quia non ſunt entia quanta, conſequenter Trinitas perſonarū non addit Deo nouam perfectionem, ſed eiuſdem perfectionis exuberātiam, plenitudinem, & fæcunditatē; & tā Deus modò trinus in perſonis eſt perfectus, ac ſi eſſet vnus, non magis vel minus intensiuè. Secundum quoque dictum falſum eſt, quia vnitas ſimplicitatis, quæ ſub tranſcendentali continetur, tribuitur Deo, vt quid ipſi intrinſecum, atque per hanc vnitatem, & ſimplicitatem ſignificatur maxima perfectio Dei, itaut ex eo formaliter perfectus ſit, quod ſimplex eſt, & omninò vnus hac vnitate. Imò vnitas ſolitudinis non dicit perfectionem in Deo, niſi per accidens, vt enim notauit Suarez diſp. 4. ſect. 1. num. 24. talis vnitas per ſe non dicit perfectionem, imo nec ſemper requirit illam, aut prouenit ex illa, nam in Deo eſſe vnum tantum in eſſentia prouenit ex perfectione, tamen quod in eo ſit vna tantum perſona, non pertinet ad perfectionem, quia vt dicebam non eſſet perfectior Deus, ſi eſſet vnus in perſona, quam modo cum eſt trinus. Tertium tandem dictum eſt falſum, quia ad vnitatem Dei tranſcendentalem pertinet non ſolum, quod non ſit diuiſibilis in plures Deos, ſed etiam quod non ſit diuiſibilis in plures partes, ex quibus conſtet, hoc enim habet vnitas ſimplicitatis, in quo ſuperat vnitatem compoſitionis, & in hoc diuina vnitas dicitur ſuperare cuiuslibet creaturæ vnitatem; imò & ipſe Arriag. inferius n. 50. gradus admittit in vnitate tranſcendentali, vultque entia ſimplicia maiorem habere vnitatem, quam compoſita, & inter entia ſimplicia Deum præſtare omnibus creaturis.

Mairon. tandem 1. d. 24. q. 2. ait non eſſe inconueniens dicere, quod aliquæ priuationes, quæ priuant imperfectiones, ſint meliores in quolibet ipſæ, quam non ipſæ; & in hoc ſenſu inquit etiam Auerſa vnitatem dici poſſe perfectionem ſimpliciter negatiuam, & meliorem eſſe ipſam, quam non ipſam, quia melius eſt imperfectionem non habere, quam habere. Contrà, quia priuatio ex ſuo genere mala eſt, ergo nequit eſſe perfectio ſimpliciter. Tum quia negatio negationis vniuerſaliter quid poſitiuum eſt, quia duæ negationes affirmant, ſed imperfectio, vt ſic, eſt priuatio, ergo priuatio huius priuationis debet eſſe quid poſitiuum.

48 Tertia ratio eſt Doctoris 1. d. 31. q. vn. & quol. 6. art. 1. nam vnitas eſt proxima ratio fundandi relationes reales identitatis, æqualitatis, & ſimilitudinis, ſiue ſint prædicamentales, ſiue tranſcendentales, ex 5. Metaph. 15. ergo aliquam poſitiuam formalitatem importare debet; Conſequentia patet, quia nequit relatio, quæ eſt fundata, maius eſſe habere, quam ſuum fundamentum, ſeu ratio fundandi, à quo accipit ſuum eſſe; aſſumptum autem, quod nempe relationes illæ ſint reales, & vnitas ſit ratio proxima fundandi illas, probat Doctor ex profeſſo loc. cit. & iam à nobis fusè probatum eſt in Logica diſp. 8. q. 3. art. 1. & q. 10. art. 2. vbi oſtenditur vnitatem eſſe veram, & proximam rationem fundandi relationes primi modi, & non tantum conditionem ſine qua non, vt aliqui dicebant; prætérquamquod hoc etiam dato, adhuc vrget argumentum, quia ſi eſt conditio neceſſariò requiſita ad fundandas relationes reales, & poſitiuas, ergo & ipſa quid poſitiuum preſeferre debet, & non meram negationem, nihil enim non videtur conditio requiſita ad fundandas relationes reales.

Reſpondere ſolent ſimiliter, vt ad præcedens argumentum, poſſe vnitatem præfatas relationes reales fundare ratione ſubiecti, in quo reperitur, quod eſt ens reale, & poſitiuum, non verò ratione ſuæ formalitatis; ſed etiam eodem modo impugnari poteſt; quia vnitas ponitur proxima ratio fundandi præfatas relationes ſecundum ſuam rationem formalem, non autem præcisè ſecundum entitatem naturæ, cuius eſt vnitas, ergo ſecundum ſuam rationem formalem quid poſitiuum importat; Probatur aſſumptum, quia ſi conſideretur præcisè ratio ipſa poſitiua entis, ſanè hæc minimè eſt proximum fundamentum relationum primi modi ſcilicet identitatis, ſimilitudinis, ac æqualitatis, ſed quatenus vna ratio entis in pluribus eſt, & ſic in alijs relationibus prædicamentalibus iſtius generis, ergo abſolutè dicendum eſt rationem vnius formalem eſſe realem, & poſitiuam, & non in pura negatione conſiſtere. Fortè dices rationem poſitiuam entis eſſe proximum fundamentum illarum realationum, non ſic ſimpliciter ſumptam, ſed quatenus indiuiſam, ſeu ſub illa negatione ſumptam. Sed Contra, quia tunc argumentum principale recurrit, quod relatio fundata eſſet magis rata, quam ſuum proximum fundamentum, ad quod formaliter, & proximè conſtituendum in eſſ. fundamenti concurret negatio. Tum quia ſi aliquo pacto ens conſtituitur fundamentum illarum relationum per illam negationem, ſequitur quod per purum nihil conſtitueretur in eſſe proximi fundamenti relationis realis, quod eſt fictitium. Quod adhuc magis declaratur, quia ſi ratio entis præciſa ab omni eo, quod vnitas addit, non eſt proxima ratio fundandi relationes primi modi, eſt autem proxima ratio, quatenus illi additur negatio diuiſionis in ſe; ergo fundat proximè, quod prius non fundabat, per nihil poſitum in altero vel vtroque extremorum, & per nihil munus reale exercet, quale eſt munus fundandi relationes reales, quod prius non exercebat, quod eſt abſurdum euidens.

49 Quarta ratio eſt, quam ſuprà innuimus ex Ant. And. nulla negatio eſt idem realiter alicui poſitiuo, ſed vnitas eſt idem realiter cum ente, cum ſit eius paſſio, & ideò 4. Met. 3. habetur ens, & vnum eandem dicere naturam, ergo nequit pro formali dicere puram negationem, ſed aliquam formalitatem poſitiuam enti identificatam, maior eſt euidens, quia tunc idem eſſet realiter poſitiuum, & realiter negatiuum. Conſ. quia ens prædicatur de vnitate, nedum in concreto dicendo, *vnum eſt ens*, ſed etiam in abſtracto, *vnitas eſt ens*, ergo vnitas pro formali nequit eſſe mera negatio, quia tunc vera non eſſet talis prædicatio, cum ens non prædicetur de nihilo. Dices eam prædicationem eſſe veram identicè, non formaliter. Contra, hoc vtique verum eſt, ſed ſi vnitas eſſet formaliter pura negatio, nec etiam identicè vera eſſet illa prædicatio, vt probat principale argumentum, tum quia ens de nihilo nullo modo prædicari poteſt nec formaliter, nec identicè.

Reſpondet Caiet. 1. p. q. 11. art. 1. & Auerſa cum ipſo loc. cit.

Digitized by Google

eit. vnum eſſe idem cum ente dupliciter intelligi poſſe, vno modo poſitiuè, alio modo negatiuè, & ait vtique vnum non eſſe idem poſitiuè cum ente, ſed negatiuè ſcilicet quia non dicit aliam naturam ab ente, ſed eandem alio modo. Contra, nam ſi vnitas diceret negationem, ex vi ſuæ formalitatis eſſet aliquid contradiſtinctum ab ente, atque ipſi contradictoriè oppoſitum, ergo nullo pacto poſſet eſſe idem cum ipſo, nec eandem importare naturam. Conſequentia patet, quia vnum contradictorium eſt alterius deſtructiuum; Probatur aſſumptum, quia ens importat aliquid à nihilo contradiſtinctum, & à negationibus, & priuationibus, cum dicat quid poſitiuum, negatio verò tollit poſitiuum, & eſt non ens. Occurres vnitatem dicere talem negationem nempè diuiſionis, non autem negationem, vt ſic, atque ideò non eſſe contradictorium entis. Contra, quia talis negatio adhuc includit rationem negationis, vt ſic, cum ſub ea contineatur, vt inferius ſub ſuperiori, ergo quamuis ſit determinata negatio, adhuc tamen inuoluit ipſum nihil, & contradictorium entis, & conſequenter nequit eandem cum ipſo importare naturam, & eſſe paſſio entis, quia paſſio non eſt deſtructiua ſui ſubiecti, quemadmodum vnum contradictorium eſt alterius deſtructiuum, ſed eſt illius perfectiua. Fortè dices hoc argumentum nimis probare, quia ſi concluderet, probaret vnitatem, nedum pro formali præfatam negationem importare non poſſe, ſed neque etiam pro connotato, quia nulla talis negatio videtur conſequi poſſe ad paſſionem entis, quæ enti ipſi aliquo modo contradictoriè opponatur ea ratione, qua nihil in ſe eſt. Hoc tamen nil obſtat, aliud enim eſt eam negationem ad paſſionem entis conſequi, aliud verò eſſe formaliter ipſam entis paſſionem, hoc enim manifeſtè implicat, vt argumentum probat; illud verò nullum infert inconueniens, quia hoc eſt commune omnibus poſitiuis oppoſitis, cum enim ex vi proprij eſſe excludant alterum oppoſitum, ſiue poſitiuum, ſiue negatiuum, habent conſequenter annexam negationem illius. Dices rurſus, argumentum probare, vtique vnitatem dicere formalitatem poſitiuam, non tamen enti ſuperadditam. Contra, quia vel vnum eſt paſſio entis ſecundum præciſam rationem, & formalitatem entis, vel ſecundum aliam formalitatem enti ſuperadditam; non primum, quia tunc idem eſſet paſſio ſuimet, & eſſet omnimoda nugatio dicere, ens eſt vnum, ac ſi diceretur eſt ens; ſi ſecundum aut hæc formalitas ſuperaddita eſt poſitiua, & habetur intentum, aut pura negatio, & tunc ſequitur argumentum, vt prius.

Ad hoc idem argumentum reſpondet Arriag. diſp. 1. Met. n. 41. quod cum ait vnum dicere negationem, non intendit ipſam negationem identificare cum poſitiua entitate vnius, ſed illam negationem fundari in entitate poſitiua, & ex hac entitate, vt ex ſubiecto, & ex negatione, vt ex forma reſultare hoc concretum *vnum*, quin poſitiuum identificetur cũ negatiuo, ſicut ex ſubiecto, & albedine reſultat album, quin albedo identificetur cum ſubiecto; vndè rectè poteſt prædicari *ens eſt vnum*, nam licet ens non identificetur cum negatione, eſt tamen ſubiectum ipſius negationis. Hæc ſolutio concedit totum id, quod argumentum intendit, nullam nempe negationem cum ente poſitiuo identificari realiter; at argumentum ex alia parte oſtendit quod vnitas debet cum ente identificari, cum ſit eius paſſio, & dicat eandem realiter naturam cum ipſo 4. Met. 3. deindè per eam ſolutionem ſaluatur ſolum prædicatio vnius de ente in concreto *ens eſt vnum*, ſed præter hanc datur etiam alia vera in abſtracto, *vnitas eſt ens*, quia ens non prædicatur de nihilo nec formaliter, nec identicè.

50 Quinta ratio, & quidem adhuc cæteris euidentior, qua proinde paſſim vtuntur Recentiores, ſecundã ſententiam ſequentes deducitur ex oppoſitione, quæ verſatur inter vnum, & multa de qua oppoſitione loquitur Ariſt. 10. Metaph. tex. 9. vbi manifeſtè docet vnum, & multa contrariè opponi, contraria autem ſunt vtique ambo extrema poſitiua; nam ibi Philoſophus quatuor recenſet oppoſitionis modos, & excludens modos oppoſitionis priuatiuæ, relatiuæ, & contradictoriæ concludit opponi contrariè; ſic autem loquitur *cum autem oppoſitionis quatuor ſint modi, & horum alius ſecundum priuationem dicatur, contraria erunt profectò, & neque vt contradictio, neque vt ea quæ ad aliquid dicuntur*, & ſic eum locum paſſim interpretantur Alenſis D. Th. & Scotus, atque ideo valde eum exaggerat Vaſquez pro noſtra ſententia. Sed quia eiſdem verbis ſignificat etiam inter vnum, & multa interuenire oppoſitionem priuatiuam, quia modum oppoſitionis priuatiuæ non recenſet illum excludendo, ſicut modos oppoſitionis relatiuæ, & contradictoriæ, ſed potius includendo, vt conſtat ex ipſo contextu; ideò reſpondent Aduerſarij potius ex eo loco colligi, quod priuatiuè opponantur, & extremum priuatiuum eſſe vnitatem, quia hæc opponitur multitudini, tanquam negatio, ſeu priuatio rei negatæ, ita præſertim Auerſa loc. cit. ex Aureol. quol. 3. vbi pluribus rationibus nititur id probare, quas infrà num. 79. ſoluemus.

Verum quicquid modo ſit de illius textus intelligentia, quam dabo poſteà, nunc admittendo Aduerſariorum expoſitionem nempe inter vnitatem, & multitudinem oppoſitionem verſari priuatiuam, probo extremum priuatiuum non eſſe vnitatem, vt ipſi dicunt, niſi ſecundum quod ſonat indiuiſionis nomen, ſed eſſe multitudinem, & ipſam diuiſionem; diuiſio, & multitudo formaliter conſiſtit in negatione, ergo ſi vnitas illi priuatiuè opponitur, ſanè nequit opponi, niſi vt extremum poſitiuum; Probatur aſſumptum, quia vt docet Doctor 1. d. 24. q. vn. ad vltimum, diuiſio non eſt, niſi vnionis, ſeu vnitatis negatio, ſeu priuatio, & idem docet 4. d. 12. q. 4. verſus finem, cum inquit diuiſionem eſſe carentiam habitudinis, ſeu nexus vnitorum, vel continuationis eorum loquendo de quantis, & ideò ſubdit, quod vniuerſaliter loquendo tranſmutatio facta per diuiſionem eſt priuatiua, in continuatione verò poſitiua; & multitudinem, ac diuiſionem formaliter ſumptas conſiſtere in negatione admittit quoque D. Th. 1. p. q. 11. art. 2. ad 4. & q. 30. & q. 9. de potentia ar. 7. ad 15. & in 1. d. 24. quæſt. 1. art. 3. ad 1. Probatur etiam ratione, quia vt aiebat Doctor loc. cit. aliquod compoſitum, vel continuum diuidi aliud formaliter non eſt, quam deſtrui vnionem, quæ erat inter illius extrema, eo enim ipſo, quod deſinat eſſe vnio inter partes alicuius compoſiti ſiue eſſentialis, ſiue integralis, ſtatim intelligitur diuiſio, ergo diuiſio formaliter aliud non eſt; quam vnionis negatio, & deſtructio. Et quia aliqui id vltrò fatentur de diuiſione, ſed non de multitudine, quæ inuoluit entitates poſitiuas, ex quibus coaleſcit; præter quam quod ineptè iſti diſtinguuntur inter diuiſionem, & multitudinem, nam ſicut vnitas, & indiuiſio idem ſignificant, ſic etiam multitudo, & diuiſio, & vt ait Ariſt. vnum opponitur multo, tanquam indiuiſum diuiſo; Probatur multitudinem pro formali negatione conſtitui, eſto pro materali entitates poſitiuas includat, nam poſita aliqua quantitate cõtinua v.g. palmari nulla habetur multitudo, ſed vnitas, dicitur enim vnus palmus; ſed ſi auferatur vnio continuitatis, & diuidatur in duas medietates, ſtatim habetur multitudo, ergo multitudo formaliter, habetur per illam diuiſionem, & negationem Vnionis, non autem per illas entitates, niſi materialiter, nam ante diuiſionem illę entitates extabant in continuo (neque enim per diuiſionem de nouo ſunt productæ, ſed quia non erant diuiſæ, non conſtituebant multitudinem, & ideò dicebat Ariſt. numerum conſtitui formaliter per diuiſionem continui; quamuis ergo multitudo illas entitates materialiter inuoluat, quia tamen non illam conſtituunt, vt tales entitates, ſed vt plures, dicuntur autem plures quatenus ſunt abinuicem ſolutæ, & non vnitæ; ideò multitudo formaliter per negationem vnionis in eſſe multitudinis conſtituitur, & non per aliquod poſitiuum. Ex hoc autem aſſumpto; quod ſcilicet multitudo, & diuiſio negationem importent, ita probato, deducitur euidenter illa conſequentia, quod vnitas ſecundum ſuam rationem formalem, qua opponitur multitudini, poſitiuum præſefetat, quod per diuiſionem tollitur, & multitudinem; tum quia oppoſitum negationis eſt poſitiuum, negatio namque per poſitiuum excluditur, ſi ergo diuiſio, & multitudo negationem dicunt, & illis opponitur vnitas, planè opponi nequit, niſi in ratione poſitiui.

51 Ad hoc argumentum, quod re vera vrget, negarunt aliqui conſequentiam, quia dari poteſt negatio negationis, quæ non ſit poſitiuum quid; ita negamus cæcitatem de lapide dicendo, quod nec cæcus eſt, nec videns, & tamen cæcitas eſt negatio, vel priuatio, & priuationem lucis dicimus non eſſe priuationem coloris, vel ſaporis. Sed hæc reſponſio communiter reijcitur, quia licet in ſubiecto non apto poſſit, vt in exemplo allato de lapide non cæco, aſſignari negatio negationis, quia videns, & cæcum non immediatè ſe habent circa illam, tamen quando oppoſitio eſt immediata, vt in ſubiecto apto, non poteſt dari negatio negationis, vndè negatio cæcitatis in animali eſt ipſe viſus, in propoſito autem vnum, & multa immediatè opponuntur, & ideò dari nequit negatio negationis; ſimiliter licet in negationibus diſparatis poſſit vna de altera negari, vt in exemplo allato de priuatione

ne lucis,& coloris, non tamen quando ſunt oppoſitæ, ut eſt in propoſito noſtro; ſic enim uniuerſaliter loquendo ſemper negatio per aliquod poſitiuum excluditur. Tum quia ſtante hac reſponſione non amplius ſaluatur oppoſitio inter unum, & multa, quia in omnibus oppoſitionum modis uel utrumque extremum, uel ſaltim alterum eſt poſitiuum, ſed quando negatur una negatio de alia, neutrum extremorum concipitur, ut poſitiuum, atque ideò unum de altero negari nequit,ut de oppoſito,ſed tantùm ut de diſparato.

Reſpondent proinde alij concedendo conſequentiam, ſed negando antecedens, multitudinem nempe,& diuiſionem in negatione conſiſtere,undè inquit Suarez cit. diſp. 4.ſect.1.n.21.in multitudine duo poſſe conſiderari, primum entitates poſitiuas, ex quibus coaleſcit alterum quod una non eſt alia, quod quidem dicit negationem identitatis, ſeu continuitatis inter illas; quamuis ergo hoc poſterius negationem dicat, ut ſatis de ſe conſtat, primum tamen dicit poſitiuum, nimirum illas entitates ipſas; quod exemplo declarat, nam lineas eſſe plures dicit unamquamque proprijs terminis eſſe terminatã, undè ſequitur negatio ſcilicet quod non habeant terminum communem,& ſic diuiſio illa,& multitudo linearum principaliter dicit quid poſitiuum ſcilicet terminationẽ cuiuſque per propria indiuiſibilia terminatiua, per hæc enim terminatiua vna linea dicitur diuiſa ab alia,& multæ lineæ dicuntur, non autem amplius vna. Quare in ſententia Suarez oppoſitio, quam habet vnitas cum multitudine, attendenda eſt ex parte entitatum poſitiuarum, quæ ſunt multiplices, non autem ex parte negationis, quæ concomitatur; & indiuiſio,quam dicit vnum, negat diuiſionem ratione poſitiui,quod in rebus diuiſis inuenitur.

52 Hæc tamẽ ſolutio fusè, & ſolidè impugnatur ab Hurt. diſput. 4. Met. à §. 31. & indè; ſed facilè impugnatur ex dictis in probatione illius aſſumpti, vbi oſtenſum eſt multitudinem formaliter conſtitui per negationẽ vnionis inter partes, quæ prius erant vnitæ, non autem per entitates illarum partium, niſi materialiter,quod eodem exemplo à Suarez allato in toto integrali poteſt conuinci, nam linea bipalmaris quamdiù medietates eius ſunt termino communi copulatæ, vna dicitur linea, & continua; & eo ipſo quod tollitur per diuiſionem indiuiſibile continuatiuum, fiunt duæ lineæ palmares, & vna dicitur diuiſa ab alia, etiamſi per impoſſibile in illis medietatibus diuiſis non reſultarent indiuiſibilia terminatiua; ergo hæc indiuiſibilia terminantia non faciunt illas lineas eſſe diuiſas, ac eſſe formaliter multas, vt aiebat Suarez; Probatur aſſumptum,quia ablatis realiter à Deo, vel ſaltim mente præciſis indiuiſibilibus illis terminatiuis, medietas illius lineæ quæ diuiſa ſupponitur, non eſt vnita alteri medietati, ſed adhuc ab ea diuiſa permanet, & adhuc ſunt duæ lineæ palmares, ergo eſſe diuiſas nõ erat effectus formalis illorum terminorum,ſed negationis vnionis cõtinuatiuæ. Tũ quia in cauſis præciſis ſi affirmatio eſt cauſa affirmationis,negatio quoque eſt cauſa negationis,ſed cauſa præciſa,cur illæ duæ medietates palmares vnam conſtituebant lineam palmarem continuam,erat indiuiſibile continuatiuum,ergo cauſa quoque præciſa,cur poſteà dicantur plures lineæ,ac diuiſæ,eſt negatio eiuſdem indiuiſibilis continuatiui,non verò poſitio indiuiſibilis terminatiui. Tum quia ſecundum rei veritatem, ac etiam ex doctrina ipſius Suarez diſp. illa 4.ſect.9. n.9. indiuiſibile terminatiuum facit vnitatẽ quantitatiuam, illa enim dicitur vna quantitas quæ proprijs indiuiſibilibus terminatur, & non cum alia continuatur, ſi ergo ex his terminis attenditur vnitas, iam ab ipſis non poteſt pendere pluralitas, ſeu multitudo, niſi inquantum hæc multas exigit vnitates. Tum quia data probabili ſententia,indiuiſibilia negante in continuo tota ruit reſponſio,nam illa agnoſcit & linearum diuiſionem,& earundem multitudinem ſine illis indiuiſibilibus terminantibus per hoc præciſè, quod hæc linea non eſt continuata cum illa. Tum quia non benè ait Suarez lineas eſſe plures per hoc præciſè, quod vnaquæque proprios habet terminos,& hinc deindè ſequi negationem,quod ſcilicet non habeant terminum communem; nam res è contra ſe habet, quod prius duæ illæ medietates amittunt terminum communem per diuiſionem,& deindè reſultant in extremitatibus indiuiſibilia terminatiua, & ideò præciſè per carentiam illius termini dicuntur diuiſæ, & plures lineæ.

53 Deinde vlterius impugno, quod ſubdit Suarez,vnitatem eſſe præcipuè negationem plurium entitatum,quas continet multitudo, & opponi multitudini ratione iſtarum; vel vnitas opponitur illis pluribus entitatibus, illaſque negat, quatenus tales entitates ſunt, vel quatenus plures,& multiplices,itaut ratio oppoſitionis fundetur in multiplicitate entitatum;non autem præciſè in entitatibus ipſis,ſed primum aſſeri nequit, cum enim vnitas ſit paſſio entis, nequit entitates illas negare, quatenus entitates ſunt, nec cum illis opponi,vt ſic,quia tunc proprium ſubiectum negaret, eique opponeretur; reſtat ergo, quod opponatur illis entitatibus eaſque neget, quatenus multiplices, itaut ratio oppoſitionis ſit ipſa multiplicitas, ſed multiplicitas formaliter conſtituitur per negationem identitatis, & vnitatis plurium,licet materialiter exigat quoque entitates ipſas, ergo vnitas re vera eſt negatio negationis, non autem alicuius poſitiui, & opponitur multitudini ratione ipſius multiplicitatis,quæ eſt negatio,non autem ratione ipſarum rerum multarum.

Ad hoc occurrit Faſolus 1. p.q.12.art.dub.9.n.3.vnitatem negare multitudinem quoad vtrumque,vndè ait vnitatem nõ negare diuiſionem, vt præciſè eſt negatio, ſed etiam præcipuè negare entia poſitiua, quæ in diuiſione, ac multitudine continentur, eſſe enim vnum ſignificat non habere in ſe plura poſitiua entia,quorum hoc non ſit illud. Circa impugnationem huius ſolutionis plurimum fatigatur Ouied.cit.cõtrou.3.Met.à n.25.Sed cum iſta ſolutio coincidat omninò cũ reſponſione Suarez poteſt ſine nouo labore, ſicut illa,impugnari, & ſolùm vlterius addendum ex ea non magis ſequi vnitatem in negatiuo conſiſtere, vt contendit Faſol. quam in poſitiuo, vt nos dicimus; Probatur ſequela, quia ipſe dicit vnitatem nedum negare diuiſionem,pro vt negatio eſt vnitatis, & identitatis plurium,ſed etiam entia illa poſitiua,quæ in diuiſione,& multitudine continentur;ſicut ergo ex hoc quod vnitas eſt negatio alicuius poſitiui, concludit eſſe quid negatiuum,ita ex hoc quod eſt negatio alicuius negationis,nos deducimus eſſe quid poſitiuum,vndè illa ſolutio nec nobis, nec illi fauet, & conceptũ vnitatis cõſtituit ex poſitiuo,& negatiuo,ex quibus conceptus per ſe vnus integrari non poteſt.

54 Arriag.diſp.1.Met.à n.26.duo dicit pro huius argumẽti ſolutione, primum eſt hanc eſſe quæſtionem de ſolo nomine; alterum eſt nos hic non benè vſurpare vocem vnius; primum ſic oſtendit, quia nomen *vnum*, ſeu *vnus homo*, poteſt dupliciter accipi, primò prout non eſt multi homines, quo pacto nemo negare poteſt vnũ conſtitui per negationem plurium; alio modo vſurpatur vnum prout dicit idem,quod vnitum,ſiue includens vnionem, quo ſenſu proculdubio includit quid poſitiuum ſcilicet vnionẽ, & hoc ſolùm probat argumentum factum,iã autem qua ſignificatione ex his duabus accipiendum ſit vnum in præſenti,videtur eſſe ſola quæſtio de nomine. Alterum verò ſcilicet vocem vnius non benè à nobis vſurpari oſtendit, quia dicimus vnũ importare carẽtiam diuiſionis,diuiſionem verò carentiam vnionis,vndè ſequitur illud eſſe indiuiſum, & vnum quod vnionẽ includit; at hoc eſt falſum, quia Deus eſt vnus, Michael vnus,nec tamen includunt vnionem, cum ſint entia ſimplicia, & non compoſita, & Deus habet carentiam vnionis, quia non eſt compoſitus, & tamen non dicitur diuiſus,non ergo benè ſumitur à nobis vox vnitatis,cum potius primo modo ſumi debeat,quia non dicitur Deus indiuiſus,& unus,quia unionem habeat,ſed quia non eſt multi Dij.

55 Sed in primis falſum eſt hanc eſſe quæſtionem de ſolo nomine,cum enim quæritur hic,quid dicat unitas deformali, non eſt quæſtio, quid nomine unitatis intelligendum ſit, ut enim ibidem ait Arriag. ipſe, nemo tam ſtolidus eſt, qui non ſciat quid ſit eſſe unum quoad quid nominis, nam apud omnes uulgò illud unum cenſetur,quod non eſt plura, & ab omnibus unitas explicatur per negationem pluralitatis; ſed quæſtio eſt de ratione formali conſtitutiua unitatis, qua ens uerè conſtituitur in ſeipſo unum, & quæritur quinam ſit cõceptus obiectiuus uoci unitatis correſpondẽs, & an illa negatio, per quã uulgò explicari ſolet, ſit ipſamet formalitas unitatis,an potius circumſcribat quid poſitiuum,in quo formaliter conſiſtat unitas, & ad quod ipſa conſequatur; non ergo hæc eſt quæſtio de ſolo nomine. Deindè falſum eſt,quod ſubdit quæſtionem in præſenti eſſe,in qua ſignificatione ex duabus aſſignatis ab ipſo unum ſumi debeat, & nos malè in hac quæſtione uſurpare nomen unius, cum ipſum ſumamus in ſecundo ſenſu, quo pacto non eſt paſſio generalis, & communis omnibus entibus, ſed ſolum his, quæ ueram unionem includũt, nos enim non ita ſumere nomen unius ſatis conſtat ex dictis qu.2.ubi præter unitatem compoſitionis,quæ eſt una ſpecies unitatis tranſcendentalis,dictum eſt dari quoque unitatem ſimplicitatis; quæ eſt altera ſpecies, & nomen unitatis ita amplè explicari debere, ut ſpeciem utramque illam unitatis ſub ſe comprehendat. Inſuper inſufficiens eſt du-

plex illa ſignificatio vnitatis ab Arriag. adducta ad huius quæſtionis deciſionem, nam ſecundus ſenſus, vt etiam ipſe fatetur, non in ea amplitudine vnitatem explicat, quæ eſt paſſio entis omnibus communis; ſed nec etiam primus, nam ſi ipſum ita intelligit, vt vnus homo dicatur, quando nõ ſunt multi homines, verum eſt vtique talem vnitatem conſtitui præciſè per negationem, ſed neque iſta eſt vnitas paſſio generalis entis, ſed alia quædam vnitas, quæ dicitur ſolitudinis, qua dicere ſolemus vnum eſſe Deum, vnum eſſe Solem, quia præter Deum, & Solem exiſtentem nõ dantur alij Dij, alij Soles. Quod ſi dicat illum primum vnitatis modum ab ipſo intelligi per negationem explicari eo pacto, quo explicari ſolet vnitas, quæ eſt paſſio generalis entis, vt vnus homo dicatur, non quando non ſunt multi homines idest alij homines cum ipſo, ſed quia non eſt multi homines: tunc nimis liberè dicit neminem negare poſſe vnum hoc pacto explicatũ conſtitui præciſè per negationẽ plurium: immo hoc eſt quod vertitur in quæſtionem, & à nobis negatur, donec ſufficienter ab ipſo probetur. At ipſe inquit hoc negare non poſſe, quia vnum in hoc ſenſu minus eſt realiter, quam plura, nam pluralitas ita dicitur, quia plus dicit, quam vnum. Quod vtique falſum eſſet, ſi vnum conſiſteret in poſitiuo, quia tunc pluralitas conſiſteret in carentia illius poſitiui, & conſequenter pluralitas minus diceret, quam vnitas. Sed hæc inſtantia friuola eſt, nã certum eſt pluralitatem ſolum pro materiali cõſideratam plus dicere, quam vnum, quia dicit plures vnitates inter ſe diuiſas; quod ſi de pluralitate, & multitudine ſit ſermo pro formali, vltrò concedendũ eſt minus importare, quã vnitatem, quia ſic importat diuiſionem, quæ eſt ſola carentia.

56 Ex hactenus dictis circa deductionem huius quintæ rationis de oppoſitione inter vnitatem & multitudinem deduci quoque poteſt intelligẽtia illius textus 9. ex. 10. lib. Met. vbi Ariſt. inter vnum, & multa oppoſitionem tam contrariam, quam priuatiuam admittere videtur, vt ab initio huius argumenti dictum eſt, & Tromb. declarat. 10. Met. q. 1. vnũ enim, & multa dupliciter conſiderari poſſunt, vel formaliter, & veluti in abſtracto pro ipſa ratione formali Vnitatis, & multitudinis, & ſic priuatiuè dũtaxat opponuntur, quia pluralitas, & multitudo, vt ſic, diuiſionem dicit, quæ eſt negatio vnitatis, & quia eſt negatio in ſubiecto, non autẽ extra ſubiectum, quia non verificatur de non ente, non ens enim neque vnum, neque multa eſt, vt ait D. Th. 10. Met. lec. 4. & Alenſis ibid. tex. 9. ideò dicitur habere modos priuationis, & ſic priuatiuè vnitati opponi; vel conſiderari poſſunt materialiter & fundamentaliter nempe pro concreto vnitatis, & multitudinis; & quia hoc pacto multitudo poſitiuum dicit à poſitiuo vnitatis diſtãs, immo quodammodo illi repugnans, ideò cõtrariè in hoc ſenſu dicuntur opponi, quatenus contrarietas inter poſitiua verſatur, ita vt idem intelligatur per vnum, & multa, ac per ens, & entia; & hæc vocantur cõtraria, non quidẽ ea contrarietate rigoroſè ſumpta, qua duæ formæ ſe inuicẽ expellunt ab eodem ſubiecto, ſed ſumendo contrarietatem magis amplè pro repugnantia inter extrema poſitiua, quorũ vnum excludit aliud ſaltim quia hoc non eſt illud, qua ratione Alenſis 1. p. q. 13. membr. 4. potius voluit inter vnum, & multa in hoc ſecundo ſenſu eſſe repugnantiam diſparationis; quã oppoſitionis, ex quo etiam patet reſolutio illius quæſtionis, quomodo vnum, & multa opponantur, quam tractat An. And. 10. Met. quæſt. 2. Faber ibidem diſp. 2. & alij Scotiſtæ paſſim; pro qua etiam oppoſitione intelligenda, & maiori huius quintæ rationis confirmatione videndus eſt Alenſis 10. Met. tex. 9. quæſtiuncula prima, vbi oſtendit quare vnum & multa non opponantur contradictoriè propriè loquendo, & q. vltima, vbi diſputat, an ratio vnius, vel potius multitudinis in priuatione conſiſtat, & reſoluit vnum, & indiuiſibile dicere poſitionem ſecundum rem, eſto negationem ſignificet ſecundum nomen; multa autem, & diuiſibile priuationem; primum probat, quia eſſentia cuiuslibet rei vel eſt ſimplex, vel compoſita, ſi ſimplex eſt, ſtatim apparet, quod ſuum eſſe in vnitate eſt, quia ſimplicitas eſt quædam vnitas; ſi compoſita eſt, tunc eſſe eius eſt ex vnione principiorum, quando enim principia ſunt diuiſa, res non habet eſſe, ſic ergo & eſſe rei ſimplicis, & eſſe rei compoſitæ in vnitate eſt. Et hinc probat ſecundum, ex hoc enim eſt eſſe cuiuſque rei, quia eſt vnum eſſe, & nõ eſſe eius eſt ex hoc quod principia eius diuiſa ſunt, & non vnita, quod quidem in compoſitis phyſicis de principijs phyſicis intelligẽdum eſt, & in compoſitis Metaphyſicis, de principijs pariter Metaphyſicis; in ente tandem omninò ſimplici & imprincipiato, per vnionem principiorum intelligi debet combinatio prædicatorum quidditatiuorum eius eſſentiam conſtituentium; iuxtà quam doctrinam defendi poſſet acceptionem vnitatis in ſecundo ſenſu ab Arriag. ſuperius allatam eſſe legitimam, & benè explicare vnitatem in communi, prout eſt paſſio entis, cũ enim inquit nec Angelum, nec Deum vnionem includere, quia non ſunt entia compoſita, dicendum eſt Angelos eſſe verè compoſitos compoſitione Metaphyſica, atque ideò includere vnionem, ſeu identitatem generis, & differentiæ, Deus verò eſtò non ſit compoſitus, nec phyſicè, nec metaphyſicè, adhuc tamen eius diuina eſſentia habet plura prædicata ipſam conſtituentia, vt oſtendit Doctor quol. 1. atque ideò in hoc ſenſu vnionem ſuorum conſtituentium includit etiam Deus, nimirum combinationem, & perfectiſſimam identitatem ſuorum prædicatorum, ex quorum diuiſione per impoſſibile ſequeretur non eſſe Dei.

57 Sexta ratio deducitur ex varijs modis vnitatis in ſpecie, qui cum ſint poſitiui, arguunt vnitatem, vt ſic, tranſcendentalem ſolam negationem, aut priuationem formaliter præſeferre non poſſe, nam cuius modi vel ſpecies, in quas aliquod commune diuiditur, ſunt poſitiui, & ipſum commune eſt poſitiuum, quod autem modi, ſiue ſpecies vnitatis ſint poſitiuæ, expreſſe docet Ariſt. 5. Met. cap. de vno, & poteſt inductione probari, quia in his rebus, quæ ſunt vnæ per compoſitionem, vnitas conſurgit per vnionẽ plurium, & hæc quidem vnio, & vnitas quid poſitiuum eſt, quia ſi ſolam negationem præſeferret, & non aliquid poſitiuum, certè non poteſt eſſe terminus mutationis poſitiuæ, puta generationis; in illis verò rebus, quæ non ſunt vnæ per compoſitionem, & vnionem plurium ſed per ſimplices entitates, vnitas dicit poſitiuam perfectionem conſiſtentem in quadam rei integritate, quæ eſt altior, & eminentior perfectio, quam vnio; quæ etiam explicari poſitiuè poſſet per vnionem, combinationem, & identitatem prædicatorum illas res ſimplices conſtituentium. Hoc etiam probatur in vnitate quantitatiua, quæ ex Ariſt. 5. Met. cap. 6. dicitur vnitas continuationis, continuitas autem non eſt negatio, ſed poſitiuum quid, cum in eo cõſiſtat, quod partes quantitatis habeant terminum communem. Tandem idipſum conſtat in vnitate generica, ſpecifica, & indiuiduali, quandoquidem genus poſitiuè ad ſpeciem contrahitur, & ſpecies ad indiuidua, & rurſus conuenientia inferiorum in genere & in ſpecie realis eſt, & poſitiua.

Reſpondet Suarez cit. hac inductione probari tantùm negationem, quam dicit vnum, non eſſe puram negationem, ſed fundatam in ente, quod ſi compoſitum ſit, includit aliquã compoſitionem, vel poſitiuam vnionem, in qua fundetur talis negatio, ſi autem ſimplex, in ſimplici entitate fundatur: ſic enim reſpondet Auerſa addens, quod in rebus compoſitis vnio, & compoſitio non eſt earum paſſio, ſed potius intrinſeca earum conſtitutio; & pariter continuatio in quantitate eſt formaliter de conſtitutione talis quantitatis, vnitas autem, quæ ſequitur tanquam paſſio, eſt negatio diuiſionis. Arriag. verò quia hoc argumentum ab Hurtad. vrgebatur præcipuè in vnitate compoſitionis, vbi res eſt euidentior, compoſitum namque dicitur vnum, quia includit vnionem, cum vnio ſit vnitas compoſiti, conſtat autẽ vnionẽ eſſe modũ poſitiuũ; ideo ad hoc argumentum reſpondet, tanquam ſi fieret de ſola vnitate compoſitionis; & ait in hoc argumento fallaciam committi, quia vnio quidem v. g. animæ, & corporis cõſtituit hominem in ratione hominis, non autem in ratione vnius hominis, fit enim vnus homo præciſè per carentiam multorum hominum, vnde concludit diſput. 1. Met. n. 32. hinc patere etiam in rebus compoſitis unitatem, de qua in præſenti agimus, non prouenire ab unione, ſed à carentia multarum partium, & multarum unionum.

58 Hoc tamen non ſatisfacit, non id quod ait Suarez, quia ſpecies, ſeu modi unius ex Ariſt. aſſignati diſtinguuntur abinuicem, non quatenus ſunt entia, ſed quatenus talis, & talis unitas, unitas enim phyſicæ compoſitionis ſecundum ſuam rationem formalem eſt diuerſa ab unitate continuationis, & unitas continuationis, ab unitate eſſentiali generica, & ſpecifica, & hæc rurſus ab indiuiduali; ergo illi modi unitatis ſecundum ſe ſunt poſitiui, & non tantum ratione fundamenti, quia ſecundum ſe fundant diſtinctionem poſitiuam. Deindè probatur ſigillatim de ſingulis modis aſſignatis, quod ſecundum ſuam rationem formalem dicant quid poſitiuum, & quidẽ de unitate eſſentiali, ſeu formali id probatum eſt n. 48. de unitate continuationis etiam probatur, quia unio partium continui formaliſſimè eſt quid indiuiſibile, & per tales uniones, ſeu indiuiſibilia continuum redditur formaliſſimè unum, etiam quacunque negatione præciſa, ſed indiuiſibile con-

continuatiuum dicit quid poſitiuum, vt conſtat ex diſp. de Continuo in lib. Phyſic. ergo &c. Probatur etiam idipſum de vnitate Phyſicæ compoſitionis, quia præſertim in ſententia contrariorum totum phyſicum à ſuis partibus vnitis non diſtinguentium, vnio eſt formaliſſimè vnitas compoſiti phyſici, vndè concepta tali vnione inter materiam, & formam habetur apud ipſos præciſè per eam totum per ſe vnum abſque eo quod ex illis partibus vnitis ſequatur tertia entitas, vel vnitas, & hoc pleno ore fatentur omnes Aduerſarij in ea quæſtione de diſtinctione totius à ſuis partibus, at conſtat etiam apud eos vnionem phyſicam inter materiam, & formam eſſe modum poſitiuum, ergo hic euadere nequeunt quin vnitas compoſitionis ſit formaliter quid poſitiuum. Neque iuuat quod addit Auerſa in rebus compoſitis vnionem non eſſe earum paſſionem, ſed potius de earum eſſentiâ, vel intrinſecam earum conſtitutionem; nam ſi per eam compoſita phyſica habent formaliter eſſe vnum, præſtabit potius dicere vnitatem, ſeu vnionem non eſſe eorum in rigore paſſionem, ſed adhuc magis intrinſecam, quam negare eſſe quid poſitiuum, præſertim quia negatio diuiſionis indè ſequens non poteſt cum ente identificari, velut eius paſſio, nec alia munera gerere propriæ paſſionis; Sed iam diſput. 5. Phyſ. q. 12. art. 2. oſtenſum eſt vnionem non eſſe de eſſentia compoſiti, ſed ſolùm conditionem ſimpliciter neceſſariam, neque confundendam eſſe cum vnitate compoſiti, quia vnio propriè loquendo facit vnitum, non vnum, & eſſe vnitum eſt effectus formalis vnionis receptus in partibus, illaſque afficiens, partes enim ſunt, quæ denominantur vnitæ; eſſe autem vnum eſt effectus formalis vnitatis receptus in compoſito, illudque afficiens, compoſitum namque eſt illud, quod dicitur vnum, vndè vnio non facit compoſitum vnum formaliter, ſed tantùm cauſaliter, quatenus ex vnione partium reſultat vnitas compoſiti, vndè appoſitè in argumento non diximus vnionem eſſe compoſiti vnitatem, arguit Hurtad. ſed ex vnione partium conſurgere compoſiti vnitatem.

Sed admittendo etiam argumentum in ea forma, qua conficitur ab Hurtad. adhuc non benè ſoluitur ab Arriag. nam falſum eſt vnionem animæ, & corporis conſtituere hominem in ratione hominis non autem in ratione vnius hominis, imò res è contra ſe habet, quod vnio non pertinet intrinſecè ad conſtitutionem hominis in ſua quidditate, cum ſolùm ſit conditio ad eam neceſſariò prærequiſita, vt dictum eſt in Phyſ. loc. cit. ſed ſolùm ad eius vnitatem pertinet vel formaliter, vel ſaltim cauſaliter, quod manifeſtè conuincit argumentum, quod ex vnione animæ, & corporis deducit Athanaſius in ſymbolo ad probandam vnitatem perſonæ Chriſti Domini, ſic arguendo, *nam ſicut anima rationalis, & caro vnus eſt homo, ita Deus, & homo vnus eſt Chriſtus*, ergo vnio animæ, & corporis re vera conſtituit hominem in ratione vnius hominis, alioquin argumentum ex ea deductum ab Athanaſ. ad oſtendendam Chriſti Domini vnitatem nihil prorſus valeret. Falſum inſuper eſt, quod ſubdit hominem fieri vnum præciſè per carētiam multorum hominum, quia nempe vnus homo non eſt multi homines; ita enim deſtrueretur vnitas hominis, ſi reſolueretur in animam, & corpus ſeparata, ſicut ſi per impoſſibile reſolueretur in multos homines, ergo homo vnus eſt, non præciſè quia eſt indiuiſus, ac indiuiſibilis in plures homines, ſed etiam quia indiuiſum eſt in animam, & corpus. Falſum tandem eſt, quod concludebat in compoſitis phyſicis vnitatem non prouenire ab vnione ſuarum partium, ſed à carentia multarũ partium; imò ſi careret multitudine partium, non amplius eſſet vnum vnitate cōpoſitionis, ſed vnitate ſimplicitatis, quare tandem patet totum diſcurſum ab Arriag. factum in falſis principijs fundari. Denique probari ſolet, quia ſicut ens non dicitur vniuocè de ente reali, & rationis, ita neque vnum; & tamen ſi præciſè conſideretur negatio diuiſionis, vel multitudinis, æquè poteſt cōuenire enti rationis, ac realis, ergo vnum de formali negationē importare non poteſt. Reſpond. Arriag. cit. negationem pluralitatis in ente reali nōn eſſe eandem cum negatione pluralitatis in ente rationis, & conſequēter neque vnitates, quæ in eis negationibus cōſiſtunt; non eſſe autem eaſdem negationes probat ex eo, quod carentia lucis in aere non eſt eadem cum carentia lucis, quæ eſt in chimæra, imò neque cum ea, quæ eſt in corpore incapaci lucis, nam priuationes, & carentiæ diuerſificantur iuxtà diuerſitates ſubiectorum, quibus inſunt; & ait hoc argumentum etiam nos premere in multitudine, quam pro formali dicimus importare priuationem. Sed falſitas huius ſolutionis ex eo conſtat, quod apud omnes negationes, & priuationes præcipuè diſtinguuntur per habitus oppoſitos, vt dictum eſt in Phyſic. diſp. de priuatione ex Scoto 1. d. 37. & quol. 18. non autem per ſubiecta, hæc enim ſolum faciunt, vt negatio dicatur in genere, vel extrà genus, priuatio, vel ſimplex negatio, ſi fuerit apta, vel inepta ad recipiendam formam negatam; neque argumentum nos premit in multitudine, quia quando etiam admitteremus priuationem, quam dicit pluralitas, conuenire enti rationis, nullum eſt inconueniens, cum non ſit paſſio entis adæquata, ſicut eſt vnitas. Hinc aliam ſubdit ſolutionem concedendo vnitates entis realis, & rationis, ſeu negationes eſſe idem, non tamen concreta ſcilicet vnum entis realis, & rationis, licet enim in formis conueniant, differunt tamen in ſubiectis, quia ens reale dicit ſubiectum verum, ens rationis fictum, licet negationes ſint eædem in vtroque. Hæc tamen ſolutio totum id concedit, quod argumentum contendit, nimirum vnitatem, vt ſic, eſſe eiuſdem rationis in ente reali, & rationis, atque ideò vnum pro formali eſſe vniuocum enti reali, & rationis; ex quo ſtatim ſequitur vnitatem non eſſe paſſionem cum ente reali conuertibilem, quia etiam ſecundum ſe conuenit enti rationis.

59 Altera pars concluſionis, quod nempe poſitiuum, quod vnitas importat, ſit enti ſuperadditum, non autem ipſa ratio formalis entis, ſtatuitur præſertim contra Thomiſtas, qui dicebant vnitatem vtique poſitiuum importare de principali ſignificato, ſed hoc eſſe ipſummet ens, non quidem ſub conceptu entis, ſed ſecundum quod exprimitur per modum fundamenti negationis diuiſionis; & quamuis hæc concluſionis particula ſufficienter probata ſit per rationes adductas, nam omnes ferè probant, nedum vnitatem importare quid poſitiuum, ſed hoc quoque poſitiuum debere eſſe formalitatem ipſi enti ſuperadditam, adhuc tamen ſpecialius probatur; cum enim dicunt vnum formaliter importare entitatem in ſe indiuiſam, ſeu ens ſub negatione diuiſionis, vel ita intelligunt, vt vtrumque ex æquo importet, tam ſcilicet rationem ipſam entis, quam negationē diuiſionis, vel ita vt vnum de principali importet, & in recto, aliud verò connotet in obliquo. Non primũ, vt videtur velle Suarez, quia tunc vnitas non haberet conceptũ per ſe vnum, ſiquidem impoſſibile eſt, quod vnum per ſe fiat ex aliquo poſitiuo, & ex aliquo negatiuo, itaut vtrũque concurrat intrinſecè, & in recto ad intrinſecam eius cōſtitutionem, vnum enim per ſe fit ex his, quæ ſunt eiuſdem generis, non autem ex ijs, quæ ſunt diuerſi generis, cum ergo negatio ſit extrà genus totius ordinis poſitiui, atque realis, non poterit in recto, & intrinſecè concurrere ad conſtituendum conceptum per ſe vnum, quo explicatur vnitas tranſcendentalis. Tum quia ſi vnum formaliter, & in recto ſignificat tam rationem entis, quam negationem diuiſionis, quæritur ratione cuius ponatur affectio entis; ſi ratione primi, ergo ens verè erit affectio entis, & ſub ratione ipſiſſima entis; ſi ratione ſecundi, cum hoc negatio ſit, & nihil, affectio entis realis eſſe nequibit, quia proprietates entis ex præcedenti diſput. ſunt reales, & poſitiuæ, cum ſint alicuius realis, & poſitiui proprietates, paſſio autem debet ſubiecto proportionari. Tum tandem, quia hinc multa ſequuntur abſurda, nam primò ſequitur vnum eſſe formaliter ens, & formaliter non ens, ex quo enim vnitas includeret in ſuo conceptu formali entitatem, vnum eſſet formaliter ens, & ex quo includeret etiam negationem illam diuiſionis in ſe, quæ formaliter nihil eſt, eſſet formaliter non ens; ſequitur etiã quod ens includeretur eſſentialiter in ſua paſſione, & cum non ſit maior ratio, cur includatur in vnitate, quam veritate, & bonitate, pariter includeretur in omnibus, & ſic paſſiones entis non eſſent primò diuerſæ, quæ omnia eſſe falſa conſtat ex præcedentibus Diſputationibus; ſequitur tandem, quod idem de ſeipſo demonſtraretur, quia vnitas eſt paſſio de ente demonſtrabilis, ſi ergo nihil poſitiuum dicit præter rationem entis, vtique ens de ſemetipſo demonſtrabitur.

60 Si verò dicatur vnum in recto, & pro formali importare, aliud verò ſolùm in obliquo, & pro connotato ſignificare, tunc rurſus quæritur, quodnam ſit cōnotatum, & quodnã principale ſignificatum, & quidem ſi concedatur negationē diuiſionis eſſe principale ſignificatum, & rationem ipſam entis connotatum, redeunt omnia argumenta ſuperius facta directè probantia oppoſitum; ſi verò è contra dicatur rationem entis eſſe principale ſignificatum, negationem verò connotatum, ſequitur quod ens, & vnum habebunt formale ſignificatum idem, eritque nugatio dicere, ens eſt vnum, quia idem de ſeipſo enunciabitur, & ſub eadem ratione; item idē erit affectio ſui ipſius, cum vnum ſit affectio entis ratio-

ne ſui formalis ſignificati. At reſpondet Blaſius à Concep. cum alijs Thomiſtis, vnitatẽ, vel vnum importare quidẽ ens in recto, & pro formali, non tamen ſub conceptu entis, ſed ſecundum quod exprimitur per modum fundamenti negationis diuiſionis, ipſam verò negationem ſignificari in obliquo, & connotatiuè ad inſtar cuiuſdam veluti modi cõplentis rationem ſpecificam vnius. Sed in primis hæc ſolutio ſeipſam deſtruere videtur, nam ſi negatio diuiſionis pertinet ad conceptũ vnitatis per modum complentis rationem ſpecificã illius, ergo non connotatiuè tantùm, & in obliquo ad ipſam pertinet, ſed in recto, & pro formali, quia intrat formaliter, & complet rationem ſpecificam eius, connotatum namque non eſt de complemento principalis ſignificati, ſed ad tale complementum conſequitur per modum annexi, & datur intelligi non ex vi ſignificationis principalis ſignificati, ſed potius ex modo ſignificandi ipſius, vt dicitur in Logica. Deindè conceptus entis, ſecundum quod exprimitur per modum fundamenti talis negationis, aut eſt conceptus poſitiuus, aut negatiuus; ſi negatiuus, ergo pro formali, & in recto vnum non dicit quid poſitiuum; ſi verò eſt conceptus poſitiuus, tunc quæro, an ſit conceptus diuerſus à conceptu entis ſecundum quod ens, nec ne; ſi eſt diuerſus, ergo vnũ ſub ratione vnius dicit formalitatẽ poſitiuam ſuperadditam enti ſecundum quod ens, quod nos intendimus; ſi non eſt diuerſus, ergo procedit argumentum factum, quod ens ſub conceptu entis erit paſſio ſui ipſius, & quod ens, & vnum idem habebunt principale ſignificatum, & quod erit nugatio dicere, ens eſt vnum. Inſuper cum aiunt vnum in recto dicere ipſum ens, ſecundum quod eſt fundamentum talis negationis, vel ly *ſecundum quod* reduplicatiuè accipitur, vt ens ſignificet, prout ſubſtat negationi diuiſionis, itaut idem ſonet, quod entitas indiuiſa, vel ſolùm ſpecificatiuè, itaut ſolum indicet rationem entis, quæ eſt fundamentum, radix, & origo talis negationis; ſi primum, ergo vtrumque importatur ex æquo tam ſcilicet negatio, quam poſitiuum entis, ſupra quod fundatur, quia ex vi reduplicationis vtrumque accipitur; ſi ſecundũ, ergo vnũ importabit ens ſub conceptu entis, & nõ ſub alio conceptu; quia illa negatio immediatè fundatur ſupra conceptũ entis, vt ſic, & ab ipſo immediatè oritur, cum nullus alius conceptus inter ipſam, & ens, vt ſic, mediare ponatur conceptui entis ſuperadditus. Rurſus concedunt Thomiſtæ paſſiones entis debere ens exprimere modo aliquo diſtincto ab eo, ſecundum quem exprimitur à proprio conceptu, vt ſic, atque ideò etiam vnitatem debere ens exprimere, non ſecundum quod exprimitur per conceptum, & nomen entis, ſed ſub alio conceptu; tunc quæro an iſte alius conceptus ſit poſitiuus, vel negatiuus ex vtroque mixtus; non ex vtroque mixtus, vt etiam ipſi concedunt, non negatiuus, quia tunc de formali non diceret poſitiuum; ergo importat alium conceptum poſitiuum conceptui entis ſuperadditum, & eſt quod nos intendimus.

61 Præterea principaliter ſubiectum nequit eſſentialiter includi in conceptu ſuæ paſſionis ex dictis diſput. 2. quæſt. 7. art. 1. num. 191. & rurſus diſput. 3. num. 11. ergo vnitas, quæ eſt paſſio entis, nequit in ſuo formali conceptu ens includere ſub quacunque ratione exprimatur, ſed ſolum illud includet, quod addit ſupra ens, ſiue ſit poſitiuum, ſiue negatiuum. Reſpondet Blaſius à Concep. quod duplex eſt paſſio, alia quæ dimanat realiter ab eſſentia ſubiecti, alia quæ dimanat ab ea ſolùm virtualiter, quo pacto paſſiones entis ab eo manare dicuntur, licet ergo paſſiones entis nequeant includere eſſentiam, à qua dimanant, ſed realiter ab ea diſtinguantur, tamen paſſiones ſecundi generis poſſunt eam includere implicitè, non tamen explicitè, & ſub conceptu expreſſo, ſub quo exprimitur per modum eſſentiæ: & ſic vnum includit ens implicitè ſolum ſub conceptu entis, explicitè verò, & expreſſe ſub conceptu fundamenti indiuiſionis. Contrà, nam in primis falſum eſt vllam paſſionem propriè dictam ita realiter ab eſſentia cauſari, vt ab ea realiter diſtinguatur, cum enim non ſit effectus vera, & Phyſica cauſalitate à ſubiecto deriuans, ſed tantùm cauſalitate Metaphyſica, quam noſtri ſimplicem dimanationem, ac veluti ebullitionem vocare ſolent, vt ſuo loco dictum eſt in Logica cap. de proprio, & ſuperius diſput. 4. nu. 14. conſequenter fundare nequit realem ab ipſo diſtinctionem. Deinde ſola virtualis dimanatio ſufficit, ne ſubiectum includatur in conceptu paſſionis ſiue implicitè, ſiue explicitè ſub conceptu eſſentiæ, nam vt ait Scot. quol. 1. lit. P. qualis ordo per ſe realis eſſet inter aliqua, ſi eſſent realiter diſtincta, talis per ſe ordo eſt inter illa etiam vbi minus diſtinguuntur, ſiue hæc diſtinctio ſit formalis ex natura rei, ſiue virtualis, ſiue tantùm rationis; ſi ergo vbi realiter diſtinguuntur ſubiectum, & paſſio talem ſeruant tenorem, vt paſſio in ſuo formali conceptu ſubiectum non includat, idem ſeruata proportione dicendum eſt, vbi eſt dimanatio tantùm virtualis, & virtualis diſtinctio inter illa, & ſic arguit ipſe Doct. 2. d. 16. quæſt. vn. §. *ideo dico aliter*. Tum quia rationes probantes excluſionem ſubiecti à conceptu paſſionis loc. cit. adductæ vniuerſaliter probant de ſubiecto, & paſſione, vt ſic, præſcindendo ab eo quod ſit paſſio dimanans à ſubiecto realiter, vel ſolùm virtualiter, vt patebit eas conſideranti. Tum quia ſiue ens exprimatur per modum entis, ſiue per modum fundamenti illius negationis, ſemper eſt ſubiectum, & vnitas eſt paſſio, imò præſertim eſt ſubiectum vnitatis, quatenus eſt fundamentum illius negationis, ergo quocunque modo dicatur, non euitatur illud abſurdum, quod ſubiectum includatur in per ſe conceptu paſſionis. Tum quia vel negatio diuiſionis ſequitur immediatè ad conceptum entis, vt ſic vel ad conceptum entis ſub ratione fundamenti illius negationis; ſi primum, ergo ens, vt ſic, eſt fundamentum immediatum illius negationis, & vt ſic includeretur in conceptu vnitatis; ſi ſecundum, peto an ens ſub tali conceptu habeat rationem eſſentiæ, vel paſſionis, non ſecundum, quia ſub tali conceptu ponitur fundare paſſionem, ſi primum, ergo ſub conceptu eſſentiæ ponitur in definitione paſſionis. Denique illa diſtinctio Thomiſtarum de duplici entis conceptu, quorum alter ſit conceptus entis, vt ſic, alter verò ſit conceptus eius, vt eſt fundamentum negationis indiuiſionis, & hoc poſteriori modo ſit de formali conceptu paſſionis, non primo modo, vana eſt ac inutilis, vel à nobis non diſcrepant; quia vel negatio diuiſionis ſequitur immediatè ad conceptum entis, vt ſic, & hoc modo vnitas formaliter diceret conceptum entis, vt ſic, quod & ipſi recuſant; vel ſequitur, & fundatur ſuper illum alium entis conceptum, ſecundum quem exprimitur per modum fundamenti talis negationis, & cum hic ſit poſitiuus vtique explicabit aliam formalitatem ſuperadditam conceptui entis, vt ſic, & hæc ſanè erit illa poſitiua formalitas, quam nos dicimus vnitatem ſuperaddere conceptui entis, ratione vnius proximè & immediatè enti conuenit negatio diuiſionis.

62 Vltima demum pars concluſionis, quod ſcilicet vnitas in obliquo dicat negationem diuiſionis, & per modum connotati, eſt Scoti locis omnibus citatis ab initio articuli; & probatur faciliter primò ex communi conditione oppoſitorum, quæ cum ex vi proprij eſſe habeant, vt excludant alterum oppoſitum ſiue poſitiuum, ſiue negatiuum; conſequenter annexam habent negationem illius, ita videmus calorem annexam habere frigoris negationem, albedinem nigredinis, ſcientiam ignorantiæ, & ſic de alijs; idem igitur erit in propoſito de vnitate, prout opponitur multitudini, ac diuiſioni. Deindè probatur etiam ſpecialiter ex peculiari ratione vnitatis, nam vt probatum eſt, vnitas importat illud poſitiuum formaliter, quod ab ente excludit quamcunque diuiſionem, quæ afferat entium multitudinem, & reddit ens in ſe formaliter indiuiſum; eo igitur ipſo quod diuiſionem ab ente excludit, indiuiſionem in ipſo inducit, ſeu negationem diuiſionis, per quam à poſteriori ſolet vnitas explicari; quare autem Vnitas hoc habeat peculiare, quod per negationem ſui oppoſiti aptè explicetur, cum tamen id omnibus oppoſitis non conueniat, quia nec calor explicatur per negationem frigoris, nec albedo per negationem nigredinis, etſi negationes iſtæ neceſſariò formas illas conſequantur, expendetur quæſtione ſequenti. Habetur autem hæc vltima pars concluſionis expreſsè à Scoto 4. Metaph. ſuper tex. 4. vbi ait, notandum eſt, quod licet ſuperius probatum fuerit, quod vnum dicat aliquid poſitiuum, tamen hoc non obſtante includit aliquam negationem, non formaliter, ſed quaſi conſequenter, quæ quidem negatio fundatur ſuper illud, quod dicit poſitiuum. Dices, in immediatè, & præſertim priuatiuè, oppoſitis non datur negatio negationis ex dictis diſp. 4. Phyſ. q. 2. & ſupra num. 51. vnde in oculo priuatio cæcitatis eſt viſus ipſe formaliter; cum ergo vnitas & diuiſio priuatiuè opponantur, & diuiſio ſit ipſa vnitatis priuatio, excludetur formaliſſimè diuiſio per ipſam formalitatem poſitiuam vnitatis, non verò per aliquam negationem ipſam conſequentem. Reſp. rem ita ſe habere à parte rei; quia tamen vnitatem explicare ſolemus per negationem diuiſionis, ideò talem negationem concipimus in ente, vt ex natura rei conſequentem ipſam vnitatem.

ARTI-

ARTICVLVS II.

Quod enti addit vnum, nec eſt realiter, nec ſola ratione ab ipſo diſtinctum, ſed media quadam diſtinctione.

63 CONcluſio huius articuli quoad omnes, & ſingulas partes eſt Scoti, & Scotiſtarum locis omnibus citatis ab initio articuli præcedentis; Et quidem quoad primam partem, quod vnum non ſuperaddat enti rem ab ipſo realiter, ac entitatiuè diſtinctam, eſt communis omnium ſenſus cum Ariſt. 4. Metaph. tex. 3. dicente *itaque ens, & vnum idem, ac vna natura ſunt*, & aliam ad hunc eundem ſenſum ibi proſequitur; & quia oppoſitum tenetur Auicen. ſenſiſſe, ideò Commentator com. 3. eiuſdem libri contra ipſum arguit hac ratione, quod tunc daretur proceſſus in infinitum, quia illud, quod vnitas realiter ſuperadderet enti, deberet eſſe vnum per aliud ſuperadditum, & hoc ruſus per aliud, ac ita in infinitum. Sed Ant. And. 4. Met. q. 3. ar. 2. inquit hanc rationem peccare per fallaciam figuræ dictionis mutando quo in quod, ſicut ſi argueretur, homo eſt albus, vel ergo per ſe, vel per accidens, ſi per accidens additum, ergo per aliud, & tunc quæram de illo alio, vtrum ſit album per ſe, vel per accidens, ſi per accidens, ergo per aliud, & ſic in infinitum, vel concedendum erit, quod homo ſit per ſe albus; iſte modus arguendi non valet, mutat enim quo in quod, nam albedo eſt principium, quo homo eſt albus; non tamen habet rationem quod, quia albedo non eſt alba propriè loquendo, ideò dato quod homo ſit albus per aliud, quia per albedinem, non tamen debet vlterius quæri, vtrum albedo ſit alba per ſe, vel per accidens, niſi mutetur quo in quod. Similiter in propoſito, ait Ant. And. ipſum vnum dato, quod ſit aliud ab ente, non poteſt quæri vtrum ſit vnum per ſe, vel per aliud, ſed mutatur quo in quod, nam ipſum vnum ſic habet rationem, quo ens eſt vnum, quod non poteſt habere rationem quod, vnitas enim nō eſt vna propriè loquendo. Cæterum ſuppoſito quod Auicen. ſenſerit vnitatem eſſe quid realiter ſuperadditum enti, ac ab ipſo entitatiuè diſtinctum, optimè procedit Auer. ratiocinium, nam cum illud reale ſuperadditum ſit vera res, eſſe quoque deberet formaliter ens, & conſequenter formaliter vnum, cum de quocumque prædicatur aliqua eſſentia, de eo prædicetur & eius proprietas; Conſ. quia ex hac ſuppoſitione ſequitur, quod vnitas etiam foret vna nedum, vt quo, ſed etiam vt quod, quia eſſet ens formaliter, & res rigorosè ab ipſo ente diſtincta, vnde conſequēter participaret proprietatem entis, quod eſt eſſe formaliter vnum, & vt quod; vide diſp. 13. Phyſ. q. 1. n. 5. vbi eodem modo arguebamus contra illos, qui durationem realiter diſtinguebant ab exiſtentia rei durantis, durationemque alia duratione durare negabant, quia eſt ita quo, vt non poſſit eſſe quod. Quare doctrina allata ab Ant. And. pro ſolutione argumenti Auerrois bene nobis deſeruire poterit cum idem argumentum à Thomiſtis contra noſtram vrgetur ſententiam, quia nos non dicimus vnum addere enti aliquid realiter ab ipſo diſtinctum, ſed aliquam duntaxat formalitatem ipſi enti realiter identificatam, quæ ſicut non in ſe formaliter includit rationem entis, quia non eſt res propriè, ita nec formaliter proprietatem entis participabit, nec vna dicetur, vt quod, ſed tantum vt quo; & in hoc ſenſu ait Scot. q. 21. de Anim. n. 9. rationem Auer. contra Auicen. non concludere, quia cum dixit vnum eſſe, accidens entis, accipit accidens pro extraneo, non autem pro accidente realiter diſtincto, quod etiam repetit 2. d. 3. q. 4. in fine.

64 Et quidem Faber 4. Metaph. diſp. 7. hac ratione tentauit Ant. And. excuſare quod nimirum dixerit rationem illam Auer. non concludere, eo quia putauerit Auicen. tenere vnū eſſe paſſionem entis, & formaliter tantùm ab eo diſtingui, & ſe habere, vt quo reſpectu entis, non autem realiter. Verùm futilis excuſatio eſt iſta, quia Ant. And. loc. cit. art. 1. opinionem Auicen. explicat per tria dicta, quorum ſecundum eſt quod ens, & vnum nō ſunt idem ſecundum naturam quod poſteà dictum refellit art. 2. probando contra Auicen. vnum non diſtingui realiter ab ente, non ergo ex hoc capite Ant. Andreas excuſari poteſt, cum opinionem Auicen. proponant, tanquam diſtinguentem vnum realiter ab ente; valet igitur illa ratio, vt Faber ipſe quoque fatetur, & mirabiliter conuincit vnum non addere quidpiam enti realiter diſtinctum, non tamen contra noſtram ſententiam pari modo concludit, vt arbitrantur Thomiſtæ, ob diſparitatem allatam. Poteſt etiā hæc pars concluſionis probari ex illo vniuerſali principio in Logica ſtabilito, quod omnis paſſio realiter identificatur cum ſuo ſubiecto, quod ſi de vlla paſſione verificatur, de paſſionibus entis præſertim verificari debet; vndè Thomiſtæ qui alias inferiorum paſſiones à ſuis ſubiectis realiter diſtinguere ſolent, de paſſionibus tamen entis affirmant, quod ſint ei realiter identificatæ; & quidem non ſine magna ratione, quia ſi paſſiones entis realiter ab ipſo diſtinguerentur, omnis via præcluditur ad ſaluandū quod ſint entia, nō enim eſſent entia eſſentialiter, quia ſubiectum non includitur in conceptu paſſionis, neque etiam realiter, quia ex hypotheſi ponuntur ab ipſo ente realiter diſtingui, ergo eſſent prorſus nō entia, & nihil; ſi ergo vnum eſt vera paſſio entis, vt omnes fatentur, ſtatnēdum eſt non addere enti quidpiam realiter diſtinctum. Et quidem hanc ſolam identitatem realem vnius cum ente voluit Ariſ. aſtruere 4. Met. t. 1. cit. & non maiorem, vt ibi exponit luculenter Doctor dicens; Notandum, quod dupliciter dicunt aliqua eandem naturam, vno modo quia habent identitatem realem, & diſtinctionem rationum realium ex natura rei; alio modo, quia ſunt idē ſecundum rationē, & ſecundū rationem realem; exemplū primi, vt cauſa, & principium, nam eadem res eſt cauſa, & principium, ſed ſecundū aliam, & aliam rationem realem, nam principium dicitur ratione primitatis, idem enim dico primum, & principium ex 1. Poſt. ſed dicitur cauſa ratione dādi eſſe, quia cauſa eſt, ad cuius eſſe ſequitur aliud, & iſtæ rationes non ſunt eædem ex natura rei, & vna eſt prior altera; exemplum ſecundi, vt tunica, & veſtis, & quæcumque ſynonima; primo modo ſunt idē ens, & vnum, & non ſecundo modo; ita Doctor in expoſitione illius textus, ac etiam Alenſis; & quod hæc etiam ſit intentio Philoſophi conſtat ex ratione, quam ibi adducit ad probandam identitatem vnius cum ente, quia non ſeparantur neque in generatione, neque in corruptione; hæc autem via generationis, & corruptionis, vt conſtat ex diſp. de identitatibus, & diſtinctionibus, adhibetur ad indagandam identitatem, ac diſtinctionem realem; non autem formalem, ergo Ariſt. ibi intendit aſtruere ſolam identitatem realem inter ens, & vnum non verò maiorem.

65 Altera verò concluſionis pars quod ſcilicet poſitiuum vnitatis enti ſuperadditum non ſit ſola ratione ab ipſo diſtinctum, ita quod diſtinctio ſolum ſe teneat ex parte modi concipiendi idem obiectum, nō autem ex parte conceptuū obiectiuorum, ſeu plurium formalitatum, quæ concipiuntur, primò probari poteſt ex eo, quod dictum eſt de paſſionibus entis in communi diſp. 4. q. 1. inter ens, & illas ſolam diſtinctionem rationis, non ſufficere, alioqui nec eſſent paſſiones reales, & poſitiuæ, & à parte rei enti conuenientes, ſed ſolum paſſiones rationis, & fictæ per opus intellectus; tum quia alioqui non poſſent de ente demonſtrari, quia idem de ſeipſo prorſus oſtenderetur; & fierent propoſitiones omninò identicæ, vt ibi ſufficienter deductum eſt, ac etiam quæſt. vltima eiuſdem Diſput. Rurſus probari poteſt ex eo, quod generaliter dictum eſt de omnibus entis paſſionibus eadem diſp. 4. q. 1. n. 10. & 11. ac etiam diſp. 2. q. 7. art. 1. n. 191. nec ens illas inuoluere in ſuo eſſentiali, & quidditatiuo conceptu nec implicitè, nec explicitè, neque è contra, nam hæc mutua exclusio in proprijs conceptibus maiorem certè diſtinctionem arguit, quam ſolius rationis præſertim ratiocinantis, quæ enim ita ratione diſtinguuntur non ſe inuicem excludunt in proprijs conceptibus. Inſuper probari poteſt ex dictis art. præced. nam illæ rationes nedum oſtendunt vnitatem dicere pro formali quid poſitiuum, ſed hoc poſitiuum eſſe quidpiam enti ſuperadditum additione pluſquam rationis, ſi earum robur benè perpendatur, præſertim quia ibidem à nu. 59. oſtenſum eſt hoc poſitiuum rationem ipſam entis importare non poſſe, ſed formalitatem ab ipſa diuerſam.

66 Deindè poteſt etiam ſpecialiter probari de ipſa vnitate, quia vnitas eſt aliqua ratio poſitiua, quæ cum ab ente dimanare intelligatur, vt eius paſſio, conſequenter extra eius rationem intelligi debet, quia omnis paſſio ſupponit eſſentiam conſtitutam, a qua dimanat; ergo conceptus vnitatis expreſſiuus eſt alius conceptus ab eo, quo ens exprimitur, vt ſic; & aliud concipimus, quando intelligimus ens, & aliud quando intelligimus vnitatem; ergo hæc diſtinctio nō eſt ſolius rationis ratiocinantis procedens ſolum ex diuerſitate modi concipiendi, ſed etiam attenditur pœnes diuerſitatem conceptuum obiectiuorum, ſeu formalitatū, quæ concipiuntur. Conſ. quia non idem obiectum, vel eadem formalitas exprimitur in Deo, cum dicimus Deum eſſe ens, & cū dicimus Deum eſſe vnū, quia prima eſt prædicatio quidditatiua, & in primo modo dicendi per ſe, altera verò qualitatiua ſpectans ad ſecundum modum, ſicut etiam cum dicimus Deū eſſe bonum,

num, & verum, ergo inter ens, & vnum verſatur maior diſtinctio, quam ſimplicis rationis ratiocinantis, & ñedum eſt diſtinctio ex parte intellectus concipientis, ſed etiam rei conceptæ. Præterea ens, & vnum diuerſos habent terminos ſuæ oppoſitionis, & hæc diuerſitas non eſt per intellectum præciſè, ſed aliquo pacto ex natura rei, ergo nec ipſa ſunt idem inter ſe omninò ex natura rei, & præciſè per intellectum diuerſa, Conſequentia patet, quia oppoſitorum eſt eadem ratio intrà ſuam lineam, Probatur aſſumptum, quia contradictorium entis eſt ipſum, nihil contradictorium vnius eſt diuiſio, vel multitudo, at multitudo non eſt nihil omninò, quia pro materiali plura includit entia, ergo è contrario neque vnum eſt omninò idem, quod ens. Conſ. quia cum oppoſitorum ſit eadem ratio intrà propriam lineam, vt dicebam, non videtur cur nihil, & multa ſint diuerſa à parte rei, non autem ens, & vnum; nam ſi ens, & vnum à parte rei ſunt omninò idem itaut ſola ratione distinguantur, idem quoque iudicium de ſuis oppoſitis fieri debet, quod tamen eſt euidenter falſum, quia nihil quod opponitur enti dicitur de Chimæra, non autem multa, quod opponitur vni, nam chimæra nec eſt vnum nec multa.

67 Reſpondent Aduerſarij totam diuerſitatem, quæ eſt inter vnitatem, & ens, eſſe ſolùm ſecundum conceptus inadæquatos, & ſecundum eſſe explicitum, ita vt & ens implicitè dicat vnitatem, & vnitas implicitè dicat rationem entis; adeout inter ea nedum diſtinctio formalis ex natura rei interuenire non poteſt, ſed neque ſecundū cōceptus adæquatos, quia vnitas eſt de conceptu adæquato entis, & tota diſtinctio eſt ſolùm ſecundum conceptus inadæquatos, & eſſe explicitum, vndè diuerſitatem eſſe ex parte modi concipiendi, non ex parte rei conceptæ. Sed planè argumenta iam facta directè hanc ſolutionem impugnant, quia directè oſtendunt ens, & vnum diuerſas dicere formalitates, & prædicata, quia aliud eſt prædicatum quidditatiuum, & eſſentialiſſimum rerum, aliud qualitatiuum; vnum opponitur multo, aliud opponitur nihilo; per ens receditur à nō eſſe, per vnū à multitudine; hæc, inquam, diuerſitas non eſt in ſolo modo concipiendi penes conceptus inadæquatos, ſeu magis vel minus explicitum, ſed penes diuerſas formalitates conceptas. Tum quia homo v.g. per formalitatem entis dicitur eſſe præciſè præſcindendo à quocunque modo eſſendi, vnitas verò quodammodo modificat illam, nam facit hominē ſic eſſe ſcilicet in ſe indiuiſum, & à quocunque alio diuiſum; cum ergo eundem effectū formalē non præſtent, nec cōſequenter erunt eadem formalitas. Tum quia vt arguit Doct. 4. Met. q. 2. ab initio, cū dicunt ens, & vnum ſignificare idem protſus obiectum, ſed non eodem modo, quæro de iſto modo, quo explicatur ens ſub ratione vnius, vel enim iſte modus eſt intrà conceptū entis, vel extra; ſi ſecundum habetur intentum, nam cōceptus vnius erit extraneus ab eſſentia entis, quo pacto paſſio dicitur extranea eſſentiæ ſubiecti, & aliam formalitatem importabit diſtinctam à ratione entis; ſi verò eſt intra conceptum entis, vel eſt totus eius conceptus, vel pars; ſi primum ergo non eſt conceptus vllo modo diuerſus ab ente, ſi ſecundum, ergo conceptus entis non erit ſimpliciter ſimplex, ſed reſolubilis in alios priores partiales, & ſimpliciores. Tum quia ſecundus modus dicendi per ſe nedum continet diuerſum modum prædicandi à primo, ſed etiam diuerſa prædicata, ſeu diuerſas formalitates prædicatas, at vnum de entibus prædicatum ſpectat ad ſecundum modum dicendi per ſe, ens autem ad primum, ergo ens, & vnum magis differunt, quā per implicitum & explicitum. Tum quia diuinus intellectus verè cognoſcit ens eſſe vnum, verum, & bonum, & rurſus vnum diſtinguit à multis, ens verum à ficto, & bonum à malo, & tamen non procedit per conceptus inadæquatos, neque per magis, vel minus implicitum, aut explicitum, ergo paſſiones entis important diuerſas formalitates aliquo pacto ex natura rei tum inter ſe, tum ab ente diſtinctas, vt arguebatur diſp. 4. q. 1. n. 8.

68 Denique nec implicitè, nec explicitè ens includeret in ſuo conceptu quidditatiuo aliquam ſuarum paſſionum aut è contra loco ſupracitato ex profeſſo probatum eſt; ac etiam adhuc probat Ant. And. 4. Met. q. 3. art. 3. concl. 2. tum quia eſſet nugatio dicendo ens vnum, ſicut quando dicimus homo animal. Tum quia de ſe inuicem prædicarentur in abſtracto & ſic eſſet vera, entitas eſt vnitas, quia ex hypotheſi ſe inuicē includerent quidditatiuè, quæ tamen eſt falſa, quia ratio formalis vnius non eſt ratio formalis alterius. Tum quia cum vnum ſit paſſio entis prædicatur de ente tantùm in ſecundo modo, & ens cum ſit eius ſubiectum ponitur in eius definitione tantùm, vt additum 7. Met. cap. 5. & 6. Tum tādem, quia ſi ens includeretur in vno quidditatiuè, vel vnum dicit ens præciſè, vel addit aliquid aliud, non primum quia tunc idem eſſet paſſio ſui ipſius, & ſub eadem ratione, ſi ſecundum vel rurſus illud additum includit ens, vel non, ſi primum, abitur in infinitum, quia rurſus de illo addito fiet poſtulatio, an ens includat, ſi verò dicatur, quod illud additum ens non includit formaliter, ſed eſt ens identicè ſolùm, & realiter, potiori ratione hoc poterat ab initio dici, quod vnum aliquid ſuperaddit enti, non tamen realiter, ſed ſolùm formaliter, vel virtualiter ex natura rei ab ipſo diſtinctum, & ideò eſt realiter, & identicè ens. Hæ duæ vltimæ rationes cum alia, quam breuitatis gratia omiſi, benè procedūt, quia ſunt rationes ipſius Doctoris 1. d. 3. q. 3. §. *ad quæſtionem igitur reſpondeo*, & quæſt. 21. de Anim. ſed primæ duæ ſunt facilis ſolutionis, diceretur enim nugationem non committi dicendo, ens vnum, quia licet idem ſignificent, non tamen eodem modo, quod ſufficit ad euitandam nugationem, nam ens accipitur ſubſtantiuè, vnum verò adiectiuè, & per modum concreti denominantis, qua de cauſa dicendo, homo animal nugatio committitur, & idem bis dicitur, & eodē modo, quia vtrumque ſumitur ſubſtantiuè, non autem vnū ſubſtantiuè, & aliud denominatiuè, quæ ſolutio eſt Doctoris q. cit. 21. de Anim. & 1. d. 3. qu. 3. lit. P. Nec etiam alia concludit, quia illa eſt vera in abſtracto, entitas eſt vnitas, & è contra ratione tranſcendentiæ vtriuſque, qua de cauſa in Logica dicebamus, hac eſſe veram, humanitas eſt entitas; malè etiam deducitur conſequentia illa, quod ſi vnum includit quidditatiuè aliud, poſſint de ſe inuicem in abſtracto prædicari, quia animalitas quidditatiuè includitur in homine, & tamen hæc non eſt vera, humanitas eſt animalitas, vt etiam in Logica dictum eſt diſp. 10. q. 3. art. 2. qua de cauſa Ant. And. hoc exemplum adducens in illius conſequentiæ probationem, & videns eius falſitatem, inquit non multum curare de illo exemplo, quia videbat calumniam pati.

69 Poteſt etiam hæc veritas comprobari ex illo 3. tex. lib. 4. Met. vbi Ariſt. loquitur de identitate entis, ac vnius quem aduerſus nos contrarij vrgere ſolent, poſtquam enim identitatem realem, ac entitatiuam inter ipſa ſtabiliuit illis verbis *ens & vnum idem, ac vna natura ſunt, propterea quod ſe inuicem ſequuntur*, ne videretur aſtruere quoque identitatem formalem, & omnimodam ex natura rei, ſtatim ſubdit *non quod vna ratione ſignificantur*, per hoc innuens, quod quamuis ens, & vnum ſint idem re, differunt tamen ratione idest definitione, ac ratione conceptibili, hoc enim ſignificat ratio apud Ariſt. & differre ratione, vt ſæpius notat Doctor. Neque dicas per id ſolùm innuere voluiſſe, quod ens, & vnum idem prorſus ſignificant; ſed non eadem ratione idest non eodem modo, atque ideò differre ſolùm penes modū ſignificandi, non penes obiecta ſignificata. Nam Ariſt. immediatè poſt explicans, quomodo idem ſignificent ens, & vnum, & quo pacto diuerſa ratione, vtitur exemplo principij, & cauſa, conſtat autem quod licet principium, & cauſa coincidant materialiter, quatenus eadem res eſt principium, & cauſa, nunquam tamē coincidunt formaliter, quia alia eſt ex natura rei ratio cauſæ, & alia eſt ratio principij, vt ibi explicant Alenſis, & Scotus ſuprà relati; eodē etiam modo eundem textum explicat Doctor 2. d. 16. q. vn. §. *ideo dico aliter*, vbi etiam validam ad hoc adducit rationem ſic arguens, quæcumque habent aliquam diſtinctionem realem, ſi eſſent ſeparata realiter, illam diſtinctionem habent ſecundum rationem, vbi non ſunt diſtincta realiter, ſed ens & vnum ſi eſſent ſeparata, eſſent diſtincta diſtinctione quidditatiua reali, igitur & nunc habent illam formalem, diſtinctionem, & quidditatiuam ſecundum rationem; per quam diſtinctionem ibi intelligit nō quidem illam, quæ ſit præciſè per intellectum, ſed diſtinctionem formalem ex natura rei, aut ſaltim quæ ſit per intellectum, ſed cum fundamento in re, quæ proindè dici ſolet diſtinctio formalis virtualis, vel rationis ratiocinatæ. Conf. quia inter ſubiectum, & paſſionem non ſufficit diſtinctio penes explicitum, vel implicitum, nam talis diſtinctio verſatur inter definitionem, & definitum, vt animal rationale, & hominem, & tamen definitio non eſt paſſio definiti.

70 Reſtat igitur, quod vnum ab ente diſtinguatur pluſquam ratione, atque ita media quadam diſtinctione inter diſtinctionem realem, & rationis rigoroſè ſumptas. Quia verò inter has duas diſtinctiones rigoroſè ſumptas nedum media diſtinctio formalis actualis, quam ſoli admittunt Scotiſtæ, ſed etiam diſtinctio virtualis, ſeu rationis ratiocinatæ, quam etiam admittunt Thomiſtæ, dubitari poteſt, qualis diſtinctio media inter realem, & rationis ſit ea, quæ verſatur inter ens, & vnum.

Digitized by Google

& vnum. Et quidem Scotiſtæ eodem modo loquentes de conceptibus tranſcendentibus, & prædicamentalibus, eiſque proprias realitates tribuentes, inter ens, & vnum admittunt diſtinctionem ex natura rei formalem eodem prorſus modo, quo cæteras paſſiones ſolent dicere à ſuis ſubiectis diſtinctas; verum quia nec ens, nec conſequenter paſſiones eius proprias præſeferunt realitates adæquatas, ſed tantum conceptus inadæquatos, non eſt inter ens, & illas admittenda diſtinctio formalis ex natura cum tanto rigore, ſed in eo ſenſu duntaxat, quo explicatum eſt ſupra diſp. 4. q. 1. nu. 9. Vndè cum in propoſito quæritur, an vnitas tranſcendentalis addat enti aliquã rationem poſitiuam, ſeu realitatẽ ex natura rei diſtinctam à realitatẽ entis, ſenſus quæſiti non eſt, an vnitas tranſcendentalis præſeferat ſuam vnam realitatem communem tranſcendentalem ex natura rei à realitate entis communi diſtinctam, quia vt conſtat ex progreſſu diſput. 2. & 4. nec ens, nec paſſiones entis vnam realitatem communem ex natura rei præciſam à rationibus particularibus præſeferunt; ſed ſicut ens ſumitur à realitatibus pluribus particularium entium, quatenus in vno conceptu confuſo, & inadæquato poſſunt exprimi, ſic pariter & eiuſdem paſſiones, vndè ſenſus genuinus noſtri quæſiti erit, an vnitas tranſcendentalis ſumatur ioſe ab aliqua vera realitate poſitiua ex natura rei diſtincta ab ea, à qua ratio entis abſtrahitur, & in hoc tantum ſenſu verum erit dicere, vnitatem dicere realitatem poſitiuam ſuperadditã enti, & ab ipſo ex natura rei diſtinctam; nam ſi loqui velimus de ipſis conceptibus inadæquatis vnius, & entis à ſuis inferioribus præciſis, ſanè non tantam patiuntur diſtinctionem, ſed ſolam virtualem, vel rationis ratiocinatæ.

71 Quæres quid ſit poſitiuum illud enti ſuperadditum, in quo formaliter conſiſtit ratio vnius, & immediatè fundatur negatio diuiſionis? Reſpondet ad hoc quæſitum Blaſius à Concep. pro Thomiſtis diſp. 20. Metaph. q. 4. n. 17. illud non eſſe aliquid aliud ab ipſo ente ex natura rei diſtinctum, ſed eſſe ſolùm ens nouo modo expreſſum, hoc eſt declaratum per modum fundamenti duplicis illius negationis, ſecundum quam rationem nõ exprimitur per conceptum, & nomen entis. Hoc tamen confutatum eſt ſupra n. 60. quia ſi vnum non addit formalitatem poſitiuam ſupra conceptũ entis, ſed ſimplicem negationem, ſanè nequit fundare illam negationem, niſi ſecundũ propriam rationem entis, vt ſic, & ſic vnum non importabit, niſi conceptum entis, vt ſic, quod & ipſi recuſant, quare fatendum eſt vnum vtique importare ens per modũ fundamenti illius negationis, ſed cum ens non cõſtituatur in eſſe proximi, & immediati fundamenti illius negationis, niſi per aliã formalitatem illi ſuperadditam, dicendũ eſt conſequenter poſitiuum vnitatis eſſe quidpiam enti ſuperadditũ. Deindè negatio illa fundatur in aliqua entitate poſitiua, vel ergo hæc eſt ipſa formalitas entis, vel alia ſuperaddita, ſi ſecundum, habetur intentum, ſi primum ergo vnum importat ipſum ens, vt ſic, & ſub conceptu entis præcisè. Nec iuuat dicere importare ens, vt exprimitur per modum fundamenti, vndè oritur illa negatio; ſicut enim conſiderare corpus naturale, vt ſic, eſt ipſum conſiderare per modũ fundamenti, & radicis ipſius mobilitatis, quia ipſa naturalitas, vt ſic eſt radix, & principium exigitiuum mobilitatis, ſic in propoſito ſi inter ens, & illam negationem nulla ponitur mediare formalitas, quæ ſit immediatum eius negationis fundamentum, vtique immediata radix illius erit ratio poſitiua entis, vt ſic, vndè conſiderare ens per modum fundamenti illius negationis, erit contemplari ipſum ſub conceptu entis, vt ſic.

72 Meuriſſe lib. 2. ſuæ Met. cap. 3. q. 1. volens explicare poſitiuum, quod addit vnum ſuprà ens ait concl. 4. quod ſi quod aſſignari poſſit poſitiuum aliud ab ipſa entitate, vt indiuiſa, in quo conſiſtat ratio vnius, nil aliud eſſe poſſe, niſi identitatem rei ad ſeipſam, ſecundum quam eſt ſibi ipſi ita cohærens, ita quaſi completa, & proprijs gradibus terminata, vt ſit vna natura, & non plures, quæ fuit opinio Soncin. 4. Met. quæſt. 20. & 23. Et nullo pacto ſuſtineri poteſt, quia identitas rei ad ſeipſam eſt relatio rationis, per quam aliquid intelligitur à ſeipſo indiuiſum, vt etiam Soncin. ipſe fatetur, at vnitas de formali quid reale debet importare, quia eſt paſſio entis realis, nõ autem rationis, tum quia ens non eſſet vnum, niſi per intellectus fictionem, quod tamen eſt falſum, quia nulla intercedente intellectus fictione verum eſt dicere, Deus eſt vnus, Petrus eſt vnus, ergo vnitas pro formali nequit dicere relationem rationis. Deindè conceptus vnitatis, vt ſic, potius eſt abſolutus, quam relatiuus, vt conſtabit quæſt. ſequenti, ergo nequit relationem pro formali importare, & tanto minus rationis. Tandem prius eſt aliquid eſſe vnum, quam habere relationem identitatis ad ſeipſum, ergo nequit vnitas talem relationem identitatis formaliter importare; Probatur aſſumptum, quia talis relatio identitatis fundatur ſuper vnitatem ex 5. Met. cap. 15. ac etiam ratione conſtat, quia ideò Petrus cum ſeipſo idem concipitur, & cũ Paulo diuerſus, quia Petrus apprehenditur eſſe quid vnum à ſe, vel in ſe indiſtinctum, Petrus verò, & Paulus apprehenduntur, vt plura, vndè ſicut relatio diuerſitatis fundatur in pluralitate, ita relatio identitatis in vnitate. At dicet Meuriſſe ſe non accipere identitatem per modum relationis, ſed per modum abſoluti, vt eſt quædam conſiſtentia rei in ſe, ſeu cohæſio quædam ſibi ipſi. Sed planè identitas in hoc ſenſu eſt ipſa entitas, quæ eadem dicitur, à qua formaliter non diſtinguitur, nec conſtituit ſpecialem formalitatem, aut eſt ipſa vnitas, & ſic explicatur idem per idem.

73 Faber vero 4. Met. diſp. 7. cap. 3. opinatur poſitiuum, quod addit vnum ſupra ens, nihil aliud eſſe, quam certam, & determinatam naturam entis cuiuſque, ita quod vnum ſupra ens nil aliud addat, niſi determinationem certam naturæ talis entis; quod declarat, quia cum dicimus ens vnum, eſt ac ſi dicamus ens certæ, ac determinatæ naturæ, qua differt à quolibet alio, vndè videmus proprium eſſe cuicunque enti habere determinatam, & certam naturam, qua differt, & eſt diuiſum à quocunque alio, & indiuiſum à ſe, & ſuper hanc proprietatem, quæ eſt quid poſitiuum, & fluit à principijs eſſentialibus entis, fundatur illa negatio diuiſionis. Huius autẽ declarationis licet ſe faciat Auctorem, & dicat in nullo alio inueniſſe, ſubdit tamen fuiſſe à Scoto inſinuatam 4. d. 11. q. 3. §. *ad rationes ergo*, in principio, vbi inquit quod compoſitum, eſt verius vnum, quam quælibet pars, licet pars ſit minus diuiſibilis, quam compoſitum; ex quo colligitur in ſententia Doctoris nõ illud eſſe verius, & magis vnum, quod eſt indiuiſibilius, & tamen ſi ratio vnius eſſet indiuiſio, procul dubio quod magis participaret de indiuiſione, participaret magis de ratione formali vnius, & ſic eſſet perfectius vnum; quod autem compoſitum ſit magis vnum, & perfectius vnum quam partes, licet ſit magis diuiſibile, ex alio capite eſſe non poteſt, niſi quia compoſitum eſt magis determinatum, & magis determinatæ naturæ, quam ſint partes, quæ ſunt magis potẽtiales, & indeterminatæ, cum ordinentur ad compoſitum. Hoc etiam colligit ex Ariſt. dum modus vnius aſſignat 10. Met. tex. 1. nam ibi inter alios recenſet vnum vnitate continuitatis, & ait tunc aliquid eſſe vnum tali vnionis modo cùm eſt vnum continuitate ſua per aliquam formam, qua ſit tale.

74 Poncius diſp. 19. de ente, vt ſic, q. 2. reijcit hunc dicendi modum, quia omne ens habet determinatam naturam ex ſuis principijs eſſentialibus, vt homo ſuam determinatam naturam habet ex animalitate, & rationalitate, & per hæc differt à quocunque quod non eſt ipſum, ergo id non habet ab vnitate, quæ eſt proprietas entis. Verum iſta ratio abſolutè non probat, licet enim verum ſit vnumquodque ens determinatam habere naturam ex ſuis principijs eſſentialibus, & merito ipſorum habere ſuam indiſtinctionem in ſe, & diſtinctionem à quolibet alio radicaliter, & originatiuè; falſum tamen eſt quod talem habeat indiſtinctionem in ſe, & diſtinctionem ab alio formaliter ratione illorum, & per propriam entitatem ſecluſa vnitate, nam in vnoquoque ente talis diſtinctio, ac indiſtinctio habetur formaliter per attributum vnitatis, in quo proximè, & immediatè duplex illa negatio fundatur, vt dictum eſt n. 45. contra Recentiores contendentes omne ens ex vi propriæ entitatis præcisè eſſe vnum, & immediatè fundare duplicem illam negationem abſque vlla formalitate ſuperaddita, quibus planè cõſentire videtur Poncius ſic arguendo; & hoc expreſsè habetur à Doctore 1. d. 11. quæſt. 2. §. *contra iſtam opinionem*, vbi licet dicat eadem eſſe principia conſtitutiua, & diſtinctiua rei, ſubdit tamen indiſtinctionem in ſeipſo, & diſtinctionẽ à quolibet alio, quod non eſt ipſum, in quocunque ente haberi formaliter merito vnitatis ait enim, *quocunque formaliter aliquid conſtituitur in eſſe, eodem diſtinguitur, quia eodem eſt aliquid ens, & vnum vnitate conuenienti tali entitati, & ſi vnum igitur eſt in ſe indiſtinctum, & ab alijs diſtinctum*, itaque diſtinctio illa, & indiſtinctio, licet in quocunque ente habeatur radicaliter, & originatiuè merito ſuorum principiorum conſtituentium, formaliter tamen non habetur, niſi per attributum vnitatis, cuius formalis effectus eſt reddere rem in ſeipſa indiſtinctam, & à quocunque alio formaliter diſtinctam.

75 Melius itaque ac firmius reijcitur iſte dicendi modus Fabri ex dictis q. 3. de vnitate tranſcendente, de cuius ratione

Digitized by Google

diximus eſſe, quod ſicut eſt inchoatio cuiuſcunque determinati gradus vnitatis, ita in ſe nullam includit determinationem vnitatis, ſed eſt præciſè vnitas, vt ſic, repugnat ergo quod vnitas tranſcendentalis faciat rem ita vnam, vt ſit determinatæ naturæ. Confirmatur, quia vnitas tranſcendens debet cum ente, vt ſic, proportionari atque conuerti, ſed ens præſcindit à quocunque gradu determinato entis, ergo pariter, & eius vnitas, atque ideo implicat vnitatem tranſcendentẽ eſſe determinatæ, ac certæ naturæ vnitatem. Rurſus ſi vnum ſupra ens nil aliud addit, niſi determinationẽ certã, qua redditur ens tale, ac determinatæ naturæ, vt ait Faber, ergo vnitas non erit paſſio tranſcendens, ac eiuſdem latitudinis cum ente, ſed potius gradus contractiuus, ac determinatiuus entis. Inſuper ſicut prius eſt eſſe ens quam eſſe vnum, ita quoque prius eſt aliquid eſſe determinatæ naturæ, quã eſſe ſic vnum, ergo tantum abeſt, quod vnitas quæ eſt paſſio entis, faciat rem eſſe certæ, ac determinatæ naturæ, quod potius vnitas determinata petit originari à determinato ente; nam ſicut ad originandam vnitatem, vt ſic, neceſſarium eſt ens, ita quoque ad originandam determinatam vnitatem erit neceſſaria determinata ratio entis; vndè quoad hoc benè dicebat Poncius determinationem naturæ non pendere ab vnitate rei, ſed à principijs eius eſſentialibus, & vnitatem ſequi talem determinatam naturam in certo gradu vnitatis, quia ſicut ens determinatur dum ad inferiora deſcendit, pariter etiam & eius vnitas, quæ in genere ſit generica, ad ſpeciem contracta ſit ſpecifica, & in ſingularibus indiuidualis; vndè illa declaratio Fabri, vel prorſus incpta eſt, vel inſeruire nequit, niſi ad explicandos à poſteriori varios gradus vnitatis, qui hanc vel illam determinatam inſequuntur naturam in particulari, non autem vnitatem ipſam tranſcendentem, quæ præſcindit ab omni determinatione naturæ. Imò paucis verbis videtur ſibi Faber loc. citat. contradicere, prius enim dicit vnum ſupra ens nil aliud addere, niſi determinationem certam naturæ talis entis, itaut vnitas quæ eſt paſſio entis ſignificat determinationem naturæ cuiuſcunque entis; & paulò poſt in quadam parenteſi inquit, ideo enim hoc ens eſt talis determinatæ naturæ, vt homo, planta &c. quia eſt ex tali eſſentia vel ex talibus principijs determinatum ad talem determinatam naturam; quibus verbis quod prius dixerat reuocare videtur, nam prius dicit vnumquodque ens ab vnitate, quæ eſt paſſio entis habere, quod ſit certæ, ac determinatæ naturæ; poſteà verò inquit hoc habere ex ſua tali eſſentia, & principijs conſtitutiuis eius, vndè cum hoc fateatur Faber, licet non ſatis conſequenter ad ſua dicta, malè ex hoc capite arguit contra ipſum Poncius loc. cit.

Nec Ariſt. aut Scot. ab ipſo citati vllo pacto eius imaginationi ſuffragantur, nam Ariſt. ibi ſolum ſignificare voluit vnũ non ab ente diſtingui, ſed quodlibet vnum eſſe per eandem prorſus formam, qua eſt ens, quod parum vel nihil prodeſt ad ſuam opinionem tuendam; ſic etiam Doctor loc. cit. nil minus cogitauit, quam eius dicendi modum iudicare, ſolum enim dicit compoſitũ eſſe verius vnum, quã ſint eius partes, non quidem in hoc ſenſu, quod ſit indiuiſibilius ipſis, ſed ſolum quia eſt perfectius, ſeu perfectioris entitatis, quatenus eſt actualius ipſis; & magis determinatæ naturæ; & vtique verum eſt quod eſt magis determinatæ naturæ, eſſe magis vnũ, vndè maior eſt vnitas indiuidualis, quam ſpecifica; & ſpecifica maior eſt generica; ſed hinc minimè ſequitur vnitatem tranſcendentem, quæ eſt paſſio entis, eſſe determinationem certæ naturæ abſolutè, imo ſequitur oppoſitum, quia ens, cuius eſt paſſio, non eſt certa, ac determinata natura, & cum ſit vnitas tranſcendens, ab omni prorſus vnitatis gradu præſcindere debet. Fatendum igitur eſt vnitatem, quæ eſt paſſio entis, melius, & aptius explicari non poſſe, quam per indiuiſionem, vt fecit Ariſt. 5. Met. cap. 6. & lib. 10. cap. 1. & 5. dicens vnum idem eſſe, ac indiuiſum, vnitatemque idem ac indiuiſionem; vndè qui aliter illud poſitiuum, quod importat, explicare voluerunt, hallucinati ſunt; quo autem pacto per indiuiſionem debeat explicari, & per quam indiuiſionem, declarandum eſt q. ſeq.

ARTICVLVS III.

Argumenta in oppoſitum ſoluuntur.

76 Contra concluſiones poſitas in duobus præcedentibus articulis arguitur, & Primò probando quod vnitas pro formali non dicat quid poſitiuum, ſed puram negationem diuiſionis, vel multitudinis, nam Ariſt. paſſim rationem vnius explicat per eſſe indiuiſum, eſſe indiuiſibile 5. Metaphyſic. capit. 6. lib. 10. cap. 4. & 5. & alibi, eſſe autem indiuiſum dicit formaliter negationem diuiſionis. Deindè probatur ratione, quia hic eſt conceptus, quem omnes de vnitate habent, vnum formaliter eſſe, quod non eſt diuiſum in plura, quod non eſt multa, & vnitatem eſſe carentiam diuiſionis; & quia hæc negatio habet omnes conditiones, vt ſit paſſio entis, adæquatur enim, & conuertitur cum ipſo ente, conſequitur ſeu fundatur in ipſa quidditatiua ratione entis, & de omni ente neceſſario prædicatur. Demum impoſſibile eſt aſſignare conceptũ huiuſmodi poſitiuũ, quem vnum importet diſtinctum à conceptu entis, non enim aſſignari poteſt per relationem identitatis eiuſdem ad ſeipſum, neque per determinationem certam naturæ talis entitatis, vt contra Meuriſſ. & Fabrum dictum eſt in præced. art. nec alijs modis ab Auctoribus noſtræ opinionis excogitatis, vt probat Auerſa quæſt. 5. ſect. 2. itaque reſtat, vt ſolum importet conceptum negatiuum.

Reſp. modum loquendi Ariſt. de vno nos mouere non debere, quia ſæpius aliud eſt id, in quo res conſiſtit, aliud verò per quod à nobis explicatur; frequenter enim poſitiua per negationem explicamus, vt per non eſſe in alio poſitiuam differentiam ſubſtantiæ, per incorruptibile, & irrationale poſitiuam differentiam ſubſtantiarum incorruptibilium, ac irrationalium, quia negationes interdum nobis notiores ſunt ſuis habitibus; ſic igitur in propoſito, quamuis indiuiſibile dicat poſitionem ſecundum rem, diuiſibile autem priuationem, tamen quia vnum eſt ignotius nobis, quam multitudo, & indiuiſibile, quã diuiſibile, ideo ipſum nominamus, & definimus per negationem, & priuationem; ſic videmus, quod incorporeum magis dicit rem poſitiuam, quam corporeum, ſed tamen quia corporalia ſunt nobis magis nota, quam incorporalia, ideò nominamus iſta per nomen poſitiuum, illa autem per negationem, ita Alenſis 10. Met. tex. 9. quæſtiunc. vltima; hinc etiam dicebat D. Bon. 1. d. 24. art. 1. qu. 1. quod de vno loqui poſſumus, vel quantum ad rationem intelligendi, vel quantum ad rem intellectam; ſi quantum ad rem intellectam, vnum poſitiuè dicitur, ſi quãtum ad rationem intelligendi, dicitur priuatiuè, & ratio eius aſſignatur per priuationẽ diuiſionis, & multitudinis; & hoc eſt quia vnum eſt primum, & prima non habent intelligi à nobis, & notificari, niſi per poſteriora, & hinc tandem diſp. 4. dixi de paſſionibus entis in vniuerſum aliud eſſe loqui de ipſis ſecundum id quod in re important, & aliud ſecundum id, per quod à nobis explicãtur; nam ſolent à nobis explicari per negationes, & relationes rationis, cum tamen in re importent poſitiuum, & reale, ſicut ſunt paſſiones poſitiuæ, & reales. Per idem patet ad rationem, cui negandum eſt negationem diuiſionis habere conditiones omnes ad veram, & poſitiuam paſſionem requiſitas, quam enim proportionem cum ente reali poteſt habere non ens, ſicut eſt illa negatio, vt ponatur eius propria, & adæquata paſſio; imo negatio illa ſecundum ſe, & præciſè conſiderata non conuertitur cum ente reali, quia ex vi negationis æquè conuenire poteſt enti reali, & rationis, vt dictum eſt num. 58. & ſolum enti reali appropriatur ratione poſitiuæ formalitatis, quam importat vnitas, & immediatè conſequitur illa negatio, & ratione cuius neceſſario prædicatur de omni ente. Ad vlt. conceditur pro ſtatu iſto ſatis difficulter explicari poſſe vnitatem entium per conceptum poſitiuum, hoc tamen minimè nos mouere debet ad aſſerendum oppoſitum, quia vt dictum eſt, multa ſunt poſitiua in re, quæ tamen à nobis non niſi negatione explicari valent.

77 Secundò ad idem obijcit Arriag. cit. n. 29. ſemper plura plus dicunt, quam vnum, quod lumine naturæ notum eſt, at hoc falſum eſſet, ſi vnitas in poſitiuo conſiſteret, nã tunc pluralitas conſiſteret in carentia illius poſitiui, & conſequenter pluralitas minus diceret, quam vnitas, quod omnium ſenſui repugnat. Deindè diuiſum, & non diuiſum contradicunt, ita tamen vt diuiſum ſit extremum poſitiuum, ergo non diuiſum erit negatiuum, probat aſſumptum, quia ex duobus contradictorijs vnum neceſſariò conuenire debet independenter ab intellectu etiam chimeræ, & enti negatiuo, quia ſi hæc propoſitio eſt falſa *Chimæra legit*, hæc eſt neſſario vera *Chimæra non legit*, ergo etiam erit verum dicere *Chimæra realiter eſt diviſa*, *vel realiter non eſt diviſa*, vnum ex illis debet de illa neceſſariò affirmari, atqui non poteſt de illa dici, *realiter eſt diviſa*, ergo debet dici *realiter non eſt diviſa*, ergo non diuiſio realis non eſt prædicatum poſitiuum, aliàs de chimæra prædicaretur aliquid poſitiuum,

quod

quod eſt falſum, ita arguit n. 36. Tandem arguit n. 39. pluralitas, & multitudo realis non eſt carentia, imo potius eſt repetitio entitatum, vnitas autem eſt carentia earum, vnde ad conſtituendam multitudinem non debent auferri, ſed potius poni entitates; ad conſtituendam autem vnitatem debent auferri, & quò plus additur, eo maior redditur pluralitas, & quò plus aufertur, eò redditur minor, ergo pluralitas eſt quid poſitiuum, & conſequenter carentia illius, quæ in vno reperitur, erit vera carentia.

Ad 1. iam dixi n. 55. pluralitatem ſolum pro materiali plus dicere, quam vnum, quia continet plures entitates ac vnitates inter ſe diuiſas, at pro formali verum eſſe, quod minus importat, quam vnitas, quia ſic dicit diuiſionem ſolam, quæ eſt ſimplex carentia. Ad 2. ait Ouuied. chimæram eo modo, quo eſt ens, eſſe non diuiſam ideſt per rationem, non autem realiter, & arguentem obiurgat, quod in ſcholis introducat futiles nugas tyronibus ipſis indignas. Sed interim non ſatiſfacit replicæ, quam facit Arriag. prædictæ ſolutioni, qui ait ſolutionem illam non ſufficere, quia ad eam præcludendam data opera inquit poſuiſſe in argumento particulam illam *realiter*, ſicut enim de chimæra eſt verum non ſolum ratione, ſed *realiter*, legit vel non legit, ita etiam non ſolum in intellectu, ſed realiter verum eſt dicere de illa, *eſt diuiſa vel non diuiſa*, & vt clarius, intelligatur replica, ſic conficit illam, Chimæra realiter vel habet realem diuiſionem, vel nō habet illam, vbi locum non habet allata diſtinctio, atqui non eſt verum, realiter habet realem diuiſionem, ergo realis diuiſio non conſiſtit in carentia, ſed in poſitiuo, nam chimæra à parte rei caret omni poſitiuo. Sed integro argumento cum ſua replica facilè quiſque occurret, ſi adnotabit quæ in materia de contradictorijs dicta ſunt 1. p. inſt. Log. tract. 2. c. 7. & diſp. 9. quæſt. 1. art. 2. nimirum quod licet inter contradictoria abſolutè ſumpta dari medium nequeat, tamen inter contradictoria præſertim incomplexè ſumpta in propoſitionibus cum aliquo ſyncategoremate poſſe dari medium, vt docet Doctor 1. d. 2. q. 7. K k. & d. 4. q. 1. E. & d. 5. q. 1. L. & 2. d. 2. q. 9. Z. & alibi frequenter, vndè iſtæ propoſitiones ſunt ambæ falſæ *animal per ſe eſt album, animal per ſe eſt non album*, nam ſi alterum illorum per ſe conueniret, nunquam oppoſitum ei competere poſſet, ſicut quia homo per ſe eſt rationalis, nunquam erit non rationalis; ſic igitur in propoſito, cum dicitur *Chimæra realiter vel eſt diuiſa, vel non diuiſa*, neutra eſt concedenda, quia contradictoria non ſumuntur abſolutè, ſed cum illo ſyncategoremate *realiter*; vnde ſicut in iſta propoſitione *homo per ſe in primo modo vel eſt albus, vel non albus*, neutra pars eſt concedenda, cum tam albedo, quam eius negatio ſint prædicata prorſus accidentalia, malè ſumuntur cum illo ſyncategoremate *per ſe*, quod non appellat, niſi prædicata eſſentialia; ſic in propoſito dicendo *Chimæra realiter eſt diuiſa, vel non diuiſa*, neutra pars concedi debet, quia vnum, & multa, diuiſum, & non diuiſum ſunt prædicata realia, nedum enim vnitas entis, ſed etiam eius negatio eſt ſuo modo realis (eo pacto quo negationes & priuationes diximus poſſe dici reales diſp. de priuatione in Phyſ.) & dicitur negatio in genere, vt conſtat n. 56. nec applicari poſſunt entibus rationis, niſi ſumantur ſecundum quid, & per quandam proportionem, vnde ſi ſumantur cum illo ſyncategoremate *realiter*, neutrum cum veritate dici poteſt, ſi enim ens rationis dicitur non diuiſum, vel indiuiſum, hoc nequit intelligi de indiuiſione reali, & ſimpliciter, ſed tantum rationis, & ſecundum quid.

78 Ad 3. occurrit idem Ouuied. illud ſic retorquendo, pluralitas non eſt quid negatiuum apud Arriag. ſed pluralitas tantum eſt repetitio vnitatum, ergo vnitates in ſe non ſunt quid negatiuum, quia ex repetitione negationum præciſe non poteſt fieri quid poſitiuum. At huius inſtantiæ innuit ſolutionem Arriag. quam Ouuied. non impugnat, dicens numerum dualem conſtare quidem vnitatibus, ſi ſeorſim ſumantur, at vt faciunt numerum binarium non ſeorſim, ſed ſimul debent ſumi, & vt ſic non iam ſunt vnitas, & conſequenter nec negatio, ſed multiplicitas, quæ ex hac, & illa vnitate prouenit, nam negatio, quam vna entitas dicebat, aufertur per ſecundam, & ſic non manet iam vna, ſed multiplex. Facilè tamen illo eodem argumento poteſt hæc ſolutio impugnari, quamuis enim hæc, & illa vnitas non faciant numerum binarium ſeorſim, ſeu ſigillatim ſumptæ, ſed ſimul, & coniunctim, adhuc tamen retinent rationem vnitatis tranſcendentalis, vnde numerus dicitur multitudo ex vnitatibus aggregata; & Petrus licet ſumptus ſimul cum Paulo non dicatur amplius vnus vnitate ſolitudinis, qualis erat abſque conſortio Pauli, adhuc tamen cum ipſo ſumptus dicitur vnus homo tranſcendentaliter non minus, quam antea: non ergo euaneſcunt in compoſitione numeri vnitates tranſcendentales, ſed potius ex ipſis integratur; ſi ergo ipſæ ſunt formaliter negationes, planè ſequitur numerum non eſſe, niſi aggregatum ex multis negationibus; ſed ex negationibus poſitiuum aliquid reſultare non poteſt; ſi ergo pluralitas quid poſitiuum eſt apud Arriag. etiam vnitas, ex cuius repetitione conſurgit, quid poſitiuum erit. Ad argumentum autem in ſe dicendum eſt nihil prorſus concludere, eo quia eſt æquiuocatione plenum tam ex parte vnitatis, quam multitudinis, ſeu pluralitatis, quia non ſumit vnitatem pro vnitate tranſcendentali, de qua hic eſt ſermo, ſed pro vnitate ſolitudinis, qua aliquid dicitur vnum, quia ſolitarium, & ſine alterius conſortio, nam hæc eſt vnitas, quæ omnem excludit pluralitatem, & multitudinem; vnitas autem tranſcendentalis non ſic, licet enim excludat multitudinem, quæ reſultaret ex ſui diuiſione, non tamen excludit illam, quæ reſultat ex ipſa, & alijs vnitatibus extrinſecè aduenientibus, imo ipſam componit cum alijs aduenientibus, vt aliqua eius pars; nec etiam ſumitur in argumento pluralitas, vt opponitur vnitati tranſcendentali, ſed vt opponitur vnitati ſolitudinis; nam quidem in hoc ſenſu verum eſt, vt in argumento dicitur, vnitatem eſſe præciſè carentiam aliarum vnitatum, quia vnitas ſolitudinis non patitur conſortium aliarum, ac in eodem ſenſu verum eſt ad conſtituendam multitudinem non debere auferri, ſed potius poni entitates, & è contra ad conſtituendam vnitatem debere auferri; vnde tandem in eodem ſenſu concludi poteſt multitudinem dicere quid poſitiuum, & vnitatem quid priuatiuum, vnitatem nempè ſolitudinis, & multitudinem, ei oppoſitam. Quod ſi vrgeas in argumento de vnitate tranſcendentali, & multitudine ſibi oppoſita ſermonem fieri, illa, quæ in argumento de multitudine ſumuntur, non niſi de ipſa pro materiali poſſunt verificari, ſic enim verum eſt, quod non eſt carentia, ſed repetitio entitatum, & quod ad eam conſtituendam non debent auferri, ſed poni entitates, & quò plus additur, eò maior redditur pluralitas, & quò plus aufertur, eò redditur minor, & alia huiuſmodi, vnde tantum inferre licet pluralitatem, & multitudinem eſſe quid poſitiuum pro materiali, nō vero pro formali.

Tertiò ad idem arguit Aureol. quol. 3. oppoſitio priuatiua non aliter probari poteſt, niſi ex terminis, neganti enim quod lux ſit habitus, & tenebra ſola priuatio, & potius oppoſitum affirmanti, id probari nequit, niſi ex terminis, quia lux eſt forma ſenſibilis, comprehenſibilis, vt aliquid in ſe, tenebra verò concipi nequit, vt aliquid in ſe, ſed potius, vt carentia, vel negatio lucis in ſubiecto apto nato; ſed vnitas, & multitudo priuatiuè opponuntur, nec dici poteſt, quod multitudo ſit carentia, & priuatio, ſed potius vnitas, quia multitudo eſt de ſenſibilibus communibus, & à nobis ſenſu comprehenditur multitudo ſtellarum, v. g. multitudo hominum in exercitu, vnitas autem non concipitur à nobis, vt aliquid in ſe, ſed potius vt negatio multitudinis, ergo vnitas erit priuatio, & multitudo habitus. Nec valet ſi dicatur, quod ideò vnitas non concipitur, vt aliquid in ſe, ſed vt negatio multitudinis propter ſui perfectionem, excedentem intellectum noſtrum quia cæteræ perfectiones ſimpliciter, vt ſunt ſapientia, & iuſtitia, non ſunt inferiores vnitate, & tamen intelliguntur poſitiuè, & non priuatiuè. Deindè vlterius arguit, quia illa eſt ratio formalis alicuius, qua poſita illud ponitur omni alio circumſcripto, & qua remota omni alio poſito remouetur, ſed intelligens rationem quandam poſitiuam, ſi ab ea remoueat indiuiſionem, ſiue priuationem multitudinis, ſtatim ponit habitum poſitiuum ſcilicet multitudinem, & aufert vnitatem, è conuerſò autem cuicunque attribuit hanc priuationem, quæ eſt indiuiſio, omni alia ratione poſitiua amota, ſtatim illud intelligitur, vt vnum, quia indiuiſum; nec oportet quod aliqua ratio poſitiua intelligatur addi rationi illi, quæ intelligitur vna, ſed ſufficit, quod illi rationi attribuatur indiuiſio, ergo vnitas ſolam priuationem, vel indiuiſionem importat. Denique vrget, quia reducere multa in vnum eſt reducere ea de eſſe in actu ad eſſe in potentia, & de eſſe ens in actu ad non eſſe ens in actu, e conuerſo autē diuidere vnum in multa eſt reducere illa multa de potentia ad actum, & de non eſſe in actu ad eſſe in actu, ſicut patet in diuiſione continui, partes enim in toto ſunt in potentia, diuiſæ ſunt in actu, ſed non ens in actu habet ſe priuatiuè reſpectu actus, ergo vnitas conſiſtit in priuatione, & multitudo in poſitione, nam multitudo eſt poſitio, & reductio ad actum.

79 Reſp.

Digitized by Google

79 Reſp. negando minorem quoad ſecundam partem, ad probationem dico nedum multitudinem, ſed etiam vnitatem eſſe de ſenſibilibus communibus ex 2. de Anim. tex. com. 64. & 133. quia perinde apprehendimus hic eſſe vnum hominem, ac viginti, vel mille, vnde ex hoc capite non minus de vnitate, quam de multitudine probaretur eſſe quid poſitiuum; imò multitudo eſt ſenſibilis, quia vnitates, ex quibus conſtituitur, ſunt ſenſibiles, nam ſi vnaquæque vnitas inſenſibilis foret, etiam multitudo indè coagmentata inſenſibilis eſſet, vnde quia vnus Angelus eſt inſenſibilis, multitudo quoque Angelorum inſenſibilis eſt; adhuc tamen multitudo nobis ſenſibilior apparet, quia quicquid ſenſibilitatis eſt in vno, eſt etiam in multitudine cum additione, vt quæſt. ſeq. dicemus num. 93. vbi etiam explicabimus tex. 9. lib. 10. Metaph. ex quo loco ait Aureol. hoc argumentum deſumi; præterea cum dicimus multitudinem eſſe ſenſibilem, hoc ſanè intelligendum eſt de ipſa materialiter conſiderata, quatenus dicit plures vnitates inter ſe diuiſas, non autem formaliter, quatenus dicit ipſam diuiſionem, quia hæc eſt pura, ac ſimplex carentia vnitatis, vel vnionis, vt oſtenſum eſt n. 50. quæ in tantum percipitur inter partes continui, quatenus nõ videmus ibi partes vnitas adinuicem, & coniunctas; neque oppoſitum Aureol. ipſe ſuſtinere poteſt, cum teneat 1. d. 24. q. 1. art. 2. numerum pro formali non eſſe ens reale, & per ſe vnum, ſi ergo numerus pro formali non eſt quid reale poſitiuum, hoc ipſum etiam de multitudine affirmare tenetur, cum numerus non ſit niſi multitudo ex vnitatibus aggregata, nam omnes rationes probantes numerum pro formali nõ eſſe aliquod vnum per ſe poſitiuum, idem prorſus concludunt de multitudine. Ratio autem, cur vnitas difficilior ſit nobis explicatu per ſuum conceptum proprium poſitiuum, quam ſapientia, iuſtitia, & aliæ quædam perfectiones ſimpliciter, non eſt, quia ſit excellentior illis, fortè enim neque infinitas, nec immortalitas, vel immutabilitas præſtantiores ſunt illis, & nihilominus per negationem explicantur, & non per ſuum proprium conceptum poſitiuum, ſed id euenit ex proprijs earum rationibus, quarum vna eſt facilior captu, quam altera; & in propoſito præſertim dici poteſt vnitatem eſſe nobis cognitu difficiliorem, quam ſapientiam, & iuſtitiam, quia non ſunt rationes adeò tranſcendentes, ſicut vnitas, quæ eſt prima paſſio entis, ſunt enim affectiones, vel attributa quædam naturæ intellectualis, quò autem prædicata ſunt magis tranſcendentia, ſunt etiam explicatu difficiliora, vtpotè à ſenſibus remotiora, & proprijs definitionibus carentia.

Ad 2. eodem argumento æquè probari poteſt immaterialitatem, infinitatem, irrationalitatem, & alia eiuſmodi puram importare negationem, nam remota tali negatione materialitatis, aut finitatis ab aliquo ente ſtatim illud intelligitur eſſe materiale, & finitum, & appoſita tali negatione quocunque alio poſitiuo amoto ſtatim intelligitur immateriale, ac infinitum, quia cuicunque attribuitur eſſe priuatum materialitate, ei attribuitur eſſe immateriale, ſicut ergo hoc argumentum non concludit de immaterialitate, aut infinitate, ita nec in propoſito de vnitate; itaque ad argumentum dicimus ad minorem, quod intelligendo rationem aliquam poſitiuam, & remouendo ab ea indiuiſionem, ſtatim ponitur multitudo, non formaliter ex ſola remotione indiuiſionis, ſed concomitanter, quatenus remouendo indiuiſionem, vel priuationem multitudinis, remouetur antecedenter formalitas poſitiua excluſiua immediatè multitudinis, quam indiſpenſabiliter concomitatur indiuiſio, vnde etiam ex remotione indiuiſionis valet per locum à concomitantibus inferre poſitionem multitudinis, ſicut ex negatione frigoris in aqua valet inferre poſitionem caloris, non quidem formaliter, quaſi frigus ſit ſola negatio caloris, ſed concomitanter, quia enim cum frigore connexa eſt neceſſariò negatio caloris, valet inferre quod remota ab aqua negatione caloris ſtatim ponitur ibi calor, quia ſi remouetur ab aqua negatio caloris, hoc ideò eſt, quia prius remouetur frigus, cum quo connectitur negatio caloris; illa autem maior in argumento aſſumpta intelligitur de poſitione, & remotione formali, non autem concomitanti, & ideò cum ſolùm concomitanter ponatur multitudo ex remotione indiuiſionis, non autem formaliter modo iam explicato, argumentum non concludit. Ad vlt. poteſt reduci ad oppoſitum. vt enim dictum eſt n. 50. continuum diuidi aliud non eſt formaliter, quam deſtrui vnionem, quæ erat inter eius partes, & cum ait Aureol. quod quãdo vnum continuum diuiditur in multa, tunc reducuntur ad actum partes continui, quæ in ipſo erant in potentia; hoc ſanè intelligendum non eſt de actualitate exiſtentiæ, nam in hoc ſenſu partes in continuo dicuntur eſſe in actu, vt dictum eſt in Phyſ. diſp. de Continuo, ſed de actualitate totalitatis, & ſubſiſtentiæ, quam partes continui non habent, niſi quando ſunt ab inuicem diuiſæ, & ſolutæ, ac terminos habent proprios; quarè cum ſubinfert, quòd non ens in actu priuatiuè ſe habet reſpectu actus, atque ideò vnitatem conſiſtere in priuatione, & multitudinem in poſitione, neganda eſt conſequentia quoad vtramque partem, quoad primam quidem quia partes continui, vt vnum totum conſtituunt, non carent quacunque actualitate, vt dictum eſt; quoad ſecundam quoque quia multitudo pro formali dicit diuiſionem, & ſolutionem vnius partis ab alia, & illa totalitas, & ſubſiſtentia attinet ad vnitatem integritatis, & continuitatis cuiuſque partis iam proprijs terminis circumſcriptæ, non autem ad multitudinem ipſam, niſi materialiter.

80 Quartò obijcitur ad probandum poſitiuum, quod dicit vnum, nõ eſſe quidpiam enti ſuperadditum, & præſertim ab ipſo ex natura rei diſtinctum; quia hoc additum vel eſſet ens, vel non ens; non ſecundum, quia tunc illud additum non eſſet quid poſitiuum, nam poſitiuum id cenſetur eſſe, quod eſt verè, & eſſentialiter ens, & implicat, eſſe formalitatem aliquam poſitiuam, quæ non ſit formaliter, & eſſentialiter ens, quia vt ſæpè dictum eſt, ens, vt ſic, eſt fundamentum omnis realitatis, & inchoatio cuiuſcumque formalitatis poſitiuæ. Tum quia ſi eſt aliquid poſitiuum, ergo habet aptitudinem ad eſſe, & non repugnantiam, ergo eſt eſſentialiter ens reale, quia hic eſt quidditatiuus conceptus entis. Tum quia ſi addit aliquid, iam hoc additum erit ens, quia ens, & aliquid conuertuntur; ſi verò conceditur illud additum eſſe ens, iam conſtat hanc eſſe non poſſe propriam additionem, adeò vt intercedat diſtinctio ex natura rei inter formalitatem additam, & id cui fit additio, quia vel idem ſibi ipſi penitus adderetur, cum extrà latitudinem entis tranſcendentis, de quo loquimur, alia acceptio entis realis non detur; vel ſaltim daretur proceſſus in infinitum in additionibus, nec poterit dari ſtatus, niſi in aliquo addito, quod non includat ens, quod quidem eſſe non poteſt, niſi negatio illa diuiſionis, quæ dicitur per vnitatem importari.

Reſp. ex dictis diſp. 2. q. 7. art. 2. illud additum eſſe ens non quidem formaliter, & eſſentialiter, per incluſionem nimirum entis in ſuo conceptu quidditatiuo, ſed realiter & identicè, quatenus cum eo realiter identificatur, vt paſſio ſuo ſubiecto, & in hoc ſenſu dicitur illud additum eſſe quid poſitiuum, quia licet non ſit formaliter, eſt tamen realiter ens; & in hoc ſenſu dicitur habere aptitudinem ad eſſe, non formaliter in ſe, ſed per identitatem cum alio; & in hoc ſenſu dicitur ens fundamentum, & inchoatio realitatis eius nempè per identitatem realem, quicquid enim reale eſt, ſanè talem realitatem participat, vel quia includit eſſentialiter conceptum entis, vel quia eſt idem cum ipſo, vnde quod non participat ens aliquo ex his modis eſt prorſus nihil; & tandem in hoc ſenſu quod ſuperaddit vnum enti, dicitur aliquid nempè per identitatem; vel dicas aliquid interdum latius patere ipſo ente, quia dicitur de omni, quod eſt vel ens, vt ſic, vel cum ente, vt ſic, identificatum; ex quo deducitur hanc non eſſe propriam additionem, qualis eſſe ſolet rei ad rem, à qua realiter diſtinguitur, ſed tantum formalitatis ad rem, in qua immerſa, & imbibita inuenitur per identitatem realem; & ideò neque datur proceſſus in infinitum in additionibus, neque idem omninò additur ſibi ipſi, quia hæc non eſt additio realis, ſed formalis, ac inter additum, & id cui fit additio, diſtinctio interuenit aliquo pacto ex natura rei. Dices ſi paſſio entis eſt aliquid extra nihil, ergo eſt formaliter ens, quia hic eſt conceptus entis quidditatiuus, nec vllo pacto aliquid poſſe latius patere ipſo ente, quia nihil poteſt eſſe communius ente ex Doctore 1. d. 3. q. 3. §. *quantum ad* 2. art. & lib. theor. propoſ. 6. & 53. Reſp. negando conſeq. vt enim aliquid ſit formaliter ens, debet eſſe formaliter, & per ſe extra nihil, non autem identicè ſolum, & ratione alterius, cui identificatur, vt contingit de modis, & paſſionibus entis, quod ſatis declarauimus diſput. 2. num. 215. & in hoc ſenſu *aliquid*, latius patere poteſt ipſo ente, ſi per ens intelligatur id, quod directè, formaliter, & ex ſe eſt extra nihil, per aliquid verò id, quod eſt extra nihil vel directè, & per ſe, vel indirectè, & per aliud, cui identificatur.

81 Et quia in hoc ſenſu etiam durum videtur contrarijs aliquid poſſe latius patere ipſo ente, & poſſe aliquid ſibi addi, quod non ſit formaliſſimè ipſum ens, hoc declarare intendo etiam in oppoſita ſententia, nam & ipſi quoque contrarij,

Digitized by Google

trarij, vnum, ac ceteras paſſiones ſaltim ratione ab ente diſtinguentes, fatentur hanc additionem eſſe rationis, ſeu per intellectum; tunc igitur peto quid intellectus concipiat enti ſuperaddi, vel aliquid, vel nihil; non ſecundum, quia nihil, vt ſic, cõcipi nequit, vt paſſio entis; ſed potius, vt oppoſitũ entis; ſi verò cõcipit aliquid, vel præciſè cõcipit ipſum ens, & ſic nõ conciperet paſſionem additam enti, ſed ens addi ſibi ipſi, vel concipit aliquid vltra præciſam rationẽ entis, quod ſit veluti eius affectio, & modificatio, vt loquitur Alenſis, & ſic concipit aliquid latius patere ipſo ente, vnde tandem & ipſi fateri tenentur in propria ſententia, quod nos dicimus, vt bene notauit Smiſinch. loc. cit. Dices, aliud eſſe, quod contingit in re, aliud quod per intellectum, cum enim intellectus plura ſæpè diſtinguat, quæ à parte rei non ſunt diſtincta, non bene arguitur à conceptu ad rem, ſeu ab eo quod fingitur per intellectum, ad id quod contingit in re. Reſp. ex hoc capite conſequentiam tenere, quia diſtinctio quam ponit intellectus inter ens, eiuſque paſſiones, non eſt omninò rationis ratiocinantis, & ficta, ſed cum fundamento in re, & ideo à conceptu ad rem valet aliquo pacto argumentari; tum quia ens rationis non fingitur, niſi ad modum entis realis, & nihil concipi poteſt per ſimplicem apprehenſionem, niſi per modũ entis, ita igitur proportione ſeruata implicabit per intellectũ concipere aliquid, quod non habeat modum entis, ſicut in re aliquid eſſe, quod non ſit ens, & vtrobique ſuo modo eadem recurret repugnantia, ſed conſtat in contrariorum ſententia concipi poſſe aliquid, quod expreſſe non dicit formalem rationem entis, ſed aliquam tantum eius modificationẽ, & circumſtantiam, ergo id etiam ſuo modo dici poterit à parte rei, quatenus conceptus ille non eſt omnino fictus, ſed habet in re fundamentum, quamuis igitur aliquid conuertatur cum ente formaliter, vel identicè; tamen non conuertitur cum ente formaliter, ſed latius patet ipſo ſic accepto.

Hac de cauſa Hurtad. Paſqualiq. Blaſius à Concep. & alij Thomiſtæ tenentes vnum de formali quid poſitiuum importare rationæ ſola diſtinctum ab ente, & ſola additione rationis ipſi ſuperadditum, ne cogerentur ob hanc rationis diſtinctionem, & additionem his difficultatibus ſubiacere, quibus noſtra premitur ſententia, dixerunt diſtinctionem vnius ab ente non eſſe adæquatam, ſeu per conceptus adæquatos, ac inter ſe adæquatè diſtinctos, quia tunc propoſita difficultas ita militat contra talem diſtinctionem, & additionem rationis, ſicut contra diſtinctionem, & additionem ex natura rei, vt diſcurrebamus, ſed eſſe inadæquatam, & per conceptus inadæquatos inter ſe ſolum differentes per modum expliciti, & impliciti, itaut diuerſitas tota ſe teneat ex parte modi concipiendi, non ex parte rei, ſeu formalitatis conceptæ, nam idem omninò concipitur per conceptum entis, & vnius, ſed non eodem modo, ſeu ſub eadem ratione. Hæc tamen euaſio ſuprà præcluſa eſt art. præced. & rurſus retunditur, nam vtique non poteſt idem omnino exprimi per conceptum entis, & vnius, quia tunc idem ſub eadem omninò ratione eſſet paſſio ſui ipſius, ſi ergo idem ſaltim ſub diuerſa ratione exprimitur, iam illa ratio quæ exprimitur per conceptum vnius, & non exprimebatur per conceptum entis, eſt diſtincta illa formalitas ſubiectiua, vel ſaltim obiectiua, quam addit conceptus vnius ſupra conceptum entis, vt ſupra vrgebamus num. 60. 61. 67. & 71. Dices cum Paſqualig. ens, & vnũ differre tantum per conceptus inadæquatos. Sed iam hoc impugnatum eſt ſupra diſp. 4. num. 10. vbi oſtendimus rationem eſſendi, vt ſic, extra nihil abſtrahendo à quocunque modo eſſendi, eſſe adæquatiſſimum entis conceptum, atque ideò ad ipſum non ſpectare conceptus ſuarum paſſionum, quæ pertinent ad rationem eſſendi ſecondariam; ſed adhuc concesso hanc eſſe rationem entis inadæquatam, fateri tenetur *aliquid* latius patere ipſo ente, vt dicit præciſam rationẽ eſſendi, quia ratio eſſendi indiuiſè, in quo conſiſtit conceptus vnius, vel addit aliquid ſupra præciſam rationem eſſendi, vt ſic, vel nihil; ſi nihil, ergo nullo modo prorſus differunt conceptus entis, & vnius, nec etiam per modum impliciti, & expliciti, quia nihil explicat conceptus vnius, quod non explicaret conceptus entis; ſi addit aliquid, ergo *aliquid*, latius patet aliquo pacto ipſa ratione eſſendi, vt ſic. Dices nihil prorſus addi, quia nil continetur in conceptu vnius, quod non contineatur in conceptu entis; ſed hoc ſolum amplius habet conceptus vnius, quod magis explicat, quod continetur in conceptu entis.

82 Sed hæc doctrina Thomiſtica de continentia implicita, & explicita, & de conceptu implicito, & explicito iam ſupra impugnata eſt, vt fallax & commentitia in ſenſu, quo docetur ab ipſis diſp. 2. num. 20. 55. 57. & 58. & nunc rurſus impugnatur, quia conceptus explicitus, & implicitus non ſunt idem formaliter conceptus, ſed tantum materialiter, quatenus eandem rem exprimunt, ſed non eodem modo; hic autem diuerſus modus, attingendi rem ex parte conceptus obiectiui, explicari non poteſt, niſi penes plures, vel pauciores formalitates in obiecto perceptas, itaut magis clarè percipiatur obiectum, & explicitè, cum plures eius attinguntur formalitates, & minus clarè, cum pauciores, ergo differentia in conceptibus per explicitum, & implicitum infert quoque diſtinctionem penes formalitates conceptas, & non tantum penes conceptus formales clariorem, vel minus clarum; Maior patet, probatur minor, quia licet iſta maior, vel minor claritas poſſet in conceptibus formalibus, qui ſunt actus intellectus, explicari per plures, vel pauciores gradus intenſionis actus, & attentionis potentiæ, tamen ex parte conceptus obiectiui explicari non poteſt, niſi per plures, vel pauciores formalitates perceptas, quod tali exemplo declarari poteſt ex potentia viſiua deducto, quo etiam ſolent vti Aduerſarij ad hoc ipſum declarandum; quando montem, vel vrbem de longè videmus, & poſteà propius, iſtæ viſiones differunt per modum expliciti, & impliciti, quia quod de longè implicitè, & confusè videbatur, poſtea videtur de propè diſtinctè, & explicitè; at in tali caſu non alia ratione mons, vel ciuitas clarius cernitur, & percipitur, niſi quia plura de propè attinguntur, quæ non attingebantur à longè, nã in monte tot arbores videntur, in vrbe tot domus, & palatia, quæ prius non videbantur; & vbi de longè accidentia communia mouebant potentiam, propius mouent etiam accidentia ſpecialia, & particularia: ergo ſic etiam euenit in viſione intellectiua, quod tunc eſt cognitio rei implicita, cum res attingitur ſecundum gradus vniuerſales, tunc implicita, cum vlterius attingit particulares. Ex eodem modo reijcitur etiam opinio aliorum, qui negant vnitatem ab ente diſtingui aliqua ratione præſcindente ex parte obiecti, ſed tantum per rationẽ præciſam ex parte actus, vt tenent Arriag. & Ouiued. Nominales ſecuti, qui negant præciſiones obiectiuas. Hæc, inquam, opinio, præterquam quod negat præciſiones obiectiuas, quæ in omni ſchola conceduntur præter Nominalium, eodem modo reijci poteſt; cum enim declarant iſti Auctores eam diſtinctionem inter ens, & vnum eſſe per ſolam præciſionem ex parte actus, dicunt hoc ideò eſſe, quia eadem formalitas obiectiua hac ratione apprehenſa, eſſentia dicitur, & illa ratione apprehenſa, paſſio, ſeu eſſentiæ attributum appellatur. Sed quis non videt ex hoc ipſo loquendi modo iſtos fateri diſtinctionem inter ens, & vnum etiam ex parte conceptuum obiectiuorum? nam res eadem, ſeu idem materiale obiectum ſub vna ratione formali perceptum generat vnum conceptum obiectiuum, & ſub alia ratione perceptum generat de ſeipſo alium conceptum obiectiuum à priori diſtinctum, nam licet verſetur ſemper intellectus circa idem obiectum, non tamen ſub eadem ratione, vel formalitate; vnde diuerſæ illæ rationes, ſub quibus percipitur obiectum, ſunt illæ diuerſæ formalitates obiectiuæ, quas nos importare contendimus ens, & vnum, realiter quidem identificatas, ſed ex natura rei formaliter, vel ſaltim virtualiter diſtinctas. Demum num. 69. dixi inter ſubiectum, & paſſionem non ſufficere diſtinctionem penes explicitum, & implicitum, quia hæc etiam reperitur inter definitionem, & definitum.

83 Quintò ſi ens fieret vnum per aliquid ſuperadditum, illud ſuperadditum rurſus eſſet vnum, ergo tale conſtitueretur per aliquid ſuperadditum, ergo in infinitum procederetur. Dices illud ſuperadditum eſſe ſeipſo vnum, quia eſſet ratio conſtitutiua vnius, ſicut præſentia eſt per ſeipſam præſens, quia eſt ratio conſtitutiua rei præſentis. Contra vrget Ouiued. ſi ratio illa ſuperaddita eſt per ſeipſam vna, & eſt vnitas ſui ipſius, ergo iam non repugnat entitas, quæ per ſeipſam ſit vna, & ſit vnitas ſui ipſius, ergo huiuſmodi eſt ens, quod ego contendo eſſe ſeipſo vnum abſque vlla ratione ſuperaddita, & eſſe formaliſſimam ſui vnitatem. Conſ. ideò ſuperadditur præſentia ſubiecto (idem dico de alijs formis ſuperadditis) quia ſubiectum eſt indifferens, vt habeat, & non habeat hanc præſentiam, ſed in propoſito ſubiectum, quod eſt ens, non eſt indifferens, vt habeat, & non habeat hanc vnitatem, ergo abſque fundamento datur illi vnitas realiter ſuperaddita.

Ad hoc argumentum occurrit An. And. loc. cit. nedum ſoluendo, ſed etiam illud retorquendo, nam cum dicunt Aduerſarij vnum addere ſaltim ſupra ens negationem diuiſionis,

nis, vel quidpiam etiam poſitiuum, ſed ſola ratione diſtinctum, quærit Ant. And. an illud quomodocunque ſuperadditum ſit vnum ſeipſo, vel alio etiam per rationem ſuperaddito poſitiuo, vel negatiuo, & ſic idem argumentum reducitur contra ipſos; vnde reſpondet in eo committi fallaciam figuræ dictionis mutando quo in quod, cum enim vnum ſit principium, quo formaliter ens eſt vnum, nec poteſt, nec debet dici propriè vnum, quia ſic haberet rationem quod; ſicut albedo non eſt alba, licet ſit illud; quo aliquid eſt album; & cum inferebatur de ente idem dici poſſe, negatur paritas, ens enim eſt id, quod eſt vnum, vnum autem eſt id, quo ens eſt vnum. Hæc doctrina eſt quidem bona, tamen non videtur ſatis adaptata pro ſolutione argumenti, quia æquè procedit, ſiue vnitas ponatur realiter, ſiue formaliter tantum ab ente diſtincta, vnde hac ſolutione data argumentum propoſitum non conuinceret diſtinguentem vnum realiter ab ente, cuius oppoſitum ſtatuimus art. præced. num. 63. & quidem Ant. And. ibi citatus hac ratione dicebat argumentum illud non valere. Sed & contra hanc ſolutionem inſtat etiam Suarez, quia negari non poteſt, quin ille modus realis, vel quicquid illud ſit; quod vnum addit enti, ſit vnum quid eo modo quo eſt, nam vnumquodque ens habet huiuſmodi modum vnũ tantum, & non plures, & habet illum diſtinctum à modo, ſeu vnitate alterius entis, in ſe autem indiuiſum, rectè ergo interrogari poteſt an ille modus ſit vnus, & quomodo, an ſeipſo, vel aliquo ſuperaddito. Et ideò alij Scotiſtæ reſpondent vnum, quod eſt entis paſſio, poſſe aliquo pacto dici vnum, non tamen aliquo addito, ſed ſeipſo formaliſſimè, quia eſt ipſa ratio conſtitutiua vnius, quemadmodum differentia indiuidualis eſt ſeipſa formaliter indiuidua, & relatio eſt ſeipſa formaliter relata, & ſic in alijs vltimis, & formalibus conſtitutiuis contingit illa eſſe talia ſeipſis, quod de ente dici nequit, quia eius ratio non eſt formaliter conſtitutiua vnius, quæ quidem eſt reſponſio allata in argumento. Sed, & hæc etiam ſolutio patitur eandem exceptionem, quam præcedens, æquè enim procedit, ſiue vnitas formaliter, ſiue realiter etiam diſtinguatur ab ente; & rurſus patitur inſtantiam ab Ouuied. factam, cui ſatisfieri nequit ſine petitione principij, quia hoc eſt, quod Aduerſarij contendunt rationē entis, vt ſic, eſſe formaliſſimè conſtitutiuam vnius, & ideò ens eſſe vnum præcisè ſeipſo, & non per aliquid ex natura rei ſuperadditum, præſertim quia ens non eſt indifferens ad hoc, vt ſit vnum, vel non vnum, quæ ſola indifferentia ſolet eſſe cauſa præciſa ſuperadditionis formarum diſtinctarum ſubiectis variè denominatis, vt bene vrgebat Ouuied.

84 Reſpondetur itaque ex dictis n. 63. argumentum illud vrgere tantum diſtinctionem realem vnius ab ente, non autē formalem, vel virtualem, ob rationem ibi aſſignatam, quia ſi vnitas realiter diſtingueretur ab ente, vt res à re, & eſſet propriè accidens eius vt multi tribuunt Auicen. ſanè deberet eſſe formaliter ens, & conſequenter formaliter vnum, quod enim formaliter participat ſubiectum, eodem quoque modo participat eius paſſionem; & ad hunc ſenſum impugnādum procedunt etiam replicæ Ouuied. quia in prima ſupponit, quod illud additum ſit aliqua realis entitas, quæ ſeipſa ſit formaliter vna, quod nos non aſſerimus, negamus namque illam formalitatem eſſe realem entitatem per eſſentialem incluſionem entis, vt aſſumitur in argumento; deindè in ſecunda replica infert vnum non poſſe addere aliquid reale enti, quia non eſt indifferens ad eſſe vnum, & non eſſe vnum, cum tamen talis indifferentia ſit præciſa cauſa realis ſuperadditionis formarum; quod vt conſtat procedit ſolùm de additione, & diſtinctione reali, non verò formali; itaque ad argumentum dicimus ens eſſe ſeipſo vnum realiter, quatenus non eſt vnum per aliquid ei realiter ſuperadditum, & eodem modo ab ipſo diſtinctum, nec vnitatem poſſe importare formam ab ente realiter diſtinctam, quia non eſt ens indifferens de ſe ad vnum, & non vnum realiter; attamen quia eſt formaliter ſic indifferens, quatenus ex ſua ratione formali de ſe nec eſt vnum, nec plura, ſed ab vtroque abſtrahit, vt mox dicemus, ideò non eſt ſeipſo formaliter vnum, ſed per aliam formalitatem, ſeu rationem formalem ſuperadditam, ſicut homo quia in primo modo dicendi per ſe nec eſt riſibilis, nec non riſibilis, ſed in tali ſtatu quidditatiuo ab vtroque præſcindit, ideò poſtea in ſecundo modo riſibilis dicitur per formalitatem humanitati ſuperadditam, & ex natura rei ab ipſo diſtinctam.

85 Et quia vrgebat Suarez modum vnitatis ſuperadditum poſſe ritè dici vnum, quia non eſt plures, reſpondeo hinc tātum ſequi eſſe vnum negatiuè, non poſitiuè, quatenus ſcilicet dicit negationem plurium, vnde in tali modo vnitas non dicit perfectionem poſitiuam, ſicut cum dicitur ens eſt vnũ; ad cuius rei pleniorem intelligentiam ſciendum, quod quando ſunt duo contraria poſitiua immediata, quæ etiam negatiuè dici poſſunt, ſi ad proprium ſubiectum comparentur, nō niſi poſitiuè dici poſſe; at ſi de alio eſſerantur, cui ambo ſint incompoſſibilia, negatiuè tantùm interpretari debent, nec conſimilem loquendi modum vtrobique obſeruari poſſe, propterea quod vnum eſt ſubiectum conueniens, & aptum, aliud verò omninò diſconueniens, & ineptum. Quod declarari poteſt exemplo iuſtitiæ, & iniuſtitiæ, quæ poſitiuè, & negatiuè dici poſſunt, & ſi homini iudici applicentur non niſi poſitiuè interpretari poſſunt, ſi verò applicentur lapidi, cui ſunt incompoſſibiles, dicendo *lapis eſt iniuſtus*; non poteſt, nec debet iniuſtitia accipi niſi negatiuè ſcilicet pro negatione iuſtitiæ; idem conſtat de rationali, & irrationali, nā in ordine ad ſpecies dicitur de illis poſitiuè, in ordine verò ad genus ſcilicet animal, irrationale v. g. non poteſt intelligi, niſi negatiuè, quia ſcilicet ipſum, vt ſic, non includit rationalitatem; in propoſito vnum & multa ex dictis num. 56. aliquo modo poſitiuè, & contrariè opponuntur 10. Met. 9. & vnum accipi poteſt poſitiuè prout dicit realitatem illam additam enti, quæ eſt ipſius affectio, & negatiuè prout dicit negationem plurium; cum ergo de ente, aut includentibus illud eſſētialiter dicitur vnũ, & vnũ ens, vnus homo, nō poteſt accipi niſi poſitiuè, vt dicit realitatem additam enti, quæ eſt ipſius affectio, quia formaliter dicitur vnum poſitiuè; ſi verò de his dicatur, quæ non includunt eſſentialiter ens, vt ſunt modi intrinſeci, paſſiones entis, & vltimæ differentiæ, non poteſt accipi, niſi negatiuè, & ideò non eſt quærendum quid vnum addat his, & realitati vnitatis, cum dicimus hanc eſſe vnam in qualibet re; quare verò vnum nihil his addat, bene tamen illis, ratio præciſa eſt, quia de his tantùm negatiuè dicitur, at de illis nedum negatiuè, ſed etiam poſitiuè.

Sextò obijcitur, ens vt diſtinctum ab illa ratione ſuperaddita, habet non eſſe illam rationem ſuperadditam, neque aliquid aliud ab ipſo diſtinctum, ergo habet eſſe indiſtinctum à quolibet alio, ſeu eſſe ipſum, & non eſſe aliud, ergo habet totam rationem formalem vnius, quæ in hoc ipſo conſiſtit. Quod vt magis intelligatur, accipiamus, ait Suarez, aliquod ens in particulari nempe eſſentiam ipſius Dei præcisè abſq; alio ſuperaddito; ea vt ſic eſt diſtincta ab omni alia entitate, & indiſtincta in ſe, vel à ſe, ergo vt ſic eſt vna; *Probatur* aſſumptum, quia vt ſic non eſt eſſentia creata, nec plures eſſentiæ diuinæ, ergo vt ſic eſt diſtincta ab omni alia entitate, & indiſtincta in ſe, vel à ſe; & idem argumentum pari modo fieri poteſt in Angelo, homine, & cæteris entib. Dices Deum, Angelum, & hominem per ſuas eſſentias eſſe indiuiſos radicaliter, non tamen formaliter. Contra inſtat Hurtad. diſp. 4. §. 5. quia eſſe indiuiſum radicaliter eſt formaliter eſſe indiuiſum, nam eſſe indiuiſum formaliter eſt habere formam, cum qua repugnat diuiſio, quæ forma in Deo eſt eius actualitas, ac eſſentialis conceptus.

86 Reſp. hoc quoque argumentum in primis poſſe in Aduerſarios retorqueri docentes conceptum vnius aliquo pacto ſecerni à conceptu entis, vt ſic, per modum ſaltim explicitè, vel implicitè, nam conceptus entis, vt ſic, ſe ipſo præcisè eſt vnus, quia ex vi ipſius ens eſt in ſe indiſtinctum, & à quocunque alio diſtinctum, etiam ab illo, in quo ponis formaliter conſiſtere vnitatem, & ſic argumentum æquè bene deducitur contra Aduerſarios quocunque modo diſtinguant conceptum vnius à conceptu entis, ac contra nos; quare dicendum eſt cum Ant. And. præciſa ab ente formalitate illa, in qua conſiſtere dicimus rationem ipſam vnius, ens non eſſe vnum formaliter, nec non vnum, ſed abſtrahere ab vtroque ſi tamen non vnum accipiatur poſitiuè, vel cōtrariè, nam ſi priuatiuè ſolum acciperetur, vel negatiuè, vtique in tali ſtatu abſtractionis dici poſſet non vnum, quatenus in eo ſtatu nondum intelligitur habere illam formalitatem, qua poſitiuè dicitur vnum; & ratio huius eſt, quam aſſignat Doctor ex Auicen. 2. d. 3. q. 4. in fine, quia in tali ſtatu præciſſiſſimè conſideratur quidditas, inquantum nihil includit, quod non pertineat ad per ſe rationem quidditatis eius, & hoc modo equinitas tantùm eſt equinitas, & nec vna, nec plures, quantumcunque vnitas eius non ſit alia res addita, ſed neceſſariò conſequatur iſtam entitatem, ſicut & omne ens ſecundum quamcunque entitatem conſequitur propria vnitas, non tamen iſta vnitas eſt intra rationem formalem quidditatis, vt quidditas eſt, ſed eſt quaſi paſſio conſequens quidditatem, ita Doctor eruditiſſimè loc. cit. Per

quod etiã reſpondetur ad alium diſcurſum factum à Suarez circa entia particularia; diuinitas enim, vt ſic, eſt tantum diuinitas, vt ſic enim inuoluit tantùm prædicata quidditatiua, non autem quod ſit vna, vel plures; poteſt tamen in tali ſtatu dici vna fundamentaliter, & radicaliter, quatenus ipſa rei quidditas eſt fundamentum, vnde in ſecundo ſigno pullulat vnitas formalis, & eſt principium eſſentialiter exigitiuũ eius, eo pacto quo homo in primo modo dicendi per ſe dicitur riſibilis tantum fundamentaliter, & radicaliter, quatenus tunc conſideratur ſecundum prædicata exigitiua riſibilitatis. Neque eſt cur Hurtad. cit. hanc reſponſionem inficietur, quia & ipſe quoque vt præfato argumento reſpondeat §. 25. cogitur eam recipere; vbi vult ens concipi in ratione vnius per connotationem ad diuiſionem, vnde inquit, quod ens non conceptum per ordinem ad diuiſionem neque eſt formaliter vnum, nec plura, ſed abſtrahit ab vtroque ſicut animal non conceptum per ordinem ad rugitum, & diſcurſum non eſt formaliter rationale, aut irrationale, ſed ratione abſtrahit ab vtroque & ad probationem, qua probatur Deum ex vi ſui conceptus eſſentialis, & primarij eſſe vnum, ait quia in iſto conceptu non explicatur per ordinem ad diuiſionem in ſe, ideò Deum ex vi talis conceptus eſſe tantum materialiter vnum, non verò formaliter; eſſe formaliſſimam diſtinctionem, quam §. 5. inficiebatur. In eandem quoque muſcipulam incidit Paſqualig. nam poſtquam prolixè probaſſet diſp. 6. ſect. 2. vnum non poſſe ab ente diſtingui per conceptus obiectiuos adæquatos, ſed tantum inadæquatos, dum ſibi obijcitur quomodo ſe habeat ens ſecundum illum conceptum inadæquatum entis, vt ſic, in ordine ad vnitatem; reſpondet ſemper, quod ens ſecundum talem conceptum non eſt vnum explicitè, ſed tantum implicitè, quia non concipitur explicitè ratio vnitatis; ſed ſicut licet ei dicere ens in tali præciſionis ſtatu eſſe vnum implicite, non explicite; cur non licebit nobis dicere, quod eſt vnum fundamentaliter, & radicaliter, non verò formaliter; ſanè Recentiores iſti factis profitentur noſtram ſententiam, & ſolum verbis negant.

87 Sed adhuc contra inſtabis ens in ſtatu ſuæ puræ quidditatis eſſe formaliter, & poſitiuè vnum, & non tantum fundamentaliter, & negatiue, vt dicebatur; tum quia quodlibet ens ex vi ſuæ entitatis præciſiſſimè ſumptæ eſt in ſe indiſtinctum formaliter, & à quocunque alio diſtinctum, cum eadem formaliter ſint principia conſtitutiua, ac diſtinctiua; tum quia dictum eſt n. 85. quod quando vnum dicitur de ente, aut includentibus ens, non niſi poſitiuè accipi poteſt, ergo ſi adhuc in tali ſtatu dici poteſt vnum, hoc vtique poſitiuè, & non negatiuè tantum erit intelligendum. Reſpondetur aſſumptum eſſe verum radicaliter tantum, & originatiuè, quatenus quodlibet ens ex ſuis principijs trahit indiſtinctionem illam, in ſe, & diſtinctionem à quocunque alio, quã formaliter habet duntaxat per attributum vnitatis, vt declaratum eſt num. 45. & 74. conceptus verò entis, vt ſic, dicit tantum rationem eſſendi abſtrahentem ab eo, quod illa ſit vna, vel non vna; hoc enim ſpectat ad rationem eſſendi ſecundariam, non autem primariam; poteſt etiam in tali ſtatu abſtractionis ens dici vnum negatiuè, quia licet in ſe, & abſolutè conſideratum ſit ſubiectum idoneum ad recipiendam vnius denominationem, & prædicationem; tamen in tali ſtatu conſideratum habetur velut ſubiectum ineptum, quia in eo ſtatu non reſpicit, niſi prædicata merè quidditatiua, & primi modi; ſic homo in primo modo dicendi per ſe cenſetur ſubiectum ineptum riſibilitatis, quia paſſio non eſt nata illi conuenire, niſi in ſecundo modo, in hoc igitur ſenſu conceptus entis, vt ſic, intelligitur in ſe indiuiſus, & ab omni alia ratione diuiſus negatiue, non autem poſitiuè, quia hoc habetur tantum à modo poſitiuo per vnitatem importato, in ſecundo ſigno, non autem in illo omnino primo, in quo præciſè conſideratur eius quidditas.

88 Septimò obijciunt vnum non addere ſupra ens rationem aliquam poſitiuam ex parte obiecti præciſam à ratione entis, & ſic arguit Ouuied. cit. ratio illa præciſa, in qua formaliter conſtitueretur vnitas, eſſet formaliſſimè ens ſecundum conceptum obiectiuum præciſum, quem diceret, ergo non eſſet ratio ſuperaddita enti, ſed ratio formaliſſima entis; Probatur aſſumptum, nam illa ratio habet prædicata ſua eſſentialia propria ipſius, ex vi quorum conſtitueretur, ergo ratione ſui haberet eſſentiam condiſtinctam ab eſſentia entis rationis; ergo ratione ſui haberet aptitudinem ad exiſtendum, in qua conſiſtit ratio entis; ergo ratione ſui, & non ratione entis formaliter diſtincti eſſet ens, & ſic obiectiuè non præſcindit ab ente. Confirmat id Paſqualig. citat. quia vnitas ſecundum ſuum præciſum, & formaliſſimum conceptum participat formaliter paſſiones entis, eſt enim quid intelligibile, & verum, cum ab intellectu intelligatur; & eſt quid bonum, quia bonitas ſemper annexa eſt cum veritate; ergo etiam formaliter participat rationem entis. Deindè etiam ex parte entis probat Ouuied. quod obiectiuè non præſcindat ab vno, hoc quod eſt eſſe hominem v. g. eſt quid poſitiuum, vt omnes admittunt, ſed poſitiuo, per quem conſtituitur homo, quantumuis re, & ratione præſcindantur omnes alij poſitiui conceptus, permanebit homo, qui ſit verus homo, & qui non ſit equus, nec leo, ergo permanebit homo idem ſecum, & non idem cum alio, quod eſt formaliter eſſe vnum. Confirmat hoc ipſum Arriag. diſp. 1. Met. num. 54. ratione, vt ipſe ait à priori; hoc non eſſe illud, ſeu ab eo diſtingui, non eſt conceptus compoſitus, vt eſſe album, vel calidum, ſed ſimplex, ſicut eſſe calorem, albedinem; ergo nequit ſubiectum aliquod reddi diſtinctum à quocunque alio, quod non eſt ipſum, per formam à ſe aliquo pacto diſtinctam ſcilicet realiter, vel ſaltim formaliter, & obiectiuè, quãtumuis illi vnitam, ſed præciſè per ſuammet entitatem, & proprium conceptum quidditatiuum; ergo vnumquodque ens à ſeipſo formaliter habet, quod ſit vnum, non verò per aliquam rationem à ſeipſo ex natura rei, aut etiam obiectiuè diſtinctam.

89 Reſpondetur hæc, & ſimilia argumenta nouam non ingerere difficultatem, quæ antea non ſit ſoluta, ſed ſolum oſtendere eiſdem difficultatibus premi diſtinguentes obiectiuè duntaxat ens, & vnum, perinde ac ſi illa nobiſcum diſtinguerent ex natura rei formaliter, vel virtualiter, ſiue talis diſtinctio ponatur per conceptus obiectiuos adæquatos, ſiue inadæquatos, quod gratis concedendum eſt, vt conſtat ex dictis à num. 80. Adhuc tamen verum eſt, quod innuimus n. 82. etiam præſcindentes tantum penes conceptus formales inter ens, & vnum non omninò has difficultates euadere, quod eorum declaratione oſtenditur, nam Arriag. num. 51. declarans quo pacto ens, & vnum præſcindat ex parte modi concipiendi præcisè, id probat quia ens, vt ens ſolum concipitur per ordinem ad propriam exiſtentiam, vnum verò per negationem multiplicitatis, poſſum autem optimè illud ens comparare in ordine ad poſſibilitatem, non comparando illud cum alijs extremis, nec cogitando de diſtinctione ab illis, quod formaliſſimè eſt illud præſcindere ex parte modi concipiendi à ratione vnius; eodem ferè modo rem declarat Ouuied. num. 45. nam eadem formalitas obiectiua (inquit) hac ratione apprehenſa eſſentia dicitur, & illa ratione apprehenſa paſſio, ſeu eſſentiæ attributum appellatur, non enim ex alio capite dicimus vnitatem eſſe paſſionem entis, niſi quia ipſiſſimam rationem obiectiuam prius concipimus ſub ratione, & conceptu formali entis, & poſterius ſub conceptu formali vnius; ita Ouuied. ibidem. Sed ſanè ex hac ipſa declaratione conuincitur ens, & vnum nedum ex parte modi concipiendi, ſed etiam formalitatis conceptæ diſtingui, & abinuicem præſcindere, vt oſtendi num. 82. & nunc rurſus demonſtro, cum enim modo concipio hominem in ordine ad propriam exiſtentiam, vel poſſibilitatem, & poſtea in ordine ad multiplicitatem, certè iſta diuerſitas, non tantum redundat ex parte conceptuum formalium, & modi cognoſcendi, ſed etiam ex rationibus ipſis conceptis; nam alia ratio, & formalitas eſt exiſtentia, & poſſibilitas rei, alia negatio multiplicitatis eius; quod ſi negetur hæc duo in intellectu obiectiuè exiſtentia conſtituere duas diuerſas formalitates obiectiuas; præterquam quod hoc gratis omninò negari videtur, poteſt ita probari; quia poteſt homo ſub vna formalitate attingi, & non ſub alia, immò ex natura rei petit prius ſub vna formalitate cognoſci, quam ſub alia, ergo re vera ſunt duæ formalitates nedum inter ſe abinuicem formaliter, ſed etiam obiectiuè præciſæ; aſſumptum ab ipſis Aduerſarijs conceditur; Probatur conſequentia, quia diuerſitas formalitatum obiectiuarum ex hoc præcipuè ſpectatur, quod vna attingi poteſt ſine alia, & vna petit intelligi prius alia, & independenter ab illa. Et certè ſi iſtæ differentiæ inferunt tantum diuerſitatem in modo concipiendi, & non penes formalitates conceptas, nunquam inter aliqua duo obiecta probari poterit intercedere diuerſitatem penes conceptus obiectiuos, nam ſemper diceretur argumentum ex illis differentijs deductum inferre duntaxat diſtinctionem penes modum cognoſcendi præcisè, & non penes conceptus obiectiuos, quod eſt omninò irrationabile. Sed diſp. ſeq. ac etiam diſp. 8. oſtendam gradus rerum ſiue prædicamentales, ſiue tranſcen-

Digitized by Google

ſcendentes obiectiuè abinuicem præſcindere, & non tantùm penes formales conceptus.

90 Argumenta verò illa, quia coincidunt cum iam ſolutis, noua non indigerent ſolutione, ſed ad vbetiorem doctrinam libet ad ſingula reſpondere. Ad 1. negatur aſſumptum, ad probationem conceſſo antecedente cum prima conſequẽtia, negantur aliæ, imò quia haberet talia prædicata Vnitas in ſuo conceptu, & non illa, quibus explicatur formalitas entis, ideò ex vi ſui conceptus proprij non eſſet formaliter ens, ſed potius quidam entis affectio, & modificatio; ita de differentia vltima dicebat Doctor q.21. de Anim. ad ſimile argumentum, quia ex vi proprij conceptus habet præciſè, quod faciat differre, ideò ex vi eius non eſt formaliter ens, quia tunc in ratione differentiæ faceret conuenire, ſed habet quod ſit ens à ratione entis, quam coarctat, & cui identificatur; ſic pariter in propoſito de paſſionibus entis, paſſiones namque ex vi proprij conceptus non explicant rationem entis primariam, quæ omninò præſcindit ab hoc quod ſit vna, vel plures &c. & præciſè conſiſtit in ratione eſſendi, vt ſic; ſed ſolum circumſtantias quaſdam accidentales eius, & ideò vt paſſiones entis nequeunt obiectiuè importare rationem eius, quia tunc importarent rationem primariam eſſendi, & non ſecundariam tantùm; dicuntur autem paſſiones, & modi entis, vt ſæpè dictum eſt, ab ente rationis differre, & apta exiſtere non quidem in ſe, & directè, ſed quatenus identificata rei exiſtenti, vel exiſtere valenti, vt de illis in vniuerſum dictum eſt diſp.2.num.208. & indè, & ideò ſecundum ſe, & formaliter conſiderata obiectiuè præſcindit ab ente. Ad Conſ. pro hac parte pariter ibidem negatum eſt aſſumptũ, quia modi entis, paſſiones eius, ac vltimæ differentiæ eodem pacto paſſiones entis participant, ſicut ipſum ens, & ideò ſicut ens non participant, niſi realiter, & identicè, ita & eius paſſiones, vnde ſunt, veræ, bonæ, ac intelligibiles merito realis identitatis, quam habent cum ente, ratione cuius & ipſæ comprehenduntur ſub adæquato obiecto intellectus, quod eſt ens, vt monet Doctor 1. d.3.q.3.§. *quantum ad 2. articulum*, & quidem ſi argumentum illud valet, concludit etiam contra eius Auctorem admittentem vnum, & ens obiectiuè diſtingui ſaltim per conceptus inadæquatos; ſanè vnum vt ſic inadæquatè ab ente diſtinctum, ſecundum præciſum conceptum inadæquatum, quem ſic importat, intelligibilis eſt, & talis conceptus inadæquatus eſt verus, ergo nec inadæquatè ab ente præſcindere poteſt, quia etiam vt ſic ens includit, cum eius paſſiones includat.

91 Ad aliud argumentum ex parte entis factum ſatis conſtat ex dictis num.86. nam humanitas, vt ſic, eſt tantùm humanitas, nec cogitatur tunc eſſe formaliter vnam, vel plures, veram, vel fictam; ſed fundamentaliter tantùm, & virtualiter, ſeu radicaliter, quatenus in rei quidditate radicaliter continentur illæ paſſiones. Aliud argumentum Arriag. quod vocat rationem à priori, & ibi prolixè proſequitur, vel nihil concludit, vel ſolum concludit vnitatem non eſſe formam ab ente realiter diſtinctam, quia eſſe vnum non eſt concretum accidentale ex ente, & vno factum, ſicut eſſe album in lacte, vel pariete, quia non fit per ſimplicem vnionem inhærentiæ formæ ad ſubiectum, vt fit concretum albi, ſed per veram, ac realem identitatem vnitatis cum ente, quod nos gratis concedimus; per id tamen ſufficienter non probatur quodlibet ens eſſe vnum formaliter per ſuam entitatem, & conceptum quidditatiuum, ſed bene per aliquid ſibi realiter identificatum.

Poſtremò è contra arguitur vnum, & ens realiter diſtingui, quia ſi vnam, & eandem dicerent rem, & naturam, nugatio committeretur dicendo, ens eſt vnum. Tum 2. quia prædicaretur in quid, & eſſentialiter de ente, quod eſt falſum. Tum 3. quia diuerſis realiter opponuntur, ergo & inter ſe realiter diſtinguuntur, patet aſſumptum, quia ens non enti opponitur, & vnum multis. Tum 4. quia ens dicit aliquid poſitiuum, vnum verò ſimplicem negationem, vt conſtabit art. ſeq. Tum tandem, quia vnum eſt in genere quantitatis, ſicut numerus, qui ex vnitatibus conſtituitur, at ens per omnia prædicamenta vagatur, ergo &c. Reſp. ad 1. negando conſeq. quia licet ens, & vnum ſint idem realiter, formaliter tamen diſtinguuntur, quod ſatis eſt ad tollendam nugationẽ, & ne idem bis repetatur, imò interdum diſtinctio ſola rationis, & diuerſitas modi ſignificandi ſufficiens eſt ad nugationem tollendam, vt ſupra dictum eſt & ne nomina ſint ſynonima. Ad 2. negatur conſequentia rurſus, non enim ſufficit identitas realis inter aliqua, vt vnum de alio prædicetur eſſentialiter, & in quid, ſed vlterius exigitur identitas eſſentialis, & formalis adeout vnum ſit de conceptu quidditatiuo alterius; vnitas verò licet realiter cum ente identificetur, nõ tamen eſt de eius eſſentiali conceptu, quia eſt paſſio, non prædicatum quidditatiuum. Ad 3. oppoſitio illa infert tantum diſtinctionem aliquam ex natura rei inter ens, & vnum, non autem omninò realem, vt deductum eſt n.66. Ad 4. vnũ quoque dicit quid poſitiuum pro formali, vt viſum eſt, & ſolum de connotato negationem. Ad vltimum negatur aſſumptum, duplex enim ſolet diſtingui numerus, vnus quantitatiuus, qui fit ex diuiſione continui, & poni ſolet in prædicamento quantitatis, cuius principium eſt vnitas quoque quantitatiua; alter tranſcendens, cuius principium eſt vnitas, quæ conuertitur cum ente; & ſicut hic numerus in nullo eſt prædicamento, cum ſit tranſcendens, ita & vnitas, quæ eſt illius principium.

QVÆSTIO V.

An Vnitas benè explicetur per negationem, & qualis ſit iſta negatio.

92 QVamuis vnitas aliquid poſitiuum importet rationi entis, vt ſic, ſuperadditum, attamen per negationem diuiſionis, vel multitudinis conſueuit explicari, & ita de facto explicatur ab Ariſt. 10. Met. tex. 9. illis verbis *quod enim aut diuiſum, aut diuiſibile eſt, multitudo quædam dicitur; quod vero indiuiſibile, aut indiuiſum, vnum*, & rurſus lib. 5. Met. tex. 11. ſic loquitur *Vniuerſaliter namque quocunque non habent diuiſionem, quatenus non habent, eatenus vnum dicuntur, vt puta ſi prout homo non habet diuiſionem, vnus eſt homo &c.* verum circa hanc explicationem variæ occurrunt dubitationes, quæ ſingulæ ſunt in hac quæſtione reſoluendæ.

Prima dubitatio eſt, vt patet in titulo quæſtionis, an vnitas benè explicetur per negationem; & ratio dubitandi eſt, quia cum vnitas quid poſitiuum importet, malè & ſatis ineptè per negationem videtur exprimi. Quod ſi dicas explicari per negationem à poſteriori, ac veluti per connotatum, non verò à priori, ac veluti per formale ſignificatum. Hoc minimè ſatisfacit, quamuis enim hoc ſit commune omnibus oppoſitis poſitiuis, quod cum ex vi proprij eſſe excludant alterum oppoſitum ſiue poſitiuum, ſiue negatiuum, habent conſequenter annexam negationem illius; tamen falſum eſt vniuerſaliter loquendo, debere explicari per talem negationem; non enim calor explicatur per negationem frigoris, aut albedo per negationem nigredinis, & ſic de alijs; ergo quamuis vnitas importet in obliquo negationem diuiſionis, vel multitudinis, non videtur bene explicari per negationem illorum. Hinc Faber, Meuriſſe, & alij relati n.72. & 73. conati ſunt rationem vnius explicare per terminos poſitiuos potius quam per negationem, quod magis conſentaneum videtur naturæ eius poſitiuæ.

93 Dicendum tamen eſt conſultò vnitatem, quamuis poſitiuum importet, per negationem ſui oppoſiti explicari; & ratio eſt quam affert Alenſis 10. Metaph. tex. 9. quæſtiuncula. quia frequenter oppoſita ita ſe habent, vt vnum ſit notius alio, & ſenſibilius illo, & tunc ignotius, & magis occultum explicatur per negationem oppoſiti notioris; vnde incorpoream licet magis dicat rem poſitiuam, quam corpoream, quia tamen corporalia ſunt nobis magis nota, & obuia, quã incorporalia, ideò nominamus iſta per nomẽ poſitiuum, illa autem per negationem; ita igitur in propoſito, quamuis indiuiſibile, & vnum dicat ſecundum rem quid poſitiuum, & diuiſibile priuationem, tamen quia vnum eſt ignotius nobis, quam multitudo, & indiuiſibile, quam diuiſibile, ideò ipſum nominamus, & explicamus per negationem, & priuationem. Et hæc eſt ratio, quam dedit Ariſt. 10. Met. tex. 9. cur vnum per negationem definiatur diuiſionis, & multitudinis, quia licet prioritate naturæ, ſeu ex natura rei vnitas ſit prior multitudine, nam multitudo ſupponit vnitates, ex quibus coaleſcit, non è contra; tamen quoad nos res è contra ſe habet, quod multitudo eſt prior quoad nos, quia ſenſibilior, & ſenſibus magis obuia, vnde concludit, *quare multitudo ratione prior, quam indiuiſibile propter ſenſum eſt*, vnde ſequendo modum definiendi per ea, quæ notiora ſunt, non quidem natura, ſed quoad nos, & in ordine ad ſenſum, optimè definitur, & explicatur vnitas per negationem diuiſionis, & multitudinis, vt etiam adnotarunt An. And. 10. Met. q. 3. Tromb. ibid. q. 1. Faber ibidem diſp. 3. & alij paſſim.

Hinc patet ad rationem dubitandi, quia tunc vnum oppoſitum

poſitum bene definitur per negationem alterius oppoſiti, quando illud eſt notius, vnde immortalitas per negationem mortalitatis explicatur, quia hæc nobis ante oculos eſt poſita; at oppoſitum euenit in exemplis adductis in argumento, quia frigus non eſt notius, & ſenſibilius calore, neque nigredo albedine, & ideò vnum non definitur per negationem alterius; at non ſic eſt de vnitate, & multitudine, nam nobis notior eſt diuiſio, ſeu multitudo, quàm propria ratio vnitatis, cum vix ipſa per proprium conceptum explicari poſſit. Dices ex 2. de Anim. tex. com. 64. & 133. vnitatem non eſſe minus per ſe ſenſibilem, quam ſit multitudo, quia non minus ſenſu percipitur hic eſſe vnum hominem quam triginta, vel centum. Reſp. ex Tromb. loc. cit. quod licet vnitas ſit per ſe ſenſibilis, ſicut multitudo, iſta tamen non ſentiuntur ſine ſenſibilibus proprijs; & ſi iſta duo ſint applicata ad ſenſibilia propria, multitudo eſt magis ſenſibilis, quam vnitas, quia quicquid ſenſibilitatis eſt in vno, eſt in multitudine cũ additione, nam ſit A vnitas, A non facit multitudinem, niſi A addatur alia vnitas, quæ ſit B. & iſta duo aggregata faciunt aliquid ſenſibilius, quam A ſolum; ita Tromb. ibi ad 2. tam ergo multitudo, quam indiuiſibile ſenſibilia ſunt, ſed quia ſenſui magis eſt nota multitudo, quam indiuiſibile, ſeu vnũ, ideò definitur vnum per multitudinem, tanquam per aliquid magis notum, & prius quoad noſtram cognitionem.

Dubitatio Secunda.

94 SEcunda dubitatio eſt, an negatio, per quam explicatur vnitas, ſit negatio ſolius diuiſionis, an etiam multitudinis; affirmant nonnulli eſſe negationem ſolius diuiſionis, non autem multitudinis, pro quo placito citatur Fonſeca 4. Metaph. cap. 2. q. 5. ſect. 5. cuius ratio eſt, quia forma negata, debet eſſe prior negatione, at multitudo eſt poſterior vnitate, vt dictum eſt, quia ex vnitatibus conſtat, & ſola diuiſio eſt prior illa, ergo vnitas importabit negationem ſolius diuiſionis, non autem multitudinis. Confirmatur, quia pluralitas, & multitudo definitur per vnitatem dicendo, multitudo eſt aggregatio vnitatum, ergo vnitas, & indiuiſibile definiri nequit, aut explicari per multitudinem, quia aliter daretur circulus in prioritate, & poſterioritate eſſentiali; & hoc etiam expreſsè docet Scotus 4. Met. tex. 4. & ſequitur Meuriſſe lib. 2. Met. c. 3. q. 1. in fine.

Dicendum tamen eſt cum communi, negationem, per quam vnitas explicatur, eſſe indifferenter negationem tam diuiſionis, quam multitudinis; ita expreſsè docuit Ariſt. loc. cit. vbi non ſemel repetit vnum opponi multo, velut indiuiſum diuiſo, ac etiam 4. Met. tex. 4. & probatur ex dictis ſupra n. 50. vbi oſtendimus multitudinem pro formali negatione conſtitui, eſtò pro materiali entitates poſitiuas includat, negatione ſcilicet vnionis, vel vnitatis inter illas, in qua negatione formaliter conſiſtit diuiſio; ergo idem eſt dicere vnitatem eſſe negationem diuiſionis, ac multitudinis, & è contra, nam diuiſio non niſi inter plura, & multa reperitur, nec plura eſſe poſſunt, niſi fuerint inter ſe diuiſa, eo quia per diuiſionem formaliter conſtituitur multitudo in eſſe multitudinis, vt loc. cit. probatum eſt; Immò Auerſa q. 5. cit. ſect. 4. ſignificat vnitatem directè magis explicari per negationem multitudinis, quam diuiſionis, quia eſt magis directa oppoſitio inter vnum, & multa, ſiue vnum, & plura, quam inter vnum, & diuiſum. Verùm quamuis ex vi vocabulorum magis directa oppoſitio appareat inter vnum, & multa, quã inter vnum, & diuiſum, tamen à parte rei res è contra ſe habet, quia vt notauit D. Thomas q. 9. de potentia art. 7. ad 15. & opuſc. 42. c. 2. vnum re vera non opponitur multitudini materialiter ſumptæ, vt nimirum eſt aggregatum ex pluribus vnitatibus, ſed opponitur illis, quatenus diuiſis, atque ideò opponitur multitudini ratione diuiſionis; vnde concludendum eſt vnitatem per ſe primò dicere negationem diuiſionis, & ratione diuiſionis negationẽ multitudinis; quod planè ſequitur ex iam dictis; quia vnitas per negationem, quam habet annexam, illud per ſe primò tollit, cui immediatius opponitur, ſolet namque negatio ſequi naturam ſui fundamenti, cui per ſe conuenit; cum igitur vnitas ratione poſitiui quod importat, cum ipſa diuiſione opponatur, vt habitus priuationi; conſequenter negatio, quam habet annexam, erit per ſe primò negatio diuiſionis, & ſecundariò negatio multitudinis ratione diuiſionis, vnde cum dicimus vnitatem eſſe negationem multitudinis, intelligi debet de multitudine, prout inuoluit diuiſionem in ſeipſa, itaut negetur multitudo tanquam aliquid conflatum ex pluralitate illa entium, atque diuiſione.

95 Pro ſolutione argumentorum in oppoſitum ſolent Auctores hic diſputare, an pluralitas, & diuiſibile ſit prius vno, & indiuiſibili, de quo Ariſt. Interpretes agunt lib. 10. Metaph. qui diſtinguunt inter diuiſionem, & multitudinem, dicunt multitudinem eſſe quidẽ vnitate poſteriorem, quia ex ea componitur, at diuiſionem eſſe priorem, ita Soncin. 10. Metaph. q. 4. & lib. 4. q. 23. Iauell. 10. Met. q. 6. Faſol. 1. p. q. 11. art. 1. dub. 11. Gillius lib. 2. tract. 2. c. 3. at qui diuiſionẽ, multitudinem, & pluralitatem in eodem ſignificato accipiunt, diſtinguunt de prioritate quoad nos, & quoad naturam; loquendo de prioritate naturæ, ſeu ex natura rei dicunt vnitatẽ præcedere tam diuiſionem, quam multitudinem, quia multitudo ſupponit vnitates, ex quibus materialiter coaleſcit, & formalizatur in eſſe multitudinis per ipſam diuiſionem, tum quia vnum eſt menſura diuiſibilis, & multitudinis, per quam cognoſcitur ex 10. Met. tex. com. 2. & 21. & eſt principium illius, menſura autem, & principium eſt prius natura principiato, & menſurato; loquendo autem de prioritate quoad nos dicunt vnitatem eſſe poſteriorem diuiſione, & multitudine, quia multitudo ſenſibilior eſt, quam vnitas, vt declaratum eſt n. 93. & docet Ariſt. 10. Met. tex. 9. ita præſertim docuerunt Ant. Ant. 10. Met. q. 3. & Tromb. ibidem q. 1. quos Recentiores paſſim ſequuntur etiam ex eis, qui volunt vnitatem formaliter in negatione conſiſtere, licet parum conſequenter, cum enim negatio ſit ſimpliciter, & ex natura ſua poſterior eo, quod negat, non videtur quomodo ſolum ſecundum nos, & quoad noſtram apprehenſionem negatio diuiſionis, & multitudinis, in qua ponunt vnitatem formaliter conſiſtere, ſit poſterior diuiſione, & multitudine, nam ſecundum ſe debet eſſe poſterior, atque ex natura ſua, vnde parum conſequenter loquitur Auerſa loc. cit. qui cum vnitatem ſtatuiſſet formaliter conſiſtere in negatione diuiſionis, & multitudinis, inquit poſteà vnitatem eſſe ex natura rei priorem diuiſione, at ſecundum noſtram apprehenſionem diuiſionẽ præcedere vnitatem. Sed ſanè ſi verum eſt, quod forma negata eſt prior ex natura rei ipſa negatione, & negatio poſterior, vtique diuiſio præcedet vnitatem, quæ ſecundum ipſum formaliter eſt negatio diuiſionis, nedum ſecundum apprehenſionem noſtram, ſed etiam ex natura rei.

96 Sed negant aliqui formam negatam eſſe ex natura rei ſua negatione, vel priuatione priorem, interdum enim, imò regulariter ſubiectum prius habet priuationem, quam formam, atque ideò Doctor 2. d. 1. q. 2. A. & 3. d. 3. q. 1. ſtatuit priuationem præcedere formam in materia ordine naturæ negatiuo. Cæterum illa propoſitio, quod forma negata ſit ſua negatione prior, veriſſima eſt, & non niſi à proteruo negari poteſt; quia negatio ex ſuo genere habet, quod ſit poſterior eo, quod negat, negatio ſiquidem eſt alicuius negatio, atque ideò neceſſariò ſupponit id, quod negat; quod adhuc clarius probari poteſt ex regula prioritatis tradita ab Ariſt. in poſtprædic. c. de priori, quod illa ſunt priora, à quibus non valet conuertentia ſecundum ſubſiſtendi conſequentiam, ita autem ſe habet res in propoſito, quod inter formam, & negationem non valet hæc conuertentia; valet enim dicere, eſt negatio, ergo eſt id quod negat, non autem è contra, eſt forma, ergo eſt negatio illius. Tum quia vt docet Doctor 2. d. 37. & quol. 18. §. *ex iſto*, aliæque communiter negationes, & priuationes diſtinguuntur, ſicut habitus, quibus opponuntur, ergo ex natura rei forma negata eſt prior negatione, & priuatione. Quod verò in ſubiecto priuatio de ſe præcedat formam, quatenus illa ſemper ineſſet, niſi agens extrinſecum impediret, non probat priuationem eſſe priorem forma, facta comparatione adinuicem, ſed tantum per comparationẽ ad tertiũ, & ſic etiã loquitur Scot. loc. cit. præſertim 3. d. 3. q. 1. vbi ait hanc prioritatem priuationis à forma attendi tãtum in ordine ad tertium ſcilicet ſubiectum, cui prius ineſſet, quam illa, ſi agens extrinſecum non impediret.

97 Ita ad argumentum conceditur illa maior, quod forma negata eſt prior negatione, & pariter negationẽ diuiſionis, per quam vnitas explicatur, eſſe ipſa diuiſione poſteriorem, hinc tamen non ſequitur etiam vnitatem eſſe ipſa diuiſione poſteriorem, quia vnitas non conſiſtit formaliter in ea negatione, ſed in formalitate aliqua poſitiua, quæ eſt prior diuiſione, negatio autem diuiſionis conſequitur vnitatem, vt fuſè in præcedentibus explicatum eſt. Ad Conf. dicitur cum Trombet. non eſſe inconueniens idem reſpectu eiuſdem in diuerſo genere notitiæ, & prioritatis eſſe prius, & poſterius, & ſimiliter notius, & ignotius, & ſic vnum definiri per

alterum

Digitized by Google

alterum diuerſo definitionis genere, nam ordine naturæ prius eſt vnum, quam multitudo, & ſic vnum ingreditur definitionem multitudinis, & talis definitio eſt per priora ſimpliciter, & notiora quoad naturam; ordine vero quoad nos multitudo eſt prior vno, & ſic multitudo ingreditur definitionem vnius, & talis definitio erit per notiora, & priora quoad nos; & ſic non committitur circulus, quia definitiones ſunt in diuerſis ordinibus, non in vno, & eodem vt ad circulum requiritur ex dictis in Logica. Neque multum curandum eſt de auctoritate Scoti loc. cit. 4. Met. cap. 2. quia licet ſit dubium apud aliquos, an expoſitio textus ſit Doctoris genuina, tamen apud omnes exploratum eſt annotationes illas ad textus expoſitionem eſſe Ant. And. auctoritas autem Scoti citata pro oppoſita ſententia non habetur in ipſa expoſitione textus, ſed in quadam annotatione, quæ adhuc minus æſtimari debet, quia vbi in alijs annotationibus ſolet, vt plurimum, Ant. And. inſerere doctrinam Scoto conſonam in lib. ſent. doctrina, quam in ea ponit annotatione, eſt expreſsè D. Thomæ 1. p. qu. 11. art. 2. ad 4. vbi iiſdem verbis docet illum ordinem, quem ibi ponit Ant. And. inter ens, & vnum, & diuiſionem, ac multitudinem. Ratio vero, quam adducit ad probandum unitatem eſſe priuationem diuiſionis, & non multitudinis, quia cum priuatio ſit poſterior habitu, ſequeretur, quod multitudo eſſet prior ipſo uno, quod eſt falſum, cum unum ſit principium multitudinis, & ipſa multitudo definiatur per unum, ſi autem multitudo eſſet prior, quam unum, poſſet ipſum definire, & sic eſſet circulus in definitionibus. Hæc, inquam, ratio ex dictis ſoluta manet, quamuis enim priuatio ſit poſterior habitu, ac proindè hinc ſequatur negationem multitudinis eſſe ipſa multitudine poſteriorem, non tamen ſequitur etiam ipſam unitatem fore multitudine poſteriorem, quia unitas non conſiſtit formaliter in ea negatione, ſed in aliquo poſitiuo, quod eſt prius multitudine; & ex hoc quod etiam multitudo poſſit ingredi definitionem unitatis, non ſequitur committi circulum, quia non obſeruatur eadem definiendi methodus, cum ſe ſe inuicem definiunt, ſed diuerſa, ut diximus.

98 Inſtabis adhuc, quod nequeat unitas importare negationem multitudinis, quia tunc nec de ipſa multitudine prædicaretur, nec ipſam conſtitueret, quorum utrumque falſum eſt, quia multitudo hominum dicitur una multitudo diſtincta à multitudine lapidum; & multitudo conflatur ex pluribus unitatibus; Conſequentia probatur, quia negatio prædicari non poteſt de forma negata, nec poteſt res conſtitui ex negatione ſui ipſius. Reſp. negando vnitatem in proprio, & rigoroſo ſignificato dici de multitudine, immo in hoc ſenſu ex diametro opponuntur, vt ait Ariſt. 4. Met. tex. 4. *vni vero opponitur pluralitas*, ſed analogicè tantum, & ſecundum quid dicitur de illa eo ſenſu, quo dicimus hunc eſſe vnum aceruum lapidum, illum tritici, &c. in quo ſenſu vnitas, non negat multitudinem, de qua dicitur, ſed negat aliam, à qua diſtinguit illam, de qua dicitur, & negat diuiſionem illius ipſius multitudinis in plura ſeipſa idest in alias conſimiles multitudines; & quando dicitur vnitas negatio multitudinis, planè hoc non eſt intelligendum de multitudine, & pluralitate, quæ reſultat ex ipſa, & alijs vnitatibus diſtinctis, hanc enim pluralitatem non negat, ſed potius componit, & ideò multitudo dicitur eſſe ex vnitatibus aggregata; ſed intelligi debet de multitudine, quæ reſultaret ex ipſius vnitatis, ſeu entis vnius diuiſione in ſeipſo, dicitur enim vnum, quod eſt indiuiſum in ſeipſum modo mox explicando; vndè vnitas tranſcendentalis non opponitur pluralitati, quæ reſultat ex ipſa, & alijs vnitatibus extrinſecè aduenientibus, ſed illi, quæ reſultaret ex diuiſione ſui ipſius, quam nunc explicare aggredior.

Dubitatio Tertia.

99 TErtia Dubitatio eſt, qualis ſit iſta negatio diuiſionis, per quam explicatur vnitas, an ſcilicet ſit negatio diuiſionis entis in ſeipſo, vel à ſeipſo, pro quo ſupponendum eſt contra nonnullos non eſſe eandem negationem diuiſionis entis à ſe, vel in ſe, quamuis à quibuſdam perperam confundantur; negatio namque diuiſionis in ſe dicit rem non eſſe ita diuiſam, vt reſoluatur in membra aliqua diuidentia, itaut ipſa non permaneat, ſed membra illa diuidentia, in quæ fuit diuiſa; negatio autem diuiſionis à ſe eſt illa, ex vi cuius idem indiuiſibiliter ſumptum à ſeipſo diuiſum non eſt, ſed idem prorſus cum ſeipſo concipitur; ex quo patet eſſe diuerſas omninò negationes, nam prima negatio eſt alicuius diuiſionis poſſibilis, qua poſſibile eſt Petrum diuidi in animam, & corpus; at ſecunda negatio eſt alicuius diuiſionis omninò impoſſibilis, quandoquidem implicat omninò idem diuidi à ſeipſo. Hoc præſuppoſito fert communis ſententia vnitatem per negationem diuiſionis in ſe explicari debere, pro qua innumeros Auctores refert Paſqualig. tom. 2. Met. diſp. 7. ſect. 1. Non deſunt tamen, qui oppoſitum tueantur, nimirum explicari potius debere per negationem diuiſionis à ſe, & non in ſe, ita Caiet. 1. p. q. 11. art. 2. §. *ad hoc dicitur*, Nazar. ibidem dub. vlt. & controuer. vnic. §. *ſed quantum*, pro quo citant Ægid. Heru. Baſſol. Ocham, Gabriel. & Marſil. Alij tandem volunt rationem vnius adæquatè ex vtroque conſtitui, ita nuper defendit Ouuied. controuerſ. 3. Met. punct. 1. §. 2.

100 Dicendum tamen eſt cum communi vnitatem explicari debere per indiuiſionem entis in ſe, non autem à ſe. Ita omnes loquuntur, & præcipuè Ariſt. loc. ſæpè cit. vbi vnum illud appellat, quod eſt in ſe indiuiſum, ac etiam ita loquitur Scotus 1. d. 11. q. 2. §. *contra iſtam opinionem*, & 2. d. 3. queſt. 2. ſed quamuis concluſio ſit communis, tamen difficulter probatur. Suarez, & alij paſſim cum ipſo ita probant, quia non diuidi à ſe æquè conuenit enti per ſe, ac enti per accidens, ſeu multitudini, aceruus enim lapidum tam non eſt diuiſus à ſe, quam homo, vel Angelus, tamen quia in ſe non eſt indiuiſus, non eſt propriè vnum ens, ergo negatio diuiſionis in ſe eſt, quæ conſtituit ens, non negatio diuiſionis à ſe; ita etiam arguunt Auerſa cit. qu. 5. ſec. 4. & Faſol. 1. p. q. 11. art. 2. dub. 7. Solet impugnari hæc ratio, quia etiam indiuiſio in ſe cõuenire poteſt enti per accidens, & aggregato, nam aceruus quoque lapidum eſt indiuiſus in multos aceruos, & centenarius hominum eſt indiuiſus in plures centenarios. Hæc tamẽ inſtantia euitari poteſt ex aſſignata explicatione indiuiſionis in ſe, nam indiuiſio entis vnius talis eſſe debet, vt non ſolum excludat pluralitatem talium entium, quale eſt ipſum, ſed etiam diuiſionem plurium, quæ ſe habeant vt partes conſtitutiuæ ipſius; talem autem indiuiſionem cumulus lapidum non participat. Melius itaque ſoluit rationem præfatam Ouuied. dicens ea ſolùm probari indiuiſionem à ſe non eſſe rationem adæquatè conſtitutiuam vnius, ſiquidem ipſa ſine alia ſufficiens non eſt ad vnum conſtituendum, non autem probari non eſſe rationem inadæquatè conſtituentem; non enim valet hæc conſequentia, poſita hac ratione non reſultat vnũ, ergo hæc negatio non eſt ratio conſtitutiua, neque adæquata, neque inadæquata vnius; ratio enim conſtitutiua inadæquata cuiuſuis concreti poteſt exiſtere abſq; eo quod reſultet concretum, imò ita neceſſariò eſſe debet, quia eſt ratio inadæquatè illius conſtitutiua.

Vt ergo melius probetur Concluſio, adhibenda eſt ratio, quæ probet negationem diuiſionis entis à ſe nec adæquatè, nec inadæquatè conceptũ vnitatis ingredi, prout à nobis negatiuè ſolet explicari; poteſt autẽ hoc ita probari, quia vnitas entis explicari debet per negationem talis diuiſionis, quæ ipſam deſtruat, & cum ipſa ſit prorſus incompoſſibilis, ſed talis non eſt diuiſio entis à ſe, ergo &c. Maior patet, Probatur minor, quia vnumquodque ens vnum talem diuiſionem habere poteſt, & talis diuiſio ſtare poteſt cum reali eius vnitate, quia eſt diuiſio rationis ratiocinantis abſque vllo fundamento in re per intellectum formata, vt cum cõcipitur idem diſtingui à ſe ipſo, ergo negatio talis diuiſionis ad conſtitutiuum vnitatis pertinere nequit, quia licet conueniat cuilibet enti in ſe indiuiſo, non tamen illi directè conuenit, ſed per reflexionem intellectus, & diuiſio quam negat, ſtare poteſt cum reali eius vnitate. Confirmatur, quia diuiſio eiuſdem à ſeipſo eſt omninò impoſſibilis, ergo non benè adhibetur negatio eius ad explicandam vnitatem entis, probatur conſequentia, quia inquit Ariſt. 10. Met. 9. vnum explicari per negationem ſui oppoſiti ſcilicet diuiſionis, & multitudinis, quia hæc ſunt nobis notiora, quam ratio ipſa vnius, ergo diuiſio quam negat, debet eſſe poſſibilis, non impoſſibilis, alioquin impoſſibile adhiberetur ad cognitionem poſſibilis. Tum quia negatio, quæ conſequitur ad rationem poſitiuam vnitatis, & per quam ipſa explicari debet, eſt negatio realis, & quæ ex natura rei ad ipſum ens conſequitur, ſed negatio diuiſionis à ſe ipſo eſt negatio rationis, quæ fit per reflexionem intellectus, ſicut & diuiſio, cuius eſt negatio, ergo talis negatio non pertinet ad conceptum explicatiuum vnitatis.

101 Ad hanc conf. reſpondet Ouuied. cit. conceſſo antecedente negando conſequentiam, quia indiuiſio entis in ſe in ente ſimplici eſt negatio diuiſionis impoſſibilis, & nihilo-

minus

Digitized by Google

minus pertinet ad rationem conſtitutiuam vnius. Verùm illa conſequentia iam eſt probata, quia vnitas explicatur per negationem ſui oppoſiti, tanquam per notius, at impoſſibile non eſt cognoſcibile, vel non cognoſcitur, niſi per poſſibile, ergo non benè explicatur vnitas per negationem diuiſionis impoſſibilis. Neque vrget inſtantia, quam affert de indiuiſione in ſe in ente ſimplici, quæ eſt negatio diuiſionis impoſſibilis; quia licet illa diuiſio ſit impoſſibilis in tali ente, non tamen eſt abſolutè impoſſibilis, quia reduci poteſt ad actum in ente compoſito, imo enti ſimplici licet repugnet talis diuiſio, qua tale ens, non tamen qua ens eſt, alioquin repugnaret etiam enti compoſito; at diuiſio eiuſdem à ſeipſo in quocunque ente repugnat, atque ideò eſt abſolutè impoſſibilis, vndè nec vlla cognitio de ipſa haberi poteſt, cum in nullo ente poſſit ad actum reduci, atque ideò omninò inepta eſt, vt eius negatio aſſumatur pro explicanda vnitate; atque eodem pacto hæc ſolutio impugnari debet, ſi adhiberetur ad ſoluendum principale argumentum, cui adaptari poſſet perindè, ac ad confirmationem.

Deinde principaliter adhuc probatur, quia iſta negatio diuiſionis à ſe ſupponit iam ens in ſe vnum, & in vnitate fundatur, ergo ad conſtitutiuum vnitatis pertinere non poteſt, conſequentia patet, Probatur aſſumptum, quia relatio identitatis cum ſeipſo fundatur in vnitate, vt dictum eſt n. 72. at talis relatio aliud formaliter non ſignificat, quam negationem diuiſionis eiuſdem à ſeipſo, ergo ſi talis relatio ſuper vnitatem fundatur, talis quoque negatio diuiſionis à ſe vnitatem conſequitur, non autem formaliter conſtituit. Rurſus quando etiam admitteretur vnitatem explicari etiam poſſe per negationem diuiſionis à ſe, adhuc tamen aſſerendum eſſet melius explicari per negationem diuiſionis in ſe, quia illa negatio magis congrua eſt ad explicandam vnitatem, quæ eſt proximior ſubiecto, & minorem intellectus reflexionem requirit, cum per ipſam innoteſcat propria ratio vnitatis, at ſi adhibeatur præfata negatio, plures requiruntur reflexiones intellectus, ergo &c. Maior patet, Probatur minor, quia Petrum eſſe à ſe indiuiſum idem negatiuè ſonat quod Petrum non eſſe non Petrum, vt explicant Gillius, & Ouuied. ſupra cit. vbi, vt conſtat, plures interueniunt reflexiones intellectus, prius enim debet concipere non Petrum, deindè negationem non Petri attribuere Petro dicendo Petrus non eſt non Petrus. Præterea vt non ſemel fatetur Ouuied. idem ſignificat Petrum eſſe à ſe indiuiſum, quod non eſſe aliud à ſe, non habere identitatem cum alio, & eſſe diuiſum ab alio, ſed hoc quod eſt eſſe diuiſum ab alio, non explicat formale conſtitutiuum vnitatis, ſed potius illud conſequitur, vt conſtabit dubitatione ſequenti, ergo &c. Denique conceptus vnitatis ferè apud omnes eſt formaliter abſolutus, at cõceptus indiuiſionis à ſeipſo eſt quodammodò reſpectiuus, quia dicit ens non eſſe aliud à ſe, non habere identitatem cum alio, quæ ſine relatione ad aliud concipi nequeunt; argumentum verò, quo Ouuied. loc. cit. oppoſitum probare contendit ſcilicet indiuiſionem à ſe pertinere ad conceptum vnitatis, diſſoluam poſteà dubit. ſeq. quia probat pariter diuiſionem ab alio eſſe de ratione conſtitutiua vnitatis, quod mox examinandum eſt. Inſtabis, quia ſicut eſt de ratione vnius, vt in ſe non ſit diuiſum, ita etiam, vt non ſit aliud à ſe, cum enim hæc contradicant ſcilicet eſſe aliud à ſe, & non eſſe aliud à ſe, neceſſe eſt alterum in ratione vnius includi; cum igitur non ſit de ratione eius eſſe aliud à ſe, vtique erit non eſſe aliud à ſe, ſeu eſſe indiuiſum à ſe. Reſpondet Suarez diſp. 4. ſec. 1. nu. 17. argumentum non probare eam negationem primariò, & formaliter intrare rationem vnius, ſed conuenire illi neceſſariò ſiue primariò, ſiue conſequenter, & hoc poſterius verum eſſe. At adhuc vrgeri poteſt ex via contradictionis, quia eſſe aliud à ſe, & non eſſe aliud à ſe contradicunt, vel ergo ens, vt vnum, eſt aliud à ſe, vel non aliud à ſe formaliter, & primariò. Itaque dicendum ex dictis n. 77. inter contradictoria cum aliquo ſyncategoremate ſumpta poſſe dari medium, & ideò ſicut de ratione hominis non eſt quod ſit albus, nec quod non ſit albus in primo modo dicendi per ſe, ita nec de ratione vnius, vt ſic, eſt quod ſit aliud à ſe, vel non ſit aliud à ſe, ſed ab vtroque præſcindit, & ſolum conſequenter dicitur non aliud à ſe, imò ſi argumentum valeret, concluderet eam negationem præcedere ipſam vnitatem & intrare conceptum quidditatiuum entis, nam ens, vt ſic, vel eſt aliud à ſe, vel non eſt aliud à ſe, cum illa contradicant.

Dubitatio quarta.

102 QVarta Dubitatio eſt, an præter negationem diuiſionis in ſe, vnitas importet etiam ſecundũ quod explicatur à nobis, negationem identitatis cum alio, ſeu diuiſionem ab alio; affirmant quamplures eo quia vnum definiri ſolet, quod eſt in ſe indiuiſum, & à quocunq; alio diuiſum, ita Gabriel 1. d. 24. q. 1. dub. 3. Capreol. ibid. q. 1. art. 1. Baſſol. q. vn. art. 1. & 3. Argentin. q. vn. art. 1. Aureol. d. 8. q. 3. art. 2. Niph. 3. Met. diſp. 3. cap. 3. Negant alij dicentes ſolam negationem diuiſionis in ſe ſufficere ad exprimendum conceptum vnitatis, negationem verò identitatis cum alio conſequi indiuiſionem in ſe per modum paſſionis, & connotati; ita fert communis ſententia apud Suarez diſp. 4. Met. ſec. 1. Paſqualig. diſp. cit. 7. ſec. 2. Auerſa q. 5. ſec. 4. qui alios innumeros citant, immo Hurtad. diſp. 4. Metaph. ſec. 3. contendit vnitatem nec includere, nec connotare diuiſionem vnius rei ab alia. Alij diſtinguunt de diuiſione ab alio actuali, vel potentiali; & quidem diuiſionem actualem fatentur ad conceptum vnitatis minimè pertinere, quia ſic accipitur pro relatione actuali alietatis, vt connotat terminum exiſtentem, ſed hæc ſupponit vnum, & aliud, ergo ſupponit duplex vnum iam conſtitutum, at loquendo de diuiſione potentiali, & accipiendo diuiſionem ab alio præciſè, vt dicit non habere identitatem cum alio, ſeu non eſſe aliud, ſiue detur aliud, ſiue non detur, aiunt in hoc ſenſu diuiſionem ab alio eſſe de ratione conſtitutiua vnitatis, ita ſignificauit Meuriſſe lib. 2. Metaph. capit. 3. quæſt. 1. concluſione vlt. Ouuied. loc. cit. & alij nonnulli. Denique dicunt alij, quod ſi per diuiſionem ab alio intelligatur alietas ab alio ente, ſiue actualis, ſiue potentialis, vtique non ſpectare ad conceptum vnitatis, ſed eſſe quid conſequens; at ſi per diuiſionem ab alio intelligatur diſtinctio à non ente, ſeu à nihilo, & termino contradictorio entis, ſic aiunt eſſe primam, & formaliſſimam rationem vnitatis, imo diuiſionem entis ab alio in hoc ſenſu inquiunt præcedere ipſam indiuiſionem entis in ſe; ita nonnulli Recentiores, præſertim Blaſius à Concep. diſp. 21. Met. q. 2.

103 Dicendum tamen eſt cum communi ſolam negationem diuiſionis in ſeipſo eſſe de conceptu vnitatis, itaut hæc ſola ſufficiat, vt ſubſtituatur pro adæquato conceptu vnitatis, quando illud poſitiuum, quod dicit, per negationem explicatur; negationem autem identitatis cum alio, ſeu diuiſionem ab alio conſequi vnitatem ad modum paſſionis. Colligitur ex Scoto 2. d. 3. q. 2. vbi cum vnitatem numeralem per ſolam negationem diuiſionis in partes ſubiectiuas explicet, & vnitatem ſpecificam per ſolam negationem diuiſionis in ſpecies, innuit vnitatem formaliſſimè à nobis exprimi per ſolam negationem diuiſionis in ſe, & lib. 4. Met. tex. 4. expreſsè inquit negationem primam, quam ait eſſe indiuiſionis in ſe, vel à ſe, conſequi alteram negationem, quæ eſt non identitas, vel diuiſio ab omni alio; Probatur autem quoad omnes, & ſingulas partes, & quidem primò probatur ſolam negationem diuiſionis in ſeipſo explicare formaliter vnitatem ex oppoſitione formali, quæ eſt inter vnitatem, & multitudinem, per ſolam diuiſionem in ſe formaliſſimè exprimitur multitudo, ergo per ſolam indiuiſionem in ſe formaliſſimè exprimitur vnitas, conſequentia patet, quia oppoſitorum eadem eſt ratio in ſua linea, & ratio adæquata oppoſitionis cum multitudine importat adæquatè rationem vnitatis; Probatur aſſũptum, quia per hoc præciſè, quod plura diuiſa intelligantur, & non inuicem vnita, ſtatim intelligitur multitudo. Conſ. quia cum vnitas, & multitudo ſecundum proprias rationes opponantur, quod eſſentialiter includitur in vno, eius oppoſitum includetur in alio ratione oppoſitionis, ſed identitas cum alio non pertinet ad conceptum intrinſecum multitudinis, & abſque tali identitate ſufficienter intelligitur per ſolam diuiſionem in ſe, ergo pariter neque negatio talis identitatis cum alio ſpectabit ad conceptum intrinſecum vnitatis, ſed ſola indiuiſio in ſe.

Deindè probatur diuiſionem ab alio, ſeu negationem idẽtitatis cum alio quocunq; modo accipiatur, non intrare conceptum vnitatis, ſi enim ſumatur per modum relationis realis, ſeu ad terminum realem, & exiſtentem, ſic apud omnes exploratum eſt non eſſe de ratione vnius, tum quia eſt quid poſterius illo, ideo enim hoc eſt diuiſum ab illo, quia in ſe tale quid vnum eſt; tum quia ſic eſſe diuiſum ab alio requirit multitudinem, nam alietas ſupponit multitudinem, vnitas verò cum ſit principiũ multitudinis, eſt prior multitudine, ac

independens ab ea; ſi verò diuiſio ab alio ſumatur per modum ſimplicis negationis, vt præciſè dicat negationem identitatis cum alio, vel rurſus hæc negatio comparari poteſt ad terminum negatiuum, ſiue contradictorium, itaut vnitas entis exprimatur per hoc, quod ens non eſt non ens, ſeu eſt aliud à non ente, & hoc dici non poteſt, quia quod ens non ſit non ens non dicit formaliſſimè vnum eſſe, ſed ens vel entia eſſe, vndè aceruus lapidum à non ente diſtinguitur, & tamen vnus à nobis non dicitur. Tum quia cum non ens ſit negatio entis, ipſamet entitas, quæ eſt forma poſitiua per ſe formaliter negat hanc negationem ſui, at entitas non eſt paſſio, ſed eſt quidditas entis. Tum quia nequit propriè dici ens à non ente diuidi, ſed potius cum ipſo contradictoriè opponi, & ratio eſt, quia quando vnum diuiditur ab alio, hoc quoque debet diuidi ab ipſo, quia diuiſio debet eſſe mutua ex parte vtriuſque extremi, at non ens, cum nihil ſit, non habet ſecundum quod propriè diuidatur ab ente, vel non idem dicatur cum ente, ſed ſolum concipitur diuidi, quatenus concipitur tanquam quid poſitiuum oppoſitum enti, ergo diuiſio ab alio, ſiue negatio identitatis cum alio in hoc ſenſu non eſt conſtitutiuum, vel explicatiuum vnitatis, quæ eſt paſſio entis, ſed potius eſt conſtitutiuum ipſius entitatis, vt ſic, quia negatio negationis entis à parte rei formaliſſimè eſt ipſa quidditas entis.

104 Si verò negatio identitatis cum alio comparetur ad aliud, vt ad terminum poſitiuum, vel comparatur ad talem terminum, vt exiſtentem, & hoc modo eſt eadem ratio de illa, ac ſi ſumeretur pro actuali relatione alietatis; tū quia Deus antequam mundus eſſet, verè vnum ens erat, & tamen non poterat concipi cum negatione identitatis ad aliud ens actu exiſtens, ergo negatio identitatis cum alio in hoc ſenſu non eſt de conceptu vnitatis. Vel tandem comparatur ad terminū poſitiuum abſolutè ſumptum ſiue exiſtentem, ſiue poſſibilē, & neque adhuc in hoc ſenſu pertinet hæc negatio ad conceptum formalem vnius formaliter, ſed tantum concomitanter quod ſic oſtenditur; nam ſi per impoſſibile ſolus Deus extaret in rerum natura, & alia entia creata penitus implicarent, adhuc Deus eſſet vnus in ſe abſque diuiſione vlla excogitabili ab alijs entibus, eſſet, inquam, vnus, quia non eſſet multiplex, & eſſet in ſeipſo indiuiſus, ergo non eſt de conceptu vnitatis diuiſio etiam ab alijs entibus poſſibilibus; & cum hoc argumento alioquin euidentiſſimo vtantur omnes ad hoc oſtendendum, miror cur non adducatur, & ſoluatur ab Ouied. oppoſitum tuente. Verum tamen eſt, quod hic adnotauit Suarez, quod quia de facto, & quodammodo ex intrinſeca entis ratione ſecundum totam ſuam latitudinem cum quolibet ente poſſibilis eſt exiſtentia alterius, ideò ad omne ens conſequitur, vt poſſit eſſe diſtinctum ab alio, velut propria eius paſſio, vndè hoc conuenit omni enti, quatenus unum eſt, aptitudinaliter, & fundamentaliter.

Rurſus probatur adhuc in vniuerſum diuiſionem ab alio, quocunque modo explicetur, non intrare formaliter rationem vnius. Tum quia vnitas concipi poteſt concepto ſolo ente, vt ſic vniuerſaliſſimè ſumpto, poſito enim ſubiecto ponitur eius propria paſſio; at diuiſio ab alio, ſeu negatio identitatis cum alio non ſequitur ens, vt ſic, in ſua vniuerſitate ſumptum, ſed ſequitur entia, nam ſupponit vnum, & aliud ſaltem poſſibile. Tum quia vnitas eſt prior diuiſione ab alio, ſeu non identitate cum alio, nam hæc requirit extrema, in quibus fundetur, quorum vnum dicatur non idem cum alio, vel ab alio diuiſum; & hæc eſt ratio, qua probant Ouied. & alij diuiſionem ab alio, vt eſt relatio alietatis ad terminum exiſtentem, non ſpectare ad rationem vnius, ſed certè hæc ratio, ſi benè expendatur, pariter probat, ſi ſumatur diuiſio ab alio, vt comparatur cum termino poſitiuo abſolutè ſumpto ſiue exiſtat, ſiue non exiſtat, nam impoſſibile eſt concipere diuiſionem, ac non identitatem cum alio ſiue actualem, ſiue poſſibilem, niſi concipiantur prius extrema, quæ ſunt diuiſa, vel ſaltem poſſunt eſſe diuiſa; in his autem extremis ſingulis reperitur vnitas, quæ fundat vel fundare poteſt diuiſionem vnius ab altero, ergo vnitas præcedit diuiſionem ab alio quocunque modo ſumatur. Tum etiam quia hæc diuiſio ab alio conuenit quoque multitudini, & aggregato per accidens, nam aceruus lapidum eſt diuiſus ab omnibus alijs à ſe, & hic aceruus non eſt ille. Neque valet, quod ad hoc reſpondet Ouied. loc. ci. aceruo lapidum, & cuicunque enti per accidens non per ſe competere indiuiſionem in ſe, vel diuiſionem ab alio, ſed ratione ſingularium lapidum, quos in ſe continet, quia enim omnis lapis in aceruo contentus eſt à ſe indiuiſus, & diuiſus ab omni lapide ad alium aceruum pertinente, fit hunc aceruum lapidum ratione ſingularium lapidum, quos continet, habere indiuiſionem à ſe, & diuiſionem ab alio, non illi per ſe, & primario conuenientem, ſed lapidibus quos in ſe continet, quorum quilibet ſuam habet vnitatem. Non, inquam, valet hæc reſponſio, quia non ſolum de toto aceruo ſyncategorematicè ſumpto, ideſt ratione ſingulorum lapidum valet dicere, quod hic aceruus non eſt ille, ſed etiam categorematicè ſumpto ideſt de omnibus collectiuè ſumptis, quatenus collectio horum lapidum non eſt collectio illorum. Tum quia ſi dicatur ſecundariò tantum hanc diuiſionem ab alio conuenire aceruo ratione ſingulorum lapidum, ex quibus conſtituitur; idem etiam dici poterit de per ſe vno præſertim in ſententia non diſtinguente totum à partibus, quod hic homo eſt ab alio homine diuiſus, qui non habet eandem animam, corpus, & vnionem, quæ habet alter homo; alias ad hoc idem probationes vide apud Mairon. 1. d. 8. q. 7. ar. 3. vbi hanc opinionem tuetur.

105 Poſtremò probatur, quod negatio identitatis cum alio ſequatur vnitatē ad modum paſſionis, quia vnitas colligit eſſe illius rei, cuius eſt vnitas, & in certam quandam propriam menſuram coadunat, itaut reddat illud in ſe indiuiſum; reddendo autem rem ſic indiuiſam, & intra propriam menſuram claudendo, facit conſequenter, vt non communicet cum eſſe alterius rei, eo autem ipſo quod vna res cum alia non communicat in eſſe, intelligitur ſtatim ab ea diſtincta, atque diuiſa. Quia verò vt nuper dictum eſt, haberi nequit diuiſio ab alio, niſi adſint plura extrema, in quibus fundetur, hinc optimè notat Paſqualig. aſſertum hoc ita intelligi debere, vt diuiſio non ſequatur vnitatem vniuerſaliſſimè acceptā, quia poſita hac ſola vnitate non adeſt alia vnitas, nec conſequenter aliud ens vnum, à quo diuidatur, ſed ita debet accipi, vt conſequatur primam determinationem vnitatis, à qua habeatur diuiſio, & pluralitas reſpectu alterius. Et ſic quando dicimus, *Vnum eſſe id, quod eſt indiuiſum in ſe, & diuiſum a quocunque alio*, non ponitur diuiſio à quocunq; alio, vt quid explicatiuum quidditatis vnitatis, ſed vt quid conſequens ipſam vnitatem, & non intelligitur de vno, vt ſic, ſed de vno diſtributiuè ſumpto pro hoc, & illo.

Contra poſitam concluſionem obijcitur, quia Ariſt. 10. Met. 9. explicat vnum per oppoſitionem ad multa, at quod multis opponitur, ab illis diuiditur, ergo nequit vnitas concipi, & explicari ſine diuiſione ab alio. Tum quia eo ipſo, quod aliquid concipitur in ſe indiuiſū, concipitur non aliud à ſe, & conſequenter diuiſum à quocunque quod non eſt ipſum. Tum tandem, quia eſto diuiſio ab alijs entibus realibus non ſit prior indiuiſione in ſe, tamen diuiſio entis realis ab ente ficto, & à nihilo præcedit indiuiſionem in ſe, ens enim ſeipſo ſtatim eſt à non ente diuiſum, nec quicquam magis intimum eſt termino ſuo contradictorio, quam diuiſio a ſuo oppoſito, ergo ſaltem diuiſio ab alio in hoc ſenſu pertinet ad conceptum vnitatis quidditatiuum, vt explicatur à nobis.

Reſp. imprimis ex hoc, quod vnitas explicatur per oppoſitionem ad multa ſequitur negationem identitatis cum alio non pertinere ad conceptum intrinſecum vnitatis, vt deductum eſt ſupra nu. 163. in probatione concluſionis, quare breuiter dicendum eſt Ariſt. explicare vnitatem per oppoſitionem ad multa, in quæ diuidatur ens vnum, non autem à quibus diuidatur, niſi conſequenter, ideò enim concipitur diuiſum ab illis multis, quia prius concipitur indiuiſum in illa multa. Ad 2. verum eſt vnitatem modo de facto vtrumque præſtare, quia nūc multa extant entia, inter quæ poteſt exerceri diuiſio; tamen abſolutè loquendo poſſet primum præſtare ſine ſecundo, reddere nempe ens in ſe indiuiſum, & non ab alio diuiſum nec actualiter, nec aptitudinaliter ex hypotheſi, quod Deus ſolus extaret in rerum natura, & alia entia extrà Deum implicarent, atque ideò cum vtrumque de facto præſtet, dicendum eſt non eodem modo vtrumq; præſtare, ſed primū nempe indiuiſionem in ſe, formaliter, & primariò, alterum verò ſcilicet diuiſionem ab alio conſequenter ſolum, & ſecundariò, ex hypotheſi nimirum, quod ſit, vel ſaltem eſſe poſſit aliud ens, à quo diuidatur. Ad 3. negat Paſqualig. ci. diuiſionē entis à ſuo contradictorio ſcilicet à non ente prius ei conuenire, quam indiuiſionem in ſe; ſed malè, quia cum talis diuiſio (eo modo quo appellari poteſt diuiſio) enti conueniat ex eo præciſè, quod eſt ens, vt dictum eſt n. 103. & ipſe Paſqualig. ibidem non ſemel fatetur, & indiuiſio in ſe ex eo præciſè, quod eſt vnum, ſanè ſicut ratio quidditatiua entis præcedit rationem vnitatis, ita pariter diuiſio entis à non ente prius

enti

enti conuenit, quàm indiuiſio in ſe, concedendum itaque gratis eſt diuiſionem illam entis à non ente præcedere indiuiſionem entis in ſe, ſed negandum eſt per hanc explicari conceptum vnitatis, quia talis diuiſio à non ente non habetur ex conceptu vnitatis, ſed ex conceptu ipſiſſimo entis.

106 Secundò ad idem arguit Ouuied. non magis opponitur cum vnitate Petri Petrum eſſe non Petrum, quam Petrum diuidi in ſuas partes, ergo ſicut de ratione vnitatis eſt Petrum non eſſe in ſuas partes diuiſum, ſic erit de ratione vnitatis Petrum non eſſe non Petrum, hoc eſt non eſſe Ioannem, aut quoduis aliud ens, quod non ſit Petrus; Conſequentia patet, probat aſſumptum, ſi per impoſſibile Petrus eſſet Petrus, & eſſet non Petrus, hoc eſt, eſſet Petrus, & Ioannes, ſeu Petrus, & lignum; Petrus non eſſet vnus, ſed plures, ergo de ratione formali conſtitutiua Petri in ratione vnius eſt non eſſe Ioannem, ſeu non eſſe aliquod ens non Petrum.

Reſp. hoc argumentum æquè bene probare diuiſionem Petri à Paulo actu exiſtente eſſe de ratione Petri, qua vnus eſt, quia non magis opponitur cum vnitate Petri eſſe Paulum actu exiſtentem, quam Petrum eſſe actu diuiſum in ſuas partes, quod tamen nec Ouuied. ipſe concedit; poſſet etiam hoc arguendi modo probari riſibilitatem eſſe de eſſentia Petri ſic arguendo; non magis opponitur cum eſſentia Petri Petrum eſſe non riſibilem, quam non eſſe rationalem, quia ſi non eſſet riſibilis, non eſſet homo, ergo ſicut de ratione Petri qua homo eſt, eſt eſſe rationalem, ita quoque eſt eſſe riſibilem; conſtat autem hoc argumentum non concludere, quia vtique tam non eſſe rationale, quam non eſſe riſibile, deſtruit eſſentiam Petri, quatenus homo, non tamen eodem modo; nam non eſſe rationale deſtruit à priori, & per locum, vt aiunt, intrinſecum, ſed non eſſe riſibile deſtruit à poſteriori, & per locum ab extrinſeco; ita ſanè in propoſito, vtique, tam deſtruit Petri vnitatem eſſe non Petrum, vel eſſe Ioannem, ac eſſe in ſuas partes diuiſum, ſed hoc deſtruit vnitatem Petri à priori, & ab intrinſeco, illud verò à poſteriori, & ab extrinſeco.

107 Tertiò probat Hurtad. diſp. 4. ſec. 2. è contra vnitatem nedum formaliter, ſed nec etiam connotatiuè, ſeu conſecutiuè dicere diuiſionem ab alio, quia animus rationalis etiam vnitus corpori eſt vnus, item corpus vnitum eſt vnum. Conſ. in virga duorum palmorum, cuius quiuis palmus eſt vnus, & alter alteri eſt vnitus, & non diuiſus ab illo, ergo vnitas palmi nec formaliter, nec connotatiuè dicit diuiſionem illius ab alio, ſed tantum indiuiſionem eiuſdem in ſe. Reſpondet Auerſa loc. cit. quod dum dicitur vnum eſſe diuiſum à quocunque alio, non intelligitur de reali diſiunctione, & ſeparatione, ſed de diſtinctione, quæ etiam inter ea quæ ſunt vnita, intercedit, & in hoc ſenſu ait omnes docere quodlibet ens eſſe diuiſum ideſt diſtinctum à quocunque alio. Verum licet benè dicat Auerſa, quod cum vnum ens dicitur ab alio eſſe diuiſum, id debere intelligi de diſtinctione, malè tamen negat non etiam intelligi debere de reali diſiunctione, & ſeparatione; quæ enim ſunt ita diuiſa, ſunt verè plura, & multa, & non vnum; imò populariter non niſi ſic diuiſa cenſentur plura, & multa, quæ autem ſunt vnita, etiamſi ſint diſtincta, cenſentur vnum quoddam; atque ideò dicendum eſt ad argumentum, quod cum vnum dicitur eſſe ab alio diuiſum, id indifferenter intelligi debere de ſeparatione perindè, ac diſtinctione; & licet ſeparatio, ac diſiunctio requiratur ad conſtituendam multitudinem prædicamentalem, & quantitatiuam; tamen ſola realis diſtinctio ſufficit ad conſtituendam multitudinem, & pluralitatem tranſcendentalem, qua ratione diximus diſp. 6. Phyſ. q. 2. art. 2. & 6. plures actu eſſe partes in continuo, etiamſi non ſint ab inuicem abiunctæ, & ſeparatæ, & hoc ipſum exiſtimo voluiſſe Auerſam indicare, licet non ita candidè loquatur, & in modo loquendi poſſit ſuſpicionem inducere.

Dubitatio quinta.

108 QVinta Dubitatio eſt, quo pacto explicanda ſit hæc indiuiſio in ſe, per quam vnicè indicatur vnitatis eſſentia, nimirum in quænam membra diuiſa intelligatur eſſe hæc diuiſio, quam vnitas negat, ſeu quo pacto intelligenda ſint hæc multa, & plura, quæ vnitas excludit. In hac re valdè moroſa, & implicata varij ſunt modi dicendi quorum ſinguli proprias patiuntur difficultates. Primò ita explicari ſolet, vt vnitas excludat diuiſionem in plures partes componentes, ſic videtur loqui Hurtad. loc. cit. Hæc tamen explicatio non videtur ſufficiens, quia licet hæc indiuiſio optimè explicet vnitatem entium ſimplicium, quia carent partibus, in quas poſſint eſſe diuiſa, non tamen benè explicare videtur vnitatem entium compoſitorum, quę partes includunt, ſi non inter ſe diuiſas, & ſeparatas, adhuc tamen realiter diſtinctas, quo ſenſu compoſitum nequit dici in ſe indiuiſum ideſt indiſtinctum, quia includit partes ab inuicem realiter diſtinctas. Nec valet, quod ad hoc euitandum ſubdit Hurtad. §. 52. vnitatem, vt ſic, non eſſe indiſtinctionem rei in ſe, ſed indiuiſionem. Nam indifferenter dicitur ens vnum, quod eſt in ſe indiuiſum, vel indiſtinctum, & ita loquitur Doctor 1. d. 11. q. 2. §. *Contra iſtam*, vt per hoc indicaretur indiuiſionem nedum excludere diuiſionem, & realem ſeparationem, ſe etiam diſtinctionem entis in ſe. Conſ. quia vt nuper dictum eſt ſola diſtinctio ſine diuiſione ſufficit ad conſtituendam multitudinem tranſcendentalem, cum ergo vnitas directè multitudinem excludat tranſcendentalem, indiuiſio per ipſam ſignificata nedum excludet diuiſionem pro reali ſeparatione ſumptam, ſed etiam pro reali diſtinctione. Deindè vnitas numeralis explicatur per indiuiſionem in partes ſubiectiuas, vnitas ſpecifica per negationem diuiſionis naturę ſpecificæ in plures ſpecies, ergo non adæquatè explicatur vnitas tranſcendentalis per negationem diuiſionis in partes componentes, quia partes ſubiectiuæ reſpectu totius vniuerſalis non ſunt partes componentes, cum illud non ſit totum actuale, ſed potentiale.

109 Secundò explicat Auerſa loc. cit. hanc indiuiſionē per negationem diuiſionis entis in plura entia totalia, & completa, nam per hanc indiuiſionem differt ens per ſe ab aggregato per accidens, & à multitudine ſimpliciter dicta, nam aceruus lapidum eſt diuiſus in multos lapides, ſiue eſt multi lapides, qui ſunt entia totalia, & completa non conſtituentia quid per ſe vnum; centenarius hominum eſt diuiſus in tot homines, eſt tot homines; ens autem per ſe vnum, & in ſe indiuiſum dicetur, quod non continet in ſe huiuſmodi diſtincta entia totalia, atque completa. Sed neque hic dicendi modus ſatisfacit, nam ſi homo diſſoluatur in animā, & corpus, non amplius dicitur ens per ſe vnum, ſed entia plura, & multa, & tamen talis diuiſio non eſt in entia totalia, atque completa, ergo falſum eſt vnitatem dicere ſolam indiuiſionem in entia totalia, & completa, quia per ſolam diuiſionem in entia partialia, & incompleta tollitur. Tum quia vnitas ex eo quia eſt paſſio entis, in quocunque ente reperitur ſiue completo, ſiue incompleto, ergo diuiſio quæ per vnitatem tollitur, perindè eſt entis completi, & incompleti. Tum quia cum vnum, & multa directè opponantur, etiam per rationes oppoſitas conſtituuntur; ſi ergo vnitas præcisè conſtituitur per indiuiſionem in plura entia totalia, & completa; multitudo è contra conſtituetur ex ſola pluralitate entium completorum, at hoc eſt falſum, quia perindè multa ſunt, & plura centum corpora, vel centum animæ, quæ ſunt entia incompleta, ac centum homines, vel centum Angeli, qui ſunt entia completa; ex quo etiam patet debilitas rationis Auerſæ.

110 Tertiò explicat Poncius diſp. 19. tom. 3. q. 2. concl. 1. vnum eſſe illud, quod eſt indiuiſum in ſe ideſt quod non includit plura, ſeu ſeparata à ſe inuicē, quod probat, quia quicquid habet hanc rationem eſt vnum, & nihil eſt vnum, quod non habeat hanc rationem. Confirmat, quia vnum formaliter opponitur multis, ſed quod habet hanc rationem, opponitur directè multis, nam multa includunt plura realiter ſeparata à ſe inuicem. At neque hæc eſt legitima explicatio, & in eo peccat, quod cum Hurtad. vult indiuiſionem importatā per vnitatem entis excludere ſolam realem ſeparationem entium, non autem diſtinctionem, quod tamen falſum eſt, quia vt diximus, ſola diſtinctio realis inducere poteſt abſque diuiſione multitudinem tranſcendentalem, quam excludit vnitas. Tum quia iuxtà hunc dicendi modum vnum per accidens, vt homo albus, verè participaret vnitatem, quæ eſt paſſio entis, perindè ac ſi foret ens per ſe, nam eius partes non ſunt realiter ſeparatæ, & diſiunctæ. Neque eius rationes admodum vrgent, nam ad 1. negatur aſſumptum quoad primā partem, quia corpus, & anima coniuncta non dicuntur vnū, ſed vnita; & partes in continuo ſunt plures, & multæ tranſcēdentaliter, licet ſint vnitæ, & continuæ, ratione cuius continuitatis omnes illæ partes dicuntur vnum, non quidē vnitate entitatiua, & tranſcendentali, ſed ſolum integrali, & quantitatiua; ſic pariter ad 2. negatur minor, quamuis enim quæcunque includunt plura realiter ſeparata à ſe inuicem ſint verè multa, non tamen è contra, nam aliqua poſſunt eſſe plura,

Digitized by Google

& multa, etiam ſi non ſint realiter ſeparata, per ſolam realem diſtinctionem, vt conſtat de anima, & corpore in homine, quæ re vera ſunt plura, licet inter ſe vnita; ac etiam de partibus continui, quæ re vera ſunt multæ, & plures in continuo, quamuis ſint ſimul vnitæ, & coniunctæ, cuius ratio eſt, quia ſola diſtinctio realis inter aliqua ſine reali diuiſione, & ſeparatione ſufficit ad conſtituendam multitudinem tranſcendentem.

Quartò explicat Mairon. 1. d. 24. & 25. q. 2. quod ratio formalis vnius vnitate ſimplicitatis non tantum conſiſtit in indiuiſione, ſed etiam in indiſtinctione, quia ens ſimplex non habet partes nec diuiſas, nec diſtinctas; at ratio vnius vnitate compoſitionis conſiſtit tantum in negatione diuiſionis, non autem diſtinctionis, quia materia, & forma, quæ faciunt vnum vnitate compoſitionis, quamuis ſint indiuiſa, non autem ſunt indiſtincta. Contra hoc militat etiam, quod ſupra diximus, ſolam diſtinctionem partium ſufficere ad inducendam multitudinem tranſcendentalem, quam negat vnitas, ergo vnitas, vt ſic, negare debet nedum plurium diuiſionem, ſed etiam diſtinctionem. Conſ. quia ob id diximus diſp. 5. Phyſ. n. 147. vnionem, & vnitatem non eſſe idem, quia vnio eſt diſtinctorum, licet indiuiſorum, vnitas autem eſt alicuius in ſe nedum indiuiſi, ſed etiam indiſtincti, & talis etiam eſt vnitas ipſa compoſiti, vt dicit tertiam entitatem à partibus diſtinctam ex eodem Mairon. 1. d. 8. quæſt. 7. art. 3. vt dicam num. 114.

111 Quintò explicari ſolet ab alijs hæc indiuiſio per negationem diuiſionis alicuius in plura ſeipſa, v. g. Petrus non eſt diuiſus in plures Petros, & ſic dicitur vnus homo, & ſic præſertim explicat Arriag. ſuprac. Sed etiam hic dicendi modus reijci ſolet, quia talis indiuiſio non ſolum enti conuenit per ſe vno, ſed etiam multitudini, & aggregato per accidens, nam aceruus lapidum non eſt diuiſus in tales plures aceruos, qualis eſt ipſe, centenarius hominum non eſt multi centenarij. Ad tuendum præfatum dicendi modum, & euitandam allatam obiectionem Siniſinch. tract. 3. de Deo vno diſp. 1. n. 6. ait ſic explicari debere, vt vnum ſit eſſe indiuiſum, non quomodocunque in plura talia, quale ipſum eſt, quia ſic locum habet obiectio de aceruo lapidum, ſed in plura entia per ſe, quale ipſum eſt, itaut Petrus ſit vnus, quia nec in ſe continet plures Petros, nec alij ab illo ſunt tales Petri, qualis eſt ipſe. Sed hæc vel eſt manifeſta petitio principij, vel per hoc nihil prorſus explicatur, nam ens per ſe idem eſt quod per ſe vnum; ſi ergo Petrum eſſe vnum ita explicatur, quia eſt indiuiſibile in plura entia per ſe vna, quale eſt ipſū, iam committitur petitio principij, & antè hanc indiuiſionem prænominatur alia vnitas, in qua ens vnum differt à multitudine; hæc ergo alia vnitas principaliter, & primariò aſſignanda eſt pro paſſione entis, & explicanda. Deindè contra hunc dicendi modum, quocunque pacto explicetur, vrgeri poteſt difficultas tacta ſuperius n. 100. quia vnitas quę eſt paſſio entis non debet explicari per negationem diuiſionis, quæ ſit prorſus implicatoria, & chimærica, nam impoſſibile non ducit in cognitionem poſſibilis, & talis negatio non eſſet realis, ſeu conſequens ex natura rei vnitatem entis, ſed potius per fictionem noſtram, ſed diuiſio eiuſdem in plura ſeipſa eſt omninò impoſſibilis, imò id omninò repugnat naturæ diuiſionis, quia diuiſum ſemper magis patet, quam ſingula membra diuidentia, at ſi idem diuidatur, vel diuidi intelligatur in plura ſeipſa, ſingula membra diuidentia æquè patebunt, ac totum diuiſum, ergo non rectè explicatur vnitas per negationem talis diuiſionis.

112 Itaque exiſtimo indiuiſionem entis in ſe, per quā eius vnitatem explicare ſolemus, eſſe negationem diuiſionis in partes, ſiue eſſentiales, ſiue ſubiectiuas, quod addo propter vnitatem totius vniuerſalis, ſiue potentialis; ita præſertim vnitatem entis explicat Alenſis 4. Met. cap. 2. tex. 4. his verbis; notandum inquit, quod vnum eſt ens non diuiſum, debemus enim imaginari, quod omne ens vel eſt ens ſimplex, vel compoſitum, ſi eſt ens ſimplex, ſic ſua vnitas eſt ſua ſimplicitas, & ideò dicitur vnum, quia nec eſt diuiſibile in potentia, nec diuiſum in actu; ſi autem eſt ens compoſitum, ideò eſt vnum, quia non eſt diuiſum in actu; ſic ergo vnum ſemper priuat diuiſionem, & ſic benè dictum eſt, quod vnum eſt non diuiſum, & per conſequens ratio ſua conſiſtit in priuatione, & negatione diuiſionis, & per conſequens multitudinis; ita Alexander, quibus verbis, vt patet, vnitatem entis explicat per negationem diuiſionis in partes, quæ quidem erunt eſſentiales, ſi explicetur vnitas entis in ratione totius actualis; vel potentiales, & ſubiectiuæ, ſi explicetur eius vnitas in ratione totius potentialis. Confirmatur quia negatio diuiſionis in ſe dicit rem non ita eſſe diuiſum, vt reſoluatur in membra aliqua diuidentia, itaut ipſa non permaneat, ſed membra illa diuidentia, in quæ fuit diuiſa, at membra diuidentia aliquod totum ſe habent veluti partes totius diuiſi, ergo indiuiſio entis in ſe verè, & propriè explicari debet per negationem diuiſionis in partes, non autem in plura tota, quale eſt ipſum, vel in plura ſeipſa. Conſ. adhuc, quia talis diuiſio entis in plura ſeipſa non tam eſſet diuiſio entis in ſeipſum, quam ſui ipſius multiplicatio ex integro abſque vlla ſuimet diuiſione; ſi ergo verè importat vnum negationem diuiſionis in ſe, hæc explicari debet in ſe ideſt in partes, quia diuiſio alicuius totius nequit intelligi fieri, niſi in plures partes, non autem in plura tota. Conſ. tertiò, quia ſi homo diuideretur in animam, & corpus, tunc verè diceretur non amplius vnus, ſed in ſe diuiſus, non autem diceretur in ſe diuiſus, quia eſſet in plures homines multiplicatus, ſed quia in plura entia partialia reſolutus foret ſcilicet in corpus, & animam; ſic etiam Petrus dicitur indiuidualiter vnus, non quia eſt indiuiſibilis, & immultiplicabilis in plures Petros, ſed quia eſt indiuiſibilis in plura indiuidua, qualia ſub ſpecie continentur.

113 Solum in hoc explicandi modo indiuiſionem in ſe difficultatem facere videtur, quod in ente ſimplici difficulter hæc negatio diuiſionis in ſe, veluti in partes, percipi poteſt eo, quia partibus caret; ſed planè æquè facilè percipi poteſt talis negatio in ente ſimplici, ac in ente compoſito, nam indiuiſum, vt ſic, dicit id, quod non habet partes diuiſas, poteſt autem aliquid dici non habere partes diuiſas, vel quia illas omnino caret, vt ens ſimplex, vel quia illas habet vnitas, vt ens compoſitum. Dices, negationem huius diuiſionis in ſe non poſſe concipi, quin concipiatur prius diuiſio, cuius eſt negatio, hæc autem diuiſio concipi nequit, quid diceret in ente ſimplici. Contrà, quia æquè difficulter, immo magis percipitur in ente ſimplici diuiſio in plura ſeipſa, per cuius negationem eius vnitas ab alijs explicari ſolet, non enim magis Michaeli repugnat diuidi in plures partes, quam in plures Michaeles. Deindè ex his quæ diximus ſupra n. 56. optimè declarari poteſt ex analogia ad ens compoſitum quid diceret diuiſio in ſe in ente ſimplici, ſicut enim ibi ex vnitate entis compoſiti per vnionem ſuarum partium explicabamus vnitatem entis ſimplicis per combinationem, & idētitatem ſuorum prędicatorum eſſentialium, ita in propoſito ſicut hominem eſſe in ſeipſo diuiſum aliud non eſt, quam eſſe in corpus & animam reſolutum, & carere vnione ſuarum partium, ſic Angelum eſſe diuiſum dicit carentiam identitatis prædicatorum, quę continet, ſeu extremorum, in quę diuiſus diceretur, vt etiam declarat Ouuied. controu. 3. cit. nu. 22. optimè ergo tam in ente ſimplici, quam compoſito declarari poteſt indiuiſio in ſe per negationem diuiſionis, veluti in partes, etiamſi ens ſimplex omninò partibus careat.

Contra hunc noſtrum explicandi modum indiuiſionem entis in ſe argui poteſt, quia redire videntur præcipuæ difficultates contra alios dicendi modos obiectæ, nam primò in ente ſimplici talis diuiſio in partes omninò repugnat, ergo etiam iuxtà noſtrum dicendi modum explicatur vnitas per negationem diuiſionis impoſſibilis. Tum 2. quia ens compoſitum licet non habeat partes ſuas ſeparatas, & diuiſas, habet tamen realiter diſtinctas, & realis diſtinctio ſufficit ex dictis ad conſtituendam multitudinem tranſcendentalem. Tum 3. ſi ſola indiuiſio in partes ſufficit ad explicandam entis vnitatem, etiam ens per accidens homo v. g. albus participabit hanc vnitatem, quia habet ſuas partes vnitas, & non diuiſas ſcilicet hominem, & albedinem. Tum 4. quia iuxtà hunc explicandi modum vnitas indiuidualis explicatur per indiuiſionem in plura indiuidua, vnitas ſpecifica per indiuiſionem in plures ſpecies, ergo iam incidimus in illum explicandi modum indiuiſionis in ſe per negationem diuiſionis in plura ſeipſa. Tum demum quia hic explicandi modus indiuiſionem entis per negationem diuiſionis in plura ſeipſa per modum totius non videtur vllo pacto inficiari poſſe, nam Petrus eo ipſo eſt vnus, quo intelligitur in plures Petros indiuiſus, ac immultiplicatus, & ſic de homine, & animali, ergo &c.

114 Reſp. ad 1. negando conſequentiam, aliud enim eſt dicere illam diuiſionem in ſe per partes enti ſimplici repugnare, & aliud eſſe diuiſionem abſolutè impoſſibilem, quia licet ſit illa diuiſio in tali ente impoſſibilis, adhuc tamen poſſibilis eſt in alijs entibus ſcilicet compoſitis, quæ ſunt nobis notiora, & ideò optimè per negationem talis diuiſionis

nobis

Digitized by Google

nobis notiſſimæ explicatur vnitas entis; immò licet enti ſimplici repugnet talis diuiſio, ea ratione qua ſimplex eſt, non tamen ea ratione, qua ens, hic autem loquimur de negatione diuiſionis in ſe, quæ conuenit enti vt ſic, præſcindendo à ſimplici, vel compoſito. Ad 2. verum eſt ens vnum illud dici, quod nedum in ſe indiuiſum eſt, ſed etiam indiſtinctum; & etiam verum eſt compoſitum, licèt in ſe contineat partes realiter diſtinctas, adhuc tamen eſſe in ſe nedum indiuiſum, ſed etiam indiſtinctum; & ratio eſt, quam adduximus ſuprà in hac diſp.n.23.& tangit Mairon.1.d.8.q.7.art.3. quia compoſitum per ſe in noſtra ſententia vltrà partes vnitas dicit tertiam entitatem per ſe vnam, quæ vt præſcindit ab eis, nedum in ſe eſt indiuiſa, ſed etiam indiſtincta, nam diſtinctio realis non niſi inter eius partes verſatur, ipſa autem in ſe vna eſt, ac indiſtincta. Ad 3. negatur ſequela aſſumpti, quia ſicut ens per accidens non eſt verè totum, ita nec partes habet eſſentiales, ex quibus conſtituatur, & in quæ diuidi poſſit, vt in partes eſſentialiter conſtituentes, quod ex Ariſt. deſumitur in antepræd. cap. 2. vbi dicere videtur accidens in ſubiecto non habere rationem partis, neque reſpectu ſubiecti, cui inhæret, neque reſpectu alicuius compoſiti, quod conſtituat. Ad 4. negatur pariter ſequela, non enim dicimus Petrum eſſe vnū indiuidualiter, quia eſt indiuiſibilis in plures Petros, ſed quia eſt indiuiſibilis in plura indiuidua, qualia ſunt contenta ſub ſpecie; nec homo dicitur vna ſpecies, quia ſit indiuiſibilis in plures homines, ſed quia eſt indiuiſibilis in plures ſpecies, quales ſunt, quæ continentur ſub genere. Ad vlt. negatur omninò indiuiſionem entis in ſe benè explicari per negationem diuiſionis in plura ſeipſa, veluti in plura tota talia, quale eſt ipſum diuiſum, quia talis re vera non eſt propriè diuiſio, cum hęc nequeat intelligi fieri, niſi per partes diuiſi, ſed potius multiplicatio eiuſdem in plura ſeipſa, quæ quidem quia omninò impoſſibilis eſt, & implicatiua, malè adhibetur ad explicandam vnitatem entis, quæ potius explicari debet per negationem diuiſionis, nedum poſſibilis, ſed etiam nobis notiſſimæ, & talis eſt diuiſio totius in ſe per partes modo explicato.

Dubitatio Sexta.

115 SExta, ac vltima dubitatio eſt, an hæc negatio diuiſionis in ſe, per quam explicatur vnitas entis, habeat rationem priuationis, vel potius ſimplicis negationis, qua etiam in re varij ſunt modi dicendi. Hurtad. enim diſp.4.cit. ſect. 2. inquit negationem eiuſmodi in rebus compoſitis eſſe priuationem, quia ſunt capaces diuiſionis, & reſolui poſſunt, ac diuidi in ſuas partes, in rebus autem ſimplicibus habere rationem puræ negationis. Fonſeca verò 4.Met.cap.2.qu.5. ſect.2. vult etiam aliquo pacto habere rationem priuationis in ente ſimplici, quia licet hoc ens, vt tale, non poſſit diuidi, tamen quatenus ens ſimpliciter, eſt capax diuiſionis, ſicut Talpæ ſolet tribui cæcitas, quia licèt quatenus Talpa non ſit capax viſus, eſt tamen capax quatenus animal, & ſecundum rationem genericam, ſic etiam explicat Maſius cum alijs Thomiſtis lib.2.de Tranſcend.c.10. qui plures aſſignant modos priuationis, vt oſtendant quo pacto hæc negatio in omnibus entibus rationem habeat priuationis. Paſqualig. è contra diſp. 8.ſect.1. contendit in nullo ente etiam cōpoſito præfatam negationem diuiſionis in ſe eſſe priuationem, aut ſe habere ad modū priuationis; & eius ratio eſt, quia indiuiſio entis dicit negationem talis diuiſionis, quæ ſi enti vni adueniret, deſtrueret eius vnitatem, & per conſequens eſſentiam, ergo nullo modo præfata negatio, in quocunq; ente aſſignetur, poteſt habere rationem priuationis, patet aſſumptum, probatur conſequentia, quia priuatio dicit negationem formæ in ſubiecto apto nato ad eam recipiēdam, at nullum ens aptum eſt, & inclinatum ad ſuſcipiēdam diuiſionem in ſe, quia tunc ſuam appeteret deſtructionem, quæ ex tali diuiſione ſequitur immediatè, ergo talis negatio in nullo ente poteſt habere rationem priuationis. Auerſa tandem q.5.ſect. 3. ait priuationem vno modo ſumi poſſe pro negatione denominante aliquod ſubiectum, ſiue capax ſit, ſiue incapax formę negatæ, ad differentiam puræ negationis, quæ nullum ſubiectum afficit; alio modo pro negatione formæ in ſubiecto capaci; primo modo illa negatio habet rationem priuationis, quia denominat ipſum ens, tanquam ſubiectum; in alio autem ſenſu adhuc diſtinguendum eſt de rebus in ſingulari, ac in vniuerſali; in rebus ſingularibus eſt pura negatio, ſiue ſint ſimplices, ſiue compoſitæ, quia ſingularia non poſſunt multiplicari, & ens ſimplex eſt omninò indiuiſibile; compoſitum etiam, ſi diuidatur per ſeparationem ſuarum partium deſtruitur, & amplius non eſt ens compoſitum, ergo omnes res ſingulares ſunt incapaces diuiſionis, & ſic vnitas, quatenus realis, eſt omninò pura negatio. In rebus autem in vniuerſali conſideratis poteſt talis negatio dici priuatio, quia eſt in ſubiecto ſecundum ſe capaci diuiſionis, & multiplicationis, nam vniuerſale eſt vnum aptum ineſſe multis idest aptum diuidi in multa, aptum eſſe multa, & per diuiſionem non deſtruitur ipſa natura vniuerſalis, eius enim eſſentia integra ſaluatur in quolibet ſingulari.

116 Hanc dubitationem ex inſtituto dirimit Ariſt.4.Met. tex. 4. à cuius modo loquendi non diſcedendum opinor; inquit enim ibi, quod inter multas differentias, quæ intercedūt inter puram negationem, & priuationem, hæc præcipuè quoque interuenit, quod pura negatio non determinat ſibi ſubiectum, quod afficiat, aut denominet, atque ideò tam verificari poteſt de ente, quam de non ente, vt non videns, non lapis, quæ de chimæra, ſicut de planta verificari poſſunt, qua de cauſa pura negatio dici ſolet negatio extra genus, quia nullū genus entis ſibi determinat, quod afficiat. Priuatio verò eſt negatio, quæ ſibi ſubiectum determinat, vndè cap. de oppoſitis in poſtprædic. priuatio dicitur negatio in ſubiecto, vt cæcum v.g. quod dici nequit, niſi de ente, & animali, atq; ideò priuatio dici ſolet negatio in genere, quia per eam non negatur aliquid abſolutè, ſed tantum intra metas alicuius generis; & propterea ſtatim ac carentia formæ determinat ſibi aliquod ſubiectum, ſtatim deſinit talis carentia habere rationem negationis puræ, & ſimpliciter dictæ, & induit rationem priuationis; ex quo infert Ariſt. quod cum negatio, per quam explicatur ratio vnius, ſit negatio in ſubiecto, quia dicitur de ente, aliàs vnum dici poſſet de non ente, conſequenter magis declinat ad naturam, & conditionem priuationis, quam ſimplicis negationis, ita ſignificat Ariſt. illis verbis *ibi ſiquidem vna differentia eſt, præter illud, quod in negatione, negatio namque abſentia illius eſt; in priuatione verò, & ſubiecta quædam natura fit, de qua priuatio dicitur*, quæ verba in ſenſū allatum exponuntur ab Alenſi, & Scot. in eum textum; intantum ergo Ariſt. ait negationem importatam per vnitatem poſſe dici priuationem, quatenus determinat ſibi ſubiectum, de quo dicatur, & non eſt pura, & abſoluta negatio extrà genus: & eodem modo rem hanc explicuerunt cæteri omnes Philoſophi, & Scholaſtici, quos ſequitur Suar. diſp.4.Met.ſec.1.n.19.

117 Hinc patet hallucinari relatos Auctores, qui priuationem in ſenſu magis rigoroſo accipiunt, vt oſtendant negationem importatam per vnum vel in nullo ente eſſe priuationem, vel ſaltim non in omnibus; nam Ariſt. expreſsè manifeſtauit ſenſum, in quo legitimè dici poſſit priuatio, quatenus eſt negatio in ſubiecto præcisè, non aliter, nec alio modo; nam ſi in ſenſu magis rigoroſo accipiatur, nimirum pro negatione in ſubiecto apto ad ſuſcipiendam formam negatam, certum eſt in nullo ente poſſe dici priuationem; quia nullum ens aptum eſt, ac inclinatum ad recipiendam eam diuiſionem, ex qua ſequitur eius deſtructio, talis autem eſt diuiſio, quam vnitas negat. Neq; vllus modus ab illis Auctoribus excogitatus ſufficiens eſt ad defendendum negationem illam poſſe dici priuationem in hoc ſenſu, nec in omnibus, nec in aliquo ente. Quod enim dicebat Hurtad. in ente compoſito dici poſſe priuationem, quia eſt diuiſionis capax, non ſufficienter probat, quia capacitas, & potentia ad aliquid non ſemper infert aptitudinem, vndè dicebat Doctor q. 18. vniuerſ. §. *ad quæſtionem*, quod differt aptitudo à potentia, nam aptitudo eſt inclinatio alicuius ſecundum ſe in aliquid, vel magis non repugnantia, potentia autem eſt ordo ad actum, & poteſt eſſe potentia ſine aptitudine, vt poſſibile eſt graue eſſe ſurſum, non tamen eſt aptum ibi eſſe, vndè potentia, & capacitas diuidi ſolet in naturalem, violentam, & neutram; non ergo quia res compoſitæ ſunt diuiſionis capaces, dicuntur habere aptitudinem ad diuidi: ſed intantum dicuntur habere potentiam ad diuiſionem inquantum habent partes, quæ ſunt ab inuicem ſeparabiles, non verò quia inclinationem habeant ad ſeparationem, cum potius vnionem appetant. Et eadem ratione reijcitur, quod Thomiſtæ illi dicebant poſſe illam negationem dici priuationem in omnibus entibus etiam ſimplicibus, quia in ratione ėntis & ipſa ſunt diuiſionis capacia; nam etiam hoc admiſſo, ſimplex & pura capacitas, vt dixi, non ſufficit ad hoc, vt negatio in ſubiecto capaci dicatur propriè priuatio, ſed vltrà capacitatem requiritur aptitudo. Nec etiam ſufficit, quod dicebat Auerſa illam negationē eſſe priuationem in natura vniuerſali, quia

Digitized by Google

ſecundum ſe eſt capax diuiſionis,& multiplicationis;nam diuiſio rationis communis,quæ fit per multiplicationem in inferioribus,non eſt illa,quæ tollitur per negationem, quā dicit vnitas formalis talis naturæ , per talem enim diuiſionem non tollitur vnitas intrinſeca,& propria illius naturæ cōmunis,ſed adhuc illam retinet,nam vnitas ſpecifica ſtat cum multiplicitate numerali , & vnitas generica cum multiplicitate ſpecifica,vt fuſius infrà ſuo loco dicetur; fruſtrà ergo ex hoc capite inquit Auerſa negationem per vnitatem importatam in rebus vniuerſalibus dicere priuationem.

118 Sed neque ex alio capite benè negarunt alij Auctores præfatam negationem poſſe vllo pacto dici priuationem , vt fecit Paſqualig. nam in primis dici poteſt priuatio non ſolum in entibus compoſitis,ſed etiam ſimplicibus, in ſenſu , quem docuit Ariſt. loc. cit. ea ratione , qua ſibi aliquod determinat ſubiectum, eo enim ipſo quod negatio , aliquod reſpicit ſubiectum , ceſſat eſſe pura negatio , & induit modum priuationis. Deindè negari nequit , quin in ente compoſito adhuc non magis redoleat naturam priuationis , quia licet diuiſio deſtruat naturam entis compoſiti,ideoque non habeat inclinationem,& aptitudinem ad illam;negari tamen nequit,quin ſit magis capax diuiſionis,quam ens ſimplex,ea ratione,quia hoc caret omninò partibus , illud verò partes habet, quæ ab inuicem ſeparari poſſunt,licet indè ſequatur deſtructio compoſiti;& hinc eſt quod ens ſimplex dicitur indiuiſum , & indiuiſibile, ens verò compoſitum,licet detur indiuiſum , non tamen indiuiſibile. Qua ratione malè etiam Auerſa loc. cit. compoſita ſingularia dicit eſſe indiuiſibilia , & indiuiſionis incapacia , vt hinc oſtenderet præfatam negationem in rebus omnibus ſingularibus eſſe puram negationem; non enim ex hoc , quod nequit in compoſito exerceri diuiſio in partes, niſi cum eius deſtructione ; ſequitur illud eſſe indiuiſibile , & diuiſionis incapax ; ſed ſolum non habere aptitudinem , vel inclinationem ad illam; aptitudo enim ſtare debet , & conſeruari cum eo , ad quod eſt aptitudo , at hoc non eſt de capacitate mera neceſſarium , nam aqua eſt capax caloris , qui tamen ad eius tendit interitum,& deſtructionem; ſic igitur in propoſito , quamuis diuiſio tendat ad interitum compoſiti, poteſt tamen ac debet compoſitum dici capax illius , inquantum habet partes , quæ ſunt inter ſe ſeparabiles. Tum quia certum eſt , quod ſubiectum non habens aliquem actum,potens tamen illum habere,magis dicitur illo actu priuari , quam aliud ſubiectum eodem actu carens cum omnimoda impotentia ad illum habendum , at ita ſe habent ens compoſitum,& ſimplex in ordine ad negationem diuiſionis , quia ſimplex nec eſt diuiſum,nec diuiſibile, compoſitum vero licet non ſit diuiſum,tamen eſt diuiſibile,ergo negatio diuiſionis magis habet rationem priuationis in ente compoſito , quam ſimplici ; quare concludo hanc potius eſſe de nomine quæſtionem , quam de re , quia ea negatio dicitur , vel non dicitur priuatio iuxtà varias priuationis acceptiones.

119 Hic tamen rurſus aduertendum eſt , quod ſupra adnotatum eſt n.62. quod cum diuiſio opponatur vnitati,vt priuatio habitui,nam diuiſio à parte rei aliud propriè non eſt , quam vnitatis deſtructio vel negatio ; diuiſio immediatè excluditur ab ente,non per aliquam negationem diuiſionis,quę ſequatur formalitatem poſitiuam vnitatis , ſed immediatè & formaliter per ipſam formalitatem vnitatis,& ratio eſt,quam ibi innuimus,& diſp.4.Phyſ.q.2.quia in immediatè , & præſertim priuatiuè oppoſitis,vt in propoſito opponūtur vnum , & multa,non datur negatio negationis , vel priuationis , ſed negatio,& priuatio immediatè , & formaliter excluditur per poſitiuum oppoſitum;& vniuerſaliter loquendo negatio negationis eſt à parte rei affirmatio poſitionis, vt negatio negationis entitatis eſt ipſa entitas,negatio negationis humanitatis eſt ipſa humanitas;ita igitur in propoſito , cum diuiſio ſit negatio vnitatis,non datur negatio diuiſionis vnitatis immediatè excludens priuationem eiuſdem vnitatis , vt vult Paſqualig. cit. diſp.7.n.6. ſed ipſa vnitas immediatè excludit priuationem ſui , quia priuatio vniuerſaliter loquendo immediatè opponitur formæ , non autem ſuæ priuationi , vt cæcitas immediatè opponitur viſui , non autem priuationi cæcitatis ex dictis loc. cit. in Phyſ. Vndè tota hæc quæſtio hactenus controuerſa de natura,& qualitate negationis, per quam ſolet vnitas explicari, præcipuè locum habet in ſententia negante vnitatem dicere quid poſitiuum; in noſtra enim ſententia, quæ vnitatem ponit in aliquo poſitiuo , & diuiſionem in ſola negatione, & priuatione vnitatis , nulla talis negatio ſequitur vnitatem , quæ immediatè excludat diuiſionem , ſed potius diuiſio immediatè excluditur per ipſam poſitiuam formalitatem vnitatis, Quia tamen etiam in ſententia ſtatuēte vnitatem in aliquo poſitiuo , nequit vnitas explicari , niſi per negationem diuiſionis,ideo de ipſa nos quoq;loquimur , & diſputamus,perindè ac ſi foret aliqua negatio, quæ verè ex natura rei ipſam formalitatem poſitiuam vnitatis conſequeretur,ſicut calorem in ſubiecto conſequitur negatio frigoris, albedinem nigredinis &c. vt explicatum eſt ſupra n.62.

120 Quæres , an conceptus , per quem explicatur vnitas tranſcendentalis,ſit abſolutus,vel reſpectiuus. Reſpondetur ex Mairon. 2.d.24.q.2.concluſ. 4. quod ſi ſermo ſit de vnitate ſecundum id,quod à parte rei importat; nec eſſe abſolutam , nec reſpectiuam formaliter loquendo, vtrumque tamen permiſſiuè, nimirum abſolutam eſſe in ente abſoluto , & reſpectiuam in reſpectiuo;& ratio eſt,quia vnitas cum ſit adæquata entis paſſio , debet eſſe eiuſdem latitudinis , & præciſionis cum ipſo , cum igitur ens in ſua communitate ita ab inferioribus ſuis præſcindat , vt formaliter nec abſolutum ſit , nec reſpectiuum,idem pariter de vnitate dicendum , aliiſque eius paſſionibus ; vndè cum quæritur an conceptus vnitatis , veritatis , vel bonitatis importet quid abſolutum , vel reſpectiuum,quæſtio non procedit de illo,quod à parte rei important huiuſmodi paſſiones , quia ab vtraque ratione præſcindunt formaliter, ſicut , & ipſum ens;ſed procedit de illo , ſecundum quod explicantur à nobis;& in propoſito de vnitate dicendum,quod ſi vnitas explicetur per negationem diuiſionis in ſe modo iam declarato, tunc eius conceptus magis eſt abſolutus , quam reſpectiuus ; at ſi explicatur per indiuiſionem à ſe, & diuiſionem ab alio , potius eſt reſpectiuus , quia huiuſmodi conceptus haberi nequit ſine expreſſo ordine ad aliud.

QVÆSTIO VI. De Veritate.

An detur Veritas in rebus diſtincta à veritate cognitionis ; quæ ſit paſſio entis , & quid ſit.

121 HActenus de Vnitate egimus , nunc de Veritate agendum, quæ erat altera entis paſſio , quæ dici ſolet veritas rei,ſeu in eſſendo,vt contradiſtinguatur à veritate cognitionis , ac in repræſentando , de qua ſufficienter tractatum eſt in Logica diſp.10.q.2.& ſeq. & ſicut in præcedentibus,quamuis nemo ſit,qui diſcernere nequeat inter vnum, & multa,inter vnum hominem, & plures, attamen valdè inſudatum eſt in indaganda entis vnitate, eiuſque formalitate, & explicatione ; ſic pariter in propoſito quamuis nullus ſit adeo bardus,& vecors,qui inter hominem verum , & pictum diſcernere non valeat , inter aurum verum, & aurichalcum, tamen valdè difficile eſt indagare veritatis exiſtentiam in rebus,eiuſque explicare formalitatem. Proponitur ergo quæſtio quoad an ſit, & quoad quid ſit. Et quidem vltra veritatem cognitionis,& in repræſentando, dari quoque veritatem in rebus,quæ dicitur in eſſendo , eſt omnium ſententia concors;ſed difficultas eſt,an hæc veritas rerum,& in eſſendo ſit diſtincta à veritate repræſentatiua, an potius ſola denominatio extrinſeca ab illa in res ipſas deriuata. Prima , & communis ſententia aſſerit veritatem in eſſendo , quæ eſt paſſio entis , in rebus intrinſecè , & formaliter reperiri , itaut per formam intrinſecam veræ dicantur , & non per ſolam extrinſecam denominationem deſumptam à cognitione vera, quam cauſare poſſunt,ita Suarez diſp.8.ſect.7.n.4. Bannes 1.p.qu.16.art.1. Fonſec.4.Met.cap.2.qu.6.ſect.7. Soncin.6.Met.q.17. Iauell. de Tranſcenden. cap. 5. Auerſa quæſt.6.ſect.1.& 6. Meuriſſe 2.lib.Metaph.cap.3.q.3. Paſqualig.diſp.65.ſect.4. Smiſinch.tractat.3. de Deo vno diſput. 1. num. 42. Ouied. cit. punc.3.& alij paſſim. Oppoſita ſententia docet res non eſſe veras formaliter , & intrinſecè veritate ſe tenente ex parte ipſarum rerum , ſed veritatem hoc modo ſolum intellectui conuenire , res autem ipſas dici veras denominatione quadam extrinſeca ab eadem veritate intellectus eo quod cauſant veram ſui cognitionem in intellectu, ſicut medicina non eſt formaliter,& intrinſecè ſana , ſed forma ſanitatis ſolum eſt in animali,a qua ipſa medicina denominatur ſana , tanquam cauſa ſanitatis ; ita Vaſquez 1.p.diſp.77.art.4. pro qua refert Herueum quol.3.art.2. Durand.1.d.19.qu. 5.& 6. & Henricum in ſumma qu.3.art.3. & 4. Caiet.1.p.qu.16.art.6. Valentia quoque in eam inclinat to. 1. diſp.1.q.16.punc.1. Hurtad.d.7.Metaph.ſect.1.§. 10. Arriaga vero diſput. 1. Metaph. ſect. 5. ſubſect. 2. fatetur quidem hanc veritatem eſſe rebus intrinſecam,ſed addit habere neceſſariam connexio-

nem

Digitized by Google

nem cum poſſibilitate cognitionis, itaut ſi impoſſibilis eſſet veritas cognitionis, impoſſibilis quoque foret veritas tranſcendentalis in rebus.

122 Circa autem quæſtionem quid eſt, longè maior adhuc eſt opinionum varietas, Aliqui enim negant veritatem tranſcendentalem dicere quid poſitiuum reale enti ſuperadditum,& præſertim ab ipſo ex natura rei diſtinctum,& volũt quod importet vel ſolam denominationem extrinſecã à veritate cognitionis in ipſas res deriuatam, & ſic conſequenter diſcurrunt Auctores citati pro ſecunda ſententia in primo pũcto quæſtionis propoſito. Alij volunt quod formaliter quid negatiuum dicat, & præſertim conſiſtat in negatione entis ficti,& apparentis, itaquod ens verum formaliter ſit illud, quod non eſt fictum, nec apparens, vndè dici ſolet verum aurum ad differentiam auricalchi, quod apparet aurum,& non eſt, dicitur verus homo ad differentiam hominis picti, qui apparet homo, & non eſt; pro qua opinione citatur Aureol. 1. d. 13. qu. 3. & aliqui eundem dicendi modum ſectantes volunt potius importare negationem cuiuſcunque extranei à natura rei, & eſſe ſegregationem, & depurationem cuiuslibet entis, à quocunque ſibi extraneo poſitiuo, vel negatiuo, quo ſenſu dicitur verum aurum, quod eſt ab omni Scoria purgatum, & defæcatum, & in hoc ſenſu videtur idem Aureolus explicaſſe veritatem entis 1. d. 19. par. 3. ar. 2. propoſ. 2. Alij volunt eſſe relationem aliquam rationis, illam nimirum relationem conformitatis, quam res omnes concipimus habere ad intellectum, quatenus ſunt intelligibiles, quæ opinio tribuitur Durand. 1. d. 19. q. 1. Molinæ 1. p. qu. 16. diſp. 2. Fonſecæ 4. Metaph. cap. 2. q. 6. ſect. 2. à quo non multum diſtat Auerſa q. 6. ſuæ Phil. ſec. 3. 4. & 5. Qui verò concedunt veritatem pro formali dicere quid reale,& poſitiuum, adhuc diuiſi ſunt, nam Thomiſtæ tam antiqui, quam Recentiores apud Blaſium à Concep. diſp. 22. Met. q. 1. communiter aſſerunt veritatem tranſcendentalem conſiſtere formaliter,& primario in quadam reali,& abſoluta proprietate diſtincta ratione ratiocinata à conceptu entis, per quam ens concipitur formaliter conforme intellectui diuino, ſeu ideæ, & exemplari in intellectu diuino exiſtenti, ita Capreol. 1. d. 19. quæſt. 3. art. 1. Soncin. 6. Met. qu. 17. Iauell. tractat. de tranſcend. cap. 5. Ferrar. 1. contra gentes capit. 59. & 60. Bannes, & Zumel 1. part. quæſt. 16. art. 3. vbi paſſim alij Thomiſtæ & Nauaret. controuerſ. 72. §. 3. ac Paſqualig. tom. 2. Met. diſp. 66. ſect. 3. num. 6. Alij, vt Suarez diſp. 8. Metaph. ſect. 7. nu. 25. quem ſequuntur Hurtad. ſupra cit. n. 17. & Ouuied. nu. 4. & Recentiores quamplures, aiunt veritatem dicere ipſum eſſe rei reale, atque nihil ſupperaddere, connotare tamen conceptum intellectus, cui conformetur ex eo, quod per ipſum repræſentatur, hanc autẽ conformationem non eſſe neceſſariò actualem, quamuis poſſit eſſe, ſed ſufficere aptitudinalem, vndè formaliter veritas dicit illam aptitudinalem conformitatem, quam res habent reſpectu cognitionis, à qua intellectui repręſẽtari poſſunt; quã etiam ſententiam omnes ferè Scotiſtæ ſolent paſſim docere, cum hoc tamen quod volunt illum conformitatis reſpectum eſſe realem,& ex natura rei ab ente formaliter diſtinctum, illique ſuperadditum ita Smiſinch. trac. 3. cit. q. 2. n. 40. Vulpes tom. 1. part. 1. diſp. 10. art. 1. & 2. Faber de Pœnit. diſp. 9. n. 49. Poncius tom. 3. diſp. 19. ſui Curſus qu. 3. Alij verò licet gratis concedant veritatem in conformitate conſiſtere, non tamen in conformitate ad intellectum, ſed potius in conformitate eiuſdem rei ad ſua principia, itaut eo ſolo titulo aliquid verum ſit, quia habet vera, & ſolida principia eius, quod debet eſſe, ſic dicimus verum aurum, quod habet principia legitima auri, ita ex noſtris Meuriſſe lib. 2. ſuæ Metaph. cap. 3. q. 3. Alij tandem varias aſſignant Veritatis acceptiones, iuxtà quarum varietatem varias aſſignant Veritatis formalitates, atque ideò dicunt hanc eſſe quæſtionem de ſolo nomine, ita diſcurrit Arriag. diſp. 1. Met. ſect. 5. ſubſec. 1. & Bonetus noſter lib. 5. ſuæ Met. c. 2.

123 Antequam ad articulos quæſtionis reſolutiuos accedamus, aduertendum eſt falſum eſſe quæſtionem propoſitam de Veritate eſſe de ſolo nomine, quamuis enim variæ, ac multæ ſint veritatis acceptiones, vt videre eſt apud Meuriſſe lib. 2. ſuæ Metaph. cap. 3. part. 2. q. 1. & Paſqualig. diſp. 65. ſect. 1. Fatentur tamen omnes hìc eſſe ſermonem de veritate cõmuniſſimè accepta, quæ in vniuerſum omnibus, & ſingulis conuenit rebus, vt entis propria, & adæquata paſſio. Neque ſunt diſtinctæ, aut diuerſæ Veri acceptiones, quas refert Arriag. dum in vna acceptione inquit illud dici verum, quod non eſt fictum, vel apparens, & in alia verum accipi, quatenus ſignificat id, quod eſt conformabile cum conceptu ipſius ideſt quod ita eſt, vt concipitur, vel poteſt concipi; immo potius ſunt eiuſdem Veri tranſcendentis variæ notiones, ac definitiones, iuxtà varias opiniones de eius quidditate, ac formalitate. Et certè Auctores relati, quorum aliqui volunt veritatem in ſola negatione conſiſtere nimirum fictionis,& apparentiæ; alij verò in illa conformabilitate ad intellectum, dum ita loquuntur, ſanè omnes veritatem in eadem acceptione ſumunt, nimirum prout eſt veritas rerum,& adæquata entis paſſio, ergo non eſt de ſola voce contentio, quæ conciliari poſſit iuxtà diuerſas Veri acceptiones, vt aiebant Bonet. & Arriag. ſed eſt contentio de re, quid nimirum ſignificetur per id, quod dicitur ens eſſe verum, hoc eſſe verum aurum,& non falſum, hunc verum hominem, & non fictum,& quomodo explicari debeat, an ſcilicet per negationem apparentiæ,& fictionis, an per conformabilitatem ad intellectum, vel alio modo.

ARTICVLVS I.

Datur veritas in rebus diſtincta à veritate repræſentatiua, quæ eſt paſſio adæquata entis.

124 Concluſio huius articuli eſt communiter recepta in omni ſchola,& probatur quoad omnes, & ſingulas partes; & quidem primò, quod veritas nedum in intellectu detur, ſed etiam in rebus docet Scot. 6. Met. q. 3. & 4. d. 49. q. 4. propè finem queſtionis,& noſter Alenſis 6. Metaph. propè finem libri, vbi hanc examinat quæſtionem; & Ariſt. ipſe pluribus in locis, nam 2. Met. 4. inquit, *vt ſecundum eſſe vnumquodque ſe habet, ita ſecundum veritatem*, quibus verbis indicat veritatem ſe tenere ex parte rerum, quam inquirere,& ſpeculari debemus; idem habet 4. Met. tex. 21. & 22. & lib. 5. tex. 34. inquit *res itaque falſæ ſunt, eo quod non ſunt*, per hoc indicans res eſſe veras eo ipſo, quod ſunt, quæ eſt veritas entis; & 6. lib. tex. 8. ait ens eſſe, quod verum eſt, & non ens falſum; idem etiam docuerunt SS. Patres, nam Aug. lib. 2. ſoliloq. cap. 5. definit verum eſſe id, quod eſt, & D. Anſel. Dialog. de verit. cap. 7. hæc habet verba *eſt igitur veritas in omnibus, quæ ſunt eſſentia*; neque dicas per has auctoritates probari ſolum veritatem eſſe in rebus fundamentaliter,& cauſaliter, quatenùs formalem veritatem de ſe ipſis cauſare poſſunt in intellectu, non autem ſubiectiuè, & formaliter. Non, inquam, id dicas, nam auctoritates iſtæ exprimunt res ita ſe habere ſecundum veritatem, ſicut ſecundum eſſe, adeò vt in rebus entitas, & veritas omninò inter ſe proportionentur, cum igitur in rebus reperiatur entitas ſubiectiuè, & formaliter, non autem tantum cauſaliter, & fundamentaliter, ſic pariter de veritate dicendum. Tum quia ex hoc ipſo, quod res ſeipſas manifeſtare poſſunt intellectui cuicumque, ſicuti ſunt, dici debent formaliter veræ, nam in tali virtute manifeſtatiua conſiſtit formaliter veritas in eſſendo, quæ dicitur paſſio entis, vt conſtabit poſteà explicando rationem veritatis, vndè illa veritas, quam contrarij appellant cauſalem, & fundamentalem, re vera formalis appellari debet, quia ſubiectiuè reperitur in rebus, & non tantum cauſaliter.

125 Deindè probatur ratione, nam nomen veritatis talem habere poteſt ſignificationem, ſecundum quam non de ſola cognitione dicatur, ſed etiã de rebus ipſis; imo de facto in tali ſignificato vſurpari ſolet, vt denominationem veri etiã rebus ipſis formaliter tribuamus, nam quem colimus verum Deũ appellamus, vt à falſis ſeparemus, & verum dicimus hominẽ, vt diſtinguamus à picto,& verum, vt ſecernatur à falſo,& apparenti. Nec rurſus dicas hãc denominationem rebus tribui tantùm cauſaliter, ſicut denominatio ſanitatis cauſaliter tantùm conuenit medicinæ, non autem formaliter, & ſubiectiuè. Nam, vt dixi, in tali ſignificato poteſt veritas vſurpari, in quo rebus etiam ipſis formaliter conueniat, vt poſteà patebit explicando rationem veritatis, quod de ſanitate dici non poteſt, quæ cum formaliter in quatuor humorum debita temperie,& adæquatione conſiſtat, non habet vndè formaliter, & ſubiectiuè in ipſa medicina reperiri poſſit, at veritas in tali adæquatione conſiſtit, quæ nedum cognitioni, ſed etiam rebus ipſis adaptari poteſt formaliter, & ſubiectiuè; ſi enim cognitio ideò dicitur formaliter vera in repræſentando, quia adæquatè exprimit rem, ſicut eſt, & in tali adæquatione, & conformitate veritas eius formaliter conſiſtit, ſic res è contra formaliter, & ſubiectiuè veræ dicentur in eſſendo, quia ſunt conformes cognitioni, & ſuimet expreſſiuæ, & manifeſtatiuæ ſicuti ſunt à parte rei; cumque adæquatio, &

conformitas ſit denominatio mutua ex parte vtriuſq; extremi, ſicut ſimilitudo inter duo ſimilia, nulla eſt ratio cur vnum extremum denominet formaliter, & ſubiectiuè, aliud verò non niſi cauſaliter,& fundamentaliter;& ſi valet dicere, cognitio eſt conformis rei, quam exprimit, ergo eſt formaliter vera; ſic è contra arguere valebit, res eſt conformis cognitioni in eſſendo, ſeu ita ſe habet à parte rei, ſicut per cognitionem exprimitur, ergo eſt formaliter vera. Conſ.quia cognitio dicitur formaliter vera, quia eſt commenſurata obiecto, at commenſuratio ex ſua intrinſeca ratione eſt mutua, vt conſtat ex quantitatibus, ergo ſicut commenſuratio ſe tenens ex parte cognitionis denominat eam formaliter veram in repræſentando, ita è contra commenſuratio ſe tenens ex parte obiecti denominabit illud formaliter verum in eſſendo.

126 Quod ſi veritatem per talem conformitatem inter rē, & cognitionem explicare non placeat, ſed potius per conformitatem eiuſdem rei ad ſua principia conſtitutiua, itaut menſura veritatis,& falſitatis non aliundè ſumatur, quam ex ipſo eſſe,quod res participant,verè vel apparenter, abſque vllo reſpectu ad cognitionem,quam de ſeipſis res cauſare valent, ſi, inquam, veritas ita ſumatur,adhuc euidenter oſtenditur res eſſe veras formaliter, & ſubiectiuè, non autem ſolam cognitionem; ſicut enim cognitio ſecundum hanc viam dicitur vera, quia omnia habet principia requiſita ad hoc, vt ſit imago expreſſiua talis obiecti, ſic etiam obiectum habet ſua principia intrinſeca,quibus conſtituitur, & hæc ſunt rectè inter ſe ordinata ſecundum debitam menſuram, itaut conſtituant illud ipſum eſſe,quod debent conſtituere;ſi ergo principia cognitionis intrinſeca debitè commenſurata veritatem fundāt ipſius quoad eſſe cognitionis,ſic pariter è contra principia obiecti, cum ſint debito modo commenſurata, fundabunt veritatem obiecti quoad tale eſſe formalem, & ſubiectiuam; vndè quocunque modo ratio veritatis aſſignetur,conſtabit ſemper denominationem veri formaliter quoq; & ſubiectiuè rebus ipſis conuenire.

Denique probatur ab oppoſito,quia entia rationis, vt chimæra,& hircoceruus,dicuntur entia ficta,& falſa non præcisè quia eorum falſitas ex ipſo actu cognitionis attendatur, ſed itaut falſitas ſe quoque teneat formaliter ex parte talium entium rationis,ergo ex oppoſito entia realia quoque dicentur vera veritate ſe formaliter tenēte ex parte ipſorum, & non tantum ex parte cognitionis,Conſequentia patet,quia oppoſitorum eſt eadem ratio in ſua linea, vndè ſi in vno negatio eſt cauſa negationis, in alio erit affirmatio cauſa affirmationis; Probatur aſſumptum, quia entia rationis ideò cenſentur falſa formaliter,& intrinſecè,quia ex ſeipſis implicant,& ſunt impoſſibilia,nec participant eſſentialia vera conſtitutiua alicuius entis;ergo è contra quia entia realia ſunt ſeipſis formaliter poſſibilia, & participant eſſentialia conſtitutiua entis realis,erunt ſeipſis formaliter vera,& veritas formaliter reperitur in rebus.

127 Secundò principaliter, quia concedi poſſet res quoque ipſas denominari vtique formaliter veras, ſed veluti per denominationem extrinſecam à veritate intellectus, & cognitionis, probatur adhuc per ſe, & directè ex parte ſua tales denominari per denominationem intrinſecam; probat autē concluſionē quoad hanc partē Poncius loc.cit. ſcilicet quod veritas non ſit denominatio tantum extrinſeca in rebus, quia poſſe concipere rem hoc modo non eſt denominatio extrinſeca intellectui, ſed intrinſeca ſecundum omnes, ergo nec poſſe concipi eſt denominatio extrinſeca rei conceptibili. Hæc tamen ratio non valet, nam qui negant veritatem formaliter conſiſtere in ipſa rei conceptibilitate, etiamſi conſequentiam concedant,non conuincuntur; & concedentes cōſiſtere veritatem in rei conceptibilitate negabunt conſequētiam,quia ens rationis poteſt concipi, & tamen poſſe concipi in ipſo non dicit intrinſecam denominationem, ſed extrinſecam tantum,cum non prius habeat eſſe intelligibile,quam intellectum,& intantum dicatur poſſe concipi,quatenus potentia intellectiua valet illud effingere, vt dictum eſt in Log. diſp.de ente rationis. Deindè idem probat Auerſa cit.q.6.ſec.7.quia cum veritas ſit conformatio intellectus,& rei, indè ſequitur veritatem formalem aſſignari poſſe tam ex parte rerū, quam ex parte intellectus, quia conformitas eſt denominatio mutua ex parte extremorum,quæ fuit ratio D.Th.1.p.quæſt.16.art.1.Sed hanc rationem ſoluit Vaſquez cit.diſp.77. in fine,nam cum definitur veritas,quod ſit conformatio,ſeu conuenientia intellectus cum re, non eſt ita accipienda definitio, vt hæc conformatio ſit ex vtraque parte nempe intellectus cum re,& rei cum intellectu, ſed hoc intelligendum eſt duntaxat ex parte intellectus,ex parte verò obiecti intelligenda eſt illa conformatio per denominationem tantum extrinſecam, quod & Hurtad.confirmat ex Ariſt.cap.ad aliquid, vbi ait potentiam dicere relationem ad obiectum, non è contra; quare hæc ratio ad ſummum probat veritatem in hoc ſignificatione res ipſas quoque formaliter denominare poſſe, & ad hoc præcisè probandum etiam à nobis nu. 125. adducebatur, non tamen probat id contingere per denominationem intrinſecam.Ruſus id probat Arriag. diſp.1. Met. n.107.nam obiecta ex ſua intrinſeca natura petunt cognoſci poſſe, ergo intrinſecè ſunt cognoſcibilia, & intelligibilia, & non tantum per denominationem extrinſecam à potentia, conſequentia patet, & probatur aſſumptum, nam ſi ex intrinſeca natura non peterent poſſe cognoſci, non illis fuiſſet data à natura virtus productiua ſpecierum, vel ipſarum cognitionum,quibus cognoſcantur, eiuſmodi enim virtus in obiectis reperta denotat obiecta de ſe inclinari,& ordinari,vt cognoſcantur,neque id illis eſſe omninò extrinſecum, & accidentale.At neq;iſta ratio conuincit, vltrò enim cōcedi poteſt virtutem illam cauſandi ſpecies,& cognitionem eſſe perfectionem obiectis intrinſecā,hinc tamen non ſequitur quod vera intrinſecè dicantur per illam, nam etiam in medicina datur virtus intrinſeca cauſandi ſanitatem,& tamen ratio ſanitatis in illa eſt extrinſeca,ita hanc rationem impugnare videtur Suarez diſp.8.Met.ſect.7.n.20.Hæc tamen impugnatio retundi poteſt ex eo, quod dicebamus ſupra n. 125. non eandem prorſus currere paritatem de veritate, & ſanitate, quia ſanitas formalis, & intrinſeca in tali conformitate, & adæquatione conſiſtit, quæ in medicina reperiri non poteſt, ſed tantum in animali, nimirum in adæquatione humorum, at veritas in tali adæquatione conſiſtit,quæ nedum in cognitione, & intellectu, ſed etiam in rebus ipſis formaliter & ſubiectiuè reperiri poteſt, vt infrà conſtabit explicando rationem veritatis. Melius itaque ex eo impugnari poteſt ratio Arriag. quod omne ens reale eſt intrinſecè intelligibile,& tamen non omne eſt productiuum ſpecierum,& cognitionis,nam ex dictis diſp.6. de Anim.q.6.art.1. dantur quædam entia realia, quæ ſunt obiecta tantum terminatiua cognitionis, & non motiua potentiæ, quemadmodum relationes, ergo per hoc non bene explicatur, & aſſignatur intrinſeca intelligibilitas in quocunque ente.

128 Aliter proindè id etiam probat Ouied.contr.3.punc.3.num.15. quia ens formaliter,vt ens,terminat cognitionem ipſo tantum terminatiuè ſe tenente ex parte obiecti, ergo ſecundum propriam formalitatem entis attingitur cognitione,quam terminat eadem met formalitas entis in ſeipſa, ergo in ſeipſa,& per ſeipſam eſt capax terminandi hanc cognitionem, ſeu paſſiuè cognoſcendi, ſicut color eſt capax terminandi viſionem,& videndi paſſiuè, quam capacitatem habet per ſeipſum, quam non habet Angelus, vel alia ſubſtantia ſpiritualis, ideò dicimus primas qualitates, & ſubſtantiam ſpiritualem,& reliqua obiecta,quæ non ſunt lux,aut color videri non poſſe, quia ſunt obiecta improportionata potentiæ viſiuæ. Neque hæc ratio eſt concludentior alijs,nam quando etiam tota concederetur, negabunt adhuc contrarij illam capacitatem dicere quid intrinſecum in obiecto, & dicent in hoc præcisè conſiſtere, quod tale obiectum poſſit terminare actum talis potentiæ circa ipſum, & in hoc præcisè fundari proportionem,vel improportionem obiecti ad potentiam, quod contineatur intrà ſphæram actiuitatis potentiæ, vel non contineatur, & actiuitas potentiæ ad illud non extendatur; & ſic Angelum, & primas qualitates videri non poſſe,non quia habeant quid intrinſecum viſioni repugnans ſed quia actiuitas potentiæ viſiuæ vltra obiecta ſenſibilia, & colorata non extenditur;immò ſi argumentum teneret,nedū probaret denominationem cognoſcibilis,& intelligibilis eſſe enti intrinſecam, ſed etiam denominationem actualem cogniti, & intellecti, nam de tali denominatione totum argumentum formari poteſt,ſicut de illa,vt diſcurrenti conſtabit. Tum quia,hæc ratio Ouied. præſertim in hoc fūdatur,quod intelligibilitas entis non diſtinguitur formaliter ex parte obiecti ab ipſa ratione entis,ac proindè eſt ei intrinſeca,quod fundamentum eſſe falſum conſtabit art.ſeq. Alias rationes ad hoc idem probandum congerit Paſqualig.diſp.65.ſec.4.quas neque conuincentes reperio, & ne tempus in caſſum impendatur amplius, refellere non curo.

129 Quare melius probatur cum Suarez loc.cit.veritatem eſſe denominationem intrinſecam in rebus, quia ſola extrinſeca denominatio nequit propriè inter rei proprietates nume-

Digitized by Google

numerari, veritas autem ponitur ab omnibus proprietas entis, ergo non eſt tãtùm extrinſeca denominatio, maior patet, quia proprietas debet ab intrinſeco conuenire, non autem ab extrinſeco, ſicut prouenit denominatio extrinſeca, & intrinſecè recipi debet in eſſentia, à qua dimanat. Negat maiorem hanc Hurt. ad. cit. §. 15. quia obiectum eſſe aptum tali denominationi eſt ens, explicatum per connotationem talis denominationis. At ſic reſpondens Hurt. in noſtram deſcendit ſententiam, quia veritatem, quæ eſt proprietas entis, non amplius in ea denominatione extrinſeca reponit, ſed in aptitudine ad talem denominationem, quæ re vera eſt intrinſeca enti, Vaſquez autem diſp. 77. cit. cap. 5. ingenuè fatetur in ſua ſententia defendi non poſſe veritatem eſſe propriè paſſionem entis. At non deſunt aliæ rationes, quibus adhuc conuinci poſſit, nã ſi veritas in rebus eſſet ſola extrinſeca denominatio tam conuenire poſſet entibus rationis, quam realibus, quod apud omnes exploratum eſt falſum eſſe; Probatur conſequentia, quia denominatio cogniti, vel cognoſcibilis ex cognitione deſumpta tam cadere poteſt ſuper ens rationis, quã reale. Dices, ita eſſe formaliter, ſed fundamenta harum denominationum aliter conuenire entibus realibus, ac entibus rationis. Contra, quæro in ente reali quid dicat fundamentum proximum talis denominationis; vel præciſe dicit ipſam rationem entis, & ſic verum, vt eſt in rebus, non eſſet propterè ens, ſed ratio ipſa entis; vel dicit aliquam formalitatem ei ſuperadditam, & tunc de iſta quæro an ſit aliquid enti intrinſecum, vel extrinſecum, & ſi dicas eſſe aliquid extrinſeci, redit denuò argumentum. Denique falſitas oppoſitæ ſententiæ ex eo conuincitur, quod ex ea ſequitur perfectius ens non eſſe perfectius verum, & omnia prorſus entia æqualis eſſe intelligibilitatis, quod eſſe falſum neminem dubitare exiſtimo ſanæ mentis; Conſequentia deducitur, quia entia realia in ea denominatione quæ ſumitur ex veritate, & intellectiuitate intellectus non poſſunt habere inæqualitatem, nam æquè potens eſt intellectus intelligere ſubſtantiam, ac accidens, relationem, ac abſolutum, & tam vera eſt cognitio, quam habet de ſubſtantia, ſicut illa quam habet de accidente; & nihilominus certo certius eſt perfectioris eſſe intelligibilitatis ſubſtantiam, quam ſit accidens, & abſolutum, quam ſit relatio. Dices id euenire ratione fundamenti talis denominationis, quod eſt perfectius in ſubſtantia, quam in accidente. Contra hoc arguitur, vt paulò anteà, percontando quid dicat proximum fundamẽtum talis denominationis, vel enim præciſè dicit ipſam rationem entis, & ſic intelligibilitas non eſſet paſſio entis, ſed ratio eius formalis, vel dicit aliquam formalitatem ipſi ſuperadditam, de qua rurſus quæritur an ſit intrinſeca, vel extrinſeca; recta tamen rationis huius intelligentia pendet ex dicendis infrà n. 185. vbi etiam n. 184. in eiuſdem aſſerti comprobationem adducitur ratio adhuc allatis efficacior.

130 Tertiò principaliter veritatem tranſcendentalem in rebus diſtingui à veritate repræſentatiua cognitionis deducitur ex præcedenti; in tantum enim Vaſquez, & alij veritatem tranſcendẽtem in rebus non diſtinguebant à repræſentatiua, quæ eſt propria cognitioni, quia putabant eandem ipſam veritatem denominare intrinſecè, & formaliter cognitionem, extrinſecè verò, & cauſaliter ipſas res, ſicut vna ſanitas eſt, quæ intrinſecè animal denominat ſanũ, & extrinſecè medicinã ſanam, quæ eſt cauſa ſanitatis; cum ergo probatum ſit veritatẽ etiam formaliter, & ſubiectiuè in rebus ipſis reperiri, & nõ per denominationem duntaxat extrinſecã, planè ex hoc ſequitur aliã eſſe veritatem tranſcendentalem in rebus ipſis repertam à veritate repræſentatiua, quæ eſt propria cognitionis. Deindè hoc ipſum in ipſamet cognitione euidenter oſtenditur, nam datur cognitio vera, & cognitio falſa; ſed non dicitur cognitio falſa, quia quantum ad eſſe cognitionis ſit falſa, nam eſt eſſentialiter cognitio, & habet omnia principia ad cognitionem requiſita, & eſt conformabilis cognitioni, quæ de ipſa haberi poteſt, atque ideò habet verum eſſe cognitionis, quo in ſeipſa vera ſit in eſſendo, ſed ideò eſt falſa, quia non benè repræſentat obiectum, nec ipſi in repræſentando adæquatur, ergo in cognitione alia eſt veritas in eſſendo, alia in repræſentãdo, quia cognitio falſa in repræſentãdo, vera eſt in eſſendo. Tũ quia veritas tranſcendens etiam in ipſa cognitione cõſiſtit in conformitate vel ad ſua principia, vel ad aliã cognitionẽ, quæ de ipſa haberi poteſt, veritas verò repræſentatiua cõuenit cognitioni in ordine ad obiectum repræſentatũ, cum nimirum illud repræſentat, ſicut eſt, ergo veritas tranſcendens diuerſa eſt à veritate repræſentatiua, vndè cognitio falſa vera eſt tranſcendentaliter, falſa repræſentatiuè.

131 Quartò tandem quod hæc veritas in eſſendo omnibus, & ſingulis rebus conueniat, vt paſſio entis adæquata, quæ erat extrema concluſionis particula, ſumitur ex Ariſt. cit. 2. Met. tex. 4. vbi veritatem tribuit omnibus rebus eo modo quo tribuit eſſe dicens *quare vt ſecundum eſſe vnumquodque ſe habet, ita etiam ſecundum veritatem*, per quod innuit neceſſariam connexionem, & adæquationem inter ens, & veritatem, qualis interuenit inter ſubiectum, & paſſionem; & probatur ratione, quia omne ens reale eo ipſo quod eſt ens, eſt verum ens, & non fictum, aut apparens, vt ſunt entia rationis; eſt etiam ſuimet manifeſtatiuum, ſicuti eſt, cuilibet intellectui, ac denique ſuis principijs conforme, ergo quocumque pacto explicetur veritas tranſcendens, ſemper inuenitur ipſam reciprocari cum ente reali, adeout quodlibet ens reale ſit verum, & quodlibet verum ſit ens reale. Conſ. veritas exprimit aliquem conceptum ex ipſo conceptu entis conſequentem, cum eo conuertibilem, & ab eo formaliter, vel ſaltim virtualiter diſtinctum, ergo eſt propria entis paſſio, conſequentia patet ex conditionibus aſſignatis ad veram proprietatem diſp. 4. de paſſionibus entis in communi q. 1. Probatur aſſũptum quoad ſingulas partes. Quod enim veritas importet conceptum aliquo pacto citrà intellectum ab ente diſtinctum, ex eo probatur, quia conceptus entis non exprimit, niſi comparationem ad eſſe, at conceptus veritatis exprimit ens vel in ordine ad ſuamet principia, vel in ordine ad diuinas ideas, vel in ordine ad intellectum cognoſcentem illud, ſicut eſt, iuxtà varios modos explicandi rationem formalem ipſius Veri, vt ab ente diſtinguitur. Quod etiam iſte conceptus naturali ſequela ab illo dimanet, deducitur, quia eo ipſo quod aliquid eſt, eſt in ſe verum ens, & non fictum, aſſimilationem habet cum ſua idæa, & eſt ſuimet manifeſtatiuum, & cognoſcibile, ſicut eſt, apud quemcumque intellectum. Et denique eſt iſte conceptus cum ente conuertibilis, quia quicquid non eſt ens fictum, & apparens, eſt ens reale, & vnumquodque in tantum eſt cognoſcibile, in quantum habet de eſſe & nihil habet eſſe, quod non ſit cognoſcibile, ſicut eſt, & ſuis principijs conforme; quod adhuc magis infrà conſtabit declarando rationem formalem veritatis; hic enim promiſcuè loquimur, & in confuſo, vt oſtendamus veritatem in omnibus, & ſingulis rebus reperiri, & eſſe propriam, & adæquatam entis paſſionem, quocumque modo formalis eius ratio aſſignetur, & explicetur, excepto modo explicandi veritatem per conformationem ad diuinas idæas; licet enim per talem conformitatem explicari poſſit veritas entis creati, vt ſic, non tamen veritas entis in tota ſua latitudine, vt comprehendit ens creatum, & increatum, quia Deus non eſt ens idæabile, ſeu habens idæam, vt magis infrà declarabitur.

Hinc deprehenditur manifeſtè inconſequentia Blaſij à Concep. qui diſp. 22. Metaph. q. 3. probare volens vnitatem tranſcendentalem eſſe paſſionem entis adæquatam, probat quod habeat omnes conditiones enumeratas ad propriam paſſionem requiſitas; & in probando primas duas ſupponit veritatem entis formaliter conſiſtere in conformitate, adæquatione, & aſſimilatione cum diuinis idæis, vt ſtatuerat q. prima eiuſdem Diſp. ex communi Thomiſtarum; deindè volens oſtendere tertiam quoque conditionem veræ paſſionis veritati competere reſpectu entis, nempe conuertibilitatem, hoc probat, quia vnumquodque in tantum eſt cognoſcibile, in quantum habet de eſſe, & omne cognoſcibile, eſt verum, & è contra; vbi, vt vides, non amplius rationem formalem veritatis ponit in conformatione cum diuinis idæis, ſed in ipſa rei cognoſcibilitate, quod ſtudioſè fecit, licet inconſequenter, vt oſtenderet conuertibilitatem veritatis cum ente, vt ſic, communi ad creatum, & increatum; videbat enim quod reponendo rationem formalem veritatis in conformatione cum diuinis idæis, non erat veritas cum ente conuertibilis in tota ſua latitudine ſumpto, quia non habet Deus conformationem cum aliqua Idæa, ad cuius inſtar ſit factus, vel effectibilis.

In oppoſitum arguitur contra ſingulas partes concluſionis; & Primò, quod non detur veritas in rebus, quæ ſit paſſio entis realis, nam Ariſt. 6. Metaph. in fine per hoc diſcernit bonum, & malum à vero, & falſo quod bonum, & malum eſt in rebus, verum autem, & falſum in mente tantum. Tum quia aptam huius rei rationem affert, S. Thomas 1. p. quæſt. 16. art. 1. cum enim bonum pertineat ad appetitum, verum ad intellectum, diuerſo modo ſe habent, quia cognitio exercetur circa obiectum, prout eſt in cognoſcente, appetitus autem circa rem, prout eſt in ſe, vnde infert bonum

eſſe

eſſe in re, verum in intellectu. Conf. falſitas non reperitur in rebus, quia tunc veritas non eſſet paſſio conuertibilis cum ente, ergo neque veritas, cum oppoſitorum eadem ſit ratio. Deindè ſi res diceretur vera ex eo præcisè, quod habet ſuum eſſe, tunc ipſæ quoque negationes deberent dici veræ, cum & ipſæ ſuum eſſe habeant, nam & ipſum non ens eſſe non ens dicimus 4. Met. 2. imò ipſa cognitio falſa eſſet vera, quia & ipſa eſt ens, & actus vitalis intellectus. Tandem veritas eſt adæquatio rei, & intellectus, vbi ergo eſt adæquatio ſubiectiuè, ibi eſt veritas, ſed adæquatio eſt ſubiectiuè in intellectu, ergo & veritas. Maior conſtat ex communi definitione veritatis ab omnibus aſſignata, probatur minor, res menſurant intellectum, ita quod menſura eſt in re, menſuratum autem in intellectu, & ſic intellectus imitatur rem, non autem res intellectum, ita quod imitatio eſt ſubiectiuè in intellectu, non in rebus, hæc autem imitatio, & menſuratio paſſiua idem eſt, quod adæquatio, quia intellectus rebus adæquatur, ergo &c.

132 Ad 1. ex auctoritate deductum ſatis conſtat Ariſt. ibi loqui de veritate complexa, quæ eſt in compoſitione mentis, & hanc negat eſſe in rebus, imò & in ſimplici apprehenſione, & ait eſſe tantum in compoſitione, & diuiſione mentali, ita exponit ibi Doctor, & ſatis liquet ex ipſo contextu; vndè etiam Alenſis in eum locum ait ſermonem eſſe de veritate conceptus, non autem de veritate eſſentiæ, quæ propriè reperitur in rebus; nam occaſione illius dicti Ariſt. mouet quæſitum, vtrum verum ſit in intellectu, vel in rebus, ad cuius ſolutionem notat duplicem eſſe veritatem, nempe veritatem eſſentiæ, & veritatem conceptus, & hanc inquit in intellectu tantum reſidere, & de ea Philoſophum eſſe locutum, illam vero in rebus aſſerit reperiri ad rationem D. Th. ait Doctor 4. d. 49. quæſt. 4. propè finem quod tam cognitio intuitiua, quam dilectio ſequens tendit in obiectum, vt eſt exiſtens in ſe; cognitio autem abſtractiua, & dilectio ſequens tendunt in obiectum habens eſſe cognitum, ideò in hoc non eſt differentia inter intellectum, & voluntatem, quia vtraque potentia poteſt tendere in obiectum ſuum, vt in ſe, & in obiectum, vt habet eſſe diminutum in intellectu. Alio adhuc modo, & ſatis eruditè ad illam Ariſt. auctoritatem, & rationem indè deductam reſpondet Alenſis quæſt. cit. 6. Met. propè finem, inquit enim, quod non eſt intentio Phil. quod verum, & falſum omninò ſint in anima, ſed quod non ita opponuntur, ſicut bonum, & malum, quia bonum, & malum tantum ſunt in rebus, verum autem, & falſum poſſunt eſſe in rebus, & in anima; pro quo notat, quod aliter eſt de voluntate, aliter de intellectu, quia intellectus eſt aptus natus facere apud ſemetipſum rem ſub entitate diminuta, quæ res apud ſeipſam eſt ſub entitate completa, & ideo propter vim intellectiuam res eſt apta nata habere duplex eſſe ſcilicet in ſe, & in intellectu, & ideò propter hoc habet veritatem in ſe, & veritatem in intellectu; appetitus autem non eſt aptus natus facere, quod res aliud eſſe habeat, quam in ſeipſa, vndè intellectus eſt motus rerum ad animam ex 1. de Anim. tex. 61. hoc eſt, ex hoc quod intellectus eſt, res habet aliquod eſſe in anima, quia intellectus quodammodo omnia eſt ſecundum entitatem diminutam, appetitus autem eſt motus animæ ad res, vt ſunt in ſeipſis; ſi ergo hæc ſunt vera, ipſum verum, quod eſt verum intellectus, ita eſt in ſeipſo, & in re, quod aliquo modo eſt in intellectu ſecundum aliquem modum eſſendi; bonum autem, & malum ſunt in rebus tantum, quia per vim appetitiuam non fiunt in anima, magis enim anima per appetitum fit in rebus, quam res in anima, quia per intellectum aliquo modo res fiunt in anima, per appetitum autem anima fit in rebus; hæc noſter Alenſis, & valdè doctè loc. cit. Quia verò hæc ſolutio Alenſis videtur aliquantum à Scoti ſolutione allegata recedere, qui vult Doctori omninò adhærere, videat ipſum in fonte loc. cit. vbi & illum textum ex 1. de Anim. adducit, & explicat, quod nimirum appetitus eſt motus animæ ad rem in ſe, intellectus non ſic, ſed eſt rei ad animam, vel rei, vt eſt in anima; de hoc etiam vide Zerb. 6. Met. q. vlt. in fine, & Bargium 1. d. 3. q. 3. propè finem.

133 Ad Conf. infra conſtabit, quo pacto concedi poſſit falſitas in rebus oppoſita veritati tranſcendentali; ſed quando etiam nullo modo daretur falſitas in rebus, non hinc benè deducitur, neque dari veritatem, ſicut ex eo quod non datur vacuum, vel infinitum in rerum natura, non benè deducitur, neque dari plenum, vel finitum; nec rectè quis argueret dicendo in rebus non datur non ens, ergo neque ens; cum autem dicitur oppoſitorum eandem eſſe rationem, planè in alio ſenſu intelligendum eſt, neque Ariſt. vnquam dixit oppoſitorum eandem eſſe rationem, cum potius è regione oppoſitas habeant rationes; ſed dixit oppoſitorum eandem eſſe diſciplinam, quatenus ex notitia vnius oppoſiti facilè deuenitur in notitiam alterius. Ad aliam negatur conſequentia quoad primam partem, ſicut enim negationes non niſi abuſiuè dicuntur eſſe in rerum natura, vt latè explicatum eſt diſp. 4. Phyſ. q. 1. art. 1. quatenus non dantur oppoſitæ affirmationes, ita non niſi abuſiuè dici poſſunt veræ; vndè aliqua negatio ideò verè dicetur in rerum natura reperiri, vt tenebra in aere, cæcitas in oculo, quatenus verè in aere non eſt lumen, in oculo non eſt viſus, & ſic beneficio duntaxat formæ negatæ poteſt veritas aliquo pacto tribui negationibus; quoad aliam partem de cognitione falſa patet ex dictis nu. 130. duplicem veritatem in cognitione conſiderari poſſe ſcilicet veritatem eſſentiæ, quia in ſeipſa vera eſt iuxtà ſua eſſentialia, & veritatem conceptus, quæ illi conuenit in ratione repræſentationis in ordine ad obiectum, cui dicitur conformis; prima eſt veritas realis ab ea prorſus inſeparabilis, altera vero veluti intentionalis, quia prima conuenit rei in eſſendo, altera in repræſentando, & quia contingere poteſt, quod cognitio aliqua non ſit cõformis obiecto, & adhuc in ſe veram habeat eſſentiam cognitionis, ideò hæ veritates in cognitione interdum ſeparari poſſunt adeout remaneat prima ſine ſecunda ſcilicet veritas realis, & in eſſendo ſine veritate intentionali, & in repræſentando; & ita contingit in cognitione falſa, quod cum habeat eſſentialia cognitionis eſt vera in eſſendo, ſed cum ſit difformis obiecto, quod repræſentat, non eſt vera in repræſentando, & ſic eadem cognitio eſt ſimul vera, & falſa, vera quoad veritatem eſſentiæ, & falſa falſitate repræſentationis. Ad vlt. reſpondet Alenſis loc. cit. quod dupliciter peccat argumentum, primò quia non loquitur de omni veritate, ſed de veritate conceptus ſolum, quæ quidem eſt adæquatio conceptus ad rem extra; ſecundò peccat; quia nõ omnis adæquatio eſt in intellectu ſubiectiuè, & per conſequens nec omnis veritas, poſſumus enim duplicem adæquationem ponere, vnam eſſentiæ ad intellectum, alteram intellectus ad eſſentiam, & licet ſecunda ſit formaliter, & ſubiectiuè in intellectu tantum, cauſaliter vero in rebus, prima tamen eſt in rebus formaliter, & ſubiectiuè.

Secundò obiicitur ad probandum veritatem rebus conuenire per denominationem extrinſecam duntaxat, quod ita probat Hurtad. loc. cit. eſſe cognoſcibile obiecto dicit in ipſo determinationem extrinſecam, ſed eſſe verum dicit rem eſſe cognoſcibilem, ſicut eſt, ergo &c. Probat maiorem, forma cognoſcibile denominans eſt extrinſeca rei denominatæ, quia à cognitione eſt cognoſcibilis, tanquam à forma. Dices, obiectum duas habere cognoſcibilitates, alteram extrinſecam, quæ conſiſtit in cognitione poſſibili, alteram intrinſecam, & eſſentialem, quæ eſt intrinſeca aptitudo, quam habet ens, vt poſſit terminare cognitionem, veritatem autem tranſcendentalem conſiſtere in hac ſecunda cognoſcibilitate. Contra hanc ſolutionem inſtat Hurtad. hæc ſecunda aptitudo eſt etiam extrinſeca denominatio, quia eo præcisè, quod cognitio ſit apta, vt terminetur ad obiectum, obiectum eſt aptum, vt terminet cognitionem, quod vt conſtat in eo ſolam ponit extrinſecam denominationem. Conf. obiectum actu terminare cognitionem eſt in eo extrinſeca denominatio deſumpta ab actuali cognitione, ergo & poſſe terminare eſt extrinſeca denominatio ſumpta à cognitione poſſibili, aſſumptum conceditur ab omnibus; Conſequentia patet, nam effectus formales, actuales, & potentiales tribuuntur ab eadem forma actuali, & potentiali, ſicut ab eadem vnione, à qua extrema vniuntur actu, ſunt vnibilia in potentia, & ab eadem calefactione, à qua lignum calefit, eſt calefactibile. Conf. 2. quia aliam aptitudinem intrinſecam obiectis non eſſe patet, nam obiectum ſecundum ſuam entitatem non dicit relationem ad potentiam quamuis potentia eam dicat ad obiectum, vt ait Ariſt. in prædic. ad aliquid, & 5. Met. Conf. tandem, quia obiectum, vt præcisè terminatiuum cognitionis, non pendet à potentia cognitiua, ſume enim colorem, quid illius intereſt eum eſſe viſibilem, & non eſſe audibilem? nam ſi viſus non verſaretur circa colorem, aut ſi verſaretur auditus, nihil immutaretur color; loquitur autem Hurtad. de obiecto præcisè, vt terminatiuo, non autem vt motiuo, & productiuo ſpecierum, & cognitionis in potentia cognoſcitiua, quia ſub hac conſideratione concedit obiectum dicere intrinſecum, & eſſentialem ordinem ad potentiam, & actum cum ea producibilem.

134 Reſpond. ſolutionem ab ipſomet Hurtad. adductam ſuſ-

ſufficientem eſſe pro argumenti ſolutione; ad eius impugnationem negatur aſſumptum cum probatione, nempe etiam aptitudinem, quam intrinſecè habet obiectum, vt cognoſcatur, eſſe in eo puram denominationem extrinſecam, aptitudo namque in re aliquid amplius dicit, quam pura non repugnantia, vt patet in lapide, qui habet aptitudinem, & inclinationem ad eſſe deorſum, non autem ad eſſe ſurſum, ſed ſola non repugnantia, quæ non repugnantia in ipſo præciſè attenditur penes agens extrinſecum potens lapidem proijcere ſurſum, at aptitudo attenditur pœnes intrinſecam eius naturam, quæ eſt principium talis inclinationis deorſum, ita in propoſito dicendum, quod cum intelligibilitas in ente non ſit pura non repugnantia ad intelligi, & cognoſci, imo potius intrinſeca entis aptitudo, & inclinatio, vt intelligatur, & cognoſcatur, conſequenter non ponit in eo ſolam extrinſecam denominationem ab intellectu deſumptam potente illud cognoſcere, ſed formalitatem aliquam intrinſecam ab eius eſsentia dimanantem, vt de cæteris paſſionibus dicitur; & licet in hoc ſenſu intelligibilitas entis pendeat etiam ab intellectu, quatenus dicit ordinem tranſcendentalem ad illum, non tamen hinc ſequitur, quod ponat in obiecto intelligibili ſolam extrinſecam denominationem ab intellectu deſumptā, vel à cognitione poſſibili, vt conſtat de potentia materiæ in ordine ad formam, quæ dicit ordinem tranſcendentalem ad illam, vt receptiui ad receptibile, & tamen in materia capacitas formæ non eſt ſola extrinſeca denominatio deſumpta à forma ex hoc, quod poſſit recipi in materia. Ad Conſ. negatur conſequentia, nam etiam actu cauſare eſt extrinſeca denominatio in cauſa prima, ac etiam in ſecundis in ſententia actionem reponente in paſſo velut in ſubiecto, tamen poſſe cauſare eſt quid intrinſecum cauſæ; ſic igitur in propoſito, quamuis actu terminare cognitionem ſit denominatio extrinſeca in obiecto à potentia actu cognoſcente, non ritè hinc infertur ita etiam ſe habere poſſe terminare, Tum quia ſuppetit ratio idonea, cur actu terminare cognitionem in obiecto ſit ſola extrinſeca denominatio, non autem poſſe terminare; probatio illa conſequentiæ, quod affectus actualis, & potentialis tribuitur ab eadem forma actuali, & poſſibili, valet vniformiter loquendo, & ſic in propoſito verum eſt cognoſcibilitatem extrinſecam in obiecto deſumi totaliter, & adæquatè à cognitione, vt poſſibili, ſicut eſſe actu cognitum adæquatè ſumitur à cognitione actuali, & actu terminata ad obiectum, at non valet de cognoſcibilitate intrinſeca, quæ ab intrinſeca obiecti eſsentia dimanat, vt eius paſſio, cum ordine tranſcendentali ad potentiam cognoſcentem.

Ad alteram conſ. negatur aſsumptum cum eius probatione, nam obiectum quoque in ſuo ordine fundat relationem ad potentiam cognoſcentem, neque hoc negare voluit Ariſt. loc. citat. abſolutè loquendo, ſed tantum ſignificare voluit, quod relatiua tertij modi, quando non vniformiter aſſignantur, ſed difformiter, vnum nempe in actu, & alterum in potentia, non habent mutuam inter ſe dependentiam, nec mutuò adinuicem referuntur; quod enim aſſignatur in actu, verè, & realiter refertur ad id, quod aſſignatur in potentia, vt ſcientia ad ſcibile, non è contra, quia ſcientia dependet à ſcibili, non ſcibile à ſcientia in actu, quia poteſt eſse ſcibile ſine ſcientia in actu; at ſi vniformiter aſſignantur nempe, vel ambo in actu, vel ambo in potentia, mutuo referuntur, & ſic nedum ſcientia refertur ad ſcibile, ſed etiam è contra ſcibile refertur ad ſcientiam in potentia, nec accidit ſcibili, quod ſciatur in potentia, nam ſcibile non eſt ſcibile, niſi quia eius poteſt eſſe ſciētia, quia ſi eſſet ſcibile, & eius non eſſet ſcientia in potentia, eſſet ſcibile, & non ſcibile; ita dicebamus in Logica diſp. 8. q. 10. art. 2. explicando tertium modum relatiuorum. Ad vlt. conſ. diſtinguendum eſt ex dictis diſp. 6. de Anim. quæſt. 6. art. 1. nu. 146. de duplici intelligibilitate terminatiua entis vna primaria, altera ſecundaria, quæ tribui ſolet entibus rationis, & creaturis in diuina eſſentia terminantibus actum diuini intellectus; quamuis igitur aſſumptum concedi poſſit de intelligibilitate ſecundi generis terminatiua, negatur tamen de intelligibilitate primi generis, qualis eſt intelligibilitas terminatiua entis realis; atque ideò negatur etiam eius probatio, color enim nedum eſt obiectum hoc modo terminatiuum viſus, ſed etiam motiuum, quia eſt productiuus ſpecierum in oculo, & viſionis cum oculo mediantibus ſpeciebus, vndè cum & Hurtad. ipſe concedat tale obiectum dicere intrinſecum, & eſſentialem ordinem ad potentiam, & actum cum ea producibilem, malè dicit, ſi viſus non verſaretur circa colorem, aut ſi circa eum verſaretur etiam auditus, in nullo colorem immutatum iri, quo enim pacto id fieri poteſt, ſi color in ratione obiecti motiui, & primario terminatiui dicit relationem tranſcendentalem ad viſum? falſum igitur eſt nihil intereſſe coloris eſſe viſibilem, & non audibilem, aut è contra, quia hoc importat ordinem tranſcendentalem ad potentiam.

136 Tertiò obijcitur ad probandum veritatem tranſcendentalem non eſſe diſtinctam à repræſentatiua, quia veritas conſequitur entitatem, ſed entitas repræſentatiua in cognitione non eſt alia ab entitate tranſcendenti eiuſdem, ſed potius eſt quædam ſpecies illius, ergo nec veritas repræſentatiua erit diſtincta à veritate tranſcendenti. Conſ. quia tali diſtinctione admiſsa dubitabitur, an vna veritas conueniat cum alia vniuocè, vel æquiuocè, & ſi dicantur vniuocè conuenire in relatione v.g. conformitatis, vt ſic, vt fert probabilior opinio, tunc dabitur conceptus veritatis communior ipſa veritate tranſcendenti, quod videtur abſurdum, cum conceptus tranſcendentes ſint omnium ſupremi, & communiores.

Reſp. maiorem verificari de veritate tantùm tranſcendenti, hæc enim conſequitur entitatem, vt ſic, non autem de veritate repræſentatiua, & ideò quamuis entitas repræſentatiua in cognitione non ſit diſtincta ab entitate tranſcendenti eiuſdem, ſed potius ſpecies eius, id tamen de veritate repræſentatiua minimè eſt aſſerendum, quia in cognitione falſa experimur reperiri veritatem in eſſendo, non autem in repræſentando, & in cognitione vera aliam eſſe rationem veritatis tranſcendentalis, & aliam eſſe rationem veritatis repræſentatiuæ; hæc enim attenditur pœnes comparationem cognitionis ad obiectum cognitum, itaut illud exprimat, ſicuti eſt, illa verò è contra per comparationem obiecti cogniti, vel cognoſcibilis ad intellectum cognoſcentem, aut alio modo iuxtà varias opiniones de conceptu veritatis tranſcendentis; atque ideò veritas repræſentatiua non eſt quædam ſpecies veritatis tranſcendentis, ſed alia quædam veritas diſparata, quæ propriè conuenit cognitioni; quo autem modo vna veritas cum alia conueniat an ſcilicet vniuocè, vel tantum æquiuocè paulò infrà quæſt. ſequenti diſcutiemus.

137 Quartò obijcitur probando verum non eſſe entis paſſionem, vel ſaltem non ei adæquatam, nam Aug. in Soliloquijs cap. 5. definit verum eſſe id quod eſt, at hæc eſt ipſiſſima entis definitio, quæ datur per ordinem ad eſſe præciſè, ergo non eſt paſſio entis, ſed potius quidditas eius. Deinde quando etiam concederetur eſſe eius paſſionem, tamen non videtur poſſe defendi eſſe paſſionem adæquatam, quia denominatio Veri, tam extenditur ad ens, quam ad non ens, perindè enim verum eſt illud, quod eſt eſſe, & illud quod non eſt non eſſe, & ſic negatio tam ſuam habet veritatem, quam affirmatio, vndè tam dantur propoſitiones negatiuæ veræ, quam affirmatiuæ. Rurſus tam conuenit hæc denominatio veri entibus rationis, ſicut entibus realibus, ſicut enim aurum dicitur verum aurum, ita relatio rationis dici poteſt verum ens rationis, quia habet legitima principia entis rationis, & propriam fundare poteſt conformitatem ad intellectum cognoſcentem.

Reſp. definitionem illam ab Aug. traditam non eſſe formalem, ſed cauſalem, quia non traditur per rationem formalem veritatis, ſed per cauſam virtualem, & fundamentum eius; vel potius eſt definitio materialis, quia explicat id, quod realiter importat veritas, vndè eatenus verum ita ab Aug. definitur, ne quis ſuſpicaretur verum eſſe quid ab ente realiter diſtinctum, verum enim realiter non dicit aliam naturam ab ente, vt ſupra de vno dicebatur. Ad aliud reſpondent aliqui ex D. Thom. 1. p. q. 29. art. 3. ad 2. & art. 5. ad 3. & q. 1. de Verit. art. 1. ad 7. quod intantum non ens habet de veritate, inquantum ex vi apprehenſionis ad modum entis concipitur, & conſequenter veritas non ſe extendit in plus, quam ens, & hanc quoque ſolutionem aſſignat Blaſius à Concep. loc. cit. ex D. Th. cit. Sed quamuis hæc ſolutio aliquid contineat veritatis, non tamen omninò ſatisfacit argumento, quod potiſſime in hoc vim facit, ab eo, quod non ens concipiatur ad modum entis, immò loquendo de non ente præciſe, vt eſt non ens, de ipſo puro non ente, vt ſic, concepto, adhuc cum veritate dicitur, quod ſit non ens, itaut eodem modo ſit verum ens eſſe ens, ac non ens eſſe non ens. Hinc Blaſius à concep. aliam aſſignat ſolutionem dicens, veritatem, quæ eſt proprietas entis, eſſe aliquid reale, & poſitiuum, & ideo hanc veritatem nullo modo poſſe prædicari de non ente. Sed oppoſitum directè probat argumentum veritatem etiam conuenire non enti, atque ideo ex ſua formali

mali

niali ratione quid reale, & poſitiuum importare non poſſe, cum poſſit indifferenter enti, ac non enti applicari. Quapropter dicendum eſt cum Scoto 1. d. 30. quæſt. 2. in fine, quod cum non ens dicitur eſſe verè, & realiter non ens, ly verè, & realiter non determinat inhærens, ſeu prædicatum, quaſi non ens propriam poſſideat ueritatem, ſicut ens, ſed determinat compoſitionem, & inhærentiam, ideſt ipſam propoſitionem, undè ueritas non prædicatur de non ente, ſed potius de ipſa oratione enunciatiua, adeout cum dicitur, verum eſt non ens non eſſe, ſenſus huius propoſitionis eſt, quod illa oratio, vel actus intellectus talem orationem efformans habet veritatem formalem, quatenus intellectus concipit non ens non eſſe, ſicut de facto non eſt; quam ſolutionem tandem coactus eſt Blaſius à Concep. adducere pro exacta argumenti ſolutione.

138 Ad illud tandem de entibus rationis, quibus etiam veritas conuenire videtur, inquit Auerſa qu. 6. ſect. 1. quod cum veritas dicitur paſſio entis adæquata, ſumi debet, prout eſt conformitas entis realis ad intellectum, hæc enim eſt propria ipſi enti reali ad differentiam eius conformitatis, quæ etiam poteſt ſuo modo attribui negationibus, & entibus rationis. Hoc tamen non ſatisfacit, quia pariter dicetur veritatem entium rationis eſſe conformitatem entis rationis ad intellectum, atque ideò veritatem, vt ſic, non eſſe paſſionem adæquatam entis realis, ſed quatenus eſt conformitas entis realis ad intellectum eſſe paſſionem entis realis, & quatenus eſt cōformitas entis rationis, eſſe paſſionē entis rationis. Potius ergo dicendū, quod licet entia rationis, eo modo, quo cognoſcuntur, dici poſſint habere conformitatē cum intellectu, tamen quia ex ſe nō habent intelligibilitatem, neque entitatem, in qua fundetur illa conformitas, ideò neque veritatē habēt, quæ eſt paſsio entis, niſi analogicè, & proportionaliter, quatenus concipiūtur ad modum illius. Et cū dicitur relationem rationis eſſe verum ens rationis, iam ly *verum* non abſolutè dicitur, ſed coarctatur ab ipſo ente rationis ad ſignificandum, quod ens rationis non participat aliquam veram rationem entis, vndè & veritas proportionaliter dicitur de ipſo, ſicut enim ens reale dicimus verum ens, quia excludit quamcunque fictionem, & apparentiam, ita proportionaliter ens rationis dicitur, non quidem verum ens abſolutè, ſed verum ens rationis, quatenus omnem realitatem excludit.

ARTICVLVS II.

Veritas dicit quid reale poſitiuum ab ipſo ente formaliter diſtinctum.

136 CONcluſio hæc eſt communis in ſchola Scotiſtarum, colligitur ex Doctore 1. d. 3. q. 3. & 4. d. 49. qu. 4. ſub lit. l. & 6. Metaph. q. 3. & ſequuntur Scotiſtæ omnes citati ab initio quæſt. immo & quamplures Thomiſtæ, qui per diſtinctionem formalem veritatis ab ente intelligunt diſtinctionem virtualem, vel rationis ratiocinatæ, quod nos non abnuimus, quia vt diximus diſp. 4. de paſſionibus entis in communi num. 37. diſtinctio affectionum entis ab ipſo non eſt dicenda rigoroſè ex natura rei, quia tranſcendentalia non præſeferunt realitatem diſtinctam à prædicamentalibus, ſed appellatur ex natura rei; quatenus inſtar illius à nobis concipitur, & prout contradiſtinguitur à diſtinctione rationis ratiocinantis, quæ præcisè formatur ab intellectu abſque fundamento à parte rei. Et eſt contra omnes illos Auctores ab initio citatos, qui veritatem formaliter ſtatuebant vel in aliqua negatione, vel in quadam relatione rationis, aut in ipſa entis quidditate cum connotatione alicuius extrinſeci. Et probari poteſt ratione generali quoad omnes partes deducta ex diſp. 4. cit. de paſſionibus entis; Attributum enim, quod importat veram, & realem alicuius rei proprietatem, non poteſt formaliter conſiſtere in aliqua negatione, vel relatione rationis, aut ipſamet rei quidditate cum ſola alicuius extrinſeci connotatione, vt ibi probatum eſt; cum ergo veritas ſit vera, & realis proprietas entis, vt dictum eſt art. præced. planè ſequitur in aliquo ex prædictis formaliter conſiſtere non poſſe; ſed ad vberiorem doctrinam placet concluſionem etiam ſigillatim probare quoad ſingulas partes.

140 Primò igitur, quod veritas quid reale dicat formaliter, & non ſolam relationem rationis; vt aiebant Durand. Molin. Fonſec. & Auerſ. ab initio quæſtionis citati, probatur, quia nullum ens rationis poteſt eſſe proprietas entis realis, cum hæc conſequatur ex principijs eius intrinſecis ex natura rei, illud verò fiat per opus intellectus; tum quia rem eſſe veram non eſt aliquid fictum, immò fictio, cum non ſit niſi quædam falſitas, cum veritate formalem habet repugnantiam; tum quia res omnes ex ſe ſunt veræ & non ex intellectus conſideratione, & datur veritas in rebus ex præced. art. citrà cogitationem intellectus, ergo veritas, quæ eſt paſſio entis, nequit formaliter importare ens rationis, ſed neceſſariò dicit quid reale; & ſanè antequam nullus daretur intellectus creatus, qui talem relationem rationis fingeret in Deo, erat Deus verus formaliter.

Reſpondent præallegati Auctores, & præſertim Auerſa q. 6. ſect. 3. ad 4. veritatem formaliter ſumptam eſſe quid fictum, tamen cum fundamento in re; eſſe autem verum, & fictum opponuntur, ita quod illud ens, quod eſt verum, non eſt fictum, ſed tamen ipſa veritas ſumpta pro relatione conformitatis eſt relatio ficta. Hæc tamen ſolutio facilè impugnatur, quia tunc fundamentum illud proximum, quod occaſionem præbet fingendi relationem illam rationis, eſſet formaliter veritas, quæ eſt paſſio entis, non autem ipſa relatio ficta, quia illud ex natura rei conſequeretur ipſum ens ex principijs intrinſecis eius ad modum paſſionis. Dices tale fundamentum eſſe ipſam rationem entis, vt ſic. Contrà, nam cum hæc ſit vna, & eadem, non poteſt eſſe motiuum proximum ad fingendos diuerſos reſpectus rationis, qui importent diuerſas paſſiones entis, ergo tale fundamentum erit aliqua ratio ſecundaria conſequens ex natura rei quidditatem entis, & hæc formaliſſimè erit veritas, quæ ponitur paſſio entis; Probatur aſſumptum, quia idem motiuum ſimplex, & ſecundum eandem rationem explicitam ſemper eodem modo mouet, atque ideò ſemper moueret ad idem fingendum; ſi ergo ens diuerſas habet paſſiones per diuiſos rationis reſpectus importatas, debent in ente aſſignari diuerſa motiua, quæ occaſionem præbeant fingendi diuerſos illos reſpectus rationis, & illæ rationes proximæ fingendi potius paſſiones entis formaliter conſtitui debebunt, quam relationes rationis ſuper illas fundatæ. Et per hoc idem impugnatur ſolutio eiuſdem Auerſ. quam loc. cit. aſſignat ad aliud argumentum, quod afferri ſolet, quod nempè veritas in omnibus rebus eſt perfectio ſimpliciter, in omnibus enim melior eſt ipſa, quam non ipſa, quæ nequeunt conuenire relationi rationis; inquit enim & hæc quoque de relatione rationis verificari poſſe ratione fundamenti, quod eſt ipſa realis entitas rei. Hoc, inquam, eodem modo confutatur, quia Vnitas, Veritas, & Bonitas diſtinctas perfectiones ſimpliciter important, ergo, & fundamenta aliquo pacto inter ſe diuiſa ſupponunt, in quibus relationes illæ rationis fundentur, & hæc dicimus formaliter eſſe paſſiones ipſas entis non autem relationes rationis in illis fundatas.

141 Deindè idipſum oſtenditur ad hominem ex his, quæ docet præfatus Auctor quæſt. cit. ſect. 5. ait enim ibi relationem conformitatis, in qua conſiſtit veritas, poni debere aptitudinalem potius, quam actualem, dupliciter enim, inquit ibi concluſ. 2. poteſt intelligi conformitas rerum ad intellectum, vel actualis dum res actu cognoſcitur, & intellectui conformatur, vel aptitudinalis, dum cogitamus rem poſſe cognoſci, & ita poſſe conformari, & hanc ſecundam præcipuè ait importare veritatem, quæ eſt paſſio entis; ſed relatio rationis à toto genere importat reſpectum actualem, & non aptitudinalem, quia intantum habet eſſe, inquantum actu fingitur ab intellectu, & intantum dicitur dari relatio rationis aptitudinalis, inquantum fingi poteſt per modum cuiuſdam aptitudinis, licet re vera ſit actualis, & verſetur inter extrema actualia, & actu conficta ab intellectu, ergo non benè conſtituitur veritas in relatione rationis, quæ ſit aptitudinalis. Tum quia rem poſſe cognoſci ſicuti eſt, & poſſe ita conformari cum intellectu, non eſt in rebus ſola relatio rationis, quia eis competit à parte rei citrà omnem intellectus cogitationem, neque eſt ſola denominatio extrinſeca, quæ ſumatur ex actu cognitionis poſſibili, ſed eſt quid intrinſecum rebus ipſis, vt art. præced. probatum eſt, ergo &c. Rurſus res omnes ſuam habent veritatem, nedum in ordine ad intellectum creatum, ſed etiam in ordine ad diuinum, vt docet Auerſa in eadem ſect. nam & intellectus diuinus cognoſcit res, quatenus vere ſunt formaliter, ſed ſanè eas cognoſcendo ſub tali ratione non fingit illam relationem rationis, ergo nequit veritas in tali relatione rationis formaliter conſiſtere.

Dices, quod ſæpius inculcatum eſt ſuprà, aliud eſſe id, quod importatur per paſſiones entis à parte rei, & aliud eſſe

id,

id, per quod explicari ſolent à nobis, nos enim interdum ob conceptuum penuriam pro modulo noſtro intelligendi poſitiua explicamus per negationes, & realia per relationes rationis; ſic igitur in propoſito, quamuis veritas quoad id quod importat à parte rei ſit quid reale, tamen ſecundum id, per quod explicatur à nobis dicit ſolam relationem rationis. Cōtra hoc eſt, quod in hoc articulo diſputamus de eo, quod propriè veritas importat à parte rei, nam de modo, quo debeat à nobis explicari diſquiremus art. ſeq. & ſanè Auctores præcitati, dum veritatem aiunt formaliter conſiſtere in relatione rationis, non præciſè inſpexerunt modum, quo debeat explicari à nobis, ſed formalitatem ipſam veritatis, dixeruntque formaliter conſiſtere in relatione rationis conformitatis rerum ad intellectum. Sed iam probo nec benè explicari per relationem rationis ex iam dictis in vniuerſum diſp. 4. de paſſionibus entis nu. 5. & 7. nam paſſiones, quæ enti tribuuntur habent eſſe in ſeipſis, atque in ſeipſis ſunt cognoſcibiles, nec indigent ope intellectus, qua eſſe accipiant, aut cognoſcantur, nam habent eſſe independenter ab intellectu, & intellectus abſque eo quod aliquid fingat, cognoſcit quid ſit vnitas, quid veritas, & bonitas, atque format proprios conceptus ipſarum. Tum quia hæc relatio rationis, per quam explicaretur veritas, non fieret niſi per reflexionem, & comparationem intellectus, ſed ante talem reflexionem, & comparationem benè intelligimus id eſſe verum aurum, hunc eſſe verum hominem, prout ſecernitur à picto, ergo ad exprimendum veritatis conceptum relatio rationis neceſſaria non eſt. Tum quia hæc relatio rationis conformitatis rerum ad intellectum, per quam explicaretur veritas deberet concipi ad modum conformitatis realis, ſiquidem omne ens rationis eſt non ens conceptum ad modum illius entis realis, ad cuius inſtar fingitur, ergo iam antecedenter ad omnem relationem rationis habetur conceptus veritatis rerum per illam conformitatem realem ad intellectum, atque ideò ſuperflua eſt omnis relatio rationis ad eius inſtar concepta. Demum ens rationis eſt formaliter quid fictum, ergo malè per ipſum explicaretur ratio formalis veritatis, quæ directè opponitur fictioni, & excludit fictum eſſe; ſicut vnitas malè explicaretur per diuiſionem, quia directè illi opponitur, ac etiam immediatè excludit.

142 Secundò principaliter probatur altera pars concluſionis, quod veritas non dicat formaliter puram negationem, ſed aliquid poſitiuum, omnibus illis rationibus, quibus id ipſum de vnitate probatum eſt q. 4. art. 1. ens aliqualiter pertractando, & ad propoſitum applicando. At rurſus dices, quod quamuis à parte rei quid poſitiuum importet, adhuc tamen per negationem entis falſi benè explicari. Sed inſtat Poncius diſp. 19. cit. q. 3. concl. 1. nec adhuc per talem negationem benè explicari, quia non poteſt talis negatio intelligi, quin antecedenter intelligatur ens falſum, ſed ens falſum vel nequit intelligi, quin intelligatur ens verum, vel ſi poteſt ſic intelligi ſine ordine, aut negatione entis veri, etiam ens verum poterit intelligi, & explicari ſine negatione entis falſi, aut ordine ad illud. Conf. non magis benè explicaretur ens verum per negationem entis falſi, quam ens falſum per negationem entis veri, ſed ſi alterum ex ipſis explicaretur per negationem alterius, committeretur vitioſus circulus, & ignotum declararetur per ordinem ad ignotius, ergo neutrum ſic benè deſcribitur. Conf. 2. quia non poteſt cognoſci, quod aliquid dicat negationem rationis formalis alterius, quin cognoſcatur habere rationem formalem oppoſitam, ergo non poteſt cognoſci, quod aliquid habeat negationem entis falſi, ſeu falſitatis, quin cognoſcatur habere rationem veritatis oppoſitam, ergo malè explicaret quis rationem veritatis per talem negationem, quandoquidem prius deberet cognoſcere ipſam rationem veritatis, quam cognoſceret eſſe talem negationem.

Cæterum quamuis huiuſmodi rationes concludere videantur contra explicantes Veritatem per negationem entis falſi, ſi tamen accuratius expendantur, palam fiet minimè valere, vel æquè benè probare nec vnitatem explicari poſſe per negationem diuiſionis, vel multitudinis, quia non poteſt talis negatio diuiſionis, vel multitudinis intelligi, quin antecedenter intelligatur vnitas, cum diuiſio ſit priuatio vnitatis, & priuatio in ordine ad habitum oppoſitum intelligatur; vides ergo quomodo prælatæ rationes æque benè concludant de vnitate, quod nequeat per negationem diuiſionis explicari, ac de veritate per negationem entis falſi. Imò argumentum illud, quod ſi ens verum explicetur per negationem entis falſi, & ens falſum per negationem veri committeretur vitioſus circulus, adducitur ab ipſo Poncio loc. cit. q. 2. concl. 1. contra explicationem vnitatis per negationem diuiſionis, & ſoluitur; pari ergo modo hic ſolui debet ab ipſo, aut oſtendere tenetur, cur magis vitioſus circulus committatur in propoſito explicando veritatem per negationem falſitatis, quam explicando vnitatem per negationem diuiſionis, & multitudinis; eadem enim ratio vtrobique militare videtur.

143 Auerſa quoque q. 6. ſec. 2. probat non benè explicari veritatem per negationem entis apparentis, nam in ente, quod apparet id, quod non eſt, duo conſideranda ſunt, vnum eſt poſitiuum, aliud eſt negatiuum, primum eſt ſimilitudo, ſeu conuenientia cum re, quæ verè eſt talis, vt homo pictus conuenit in figura, & coloribus cum homine vero; ſecundum eſt carentia entitatis illius rei, quæ verè eſt talis, vt in homine picto carentia vitæ, carentia animæ, & veri corporis, dum ergo vero enti attribuitur negatio entis apparentis, non vtique attribuitur negatio eius partis, in qua conſiſtit ſimilitudo. & conuenientia, ſed potius attribuitur negatio illius carentiæ, vndè idem eſt dicere, hoc eſt verum ens in hoc ſenſu, ac dicere non eſt non ens, eſt verus homo, non eſt non homo; veritas ergo ſic explicata in rigore non eſt aliud, quam negatio negationis ſui ipſius, atque ideò minus benè ſic explicatur. Sed quamuis tota hæc doctrina ſit vera, quam in terminis tradidit Doctor 6. Metaph. qu. 3. §. *reſpondeo, quod ſuperius inchoando*, non tamen Auerſa per eam ſatisfacit difficultati, nam etiam vnitas cum explicatur per negationem diuiſionis, explicatur per negationem negationis, cum diuiſio formaliter loquendo non ſit, niſi priuatio vnitatis, & tamen adhuc rectè explicatur, ergo pariter in propoſito, quamuis explicando veritatem per negationem entis apparentis, explicetur per negationem negationis ſui ipſius, hinc tamen non ſequitur malam eſſe explicationem, aut pariter talis explicatio condemnanda eſt in vnitate. Itaque per hoc argumentum Auerſæ ſolum probari poteſt veritatem à parte rei importare quid poſitiuum, quia negatio negationis quid poſitiuum eſt, ac duæ negationes affirmant, quemadmodum de vnitate arguebamus q. 4. art. 1. num. 43. at nullimè probatur tale poſitiuum per illam negationem negationis non benè explicari, ſicut explicatur vnitas.

Potius ergo dicendum eſt veritatem non benè explicari per negationem entis ficti, vel apparentis, quia dum vero enti tribuitur negatio entis apparentis, non ei tribuitur negatio apparentiæ, & ſimilitudinis, ſed negatio carentiæ illius entitatis, quam vere poſſidet, vndè ſenſus eſt, hoc eſt verum aurum ideſt non eſt non aurum, hoc eſt verum ens ideſt non eſt non ens; at negatio entitatis immediatè excluditur per ipſam entitatem, & non per aliquid ipſam conſequens, & negatio auri per ipſam entitatem auri, ergo verum in hoc ſenſu explicatum per negationem entis ficti, & apparentis non eſt propriè attributum entis, ſed ipſa entis eſſentia; qua ratione dicebamus ſuprà num. 103. & 105. ens immediatè ſeipſo, & per propriam quidditatem diſtingui à non ente, & ab ente rationis, quod eſt ens fictum. Cæterum Arriag. cui accedet explicatio veri per negationem entis apparentis, negat propoſitionem illam, *hoc eſt verum aurum*, in hac veri ſignificatione facere illum ſenſum, *non eſt non aurum*, aurum enim non dicitur verum per negationem chimeræ, aut non auri abſolute loquendo, ſed per negationem auri apparentis, aut imitantis verum aurum, quale eſt auricalchum, quod non eſt non ens, & non aurum præciſè, ſed non aurum cum imitatione quadam; ens autem inquantum eſt ens, ſecundum eſſentiam formaliter præciſè opponitur non enti, at vt verum, opponitur enti apparenti. Sed Contra, quia licet aurum dicatur verum non per negationem auri præciſam, ſed per negationem auri apparentis, ac imitantis verum aurum, quale eſt auricalchum, illa tamen apparentia, & imitatio pertinet ad materiale falſitatis, formaliter autem falſitas conſiſtit in negatione illius talitatis, qualis apparet, vt docet Scot. cit. 6. Met. q. 3. cum ergo dicimus, hoc eſt verum aurum ad differentiam auricalchi, ſi propoſitio explicetur negatiuè, dicere intendimus hoc non habere ſolam apparentiam auri, & per hoc non negamus habere apparentiam id eſt colorem, & imaginem auri, nam apparentia neceſſaria eſt tam vero auro, quam falſo, ſed negamus ſolitudinem apparentiæ ideſt carentiam ſubſtantiæ auri ſub tali apparentia; non ergo benè explicatur veritas negatiuè, ſeu per negationem entis apparentis, quia ſic explicatur per negationem negationis, quæ immediatè tollitur

per

per ipſam rei entitatem, & non per aliquid ipſam conſequens, qualis eſt veritas; quo autem pacto ens, vt verum, non autem ſub ratione ipſa entis, opponatur falſo, & apparenti poſteà explicabitur.

144 Dices, poſſe veritatem ſaltim in alio ſenſu, quem ſignificauit Aureolus citatus num. 122. per negationem ſcilicet cuiuſcunque extranei à natura rei explicari, ſic enim dicere ſolemus hoc eſſe verum aurum, vel argentum, quando eſt ſeparatum à metallo extraneo, & à quocunque alio, quod non eſt aurum, vel argentum, quo pacto verum, purum, & ſincerum coincidere videntur. Sed quamuis hanc veri acceptionem non omninò improbabilem iudicent Suarez, Hurt. & alij Recentiores, nihiloſminus Bonetus noſter 5. Met. cap. 2. notauit veritatem in hac acceptione poni non poſſe paſſionem entis, quia nulla entitas creata eſt in hoc ſenſu in re extrà vera, cum non ſit ab omni quidditate extranea, & à multis accidentibus actu præciſa, & abſtracta, ſed tantum vt poſita eſt in eſſe cognito, tunc enim ibi ſola quidditas ab omni alia quidditate, & accidente ſubſiſtit, & apparet intellectui ſeparata v. g. equinitas in intellectu obiectiuè eſt tantùm equinitas pura, & vera, & actu præciſa ab omni alia quidditate, & accidente, nam in re extra equinitas non eſt tantum equinitas, ſed copulata multis alijs quidditatibus, & accidentibus coniuncta, mixta, & inuoluta, vndè tandem deducit ſolam diuinam naturam poſſe in hoc ſenſu dici veram, quia nullum prorſus extraneum illi poteſt commiſceri, quod totum Aureol. loc. cit. gratis concedere videtur. Hæc tamen ratio non admodum efficax videtur, quamuis enim Petrus ſit homo albus, eiuſque humanitas ſit cum alijs accidentibus commixta, hæc tamen commixtio in re extra veritati humanitatis eius, ac ſinceritati nullum præiudicium inferre videtur, quia illæ naturæ etiamsi coniunctæ, adhuc tamen eſſentialiter, & quidditatiuè remanent impermixtæ, nec quidditas vnius commiſcetur, vel confunditur cum quidditate alterius, ſed vna manet cum omnibus prædicatis ſuis eſſentialibus integra, & illæſa, ſicut altera, ergo veritas etiam in hoc ſenſu poteſt rebus creatis conuenire, quælibet enim entitas in hoc ſenſu dicitur vera, quando propriam naturam talis entis, & non aliam extraneam includit.

Hanc eãdem veri acceptionem reijcit Ouied. contron. 3. Metaph. punct. 3. quia talis diuiſio, & ſegregatio à quocunque alio, quod non eſt ipſum, pertinet potius ad attributum vnitatis, quam veritatis, & ſic in auro non eſſe auricalchum, aut aliud à ſe diſtinctum, ſi tantùm in ordine ad ſe, & non ad intellectum ſumatur, pertinet ad rationem vnius, quia de vnius ratione eſt eſſe indiſtinctum à ſe, & diſtinctum ab alio, quod dicit eſſe ipſum, & non aliud. Cæterum nec impugnatio iſta facit ad rem, cum enim negatio, & excluſio cuiuſcunque extranei appellatur nomine veritatis, non intelligitur de extraneo vtcunq; ſed de tali extraneo, quod cũ aliqua re permixtum apparet eſſe de eadem re, cum tamen re vera non ſit; alioquin ſi id quod admiſcetur rei, non apparet eſſe de ſubſtantia eiuſdem rei, non impedit veritatem rei, nec veritas conſiſtit in tali impermixtione; malè ergo dicitur, quod ſegregatio à quocunque extraneo in ſenſu, quo hic eſt ſermo, pertineat ad rationem vnitatis, quia ſi diuiſio ab alio pertinet ad rationem vnitatis (quod neque abſolute verum eſſe oſtenſum eſt quæſt. præced.) hoc aliud extraneum non petit apparere eſſe de ſubſtantia illius rei, cui ponitur extraneum, quod ad veritatem explicatam per ſegregationem à quocunque extraneo requiritur. Melius ergo acceptio veritatis in hoc ſenſu ex hoc capite eſt reijcienda, quia vel per talem admixtionem, in cuius negatione ponitur veritas conſiſtere, intelligitur admixtio per iuxtà poſitionem vnius entitatis cum alia, vel per confuſionem, ita ut entitas vnius confundatur cum entitate alterius; hæc ſecunda permixtio omninò impoſſibilis eſt, quia quantuncumque ſtannum cum argento commiſceatur, nunquam tamen natura vnius tranſit in entitatem alterius, aut cum eo confunditur per identitatem, atque ideò malè explicaretur veritas per negationem permixtionis impoſſibilis, ſicut quæſt. præced. dicebamus malè vnitatem explicari per negationem diuiſionis impoſſibilis; illa verò prima permixtio, quæ fit per iuxtà poſitionem, non impedit rerum veritatem, ſicut enim non tollit eſſe rerum, quæ inuicem permiſceri dicuntur, ita neque tollit, aut minuit earum veritatem, quamdiu enim ſubiectum perſeuerat, perſeuerant etiam paſſiones eius. Deindè Aureolus ipſe cit. propoſ. 3. ait veritatem in hoc ſenſu eſſe puram rei quidditatem cum ſuis prædicatis eſſentialibus, ergo in hoc ſenſu non paſſio entis, de qua hic eſt ſermo, ſed ipſa rei entitas, & eſſentia; ait etiam competere entibus rationis.

145 Tertiò tandem probatur vltima pars concluſionis, quod poſitiuum per Veritatem importatum ſit quidpiam enti ſuperadditum, & ab ipſo formaliter diſtinctum, illis eiſdem rationibus, quibus id ipſum probatum eſt de Vnitate q. 4. art. 2. & de paſſionibus entis generatim diſp. 4. q. 1. Et per hoc etiam reijcitur ſententia Suarez, & aliorum Recentiorum, quos citaui ab initio quæſt. n. 122. aſſerentium veritatem tranſcendentalem dicere formaliter, & in recto ipſum eſſe rei reale, atque nihil enti ſuperaddere, ſed connotare ſolum conceptum intellectus, cui conformetur, vel ſaltim conformari poſſit. Hoc, inquam, illis eiſdem rationibus improbatur ad propoſitum applicatis, quia verum non eſt quid cum ente ſynonimum, non enim dicit id, quod habet eſſe, vt ſic, ſed quod habet taliter eſſe, & habet definitionem ab ea diuerſam, quæ traditur de ente, quod adhuc magis conſtabit, ſi definiatur veritas alicuius entis particularis, ergo veritas debet ab ente diſtingui ſaltim formaliter modo iam explicato. Conſ. quia licet eſſe rei ſit verum, & in eius natura imbibatur, eſt tamen veritas quid formaliter diuerſum ab ipſa rei natura, & eſſentia, & cum ſit paſſio entis, debet originari à natura, & proindè quando ens conſideratur, vt verum, debet explicari per quendam peculiarem conceptum diuerſum ab eo, quo explicatur ſub ratione entis, pertinentem ad eſſe rei ſecundarium, ac veluti extraneum. Reſponſiones autem Recentiorum, quod hæ, & conſimiles rationes concludunt ſolam rationis ratiocinantis diſtinctionem veritatis, ac aliarum paſſionum ab ente, aut ad ſummũ rationis ratiocinatæ per conceptus inadæquatos implicitum, & explicitum, fusè impugnauimus q. 4. cit. art. 2. n. 65. & indè, vndè hic opus non eſt aliquid amplius addere pro earum confutatione. Et quantum attinet ad opinionem Suarez concedendum eſt veritatem habere plures ſignificationes, & acceptiones, & poſſe etiam importare aliquod poſitiuum quod eſt entitas rei, quo pacto dicebat Aug. lib. 2. ſoliloq. cap. 5. *verum eſſe id, quod eſt*, non tamen hoc modo accepta aſſignari poteſt pro paſſione entis, quia sic accepta non diſtinguitur a ſubiecto, quod eſt contra rationem paſſionis.

Quæres, an formalitas poſitiua, quam importat ratio formalis veritatis, ſit quid abſolutum, vel reſpectiuum? Thomiſtæ quamplures apud Suarez diſp. 8. Met. ſec. 7. n. 5. ſentiunt eſſe perfectionem quandam realem abſolutam, pro qua refert Capreol. 1. d. 19. q. 3. concl. 3. Soncin. 7. Met. q. 17. Iauell. tract. de tranſcend. capit. 5. quam colligunt ex D. Th. q. 1. de Verit. art. 5. & ita explicat Bannes d. p. q. 16. ar. 3. vbi addit hanc perfectionem diſtingui ratione ratiocinata ab ipſo ente, & quod quamuis per reſpectum ad intellectum explicari ſoleat, eſſe tamen in ſe perfectionem abſolutam. Alij verò Thomiſtæ volunt importare perfectionem relatiuam, quam aliqui contendunt eſſe realem, vt Maſius lib. 3. de tranſcend. cap. 5. Zumel. 1. parte qu. 16. art. 3. Blaſius à Concep. diſp. 22. Metaph. q. 1. Quidam vero dicunt eſſe relationem rationis, vt ab initio quæſtionis dicebamus; Scotiſtæ quoque communiter docent veritatem eſſe formalitatem reſpectiuam ex Scoto 6. Metaph. qu. 3. & 4. d. 49. q. 4. lit. I. & 1. d. 3. qu. 3. lit. E. quibus in locis veritatem explicat per reſpectum, ita Vulp. Smiſinch. Poncius, Faber, & alij ex noſtra Schola citati ab initio quæſtionis. Poncius tamen, ac etiam Paſqualig. diſput. 66. ſec. 3. nu. 3. addunt relationem conformitatis, in qua conſiſtit veritas, non prædicamentalem, quia talis paſſio enti conuenit, priuſquam in decem prædicamenta deſcendat, ſed eſſe tranſcendentalem.

146 Hoc dubium reſoluendum eſt iuxtà dicta de vnitate num. 120. ex Mairon. 1. d. 24. & 25. q. 2. concl. 4. quod ſi ſermo eſt de veritate iuxtà id, per quod ſolet à nobis explicari, vtique dicit formalitatem relatiuam, commodius enim explicatur a nobis per rationẽ relatiuam, quam per abſolutã, vt conſtabit ar. ſeq. cęterum ſi ſermo eſt de veritate ſecundum id, quod a parte rei importat, nec abſoluta, nec relatiua eſt formaliter loquẽdo, licèt ſit vtrumque permiſſiuè, cum enim ſit paſſio entis adæquata, debet eſſe eiuſdem latitudinis, & abſtractionis cũ ipſo, cũ ergo ens in ſua cõmunitate tantæ ſit abſtractionis, vt nec formaliter relatiuũ ſit, nec abſolutũ, ſed ab vtroque præſcindat, idem pariter aſſeri debet de veritate, cæteriſque eius paſſionibus. Et quidem hæc ratio, nedum probat veritatem non importare relationem prædicamentalem, vt dicunt Poncius, & Paſqualig. ſed probat, nec importare tranſcendentalem, quia formalitas entis, vt ſic ne-

dum

Digitized by Google

dum abſtrahit ab abſoluto, & reſpectiuo prædicamentali, ſed etiam tranſcendentali, quia formalitas entis in tota ſua latitudine nec etiam tranſcendentaliter eſt relatiua; tum quia abſolutum, vt ſic, diſtinguitur à relatiuo, vt ſub ſe comprehendit nedum relationem prædicamentalem, ſed etiam tranſcendentalem, vt conſtat ex dictis in Logica diſp. de Relatione, nam abſolutum dicitur illud, quod à ſua ratione formali excludit omnem ordinem ad aliud, ſiue prædicamentalem, ſiue tranſcendentalem, cum ergo ens in ſua communitate æque abſtrahat ab abſoluto, ac reſpectiuo, præſcindet quoque à relatiuo tranſcendentaliter, & conſequenter ſub eadem præſcione, & abſtractione eius paſſiones conſtitui debebunt. Conſ. quia ens commune eſt cuicunque enti tam abſoluto, quam reſpectiuo, tam prædicamentaliter, quam tranſcendenter, ergo ratione talis communitatis ab omni tali inferiori præſcindere debet, tam ab abſoluto, quam à relatiuo, quocunque modo ſumatur, & vtramque rationem admittere ſolum permiſſiuè; & ſic etiam ſentire videtur Smiſinch. loc. cit. eſtò formalitatem veritatis explicet per reſpectum, inquit enim expreſsè ſub num. 40. veritatem ex ſua ratione formali nec eſſe formalitatem abſolutam, nec relatiuam, ſed in ente abſoluto eſſe abſolutam, & in relatiuo relatiuam. Immo poteſt id etiam confirmari ex ipſo nomine veri, verum enim ex vi vocabuli non dicitur ad aliud, non enim dicitur verum alicuius uerum, ſicut dicimus alicuius ſimile, uel alicuius æquale, ergo quamuis ueritas ſoleat per reſpectum aliquem explicari, falſum tamen eſt ex ſua ratione formali, quam importat à parte rei, reſpectum præſeferre.

Obiectiones ſolutæ.

147 IN oppoſitum obijcitur primò probando ueritatem conſiſtere in ſola formalitate rationis, ex Aueiſa, nam poſſunt, & præcipuè debent paſſiones entis deſignari per negationes, aut relationes rationis, quoniam, vt ſic, magis propriè adduntur ipſi toti enti, ad eiuſque rationem in tota ipſius amplitudine conſequuntur. Conſ. ex Molin. 1. p. qu. 16. diſp. 2. nulla affectio entis, vt a ſuo ſubiecto diſtinguitur, eſt reale quidpiam a parte rei, quia tota rerum realitas, & ratitudo ab ente prouenit, ergo veritas, vt diſtinguitur ab ente per modum paſſionis eius, nequit importare aliquid reale, ſed ſolam formalitatem rationis. Reſp. quod cum paſſiones entis ſint reales, & poſitiuæ, neceſſario debent à parte rei importare aliquam formalitatem realem, & poſitiuam rationi quidditatiuæ entis ſuperadditam, & ſaltim ratione ratiocinata ab ipſa diſtinctam; quæ etiam, ſi commodè fieri poteſt, per conceptum realem, & poſitiuum explicari debet; quod ſi commodè fieri nequit ob difficultatem, qua premimur in intellectione tranſcendentalium, poſſumus vtique vti negationibus, ac etiam relationibus rationis, vt de vnitate contingit, quam explicamus per negationem, eſto poſitiuum importet; hanc tamen inferre non licet paſſiones entis à parte rei importare illas negationes, aut relationes rationis, quibus vtimur ad eas explicandas; imò in propoſito de veritate iam dictum eſt nedum ex ſe non importare relationem rationis, ſed nec etiam commodè per talem relationem rationis à nobis explicari; Nec refert, quod paſſiones entis deſignari debent per modum cuiuſdam ſuperadditi rationi quidditatiuæ entis, talem autem additionem melius cogitari non poſſe, quam per intellectum. Nam vtique verum eſt paſſiones entis ita deſignari debere per modum formalitatis ſuperadditæ, ſed ad hoc non ſufficit additio rationis, ac per intellectum, quia ens reales habet affectiones, & non rationis; debet ergo eſſe additio aliquo pacto ex natura rei; quod eo magis libenter aſſerendum eſt, quia quicquid ab Aduerſarijs obijci ſolet contra hanc additionem ex natura rei, militat æquè benè contra additionem formalitatis factam per intellectum, vt oſtendi ſuperius n. 80. & inde de vnitate loquens. Ad Conſ. negatur antecedens, nam affectiones entis, vt formaliter ab ipſo diſtinctæ, adhuc ſunt cum ipſo realiter identificatæ, vndè eſto non ſint quid reale formaliter, & in recto, ſunt tamen reales identicè, & in obliquo, quia ſunt aliquitates, & modificationes ipſius entis; & cum dicitur omnem realitatem ab ente prouenire, hoc vtique verum eſt, ſed non eodem modo, quibuſdam enim participatur realitas entis per formalem incluſionem eius in ipſis, & ſic realitatem ſuam communicat inferioribus ſuis, de quibus quidditatiuè prædicatur; quibuſdam verò participatur per ſolam realem identitatem cum ipſis, & ſic ſuam realitatem communicat ſuis paſſionibus, modis, ac vltimis differentijs, de quibus identicè tantùm, ac denominatiuè prædicatur.

148 Secundò arguitur ex Aureol. probando veritatem importare ſolam negationem entis apparentis, vel admixtionis rei extraneæ, quia veritas, puritas, & ſinceritas, ac ſimilia ſunt ſynonima, ſed puritas, & ſinceritas ſignificant negationem admixtionis rei extraneæ, hoc enim modo dicimus eſſe verum aurum, quod eſt ab omni metallo defœcatum. Conſ. quia verus lapis pretioſus non dicitur, quia habet conformitatem cum intellectu, vel cum ſui idæa, ſed quia in ſe eſt depuratus ab omni re extranea, & lapide non vero; & vnus lapis dicitur verior alio, non propter conformitatem cum intellectu, vel cum Idæa, ſed quia vicinior eſt lapidi vero. Demum cum argentarius examinat aurum, argentum, vel lapidem pretioſum num ſint vera, vel falſa, & adulterina, non recurrit ad diuinas idæas, nec ad conformitatem auri, vel argenti cum cognitione, ſed tantum illud examinat ad lydium lapidem inſpiciendo, num re vera fulgorem habeat auri, & argenti.

Reſp. quod licet in vulgari modo loquendi ſoleat veritas accipi pro puritate, & ſinceritate alicuius rei, vt excludit permixtionem cuiuſcunque extranei, tamen apud ſapientes, ac philoſophico more loquentes aſſignari nequit talis permixtio vnius rei cum alia, quæ rei veritatem deſtruat, vt ponitur paſſio entis, ac in eius negatione veritas conſiſtat, vt ſupradiximus nu. 144. Ad Conſ. negatur aſſumptum ob eandem rationem, & verior lapis dicitur ille, qui natus eſt fundare veriſimiliorem cognitionem de vero lapide. Ad experientiam concedit Auerſa argentarium, dum aurum examinat ad lydium lapidem, nil cogitare de conformitate auri cum cognitione, ſed tantum conſiderare, an hoc ſit verum, vel falſum argentum, vel aurum, id eſt an habeat naturam, vel tantùm apparentiam argenti, aut auri, & ideò ait hoc argumentum probare tantum in conſueto, & familiari modo loquendi ſumi ſolere veritatem pro entitate ipſa, & natura rei, ſiue pro negatione entis apparentis; at philoſophico more, prout aſſignatur veritas pro peculiari entis attributo, maximè cogitatur de conformitate ad intellectum. Cæterum arbitror argentarium quoque cum aurum examinat, de tali conformitate cogitare, vt enim inquit Hurtad. quid quærit artifex tam diligenti examine, niſi cognoſcere, vtrum color auri, quod examinat, ſit conformis cognitioni, quam ipſe habet de colore veri auri; & ideò quando aurum ab ipſo examinatum non eam cauſat coloris cognitionem, quam cauſare nouit verum aurum, concludit illud non eſſe verum aurum, ſed falſum; vndè hæc experientia, quam adeò exaggerat oppoſita ſententia, potius nobis fauet, ſi benè expendatur. Immò acceptio veri ab Aureolo excogitata, ſi rem intimius veſtigemus, reducitur ad hanc noſtram acceptionem pro conformitate, & cognoſcibilitate rei, ſicut eſt; dicere namque hoc eſt verum aurum, quia non eſt apparens, perindè eſt, ac ſi diceretur, eſt verum aurum, quia participat conceptum veri auri, & talem de ſe aurifici inquiſitori cauſat cognitionem, qualis cauſari ſolet à vero auro; & talem in aurifice cauſat cognitionem, cum expers noſcitur ab eo, & defæcatum à quacunque extranea materia, & viliori metallo; iam ergo conſtat, quo pacto acceptio veri ipſius Aureoli, vt bona ſit, ad noſtram communem in omni ſchola acceptionem reduci debet, ac per eam explicari, pro conformitate nimirum, & cognoſcibilitate rei, ſicut eſt.

149 Tertiò obijcitur pro Suarez probando veritatem eſſe ipſam rei entitatem, nam veritas ita accipi, ac definiri ſolet, vt dicat ipſam rei entitatem, ſic enim definiuit D. Aug. ſupracitat. lib. 2. ſoliloq. cap. 5. *Verum eſſe id quod eſt*, & in hunc modum quoque loquitur D. Hilar. 5. de Trin. dicens, *perime aquæ, quod aqua eſt, & per id poteris abolere, ne vera ſit, cæterum ſi aqua maneat, etiam in ea neceſſe eſt perſiſtat, vt vera ſit*. Conſ. quia entia fictitia ideo non ſunt vera entia, quia non dicunt realem entitatem, & entia realia eo magis habent de veritate, quo magis de entitate, ergo veritas includit intrinſecam rerum entitatem. Reſp. concedendo veritatem plures acceptiones, & ſignificationes habere poſſe, ac etiam ita ſumi poſſe, vt etiam ſignificet ipſam realem rei entitatem; nihilominus tali modo accepta nequit aſſignari pro paſſione entis, quia non diſtinguitur à ſubiecto; vt ergo pro paſſione aſſignetur, ita ſumi debet, vt non includat, ſed ſupponat ſubiectum, & aliquid formaliter addat ſupra quidditatem entis, velut eius modificationem; auctoritates igitur allegatæ, aut ita ſunt exponendæ, vt Aug. & Hilar. acceperint veritatem in priori ſignificatione, vel potius per il-

lum

ſuum loquendi modum ſolùm innuere voluerunt, verum non eſſe aliquid ab ipſa rei entitate realiter diſtinctum, quaſi veritas ab entitate ſeparari poſſit, & hūc eſſe ſenſum illorū Patrū, & præſertim Hilarij conſtat ex ipſis eius verbis, quod gratis concedimus ex dictis n. 145. hinc tamen deducere non licet veritatem etiam formaliter, & quidditatiuè eſſe ipſammet rei entitatem, ut Suarez contendit cum ſuis ſectatoribus. Ad Conf. entia fictitia non ſunt uera entia realiter, quia non habent realem entitatem, formaliter autem dicuntur entia ficta, & non uera, quia non ſunt intelligibilia, ſicuti ſunt, ſed ad modum alterius, & non ſunt conceptibilia, per conceptum entis realis, & ueritas conuenit ſolùm entibus realibus, & non fictitijs, quia ſundatur in ſola reali entitate, ac etiam dicitur maior, vel minor ſecundum quod ſundatur in entitate magis, vel minus perfecta, ex quo non ſequitur veritatem intrinſecè dicere ipſam rei entitatem, ſed potius eam ſupponere, vt proprium eius ſubiectum, ac fundamentum.

Quartò obijciunt Recentiores probando veritatem non aliquid ſuperaddere enti præſertim ex natura rei, aut ſaltim ratione ratiocinata ab ipſo diſtinctum. Hurtad. ſic arguit, conceptus entis præciſus à quocunque alio conceptu eſt verus, ergo veritas nihil addit ſupra ens, probatur aſſumptum, quia ille conceptus ſe ſolo eſt cognoſcibilis, imò in noſtra ſententja prius ratione cognoſcitur, quam veritas. 2. Sic arguit Arriag. nam ſi veritas accipitur pro cognoſcibilitate rei, ſicuti eſt, ens quantumcumque præciſum eſt cognoſcibile, nec poteſt ita præſcindi, vt nequeat cognoſci, ergo nequit præſcindi à vero; quod ſi veritas accipiatur pro negatione entis apparentis, & ficti, pariter ens quantumcumque præciſum eſt ens nec fictum, nec apparens, ergo verum abſque vllo addito 3. Arguit Suarez nulla res intelligitur eſſe vera per modum ſuperadditum, ſed per ſuam entitatem, quia ſi omnis modus ab ea ſeparetur, adhuc eſt vera per ſuam quidditatem, & entitatem, quia ſua entitate contradiſtinguitur immediatè ab ente apparente, & ficto; quæ ratio probat etiam ens, & verum nec ratione ratiocinata diſtingui, quia ſi ens concipiatur ab omni modo diſtinctum, remanet ens verè intelligibile, ac proindè verum ens, & non fictum. Quartò vrget Auerſa, ſi veritas eſt perfectio ſuperaddita enti, eſſet vtique eſſentialiter ens, nec poſſet præſcindi ab eſſentiali ratione entis, alioquin vbi præſcinditur non eſſet poſitiuum quid, & reale, igitur non eſſet paſſio adæquata entis, ſed potius genus quoddam entis. Demum vrget Paſqualig. quia ſi veritas ponitur præfato modo ab ente diſtincta, poterit ens præciſè conſiderari abſque hac perfectione, & vt ſic poteſt eſſe obiectum intellectus, & cum ipſo commenſurari, non eſt autem obiectum intellectus, niſi ſub ratione veri, ergo eſſet verum abſque veritate; poteſt etiam è contra veritas conſiderari, vt ab ente præciſa, & adhuc tali pacto eſſet quid reale, alioquin non eſſet paſſio realis entis, ſi autem eſt quid reale, iam inuoluit rationem entis, à quo habetur omnis realitas, quod eſt contra ſuppoſitum, ſupponebatur enim ab ente præciſa.

150 Reſp. hæc argumenta, quæ in idem ferè recidunt; poſſe in Aduerſarios retorqueri præſcindentes inter ens, & & verum, aut ex parte obiecti per conceptus inadæquatos per modum impliciti, & expliciti, aut ex parte actus, ſicut de vnitate fecimus ſupra n. 86. ſi enim ens, & verum differunt ſolùm per modum expliciti, & impliciti, poſtulo quomodo ens ſub præciſa ratione entis conſideratum ſecundum ſuum conceptum inadæquatum implicitum ſe habeat in ordine ad verum, nam ſi ſecundum talem conceptum eſt intelligibile, iam circa conceptum explicitum veritatis erit verum; quod ſi dicatur eſſe verum implicitè, non explicitè, ſic nos quoque dicemus ens antecedenter ad ſuam paſſionem, quæ eſt veritas, eſſe duntaxat materialiter, & fundamentaliter verum, non formaliter, nec nos cum maiori licentia loquemur, quam faciant ipſi. Quod ſi rurſus dicatur inter ens, & verum præſcindi tantùm poſſe ex parte actus, quatenus idem obiectum prius apprehenditur in ordine ad ſe, ſub qua conſideratione dicitur ens, & poſterius in ordine ad cognitionem veram; ſub qua conſideratione dicitur verum. Non adhuc ſubterfugitur difficultas, quia cum priori modo apprehenditur obiectum, iam dicam in eo ſtatu ſufficientem habere veritatem, quia eſt eo modo apprehenſibile, & intelligibile, & eſt ſufficiens obiectum intellectus; conſtat ergo adducta argumenta aliquo modo vrgere in omni ſententia, atque ideò ſolui debent, vt alia ſimilia ſoluta fuerunt, tum diſp. 3. de paſſionibus entis in communi nu. 17. tum in hac diſp. num. 86. loquendo de Vnitate. Vndè ad 1. ex Hurtad. negatur aſſumptum, nam conceptus quidditatiuus entis antecedenter ad qualitatiuum veritatis eſt tantùm materialiter, & fundamentaliter verus, non formaliter, & quamuis ens ſecundum talem conceptum ſit ſe ſolo cognoſcibile, non hinc ſequitur eſſe verum, vel cognoſci ſub ratione veri, quia in eo inſtanti eſt cognoſcibile duntaxat ſecundum prædicata quidditatiua, & eſſentialia, cum ſit ſtatus puriſſimæ quidditatis; & ſic etiam ipſemet Hurtad. ad hoc idem argumentum, reſpondere tenetur, cum enim ipſe cum Suarez defendat ens conſtitui in ratione veri per ſuam equidem entitatem ſed addita connotatione ad cognitionem veram, peto cum ens concipitur ſub præciſa ratione entis, abſque connotatione ad cognitionem veram, an talis conceptus ſit verus, nec ne; ſanè ipſemet Hurtad. in materia de vnitate, cum ſtatuiſſet ens concipi in ratione vnius per connotationem ad diuiſionem, inquit poſteà quod ens non conceptum per ordinem ad diuiſionem neque eſt formaliter vnum, nec plura, ſed abſtrahit ab vtroque, ſicut animal non conceptum per ordinem ad rugitum, & diſcurſum non eſt formaliter rationale, aut irrationale, ita diſcurrebat ipſe diſp. 4. Met. §. 15. ſic igitur in propoſito, cum dicat ens conſtitui in ratione veri formaliter per connotationem, & ordinem ad cognitionem veram; ut conſequenter loquatur, fateri tenetur ens non conceptum ſub tali connotatione, ſed præciſè ſub ratione entis, non eſſe formaliter uerum, uel falſum, ſed tantum materialiter, & fundamentaliter, formaliter uerò ab utroque abſtrahere.

151 Ad 2. ex Arriag. pariter dicitur, quod etiamſi ueritas ponatur formaliter conſiſtere in cognoſcibilitate rei, ſicut eſt, adhuc ens ſecundum præciſum conceptum entis conſideratum nō poſſe dici formaliter uerum, vel cognoſci ſub ratione ueri, quamuis enim tunc cognoſcatur, ſicuti eſt, in ſtatu ſuæ puræ quidditatis, tamen non cognoſcitur ſub ratione cognoſcibilis, ſicuti eſt, quod eſt cognoſci ſub ratione ueri, quia hic eſt conceptus qualitatiuus entis, undè quando ens cognoſcitur ſecundum ſuum conceptum quidditatiuum utique tunc uerè cognoſcitur, non tamen ſub ratione ueri, quod eſt ualde notandum, ne fallacia committatur in arguendo, hoc uerè cognoſcitur, ergo ſub ratione ueri, quæ eſt fallacia manifeſta, poteſt enim Deus u. g. ſub pluribus rationibus, & prædicatis uerè cognoſci, & non ſub ratione ueri. Si autem ueritas explicetur per negationem entis apparentis, & ficti, tunc uel per ens apparens, & fictum intelligitur idem, quod non ens, & in hoc ſenſu cum hæc negatio immediatè tollatur per ipſam entitatem, concedendum eſt ens præciſè acceptum ſecundum ſuam entitatem non eſſe formaliter ens fictum, nec apparens, & in eodem ſenſu eſſe formaliter uerum, ſed ueritas hoc modo accepta non eſt paſſio entis, ſed potius ipſa rei entitas iuxtà dicta nu. 143. Sed ſi per ens apparens, & fictum propriè intelligatur id, quod directè opponitur uero quod eſt entis paſſio, tunc negandum eſt ens præciſè ſecundum ſuam entitatem acceptum formaliter ab ente ficto contradiſtingui, ſic enim conſideratum diſtinguitur ab eo tantum fundamentaliter, quatenus entitas realis eſt neceſſarium fundamentum illius conformitatis, per quam diſtinguitur formaliter ab ente ficto, & apparenti iuxta dicta n. 149. Ad 3. ex Suarez tenetur & ipſe ad ſolutionem, quia nec ipſe res ſtatuit eſſe veras præciſè per ſuam entitatem, ſed etiam cum connotatione, ad cognitionem, ſeu conceptum intellectus, cui talis entitas conformatur, vndè præciſa tali connotatione ſi res intelligatur præciſè ſecundum ſuam entitatem, non percipitur, vt vera, vel ſub ratione veri formaliter, alioquin talis connotatio neceſſaria non eſſet, ſed tantum materialiter, & fundamentaliter; ſic inquam ipſe reſpondere tenetur, & ſic etiam nos reſpondemus rem quamcunque per ſuam præciſè entitatem eſſe veram fundamentaliter, & radicaliter, non formaliter, cum autem dicebat rem immediatè per ſuam entitatem ab ente ficto, & apparente diſtingui, conſtat quid dicendum ex proximè dictis ad argumentum Arriag. Ad 4. ex Auerſ. negatur aſſumptum, quod veritas includat eſſentialiter ens, includit enim tantum identicè, & realiter, & hoc pacto eſt quid poſitiuum, & reale, vt frequenter dictum eſt. Ad vlt. ex Paſqualig. falſum eſt ens eſſe obiectum intellectus ſub ratione veri, cum potius ſit obiectum eius ſub ratione ipſa entis, vt dictum eſt diſp. 6. de Anim. q. 6. art. 1. numer. 145. & ſupra diſp. 4. n. 17. & veritas quamuis præſcindat formaliter a ratione entis, non tamen realiter, ac identicè, vndè licet non participet realitatem entis per incluſionem formalem

Digitized by Google

lem, eam tamen participat per realem identitatem ex dictis num. 147.

152 Poſtremò obijcitur probando veritatem eſſe formaliter relatiuã ſaltim trãſcendentaliter ex Auerſ. cit. cõformitas rerum non poteſt dici ratio ſimpliciter abſoluta, nam per ſe, & intrinſecè conforme eſt alicui conforme, & ſe habet ſicut ſimile, æquale, & aliæ eiuſmodi denominationes; nec dici poteſt eſſe ratio abſoluta, quæ explicetur per reſpectum, ſicut ſimilitudo non dicitur ratio abſoluta, & perfectio ſuperaddita ſubiecto, quæ explicetur per reſpectum, ſed eſt formaliter, ac eſſentialiter ipſa denominatio relatiua. Eodem ferè modo arguit Poncius cit. quia quicquid probat aliquem reſpectum tranſcendentalem dari, probat etiam illum reſpectũ eſſe tranſcendentalem; etſi non obſtante, quod illa formalitas non poſset intelligi, niſi per modum reſpectus talis, adhuc tamen non eſset reſpectus, eodem modo dici poſset de quocunque reſpectu tali, quod non eſset reſpectus, quamuis non poſſet intelligi, niſi per modum reſpectus. Tandem id probat Vulp. & alij Scotiſtæ auctoritate Scoti, qui 6. Met. q. 3. & 1. d. 3. q. 3. E. & 4. d. 49. q. 4. I. & quol. 18. lit. T. & alibi frequenter veritatem entis explicat ſemper per relationem.

Reſp. argumentum ſupponere falſum, nempe veritatem à parte rei in conformitate conſiſtere, quod ſi admitteretur, planè argumentum procederet, quia re vera conformitas eſt relatio; at falſum eſt veritatem ſecundum id, quod à parte rei importat, in conformitate conſiſtere, etiamſi à nobis per conformitatem aliquam explicari ſoleat, ſic enim abſtrahit à quacunque ratione tam abſoluta, quam relatiua. Neque ſequitur eo ipſo, quod aliquid explicatur per modũ reſpectus, eſſe re vera reſpectum, nam multas perfectiones in Deo explicamus per reſpectum, vt ſcientiam, omnipotentiam, &c. quæ tamen à parte rei non ſunt reſpectus, ſed perfectiones abſolutæ, vt docet Scot. 1. d. 35. & 39. & multa explicare ſolemus per abſoluta, quæ à parte rei ſunt reſpectus, vt de bono, & malo, ſano, & pulchro docet idem Doctor quol. 18. lit. I. & ita procedimus in indaganda notitia rerum occultarum; quando autem res eſt manifeſta, & ſenſui ſubiecta, vt eſt ſimilitudo, æqualitas, & aliæ relationes, quæ aliquo pacto ſub ſenſu cadunt, tunc valet dicere, quod ſi definiuntur per reſpectum, hoc eſt quia re vera reſpectum important à parte rei; Scotus vero cum veritatem explicat per reſpectum, ſanè non loquitur de veritate ſecundum id, quod importat à parte rei, ſed ſecundum id, per quod ſolet à nobis explicari; facilior autem via, ac magis obuia ad explicandum veritatis conceptum, eſt ipſam explicare per reſpectum conformitatis, vt iam monſtramus art. ſeq.

ARTICVLVS III.

Quomodo explicari debeat poſitiuum, quod dicit veritas, per conformitatem.

153 COmmunior, atque commodior modus explicandi formalitatem veritatis, vt dictum eſt ab initio quæſtionis, eſt per relationẽ conformitatis: & quidem in hoc omnes ferè Philoſophi, ac Metaphyſici conuenire videntur, quod veritas, qua ens, vt ſic, & qualibet alia res quæ eſt intrinſecè vera, per aliquã relationẽ cõformitatis deſignari debeat; & ratio deducitur ex ipſa veritate cognitionis, ſeu repræſentatiua, quæ nobis manifeſtior eſt, ac magis obuia; hæc enim veritas, vt omnes concedunt, conſiſtit in conformitate, & adæquatione cum obiecto, quod repræſentat, adeout ſi illud exprimit, vt eſt à parte rei, eſt vera cognitio, ſi non ita exprimat, ſed aliter, eſt falſa; cum ergo veritas in repræſentando in tali conformitate conſiſtat, hinc deducere licet veritatem, vt ſic in communi, dicere conformitatem, & adæquationem, vt ſic; hæc eſt enim correſpondentia, quæ ſeruari debet inter rationem ſuperiorem, & inferiorem, vt quod dicit inferior in certo, ac determinato gradu, dicat ſuperior in gradu indeterminato, & abſtrahente, cum igitur veritas in eſſendo, & in repræſentando vniuocè conueniant in ratione veritatis, vt ſic, vt poſteà oſtendemus, conſequens eſt, vt ſicut veritas in communi per reſpectum conformitatis, vt ſic, explicatur, ita etiam veritas in eſſendo, vt quædam eius ſpecies, per aliquam conformitatem explicari debeat, quemadmodum etiam explicatur veritas in repræſentando, quæ eſt altera ſpecies.

Quamuis, inquam, hic ſit frequentior modus explicandi veritatem, quæ eſt paſſio entis; variant tamen Doctores in hac conformitate aſſignanda; aliqui enim volunt veritatem conſiſtere in conformitate rei ad ideam, quam habet in mente diuina, & ſic loquuntur Thomiſtæ paſſim, qui proindè volunt etiam conſequenter veritatem in rebus, vel attendi præcisè per ordinem ad intellectum diuinum, in quo omnium rerum ideæ reſident, vel ſi in ordine ad intellectum quoque creatum, non niſi ſecundariò, & per accidens; ita videre licet apud Thomiſtas citatos ab initio quæſtionis num. 122. Alij dicunt veritatem conſiſtere potius in conformitate ad ſua principia intrinſeca conſtitutiua, itaut eo ſolo titulo aliquid verũ ſit, quia habet vera, & ſolida principia eius quod debet eſſe, ſic v. g. dicimus verum aurum, quod habet legitima auri principia, & aurum falſum, quod habet quidem auri ſimilitudinem, non tamen vera auri principia; ita Meuriſſe ibid. cit. qui ſubdit nomine principiorum non hic ſemper intelligi debere principia verè conſtitutiua, tanquam partes, ſed vniuſcuiuſque rei veram, ac ſolidam naturam, quæ fuit opinio Acerbi lib. 1. q. peripat. q. 11. pro qua etiam citat Niphũ 6. Met. diſp. 6. Alij frequentius aiunt conſiſtere veritatem in cõformitate, quam ens quodlibet natum eſt ingerere in quẽcunque intellectum de ſeipſo, ſiue creatum, ſiue increatum, quia ens reale eſt intelligibile à quocunque intellectu, & ideò aptum eſt conformari cuicunque ſeu apud omnem ſe manifeſtare, vel motiuè, vel ſaltim terminatiuè, quale eſt à parte rei, quæ quidem relatio nõn ſit neceſſariò actualis, ſed aptitudinalis, adeout rem eſſe veram formaliter aliud non ſit, quam eſſe intelligibilem, ſicut eſt, à quocunque intellectu, vt notauit Mairon. ex D. Th. 1. d. 3. q. 2. propè finem, & hic eſt frequentior modus explicandi veritatem per conformitatem, quem paſſim ſequuntur Recentiores omnes Suar. Auerſ. Arriag. Hurt. Ouuied. Smiſinch. & Scotus expreſsè docuit 6. Metaph. q. 3. in corpore quæſiti, & 1. d. 3. q. 3. pro reſolutione.

154 Dico Primò veritatem, quæ eſt paſſio entis, non benè explicari per conformitatem ad diuinas Ideas. Concluſio hæc eſt contra Thomiſtas, & Scoti 1. d. 3. q. 4. §. *circa 4. art.* vbi veritatem, quæ eſt paſſio entis, diſtinguit à veritate accepta pro conformitate ad diuinũ exemplari & probatur primò, quia veritas tranſcendens, quæ ponitur paſſio entis, debet omnibus, & ſingulis entibus conuenire, cum in latitudine ipſum ens adæquet, ſed conformitas ad diuinas Ideas non conuenit omnibus entibus, ergo &c. Maior patet, probatur minor, Deus enim nõ eſt verus, quia ſit conformis illis Ideis, cum non habeat ſui ipſius Ideam, ſiquidem ex communi Theologorum non alia de cauſa ponuntur Ideæ in diuina mente, niſi propter ſcientiam, & productionem aliarum rerum ad extrà, vndè Doctor 1. d. 35. q. vn. §. *ad iſta.* Ideam deſcribit ex D. Aug. lib. 83. qq. q. 46. quod ſit ratio æterna in mente diuina, ſecũdum quam aliquid eſt formabile ad extrà, vt ſecundũ propriam rationem eius; cum ergo Deus nõ ſit factibilis, & producibilis, conſequenter nullam ſui ipſius habet Ideam. Fonſec. oppoſitum defendens 4. Met. cap. 2. qu. 6. ſec. 10. & duabus ſequent. inquit etiam ipſum primum ens dici verum per conformitatem ad rationem formalem primi entis exiſtentis in mente diuina, Contra, quia etiamſi hoc totum concedatur, non ſequitur veritatem conſiſtere generatim in conformitate ad diuinas Ideas, ſed in conformitate rei, vt eſt in ſe, ad conceptum obiectiuum, ſed ad ſeipſam quatenus cognitam, aut ad conceptum formalem, ſeu ad actum cognitionis, quod cum noſtra coincidit opinione, vt poſteà explicabimus; Tum quia etiamſi in noſtra ſententia Idea pertineat ad conceptum rei obiectiuum, imò formaliter in tali conceptu obiectiuo conſiſtat, vt conſtat ex dictis diſp. 8. Phyſ. q. 7. attamen non quilibet conceptus obiectiuus rei dici poteſt Idea, ſed tantum illius rei, quæ eſt factibilis, & producibilis ad extrà, vndè eſtò Deus in mente habeat conceptum ſui ipſius obiectiuum, hic tamen conceptus nequit dici Idea Dei, atque ideò eſtò diuina veritas attenderetur penes conformitatem ad talem conceptum, non hinc ſequitur etiam ipſam conſiſtere in conformitatem ad Ideam, qui eſt punctus, quem hic impugnare contendimus.

Paſqualig. autem eandem ſectatus opinionem diſp. 66. ſec. 3. vt oſtendat per conformitatem ad diuinas Ideas bene explicari veritatem, quæ eſt paſſio entis, in vniuerſum, præmittit quandam doctrinam, quam in priori tomo tradiderat, nimirum Deum non eſſe propriè ens, ſed ſuprà ens, & quid ſupereminentius, cum ſit ipſummet eſſe per eſſentiam, nec adeſſe inter Deum, & creaturam aliquam conuenientiam in conceptu communi, ſiue vniuocam, ſiue analogam, & proindè primã, & vniuerſaliſſimam ratione entis, quod eſt propriè ens, & illud, quod habet eius eſſentiam, reperiri in ſolis

creaturis; ex quo tãdem deducit, quod cũ benè explicetur veritas entis creati; et conformitatẽ, quam habet ſui ipſius in diuina mente, cõſequenter benè explicatur veritas, vt eſt paſſio entis adæquata in tota ſua latitudine, quia propriè loquendo ſola creatura eſt ens, Deus autem eſt ſuper ens, & ſic etiam ſupereminentem habet veritatem. Sed illam Paſqualig. phantaſiam potius, quam opinionem, ex profeſſo impugnaui diſp. 2. quæſt. 2. & per totam illam diſput. ſatis probatum eſt inter Deum, & creaturam, nedum analogiam intercedere quoad conceptum entis, ſed etiam vniuocationem; & Deum propriiſſimè ens dici poſſe, & debere. Deinde quando etiam hoc totum gratis concederetur, nempe ſolam creaturam dici ens, & in ipſa ſola imbibi, & conſummari vniuerſaliſſimam rationem entis, non adhuc reſponſio Paſqualig. conſiſtere poteſt, quia mox oſtendam, nec etiam veritatem propriam entis creati, vt ſic, in conformitate ad diuinas Idæas rectè reponi.

155 Hac de cauſa Blaſius à Concep. diſp. 22. Metaph. q. 1. concl. 2. fatetur hoc Thomiſtarum aſſertum, nempe explicationem veritatis per conformitatem ad diuinas Idæas, intelligi tantum debere de veritate tranſcendentali creata; ſi enim ſermo ſit de veritate abſtrahente à creata, & increata, certum eſt eam nõ poſſe conſiſtere in aliqua habitudine reali ad intellectum diuinum, cum veritas increata non poſſit referri realiter ad intellectum diuinum, quippe quæ ab eo realiter non diſtinguatur; vndè ſi conſideretur veritas ſub illa generali abſtractione, ratio, & natura ipſius erit conſtituenda formaliter, atque primariò in ente, non quocunque modo conſiderato, ſed in ente, quatenus ens eſt aptum facere veram ſui æſtimationem in intellectu diuino, & cum eo habere conuenientiam, & conformationem, abſtrahendo ab hoc, quod talis conformitas induat reſpectum realem, vel rationis, in ente enim creato dicit reſpectum realem, rationis vero in ente increato. Hæc etiam ſolutio ex multis deficit capitibus, nam in primis eſt repugnantia in ipſis verbis, quia in ea concluſione ſecunda profitetur hic Auctor explicare rationem veritatis tranſcendentalis, quæ quidem, vt conſtat ex vi ipſius nominis tranſcendentiæ, conuenit omnibus entibus, ſiue creato, ſiue increato; dum ergo explicat eam concluſionem intelligi debere de veritate creata, iam non debet intelligi de tranſcendentali, quia hæc dicit conceptum veritatis, vt ſic abſtrahẽdo à quocunq; gradu determinato veritatis, ſiue creatæ, ſiue increatæ; Deindè loquendo de veritate in ea generali abſtractione falſo conſtituitur eius ratio in ente, quatenus eſt aptum facere veram ſui æſtimationẽ in intellectu diuino, & cum eo habere conformationẽ abſtrahendo ab hoc, quod talis conformitas ſit reſpectus realis, vel rationis; tum quia iam generatim oſtendimus nu. 145. ens formaliter importari non poſſe per veritatem, quia ſubiectum non cadit in definitione paſſionis, niſi vt additum ex 7. Metaph. Tum quia oſtendam poſteà conformitatem, in qua conſiſtit veritas, adæquatè ſumi debere in ordine ad quemcunque intellectum, ſiue creatum, ſiue diuinum. Tum quia facere veram æſtimationẽ ſui in intellectu pertinet ad obiectum motiuum illius, quatenus cauſat veram notitiam in eo ſui ipſius, ſed talem reſpectum factionis, & cauſalitatis non habent res creatæ in ordine ad intellectũ diuinum, cum non ſint obiecta motiua diuini intellectus, vt Theologi docent tractat. de diuina ſcientia, ergo &c. Tum quia hic ipſe auctor ibid. concl. 1. ait veritatem tranſcendentalem non poſſe formaliter conſiſtere in aliquo reſpectu rationis, quia cum ſit proprietas entis realis, debet eſſe realis; valdè ergo inconſequenter loquitur, imo eſt ſibi contradictorius, dum in 2. concl. inquit veritatem increatam importare reſpectum rationis, & veritatem tranſcendentalem ſtatuit in conformitate præſcindente à reſpectu reali, & rationis; tum quia diſp. 2. q. 9. art. 2. num. 266. oſtenſum eſt dari non poſſe conceptum præſcindentem à reſpectu reali, & rationis.

156 Secundò principaliter probatur nec etiam veritatem entis creati, vt ſic, benè conſtitui in prædicta conformitate ad diuinas Idæas, per quod adhuc magis impugnantur allatæ reſponſiones, nam ſi veritas entis creati in tali conformitate conſiſtit, non poſſet quicquam cognoſci, vt verum, niſi cognoſceretur conforme diuinis Idæis, ſed hoc eſt falſum, ergo &c. Maior probatur, à Scot. 1. d. 3. q. 4. O. ſi enim vnaquæque res conſtituatur in eſſe vero per ordinem ad ipſas, tãquã per menſuram ſuæmet veritatis, non videtur aliquid cognoſci poſſe, niſi cum ordine ad ipſas, non enim relatiuũ dignoſci poteſt ſine ordine ad ſuum terminum, probatur minor, quia diuinæ idææ ſunt nobis ignotæ, vt potè quæ latẽt in diuina mente, & tamen hoc non obſtante optimè dignoſcimus res eſſe veras, vnde aurifices diſtinctè & luculenter veritatem auri dignoſcunt, & argenti, etiam quoad certum gradũ veritatis, puta ſi ſunt in ſupremo gradu, vel in vigeſimo quarto gradu, aut vigeſimoprimo, & tamen ignorant, an hæc conformia ſint diuinis idæis, quarum etiam nomen ignorant; & ſanè aurum examinando ad lydium lapidem aurifices nil minus cogitant, quam de diuinis idæis.

Reſpondet Paſqualig. diſp. cit. ſect. 4. n. 10. quod ſi loquamur de cognitione à priori, & per cauſam, non poteſt aliquod ens creatum cognoſci eſſe verum, niſi cũ ordine ad diuinas idæas ex eo, quod diuinæ idææ oſtendant talem eſſentiam debere participare, ut in ſuo eſſe uerum ſit; adeſt nihilominus, inquit, alius etiam modus, quo ueluti à poſteriori cognoſci poteſt ens aliquod eſſe uerum, & in hoc conſiſtit, quod intellectus noſter cognoſcens rem aliquam eſſe ueram ex uſu, atque experientia, per doctrinam ab alijs acceptam format ſibi certam idæam cuiuſcunque rei, quã tanquam ueram cognoſcit, & hac utitur, ut menſura ad cognoſcenda alia indiuidua eiuſdẽ ſpeciei; ſic aurifex cognoſcit aurum eſſe uerum aurũ, quia iam ſibi formauit certam idæam mẽſuratiuam ueri auri. Hæc ſolutio non ſufficit, nam in primis ex ea ſequitur, à priori nec etiam Angelum ſuis uiribus aſſequi poſſe ueritatem alicuius entis creati, quia nõ ualet proprio Marte diuina exemplaria intueri in diuina mente. Deindè cum inquit intellectum noſtrum ex uſu, & experientia cognoſcendo rẽ aliquam eſſe ueram, efformare ſibi certam eius idæam, ad cuius poſteà trutinam examinat ueritatem illius rei; iam concedit antè formationem idææ rem poſſe cognoſci ut ueram, atque ideò idæam non eſſe ſimpliciter neceſſariam ad notitiam ueritatis rerum ſimpliciter, & abſolutè loquendo, ſed ſolum ad maiorem, & exactiorem notitiam habendam. Tum quia idæa etiam, quam ſibi efformat aurifex menſuratiuam auri ex frequenti notitia de illo habita, eſt idæa creata, undè quãdo etiam concederetur hanc eſſe neceſſariam pro habenda notitia veritatis auri, non ſequitur neceſſarium eſſe recurſum ad diuinam idæam, quod hic præſertim impugnare contendimus. Tum tandem quia, cum aurifex ad lydium lapidem veſtigat auri veritatem, nil cogitat de idæa auri creata, vel increata, ſed ſolum cognoſcere intendit, verum color auri, quod examinat, ſit conformis cognitioni, quam ipſe habet de colore veri auri, & ideò quando aurum ab ipſo examinatum non cauſat eam coloris cognitionem, quam cauſare nouit verum aurum, concludit illud non eſſe verum aurum, vndè deducitur veritatem rerum conſiſtere in conformitate earum ad cognitionem, quam aptæ ſunt cauſare, vel terminare apud quemcunque intellectum, vt poſteà explicabimus.

157 Tertiò probari poteſt ad hominem contra quoſdam Scotiſtas, qui in tractatu de diuinis idæis, freti auctoritate Doctoris 2. d. 12. q. 2. lit. G. ac etiam ratione non contemnenda, tantum reſpectu indiuiduorum prædicamenti ſubſtantiæ tam perfectorum, quam imperfectorum, ac etiam accidẽtium, quæ per abſolutã Dei potentiam ſaltem ſolitariè exiſtere poſſunt, proprias in mente diuina aſſignant idæas, adeò vt naturarum communium generum, & ſpecierum non ſint propriæ idææ diſtinctæ ab idæis ſuorum ſingularium; valdè ergo inconſequenter loquuntur, dum veritatem cuiuſcũque entis creatis vt ſic, volunt conſiſtere in conformitate, quam habet ad propriam idæam in diuina mente, cum ſecundum ipſos naturæ communes prædicamentales genericæ, & ſpecificæ entia ſint realia, nec talem poſſideant conformitatem ad propriam idæam in Deo, cum ipſa careant, & tamen propriã habent veritatem diſtinctam à veritate ſuorum indiuiduorum; ergo in hac ſententia ſolis indiuiduis aſſignãte proprias idæas, vt potè quæ ſolitariè produci poſſunt, ac eſſe terminus immediati creationis, nequit veritas declarari per conformitatem ad diuinas idæas, quia non quodcunque ens reale propriã habet idæam in Deo: quare minus cõſequenter loquitur Vulpes to. 1. par. 1. qui diſp. 10. ar. 1. approbat modũ explicandi veritatẽ entis per cõformitatẽ ad diuina exemplaria, & inferius diſp. 29. ar. 9. nõ aſſignat proprias idæas, niſi ſingularibus, & indiuiduis, quæ poſſunt eſſe immediati termini creationis, & ſolitariè exiſtere. Poteſt etiã eadem ratio vrgeri contra Thomiſtas, qui cum D. Th. 1. p. q. 15. ar. 3. ad 4. aſſerunt materiam primam non habere propriam in Deo idæam, vt etiam refert Doctor 2. d. 12. q. 2. cit. ſi ergo aliquod ens in rerum natura reperitur, quod propriam in Deo idæam non habet, ſequitur euidenter veritatem entis creati, vt ſic, in tali conformitate conſiſtere non poſſe, quia talis veritas conuenit omnibus, & ſingulis entibus, nõ verò talis cõformitas, cũ

ali-

Digitized by Google

aliquid ens reale ſecundum Thomiſtas propriam in Deo non habeat ideam; concludit itaque hæc ratio ad hominem tam contra Thomiſtas negantes materiæ primæ propriam in Deo ideam, quam contra Scotiſtas eandem negantes naturis communibus, ac alijs entibus realibus, quæ ſolitariè nec produci, nec exiſtere valent.

Sed dices Scotum expreſsè approbaſſe hunc modum declarandi veritatem entis creati, vt ſic, per conformitatem ad diuinas ideas; nam 6. Met. q. 3. in corpore quæſiti dicit veritatem in rebus dici poſſe tribus modis ſcilicet per reſpectum ad producens ſimpliciter, ſecundò per reſpectum ad producens ſecundum imitationem, tertiò per reſpectum ad producẽs ſecundum adæquationem; & quidem hoc tertio modo veritatẽ reperiri in ſolo filio Dei, in quo eſt ſumma identitas, ſimilitudo, & cõformitas cum adæquatione ad ſuum producens; & veritatẽ ſumptam ſecundo modo reperiri in creatura, quæ eatenus dicitur vera, quatenus imitatur exemplar diuinum, ſecundum quod formata eſt ad extra. Idẽ etiam docere videtur 1. d. 3. q. 4. de ſinceris veritatibus, vbi cõcedit Henrico ſincerã veritatem rei eſſe ſecundum cõformitatem eius ad exemplar increatum. Et tandem expreſsè hoc ipſum innuit quol. 18. §. *contra iſta*, lit. T. vbi faciens hanc obiectionem, ſi dicas quod veritas non conuenit alicui extrà intellectum, ſed tantùm actui intellectus, vel obiecto, vt eſt in intellectu, reſpondet his verbis. Poſſet negari antecedens, quia ſi intellectus aliquis ſit regula intellecti, ſicut eſt de intellectu diuino exemplante, & regulante creaturam, illud poteſt dici verum, non tantùm vt eſt actu cognitum, ſed etiam, vt eſt in ſe, quia ſecundum eſſe ſuum in ſe eſt exemplatum, & conforme exemplari; ita Doctor, quo nihil clarius in fauorem oppoſitæ ſententiæ.

158 Reſpondetur re vera negari non poſſe Scotum agnouiſse, & appobaſſe hunc modum veritatis in rebus creatis per conformitatem ad diuinas ideas, quem etiam docet Alenſis 6. Metaph. propè finem, vbi ait nos imaginari debere, quod intellectus ipſius primi continet intellectualiter omnem eſſentiam creatam, itaquod eſſentiæ creatæ ſe habent ad intellectum primi, ſicut artificiatum ad artificem, ſicut ergo illa dicitur vera arca, quæ imitatur ideam arcæ, quæ eſt in mente artificis, ita in eſſentijs illa eſt vera eſſẽtia, quæ imitatur debitẽ ideam, quæ eſt in mente primi, ita Alenſis; & quidem etiam in communi modo loquendi iuxtà hanc acceptionem veritatis, illum appellare ſolemus verum amicum, qui eſt ſecundũ leges præſtitutas amicitiæ, & illum verum Pontificem, qui factus eſt iuxtà regulas, & canones talis electionis; non ergo hic damnare intendimus talem veritatis acceptionem ſed quod negamũs, eſt, veritatem in hac acceptione eſſe paſſionem cõmuniſſimam entis, vt comprehendit creatum, & increatum, hoc enim negat Scot. expreſsè loc. cit. 1. d. 3. q. 4. O. quia talis modus veritatis enti increato conuenire non poteſt, ſed tantùm creato; & rurſus quamuis conueniat enti creato, non tamen conuenit illi, vt ſpecies quædam veritatis tranſcendentis, ſed potius vt ſpecies quædam diſparata entis creati propria, & ratio eſt, quia vt probè monet Doctor loc. cit. 6. Met. q. 3. ſi nomen veri imponatur ad ſignificandum veritatem in rebus per comparationem ad producentem, & per comparationem ad cognoſcentem, ſiue intelligentem, eſt æquiuocum ad vtrumque veritas enim dicta per comparationem ad cognoſcentem, ſiue intelligentem indifferenter competit tam Deo, quam creaturæ, at veritas dicta per comparationem ad producentem ſecundum imitationem exemplaris competit ſoli creaturæ, atque ideò dici nequit ſpecies veritatis tranſcendentalis, quia hæc non conuenit illi ea ratione, qua ens eſt, ſed præciſè ea ratione, qua creatura eſt; & hinc eſt, minimè opus eſſe recurſu ad diuinas ideas, vt cognoſcatur veritas alicuius entis creati, quatenus tale ens, v. g. aurum, vel argentum, ſed ſufficit vt ſit manifeſtatiuum ſui, quantum eſt de ſe, cuicunque intellectui potenti manifeſtationem cognoſcere, vt ait Doctor loc. cit. Itaque non negamus hunc modum veritatis per conformitatem ad diuinas ideas in rebus creatis, ſed negamus hanc eſſe veritatem, quæ eſt paſſio communiſſima entis, ac etiam in rebus ipſis creatis negamus hanc eſſe ſpeciem veritatis tranſcendentalis, quia illa ſumenda eſt per comparationem ad cognoſcentem, vel intelligentem, non autem ad producentem.

Dices cum Vulpes loc. cit. veritatem tranſcendentalem, vt eſt paſſio communiſſima entis, dicere conformitatem præciſè ad aliud indifferenter, vel in ratione producentis, vel in ratione cognoſcentis; ac proindè conformitatem ad aliud in ratione producentis in rebus creatis eſſe ſpeciem veritatis tranſcendentalis. Contra, quia conformitas ad aliud in ratione producentis ſecundum imitationem præciſè conuenit creaturæ, conformitas verò ad aliud in ratione cognoſcentis tam Deo, quam creaturæ conuenire poteſt, ergo veritas tranſcendentalis hanc conformitatem præciſè importat, vt eſt paſſio communiſſima entis, non illam; tum quia Doctor expreſsè inquit loc. cit. nomen veri, vt imponitur ad ſignificandam vtramque conformitatẽ, eſſe æquiuocum, quem fruſtrà Vulpes explicare contendit; quod enim Doctor loquatur de æquiuocatione propriè dicta, colligitur ex eo, quod docet ibidem, vtrumque modum illum veritatis per comparationem ſcilicet ad producentem, ac intelligentem eſſe adeò inter ſe diſſitos, ac diuerſos, ut uno implicante alter adhuc permaneret, nam ſi Deus eſſet productiuus ſimilis per imitationem, & non eſſet intelligens, adhuc eſſet primus modus ueritatis ſine ſecundo, & è conuerſo, ſi eſſet alius Deus intelligens creaturas, ſed non producens, permaneret ſecundus modus veritatis ſine primo; quæ ſanè diuerſitas ualdè probabiliter indicat nomen ueritatis ad utrunque ex præfatis modis potius eſſe æquiuocum, quam uniuocum.

159 Dico ſecundò ueritatem nec ritè explicari per conformitatem rei ad ſua principia intrinſeca. Concluſio eſt paſſim recepta, & eſt contrà Meuriſſ. Acerb. & Niph. ſupra cit. quam probat Poncius, tum quia conceptus entis, ut ſic, cum ſit ſimpliciſſimus, non habet principia intrinſeca, ex quibus componatur, aut conſtituatur; tum quia ens falſum etiam habet principia intrinſeca ſua tam benè, quam ens uerum, nam certè homo pictus, & auricalchum habent principia intrinſeca, ad quæ dicunt ordinem, non minus quam homo uerus, aut aurum uerũ, ergo non poteſt benè deſcribi ens uerũ, aut aurum per ordinem, aut conformitatem ad principia intrinſeca. Hæc tamen ratio facilè ſolueretur à Meuriſſ. qui loc. cit. proteſtatur nomine principiorũ non debere ſẽper intelligi principia uerè conſtitutiua, tanquam partes, ſed uniuſcuiuſque rei ueram, & ſolidã naturam, negaret proindè ens in hoc ſenſu nõ habere principia ſua intrinſeca idest intrinſecam ſuam naturã, & eſſentiam, negaret etiam ens falſũ, ut ſic, habere conformitatẽ ad ſua principia intrinſeca perindè, ac ens uerum, nam licet auricalchum u. g. non ſit uerũ aurum, eſt tamen uerũ auricalchum, & homo pictus uerus homo pictus, ſeu uera pictura hominis, undè hæc entia habent ſua principia intrinſeca cõſtitutiua, non quatenus entia falſa, ſed uera. Rectius ergo probari poteſt ex his, quæ dicit ipſe Meuriſse ibidem, inquit enim per hæc principia conſtitutiua non ſemper intelligi debere principia uerè conſtitutiua, tanquam partes, ſed uniuſcuiuſque rei uerã, & ſolidam naturã, dicimus enim uerum Deum, qui habet naturam illam uerã, & legitimam, per quam conſtituitur in eſse talis entis. Sed certè huiuſmodi explicatio uel non tangit ueritatem, quæ eſt paſſio entis; uel petit principium, ſi enim habere conformitatem ad ſua principia intrinſeca eſt habere ueram, & ſolidam rei naturam, iam per hoc non explicatur aliqua rei proprietas, ſed ipſa rei natura, & quidditas; ſi dicas explicari per hoc naturam rei utique non tamen, ut quidditas, ſed quatenus uera eſt, ac ſolida, quæ eſt quædam naturæ proprietas. Contra hoc eſt, quia ſic dicendo committitur petitio principij, & explicatur idem per idem, dicitur enim rem eſſe ueram, quia cõformitatem habet ad ſua principia intrinſeca; & cum quæritur quid ſit rem eſse conformem ſuis principijs, reſpondet Meuriſs. aliud non eſse, quam habere naturam illam ueram, & legitimã, per quam conſtituitur in eſse talis entis eſse principij petitionem, uel potius circulum, quia ueritas explicatur prius per conformitatem rei ad ſua principia, deindè conformitas rei ad ſua principia explicatur per ueritatẽ naturæ illius. Præterea fatetur Meuriſs. ibidem illam conformitatem rei ad ſua met principia non eſse reſpectum realem, ſed rationis quia unius, & eiuſdem rei ad ſeipſam non poteſt eſſe reſpectus realis; at ſuprà probatum eſt art. præced. ueritatẽ in aliquo ente rationis conſiſtere non poſse, alioquin non eſſet uera, & realis proprietas entis, ergo Meuriſs. opinio ruit ex ipſa eius explicatione; & planè defendi nequit, niſi uel committendo circulum uel petendo principium, ad quod facilè Aduerſarius reducatur, ſi explicare cogatur quid intelligat per huiuſmodi rei conformitatem ad ſua principia.

160 Confirmatur id etiam ex explicatione, quam affert Acerbus de hac re inquit enim conformitatem, in qua conſiſtit ueritas tranſcendentalis, per hoc benè explicari, quod res ita ſit, ſicuti eſt, ob talem enim conformitatem cuncta dicuntur uera, nam auricalchum non eſt uerum aurum, quia nõ eſt, ſicut eſt aurum, ſed eſt uerum auricalchum, quia eſt

ſicut eſt auricalchum, & iſte eſt verus Deus, quia eſt ſicut Deus eſt, puta optimum, æternumque viuens, ac ſummum, & primum ens, ille verò eſt falſus, quia nõ eſt, ſicut eſt Deus, vndè veritas abſtractè accepta eſt quædam conformitas rerum ſecundum earum eſſe naturale; ſed quis eſt adeò bardus, qui non videat in hac etiam explicatione vel manifeſtum committi circulum, vel petitionem principij, aut certè per hoc nihil prorſus explicari de re, quam quærimus, dum enim quæritur, cur auricalchum non eſt verum aurum ſed falſum, & reſpondetur, quia non ſe habet, ſicut aurum, hoc vtique intelligitur de vero auro, vndè ſenſus eſt, auricalchum eſſe falſum aurum, quia non eſt, ſicut verum aurum, & Iouem eſſe falſum Deum, quia non eſt, ſicut verus Deus; ſcilicet æternus, viuens &c. quem autem nos Chriſtiani adoramus eſſe verum Deum, quia eſt, ſicut Deus verus eſt, conſtat autem in hac explicatione idem explicari per idem, nempe uerum aurum per uerum aurum, & uerum Deum per uerum Deum. Rurſus, ſi dicas Iouem non eſſe uerum Deum, quia non eſt uiuens, æternus, primum ens &c. & quem colimus eſſe uerum Deum, quia eſt uiuens, primum ens &c. iam ueritatem Dei explicas per eſſentiam, & naturam ipſius Dei, non uerò per aliquam proprietatem.

Poncius loc. cit. poſtquam & ipſe hunc dicendi modum reiecit, licet non ſatis ſolida ratione, vt viſum eſt, affert poſteà concl. 3. ſuam quoque explicationem veri tranſcendentalis, dicens ens verum bene deſcribi eſſe illud, quod eſt cõceptibile per conceptum entis realis, ita ut ille conceptus conueniat ipſi, quod probat, quia nihil eſt ens verum, quod non ſit ſic conceptibile, & nihil eſt ſic conceptibile, quod non ſit verum ens, & homo dicitur eſſe verus homo per hoc, quod conceptus realis hominis ei conuenit; & pictus homo dicitur falſus, quia talis conceptus ei non conuenit. Quamuis hæc opinio forte à noſtra non diſtet, quam aperiemus concl. ſequenti, vndè & ipſe fatetur non diſtare ab illis, qui ponunt veritatem in conformitate ad intellectum; modus tamen loquendi non placet quia & ipſe veritatem entis explicare videtur per eius eſſentiam, & quidditatem, vt faciebat præcedens opinio; dum enim dicitur, hunc eſſe verum hominem, quia ei conuenit conceptus realis hominis, aliud non eſt dicere, quam eſſe verum hominem, eo quia eſt animal rationale; & pictum non eſſe verum hominem, quia non eſt animal rationale, at eſſe animal rationale non eſt veritas hominis, prout eſt paſſio entis, ſed ipſa hominis quidditas, & eſſẽtia; ergo per hunc dicendi modũ veritas entis explicatur per ipſam quidditatem entis, non verò per aliquid eam conſequens, & ad modum paſſionis ſe habens, vt fieri deberet, ergo non eſt bona explicatio. Dices Petrum eſſe verum hominem, quia eſt animal rationale, & hoc aurum eſſe verum aurum, quia conuenit illi conceptus veri auri; ergo per talem conuenientiam conceptus huius, vel illius rei bene exprimitur veritas cuiuſcunque rei. Reſpondetur conſequentiam non benè deduci, quia aſſumptum illud cauſaliter tantùm verificatur, non autẽ formaliter, non enim Petrus dicitur verus homo formaliter per hoc, quod eſt, vel ei cõuenit eſſe animal rationale, per hoc enim præcisè eſt homo, non autem verus homo, niſi fundamentaliter, dicitur autem verus homo formaliter per illam conformitatem ad intellectum, quam mox explicabimus. Conf. hæc ſolutio, quia homo non dicitur formaliter verus homo, quia illi conueniat conceptus humanitatis ſcilicet eſſe animal rationale, ſed quia conuenit ei conceptus veritatis, quæ humanitatem concomitatur in ratione entitatis.

161 Dico 3. Veritatem entis benè explicari per conformitatem ad intellectum, non neceſſariò actualem, ſed aptitudinalem, quatenus res qualibet eſt ſui manifeſtatiua, quantum eſt de ſe, ſiue motiuè, ſiue ſolùm terminatiuè cuicunque intellectui potenti manifeſtationem cognoſcere; quod alij ſub alijs verbis dicunt ens eſſe verum aliud formaliter non eſſe, quã eſſe intelligibile, ſicuti eſt, adeout veritas entis aliud non ſit, quam eiuſdem intelligibilitas, ſicuti eſt. Cõcluſio ponitur in terminis à Doctore loc. cit. 6. Metaph. q. 3. in corpore quæſiti, ac etiam ab Alenſi 6. Metaph. prope finem his verbis, debemus enim imaginari ſuo modo, quod veritas ad eſſentiam eodem modo ſe habet, quo viſibilitas ad colorem; viſibilitas ſuprà colorem non addit aliam rationem, niſi rationem declaratiui, & apprehenſibilis à viſu; ſimiliter veritas addit ſuper rationem entis rationem apprehenſibilis ab intellectu, itaquod ſic imaginemur, quod ens mouet intellectum, & æquat ſibi eum, & aſſimilat, ita quod in eo eſt ratio æquatiui, motiui, & declaratiui, & ab iſta ratione imponitur nomen veritatis; quare concludit, quod entitas, vt entitas de ſe nec eſt declarabilis, nec non declarabilis, ſed declarabilis inquantum veritas, ita quod ratio veritatis ſuprà ens addit rationem declaratiui; potius autem per relationem conformitatis aptitudinalem, quam actualẽ explicatur veritas, quia, vt notat Scot. loc. cit. 6. Met. q. 3. ſi nullus eſſet intellectus intelligens, adhuc quælibet res eſſet vera, & ſecundum gradum ſuæ entitatis eſſet nata ſe manifeſtare, & hæc notitia eſt, qua res dicitur nota natura, non quia natura cognoſcat illam, ſed quia propter manifeſtationem maiorem vel minorem nata eſſet, quantum eſt de ſe, perfectius, vel minus perfectè cognoſci. Deducitur etiam concluſio ex varijs SS. definitionibus, quam de Veritate tradiderunt, nam Aug. lib. ſoliloq. verum definit eſſe quod ita eſt, & ſic ſe habet, vt cognitori videtur. Hilarius, verum eſt manifeſtatiuum, & declaratiuum eſſe, & Aug. lib. de vera relig. verum eſt, quo oſtenditur id, quod eſt.

Hæc concluſio ſic declarata probatur, quia ex communi omnium ſenſu veritas cognitionis, quæ eſt in repræſentando, explicatur per conformitatem cognitionis ad rem, ergò benè è conuerſo veritas rei, quæ dicitur in eſſendo, explicatur per conformitatem rei ad cognitionem, antecedẽs patet ex dictis in Logica, conſequentia probatur, quia veritas, vt ſic, uniuocè dicitur de ueritate rei, & cognitionis, atque ideo per eundem conceptum, & utrique communem explicari debet, ut poſteà uidebitur; tum quia nomen ueritatis forte prius impoſitum eſt ad ſignificandam ueritatem cognitionis, & indè extenſum fuit ad ſignificandam etiam ueritatem rerum ex infrà dicendis, ergo ueritas rerum explicari debet per proportionem ad ueritatem cognitionis. Conf. quia intellectus dicitur uerus formaliter in repræſentando, quando rem intelligit, ſicut eſt à parte rei, ergo è conuerſo res quoque uera dicetur in eſſendo formaliter eo præcisè, quia intelligitur, ſicut eſt, uel ſaltim ſic apta nata eſt intelligi, conſequentia patet, quia apud ſapientes ueritas ex ui nominis ſignificat adæquationẽ in rem, & intellectum. Rurſus ens rationis ideo non dicitur uerum ens, ſeu propriam habere ueritatem, quia per cognitionem directam, qua fit, non intelligitur ſicut eſt, nec eſt ſic intelligibile, ſed ſolum ad modum alterius, ergo è contra ens reale ideò eſt formaliter uerum, quia eſt intelligibile, ſicut eſt, & ſic ſe manifeſtare aptum eſt apud quemcuque intellectum. Præterea ex ipſa notione falſi deduci poteſt probatio, vt facit Doctor loc. cit. cum enim verum, & falſum oppoſitas habeant rationes, benè poterit ex ratione vnius oppoſito modo deduci ratio alterius; cum ergo falſum definiatur eſſe obiectum apparens id quod non eſt, vt infrà conſtabit, conſequenter verum erit id, quod ita apparet, ſicut eſt, & ſanè hoc modo definit Doctor loc. cit. ens verum, quod quidem aliud non eſt, quam obiectum intelligi, vel eſſe intelligibile, ſicut eſt. Tandem accedit auctoritas D. Aug. lib. 2. ſoliloq. cap. 5. vbi definit verum eſſe id, quod ita ſe habet, vt cognitori videtur, ſi velit, & poſſit cognoſcere; ac idem innuit Anſel. dialog. de veri. cap. 12. dum ait, quod veritas eſt rectitudo ſola mente perceptibilis.

162 Reſpondet Meurisſe verum vtique poſſe ita deſcribi, & explicari per conformitatem ad intellectum, neque ipſum talem explicationem inficiari, ſed inquit hanc non eſſe primam rationem veritatis, ſed ſecundariam, & deſumptam vel ex effectu, vel ex proprietate ipſius entis, primam vero rationem veritatis inquit conſiſtere in conformitate rei ad ſua principia; & ſic etiam pariter concedit concl. 4. verum deſcribi poſſe per conformitatem rei ad diuinas ideas, ſed ait conſimiliter hanc eſſe rationem veritatis ſecundariam, & ad illam primam reduci poſſe, nam res quælibet dicitur vera veritate rei, quia eſt conformis ſuis principijs, principia autem eius vera dicuntur, quia ſunt conformia ſuis ideis, ergo veritas, quæ dicit conformitatem ad ideas, reuocari poteſt ad primariam veritatem rei. Sed optabam ſanè, quod primũ probaſſet, ſicut probat ſecundum, debebat, inquam, probare Meuriſſe verum deſcriptum per conformitatẽ ad intellectũ nõ eſſe primã rationẽ veritatis, & ad aliã reduci explicatã per cõformitatẽ rei ad ſua principia, nã in tertia concluſione, vbi id aſſerit, hãc partẽ cõcluſionis nunquam probat, atque ideo alia confutatione nõ indiget aliqua doctrina, niſi quod dicitur, ſed nõ probatur. Quamuis autem concl. 4. probet veritatẽ deſcriptã per conformitatem ad diuinas ideas reduci ad cõformitatem rei ad ſua principia, atque ideo illam eſſe rationem ſecundariã, hanc verò primariam; illa tamen probatio, ſi rectè expendatur, potius probat oppoſitum, nam ſi res quælibet dicitur vera, quia eſt conformis ſuis principijs, & principia eius vera dicuntur, quia ſunt cõformia ſuis ideis, vt ipſe inquit, ſanè ex

hoc

Digitized by Google

hoc ſequitur potius ueritatem conformitatis ad ſua principia intrinſeca reuocari ad ueritatem conformitatis ad ideas, quia hæc eſt prior illa, ac ueluti cauſa illius, non autem hanc ad illam, ut ipſe malè deducit.

Reſpondet deindè Paſqualig. cit. diſp. 66. ſec. 2. nu. 5. quod quamuis uerum ſit, quod res ſecundum ſuam ueritatem conformentur cum cognitione, & quatenus ueræ ſunt, intelligantur, non per hoc tamen formaliter conſtituuntur in eſſe uero, itaut conformitas cum cognitione ſit ratio formalis ueritatis, ſed ſupponit ipſam ueritatem, & res iam conſtitutas in eſſe uero; quod probat, quia cognitio ſupponit obiectum conſtitutum in ratione ſubiecti formalis, tãquam cauſam ſimul concurrentem cum potentia ad ipſam cognitionem, undè ſicut cognitio actualis eſt poſterior obiecto ſimul concurrente actualiter cum potentia, ita cognitio in actu primo eſt poſterior obiecto potente concurrere ad ipſam cognitionem, ex quo fit ut etiam aptitudinalis conformitas obiecti cum cognitione poſterior ſit obiecto potente concurrere ad cognitionem, quia talis conformitas uel eſt ſimul natura cum ipſa cognitione poſſibili, & in actu primo, uel potius poſterior ea, ut potè quæ ex ipſa conſurgit; cum ergo obiectum cõcurrat ad cognitionem ſub ratione ueri, iam ratio ueri præſupponitur ad cognitionem, ipſamque conformitatem aptitudinalẽ. Conſ. quia hæc aptitudinalis cõformitas obiecti ad cognitionem non ſolum eſt poſterior cognitione, ſed etiam potentia, & obiecto, ut ſpecificatiuo talis potentiæ, nam cognitio intantum eſt poſſibilis, inquantum eſt poſſibilis talis potentia ſpecificata per tale obiectum; cum ergo obiectum ſpecificet potentiam, quatenus uerum eſt, certè in ipſo ratio ueri præſupponitur tum ad cognitionem, tum ad conformitatem ad illam. Tandem cognitio ſuam ſumit ueritatem ab obiecto, ut à propria menſura, non è contra. ergo non benè ueritas explicatur per conformitatem etiam aptitudinalem ad cognitionem, ſed obiectum debet dici uerum omninò antecedenter tam ad cognitionem, quam ad conformitatem etiam aptitudinalem ad illam, & ſic concludit Paſqualig. ueritatem præcedere in obiecto & cognitionem, & quamlibet conformitatem ad illam.

163 Hæc reſponſio non alio modo refelli debet, niſi oſtẽdendo falſum eſſe, quod inquit res eſſe formaliter veras antecedentes ad illã conformabilitatem, cum intellectu, nam veræ per hoc præcisè conſtituuntur, quod ſunt intelligibiles, ſicuti ſunt, & hæc eſt formalis earum veritas in eſſendo, vt probatũ eſt; & cum probatur oppoſitum, quia cognitio præſupponit obiectum, & ſcientia ſcibile, occurrendum eſt ex dictis diſp. 4. Log. q. 10. art. 2. declarãdo tertium modum relatiuorum, quod licet cognitio in actu præſupponat obiectum, vt cognoſcibile, tamen ſi vtrumque ſumatur vniformiter, nempe cognitio & obiectum vt ambo in actu, vel ambo in potentia, ſic inuicem ambo referuntur per mutuas relationes actuales, vel aptitudinales, & ſunt ſimul natura, & ſic obiectũ in ratione cognoſcibilis, ſicut eſt, nõ præcedit cognitionẽ, vt poſſibilẽ, imò conſtituitur in tali eſſe per relationẽ tranſcendentalẽ ad illam, & ſanè implicat concipere obiectum; vt potens formaliter in actu primo cõcurrere ad actũ cognitionis, niſi ſimul cõcipiatur ipſa cognitio, vt poſſibilis. Falſũ eſt in ſuper obiectũ concurrere ad cognitionem ſub ratione veri, vt enim dictum eſt in lib. de Anim. d. 6. q. 6. art. 1. n. 145. ens eſt obiectũ intellectus ſub ratione ipſa entis adæquatè, non verò ſub ratione veri, cuius aptam rationem adducit Mairon. 1. d. 3. q. 2. propè finẽ, quia ſubiectũ ſemper prius cognoſcitur ſuis paſſionibus, verum autem & bonum ſunt paſſiones entis, ergo ens prius cognoſcitur, & conſtituitur obiectum intellectus, quam concipiatur, vt verum; qua autem ratione dicatur terminare actum cognitionis ſub ratione veri declaratum eſt loc. cit. & ſuprà diſp. 4. nu. 17. hoc enim intelligi debet tantùm concomitanter, vt enim notat Suarez diſp. 10. Met. ſec. 1. n. 19. ratio veri non ſupponitur propriè in obiecto, vt formaliter attingatur ab intellectu, ſed eſt denominatio ſumpta ex proportione, vel conformitate, inter obiectum, & potẽtiam, & ideò eſt conditio potius conſequens, vel concomitãs obiectum intellectus, quam illud formaliter conſtituens. Ad Conſ. patet per idem, falſum enim eſt obiectum ſpecificare potentiam ſub ratione veri, potius enim illã ſpecificat ſub ratione quidditatiua eius, vt color viſum ſpecificat ſub ratione coloris, ſonus auditũ ſub ratione ſoni & ſic de alijs obiectis & cõſtituitur ſub rationẽ veri, quatenus attingibile eſt à tali potentia, ſicut eſt. Ad vlt. cognitio actualis eſt illa, quæ ſuam formalem veritatem ſumere dicitur ab obiecto, velut à ſui menſura, non autem cognitio poſſibilis, nam veritas repræſentatiua fundatur in cognitione actuali, non autem in cognitione poſſibilis, & ideò non malè explicatur veritas obiecti in eſſendo per ordinem ad cognitionem poſſibilem, non quidem tanquam ad menſuram ipſius obiecti, ſed potius tanquam ad menſuratam, vel menſurabilem per ipſum.

164 Scio Ouuied. diſplicere hãc communem doctrinam, quod veritas obiecti neceſſaria habeat connexionem cum poſſibilitate cognitionis, itaut ſi impoſſibilis eſſet cognitio, etiam impoſſibilis eſſet ratio veritatis ex parte obiecti; quia cognitio nil tribuit obiecto, neque aliquid intrinſecũ imprimit illi, quomodo ergo obiectum, inquit, dependere poteſt ab illo, quod nil influit in exiſtentiam illius, neq; in aliquod accidens, quod intrinſecè ipſum obiectum afficiat? Cõfirmat hoc, quia tunc ex repugnantia cuiuſuis intellectus creati repugnaret omne ens creatum, & increatum, ſi obiectum cognoſcibile connexionem habet cum poſſibilitate cognitionum, quibus poteſt attingi, quia cum nullum ſit obiectum creatum, vel increatum, quod non poſſit cognoſci à quocunque intellectu, hoc repugnante repugnarent cognitiones, quibus poſſent attingi omnia obiecta, & conſequenter ad hanc doctrinam obiecta cum his cognitionibus connexa eandem haberent repugnantiam. Sed cauſam in actu primo loquendo de cauſa creata dicere relationem tranſcendentalem ad effectum, & obiectum, & potentiam relationem ad actum ab ipſis poſſibilem tam dictum eſt, diſp. 5. Phyſ. q. 2. num. 8. & diſp. 2. de Anim. n. 54. vbi etiam oſtenſum eſt, quo pacto ex implicantia effectus deduci poſſit implicantia cauſæ, & ex repugnantia cognitionis repugnantia potentiæ, & obiecti, cum ratione relationis tranſcendentalis, quæ ambobus extremis ſupponitur intrinſeca, & identificata, ſint inuicem eſſentialiter cõnexa, quod fuſius infrà ſuo loco contra Ouuied oſtendam, & hac ratione ex impoſſibilitate cognitionis abſolutè loquẽdo deduci poteſt impoſſibilitas obiecti cognoſcibilis, licet enim poſſit eſſe ſcibile in potentia ſine ſcientia in actu, non tamen ſine ſcientia in potentia; neque inconueniens eſt obiectũ in ratione obiecti cognoſcibilis dependere à cognitione, vt poſſibili, quia tunc obiectum non conſideratur ſub ratione abſoluta, ſed relatiua, ſub qua denominatione vnum extremum relatiuum dicitur ab alio dependere in eſſe relatiuo, vel potius illud coexigere. Neque hinc rectè infertur ex repugnantia intellectus creati repugnatum iri omne ens tam creatum, quam increatum; quia licet admitti poſſit, quod repugnaret conſequenter ens creatum, vt potè quod dicit ordinem intrinſecum intelligibilitatis ad illum, non tenet eadem paritas de ente increato, cuius perfectiones ad extrà, vt omnipotentia, omniſcientia, intelligibilitas à quocunque intellectu &c. explicari non debent per relationes tranſcendentales, quas fundent à parte rei ad creaturas, ſed per formalitates omninò abſolutas, vt euitetur qualiſcunque dependentia Dei à creatura, quæ neceſſitas non militat de vna creatura in ordine ad aliam, vt declaratum eſt diſp. 8. Log. q. 5. art. 1. propè finem.

Dices, Scotus 6. Met. q. 3. in corpore quæſiti inquit, quod ſi nullus daretur intellectus, adhuc quælibet res ſecundum gradum ſuæ entitatis eſſet nata ſe manifeſtare, non quia natura cognoſcat illam, ſed quia propter manifeſtationem maiorem, vel minorem nata eſſet, quantum eſt de ſe, perfectius, vel minus perfectè cognoſci, ergo ſentit Doctor veritatem rerum obiectiuam non pendere à poſſibilitate cognitionis; itaut hac implicante, illa quoque rueret. Reſp. negando conſequentiam, ea enim præcisè de cauſa loquitur ita Doctor loc. cit. vt oſtenderet conformitatem ad intellectum, in qua conſiſtit veritas, potius eſſe aptitudinalem, quam actualem, quatenus ſi per impoſſibile omnis intellectus tam diuinus, quam creatus à cuiuſcunque entis intellectione ceſſaret, perindè quodlibet eſſet verum ens, ac modo, eo præcisè quod eſſet alicui intellectui conformabile, & hic eſt ſenſus ibi a Doctore prætenſus, non verò qui tangitur in argumento.

165 Dico quartò conformitatem, in qua conſiſtit veritas, ſumi debere in ordine ad quemcunque intellectum ſiue creatum, ſiue diuinum, non tamen neceſſario practicum, ſed potius ſpeculatiuum. Concluſio eſt contra D. Th. ac Thomiſtas p. q. 16. art. 1. & q. 1. de verit. vbi docere videtur res eſſe per ſe veras comparatione ſolius intellectus diuini, & quidem circa res creatas practicè ſe habentis, in ordine autem ad intellectum creatum ſolùm per accidens, & ſecundario; hanc tamen tenent cõmuniter Recẽtiores Hurtad. Auerſ. Meuriſſ. Smiſinch. alijque ſupra cit. & manifeſtè colligitur ex Scoto cit. 6. Metaph. vbi indifferenter veritatem conſtituit tam in ordine ad intellectum creatum, quam increatum; &

probatur euidenter, quia veritas tranſcendentalis conſiſtit in intelligibilitate rei, ſicuti eſt, concl. præced. ſed res dicuntur intelligibiles per ſe, & adæquatè in ordine ad quemcunque intellectum, vt enim inquit Scotus cit. res eſt manifeſtatiua ſui, ſicuti eſt, cuicunque intellectui potenti talem manifeſtationem cognoſcere, cum ergo nedum intellectus diuinus, ſed creatus quoque talem manifeſtationem, & cõformationẽ attingere valeat, conſequenter in ordine ad vtrumque indifferenter conſtituenda eſt conformitas explicatiua veritatis. Dices cum Thomiſtis ſolum diuinũ intellectum res cognoſcere, ſicuti ſunt, intellectum verò creatum ſæpius falli circa rerum cognitionem, atque ideò tantum per ordinem ad illum attendi debere conformitatem, in qua conſiſtit veritas, non autem in ordine ad iſtum. Contra, quia licet creatus intellectus interdum fallatur in rerum cognitione, frequentius tamen verè cognoſcit, aut ſaltim poteſt ſic verè cognoſcere, & hæc poteſtas eſt illi neceſſaria, ac realiter identificata, non autem accidentalis; cum ergo conformitas, in qua conſiſtit veritas, non ſit neceſſario actualis, ſed aptitudinalis, optimè etiam in ordine ad intellectum creatum conſtitui poterit, & res poterunt dici veræ etiam reſpectu illius, quamuis enim non ſint illis conformes, cum decipitur, adhuc tamen ſunt ei conformabiles, ex hoc ergo quod intellectus creatus circa rerum intellectionem falli poſſit, nõ autem diuinus, ſolum inferri poteſt ad ſummum, verum eſſe principalius conformabile intellectui diuino, non tamen ſolum in ordine ad illum, aut ita vt ſolum per accidens poſſit dici conformabile reſpectu intellectus creati. Conf. quia intellectus quoque creatus ſuo modo eſt totius entis ex 3. de An. & è cõtra quælibet res perindè illi fundamentum præbet, vt verè cognoſcatur, ac intellectui diuino, ergo res omnes ſunt etiam cognoſcibiles, ſicuti ſunt, ab intellectu creato, ergo ſunt etiam veræ reſpectu illius.

166 Hurtad. probat præterea loc. cit. quia oppoſita nata ſunt fieri circa idem, opponuntur enim in ordine ad vnum, ergo circa eum intellectum verſatur veritas, circa quẽ verſatur falſitas, ſed res ſunt falſæ comparatione intellectus creati, ergo comparatione illius ſunt veræ; vndè inſtantia Thomiſtarum allata ex hac probatione videtur potius ad oppoſitũ, quod quia intellectus creatus eſt falſitatis capax, ideoque ſit etiam capax veritatis. Sed planè hoc argumentum nimis probare videtur, & pluſquam velit Hurt. ipſe, probat enim veritatem conſtitui non poſſe in conformitate ad intellectum diuinum, quia ipſe non eſt falſitatis capax, ſed ſolius veritatis; quo autem pacto intelligi debeat, quod contraria nata ſunt fieri circa idem declaratum eſt diſput. 7. Log. q. 1. art. 3. in fine, & diſp. 9. q. 1. art. 1. explicando naturam oppoſitorum ex Scoto 4. d. 49. q. 13. §. *reſpondeo* Accedit, quod vt ait Doctor cit. res omnes, quantum eſt ex ſe, ſunt veræ reſpectu cuiuſcunque intellectus, quia cuicunque facultatem habent ſe manifeſtandi, ſicuti ſunt, ergo nec reſpectu intellectus creati ſunt falſæ, vt Hurtad. aſſumit, atque ideo eius argumentum potius de veritate repræſentanda concludere videtur; falſitas enim huic oppoſita re vera in intellectu creato reperitur, non autem de veritate in eſſendo.

Meuriſſe verò loc. cit. probat eandem concluſionem, quia omne ens tum creatum, tum increatum eatenus verum dici poteſt, quatenus ita eſt in ſe, ſicut cognoſcitur, vel ab intellectu increato, vel ab intellectu creato; cum hoc tamen, ait, diſcrimine quod habitudo illa conformitatis ad intellectum, in qua conſiſtit veritas, eſt ſemper actualis reſpectu intellectus diuini, quia neceſſario omnia intelligit, reſpectu autem intellectus creati non eſt ſemper actualis, ſed plerumque aptitudinalis, quia intellectus creatus non omnem veritatem percipit actu. Cæterum hanc cautionem, vel limitationem non arbitror admodum neceſſariam, quãuis enim ea ratione, quia conformitas actualis ad intellectum diuinum eſt neceſſaria, contingens autem ad intellectum creatum ſe habeat magis per accidens reſpectu iſtius, quam illius, adhuc tamen abſolutè loquẽdo melius, & rectius veritas reponitur in conformitate ſolum aptitudinali in ordine ad vtrumque intellectũ, & hoc manifeſtè colligitur ex Doctore loc. cit. 6. Met. q. 3. dum ait, quod ſi nullus eſſet intellectus intelligens, hoc eſt ſi omnis intellectus tam creatus, quam diuinus per impoſſibile ceſſaret ab omni intellectione cuiuſcunque entis, adhuc quælibet res ſecundum gradum ſuæ entitatis eſſet nata ſe manifeſtare, per quod ſignificat hanc conformitatem potius eſſe aptitudinalem, quam actualem. Et quamuis intellectus diuinus ratione ſuæ infinitatis, & ſummæ actualitatis ſit ſemper in actu reſpectu intellectionis omnium rerũ, adhuc tamen reſpectu eius conſiderari poteſt conformitas aptitudinalis ipſarum, imo hæc antecedenter ſe habet ad illam ſecundum noſtrũ intelligendi modum, neque deſtruitur per illam, actus enim nunquam deſtruit aptitudinem, ſed potius illam perficit, & exercet; ergo benè explicari poteſt veritas per conformitatem etiam aptitudinalem in ordine ad diuinum intellectum; & ſic faciendo poterit optimè ueritas, ut ſic, explicari per conformitatem in communi ad omnem intellectum tam diuinum, quam creatum, intelligendo adæquatè aptitudinalem conformitatem; atque, ita cum Doctore ſentiunt Auerſa q. 6. cit. ſec. 5. concl. 3. & Ouiied. controuerſ. 3. Metaph. punc. 3. n. 16.

167 Denique veritatem attendendam eſſe potius per ordinem ad intellectum ſpeculatiuum, quam practicum, probatur cum Smiſinch. cit. quia ſi per impoſſibile res aliæ non penderent à Dei intellectu, ſed caſu, & fortuitò exiſterent, æquè eſſent veræ, ac modò, idque per ſolam conformitatem cum diuino intellectu, & cognoſcente ſpeculatiuè; & idem eſt de artifice creato, in ordine ad cuius intellectum res artificialis eſſet vera, etiam ſi ad illam non ſe haberet intellectus artificis alicuius practicè, ſed ſpeculatiuè ſolum; vndè tandem concludit Smiſinch. veritatem rei potius per ſe conſiſtere in conformitate cum intellectu ſpeculatiuo, & per accidens in conformitate cum intellectu practico. Et hæc eſt ipſiſſima Scoti doctrina loc. cit. 6. Metaph. qu. 3. vbi vult veritatem in rebus deſumptam per comparationem ad cognoſcentem, & intelligentem eſſe omninò diſtinctam ab alio veritatis modo, qui attenditur per comparationem ad producentem, quia ſi per impoſſibile Deus eſſet intelligens creaturas, & non producens, adhuc res dicerentur veræ reſpectu diuini intellectus merè ſpeculatiuè illas intelligentis. Confirmatur, quia etiamſi de facto Deus, nedum ſit intelligens, verum etiam creatura producens, tamen ideæ creaturarum in intellectu diuino practicæ non ſunt, ſed ſpeculatiuæ, vt monet Doctor 1. d. 38. in fine, quia non ſunt regulæ agendorum ad extrà à voluntate diuina, quæ indefectibilis eſt; nam potius ipſa eſt omninò prima regula contingentium, & quamuis ipſi omnia repræſentent operabilia, non includunt tamen aliquam notitiam dictatiuam de operando, vel non operando, quod adeo exploratum eſt in ſchola noſtra, vt mirum ſit, quod id negatur a Meuriſſi loc. citat. Denique vt ait Hurtad. effectus non eſt verus eo quia ſit conformis actui practico, per quem producitur, ſed ex eo quod fundet cognitionem veram, falſo igitur conſtituitur veritas præcisè per ordinem, & conformitatem ad intellectum practicum, & non potius ſpeculatiuum.

Reſpondet Paſqualig. diſput. cit. 66. ſect. 4. num. 3. quod ſi res creatæ non dependerent ab intellectu diuino, non eſſent veræ, quia nullo modo eſſent, nam ſicut implicat, quod ſint, & non dependeant à Deo, ita etiam quod ſint veræ, & non conformentur diuinis ideis; vndè conditionalis non rectè procedit, quia in antecedenti inuoluitur implicantia, quod res ſint, & non dependeant ab intellectu diuino, vndè etiam illatio infert conſequens, quod ſe implicat, quia quale eſt antecedens, tale eſt etiam conſequens proportionaliter. Contra hoc eſt, quod res à voluntate diuina, vt à propria virtute actiua Dei ad extrà, recipiunt ſuum eſſe proprium, & formale in rerum natura iuxta illud pſalm. *omnia quæcunque voluit fecit*, nec intellectus interuenit, niſi vt oſtenſiuus ſimpliciter agendorum, quatenus voluntas non fertur in incognitum, atque ideo ſolum per locum, ut aiunt, ab extrinſeco, ſequitur, quod ſi res non dependerent ab intellectu diuino non eſſent in rerum natura; at quando repugnantia ſolum procedit ab extrinſeco, conditionalis benè procedit, & rectè conſequentia tenet, ut notat Doctor 1. d. 11. q. 1. circa. igitur in propoſito implicantia, quæ in antecedẽti inuoluitur, ſit per locum ab extrinſeco ſolum, non ab intrinſeco, rectè deducitur illa conſequentia. Accedit, quod hæc conſequentia non ualet, res non dependent ab intellectu diuino, ergo non dependent à Deo, quia non eſt intellectus diuinus cauſa rerum ad extrà quoad eſſe eſſentiæ, & exiſtentiæ, ſed diuina uoluntas, hæc enim eſt diuina omnipotentia, qua producuntur res ad extrà, ergo conſequentia illa non tenet formaliter, & per locum ab intrinſeco, ſed tantùm materialiter, & ab extrinſeco.

168 Quæres, num hic reſpectus conformitatis ad intellectum, quo explicatur ueritas tranſcendentalis, ſit realis, uel rationis. Nonnulli Thomiſtæ defendunt eſſe reſpectum rationis, quod ſuprà impugnatum eſt. Alij uolunt eſſe reſpectum realem, & ita defendit, ex noſtris Vulpes to. 1. p. 1. diſp.

Digitized by Google

20. art. 2. quod nec etiam ſuſtineri poteſt, quia Deus eſt realiter verus, & tamen talis dici non poteſt per reſpectum conformitatis realem, quem dicat ad intellectum proprium, nam hic nequit eſſe realis ad intrà, cum ſit eiuſdē ad ſeipſum; neque talis dici poteſt per reſpectum conformitatis realē ad intellectum creatum, quia Deus fundare nequit reſpectum realem ad creaturas, etiāſi ponatur eſſe transſcendentalis ex dictis diſp. 8. Log. q. 5. art. 1. propè finem, ergo veritas transſcendentalis nequit in tota ſua latitudine importare reſpectū realem. Hoc quæſitum reſolui debet iuxtà ſæpius dicta, quod aliud eſt loqui de veritate quantum ad id, quod dicit à parte rei circa ens, vel ſuprà ens; aliud quantum ad id, per quod explicari ſolet à nobis, ſi enim in primo ſenſu de veritate ſit ſermo ſatis conſtat ex dictis nu. 146. veritatem in ſola relatione conſiſtere non poſſe, ſed vt ſic abſtrahere à relatiuo, & abſoluto, ſicut ipſum ens, quod conſequitur, & cui in abſtractione adæquatur.

Si autem ſermo ſit de veritate quantum ad id, per quod ſolet à nobis explicari, parum refert, ſiue per abſolutum, ſiue per reſpectum explicetur, ſiue realem, ſiue rationis; quia tamē intellectus eſt potentia quædā vniuerſalis, quæ circuit omne ens, & per omnia, & ſingula entia operatione ſua vagatur, atque ideò aſſignatur ei pro adæquato obiecto ens reale in tota ſua latitudine, vnde dicebat Ariſt. 3. de Anim. intellectū fieri quodammodo omnia; hac, inquam, ratione optimè ob eius vniuerſalitatem, & valdè commodè explicatur veritas, quæ eſt entis attributum per conformitatem ad intellectum, etiam ſi intellectus ſit inferius ad ens, nam etſi ſecundum entitatem ſit ei inferius, tamen quoad operationem, & cognitionem ei adæquatur; & rurſus parum refert, an hæc conformitas ad intellectum, per quam explicatur veritas, ſit relatio realis, uel rationis, nam ut talis conformitas conuenit creatis rebus in ordine ad quēcunque intellectum dici poteſt reſpectus realis tranſcēdentalis, cum realitas talis reſpectus in creatura nullam inducat repugnantiam; ut uero conuenit Deo, cui repugnat fundare reſpectum realem ad extra, poteſt explicari per reſpectum rationis, uelut explicari ſolent omniſcientia, omnipotentia, aliæque perfectiones ad extra. Sed quia adhuc perfectiones huiuſmodi in Deo ad extrà cum maiori realitate, & ueritate explicari ſolent per realem terminationem relationum, quas creaturæ fundant ad ipſum Deum, ut omniſcientem, omnipotentem &c. vt Doctor monet 1. d. 30. q. 2. ideò etiam in propoſito de veritate poterit adhuc melius explicari diuina veritas per hoc, quod Deus natus eſt terminare conformitatem intellectus creati ad ipſum; & ſic fortaſſè melius explicabitur diuina veritas in ordine ad intellectum creatum per ſimplicem terminationem, quā per reſpectum rationis, quia vt ſæpius inculcatum eſt, paſſiones entis cum ſint reales, & poſitiuæ, non ſolum in aliquo reali, & poſitiuo conſtitui debent ſecundum id, quod important à parte rei; ſed etiam per aliquid reale quoque debent explicari quantum fieri poteſt, vt explicatio ipſa correſpondeat conceptui reali, quem dicunt à parte rei, ſatis itaque conſtat ex dictis quomodo explicanda ſit veritas entis per conformitatem ad intellectum, & an hic reſpectus ſit realis, vel rationis.

Soluuntur obiectiones.

169 IN oppoſitum arguitur; Primò contra 1. concl. probando veritatem conſiſtere in reſpectu conformitatis ad diuinas ideas; illud cenſetur verum, quod reſpōdet ſuæ menſuræ, & arti v. g. illa cenſetur vera Cæſaris imago, quæ vel imitatur Cæſarem, qui eſt eius menſura, vel quæ reſpondet exemplari in mēte pictoris exiſtenti; ſed ideæ diuinæ ſunt ars, & menſura rerum omnium creatarum, ergo res creatæ eatenus dici poſſunt veræ, quatenus imitantur diuinas ideas. Conf. quia veritas dicit relationem menſurati ad menſuram, ſed menſura cuiuſcunque rei quoad propriam eſſentiam eſt propria idea, quam habet in mente diuina, ergo veritas rerum propriè conſiſtit in conformitate ad eas. Conf. 2. quia ideò cognitio eſt vera in repræſentando, quia conformatur cum obiecto repræſentato, quod eſt menſura repræſentationis eius, ergo pariter veritas rei conſtituitur per conformitatem ad illam menſuram, à qua regulatur ſecūdum ſuam veritatem, at eſſe omnium rerum regulatur, tanquam à menſura ab idea diuina, ergo &c. Conf. tandem, quia Deus eſt agens per intellectum, atque adeò ex idea, & ideò quando rebus communicat veritatem, & entitatem, ſimul regulat illud eſſe, atque illam veritatem, vt ſit conforme ideæ, ſecundum quam operatur, ex qua conformitate res habent, quod ſint formaliter veræ, quia tunc in aliquo non deficiunt à propria menſura; ita vrgent Paſqualig. & alij Thomiſtæ loc. cit.

Reſp. ex dictis nu. 158. nos non negare illam acceptionem veritatis per cōformitatem rerū creatarum ad diuinas ideas, ſed negamus veritatem in hac acceptione eſſe paſſionem cōmuniſſimam entis, vt comprehendit creatum, & increatum, quia talis modus veritatis enti increato cōuenire non poteſt, & quamuis enti creato conueniat, non tamen ei conuenit, vt ſpecies quædam veritatis tranſcendentalis, ſed potius vt ſpecies quædam diſparata enti creato propria, vt ibi declaratum eſt; itaque argumentum allatum cum ſingulis ſuis conformationibus ex parte concedi poteſt, quia verum eſt creaturas ita dici veras per conformitatem ad diuinas ideas; non tamen in omnibus admitti poteſt, quia aſſumit veritatē vniuerſaliter ſumptam, vt eſt paſſio entis, conſtitui per relationem menſurati, & menſuræ quod eſt falſum, quia in hac præciſione, & communitate potius conſtituitur, vel explicatur per conformitatem, & adæquationem inter rem, & cognitionem. Benè tamen verum eſt, vt adnotauit Hurtad. loc. cit. §. 20. ex hoc quod res ſit facta iuxtà propriam ideam in diuina mente, optimè deduci poſſe, quod ſit vera in eſſendo, non quidem formaliter per talem reſpectum ad ideam diuinam, quaſi ad propriam menſuram ſed argutiuè, nam ſi eſt iuxtà ideam, habet veram naturam, quam repræſentat idea, & fundat, vel fundare poteſt veram cognitionem ſui, in quo formaliter conſiſtit veritas tranſcendentalis; & hoc ipſum fateri quoque coactus eſt ipſe Paſqualig. diſp. 66. ſect. 3. n. 6. dum ait veritatem formaliter conſiſtere in eſſe rei, quatenus dicit illam explicationem, vel manifeſtationem, qua ſeipſum manifeſtat, tanquam conforme, & menſuratū cum ideis, quæ ſunt in mente diuina, vbi vt vides, veritas formaliter in entibus creatis eſt virtus rei manifeſtatiua ſui ipſius, conformitas verò, quam dicunt ad diuinas ideas, eſt id, quod manifeſtatur per illam; quod etiam ſatis idonea ratione ex veritate cognitionis deducta probat n. 8. nam veritas cognitionis ideò dicitur talis in repræſentando, quia eſt manifeſtatiua eſſe alterius, ergo & veritas, vt ſic, debet eſſe aliquo pacto manifeſtatiua alicuius eſſe ex proportione, quam debent inter ſe ſeruare rationes ſuperiores, & inferiores ex eo quod cum ſuperior ſit inchoatio illius naturæ, quæ completur per inferiorem, debet idem proportionaliter dicere, ſi enim talis veritas eſt manifeſtatiua talis eſſe, & tali modo, nempe per modum imaginis, veritas vt ſic erit repræſentatiua, & manifeſtatiua eſſe, vt ſic, & veritas rei erit manifeſtatiua ſui ipſius per modum obiecti, & imagati.

170 Secundò arguit Meuriſſe contra 2. concl. probando veritatem conſiſtere in conformitate eiuſdem rei ad ſua principia, nam communis vſus obtinuit, vt id, verum dicatur, quod eſt tale, quale debet eſſe conformiter ſuis principijs, ſic verum Chriſti corpus dicitur in Euchariſtiæ ſacramēto, quia habet principia veri corporis, nempe veram materiam, & verā formam corporis, ſimiliter dicimus verū Deum, qui habet naturam illam veram, & legitimam, per quam conſtituitur in eſſe talis entis. Subdit deinde paulo poſt, quod quamuis veritas exprimi ſoleat per reſpectum ad facultatem cognoſcentem, quia illa ratio eſt familiarior, & notior, nihilominus tamen exprimi poteſt aliter, auricalchum enim v. g. non ſolùm ea ratione dici debet aurum falſum, quia nobis apparet aurum, cum tamen non ſit, ſed etiam quia antequam nobis appareat, non habet vera principia, ſed tantum ſimilitudinem veri auri, ex quo ſequitur ipſum nobis apparere poſſe aurum, cum tamen non ſit.

Reſp. hoc argumentum probare duntaxat in conſueto, & familiari modo loquendi ſolere veritatem interdum ſumi pro ipſa entitate, & natura rei; ſic enim aurifex illud appellare ſolet verum aurū, quod habet vera principia auri, & verā eius naturā, & aurum falſum dicit, quod talia principia nō habet, ſed tantū auri apparentiam, & verū quoque Deum dicimus in vulgari modo loquendi, quod veram habet Dei naturam; at veritas philoſophico more conſiderata, prout eſt quoddam entis attributum, per conformitatem, & adæquationem rei ad cognitionem explicari debet præſertim aptitudinalem. Et cum dicitur hanc acceptionem veritatis poſteriorem ex illa priori ortum ducere, ideo enim poteſt aurum conceptum auri proprium ingerere cuicunque intellectui, quia habet vera, & legitima auri principia; hoc totū concedi poteſt, cum enim veritas in priori acceptione ſignificet ipſam v. g. auri naturā, & in poſteriori ipſam entis proprietatē, certum eſt veritatem in poſteriori acceptione ortum ducere ab illa in priori; negatur tamen eam eſſe veritatem, de qu

Digitized by Google

hic eſt ſermo, quia hic loquimur de veritate, quæ eſt attributum entis, ac ſecunda eius proprietas.

171 Tertiò arguitur contra 3. concl. probando veritatem non conſiſtere in aliqua conformitate ad intellectum, quia ſi nullus eſſet intellectus poſſibilis, adhuc hoc aurum eſſet verum aurum, & auricalchum eſſet falſum aurum, quod enim reſiſtat, vel repugnet intellectus eſſentiæ illorum cognitiuus nihil immutat de eorũ natura. Tum 2. quia ens ratione ſuæ ſuperioritatis, & communitatis præcedit intellectũ, in illo autem priori propriam habet eſſentiam, & paſſionẽ ipſam cõſequentes, & per conſequens veritatem, & tamen nil adhuc cogitatur de intellectu, in ordine ad quem conſtituatur verum, alioquin non eſſet prius natura ipſo, ſed ſimul natura, quando enim aliquid eſt tale per ordinẽ ad aliud, in eo ſigno, in quo ipſum ponitur, debet etiam poni terminus illius ordinis, ſic arguit Paſqual. diſ. cit. ſect. 3. n. 16. Tum 3. quia vt ipſe latè probat ibid. ſect. 2. n. 5. & 6. veritas præcedit in obiecto talem eius conformitatem, vel conformabilitatem cum intellectu, ergo non in ea conſiſtit. Tum tandem, quia adhuc malè dicitur talem conformitatem ad intellectum, in qua conſiſtit veritas, eſſe præſertim aptitudinalem, quia veritas rerum, qua intrinſecè veræ ſunt, eſt veritas actualis, non aptitudinalis, non enim poſſunt dici veræ, ſed actu veræ ſunt.

Reſpondet Suarez diſp. 8. Met. ſect. 7. n. 27. data illa hypotheſi tunc aurum futurum verum aurum fundamentaliter tantum, & materialiter, non autem poſitiuè, & formaliter, quam etiam ſolutionem recipit Poncius loc. cit. vbi ait, quod data illa hypotheſi haberet quidem illud aurum, quod modò dicitur verũ aurum, illud ipſum eſſe phyſicum, quod modò habet, nec illi aliquid deeſſet præter illam conceptibilitatem, ſicut eſt, cuius ſolius carentia ſufficeret, vt non diceretur verum aurum formaliter, & hæc quidẽ ſolutio vera, ac ſufficiẽs eſt, ſed miror à Poncio adhiberi, cum aliàs à me datam paſſim refutat, dum ipſa vtor ad ſaluandas formas, à quibus ſumi ſolent formales denominationes; à poſteriori tamẽ, & per locum ab extrinſeco, vt aiunt, deduci poſſet data illa hypotheſi hoc aurum non futurum verum aurum, vt modò eſt, quia nec eſſet idem aurum, quod modò, cum talis conceptibilitas ſit ei realiter identificata, vnde deſtructa tali conceptibilitate auſertur etiam conſequenter ipſamet auri entitas cui identificatur, quo pacto ſi ſupponatur riſibilitas ab homine auferri, per locum ab extrinſeco inferri poſſet non remanſurum eundem hominem, qui modò, licet non per locum ab intrinſeco, vnde nec abſolutè verum eſt, quod inquit Pōcius data illa hypotheſi auru, quod modò dicitur verum, habiturum illud idem ipſum eſſe phyſicum, quod modò habet, ſed tantum in ſenſu explicato. Ad 2. concludit tantum illa ratio id, quod nos diximus paulò ſuprà ob eam entis proprietatem ad intellectum non poſſe à parte rei veritatem importare conformitatem hanc ad intellectum; hoc tamen non obſtat, quin per ordinem ad ipſum, ſicut ad potentiam vniuerſalem, ac veluti totius entis comprehenſiuam, benè explicetur à nobis, vt ibi declaratum eſt, licet neque id etiam in rigore concludat, quia ſuperiori benè poteſt competere paſſio deſignata per ordinem ad inferiora, vt animali, & cuicunque ſuperiori communicabilitas ad illa, & aliæ huiuſmodi. Ad tertium negatur aſſumptum ad cuius probationes à Paſqualig. adductas iam ſatis dictum eſt nu. 163. Ad vlt. negatur etiam aſſumptum, cuius probatio non vrget, quamuis enim veritas, quæ eſt paſſio entis, ſit actualis, non aptitudinalis, non hinc ſequitur conſiſtere pariter debere in conformitate ſolùm actuali; nam ipſamet aptitudinalis conformitas reddit ens actu verum, & præbet actualem veritatis denominationem, & non potentialem tantum, in cuius rei confirmationem varia poſſunt adduci exempla, nam aptitudo v. g. in natura ad eſſendum in multis proximè facit naturam non potentia tantum, ſed actu vniuerſalem, impenetrabilitas facit rem actu quantam; ſicut ergo appetibilitas denominat rem actu bonam in ordine ad voluntatem, ita intelligibilitas rei, ſicut eſt ipſam denominat actu veram.

172 Quartò vrgetur contra 4. concl. probando veritatem in rebus tantum attendi debere per conformitatem ad diuinum intellectum, non vero creatum; nam veritas eſt conformitas rerum ad propriam, & primam earum menſurã, ſed ſola cognitio diuina eſt prima, & propria rerum menſura, non autẽ creata; ergo &c. Tũ 2. res ſunt infallibilis veritatis, quia ſemper idem eſſe participant cum eiſdem eſſentialibus prædicatis, ergo talis veritas attendi nequit in ordine ad intellectum creatum, qui falli poteſt, ſed tantum per ordinem ad diuinum. Tum 3. quia ſi Deus deſtrueret omnem intellectualẽ creaturam alijs adhuc conſeruatis, adhuc illæ creaturæ eſſent veræ ſine ordine ad intellectum creatum; nec recurrere iuuat ad aptitudinalem conformitatem; quia etiamſi poſſibilis non eſſet vllus creatus intellectus, adhuc cætera entia eodem pacto forent vera, ac modò ſunt, & tamen non haberent talem aptitudinalem commenſurationem. Tum 4. quia res ab æterno, ſicut fuerunt poſſibiles, ita etiam veræ, ſed non per reſpectum ad intellectum creatum, cum tunc non eſſet, ergo ad diuinum tantum. Tum 5. quia intellectus creatus non eſt prima cauſa vt res ſint, ergo neque vt veræ ſint, ſed tantùm diuinus. Tum denique quia ſi per aliquam habitudinem ad intellectum creatum res dicuntur veræ, hæc ipſa habitudo fundatur in habitudine, quam dicunt ad intellectum diuinum; in tantum enim ens creatum aptum eſt formare veram ſui æſtimationem, in intellectu creato, inquantum aſſequitur aſſimulationem cum intellectu diuino, & exemplaribus ipſius; ita arguunt Fonſec. Paſqualig. & Blaſius à Concep. loc. cit.

Reſp. negando maiorem, ſi in ea ſit ſermo de veritate, prout eſt paſſio entis, verificatur enim ſolùm de peculiari quodam genere veritatis, quæ rerũ artificialium eſt propria, cum enim artificiata per ſe dependeant ab idæa artificis, & ab ipſa regulentur, tanquam à menſura, conſequenter veritas rei artificialis, vt ſic, ſumitur ex conformitate, quam habeat ad ſuam ideam in mente artificis, & hæc etiam veritas applicari ſolet entibus naturalibus, prout opera dicũtur ſupremi Artificis increati. Ad 2. iam dictum eſt n. 165. ex hoc, quod intellectus creatus interdũ falli poſſit in rerum cognitione, nõ benè deduci, quod nequeat veritas explicari per conformitatem aptitudinalẽ ad illum, ſed ſolùm quod nequeat explicari per actualẽ, quod & verũ ſit primò, & principalius conformabile intellectui diuino, nõ autẽ quod nullo modo ſit conformabile intellectui creato, aut ſolùm per accidẽs, vt inquiunt Thomiſtæ. Ad 3. ex impoſſibilitate intellectus, vt ſic, in tota ſua amplitudine deſtrui quoque veritatẽ, quæ eſt paſſio entis, ſecundum quod explicatur à nobis iam dixi n. 164. (quicquid ſit, num deſtrueretur quantum ad id, quod importat à parte rei) ſed an deſtrueretur etiam ex ſola repugnãtia intellectus creati remanente diuino, pendet ex ea difficultate, quam propoſui diſp. 3. Phyſ. n. 8. num reſpectus tranſcendentalis cauſæ ſit ad effectum duntaxat in communi vel potius ad omnes, & ſingulos in particulari à cauſa producibiles, ita vt ſi vnus ex his eſſet impoſſibilis, cauſa quoque impoſſibilis eſſet, & iuxtã reſolutionẽ illius difficultatis ibidem argumẽto huic occurrendum eſt; ſed pro nunc breuiter data illa hypotheſi negandũ eſt entia tunc eodem pacto futura vera, vt modò ſunt, quia nunc vera dicuntur per conformabilitatem ad quemcumque intellectũ, ſicut ab omni intellectu indifferenter intelligibilia ſunt. Ad 4. ſicut res ab æterno nõ ſunt ſimpliciter, & in rigore entia, ita nec etiã veræ, vt dicetur inferius diſp. 8. eo tamen pacto, quo eis in tali ſtatu entitas, & veritas applicari poteſt, dici poterunt veræ per reſpectum quidem cõformitatis actualem ad intellectum diuinum, & per aptitudinalem duntaxat ad creatum. Ad 5. præſcindendo modo à quæſtione, an diuinus intellectus, vel potius diuina voluntas ſit cauſa rerum ad extrà, & conceſſo intellectum quoque diuinũ quoquomodo eſſe cauſam rerũ, entia creata ſumerent eſſe verum ab intellectu diuino effectiuè, quatenus per illum producerẽtur in ſuo eſſe; hoc tamen non obſtat quin formaliter ſumere poſſint eſſe verum etiã per ordinẽ ad intellectum creatũ modo explicato, ad hoc enim neceſſaria nõ eſt depẽdentia, ſicut enim Deus dicitur verus per reſpectum ad intellectũ ſuum, à quo non dependet, ita etiam cætera entia dici poſſunt vera creata per ordinem ad intellectum, à quo non dependẽt in eſſe, ſed tantum in cognoſci, ſicuti ſunt, cuius ratio ſuperius tacta eſt, quia effectus non eſt verus, eo quod ſit cõformis actui practico, per quẽ producitur, ſed ex eo quod fundet cognitionẽ veram. Ad vlt. probat non quidem formaliter, ſed argutiuè duntaxat poſſe veritatem tranſcendentem entis creati deduci ex aſſecutione diuinæ idææ, nã ſi eam aſſequitur, habet veram naturam, quam repræſentat idæa, & fundat veram cognitionem ſui, vt dictum eſt in ſolutione ad 1. arg. n. 169.

173 Poſtremò arguitur ad probandum veritatem attendi debere per ordinẽ præciſè ad intellectum practicum, non autẽ ſpeculatiuum; nam illa veritas eſt intrinſeca rebus, velut paſſio entis, quæ conuenit rebus tanquam menſuratis in ordine ad menſuram, ſed tantum per ordinem ad intellectum practicum res ſe habent, tanquam menſuratæ ad menſuram, & tanquam effectus ad cauſam, nõ autem per ordinem ad intellectum ſpeculatiuum, reſpectu nãque illius potius ſe habẽt op-

poſi-

Digitized by Google

poſito modo, tanquam ſcilicet menſura ad menſuratum, & tanquam cauſa ad effectum ergo &c.

Reſp. in hoc argumento, cui nonnulli maximè fidunt, tam maiorem, quam minorem calumniam pati, maiorem quidem, quia, vt dicebam, non verificatur de veritate, vt eſt paſſio communiſſima entis, Deus enim eſt verus in ordine ad propriam cognitionem, & tamen propriè loquendo non ſe habent adinuicem, vt menſura, & menſuratum, ſed verificatur tantum de genere veritatis, quæ reperitur in ordine artificiatorum, ſic enim dicimus veram domum, quæ conformatur ideæ, quam habet artifex in mente; patitur quocunque calumniam minor, quia etiam reſpectu cognitionis practicæ obiectum, quatenus cognitum, ſe habet per modum cauſæ, & menſuræ reſpectu illius; quamuis enim opus artificioſum, vt domus, quatenus actu efficitur, ſit effectus notitiæ practicæ, & ab ea regulatum, quatenus tamen cognoſcatur, prout ex natura ſua petit, & debet fieri, eodem modo ſe habet ad ipſam cognitionem practicam, ſicut ad ſpeculatiuam ſe habet obiectum ſpeculabile.

QVÆSTIO VII.

An veritas vniuocè dicatur de veritate rei, & cognitionis, vel potius æquiuocè, aut ſaltim cum aliqua analogia.

174 QVi in præcedenti quæſtione dicebant veritatem in ſola cognitione intrinſecè, & formaliter reperiri, in rebus autem cauſaliter tantum, & obiectiuè, & per ſolam denominationem extrinſecam à veritate, quam poſſunt in intellectu cauſare, hic conſequenter aſſerunt inter veritatem eſſendi, & veritatem cognitionis interuenire ſolam habitudinem analogiæ attributionis illius, quæ æquiuocationem inducit, itaut veritas ſecundum ſuam propriam rationem, & formali modo reperiatur in cognitione, & per poſterius dicatur de re vera deſumpta denominatione à veritate cognitionis; vndè ſicut ſanum eſt analogum attributionis, quod de vno tantum analogato dicitur intrinſecè, ac formaliter, de alijs vero per ſolam denominationem ab illo, ita verum in hac ſententia eſt analogum attributionis eiuſdem omninò rationis, quod de cognitione dicitur formaliter, & propriè, quia vera eſt intrinſecè, de rebus verò ſolum per denominationem extrinſecam ſumptam à veritate cognitionis, quatenus cauſa illius ſunt. Hurtad. tamen, quamuis & ipſe teneat veritatem in rebus reperiri per ſolam extrinſecam denominationem à veritate cognitionis deſumptam, adhuc tamen aſſeuerat vnitatem non prius vni, quam alteri conuenire, actui nempe, vel obiecto, ſed vtrique ex æquo, quia eſt omninò eadem veritas formaliter in vtroque; nec enim eſt in obiecto vna, & alia in actu, ſed eſt vna, & eadem intrinſeca actui, & extrinſeca obiecto; quod non videtur ſatis conſequenter dictum, nam & eadem ratione diceretur ſanitatem ex æquo medicinæ, & animali conuenire, quia eſt omninò eadem ſanitas in vtroque formaliter, nec enim vna eſt in animali, & in medicina altera, & tamen hoc non obſtante dicitur ſanitas prius animali conuenire, & medicinæ poſterius, ſic ergo pari modo dicendum erit de veritate in præfata ſententia ad conſequenter loquendum.

Alij vero, quia vltra veritatem, quæ eſt in rebus per extrinſecam denominationem modo prædeclarato in ſuperiori opinione, aliam adhuc veritatem intrinſecam, & formalem in rebus agnoſcunt, quæ ſit conformitas rei vel ad ſua principia, vel ad intellectum actu, vel potentia concipientem rem, ſicuti eſt, negant veritatem analogicè dici de veritate rei, & cognitionis analogia attributionis prædeclarata, cum veritas ſit quid intrinſecum in vtroque, neque tamen adhuc dici vniuocè, quia longè diuerſa eſt veritas cognitionis à veritate rei, ſed æquiuocè, & ad ſummum ſecundum analogiam quandam proportionis, quæ in eo conſiſtit, quod ſicut verum in cognitione requirit conformitatem cum obiecto, ita verum in obiecto requirit conformitatem cum cognitione, ita docet Suarez diſp. 8. ſec. 8. nu. 12. quem ſequitur Meuriſſe lib. 2. ſuæ Metaph. cap. 3. part. 2. q. 6. vbi ab initio ſupponit veritatem non eſſe vniuocam ad veritatem rei, & cognitionis, quia nulla eſt ratio communis vna, & nullus conceptus huic vtrique veritati ex æquo conueniens (quaſi ad vniuocationem conceptus requiratur, quod omninò vniformiter, & ex æquo conueniat ſuis ſignificatis, quam doctrinam ipſemet damnauerat ſupra lib. 1. q. de entis vniuocatione, vbi cum alijs Scotiſtis plures aſſignat vniuocationis gradus) vndè concludit in ſolo nomine conuenire ſeruata ſolùm analogia proportionalitatis à Suarez declarata, ac etiam inæqualitatis per prius, & poſterius; nam ſi ſermo eſt de veritate, vt rebus conuenit per ſolam extrinſecam denominationem à veritate cognitionis deſumptam, prius dicitur de veritate cognitionis, poſterius de veritate rerum, quia his conuenit dependenter ab illa; ſi vero de veritate ſit ſermo, quæ rebus etiam conuenit per denominationem intrinſecam, ſic inquit veritatem prius dici de veritate rei, quam de veritate cognitionis; imò in hoc ſenſu ait tantum abeſſe, quod veritas rei dicatur à veritate cognitionis, quod potius veritas cognitionis dicitur à veritate rei, cum enim veritas rei conſiſtat in eo, quod res ita ſit, ſicut debet eſſe iuxtà ſua principia, veritas cognitionis conſiſtet in eo, quod intellectus rem ita apprehendit, ſicut eſt in ſe, & ſic ex veritate rei ſequitur veritas cognitionis, & non è contra.

175 Auerſa q. 6. ſuæ Philoſoph. ſec. 6. docet veritatem rei, & cognitionis poſſe aliquo modo conuenire vniuocè, ſiue ſecundum quendam communem conceptum eo veritatis nomine ſignificatum, ſumendo ſcilicet vtramque veritatem eodem modo, nempe pro relatione rationis, nam vtraque eſt conformitas, eſt relatio conformitatis, vna eſt conformitas rei ad cognitionem, alia cognitionis ad rem, igitur ſub conceptu conformitatis, vt ſic conueniunt; vt autem vlterius oſtendat, quem ordinem habeat vna veritas cum alia, & quæ ſit prior, aut poſterior, notat aliud eſſe quærere ad quidnam ſignificandum fuerit prius impoſitum nomen veritatis, & aliud quærere de ipſa re ſignificata, cui prius conueniat, nam in primo ſenſu facile conſtat nomen veritatis prius fuiſſe impoſitum ad ſignificandam veritatem cognitionis, & indè extenſum fuiſſe ad ſignificandam etiam veritatem rerum; ſed quantum ad rem ſignificatam nimirum quantum ad illam relationem conformitatis, vna veritas non eſt prior, aut poſterior alia, non eſt prior veritas rei veritate cognitionis, aut è contra, ſed ſunt potius ſimul natura, nam hæ duæ conformitates ſe habent tanquam duæ relationes mutuæ, ſicut ſe habet ſimilitudo, & conuenientia in alijs rebus, propria autem regula relatiuorum eſt eſſe ſimul natura, quia vna relatio mutua non eſt cauſa alterius, ergo ex hac parte vna non eſt prior, aut poſterior alia; aduertit tamen, quod iuxtà aliam acceptionem veritatis tranſcendentalis, nimirum pro entitate ipſa rerum, & negatione entis ficti, & non entis, tunc veritas rei eſt prior repræſentatiua, quia de hac dicere valet res intantum poſſe intelligi, inquantum veræ ſunt, ſic etiam diſcurrit Smiſinch. tract. 3. de Deo vno diſp. 1. q. 2. n. 42.

Paſqualig. tandem diſp. 69. ſec. 3. quatuor ſtatuit concluſiones, in prima aſſerit veritatem rei, & cognitionis vniuocè conuenire in ratione veritatis, vt ſic, in ſecunda oſtendit nullam inter eas veritates, quatenus tales ſunt, interuenire analogiam nec attributionis, nec proportionis, non primam, quia tunc alterum illorum diceretur tale per denominationem tantum extrinſecam ab alio, hoc enim importat ille analogiæ modus, quod tamen eſt falſum, quia tam cognitio, quam res ipſæ dicuntur veræ veritate propria, & eis intrinſeca; nec etiam alterum, analogiam interuenire eadem ratione probatur, quoniam in his analogis aliqua ratio eſt propriè in vno, in altero autem ſolum ſecundum quandam proportionem, quod hic dici non poteſt, quia tam propriè, & abſque vlla metaphora ſunt res ipſæ veræ in eſſendo, quam cognitio in repræſentando, & è contra; ſed poſteà in 3. concluſione demonſtrat inter cognitionem, & res poſſe ex alio capite ſaluari vtramque analogiam proportionis ſcilicet & attributionis in ratione veritatis; in quarta tandem concluſione aſſerit, quod præſcindendo ab analogia, & conſiderando vtramque veritatem ſecundum propriam rationem, prout eſt quædam ſpecies veritatis determinata, atque ab alia diuerſa, veritas in eſſendo eſt prior veritate cognitionis ex natura ſua. Et ex his omnibus concludit veritatem cognitionis, ſiue repræſentatiuam non eſſe propriè ſpeciem veritatis contradiſtincta à veritate in eſſendo, ſed eſſe gradum, ſiue rationem diuerſam veritatis, quæ aduenire poteſt tali veritati in eſſendo, nempe veritati cognitionis, & in ipſa fundari.

176 Pro reſolutione quæſiti, in primis ſtatuendum eſt veritatem cognitionis, & rei vniuocè conuenire in ratione veritatis, vt ſic. Hæc concluſio debet recipi præſertim ab aliis

Digitized by Google

illis Auctoribus, qui veritatem tam cognitionis, quam rei explicabant per relationem conformitatis; quamuis enim qui veritatem rei explicabant per negationem entis ficti, vel non entis, aut per ſegregationem, & depurationem rei à quocunque ſibi extraneo, poſſent cum aliquo fundamento ab iſta concluſione recedere, quia ſic explicando veritatem rei, non niſi in ſolo nomine cum veritate cognitionis conuenire videtur, attamen qui veritatem quoque rei per relationem conformitatis explicant, ſicut etiam veritas cognitionis explicari ſolet, nullo pacto ab iſta concluſione recedere poſſunt, nam vtraque veritas eſt conformitas, & vtraque per talem relationem explicatur, vna eſt conformitas rei ad cognitionem, alia cognitionis ad rem, ergo ſaltim in communi conceptu conformitatis conueniunt; atque ideò ſicut valdè conſequenter in hac re Auerſa, & Paſqualig. locuti ſunt, quia cum ab initio veritatem rei explicuiſſent per conformitatem vel ad diuinas ideas, vt hic, vel ad intellectum, vt ille, docent deindè veritatem rei cum veritate cognitionis vniuocè conuenire; ita non admodum conſequenter in eadem re diſcurrunt Suarez, & Meuriſſe ob eandem rationem, quia ab initio veritatem in eſſendo vterque per conformitatem explicarunt, vnus quidem ad intellectum, alter verò ad propria rei principia; & tamen poſteà negant conuenientiam vniuocam veritatis rei cum veritate cognitionis.

Poteſt autem concluſio noſtra probari omnibus illis rationibus, quibus in noſtra ſchola paſſim probari ſolet vniuocatio aliorum conceptuum etiam tranſcendentium ad ſua inferiora; quia veritas in eſſendo, quæ eſt paſſio entis, dicit talem rationem veritatis, & conformitatis, ſic etiam veritas in repræſentando, quæ eſt propria cognitionis; cum igitur ambæ includant rationem veritatis, & conformitatis, vt ſic, poterit vtique intellectus per virtutem ſuam præciſiuam talem rationem communem abſtrahere, in qua conueniunt, illam præſcindendo à rationibus differentialibus, & tunc talis ratio præciſa erit una, & uniuoca, una quidem, quia ut ſic eſt præciſè ratio conueniendi, uniuoca verò quia illis à quibus abſtrahitur, conuenit ſecundum idem nomen, ac eandem rationem, aſſumptum de ſe patet, quia ueritas in eſſendo eſt conformitas rei ad cognitionem, & ueritas in repræſentando eſt conformitas cognitionis ad rem; Conſequentia probatur, quia in tali abſtractione conformitatis, ut ſic, nulla cernitur repugnantia, nec ex parte intellectus, nec ex parte inferiorum, à quibus fieri debet abſtractio, non quidem ex parte intellectus, quia hic exercere poteſt uirtutem ſuam præciſiuam vbicunque reperit rationes aliquo modo diſtinctas conuenientiæ, & diſconuenientiæ, ſicut contingit in propoſito; nam ratio fundans conuenientiam in ratione veritatis eſt diuerſa ab ea, quæ ponit diuerſitatem, cum exhibeant effectum formalem diuerſum; nec eſt repugnantia ex parte illorum inferiorum, quando enim veritas cognitionis ad veritatem rei cõparatur, nõ adeò inter ſe diuerſæ inueniuntur, quin aliquo communi conceptu conuenire poſſint veritatis, & conformitatis, vt ſic; & ſane non alia ratione dicitur intellectus ab homine, & equo rationem animalis abſtrahere poſſe, aliiſque animalibus, niſi quia intellectus puram concipit rationem conuenientiæ inter illa, præſcindendo prorſus à rationibus particularibus differentialibus, & proprijs; & hæc ratio eſt adeò euidens, vt aliam addere pro huius concluſionis probatione non ſit neceſſe. Confirmari tamen adhuc poteſt, & amplius declarari hæc ratio, quia licet iſtæ veritates rei, & cognitionis ſecundum proprias rationes differentiales conſideratæ ſint inter ſe diuerſæ, adeò vt diuerſas veritatis ſpecies conſtituant, quarum vna eſt realis, & in eſſendo, alia intentionalis, ac in repræſentando; adhuc tamen in ſingulis inuenitur communis ratio veritatis & conformitatis, vt ſic, ratione cuius vna communicat cum alia, & in hoc conceptu communi conformitatis, vt ſic, fundari poterit vniuocatio veritatis, vt ſic, ad vtramque.

177 Secundò aſſerendum eſt contrà Paſqualig. veritatem cognitionis, ſiue repræſentatiuam eſſe quandam ſpeciem veritatis contradiſtinctam à veritate in eſſendo; & quidem hoc aſſertum ſequitur ex præcedenti; ſi enim veritas in communi vniuocè dicitur de veritate in eſſendo, & in repræſentando, & tam res, quam cognitio per proprias rationes differentiales ſibi contrahunt, & appropriant rationem illam communem, & generalem, ſequitur euidenter ex tali contractione conſtitui diuerſas veritatis ſpecies abinuicem condiſtinctas; & quidem hæc conſequentia eſt euidens, quia non aliter, nec alia ratione animal per rationalitatem, & irrationalitatem contractum dicitur hominem, & brutum conſtituere, veluti ſpecies abinuicem contradiſtinctas, ſpecies enim conſtituitur ex ratione differentiali ſuperaddita generi. Imò hoc eſt adeò euidens, vt apertis verbis id fateatur Paſqualigus in eadem ſect. 3. n. 4. vbi ait, quod ſi veritas cognitionis, & veritas in eſſendo conſiderentur ſecundum proprias rationes differentiales, tunc hæ veritates ſunt diuerſæ inter ſe, itaut conſtituant diuerſas ſpecies, quarum alia eſt veritas realis in eſſendo, alia veritas intentionalis in repræſentando; malè ergo id negat poſteà num. 8. & ſatis inconſequenter ad concluſionem primam, vbi aſſerit conceptum veritatis in communi, vt ſic, vniuocè deſcendere in veritatem rei, & cognitionis, cum hic deſcenſus poni nequeat, niſi veluti generis in proprias ſpecies, quoniam diuerſitas ſpecierum conſtituitur per diuiſionem generis, aut ſaltim quaſi generis in ſpecies; quod addo ad excludendam tacitam reſponſionem, quod non omne vniuocum per contractiua diuerſæ rationis coarctabile eſt genus, nec enim ego in tanto rigore de genere loquor, neque ob hanc rationem negat Paſqualig. hanc eſſe diuiſionem generis in ſpecies, ſed ea præciſè de cauſa, quia veritas cognitionis non eſt ſpecies propria contradiſtincta à veritate in eſſendo, cum in ea fundetur, quod eſt contra rationem ſpeciei ab alia contradiſtinctæ, quam rationem poſteà diſſoluam.

178 Tertiò ad oſtendendum quem ordinem inter ſe ſeruent prioris, & poſterioris veritas rei, & cognitionis, recolendum eſt, quod diximus ſuprà n. 134. in rebus duas conſiderari poſſe cognoſcibilitates, vnam extrinſecam, quæ habetur per meram denominationem extrinſecè deſumptam à cognitione poſſibili, alteram intrinſecam, quæ conſiſtit in intrinſeca aptitudine, quam res habent in ſeipſis, vt cauſare poſſint, vel ſaltim terminare cognitionem de ſeipſis; nam iuxta hanc diſtinctionem duplex quoque veritas poteſt rebus conuenire, vna per denominationem merè extrinſecam à veritate, quæ eſt in intellectu, qua res denominatur conformis intellectui apprehendenti, altera per denominationem intrinſecam, qua vnaquæque res ex intrinſeca, & propria natura conformabilis eſt intellectui actu, vel potentia concipienti rem ſub tali ratione entis realis. Itaque ſi ſermo ſit de veritate primi generis ſatis exploratum eſt veritatem prius conuenire cognitioni, quam rebus, quia rebus conuenit dependenter à cognitione, & vniuerſaliter loquendo quæ ſunt talia per ſolam extrinſecam denominationem ab alijs, poſterius ſunt talia, quam ea quæ ſunt talia intrinſecè, & quæ ſunt cauſa, & ratio cur alia denominentur extrinſecè talia, quod explicari, & practicari poteſt in conſueto exemplo de ſano, quod intrinſecè, & prius conuenit animali, extrinſecè autem, & poſterius medicinæ, ac deambulationi, in hoc igitur ſenſu veritas prius dicitur de veritate cognitionis, quam de veritate rei; cæterum non ſecundum hanc rationem, vel denominationem ſumitur verum, cum dicitur paſſio entis, quia vt ſæpè dictum eſt, nequit paſſio realis, & poſitiua entis in ſola denominatione extrinſeca conſtitui; neque in hoc ſenſu dicimus verum de veritate cognitionis, & rei vniuocè prædicari, immò ſic æquiuocè prædicatur, & inter eas ſolum aſſignari poteſt aliqua analogia attributionis per extrinſecam denominationem, vt dicimus de ſano reſpectu dietæ, & animalis.

179 At ſi loquimur de poſteriori genere veritatis, quæ intrinſecè reperitur in rebus, tunc è contra aſſerendum eſt veritatem prius rebus conuenire, quam cognitioni, ob eandem rationem, quia nimirum in hoc ſenſu veritas conuenit cognitioni dependenter à rebus, quod probatur tum auctoritate, nam hac de cauſa dicebat Ariſt. cap. de ſubſt. ab eo quod res eſt, vel non eſt orationem dici veram, vel falſam, vt nimirum indicaret veritatem cognitionis in repræſentando dependere à veritate rei in eſſendo; & 2. Met. tex. 4. ſicut res, ſe habet ad eſſe, ita ad cognoſci, vt ibi Doctor explicat in expoſitione textus notab. ſecundo. Tum etiam ratione, quia veritas rei in eſſendo concurrit in genere obiecti ad cauſandam veritatem repræſentatiuam in cognitione, & hæc eſt veluti effectus illius, atque ideo poſterior ea, qua de cauſa dici ſolet cognitionem ſupponere obiectum, quod repræſentare debet; tum quia veritas cognitionis ordinatur ex natura ſua ad repræſentandum obiectum ſecundum ſuam veritatem, veluti quoddam exemplar illius, & imago, ſed veritas imaginis, & exemplaris dependet à veritate imagati, & exemplati, ergo &c. Rurſus idipſum in ipſamet cognitionis entitate oſtendi poteſt, nam in ipſamet cognitio-

ne vera duplex veritas reperitur ex dictis nu. 130. nempe veritas tranſcendentalis, quæ eius conſequitur entitatem, & veritas repræſentatiua, quæ illi conuenit in ordine ad obiectum, quod repræſentat, quæ veritates ita inter ſe ordinantur, vt repræſentatiua fundetur in tranſcendentali, nam veritas repræſentatiua fundatur in entitate cognitionis, & conſequenter in veritate entitatis eius, niſi enim cognitio ſuam propriam, ac veram entitatem haberet, vtique veritatem repræſentatiuam fundare non poſſet. Denique veritas tranſcendens præcedit repræſentatiuam ea prioritate, à qua non conuertitur ſubſiſtendi conſequentia, nam in ipſamet cognitione, vt loc. cit. diximus, poteſt illa eſſe ſine iſta, vt conſtat in cognitione falſa, quæ habet veritatem ſuæ eſſentiæ abſque veritate repræſentationis non è contrà; & in ordine ad cætera obiecta certum eſt cognitionem eſſe non poſſe abſque illis, benè tamen è contra, vndè dicebat Ariſt. cap. de ad aliquid, ſi datur ſcientia datur & ſcibile, non tamen è contra, quia dari poteſt ſcibile ſine ſcientia, ergo veritas in eſſendo à toto genere veritatem in repræſentando præcedit, & hæc ab illa oritur, vt docet Scotus loc. cit. 2. Met. in expoſitione tex. 4. notab. 2.

180 Hinc ſequitur inter veritatem rei, & cognitionis aſſignari poſſe analogiam inæqualitatis, quæ explicari ſolet per prius, & poſterius, vel ſecundum ordinem, vel ſecundum perfectionem, vt declaratum eſt diſp. 2. Log. qu. 5. art. 1. nam prius deſcendit veritas in veritatem rei, quam cognitionis, cum huic conueniat dependenter ab illa; poteſt etiam aſſignari analogia attributionis, non quidem dicta per denominationem extrinſecam tantum à primo analogato, ſed per denominationem intrinſecam in omnibus, licet adhuc cum ſubordinatione, & dependentia vnius ad aliud, qualem ibidem loc. cit. explicuimus & intercedere diximus inter Deum, & creaturam, ſubſtantiam, & accidens in ratione entis diſp. 2. poteſt, inquam, talis analogia attributionis inter veritatem rei, & cognitionis intercedere quatenus veritas conuenit cognitioni dependenter à veritate rei, vt probatum eſt. Vndè non ſatis conſequenter in hac re videtur loqui Paſqualig. loc. cit. vbi cum nobiſcum teneat veritatem rei, & cognitionis inter ſe vniuocè conuenire, & veritatem, vt ſic, prius competere veritati rei, quam cognitionis, quia huic conuenit dependenter ab illa, inquit poſteà veritatem, vt ſic, æqualiter deſcendere in vtramque veritatem; ſanè hæc non videntur ſatis cohærere, ſi namque veritas prius deſcendit, & contrahitur ad veritatem rei, quam cognitionis, quomodò æqualiter deſcendit in illa, & cum omnimoda, ac perfecta æqualitate, vt ipſe loquitur? forte dicet per hanc perfectam æqualitatem ipſe intelligere perfectam vnitatem, & indiuiſibilitatem eiuſdem rationis formalis, ſecundum quam deſcendit in vtramque, quia ſi ſecundum hanc inæqualiter deſcenderet, iam non ſaluaretur vnitas conceptus communis, & vniuocatio eius ad ſua inferiora. Hoc ſenſu concedimus & nos æqualiter deſcendere, ſed modus loquendi non eſt bonus, quia tunc aliqua natura communis dicitur inæqualiter deſcendere in inferiora, cum prius in vnam ſpeciem deſcendit, & poſteà in aliam, vt conſtat de ſpeciebus numerorum, prius enim deſcendit numerus in binarium, quam in ternarium, vel perfectiori differentia ad vnam contrahitur ſpeciem, quam ad aliam, qua ratione inquit Ariſt. 7. Phyſ. 31. & 3. Metaph. 11. ſolam ſpeciem athomam in indiuidua deſcendere cum omnimoda æqualitate, quia cum omnimoda vniformitate ab illis participatur quoad per ſe ordinem, & perfectionem eſſentialem; tum quia iuxtà modum loquendi Paſqualig. omnes conceptus communes vniuocè pari, & æquè perfecta æqualitate in ſua inferiora deſcenderent, quod eſt contra communem loquendi modum, & præſertim Ariſt. loc. cit. ac etiam contra rationem, quia conceptus vniuoci, quò ſunt communiores, cum minori æqualitate deſcendunt in ſua inferiora, & quò minus communes, cum maiori, vndè tandem infima ſpecies deſcendit cum omnimoda æqualitate.

181 Petes, cuinam veritati ex dictis primò impoſitum ſit nomen veritatis ex primæua ſui ſignificatione, num veritati rei, vel potius cognitionis? Paſqualig. & Meuriſſe loc. cit. inquiunt neutrum poſſe firmiter, & cum veritate aſſeri, quia de facto vſus obtinuit, vt æquè dicatur hoc nomen de vero rei, ac de vero cognitionis, atque ideò quæſitum relinquunt inſolutum. Suarez autem, & Auerſa volunt nomen veritatis prius fuiſſe impoſitum ad ſignificandam veritatem cognitionis, & indè fuiſſe extenſum ad ſignificandam etiam veritatem rerum, & ratio eſt, quia veritas cognitionis nobis notior videtur, & magis obuia; & hoc etiam ego magis probabile arbitror, & falſum eſt quod ait Meuriſſe vſum de facto obtinuiſſe, vt æquè dicatur veritas de vero rei, & cognitionis, nam in conſueto modo loquendi etiam apud vulgares frequentius nomen veritatis tribuitur actui intellectus, quam obiecto, dicimus enim opinionem veram, exiſtimationem veram, non ſic de alijs rebus; ſed quicquid ſit de hoc parum refert, quia hic veritatis naturam, & ſignificatum perſcrutari intendimus, non autem nominis impoſitionem.

Argumentorum ſolutio.

IN oppoſitum arguitur; Primò contra primam concluſionem probando veritatem non dici vniuocè de veritate rei, & cognitionis, nam veritas reperitur in rebus duntaxat, ſicut ſanitas in medicina, nimirum cauſaliter ſolum, non formaliter, quatenus ſicut medicina ſanitatem in animali cauſare poteſt, ita res verum iudicium in intellectu de ſeipſa, ſicut ergo ſanitas æquiuocè dicitur de animali, & medicina, ita veritas de re, & cognitione, probatur aſſumptum Vaſquez 1. p. diſput. 77. capit. 4. quia in rebus non datur falſitas niſi cauſaliter, non enim alia ratione res aliqua dicitur falſa, vt aurum falſum, niſi quia eſt cauſa falſæ exiſtimationis, & præbet occaſionem erroris, dum apparet aliter, quam eſt, ergo ſimiliter non datur alius modus veritatis in rebus; tum quia aliud eſt rem eſſe conformem, & veram, aliud cauſare cognitionem conformem, & veram, hoc ſecundum conuenit rebus, non primum. Deinde arguit Suarez, quia hic intercedere non videtur vnus conceptus obiectiuus ſecundum aliquam rationem communem, nam longè eſt alia ratio veritatis in cognitione, quam ſit in alijs rebus, vndè ſolum concedi poteſt quædam proportionalis analogia, quæ in hoc conſiſtit, quod ſicut veritas compoſitionis requirit illam conformitatem inter eſſe rei, & iudicium, ita veritas tranſcendentalis requirit talem entitatem rei, quæ adæquari poſſit proprio conceptui, vel ideæ. Tandem occurrit hic illa difficultas tacta num. 136. quod ſi datur hic conceptus veritatis communis, & vniuocus ad tranſcendentalem, & repræſentatiuam, tunc dabitur conceptus veritatis communior ipſa veritate tranſcendenti, quod videtur abſurdum, cum conceptus tranſcendentes ſint cæteris communiores.

182 Reſp. negando aſſumptum, cuius oppoſitum probatum eſt quæſt. præced. nu. 124. nimirum dari in rebus veritatem, & intelligibilitatem intrinſecè, & formaliter, non autem cauſaliter tantum; eius vero prima probatio à Vaſquez adducta oſtendit quidem dari talem modum falſitatis, ac veritatis, ſed non probat non dari alium modum veritatis, quæ rebus ineſt etiam formaliter, & intrinſecè, cui veritati an detur falſitas oppoſita, quia iuxtà talem modum res omnis eſt vera, quæſt. ſeq. diſcutiemus; ſed neque altera probatio vrget, quia res non ideò præcisè dicitur vera in eſſendo, quia cauſat, vel cauſare poteſt cognitionem ſibi conformem, ſed præſertim quia conformabilis eſt cognitioni, quam cauſare poteſt, vel ſaltim terminare; quinimò ſi res præcisè diceretur vera per talem reſpectum cauſalitatis, quia nimirum veram de ſeipſa poteſt in intellectu cauſare notitiam, tunc non omnis res eſſet vera tranſcendentaliter, quia non omnia entia realia ſunt obiecta motiua, & cauſatiua cognitionis, vel ſpeciei in intellectu, ſed quædam ſunt merè terminatiua, vt conſtat de relationibus ex dictis diſp. 6. de Anim. q. 3. art. 1. itaque poteſt vtique res extrinſecè denominari vera à veritate cognitionis, quam cauſare poteſt, vt benè probat Vaſquez, ſed adhuc vlterius denominari poteſt vera intrinſecè, & formaliter. Ad 2. ex Suarez negatur aſſumptum, ad cuius probationem dicendum eſt longè quidem diuerſam eſſe rationem veritatis tranſcendentis à ratione veritatis repræſentatiuæ loquendo de rationibus ſpecialibus, & determinatis, conuenire tamen in ratione communi veritatis, & conformitatis, vt ſic; & certè inter illas maiorem aſſignari poſſe analogiam, quam ſolius proportionalitatis, etiam in principijs ipſius Suarez; cum enim ipſe in rebus agnoſcat veritatem, & conformitatem etiam per intrinſecam denominationem, benè poterat inter vtramque veritatem interponere analogiam attributionis per formam intrinſecè participatam ab vtroque analogato, cum talis analogia apud ipſum detur, imò vt conſequenter loqueretur, ita aſſerere tenebatur, cum enim ſecundum ipſum omnis analogia proportionalitatis includat ſemper aliquid

meta-

metaphoræ, ac improprietatis, nequaquam inter vtramque veritatem ſolam proportionalitatis analogiam interponere poterat, quia etiam ſecundum ipſum tam res, quam cognitio in ſuo proprio ordine veræ dicuntur abſque vlla metaphora, vel improprietate. Ad 3. negatur falſitas conſequentis, non enim ideò conceptus aliquis dicitur tranſcendens, quia dari nequeat conceptus communior ipſo, ſed quia communis eſt enti creato, & increato, & in quolibet ente includitur quidditatiuè, vel identicè; vndè diſp. 2. q. vlt. art. 2. non ideò negatus eſt conceptus communis vniuocus enti reali, & rationis, quia ens reale eſt tranſcendens, ſed quia repugnat conceptus præſcindens ab ente reali, & rationis, quæ repugnantia hic non interuenit, cum vtraque veritas tam tranſcendentalis, quam repræſentatiua ſit quid reale.

Secundò arguit Paſqualig. contra 2. concl. probando veritatem repræſentatiuam non eſſe propriè ſpeciem veritatis contradiſtinctam à veritate in eſſendo; nam ſpecies contradiſtincta ab alia non poteſt fundari in ipſa, quia conſtituitur per oppoſitam differentiam, & habet incompoſſibilitatem ad eſſendum ſimul cum differentia ſpeciei contradiſtinctæ, ex vi enim incompoſſibilitatis differentiæ diuidunt rationem communem; ſed ueritas repræſentatiua non eſt incompoſſibilis cum ueritate in eſſendo, ſed in ipſa fundatur, ergo &c. Deindè ſpecies contradiſtinctæ cum immediatè ponantur ſub eodem genere, vna non eſt prior natura altera, ſed æquè primò conſtituuntur, quippe earum differentiæ æquè primò adueniunt generi, ſed veritas cognitionis eſt poſterior natura veritate in eſſendo, cum in ipſa fundetur, ergo &c. Demum vna ſpecies non eſt de conſtitutiuo alterius, neque in ea includitur, ſed veritas tranſcendentalis includitur formaliter in veritate repræſentatiua, alioquin hæc non eſſet veritas realis, ergo &c.

183 Reſp. vtique vnam ſpeciem non poſſe cum alia formaliter coincidere, cum per oppoſitas conſtituantur differentias, benè tamen materialiter, quo pacto non opponuntur, & vna concurrere poteſt ad conſtitutionem alterius, explicat hoc eleganter Ant. And. 10. Metaph. qu. 2. dicens nullum eſſe inconueniens aliqua eſſe oppoſita vno modo, putà ſi conſiderentur ſecundum ſe, vt habent formas ſuas proprias, & alio modo non eſſe oppoſita, ſi conſiderentur nimirum vt alterum includitur in altero, & eſt pars alterius, hoc declarat exemplo corporis pro altera parte compoſiti, quod quidem ſecundum ſe, & abſque anima conſideratum, vt habens aliquam formam propriam, opponitur animali, ſicut inanimatum animato, ſecundum verò quod conſideratur, vt pars animalis & informatum anima, ſic non opponitur animali, ſed eſt eius materialis pars; ſimiliter eſt de duabus ſpeciebus numeri, puta quaternario, vel ternario, nam quaternarius conſideratus ſecundum ſe, & formam ſuam propriam, eſt diuerſa ſpecies à quinario, ſi verò conſideratur, vt includitur in quinario, & eſt pars eius, ſic non diſtinguitur ſpecie ab ipſo; quam etiam doctrinam in terminis tradidit, & eiſdem exemplis firmauit D. Thomas 10. Met. lec. 4. & ante ipſum noſter Alenſis eodem lib. 10. Met. quæſt. illa in tex. 17. vtrum vnum, & multa ſint contraria; quod adhuc etiam declarari poteſt alijs exemplis in ſpeciebus quátitatis tam continua, quam diſcreta, numerus namque qui eſt quantitas diſcreta fundatur in quantitate continua, & ex ea conſtituitur, tanquam ex ſuis partibus; ſic etiam in quantitate continua, linea concurrit ad conſtitutionem ſuperficiei, & ſuperficies ad conſtitutionem corporis, & tamen iſtæ ſingulæ ſunt ſpecies quantitatis continuæ inter ſe diuerſæ, vt fusè declaratum eſt diſp. 7. Log. qu. 2. art. 2. in ſolutione ad primum; ſic igitur in propoſito dicendum erit, quod eſtò veritas repræſentatiua fundetur in veritate entitatiua, ex hoc non benè infertur non eſſe ſpecies abinuicem contradiſtinctas. Ad 2. maior non eſt vniuerſaliter vera, ſed tantum quando genus eodem ordine deſcendit in ſuas ſpecies, contingere tamen poteſt quod non eundem ſeruet ordinem, & hoc fit præcipuè, quando in vnam ſpeciem deſcendit dependenter ab alia, ſic prius deſcendit numerus in binarium, quam in ternarium, vitalitas prius ad potentiam vitalem contrahitur, quam ad actum vitalem, quia hic eſt vitalis dependenter ab illa, ens prius in Deum, quam in creaturam, & in ſubſtantiam, quam in accidens, quia hæc ſunt entia dependenter ab illis, ſic pariter in propoſito eſt ſuo modo dicendum. Ad vlt. occurrendum eſt, vt ad primum, neque minor ex integro concedi debet, quia veritas entitatiua non concurrit ad repræſentatiuam, vt formale conſtitutiuum eius, vt aſſumitur in minori, ſed vt conſtitutiuum materiale, ac vt eius fundamentum, quia hæc fundatur, & radicatur in illa, & hac de cauſa ipſa quoque veritas repræſentatiua dicitur realis, & aliquid reale importare.

Tertiò arguitur ad probandum veritatem cognitionis nō eſſe poſteriorem veritate rei, ſed potius priorem, aut ſaltim ſimul natura; nam nomen ipſum veritatis ex primæua ſui ſignificatione impoſitum eſt ad ſignificandam veritatem cognitionis, & indè translatum ad ſignificandam veritatem rei. Deindè, quia vltra veritatem, quæ eſt in rebus per denominationem extrinſecam, non debet alia admitti per denominationem intrinſecam, immo hæc in nullo differt ab illa, rem namque eſſe cognoſcibilem, ſicut eſt, quod eſt eſſe veram, aliud formaliter non eſt, quam intellectum poſſe illam cognoſcere, ſicut eſt vndè ex tali aptitudine, & poſſibilitate intellectus præcisè, oritur in re per extrinſecam denominationem aptitudo, vt ſit ita cognoſcibilis. Tandem concedendo etiam, quod talis aptitudo in rebus ponat intrinſecam relationem veritatis, & cognoſcibilitatis, correſpondentem aptitudini intellectus ad illas ita cognoſcendas, non adhuc ſequitur veritatem prius conuenire rebus, quam intellectui, vel cognitioni, ſed potius eſſe ſimul natura, quia hæ duæ conformitates ſe habent, tanquam duæ relationes mutuæ, quæ ſunt ſimul natura, nec vna præcedit aliam, vt arguebat Auerſa cit. ſuprà num. 175. cum Smiſinch.

184 Reſp. aſſumptum eſſe dubium, vt diximus, ſed quando etiam concedatur, non benè indè deducitur conſequentia, quia hic non eſt quæſtio de ipſius nominis impoſitione, ſed de re ſignificata per nomen veritatis, & dicimus ex natura rei prius conuenire rebus, quam cognitioni, etiamſi quoad nos, & ex hominum inſtituto nomen veritatis prius fuerit impoſitum cognitioni. Ad 2. negatur aſſumptum cum eius probatione, cui abundè ſatisfactum eſt ſuprà num. 134. ſoluendo argumenta Hurtad. nam illa denominatio, de qua fit mentio in argumento præcisè ſumitur ex veritate extrinſeca, vt denominante obiectum, vel cauſam ſuam, at veritas rerum, quæ eſt proprietas entis, non ſumitur ex illa denominatione, ſed ex ipſa rei entitate, vt habente conformitatem ad intellectum, atque ideo eſt denominatio intrinſeca, quæ natura præcedit veritatem cognitionis, quod ex eo euidenter deducitur, quia obiectum eſt natura prius potentia, & in tali prioritate ſupponitur in obiecto aptitudo aliqua ratione cuius aptum ſit terminare actum potentiæ, vt conſtat de colore, & ſono reſpectu viſus, & auditus; ſic igitur pariter in ente, vt intelligibile, & verum dicatur, quantum opus eſt, dicatur obiectum intellectus, non ſufficit facultas extrinſeca, quæ vim habeat, & aptitudinem illud intelligendi, ſed etiam ex parte ipſius entis ſupponi debet aptitudo intrinſeca, ratione cuius poteſt actum huiuſmodi terminare. Ad 3. aliud eſt comparare adinuicem veritatem tranſcendentalem, & repræſentatiuam, vt ſunt duæ ſpecies veritatis, vt ſic, & aliud eſt comparare rem ipſam, & intellectui conformem; vel conformabilem, & è contra intellectum, vel cognitionem, vt conformabilem illi; in hac enim ſecunda comparatione conferuntur ſimul obiectum, & potentia, vel cognitio, & in hoc ſenſu vtique verum eſt relationes inter ipſa verſantes eſſe ſimul natura, ſi vniformiter ſumantur, vt arguebat Auerſa, conformitas enim actualis cognitionis ad rem correſpondet conformitati actuali rerum ad cognitionem, & conformitas aptitudinalis cognitionis, quatenus poſſibilis, correſpondet conformitati rerum ad cognitionem, quatenus poſſibilem; at in priori comparatione non conferuntur inuicem in ratione obiecti, & potentiæ, ſed velut duæ ſpecies ſub eodem genere contentæ; vndè illa prior comparatio fieri poteſt in ipſamet cognitione conferendo veritatem repræſentatiuam cum eiuſdem veritate entitatiua, quam vtique non reſpicit in ratione obiecti, quia aliud quid diſtinctum repræſentat, nec eius conformitas in repræſentando terminatur ad illam veritatem entitatiuam, adeout debeat eſſe ſimul natura cum ipſa; vndè conſtat Auerſam cum Smiſinch. in hac re vehementer hallucinatum eſſe, dum primam comparationem confundit cum ſecunda.

185 Hic quæri ſolet, an veritas tranſcendentalis ſit æqualis in omnibus rebus; cui dubitationi occaſionem dedit Ariſt. 2. Met. tex. 4. vbi expreſſis verbis docuit veritatem eſſe in rebus inæqualem, iuxtaque ipſarum rerum veritatem diuerſos habere gradus, itaut illæ ſint alijs veriores, quæ vel ſunt perfectiores in eſſendo, vel ſunt alijs cauſæ, vt veræ

ſint;

Digitized by Google

ſint; inquit enim, *quare veriſſimum etiam eſt id, quod poſterioribus, vt vera ſint, cauſa eſt*, & tandem concludit in fine textus, *ſicut ſecundum eſſe vnumquodque ſe habet, ita ſecundum veritatem*, & licet poſſit eſſe dubium, de qua veritate ibi loquatur Ariſt. num de veritate incomplexa, quæ eſt paſſio entis, vel de complexa, quæ eſt veritas propoſitionis, & iuxtà hoc vtrum intendat de primis principijs, & cauſis incomplexis, cuiuſmodi ſunt ſubſtantiæ immateriales, vel de principijs complexis; vt ſunt primæ dignitates, & communia axiomata, frequentior tamen, ac magis Interpretum expoſitio recepta eſt, quod de vtriſque loquatur, imò principalius de incomplexis, vt ibidem exponunt Scotus, & Alenſis, quia eo loci probare intendit, quod ſubſtantiæ immateriales ſunt veriſſima, de quibus eſt ſapientia, quæ Metaphyſica nominatur; At ex alia parte hoc apparet valdè difficile, quia ſiue veritas tranſcendentalis explicetur per conformitatem ad diuinas ideas, ſiue ad intellectum, videtur potius in omnibus æqualis, ac in indiuiſibili conſiſtere, vnaquæque enim res conformis eſt ſuo conceptui, & ſuæ ideæ; & non minus conformis eſt ſuæ ideæ infima creatura, quam qualibet quantumuis perfecta, videtur ergo veritas in omnibus rebus æqualis, ac planè in indiuiſibili conſiſtere; hac de cauſa varij modi dicendi excogitati ſunt ad hoc dubium diſſoluendum.

186 Primò Fonſeca in eum Ariſt. locum duplicem inquit poſſe in vnaquaque re conformitatem conſiderari, vnam quidem ad propriam ideam, quam habet in diuina mente, & hanc ait eſſe vtique in omnibus æqualem, & nullos admittere gradus, res enim dicuntur veræ, quia adæquantur conceptui, quem Deus de ſingulis habet, cum ergo omnes æquè conformentur cum diuinis ideis, ſequitur in hoc ſenſu omnes eſſe æqualiter veras. Alia conformitas in rebus conſiderari poteſt penes imitationem quandam, & acceſſum ad conceptum de primo, & perfectiſſimo ente, & hanc inquit in creatis rebus eſſe inæqualem, & in vna re eſſe maiorem, in alia minorem, ſecundum quod magis, vel minus diuinam imitatur perfectionem, & iuxta hunc ſenſum vnam rem dici veriorem alia. Hunc dicendi modum reijcit Auerſa q. 6. ſec. 8. quia res non dicuntur veræ per conformitatem, aut aſſimulationem ad conceptum illum perfectiſſimi entis; quamuis ergo res dicantur magis, aut minus accedere ad illum conceptum, eumue imitari, non propterea dicentur aliæ alijs veriores. Cæterum res poſſe etiam in hoc ſenſu aliquo pacto dici veras teſtatur Alenſis loc. cit. imo inquit Auicen. 9. ſuæ Metaph. cap. 6. in hoc ſenſu poſuiſſe latitudinem graduum in veritate entium, quia illud, quod plenius aſſequitur rationem eſſentiæ, eſt verius ens, quam illud, quod aſſequitur ſub aliqua limitatione, primus autem motor aſſequitur plenitudinem entis non ſub gradu limitato, ergo in primo verius ſaluatur ratio entis, quam in alijs; non ergo omninò fictitium, & nouum eſt hoc veritatis ſignificatum, iuxtà quod Fonſec. aſſignat gradus in veritate rerum prout magis, vel minus limitate aſſequuntur rationem eſſentiæ, & primum ens imitantur. Potius ergo ex eo capite hic dicendi modus eſt impugnandus, quia veritas in eo ſenſu accepta non eſt proprietas entis, de qua hic eſt ſermo & de qua ibi Ariſt. loquitur, ſed eſt veritas accepta pro conformitate vel ad intellectum modo ſupra explicato, vel ad diuinas ideas, vt tenet ipſe Fonſec. cum ergo iuxta hanc acceptionem non habeat gradus, nec ſuſcipiat magis, & minus, vt ipſe fatetur, conſequenter fateri debet veritatem, quæ eſt paſſio entis, eſſe æqualem in omnibus; & parum refert ad ſolutionem præſentis dubitationis, quod veritas in alia acceptione, in qua non eſt paſſio entis, habeat gradus.

187 Secundo ipſe Auerſa loc. cit. inquit, quod cum dicitur vnum ens eſſe magis verum, quam aliud, verum ſumi ſimpliciter pro ipſo ente, ac ſi dicatur eſt magis ens, & ideo Ariſt. dixiſſe, ſicut res ſe habent ſecundum eſſe, ita ſecundum veritatem, id eſt ſicut denominantur ſecundum eſſe, ita ſecundum veritatem, quia ens, & verum pro eodem ſumuntur, denominatur autem vnum magis ens, quam aliud, quia vel eſt prius, vel magis neceſſarium in eſſendo; vnde iuxta hanc explicationem non veritas formaliter ſumpta habet diuerſos gradus, ſeu ſuſcipit magis, & minus, ſed ſolum materialiter nimirum ipſum ens verum. Sed hunc dicendi modum optimè impugnat Paſqualig. diſp. 67. ſec. 4. n. 7. tum quia Ariſt. loc. cit. dum ponit gradus in veritate, loquitur de ratione veritatis formaliter acceptæ, non materialiter, vt conſtabit textum conſideranti. Tum quia ſubiectum, & paſſio ob perfectam eorum identitatem, & affinitatem ita ſe habent, quod ſi vnum ſuſcipit magis, & minus; etiam & aliud, vndè quia albedo ſuſcipit magis, & minus, etiam & diſgregare ſuſcipit magis, & minus, ſi ergo ens magis, & minus ſuſcipit, idem quoque dicendum erit de veritate formaliter accepta, vel ſi hæc non ſuſcipit, ſignum erit neque ſubiectum, quod eſt ens, ſuſcipere. Tum tandem quia falſum quoque eſt ens in ratione entis ſuſcipere magis, & minus, nam aliud eſt vnum eſſe perfectius ens alio, aliud eſt eſſe magis ens illo, primum vtique eſt verum, at non ſecundum, neque ex illo poteſt hoc deduci; quia inæqualitas perfectionis non ponit magis, & minus in ratione entis, nam magis, & minus ſecundum eandem rationem contingere debent, non ſecundum diuerſas, at quando ſubſtantia v. g. dicitur perfectior eſſentia, vel perfectius ens accidente hoc planè non attenditur penes rationem ipſam entis, quia hæc conſiſtit in indiuiſibili, & indiuiſibiliter ab vtroque participatur, ſed penes perfectiores rationes contrahentes, ratione quarum præcisè vnum dicatur perfectius ens alio.

His rationibus, & benè vt dixi, Paſqualig. loc. cit. impugnat allatum dicendi modum, ſed qua conſequentia non video, quia & ipſe poſteà in eadem ſec. num. 11. ſuam proponens explicationem in eundem prorſus dicendi modum incidit, dum inquit veritatem ſecundum ſuam rationem formalem eſſe æqualé in omnibus rebus, itaut non habeat gradus, aut inæqualitatem, quia vnaquæque res eſt perfecto modo commenſurata cum idea diuina, in quo ſecundum ipſum conſiſtit formalis ratio veritatis, & ad ſummum, inquit, materialiter poſſe rem vnam eſſe magis veram, quam aliam, adeout inæqualitas omnis ſe teneat non ex parte veritatis formaliter, ſed tantum ex parte entis, quod veritate afficitur; idem etiam proximè antea docuerat diſp. 66. ſect. 4. n. 7. vbi ait in veritate formaliter accepta omnes res eſſe æquales, quia non vna magis, quam altera, diuinæ conformatur ideæ, in veritate autem materialiter accepta nimirum in illo eſſe, quod verum eſt, inæqualiter ſe habere, quia participant eſſe cum diuerſa menſura perfectionis; & hoc pacto ait Ariſt. procedere, dum ait loc. cit. vnumquodque ita ſe habere ſecundum veritatem, ſicut ſe habet ſecundum eſſe. Iam vides hunc Auctorem eundem prorſus dicendi modum amplecti, quem antea reiecerat, atque ideò data opera eius rationes adduxi, & approbaui, quibus eum impugnat, vt conſtet nedum ſibi contradicere, ſed etiam ſemetipſum in eadem prorſus diſp. & ſect. impugnare, ſecumque luctari, vnde nec alias rationes præter ſuas, quas contra Auerſam congerit, producere decreui, ſatis enim per illas conuincitur, & impugnatur.

188 Subdit nihilominus alium modum hic Auctor, quo ſecundum rationem formalem veritatis poteſt aliquid dici magis verum, quam alterum, & hoc eſt ſi magis, & minus accipiatur, prout importat non quidem inæqualitatem graduum, ſed excellentiæ, contingit enim veritatem aliquam eſſe altera excellentiorem ſecundum ipſam rationem veritatis, ſic veritas per fidem reuelata eſt excellentioris ordinis, quam veritas ſcientiæ, & præcipua ratio, ob quam aliquid dicitur excellentioris veritatis, eſt, quia tale verum ſit cauſa veritatis cæterorum, ſicut prima principia in genere diſcurſus ſunt prima cauſa veritatis concluſionum, & ideò dicuntur in tali genere omnium magis vera, quam concluſiones, hoc eſt, excellentioris veritatis; & hunc inquit eſſe ſenſum Ariſt. cit. 2. Metaph. tex. 4. ibi enim vniuerſaliter loquitur de quocunque quod in aliquo genere ſit cauſa cæterorum, & de hoc dici, quod in illo genere ſit maximè tale, & magis tale, quam cætera; hoc autem illi conuenit, quia in illo genere exercet rationem primæ cauſæ reſpectu cæterorum, quod importat quandam maiorem excellentiam ſupra cætera, quæ debent reduci in ipſum, vt in principium. Sed quamuis hic ſit vnus ex legitimis modis, quibus vnum dici poteſt magis verum alio ideſt excellentioris veritatis, quatenus independentis, vt ſtatim ex Scoti expoſitione ſubijciam, falſum tamen eſt hunc eſſe præciſum modum aſſignandi inæqualitatem in ratione formali veritatis ipſarum rerum, & hanc præcisè fuiſſe ab Ariſt. loc. cit. intentam, non autem inæqualitatem ſecundum gradus; nam ex verbis ipſius textus, & præſertim ex exemplo ignis, quod adducit, euidens eſt aſſignare voluiſſe inæqualitatem in veritate rerum, nedum ſecundum excellentiam, ſed etiam ſecundum intenſionem graduum, inquit enim, *vnumquodque vero id ipſum maximè aliorum eſt, ſecundum quod alijs vniuocatio ineſt, vt puta ignis calidiſſimus, etenim cæ-*

teris

Digitized by Google

teris hic eſt caliditatis cauſa, quare veriſſimum etiam eſt id, quod poſterioribus, vt vera ſint, cauſa eſt, ſanè cum ex hoc quod ignis eſt cauſa caliditatis cæterorum, infert ipſum eſſe præ cæteris calidiſſimum, non intelligit ſolùm de prælatione excellentiæ, ſed etiam intenſionis, vt ſatis de ſe conſtat ergò cum ex hoc infert, veriſſimum etiam eſſe id, quod poſterioribus, vt vera ſint, cauſa eſt; intelligit nedum quoad excellentiam veritatis, ſed etiam quoad intenſionem, alioquin paritas non teneret in omnibus, & tamen Ariſt. argumentum in tali paritate fundatur, quod quemadmodum ignis ideò eſt calidiſſimus, quia eſt cauſa caliditatis aliorum, ita veriſſimum debet eſſe id, quod eſt cauſa veritatis cæterorum; & quando etiam ex hoc intenderet ſolum Ariſt. inæqualitatem quoad excellentiam, adhuc tamen ex alio capite ibi induxit inæqualitatem etiam quoad intenſionem, vt mox dicam.

189 Tertiò itaque dicendum dari inæqualitatem in veritate rerum, nedum quoad excellentiam, ſed etiam quoad intenſionem graduum, & ſecundum ipſam formalem rationem veritatis. Ita colligitur ex Doctore ſuper præſatum Ariſt. textum, & alibi, vbi eundem explicat textum, vt q. 21. de Anim. §. *ſed quod ſit*, & 1. d. 8. q. 3. §. *Reſpondetur*, & poteſt id varijs modis ſuaderi, & explicari, inprimis Scotus ipſe 2. Met. in expoſitione illius tex. 4. in ſecundo notabili ita rem explicat; veritas eſt paſſio entis, ideò ſequitur eſſe rei proportionabiliter, & idcircò concludit Philoſophus ex prædictis, quod quia ea, quæ poſſunt eſſe alijs cauſa eſſendi vera, ſunt maximè vera, ſequitur, quod vnumquodque eo modo, quo habet eſſe, habeat etiam veritatem vt ea, quorum eſſe eſt ſempiternum, ſit etiam veritas ſempiterna, & quorum eſſe non eſt ſemper, nec veritas eſt ſemper, & quorum eſſe habet cauſam, ſimiliter veritas habet cauſam, & quorum non, non, quia etiam veritas in intellectu oritur ex veritate in re, idcircò ſicut res habet eſſe, ſic etiam eſt apta nata verè cognoſci, vt ſic ſemper ab ipſo eſſe rei oriatur conformitas veritatis, ſiue in re, ſiue in intellectu, quare benè dicit Philoſophus, quod vnumquodque ſicut ſe habet ad eſſe, ita ſe habet ad veritatem, ita Scot. loc. cit. eodem ferè modo in eum textum loquitur Alenſis, dicens, quod ſuper hoc fundatur ratio Ariſt. in hoc textu, probat enim, quod hæc inferiora non ſunt veriſſima, quia quandoque ſunt, & quandoque non ſunt, & quæ quandoque non ſunt, non habent veritatem, niſi propter naturam poſſibilitatis, quæ autem ſeparata ſunt, veriſſima ſunt, quia ſemper ſunt, ſemper autem eſſe oritur ex natura neceſſitatis; & ſic etiam explicat D. Thomas illum textum, duplici ratione quædam eſſe alijs veriora, vno modo magis verà dici, quæ ſunt cauſa veritatis aliorum, alio modo illa, quæ ſunt magis neceſſaria, & minus variabilia, & illa eſſe maximè vera, quæ ſunt prorſus neceſſaria. Conſtat itaque hos Doct. ex mente Ariſt. aſſignare inæqualitatem in ipſa formali ratione veritatis rerum, nedum quoad gradum excellentiæ, ſed etiam quoad gradum intenſionis; ait enim Ariſt. ex duplici capite poſſe vnam rem dici alia veriorem, primò quia vna eſt cauſa veritatis alterius, vndè dicit *quare veriſſimum etiam eſt id, quod poſterioribus, vt vera ſint, cauſa eſt*, deindè quia in gradu eſſendi vna eſt perfectior altera, vndè concludit, *ſicut ſecundum eſſe vnumquodque ſe habet, ita ſecundum veritatem*, & ſic ex ordine cauſæ, & effectus accipit inæqualitatem veritatis rerum quoad excellentiam, & ex ordine perfectionis inter res ipſas ſumit inæqualitatem etiam quoad intenſionem, ſicut enim res eſt perfectior alia in entitate, ita etiam in veritate quoad rationem formalem veritatis.

190 At reſpondet Paſqualig. cit. nu. 10. quod neceſſitas eſſendi, & immutabilitas non ſunt ratio veritatis, & ideò ab ipſis non poſſe res denominari magis veras, & quod deſumere denominationem veri ab immutabilitate, aut neceſſitate eſſendi, idem eſt, ac ſi denominatio calidi deſumeretur à ſapore, aut denominatio albi à frigiditate. Sed planè ineptius loqui non poterat, quia veritas fundatur præſertim in neceſſitate, & immutabilitate rei, vt fusè Doctor oſtendit 1. d. 3. q. 4. loquens de ſinceris veritatibus, & hac potiſſimum de cauſa Ariſt. 1. Poſt. cap. 2. vult ſcientiam, quæ eſt veriſſima, eſſe de obiecto neceſſario, & immutabili; immo ratione talis neceſſitatis, & immutabilitatis vult D. Aug. ſolum in diuina mente ſinceras veritates dignoſci, vndè lib. 12. Confeſs. cap. 25. ait *ambo videmus verum eſſe, quod dicis, & ambo videmus verum eſſe, quod dico, vbi quærò id videmus? nec ego vtique in te, nec tu in me, ſed ambo in ipſa, quæ ſupra mentes noſtras eſt, incommutabili veritate*, non ergo impertinens eſt neceſſitas, & immutabilitas obiecti ad veritatem, ſicut ſapor ad denominationem calidi, aut frigus ad denominationem albi, vt infert Paſqualig. & ex hoc capite auſpicari poſſe inæqualitatem veritatis rerum etiam quoad intenſionem fatetur Auerſa loc. cit.

Deindè idipſum explicari poteſt ex doctrina, quam dedi de cognitione comprehenſiua diſp. 6. de Anim. q. 12. ex Scoto 3. d. 14. qu. 1. ita vt inæqualitas veritatis in rebus etiam quoad intenſionem accipiatur ex parte cognoſcibilitatis rerum; entia namque quò ſunt perfectionis entitatis, perfectioris quoque ſunt intelligibilitatis, vndè Deus cum ſit perfectiſſimum in genere entis, dicitur quoque infinitos habere intelligibilitatis gradus, ex quo ibi deducebamus tunc tantum cognitionem alicuius obiecti eſſe comprehenſiuam, cum illud exprimit, & attingit ſecundum omnes gradus cognoſcibilitatis eius, & illum tantùm intellectum eſſe alicuius obiecti comprehenſiuum, cuius tanta eſt perfectio in intellectiuitate, quanta eſt perfectio, vel intelligibilitas obiecti, vt Doctor declarat loc. cit. 3. d. 14. quæſt. 1. ad 2. cum igitur veritas rei aliud non ſit, quam eiuſdem intelligibilitas, ſicut eſt, ſi dantur gradus in rerum intelligibilitate, ſequitur neceſſariò dari quoque debere in earundem veritate, ſed dantur gradus in intelligibilitate, ergo dantur quoque in veritate; quod verò dentur gradus in rerum intelligibilitate ſatis eſt de ſe euidens, tum quia dantur gradus in entitate, cum vna ſit alia perfectior in eſſendo, ergo & in intelligibilitate, tum quia ſi omnes eſſent æquè intelligibiles, tunc quodlibet obiectum poſſet à quocunque intellectu comprehendi, datur ergo inæqualitas in rerum intelligibilitate, & conſequenter in veritate, non tantum quoad excellentiam, ſed etiam quoad intenſionem.

191 Sed contra hunc explicandi modum inæqualitatem veritatis in rebus etiam quoad intenſionem inſtant Paſqual. & Auerſa loc. cit. quia cum dicitur rem perfectiorem eſſe maioris intelligibilitatis, atque ideò ſuaptè natura poſtulare, vt perfectiori cognitione attingatur, præſertim ad hoc, vt comprehendi dicatur, vel ſermo eſt de perfectione eſſentiali, ac intrinſeca cognitionis, vel de accidentali duntaxat nimirum intenſiua; ſi dicatur primum, ſic certè eo ipſo cognitio eſt eſſentialiter, & intrinſecè perfectior, quod tendit in obiectum eſſentialiter perfectius, nihil ergo aliud eſſet dicere, obiectum eſſe magis verum; ſiue magis, & perfectius cognoſcibile, niſi eſſe in ſe magis perfectum; & omnis cognitio attingens tale obiectum iam haberet talem gradum perfectionis conſiſtentem in ipſo ordine ad obiectum, & quem exigit ipſum obiectum, atque adeò eſſet comprehenſio ipſius obiecti, quod eſt falſum. Tum quia, vt arguit Paſqualig. quamuis creſcente obiecti perfectione creſcat perfectio materialis cognitionis, non tamen creſcit perfectio formalis in ratione cognitionis, imò fieri poteſt, vt ſit imperfectior, ſic cognitio intuitiua lapidis perfectior eſt, quam abſtractiua, qua cognoſcitur Angelus, licet obiectum ſit minus perfectum, ſi verò ſit ſermo de perfectione intenſiua, liquidò conſtat id eſſe falſum, quia obiectum imperfectius, vt creatura, poteſt intenſiori cognitione attingi, quam Deus, & prorſus vanum eſt dicere tale obiectum exigere cognitionem tam intenſam, aliud magis, aut minus intenſam. Confirmat hoc Paſqualig. quia etiam hoc admiſſo, non adhuc ex eo, quod perfectius obiectum exigeret attingi perfectiori cognitione, ſequeretur magis, & minus in veritate, nam quod cognitio ſit magis, vel minus perfecta, non ſequitur quod ſit magis, vel minus vera, veritas enim cognitionis conſiſtit in commenſuratione ipſius cum obiecto, hæc autem commenſuratio æqualis eſt tam in cognitione perfectiori, quam in minus perfecta, quia etiam minus perfecta ſi vera eſt, perfectè debet commenſurari cum obiecto.

192 Reſp. hæc, & ſimilia argumenta procedere ex doctrina Scoti de comprehenſione non benè ab Aduerſarijs percepta; cum ergo dicitur res perfectior, vt comprehendatur, perfectiori cognitione attingi debere, & adeo perfecta, vt exprimere eam valeat quoad omnes gradus intelligibilitatis eius, non vtique id intelligitur de perfectione accidentali quoad intenſionem, vt dictum eſt diſp. 6. de Anima loc. cit. n. 344. quia cognitio minus adæquans intelligibilitatem obiecti poteſt interdum intenſior eſſe alia magis illam adæquante, vt actus opinionis de aliquo obiecto poteſt eſſe intenſior actu ſcientiæ, qui abſque dubio à toto genere intelligibilitatem obiecti magis adæquat; ſed intelligi debet de

per-

Digitized by Google

perfectione eſſentiali, & intrinſeca; cum id improbatur, dicendum ex Doctore quol. 13. art. 3. duplicem perfectionem eſſentialem in cognitione diſtingui debere, vnam extrinſecam, quæ ab obiecto deſumitur, quatenus actus ſolent extrinſecè, & manifeſtatiuè ex obiectis diſtingui, & ſpecificari ex Doctore ibidem & nos latè docuimus diſp. 2. de Anim. q. 4. alteram intrinſecam, quæ ex propria, & eſſentiali differentia ipſiuſmet actus attenditur; qua data diſtinctione ad primam improbationem dicimus verum eſſe, quod cognitio eò eſt eſſentialiter perfectior, quò eſt perfectioris obiecti, loquendo de perfectione eſſentiali extrinſeca, ac obiectiua, non tamen de intrinſeca, & formali in genere cognitionis, & ideò non ſequitur, quod eo ipſo, quod cognitio attingit aliquod obiectum, ſit etiam comprehenſio illius, nam ad hoc vt cognitio ſit obiecti comprehenſiua, non ſufficit quod vtcunque illud attingat, ſed illud attingere debet ſecundum omnes gradus cognoſcibilitatis eius, & illud exprimere perfectè, & diſtinctè, adeout ſit perfectiſſima cognitio etiam in genere cognitionis, quod nimirum ſit diſtincta, & non confuſa, intuitiua, & non abſtractiua; hæc enim eſt perfectio eſſentialis, & intrinſeca eſſentialiter ad cognitionem requiſita in genere cognitionis ad hoc, vt ſit comprehenſio; quod etiam tenentur dicere Aduerſarij, vt cognitionem comprehenſiuam diſtinguant à non comprehenſiua, alioquin ſi omnis perfectio eſſentialis cognitionis deſumitur ex obiecto contra ipſos quoque argumentum vrgebit, quod eo ipſo, quod aliqua cognitio tendit in aliquod obiectum, erit ipſius comprehenſio. *Et per hoc idem patet ad aliam impugnationem Paſqualig.* probat enim ſolum cognitionem intuitiuam lapidis in genere cognitionis eſſe eſſentialiter perfectiorem notitia abſtractiua de Angelo, licet hæc ſit perfectior illa perfectione extrinſeca, & obiectiua, quatenus eſt de perfectiori obiecto, quæ quidem dici poteſt eſſentialis, quatenus ſpecificatio actuum ex obiectis eſt à priori, non autem à poſteriori, ac veluti accidentalis. Ad Conſ. eiuſdem negatur conſequentia cum eius probatione, quia enim veritas non eſt ſolùm commenſuratio extenſiua, ſed etiam intenſiua cum obiecto, adeout repræſentet illud, & ſicuti eſt, & quantum repræſentabile eſt, ideò admittit latitudinem quandam, vt poſſit ſuſcipere magis, & minus, vt latè explicatum eſt diſp. 10. Log. q. 2. art. 4. verſus finem; vndè falſum eſt commenſurationem illam eſſe æqualem tam in cognitione perfectiori, quam in minus perfecta, & quod etiam minus perfecta, ſi vera eſt, perfectè debeat commenſurari cum obiecto, poteſt enim adhuc eſſe vera, etiamſi non ſit omninò eidem commenſurata; neque hinc ſequitur eſſe cognitionem falſam, ſed tantùm minus veram, aliter idem argumentum fieri quoque poſſet de actu præciſiuo, quia non explicat omnes formalitates, quæ ſunt in obiecto à parte rei, & conſequenter non eſt ei omninò commenſuratus, vt loc. cit. in Logica dicebamus.

193 Denique alio adhuc modo, & quidem omnibus euidentiori, explicari poteſt inæqualis veritas in rebus etiam quoad intenſionem, eo quia veritas rerum in hoc conſiſtit, vt vnaquæque aliquo pacto nata ſit ſe manifeſtare cuicumque intellectui, vt loquitur Doctor 6. Met. qu. 3. ſed ſic eſt, quod non omnes res natæ ſunt ſe manifeſtare æqualiter, ergo non omnes ſunt in veritate æquales; Probatur minor, quia vt conſtat ex dictis diſp. 6. de Anim. quæſt. 6. quædam res ſunt adeò exiguæ entitatis, vt potentiam mouere non valeant ad ſui cognitionem id eſt notitiam ſuam in ea comproducere, ſed ſolum terminare, qua de cauſa dicuntur obiecta præciſè terminatiua, non vero motiua, & tales cenſeri ſolent eſſe relationes, aliæ vero ſunt adeò perfectæ entitatis, vt non ſolum terminare valeant ſui notitiam, ſed etiam phyſicè cum ipſa potentia concurrunt partialiter ad eam pariendam, qua ratione dicuntur obiecta intellectus, nedum terminatiua, ſed etiam motiua; cum igitur vna res ſit magis ſui manifeſtatiua, quam altera, & tanto magis manifeſtatiua, quanto eſt in entitate perfectior, conſequens eſt, vt vna ſit verior altera, nam veritas in tali manifeſtatiuitate conſiſtit. Conf. quia quemadmodum ſe habent ſenſibilia ad ſenſum, ita intelligibilia ad intellectum, ſed non omnia ſenſibilia ſunt æqualis ſenſibilitatis, quia vnum obiectum natum eſt fortius mouere ſenſum ſui ſpeciem in illum imprimendo, quam aliud, vnus enim color validius ſenſum mouet, quam aliud in eadem approximatione, & vnus ſonus auditum immutat vehementius alio, ergo nec omnia intelligibilia ſunt æqualis intelligibilitatis; cum igitur veritas rei aliud non ſit, quam eiuſdem intelligibilitas, ſicut eſt, ſequitur euidenter, quod ſi res in intelligibilitate ſuſcipiunt magis, & minus, ſic etiam in veritate. Et in hunc modum videtur inæqualitatem veritatis in rebus declaraſſe Alenſis 6. Met. in expoſitione tex. 4. dum ait, quod ſicut ſe habet aliquid ad eſſe, ſic ſe habet ad verum eſſe, ita quod vnumquodque ſicut fortiori aſpectu aſpicit eſſe, ſic verum eſſe, & quod debiliori aſpectu aſpicit eſſe, ſic & verum eſſe.

QVÆSTIO VIII.

Quid ſit falſitas, quo pacto ſit in rebus, & veritati opponatur.

194 POſt veritatem agere ſolent de falſitate, vt iſtius cognita natura adhuc veritatis ſtatus, & conditio magis eniteat, cum oppoſita iuxtà ſe poſita magis eluceſcant; tria autem dubia continet propoſita quæſtio ex dictis breuiter reſoluenda; & quidem primum dubium ſpectans ad quid eſt falſitatis omnes reſoluunt iuxta ſtatuta de ratione formali veritatis; vnde Thomiſtæ reponentes rationem formalem veritatis tranſcendentalis in conformitate rei ad propriam idæam, quam habet in diuina mente, conſequenter falſitatem conſiſtere volunt in aliquo defectu conformitatis ad diuinas idæas, quod quidem vario modo explicant, vt eſt videre apud Molin. 1. p. qu. 17. diſp. vn. Paſqualig. tom. 2. diſp. 70. ſec. 3. alioſque Thomiſtas. Alij vero communiter, qui dicebant veritatem rei conſiſtere in conformitate rei ad intellectum, ſeu in intelligibilitate rei, ſicut eſt, id eſt quod talis ſit à parte rei, qualis apparet, & qualem ſe manifeſtat, conſequenter hic dicunt falſitatem conſiſtere in hoc, quod res non ſit talis, qualis apparet, ita Recentiores omnes ſupracitati quæſt. 6. & præſertim Hurtad. diſp. 7. Met. ſec. 2. Arriag. diſp. 1. Met. ſec. 5. ſubſec. 3. Ouiued. controuer. 3. Met. punc. 3. Meuriſſ. ex noſtris lib. 2. ſuæ Met. cap. 3. q. 7. & alij paſſim.

195 Et hæc poſterior ſententia conſequenter ad dicta ſuperius de veritate abſque dubio tenenda eſt, quam in terminis tradidit Doctor 6. Met. q. 3. §. *reſpondeo, quod ſuperius inchoando*, in hæc verba, falſum dicit carentiam talitatis, quale apparet, ita quod principale in ſignificato eius non eſt non apparere, quale eſt, quia tunc ſi quid eſſet, & ſine omni apparentia, eſſet falſum; nec apparere, quale non eſt, quia tunc eſſet falſitas formaliter poſitio, non priuatio, ſed falſum dicit materialiter apparere, & formaliter carere talitate, quale videtur; & hæc non intelligendo per talitatem ſimilitudinem, nam nihil eſt ſimile ſibi, & ita nihil eſſet verum; ſimiliter ſi Sortes appareret Plato, Sortes eſſet verus Plato, quia tunc appareret talis, qualis eſt, hoc eſt ſimilis, quia Sortes eſt ſimilis Platoni; ſed per tale, quale intelligitur identitas, verum enim eſt, quod Sortes eſt talis, qualis eſt, licet & ſimile dicatur tale, quale eſt, igitur falſum eſt, quod caret identitate, ad id, quod apparet eſſe, & falſitas eſt non identitas entis, vt manifeſtati ad ens, vt declarans, ſiue apparens; ita Doctor loc. cit. quibus verbis breuiter declarat tum materiale, tum formale veritatis, ait enim formaliter conſiſtere in negatione identitatis cum eo, quod apparet eſſe, & materialiter in apparentia, & ſimilitudine annexa, & ſic etiam loquitur Alenſis 5. Met. quæſt. 1. in tex. 34. dicens, quod ſicut veritas eſt in re ex hoc, quod eſt apta videri, ſicut eſt, ita falſitas huic oppoſita eſt ex hoc, quod ipſa res eſt apta videri aliud, quam ſit, vndè concludit, quod falſitas duo comprehendit, primum eſt ipſa non entitas, ſecundum eſt ipſa aptitudo ad videri, quod non eſt. Vndè conſtat ad integram falſi ſignificationem conſtituendam non ſufficere negationem illius talitatis, ſed vlterius requiri apparentiam ob accidentia rei vnius ſimilia accidentibus alterius, ob quam ſimilitudinem vna iudicatur eſſe altera, qua de cauſa lapis, vel arbor licet in ſe fundet negationem hominis veri, vel auri, ſicut auricalchum, & homo marmoreus, non tamen dicitur falſum aurum, vel falſus homo, ſicut illa, quia non habet apparentiam, vel ſimilitudinem hominis, aut auri velut illa, fundatam in ſimilibus accidentibus hominis, & auri; hancque doctrinam ad declarandam falſitatis naturam communiter adducunt Recentiores ſupracit. & ex noſtris præſertim Poncius, nemo tamen ex eis Doctorem memorat, qui eam in terminis tradidit. Addunt alij, & non inconſultò, hanc apparentiam, & ſimilitudinem rei ad aliam, quam eſſe apparet, debere eſſe probabilem, nam ſi abſque vlla probabilitate fundaret illam falſam cognitionem, error iudicij, ſeu falſitas tota

Digitized by Google

tribueretur intellectui cognoſcenti, & non obiecto cognito; vt enim notat Ouuied. cum omne ens ex ſe ſit aptum fundare veram ſui cognitionem ſuapte natura, neceſſe eſt aliquid ſpeciale reperiri in eo, quod dicitur falſum, mouens intellectum ad iudicium illud erroneum, hoc autem erit ſimilitudo cum alio ente, cum quo confunditur, qualem habet auricalchum cum auro, & hac de cauſa auricalchum dicimus eſſe falſum aurum. Et hunc modum etiam falſitatem explicuit D.Th.1.p.q.17.art.1.

196 Quamuis autem falſum varias habeat acceptiones, falſum enim appellare ſolemus, quod non eſt iuxtà regulas artis, vt dicam poſteà, ac etiam mendacia falſa; quia important obiectum falſæ enunciationis; falſum tamen in prædeclarata acceptione eſt illud propriè, quod opponitur veritati tranſcendentali, quod probatur tum auctoritate, tum ratione; primò quidem auctoritate Ariſt.5.Met.34. vbi quatuor aſſignat falſitatis modos, quorum primi duo ſe tenent ex parte rei, alij vero ex parte cognitionis, primus modus falſitatis contingit in eo, quod non eſt, ſiue actu non ſit, ſiue non poſſit eſſe, iuxtà quem modum falſitatis omne impoſſibile erit falſum, quia nedum non eſt, ſed nec etiam eſſe poteſt; alter modus falſitatis adhuc ſe tenens ex parte rei contingit in eo, quod quidem eſt, ſed aliter apparet, quam ſit, licet autem hic ſecundus falſitatis modus contingat in eo, quod eſt, adhuc tamen ſecundum rationem falſitatis formalem reducitur ad non ens, quatenus intantum importat falſitatem, inquantum non eſt id, quod apparet; ecce Ariſt. verba, *alio vero* (nempe modo falſa dicuntur) *quæcunque ſunt quidem entia, apta tamen natura ſunt apparere aut non qualia ſunt, aut quæ non ſunt, vt vmbra picturæ, & inſomnia, hæc enim ſunt quidem aliquid, ſed non ſunt ea, quorum faciunt imaginationem* ergo falſum ex mente Ariſt. vt opponitur vero tranſcendenti dicitur illud, quod apparet aliter, quam ſit in re. Dices potius per primum modum explicari debere falſitatem, vt opponitur veritati tranſcendenti, quoniam ille modus vniuerſalior eſt, ac veluti tranſcendentaliter ſe habet, importat enim negationem entis, quæ directè, & vniuerſaliter opponitur enti, at ſecundus modus importat negationem talitatis entis, atque ideò eſt modus magis determinatus falſitatis, non autem tranſcendens, & vniuerſaliſſimus, qualis eſt, quem nunc hic inquirimus. Contra, imo ſecundus modus valdè aptior eſt ad explicandam falſitatem oppoſitam vero tranſcendenti, quia vt notat Doctor in eum textum, hic ſecundus modus proprius eſt falſitati incomplexæ, quæ directè opponitur veritati tranſcendenti, vbi primus modus indifferens eſt ad res complexas, & incomplexas, illum enim explicat Ariſt. per hoc, quod non componitur, aut quod impoſſibile ſit componi, quemadmodum dicitur diametrum eſſe commenſurabilem, aut te ſedere. Tum quia primus ille veritatis modus, vt etiam rebus incomplexis applicatur, non opponitur veritati in ea acceptione, iuxta quam ponitur entis paſſio, ſed in alia acceptione, qua accipi ſolet pro ipſa entitate rei, ac etiam pro negatione entis ficti, & non entis; at ſecundus modus propriè opponitur veritati, vt eſt paſſio entis, hæc enim importat aptitudinem, quam res habet, vt ſe manifeſtet, ſicut eſt, & ſic è contra falſitas importat aptitudinem quam res habet, vt appareat, ac ſe manifeſtet aliter, quam ſit, ob ſimilitudinem accidentium cum alia re. Tum quia eſto hic ſecundus modus falſitatis in particulari acceptus explicet determinatam rationem falſitatis, vt in auricalcho falſitatem auri, & in homine picto falſitatem hominis, tamen accipiendo falſum in vniuerſali pro eo, quod apparet id, quod non eſt, & fundat, vel fundare poteſt veram cognitionem ſui, non explicat rationem determinatam falſitatis, ſed in communi, vt opponitur vero tranſcendenti, quod aptum eſt intelligi, ſicut eſt. Tum tandem, quia iuxta primum modum falſitatis ab Ariſt. aſſignatum non diceretur falſum, niſi id quod non eſt, & tamen multa dicuntur falſa falſitate tranſcendenti, quæ ſunt in rerum natura, vt falſus homo, falſum aurum; verum tamen eſt, quod quia hæc, & alia huius generis falſa dicuntur, non quatenus ſunt aliquid in ſe, ſed quatenus apparent id, quod non eſt, & ratio falſitatis formaliter in tali negatione conſiſtit, ideo ſecundus modus reduci poteſt ad primum, quatenus intantum importat falſitatem formaliter, inquantum non eſt id, quod apparet, vndè hac ratione dici poteſt formalitatem falſitatis explicari etiam per primum modum ab Ariſt. aſſignatum, plenius tamen explicari per ſecundum, quia in ſecundo explicatur etiam materiale falſitatis, nimirum apparentia, & veriſimilitudo.

Conf. noſtra ſententia etiam auctoritate D.Auguſt.lib.2. ſoliloqu. nam capit. 9. poſtquam varios modos reiecerat explicandi falſitatem in rebus, proprium tandem proponens placitum inquit, *video tentatis quantum potuimus, omnibus rebus non remanſiſſe, quod falſum iure dicatur, niſi, quod aut ſe fingit eſſe, quod non eſt, aut omninò eſſe tendit, & non eſt.* Et ſic etiam declarare proſequitur rationem falſitatis cap. 6. his verbis, *dicimus falſam arborem, quam pictam videmus, & falſam faciem, quæ de ſpeculo redditur, & falſum turrium motum nauigantibus, falſamque infractionem remi ob nihil aliud, niſi quia veriſimilia ſunt*, & ruſus id ſæpius inculcet inferius cap. 15. vbi frequentius repetit illud eſſe falſum, quod ad ſimilitudinem alicuius accommodatum eſt, & quod habet ad verum nonnullam imitationem.

197 Denique duplici via probat Alenſis loc. cit. falſitatem, quæ eſt in rebus, propriè explicari per ſecundum illum modum ab Ariſt. aſſignatum, primo probat ex oppoſitione, quæ eſt inter verum, & falſum, oppoſita namque oppoſitis rationibus conſtituuntur, & explicantur, ſicut ergo verum dicitur, quod fundat, vel fundare poteſt cognitionem, qua cognoſcitur, ſicut eſt, ita falſum dicetur illud, quod fundat, vel fundare poteſt cognitionem illius, quod non eſt. Deindè id euidentius probat ex eo, quod non omnis non entitas facit falſitatem propriè dictam, vt hic de ea loquimur, ex hoc enim, quod aſinus non eſt homo, & ex hoc, quod non habet perfectionem hominis, ex hoc, inquit, non eſt falſitas in aſino; ex hoc enim quod res non conſequitur aliquam perfectionem, quam non eſt apta conſequi, ex hoc nulla falſitas eſt in ea; quælibet ergo res in ſe aliqua eſſentia eſt, & per conſequens aliqua veritas, & ſicut eſſentia eſt maior, & minor in vno, & in alio, ita & veritas; ex hoc tamen quod vna eſſentia non eſt alia, ex hoc falſitas non eſt in eſſentia, ſed ex hoc quod hæc eſſentia non eſt illa, & ex hoc quod apta nata eſt in ſe videri illam eſſe, ſiue videatur, ſiue non; itaquod falſitas duo comprehendit, primum eſt ipſa non entitas, ſecundum eſt ipſa aptitudo ad videri, quod non eſt, ita Alenſis loc. cit. Quod totum probatur etiam ex communi vſu loquendi, nam aurum falſum dicitur, quod cum non ſit aurum, auri tamen ſimilitudinem refert, adeout diſſimilitudo de facili nequeat diſcerni, & è contra ſtamnum non dicimus falſum aurum, ſed falſum argentum, quia non auri, ſed argenti ſimilitudinem refert, ergo falſum vltrà non rei entitatem inuoluit eiuſdem rei apparentiam, & ſimilitudinem, atque ideo melius explicatur falſitas per ſecundum modum ab Ariſt. aſſignatum, quam per primum. Accedit, quod ſicut verum tranſcendentale explicatur per ordinem ad intellectum, ſic etiam conſentaneum eſt falſum ei oppoſitum explicari per ordinem ad eundem intellectum, qui deceptus accidentibus, ſeu coniecturis probabilibus ex parte obiecti ſe tenentibus de illo aliter iudicat, ac ſit; vndè deducitur falſum dari duntaxat comparatione intellectus creati, quia cognitio falſa formatur ob accidentia rei vnius ſimilia accidentibus alterius, ob quam ſimilitudine altera indicatur eſſe altera, quod contingere nequit in ordine ad intellectum diuinum.

Sed dices, falſitatem ſic explicatam non opponi tranſcendentali veritati, imo potius cum ea conſiſtere, nam auricalchum eſt tranſcendentaliter verum, cum ſit ens, & tamen in eo reperitur falſitas auri ſic explicata; ergo hæc non eſt falsitas, quæ opponitur veritati entis, vel idem prorſus ens erit ſimul, & ſemel verum, & falſum tranſcendentaliter, quod eſt impoſſibile. Reſpondeo, quod licet non opponatur veritati tranſcendentali illius rei, in qua reperitur, opponitur tamen veritati tranſcendenti illius rei, cuius ſpeciem refert, & cuius eſſe falſò imitatur, vndè falsitas in auricalcho reperta non opponitur veritati auricalchi, ſed veritati ipsius auri, nam licet ſit verum auricalchum, non tamen eſt verum, ſed falſum, & ſimulatum aurum, atque ideò negatur conſequentia.

198 Circa ſecundum dubium, quo pacto ſalsitas reperiatur in rebus, Suarez diſp.9.Met.ſec.1.n.8.& Hurtad. loc. cit. docent in rebus nullam ſecundum ſe reperiri falsitatem, & ad ſummum in eis aſſignari poſſe per ſolam denominationem extrinſecam à falſa intellectus exiſtimatione de rebus ipsis; quod probat Hurtad. quia auricalchum v.g. eſt verum aurichalcum, & fundat veram cognitionem ſui; illud autem non eſſe aurum, & eſſe ſimile auro, non facit illud falſum, ſed diſtinctum ab auro, & illi ſimile, at in diſtin-

ctione

Digitized by Google

ctione vnius rei ab alia ; & ſimilitudine nulla eſt falſitas. Probat deindè Suarez quia ſi res dicerentur falſæ, aut id eſſet ex actuali difformitate ad intellectum, aut ex aptitudinali ; non primum, quia licet etiam illud falſum ſit, quod aliter ſe habet, quam appareat nobis, falſitas tamen illa non eſt formaliter in re, ſed in intellectu noſtro rem apprehendente aliter, quam ſit, quæ quidem res, quantum eſt ex ſe, vera eſt, & nata talem ſui æſtimationem facere apud intellectum, qualis eſt in ſe. Neque ſecundum ob hanc eandem rationem, quia hæc aptitudo non eſt ex parte rerum, ſed ex defectu intellectus, vndè falſitas obiecti ſemper oritur ex imperfectione cognoſcentis, quia & ſi accidentia aliqua ſimilia fundamentum aliquod præbeant, vt hoc obiectum cum illo confundatur, & aliud, ac eſt, iudicetur ; nihilominus ex ſe aptum erat terminare cognitionem veram, & accidentia, quæ ſimilitudinem referebant cum alio ente, ſufficientia non eſſent, ſi intellectus perfectè cognoſceret, vt illum deciperent, vt patet in Deo, qui propter ſui perfectionem decipi non poteſt, ita in fauorem Suarez diſcurrit Ouied. loc. cit. n. 6. Alij arguunt ; falſum non eſſe in rebus ſecundum ſe, quia omne quod eſt in rebus ens eſt, falſum eſt non ens, ergo &c. Tum etiam quia quod eſt in rebus eſt verum, ſi ergo falſum eſt in rebus, falſum erit verum. Tum quia ſi falſitas eſſet in rebus intrinſecè & formaliter, vt veritas, iam eſſet paſſio tranſcendentalis entis, ſicut illa. Deniq; arguit Paſq. falſitas formaliter accepta conſiſtit in aliquo negatiuo; ergo nequit reperiri formaliter in rebus; probatur conſequentia, nam neq; per ſe poteſt exiſtere, cum non habeat aliquod eſſe, quo exiſtat, neque imbibi in poſitiuo, neq; in aliquo ſubiectari, quia quod in aliquo ſubiectatur, requirit pariter aliquod eſſe, ſecundum quod ſubiectetur ; hanc quoque ſententiam tenent Vaſquez 1. p. diſp. 77. cap. 2. & Smiſing. trac. 3. diſp. 1. q. 2. n. 43.

199 Sed falſitatem eſſe formaliter in rebus tenet Alenſis loc. cit. & non tantùm per denominationem extrinſecam, quod probat tum ex oppoſitione, quæ eſt inter verum, & falſum, nam oppoſita habent fieri circa idem ſubiectum, vndè vbicunq; ſubiectiuè eſt verum, ibid. ſubiectiuè reſidet falſum, cum ergo verum quod eſt paſſio entis, ſit in rebus ſubiectiuè, & non in intellectu, vt in ſuperioribus probatum eſt, idem quoq; aſſerẽdum erit de falſo; probat hoc rurſus ex hoc, quod falſitas formaliter eſt negatio, quæ à parte rei reperitur in rebus, nam eſt negatio in genere habens pro ſubiecto aliquam rem, quæ in apparentia, & ſimilitudine externa alia res eſſe videtur, cum tamen non ſit, vndè falſitas fundatur in ente, non vt ſic, ſed ſecundum quod habet aptitudinem ad videri, quod non eſt, ita quod eſt ibi aptitudo, & non entitas, & hæc duo complent falſitatem ; vndè licet homo ſit verum ens in ſe, & ſit non ens aſinus, ita quod in eo eſt entitas reſpectu ſui, & nõ entitas reſpectu alterius, tamen quia non prætendit ſe eſſe aſinum ex natura ſui, non eſt falſitas in eo; quando autẽ aliquid eſt ens in ſe, & non ens reſpectu alterius, & prætendit ex natura ſui eſſe illud, quod non eſt in illo eſt falſitas; & hoc ſonant exempla Philoſophi de vmbra, & ſomno, vmbra enim eſt vera vmbra, & non eſt corpus, & tamen prætendit ſe eſſe corpus, & ideò eſt vera vmbra, & falſum corpus, itaquod falſum hic fundatur in ſubiecto, quia non eſt inconueniens, quod aliquid ſit verum in ſe, & ſit falſum reſpectu alterius, & ſimiliter de ſomno; ita Alenſis cit. quibus luculenter oſtendit falſitatem eſſe negationem in genere, quę poteſt habere pro ſubiecto ens reale, atque ideò ex natura rei formaliter in rebus reperiri, & non per ſolam denominationem extrinſecam, quod rurſus tenet, ac alijs rationibus probat 1. p. q. 16. memb. 1. & membr. 4. quam proindè ſententiam plerique ex noſtris ſequuntur, & præſertim Meuriſſe & Poncius loc. cit. ac etiam ſequi videtur Auerſa.

200 Hac in re cum diſtinctione procedendum opinor, & dicendum, quod in rebus reperiri non poteſt falſitas, quæ ſit ſimpliciter, & abſolutè tranſcendentalis in genere entis ; reperitur tamen in quibuſdam rebus falſitas tranſcendentalis, quæ talis ſolum eſt in determinato quodam genere entis. Concluſio quoad primam partẽ primæ ſententiæ fauet, cuius rationes planè aliud non probant, quam quod in hac parte aſſeritur, & probatur euidenti ratione, nam ratio entis realis reperitur à parte rei in omnibus entibus realibus, & conſequenter veritas etiam, quæ eſt eius adæquata paſſio, ergo in entibus realibus nequit dari falſitas, quæ opponatur veritati entis, vt ſic, in rebus ipſis, alioquin contradictoria ſequerentur, nempe illas res eſſe entia, & non entia ſimul; nam qua ratione ſunt vera, ſunt entia, & qua ratione, ſunt falſa, eſſent abſolutè non entia, quia falſitas tranſcendentalis ſimpliciter, & abſolutè in genere entis, omnem prorſus excludit entitatem, nec reperiri poteſt niſi in entibus rationis, ac puri negationibus. Conſ. quia veritas tranſcendentalis in omni re reperitur, ergo ſi falſitas ſumatur omninò tranſcendentaliter, vt oppoſita veritati entis, vt ſic, planè implicat in rebus reperiri, quia in hoc ſenſu directè, & formaliter cum veritate tranſcendentali in tota ſua latitudine repugnat, & ſolum quod nõ eſt, hoc pacto dici poteſt falſum, nec falſitas in hoc ſenſu dicere poteſt negationem in genere, vel in ſubiecto, ſed ſolam negationem extrà genus. Quoad 2. partem fauet ſecundę opinioni, & eam manifeſtè concludunt illius rationes, quia ſic eſt negatio in genere, non extrà genus, vt aiebat Alenſis ; & probatur, quia licet implicet dari falſitatem in rebus oppoſitam veritati entis, vt ſic, in tota ſua latitudine, non tamen implicat dari falſitatem tranſcendentalem quę talis ſit ſolum in determinato genere entis, ſic namq; negatio veri auri reperitur in auricalcho, negatio veri hominis in homine picto, & ſic in multis alijs, & ratio eſt, quia iſtæ ſunt veritates tranſcẽdentales quidem, ſed in determinato genere entis, & ideò non debent eſſe in omni ente, atque ideò negatio illarum in alijs rebus reperiri poteſt; verum tamen eſt non omnes res, quibus competit talis negatio, eo ipſo fundare falſitatem illarũ, quas negant, ſed tantùm quando apparentiam habent, ac ſimilitudinem illarum. Confirmatur, quia oſtenſum eſt diſp. 4. Phyſ. q. 1. art. 1. dari ſuo modo à parte rei negationes, & priuationes quaſdam, quæ hac ratione dici ſolent negationes, & priuationes reales, vt hoc modo diſtinguantur à negationibus, & priuationibus, quæ rebus non competunt, niſi per opus intellectus, non enim minus verum eſt formaliter à parte rei Petrũ eſſe hominem, quam non eſſe aſinum, & albedinem non eſſe nigredinem, vndè verum eſt formaliter negationẽ aſinitatis a parte rei humanitatem comitari, ac in ea fundari, & pariter negationem nigredinis in albedine ; hoc enim eſt commune omnibus oppoſitis poſitiuis, quod cum ex vi proprij eſſe excludant alterum oppoſitum, aut diſparatum, habent conſequẽter annexam formaliter, & ex natura rei negationẽ illius, & non fundamentaliter tantùm, vt aliqui dicebant, quos loc. ci. efficaciter reuincimus; cum igitur in auricalcho v. g. detur à parte rei formaliter negatio auri ex vna parte, vt nunc probatum eſt, & ex alia dentur conſimilia accidentia, vt ſplẽdor, ſonus &c. planè ſequitur in ipſo à parte rei reperiri, atq; fundari falſitatem auri, hæc enim duo complent integrum falſitatis ſignificatum, & hoc duntaxat probant rationes Alenſis loc. cit. nimirum dari poſſe in rebus falſitatem oppoſitam veritati particulari in entibus, non autem veritati entis in tota latitudine, atque ideò rationes illæ nulla indigent ſolutione, cum potius probent ſecundam partem concluſionis poſitæ.

201 Quia verò rationes primæ ſententiæ, ſaltim aliquæ, nedum probare contendunt non poſſe dari falſitatem in rebus veritati oppoſitam in tota ſua latitudine, ſed nec etiam quæ opponatur veritati particulari alicuius entis, ſingulas diſſoluere iuuabit. Ad argumentum Hurtad. dico, quod in auricalcho non eſſe aurum, & eſſe ſimile auro, licet non faciat illud falſum ſimpliciter, & abſolutè loquendo, facit tamen illud falſum in ordine ad intellectum poſſibilem decipi ex ſimilitudine, nam eo ipſo talis res apta eſt manifeſtari aliter, ac ſit, apud talem intellectum, quod eſt eſſe formaliter falſam ; quare argumentum ad ſummum probat non dari falſitatem in rebus ſimpliciter, & abſolutè loquendo, ſed tantùm per præfatam comparationem, & ordinem ad intellectum ; hinc tamen non ſequitur eſſe in rebus per ſolam extrinſecam denominationem ab ipſo deſumptam, nam etiam verum datur in rebus per ordinem ad intellectum, & tamen non ſequitur in illis eſſe per ſolam extrinſecam denominationem, vt in ſuperioribus probatum eſt, neque Hurtadum quid plus eo argumento probare voluiſſe credo. Ad argumentum Suarez dico, quod ſicut veritas in rebus præcipuè attenditur ex conformitate aptitudinali earum ad intellectum, ita falſitas etiam ex diſformitate pariter aptitudinali attendi debet, & negatur talem difformitatem in quibuſdam rebus à parte rei non reperiri, nam licet vnaquæque res apta ſit ſe manifeſtare, ſicut eſt, cuicunque intellectui, quantum eſt de ſe ; cum tamen probabilem inducit alterius ſimilitudinem, apta eſt ſe manifeſtare aliter, quam ſit, ratione talis ſimilitudinis, & apparere id, quod non eſt; & dummodò motiuum habitum à parte rei de tali iudicio faciendo ſit probabile, hoc ſufficit, vt falſitas dicatur reperiri in obiecto adeout non tota tribuatur intellectui cognoſcenti, nam ſi abſque tali probabilitate fundaret obiectũ falſam illam cognitionem, error iudicij, & tota falſitas tri-

bueretur intellectui, nec illo pacto diceretur oriri ex parte obiecti; cum igitur interdum hoc pacto oriatur falſitas, & error in intellectu creato, nimirum ex probabili ſimilitudine reperta in quibuſdam rebus, ratione cuius vna non bene diſcernitur ab alia, dicendum eſt in hoc ſenſu falſitatē in rebus quibuſdā præcedere falſitatē in intellectu, & hāc ab illa oriri.

202 Rationes quoq; quæ addebantur ex alijs, probant tantùm primam concluſionis partē ſcilicet in rebus non reperiri falſitatem, quæ ſit ſimpliciter, & abſolutè tranſcendentalis; vndè ad primam reſpondet Alenſis 5.Met.loc.cit. quod cum dicitur, quod qualibet res eſt ens, & falſum eſt non ens, dicēdum quod non omne, quod eſt in rebus, eſt ens, niſi accipiatur ens, quia entis ſcilicet ſubiectiuè, priuatio enim eſt in ente, & tamen non eſt ens in ſe, ſed eſt defectus entis, ſic ergo dicendum quod falſitas formaliter eſt non entitas cum apparentia, ſubiectiuè autem eſt ens, vel potius entis, quatenus iſta non entitas, & apparentia in ente fundatur. Ad 2. inquit aſſumptum poſſe in duplici ſenſu intelligi, quia hoc quod dico verum, poteſt determinare vel veritatem rei, vel veritatē propoſitionis, ſi determinet veritatem rei, ſenſus eſt quod illud, quod eſt in rebus, vera res eſt; ſecundo modo eſt ſenſus, quod eſt in rebus, verum eſt ipſum eſſe in rebus; ſi propoſitio aſſumpta primo modo intelligatur eſt falſa, quia priuatio eſt in rebus, & tamen non eſt ens verum; ſi ſecundo modo, vera eſt ſcilicet quod omne, quod eſt in rebus eſt verum ſcilicet ipſum eſſe in rebus, & ſic etiam falſum erit verum ſcilicet eſſe in rebus, quo etiam ſenſu Scotus 1.d.30.q.2. in fine inquit de aliqua propoſitione falſa dici, quod ſit realiter falſa ideſt verè falſa vt ly *vere*, & *realiter* determinat inhærentiam, & veritatem propoſitionis, non autem inhærens. Ad 3. negatur ſequela, quia iſta falſitas non reperitur in omni ente, cū omne ens non appareat probabiliter aliter, ac ſit, ſunt enim multa ità ab alijs diuerſa, & diſſimilia, vt nulla probabilitate poſſint cum alijs confundi, niſi temere, & imprudenter omninò, neq; vt ens falſum dicatur ſufficit in ipſo qualecunq; motiuum, vt aliud eſſe iudicetur, ſed debet eſſe motiuum rationabile, & prudens, quod non in omnibus rebus reperitur. Ad vlt. Paſqualig. negatur conſequentia, cuius probatio valet duntaxat de eo, quod in alio ſubiectatur, & fundatur per modum entis poſitiui, vt contingit de accidentibus, non autem per modum negationis, & priuationis, vt in propoſito eſt de falſitate vndè falſum eſt, quod vniuerſaliter aſſumit in probationem illius conſequentiæ, nimirum quod in aliquo ſubiectatur requirere aliquod eſſe, ſecundum quod ſubiectetur, nam cæcitas in oculo ſubiectatur, ſurditas in aure, & vniuerſaliter quęlibet priuatio ſubiectatur in ſubiecto apto nato, & tamen ſecundum ſe nullum habent eſſe, ſecundum quod ſubiectentur, cum non ſint entia realia, ſed entis negationes.

203 Circa tertium dubium, quomodo falſitas veritati opponatur, D. Thomas cum ſuis 1.p.q.17.art.4. docet verum, & falſum opponi inter ſe, vt contraria, non autem vt affirmatio & negatio, cuius ratio eſſe videtur, quia vult falſum pro formali includere aliquid poſitiuum veritati repugnans. Oppoſitum docet Doctor 6.Met.q.3.cit.§.*Reſpondeo*, vbi ait falſitatem pro formali non dicere poſitionem, ſed negationem, vel priuationem, cum falſum aliud formaliter non dicat, quam carentiam talitatis, quale apparet; ex quo deducitur verum, & falſum formaliter ſumpta opponi priuatiuè, vel contradictoriè per modum affirmationis, & negationis, non autem contrariè; quæ eſt communis aliorum opinio, & probatur ex oppoſito fundamento, quia falſum pro formali non dicit aliquid poſitiui, & reale, alioquin falſum eſſet formaliter verum, nam omne ens poſitiuum, & reale veritatem includit. Dices verum, & falſum ſaltim in concreto ſumpta cōtrariè opponi, & ita loqui D. Thomam loc.cit. Contrà, quia etiam hoc modo ſumpta, non niſi negatiuè, vel priuatiuè poſſunt opponi, & ratio eſt, quia licet falſum in concreto dicat aliquid poſitiuum, nempe id quod falſum eſt, tamen non opponitur vero ratione iſtius poſitiui, quod ei ſubijcitur, ſed ratione negationis, aut priuationis, quam formaliter importat, ſi enim opponeretur vero ratione illius poſitiui, iam non opponeretur ei ſecundum rationem ipſam falſitatis, ſed veritatis, quia illud poſitiuum, in quo fundatur, verum eſt. Tum quia oppoſita etiam in concreto ſumpta ſequuntur naturam formarum, quibus formaliter conſtituuntur in eſſe oppoſitorum, cum non niſi per eas opponantur; ſi ergo ſemel conceditur veritatem, & falſitatem in abſtracto ſumptas non ambas eſſe formas poſitiuas, ſed vnam poſitiuam, & alteram negatiuam, ſanè etiam in concreto ſumpta opponi nequeunt, niſi priuatiuè, vel contradictoriè.

204 Quæres, an falſitas veritati opponatur per modum ſimplicis negationis, itaut oppoſitio ſit merè contradictoria, an potius per modum priuationis, itaut oppoſitio ſit priuatiua. Reſp. quod ſi falſum ſumatur primo modo ab Ariſt. aſſignato pro eo ſcilicet quod non eſt, vel impoſſibile eſt eſſe, falſitas in hoc ſenſu eſt pura negatio extrà genus, & ſic cum nullum ſibi determinet ſubiectum, recedit omninò à natura priuationis, atq; ideò merè contradictoriè opponitur veritati, vt negatio affirmationi; at ſi ſecundo modo ſumatur, quo pacto magis habet rationem paſſionis entis, vt explicatum eſt, quamuis certum ſit etiam hoc modo non habere rationē priuationis in rigore, quia auricalchum fundans negationē veritatis auri permanens in propria natura non eſt ſubiectū capax formæ negatæ, nimirum veritatis auri, adhuc tamen ex duplici capite accedit ad naturam priuationis, primò quidē, quia non eſt negatio omninò extra genus, ſed negatio in genere petens determinatum ſubiectum, in quo priuationem imitatur; deindè verò quia reperitur in ſubiecto, quod valdè aſſimilatur ſubiecto formæ negatæ, nam auricalchum valdè aſſimilatur auro, in qua aſſimilatione fundatur motiuum probabile iudicandi illud aurum; quibus de cauſis falſitas ſecundo modo ſumpta ſcilicet pro negatione talitatis, qualis apparet, priuationem imitatur, atq; ideò eius oppoſitio cum veritate hac ratione priuatiua dici poterit.

205 Poſtremò, quia q.6.art.3. admiſimus veritatem, quæ eſt propria artificialium, vt à rebus naturalibus diſtinguuntur, quam diximus conſiſtere in conformitate ad regulas artis, & debitæ directionis; vel ad idæam artificis, quam habet in mente fixam iuxtà regulas artis; ita in præſenti admittere debemus falſitatem illi veritati oppoſitam, quæ tunc contingit, cum opus deficit, & declinat à debita directione intellectus artificis. Et ſanè adeò de ſe exploratum eſt hunc falſitatis modum admitti debere, vt mirum ſit, quomodo adeò vnanimiter illum negēt tot Auctores oppoſitam veritatē admittentes ſcilicet, Suarez, Vaſquez, Hurtad. Ouuied. Smiſinch. & alij loc.cit. ſi enim admittunt veritatem iam prædeclaratam, quæ eſt propria artificialium, certè etiam propriam falſitatem admittere tenentur illi oppoſitam, nam ſicut veritati, vt ſic, opponitur falſitas, ita tali veritati opponitur talis falſitas; tum quia falſitas cum ſemper in negatione conſiſtat conformitatis, ſemper etiam diſtinguitur à veritate, tāquam negatio quædam, vndè fit, vt quælibet falſitas ſemper eodem modo opponatur cum veritate, quia ſemper dicit negationem, ſi ergo datur veritas propria rerum artificialium, quæ conſiſtit in conformitate ad regulas artis, vel idæam artificis factam, & conceptam iuxtà regulas artis, conſequenter etiam admitti debet falſitas tali veritati oppoſita. Confirmatur id etiam ex communi modo loquendi, iuxtà quem falſum appellare ſolemus id, quod non eſt iuxtà regulas artis, in hoc enim ſenſu merces vocamus falſas, & pecuniam falſam, & parietes alicuius domus falsò fundati dicuntur, cum fundamenta non fuerint aliè iacta iuxtà regulas artis.

Reſpondent falſitatem in hoc ſenſu non opponi veritati, ſed rectitudini, & integritati ſeu bonitati rei, ac proindè non eſſe falſitatem propriè, & ſtrictè, ſed defectum, ſeu malitiam oppoſitam bonitati, & integritati rei, ita Ouuied.cit. vndè inquit Vaſquez ad illud de domo, quod vel domus ita ab idæa deficit, vt non habeat omnia, quibus eſſentialiter conſtare debebat, & ſic non eſt falſa domus, quia non eſt domus; aut habet omnia quibus eſſentialiter conſtituitur, manet tamen minus polita, & perfecta, quam ars conſummata poſtulabat, & ſic eſt vera domus, ſed non bona, cique namque ſolum deficit integritas, & cōſummatio, quæ vt eſt bonitas domus, ita defectus integritatis erit malitia, non falſitas. Contrà, quia iuxtà communem loquendi modum opus quodlibet artificiale verum dicitur, cū formam, & regulas artis imitatur, & falſum cum deficit ab illis, ſiue modò deficiat in aliqua parte neceſſaria, & eſſentiali, ſiue in aliqua conditione duntaxat accidentali, parum refert; ſi enim domus quantum ad aliquod eſſentiale deficit à regulis artis, non dicetur exactè vera quoad eſſentialia, ſed falſa, quod ſi deficiat tantùm in aliqua conditione accidentali, dicetur vera domus quoad eſſentialia, & falſa duntaxat quantùm ad quaſdam accidentales perfectiones. Cum autem obſtinatè aſſerunt talem conformitatem in artefactis ad regulas artis propriè loquendo debere vocari bonitatem, non veritatem, & difformitatem ad illas, malitiam, non falſitatem; iam reducunt quæſtionem ad litem de nomine, in quo caſu, vt notat Doctor 4.d.1.quæſt.2. ex Ariſt.2. Topic. ſtandum eſt communi loquentium vſui; cū ergo in conſueto modo loquendi veritas tribuatur operi-

bus

Digitized by Google

bus artificioſis, cùm conformantur regulis artis, & falſitas cùm deficiunt ab illis, vt conſtat in exemplis in argumento adductis, & non ſolùm apud vulgus, ſed etiam ſapientes, nam & D. Thomas 1. p. q. 17. art. 1. & Scotus loc. cit. quol. 18. & 1. d. 3. q. 4. talem modú in arteſactis proprium veritatis, & falſitatis agnoſcunt, planè non adeò capitoſi eſſe debent Aduerſarij, vt verum, & falſum in arteſactis prorſus abhorreant, ſicut neque nos è contrà omninò inficiabimur in eiſdem arteſactis nomen bonitatis, & malitiæ; vnde ſi in opere artificioſo conſideretur aliquis defectus, quatenus opus illud deficit, & recedit à regulis artis, tunc ille defectus rationem habebit falſitatis; ſi verò conſideretur, quatenus eſt defectus alicuius partis, vel conditionis ad eius integritatem ſpectantis, tunc habebit rationem malitiæ, cum ratio boni in conuenientia conſiſtat.

206 Cæterum Suarez cit. diſp. 9. Met. ſect. 1. oppoſitum probare contendit ſcilicet opus artificioſum non poſſe dici falſum, eo quod non ſit iuxtà regulas artis executioni mandatum, quia vel artifex habet artē, & idæam perfectam operis faciendi, vel non habet; ſi non habet, iam opus falſum dici nequit, eo quod diſcordet ab arte perfecta, cum ab ipſa non procedat; ſi autem habet artem, & idæam perfectam, tūc opus deficiet potius ex imbecillitate potentiæ exequentis, aliouè impedimento, eiuſque defectus non procedet ab idæa artificis, ac proindè non debebit dici falſitas. Confirmat id Ouied. eodem argumento, ſed euidentius deducto, quia ſi contingit defectus in opere artificioſo, id contingere poteſt eo, quia artifex non formauit idæam, quam formare debuiſſet iuxtà regulas artis, & ita licet opus externum ſit conforme idææ, tamen declinat à regulis artis, & tunc illud opus nō poteſt dici falſum, quia eſt conforme cognitioni, qua cognoſcitur, error enim tunc tantùm eſt in artifice, qui non formauit idæam, quam formare debuiſſet, non verò in praxi, quę perfectè eſt imitata propriam idæam; ſi verò artifex perfectam formauit idæam operis exercendi, & contingit defectus ex imbecillitate potentiæ exequentis, tunc illud opus executioni mandatum propriè non eſt obiectum idææ, quia tale opus eſt monſtruoſum reſpectu directionis, quia eſt præter intentionē agentis, ac proindè non illud opus dicitur falſum in ordine ad illam cognitionem, nam in ordine tantùm ad eam cognitionem poteſt dici falſum obiectum, per quam attingitur. Eodem etiam modo arguit Hurtad. demus domum factam contra regulas architecturæ ab artifice, hæc domus nequit dici falſa ab architectura, licet ſit abſimilis veræ domui per architecturam factibili, quia non eſt obiectum architecturæ, ſed alia factibilis iuxta regulas artis, ab actu autem, quo non cognoſcitur, non poteſt obiectum denominari falsò cognitum. Confirmatur adhuc, quia domus illa ſit iuxtà idęam ſui, architectus enim domum efficit, quam apprehendit, ergo eſt vera domus, quia fit iuxtà ſuum exemplar. *Dices* illud exemplar eſſe malum. Contrà inſtat Hurtad. quia id probat tam domum, quam eius exemplar deficere ab arte, non tamen propterea domus erit falſa, niſi arguitiuè, quia domus ſic facta habet ſimilitudinem veræ domus, & fundare poteſt conceptum de ſe falſum.

207 Reſp. hæc argumenta, quæ in idem coincidunt, facilè in ſuos auctores retorqueri, nam defectum operis artificioſi, quem nos appellamus falſitatem, ipſi appellant malitiam, & hanc vtiq; ipſi quoq; conſtituunt in aliqua diſconformitate ad regulas artis, vel idæam artificis; ſicut ergo per allata argumēta probare ipſi contendunt ex tali diſconformitate non poſſe opus artificioſum dici falſum, ita nos per eandem concludemus non poſſe dici malum; & qua ratione ipſi ex tali diſconformitate malitiam deriuabunt in opus, eadem etiam & nos deriuabimus falſitatem; vt ergo argumenta illa ſoluantur, ſiue contra nos fiant, ſiue in Auctores retorqueantur, notandum eſt, quod in intellectu artificis creati reſpectu operabilium conſtitui poteſt idæa ſingulorum perfecta, & imperfecta, perfecta quidem ex regulis artis, imperfecta verò ex imperitia artificis, aliouè impedimento; res autem artificiales non debent per ſe menſurari per idæam imperfectam, quia hæc non habetur ex regulis artis, & per ſe in artifice, ſed extrinſecè, & per accidens ſubrepit in mente artificis, ſed menſurari debent per idæam perfectam, quia hæc ſola intenditur ab arte, & ſemper ſaltim in habitu ſupponitur in artifice; quamuis ergo opus artificioſum procedat interdum ex idæa imperfecta, atq; adeò ex artificis intentione ipſi commenſuretur, adhuc tamen dici debet falſum, vel malum vt Aduerſarij loquuntur, quia ex natura ſua non petit illi commenſurari, ſed idææ perfectæ, quę præfigitur à regulis artis, quia vnumquodque in genere ſuo ſiue naturalium, ſiue artificialium exigit eſſe perfectum, quantum fieri poteſt, vndè ſicut in genere naturæ cum opus prodit monſtruoſum, hoc eſt per accidens, & dicitur defectuoſum, quia eſt præter, vel contra naturæ leges, etiamſi eſſet iuxtà intentionem particularis agentis; ſic in genere artificialium opus dicitur falſum, & defectuoſum, quia eſt præter, vel contra regulas artis, etiamſi eſſet iuxtà intentionem, & idæam imperitiı artificis; parum ergò refert in propoſito, quod prauum opus artificioſum non procedat ab idæa perfecta, vel non deſumat defectum ab illa, quia modus hic falſitatis proprius arteſactorum non attenditur præcisè pœnes notitiam, vel idæam, à qua de facto procedit, vel à qua defectum ſumit, ſed attenditur penes notitiam, & idæam perfectam, à qua deberet procedere; & ſicut contrarij ex diſconformitate ad talem idæam malitiam in opere artificioſo auſpicantur, ita nos quoque falſitatem; atque ita ex hac doctrina patet quid ſit dicendum ad argumenta relata, quæ, vt dixi, in idem coincidunt.

QVÆSTIO IX.

Vndè ſubrepat falſitas, & proueniat difficultas in veritate inuenienda, & quę dicantur nota nobis, & nota naturæ.

208 VEritatis ſpeculationem, eiuſque inuentionem eſſe valdè difficilem, & abſtruſam ipſa teſtatur experientia, hinc enim tot quæſtiones, totque inter Philoſophos controuerſiæ, hinc tam variæ, ac innumerabiles circa rerum eſſentias opiniones originem duxerunt; qua de cauſa dixit Eccleſiaſtes cap. 1. *cunctæ res difficiles, non poteſt eas homo explicare ſermone*. Neque obſtat, quod ait Ariſt. 2. Met. ab initio ſpeculationem de veritate partim eſſe difficilem, partim facilem; benè enim ibidem explicat, quo ex capite poſſit dici facilis, ait enim poſſe dici facilem, quatenus non omnes aberrant ab ea, nec eſt nobis ex omni parte recondita, ſunt enim quædam principia, quæ habent ex ipſis terminis euidentiam, ſubdit tamen eſſe difficilem ratione concluſionum, quæ ex illis deduci poſſunt, & ex hoc capite nullum ſatis veritatem conſequi; ſtante ergo tanta difficultate in veritatis aſſecutione, & adeò exigua eius cognitione, vt plerumq; falſa pro veris amplectamur, quæritur vndè proueniat hæc fallacia, & difficultas, an ſcilicet ex parte ipſarum rerum, quæ in ſe ſint reconditæ, & difficilis cognitionis, an potius ex parte intellectus noſtri, qui corpori immerſus nequeat ita facilè, & expeditè rerum veritatem inquirere, & aſſequi.

Veteres quidam Philoſophi, & præſertim Heraclitus, & Cratilus, referente Ariſt. dicebant totam rerum difficultatem circa rerum intelligentiam ex rebus ipſis prouenire, quæ ſuapte natura fluxæ ſint, ac inſtabiles, & ex hac inſtabilitate oriri quod tam ſæpè fallamur, & tam rarò, atq; difficulter veritatē aſſequamur, cum enim in veritatis inquiſitione longa, & diuturna ſit neceſſaria obſeruatio, ſtatim res variantur, & mutantur, & ſic omnis obſeruatio noſtra euadit fruſtratoria. Scotus è contrà cum omnibus ſuis diſcipulis 2. Met. q. 2. totā difficultatem aſſequendi veritatem refert in imperfectionem noſtri intellectus, quia quælibet res ſatis eſt de ſe cognoſcibilis, & ſui ipſius ſufficienter manifeſtatiua apud quemlibet intellectum, ſed intellectus noſter propter imbecillitatem ſuam, & alligationem ad organum corporeum nequit eas cognoſcere; vel ſaltim difficulter cognoſcit. Alij deniq; media quadam via procedunt dicentes difficultatem, quam incurrimus in rebus dignoſcendis, partim à rebus ipſis, partim ab intellectu noſtro prouenire; ab intellectu quidem noſtro prouenit reſpectu rerum immaterialium, quæ cum ſint maximè intelligibiles, reſpectu imbecillitatis noſtri intellectus facilè cognoſci nequeunt; reſpectu verò rerum materialium prouenit difficultas ab ipſis, quia aliquæ ſunt exiguæ intelligibilitatis, quem dicendi modum docet, & eleganter declarat noſter Alenſis 2. Met. tex. 1. & 6. vbi quæſt. unc. 1. inquit quod debemus imaginari ſuo modo in intellectu, ſicut in viſu, quædam enim ſunt, quæ parum habent de luciditate, & iſta non benè poſſunt mouere potentiam viſiuam propter defectū ſui, & propter defectum motionis actiuæ, quædam vero ſunt, quæ multum habent de luciditate, & iſta non deficiunt in motionem actiuam, ſed ipſum paſſiuum non eſt aptum natum moueri à tam excellenti obiecto. Ita ſuo modo in intellectu, quædam ſunt, quæ parum habent de intelligibilitate, vt ſunt ſubſtantiæ materiales, & iſta non ſunt apta benè mouere intellectum, & in talibus eſt defectus ex parte obiecti, & difficultas; quædam vero ſunt, quæ multum habent

Digitized by Google

dè intelligibilitate, quia multum habent de entitate, ſicut ſunt ſubſtantiæ ſeparatæ, & iſta non deficiunt in motione actiua, ſed intellectus noſter non eſt aptus natus benè moueri à tam excellenti obiecto, & ideo difficultas hic intelligendi eſt ex parte noſtra, & non ex parte obiecti; ita Alexand. ibidem, quam etiam ſententiam tenent Auerroes, & Diu. Thomas ibidem Iandun. quæſt. 3. Iauellus quæſt. 2. Aquarius ibidem cum cæteris Thomiſtis, Sueſſanus diſp. 2. cap. 4. Suarez tom. 1. Met. diſp. 9. ſec. 3. licet cum aliqua ab alijs differentia Fonſec. 2. Met. cap. 1. q. 1. ſect. 3. Zanard. q. 2. vbi aduertendum, quod licet omnes iſti relati Auctores, ac alij quamplures ea Thomiſtis, & Auerroiſtis difficultatem circa rerum intelligentiam deſumant quandoque ex parte rei, quandoque ex parte intellectus noſtri, addunt tamen quamplures difficultatem ex parte rerum principaliter prouenire, præſertim, quando res parum habent de actu, vt ſunt res materiales, dicunt enim cognoſcibilitatem eſſe paſſionem entis, non quomodocunque conſiderati, ſed entis in actu; ſubſtantiæ autem immateriales, quamuis ſint in actu, ſunt difficillimæ cognitu ob maximam perfectionem.

Ex hac verò quæſtione alia oritur, num alia ſint nota nobis, & alia natura, vt dixit Ariſt. 1. Phyſic. tex. 2. quamuis enim ſuſtinendo primam, vel tertiam opinionem, quod ſcilicet difficultas circa rerum intelligentiam ſpectanda ſit totaliter, vel ſaltim principaliter ex parte rerum, defendi pariter poſſit non eſſe eadem nota nobis, & nota natura; ſuſtinendo tamen ſecundam opinionem, quæ cæteris probabilior eſt, non videtur id poſſe defendi, ſi enim tota difficultas circa rerum intelligentiam ex parte intellectus noſtri attendi debet, & res omnes alioqui ex parte ſua ſunt æquè facilè cognoſcibiles, nec vna magis, quam alia, ergo fieri non poteſt, quod ſecundum naturam aliqua ſint nota, aliqua vero non, quod ſi ſecundum ſe aliqua ſunt nota, aliqua vero ſecundum nos, ſequitur quædam ex natura ſua eſſe nobis nota, quædam non, & non omnia eſſe æquè facilis cognitionis; hac de cauſa varij ſunt modi dicendi in explicando quænam ſint nota nobis, & quæ nota natura, quos art. 2. examinabimus.

ARTICVLVS I.

Difficultas in aſſequenda veritate non ex parte rerum, ſed intellectus noſtri præcisè ſpectanda.

209 CONcluſio huius articuli ponitur à Doctore cit. 2. Met. q. 2. vbi Ant. And. & Tromb. ac Faber, Meuriſſe lib. 2. Metaph. cap. 3. q. 7. & alij Scotiſtæ paſſim contra, Thomiſtas, ac Auerroiſtas, quam ex Recentioribus enixè tuetur Paſqualig. tom. 1. Metaph. diſp. 4. ſect. 2. & 3. Probatur in primis auctoritate Eccleſiaſt. 1. ab initio quæſt. allegata, *cunctæ res difficiles, nec poteſt eas homo explicare ſermone*; quibus verbis, vt patet, totam difficultatem, quam experimur in indaganda rerum veritate, in noſtri intellectus exiguitatem, & imbecillitatem refundit; deindè ipſius Ariſt. qui vt notat Doctor loc. cit. cum ab initio lib. 2. Met. tex. 1. dixiſſet ſpeculationem de veritate partim facilem eſſe, & partim difficilem, volens deindè aſſignare cauſam iſtius difficultatis, hanc dicit ſumendam eſſe non ex parte rerum, ſed ex parte intellectus noſtri his verbis, *cum vero difficultas duobus ſit modis fortaſſis, cauſa eius non rebus, ſed nobis ipſis ineſt*, & ſenſus eſt, quod cum difficultas circa rerum intelligentiam, fortè ex duplici capite oriri poſſit, ſcilicet aut ex parte rerum, aut ex parte intellectus noſtri, non ex rebus ipſis, ſed ex nobis oritur; vbi coma poſt particulam *fortaſſis*, poni debet, non antè, ita vt cadat ſupra duos modos difficultatis, vt ſenſus ſit, quod cum dubitari poſſit duobus modis, vel ex duplici capite contingere difficultatem circa rerum intelligentiam, nempe vel ex parte ipſarum rerum, vel intellectus noſtri; non ex rebus, ſed ex parte intellectus noſtri contingit; quod autem particula illa fortaſſis ſupra duos illos modos difficultatis cadere debeat; vt explicat Doctor in eum textum, colligitur ex textu græco, quo vtitur Doctor, & ita iacet; *forſan autem & difficultate duobus modis exiſtente; non in rebus, ſed in nobis eſt eius cauſa*, vbi, vt conſtat, particula dubitatiua ad priora verba pertinet, non ad poſteriora; vndè malè inquit Faber Doctorem ita hunc textum exponere, vt faciat cadere particulam *forſan*, ſupra ſecundam propoſitionem reſolutiuam quæſiti, & non ſupra primam, nam expreſsè oppoſitum docet. Et quidem ſi ad poſteriora verba pertineret, omnino ſenſum Philoſophi corrumperet, & illum faceret ſibi contradictorium, quia quod in prioribus verbis abſolutè affirmaſſet, nempe difficultatem circa rerum intelligentiam duobus modis contingere, in poſterioribus reuocaſſet in dubium dicens, quod fortaſsè cauſa eius non rebus, ſed nobis ipſis ineſt, cum potius dicere debuiſſet, ne ſibi contradiceret, cauſam difficultatis eſſe, tum in rebus, tum in nobis, cum duobus modis contingat. Imo in confirmationem eius, quod dixerat ſcilicet cauſam difficultatis ex parte noſtra pendere, non ex rebus, confirmat illo ſimili de nycticorace dicens *ſicut enim veſpertilionum oculi ad lucem diei ſe habent, ſic & animæ noſtræ intellectus ad ea, quæ ſunt omnium natura manifeſtiſſima*, quo quidem ſimili probat, inquit Doctor, quod dixerat totam ſcilicet iſtam difficultatem ſe tenere ex parte noſtri; conſtat igitur ex hac Scoti expoſitione nullam eſſe ſolutionem illorum, qui aiunt Ariſt. loc. cit. non aſſertiuè, ſed dubitatiuè loqui; verum enim eſt, quod dubitatiuè loquitur, ſed dubitatio non cadit ſuper hoc, quod difficultas intelligendi res ſit petenda, ex imbecillitate intellectus noſtri, hoc namque abſolutè affirmat; ſed cadit ſuper quæſiti propoſitionem, quatenus dubitari poteſt duobus modis, vel ex duplici capite hanc difficultatem attendi poſſe, ſcilicet vel ex parte intellectus, vel ex parte rerum, & reſoluit determinatè peti debere ex parte intellectus, non ex parte rerum.

210 Reſpondet Zerbius 2. Met. q. 2. vbi in hac re à Doctore recedit ſequens Auerroem, quod in tranſlatione Arabica abſque dubitatione legitur textus in hunc modum, *& cum difficultas eius ſit duobus modis, dignum eſt vt ſit difficilis non propter res, ſed propter nos*, abſolutè ergo aſſerit, & non dubitatiuè poſſe difficultatem ex vtroq; capite cõtingere. Sed hæc reſponſio non valet, quia quando etiam non adeſſet expreſsè particula dubitatiua, tamen ſubintelligi debet, vt fieri ſolet in propoſitione cuiuſcunque quæſiti, vt ſenſus ſit, cum difficultas in cognoſcendo ex duplici capite poſſit oriri, non ex rebus, ſed ex nobis oritur; & ita intelligi debet, ne poſterioribus verbis ſibi contradicat, nam ſi prius dixiſſet, quod de facto ex duplici illo capite contingat difficultas, parum conſequenter ſubdidiſſet non propter res, ſed propter nos difficultatem contingere. Dices non ob id Ariſt. ſibi contradicere, quia ibi quærit vndè contingat difficultas reſpectu difficilium obiectorum, quæ ſunt ſubſtantiæ ſeparatæ, ad quod reſpondet, quod cum difficultas, vel cauſa difficultatis poſſit eſſe ſecundum duos modos ſcilicet vel ex parte intellectus, vel ex parte rerum, tota ratio difficultatis, quare non benè apprehendimus maximè intelligibilia idest ſubſtantias ſeparatas, eſt propter defectum intellectus noſtri, nõ propter defectum intelligibilium. Sed Quamuis hæc expoſitio illius textus, quam ibi tradunt Auerroes, & Alenſis, ſatis euitet efficaciam argumenti indè deductam, ac vlterius fulciri poſſet per ſimile de veſpertilione, quod Ariſt. ſubiungit, vbi manifeſtè loquitur de ſubſtantijs ſeparatis; tamen non videtur ad intentionem Philoſophi, quia Ariſt. initio illius libri inquirit cauſam difficultatis circa intelligentiam omnium rerum, & non ſubſtantiarum ſeparatarum duntaxat, vt conſtat ex ipſo contextu, qui loquitur vniuerſaliter de veritate rerum; ſubdit autem exemplum in ſubſtantijs ſeparatis; vt potè magis manifeſtum, quia circa earum intelligentiam omnes ferè fatentur difficultatem oriri ex parte intellectus noſtri præcisè, non autem ex parte illarum, quæ ſuapte natura ſunt maximè intelligibiles. Sed adhuc etiam, vt dictum eſt ab initio quæſtionis, non deſunt, qui volunt circa quoque intelligentiam ſubſtantiarum ſeparatarum difficultatem oriri ex parte ipſarum; quia ſunt difficilis cognitionis ob maximam earum perfectionem, vndè ſaltim contra iſtos textus ille ineuitabilem habet efficaciam.

211 Secundò probatur ratione, difficultatem hanc ex rebus ipſis totaliter prouenire non poſſe, vt prima aſſerebat opinio, propter earum fluxibilitatem, & inſtabilitatẽ, vt enim inquit Doctor 1. d. 3. q. 4. vbi ex inſtituto diſputat contra errorem Academicorum, & præſertim Heracliti, ac eius diſcipuli Cratili art. 1. & 3. §. *quantum ad tertium*, falſum in primis eſt, quod illi aſſumebat, res omnes eſſe prorſus variabiles, & mutabiles, quamuis enim talis variabilitas, ac mutabilitas in rebus ſublunaribus, & corruptibilibus cernatur, nõ tamen in rebus æternis, & incorruptibilibus, vt ſunt Deus, intelligẽtię, & corpora cæleſtia, vndè ſaltim iſta facillimæ deberent eſſe cognitionis ob earum ſtabilitatem, & firmitatem, cuius tamen oppoſitum experimur; tum quia etiam loquendo de rebus ipſis ſublunaribus, & corruptibilibus; quamuis ſecundum eſſe exiſtentiæ ſint variabiles, & mutabiles, tamen ſecundum

eſſe

eſſe eſſentiæ dici ſolent æternæ, ac neceſſariæ, vndè & ſecundum tale eſſe præcisè conſtituuntur obiecta ſcientiæ, & veritatis, non autem ſecundum eſſe exiſtentiæ, quia ab hoc eſſe ſcientia abſtrahit, velut ab eſſe contingenti, & mutabili. Deindè ſubdit Doctor ibid. quod quando illud aſſumptum de variabilitate, & mutabilitate rerum eſſet verum, adhuc conſequentia inde deducta non valet, quia adhuc ſecundum Ariſt. poſſet haberi certa cognitio de hoc quod omnia continuè mouentur. Neque ſequitur, ait Doctor, ſi obiectum eſt mutabile, ergo quod gignitur ab eo non eſt repræſentatiuum alicuius ſub ratione immutabilis; quia mutabilitas in obiecto non eſt ratio gignendi veritatem, ſed natura ipſius obiecti, quod eſt mutabile, genitum igitur ab ipſo repræſentat naturam per ſe, igitur ſi natura, vt natura, habeat aliquam immutabilem habitudinem ad aliud, illud aliud per ſuum exēplar, & illa natura per ſuum exemplar repræſentantur, vt immutabiliter vnita, & ita per duo exemplaria genita à duobus mutabilibus, non inquantum mutabilia, ſed inquantum naturæ, poteſt haberi notitia immutabilis vnionis eorum, quare concludit Doctor variabilitatem, & mutabilitatem rerum non obſtare, quin de illis poſſit haberi aliqua certa, & ſincera veritas; quonam autem pacto ſcientia eſſe debeat de obiecto neceſſario, ac immutabili, ſatis declaratum eſt diſp. 12. Log. q. 2. art. 5.

212 Tertiò probatur neque partialiter hanc difficultatem ea rebus procedere, ſed totaliter, & præcisè ex parte noſtri intellectus, ratione Doctoris loc. cit. 2. Metaph. q. 2. quæ talis eſt, ſi difficultas in cognoſcendis rebus ex parte ipſarum ſpectanda foret, tunc talis difficultas eſſet in ipſis reſpectu cuiuſcunque intellectus, etiam angelici, & diuini, ſed hoc eſt falſum, quia nedum reſpectu intellectus diuini, ſed angelici quoque omnes ſunt æquè facilè cognoſcibiles, ergo difficultas circà earum intelligentiam non eſt ex parte rerum, ſed intellectus noſtri; minor patet, probatur ſequela maioris, quia quod eſt de ſe tale, cuicumque comparetur, ſemper eſt tale, ergo ſi difficultas eſt ex parte rerum adeout res ſint ea ſe difficilè cognoſcibiles, tales certè forent in ordine ad quemcumque intellectum; quod ſi non ſunt cognitu difficiles in ordine ad intellectum angelicum, & diuinum, ſed duntaxat humanum, ſignum euidens eſt hanc difficultatem oriri præcisè ex imperfectione, & imbecillitate intellectus noſtri. Conf. & explicatur hæc ratio, nam quod eſt ex ſe difficilè cognoſcibile, ideò eſt tale, quia intrinſecè participat aliquam rationem formalem, quæ eſt radix talis difficultatis, atq; ideò difficilem reddit in ordine ad quamcumque potentiam cognitiuam, quia de ſe talis eſt independenter à quocumque extrinſeco; ſi ergo res non ſunt difficiles reſpectu cuiuſcunq; intellectus, ſed tantùm humani, argumento eſt difficultatem non eſſe in rebus ipſis intrinſecè radicatam, ſed ex parte intellectus noſtri oriri. Conf. amplius, & magis explicatur, nā ad inueniendam alicuius effectus cauſam præciſam hanc methodum tradidere Philoſophi, vt illa ſit eius cauſa præciſa, qua poſita ponitur effectus, & qua remotà remouetur; ſed vna, ac eadem res comparata ad intellectum noſtrum difficulter cognoſcitur, faciliter verò in ordine ad intellectum angelicum, vel diuinum, ergo hæc non erat cauſa difficultatis in noſtra cognitione, ſed potius intellectus, nam eadem re penitus immutata, variato ordine ſolum ad potentiam cognoſcentem, tollitur difficultas.

Hæc eſt Doctoris validiſſima ratio, cuius vim, nedum Thomiſtæ, ſed nec ſufficienter aliqui percepere Scotiſtæ, Trombeta namque Scotiſta alioquin ſolertiſſimus, ac fideliſſimus inquit hanc rationem contra Auerroem non concludere, quia ſecundum ipſum 12. Metaph. com. 51. & 3. de Anim. com. 5. & 8. Deus nihil intelligit extra ſe. Tamen præſupponendo, quod aliquid intelligat extrà ſuam eſſentiam, reſpondetur (inquit) quod quodcumque intelligibile, quod eſt ex ſe cum difficultate cognoſcibile, comparatum ad quemcumque intellectum mobilem à tali obiecto, aut ſaltim per ſe primò terminabilem, & non virtute alterius, erit à tali intellectu cum difficultate cognoſcibile; modò intellectus diuinus, neque eſt mobilis à rebus materialibus, neque terminabilis ab ipſis, & ideò tales res non cognoſcentur cum difficultate ab intellectu diuino, qui virtute eſſentiæ, vt obiecti mouentis, aut primò terminantis, intelligit quicquid intelligit. Vndè ſoluta in hunc modum ratione Scotica ſubdit deindè ipſe aliam rationem, qua ita probat noſtram concluſionem, potentia intellectiua habet difficultatem in cognoſcendo, quando eſt improportionata obiecto cognoſcibili, eſt autem improportionata, aut propter maximam entitatem obiecti, aut propter minimam, ſed quælibet iſtarum improportionum eſt ex defectu virtutis cognoſcitiuæ, quod probatur, nam quod intellectus nequeat intelligere maximè cognoſcibilia, hoc eſt, quia virtus eius cognoſcitiua exceditur à cognoſcibilitate obiecti, ergo defectus eſt ex parte ipſius; improportio etiam reſpectu eorum, quæ ſunt minimæ entitatis, prouenit ea defectu ipſius intellectus, quod probatur per Ariſt. lib. de ſenſu, & ſenſato, qui vult, quod ſi viſibile decreſcit in minus in infinitum, neceſſè eſt viſum creſcere in maius in infinitum, ſi debet viſibile percipere; ergo ad cognitionem minimi cognoſcibilis requiritur perfectior virtus in cognoſcendo; ergo quod intellectus non poſſit intelligere minima, hoc eſt ex defectu virtutis cognoſcitiuæ in intellectu.

213 Sed immeritò Trombeta, quem ſuper omnes Metaphyſicos Scotiſtas ſemper venerabor, rationem Doctoris inficiatur, velut non concludentem, quod enim non concludat in principijs Auerrojs negantis Deo ſcientiam rerū ad extra, parum refert, ſi enim hæc fuit mens Commentatoris (quem aliqui benignè interpretantur) ſanè hæc ſunt verba, vt inquit ille, non hominis, ſed bouis, quia omninò irrationabile eſt aſſerere Deum omniſcium ignorare res ad extra. Quod autem ſubdit Trombeta pro ſolutione argumenti, quod ſcilicet ſi res eſſent ea ſe difficilè cognoſcibiles, adhuc facilè cognoſcerentur ab intellectu diuino, quia nō cognoſcuntur in ſeipſis, & in genere proprio, vt loquitur Theologus, ſed virtute diuinæ eſſentiæ, vt obiecti primariò mouentis, ac terminantis. Hoc neque verum eſt, neque ſoluit argumentum; non inquā, verum eſt, quia etiamſi Deus res in proprio genere cognoſceret, adhuc ratione perſpicacitatis eius facillimè res quaſcunque cognoſceret, vt conſtat de intellectu angelico, qui quidem res in proprio genere nouit abſque vlla difficultate, ratione acuminis eius, neque diuinus intellectus ponitur à Theologis omnia immediatè in diuina eſſentia cognoſcere, non autem in ſeipſis, ad hoc vt facilius cognoſcat, & ſine difficultate, ſed ne vileſcat accipiendo, & mendicando cognitionem à rebus, vt dicitur in tract. de ſcientia Dei. Nec etiam ſoluit argumentum, imò potius confirmat, quia ſi ideò Deus res omnes ſine difficultate cognoſcit, quia non accipit cognitionem ab eis, ſed nouit in ſeipſo, & nos è contrà cum difficultate eas cognoſcimus, quia accipimus cognitionem ab eis, iam difficultas in nobis reperta circà rerum intellectionem non ex rebus ipſis, ſed ea noſtro modo intelligendi imperfecto procedit; patet conſequentia, quia eſt omninò eadem res, quæ à Deo intelligitur, & à nobis, ab eo quidem facillimè, à nobis difficulter, præcisè ob diuerſum cognoſcendi modum, quia noſter intellectus indiget motione rerum, non autem intellectus diuinus, ergo difficultas in nobis procedit præcisè ex noſtro imperfecto intelligendi modo. Denique quando Scoti argumentum non concluderet de intellectu diuino ob rationem à Tromb. allatam, adhuc concluderet de intellectu angelico, qui præſertim in Scoti ſententia mouetur à rebus, reſque nouit in genere proprio per proprias earum ſpecies infuſas, vel acquiſitas, & quæ nos nouimus difficillimè, nouit ipſe cum ſumma facilitate; & quidem Doctor in eo argumento, quamuis ſpecialem faciat de diuino intellectu mentionem, vt potè qui facillimè ſuper omnes intelligit omnia, non tamen ſe reſtringit ad intellectum diuinum, ſed loquitur in ordine ad quemcumque intellectum, ait enim quod ſi res eſſent ex ſe difficiles, tales quoque forent in ordine ad quemcumque intellectum, ergo concludit ſaltim de intellectu angelico res noſcente in genere proprio.

214 Neq; ratio, quam ipſe deindè ſubdit in defectum rationis Scoticæ, vllius eſt momenti, verum enim vtiq; eſt, quod aſſumit potentiam intellectiuam habere difficultatem in cognoſcendo, quando eſt improportionata obiecto cognoſcibili; falſum tamen eſt, quod poſteà ſubdit hanc improportionē euenire aut propter maximam entitatem obiecti, aut propter minimam, & quamlibet harum improportionum ex parte virtutis cognoſcitiuæ procedere. Hoc inprimis repugnare videtur, quia talis magnitudo, vel paruitas entitatis ex parte rei ſe tenet, ſi ergo improportio inter obiectum & potentiam ex maxima, vel minima entitate obiecti ſpectanda eſt, iam ex parte rerum ipſarum prouenit, non autem præcisè ex parte virtutis cognoſcitiuæ, vt ait Tromb. At inquit, quod intellectus non poſſit intelligere maximè cognoſcibilia, hoc eſt, quia virtus eius cognoſcitiua exceditur à cognoſcibilitate obiecti, ergo defectus eſt ex parte ipſius. Contra, quia hinc etiam inferri poteſt difficultatē prouenire primariò, & originatiuè ex exceſſu ipſarum rerum, quo ſuperāt humanā captū

Digitized by Google

nam ſi remoueretur talis exceſſus facilè intelligerentur, ergo præcipuum impedimentum, & primarium cur à nobis difficulter intelligantur, & radix primaria improportionis inter illas, & intellectum noſtrum, eſt earum exceſſus, & non præcisè noſtri intellectus imbecillitas. Deindè repugnat hanc improportionem inter obiectum, & potentiam euenire aut propter maximam obiecti entitatem, aut minimam, nam idē effectus ab oppoſitis omninò cauſis prouenire non poteſt, ſed maxima, & minima entitas opponuntur, ergo nequit hæc eadem improportio ex vtroque capite prouenire. Tum quia ſi minima entitas eſt cauſa improportionis inter obiectum, & potentiam, ac difficilis cognitionis, ergo res quo magis de entitate participabit, reddetur facilius intelligibilis, quia ſic tolleretur improportio oriens ex minimitate rei. Tum quia oppoſitæ cauſæ oppoſitos producunt effectus, ergo ſi minimum eſſe reddit res difficiles cognitu intellectui noſtro, maximum eſſe è contra reddet facilè cognoſcibiles; & idem quoque argumentum formari poteſt de maxima entitate, quod ſi propter eius exceſſum eſt cauſa improportionis, & difficultatis, minimum eſſe rei reddet rem intellectui noſtro proportionatam, ac facilè cognoſcibilem.

215 Dices, ad proportionandum obiectum cum intellecto noſtro requiri mediocritatem intelligibilitatis, ac entitatis, itaut nec ſit maximæ intelligibilitatis, nec minimæ, quia maxima intelligibilitas opprimit potentiam, & minima meam ſubterfugit, vt ait Ariſt. de minimo viſibile loc. cit. à Tromb. de ſenſu, & ſenſato. Contrà, quia ſi mediocritas intelligibilitatis eſt cauſa proportionis obiecti cum intellectu noſtro, & facilitatis in cognoſci, & exceſſus intelligibilitatis, vel defectus eſt cauſa improportionis, & difficultatis, ergo cauſa præciſa, vel ſaltim præcipua tam facilitatis, quam difficultatis in cognitione rerum ſtat ex parte earum, non autem ex parte intellectus noſtri, quia hæc mediocritas, aut exceſſus, vel defectus intelligibilitatis ſe tenet ex parte rerum. Tum quia cum dicitur mediocritatem eſſe cauſam proportionis obiecti ad potentiam, & facilitatis in cognitione ipſius, vel hoc eſt, quia dicit acceſſum ad ſummam, vel exiguam intelligibilitatem, vel receſſum ab ea; ſi eſt cauſa facilitatis, quia dicit acceſſum, ergo quo magis accedit, reddit rem facilios cognoſcibilem ab intellectu noſtro, & ſic etiam argumentum formari poterit ex parte receſſus, conſequentia verò tenet ex ea regula, quod ſicut ſe habet ſimpliciter ad ſimpliciter, ita magis ad magis, & maximum ad maximum. Denique falſum eſt maximum, & minimum intelligibile difficulter à nobis cognoſci ob rationem allatam, quia intellectus non patitur ab excellenti intelligibili, vt viſus à ſenſibili, ob diſpoſitionem organi, intellectus enim eſt inorganicus, imò quo excellentius eſt intelligibile, eò promptior redditur intellectus ad illud percipiendum, ex 3. de Anim. tex. 8. & ob eandem rationem non tenet omninò paritas de minimo viſibili, quia viſio requirit obiectum, quod poſſit immittere ſpecies ad oculum, & ſe ſolo illam totaliter imprimere, quia non datur ſenſus agens concurrens cum obiecto ad productionem, & impreſſionem ſpeciei, parua autem moles in notabili præſertim diſtantia debilem emittit ſpeciem ſui intentionalem, quæ proindè aut ad oculum non peruenit, aut adcò debilis, & remiſſa, vt oculum mouere non valeat; hoc autem non contingit reſpectu intellectus, qui eſt potentia inorganica, & cum rebus partialiter concurrit ad productionem ſpeciei intelligibilis, vndè ſi præſertim ſint res abſolutæ, quantumcunque ſint exiguæ, & imperfectæ entitatis, poſſunt ſimul cum intellectu agente producere ſui ſpeciem, ac intellectum mouere. Accedit, quod etiam admiſſa paritate de minimo viſibili, & intelligibili, non adhuc ex illa Ariſt. auctoritate concludit totam difficultatem eſſe ex parte intellectus, quia licet verum ſit difficultatem videndi paruum viſibile ex parte viſus pendere, negari tamen nequit, quin etiam pendeat ex parte obiecti, quod cum ſit exiguę molis, parum quoque mouet potentiam viſiuam, neque hoc negare voluit Ariſt. ſicut enim magnitudo molis in obiecto viſibili valdè confert, vt facilè videatur, ita paruitas molis facit, vt cum difficultate cernatur.

216 Zerbius 2. Metaph. q. 2. quamuis & ipſe Scotiſtam eſſe profiteatur, duplicem tamen aſſignat ſolutionem ad relatum Doctoris argumentum, inquit enim etiam reſpectu intellectus diuini res difficulter cognoſcibiles habere eandem difficultatem, & ſic concedit conſequentiam argumenti, quod autem diuinus intellectus eas faciliter intelligat, ait prouenire ex parte intellectus increati, qui ſcientiam ſuam non mendicat à rebus; aliter etiam reſpondet negando conſequentiā, nempe quod ſi res ſint ex ſe difficilè cognoſcibiles, tales quoque futuras in ordine ad quemcunque intellectum, quia non oportet, quod omne illud, quod ſecundum ſe competit alicui, eidem competat ad quodcunque illud comparetur, & præcipuè in reſpectiuis, albedini enim, vt quinque competit ſecundum ſe eſſe remiſſam, cui tamen eſſe remiſſum non cōpetit cuicunq; ipſa comparetur, nam comparata albedini, vt tria, vel quatuor, eſſe intenſum, & non eſſe remiſſum eſt ſibi conueniens; quam ſolutionem acceptant vnanimiter Thomiſtæ, vndè conſequēter ad eam inquiunt Iauellus, Zanardus, & alij 2. Met. q. 2. illam maximam, quod eſt de ſe tale, cuicunq; comparetur ſemper eſſe tale, veram eſſe duntaxat in prædicatis abſolutis, non autem reſpectiuis, quale eſt eſſe cognoſcibile, eſſe viſibile &c. nam Sol eſt difficulter viſibilis ob copiam ſuæ lucis, & tamen non ſequitur, quod comparatus cuicunque oculo ſit difficilis viſu, vt patet in oculo Aquilæ.

Nulla tamen iſtarum ſolutionum eſt ſufficiens, immo prima ſibimet repugnare videtur, implicat enim res de ſe cognitu difficiles facilè intelligi ab intellectu diuino, & adhuc reſpectu eius eandem habere difficultatem in intelligi, quam habent reſpectu intellectus noſtri; ſi enim facilè intelliguntur ab ipſo, ergo non eandem reſpectu eius habent difficultatem, quam habent reſpectu noſtri intellectus, vel ſi eandem retinent etiam reſpectu eius, ergo non facilè intelliguntur ab ipſo: quod autem inquit facilè à Deo intelligi, quia non cognoſcit eas in genere proprio, ſed in diuina eſſentia, iam impugnatum eſt ſupra diſceptando contra Tromb. Nec etiam ſecunda ſolutio, quæ adeò Thomiſtis arridet, ſatisfacit, nam illa propoſitio, omne quod eſt de ſe tale, cuicumq; comparetur ſemper eſt tale, vera eſt in prædicatis omnibus tam abſolutis, quam reſpectiuis, quod oſtendo in ipſo albedinis exemplo intenſæ vt quinq; adducto à Zerbio, cuicumq; enim ipſa comparetur ſiue albedini, vt octo, ſiue vt quatuor, ſemper habet intenſionem, vt quinq; quod autem reſpectu iſtius dicatur intenſa, reſpectu illius remiſſa, hoc non ei competit ab intrinſeco, ſed ei prorſus accidit ex comparatione ad extrinſeca, lapis etiam ſiue comparetur ad montem, ſiue ad granum milij ſemper eſt eiuſdem magnitudinis, quamuis reſpectu iſtius dicatur magnus, reſpectu illius paruus. Sed admiſſo etiā propoſitionem illam habere veritatem tantùm in abſolutis, non in reſpectiuis, adhuc argumentum vrget, imo præfata ſolutio illud mirabiliter confirmat, quia ſi eſſe facilè, vel difficilè intelligibile non eſt prædicatum abſolutum rebus cōpetens independenter à quocunque extrinſeco, ſed eſt prædicatum reſpectiuum, quod in eis variatur iuxta variam comparationem ad diuerſos intellectus; iam eo ipſo fatētur Thomiſtæ difficultatem circa rerum intellectionem non ex ipſis pendere, ſed ab intellectu, cui comparantur, quia reſpectu vnius intellectus ſunt faciles cognitu, reſpectu alterius difficiles; quod manifeſtè oſtendo in exemplo adducto à Iauello de Sole, qui facilè videtur ab oculo Aquilæ, difficulter ab alio oculo, hæc enim facilitas, vel difficultas non pendet ex conſtitutione intrinſeca lucis ſolaris, quia cuicunque oculo comparetur ſemper retinet eoſdem viſibilitatis gradus, ſed oritur ex varia diſpoſitione organi in oculo Aquilę, & alterius animalis. Itaq; ſi rectè perpendatur Doctoris argumentum, optimè tenet illa conſequentia, quod ſi res ab intrinſeco, & ex natura ſua eſſent cognitu difficiles, tales quoque eſſent reſpectu cuiuſcunq; intellectus, quia vt ipſe inquit, da oppoſitū, quod ſcilicet ſint difficiles reſpectu vnius intellectus, non reſpectu alterius, ſtatim ſequitur difficultatem non illis ineſſe ex natura ſua, ſed eis ab extrinſeco obuenire, & per accidens, nempe ab intellectu, cui obijciuntur intelligendæ, vndè argumentum Scoti ſupponit difficultatem in rebus in oppoſita ſententia ſtatui debere prædicamētum abſolutum, intrinſecum, & eſſentiale, quia ſi eſt reſpectiuum, & per accidens, & ab extrinſeco adueniens ſcilicet ab intellectu, cui comparantur, iam in noſtram labuntur opinionem ſtatuentem difficultatem cognitionis rerum ex parte intellectus noſtri, nō ipſarum, quia ipſæ quantum eſt ex ſe ſunt æquè facilè, vel difficilè cognoſcibiles à quocunque intellectu.

217 Fonſeca 2. Met. q. 1. cap. 1. ſect. 4. ad ſolutionem eiuſdem argumenti inquit res eſſe ex ſe cognitu difficiles poſſe dupliciter intelligi primò itaut eſſe difficilè cognoſcibile conueniat eis per ſe, tanquam innata proprietas, & in hoc ſenſu non intelligitur res aliquas eſſe ex ſe difficilis cognitionis, quia ſic teneret conſequentia in argumēto deducta, quod illæ res difficiles eſſent cognitu in ordine ad quemcunq; intellectum; alio modo dici poſſunt eſſe ex ſe difficilis cognitionis, quatenus ex ſua natura habent, quod facilè cognoſci nequeant, niſi ab intellectu perfecto, & in hoc ſenſu dicun-

tur

tur aliquæ res eſſe ex ſe difficilis cognitionis, ex quo minimè ſequitur tales eſſe futuras reſpectu cuiuſcunque intellectus; & rem poſſe eſſe hoc ſecundo modo difficilem abſque primo duobus declarat exemplis, hoc enim modo lignum viride dicitur eſſe difficilis combuſtionis, quatenus facilè comburi nequit, niſi à vehementi igne; & defunctus dicitur ex natura ſua difficulter reſuſcitabilis, & tamen ſine vlla difficultate reſuſcitatur à Deo; ſic ergo res aliquæ dicuntur eſſe ex ſe difficilis cognitionis, quia non niſi ab intellectu perfecto facilè cognoſci poſſunt. Sed & iſta quoque ſolutio argumentum Scoti confirmat, & noſtram opinionem, quod difficultas circa rerum cognitionem, non conuenit eis intrinſecè, & abſolutè, ſed dependenter ab imperfectione intellectus noſtri, inquit enim non repugnare illis, quod facilè intelligantur abſolutè loquendo, ſed quod facilè intelligantur ab intellectu imperfecto, qualis eſt noſter; iam ergo tota difficultas intellectionis ipſarum in imperfectionem intellectus noſtri refunditur, qui ſi eſſet perfectus, vt angelicus, vel diuinus, æquè facilè illas intelligeret. Confirmatur, quia res illæ ſunt prorſus eædem, ſiue intellectui humano obijciantur, ſiue angelico, vel diuino, & tamen reſpectu illius dicitur difficilè cognoſcibiles, non reſpectu iſtius, cum ergo tota diuerſitas ſit ex parte intellectus, quia vnus eſt perfectus, alter imperfectus, conſtat totam difficultatem in cognoſcendo non à rebus prouenire, ſed ab ipſo intellectu. Conf. vlterius, quia iuxtà ſenſum diſtinctionis allatæ à Fonſec. dici poteſt Solem eſſe viſu difficilem, non abſolutè, ſed quia facilè videri nequit, niſi ab oculo acuto, & perſpicaci, qualis eſt oculus Aquilæ, & adhuc quod difficulter videatur ab oculo noctuæ, hoc non dicitur prouenire ex natura Solis, ſed ex imperfectione oculi noctuæ, ergo pariter in propoſito, quamuis ſint aliquæ res cognitu difficiles, & quæ facilè percipi nequeunt, niſi ab intellectu perfecto, hoc non arguit difficultatem pendere ex parte ipſarum, ſed ex parte intellectus imperfecti. Neque exempla illa ſunt ad rem, vt benè notauit Paſqualig. nec ex ipſis benè deducitur, quod aliquid ex natura ſua ſit facile vni, & difficile alteri, nam lignum viride eſt vtique difficilis combuſtionis ob qualitates reſiſtentes igni, ſed hanc difficultatem habet tam reſpectu debilis, quam vehementis ignis; nam quod ignis vehemens citò illud comburat, non tollit quin etiam reſpectu eius ſuam non habeat difficultatem ad comburi, quantum eſt ex parte ſua, ſed ſolum infert, quod fortis ignis ob maximam actiuitatem facilius ſuperat eius reſiſtentiam, & difficultatem ad comburi, quam debilis ignis; ac in rebus cognoſcibilibus, ſi quæ difficilè cognoſcuntur, talis difficultas non prouenit ex aliqua reſiſtentia, quam habeant ad cognoſci, ſed ex parte intellectus, qui ob ſuam imperfectionem non facilè, & expeditè mouetur ab eis; reſuſcitatio verò mortuorum reſpectu creaturæ non dici debet difficilis, ſed ſimpliciter impoſſibilis, & reſpectu Dei debet dici facilis, quia nihil eſt difficile diuinæ omnipotentiæ, dummodo contradictionem non implicet ex parte rei, & ſic ex nullo eorum exemplorum, probat intentum Fonſec. poſſe ſcilicet aliquid ex natura ſua eſſe facile vni, & difficile alteri.

218 Tertiò principaliter probatur noſtra concluſio ratione, veluti à priori, quam innuit Doctor loc. cit. 2. Met. q. 2. vbi ait loquendo proportionaliter omnes res, quantum eſt ex ſe, ſiue ſint materiales, ſiue immateriales, æquè facilè intelligi, & ratio eſt, quia ſi res perfectior perfectius, & intenſius mouet intellectum, habet etiam plures gradus cognoſcibilitatis, quam res imperfectior, quæ cum minores, & pauciores habeat, non indiget intellectus adeò intenſa motione, ſicut ad intellectionem rei perfectioris; æqualiter ergo mouetur intellectus hinc, & indè à re perfectiori, & imperfectiori ſeruata proportione, & ideò quælibet in ſuo ordine eſt facilè intelligibilis, quia quælibet tantum mouet; quantum ſat eſt ad ſui manifeſtationem, nam vnaquæque res naturaliter cognoſcibilis habet ſuum proportionatum medium, quo innoteſcat intellectui eo modo, quo poteſt, & exigit, quantum eſt de ſe innoteſcere; ex quo ſequitur res omnes eſſe æquè facilè cognoſcibiles, quantum eſt de ſe, & ſi aliquæ ſunt difficilè cognoſcibiles, hoc aliundè prouenire, quam ab ipſis rebus; hoc declarat Doctor exemplo ignis, nam ignis paruus æquè faciliter calefacit ſecundum proportionem caloris ſui ſicut maior ignis ſecundum proportionem caloris ſui; vult dicere, quod licet magnus ignis longè actiuior ſit paruo igne, æquè tamen facilè paruus ignis comburit combuſtibile ſibi proportionatum v. g. faſciculum, ac magnus ignis lignorum magnam ſtruem, nam quamuis magnus ignis maiorem habeat virtutem, maiorem etiam habet materiam circa quam occupetur; ſic in propoſito quamuis res perfectior intenſius moueat intellectum, quam imperfectior, plures tamen etiam habet intelligibilitatis gradus exprimendos, & manifeſtandos, quam res imperfectior, atque ideò hæc minori indiget motione, vt æquali facilitate intelligatur, ac illa. Conf. hæc ratio, & amplius declaratur, quia vt optimè adnotauit Paſqualig. difficilè intelligi in rebus non importat quandam reſiſtentiam, & contrarietatem, quæ ſit inter obiectum, & intellectũ, quia neque intellectus habet reſiſtentiam ad intelligendum, neq; obiectum ad intelligi, ſed cum intellectus completè conſtitutus eſt in actu primo per ſpeciem intelligibilem, ſine vlla difficultate poteſt exire in actum, quia eſt agens naturale, quod in agendo nullam patitur difficultatem, quare tota difficultas conſiſtit in hoc, quod facilè, vel difficilè acquirat ſpeciem impreſſam obiecti, vel aliquid loco eius deſeruiens; vt cum res intelliguntur per alienas ſpecies; ſed ſic eſt, quod loquendo de his rebus, quæ noſtræ ſubijciantur cognitioni, natura ſingulis prouidit de medio proportionato, quo determinaret intellectum, vel per propriam obiecti ſpeciem, vel per alienas loco eius deſeruientes, ergo res omnes, quantum eſt ex ſe, ſunt æquè facilè cognoſcibiles, quia quælibet in ſuo ordine habet medium proportionatum; quo innoteſcat intellectui, perinde ac quælibet alia quantumuis excellens, & perfecta.

219 Quartò vlterius probatur concluſio deſtruendo præcipuum fundamentum Aduerſariorum, qui ideò dicunt ſubſtantias materiales eſſe cognitu difficiles ex parte ſua, quia ſunt multum potentiales, & parum habent de actualitate, vnumquodque autem eſt cognoſcibile ſecundum quod actu eſt, nam cognoſcibilitas eſt vtique paſſio entis non tamen quomodocunque conſiderati, ſed entis in actu; at totum hoc fundamentum labile, ac ruinoſum eſt, cum enim inquiunt ſolam actualitatem facere rem cognoſcibilem percõtandum eſt, quid per eiuſmodi actualitatem intelligant, & per hoc eſſe in actu, ſi enim intelligunt eſſe exiſtentiæ, vt contradiſtinguitur ab eſſe poſſibili, poteſt eſſe falſum, quia nedum exiſtẽtia intelliguntur, ſed etiam poſſibilia, imò ſcientia dicitur abſtrahere ab exiſtentia rerum. Vel per eſſe actuale intelligunt illud, ſecundum quod res poteſt poni in actu per receſſum à potentia obiectiua, & hoc pacto dici nequit vna res magis de actu participare, quam alia, quia ſic vnaquæque habet ſuum proprium eſſe, quò æquè poni poteſt in actu, ac quælibet alia, nam quælibet perfectè participat totum id, quod requiritur ad id, vt ponatur in eſſe; Vel per eſſe actuale intelligunt illud, quo res accedit ad purum actum, & recedit à potentia receptiua, & ſubiectiua, quo pacto ſubſtantiæ immateriales magis de actu participare dicuntur, quam materiales, & in hoc ſenſu falſum quoque eſt ſolam actualitatem eſſe rationem cognoſcendi, quia cum materia prima nihil de hoc actu participet, quia eſt omninò in potentia ſubiectiua, nullo modo poterit intelligi; Vel per eſſe actuale intelligunt eſſe magis perfectum, & in hoc ſenſu, inquit Doctor loc. cit. vtique verum eſt, quod eſt perfectioris entitatis, perfectioris etiam eſſe cognoſcibilitatis, non tamen facilioris, nam cognitio entis imperfectioris proportionaliter loquẽdo eſt æquè facilis, ac cognitio perfectioris, imò reſpectu noſtri facilior, nam Deus, & intelligentiæ ſunt entia perfectiſſima, & maximè in actu, & nobis adhuc difficillima cognitu. Vel tandem per eſſe actuale idem intendunt, quod eſſe actu intelligibile, in hoc enim ſenſu res immateriales dicuntur eſſe in actu, materiales verò in potentia, vndè vt fiant actu intelligibiles, ope indigent intellectus agentis, qui illas depurando à conditionibus materialibus dicitur transferre de ordine ad ordinem ideſt de ordine ſenſibilium ad ordinem intelligibiliũ, & præterquam quod in hoc ſenſu falſum eſt ſubſtantias quoq; materiales non eſſe in actu, quia ſicut ſunt actu entia, ita etiam actu intelligibilia, & quamuis ſint intrà ordinem ſenſibilium, non ob id excluduntur ab ordine intelligibiliũ, quia intellectus eſt potentia illimitata, quæ vagatur per omnia entia, vt fusè monſtratũ eſt diſp. 6. de Anim. n. 64. 92. 100. 194. & 195. adhuc etiã eſt falſum, quæ ſunt ita magis in actu, eſſe nobis cognitu faciliora, immo res è contra ſe habet, quod quæ ſunt ſenſibus proximiora, facilius à nobis intelliguntur ſenſuum ductu, & quæ remotiora, difficilius; patet ergo axioma illud Thomiſtarum, & Auerroiſtarum vnumquodque cognoſci ſecundum quod actu eſt, & ſolam actualitatem eſſe rationem formalem intelligibilitatis, ſic abſolutè prolatum eſſe falſum, de quo videatur Faber theor. 25. cap. 3. & 2. Met. diſp. 2. cap. 3. in ſolutione ad primum.

Digitized by Google

Deindè conceſſo etiam hoc axiomate, vt vero, adhuc fundamẽtum Aduerſariorum nutat, & ſibimet repugnat, ſi enim actualitas in rebus cauſa eſt facilioris cognitionis, & potentialitas difficilioris, ideoque ſubſtantiæ materiales ſunt nobis cognitu difficiles, ergo quo magis res de actu participabit, minuſque de potentia, erunt nobis cognitu faciliores, quod tamen eſt falſum, nam vt & ipſi fatentur, Deus, & intelligentiæ ſunt nobis cognitu difficillimę, cum tamen ſint entia maximè in actu. Dices, quod eſtò reſpectu noſtri ſint cognitu difficiles, ſunt tamen in ſe facillimæ cognitionis ob earum maximam actualitatem. Contrà, nam ex fundamento Aduerſariorum, etiam nobis deberent eſſe facillimæ, quia exigua participatio de actu reddit ſecundum ipſos res nedum in ſe, cognitu difficiles, ſed etiam reſpectu noſtri, & quò minus de actu participant, eò difficiliores redduntur, ergo è contra, quò magis de actu participant reddi debent cognitu faciliores nedum in ſe, ſed etiam reſpectu intellectus noſtri; Conſequentia probatur, quia quando ab vno oppoſito habetur aliquis effectus, ab alio etiam oppoſito haberi debet contrarius effectus, cum igitur maior participatio de actu cauſet in obiecto difficultatem cognitionis reſpectu noſtri, ſanè maior participatio è contra minuet difficultatem eiuſdem, & augebit facilitatem. Conſ. quia ſecundum ipſos actualitas res nobis manifeſtat, & potentialitas occultat, ergo res quo magis à potentialitate recedunt participando de actu, erunt nobis minus occultæ, & tamen oppoſitum experimur de Deo, & Intelligentijs.

220 Quintò adhuc magis probatur Concluſio explicando, quo pacto tota difficultas circà rerum cognitionem procedat ex modo imperfecto cognoſcendi intellectus noſtri pro ſtatu iſto, in quo eſt alligatus ſenſibus, eorumque indiget miniſterio ad res intelligendas; quia enim in inquirenda rerum veritate intellectus pro ſtatu iſto vtitur ſenſibus, adeout nihil eſt in intellectu, quin prius fuerit in ſenſu formaliter, vel ſaltim virtualiter, & ideò obiectum adæquatum intellectus noſtri pro ſtatu iſto eſt quidditas rei ſenſibilis formaliter, vel virtualiter, vt docet Scotus. q. 1. prol. E. & 1. d. 3. q. 3. B. & q. 4. F. & quol. 14. ar. 2. & alibi frequenter, vt dictum eſt diſ. 6. de Anim. q. 6. art. 2. hinc, inquam, procedit tota difficultas, quam experimur in rerum cognitione, vel facilitas pro ſtatu iſto, quò enim res ſunt ſenſibus proximiores, facilius cognoſcuntur, quia facilius imprimunt ſui ſpeciem; quò remotiores, difficilius, quia cum difficultate imprimunt ſui ſpeciem, vel nullatenus eam imprimunt, ſed intelligi debent per ſpecies alienas, & tunc difficultatem ſentimus in talium rerum cognitione, quia ex his quæ ſenſus percipit, nequit intellectus facilè aſſequi eorum notitiam; vndè quia intellectus angelicus, vel ſeparatus intelligit independenter à ſenſibus, ideò facilè omnia illa percipit, quæ à nobis non percipiuntur niſi cum maxima difficultate. Ex hoc itaque ſic poſſumus argumentari ad oſtendendum propoſitum, nimirum totam difficultatẽ cognitionis procedere ex imperfecto modo cognoſcendi noſtri intellectus pro ſtatu iſto; difficultas in cognitione alicuius obiecti oritur ex improportione reperta inter ipſum, & potentiam cognoſcentem, ſed talis improportio nõ habetur propter maximam, vel minimam entitatem obiecti, dicebat Trombet. neq; propter maximam, vel minimã actualitatem obiecti, vt dicebant Thomiſtæ, ſed præcisè ob maiorẽ vel minorem ſenſibilitatem eiuſdem, ergo difficultas in cognitione rerum pro ſtatu iſto oritur præcisè ex modo imperfecto cognoſcendi noſtri intellectus, qui nihil intelligit, niſi dependenter à ſenſibus; probatur conſequentia cum minori, quoniam ſtante tali modo cognoſcendi noſtri intellectus ſcilicet cum dependentia à ſenſibus, ſequitur quod obiectum proportionatum ipſius ſint tantum res ſenſibiles, atque ideò quò magis res aliqua fuerit à ſenſibus remota, erit magis improportionata ad mouendum intellectum noſtrum pro ſtatu iſto, & idcircò difficilius cognoſcetur; patet ergo radicem totius difficultatis circa rerum cognitionem, ſiue perfectiſſimæ ſint, ſiue imperfectiſſimæ, ex hoc capite oriri, quia tam iſtæ ob earum imperfectionem, vt materia prima, relationes &c. quam illæ ob earum maximam perfectionem, vt Deus, & intelligentiæ, ſunt à ſenſibus nimis remotæ, quæ remotio in cauſa eſt, quod intellectus noſter vtens tali modo imperfecto cognoſcendi pro ſtatu iſto, nequeat illa attingere, niſi cum magna difficultate, quæ alioqui facillimè cognoſceret, ſi independenter à ſenſibus intelligeret.

Et quidem totam hanc eſſe radicem difficultatis, quam experimur circa rerum intelligentiam, disertè docuit D. Greg. Nazianzenus orat. 2. de Theolog. poſt medium illis verbis; cum veritas omnis, & diſputatio plurimum difficultatis, atque obſcuritatis habeat, ac nos velut paruo quodam inſtrumento res magnas efficere moliamur, humanæ ſcilicet ſapientiæ adiumento rerum cognitionem aucupantes, ac rebus intellectilibus animum vnà cum ſenſibus admouentes, aut certè nõ ſine ſenſibus, quibus vndiq; iactamur, atque in errorem pertrahimur, nec nuda mente cum nudis rebus verſari, atque indè ad veritatem propriùs accedere, rebuſque perceptis, ac comprehenſis mentem informare poſſumus; hæc Nazian. idem quoque voluit innuere Ariſt. 2. Met. tex. 1. per illud ſimile de nycticorace, ſicut oculus noctuæ ſe habet ad lumen ſolis, ita ſe habet intellectus noſter ad ea, quæ ſunt manifeſtiſſima naturæ, non enim per hoc ſignificare voluit obiecta maximæ intelligibilitatis eſſe nobis cognitu difficillima, quia intellectus noſter lædatur à maxima cognoſcibilitate obiecti, eiuſque lumine, quemadmodum veſpertiliones à lumine diei, vt quidam Auerroiſtarum explicant, quia intellectus non læditur ab excellenti intelligibili, ſicut ſenſus à ſenſibili ex 3. de Anima tex. 8. ſed ſolum ſignificare voluit, quod dicebamus, illa obiecta ſcilicet intelligẽtias eſſe ita intellectui noſtro improportionata, ſicut lumen ſolis oculis veſpertilionis, quia illa ſunt nimis remota à ſenſibus noſtris; vnde currit illa ſimilitudo, quia hic, & ibi cernitur improportio inter potentiam, & obiectum, ſed non ob eandem cauſam, nam talis improportio in nycticorace contingit; quia à magno lumine læditur eius potentia viſiua; in nobis verò, quia ſubſtantiæ immateriales ſunt valdè à ſenſibus noſtris remotæ.

221 Sextò tandem ex dictis ſequitur radicem quoque falſitatis, & erroris, quò ſæpè fallimur, ac decipimur circà res falsò apprehenſas, non ex parte rerum, ſed intellectus noſtri eſſe ſpectandam, quod quidem probatur eodem prorſus modo, quo idem probatum eſt de radice difficultatis, quia ſi res eſſent de ſe fallaces, ac erroneæ, reſpectu cuiuſcumque intellectus tales eſſent, quod tamen eſt falſum, quia nec intellectus angelicus, nec diuinus circà rerũ cognitionem hallucinatur, & in intellectu humano experimur, quod quo perfectior eſt intellectus, eò minus fallitur; radix igitur falſitatis, & deceptionis, quam interdum patimur, ex imperfectione, & habitudine intellectus noſtri ſumenda eſt, & imperfecto modo intelligendi dependenter à ſenſibus, qui ſunt fallaces, & plerumque vnam rem pro alia oſtendant. Quamuis autem totum hoc verum ſit, nequaquam tamen negari debet in rebus ipſis plures latere occaſiones errandi, & decipiendi, plerumque enim experimur nos decipi à nimia obiecti diſtantia, ab externa figura, à nimia rerum ſimilitudine; ità disertè docuit Aug. lib. 2. ſoliloq. cap. 6. & 7. in veriſimilitudine habitare falſitatem, & ſimilitudinem eſſe matrem erroris, & eas res à nobis falſas appellari, quas veriſimiles deprehendimus; hac enim de cauſa *hypocrita* dicitur iuſtus falſus, quia oſtendit opera iuſti, & aurichalchum aurum falſum, quia oſtentat nitorem auri; & in hoc ſenſu etiam dicimus quæſt. præced. dari falſitatem in rebus, non quia reipſa ſint in ſe falſæ, ſed quia vt aiebat Aug. res falſas dicimus, quas veriſimiles deprehendimus, & falſum eſſe quod apparet id, quod non eſt; vndè nequit falſum conſtitui in rebus, niſi in ordine ad intellectum, qui poteſt decipi, & vnam rem pro alia ſumere ob nimiam vnius ſimilitudinem cum alia.

Soluuntur Obiectiones.

IN oppoſitum arguitur Primò pro prima opinione probãdo omnem difficultatem in rerum intellectione ab ipſis procedere, ideò namq; intellectus noſter difficultatem patitur in veritatibus aſſequẽdis, quia non habet proprias ſpecies rerum, per quas illas cognoſcat, ſed quod has non habeat, nõ ex ipſo prouenit, quia quantũ eſt de ſe, eſt in potentia ad omnes, veluti materia prima ad formas ex 3. de Anim. c. 4. atq; ideo ſicut materia, quantũ eſt de ſe ſine vlla difficultate recipit omnes formas, ita etiã intellectus omnes ſpecies, eſtq; de ſe similè diſpoſitus ad cognoſcendum res, cum non habeat, niſi ſolam priuationem cognitionis, non enim eſt ibi aliquod contrariũ cognitioni rerum, prouenit ergo impedimentum, & difficultas habendi ſpecies ex rebus ipſis, quæ non ſunt productiuæ ſpecierum propriarum in intellectu noſtro, ergo ex parte rerum præcisè oritur difficultas circa earum cognitionem, non vero ex parte intellectus. Conf. exemplis, ideo enim ſubſtantia materialis nequit à nobis cognoſci, quia non poteſt ſui ſpeciem imprimere neque in ſenſu, neque in intellectu, quod non prouenit ex parte noſtra, ſed ex parte ipſius ſubſtantiæ; & idem eſt de ſubſtantijs immaterialibus ſaltim creatis,

quæ

Digitized by Google

quæ nequeunt à nobis diſtinctè intelligi, quia efficaciam non habent ad immutandum intellectum noſtrum, ergo ex inefficacia ipſarum rerum prouenit hæc difficultas. Conf. amplius, quia intellectus noſter non eſt in organo corporeo, quo mediante lædatur ab excellenti obiecto, ſicut læditur ſenſus imò quò obiectum eſt excellentius, magis perficitur ex 3. de Anim. 8. ergo tota difficultas prouenit ab ipſis rebus, quæ natura ſua ſunt parum intelligibiles. Denique tota difficultas in rerum cognitione prouenit ex improportione inter obiectum, & potentiam, ſed hæc ſe tenet præciſè ex parte rerum, quæ vel ob ſuam maximam, vel minimam perfectionem ſunt nimis à ſenſibus remotæ, atque intellectui noſtro coniuncto improportionato, ergo &c.

222 Reſpondet Meuriſſ. loc. cit. conceſſo aſſumpto, negando conſequentiam indè deductam, quia non poſſe cognoſcere ſine ſpeciebus arguit imperfectionem ſtatus noſtri; & in rebus, quæ ſpecies producere non poſſunt, non eſt imperfectio ex eo, quod illas non poſſint producere, imò perfectionis eſt, quia hoc demonſtrat earum ſtatum ſublimem, & abſtractum à materia. Hæc ſolutio multa falſa inuoluit, falſum enim in primis eſt non poſſe nos cognoſcere ſine ſpeciebus arguere imperfectionem ſtatus noſtri, quia etiam intellectus angelicus, & ſeparatus non cognoſcit ſine ſpeciebus vel infuſis, vel ab ipſis rebus acquiſitis loquendo præſertim de cognitione abſtractiua, vt dictum eſt in lib. de Anim. & tamen non patiuntur imperfectionem ſtatus noſtri, non ergo cognoſcere mediantibus ſpeciebus quomodocunque arguit imperfectionem ſtatus, ſed cognoſcere per ſpecies ex ſenſibilibus deductas medio phantaſmate, nec poſſe aliter cognoſcere niſi ſpeciebus via ſenſuum acquiſitis. Deindè falſum eſt in rebus perfectionis eſſe, quod nequeant ſui ſpeciem imprimere, nam ſpecies eſt veluti ſemen obiecti, vndè ſicut perfectionis eſt in rebus poſſe ſe propagare in eſſe reali, ita etiam ſe propagare in eſſe cognito; tum quia dictum eſt in lib. de Anim. relationes reales, entia rationis, & alia huiuſmodi non poſſe ſui ſpeciem imprimere in intellectu, ob eorum imperfectionem, & exiguam entitatem, ergo imperfectionis eſt in rebus non poſſe ſui ſpeciem producere in intellectu impreſſam, vel expreſſam, non vero perfectionis. Denique ſiue ſit perfectionis, ſiue imperfectionis in rebus non poſſe ſui ſpeciem producere, ſemper ſequitur difficultatem cognitionis noſtræ à rebus pendere, ſi ſemel concedatur penuriam ſpecierum ab illis ſpectandam eſſe, quia vt ſupra dictum eſt, & benè argumentum vrget, totum negotium cognitionis noſtræ quoad facilitatem, vel difficultatem conſiſtit in eo, quod intellectus facilè, vel difficilè compleatur, & determinetur per ſpecies rerum in ordine ad cognitionem.

Suarez autem diſp. 9. cit. ſect. 3. n. 8. ac ſeq. fatetur argumentum cum illis exemplis probare difficultatem cognitionis noſtræ ſaltim partialiter à rebus ipsis pendere, quod & ipſe vlterius ex eodem fundamento confirmat, quia inter qualitates materiales, illæ quæ non poſſunt ſui ſpeciem ſenſibus imprimere, dicuntur inſenſibiles, non tantum ex defectu ſenſuum, ſed ex natura ſua, & ſimul etiam ex defectu virtutis, quam habent ad ſui ſpeciem efficiendam, ſed etiam res creatæ quantumuis immateriales, ſunt ineptæ ad ſe manifeſtandum intellectualiter, & ad producendam ſui ſpeciem, ergo ex hac parte etiam ipsis tribuendus eſt defectus, nam cognitio oritur ex potentia, & obiecto, atque ideò si nedum potentia, ſed etiam obiectum ſit inefficax ad producendam cognitionem, vel ſui ſpeciem, ſanè difficultas cognitionis ex ipſo quoque petenda erit. Hoc idem probat poſteà de ſubſtantijs materialibus, quia multo ineptiores ſunt ſubſtantiæ materiales ad ſe manifeſtandum intellectui per ſpeciem, quam ſpirituales, cum ſint imperfectioris entitatis: tum quia, vt poſſint intelligi, oportet, vt eleuentur ad ſuperiorem ordinem, & fiant aliquo modo immateriales ſaltim in eſſe repræſentatiuo in ſpecie intelligibili, ergo signum eſt ipſas ſecundum ſe eſſe imperfectas in genere intelligibilium, & conſequenter ex parte ipſarum magnam eſſe difficultatem intelligendi illas, & inueniendi veritatem, tantoque hanc difficultatem eſſe maiorem, quanto hæ res in ſuo ordine minus perfectiorem habent entitatem, minuſque per propriam ſpeciem repræſentabilem.

223 Sed neque partialiter probat argumentum difficultatem cognitionis à rebus ipsis pendere, neque id ſufficienter probant confirmationes pro eo additæ à Suarez; prima namque quicquid ſit de maiori, continet minorem falſam, quia ſubſtantiæ immateriales fœcundæ ſunt ſpecierum ſuarum, & maximè aptæ ad ſe manifeſtandum intellectualiter ob maximam perfectionem ſuæ entitatis; quod autem non ſe manifeſtent intellectui noſtro, nec ſui ſpeciem in ipſo producant, non id euenit ex infœcunditate, & ſterilitate ipſarum, ſed ex imperfectione intellectus noſtri pro ſtatu iſto, in quo cum ſit corpori coniunctus, pendet in actu ſuo, & ſpecierum receptione à phantaſmatibus, quare cum ſubſtantiæ immateriales nequeant in phantaſmate ſui ſpeciem imprimere, conſequenter nec poſſunt in intellectu coniuncto illam imprimere; quod si ex aliquo defectu, vel imperfectione ipſarum id eueniret, non ſolum in intellectu coniuncto, ſed neque in ſeparato illam imprimere poſſent, nec illi intellectualiter ſe manifeſtare; hoc ipſum concedit poſtea ipſe quoque Suarez inferius num. 12. vbi ait, quod modo ſubſtantiæ ſeparatæ non imprimant ſui ſpecies in intellectu noſtro, non prouenire ex inefficacia earum, ſed quia intellectus noſter pro ſtatu iſto non eſt capax ipſarum. Ad aliam confirmationem pro ſubſtantijs materialibus reſpondetur per idem, quod quantum eſt de ſe ipſæ quoque ſunt productiuæ ſpecierum intelligibilium, de facto autem illas non imprimunt in intellectu noſtro, quia non ſunt immediatè ſenſibiles, & intellectus ob alligationem, quam habet pro ſtatu iſto ad corporis ſenſus, non recipit niſi ſpecies immiſſas à rebus ſenſibilibus mediante phantaſmate, & ope intellectus agentis; & ratione etiam huius ſubordinationis intellectus noſtri ad ſenſus indigent res materiales, vt eleuentur & transferantur de ordine in ordinem, quia intellectus pro ſtatu iſto non potest illas immediatè attingere, non vero quia non ſint actu in ſe intelligibiles, quantum ſatis eſt, vt poſſint ſe manifeſtare intellectualiter, vt dictum eſt in lib. de Anim. loc. ſupracit. num. 219. cum ergo defectus ſpecierum tam ſubſtantiarum materialium quam immaterialium, quem patimur pro ſtatu iſto, proueniat non ex parte ipſarum, ſed ex imperfectione intellectus noſtri, qui non poteſt intelligere, niſi abſtrahendo ſpecies à phantaſmatibus, & phantaſmata à ſingularibus ob alligationem cum ſenſibus, ſequitur euidenter totam difficultatem in cognoſcendo refundendam eſſe in intellectum imperfecto modo res intelligentem pro ſtatu iſto.

224 Ex his itaque ad argumentum principale neganda eſt minor, quod enim intellectus ſpecies non habeat modò proprias ſubſtantiarum materialium, ac immaterialium, non prouenit ex inefficacia ipſarum, ſed ex imperfectione intellectus noſtri, qui ob coniunctionem cum corpore pro ſtatu iſto, & dependentiam à ſenſibus nequit recipere proprias ſpecies rerum inſenſibilium, & in hoc ſenſu, inquit Doctor cit. in ſol. ad 2. negari poſſe intellectum pro ſtatu iſto eſſe ſummè diſpoſitũ, ac omninò expeditum ad rerum omnium intellectionem, non quod ſit ibi indiſpoſitio propter contrarium, ſicut oculus noctuæ non habet contrarium lumen ſolis, ſed propter debilitatem, & imperfectionem virtutis ſuæ in cognoſcendo, quam alligatam ad ſenſus habet pro ſtatu iſto, cum enim cognoſcere debeat dependenter à ſenſibus, ſequitur quod difficile poſſit moueri à rebus longè remotis à ſenſibus, & quod eo difficilius ſpecies rerum recipiat, quo ſunt à ſenſibus remotiores. Ad 1. confirmationem patet per idem, negatur enim ſubſtantias, tam materiales, quam immateriales non eſſe ſuarum ſpecierum productiuas in intellectu ſoluto; quod ſi eas non producunt in intellectu coniuncto, hoc prouenit ex ipſius imperfectione, non illarum inefficacia. Dices, ergo ſaltim in rebus quæ non ſunt ſpecierum productiuæ, vt ſunt entia rationis, relationes, & ſi quæ alia ſunt huius generis entia, quæ ob ſuam exiguam entitatem ſpeciem ſui parere non valent, difficultas cognitionis prouenit ex inefficacia earum. Reſp. quicquid ſit de entibus rationis, negant multi dari vllum ens in rerum natura, quod non ſit ſuæ ſpeciei adminus expreſſæ productiuum, quia intelligibilitas eſt propria entis paſſio; & quodcunque quantumuis minimum ens natum eſt ſe intellectui manifeſtare; ſed admittendo quoque dari entia, quæ ob tenuitatem ſuæ entitatis non ſint apta producere ſui ſpeciem, adhuc tamen dicendum eſt naturam etiam pro his prouidiſſe de medio ſufficienti, & proportionato, quo poſſint faciliter in ordine ſuo ſe intellectui manifeſtare, nimirum per ſpecies alienas aliarum rerum, cum quibus maximam habent connexionem, & affinitatem, & ſic in propoſito relationes ſatis ſufficienter, & faciliter intellectui manifeſtantur per ſpecies ſuorum extremorum; cui accedit quod licet entia eiuſmodi non ſint obiecta motiua intellectus, ſunt tamen terminatiua, & hac ſola terminabilitas

ſuf-

Digitized by Google

ſufficit, vt facilè in ſuo ordine poſſint ſe intellectui maniſeſtare, cum enim ſint exiguæ entitatis, paruo negotio manifeſtantur; & denique vt ſæpius Doctor inculcat, quod entia ſint imperfecta, & diminuta non arguit, quod ſint difficilis cognitionis, imò ſunt facillimæ cognitionis, cum non contineant multos gradus cognoſcibilitatis penetrandos, ſed ſolum arguit quod tenuem, & imperfectam cognitionem poſſint de ſeipſis ingerere, quia perfectio cognitionis ſequitur gradum entitatis. Dices, ergo entia perfectiſſima, vt ſubſtantiæ ſeparatæ, quia multos continent gradus cognoſcibilitatis penetrandos erunt difficillimæ cognitionis ex parte ſua. Negatur conſequentia, quia ſi multos continent gradus cognoſcibilitatis, perfectius etiam, ac intenſius mouent potentiam, quod confert ad facilitatem cognitionis earum, atque ideò hinc indè eſt compenſatio in facilitate cognitionis.

225 Ad aliam conſ. ait Doctor non vtique eſſe difficultatem ex parte potentiæ, quia intellectus debilitetur in cognoſcendo propter organum, quemadmodum debilitari ſolet ſenſus ab excellenti ſenſibili, ſed quia virtus eius debilis, & imperfecta eſt in cognoſcendo pro ſtatu iſto ob colligantiam eius cum potentijs inferioribus modo iam explicato. Ad vltim. conſ. negatur minor, ideò enim res maximæ, vel minimæ entitatis dicuntur intellectui noſtro improportionatæ, quia ſunt valdè à ſenſibus remotæ, & obiectum intellectus proportionatum pro ſtatu iſto eſt quidditas rei ſenſibilis; verum hoc non eſt obiectum intellectus noſtri ex natura potentiæ, ſed tantum ex imperfectione huius ſtatus, qui ſecundum Philoſophos eſt naturalis, & ſecundum Theologos pænalis, vt dictum eſt diſp. 6. de Anim. q. 6. quare à primò ad vltimum iſta improportio non ex natura rerum oritur, ſed ex imperfectione intellectus pro ſtatu iſto, atque ideò difficultas tota, quam experimur in earum cognitione, ſe tenet ex parte intellectus. Dices ex 9. Metaph. tex. 21. res ſunt cognoſcibiles, inquantum ſunt in actu, & certæ in ſe, ac determinatæ, ſed multæ res ſunt potentiales, vt materia, multæ incertæ, vt tempus, multæ indeterminatæ, vt infinitum, ergo ſaltim in quibuſdam rebus talis conditionis tota difficultas cognoſcendi ſe tenet ex parte ipſarum, non autem ex parte intellectus. Reſp. Doct. ex hoc ſequi tantùm, quod res potentiales, incertæ, & indeterminatæ, ſicut imperfectiorem habent entitatem, quam actuales, certæ, & determinatæ, ita quoque imperfectiorem cognitionem, quam illæ, natæ ſunt gignere; minimè tamen ſequitur, quod in ſua entitate ſint difficiliores cognitu, quia ſecundum proportionem ita mouent facilè intellectum, ſicut aliæ perfectiores, ſicut ignis paruus æquè faciliter calefacit ſecundum proportionem caloris ſui, ſicut maior ignis ſecundum proportionem caloris ſui, vt declaratum eſt ſuprà n. 218.

At Iauellus loc. cit. impugnat hoc exemplum de igne paruo, & magno à Doctore allatum, quia ſupponit combuſtibile eſſe æque diſpoſitum reſpectu parui ignis, vt combuſtibile magnum reſpectu magni ignis, at ſi in paruo combuſtibili ſit intenſa humiditas, obſtabit hæc, ne paruus ignis illud comburat, magnus autem poterit, ergò falſum eſt paruum ignem æquè facilè ſecundum proportionem poſſe comburere combuſtibile ſuum, ſicut magnus ignis; & ſic in propoſito ſequitur, quod cum res materiales ſint æquè indiſpoſitæ propter potentialitatem, difficultas illa intelligẽdi ex parte quoque rerum ipſarum proueniet. Faber diſp. 2. cit. cap. 3. occurrit ad hoc dicens, quod abſurdum eſt dicere, quod difficultas comburendi lignum valdè humidum ſit ex parte ligni, quia ſi eſſet ex parte ligni eandem difficultatem haberet magnus ignis, cum ergo magnus ignis facilè comburat lignum illud non obſtante maxima humiditate clarum eſt, quod difficultas in paruo igne proueniebat ex parte ignis, qui erat virium tenuium; cuius rei ratio eſt (inquit) quia vniuerſaliter loquendo facilitas, & difficultas in operationibus eſt reſpectu agentium, non rerum ipſarum, etſi quandoque attribuimus difficultatem ex parte rerum, hoc eſt in ordine ad agens, non reſpectu ipſius rei, quæ patitur; imò hæc eſt vna ex præcipuis rationibus, qua ibi probat difficultatem in intelligendo eſſe ex parte intellectus, non obiecti, quia facilè, vel difficilè agere ſunt differentiæ potentiæ actiuæ, intellectus reſpectu obiecti ſe habet actiuè, ergo difficultas agendi, & facilitas prouenit ex parte in intellectus, non obiecti.

226 Non ſatis tamen aptè philoſophatur hic Faber, minimè enim abſurdum eſt dicere, quod difficultas comburendi lignum valdè humidum ſit ex parte ligni, imo abſurdum eſt aſſerere oppoſitum, nam omnes Philoſophi fatentur ex 3. Phyſ. agens non agere, niſi in patiente benè diſpoſito; & ſubiectum indiſpoſitum valdè impedire, ac retardare actionem agentis; quamuis ergo difficultas comburendi humidum lignum poſſit ab igne peti non valdè intenſo, nullatenus tamen negari poteſt procedere quoque ex indiſpoſitione ſubiecti; & cum ait quod ſi talis difficultas eſſet ex parte ligni, eandem quoque haberet reſpectu magni ignis, quod eſt falſum, quia videmus illud citò comburi ab eo; vltrò cõcedendum eſt hanc quoque difficultatem in ligno humido reperiri reſpectu magni ignis; quod ſi facilius à forti comburitur, hoc non eſt, quia humiditas ligni nullam illi faciat difficultatem, ſed quia propter ſuam maximam actiuitatem facilius ſuperat eius reſiſtentiam, & difficultatem. Ratio autem illa, qua id probat, quia facilitas, & difficultas in operationibus eſt reſpectu agentis, non paſſi, eſt prorſus inanis, quia, vt dixi, ex communi Philoſophorum ſenſu, & experientia ipſa docet, diſpoſitio, vel indiſpoſitio ſubiecti valde confert ad facilitandam, vel difficultandam actionem agentis; & cum inquit agere facilè, vel difficilè eſſe differentias potentiæ actiuæ, & intellectum reſpectu cognitionis ſe habere actiuè; addo ego è contra facilè vel difficilè pati differentias potentiæ paſſiuæ, & obiectum etiam reſpectu intellectionis ſe habere actiuè, & non materialiter tantùm, præſertim quando eſt obiectum motiuum. Itaque ad inſtantiam Iauelli dicendum paritatem in exemplo Scoti aſſumptam de igne paruo, & magno reſpectu ſui combuſtibilis optimè procedere; & ſi ſupponatur in paruo combuſtibili humiditas intenſa, fateor impedire actionem parui ignis, non autem magni, qui citò illud comburet, attamen ſi etiam in magno combuſtibili humiditas intenſa ſupponatur, proportionaliter æquè impediet actionem magni ignis, ſicut humiditas parui combuſtibilis actionem parui ignis; & cum ait res materiales eſſe valdè indiſpoſitas ad intelligi propter potentialitatem, dico ſolam remotionem à ſenſibus eſſe illam conditionem, quæ facit aliquod obiectum improportionatum intellectui noſtro, ſiue talis remotio ex potentialitate proueniat ſiue ex nimia actualitate rei, aut alio ex capite: talis autem indiſpoſitio, & improportio non reperitur in rebus ex natura rei, & ſimpliciter, ſed ex ſuppoſitione ſtante ſcilicet tali modo imperfecto cognoſcendi noſtri intellectus, ſuppoſito namque quod intellectus tali modo debeat cognoſcere, ſcilicet dependenter à ſenſibus, ſequitur quod obiectum proportionatum eius ſint tantum res ſenſibiles, quæ autem ſunt à ſenſibus remota, improportionata, ſiue id ſit ob maximam potentialitatem, ſiue ob maximam actualitatem.

227 Secundò arguunt alij probando difficultatem cognitionis oriri tam ex parte intellectus; quam ex parte obiecti, quia ſicut ſe habet viſibile ad viſum, ita intelligibile ad intellectum, ſed difficultas videndi viſibile partim oritur ex parte viſus, vt in ſene, partim ex parte obiecti viſibilis, vt cum participat parum lucis, ergo difficultas quoque cognoſcendi partim oritur ab intellectu, partim ab obiecto. Deindè intelligibilitas tanta eſt, quanta eſt entitas cuiuſcumque rei, quia intelligibilitas ſequitur entitatem, ſed entitas vniuſcuiuſque rei eſt tanta, vel tanta ſecundum ſe, ergo & intelligibilitas erit tanta, vel tanta ſecundum ſe, & non per reſpectum ad intellectum noſtrum duntaxat. Denique quod actio aliqua difficulter fiat, prouenit vel ex agente, quia eſt ineptum ad illam actionem, vel ex indiſpoſitione materiæ, vel ex vtroque ſimul, at intellectio eſt actio, ergo difficultas in illa oritur vel ex parte intellectus, vel ex parte materiæ intelligibilis, vel vtroque, quod eſt probabilius, quia intellectus noſter valdè imperfectus eſt in intelligendo pro ſtatu iſto, & res materiales etiam valdè imperfectæ in genere intelligibilium, nam ſunt intelligibiles tantum in potentia, non in actu, ob ſuam materialitatem; quod autem eſt potentia intelligibile, & non actu, eſt cum difficultate cognoſcibile, quia facilius intelligitur, quod eſt actu intelligibile, quam illud quod eſt potentia intelligibile.

Ad 1. reſpondet Faber, quod ibi accipitur paruum viſibile pro difficilè viſibilis, nos autem concedimus, quod parua intelligibilitas prouenit ex parte rei, & ita concedimus quoque quod paruum viſibile parum videri prouenit ex ipſomet viſibili, & etiam ex potentia, ſi ſit imperfecta; ſed aliud eſt loqui de parua cognoſcibilitate, & aliud loqui de difficili cognoſcibilitate, nos loquimur de difficili cognoſcibilitate, non de parua cognoſcibilitate, hanc ex parte rei concedimus, illam negamus. Hæc reſponſio non ſoluit argumen-

mentum, quamuis enim verum ſit, vt docet Doctor loc. cit. valdè differre hæc duo, rem eſſe paruæ cognoſcibilitatis, & difficilis cognitionis, neque hoc ex illo ſequi, quia ſecundum proportionem ita ſunt facilè cognoſcibiles res modicæ intelligibilitatis, perindè ac maximæ; quamuis, inquam, hoc ſit verum, adhuc ſolutio Fabri non ſatisfacit argumento, cuius vis eo tendit, vt per paritatem de viſibili, ac intelligibili aſſumptam oſtendat, quod quemadmodum in viſibili eſſe parum viſibile, & difficilè viſibile ſunt connexa, quia viſibile quo eſt minoris molis, eo difficilius cernitur, ita etiam in intelligibili, adeòquod quo minoris aliquid eſt intelligibilitatis, ſit etiam difficilioris cognitionis, & ſic quod quemadmodum parua cognoſcibilitas ſe tenet ex parte rei, ita etiam & difficilis cognoſcibilitas; non ergo ſoluit argumentum Faber, dum inquit, per illud probari tantùm paruam cognoſcibilitatem ex parte rei ſe tenere, non autem difficilem cognoſcibilitatem. Ideò aliter reſpondet Meuriſ. (licet paulò aliter argumentum conficiat) conceſſa maiore, minorem non eſſe veram, niſi ex hypotheſi, quod nulla dari poſſit facultas viſiua, quæ æquè poſſit intueri quicquid eſt quoquo modo viſibile; ſi enim daretur aliqua facultas viſiua, quæ æquè videret in tenebris, atque in luce, & æquè attingeret tenuiſſima corpora, atque ſolidiora, & maiora, tunc inæqualitas viſibilium eſſet repetenda ex illa ſolum facultate, quæ non poſſet æquè bene videre omnia viſibilia, & non ex ipſis viſibilibus, vt patet; ergo quia dantur aliqui intellectus, quibus omnia ſunt æquè intelligibilia, inæqualitas intelligibilium eſt petenda ſolùm ex illo intellectu, qui non poteſt æquè benè intelligere omnia intelligibilia.

228 Neque hæc reſponſio placet, quia negare in primis videtur inæqualitatem intelligibilitatis in obiectis, vel ſaltim illam confundere cum facili, vel difficili intelligibilitate, quod non eſt faciendum, quia vt inquit Doctor, dari poſſunt duo obiecta, quorum vnum ſit magis, & aliud minus intelligibile iuxta plures, vel pauciores gradus intelligibilitatis eorum, quæ tamen ſecundum proportionem ſint æquè facilè intelligibilia. Deindè falſum eſt minorem illam (quæ apud ipſum erat, inæqualitatem viſibilium non peti ſolùm ex inæqualitate facultatum viſiuarum, ſed etiam ex inæqualitate viſibilium, quorum aliqua minus lucis, & quantitatis habent, quam alia) non eſſe veram, niſi ex illa hypotheſi, quod nulla dari poſſit facultas viſiua, quæ æquè poſſit intueri quodcunque viſibile ſiue maius, ſiue minus; nam data etiam tali facultate, adhuc locus remanet inæqualitati viſibilium ex parte ipſorum ex hoc, quod ſint maioris, vel minoris molis, ſeu magis, vel minus lucida, quemadmodum ſi daretur maximus ignis, qui æquali facilitate combureret lignum humidum, vt duo, & vt quatuor, adhuc in iſtis lignis ſaluatur inæqualitas difficultatis ad comburi; & ſicut ex hac hypotheſi de igne ſolùm ſequitur ob maximam ſuam actiuitatem æqua quaſi facilitate vtriuſque combuſtibilis reſiſtentiam ſuperare, non autem nullam eſſe inæqualitatem diſpoſitionis in eis ad comburi, ita ex illa hypotheſi de potentia viſiua ſequitur tantum ob maximam ſuam acutiem vtrumque viſibile æquali facilitate percipere, non autem eandem prorſus eſſe diſpoſitionem in ipſis ad videri; & ideò hæc reſponſio non perfectè ſatisfacit argumento. Præſtat ergo potius ad perfectam argumenti ſolutionem, non omninò concedere aſſumptam paritatem de viſibili reſpectu viſus, & intelligibili reſpectu intellectus; quia enim viſus eſt potentia organica, ideo requirit obiectum, quod poſſit ſpecies tranſmittere vſque ad oculum, parua autem moles præſertim in aliqua diſtantia, cum ſit debilis in emittenda ſpecie intentionali, aut non pertingit ad oculum, aut pertingit cum ſpecie debili, quæ parum poteſt oculum mouere. hoc autem non contingit in obiectis intelligibilibus reſpectu intellectus, cum ſit potentia inorganica, quod enim ſit aliquod obiectum exiguæ intelligibilitatis non facit, quod ſit difficulter ab intellectu cognoſcibile, ſed ſolùm quod exiguè intelligatur, minuſque perfecta cognitione quam ſit illa, qua attinguntur res perfectiſſimæ, & maximæ intelligibilitatis, non autem minus facili, quia haberet medium proportionatum ſuæ illi exiguæ intelligibilitati, quod illam æquè facilè faceret innoteſcere, ac aliud medium faceret innoteſcere rem maximè intelligibilem; & hæc eſt ratio, cur cum paruo & exiguo viſibili ſemper connexa eſt difficultas ad videri ex parte ipſius, non autem cum exiguo intelligibili, quia ad mouendum facilè viſum requiritur ex parte obiecti, quod ſit illuminatum, ac molis proportionatæ ad organum viſus, ſed ad mouendum intellectum moles nil confert, cum ſit potentia inorganica, nec requiritur aliquod lumen ſuperadditum, ſed obiectum intrinſecè in ſua entitate imbibit cognoſcibilitatem.

229 Ad 2. Argumentum reſpondet Meuriſ. negando maiorem abſolutè, quia reſpectu intellectus perfectiſſimi ſtante inæqualitate entitatum, poteſt eſſe æqualitas intelligibilitatum, quia æquè perfectè intelligit minimam entitatem, atque maximam, & perfectiſſimam; ad probationem maioris inquit intelligibilitatem ſequi quidem entitatem, non tamen ſequi modum, aut quantitatẽ eius, ſed modum intellectus noſtri; itant licet res ex ſe ſint intelligibiles, ſunt tamen plus, vel minus intelligibiles per denominationem extrinſecam à virtute intellectus magis, vel minus perfecta. Immeritò tamen prorſus negatur illa maior, quæ ab omnibus conceditur, & expreſsè docetur ab Ariſt. 2. Met. tex. 4. vbi ait, quod intelligibilitas non ſolum ſequitur entitatem, ſed etiam modum, & quantitatem perfectionis eius, adeout tot gradus intelligibilitatis habeat, quot habet entitatis, ita paſſim exponunt ibidem Interpretes illa Ariſt. verba *ſicut ſecundum eſſe vnumquodque ſe habet, ita ſecundum veritatem*, qua de cauſa ſupra num. 189. ſtatutum eſt intelligibilitatem, & veritatem in rebus non eſſe æqualem ex parte ipſarum, vndè prorſus falſum eſt, quod ait Meuriſ. res non eſſe ex ſe, & intrinſecè magis, vel minus intelligibiles, ſed tantùm per denominationem extrinſecam à virtute intellectus magis, vel minus perfecta; ſicut enim vna res eſt perfectior in ſe alia, & plures habet in ſe gradus intelligibilitatis, quam illa, ita in ſe, ac intrinſecè eſt perfectius intelligibilis illa, perfectione ſe tenente ex parte obiecti, non autem intellectus tantùm; & hoc expreſsè docetur etiam à Doctore 2. Met. q. 2. vbi ait quod entia quo minus ſunt perfecta, minus etiam perfecta eſt eorum cognitio apud quemcunque intellectum, loquendo de illa perfectione, quam cognitio ſibi vendicat ex parte obiecti à quo ſpecificatur; & hoc etiam verum eſt in intellectu ipſo diuino, qui perfectiorem vtique habet de Angelo cognitionem, quam de muſca, perfectione, inquam, ſe tenente ex parte obiecti; vndè cum ait Meuriſ. intellectum perfectiſſimum, ſicut eſt diuinus, æquè perfectè intelligere minimam entitatem, atque maximam, & perfectiſſimam, hoc ſolùm verificatur de perfectione intrinſeca, quæ ſe tenet ex parte actus, non autem de extrinſeca, & obiectiua, quæ ex obiecto deſumitur, & de qua dici ſolet, quod eo cognitio eſt perfectior, quo eſt perfectioris obiecti. Itaque concedendum eſt totum argumentum, quia verum eſt magnam, vel modicam rei intelligibilitatem ex parte ipſius rei metiendam eſſe iuxtà plures, vel pauciores gradus intelligibilitatis eius, non autem ex parte intellectus; hinc tamen non ſequitur, ait Doctor, & cum eo Ant. And. quod ſi res ſit exiguæ intelligibilitatis, ſit etiam ex ſe difficilis cognitionis, quia cum hoc poteſt habere medium proportionatum ſuæ illi exiguæ intelligibilitati, quod illam æquè facilè faciat innoteſcere, ac aliud medium faceret innoteſcere rem maximè intelligibilem; vndè in hoc falluntur Aduerſarij, quia putant idem eſſe, rem eſſe paruæ intelligibilitatis, ac eſſe difficilis cognitionis, cum tamen inter vtrumque lata ſit differentia, vt ait Doctor loc. cit.

230 Ad vltimum dicendum probabilius eſſe, quod etiam circa rerum materialium cognitionem difficultas ſit ex parte intellectus noſtri, & non ex parte ipſarum: cum additur, quod ſunt potentia intelligibiles, non actu, ideoque aliquam continere difficultatem ad intelligi etiam ex parte ſui, vndè opus eſſe intellectu agente, qui faciat illas actu intelligibiles, inquit Trombet. cit. hoc non obſtare, quia ſolummodo hoc eſt propter ordinem eſſentialem intellectus noſtri ad phãtaſmata, quia nihil intelligit primò, & motiuè, niſi abſtrahendo à phantaſmatibus, vndè obiectum relucens in phantaſmate, cum habeat eſſe materiale, & extenſum, non poteſt mouere intellectum poſſibibilem, qui eſt immaterialis, & inextenſus, quia opportet agens, & patiens in quocunque ordine eſſe proportionata quantum ad eſſe materiale, & immateriale, & ita cum obiectum in phantaſmate non poſſit ſic mouere intellectum poſſibilem neceſſe eſt intellectum agentem de ipſo producere ſpeciem intelligibilem, in qua relucet obiectum, quod eſt proportionatum mouens reſpectu intellectus poſſibilis, quod obiectum in ſpecie habet eſſe immateriale, & inextenſum. Sed ſanè explicando in hoc ſenſu res materiales eſſe potentia intelligibiles, & non actu, argumentum ſtat in robore, quod res materiales aliquam contineant difficultatem ad actu intelligi ex parte ſui, quæ fundabitur ſupra materialitatem, & extenſionem earum,

hæc

Digitized by Google

hæc enim iuxtà ſolutionem datam ponitur eſſe quædam conditio intelligibilitati repugnans, ac rem materialem reddens obiectum improportionatum intellectui; vndè ſi hæc improportio reperitur in rebus materialibus reſpectu intellectus quoad intelligi, poterit etiam ex parte earundem aſsignari difficultas ad intelligi. Præſtat ergo negare res materiales eſſe potentia intelligibiles, & non actu, in ſenſu quo communiter explicari ſolet, quaſi illa materialitas, & extenſio ſit conditio repugnans actuali intelligibilitati; ſicut enim & ipſa quoque ſunt entia actu, actuque includunt rationem obiectiuam intellectus, ſicut etiam pariter ſunt actu intelligibilia, nullamque ex parte ſua includunt difficultatem, & conditionem repugnantem ad intelligi; dicuntur autem potentia intelligibilia in ordine ad intellectum coniunctum, quatenus ab ipſo immediatè attingi non poſſunt, niſi prius tranſierint per ſenſus, quæ ſunt veluti ianuæ ad intellectum pro ſtatu iſto, & ſic dicuntur actu non intelligibilia, quatenus non ſunt immediatè ab intellectu noſtro attingibilia; & quia hic ordo in intelligendo obiecta materialia obſeruatur non ex neceſsitate, quam habeant obiecta materialia ad ſic intelligi, non enim ſic intelliguntur à Deo, & Angelis, ſed ex imperfectione intellectus coniuncti, qui pro ſtatu iſto ſubordinatur ſenſibus, in ſua operatione, hinc eſt quod tota difficultas circa rerum materialium intellectionem ex ipſo intellectu originem ducit, non ex ipſis rebus.

Tertio Præterea arguit Sueſſanus loc. cit. quæ argumenta licet adducantur, ac benè ſoluantur à Fabro loc. cit. libet tamen referre ad complementum huius controuerſiæ; arguit itaque quia ſi difficultas intelligendi eſt ex parte intellectus, ergo quilibet intellectus, talem habebit difficultatem, & circa quodcumque intelligibile, quorum vtrumque falſum eſt, quia nec diuinus intellectus quidpiam cum difficultate intelligit, & prima principia facillimè intelliguntur, conſequentia verò probatur ex aſſumptis in argumento Scoti, quia omne quod eſt abſolutè tale, ad quodcunque comparetur ſemper eſt tale. Deindè certum eſt non omnia æquè facilè intelligi, ſed quædam facilius, quædam difficilius, hoc autem non poteſt prouenire ex parte intellectus, quia æqualiter ex parte ſua comparatur ad omnia, eſt enim potentia omnia ex Ariſt. 3. de Anim. ergo neceſſe eſt, quod proueniat ex parte rerum. Denique agens non agit cum difficultate, niſi quia patiens cum difficultate patitur, & è conuerſo, ergo ſi difficultas eſt ex parte intellectus, etiam erit ex parte obiectorum, & rerum intellectarum.

231 Ad 1. negatur conſequentia quo ad vtramque partem, quoad primam quidem, quia cum inquit Doctor difficultatem circa rerum cognitionem eſſe ex parte intellectus, non loquitur de omni intellectu, ſeu de intellectu in tota ſua vniuerſitate, ſed de intellectu humano ſenſibus alligato, & ideò conſequentia ex hac parte non tenet, neque probatio ad hominem aſſumpta ex argumento Scoti eſt ad rem, vt ſatis de ſe conſtat. Neque etiam tenet quoad aliam partem, quamuis enim difficultas cognitionis totaliter ab intellectu pendeat, adhuc ſtat quod quædam facilius, quædam difficilius cognoſcat iuxtà quod ſunt magis, vel minus ei proportionata per remotionem, vel approximationem ad ſenſum, & quia notitia primorum principiorum eſt maximè ſenſibilis, vt quod totum eſt maius ſua parte, hinc eſt quod illa eſt intellectui facillima, neque hinc deduci poteſt difficultatem ab ipſis obiectis ſimpliciter, & abſolutè pendere, ſed tantum ex ſuppoſitione, vt ſuprà declaratum eſt, ſuppoſito namque quod intellectus debeat tali modo cognoſcere ſcilicet dependenter à ſenſibus ſequitur obiecta eius proportionata eſſe res duntaxat ſenſibiles, ideòque quæ à ſenſibus ſunt remota, eſſe obiecta ei improportionata, non quidem ſimpliciter, & abſolutè ex natura ipſorum, ſed ex ſuppoſitione iam facta de modo imperfecto cognoſcẽdi noſtri intellectus. Ad 2. pariter negatur minor, quamuis enim intellectus, quantum eſt ex ſe, receptiuus ſit ſpecierum omnium rerum, ideòque 3. de Anim. dicitur eſſe in potentia ad omnia, ob dependentiam tamen, quam à ſenſibus habet pro ſtatu iſto, facilius reſpicit ſpecies rerum, quò ſunt ſenſibus propinquiores, & difficilius, quò remotiores, & facilius mouetur ab illis obiectis, quam ab iſtis, & hoc ob imperfectum modum operandi, cui obnoxius eſt pro ſtatu iſto. Ad vlt. negari nequit obiectum interdum cum difficultate intellectum mouere, hæc tamen difficultas originaliter eſt ex parte intellectus, cum enim pro ſtatu iſto non niſi à quidditate *ſenſibili* moueri poſſit, quò obiectum fuerit à *ſenſibus remotius*, cum maiori difficultate mouet; & ſic dici poteſt difficultatem quoque ab obiectis ipſis pendere non quidem ſimpliciter, & abſolutè, ſed ex ſuppoſitione conditionis intellectus noſtri in intelligendo pro ſtatu iſto modo iam explicato.

232 Poſtremò vrgeri poteſt ratio Alenſis adducta pro tertia ſententia ab initio quæſtionis num. 208. quod ſicut in viſu, cum viſibile eſt valdè lucidum, difficultas illud videndi ſumitur ex parte potentiæ, quæ non eſt apta moueri à tam excellenti obiecto; cum autem parum habet de luciditate, defectus eſt ex parte viſibilis, quod non benè poteſt mouere potentiam; ſic in intellectu, cum res in ſe habet multum luminis, ſeu intelligibilitatis, difficultas cognoſcendi illam ſtabit penes intellectum noſtrum, qui non eſt aptus moueri à tam excellenti obiecto, & talis eſt difficultas, quam habemus circa cognitionem ſubſtantiarum ſeparatarum; cum autem parum lucis habet, difficultas venit ex parte ipſius rei, quæ non eſt apta mouere intellectum noſtrum, vel ſatis ægrè mouet, & talis eſt difficultas, quam habemus circa cognitionem rerum materialium. Reſp. hunc diſcurſum plus Metaphoræ, quam realitatis habere, quia ad obiectum intellectus, vt intelligatur, non requiritur lumen ſuperadditum, vt requiritur ad obiectum viſus, ſed ei ſufficit ſua innata cognoſcibilitas, quæ ſolùm metaphoricè poteſt dici lumen neque in hoc currit quatuor pedibus paritas aſſumpta de intellectu, & viſu, quia vnus eſt potentia organica, & alter inorganica, vt dictum eſt num. 228. nec intellectus læditur ab excellenti intelligibili, vt viſus à ſenſibili 3. de Anim. 8. & quod res ſit in ſe maximæ intelligibilitatis, vt ſunt ſubſtantiæ abſtractæ, vel minimæ, vt materiales, non reddit eas facilè, vel difficilè cognoſcibiles, quia vnumquodque eſt per ſe cognoſcibile, quantum cognoſci poteſt, ſiue multum habeat intelligibilitatis, ſiue parum, & ex eo quod res ſit maximè intelligibilis, ſequitur tantùm, inquit *Doctor*, quod ſit perfectius cognoſcibilis, non autem quantum eſt de ſe quod facilius, vel difficilius cognoſcatur; ſed ratio huius præciſa eſt maior, vel minor approximatio obiecti ad ſenſus, vndè vt dictum eſt num. 220. radix præciſa difficultatis, quam patimur circa cognitionem ſubſtantiarum tam materialium, quam immaterialium, & quæ æquè militat tam pro entibus perfectiſsimis, quam imperfectiſſimis, eſt quia vtraque ſunt longè remota à ſenſibus, illa quidem ob maximam ſuam perfectionem, iſta verò ob minimam, & propter hanc remotionem fit, quod intellectus dum habet talem modum cognoſcendi imperfectum, nequeat illa attingere, niſi cum difficultate, & ſic in omnibus eadem eſt ratio difficultatis ex parte intellectus deſumenda.

ARTICVLVS II.

Reſoluitur quæſitum de notioribus nobis, & natura.

233 HÆc diſtinctio de notioribus nobis, & natura traditur ab Ariſt. pluribus in locis 1. Poſt. tex. 5. & 6. 1. 6. Top. loco 18. 1. Phyſ. tex. 2. 5. Met. tex. 16. 7. Met. tex. 10. 2. de Anim. tex. 121. Ethic. cap. 4. & alibi frequenter, quapropter ab omnibus paſſim abſque vlla hæſitatione recipitur; verum circa illam, duplex contingit dubitatio. Prima eſt, quam innuimus ab initio q. ſub num. 208. proponendo ſecundam quæſtionis partem; ſi enim difficultas in rerum cognitione totaliter ſe tenet ex parte intellectus, & res omnes ſecundum ſe conſideratæ, & ex natura ſua ſunt æquè facilè cognoſcibiles, nec vna magis, quam alia, quemadmodum præced. art. determinatum eſt, ergo fieri nequit quod ſecundum naturam aliqua ſint notiora, & alia minus nota. Altera dubitatio eſt, quia eſſe notum dicitur reſpectu alicuius cognoſcentis, cum ergo natura non ſit facultas intelligens, quemadmodum dicebant Stoici, non videtur diſtingui poſſe de notioribus nobis, & natura, cum eſſe notum, vel non notum tantùm in ordine ad nos attendatur; hæ ſunt duæ difficultates, quæ valdè vexant diſtinctionem illam, alioquin receptiſſimam, de notioribus nobis, & natura, qua de cauſa varij ſunt modi illam explicandi, quos nunc expendere intendimus.

Et quidem quod ſpectat ad primum membrum diſtinctionis de notioribus nobis, omnes ferè Auctores illud eodem modo explicant, vt nimirum notius, quoad nos dicatur illud, quod primò nobis occurrit in cognitione, hoc autem eſt, quod ſenſibilius eſt, & fortius mouet ſenſum, cui pro ſtatu iſto intellectus noſter eſt alligatus, ac proindè magis ſenſibilia magis cognoſcit, & cum minori difficultate, ideò

eſſe-

Digitized by Google

effectus, & ſimilia ſenſibus proximiora dicuntur nobis notiora, & ſic expreſſis verbis docuit Ariſt. 1. Poſt. cap. 2. dum ait, *ut nobis quidem illa priora, ac notiora appello, quæ noſtris ſenſibus magis obuia ſunt, quia noſtra cognitio incipit à ſenſibus*, hæc igitur quo ad nos nota dicuntur, quia vt illa cognoſcamus, non eſt opus, quod eorum cognitionem ex alijs deducamus, ſed ſtatim ac obijciuntur, immediatè in ſeipſis cognoſcuntur. Cæterum circa alterius membri explicationem eſt tanta ſententiarum varietas, vt potius rem confundere, quam explicare videantur.

234 Primus itaque dicendi modus, qui tribuitur Auerroi, notius ſecundum naturam dicit eſſe id, quod natura prius cognoſceret, ſi eſſet capax cognitionis, quam explicationem etiam Iauell. videtur amplecti 1. Phyſ. q. 3. Sed hic modus paſſim reijcitur, quia vt dicebamus, natura non eſt vis cognoſcitiua, & dum aliqua dicuntur nota naturæ, non ita appellantur, quia natura cognoſcat illa, vt notat Doctor 6. Met. q. 2. in corpore quæſiti; neque his auctoribus ſuffragatur ſuppoſitio facta, quod hæc prius à natura perciperentur, ſi eſſet capax cognitionis; quia cum hæc de facto, & actualiter ita nota dicantur, non autem aptitudinaliter, talia dici debent in ordine ad facultatem, quæ de facto cognitiua dicatur; tum quia quando terminus ſecundum rationem terminandi eſt impoſſibilis, & implicatorius, etiam impoſſibilis eſt ordo ad ipſum, ſi ergò naturam eſſe facultatem cognitiuam eſt impoſſibile, impoſſibile conſequenter erit aliquid dici notū reſpectu eius ex illa hypotheſi, quod eſſet cognitionis capax. Tū tandē quia, ne cuipiam caderet in mentem hæc fictio, quod nota natura talia dicantur reſpectu eius, ac ſi eſſet vis quædam cognitiua, data opera Ariſt. hæc cognoſcibilia appellat nota *natura* in ablatiuo caſu, non autem nota *naturæ* in datiuo, vel nota ſecundum naturam; quod ſi interdum in quibuſdam verſionibus legitur *nota naturæ*, vt monent graues Interpretes ly *naturæ* in genitiuo caſu accipiendum eſt, non datiuo, vt ſenſus ſit, cognoſcibilia quæ intra naturam, vel intrà ordinem naturæ continentur. At aiunt aliqui hanc naturam cognitiuam eſſe Deum, Deus enim omnia cognoſcit per ſuam eſſentiam, & ſecundum quod ab eo dependent, & quia cauſæ prius ab eo dependent, quam effectus, prius nouit cauſam, quam effectum; & hunc dicunt aliqui fuiſſe ſenſum Auerr. quod etiam, vt probabile tenet Tatar. 1. Phyſ. §. *Secundo ſciendum*. Sed ſatis de ſe conſtat hunc ſenſum eſſe prorſus alienum à mente Ariſt. niſque minus ipſum cogitaſſe, quam Deum, cum dixit aliqua eſſe nota natura, vel naturæ; quia nunquam Deum appellauit naturam, ſed ſupra naturam; nec Deus dicitur vnum obiectum prius alio cognoſcere, quantum eſt ex parte diuinæ cognitionis, ſed omnia ſimul vnico intuitu.

235 Secundus modus dicendi explicat ea dici notiora ſecundum naturam, quæ magis apta ſunt, vt ex natura ſua cognoſcantur, hæc autem dicit eſſe illa, quæ in ſe plus habent perfectionis; ſicut enim iſta perfectiorem, & excellentiorem habent naturam, ita etiam habent naturam per ſe magis cognoſcibilem, & intelligibilem; quem dicendi modum ſequuntur plures Thomiſtæ, vt pote à D. Thoma ſignificatum 1. p. q. 85. art. 3. ad 1. præſertim Soto 1. Phyſ. q. 2. concl. 1. & innuit etiam Doctor noſter 5. Metaph. q. 3. in reſponſione ad quæſtionem, dum inquit, ſi nullus eſſet intellectus, adhuc qualibet res ſecundum gradum ſuæ entitatis eſſet nata ſe manifeſtare, & hæc notitia eſt, qua res dicitur nota naturæ, non quia natura cognoſcat illam, ſed quia propter manifeſtationem maiorem, vel minorem nata eſſet, quantum eſt de ſe, perfectius vel minus perfectè cognoſci; & hoc etiam ſignificaſſe videtur Ariſt. 2. Met. tex. 1. vbi intelligentias, & cæteras res à materia abſtractas vocat manifeſtiſſima in natura. Hanc tamen explicationem etiamſi valdè communem impugnat Valleſ. controuerſ. 3. ad tyrones & Paſqualig. tom. 1. Met. diſp. 13. ſec. 2. num. 5. vbi inquit falſum eſſe, quod ea quæ ſunt magis perfecta, ſint magis cognoſcibilia, quia eſſe cognoſcibile, cum ſit formalitas quædam Metaphyſica, conſiſtit in indiuiſibili, nec ſuſcipit magis, & minus. Sed hæc impugnatio friuola eſt, nam vt diximus eſt num. 189. re vera dantur gradus intelligibilitatis in rebus iuxtà gradus entitatis earum, adeò vt iuxta perfectiorem, vel imperfectiorem entitatem habeant quoque plures, vel pauciores intelligibilitatis gradus penetrandos. Potius ergo ex eo capite hic dicendi modus eſt reijciendus, quod indè ſequeretur compoſitum eſſe notius ſecundum naturam ſuis partibus, ſiquidem in ſe eſt perfectioris entitatis, quam ſingulæ partes eius; hoc autem falſum eſt, quia cum compoſitum ſit magis ſenſibus obuium, & proximum ſuis partibus, eſt nobis notius ſuis partibus, non autem ſecundum naturam, ac ità disertè docuit Ariſ. 1. Phyſ. tex. 3. dum ait eſſe nobis notiora confuſa magis, vbi per confuſa magis intelligit compoſita, vt ibi explicatum eſt in tom. Phyſ. in expoſitione textus, quia loquitur ibi de confuſione partium actuali, non autem potentiali. Prætereà iuxtà hunc dicendi modum, licet declinari poſſit ſecunda difficultas ab initio articuli mota, non tamen prima, quia ſi naturis rerum ſecundum ſe conſideratis vna eſt promptior, & aptior alia ad ſe manifeſtandum intellectui noſtro, ergo falſum eſt res omnes ſiue perfectiores, ſiue imperfectiores eſſe æquè facilè cognoſcibiles, adeout tota difficultas in earum cognitione ex parte intellectus ſpectanda ſit, vt dictum eſt art. preced. nam quæ de ſe erit promptior, & aptior ad ſe manifeſtandum, facilioris erit cognitionis ſecundum ſe, quam alia minus prōpta. Denique ſi quæ ſunt perfectiora in entitate, ſunt notiora natura, ergo quæ erunt imperfectioris entitatis, erunt notiora nobis; nam hic eſt ſermo de notioribus natura, vt contradiſtinguuntur à notioribus nobis; hoc tamen falſum eſſe ſatis eſt euidens, quia materia prima in genere ſubſtantiarum eſt imperfectiſſima, ac etiam nobis ignotiſſima, ac difficillimæ cognitionis.

236 Tertius modus dicendi eſt aliorum, qui ea conſtituunt eſſe notiora natura, quæ ſunt alijs priora, non quidem perfectione, vt aiebat præcedens, ſed generatione, & ſic dicunt eſſe notiora natura, quæ ex exigentia ſuæ naturæ, ſeu ſecundum naturæ ordinem prius debent à nobis cognoſci, cuiuſmodi ſunt illa omnia, à quibus alia dependent, vel tanquam à principijs internis, ſeu intrinſecè conſtituentibus, vel tanquam ab externis, ſeu efficientibus, vnde ſubſtantia eſt natura notior, quam corpus, & corpus quam animal, & omnia magis vniuerſalia minus vniuerſalibus, & cauſa eſt notior ſuo effectu, & pars toto; ratio eſt, quia eſt idem ordo cognitionis naturæ, qui eſſendi eſt, ſed illa, à quibus alia dependent ſunt priora ordine eſſendi, ergo ex natura ſunt notiora, ſeu prius poſtulant cognoſci, ita Moriſanus prologomen 3. Phyſ. art. 2. Tolet. ibid. cum pluribus alijs, quibus prætiuit Tataret. cit. q. 1. Phyſ. notab. 2. vbi inquit illa eſſe notiora ſecundum naturam, quæ ſunt priora in eſſe, cuiuſmodi ſunt cauſæ, quæ ſunt priores ſaltem prioritate naturæ, quia non oportet ſemper cauſam tempore præcedere effectum; quod videtur etiam habere fundamentum in Ariſt. 5. Met. tex. 16. vbi hac ratione vocat partes notiores natura toto, quia vt res ſe habet ad eſſe, ita ad cognoſci; hanc rem quoque ita declarant Pererius lib. 3. ſuæ Philoſoph. capit. 6. & Zabarell. lib. 4. de Methodis capit. 10.

Verum eſto hic dicendi modus ſit valdè frequens apud Auctores, & plus cæteris ad veritatem accedat, in eo tamen deficere videtur, quod eſſe notum nobis, vel natura non explicat in ordine ad cognitionem, vt fieri deberet, ſed in ordine ad eſſe ſecundum prius, & poſterius, ſed prioritas ſecundum naturam non videtur eſſe ratio formalis, quia aliquid ſit notum natura, quamuis enim quod eſt prius natura, ſit etiam prius cognitione ſecundum ſe, non hinc ſequitur prioritatem ſecundum naturam eſſe rationē formalem, ob quam ſit prius cognitione. Conf. quia vnum eſſe natura notius alio importare videtur, quod ſecundum ſe ſit magis notum illo, ac facilius cognoſcibile illo, ſed ex hoc quod vnum patet prius cognoſci alio, vt pars toto, non ſequitur quod ſit magis notum illo, aut facilius cognoſcibile illo, nam materia prima ſecundum ſe videtur minus nota compoſito, & difficilius cognoſcibilis illo, & tamen ex natura rei petit cognoſci prius illo, ergo vnum eſſe notius natura non conſiſtit formaliter in hoc, quod ſit prius natura alio. Deindè compoſitum ſecundum ſe eſt magis, & perfectius cognoſcibile, quam partes, quia illas includit, & aliquid amplius, ſaltem vnionem, pariter minus vniuerſalia de ſe ſunt magis, & perfectius cognoſcibilia, quam magis vniuerſalia, quia illa includunt & aliquid amplius ſcilicet differentiam ſuperadditam, ergo videntur notiora ſecundum naturam, quamuis ſint poſteriora illis, conſequentia probatur, quia vnum eſſe magis notum natura alio potius ex eo attendi debere videtur, quod habeat plures gradus cognoſcibilitatis, ratione quorum aptius ſit ad ſe manifeſtandum, quam ex eo, quod petat prius natura cognoſci illo, nam cum tali prioritate ſtare poteſt, quod de ſe minus aptum ſit ad ſe manifeſtandum, vt de materia dicebamus ſuprà. Demum tam hic, quam præcedens dicendi modus tam communu-

Digitized by Google

munem incurrunt difficultatem, quod faciunt eadem eſſe nobis nota, & natura, quod expreſſe negauit Ariſt. 1. Phyſ. tex. 2. vbi diſertè docet non eſſe eadem nota nobis, & ſimpliciter nota ideſt nota natura, quod etiam prius dixerat 1. Poſt. cap. 5. quod autem hoc incommodum ad vtramque ſententiam ſequatur, patet, quia iuxtà primum dicendi modum ſtatuentem eſſe notiora natura, quæ ſunt alijs priora perfectione, compoſitum eſt notius natura ſuis partibus, quia eſt perfectius illis, eſt etiam notius nobis, quia eſt magis obuium ſenſibus illis; iuxtà verò poſteriorem ſententiam ſtatuentem eſſe notiora natura, quæ ſunt alijs priora generatione, adhuc idem ſequitur, quod eadem ſint nobis nota, & natura, vbi cauſæ ſunt ſenſibiliores ſuis effectibus, v. g. colores ſunt nobis prius noti, quam ſpecies ſenſibiles colorum, cum ſint ſenſibiliores, & tamen etiam ſunt magis noti ſecundum naturam, quia ſunt priora quoad eſſe. Sol item eſt nobis notior, quam multi effectus, quos producit in viſceribus terræ, & etiam notior natura, quia prior illis ſecundum eſſe; qua de cauſa Tataret. cit. inquit illam propoſitionem Ariſ. non ſunt eadem nobis nota, & natura, non eſſe vniuerſalem, ſed indefinitam æquiualentem iſti, aliqua non ſunt nobis primò nota, & natura, quia vbi effectus ſunt ſenſibiliores ſuis cauſis, vel ſaltim magis deducibiles, ex ſenſibilibus, ibi eadem non ſunt nobis primò nota, & natura, ita etiam Tolet. Moriſan. Rutius & alij quamplures 1. Phyſ.

237 Quartus dicendi modus eſt Paſqualig. tom. 1. Met. diſp. 13. ſec. 1. num. 4. vbi pro declaratione huius diſtinctionis aduertit hanc diſtinctionem de notioribus nobis, & natura non habere locum in rebus ſecundum ſe, & abſolutè conſideratis; ſic enim omnes ſunt de ſe æquè facilè cognoſcibiles, ſed tantùm ſuppoſito imperfecto noſtro modo cognoſcendi dependenter à ſenſibus, ſic enim aliquæ dici poſſunt facilè cognoſcibiles, & quædam difficilè, redduntur autem difficiles quoad nos ex duplici capite, quorum primum eſt, quia noſtra cognitio dependet à ſenſibus, qui obiecta ſubminiſtrent, alterum verò eſt, quia procedit modo diſcurſiuo, vndè conſtituitur cognitio ſcientifica, quæ duplicem habet progreſſum, alterum quo à notis per ſenſum procedit ad ignota inueniendo cauſas, & alterum quo à cauſis procedit ad effectum, qui progreſſus dicitur à priori; in his ergo progreſſibus eſſe notum, vel non eſſe notum, nihil aliud dicit, niſi quod ſit aptum, vt immediatè ſecundum ſe cognoſcatur abſque eo quod eius cognitio ab alio prius cognito deducatur, quo ſtante ſequitur, quod quædam ſint nobis nota ſecundum ſe ſtante hoc noſtro modo imperfecto cognoſcendi, quia ſcilicet iuxtà ipſum habent ex natura ſua, quod immediatè per ſe cognoſcantur, nec indigent alio prius cognito, ex quo eorum cognitio deducatur, quia ſcilicet in progreſſu à priori ex ſe ſunt cognoſcibilia, & non quia ex alio prius cognito cognoſcantur, quia tamen noſtra cognitio incipit à ſenſibus, ideò quædam ſunt nota ſecundum nos, quæ non ſunt nota natura ſua, quia nobis immediatè obijciuntur, vt ex ſe immediatè poſſint percipi, & ex natura ſua in progreſſu ſcientifico peterent ex aliorum cognitione cognoſci; qua præmiſſa doctrina hic Auctor poſteà ſec. 2. declarat quid ſit eſſe notum quoad nos, & eſſe notũ natura, illud ait eſſe notũ quoad nos, quod ſtatim nobis obijcitur ex vi noſtræ conceptionis, & cognitionis, quâ auſpicamur à ſenſibus, nec opus eſt quod eius cognitionem ex alijs deducamus; hinc ſenſibilia dicuntur nota quoad nos, quia ſtatim ac obijciuntur, illa cognoſcimus, nec opus eſt quod eorum cognitionem ex aliquo alio deducamus; eſſe autem notum natura ait ibid. num. 9. reſpectu intellectus noſtri, prout habet talem modum imperfectum cognoſcendi nihil aliud eſſe formaliter, niſi eſſe ex ſe cognoſcibile, itaut non pendeat in cognoſci ab alio, quaſi eius cognitio ex alio prius cognito ſit colligenda à priori, ſed ipſum ſit cauſa à priori cognitionis aliorum; ſic principia ſunt notiora natura, quam concluſiones, quia principia ea ſe ſtatim cognoſcuntur, & intellectus non debet aliundè, quam ab ipſis moueri, vt præbeat aſſenſum.

Hinc ſanè dicendi modus adhuc plus cæteris hactenus relatis ad veritatem accedit, & in eo, præſertim benè procedit, quod attingit præcipuum punctum huius difficultatis, quod nimirum hæc diſtinctio non eſt applicanda rebus ſecundum ſe omninò conſideratis, vt alij feciſſe videntur, ſed tantùm ſuppoſito noſtro imperfecto modo cognoſcendi dependenter à ſenſibus, quia re vera ſi res ſecundum ſe conſiderentur præſcindendo ab hac ſuppoſitione, omnes ſunt æquè facilè cognoſcibiles, cum tota difficultas circa earũ cognitionem oriatur ab intellectu noſtro ex dictis art. præc. vndè optimè declinat ambas difficultates ab initio articuli inſinuatas, quas alij modi dicendi non euitant, niſi fortè tertius, qui eſſe notum nobis, & natura non explicat per eſſe magis, vel minus de ſe facilè cognoſcibile, ſed per eſſe cognoſcibile prius, vel poſterius, quod adhuc ſtare poſſe videtur cum hoc quod omnes res ſint de ſe æquè facilè cognoſcibiles, etiamſi vna quantum eſt de ſe ſit prius cognoſcibilis alia. Adhuc tamen hic dicendi modus in eo deficit, quod non exactè ſecernere videtur nota nobis à notis natura, cum eodem modo illa deſcribat, ait enim ſec. 2. num. 1. nota nobis illa eſſe, quæ ſtatim ac nobis obijciuntur, immediatè cognoſcuntur, nec opus eſt, quod eorum cognitionem ex alijs deducamus, & ſubindè num. 9. inquit eſſe notum natura reſpectu intellectus noſtri nihil aliud eſſe formaliter, niſi eſſe ex ſe cognoſcibile, itaut non pendeat in cognoſci ab alio, quaſi eius cognitio ex alio prius cognito ſit colligenda; ecce quod eodem modo deſcribit nota nobis, & nota natura reſpectu intellectus noſtri. Deficit vlterius, quia nec exactè explicat, quomodo hæc diſtinctio de notis nobis, & natura locum habeat reſpectu intellectus noſtri ſuppoſito eius imperfecto modo cognoſcendi, quia eſſe notum natura videtur, ex vi nominis importare notitiam rei prout præſcindit ab illo imperfecto modo cognoſcendi, & omninò ſecundum ſe conſideratur; & proindè hic dicendi modus vel non eſt vndequaque tenendus, vel certè maiori indiget explicatione, quam nunc ſubijcio.

238 Dicendum itaque præfatam diſtinctionem de notioribus nobis, & natura vtique non eſſe applicandam rebus ſecundum ſe conſideratis, ſed tantùm ſuppoſito noſtro imperfecto cognoſcendi modo, ob rationem allatam, quia nimirum res omnes ſecundum ſe conſideratæ, & facta præciſione à tali modo cognoſcendi ſunt omnes æquè facilè, vel difficilè cognoſcibiles, & ideò non eam ſuſcipiunt diſtinctionem ſub tali conſideratione, vt quædam dicantur nota natura, alia verò non. Vt autem pateat, quo pacto etiam facta tali ſuppoſitione de noſtro imperfecto modo cognoſcendi, adhuc quædam dici poſſint nota nobis, & quædam nota natura, notandum eſt ex Scoto 1. d. 3. q. 2. & alijs Scotiſtis 1. Phyſ. ab initio quæſtione illa, vtrum minus vniuerſalia ſint prius nota magis vniuerſalibus, de qua nos egimus diſp. 6. de Anim. q. 8. in intellectu noſtro ſuppoſita adhuc ſui ſtatus imperfectione duplicem diſtingui ordinem in rerum notitia, alius eſt ordo confuſè concipiendi, alter diſtinctè, ordo confuſè concipiendi eſt ille, in quo fit proceſſus à primo confuſè cognito, quod eſt propinquius ſenſibus, ad vltima confuſè cognita, quæ ſunt remotiora, talis eſt ordo, quo procedimus à cognitione minus vniuerſalium ad cognitionem magis vniuerſalium, ſed ordo diſtinctè concipiendi eſt, quo procedimus à primis diſtinctè cognitis ad vltima diſtinctè cognita ſcilicet à magis vniuerſalibus, ad minus vniuerſalia, & à partibus ad compoſita, quæ diſtinctè concipi nequeunt abſque prævia ſuarum partium diſtinctione; vtimur primo ordine cognoſcendi, quando ſumus in ſtatu ignorantiæ conſtituti, & progredimur à notis per ſenſum ad ignota inueniendo cauſas, qui dicitur proceſſus à poſteriori, quia eſt ab effectu ad cauſam, vel à minus vniuerſali ad magis vniuerſale; vtimur ſecundo ordine cognoſcendi, quando ſumus iam in ſtatu ſcientiæ conſtituti, & progredimur à cauſis ad effectus, & à cognitione diſtincta magis vniuerſalium ad cognitionem diſtinctam minus vniuerſalium, qui dicitur progreſſus à priori, & ſcientificus, vt benè Zabarell. notauit loc. cit. lib. 4. de Method. cap. 10.

239 Quando ergo ſumus in ſtatu ignorantiæ conſtituti, & per ordinem gradimur confuſè concipiendi, qui à toto genere præcedit ordinem diſtinctè concipiendi, ſicut ſtatus ignorantiæ ſtatum ſcientiæ ex Scoto loc. cit. cum intellectus noſter ab initio ſit tanquam tabula raſa, in qua nihil eſt depictum; quando, inquam, ſeruando talem ordinem progredimur ab effectu ad cauſam, & à minus vniuerſalibus ad magis vniuerſalia, tunc dicimur progredi progreſſu à poſteriori à notis nobis ad nota natura, quia effectus, & minus vniuerſalia ſolent eſſe ſenſui proximiora cauſis, & magis vniuerſalibus; quando autem è contra adinuenta cauſa, & iam in ſtatu ſcientiæ cõſtituti progredimur, vel potius regredimur ſeruando ordinem diſtinctè cognoſcendi à cognitione cauſarum, & magis vniuerſalium ad cognitionem effectuũ, & minus vniuerſalium, tunc dicimur progredi progreſſu à priori à notis natura ad nota nobis, quia ſcilicet imitamur natu-

Digitized by Google

naturæ ordinem, quatenus ſicut ipſa in rerum conſtitutione à partibus inchoat compoſitionẽ totius, & à magis vniuerſalibus cõſtitutionẽ vnius vniuerſaliũ, ſic nos inchoamus à cognitione partiũ, & magis vniuerſaliũ, vt diſtinctè cognoſcamus cõpoſita, & minus vniuerſalia conſtituta per illa. Hinc igitur patet, qua ratione etiã ſuppoſito noſtro imperfecto cognoſcẽdi modo locum habeat præfata diſtinctio de notioribus nobis, & natura; nã nota nobis dicuntur, quæ prius nobis innoteſcũt, & facilius in ſtatu ignorantiæ exiſtẽtibus, hæc autem ſunt ſenſibiliora, & ſenſibus propinquiora; nota verò natura dicuntur, quæ nobis prius, & facilius innoteſcunt in ſtatu ſcientiæ conſtitutis, quia in eo ſtatu ſeruamus ordinem in cognoſcendo, quem res ſeruant in eſſendo; & hunc modum ſic explicandi nota nobis, & nota natura optimè ſignificauit ſolus Zabarell. loc. cit. Et quidem hic modus cæteris omnibus præferri debet, tum quia benè declarat, quomodo hæc diſtinctio adhuc locum habeat in rebus etiam conſideratis ſub imperfecto modo cognoſcendi noſtro ſcilicet dependenter à ſenſibus. Tum quia ex hoc benè declinat primam difficultatem ab initio quæſt. & art. inſinuatam, ſtante enim quod talis diſtinctio applicari debeat rebus, non in ſe, & abſolutè conſideratis, ſed ſuppoſito noſtro imperfecto cognoſcendi modo, adhuc benè ſaluatur res omnes ſecundum ſe conſideratas eſſe æquè facilè cognoſcibiles ex natura ſua proportionaliter loquendo, quemadmodum explicatum eſt art. præced. Tum rurſus deuitatur etiam ſecunda difficultas ibidem tacta, quia tam eſſe notum nobis, quam eſſe notum natura explicatur in ordine ad nos, vel in ſtatu ſcientiæ exiſtentes, vel in ſtatu ignorantiæ; quæ ſunt nobis nota in primo ſtatu dicuntur nota natura, quia tunc in cognoſcendo imitamur illum ordinem, quem ſeruat rerum natura in eſſendo, quæ verò ſunt nota in ſecundo ſtatu dicuntur nota nobis, quia in cæcitate ignorantiæ manuducimur à ſenſibilibus.

240 Deindè Ariſt. ipſe 6. Topic. cap. 3. loc. 18. hunc ipſum indicauit modum explicandi nota nobis, & nota natura, inquit enim *non omnibus eadem contingit notiora eſſe, quin etiam eiſdem alia interdum, & alia magis nota, nam à principio quidem ſenſibilia, inſtructionibus autem factis contrà, quare nec eidem homini ſemper idem notius eſt*, ait ergo nota nobis eſſe ſenſibilia, quia dum ſumus in ſtatu ignorantiæ ab illis incipit ediſcere noſtrum, inſtructionibus autem factis è contra ideſt quod quando poſteà ad ſtatum ſcientiæ peruenimus, tunc amplius non diſcurrimus à notioribus nobis per proceſſum à poſteriori, ſed à notioribus natura, ad notiora nobis per proceſſum à priori; quod etiam ſubindè confirmat alijs verbis ad rem noſtram facientibus *fortaſſè autem & quod ſimpliciter notum non eſt, id quod omnibus notum, ſed quod benè diſpoſitis intellectu* vult dicere illud propriè dici notum ſimpliciter, vel natura, non quidem quod eſt omnibus notum, ſed quod eſt notum benè diſpoſitis intellectu, ideſt ſapientibus in ſtatu ſcientiæ exiſtentibus. Ex hac etiam explicatione facilè intelligitur, quo ſenſu dixerit Ariſt. loc. cit. non eſſe eadem nota nobis, & natura, per hoc enim minimè ſignificare voluit nunquam contingere poſſe, quod idem ſit ſimul notum nobis, & natura, imo hoc expreſſè docet 6. Topic. loc. 18. cit. vbi ait non contingere definitiones indicare quodquid erat eſſe, niſi contingat idem nobis notius eſſe, & ſimpliciter notius, hoc autem non contingit omnibus, ſed ſolum bene diſpoſitis ſecundum intellectum; non ergò negare voluit idem eſſe poſſe ſimul nobis notum, & natura, immo hoc fateri neceſſe eſt in quibuſdam primis principijs, quæ nota fiunt ex ſola confuſa cognitione terminorum, vt quod omne totum eſt maius ſua parte, ſi ab æqualibus æqualia demas &c. ſunt enim hæc principia notiſſima ſecundum naturam, quia præter terminorum apprehenſionem nulla indigent probationes quia tamen eliciuntur ex his, quæ immediatè ſenſui ſubijciuntur, ſunt etiam nota ſecundum nos, fieri enim poteſt, quod intellectus ea attingat experimento in materia ſenſibili, & dum ſenſus experitur, immediatè illa intellectus ex ſe percipiet, & proindè notiora erunt etiam quoad nos; cum ergo Ariſt. dicit 1. Phyſ. tex. 2. non eſſe eadem nota nobis, ac nota natura, hoc ideò dixit, vt ſignificaret hæc ſcibilia ita eſſe inter ſe diuerſa, & ab inuicem contradiſtincta, vt ſemper fundent diuerſos proceſſus, & diuerſum ordinem cognoſcendi, nam nota nobis fundant proceſſum à poſteriori, & ordinem confuſè cognoſcendi, nota verò natura fundant proceſſum à priori, & ordinem diſtinctè cognoſcendi, & ideò inquit ibi in ſcientiarum acquiſitione procedendum eſſe à notioribus nobis ad notiora natura, & ex ordine confuſè concipiendi ad ordinem diſtinctè concipiendi; hanc igitur ſolam, & non maiorem voluit Ariſt. ponere diuerſitatem inter nota nobis & nota natura; & hæc quidem ſola talis, & tanta eſt, vt dicere valeat illam propoſitionem eſſe ſemper, ac vniuerſaliter veram, non autem particulariter, ac indefinitè duntaxat, vt Auctores explicare ſolent, nam ſiue cauſæ ſint ſenſibiliores ſuis effectibus, ſiue è contrà, cum proceditur à cauſa ad effectum, vel ab effectu ad cauſam, hoc nunquam fit eodem proceſſu, ſed diuerſo, nec vnquam fit proceſſus à notis natura ad pariter nota natura, aut à notis nobis ad nota nobis, ſed à notis nobis ad nota natura, vel à notis natura ad nota nobis; in quolibet ergo proceſſum deducendo nunquam ſunt eadem nota nobis, & nota natura (ait Ariſt.) quia ſemper ab vno progredimur in aliud, & ideò ſunt inter ſe contradiſtincta in quocunque proceſſu.

Hinc tandem conciliari poſſunt relata Ariſt. loca, quæ quaſi inter ſe pugnare videntur, dum 2. Met. tex. 1. vocat notiora natura, quæ ſunt priora perfectione, & plus habent intelligibilitatis, & 5. Met. 16. è contrà ea ſtatuit eſſe notiora natura, quæ ſunt priora generatione, ideòque partes vocat notiores natura toto; hoc enim ideò dixit, quia tam quæ priora ſunt perfectione, quam quæ priora generatione in hoc conueniunt, quod nobis nota fiunt in ſtatu ſcientiæ duntaxat exiſtentibus, tunc enim cum ſuitius inſtructiores facti, vt loquitur Ariſt. 6. Topic. loc. cit. inchoamus ordinem cognitionis diſtinctæ à partibus ad compoſita, & à magis vniuerſalibus ad minus vniuerſalia, & perſpicacius penetramus, quæ ſunt perfectiora entitatis, & habent plures gradus intelligibilitatis, & ideò ambo illa iam ſcilicet quæ ſunt priora generatione, quam quæ priora perfectione, benè dicuntur nota natura, quia licet in hoc opponantur quod illa ſunt priora generatione, & hæc priora perfectione; ſiquidem priora generatione ex 9. Met. ſunt poſteriora perfectione; attamen conueniunt in illa ratione communi, quod nobis innoteſcunt tantum in ſtatu ſcientiæ exiſtentibus, quod eſt proprium eorum, quæ dicuntur nota natura. Et ſic melius conciliantur Ariſt. loca citata, quam diſtinguendo varios modos, quibus vnum dici poteſt notius natura alio, vt faciunt Apollin. 1. Poſt. q. 13. Venet. 1. Phyſ. cap. 1. Iauell. & Ioan. de Magiſtris ibid. qu. 3. Iand. q. 4. & alij paſſim, tunc enim minimam pateretur æquiuocationem hoc, quod eſt eſſe notum natura; & cum in vna ſolùm acceptione ſumi ſoleat hoc quod eſt notum nobis, malè membrum oppoſitum ſcilicet eſſe notum natura tot modos, totque acceptiones haberet, quia quot modis dicitur vnum oppoſitorum, tot modis dici ſolet & reliquum.

241 Ex hac declaratione de notis nobis, & natura conſtat etiam quam benè determinatum ſit diſp. 6. de Anim. q. 8. primum cognitum nobis primitate originis ſimpliciter, & abſolutè loquendo eſſe ſingulare ſenſibile ſpeciei ſpecialiſſimæ, non quidem ſignatum, ſed vagum; facta autẽ cõparatione inter ipſa vniuerſalia, minus vniuerſalia eſſe nobis primò nota primitate originis, quã magis vniuerſalia adeòut in obiecto debitè ſenſibus applicato prius cõcipiat intellectus gradũ ſpeciei ſpecialiſſimæ & ſic deinceps aſcendat vſque ad ens; quod quidem ibi pluribus rationibus ſtabilitum eſt ex Scoto 6. Metaph. qu. 15. & q. 16. de anim. & 1. d. 3. qu. 2. & nunc etiam ex dictis breuiter probari poteſt quia vt notat Doctor loc. vltimò cit. comparando inuicem ordinem diſtinctè, & confuſè concipiendi, totus ordo confuſè concipiendi præcedit totum ordinem diſtinctè concipiendi, ita quod intellectus noſter prima intellectione, quam habet, intelligit ſingulare confuſè, & poſteà ſpeciem ſpecialiſſimam illius ſingularis, & ſic ſemper aſcendendo vſque ad ſupremum prædicatum excluſiuè, quia ſupremum prædicatum ſcilicet ens non poteſt intelligi confuſè. Probatur, nullus enim conceptus ſimpliciter ſimplex poteſt intelligi confuſè, quia aut totaliter ignoratur, aut totaliter ſcitur, cum non habeat aliquod ſecundum quod poſſit ſciri, & aliud ſecundum quod poſſit ignorari, quia tunc non eſſet ſimpliciter ſimplex, cum ergo conceptus primi prædicati ſcilicet entis ſit ſimpliciter ſimplex, quia non eſt in alios ſuperiores conceptus reſolubilis, ſequitur non poſſe intelligi confuſè; ita diſcurrit etiam Io. de Magiſtris 1. Phyſ. q. 3. §. *ſecundo dubitatur*, ex quo patet in ſchola Scotiſtarum primum cognitũ primitate originis ſimpliciter, & abſolutè ſumptum non eſſe ſpeciem ſpecialiſſimam, vt voluit Faber in ſua Phyloph. theor. 89. Sghemma 1. Phyſ. diſgreſſ. 2. qu. 4. & alij nonnulli Scotiſtæ,

Digitized by Google

tiſtæ, ſed potius eius ſingulare ſenſibile vagum; ſpeciem verò ſpecialiſſimam non eſſe primum cognitum, niſi facta comparatione inter magis, & minus vniuerſale, & in hoc ſenſu locutum eſſe Doctorem 1. d. 3. q. 2. diſp. cit. de Anim. luculenter oſtendit.

Sed Contrà hoc aſſertum de primo cognito nobis primitate originis præter argumenta ibi facta, adhuc etiam vrget Aureol. 1. d. 2. part. 2. art. 2. quia res, & ens, aliique conceptus communiores ſunt, qui imprimuntur in anima prima impreſſione ex Auicen. 1. Metaph. Tum 2. quia conceptus ille primò imprimitur in intellectu, reſpectu cuius requiritur minor vigor, ſed reſpectu communiorum exigitur minor vigor in intellectu, & ideò inquit Cõment. 1. Phyſ. tex. 5. comprehenſionem communem in infantibus videmus præcedere propriam, vndè primò appellant omnes viros patres & fœminas matres, ſed vigorato deinceps intellectu illos diſcernunt inter cæteros, ergo &c. Tum. 3. ille conceptus primò imprimitur, qui minori indiget inueſtigatione, & ratiocinatione, nam hæc ſupponunt conceptus naturaliter impreſſos, ſed conceptus ſpecierum infimarum neſciuntur, niſi ea via, difficulter enim aſſignantur ſpecies colorum, odorum, piſcium, vbi è contrà ens, & aliquid imprimuntur cuilibet, quantumuis ignaro abſque ratiocinatione, ergo &c. Tum 4. conceptus illorum terminorum primò innoteſcunt, ex quibus componuntur propoſitiones magis per ſe notæ, at quæ componuntur ex terminis communiſſimis, ſunt notiores, quam compoſitæ ex minus communibus, nam notius eſt de quolibet eſſe, vel non eſſe, quam quod linea cadens ſuper lineam conſtituat duos angulos rectos, vel æquales duobus rectis. Tum 5. omne agens naturale approximatum paſſo reducit ipſum ab imperfecto ad perfectum, & ad actũ, ſimpliciter tranſeundo per illud, quod eſt medium inter potentiam, & actum, vt patet de igne reſpectu aquæ, primò enim inducet tepidum, quam calorem ſummum, ſed communiores conceptus imperfectiores ſunt, & potentiales reſpectu ſpecificorum, ergo ſingulare cadens ſub ſenſu, & phantaſma illius præſente intellectu agente prius inducet conceptus confuſionis, qualis eſt conceptus entis, quam ſpecificos. Tum tandem, quod eſt difficilius, eſt poſterius apud intellectum, ſed difficilior eſt notitia diſtincta, & ſpecifica, quam communior, & confuſa, ergo poſterior erit, & illa prior.

242 Ad hæc omnia argumenta faciliter ex dictis diſp. 6. cit. de Anim. q. 8. occurritur, vbi etiam quædam ex his in in terminis ſunt adducta; præſertim verò eorum fallacia conſiſtit in hoc, quod aliam confuſam cognitionem non agnoſcunt, quam quæ de rebus habetur in ſuis prædicatis vniuerſalibus, cumque primitate originis totus ordo confuſè concipiendi præcedat ordinem diſtinctè cõcipiendi, hinc deducunt conceptus vniuerſaliores primò imprimi in intellectu noſtro, quam conceptus minus vniuerſales, & præſertim ſpeciei ſpecialiſſimæ, nam hic conceptus pertinet ad ordinem diſtinctè concipiendi, nam ſi concipiatur homo ſub ratione entis, ſubſtantiæ, corporis, &c. confuſè concipitur, ſed cũ cõcipitur, vt animal rationale, qui eſt cõceptus ſpeciei ſpecialiſſimę cõcipitur diſtinctè. Cæterũ hæc ſuppoſitio falſa eſt, præter enim cognitionẽ cõfuſam, qua aliquid intelligitur in ſuo vniuerſali, datur adhuc quoddam aliud genus cognitionis confuſæ, vt loc. cit. aduertimus num. 247. quo aliquid intelligitur, ſicut exprimitur per nomen, vt ſecernitur à cognitione diſtincta, quæ habetur de re per definitionem, quod quidem genus cognitionis confuſæ expreſſit Ariſt. 1. Phyſ. tex. 5. & notat *Doctor* 1. d. 3. q. 2. quod cum hic quæritur primum cognitum in ordine confuſè cognoſcendi, ſermo eſt de cognitione confuſa huius ſecundi generis, qua cognoſcitur totum non cognitis partibus definitionis eius; & ratio eſt, quia hæc eſt omninò prima cognitio, quæ nobis imprimitur cum primo tranſimus à ſtatu ignorantiæ ad ſtatum ſcientiæ, quamuis enim cognitio confuſa primi generis, qua aliquid cognoſcitur in ſuis prædicatis vniuerſalibus, præcedat primitate originis cognitionem diſtinctam, qua idem attingitur etiam ſecundum prædicata particularia, adhuc tamen comparando etiam inter ſe ſe duplex illud aſſignatum genus cognitionis confuſæ; prior eſt illa, qua totum cognoſcitur, vt ſignificatur per nomen ſine cognitione alicuius partis, vel principij, & poſterior eſt alia, qua cognoſcitur totum per cognitionem alicuius prædicati vniuerſalis; cum enim primò cognoſcitur homo, aut concipitur in ſe, aut in ente, vel ſub ratione entis, hoc ſecundum dici non poteſt, quia talis cognitio ſub ratione entis, aut alterius prædicati ſuperioris eſt complexa, at prima cognitio originalis eſt apprehenſio ſimplex de vno conceptu in ſe. Quare pro ſolutione omnium argumentorum Aureol. ſufficeret ſola reſponſio, quam Doctor aſſignat qu. 16. de Anim ad 3. prin. quod nimirum in eis committitur fallacia conſequentis à pluribus cauſis veritatis ad vnam, cognitio enim confuſa alicuius minus vniuerſalis eſt, vel quando cognoſcitur tantum de ipſo quid eſt, quod dicitur per nomen, vel quando cognoſcitur in ſuo vniuerſaliori, vel confuſo; non ſequitur igitur, cognitio confuſa minus vniuerſalis eſt prior tempore, quam eius diſtincta, igitur cognitio ſui vniuerſalioris eſt prior; ita ibi Doctor.

243 Adhuc tamen libet ad ſingula reſpondere; ad 1. ait Doctor loc. cit. q. 16. de Anim. ad 2. prin. res, & ens in ordine diſtinctè concipiendi prius imprimi, quia à cognitione entis omnis diſtincta cognitio inferiorum initium ſumit. Ad 2. minus vigor, vel minus acumen requiritur ad habendam cognitionem confuſam alicuius rei, quam diſtinctam, & inter confuſas minus adhuc acumen requiritur ad habendam confuſam poſterioris generis, quam priorem, vndè ſi animal aliquod mihi occurrit, quod nunquam anteà vidi, nec eius ſimile, antequã illud cõcipiam ſub ratione entis, vel ſubſtãtiæ &c. quadam cognitione confuſa illud apprehendo, vt totum quoddam ita figuratum, & coloratum, & talibus accidentibus præditum, hæc enim eſt omninò prima cognitio, quam acquiro per ſpeciem ſingularis ſenſibilis repræſentantem naturam indiuiduam cum his, & illis accidentibus, vt Scot. docet q. 22. de Anim. §. *Quartò dico*, & 7. Metaph. qu. 15. ante ſolutionem principalium; quod ſi poſteà illud idem animal diſtinctè concipere volo, opus erit per reſolutionem inquirere principia eius componentia vſque ad prima, & irreſolubilia ſubſtantiæ, entis &c. & quia cognitio diſtincta inferiorum inchoatur à prædicatis vniuerſalioribus, & inferius cognitum in prædicato vniuerſali dicitur confuſè cognoſci, hinc patet, quod vtraque cognitio confuſa eſt prior, & facilior, quam diſtincta, & inter ipſas confuſas adhuc prior, & facilior eſt, ac magis obuia illa, qua res apprehenditur incomplexè, vt exprimitur per nomen, & vt totum quoddam indiſtinctè cum quibuſdam accidentibus ignoratis omnibus principijs eius. Et hanc ait Doctor loc. cit. eſſe facilem, & obuiam cognitionem, quam inquit Ariſt. 1. Phyſ. 5. infantes habere ab initio, cum omnes viros patres, & omnes fœminas appellant matres, nam primò apprehendunt indiuiduum illud humanum ita coloratum, & figuratum, quod eſt indiuiduum vagum, & quia confuſè apprehendunt, ſi vir alter occurrat ſimilia habens accidentia, patrem vocant, ſed cum in eis vigoratur intellectus & accuratius notant accidentia patris, tunc determinatè hunc vocant patrem, non alios, deſcendendo à ſingulari vago ad ſignatum, vndè Ariſt. ibi loquitur de vniuerſali in continendo, non in prædicando, vt dictum eſt in expoſitione proœmij Phyſ. neque mens Ariſt. fuit illo exemplo ſignificare pueros ab initio vniuerſale cognoſcere, quemadmodum ex Comment. prætendit Aureol. nam & agni recenter nati omnem ouem, velut matrem ſequuntur, & tamen vniuerſale non attingunt; illud ergo exemplum de pueris eſt de ſingulari vago, quia primò apprehendunt illud ſingulare humanum: confuſè, quam eius partes, quæ ſunt tales conditiones indiuiduantes, vt talis color, facies, ſtatura &c. & poſteà determinant diſtinctius cognoſcendo conditiones illas.

244 Ad 3. concludit argumentum in ordine diſtinctè concipiendi gradus communiores eſſe facilioris cognitionis, quam minus communes, quia iſti plura prædicata includunt cognoſcenda, quam illi, atque ideò ad eorum diſtinctam cognitionem aſſequendam maiori indigent inueſtigatione, & ratiocinatione; at in ordine confuſè concipiendi res è contrà ſe habet, cum enim minus vniuerſalia ſint ſenſibus propinquiora, quam magis vniuerſalia, ſunt etiam facilioris abſtractionis ex 1. Poſt. 12. vndè ſi puer ignem tetigerit, fugit deinceps contactum eius, non quidem ob generalitatem entis, vel qualitatis ſenſibilis, ſed propter ſpecialitatem caloris, & ob maiorem eius propinquitatem ad ſenſum tactus, quod indicio eſt calorem primò ſenſiſſe, & intellexiſſe. Ad 4. reſponſum eſt diſp. 6. de Anim. q. 8. ad vltimum, vndè ex ibi dictis poteſt negari minor, nam primò primitate originis, & in ordine confuſè concipiendi notius eſt puero, vel ruſtico calorem eſſe combuſtiuum, quam quod ſit qualitas, vel accidens, vel ens, quæ tamen ſunt propoſitiones ex terminis communioribus conſtantes, quam ſit illa; verum tamen eſt, quod diximus num. 240. eſſe quædam prima principia, quæ quia innoteſcunt ex ſimplici terminorum appre-

Digitized by Google

apprehenſione, & deducuntur ex his, quæ immediatè ſenſui ſubijciuntur, vt quod totum eſt maius ſua parte, ſi ab æqualibus æqualia demas &c. de quolibet verum eſt eſſe vel non eſſe &c. ſunt ſimul nota nobis, & nota natura, vndè & nobis poſſunt eſſe primò nota primitate originis; id tamen eis non conuenit eo quia ſint vniuerſaliſſima, & ex terminis vniuerſalibus conſtituta, ſed quia cum hac ſua vniuerſalitate ſunt ſenſibus propinqua, & ex ſenſibilibus immediatè eorum veritas deduci poteſt, ſi enim eſſent vniuerſaliſſima, & non ſenſibus propinqua, non eſſent nobis primò nota primitate originis, ſignum euidens eorum originalem notitiam non præcisè in vniuerſalitate fundari, ſed præſertim in propinquitate ad ſenſum. Ad 5. reſponſum eſt etiam loc. citat. de Anim. diſput. 6. n. 249. ſed breuiter ex doctrina aſſignata num. 242. dici poteſt cognitionem confuſam eſſe veluti diſpoſitionem ad diſtinctam, vt inquit Doctor 1. d. 3. quæſt. 2. lit. O. cognitio autem confuſa eſt duplex, vt ibi dictum eſt, vna qua obiectum ſenſibus oblatum cognoſcitur ab intellectu indiſtinctè, vt totum quoddam cum quibuſdam accidentibus, ignoratis omnibus eius principijs, alia verò qua cognoſcitur ſub ratione alicuius principij vniuerſalis ipſum conſtituentis, vt ſub ratione entis, vel ſubſtantiæ, & illa à toto genere præcedit iſtam, & eſt veluti diſpoſitio ad illam, nam primò confuſè apprehendimus obiectum intellectui noſtro via ſenſus oblatum, deindè eius cognitionem diſtinctam venari volentes incipimus à principijs eius vniuerſalibus, & ſemper ad minus vniuerſalia deſcendimus, ex quo progreſſu cõſtat intellectum tendere ſemper à cognitione imperfectiori ad perfectiorem, nam primò nouit obiectum confuſè quoad quid nominis, vt totum quoddam indiſtinctè, deindè reſoluendo illud in partes inquirit eius principia conſtituentia, & primò vniuerſaliora attingit, deindè minus vniuerſalia, & ſic reſoluendo, & diuidendo inuenit omnia eius principia, & diſtinctè cognoſcit. Ad vlt. probat ſolum in ordine diſtinctè concipiendi minus vniuerſale eſſe cognitu difficilius, quam magis vniuerſale, quia plura includit prædicata cognoſcenda, quod gratis concedimus.

Ex his etiam reſponderi poteſt ad diſcurſum, quo Alenſis 5. Metaph. quæſtiunc. in tex. 16. probat magis vniuerſale primitate originis prius nobis occurrere, quam minus vniuerſale; nam eadem res ait prius occurrit intellectui ſub conceptu generis, quam ſub conceptu differentiæ, & ſub conceptu confuſo, quam ſub conceptu diſtincto, quod quidem declarat exemplo, primò enim occurrit intellectui natura hominis, vt confuſa, & non diſtincta per partes ſuas eſſentiales, ſecundò intellectus volens explicare naturã hominis prius ſibi occurrit, quod eſt ſubſtantia, qui eſt conceptus maximè confuſus intrà ſeriem prædicamentalem; deindè ſibi occurrit, quod non eſt omnis ſubſtantia, ſed ſubſtantia corporea, & iſte conceptus licet ſit adhuc confuſus, tamen minus quã primus, quia magis appropinquat ad conceptum diſtinctum hominis, tertiò occurrit quod eſt ſubſtantia corporea animata, quartò quod eſt ſubſtantia animata ſenſibilis; qui conceptus ſunt vtique minus vniuerſales prioribus, vltimò occurrit, quod eſt ſubſtantia corporea animata ſenſibilis rationalis, & tunc attingitur conceptus diſtinctus hominis; ita quod ſicut natura procedit de imperfecto ad perfectum, ſic intellectus noſter volens intelligere conceptum diſtinctum rei, prius fertur ſuper conceptum confuſum eius, deindè ſuper diſtinctum, conceptus autem confuſus eſt conceptus vniuerſalior, conceptus autem diſtinctus eſt minus vniuerſalis, ideò prius fertur ſuper magis vniuerſale, quam ſuper minus ita Alexander loc. cit.

245 Hic verò dicurſus faciè corruit ex dictis, quia non aſſignat niſi vnum genus cognitionis confuſæ, quod neque eſt ſimpliciter, & originaliter primum, ſed tantùm eſt primum in proceſſo cognitionis diſtinctæ, quatenus à prædicatis vniuerſaliſſimis incipit diſtincta cognitio inferiorum, vndè concludit ſolùm magis vniuerſale prius occurrere in ordine conceptionis diſtinctæ, ſeu in proceſſu ad cognitionem diſtinctã, qui vtique inchoatur à prædicatis vniuerſalioribus; at præter hoc genus confuſæ cognitionis iam dictum eſt n. 242. aliud dari debere, quod eſt ſimpliciter primum, & quam primò acquirimus, cum primum ab ignorantia ad ſcientiam gradũ facimus, vndè dicebamus diſp. 6. de Anim. q. 8. n. 248. triplicem de homine poſſe formari conceptum, primus omninò omnium primitate originis, eſt cũ cognoſcitur vt totum quoddam indiſtinctè cum quibuſdã accidentibus, ignoratis omnibus principijs eius, alter quo cognoſcitur eſſe ens, vel ſubſtãtia, aut corpus, tertius demique quo cognoſcitur, vt animal rationale, hæc tertia cognitio eſt omninò diſtincta, cum ſit per eius principia tam communia, quam propria, quam ſolum habemus in ſtatu ſcientiæ; prima cognitio eſt omninò confuſa, cum nullum principium attingat intrinſecum hominis, & hanc habemus, cum primùm limites ignorantiæ egredimur; ſecunda tandem cognitio eſt quidem confuſa reſpectu tertiæ, tamen reſpectu primæ accedit ad diſtinctam, quia per eam attingitur ſaltum aliquod principium hominis, eſtò commune, & remotum, adeout ab ea incipiat diſtincta hominis cognitio, & hanc habemus cum iam ſumus in via, & progreſſu ab ignorantia ad ſcientiam; ex his itaque patet præter cognitionem confuſam, qua concipitur homo in aliquo prædicato vniuerſali, verbi gratia ſub ratione entis, vel ſubſtantiæ, dari debere aliam priorem confuſam, qua concipitur tantum de ipſo quid eſt, quod dicitur per nomen, & vt totum quoddam indiſtinctè cum quibuſdam accidentibus, ignoratis omnibus principijs intrinſecis eius. Quod quidem etiam ex ipſo diſcurſu Alenſis conuinci poteſt in exemplo ab ipſo allato; dũ enim hominem diſtinctè volumus cognoſcere, inquit intellectui primò occurrere naturam hominis, vt confuſam, & non diſtinctam per partes ſuas eſſentiales, ſecundo ei occurrit, qood eſt ſubſtantia, deindè corpus &c. nunc Alenſem rogo, qualis ſit cõfuſio illius primi conceptus, cum diſtinctè omninò concipitur natura hominis, & non diſtincta per partes, ſi enim confuſio talis conceptus conſiſtit in hoc, quod concipitur tunc ſub ratione vniuerſaliſſima entis, ergo non concipitur vt totum quoddam omninò indiſtinctum per partes, quia tunc incipit diſtingui in ſuos conceptus inadæquatos, quorum primus eſt conceptus entis, qui per modum partis Metaphyſicæ hominem conſtituunt; vt ergo tunc concipiatur, vt totum quoddam prorſus indiſtinctum per partes eſſentiales, debet ea cognitio eſſe ita confuſa, vt ſolum attingatur de ipſo quid eſt quod dicitor per nomen, ignoratis omnibus principijs intrinſecis eius; hæc enim eſt cognitio omnium confuſiſſima, quæ primò primitate originis nobis occurrit, & immediatè coniungitur cum cognitione ſenſitiua ex 3. de An. 30. & 33. qoa de cauſa cæteras omnes ſubſequentes præcedit tã confuſas, quam diſtinctas eiuſdem obiecti, pro quorum omnium exacta intelligentia omninò videnda ſunt, quæ de primo cognito dicta ſunt diſp. 6. cit. de Anim. q. 8. vbi eſt proprius locus iſtius materiæ.

QVÆSTIO X.

De bonitate.

Quæ Bonitas ſit paſſio entis, & in quo formaliter conſiſtat.

246 Tertia, & vltima paſſio ſimplex, & incomplexa entis eſt bonitas; non eſt autem hic ſermo de bonitate morali, quæ peculiariter ad actiones liberas volũtatis attinet, & ſecundum quam dicimur benè moraliter operari, & opponitur malitiæ morali, quæ in actibus vitioſis reperitur, de hac namque bonitate tractat Philoſophus moralis, non Metaphyſicus, ſed eſt ſermo de bonitate naturali, & tranſcendenti, quæ omnibus entibus vniuerſaliter conuenit, & aſſignatur vt paſſio entis adæquata; circa cuius explicationem, & formalitatem, an ſit perfectio abſoluta, vel reſpectiua, non minus diſcrepantes ſunt Auctores, quam fuerint circa veritatem qu. 8. Itaque ad inueniendam rationem formalem bonitatis tranſcendentis præmittunt quandam boni diuiſionem, vel potius duplicem eius acceptionem, quam ex D. Auguſt. lib. 8. de Trinit. cap. 3. & 8. tradiderunt D. Thom. 1. 2. q. 25. art. 1. & Scotus quol. 18. §. *dico primò*, vno enim modo dicitur bonum in ſe, & veluti abſolutè, & idem eſt, quod perfectum in ſe, & integrum iuxtà illud Dionyſij *Bonum ex integra cauſa*; alio modo dicitur bonum alteri, ac veluti relatè, & idem eſt, qood conueniens alteri, & iuxtà vnam, vel alteram acceptionem rationem formalem bonitatis tranſcendentalis explicare nituntur, aut iuxtà vtramque ſimul.

Quidam igitur volunt bonitatem conſiſtere in perfectione, & integritate rei, itaut non aliud ſit bonitas entis, quam eiuſdem perfectio, & integritas in proprio eſſe; quia verò perfectio, & integritas contingere poteſt dupliciter, vel ſecundum eſſe eſſentiale, vel etiam ſecundum eſſe accidentale, entia namque regulariter præter ſuam intrinſecam entitatem alias perfectiones ſecũdarias requirere ſolent, v.g. homo præter vnionem animæ, & corporis, in quibus eius eſſentia conſiſtit, exigit etiam alia accidentia debita humanæ naturæ

tam ea parte corporis, quam animæ; inquiunt perfectionem, & integritatem, in qua conſiſtit bonitas entis, non eſſe attendendam ſecundum eſſe accidentale, quia hoc modo non dicitur neceſſariò de quacunque re, poteſt enim eſſe homo non iuſtus, non doctus, & abſque aliqua eius parte integrali, vt ſine manu, vel oculo; ſed attendi debere penes eſſe eſſentiale, ſic enim neceſſariò, & adæquatè dicitur de omni ente, nam hoc ipſo, quod aliquid eſt ens, & tale ens, nihil ei deeſſe poteſt faciens ad eſſentiam entis, & talis entis, alioquin ſi quidpiam ad eius eſſentiam pertinens auferatur, deſtruitur ipſum ens; perfectum ergo hoc modo ſumptum aiunt eſſe attributum entis adæquatum, & negant bonitatem ſumptam relatiuè pro conuenientia eſſe legitimam paſſionem entis; ita Bannes, & Zumel 1. par. quæſt. 5. ar. 1. Molin. eadem q. diſp. vn. Vaſquez ib. diſp. 23. Ferrar. 1. contra gẽtes cap. 37. Acerb. lib. 1. qq. peripat. q. 12. Niphus 6. Metaph. ad tex. 8. Herueus quol. 3. q. 2. Faber ex noſtris 4. ſent. diſp. 9. de preoit. cap. 5. & alij quamplures; qui poſteà adhuc inter ſe diſcrepant, quomodo bonum hoc modo ſumpto pro integro, & perfecto in eſſentia ſua debeat explicari, an per conceptum poſitiuum vel negatiuum, abſolutum vel relatiuum. Fonſeca 4. Metaph. cap. 2. q. 7. ſect. 6. per negationem imperfectionis, & defectus interdum explicare videtur, ſic enim perfectum definitur ab Ariſt. 5. Metaph. tex. 21. eſſe illud, *cui nihil deeſt*, hoc eſt non habens defectum, vel carentiam, vllius rationis ſibi debitæ. Vaſq. diſp. 23. cit. cap. 7. explicat per relationem non quidem conuenientiæ, ſed integritatis ex pluribus, quoniam concurſus omnium abſque defectu ad alicuius conſtitutionem relatiuè ſignificatur, hanc autem relationem eſſe inter ea, quæ cõcurrunt ad integritatem conſtituendam, atque in rebus ſimplicibus, cum non adſint partes realiter diſtinctæ, eſſe rationis tantum. Faber loc. cit. vtrumque dicendi modũ approbat, nam n. 79. inquit, quod bonum hoc modo ſumptum ſuprà ens nihil poſitiuum dicit, ſed ſolã negationem diminutionis cuiuſuis rei neceſſariæ ad integritatem, & complementum entis; deindè nu. 81. inquit dici poſſe, quod illa carẽtia defectus, & imperfectionis ex parte rei dicit relationem, integritas enim, & perfectio ſiue complementum ſunt nomina ſignificantia quandam reſultantiam, velut harmoniam, & ordinẽ quendam in re ipſa, ſicut etiam pulchritudo rei eſt relatio partium inter ſe, & ad tertium, & ſi ens eſt quid creatum, & compoſitum, illa relatio eſt realis, ſi verò eſt ens ſimplex, vt Deus, & Angelus, eſt relatio rationis cum fundamento tamen in re; denique volunt alij bonum hoc modo ſumptum importare perfectionem quandam potius abſolutam realem, & poſitiuam, quæ ſit fundamentum negationis, & relationis antedictæ.

247 Secunda ſententia eſt eorum, qui bonitatem pro paſſione entis ſumpta explicant per ordinem, & relationem conuenientiæ, quo vna res dicitur bona, & conueniens alteri, iuxtà ſecundam acceptionem bonitatis aſſignatam nu. 246. eadem enim res, vt vinum dicitur bona, vel mala ex ſola cõuenientia, vel diſconuenientia, quia enim cõueniens ſano, dicitur vinum bonum ſano, & quia diſconueniens ægroto, dicitur illi malum, ita S. Thom. q. 1. & 21. de veritate art. 1. Aureol. 2. d. 35. q. vn. art. 1. Durand. 2. d. 34. q. 1. Capreol. ibid. Fonſec. 4. Metaph. cap. 2. qu. 7. Suarez diſp. 10. Met. ſect. 1. n. 13. & ſeq. addens bonum, prout eſt paſſio entis, non dici abſolutè, ſed relatiuè per connotationem ad aliud extremum, cui dicitur conueniens, & ſi ſumatur abſolutè iuxtà primam bonitatis acceptionem pro perfecto, & integro in ſe, non eſſe amplius paſſionem entis, ſed ipſam entis eſſentiam. Verùm neque Auctores iſti conueniunt in aſſignãdo quid ſit hæc conuenientia, & qualem relationem importet. Durandus namque & Aureol. loc. cit. ſignificant importare relationem realem, imò & prædicamentalem, ſubdit tamen Durand. in Deo hanc relationem conuenientiæ, qua dicitur bonus, non eſſe realem, ſed eſſe extrinſecam denominationem, ſicut eſt denominatio creatoris; alij verò vt Capreol. & Fonſec. loc. cit. volunt hanc relationem eſſe rationis cum fundamento tamen in re, quod in eo conſiſtit, quod in ente ſit fundamentalis bonitas, & formalis conſiſtat in relatione rationis. Suar. tandem, vt innuimus, ait eſſe denominationem realem per connotationem extrinſecam, itaut ens dicatur bonum per ſuam entitatem, & naturam connotando aliam entitatem, & naturam alterius rei, cui illud ens dicitur conueniens, ſic frigus v. g. dicitur bonum, & conueniens aquæ, calor igni, venenum ſerpenti.

Tertia ſententia ſtatuit quidem formalitatem bonitatis in relatione conuenientiæ, ſed non in ordine ad quamcunque rẽ, cui aliquid dicitur conueniens, & conſentaneum, vt precedens opinio dicebat, ſed præciſè in ordine ad appetitum, adeout vnumquodque ens intantum dicatur bonum, inquãtum eſt appetibile, & hanc relationem inquit eſſe tranſcendentalẽ, non autem prædicamẽtalem; quæ ſententia ſatis frequens eſt in ſchola, nedum Scotiſtarũ, ſed etiam Thomiſtarum, vt teſtatur Blaſius à Conc. diſp. 24. Met. q. 1. eam namque apertè docuit S. Thomas 1. p. q. 5. art. 1. vbi inquirens quid ſit bonum, inquit rationem boni in hoc cõſiſtere, quod aliquid ſit appetibile, vndè & Ariſt. ipſe rationem boni ſic aſſignauit initio Ethic. *Bonum eſt, quod omnia appetunt*, ita Buridan. 6. Metaph. quæſt. 6. vbi ait appetibilitatem eſſe ipſam rationem boni, ideòque bonum dici, quia appetibile, ſic etiam Alenſis 1. p. q. 17. & 18. per plura membra declarat rationem boni conſiſtere in quodam reſpectu ad affectionem, ſicut rationem pulchri in reſpectu ad apprehenſionem, & ſequuntur quamplures ex Recentioribus Valent. tom. 1. diſp. 1. q. 16. punc. 1. Hurtad. d. 7. Metaph. ſec. 4. ex noſtris Smiſingh. trac. 3. de Deo vno diſp. 1. q. 2. n. 46. Vulpes tom. 1. par. 1. diſp. 21. vbi art. 1. in reſolutione quæſiti inquit bonitatem ſpectatã, vt eſt affectio tranſcendentalis, cum ente conuertibilis, præſeferre formalitatem quandam poſitiuam, non abſolutam, ſed reſpectiuã appetibilitatis vel propter ſe, vel propter aliud ab ipſo ente formaliter ex natura rei diſtinctam; & art. 2. inquirens an hic reſpectus ſit realis, vel rationis concludit eſſe reſpectũ, realem aptitudinalem, quẽ ibi declarans non ſatis conſequenter ad dicta in primo ar. vbi bonitatem conſtituerat præcisè in reſpectu appetibilitatis, ait eſſe talẽ, quo quodlibet ens formaliter dicitur neceſſariò bonum, quia conueniens alteri, cui debet conuenire, vel appetibile alteri, vel communicatiuum alteri, cui debet eſſe appetitiuum, & communicatiuum; alij verò contendunt hunc eſſe reſpectum rationis.

248 Quarta opinio, vt ab omnibus difficultatibus ſe liberet, omnes relatas amplectitur ſententias dicens bonitatẽ, prout eſt entis paſſio, ſumi poſſe indifferenter, vt dicit perfectionem entis in ſe iuxtà primam opinionem, & conueniẽtiam vnius rei ad aliam iuxtà ſecundã, & conuenientiam rerum ad appetitum iuxtà tertiam, ita Auerſa qu. 7. ſuæ Philoſoph. ſect. 3. & 5. vbi per ordinem ſingulas tres relatas tuetur ſententias. Meuriſſe ex noſtris lib. 2. ſuæ Metaph. cap. 3. qu. 1. vbi ait poſſe, ac debere ſtatui paſſionem entis adæquatam bonitatem ſiue abſolutè ſumptam pro perfectione, & integritate rei in ſeipſa, ſiue relatè pro conuenientia, qua aliquid dicitur conueniens alteri; & in hunc etiam modum loquuntur Arriag. diſp. 1. Metaph. ſect. 6. Ouiued contrō. 3. Metaph. punc. 4. & alij nonnulli Recentiores.

Vltima demum ſententia nullam ex hactenus relatis recipit, ita nouiſſimè Paſqualig. qui poſteà quam diſp. 73. tom. 2. ſuæ Metaph. per plures ſectiones relatas impugnauit opiniones, tandem ſect. 5. eiuſdem diſp. vt ſuum aperiat placitum inquit concl. 1. ens habere ſuam bonitatem ex participatione diuinæ bonitatis, itaut ens, vt ſic, tranſcendens habeat ſuã bonitatem tranſcendentalem participando diuinam bonitatem in genere indeterminato, & abſque vlla determinatione huius, vel illius bonitatis; deinde concl. 2. explicans effectum formalem bonitatis, atque ipſius rationem formalem, inquit hanc participationẽ diuinæ bonitatis, qua ens imitatur quodammodo diuinam bonitatem, conſtituere rem conuenienti modo ſe habentẽ quoad ſuum eſſe, atque hanc conuenientiam in eo conſiſtere, quod habeat ſuum eſſe cum debito ordine, ſeu tali pacto conſtitutum in ſeipſo, vt ex vi ſui eſſe ordinari poſſit ad illũ finem, ad quem ex natura ſua eſt ordinabile ex eo, quod habeat aptitudinem, & cõuenientiã debitam; ex eo enim quod vnumquodque ens menſuratur per diuinas ideas, non ſolum habet conformitatem cum ipſis, ratione cuius habet ſuam veritatem, ſed etiam hinc ſequitur, vt habeat debitum modum ſuæ menſuræ, atque debitam conuenientiam quoad ſuum eſſe, itaut poſſit ad ſuum finẽ ordinari; vndè tandem concludit concl. 3. ex eo quod res eſt bona in ſeipſa, eſſe etiam bonam alteri, atque adeo appetibilitatem, qua res intelligitur alteri appetibilis, conuenire ratione bonitatis abſolutæ, & veluti ex ipſa conſequi, quatenus ex vi talis bonitatis intelligitur apta, vt ad aliud ordinetur, tanquam ipſi conueniens, & proportionata.

249 Hæc in ſumma eſt opinio Paſqual. loc. cit. quam tamen non adeò diuerſam ab alijs hactenus relatis reperio, vt ipſe profitetur, & in quo eſt ab alijs diuerſa, eſt penitus falſa; quod enim aſſerit in prima cõcluſione ens tranſcẽdenter ſumptum habere ſuam bonitatem, quæ eſt eius adæquata paſſio, ex participatione diuinæ bonitatis in genere indetermina-

to eſt

to, eſt penitus falſum, quia ſicut ens vt ſic in tota ſua latitudine præcedit Deum, & creaturam prioritate Logica, illa nimirum à qua non conuertitur ſubſiſtendi conſequentia, ita bonitas, vt ſic, quæ eſt eius paſſio, præcedit diuinam bonitatem, & diuina bonitas eſt quædam ſpecies bonitatis tranſcendentis, tantum ergo abeſt, quod bonitas trãſcendens entis ſit participatio diuinæ bonitatis, quod res potius è contrà ſe habet, quia diuina bonitas eſſentialiter imbibit, & participat rationem bonitatis tranſcendentis, veluti ſpecies eius. Scio hoc Paſqual. dictum ex alio eius aſſerto principio pẽdere, nimirũ ens vniuerſaliſſimè ſumptum, & tranſcendenter eſſe ipſum ens creatũ, Deumque non eſſe propriè ens, ſed ſuprà ens, & quid ſupereminentius ente, nec adeſſe inter Deũ, & creaturã aliquam conuenientiam in conceptu communi, ſiue vniuocam, ſiue analogã, quod quidem aſſertum in primo tomo ſuæ Metaph. per plures diſp. & ſect. probare inſudat; ſed planè incaſſum laborat, hocque eius figmentum diſp. 2. de natura entis abundè confutauimus. Quod etiam addit in ſecunda concluſione explicãs rationem formalem bonitatis in eo ſitam eſſe, vt conuenienti modo ſe habeat quoad ſuum eſſe, atque habeat debitum modum ſuæ menſuræ, aut falſum eſt, aut ab alijs ſententijs non eſt diuerſũ; quæro enim quid intelligat per hanc conuenientiam rei in ſuo eſſe, & per hunc debitum modum ſuæ menſuræ, vndè habet, vt poſſit ordinari in ſuum finem; vel enim ſic intelligit, vt talis conuenientia in eo conſiſtat, vt res habeat quicquid eſt de ratione ſuæ entitatis, & quicquid ſpectat ad eius conſtitutionem eſſentialem, & cõuenientia ſic explicata pertinet ad primam opinionem, quæ ſtatuebat bonitatem entis in perfectione abſoluta, & complemento rei in ſe ipſa, quam aliqui ex illis Auctoribus explicabant per conuenientiam rei ad ſeipſam, quæ eſt relatio rationis, & proindè importare nequit bonitatem entis quoad id, quod dicit à parte rei; Vel intelligit, quod talis conuenientia in eo conſiſtat, quod res ſit tali modo conſtituta in ſeipſa, vt poſſit ordinari in aliquem finem, vt ipſe ſignificare videtur, & tunc hæc explicatio pertinet ad alias opiniones, quæ bonitatem entis ſtatuebant in conuenientia vnius rei ad aliam; & neque ſic adhuc benè explicatur, vel enim ſic intelligit, quod bonitas entis formaliter conſiſtat in tali ordinabilitate ad finem aliquem, vel in principio potius, & fundamento talis ordinabilitatis; nõ primum, quia talis ordinabilitas ſolùm conſtituit bonitatem medij, non autem finis, qui vt ſic, ad aliud non eſt ordinabilis: non ſecundum, quia ſicut talis ordinabilitas ad finem nequit bonitatem in tota ſua latitudine conſtituere, ſed tantum bonitatem mediorum, ita neque principiũ, & fundamentum talis ordinabilitatis, tum quia adhuc quærendum manet quodnã ſit principium, vndè habet res quod ſit ordinabilis in finẽ, & cum ait rem eſſe ſic ordinabilem ex eo, quod habet conuenientiam debitam in ſuo eſſe, iam redit prima inquiſitio, quid ſit, quidue præſeferat talis conuenientia. Vel tandem ita intelligit, vt ipſe etiam explicare videtur, quod talis conuenientia ſit conformitas rei ad diuinam idæam; quia enim, inquit ipſe, ens conformatur cum ſua idæa, ideò habet debitam conuenientiam, & debitũ ordinem quoad eſſe; & neque hæc explicatio eſt idonea, quia vt ipſe ibi fatetur, talis conformitas rei ad diuinas idæas potius importat veritatem eius, quatenus ens creatum eſt, quàm bonitatem; aut ergo hæc explicatio Paſqual. coincidit cum alijs iam relatis, vel eſt prorſus falſa.

At reſpondet ipſe ex eo, quod vnumquodque ens menſuratur per diuinas idæas, non ſolùm habet conformitatem cũ ipſis, ratione cuius habet ſuam veritatem, ſed etiam habet debitum modum ſuæ menſuræ, atque debitam conuenientiam quoad ſuum eſſe, ita ut poſſit ad ſuum finem ordinari. Verùm ita reſpondens tam confundit hic Auctor formalitatẽ veritatis, & bonitatis, quia vtramque explicat per conformitatẽ ad diuinam idæam; tum quia quando etiam hoc totum concederetur, nõ adhuc bene explicaretur bonitas, vt ſic, nam ſicut per prædictam conformitatem non benè explicatur veritas, vt eſt paſſio entis tranſcẽdentis, ſed tantùm veritas entis creati vt ſic, ex dictis q. 8. ita pariter per eam nunc tantùm explicaretur bonitas entis creati, vt ſic, non autem bonitas tranſcendẽtalis, cuius formalitatem hic inquirimus. Demum quod addit in tertia cõcluſione, nõ eſt nouum, nec diuerſum ab alijs opinionibus, imò illud eſt præcipuum fundamentum primæ opinionis, vt poſteà videbimus, quã ideò renuit ſtatuere bonitatẽ in conuenientia vnius rei ad aliam, ſeu ad appetitum, quia ea de cauſa vna res dicitur bona alteri, & appetibilis, quia eſt bona in ſe, vndè conuenientia, vel ſaltim appetibilitas ſupponit bonitatem in re, non enim mouetur voluntas ad appetendum aliquid, niſi ex praua apprehenſione bonitatis.

250 Quantum autem attinet ad mentem Doctoris noſtri in hac re, quamuis Faber diſp. 9. cit. cap. 5. ab initio dicat eſſe apertam, & ipſum clarius tem explicuiſſe, quã quiuis alius; ego tamen tantam claritatem non cerno, nam Doctor parcè locutus eſt de hac re, & vbi de ea loquitur, aut dubitatiuè loquitur, aut ſatis obſcurè, & irreſolutè, & præſertim in eis ipſis locis, quos ipſe citat pro clariſſimis, nam in 4. d. 49. q. 4. §. *Iuxta hoc* ſub lit. I. inquit *fortè nec verum, nec bonum vltrà ens dicunt rationes abſolutas*, quem proindè locum Tataret. exponẽs ait de mente Doctoris verum, & bonum ſupra ens addere ſolum formalitates quaſdam reſpectiuas, & aptitudines; verum nempe aptitudinem ad ſe manifeſtandum cuilibet intellectui, bonum verò aptitudinem ad communicandum ſe alteri, quare concludit verum addere enti manifeſtatiuitatẽ, & bonum communicabilitatem iuxtà illud, bonũ eſt ſui ipſius diffuſiuum; conſtat ergo Doctorem ibi non reſolutè loqui de formalitate veritatis, & bonitatis, an ſit abſoluta, vel reſpectiua, ſed cum particula dubitatiua. Deindè quol. 18. §. *de primo*, duplicem diſtinguit bonitatem in ente, vnam abſolutam quam vocat primariam, & eſſentialem, alterã reſpectiuam, quam vocat ſecundariam, & accidentalem, & inquit, ſicut bonitas primaria entis, quæ dicitur bonitas eſſentialis, eſt integritas, vel perfectio entis in ſe, & importat poſitiuè negationem imperfectionis, per quod excluditur imperfectio, & diminutio, ſic bonitas entis ſecundaria, quæ eſt accidentalis, ſiue ſuperueniens entitati eſt integritas conuenientiæ, vel integra cõuenientia eius alteri, cui debet conuenire, vel alterius ſibi, & iſtæ duæ conuenientiæ cõmuniter ſunt connexæ; exemplum primi, ſanitas eſt bona homini, quia ſibi conueniens, & cibus dicitur bonus, quia habet ſaporem ſibi conuenientem; adducit vlterius Doctor exemplum de vtroque hoc bono ſecundario ex Aug. 8. de Trin. cap. 3. vel 8. nam ibi ait, bona valetudo ſine dolore, & laſſitudine, hoc pro primo mẽbro, quia valetudo eſt bona homini, quia eſt ei conueniens; deindè ſubdit Aug. & bona facies hominis, dimenſa pariliter, & affecta hilariter, & luculenter colorata; & hoc pro ſecundo membro, quia talis facies dicitur bona habendo illa, quæ ſibi conueniunt. Et eſt differentia inter iſtas duas conuenientias, inquit Doctor, quia illud quidem, quod eſt conueniens alicui dicitur ei bonum, hoc eſt, illi perfectio, vel bonitas, ſed nõ dicitur denominatiuè, vel accidentaliter bonum in ſe; illud autem, cui aliquid conuenit dicitur denominatiuè bonũ, eo quod habet illud, quod ſibi conuenit, & in primo eſt quaſi denominatio formæ à ſubiecto, ſicut anima dicitur humana, ſic aliquid dicitur bonum homini, quia bonum humanum; ſed in ſecundo è conuerſo eſt denominatio ſubiecti à forma, cum dicitur homo eſt bonus ſecundum illud bonum ſuum.

Hic eſt diſcurſus, quem ibi ad verbum facit Doctor de duplici entis bonitate primaria, & ſecundaria, ſeu eſſentiali, & accidentali, cæterum nunquam ibi declarat Doctor, an vtraque ex illis bonitatibus ſit paſſio entis, vel alterutra tantum, & quænam ex illis; ex quo orta eſt diſcrepantia expoſitionis Scotiſtarum circa iſtum locum, & varietas opinionum inter eos de formalitate bonitatis, vt eſt paſſio entis. Tataret. namque in hunc locum, quem ſequitur ipſe Faber, ait bonitatem illam primariam, ac veluti abſolutam à Scoto explicatam eſſe paſſionem entis, immemor eius, quod dixerat in 4. d. 49. quæſt. 4. citat. vbi volebat bonitatem, vt eſt paſſio entis, conſiſtere in formalitate reſpectiua, & communicabilitate, & ſic etiam exponit Gadus ibidem quol. 18. Lichet. è contrà, quem ſequitur Vulpes loc. citat. circà eundem locum ait quod illa bonitas primaria ſic à Doctore explicata non eſt bonitas, quæ eſt paſſio entis, ſed accipitur pro perfectione eſſentiali entis in ſe ſecundum determinatum gradum; non ergo ex iſtis locis liquidò conſtat, vt dicebat Faber, quid aſſerendum ſit de mente Doctoris circà formalitatem bonitatis, prout eſt paſſio entis, & cum ente conuertitur; & ideò potius enitendum eſt conſequenter ad dicta de cæteris paſſionibus explicare formalitatem bonitatis, ſed adhuc falſius eſt, quod Suarez diſp. 10. citat. ſect. 1. num. 6. Paſqualig. diſp. 73. ſect. 1. & alij Recentiores imponunt Doctori, nempe bonitatem, vt eſt paſſio entis, importare proprietatem abſolutam, nam vt conſtat ex loc. cit. in 4. potius oppoſitum aſſerit.

ARTICVLVS I.

Reſolutio Quæſiti.

251 **D**Icendum Primò bonitatem, quæ eſt paſſio entis, ſi conſideretur ſecũdum id, quod importat à parte rei, non dicere ſolam relationem rationis, aut ſolam negationem imperfectionis, ſed aliquid poſitiuum importare enti ſuperadditum, & ab ipſo ex natura rei ſaltim virtualiter diſtinctum. Concluſio hæc ſequitur ex dictis de paſſionibus entis in communi diſput. 4. ac etiam de Vnitate, & Veritate in particulari in hac eadem diſp. & ponitur contra præcit. Auctores, qui cum aiebant bonitatem in relatione rationis conſiſtere, aut negatione imperfectionis, non vtique ſolum modũ inſpexerunt, quo a nobis poſſit, ac debeat explicari, in hoc enim ſenſu tolerabiles forent, ſed loquebantur de eo, quod formaliter à parte rei ipſamet bonitas importat; in hoc ergo ſenſu ex iam dictis de alijs paſſionibus entis faciliter probatur concluſio quoad omnes, & ſingulas partes; & in primis probatur, quod non dicat ſolam relationem rationis, tum ratione illa generali ſuperius non ſemel inculcata, quod nullum ens rationis eſſe poteſt proprietas entis realis, cum hæc conſequatur ex principijs eius intrinſecis, illud verò fiat per opus intellectus. Tum etiam ex ratione ſpeciali bonitatis, nam antecedenter ad quamcunque relationem rationis res in ſe dicuntur bonæ, & appetibiles antè quamcunque intellectus operationem, qua de cauſa ait Ariſt. 6. Met. in fine bonum, & malum eſſe in rebus, & Geneſ. 1. habetur *vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erãt valdè bona.* Inſuper bonum mouet, & trahit appetitum ad ſui amorem, & bonitas eſt ratio conſtitutiua cauſæ finalis, ac etiam mediorum ad finem, vndè diſtinguitur in vtilem, delectabilem, & honeſtam, & tandem verum, ac ſubſiſtens bonum per hoc diſtinguitur à ficto, & apparenti, quod hoc importat quid fictum, & rationis, illud verò aliquid reale, ergo &c.

Ad hæc reſpondet Auerſa quæſt. 7. cit. ſect. 4. dupliciter, primò inquit Ariſ. loqui de bono pro materiali, nempe de ipſo obiecto, cui tribuitur denominatio ipſa bonitatis, quod vtique quid reale eſt, ac à parte rei exiſtens, non autẽ loquitur de ipſa ratione formali bonitatis; & ſic etiam Scriptura loquitur de ipſis rebus bonis. Deindè ſubdit ipſum gratis concedere bonitatem realem, & abſolutam, quæ ſit obiectum appetitus, ac ipſum trahat, & quæ diuidatur in vtilem, honeſtã, & delectabilem, ſed inquit bonitatem ſic acceptam non importare paſſionem entis, de qua hic eſt ſermo, ſed ipſam eſſentiam realem entis, atque ideò concedendam eſſe aliam bonitatem, quæ ſit paſſio entis, & hanc in relatione rationis conſiſtere. Attamen prima ſolutio ſatis friuola eſt, quia Ariſt. loc. cit. bonum, & malum per hoc à vero, & falſo diſtinguit, quod hæc ſunt in mente, illa verò à parte rei, ſanè de bono, & malo pro materiali tantum loqui non poteſt, nempe pro ipſis obiectis, & rebus bonis, vel malis, quia quantum eſt ex hoc capite, perindè à parte rei extant obiecta, quæ vera, vel falſa denominantur, ac illa quæ dicuntur bona vel mala; ſic etiam ſummus Opifex quandò omnia à ſe facta conſiderauit, & vidit, quod erant valdè bona, non ipſas vtique res ſolas, & nudas contemplabatur, ſed vnamquãque ſub ſuo bonitatis gradu; & rurſus quando Bonũ diuiditur in vtile, honeſtũ, ac delectabile vtique nõ diuiditur ſolùm pro materiali, ſed præcipuè, imò præcisè pro formali, & ſub ratione formali bonitatis, quatenus hæc res bonitatem vnius rationis participat, cuius beneficio eſt ex ſeipſa, vel propter ſeipſam expetibilis, illa verò bonitatem alterius rationis, ob quam conſtituitur expetibilis ſolùm propter aliud. Sed neque etiam alia reſponſio ſatisfacit, quia potius bonitas ita realis, & intrinſeca rei, quam admittit, erit paſſio entis, non autem illa relatio rationis, quæ eſt prorſus extrinſeca rei, & aduentitia; neque enim bonitas illa eſt adeò intrinſeca, & eſſentialis rei, quod eius eſſentiam conſtituat, & ad ipſam pertineat in primo modo dicendi per ſe, vt Auerſ. comminiſcitur, ſed tantum eſt ei eſſentialis in ſecundo modo dicendi per ſe, & ipſam denominat qualitatiuè, & non purè quidditatiuè, cum enim res dicitur bona, ſignificatur, vt quid qualificatum, & ſub diuerſo cõceptu ab eo, quod concipi ſolet ſub ratione entis, vt poſteà dicemus, & certè ſi ſemel admittit Auerſa bonitatem realem, & intrinſecam, qua vnaquæque res bona dicatur à parte rei nullo intellectu cogitante, fruſtrà addit poſteà relationem rationis, quæ ſit paſſio entis, quia illa potius erit paſſio entis, & bonitas tranſcendentalis, non autem iſta.

252 Alij proindè, vt Fonſeca, reſpondent non omnes relationes rationis a fictione, & operatione intellectus pendere, quamuis enim aliquæ tales dentur, vt relationes generis, vel ſpeciei, & vniuerſaliter ſecundæ intentiones; ſunt tamen aliæ, quæ dantur à parte rei nullo cogitante intellectu, vt eſt relatio Creatoris in Deo; & huius generis inquiunt eſſe relationem rationis, in qua formaliter bonitas cõſiſtit, atque ideò per talem relationem rationis omnia benè ſaluari, quæ in argumento obijciebantur. Sed figmentum de his relationibus rationis iamdudum reiectum eſt diſp. 3. Log. q. 2. ar. 1. nã omninò repugnat in terminis, quod aliqua relatio ſit rationis, & quod ſit in rebus præter omnem intellectus operationem, & fictionẽ, quia ens rationis in eo conſiſtit, quod habeat eſſe tantùm obiectiuum in intellectu, non autem ſit ſubiectiuè in rebus, vndè prorſus ei repugnat ſic eſſe in rebus nullo cogitante intellectu. Quod ſi dicas non eſſe in rebus ſecundum totum ſuum eſſe, & completè, ſed tantum inchoatè, & ſecundum eſſe fundamentale; iam ſecundum hoc eſſe fundamentale non erit quid rationis, ſed reale, & in hoc potius, quam in illa relatione rationis, cõſiſtet bonitas ſecundum id, quod importat à parte rei, etiamſi pro faciliori captu vteremur relatione rationis ad illud explicandum; vndè melius feciſſent Auctores illi, ſi dixiſſent bonitatem entis, importare quidem à parte rei formalitatem poſitiuam, & realem, dicere autem relationem rationis ſecundum id, duntaxat, per quod ſolet explicari à nobis. Quod verò addebatur de relatione creatoris, & domini, quæ cum ſint relationes rationis, adhuc tamen à parte rei Deum denominant creatorem, & dominum, negatur à Doctore 1. d. 30. q. 2. quia à parte rei non dicitur Deus Creator per aliquam relationem rationis, ſed tantum extrinſecè per terminationem creationis paſſiuæ, ac relationis realis dependentiæ, quæ eſt à parte rei in creatura ad Deum, vt Creatorem.

253 Secundò probatur, quod bonitas dicere nequeat à parte rei ſolam negationem imperfectionis, vel defectus, tum ex ratione generali, ſæpius inſinuata, quod negatio, vel priuatio eſſe nequit paſſio alicuius entis realis, & poſitiui, ei que realiter identificata; tum etiam ex ratione ſpeciali ipſius bonitatis, quæ eſt perfectio ſimpliciter, cum in quolibet ente ſit melior ipſa, quam non ipſa, priuatio autem, vel negatio ex ſuo genere mala eſt, quod quidem argumentum fuſe deductum eſt de vnitate ſuperius n. 46. & 47. Tum quia vniuerſaliter loquendo negatio negationis quid poſitiuum eſt, cum duæ negationes affirment, ſed imperfectio, & defectus, vt ſic, eſt priuatio, ergo priuatio huius priuationis erit quid poſitiuum, vt patuit ibi deductum eſt. Tum tandem quia ad hoc etiam induci poſſunt rationes nuper factæ, quod bonum ponitur obiectum voluntatis, ac eius motiuum ad amorem; certum autem eſt potentiam non moueri, nec attrahi, niſi ab aliquo reali; & poſitiuo, nam ſi intellectus proponat voluntati aliquod non ens, quamuis proponat ſub ratione entis, ſi interim tamen iudicium interuenit, quo iudicet eſſe non ens, quamuis ad modum entis repræſentetur, appetitus ceſſat in illud ferri, ſignum euidens bonum, in quod fertur, eſſe neceſſario quidpiam reale, & poſitiuum.

At reſpondet Faber diſp. 9. cit. n. 80. quod reale poteſt eſſe duplex vel poſitiuum, vel priuatiuum, poſitiuum, vt Sortes, & Petrus, priuatiuum, vt priuatio, quæ eſt principium rerum naturalium, illa enim priuatio eſt carentia realis, non per opus noſtri intellectus, formæ in ſubiecto apto nato, adeò quod priuatio de principali ſignificato importat carentiam, connotat verò aptitudinem in ſubiecto apto; ita in propoſito carentia diminutionis, & imperfectionis in ente de principali ſignificato importat carentiam realem, & non per operationem noſtri intellectus, defectus inexiſtentis entitatis debitæ, & connotat entitatem realem entis, cui illa carentia ineſt, ideò poteſt eſſe paſſio realis entis, ſicut priuatio ponitur principium reale rerum naturalium. Mouetur autem Faber ad aſſerendum bonitatem formaliter conſiſtere in negatione imperfectionis, vel defectus ex auctoritate Scoti quol. 18. cit. §. *ad primo*, vbi dicit bonitatem primariam entis, quam inquit Faber eſſe paſſionẽ entis, & eſt integritas, vel perfectio entis in ſe, importare poſitiuè negationẽ imperfectionis, per quã excluditur imperfectio, & diminutio. Hæc tamẽ reſpõſio nulla eſt, nã ſubiecti realis, & poſitiui paſſio quoq. realis eſſe debet, ac poſitiua, vt oſtenſũ eſt diſp. 4. n. 7. quia importat perfectionem quandam ſecundariam, vndè quamuis nõ concurrat ad conſtitutionem ſui ſubiecti eſſentialem, & quidditatiuam, concurrit tamen ad complementum eius per modum perfectionis ſecundariæ, quod quidem negationibus, &

pri-

Digitized by Google

priuationibus conuenire minimè poteſt, quæ nullam dicunt perfectionem, ſed potius imperfectionem; tum quia paſſio realiter ſuo identificatur ſubiecto, deque eo prædicatur in ſecundo per ſe dicendi modo, ſed nulla negatio, vel priuatio ſita identificatur cum poſitiuo, nec de illo prædicatur in ſecundo modo, ergo &c. Neque paritas inducta à Fabro de priuatione, quæ eſt principium rerum naturalium, eius ſolutionem vllo pacto confirmat, imò potius eneruat, ex hoc enim quod priuatio nō dicit aliquid poſitiuū, ideò non ponitur principium compoſiti phyſici in facto eſſe, ſed tantum in fieri neque hoc niſi per modum obiectionis, & termini à quo. Cæterum paſſio, quamuis non ſit principium ſubiecti conſtitutiuum, adhuc tamen in eo manet, vt aliquid ſpectans ad complementum eius in eſſe ſecundariò, & ideò aliquid poſitiuum importare debet, vt paſſio dicatur proportionari ſuo ſubiecto; tum quia opus non eſt quod principium præſertim in fieri ſuo principiato identificetur, & ideò priuatio eſſe poteſt principium in fieri rerum naturalium per modum abiectionis, ſed paſſio petit identificari cum ſuo ſubiecto, non ergò eſt bona ratio de principio in fieri reſpectu rei naturalis, & de paſſione reſpectu ſui ſubiecti. Nec tandem nos mouere debet Scoti auctoritas allegata quol. 18. tum quia illa bonitas primaria entis, de qua Doctor ibi loquitur, non eſt propriè illa, quæ eſt paſſio entis, vt poſteà dicemus; tum quia cum inquit Doctor importare poſitiuè negationem imperfectionis, non id formaliter accipiendum eſt, ſed tantum concomitanter, vt benè notauit Vulp. cit. dicit enim formaliter modum quendam poſitiuum quidditatiuæ perfectionis, quatenus quidditas perfecta eſt in determinato gradu, quem modum comitatur neceſſariò negatio imperfectionis; & hoc ipſum expreſsè ſignificauit Doctor, cum inquit bonitatem importare illam negationem poſitiuè, eſt enim perindè, ac ſi dixiſſet, importare formaliter illud poſitiuum, quod concomitatur negatio imperfectionis.

254 Tertiò tandem, quod poſitiuum per bonitatem importatum ſit formalitas enti ſuperaddita, & ab eius eſſentia aliquo pacto ex natura rei ſaltem virtualiter diſtincta, quæ erat extrema cōclusionis pars, patet ex dictis in ſimili de paſſionibus entis generatim diſp. 4. q. 1. & in ſpeciali de Vnitate in hac diſp. q. 4. art. 2. & de Veritate, q. 6. art. 2. n. 145. non enim dicit bonitas formaliter ipſam rationem entitatis, alioquin bonitas eſſet quid ſynonymum cum ente, tum quia hæc duo diuerſis conceptibus, ac definitionibus à nobis concipiuntur, & explicantur, atque ſi conceptus entis comparetur cū conceptu bonitatis, prior vtique erit ille, & ex illo veluti ex radice poſterior iſte dimanat, & ille eſt conceptus quidditatiuus, iſte verò qualitatiuus, ergo bonitas dicit formalitatem ſuperadditam enti. Et præterea cum bonitas nequeat in ſuo conceptu entitatem includere, quamuis ei identificetur, & aliquid rei addere, quia proprietas, intrinſecè non includit in conceptu ſuo naturam, ſiue eſſentiam ſui ſubiecti, hinc ſequitur formalitatem ei ſuperadditam aliquo pacto ex natura rei ab ipſo eſſe diſtinguendam. Cōſ. totus iſte diſcurſus, quia bonitas ab omnibus ponitur eſſe paſſio entis, vt videbimus quæſt. ſeq. vndè ens ſe habet, velut ſubiectum reſpectu ipſius, ſed ſubiectum ponitur in definitione paſſionis, tanquam additum ideſt tanquam aliquid extrà eſſentiam ipſius 1. Poſt. tex. 6. & 7. Met. tex. 4. 17. & 19. & paſſio è contra prædicatur de ſubiecto in ſecundo modo dicendi per ſe, ergo bonitas & ens ex natura rei abinuicem diſtinguuntur, ſiquidem non ſe inuicem includunt eſſentialiter.

Reſpondet Paſqual. diſp. cit. 73. ſect. 1. n. 6. cum Suarez, aliiſque Recentioribus paſſiones entis non eſſe paſſiones propriè dictas, & cum omni rigore, ſed tantum quædam attributa, & ideò non debere ſeruare cum rigore conditiones paſſionis propriè dictæ, ſed ſufficere, ſi aliquo modo imitentur illas, quæ imitatio in hoc conſiſtit, quod quodammodo qualificāt ipſum ens, & veluti illi adiacent; verum non poſſunt ſeruare alterā conditionem paſſionum, quod ſubiectum non dicatur de ipſis quidditatiue, & quod ſolum tanquā additum, & in obliquo ponatur in earum definitione, quia cum ſubiectum ipſarum ſit eſſentialiter tranſcendens, & prima ratio realitatis, neceſſariò intimè debet imbibi ipſis, atque ideò nō debemus eodem modo de ipſis philoſophari, ac de cæteris rerum paſsionibus, & Ariſt. in cit. loc. non loquitur de his attributis, ſed de paſsionibus propriè dictis. Verum diſput. 4. quæſt. 1. num. 10. & 11. abundè probauimus paſsiones entis eſſe ita propriè dictas, vt ipſis quoque competat altera conditio, quod ſubiectum non dicatur de eis quidditatiuè, nec in earum definitione includatur, niſi vt additum; neque in oppoſitum obſtat, quod ens ſit eſſentialiter tranſcendens, & prima ratio realitatis omnium, quia vt ſæpe in ſuperioribus dictum eſt, ens non dicitur tranſcēdens, & prima ratio realitatis omniū, quia in omnibus intrinſecè, & eſſentialiter imbibatur, vt in allata reſponſione dicitur, ſed quia aut includitur, aut ſaltem realiter, & identicè, nam talis identitas ſufficit, vt etiam tranſcendens dicatur reſpectu ſuarum paſſionum, atque modorum, & prima ratio realitatis earum; omnes ergo conditiones propriæ paſsionis cōueniunt iſtis affectionibus entis, & ſolum à cæteris in hoc differūt, quod aliæ importāt propriā realitatem Metaphyſicam ab eſsētia ſubiecti Metaphyſicè dimanātem, ac proindè propriam diſtinctionem ex natura rei formalem, & actualem fundant à ſuo ſubiecto, quod de paſsionibus entis verificari non poteſt, quia nec ipſæ proprias præſeferunt realitates, nec ens earum adæquatum ſubiectum, ſed tantum inadæquatos conceptus, ob eorum tranſcendentiam, ac proindè rigoroſam diſtinctionem formalem fundare nequeunt, vt diſp. 4. cit. declaratum eſt n. 9.

255 Cæterum, nunc hæc formalitas poſitiua, quam importat ratio formalis bonitatis ſit abſoluta, vel reſpectiua, reſpondendum eſt iuxtà dicta in ſimili de Vnitate ſupra n. 120. & de Veritate n. 146. nam ſi de bonitate loquamur, vt re vera nunc loquimur, ſecundum id, quod importat à parte rei, nec abſoluta, nec relatiua eſt formaliter loquendo, ſed ab vtroque præſcindit, ſicut ens eius ſubiectum, cū ſit æqualis abſtractionis, & latitudinis cum ipſo, permiſſiuè tamen eſt vtrumque quia in ente abſoluto eſt abſoluta, & in relatiuo relatiua. Vndè malè in hoc ſenſu ponit Vulpes diſp. 12. cit. art. 2. bonitatem tranſcendentalem præſeferre reſpectum aptitudinalē realem appetibilitatis tam in Deo, quam in creatura, quia tunc non eſſet æqualis abſtractionis cum ente, tū quia diuina bonitas in ordine ad creaturam non benè ſtatuitur in aliquo reſpectu reali, cū Deus nullā dicat realem relationē ad extra ſiue prædicamentalē, ſiue tranſcendentalē quod & ipſe Vulpes fatetur d. illa 11. ar. 1. n. 7. vbi occurrens cuidā argumento Vaſq. inquit Deū dici abſolutè bonū formaliter bonitate primaria, & etiā dici bonum bonitate ſecundaria, nō per aliquem reſpectu ad extra; vndè non ſatis ſibi conſtare videtur, dum poſteà art. 2. n. 6. occurrens argumento Suarez concedit Deum dici bonum formaliter per aliquam relationem realem, quod immediatè art. præced. negauerat, quam nec ibi explicat quæ, & qualis ſit; non ergo in hoc ſenſu de bonitate loquendo ſecundū quod importat à parte rei, dici non poteſt importare relationē, at loquendo de bonitate ſecundū id, per quod ſolet explicari à nobis, videtur importare formalitatē relatiuā, iuxtà nāque capacitatē noſtram commodius explicatur à nobis per relationem, quam per abſolutum, vt poſteà dicemus.

256 Dicendum Secundò bonitatem, vt importat perfectionem, & integritatem rei in proprio eſſe eſſētiali, & in ſuo ordine, nō eſſe propriè paſſionem entis, ſed potius modum eius intrinſecum. Cōcluſio ſtatuitur contra ſecundam ſententiam ab initio quæſtionis relatam, quæ bonitatem in hoc ſenſu ponebat eſſe paſſionem entis diuerſimodè autem hæc concluſio probatur à diuerſis; Suarez diſp. 10. cit. ſec. 1. n. 11. ita probat, quia nihil eſt magis eſſentiale enti reali, quam habere aliquid perfectionis, & donec concipiatur aliquid, vt ens alicuius perfectionis, non concipitur vt ens reale, cum ergo ens ſine hac ratione perfectionis concipi nequeat, bonitas in hoc ſenſu non erit paſſio, ſed ipſa eſſentia, vel ſaltem de eſſentia entis. Conſ. ex Paſqual. diſput. cit. 73. ſec. 3. n. 9. quandò dicimus ens eſſe perfectū eſſētialiter, ſignificamus nihil ei deeſſe ad eſſentialem conſtitutionem, ſicut cum dicimus hominē eſſe perfectū in ratione hominis, nil aliud ſignificamus, quā nihil deeſſe in ratione hominis, cum autem dicimus ens eſſe bonum, nō ſolùm ſignificamus nihil ei deeſſe, quod pertineat ad conſtitutionem entis, ſed aliquid amplius, quod explicitè non dicat ratio entis, alioquin nō poſſet bonitas cōſtitui pro paſſione entis, paſſio enim debet ſaltim aliquid explicare, quod nō explicat ſubiectum, quod tamen nō contingit, ſi bonitas formaliter ponatur in perfectione rei, quæ non explicat aliquid diuerſum ab eſſe rei, ſed explicat ipſum eſſe rei, quatenus habet id, quod requirit ad ſuimet conſtitutionem.

Vaſquez diſp. 23. cit. n. 18. vt huic argumento occurrat, contendit aliquam reperiri diſtinctionem inter ens, & perfectum ſaltim pœnes implicitum, & explicitum, quia concipere poſſumus in cōfuſo ens ſub ratione eius, quod eſt, & tale ens ſub ratione talis eſſentiæ, non explicitè concipiendo hanc rationē perfectionis, & integritatis, qua ens dicitur abſque defectu habere quicquid pertinet ad rationem eius, quā quoque ſolutionem recipit Auerſ. loc. cit. vt bonitatē etiam in

Digitized by Google

in hoc ſenſu defendat eſse paſſionem entis. Cæterum aliqui apud Arriag. diſp. 1. cit. ſec. 6. cenſent hanc ſolutionem non eſse ſufficientem, quia licet perfectum differat ab ente ſecundum conceptum magis explicitum, non tamen ſemper id ſufficit ad rationem paſſionis, vt animal rationale non eſt paſsio hominis, licet conceptus ſit magis explicitus, quam cōceptus hominis; requiritur ergo vlterius, vt conſequatur ille conceptus quaſi ratione noſtra eſsentiam, vt poſſit eſse eius paſſio, quod Suar. negaret de conceptu ipſius perfecti reſpectu conceptus entis. Poteſt tamē reſponſio Vaſq. ab hac impugnatione defendi, dicendo, quod eſtò definitio, & definitū, ſubiectū, & paſſio differant penes explicitum, & implicitum, non tamen eodem modo, quia ſubiectum, & paſſio differunt penes explicitum, & implicitum ex parte obiecti, quatenus paſſio aliquam formalitatem obiectiuam explicat, quam non explicat ſubiectum; at definitio, & definitum differunt per explicitum, & implicitum tantum ex parte actus, quatenus per definitionem clarius explicatur, quod per ſubiectum magis confusè dicebatur, non autem ex parte obiecti, quia nullam nouam formalitatem exprimit definitio, quæ per ſubiectum non importaretur; per quam doctrinam impugnatur Ouied. controu. 3. cit. punc. 4. vbi n. 2. ex hoc probat bonitatē etiā in hoc ſenſu dici poſſe paſſionē entis, quia ex parte actus differt ab ente per explicitum, & implicitū, inquitque id ſufficere ad rationē paſſionis, quod prorſus falſum eſt, quia etiam definitio, & definitum in hoc ſenſu differunt penes explicitum, & implicitum ex parte actus, & tamen definitio non eſt paſſio definiti, & prætereà certum eſt inter ſubiectum, & paſſionem maiorem verſari differentiam, quam inter definitum, & definitionem.

257 Itaque de ſolutione Vaſquez ad argumentum Suarez hoc iudicium fero, optimè oſtendere perfectionem, & integritatem in eſſentialibus vtique non pertinere ad purum conceptum quidditatiuum entis, vt ſic confusè intellectum ſub præciſa ratione eſſendi abſtrahendo à quocūque modo, nam talis integritas, & perfectio potius ad modum, & gradum eſſendi pertinere videtur, quam ad puram, & ſimplicem rationē eſſendi, vt ſic; attamen ex hoc quod non pertineat ad purum, & nudum conceptum quidditatiuum entis inferre ſtatim nō debere, quod ſit paſſio entis, nam cum hoc ſtare poteſt, quod ſit modus intrinſecus eius; talis enim eſt natura modi intrinſeci, vt declaratum eſt diſp. 2. de natura entis q. 6. art. 1. à num. 147. vt ſit intimior paſſione, & extimior prædicatis quidditatiuis, qua de cauſa ſolent Scotiſtæ paſſim dicere modum intrinſecum propriè non pertinere ad ſecundum modum dicendi per ſe, in quo paſſio dicitur de ſubiecto, ſed potius ad primū modū, quia aliquo pacto pertinet ad quidditatē rei, quatenus perfectè, & adæquatè quidditas nequit concipi non intellecto modo intrinſeco, non tamen attinet ad primum gradum perſeitatis primi modi, in quo reponuntur tātùm prædicata purè quidditatiua ex dictis par. 2. Inſt. Logica. trac. 1. cap. 3. cum ergo perfectio, & integritas hoc pacto ad ens ſe habere videatur, vt mox dicemus, ex hoc quod nō pertineat ad purum, & nudum conceptum entis quidditatiuum, non licet (inquam) inferre, vt facit Vaſquez, quod ſit propria entis paſſio, & de ipſo prædicetur præcisè in ſecundo modo.

Arriag. loc. cit. vt tueatur bonum in hoc ſenſu eſſe paſſionem entis, aliter reſpondere videtur ad argumentum Suarez, & inquit hoc quod eſt, *nihil deeſſe enti ad ſuum eſſe*, non eſſe definitionem entis, aut ipſum definitum, definitio enim entis eſt, poſſe exiſtere, definitum autem eſt ipſum ens, vndè nihil deeſſe erit conceptus ſecundarius, & ſic etiam erit paſſio, non ſecus ac eſſe vnum eſt eius paſſio. Sed & hæc quoque ſolutio in eo deficit, quod licet concedatur hoc quod eſt, nihil deeſſe enti ad ſuum eſſe, non eſſe definitionem entis; & purum eius conceptum quidditatiuum, imò eſſe conceptum aliquo pacto ſecundarium reſpectu eius, quia non exprimit rationem entis, vt ſic, ſed ſub tali, vel tali modo eſſendi v. g. in tali gradu perfectionis; hinc tamen inferre non licet, vt contra Vaſquez arguebatur, quod ſit paſſio entis, quia eſt aliquid intimius paſſione; neque verum eſt vniuerſaliter loquendo, omnem conceptum rei ſecundarium eſſe paſſionem, ſed tantum illum, qui directè pertinet ad ſecundum modum dicendi per ſe, qualis non eſt conceptus ſecundarius per modum intrinſecum importatus.

258 Secundò hanc eandem concluſionem probat Blaſius à Concept. diſp. cit. 24. q. 1. concl. 2. quia complementum, & integritas alicuius rei pertinet, & reducitur formaliter ad rem illam, cuius dicitur eſse complementum & integritas, ergo integritas, & complementum conceptus entis pertinet, & reducitur ad ipſam entis eſsentiam, perficitque ſolum conceptum entis intrà conceptum entis, nec alium ab ipſo diſtinctum exprimit, ergo cum bonitas dicat conceptum diſtinctum à conceptu entis, non debet conſtitui per integritatem eius. Conſ. quia perfectū, & imperfectū diſtinguūtur ſolum tanquā magis, & minus intrà eandem rationem, ergo ens magis, vel minus integrum, magis vel minus perfectū diſtinguetur ſolum tanquā magis, & minus intrà eundē conceptū entis. Hæc etiā ratio non benè probat, ſicut intendit eius Auctor, integritatem, & perfectionē entis in ſe pertinere ad eius puram, & nudam quidditatem, ſed ſolum ad eam pertinere, vt modū eius intrinſecum; re etenim uera modus intrinſecus, vt loc. cit. explicatum eſt, reducitur formaliter ad rem illam, quam dicitur modificare, qua de cauſa dicitur non importare propriam formalitatem, nec habere diſtinctum conceptū obiectiuum à conceptu rei, cuius eſt modus, eo pacto quo ibidem explicatum eſt n. 150. ſicut ſolet habere paſſio; quia eſt veluti gradus intrinſecus ſuæ quidditatis, & ſolùm ea ratione illam determinare dicitur, quia illam intrà ſeipſam perficit, & ad conceptum intrinſecum eiuſdem rei pertinere dicitur, quatenus perfectè, & adæquatè quidditas nequit concipi non intellecto modo intrinſeco, ſed ſolum inadæquatè, & confusè, vt explicat Doctor diſertis verbis 1. d. 8. q. 3. ad 1. prin. benè igitur probat hæc ratio cum ſua conſ. perfectionem, & integritatem entis non eſſe eius paſſionem propriè dictam, non tamen probat eſſe prædicatum purè quidditatiuum, vt eius Auctor intendere videtur.

Tertiò probat hanc concluſionem Paſqualig. citat. tali ratione, ipſum ens prout dicit præciſam rationem eſſendi, & contradiſtinguitur à proprijs attributis, dicit aliquam perfectionem, ipſam nimirum rationem eſſendi, ratio enim eſſendi eſt aliqua perfectio, ſicut talis ratio eſſendi eſt talis perfectio, vndè ſi bonitas conſiſteret in perfectione rei, ſubiectum vt contradiſtinctum ab attributo, diceret attributum, quod implicat. Conſ. quia eſſe rei eſſentiale non eſt prius integritate eſſentiali, non enim antè integritatem rei habetur res integra, atque adeò neque eſſentia ipſius, cum enim eſſentia conſiſtat in indiuiſibili, vt in ſuo eſſe ſubſiſtat, requirit quicquid neceſſarium eſt pro integritate eſſentiali, cum ergo integritas non ſupponat eſſe rei conſtitutum, ſed potius per ipſam eſſe rei conſtituatur, tunc enim intelligitur integra hominis eſſentia, cum integratum concipitur ex anima, & corpore phyſicè, ex animali, & rationali metaphyſicè, ſequitur euidenter integritatem non eſse entis paſſionem, ſed potius ipſamimet eius eſsentiam conſtituerā. Hæc quidem ratio efficacius cæteris probare videtur intentum; nempe integritatem, & perfectionem entis in ſuo eſse eſsentiali non eſse eius paſſionem, ſed potius formalem quidditatem; tamen aduertendum eſt ipſam rei perfectionem, ac integritatem, in ſuis prædicatis eſsentialibus, quæ à Doctore vocatur bonitas primaria entis, dupliciter ſumi poſse ſcilicet formaliter, vel fundamentaliter, quo pacto inquit Doctor 1. d. 1. quæſt. 2. lit. k. quod perfectio, vel bonitas primaria eſt entitas quidditatiua; ſi ergo Paſqualig. ſumit in argumento perfectionem, & integritatem hoc ſecundo modo ſcilicet fundamentaliter, benè procedit eius ratio cum ſua confirmatione, quod nimirum ens, vt dicit præciſam rationē eſsendi, dicit perfectionem, & quod integritas, ſeu coadunatio prædicatorum eſsentialium rei eſt tota, & adæquata rei eſsentia. Cæterum ſi ſumantur formaliter, prout nimirum perfectio importat perfectionem eſsētialem entis in ſe ſecundum determinatum gradum, vel potius inchoationem talis determinati gradus, & integritas pro relatione quadam, quæ intelligitur conſequi in rex coadunatione prædicatorum quidditatiuorum; ſanè in hoc ſenſu loquendo, licet benè probet argumentum non eſse paſſionē entis, non tamen probat eſse ipſam puram, & nudam rei quidditatem, vt Paſqual. intendit, quia perfectio in hoc ſenſu non pertinet ad puram rationem eſsendi, vt ſic, ſed potius ad modum eſsendi in tali nimirum, vel tali gradu perfectionis, & integritas in hoc ſenſu non antecedit, vel conſtituit eſsentiam rei, ſed potius ſubſequitur, & concomitatur, vt modus rei intrinſecus, adeout quamuis intellectus affirmare nequeat rem aliquam eſsentialiter poſse ſubſiſtere ſine integritate partium eſsentialium, poteſt tamen rem confusè conſiderare non attendens ad illius integritatem, quæ ex partibus eſsentialibus reſultat, vt benè dicebat Vaſquez loc. ci. Alia etiam ratione id probat Smiſing. quæ nihil prorſus concludit.

259 Quartò igitur melius probatur concluſio oſtendendo primam partem concluſionis, per ſecundam, nempe probando

bando

Digitized by Google

bando bonitatem acceptam pro perfectione, & integritate rei non eſſe paſſionem entis, quia eſt modus, & gradus intrinſecus cuiuſcumque naturæ in ſe, nam bonitas in hoc ſenſu, nihil aliud eſt, quam perfectio eſſentialis, quidditatiua, & gradualis, ſeu magnitudo perfectionis cuiuſcumque naturæ, hæc autem vt docet Scot. quol. 6. §. *contra iſta*, non eſt paſſio entis, ſed modus intrinſecus cuiuſcumque entis, ſecundum quem dicitur eſſe vel in illo gradu eſſentiali, & ſpecifico entis, & dicitur æquale, vel inæquale alteri, excedere, vel excedi, menſurare vel mẽſurari; ait enim Doctor ibidẽ, quod bonitas eſſentialis, qua vna ſpecies eſt melior alia, non eſt res addita eſſentiæ, & quod magnitudo perfectionis nõ eſt aliud realiter ab eo, cuius eſt, ſed modus eius intrinſecus, vndè inquit ibid. paulò ſuprà quod circũſcripta à diuina eſſentia per poſſibile, vel impoſſibile omni proprietate, ipſa adhuc habere intelligitur propriam magnitudinẽ ſcilicet propriã infinitatẽ, ſicut etiam eſſentia creata omni proprietate ſecluſa habet propriam finitatẽ, vndè per hãc perfectionem eſſentialẽ vnaquæque res conſtituitur in certo gradu entis, & per eandem inter ſe diſtinguuntur, & ordinãtur entia, ſi enim diſtinguitur ens in finitum, & infinitum ſecundum perfectionem eſſentialem, quam etiam veluti communem omnium ſententiã docet Suarez diſp. 10. cit. q. 1. num. 14. & veluti Scoti germanam agnoſcit nedum Suarez ibidem, ſed etiam Meuriſſ. loc. ci. vbi & eam probat hac ratione ex Scot. loc. cit. deducta, quia diuerſæ, & inæquales naturæ non ſunt diuerſæ, & inæquales, exceſſæ, vel excedentes per ſuas proprietates, vel per aliquid accidentarium omninò poſterius ipſis, ſed per ipſoſmet ſuos gradus quidditatiuos, & ſpecificos habent, quod ſint æquales, vel inæquales, exceſſæ, vel excedentes, ergo bonitas illa abſoluta quæ conſiſtit in magnitudine perfectionis, ſecundum quam res habent iſtam inæqualitatem gradualem in ſe, nequit eſſe proptietas naturam entis conſequens, ſed eſt modus intrinſecus earum rerum, quibus competit excedere, vel excedi, menſurare, vel menſurari, & poteſt etiam dici modus intrinſecus entis vt ſic, quatenus eſt initium talis magnitudinis perfectionalis.

Ex hoc loco quolib. 6. §. *contra iſta*, vbi Doctor bonitatem eſſentialem, qua vna ſpecies eſt melior alia, vult eſſe modum intrinſecum cuiuſcumque naturæ, non autẽ entis paſſionem, declarari poteſt alter locus ſuprà n. 250. adductus ex quol. 18. §. *de primo* vbi duplicem entis bonitatẽ diſtinguit vnam abſolutam, quam vocat primariam, & eſſentialẽ, alteram reſpectiuam, quam vocat ſecundariam, & accidentalem, nam per primariam non intelligit illam, quæ eſt paſſio entis, vt Tatar. & Gadius dicebant, & Faber ſed illam, quæ eſt modus intrinſecus cuiuſcũque naturæ, vt exponebat Lichet. hoc enim clarè deducitur ex loc. cit. quol. 6. vbi hanc bonitatem eſſentialem entis ait eſſe modum intrinſecum, non autem paſſionem eius; quare bonitas, quæ eſt paſſio entis, ad aliud membrum potius pertinebit, nimirum bonitatis ſecundáriæ, vt poſteà explicabimus. Meuriſſe vero loc. cit. vt tueatur bonitatem, quæ eſt paſſio entis, ad primum membrum pertinere ſcilicet bonitatis primariæ, & abſolutæ, eam ſubdiſtinguit dicens vnã eſſe quidditatiuam, & alteram purè entitatiuam, primam inquit eſſe modum intrinſecum entis, alterum vero paſſionem eius, quam bonitatem purè entitatiuã ſatis perplexè ibi declarat, inquit enim conſiſtere in veluti poſſeſſione eorum omnium, quæ conueniunt enti, vt ſic, itaquod quemadmodum actus moralis dicitur bonus, quando habet omnes conditiones, & circumſtantias, ex quibus integratur eius bonitas, ita ens dicitur bonum, quando habet id omne, quod ſibi cõuenit; vndè tandem concludit, quod huiuſmodi bonitas nihil aliud eſt, quam perfectio entis, vel ſanè parum differt ab illa. Ex quibus vltimis verbis patet hanc Meuriſſe ſubdiſtinctionem bonitatis primariæ in quidditatiuam, & purè entitatiuam eſſe prorſus fictitiã, & chimæricã, quia neſcit & ipſe hãc ab illa diſtinguere; tũ quia hæc ſua declaratio bonitatis purè entitatiuæ potius pertinet ad bonitatem ſecundariam à Scoto aſſignatam, nam vt ſuprà ex textu Doctoris relatum eſt, aſſignat ipſe duplicem modum bonitatis, ſecundariæ, & vnus ex illis erat tunc aliquid dici bonum, cum habet id, quod ſibi conuenit, quo pacto cibum dicebat eſſe bonũ, quia habet ſaporem ſibi conuenientem; nepotè ergo eſt illa Meuriſſe diſtinctio bonitatis primariæ in quidditatiuam, & purè entitatiuam, nam bonitas primaria ex ſuo genere eſt eſſentialis, & quidditatiua, & talis appellatur ibidem à Doctore; bonitas verò purè entitatiua, quæ ponitur paſſio entis, non pertinet ad bonitatem primariam, ſed ad ſecundariam modo intrà explicando, vel ſaltem ad illam reduci poteſt.

260 Quintò tandem acceptio bonitatis in hoc ſenſu, vt eſt modus intrinſecus, & gradus perfectionalis cuiuſcunque naturæ, probari poteſt ex ſententia D. Aug. lib. de natura boni cap. 4. vbi docet rationem boni conſiſtere in modo, ſpecie, & ordine, quem loquendi modum tenent, & variè declarant D. Thomas 1. p. q. 5. art. 5. Alenſis 1. p. q. 18. membro 1. & Scotus 1. d. 3. q. 5. §. *Quantùm ergo ad ſecundum*; hæc, inquam, D. Auguſt. ſententia de Bonitate creaturarum præcisè intelligenda eſt, eam namque deducit ex illo Sap. 7. *omnia in numero, pondere, & menſura feciſti*; adeò quod modus, ſpecies, & ordo idem ſunt, quod menſura, numerus, & põdus, in quibus Deus omnia diſponit, quæ tria ita declarat Doctor loc. cit. ex eo enim, quod quælibet natura, ac eſſẽtia creata habet determinatũ quendam gradum perfectionis, & nõ eſt infinitæ perfectionis, dicitur eius bonitas cõſiſtere in modo, & menſura; ex hoc, quod gradus perfectionis eius permanentes ſunt, & nõ variabiles, alioquin vna ſpecies poſſet in aliam trãſire, dicitur eius bonitas, conſiſtere in numero, & ſpecie, ſpecies enim rerũ ex 8. Met. 10. ſe habent ſicut numeri, in quibus vna vnitas addita numero ſtatim variat eius ſpeciem; ex hoc denique quod vnaquæque propendet, & ordinatur ad aliquã operationẽ, dicitur eius bonitas conſiſtere in pondere, & ordine, vel potius ex hoc, quod ſecũdũ præfatũ perfectionis gradum entia inter ſe ordinãtur, vt ſuprà dicebamus; & ſic patet, quomodo hoc Aug. dictũ valdè fauet huic acceptioni bonitatis, vt eſt gradus intrinſecus perfectionalis cuiuſcunque rei creatæ, & exactè illam explicat. Quãuis tamen hoc dictum de bonitate creaturarum præſertim intelligatur, & ab Aug. in hoc ſenſu aſſeratur, adhuc tamen ampliari quoque poteſt ad Deũ, quatenus & ipſe habet hanc perfectionẽ eſſentialem in ſũmo gradu, & in perfectione excedit entia omnia, ac proindè eſt metrum, & menſura cœterorum; immo etiam ampliari poteſt ad ens, vt ſic, tranſcendentaliter ſumptum, quamuis enim completè, & determinatè aſſignari nequeat in ipſo modus, ſpecies, & ordo aſſignari tamen poteſt inchoatiuè, quatenus ipſum ens tranſcendenter ſumptum eſt initium modi, ſpeciei, & ordinis in cæteris rebus, licet ſecundum ſe abſtrahat à determinatis rationibus eorum; vndè & bonitas primaria entis in hoc ſenſu dici poteſt conſiſtere in modo, ſpecie, & ordine iuxtà phraſim Auguſt.

261 Dicendum tertiò bonitatem, vt eſt paſſio entis; non conſiſtere formaliter in vnius rei conuenientia cum alia re, cui conueniens, & conſentanea dicitur. Hæc concluſio ſtatuitur contra ſecundam ſententiã ab initio quæſtionis adductã, & colligitur ex Scot. quol. 18. cit. §. *de primo*, vbi hanc bonitatem in conuenientia ſitam, per quam ſanitas dicitur bona homini, quia ſibi conueniens, & cibus dicitur bonus, quia habet ſaporem ſibi conuenientem, vocat bonitatem accidentalem, & ſuperuenientem entitati, per quem loquendi modum videtur innuere Doct. bonitatem in hac acceptione nõ eſſe enti intrinſecam, & realiter identificatã, ſicut paſſio ſolet identificari ſubiecto, ſed eſſe illi extrinſecam, & aduẽtitiam. Probari autem ſolet hæc concluſio pluribus rationibus. Probat in primis Vaſquez diſp. 23. capit. 2. quia ſi ſic, tunc Deus non eſſet in ſe formaliter bonus, ſed ſolum ex ordine, quem habet ad creaturas, & proindè ab eis penderet in ſua bonitate. Hæc tamen ratio non valdè efficax videtur, vel enim Vaſquez per hanc rationẽ inferre intendit, quod Deus ex ſe non haberet bonitatem, ſed illã mutuaret, & mendicaret à creaturis, & hoc ſanè non ſequitur, vt & ipſe fatetur, quia Deus ex ſe, & ex ſua intrinſeca perfectione diceretur conueniens creaturis, ſed tantum ſequitur talem bonitatem eſſe relatam ad ipſas, atque ita bonitatem Dei pendere ad creaturas, non autem à creaturis, vt benè Durand. aiebat; vel tantum inferre intendit ex hac ſententia ſequi Deum in ſe nõ eſſe bonum, ſicut eſt ſapiens, & infinitus, antequam intelligantur creaturæ poſſibiles, & tunc iſta non eſt ſpecialis difficultas de bonitate, ſed æquè militat de omni ſcientia, omnipotentia, aliiſque perfectionibus Deo cõuenientibus per reſpectum ad extra, vt Vaſquez ipſe fatetur, & tunc de bonitate diſcurrendum, ſicut de aliis perfectionibus cõſimilibus, quod videlicet Deus dicitur quidem fundamentaliter bonus abſque vllo reſpectu ad creaturas, per aliquam perfectionem abſolutam, formaliter tamen talis non denominatur, niſi vel per reſpectum rationis ad eas fundatum ſuper illam, vel per terminationem realis reſpectus creaturarum ad ipſum, vt dictum eſt diſp. 8. Log. q. 5. art. 1. in fine ex Scoto 1. d. 35. 36. & 43. cui accedit, quod Deus etiam diceretur in ſe, & abſolutè bonus bonitate primaria præcedẽti concluſione iam explicata omninò independenter à creaturis.

Secundò probat idem Vaſquez, quia data hac ſententia, non magis bonum diceretur paſſio tranſcẽdentalis entis, quã malum, & ſic creaturæ non dicerentur magis tranſcendentaliter bonæ, quam malæ, quod errori Manicheorum fauere videtur conſtituentium res quaſdam ſua natura malas; Probatur conſequentia, quia qua ratione res ſunt quibuſdam cõuenientes, & ita bonæ, eadem ratione ſunt alijs diſconuenientes, & ita malæ, vt venenum eſt ſerpenti conueniens homini diſconueniens. Hæc quidem ratio longè efficacior eſt præcedenti, qua proindè vtuntur etiam Hurtad, Blaſius à Conc. Paſqual. & alij loc. cit. Attamen nititur Auerſa reſpondere q. 7. ſect. 7. dicens non debere malitiam huiuſmodi aſſignari, tanquam paſſionem entis, vt bonitatem, tum quia non eſt ita vniuerſalis, & adæquata, non enim omnis res eſt alicui alteri mala, & diſconueniens, ſicut omnis res eſt alicui conueniens; tum quia omnes res ex ipſa ratione entis habent quod ſint cõuenientes, & bonæ, aliquæ autem habent rationem diſconuenientis, & mali reſpectu alicuius particularis ſubiecti ob ſpecialem rationem ipſius ſubiecti. Tum tandem quia ad ſummum admitti poteſt in illis rebus, quæ ſunt partim conuenientes, partim diſconuenientes, paſſionem illarum eſſe non tantum conuenientiam, ſed etiam diſconuenientiam, non tantum bonitatem, ſed etiam malitiam, & hoc nullum eſt inconueniens.

262 Hæc tamen ſolutio ex nullo capite difficultati ſatiſfacit, falſum enim in primis eſt non omnem rem eſſe poſſe alteri diſconuenientem, ſicut quælibet eſt alteri conueniens, quia nullum ens eſt, quod nequeat eſſe alicui diſconueniens, nam & Deus ipſe eſt principium alicuius mali diſconuenientis dæmonibus, & damnatis, ergo malum erit vniuerſaliter attributum entis perindè, ac bonum. Deinde conceſſo etiam non omnem rem eſſe alteri diſconuenientem, ſaltim in illis rebus, quæ ſunt partim conuenientes, partim diſconuenientes, non minus bonitas erit illarum paſſio, quam malitia, quod licet gratis concedat Auerſa, tamen fauere videtur errori Manichæorum, quia ſaltim eſſet aliquod ens ex natura ſua malum perindè ac bonum. Quod autem ait bonitatẽ abſolutè loquendo potius dici debere paſſionem entis, quã maliũ, quia res ſunt ſibi inuicẽ conuenientes ex hoc ipſo, quod entia ſunt, ſunt autem diſconuenientes ob ſpecialem earum rationem, hoc etiam prorſus falſum eſt; quia eadem quoad hoc eſt ratio conuenientiæ in rebus ad ſeinuicem, ac diſconuenientiæ, ſicut enim vna res dicitur alteri diſcõueniens ob aliquam antipathiam inter ipſas exortam ex ſpecialibus earum rationibus, ita conuenientia vnius rei ad aliam prouenit ex aliqua qualitatum ſimpathia; vnde cum iſtæ qualitates rebus illis conueniant, non ſub ratione præciſa entis, ſed quatenus talia entia, certè quod vnũ ens ſit alteri conueniẽs, hoc ei non competit, vt ens eſt ſimpliciter, ſed vt eſt ens determinatum ad hanc, vel illam ſpeciem, atque ideo abſolutè loquendo nec conuenientia, nec diſconuenientia debet poni illarum rerum proprietas, vt entia ſunt, ſed præciſe vt talia entia ſunt, illud autem quod conuenit enti, non vt ens ſimpliciter, ſed vt eſt tale ens, non poteſt eſſe paſſio entis, vt ſic. Conſ. quia vt aliquid ſit conueniens alteri, debet eſſe talis naturæ, vt aliquam perfectionem ei afferat, qua illud aliud caret, quia ſi illam haberet, iam illam non exigeret, vt patet de ſanitate reſpectu hominis, ergo nequit aliquid eſſe conueniens alteri ſecundum rationem entis, vt ſic, ſed ſolum ſecundum rationem talis entis ab eo condiſtincti, cui conueniens dicitur; aſſumptũ patet, probatur conſequentia, quia quælibet res rationẽ entis participat, & ideò nequit ex ratione entis aliquam perfectionem recipere ab alia, quam ipſa non habeat; & hæc impugnatio poteſt eſſe ratio principalis, & præcipua ad probandã concluſionem iſtam, quod nequeat bonitas, vt eſt paſſio entis, conſiſtere in conuenientia vnius rei ad aliam, quia talis conuenientia non fundatur in ratione entis, vt ſic, ſed in ſpecialibus naturis rerum, quæ ratio colligitur ex Scot. 3. d. 15. q. vn. §. *poteſt aliter dici*, vbi de hac loquitur bonitate.

Tertiò probat Paſqualig. ſi intellectus concipiat rem tãtum aliquam determinatam eſſe poſſibilem, cætera verò omnia impoſſibilia, ex hac fictione intellectus ſequitur ablatio cõuenientiæ, qua res ſit conueniens alteri, nec tamen auſertur bonitas, cũ enim remaneat ens, quod eſt radix bonitatis, debet etiam remanere bonitas in ipſo radicata, & hoc ipſo, quod eſſet ens, eſſet etiam bonum, ſiquidem haberet in ſe totum id, quod de facto habet. Hæc ratio abſolutè inſpecta non concludit, alioquin probaret pariter nec veritatem poſſe conſtitui in conformitate ad intellectum, nec bonitatem in conueniẽtia ad appetitum, nam etiam fieri poteſt hypotheſis, quod intellectus, & appetitus repugnent in rerũ natura, & alia omnia entia ſint poſſibilia, quæ tamẽ adhuc eſſent vera, & bona; quemadmodũ ergo dictũ eſt ad ſimile argumentum ſuprà n. 171. de veritate confectum, quod illa entia eſſent vera fundamẽtaliter tantũ, non autem formaliter, ſic pariter in propoſito dici deberet ab Auctoribus ſecũdæ ſententiæ, & cũ inquit, quod tale ens exiſtens implicantibus alijs eſſet formaliter bonũ, quia adhuc hac ſtante hypotheſi haberet totum id, quod habet de facto, hoc falſum eſt, quia non haberet talẽ conuenientiã cum alijs rebus modò exiſtentibus, vel ſaltim poſſibilibus, quam de facto habet; verum tamen eſt, quod licet data illa hypotheſi nõ diceretur illud ens bonũ formaliter hac bonitate ſecũdaria, quæ conſiſtit in conuenientia, adhuc tamen dici poſſet bonũ bonitate primaria, quæ eſt modus intrinſecus eius, per quod ſufficienter ſolutum manet argumentum.

263 Quarto probat idem Paſqualig. non poteſt intelligi conuenientia, qua vnum ſit conueniens alteri, niſi intelligatur facta diuiſio entis, atque determinatio per ſua inferiora; hæc enim conuenientia ſundatur in multiplicitate entium, alioquin quomodo intelligeretur vnum ens conueniens alteri, niſi interueniret multiplicitas entium? hæc autem multiplicitas non habetur, niſi per diuiſionem, & determinationem entis, vt ſic, importat enim entia determinata; ſi ergo bonitas conſiſteret in hac conuenientia, non prius haberetur in ente bonitas, quam diuiſio, & determinatio entis ad inferiora, quod tamen dici nequit, quia bonitas eſt paſſio entis, quæ illi competit antecedenter ad omnem eius determinationem ad inferiora. Fortè quiſpiam hanc rationem opinabitur inutilem, eo quia pariter probare videtur bonitatem non poſſe conſtitui in conuenientia ad appetitum, & veritatem in conformitate ad intellectum, quia talis conuenientia intelligi nequit, niſi facta entis determinatione ad hæc ſua inferiora. Sed in primis nos non aſſerimus veritatem, & bonitatem conſiſtere in his reſpectibus ſecũdum id, quod important à parte rei, nam in hoc ſenſu præſcindunt ab abſoluto, & reſpectiuo, ſicut & ipſum ens, ſed tãtum ſecundum id, per quod ſolẽt à nobis explicari. Deindè longè diuerſa eſt ratio de conuenientia vnius rei ad aliam, & de conuenientia ipſius entis, vt ſic, ad intellectum, vel voluntatem; ad primam enim conuenientiam neceſſariò requiritur multiplicitas entium, eiuſque actualis diſtributio facta in inferiora, quia talis conuenientia fundatur in multiplicitate entium, & extrema talis conuenientiæ ſunt ipſa extrema entis; ſed ad illam conuenientiam ad non requiritur, quia talis conuenientia fundatur, & radicatur in ipſa entis formalitate vt ſic, & ad intellectum, & voluntatem terminantur, non propriè vt ſunt eius inferiora, ſed vt ſunt potentiæ vniuerſales, & comprehenſiuæ totius entis, atque ideò quodammodo illi adæquatæ.

Ratio igitur a priori huius concluſionis, quæ ex præcedentibus deducitur, eſt, quia bonum per talem conuenientiã dictum debet conſiſtere in re aliqua, quod dicat proprium eſſe determinatum, ſecundũ quod ſit alteri communicabile, itaut per hanc communionem ei ſerat illi perfectionem aliquam, ſic enim dicitur ſanitas bona homini, quia ei conueniens, & vniuerſaliter accidentia ſuis ſubiectis connaturalia, vt calor igni, frigus aquæ, vnde non erit paſſio entis adæquata, quia non fundatur in ente vt ſic, nec ab eo, vt ſic, originatur, ſed fundatur in ente determinato, quod habet rationem acquiſibilis, & perfectionis reſpectu alterius, vndè in hac conuenientia conſiſtit bonitas illa ſecundaria, quam memorat Doctor quol. 18. citat. vt conſtat ex eius exemplis, quæ ex Aug. adducit pro eius explicatione, quam proindè rationabiliter vocat accidentalem, & aduentitiam enti, ſeu enti ſuperuenientem, quia non oritur ex ratione intrinſeca entis, vt ſic, velut paſſio eius adæquata, ſed ex ſuperueniente differentia, quæ eſt bonitas, & conuenientia fundata in vno certo ente, ac determinato, quod dicitur alteri conueniens. Conf. adhuc bonitatem trãſcendẽtalem in tali cõuenientia vnius ad aliud conſiſtere non poſſe, nam viuentia cuncta ſuum eſſe appetunt, velut ſibi bonum, ſed talis nequit eſſe bonitas, quæ conſiſtat in conuenientia vnius rei reſpectu alterius, quia idem non diſtinguitur à ſeipſo; cum ergò detur aliquod bonum, quod non conſiſtit in conuenientia reſpectu alterius, ſequitur bonitatem tranſcendentalem in ea non conſiſtere, quia hæc vniuerſaliter conuenit omni enti.

264 Denique adhuc euidẽtius probatur concluſio, ſi dicatur cum Aureol. & Durand. hanc relationẽ conuenientiæ vnius rei ad aliam eſſe prædicamentalem, & de prædicamento relationis, quia poſito ente in tota ſua vniuerſitate, antequã

in

Digitized by Google

in inferiora deſcendat, nulla habetur prædicamentalis relatio, & tamen habetur bonitas entis, quia in tali vniuerſalitate conſideratum omnes, & ſingulas ſuas paſſiones habet. Tum quia bonitas tranſcendentalis, vt ſit paſſio entis adæquata, debet habere eandem prorſus communitatem, & vniuerſalitatem, quam habet ens, alioquin cum ipſo non adæquaretur, ergo nequit in relatione prædicamentali conſiſtere, nam tunc importaret rationem entis determinati generis, vndè cum ente vt ſic, non adæquaretur. Reſpondet Aureol. quod licet relatio per bonitatem importata ſit in determinato prædicamento, tamen ſubiectiuè eſt in omni prædicamento, quia poteſt denominare concretiuè omne prædicamentum, & ideò bonum in concreto magis propriè eſt tranſcendens, quam in abſtracto, & ideò bonum dicitur conuerti cum ente, non eſſentialiter, ſed denominatiuè, & ſic etiam loquitur Durand. Hæc tamen ſolutio nullius eſt momenti, nam ratio contractiua entis non adæquat ens, vt ſic, cum minus pateat, & ideò neque in abſtracto, neque in concreto poteſt ipſi tribui, tanquam paſſio; tum quia bonum in concreto non eſt paſſio entis, niſi ratione bonitatis in abſtracto, ſi ergo bonitas in abſtracto non eſt tranſcendens, nec conuertibilis cum ente, nec etiam id ei conueniet in concreto; tum quia accipio hanc relationem bonitatis in concreto, & rogo qualiter ſe habeat ad rem, quam denominat bonam, vel enim eſt relatio illi intrinſeca, & realiter identificata, vel prorſus aduentitia, & ab ea reipſa diſtincta; hoc ſecundum dici non poteſt, nam bonitas per ſe, & non per accidens rei bonæ conuenit; nam hæc ab intrinſeco habet, quod ſit conueniens alteri, ex ſe quippe habet cibus, quod ſit conueniens viuenti, quia nutritiuus, & forma materiæ, quia actus ſubſtantialis, & ſic de cæteris; ſi primum, ergo talis relatio non eſt prædicamentalis, ſed tranſcendentalis, nam per hoc duo hæc genera relationum abinuicem diſtinguuntur, quod relatio tranſcendentalis per ſe rebus conuenit, eſtque illis realiter identificata, prædicamentalis autem conuenit illis accidentario modo, & ab iis eſt reipſa diſtincta.

265 Dicendum quartò, quod licet bonitas ſecundum id, quod à parte rei importat, in relatione conſiſtere nequeat, quia vt ſic ab abſoluto, & reſpectiuo præſcindit, velut ens cuius eſt paſſio, ſi tamen conſideretur iuxtà id, per quod poteſt à nobis explicari, melius explicatur per relationem conuenientiæ ad appetitum, non quidem actualem, & prædicamentalem, ſed aptitudinalem, & tranſcendentem, itaut bonitas tranſcendentalis in ipſa rei appetibilitate conſiſtat. Hæc concluſio communior eſt inter Philoſophos, & Theologos, vt in referenda quarta ſententia dictum eſt, colligitur ex Scoto 4.d.48.q.1.lit.C. vbi inquit, quod ratio delectabilitatis, quæ eſt bonitas, eſtò poſſit non delectare, nequit tamen non eſſe delectabilis, quia delectabile vel dicit aliquid ad ſe, vel ſi reſpectum, non niſi aptitudinalem, qui neceſſariò conſequitur fundamentum, & d.49.q.1.§. *ad primam quæſtionem*, aſſignans ordinem in appetibilibus in genere entis, dicit neceſſariò deueniendum eſſe ad vnum appetibile infinitum, quod ſit in illo ordine ſimpliciter ſupremum, & tale erit infinitè perfectum, quia toti enti congruit ratio appetibilitatis, quatenus eſt bonum; & in hunc etiam modum ita nobis deſcripſit, & explicuit Ariſt. rationem boni 1. Ethic. cap. 1. dicens *Bonum eſt, quod omnia appetunt*: Ex quibus patet Scotum, quando quol. 18. duplicem illam aſſignauit bonitatem entis ſcilicet primariam, & ſecundariam, propriè non eſſe locutum de bonitate, vt eſt paſſio entis, ſed vt eſt vel eius modus intrinſecus, vel accidens omninò extrinſecum, quia hæ tantum duæ bonitatis acceptiones præcipuè inſeruiebant propoſito ſuo, quod erat explicare bonitatem actus moralis, non ſic autem idonea erat acceptio bonitatis pro appetibilitate, vt eſt paſſio entis; nonnulli tamen Scotiſtæ, vt Vulpes loc. cit. bonitatem in hac acceptione, vt eſt paſſio entis, reducunt ad bonitatem ſecundariam à Scoto aſſignatam quol. cit. ſi nimirum conuenientia, de qua ibi loquitur Doctor, accipiatur pro conuenientia aptitudinali comparatione appetitus agentis, quem mouere apta eſt, ratione cuius res in ſe ſuapte natura dicitur appetibilis, vel per modum finis, vel per modum medij ad finem ordinati; parum autem refert, an hæc relatio conuenientiæ rerum ad appetitum ſit ſemper realis, vel interdum rationis, vt videtur de bonitate diuina dicendum, quia Deus nullam relationem realem ad extrà fundare poteſt, nec prædicamentalem, nec tranſcendentem, & tamen dicitur bonus creaturis, nobiſque appetibilis; parum, inquam, id refert, quia hic non eſt ſermo de bonitate entis ſecundum id, quod importat à parte rei, ſed ſecundum id, per quod poteſt à nobis facilius explicari, & circumſcribi, alioqui formalitas illa in ente, vt ſæpè dictum eſt, nec abſoluta, nec reſpectiua eſt formaliter, ſed ab vtroque præſcindit, & poſt entis determinationem ad inferiora, in entibus abſolutis abſoluta eſt, & in relatiuis reſpectiua; attamen etiam in hoc ſenſu idem loquendi modus de bonitate tenendus eſt, quem de veritate docuimus ſuperius n. 168.

266 Antequam verò iſta concluſio probetur, pro recta eius intelligentia notandum eſt, quod cum dicimus rationem boni in appetibilitate conſiſtere, non loquimur de appetibilitate ſumpta pro denominatione extrinſeca ab appetitu, ſeu potentia vitali potente appetere, ſic enim certum eſt non conſtituere poſſe realem entis paſſionem, quia denominatio extrinſeca non importat quid reale intrinſecum, & poſitiuum in re denominata, quemadmodum importat paſſio in ſubiecto, ſed ſermo eſt de appetibilitate, quæ conuenit enti ratione aptitudinis, ac intrinſecæ virtutis, quam habet ad mouendum, vel terminandum appetitum, ſicut à pari, cum ſupra dicebamus veritatem entis conſiſtere in intelligibilitate rei, ſicut eſt, non erat ſermo de intelligibilitate ſumpta pro extrinſeca denominatione ab intellectu, ſed pro intrinſeca virtute, & aptitudine mouendi intellectum, vel terminandi actum cognitionis; ergo per appetibile intelligimus ipſam intrinſecam proportionem entis cum appetitu, quemadmodum ſupradictum eſt verum tranſcendens conſiſtere in intrinſeca proportione entis cum intellectu, & hæc proportio entis cum appetitu etiam conuenientia cum appetitu dici poteſt. Quia vero appetitus duplex eſt ſcilicet innatus, qui eſt propenſio cuiuſcunque rei, ſiue animatæ, ſiue inanimatæ in propriam perfectionem, vndè graue dicitur appetere centrum, materia formam, &c. alter elicitus, qui tantum tribuitur cognoſcentibus, & eſt actus ipſius appetitus, qui cognitione ducitur, & fertur in obiectum, qui rurſus duplex eſt, ſenſitiuus qui conuenit omnibus animalibus, & intellectiuus, qui conuenit naturis intellectualibus tantùm; dum dicimus bonitatem tranſcendentalem conſiſtere in proportione, & conuenientia rei cum appetitu, poteſt quidem hoc intelligi de quocunque appetitu indifferenter, nam & in hoc ſenſu D. Dionyſ. cap. 4. de diuinis nominibus, intellexit illud Ariſt. dictum, *bonum eſt, quod omnia appetunt*, extendendo illud ad omnes res; cæterum præcipuè intelligi debet de appetitu intellectiuo, qui eſt voluntas, & ratio eſt, quia talis conuenientia conſtitui debet in ordine ad illum appetitum, qui poteſt ferri in totum ens, vt ſic poſſit appetitiuum conuerti cum appetibili, at talis eſt ſolùm appetitus intellectiuus, ſenſitiuus enim non eſt totius entis, ſed in ſolum bonum fertur, quod ſenſu percipi poteſt, voluntas autem in omne bonum fertur, nam in omni bono aliquam poteſt habere ſimplicem ſaltim complacentiam; quod ſi illud habeat rationem finis, vel medij, poteſt illud appetere appetitu efficaci, vnde ens, vt ſic, ſeu vt abſtrahit à medio, & fine, eſt appetibile tantum per ſimplicem complacentiam; ex quo deducitur malè Vulpes cit. reſtringere appetibilitatem, in qua ſtatuit bonitatem entis, ad appetibilitatem, quæ ſit propter ſe, vel propter aliud; quia præſertim in ſententia Doctoris noſtri dari poteſt appetibile per ſimplicem complacentiam, & affectum inefficacem, qui abſtrahat à ratione tum medij, tum finis ex 1. d. 1. q. 3. art. 1. Denique ſicut illa proportio entis cum intellectu conſtituens veritatem non tantum ſumebatur ab intellectu diuino, ſed etiam creato ſuprà q. 6. art. 3. concl. 4. n. 165. ſic in præſenti proportio entis cum voluntate, quæ conſtituit bonitatem, non ſolùm à diuina, ſed etiam à creata voluntate deſumenda eſt; & ratio eſt, quia ſicut res dicuntur intelligibiles in ordine ad quemcunque intellectum, ita etiam dicuntur appetibiles in ordine ad quamcunque voluntatem; verum tamen eſt, quod ſicut ibi diuinus intellectus ob ſuam infallibilitatem conſtituebatur prima regula omnis veri, ita in propoſito diuina voluntas ob ſuam ſummam rectitudinem conſtitui debet prima regula omnis boni, adeò vt bonitas præcipuè attendatur in rebus per ordinem ad voluntatem diuinam.

267 Iam verò concluſio ſic declarata probatur, ſumpto proportionali argumento ex his, quæ de veritate in ſuperioribus dicta ſunt; ſicut enim ſe habet verum ad intellectum, ita bonum ad appetitum, ſed verum non addit ſupra ens, niſi conformitatem ad intellectum, ergo à pari bonum non addit ſupra ens, niſi conuenientiam ad appetitum; & quidem

dem

Digitized by Google

dem hæc paritas eſt valdè euidens, adeout qui minorem concedit, valdè difficulter poſſit negare conſequentiam, vndè non ſatis conſequenter arbitror loqui Authores, qui veritatem ſtatuerunt in conformitate ad intellectum, & poſteà bonitatem ſtatuere nolunt in conuenientia ad appetitum, nam ferè apud omnes ita comparatur bonum ad appetitum, ſicut verum ad intellectum. At Suarez, qui eſt de numero eorum Auctorum, diſp. 10. cit. ſec. 1. in fine negat aſſumptam paritatem, quia aliter comparatur bonum ad appetitum, quam verum ad intellectum, nam verum tranſcendens includit in ſua ratione, & denominatione aliquam conformitatem ad intellectum, bonum autem formaliter in ratione, & denominatione ſua non includit conformitatem ad appetitum, quamuis hæc ad rationem boni conſequatur; vndè ratio veri tranſcendentis non ſupponitur propriè in obiecto, vt formaliter attingitur ab intellectu, ſed eſt denominatio ſumpta ex proportione, vel conformatione inter ipſum obiectum, & potentiam, ſeu actum eius, & ideò dici ſolet illa veritas conditio conſequens; vel concomitans obiectum intellectus, potius quam formaliter illud conſtituens, bonitas autem ſupponitur in obiecto appetitus, & eſt ratio formalis attingendi illud, appetibilitas autem dicit denominationem ſumptam ex proportione talis obiecti cum tali potentia, vndè non dicit formalem rationem obiecti, ſed conditionem concomitantem.

Hanc ſolutionem ex multiplici capite impugno, inprimis oſtendo paritatem aſſumptam valere, ita namque ſe habet eſſe intelligibile ad intellectum, ſicut appetibile ad appetitum, ſed in obiecto eſſe intelligibile, ſicut eſt, dicit formaliſſimè eius eſſe verum, ergo in eodem eſſe appetibile formaliter dicit eſſe bonum. Tum quia, ita dicimus obiectum eſſe intelligibile, quia verum, cum falſo intellectus non præbeat aſſenſum, ſicut eſſe appetibile, quia bonum, ergo ſi in prima propoſitione ly quia verum non dicit in obiecto intellectus rationem formalem conſtitutiuam eius, ſed tantum conditionem conſequentem; vel concomitantem, ita quoque poterit explicari ſecunda propoſitio de appetibili, quia bonum, in ordine ad voluntatem. Tum deindè, quia non omninò certum eſt bonitatem præſertim ſumptam pro paſſione entis eſſe rationem formalem conſtitutiuam obiecti voluntatis, vel potius eſſe ipſum ens ſub ratione ipſa entis adeoquod bonitas ſit ſola conditio concomitans vt innuit Scotus 3. d. 15. ſuprà C. ſed vtrumque eſt probabile, & fortè ſecundum eſt probabilius, vt dictum eſt diſp. 7. de Anim. q. 5. n. 95. Tum rurſus, quia ſi etiam defendere velimus bonitatem eſſe rationem formalem conſtitutiuam obiecti voluntatis, & illam eſſe propriè cauſalem *quia res eſt bona, ideo eſt appetibilis*, ſanè hoc intelligi non debet de bonitate, prout eſt paſſio entis, ſed prout eſt modus intrinſecus eius, nimirum de bonitate accepta pro intrinſeca rei perfectione, vt optimè notauit Smiſiug. nam appetibilitas rei fundatur in eius perfectione, quia propter ſuam perfectionem res habet proportionem illam cum appetitu, quam vocamus appetibilitatem; poteſt etiam interdum intelligi de bonitate accepta pro conuenientia vnius rei ad alteram, ideo namque ſcientiam, vel ſanitatem appeto, quia mihi conueniens eſt; & quidem in his ſenſibus verum eſt appetibilitatem conſequi in entibus ex alia priori bonitatis ratione; cæterum illa bonitas non eſt paſſio entis, quia in vno ſenſu eſt perfectio, & integritas rei, in alio ſenſu eſt conuenientia vnius rei ad aliam, quæ oritur ex determinatis rerum naturis, non autem ex ipſa ratione intrinſeca entis. Tum præterea, quia vt vrget Auerſa, poteſt appetibilitas per ſe primò conuenire enti, & non ſolùm conſecutiuè ex alia priori bonitate, poteſt namque voluntas habere complacentiam circa obiecta realia non adhuc conſiderata vnius rei conuenientia ad aliam, nec etiam conſiderata eorum perfectione, & integritate in ſe, nam ſufficere poteſt ad mouendam voluntatem ipſa entitas, & realitas rerum abſque expreſſa conſideratione illarum rationum, adeout verum ſit rem appeti, quia res eſt, quia ens eſt, quod præſertim dicendum eſt tenendo ens in tota ſua latitudine eſſe obiectum voluntatis, & non tantum ſub ratione boni, quod dixi probabilius eſſe. Tum denique quia ſi contendatur rem eſſe appetibilem, quia bonam, & ſumendo bonitatem pro paſſione entis, hoc etiam concedi poteſt, & verificari, non quidem in ſenſu cauſali, ſed identico, & formali, quo pacto dicimus Petrum eſſe rationalem, quia eſt homo, adeout ſenſus ſit res denominari appetibiles per ipſam bonitatem, quæ eſt conuenientia earum ad appetitum, in quo ſenſu è contra pariter erit verum dicere rem eſſe bonam, quia appetibilem.

268 Deindè principaliter poteſt probari concluſio argumento ex proportione deducto, quam dicit bonum, vt ſic, ad talem, & talem bonitatem, idem enim proportionaliter dicit bonitas, vt ſic, quod dicit talis bonitas, & diſcrimen in eo ſolùm conſiſtit, quod bonitas, vt ſic, dicit indeterminato modo, quod talis bonitas dicit modo determinato, itaut quando præſcinditur bonum, id tantùm relinquatur, quod debet relinqui ex vi contradiſtinctiui, à quo præſcinditur. Sed tale bonum, quod eſt ſpecies boni vt ſic, præciſè conſtituitur in tali eſſe bono, ſiue in tali ſpecie bonitatis per eſſe ſic, vel ſic appetibile, ergo bonum, vt ſic; conſtitui debet præciſè per eſſe appetibile, vt ſic, Maior de ſe patet, probatur minor, quia tres præcipuè ſunt ſpecies boni, vt ſic, nimirum bonum honeſtum, vtile, & delectabile, vt infra dicemus, ſed hæ ſpecies boni inter ſe diſtinguuntur ſolùm per eſſe ſic, vel ſic, appetibile, vt Doctor oſtendit 7. Met. tex. 3. nam bonum honeſtum dicitur tale, quia eſt appetibile propter ſe per modum finis, & amabile amore amicitiæ principaliter; bonum vtile dicitur tale, quia eſt appetibile propter aliud, & per modum medij, ſicut medicina vtilis ad ſanitatem ordinatur ad eam, vt ad finem; tertium bonum ſcilicet delectabile magis etiam habet rationem eius, quod eſt ad finem, licet rationem finis habeat aliquo modo, non tamen ſicut primum bonum; cum ergo ſpecies boni conſtituantur per talem, vel talem appetibilitatem, nimirum vel per eſſe appetibile propter ſe, vel propter aliud, conſequens eſt, vt dicamus rationem boni, vt ſic, conſtitui per appetibilitatem, vt ſic, vt ideò bonum, & appetibile ſint ſynonyma capiendo bonitatem, vt eſt paſſio entis.

ARTICVLVS II.

Proponuntur, & ſoluuntur obiectiones.

269 Contra poſitas concluſiones arguitur, & Primò contra primam arguit Suarez probando bonitatem tranſcendentalem non eſſe rationem poſitiuam enti ſuperadditam, & ab ipſo aliquo pacto ex natura rei diſtinctam, quia vel illa ratio ſuperaddita ſeipſa eſt bona, vel per aliam rationem, non ſecundum, quia daretur proceſſus in infinitum, ſi primum ergo pari ratione de ipſo ente dici poteſt, quod ſit ſeipſo bonum abſque aliqua formalitate ſuperaddita. Tum 2. quia qualibet res vel dicitur eſſentialiter bona, vel accidentaliter, ſi primo modo, iam ſeipſa dicitur bona, & non per aliquid ſuperadditum, ſi ſecundo modo, ſic vtique dicitur bona per formam accidentalem ſuperadditam, ſicut ſtudioſus dicitur bonus per ſcientiam ei additam, ſed talis eſt bonitas accidentaria prorſus, ac aduentitia, non autem quæ eſt paſſio entis. Tum 3. arguit Arriag. nam quantumuis obiectiuè ens ſit præciſum, nihil ei deeſt pro eſſe præciſo, & conſequenter eſt bonum in ſe, deindè eo ipſo, quod ſit bonum in ſe, quantumuis præciſum eſt etiam amabile, ergo à bonitate tranſcendentali in quocunque ſenſu non poteſt ens obiectiuè præſcindi. Tum 4. ſic etiam arguit Paſqualig. nam ens in ſe conſideratum à quocum modo ſuperaddito præciſum dicit aliquam perfectionem, per quam perficitur in proprio eſſe, ergo oportet, vt habeat ſuam bonitatem in tali ſtatu. Quod ſi dicas talem eſſe bonitatem primariam, quæ eſt modus entis, non autem ſecundariam, ſicut eſt appetibilitas. Hoc facilè reijciet Paſqualig. quia gratis aſſumitur illam primariam bonitatem non eſſe entis paſſionem, tum quia ſi in eo ſtatu talem poſſidet ens bonitatem, per eam quoque erit formaliter appetibile. Denique vrget, quia ſi bonitas diſtingueretur ex natura rei ab ente, ens non eſſet bonum ex natura ſua, ſed per aliquid à ſe diſtinctum, quod eſt contra Auguſt. tom. 3. lib. 1. de doctrina Chriſt. cap. 32. vbi non diſtinguit bonitatem ab ente, ſed ponit identificari cum ipſo, ait enim *inquantum ſumus, boni ſumus*, & ſic etiam loquitur Boetius lib. de hebdomad. cap. 2. *quicquid eſt, in eo quod eſt, bonum eſt.* Neq; dicas per hoc PP. realem duntaxat intendere identitatem inter ens, & bonum, non autem formalem, & obiectiuam. Quia ſtante adhuc tali diſtinctione ens non eſſet bonum ex natura ſua, ſicut animalitas non eſt in ſeipſa rationalis, quia rationalitas diſtinguitur ab ipſa ſecundum conceptum adæquatum, etiamſi ſint realiter identificata; alia quædam argumenta ad idem congerit Paſqualig. quæ nec referre, nec ſoluere opus eſt, quia procedunt ex illo falſo ſuo fundamento, quod conceptus entis creati ſit ſupremus, & vniuerſaliſſimus

con-

Digitized by Google

conceptus, quem de ente habere poſſumus, quod fusè refutatum eſt diſp.2.

270 Reſp.hæc, & ſimilia argumenta re vera aliud non probare, quam realem identitatem inter ens, & bonum, & ſanè aliud non intendunt allegati PP. quam negare diſtinctionem inter ens, & vnum tali identitati oppoſitam, non autem diſtinctionem ex natura rei formalem, aut ſaltim per conceptus obiectiuos, immo hanc apertè docuit Boetius loc.cit.de hebdomad.dum inquit *intueor in rebus aliud eſſe, quod bona ſunt, & aliud eſſe, quod ſunt*, quod certè nequit intelligi de alietate reali, ſed tantum de alietate formali, & obiectiua; vel ſi aliqua argumenta probant etiam de identitate formali, & quod non perfectè diſtinguantur penes conceptus obiectiuos, id ſolum oſtendunt de bonitate primaria, quæ eſt modus intrinſecus entis, ac proindè imperfectè formaliter, & obiectiuè ab ipſo ente diſtinguitur, non autem de bonitate ſecundaria, quæ eſt propria paſſio entis; & hoc ſufficeret pro ſolutione horum argumentorum; lib.t tamen adhuc ad ſingula reſpondere. Ad 1.ſæpius dictum eſt, dum idem argumentum fieret in ſuperioribus de Vnitate num.63. 83.& 84.ac etiam de Veritate, talis enim ratio non eſſet bona in recto, quaſi ipſa ſit formaliter bona, ſed in obliquo, quatenus eſt formalis ratio, cur ens eius ſubiectum ſit formaliter bonum, neque ſequitur proceſſus in infinitum, quia ponitur cum ente realiter identificata, & ita eſſè Quo, vt nequeat eſſe Quod, vide dicta ſuperius de Vnitate in ſimili propoſito, vt benè capias hanc ſolutionem. Ad 2. etiam Suarez ipſe reſpondere tenetur, ſi quidem in illa ſect.nu.11. bonitatem ſumptam pro perfectione rei, qua res dicitur eſſentialiter bona, negat eſſe paſſionem entis, quia res ſic dicitur bona per ſuam eſſentiam, & quidditatem, vt in certo gradu perfectionis concipitur; non ergo bonitas eſſentialis, & primaria debet poni paſſio eius, ſed accidentalis, & ſecundaria, non quidem ſumendo accidens in rigore pro accidente ſeparabili, & realiter ſubiecto ſuperaddito, ſed pro extraneo, itaut dicat rationem aliquam extrà rationem formalem ſubiecti. Ad 3.ens præciſè ſumptum à tali formalitate ſuperaddita, quæ ponitur eius paſſio, eſſet bonum in ſe bonitate primaria, quæ eſt modus intrinſecus entis, non autem bonitate ſecundaria, quæ ponitur eius paſſio; & cum additur, quod vt ſic bonum, eſſet amabile, & appetibile, hoc verificatur fundamentaliter tantum, non formaliter; quatenus nempe talis bonitas primaria præcedit, velut fundamentum ſecundariæ, vnumquodque enim eſt appetibile ob ſuam intrinſecam perfectionem, quam habet in ſuo ordine, non poteſt autem verificari formaliter, quia appetibile, & amabile, vt ſic, dicunt quid reſpectiuum, non abſolutum; cum ergo ens in tali præciſione concipiatur in ſe, & non in ordine ad aliud, ſanè in tali ſtatu nequit concipi ſub ratione amabilis, & appetibilis formaliter.

271 Ad 4. patet per idem, quod ens ſic præciſum eſſet bonum duntaxat bonitate primaria, quam non eſſe paſſionem entis, ſed modum eius intrinſecum, non gratis aſſumitur, ſed probatum eſt concluſione ſecunda, nec in eo ſtatu ſecundum talem bonitatem dici poteſt appetibile formaliter, ſed tantum fundamentaliter. Ad vlt. negatur conſequentia, quæ valeret, ſi poneretur ens eſſe bonum per aliquid ab ipſo realiter diſtinctum, quod nos non dicimus; & relati PP. realem tantùm identitatem innuere voluerunt inter ens, & bonum, non verò maiorem, vt diximus; & hæc realis identitas ſufficit, vt ens dicatur bonum per ſe, & ex natura ſua, non autem per accidens, & per aliud; & falſum eſt prorſus adhuc hoc ſequi admiſſa inter ea diſtinctione formali, vel obiectiua, neque id ſufficienter probat inſtantia facta de animalitate reſpectu rationalitatis, nam animalitas non eſt ita perfectè identificata cum rationalitate, ſicut ens cum bonitate, & vniuerſaliter quodcunque ſubiectum cum ſua paſſione, quia realitas generis, & differentiæ identificantur tantùm ratione tertij, à quo ſi abſtrahantur, non amplius remanent eadem realiter, & hinc eſt, quod animalitas in abſtracto nequit dici rationalis, vt inferius patebit diſp.8.q.6.art.2.at non ita eſt de ſubiecto, & paſſione, nam non ſolùm ſunt vnum vnitate vnionis in tertio, vt genus, & differentia, ſed etiam vnitate identitatis, vt docet Doctor 2.d.12.q.2.ad 5.princ.

Secundò contra 2.concl.arguunt Auctores 1.ſent.probando bonitatem, quæ eſt paſſio entis conſiſtere in perfectione, & integritate rei in ſe, præſertim quoad eſſentialia, nam ex 7.Met.ratio boni, atque perfecti ſunt eadem ratio, nam intantum aliquid eſt bonum, inquantum eſt perfectum. Tum 2.quia ens, & perfectum non ſunt ſynonyma, non enim cum dicitur *ens eſt perfectum*, eſt propoſitio identica, ergo cum neceſſariò perfectum ſupponat ens, erit paſſio illius. Tum 3. quia denominatio perfecti poteſt, & ſolet intelligi ſub nomine bonitatis, concurrit etiam omni enti, nam omne ens eſt in ſeipſo in ſuo gradu perfectum, & integrum, conſequitur ſuo modo ad rationem entis, quia ex eo quod aliquid eſt ens, eſt perfectum in ſua ratione entis, ergo bonitas in hoc ſenſu eſt paſſio entis. Tum 4.D.Dionyſ. de diuinis nominibus cap. 4. definiens quid ſit bonum ait, Bonum ex integra cauſa, malum autem ex multis, ſingularibuſque defectibus, ergo bonitas rei eſt eius integritas. Tum 5.ex hoc colligit Vaſquez rationem, quoniam ſi alicui rei deſit quidquam ex iis, quæ ad eius integritatem conuenire debent, ex illius defectu dicitur, & eſt mala, vndè malum equum dicimus, cui deficit oculus, vel aliquid aliud, ergo bonitas rei è contra in integritate illius poſita eſt. Denique bonum eſt id, quod omnia appetunt, vnumquodque verò appetitur ſecundum quod perfectum eſt, ergo perfectum, & bonum erunt vnum, & idem.

272 Reſp.ad 1.quod cum dicitur boni & perfecti eandem eſſe rationem, id præſertim intelligi debere de bonitate primaria, quam diximus concluſ. 2. eſſe modum intrinſecum entis, non autem de ſecundaria, quæ eſt eius paſſio; cum autem dicitur aliquid intantum eſſe bonum, inquantum eſt perfectum, id n dum intelligi poteſt de bonitate primaria, ſed etiam ſecundaria, quia hæc in illa fundatur, vndè dicitur res magis, vel minus bona, & nobis appetibilis, ſecundum quod eſt magis vel minus perfecta. Ad 2. conceditur ens, & perfectum non eſſe ſynonyma, adhuc tamen negatur conſequentia, quod perfectio entis in ſuo gradu ſe habeat, vt eius paſſio, nam potius ſe habet, vt modus eius intrinſecus, vndè cum dicitur *ens eſt perfectum*, eſt propoſitio, in qua modus intrinſecus prædicatur de re, cuius eſt modus, non autem paſſio de ſubiecto. Ad 3. conceditur etiam aſſumptum, quod perfectio rei interdum intelligi ſoleat ſub nomine bonitatis, non quidem ſecundariæ, ſed primariæ, & quod conuenit omni enti in ſuo gradu, & ſuo modo conſequitur ad rationem entis, adhuc tamen negatur conſequentia hinc deducta, quod ſit eius paſſio, quia hæc omnia ſaluantur ponendo, quod ſit eius modus intrinſecus, neque modi intrinſeci rerum confundi debent cum paſſionibus earundem. Ad 4. auctoritas Dionyſij potius eſt pro nobis, nam illa ſua definitio, quam tradit de Bono, cum ait *bonum eſt ex integra cauſa*, non eſt formalis, ſed cauſalis, quia nimirum conſurgit poſita perfectione rei, tanquam fundamento, aliud autem eſt bonitatem oriri ex perfectione rei, aliud formaliter conſiſtere in ipſa, primum aſſerit D. Dionyſius, non ſecundum; cui accedit intentionem Dionyſij ibi præſertim eſſe, vt explicat Doctor quol.18.ſub H. diſcrimen aſſignare inter bonum, & malum morale, per hoc, quod malum conſurgit ex defectu cuiuſcunque circumſtantiæ, nam quicunque defectus ſufficiens eſt in moralibus ad vitiandum actum, vt bonum requirit concurſum, & integritatem omnium circumſtantiarum, & ex tali integritate reſultat in actu. Ad 5. patet per idem, probat enim ſolum bonitatem conſiſtere in perfectione rei non formaliter, ſed cauſaliter, & radicaliter, quatenus perfectio rei præcedit tanquam fundamentum, & radix ſeu cauſa virtualis, ex qua virtualiter dimanat bonitas, ſeu conuenientia cum appetitu per modum proprietatis tranſcendentalis; vndè ſicut poſita perfectione rei, ponitur quoque eiuſdem bonitas non formaliter, ſed conſecutiuè, quia ponitur fundamentum eiuſdem, ita pariter ablata perfectione, tollitur bonitas conſequenter, quia deficit fundamentum eius, qua de cauſa equum oculo carentem malum appellamus, quia cum ei deficiat debita membrorum integritas, quæ eſt fundamentum bonitatis integralis, deficit conſequenter ipſa integralis bonitas. Ad vlt. vnumquodque dicitur appeti ſecundum quod perfectum eſt, quatenus appetibilitas rei fundatur in eius perfectione, eique commenſuratur, quia res propter gradum perfectionis, quem obtinent in ordine entium, noſtrum alliciunt, & excitant appetitum. Poſſent alia quoque argumenta contra eandem concluſionem ſecundam adduci ad probandum perfectionem, & integritatem rei quoad ſua eſſentialia, nedum non eſſe paſſionem entis, at nec etiam modum eius intrinſecum, ſed prædicatum eius quidditatiuum, vel potius integram, & complexam eius eſſentiam; hoc enim probare videntur rationes ſuperius adductæ, quibus nonnulli Recentiores contendebant,

bant, ex hoc capite oſtendere non eſſe paſſionem entis: ſed iam illas rationes examinauimus in probanda ſecunda concluſione, & oſtendimus ex eo capite non concludere.

Tertiò arguitur ad idem probando bonitatem, vt eſt paſſio entis, conſiſtere in abſoluto, & non in aliquo reſpectiuo, quia cum omnis creatura à Deo procedat, eſt abſolutè, & ſimpliciter bona, vt de fide eſt contra Manichæos, itaut quamuis reſpectu alicuius ſit mala, non ſit tamen mala abſolutè, & ſimpliciter; hoc autem ſaluari non poteſt, ſi bonitas conſiſtere ponatur in aliquo reſpectiuo, nam per reſpectum non conſtitueretur ſimpliciter, & abſolutè bona, ſed tantùm ſecundum quid nempe reſpectiuè, & in comparatione ad aliud, quod non facit rem in ſe abſolutè bonam; & hoc videtur eſſe præcipuum fundamentum Vaſquez, quia per bonitatem, quæ eſt paſſio entis, res conſtituitur in ſe ſimpliciter, & abſolutè bona, non autem reſpectiuè, & tantùm in ordine ad aliud, quia tunc non eſſet bona ſimpliciter, & abſolutè, ſed tantùm alicui. Deindè idem oſtenditur de bonitate etiam vt reperitur in Deo, quia Deus dicitur bonus in ſeipſo ſimpliciter, & abſolutè præſcindendo à quocunque alio realiter diſtincto, vndè etiam ſi creaturæ omnes eſſent impoſſibiles, nihil Deo deperiret propriæ bonitatis, ergo bonitas etiam vt in Deo reperitur, conſiſtit in aliqua perfectione abſoluta. Demum Meuriſſe loc. cit. in fine quæſtionis inquit Doctorem magis in hanc ſententiam inclinaſſe, quod bonum tranſcendens conſiſtat in aliqua ratione abſoluta, nimirum in ipſa perfectione intrinſeca vniuſcuiuſque rei, vt patet ex his quæ habet 1. d. 3. q. 5. & in 2. d. 34. q. vn. & in 4. d. 49. q. 2.

273 Reſp. quod ſi ſit ſermo de bonitate entis ſecundum id, quod importat à parte rei, nec in abſoluto, nec in reſpectu conſiſtit, ſed ab vtroque præſcindit, & poſteà in eſſe, contracto in entibus abſolutis eſt ratio abſoluta, & in reſpectiuis relatiua; ſi verò ſit ſermo de illa ſecundum id, per quod ſolet à nobis explicari, & circumſcribi, meliùs explicatur per reſpectum conuenientiæ, quam per rationem abſolutam, non quidem per reſpectum conuenientiæ vnius rei ad aliam, ſed per conuenientiam ad appetitum; & quamuis ſi explicaretur bonitas per reſpectum conuenientiæ vnius rei ad aliam, benè ſequeretur talem rem non eſſe ſimpliciter, & abſolutè bonam, ſed tantùm ſecundum quid, & reſpectu illius rei determinatè, cui conueniens dicitur, tamen explicando illam per conuenientiam ad appetitum, benè ſaluatur adhuc, quod dicatur ſimpliciter, & abſolutè bona, quatenus res ſecundum propriam perfectionem, quam participat in ordine entium, poteſt mouere, vel terminare actum cuiuſcunque appetitus tam creati, quam increati, & quatenus ſic motiua, vel terminatiua cuicunque comparetur, ſemper dicitur bona, & poteſt etiam dici in ſe bona, quia in ſe continet perfectionem, quæ eſt ratio talis motionis, & terminationis. Ad 2. concedo in Deo bonitatem à parte rei importare perfectionem abſolutam, tamen pro faciliori captu noſtro, eam circumſcribimus per reſpectum conuenientiæ, non quidem ad creaturas, quibus conueniens eſt alioqui ob ſummam perfectionem, ſed ad appetitum tam creatum, quam increatum, & quia præſertim attenditur bonitas per conuenientiam ad appetitum increatum, hinc eſt quod etiam ſi non extaret, nec poſſibilis foret appetitus creatus, nihil Deo deperiret propriæ bonitatis; & parum etiam refert, quod talis reſpectus Dei in ratione boni ad proprium appetitum ſit rationis, non realis, cum ſit eiuſdem ad ſeipſum, quia hic non eſt ſermo de illo, quod à parte rei importat diuina bonitas, ſed tantùm de illo, per quod à nobis explicatur, & circumſcribitur. Ad 3. falſum eſt Doctorem in eam inclinare ſententiam, imò potius inclinat in oppoſitam, ait enim 4. d. 49. q. 4. lit. l. §. *iuxta hoc quod nec verum, nec bonum vltra ens dicunt rationes abſolutas*, neque contrarium dicit in locis à Meuriſſe citatis, nam in 1. d. 3. q. 5. non loquitur de bono tranſcendenti, ſed de bono creato, vt ſic, quemadmodum etiam Auctor ille fatetur, & cum negat conſiſtere in reſpectu, non loquitur de reſpectu conuenientiæ, ſed de reſpectu ad bonum increatum; neque in 2. d. 34. q. vn. agit de bono naturali, ſed morali, quod etiam non in abſoluto, ſed in reſpectu determinat conſiſtere; nec tandem id habet 4. d. 49. q. 2. imò potius ibid. in ſolutione ad 1. q. videtur bonitatem reponere in ipſa rei appetibilitate.

Quartò arguunt contra tertiam concluſionem Auctores 2. ſent. probando bonitatem tranſcendentem conſiſtere in conuenientia vnius rei ad aliam, vt perfectionis illi conſentaneæ, ſic arguit Aureol. 2. d. 34. art. 1. q. vn. illud eſt formaliter ratio boni, quo poſito circa aliquid ſtatim ſibi tribuitur ratio boni, ſed pone in quocunque volueris rationem conuenientis, & perfectionis, ſtatim habet rationem boni, tolle etiam quod conueniat aliter, & remaneat nec congruens, nec perficiens, ſtatim deficit ab illo ratio boni, ergo &c. Maior patet, prob. min. venenum eo quod congruit ſerpenti & perficit ipſum, ideò eſt ſibi bonum, è contrà autem quia non competit homini, immo eſt ei diſconueniens, ideò non eſt bonum homini, quod etiam eſt bonum alicui, aliquo modo eſt ei malum alio tempore, & hoc quia vno tempore, eſt ei conueniens, alio verò tempore non ſic; ſic etiam bonum honeſtum eſt bonum rationis, quia conuenit rationi, idem etiam actus vni eſt bonus, alteri malus, puta loqui eſt malum virgini, quia non congruit ei, eſt autem bonum in Doctore, quia ei conuenit. Deindè arguit Suarez probando hoc inductione in omnibus bonis, nam bonum honeſtum dicit bonum, quod per ſe eſt conueniens naturæ rationali, vt ſic; bonum item delectabile nihil aliud eſt, quam bonum habens conuenientiam cum natura ſenſibili; & tandem bonum vtile dicit bonum aptum, & accommodatum ad finem intentum. Demum arguunt Suarez, Auerſa, & Meuriſſe nullum ens reperitur, quod non ſit alicui conueniens, ſiue illa conuenientia ſit relatio, ſiue appelletur connotatio, nam formæ conueniunt ſubiectis, ſubiecta formis, effectus cauſis, cauſæ effectibus, actus potentiæ, potentiæ actibus, & alia huiuſmodi addi poſſunt diſcurrendo per ſingulas entitates etiam vſque ad minimas, & eas quæ turpiores, & inutiliores eſſe videntur, cum ergo hæc conuenientia ſit quædam bonitas ex vna parte, & ex alia omnibus entibus prorſus conueniat, nil obſtare videtur, quin ſit paſſio entis adæquata.

274 Reſp. ad 1. gratis concedendo talem conuenientiam vnius rei ad aliam eſſe quoddam genus bonitatis, ſed negatur eſſe bonitatem tranſcendentalem, quia vt dictum eſt in 3. concluſ. non conuenit rebus ſub præciſa ratione entis, ſed ratione talitatis entis, quod enim vnum ens conueniat naturæ alterius, prouenit ex aliqua qualitatum ſimpathia, aut alia peculiari conditione talis entis, & ideò talis conuenientia, nequit eſſe paſſio entis, nam conuenientia, quæ eſt paſſio entis, debet ab ente oriri ſub præciſa ratione entis, & debet habere idem conſtitutiuum in omnibus, non verò diuerſum pro diuerſitate entium, talis autem conuenientia, quæ habet idem conſtitutiuum in omnibus, eſt conuenientia rerum ad appetitum, nam omnes, & ſingulæ ei conueniunt, quatenus entia ſunt; conuenientia verò, qua vna conuenit alteri per modum perfectionis connaturalis, & conſentaneæ, oritur ex particularibus naturis cuiuſcunque rei; exemplum de veneno, quod eſt ſerpenti bonum, homini malum, probat de iſto peculiari genere bonitatis, non autem de bonitate, vt ſic; exemplum verò de loqui in Virgine, & Doctore probat de bono præſertim morali, non autem naturali. Ad 2. argumentum potius eſt pro nobis nam bonum honeſtum, & delectabile eſſe talia bona, quia ſunt conuenientia, vnum naturæ rationali, alterum ſenſitiuæ, aliud non eſt dicere, quam quod ſint talia, quia ſunt conuenientia cum appetitu ſenſitiuo, ac intellectiuo; & bonum vtile eſſe tale, quia eſt accommodatum ad finem intentum, eſt perindè, ac ſi dicas eſſe tale, quia appetitui conueniens in ordine ad aliud, & propter aliud, quare ſola conuenientia ad appetitum eſt, quæ conſtituit bonitatem paſſionem entis, non autem conuenientia vnius rei ad aliam; immo quod maximè notandum eſt, quamuis appetibilitas ſit ipſa bonitas paſſio entis, id tamen intelligi non debet de appetibilitate, quæ in tali conuenientia fundatur vnius rei ad aliam, ſicut enim talis conuenientia non conuenit rebus ea ratione, qua entia ſunt præciſè, ſed quatenus talia, ita etiam appetibilitas; id ergo intelligi debet de appetibilitate, quæ originatur ex perfectione rei in ſe, quæ eſt paſſio entis. Ad vlt. contendunt aliqui dari quædam entia, quæ nulli ſunt appetibilia, vt eſt odium Dei; ſed arbitror gratis concedendum eſſe aſſumptum, nam omne ens vel eſt ſubſtantia, vel accidens, ſubſtantia conuenit accidentibus, vt fulcrum eorum, & accidentia è contra conueniunt ſubſtantiæ, quia quodlibet accidens habet ſuum ſubiectum, cui connaturale eſt; & ipſum Dei odium, quamuis ſit moraliter malum, eſt tamen phyſice bonum voluntati, quia tanquam actus illius illam perficit; concedendum ergo eſt aſſumptum, adhuc tamen neganda eſt conſequentia quia talis conuenientia non conuenit omnibus entibus

ea

ea ratione, qua entia ſunt, ſed quatenus talia entia, quia talis conuenientia vnius ad aliud fundatur in peculiari cuiuſque rei natura, & non habet in omnibus entibus idem conſtitutiuum, ſed diuerſum pro diuerſitate entium, & naturarum; cui accedit vnumquodque appetere ſuum eſſe, vt ſibi bonum, nec tamen eſt ei conueniens hoc genere conuenientiæ, quæ eſt vnius rei ad aliam realiter diſtinctam.

Quintò contra 4. concluſionem arguit Aureol. loc. cit. quod bonitas entis nequeat conſiſtere in relatione appetibilitatis, quia ratio boni eſt motiua appetitus, ſed ratio appetibilis, cum ſit pura relatio, nequit appetitum mouere, ergo &c. aliqui ita probant minorem, quia ſi relatio eſſet ſufficiens motiuum appetitus, tunc ratione relationis res eſſent formaliter amabiles, quod eſt falſum, non enim amantur ratione alicuius relationis, ſed ratione illius, quod intrinſecè dicunt, cum enim deſideramus aliquod bonum, ratio formalis mouens appetitum non eſt relatio aliqua, ſed perfectio rei deſideratæ. Deindè arguit Paſqualig. ratio appetitus importat determinatam rationem entis, ſiue ſumatur pro appetitu innato, ſiue elicito, non enim ſolùm dicit aliquid, quod habeat eſſe præcisè, ſed etiam quod habeat tale eſſe; ens autem vt ſic tranſcendens dicit ſolam communiſſimam rationem entis, itaut nullam importet determinationem, vndè in ipſa non poteſt haberi aliqua ratio appetitus, vel appetibilis, non enim ponitur vnum, niſi ponatur alterum, cum ſe mutuò inferant, & tamen habetur ratio boni tranſcendentalis, ergo hæc conſiſtere nequit in appetibilitate. Demum arguit idem, bonitas de ſe abſoluta eſt, & ordinata ad ipſam rem, vt eam faciat bonam in ſeipſa, nec ad ipſius conſtitutionem neceſſe eſt, vt concurrat appetitus, ſed independenter ab ipſo habetur ratio bonitatis, ad conſtitutionem verò appetibilitatis concurrit etiam appetitus, non quidem vt intrinſecum conſtitutiuum, ſed vt terminus, oritur enim appetibilitas ex concurſu bonitatis, & appetitus, ergo &c.

275 Reſpondetur Aureolum quoque teneri ad ſolutionem argumenti, cum ipſe bonitatem ponat conſiſtere in relatione conuenientiæ vnius rei ad aliam, vt eius perfectiuam; itaque argumentum præſertim probat bonitatem non conſiſtere in relatione ſecundum id, quod à parte rei importat, non tamen probat, quin poſſit per relationem explicari, & circumſcribi; deindè ſi teneretur bonitatem etiam à parte rei formalitatem importare relatiuam, tunc dicendum eſſet, non vtique bonitatem formaliter ſumptam ratione relationis voluntatem mouere, ſed ratione formæ abſolutæ, in qua fundatur, vt notat Doctor 3. d. 15. §. *poteſt aliter dici*, nimirum ratione perfectionis abſolutæ, quam res in ſe importat. Ad 2. dico, quod ſicut intellectus eſto ſecundum ſuam entitatem ſit inferius ad ens, tamen quia in ſua operatione ei adæquatur, quia eſt potentia vniuerſalis, & totius entis ex 3. de Anim. ideò benè explicatur veritas entis per conuenientiam ad ipſum; ita in propoſito de bonitate, quamuis voluntas ſecundum ſuam entitatem ſit inferius ad ens, tamen ſecundum ſuam operationem illi quodammodo adæquatur, & ideò benè explicari poteſt bonitas entis per conuenientiam ad ipſam; immo abſolutè loquendo minimè repugnat paſſionem ſuperioris deſignari per ordinem ad inferiora, nam animali in ſua communitate conuenit communicabilitas, ad ſua inferiora, diuiſibilitas per differentias, & alia huiuſmodi attributa, pro quo vide dicta pauló ſuprà n. 263. Ad vlt. verum eſt aſſumptum de bonitate primaria, quæ eſt modus intrinſecus entis, non autem de ſecundaria, quæ eſt paſſio; hæc ſiquidem potius conſtituitur, vel ſaltum explicatur per ordinem tranſcendentalem ad appetitum, & ſine appetitu conſiſtere nequit.

Sextò tandem arguunt alij ad idem, quia bonum eſt intrinſeca entis proprietas, ſed eſſe appetibile importat denominationem extrinſecam ab appetitu deſumptam, ergo ratio formalis eius non conſiſtit in appetibili. Tum deindè, quia ſi per impoſſibile nullus eſſet appetitus vitalis, adhuc res eſſent bonæ, ſicut ſunt entia, & tunc vtique ratio boni in alio conſiſtere non poteſt, quam in eo, quod quælibet res haberet perfectionem ſibi conuenientem, ergo &c. Tum tandem, quia hæc cauſalis eſt vera, quia res eſt bona, ideò eſt appetibilis, ergo appetibilitas non formaliter conſtituit rationem boni, ſed potius eam conſequitur.

276 Reſp. iam dictum eſſe num. 266. quod cum hic dicimus rationem boni in appetibilitate conſiſtere, vel per eam benè explicari, non vtique eſt ſermo de appetibilitate pro denominatione extrinſeca, ſed intrinſeca, quæ eſt virtus, vel aptitudo in re mouendi, vel terminandi appetitum. Ad 2. ait Smiſing. quod ſi nullus eſſet appetitus, eſſe tamen poſſet, adhuc ſubſiſteret ratio appetibilis conſiſtens in proportione entis cum appetitu poſſibili, cum eſſe appetibile non ſit denominatio extrinſeca, quæ poſtulet exiſtentiam formæ denominantis; ſi autem repugnaret eſſe aliquem appetitum, non ſubſiſteret ratio appetibilis, & conſequenter nec ratio boni, quæ in appetibili formaliter conſiſtit. Hæc ſolutio benè procedit in hoc, quod ſi repugnaret omnis appetitus, non remaneret bonitas, quæ in appetibilitate formaliter conſtituitur, vndè res manerent bonæ duntaxat materialiter, & fundamentaliter ratione intrinſecæ perfectionis, per quam fundant appetibilitatem, & quam adhuc admiſſa hypotheſi retinere ſupponuntur, vt dictum eſt ſuprà ſub num. 262. deficit tamen in hoc, quod ait, quod ſi nullus eſſet appetitus, eſſe tamen poſſet, adhuc ſubſiſteret ratio appetibilis ſumpta pro denominatione intrinſeca, non autem extrinſeca, quia hæc poſtulat exiſtentiam formæ denominantis. Planè hoc non videtur benè dictum, quod denominatio extrinſeca potentialis, vt importat appetibile, poſtulet exiſtentiam actualem formæ denominantis, & non ſufficiat potius exiſtentia eius poſſibilis, nam licet hoc ſit verum de denominatione extrinſeca actuali, nequaquam tamen verum eſt de poſſibili, nam ſicut hæc eſt denominatio non actualis, ſed poſſibilis, ita ſufficiens eſt ad ipſam præſtandam forma denominans poſſibilis, neque requiritur, quod ſit actualiter exiſtens; & ratio huius eſt, quia effectus formales actuales, & potentiales tribuuntur ab eadem forma actuali, & potentiali. Ad vlt. verum eſt aſſumptum loquendo de bonitate primaria, quæ eſt modus intrinſecus entis, non autem de ſecundaria, quæ eſt eius paſſio.

QVÆSTIO XI.

An Bonitas prædeclarata verè ſit paſſio entis, adeout cum ipſo conuertatur.

277 BOnitatem eſſe paſſionem entis, & cum ipſo conuertibilem eſt firma, & conſtans omnium tum Philoſophorum, tum Theologorum conſenſio, eſto inter ipſos aliqua ſit diſcrepantia in aſſignanda ratione formali huius bonitatis, vt quæſt. præced. viſum eſt; idque ſuadet manifeſta ratio, quia tranſcendentalis bonitas exprimit aliquem conceptum diſtinctum formaliter, vel ſaltem virtualiter à conceptu entis, qui ad illum conſequitur, & cum eo conuertitur, & habet rationem qualificantis reſpectu illius, ergò verè, & propriè importat paſſionem entis, conſeq. eſt clara, quia deducitur ex conditionibus propriæ paſſionis ſufficienter enumeratis. Probatur antecedens quoad omnes, & ſingulas partes, & quidem primò quod exprimat aliquid ſe tenens ex parte obiecti, quod non exprimitur per rationem entis, patet, quia exprimit rationem conuenientiæ cum appetitu, quæ per conceptum entis non exprimitur, quantumcumque ens clarè, & explicitè in ſe concipiatur, vndè dici nequit, quod differant conceptus entis, & boni ſolùm per modum expliciti, & impliciti ex parte actus, quia ſic etiam differunt definitio, & definitum, & tamen certum eſt bonum plus ab ente differre, quam definitio à definito; tum quia quantumcumque ens clarè, & explicitè, & perfectè in ſe concipiatur, in tali ſuo conceptu illam ſolùm bonitatem includet, quæ dicit modum eius intrinſecum, non autem illam, quæ eſt paſſio, quia hæc pertinet ad ſecundum modum dicendi per ſe, & præcisè facit conceptum qualitatiuum, & nullo modo quidditatiuum: quod autem bonitas conſtituat aliquem conceptum entis qualitatiuum, probatur, nam ſi interrogetur, qualis eſt res iſta? benè reſpondetur, eſt bona, explicando bonitatem, qua tanquam ratione formali qualitatiua qualificatur, non autem rectè reſponderetur ad illam interrogationem, quod ſit ens, ſi enim ratio entis qualitatiua eſſet, aſſignare oporteret reſpectu cuius ſit qualificatiua, & quid ſit illud, quod talem qualificationem reciperet, an ſit quid reale, nec ne; ſi primum, eſſet ens, & ſic ens qualificaretur per ſemetipſum; ſi ſecundum, ergo qualificationem realem recipere non poſſet; tum quia cum ens concipimus præcisè ſub ratione entis, concipimus aliquid omninò per ſe ſtans, nec vllo pacto alteri adiacens, è contra verò cum illud concipimus ſub ratione boni, ergo ens, & bonum dicunt diſtinctos conceptus etiam ex parte obiecti, cum vnus explicet puram rei quidditatem, & alter qualitatem.

278 Dein-

Google

278 Deindè probatur aſſumptum quoad aliam partem, quod nimirum conceptus entis ſit prior, conceptus verò bonitatis poſterior, & veluti ad illum conſequens; nam ille conceptus eſt quidditatiuus, iſte verò qualitatiuus, at conceptus quidditatiuus à toto genere qualitatiuum præcedit; tum quia bonitas, ſicut & aliæ paſſiones demonſtrantur de ente per eius rationem quidditatiuam demonſtratione a priori, at hæc eſt ex prioribus, cauſiſque concluſionis nedum in inſerendo, ſed etiam in eſſendo, vt oſtendimus diſp. 4. quæſt. vlt. tùm tandem, quia relatio illa conuenientiæ cum appetitu, per quam explicuimus quæſt. præced. bonitatem, quæ eſt paſſio entis, fundatur in ipſo ente, & in perfectione, quæ eſt modus intrinſecus eius, ratione cuius dicitur bonum in ſe; ex hac, inquam, bonitate primaria procedit bonitas ſecundaria, quæ eſt paſſio entis, & relatio illa conuenientiæ, per quam dicitur bonum alteri, & conueniens appetitui noſtro in ea fundatur, intantum enim aliquid appetimus, quia aliquam perfectionem continet in genere ſuo, ratione cuius poteſt à nobis appeti vel propter ſeipſum per modum finis, vel propter aliud per modum medij ad finem; cum igitur bonitas, quæ eſt paſſio entis, & dicitur bonitas ſecundaria fundetur in perfectione entis, quæ eſt bonitas primaria, & perfectio intelligi nequeat ſine vera entitate, nam quod entitatem non habet, nihil eſt, iam conſtat euidenter conceptum bonitatis eſſe poſteriorem conceptu entis & ab eo dimanare, quemadmodum paſſio ab eſſentia ſubiecti dimanare ſolet.

Denique probatur illud aſſumptum quoad vltimam partem, quod nempe bonitas prædeclarata cum ipſo ente conuertatur, nam omne bonum eſt ens, & omne ens eſt bonum. Quod omne bonum ſit ens, conſtat ex modò dictis, nam bonum dicitur, quod poteſt eſſe obiectum appetitus vel per modum finis, vel medij ad finem, ſi appetitus ex efficax, vel ſaltim eſſe poteſt obiectum ſimplicis complacentiæ abſtrahendo à ratione finis, & medij, talis autem appetibilitas fundatur in aliqua perfectione rei, & perfectio vera, & realis ſine reali entitate intelligi nequit, nam quod nihil eſt nullam quoque perfectionem habet, ergo omne bonum eſt ens reale, adeò vt vera, & realis bonitas non niſi in ente reali fundari poteſt, Quod autem è conuerſo omne ens ſit bonum, probatur tum auctoritate Ariſt. 1. Ethic. cap. 6. vbi vult bonum diſtribui per omnes categorias, ſicut ens, adeout æquè pateat, ac ipſum ens; tum ratione, quia omne ens adæquatè diuiditur in creatum & increatum, bonum autem de vtroque prædicatur, de Deo quidem, vt paſſim loquitur ſacer codex *Bonus es tu*, Pſalm. 18. *Bonus eſt dominus ſperantibus in eum*, Thren. 2. de creaturis etiam idem teſtatur ſacra pagina *vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valdè bona*, Geneſ. 1. *omnis creatura Dei bona eſt*, Timot. 4. *Cuncta fecit bona in tempore ſuo*, Eccleſ. 3. imò hæc veritas eſt dogma fidei in pluribus Concilijs definitum, vt in Lateran. ſub Innocen. 3. ſicut habetur in Cap. *Firmiter*, & cap. de ſumma Trinit. & in Bracaren. 1. cap. 7. & 8. contra Manichæos, & Priſcillianiſtas exiſtimantes dari res aliquas natura ſua malas, & nullo modo bonas, contra quem errorem calamum acriter ſtrinxerunt quamplures Eccleſiæ Patres, ſed inter alios fuſiſſimè D. Auguſt. cuius rei potiſſima ratio eſt, quia nulla creatura quantumuis minuta, & vilis inuenitur, quæ in ſe, & in genere ſuo aliquam non obtineat perfectionem, ratione cuius fundare poſſit appetibilitatem vel per modum finis, vel ſaltim medij ad finem aliquem etiamſi nobis ignotum, ergo omnis creatura bona eſt aliquo modo per participationem diuinæ bonitatis. Ad dignoſcendum autem, quænam ſit illa perfectio, quæ eſt creaturis intrinſeca, & in qua fundatur bonitas, quæ eſt paſſio entis, notandum eſt, quod diximus quæſt. præced. art. 1. quod perfectio in creatura poteſt eſſe duplex vel eſſentialis, eique realiter identificata, velut eius modus intrinſecus, vel accidentalis, & ab ea realiter diſtincta, ac etiam ſeparabilis ab ea; bonitas itaque quæ eſt paſſio entis, non fundatur in perfectione ſecundi generis, quia non eſt neceſſe omnem creaturam eſſe ita bonam ideſt affectam omni tali perfectione ſibi poſſibili, & naturaliter conſentanea, ſed fundatur in prima, quare ſicut ea perfectio conuertitur cum ente, vt modus eius intrinſecus, ita bonitas in ea fundata cum eodem conuertitur, vt adæquata eius paſſio.

279 Sed quamuis hoc totum abſque controuerſia ab omnibus concedatur, ſunt tamen contra hanc veritatem nonnullæ difficultates poſteà diluendæ, & rurſus cum ens dici poſſit vel nominaliter, quo pacto ſignificat ens, quatenus præſcindit ab exercitio, & tempore, cum nomen ſine tempore ſignificet, vel participialiter, quo modo ſignificat ens in actu exercito, & ſub actuali exiſtentia conſideratum, nam participium cum tempore ſignificat, de qua diſtinctione eſt habitus ſermo diſp. 2. de natura entis ab initio, eſt dubitatio quo ſenſu intelligendum ſit bonitatem eſſe entis paſſionem; videtur enim aliquibus bonitatem eſſe ſolùm paſſionem entis participialiter ſumpti, eo quod ſolæ res actu exiſtentes videntur dici debere bonæ; & ratio eſt, quia intantum aliquid poteſt dici actu bonum, inquantum actu eſt, ſed res creata præcisè ſumpta ſecundum eſſentiam, & abſtrahendo ab exiſtentia non eſt actu, ſed eſt in potentia, ergo non poteſt dici actu bona, ſed tantum in potentia, ita diſcurrunt Iauellus 1. p. q. 5. art. 3. Bannes circà eumdem locum Suarez d. 10. ſec. 3. n. 26. qui pro eadem ſent. citat. S. Th. 1. p. q. 5. art. 1. & 1. contra gentes cap. 38. item ex noſtris Smiſing. trac. 3. de Deo vno diſp. 1. q. 2. nu. 50. & alij quidam Recentiores.

Oppoſitum tamen longè verius eſt, bonitatem ſcilicet tranſcendentalem eſſe paſſionem entis nominaliter, & in actu ſignato conſiderati, non autem participialiter, & in actu exercito. Colligitur ex Doctore pluribus in locis 1. d. 8. q. vlt. & d. 47. q. vn. & 3. d. 32. q. vn. lit. B. & quol. 16. quibus in locis actum diuinæ voluntatis ſecundum tendentiam in obiectum extrà volibile fecernit in velle efficax, & inefficax, quod appellari ſolet velle ſimplicis complacentiæ, inter quos actus hoc potiſſimum conſtituit diſcrimen, quod prior reſpicit eſſe actuale exiſtentiæ rerum extrà cauſandum, poſterior verò reſpicit tantum eſſe poſſibile, vultque res ſub tali ſtatu poſſibilitatis talem habere bonitatem, vt eſſe poſſint obiectum diuini amoris quoad actum ſimplicis complacentiæ, quod etiam Theologi quamplures cum Scoto docent 1. p. q. 19. certum eſt autem res ſub ſtatu mero poſſibilitatis entia tantùm nominaliter dici poſſe, & in actu ſignato, non autem participialiter, & in actu exercito; quod ſanè euidenti ratione ſtabilitur, nam vt diximus diſp. 2. de natura entis ab initio, cum dicimus ens eſſe obiectum adæquatum Metaphyſicæ, illudque habere proprias paſſiones de ipſo demonſtrabiles, & præſertim vnitatem, veritatem, & bonitatem, non vtique accipitur ens participialiter, & in actu exercito; cum enim ens ſub tali acceptione ſit contingens, quia modò eſt, modò non eſt loquendo de rebus creatis, planè nequit eſſe obiectum ſcientiæ, quæ eſt de rebus æternis, & neceſſarijs ex 1. Poſt. proindeque dicitur abſtrahere ab exiſtentia rerum, quæ eſt contingens; cum ergo bonitas dicitur eſſe paſſio entis, quod eſt obiectum in Metaph. & de ipſo demonſtrari per eius rationem formalem, debet ſumi ens nominaliter, & vt aiunt, in actu ſignato, non autem exercito. Conſ. quia ens participialiter ſumptum, & in actu exercito conſideratum dicit ens ſecundum aliquem modum contingentiæ, ſecundum quem poteſt aliquando eſſe, & aliquando non eſſe, ſed propoſitiones, in quibus paſſio prædicatur de ſuo ſubiecto, ſunt propoſitiones per ſe, & neceſſariæ ſpectantes ad ſecundum modum dicendi per ſe, ac proindè ſunt æternæ veritatis, ergo ens ſub tali conſideratione, & acceptione nequit eſſe ſubiectum in ea propoſitione, in qua bonitas enunciatur de ipſo, vt de proprio, & adæquato ſubiecto; ſed hoc erit ens nominaliter acceptum, & vt ab actuali exiſtentia præſcindit, & ſecundum quod à tempore abſoluit.

280 Deindè bonitas licet competat rebus omnibus exiſtentibus, tamen ſub tali conſideratione non ſemper eis cōpetit, quia ens in actu exercito non eſt ſemper, ſed modò eſt, modò non, cum exiſtentia in rebus creatis ſit prædicatum contingens, ſed paſſio quæ eſt proprietas in quarto modo proprij conuenit omni, ſoli, & ſemper, & per hoc diſtinguitur ab accidente communi, vt liquet ex dictis in Logica, ergo bonitas nequit eſſe paſſio entis participialiter ſumpti, & in actu exercito conſiderati, ſed tantum entis nominaliter, & in actu ſignato. Conf. cum ens dicitur vnum, & verum, non vtique hoc reſtringitur ad ens participialiter ſumptum, & in actu exercito, immo præſertim ſumitur ens in talibus propoſitionibus nominaliter, ac in eſſe ſignato, nam ſicut veritas complexa talium propoſitionum abſoluit à tempore, ita & veritas incomplexa obiecti, de quo enunciatur, ſed planè idem eſt ens, de quo enunciantur illæ duæ paſſiones ſcilicet vnitas, & veritas, & de quo enunciatur bonitas, ſi ergò illæ præſertim enunciantur de ente nominaliter ſumpto, cur non etiam & iſta? Accedit quod res ſub mero ſtatu poſſibilitatis conſideratæ, ſunt obiectum diuini amo-

Digitized by Google

amoris ex Scoto, & alijs Theologis loc. cit. quoad actum ſimplicis complacentiæ, ergo ſub tali ſtatu præſcindendo ab omni exiſtentia ſunt bonæ, alioquin amabiles non eſſent; quando ergo concederetur eſſe etiam bonas ſub ſtatu exiſtentiæ, non ob id tamen negari debet eſſe ſuo modo bonas ſub ſtatu poſſibilitatis præſcindendo à quacunque exiſtentia. Tum tandem quia & nos experimur deſiderare, ea quæ non ſunt, ergo res ſecundum ſuam eſſentiam ſpectatæ ſunt appetibiles, & poſſunt in eo ſtatu terminare actum voluntatis, igitur vt ſic bonæ ſunt, quia non niſi bonum eſt appetibile.

Reſpondent hoc diſcrimen eſſe inter bonitatem, & alias duas entis paſſiones, quod res non dicitur fieri vna, aut magis vna, vel vera per aliquid ſibi ſuperadditum & non eſſentiale, ſed ſolum per ipſam ſuam eſſentiam, at res poſſunt denominari benè, & melius ſe habere, perfici, & magis perfici per aliquid ſuperadditum, nempe per perfectiones accidentales, quæ non niſi in eſſe exiſtentiæ illis competere nequeunt. Ad illud de rebus poſſibilibus, quod ſunt, vt ſic, obiectum diuini amoris, atque ideò bonæ eſſe debent, negat Suarez cit. Deum propriè illas amare in tali ſtatu præſcindendo ab exiſtentia; quod ſi aliquo modo Deus dicitur in illis complacere, id eſt, vel ſecundum eſſe, quod habent in Deo, vel ſecundum quod ab omnipotentia Dei denominantur poſſibiles, quod potius eſt complacere in ſua omnipotentia, à qua habent, vt ſint poſſibilia etiam ea, quæ non ſunt; & tandem concludit, quod eſſentiæ rerum non exiſtentes, ſed ſub mero ſtatu poſſibilitatis, ſicut ſunt tantum entia in potentia, ita & bona in potentia, non autem in actu. Ad illud denique quod deſideramus ea, quæ non ſunt, occurrunt alij in tali deſiderio ab exiſtentia præciſionem non fieri, quia deſideramus, quæ non ſunt, vt ſint, vndè res non exiſtentes ſaltim per ordinem ad exiſtentiam conſiderari debent, vt ſint bonæ, & appetibiles.

281 Sed iſtæ ſolutiones argumenta iam facta non euacuant; prima non eſt ad rem, quia cum dicimus bonitatem eſſe paſſionem entis, vt ſæpè inculcatum eſt, hoc non intelligitur de bonitate accidentali, & omninò aduentitia, quæ reſultat in re ex aduentu quarundam perfectionum accidentalium, nam vtique hanc concedimus rebus duntaxat exiſtentibus conuenire, ſed ſermo eſt de bonitate, quæ fundatur in perfectione rei intrinſeca, eique realiter identificata; hæc enim eſt, quæ reſpicit ens per modum paſſionis intimæ, & neceſſariæ, non minus quam vnitas, & veritas, atque ideò ſicut illa duo attributa tribuuntur enti præſertim nominaliter ſumpto præſcindendo ab exiſtentia, ita quoque bonitas, neque de hac bonitate loquendo magis eſt neceſſaria exiſtentia in rebus ad recipiendam eius prædicationem, quam ad recipiendam prædicationem vnitatis, & veritatis. Nec etiam, quod aiebat Suarez ſatisfacit, cum enim dicimus diuinam voluntatem complacere in rebus poſſibilibus, vt ſic, hoc non eſt intelligendum de ipſis ea ratione, qua tantum eminenter in diuina continentur eſſentia, quia creaturæ ſecundum hoc eſſe præciſe ſunt formaliter ipſe Deus, ideoque attingere creaturas ſecundum hoc eſſe, non eſt formaliter circa creaturas verſari, ſed ſermo eſt de creaturis ſecundum eſſe formale proprium, quod à diuino intellectu cognoſcitur eis non repugnare notitia naturali, ſeu ſimplicis intelligentiæ, quod etiam eſſe poſſibile falſum eſt eſſe denominationem ſumptam à diuina omnipotentia, vt infrà oſtendam diſp. 8. q. 1. ar. 3. Falſum inſuper eſt eſſentias rerum non exiſtentes non habere veram, & propriam rationem entis realis, prout ab omninò nihilo contradiſtinguitur, quamuis enim ſub ſtatu meræ poſſibilitatis dicantur entia in potentia, & non in actu, in ordine ad exiſtentiam, quam actu non poſſident, poſſunt tamen dici actu entia, quatenus adhuc ſub tali ſtatu veram, & eſſentialem rationem entis actu participant, vt ab omnino nihilo contradiſtinguitur; vt oſtendam diſp. 8. cit. q. 1. art. 3. nu. 46. quare ſicut in hoc ſenſu poteſt res poſſibilis dici actu ens, ita quoque dici poteſt actu bona. Per quod patet ad rationem oppoſitæ ſententiæ poſitam ſub nu. 279. Neque denuum ſuffragatur, quod vltimò reſpondebat, nos deſiderare res quæ non ſunt, vt ſint, & per ordinem ad exiſtentiam, tum quia hoc eſt falſum abſolutè loquendo, quia poteſt voluntas gaudere, & complacentiam habere de rebus in ſua ſola eſſentia conſideratis, ac de poſſibilitate ipſa rerum, non curando, nec appetendo, vt actu ſint; tum quia hoc etiam conceſſo, nihil officit, ex hoc enim ad ſummum ſequeretur ſolum res eſſe appetibiles, & bonas per ordinem ad exiſtentiam, quam habere poſſent, non autem per actualem exiſtentiam, quam actu poſſideant, quod hic impugnare intendimus; quare ſicut ens nominaliter dicitur tale per ordinem ad exiſtentiam, quam poteſt habere, quia ſi ei talis exiſtentia repugnaret, ens nominaliter non eſſet, ita in eodem ſenſu concedi poteſt res poſſibiles eſſe bonas per ordinem ad exiſtentiam; & ex hac doctrina ſolui poſſunt omnia argumenta, quæ contra noſtram ſententiam fieri poſſunt; quam tenent Vaſquez 1. part. diſp. 24. cap. 2. Auerſa q. 7. ſec. 2. in fine. Blaſius a Concep. diſp. 24. Metaph. qu. 2. Arauius 4. Metaph. quæſt. 6. art. 1. & alij quamplures.

Obiectiones Solutæ.

282 Contra reſolutionem huius quæſtionis, quo bonitas prædeclarata quæſt. præced. ſit paſſio entis, ſunt aliqua difficultates hic diluendæ, quæ etiamſi ab alijs paſſim afferantur, & ſoluantur, quia tamen ſolutiones non ſunt iuxtà noſtra principia, inutile non erit eas adducere, & iuxtà mentem Doctoris reſpondere. Prima itaque difficultas eſt, quia ſi bonitas eſſet paſſio adæquata entis, & cum ipſo conuertibilis, tunc non ſolùm Deus, ſed etiam creatura deberet dici ens per eſſentiam, quod eſt falſum, falſitas conſequentis patet, quia apud omnes Theologos ſolus Deus dicitur ens per eſſentiam, neque id dici poteſt de creatura, vt probat D. Thomas 1. p. q. 6. art. 3. conſequentia patet, quia quælibet paſſio, & intrinſeca proprietas per eſſentiam dicitur de ſuo ſubiecto, non quod ſit eſſentiale eius prædicatum in primo modo, ac conſtitutiuum, ſed quia ex ipſa rei eſſentia originem ducit, & ei per ſe in ſecundo modo conuenit, non autem per accidens, ſi ergo creatura in hoc ſenſu eſt per ſe bona, & non per accidens, ſequitur quod ſit eſſentialiter, & per ſuam eſſentiam bona, quod tamen ſoli Deo conuenire videtur.

Ad huius difficultatis ſolutionem mouent Auctores integram quæſtionem, an creatura poſſit dici bona per eſſentiam, in qua Thomiſtæ paſſim cum D. Thom. loc. cit. partem docent negatiuam, quia ſolus Deus dicitur ens per eſſentiam; alij è contra tenent partem affirmatiuam, quia bonitas eſt attributum entis, ſicut alia duo, & ſicut ſe habent aliæ proprietates ad ſuas naturas, ſed alia attributa conueniunt enti, & aliæ proprietates ſuis naturis per eſſentiam ipſius ſubiecti, & non per aliquod accidens aduentitium, & ſuperadditum, ergo pariter, & bonitas enti. Cæterum res eſt parui momenti, & difficultas eſt facilis reſolutionis præmiſſa diſtinctione, quod aliquid dici poteſt bonum per eſſentiam dupliciter, primò vt ly per eſſentiam condiſtinguitur contra per participationem, quo ſenſu illud dicitur bonum per eſſentiam, quod habet omnem plenitudinem, & exuberantiam bonitatis à ſe, & independenter ab alio, per participationem verò, quod accipit formaliter partem bonitatis eius, quod eſt per eſſentiam bonum, & dicitur per participationem, non quod verè capiat partem eius per diuiſionem, ſed quia effectiuè recipit bonitatem ab alio in gradu quodam determinato, vt Doctor expendit 1. d. 8. q. 2. & in hoc ſenſu certum eſt nullam creaturam dici poſſe bonam per eſſentiam, ſed ſolum Deum, quia nulla creatura habet à ſe, & in ſe plenitudinem, & abundantiam totius bonitatis, itaut extra eſſentiam ſuam nullam rationem bonitatis relinquat, ſed ſolus Deus.

Alio modo poteſt aliquid dici bonum per eſſentiam, vt ly per eſſentiam condiſtinguitur contra accidentaliter, ſiue per accidens, quo ſenſu illud dicitur bonum per eſſentiam, quod eſt bonum ratione ſuæ eſſentiæ, & non ſolum ratione alicuius accidentis eſſentiæ ſuperuenientis; & hoc pacto nemo inficiari debet creaturas poſſe dici per eſſentiam, ſiue ſecundum eſſentiam bonas, & ratio eſt, quia illud, quod tranſcendit eſſentiam creaturæ, & cum ea realiter identificatur, poteſt per eſſentiam, ſiue eſſentialiter prædicari de creatura in primo, vel ſaltim ſecundo modo dicendi per ſe, vt nimirum ly per eſſentiam condiſtinguitur contra accidentaliter, ſeu contra per accidens, ſed bonitas tranſcendentalis ipſam creaturæ eſſentiam tranſcendit, & cum ea realiter identificatur, vt omnes fatentur contra Durand. & Aureol. 2. d. 34. qu. 1. qui volebant creaturam dici bonam per formam accidentalem omninò extrinſecam, & aduentitiam ipſi eſſentiæ ſuperuenientem, atque ideò dicebant bonum cum ente conuerti, non eſſentialiter, ſed denominatiuè tantùm, ergo bonitas in hoc ſenſu poterit per eſſentiam dici de creaturis id eſt ſecundum eſſentiam, ſiue eſſentialiter

in

Digitized by Google

in ſecundo modo dicendi per ſe eo pacto, quo paſſio dici ſolet eſſentialiter prædicari de ſuo ſubiecto; in hoc itaque ſenſu poſſunt dici creaturæ per eſſentiam bonæ, quia non per accidens, nec per formam ſuperadditam ab ipſis realiter diſtinctam loquendo de bonitate tranſcendenti; verùm quia in communi modo loquendi præſertim apud Theologos ly per eſſentiam ſumi ſolet, prout diſtinguitur contra per participationem, hinc eſt quod ab eis non conceditur creaturam eſſe bonam per eſſentiam ſimpliciter, & abſolutè loquendo, ſed tantùm cum ea explicatione, & in hoc ſenſu tantùm etiam intendit D. Thomas cum ſuis creaturam dici non poſſe bonam per eſſentiam, quod nequaquam officit concluſioni noſtræ.

283 Secundò obijcitur, quia multa ſunt entia, quæ nullam habent bonitatem, ac proindè mala dicuntur, vt actus peccati, errores intellectus, odium Dei, & alia huiuſmodi, dantur etiam multa entia, quæ ſunt mutila, & imperfecta, & carent modo, ſpecie, & ordine, ac proindè bonæ dici non poſſunt, cum bonum conſiſtat in modo, ſpecie, & ordine ex D. Aug. cit. lib. de natura boni cap. 3. & 4. ergo bonitas non eſt paſſio conuertibilis cum ente.

Reſp. negando aſſumptum, ſi ſermo ſit de bonitate tranſcendentali, ad primam probationem dicendum illa eſſe mala duntaxat malitia oppoſita bonitati morali, non autem tranſcendenti, vndè illa quæ in eſſe moris mala ſunt, in eſſe phyſico bona ſunt, quo pacto ſuprà num. 274. ipſum odium Dei bonum eſſe diximus in genere phyſico, licet ſit malum in genere moris, quod adhuc amplius infrà explicatur qu. vlt. huius diſp. Ad aliam probationem ſæpius dictum eſt ſuprà, bonitatem, quæ eſt paſſio entis, fundari in perfectione intrinſeca, & eſſentiali rei, quæ eſt modus eius intrinſecus, non autem in extrinſeca, & accidentali, quæ ſolet in re attendi penes accidentia illi naturaliter conuenientia, ob quorum defectum res dicitur mala, vel male ſe habere etiam in genere naturæ; cum ergo dicitur quædam entia carere modo, ſpecie, & ordine, ſi id intelligatur de modo, pulchritudine, & ordine accidentali, conceditur in hoc ſenſu quædam entia carere modo, ſpecie, & ordine, ex quo ſolùm ſequitur propter talem defectum eſſe mala accidentaliter in genere naturæ, non autem eſſentialiter; quod ſi illa tria magis intrinſecè, ac eſſentialiter accipiantur iuxtà explicationem ſuperius datam n. 260. negatur reperiri in rerum natura aliquod ens, quod non habeat modum, ſpeciem, & ordinem modo ibi explicato, quia omne ens habet eſſentialiter, & intrinſecè illa tria; habet enim modum, quia eſt alicuius determinati generis ſcilicet ſubſtantia, vel accidens; habet ſpeciem ideſt formam, vel eſſentiam propriam, & ordinem ad proprium finem. At fieri ſolet inſtantia de materia prima, quæ his carere videtur etiam intrinſecè, & eſſentialiter ſumptis, quia nullius eſt determinati generis, vel ſpeciei, cum ex 7. Met. non ſit nec quid, nec quale, nec quantum; tum quia materia prima ſecundum ſe caret qualibet perfectione, & actualitate, ergo & qualibet bonitate, cum bonum, & perfectum ſint idem. Verùm eſtò hæc inſtantia aliquam faciat difficultatem Thomiſtis nullam actualitatem in materia agnoſcentibus nec formalem, nec entitatiuam, tamen apud Scotiſtas nullius eſt momenti, ſicut enim ei tribuunt propriam entitatem diſtinctam ab entitate formæ, ac etiam propriam actualitatem entitatiuam, quæ eſt eius exiſtentia, tribuunt conſequenter propriam bonitatem diſtinctam à bonitate formæ, & quamuis connaturaliter non habeat exiſtentiam, niſi dependentem à forma, habet tamen propriam, & inſeparabilem exiſtentiam cum intrinſeco ordine, & dependentia ad formam; hinc ait Alenſis 1. p. q. 18. membr. 6. ad 2. materiam eſſe bonam, quia eſt ens, & eadem ratione habere modum, ſpeciem, & ordinem ſuo modo, quamuis enim ex ſe ſit ſine ſpecie, & forma extrinſeca ideſt ſine illa determinatione ſpecifica completa, quam ſolet præſtare forma, quo ſenſu dicitur à Philoſopho non eſſe quid, nec quale, nec quantum, adhuc tamen habet propriam ſpeciem intrinſecam incompletam, quæ conſiſtit in eo, quod ſit ens formarum capax, & iſta potentia eſt illi inſtar ſpeciei, modi, & ordinis, qua de cauſa D. Aug. lib. de natura boni cap. 18. & Dionyſ. cap. 4. de diuinis nominibus propriam quoque materiæ tribuunt bonitatem in genere entis.

284 Tertiò obijcitur Ariſt. auctoritas 3. Met. tex. 3. vbi in rebus Mathematicis negat naturam boni reperiri, *quo namque modo*, inquit, *poſſibile eſt motus principium in immobilibus eſſe, aut boni naturam?* vbi per entia immobilia paſſim intelligunt Interpretes entia Mathematicalia, quæ abſtrahunt à motu, ac proindè poſteà concludit *Mathematicas nullam de bonis, & malis facere mentionem*. Ad hoc argumentum variæ ſolent aſſignari reſponſiones, quarum multæ ſunt falſæ, & præſertim ab intentione Ariſt. deuiæ, quas proindè meritò reijciunt Auerſa, & Paſqualig. loc. cit. nec ego refero, ne tempus fruſtrà conteratur, ſed immediatè ſubijcio veram Ariſt. intentionem ex Scoto, & Alenſi in eum textum, id enim quod præcipuè ibi Ariſt. intendit, eſt, oſtendere Mathematicam non demonſtrare per cauſam finalem, & quia finis per bonitatem conſtituitur in ratione finis, allicit enim agens ad ſui conſecutionem ob propriam bonitatem, hinc conſequenter deducit res mathematicas non eſſe bonas, bonitate nimirum finalizante; non ergo ſimpliciter, & abſolutè negat Ariſt. res mathematicas habere propriam bonitatem in ſeipſis, ſi enim entia vera ſunt, conſequenter propriam debent habere bonitatem, ſed ſolùm ait non habere bonitatem, qua poſſint exercere cauſam finalem, & ideò non ſunt bonæ bonitate finalizante. Hinc Alenſis in expoſitione illius textus inquit, notandum eſt, quod differt finis, & illud, quod eſt finis, in mathematicis enim poteſt eſſe illud, quod eſt finis, & illud quod eſt bonum, ideſt quod idem eſt quantitas naturalis, & quantitas mathematica, ergo ſicut illa eſt finis, ita & hæc, ſed tamen quantitas, vt naturalis, ſcilicet ſub iſto modo eſt finis ſub ratione finis, quia vt naturalis terminat motum; illa eadem quantitas, vt mathematica, eſt illud, quod eſt finis, quia eadem eſt cum naturali, ſed tamen quia, vt ſic, non terminat motum, non eſt finis inquantum finis, nec ſub ratione finis; hæc Alenſis, quibus verbis luculenter oſtendit, entia mathematica non minus propriam habere bonitatem, quam entia naturalia, & ſolum in eo ſenſu dicuntur ea carere, quatenus illam non habent ſub ea ratione, qua poſſint exercere cauſalitatem finis, ſeu non habere bonitatem, quatenus finalizantem, & hæc eſt germana Ariſt. intentio in eo textu.

Quartò relationes creatæ ſunt entia realia, cum ſpeciale prædicamentum conſtituant, & tamen nullam videntur dicere perfectionem, nec conſequenter bonitatem, non enim apparet, quæ noua perfectio reſultet in albo, quando in eo conſurgit ſimilitudo ad aliud album. Sed adhuc magis vrget difficultas de relationibus originis in diuinis, quæ nullam videntur præſeferre perfectionem, vel imperfectionem, alioquin aliqua eſſet perfectio in vna perſona, quæ non eſſet in altera, vt Scotus ex profeſſo probat quol. 5. per totum, vbi proindè illas appellat entia non quanta.

285 Reſp. ob hoc argumentum nonnullos negaſſe relationes prædicamentales præſeferre realem entitatem, vel modalem extremis, inter quæ verſantur, ſuperadditam, ſed dicere ſolam concomitantiam duorum extremorum, & nouam denominationem relatiuam ex illis deſumptam, vndè conſequenter negant relationem importare aliam perfectionem præter abſolutam extremorum; in quo magis ſanè conſequenter loquuntur, quam qui concedunt relationes huiuſmodi propriam præſeferre entitatem, & negant poſteà habere propriam bonitatem, & perfectionem, vel enim vtrumque negandum, vel vtrumque concedendum ad conſequenter loquendum, vndè quantum ſpectat ad argumentum de relationibus creatis, quod dicant perfectionem, quiſque diſcurrere debet iuxtà principia tradita in Logica de natura relationum prædicamentalium; qui enim concedunt per relationem acquiri nouam entitatem diſtinctam à fundamento, concedere etiam debent acquiri nouam perfectionem, & bonitatem illi entitati correſpondentem; qui verò relationem dicunt aliud non eſſe præter abſoluta, dicere quoque debent relationem nullam addere perfectionem præter perfectionem abſolutam cum aliqua noua denominatione; qui autem dicunt relationes eſſe aliquos modos intrinſecos fundamento, & à parte rei ab eo indiſtinctos, dicere tenentur non acquiri de nouo aliquam perfectionem, ſicut non acquiritur aliqua entitas, ſed ſicut entitas antiqua de nouo denominat in ordine ad terminum nouum, ita perfectio antiqua fundamenti explicatur de nouo in ordine ad nouum terminum. Quia ergo nos in Logica ſtatuimus relationem prædicamentalem præſertim in Ariſt. doctrina extremis relatis propriam ſuperaddere entitatem, & ab ipſis à parte rei diſtinctam, hinc conſequenter tenere debemus, quod propriam habeat perfectionem, & bonitatem relatiuam diſtinctam à bonitate, & perfectione abſoluta extremorum, nec minus difficile eſt capere in vno albo acquiri nouam perfectionem, dum acquiritur in eo ſimilitudo ad aliud, quam

quod

Digitized by Google

quod aequitatur noua entitas,immo difficultas illius pendet ex difficultate iſtius , quo admiſſo illud neceſſariò ſequitur. Et quidem Ariſt.1.Ethic.cap.6. quandò dixit bonum æquè extendi , ac diuidi cum ente per omnia prædicamenta , determinatè inter alia prædicamentum ad aliquid numerauit his verbis *Bonum & in ſubſtantia dicitur , & in quali, & in eo quod eſt ad aliquid &c.* concludendum itaque eſt de relationibus creatis , qua ratione ſunt entia, eadem ratione dicere ſuam bonitatem , & perfectionem . Quantùm verò attinet ad relationes originis in diuinis , non poteſt exactè ſolui difficultas , niſi prius explicetur diuiſio illa entis frequens in noſtra ſchola in quantum , & non quantum , quam tradit Doctor quol.5. vbi etiam relationes originis intantum ait non dicere formaliter , & ſecundum ſe perfectionem,vel imperfectionem , quia ſunt entia non quanta ; de hac verò diuiſione agemus infra d.7.loquendo de varijs diuiſionibus entis , vbi etiam exactè hæc difficultas à fundamento explanabitur ; neque ad reſolutionem huius quæſtionis , an bonitas ſit paſſio entis , eſt omninò neceſſaria iſtius difficultatis ſolutio ,quia illæ relationes originis in diuinis ſunt Philoſophis , & Metaphyſicis occultæ , & ignutæ , & illa difficultas eſt merè Theologica .

Sed dices ſi ergo relatio creata ſub expreſſa ratiune relationis dicit propriam bonitatem , & perfectionem relatiuam diſtinctam à bonitate abſoluta, in qua fundatur, ſequitur relationem ſub ratione relationis appetitum noſtrum mouere poſſe , quod tamen ſuprà negatum eſt n.275.vel ſi ſecundum ſe appetitum mouere nequit , ſed tantum ratione formæ abſolutæ,in qua fundatur, vt ibi dictum eſt ex Scot.3.d.15.hoc manifeſtum inditium eſt non habere propriam bonitatem , & perfectiunem.Reſp.problema eſſe apud Doctorem,an obiectum voluntatis,quod eſt bonum , concurrat partialiter in genere efficientis cauſæ ad volitionem,nec ne, vt dictum eſt diſp.7.de Anim.q.6.art.2.ſi teneatur partialiter concurrere , tunc de relatione reſpectu actus appetitus idem ferendum eſt iuditium , quod de ipſa fertur reſpectu actus intellectus , ac proindè quemmadmodum dictum eſt diſp.6. de Anim.q.5.art.1.entia reſpectiua non eſſe obiectum motiuum intellectus , ſed tantùm terminatiuum ideſt non concurrere partialiter ad phyſicè efficiendam cognitionem ſui,ſed tantùm terminare , ob exiguam ſui entitatem , quia nimirum cognitio de ipſis habita,cum ſit ens abſolutum , perfectioris eſt entitatis , quam ipſum obiectum cognitum ſcilicet relatio ; ita ob eandem rationem idem quoque dicendum erit de relatione in ordine ad actum appetitus , ſeu volitionem , quod ſcilicet nequeat partialiter concurrere ad eam efficiendam,ſed ad eã immediatè concurrat forma abſoluta , ſuper quam relatio fundatur , nam & ipſa volitio eſt ens abſolutum perindè ac cognitio,licet reſpectum includant tranſcendentalem ad ſua obiecta,& in hoc ſenſu loquitur Doctor cit.3.d.15.lit.C.immo ibi non loquitur Doctor de concurſu relationis ad actũ amoris,& volitionis,ſed in ordine ad delectationem, quæ eſt paſſio illum conſequens ; inquit enim , ratio igitur cauſandi delectationem iſtam non eſt conuenientia , quæ fuit relatio in obiectò,nec etiam præſentia per perceptionem,que eſt alia relatio,quaſi approximatio agentis ad paſſum,ſed ſola forma abſoluta , ſuper quam fundabatur relatio obiecti , eſt ratio cauſandi iſtud abſolutum,quod eſt delectatio;ita Scot.Si verò teneatur voluntatem eſſe cauſam totalem efficientem ſuorum actuum,& bonum cognitum mouere tantum metaphoricè illam , ac per modum finis , vt diximus ibi probabilius eſſe , tunc nullatenus negari debet relationi propria motio metaphorica,ſi propriam habet bonitatem , ei proportionata , neque in hoc ſenſu negat Doct. relationem poſſe mouere voluntatem,neque nos n.cit.275.

286 Quintò arguitur , quia bonum ſufficienter diuiditur in illa tria membra vtile,honeſtum, & delectabile ex Ariſt.3. Ethic.cap.3.& lib.8.cap.3. ſed de his verificari nequit , quod bonum ſit paſſio entis , quocunque modo ſumantur , ergo &c. Probatur minor,vel enim collectiuè ſumuntur,vel ſigillatim,hoc ſecundo modo verificari nequit quia ſingula ſigillatim ſumpta non adæquant ens; nec primo modo, quia hæc triplex bonitas non conuenit ſingulis entibus , alioquin omnia entia eſſent ſimul honeſta , delectabilia , & vtilia , quod eſt falſum , quia Deus non eſt bonum vtile,cum ipſo non ſit vtendum , ſed fruendum, nec operationes virtutum ſunt delectabiles,quia virtus eſt circà difficile,& multa ſunt delectabilia , quæ ſunt inhoneſta . Dices omnia entia eſſe ita bona non coniunctim , ſed diuiſim , itaut omne ens aliquam participet ex his bonitatibus diſiunctim;ſed contra hoc eſt,quod bonitas ponitur vna paſſio entis ſimplex , non diſiuncta . Reſtat ergò ſolùm , quod bonum vt abſtrahit ab illo triplici genere bonitatis , ſit paſſio entis ; ſed neque id aſſeri poteſt , quia illa abſtracta ratio boni , nec concipi, nec explicari poteſt , vel enim eſt propter ſe appetibilis , & tunc eſt bonitas honeſta , vel delectabilis ; aut propter aliud , & tunc eſt bonitas vtilis , alterum enim ex his opus eſt ineſſe, cum immediatè opponantur intrà rationem bonitatis, & contradictionem fundent .

Reſp.hanc difficultatem petere exactam declarationem illius diuiſionis Boni in honeſtum,vtile,& delectabile, de qua quæſt. ſeq. pro nunc dicendum illa tria membra propriè diuidere , & adæquare Bonum , quod habet ordinem ad voluntatem , prout ſubeſt regulæ rationis, vt poſteà dicemus ; quia tamen illa diuiſio ita etiam ſumi, & explicari poteſt , vt adæquet totam latitudinem boni,vt ibidem dicetur, bonitas quæ eſt paſſio entis , eſt ratio communis præſcindens ab illis membris ; & cum quæritur an illa ratio boni ſit præſcindens ſit expetibilis propter ſe,vel propter aliud , dicendum in tali ſtatu præciſionis neutrum ei conuenire formaliter, quia hæc duo membra determinatas rationes bonitatis important,ſed ab vtroque præſcindit , ſicut animal à rationali , & irrationali , licet intrà ratiunem animalis ſint differentiæ immediatè oppoſitæ .

287 Poſtremò probari ſolet bonum non eſſe paſſionem entis adæquatam,quia excedit ens,quod ita oſtenditur,bonũ eſt idem,quod appetibile,& cum ipſo conuertitur,ſed etiam negationes,& impoſſibilis poſſunt,ac ſolent appeti,plerumq; enim appetimus quædam non eſſe , vndè damnati dicuntur appetere non eſſe;appetimus etiam quędam impoſſibilia,quę vt ſic non ſunt entia realia, vndè 3.Ethic.cap.2.ait Ariſt. voluntatem eſſe quoq; impoſſibilium, & Scotus 2.d.6.q.1.tenet Angelos malos appetiſſe æqualitatem Dei,quę tamen eſt impoſſibilis;immò expreſsè nomen ipſum bonitatis attribuitur negationibus Matth. 26. *Bonum erat ei , ſi natus non fuiſſet homo ille .* Et conſ. quia in rebus moralibus non ſolùm implere præceptum , ſed etiam non agere prohibitum, bonum cenſetur,& conueniens homini,ergo bonum ſub hac ratione non poteſt eſſe paſſio entis,cum latius pateat ipſo .

Reſponſio communis eſt,quod non eſſe eſt appetibile ſolũ per accidens ratione nimirum alicuius adiuncti,quod eſt per ſe appetibile , ſic mortem inimici appetimus ob bonum vindictæ, ſic etiam damnati ſulùm per accidens appetunt non eſſe, quatenus hoc non eſſe adduceret ſecum ſepatationẽ ab aliqua miſeria , quam auferri vellent propter aliquod commodum , quod ſummè deſiderant , quo tamen priuantur per prædictam miſeriam ; & ſic concludunt appetibile per ſe eſſe idem,quod bonum,ſed appetibile per accidens latius patere, nec amplius ex argumento inferri poſſe. Ad illud de impoſſibilibus aiut impoſſibile vtiq;appeti poſſe,non tamen ſub ratione impoſſibilis,ſed ſub ratione poſſibilis oſtẽſi per ratione erratẽ,multa enim à nobis appetuntur ex errore intellectus, quia apparent nobis bona,& poſſibilia,cum tamen talia non ſint,atq;ita cum dicitur bonum eſſe idem,quod appetibile , ibi bonum debet accipi latè,quatenus complectitur,tam reale bonum, quam apparens . Quæ tamen reſponſio quoad ſecundam partem falſum continet,quia abſq;vllo errore in intellectu præcedente poteſt impoſſibile appeti quoad ſimplicem complacentiam etiam oſtenſum ſub ratione impoſſibilis , vndè Doctor loc.cit.docet angelos malos æqualitatem Dei appetiſſe, etiam vt impoſſibilem ab intellectu repræſentatam , quia eorum peccatum non fuit ex ignorantia,vel inconſideratione, ſed cum plena ſcientia,ac ex mera malitia ; quomodo autẽ id fieri poſſit,ſatis declaratum eſt diſ.7.Phyſ. q.8.ar.2.& diſ.7.de Anim.q.5.ar,2.dub.3. Tum quia bonum apparens non eſt verum,& reale bonum,ſed fictum, & ſimulatum,ſi ergo eſſe appetibile conuenit quoq;bono apparenti, iam argumentum concludit,quod bonum excedit ens reale , & ideò eſſe nequit eius adæquata paſſio. At dices bonum apparens eſſe obiectum idoneum appetitus noſtri,vt experiẽtia conſtat,ergo ipſi quoq;conuenit eſſe appetibile ; ſed ad hanc inſtantiam mox patebit ſoluendo argumentum principale .

Alij verò concedentes omne quod eſt appetibile eſſe bonum,diſtinguunt bonum poſitiuum,& negatiuum,atque dicunt bonum poſitiuum reale eſſe attributum adæquatum , quod cum ente conuertitur, non verò negatiuum , quale eſt illud, quod conuenit priuationibus, & negationibus , quam ſolutionem recipit Auerſa qu.7.ſect.1. in fine . Sed ſicut dictum eſt diſp.4.Phyſ.q.1.art.1. ſatis ineptè diuidi ens reale in poſitiuum , & negatiuum, quia ens reale,vt ſic, & ex vi ſui con-

conceptus aliquid poſitiuum importat, idem in propoſito videtur de bono dicendum, quod ex vi ſui cõceptus dicat quid poſitiuum; & ſanè hæc ſolutio videtur mera fuga argumenti, cum enim quæritur an bonum ſit paſſio adæquata entis, non diſputamus de bono poſitiuo, de hoc enim dubitat nemo, ſed de bono ſimpliciter, & abſolutè ſumpto, de quo fit dubitatio, quia in communi modo loquendi ſolet interdum etiam negationibus, & priuationibus applicari. Quod etiam probat Suarez, quia id quod dicitur conueniens, tanquam priuatio, re vera non eſt bonum, ſed carentia alicuius mali, ſi præciſè in priuatione ſiſtatur, carentia autem mali, vt ſic, non eſt bonitas, niſi aliud addatur; ſicut etiam in moralibus aliud eſt declinare à malo, aliud facere bonum, & non agere malum non eſt virtus, aut bonum niſi includat poſitiuam voluntatem non agendi malum; ſic ergo eſt in naturalibus, carere enim calore propriè non eſt bonum aquæ, ſed eſt carentia mali, vel diſconuenientis; & conditio quædam neceſſaria, vt ſuam bonitatem, ac perfectionem habere poſſit; quocircà (inquit) ſi conuenientia in hac amplitudine ſumatur, non eſt idem bonitas, & conuenientia etiam prout bonitas dicitur de eo, quod eſt bonum alteri, ſed bonitas dicit entitatem, ſeu perfectionem, vt conuenientem alicui, & ideò, quod eſt conueniens ſolum per modum priuationis, re vera non eſt bonũ. Hic tamen diſcurſus Suarez non conuincit, nam reſponderi poſſet perſiſtendo in illa diſtinctione de bono poſitiuo, & negatiuo, quod in aqua carentia caloris, vt ſic, eſt bonum negatiuum, ſicut etiam in moralibus à malo abſtinere dici poteſt bonum negatiuum; immo cum probabilior ſit ſententia dari poſſe puram omiſſionem liberam, vt dictum eſt diſp. 7. de Anim. q. 4. art. 2. quæ etiam ſit bona in genere moris loquendo de bonitate morali, vt ſic; ſic à pari in naturalibus ſola priuatio diſconuenientis dici poterit ſimpliciter, & abſolutè bona; non ergo hoc diſcurſu vtendum eſt ad eam ſolutionem impugnandam, ſed argumento ſuperius à nobis facto. Tum quia conceſſo etiam toto diſcurſu Suarez adhuc perſiſtit argumentum principale in ſuo robore, ac etiam præcipuè contra ipſum vrgeri poteſt, nam bonum, & appetibile conuertuntur, & omne re vera appetibile eſt re vera bonum, ſed quod eſt conueniens ſolùm per modum priuationis, eſt appetibile, ergo re vera bonum.

288 Itaque ad exactam argumenti ſolutionem dicendum eſt negationes, & priuationes ſolum per accidẽs appeti ratione ſcilicet alicuius adiuncti, quod eſt per ſe appetibile, vt dicebatur in reſponſione communi, & ſic eo modo quo ſunt appetibiles, dici etiam poſſe bonas nimirum per accidens; quando autem appetimus bonum apparens, non eſt aliqua bonitas ficta, quæ noſtrum moueat appetitum, ſed eſt bonitas vera, & realis, falsò tamen, & cum errore ab intellectu applicata obiecto, quod dicitur bonum apparens, vndè falſitas, & fictio non ſe tenet ex parte bonitatis, vt ſic, ſed ex parte applicationis factæ ab intellectu, ex quo patet bonum apparens non eſſe appetibile, niſi ratione bonitatis realis, & poſitiuę illi falsò applicatæ ab intellectu errante, vt fusè declaratum eſt diſp. 7. Phyſ. q. 7. art. 2. quando tandem appetimus impoſſibilia etiam ſub ratione impoſſibilis oſtenſa abſque vllo errore intellectus, adhuc in iſto caſu non eſt impoſſibilitas, vel poſſibilitas, aut bonitas à ficta, quæ moueat appetitum, ſed eſt poſſibilitas, & bonitas vera, & realis falsò applicata obiecto impoſſibili, non quidem ab intellectu, qui ſupponitur repræſentare impoſſibile ſub ratione impoſſibilis, ſed à voluntate quæ ex ſua libertate poteſt obiecto impoſſibili tribuere, & applicare bonitatem, & poſſibilitatem in alio obiecto repertã conficiens aliquod aggregatum, ſicut facit intellectus, cum concipit finem apparentem; & hic finis dicitur à Scoto 1. d. 1. q. 1. ar. 3. & 4. finis præfixus, vel præſtitutus, quatenus voluntas ex ſua libertate poteſt ſibi præfigere modo iam declarato pro fine id, quod à parte rei eſt impoſſibile, falsò applicando illi veram, & realem bonitatem, ac etiam poſſibilitatem, vndè quia habet poſſibilitatem, & bonitatem præfixam, & præſtitutam, poteſt eſſe obiectum appetitus, vt declaratum eſt diſp. 7. Phyſ. cit. ac etiam diſp. 7. de Anim. q. 5. art. 2. dub. 3. ex quo diſcurſu patet in omnibus allatis caſibus, quando appetimus ſcilicet vel priuationes, vel apparentia vel impoſſibilia, id quod per ſe appetitur, eſſe quid poſitiuum, & rationem appetendi eſſe ſemper bonitatem realem, & poſitiuam, ideoque rectè dici conuerti cum ente reali.

Ad Conf. argumenti principalis ex moralibus deductam Suarez ex ſuo diſcurſu relato negaret antecedens, quia non agere malum non eſt bonum, niſi includat poſitiuam voluntatem non agendi malum. Sed iam diximus probabilius eſſe, quod in genere moris ſit poſſibilis pura omiſſio libera, quæ ſit moraliter bona, quod fusè probatur trac. de actibus humanis, quia pura omiſſio eſſe poteſt voluntaria, & libera, & conformis dictamini prudentiæ, ac præcepto negatiuo, ergo eſſe poteſt moraliter bona; tum quia ex 3. Ethic. cap. 1. omne voluntarium eſt laudabile, vel vituperabile, & cap. 9. inquit Ariſt. quod non agere malum eſt bonum; ratio huius à priori eſt, quia vt dicitur in eodem tract. de actibus humanis, bonitas moralis non dicit reſpectum realem in actu, aut aliquid aliud reale poſitiuum, ſed meram denominationem extrinſecam à dictamine prudentiæ deriuatam in actum, vel omiſſionem eius, cuius proindè denominationis tam benè poteſt eſſe ſubiectum ipſa omiſſio libera, quam actus poſitiuus oppoſitus, vt dicam quoque quæſt. ſeq. ex quo conſtat reſponſio ad eam conſ. quod non valet paritas de bonitate morali, & naturali, ſeu tranſcendentali, nam bonitas tranſcendens dicit quid reale poſitiuum à parte rei in rebus, non tamen bonitas moralis, & ideò non tenet paritas, quod adhuc magis conſtabit quæſt. ſeq.

QVÆSTIO XII.

De diuiſionibus, & gradibus Bonitatis.

289 QVamplures, & variæ Bonitatis diuiſiones ſolent aſſignari, quarum aliquæ circa rationem ipſam formalem bonitatis verſantur, vt ſunt illæ, quibus diuidi ſolet in Bonitatem naturalem, & moralem & rurſus in honeſtam, delectabilem, & vtilem; aliæ verò verſantur potius circa res ipſas, quæ dicuntur bona, vndè ſunt potius diuiſiones materiales boni, quam formales; atque ideo de diuiſionibus primi generis hic præſertim agemus, alia dimittendo, quæ ad rem non faciunt, nec ad rationem bonitatis indagandam valdè conferunt.

Prima itaque diuiſio eſt in naturalem, & moralem, de qua ſæpius Doctor, vt in 2. d. 7. q. vn. *ad ſolutionem iſtius quæſtionis* & quol. 17. & 18. vbi per bonitatẽ naturalem, inquit Doctor, intelligitur bonitas ipſa tranſcendentalis, quę cuicumque rei conuenit in genere naturæ ea ratione, qua ens eſt, de qua hactenus locuti ſumus, & per quam res quælibet dicitur formaliter bona bonitate ſuæ naturali entitati proportionata in genere entis. Alia bonitas eſt, quæ conuenit actibus humanis in genere moris, conſiſtitque ex Scot. loc. cit. in integritate eorum omnium, quæ recta ratio operantis iudicat deberi actui humano, vel ipſi agenti in ſuo actu conuenire ex dictamine prudentiæ, vndè actum eſſe moraliter bonum aliud non eſt, quam habere conformitatem ad rectam rationem plenè dictantem de omnibus circũſtantijs debitis conuenire actui, atque ideò hæc bonitas reperitur tantùm in naturis intellectualibus ratione, & libertate vtentibus, & reſpectu liberi arbitrij, quatenus voluntas libero modo operatur, & ſecundum regulas rectæ rationis; & de hac bonitate agere ſpectat ad Philoſophum moralem, & de ea agunt Theologi in prima ſecundæ.

Cęterum circa hanc diuiſionem dubitatio contingit, qualis ſit iſta diuiſio, & quomodo bonitas moralis ſe habeat ad naturalem, num ſcilicet ſit ſpecies quædam ipſius bonitatis tranſcendentis, num potius conſtituat genus bonitatis condiſtinctum, & ab ea omninò diuerſum. Auerſa q. 7. de Bonitate ſect. 6. opinatur bonitatem moralem non eſſe aliquam ſpeciem bonitatis tranſcendentis, ſed eſſe diſtinctum, & diſparatum genus, quod probat, tum quia bonitas tranſcendens conſiſtit præciſè in genere naturæ, nec extenditur ad genus moris. Tum quia bonitas tranſcendens neceſſariò, & naturaliter de rebus dicitur, bonitas autem moralis in libertate fundatur. Tum quia quę denominantur moraliter bona, poſſunt mutari in bonitate morali per mutationem libertatis, & variationem circumſtantiarum inuariata manente bonitate naturali. Tum tandem quia quæ dicuntur moraliter mala, & ipſa opera praua, & vitioſa adhuc ſunt, & dicuntur bona naturaliter bonitate tranſcendenti, igitur bonitas moralis non ſe habet, vt ſpecies bonitatis tranſcendentis, ſed eſt alia bonitas diſparata.

Paſqualigus è contrà tom. 2. diſp. 75. ſect. 1. concedit quidem, tanquam de ſe euidens, bonitatem moralem importare aliquam rationem bonitatis eſſentialiter diuerſam à bonitate naturali, quia bonitas naturalis ex genere ſuo reperitur indifferenter in quocunque genere entis; bonitas autem moralis ſolùm in determinato genere, nimirum morali, quod in libertate fundatur, quod ſi non eſſet diuerſa eſſentialiter, ipſa

Digitized by Google

quoque poſſet reperiri in quocunque ente. Addit tamen cenſendum non eſſe, quod ſint ita eſſentialiter diuerſæ, vt ſint genera bonitatis omninò diuerſa, & diſparata, itaut neque conueniant in ratione bonitatis, vt ſic, nec bonitas moralis contineatur ſub tranſcendentali communiſſimè ſumpta; bonitas enim moralis eſt aliqua bonitas realis, vt ſic, atque ideò cum bonitate naturali conuenit in ratione bonitatis realis, vt ſic, qui eſt conceptus vtique communis, in quo eſſentialiter conueniunt bonitas moralis, & naturalis. Probat deindè, quod bonitas moralis contineatur ſub tranſcendentali communiſſimè ſumpta, quia vnumquodque tranſcendens rationæ ſuæ tranſcendentiæ debet reperiri in omnibus, quæ dicunt aliquam rationem determinatam intrà genus illius tranſcendentis, vndè ens, quia tranſcendens eſt, reperitur in ijs omnibus, quæ intrà rationem eſſendi important determinatũ modum eſſendi etiam in ipſo ente morali, ens enim morale verè ens eſt; bonitas ergo tranſcendentalis ratione ſuæ tranſcendētiæ debet in quacumq; bonitate reperiri, tanquam in ea, quæ intra genus bonitatis reperitur, atque adeò etiam in morali. Probat tandem, quod bonitas moralis non ſit ſpecies bonitatis à tranſcendentali condiſtincta, quia ſpecies ſic contradiſtinctæ conſtituuntur per differentias appoſitas, atque incompoſſibiles, vndè fieri nequit, vt vna ex his ſpeciebus ſundetur in alia, quia ratione incompoſſibilitatis ſe mutuò excludunt ab eadem natura; ſed ſi bonitas moralis comparetur cum naturali non habet oppoſitionem cum ipſa, aut incompoſſibilitatem, ſed eam ſibi ſubordinat, bonitas namq; moralis fundatur in naturali, ergo non ſunt ſpecies bonitatis contradiſtinctæ; atque ita concludit bonitatem naturalem, & moralem importare gradus bonitatis eſſentialiter diuerſos, ſubordinatos tamen, itaut bonitas naturalis ſubordinetur morali, quia hæc fundatur in illa.

290 Dicendum eſt bonitatem moralem ita eſſe eſſentialiter diuerſam à naturali, ſeu tranſcendenti, vt neque conueniant in ratione bonitatis, vt ſic, nec moralis contineatur ſub ratione tranſcendenti, vt quædam ſpecies eius; non tamen eſſe ita eſſentialiter diuerſas, vt conſtituant ſpecies, vel genera bonitatis omninò diſparata. Concluſio deducitur ex Scot. loc. cit. & eſt contra vtrumque modum dicendi iam relatum, & probatur quoad omnes, ac ſingulas partes; & quidem quoad primam partem, quod nimirum iſtæ bonitates moralis, & naturalis dicant rationes eſſentialiter diuerſas, probatione non indiget, hoc enim gratis fatentur Auerſa, & Paſqualig. & cæteri omnes paſſim, quod ſatis euidenter conſtat aſſignando vtriuſque bonitatis eſſentialem rationem, ac etiam ex argumentis ad hoc probandum allatis ab Auerſa, & Paſqualig. quæ hanc partem concluſionis vrgentiſſimè confirmant. Quod autem iſta diuerſitas tanta ſit, vt non conueniant in ratione communi bonitatis, vt ſic, quemadmodum volebat Paſqualig. Probatur ex oppoſito fundamento, ipſe enim dicebat bonitatem moralem debere conuenire cum bonitate naturali in ratione communi bonitatis, vt ſic, quia bonitas moralis eſt aliqua bonitas realis, ſicut naturalis, ſed hoc eſt falſum, quia ſicut moralitas à toto genere nullam ponit in actu entitatem phyſicam, & realem abſolutam, vel reſpectiuam, ita neque moralis bonitas, vt eleganter pluribus oſtendit Vaſquez p. 2. diſp. 95. cap. 9. & ratio à priori eſt, quia actus non dicitur bonus, vel malus moraliter, niſi per habitudinem ad obiectum à ratione propoſitum, vt conueniens, vel diſconueniens naturæ rationali, vt ſic, ſiue res ita ſe habeat à parte rei, ſiue non, dummodò ratio prudenter, & inculpabiliter dictet, ideò inquit Doctor 2. d. 40. §. *de ſecundo* quod bonitas actus moralis eſt ex aggregatione omnium conuenientium actui, non abſolutè ex natura actus, ſed ſecundum rectam ractionem; vndè ſi quis ex dictamine conſcientiæ erroneæ, prudenti tamen, & inculpabili putaret aliquem actum eſſe bonum, qui tamen talis non eſt à parte rei, vt v. g. mendacium dicere ad tuendam vitam, talis actus eſſet moraliter bonus; cum ergo, vt actus voluntatis ſit moraliter bonus, non requiratur, quod conformetur bonitati obiecti, vt habet eſſe à parte rei, ſed vt proponitur à iudicio practico intellectus, prudenti, & inculpabili, etiamſi ſpeculatiuè erraret, ſignum euidens eſt conformitatem, in qua conſiſtit bonitas moralis, non eſſe reſpectum, & habitudinem realem, & ex natura extremorum conſurgentem, ſeu actui ex natura rei conuenientem, ſed ex opere tantum intellectus practici dirigentis, & regulantis, & applicantis bonitatem obiectiuam huic, vel illi ſubiecto, ſiue ita ſit à parte rei, ſiue non. Conf. quia iuxtà communem Theologorum ſequens dictamen conſcientiæ erroneæ, præſertim inuincibilis, agit benè moraliter, & contra eam faciens peccaret, ergo bonitas moralis non importat conformitatem ad obiectum, vt eſt à parte rei, ſed vt proponitur à iudicio practico intellectus ſiue ſit ita à parte rei, ſiue non, & conſequenter talis cõformitas non ponit aliquid reale, & poſitiuum in actu, ſed ſolam denominationem extrinſecam directi, & regulati à tali iudicio deſumptam, quam poſteà concipimus per modum relationis conformitatis ad illud. Denique dari poteſt pura omiſſio, quæ ſit bona in genere moris, vel ſaltim mala, ergo nec genus moris, nec conſequenter aliqua eius ſpecies dicit aliquid reale, & phyſicum, quia nullum tale fundari poteſt in pura omiſſione, quæ eſt ſimplex negatio, vel priuatio actus præcepti, probatur aſſumptum, quia alioquin nulla omiſſio eſſet imputabilis.

291 Dices hanc diuiſionem bonitatis in naturalem, & moralem ſimilem eſſe illi, qua ſuprà diuiſimus veritatem in tranſcendentem, & repræſentatiuam, ſicut ergo illas diximus eſſentialiter conuenire in ratione, & conceptu veritatis, vt ſic, q. 7. n. 176. ſic in propoſito aſſerendum videtur de bonitate morali, & naturali, nam eædem rationes hinc indè militare videntur, & vtrumque æquè benè probare. Reſ. non eandem eſſe rationem de veritate rei, & cognitionis ex vna parte, & de bonitate naturali, & morali ex alia, nam veritas cognitionis, ſeu in repræſentando conſiſtit in conformitate reali, & quæ ex natura rei conſurgit inter obiectum, & cognitionem, vndè ſi cognitio non repræſentat obiectum, ſicut eſt à parte rei, non dicitur vera, ſed falſa; atque ideò veritas in repræſentando poteſt eſſentialiter conuenire cum veritate in eſſendo in conceptu communi veritatis realis, vt ſic; ſecus autem eſt de bonitate morali, quia non dicit realem conformitatem actus ad bonitatem obiectiuam à parte rei, ſed ſicut proponitur à iudicio practico intellectus, ſiue ita res ſe habeat à parte rei, vt ipſe dictat, ſiue non, atque ideò non videtur aliquid reale poſitiuum importare in actu, ſed ſolam denominationem extrinſecam directi, & regulati à iudicio practico intellectus in ipſum deriuatam, atque ideò conuenire nequit cum bonitate naturali, quæ eſt conuenientia ex natura rei cum appetitu, in conceptu communi bonitatis realis, vt ſic, quia ipſa non dicit aliquid reale, & poſitiuum in actu; quod ſi bonitas moralis ita explicetur, vt aliquid reale, & phyſicum in actibus humanis ponat, planè fatemur de ipſa diſcurrendum eſſe ſuo modo, quemadmodum de veritate in eſſendo, & repræſentando, & vlterò aſſerendum, quod conueniant in conceptu communi bonitatis, vt ſic.

Dices, iterum bonitatem moralem nedum dici de actibus & operationibus voluntatis, ſed etiam de obiecto talium actuum, quæ dicitur bonitas moralis obiectiua, quamuis ergo bonitas formalis in actu non poneret aliquid Phyſicum, & reale in actu ob rationes prædictas, negari tamen non poteſt, quod ſaltim bonitas obiectiua non ſit realis bonitas, & à iudicio practico intellectus independens, non enim ideò bonum eſt honeſtum in genere moris, v. g. dare eleemoſynam, quia recta ratio iudicat eſſe tale, ſed è conuerſo, quia ipſum bonum verè, & in re tale eſt, ideò vera, & recta ratio iudicat eſſe tale.

Reſp. in primis, quod cum hec diuiſio bonitatis in tranſcēdentem, & moralem ſit ſimilis diuiſioni veritatis in tranſcendentem, & repræſentatiuam, ſicut per veritatem repræſentatiuam intelligitur veritas formalis exiſtens in actu non autem obiectiua, ita in præfata diuiſione bonitatis in tranſcendentem, & moralem potiſſimè ſermo eſt de bonitate formali, quę conuenit actibus, non autem obiectiua. Deindè loquendo de bonitate obiectiua in genere moris, licet Suarez diſp. 10. ſect. 2. num. 12. ob eam rationem aſſerat eſſe bonitatem veram, & realem in rebus, & à iudicio practico intellectus independentem, ideoque eam ſtatuit in conuenientia ad naturam rationalem, vt ſic, in actu primo; probabilius tamen videtur, quod aſſerunt alij, etiam bonitatem obiectiuam in genere moris à regula rationis dependere, & ratio eſt, quia obiecti, ſeu obiectiua bonitas non tribuit actui bonitatem formalem vt habet eſſe ſubiectiuum à parte rei, ſed vt proponitur, & applicatur à regula rationis, vndè ſi ex conſcientia erronea inuincibili putaret quis dicere mendacium veniale ad vitam tuendam eſſe bonum, bonum eſſet, licet res non ita ſe habeat à parte rei, ergo bonitas quoque obiectiua in genere moris proximè ſaltim conſtituitur in eſſe tali per regulam rationis rectam, & veram practicè, etiamſi erraret ſpeculatiuè, atque ideò non eſt bonitas omninò realis, ſicut bonitas tranſcendens; quod ſi placeat illam ponere bonitatem realem,

Digitized by Google

& in obiectis exiſtentem à parte rei independenter à regula rationis, tunc dicendum eſt, quod conuenit in conceptu reali bonitatis, vt ſic, cum bonitate naturali. Demum cum aſſerit Paſqualig. bonitatem moralem eſſe realem bonitatem, non loquitur de bonitate obiectiua in genere moris, ſed præſertim loquitur de bonitate formali actum humanorum.

Ex hoc etiam probari poteſt altera, quæ ſequitur, particula concluſionis, quod nimirum bonitas moralis non eſt ſpecies quædam bonitatis tranſcendentis illam eſſentialiter includens, vt aiebat Paſq. Probatur, inquam, quia bonitas tranſcendentalis dicit aliquid reale poſitiuum in rebus, non autē bonitas moralis, ergo hæc nequit eſſe ſpecies illius, quia ſpecies ſemper includit naturam generis. Tum quia in hac re nō ſatis conſequenter videtur procedere Paſqualig. primò enim inquit, has bonitates conuenire eſſentialiter in conceptu communi bonitatis, vt ſic, quaſi duæ ſpecies in eodem conceptu generico conuenientes, & immediatè poſteà ſubdit bonitatem moralem eſſe quandam ſpeciem bonitatis tranſcendentis, ſi ergo ita eſt, iam non conueniunt in conceptu communi bonitatis, ſed potius vna eſt bonitas ſuperior ſe habens ſicut genus, & alia eſt bonitas inferior ſe habens reſpectu illius, vt quædam ſpecies. Neq; eius ratio oppoſitum probat; ſicut enim falſum eſt ens reale ratione ſuæ tranſcendentiæ eſſentialiter includi in ente morali, quia ens morale non eſt verè ens reale, & poſitiuum, cum a parte rei non dicat in actu humano niſi denominationem extrinſecam à iudicio practico intellectus deſumptam, quam poſteà concipimus per modum relationis ad illud; ità quoq; falſum eſt bonitatem tranſcendentalem includi eſſentialiter in bonitate morali, quia hæc non eſt realis bonitas, nec aliquid reale poſitiuum ponit in actu humano, vel libero, ſed ſolam denominationem extrinſecam à dictamine rationis in ipſum deriuatam per modum directi, & regulari.

292 Rurſus ex dictis ſufficienter conſtat has bonitates ſcilicet naturalem, & moralem nedum ſpecie, ſed etiam à toto genere eſſe abinuicē diſtitas, atq; diuerſas, quia vna importat aliquid reale poſitiuum in re, alia verò ſolam extrinſecam denominationem, vel relationem rationis; neq; ex hoc quod bonitas moralis fundatur, & ſubiectatur in naturali, benè deducitur à Paſq. non eſſe ſpecies, vel genera abinuicem contradiſtincta, vt dictum eſt ad ſimile argumentum ſupra nu. 183. loquendo de veritate in eſſendo, & repræſentando, vbi ob eādem rationem negabat Paſqualig. ſpecie inter ſe diſtingui; nam accidens recipitur, & fundatur in ſubſtantia, relatio in ente abſoluto, ens rationis in ente reali, & tamen nemo negat hæc eſſe inter ſe pluſquam ſpecie diuerſa; neque etiam ex hoc, quod ſpecies conſtituuntur per oppoſitas, & incompoſſibiles differentias, ſequitur vnam non poſſe fundari in alia, nec eſſe inuicem ſubordinatas in hoc ſenſu, vt conſtat ex eiſdem exemplis; quamuis enim ratione talis oppoſitionis ſe inuicem excludant ab eadem natura, non tamen ita inter ſe opponuntur, vt vna nequeat in alia fundari, & ſubiectari. Cum autem ait rationes, & ſpecies inuicem ſubordinatas in vnicam coaleſcere naturam, hoc verum eſt de ſpeciebus in eodem genere ſubordinatis, ſeu de ſubordinatione eſſentiali, ſpecies namque ſubalternæ ad eiuſdem ſpeciei athomæ conſtitutionem ordinantur, non autem verum eſt de ſubordinatione in diuerſo genere, quo pacto ſubſtantia dicitur ſubordinari quantitati, & hæc qualitati, quia qualitas immediatè recipitur in quantitate, & quantitas in ſubſtantia, vnde decipitur Paſqualig. dum vnam ſubordinationem cum alia confundit, & de bonitate morali, & naturali loquitur, ac ſi eſſent ſubordinatæ eſſentialiter, & in eodem genere, cum tamen ſint ſubordinatæ ſolum in diuerſo genere; ita optimè notauit Doctor quol. 17. cit. lit. l. vbi ait, quod nec bonitas meritoria eſt aliqua ratio ſpecifica, & completiua in genere moris, nec bonitas moralis eſt completiua in genere naturæ, quia non dicit aliquam bonitatem, vel rectitudinem intrinſecam actui, ſed tantum vna præſupponit aliam in actu, & illi accidentaliter ſuperuenit, nam in eodem actu meritoria bonitas ſupponit moralem, & moralis naturalem, & in hoc ſenſu inquit ibidem has bonitatis ſpecies non inter ſe differre, vt diſparatas, ſed vt ſubordinatas, quia nimirum vna ratio ſpecifica bonitatis eſt completiua bonitatis præcedentis, non tamen in eodem genere, ſed diuerſo.

Denique probatur ex hoc vltima concluſionis particula, quod iſtæ bonitates non ſunt adeò inter ſe eſſentialiter diuerſæ, vt conſtituant ſpecies, vel genera bonitatum omninò inter ſe diſparata, nam conſtat ex modò dictis bonitatem moralem in eodem actu ſemper ſupponere naturalem, atque ideò vnam ſubordinari alteri, per modum ſubiecti, vel præuiæ diſpoſitionis; & hoc adeò clarum eſt, vt quando dixit Auerſa has bonitates conſtituere ſpecies bonitatis inter ſe diſparatas, non credo hanc ſubordinationem inter illas voluiſſe negare, vt ei tribuit Paſqualig. ſed per talem diſparationem ſignificare ſolum voluiſſe, quod important rationes eſſentialiter inter ſe contradiſtinctas, & non inuicem ſubordinatas in eodem genere, ſicut ſe habent ratio ſuperior, & inferior, quaſi bonitas tranſcendentalis ſit gradus ſuperior, & moralis inferior in eodem genere, nam ſunt bonitates diuerſorum generum, vna ſpectans ad genus entis, alia ad genus moris, quæ tamen genera in hoc ſenſu ſubordinata dicuntur, quia genus moris ſupponit genus entis, & in ipſo fundatur; & in hoc ſenſu etiam Doctor quol. cit. art. 3. bonitatem meritoriam, moralem, & naturalem inquit eſſe ſpecies inuicem ſubordinatas, non diſparatas, nimirum per ſpecies diſparatas intelligens, nedum quæ per oppoſitas conſtituuntur differentias, ſed etiam quæ ita inuicem repugnant, vt vna nequeat in alia fundari; & in hoc ſenſu etiam intelligenda eſt noſtra concluſio, cum dicimus has bonitates non eſſe adeò inter ſe diuerſas eſſentialiter, vt conſtituant ſpecies, vel genera bonitatum abinuicem omninò diſparata, quia videmus vnam præſupponere aliam in eodem actu, ac in ea fundari, & ſubiectari; & ſi in hoc ſenſu loquitur Paſqualig. cum ait has bonitates importare diuerſos gradus bonitatis inuicem ſubordinatos, & non diſparatos benè diſcurrit; cæterum ipſe loqui videtur de ſubordinatione graduum eſſentiali, & in eodem genere, quo pacto inuicem ſubordinantur ſpecies ſubalternæ, in quo ſenſu falſum eſt has bonitates eſſe inuicem ſubordinatas.

293 Alia quoque famoſa, ac ſatis frequens tam apud Philoſophos, quam Theologos diuiſio eſt, qua diuiditur Bonum in honeſtum, vtile, & delectabile, ſeu commodum, vel iucundum, & traditur ab Ariſt. 2. Ethic. cap. 3. & lib. 8. capit. 2. quam diuiſionem agnoſcit Scotus quoque 4. d. 46. qu. 4. 6. *ad quæſtionem*, & quamuis eam ibi aſſignet bimembrem ſcilicet in bonum commodum, & honeſtum, hoc non eſt, quia bonum vtile non ſit bonum ab alijs ſuo modo diſtinctum, ſed ſolum quia non habet bonitatem propter ſe, vel gratia ſui appetibilem, ſed propter alterum illorum bonorum nimirum commodi, vel honeſti, & ideò ad illa reducitur, ſecundū quod ad vnum, vel aliud ordinatur, vt expreſſis verbis ibid. Doctor ſe declarat dicens, bonum quidem vtile, quod ponitur tertium, ad alterutrum illorum reducitur ſecundū quod ad ipſum ordinatur; tradit autem Scotus ibi hanc diuiſionem, velut boni humani, & naturæ intellectualis, quia licet hæc diuiſio poſſit etiam extendi ad bonum in communi, ſeu tranſcendens, propriè tamen, & primariò conuenit bono humano, vt etiam fatetur D. Thomas 1. p. q. 5. art. 6. in corpore, quo pacto ita deduci ſolet præfatæ diuiſionis ſufficientia; aut enim homo aliquid appetit, & operatur, quia propter ſe bonum, & conueniens eſt; aut quia confert ad alterius boni conſecutionem; hoc ſecundum eſt bonum vtile, quæ bonitas eſt propria mediorum reſpectu finis; prima verò bonitas ſcilicet propter ſe, & gratia ſui eſt propria finis; verum hoc quoque dupliciter contingere poteſt, aut enim homo aliquid appetit, vel operatur, quia eſt rectæ rationi conforme in genere moris, & per ſe decens naturam rationalem, vt ſic, & hoc dicitur bonum honeſtum præſcindens omninò à delectabilitate, ſicut dare eleemoſynam eſt honeſtum, quia eſt per ſe conſentaneum naturæ rationali, etiamſi per impoſſibile homo ſic operans nullam indè caperet commoditatem; aut quia eſt ſibi delectabile, & iucundum, voluntati nempe conueniens ſecundum affectionem commodi præſcindendo ab affectione iuſtitiæ, & hoc eſt, quod dicitur bonum delectabile. Ex quo patet diuiſionem hanc Boni in honeſtum, vtile, & delectabile hoc modo acceptam eſſe quandam ſubdiuiſionem diuiſionis præcedentis, qua bonum diuidebatur in naturale, & morale, cum enim intelligitur diuiſio iſta de bono humano, ſeu comparato ad naturam rationalem, vt ſic, palam eſt hanc eſſe diuiſionem ſolius boni moralis, quia dum rationalis natura rationali modo operatur, verſatur tantum circa bonum, vel malum morale.

294. Quomodo autem hæc diuiſio poſſit etiam applicari bono in communi, ſeu tranſcendenti, prout abſtrahit a bono humano, variè explicatur ab Auctoribus; Smiſinch. trac. 3. de Deo vno d. 1. q. 2. nu. 49. ita explicat, vt bonum honeſtum in ordine naturæ ſit paſſio conuertibilis cum ente, quia ſi ente præciſè concepto aliqua bonitas concipi poteſt, illa

erit

erit appetibilitas entis per ſe in ordine naturæ, & ſic erit bonitas honeſta naturalis, atqui poteſt in ente præciſè concepto aliqua bonitas concipi, quia in illo concipi poteſt perfectio realis, in qua bonitas fundatur. Quod ſi obijciatur bonum honeſtum non conuerti cum omni ente, quia non cum vtili, & delectabili, tum quia non omne ens eſt honeſtum, vt patet de actibus, & habitibus vitioſis. Negat vtrumq; aſſumptum, primum quidem, quia licet vtile, & delectabile, vt ſic, non ſit honeſtum, eſt tamē ſimul honeſtum ſub alia ratione, nam ipſa vtilitas, & delectabilitas ſupponit honeſtatem naturalem, & ex eiuſdem honeſtatis fundamento dimanat, idcircò enim eſt aliquid vtile ad finem, quia per ſe talem perfectionem abſolutam habet, quæ poſſit eſſe efficiens cauſa, vel conditio conſequendi finis, habet ergo etiam per ſe aliquam bonitatem in illa perfectione fundatam; eſtque idem proportionatè de delectabili, quod propter ſuam per ſe & abſolutā perfectionem natum eſt quietare appetitum vitalem, vndè licet vtile & delectabile aliquando ſeparentur à parte rei inter ſe, tamen ab honeſto naturali non ſeparantur, niſi ſecundum rationem. Negat etiam aſſumptum quoad alteram partem, quod ſcilicet non omne ens ſit honeſtum, hoc enim falſum eſt loquendo de honeſtate naturali, quia etiam vitioſæ operationes ſunt per ſe appetibiles naturæ rationali, vt natura eſt, quamuis non vt rationalis eſt, quia ſunt operationes vitales, adeoque actus quidam vltimi potentiæ vitalis, licet ſint difformes regulæ dirigenti naturam rationalem ad ſuum vltimum finem, & ex hac parte ſunt inhoneſtæ in genere moris, & idem eſt cum proportione de habitibus vitioſis, quia vt ſunt actus primi, ſeu principia vitalium operationum, cum potentia vitali naturalem conuenientiam habent, licet difformitatem moralem habeant à regula rectæ rationis; ita diſcurrit Smiſinch. loc. cit.

Verùm diſcurſus iſte in multis deficit, ſed præſertim in eo, quod ita diſcurrendo non applicatur diuiſio præfata quoad omnia, & ſingula ſua membra bono in communi, ſeu tranſcendenti, ſed tantùm quoad vnum membrum, ait enim bonitatem, quæ eſt paſſio entis, ſumi præciſè ab honeſtate naturali, & bonum honeſtum naturale cum ente conuerti in tota latitudine ſua, ergo bonum quod abſtrahit à dicto triplici genere bonitatis excedit ens, quia quoad vnum tantùm membrum conuertitur cum ipſo, non autem in tota ſua amplitudine ſumptum; vndè & ſub illo eodem n. 49. ſibi contradicit, quia dicit bonum honeſtum in genere naturæ, & bonum vt abſtrahit à dicto triplici genere bonitatis, eſſe paſſionem conuertibilem cum ente; planè hæc duo inuicem directè repugnant, nam impoſſibile eſt totum diuiſum, ac etiam vnum ex membris diuidentibus cum eodem conuerti, quia non ſunt eiuſdem amplitudinis, vt v. g. rationale conuerti cum ſenſibili, cum quo conuertitur animal quod diuidit, nec animal conuerti poteſt cum homine, cum quo conuertitur rationale, ergo implicat bonum honeſtum naturale conuerti cum ente, & quod etiam cum ipſo conuertatur bonum, vt abſtrahit à bono honeſto, vtili, ac delectabili. Melius ergo cum Suarez, & alijs præfata diuiſio ſic applicari debet bono in communi, ſeu tranſcendenti, vt ratio abſtracta ab illo triplici genere bonitatis dicatur ipſa bonitas tranſcendentalis; ac enti conueniat, vt ſic, & eius membra quoque per totum ens vagentur, non quidem in eo ſenſu, vt hæc tria bona in ſingulis rebus reperiantur, quamuis enim hoc eſſe poſſit, nam aurum ſimul & ſemel vtile eſt, & delectabile, quia delectat aſpectum, & honeſtum, ac propter ſe expetibile ob eius valorem, & pretioſitatem, tamen hoc non eſt neceſſarium, nam videntur dari aliqua entia, in quibus aliqua ex prædictis rationibus bonitatis reperiri non poteſt, nam in Deo v. g. cum ſit vltimus finis, non videtur propriè cadere poſſe bonitas vtilitatis, cum non poſſit alteri in appetibilitate ſubordinari; ſufficit ergo ſimpliciter, dari in rebus, ac aſſignari poſſe rationes illas bonorum in hoc vel illo ente, & è conuerſo omnes rationes bonorum in quibuſcunque entibus inuentas ſub tribus prædictis ſufficienter comprehendi, ſenſus ergo eſt, quod bonum etiam in genere naturæ ſeruata proportione ad genus moris ita diuiditur in honeſtum, vtile, & delectabile, vt nulla res ſit, cui non conueniat aliquod membrum ex tribus prædictis. Quomodo autem hæc membra etiam in alijs rebus ab homine reperiantur, adhuc benè explicat Suarez ſec. cit. nu. 26. ſeruata proportione ad genus moris, nam bonum honeſtum naturale propriè reperitur in inferioribus rebus, non ſolùm ſentientibus, ſed etiam inanimatis, in omnibus enim reperitur perfectio aliqua, quæ per ſe terminat appetitum animalem, vel naturalem, vt eſt ipſum eſſe, vel conſeruari, quod qualibet res appetit. Et quia multæ actiones fiunt à rebus tam animatis, quam inanimatis, ad hunc finem ordinatæ, ſcilicet ad propriam conſeruationem, hac enim de cauſa leue tendit ſurſum, graue deorſum, & hirundo paleas congregat ad nidificandum, formica grana ad victum, ideò ſuo modo etiam in alijs rebus ab homine, & extrà genus moris aſſignari poteſt bonum vtile; Bonum tandem delectabile propriè ſolum reperitur in natura intellectuali, ac etiam purè ſenſitiua, adhuc tamen per analogiam, & Metaphoram quandam etiam rebus inanimatis attribui poteſt, inquantùm quietem habet vnaquæq; res in proprio bono conſecuto; quia tamen illa quies non eſt per proprium actum, ſed per ſolam carentiam motus, ideò propriam, & ſpecialem rationem boni habere non poteſt.

295 Sed obijcit Ouuied. contron. 3. Met. punc. 4. nu. 13. ad hanc rationem abſtractam ab illo triplici bonitatis genere recurri non debere ad bonitatem tranſcendentalem omni enti aſſignandam, quia ſi ſpecialis ratio boni omni enti competit, hæc potiori iure dicetur paſſio illius, quam ratio alia vniuerſalior abſtracta ab hac ſpeciali, quæ conuenit omni enti, & ab alia quæ illi non conuenit; ſicut rationale hominis paſſionem eſſe dicimus, & nō rationem aliquam abſtractam à rationali, quod conuenit homini, & ab hinnibili, quod illi nō conuenit. Sanè in hac re conſequentius loquitur Ouuied. quam Smiſinch. cum enim ipſe ponat bonitatem honeſtam naturalem omnibus, & ſingulis entibus conuenire, non autem delectabilitatem, conſequenter noluit aſſignare pro paſſione entis adæquata bonitatem in communi abſtrahentem ab illo triplici genere bonitatis, vt aſſignabat Smiſinch. etiāſi & ipſe poneret honeſtatem naturalem cum ipſo ente conuerti. Verùm non eſt omninò certum honeſtatem naturalem cum omni ente conuerti, hoc enim pendet ex diuerſo modo explicandi hanc honeſtatem naturalem; ſed quando etiam conuerteretur, quia tamen multis entibus conuenit quoque delectabilitas, & vtilitas, præſtat abſolutè ſtatuere pro adæquata entis paſſione rationem boni ab illis tribus præſcindentem, vt ſub illa comprehendantur etiam vtilitas, & delectabilitas, quod fieri non poſſet, ſi pro paſſione entis adęquata ſola aſſignetur naturalis honeſtas; neque valet paritas quam affert de rationalitate, quæ rectius ſtatuitur adæquata hominis paſſio, quam aliqua ratio communior abſtracta à rationali, quod conuenit homini, & ab hinnibili, quod illi non conuenit; non valet, quia hinnibilitas nulli conuenit homini, ſed omnibus repugnat, & ideò ratio præciſa ab illa nequit eſſe paſſio hominis, vt ſic, at delectabilitas, & vtilitas multis entibus conuenit, & ideò bonitas ab illis abſtracta, ac etiam ab honeſtate naturali benè poteſt poni adæquata paſſio entis, vt ſic.

Ceterum eſt adhuc ſpecialis difficultas, qualis ſit iſta diuiſio, ſiue ſumatur in genere moris, ſiue in genere naturæ, an ſcilicet ſit diuiſio ſuperioris vniuoci in inferiora, aut analogi in analogata, vel potius eiuſdem rei in diuerſas formalitates, diuerſoſq; reſpectus ad modū diuiſionis ſubiecti in accidētia. Et quidem in hoc omnes conuenire videntur, quod ſi triplex illa ratio bonitatis conſideretur ſecundùm quod eandem rē denominat, diuiſio erit eiuſdem rei in diuerſas formalitates, diuerſoſque reſpectus, ſimiliſque erit diuiſioni illi, qua diuiditur intellectus in practicum, & ſpeculatiuum, quod etiam concedit Doctor loc. cit. 4. d. 46. q. 4. §. *ad quæſtionem*, vbi ait interdum in eadem re materialiter coincidere rationes boni commodi, & honeſti, licet adhuc retineant ſuas formalitates diſtinctas, quia ſub diuerſa ratione eadem res dicitur cōmoda, & honeſta; tamen ſi conſideretur triplex illa ratio bonitatis ſecundum quod diuerſas res denominat, eſt diſcrepantia in explicando, quomodo bonum diuidatur in illa tria membra; D. Thomas 1. p. q. 5. art. 6. ad 3. ait hanc diuiſionem non eſſe vniuoci in ſua vniuocata, ſed analogi in ſua analogata, quia bonum non æqualiter de illis prædicatur, vt ſolet prædicari vniuocum, ſed prædicatur ſecundum prius, & poſterius, vt analogū, per prius enim prædicatur de honeſto, & ſecūdariò de delectabili, & tandem de vtili; quod etiā ſequitur Suar. lo. ci. n. 27. vbi hoc adhuc magis explicans inquit, inter bonū vtile, & reliqua eſſe veram analogiam, quia vtile non eſt bonū ſimpliciter, & in ſe bonum, ſed per denominationem ab alio, quod per ſe bonum eſt, & conueniens; inter bonum verò honeſtum, & delectabile inquit non eſſe propriam analogiam, cum vtrumq; ſit bonum ex ſua intrinſeca bonitate, & non per denominationē vnius ab alio, vndè ſolùm interuenit quandam analogia latè ſumpta, qua ſignificatur bonū delectabile eſſe bonum imperfectū comparatione boni honeſti, nō verò

Digitized by Google

quod abſolutè,& ſimpliciter bonum non ſit,cum ex ſe, & ſine habitudine ad aliud habeat, vndè appetatur, eandem tenent ſententiam Vaſquez 1.p.diſp.114.cap.2. & 1.2.diſp.32. cap.3.Monteſin.diſp.12.q.2.Lorca diſp.5.quos citat,& ſequitur Hirib.diſp.8.de Actibus humanis ſec.4.

296 Paſqualig.diſp.cit.75.ſec.3. idem ſentit cum Suarez de bono vtili comparatione boni delectabilis,& honeſti,quia & ipſe tenet bonum vtile,vt ſic,propriam,& intrinſecam bonitatem non poſſidere, quod probat, quia bonitas eſt ratio quietatiua appetitus,& terminus motus eius,ſed bonum vtile non poteſt habere rationem termini,in quo ſiſtat appetitus, cum appetitus in ipſum tendat,inquantū ordinatur ad aliud, ergo non habet in ſe bonitatem intrinſecam. Conſ.quia bonum vtile dicitur præcisè bonum ratione habitudinis, quam dicit ad bonum,ad quod ordinatur,adeout præciſa tali habitudine deſinit in ipſo tota vtilitas,& bonitas, ſed iſta habitudo non dicit rationem formalem boni, nō enim ordo ad bonum eſt bonitas, ſicut nec ordo medicinæ ad ſanitatem eſt formaliter ſanitas. Dices in bono vtili reperiri intrinſecā aptitudinem,ratione cuius confert ad alterius boni aſſecutionē, hoc autem eſt aliquod bonum,nempe conferre ad aſſecutionem alterius boni. At occurrit Paſq.hinc tantum ſequi bonū vtile habere in ſe propriam vtilitatem,non autem intrinſecā aliquam bonitatem,quia non poteſt in eo quietari appetitus, in quo conſiſtit ratio formalis boni. Quo autem ad bonum honeſtum,& delectabile diſſentit à Suarez, & alijs, quamuis enim concedat vtrumque horum bonorum propriam, & intrinſecam obtinere bonitatem, ratione cuius quietare poſſunt,ac ſiſtere motum appetitus,adhuc tamen negat diuiſionem boni in honeſtum, & delectabile eſſe veluti in diuerſas ſpecies boni,& ratio eſt, quia ad conſtituendas diuerſas ſpecies non ſufficiunt diuerſæ rationes formales, ſed inſuper requiritur,quod ſint inter ſe incompoſſibiles, alioquin ſtarent ſimul,& non diuiderent commune genus,ſed ratio honeſti, & delectabilis non ita ſe habent,tum quia compoſſibiles ſunt in eodem bono,tum quia ſunt inuicem ſubordinatæ,itaut vna conueniat rei ratione alterius, quamuis enim in genere moris delectabilitas poſſit ab honeſtate ſeparari,vt de re venerea conſtat,non tamen in genere naturæ, imò in hoc ſenſu delectabilitas fundatur ſuper honeſtatem, illamque neceſſariò ſupponit, nam poſita conuenientia obiecti, in qua conſiſtit honeſtas naturalis, poteſt appetitus circa ipſum delectari, ablata autem non poteſt,ergo conuenientia obiecti, atque adeo honeſtas eſt cauſa delectabilitatis, quia ſi negatio eſt cauſa negationis,affirmatio quoque erit cauſa affirmationis quare concludit hanc non eſſe veram diuiſionem, ſed ſolùm eſſe quandam aſſignationem diuerſorum graduum bonitatis, quæ concurrunt ad integram eſſentiam boni expetibilis conſtituendam,& ad ſummum dici poſſe eſſe quandam diuiſionem boni in ſuos gradus ſubordinatos,qui ſimul concurrunt ad complendam eandem rationem boni.

297 Dicendum tamen eſt hanc eſſe diuiſionem vniuoci in ſua vniuocata,ac veluti generis in ſpecies,licet cum analogia permixta,quam diximus cum vniuocatione ſaltim non rigoroſa compoſſibilem eſſe diſ.2.de natura entis. Concluſio quoad bonum honeſtum, & delectabile clarè deducitur ex Scoto loc.cit.in 4.& eſt paſſim ab omnibus recepta, quia ſecundum omnes hæc duo bona propriam, & intrinſecam habent bonitatem abinuicem condiſtinctas, & ratio formalis vnius prorſus diuerſa eſt à ratione formali alterius, vndè licet in eodem bono materialiter coincidere poſſint,quatenus eadem res v.g.virtus eſſe poteſt honeſta,& delectabilis,adhuc tamen in eadem ipſa virtute alia eſt ratio honeſti,& alia ratio delectabilis,nā delectabile dicitur, quod eſt alicui conueniēs ob delectationem,quam ſecum tale bonum affert,honeſtum verò quod per ſe decens, & conueniens eſt omni præciſa delectatione,ſeu vt alij dicunt, quod ſecundum ſe præcisè conſideratum eſt laude,& honore dignum,quod præſertim veritatem habet in genere moris. Neque ratio Paſq. ad oppoſitū adducta eſt alicuius momenti, tum quia in primis falſum eſt rationem delectabilitatis,& honeſtatis eſſe ita ſubordinatas, vt vna neceſſariò petat fundari in alia, quamuis enim hoc quandoque contingat, id tamen non prouenit ex rationibus formalibus ipſorum ſic poſtulantibus, vt enim inquit Doctor loc.cit.ſummum commodum modò eſt beatitudo,& eſſet commodum licet per impoſſibile non eſſet honeſtum, ſummum etiam honeſtum eſt charitas,& eſſet honeſtum,licet per impoſſibile non eſſet commodum, per quod vult innuere Doctor has bonitates non eſſe inuicem ſubordinatas ab intrinſeco,& ex earum ratione formali. Tum quia cōceſſa etiam tali ſubordinatione,vt vna petat in alia fundari,indè nō bene deducitur quod non conſtituant diuerſas, & oppoſitas bonitatis ſpecies,vt ſupra dictum eſt n.294. vbi à fundamento argumentum illud adeò familiare Paſqualigo ſolutum eſt ac enucleatum; & ideò concludendum eſt illam diuiſionem boni in honeſtum,& delectabile eſſe, & propriè vniuoci in vniuocata,ac veluti generis in ſpecies,& nullam interuenire analogiam propriè dictam, vel rigoroſam, ſed ſolum in lata ſignificatione, tenendo præſertim quod bonum delectabile habeat ſuam intrinſecam bonitatem præciſa quacunq; habitudine ad honeſtatem. Conſ.quia hæc diuiſio aſſignatur primariò,& principaliter in genere moris,ac de bono humano, vt ſupradictum eſt,& tenet hic idem Auctor,at in genere moris certum eſt has rationes boni honeſti, & delectabilis non eſſe neceſſariò ita ſubordinatas, quia ibi datur bonum delectabile ſenſibile abſque honeſtate morali ex vna parte, & ex altera bonum honeſtum morale abſque ſenſibili delectabilitate,vt ipſemet fatetur, ergo malè negat abſolutè hanc diuiſionem eſſe generis in ſpecies, & honeſtatem, ac delectabilitatem eſſe diuerſas bonitatis ſpecies.

Sed obijcies, bonum delectabile non habere propriam, ac intrinſecam bonitatem, vel enim per bonum delectabile intelligitur obiectum,circa quod delectatio verſatur, aut delectatio,quæ ex tali obiecto naſcitur; ſi primum, hoc bonum non erit magis in ſe,& per ſe bonum,quam bonum vtile,quia erit bonum præcisè per ordinem ad delectationem, ad cuius conſecutionem ordinatur,quæ videtur vtilitas quædam,ſicut cibus,ſi ametur,quia ſanitatem confert, dicitur amari,vt bonum vtile;ſed neq; ſecundū videtur poſſe dici,quia delectatio potius ſupponit rationem boni in obiecto,circa quod verſatur,cum ſit quies appetitus,qui nō quieſcit, niſi in bono adepto. Reſp.per bonū delectabile intelligi debere obiectum ipſum cum ipſa delectatione,vel potius delectabilitate ſumptū; dicitur namque delectabile, quatenus eſt cauſatiuum cuiuſdam ſuauitatis in appetitu, quod non eſt de ratione boni honeſti, quod conſiſtit in conuenientia ad appetitum præcisè ob ſuam perfectionem, & excellentiam præſcindendo à quacunque ſuauitate,quæ ex tali conuenientia in appetitu ſequatur,qua ratione virtus dicitur bonum honeſtum, etiamſi ſit bonum arduum,& difficile; neq; hinc ſequitur bonum delectabile confundi cum bono vtili, aut tantùm conſtitui boni per extrinſecam denominationem à delectatione, quam cauſat,deſumptam, quia res comparatur ad delectationem, quæ ex illa ſequitur, non vt medium ad finem,quemadmodum vtile comparatur ad alia bona,ſed vt obiectum eius, & ideò ex vtroque vnum bonum intrinſecè,& per ſe appetibile conſtitui cenſetur, quod dicitur bonum delectabile contradiſtinctum à bono honeſto,vt benè notauit Suarez cit.n.20.

298 Altera verò pars concluſionis, quod nimirum boni quoque vtile conſtituat propriam bonitatis ſpeciem, vt mēbrum contradiſtinctum ab honeſto, & delectabili, ſequitur ex dictis diſp.7.de Anim.q.7.nu.107.vbi cum Scoto quol.16. lit.F.docuimus media habere propriam bonitatem intrinſecam diſtinctam à bonitate finis,vndè hac etiam ratione conſequenter loquendo hic aſſerendum eſt bonum vtile conſtituere propriam bonitatis ſpeciem ab alijs condiſtinctam, ſicut ob oppoſitam rationem oppoſitum aſſerunt Suarez, Paſqual.& paſſim Thomiſtæ; neque oppoſitum huius docet Doctor 4.d.46.q.4.§.*ad quæſtionem*,quaſi dicat ibi bonum vtile non eſſe diſtinctum ab honeſto,ac delectabili, vt aiunt nonnulli ex noſtris,ſed ſolùm dicit,quod bonum vtile, quod ponitur tertium, ad alterutrum illorum reducitur ſecundum quod ad ipſum ordinatur; ex quo certè inferre non licet bonum vtile nō habere propriam ſuo modo,& intrinſecam bonitatem,ſed tantùm quod eam non habeat abſolutam, & independentem ab alijs bonis, immo potius cum eſſentiali ordine, & habitudine ad illa; vt benè Doctor adnotauit quol. cit. ſicut enim concluſiones (inquit ipſe) non deſinunt habere propriam veritatem intrinſecam,licet eam habeant dependenter à principijs, ita media quæ ſunt bona vtilia in ordine ad finem,non deſinent habere ſuam bonitatem intrinſecam, licet illam habeant dependenter à bono honeſto,vel delectabili. Rationem huius aſſerti aſſignauimus ibi lo.cit.de Anim. quia bonum vtile, licet ad aliud diſtinctum à ſe vtile ſit, tamen in ſe habet vtilitatem ſuam, quæ conſiſtit in aliqua virtute,vel efficacia præſtandi rem illam,ad quam eſt vtile,quod ibi pluribus oſtendimus; ex quo poſteà num.112.deduximus contra Vaſquez, Hirib.arn.& alios dari vnum conceptum cōmunem illis tribus bonis, & quamuis bonitas de illis tribus bonis analogicè dicatur,quia dicitur de bono vtili per analo-

giam

Digitized by Google

giam ad honeſtum, & commodum, quia tamen iſta analogia fundatur in forma, quæ eſt intrinſeca omnibus illis bonis, vt etiam Vaſquez ipſe concedit, qui nobiſcum tribuit propriam bonitatem medijs p.2.diſp.1.cap.2. concedi debet conceptus communis omnibus illis bonis, quia hoc genus analogiæ ſemper ſecum defert communitatem conceptus omnibus analogatis ex diſp. 2. Log. qu.5.art.1. vndè minus conſequenter in hac re videtur loqui Vaſquez, quam Suarez & alij, qui medijs non tribuunt propriam bonitatem intrinſecam diſtinctam à bonitate finis, ideoque negant conceptum communem illis tribus bonis; & quia vnitas conceptus ad plura ſemper ſecum defert aliquam vniuocationem, nam vniuocatio in tali conceptus vnitate fundatur, vt conſtat ex dictis diſp.2.de natura entis, ideò concludimus bonitatem, vt ſic, dicere conceptum communem vniuocum ad illa tria bona cum ea analogia permixtum, quæ ſtat cum vniuocatione, & ſic diuiſionem illam eſſe ſuperioris vniuoci analogi in ſua inferiora.

299 At Suarez diſp.10.ſec.2.n.24. negans bono vtili propriam bonitatem intrinſecam, reſpondet, aliud eſſe loqui de vtilitate prout ſignificat vim, quæ eſt in bono vtili ad effectum, ad quem vtile dicitur, aliud verò eſſe loqui de illa vtilitate in ordine ad appetẽtem, cui tale bonum vtile eſt; priori modo verum eſt vtilitatem eſſe poſſe virtutem aliquam, & perfectionem intrinſecam ipſi bono vtili, quæ quidem perfectio cõparata ad ipſummet bonum, quod vtile denominatur, eſt illi conueniens, non tanquam bonum vtile, ſed tanquam bonum per ſe illi proportionatum, & connaturale, vt in medicina v.g. quæ eſt vtilis ad ſanitatem, quia habet vim expellendi aliquem humorem, clarum eſt illam vim eſſe proprietatem aliquam intrinſecam tali medicinæ, quæ reſpectu illius non eſt vtilis, ſed per ſe conueniens, & appetibilis ipſi, reſpectu verò hominis illa vis dici poteſt vtilitas, quæ eſt in tali re in ordine ad talem finem; at verò tota hæc vtilitas comparata ad hominem, & per ſe tantum conſiderata, non inuenietur illi bona, conueniens, aut appetibilis, ſed intantum cenſetur conueniens, in quantum ſanitas ipſa conueniens eſt, vndè ſi homo nunc non indigeret tali purgatione, illa virtus medicinæ non eſt conueniens homini, ſi verò indiget, cenſetur conueniẽs ſolùm ob ſanitatem, ergo tota virtus, quamuis intrinſeca medicinæ, ex ſe non eſt conueniens homini, neque appetibilis ipſi, ſed ſolum quatenus à bonitate finis quodammodo informatur, & denominatur; itaque ſumma huius reſponſionis conſiſtit in hoc, bonitatem rei vtilis non conſiſtere in vtilitate ipſa, ſed in conuenientia, & appetibilitate, quam habet talis vtilitas reſpectu hominis, & conſequenter dicetur bonum vtile non habere hanc conuenientiam ex ſe, ſed ex fine, ad quem eſt vtile.

Sed in primis malè negat Suarez bonitatẽm vtilem in medijs non conſiſtere in intrinſeca energia, & efficacia, quam habent ad conſequendum finẽ, nam vtilitas medicinę in hoc præſertim conſiſtit, quod ſit efficax ad efficiendam ſanitatem quod ex eo manifeſtè probatur, quia intantùm appetitur ab homine, inquantum vtilis eſt ad ſanitatem conſequendam, ergo hæc appetibilitas non eſt ipſa medicinæ vtilitas, ſed potius vtilitatem ſupponit in ea, quę conſiſtit in efficacia medicinæ ad inducendam ſanitatem. Tum quia licet medicina dicatur vtilis homini, & in ordine ad hominem, vt ad finem cui, immediatius tamen dicitur vtilis ad ſanitatem, & per ordinem ad ipſam, vt ad finem cuius, & hoc eſt cauſa illius, eſt enim medicina vtilis homini, quia eſt vtilis ad ei comparandam ſanitatem, ergo vtilitas medicinæ præſertim debet attẽdi per ordinem ad ſanitatem, & non præcisè per ordinem ad appetitum hominis, cui dicitur appetibilis ob ſanitatem. Tũ quia præſertim in eius ſententia bonitas, vt ſic, non conſiſtit in conuenientia, & proportione rei ad appetitum, ſed in proportione, & conuenientia vnius rei ad aliam, at medicina de ſe non eſt conueniens, & proportionata homini, ſed ſanitati, quam apta eſt inducere, ergo vtilitas eius præſertim attendi debet per ordinem ad ſanitatem, & non per ordinem ad appetitum hominis. Tum quia conceſſo etiam, vt re vera concedi debet, bonitatem vtilem conſiſtere in appetibilitate medij per ordinem ad finem, ad cuius conſecutionem efficax eſt, falſum eſt medium non habere in ſe, & de ſe propriam appetibilitatem, nam talis appetibilitas fundatur in eius efficacia ad talem finem, atque ideò ſicut habet propriam, & intrinſecam efficaciam, ita quoque propriam habet appetibilitatem, licet cum eſſentiali ſubordinatione ad eum finem, & habet in ſe propriam conuenientiam, ratione cuius bonũ eſt, & amabile. Deniq; ex hoc, quod ſi homo indiget purgatione, medicina illi conueniens eſt, nequaquam verò, ſi purgatione non indiget, infertur tantùm bonitatem mediorum pendere omninò à bonitate finis quoad excitandum amorem, nec media amari poſſe, niſi dependenter ab amore finis ob eſſentialem ſubordinationem eorum ad finem, non autem inferri debet media nullam prorſus in ſe habere bonitatem, ſed ſolã bonitatem finis, per ſimplicem denominationem extrinſecam, vt infert Suarez, quemadmodum fusè oſtendimus lo.ci. de Anima; conſtat ergo, quod ſiue accipiatur vtilitas pro virtute, & efficacia, quæ eſt in bono vtili ad effectum, ad quem vtile dicitur, ſiue de vtilitate in ordine ad appetentem, cui tale bonum vtile eſt, quæ eſt diſtinctio à Suarez allata ad ſoluendum noſtrum argumentum, in vtroque ſenſu vtilitatem dicere bonitatem quandam intrinſecam bono vtili, licet cum eſſentiali dependentia ad bonum honeſtum, & delectabile, præſertim quoad excitandum amorem, nam illum excitare nequeunt, niſi prius illum excitet bonum honeſtum, aut delectabile, ad quod eſſentialiter ordinatur.

300 Neque ratio Paſqualig. ad oppoſitum adducta n.299. ſatis vrget, nam falſum eſt de ratione bonitatis, vt ſic eſſe, quod ſit quietatiua appetitus, & terminus motus eius, quia aliud eſt aliquid eſſe per ſe volibile, & amabile, & aliud eſſe propter ſe amabile, ſeu aliud eſt aliquid eſſe per ſe bonum, & propter ſe bonum; de ratione boni, vt ſic, eſt quod poſſit appetitum excitare, quomodocunque id contingat, ſiue propter ſe, ſiue propter aliud, quietare verò appetitum, & terminare motum eius eſt proprium duntaxat illius boni, quod eſt propter ſe amabile, & non in ordine ad aliud, qualis eſt finis, & bonum honeſtum, vel delectabile, non autem bonum vtile. Ad Conſ. negatur maior, cum enim analogia, quam dicit bonum vtile ad cœtera bona, non ſit per ſolam denominationem extrinſecam à cæteris analogatis, quo pacto medicina dicitur ſana præcisè per habitudinem ad ſanitatem, quæ intrinſecè, & formaliter duntaxat in homine reperitur, ſed per formam omnibus, & ſingulis intrinſecè inexiſtentem, licet cum ſubordinatione, & dependentia vnius ad aliud, ideò bonum vtile dicitur tale per bonitatem propriam, quam intrinſecè participat, & non præcisè per habitudinem, & dependentiam ad cætera bona, quam doctrinam tradit vniuerſaliter de huiuſmodi analogis Doctor 2.d.12.q.2.G.& 4.d.12.q.1.ſub H.& cum inquit, quod præciſa tali habitudine deſinit in ipſo tota vtilitas, & bonitas, hoc tantùm infert talem habitudinem, & dependentiam eſſe bono vtili eſſentialem, ac realiter identificatam, adeòut præciſa tali habitudine à poſteriori poſſet inferri deſtructio omnis bonitatis in ipſo, ſicut deſtructa riſibilitate in homine poſſet pariter inferri à poſteriori deſtructio rationalitatis, & eſſentiæ hominis, non autem, quod ipſa hominis eſſentia in riſibilitate conſiſtat; ſic, inquam, in propoſito non valet ex eo inferre totam medij vtilitatem, ac bonitatem in habitudine ad finem conſiſtere. Nec tandem valet ratio D.Thomæ ſuperius allata, qua negat huiuſmodi diuiſionem boni in honeſtum, vtile, & delectabile, eſſe vniuoci in vniuocata, quia non æqualiter prædicatur de omnibus, ſed prius de vno, quam de alio, & de vno per ordinem, & analogiam ad aliud, non inquam valet, quia vt dictum eſt diſp.2.de natura entis nu.108.116. & 120.non eſt de ratione conceptus vniuoci, vt ſic, quod æqualiter participetur ab inferioribus, ſed tantum quod participetur ab eis ſecundum idem nomen, & ſecundum eandem rationem; illa verò æqualitas, & vniformitas conuenit ſolùm perfectiſſimæ, & rigoroſæ vniuocationi, qualis ſolùm in ſpecie athoma reperitur.

Denique circa hanc diuiſionem Boni in honeſtum, delectabile, & vtile, inquit Auerſa q.7.de entis bonitate ſect. 6. quod ſicut bonum per ſe amabile diuiditur in honeſtum, ac delectabile, ita etiam bonum vtile ſubdiuidendum eſt in illud, quod eſt vtile ad conſequendum bonum honeſtum, & quod eſt vtile ad conſequendum bonum delectabile. Hoc tamen non benè dicitur, nam ideò bonum per ſe amabile diuidi ſolet in honeſtum, & delectabile, velut genus in diuerſas ſpecies, quia in obiecto per ſe expetibili alia eſt ratio honeſtatis, & alia delectabilitatis, atque ideò diuerſas ſpecies bonitates ſub eodem genere conſtituunt; ſed ratio boni vtilis eadem proportione in medio reperitur, ſiue vtilitas conferat ad honeſtatem, ſiue ad delectationem, neque hoc vllam infert diuerſitatem, vel variationem in ipſo bono vtili, & ideò minimè opus eſt bonum vtile in illa membra diſtinguere, in quæ diſtinguit Auerſa.

301 Circà gradus Bonitatis, quę erat altera pars quęſtionis

quæritur an bonitas ſit æqualis in omnibus, vel potius diuerſos habeat gradus, ac inæquales, cui quæſito breuiter reſpondendum eſt, quod ſiue ſit ſermo de bonitate eſſentiali, ſiue de accidentali, bonitas eſt inæqualis, & diuerſos habet gradus; de eſſentiali quidem primaria, quæ eſt modus intrinſecus cuiuſcunque entis, hoc patet, quia licet eſſentia cuiuſcunque rei conſiſtat in indiuiſibili ex 8. Met. 10. atque ideo ſecundum ſe conſiderata non habeat graduum latitudinem, ſecundum quam modò magis, modò minus eſſentialiter perfecta dicatur, tamen comparando vnam eſſentiam cum alia, vna eſt perfectior alia, & in entium coordinatione vna obtinet excellentiorem gradum, quam alia; & quia bonitas eſſentialis ſecundaria, quæ eſt paſſio entis, ſequitur perfectionem rei in ſe, quæ eſt eius modus intrinſecus, conſequenter quoad gradus eandem cum illa ſuſcipit inæqualitatem, itaut quanto maioris eſſentia fuerit perfectionis in ſe, maioris etiam erit appetibilitatis, in qua conſiſtat paſſio entis, vndè in electione vna res alteri præfertur, quia ex natura ſua eſt melior alia, & ideò Doctor 2. d. 7. q. vn. §. *ad quæſtionem*, inquit, quod loquendo de Bonitate, quæ eſt paſſio entis, competit cuicunque enti poſitiuo ſecundum gradum ſuæ entitatis magis, & minus. Si verò ſit ſermo de bonitate accidentali, prout dicit etiam alias perfectiones conſentaneas rebus, quæ poſſunt adeſſe, & abeſſe, ſic vna res nedum per cõparationem ad aliam dici poteſt melior illa, vel deterior, ſi plures vel pauciores illa habuerit perfectiones dicuntur ei conſentaneas, verùm etiam in ſe conſiderata poteſt dici modo magis, modò minus bona, ſecundum quod magis, vel minus accedit ad ſuum connaturalem ſtatum accidentalem. Sic etiam inter illa tria bonorum genera gradus aſſignantur, nam bonum delectabile eſt vtique magis bonum, quam vtile quia nedum eſt per ſe, ſed etiam propter ſe expetibile, quod non conuenit bono vtili, & denique bonum honeſtum maius eſt, quam ipſum delectabile, dicitur enim honeſtum, quaſi ſuper omnia bona honore dignum, vt explicat S. Thomas 2. 2. q. 145. art. 1. in corpore.

QVÆSTIO XIII.

Quid ſit malum, & quomodo bono oppoſitum.

302 SIcut poſt veritatem egimus de falſitate, ita in propoſito poſt bonitatem agimus de malitia naturali quidem ex inſtituto, & obiter de morali; & præſertim circa formalitatem malitiæ quæſtio eſt, num conſiſtat in aliquo poſitiuo, vel potius in ſimplici priuatione, aut negatione, nã ex reſolutione huius quæſiti pendet ſolutio alterius de oppoſitione, ac etiam de exiſtentia eius in rebus, ſi namque in aliquo conſiſtit poſitiuo, tunc etiam poſitiuè, & contrariè opponetur bono, ac etiam dici poterit ſimpliciter, & abſolutè in rebus exiſtere; ſi verò in ſola conſiſtit priuatione boni, tunc priuatiuè ſolum opponetur bono, nec in rebus exiſtere dicetur, niſi abuſiuè eo pacto, quo priuationes dicuntur habere eſſe à parte rei, quatenus ſubiecta exiſtunt in rerum natura ſine formis connaturaliter debitis.

Communis, ac frequens dicendi modus circà hanc quæſtionem apud tum recētiores, tum veteres Thomiſtas diſtinguit de malo in ſe, quod vocant ſimpliciter malum, & malo alteri, quod vocant malum ſecundum quid, his enim duobus modis diximus ſupra poſſe aliquid eſſe bonum, quot autem modis dicitur vnum oppoſitorum, totidem etiam modis poteſt & reliquum; malum primo modo, quod eſt ſimpliciter, & abſolutè malum in genere naturæ, vel entis non conſiſtit formaliter in aliqua entitate poſitiua, neque etiam in mera negatione, ſed in priuatione alicuius entitatis ſiue connaturalis perfectionis alicui ſubiecto debitæ; & ratio eſt, quia malum hoc modo ſumptum idem eſt, quod defectuoſum, & cui deficit aliqua perfectio; ſicut bonum in eodem ſenſu illi oppoſitum eſt id, cui nihil deficit perfectionis in ſuo genere, ergo conſtituitur in ratione mali formaliter per priuationem, quia defectuoſum conſtituitur formaliter per defectum defectus autem importat carentiam alicuius perfectionis ſubiecto naturaliter debitæ, & ſic equus dicitur malus, quia caret aliqua perfectione ſibi debita in ſua ſpecie, oculus cæcus dicitur malus, quia caret potentia viſiua, & ſic de alijs. Confirmatur, quia ratio boni ſumpta pro perfecto, cui opponitur malum hoc modo captum, in hoc conſiſtit, quod res habeat perfectionem ſibi debitam, & conuenientem, vt ſuprà explicatum eſt, ergò malum bono in hoc ſenſu oppoſitum non niſi in priuatione talis perfectionis debitæ poteſt conſiſtere, loquendo autem de malo, quod eſt malum relatè, ſeu malum alteri non ſolum conſiſtere poteſt in priuatione, ſed etiam in aliquo poſitiuo, & ratio eſt, quia non tantum priuatio, ſed etiam forma poſitiua poteſt eſſe diſconueniens alicui ſubiecto, vndè hæc ratio mali eadem eſt cum ratione diſconuenientis alicui, ſic calor v. g. in qua receptus non ſolùm eſt aquæ diſconueniens, eo quia ſecum adducat priuationem frigiditatis in qua, ſed ratione propriæ ſuæ entitatis, per quam verè nociuus eſt naturæ aquæ, ergo non ſola priuatio, & carentia frigiditatis, quæ eſt in aqua, dicitur ei mala, ſed etiam ipſamet caloris natura, quæ cum aqua naturalem habet antipathiam, atque repugnantiam; hanc vt communem Thomiſtarum ſententiam refert, & ſequitur Blaſius à Concep. diſp. 24. Met. q. 8. Hurtad. diſp. 7. Met. ſec. 6. Ouuied. cõtrou. 3. Met. punc. 5. vbi proindè diſtinguit malum in negatiuum, & poſitiuum Auerſ. q. 7. ſec. 7. Suarez d. 11. Met. ſec. 1. n. 8. eſtò poſteà ſuum aſſertum moderare videatur, ac ita declarare, vt in oppoſitam deſcendat ſententiam, quod etiam malum relatè, & pro diſconuenienti ſumptum per priuationem in eſſe mali formaliter conſtituatur, Meuriſſe ex noſtris lib. 2. ſuæ Met. cap. 3. q. 3. Et quia malum morale dicunt non eſſe malum in ſe, & abſolutè, ſed relatè, & alicui, quatenus eſt diſconueniens naturæ rationali, ideò Thomiſtæ quamplures aſſerunt hoc præſertim malum in poſitiuo conſiſtere, quod poſitiuum variè explicant, nimirum vel per conuerſionem ad obiectum indebitum, vel per relationem poſitiuam diſconuenientiæ, vel alio modo poſitiuo, quæ ſententia præſertim tribuitur Caiet. 1. 2. q. 18. art. 5. & q. 21. art. 6. & q. 79. art. 2. ſequuntur Medina, Zumel, Vaſquez, & alij ex Thomiſtis circà ea loca.

Oppoſita ſententia docet malum vniuerſaliter loquendo, ſiuè de malo in ſe, & abſolutè, ſiue de malo relatè, ſiue naturali, ſiue morali, in priuatione conſiſtere, quæ communis eſt in ſchola Scotiſtarum, ac Nominalium, & conformior doctrinæ SS. Patrum contra Manicheos diſputantium, qui admittebant aliquod ens poſitiuè malum, quorum ſola auctoritas ſufficere debet, vt vnumquemq; inducat ad deſerendam primam ſententiam ex ea parte, qua admittit aliquod malum poſitiuum; quæ etiam per prælatam de malo diſtinctionem non ſatis aptè hoc quæſitum reſoluit, dum malum in ſe, & abſolutè ſumptum, vt opponitur perfecto, inquit conſiſtere in priuatione perfectionis debitæ; ſumptum verò relatè, & pro diſconuenienti, ait poſſe tam in priuatiuo, quam in poſitiuo conſiſtere, quia aquæ v. g. non minus diſconueniens eſt, imo magis, poſitiua ipſa forma caloris, quam priuatio frigoris; non, inquam, per hanc diſtinctionem benè quæſito propoſito reſpondetur, quia ſicut hac ratione malum ſumptum prout opponitur conuenienti, poteſt tam in poſitiuo, quam in priuatiuo conſiſtere, idem etiam eadem ratione de malo ſumpto, prout opponitur perfecto, afferri poterit, ac debebit, nam ſicut malus in hoc ſenſu priuatiuè diceretur homo cæcus, vel claudus, quia oculus, vel pes ei deficeret, ita quoque malus dici poſſet poſitiuè in eadem acceptione malitiæ, ſi haberet digitos, vel duo capita, quia alterum caput, & ſextus digitus hominem illum poſitiuè fœdaret, & imperfectum redderet. Tum etiam quia malum ſecundo modo ſumptum nempe pro diſconuenienti non videtur benè explicari modo per poſitiuum à modo per negatiuum, vel priuatiuum, quia tale malum præcisè conſiſtit in ratione diſconuenientiæ, hæc autem eſſe nequit ſimul poſitiua, & negatiua, ſed debet eſſe aut ſolum poſitiua, aut ſolum negatiua, cum ſit vna, atque eadem ratio: explicemus itaque hanc ſecundam ſententiam, vt veriorem, & in Scholis magis receptam.

ARTICVLVS I.

Malùm vniuerſaliter in priuatione boni conſiſtit formaliter.

303 COncluſio huius articuli eſt Scoti 2. d. 37. §. *iſtæ quæſtiones*, & d. 40. & quol. 18. & alibi frequenter, vbi malitiam moralem explicat per proportionem ad naturalem, & vtramque ait in priuatione formaliter conſiſtere eſt communis in Schola Scotiſtarum, & Nominalium, ac etiam eſt plurium Thomiſtarum, pro qua innumeros ferè Auctores refert Salas in 1. 2. tom. 1. tra. 7. diſp. 3. ſec. 2. & tom. 2. trac. 13. d. 2. ſec. 3. quorum præcipui ſunt Alenſis Magiſt. ſent. D. Thomas D. Bon. Scot. Ocham. Durand. Gabriel. Aureol. Ægid. Albert. Henric. & Recentiorum maior, & ſanior pars. Probatur concluſio primò vniuerſaliter de malo in tota ſua latitudine, tam in genere naturæ, quam in genere moris, quod in priuatione conſiſtat, & probatur (inquam) inprimis

innu-

innumeris. SS. Patrum auctoritatibus, quos nominatim refert idem Auctor loc. cit. & verbatim Paſqual. ſec. 1. præcipui autem ſunt Anſelm. opuſc. de præſcien. & prædeſt. cap. 8. Fulgent. lib. de fide ad Petrum cap. 11. Damaſcen. 2. de fide c. 4. Chriſ. hom. 2. in Acta Apoſt. Athan. orat. contra idola. Naz. orat. 9. n. 16. Dionyſ. 4. de diuinis nomin. Hier. in illud Matth. 27. *tunc Iudas*, &c. Iuſtin. lib. quæſtionum q. 46. & 73. Epiphan. hæreſi 74. poſt medium Ambroſ. lib. de parad. cap. 8. Leo epiſt. 93. & alij quamplures, inter quos egregiè D. Auguſt. multis in locis adductis à Mag. ſent. d. 33. & 34. nam lib. 11. de Ciuit. Dei cap. 9. habet hæc verba *mali enim nulla natura eſt, ſed amiſſio boni mali nomen accepit*, & in encherid. cap. 11. *ait quid eſt autem aliud, quod malum dicitur, niſi priuatio boni? nam ſicut corporibus animalium nihil aliud eſt morbis, & vulneribus affici, quam ſanitate priuari, ita etiam & animorum quæcunque ſunt vitia naturalium ſunt priuationes bonorum*, quibus verbis manifeſtè docet malum vniuerſaliter loquendo tam in genere naturæ quam in genere moris, in ſola priuatione boni conſiſtere, & ſic etiam vnanimiter loquuntur alij Patres. Nec valet ad hæc clariſſima Patrum teſtimonia reſponſio Vaſqu. p. 2. diſp. 95. cap. 11. Patres vt plurimum fuiſſe locutos contra errorem Manichæorum dicentium dari aliqua naturam ſubſtantialem per ſe malam, & hoc ſenſu docuerunt malum non eſſe aliquid poſitiuum ideſt non eſſe ſubſtantiam malam. Non, inquam, valet quia quamplures ex SS. Patribus non ſolùm dicunt malum nõ eſſe aliquam ſubſtantiam, vel naturam contra Manichæos, quorum vtique hoc erat aſſertum ſed præterea dicunt malitiam ſiue naturalem, ſiue moralem eſſe priuationem boni, ſicut mors eſt priuatio vitæ, & tenebræ ſunt abſentia lucis; ac ita præſertim loquuntur Aug. loc. cit. & tra. 1. in Ioan. Bernard. ſerm. 6. in aduentu. Baſil. in conſtitut. Monaſt. cap. 5. Niſſen. orat. catechiſt. cap. 5. 6. & 7. Gregorius Magn. lib. 26. Athanaſ. loc. ſupra cit. & alij quamplures, ergo hic eſt communis Patrum ſenſus, quod malum vniuerſaliter loquendo in priuatione boni formaliter conſiſtit; vide Fabrum diſp. 1. de pænit. q. 1. cap. 3. vbi alias reſponſiones ad has Patrum auctoritates excludit Medinæ, Caietani, & aliorum præſertim loquendo de malo morali.

Deindè probatur ratione Scoti 2. d. 35. quam etiam ibidem vtitur Aureol. illud eſt formalis, & præciſa ratio mali, qua poſita & quocunque alio dempto ponitur malum, & qua dempta omni alio poſito remouetur malum, ſed poſita in quocunque carentia debiti in eſſe vel naturaliter, vel moraliter omni alio concurrente amoto, ponitur in illo ratio mali, & remota omni alio poſito remouetur malum, ergo &c. Probat minorem Doctor præſertim in genere moris quia eo ipſo quod inferior nõ ſe conformat legi ſuperioris ſiue omiſſiuè, ſiue commiſſiuè, ſtatim peccat, & malè agit; ſed minor illa poteſt in quocunque genere vniuerſaliter probari, quia nedum malum morale formaliter incurritur per declinationem, & defectum à regulis, & legibus morum, ſed etiam peccatum naturæ, & artis præciſè habetur per priuationem conformitatis ad leges, & regulas naturæ, & artis, & in declinationem, & deuiatione ab illis. Tum quia, vt vrget Aureol. malum reperitur, vbi nullum eſt poſitiuum additum ſubiecto, vt conſtat de cæcitate in oculo, quæ in eo eſt materia priuatio viſus, nec ſine priuatione cogitari poteſt; vndè Aduerſarij ponẽtes formalitatem malitiæ in aliquo poſitiuo, non adhuc excludunt priuationem, imo fatentur talem priuationem neceſſariò poſitiuum illud comitari, quia ſine tali priuatione concomitanti illud poſitiuum non diceretur malum. Sed planè ex hoc potius inferre debebant, malitiam formaliter in ea priuatione conſiſtere, quia illud poſitiuum ſecluſa priuatione, quam dicunt concomitantem, non dicitur malum, intellecta verò illa priuatione ſtatim intelligitur malum, etiamſi non a[illegible]eſſet poſitiuum illud ſubiecto ſuperadditum, ergo re vera formaliſſimè loquendo malitia in ſola priuatione conſiſtit.

Reſpondet Vaſquez cit. diſp. 95. cap. 12. frigus poſſe eſſe nociuum, etiamſi nullum gradum caloris auferat, & ſi quis haberet ſex digitos haberet malum ſcilicet mõſtruoſitatem, & tamen nullum bonum ei adimeret. Contra hoc eſt, quod damnum, & nocumentum priuationem alicuius boni, & conuenientis importare videntur, nam nihil nocet, niſi quia aliquid boni tollit, vndè ſi aliquid eſt in ſe bonum, ſicut eſt frigus in ſua entitate, & nihil mihi aufert eorum, quæ ſunt vtilia, vel conuenientia, nec diſpendium vllum cauſat, certè non poteſt eſſe mihi malum; ſic arguebat Auguſt. 2. de morib. Manichæorum cap. 3. *percontor vos, ait, quid ſit malum? ſi dixeritis id, quod nocet, neque hic meminiſtis, quicquid nocet bono aliquo priuat eam rem, cui nocet, nam ſi nullum bonum adimit, nihil prorſus nocet*, implicat ergo, aliquid eſſe nociuum alteri, ac diſconueniens niſi ei aliquid auferat boni. Rurſus monſtruoſitas illa in homine ſex digitos habente, vel duo capita formaliter in priuatione conſiſtit, & in deuiatione à legibus naturæ, à quibus exorbitari poteſt vel per defectum, vt ſi homini pes, vel oculos deficeret, vel per exceſſum, & quocunque modo exorbitetur, ſemper naturæ, peccatum, vel monſtruoſitas in tali deuiatione conſiſtit, vndè & D. Dionyſ. cap. 4. de diuin. nomin. tale malum naturæ formaliter in priuatione conſtituit, quam ipſe vocat *ineptam diſſimilium compoſitionem, & defectum proportionis debitæ, & conuenientis iuxta naturæ inſtitutionem*, vndè & D. Auguſt. lib. de natura boni capit. 3. & 4. malum nihil aliud ait eſſe, quam corruptionem modi, vel ſpeciei, vel ordinis naturalis, ergo malum, vt ſic, ſemper eſt alicuius boni debiti priuatio, & corruptio.

Denique malum in communi definiri nequit per poſitiuum, nec per aliquid abſtrahens à poſitiuo, & priuatione, ergo definiri debet per priuationem alicuius boni debiti vel in genere naturæ, vel moris, vel artis, vt etiam malum artificiale comprehendamus; Probatur antecedens quoad primã partem, quia ſi malum in communi definiretur per poſitiuum, tunc omne malum eſſet poſitiuum, quod neque ipſi Aduerſarij concedunt, probatur conſequentia, quia non poteſt ratio communis poſitiua contrahi per differentiam negatiuam, debet enim habere complementum intrà ordinem poſitiuum, neque differentia adueniens generi debet illud deſtruere, immò potius perficere intrà eundem ordinem, quia ratio inferior contrahens debet cum ſuperiori proportionari, tanquam complementum illius naturæ, in qua ipſa inchoata eſt; quare ſi datur aliquod malum negatiuum, vel priuatiuum, vt Aduerſarij concedunt, debet habere rationem mali communiſſimam negatiuam, & ſi ſemel conceditur ratio communiſſima mali eſſe quid negatiuum, omne malum debebit eſſe tale, cum illa ratio non poſſit, niſi per negatiuum determinari. Et quia quis cauillari poſſet rationem mali communiſſimè ſumptam præſcindere à poſitiuo, & priuatiuo, probari debet aſſumptum primum quoad alteram partem ex dictis qu. & art. vlt. diſp. 2. vbi fuſe oſtenſum eſt non dari conceptum communem præſcindentem à poſitiuo, & negatiuo; vndè nota hanc rationem, prout conficitur à Paſqualig. cit. ſec. 3. non concludere, ex hoc enim, quod Aduerſarij concedunt malum aliquod negatiuum, prætendit inferre omne malum vniuerſaliter debere eſſe tale, ac etiam ipſam rationem mali in communi eſſe debere negatiuam, quia differentia negatiua neceſſariò ſupponit rationem communem negatiuam, nam ratio communis poſitiua nequit contrahi per negatiuum. Non, inquam, valet ratio in hunc modum confecta, quia diceret Aduerſarius rationem mali in communi à poſitiuo, & negatiuo præſcindere, atque ideò benè determinari poſſe ad ſpeciem mali poſitiuã, & per differentiã poſitiuã, ad malũ negatiuum per differentiam negatiuã, quia conceptus mali, vt ſic, ab vtraq. præſcindit, & eſt ad vtramq. indifferens, quæ etiam ſolutio non eſſet totaliter abs re, quia diſput. 1. Phyſ. q. n. 9. oſtenſum eſt in aliquo ſenſu dari poſſe conceptum vniuocum poſitiuo, & priuatiuo communem, quod rurſus infrà dicemus n. 324.

304 Secundo principaliter probatur concluſio de vnoquoque malo in particulari, primò probatur de malo abſolutè ſumpto, quod dicebatur malum in ſe, nam malum in hoc ſenſu idem eſt, quod imperfectum, & defectuoſum, at omne tale ità denominatur formaliter per defectum, & carentiam alicuius perfectionis debitæ, ergo &c. tum quia nihil eſt malum in ſe, niſi quia caret aliqua perfectione ſibi debita, ergo malum in hoc ſenſu formaliter in priuatione conſiſtit. Deindè probatur hoc idem de malo per diſconuenientiam, quod dicitur malum alteri, quia vt dicebamus, nihil eſt malum alteri, niſi quatenus ei nocet, & damnum affert, ſed quod non priuat bono, non nocet, nullumque damnum affert. Tum quia nihil, quod in ſe bonum eſt, eſt alteri malum, & diſconueniens, niſi quatenus excludit aliquod bonum ipſius, nam habere id, quod in ſe bonum eſt, non eſt malum ſed expediens, ergo tam malum in ſe, quam malum alteri formaliter in priuatione conſiſtit. Reſpondent Aduerſarij non ſolum eſſe malum in ſe, quod caret perfectione debita, ſed etiam quod habet in ſe, quod non deberet habere, vt conſtat de homine bicipite, vt inquit Vaſquez loc. cit. & ſimiliter

ter aliquid poſſe eſſe malum alteri, ſi eſt per ſe diſſentaneum illi, quamuis illi non afferant aliud damnum, & nocumentum. Sed hæc reſponſio iam impugnata eſt, nam etiam eſſe bicipitem in homine, vel habere ſex digitos non dicitur malum, niſi quia hominem priuat debita formoſitate, & proportione conſtituta à lege naturæ; & implicat aliquid eſſe alicui nociuum, diſconueniens, & diſſentaneum, niſi adimat illi aliquod bonum, ſicut è contra ideò aliquid dicitur alicui conueniens, & proficuum, quia illi affert aliquod bonum.

305 Tertiò adhuc ſpecialius id demonſtratur de malo accepto pro diſconuenienti, de quo eſt maior difficultas, cum v. g. calor dicitur diſconueniens aquæ, atque ideò malus ei, vel dicitur malus ratione ſuæmet entitatis, qua illi repugnat, vel præcisè per habitudinem diſconuenientiæ; non primum, quia ſecundum talem conſiderationem calor non dicit niſi ſuam entitatem abſolutam, quæ in ſe bona eſt, nec poteſt dici mala alteri, quia ſecundum talem conſiderationem non reſpicit aliud, cui diſconueniat, tum quia ſi ſecundum ſuam entitatem eſſet diſconueniens, cuicunque ſubiecto diſconueniens foret, & malus, reſtat ergo vt formaliter malus aquæ dicatur, & diſconueniens per ipſam habitudinem diſconuenientiæ, quia ratione ſui poſitiui poteſt in ordine ad aliud habere rationem conuenientis, atque ideò rationem boni; cum igitur diſconuenientia quòd negatiuum dicat, negationem ſcilicet conuenientiæ ſequitur euidenter hoc quoque genus malitiæ formaliter conſiſtere in priuatione debitæ conuenientiæ. Conſ. vel calor eſt aquæ malus, & malè afficit aquam, quia aliquid ponit in aqua, nempe ſeipſum, vel quia aliquid excludit ab aqua, cum quo repugnat; ſi ſecundum, habetur intentum, erit enim malus aquæ, quia gradum qualitatis excludit ab ea connaturaliter debitum, & conſequenter priuat eam perfectione connaturaliter debita; ſi primum, ſequitur aliquid ratione ſuæ bonitatis eſſe formaliter malum alteri, quod implicat, conſequentia patet, quia calor ſecundum ſuã propriam entitatem eſt bonus, & ideò vt ſic nequit eſſe alteri malum. Dices ſecundum ſuam entitatem eſſe aquæ malum, quia ſecundum illam formaliter ei repugnat, & hæc repugnantia conuenit ei formaliter. Contra, quia calor intantum aquæ repugnat, inquantum expellit ab ea frigus illi connaturaliter debitum, ſi ergo dicitur malus aquæ, inquantum ei repugnat, hoc eſt dicere eſſe malum aquæ, inquantum eam priuat aliqua perfectione connaturaliter debita. Dices repugnare poſitiuè, atque ideò hanc diſconuenientiam eſſe poſitiuam, & conſequenter etiam ipſam malitiam, cum malitia in ipſa diſconuenientia conſiſtat. Contra, quia aliud eſt malum diſconuenientiæ conſiſtere in aliquo poſitiuo, & aliud oriri ex aliquo poſitiuo, hoc ſecundum vtique verum eſt, idque concludit inſtantia, nam malum diſconuenientiæ oritur ex eo quod aliquid alteri applicatur, cui eſt omninò improportionatum, non tamen in eo formaliter conſiſtit, nam hoc in ſe bonum eſt, & etiam poteſt eſſe bonum reſpectu alterius, vt conſtat de eodem calore reſpectu ignis; conſiſtit ergo formaliter malitia in hoc, quod ex applicatione caloris ad aquam ſequitur in ea priuatio frigiditatis, quæ eſt perfectio ei connaturaliter debita, & per talem priuationem calor formaliter dicitur malè aquam afficere.

Præterea ſi malum diſconuenientiæ eſſet formaliter quid poſitiuum, tunc daretur aliquid, quod eſſet in ſe poſitiuè, & & abſolutè malum, quod neque aduerſarij concedunt, cum dicant malum diſconuenientiæ eſſe malum duntaxat relatè, & hoc tantùm malum eſse poſse poſitiuum, probatur conſequentia, quia calor in aqua vel eſt ei malus, & malè eam afficit, quatenus eam priuat aliquo gradu frigoris, vel quatenus illam informat, ſeq. illi exhibet in genere formalis cauſæ; ſi primum, ergo non eſt poſitiuè malus aquæ, ſed priuatiuè; ſi ſecundum, ergo erit in ſe poſitiuè malus, quia cauſa formalis debet eſse in ſe talis formaliter ſaltum, vt quo, qualis eſt effectus; tum quia etiam ſubiectum, quod tale denominatur, eſset in ſe poſitiuè malum, & non quia eſset priuatum aliqua bonitate, Dices calorem eſse poſitiuè malum aquæ, quia poſitiuè illi repugnat, & diſconuenit, etiam ſi nullum frigoris gradum ab ea expelleret, & eodem modo aqua diceretur malè affecta poſitiuè, quia habet formam ſibi poſitiuè repugnantem. Contra, quia repugnantia, & contrarietas formarum dicit incompoſſibilitatem earum in eodem ſubiecto, ſed incompoſſibilitas negationem includit, & expulſionem alicuius formæ à communi ſubiecto, ergo calor dicitur malus aquæ, non ratione entitatis propriæ, qua aquam informat, ſed ratione incompoſſibilitatis, & priuationis formæ debitæ, quæ ſequitur, vel ſaltem nata eſt ſequi ad illam, & ob eandem priuationem aqua dicitur ſub calore malè affecta, vndè ſi calor introduceretur in aqua ſine actuali frigoris expulsione, & priuatione, adhuc diceretur malus aquæ, quia licet ad eius poſitionem in aqua non ſequatur ex hypotheſi frigoris priuatio, tamen ſequi nata eſt, quod si talis priuatio nec ſequeretur ad calorem in aqua, nec nata eſſet ſequi, ſanè calor non eſſet diſconueniens, & contrarius aquæ.

306 Quartò ex dictis probatur vlterius etiam malum morale conſiſtere non in aliquo poſitiuo, ſed in priuatione conformitatis debitæ actui humano ad regulam morum, quod eſt prudentiæ dictamen, tum quia SS. Patres, cum aiunt malum formaliter in priuatione conſiſtere, de malo morali præſertim loquuntur, & de peccato, vt paſſim notant Auctores ſecundæ ſententiæ. Tum quia malum, vt sic, eſt priuatio boni, vt sic, ergo & malum morale eſt priuatio boni moralis, aſſumptum patet ex dictis, conſequentia probatur, quia inferiora inuoluunt ſuum ſuperius, eique proportionantur, & differentiæ generi aduenientes non eius rationẽ deſtruunt, ſed potius perficiunt intrà eundem ordinem. Tum quia tam in genere naturæ, quam artis, malum in priuatione conſiſtit conformitatis ad leges, & regulas naturæ, & artis, & in deficientia, ac deuiatione ab ipſis, ergo & malum morale pariter conſiſtit in declinatione à legibus, & regulis morum. Tũ quia poſita voluntaria, ac libera priuatione conformitatis ad legem, & regulas morum in voluntate, aut eius actu, præciſo quocunque poſitiuo illis ſuperaddito, intelligitur peccatũ poſitiuo autem quocunque poſito ſine illa non intelligitur peccatum, ergo peccatum, quod eſt malum morale formaliter in priuatione conſiſtit, & hæc eſt ratio Scoti 2. d. 37.

Præterea, ſi malum morale in aliquo poſitiuo conſiſtit, vel id eſt aliquid phyſicum, & reale, vt Caiet. Medina, & alij nonnulli Thomiſtæ velle videntur p. 2. q. 79. vel aliquod morale, puta relatio illa diſconuenientiæ ad naturam rationalem, vt Vaſquez cit. arbitratur; non primum, quia tunc Deus eſſet cauſa peccati etiam pro formali, cum ſit cauſa cuiuſcunque entis realis ad extra, & poſſet peccatum pro formali eſſe obiectum diuini amoris, & Deus in ipſo ſibi complaceret, vndè eſſet Auctor peccati, quia illud vellet, & amaret. Nec valet reſponſio Caiet. quod eſſet cauſa malitiæ moralis, non peccati. Nam præter quam quod ſatis ineptè diſtinguitur malum morale à peccato, SS. Patres ſupra cit. negant etiam malum morale eſſe à Deo. Tum quia ſi Deus eſt cauſa malitiæ moralis, ergo ſimpliciter, & abſolutè dicendus eſt cauſa peccati, quia cauſat illud, quod eſt præcipuum in peccato ſcilicet malitiam moralem, nam ſecũdum Caiet. ad conuerſione ad obiectum indebitum, & in illa malitia morali præcipuè peccatum conſiſtit. Nec valet reſponſio Medinæ peccatum non eſse à Deo, licet ſit entitas poſitiua realis, quia eſt entitas deficiens, & ſolum pendet à cauſa ſecunda deficiente. Nam omne ens poſitiuum reale, vt ſic, habet cauſam efficientem, non deficientem; tum quia ſequeretur creaturam ſine concurſu Dei efficere entitatem poſitiuã peccati, quod omnes ſolent exprobrare Durãdo, & aliquod ens finitum non pendere immediatè à Deo, & à prima cauſa. Nec valet alia ſolutio eiuſdem Medinæ, peccatum formaliter loquendo præter entitatem phyſicam realem includere etiam priuationem rectitudinis, cuius priuationis Deus non eſt cauſa. Nam præter quam quod ſic dicendo componit eſsentiam peccati ex poſitiuo, & priuatiuo, ex quibus tamen conceptus per ſe vnus coaleſcere nequit, adhuc non euadit vim argumenti, nam ſi poſitiuum illud eſt verè malitia, & pertinet ad formalitatem peccati, licet partialiter, ſequitur Deum eſse cauſam illius, quod non minus repugnat, quam eſse cauſam totius malitiæ. Nec valet aliorum ſolutio Deum non eſse cauſam peccati, quia ad actum peccati indeterminato concurſu concurrit. Nam præter quam quod hoc eſt falſum ex dictis diſp. 2. Phyſ. q. 3 art. 2. & diſp. 3. q. 4. art. 2. licet fortè abſque impietate admitti poſset ita concurrere ad materiale, & ſubſtratum in peccato, non tamen admitti poteſt abſque impietate, quod ita concurrat ad peccatum pro formali, phyſicè namque nec determinato, nec indeterminato concurſu attingit malitiam, & formalitatem peccati. Nec demum valet aliorum ſolutio, dicentium Deum dici non poſse cauſam peccati, licet formaliter ſit aliquid phyſicum, & reale, quia entitas peccati non pendet à Deo ea peculiari ratione, qua peccatum eſt, ſicut licet Deus concurrat ad generationem animalis, non tamen generare dicitur animal, quia generatio eſt origo viuentis

tis à viuente in ſimilitudinem naturæ, vndè animal peculiari ratione pendet à cauſa ſecunda generante, ſecundum quam non pendet à cauſa prima. Non, inquam, valet, ſolùm enim hæc reſponſio ſaluare poteſt, quod Deus non dicatur peccans, etiam ſi concurrat ad actionem peccaminoſam, non tamen ſaluat, quin dici debeat cauſa peccati, ſicut ex hoc, quod animal peculiari ratione pendeat à cauſa generante, fit ſolùm, quod Deus non dicatur generare animal, non verò quod non dicatur adhuc cauſa phyſica animalis geniti.

307 Quod autem nec rectè ponatur peccatum in poſitiuo aliquo morali conſiſtere formaliter, nimirum in relatione illa diſſonantiæ, & diſconuenientiæ ad naturam rationalem, probatur, nam vel hæc relatio eſt realis, vel rationis, non ſecundum, quia formalitas peccati in humanis actibus eſt realis, cum homo à parte rei ſit peccator violans præceptum Dei, ſecluſa habitudine ad intellectum, vt poſteà patebit, ergo nequit eſſe pura relatio rationis, quæ non habet eſſe, niſi per opus intellectus, vt Vaſquez comminiſcitur; ſi verò eſt relatio realis, iam vrget argumentum ſupra factum, quod Deus erit cauſa peccati pro formali. Sed ait Vaſquez diſp. 95. cap. 10. num. 49. ſe per iſtam relationem intelligere denominationem extrinſecam, quæ à parte rei reperitur nullo conſiderante intellectu. Cæterum licet verum ſit denominationem extrinſecam in rebus reperiri citrà opus intellectus, vt eſſe viſum in pariete, falſum tamen eſt in rebus reperiri ſecundum aliquod eſſe poſitiuum reale, quod habeat in rebus. Deindè falſum eſt hanc relationem diſſonantiæ, & diſconuenientiæ attendi debere per modum cuiuſdam ordinis poſitiui ad naturam rationalem, veluti in actu primo, cui diſconueniens, & nociuus dicatur actus peccaminoſus, nam potius hæc relatio diſconuenientiæ concipi debet per ordinem ad naturam rationalem in actu ſecundo ideſt in ordine ad rationem proponentem diuinam legem, humanam, vel naturalem; hoc autem modo diſconuenientia non benè concipitur per modum ordinis poſitiui, & contrarietatis ad legem aut rationem proponentem legem, ſed potius per modum receſſus, & defectionis à lege, quo pacto explicata diſconuenientia non importat relationem aliquam poſitiuam, ſed ſolam priuationem conuenientiæ, & conformitatis ad legem. Tũ quia admiſſo etiam talem relationẽ poſitiuã diſconuenientiæ in actu peccaminoſo reperiri, adhoc falſum eſt in ea conſiſtere malitiam actus, & formalitatem peccati, nam talis relatio ſupponit malitiam in actu, quæ eſt carentia rectitudinis, & conformitatis ad legem, nam ideò actus eſt diſconueniens, quia non eſt poſita rectitudo, quæ poni debebat, tum quia actus ideò eſt rationi contrarius, quia non eſt conformis ad rationem, nec elicitus iuxtà illius dictamen, ergo priuatio conformitatis præcedit in actu ipſam relationem difformitatis. Dices, imò potius rem è contra ſe habere, quod priuatio conformitatis, in actu ſequitur ad relationem difformitatis; ideò enim actus non eſt rationi conformis, quia elicitus eſt difformiter ad eius dictamen. Contra, quia priuatio in eodem ſigno ſequitur in ſubiecto, in quo habitus ineſſet, ergo in eodem ſigno, in quo conformitas eſſet in actu, in eodem ſequitur in ipſo priuatio illius conformitatis, & deinceps difformitas per noſtrum intelligendi modum, & declaratur à ſimili nam relatio inæqualitatis inter duas quantitates ſupponit in vno extremo defectum alicuius quantitatis, ergo ſic etiam in propoſito difformitas actus ad rationem ſupponit defectum conformitatis in illo. Denique in peccato omiſſionis omninò negari non poteſt priuationem rectitudinis debitæ non præcedere diſſonantiam ad rationem, ideò enim voluntas contrariatur rationi, quia omittit actum debitum, ſed talis priuatio ſufficit ad conſtituẽdum peccatum omiſſionis, imò malitia omiſſionis formaliter nõ eſt, niſi talis priuatio, ergo, &c.

308 Dices, Scotum quol. 18. lit. I. diſtinguere malitiam in priuatiuam, & contrariam, & illam in ſimplici priuatione, hanc verò in aliquo poſitiuo rationi diſſono conſtituit, & expreſsè docet malitiam aliquãdo eſſe poſitiuè contrariã virtuti, & rectitudini, vt quando opponitur actui circumſtantia contraria, vt cum quis aliquem occidit auctoritate priuata, aliquando verò eſſe duntaxat priuatiuè contrariam, vt cum actus caret aliqua circumſtantia debita. Reſp. licet ex hoc modo loquendi Doctoris Vaſqu. loc. cit. & Aluarez. diſp. 128. num. 13. ſint ſuſpicati Scotum noſtrum eorum opinioni fauere, omninò tamen decipiuntur, nam firma, & conſtans eius ſententia fuit ſemper malum præſertim morale in priuatione conſiſtere debitæ rectitudinis, quod ſatis conſtat ex illo eodem quol. 18. §. *ex iſto ſequuntur*, peccata inter ſe ſpecie, vel numero diſtingui vniuerſaliter loquendo iuxtà bonitates, quarum ſunt priuationes, & vnum peccatum ait eſſe grauius alio iuxtà maiorem, vel minorem bonitatem, qua priuat, quam etiam doctrinam habet 2. d. 37. lit. E. dicendum itaque quod illa diſtinctio malitiæ ab ipſo aſſignata in poſitiuam, & priuatiuam, ſeu contradictoriam, & contrariam, vt paſſim Scotiſtæ notant, datur à Doctore de malitia pro ſubſtrato, affirmatione, vel negatione actus, non de malitia pro formali, quæ ſemper eſt priuatio conformitatis ad legem, quæ priuatio nata eſt fundari ſuper ſimplicem negationem, vt non diligere, cum debes, & ſuper affirmationem, vt odiſſe, neutrum enim eſt conforme; quod ita declaro, in omni præcepto affirmatiuo præcipitur actus propoſitus, & prohibetur oppoſitus, hinc Doctor 2. d. 30. q. 1. illud præceptum *diligite inimicos*, intelligi poſſe docet, vel poſitiuè per modum actus eliciendi, vel prohibitiuè per modum contrarij actus arcendi, in hoc igitur præcepto ſicut in quolibet alio affirmatiuo, quatuor hæc membra ſunt diſtinguenda, diligere, non diligere, non odiſſe, odiſſe, & habebis bonitatem, aut malitiam pro materiali, & ſubſtracto; diſtingue deindè reſpectus conformitatis, vel priuationes horum reſpectuum ſuper prædictas affirmationes, vel negationes actuum fundatas, & habebis bonitatem, aut malitiam pro formali; ſuper diligere fundatur reſpectus conformitatis, ſuper non diligere negatio conformitatis, eruntque duæ negationes fundans, & fundata, non odiſſe eſt negatió fundans reſpectum conformitatis, odiſſe eſt actus fundans negationem conformitatis; itaque ſicut bonitas pro materiali diſtinguitur in poſitiuam, & priuatiuam, contradictoriam, & contrariam; ita etiam malitia, & de hac diſtinctione loquitur Doctor loc. cit. & ſicut bonitas formaliter ſemper eſt conformitas ad legem ſiue in actu præcepto, ſiue in negatione actus prohibiti fundata, ita malitia ſemper eſt priuatio illius conformitatis ſiue in actu prohibito, ſiue in negatione actus præcepti fundata. Quod dixi de actu, dicendum etiam eſt de conditionibus, & circumſtantijs actus cum Scot. quol. 18. K. ſi enim aliquis dat eleemoſynam non propter bonum finem, ſcilicet amorem Dei, hæc eſt malitia priuatiua, ſi dat propter malum finem, eſt contraria, ſed malitia formalis vtriuſque actus eſt ſola priuatio conformitatis ad legem.

309 Quintò conſtat ex hactenus dictis, quo pacto malitia opponatur bonitati, ſi enim ſumatur malitia prout opponitur bonitati eſſentiali entis, quæ vno modo accepta eſt modus intrinſecus entis, & alio modo accepta eſt paſſio enti realiter identificata, ſi inquam, malitia, ſumatur, vt opponitur bonitati ita acceptæ, dicendum eſt talem oppoſitionem eſſe contradictoriam, & ratio eſt, quia malitia ſic ſumpta tollit bonitatem tranſcendentalem, & conſequenter aufert quoque ipſam rei entitatem; & ſic malitia remanet pura negatio extra genus, cum enim nullum habeat ſubiectum, nequit ſe habere per modum priuationis, quæ eſt negatio in ſubiecto atque ideo merè negatiuè opponitur bonitati tranſcendenti, & ſic talis oppoſitio nec erit contraria, nec priuatiua, ſed contradictoria per modum affirmationis, & negationis; ſi autem ſermo ſit de malitia, vt opponitur bonitati accidentali, quæ importat integritatem omnium pertinentium ad perfectionem rei accidentalem, quomodo bonum dicitur illud, quod non ſolum habet omnia, quæ pertinent ad eius eſſentiam, ſed omnia accidentia connaturaliter eſſentiæ ſuæ conuenientia, quo ſenſu dicitur vinum bonum, quod habet debitum odorem, ſaporem, & colorem, in hoc, inquam, ſenſu malitia opponitur priuatiuè bonitati; & ratio eſt, quia tunc malitia non eſt pura negatio, ſed negatio in ſubiecto, neque ſufficit vt ſit in ſubiecto quomodocumque ſed debet eſſe in ſubiecto apto nato, itaut perfectio, & bonitas negata ſit illi ſubiecto debita, alioquin tale ſubiectum non diceretur malum, neque illa negatio malitia; neque enim lignum dicitur malum, quia non habeat bonitatem hominis, nec homo malus, quia non habet bonitatem angeli, ſed tunc ens aliquod dicitur malum, quando non habet bonitatem debitam; ſic etiam priuatiuè bonitati opponitur malitia ſumpta pro diſconuenientia, quia vt dictum eſt, diſconueniens dicitur malum alteri, quia illi repugnat, & ab eo excludit aliquam perfectionem ei connaturaliter debitam, adeout diſconuenientia, ſine priuatione alicuius conuenientis concipi nequit in ratione mali. Et hoc tandem modo etiam in genere moris malitia bonitati opponitur priuatiuè, & actus humani dicuntur mali, quando non habent

recti

Digitized by Google

rectitudinem, quam deberent habere ex debito morali, quod inducitur per dictamen prudentiæ, & regulas motum.

Dices, bonum, & malum, virtus, & vitium contrariè opponuntur ex Ariſt. cap. de qualitate, & de oppoſitis. Reſp. ex D. Bon. 2. d. 34. art. 2. q. 3. ad 1. aſſumptum verificari de bono, & malo, virtute, & vitio pro materiali, & ſubſtracto, & ita Ariſt. eſſe ibi locutum, vel ſi loquitur pro formali, non debet intelligi de contrarietate in omni rigore, ſed eo modo quo idem Ariſt. 1. Phyſ. 41. prima rerum principia vocat contraria, & 5. Met. cap. de priuatione habituum, & priuationem contraria vocat; vel ſi de vera locutus eſt contrarietate, hoc ideò dixit, quia etiamſi ſecundum veritatem tantum priuatiuè opponantur imitãtur, tamen quodammodo legem contrariorum in hoc, quod mutuò ſe expellunt, & ab vno fit regreſſus ad alterum, in qua conditione priuatiuè oppoſita ſecernuntur à contrariè oppoſitis. Vel tandem dici poteſt cum Aureolo 2. d. 35. q. vn. art. 2. quod ſemper alterum contrariorum includit priuationem reſpectu alterius per Ariſt. 10. Metaph. licet ergo bonum, & malum ſint contraria, tamen malum non dicitur malum ratione poſitiui, ſed ratione priuationis incluſæ.

310 Sextò tandem ex dictis deducitur, quomodo malum, vel malitia ſit, vel non ſit in rebus, nam ſi ſermo ſit de malo, prout opponitur bonitati eſſentiali, tam illi, quæ eſt modus intrinſecus, quam ei, quæ eſt paſſio tranſcendens, non poteſt dici eſſe in rebus etiam ſuo modo, vt quid negatiuum, quemadmodum putauit Meuriſſ. lib. 2. ſuæ Metaph. cap. 3. part. 3. q. 3. vbi concl. 1. ſtatuit dari malum tranſcendens eo modo, quo ſolemus dicere dari priuationes, cum enim conſtet ex dictis non poſſe eſſe in rebus, vt aliquid poſitiuum, reſtat ſolum vt dici poſſit eſſe in rebus ſuo modo, vt aliquid negatiuum, eo modo quo diximus dari poſſe à parte rei priuationes, & negationes reales diſp. 4. Phyſ. q. 1. art. 1. ex Scoto 1. d. 23. lit. E. Verum neque iſto modo dici poteſt dari in rebus malitiam tranſcendentem, quod euidenter probatur ex dictis loc. cit. in Phyſ. intantùm enim priuationes dicuntur à parte rei in rebus, inquantum dantur ſubiecta, quæ carent formis ſibi debitis, datur tenebra, quia datur aer, in quo non eſt lumen, datur cæcitas, quia datur oculus, in quo non eſt potentia viſiua, & hic eſt modus proprius eſſendi priuationum à parte rei, cum ergo malitia eſſentialis opponatur bonitati eſſentiali, illam tollit, & conſequenter etiam eſſentiam ipſam, & ideò fieri non poteſt, vt malitia eſſentialis ſit in rebus, quia aufert fundamentum, ratione cuius dici poſſit eſſe à parte rei. Conf. quia malitia ſuo modo exiſtens in rebus illas denominat malas, nam malum denominatur vinum, cui deficit debitus ſapor, malus equus, cui deficit cauda, vel oculus, malus actus moralis, cui deficit aliqua debita circumſtantia; ſed malitia eſſentialis res malas non denominat, quamdiù enim ens eſt integrum, & perfectum quoad illa omnia, quæ ſpectant ad eius integritatem eſſentialem, ſemper eſt eſſentialiter bonum, & tranſcendentaliter, nunquam malum, quod ſi deficit aliquid ad talem integritatem ſpectans, ſtatim deficit eſſe ens, & ſic non poſſet dici malum ens, quia non datur fundamentum, quod poſſit à tali negatione denominari; & quamuis dari poſſit aliquid, quod non ſit ens, nimirum ens rationis, non propterea rectè diceretur malum ens, ſed potius dici debet non ens, vt conſtat ex communi modo loquendi.

311 Si autem ſermo ſit de malitia accidentali, quæ nimirum reſultat ex defectu alicuins perfectionis ſpectantis ad complementum accidentale rei, hæc vtique datur ſuo modo in rebus, quemadmodum dari dicuntur aliæ priuationes, ac negationes reales, quod ex oppoſita ratione facilè deducitur, quia malitia accidentalis tollit à re aliquam duntaxat bonitatem accidentalem, nimirum vel aliquam partem rei integralem, vel aliquod accidens illi naturaliter conueniens, & ſic remanet fundamentum, quod à tali negatione, & priuatione denominari poteſt, & ratione cuius dici poteſt eſſe à parte rei, eo modo quo dici poſſunt dari à parte rei cæteræ priuationes, & negationes reales; & in hoc ſenſu dicendum eſt dari quoque in rebus malum morale, quatenus reſultat ex aliquo defectu in actibus humanis, & ab eis aliquam remouet bonitatem. Adhuc tamen diſplicet modus loquendi aliquorum, qui licet quoad rem ipſam nobiſcum in hoc aſſerto conueniant, differunt tamen in modo loquendi, quatenus volunt hoc malum accidentale dari quidem in rebus, non tamen formaliter, & actualiter ſed fundamentaliter tantum; quo pacto etiam loquuntur de cæteris priuationibus, & negationibus realibus, quod non niſi fundamentaliter dentur à parte rei; ita loquitur Paſqualig. diſp. 76. ſect. 2. qui fuit dicendi modus Aureol. 2. d. 35. cit. vbi ait, quod cum negatio non ſit in rebus niſi fundamentaliter, ideò malum non eſt formaliter aliquid in rebus extrà animam, ſed tantum fundamentaliter, negationes enim omnes, & priuationes (inquit ipſe) in potentia tantùm ſunt in rebus, ſed in actu fiunt per intellectum, ita quod intellectus concipiens res, cogitur iſtas negationes reducere ad actum, & hinc eſt quod negationes dici poſſunt reales, quia in potentia ſunt in rebus, & intellectus apprehendens res, cogitur ad actum reducere, vndè oriuntur ex rebus, & in rebus habent tantùm eſſe in potentia, non in actu. Hic, inquam, loquendi modus de priuationibus diſplicet, & iam impugnatus eſt diſp. 4. Phyſ. cit. qu. 1. art. 1. quia falſum eſt dari tantùm fundamentum à parte rei, vt homo non ſit aſinus, quia formaliter, & actualiter ita eſt à parte rei, quod homo non eſt aſinus; tum quia à parte rei oculus cæcus non eſt actu videns, ergo actualiter habet hanc negationem viſus, & non in potentia tantum; vt ait Aureolus, & ſanè res hæc de ſe adeò conſpicua eſt, vt alia probatione non egeat, quia ſicut Petrus ex natura rei eſt homo, ita ex natura rei eſt non lignum, non lapis, vndè ſicut intellectus ante negationem ſuam mouetur ad concipiendum Petrum eſſe hominem, ita pariter mouetur ad concipiendum ipſum non eſſe lignum, non lapidem, & vtrumque iudicium tam poſitiuum, quam negatiuum eſt reale, & immediatè à re cauſatum ex Doctore loc. cit. Ex dictis colligitur omne malum, quod reperitur in rebus, eſſe quoddam malum ſpeciale, quod ſcilicet non eſt malum reſpectu totius ordinis vniuerſi, ſed tantùm reſpectu alicuius entis particularis, quod contingit, eo quia aliquod ens particulare deficit ab aliqua bonitate ſibi debita vel in genere naturæ, vel artis, vel moris; ſed de hac materia, quomodo ſcilicet malum ſit in rebus, & quo pacto opponatur bono videatur D. Bon. 2. d. 34. ar. 2. vbi per tres alias quæſtiones egregiè tractat de hac re.

ARTICVLVS II.

Proponuntur, & diluuntur Obiectiones.

312 QVamuis ſententia noſtra de formalitate mali in vniuerſum, tam in genere naturæ, quam in genere moris, ſit veriſſima & communi ferè calculò extrà Thomiſtarum ſcholam receptiſſima, tamen negari nequit, quin grauiſſimas patiatur difficultates, quas in hoc articulo examinare debemus; & licet ex inſtituto hic de malo naturali ſit ſermo, tamen occaſione arrepta potiores quoque difficultates de malo morali adducemus, & diſſoluemus.

Primò itaque arguit Auerſa cit. probans malum naturale præſertim pro diſconuenienti acceptum conſiſtere formaliter in aliquo poſitiuo, nam in tali forma diſconuenienti v. g. in calore reſpectu aquæ poteſt conſiderari poſitiuus ordo, & relatio diſconuenientiæ, ſicut datur relatio diſſimilitudinis, & circà intellectum relatio diſconformitatis, ſiue id intelligatur per relationem rationis, ſiue per relationẽ, aut cõnotationẽ & denominationẽ realẽ. Deindè dari poteſt forma per ſe diſconueniens ſubiecto, etiamſi nõ tollat aliam formã poſitiuã oppoſitam v. g. dolor eſt malus tactui in animali, etiãſi non tollat aliquam oppoſitam voluptatem, ſed quia per ſe malè afficit animal. Tum prætereà etiam quando huiuſmodi forma excludit aliam oppoſitam, non ſolùm eſt mala, & diſconueniens per talem excluſionem, ſed etiam quia per ſe illi repugnat, nam aqua v. g. peius ſe habet cum calore, quam ſi ſolum careret frigore, & voluntas peius ſe habet cum actu, & habitu prauo, quam ſi ſolum careret bono, & intellectus peius cum errore, quam cum ſimplici neſcientia, igitur non ſolùm ratione illius priuationis, ſed per ſe formaliter, & poſitiuè poteſt forma eſſe diſconueniens, & mala ſubiecto; vndè damnati mallent annihilari; & carere omni bono, quam pati acerbum illud malum, quod patiuntur.

Reſp. quod licet in calore cogitari poſſit poſitiuus ille ordo, & relatio diſconuenientiæ reſpectu aquæ, tamen in tali poſitiuo ratio formalis malitiæ non conſiſtit, ſed in priuatione, quam inuoluit, alicuius connaturalis perfectionis aquæ. Ad 2. negatur aſſumptum, vt ſatis conſtat ex dictis nu. 305. vt enim aiebat Aug. ſupra cit. 2. de moribus Manichæorum c. 3. nihil eſt malũ alteri, eiq. diſconuenit, niſi quatenus ei nocet; & damnum affert, ſed quod non priuat bono, non nocet, nullumque damnum affert. Dices ſi ergo per poſſibile,

vel

vel impoſſibile conſeruaretur ſimul cum calore frigus in aqua, error cum ſcientia, & cum dolore voluptas, illa omnia non eſſent mala ſuis ſubiectis, quia nihil boni auferrent, & nullam perfectionem connaturaliter debitam. Negatur adhuc conſequentia, illa enim adhuc mala eſſent ſuis ſubiectis, quia ſaltem priuarent ſubiecta ſua ſtatum eis connaturali, conſortium v. g. frigoris, & caloris in aqua priuaret eam ſtatu ſibi connaturali, qui eſt tantum frigidam eſſe, non verò calidam, aut frigidam, & calidam ſimul, idemque dicendum de dolore, & voluptate, errore, & ſcientia; imò deterius ſe haberet aqua cum calore, & frigiditate ſimul, quam ſi expoliata foret vtraque qualitate, quia cum vtraque eſſet magis incapax frigoris à ſeipſa, vel alijs cauſandi, quam nuda ab vtraque forma, & cum vtraque forma cogeretur interdum iuuare ſua contraria, nempe calida, non verò neutram qualitatem habens; & eodem modo deterius ſe haberet intellectus cum habitu ſcientiæ, & erroris ſimul, quam nudus ab vtroque habitu, nudus namque eſſet minus impeditus ad attingendam veritatem, & magis à falſitate expeditus, quam affectus vtroque habitu, habitus ſiquidem erroris illum inclinaret, ad falſitatem; & ſic pari modo dicendum de appetitu ſenſitiuo, ſi ſimul haberet dolorem, & voluptatem, & de voluntate, ſi ſimul imbuta eſſet habitu virtutis, & vitij, vt benè Salas aduertit loc. cit.

313 Ad 3. ſicut malitia moralis adæquatè ſumpta non ſolum includit negationem recti, ſed etiam debitum habendi, quia eſt priuatio rectitudinis debitæ, vnde ſine debito eſſet mera negatio, ita quoque malitia naturalis, ſi adæquatè accipiatur, non ſolum includit meram carentiam boni, ſed carentiam boni debiti, quæ carentia poteſt eſſe maior, vel minor ex multis capitibus, vt Doctor inſinuat 2. d. 37. E. primò ex maiori bono, quod negat; ſecundò ex eo, quod illud bonum ſit magis debitum ſubiecto, qua de cauſa maius malum eſt Principi paupertas, quam homini plebeio, licet vterque æquè careat diuitijs; tertiò poteſt eſſe maius malum ex eo, quod hæc carentia ſit magis firma, & radicata in ſubiecto, ſic carentia viſionis eſt peior, quandò oritur ex defectu potentiæ, quam ſi oriatur ex defectu luminis, ex his itaque capitibus oritur errorem eſſe peiorem intellectui, quã meram carentiam ſcientiæ, & dolorem eſſe peiorem, quam ſit carentia voluptatis, oritur enim in primis ex ſecundò capite, quod peius ſit triſtari, & dolore, quam non lætari, & delectari, quia naturæ magis debitum eſt carere dolore, & triſtitia, quam habere gaudium, & delectationem, ſic etiam ex eodem capite maius malum eſt errare, quam neſcire, quia intellectui magis debitum eſt carere errore, quam habere ſcientiam, qua de cauſa etiam deterius eſt cuilibet potentiæ habere malum habitum, quam carere bono, quia magis debitum eſt illi carere malo habitu, quam habere bonum; ſic etiam calor deterior eſt aquæ, quam ſola frigiditatis carentia, quia calor nedum frigiditatem excludit ab aqua, ſed ei etiam in alijs nocet, vt nuper dictum eſt. Deinde etiam ex tertiò capite oritur, quod error ſit intellectui peior, quam mera carentia ſcientiæ, & dolor, quam carentia voluptatis, quia cum errore, aut dolore illa carentia ſit magis neceſſaria, & magis radicata, ſiquidem datur radix poſitiua illius carentiæ in ipſa entitate poſitiua erroris, vel doloris, & hinc etiam fit damnatos malle non eſſe, quam pati malum, quod patiuntur, quia nimirum pereunte ſubiecto ceſſaret in primis malum radicale poſitiuum, quod nunc habent; item ipſamet carentia boni, non eſſentiam carentia boni debiti, quia ſimul ceſſaret debitum, ſeu capacitas proxima ceſſante ſubiecto, atque ideò ipſamet carentia non eſſet tanta in ratione malitiæ, ſicut nunc eſt.

Dices, Scotus 2. d. 37. in fine, inquit quod pœna dicitur duobus modis, vno modo pœna eſt ſolum carentia boni conuenientis naturæ intellectuali, ſicut eſt carentia viſionis, & fruitionis Dei, & hæc eſt pura priuatio; alio modo poteſt dici pœna aliquod poſitiuum, & tamen diſconueniens tali naturæ, ſicut calor excellens eſt aliquod poſitiuum diſconueniens carni, omnes pœnæ ſecundo modo dictæ poſſunt poni à Deo, quia ſunt aliqua poſitiua, & hæc Doctor, quibus verbis concedere videtur malum pœnæ poſitiuum. Sed certè, ſi verba Doctoris paluo attentius expendantur, malum vtriuſque pœnæ inquit in priuatione conſiſtere, & inter vtramque pœnam hoc ſolum ponit diſcrimen, quod pœna primi generis puram, & ſolam importat priuationem, at pœna ſecundi generis pro ſubſtrato quid poſitiuum dicit, putà qualitatẽ doloriferam, in qua talis priuatio fundatur & radicatur; non ergo inter vtramq; pœnam diſtinguit, quoad principale ſignificatum, quaſi vna ſit poſitiua, & alia priuatiua, ſed tantùm quoad connotatum, quatenus vna pœna radicem habet, & fundamentum, in qua fundetur & à qua originetur, non autem alia, neque aliquid plus ex illo Scot. loco colligigitur, & ſic etiam intelligendus eſt in 4. d. 46. q. 4. infrà A. & d. 50. q. 3. infrà lit. B.

314 Secundò arguitur de malo morali, quod non in priuatione conſiſtat, præſertim rectitudinis debitæ, vt loquitur Scot. nam quando quis elicit v. g. odium Dei, non ſemper tenebatur elicere actum amoris, & quando furatur, non tenebatur dare eleemoſynam, ſed ſolum non furari & non elicere odium Dei. Item ſi denegaret Deus concurſum ad actum iuſtitiæ, vel veritatis, adhuc furtum, & falſitas peccata forent, & tamen non adeſſet priuatio iuſtitiæ, vel veritatis, quia forent impoſſibiles, ergo &c. Si dicas rectitudinem tunc debitam, in cuius carentia conſiſtit malitia, non eſſe amorem, vel eleemoſynam, vel veritatem, ſed carentiam odij, vel furti, vel mendacij, quæ eſt rectitudo præcepta per præceptum non furandi, vel non odio habendi; per odium autem, & furtum affertur carentia illius rectitudinis, quam habet, qui non odit, nec furatur; ità enim ſolent plerique reſpondere. Contra vrgent, quia carentia illius rectitudinis negatiuæ nil aliud erit, quam ipſe actus poſitiuus odij, vel furti, ſicut carentia tenebrarum eſt lux, & carentia negationis entis eſt ens, & vniuerſaliter negatio negationis eſt quid poſitiuum, ſi ergo malitia moralis furti eſt carentia non furandi, ſequitur eſſe ipſum furtum, quod per ſuam entitatem poſitiuam eſt immediata carentia non furandi.

Reſp. negando antecedens, ad probationem dico in illis caſibus, & vniuerſaliter in violatione præcepti negatiui rectitudinem debitam, in qua formaliter ſita eſt bonitas, non eſſe actum oppoſitum ſcilicet amorem, veritatem, eleemoſynam, neque carentiam furti, odij, mendacij, ſed conformitatem ad præceptum negatiuum, quæ ſuper has negationes fundatur, cuius ſignum euidens eſt, quia poſitis his negationibus, ſeclusoque ordinem ad legem, nulla habetur formalis bonitas; & certè dicere, quod præfatæ negationes, vt præceptæ, ſunt rectitudines debitæ in illis caſibus, aliud in re non eſt, quam conformitatem ad præceptum negatiuum ſuper his negationibus fundatam eſſe debitam rectitudinem; ita etiam è diuerſo rectitudo debita in violatione præcepti affirmatiui v. g. audiendi Miſſam non eſt auditus Miſſæ, niſi materialiter, ſed conformitas nata ſuper hunc actum fundati, alioquin auditus Miſsæ ſecluſo ordine ad legem eſset formaliter bonitas; & quidem dicere, quod auditus Miſsæ, vt præceptus eſt rectitudo debita omittenti, aliud in re non eſt, quam cõformitatem ad præceptum affirmatiuum in eo actu fundatam eſse rectitudinem omittenti debitam; & ſicut in peccatis contra præcepta negatiua malitia non eſt actus poſitus, ſed priuatio ſuper ipſum fundata, priuatio, inquam, conformitatis, quæ in eius negatione fundaretur, ita in peccatis contrà præcepta affirmatiua malitia non eſt ipſa actus omiſſio, ſed priuatio ſuper ipſam fundata, priuatio inquam, conformitatis, quæ in actu oppoſito nata eſt fundari, quæ tota reſponſio pendet ex doctrina iam tradita num. 308. Itaque concedo, quod carentia illius negationis non furandi, non mentiendi, non odiendi quid poſitiuum eſt, ipſiſſima ſcilicet entitas poſitiua furti, mendacij, odij, ſed non ſequitur hinc malitiam pro formali horum actuum conſiſtere in poſitiuo, quia ſicut illæ negationes non ſunt bonitates, & rectitudines formales ad legem, ſed tantum materiales, ita quæ ſibi opponuntur, eaſque negant formaliter, ſunt tum materialiter malitiæ morales; & ſicut reſpectus conformitatis ad legem fundati in illis negationibus habent rationem bonitatis formalis, ita priuationes illorum in actibus oppoſitis habent rationem malitiæ formalis in genere moris.

315 Sed impugnatur hæc ſolutio; Primò, quia perfectio moralis importata per conformitatem ad legem negatiuam fundatam in præfatis negationibus furandi, mentiendi &c. non eſt perfectio poſitiua, ſed negatiua, ergo negatio illius erit negatio negationis, & ita redit argumentum, probatur aſſumptum, natura reſpectus dignoſcitur ab extremis, cum ab illis ortum ducat, cum ergo in propoſito ambo extrema tam ſcilicet fundamentum, quam terminus, ſint negationes, etiam ille reſpectus conformitatis erit negatiuus, & ita perfectio moralis negatiua. Tum 2. ſi rectitudo debita his actibus eſt conformitas ad legem negatiuam, quæ in oppoſitis negationibus fundaretur, ſequitur non amare Deum, cum debes, grauius eſſe peccatum, quam odiſſe, quia grauitas

Digitized by Google

uitas peccatorum attenditur ex maiori bono, quod negant, at in caſu maius bonum negat non amare, quam odiſſe, cum illud ſit priuatio conformitatis, quæ ſuper actum amoris fundari deberet, hoc verò ſit priuatio conformitatis, quæ ſuper negationem odij tantum fundari poſſet, ac deberet, & illa conformitas longè melior ſit, quam iſta, quia vltimò fini propinquior. Tum 3. quia rectitudo in illis negationibus fundata non eſt moralis, ergo malitia eorum actuum, qui illis opponũtur, quæ priuatio moralis perfectionis eſſe debet, non erit tantum illius priuatio, probatur aſſumptum, ille enim ſtatus negatiuus naturæ noſtræ iuxtà legem prohibentem non eſt bonus moraliter, eſt enim etiam in ſomno, in diſtractione, & vniuerſaliter, quando voluntas non elicit actum prohibitum odij, furti, &c. Tum tandem, præfatæ negationes odij, furti &c. ſaltim regulariter haberi nequeunt abſque actibus, qui eorum cauſa exiſtant directè, vel indirectè, ergo rectitudo debita furanti, vel mentienti erit poſitio talium actuum, ad quos deindè ſequuntur præfatæ negationes.

Reſp. ad 1. negando antecedens, ad probationem dico valere in eodem genere, & ordine, non in diuerſo, ſi enim reſpectus realis eſt inter extrema realia, vtique eius natura dignoſcitur ex illis, at ſi inter extrema aliqua realia exurgat reſpectus rationis per opus intellectus, non eſt neceſſe quod ſi extrema ſunt negatiua, etiam reſpectus ſit negatiuus, benè enim reſpectus poſitiuus in vno ordine ſcilicet entium rationis poteſt fundari in negatione aliqua reali, & ad aliam terminari, cum ens rationis à toto genere deficiat à reali etiã prout ſub eo continentur reales negationes; ita in propoſito non inconuenit perfectionem poſitiuam moralem fundari ſuper puram negationem phyſicam. Addo quod etſi lex quandoque per negationem explicetur, fundatur tamen ſemper in aliquo poſitiuo, vt non dicere falſum teſtimonium ſuper hanc rectitudinem poſitiuam, homo debet ſemper eſſe verax, & furtum non facies, vnicuique tribuendum, quod ſuum eſt, innititur, & ſic de alijs præceptis negatinis. Ad 2. negatur conſequentia, cum enim malitia moralis adæquatè ſumpta non ſolùm includat negationem recti, ſed etiam debitum habendi, nedum hæc carentia erit maior, vel minor malitia ex maiori, vel minori bono, quod negat, ſed etiam ex eo, quod illud bonum negatum ſit magis vel minus debitum, vt paulò ſupra dicebamus, qua ratione Doctor 2.d.37. E. non dixit abſolutè illam rectitudinem eſſe meliorem, quæ eſt fini vltimo immediatior, ſed cæteris paribus, hic autem non ſunt cætera paria, quia à toto genere magis obligat præceptum negatiuum, quam affirmatiuum; & addit Doctor ibidem odium eſſe grauius etiam ratione conatus. Ad 3. aliud eſt non violare præceptum negatiuum, aliud obſeruare, primum ſemper adeſt, cum negationes illæ adſunt, non ſecundum, ſed tunc tantum, quando adeſt aduertentia intellectus ad præceptum, & tentatio pulſat, animumque pellit in commiſſionem prohibiti, & tandem quando negationes illæ ſunt ſaltim interpretatiuè volitæ, tunc enim rectitudo in ipſis fundata eſt moralis perfectio, conformitas ſcilicet ad legem, eiuſque obſeruatio & non violatio tantum, quod non contingit ſemper, etiamſi adſint illæ negationes. Ad vlt. diſtinguendum eſt cõſequens de rectitudine formali, & materiali, quæ item diſtingui debet in mediatam, & immediatam, & tunc neganda eſt conſequentia de rectitudine pro formali, hæc enim ſemper eſt reſpectus conformitatis ad legem, & concedenda de materiali, non quidem immediata, quæ ſemper eſt negatio furti, odij, &c. quæ ſolùm de per ſe intenditur à lege negatiua, ſed mediata, quæ ſolùm præcipitur à lege negatiua, vt medium ad habendum proximum fundamentum conformitatis ad eam ſcilicet negationem furti, & odij regulariter loquendo; hoc tamen eſt de per accidens, cum enim abſolutè loquendo dari poſſit pura omiſſio libera, vt dictum eſt in lib. de Anim. ſi ad actum furti ſolam libertatem contradictionis haberem, & concurſus ad quemcunque alium actum mihi foret denegatus, ſi furarer, adhuc actus iſte peccatum eſſet, quia liber, ac proindè imputabilis, & ideò abſolutè loquendo rectitudo formalis debita actui furti eſt conformitas ad legem, quæ in eius negatione fundaretur, materialis verò eſt ipſamet eius ſuſpenſio.

316 Tertiò, ſi malum morale in priuatione conſiſtit, non poſſent rectè diſtingui vitia oppoſita eidem virtuti, quia priuarent eadem rectitudine nempe eiuſdem virtutis, ac proindè eadem forma, & ſic prodigalitas, & auaritia haberent eandem ſpecie malitiam, quia carerent eadem rectitudine liberalitatis, idemque erit de actibus, quam rationem valdè exaggerat Vaſquez contra noſtram ſententiam diſp. cit. cap. 7. Reſpondet ad hoc argumentum noſter Vulpes tom. 3. part. 2. diſp. 127. art. 10. num. 17. peccatum commiſſionis non eſſe ſolam priuationem rectitudinis in abſtracto, ſed eſſe quid concretum conſtans ex poſitiuo, & priuatiuo, tanquam ex materiali, & formali, ideò peccatum prodigalitatis, & auaritiæ ſunt duo ſpecie diſtincta, primum opponitur liberalitati per exceſſum ratione connotati, alterum per ſolum defectum, vndè concludit ridiculam eſſe conſequentiam Aluarez cum arguit, non diſtinguuntur ſpecie ex parte formæ, ergo ſunt abſolutè eiuſdem ſpeciei. Quod ſi obijcias poſitiuum non pertinere per nos ad formalitatem peccati, ergo eſt impertinens ad eius ſpeciem. Negat ſequelam, quia peccatum commiſſionis vtrumque per ſe includit materiale, & formale, ſicut homo animam, & corpus. Sed certè hæc ſua reſponſio ridicula eſt, non autem Aluarez conſequentia, quæ optima eſt, quia priuationes in vera philoſophia non diſtinguuntur ſpecie ex parte materiæ, vel ſubiectorum, quibus inſunt, ſed ex parte formæ, qua priuant, & ideò benè infert Aluarez, quod ſi vitia extrema non diſtinguuntur ſpecie ex parte formæ, ergo ſunt abſolutè eiuſdem ſpeciei; & quidem Doctor, cum loquitur de diſtinctione ſpecifica peccatorum 2. d. 37. E. quol. 18. Y. loquitur præſertim de peccatis commiſſionis, & ait hæc non inter ſe ſpecie diſtingui ex parte actus, ſed præcisè ex parte rectitudinis, cuius ſunt priuationes, Doctoris verba ſunt hæc, *& ita non per conuerſiones ad obiecta, quæ non ſunt mala, niſi materialiter, non diſtinguuntur ipſa peccata, ſed formalis ratio in eis diſtinguitur in comparatione ad rectitudinem aliam, & aliam ſpecie, quæ deberet ineſſe*, fruſtrà ergo recurrit Vulpes ad diuerſitatem ſpecificam actuum prodigalitatis, & auaritiæ in genere naturæ, vt hinc inferat diuerſitatem ſpecificam inter illos etiam in genere moris, & quatenus peccata ſunt; optima quoque ad euertendam hanc ſuam ſolutionem eſt obiectio ſibimet facta, ſi enim poſitiuum non pertinet ad peccati formalitatem, ergo impertinens eſt ad eius ſpeciem conſtituendam, non enim ſpecificatio alicuius ſumitur ab eo, quod tantùm materialiter importat, ſed ab eo, quod importat formaliter. Nec eam benè ſoluit dicens peccatum commiſſionis vtrumque per ſe includere materiale, & formale, ſicut homo animam, & corpus; immò hæc rurſus ſolutio ſeipſam deſtruit, quia ſi peccatum commiſſionis vtrumque per ſe includit tam poſitiuum, quam priuatiuum, vt homo animam, & corpus, iam vnum non erit materiale, & aliud formale, ſed vtrumque pariter de eius conceptu erit, ſicut de eſſentia hominis pariter eſt anima, & corpus, & ſic peccatum in ſua formalitate conſtituetur ex poſitiuo, & negatiuo, quod ab omnibus ferè reijcitur.

Salas loc. cit. reſpondet actus auaritiæ, & prodigalitatis non eſſe malos à priuatione habitus neque actus liberalitatis, ſed à priuatione conformitatis ad præceptum reſpiciens materiam huius virtutis, & quoniam hoc præceptum eſt duplex, alterum non deficiendi, alterum non excedendi, ideò actus prodigalitatis, & auaritiæ ſunt diuerſi ſpecie quaſi priuantes conformitatibus ſpecie diuerſis; atque ita in vitijs extremis ſtatuit diuerſas priuationes propter diuerſa præcepta quibus prohibentur vitia extrema. Neque hæc reſponſio placet, & facilè reijcitur, quia diuerſitas præceptorum ad eandem virtutem pertinentium non eſt diuerſitas ſpecifica, ergo penes eam non poſſunt in vitijs extremis concludi priuationes ſpecie diuerſæ, probatur aſſumptum, quia diuerſitas præceptorum, & dictaminum ſpecifica attenditur penes obiecta formalia, de quibus dantur, & circa quæ verſantur, ſed præcepta prohibentia extrema circà liberalitatem v. g. verſantur circà obiectum formale eiuſdem virtutis, & vnumquodque datur ad ſeruandam eandem rectitudinem, quæ tollitur per exceſſum, vel defectum, ergo illa præcepta non ſunt ſpecie diuerſa.

317 Alij dicunt in vitijs extremis non eſſe eandem carentiam rectitudinis, nam per carentiam rectitudinis intelligunt carentiam conformitatis cum regula rationis, poteſt autem actus partim conformari cum ratione, partim nõ conformari, vt contingit in actu auaritiæ, conformatur enim cum regula rationis prohibente ſuperfluos ſumptus, ſed non conformatur cum regula rationis præcipiente neceſſarios, & honeſtos, ſicut è contrà prodigalitas conformatur cum hac ſecunda regula, & non cum illa prima. quare ſicut ſunt duæ regulæ diuerſæ ſpecie propter diuerſitatem obiectorum formalium, ita in actu liberalitatis dantur duæ conformitates

ſpe-

ſpecie diuerſæ, in actu auaritiæ prima ſine ſecunda, & in actu prodigalitatis ſecunda ſine prima, ac per conſequens datur in eis carentia diuerſæ perfectionis, cum igitur eadem virtus ita conſiſtat in medio reſpectu duorum extremorum, quæ ſunt duo vitia oppoſita, vt veluti duplicem habeat rationem honeſtatis, vtique mirum eſſe non debet, ſi poſſint eidem virtuti opponi duæ priuationes, cum ſint diuerſarum honeſtatum formalium. Hanc reſponſionem habere quandam ſpeciem probabilitatis iam dixi diſp. 4. Phyſ. q. 2. nu. 19. cæterum intimius conſiderata non videtur poſſe conſiſtere, quia tunc actus liberalitatis eſſet in duplici ſpecie virtutis eſſentiali ſimul, & ſemel, cum per vnicum actum attingatur medium iſtius virtutis, quæ eſt formaliter duplex, eſtò ſit vna materialiter, & ſimiliter habitus ipſe liberalitatis in duplici ſpecie virtutis eſſentiali extaret, quod non minus repugnat, quam de actu. Accedit, quod hoc modo vitia extrema non opponerentur eidem virtuti, neque diſtinguerentur inter ſe ex oppoſitione ad eandem per exceſſum, & defectum, vt vult Ariſt. 2. Ethic. ſed vnumquodque peculiari virtuti opponeretur per receſſum, & quælibet virtus opponeretur vitio per modum alterius extremi.

Hinc Faber diſp. 1. de pœnit. cap. 4. num. 70. ait in virtute conſiſtente in medio eſſe duntaxat plures rectitudines virtualiter, ſed formaliter vnam tantum, & hanc ait ſufficere, vt ab vna, & eadem rectitudine formali poſſint varias ſpecies ſumere vitia extrema. Sed neque hoc ſatisfacit, neque tollit difficultatem allatam contra præcedentem reſponſionem, quia ſicut rectitudo formalis virtutis in medio conſiſtentis, quamuis ſit virtualiter multiplex, non tamen conſtituere poteſt actus ſibi conformes in diuerſis ſpeciebus, ſed in vna duntaxat, ita neque actus difformes poterit in diuerſis ſpeciebus malitiæ conſtituere, ſed tantum in vna. Et quidem ſi rectitudo formalis liberalitatis, quia ſolum eſt virtualiter multiplex, poteſt tribuere ſpecies diuerſas auaritiæ, & prodigalitati, ac vtriuſque actibus, poterit æquè benè propter hanc multiplicitatem virtualem conſtituere actus ſibi ſimiles in diuerſis ſpeciebus honeſtatis, nec vlla ſufficiens ratio diſparitatis adduci poſſe videtur.

Ideo concedunt alij liberalitatem eſſe vnam duntaxat ſpecie virtutem tum formaliter, tum virtualiter, addunt autem ſufficere diuerſum priuandi modum prodigalitatis per exceſſum, & auaritiæ per defectum ad diuerſitatem ſpecificam inter vtrumque vitium conſtituendam. At hoc etiam facilè reijcitur, quia iſti modi non diuerſificant alias priuationes cæcitatis, ſurditatis &c. eadem enim ſpecies eſt cæcitatis, vel ſurditatis, ſiue per exceſſum, ſiue per defectum virtus viſiua, aut auditiua ſufficiat.

318 Præſtat ergo dicere, & paucis ab omnibus his anguſtijs ſe extricare, quod vitia extrema eidem virtuti oppoſita non diſtinguuntur ſpecie in genere moris, ſed tantum in eſſe naturæ, quam etiam reſponſionem, vt omnibus probabiliorem attuli diſput. 4. Phyſ. num. 19. ratio enim virtutis, & vitij in moralibus non conſiſtit in entitate phyſica, ſed in reſpectu conformitatis, vel difformitatis ad prudentiam ex Doctore 1. d. 17. q. 1. §. *intelligendum*, & §. *tantum igitur*, & hæc ſolutio videtur ad mentem eius 2. d. 37. *ex hoc patet*, & quol. 18. Y. vbi ait priuationes ſpecie inter ſe diſtingui ex diſtinctione habituum ſpecifica, & numero ex diſtinctione habituum numerali, & ideò cum peccata ſint priuationes quarundam rectitudinum, quę deberent ineſſe actibus, diſtinguuntur ex diſtinctione talium rectitudinum, ex quibus ſecundum ipſum tenendum videtur, ſi rectitudo liberalitatis ſit vna ſpecie, priuationes auaritiæ, & prodigalitatis ei oppoſitas eſſe eiuſdem ſpeciei, quia tunc tantum carentiæ, inquit, ſunt eiuſdem ſpeciei, quando tales ſunt rectitudines carum. Sed dices actus prodigalitatis corrumpunt habitum auaritiæ, & è contrà, ergo iſti habitus non ſunt eiuſdem ſpeciei, alioquin inter ſe compoſſibiles eſſent. Reſp. eſtò actus illi mutuo ſe expellant, & ſimiliter habitus ex illis geniti, & conſequenter videantur eſſe diuerſæ ſpecies in eſſe phyſico, poſſe tamen eſſe eiuſdem ſpeciei in eſſe morali, quia priuantur eadem ſpecie rectitudine, & ratio vitij, & virtutis, vt dictum eſt, non conſiſtit in entitate phyſica, ſed in ralatione conformitatis & difformitatis ad prudentiam, ſic habitus exceſſiuè comedendi dulcia expellit habitum exceſſiuè comedendi amara, & phyſicè differunt ſpecie, ſed in eſse morali non, quia eiuſdem virtutis ſpecie rectitudine nempe temperantiæ priuant.

Quartò ex hac ſententia, & præſertim reſponſione allata ad præcedens argumentum, ſequitur peccatum commiſſionis, & omiſſionis contra eandem virtutem ſpecie non diſtingui v. g. odium Dei non diſtingui ab omiſſione amoris Dei, ſimiliter hæreſim non diſtingui ſpecie ab omiſſione actus credendi, quia vtrobique eſt priuatio eiuſdem rectitudinis, nam in odio Dei alia priuatio non eſt, quam rectitudinis in charitate Dei repertæ, & eadem etiam eſt priuatio in omiſſione actus charitatis Dei, conſequens autem eſt falſum, quia odiſſe Deum, & non amare, cum teneris; hæreſis, & omiſſio actus credendi pluſquam ſpecie differunt, & illa ſunt longè peiora iſtis.

319 Ad hoc quoque argumentum variæ afferri ſolent ſolutiones, ſed breuiter occurrendum eſt, vt ad præcedens de vitijs extremis, peccata omiſſionis, & commiſſionis, quando ſunt contra eandem virtutem, eſſe eiuſdem ſpeciei in eſſe morali, quamuis in eſſe naturæ longè pluſquam ſpecie differant, eſtò enim ſint contra duo præcepta eiuſdem virtutis, quia tamen idem eſt motiuum ferendi illa duo præcepta, ad ſeruandam nempe proximè eandem rectitudinem, hinc ſunt peccata eiuſdem ſpeciei; verum tamen eſt intra eandem ſpeciem grauius eſſe Deum odiſſe, quam non amare, & errare contra fidem, quam non credere, quando debes, & vniuerſaliter peccatum commiſſionis, quam omiſſionis, quia declinare à lege magis obligante deterius eſt, cæteris autem paribus à toto genere præceptum negatiuum magis obligat, quam affirmatiuum, quia obligat ad ſemper, & pro ſemper, & ideò maius peccatum eſt odiſſe Deum, quam non amare illo tempore, quo amare tenemur, quia magis obligat præceptum non habendi odio, quam amandi, idem dicatur de hæreſi, & omiſſione actus credendi. At contra hoc inſtant aliqui ſcrupuloſi, quod tunc in confeſſione opus non eſſet explicare, num peccatum fuerit commiſſionis, vel omiſſionis, cum enim omiſſio, & commiſſio ſint peccata eiuſdem ſpeciei, opus non erit id explicare, cum non teneamur ad aperiendas in confeſſione circumſtantias etiam notabiliter aggrauantes intrà eandem ſpeciem, ſed tantum quæ ſpeciem mutant. Verum ſi iſti ad ſufficientiam ſcrupuloſi forent, non ita arguerent, nam ſequerentur opinionem probabilem docentem etiam circumſtantias notabiliter aggrauantes intrà eandem ſpeciem eſſe in confeſſione aperiendas; ſi autem oppoſita teneatur, conſequenter dicendum eſt opus non eſſe in confeſſione aperire, quod peccatum ſit omiſſionis, vel commiſſionis, ad maiorem tamen cautelam debere confiteri.

Quintò vrgeri ſolet commune quidem, ſed moleſtiſſimum argumentum de actibus intrinſecè, & ex obiecto malis, vt ſunt odium Dei, blaſphemia, mendacium, vniuerſaliter peccata omnia contra primæ tabulæ præcepta, omnes enim ij actus, & ſi qui alij ſunt eiuſdem rationis, ſunt omninò rectitudinis incapaces, nullamque prorſus habent potentiam, vt ſint honeſti, & boni, ergo dici nequaquam poteſt ipſorum malitiam in ipſis præſeferre priuationem rectitudinis, & honeſtatis, priuatio enim eſt negatio, & carentia in ſubiecto capaci formæ oppoſitæ; quod argumentum multos torſit, & valdè exaggerat Vaſquez diſp. cit. cap. 6.

Reſp. argumentum petere ſolutionem difficultatis, de ſubiecto proximo, & immediato priuationis rectitudinis, in qua conſiſtit malitia; aliqui igitur ad euadendam vim argumenti dixerunt, non actum ipſum, vt argumentum ſupponere videtur, ſed voluntatem eſſe ſemper proximum, & immediatum ſubiectum priuationis rectitudinis, in qua malitia conſiſtit, vndè conſequenter inquiunt malitiam actus non eſse carentiam rectitudinis debitæ, aut poſſibilis ipſi actui; ſed voluntati, cui poſſibile, & debitum eſt ſe conformare legi ſuperioris, ita Molin. 1. p. q. 5. diſp. vn. Salas 1. 2. to. 1. tract. 7. diſp. 3. ſec. 2. & tom. 2. trac. 13. diſp. 2. ſec. 3. citans Ocham quol. 3. q. 14. ad 2. Gabriel. 2. d. 35. q. vn. art. 2. Ouand. 2. d. 35. propoſit. 4. & ex noſtris Faber diſp. 1. de pœnit. cap. 4. num. 68. vbi ad hoc argumentum reſpondens, ait, quod rectitudo debita actui non eſt rectitudo, quæ apta ſit ineſse actui malo, ſed quam deberet habere voluntas, dum elicit actum malum, & non habet, & videtur hunc dicendi modum etiam ipſe doctor inſinuaſse 2. d. 37. q. 1. infra Bil. his verbis, voluntas enim libera debitrix eſt, vt ſuum actum eliciat conformiter regulæ ſuperioris ſcilicet ſecundum diuinum præceptum, & ideò quando agit diſcorditer ab ea, caret iuſtitia actuali debita, ex quibus verbis de mente Scoti videtur actum non eſse immediatum priuationis ſubiectum, ſed voluntatem ipſam, non enim dixit priuationem eſse in actu, quia ipſi debebat ineſse rectitudo, ſed quia voluntas debitrix eſt omnem actum elicere conformiter regulæ ſuperioris,

&

Digitized by Google

& ideò quando diſcorditer agit, caret iuſtitia actuali debita, vbi nota, quod non dici actum carere iuſtitia; ſed ipſam voluntatem, & per conſequens in voluntate ponit immediatè priuationem rectitudinis debitæ, iuxtà quem dicendi modum facillima eſt argumenti ſolutio.

320 Hic tamen dicendi modus non placet, nam ex hoc ſequitur odium Dei, blaſphæmiam, mendacium, & ſimiles actus non eſſe eſſentialiter, ac intrinſecè malos contra communem Doctorum, conſequentia patet, quia nec ſunt ipſa malitia formaliter, nec denominatiuè cum non ſint ſubiectum priuationis, hæc enim tantum denominat ſobiectum ſuum, vt cæcitas oculum, non aliam corporis partem. Reſpondent hos, & ſimiles actus dici intrinſecè, & eſſentialiter malos, non quia malitia includatur in eis, vt genus, vel differentia, nec quia ſint immediata ſubiecta priuationis, quæ eſt formaliter malitia, ſed quia ipſis poſitis cum libertate ponitur neceſſariò priuatio rectitudinis in voluntate, & hac ratione ſunt indiſpenſabiles, habent enim ſe inſtar ſuperflui, & noxij humoris in oculo, mediante quo ponitur cæcitas, nō in ipſo humore, qui eſt incapax viſus, ſed in oculo. Contra, nam ex hac ſolutione ſequitur, peccatum non eſſe in ſe, & abſolutè malum, ſed tantum alteri, atque relatè malum, quod eſt contra P. P. cit. art. præced. qui volunt eſſe omnibus modis malum, quia eſt ſummum malom alia omnia mala excedens; tum quia quod præcisè eſt malum alteri, & relatè, eſt in ſe bonum, vt conſtat in exemplo, de humore noxio in oculo, qui in ſe bonus eſt, ſed dicitur malus præcisè, quia oculo noxius, ergo ſi peccatum eſt præcisè malum relatè, ad inſtar humoris illius, ſequitur eſſe aliquid in ſe bonum. Deinde principaliter voluntas non conformatur cum lege, & regula rationis, niſi eliciendo actum illi conformem, nec ab ea diſcordat, niſi eliciendo actum contrarium, vel non exercendo actum præceptum, ergo non eſt ſubiectum immediatum conformitatis, & difformitatis ad legem, ſed mediatum, quia mediante actus, vel eius omiſſione conformat ſe legi, vel ab ea diſcordat.

Alij proindè nec vniuerſaliter ponunt voluntatem ſubiectum immediatum huius priuationis, nec vniuerſaliter actū, ſed pro diuerſitate peccatorum modo hunc, modò illam, ità Almain. trac. 5. moral. cap. 13. & Vulpes tom. 1. part. 1. diſp. 27. art. 10. n. 3. dicens, quod in actibus ex ſuo genere malis, vt ſūt crimina contra primæ tabulæ præcepta, immediatum priuationis ſubiectum eſt ſola voluntas, in actibus autem malis ex circumſtātia ſolum vt ſunt fornicatio, homicidium, furtum, & generatim peccata contra ſecundæ tabulæ præcepta, ſubiectum immediatum malitiæ eſt actus ipſe, ij enim actus determinati etiam ſecundum eſſe indiuiduale in genere entis recti eſſe poſſunt, ſi cum debitis circumſtantijs componerentur, in his enim ſicut ſubſtantia actus non prohibetur directè, ſed circumſtantia, ita non ſecundū ſubſtantiam, ſed ex defectu debitarū circumſtantiarum dicuntur mali, quem dicēdi modum etiam Doct. inſinuare viſus eſt, vt ipſe Vulpes aduertit 2. d. 37. E. dum ait, quod voluntas tenetur dare actui rectitudinem proportionalē, ſi eſt capax rectitudinis, vel magis cauere ab illo, ſi non eſt capax rectitudinis, ita autem eſt de odio, mendacio, blaſphemia, alijſque actibus intrinſecè, & ex obiecto malis; qua in re Vulpes ſibi manifeſtè contradicit, quia poſteà tom. 3. p. 2. diſp. 127. art. vlt. ſuſtinet ex profeſſo ſubiectum proximum, & immediatum priuationis debitæ rectitudinis, in qua conſiſtit malitia, eſſe ſolum actum.

321 Cæterum nec iſte modus dicendi placet, quia actus ſemper eſt immediatum ſubiectum malitiæ, vt mox ex Doctore dicemus, tum quia ſecundum hanc viam peccata contrà 2. tabulæ præcepta, vt furtum, homicidium &c. grauiora forēt peccatis cōtra primæ tabulæ præcepta, quia maius malum eſt, ac deteſtabilius, quod eſt abſolutè in ſe malum, ac etiam relatè, quam illud, quod eſt malum relatè duntaxat, at iuxta huoc dicendi modū peccata contra 2. tabulæ præcepta ſunt mala in ſe, quia fundant priuationē, & ſunt etiam alteri mala, quia nocent naturæ rationali, peccata autē contra primæ tabulæ præcepta ſunt tantū mala alteri, cū ipſa non fundent priuationem. Accedit quod eadem difficultas, quæ ſolet vrgeri de odio Dei, & alijs ſceleribus contra primæ tabulæ præcepta, vrgeri etiā poteſt de furto, adulterio &c. non quidē abſolutè ſumpto. & ſecundum ſubſtantiam, ſed ſic, & ſic circumſtantionato, certè ſi ita hic, & tunc conſideretur actus furti, vel adulterij, eſt incapax rectitudinis, quemadmodum actus odij ſecūdum ſubſtantiam, non enim poteſt explicari, quæ rectitudo ſit ei debita ſic, & ſic circumſtantionato, ergo diſtinctio data nō iuuat ad ſoluendam adductam difficultatem, & potius præſtabat ſtatuere voluntatem in vniuerſum ſubiectum immediatum malitiæ in omnibus peccatis, ſtatuēdo enim modo actum, modo voluntatē, incurruntur difficultates ex vtroq. capite, vbi ſtatuēdo voluntatem ſolam, vel ſolū eius actū incurrimus difficultates ex vno dūtaxat capite.

Itaque potius aſſerendum eſt, vt aſſumitur in argomento principali, priuationem debitæ rectitudinis ſemper in actu, vel eius omiſſione immediatè fūdari, & ſubiectari, ità expreſſe Doctor docuit 2. d. 37. S. *concedo igitur*, dum ait peccatum eſſe corruptionem rectitudinis in actu ſecundo, & 3. d. 18. qu. vn. K. vbi ait, quod peccatum eſt priuatio boni, quod deberet ineſſe actui elicito, quando ponitur, & non ineſt, & 4. d. 14. q. 1. B. vbi ait animam non eſſe ſubiectum immediatum rectitudinis, & priuationis eius, ſed actum ſecūdum. & quol. 18. infrà lit. V. vbi tamgens hoc dubium in terminis approbat actū eſſe ſubiectum immediatum rectitudinis actualis, & priuationis oppoſitæ magis, quam voluntatem; quem proindè dicendi modum paſſim ſequuntur Scotiſtæ præſertim Recētiores Rada 2. par. controuerſ. 16. Herrer. 2. diſp. 29. qu. 2. Lorca p. 2. & alij quamplures, quos citat Salas loc. cit. & probatur, quia omne malum ideò formaliter eſt tale, quia contra legem, hæc autem aut præcipit aliquid fieri, aut prohibet, ſed voluntas non poteſt peccare, & legi contraire, niſi vel omittendo quod præcipit, vel committendo, quod prohibet, ergo peccatum contra legem ſemper conſiſtit in commiſſione, vel omiſſione, & ſic malitia ſemper, vel in actu, vel eius contradictorio immediatè reperitur. Conſ. lex non obſeruatur, niſi vel omittendo, quod prohibet, vel cōmittendo, quod præcipit, & ideò bonitas moralis, & conformitas ad legem ſemper immediatè ſubiectatur in actu, vel eius contradictorio, cum ergo pariter non violetur niſi omittendo, quod præcipit, vel committendo, quod prohibet, malitia moris, & priuatio conformitatis ad legem ſemper in actu, vel eius cōtradictorio, debet reperiri, & certè aſſerere ſubiectum immediatum bonitatis ſemper eſſe actum, vel eius omiſſionem, malitiæ verò non ſemper, videtur omninò excogitatum ad euadeodum relatum argumentum. Accedit tādem, quod cōtrariè, & priuatiuè oppoſita habent fieri circà idem ſubiectū, ſed bonitas, & malitia hoc, vel illo modo opponuntur, ergo circa idem ſubiectum verſari debent.

Sed quia tenendo hunc dicendi modū valdè vrget argumētū principale, quod ſunt nonnulli actus omninò rectitudinis incapaces, vt etiam fatetur Doctor cit. 2. d. 37. E. Auctores huc tertium dicendi modum ſequentes vario modo explicare conantur, quomodo tales actus dici poſſint priuati debita rectitudine, & dicunt quamplures hos actus poſse dupliciter cōſiderari v. g. odium Dei, vel in ſpecie, quatenus talis actus, vel in genere, quatenus actus morales, & humani, primo modo non ſunt capaces rectitudinis, benè tamen ſecundo modo erunt, igitur omnes iſti actus mali, quia carent rectitudine ſibi debita ſecundum genus, ſicut Talpa dicitur cæca, quia debetur eis viſus ſecundum genus, vndè ſicut Talpa, qua tale animal videre non poterat, tamen videre poterat, qua animal, & ſecundum gradum genericum dicitur cæca, & viſu priuata, ita etiā eiuſmodi actus, licet qua tales, & ſecūdum gradum ſpecificum recti eſse nequeant, quia tamen ſunt rectitudinis capaces ſecundum genus, & qua actus morales, id ſufficit, vt dicatur actus mali, ac debita rectitudine priuati.

322 Sed quamuis hic ſit communis dicendi modus Scotiſtarum, nunquam tamen mihi placere potuit, quia ſi odium Dei eſt rectitudinis capax, atque priuatum rectitudine ſecundum rationem genericam tantum, non ſpecificam, ergo odiū Dei ſecundum ſuam ſpeciem non eſt malū, quia non eſt priuatum rectitudine, ſicut enim malitia generica conſtituitur per priuationem rectitudinis debitæ ſecūdum genus, ita malitia ſpecifica per priuationem rectitudinis debitæ ſecundum ſpeciem. Reſpondet Lorca ſufficere priuationem ſecundū genus, vt ſubiectum ſit ſimpliciter imperfectum, & malom, vt in exemplo de Talpa liquet, quæ eſt ſimpliciter cæca eſtò ei non debeatur viſus, niſi ſecundum rationem animalis; ſufficit ergo, vt actus humanus dicatur ſimpliciter malus, quod ei debeatur rectitudo ſecundum genus, & quia moralis eſt. Contrà, quia in primis falsò ſupponitur actui humano, vel morali, vt ſic, deberi rectitudinem, quia actus moralis, vt ſic, abſtrahit à bono, & malo, ergo vt ſic non debetur ei bonitas, vel malitia, ſicut nec animali, vt ſic, debetur rationalitas, vel irrationalitas, quia ab his abſtrahit. Tum quia hoc ſtante non ſolum admitti non deberent actus indifferentes ſecundum indiuiduum, ſed nec etiam ſecundum ſpeciē, quos tamē omnes admittunt, conſequentia patet, quia cuilibet actui

mora-

Digitized by Google

morali, vt ſic,foret debita rectitudo. Tum quia repugnat in terminis odio Dei ſecundum gradum genericum deberi rectitudinem, quam non poteſt habere ſecundum ſpecificum, nam ſi debetur gradui generico, debetur etiam omnibus inferioribus eius, vel ſi omnibus non debetur, non debetur etiam gradui generico,ſed aliquibus ſpeciebus illius generis, ſicut quantitas debetur ſubſtantiæ corporeæ, non tamen ſubſtantiæ immateriali, & ideò non debetur gradui generico ſubſtantiæ, alioquin ſi deberetur generi, deberetur etiam omnibus ſpeciebus.

Et per hoc patet ad exemplum de Talpa, nam ſi Talpæ repugnat viſus ſecundum ſpeciem, falsò eſt viſum deberi gradui generico animalis, vndè tenendo Talpam non carere viſu ſecundum ſpeciem,non eſt ſimpliciter cæca,vel priuatiua, ſed tantum ſecundū quid,ſeu ſecundum genus,non quod eius generi ſcilicet animali debeatur viſus, in quo decepti ſunt paſſim Scotiſtæ in hoc exemplo, ſed quod ei non repugnat, quæ doctrina eſt expreſsè Scot.1.d.28.q.2.ad 1.vbi ait carentiam rationis in boue eſſe priuationem ſecūdum genus, quia licet ratio repugnet boui,quia bos,non repugnat tamen animali, & hanc priuationem docet nil dicere imperfectionis, alioquin improducibilitas in Patre in diuinis faceret eū imperfectum, quia carentia productionis paſſiuæ in eo eſt priuatio ſecundum genus, nam licet repugnet Patri, qua talis perſona produci, hoc ei non repugnat,qua perſona diuina; eandem Doctrinam habet Doctor 5.Met.tex.26.vbi optimè explicat tres modos priuationis ibi ab Ariſt. poſitos,& reſoluit tunc tantum eſſe priuationem propriè dictam,& quæ imperfectionem inducit, quando deeſt forma debita, non tantum ſecundum rationem propriam ſubiecti, ſed etiam circūſtantiarum, vnde catulo, cui ſecundum ſpeciem, & indiuiduum debetur viſus, ante nonum diem defectu circumſtantiarum non eſt cæcus,licet viſu careat, falum ergo omninò videtur ſufficere,vt aliquid ſit malum,& imperfectum,quod careat aliquo, cuius eſt capax tantùm ſecundum genus.Cōf. quia priuatio oculorum,vel viſus in planta eſt quodammodo priuatio ex Ariſt. cit.& tamen non facit malum, nec imperfectum, alioquin priuatio ſēſibilitatis in lapide idem faceret, quia ſubſtantia capax eſt ſenſibilitatis, ac rurſus de quolibet ente creato poſſet dici eſſe malum, & imperfectum, quia caret infinita perfectione, quæ illi conuenit,vel ſaltim non repugnat, qua ens eſt.

Reſpondet rurſus Lorca priuationem ſecundum genus commune non facere malum,ſed benè ſi ſit ſecundum genus particulare,vel ſubalternum. Verùm videtur hoc gratis omninò dictum, quia ſi priuatio ſecundum genus proximum ſcilicet animal Talpæ facit malum, nulla vel apparens ratio dari poteſt, quare priuatio vitæ conuenientis lapidi ſecundū quod corpus,nō faciat malum,ideò enim priuatio ſecundum genus proximum facit malum ex ipſo Lorca, quia genus illud pertinet eſſentialiter ad entitatem rei,& omnes perfectiones debitæ generi, debentur ſpeciei,& ſi caret eis, erit imperfecta, ſed ſuperiora genera etiam ipſum ens eſſentialiter pertinent ad quodlibet inferius, ergo &c. Hinc Vulpes tom. 3. parc. 2. diſp.cit.127. ar.10.n.19. & 20.ait in actibus intrinſecè malis carentiam rectitudinis re vera nō eſſe priuationem, quia nulla eſt illis rectitudo debita,vel poſsibilis, ſed eſſe puram negationem cōformitatis ad rectam rationem vel actualis,& aptitudinalis tantùm,vel potentialis ſimul,& per talem negationem conſtitui intrinſecè malos. Sed hoc eſt omninò abſurdum, quia omnes reponētes malū in aliquo negatiuo vnanimiter docent malitiam non poſſe eſſe puram negationē alicuius bonitatis,vel perfectionis,ſed talis perfectio negata debet eſſe ſubiecto debita naturaliter,vel moraliter,alioquin omnis creatura eſſet abſolutè mala, quia quælibet habet negationem alicuius perfectionis,& relationes originis in diuinis dici poſſent malæ,& imperfectæ,cum ex Scot. quol.5.dicant negationem perfectionis,& tamen ait Doct. ibid. non poſſe dici malas, ac imperfectas, quia non ſunt entia quanta perfectionis capacia;& hoc ipſum cōuincunt rationes omnes ſupra allatæ contra Lorcam, quod ſimplex negatio, imo nec etiam priuatio ſecundum genus ſufficiens eſt ad inducendam malitiam, & imperfectionem in aliquo ſubiecto.

323 Fatendum igitur eſt actum quemcunque moralem nedum ſecundum genus ſed etiā ſecundum ſpeciem,& indiuiduum,eſſe immediatum ſubiectum priuationis peccaminoſæ,quatenus conſideratur ſub indifferentia paſsiua ad elici,& non elici,continuari,vel non continuari,ſic, vel ſic elici;quod ita declaratur ex Scoto quol. 18. art.2.ſicut enim voluntas ex ſe poteſt conſiderari dupliciter vel vt eſt ſub indifferentia actiua ad elicere actum,vel non elicere, continuare vel non continuare,vel ſecundò vt iam eſt determinata,& in actu ſecundo ad alteram contradictionis partem ad elicitionem ſcilicet actus, vel non elicitionem,ſic etiam actus ipſius voluntatis,quia ex ſe liber eſt paſsiuè etiam in eo inſtāti, quo fit, vt voluntas actiuè, poteſt conſiderari dupliciter, vel vt eſt ſub indifferentia ad elici, & non elici, continuari,& non continuari,vel vt iam determinatus eſt ad alteram contradictionis partem ſcilicet ad elicitionem,vel non elicitionem,& ſicut quia voluntas indifferens eſt actiuè, ideò ipſa voluntas eſt debitrix rectitudinis, vt aiebat Doctor 2. d.37.E.& imputabilis actiuè, vt loquitur quol. 18. nam cum ſit voluntas inferior,conformare ſe debet regulæ,& legi voluntatis ſuperioris,ita quia actus eſt indifferens paſsiuè, vt ſic eſt imputabilis ad pœnam,vel præmium,quatenus reſpicit contradictoria illa, vt determinata per determinationem legalē regulæ ſuperioris,&vt ſic includit debitū ad elici,vel non elici,continuari, & non continuari, ſic vel non ſic elici, & per conſequens ſic conſideratus habet aptitudinem ad bonitatem,& malitiā, quatenus poteſt elici,vel nō conformiter, vel difformiter voluntati ſuperioris, nam ſicut ſe habet aptitudo in naturalibus, ita debitum in moralibus; actus ergo vt ſub hac indifferentia conſideratus reſpicit contradictoria illa,tanquā ſubiectum indifferens, & capax vtriuſque,etſi non phyſicè, ſaltim logicè,& moraliter, quatenus de ipſo actu,vt ſic,vtrique extremum poteſt enunciari, & conſequenter erit capax rectitudinis,vel malitiæ cōſequentis ad illa extrema;ecce quo pacto actus quilibet in particulari eſt rectitudinis capax,& quomodo ea ratione qua voluntas ponebatur capax & debitrix rectitudinis, ac proindè priuata, eadem ratione etiam actus debet poni capax rectitudinis, & ea priuatus, voluntas quidem actiuè itaut dicatur peccare, vel peccatrix; actus verò paſsiuè, itaut dicatur peccatum; hinc Doctor 3. d. 18. qu. vn. k. notanter dixit peccatum eſſe priuationem boni, quod deberet ineſſe actui elicito,quando elicitur,& non ineſt,dixit *quando elicitur*, & non quando elicitus eſt, vt intelligamus actum eſſe capacem rectitudinis, quatenus ſub indifferentia accipitur, & non quatenus ad alteram partem determinatus. Accedit quod actus illi,qui non ſunt ex obiecto mali,ſed tantùm ex circumſtantijs, poſſunt ſecundum ſubſtantiam rectificari, ſi nimirum fiant cum debitis circumſtantijs, vt conſtat de concubitu carnali cum coniugata, ergo ſecūdum propriam entitatem phyſicam ſunt rectitudinis capaces, & per conſequens, vt ſic fundare poſſe priuationem rectitudinis debitæ. Ex hoc itaque patet quomodo nedum actus mali dumtaxat ex circumſtantijs, ſed etiam mali ex obiecto & ſecundum ſubſtantiam ſunt rectitudinis capaces, vt nimirū conſiderantur ſub illa indifferentia, nam vt ſic quia reſpiciunt alteram contradictionis partem ſcilicet non elici, non continuari, in qua fundatur rectitudo, hac, inquam,ratione habent capacitatem ad illam.

Sed Dices, veram priuationem exigere in eo, quod denominat aliqua forma priuatum,capacitatem,& potentiā ſubiectiuam ad eam ſuſcipiendam, vt patet de priuatione formarū in materia; ſed talis potentia, & capacitas non reperitur in actu odij Dei,vel mendacij,ſed in eius potius cōtradictorio, nam in eius ſuſpenſione ſolum fundari poteſt, & ſubiectari debita rectitudo. Conſ.quia Scotus ipſe 2.d.37. E.concedit iſtos actus intrinſecè, & ex obiecto malos eſſe omninò rectitudinis incapaces, ergò fruſtrà laboramus ad oſtendendam eorum capacitatem ad rectitudinem debitam. Demum debitum, vel obligatio moralis non competit actui, ſed voluntati, cui fit præceptum,ergo ſoli voluntati eſt debita rectitudo, non autem actui, & ipſa ſola eſt debitrix rectitudinis, vt loquitur Doctor ibidem.

324 Reſp. maiorem eſſe vniuerſaliter veram in priuationibus phyſicis,non autem in moralibus, quod declarari poteſt per quandam doctrinam,quam refert Scot. 4. d. 14. q. 1. M. & L. ex Boetio lib. 4. de conſol. proſa 4. quod culpa eſt ordinabilis per pœnam,& pœna eſt ordinatiua illius,& quādiu manet culpa impunita, manet etiam priuata rectitudine, & ordinatione, quam poſſet, & deberet habere per pœnam, ſed ſicuti duplex eſt pœna alia voluntaria, alia inuoluntaria,ita dupliciter habet ordinari per pœnam;per inuolūtariā, ita poteſt, & debet ordinari,vt ipſa manēs fundet ordinationē ad iuſtitiā;per volūtariam vero ita poteſt, ac debet ordinari,vt eius ordinatio fūdetur in delectione,& nō exiſtētia,& tamē ſi per neutrā ordinetur,dicitur verè priuata ordinatione, quā per hāc,vel illam habere poteſt, ac debet;quare ad conſtituendam moralem priuationem in aliquo ſubiecto ſuſ-

ſufficit negatio moralis debiti, quod per legem inducitur, & capacitas ſeu potentia quæcunque ſubiectiua ſcilicet vel obiectiua; talis autem potentia obiectiua reperitur ad habendam rectitudinem in actu odij Dei, vt ſub indifferentia conſideratur, nam vt ſic reſpicit etiam aliam contradictionis partem, in qua phyſicè fundari poteſt debita rectitudo, & negationem actus fundare rectitudinem idem eſt in re, quod fundari in actu, quatenus poteſt non elici; vndè Morales communiter nunquam dicunt omiſsionem actus à lege præcipi, ſed potius actum à lege prohiberi, ſignum euidens, quod actus ipſe aliquo modo fundare poteſt rectitudinem moraliter, quod licet non contingat in tanto rigore, ſicut in ſubiecto phyſico, mirum non eſt, quia vt ait Ariſt. 1. Ethic. cap. 3. in rebus moralibus non exigitur exacta diſcuſſio rerum, vt in ſpeculatiuis contingit, ſed craſſa quædam, & vulgaris explicatio ſecundum communem exiſtimationem hominum. Ad Conſ. Doctor ibi loquitur de capacitate ſubiectiua, non obiectiua, quatenus actus illi, qui dici ſolent intrinſecè mali, & ex obiecto ſecundum eandem phyſicam entitatem non poſſunt fieri boni, ſicut euenire poteſt in alijs actibus non intrinſecè malis; quod ſi potentia ſubiectare poteſt priuationem rectitudinis ad legem ratione indifferentiæ, quam habet ad contradictoria actiuè, quia ſcilicet poteſt elicere actum, & non elicere, eadem quoque ratione poteſt actus fundare priuationem ratione indifferentiæ paſſiuæ, quam habet ad contradictoria elici, & non elici, & ratione debiti moralis, quod habet ad non fieri. Ad vlt. patet per idem, verum enim eſt aſſumptum de debito, & obligatione morali actiua, ſicut indifferentia voluntatis actiua, eſt falſum de paſsiua, hæc enim actui conuenit, ſicut & indifferentia paſſiua, & ideò ſicut voluntas ratione indifferẽtiæ actiuæ, ac debiti moralis actiui, ſi tn operando legi ſuperioris non conformatur, eſt imputabilis actiuè, & dicitur peccare, ſic etiam & actus ratione indifferentiæ paſſiuæ, & debiti moralis paſſiui, ſi legi ſuperioris non ſit conformis eſt imputabilis paſſiuè, & dicitur peccatum, & rectitudine priuatus; & in hunc modum explicandus eſt locus ille Doctoris adductus pro primo dicendi modo, quod ſcilicet voluntas eſt debitrix rectitudinis; concedimus enim voluntatem eſſe debitricem, ea ratione qua libera eſt, vt omnem actum ſuum eliciat conformiter regulæ ſuperioris, & quando non elicit carere rectitudine debita, ſed quia non tantum voluntas operans eſt libera, ſed etiam actus ab illa procedens eſt liber, hac de cauſa & ipſe fundabit debitum, & carebit rectitudine debita, ſi non ſit conformis regulæ ſuperioris; & quia carentia rectitudinis in voluntate reperta oritur ex indifferentia eius actiua, & debito morali actiuo, ipſam denominat peccantem, quia verò carentia in actu reperta oritur in eo ex indifferentia paſſiua, & debito morali paſſiuo, ipſum denominat peccatum.

Sextò peccatum conſiſtit formaliter in difformitate ad legem, vel regulam rationis, hæc autem comperit actui odij, vel furti antecedenter ad quamlibet priuationem ad ipſos conſequentem, nam poſito præcepto non fureris, eo ipſo opponitur ipſi voluntas furandi, nihil enim magis oppoſitum eſt carentiæ furti, quæ præcipitur per legem, quam ipſum furtum, ergo &c. Conſ. quia oppoſitio, quæ oritur in actu furti ad præceptum negatiuum non oritur ex aliqua priuatione ſuperaddita, ſed immediatè ex eius poſitiua entitate, cum ergo ſit aliqua moralitas, & non in ſpecie bonitatis, vel indifferentiæ, ſanè concludendum eſt eſſe in ſpecie malitiæ, cum aliæ ſpecies non reperiantur in genere moris.

325 Reſp. maiorem non eſſe veram formaliter à parte rei ſed tantum per opus intellectus, qui priuationem conformitatis ad legem in actu concipit ad modum cuiuſdam relationis difformitatis, vnde negatur minor, nam vtique veni eſt furti ſecundum ſuam entitatem poſitiuam immediatè opponi nõ furto ex natura rei, non tamen ſecundum eandem entitatem opponitur eidem non furto, vt præcepto, ſed tantum prout priuatum cõformitate ad illud præceptum, prima oppoſitio non pertinet ad genus moris, ſed tãtum ſecunda, prima in actu furti præcedit priuationem conformitatis ad legem, ſed ſecunda eam ſupponit tn actu, vt ſuprà declaratũ eſt num. 307. Ad Conſ. conceditur oppoſitionem illam pertinere ad genus moris, ſed negatur, quod oriatur in actu antecedenter ad priuationem. At vrgebis, quamuis per impoſſibile non reſultaret priuatio rectitudinis poſt actum poſitiuum, adhuc homo eſſet æquè punibilis, & odibilis Deo per actum poſitiuum, quem poſuit, & in cuius poſitione quantum eſt ex ſe dedit cauſam ſufficientem, vt reſultaret priuatio rectitudinis, ergo malitia formaliter magis conſiſtit in entitate poſitiua præcedenti, quam tn priuatione ſequenti, vbi enim principalius inuenitur odibilitas, ibi principalius eſt malitia. Conſ. quia priuatio ſequens eſt odibilis propter poſitiuum antecedens, ex quo ortum ducit, ergo ante priuationem adeſt malitia. Reſp. negando antecedens formaliter, ſi enim nec adeſt priuatio conformitatis ad legem, neque difformitas, quæ ad eam ſequitur, certè nullo modo actus ille eſt formaliter malus, nec conſequenter odibilis, nec homo propter eum punibilis, poteſt tamen concedi antecedens materialiter, ac fundamentaliter. Ad Conſ. pariter conceditur aſſumptum materialiter, & radicaliter, ſed negatur formaliter, ſic enim potius actus eſt odibilis propter priuationem ſequentem.

Sed Contra hanc ſolutionem obijcies, actus ad cuius poſitionem ſequitur priuatio rectitudinis eſt formaliter malus antecedenter ad eam priuationem, ergo actus odij eſt malus formaliter antecedenter ad priuationem rectitudinis, quæ in ipſo ſequitur eo ipſo, quod à voluntate ponitur, probatur aſſumptum exemplo actus, qui eſt cauſa omiſſionis, hic enim ex eo præcisè, quod eſt cauſa omiſſionis, eſt formaliter malus. Reſp. diſtinguendo antecedens, actus eſt formaliter malus antecedenter ad priuationem, quæ ex eius poſitione ſequitur in alio actu, verum eſt antecedens, ad priuationem quæ ſequitur in ipſo, falſum eſt antecedens, quia implicat quod ſit formaliter malus antecedenter ad malitiam, quæ ipſum formaliter malum denominat; ad probationem antecedentis dico exemplum illud probare de ſequela priuationis in alio actu, non in eodem, & tunc vtique actus, qui eſt cauſa talis malitiæ, eſt formaliter malus, non quidem per poſitiuam eius entitatem, ſed per priuationem rectitudinis debitæ, quam fundat eo ipſo, quod poteſt, & debet non eſſe cauſa talis ſequelæ, & tamen eſt.

326 Septimò, Sicut ſe habet falſitas in intellectu, ita ſe habet malitia moralis in voluntate, ſed falſitas eſt actus poſitiuus intellectus, vel ſaltim eum inuoluit, ergo & malitia. Reſpondet Salas ſupracit. concedendo paritatem, ſed negat minorem, quia etiam falſitas in priuatione conſiſtit, ſicut malitia. Sed diſp. 10. Log. quæſt. 2. art. 4. dictum eſt, quod licet falſitas, vt opponitur veritati in eſſendo, in priuatione conſiſtat, vt conſtat ex dictis in hac diſput. tamen vt opponitur veritati complexæ, ſicut ſumitur in argumento, conſiſtit in poſitiua relatione diſconuenientiæ, & difformitatis intellectus ad obiectum, vndè & ibid. in ſolut. ad. 1. ad idem arg. negauimus paritatem, quia falſitas eſt deceptio intellectus, malum autem morale eſt defectus perfectionis, poteſt autem defectus eſſe ſine poſitiuo, vt patet in naturalibus, deceptio verò nunquam intelligi poteſt ſine actu poſitiuo intellectus.

Octauò, Actus moralis in communi eſt quid ſuperius eſſentialiter ad bonum, & malum moraliter, ſed actus moralis in communi eſt quid poſitiuum, ergo & differentiæ, per quas contrahitur ad determinatas ſpecies, & per conſequens ſpecies ipſæ ſunt poſitiuæ, nam priuatiuum non poteſt directè, & eſſentialiter contrahere poſitiuum, nec eſſe eius ſpecies, quia differentia non deſtruit, ſed perficit naturam generis.

Reſpondet Salas cit. actum moralem ſumptum præcisè pro actu libero, & humano non diuidi in bonum, & malum moraliter, vt genus in ſpecies, ſed vt ſubiectum in accidentia, ſumptum vero pro actu libero cum habitudine ad legem, vel regulam rationis diuidi in bonum, & malum moraliter, vt analogum in ſua analogata, quia dicit aliquid commune ad poſitiuum, & priuatiuum, priuatiuo autem, & poſitiuo nihil eſt commune vniuocum. Hæc ſolutio quoad primam partem optima eſt, ſed deficit quoad ſecundam, cum enim inquit actum moralem, vt ſic, diuidi in bonum, & malum, vt analogum in ſua analogata, non autem vt vniuocum, vel ita intelligit, vt illud commune analogum dicat cõmunitatem nominis, & nõ aliquam vnitatem rationis, & tũc argumentum non ſoluitur, quia directè probat dari debere talem vnitatem rationis moralitatis in communi, quia tam bonitas, quam malitia ſunt veræ ſpecies eius; ſi uero ita intelligit quod illud cõmune dicat quidem etiam communitatem rationis, non tamen vniuocam, ſed analogam, quia poſitiuo, & priuatio nihil eſt commune vniuocum, adhuc deficit, tum quia vnitas rationis ſẽper infert vniuocationem eius, vt conſtat ex dictis diſp. 2. de vniuocatione entis, tũ quia ratio probans poſitiuo, & priuatiuo nihil dari commune vniuocum, æquè benè probat nullam prorſus dari cõmunitatem rationis

ad

Digitized by Google

ad illa, vt conſtat ex eadem diſput. 2. quæſt. vlt. art. 3.

327 Itaque dicendum eſt, quod ſi genus moris ponatur genus vniuocum duntaxat ad bonum, & indifferens, æquiuocum verò ad hæc, & malum, vt multi ſuſtinent, quia priuatiuo, & poſitiuo nihil eſt commune vniuocum, ita negandū eſt malitiam eſſe veram, & propriam ſpeciem in genere moris ideſt directè ſub eo poſitam, nam iuxta hanc viam reductiuè tantùm ponitur ſub genere moris, & ita docet D. Bon. 2. d. 34. ar. 2. q. 3. ad arg. dum ait malum eſſe in eodem genere cū bono, ſed hoc nō eſt propriè, & ſecundum rectam ordinationem, ſed hoc eſt per quādam reductionem, Si verò genus moris ponatur vniuocum, ad bonum, malum, & indifferens, vt ad tres ſpecies ſub ſe directè contentas, tunc negandū eſt genus moris, vt ſic, in aliquo poſitiuo conſiſtere, & dicendum, quod in tali abſtractione præſcindit à poſitiuo, & negatiuo. Et cum dicitur poſitiuo, & priuatiuo nihil eſſe commune vniuocum, reſpondetur veritatem illius propoſitionis non eſſe immediatam, ſed mediatam, vt notat Doct. 1. d. 29. q. vn. dependet enim ex hac alia propoſitione, ei quod eſt ſimpliciter tale, & ei quod eſt ſecundum quid tale nihil eſt commune vniuocum in quid, poſitiuum, & priuatiuum ſunt huiuſmodi, ergo &c. at minor hæc non eſt vera, niſi membra illa comparentur ad aliquod cōmune prædicatum, quod vni ſimpliciter, & abſolutè competat, & alteri membro, non niſi concipiatur ad modum illius, ſicut ſe habet hoc prædicatum *ens*, ad ens reale, & rationis, poſitiuum, & priuatiuum. Quod ſi comparentur ad commune prædicatum, quod vtrique ex æquo ſimpliciter, & abſolutè competit abſque quod vnum concipiatur ad modum alterius, falſa eſt illa minor, qua de cauſa dicebamus diſp. 1. Phyſ. q. t. n. 9. rationem principij conuenire vniuocè formæ, & priuationi, licet non ratio entis, quia vt priuatio dicatur, talis ſcilicet principium generationis, non exigit quod concipiatur ad modum formæ, & principij per modum termini ad quem, ſed tunc verè concipitur talis, quādo concipitur vt priuatio, & terminus à quo, quod non verificatur de ratione entis; ita igitur eſt in propoſito, quod hoc commune prædicatum *moralitas*, vt de malitia dicatur, non requiritur, quod ipſa concipiatur ad modum bonitatis, ſed ſufficit, quod concipiatur, vt pura eius priuatio, & ideò dicere poteſt conceptum communem vniuocum ad vtrumque, idque ſatis probabiliter ſuſtineri poteſt, vt dictum eſt loc. cit. in Phyſicis.

Poſtremò arguunt Thomiſtæ, ſpecies malitiæ ſumitur ex conuerſione ad obiectum indebitum, non autem ex auerſione, ergo erit ſpecies poſitiua, non priuatiua, probant aſſumptum multipliciter, tum quia auerſio, cum ſit priuatio, non poteſt dare neque genus, neque ſpeciem. Tum 2. quia ex parte auerſionis omnia peccata conueniunt, ſingula namque dicunt auerſionem à Deo. Tum 3. conuerſio ad obiectum rationi conſonum dat primam bonitatem, ergo conuerſio ad obiectum rationi diſſonum dat primam malitiam. Tū 4. ſpecies, & eſſentia peccati deſumi debet ab eo, quod eſt per ſe in eo, ſed conuerſio eſt per ſe in peccato, auerſio per accidens, quia peccans per ſe intendit cōuerſionem, per accidens auerſionem, nemo namque aſpiciens malum operatur ex D. Anſelmo. Tum 5. de ratione peccati eſt eſſe voluntarium, ergo ſpecificari debet ab eo, quod per ſe à voluntate intenditur, & id eſt conuerſio, non auerſio. Tum 6. quantum eſt ex parte auerſionis, peccatum nihil eſt, ergo ex ea parte non habet ſpeciem, ſed potius defectum ſpeciei, vndè Aug. lib. 43. qq. quæſt. 6. peccatum, ait, non habet ſpeciem, neque modum. Tum 6. peccatum eſt actus voluntarius in ordine ad aliquod obiectum poſitiuum contrarium rationi, ſed voluntas fertur in bonum verum, vel apparens, & non in nihil, ergo ab illo obiecto ſumitur ſpecies. Tum 8. peccatum commiſſionis eſt aliquod poſitiuum pro formali, & non priuatiuum, in hoc enim diſtinguitur à peccato omiſſionis, ergo peccatum ſaltim commiſſionis ſpecificari debet ab obiecto indebito.

328 Reſpondet negando aſſumptum, ad prima probationem dicimus valere de ſpecie poſitiua, non priuatiua, ſicut enim priuationes ſpecie inter ſe diſtinguuntur per habitus, ita etiam ſecundum quid, & ſuo modo ſpeciem conſtituunt. Ad 2. dicitur ex Scoto, in 2. d. 37. D. quod ſicut non eſt de ratione peccati auerſio formalis à Deo, ſed tātùm virtualis, quæ eſt etiam formalis ab aliquo eius præcepto, ita per hanc, & non per eam ſpecificatur, & diſtinguitur ab alio, & licet illa ſit eiuſdem rationis in omni peccato, nō tamen iſta, ſed multiplicatur ex multiplicatione cōformitatum ad diuerſa præcepta. Ad 3. neg. paritas, cum enim bonitas ſit quid poſitiuū, poterit vtique ab obiecto conſono deriuari in actum moralem, non ſic malitia, cum ſit priuatio, ab obiecto diſſono. Ad 4. conceditur maior, & negatur minor, quia conuerſio in peccato ſe habet, vt materiale, auerſio autem, vt formale, ad probationem conceditur rurſus conuerſionem per ſe intendi, non auerſionem, cæterum ex hoc potius ſequitur conuerſionem per ſe non pertinere ad peccatum, quia malitia non per ſe intenditur, & directè, ſed per accidens tantum, & indirectè. Ad 5. nego antecedēs de per ſe volūtario, & directè, non enim eſt de ratione peccati, quod ſit directè, ac per ſe volitum, imo hoc ei repugnat, cum ratione boni careat, ſed ſufficit eſſe volitum per accidens, & indirectè, ſicut aliæ priuationes, cui accedit voluntarium nō eſſe de ratione peccati, ſed ei præſupponi, immo toti eſſe moris. Ad 6. procedit argumentum de ſpecie poſitiua, de qua Aug. loc. cit. non de priuatiua, quam ſolum habet peccatum, imo argumentum vrget contra Thomiſtas volentes peccato tribuere ſpeciem poſitiuam, cum tamen Aug. dicat non habere ſpeciem, neque modum. Ad 7. concludit argumentum de peccato pro materiali, quo ſenſu eſt actus voluntarius, non pro formali, vt hic de ipſo eſt ſermo. Ad vlt. negatur aſſumptum, ad probationem dicendum illam differentiam inter peccatum omiſſionis, & commiſſionis aſſignatam ſpectare ad materiale, non ad formale peccati, alia quædam argumenta minoris momenti ſoluentur ex dictis.

QVÆSTIO VLTIMA.

De diuiſionibus mali, & cauſis eius.

329 Circa diuiſiones mali non eſt multum immorandum, cum enim malum quodcunque formaliter in priuatione conſiſtat, vt in ſuperioribus hactenus probatū eſt, & priuationes diuidantur, & multiplicentur, ſicut habitus oppoſiti, conſequenter tot gradus, vel ſpecies malitiæ erūt aſſignandæ, quot aſſignatæ ſunt bonitatis ſuprà q. 12. quia vnaquæque ſpecies, & gradus bonitatis habet ſuam peculiarē malitiam oppoſitam. Præcipua tamen inter omnes mali diuiſiones eſt illa, qua diuidi ſolet præſertim à Theologis in malum naturæ, malum pœnæ, & malum culpæ. Malum naturæ dicit carentiā naturalis perfectionis rei debitæ ſecundum naturalem eius conſtitutionem, de quo ſatis in ſuperioribus, quo pacto monſtra appellantur mala naturæ, & hoc malum poteſt eſſe commune omnibus creaturis, ſiue animatis, ſiue inanimatis. Malū pœnæ, quod eſt commune tantùm viuentibus vita ſenſitiua, vel intellectiua eſt carentia boni conuenientis naturæ ſenſitiuæ, aut etiam intellectiuæ ſecundū affectionē commodi, vt explicat Doct. 2. d. 37. lit. Cc. Malum tandem culpæ dicit carētiam perfectionis, vel rectitudinis debitæ voluntati, & actibus eius ſecundum affectionem iuſtitiæ, & coincidit cum malo morali, & hoc malū tantū reperiri poteſt in creatura intellectuali, quatenus libere operatur, & cū aduertentia ad regulam rationis, habet enim quandam regulam, & prudentiæ dictamen, iuxtà quod tenetur ſuas regulare, ac dirigere operationes, à qua regula ſtatim ac deficit, malum culpæ incurrit, quod conſiſtit, vt dicebamus in defectu debitæ rectitudinis in operatione libera. Et quia cum ſic deficit, ſicut redditur vituperio digna, ita pariter punitione, ſi intuitu culpæ aliquid ei infligatur contra eius voluntatem, dicitur incurrere, & ſubire malum pœnæ.

Hinc colligunt aliqui, quod quando aliquid afflictiuum, & quod ſit contra eorum appetitum infligitur brutis, non eſſe propriè malum pœnæ, quia non infligitur intuitu culpæ, propriè enim pœna culpam reſpicit, & ab ea originē ducit, quatenus pœna infligitur propter culpam, & ex demerito culpæ. Et ſimiliter dicunt, quod cum quis ſeipſum macerat ieiunijs, aut verberibus caſtigat, ſi id fiat intuitu culpæ, habet quidem rationem pœnæ, quam volūtariè ſuſcipit, verum ſi id fiat abſque intuitu culpæ, non habet rationem pœnæ propriè dictæ, quia deficit debita conditio, quod ſit ex demerito culpæ, ſed ſolū habet rationem cuiuſdam afflictionis, & ideò impropriè dicitur pœna, ita Paſqual. to. 2. Met. diſp. 79. ſec. 1. Cæterum tantus rigor in acceptione mali pœnæ non placet, quamuis enim malum pœnæ ita ſoleat vſurpari à Theologis, cum tractant de pœnis damnatorum, ac animarum purgāṫium, quatenus eis inflictæ sūt à iuſtitia punitiua Dei ex demerito culparū, tamen abſolutè loquendo, & ex ratione formali ipſius mali pœnæ reperiri poteſt ſine ordine ad culpā, nam pœna nō ſolum largo modo sūpta ſed propriè pro afflitione pœnali contra appetitū ſenſitiuum, nedum in creatura rationali, ſed

Digitized by Google

etiam in brutis reperiri poteſt, in quæ tamen nulla poteſt cadere culpa.

330 Quoad alteram quæſiui pàrtem de cauſa mali pro eius intelligentia eſt aduertendum, quod cum quæritur, an mali detur cauſa, & quænam ſit, non eſt ſermo de quocunque malo, ſed de illo quod reperitur aliquo pacto in rerum natura ad modum aliarũ priuationum, malum namque tranſcendens, cum nullo pacto in rebus reperiatur, quia eſt mera negatio extrà genus, nullumque habens ſubiectũ merito cuius dicatur dari in rerum natura, nullam cõſequenter poteſt habere cauſam. Et quidẽ in primis certum eſt apud omnes præſertim catholicos malum eo modo, quo reperitur in rerum natura, non habere cauſam efficientem, quaſi detur ſummũ malum, quod ſit cauſa omnium malorum, vt Manichei ſomniabant, quia vt arguit Doct. 2. d. 37. q. vn. §. *ad aliam quæſtionem*, nullum eſt primum malum, alioquin illud careret in ſe ſumma perfectione nata ſibi cõuenire, ſed nulli nata eſt conuenire ſumma perfectio, niſi ſummo bono in natura, igitur ſummum malum eſſet ſummum bonum in natura, & ita Deus, quia nihil aliud à Deo eſt ſummũ bonum in natura; & denique vt perſpicuè deducit Doctor ibidem ad hanc Manichæorum hæreſim multa alia ſequuntur inconuenientia, non tantum contra fidem, ſed etiam contra Philoſophiam. Et quamuis ponendo malum naturæ, aut pœnæ pro diſconuenienti acceptum in aliquo poſitiuo conſiſtere, poſſet huius generis mali cauſa aſſignari poſitiua, nam calor malus aquæ cauſatur ab igne, & ſic de alijs; tamen ponendo malum vniuerſaliter conſiſtere in alicuius boni priuatione, vt ſancitum eſt in ſuperioribus, certum eſſe debet nullam eius aſſignari poſſe cauſam poſitiuam, quoniam cum ſit ſola priuatio in ſua formalitate ſumptum, non poteſt per ſe terminare poſitiuum influxum, qui ſemper aliquid ponit in re, quare reſtat, vt ſolum cauſetur conſecutiuè, vel priuatiuè, inquantum cauſa efficit aliquid, ex quo ſequitur priuatio, vel inquantum ſuum influxum ſubſtrahit, qui requirebatur ad bonum oppoſitũ, quo ſenſu dicitur malum habere cauſam deficientem, & non efficientem; quod ſatis conſtat de ipſa cæcitate, hæc enim non per ſe efficitur in oculo poſitiuè, ſed dicitur conſequi ex alia cauſa, quæ apponit impedimentum viſus, aut ex defectu illius cauſæ, quæ non confert viſum; quem cauſalitatis modum antiquiores Doctores D. Thomas p. 1. q. 49. art. 1. & D. Bon. 2. d. 44. q. 3. art. 1. & alij Scholaſtici per accidens appellabant, itaut bonum ſit cauſa mali per accidens, quia præter intentionem, nulla enim cauſa intendens ad malum operatur, ſed intendens ad bonum aliquod ſuum, ex quo ſequitur malum alterius rei, quem dicendi modum ſubtiliter more ſuo examinat Doctor loc. cit. §. *ſed de modo ponendi*.

Et quidem hic dicẽdi modus, quod malum habeat ſolum cauſari per accidens, niſi benè explicetur cum Doctore loc. cit. patitur difficultatem, vt enim ipſe arguit ibidem, ſi accidentalitas ſumatur ex parte effectus puta quod voluntas per ſe intendat poſitiuum in effectu, cui per accidens coniungitur deformitas, & iſtam deformitatem non per ſe intendit voluntas, ſicut eſt in fortuitis, tunc peccatum videtur eſſe caſuale, quod eſt falſum, quia caſuale, non eſt peccatum. Tum quia ſi tantum per accidens eſt voluntas cauſa peccati, quia præcisè vult illud poſitiuum, ad quod ſequitur iſta deformitas, cum Deus etiam per ſe velit illud poſitiuum, ad quod ſequitur iſta deformitas, ſequitur Deum perindè eſſe cauſam peccati, ſicut eſt creatura, ſiue dicatur cauſa per ſe, ſiue per accidens, ſiue poſitiua, ſiue priuatiua. Tum quia malum pœnæ licet non ſit propter ſe intentum, tamen propter aliud aliquo modo poteſt intendi ſcilicet vt medium, & diſpoſitio neceſſaria ad aliud bonum introducendum, & ſic de facto intenditur à Deo ad ordinandam culpam, & oſtendendam ſuam diuinam iuſtitiam. Tum quia ſi malum ideò eſt per accidens à bono, ac præter eius intentionem, quia non eſt per ſe connexum cum eo, quod per ſe cauſatur, ſed per accidens, & contingenter, quoniam conſiſtit in defectu, qui non poteſt per ſe connecti cum bono, vt multi explicant; palam eſt hanc explicationem deficere, quia vt plurimum priuatio, in qua conſiſtit malum naturæ, vel moris, neceſſario connectitur cum bono, in quo fundatur, cæcitas namque neceſſario connectitur cum humore noxio, & priuatio frigoris cum calore in aqua, non autem contingenter, & merè per accidens, & ſic etiam priuatio debitæ rectitudinis in actibus peccaminoſis, & præſertim intrinſecè malis, ergo ex hoc capite potius habebit malum cauſam per ſe, quam cauſam per accidens in eo ſenſu, quare cauſalitas iſta accidentalis explicanda eſt, vt facit Doctor cit. & nos etiam poſteà explicabimus.

331 Verùm præcipua difficultas eſt de cauſa mali moralis, ſeu peccati, quomodo ſola creatura dicatur eius cauſa, & non Deus, cum tamen ad actum peccaminoſum, ſeu materiale peccati, cum quo eſt per ſe, & neceſſariò connexa priuatio, in qua conſiſtit peccatum, non minus, imo magis principaliter concurrat Deus, quã creatura, ergo cum ſit cauſa illius entitatis poſitiuæ puta odij, vel blaſphemiæ, cum qua eſt neceſſariò connexa priuatio, in qua malitia cõſiſtit, erit quoque cauſa illius malitiæ formalis eo modo, quo priuatio poteſt cauſari, nec enim homo aliter cauſat illam priuationẽ, niſi cauſando poſitiuum, ad quod conſequitur. Cõf. quia ille eſt cauſa peccati, qui ſciens, & volens producit aliquem actum, cui neceſſariò eſt annexa malitia, ſed hoc facit Deus cõcurrendo ad actum peccati, ergo &c. Conf. rurſus, quia duo ſunt in peccato actus ſcilicet & malitia, ſi actum ſpectemus totus eſt à Deo, & totus ab homine, ſi malitiam, nec à Deo, nec ab homine intenditur, ergo eſt par ratio de homine, & Deo. Demũ argumentum iſtud, nedum vrget de actibus intrinſecè malis, & ex obiecto, ſed etiam de actibus tantummodo malis ex circumſtantia, quia non alia de cauſa liberum hominis arbitriũ eſt cauſa peccati, niſi quia eſt cauſa poſitiua operationis tali loco tempore, & cum talibus circumſtantijs, quæ neceſſariò habent annexam malitiam moralem, vt quod aliquis ſciens, & abſque neceſſitate carnes comedat die Veneris, peccat mortaliter, quia actus ille poſitiuus ſtantibus illis circumſtantijs, & prohibitione de non comedendo, inſeparabiliter habet annexã malitiam, cum ergo Deus cooperetur huic actui ita circumſtantionato, videtur etiam eſſe cauſa difformitatis, ſicut liberum hominis arbitrium.

Quamuis hæc difficultas ſit merè Theologica, tamen quia hìc veſtigamus cauſam mali efficientem in vniuerſum, non erit abs re illi ſatisfacere, qua in re ſunt varij modi dicendi. Communis, ac frequens dicendi modus apud Theologos eſt, quem refert, & ſequitur Paſqualig. diſp. 78. ſect. 2. n. 7. quod nimirum duplex voluntas ponitur in Deo, vna poſitiua, qua ſcilicet poſitiuè aliquid intendit, & vult fieri, alia permiſſiua, qua nõ vult aliquid fieri, ſed tamen permittit cauſam operari; quoad priorem modum cauſandi poteſt Deus eſſe cauſa duplicis mali naturalis ſcilicet & pœnalis, certum enim eſt poſſe Deũ in aliquo ente deſtruere aliquam ex ipſius perfectionibus tam accidentalibus, quam integralibus, & ſimul cauſare in ipſo priuationẽ bonitatis, & hoc pacto erit cauſa in rebus mali naturalis, & ſimiliter poteſt inſligere debitam pœnam, vt de facto inſligit damnatis, & ſic cauſat malum pœnæ in rebus. Alterius autẽ mali, vt eſt morale malum, aut quodcunque aliud, quod in cauſa præſupponit aliquem defectum, Deus non eſt cauſa poſitiua, ſed tantum permiſſiua, creauit enim Deus cauſas ſecundas, quæ in ſuis operationibus deficere poſſunt, ſiue naturales ſint, ſiue morales, & quia vt ait Aug. Deus ſinit cauſas ſecundas ſuos motus agere, ſi aliqua in ſua deficit operatione, Deus permittit eam deficere, & hoc pacto permiſſiuo modo eſt cauſa peccati. Hic dicendi modus non ſatiſfacit, & in primis deficit, dum inquit Deũ per voluntatem poſitiuam, & poſitiuum influxu eſſe cauſam mali naturalis, & pœnalis, nam vt ſupradictũ eſt, & Paſqual. ipſe fatetur in illa eadem diſp. ſect. 1. n. 2. malum nequit habere cauſam poſitiuam, quæ per ſe in illud poſitiuè influat, cũ ſit mera priuatio, vt etiam ipſe nobiſcum defendit. Deindè quod addit de voluntate permiſſiua reſpectu mali moralis, & peccati, quamuis ſit verum, niſi tamẽ vlterius explicetur hæc diuina permiſſio, adhuc tota difficultas ſuprapoſita manet in ſuo robore, quo nimirum pacto ad malum morale Deus dicatur ſolum permiſſiuè ſe haberi, cum per ſe, & poſitiuè concurrat ad actum ei ſubſtratum, cum quo per ſe, & neceſſariò connectitur, non minus quam homo, ſi ergo hac ratione homo non permiſſiuè tantùm dicitur eſſe cauſa mali, ſed verè, & propriè, idipſum eadem ratione videtur de Deo aſſerendum.

332 Secundus dicendi modus fuit Durandi 2. d. 37. q. 1. dicentis Deum ob id non eſſe cauſam peccati, quia non concurrit immediatè cum cauſa ſecunda ad eius operationes, ſed mediatè ſolum, quatenus dedit & conſeruat exiſtentiam earum, & virtutem ad operandum. Sed quamuis hanc Durandi opinionem in ſcholis obſoletam, & ab omnibus paſsim damnatã erroris, ac temeritatis, nuper Capuccinus quidã Dolenſis in diſp. de modo coniunctionis concurſuum Dei, & creaturæ ad actus liberos ordinis naturalis ſuſcitare tentauerit, & pro viribus tueri, eam tamen latè refutauimus diſp. 7. Phyſ. q. 6. art. 1. vbi & defenſionem à Capuccino illo pro Durando aſſumptam imbecillem eſſe demonſtrauimus, qui

certè

Digitized by Google

certè prorſus ineptè ſuam illam diſputationem in titulo appellat de modo coniunctionis concurſuum Dei, & creaturæ, ſi Deus nullum habet immediatum concurſum ad actiones, & effectus earum. Et ex rationibus ibi contra Durandum adductis prætereà conſtat prædictam ſententiam ſuſtineri nõ poſſe quantumcumque limitetur ad ſolos actus malos, ſicut aliqui limitare tentarunt concedentes cõcurſum Dei immediatum ad omnes alios effectus, præterquam ad actus malos. Nam contra hoc militant eædem rationes, tum quia actus odij Dei non habet minus entitatis phyſicæ, quando fit cum libertate, quam quando fit ſine libertate, ergo ſi in primo caſu produci poteſt à ſola cauſa ſecunda ſine concurſu Dei, poterit etiam in ſecundo, cum non requiratur maior virtus ad illum actum tunc producendum, conſequens autem eſt contra ipſos, qui ſolùm negant concurſum Dei, ad actus, quando ſunt mali. Tum quia Concil. Trid. quando ſeſſ. 6. can. 6. determinat Deum non eſſe cauſam peccati, inquit, *ſi quis dixerit mala opera, ita vt bona Deum operari* &c. videtur iſtis verbis ſupponere Dei influxum in vtriſque licet in vno maiorem, in alio minorem, & quamuis ſubdat *non permiſſiuè ſolum* &c. quibus verbis ſolam permiſſionem Deo tribuit in operibus malis, hæc tamen permiſſio non omnem prorſus diuinum influxum excludit ab actibus peccaminoſis, ſed ſolum talem, quo dicatur Deus cauſa propriè, & per ſe operis mali, ſicut eſt operis boni, vt diſertis verbis Conc. ibi ſe declarat.

333 Tertius dicendi modus eſt Caiet. q. 71. art. 6. & 76. ar. 2. qui dixit Deum eſſe cauſam, & auctorem malitiæ moralis, quæ in poſitiuo reali conſiſtit, non verò auerſionis ab ipſo, & à lege, quæ quidem eſt priuatio conſequens malitiam moralem, eſtque de eſſentia peccati, non vero mali moralis. Sed hæc opinio facilè reijcitur ex dictis q. præced. quia friuolum eſt diſtinguere malum morale, & peccatum, vel Deum eſſe cauſam mali moralis, ſed non mali abſolutè. Tum quia ſatis per ſe abſurdum eſt aſſerere Deum eſſe cauſam mali moralis. Tum quia non poteſt explicare Caiet. quomodo Deus ſit cauſa illius entitatis poſitiuæ, ad quam ſequitur priuatio, quæ eſt peccatum, & non ſit cauſa ipſius priuationis, nam quod eſt cauſa formæ, ad quam neceſſariò ſequitur priuatio, neceſſariò videtur eſſe cauſa ipſius priuationis, qua ratione concedit Caiet. Deum eſſe cauſam priuationis actus ſtudioſi, quæ conſequitur ad actum vitioſum, ergo idem debuiſſet dicere de auerſione à Deo, & à lege.

334 Quartus dicendi modus eſt aliorum, quod Deus eſt cauſa actus, non tamen priuationis ad ipſam conſequentis, quia priuatio non conſequitur ad actum, prout eſt in Deo, ſed prout eſt ab homine, conſequitur enim ad actum non vtcumque, ſed vt prohibitum, atque ideò ſolum in ordine ad illud agens, quod habebat debitum ponendi actum contrarium, vel ſaltim ab illo cauendi, quod debitum non habebat Deus, ſed homo, & ideò non Deus, ſed homo ſolus eſt cauſa illius priuationis. Verum licet hoc dicatur à multis Scotiſtis, & præſertim à Vulp. to. 3. p. 2. diſp. 138. art. 1. ſi tamen ita abſolutè intelligatur, vt profertur, non ſatisfacit, non enim quæritur in præſenti, cur homo, & non Deus dicatur peccare per illam priuationem conſequutam, quod tantum ſaluat allata ſolutio, ſed cur Deus non dicatur cauſa illius priuationis, ad hoc autem non videtur referre, quod Deus habeat, vel non habeat debitum, nam ſicut Deus non habet debitum ponendi calorem in aqua, & tamen dum cauſat frigus in ea, dicitur verè cauſa priuationis caloris, quæ indè reſultat, ita pariter cauſans odium dicetur cauſa priuationis amoris, quæ indè ſequitur in voluntate. Deindè à priori Deus cauſat poſitiuè odium, ergo Deus eſt cauſa, quod homo habeat odium, ſed homo non alio modo cauſat priuationem actus contrarij, niſi habendo odium, ergo Deus eſt cauſa, quod homo in ſe cauſet priuationem amoris, ergo licet non imputetur Deo ad culpam illa priuatio, quia non habet debitum ponendi amorem, nec ille actus eſt ei prohibitus, adhuc tamen erit cauſa, quod imputetur homini ad culpam, & quod homo ſit culpabilis, & ſic tandem erit cauſa peccati hominis, licet non peccare dicatur. Neque verum eſt, quod ait Vulp. loc. cit. Scotum ex hoc capite 2. d. 37. ſaluare, quod Deus non ſit cauſa peccati, nam ex alia ratione id deducit, vt poſteà conſtabit ex eo autem capite tantum ſaluat Deum peccare non poſſe, & priuationem ſequentem illi imputabilem non eſſe, vt conſtat ex §. *ad argumenta 4. quæſtiunc.*

335 Quintus dicendi modus, qui D. Thomæ, & Bonſolet attribui, inquit, quod quia peccatum formaliter in priuatione conſiſtit, & defectu, ideò non eſt quærenda cauſa efficiens eius, ſed deficiens, & hæc erit homo, cum Deus, deficere nequeat, ſolet adduci exemplum de claudicatione, quæ non refertur in virtutem motiuam, ſed in debilitatem, vel infirmitatem tibiæ. Hæc ſolutio poteſt habere duplicem ſenſum, primus eſt, quod Deus non poſſit dici cauſa efficiẽs peccati, quia formaliter eſt priuatio, quæ nullam habet cauſam efficientem, ſed potius deficientem, & ſi in hoc ſenſu intelligatur non ſoluit argumentum, vt benè notat Doctor loc. cit. §. *Tertio modo ponitur*, quia homo etiam non eſt cauſa efficiens priuationis, & tamen hic quærimus de cauſa efficiente peccati eo modo, quo cauſam efficientem habere poteſt, & homo non aliter eſt cauſa efficiens priuationis, in qua peccatum conſiſtit, niſi cauſando actum poſitiuum, ad quem neceſſariò conſequitur illa priuatio, ergo ſi Deus eſt cauſa verè, & propriè actus poſitiui, non poteſt non eſſe cauſa priuationis, quæ neceſſariò conſequitur, ſicut ſi Deus cauſat calorem in ſubiecto, cauſat etiam carentiam frigoris, etiamſi talis carentia propriè, & ſecundum ſe non procedat à cauſa efficiente, & influxu poſitiuo, quia quid poſitiuum non eſt; ratio autem à priori eſt, quia qui eſt cauſa cauſæ, eſt etiam cauſati cauſa ſaltim quando vnum ex alio neceſſariò conſequitur, tunc enim qui vult antecedens, vult etiam conſequens implicitè, quod ex illo antecedente neceſſariò conſequitur. Accedit quod peccatum habet cauſam efficientem aliquo modo, & tale efficiens poni ſolet voluntas creata non alia ratione, niſi quia efficit id, ad quod neceſſariò ſequitur malitia, & creatio, & hac ratione dicitur deficere, ergo cum Deus efficiat idipſum cum voluntate creata, conſequenter dicitur cauſa illius priuationis conſequentis, & cauſa peccati, & hac ratione etiam ipſe dicetur deficere.

Alter ſenſus iſtius ſolutionis eſſe poteſt, Deum non poſſe deficere, ſed vtique hominem, quia homini impoſita eſt lex, à qua deficere poteſt, non autem Deo, & ſolutio in hoc ſenſu coincidit cum quarto dicendi modo, & impugnatur, ſicut ille, quia ſcilicet per hoc probatur ſolum Deum peccare non poſſe, non autem eſſe non poſſe cauſam peccati. Accedit, quod loquendo de lege æterna, qua Deus prohibet res ex ſe malas, volunt multi Deum eſſe ſibi ipſi legem, ac proindè quod à ſua lege deficeret, ſicut homo, ſi eſt cauſa priuationis conſequentis actum peccaminoſum. Rurſus defectus actionis eſt quid neceſſariò conſequens eam, ſicut priuatio frigoris ſequitur calorem, & ſicut hæc priuatio non ſequitur ex defectu cauſæ, quæ calorem efficit, ſed ex ipſa forma caloris, ita priuatio rectitudinis, quæ eſt peccatum, non eſt propter defectum exiſtentem in voluntate in actu primo, ſed propter conuerſionem actus ad tale obiectum, ergo qui eſt cauſa talis conuerſionis erit etiam cauſa illius defectus, patet ſequela, quia homo ideò eſt cauſa illius defectus, quia poſuit illam conuerſionem, ergo aſſignanda eſt ratio, quare Deus ponens illam conuerſionem non ſit cauſa defectus. Ex quo patet exemplum de claudicatione tibiæ non eſſe ad rem, quia claudicatio illa ſupponit defectum in cauſa, & ſequitur ex defectu cauſæ, at defectus in quo conſiſtit peccatum, non procedit ex defectu cauſæ, ſed ſequitur entitatem illius actionis, ſicut priuatio frigoris ſequitur ex ipſa forma caloris, & non ex aliquo defectu cauſæ, quæ calorem efficit. Tandem peccatum poteſt procedere à voluntate recta, & ita fuit in Adam, quia Deus ab initio fecit primum hominem rectum.

136 Sextus dicendi modus eſt Vaſquez par. 2. diſput. 129. cap. 7. dicentis Deum non eſſe cauſam peccati, quia peccatum, vt peccatum eſt liberum, & vt liberum non eſt à Deo, ſed à voluntate creata, quæ ſola operatur liberè, & moraliter cum actum; quod alij confirmant, quia libertas eſt denominatio extrinſeca in actu, vndè idem numero actus odij Dei, qui modò eſt peccatum, quia fit liberè, & cum aduertentia rationis potuiſſet non eſſe peccatum, ſi elicitus fuiſſet ſine aduertentia ſufficienti ad culpam; cum ergo entitas phyſica actus, vt ſic, non ſit mala, ſequitur quod Deus præcisè producens eam, vt ſic, non producat peccatum, quia ratio peccati eſt illi extrinſeca ſicut & libertas. Sed neque hæc ſolutio ſatisfacit, in primis negant quamplures libertatem eſſe ſolam denominationem extrinſecam in actu; ſed quidquid ſit de hoc, falſum eſt Deum non concurrere ad actum odij, etiam vt actus liber eſt, vnum namque ex eſſentialiter requiſitis ad ſeruandam libertatem in actu eſt indifferentia diuini concurſus in actu primo, ſi enim concurſus Dei paratus non eſſet indifferens, ſed ad

alteram partem determinatus, actus non eliceretur liberè, ſed neceſſario, ergo Deus per ſuum concurſum nedum attingit phyſicam eius entitatem, ſed etiam libertatem, ergo Deus eſt cauſa odij etiam ſub ipſa formalitate libertatis, quia ſine concurſu parato indifferenti ipſius Dei non eſſet actus liber. Dices, odium liberè ab homine elicitum ſolum hominem denominare liberè operantem, & ideò in ratione actus liberi procedere à ſolo homine. Contra, quia aliud eſt peccatum denominare ſolum hominem liberè operantem, & aliud quod libertas in actu peccaminoſo ſit à ſolo homine, primum vtique verum eſt, at ſecundum eſt falſum, ſicut inferre non licet, mea intellectio me ſolum denominat intelligentem, & vitaliter operantem, ergo mea intellectio, vel eius vitalitas non eſt à Deo; quamuis ergo actus peccaminoſus, quatenus liber, non denominet niſi hominem peccantem, ac liberè operantem, non vero Deum, adhuc tamen, quatenus liber producitur à Deo, quatenus ad elicitionem illius actus concurrit cum homine concurſu indifferenti, nec habet concurſum denegatum ad oppoſitum.

337 Septimus dicendi modus aſſerit Deum verè eſſe cauſam naturalem, vel phyſicam peccati tam quoad materiale, quam quoad formale, nō tamen eſſe cauſam moralem illius, quia non cōcurrit ſuadendo, hortando &c. atque ideo nō eſſe dicendum ſimpliciter cauſam peccati, quia cum peccatum ſit effectus moralis, non qualibet cauſa debet dici ſimpliciter cauſa peccati, ſed illa quæ eſt in eo genere, ſcilicet quæ eſt cauſa moralis, ita Recētiores nōnulli, & præſertim Curiel. 1. 2. q. 79. a. 1. §. 3. Soto 1. de natura 18. Vega lib. 2. in Trid. 15. Cano. lib. 2. cap. 4. Quod alij quidam impugnāt, quia iuxtà hunc dicendi modū non videtur bene ſaluari locutio Cōcil. Trid. vbi ſupra docentis Deum non ita eſſe cauſam proditionis Iudæ, ſicut vocationis Pauli, nam licet conuerſio Pauli fuerit effectus aliquis moralis, vocatio tamen Pauli non fuit effectus moralis, ſed phyſicus, vt patet, & tamen Deus dicitur magis propriè cauſa illius vocationis, quam proditionis Iudæ. Cæterum non ex hoc capite impugnari debet hic dicendi modus, nam per ipſum arbitror bene ſaluari locutionem Cōcilij, quod non eodē modo ſit cauſa Deus proditionis Iudæ, & conuerſionis Pauli, intentio enim Concilij ibi erat noſtri tēporis Nouatores repellere, qui dicebant Deum nos excitare, inclinare, & determinare ad peccandum, ſicut & ad benè operādum, vnde inferebant nullum nobis debere imputari peccatum; per illam autem differentiam, quod Deus non ita concurrat excitando, & inclinando ad peccatum, quæ eſt cauſalitas moralis, benè ſaluatur Deum non ita concurrere ad opera mala, ſicut ad bona, ad quæ concurrit nedum phyſice, ſed etiam moraliter ſuadendo, hortando &c. Potius ergo hic dicendi modus ex eo capite debet refutari, quod admittendo Deum verè, & propriè eſſe cauſam naturalem, & phyſicam peccati tam pro materiali, quam pro formali, in rigore admittatur Deum ſimpliciter, & abſolutè loquendo eſſe cauſam peccati, quia quod eſt propriè cauſa naturalis, ſeu phyſica alicuius effectus, poteſt dici verè, & ſimpliciter cauſa illius, quia definitio cauſæ in communi non minus cauſæ phyſicæ competit, quam cauſæ morali, ſi ergo Deus eſt verè cauſa naturalis, & phyſica peccati, poterit dici ſimpliciter cauſa illius.

Reſpondent non poſſe dici cauſam ſimpliciter peccati, quia non eſt cauſa moralis illius, immo nec debere dici ſimpliciter cauſam naturalem, ſed cum addito eſſe ſcilicet tantū cauſam naturalem, alioquin ſine tali particula videretur inſinuari Deum eſſe etiam cauſam moralem, cum non repugnet eādē eſſe cauſam naturalē, & moralem. Contra, hoc eſt quod probat argumentum factum, quod ſi Deus verè eſt cauſa naturalis peccati, eſt ſimpliciter cauſa peccati, eſtò non ſit cauſa moralis, quia definitio cauſæ in communi competit cauſæ phyſicæ æquè benè, imò principalius, quam cauſæ morali. Tum quia Thomiſtæ paſſim ad ſaluandam veram, & propriam cauſalitatem ſacramentorum, docent illa phyſicè cauſare gratiam, & non moraliter tantum, ergo cauſalitas naturalis, & phyſica Deo ſufficit, vt dicatur ſimpliciter, & abſolutè cauſa peccati, etiamſi ei deficeret cauſalitas moralis. Deindè parum iuuat additio illius particulæ *tantum*. quia licet aliqua cauſa poſſit eſſe ſimul efficiens, & materialis, poſſumus tamen dicere illam eſſe cauſam efficientem abſque eo quod ſignificemus eſſe etiam materialem, vel è contra, & ratio eſt, quia licet vtraque cauſalitas poſſit in eadem cauſa coniungi, poteſt tamen etiam ſeparari, & hoc ſufficit, vt de illa poſſint prædicari ſeorſim abſque vllo addito.

338 Octauus dicendi modus inquit Deum non eſſe cauſam peccati, quia actus ille procedit à Deo ſecundū rationem communem operationis, non ſecundum rationem ſpecificam odij, quia ſolum procedit à cauſa ſecunda, ad quam pertinet determinare concurſum Dei, qui de ſe datur indifferens ad omnia. Sed hoc vrgenter impugnatur per argumentum Scoti 4. d. 1. q. 1. §. *ſed iſtæ rationes*. quia non ſola ratio communis entis creati, quæ eſt in effectu, ſed etiam vltima eius differentia pendet à Deo, alioquin effectus creatus haberet à Deo id quod minus perfectum eſt ſcilicet rationem genericam, à cauſa verò ſecunda id quod perfectius eſt, rationem ſcilicet ſpecificā, & vltimam. Tum quia ſic dicendo in Durādiſmū aliquo pacto impingitur, quatenus admittitur in effectibus quibuſdam formalitas ſpecifica vera, & realis independens a Deo, & ab eius immediato concurſu; fatendum ergo eſt Deum concurrere immediate ad vltimam etiam differentiam ſpecificam odij, & cuiuſcunque actionis peccaminoſæ. Præterea impugnari ſolet, quia quod aliqua cauſa ſit vniuerſalis, nō tollit quod ſimpliciter dicatur cauſa illius effectus, nā anima eſt cauſa vniuerſalis, quæ determinatur per potentias ſuas ad intelligendum, volendum, ſentiendum &c. & tamen dicitur cauſa intellectionis, & intellectus eſt cauſa vniuerſalis, quæ determinatur per ſpecies, & tamen dicitur ſimpliciter cauſa talis intellectionis, & Sol eſt cauſa vniuerſalis, & tamen dicitur ſimpliciter cauſa plantæ, vel auri, ergo ſimiliter Deus dici poteſt cauſa peccati, licet ſit cauſa vniuerſalis, & determinetur per cauſam ſecundam. Hanc tamen impugnationem non puto conuincentem, quia iuxtà præfatum dicendi modum cōcurſus Dei ita ponitur vniuerſalis, vt non attingat, niſi rationem genericam operationis, non autem ſpecificam, cum ergo priuatio amoris v. g. ſequatur ad rationem ſpecificam odij, qua odium eſt, non autem ad rationem genericam, ſanè per hoc quod Deus ſit in hoc ſenſu cauſa vniuerſalis odij, optimè ſaluatur, quod non ſit cauſa eius ea ratione, qua peccatum eſt, & quod non ſit cauſa peccati. Neque exempla adducta de anima, intellectu, & Sole ſunt ad rem, quia non in hoc ſenſu dicitur Sol cauſa vniuerſalis plantæ, & auri; ac intellectus hujus, vel illius intellectionis, quaſi attingant ſolam rationem genericam illorum effectuum, nam in ordine ſuo cauſandi attingunt partialiter cum alijs cōcauſis ſecum cōcurrentibus vltimas etiā, ac indiuiduas eorum formalitates, ſed dicuntur cauſæ vniuerſales, quatenus eorum cauſalitas eſt illimitata ad hunc, vel illum effectum, vt benè explicat Doctor de indeterminatione intellectus ad diuerſos actus, & obiecta 1. d. 3. q. 7. lit. B B. & Solis ad diuerſos effectus, vbi virtus ſuarum concauſarum concurrentium eſt limitata ad hunc, vel illum effectum, & ideò illæ cauſæ vniuerſales dicuntur determinari per has particulares.

339 Nonus dicendi modus eſt communis apud Patres Societatis, dicentes ideò Deum non eſſe cauſam peccati, quia concurrit ad illud concurſu indifferenti, quando enim cauſa de ſe eſt indifferens ad aliquem effectum, ſi concurrat determinata ab aliqua alia, non dicitur propriè, & rigoroſe cauſa illius operationis; ita notauit Arriag. diſp. 10. Phyſ. ſec. 1. ſubſec. 5. quod probat exemplis ex moralibus deductis, nam qui vendit, vel dat enſem alicui, non cum animo vt alterum occidat, ſed præcisè vt ſe defendat, etiamſi poſteà aliquem occidat eo gladio, non tamen ideo enſis venditor dicitur cauſa mortis, diceretur autem, ſi gladium vendidiſſet animo, vt eo alius occideretur; item etiamſi fœmina ſciat ſe turpiter adamandam ab aliquo in templo, aut in foro, dummodo ipſa non velit determinatè eum turpem amorem, poteſt licitè egredi domo, & ire in templum, nec ideò dicetur cauſa vllo modo illius amoris, & peccati, niſi permiſſiua, diceretur tamen ſi ipſum voluiſſet determinarè. Deindè notat Arriag. Deum offerre voluntati concurſum in actu primo indifferentem ad bonum, vel ad malum, cum animo tamen, vt quantum eſt ex ſe Deus non vellet fieri malum, ideòque ab illo deterret minis, exhortationibus, & reprehēſionibus, optat autē è contrario, vt eliciatur opus bonum, ad quod allicit præmijs, exēplis &c. Et ex his duobus tandem infert Arriag. Deū non eſſe cauſam peccati, quia non concurrit determinatus in actu primo, ſed potius indifferens omninò, & eius concurſus determinatur à cauſa ſecunda, vt autem eſſet cauſa per ſe peccati, debebat concurrere determinatus in actu primo, vel ſaltem debebat ſeipſum determinare, ergo Deus non eſt cauſa peccati. Idem docet Bellarmin. 2. de amiſſione gratiæ 18. vbi in ſolutione ad arg. ait Deū nō eſſe cauſā malitiæ, quia concurſu indifferenti concurrit ad actū

malum, & quia defectus oritur ex actu, vt eſt talis in ſpecie, qua ratione non eſt à Deo; & Suarez 2. de concurſ. cap. 3. n. 20. ait ideò Deum non eſſe cauſam peccati, quia Dei concurſus ex ſe offertur indifferenter, & quia tota illa actio realis, quæ eſt à Deo, vt eſt à Deo, manere poſſet ſine vlla ratione culpæ, aut mali moralis, vt ſi homo cum ignorantia inuincibili, vel inaduertentia naturali eundem actum realem haberet, & Deus eundem numero influxum præberet; & in hunc modum loquuntur paſſim eiuſdem Societatis Auctores, vt videre eſt apud Salas p. 2. to. 2. tra. 13. diſp. 10. ſect. 2. nu. 28. qui eos nominatim citat.

340 Cæterum quamuis omnes huiuſmodi Auctores in eo conueniant, quod ideò Deus non eſt cauſa peccati, quia concurrit concurſu indifferenti, adhuc tamen non conueniunt in explicāda huiuſmodi indifferentia concurſus; aliqui enim ita explicant hanc indifferentiam concurſus, vt ſolum attingat rationem genericam effectus, nō autem ſpecificam, vt explicabat octauus dicēdi modus, & ita loqui videtur Bellarm. vbi ſuprà; alij volunt concurſum diuinum vtique omnes, & ſingulas attingere formalitates reales à parte rei in effectu repertas, & diuinam actionem, vt huic cauſæ coniungitur v. g. igni eſſe determinatam ad talem effectum producendum putà calorem, non enim Deus præbet concurſum ſuum ſolum in communi, & in confuſo, videt enim diſtinctiſſimè exigentiam omnium cauſarum particularium, & vult diſtinctiſſimè dare talem numero concurſum ſingulis cauſis iuxtà earum exigentiam, dicunt itaque indifferentiam non eſſe ſpectandā ex parte actionis, quia hæc eſt determinata ad particularem effectū, ſed ex parte agentis, vel ex parte modi, quo actio procedit ab agente, nam ſi ſpectetur modus, quo Deus & homo concurrunt ad aliquem effectum, rectè dicimus concurſum hominis eſſe determinatum, concurſum verò Dei indeterminatum, & indifferentem, quia Deus ita offert concurſum ſuum voluntati liberæ, vt integrum ſit voluntati non ſolum vti, vel non vti concurſu diuino, ſed etiam ad hanc vel illam ſpeciem actus eo vti, vndè volunt hanc diuini concurſus indifferentiam ſpectare ad actum primum, non ſecundum, & ita loquitur Arriag. expreſſè loc. cit. Alij denique hanc indifferentiā diuini concurſus etiam ad actum ſecundum extendere volunt, & ad ipſam actionis ſubſtantiam, quatenus idem numero concurſus diuinus, cum quo ignis producit calorem, cum eodem ſi eis præſtaretur, nix produceret frigus, & ſic in diuino concurſu indifferentiam agnoſcunt etiam in actu ſecundo, & quoad eſſe exhibitum, quo pacto de diuino concurſu loquuntur multi Auctores illius Scholæ, & præſertim Coninch. de ſacrament. qu. 77. ar. 1. dub. 1. Alij denique promiſcuè loquuntur, nec benè ſe explicant, an loquantur de indifferentia diuini concurſus in actu primo, vel in actu ſecundo.

341 Ex his explicationibus indifferētiæ diuini concurſus, primus explicandi modus eſt falſus, & impugnatus in refutando octauo dicendi modo, ac etiam vltimus extendens indifferentiam ad ipſam diuinam actionem in actu ſecundo ſubſiſtere nequit, vt probatum eſt contra Coninch. & alios Recentiores diſp. 3. Phyſ. q. 4. art. 2. nam re vera indifferentia diuini concurſus non poteſt pertinere niſi ad actum primum, neque confundi debet concurſus Dei in eſſe exhibito cum eiuſdem concurſu in eſſe parato, aliud enim eſt loqui de voluntate diuina, quæ in actu primo parata eſt concurrere, vel non concurrere, concurrere ad hunc effectum, vel illum cum voluntate creata, aliud vero de actu ſecundo, ſeu exercitio iſtius voluntatis, cum nempe actualiter præſtat concurſum cauſæ ſecundæ, in primo enim ſenſu cōcurſus Dei in ordine ad cauſas liberas vtique dicitur indifferens, quia eſt ad vtrumque paratus ad ſaluandam libertatem cauſarum ſecundarum, ſed in ſecundo ſenſu eſt omninò certus, ac determinatus ad hunc vel illum ſpecie effectum, ſic ignis talem concurſum petit ad calefaciendum, quod ſi idem à Deo præſtaretur aquæ ad frigefaciendum omninò ineptus eſſet ad illum effectum, ergo re vera concurſus exhibitus eſt certus, ac determinatus ad hunc, vel illum ſpecie effectum; atque ideò ex tribus allatis explicationibus indifferentiæ diuini concurſus ſola ſecunda explicatio eſt rationabilis, & vera. Attamen vt verum fatear, quamuis illa ſit vera, ac legitima indifferentiæ diuini concurſus explicatio, tamen talis indifferentia non ſufficere videtur, ne Deus dicatur cauſa peccati, quando poſteà in actu ſecundo concurſu determinato cōcurrit ad actum peccaminoſum etiam quoad eam vltimam formalitatem, ad quam ſequitur malitia; quid enim Deum excuſat à cauſalitate peccati illa indifferentia in actu primo, dum poſteà in actu ſecundo cooperatur peccatori, & aſſiſtit eius actioni peccaminoſæ concurſu determinato vſque ad vltimam formalitatem, ad quam neceſſario ſequitur malitia? Vndè neque exempla ex moralibus ab Arriag. adducta videntur ad rem noſtram, nam cum enſe accepto à venditore non neceſſario connectitur homicidium, ſicut cum illa actione occidendi, ad quam concurrit Deus, neque cum egreſſu pulchræ fœminæ è domo neceſſario connectitur turpis amor amantium, at cum actionibus peccaminoſis, de quibus hic eſt ſermo, neceſſario, & indiſpenſabiliter eſt connexa malitia, quotieſcumque fiant cum libertate, & aduertentia rationis, atque ideò Deus determinate concurrens ad eas in actu ſecundo non videtur excuſari poſſe, quin dicatur & ipſe cauſa peccati. Dices Deum offerre voluntati concurſum in actu primo indifferentem ad bonum, vel malum, cum animo tamen, vt quantum eſt ex ſe Deus nollet fieri malum, ideoque ab eo deterret minis, exhortationibus &c. atque ideò excuſatur, ne dicatur cauſa peccati. Contrà, ergo non ex indifferentia præcisè diuini concurſus attendi debet Deum non eſſe cauſam peccati, ſed ex eo principaliter, quod actus peccaminoſus non eſt illi voluntarius, eſto ad eum concurrat, & ſi ſequitur ex concurſu exhibito, ſequitur planè contra eius intentionem, & voluntatem, quam vocant antecedentem, vt magis mox explicabitur in aperienda Doctoris noſtri ſententia.

342 Scotus itaque 2. d. 37. §. *ad ſolutionem iſtorum obiectorum*, vt oſtendat Deum dici non debere cauſam peccati, etiamſi concurrat ad ſubſtratum illius, docet hanc doctrinā, quod quando duæ cauſæ partiales concurrunt ad eundem effectum, benè ſtare poteſt, quod ſit defectus ex parte vnius, & non ex parte alterius v. g. tenendo intellectum ſimul cum voluntate cōcurrere ad volitionem, poteſt eſſe defectus in actu ex defectu voluntatis, licet non præcedat defectus in cognitione, ſic in propoſito cum voluntas creata, & diuina concurrunt ad actum, contingit defectus ex parte volūtatis creatæ quæ non ponit rectitudinem, ad quam tenetur, & non ex parte voluntatis diuinæ quæ licet non teneatur eam dare, tamen quantum eſt ex ſe daret, ſi voluntas creata cooperaretur, nam quicquid Deus dat antecedenter, daret etiam illud conſequenter, niſi eſſet impedimentum, dando autem libertatem voluntatis creatæ, & cum libertate auxilia ſufficientia ad vitandum malum, & amplectendum bonum, prohibendo malū, & præcipiendo bonum dedit antecedenter voluntati creatæ rectitudinem, & daret eam conſequenter, ſi voluntas creata cooperaretur, quare cum ipſa non velit cooperari diuinæ ad benè agendum, quæ ex ſe parata eſt dare conſequenter, quod dedit antecedenter, certè voluntati diuinæ peccatum imputandum non eſt, veluti cauſæ, quia per ipſam non ſtetit, quin fieret operatio bona, vel mala euitaretur à voluntate creata. Nec tenetur Deus ſubtrahere concurſum ſuum, licet præuideat hominem eo abuſurum, ſicut nec alia dona naturæ, & gratiæ, quibus malè vtitur, quia ſtatuit concurrere cum creaturis, & ſinere vnamquamque agere motus ſuos, & ſeruare libertatem in cauſis ſecundis, quod non faceret, ſi ſuum concurſum denegaret.

343 Ex hac itaque doctrina ſic poteſt confici ratio ad oſtendendū Deum non eſſe cauſam malitiæ, quantumuis concurrat ad ſubſtratum, cum quo eſt neceſſario connexa; priuatio formæ efficiēdæ à duabus cauſis ſolū tribuitur illi cauſæ, per quam ſtat quominus producatur illa forma, ſed peccatum eſt priuatio alicuius perfectionis, quæ producenda foret à Deo, & ab homine, cauſa autem per quam ſtat, ne illa perfectio producatur, eſt ſolus homo, ergo ſolus homo eſt cauſa peccati, minor patet ex doctrina Scoti relata, probatur maior à ſimili de priuatione caloris, quæ contingit in fornace Babilonica, calor enim ille ad comburendos pueros debebat à Deo produci, & ab igne; cauſa autem per quam ſtetit ne produceretur, fuit ſolus Deus, qui ſuum denegauit concurſum, ac proindè ſoli Deo tribui debebat illa priuatio, velut cauſæ; idē patet in moralibus, nam ſi aliquis contractus inter duos celebrari deberet, quorum alter eſſet paratus cōtrahere, alter non valet, hic vtique ſolus eſſet cauſa negationis cōtractus; ſimiliter ergo cum Deus ita ſit paratus in actu primo ad concurrendū cum voluntate creata, vel non concurrendum, vt non ſtet per Deum, quod non fiat actus bonus, vel nō euitetur malus, non poteſt Deo tribui negatio conformitatis ad præceptum affirmatiuum, quæ in actu fundaretur, in eius omiſſione reperta, vel negatio conformitatis ad negatiuum in actu poſito ſuborta, quæ in eius omiſſione fundaretur, ſed ſoli homini, per quem ſolum ſtetit. Conſ. peccata noſtra

Digitized by Google

non ſunt Deo voluntaria, ergo in ipſum reduci nequeunt, vt in cauſam, probatur aſſumptum, quia eſſe voluntarium ſemper inuoluit eſſe volitum interpretatiuè imò aliquid eſſe non poteſt alicui virtualiter voluntarium, niſi eidem ſit interpretatiuè volitum, & per eſſe hoc modo volitum diſtinguitur, id quod eſt alicui voluntarium ab eo, quod eſt ab illo tantum permiſſum, ſed peccata noſtra etiamſi Deus concurrat ad ſubſtrata illorum, non ſunt ab eo interpretatiuè volita, ergo neque voluntaria, ſed tantum permiſſa, probatur minor, tunc tantum præſumitur in genere moris voluntariũ alicui, quod ſequitur aliquo modo ex poſitione cauſæ quando nullo modo ſatagit impedire ſequelam talis effectus, quod ſi apponeret ſufficientiſſima impedimenta ad eum remouendum, certè interpretari non poſſemus, quod vellet eum euentum, ſed Deus dat hominibus ſufficiẽtiſſima remedia ad euitanda peccata, quæ ſi eueniant, hoc non debet attribui inſufficientiæ mediorum adhibitorum ad ea remouenda, ſed tantum negligentiæ hominis, ergo peccatum erit tantum homini voluntarium, Deo autem duntaxat permiſſum.

344 Denique ex his poteſt ſic confici ratio à priori, Deus non eſt propriè, & per ſe cauſa neque Phyſica, neque moralis peccati ſiue pro formali, ſiue pro ſubſtracto, ergo nullo modo verè, & propriè dici poteſt cauſa peccati, quod propriè, & per ſe nõ ſit cauſa Phyſica peccati pro materiali, probatur, quia 2. Phyſ. cauſa per ſe, vt diſtinguitur à cauſa per accidens, dicitur illa, quæ per ſe influit eſſe in aliud, per quã particulam *per ſe*, excluduntur cauſæ per accidens, quæ non propriè merentur nomen cauſæ, dicitur autem cauſa per accidens, non ſolum quæ cauſat per alium, ſed etiam illa, quæ præter intentionem operatur, & dum vnum intendit, ſequitur aliud, cum ergo in hoc ſenſu formalitas vltima odij non cauſetur à Deo per ſe, nec Deus propriè, & per ſe eius cauſa phyſica dicetur, nec ipſa proprius, & per ſe effectus Dei, ſed potius per accidens, & cauſalis, non quia præter præuiſionem operantis ſequatur, ſed quia præter primariam eius intentionem; itaque hac ratione deficit Deo definitio cauſæ propriè ſumptæ reſpectu actus mali, quatenus deficit illa particula *per ſe*, quod videtur inſinuari à Cõcil. Trid. ſeſſ. 6. can. 6. dum negat Deũ eſſe cauſam peccati, & operum malorum, quia non operatur ea propriè, & per ſe, quaſi ſupponat ad rationem propriè cauſæ requiri quod producat effectum per ſe. Ex hoc autem, quod nõ ſit cauſa propriè, & per ſe Phyſica ſubſtracti in peccato, ſequitur ſtatim, quod tanto minus ſit cauſa Phyſica peccati pro formali ſcilicet priuationis ſequentis, nam intantum homo ponitur cauſa iſtius, inquantũ eſt cauſa illius, ad quod hoc ſecundũ neceſſario ſequitur. Quod vero neque ſit cauſa moralis per ſe, & propriè peccati pro materiali etiã probatur, quia nõ habet reſpectu eius volitionem interpretatiuam, quæ neceſſaria foret, vt diceretur cauſa per ſe moralis eius, non habet autem volitionem interpretatiuã reſpectu peccati, quia illud prohibet, ac ita ſufficienter impedit, quod ſi poſteà ſequatur, nõ poſſumus dicere, quod ob eius negligentiam euenit; quod ſi nõ eſt cauſa per ſe moralis peccati pro ſubſtrato, tãto minus erit cauſa per ſe moralis peccati pro formali. Dices, quomodo non vult Deus interpretatiuè peccatũ, ſi ad illud concurrit formaliter, & formalis Dei concurſus aliud nõ eſt, quam formalis Dei volitio. Reſpond. benè ſtare, quod illud velit formaliter phyſicè, & non velit interpretatiuè in genere moris, quia hæc volitio attenditur penes voluntatem antecedentem, illa autem penes conſequentem, benè autem ſtat, quod aliquid velit formaliter voluntate cõſequenti, quæ eſt quaſi voluntas ex ſuppoſitione, quod velit creaturas liberè operari, quod nullo modo vult voluntate antecedenti, quæ eſt abſoluta Dei voluntas, hoc autem contingit in Deo, non in creatura, quia Deus eſt agens vniuerſale, quod nemini denegat ſuum concurſum generalem, quem præbet voluntate concomitanti.

345 E contra verò verò creatura ſemper eſt cauſa moralis vtriuſque in peccato, nempe materialis, & formalis malitiæ, quia per ipſam præciſè ſtat, quod ponatur ſubſtratum, ac eius difformitas, & ob eius negligẽtiam præciſè id totum euenit, non eſt verò cauſa phyſica per ſe difformitatis, niſi fortè illam intenderet ſub ratione alicuius boni, quod raro euenit; neque eſt cauſa phyſica per ſe ſubſtrati, niſi quando illud ex certa ſcientia ponit, vt quãdo ſcienter occido hominem, quãdo verò ex ignorantia vincibili occido hominem putans eſſe feram, quia occiſionem hominis formaliter non intendo, ideò non ſum propriè eius cauſa per ſe phyſica, & ideò quia creatura ſemper eſt cauſa propriè, & per ſe moralis peccati, hoc ſufficit, vt peccatum reducatur in ipſam, tanquam in per ſe cauſam, & ipſi ſoli dicatur voluntarium. Ex his tandem reſpõdetur ad rationes pro oppoſita parte adductas ſupra n. 331. quæ omnes ad hoc reducuntur, quod effectus poſitiuus, vel negatiuus neceſſariò cum aliqua cauſa connexus dicitur voluntarius ponenti talẽ cauſam, & ſi non ſit per ſe intentus, ſed tantum præuiſus, & poteſt reduci in ipſum tanquã in cauſam per ſe moralem, ſi non phyſicam, ergo ex hoc, quod euentus vel priuatio ſequens vltimam odij formalitatẽ, vel ipſamet odij formalitas non ſit à Deo per ſe intenta, non ſequitur quod non ſint ipſi voluntaria, & in ipſum reducibilia, tanquam in per ſe cauſam moralem, etiamſi non in per ſe phyſicam. Reſpondetur (inquam) quod verum eſt aſſumptum, quando ille ſit cauſa illius effectus per ſe phyſica, vel ſaltim moralis, tunc enim interpretamur, velle, quod ſequitur ad ipſum, quare cum Deus ſit cauſa phyſica actus odij Dei tantum per accidens, & nullo modo moralis, vt explicatum eſt ideò propriè, & per ſe nullo modo, & in nullo genere eſt cauſa peccati ſiue pro materiali, ſiue pro formali, ſed tantum per accidens in genere phyſico, & permiſſiuè ſolum in genere moris.

DISPVTATIO VI.

De Paſſionibus entis complexi actu, & Potentia, Neceſſario & Contingenti, Eodem, & diuerſo.

POſt Diſputationem de paſſionibus entis ſimplicibus, & incomplexis Vno, Vero, & Bono, ſequitur Diſputatio de Complexis, ſeu diſiunctis, inter quas principem obtinent locum Actus, & Potentia, Neceſſarium, & Contingens, Idem, & Diuerſum, vt dictum eſt ſupra diſp. 4. de proprietatibus entis in communi q. 2. num. 29. & ſicut tractationem de paſsionibus entis incomplexis Vno, Vero, & Bono, non in plures diuiſimus Diſputationes, vt ab alijs fieri ſolet, ſed vna, ac eadem diſp. complexi ſumus vno quæſtionum ductu vſque ad finem continuato, eandem quoque methodum hic ſeruabimus tractando de paſsionibus entis complexis Actu, & potentia, Neceſſario, & contingenti, eodem, & diuerſo; & quoniam inter iſtas paſsiones nullus datur ordo, ſaltim nobis notus, ſed quiſque pro libito prius de his tractat, quam de illis, placuit diſputationem iſtam inchoare ab actu, & potentia, vbi de ipſis tractabimus, non quidem vt ſunt modi, vel differentiæ condiuidentes ens in communi, ſic enim de ipſis agemus infrà diſp. ſeq. ſed vt ſimul ſumpta circumſcribunt vnicam entis paſsionem, & cum ipſo adæquatè conuertibilem.

QVÆSTIO I.

De Potentia actiua, & paſſiua, vt ſpectant ad Metaphyſicam.

1 FRequenter Doctor adnotauit potentiam ſumi poſſe dupliciter, vno modo vt eſt principium operandi vel patiendi, quo pacto diuiditur in actiuam, & paſſiuam 5. & 9. Met. alio modo, vt diuiditur contra actum, & cum ipſo ens in communi condiuidit, itaut aliud dicatur ens in actu, aliud in potentia; ità docet 2. d. 12. q. 2. & d. 16. qu. vn. §. *rationes iſtæ*, & d. 25. q. vn. §. *ad primam rationem*, & 4. d. 11. q. 3. D. & 9. Metaph. q. 2. §. *ad ſolutionem iſtarum quæſtionum*, vbi etiam dubitat, cui harum potentiarum fuerit nomẽ prius impoſitũ, & indè ad aliud tranſlatũ, & inquit quod

ſi pri-

ſi primò impoſitum eſt ad ſignificandum modum quendam entis, cum iſte non conueniat enti tali, niſi per aliquod eius principium, per quod poteſt eſſe, conuenienter poteſt nomen potentiæ transferri ad principium, tanquam ad illud, quo poſſibile poteſt eſſe, non quo formaliter, ſed cauſaliter; & è contra, ſi primò impoſitum eſt principio, per quod res poteſt eſſe, poteſt transferri ad ſignificandum generaliter modum eſſendi ſimilem illi, quem habet principiatum in principio. Quamuis autem potentiam præſertim ſecundo modo inſpecta, vt nempe contrà actum diuiditur, pertineat ad conſiderationem Metaphyſicam, quia nimirum in hoc ſenſu actui opponitur, & cum eo ens in tota ſua latitudine condiuidit, & ſimul ſumpta conſtituunt vnicam paſſionem entis cum ipſo conuertibilem, qua ratione Doctor loc. cit. 9. Metaph. qu. 2. ipſam ſimpliciter appellat potentiam Metaphyſicam. Adhuc tamen potentia quoque primo modo ſumpta, vt ſcilicet dicit rationem principij, ad Metaphyſicum ſpectat contra id, quod docere videtur Saxius tom. 1. ſuæ Cataſtrof. diſp. 13. q. 1. art. 1. vbi potentiam primo modo inſpectam prout eſt principium agendi, vel patiendi ait ſpectare ad Phyſicum, & omninò alienam eſſe à præſenti diſputatione, ac ad ipſam pertinere ſolum poteotiam vt diſtinguitur contra actum.

Hoc, inquam, falſum eſt, & contra Doctorem, qui loc. cit. 9. Metaph. q. 4. §. *hic ſunt videnda*, benè demonſtrat, quomodo potentia, vt dicit rationem principij, eſtò ad Phyſicum pertineat, poſſit quoque pertinere ad Metaph. dicens, quod cum propter aliud eſſe, & eſſe propter quod aliud eſt, ſint conditiones entis abſolutè non contracti ad Metaphyſicum, vel naturalem, & illæ ſunt relationes cauſati, & cauſæ, ſequitur quod ad Met. pertinet conſtituere cauſam, & cauſatum, cumq; quatuor genera cauſarum diſtinguant causã per hoc, quod cauſatum aliter eſt per quodlibet illorum abſque hoc quod deſcendatur ad motum, vel quantitatem, ſequitur quod omnia genera caoſarum poſſunt aliquo pacto ad Metaphyſicum pertinere, vt nempe abſtrahunt à motu, & quantitate, cõferre enim ad eſſe alicuius, vt pars eſſentialis eius, & hæc ſiuè actualis, ſiue potentialis, patet quod non contrahit ad motum, & iſtæ ſunt ſpeciales rationes cauſæ materialis, & formalis, de quibus tractat Philoſophus 8. Met. & quomodo ex eis fit vnum, quia hoc actus, & illud potentia, omne etiam boonum, ad quod aliud ordinatur, patet quod non contrahit ad motum, & hæc eſt ratio cauſæ finalis, de qua loquitor Ariſt. 12. Metaph. De efficiente videretur, quod non abſtraheret à mutatione, & motu, ſed licet hoc verum eſſet quoad conuertibilitatem in re, quod nullum eſſet efficiens, quin efficeret per motum, vel mutationem, tamen de per ſe ratione efficientis non eſt verum: nam ſi intelligatur aliquid dare eſſe, ſine hoc, quod intelligatur aliquid moueri, vel mutari, certum eſt, quod dans tale eſſe intelligitur habere rationem cauſæ reſpectu producti, & non alterius, quam efficientis, ſicut ratio vnius, quod eſt compoſitum ex actu, & potentia ſecundum ſe non contrahit ad motum, ſed pertinet ad Metaphyſicum, licet nunquam tale vnum eſſet, niſi per motum, vel mutationem potentialis; prædicta tamen genera cauſarum contracta ad naturalitatem, putà inquantum ſunt propter quæ aliquid habet eſſe naturale, vel inquantum propter illa modo naturali aliquid habet eſſe, pertinent ad conſiderationem phyſici, vndè falſum eſt aliquam cauſam excludere à conſideratione Metaphyſici, vel etiam naturalis, licet diuerſimodè ens conſiderent modo prædicto, & ſicut dictum eſt de cauſis ita intelligendum eſt de principijs, cuiuſmodi dicuntur potentiæ, ita diſcurrit Doctor loc. cit.

2 Ex quo diſcurſu Doctoris conſtat falſitas diſcurſus, quo Meuriſſ. lib. 2. ſuæ Met. cap. 3. part. 6. q. 1. concluſ. 2. probare intendit potentiam quoque actiuam, & paſſiuam poſſe aliquo pacto eſſe Metaphyſicæ conſiderationis, hoc enim probat quia aliqua talis potentia reperiri poteſt ſine materia, & in ſubſtantijs abſtractis, quod ſatis erit, vt ſit Metaphyſicæ conſiderationis, quia ſubſtantiæ abſtractæ agunt, & patiuntur, agunt intellectiones, & alias operationes ſuas eliciendo, patiuntur eaſdem recipiendo, & ideò iam eſt in illis potentia actiua, & paſſiua ſimpliciter. Hæc, inquam, probatio non benè procedit, ait enim Doctor potentiam actiuam, & paſſiuam intantum poſſe ad Metaphyſicum pertinere, non quia exerceri poſſunt in ſubſtantijs abſtractis à materia, ſed quia exerceri poſſunt ſine motu, & mutatione, per hanc enim abſtractionem præcisè Metaphyſica conſideratio differt à Phyſica, vt dictum eſt quæſt. proxim. Phyſ. art. 2. & diſp. 11. Phyſ. ab initio, vbi proindè mutationes illas, quibus mediantibus ſuas eliciunt, ac recipiunt voliones, & intellectiones, diximus pertinere ad Phyſicam in ſe, non autem ad Metaphyſicam, quæ abſtrahit ab omni motu, & mutatione. Tum quia Meuriſſe quoque ipſe loc. cit. ideò probat non omnem potentiam actiuam, & paſſiuam eſſe Metaphyſicæ conſiderationis, quia dantur aliquæ potentiæ actiuæ, & paſſiuæ ſecundum motum, quæ non poſſunt ad Met. pertinere, quæ abſtrahit à motu; cum ergo potentia actiua, & paſſiua, qua intelligentiæ ſuas eliciunt intellectiones, ac recipiunt, exerceantur cum motu, vel mutatione, vt per ſe clarum eſt, ſequitur ex eius dictis non poſſe ad Met. pertinere, quæ abſtrahit à motu, & mutatione.

3 Quamuis autem in hoc ſenſu potentia actiua, & paſſiua ad Metaphyſicum ſpectent, vt nimirum ſine motu, & mutatione exerceri poſſunt, quemadmodum pariter de actione, & paſſione dictum eſt diſp. 15. Phyſ. nu. 6. & 20. Falſum tamen eſt, quod inquit Euſtach. à S. Paulo 3. part. ſuæ Met. diſp. de propriet. entis complexis quæſt. 10. cum hic docetur proprietatem entis complexam eſſe actum, vel potentiam, aut eſſe in actu, vel in potentia, per aliud eſſe in potentia intelligi eſſe in potentia ad agendum, vel patiendum, quæ dicitur potentia actiua, vel paſſiua; propriè enim loquendo, cum dicimus ens aut eſſe actu, aut potentia, & entium alia eſſe in actu, alia in potentia, planè non intelligitur de potentia, vt dicit principium operandi, quia ſic non opponitur actui, nec actus potentiæ repugnat, immo potentia ſiue actiua, ſiue paſſiua per ipſum actum perficitur, ſed intelligitur de potentia obiectiua, & actu entitatiuo, nam hæc ſunt potentia, & actus quæ propriè ad Metaphyſicum ſpectant, & propriè appellantur actus Metaphyſicus, & potentia Metaphyſica, quia ad ſolam Metaphyſicam ſpectant, & nullo pacto ad Phyſicam; potentia verò actiua, & paſſiua quamuis aliquo pacto etiam ad Metaph. ſpectent modo iam declarato, vt ſcilicet abſtrahunt à motu, & mutatione, principalius tamen ad Phyſicam ſpectant, quia regulariter cum motu, & mutatione exercentur, vt Scotus monet locis omnibus citatis, ſed præſertim ita aduertit 9. Metaph. cap. 5. tex. 11. dicens, notandum quod licet nomen actus ſumptum ſit à motu, tamen non ſolum actus dicitur de motu, actus enim, & potentia dupliciter ſumi poſſunt, vno modo vt abſtrahunt à motu, alio modo vt includunt motum; primo modo dicuntur Metaphyſicè, ita quod actus dicit actum eſſendi, ſiue exiſtendi, cui opponitur potentia obiectiua, ſecundo autem modò dicuntur phyſicè, & quidem eo loco loquitur Ariſt. de actu exiſtendi, & potentia obiectiua, cum ait, *eſt autem actu rem exiſtere non ita quemadmodum dicimus poteſtate*, cum ergo dicimus actum & potentiam eſſe paſſionem entis diſiunctam & complexam, certe non eſt intelligendum de potentia actiua, & paſſiua, ſed de potentia obiectiua, vt contradiſtinguitur ab actu entitatiuo, quæ propriè dicuntur actus, & potentia Metaph. quia ad ſolum Metaph. ſpectant; immò hac ratione Doctor 9. Met. q. 2. ab initio prius tractat de potentia obiectiua, & actu oppoſito, quam de actiua, & paſſiua, dicens videndum prius eſſe de potentia accepta vt videlicet importat modum quendam entis in ſe ſine ratione principij, & quia Metaph. conſiderat ens & paſſiones eius, ideò potentia ſic ſumpta ad conſiderationem Metaph. pertinet. Sed quamuis Doctor hac methodo vtatur 9. Met. q. 1. & ſeq. ob allatam rationem, quia potentia obiectiua, & actus entitatiuus potiori iure ad Metaph. attinent, quam potentia actiua, & paſſiua, nobis tamen vtilius viſum eſt, & ordini doctrinæ conformius agere prius de potentia actiua, & paſſiua, vt quæ ſunt, magis manifeſtæ, ac paſſim in omni ſchola conceſſæ, quam de potentia obiectiua, actuque entitatiuo illi oppoſito, quæ non ita facilè conceduntur ab omnibus, nec ita ſunt in rebus obuia, quemadmodum potentia actiua, & paſſiua.

ARTICVLVS I.

Quid ſit potentia actiua, & paſſiua.

4 POtentia realis, latè ſumpta pro quocunque principio agendi, vel patiendi diuiditur in actiuam, & paſſiuam ab Ariſt. 5. Metaph. cap. 12. quo loci etiam vtramque definit dicens Potentiam actiuam *eſſe principium tranſmutandi aliud, inquantum aliud*, paſſiuam verò *eſſe principium tranſmutandi ab alio*; Pro quarum definitionum, vel

Digitized by Google

vel deſcriptionum intelligentia duo premittit Doctor 9.Met. q.4.primum eſt , quod ab eodem abſtracto quandoque dicuntur plura denominatiua , quæ ſcilicet nata ſunt denominare diuerſa, ad quæ diuerſa habet habitudinem illud,quod per abſtractum ſignificatur , ſic ab iſta relatione , quæ dicitur principiatio ſignata in abſtracto , diuerſimodè denominatur illud , quod principiat , & illud quo principiat , quia illud quo immediatè , & illud quod mediatè ; & ſecundum hoc poſſunt duo denominatiua iſtis appropriari , vt ſcilicet illud quo dicatur principium , & illud quod dicatur principians ; videtur autem principium eſſe quaſi abſtractum reſpectu eius , quod eſt principians , ſicut enim calor eſt , quo calidum eſt calidum , & ita reſpectu eius abſtractum , ita principium eſt quo principians principiat . Tamen ſecundum veritatem principium eſt denominatiuum , quia impoſſibile eſt relationem purè in abſtracto ſignificatam de aliquo abſoluto prædicari , quia tunc diceretur in quid de ipſo , calor autem dicitur eſſe principium , non principiatio ; patet itaque quod principium importat eſſentialiter relationem principiationis , & hoc in concreto, vt ſcilicet natum eſt concernere immediatum ſuum fundamentum,quod eſt quo ſcilicet formam , quæ eſt ratio principiandi , & eſt fundamentum proximè , & immediatè fundans relationem principiationis ; principians verò importat relationem principiationis in concreto , non vt concernit fundamentum principiationis , quæ eſt forma , ſed vt concernit ſubiectum ipſius formæ . Conſimiliter (inquit Doctor) dicendum eſt de potentialitate , potentia , & potente , quod eandem relationem important , primum in abſtracto , alia duo in concreto , ſed diuerſimodè ſecundum quod illa relatio nata eſt diuerſimodè denominare fundamentum proximum , & remotum , ſiue ſubiectum , ſicut autem alia concreta communiter accipimus pro ſubiectis , inquantùm habent tales formas , ita frequenter , quando dicimus potentiam , non intelligimus de reſpecto , ſed de illo , in quo fundatur reſpectus ; itaque ſicut principiatio denominat hoc concretum principium , quia importat fundamentum proximum relationis principiationis , & ideò dicitur principiom quo , & denominat deindè principians , quod importat fundamentum remotum , ſeu ſubiectom , ſuper quod & principium , & principiatio fundatur vltimatè , ita potentialitas denominat hoc concretum potentiam , quod importat fundamentum proximum ſuper quod potentialitas fundatur , & deindè denominat potens , quod eſt aliud concretum , quod importat ſubiectum ſuper quod fundatur & potentia & potentialitas,quam eandem doctrinam ac etiam clarius tradit rurſus 1.d.5.q.1.art.1.& d.7.q.vn.§. *ad quæſtionem* .

5 Alterum , quod notat Doctor ibidem , eſt , quod principium non tantum habet relationem ad principiatum , ſed etiam ad alterum comprincipium , quia ſiue principia ſint intrinſeca , ſiue extrinſeca, hæc & illa mutuò nunquam cauſant , niſi inter ſe aliquo modo vniantur , & concurrant , & illæ duæ relationes ſunt omninò alterius rationis , & poſſunt ambæ fundari in eodem abſoluto , imò neceſſariò fundantur ; potentia ergo in ratione principij , in qua præcisè ſignificatione modò de ea loquimur , vtrumque hunc reſpectum importare poteſt, & pro vtroque exprimendo videtur nomen potentiæ accipi ab Ariſt.5.Metaph. tex. com. 20. nam de potentia actiua exemplificat , vt calefaciens ad hoc qood calefit , & paulò poſt quod fecit ad factum , & facturum ad faciendum ; conſtat autem quod calefactiuum ad illud , quod calefit , non dicitur , vt principium ad principiatum , ſed vt principium actiuum ad paſſiuum , ex quibus ſequitur vnum principiatum , ad quod ambo dicuntur ; ſed pater ad filium, de quo ibi exemplificat , non ſic dicitur , nec facturum ad faciendum , vt ad principium , ſed vt ad principiatum , & tamen ambo exempla ponit pro ſecundo modo ad aliqoid,qui eſt ſecundum potentiam actiuam , & paſſiuam , ſignum ergò euidens eſt vtramque relationem per nomen potentiæ actiuæ ſignificari poſſe & ideò ait Doct.4.d.13.q.1.X. potentiam actiuam non ſolùm dici de potentia tranſmutatiua, ſed etiam productiua . Conſtat etiam ex eiſdem exemplis , quo pacto potentia quoque paſſiua dicit eandem duplicem relationem ſcilicet ad principiatum , & ad aliud comprincipium ſcilicet ad potentiam actiuam , cum qua concurrit ad cauſandum effectum communem , ſubdit vlterius Doctor potentiam paſſiuam v.g.materiam nedum dicere has duas relationes ſcilicet ad principiatum , & ad efficiens , ſed etiam ad formam , cum qua velut altera comparte conſtituit totum intrinſecè ex ambabus reſultans , vt ex ſuis partibus intrinſecis , quam relationem ſignificauit Ariſt.7.Met.cap.vlt. cum ait ideò ex materia , & forma fieri per ſe vnum, quia hoc eſt actus , & illud potentia .

6 Ex his declarat Doctor definitiones potentiæ actiuæ , & paſſiuæ ab Ariſt.loc.cit.traditas dicens definitiones illas aſſignari de potentia actiua , & paſſiua non per comparationem ad principiatum , ſed inquantùm comparantur ad alterum comprincipium , nam potentia actiua definitur per ordinem ad paſſum , ſeu tranſmutabile , in quod agit , quod quidem , vt patet , non eſt principiatum , vel effectus agentis , ſed alterum principium ſecum concurrens ad effectum producendum per modum ſubiecti recipientis actionem , & ſic etiam è conuerſò potentia paſſiua definitur per ordinem ad tranſmutans , & efficiens , quod non eſt principiatum , ſed alterum comprincipium ſecum concurrens per modum cauſæ efficientis . Subdit quoque Doctor , quod hæ definitiones ab Ariſt.traditæ non ſont Metaphyſicæ , ſed Phyſicæ , & ratio eſt , quia dantur per reſpectum ad tranſmutabile , & tranſmutans , potentia autem actiua , & paſſiua , vt exercentur cum motu , & mutatione ad phyſicum ſpectant , non ad metaphyſicum , vt ſupradictum eſt ab initio quæſtionis . Nec valet , ſi dicas has definitiones metaphyſicas eſſe , quia in Metaphyſica traduntur ; non valet , ait Doctor , quia non inconuenit in vna ſcientia aliqua miſceri interdum ad aliam ſcientiam pertinentia , multa enim in Metaphyſica ponuntur pertinentia ad Phyſicam , & è conuerſo , vt patet in primo Phyſ.vbi diſputat contra negantes principia rerum indutus habitu Metaphyſico ; ſubdit tamen poſſe excuſari Ariſt. quod talem definitionem dederit , & non Metaphyſicam fortè , qoia potentia hoc modo deſcripta manifeſtior eſt . Et etiam quia ex hoc facile eſt deducere definitionem quoque Metaphyſicam potentiæ actiuæ , & paſſiuæ dimittendo nimirum illud , quod contrahit ad naturalitatem , & ponendo generalius , quod pertinet ad Metaphyſicum ; definitio itaque potentiæ actiuæ Metaphyſica erit hæc ſecundum vnam ſignificationem potentiæ ſcilicet efficientis , potentia actiua eſt principium agendi agibile , ſecundum verò aliam ſignificationem ſcilicet actus , erit hæc , potentia actiua eſt principium actuandi actuabile ; prima definitio,quod eſt principium agendi agibile , datur per ordinem ad effectum , & principiatum , quod actuare poteſt inducendo formam præſciodendo ab hoc , quod talis inductio fiat cum mutatione . Similiter potentia paſſiua , ait Doctor, ſecundum vnam eius ſignificationem eſt principium , ex quo aliquid poteſt mutari ; ſecundum aliam eſt principium actuandi paſſiuè ab actu actiuo ideſt ab efficiente , & ſecundum aliam eſt principium actuabile , ſiue informabile ab actu ideſt ab actu formali , qui eſt forma .

Totam hanc doctrinam iam ioſinuauimos diſp.7.Phyſ.q. 1.explicando definitionem cauſæ efficientis , cui propria eſt potentia actiua per modum principij operandi , de qua hic loquimur , nam ibi diximus cauſam efficientem duo reſpicere , correlatiua , & terminum productum , quo modo producens denominatur , & ſubiectum quod tranſmutat , ratione cuius & agens , & tranſmutans dicitur , per comparationem ad primum correlatiuum , potentia actiua in efficiente idem eſt , quod potentia productiua , vndè inquit Doctor quod potentia actiua in hac ſignificatione eſt principium agendi agibile,ideſt principium producendi producibile , per comparationem verò ad aliod correlatiuum ſcilicet ad ſubiectum , in quod agit , idem eſt potentia actiua , quod potentia actuatiua non quidem in genere cauſæ formalis , (niſi potentiam actiuam io hoc ſenſu velimus quoque ad formam ipſam extendere , quod non eſſet omninò abs re) ſed in genere cauſæ efficientis , quæ quidem actuatio ſubiecti , ſi contingat cum motu , & mutatione , illa potentia actuatiua dici etiam poteſt tranſmutatiua ; & quia quoties dicitur vnum oppoſitorum , tot etiam modis dicitur & reliquum , poteſt quoque potentia paſſiua referri ad actiuam dupliciter , vel vt actiua dicit virtutem productiuam agentis cum relatione tranſcendentali ad effectum , & hoc quidem modo conuenit effectui , quatenus eſt producibilis ab agente , & dicitur in potentia paſſiua ad produci , quo fortè ſenſu non differt à potentia obiectiua , de qua poſteà dicemus ; vel poteſt ad actiuam referri , vt actiua dicit virtutem efficientis cauſæ actuatiuam , & tranſmutatiuam ſubiecti , & hoc modo potentia paſſiua conuenit ſubiecto , quatenus poteſt ab agente aliquam formam recipere , ſecundum quam actuetur , & perficiatur à forma quidem inducta in genere cauſæ formalis, ab efficiente verò in genere cauſæ efficien-

Digitized by Google

ſicientis, atque ita ex dictis patet, quomodo definiri debeat potentia actiua, & paſſiua tam Phyſicè, quam Metaphyſicè, & quo pacto definitiones traditæ ab Ariſt. propriè aſſignentur de potentia actiua, & paſſiua Phyſicè conſideratis, non Metaphyſicè.

7 Contra præfatas definitiones potentiæ actiuæ, & paſſiuæ Doctor facit nonnullas obiectiones, ex quarum ſolutione adhuc magis elucet earum intelligentia; & licet obiectiones illæ ſint præſertim contra definitionem potentiæ actiuæ, procedunt tamen etiam contra definitionem paſſiuæ, quatenus per oppoſitas relationes definiuntur; arguit igitur Scot. contra ſingulas particulas in definitione potentiæ actiuæ poſitas. Primò contra illam particulam, *principium*, quod ſit malè appoſita, quia ſi potentia actiua eſt principium, ergo non agens non habet potentiam actiuam, quando actu non agit, qui fuit error quorundam antiquorum, quos carpit Ariſt. 9. Metaph. tex. 5. dicentium eum, qui actu non ædificat, non poſſe ædificare; Probatur conſequentia, quia non agens non habet principium in actu, cum hoc ſit ſimul cum effectu, nam cauſa in actu, & effectus in actu ſimul ſunt, & non ſunt 2. Phyſ. & 5. Metaph. nec habet principium in potentia, quia omnis potentia eſt ad aliquem actum eius, quod eſt in potentia, non agens autem potens agere non eſt in potentia ad aliquem actum ſui, quia tunc transmutaretur, quando ageret.

Ad hoc argumentum multa habet Doctor q. 4. cit. in ſol. ad 1. ſed breuiter neganda eſt conſequentia quia nomen principij operatiui, vt applicatur potentiæ actiuæ, licet importet actualem relationem principationis ad principiatum, quando potentia actiua eſt in actuali exercitio, & in actu ſecundo, abſolutè tamen loquendo importat potius relationem aptitudinalem, ſeu aptitudinem ad principiandum, cum autem id impugnatur, quia omnis potentia eſt ad aliquem actum eius, quod eſt in potentia, quod dici nequit de non agente potente tamen agere, quia non eſt in potentia ad aliquem actum ſui, alioquin tranſmutaretur, quando ageret; illa propoſitio licet aſſumatur, vt vniuerſaliter vera de quacunque potentia, re tamen vera verificatur præſertim de potentia paſſiua, (quomodo autem etiam de actiua verificari poſſit, patebit infra num. 37.) efficiens namque quando eſt in actu primo, ſolamque habet aptitudinem ad agendum, propriè dicitur eſſe in potentia ad actum alterius, vel vt producibilis, ſi ad eum comparatur, vt ad effectum, vel vt tranſmutabilis, & actuabilis, ſi ad ipſum comparatur, vt ad ſubiectum; imò quando potentia actiua eſt ad actionem immanentem, quia tunc reſpicit effectum in ipſo agente manentem, & non in ſubiectum aliud tranſeuntem, tunc potens actiuè dici poteſt in potentia ad aliquem actum ſui ipſius, quatenus forma per exercitium talis actiuæ potentiæ producta, recipitur in ipſo agente, ipſumque actuat, & ſi adfuerint conditiones ad ipſam mutationem requiſitæ, ipſum quoque tranſmutat, licet propriè loquendo ac in rigore tunc etiam tranſmutetur potius ex eo, quod eſt recipiens, quam ex eo quod agens; alias ſolutiones ad hoc idem argumentum vide apud Doctorem loc. cit. ſi allata non placet, quæ tamen mihi ſufficiens videtur.

8 Secundò arguit contra illam particulam *tranſmutandi*, quia ex hoc ſequeretur, quod potentia creatiua non eſſet actiua, quia non tranſmutat aliud; vniuerſaliter etiam ſequeretur, quod potentia actiua non abſtraheret à motu, & mutatione, & ita nulla pertineret ad Metaphyſicum, nec per conſequens aliqua conſideratio cauſæ efficientis ad ipſum pertineret, quod eſt abſurdum. Reſp. ſatis patere ex dictis, quomodo Ariſt. re vera definierit potentiam actiuam, & paſſiuam Phyſicè, non autem Metaphyſicè, patet etiam quo pacto definitiones illæ ſint moderandæ, & pertractandæ, vt euadant Metaphyſicæ, & tunc ſub potentia actiua Metaphyſicè definita poterit quoque comprehendi potentia creatiua, ſi potentia actiua definiatur per ordinem ad effectum duntaxat, non autem ad ſubiectum, quod ad actionem creatiuam nullatenus interuenit.

Tertiò arguit contra aliam particulam, *aliud*, quia tunc omnis potentia actiua eſſet factiua, quod eſt contra Ariſt. 9. Metaph. t. 6. diuidentem potentiam in factiuam, & actiuam, cuius ſcilicet vltimus finis eſt vſus, & non aliquid factum, conſequentia patet, nam actiua ſtrictè ſumpta non tranſmutat aliud ſecundum Ariſt. ibidem, quia actio manet in agente, & factio extrà ipſum, vt viſio in vidente, ædificatio autem in domo ædificata. Conſ. quia tunc idem non poſſet agere in ſeipſum, quod tamen falſum eſt loquendo ſaltim de actione æquiuoca, vt determinatum eſt diſput. 7. Phyſ. q. 4. art. 2.

6 Reſp. Doctor negando conſequentiam, quia potentia actiua ſtrictè ſumpta nimirum prout diſtinguitur contra factiuam, verè eſt actiua, & quando elicitur operatio immanens, vt intellectio, vel viſio, verè in eliciendo eam eſt actio ita perfectè habens quicquid eſt de ratione actionis, & fortè verius, quam tranſiens, agens tamen iſta actione non tranſmutat ſtrictè ſumendo tranſmutare, prout dicitur eſſe ad actum primum tantum, nec tranſmutat aliud, ſed idem ſubiectum, inquantum aliud; vndè ſubiungit Doctor, quod ratio poſita in illa definitione ſcilicet tranſmutatiuum eſſe non conuenit propriè potentiæ actiuæ ſtrictè ſumptæ, ratio tamen Metaphyſica ſcilicet actuatiuum eſſe benè illi conuenit, nam actus ſecundus verè eſt eſt actus ipſius actuabilis, ita enim actuatur intellectus per intellectionem, aut oculus per viſionem in ſe operatam, ſicut actuatur manus per calorem ab igne receptum; imò niſi ſumatur tranſmutatio in tanto rigore, vt hìc ſumit Doctor, nimirum pro mutatione ad formam habentem rationem actus primi, etiam tranſmutatiuum eſſe conuenit æquè benè potentiæ actiuæ, ſicut factiuæ, nam oculus non videns recipiendo viſionem ita mutatur à priuatione ad formam, ſicut cum manus, quæ priua erat frigida, recipit calorem, & de non calida fit calida. Ad Conſ. negatur conſequentia, cum enim dicitur potentia actiua eſſe principium tranſmutandi aliud, inquantum aliud, ly *inquantum aliud*, vbi agens realiter à paſſo diſtinguitur, reduplicat non tantum aliam rationem formalem, ſed etiam aliam rem, vbi vero non diſtinguitur, reduplicat tantum alietatem rationis formalis, quia mouens ſeipſo moueri dicitur, non vt mouens, ſed vt mobile; ita notauit Doctor 2. d. 25. q. vn. ad 2. princ. quod & confirmat ex ipſo Ariſt. 5. & 9. Metaph. vbi poſtquam tradidiſſet præfatam definitionem potentiæ actiuæ, quod eſt principium tranſmutandi aliud, inquantum aliud, ponit exemplum de Medico, qui ſanat ſeipſum, qui tamen non eſt aliud à ſeipſo, ſed inquantum Medicus eſt ſanans eſt aliud à ſeipſo inquantum ſanatur, ſanatur enim inquantum infirmus, non inquantum Medicus; vndè concludit quod ly *inquantum aliud*, reduplicat formalem rationem aliam ſolum, quando mouens, & motum ſunt indiſtincta ſubiecto, ſed quando ſunt diſtincta ſubiecto, reduplicat rem aliam, & rationem aliam; eandem quoque doctrinam tradidit Alenſis 5. & 9. Met. explicando allatam definitionem potentiæ actiuæ ab Ariſt. aſſignatam quantum ad alietatem, quæ neceſſaria eſt inter agens, & paſſum, neceſſario namque ait, vel potentia actiua eſt in altero, & obiectum eius in altero ſubiectiuè, ſicut ars ædificandi in ædificante, & poſſibile ædificari in ædificabili, vel ſi in eodem ſint ſubiectiuè ambo, non tamen ſunt ſecundum idem, ſed ſecundum quod alterum, ecce quomodo conſonant doctrina Irrefragabilis, & Subtilis.

10 Quartò arguit contra illam particulam reduplicatiuam, *inquantum aliud*, nam per eam ſignificatur potentiam referri ad ſubiectum tranſmutabile, inquantum huiuſmodi ſcilicet tranſmutabile, ſed tranſmutabile non videtur poſſe poni in definitione potentiæ actiuæ, niſi tanquam eius correlatiuum, non eſt autem eius correlatiuum, quia omnis potentia dicitur ad actum, vt ad ſuum correlatiuum. Si dicatur, quod potentia, quæ dicitur ad actum, non eſt iſta, quæ eſt principium, de qua modò eſt ſermo. Contra, ſaltem habetur propoſitum, quia principium per ſe dicitur ad principiatum, tranſmutabile autem non eſt principiatum reſpectu potentiæ actiuæ, quia præſupponitur principiato eius, vt ex ipſo tranſmutabili principiatum cauſetur.

Reſp. ſatis patere ex dictis nu. 5. quo pacto etiam tranſmutabile poſſit eſſe correlatiuum potentiæ, vt hìc de ea loquimur, quia nedum dicit relationem ad actum, ſeu formam, ad quam tranſmutabile tranſmutatur, ſed etiam ad ipſum ſubiectum tranſmutabile, vt ad alterum comprincipium. Et cum dicitur, quod principium refertur ad principiatum, tranſmutabile autem non eſt principiatum, ſed ſupponitur principiato, patet ex ibidem dictis, quod potentia in ratione principij nedum dicit relationem ad principiatum, ſed etiam ad alterum comprincipium, quale in propoſito eſt ſubiectum tranſmutabile, quod ſub ratione principij paſſiui ſimul cum principio actiuo concurrit ad principiatum ab ambobus in ſolidum; imò & ipſum ſubiectum, vt informatum forma nouiter introducta ab agente, dici poteſt ſub hac reduplicatione effectus, & principiatum eius, vndè nedum dicimus calorem effici ab igne, ſed etiam calidum in concretò

cto,

Digitized by Google

to, prout concernit ſubiectum, quod in eſſe calido producitur ſecundum quid ab igne.

11 Quæres, an potentia actiua, & paſſiua dicant relationem tranſcendentalem ad principiatum. Soluit hoc dubium Doctor 9. Metaph. qu. 5. & inquit, quod ſi potentia actiua, & paſſiua ſumantur pro abſoluta entitate, in qua immediatè fundatur relatio potentiæ, & ſecundum quam dici ſolet cauſa eſſe prior effectu, & principium præcedere principiatum, in hoc ſenſu ait potentiam nullum dicere reſpectum, ſed abſolutam aliquam eſſentiam, in qua reſpectus fundatur, & ratio huius eſt, quia ſi in tali ſtatu relationem aliquam includeret ad effectum, non diceretur prior natura illo, ſed ſimul natura cum eo, quia vnum relatiuum eſt ſimul natura cum alio correlatiuo; tum quia relatio non eſt actiua, ſed de genere ſterilium, vt aiunt, & ideò nequit eſſe virtus actiua ad producendum aliquem effectum, vt inquit ibi Doctor & 3. d. 15. §. *aliter poteſt dici*, ergo pertinere nequit ad rationem potentiæ actiuæ, vt eſt prior naturaliter principiato. At ſi potentia in cauſa ſumatur formaliter, quia ſic ex vi nominis ſignificat relationem virtutis abſolutæ productiuæ ad effectum producibilem, in hoc ſenſu dicit eſſentialiter reſpectum ad principiatum, & eſt ſimul natura cum ipſo principiato, ſi actu, actu, ſi potentia, potentia. Hinc diximus diſp. 5. Phyſ. q. 2. cauſam in actu primo in ratione cauſæ dicere relationem tranſcendentalem ad effectum ab ea poſſibilem connotando virtutem abſolutam cauſæ, in qua talis relatio fundatur, quod etiam docuit Doctor ibi cit. 1. d. 7. q. vn. lit. l. vbi ſignificat, quod virtus abſoluta in cauſa non eſt ei proximè ratio agendi, nec eam formaliter conſtituit in actu primo, & ratione cauſæ ſeu potentem agere, niſi includendo reſpectum tranſcendentalem ad effectum; an vero hic reſpectus tranſcendentalis ſit ad effectum duntaxat in communi, vel potius ad omnes, & ſingulos in particulari ab ea producibiles declaratum eſt loc. cit. diſp. 5. Phyſ. quæſt. 2. n. 8. quod eſt ad effectum in communi, ac etiam ad omnes, & ſingulos in particulari, non quidem ſingulos ſingillatim, aut collectiuè omnes, ſed indeterminatè omnes, & vagè.

12 Ex hoc intulimus ibi eſſe neceſſariam connexionem cauſæ cum ſuis effectibus poſſibilibus, non quidem in eo ſenſu, vt ſi vnus ex illis eſſet impoſſibilis, cauſa quoque impoſſibilis eſſet, vt dicebant Hurtad. & Arriag. ibi citati, ſed in eo ſenſu quod ſi omnes prorſus implicarent, cauſa quoque impoſſibilis eſſet, vt ſi implicarent omnes calores, impoſſibilis eſſet potentia calefactiua ignis, ſi formæ omnes implicarent, eſſet impoſſibilis potentia paſſiua materiæ, quod ibi ſufficienter probatum eſt, ac rationes illorum Recentiorum ſolutæ. Radix autem talis neceſſariæ connexionis cauſæ cum ſuis effectibus, & è contrà, eſt relatio tranſcendentalis, quam cauſa dicit ad illos, vt poſſibiles, relatio namque eſt quidam nexus, quo duo extrema inuicem connectuntur adeout vnum extremum neceſſariò coexigit aliud in eſſe relatiuo, ſi actu, actu, ſi potentia, potentia, ſic Pater in eſſe patris coexigit filium, & filius in eſſe filij patrem. Imo hæc eſt potiſſima ratio, qua probatum eſt diſp. 8. Log. q. 5. art. 1. Dei ad creaturam non dari relationem realem etiam tranſcendentalem, atque ideò neque omnipotentiam in Deo à parte rei importare talem relationem ad creaturas poſſibiles, ſed perfectionem potius omninò abſolutam, quia relatio ſiue ſit prædicamentalis, ſiue tranſcendens de neceſſitate coexigit ad ſuum eſſe terminum eius, ergo ſi in Deo aliqua talis relatio daretur, tunc Deus ratione talis relationis coexigeret aliquid aliud à ſe, quo non exiſtente per poſſibile, vel impoſſibile, Deus quoque non exiſteret, quod omninò præiudicat neceſſitati Dei, quia nullum magis neceſſarium dependet in ſuo eſſe à minus neceſſario, vel contingenti, quam rationem fuſius ibi deduximus, atque ideò ob eam ſolam rationem hunc dicendi modum ſequuntur omnes Antiquiores, ac Recentiores ibi citati.

Ouuiedus tamen ſingularem in hac re habet opinionem controu. 10. Metaph. punc. 4. & ſeq. vbi tenet omnem cauſam ſaltim creatam tranſcendentaliter vtique referri ad omnes effectus ab ea poſſibiles, ſed non propterea connexionem quoad eſſe habere cum illis, imò quocunque effectu repugnante illius virtutem productiuam ait eandem omninò permanſuram, perindè ac ſi talis effectus non repugnaret, vndè inquit non eſſe idem cauſam referri tranſcendentaliter ad ſuum effectum, & cum ea neceſſariam habere connexionem quoad poſſibilitatem, quia cauſa creata non eſt connexa cum exiſtentia, neque cum poſſibilitate effectus, & tamen tranſcendentaliter refertur ad illum, & quod cauſa increata, ſeu diuina omnipotentia non referatur realiter ad creaturas poſſibiles non probat ex eo capite, quod neceſſariam connexionem cum creaturis haberet, & ſic ab eis quoquo modo in ſuo eſſe dependeret, ſi ad eas referretur, ſed aliunde. Quod autem nulla cauſa connexionem habeat neceſſariam cum ſuis effectibus poſſibilibus, quantumuis ad eos referatur, probat hic Auctor punc. 4. cit. §. 2. pluribus rationibus. Primò probat, quia virtus phyſica cauſæ realis nequit dependere à re, quæ non eſt, neque erit, etiamſi ſit poſſibilis, ergo nequit intellectus meus dependere ab intellectione purè poſſibili, quam nunquam eliciet, conſequentia patet, probatur aſſumptum, quia rem eſſe poſſibilem nihil eſt phyſicum in rerum natura actu exiſtens, & dum effectus poſſibilis non exiſtit, habet æquè non eſſe, ac chimæra, quæ intrinſecè repugnat, ergo cauſa exiſtens in rerum natura nequit in ſuo eſſe ab effectu poſſibili dependere. Tum 2. quia cauſa non dependet ab exiſtentia effectus, ergo neque à poſſibilitate effectus, patet aſſumptum, probatur conſequentia, quia poſſibilitas, & exiſtentia ſunt omninò idem, ergo ſi exiſtentia cauſæ non dependet ab exiſtentia effectus, nec etiam pendebit à poſſibilitate eiuſdem. Tum 3. ſi propter aliquam rationem cauſa haberet connexionem cum poſſibilitate effectus, maximè quia dicit relationem ad illum, ſed relatio cauſæ non eſt niſi ad ipſam formalem exiſtentiam effectus, vt actu exercitam, & poſitam extrà cauſas, cum qua tamen certum eſt cauſam nullam habere connexionem, quia cauſa in ſuo eſſe non dependet ab exiſtentia effectus, ſed è contrà, ergo &c. probat minorem inferius punc. 6. n. 6. virtus productiua dicit ordinem ad illud, quod dicitur virtualiter in ea contentum, tanquam effectus in cauſa, ſed id quod eſt contentum in virtute productiua, tanquam effectus in cauſa, & ipſa formaliſſima exiſtentia rei, ergo virtus productiua ad formaliſſimam rei exiſtentiam dicit reſpectum, maior patet, quia non alia ratione refertur cauſa ad effectum, niſi quia illum intra ſe continet, minorem rurſus probat, id continet virtualiter virtus productiua in ſe, quod extrà ſe ponit, & media cauſalitate attingit, ſed quod extra ſe ponit, & attingit media cauſalitate, immo quod poteſt ſic attingere eſt formaliſſima effectus exiſtentia, vt vltimò ad actum reducta, ergo &c. Tum 4. probat, quia non repugnat virtus productiua creata talis naturæ, vt implicante effectu ipſa poſſit ſubſiſtere, ergo ſaltim ex hoc capite poſſet dici virtutem productiuam effectus connexionem non habere cum effectuum poſſibilitate, conſequentia patet, probat verò aſſumptum ex omnipotentia Dei, quæ ita conſtituitur in ratione virtutis productiuæ, vt non habeat neceſſariam connexionem cum poſſibilitate effectuum, nam ſi talem connexionem haberet, deficiente alicuius creaturæ poſſibilitate ipſa quoque deficeret, quod eſt abſurdum, quia tunc omnipotentia Dei non eſſet ſummè perfecta, ergo idem pariter dici poterit de potentia actiua creata.

Ratio autem, qua hic Auctor mouetur ad negandum adhuc omnipotentiam Dei ad creaturas poſſibiles tranſcendentaliter referri, non eſt, quia neceſſariam connexionem haberet quoad ſuum eſſe cum illis, quia cum reſpectus tranſcendentalis non dicat connexionem cum termino, abſque vlla dependentia Dei à creaturis, & abſque vlla imperfectione, poſſet ex hoc capite reſpectus iſte in omnipotentia conſtitui. Ratio itaque eſt ſecundum ipſum, quia ſi concedamus omnipotentiam referri tranſcendentaliter ad effectus poſſibiles, cum quibus nullam habet connexionem, eodem modo concedendum eſt tranſcendentaliter referri ad hircoceruum, & aliam quamcunque chimeram, ratio conſequentiæ facilis eſt, omnipotentia quantum eſt ex ſe non ſolum eſt potens producere calorem poſſibilem, ſed hircoceruum impoſſibilem, ſi ille ex ſe non repugnaret; ergo ſi ex eo quod omnipotentia ex ſe ſit productiua caloris independenter ab illius poſſibilitate, vel impoſſibilitate, non poteſt intuitiuè cognoſci, quin ſaltim apprehendatur calor, & ad hunc tranſcendentaliter referatur, ſic ex eo quod omnipotentia ex ſe ſufficiens ſit producere hircoceruum independenter ab eius poſſibilitate, vel impoſſibilitate, non poterit intuitiuè cognoſci, quin apprehendatur hircoceruus, & ad illam tranſcendentaliter referatur omnipotentia, quæ quantum eſt ex ſe eodem modo ſe habet reſpectu effectus poſſibilis, & impoſsibilis, ſed inauditum eſt hucuſque omnipotentiam tranſcendentaliter referri ad hircoceruos, & chimæras, ergo hac de cauſa negari debet quod etiam ad entia poſsibilia referatur; ita de omnipotentia Dei diſcurrit Ouiedo.

Digitized by Google

uied. controu. 10. cit. punct. 6. num. 11. & 12.

13 Hæc tamen opinio ſuſtineri nequit, immò mihi implicare videtur in eo quod admittit cauſam ſaltim creatam tranſcendentaliter ad ſuos effectus referri, & adhuc negat habere connexionem cum eorum poſſibilitate; hoc, inquam, implicare videtur, quia vt ſuprà dicebamus de ratione relationis, vt relatio eſt, eſt, quod ſit nexus duorum extremorum in eſſe relatiuo, & cum mutua dependentia vnius ab alio in tali eſſe, vndè licet quoad eſſe abſolutum cauſa non dependeat ab effectu, ſed è contrà, tamen quoad eſſe relatiuum cauſantis, & cauſati non minus effectus à cauſa dependet, quam è contra, ergo relatio vniuerſaliter infert neceſſariam connexionem in eſſe relatiuo inter ea extrema, quæ refert. Conſ. quia ponitur eſſe præcipua relatiuorum proprietas, quod ſint ſimul natura, & quod poſita ſe ponant, & peremptа ſe perimant, ergo inter extrema relationis ſemper eſt neceſſaria connexio quoad eſſe, ſi actu, actu; & ſi potentia, potentia, ita quod relatio actualis coexigit terminum actualem, & aptitudinalis aptitudinalem. Tum quia repugnat prorſus, quod ait Ouuied. reſpectum tranſcendentalem non dicere neceſſariam connexionem cum termino, quia ſi ita eſſet, iam non eſſet reſpectus, ſed aliquid abſolutum, reſpectus enim eſt eſſentialiter habitudo ad aliud, vt ad terminum. At ipſe probat punct. 6. num. 2. relationem tranſcendentalem non habere cum termino neceſſariam connexionem, quia talis relatio dari poteſt ad terminum, qui neque exiſtat, neque poſſit exiſtere, vt conſtat de relatione tranſcendentali, quam dicit cognitio chimeræ ad ipſam, ergo relatio tranſcendentalis non habet connexionem cum ſuo termino, id enim quod poteſt exiſtere ſine exiſtentia, & ſine poſſibilitate alterius non poteſt dici cum illo connexum. Verum id non probat relationem tranſcendentalem non habere connexionem cum termino ſimpliciter, & abſolute loquendo, ſed non habere connexionem cum termino actu exiſtente, quod gratis concedimus, non enim relatio tranſcendens refert ſemper ad terminum actu exiſtentem, ſed multoties ad terminum poſſibilem, & cum ipſo connectit neceſſariò fundamentum per ipſam relatum, ſic materia prima reſpicit tranſcendentaliter omnes formas, non quidem actu exiſtentes in ipſa, ſed poſſibiles in ea recipi, & cum ipſis poſſibilibus dicitur habere connexionem, adeoquod ſi formæ poſſibiles non forent, nec ipſa quoque foret poſſibilis ob relationem tranſcendentalem, quam dicit ad ipſas, ei realiter identificatam. Tum quia etiamſi concederetur relationem tranſcendentalem, quando eſt ad terminum impoſſibilem, vt eſt de cognitione chimeræ, non habere connexionem neceſſariam cum ipſo, adhuc tamen id negari deberet de relatione tranſcendentali, quando eſt ad terminum poſſibilem, nam ſaltim hanc veriſimile eſt habere connexionem cum poſſibilitate termini. Tum tandem quia etiam cum relatio tranſcendentalis tendit ad terminum impoſſibilem, vt relatio cognitionis chimeræ ad ipſam; adhuc exiſtentiam, aut poſſibilitatem termini exigit ſaltim in apprehenſione, ac in eſſe obiectiuo, adeout ſemper verum ſit relationem, vt talis eſt, connexionem habere cum termino modo ſibi proportionato iuxtà eius conditionem.

14 Hinc patet veram, ac legitimam rationem, cur omnipotentia Dei relationem non dicat ad creaturas etiamue poſſibiles, illam eſſe, quam ex Scoto retulimus, quia neceſſariam connexionem haberet cum ipſis, & ab eis dependeret quoad ſuum eſſe, vel ſaltim ad ſuum eſſe illas coexigeret, quod eſt abſurdum; neque illa ſua ratio valet, neque conſequens eſt ad ſua dicta, nam ſi ſemel concedit diuinam omnipotentiam eſſe caloris v.g. productiuam, aut alterius effectus independenter ab eius poſſibilitate, & ad cum hoc pacto tranſcendentaliter referri, idem conſequenter aſſerere debet in ordine ad chimeras, & hircoceruos, cæteraque entia impoſſibilia, probatur conſequentia, quia ratio cur de facto ſaltim mente cogitetur diuina omnipotentia ad creaturas poſſibiles referri, eſt, quia poſſibiles ſunt, & ſub obiecto diuinæ omnipotentiæ continentur, ergo ſi ſemel concedatur omnipotentiam referri ad ipſas independenter ab earum poſſibilitate, idem conſequenter aſſeri poterit, ac debebit de ipſa in ordine ad chimæras, ac entia impoſſibilia, vt benè deducit Ouuied. & licet illud deducat, vt inconueniens, & re vera ſit tale, tamen neceſſario ſequitur ad eius poſitionem, neque ex hoc quod eſt abſurdum, & inauditum diuinam omnipotentiam ad chimæras referri, negari debet ab ipſo, ſed vltrò concedi debet, vt quid neceſſariò conſequens ad eius poſitionem.

15 Nec etiam valdè operoſum erit rationes huius Auctoris diſſoluere, quibus num. 12. probabat nullam cauſam, & potentiam actiuam neceſſariam habere connexionem cum ſuis effectibus poſſibilibus, licet ei gratis concedamus non habere neceſſariam connexionem cum hoc, vel illo determinatè, & ſigillatim ſumpto. Ad 1. verum eſt vtique cauſam quoad ſuam virtutem abſolutam, quæ eſt ratio agendi, à poſſibilitate effectus non dependere, falſum tamen eſt non dependere quoad denominationem relatiuam potentis illum producere, & cauſare, ſub hac enim denominatione relatiua dicitur ab illo dependere in eſſe relatiuo, vel potius illud coexigere (non enim benè ſonat dependentiæ nomen in relatiuis, quia relatiua ſunt ſimul natura, & dependentia dicit poſterioritatem vnius ad aliud, vndè propriè loquendo non dicitur vnum relatiuum ab alio dependere in eſſe relatiuo, ſed potius illud coexigere) argumentum verò procedit perindè ac ſi intellectus meus in ſua entitate abſoluta dependeret ab intellectione poſſibili, quæ nunquam exiſtet, quod non aſſerimus; verum tamen eſt quod quia relatio tranſcendentalis eſt realiter identificata rebus, eiſque conſubſtantialis, ſi omnes intellectiones eſſent impoſsibiles, deſtrueretur relatio tranſcendentalis intellectus ad ipſas, & quia talis relatio eſt realiter cum intellectu identificata, conſequenter à poſteriori argueremus intellectum quoque in ſua entitate abſoluta deficere. Deindè cum non ſit vera dependentia vnius relatiui ab alio, quia tunc non eſſent ſimul natura, ſed potius mutua coexigentia vnius ab alio, nullum eſt abſurdum cauſam exiſtentem, vt dicatur potens cauſare, coexigere effectum poſsibilem, nam & ens poſitiuum ad ſuum eſſe, vt patet, coexigit multas negationes, immo & in ſuo fieri à priuatione dependet, cum hæc ſit tertium principium rerum naturalium. Tum quia effectus poſſibilis, licet actu non ſit in rerum natura, falſum tamen eſt æquè habere non eſſe, ſicut chimæra, vt ait Ouuied. quia chimæra habet non eſſe neceſſariò, cum intrinſecè repugnet, effectus autem poſſibilis habet non eſſe contingenter, vndè & dici poteſt ens reale nominaliter, vt conſtabit inferius diſp. 8. num. 46. atque ideò argumentum illud multa falſa inuoluit, nec rectè procedit.

Ad 2. falſum eſt antecedens, & conſequens cum eius probatione, quia ſi cauſa ſumatur formaliter ſub relatiua denominatione cauſæ, cauſa in actu dependet ab effectu in actu ſumendo ſemper dependentiam pro coexigentia, & cauſa in potentia ab effectu in potentia, nam cauſa, & effectus ſimul ſunt, & non ſunt ſub ratione relatiua ex 2. Phyſ. & 5. Met. ſi actu, actu, ſi potentia, potentia; falſum item eſt poſſibilitatem eſſe prorſus idem cum ſua actuali exiſtentia, vt conſtabit inferius diſp. 8. Ad 3. negatur minor, ad cuius probationem rurſus negatur minor, quia terminus cauſalitatis phyſicæ nedum eſt exiſtentia, ſed etiam ipſa actualis rerum eſſentia, dum ponitur ſub actuali modo exiſtentiæ, alioquin eſſentiæ rerum forent incauſatæ, vt clarius dicetur diſp. 8. cit. de eſſentia, ac exiſtentia rerum. Ad 4. negatur paritas de potentia actiua creata, & increata, nam nullum abſurdum eſt potentiam actiuam creatam neceſſariò connexam eſſe cum poſſibilitate ſuorum effectuum, ſicut abſurdum eſt de potentia diuina; immo cum id probat Ouuied. de omnipotentia diuina, quia talis connexio ſummam eius læderet perfectionem, hoc ipſum probat oppoſitum de potentia creata, cum enim ipſa ſummam perfectionem non habeat, immo ſit valdè imperfecta per comparationem ad diuinam omnipotentiam, potius dicere debemus, quod ſicut diuina omnipotentia ob ſuam maximam perfectionem non habet connexionem cum poſſibilitate ſuorum effectuum, ita è contrà potentia creata ob ſuam imperfectionem talem habet connexionem cum ipſis. Ex dictis autem deducitur, quod cum potentia actiua, & paſſiua formaliter conſtituantur in eſſe potentiæ per relationes tranſcendentes, non ſpectant directè ad prædicamentum relationis, & cum relationes iſtæ fundari poſſint, nedum in qualitate, ſed etiam in ſubſtantia, aliiſque prædicamentis, quia ſubſtantia eſt immediatè etiam actiua, & alia quædam prædicamenta immediatè paſſiua, vt ſuis locis monſtratum eſt, ideò directè ſpectare non poſſunt ad prædicamentum qualitatis, vt frequenter dicere ſolent Thomiſtæ, ſed per plura vagantur.

ARTICVLVS II.

Diuiſionem potentiæ in ratione principij actiuam, & paſſiuam eſſe ſufficientem.

16 Concluſio eſt communis in omni ſchola, imò in ſchola Thomiſtarum abſque vlla limitatione recipitur, putant namque hanc eſſe vnicam, & adæquatam diuiſionem potentiæ quocunque modo ſumatur, quod negant Scotiſtæ præter hanc agnoſcentes aliam diuiſionem potentiæ in obiectiuam, & ſubiectiuam, de quo quæſt. ſeq. & ideò ex induſtria poſui in concluſione diuiſionem procedere de potentia non quomodocunque ſumpta, ſic enim alias ſubire poteſt diuiſiones, ſed de potentia in ratione principij conſiderata, ſub hac enim conſideratione adæquatè diuiditur in actiuam, & paſſiuam, & illa diuiſio eſt ſufficiens, intelligendo tamen, inquit Doctor, quod ſit in illa duo membra, tanquam in principalia membra, ac immediatiora, quæ rurſus ſubdiuidi poſſint in alia minus principalia, vt dicemus art. ſeq. Probat hanc concluſionem Suarez diſp. 43. Metaph. ſec. 1. n. 6. quia potentia, vt ſic, eſt quidam actus primus, qui dicit aptitudinem ad ſecundum, ſed actus ſecundus proximus, & immediatus alicuius potentiæ non eſt, niſi aut actio, aut paſſio, ergo etiam potentia tantum poteſt eſſe aut actiua, aut paſſiua, minor patet, quia duplex tantum habitudo actus ad potentiam intelligi poteſt ſcilicet vt ad principium à quo, vel in quo, ſeu ex quo fit, ex quibus prior conſtituit actionem, poſterior paſſionem. Hæc tamen probatio ſtatim deficere videtur, quia actus ſecundus, quo exerceri poſſunt potentia actiua, & paſſiua, nedum ſunt actio, & paſſio, ſed etiam tranſmutatio, quam certum eſt formaliter ab actione, & paſſione diſtingui, imò Ariſt. potentias iſtas definiuit præſertim in ordine ad tranſmutationem; ratio autem cur deficit iſta probatio eſt, quia conſiderat potentiam in ratione principij, vt dicit relationem tantùm ad principiatum, at falſum eſt ex dictis art. præced. n. 5. potentiam in ratione principij conſideratam dicere relationem tantùm ad principiatum, nam dicere quoque poteſt relationem ad aliud comprincipium.

Vt ergo oſtendatur ſufficientia allatæ diuiſionis debent aſſignari omnes relationes, quas poteſt potentia inuoluere, vt facit Scotus 9. Met. q. 4. cit. art. 3. hoc modo, potentia eſt concretum, quod denominatur à potentialitate, quæ eſt relatio, vndè potentia dicit duplicem relationem potentialitatis actiuam, & paſſiuam, ſicut etiam principium, nam potentia actiua dicit relationem ad principiatum, & hæc includit relationem agentis, vt quod, & vt quo, quia denominatiuum potentia concernit tam fundamentum, quam ſubiectum ipſius relationis potentiæ actiuæ; deindè dicit relationem ad alterum comprincipium, nimirum ad principium paſſiuum, quod concurrit paſſiuè cum agente, & forma ad producendum principiatum; pariter potentia paſſiua duplicem dicit relationem paſſiuam, alteram ad principiatum, alteram ad principium actiuum tam ad agens, quam ad formam, ſeu tam ad principium quod, quam ad principium quo, neque datur vlla alia relatio in potentia præter iſtas, & ideò nulla alia poteſt reperiri ſpecies potentiæ, aut aliud membrum, quod ſub prædictis duobus aliquo pacto non contineatur, vel ad ea aliquo pacto reducatur.

17 Sed vt adhuc magis eniteat quæ, & qualis ſit iſta diuiſio potentiæ in actiuam, & paſſiuam, aduertendum eſt non ita eius diuiſionis membra abinuicem diſtingui, vt ſemper realiter differre debeant, & in diuerſis ſubiectis reperiri, vt enim dictum eſt art. præced. num. 9. poteſt in eadem entitate fundari reſpectus potentiæ actiuæ, & reſpectus potentiæ paſſiuæ nedum reſpectu diuerſorum, ſed etiam eiuſdem, nam eadem res poteſt eſſe principium proximum, & adæquatum actiuum, & paſſiuum eiuſdem operationis, & ita eſt vniuerſaliter de actibus immanentibus, qui recipiuntur in eiſdem potentijs, à quibus eliciuntur, vndè conſiderando rationes potentiæ actiuæ, & paſſiuæ ſecundum quod eandem rem denominant, diuiſio erit eiuſdem rei in diuerſas formalitates diuerſoſque reſpectus, ſimiliſque erit diuiſioni illi, qua diuiditur intellectus in ſpeculatiuum, & practicum, ſicut enim intellectus diuiditur in practicum, & ſpeculatiuum ratione diuerſorum reſpectuum, quos illæ differentiæ importanc, ita eadem facultas vitalis diſtingui poterit in actiuam, & paſſiuam ratione diuerſorum reſpectuum, qui in ea fundantur, adeout potentia actiua, & paſſiua vtique realiter, & materialiter coincidere poſſint, quatenus idem ſubiectum poteſt eſſe agens, & patiens, non tamen formaliter, quia ſecundum diuerſos ſemper reſpectus, imò & oppoſitos fundat denominationes actiui, & paſſiui. Quod ſi potentia veluti in abſtracto ſumatur, & præcisè ſecundum formalitatem potentiæ, tunc probabiliter dici poteſt hanc eſſe diuiſionem, veluti generis in ſpecies, genus erit ipſamet potentia conſiderata ſecundum rationem præciſam principij, & differentiæ erunt rationes agendi, vel patiendi, nam copulando has rationes peculiares cum ratione principij in communi, illamque contrahendo, conſtituunt duas veluti ſpecies potentiæ, nempe actiuam, & paſſiuam, neque eiuſmodi ſpecies pertinebunt duntaxat ad genus qualitatis, vt ſentiunt quamplures, ſed ad quodlibet etiam aliud genus, in quo fundari poteſt ratio agendi, atque patiendi; neque circa hoc opus eſt amplius immorari, quia res eſt parui momenti, & difficultate vacat.

Contra hanc diuiſionem ad eam magis explicandam obijcit Doctor 9. Metaph. q. 3. nonnulla argumenta; Primò vrget quod non ſit ſufficienter aſſignata hæc diuiſio, quia ſicut generans primò generat, non autem forma, qua generat, ita videtur illud eſſe primò principium quod principiat, non quo principiat, ergo inſufficienter diuidit Ariſt. principium ſub nomine potentiæ, quia potentia ſignificare videtur principium quo, non quod. Conſ. quia cum principium quod, & quo, non ſint idem ſimpliciter, videtur quod propria relatio vtriuſque ad principiatum ſit alia, quia relatio diuerſificatur ſecundum diuerſitatem fundamenti. Reſpondet breuiter Doctor ex doctrina tradita ab initio præcedentis articuli n. 4. principium quod, & quo non diſtinguere rationem principij, quia eandem relationem principiationis important diuerſimodè denominantem; & cum confirmatur per diuerſitatem fundamenti, patet reſponſio ex eadem doctrina, quia tantùm vnum eſt fundamentum, & aliud ſubiectum.

18 Secundò potentia, quæ hic diuiditur, ſpectat ad naturalem, cum ſit principium agendi, & patiendi, actionem autem & paſſionem conſiderat naturalis, vt conſtat ex 3. Phyſ. ſi ergo hæc eſt diuiſio ſufficiens, iam nulla potentia ſpectat ad Metaphyſicum, vel ſi eſt alia potentia ad Metaphyſicum ſpectans, præfata diuiſio potentiæ ſufficiens non erit, ſed erit alia potentia non pertinens ad agere, & pati. Reſpondet Doctor, quod actio, & paſſio ſecundum quod fundantur in motu vtique ad Phyſicum pertinent, & concedit Ariſt. hic deſcripſiſſe potentiam actiuam, & paſſiuam potius vt ſpectant ad Phyſicum, quam ad Metaphyſicum, vt conſtat ex dictis art. præced. ſubdit tamen quod ratio actionis, & paſſionis poteſt abſtractius ſumi, ſecundum quod per agere intelligitur dare eſſe, & per pati recipere eſſe, præſcindendo à motu, & mutatione, & à ſic agere, & pati ſumitur potentia actiua, & paſſiua, prout ſpectant ad Metaphyſicum; cum arguitur ergo quod aliquis modus eſt præter illos, qui pertinent ad agere, & pati, ſi intelligatur de agere, & pati ſtrictè, concedo, ſi abſtractè, nego, quia & illi ſic ſumpti ſunt de conſideratione Metaph. inquit Doctor loc. cit.

Tertiò quot modis dicitur cauſa, tot modis dicitur & principium 5. Met. tex. 1. ergo quatuor debent eſſe potentiæ ſub ratione principij correſpondentes quatuor cauſis, deficit ergo hic Ariſt. ponendo tantum duas potentias correſpondentes efficienti, & materiali. Conſ. ſicut enim agens, & materia propriam habent rationem principiandi, quare non ſimiliter forma, & finis? Reſpondet Doctor non ita communem importare relationem potentiam, ſicut principium, quia relatio principij extenditur ad omnia quatuor genera cauſarum, at relatio potentiæ extenditur tantum ad duo genera ſcilicet ad cauſam efficientem, & materialem, & de hoc nulla eſt ratio, niſi vſus loquentium, nam Ariſt. non loquitur de potentia, inquantum eſt principium, niſi vt pertinet ad duplex genus cauſæ ſcilicet efficientis, & materialis, nunquam enim dicit formam, & finem eſſe potentiam, ſed de materia tantùm, & efficienti hoc pronunciat, & hinc fit, quod potentia diſtinguitur tantum in actiuam, & paſſiuam. Ad Conſ. inquit Doctor plures de hoc poſſe aſſignari rationes, ſed præcipuam eſſe, quia Ariſt. illa principia appellauit potentias, quæ poſſunt præcedere tempore ipſa principiata, ſed finis ſubſequitur, & forma actu eſt ſimul cum ipſo principiato, ideò illis non poteſt competere ratio potentiæ; quæ omnia probabiliter dicuntur à Doctore, & non quia manifeſta ratio ita conuincat.

Quar.

Digitized by Google

Quartò mouet difficultatem Scotus de potentia reſtitutiua, quod conſtituat tertium membrum ab illis duobus diuerſum, & quia argumentum apud Doctorem non nihil obſcuritatis habet ad maiorem claritatem conficio illud, vt refertur à Suarez, potentia reſiſtendi eſt vera potentia, & realis, & tamen non eſt actiua, neque paſſiua, ergo datur tertium membrum ab illis duobus diuerſum, maior conſtat ex Ariſt. in prædicam. cap. de qualitate, vbi in ſpecie potentiæ ponit illam potentiam, quam aliquis habet vt non facilè patiatur v.g. duritiem, per quam corpus eſt potens vt non facilè diuidatur, hæc autem non eſt niſi potentia reſiſtendi, tum quia ſicut actu agere eſt aliquid reale, ita & actu reſiſtere, & ſicut res etiam cum non agit apta eſt ad agendum, ita etiam cum non reſiſtit apta eſt ad reſiſtendum, eſt ergo vis reſiſtendi potentia quædam realis, quam natura rebus indidit, vt ſe ſe à contrarijs tuerentur; probatur etiam minor quoad vtramque partem, primò quod illa potentia reſiſtendi non ſit actiua, quia reſiſtere non eſt agere, reſiſtit enim res etiam dum non agit in aliam, ergo potentia reſiſtendi, vt ſic, non eſt potentia agendi, nam qualis eſt actus, talis eſt potentia; tum quia contingit eandem rem eſſe maximæ actiuitatis, & minimæ reſiſtentiæ, vt patet de igne, ergo potentia reſiſtendi non eſt potentia agendi, nec è conuerſo. Et eiſdem rationibus oſtendi poteſt potentiam reſiſtendi non eſſe potentiam patiendi, nam reſiſtere non eſt pati, ſed potius eſt paſſionem impedire, vndè quantum quis patitur, tantum reſiſtere non valet, in eo autem reſiſtit, in quo impedit, vel retardat paſſionem, ergo potentia reſiſtendi non eſt potentia patiendi, ſed potius illi oppoſita, datur ergo potentiæ genus diſtinctum ab actiua, & paſſiua.

19 Reſpondet Doctor loc. cit. potentiam reſiſtitiuam nequaquam tertium genus diſtinctum à potentia actiua, & paſſiua conſtituere, & ratio eſt, quia poteſt fieri reſiſtentia corrumpenti dupliciter, aut contra illud agendo per reactionem, quo pacto intenſum frigus dicitur calori reſiſtere, aut ſine vlla prorſus contraria actione, ſed præciſè quieſcendo, & perſiſtendo in poſſeſſione propriæ perfectionis, quo pacto durities dicitur ſcindenti reſiſtere, ſi primo modo reſiſtentia fiat, ſatis de ſe patet quod potentia eo modo reſiſtitiua pertinet ad potentiam actiuam, quia illa reſiſtentia non eſt, niſi actio contraria corrumpenti, quando autem exercetur reſiſtentia ſecundo modo, ſicut tunc non exercetur modo poſitiuo, ſed priuatiuo, & negatiuo excludendo præciſè actionem contrarij, nihil interim contra ipſum moliendo, & per modum ſimplicis defenſæ, non offenſæ, ita quoque potentia reſiſtitiua hoc pacto non accipitur poſitiuè, ſed priuatiuè ſcilicet pro carentia principij paſſiui à corruptiuo, & hoc videtur ſignificaſſe Ariſt. 5. Metaph. cap. de potentia, vbi ait aliquid poſſe eſſe impaſſibile, & difficile ad corrumpi à contrario, vel quia habet potentiam poſitiuè reſiſtendi, contra agendo, vel quia priuatur principio paſſiuo, ſeu facilè paſſibili à corruptiuo; & licet Ariſt. ibi expreſſè loquatur de poſſe corrumpi, eodem tamen modo dici poteſt de non poſſe corrumpi, quod aliquando eſt tale per aliquid, vt in primo modo, aliquando per priuari, vt in ſecundo modo; ſubdit tamen Doctor hunc etiam ſecundum modum reſiſtendi ſcilicet per priuari interdum non contingere ſine hoc, quod habeatur aliqua perfectio contraria illi quo priuatur, vel contraria ſimpliciter, vel contraria quantum ad actum patiendi corruptionem. Et ſic patet potentia reſiſtendi quocunque modo ſumatur non conſtituere diuerſum genus potentiæ ab actiua, & paſſiua, vt perperam putauit Meuriſſe lib. 2. ſuæ Met. cap. 3. q. 6. concl. vlt. quia ſi primo modo ſumatur pertinet ad potentiam actiuam, ſi verò ſumatur ſecundo modo, ille modus reſiſtendi non eſt poſitiuus ſed negatiuus, & ideò procedere nequit ab aliqua reali, & poſitiua potentia, quia naturalis potentia non per ſe ordinatur ad aliquam priuationem, & ideò dicetur hanc non tam eſſe potentiam, quam impotentiam, & quaſi incapacitatem, quæ conſequenter ſe habet ad effectum formalem alicuius qualitatis, ſeu diſpoſitionis; quam doctrinam adhuc magis declarauimus diſp. 1. de gener. & corr. q. 4. num. 36. explicando naturam reſiſtentiæ, prout ab actiuitate diſtinguitur, eamque recipit, ac latè proſequitur declarando Suarez diſp. 43. cit. ſec. 1. nu. 7. & indè, & iuxtà hunc poſteriorem reſiſtendi modum patet ad argumentum, quomodo poſſit contingere reſiſtentia etiam ſine actione, & quomodo eadem res poſſit eſſe minus actiua & magis reſiſtitiua, vel è contra, quia hæc reſiſtentia non conſequitur actiuitatem, ſed præciſè informationem, aut diſpoſitionem; patet denique quomodo non oportet vt reſiſtentia, & actiuitas inter ſe proportionem ſeruent, aut æqualitatem in eadem re, quia talis reſiſtentia non conuenit rei iuxtà modum agendi, ſed ſecundum quod eſt magis, vel minus priuata principio paſſiuo à corruptiuo.

Quintò objicitur, quia vltra potentiam actiuam, & paſſiuam ſolet diuidi potentia in obiectiuam, & ſubiectiuam, ergo hæc non eſt adæquata potentiæ diuiſio. Reſpondetur gratis concedendo per hanc diuiſionem non diuidi potentiam in tota ſua latitudine, ſic enim potius eſt quid æquiuocum, quam vniuocum, ſed præciſè diuiditur potentia, vt habet rationem principij, vt ſæpius Doctor inculcat, in ea autem diuiſione, cum potentia diuiditur in obiectiuam, & ſubiectiuam non accipitur potentia hoc modo in ratione principij, ſed prout contra actum diſtinguitur, & prout opponitur actui, vt patebit quæſt. ſeq. Deindè fortè etiam in aliquo ſenſu, vt ibidem dicemus, poterit illa diuiſio ad iſtam reduci, nam potentia ſubiectiua poterit reduci ad paſſiuam ſubiecti in ordine ad actum recipiendum, & obiectiua ad potentiam paſſiuam ipſius effectus producibilis, quatenus eſt obiectum potentiæ agentis, vel ad potentiam actiuam ipſius agentis, quatenus poteſt illud producere, & hoc eius actione m terminare.

20 Sextò membra bonæ diuiſionis non debent coincidere, ſed iſta coincidunt, quia eadem potentia eſſe ſimul poteſt actiua, & paſſiua, ſicut idem eſſe poteſt ſimul agens, & patiens, ergo &c. Reſpondetur ad perfectam huius argumenti ſolutionem hic diſputare Auctores, an dentur aliquæ potentiæ purè actiuæ, aliæ purè paſſiuæ; Suarez cit. quem adamuſſim ſequitur Meuriſſe loc. ſupra cit. tenet dari aliquas potentias purè actiuas, aliquas purè paſſiuas, & aliquas ſimul actiuas, & paſſiuas; potentias primi generis inquit eſſe, quæ per ſe primò ordinantur ad agendum per actionem tranſeuntem, tanquam principia talium actionum in ſuo ordine completa, exemplificat de intellectu agente, potentia motiua, potentia attractiua, quæ eſt in magnete, vel impulſiua, quæ eſt in vi expellente, & ſimilibus, & inquit has, & ſimiles potentias eſſe præciſè principia agendi, & non patiendi, quia nec patiuntur recipiendo proprium actum, cum non agant actione immanente, nec recipiendo aliquid per modum actus primi, quo compleantur in ratione principij agendi, quia ſunt principia completa in ſuo ordine. Nec refert, ait, huiuſmodi facultates interdum indigere applicatione, vel motione alterius potentiæ, vt ſuas actiones exerceant, vt potentia loco motiua animalis indiget motione appetitus: hæc enim motio non fit per phyſicam actionem, & paſſionem circa ipſammet potentiam loco motiuam, ſed fit per ſympathiam potentiarum eiuſdem animæ, & ideò hoc non impedit, quin talis facultas ſit purè actiua; Potētias verò purè paſſiuas in tota entis latitudine inquit eſſe materiam in genere ſubſtantiæ, quæ eſt purè paſſiua ad omnes formas, & quantitatem in genere accidentis, quia eſt potentia paſſiua ad omnia accidentia corporea. Potentias tandem tertij generis ait eſſe potentias omnes, quæ ordinantur ad actus immanentes, qui recipiuntur in eiſdem potentijs, à quibus eliciuntur, atque ideò ſunt ſimul actiuæ, & paſſiuæ reſpectu eiuſdem operationis.

Faber 9. Metaph. diſp. 5. cap. 2. negat in rebus creatis dari potentias purè actiuas, nam ſolus Deus dicitur purus actus, & nullo modo potentialis, vel paſſiuus, quia propter ſummam perfectionem non eſt aliquo modo perfectibilis, & conſequenter non eſt paſſiuus, quia non eſt receptiuus alicuius actus, vel perfectionis, omnis autem res creata, cum non ſit ſummè perfecta, neceſſario eſt paſſiua, quia eſt perfectibilis magis, & maiorem perfectionem recipere poteſt, quam ſit ea, quam habet; ita colligit ex Scoto 9. Met. qu. 10. vndè deducit falſum eſſe, quod intellectus agens, vis motiua, & attractiua, & ſimiles ſint purè actiuæ, quia cum non ſint perfecta in ſummo, ſunt perfectibilia, & conſequenter ſunt paſſiua; & ſic inquit intellectum agentem moueri à phantaſia, & ab obiecto, circa quod verſatur, idem affirmat de vi motiua, nam inquit ſympathiam illam potentiarum non obſtare motioni phyſicæ, quia ſympathia, & conuenientia non aliundè procedit, niſi quia illa potentia eſt proportionatum paſſum reſpectu illius obiecti, ideò ab illo obiecto facilè mouetur. Concedit tamen Faber potentias merè paſſiuas, & talem ait eſſe materiam primam in genere ſubſtantiæ, quantitatem etiam inquit eſſe merè paſſiuam in genere accidentis, quia eſt de genere ſterilium, ſicut & relatio. Verum neque id adeo liberè concedendum videtur, nam

Digitized by Google

etiam materiæ primæ aliquam actiuitatem phyſicam tribuimus in ordine ſaltim ad propriam cognitionem cauſando, & imprimendo ſui ſpeciem diſp. 2. Phyſ. qu. 8. ar. 5. & cum dicitur materia non eſſe de numero actiuorum, & quantitas de genere ſterilium, hoc debet intelligi, vt Lichet. aduertit 2. d. 12. q. 1. de actiuis, & paſſiuis, quæ mutuo corrumpuntur, & de qualitatibus conſequentibus huiuſmodi actiua, & paſſiua, certum enim eſt, quod nec materia prima nec quantitas producere poſſunt aliquam formam ſubſtantialem effectiuè, nec aliquam accidentalem per verum motum, & mutationem phyſicam, & realem; non tamen priuantur actione vera, & reali in ordine ad propriam cognitionem, & ſpeciem imprimendam, quæ etſi appellari ſoleat actio intentionalis, id tamen non dicitur, quia non ſit actio vera, & realis in ſuo ordine, ſed ſolùm quia ordinatur ad immutandas potentias vitales, quæ ob ſuam vitalitatem dici ſolent immutari intentionaliter, vt Scotus declarat 2. d. 13. q. vn. Vndè non videtur in creatis admitti poſſe potentias purè actiuas, aut purè paſſiuas, ſed omnes eſſe poſſe actiuas ſimul, & paſſiuas ſaltim reſpectu diuerſorum.

21 Sed admittendo etiam potentias purè actiuas, & pure paſſiuas, vt contendit Suarez, adhuc per hoc non ſatisfit propoſitæ difficultati, quod membra præfatæ diuiſionis non coincidant in aliquibus, nam ſaltim in potentijs vitalibus, & ordinatis ad actus immanentes concedi debet eandem potentiam eſſe ſimul actiuam, & paſſiuam, vt & ipſe Suarez concedit loc. cit. nu. 14. & tunc adhuc ſtat difficultas, quod præfata membra coincidere poſſunt, quod eſt contra leges bonæ diuiſionis, qua fortè de cauſa D. Thomas q. 1. de Verit. art. 1. hanc potentiæ diuiſionem aſſignans non eam facit bimembrem, ſed trimembrem, dicens quandam eſſe potentiam purè actiuam, aliam purè paſſiuam, & aliam ſimul actiuam, & paſſiuam. Sed quocunque modo dicatur, ſiue admittantur potentiæ purè actiuæ, & purè paſſiuæ, ſiue non, facilè reſpondetur ad difficultatem propoſitam ex dictis num. 17. quod membra præfatæ diuiſionis, licet materialiter coincidere poſſint, quatenus ſuprà eandem entitatem fundari poteſt reſpectus importatus per potentiam actiuam, & reſpectus importatus per paſſiuam, nunquam tamen coincidere poſſunt formaliter, ita quod potentia actiua, & paſſiua eundem importent reſpectum, vndè quando dicimus eandem potentiam eſſe poſſe ſimul actiuam, & paſſiuam, hoc non debet intelligi de potentia pro formali, ſed pro fundamento, quatenus ſuper idem fundamentum poſſunt diuerſi illi reſpectus fundari ſecundum diuerſas fundandi rationes; & hanc quoque ſolutionem amplecti debent qui admittunt potentias pure actiuas, & pure paſſiuas, nam licet ex hoc capite argumentum allatum eos non vrgeat, vrget tamen ex alia parte, qua admittunt aliquas etiam potentias poſſe eſſe ſimul actiuas, & paſſiuas, nec illud ſoluere poſſunt, niſi iuxtà doctrinam à nobis datam.

Poſtremò obijcitur, quod ſaltim præfata diuiſio potentiæ in actiuam, & paſſiuam non ſit proportionata, nec vna benè definiatur in ordine ad aliam, quia nec cuicunque potentiæ actiuæ correſpondet paſſiua proportionata, nec paſſiuæ actiua. Probatur primum, quia Deus dicitur à Theologis habere potentiam actiuam ad producendum infinitum, & tamen tali potentiæ actiuæ nulla correſpondet paſſiua ex parte rei producendæ. Probatur etiam ſecundum, quia in nobis datur potentia paſſiua naturalis ad formas ordinis ſupernaturalis, vt ad gratiam, lumen gloriæ, actum beatificum, vt paſſim Scotiſtæ docent ex famoſa Scoti ſententia quæſt. 1. prolog. & tamen in tota natura creata non datur potentia actiua naturalis reſpectu formarum ſupernaturalium.

22. Reſpondet Suarez loc. cit. num. 10. quod ſi ſermo ſit de potentia actiua abſolutè, & ſimpliciter, vt comprehendit etiam diuinam potentiam, illi non correſpondet aliqua potentia paſſiua, quæ ſit veluti adæquatum ſumptiuum actionis eius, quia poteſt agere extrà omnem potentiam paſſiuam, & ipſamuet primam potentiam paſſiuam poteſt efficere, ſed correſpondet illi adæquatè quicquid eſt poſſibile potentia obiectiua, vel potentia Logica, ſeu per non repugnantiam eſſendi; in creaturis autem ait cuicunque potentiæ paſſiuæ naturali correſpondere propriam potentiam naturalem actiuam, & cuicunque potentiæ actiuæ correſpondere propriam potentiam paſſiuam naturalem; quia hoc eſt conſentaneum naturæ rerum, & perfectioni vniuerſi; quod ſi datur virtus actiua naturalis, detur etiam materia, & ſubiectum, circa quod poſſit talis virtus naturaliter operari, & ſi datur potentia naturalis paſſiua, detur etiam potentia naturalis actiua illi correſpondens: vndè conſequenter negat eum communi Thomiſtarum in nobis potentiam naturalem paſſiuam ad formas ſupernaturales, dicuntur enim talem potentiam in nobis eſſe tantum obedientialem; Probant etiam alij cuilibet potentiæ paſſiuæ naturali correſpondere debere ſuam actiuam naturalem, cum auctoritate Ariſt. 3. de anim. 17. vbi probat dari intellectum agentem, quia datur intellectus poſſibilis; tum quia aliàs potentia illa paſſiua eſſet fruſtrà in natura, ſi illi actiua non responderet in eadem natura.

Sed quamuis concedendum ſit, quod inquit Suarez de potentia diuina, vtpotè à Scoto deſumptum 1. d. 5. q. 2. T, ac etiam quod ait de potentia creata, & naturali, quod cuicumque potentiæ actiuæ correſpondet paſſiua proportionata, quia talis potentia exerceri nequit ob ſuam limitationem, niſi in ſubſtratam materiam, & ſubiectum; non tamen è conuerſo vera eſt vniuerſaliter alia propoſitio, quod cuicumque potentiæ paſſiuæ naturali reſpondeat paſſiua eiuſdem ordinis, vt Doctor aduertit q. f. prolog. infrà Q & 4. d. 43. q. 3. ad 1. & d. 49. q. 11. R. ac alibi frequenter, & cum ipſo Scotiſtæ omnes, ac Euſtach. à S. Paulo 3. p. ſuæ Metaph. diſp. 3. q. 10. vt conſtat de materia prima, quæ habet potentiam naturalem ad omnes formas etiam præteritas, vt dictum eſt diſp. 2. Phyſ. q. 5. art. 2. cum tamen non detur potentia actiua naturalis, quæ poſſit illas educere, ſed tantum ſupernaturalis, nempe omnipotentia Dei; & pariter potentia viſiua cæca eſt in potentia naturali ad viſum, & tamen nulla eſt potentia actiua naturalis has potentias paſſiuas potens deducere ad actum; At reſpondet Suarez loc. cit. num. 12. ex accidenti fieri poſſe, vt potentia paſſiua naturalis non poſſit reduci ad aliquem actum ab vllo agente naturali, vt materia non poteſt recipere ab agente naturali formam, quam ſemel habuit, & amiſit, id enim cenſetur quaſi per accidens ex defectu alicuius circumſtantiæ neceſſariæ ad illam actionem, per ſe verò ſatis eſt, quod illa potentia abſolutè ſumpta potuit ad talem actum reduci virtute agentis naturalis. Sed quamuis hac ſolutione fortè poſſit ſatisfieri præfatis exemplis, tamen adduci poteſt exemplum, quod nullam patitur exceptionem, aut cauillationem, exemplum nimirum de potentia paſſiua naturali, quam habet corpus ad recipiendam animam intellectiuam, & tamen tota natura creata non poſſet eam producere in corpore, vel inducere, agens enim naturale non attingit vnionem animæ rationalis ex dictis diſ. 8. de gen. & cor. n. 33. ergo nedum per accidens, ſed etiam per ſe loquendo potentiæ paſſiuæ naturali non ſemper correſpondet potentia actiua proportionata nempe eiuſdem generis, & ordinis.

Verum igitur eſt, inquit Doctor, cuilibet potentiæ naturali paſſiuæ correſpondere actiuam non tamen ſemper in natura creata, ſed in natura, hoc eſt, in toto ordine entium etiam ſecundum Philoſophum, & hac ratione potentia paſſiua definitur per ordinem ad actiuam; aliquando namque ait Doctor q. 1. prolog. cit. contingit naturam propter ſui excellentiam ordinari naturaliter ad recipiendam perfectionem adeò eminentem, vt non poſſit ſubeſſe cauſalitati agentis naturalis; Quod ſi quandoque verificatur etiam in natura creata, non tamen ſemper in eodem genere, vel ſpecie, nam in ſenſu v. g. viſus eſt potentia naturalis receptiua ſpeciei ſenſibilis, non tamen actiua, cum nullus detur ſenſus agens, ſed illa eſt obiectum alterius generis, & ſpeciei. Ad illas autem probationes, & inſtantias in contrarium abundè ſatisfactum eſt diſp. 2. cit. Phyſ. q. 5. art. 2. num. 92. & præſertim ad locum adductum ex 3. de Anim. 17. de intellectu agente, & poſſibili dicendum eſt Ariſt. non ex eo præcisè probare exiſtentiam intellectus agentis, quia detur intellectus poſſibilis, ſed quia poſſibilitas vnius, & actiuitas alterius poſſunt eſſe eiuſdem ordinis; quod ſi hæc expoſitio non placet, accipe aliam expoſitionem, quam dedi loc. cit. ex Mercenario, qui tom. 1. ſuarum Dilucid. textum illum optimè expendit.

Quod autem naturalem habeat anima noſtra inclinationem, & potentiam paſſiuam naturalem ad recipiendas formas ordinis ſupernaturalis, licet non habeat potentiam actiuam ad eas attingendas, & conſequendas, non eſt huius loci demonſtrare, paſsim tamen id probant Scotiſtæ qu. 1. Prolog. de quo vide Fabrum 1. ſent. diſp. 8. & Radam 1. part. controuer. 1. & alios, probant (inquam) quia qualibet potentia paſsiua naturalis appetit ſuum perfectiuum & in propriam inclinatur perfectionem, ſiue ſit ei debita connaturaliter, ſiue non; ſed qualibet forma etiam ſupernaturalis eſt

maxi;

Digitized by Google

maximè perfectiua potentiæ creatæ, ergo ſummè eam appetit, & in illam inclinatur; & ita colligitur ex Doctore qu.1. prolog.loc.cit.dum ait; Ad propoſitum dico, quod comparando intellectum poſſibilem ad notitiam actualem in ſe nulla eſt ſibi cognitio ſupernaturalis, quia intellectus poſſibilis quacumque cognitione naturaliter perficitur, & ad quamcumque naturaliter inclinatur. Vndè conſtat Herreram nonbenè ſcotizare in 1.diſp.1.q.5.concl.3. dum inquit animam noſtram eſſe in potentia neutra, non autem naturali ad formas ordinis ſupernaturalis, quod probat, quia quando aliqua potentia eſt inclinata ad aliquam formam naturaliter, ſemper quieſcit violenter ſub forma, quæ includit carentiam illius, ad quam inclinatur, ſicut v.g. quia lapis inclinatur ad centrum, ſemper quieſcit violenter in quocumque loco ſit extra centrum, vndè quando deſcendit deorſum, nunquam quieſcit, ſed ſemper mouetur vſque dum eſt in centro, ergò ſi in anima eſt inclinatio naturalis, & propenſio ad gratiam, charitatem, & fidem, in puris naturalibus creata, vel creata in rectitudine naturali, & non eleuata ad claram Dei viſionem, in tali rectitudine quieſcere violenter, quod tamen eſt falſum, quia ſi Deus relinqueret naturam creatam in perfectiſſimo ſtatu rectitudinis naturalis, violenter non quieſceret in illo.

Hoc inquam, non eſt Scoticè dictum, apertè namque docet Scot.loc.cit.intellectum poſſibilem ad quamcumque cognitionem tam ordinis naturalis, quam ſupernaturalis naturaliter inclinari; eiuſq; fundamentum nullius eſſe momenti ſatis conſtat ex dictis diſp.2.Phyſ.q.5.art.1.num.86. diximus enim ibi ex Scoto 1.d.1.q.1.in fine, quod quies nunquam eſt violenta, niſi quieſcens determinatè inclinetur ad oppoſitum ſicut exemplificatur de graui reſpectu deorſum, qua ratione docet ibidem materiam ſub nulla forma quieſcere violenter, ſed naturaliter propter indeterminatam inclinationem ad quamcumque materia prima inquit, ad nullam formam determinatè inclinatur, & ideò ſub quacumque quieſcit non violenter, ſed naturaliter propter indeterminatam inclinationem in quâcumque, ex qua doctrina facilè occurritur argumento Herrer. verum enim eſt aſſumptum, quando potentia habet inclinationem determinatam ad aliquam formam, tunc enim violenter quieſcit ſub oppoſita, & quacumque alia eius negationem includente, vt optimè oſtendit exemplum ab ipſo adductum de inclinatione lapidis in centrum, at in propoſito anima noſtra naturaliter inclinatur in omnes formas ſui perfectiuas, ſiue ſint naturales, ſiue ſupernaturales indeterminatè, & ideò in puris naturalibus adhuc non quieſceret violenter propter inclinationem indeterminatam, quam habet ad omnes ſiue naturales, ſiue ſupernaturales, quemadmodum de materia prima aiebat Doctor loc.cit. 1.d.1.q.1.in fine, quod non violenter quieſcit ſub vna forma, quæ negationem includit alterius, in quam naturaliter propendet, propter inclinationem indeterminatam, quam habet ad omnes, & ſingulas; poterit tamen hæc potentia naturalis animæ ad formas ordinis ſupernaturalis dici etiam neutra, vt neutralitas excludit non quidem inclinationem, vt Herrera loqui videtur, ſed determinationem inclinationis, quo etiam pacto dictum eſt diſp.2.cit.Phyſ.q.5.art.1. potentiam quoque materiæ ad omnes, & ſingulas formas naturales dici poſſe neutram propter indeterminatam inclinationem ad omnes, quo autem ſenſu hæc potentia paſſiua naturalis ad formas ſupernaturales poſſit etiam dici obedientialis, vt loquuntur Thomiſtæ, patebit art.ſeq.

ARTICVLVS III.

Variæ ſubdiuiſiones potentiæ actiuæ, & paſſiuæ.

VArias ſubdiuiſiones potentiæ tùm actiuæ, tùm paſſiuæ ſolent Auctores aſſignare, nos breuiter iuxtà mentem Doctoris illas aſſignabimus, & quia frequentius, & expreſſius potentiam ſubdiuiſit paſſiuam, quam actiuam, prius de illa agemus, quam de iſta.

24 Primò itaque 9.Met.qu.13. docet potentiam paſſiuam ad tria poſſe comparari ſcilicet ad agens, ad formam per ipſū introductam, & ad principiatum putà compoſitum, quod nimirum ex ſubiecto, & forma in ipſum ab agente introducta conſurgit; reſpectus materiæ ad agens poteſt dici ratio potentiæ *in quam*, nam ait Auctor ſex principiorum agens naturale requirere aliquid, in quod agat; reſpectus verò, quem habet tale principium paſſiuum ad formam, quam recipit, & cum qua conſtituit compoſitum, eſt reſpectus potentiæ *in quo*, nam comparatur materia ad formam, vt ſubiectum, & potentia paſſiua, in qua ipſa recipitur, & ſuſtentatur, & quia etiam receptio, & ſuſtentatio diuerſos important in materia reſpectus ad formam ex natura rei diſtinctos, ideo potentia iſta *in qua* ſubdiuidi debet in potentiam purè receptiuam, ac etiam in ſuſtentatiuam, quas potentias declarauimus diſp. 2. Phyſ.q.5.art.4.nec enim vna debet confundi cum alia, quia materia reſpectu animæ rationalis potentiam habet receptiuam in qua, quia in materia recipitur, ſed non habet reſpectu eius potentiam ſuſtentatiuam, non enim in ipſa materia anima ſuſtentatur, & fulcitur, quia ab ea non educitur, nec ex ea pendet in ſuo eſſe, fieri, & conſeruari, ſic enim ab ea pendent ſolùm formæ materiales, vt ibi fusè declaratum eſt. Tandem reſpectus, quem habet principium paſſiuum ad principiatum eſt ad compoſitum ex ipſo, & actu recepto, & ex hac comparatione dicitur potentia *ex qua*, quatenus nimirum ex ipſo, & actu recepto compoſitum coaleſcit; itaque principium paſſiuum per ordinem ad agens dicitur potentia, *in quam*; ideſt in quam agit, vel agere poteſt; per ordinem ad formam dicitur potentia *in qua* ideſt in qua ipſa forma recipitur, vel etiam ſuſtentatur; denique per ordinem ad compoſitum dicitur potentia, *ex qua*, quia nimirum eſt pars potentialis, ex qua ſimul cum alia comparte actuali compoſitum naturale coaleſcit.

Secundo inquit Doctor loc.cit. & qu.1.prolog.6. *ad quæſtionem, 2.d.18. & 4.d.43.q.4* rurſus potentiam paſſiuam poſſe tripliciter ſe habere in ordine ad formam, quam recipit ab agente, vel enim eſt inclinata, & propenſa ex ſui natura ad illam formam, vt potentia aquæ ad frigus, & ignis ad calorem; vel habet renitentiam & repugnantiam ad ipſam recipiendam, vt potentia eiuſdem aquæ reſpectu caloris; vel denique neutro modo ſe habet reſpectu eius, quatenus ſcilicet nec inclinatur, nec renititur ad eam formam, ſed meram habet capacitatem ad illam cum negatione tum inclinationis, tum repugnantiæ, quo pacto dici ſolet ſe habere aliqua ſuperficies ad albedinem, & nigredinem, & ignis in concauo orbis Lunæ ad motum in orbem; & ex his tribus modis potētia paſſiua per reſpectum ad formam diuiditur in naturalem, violentam, & neutram, naturalis dicitur ſi naturaliter inclinatur in formam recipiendam, violenta ſi contra eam renititur, neutra ſi neque inclinatur ad iſtam formam, neque ad oppoſitam: datur autem hæc diſtinctio de potentia paſſiua, non actiua, quia potentia actiua dicit perfectionem in ſubiecto, & ideò ſemper eſt ad actus conuenientes propriæ perfectioni eſſentiali, à qua deriuatur, & conſequenter dari nequit potentia actiua violenta, vel neutra, quia violenta eſſet ad actus diſconuenientes naturæ agentis, & neutra licet non eſſet ad actus ita diſconuenientes, tamen non eſſet ad actus conuenientes, & conferentes ad naturalem perfectionem rei; at potentia paſſiua quia à toto genere imperfectionem dicit, poteſt eſſe in ſubiecto, quæ non ſit neceſſariò ad actus illud perficientes, immo diſconuenientes, qualis eſt potentia violenta aquæ ad recipiendum calorem, qui tendit ad eius interitum.

24 Sed de hac potentia neutra valdè inter ſe rixantur Thomiſtæ, & Scotiſtæ, illi namq; volunt omnem potentiam eſſe vel naturalem, vel violentam, nullamq; agnoſcunt potētiam neutram in rerum natura, ita Soto 2.Phyſ.q.1.Zanard. 9.Metaph.q.4. & alij Thomiſtæ paſſim Caietanum ſecuti in ſuis opuſc.tom.3.tract.3. qui primus contra hanc potentiam neutram aciem inſtruxiſſe videtur; Scotiſtæ è contra eam admittunt libentiſſimè cum eorum Doctore q.1.prolog.loc. cit.& 2.d.2.q.6.in fine, & 4.d.43.qu.4.& d.48.quæſt.1.& 2, immò aliqui eorum hanc potentiam neutram adeò magnificant, vt & materiam ipſam dicant neutraliter inclinari in omnes, & ſingulas formas, non autem naturaliter, ita Faber 1.ſent.diſp.2.Sghemma 1.Phyſ.digreſs.5.q.6. Herrer. 1. diſp.1,qu.7.& alij nonnulli. Cæterum de hac re egimus ex inſtituto diſp.6.Phyſ.q.3.art.2. vbi oſtendimus non ſolum admitti debere potentiam neutram in aliquo ſenſu, quo ſtet cum naturalitate, ſed etiam in omni rigore, adeout excludat omnem prorſus naturalitatem ex vna parte, & violentiam ex alia, ac dicat puram capacitatem formæ in ſubiecto abſque vlla repugnantia, vel inclinatione ad illam; & diſp.2.q.5.ar.1. oſtenſum eſt potentiam materiæ ad omnes, & ſingulas formas etiam in particulari, tam in ſpecie, quam in indiuiduo non eſſe propriè & ſimpliciter neutram in rigore, quia forma ſubſtantialis eſt perfectiua materiæ tam ſecundum gradum genericum, quam ſpecificum, & indiuidualem, & ideò non excludit indifferentia materiæ ad formas inclinationem

ad ſingulas, ſed tantùm eſt neutra ſecundum quid, quatenus potentia neutra coincidit cum potentia naturali indeterminata, & excludit determinationem inclinationis, ratione cuius indeterminationis dici poteſt aliquo pacto neutra, quia cum neutralitas in indifferentia conſiſtat, vbicunque reperitur aliqua ratio indifferentiæ, aliqua etiam neutralitas poteſt, ac debet admitti; neque in hoc eſt amplius immorandum, quia exactè de hac re tractauimus loc. cit. in Phyſicis, & eſt ferè contentio de nomine, vt ibi dictum eſt.

Probat autem Doctor loc. cit. potentiam paſſiuam legitimè diuidi in naturalem, violentam, & neutram per habitudinem ad formam præcisè præſcindendo ab agente, quia manente ſola habitudine ad formam cæteris omnibus circumſcriptis potentia vel eſt naturalis, vel violenta, vel neutra, etenim non minus aqua violenter ſtat ſub calore ad præſentiam agentis illum inducentis, quam circumſcripto quolibet agente, quod argumento eſt violentiam illaio præcisè potentiam aquæ denominare violentam per habitudinem ad talem formam ſcilicet calorem circumſcripto omni agēte, & idem de potentia naturali, ac neutra dici poteſt, ac debet. Cæterum objiciet quis cum Scot. 4. d. 43. quæſt. 4. violentum ex Ariſt. 3. Ethic. cap. 3. definiri, quod ſit illud, cuius principium eſt extrà non conferente vim paſſo, ergo ratio violenti non ſolùm ex comparatione paſſi ad formam auſpicari debet, ſed etiam ex comparatione ad agens, idemque dici poterit de naturali, cum oppoſitorum conſimilis ſit ratio proportione ſeruata; & præſertim vrget difficultas in principijs noſtris, qui docuimus diſput. 6. Phyſ. quæſt. 1. art. 1. naturam dici nedum de principio paſſiuo, ſed etiam actiuo, atque ideò naturalitatem in operatione ſpectari etiam poſſe à principio actiuo, quod etiam conſequenter de violentia dicendum erit, ergo diuiſio hæc dari etiam poterit de principio, & potentia actiua. Reſpondet Doctor ibidem negando conſequentiam, nam in deſcriptione violenti ponitur agens, tanquam extrinſecum, ſed non tanquam per ſe complens, nec tanquam per ſe conſtituens rationem violenti, completur enim & conſtituitur ſolum per illam particulam, paſſo non vim conferente; additur tamen principium in deſcriptione violenti, tanquam cauſa extrinſeca. Neque huic determinationi obſtat, quod diximus diſp. cit. Phyſ. naturalitatem quoque ac violentiam à principio actiuo deſumi poſſe, nam ibi ſatis declaratum eſt id intelligi debere de violentia ſolum priuatiua, non poſitiua, & de naturalitate, vt tali violentiæ opponitur, loquendo namque de violentia poſitiua, quam patitur ſubiectum recipiendo formam contrariam, & de naturalitate, vt tali opponitur violentiæ, ingenuè fatemur hæc penes duntaxat principium paſſiuum, ac receptiuum attendi debere, non autem actiuum, quia vt ſupra dictum eſt, nullum agens poteſt talem habere potentiam reſpectu effectus propriæ naturæ repugnātis, quare ſolum violentia priuatiua poteſt principio actiuo competere, & conſequenter naturalitas ipſi oppoſita; cum autem Doctor loc. cit. potentiam paſſiuam diuidit in naturalem, violentam, ac neutram, loquitur de naturalitate, prout violentiæ poſitiuæ opponitur, quod maximè ex eo conſtat, quod cum in 2. d. 18. & 4. d. 43. q. 4. dixiſſet paſſum in ordine ad formam eſſe vel in potentia naturali, vel violenta, vel neutra, addidit in materiam nullam eſſe violentiam, eo quia eſt ad omnem formam inclinata, & tamen ex dictis diſ. 2. Phyſ. q. 5. ar. 1. materia prima, ſi eſſet ſine omni forma, eſſet in ſtatu quodam violento non violentia poſitiua, ſed priuatiua.

25 Tertiò rurſus inquit Doctor q. 1. prolog. §. *ad quæſtionem*, & 4. d. 43. qu. 4. potentiam paſſiuam comparari poſſe ad agens, à quo paſſum recipit formam, & tunc diuiditur in naturalem, & ſupernaturalem, tunc naturalitas eſt in potentia, quando receptiuum comparatur ad tale agens, quod natum eſt naturaliter imprimere talem formam in tali paſſo; ſupernaturalitas autem, quando comparatur ad tale agens, quod non eſt naturaliter impreſſiuum illius formæ in illud paſſum, ſiue illa forma in ſe ſit ordinis naturalis, ſiue ſupernaturalis; quod dictum eodem modo probari poteſt ſicut præcedens, illa enim eſt cauſa, & ratio alicuius præciſa, qua poſita ponitur talis effectus, quocunque alio remoto, & circumſcripto, ſed ſecluſo omni reſpectu ad formam, vel ad quodcunque aliud, & poſita ſola habitudine potentiæ paſſiuę ad agens manet in ea ratio naturalitatis, vel ſupernaturalitatis, ergo &c. patet maior, probatur minor, quia ſi oculus cæcus v. g. de nouo reciperet viſum à *Deo*, quamuis forma ſit in ſe naturalis, & naturaliter oculum perficeret, tamen quia ab agente ſupernaturali inducitur, & modo quodam ſupernaturali, potentia illa paſſiua ſupernaturalis diceretur & ſupernaturaliter recipere, ita diſcurrit Doctor 4. d. 43. quæſt. 4. lit. E.

Sed dubium eſt de potentia obedientiali paſſiua, quam omnes concedunt dari, atque deſumi ex ordine ad agens intellectuale, cui perfectiſſimè ſubijcitur ad recipiendam quācunq; formam, dummodo non aliqua adſit implicantia, dubium, inquam, eſt an ad præcedentem reducatur diuiſionem, vel potius conſtituat tertium membrum ab ea diſtinctum. Fatentur omnes non conſtituere membrum ab ea diſtinctū, ſed ad ipſam reduci, quod tamen nō eodem modo explicant: Rada 1. part. controu. 1. art. 1. potentiam obedientialem reducit vel ad naturalem, vel ſupernaturalem iuxtà conditionem agentis, quod fuerit formæ impreſſiuum; alij verò vt Meuriſſè lib. 2. ſuæ Metaph. cap. 3. q. 4. vult reduci tantum ad potentiam ſupernaturalem, eſſeque aliquam eius ſpeciem, eo quia dicit ſubiectionem rei ad agens ſupernaturale, cuius imperio perfectiſſimè ſubijcitur, ideoque de creatura facere poteſt, quidquid ei libet, dummodò non implicet. Nos de hac re egimus ex inſtituto diſp. 7. Phyſ. qu. 6. art. 5. vbi ab initio articuli diximus potentiam obedientialem, vt ſic, dicere ordinem ad agens intellectuale potens de illa facere quicquid vult ex Scoto 9. Metaph. q. 12. quia obedientia propriè ſubiectionem dicit reſpectu imperatiuæ potentiæ, potentia autem imperatrix eſt ſola voluntas cum intellectu ex 6. Ethic. cap. 9. & 10. quare potentia obedientialis conſtituitur ſolum in ordine ad agens intellectuale, & quia hoc duplex eſt creatum, & increatum, in ordine ad vtriuſq; imperium poſſet hæc potentia obedientialis denominari, iuxtà quem loquendi modum materia artis dici ſolet in potentia obedientiali ad artificem, cui ſubditur. Notauimus tamen ibi cum Scot. 3. d. 1. q. 4. ab initio, & quol. 19. R, potentiam obedientialem in creatura propriè conſtitui per ordinem ad primum efficiens, & non ad aliam potentiam actiuam inferioris ordinis, cuius ratio eſt, quia vna creatura nequit alteri ſubijci, niſi cum aliqua limitatione, at Deo omnia perfectiſſimè ſubijciuntur, & abſque vlla limitatione, & ideò propriè loquendo, & vt iam inoleuit vſus, potentia obedientialis in rebus attenditur per ſubiectionem ad Deum, non quidem vt eſt auctor naturæ, & quoad opera naturalia, ſed vt eſt agens ſupra naturam producens effectus ſupernaturales, vndè ad exercitium potentiæ obedientialis propriè ſumptæ non ſufficit concurſus generalis, & debitus ex lege naturæ, ſed exigitur concurſus ſpecialis, ac alias indebitus, ac ſupernaturalis vel quoad rem, vel quoad modum, vt ibi declaratum eſt.

26 Itaque potentia paſſiua obedientialis reducitur ad paſſiuam ſupernaturalem, vel potius cum ipſa formaliter coincidit, materialiter verò coincidit cum potentia receptiua naturali, potentia ſiquidem paſſiua naturalis, & ſupernaturalis entitatiuè conſideratæ, & quantum ad abſolutum, quod importat in re, non differunt, ſed ſolum per diuerſos reſpectus ad agens naturale, vel ſupernaturale. Et hoc ipſum cum Scoto fatetur quoque Suarez diſput. 43. cit. ſect. 4. num. 16. ait enim ibi in primis certum eſſe hanc potentiam obedientialem paſſiuam ad formas ſupernaturales eſſe poſitiuam, & realem, ac in ipſa rei entitate fundatam, ac proindè eſſe non poſſe ſolam non repugnantiam, vt nunnulli antiquiores Theologi dicebant, licet enim hæc interueniat, tamen ſola non ſatis eſt ad realem cauſalitatem materialem, quam habent intellectus, & voluntas ad actus ſupernaturales, eſt igitur in ipſis realis capacitas paſſiua ad tales actus; certum eſt etiam hanc potentiam non eſſe aliquam rem, vel modum naturis rerum ſuperadditum, & veluti ab extrinſeco aduenientem, vt dixere Conimb. 1. de Cœlo cap. 11. quæſt. 4. art. 2. quia vt arguit Doctor quæſt. 1. prolog. Z. modus iſte præcipuè poneretur, vt ſubiectum reddatur aptum, ac proportionatum ad ſuſcipiendas formas ſupernaturales, vel ergo iſte modus eſt ens naturale, vel ſupernaturale; ſi ſecundum, ergo alius debebit præcedere modus, quo reddatur ſubiectum idoneum ad hunc modum recipiendum; ſi primum, ergo ſubiectum cum ipſo perindè, ac ſine ipſo improportionatum erit in ordine ad formas ſupernaturales, quare concedit etiam Suarez potentiam hanc obedientialem poſitiuam non eſſe quid ſuperadditum animæ noſtræ, ſed innatam eius capacitatem formarum ſupernaturalium. Vndè ſolum remanet diſcrepantia in modo loquendi inter Thomiſtas, & Scotiſtas an talis capacitas debeat dici potentia paſſiua naturalis, vt loquuntur Scotiſtæ,

vel

Digitized by Google

vel potius obedientialis duntaxat, vt aiunt Thomiſtæ.

27 Suarez loc. cit. inquit talem potentiam paſſiuam poſſe dici naturalem ſubiecto, quia eſt cum eo naturaliter congenita, & eſt ipſamet entitas naturalis eius, & ſic interpretatur D. Aug. cum dixit de prædeſt. ſanct. cap. 5. *poſſe habere fidem, & charitatem naturæ eſt fidelium*, & D. Tho. p. 2. q. 113. ar. 1. cum inquit rationalem animam naturaliter eſſe capacem gratiæ, & p. 1. q. 48. art. 4. habilitatem animæ ad gratiam conſequi naturam eius. At verò comparatione ad actum, & ad agens, à quibus potentia ſimpliciter denominatur, non poteſt hæc potentia denominari naturalis, tum quia ille actus eſt ſimpliciter, & in ſe ſupernaturalis, tum etiam quia talis actus ex natura rei non eſt debitus tali potentiæ, nec ipſa habet naturalem inclinationem ad illum, tum tandem quia talis potentia nequit à naturali agente reduci ad actum, atque ideò concludit hanc potentiam ſimpliciter & abſolutè debere cum Thomiſtis vocari obedientialem; & ſic etiam diſcurrit Zanard. 9. Metaph. qu. 5. alijque Thomiſtæ paſſim in Theologia in proprijs locis de hac materia. Scotiſtæ è contrà primò conueniunt cum Thomiſtis in hoc, quod talis potentia paſſiua ad formas ſupernaturales eſt animæ noſtræ naturalis ſubiectiuè, quatenus eſt ei innata & congenita, conueniunt prætereà in hoc, quod eſt ſupernaturalis, & obedientialis in ordine ad agens; & ſolùm in hoc diſcrepant, quod per comparationem ad formam ipſam Thomiſtæ illam appellant obedientialem, & ſupernaturalem, quia talis forma eſt in ſe ſupernaturalis, Scotiſtæ verò appellant naturalem, quia talis forma etiamſi ſit ſupernaturalis, tamen eſt maxima animæ perfectio, atque ideò in ipſam animam naturaliter propēdet, vndè conſtat eſſe ferè litem de nomine, nec multum diſcriminis inter vtroſque verſari, & ideò Doctor 4. d. 43. q. 4. propè finem videns hanc eſſe diſſenſionem de modo loquendi, videtur in aliquo ſenſu concedere modum loquendi Thomiſtarum, nempe talem potentiam etiam per ordinem ad formam dici poſſe ſupernaturalem, quatenus fotmam ſupernaturalem recipit, ſubdit tamen ſupernaturalitatem potentiæ paſſiuæ principaliter, & præcipuè, non penes formam receptam attendi debere, ſed penes agens, à quo recipit, quia ſi à ſupernaturali agente formam ſuſciperet naturalem, ac naturaliter perfectiuam, vt ſi oculus cæcus viſum reciperet à Deo, adhùc talis receptio ſupernaturalis diceretur ob impreſſionem ſactam ab agente ſupernaturali, etiamſi forma recepta ſit naturalis; ſic igitur etiam in propoſito, cum anima noſtra gratiam recipit, etiamſi talis potentia recipiens dici poſſet ſupernaturalis, quatenus formam ſupernaturalem recipit, præcipua tamen ſupernaturalitas attenditur in ordine ad agens; ecce Doctoris verba: licet paſſum recipiat aliquam formam aliquo modo ſupernaturalem, & in hoc poſſet ſupernaturalitas dicere modum habitudinis paſſi ad formam, tamen nunquam dicitur ſupernaturale, niſi quia recipit eam à tali agente, cuius probatio eſt, quia ſi formam naturaliter ſui perfectiuam reciperet a tali agente, adhuc reciperet eam ſupernaturaliter, non quidem propter habitudinem ad formam, quia ſic naturaliter recipit, ſed propter habitudinem ad agens, à quo recipit; ita *Doctor*; quare cum Scotiſtis concludo talem potentiam paſſiuam animæ noſtræ nedum ſubiectiuè, ſed etiam formaliter, & reſpectiuè in ordine ad formam ordinis ſupernaturalis dici poſſe, ac debere naturalem, per comparationem verò ad agens, à quo talem habet formam, dici debere ſupernaturalem, ac obedientialem, & hoc ſolum probant rationes allatæ à Suarez pro Thomiſtis.

Hanc eandem ſententiam de potentia obedientiali paſſiua, quod nimirum ſit intrinſecè naturalis, ac extrinſecè ſolum ſupernaturalis per reſpectum ad agens, vt loquitur Doctor, tenent Neutrales paſſim recentiores præſertim Ouied. controuer. 9. Phyſ. punct. 6. num. 4. vbi & ipſe ad id probandum ratione Scoti cit. quæſt. 1. prolog. Z. vtitur, quamuis ipſum non memoret, vt moris eſt Recentiorum, qui ſæpius Antiquiorum ſententias, & rationes inducunt, vt proprio marte adinuentas ſuppreſſis Auctorum nominibus, probat autem ſic, quia ſi actus ſupernaturales diſpoſitiones alias requirerent ex parte paſſi, de his inquiri deberet, an eſſent naturales, vel ſupernaturales, ſi ſupernaturales iam vel potentia paſſiua eleuaretur ad formam hanc ſupernaturalem diſponentem ad actus ſupernaturales ſeipſa, vel præuia alia rurſus diſpoſitione; ſi primum pari ratione idipſum dici poterit de potentia in ordine ad ipſos actus, quod immediatè ſeipſa ſit diſpoſita ad eorum receptionem; ſi ſecundum iam in diſpoſitionibus ad recipiendum dabitur proceſſus in infinitum; ſi verò dicatur tales diſpoſitiones eſſe naturales, ergo potentia paſſiua intrinſecè naturalis nulla diſpoſitione ſupernaturali præmiſſa reciperet actus ſupernaturales, ac proindè immediatè ab agente ad eorum receptionem eleuaretur, ex quo ſequitur ſolùm extrinſecè poſſe dici ſupernaturalem per comparationem ad agens ipſam immediatè eleuans ad receptionem, non autem intrinſecè, ac entitatiuè; de hac autem potentia obedientiali paſſiua ſuſiſſimè agit, & fortè pluſquam Philoſophiæ patiantur limites, Manca lib. 2. Phyſ. quæſt. 6. ad mentem Thomiſtarum, nihil tamen in tanta verboſitate, ac prolixitate habet contra Scotiſtas, quod facilè ex dictis reijci non poſſit, ac diſſolui.

28 Quoad alteram quæſiti partem de potentia nimirum actiua, vt eius quoque ſubdiuiſiones manifeſtæ fiant notat Doctor cit. 4. d. 43. quæſt. 4. quod naturalitas, vt pertinet ad principium actiuum, & dicitur de operationibus, variè ſumitur, & diuerſis opponitur, ſumitur enim vno modo, vt opponitur libero, & ſic agens naturale dicitur, quod agit vt determinatum ad vnum, ſicut ignis ad comburendum, liberum verò quod agit cum indeterminatiooe ad vtrumlibet, & per actualem operationem ſe determinat ad agendum; alio modo ſumitur, vt opponitur ſupernaturali, & ſic agens naturale dicitur, quod habet naturalem ordinem actiui ad paſſiuum, & ſupernaturale, quod excedit omnem talem ordinem naturalem, & illo modo quodcumque agens cauſarum dicitur naturale, & ſolum agens increatum dicitur ſupernaturale; iuxtà quam doctrinam potentia actiua vno modo diuidi poterit in naturalem, & liberam, illa erit principium agendi cum determinatione ad vnum, iſta verò erit principium agendi cum indifferentia, de quibus principijs agendi naturali, & libero eorumque differentijs tractatum eſt ex profeſſo diſput. 7. de Anim. quæſt. 1. 2. & 3. alio modo diuidi poterit in naturalem, & ſupernaturalem; ita tamen hanc explicando, vt poſſit etiam competere creaturis accedente ſpeciali concurſu diuino, vndè potentia naturalis erit, qua quælibet creatura poteſt in actus ſibi proportionatos, ac ex natura rei conſentaneos; ſupernaturalis autem eſt, qua creatura poteſt elicere actus aliquos excedentes vires naturæ cum auxilio ſpeciali Dei, & cum ſupernaturali eleuatione, ita dicuntur potentiæ ſupernaturales intellectus noſter lumine gloriæ perfuſus reſpectu viſionis beatificæ, & voluntas informata charitate reſpectu amoris, vel fruitionis diuinæ. Sed & potentia naturalis adhuc in alio ſenſu ſumi poteſt, vt diſtinguitur ab acquiſita, & ſic naturalis potentia dicitur, quæ eſt naturaliter indita rebus, eiſque congenita, vt oculo potentia videndi, acquiſita verò dicitur, quæ extrinſecus accedit ex frequentatis actibus, vt potentia ſaltandi, citharizandi, &c. ſoletque pertinere ad primam ſpeciem qualitatis.

Sed rurſus hic dubitatur, an ſicut datur potentia obedientialis paſſiua, ita quoque dari debeat actiua, ita ut in virtute talis potentiæ poſſit Deus creaturam eleuare ad exercendas actiones eius vires excedentes, ſicut per potentiam obedientialem paſſiuam eam eleuat ad recipiendas formas, quas virtute naturalis agentis nunquam recipere poſſet. Thomiſtæ, & Scotiſtæ paſſim negant potentiam obedientialem actiuam, ſolam admittentes paſſiuam, quos citaui diſp. 7. Phyſ. qu. 6. art. 5. pro qua opinione præter rationes ibi adductas, & ſolutas adhuc arguit Faber 9. Metaph. diſput. 6. quia implicat contradictionem creaturam aliquid agere vltrà vires ſuas naturales ſtando in eſſe ſuo naturali abſque corruptione illius, muſcæ enim, vt muſca, repugnat producere actum intelligendi, vndè ſi Deus faceret, quod muſca intelligeret, deſtrueret naturam muſcæ, & faceret aliam entitatem ab ea, quæ eſt, & ſic de alijs. Prætereà certum eſt, quod nunc, & ſemper omnes creaturæ ſunt in potentia obedientiali ad Deum, & tamen creaturæ neque nunc, neque quocunque tempore efficiunt actus ſupernaturales, ergo falſum eſt, quod potentia obedientialis ſit potentia actiua addita creaturis, vel in creaturis exiſtens. Et nota (inquit Faber) quod hæc ratio eſt efficax, quia non dico, creaturæ ſunt aptæ natæ eſſe in potentia obedientiali, dico quod actu ſunt in potentia obedientiali ſemper, ergo nunc, & ſemper agere debent actus ſupernaturales. Conf. quia cauſa actu habet effectum in actu, & cauſa in potentia habet effectum in potentia, actu ſunt in potentia obedientiali actiua, ergo actu ſemper agere debent actus ſupernaturales. At fortaſsè quis dicet, quod ſunt in actu primo per potentiam obedientialem, non in actu ſecundo, ſed exeunt in

Digitized by Google

actum ſecundum, quando placet Deo. Contra (ait Faber) cauſa naturalis agit, & ſemper agit, & producit actum ſecundum, niſi impediatur, ergo cauſæ naturales conſtitutæ in actu primo per potentiam obedientialem, neceſſariò ſemper debent eſſe in actu ſecundo, vel ſemper impediuntur à Deo, ne exeant in actum; quare concludit dicendum eſſe cum Scoto potentiam obedientialem veram eſſe paſſiuam tantùm quod ipſa vis vocabuli indicat manifeſtè, potentia enim obedientialis ſignificat ſubiectionem, & paſſibilitatem ab aliquo agente, non aliquam actiuitatem, ergo potentia obedientialis eſt tantùm paſſiua.

29 Cæterum præter potentiam obedientialem paſſiuam in rebus, actiuam quoque debere admitti & præſertim ad mentem Scoti 3.d.4.q.vn. ex profeſſo monſtratum eſt lo. cit. diſp.7.Phyſ.q.6.ar.5. vbi inquit Doctor B. Virginem habuiſſe potentiam obedientialem, vt eſſet Mater Verbi, eſt autem Mater per potentiam actiuam, vult enim Doctor Matrem quoque actiuè ad generationem prolis concurrere; & hanc potentiam obedientialem actiuam ibi latè explicauimus per proportionem ad paſſiuam; ſicut enim paſſiua non eſt entitatiuè diuerſa à potentia naturali paſſiua, vel quidpiam ei realiter ſuperadditum, ſed dicitur extrinſecè tantum ſupernaturalis, & obedientialis per ordinem ad agens, ita potentia actiua obedientialis intrinſecè, ac entitatiuè eſt ipſamet potentia actiua naturalis, quæ ſolùm extrinſecè dicitur ſupernaturalis, & obedientialis, quatenus extrinſecè à Deo eleuatur ad exercendas actiones eius virtutem ſuperantes, quas cum ſolo concurſu generali Dei attingere non poſſet, ſed indiget eleuatione, & auxilio ſpeciali vel per modum principij, vel ſaltem per modum concurſus, vt ibi latè explicatum eſt; atque ita etiam ſignificauit Doctor loc. cit. infra G. loquens de potentia generatiua B. Virg. inquit enim, *quod propter iſtam potentiam actiuam naturalem, qua operabatur, poteſt dici naturalis Mater Chriſti, & tamen propter modum exequendi actum huius potentiæ duplicem non naturalem, poteſt dici non naturaliter, ſed miraculosè genuiſſe.* Itaque eadem potentia actiua comparata ad illos effectus, quos cauſare poteſt cum concurſu generali ſibi debito, dicitur naturalis, quia proxima eſt, & completa in ordine ſuo, ſic v. g. potentia quam habet ignis ad calefaciendum, intellectus ad intelligẽdũ lapidem, naturalis dicitur, quia ignis calorem, & intellectus lapidis intellectionem cum ſolo concurſu generali Dei attingere poteſt; comparata vero ad alios effectus, quos cum ſolo concurſu generali Dei attingere nequit, ſed indiget eleuatione, & ſpeciali concurſu, dicitur ſupernaturalis, ac obedientialis; ſic eadem natiua potentia intellectus ad eliciendam viſionem beatificam dicitur ſupernaturalis, ac obedientialis, quia eſt ad actus ſupernaturales excedentes vires eiuſdem, qua de cauſa talem potentiam Doctor ſolet appellare remotam, & inchoatam, non autem in ordine ſuo completam, & proximam, ita diſcurrit 4.d.49.qu.11.lit.K. dicens intellectum habere potentiam remotam reſpectu viſionis beatificæ, non propinquam, quia concurſus Dei etiam in ratione obiecti ad talem actum non eſt ſibi debitus, ergo talis potentia obedientialis actiua erit inchoata duntaxat, & remota ad actus ſupernaturales, non autem proxima, & propinqua. Idem etiam colligitur ex Scot. 4.d.49.qu.14. dum tribuit animæ coniunctæ virtutem motiuam corporis inorganicè, quæ nequit eſſe, niſi obedientialis actiua, vt loc. cit. deductum eſt.

Addidimus tamen ibi, quod ſicut potentia obedientialis paſſiua non eſt in quolibet ad quodlibet recipiendum, nam nec oculus ſonum recipere poteſt, nec auris viſionem, ſed tãtum ibi, vbi nulla emergit contradictio, vel repugnantia, ſic pariter potentia obedientialis actiua non eſt in quolibet ad quodlibet producendum, ſed tantum ibi, vbi nulla reperitur repugnantia, vel contradictio, qua de cauſa 4.d.1.qo.5. negat Doctor Sacramentis virtutem aliquam obedientialem actiuam ad producendam gratiam, & d.44.q.2. negat ignem inferni malignos ſpiritus poſſe phyſice cruciare, & 3.d.2.qu.1. in fine concedit eſſe quaſdam operationes repugnantes alicui naturæ, quas etiam cum concurſu ſpeciali exercere non poteſt, quam ſententiam ex Recentioribus amplectitur Ouiedo. controu.9.cit.punc.7. pro qua citat plures ſuæ Societatis Auctores Vaſquez Coninch. Raguſ. Alarcon. & alios, per quod multa poſſunt, & ſolent argumenta diſſolui, vt potè quæ recta tendunt contra potentiam obedientialem actiuam in quolibet ad quodlibet, quomodo ponitur à Suarez, Hurtad. Arriag. & alijs Societatis authoribus.

Hinc faciliè ſoluitur argumentum Fabri de muſca, quæ ad intellectionem eleuari non poteſt, gratis enim concedimus hanc potentiam obedientialem nõ eſſe in quolibet ad quodlibet, ſed tantum ad illos effectus ad quos creatura habet aliquam proportionem ſaltem remotam, & aliquam potentiam ſaltem inchoatam eo modo, quo declaratum eſt diſp.7.cit.n.132. quam quidem proportionem non habet muſca ad intellectionem, ſicut habet intellectus ad viſionem beatificam, & voluntas ad fruitionem, vt ibi ex inſtituto declaratur. Aliud verò argumentum, quod ait Faber eſſe adeò efficax, ingenuè fateor non ſatis aſſequi quid ſibi velit, quodue myſterium contineat, ex hoc enim, quod creaturæ ſint actu in potentia obedientiali, ſeu actu ſubiectæ imperio, & omnipotentiæ Dei, non video quomodo hinc rectè deducatur, quod ſi talis potentia ſit actiua, ſemper exercerent actus ſupernaturales; quia per talem potentiam obedientialem ſolum conſtituuntur in actu primo ad actus ſupernaturales eliciendos, & hoc quidem non proximo, ſed remoto, vndè nec cum ſolo concurſu generali Dei poſſunt exire in actum; ſed indigent auxilio ſpeciali, vel per modum principij, vel ſaltem per modum concurſus. Vndè illa ſolutio data inter arguendum ſufficientiſſima eſt ad illius argumenti ſolutionem, quod mihi videtur prorſus inane; ſicut & replica contra eam ſolutionem facta, nam inprimis non omnes creaturæ, quæ habent talem potentiam obedientialem actiuam ſunt naturales, ſed aliquæ ſunt liberæ, quæ proindè etiamſi eſſent perfectè conſtitutæ in actu primo ad operandum, & cum omnibus ad agendum prærequiſitis poſſent agere, & non agere, alioquin non eſſent liberæ, ſed quæ etiam ſunt naturales, etiamſi actu ſint in potentia obedientiali, non ob id ſemper erunt in exercitio talis potentiæ, quia cauſa naturalis tunc actu tantùm operatur, quando eſt perfectè completa in ordine ſuo in actu primo ſufficienti, & eſt cum omnibus prærequiſitis ad agendum, at potentia obedientialis actiua non conſtituit ita cauſas naturales in actu primo perfecto, & completo, ſed in actu quodam imperfecto, & inchoato. Imo hoc argumẽtum etiam efficacius retorqueri poſſet de potentia naturali actiua, quia ignis v. g. habet actu potentiam naturalem calefaciendi, non aptitudine tantum, nec proptereà ſequitur quod ſemper ſit in actu ſecundo calefaciendi, ſed adhoc requiritur vt eius potentiæ actiuæ adiungantur aliæ concauſæ, & alia prærequiſita ad agendum, & tamen potentia naturalis, quia eſt completa in ordine ſuo perfectius in actu primo creaturas conſtituit ad agendum, quam potentia actiua obedientialis, ergo ſi hoc argumentum non tenet de potentia actiua naturali, quæ res conſtituit perfectè potentes ad ſuos effectus in actu primo in ordine ſuo, tanto minus concludet de potentia obedientiali actiua, quæ illas conſtituit in actu primo duntaxat incompleto, & inchoato in ordine ad actus ſupernaturales.

30 Et hanc noſtram ſententiam de potentia obedientiali actiua, ac ex eiſdem motiuis ſecutus nuper eſt ex noſtris Põcius lib.2.Phyſ.diſp.9.q.9. dicens à nullo negari poſſe in ſenſu à nobis explicato, eam quoque admittit Meutiſſ. lib.2. Met. cap.3.q. dicens potentiam obedientialem actiuam eſſe, qua creatura operatur aliquid ſupra vires naturæ, ad quod operandum, vel producendum aſſumpta eſt à Deo, qui ratione ſupremi dominij, quod habet in res omnes, poteſt vti qualibet reſpectu cuiuslibet, vt facultas loquendi in iumento Balaam, in quo excedere videtur, quia videtur his verbis admittere potentiam obedientialem actiuam in ſenſu Suarez, & Hurtad. nimirum in quodlibet, quod nobis non probatur. Verum neq; in ſenſu à nobis explicato vult admittere Scotiſta nuperus Mauritius Centinus de Sacramentis in genere diſp.5.art.5. potentiam obedientialem actiuam, ſed ait eſſe merum figmentum Recentiorum, noſque præſertim acriter carpit, quod hanc Suareticam potentiam auſi ſimus inuehere in Scholam ſubtilium, cum hoc vocabulum potentiæ obedientialis actiuæ ante hoc ſæculum in omni Schola fuerit inauditum, quia ipſãmet nomen pugnat, quid enim obedientia, niſi ſubiectionem denotat? ergo ſolam paſſiuam potentiã dicere poteſt, non actiuam, & potentia obedientialis actiua in terminis implicat. Et quia huic argumento iamdudum occurimus diſp.7.Phyſ.q.6.ar.5.n.137. quod licet ratio obedientiæ ſubiectionem quandam dicat, & paſſionem ab imperio voluntatis, quæ ſit denominatio quædam extrinſeca, hinc tamen non ſequitur, quin intrinſecè poſſit eſſe actiua, ſicut ſeruus poteſt imperari ad agendum per virtutem, non ex imperio receptam, ſed innatam, & aliæ potentiæ voluntati obediunt, & tamen ſunt actiuæ. Contra hanc ſolutionem replicat, tanquã in ea manifeſta ſit contradictio in hoc quod dicimus obedientiam dicere ſubiectionem & denominari paſſiuã

ac-

Digitized by Google

denominatione extrinſeca, quæ duo pugnãt, nam ratio quidditatiua rei non ea extrinſecè denominat, ſed intrinſecè, ſed per nos quoque ratio obediẽtię eſt in ſubiecto ſeu dicit ſubiectionem, ergo non extrinſecè, ſed intrinſecè ſubiectionem denominabit, ſubijci autem non extrinſecè, ſed formaliter eſt pati, ſicut ſubijcere eſt formaliter agere. Exempla autem à nobis allata ait potius ſibi fauere, nam ſeruus qua imperatur ſubditus eſt, ac patitur; qua agens non patitur, ſed non agit qua ſeruus imperatus, ſed qua potens agere, ſimiliter & potentiæ aliæ vt imperatæ ſubiectæ ſunt, & pati dicuntur; vt actiuæ propriam exercent facultatem; hinc concludis potentiam obedientialem actiuam in voce ipſa repugnantiam inuoluere. Quod quidem argumentum fuit Zumel 1.2.q.112. ar.1.diſp.3.vt refert Poſnanienſis q.1.prolog.diſp.4.vbi illud ſoluit, & nobiſcum de mente Scoti tuetur potentiam obedientialem actiuam.

Præterea arguit ex Scot.q.1.prolog.vbi potentiam in ordine ad actus diuidit in naturalem, violentam, & neutram, quo poſito petit quænam eſſet illa poteſtas in ordine ad actus ſupernaturales violenta ne, an neutra, vel naturalis, & opus eſt fateri eſſe naturalem, ſed potentia naturalis actiua eſt ad actus naturales duntaxat, & nullo modo ad ſupernaturales ex ſe perfectè aſſequendos. Si dicas hoc verum nõ eſſe de potentia remota, ſed proxima, quia intellectus cum lumine gloriæ eſt proxima cauſa viſionis beatificæ, quæ eſt actus ſupernaturalis, & à lumine gloriæ completur in eſſe cauſæ ſupernaturalis, quam inquit Centinus eſſe reſponſionem noſtram deſumptam à Suarez Faſolo, & Albertino. Contra hoc inſtat, quia in via Scoti intellectus dicitur principium naturale viſionis beatificæ remotè, non ita vt fiat principium proximum per lumen gloriæ, ſed ex concurſu ſpeciali obiecti beatifici ad viſionem dicitur principium proximum illius actus, qui obindè dicitur ſupernaturalis denominatione ſumpta ex obiecto ipſo beatifico, neque tamen in intellectu inuenitur in Scoti ſententia potentia obedientialis aliqua actiua, ſed naturalis, vndè igitur ad alios actus naturales neceſſitas iſta actiua potentiæ obedientialis aduenit? Præoccupat nos dicturus hanc neceſſitatem prouenire ex proportione quadam neceſſaria requiſita inter effectum, & cauſam in viſione autem beatifica non ita, quia ad viſionem poteſt conuenire intellectus, non ſic ad gratiam, obindè ad hanc cauſandam indiget potentia obedientiali actiua, non autem ad viſionem. At ſtatim hoc reijcit, quia Scot.4.d.1.q.1.V. fusè probat creaturam nullo modo poſſe creare, nec vt cauſam principalem, nec vt inſtrumentalem, in noſtra autem ſententia per potentiam obedientialem effectum attingendo creare poſſet. Rurſus ex noſtra doctrina inquit quempiam reſpondere poſſe potentiam hanc obedientialem actiuam eſſe aliquo modo ordinis ſupernaturalis, ideoque ex parte ſua poſſe ſufficienter concurrere ad actum ſupernaturalem. At hoc iterum impugnat ex doctrina Scoti 4.d.43.q.4.A.vbi ait, quod naturalitas vt pertinet ad principium actiuũ poteſt ſumi, vt opponitur libero, & ſic agens naturale dicitur, quod agit, vt determinatum ad vnum, vt ignis ad comburendum, liberum verò quod agit cum indeterminatione ad vtrũlibet; vel vt opponitur ſupernaturali, & ſic agens naturale dicitur, quod habet naturalem ordinem actiui ad paſſiuum, & ſupernaturale, quod excedit omnem talem ordinem naturalem, & hoc modo, ait Doctor cit. omne agens creatum eſſe agens naturale, ſolumq; agens increatum eſſe agens ſupernaturale; ſi ergo potentia obedientialis actiua ſecundum nos eſt ordinis aliquo modo ſupernaturalis, creatura ſub tali potentia erit quoquomodo agens increatum, quia vt ſic eſt agens ſupernaturalis ordinis.

Deniq; reſpondet Centinus ad loca Scoti à nobis ſuperius adducta pro confirmanda in eius Schola potentia obedientiali actiua; ad locum itaq; adductum ex 3.d.4.q.vn. ait Scotũ vtiq; ibi concedere Mariam actiuè ſe habuiſſe ad generationem filij, & potuiſſe cooperari Spiritui Sancto ad formationem corporis prætermiſſis medijs, ſed nũquam dixit habuiſſe potentiam obedientialem actiuam, imo perpetuo docet mãſiſſe in ea virtutem naturalem eandem reſpectu generationis abſolutè, & generationis prætermiſſis medijs, ita habet Doct. loc.cit.D, vbi ait ex Damaſceno habuiſſe Mariam, ſicut Matres aliæ in filios potentiam actiuam ad generandum remotã, quæ in alijs Matribus ad propinquitatem reuocatur ex virtute actiua Patris, at in Maria à Spiritu Sãcto; ſicut ergo ex virtute viri in alijs Matribus potentia generandi actiua remota fit proxima abſq; eo, quod illæ dicantur ad generandum habere potentiam obedientialem actiuam, ita de potentia generatiua Mariæ reſpectu Chriſti dici debet, nõ ergo ex eo, quod eam potentiam in Virgine Doctor appellat remotam voluit innuere eſſe obediẽtialem. Deindè cum inquit Doctor, quod ſicut natura fuit in potentia obedientiali, vt vniretur Verbo, ita Maria fuit in potentia obedientiali, vt eſſet Mater Verbi, & nos ſubinferimus, ſed fuit Mater per potentiam actiuam, ergo per potentiam obedientialem actiuam, ait Centinus nos non benè colligere, quia paritas à Doctore aſſumpta de natura reſpectu vnionis hypoſtaticæ oſtendit ipſum loqui de potentia obedientiali paſſiua Virginis, vt eſſet Mater Dei, non enim aliam potentiam obedientialem habet natura ad vnionem hypoſtaticam, quam paſſiuam; & aliud eſt dicere, quod Maria fuerit Mater, aliud quod fuerit Mater Dei, primum vtique habuit per potentiam actiuam, ſecundum autem per ſolam paſſiuam, & ſuſceptiuam, quatenus in natura ab ipſa genita ſubſiſtebat Verbum. Et quamuis quoad modum exequendi actum illius potentiæ actiuæ naturalis interceſſerit miraculum, & miraculosè genuerit, non hinc inuehitur potentia aliqua obedientialis actiua in Virgine, quia virtus eius generatiua ſemper naturalis perſeuerauit. Negat pariter ex alijs duobus locis ex 4. deductis induci potentiam obedientialem actiuam, quia ſi Deus concurreret cum anima in hac vita ad mouendum corpus inorganicè remouendo impedimenta, tunc anima concurreret per eandem ſuam virtutẽ naturalẽ, quæ prius erat remota, & poſteà fit proxima ex remotione impedimentorum; ſic etiam concedit potentiam actiuã remotam in intellectu ad viſionem beatificam, propinquam verò factam ex concurſu Dei ſe volentis videri, ſed negat hãc à Scoto appellari obedientialem actiuam. Cum autẽ dicimus diſp.7.Phyſ.n.125.per potentiam remotam Scotum inſinuare obedientialem. Inquit nos nobiſmetipſis contradicere, vel non intelligere, quæ ſcribimus, nam per nos potentia propinqua dicitur potentia obedientialis actiua loc.cit.in calce articuli antè ſolutionem obiectionum, ſi igitur nunc volumus ipſam eſſe remotam, nobis non conſtamus appellando eam modò remotam, modò propinquam; hæc Auctor ille in nos calamo acere potius, quam atramento intincto.

31 Mitius tamen nos oſtendemus benè intelligere, quæ ſcripſimus diſp.cit.Phyſ.de potentia obedientiali, non autem ipſum. Fallitur enim in primis, dum ait nos Suarizare ponẽdo hanc potentiam obedientialem actiuam, quia Suarez illam ponit in quolibet ad quodlibet, quo ſenſu vbique negatur à Scoto, & à nobis loc.cit. ſtrenuè euellitur, non ergo intelligit in quo ſenſu ponatur à nobis, & in quo ſenſu ponatur à Suarez; fallitur deindè dum explicando loca Scoti à nobis adducta ſupponit nos ponere potẽtiam obedientialem actiuã in rebus, in quibus datur, entitatiuè diſtinctam à potentia actiua naturali, vndè ex hoc quod B. Virgo ſua virtute naturali generatiua concurrit ad generationem Chriſti, & non aliqua virtute ſuperaddita, ſimiliter etiam intellectus noſter ad viſionem beatificam, & anima ad motum corporis inorganicum remotis impedimentis, deducit talem potentiam dici non poſſe, nec debere obedientialem, ſed naturalem; at loc.cit.concl.1. directè docuimus potentiam obedientialem actiuam non eſſe entitatiuè diuerſam à potentia naturali actiua, vel quidpiam ei realiter ſuperadditum, ſed eſſe ipſammet potentiam actiuam naturalem, quæ ſolùm extrinſecè dicitur ſupernaturalis, & obedientialis, quatenus extrinſecè a Deo eleuatur ad exercendas actiones eius virtutem ſuperantes, quas cum ſolo concurſu generali Dei attingere non poſſet, ſed indiget eleuatione, & ſpeciali auxilio vel per modum principij, vel ſaltim per modum concurſus; eo modo quo ipſi Scotiſtæ dicunt potentiam paſſiuam obedientialem, quam admittunt, non eſſe entitatiuè diuerſam à paſſiua naturali, & ſolum dici obedientialem, ac ſupernaturalem extrinſecè per ordinem ad agens, cuius imperio ſubijcitur, vndè ſicut contrà ipſos non valeret arguere, potentia qua natura humana vnita eſt Verbo, & intrinſecè, ac entitatiuè naturalis, eique innata, non verò quidpiam illi realiter ſuperadditum, ergo non eſt obedientialis paſſiua, ſic pariter neque contra potentiam obedientialem actiuam à nobis poſitam ex hoc capite, quod eſt entitatiuè naturalis, arguere licebit, quod non ſit obedientialis. Fallitur rurſus, dum putat potentiam generatiuam Virginis reſpectu humanitatis aſſumptæ, eo modo quo de facto ad actum reducta eſt cooperante Spiritu Sancto, fuiſſe remotam eodem prorſus modo, quo remota dicitur virtus generatiua aliarum Matrum reſpectu prolis generandæ cum concurſu viri, atq; ideò ſicut potentia iſtarum remota non ob hoc dicitur obedientialis actiua ad generandum, ſed naturalis, ita nec po-

tentia Virginis: fallitur, inquam, quia licet ad generandum ſimpliciter, & abſolute, eodem modo remota fuerit potentia generatiua Virginis, vt aliarum Matrum, tamen ad ſic generandum ſcilicet in inſtanti, & prætermiſſis medijs, fuit remotior, & magis inſufficiens, vndè ad ſic generandum indigebat concurſu ſpeciali, ratione cuius indigentiæ potentia illa Virginis ad ſic generandum non debet dici ſimpliciter naturalis, ſed obedientialis, & cum alioqui ſit actiua, debet dici obedientialis actiua; & ſic pariter diſcurrendum eſt de potentia remota intellectus ad viſionem beatificam, & animæ ad mouendum corpus inorganicè, quia enim ſunt adeò remotæ, vt nequeant fieri proximæ, niſi cum concurſu, & eleuatione ſpeciali, ob id dici poſſunt, & debent potius obedientiales actiuæ, quam naturales.

Quod ſuadet manifeſta ratio, nam certè aliquo modo diſtingui debet potentia naturalis, quam intellectus habet ad intelligendum lapidem ab ea, quam habet ad videndum intuitiuè Deum, & quamuis diſtingui non debeant potentiæ iſtæ intrinſecè, ac entitatiuè, tamen diſtingui debent extrinſecè ſcilicet ex diuerſitate concurſus, & eleuationis, nam longè remotior eſt potentia naturalis, quam habet ad videndum Deum, quam ad intelligendum lapidem, nam ad intelligendum ſit proxima cum ſolo concurſu generali, ſed ad videndum Deum indiget concurſu ſpeciali; vt ergo diſtinguatur hæc potentia remotior ad videndum Deum à ſe ipſa, vt eſt minus remota ad intelligendum lapidem, quia ad intelligendum lapidem dicitur ſimpliciter, & abſolutè naturalis, ad videndum Deum dici poteſt, ac debet obedientialis ob maiorem remotionem, ac veluti improportionem, & in hoc ſenſu loc. cit. dicimus potentiam remotam poſſe vſurpari pro potentia obedientiali, quando nimirum eſt adeò remota, vt indigeat concurſu ſpeciali, vt fiat proxima, vndè falſum eſt quod nobis impingit Auctor ille nos loc. cit. potentiam obedientialem actiuam modò appellare naturalem remotam, modò propinquam, nam ſemper appellamus eam naturalem remotam, & inchoatam, vt legenti patebit. Tandem, quomodo ex eo quod ait Doctor Virginem habuiſſe potentiam obedientialem, vt eſſet Mater Verbi, benè colligitur nedum locutum eſſe de potentia paſſiua, vel ſuſceptiua, ſed etiam actiua, patet ex his, quæ habet poſteà ſub lit. G. vbi ait potentiam eius actiuam ad generandum, licet naturalis eſſet, non tamen modo naturali, ſed miraculosè, ac veluti obedientialiter fuiſſe ad actum reductam, habuit ergo potentiam obedientialem actiuam in ordine ad generationem humanitatis Chriſti eo modo, quo genita eſt, & obedientialem paſſiuam, vt diceretur Mater Verbi, quia re vera non genuit Verbum in ſe, ſed ideò dicitur Mater Verbi, quia genuit humanitatem, quam ſibi Verbum in eodem vniuit inſtanti ſubſiſtendo in ipſa, & quia natura illa humana aſſumpta erat tantum in potentia paſſiua obedientiali, vt Verbo vniretur, in eodem etiam ſenſu dicitur Virgo habuiſſe potentiam paſſiuam, & ſuſceptiuam, vt Mater Verbi diceretur, ſed in ordine ad generationem illius humanitatis aſſumptæ vere habuit potentiam naturalem actiuam, quæ obedientialis dicitur ex modo, quo effecta eſt, qui fuit miraculoſus, & ſupra naturæ vires.

Argumenta verò, quibus euellere contendit potentiam obedientialem actiuam, valdè debilia ſunt, primum quidem ſicut vim facit in ſolo potentiæ obedientialis nomine, ita in ſolis vocibus robur eius conſiſtit, nam de re nemo ambigere poteſt, quin inferior dicatur ſuperiori obedire faciendo, eiuſque iuſſa exequendo, vndè quamuis obedientia ſubiectionē dicat ex vi nominis, non tamen puram paſſionem, quia poteſt inferior ſuperiori, & ſeruus Domino ſubijci, & obedire, nedum patiendo, ſed etiam agendo, vndè reſponſio iam data diſp. cit. Phyſ. ad hoc vocale, vel potius grammaticale argumentum optima eſt, & impugnatio Auctoris illius valdè frigida, quia ſubiectio ſiue extrinſecè, ſiue intrinſecè denominet potentiam, quæ dicitur obedientialis, quia tamen non dicit puram paſſionem, ſed ſolam ſubordinationem ad agens ſuperius, ad cuius nutum agens inferius patitur, vel operatur, ideò potentia etiam vt obedientialis diuidi poteſt in paſſiuam, & actiuam, abſque vlla repugnantia, niſi fortè repugnet ſubijci ſuperiori, & obedire eius iuſſa exequendo, & faciendo, ſolumque poſſit obedire patiendo, non autem agendo, quod eſt ridiculum; deindè ſi renuit Centinus concedere potentiam actiuam, quæ ſit obedientialis, vt actiua, quia putat eſſe repugnantiam in terminis, dicemus ſaltim admitti poſſe potentiam actiuam obedientialem, non quidem reduplicatiuè, qua obedientialis eſt, ſed ſpecificatiuè, ſicut & intellectus poſſibilis dicitur actiuus, & productiuus intellectionis, non quidem reduplicatiuè, quatenus poſſibilis, ſed ſpecificatiuè, quod addidi ad tollendam hanc concertationem de nomine, dummodo conſtet de re. An verò vocabulum potentiæ obedientialis actiuæ fuerit inauditum nec ne ante hoc ſæculum nolumus hic diſputare, videantur Auctores huius potentiæ propugnatores, qui eam plurimis antiquorum Theologorum, ac Claſſicorum teſtimonijs fulciunt, & comprobant.

Aliud verò argumentum quid ſibi velit cum ſuis replicis, ſanè prorſus ignoro, vndè nolo dicere Auctorem illum non intelligere, quid ſcribat, ſed potius me illud non intelligere, aut ipſum non capere quæ dixi diſp. cit. Phyſ. quaſdam enim reſponſiones, vt meas ad hoc argumentum adducit, quarum omninò oppoſitum ibi doceo; argumentum quidem ex Scoti auctoritate deductum diuidentis q. 1. prolog. potentiam in naturalem, violentam, & neutram non eſt ad rem, quia ibi diuidit potentiam paſſiuam, & hic ſermo eſt de actiua; doctrina quam affert in ſolutione ad hoc argumentum, vt noſtram ſed ex Recentioribus deſumptam, nimirum potentiam naturalem, vt proximam, ſolum ad actus naturales ordinari, ſed vt remotam, ac veluti inchoatam ordinari poſſe etiam ad ſupernaturales, eſt vera, & neceſſaria, non à Recentioribus, ſed à Scoto deſumpta 4. d. 49. q. 11. vbi potentiam naturalem intellectus creati ad videndum Deum ait eſſe remotam, nec fieri poſſe proximam cum cōcurſu generali Dei, ſed indigere ſpeciali, qua ratione nos dicimus vocari poſſe potentiam obedientialem actiuam, vt diſtinguatur à naturali actiua, quæ eſt proxima, & ordinatur ad actus ſimpliciter naturales. Neque ad actus naturales vnquam diximus neceſſariam eſſe potentiam obedientialem actiuam, vt ipſe nobis impingit in replica ad hanc ſolutionem in fine. Et rurſus falſum nobis impingit, dum ait nos dicturos talem neceſſitatem prouenire ex proportione requiſita inter effectum, & cauſam, & ideò intellectum indigere potentia obedientiali ad cauſandam gratiam, non verò ad cauſandam viſionem, quia hæc eſt ei proportionata; hoc certè nunquam diximus loc. cit. diſp. 7. Phyſ. q. 6. art. 5. immo totum oppoſitum dicimus ibid. nu. 136. in fine, vbi diſertè aſſerimus poſſe intellectum per potētiam obedientialem eleuari ad viſionem beatificam, quia hic effectus cum tali cauſa habet peculiarem proportionem, at non poſſe ſic eleuari ad producendam gratiam, quia ſecum non habet proportionem, nec vnquam ibi diximus, vt nobis imponit, creaturam per potentiam obedientialem creare poſſe. Deniq; vera eſt etiam doctrina, quam affert in vltima ſolutione, potentiam nempe obedientialem actiuam, vt à Deo eleuatam ſpeciali auxilio dici aliquo modo poſſe ordinis ſupernaturalis, quo pacto etiam ſupernaturales potentiæ dicuntur intellectus perfuſus lumine glorię, & voluntas induta habitu charitatis, neque hinc ſequitur eſſe agentia increata, vt vrget Centin. ex Scot. 4. d. 43. q. 4. quia non ſunt agentia ſupernaturalia ſimpliciter & ex toto, vt eſt agens ſupernaturale, de quo ibi loquitur Doctor, ſed tantum agentia ſupernaturalia ſecundum quid ex eleuatione facta per habitum ſupernaturalem, vel concurſum ſpecialem.

32 Poſtremò poſt totalem noſtræ ſententiæ declarationem circa potentiam obedientialem, tum actiuam, tum paſſiuam, examinanda hic ſeſe offert ſingularis ſententia Aureoli de potentia obedientiali 1. d. 42. qu. 1. art. 3. vbi ait, quod potentia obedientialis non eſt potentia propriè dicta, ſed tantùm ſimilitudinariè, & tranſumptiuè dicitur ratione ſimilitudinis cuiuſdam proprietatis negatiuæ, quæ appellatur non reſiſtentia, quod probat oſtendendo hanc potentiam obedientialem non poſſe dicere aliquod poſitiuum in creatura, virtute cuius creatura obediat creatori ad nutum, quia poſitiuum illud æquè haberet rationem creati, ſicut & illud ſuper quod fundaretur, & ideò non plus eſſet in poteſtate creatoris, imò æquè eſſet in ipſius obedientia creatura fundans huiuſmodi poſitiuum, ſicut & illud. Tum quia creaturæ antequam eſſent, dicebantur eſſe in plena obedientia creatoris, & tamen non ratione alicuius poſitiui, cum penitus nil eſſent. Reſtat ergo dicere, concludit tandem acutiſſimus Aureol. quod obedientialis potentia dicitur tranſlatiuè, & metaphoricè à quadam conditione negatiua, quæ eſt non reſiſtere actioni diuinæ, videmus enim quod aliquis dicitur obediens dupliciter, primò quidem poſitiuè ſicut ſeruus, qui exequitur iuſſum, ac imperium Domini; ſecundò verò negatiuè per hoc, quod non reſiſtit actioni agentis, vt cera mollis dicitur obediens, quia cedens ad nutum, ſecundum hoc ergo creatura

omnis

Digitized by Google

omnis vel facta, vel factibilis dicitur eſſe in plena obedientia Dei, quia eius actiuæ potentiæ non reſiſtit, quod videtur elici ex illo ſacri eloquij dicto *potentiæ, & voluntati eius quis reſiſtet?*

Quamuis hic dicendi modus prima facie clarus, & obuius videatur, ac omni difficultate carens, tamen communiter reijcitur in omni ſchola, & inprimis nullo pacto verificari poteſt de potentia obedientiali paſſiua, qua mediante intellectus, & voluntas actus ſupernaturales in ſe recipiunt, atq; ſuſtentant; non, inquam, de tali potentia verificari poteſt, quia talis potentia paſſiua erga tales actus veram exercet cauſalitatem materialem, nedum eos recipiendo, ſed etiam ſuſtentãdo, ergo non poteſt formaliter conſiſtere in aliqua negatione, & ſimplici non repugnantia, nec eſt potentia Metaphoricè tantum dicta, ſed vera, & realis potentia, ſicut verè, & realiter in genere materialis cauſæ concurrit ad productionem actuum ſupernaturalium eos recipiendo, ac ſuſtentando, antecedens facilè probabitur, ſi ab Aureolo extorqueatur quid ſit exercere cauſalitatem materialem, cõſequentia patet, quia ſicut pura negatio nequit alicui eſſe ratio eſſendi, ita neq; ratio cauſandi, quia cauſa influit eſſe in cauſatum per influxũ poſitiuum. Quæ ratio mihi videtur ineluctabilis, nam ſi dicat Aureol. formas ſupernaturales creari, atque ideò non educi de potentia paſſiua obedientiali animæ, quamuis id concederetur de quibuſdam habitibus ſupernaturalibus, id tamen de actibus nequaquam aſſeri poteſt, iſti namque re vera & recipiuntur, & ſuſtentantur in anima, vel eius potentijs, quod etiam & de habitibus ipſis diſp. 3. Phyſ. q. 5. art. 2. probabilius diiudicauimus. Quod ſi dicat has forma recipi, ac ſuſtentari in ſubſtrato talis negationis, cum hoc ſubſtratum in eo quod recipit, ac ſuſtentat, ſit paſſiuum, vtique per aliquam potentiam paſſiuam, non quidem reipſa diſtinctam, imò potius realiter identificatam, denominabitur tale, & tunc quæritur an hæc potentia paſſiua ſit naturalis, vel ſupernaturalis, & obedientialis. Eodem quoque modo idipſum probari poteſt de potentia obedientiali actiua, ſiquidem intellectus ſupernaturaliter eleuatus lumine gloriæ verè, & phyſicè cum ipſo concurrit ad eliciendam viſionem beatificam, ergo hæc potentia actiua, non eſt pura non reſiſtentia, ſed verè influit in actum viſionis, atque ideò non eſt potentia Metaphoricè tantum, & tranſumptiuè, ſed verè, & realiter.

Nec valdè operoſum eſt rationes Aureoli diſſoluere, nam primum argumentum, ſi quid probat, oſtendit ſolùm poſitiuum illud, quod importat potentia obedientialis ſiue actiua ſiue paſſiua, non eſſe aliquid reipſa creaturæ ſuperadditum, & ab ipſa diſtinctum, quod gratis concedimus, quia eſt realiter ipſa entitas creaturæ cum relatione tranſcendentali ad Deum. Aliud verò argumentum probat ſolum creaturas poſsibiles eſſe in potentia obedientiali ad Deum Metaphoricè, & tranſumptiuè, non autem propriè, & realiter, quatenus nempe ad nutum eius excitari poſſunt ex nihilo, & à potentia obiectiua in actum progredi, vndè non valet indè arguere ad potentiam obedientialem actiuam, vel paſſiuam creaturarum iam exiſtentium, quia talis potentia eſt vera ratio cauſandi effectum realem per verum, & poſitiuum influxum; vndè vtique verum eſt potentiam obedientialem, vt rebus poſſibilibus applicatur nondùm exiſtentibus, eſſe potentiam ſolùm Metaphoricè, at potentia obedientialis in creaturis exiſtentibus reperta eſt potentia vera, & realis, licet non à naturali entitatiuè diſtincta, ſed tantùm formaliter, ac per diuerſos reſpectus. Denique exemplum quod adducit de ſeruo, qui poſitiuè dicitur Domino ſuo obedire, dum eius iuſſa exequitur, potius eſt pro nobis, dum enim intellectum, & voluntatẽ noſtram Deus eleuat ad beatam viſionem, & fruitionem, dum ignem eleuat in ſententia Thomiſtica ad torquendos damnatos, & aquam in baptiſmo ad producendam gratiam, ſanè hę creaturæ non ſe habent in ordine ad Deum ad inſtar terræ ſolùm non reſiſtendo eius actioni, ſed verè concurrunt ad operationes, & effectus imperatos à Deo, & eius iuſſa exequuntur obediendo poſitiuè, & per influxum poſitiuum. Quamuis ergo verum ſit illam non reſiſtentiam, interuenire vt dicatur creatura eſſe ſub plena Dei obedientia, tamen ad ritè explicandam potentiam obedientialem tam actiuam, quam paſſiuam, non ſufficit hæc ſimplex, & pura non reſiſtentia ad diuinam voluntatem, ſed neceſſaria quoque eſt obedientia poſitiua cooperando poſitiuè diuinæ voluntati in genere cauſæ materialis, vel efficientis modo explicato.

ARTICVLVS IV.

De Actione, & Paſſione.

33 POſt potentiam actiuam, & paſſiuam non erit abs re aliqua de actione, & paſſione ſubiungere, quæ veluti ſe habent, vt actus, vel exercitium illarum potentiarum & quamuis de actione, & paſſione ex profeſſo tractauerimus diſp. 8. Log. q. 12. art. 2. & adhuc magis diſp. 7. Phyſ. q. 3. art. 1. & 2. quia tamen hic in Metaphyſica decreuimus ex profeſſo manum cum Aureolo conſerere, eiuſque argumentis contra Doctorem noſtrum occurrere, quod nec à nobis alibi, nec ab alijs Scotiſtis hactenus factum eſt, vel ob negotij molem, cum Aureolus ob indolis excellentiam, & argumentorum ſubtilitatem vocetur acutiſſimus, vel potius (neſcio quo fato) quia eius opera ferè ad hæc vſque tempora iacuere ſepulta, & non anteà, quam modò, fuere typis tradita, vndè Aureolus non niſi apud Capreolum citabatur, qua de cauſa veteribus Scotiſtis abrepta eſt occaſio reſpondendi, & ſuum Doctorem tuendi à tam ſtrenuo Duce, cuius veſtigijs inhærere non erubeſcit tota ferè famoſa ſchola Ieſuitarum, qui ſuas præcipuas ſententias, modumque illas defendendi ab acutiſſimo Aureolo deſumpſerunt, vndè non abs re tantum Doctorem in Logica frequenter *Promptuarium Neotericorum*, appellauimus.

Aureolus itaq; 1. d. 27. q. vn. de actione, & paſſione ex profeſſo diſputat, & art. 1. propoſ. 1. ait, quod reſpectus originis, ſiue qui eſt origo, verè conſtituit prædicamenta actionis, & paſſionis, itaquod origo termini ab agente ſit paſſio, è conuerſo autem productio, qua agens terminum originat ſit verè actio, quamuis autem ab initio hanc actiuam, & paſſiuam originem videatur appellare reſpectus, poſteà tamen ex profeſſo negat actionem eſſe relationem habentem pro fundamento potentiam actiuam, & paſſionem eſſe relationem oppoſitam habentem pro fundamento potentiam paſſiuam, & ait originem formaliter non eſſe, niſi elicitionẽ, & egreſſum effectus ab agente, ac veluti viam mediam inter cauſam, & effectum, quam tamen ſatis non explicat an formaliter dicat quid abſolutum, & ſic originem actiuam vult eſſe actionem, originem paſſiuam verò paſſionem. Hinc poſteà art. 2. propoſ. 1. conſequenter loquendo aſſerit, quod formale actionis, prout non eſt aliud, quam interuallum, ſiue via agentis in paſſum, ſeu attingentia, ſecundum quam dicitur agens attingere effectum, & egredi, ac fluere in ipſum, eſt ſubiectiuè in producto.

34 Cæterum hæc Aureoli ſententia ex dictis locis citatis tam in Logica, quã in Phyſica facilè reijcitur quoad vtrumque ab ipſo aſſertum; quoad primum quidem, in quo ait actionem, inquantum conſtituit prædicamentum actionis, eſſe ipſam effectus productionem, reijcitur, quia quamuis in communi modo loquendi ſoleat actio ſumi pro illa, quæ eſt productio termini, & agere pro actu efficiendi, & producendi, tamen propriè loquendo de actione, vt hoc conſtituit prædicamentum, non eſt de formali eius conceptu, quod ſit productiua termini, ſed ſolùm quod ſit tranſmutatiua ſubiecti, itaut pro termino reſpiciat non aliquem effectum per ipſam factum, ſed aliquod ſubiectum per ipſam tranſmutatum, vndè dum ignis aquam calefacit, actio huius prædicamenti non reſpicit calorem in ipſa productum, ſed aquam per calorem tranſmutatum, & paſſio propriè dicta correſpondens actioni non eſt habitudo caloris producti ad ignem producentem, ſed aquæ tranſmutatæ ad ignem tranſmutantem, ita diſerte docuit Doctor 4. d. 13. q. 1. §. *ad huius autem difficultatis*, vbi hos diſtinguit reſpectus, & habitudinem cauſæ tranſmutantis ad ſubiectum tranſmutatum in prædicamento actionis reponit, vt reſpectum extrinſecus aduenientem, & illius prædicamenti formaliter conſtitutiuum, relationem verò cauſæ producentis ad effectum productum reijcit ad quartum prædicamentum, vt intrinſecus aduenientem, quæ eſt communis Scotiſtarum ſententia.

Hoc autem probat Doctor, tum ex definitione actionis, quam Auctor ſex principiorum aſſignauit, quod actio eſt ſecundum quam in id, quod ſubijcitur, agere dicimur, in qua definitione non exprimitur reſpectus alius, niſi ille, qui eſt ad paſſum, & ſubiectum, non autem ad terminum, vel effectum productum, nam agens agit vtiq; terminum, ſed non in terminum, non autem agit paſſum, ſed in paſſum, ex quo patet diuerſas eſſe habitudines agentis ad

Digitized by Google

paſſum, & ad effectum productum, ſicut etiam diuerſi ſunt termini illarum habitudinum, & ſolum primus reſpectus eſt de conceptu actionis, vt hoc conſtituit prædicamentum. Tum quia ſic etiam & ipſe Ariſt. definiuit actionem, & paſſionem formaliter ſumptas 3. Phyſ. 22. dum ait quod actio *eſt actus huius in hoc*, ideſt agentis in paſſum, & paſſio eſt *actus huius ab hoc*, hoc eſt paſsi ab agente, & dicitur actus paſſiuus, quia eſt id, per quod formaliter eius exercetur, & ad actum reducitur paſsiua virtus, vel potentia, & dicitur ab hoc, quia omnis receptio ſemper eſt ab aliquo principio, ſicut omnis actiua formæ inductio ſẽper eſt in aliquod ſubiectum, vt in Phyſicis dictum eſt in explicatione illius textus. Tum quia hoc manifeſtè oſtendunt omnia exempla ab ipſo Ariſt. addocta in prædicamentis de agere, & pati, nimirum de calefacere, & calefieri, de frigefacere, & frigefieri, & delectari, & triſtari, omnia namque hæc exempla exprimunt reſpectum, non quidem agentis ad productum, ſed ad ſubiectum transmutatum, non enim benè diceretur, quod calefaciens calefacit calorem, ſed aquam, vel aliud calefactibile, ſimiliter etiam de Sole non dicitur, quod illuminet lumen, ſed aerem, vel aliud illuminabile, ergo reſpectus actionis conſtituens hoc prædicamentum non eſt ad effectum vel terminum productum, ſed ad ſuſceptiuum, vel paſſum. Deindè confirmat hoc Doctor loc. cit. lit. G. ex definitione potentiæ actiuæ tradita ab Ariſt. 5. Met. 17. quod ſit principium tranſmutandi aliud, inquantum aliud, ſicut autem potentia actiua eſt principium tranſmutandi, ita actio, quæ eſt actus potentiæ actiuæ, erit tranſmutatio alterius ideſt paſsi, inquantum alterum eſt; duo autem alij reſpectus, ait Doctor, ſcilicet productionis, & inductionis, vel eductionis, & hoc ſiue actiuæ, ſiue paſsiuæ pertinebunt ad genus relationis propriè dictæ, quia ſunt intrinſecus aduenientes. Demum actio, & paſsio reſpectus mutuos oppoſitos important, ſed paſsio eſt propriè reſpectus paſsi ad agens, non autem effectus producti, non enim propriè loquendo effectus productus dicitur ab agente pati, vel tranſmutari, ſed paſſum, ſeu ſubiectum in quod agit, ergo reſpectus pertinens ad prædicamentum actionis eſt inter agens, & paſſum, non inter agens, & effectum prodoctum.

Reſpondet Aureolus loc. cit. hæc argumenta procedere ex falſa imaginatione, quaſi agens faciat formam in materia, velut receptum in recipiente, non facit autem in materia formam, quaſi dicat aliud in alio, ſed ex materia facit formatum, vt Com. dicit 6. Met. vndè compoſitum fit, quod eſt res præciſa, & in actu, forma verò non fit, cum non ſit, niſi finis, complementum, & actus, ac modus eſſentialis materiæ, per accidens tamen fit tam forma, quam materia, vt apparet 7. Metaph. & hinc eſt, quod propriè dici poteſt, quod agens agit compoſitum primò, ex conſequenti autem agit materiam, & formam, formam verò in materia, & ita agens non reſpicit materiam, tamquam id, in quod agit ſecundum mentem Philoſophi, ſed magis tanquam illud, quod agit, ſed quia primo aſpectu videtur materia, quaſi quoddam receptiuum, in quo fiat forma, nec eſt omninò videre, qood totum fiat, idcircò obtinuit imaginatio, quod actio paſſionem reſpiciat ſub habitudine receptiui; vndè deducit, qood Auctor ſex princip. ſecundum vulgarem apprehenſionem definiens dixit, quod actio eſt ſecundum quam in id, quod ſubijcitur, agere dicimus, & melius definiretur dicendo, ſecundum quam id, quod ſubijcitur, ſeu agitur, agere dicimur, quam dicendo in id, quod ſubijcitur. Ad exempla ab Ariſt. adducta ait parum vrgere, quia nomina ſignificantia actionem poſſunt referri ad paſſum, compoſitum, & formam, vndè dici poteſt, quod lumen accenditur, vel illominatur, & quod luminoſũ illuminat, & ſimiliter actiuè, quod aliquis accendit lumen, vel illuminat. Ad vlt. inquit non valere, quia non ſolum materia dicitur pati ab agente, ſed etiam forma, & compoſitum, quandoquidem pati non eſt aliud, quam fieri, & agi, vt opponitur actioni, agere, & producere, quod quidem non competit ſoli materiæ, ſed etiam formæ, & compoſito; aliquando tamen (inquit Aureol.) ſumitur pati, vel paſſio pro afflictione illius, à quo abijcitur aliqua perfectio, & indè tranſlatum eſt ad omne illud, à quo abijcitur aliquid naturale, & in hoc ſenſu dicitur materia pati, & non forma.

35 Hæc reſponſio multa falſa inuoluit iam in Phyſicis impugnata, nam falſum eſt quod forma non per ſe fiat, & propria productione producatur, cum enim ſit cauſa compoſiti, vtique neceſſarium eſt, quod prius habeat eſſe in rerum natura quam compoſitum ipſum, & cum ſit per ſe terminus generationis, debet propria acquiſitione acquiri, & non tantùm per accidens ad productionem compoſiti, ita docuimus diſp. 2. Phyſ. q. 7. art. 2. n. 145. vbi etiam explicatum eſt, quo ſenſu interdum dicat Philoſophus formam non fieri, ſed confieri, & non per ſe produci, ſed ad productionem compoſiti, loquitur enim de productione, qua aliquid accipit eſſe ſimpliciter, & per ſe ſubſiſtens, velut terminus totalis, & adæquatus generationis, quo ſenſu productio dicitur eſſe ſolius compoſiti, & rerum in ſe exiſtentium, vel ſubſiſtentium. Cum verò id probat Aureol. quia forma eſt modus eſſentialis materiæ, id ex profeſſo refutat Doctor 1. d. 12. q. 1. §. *poſitio iſta*, multipliciter, & præſertim in fine inquit, quod ſi forma ſubſtantialis non eſſet res propriè, ac realiter diſtincta à materia ſed modus quidam eſſentialis, & gradus intrinſecus eius, ſequeretur tunc, quod per formas ſubſtantiales generabilia ſpecie non diſtinguerentur, quia iſti gradus ſunt eſſentialiter idem tertio ſcilicet materiæ, nec eſt alterius rationis ſecundum illos gradus. Tum quia certum eſt ſaltim de anima intellectiua, quod non poteſt eſſe gradus intrinſecus materiæ, quia ipſa eſt terminus creationis, ergo forma re vera eſt aliud à materia, & cum materia præcedat natura, ac etiam interdum duratione formam, dum agens illam producit, materia eam recipit, verè facit formam in materia, vt aliud in alio, & vt receptum in recipiente. Tum quia nil magis in Philoſophia tritum eſt, quam agens naturale in ſua actione præſupponere ſubiectum, in quod agat, ac formam introducat, ergo propriè loquendo, & de actione in ratione productionis, materia non fit per actionem agentis, ſed forma fit in materia, & indè compoſitum reſultat, imo ſic loquitur Ariſt. 7. Metaph. dicit enim formam non fieri, ſed infieri, quia fit in materia, legatur Philoſophus ibi cap. 7. tex. 27. vbi diſertis verbis docet ſolum compoſitum ſimpliciter fieri ſcilicet tanquam aliquid in ſe, & per ſe exiſtens, formam autem fieri in alio ideſt in materia, vndè neſcio qua ratione dicat Aureolus peritiſſimus Peripateticus non eſſe modum loquendi Philoſophicum, ſed iuxtà vulgarem imaginationem, quod forma fiat in materia, velut aliud in alio, & velut receptum in recipiente. Tum quia definitio actionis tradita ab Auctore ſex principiorum non eſt deſumpta ex vulgi imaginatione, cum inquit eſſe illam, ſecundum quam, in id quod ſubijcitur, agere dicimur, ſed ſumpta eſt ab ipſo Ariſt. 3. Phyſ. 22. vbi eadem phraſi vtitur, definiendo actionem, quod ſit *actus huius in hoc*, ideſt agentis in paſſum. Tum quia falſum eſt, quod propriè loquendo pati idem ſit, quod fieri, & produci, nam apud Philoſophos pati idem eſt, quod actioni agentis ſubijci, & per abiectionem vnius formæ, alteriuſque receptionem tranſmutari, vndè quod patitur, dicitur paſſioni præſupponi, at quod fit, & producitur non dicitur ſuæ factioni, & productioni præſupponi. Tum tandem quia ſi hoc eſſet proprium ſignificatum iſtius nominis, *pati*, nempe fieri, & produci, tunc magis propriè conueniret compoſito, vel formæ, quam materiæ, quia compoſitum propriè fit, & nihilominus pati propriè dicitur de materia, non de compoſito, ergo propriè, & formaliter loquendo pati non eſt idem, quod fieri, & produci.

36 Ex his reijcitur aliud aſſertum ab Aureolo, quod nimirum actio, vt peculiare prædicamentum conſtituit, ſit ſubiectiuè in termino producto, cum enim falſum ſit actionem huiuſmodi, & ſic acceptam, habere pro termino effectum productum, nam pro termino habet ipſum ſubiectum, quod tranſmutatur per formam receptam, conſequenter falſum erit poſſe in ipſo ſubiectari. Sed præterea admittendo etiam actionem, vt peculiare prædicamentum conſtituit, conſiſtere in origine, & productione actiua adhoc falſum eſt actionem ſic ſumptam in termino per ipſam producto poſſe ſubiectari, nam etiam in hoc ſenſu dici debet ſubiectari in ipſo agente, vt producente non vero in effectu per ipſam producto, quod ſic euidenter ſuadetur. Terminus actionis ſeu effectus eſſentialiter dependet ab actione, tanquam ab aliquo ſe tenente ex parte principij effectiui, quo medio ab hoc recipit eſſe, actio enim per Aureolum eſt cauſalitas agentis, & per ipſam effectus, tanquam per viam recipit eſſe, ergo nequit intelligi prior natura ipſa actione, & conſequenter nequit eſſe cauſa materialis illius, conſequentia prima de ſe patet, probatur altera, quia cauſa, & cauſalitas præcedit effectum, non vero ſubſequitur. Si recurratur ad mutuam cauſalitatem, non valet; nam cauſæ, quæ ad cauſandum requirunt exiſtentiam, nequeunt eſſe ſibinuicem cauſa quoad exiſtentiam, quia idem eſſet ſimul prius, & poſterius, qua enim ratione cauſat, eſt exiſtens, &

priusiqua ratione cauſatur, accipir exiſtentiam, & eſt poſterius. Nec etiam valet, ſi recurratur ad mutuas prioritates in diuerſo genere cauſæ; licet enim duæ res poſsint ſibi mutuò eſſe inuicem cauſæ in diuerſo genere cauſæ, tamen eadem entitas nequit eſse cauſa ſui ipſius, & conſequenter nequit terminus per actionem productus eſse principium cauſalitatis ex vi cuius producitur. Neque dicas actionem in eo priori, quo velut via præcedit effectum, & terminum productum, non inhærere actu, ſed aptitudine, tunc autem actu inhærere, cum actu productus eſt. Nam tunc in qualibet actione miraculum interueniret, quia reperiretur accidens ſine ſubiecto actu, quod ad miraculum ſufficit, vt conſtat in Euchariſtia, ita arguebamus diſp. 7. Phyſ. qu. 3. art. 2. num. 31.

37 Deindè latè probatum eſt ibidem actionem non poſse in paſſo ſubiectari, ſiue per paſſum intelligatur effectus, vel terminus productus, ſiue ſubiectum ipſum tranſmutatum, & adhuc vlterius probatur quibuſdam argumentis ab ipſomet Aureol. adductis, nec benè ſolutis. Nam impoſſibile eſt effectum formalem ſeparari à forma, ſed agens dicitur formaliter agere actione, ergo actio eſt formaliter in agente, non in paſſo. Nec valet ſolutio Aureol. quod actio denominat agens per modum egredientis, non per modum inhærentis, non enim dicitur agens agere, eo quod habeat agere in ſeipſo, ſed quia agere egreditur ab ipſo; & eſt quod alij dicunt agens denominari ab actione denominatione extrinſeca, non intrinſeca. Non valet, quia falſum eſt actionem formaliter egredi ab agente, egreditur enim tantum terminatiuè, & effectus ipſe dicitur fluere, & egredi ab agente, vt calor ab igne, non autem ipſa actio, ergo debet agens denominare non extrinſecè, ſed intrinſecè, nec per modum egredientis, ſed inhærentis. Tum quia ſi egreditur ab agente, & recipitur in paſſo, vtique aliquam formalem denominationem præſtabit paſſo, qualis ipſa eſt, nec alia eſſe poterit, quam denominatio agentis, & ſic paſſum denominabitur agens, vt latè proſequor diſp. cit. Phyſ. num. 32. Tum quia Aureol. ibi eadem ſolutione concedit, quod ſi denominatio agentis nominaliter ſumatur, & non verbaliter, vt ſi dicatur de Sorte, quod eſt agens, vel generans, ſic fit denominatio à relatione inſiſtente in agente, & eſt idipſum, quod contendit Scotus. Præterea principaliter dicit Philoſophus de ſomno, & vigilia quod cuius eſt potentia, eius eſt actus, ſed conſtat quod potentia actiua eſt agentis, & in agente, ergo & actio, quæ eſt actus huius potentiæ, erit in eo. Reſpondet Aureol. quod licet actio ſit potentiæ, & agens per eam, nihilominus non eſt in potentia, nec in agente, neque hoc probat verbum Philoſophi, non enim dicit, quod vbi eſt potentia, ibi ſit actus, ſed quod eius ſit actus, cuius eſt potentia, vndè mutatur in argumento habitudo genitiui in ablatiuum, & committitur fallacia figuræ dictionis. Contra, ex hoc quod paſſio eſt actus potentiæ paſſiuæ in genitiuo benè deducitur ſine fallacia, quod etiam in ablatiuo ſit in potentia paſſiua, & ſubiectetur in paſſo vt conſtat ex 3. Phyſ. 21. & 22. ergo idem pariter erit de actione reſpectu agentis, & potentiæ actiuæ; ſic etiam 3. Phyſ. 6. ex hoc quod motus eſt actus entis in potentia, quatenus in potentia, in genitiuo, deducitur etiam in ablatiuo, quod ſubiectetur in mobili, ergo nulla in argumento committitur fallacia, tum quia in eodem ſubiecto, eſt fundamentum, & reſpectus fundatus, ſed actio eſt reſpectus habens pro fundamento potentiam actiuam 5. Metaph. cap. 15. ergo actio eſt in agente; tum quia actus eſt in eo; quod actuat, cum talis actuatio fiat in genere cauſæ formalis, ergo ſi actio actuat formaliter potentiam actiuam, erit in ipſa ſubiectiuè.

38 Rurſus impoſſibile eſt formas oppoſitas eſſe ſimul, ſed actio, & paſſio ſunt oppoſita, ergo non ſunt ſimul, ſed actio eſt in agente, & paſſio eſt in patiente. Reſpondet Aureol. quod actio, & paſsio, vt reſpiciunt formalem terminum, ſeu productum nullam habent oppoſitionem, immo in idem conueniunt, productum enim producitur, & actione producentis, & productione paſsiua, non ergo opponuntur in ſuis realitatibus formaliter, ſed in ſuis denominationibus, quoniam actio denominat agens, à qua egreditur, paſsio verò effectum, qui egreditur, & hoc eſt proprium actionis, vt non denominet illud, in quo eſt ſubiectiuè, ſed à quo egreſsiuè; & ſi quæratur, quæ ſit ratio iſtius, inquit Aureol. quod irrationabiliter quæritur, ac ſi quæratur, quare albedo dealbat, apparet enim ex terminis, quod ſi actio non ſit aliud, quam egreſſus, quo agens attingit aliquid cauſatiuè, quod non denominabit illud, quod attingit, & in quo permanet, ſed id, à quo egreditur. Contra hoc eſt, quod & Aureol. ipſe quæſt. cit. art. 1. propoſ. 2. tenet actionem, & paſſionem etiam in ſuis formalitatibus opponi, quia exitus, & egreſſus, qui dicitur actio, incipit ab agente, & terminatur ad effectum, alter vero effluxus, qui dicitur paſſio, incipit ab effectu, & terminatur ad agens, & dicit has habitudines eſſe reales, & non rationis, ac etiam realiter oppoſitas, quia habent terminos oppoſitos, ergo nequeunt eſſe ſimul. Tum quia egreſſum, qui dicitur actio, incipere ab agente, & terminari ad effectum, aliud non eſt quam fundari in ipſo agente, & eſt quod contendit Scotus. Tum quia ſi opponuntur actio, & paſſio in ſuis denominationibus, ergo & in ſuis formalitatibus, quia denominatio ſumitur à formalitate rei, & cum ipſa commenſuratur. Tum quia cum proprium ſit cuiuſcunque formæ ſiue abſolutæ, ſiue relatiuæ denominare ſubiectum, cum inhæret, potius quam cauſam, à qua dimanat, optimè quæri poteſt, ac rationabiliter, cur hoc ſpecialiter inter omnes formas actioni conueniat, quod non denominat ſubiectum, quod afficit, ſed illud tantùm, à quo egreditur, & niſi afferatur ratio apta, ac idonea, videtur voluntariè dictum, ac petitio principij, quia adducitur inſtantia in propoſito concedendo propoſitionem illam vniuerſaliter, quod omnis forma denominat ſubiectum, in quo recipitur, excepta actione, de qua eſt quæſtio. Tum tandem, quia falſum eſt, vt dixi, actionem formaliter ſumptam egredi ab agente, potius enim effectus eſt illud, quod intelligitur egredi, & effundi à virtute productiua agentis media actione.

39 Quod tandem actio non mediet inter cauſam, & effectum, veluti via præcedens naturæ ordine entitatem effectus, in ſenſu quo loquitur Aureolus, & in quo ſectatores habet omnes Recentiores fusè probatum eſt diſp. 5. Phyſ. q. 2. num. 10. & diſp. 7. q. 3. art. 1. num. 21. ex Scoto pluribus in locis 1. d. 30. G. & d. 35. L. & 43. C. & 2. d. 1. q. 2. E. vbi vult ad abſolutum in cauſa immediatè ſequi abſolutum in effectu, vt re vera nihil mediet inter iſta per modum viæ; vndè quando in communi modo loquendi dici ſolet effectum ab agente produci media actione, tunc actio ſumi debet fundamentaliter pro virtute abſoluta agentis, quæ eſt ei ratio agendi, nam talis virtus re vera præcedit natura effectum, etiam in inſtanti, quo cauſat, at ſi actio ſumatur formaliter pro reſpectu producentis ad productum non eſt verum in ratione formæ productiuæ, quia relatio non eſt actiua, ſed tantum in ratione formæ denominantis; vt notat Doctor 4. d. 13. q. 1. P. quatenus entitas cauſæ nunquam intelligitur formaliter cauſans, niſi habita relatione, & in hoc ſenſu dici poteſt via ad effectum, & etiam prior effectu, ſicut albedo dicitur prior pariete albo, vt ſic, vt explicui diſp. 5. Phyſ. cit. num. 14. Sed præſertim ſi actio ſumatur, vt conſtituit peculiare prædicamentum, palam omninò eſt in principijs noſtris non mediare inter cauſam, & effectum, quia actio ſic conſiderata eſt reſpectus extrinſecus adueniens agentis, vt tranſmutantis ad paſſum, vt tranſmutatum, ſed iſte reſpectus inter cauſam, & effectum mediare nequit, ideò enim ſubiectum ab agente tranſmutari dicitur, quia ab eo formam de nouo recipit, ergo forma de nouo inducta, vel educta re vera præſupponitur actioni de genere actionis, atque ideò hæc actio nõ mediat inter cauſam & effectum; hinc conſultò Doctor tam in 4. d. 13. q. 1. F. quam in 2. d. 1. q. 5. S. varios enumerando reſpectus prius recenſet reſpectum agentis ad formam eductam, vel inductam, & paſſi ad formam receptam, deindè reſpectum paſſi ad agens, & agentis ad paſſum.

In Contrarium arguit Aureolus loc. cit. primo probando, actionem non poſſe conſiſtere in reſpectu, præſertim de genere relationis, quia per nullum reſpectum de genere relationis capit eſſe terminus illius reſpectus, vt patet diſcurrendo per ſingulos relatiuorum modos, non enim in primo modo duplum ponit in eſſe ſubduplum, nec ſimilitudo albedinem, ad quam terminatur, nec in tertio modo relatiuorum menſura ponit in eſſe menſuratum, nec in ſecundo modo paternitas ponit in eſſe filium, ſed filio producto reſultat in patre, ſed origo, in qua conſiſtit actio, ponit in eſſe terminum ſuum, ergo non pertinet ad genus relationis, ſed ad genus actionis. Tum 2. ex Simplicio ſuper prædicam. in cap. de agere, & pati; actio non eſt propriè habitudo vnius ad aliud, ſed eſt id, quo aliquid dicitur eſſe factum, ſed manifeſtum eſt, quod per originem formalis termini habet totum compoſitum, quod ſit factum, & originatum, ergo origo termini non pertinet ad genus relationis, & actionis.

Tum

Digitized by Google

Tum 3. nullus reſpectus, qui ſe habet ad terminum quaſi via in ipſum, eſt de genere relationis, ſed magis de genere actionis, nam Ariſt. 4. Metaph. ab initio, & Com. ibid. dicunt, quod quoddam eſt ens per ſe exiſtens ſcilicet ſubſtantia, quoddam eſt via in ens, & quoddam relatio, vel habitudo entis, vndè patet, quod aliud prædicamentum eſt relatio, & aliud via in ens, ſed manifeſtum eſt, quod origo eſt via, ac proceſsus ad eſse termini originati, ergo huiuſmodi origo non eſt relatio, ſed pertinet ad genus actionis. Tum 4. reſpectus agentis ad paſſum eſt de genere actionis ſecundum ſic ponentes, ſed nullus eſt reſpectus inter agens, & paſſum, niſi ille quo agens terminum attingit, qui quidem eſt origo, vt ibi multipliciter probat, ergo &c. Tum. 5. reſpectus ille, qui non oritur de neceſſitate poſitis terminis, non pertinet ad genus relationis, ſed origo termini non oritur poſito fundamento, & termino, quia non intelligitur origo, vt ſequens terminum, ſed vt præcedens, & via, ergo non ſpectat ad prædicamentum relationis. Tum 6. relatio non fundat relationem, ſed 5. Metaph. 29. ait Ariſt. quod relatio producentis, & producti fundantur ſuper agere, vel egiſſe, & manifeſtum eſt, quod relatio producti fundatur ſuper originari termini, & relatio producentis ſuper originare, ergo originare, & originari non pertinent ad prædicamentum relationis. Tum demum, quia actio, & paſſio ſunt reſpectus mutui, & oppoſiti, id ergo reſpicit actio pro termino, quod paſſio pro ſubiecto, ſed conſtat quod formalis terminus, & compoſitum dicuntur agi paſsiuè, ergo agens per actionem reſpicit formalem terminum, & compoſitum.

40 Reſpondetur mirum eſſe, cur adeò contra Scotum inſudet Aureolus, vt probet actionem non importare relationem de quarto prædicamento, cum id gratis cōcedat Doctor 4. d. 13. vt ipſe Aureolus fatetur in quarto argumento; tamen quia Doct. vult actionem vt productiuam effectus ſpectare ad quartum prædicamentum, idque impugnare videntur argumenta facta, ideò ex hoc capite ſunt diſſoluenda, pro quo nota ex Scoto 4. d. 13. q. 1. lit. P. quod cum cauſa dicitur agere, & producere effectum, id poteſt intelligi dupliciter vel ratione principij formalis proximi, & ſic formaliter denominatur à relatione cauſalitatis ſignificata per actionem, nam cauſa cauſalitate cauſat, agens actione agit, ſicut ſimile ſimilitudine eſt ſimile; vel ratione principij formalis remoti, quo ſenſu illud ablatiuum ſignificat abſolutum, quod eſt principium agendi, & fundamentum relationis, vt calidum calore calefacit, ſimile albedine eſt ſimile, itaque actio ſumpta pro productione, & origine actiua pertinet ad prædicamentum relationis, & per ipſam dicitur effectus produci, non quidem phyſicè veluti per virtutem productiuam, quæ ſit ratio agendi, quia relatio non eſt actiua, ſed denominatiuè, quatenus eſt ratio formalis, qua cauſa denominatur formaliter producens, & originans, ſicut per ſimilitudinem album dicitur formaliter ſimile; qua doctrina præmiſſa operoſum non erit argumentis Aureoli occurrere. Ad 1. negatur maior, quia per relationes ad ſecundum modum relatiuorum pertinentes, quæ fundantur ſuper potentiam actiuam, & paſsiuam, poteſt aliquid capere eſſe, & produci, non quidem vt ratione formali producendi, ſed vt principio formali denominandi producens, vt modò explicatum eſt ex Scoto. Ad 2. quicquid ſit de ſimplicio, per actionem de genere actionis non dicitur aliquid eſſe factum, & originatum, ſed tranſmutatum, per originem verò fateor aliquid dici factum, & originatum, vt principio formali denominandi, & hæc non ad prædicamentum actionis pertinet, vt contendit Aureolus, ſed relationis, quia eſt relatio intrinſecus adueniens ex Scot. cit. Ad 3. nullus reſpectus poteſt eſſe propriè via in ſuum terminum, quia potius ſequitur terminum poſitum in eſſe, non verò præcedit, & ideò benè inquit Doctor 2. d. 1. q. 2. E. nos fallerere imaginationem, dum putamus relationem cauſalitatis mediare, veluti viam inter cauſam, & effectum, quia re vera ſequitur, ſicut vniuerſaliter nulla relatio ponitur, niſi poſitis extremis; vndè origo ſiue ponatur reſpectus de genere actionis, ſiue relationis, propriè nequit eſſe via; adhuc tamen diſtinguit Doctor 4. d. 13. q. 1. de duplici via, altera eſt medium quo, & eſt acquiſitio ipſa, qua habetur forma, vel effectus, & hæc non præcedit; altera eſt per quam, vel in quam, & eſt id, ad quod mobile primò peruenit, vel per quod primò pertranſit, antequam ad extremum perueniat, & hæc vtique præcedit, ſed talis via non eſt cauſalitas, & origo, licet noſtra falſa imaginatio eam ita concipiat in ratione viæ. Ad 4. conceſſa maiori, negatur minor, quia reſpectus ille, quo agens attingit terminum producendo ipſum, & dicitur origo, non pertinet ad prædicamentum actionis, ſed relationis, quia talis reſpectus eſt intrinſecus adueniens, & reſpectus pertinens ad genus actionis non reſpicit terminum productum, ſed ſubiectum tranſmutatum, & ille præcedit iſtum.

41 Ad quintum conceſſa maiori iterum negatur minor, cum ſua probatione, quamuis enim origo à nobis concipiatur, vt præcedens, & via ad terminum ſuum, re vera tamen vt ait Doctor loc. cit. fallit nos imaginatio, quia quilibet reſpectus ſiue ſit de genere actionis, ſiue de genere relationis ſequitur extrema iam poſita, licet vnus ex neceſſitate, alter verò non niſi poſita debita eorum approximatione. Ad 6. falſa eſt maior, vt conſtat ex diſp. 8. log. q. 5. art. 2. falſa eſt etiam minor, vt ex eadem conſtat diſp. qu. 10. art. 2. explicando ſecundum modum relatiuorum, vbi probatum eſt relationes ſecundi modi re vera non fundari ſuper actionem, & paſſionem, ſed ſuper potentiam actiuam, & paſſiuam, actionem autem, & paſſionem interuenire ſolum, vt conditionem neceſſariam, & diſpoſitionem præuiam ad fundandum, vt ibi explicatum eſt. Ad vlt. conceſſo entimemate, primo negatur ſubſumpta minor, quod terminus formalis, & compoſitum dicantur propriè agi paſſiuè ideſt pati, quia pati propriè loquendo eſt recipere formam, & per ipſam tranſmutari, & hoc non pertinet ad formam, vel compoſitum, ſed ad ſubiectum duntaxat; terminus autem formalis, & compoſitum dicuntur agi paſſiuè, vt agi idem eſt, quod produci, & originari, & ſic ſolum ſequitur quod agens in ratione producentis, & originantis reſpicit pro termino formam, & compoſitum, ſed in ratione tranſmutantis reſpicit ſubiectum, & paſſum.

Secundò arguit Aureol. loc. cit. art. 2. probans actionem eſſe ſubiectiuè in producto, quia ſi eſſet in agente, omne agens præageret in ſe, & omnis potentia actiua ſimul eſſet paſſiua, conſequentia patet, quia realitas illa de nouo adueniret agenti, & cum aliundè eam non habeat illam elicerect in ſeipſo per potentiam ſuam actiuam, & per conſequens potentia illa eſſet ſimul actiua, & paſſiua, & agens eſſet ſimul agens, & paſſum. Tum 2. quia ſi agens produceret in ſe actionem, per quam agat in paſſum, tunc productio illius actionis eſſet actio, & ita actionis eſſet actio contra Philoſophum 5. Phyſ. 18. Tum 3. nulla forma denominans aliquid per modum egreſſus ab illo poteſt poni ſubiectiuè in eo, quod denominat, ideò namque cæteræ formæ ſunt ſubiectiuè in eo, quod denominant, quia non denominant per modum egreſſus, non enim dicitur album aliquid, quia ab eo egreditur albedo, ſed actio denominat agens per modum egreſſus, ergo non eſt in eo ſubiectiuè; Et ſi dicatur, quod non concludit ratio de formali actionis, ſed de re acta, non enim formalitas actionis egreditur, ſed effectus; Non valet, quoniam illud formale maximè exprimitur per verba actiua; manifeſtum eſt autem, quod nullus concipit agere agentis, niſi per modum egreſſus ab eo. Tum 4. quia ſecundùm Ariſt. & Com. 3. Phyſ. 22. actio & paſſio ſunt idem ſecundum ſubiectum, & duo ſecundum definitionem, & loquitur ibi de formali actionis, & paſſionis, non autem de actione pro re acta. Tum 5. proportio potentiæ actiuæ ad actum non eſt, vt in qua, ſed à qua eſt actus, potentia namque quæ ſe habet ad actum ſub habitudine, vt in qua recipitur actus, non eſt actiua, ſed paſſiua ergo &c. Tum 6. quia tunc creatio actio eſſet in Deo ſubiectiuè, quod repugnat. Tum tandem, quia formalis ratio actionis, non eſt aliud, quam quidam egreſſus huius, ratio verò paſſionis eſt egreſſus huius ab hoc, ergo ex formalitatibus actionis, & paſſionis apparet, quod vtraque remanet formaliter in ſubiecto, vndè cum actio dicitur actus huius in hoc, non intelligitur huius ſubiectiuè, ſed originatiuè, & in hoc terminatiuè, & ſubiectiuè ſcilicet in effectum.

42 Reſp. hæc argumenta pariter procedere de actione productiua, non autē tranſmutatiua quæ conſtituit peculiare prædicamentum, quia hæc non reſpicit productum pro termino, ſed ſubiectum, & paſſum; verùm quia Doctor etiam de actione productiua, quæ ſpectat ad quartum prædicamentum, tenet quod ſit in agente, vel producente, non autem in producto, nobis adhuc incumbit argumenta diluere, quæ probant oppoſitum; Ad primum negatur conſequentia, quia vt & Aureolus ipſe concedit quæſt. cit. art. 1. propoſ. 3. ad 2. inſtantiam, non eſt verum quod recipere conſtituat prædicamentum paſſionis, quod probat ex Comment. 5. Phyſ. com. 9. receptio enim potius ſpectat ad prædicamentum habitus qui ſignificat habitationem formæ qualiſcum-

que

Digitized by Google

que vt dictum eſt in log. declarando prædicamentum habitus, ſicut ergo non omnis receptio eſt in prædicamento paſſionis, ſed illa receptio, quæ eſt paſsio ex infrà dicendis ſub nu. 52. ita neque potentia receptiua conuertitur ſemper cum paſsiua, niſi quæ eſt ad paſsionem, quo autem pacto agens præageret in ſe eliciendo actionem nunc declarabitur. Ad 2. ſi ſermo ſit de actione in ratione productionis, hæc ſeipſa ab agente, ſeu producente dimanat, non media alia actione alioquin daretur proceſſus in infinitum in actionibus & productionibus, neque idem dici poteſt de ipſo effectu, quod immediatè erumpat ab agente abſque vlla actione, & productione, cuius rationem aſsignauimus diſp. 7. Phyſ. q. 2. n. 8. ſi verò ſit ſermo de actione, vt peculiare prædicamentum conſtituit, licet ad ipſam dari nequeat alia actio eiuſdem generis pro eius acquiſitione, dari tamen poteſt actio alterius generis, quæ dicitur productio, cuius quoque ratio aſsignata eſt ibidem num. 10. & 11. neque ab hoc argumento Aureolus ipſe immunis abibit, quia eſtò illam realitatem, quam dicit eſſe actionem formaliter, reponat ſubiectiuè in paſſo, tamen cum ab agente dependeat, & egrediatur, ipſe quoque explicare tenetur quomodo ab agente fluat, & cauſetur, an immediatè, & tunc idem quoque nobis licebit dicere de actione pro reſpectu in agente fundato, vel mediante alio influxu, & tunc pariter inſtabitur contrà ipſum, quod ad actionem eſſet actio. Ad 3. optima eſt ſolutio allata in argumento, quia re vera actio non egreditur ab agente, ſed effectus ipſe; præſertim in actione tranſeunte, & cum inſtatur nullum concipere actionem niſi per modum egreſſus; reſpondeo ita eſſe, non tamen ſecundum imaginationem Aureoli quaſi actio concipiatur per modum egreſſus formaliter, ſed itaut dicatur egreſſus terminatiuè, quatenus terminatur ad effectum à virtute actiua agentis egredientem media actione ſibi inhærente. Ad 4. actio, & paſſio ab Ariſt. loc. cit. pro tanto dicuntur idem ſubiecto, quatenus motus pro materiali, cui inſunt, eſt propriè vnus, & idem, ſolum ratione diuerſus, quatenus motus pro materiali eſt actus huius in hoc & huius ab hoc ideſt agentis in patiente, & patientis ab agente; & verum eſt, quod in eo textu accipitur actio, & paſſio pro formali; cæterum iſti reſpectus ſunt idem materialiter, quatenus ambo ſunt in motu, non vt in ſubiecto, vel fundamento, ſed ſubiectiuè, & terminatiuè, in eodem tertio non formaliter, ſed concomitanter, nam reſpectus paſſionis eſt ſubiectiuè, in eo, in quo eſt motus pro materiali, ſeu forma fluens, & reſpectus actionis eſt terminatiuè in eo, in quo eſt idem motus, ita hunc textum explicat Doct. 4. d. 13. q. 1. lit. M. & nos cum ipſo lib. 3. Phyſ. in expoſitione textus, quam videre iuuabit.

43 Ad quintum potentia actiua intelligi poteſt ordinari ad duplicem actum, vel ad actum proprium, quo dicitur exerceri, & poni in actu ſecundo, quo ſenſu actio ipſa dicitur actus potentiæ actiuæ, vel ad actum alterius ſcilicet ad formam, per quam efficienter actuat ſubiectum, in quod eam introducit; dum ergo dicitur proportionem potentiæ actiuæ ad actum non eſſe, vt in qua, ſed vt à qua eſt actus, potiſſimum intelligitur de actu ſecundo modo ſcilicet de forma, talis enim actus non recipitur in potentia actiua, ſed ab ipſa procedit, & in paſſiua recipitur; at ſi ſermo ſit de actu in primo ſenſu poteſt potentia ad ipſum conſerri etiam per habitudinem *in qua* recipitur, neque ob id potentia actiua erit quoque paſſiua formaliter, quia vt dictum eſt, non omnis receptio eſt de genere paſsionis, ſed de prædicamento habitus. Ad 6. iam dictum eſt diſp. 7. Phyſ. n. 38. Deum denominari agens de nouo, non intrinſecè, cum nihil de nouo recipere poſsit ſed extrinſecè, non quidem per actionem in creatura receptam, ſed per terminationem dependentiæ creaturæ ad ipſum; hoc autem de agente creato dicere nulla vrget neceſsitas, quia poteſt de nouo relationem recipere, qua intrinſecè denominetur agens. Ad vlt. ratio formalis actionis eſt, quod ſit *actus huius in hoc*, ratio autem paſsionis, quod ſit *actus huius ab hoc* 3. Phyſ. 22. & ex his rationibus colligitur, quod ſicut paſsio eſt in paſſo velut actus eius, ita actio in agente, vndè falſum eſt, quod cum actio dicitur actus huius in hoc, ly *huius* non ſumatur ſubiectiuè, ſed originatiuè, quia illa particula ita tenetur in definitione actionis, ſicut paſsionis; ſicut ergo in definitione paſsionis tenetur ſubiectiuè, quatenus eſt actus ei inhærens, eodem quoque modo in definitione actionis teneri debebit.

44 Et quidem ex his definitionibus actionis, & paſsionis palam ſit formaliter non eſſe, niſi relationes quaſdam, & habitudines, quarum vna fundatur in agente, & terminatur ad paſſum, diciturque actio, alia è contrà fundatur in paſſo, & terminatur ad agens, diciturque paſſio, & hoc ipſum fateri videtur Aureol. quæſt. cit. art. 1. propoſ. 2. quamuis enim actionem indicat eſſe effluxum motoris in motum, & paſſionem eſſe egreſſum ab ipſo motore, ſubdit tamen quod iſti effluxus, & exitus ſunt realiter diſtincti, & omnino oppoſiti, quia effluxus qui dicitur actio, incipit ab agente, & terminatur ad effectum, alter verò incipit ab effectu, & terminatur ad agens, nempe paſsio, quibus verbis iam manifeſtè fatetur Aureol. actionem, & paſsionem eſſe relationes, quarum vna fundatur in agente, & terminatur ad paſſum, & alia è contra. At occurrit Aureol. ibi hanc inſtantiam non tenere, quoniam huiuſmodi egreſſus non ſunt res abſolutæ, quia nec intelligi poſſunt ſine duobus extremis videlicet ſine agente, & aliquo abſoluto creato, nec tamen ſunt relationes, egreſſus enim non eſt habitudo, cum non referat ad terminum, ſed cauſat ipſum, propter quod non ſpectat ad genus relationis; eſt enim commune ſeptem prædicamentis non abſolutis, quod intelliguntur inter duo extrema per modum cuiuſdam interualli, & ideò appellantur formæ adiacentes vel circumſtantiæ, nec eſt hoc proprium relationibus, talium enim interuallorum, & formarum interiacentium quædam referuntur inter habitudines, & relationes, quædam verò ſunt continentiæ, & menſuræ, vt Vbi, & Quando; ſic ergo actio, & paſsio inter ſe, & à motu realiter diſtinguuntur, non ſicut res abſolutè, ſed ſicut quædam circumſtantiæ, & realia interualla, nec ſunt relationes, aut habitudines, licet aliquando ſic nominentur, quia ſunt formæ non abſolutæ. Cæterum ex hac ſola ſolutione conſtat doctrinam Nominalium de actione, & paſsione, aliiſque vltimis prædicamentis carere ſolido fundamento, & in ſolis verbis conſiſtere, concedunt enim non eſſe formas abſolutas, & rurſus intelligi non poſſe ſine duobus extremis, & poſteà negant eſſe relationes, & habitudines, ſed qua conſequentia non video, nam forma quæ non eſt de ſe abſoluta, & nequit intelligi ſine duobus extremis, ſanè eſt relatiua, hic enim eſt conceptus formæ relatiuæ, vt intelligi nequeat, niſi per ordinem vnius ad aliud, & per modum interualli inter duo extrema, ſi ergo actio, & paſsio, ac etiam alia vltima prædicamenta habent ſic intelligi, ſequitur neceſſariò eſſe formas relatiuas; tum quia accidens prædicamentale ſufficienter diuiditur in abſolutum, & relatiuum, ſi ergo actio, & paſsio ac alia vltima prædicamenta non ſunt formæ abſolutæ, ſequitur eſſe relatiuas. Neque actio in ratione productionis ob id eliminari debet à prædicamento relationis, quia non refertur ſimpliciter ad terminum, ſed cauſat ipſum, vt ait Aureol. relatio autem non eſt actiua. Nam iam reſponſum eſt ex Scoto 4. d. 13. q. 1. §. *ad argumenta*, quod licet relatio nequeat eſſe principium formale producendi, hoc enim eſt virtus abſoluta agentis, poteſt tamen eſſe principium formale denominandi aliquod agens, & producens, & in hoc ſenſu præcisè dicitur cauſare ſuum terminum, quod non obſtat, ne referat ad terminum, ſicut aliæ relationes.

45 Tertiò principaliter arguit Ouied. controuerſ. 12. Phyſ. punct. 3. num. 3. probans de ratione actionis non eſſe ſubiectari in agente; cauſa prima verè eſt cauſa, & in actu ſecundo conſtituitur cauſans, & efficiens per actionem non receptam in ipſa, ſed in extraneo ſubiecto, ergo cauſa ſecunda poterit eodem modo efficiens conſtitui, & in actu ſecundo, cauſans per actionem non receptam in illa, ſed in alio ſubiecto. Si dicatur ſpecialem eſſe rationem de prima cauſa, quia in illa non poteſt ſubiectari actio, cuius ſecunda eſt capax. Contra inſtat, quia ipſe non infert cauſam ſecundam non recipere actionem ex eo immediatè, quod illa primam non recipiat, ſed infert poſſe cauſam ſecundā conſtitui actu cauſantem per actionem in ipſa non receptam, ſicut conſtituitur prima, quia ſi de ratione principij efficientis in actu ſecundo eſſet actionem recipi in principio, quod efficiens, conſtituit, non poteſt actio conſtituere efficiens effectiuum illud, in quo non poſſet recipi, ergo actio, quæ non poſſet recipi in Deo, non poſſet Deum efficientem conſtituere; atqui poteſt, ergo non eſt de ratione principij efficientis actionem in ſe habere.

Reſpondetur hoc eſſe argumentum Aureoli iam ſuprà ſolutum, dicitur enim Deus efficiens, & in actu ſecundo cauſans per ſuum velle efficax fundamentaliter, quia hæc eſt virtus abſoluta primæ cauſæ, ad quam immediatè ſequitur effectus, formaliter verò non dicitur intrinſecè cauſans, ſed tantum extrinſecè, & hoc quidem non per actionem recep-

ptam

Digitized by Google

ptam in creatura, vt aſsumit Ouuied. ſed per terminationem dependentiæ creaturæ ad ipſum, ſicut paries dicitur viſus non per habitudinem viſionis ad ipſum, ſed per terminationem talis habitudinis; ita Doctor 4. d. 13. cit. q. 1. lit. X. itaque verum eſt non eſse de ratione principij efficientis in actu ſecundo, vt eſt commune ad primam, & ſecundam cauſam, quod formaliter conſtituatur in eſse tali per actionem in ipſo formaliter, & intrinſecè receptam, quia cauſa prima non dicitur efficiens formaliter, niſi per extrinſecam denominationem; ſed falſum eſt cauſam primam ita extrinſecè denominari, & conſtitui per actionem receptam in creatura, quia repugnat actioni, vt actio eſt, in paſso recipi, & ideò nec prima, nec cauſa ſecunda poteſt ſic efficiens denominari ab actione recepta in paſso, quod ſi ſemel concederetur, fateor argumentum vim aliquam habiturum, ſed adhuc tamen euadi poſset per ſolutionem inter arguendum allatam, diſparem eſse rationem de cauaſa prima, & ſecunda, quia prima cauſa dicitur formaliter efficiens per extrinſecam denominationem, & ideò talis denominatio ſumi poteſt ab actione recepta in creatura; at ſecunda cauſa, cum ſit nata ob ſuam potentialitatem recipere relationem, dici debet efficiens per intrinſecam denominationem, & hoc ſaluari nequit, niſi per actionem in ipſa intrinſecè repertam.

Poſtremò arguit Arriag. diſp. 8. Phyſ. ſect. 3. actio cauſæ efficientis, qua producit formam in ſubiecto, non diſtinguitur realiter à cauſalitate cauſæ materialis, per quam concurrit cum efficiente ad producendam formam, ſed illa cauſalitas materialis non eſt in agente, ſed in paſſo, ergo &c. Reſp. negando maiorem, ſunt enim illæ cauſalitates realiter diſtinctæ, & in ſubiectis reipſa diſtinctis, imò abinuicem ſeparantur, nam poſtquam forma ab agente educta eſt è gremio materiæ, ceſſat cauſalitas agentis, & perſeuerat adhuc cauſalitas materialis, cum forma materialis ab ea dependeat nedum in fieri, ſed etiam in conſeruari. Quod ſi etiam concederetur aſſumptum de identificatione cauſalitatis efficientis, & materialis, adhuc neganda foret conſequentia, qoia non eſſet maior ratio, cur potius inſerri debeat cauſalitatem efficientis eſſe in paſſo, quam cauſalitatem materialem eſſe in agente, nam ratione talis identitatis nos quoque hoc ſecundum inſerre poſſemus.

ARTICVLVS V.

Examinatur doctrina cuiuſdam Recentioris Scotiſtæ de actione, & Paſſione.

46 PONcius tractans de actione diſp. 17. Log. q. 3. explicando prædicamentum actionis ab initio cum Doctore 4. d. 13. q. 1. multiplicem affert actionis acceptionem, primò quod poteſt accipi pro actione vitali, quæ ſpectat ad prædicamentum qualitatis, non actionis. 2. pro re acta, ſeu pro effectu, qui producitur ab efficiente, & ſic etiam non ſpectat ad hoc prædicamentum, ſed ad illa, ad quæ ſpectat res illa producta. 3. ſumitur pro relatione producentis ad productum, quo pacto actio propriè ſpectat ad prædicamentum ad aliquid, quia eſt reſpectus intrinſecus adueniens 4. ſumitur pro reſpectu educentis ad formam, quæ educitur ab aliquo agente ex potentia alicuius ſubiecti. 5. pro reſpectu inducentis ad formam, quam inducit agens in aliquod ſubiectum. 6. denique ſumitur pro reſpectu transſmutãtis ad tranſmutatum, mediante quo agens mutat aliquod ſubiectum. De actione tertio modo ſumpta dicit conditionatè ſpectare ad prædicamentum ad aliquid, ſi datur, quia diſp. 15. de relatione num. 64. affirmat inter producens, & productum non dari aliquam relationem diſtinctam ab ipſa actione productiua, & paſſione ipſi in producto correſpondente, quod duplici ratione probat, primò quia nulla poteſt aſſignari neceſſitas alterius alicuius relationis præter ipſam generationem, ſeu productionem actualem, omnis enim denominatio, quam habet producens ad productum v. g. pater ad filium poteſt prouenire ab ipſa generatione actuali; deindè quia paternitas in diuinis eſt ipſamet generatio actualis filij æterni, ergo paternitas creata eſt ipſamet generatio filij creati. De alijs verò tribus reſpectibus à Scoto enumeratis exiſtimat, actionem eductiuam realiter identificari actioni inductiuæ, & actionem tranſmutatiuam realiter identificari actioni inductiuæ in hoc ſenſu, quod illa actio, qua tranſmutatur aliquod ſubiectum debeat neceſſariò eſſe actio, qua inducatur aliquid in ipſum, & illa actio qua inducitur in ſubiectum, debeat neceſſariò eſſe actio, qua tranſmutatur, & denique illa actio, qua aliquid educitur ex ſubiecto, debeat eſſe & actio, qua inducitur aliquid in ipſum, & conſequenter actio, qua tranſmutatur illud ſubiectum; vndè quando Scotus videtur diſtinguere actiones has, exiſtimat quod debeat intelligi, non de diſtinctione reali, ſed potius de diſtinctione aliqua formali, vel rationis, vel etiam de diſtinctione reali in hoc ſenſu, quod benè poſſit actio tranſmutantis aliqua eſſe diſtincta realiter ab omni actione eductiua, hoc enim eſt certom, quoties tranſmutatur aliqua res per formam, quæ non educitur è potentia eius.

Hoc autem probat primò, quia ſi diſtinguitur realiter actio eductiua à tranſmutatiua, ſanè tranſmutatiua non poteſt eſſe prior, quam eductiua, ſed potius è contrà eductiua debet eſse prior, hoc autem ſuppoſito videtur quod relatio tranſmutantis. ſeu actio tranſmutatiua ſit intrinſecus adueniens, quia ſequitur neceſsariò ſuppoſitis extremis, & eductione formæ, ſeu inductione eius, itaut de potentia Dei abſoluta non poſſit non eſſe magis quam ſimilitudo duorum alborum poſſit non eſſe ſuppoſita eorum coexiſtentia; ſed illa relatio, quæ neceſſariò ſequitur poſitis extremis eſt intrinſecus adueniens ergo &c. Deindè quia videtur, quod relatio educentis, aut inducentis ſit extrinſecus adueniens, quia illa relatio eſt intrinſecus adueniens, quæ non ſequitur neceſſariò poſitis extremis, & quibuſcunque conditionibus præuijs, ſed poſito calore v. g. & calefactiuo, & omnibus prærequiſitis ad eductionem, aut inductionem, nõn neceſſariò ſequitur eductio, aut inductio inter calorem, & calefactiuum illud, nam non conſequeretur illa inductio, aut eductio, ſi calor eſſet eductus ab alio calefactiuo, & ſi eſſet productus à ſolo Deo abſque ſubiecto, non eſſet inductio, aut eductio in vllo agente terminata ad illum calorem, ergo tam benè eſt relatio extrinſecus adueniens, quam vnio materiæ ad formam, aut Vbi, quæ ſecundum Scotum ſunt relationes extrinſecus aduenientes. Quia verò Doctor palam oppoſitum docet, quod nempe ſint relationes intrinſecus aduenientes, conatur Poncius ipſum explicare, dicens, cum Scotus ita loquitur intelligendum eſſe conformiter ad principia alia de productione, vndè quemadmodum ſecundum illa principia cauſa producens v. g. homo generans hominem dicit duas productiones diuerſæ rationis ad rem productam, vnam quæ ſpectat ad prædicamentum actionis, & manet ſolùmodo, vel quamdiu manet res in fieri ab illa cauſa, vel quamdiu actualiter dependet ab illa cauſa, & alteram productionem, quæ eſt de prædicamento ad aliquid, quæ præſupponit priorem, & manet quamdiù extrema illa manent, ſiue res producta dependeat actualiter à cauſa, ſiue non dependeat, ex quibus productionibus prior eſt relatio extrinſecus adueniens, poſterior verò intrinſecus adueniens; ita cauſa educens, aut inducens dicit duplicem eductionem, aut inductionem, vna quæ manet quamdiu res eſt in fieri, aut actu dependet ab inducente, & alteram quæ ad illam ſequitur, & manet quamdiù res educta, & educens exiſtunt in rerum natura, ſiue actu dependeat res educta ab educente, ſiue non; ex quibus prior inductio, aut eductio eſt relatio extrinſecus adueniens, & de illa procedit diſcurſus præmiſſus contra doctrinam Scoti, poſterior verò eſt intrinſecus adueniens, & de illa loquitur Scotus, nec contra eam facit ille diſcurſus. An autem re vera ſint illæ duæ eductiones, ait Poncius, iiſdem rationibus probandum, aut improbandum eſſe, quibus vtuntur Auctores ad probandum, aut improbandum, quod detur paternitas intercedens inter Patrem, & Filium, & ſequens neceſſariò ad illos ſuppoſita productione vnius ab altero.

47 Totus hic Poncij diſcurſus diligenti indiget examine; & in primis quod ait de actione, tertio modo ſumpta pro relatione ſcilicet producentis ad productum, fateor etiam ego valdè probabile eſſe inter producens, & productum non dari alias relationes reales diſtinctas ab ipſa actione productiua, & paſſione ipſi in producto correſpondente, hoc enim ante ipſum aſserui, ac illis eiſdem rationibus probaui diſp. 8. Log. q. 10. art. 2. explicando ſecundum modum relatiuorum, qua de cauſa dixi ibidem paternitatem, & filiationem in creaturis re vera non importare reales relationes per modum veræ, ac realis dependentiæ vnius ab alio, ſed potius extrinſecas denominationes deſumptas ex actione generatiua, quæ in generante præceſſit, & paſſione illi correſpõdente in genito; & quoad hoc Poncio gratias refero, quod meam amplexus ſit opinionem, & rationes pro ea, quæ tamen quibuſdam alijs Scotiſtis non vim earum rationum

ad

ad ſufficientiam expendentibus adhuc placere non potuit, cùm interim nec ad eas rationes reſpondeant, nec oppoſitum ſolida ratione probent, ſed tantùm ex communi omnium conceptu, qui hactenus præſertim in ſchola noſtra paternitatem, & filiationem etiam in creaturis eſſe reales relationes de prædicamento ad aliquid incunctanter affirmarunt. Cæterùm quod inquit & diſput. 15. cit. n. 66. & diſp. 17. n. 20. & 21. actionem ſumptam pro relatione producentis ad productum, & paſſionem ei correſpondentem in effectu pertinere ad prædicamentum actionis, & paſſionis, non autem relationis, hoc eſt manifeſtè contra Doctorem, & Ariſtot. nam in 4. loc. cit. d. 13. q. 1. lit. G. palam docet reſpectum producentis ad productum, & alium ei correſpondentem in effectu, non eſſe de genere actionis, & paſſionis, ſed relationis, & pertinere ad prædicamentum ad aliquid. Neque valet effugium illud Poncij Doctorem loqui de relationibus producentis, & producti permanentibus, quales communiter cenſentur paternitas, & filiatio, non autem de tranſeuntibus cum ipſo fieri rerum. Non valet, imò eſt merum inuentum ad eludendam Scoti literam, quæ expreſsè loquitur de reſpectu producentis, & producti interueniente in ipſo fieri rerum, legatur Doctor ibidem ſub lit. V. in ſolutione ad quintum principale, vbi diſtinguit reſpectus producentis, & producti pertinentes ad fieri rerum à reſpectibus paternitatis, & filiationis comitantibus rem in facto eſſe ſecundum communem opinionem, & reſpectum producentis, & producti etiam in eo ſenſu inquit non eſſe propriè de genere actionis, ſed relationis, vana igitur eſt illa explicatio Doctoris, & ex ipſo contextu confutabilis. Tum quia ſic etiam loquitur Ariſt. cum enim 5. Met. cap. 15. enumerat relationes ſecundi modi ad prædicamentum ad aliquid pertinentes, nedum recenſet relationes dependentiæ, quæ rem in facto eſſe comitantur, veluti quod fecit, ad id, quod factum eſt, ſed etiam relationes actualis dependentiæ pertinentes ad ipſum fieri rerum, & quæ explicantur per tempora de præſenti, ergo neque illa explicatio eſt ad Ariſt. mentem.

48 Deindè hoc ipſum etiam ratione probatur, ille namque dicitur reſpectus intrinſecus adueniens, qui poſitis extremis neceſſariò conſequitur ad ea ex vi præciſè poſitionis illorum nullo alio extrinſeco accedente, & per hoc reſpectus intrinſecus aduenientes diſtinguuntur ab extrinſecus aduenientibus, ſed ſtatim ac ad abſolutum in cauſa ſequitur abſolutum in effectu, conſequitur in ambobus extremis, præſertim loquendo in creatis, relatio producti ad producens, *& è contra*, ex Scot. 1. d. 30. G. & d. 35. L. & 43. C. & 2. d. 1. q. 2. E. neque hic rurſus ſuffragari poteſt euaſio illa Ponciana, quod loquatur de reſpectu dependentiæ producti ad producens permanente in facto eſſe, quamdiù cauſa, & cauſatum permanent, qui præſupponit alium reſpectum dependentiæ in fieri; nam ibi loquitur Doctor de omninò primo reſpectu dependentiæ tam actiuæ, quam paſſiuæ, qui in eodem inſtanti ſequitur, quo effectus dimanat à cauſa, & cum dicat, quod tales reſpectus producentis, & producti, cauſantis, & cauſati neceſſariò, & indiſpenſabiliter extrema illa conſequantur, fatendum eſt illos reſpectus non pertinere ad prædicamenta actionis, & paſſionis, ſed relationis. Conf. quia reſpectus producti ad producens, vt notat Doctor 4. d. 13. q. 1. F. eſt ſicut dependentis ad illud, ad quod dependet, & hoc ſimpliciter ſecundum ſuum eſſe, ſicut ſimpliciter accipit eſſe, ſed relatio dependentiæ ſimpliciter ſiue actiuæ, ſiue paſſiuæ eſt intrinſecus adueniens, ergo &c. Probatur minor, quia inter effectus à cauſa ſecunda pendentes aliqui ſunt, qui ab ea eſſentialiter dependent non ſolùm in fieri, ſed etiam in conſeruari, vt conſtat de lumine, ſono &c. alij verò dependent ab ea ſolùm in eo inſtanti, quo fiunt, non verò deinceps, quamuis autem aliqua poſset eſse dubitatio de dependentia effectuum ſecundi generis, quod non ſit intrinſecus adueniens, quia poſſunt extrema permanere in rerum natura ſine tali relatione, nempe poſt primam omninò productionem, tamen de effectibus primi generis nullus videtur dubitandi locus, non enim dari poteſt lumen, quod à corpore luminoſo non dependeat, ergo talis dependentia eſt relatio intrinſecus adueniens, quia neceſſariò conſequitur extrema illa in eſſe poſita, & neceſſariò inter ea verſatur, neque dicas talem dependentiam eſſe lumini realiter identificatam, quia certum eſt tale lumen poſſe à ſolo Deo conſeruari deſtructo corpore luminoſo, ergo talis dependentia tam paſſiua ex parte luminis, quam actiua ex parte corporis luminoſi eſt relatio prædicamentalis, non tranſcendentalis, & cum ſequatur neceſſariò extrema in eſſe poſita, erit relatio intrinſecus, non autem extrinſecus adueniens; ſed & quod etiam talis ſit relatio dependentiæ effectuum ſecundi generis, qui ſolùm in fieri à cauſa ſecunda dependent, oſtendi diſp. 8. log. q. 20. art. 2. explicando ſecundum modum relatiuorum. Quod autem dixi de reſpectu productionis, hoc idem quoque affirmo de reſpectu eductionis, cum hæc quoque ſit quædam productio, & dependentiam in eſſe ſimpliciter importet, vt mox ex Doctore ſubijciam.

49 Ex hoc infertur falſum eſſe aliud Poncij dictum, quod nimirum actio eductiua, vel inductiua, ac tranſmutatiua ſint realiter identificatæ, & eundem importent reſpectum, ſunt quidem actiones regulariter inter ſe connexæ, non tamen realiter identificatæ, quia actio tranſmutatiua eſt reſpectus extrinſecus adueniens, eductio autem vel inductio intrinſecus adueniens, quod præſertim de eductione omninò negari non poteſt, cum ſit quidam reſpectus productionis, & dependentiæ; dixi autem regulariter eſſe actiones inter ſe connexas, quia abſolutè loquendo dari poſſet eductio formæ è ſubiecto abſque eius tranſmutatione, ſi priuatio in eo non præceſſiſſet duratione formam, quod neceſſarium eſſe ad tranſmutationem pluribus oſtendi contra Poncium diſp. 15. Phyſ. qu. 2. Hoc etiam nedum aſſerit, ſed & ſtrenuè probat Doctor ipſe loc. cit. 4. d. 13. qu. 1. F. vbi ait agens creatum habere reſpectum ad terminum primum, ſiue totalem, qui dicitur productum, & ad terminum, qui dicitur forma educta, vel inducta, & ad ſubiectum illius formæ, quod eſt paſſum, vel tranſmutatum. Quod autem iſti reſpectus ſint alij, & alij, probat Doctor, quia ſunt ad alios, & alios terminos. Tum quia reſpectus correſpondentes è conuersò ſunt omninò alij, & alij, reſpectus enim producti ad producens eſt, ſicut dependentis ad illud, ad quod dependet, & hoc ſimpliciter ſecundum ſuum eſſe, ſicut ſimpliciter accipit eſſe, reſpectus autem tranſmutabilis ad tranſmutantem non eſt ſimpliciter dependentis ſecundum eſſe, tranſmutabile enim ſecundum ſuum eſſe ſimpliciter concurrit cum agente, vt concauſa, nec accipit ſimpliciter eſſe ab ipſo, ſed tantum accipit eſſe ſecundum formam, quæ inducitur. Reſpectus etiam producti, & educti, patet quod ſunt alij, etſi vterque ſit dependentis à producente, quia illud primo dependet, quod primò accipit eſse, & hoc eſt productum, illud ſecundariò, vel per accidens dependet, quod ſecundariò accipit eſſe, & hoc eſt vel eductum, vel inductum; ita probat Doct. realem diſtinctionem horum reſpectuum, quas probationes non adducit Poncius.

50 Neque duæ rationes à Poncio adductæ ad oppoſitum probandum ſunt conuincentes. Ad 2. Vallo trac. Formalit. in explicatione diuiſionis reſpectuum intrinſecus, & extrinſecus aduenientium, vt hanc euitaret difficultatem, negat reſpectum producentis ad productum, & educentis ad eductū præcedere reſpectum agentis ad paſſum, ſed ait rem è contra ſe habere, quem ſequitur Aretin. trac. Formalit. ibidem, quam doctrinam reieci diſp. 8. Log. q. 8. in ſolutione ad primum, & diſp. 7. Phyſ. q. 3. quia nequit ſubiectum pati, & tranſmutari, niſi per formam in ipſo receptā, & productam, ſi ergo paſſio ſupponit neceſſariò reſpectum educentis, ac producentis ad eductum, vel productum, conſequenter etiā & actio, cum ſit ſimul natura cum paſſione. Verum tamen eſt, quod ſi prædicti Auctores loquuntur de toto producto, ſiue per ſe, ſiue per accidens, vt de reſpectu ignis producentis aquam calidam, & non calorem ſolùm, concedi poteſt actionem ſubiecti tranſmutatiuam præcedere productiuam totius, prius namque intelligitur agens aquam tranſmutare per calorem inductum, quam aqua intelligatur producta in eſſe calidi, ſed loquēdo de productione termini formalis, ſ. caloris eiuſque eductione è ſubiecto, certum eſt in hoc ſenſu ob rationem allatam actionem productiuam, & eductiuam præcedere tranſmutatiuē; cum autem Poncius infert tunc ſequi, quod relatio tranſmutantis, ſeu actio tranſmutatiua ſit intrinſecus aduenies, quia ſequitur neceſſariò ſuppoſitis extremis, & eductione formæ, ſeu inductione eius, ad hoc iam dixi diſp. 8. Log. q. 8. ad 1. cum Lich. quol. 11. in ſolutione ad inſtantias contra 4. dictum etiam relationes extrinſecus aduenientes interdum neceſſariò inſurgere poſitis aliquibus præter fundamentum, & terminum, ſic poſita materia, & forma non neceſſariò ſequitur vnio, ſed poſita forma in materia, neceſſariò ſequitur; poſitis corpore, & loco non neceſſariò ſequitur Vbi, ſed poſito corpore in loco, ſequitur neceſſariò; ſic igitur in propoſito poſito igne, & aqua non neceſſariò ſequitur actio ignis in aquam, ſed inducta caliditate in aqua, ſequitur neceſſariò actio ignis in aquam,

ſed

Digitized by Google

ſed non idcirco talis actio eſt relatio intrinſecus adueniens, quia neceſſitas ortus eius non ex eodem capite procedit, à quo eſt neceſſitas ortus relationis intrinſecus aduenientis, quia neceſſitas huius v. g. ſimilitudinis oritur ex natura extremorum, & oritur ab extremis abſolutè inſpectis, non ſic neceſſitas actionis, vnionis, & Vbi in prædictis caſibus, ſed neceſſitas eorum procedit ab aliquo extrinſeco, quod rationem non habet nec ſundamenti, nec termini, & ita ſe habet in propoſito inductio, vel eductio formæ antecedenter ad actionem, quod non eſt nec ſundamentum eius, neque ratio fundandi, vt ibi explicatum eſt.

51 Ad aliam rationem poſſet negari maior in ſenſu iam declarato, interdum enim poſitis aliquibus præter ſundamentum, & terminum, vt ait Lichet. cit. poteſt relatio extrinſecus adueniens neceſſariò reſultare inter extrema; ſed abſolutè neganda eſt minor, nam reſpectus eductionis neceſſariò ſequitur ad calorem in ſubiecto, vel è ſubiecto productum, neque probatio eſt ad propoſitum, quia terminus eductionis non eſt calor, vel qualibet alia forma abſolutè inſpecta, ſic enim eſt terminus productionis, non eductionis, ſed eſt forma producta in materia, & ſubiecto, licet autem ad formam productam, vt ſic, non neceſſariò ſequatur reſpectus eductionis, quia poteſt eſſe à Deo producta extra ſubiectum, vt dicitur in argumento, tamen ſequitur neceſſariò ad formam productam in ſubiecto, adeout implicet formam eſſe in ſubiecto, aut è ſubiecto productam, & non dicere reſpectum eductionis ad educentem, atque ideò eductio eſt reſpectus intrinſecus adueniens, vt ait expreſsè Doctor; qui nullo pacto reſpicit explicationem, quam Poncius ſubdit, dum inquit cauſam educẽtem duplicem dicere eductionem, vel inductionem, vnam quæ comitatur rem in fieri; aliam in facto eſſe, & quaſi in eſſe quieto, & de hac Doctorem eſſe locutum, cum eam dicit eſſe reſpectum intrinſecus aduenientem. Non, inquam, valet explicatio iſta, quia vt conſtat ex dictis, loquitur Doctor etiam de productione, & eductione, quæ comitatur rem in fieri, & non in facto eſſe tantùm, tum quia non in omnibus effectibus datur alia dependentia à cauſa ſecunda præter illam, quam ſundant, cum actu ab ea producuntur; tum tandem quia in illis effectibus, in quibus vtraque illa dependentia reperitur tam ſcilicet in fieri, quam in factò eſſe, ſeu conſeruari, eiuſdem rationis ſunt prima rei productio, & eiuſdem conſeruatio, vt dictum eſt diſp. 7. Phyſ. q. 3. art. 3. num. 44. atque ideò etiamſi in omnibus effectibus admitteretur illa duplex productio, vel eductio, quam Poncius comminiſcitur, de vtraſque idem iudicium ferri deberet, quod nempe ſint, vel non ſint reſpectus intrinſecus aduenientes, vel extrinſecus.

Secundò principaliter Poncius in eadem quæſt. 3. cit. nu. 22. explicat definitionem actionis traditam ab Auctore ſex principiorum, quod ſit illa, *ſecundum, quam in id, quod ſubijcitur, agere dicimur*; & ait ſecundum Doctorem hanc definitionem eſſe bonam, non tamen comprehendere omnem omninò reſpectum, qui ſpectat ad hoc prædicamentũ, ſed prout comprehendit omnem actionem cauſæ efficientis, vt efficiens eſt. Ratio autem cur non admittat eam, vt comprehendentem omnem reſpectum huius prædicamenti, eſt, quia informatio quaſi actiua cauſæ formalis, à qua dicitur actu conformare ſubiectum, ſpectat ad hoc prædicamentum, neque enim poteſt aſſignari aliud prædicamentum, ad quod ſpectet, & tamen non conuenit ipſi propriè loquendo prædicta definitio, quia non eſt verum propriè loquendo, quod forma agat in materiam, ſola enim cauſa efficiens dicitur propriè loquendo agere, ex vſu Philoſophorum; ſimiliter concurſus materiæ, quo influit materialiter in formam, quæ ex potentia eius educitur, ſpectat ad hoc prædicamentum, & tamen propter eandem rationem non conuenit ipſi prædicta definitio propriè loquendo. Ratio autem cur Scotus admittit prædictam definitionem, vt comprehendentem omnes actiones cauſarum efficientium ſpectantes ad hoc prædicamentum, eſt, quod omnibus, & ſolis illis conueniat propriè loquendo, omnis enim, & ſola cauſa efficiens actione huius prædicamenti agit in id, quod ſubijcitur.

Addit proinde inferius num. 25. quod ſi quis velit actionem definire, vt comprehendentem omne illud, quod ſpectat ad hoc prædicamentum, poſſe explicari, quod ſit accidens, quo mediante formaliter aliquid communicat eſſe alteri, abſtrahendo à modo, quo communicat illud eſſe, ſiue ſcilicet id fiat per receptionem, ſiue per informationem, aut inhæſionem, ſiue ſine receptione, aut inhæſione, aut informatione; & hanc deſcriptionem probat eſſe bonam, quia omni, & ſoli actioni huius prædicamenti conuenit, conuenit enim influxui, quo materia dat eſſe formæ, & informationi, qua forma informat materiam dando ſeipſam illi, & influxui quo efficiens producit quemcunque effectum, quem producit mediante accidente, ſiue illud producat tranſmutando, ſiue ſine tranſmutatione. Actionem autem cauſæ efficientis, vt ſic, deſcribit eſſe accidens, à quo actualiter denominatur producere aliquid, aut dare ipſi eſſe abſque receptione, aut informatione eius, aut inhæſione in ipſo; quæ particulæ adduntur, vt cauſalitas efficientis diſtinguatur à cauſalitate cauſæ materialis, & formalis.

52 Totam rurſus hanc doctrinam, quam tradit Poncius, vt de mente Scoti loc. ſæpè cit. ſcilicet 4. d. 13. q. 1. ego ibidem non reperio, imò potius oppoſitum, ait enim ſub ea definitione comprehendi omnem actionem de prædicamento actionis, non autem omnem actionem cauſæ efficientis, & rationem adducit, quia cauſa efficiens ſicut ad duo comparari poteſt, nimirum ad effectum productum, & ad ſubiectum tranſmutatum, ita conſiderari poteſt, vel in ratione producentis, vel in ratione tranſmutantis, itaquod duplex actio conuenit efficienti, vt ſic, actio productiua, & actio tranſmutatiua; cum ergo ſola actio tranſmutatiua per eam definitionem explicetur, & ad hoc prædicamẽtum pertineat, productiua verò ad genus relationis, vt ſæpè ibi Doctor inculcat, falſum eſt ſub ea definitione comprehendi omnem actionem cauſæ efficientis. Tum quia admiſſo etiam actionem productiuam ſub hoc prædicamento contineri, adhuc tamen falſum eſt per eam definitionem explicari actionem productiuam, quia per eam definitionem ſola exprimitur habitudo agentis ad paſſum, & ſubiectum tranſmutatũ, vt Doctor explicat, non autem ad effectum productum, neque enim agens dicitur agere in effectum, ſed in ſubiectum, & paſſum, quod eius actioni ſubijcitur recipiendo formam in ipſo productam, ſiue id contingat cum mutatione ſubiecti, ſiue non, quod ideò dico, quia licet regulariter loquendo actio, & paſſio contingant cum tranſmutatione ſubiecti, tamen abſolutè loquendo poteſt forma induci in ſubiectum, quod duratione non præceſſerit formam ſub priuatione, quo caſu daretur actio, & paſſio ſine tranſmutatione ſubiecti propriè dicta. Rurſus neque ibidem ait Doctor definitionem Porretanam actionis non omnem reſpectum huius prædicamenti explicare, quia non conuenit informationi actiuæ formæ, quæ tamen nõ ad aliud prædicamentũ præter hoc ſpectare poteſt, nec conuenit concurſui materiæ, quo influit in formam; nihil horum, inquam, habet Doctor loco cit. & falſum eſt concurſum materiæ in formam ad hoc ſpectare prædicamentum, quia cauſalitas, vt ſic, vt importat verum influxum in effectum eſt relatio intrinſecus adueniens, atque ideò directè ſpectat ad prædicamentum relationis, & pertinet ad ſecundum modum relatiuorum; informatio verò actiua formæ, cum non importet veram cauſalitatem alicuius diſtincti effectus, ſed ſolam ſui ipſius exhibitionem, & communicationem materiæ, non ſpectat neque ad hoc prædicamentum actionis, nec relationis, ſed habitus, vt dictum eſt diſp. 8. Log. q. 12. art. 2. in explicatione illius prædicamenti, ſicut etiam è contra informatio paſſiua ſumpta pro ſimplici habitione, & receptione formæ præſcindendo ab agente ad idem ſpectat prædicamentum habitus, non autem paſſionis. Solum dubitatiuè illud inſinuauit Doctor 4. d. 12. q. 1. C. quærens enim ibi ad quod genus pertineat informatio actiua, & paſſiua formæ, reſpondet, vide ſi fortè ad genus paſſionis, vt ſic paſſio dicat non tantùm reſpectum paſſi ad agens, ſed ad formam, vel ſi fortè ad genus actionis, vt ſic actio dicat non tantùm reſpectum agentis ad patiens, ſed formæ informantis ad illud, quod informatur; vndè cum Doctor ibi dubitatiuè loquatur, nil certi indè haberi poteſt, ſed ſtandum eſt reſolutioni datæ loco citat. in Logica.

Neque etiam definitio actionis à Poncio data, vt omnem actionem ad hoc prædicamentum ſpectantem comprehẽdat, ſatis idonea eſt, nam illi falſo innititur fundamento Thomiſtico, quod actio productiua termini ſub hoc contineatur prædicamento, quod millies negat Doctor loc. cit. quia talis actio, cum ſit relatio intrinſecus adueniens ſpectat ad prædicamentum relationis, non autem ad prædicamentum actionis, quod importat ſolum reſpectum extrinſecus aduenientem; ſola ergo actio tranſmutatiua paſſi, & quæ illi communicat eſſe quoddam ſecundum quid ſecundum formam, quæ inducitur, ad prædicamentum actionis ſpectat, illudque conſtituit; aliæ verò actiones, quibus communicatur eſſe ſim-

Digitized by Google

ſimpliciter ad genus attinent relationis, & hæc eſt vera, & germana Doctoris ſententia, vt ſuis locis oſtendimus tum in Logica, tum in Phyſica, vndè qui volunt actiones verè productiuas in hoc prædicamento reponere, planè non loquuntur Scoticè, ſed Thomiſticè, & ideò fruſtrà laborat Poncius ampliando definitionem actionis, vt omnes actiones, quomodocunque communicatiuas eſſe alteri ſub hoc comprehendat prædicamento, quia non omnes tales actiones ad hoc prædicamentum ſpectant.

53 Tertiò idem Auctor eadem quæſt. à num. 26. quærit, an actio ſit aliquid medium inter efficiens, & effectum; & reſpondet concl. 1. quod quotieſcunque cauſa aliqua producit aliquem effectum, qui non poteſt ab vlla alia cauſa produci, tunc non datur actio media inter cauſam, & effectum, quia ſi eſſet aliqua neceſſitas, maximè vt haberetur denominatio noua producentis in cauſa, & producti in effectu, ſed ad hoc non eſt neceſſe, vt ponatur aliquid tale, poteſt enim dici, quod cauſa denominetur produci ab ipſomet effectu qui ſeipſo egreditur à tali cauſa, quod probat, quia in ſententia admittente actionem mediam inter cauſam, & effectum, licet dicatur de nouo de illa cauſa, quod ſit cauſa, à qua egreditur illa actio, & de actione quod ſit egrediens actu ab illa cauſa, non tamen ponitur aliquid medium inter cauſam, & actionem, & ratio, quare non ponitur aliquid medium, eſt, quia actio illa non poteſt eſſe, niſi à tali cauſa; quod ſi potuiſſet, nulla eſſet ratio, quare non poneretur aliquid medium inter illam, & cauſam tam benè, quam ipſamet ponitur inter cauſam, & effectum per ipſam productum, ergo quoties effectus progredi nequit, niſi ab vna cauſa determinata, tunc nulla mediat actio inter cauſam, & effectum, ſed denominationes omnes prouenire poterunt ab ipſamet cauſa, & effectu. Deindè addit concl. 3. quod quando cauſa ſecunda producit aliquem effectum, qui poſſet ab alia cauſa ſine ipſa produci, tunc requiri actionem mediam, vt dicatur formaliter producere illum; quod probat, quia nequit dari denominatio realis abſque forma denominante reali, quæ ſit cauſa talis nouæ denominationis, ſed abſque aliquo intermedio inter cauſam, & effectum, non daretur vlla cauſa, vndè orirentur illæ denominationes cauſantis, & cauſati, ergo &c. Probatur minor quia illa denominatio cauſantis in igne v. g. cauſante calorem, non prouenit ab ipſo igne, nec à calore, nec ab vtroque ſolo, nec ab vtroque ſimul, & reſpectu ad non eſſe immediatè præcedens, fundato in calore, quia omnia illa poſſunt eſſe abſque illa denominatione, in caſu ſcilicet quo calor productus ab vno igne non eſſet productus ab illo, ſed ab alio igne, ſed nihil aliud poteſt aſſignari, quod ſit cauſa iſtius denominationis, niſi aſſignetur aliquid intermedium diſtinctum realiter ab omnibus illis, ergo niſi aſſignetur tale quid, non poterit dari cauſa iſtius denominationis realis.

Confirmatur, quia impoſſibile eſt aliquid præſertim finitum tranſire de nouo, à contradictorio in contradictorium abſque aliqua mutatione intrinſeca, vel extrinſeca, ſed ignis quando producit calorem tranſit à non eſſe producens ad eſſe producens, ergo debet dari aliquid de nouo, ratione cuius ignis dicatur de nouo producens, ſed ex dictis nihil aſſignari poteſt niſi aliquid intermedium ponatur diſtinctum ab igne, & calore etiam ſimul ſumptis, & poſito reſpectu ad non eſſe immediatè præcedens, ergo neceſſariò eſt aliquid tale admittendum, & concludit hoc eſſe actionem ipſam, quam re vera mediare aſſerit inter cauſam, & effectum, veluti via ad ipſum, & hic eſt communis dicendi modus omnium Recentiorum.

Hæc rurſus Poncij doctrina matura indiget diſcuſſione, quamuis enim quod in concluſionibus habet, ſit verum, non tamen videtur rectè probatum; verum eſt vtique quod habet in prima concluſione non dari actionem mediam inter cauſam, & effectum, qui ab ea ita determinatè procedit, vt nequeat ab alia produci, id tamen non eſt ob rationem ab ipſo aſſignatam, aut ſaltim illa non eſt ratio à priori, vt poſteà conſtabit num. 57. vndè ad eam rationem poſſet negari minor, ſcilicet quod in caſu illius concluſionis non ſit neceſſaria actio media, vnde ſumatur in cauſa noua denominatio cauſantis, cumque probat illam minorem exemplo actionis, quæ ſeipſa ab agente dimanare dicitur, & nulla alia media actione produci, atque ideò concludit idem pariter dici poſſe de effectu in caſu concluſionis; poſſet rurſus negari paritas, quia relatio actionis, & productionis eſt formalitas, & modus à natura inſtitutus ad denominandum aliquid formaliter cauſans, atque ideò in eo denominandi ordine eſt ita quo, vt non poſſit eſſe quod, vt dictum eſt diſp. 7. Phyſ. q. 2. at de effectu etiam à determinata cauſa procedente id affirmare non licet, quia eſt entitas nata produci, & talis denominationis formaliter ſuſceptiua. Rurſus licet etiam verum ſit, quod aſſerit in alia concluſione, nempe requiri actionem mediam inter cauſam, & effectum, qui ab alia produci poteſt, adhuc tamen eius concluſionis probatio non videtur rectè procedere, imò directè videtur deſtruere probationem primæ concluſionis, ſi namque eſt neceſſaria actio media, vt ab ea ſumatur denominatio realis cauſæ, eadem quoque neceſſitas erit in caſu primæ concluſionis, vel ſi ea neceſſitas ibi ſuppleri poteſt abſque actione media, poterit etiam ſuppleri in caſu alterius concluſionis. Quod adhuc magis euidenter oſtenditur ex confirmatione, quam adducit pro illa concluſione, ſi enim impoſſibile eſt aliquid finitum denominari cauſans abſque actione media, quia non ſit tranſitus à contradictorio in contradictorium ſine mutatione, ſanè hæc ratio vrget tam in caſu primæ, quam alterius concluſionis, ſi nimirum ſupponatur aliquem effectum oriri determinatè ab aliqua cauſa ſecunda, ita quod nequeat ab alia produci, vt aſſerunt Thomiſtæ de actibus vitalibus, qui neceſſariò procedunt à potentia vitali.

54 Deindè abſolutè falſum eſt, quod ait, cum neceſſaria eſt actio diſtincta ab entitate effectus, per quam ipſe producatur, tunc re vera actionem mediare inter cauſam & effectum, hoc enim directè Scoto repugnat 1. d. 3. G. & d. 33. L. & 43. C. & 2. d. 1. q. 2. E. vbi ait ad abſolutum in caſu ſequi immediatè abſolutum in effectu, & quod nos fallit imaginatio, dum putamus relationem cauſalitatis mediare, veluti viam inter cauſam, & effectum, quia re vera ſequitur, ſicut vniuerſaliter nulla relatio ponitur, niſi poſitis extremis, cum ergo Poncius concedat cum alijs Scotiſtis actionem dicere formaliter relationem, tenetur conſequenter concedere hanc non præcedere ſuum terminum, imò potius conſequi; vndè magis inconſequenter loquitur Poncius, quam faciant Recentiores, iſti namque actionem dicunt re vera mediare, veluti viam inter cauſam, & effectum, quia ponunt illum eſſe quid abſolutum, & ad ſummum tranſcendentaliter relatiuum, ſi namque relationem eſſe dixiſſent, ſanè non affirmaſſent præcedere terminum ſuum, quia relatio præſupponit extrema, inter quæ verſatur.

Reſpondet Poncius num. 42. reſpectum, per quem producitur fundamentum, vel terminus, non eſſe illis poſteriorem, actio autem eſt reſpectus, quo producitur ſuus terminus & propterea non debet eſſe poſterior ipſo, & ait hanc reſponſionem miram videri non debere, quia ſimilis datur cõmuniter in alia materia, quando enim dicitur quod paternitas non poſſit eſſe generatio, qua producitur filius æternus, quia paternitas cum ſit relatio Patris ad filium, debet præſupponere ipſum filium, reſpondetur communiter non omnem relationem debere præſupponere ſuum terminum, ſed ſolas illas, quibus non producuntur termini; Et inquit hoc præſertim in propoſito de actione aſſerendum eſſe, quia non requiritur actio, niſi vt effectus ponatur in fieri, quare ſi effectus intelligeretur in fieri antecedenter ad illum reſpectum, ille reſpectus nequit eſſe actio, imò fruſtrà omninò ponitur. Ad auctoritatem verò Scot. cit. ait eum ſic intelligendum, vt velit non neceſſariò prærequiri ad hoc vt effectus producatur, aliquod abſolutum ex parte cauſæ, quod ſit actio, quia ad abſolutum in cauſa ſequitur abſolutum in effectu, cum quo tamen ſtat, quod præſupponi poſſet, & deberet aliquis reſpectus, & quando dicit, quod reſpectus ſequuntur, loquitur de reſpectibus intrinſecus aduenientibus, qui non tranſeunt, ſed permanent quamdiu manent extrema.

55 Hanc tamen ſolutionem, haſque portentoſas relationes termino non indigentes iam confutaui diſp. 5. Phy. q. 2. nam & tales relationes antè Poncium aliqui Scotiſtæ excogitarunt, quæ terminos præcedant, velut via acquiſitiua illorum, nullus tamen præter Poncium vnquam admiſit relationem, quæ ſuum præcedat fundamentum, imò & per quam ſuum fundamentum accipiat eſſe, qualem hic Auctor comminiſcitur in allata ſolutione, nam relationes ex fundamento, aut in fundamento oriri dicuntur, non autem fundamenta ex relationibus; ideoque hæc reſponſio tam mira eſſe debet, quam monſtruoſum eſſet dicere aliquam relationem ſuum fundamentum præcedere, ac etiam producere; & omninò falſum eſt ad illam difficultatem de paternitate in diuinis eo modo reſponderi, reſpondent enim omnes cum Scoto 4. d. 13. q. 1. lit. S. quod licèt paternitas ſit ſimul na-

tura

Digitized by Google

tura cum filiatione, & Pater ſimul natura cum filio, adhuc tamen ſtat, quod Pater ſit prior origine filio, quia licet relatiua ſint ſimul natura, prout ſimultas dicit non poſſe eſse ſine inuicem, tamen cum hoc ſtat prioritas originis, quę nihil aliud dicit, niſi à quo eſt aliud; Imò Doct. in ea qu. arguendo pro prima opinione quarto loco adducit argumentum, quod præ manibus habemus, quo probat actionem non eſse ſolam relationem ad productum, quia tunc eſset omninò ſimul cum ipſo, & nō prior, nec haberet rationem cauſæ; deindè inferius lit. S. in hæc verba reſpondet; Ad 4. cum dicitur quod relatiuum non eſt cauſa ſui correlatiui, iſtud argumentum eſt contra omnem opinionem, niſi fortè ponentem perſonas abſolutas, ſi enim omnes catholici concedunt ibi originem, concedunt etiam ibi principiationem perſonæ ad perſonam, vel oportet dicere, quod relatiuum ſit principium ſui correlatiui, vel oportet dicere, quod prima perſona principians ſit abſoluta à relatione ad ſecundam; eſt ergo reſponſio, ſubdit Doctor, quam dixi lib. 1. d. 28. qu. 3. quod licet relatiua ſint ſimul natura, tamen cum hoc ſtat prioritas originis; ſi autem vera foret doctrina Poncij de illis relationibus, quæ terminum non præſupponunt, ſed ipſum antecedunt, breuiter poterat Doctor ab illa difficultate ſe extricare dicendo actionem, & productionem eſse de numero illarum relationum, quæ terminum præcedunt; verum quia hæc doctrina omninò falſa eſt, & Doctori fuit ſemper ignota, illam ſolutionem non adhibet, imò inſinuando ſolutionem argumenti etiam iuxtà alias vias, ſolutionem Poncij quam tamen dicit eſſe communem, non commemorat, eo quia (videri meo) in nulla via nec Scotiſtarum, nec Thomiſtarum portentoſæ illæ relationes terminum præcedentes, vel fundamentum admitti poſſunt.

Gloſſa verò, quam affert Poncius ad Scoti auctoritatem, an ſit idonea ex ipſo contextu coniectari poteſt. cum enim ait abſolutum in cauſa ſequi immediatè abſolutum in effectu 2. diſput. 1. quæſt. 2. D. præſertim excludere intendit aliquem reſpectum in cauſa præcedentem effectum, inquit enim, & quando arguitur contra iſtud per illam rationem, quod oportet habitudinem nouā aliquam naturaliter præcedere in producente ad productum, diço ſicut dictum eſt diſt. 35. 1. & alias frequenter, quod ad abſolutum in cauſa immediatè ſequitur abſolutum in effectu; & rurſus infrà ſubdit, Cum igitur dicis, quod quia cauſa dat eſſe, ideò effectus recipit eſſe, & non è conuerſo, dico quod ſi intendas per ly *quia* reduplicationem relationis in cauſa, vel aliquam realitatem nouam in cauſa, ſiue relatiuam, ſiue abſolutam, propoſitio falſa eſt &c. quo igitur pacto inquit Poncius Doctorem ibi excludere duntaxat aliquod abſolutum ex parte cauſæ præcedens, non tamen aliquem reſpectum? certè aut Doctorem non vidit, aut Doctorem vult eludere; quo autem modo effectus dicatur media actione produci, & quo pacto, etiam actio pro reſpectu ſumpta formaliter ſit neceſſaria in ratione formæ denominantis, vt agens dicatur formaliter producens iam explicatum eſt ſuprà n. 39.

56 Sed ex alio quoque capite conuincitur actionem pro reſpectu ſumptam effectum comitari debere, non verò præcedere, quia in eodem inſtanti debet eſſe actio, & paſſio, cum ſint correlationes, & ideò ſimul natura, ſed paſſio eſt poſterior effectu, cum in eius entitate fundetur, & ſubiectetur, ergo etiam & actio, alias eſſet prior paſsione. Reſpondet Poncius ſiſtendo in eodem principio, negādo minorem, quia non omne, quod ſubiectatur in ſubiecto aliquo, eſt poſterius natura ipſo, ſed ſolùm quæ ſubiectantur in ipſo, & non ſunt rationes formales ponendi ipſum in eſſe ſiue eſſentiæ, ſiue exiſtentiæ, paſſio autem eſt ratio formalis ponendi terminum actionis exiſtentem actu. Contra, quia nuper cum arguebatur de actione, concedebat relationem præcedentem ſuum terminum, & nunc loquendo de paſſione concedit relationem, quæ ſuum præcedat fundamentum, imò & quod per ipſam conſtituatur in eſſe, quod adhuc eſt maius inconueniens; Tum quia ſubiectum eſt cauſa materialis omnis formæ accidentalis tam abſolutæ, quam relatiuæ, quæ in ipſo recipitur, & ex eius potentia educitur, ergo debet eſſe prius natura omni tali forma, & conſequenter paſſione, quæ in paſſo, ſeu effectu producto fundatur. Mirabilia planè effutit Poncius, vt hoc argumentum diſſoluat, nam negat paſſum, vel effectum productum eſſe cauſam materialem paſſionis, & paſſionem ex eius potentia deduci; ſed certè ſi non accipit eſſe paſſio per creationem extrà ſubiectum, opus eſt vt accipiat per eductionē; neque ad euitandam creationem ſufficit dependentia à ſubiecto, tanquam à poſteriori, ſed debet eſſe à priori, ergo paſſio ſi non creatur, in paſſo producitur, & dependenter ab illo, velut à priori, tanquam à cauſa materiali. Vndè tandem Poncius hac ratione conuictus, & conſternatus concludit, quod ſi dependentia à ſubiecto, tanquam à poſteriori, non ſufficit ad impediendam creationem, propter hanc replicam potius dicendum eſt, quod non detur paſſio aliqua realiter diſtincta ab actione, ſed quod eadem actio, quæ eſt in agente, denominet & agens agere, & effectum produci, ſicut eadem volitio denominat voluntatem volentem, & obiectum volitum, & ſicut eadem vnio denominat naturam humanam vnitam Verbo, & Verbum vnitum naturæ.

Verùm actionem, & paſſionem reſpectus importare nedum realiter diſtinctos, ſed etiam oppoſitos docet manifeſtè Scotus loc. ſæpè cit. & oſtendam ar. ſeq. vndè nihil abſurdius concedere poterat, quam actionem, & paſſionem eundem importare reſpectum; & certè valdè minus abſurdum mihi videtur admittere, quod actio ſubiectetur in paſſo, quam concedere actionem, & paſſionem eſſe eundem realiter reſpectum; Neque valet paritas aſſumpta de volitione eadem denominante voluntatem volentem, & obiectum volitum, quia vt ait Doctor quæſt. 13. & alibi ſæpè volitio, aliæque vitales actiones, vt intellectio, viſio &c. non ſunt actiones verè, & propriè dictæ, ſed grammaticaliter tantùm, & ſecundum vocem, & ideò opus non eſt, vt eis vera paſſio correſpondeat ex parte obiecti, ſicut opus eſt in propoſito, ex parte effectus, in has autem anguſtias Poncius incidit, vt ſaluet actionē etiā pro reſpectu ſumptam præcedere effectum, quia eſt cauſalitas eius, piaculum enim ei videtur, & doctarum aurium offenſiuum, quod actio, qua dicitur effectus produci, ipſum comitetur, & ſequatur, cum tamen poſteà ipſe concedat ſubiectum paſſionis, quod eſt entitas effectus, ipſam paſsionem conſequi, cuius eſt cauſa materialis, quod ſanè maius abſurdum eſt; quia cum dicimus effectum per actionem produci, hoc intelligitur tantùm in ratione formæ denominantis, vt Doctor monuit 4. d. 13. q. 1. P. non autem in ratione formæ verè actiuæ, quia relatio non eſt de genere actiuorum; ſed cum dicimus ſubiectum eſſe cauſam materialem formæ accidentalis in ipſo receptæ, ac ex eius potentia eductæ, ſermo eſt de vera, & phyſica cauſalitate.

57 Regula autem dignoſcendi, quando actio, vel paſsio diſtinguitur ab effectu producto realiter, vel vt alij dicunt, modaliter, eſt hæc, quod ſi effectus ita procedit à cauſa, vt nequeat habere eſſe niſi per habitudinem ad illam, & ſine tali habitudine exiſtere nequeat, tunc actio eſt cum ipſo effectu identificata; ſi verò poteſt eſſe in rerum natura abſque tali habitudine, nimirum quia poteſt ab alia cauſa produci, tunc cenſendum eſt actionem, vel paſsionem eſſe ab ipſo effectu realiter, vel modaliter diſtinctam, quia nimirum effectus eſſe poteſt ſine habitudine ad talem cauſam, & cum habitudine ad aliā. Ratio à priori eſt, quia certiſsimum ſignum realis diſtinctionis inter aliqua duo eſt ſeparatio poſsibilis inter illa, & ideò quando fundamentum eſſe poteſt ſine aliqua relatione, inditium eſt diſtingui ab ea realiter, quando autem ab ea ſeparari nequit, inditium è contrà eſt realis identitatis, præſertim ſi talis impoſsibilitas prouenit ab intrinſeco, vt explicatum eſt diſp. 8. Log. q. 2. & ideò aiebat Doctor 2. d. 2. q. 2. §. *contra iſtud* & 3. d. 1. q. 1. K. & 4. d. 12. quæſt. 1. I. & alibi, quod omnis illa relatio eſt eadem fundamento, ſine qua fundamentum implicat eſse ab intrinſeco; ergo quando effectus ita eſt ab vna cauſa, vt idem numero potuit quoque eſse ab alia cauſa, vel ſaltim poſt fieri conſeruatur abſque vlteriori eius influxu, tunc realiter diſtinguitur ab actione productiua, per quam accipit eſse, & tunc dicitur dependere à tali cauſa media actione ſuperaddita, non autem immediatè ſeipſo, & per eſſentiam ſuam; quando autem effectus ita determinatè pendet ab aliqua cauſa, vt ſine habitudine ad illam exiſtere nequeat, tunc realiter identificatur cum actione, & ſeipſo immediatè dependet à tali cauſa, non autem per ſuperadditam actionem diſtinctam realiter ab entitate effectus. Poteſt hoc declarari ex Scoto 4. diſp. 12. quæſt. 1. L. exemplo illarum formarum, quæ à ſuo ſubiecto dependent abſque alia inhærentia media ab ipſis diſtincta, ſed immediate per ſuam entitatem, vt generatim dici ſolet de omnibus entitatibus modalibus, ſicut enim inuenitur in genere cauſæ materialis aliqua forma ſic neceſſariò ſuo affixa ſubiecto, vt ſine illo exiſtere nequeat; ita in genere cauſæ efficientis contingere poteſt, vt aliquis effectus tam neceſſario ſemper actu à ſua cauſa dependeat, quod prorſus eſse non poſsit abſque actuali continua dependentia ab ea, &

ita

Google

ita ſe habent effectus omnes creati reſpectu Dei, ideoque dependentia illorum ad cauſam primam dicitur eſſe illis realiter identificata.

58 Quartò tandem Poncius diſp. illa 17. Log. q. 4. de paſſione diſcurrit ſeruata proportione, & oppoſitione, ſicut antea de actione, atque ideò eodem modo reijcienda eſt doctrina, quam tradit de paſſione, ſicut reiecta eſt doctrina ab ipſo tradita de actione; neque in hoc eſt amplius immorandum; ſolum eſt aduertendum quod in ea q. 4. concl. 3. vnionem ſubiecti ad formam reponit in prædicamento paſſionis, illamque deſcribit eſſe reſpectum extrinſecus aduenientem, per quem ſubiectum mouetur ab efficiente ad aliquam formam. Verùm; quamuis certum ſit vnionem ſubiecti ad formam importare reſpectum extrinſecus aduenientem, falſum eſt nihilominus ſpectare ad prædicamentum paſſionis, & dicere reſpectum, per quem ſubiectum mouetur ab efficiente ad formam; vnio namque formalis, qua ipſa extrema vniri dicuntur, pro extremis habet ſolummodo ſubiectum, & formã, & omninò ab agente præſcindit, vndè diuerſa eſt à receptione, quæ ponitur in prædicamento paſſionis, & reſpicit agens, à quo ſubiectum formam recipit; quæ quidem diſtinctio ſufficienter colligitur ex diuerſis earum formalibus effectibus, quia à paſſione v. g. dicitur ſubiectum calefactum, per quod ſignificatur habitudo ad agens, ſed ab vnione formali caloris cum ſubiecto dicitur ſubiectum, non calefactum, ſed calidum, in qua denominatione ſola exprimitur informatio, & receptio, non autem paſsio, quia cum paſsio ſit actus huius ab hoc, non dicit receptionẽ formę quocũque modo, ſed vt eſt in fieri ex vi agentis, vnio autem denominat in facto eſſe, ac in eſſe quieto abſque vllo reſpectu ad agens, qua de cauſa diſp. 8. log. q. 12. a. 2. dictum eſt vnionem formalem non ſpectare ad prædicamentum paſsionis, ſed habitus.

ARTICVLVS VI.

Quomodo Actio, & Paſſio diſtinguantur.

59 Nonnihil etiam de hoc dictum eſt diſp. 7. Phyſ. cit. cæterum quia non ex inſtituto hanc difficultatẽ ibi tractauimus, non erit abs re eam nunc breuiter reſoluere. Communis ſententia extrà noſtram ſcholam actionem, & paſſionẽ non diſtingui realiter, ſed tantùm formaliter, quemadmodum Ariſt. ſignificat 3. Phyſ. tex. 18. & ſeq. & D. Thom. 1. p. q. 28. art. 3. ad 1. quem ſequitur Suarez diſp. 49. Metaph. ſec. 1. cum tota Recentiorum caterua aſſerentium actionem, & paſſionem eandem prorſus importare entitatem ſub diuerſa ſolum formalitate, vt Ariſt. perſpicuè explicuit exemplo viæ, nam eadẽ eſt via (inquit) quæ ducit Thebis Athenas, & Athenis Thebas, ſic eadem eſt via ab agẽte in paſſum, & à paſſo in agens; & idem egreſſus videtur eſſe, per quem agẽs egreditur in effectum, & per quem effectus egreditur ab agente; imò Hurtad. diſp. 16. Met. ſec. 4. n. 29. negat etiam diſtingui formaliter, ait enim eiſdem rationibus vtrumque pariter impugnari; loquuntur autem de actione in ratione productionis præſertim, vt ex eorum argumentis conſtabit.

Oppoſitam ſententiam docent Scotus, & Aureol. loc. cit. & quidem ex principijs noſtris ſequitur euidenter, ſtatuto enim ſemel quod ſint reſpectus reales, & non rationis, & quod actio in agente ſubiectetur, paſsio verò in patiente, ſequitur quod inter ſe realiter diſtinguantur, & prædicamenta conſtituant realiter diſtincta, conſequentia patet, ob id enim paternitas, & filiatio cẽſentur relationes abinuicem realiter diſtinctæ, quia ſunt in ſubiectis realiter diſtinctis. Sed quando etiã actio ſubiectaretur in paſſo, non ob id ſtatim iudicium ferri deberet, quod actio, & paſſio eundem dicant reſpectũ, & eandẽ importent entitatem, quia in eodem ſubiecto, & ſuper idem fundamentum poſſunt fundari, & ſubiectari relationes realiter diſtinctæ, ſi nimirum ad terminos realiter abinuicem diſtinctos referantur; vndè minus congruè ex hoc, quod actio ſit in paſſo, velut in ſubiecto, inferunt aliqui realem idẽtitatem inter ipſos, neque enim ex hoc, quod accidentia ſiue abſoluta, ſiue reſpectiua idem habent ſubiectum, inferri debet realis idẽtitas inter illa, ſed tantum quod ſint idem ſubiecto. Neque oppoſitũ deducitur ex Ariſ. loc. cit. quia, vt notat Aureol. loquitur ibi de via, ſeu ſpatio abſoluto, quod eſt inter duo loca, illud enim idem eſt inter ſuperius, & inferius, & è conuerſo, ſed ſi accipiatur via non abſoluta per modũ cuiuſdam interualli variabitur via, vt Com. exponit ibidẽ, à ſuperiori enim ad inferius dicitur deſcenſus, & ab inferiori ad ſuperius aſcenſus, ſic idem in propoſito eſt de actione, & paſſione. Sed alio adhuc modo, & clarius explicat Doct. illum textum, & Ariſt. dictum de via Thebis Athenas, & è contrà in 4. d. 13. cit. q. 1. lit. L. ait enim, quod via ibi non accipitur pro ipſo ſpatio, ſeu magnitudine, ſuper quam fit motus, ſed pro ipſo motu hinc illuc, & è conuerſo, vt patet per aliud exemplum, quod poſuit de diſtantia hinc illuc, & illinc huc, qui motus ſunt idem materialiter propter identitatem ſpatij, ſed alij, & alij formaliter, ita docere, & diſcere, agere, & pati ſunt reſpectus materialiter idem propter identitatem formæ, ratione cuius reſultat in paſſo relatio paſſionis, & in agente relatio actionis, ſed formaliter alij, & alij ſunt, & in alijs ſubiectis, ita exponebamus hunc textum lib. 3. Phyſ. cum Doctore loc. cit.

In oppoſitum arguit. Primò Ouuied. contrau. 2. Phyſ. punc. 2. neceſſaria non eſt duplex entitas, quarum vna ſit actio, & altera paſſio, & optimè vtriuſque formalitas in eandẽ indiuiſibilem entitatem confluere poteſt, ergo &c. Probat aſſumptum, paſſio illa, quæ fingitur ab actione diſtincta, neceſſariò dependet à principio effectiuo, & per ſuam entitatẽ immediatè dependet ab eo, nulla ergo actio ab ipſa diſtincta erit neceſſaria, quia media illa paſſione, quam dicis per ſe dependere à principio effectiuo, ab eodem terminus illius paſſionis dependebit. Si dicas paſſionem dependere media actione à principio effectiuo, inquiro an actio dependeat per ſe, vel media alia entitate, non ſecundum, quia tunc abiretur in infinitum; ſi primum, tunc ſic arguitur: Actio poteſt per ſe, & immediatè dependere ab agente, ergo & paſſio poterit eodem modo dependere; ſed dato quod ſi dependeat, non eſt neceſſaria alia actio diſtincta, ergo abſolutè neceſſaria non eſt, ſiquidem paſſio illa dari poteſt. Dices actionem poſſe ſic immediatè dependere ab agente, quia in eo ſubiectatur, paſſionem verò dependere medio alio, quia non ſubiectatur in principio actiuo, ſed in paſſo. Contra inſtat; tum quia falsò ſupponitur actionem in agente ſubiectari, tum quia etiam hoc dato, adhuc concedi debet paſſionem, ſi non à principio actiuo, ſaltim ab ipſa actione immediatè, & per ſe dependere, nulla enim alia inter actionem, & paſſionem cauſalitas fingi poteſt, & ſic adhuc conceditur paſsionem exiſtentem in paſſo per ſe ipſam dependere ab actione exiſtente in alio ſubiecto, ſic ergo pariter concedi poterat, quod immediatè dependeret à principio effectiuo, etiamſi ſubiectetur in paſſo.

60 Pro huius argumenti ſolutione diſputant hìc Auctores, quomodo cauſalitas materiæ, quam dicunt eſſe paſsionem, dependeat à cauſalitate efficientis; & aliqui id ita explicant, vt actio cauſæ efficientis, ſiue illa qua producitur forma, ſiue alia, terminetur ad ipſam materiæ cauſalitatem, neque enim inconuenit, quod ad cauſalitatem vnius cauſæ detur cauſalitas alterius cauſæ diſtinctæ rationis, licet eſſet abſurdum, quod ad cauſalitatem vnius cauſæ daretur cauſalitas alterius cauſæ eiuſdem ordinis v. g. ad cauſalitatem cauſæ materialis alia cauſalitas cauſæ materialis, vel ad cauſalitatẽ cauſæ efficientis alia cauſalitas cauſæ efficientis. Alij dicunt, quod non terminatur actio efficientis ad illam, dependet tamẽ ab illa actione, quatenus non poteſt egredi à cauſa materiali, niſi actio cauſæ efficientis ſimul egrediatur ab ipſa, quo ſenſu etiã cauſalitas cauſæ efficientis dependet à cauſalitate cauſæ materialis, non quidẽ ita, vt vlla ex illis ab altera depẽdeat, tanquam à priori, cum ſint ſimul tempore, & natura, ſed tanquam à concomitanti. Et ait Poncius hunc ſecundũ modum ei magis placere, tum quia facilior eſt, tum quia cum non magis dependeat cauſalitas materialis ab efficiente, quam cauſalitas efficientis à materia, non magis vna deberet ad alteram terminari, tanquam ad prius, quam è contrà; & re verà ita loquitur Doct. 2. d. 37. q. vn. lit. V. vbi explicans dependentiam cauſæ efficientis, & materialis à ſeinuicem in cauſando communem effectum, ait in hoc conſiſtere quod ſimul natura cauſant, & cauſalitas vnius cauſæ coexigit cauſalitatem alterius cauſæ, non enim materia materiat prius natura, quã efficiens efficiat, quaſi ſine contradictione poſſit eſſe materiatum, & non effectum, vel è conuerſo. Itaque ad argumentum, ſi teneatur hic ſecundus dicendi modus patet nihil concludere, quia paſsio dependeret ab agente, non quia eius actio ad ipſam terminetur, ſed quia in cauſando communem effectum illam coexigit, ac proindè admittenda adhuc eſſet actio diſtincta à paſsione, per quam effectus accipiat eſſe; ſi verò teneatur primus dicendi modus, quem inſinuaſſe videtur Auctor ſex principiorum, dum paſsionem deſcripſit, quod ſit effectus, illatioque actionis, tunc adhuc admitti debet actio a paſsione diſtincta, & cum inſtatur paſ-

ſionem æquè immediatè poſſe ab agente dimanare, ſicut actionem, negandum eſt, quia paſsio non eſt actus, & exercitium potentiæ actiuæ, ſicut eſt actio, ſed potentiæ paſsiuæ, atque ideò relatio actio immediatè in agẽte reſultat, vt actus eius, & correlatio paſſio eadem de cauſa reſultat in paſso.

Opus tamen eſt aperire æquiuocationem, in qua Recentiores laborãt, dum paſsionem confundunt cum materiali cauſalitate, quod minimè agendum eſt nam, cauſalitas materialis conſiſtit in ſuſtentatione formæ materialis, quæ perſeuerat, quamdiu compoſitum durat, paſsio verò conſiſtit in receptione formæ non quomodocunque ſed vt eſt in fieri ex vi agentis, vnde dicit reſpectum ad agens; hinc Doctor 2.d.1.q.5.lit.S. exactè omnes iſtos reſpectus diſtinguens, inquit quod in reſpectu iſto, qui eſt materiæ ad formam, vt receptiui ad perfectionem fundatur reſpectus paſsiui ad agens; diſtinguitur ergo realiter cauſalitas materialis à paſsione, tum quia hæc prætetit, & illa permanet, tum quia paſsio dicit reſpectum paſsiui ad agens, cauſalitas verò materialis dicit habitudinem ad formam, quam ſuſtentat præſcindendo ab agente. Ex quo ſoluitur argumentum, quo vtitur Arriag. diſp. 8. Phyſ. ſect. 3. vbi ex eo probat paſsionem non diſtingui realiter ab actione, quia cauſalitas efficientis cauſæ, quam dicit eſſe actionem, qua efficiens producit formam, eſt idem realiter cum cauſalitate materiæ, qua ſubiectiuè eandem formam ſuſtentat, ſeu materialiter producit, & hanc materiæ cauſalitatẽ inquit eſſe paſsionem; ſoluitur inquam argumentum, quia habet maiorem, & minorem falſam, maiorem quidem, quia falſum eſt cauſalitatem materiæ, & efficientis eſſe eandem, vt dictum eſt ſupra art. 4. in fine; minorem verò, quia rurſus falſum eſt, vt nuper dictum eſt, cauſalitatem materiæ eſſe paſſionem de prædicamento paſſionis, cum potius ſit de genere relationis, & ſit ad diuerſos terminos, & vna permaneat, altera verò tranſeat.

Secundò arguit Hurtad. diſp. 16. Metaph. ſect. 4. per eandem actionem, per quam principium efficiens efficit terminum; terminus dicitur factus, ergo actio, & paſſio realiter nõ diſtinguuntur, probat aſſumptum, quia eadem actione, qua ego video Petrum, Petrus videtur à me, nam apud Latinos vox actiua, & paſſiua tantum terminatione differunt; probat etiam ex actionibus intentionalibus, quæ ex eo præcisè, quod terminantur ad obiectum, conſtituunt illud viſum, intellectum, & amatum, ergo actio ex eo, quod terminetur ad effectum, conſtituit illum formaliter effectum; & hoc eodem argumento opinatur Hurtad. nedum probari inter actionem, & paſſionem realem indiſtinctionem, ſed etiam formalem; quo etiam argumento vtebatur Poncius ſupra cit. nu. 56. ad idem probandum.

61 Reſpondet ad hoc argumentum Ouuied. quia illud non putat efficax ad ſuam concluſionem probandam, concedendo per eandem actionem, per quam agens producit calorẽ, calorem conſtitui productum, & factum, & adhuc aſſerit illam entitatem non eſſe paſſionem, quia paſsio eſt id, per quod calor, ſeu terminus productus recipitur formaliter in ſubiecto, nõ verò id, per quod efficitur, vt videre eſt in actione creatiua, per quam Angelus conſtituitur effectus, & à Deo productus, & tamen non eſt paſsio, quia per illam Angelus non conſtituitur receptus, & ſicut in Angelo formalitas, quæ illum factum conſtituit, non illum receptum reddit, ſic de calore dicendum non conſtitui receptũ per formam, per quã conſtituitur productus, ſed per aliam cum hac connexam, & ab illa diſtinctam, per quã in ſubiecto recipitur, quæ eſt paſſio. At Ouuied. non videtur percepiſſe vim argumenti, ſicut enim duplex actio poteſt in agente fundari, vna qua reſpicit effectum in ratione producentis, & dicitur productio, alia qua reſpicit ſubiectum, in quo formam producit, & dicitur propriè actio tranſmutatiua, vt in ſuperioribus dictum eſt, ita duplex paſsio ei correſpondet, vna ex parte effectus, quæ eſt productio paſsiua, altera ex parte ſubiecti recipientis talem formam productam, & talis eſt receptio formæ in ſubiecto, non quomodocunque ſed virtute agentis eam imprimentis, & quamuis paſsio de prædicamento paſsionis ſit paſsiu hoc ſecundo modo dicta, ſicut actio de prædicamento actionis eſt actio illi oppoſita præſertim in ſententia noſtra, tamen etiam alio modo iam explicato poſſunt, & ſolent ſumi actio, & paſsio, immo in communi modo loquendi frequentius ita vſurpantur, & adhuc ſub iſto ſignificato Recentiores ponunt actionem, & paſsionem in illis prædicamentis reperiri, non autem in prædicamento relationis; in hoc ergo ſenſu videtur argumentum Hurtad. procedere, nimirum de paſsione, vt correſpondet actioni efficientis ſub ratione producentis, & in hoc ſenſu probat actionem, & paſsionem non importere entitates diſtinctas. Et quia adhuc in hoc ſenſu tenemus actionem, & paſsionem importare reſpectus realiter diſtinctos, & oppoſitos, quia actio productio actiua eſt in efficiente, & paſsio productio paſsiua in effectu, ideò reſpondendum eſt, vt diximus diſp. 7. Phyſ. q. 3. art. 2. nu. 39. vbi hoc argumentum Hurtad. cum alijs confirmationibus ex integro ſolutum eſt; cui nunc addendum eſt ex Doct. 4. d. 13. q. 1. lit. P. quod productum magis formaliter producitur productione paſsiua ſui, quam productione actiua agentis, quia productio actiua agentis, proximè, & formaliter ipſum agens denominat producens, non autem effectum productum.

Dices etiam in communi modo loquendi dici ſolere effectum produci per actionem agentis. Reſp. id in eo ſenſu dici, non quia actio ſit forma proximè, & intrinſecè effectum denominans productum, ſed quatenus actio eſt forma, per quam cauſa efficiens proximè, & intrinſecè denominatur producere. Dices opus non eſſe noua relatione, vt effectus dicatur formaliter productus, ſed ab eadem actione, qua agens dicitur intrinſecè producens, poſſe effectum denominari extrinſecè productum. Negatur aſſumptum, quia nequit aſsignari maior ratio, cur cauſa dici debeat formaliter, ac intrinſecè producens, quam effectus intrinſecè productus; paritas verò aſſumpta ab Hurtad. de actionibus intentionalibus iam negata eſt ſupra n. 56. quia illæ non ſunt actiones veræ, & phyſicæ, & habentes terminum verè productum, ſed ſunt actiones tantum grammaticaliter, & ſecundum vocem; reliqua pro argumenti ſolutione neceſſaria vide diſp. 7. Phyſ. cit. n. 39.

62 Tertiò, actio cauſæ efficientis non diſtinguitur à motu, quia productio formæ in ſubiecto formaliſſimè eſt motio ipſius ſubiecti, quod non aliter moueretur, niſi per formam in ſe productam, & receptam ſed motus eſt idem realiter cũ paſſione, quia de ratione motus eſt facere, vt ſubiectum ſe habeat aliter, quam antea, quod formaliter fit per paſſionem, ergo actio, & paſſio erunt idem. Fatetur etiam Arriag. loc. cit. hoc argumentum inualidum eſſe, quia motus formaliter non conſiſtit in actione, vel paſſione, ſed in receptione formæ, ſeu vnione eius cum ſubiecto. Sed non ſatisfacit, nam arguẽs vrgere poſſet, quod receptio formæ ſit ipſa paſſio nam re vera paſſio eſt receptio formæ ab agente, quare ſi actio eſt idem cũ motu, & motus conſiſtit in receptione formæ, optime deducitur actionem eſſe idem realiter cum paſſione; tum quia falſum eſt motum formaliter conſiſtere in vnione ſubiecti cum forma, nam ceſſante motu illa vnio adhuc ex integro permanet, quãdiu compoſitum durat. Itaq; vt conſtat ex diſp. 15. Phyſ. q. 1. & 3. falſa eſt maior, & minor, maior quidẽ quia ſubiectum formaliter moueri eſt aliter ſe habere nunc, quam prius, per formam nouam præſcindendo ab agente, vt ibi latè explicatur, tum quia dari poteſt actio ſine motu, vt notat Doctor 4. d. 43. q. 5. G. & in 3. d. 2. q. 3. ad 3. ſi nimirum forma introducatur in ſubiectũ, in quo priuatio nõ præceſſit duratione formam; Minor etiam eſt falſa, tum quia dari poteſt paſsio ſine motu, vt eſt in qualibet animatione, in qua corpus in eodem inſtanti completur in eſſe, & animam recipit, nec motus dicit reſpectum ad agens, ſicuti paſsio, nec paſsio dicit ordinem ad priuationem immediatè in ſubiecto præcedentem, vt dicit motus, quemadmodum fusè explicatum eſt loc. cit.

Quartò in conceptu actionis generatiuæ, vel eductiuæ, prout diſtinguitur à creatiua, includitur depẽdentia à ſubiecto, ergo actio generatiua nedum realiter, ſed etiam formaliter eſt paſsio. Reſp. negando aſſumptum, ſicut enim dici ſolet generationem, & creationem non differre eſſentialiter, ſed tantum ratione connotati, quatenus generatio connotat ſubiectum, ex quo fit forma, non autem creatio; ita in propoſito dici poteſt actionem generatiuam non includere formaliter dependentiã à ſubiecto, ſed radicaliter tantum, & exigitiuè, quatenus poſtulat ſuaptè natura aſsociare cũ cauſalitate ſubiecti, quam exigentiam non habet actio creatiua, quia nullum petit ſubiectum, imò excludit, ad quod ipſa terminetur.

62 Demum obijcitur probando actionem, & paſsionem eſſe idem nedum realiter ſed etiam formaliter, nam actio eductiua, vt ſic, eſt actus huius in hoc idest agẽtis in paſsum ex 3. Phyſ. 22. ergo formaliter, vt talis, dicit ordinẽ ad principium actiuum, & ad ſubiectum in quo eſt paſsio autem eſt actus huius ab hoc, ideſt paſsiuè ab actiuo, ergo dicit ordinẽ ad paſſiuum, & principium effectiuum, ergo tam actio, quam paſsio formaliter dicunt ordinem ad eadẽ extrema, ergo nullum

Digitized by Google

lum habent diſtinctionis principium etiam in ordine ad noſtrum intellectum; hanc æſtimat Ouuied. potiorem difficultatem, quæ cõtra noſtram ſententiam fieri poſſit, ideoque adducit ibi ſolutionem Suarez, quam etiam iure confutat, quia re vera non ſatisfacit; deindè ſuam adijcit, qua ſaltim ſaluare conatur diſtinctionem formalem, & quoad conceptus, inter actionem, & paſſionem.

Verùm tota difficultas, quam Recentiores incurrunt in huius argumenti ſolutione, procedit ex illo ſuo principio, quod actio ſit in paſſo, velut in ſubiecto, ſicut etiã, & paſſio, & ambo reſpiciant agens in ratione termini, iuxtà quem dicendi modum argumentum nõ modicam infert moleſtiam, quia actio & paſſio inter eadem extrema verſantur, & ſub eadem ratione illa reſpiciunt nempe paſſum ſub ratione ſubiecti, & fundamenti, agens autem ſub ratione termini, cæterum apud nos actionem ſubiectantes in agente, non in paſſo, difficultas nullius eſt momenti, licet enim tam actio, quam paſſio eadem extrema reſpiciant ſcilicet agens, & paſſum, nõ tamen eodem modo, nec ſub eadem ratione, quia, actio reſpicit agens, vt fundamẽtum, & paſſum vt terminus ipſius actionis, paſſio verò reſpicit paſſum, vt fundamentum, & agẽs vt terminum, quod vniuerſaliter euenit in relationibus mutuis; & hoc palam indicant definitiones actionis, & paſſionis ab Ariſt. cit. aſſignatæ 3. Phyſ. 22. dum inquit, quod actio eſt, *actus huius in hoc*, paſſio autem, *actus huius ab hoc*, ideſt actio eſt habitudo agentis in paſſum, & paſſio è contra eſt habitudo patientis ad agens, & circa hanc materiam de actione, & paſſione nõ eſt hic amplius immorandum, quia omnia ſatis patent ex loc. cit. in Phyſ. ad quæ lectorem remitto.

QVÆSTIO II.

De potentia ſubiectiua, & obiectiua, vbi etiam de potentia Logica.

63 Circa hanc diuiſionem potentiæ in ſubiectiuam, & obiectiuam acerrima fuit ſemper altercatio ad hæc vſque tempora inter Thomiſtas, & Scotiſtas, quæ tamen nequit eſſe, niſi de nomine, vt poſteà cõſtabit ex vtriuſque explicatione: inficiãtur Thomiſtæ hanc diuiſionem potentiæ nullam aliam agnoſcentes potentiam præter actiuam, & paſſiuã, & potentiam obiectiuam præcipuè cundemnant, vt merum Scoti figmentum ab eo excogitatum ad defendendum actum entitatiuum, quem illi potentiæ opponit, & cum eo inquit diuidere ens in tota ſua latitudine, ſic enim ait frequenter actũ, & potentiam eſſe differentias diuiſiuas entis loc. cit. initio quæſt. præced. ita Capreol. 1. d. 3. q. 3. Soncin. 9. Metaph. q. 2. Iauel. ibid. & Zanard. q. 3. Zabarell. lib. 2. de materia cap. 2. Aureolus quoque 1. d. 42. par. 1. ar. 3. ex profeſſo hanc potentiam obiectiuã impugnat, & inquit hanc potentiam obiectiuam nihil eſſe dictu, niſi ſicut cappam cathegoricam, aut cãdidum ſyllogiſmum. Scotiſtæ è contra velis & remis, vt aiũt, nituntur hanc diuiſionem tueri, vt legitimam, & potentiam obiectiuam, vt neceſſariam cum actu entitatiuo ei oppoſito; ſed aliqualiter diſcrepãt in eius explicatione. Nam aliqui defendunt eſſe potentiam realem, & poſitiuam omninò diſtinctam ab actiua, & paſſiua, ita Bonetus lib. 6. ſuæ Metaph. cap. 3. Gratianus 2. ſent. d. 7. q. 1. & alij nonnulli, quia imaginantur ens in potẽtia dicere modum aliquem poſitiuum eſſendi eius rei, quæ in potẽtia eſſe dicitur, quod eſt eſſe diminutum, & imperfectum comparatum ad illum ſtatum, in quo res dicitur eſſe in actu, & in hoc ſenſu Thomiſtæ paſſim Scot. adſcribunt ſententiã de potentia obiectiua, eo quia 2. d. 16. q. vn. §. *rationes iſtæ*, diſtinguit potentiã, à qua denominatur ens in potentia, à potentia actiua, & paſſiua. Alij verò negant potentiam obiectiuam apud Scotum quid reale à parte rei præſeferre, & inquantum realis, eſt concedunt non eſſe diſtinctã à potẽtia actiua, & paſſiua, ita Barg. 1. ſent. d. 7. Canõ. 1. Phyſ. q. 9. art. 1. Rada p. 2. controu. 12. art. 2. Aret. in trac. formalit. cõment. 12. Vulpes tom. 1. par. 1. diſp. 28. art. 2. Saxius tom. 1. ſuæ Cataſtoſ. diſp. 13. q. 1. art. 3. Fab. Theor. 22. cap. 5. Meuriſſ. libr. 2. ſuæ Metaph. cap. 2. par. 6. qu. 1. concl. 3. Raguſeus. diſp. 3. peripat. c. 10. & alij Scotiſtæ paſſim melioris notæ, quo etiam modo Scoti ſententiam intelligit Suarez diſp. 31. Met. ſec. 3. Rurſus diſcrepant in explicatione potentiæ obiectiuæ Scotiſtæ, nam aliqui eam diſtinguunt à potentia Logica, vt Bargius, Vulpes, Saxius loc. cit. alij eam prorſus confundunt cum potentia Logica, vt Faber cit. Licet 9. Metaph. q. 1. ſe retractet Raguſ. & alij quos citat Saa. loc. cit. quæſt. 3. & ſic etiam loqui videtur Rada loc. cit. imò quidam ex externis in hoc ſenſu concedunt potentiam obiectiuam rebus antequam producantur, ſumendo illam pro non repugnantia ad produci, ita Amicus tom. 1. Phyſ. trac. 5. q. 4. dub. 1. Euſtach. a S. Paulo 3. p. ſuæ Metaph. trac. de propriet. entis qu. 12. Pro exacta quæſiti reſolutione præmittam horum terminorum declarationem, vt hinc concludam, quo ſenſu admittenda ſit potentia obiectiua, de qua eſt quæſtio, à cæteris diſtincta.

64 Primò, vt à potentia ſubiectiua, de qua minor eſt difficultas, exordium ſumamus, ipſa eſt, ſecudum quam aliquid eſt in potentia receptiua ad aliquam formam ſuſcipiendam, ſiue ſubſtantialem, ſiue accidentalem, vndè ens in potentia ſubiectiua dicitur omne illud, quod poteſt recipere aliquem actum ſubſtantialem vel accidentalem, de qua potẽtia locutus eſt Ariſt. 7. Metaph. com. 8. & alibi frequenter, cum materiam primam appellat ens in pura potentia, & huic potentiæ opponitur actus formalis, nam quod eſt ſic in pura potentia nullũ actum formalem habet; & hæc potentia eſt vera, & realis, fundatur enim in aliqua entitate, vt in ſubiecto, ac fundamento, vnde communiter aiunt Scotiſtæ duas cõditiones requiri, vt aliquid dicatur in potentia ſubiectiua, vna eſt quod ſit, & exiſtat in rerum natura, & ideò illa, quæ non exiſtunt, vt Antichriſtus, vel roſa in hyeme, non dicuntur eſſe in potentia ſubiectiua; altera eſt, quod poſſit aliquid recipere, & ideo Deus, cum ſit puriſſimus actus, nec aliquid poſſit recipere, non dicitur in potentia ſubiectiua. Et hanc explicationẽ potentiæ ſubiectiuæ Doctor aſſignat 2. d. 12. q. 1. §. *ſi igitur videndum*, vbi inquit illud dici in potentia ſubiectiua, quod eſt in potentia, vt ſubiectũ alicuius formæ capax. Ex quo colligitur non benè à Canonico loc. cit. explicari potentiã ſubiectiuam, quem ſequitur Io. de Mag. 1. Phyſ. ſic. q. 11. cum ait, eſſe in potentia ſubiectiua eſt eſſe ſubiectum, vel fundamentum potentiæ actiuæ, vel paſſiuæ; ita quod tunc aliquid eſt in potentia ſubiectiua, quando talis potentia fundatur in aliqua entitate, vt in ſubiecto, & fundamento, ſiue ſit potentia actiua, ſiue paſſiua, vt ignis calefaciẽs eſt in potentia ſubiectiua, vel fundamentali ad calefaciendum. Hæc, inquam, non eſt legitima explicatio potentiæ ſubiectiuæ, quia hæc non attenditur penes potentiam actiuam, ſed paſſiuam alicuius ſubiecti potentis aliquam recipere formam, vt colligitur ex ipſa nominis ethimologia, vnde inquit Doctor cit. illud dici in potentia ſubiectiua, quod eſt in potentia vt ſubiectum ad aliquam formam; tum quia ſi potẽtia ſubiectiua diceretur tam in ordine ad potentiam paſſiuam, quã actiuam, tunc Deus poſſet dici eſſe in potentia ſubiectiua, quia habet potentiam actiuam, quod tamen à nullo concedendum opinor; attenditur ergo potentia ſubiectiua præcisè penes potentiam paſſiuam, & ad potentiam paſſiuam reducitur, imò ab ipſa non diſtinguitur, & ideò dixi ab initio de hac potẽtia diſſenſionem nõ eſſe inter Thomiſtas, & Scotiſtas, quia gratis fatentur Scotiſtæ potentiam ſubiectiuã cum paſſiua coincidere, cum hoc ſolum diſcrimine, quod eadem potentia, & capacitas denominatur paſſiua in ordine ad agens, à quo pati poteſt per impreſſionem formæ, ſubiectiua verò in ordine ad formam, cuius poteſt eſſe ſubiectum.

65 Secundò potentia obiectiua dicitur illa, ſecundum quam aliquid eſt poſſibile produci, antequam in effectũ producatur, vndè illud dicitur eſſe ens in potẽtia obiectiua, quod poteſt eſſe obiectum, ſiue terminus alicuius potentiæ productiuæ, vt loquitur Doctor in 2. loc. cit. & ex hoc ſumpta eſt ethymologia nominis potentiæ obiectiuæ; actus autem huic potentiæ correſpondens non eſt actus formalis, ſed actus exiſtentiæ, vt conſtabit quæſt. ſeq. nam illud idem, quod eſt actus formalis, vt v. g. forma ignis, vel aquæ, poteſt eſſe in potentia obiectiua, & in actu exiſtentiæ, & per conſequens actus formalis non diſtinguitur ex oppoſito contra actum exiſtentiæ, aut potentiam obiectiuam. Hinc rurſus Scotiſtæ paſſim duas pariter requirunt conditiones, vt aliquid dicatur eſſe in potentia obiectiua, prima eſt, vt illud, quod dicitur eſſe in potentia obiectiua, non habeat in rerum natura eſſe actualis exiſtentiæ, & ideò quicquid exiſtit, & ad extra tam productum eſt, dici nequit eſſe in potentia obiectiua; altera eſt, quod eſtò non ſit, tamen illi eſſe non repugnet, per quam conditionem excluduntur entia rationis, & ficitia, quibus repugnat eſſe in rerum natura. Tertiam quoque conditionem addidit Saxius diſp. 13. cit. q. 1. art. 1. ab initio, nempe quod eſt ſic in potentia, ſit etiam poſſibile futurum, quam conditionem addit, vt potentiam obiectiuam à Logica ſecernat, cuius poſſibile dicitur, quod non implicat contradictionem, ſiue modò ſit cum futuritione, ſiue non; poſſi-

bile autem potentiæ obiectiuæ ſumitur ab ipſa potentia in re, ſicut à potentia inhærente alicui, vel determinata ad illud cum futuritione. Hæc tamen conditio minimè requiritur ad potentiam obiectiuam, nam vt docet Doctor loc. cit. vt aliquid dicatur in potentia obiectiua ſufficit quod poſſit eſſe terminus, vel obiectum alicuius potentiæ actiuæ, ſiue illud ſit determinatum ad futuritionem, ſiue non. vndè apud Scotum etiam alter Mundus dicitur Deo obiectiuè poſſibilis, licet non ſit futurus; non ergo ex hoc capite diſtingui debet potentia obiectiua à potentia logica, ſed aliundè, vt mox dicemus. Hinc tandem varias Scotiſtæ inſerunt differentias inter potentiam obiectiuam, & ſubiectiuam, quas quiſque ex earum notionibus aſſignatis facilè deducere poteſt.

66 Tertiò quamuis omne poſſibile obiectiuum ſit etiam poſſibile logicum, adhuc tamen potentia obiectiua, & logica inuicem confundi non debent in ſuis formalitatibus, nam diuerſa ratione dicitur aliquid obiectiuè poſſibile, & logicè; potentia igitur logica, vt ait Doctor 1. d. 2. part. 2. ad 3. quæſt. §. *ad 2. probationem*, & 1. d. 7. ad quæſt. lit. K. & d. 20. §. *Reſpondeo omittendo Ariſt.* eſt modus compoſitionis ab intellectu formata illius quidem, cuius termini non includunt contradictionem, & eſt ſola non repugnantia in propoſitione inter ſubiectum, & prædicatum in ordine ad intellectum, de qua potentia locutus eſt Ariſt. 5. Metaph. capit. de potentia, cum ait illud eſſe poſsibile, cuius contrarium non eſt de neceſsitate verum; vnde Doctor loc. cit. 1. d. 7. ponit caſum, quod ſi antè mundi creationem, non ſolum mundus nõ fuiſſet, ſed nec etiam per impoſsibile Deus, adhuc tamen fuiſſet intellectus aliquis componens hanc, mundus erit, vel mundus poterit eſſe, mundus fuiſſet poſsibilis potentia logica, quia iſti termini non repugnarent; vnde conſtat potentiam logicam attendi penes ordinem ad intellectum iudicare potentẽ, duo extrema inuicem non repugnare, & poſsibile logicum eſſe ſemper aliquod complexum, vt Antichriſtum fore, alium mundum eſſe poſsibile, & ſic potentia logica non repetitur, niſi in complexis. Potentia verò obiectiua, vt diximus ex Scot. 2. d. 12. q. 1. §. *eſt igitur videndũ*, eſt illa per quã aliquid dicitur poſsibile, vt terminus potentiæ actiuæ alicuius agentis, vndè hoc modo dicitur res eſſe in potentia, quando non eſt, niſi in virtute productiua ſuæ cauſæ, quo pacto roſa in hyeme dicitur eſſe in potentia obiectiua in radice, albedo enim, ait Doctor ibid. eſt in potentia obiectiua, quando non eſt, quæ tamen ſecundum quid eſt, quia eſt in virtute cauſæ, vel cauſarum ſuarum; ex quo patet potentiam obiectiuam attendi in ordine ad potentiam productiuam agentis, quo ordine præciſo, & remanente ſola nõ repugnãtia terminorum, res non diceretur poſsibilis obiectiuè, ſed tantum logicè, vndè ſi aliquis eſſet intellectus componens hanc, mundus eſt poſsibilis, & nulla eſſet actiua virtus mundum producere potens, non diceretur tunc mudus poſsibilis obiectiuè, ſed tantùm logicè; non tamen è contrà dari poteſt caſus, quod aliquid ſit poſsibile obiectiuè, & non logicè, quia non datur potẽtia actiua reſpectu impoſsibilis, & in ſe repugnãtis, vndè potentia obiectiua ſemper ſupponit potentiam logicam, veluti fundamentum eius, adeoquod res dicitur prius poſsibilis logicè, quam obiectiuè, hinc dicebat Doctor 1. d. 36. M. poſsibilitatem obiectiuam conſequi poſsibilitatem logicam, & 2. d. 1. q. 2. lit. G. vult in priori ſigno rem eſſe in potentia logica, & in poſteriori in potentia obiectiua. Hinc poſsibilitas rei logica à Recentioribus appellatur poſsibilitas intrinſeca, & remota, quia res quod ita ſint poſsibiles formaliter habent ex ſeipſis, licet principiatiuè ab intellectu diuino, vt dicetur inferius diſp. 8. q. 1. art. 1. ex Scoto 1. d. 36. & 43. poſsibilitas vero obiectiua dicitur extrinſeca, & proxima, quia res ita poſsibiles conſtituuntur per ordinem ad extrinſecam potentiam agentis, adeoquod ſi nulla eſſet talis potentia, res non amplius diceretur obiectiuè poſsibilis, ſed tantùm logicè, vt amplius declarabitur infrà diſp. 8. nu. 30. & 31. idem quoque diſcrimen inter potentiam logicam, & obiectiuam ponit Doct. 9. Met. q. 2. ab init. vbi & eandem habet doctrinam, ac in loc. cit. in lib. ſent.

67 Quartò ex modò dictis deducitur apud Scotum potentiam Logicam, & obiectiuam non eſſe prorſus eandẽ, vt perperam Scotiſtæ quidam loquuntur, nam potentia Logica præcedit obiectiuam, vt fundamentum eius, & licet quicquid eſt obiectiuè poſsibile, ſit etiam poſsibile Logicè, non tamen è contrà, Deus namque benè dici poteſt poſsibilis Logicè vt notat Doctor 1. d. 1. quatenus nõ repugnat eſſe in rerum natura, ſi enim repugnaret, non eſſet, adhuc tamen nequit dici poſsibilis obiectiuè, quia nequit eſſe terminus, & obiectum potentiæ actiuæ alicuius agentis. Tum quia poſſibilitas obiectiua nequit conſiſtere ſine ordine ad potentiã actiuam agentis potentis producere quod ſic dicitur in potentia; at poſſibilitas Logica conſiſtere poteſt, licet per impoſſibile nulla potentia actiua eam reſpiceret, vt conſtat in allato exemplo de Deo, & fatetur Doct. expreſsè 1. d. 7. q. vn. L. & d. 36. M. & 9. Met. q. 1. ab initio. Tũ quia in productione rei potentia obiectiua recedit, & excluditur per actum exiſtentiæ, & adhuc in ea perſeuerat potentia Log. quamdiu enim exiſtit, tamdiu nõ repugnat in rerum natura, ergo non ſunt eadem potentia. Tũ quia potentia Logica reperitur tantum in complexis, cum ſit purum ſyncategorema, & modus compoſitionis, obiectiua verò repetitur etiam in incomplexis, nam dicimus Antichriſtum eſſe in potentia obiectiua, & alium quoque mundum. Tum denique id conſtat ex diuerſis earum notionibus, deſcribitur namque potentia Logica quod ſit ſola nõ repugnantia terminorum, obiectiua verò, quod ſit potentia rei producibilis, vt patet à Doct. 1. d. 5. q. 2. & hæc eſt expreſſa eius ſententia, nam 9. Met. q. 1. & 2. diſtinguit potentiam Logicam à potentia, vt eſt differentia entis, qualis eſt potentia obiectiua, & 1. d. 7. q. vn. §. *ad quæſtionem*. diuidit potentiam in Logicam, obiectiuam, & realem, vndè cum membra diuiſionis non coincidant, potentia Logica erit membrum diſtinctum à potentia obiectiua, vt optimè notauit Barg. ibid. & rurſus 2. d. 12. q. 1. §. *eſt igitur videndum*, ait in creabili potentiæ obiectiuæ non ſubiici aliquid realitatis.

68 Quintò prætereà ex eodem loco deducit Bargius cum cæteris Scotiſtis potentiam obiectiuam apud Scotum non eſſe potentiam aliquam in ſe realem, quia Doctor ibi diuidit potentiam in Logicam, obiectiuam, & realem, nam inquit ibi vno modo dicitur potentia Logica, quæ dicit modum compoſitionis facta ab intellectu, alio modo dicitur potentia diuiſa contra actum, & illa non eſt in Deo, & appellatur potentia obiectiua, tertio modo dicitur potentia realis, quæ dicitur potentia agendi, vel patiendi, cũ ergo diuiſio ſit per oppoſita, vel ſaltim diſparata, ſequitur quod potẽtia obiectiua non erit realis; ſic etiam habet 9. Met. in tex. 2. Id autem vario modo probant Scotiſtæ, Aliqui ita probant, ens in potẽtia obiectiua nihil eſt, ergo neq; potentia obiectiua realis erit, quia reſpectus realis nequit fundari in ente non reali, cũ fundatum non ſit maioris entitatis, quam fundamentum, probat aſſumptũ Canon. loc. cit. quia ſi ens in potentia obiectiua diceret aliquam entitatem realem, aut illam haberet à ſe, aut ab alio; non à ſe, vt patet, ſi ab alio, ergo antè ſui productionem, & exiſtentiam, quam habet in tempore, eſſet iam productum, & exiſtens. Hæc ratio abſolutè non concludit, nam inferius diſp. 8. q. 1. art. 3. difficult. 3. n. 46. oſtendo eſſentiam rei poſſibilis obiectiuè etiam excluſa exiſtentia dici poſſe ens reale, & poſitiuum, vt hoc diſtinguitur à nihilo propriè, & in rigore ſumpto, quod nec eſt, nec realiter, & poſitiuè eſſe poteſt, quemadmodum definit illud Doctor quol. 3. ab initio; quamuis ergo ſumendo nihil, vt excludit ſolummodò actualẽ entitatem, & exiſtentiam rei, ſicuti ſumi ſolet in conſueto modo loquendi, ens in potentia obiectiua ſit re vera nihil, quia nullam habet actualem entitatem, vt benè probat diſcurſus Canonici, tamen ſumendo nihil in rigore proco, quod nec eſt, nec eſſe poteſt, quo pacto propriè opponitur enti reali, quod eſt vel eſſe poteſt, ſi inquam nihil hoc modo ſumatur, falſum eſt ens in potentia obiectiua eſſe purum nihil, vt loquitur Canonicus, ſic enim dici poteſt ens reale nominaliter, eſtò non verbaliter, vt loc. cit. ex inſtituto probabitur, potius ergo ex hoc capite potentia obiectiua dici deberet potentia realis vt notat Doct. 9. Metaph. q. 2. n. 6. quia ens in potentia obiectiua eſt ens reale nominaliter, quod deſcribitur illud eſſe, quod vel eſt, vel ſaltim eſſe poteſt in rerũ natura. Alij probant potentiam obiectiuam non eſſe realem eo quia fundatur ſuper potentiam Logicam, quæ non eſt potentia poſitiua, ſed negatiua, vt pote negatio repugnantiæ, ſeu non implicationis contradictionis, cũ ergo fundatũ non ſit maioris entitatis, quam fundamentum, imò è contra, ſequitur potentiam obiectiuam in Logica fundatam non eſſe realem. Sed neque hæc probatio concludentior eſt præcedenti, quia infrà eadem diſp. 8. quæſt. 1. art. 3. num. 33. oſtendo rurſus potentiam Logicam eſſe poſſibilitatem quandam poſitiuam, & non negatiuam duntaxat, vndè ex hoc quoque capite potius deduci deberet potentiam obiectiuam eſſe realem, & poſitiuam.

69 Alij rurſus probant potentiam obiectiuam non eſſe realem, quia fundatur in eſſe cognito rerum, vt patet à Doct. 1. d. 45. vbi inquit, quod in lapide producto in eſſe cognito

infur-

inſurgit talis potentia, quæ eſt obiectum potentiæ, & omnipotentiæ Dei, quia non repugnat lapidi eſſe formaliter, & ei repugnat eſſe à ſe, ergo poteſt eſſe ab alio, & ita ſuper eſſe cognito fundatur, quod quidem eſſe cognitum nihil reale dicit, cum ergo fundatum non ſit maioris entitatis, quam fundamentum, imò è contrà, ſequitur quod illa potentia, quæ fundatur in eſſe cognito, non ſit realis, quia eſſe cognitum non eſt eſſe reale, & ſimpliciter, ſed ſecundum quid, & rationis, vt inferius oſtendetur diſp. 8. q. 1. art. 2. ex Scot. pluribus in locis, ita diſcurrit Aretin. tract. Formalit. comment. 12. cum alijs Scotiſtis. At neque hæc relatio valet, quamuis enim poſsibilitas obiectiua rerum dici poſsit fundari in eſſe cognito, quatenus extrinſecè, & principiatiuè habent res ab intellectu diuino, quod ſint Logicè poſſibiles, licet formaliter ex ſeipſis ex Doctore 1. d. 36. & 43. falſum tamen eſt fundari præcisè in illo eſſe cognito, quod eſt denominatio extrinſeca in eas deriuata ab actu diuini intellectus, quod quidem dicitur eſse rationis, ſaltem materiale, & fundamentale, ſed fundatur in eſse reali, & poſitiuo, quod ab intellectu diuino attingitur eis non repugnare ex ſuis rationibus formalibus, cuius diſtinctionis declarationem vide inferius diſp. 8. n. 17. vndè cum tale eſse, quod ab intellectu diuino cognoſcitur eis nō repugnare, ſit eſse reale, & poſitiuum, non quidem actuale, ſed potentiale ab æterno, actuale tamen in tempore, potius ex hoc capite rurſus inferri deberet potentiam obiectiuam, eſse realem, & non rationis.

Ratio itaque ſumenda eſt ex dicendis infrà diſp. cit. 8. q. 1. a. 3. vbi n. 30. & indè oſtendo, quod licet res ab æterno dicantur intrinſecè poſsibiles ex ſeipſis, & principiatiuè ab intellectu diuino loquendo de poſsibilitate Logica, obiectiuè tamē dicuntur extrinſecè poſsibiles à diuina omnipotentia, ſiquidem rem eſse in potentia obiectiua eſt obijci virtuti alicuius, agentis eam producere valentis, vnde res dicitur obiectiuè poſſibilis præcisè per denominationem extrinſecam ſumpta à potentia actiua, quæ illam producere poteſt, ex quo euidenter deducitur potentiam obiectiuam, vt ſic, nihil reale, & poſitiuum ponere in rebus ſic poſſibilibus, ſed tantum in cauſa, à qua fieri poſſunt; & hinc tandem deducitur potentiam obiectiuam quantum ad id reale, quod dicit in re, non eſſe diuerſam à potentia actiua agentis, nam eadem potentia actiua, vt inquit Canonicus, qua Deus intrinſecè dicitur potens creaturas, & Antichriſtum producere, Antichriſtus quoque dicitur eſſe in potentia producibilis, & à tali potentia ſic denominatur; & in hoc ſenſu etiam interpretatur Suar. diſp. cit. 31. ſec. 3. Scoti ſententiam de potentia obiectiua, qui ex ceteris melius quouis alio in hoc puncto mentem Doct. percipit, & ideò mere gratis Thomiſtæ Scotum diuexant in hac re; Tū quia ſi etiam potentia obiectiua ſumatur, vt ſe tenet ex parte rei producibilis, inquit Doctor 1. d. 5. q. 2. lit. T. poſſe reduci ad potentiam paſſiuam, ait enim quod potentiæ actiuæ creatiuæ Dei correſpondet aliqua paſſiua quam ipſi vocant (inquit Doctor) potentiam obiectiuam, ex quibus verbis Bargius deducit ibidem Scotum non fuiſſe inuentorem vocabuli potentiæ obiectiuæ, vt ei paſſim tribuunt Thomiſtæ, ſed antiquioribus ipſo agnitam fuiſſe; hoc autem totum intelligi debet de potentia obiectiua rei, vt comparatur ad agens illam producere potens.

70 Sextò quia potentia ſolet explicari præſertim per ordinem ad actum, quæri ſolet pro maiori explicatione potentiæ huius obiectiuæ, qualis ſit iſta relatio per potentiam obiectiuam importata, & ad quem actum ordinem dicat & quomodo, an ſcilicet ad actum in actu, vel ad actum in potentia, quam difficultatem pertractat Doctor 9. Metaph. quæſt. 2. §. *ſed circa iſtam potentiam*. at quia Doctor in explicatione iſtius puncti obſcurus eſt, & difficilis, breuiter, & clare dicendum eſt potentiam obiectiuam, vel ens in potentia obiectiua, ad duo comparari poſſe, primò ad actum exiſtentiæ, ad quem reducitur cum extrà cauſas producitur ens in potentia; ſecundò ad agens, cuius virtute reducitur ad actum talem; & quidem cum comparatur ad agens, induit rationem potentiæ paſſiuæ eo modo, quo declarat Doctor loc. cit. 1. d. 5. q. 2. & 2. d. 12. q. 1. B. quatenus quod eſt ſic in potentia dicitur, non quidem ſubiectum virtutis eius, quia tunc eſſet potentia paſsiua ſubiectiua, qualis eſt materia reſpectu agentis naturalis, ſed obiectum virtutis, inquantum de non eſſe poteſt trahi ad eſſe, quod ſibi non repugnat; ſi verò hæc potentia comparetur ad actum exiſtentiæ, rurſus comparari non debet, vt potentia receptiua ad actum receptum, quia tunc iterum cogitaretur ad modum potentiæ ſubiectiuæ non obiectiuæ, ſed cogitari debet reduci ad actum non aliquid in ſe recipiendo, ſed de virtute cauſæ egrediendo, in cuius potentia continebatur, quod inter alios optimè declarat Alenſ. 7. Met. qu. vlt. in tex. 22. vbi explicans quo pacto eſſentia rei poſsibilis dicatur in potentia obiectiua ad exiſtētiā, inquit eſſentiam dici in potentia ad exiſtentiā, quatenus tota natura rei primò fuit tota ſub natura potētiali, & tota poſteà fit in actu, nō itaut imaginari debeamus, quod eſſentia rei poſsibilis recipiat actualem exiſtentiā, vt quid diuerſum, ſed itaquod illa eadem realitas tota, quæ primò cecidit ſub conceptu faciendi, ſit poſteà terminus eiuſdem actionis, & obiecti; Itaq; res antequam à Deo producatur, hoc tātum habet quod poteſt à Deo produci, & vt ſic dicitur eſſe in potētia obiectiua ad actu exiſtentiæ, cum autem producta eſt, non amplius dicitur obiectiuè poſſibilis, ſed dicitur eſſe actu, & exiſtere, vndè exiſtentia, ſeu actus entitatiuus reſpectu potentiæ obiectiuæ nō ſe habet vt aliquis actus partialis, cuiuſmodi eſt forma phyſica reſpectu materiæ, vel differentia reſpectu generis, ſed eſt ipſamet res realiter quæ producta eſt, prout actu exiſtit, & ea ratione dicitur actus, quia correſpōdet potentiæ obiectiuæ, & totaliter actuat id, quod anteà totū, & totaliter fuerat poſſibile, quod ita perfunctoriè explicatū pro nunc ſufficiat, nā à fundamento totam hanc rem explicabimus infrà diſp. 8. de eſſentia, & exiſtētia; & hoc eſt, quod dicebat Ariſ. 9. Met. tex. com. 13. vt explicat Doct. 2. diſp. 16. q. vn. §. *rationes iſtæ* loquendo de hac potentia obiectiua, quod nimirum potentia, & actus ſunt eiuſdem generis, nā illud eſt idem genere, ſpecie, & numero, quod eſt in potentia obiectiua, & poſteà venit ad actum, Sortes enim in actu non diſtinguitur à ſeipſo numero, vt erat in potentia obiectiua, & ita actus entitatiuus, & potentia obiectiua, nedum ſunt eiuſdem generis, verum etiam eiuſdem ſpeciei, ac indiuidui, quod amplius declarabitur infrà diſp. 8. cit. n. 69. & 70. quā Scoticam doctrinam non ſatis percipiens Zanard. cit. 9. Metaph. qu. 3. imponit Doctori, quod potentiam obiectiuam non ponat diſtinctam ab actu entitatiuo, ſed eſſe eundem actum, qui prius, quando erat imperfectus, potentia dicebatur ante rei productionem, & poſt rei productionē deductus ad perfectionē dicitur actus entitatiuus; falſiſsimè, inquam, id Doctori imponitur, cum potius vbique dicat potentiam, & actū huiuſmodi omninò opponi, & per actū entitatiuum excludi potentiam obiectiuam, vt potè quæ in ſua ratione inuoluit negationē exiſtentiæ, vndè ſuprà dicebamus vnā ex conditionibus ad potentiam obiectiuam requiſitis eſſe, quod ens ita poſsibile non exiſteret in rerum natura. An verò hæc relatio per potentiam obiectiuam importata in ordine ad actum ſit realis, vel rationis, ait Doctor 9. Met. q. 2. quod cum fundetur in eſſentia poſſibili, poteſt ex parte fundamenti dici realis, ſed cum ſit ad eſſe, vt terminum, quod non diſtinguitur ab eſſentia, non eſt relatio, niſi rationis, quia non eſt inter realiter diſtincta.

71 Septimò potentiam obiectiuam ſic explicatam admitti debere ſic probo, Id quod nōdum eſt & alicui potētiæ productiuæ, ſiue diuinæ, ſiue naturali ſubeſt, aut eſt in actu, aut in potentia; non in actu, vt patet, alias eſſet, & non eſſet, ergo in potentia, ſed non in potentia ſubiectiua, quia nullam exiſtentiam habet, nec in potentia actiua vel paſſiua, quia talis potentia concernit aliquid, in quo ſit, hæc autem nō concernit aliquid, in quo ſit, illud enim in quo fundatur, nullum eſſe reale, actuale habet, ſed ſolum poſsibile Logicum. Confirmatur ſubſtātia antequam produceretur aliter erat in potentia, quā nunc ſit in potentia reſpectu accidentis, quia tunc erat in potentia ad produci, poſtquam autē producta eſt ipſa non eſt in potentia ad produci, ſed reſpectu accidentis eſt tantū in potētia actiua, & ſubiectiua, ſiue paſsiua; ergo potentia, qua dicebatur poſsibilis produci, dici propriè debet obiectiua. Reſpondet Soncin. 9. Metaph. q. 2. quod ſubſtantia producta dicitur eſſe in potentia ſubiectiua reſpectu accidentis, & antequā produceretur, erat in potētia actiua ſuarū cauſarū, à quibus poterat produci in eſse, & ab illa potentia ipſa denominabatur poſsibilis. Hæc reſponſio verā equidem continet doctrinam, nam vt quoque nos diximus, res poſsibilis obiectiuè talis dicitur per denominationē extrinſecam deſumpam à potētia actiua agētis illam producere valētis, vndè benè oſtēdit ſolutio potentiam obiectiuam quantū ad id reale, quod dicit à parte rei, non dicere diuerſam realitatē à potentia actiua agentis, quemadmodum eſſe viſum in pariete nō dicit realitatem diuerſam à viſione actiua, quæ eſt in oculo; attamen ſicut denominationem extrinſecam viſi in pariete concipimus ad modum viſionis paſsiuæ, quæ ſit veluti correlatio oppoſita viſioni actiuæ, vel ſaltim talem

Digitized by Google

relationem fundet, ita in propoſito eo ipſo, quod potentia actiua Dei intelligitur terminari ad creaturam poſsibilem ab ipſo produci tanquam obiectum eius, ſtatim intellectus fundat coopoſitam relationem in ipſo, per quam dicitur formaliter poſsibilis obiectiuè, & cũ hic reſpectus fundetur in obiecto potentiæ actiuæ, dici benè poteſt potentia obiectiua; licet ergò loquendo de potentia obiectiua pro denominatione extrinſeca, vera ſit ſolutio allata à Soncin, tamen loquendo de ipſa, prout à nobis concipitur per modum relationis, vera non eſt, quia talis relatio per potentiam obiectiuam importata non fundatur in illo, in quo fundatur potentia productiua, ſed in illo quod nondum eſt, poteſt tamen eſſe, ſeu illi non repugnat eſſe, & ideò dicitur poſsibile logicè, quod deindè relatum ad potentiam actiuam, à quo poteſt accipere eſſe, euadit poſsibile obiectiuè.

72 Octauò adhuc euidentius probatur idem. Quod poteſt eſſe obiectum alicuius potentiæ productiuæ, eſt in potentia ſic obiectiua, ſed creatura antequam producatur, poteſt eſſe obiectum alicuius potentiæ productiuæ, ergo tunc creatura dici debet in potentia obiectiua, minor patet, & maior etiam, nam ſubiectum includit prædicatum, ex hoc enim quod aliquid eſt obiectum alicuius potentiæ productiuæ, poteſt produci antequam producatur, & ſic eſt in potentia obiectiua. Cõſ. ad hominem contrà Aureolum, cui adeò infenſa eſt hæc potentia obiectiua, vt dicat hos duos terminos eſſe incompoſsibiles, ſicut & iſti duo, nigredo alba vel filiatio paterna; vndè concludit potentiam obiectiuam, nedum non eſſe aliquid realiter, ſed nec etiam ſecundum rationem, quia per intellectum componi non poteſt; arguitur, inquam, contrà ipſum, quia ipſe loc. cit. propoſ. 2. concedit propriè dici poſſe mundum ab æterno fuiſſe obiectiuè in potẽtia Dei actiua, nam omnis potentia denominat ſuum terminum, vt poſsibilem concretiuè; ſi igitur ita eſt, vt ipſe fatetur, ſequitur pariter mundum dici poſſe in potentia obiectiua, ſicut ex eo quod oculus poteſt videre parietem, ſequitur parietem denominari viſibilem à tali potẽtia actiua, viſiua & dici in potentia paſsiua ad videri; & quidẽ cum Doct. aſſerit creaturã antequã creatur, eſſe in potentia obiectiua ad eſſendũ, nil aliud vult habere quam eſse obiectiuè in potentia Dei actiua; vndè inter Scot. & Aureol. non eſt contentio, niſi de modo loquendi; & ideò cum ita ſit, vt & ipſe fatetur ibidem, non eſt cur adeò acriter inuehatur in hanc potentiam obiectiuam, præſertim cum ibi dicat de verbis curandum non eſse, dum tamen certus ſit intellectus.

Reſp. Aureol. etiamſi potentiæ obiectiuæ tutores ita ſentiant, adhuc tamen reijciendum eſse modum loquendi, non enim eſt verum, quod idem ſit dictum mundum fuiſse in potentia obiectiuè, & in potentia obiectiua, tum quia cum dicitur obiectiuè in potentia, tunc potentia ſe tenet ex parte Dei, & eſt actiua, cum verò dicitur in potentia obiectiua, illa potentia ſe tenet ex parte obiecti, quaſi in mundo ſit aliqua potentia, & primũ quidem eſt verum, ſecundum autem falſum, & incõpoſsibile etiã per intellectum; tum quia in primis verbis exprimitur denominatio extrinſeca obiecti à potẽtia Dei actiua, hic verò intrinſeca à potentia inhærente, & ſi illi, qui dixerunt potentiam obiectiuam, nõ intellexerunt ſecundum, ſed primum expreſſerunt poſsibile per impoſsibile, & non debuerunt talibus vti. Contra, idem eſt in re Deum ſcire poſse lapidem, & lapidem eſse ab eo ſcibilem, idem eſt in re oculum poſse videre album, & album eſse viſibile ab oculo, & in potentia paſsiua, vt videri poſsit ab eo, ergo idem in re eſt, mundum, antequam crearetur, fuiſse obiectiuè in potentia actiua Dei, & fuiſse in potentia obiectiua, & quamuis in virtute primæ propoſitionis potentia ſe teneat ex parte Dei, & explicetur ſola denominatio extrinſeca obiecti à tali potentia, & in virtute ſecundæ potentia ſe teneat ex parte obiecti, & dicat aliquam relationem ipſi inhærentem, adhuc tamen ſecunda quoque propoſitio vera eſt, quia per ipſam non intendimus aſſerere potentiam obiectiuam in mũdo poſsibili importare aliquam relationem realem, ſed tantum rationis per modum potentiæ paſsiuæ, & relationis coopoſitæ potentiæ actiuæ Dei, quia ferè impoſsibile eſt intelligi relationem aliquam terminari ad aliquid, quin ſtatim intellectus aſsurgat ad formandam relationem coopoſitam ſuper terminum illum, ſicut dum reſpectus ſciẽtiæ intelligitur ad lapidem terminari, ſtatim concipitur reſpectus ſcibilitatis paſsiuæ in ipſo lapide; ſic igitur in propoſito, ſtatim ac potentia Dei intelligitur ad mundum terminari, tanquam ad obiectum, & terminum, ſtatim in mundo concipitur à nobis poſsibilitas paſſiuũ ad produci per modum oppoſitæ correlationis, & hæc eſt, quæ dicitur potentia obiectiua.

73 Reſpondet Aureol. verum quidem eſſe, quod intellectus attribuit mundo relationem poſsibilitatis coopoſitam potentiæ Dei actiuæ, ſecundum quam denominatur, vt obiectum poſsibile, & terminus poſsibilis, non tamen hæc poſsibilitas eſt reſpectus, quem exprimit potentia obiectiua, quod apparet ex terminis, nã potentia obiectiua habet pro termino actum ſecundum Scotum, ponit enim idẽ prius in potentia obiectiua, & deindè in actu, quaſi actus ille, & illa potentia ſint relatiuè coopoſita, illa verò poſsibilitas, quam concipit mens circa mundum, non habet pro termino aliud, quã coopoſitam relationem ſcilicet potentiã Dei actiuam. Et itẽ iſta relatio non dicitur potentia propriè, ſed quædam poſsibilitas, potentia namque refertur ad actum, & dicitur in ordine ad actum, creatura autem non dicitur in potentia ad aliquem actum, aut ad illud, quod producitur, cum tota producatur, & nil aliud, idem autem nõ eſt in potentia ad ſe; poſsibilitas autem quam mundus dicitur poſsibilis, nõ dicitur in ordine ad actum; vndè non eſt potentia, ſed producibilitas quædam, qua mundus dicitur producibilis, producibilitas autem nõ eſt relatio coopoſita actui, ſed coopoſita potentiæ productiuæ. Tãdem neque propriè dici poſſet mundus in poſsibilitate obiectiua, vel terminatiua, quia relatio non denominatur à ſuo fundamento, non enim propriè dicitur ſimilitudo alba, illa autem poſsibilitas denominat obiectum, vndè melius dictum eſt obiectum eſſe poſsibile, vel mundum poſsibilem, quam mundum eſſe in poſsibilitate obiectiua.

Hæc reſponſio infringitur ex dictis num. 70. nam ibi diximus potentiam obiectiuam etiam per modum relationis cõceptam, nedum ad actum referri poſſe, ſed etiam ad agens, à quo poteſt ad actum reduci, vt etiam patet de potentia paſsiua, quam præſertim definit Ariſt. 5. Metaph. per ordinem ad agens, ſicut pariter potentiam actiuam per ordinem ad patiens, & non ad actum; & ideò per illam poſsibilitatem obiectiuam per modum relationis conceptam in mundo logicè poſsibili ad Deum valentem illum creare benè exprimitur potentia obiectiua, de qua loquimur; quo autem pacto eadem quoque potentia obiectiua poſsit referri ad actum, & idem ſub ſtatu poſsibilitatis dici in potentia ad ſeipſum ſub ſtatu actualitatis explicabitur poſteà in ſolutione argumentorum Aureoli art. ſeq. & amplius infra diſp. 8. declarando quomodo eſſentia dicatur in potentia ad exiſtentiam, etiam ſi idem ſint prorſus realiter, quod etiam cum Scoto tenet Aureol. Cum denique inquit relationem non ſoleret à fundamẽto denominari, ſed è contra, & ideò per relationem poſsibilitatis benè denominari poſse poſsibile obiectum, quod cadit ſub omnipotentia Dei, & non autem poſsibilitatem ipſam obiectiuam; occurrendum ex Scoto quol. 18. infrà C. duo dari genera denominationum, vt etiam nos notauimus diſp. 3. Phyſ. q. 3. ar. 2. n. 37. quædã ſunt formales, quæ ſcilicet à formis in ſua ſubiecta deriuantur, quædam verò materiales, quæ à ſubiectis in ſuas formas redundant, ſiquidem experiẽtia docet, dũ forma eſt in materia, varias denominationes ſibi inuicem mutuo cõmunicare, nam albedo corpus informans denominat albũ, coloratum, & quale, & corpus è contra illam denominat ſubiectata, corporeã, & materialem, forma quidẽ informando, & actuando, corpus autem ſubiectando, & recipiendo, talis enim eſt natura formæ, & ſubiecti, vt loc. cit. dicebamus; ſic igitur in propoſito de relationibus dicendum, quod licet quoad primum genus denominationum ſoleant relationes denominare ſubiecta, tamen euenit etiam interdum, vt ſubiecta quoque relationes denominent quoad ſecundum genus denominandi, ſic vnio extrema ſua denominat vnita, ſed etiam ab illis denominatur ſubſtantialis, vel accidentalis, ſecundum quod extrema vnita ſunt ſubſtantia, vel accidens; & ita in propoſito relatio poſsibilitatis concepta in obiecto, quod cadit ſub Dei omnipotentia, vtique denominat illud poſsibile quoad primum denominandi genus, at è conuerſo ipſaquoque denominatur ab eo quoad alterum denominandi modum poſsibilitas obiectiua.

Hinc Paſqualigus tom. 1. ſuæ Metaph. diſp. 77. ſec. 4. licet dicat potentiam obiectiuam eo modo, quo ſolet Scotiſtis adſcribi, non eſse ponendam quaſi nempe potentia aliqua realis paſsiua, quæ ſe teneat ex parte creaturæ, reſpondens ex oppoſito potentiæ actiuæ Dei, nam creaturæ haberent aliquid reale actuale in ſeipſis ante earum productionem; tamen in ſẽſu ſuperius explicato, qui eſt genuinus Doctoris, ait à nullo negari poſse, quia cũ eſse creaturæ ante eius productionem, non ſe habeat, vt quid actuale, ſed vt quid poſsibile, & communicabile, fit vt ſe habeat, tanquã quid potentiale, & quod

ſub-

Digitized by Google

ſubſterni poſſit actualitati, tunc enim concipimus illud eſſe ſine aliqua actualitate, & poſteà quãdo concipimus rem exiſtentem, concipimus illud ipſum eſſe eſſentiæ poſſibilis cum actualitate; ex quo fit, vt illud eſſe eſſentiæ, ad modum fere ſubiecti concipiatur ſubſterni actualitati ex vi productionis, quamuis re vera non ſubſternatur, ſed exeat de virtute cauſæ, & eo ipſo quod exit, fiat ſeipſo actuale; ſtante ergo hoc noſtro modo concipiendi illud eſſe eſſentiæ poſſibilis, dici poteſt in potentia obiectiua, ſe habet enim vt quid potentiale, quia obijcitur tanquam aliquid, quod poteſt ſubſterni actualitati; imò Thomiſtæ inſignes, vt Complut. 1. Phyſ. diſp. 3. q. 2. potentiam obiectiuam hoc modo explicatam admittunt, licet dicant non eſſe potentiam realem, & rigoroſam, vt potentia actiua, & paſſiua, quod & nos vltro concedimus, vndè concludimus quod ab initio diximus, hanc famoſam inter Scotiſtas, & Thomiſtas controuerſiam reduci ad quæſtionem de nomine.

74 Poſtremò, quia clamant nonnulli Thomiſtæ, & Peripatetici hanc potentiam obiectiuam apud Ariſt. nõ inueniri, licet locus ab auctoritate negatiuus non multum vrgeat, & fortè excuſaretur Ariſt. ſi ei agnita non fuiſſet, ſicut neque illi agnita eſt creatio rerum in tẽpore, vndè potentia illa obiectiua, vt diſtinguitur à ſubiectiua, manifeſtior eſt Theologis, quam Philoſophis, adhuc tamen libet adducere nonnulla loca Ariſt. 10 quibus de hac potentia loquitur obiectiua, vt eſt differentia entis; licet eã tali nomine non appellet. In primis Doct. frequenter ait & præſertim 2. d. 12. q. 1. & d. 16. q. vn. quod de hac potentia loquitur Ariſt. 9. Met. tex. com. 13. cum ait actum, & potentiam eſſe eiuſdem generis, conſtat enim loqui non poſſe nec de potentia actiua, nec paſſiua, vel ſubiectiua, quia iſtæ potentiæ non ſunt eiuſdem generis cum actibus, ad quos ordinantur, nam ſubſtantia, quæ eſt ſubiectum reſpectu accidentium non eſt eiuſdem generis cum accidentibus, & ſic de alijs, ergo re vera loquitur de potentia obiectiua, & in hunc modum exponit Com. hunc locum dicens, *& vniuerſaliter quia potentia eſt non eſſe, & actus eſſe*. Deindè inquit Doct. 4. d. 11. q. 3. lit. D. adhuc manifeſtius de hac potentia locutum eſſe Philoſophum eodem lib. 9. Met. tex. 11. dum ait, *eſt autem actus rem exiſtere, non ita ſicut dicimus potentia*, & poſt explanando iſtam deſcriptionem manifeſtat in multis oppoſitis, vt vigilãs ad dormiens, & videns ad claudens oculũ, & elaboratum ad illaborandũ, at potentia, quam habet vigilans ad dormiendum, & videns ad claudendum oculum ſanè non eſt ſubiectiua, quia ſubiectiua manet cum actu, ſed vigilia non ſtat cum ſomno, nec viſio cũ oculis clauſis, ergo eſt potentia obiectiua. Tum quia etiam ab iſtis exẽplis præſcindendo ex ipſa deſcriptione actus exiſtentiæ ſufficiente deducitur ibi ſermonem eſſe de potentia obiectiua, quæ opponitur exiſtentiæ, ſub qua potentia dicitur eſſe quod actu non exiſtit, benè tamen exiſtere poteſt; verum tamen eſt Ariſt. vel nihil, vel parum locutum eſſe de potẽtia obiectiua, vt conuenit rei creabili, ſed præſertim de ea locutus eſt, vt conuenit rei generabili, quo pacto potentia obiectiua materialiter coincidit cũ ſubiectiua, quatenus ſcilicet forma quæ in ſe eſt obiectiuè poſſibilis reſpectu agentis, dicitur etiam contineri in potentia ſubiectiua materiæ, ex quo capite dicitur etiam poſſibilis ſubiectiuè, vt magis poſteà declarabitur. Expreſſius adhuc potentiam obiectiuam ſignificat 3. Met. 19. dum ait, *poſſibile eſt etiam eſſe, quod nõdum eſt, fit enim quod non eſt, ſed nihil eorum fit, quæ eſſe impoſſibilia ſunt*, clarius certè ad rem noſtram loqui non poterat. Deindè Zabarel. ipſe fatetur de hac potentia mentionem feciſſe Ariſ. 5. Met. tex. 17. falsò igitur inquiũt Thomiſtæ hãc potentiam fuiſſe omninò Ariſt. incognitam, licet eam non expreſſerit hoc nomine potentiæ obiectiuæ; & non dari aliam potentiam præter actiuam, & paſſiuam, nam 9. Met. tex. 1. inquit, *quod potentia, & actus in plus eſt, quam illa quæ ſecundum motum ſolum dicuntur*, & in eodem lib. tex. 11. ait, *non ſolum hoc dicimus poſſibile, quod natura aptum ſit aliud mouere, aut moueri ab alio, ſed etiam aliter*, ergo ſecundum Ariſt. datur alia potentia præter actiuam, & paſſiuam.

Argumenta contra potentiam obiectiuam ſoluuntur.

PRimò arguit Zabarella lib. 2. de materia cap. 2. probans potentiam hanc obiectiuam non eſſe reipſa à paſſiua, & actiua diſtinctam, nam apud Ariſt. duæ tantum potentiæ inueniuntur ſcilicet, actiua & paſsiua, vt patet 9. Met. & duo actus, primus ſcilicet & ſecundus initio lib. de Anima. ille reſpondens potentiæ paſsiuæ, & eſt forma, iſte reſpõdens potentiæ actiuæ, & eſt operatio, potentia igitur obiectiua nihil eſſe poteſt ab his duobus diſtinctum, quod ita oſtẽdit primò de paſsiua, nam ſi dicamus hominem, qui nondum eſt genitus, eſſe in potentia obiectiua, quærendum eſt, in quonam ea potentia adhæreat, cum adhuc homo non ſit, certè nil aliud reſponderi poteſt, niſi eam eſſe in prima materia, hominis enim generandi nihil tunc exiſtit, niſi materia, quæ ipſius pars futura eſt, at qui potentia in materia non alia ineſt, quam ſubiectiua, ergo potentia illa obiectiua, qua homo poteſtate eſſe dicitur, nil aliud eſt quàm potentia ſubiectiua, & dicere hominem eſſe in potentia obiectiua eſt dicere materiam habere potentiam recipiendi formam hominis. Deindè probat idem quoque de actiua, quod nempe obiectiua non differat ab illa, quando enim dicimus mundum, antequam crearetur, fuiſſe in potentia obiectiua reſpectu agentis, tunc non ſignificamus potentiam aliquam exiſtentem, cum enim tunc mundus nihil ſit, nihil etiam eſt iſta potentia, prout mundo attribuitur, quia nihil exiſtit in quo recipiatur, ideò ſi benè illa potentia conſideretur, nil ſignificat ſecundum ſe, niſi non repugnantiam terminorum, hoc eſt negationem impoſsibilitatis, & veritatem huius propoſitionis, poſſibile eſt mundum creari, talem autem potentiam non eſſe aliquid reale docet Ariſt. 5. Metaph. 17. ergo iſta potentia ſecundum ſe ſumpta nihil eſt reale, benè tamen ſi ſumatur, vt idem, quod potentia actiua, quando enim dicimus mundum eſſe in potentia obiectiua, ſi quid reale ſignificamus, id non eſt, niſi ipſa potentia actiua Dei, itaut dicere mundum tunc fuiſſe in potentia obiectiua, nihil aliud ſignificet, quam Deum tunc habuiſſe potentiam actiuam creandi mundum, nihil ergo eſt illa potentia obiectiua re ipſa diſtinctum à potentia actiua.

75 Reſp. hunc diſcurſum minimè nobis officere, quia vt conſtat ex ſupradictis, nec Scotus admittit potentiam obiectiuam, vt potentiam omninò realem, nec vt omninò diſtinctam ab actiua, vel paſſiua, ſiue ſubiectiua, & quidẽ de ſubiectiua loquendo hoc manifeſtè expreſſit 2. d. 12. q. 1. §. *eſt igitur videndum*, dum ait, aliquid poteſt eſſe in potentia dupliciter, vno modo vt terminus, alio modo vt ſubiectum, quod eſt in potentia ad terminum, & forte eſt eadem potentia, ſed vt comparata ad diuerſa dicitur obiectiua, vel ſubiectiua ita quod ſubiectum exiſtens dicitur potentia ſubiectiua, & eadẽ vt reſpicit agens dictum obiectiua, poſſunt tamen ſeparari, vt in creabili, vbi eſt potentia obiectiua, & non ſubiectiua, quia ibi non ſubijcitur aliquid, hæc ibi Doctor, quibus perſpicuè docet potentiam obiectiuam interdum cum ſubiectiua potentia coincidere, (quod de coincidentia materiali intellige, nam in ſuis rationibus formalibus nunquam coincidunt, quia vt ait Doctor ſemper per comparationem ad diuerſa dicuntur) interdum ab ea diſtinctam reperiri; in compoſito, & generabili coincidunt, nam potentia hominis generandi, ſi materiam reſpicias, ſubiectiua appellatur, ſi autem ad agens, obiectiua nuncupatur, non ergo eam vniuerſaliter à ſubiectiua reipſa diſtinxit, nam in generabili coincidunt obiectiua, & ſubiectiua; in creabili autem ſecernuntur, vndè Angelus, anima, & materia prima quæ non habent materiam, vt partẽ ſui, antequam producerentur, dicebantur ſolum in potẽtia obiectiua, quia erant tantum terminus potentiæ productiuæ, neque dabatur aliquid, de quo producerentur; primum itaque Zabarel. argumentum probat ſolum quod inquit Doct. in re generabili coincidere materialiter obiectiuam, & ſubiectiuam potentiam, vt benè oſtendit exemplum Zabarel. non tamen probat vniuerſaliter coincidere, quia non ita euenit in purè creabili. Alterũ quoq. argumentũ, de potentia actiua oſtendit identidẽ potentiam obiectiuam, quantum ad id quod reale importat, non eſſe diuerſam ab actiua, cum non conſiſtat, niſi in denominatione extrinſeca ab ipſa deſumpta, vt ſupra dictum eſt. Hic autem notare oportet, quod cũ probat Zabarel. cum omnibus Thomiſtis hanc potentiam obiectiuam non eſſe realẽ, eo quia nequit illi aſſignari fundamẽtum reale, cui inhæreat, nam nec homo generandus aliquid eſt, nec mundus creãdus, in quo talis potentia fundari poſſit, hæc, inquã, probatio nõ vrget, quia vt ſupra dictum eſt n. 68. & magis infra patebit diſp. 8. q. 1. a. 3. n. 46. licet homo generandus, vel mundus creandus, non ſit ens actuale, quod dici ſolet ens verbaliter ideſt exiſtẽs, eſt tamen ens poſsibile, quod dici ſolet ens nominaliter, vndè adhuc ſub tali ſtatu potentialitatis tãtùm realitatis includit, quod diſtinguitur à puro nihilo, quod nec eſt, nec eſſe poteſt, cum ergo in hoc ſenſu non ſit nihil, ſed aliquid, ſi non actuale, ſaltim potẽtiale, etiam in hoc eodẽ ſenſu poſſet obiectiua potentia dici realis, quia eſt talis po-

tentia, quæ conuenire nequit chimæræ, ac enti omninò prohibito. Demum in hoc etiam peccat Zabarel. diſcurſus, quod potentiam obiectiuam ſecundum ſe conſideratam confundit cum potentia Logica, & hanc quoque dicit eſſe meram poſsibilitatem negatiuam, quorum vtrumque falſum eſſe diximus n. 68.

76 Secundo arguit Capreol. 1. d. 2. q. 3. quod hæc potentia obiectiua ſit pura fictio, quia Ariſt. qui toties dixit omne genus entis diuidi per potentiam, & actum, nunquam fecit mentionem de tali potentia obiectiua nec implicitè, nec explicitè, etenim 9. Met. cum propoſuit actum, & potentiam eſſe differentias entis in textu primo, ſtatim in textu ſecundo ſubdiuidit potentiam in actiuam, & paſsiuam, & agit de vtraque, ergo præter iſtas alia potentia non datur. Conſ. quia actus entitatiuus non datur, ergo nec potentia obiectiua, quæ intãtum à Scotiſtis admittitur, vt opponatur actui entitatiuo.

Reſp. locum ab auctoritate negatiuum nullius eſſe momẽti, & rurſus patere ex n. 74. de hac potentia obiectiua Ariſt. non ſemel meminiſſe, quod ſi eam non agnouiſſet vt diſtinctam à potentia ſubiectiua, mirum eſſe non debet, quia neque creatio illi nota fuit, vt ponitur à Theologis; deindè falſum eſt ab initio lib. 9. Met. textu ſecundo ſubdiuidi potentiam, de qua fuit facta mentio in textu primo, vt benè Barg. aduertit 1. d. 7. q. vn. ſed recapitulat ibi quaſdam diuiſiones habitas 5. Met. 17. vt patet ex verbis ipſius tex. qui ita loquitur; *quod quidem igitur multipliciter potentia, & poſſe determinatum eſt à nobis in alijs.* Ad Conſ. negatur aſſumptum, dari enim debere actum entitatiuum conſtabit q. ſeq. vnde ex neceſsitate talis actus deduci etiam debebit neceſsitas potentiæ obiectiuæ illi actui oppoſitæ.

77 Tertiò arguit Zanar. 9. Metaph. q. 2. potentia hæc obiectiua, aut ens in tali potentia vel eſt aliquid productum, & creatum, vel non; non primum, quia omne ens creatum eſt terminus creationis, & ſic in actu exiſtentiæ, quod omninò rationem huius potentiæ aufugit; ſi ſecundum, ergo eſt creator, vel datur aliquod increatum præter Deum. Deindè cum hæc potentia obiectiua ad actum reducitur, vel manet cum actu, vel non manet; ſi manet, ergo eſt potentia ſubiectiua, ex qua res fit, ſi non manet, ergo non eſt aliquod poſitiuum, quia ens ex potentia deductum ad actum, potentiam ſeruat, & actum, quia ſunt de eius conſtitutione. Aliud quoq; argumentum adducit, cuius ſolutio pertinet ad diſputationẽ de eſſentia, & exiſtentia. Reſp. faciliter ad primum ens in potentia obiectiua, nec eſſe productum, nec improductum, quia hæc membra diuidunt tantum ens actu exiſtens in rerum natura, imò implicat ens in potentia obiectiua dici productum, quia ens in potentia obiectiua ſignificat ens, quod non adhuc productum eſt, ſed benè produci poteſt. Ad aliud dicendum in productione rei potentiam obiectiuam nõ manere cum actu exiſtentiæ, quia potentia obiectiua in ſua ratione negationem inuoluit exiſtentiæ, & ideò aduentente exiſtentia euaneſcit obiectiua potentia, & concedo gratis nõ dicere aliquod poſitiuum reale, præſertim ex ea parte qua dicit negationem exiſtentiæ, ſed ſolam extrinſecam denominationem agentis potentis rem producere.

Quartò arguunt Aureol. & Soncin. vno ferè labio, omnis potentia dicit ordinem ad aliquem actum cum carentia illius diſpoſitionis, quam habet res cum eſt in actu, ex Comment. 9. Metaph. com. 11. ſed creatura antequam creetur, non intelligitur vt carens aliqua diſpoſitione, quam poſtmodum acquirat, & per conſequens non eſt ibi aliquis ordo fundatus in creatura ad aliquem actum futurum, quia idem non poteſt intelligi eſſe in potentia ad ſe, nec poteſt intellectus fundare ordinem, vel reſpectum, quem importat potentia ad actum, ſuper vnum, & idem indiuiſibile reſpectu ſui ipſius; conſtat autem quod dum concipitur res creari, totum illud, quod antè intelligebatur non eſſe, intelligitur vt poſitum in eſſe, itaquod non concipitur aliquid, quod ſit in potentia, & aliquid aliud, ad quod ſit in potentia, ergo manifeſtum eſt, quod non poteſt ibi formalitas potentiæ apprehendi. Deindè ſi Cœlum antequam eſſet, habebat rationem potentiæ obiectiuæ, quæro ſuper quid fundabatur, & ad quid terminabatur reſpectus importatus nomine potentiæ; aut enim fundabatur ſuper realitatem Cœli conceptam, & terminabatur ad ipſam realitatem Cœli, aut terminabatur ad eſſe Cœli; non primum, quia idem non eſt in potentia ad ſeipſum, vt dictum eſt; neque ſecundum, quia eodem modo quæritur de eſſe, ſeu exiſtentia Cœli, antequam, eſſet, vtrum eſſet in potentia obiectiua, vel nõ, & per te oportet dicere, quod ſic, quia omnis entitas, quæ non eſt, & poteſt eſſe, eſt in potentia obiectiua, & non eſt dicendum, quod eſſe ſit in potentia ad eſſe; nec poteſt dici quod eſſet in potentia ad aliquid aliud, cum eſſe ſit vltima actualitas non relinquens vlteriorem potentialitatem. Rurſus poſſibile obiectiuum dicitur ex hoc, quod eſt natum eſſe obiectum alicuius potentiæ realis, ſed non poteſt eſſe obiectum, niſi aut potentiæ actiuæ, aut paſſiuæ, ergo nulla eſt potentia realis præter actiuam, & paſſiuam. Præterea vrget Aureol. probans potentiam obiectiuam nihil eſſe non ſolum realiter, imò nec ſecundum rationem, quia per intellectum componi non poteſt, quod ita oſtendit, idem eſt dictu obiectum potentiæ actiuæ, & terminus illius potentiæ; ſed terminus non poteſt ligari cum potentia, vt dicatur, quod creaturæ ſunt in potentia terminatiua, nulla enim potentia producitur, ſed terminus potentiæ producitur, & ideò terminus non poteſt denominare potentiam, vt dicatur potentia terminatiua, ſicut nec etiam dici poteſt paternitas filiatiua, ergo potentia obiectiua implicat contradictionem. Denique ligans in mente ſua propoſitionem hanc, mundus fuit in potentia obiectiua, aut attribuit mundo aliquam potentiam formaliter inhærentem, aut denominat mundum à Dei potentia actiua, cuius fuit obiectum, & potuit eſſe obiectum, ſed conſtat quod non poteſt circa mundum concipere aliquã potentiam formaliter inhærentem, quia cum totus modus totaliter ſit productus, nihil poteſt concipi fuiſſe in potentia ad totum hoc, quod eſt productum. Nec etiam poteſt dari ſecundum ſcilicet quod denominetur à potentia Dei actiua, cuius fuit obiectum, quia licet denominari poſſet concretiuè à tali potentia, quia verum eſt, quod mundus fuit poſſibilis obiectiuè ex illa potentia, non tamen denominari abſtractiuè, ita quod illa actiua potentia dicatur obiectiua, ac ſi mundus capiat in ſe quandam potẽtiam obiectiuam ex hoc, quod eſt in potentia Dei actiua, alioquin erit aliqua potentia concepta formaliter inhærere ipſi mundo, quod impoſſibile eſt concipi, quare concludit Aureol. quod iſti duo termini ſunt incompoſſibiles *potentia obiectiua*, ſicut & iſti duo *nigredo alba*.

78 Reſp. primum argumentum vnum ſupponere falſum, quod ſcilicet formalitas potentiæ conſiſtat in hoc, quod potẽtiale denominet tale in ordine ad aliud, ad quod ſit in potentia, quodq. ipſũ recipiat per modum actus, & quia in mundo poſſibili hæc duo apprehendi non poſſunt, quia vbi totus anteà erat producibilis, modò totus eſt productus, hinc concludunt Aduerſarij nõ poſſe in mundo poſſibili apprehendi formalitatem potẽtiæ; hoc autem ſuppoſitum verificatur tantũ de potentia ſubiectiua, nõ obiectiua, vt conſtat ex dictis n. 70. & ideò licet in mundo poſſibili nequeat apprehendi formalitas potentiæ ſubiectiuæ, vt benè argumentum oſtendit; non tamen concludit, quin poſſit in eo concipi formalitas potentiæ obiectiuæ. Et cum dicunt nihil dici poſſe, in potentia ad ſeipſum, hoc identidem verificatur de potentia ſubiectiua, non obiectiua, immo de ratione iſtius eſt quod idem quod erat in potentia fiat omninò idem ſub actu, & cũ hæc nõ ſit potentia realis, ſed potius rationis, non eſt inconueniens, idem hoc modo eſſe in potentia ad ſeipſum, ſicut pariter ex dictis in Phyſica, quia cauſalitas finalis, & idæalis non eſt omninò realis, ideò in eo genere idem poteſt cauſare ſeipſum, nam finis in intentione cauſat ſeipſum in executione, ita ergo pariter dicendum in propoſito. Cõmen. tandem loc. cit. vel loquitur de potentia præciſè ſubiectiua, vel de obiectiua, prout materialiter coincidit cum ſubiectiua modo explicato num. 75. Ad. 2. conſtat ex dictis potentiam obiectiuã fũdari in poſſibilitate logica rei, & vno modo poſſe referri ad agens, cuius virtute ens in potentia poteſt ad actum trahi, ac alio modo referri poſſe ad ipſum actum exiſtendi, nõ quidem tanquã ad actum partialem alicuius naturæ præcedentis ſub aliqua realitate potentiali, ſicut materia dicitur præcedere formã, ſed tanquam ad actum totalem totius naturæ quæ tota præceſſit ſub ſtatu potẽtialitatis ſine vlla actualitate exiſtentiæ, quo quidem pacto non inconuenit idem eſſe in potentia ad ſeipſum v.g. totum Cœlum antequam crearetur, ſub ſtatu potentialitatis, ad ſeipſum ſub ſtatu actualitatis modo explicato n. 70. quem potẽtialitatis modum Aduerſarij capere nequeunt, quia habẽt in mente fixum ſolum modum potentialitatis, ſubiectiuæ. Ad 3. ex ea ratione potius debet oppoſitum concludi, cum enim potentia actiua non detur reſpectu impoſsibilis, vt ait Ariſt. 3. Metaph. 19. adnuèti debet poſsibile obiectiuum; quod tale dicatur per poſsibilitatẽ obiectiuã, quæ partim ſit intrinſeca rei poſsibili ratione poſsibilitatis logicæ, in qua fundatur, partim extrinſeca

per

Google

per comparationem ad potentiam actiuam, vndè ſumitur denominatio poſſibilis obiectiuè, & gratis concedimus quoad hanc denominationem nihil realitatis dicere vltrà potentiam actiuam, vel paſſiuam.

79 Ad 4. negatur minor, ad probationem dicitur, quod eſtò potentia obiectiua non producatur propriè loquendo, producitur tamen id, quod eſt in potentia obiectiua, & terminus vel obiectum poſſibile poteſt denominare poſſibilitatem quoque ipſam obiectiuam eo denominationis genere, quo interdum ſubiecta ſolent ſuas denominare formas, & fundamenta relationis, quemadmodum explicatum eſt ſupra num. 73. & quamuis id non contingat in quibuſdam relationibus, non tamen id negari debet in omnibus. Ad vlt. concipiens illam propoſitionem, mundus fuit in potentia obiectiua, poteſt tribuere mundo poſſibili potentiam obiectiuam vtroque illo modo inſinuato in argumento, nam poteſt primò illi tribuere talem potentiam obiectiuam per modum extrinſecæ denominationis, hoc enim vniuerſaliter contingit in quocumque effectu ad ſuam cauſam comparato, ex hoc enim quod cauſa dicitur potens ſuom effectum producere, ſtatim in effectu reſultat denominatio quædam extrinſeca producibilis à tali cauſa; & cum ait Aureol. benè denominari poſſe concretiuè à potentia actiua, non autem abſtractiuè, ita quod illa potentia dicatur obiectiua, dico illam potentiam actiuam in ſe, & formaliter conſideratam, vt ſe tenet ex parte agentis, vtique talem non poſſe ſubire denominationem, benè tamen, ſi terminatiuè conſideretur, & vt ſe tenet ex parte effectus; & præſertim ita appellatur, cum illa denominatio extrinſeca poſſibilis concipitur in mundo creando per modum cuiuſdam relationis, & potentiæ paſſiuæ correſpondentis actiuæ, quæ potentia inhæret mundo non quidem inhærentia reali, & per modum formæ realis, cum mundus adhuc ſupponatur non exiſtens, ſed inhærentia intentionali, & ficta per rationem, qua de cauſa fatemur potentiam obiectiuam non poſſe abſolutè, & ſimpliciter dici potentiam realem.

Quintò obijcitur probando potentiam obiectiuam, nullatenus à logica ſecernendam, nam eadem ratione formali conſtituuntur, ergo neque per rationem diſtinguuntur, probatur aſſumptum, quia per non repugnantiam ad eſſe, & exiſtere vtraque potentia conſtituitur, vt patet ex rationibus vtriuſque; illud enim dicitur eſſe in potentia obiectiua, quod non eſt, nec exiſtit, poteſt tamen eſſe, & exiſtere, hoc autem idem competit potentiæ logicæ ex ſua ratione formali. Confirmatur, illi reſpectus ſunt omninò idem, quorum idem eſt fundamentum, & terminus, ſed potentiæ obiectiuæ, & potentiæ logicæ idem eſt fundamentum, & terminus, ergo ſunt omninò idem, minor probatur, quia fundamentum potentiæ obiectiuæ eſt ens ſecundum quid, & in eſſe cognito, & poſſibili, terminus autem eſt ens ſimpliciter, & in eſſe exiſtentiæ, at hoc idem eſt fundamentum, & terminus potentiæ logicæ, non enim fundatur in impoſſibili, nec terminator ad impoſſibile, ergo &c. Demum potentiæ ſpecificantur per actus, ad quos ordinantur, at iſtæ ordinantur ad eundem actum ſcilicet exiſtentiæ, ergo ſunt eadem prorſus potentia.

80 Reſp. negando aſſumptum cum probatione, quia potentia obiectiua conſtituitur per reſpectum ad potentiam actiuam agentis, non autem logica, quæ potius à tali reſpectu præſcindit, ac ideò dici ſolet poſſibilitas abſoluta, quia conſiſtit in ſola non-repugnantia rei præſcindendo ab eo, quod illa res ſit ab alio producibilis, vel à ſeipſa exiſtat, vndè & Deus ipſe dicitur poſſibilis logicè, non autem obiectiuè, vt ait Doctor 1. d. 7. q. vn. L. quapropter inquit poſſibilitatem logicam poſſe conſiſtere, licet per impoſſibile nulla potentia eam reſpiceret, quod & repetit inferius 1. d. 36. lit. M. & 9. Met. qu. 2. item potentia obiectiua inuoluit negationem exiſtentiæ in ſuo conceptu, & hæc erat vna conditio ad eius conſtitutionem ſuperius requiſita, & ideò deſtruitur in aduentu exiſtentiæ, & actualitatis, at potentia logica talem negationem non inuoluit, nec in aduentu exiſtentiæ deſtruitur, ſed quantum eſt de ſe tam ab exiſtentia præſcindit, quam ab eius negatione, & cum vtraque diſiunctim eſt cōpoſſibilis, patet ergo has potentias diuerſas habere rationes formales conſtitutiuas. Ad Conf. negatur minor cum probatione, quia reſpectus per potentiam logicam importatus verſatur inter extrema propoſitionis, quæ iudicat intellectus inuicem non repugnare, & reſpectus per potentiam obiectiuam importatus fundatur ſuper ipſam potentiam logicam, vt conſtat ex dictis, ac fuſius dicendis infra diſp. 8. q. 1. art. 3. à nu. 30. Ad vlt. licet potentia obiectiua ordinetur ad actum exiſtentiæ, cum hoc etiam ordinatur ad agens, à quo talem actum ſuſcipere poteſt, quod non conuenit potentiæ logicæ, quæ à tali agente omninò præſcindit; & quamuis ambæ iſtæ potentiæ ad eundem ordinentur actum, diuerſo tamen id prorſus modo contingit, quia potentia obiectiua ordinatur ad actum exiſtentiæ cum dependentia à potentia actiua, potentia autem logica ad eundem ordinatur actum ſine tali dependentia; rurſus obiectiua ita ordinatur ad actum, vt cum eo ſit incompoſſibilis, ac in eius aduentu deſtruatur, logica verò ita ordinatur ad actum exiſtentiæ, vt cum ea ſit compoſſibilis, vndè ab actu ad potentiam logicam tenet conſequentia affirmatiuè, ſi res exiſtit, ergo non ei exiſtere repugnat, non tamen conſequentia tenet ad potentiam obiectiuam; ſed hæc res amplius declarabitur infrà diſp. 8. q. 1. art. 3.

Demum arguitur, quod potentia obiectiua ſecundum Scotum ſit realis, nam 9. Metaph. q. 2. ait hanc relationem videri realem, quia fundatur in eſſentia poſſibili, quæ eſt realis, quatenus eſſe ſibi non repugnat, vt chimeræ, licet non exiſtat. Reſp. Scotum ibi num. 6. & 7. ſatis ſe explicare, quod ſi relatio in ordine ad actum, per quem explicatur potentia obiectiua, conſideretur ex parte fundamenti, poteſt aliquo pacto dici realis, quatenus fundatur in eſſentia poſſibili, quæ non eſt omnino nihil vt chimera; ſi verò conſideretur ex parte termini, quia ordinatur ad eſſe, vt ad terminum, à quo eſſentia realiter non diſtinguitur, non poteſt eſſe niſi relatio rationis, quia non eſt inter diſtincta realiter, nec inter extrema realia actu exiſtentia.

QVÆSTIO III.

De actu primo, & ſecundo, formali, ac entitatiuo.

81 CIrca primam diuiſionem actus in primum, & ſecundum non eſt contentio, ſicut omnes admittunt potentiam actiuam, & paſſiuam, ita etiam vnanimiter admittunt duplicem actum illis potentijs correſpondentes, ſcilicet actum primum, & actum ſecundum, potentiæ paſſiuæ reſpondet actus primus, qui eſt forma, & potentiæ actiuæ correſpondet actus ſecundus, qui eſt operatio. Eſt tamen adhuc aliqua difficultas circa explicationem actus primi, & ſecundi, quamuis enim Philoſophi omnes paſſim per actum primum formam intelligant, & per actum ſecundum operationem formæ, adeout actus ſecundus ſit neceſſariò accidens, nihilominus Mercenarius in ſuis dilucid. volum. 1. pag. apud me 193. & rurſus volum. 2. pag. 157. contrà omnes enixè tuetur actum primum eſſe formam non operantem, actum verò ſecundum eſſe eandem formam, prout operatur, pro qua opinione citat Auerr. eamque probat ex verbis ipſis Ariſt. in illo eodem loco, vbi hanc diuiſionem tradidit actus in primum, & ſecundum ſcilicet lib. 2. de Anim. ab initio, nam inibi tex. 2. diuiſit ſubſtantiam in materiam, formam, & compoſitum, formam autem, quam actum appellat, mox ſubdiuidit in actum primum, & ſecundum, ex quo ſic arguit; Actus ille diuiditur in primum, & ſecundum, qui vnà cum materia, & compoſito ſubſtantiam diuidunt, at talis eſt ſubſtantialis, ergo actus ſubſtantialis diuiditur in primum, atque ſecundum, & ſic actus ſecundus ſubſtantia erit, non accidens. Deinde tex. 5. probat animam non eſſe corpus, quia corpus non eſt in ſubiecto, indè colligit animam eſſe ſubſtantiam, & quidem ſubſtantiam, quæ eſt actus, hic autem duplex eſt primus & ſecundus, ergo actus ſecundus eſt ſubſtantia, & ita non erit pura operatio. Rurſus ſi per actum ſecundum intelligeret accidens, & putam operationem ſequitur fruſtrà aſſignaſſe tertiam diuiſionem, quæ eſt actus in primum, & ſecundum, nam ſecunda diuiſio, quæ eſt ſubſtantiæ in materiam, formam, & compoſitum ſufficeret, cum ex ipſa ſufficienter colligatur animam eſſe formam ſubſtantialem, & conſequenter actum primum. Demum ex hoc ſequeretur definitionem animæ redundantem eſſe, quia faceret hunc ſenſum, anima eſt ſubſtantia, quæ eſt actus primus ideſt qui ſubſtantia eſt, iam verò cum Ariſt. acceperit in definitione primum animam ſubſtantiam eſſe, ſuperuacaneum fuiſſet ſtatuere poſteà eſſe actum primum, hoc eſt ſubſtantiam, in dubiumq; reuocare, an ſit actus primus, vel ſecundus, hoc eſt ſubſtantia, vel operatio, quis enim nunquam fuit, qui dixerit animam operationem eſſe, itaut opus fuerit Ariſt. oſtendere animam operationem non eſſe, ſed ſubſtantiam?

82 Sed

82 Sed jam in expoſitione textus lib.2. de Anim. ab initio hanc Mercenarij opinionem improbauimus, & cum communi determinauimus per actum primum intelligi formam; & per ſecundum ſolam operationem, & ita inſinuauit Doctor 1.d.2.q.7.lit. Q. immo ita expreſſit Ariſt. in illo eodem textu, vbi hanc tradit diuiſionem, nam exemplificare volens de actu primo, & ſecundo, adducit exemplum de ſcientia, & ſpeculari, ſed ſpeculatio eſt pura operatio, ergo per actum ſecundum ſolam intelligit operationem. Tum quia 3.Phyſ.vocat Ariſt.motum actum motoris, ſed certum eſt motum non eſſe actum motoris primum, ſed ſecundum, ac pariter eſſe ſolam eius operationem, ergo &c. Tum quia anima nutriens ſemper operatur, quamdiu enim viuimus, tamdiu nutrimur, ait Ariſtot. ergo animæ nutrienti non conueniret definitio animæ, nam actus in definitione animæ ſtat pro actu primo. Neque motiua ad oppoſitum ſufficientia ſunt, vt pro eis deſeratur communis omnium conſenſio de actu primo, quod ſit forma, & de actu ſecundo, quod ſit eius operatio. Ad 1. namque iam in expoſitione textus dictum eſt falſum eſſe in tertia diuiſione diuidere actum, quem aſſignauerat in ſecunda diuiſione, ſed benè occaſione illius diuiſit actum in communi ad primum, & ſecundum, qui eſt genus formæ, vt inſinuaret formam, quam dixit eſſe actum, non eſſe actum ſecundum, ſed primum. Ad 2. patet per idem. Ad 3. negatur conſequentia, fuit enim neceſſaria tertia diuiſio duabus de cauſis, primo quia cum anima ſit ſubſtantia, debuit excludi ab actu ſecundo, qui eſt operatio; deindè fuit neceſſaria, non vt excludat formam operantem, vt ait Mercenarius, ſed vt manifeſtaret contra Xenocratem animam non eſſe motum, & operationem, ſeu actum ſecundum, vt ipſe aſſerebat. Ad vlt. patet per idem animæ definitionem non eſſe redundantem, neque ſenſum facit animam eſſe ſubſtantiam, quæ eſt actus primus idest qui ſubſtantia eſt, ſed quæ forma eſt, quia forma eſt actus primus.

Circa alteram diuiſion in actus in formalem, ac entitatiuum maior ſane eſt difficultas, ſiquidem Thomiſtæ ſicut potentiam obiectiuam admittere nolunt, ita neq; ad actum entitatiuum admittendum, qui eſt actus illi potentiæ correſpondens, vllo pacto adduci queunt, & præcipue inter Recentiores Philoſophos in hunc actum entitatiuum, velut in infeſtiſſimum hoſtem, vehementer exarſit Zabarel. loc. allegat. lib.2. de materia cap.2. Scotiſtæ è contra, quemadmodum in præcedenti quæſtione duplicem aſſignabant potentiam ſubiectiuam nempe, & obiectiuam, ita pariter in præſenti duplicem aſſignant actum geminæ illi potentiæ correſpondentem, vnum formalem, qui potentiæ ſubiectiuæ correſpondet, alterum entitatiuum, qui correſpondet obiectiuæ, per actum formalem intelligentes ipſam formam ſiue ſubſtantialem, ſiue accidentalem, ideoque illud dicitur eſſe in actu formali, quod ipſam formam habet, vndè materia omni forma denudata non diceretur in actu formali; per actum vero entitatiuum nil aliud intelligunt, niſi ipſam rei exiſtentiam, vt dictum eſt diſput. 2.Phyſ.num.17. tractando de actu entitatiuo materiæ, vndè illud dicitur eſſe in actu entitatiuo, quod reipſa exiſtit in rerum natura.

83 Dicendum itaque cum Scoto, & Scotiſtis præter actum formalem ſubiectiuæ potentiæ correſpondentem, entitatiuum quoque aſſignari debere ab ipſo diſtinctum, qui potentiæ correſpondeat obiectiuæ. Ita Doctor 2.d.12.quæſt.1. quem ſequuntur nedum omnes, & ſinguli eius diſcipuli, ſed Recentiores omnes præſertim Societatis Auctores in tam copioſo numero, vt ſingulos nominatim referre pigeat, & quamuis omnia ad hanc rem pertinentia ſufficienter tractata ſint diſp. 2. Phyſ. q.2.art.2. dum de actu entitatiuo materiæ ageretur, nihilominus hic aliqua addere, & nonnulla quoque ex loco allegato repetere iuuabit ad ſtabiliendum magis in Schola noſtra hunc actum entitatiuum adeò famigeratum. Probatur primò omnibus Ariſ. auctoritatibus n.74. allegatis, ſicut enim ibi præter potentiam actiuam, & paſſiuam concedit quoque obiectiuam, ita pariter præter actum primum, & ſecundum, & vltra actum formalem concedit entitatiuum potentiæ obiectiuæ correſpondentem, & ita expreſſe loquutur 9.Metaph.tex.11.dicens, *eſt autem actus exiſtere rem non ita ſicut diximus potentia*, vbi conſpicuè exiſtentiam rei actum appellat, cum ergo per actum entitatiuum nil aliud à Scoto, & Scotiſtis intelligatur, quam ipſamet rei exiſtentia, ita fatuum eſt negare dari in rerum natura actum entitatiuum, ac ſi negaretur dari in natura, & in vniuerſo rerum exiſtentiam. Reſpondent Thomiſtæ concedendo in hoc ſenſu dari actum entitatiuum, licet vocabulum eis diſpliceat, ſed negant talem actum entitatiuum a formali diſtingui, dicunt enim omnem exiſtentiam eſſe a forma. Sed Contrà, nam actus entitatiuus conuenit etiam rebus, quæ non ſunt aliorum formæ, nam quicquid actu eſt, ſiue productum per actionem naturalem, ſiue per creationem, vt eſt terminus ad quem actionis, dicitur habere entitatiuum actum, ſiue ſit improductum, vt Deus, dicitur eſſe in actu entitatiuo. Tum quia principium illud Thomiſtarum, quod omnis exiſtentia ſit à forma ſatis improbatum eſt diſp. 2.Phyſ.q.2.art.1. & adhuc magis à priori impugnabitur infra diſp.8.q.1.art.2.num.100.vbi oſtendetur implicare, quod aliquid exiſtat, & conſtituatur ens actuale extrà cauſas, quod eſt eſſe actu exiſtens, intrinſecè, & formaliter per aliquid à ſeipſo realiter diuerſum. Dices hoc ipſo probari actum formalem ab actu entitatiuo non diſtingui, quia forma quoque cum ſit ens actuale in rerum natura, propriam habebit exiſtentiam. Negatur ſequela, id enim ſolum probat formam phyſicam à proprio actu entitatiuo realiter non diſtingui, quod vniuerſaliter verùm eſt de quocumque alio ente reali, nullum enim ens realiter à propria exiſtentia ſecernitur; verum tamen eſt etiam in ipſa forma phyſica rationes actus formalis, & entitatiui, licet materialiter coincidant, adhuc manere formaliter impermiſtas & per ordinem ad diuerſa conſtitui, dicitur enim forma actus formalis reſpectu potentiæ ſubiectiuæ materiæ, entitatiuus autem reſpectu potentiæ obiectiuæ, ſub qua eſſe dicebatur, antequam produceretur ab agente.

84 Conf. hæc tota impugnatio, quia materia ſecloſa forma habet hunc actum entitatiuum, de quo hic eſt ſermo, vt fusè probatũ eſt ex profeſſo diſp.2.Phyſ.cit.q.1.art.2. ex Doctore in 2.d.12.q.1.§. *dico igitur*, vbi præſertim id probat ex muneribus materiæ, quia materia eſt per ſe vnum principium naturæ ex 1.Phyſ.eſt per ſe cauſa, ex 2.Phyſ.& 5.Met. eſt pars alicuius compoſiti 7.Metaph.eſt fundamentum formarum 1.Metaph. eſt per ſe ſubiectum mutationum ſubſtãtialium 5.Phyſ.eſt denique terminus creationis, ergo non eſt aliquid in pura potentia obiectiua, ſed in actu entitatiuo, etiam vt contradiſtinguitur à forma, & ſic datur actus entitatiuus ab actu formali diſtinctus. Reſpondet ad hoc argumentum Aureol.2.d.12.q.1.ar.2.quod peccat per fallaciã à ſecundum quid ad ſimpliciter, non enim valet, materia eſt actus, pars compoſiti, actu ſubijcitur, & informatur, ergo eſt ens in actu, ad cuius euidentiam notat, quod actus quandoque accipitur vt determinatio verbi, & compoſitionis, quandoque accipitur, vt extremum ipſius compoſitionis, ſiue vt determinat extremum compoſitionis, actus primo modo eſt actus ſecundum quid, ſecundo modo eſt actus ſimpliciter, & ideò non ſequitur ſine fallacia argumentum ab actu primo ad ſecundum; exemplum, chimera eſt actu nihil, ergo eſt actu, non ſequitur; ſimiliter, roſa eſt actu intellecta, ergo eſt actu, non ſequitur; ita eſt in propoſito, quia actus in illis propoſitionibus, accipitur, vt determinat compoſitionem, non autem extremum compoſitionis.

At contrà hanc ſolutionem in primis eſt, quod Scotus non conficit argumentum, vt adducitur ab Aureolo, nec Scotus vim facit in illa particula *actu*, ſed directè ex muneribus, quæ materia exercet, arguit ipſam habere propriam exiſtentiam, ſeu actum entitatiuum, quia nec mutatio fit, niſi in ſubiecto exiſtente in rerum natura, & ſub vtroque termino manente, nec forma in ſubiecto recipitur, & ſuſtentatur, niſi prius natura exiſtente, nec compoſitum conſtituitur, niſi ex partibus prius natura exiſtentibus, vt deducebamus diſp.2.Phyſ.quæſt.2.art.1. Deindè, quia quando etiam argumentum ita conficeretur à Scoto, vt affertur ab Aureolo, adhuc non benè ſoluitur, nam quando additur prædicatum aliquod diſtrahens vel diminuens, tunc benè verum eſt non licere ita arguere, ſed fallaciam committi à ſecundum quid ad ſimpliciter, vt conſtat in exemplo de Chimera ab eo allato, non valet conſequentia, quia nihil diſtrahit ſubiectum, ſimiliter quando dicitur, roſa eſt actu intellecta, eſſe intellectum eſt conditio diminuens; at in argumento noſtro etiam vt ab Aureolo conficitur, nullum horum contingit, cum enim dicimus, materia actu ſubijcitur mutationi, actu informatur, & actu eſt pars, nullum iſtorum diminuit, vel diſtrahit ſubiectum, & ideò optimè tenet conſequentia, quod ſit actu.

85 Sed Aureolus hanc adeò promptam præuidens inſtan-

tiam

Digitized by Google

etiam reſpondet rurſus ex hoc potius ſuum confirmari propoſitum, nam de ratione partis actu eſt, quod non exiſtat actu proprio diſtincto, ſed actu totius tantummodò, ſi enim haberet actum proprium diſtinctum, iam eſſet per ſe, & non eſſet pars. Contrà, licet de ratione partis non ſit actualitas ſubſiſtentiæ, & totalitatis, quia tunc per ſe ſolitariè exiſteret, & non in alio, eſt tamen actualitas exiſtentiæ, quia totum eſt diuiſibile in ea, quæ inſunt, ex 5. Metaph. t8. ergo partes debent actu in toto exiſtere, vt illud conſtituant; immo debent etiam exiſtere aliquo pacto actu proprio diſtincto, quia de ratione vnius partis eſt, quod ſit diſtincta ab alia comparte, alioquin compoſitum non conſtituerent, quod coaleſcere dicitur ex pluribus rebus diuerſis inuicem vnitis. Tum quia ſi eſſe actu partem tolleret actualitatem exiſtentiæ materiæ primæ, adhuc tamen alia exercet munera phyſica, quæ talem exiſtentiam omninò depoſcunt, vt eſſe actu ſubiectum formarum, & mutationis, quod enim tale munus actu exercet, vtique actu exiſtere debet, ergo euaſio Aureoli nulla eſt.

Deindè non video, qua ratione ſufficienti poſſit Aureolus induci ad negandum materiæ proprium actum entitatiuum, tum quia cum in eius principijs eſſentia nullo pacto ex natura rei diſtinguatur ab exiſtentia, ipſe tribuit materiæ propriam eſſentiam, & exiſtentiam, ergo tenetur etiam ei tribuere proprium actum entitatiuum, præſertim quia hic, & alibi in Phyſica ſæpè proteſtati ſumus per actum entitatiuũ aliud apud Scotum non intelligi, qui actualem rei exiſtentiam, poſtquam egreſſa eſt à potentia obiectiua ſua, & actiua agentis. Tum quia loc. cit. 2. d. 12. qu. 1. art. 1. reſpondendo ad quæſitum, ne ſit contentio de nomine, ait opus eſſe videre quid debeat in propoſito intelligi per actum, ſi enim per actum intelligas (inquit) rationem poſitiuam, vt diſtinguitur contra negationes, & contra nihil, ſic non eſt difficultas materiam proprium habere actum, nam materia non eſt negatio, ſed eſt ratio poſitiua; ſi rurſus intelligas per actualitatem illam entitatem, vt diſtinguitur contra nihil, ſic etiam dici poteſt materiam habere propriam actualitatem; ſed ſic eſt quod Scotus 2. d. 12. q. 1. in hoc ſenſu duntaxat intelligit materiam habere proprium actum entitatiuum, vt patet in tota illa quæſtione, & præſertim in fine dum inquit, *Ad alia de actu dico quod ſi accipis actum pro actu informante, materia non eſt actus, ſi autem accipis actum pro omni eo, quod eſt extra cauſam ſuam, ſic materia poteſt dici ens actu, vel actus, ſed ſecundum communem modum loquendi eſſe actu attribuitur, & appropriatur formæ*, clarè ergo, & perſpicuè ſe declarat Doctor, in quo ſenſu aſſerat materiam dici poſſe in actu, & ingenuè fatetur non abſolutè, & ſimpliciter dicendam eſſe in actu, quia ſecundum communem loquendi modum eſſe actu attribuitur, & appropriatur formæ.

86 At inquit Aureol. cit. quod licet eo modo ſumendo actum entitas, & actus conuertantur, atque ideò ſit contradictio, quod materia habeat entitatem diſtinctam à forma, & tamen quod non ſit actus, capiendo tamen actum pro terminatione, & eſſentiali diſtinctione, ſumendo diſtinctionem, ſicut Philoſophus 7. Metaph. tex. 9. quando dicit, quod actus ſeparat, & diſtinguit, & hoc modo (inquit) non eſt idem actus & entitas extrà nihil, nec conuertuntur adinuicem, hoc enim modo omnes partes in continuo ſunt entitas quædam, & extrà nihil, & tamen non ſunt actu proprio, ſed omnes ſunt in potentia, & omnes habent eſſe vnico actu ipſius totius, vna enim non eſt ab alia diuiſa, & ſeparata; ſic, inquit, capiendo actum aſſerit materiam proprium non habere actum. Planè ex hoc diſcurſu Aureol. conſtat ipſum cum Scoto non contendere, niſi de nomine, quia circa entitatem materiæ concedit Scoto quicquid vult, ſolum negat poſſe dici ſimpliciter, & abſolutè habere actum, quia actus ſeparat, & diſtinguit 7. Metaph. & materia in ſe eſt quid indeterminatum, & indiſtinctum, & quidem Scotus ipſe cit. hoſtis infenſus quæſtionum de nomine vltrò concedit materiam non debere dici abſolutè, & ſimpliciter eſſe in actu, quia ſecundum communem loquendi modum eſſe actu attribuitur, & appropriatur formæ. Cæterum quamuis hoc totum ſit verum, adhuc tamen poſitio Aureol. negantis materiæ omnem prorſus diſtinctionem, & determinationem eſt cum grano ſalis intelligenda, omninò enim implicare videtur aliquod eſſe ens poſitiuum extra cauſas in rerum natura productum, & non habere propriam entitatem, & vnitatem in ſe, qua ſit in ſe indiſtinctum, & à quocumque alio diſtinctum, ſi ergo materia eſt aliqua entitas à Deo producta in rerum natura, conſequenter propriam habebit vnitatem, quæ eſt paſſio entis, qua dicitur in ſe indiſtincta, & diſtincta à quocumque alio. Tum quia materia in compoſito eſt vtique alia entitas à forma, alioquin compoſitum non eſſet ex diuerſis partibus compactum, ergo aliquam in ſe habet diſtinctionem, & determinationem. Tum quia etiam partes in continuo ita ſe habent, quamuis enim vna non ſit diuiſa, & ſeparata ab alia, adhuc tamen ſingulæ propriam habent exiſtentiam in continuo, & vna ſecernitur ab alia, & intantum dicuntur eſſe ibi in potentia, inquantum potentialitas excludit actualitatem, non quidem exiſtentiæ, & diſtinctionis, ſed ſubſiſtentiæ, diuiſionis, & præciſionis, quam partes non habent, niſi cum ſunt diuiſæ, vt innuit Ariſt. 5. Metaph. 18. & nos latè tractauimus diſp. 9. Phyſ. q. 2. art. 3. & 6. vbi oſtendimus partes dari actu in continuo abinuicem diſtinctas.

87 Cum ergo inquit Ariſt. 7. Metaph. in fundamento naturæ nihil eſſe diſtinctum, vult tantum ſignificare res materiales per materiam non diſtingui, ſed per formam, non autem negare vult, quod materia per ſuam entitatem non diſtinguatur à forma, & à quocumque alio, quod non eſt ipſa; dicit etiam eſſentiam materiæ eſſe indiſtinctam, & indeterminatam, quia intrà ſeriem rerum naturalium generabilium, & corruptibilium, materia non eſt aliqua determinata, & completa ſpecies in hoc vel illo prædicamento, ſed eſt inchoatio cuiuſcunque naturæ, & ſpeciei in tali coordinatione, ſicut animal intrà genus animalium non eſt aliquod determinatum animal, ſed fundamentum & inchoatio cuiuſcunque naturæ in tali genere, qua ratione dici etiam ſolet materia genus phyſicum, ita namque explicari debet natura materiæ in rebus phyſicis, ſicut explicari ſolet natura generis in rebus metaphyſicis; quamuis autem animal ſit indeterminatè homo, aſinus, equus, & ſic de ſingulis, tamen quoad primum omnino conceptum dicit aliquam rationem determinatam ſcilicet ſenſibilitatem, quæ tamen omninò indeterminata eſt intrà genus animalis, & ideo determinationem expectat, quæ fit per differentias; ſic igitur in propoſito licet materia intra genus rerum materialium ſit indeterminatè lapis, lignum, ignis & ſic de alijs ſpeciebus completis in prædicamento, adhuc tamen in ſe eſt aliqua certa, & determinata entitas, licet ſubſtantialiter incompleta, ac imperfecta. Deindè ſicut genus logicum, vel metaphyſicum non diſtinguit res ſub eodem genere, nam potius in eo conueniunt; benè tamen a rebus ſub diuerſo genere conſtitutis, ita pariter materia licet non diſtinguat res materiales abinuicem, quia omnes in materia conueniunt, adhuc tamen diſtinguit eas à rebus immaterialibus, falſum ergo eſt ſimpliciter, & abſolutè loquendo materiam in ſe omni prorſus carere diſtinctione, determinatione, hoc enim ſolum intelligi debet loquendo intrà genus rerum naturaliũ, & materialium, quatenus non eſt aliqua determinata ſpecies, & completa illius generis, ſed potius eſt fundamentum, & inchoatio omnium, atque ita diſertè ſe explicuit Ariſt. ipſe 7 Metaph. 9. cum dixit in fundamento naturæ nihil eſſe diſtinctum, quia ſcilicet inquit, materia non eſt quid, nec quale, nec quantum, nec quidpiam eorum, quibus ens eſt determinatum; quæ omnia fusè explicata ſunt diſput. 2. Phyſ. q. 1. & 2. & ideo circa hoc non eſt amplius immorandum.

88 Secundò principaliter probatur concluſio, quod detur actus entitatiuus, nam triplex aſſignatur genus potentiæ actiua, paſſiua, & obiectiua, & hanc enim quoque concedunt Complut. cit. 1. Phyſ. diſp. 3. quæſt. 2. ergo triplex quoque debebit aſſignari actus ſuæ potentiæ correſpondens, vt proprium eius ſpecificatiuum; vnus reſpondens potentiæ actiuæ, & dicitur actus ſecundus, ſeu operatio, alter correſpondens potentiæ paſſiuæ, vel ſubiectiuæ & dicitur actus formalis, & denique alter correſpondens potentiæ obiectiuæ, quem nos vocamus entitatiuum; probatur conſequentia, quia huic potentiæ correſpondere nequeunt, nec actus ſecundus, nec formalis, nam iſti actus ſupponunt in ſuis potentijs exiſtentiam, at actus entitatiuus non ſupponit exiſtentiam in ſua potentia, ergo hic actus poni debet ab alijs actuum generibus condiſtinctum. Reſpondent Complut. non ſemper potentiam obiectiuam per actum expleri, ſed aliquando per actum, aliquando vero per realem potentiam ſi res illa quæ poſſibilis dicitur, fuerit ens, quod ſit realis potentia, vt eſt de materia prima. Contra, nam à re poſt ſui productionem excluditur potentia obiectiua, cum non ſit amplius intra cauſas ſuas, ſed extra, at potentia non

exclu-

Digitized by Google

excluditur, niſi per aduenientem actum; ergo quod aduenit per productionem eſt actus, qui dicitur entitatiuus. Tum quia quælibet res etiamſi ſit compoſita ex materia, & forma, antequam exiſtat, non dicitur eſſe in actu, ſed eſſe in potentia, at poſt productionem, & exiſtentiam dicitur eſſe in actu, vndè Philoſophus 8.Phyſ.32.ignem nondum genitum vocat in potentia, genitum verò ait eſſe in actu, ergo habet aliquem actum, quem prius non habebat, cum non poſſit intelligi aliquid eſſe in actu ſine aliquo actu, ſed hic non eſt actus ſecundus, vt patet, quia nulla intelligitur in ea re operatio procedens ab ipſa, neque eſt actus formalis, quia dum intelligitur compoſitum in eſſe poſſibili, in eo intelligitur actus formalis, ergo eſt aliud genus actus, quod dicitur entitatiuum. Tum quia hoc ipſum quoque fatendum eſt de materia prima, quamuis enim ſit, & dici debeat ens in potentia, quia vt inquit Doctor eſſe in actu ſecundum communem loquendi modum attribuitur, & appropriatur formæ, vel habenti formam, tamen certum eſt alio modo dici ens in potentia, antequam à Deo produceretur, & nunc poſt eius creationem, tunc enim dicebatur ens in potentia, quia nullam habebat exiſtentiam in rerum natura, & ſolum erat in cauſis ſuis, modo autem dicitur ens in potentia duntaxat ſubiectiua, quatenus eſt in potentia ad recipiendas formas, at dici poteſt in actu, quatenus non eſt amplius in potentia obiectiua. Tum tandem, quia quando etiam concederemus potentiam obiectiuam non ſemper per actum expleri, ſed interdum per realem quoque potentiam, vt ipſi aſſerunt de materia ad excludendum ab ea omnem prorſus actum, attamen in propoſito ad probationem concluſionis noſtræ, nobis ſufficit potentiam obiectiuam interdum quoque per actum expleri, vt ipſi concedunt, nam hic eſt actus entitatiuus, de quo loquimur; neque enim in propoſito probare intendimus hunc actum conuenire materiæ, ſed ſolùm quod detur in rerum natura actus entitatiuus, ſiue materiæ conueniat, ſiue non; vide diſp.2.Phyſ.cit.n.12.vbi eandem doctrinam Complut.impugnamus.

89 Tertiò tandem probatur concluſio declarando quid per hunc actum entitatiuum intelligamus ad tollēdam omnem æquiuocationem, quæ hic contingere poſſet, & licet ſæpius dictum ſit nos per actum rei entitatiuum intelligere eiuſdem exiſtentiam in rerum natura, adhuc tamen ad proteruiam quorundam conuincendam adhuc placet eum declarare ſicuti declarat Gregorius Arim.2.d.12.quæſt.1.art.1. vbi diſtinguit actum formalem, & actum entis ſeu entitatiuum, & hunc ait eſſe id, per quod quodlibet ens eſt à parte rei extra cauſas, vt de re poſſit per propoſitionem de præſenti, & de ineſſe verificari eſſe abſolutè dicendo *hoc eſt*, ideſt hoc exiſtit; contrà vero ens in potentia dicitur de quo non verificatur eſſe hoc modo, ſed per propoſitionem de poſſibili dicendo, hoc poteſt eſſe, quæ etiam fuit doctrina Liconienſ.1.Phyſ. vbi inquit aliquid eſſe in actu duobus modis intelligi poſſe, vno modo quia præſentialiter exiſtit, altero modo quia eſt ens completum in ſpecie, quemadmodum aliquid dicitur eſſe in potentia dupliciter, aut quia non præſentialiter exiſtit, poteſt tamen exiſtere, ſicut dies craſtina, aut quia non eſt actu completum, & perfectum in ſpecie, poteſt tamen compleri, & perfici, ſicut ſubiectum quodcumque ſiue formæ ſubſtantialis, ſiue accidentalis; Ex qua doctrina Recentiores poſteà deſumpſerunt diſtinctionem, quod duplex eſt actus, quidam eſt actus formalis, & ſpecificus qui eſt effectus ipſius formæ in compoſitis, & differentiæ in ſimplicibus, vt in angelis, quidam eſt actus, præſentialis exiſtentiæ, & vocatur actus tranſcendens, atque entitatiuus, quia eſt modus intrinſecus conſequens entitatem cuiuslibet rei, extra cauſas poſitam, quam diſtinctionem aſſignauit etiam Io.de Magiſtris 1. Phyſ. quæſt. 11. Patet ergo ex hac declaratione actum entitatiuum negari non poſſe,, & perindè eſſe negare actum entitatiuum, ac ſi negaretur præſentialis exiſtentia rerum, vndè puto non poſſe hic eſſe controuerſiam, niſi de ſolo nomine, an talis exiſtentia dici debeat actus, quam Ariſt. ipſe ſatis perſpicuè reſoluit 9.Met.tex.11.dum ait *eſt autem actus rem exiſtere*, ergo tam certum eſt dari actum entitatiuum, quam certum eſt dari rerum exiſtentiam in vniuerſo.

90 In oppoſitum Primò arguit Zabarel.lib.2. de materia cap.2. magnifico verborum apparatu probans hunc actum entitatiuum nihil aliud eſſe, quam purum Scoti figmentum, ſciſcitatur enim à Scoto, an actus iſte entitatiuus ſit aliquid, vel nihil; ſi nihil, ergo non datur; ſi aliquid, ne ipſum cum actu formali confundamus, videndum eſt rurſus quid ipſe ſit, erit igitur, vel ſubſtantia, vel accidens; quia omne quod eſt, vel ſubſtantia, vel accidens eſt; accidens, quidem eſſe non poteſt, quia ſecundum Scotum materia habet talem actum ſibi conſubſtantialem, atque ideò nequit eſſe accidens, ſed erit ſubſtantia; iam verò ſubſtantia ex 2. de Anim.& 7.Metaph.in materiam, formam, & compoſitum diuiditur, atque ideò actus entitatiuus alterum horum, ſi ſubſtantia eſt, eſſe debebit; forma quidem eſſe non poteſt, quia ponitur ab actu formali diſtinctus, ſed neque compoſitum, quia tunc materia, cum habeat actum entitatiuum, haberet compoſitionem ex materia, & forma; ſi ergo eſt materia, ſequitur vel materiam primam ex alia materia conſtare, quæ ſit eius actus entitatiuus, vel ſi eſt ipſa entitas materiæ primæ, fatuum eſt illam appellare actum, cum omnes Philoſophi potentiæ nomen, non actus illi adſcripſerint.

Reſp. duobus ferè verbis hoc argumentum, quod adeò Zabarel.magnificat, contra actum entitatiuum fuiſſe ſolutum diſp.2.Phyſ.num.17. quam ſolutionem libet nunc amplius declarare, licet declaratione non indigeat; vel igitur hoc argumentum ſit præcisè contra actum entitatiuum materiæ, vel contra actum entitatiuum, vt ſic, in quo ſenſu de ipſo hic loquimur; ſi primum, iam ibi benè reſponſum eſt actum entitatiuum materiæ non eſſe accidens, ſed ſubſtantiam, & non quamcumque ſubſtantiam, ſed ſubſtantiam materiæ, cui realiter identificatur, velut modus eius intrinſecus, nec propterea dicetur materia materiæ, vt infert Zabarel.ſed aliquid ipſius materiæ ideſt modus intrinſecus materiæ. Si autem ſermo ſit de actu entitatiuo in vniuerſum, quo ſenſu competit omni enti reali extrà cauſas poſito, tunc dicendum actum entitatiuum, vt ſic nec eſſe ſubſtantiam, nec accidens, ſed ab vtroque præſcindere, ſicut & ipſum ens præſcindit, cuius eſt modus, & in ſubſtantia eſſe ſubſtantiam, & in accidente accidens, non quidem formaliter, ſed identicè, & realiter, quatenus eſt modus ſubſtantiæ, vel accidentis, vide quam paucis verbis tanti argumenti ingens machina labatur.

91 Secundò obijciunt Thomiſtæ, omnis actus diuidit, & diſtinguit ex 7.Met.49.ſed id non competit actui entitatiuo, ergo eſt fictitius, probatur minor, quia ſi actus entitatiuus diſtingueret, tunc etiam materia ipſa diſtinctionem aliquam in ſe haberet, quod eſt contra Ariſt.7.Metaph.9.vbi ait in fundamento naturæ nihil eſſe diſtinctum. Reſp. maiorem intelligi de actu formali, & ſpecifico, ac pariter de diſtinctione ſpecifica, & completa, quæ vtique actui entitatiuo non competit; licet tamen actus entitatiuus hoc pacto non diuidat, & diſtinguat, poteſt tamen, & ipſe ſuo modo diſtinguere vnam rem ab alia, actus enim entitatiuus materiæ ipſam diſtinguit ab entitate formæ, & ita etiam omnis actus entitatiuus cuiuſcunque rei ſiue ſimplicis, ſiue compoſitæ; materia etiam licet nequeat eſſe ratio diſtinguendi intra coordinationem rerum naturalium, & materialium, quia eſt communis omnium inchoatio, ac fundamentum, nihilominus diſtinguere poteſt res materiales ab immaterialibus; quo autem pacto intelligendum ſit Ariſ.dictum, quod in fundamento naturæ nihil eſt diſtinctum, explicatum eſt ſupra n. 87.

92 Tertiò ſi datur actus iſte entitatiuus, præſertim admitti debet, vt correſpondeat potentiæ obiectiuæ, & talis potentia per ipſum expleatur, ſed potentia obiectiua non datur, vel ſi datur, expleri poteſt, nedum per productionem entis, quod ſit actus, vel actum habens, ſed etiam quod ſit pura potentia realis, vt contingit de materia prima, ergo actus iſte entitatiuus eſt ſuperfluus, probatur minor, quia Ariſt.9.Metaph.tex.1.& alibi diuidit ens reale extra cauſas poſitum in actum, & potentiam, ergo per hoc præcisè, quod aliquid ſit pura potentia realis, etiamſi omnem prorſus actum excludat, poterit rationem entis realis habere, & potentiam obiectiuam in ſui productione explere.

Reſp. negando minorem quoad vtramque partem, quoad primam quidem, quia quæſt.præced.oſtenſum eſt dari potentiam obiectiuam, ac etiam aliquo modo diſtinctam à potentia actiua, & paſſiua, negatur etiam quoad alteram partem, nam quicquid ſit nunc de illa diuiſione entis in actum, & potentiam, de qua dicetur infra diſp.ſeq.licet potentia obiectiua poſſit materialiter expleri per productionem entitatis, quæ ſit potentia reſpectiua alterius, tamen vt dictum eſt diſp.cit.Phyſ. contra Complut. illa ipſa potentialis entitas, quam ipſi dicunt eſſe materiam, ad potentiam obiectiuam relata, ſub qua erat antè ſui productionem, dici poteſt actus,

vel

Digitized by Google

vel ens in actu, quatenus non amplius eſt ſolum in potentia cauſæ, ſed actu extrà illam; tum quia vt dictũ eſt n.88. quando etiam concederemus in productione materiæ potentiam eius obiectiuam, ſub qua erat ante productionem, non expleri per actum aliquem, ſed per puram potentiam, veram tamen, & realem in rerum natura productam, qualem dicunt Complut. eſſe materiam primam, adhuc non tollitur actus entitatiuus, qui poterit correſpondere productionibus aliarum rerum, earumque potentiam obiectiuam explere, vt v.g. productioni compoſiti, vel formæ, & ſic concedendo etiam minorem quoad ſecundam partem, ſolum concluderetur non dari actum entitatiuum materiæ proprium, ſed compoſito, & formæ, & alijs rebus compoſitione carentibus, quales ſunt Intelligentiæ ſeparatæ; vndè etiamſi materia careret actu entitatiuo, non idcirco concludendum eſſet actum entitatiuum à rerum natura ablegandum, quia adhuc alia extarent entia in rerum natura producta, quæ proprium haberent actum entitatiuum; qua propter prius ſupponi debet ex Metaph. actum entitatiuum in rerum natura reperiri, & poſteà quærendum in Phyſicis, an talis actus etiam materiæ primæ competat, quæ dici ſolet pura potentia.

QVÆSTIO IV.

De potentia, & actu ſubſtantiali.

93 MAteriam primam eſſe potentiam ſubſtantialem, & formam ſubſtantialem pariter eſſe actum ſubſtantialem apud omnes Philoſophos compertum eſt, & hoc adeò certum eſt, vt in Phyſica hoc potius ſupponatur, & accipiatur, veluti principium quoddam, quam probetur, vt concluſio. Verum quia Metaphyſicus multa probat, quæ ſupponuntur à Phyſico, hic indaganda eſt ratio à priori, vel ſaltem à poſteriori, cur materia potius ſit potentia paſſiua formæ, eiuſque ſubiectum, quam è contra, poſſet namque proteruus dicere rem è contrà ſe habere, quod forma eſt potentia paſſiua materiæ, & materia actus formæ, & quamuis primo aſpectu facilis videatur reſolutio propoſitæ difficultatis, re tamen accuratius inſpecta eſt difficilius punctum, vt ait Arriag. quam fortè aliqui cogitauerint. Conſtito deindè materiam eſſe potentiam ſubſtantialem, & formam actum, vlterius eſt inquirendum hic, quo ſenſu forma dicatur actus materiæ, an ſcilicet quia forma ſit res aliqua determinata in actu materiam perficiens, & complens ſubſtantialiter, an potius quia ſit pura actuatio, ac veluti modificatio materiæ, adeoquod à materia non diſtinguatur realiter, vt res à re, ſed potius modaliter, vt modus à re cuius eſt modus, vt ſingulariter opinatus eſt noſter Aureol. 3.d.12.q.2.art.1.

Circà primam difficultatem varij ſunt modi dicendi ad afferendam rationem, cur materia ſit potentia paſſiua reſpectu formæ, non è contrà; Primus ſatis communis, & frequens in ſchola Thomiſtarum eſt materiam eſſe potentiam paſſiuam, quia non habet propriam, ac determinatam exiſtentiam, ſed eam à forma superueniente recipit, quæ illam actuat & exiſtentem reddit. Hæc tamen ratio non valet, quia extrà ſcholam D. Thomæ aſſerunt omnes tam materiam, quam formam propriam exiſtentiam partialem poſſidere, vt fusè oſtenſum eſt diſp.2. Phyſ. qu.2. art.1. imo hæc ratio retorqueri poſſet præſertim in principijs Thomiſtarum qui volunt formam accidentalem non habere propriam exiſtentiam, ſed exiſtere exiſtentia ſubiecti, ita ergo pariter quis aſſerere poſſet de materia reſpectu formæ ſubſtantialis, quod ſicut eam recipit, & ſuſtentat, ita quoque illi exiſtentiam communicat, adeout forma ſubſtantialis exiſtat per exiſtentiam ſibi à materia communicatam. Tum quia ens in actu, & completum eſt potentia paſſiua, & ſubiectum formarum accidentalium præſertim ſecundum Thomiſtas, quemadmodum materia ſubſtantialium, & nihilominus non recipit ab eis exiſtentiam, ſed potius præſtat, ergo ratio cur hoc ſit potentia paſſiua, & ſubiectum recipiens, & illud forma informans, & actus receptus, non eſt quia id præſtat, & affert exiſtentiam illi, non ergo materia dicitur potentia paſſiua formarum, quia recipit exiſtentiam ab illis.

94 Secundus dicendi modus eſt Arriag. diſp. 2. Phyſ. ſec. 3. ſubſec. 2. vbi inquit, quod quando duo ita inter ſe vniuntur, vt vnum ſe habeat quaſi antecedenter, & præuiè ad aliud, aliud verò ei ſuperueniat, id quod antecedit dicitur recipere, & ſubijci, quod verò ſuperuenit dicitur recipi, & complere, itaque materia prima dicitur ſubiectum omnium formarum, & non è conuerſo, quia præſupponitur ipſa materia prius natura ad omnes formas etiam ad rationalem. Hanc rationem iam impugnaui diſp.2. Phyſ. q.1. ar. 3. in fine ex principijs ipſius Auctoris, nam ipſemet diſput.5. Phyſ. num.37. negat ex eo bene deduci quantitatem eſſe aliorum accidentium ſubiectum, quia illa præcedit, nam etiam primus gradus intenſionis præcedit ſecundum, & tamen non eſt ſubiectum illius, nec illum recipit, item primæ qualitates præcedunt ſecundas, quas tamen non recipiunt, velut earum ſubiecta. Nunc autem abſolutè impugnatur, & falſitatis omninò conuincitur, quia vt docet Scotus 1.d.5.q.2. infrà G. ſi forma alicuius præexiſteret, & materia de nouo adueniret, & informaretur illa forma præexiſtente, æquè benè eſſet potentia paſſiua, & ſubiectum illius formæ, ſicut modo, cum materia præexiſtit, & forma de nouo aduenit, ergo illa præcedentia materiæ ad formam ſimpliciter, & abſolutè inſpecta non eſt præciſa ratio, cur materia dicatur potentia paſſiua reſpectu formæ. Tum quia diuina eſſentia ita præcedere intelligitur in diuinis, & relationes originis, & perfectiones attributales, nam & in ipſa fundantur, & ab ea vt à fundamento pullulant, ac originantur, vt notat Doctor 1.d.8.q.4. & tamen diuina eſſentia non dicitur potentia paſſiua reſpectu illarum; Demum quod ait materiam etiam ad ipſam animam rationalem prius natura præſupponi, ſi per hanc naturæ prioritatem intelligit prioritatẽ cauſalitatis, & dependentiæ, vt regulariter vſurpari ſolet, eſt penitus falſum, quia anima rationalis non dependet à materia, vndè ratione talis independentiæ poſſet Deus prius animam producere, & poſteà materiam, & tamen ſi hæc illi vniretur, adhuc eſſet potentia paſſiua reſpectu illius.

95 Tertius dicẽdi modus eſt Ouuied. controuerſ.2. Phyſ. punc.3. §.3. dicentis materiam eſſe potentiam paſſiuam, & ſubiectum formæ, formam verò actum, quia materia eſt pars perfectibilis per formam, & forma eſt perfectiua materiæ. Contrà quia hæc videtur manifeſta petitio principij, ideò enim forma dicitur perfectio materiæ, quia eſt eius actus, & materia dicitur perfectibilis à forma, quia eſt potentia paſſiua reſpectu eius, ac ratio huius quæritur, cur materia ſit potentia paſſiua formæ, itaut ab ea perfectibilis, & non è contrà. Tum quia cum ambæ iſtæ partes ſint incompletæ, videntur inuicem ſe mutuo perficere, & complere, imò inquit Doctor 2.d.14.q.1. in fine formam vnitam materiæ ab ea aliquam perfectionem recipere, alioquin anima beata fruſtra vniretur corpori, eo quia ex corpore non acquireret perfectionem. Tum quia non omne quod habet rationem ſubiecti, & potentiæ paſſiuæ reſpectu alicuius formæ, dicitur ab ea perfici, imo aliqua ſæ dantur, & corrumpuntur ab eis, vt aqua calore, intellectus errore, & in vniuerſum omnia ſubiecta per formas contrarias; & quamuis materia propter ſuam vniuerſalem inclinationem non habeat formas contrarias, tamen ex hoc ſufficienter colligitur non dici ex eo præciſè in potentia paſſiua ad illas, & ſubiectum earum, quia ab illis perficiatur, nam aqua eſt ſubiectum caloris, & potentia paſſiua reſpectu illius, & tamen non perficitur ab illo. Tum tandem quia Ouuied. ipſe fatetur ibidem formam non ordinari primariò, & per ſe ad dandam materiæ perfectionem, vt ipſa materia perfecta ſit, ſed ambo per ſe ordinari ad conſtituendam perfectionem compoſiti.

Hac de cauſa Ouuied. ibidem num.25. videns hanc rationem non eſſe ſufficientem, aliam ſubijcit, vel vt nouam, vel vt præcedentis declaratoriam, & inquit inter extrema, quorum neutrum ordinatur ad perfectionem intrinſecam alterius, qualia ſunt materia, & forma, illud extremum, quod ratione alterius à ſe diſtincti habet nobiliora prædicata, & perfectiores proprietates, quaſi paſſiuè communicat, dici perfectibile ab altero, & per hanc rationem conſtitui in ratione materiæ; illud verò quod ratione ſui habet in compoſito nobiliora prædicata, & ea quaſi actiuè communicat alteri extremo, dicitur illud perficere, & per hanc rationem conſtituitur in ratione formæ, quæ eſt perfectio, & pulchritudo compoſiti, & conſequenter alterius compartis. Hæc ratio licet magis quæſito propoſito ſatisfacere videatur, quã præcedens, nonnullam tamen adhuc habet difficultatem, quia eſſe potentiam paſſiuam tam conuenit ſubiecto reſpectu formæ accidentalis, quam materiæ reſpectu formæ ſubſtantialis, & tamen ratio potentiæ paſſiuæ in ſubiecto accidentalis formæ non attenditur ex hoc capite, nam compoſi-

tum

Digitized by Google

tum accidentale perfectiora attributa, nobilioraque prædicata participat ex parte ſubiecti, quam ex ipſa accidentali forma, vt ſatis de ſe conſtat, ergo ſi in compoſito accidentali hoc non eſt ſufficiens indicium ad inueniendam partem materialem, & formalem, ſeu potentialem, & actualem, neque ſufficiens erit in compoſito ſubſtantiali, & quidem paritas neganda non videtur, quia Ariſt. ipſe 1. Phyſ. non ſemel hac vtitur paritate, dum potentiam paſſiuam materiæ, ac ſubiectiuam in ordine ad formas ſubſtantiales declarat per potentiam paſſiuam entis in actu in ordine ad formas accidentales, quia cur hoc ſit actus, & illud potentia eadem vtrobique militat ratio, neque diſcrimen eſt niſi in ratione talis actus, & talis potentiæ, nam forma ſubſtantialis eſt actus ſimpliciter, accidentalis autem eſt actus ſecundum quid.

96 Quartus dicendi modus eſt Hurtad. diſp. 2. Phyſ. ſec. 2. vbi docet materiam dici potentiam paſſiuam, & ſubiectum formæ, quia forma illam denominat communicando illi ſuum effectum formalem, ſicut albedo denominat parietem album, & ſapientia intellectum ſapientem. Hæc quoque ratio, niſi melius explicetur, non ſatisfacit, quia Deus à bonitate diuina denominatur formaliter bonus, & à iuſtitia iuſtus, nec tamen ob talem denominationem habet rationem ſubiecti, vel paſſiuæ potentiæ reſpectu illorum attributorum; Tum quia etiam ex doctrina ipſius Hurtad. in eodem loco non minus forma ſuas deriuat denominationes in materiam, quam è contrà, ſi enim dicimus ſuperficiem eſſe albam, dicimus etiam è contrà albedinem eſſe quantam, ſi materia ligni à forma dicitur lignea, forma quoque à materia dicitur materialis, ergo ex hoc ſufficiens indicium ſumi non poteſt, quod hoc magis habeat rationem potentiæ, vel actus, quam illud. Neque dicat Hurtad. denominationes à forma in ſubiectum deriuatas eſſe formales, at quæ deriuantur à materia in formam eſſe materiales. Hæc enim eſt manifeſta petitio principij, hoc enim eſt quod quærimus, cur cum in compoſito videamus vnam partem aliam denominare compartem, & è contra, hæc dicatur materia, eiuſque denominatio materialis, & alia forma, eiuſque denominatio formalis; curque denominatio vnius dicatur effectus formalis, non item alterius.

Quintus dicendi modus eſt quorundam Recentiorum apud Ouuied. dicentium neque potentiam receptiuam formarum, neque vnionum eſſe de eſſentia materiæ, ſed tantum conſtitui per principium paſſiuum operationum compoſiti, & formam per principium actiuum earundem; quam ſententiam ipſe Ouuied. impugnat, quia anima rationalis eſt principium paſſiuum intellectionum, & volitionum, ergo non eſt proprium materiæ eſſe principium paſſiuum operationum. Sed Recentiores illi facilè reſponderent, quod eſtò anima rationalis ſit principium paſſiuum illarum operationum, quia ſunt immanentes, eſt tamen quoque principium actiuum; ſed materia eſt principium operationum compoſiti duntaxat paſſiuum, & eſſe ſic principium paſſiuum operationum dicent eſſe proprium materiæ, itaquod non formæ. Melius ergo impugnatur illa ratio, quia potentia paſſiua, de qua hic loquimur, & quærimus cur potius materiæ, quam formæ conueniat, non attenditur in ordine ad actum ſecundum, ſed in ordine ad actum primum, ex quo ſimul cum eius ſubiecto, tanquam ex per ſe actu, & per ſe potentia fit ſubſtantiale compoſitum. Tum quia materia, & forma duo exercent munera circa compoſitum ſubſtantiale, ſunt enim partes eius intrinſecæ conſtituentes illud in ſuo eſſe eſſentiali, & ſunt principia etiam operationum eius, prius tamen illud eſſentialiter conſtituunt, quam eius operationes principient, & adhuc in eius conſtitutione vna habet rationem partis potentialis, atque ideò materiæ, alia partis actualis, ideoque habet rationem formæ, ergo ratio materiæ, & formæ conuenit partibus compoſiti ſubſtantialis antecedenter omninò ad eius operationes; malè ergo dicunt Recentiores illi materiam conſtitui in tali ratione per principium paſſiuum operationum compoſiti, & formam per principium actiuũ earundē.

97 Reiectis aliorum ſententijs, ratio cur materia ſit ſubiectum formæ, eiuſque potentia paſſiua, & receptiua, non è contrà, deduci poteſt facilè ex Ariſt. 1. Phyſ. 51. vbi via transmutationis oſtendit dari materiam primam, eſſeque ſubiectum contrariorum hoc modo, omnis tranſmutatio fit ex contrario in contrarium, ſed vnum contrarium non recipit aliud, nec aliud contrarium tranſmutat, quia mutuò ſe perdunt, & deſtruunt, ergo ſola contraria in generatione non ſufficiunt, ſed opus eſt dare aliquod ſubiectum, quod recipiat contraria, & ex eo ſimul cum altero contrariorum generetur compoſitum; quam rurſus rationem adhibuit 12. Metaph. tex. 6. vbi ex tribus illis propoſitionibus materiam, vt commune ſubiectum contrariorum ſic introduxit, omnis ſubſtantia naturalis tranſmutabilis eſt, omnis tranſmutatio eſt de contrario in contrarium, nullum contrarium ſuſtinet alterum, aut ex ipſo aliquid facit, igitur in tranſmutatione rerum ſubiectum adinueniri oportet, quod contrarijs ſubijciatur: hæc igitur eſt vera, & peripatetica ratio à poſteriori, cur materia ſit potentia paſſiua reſpectu formæ, eiuſque ſubiectum, non è contra, quia forma pugnat cum priuatione, & accedit vel recedit à communi ſubiecto, quod eſt materia, & hæc permanet ſub vtroque termino mutationis; illud ergo principium, quod cum priuatione pugnat, & expellitur in corruptione, aut acquiritur in generatione eſt forma; quod autem contraria ſuſtinet, & manet ſub vtroq; mutationis termino, eſt materia, & habet rationem ſubiecti in fieri quidem reſpectu mutationis, & in facto eſſe reſpectu formæ; hæc inquam eſt ratio à poſteriori, quam nos docuit Ariſt. dignoſcendi, cur materia ſit ſubiectum formarum, & potentia paſſiua earum, non autem è contrà. Quod ſi huius rei aliquam deſideras rationem à priori, nec iſta quoque deerit, ſumendaque eſt ex inferentia, ac indeterminatione, quam habet materia ad conſtituenda cum diuerſis formis diuerſa quoque ſpecie compoſita, eadem enim numero materia cum varijs formis varias conſtituit ſpecies prædicamentales, at vnaquæque forma vnam duntaxat ſpeciem conſtituit, & ideò forma dicitur principium per ſe determinans materiam ad vnam ſpeciem, materia verò dicitur principium de ſe indeterminatum, & per formam determinabile, atque ideò forma habet rationem actus, & materia potentiæ. Confirmatur hæc ratio ex paritate compoſiti metaphyſici, quod conſtat ex realitate generis, & differentiæ, & realitas generis ideò dicitur habere rationem potentiæ reſpectu differentiæ, differentia verò actus, quia realitas generis de ſe indifferens eſt ad conſtituendam hanc, vel illam ſpeciem, vt realitas animalis indifferens eſt ad conſtituendam ſpeciem hominis, vel leonis, aut bouis, & per hanc vel illam differentiam determinatur ad hanc, vel illam ſpeciem, cum ergo materia prima dicatur genus phyſicum per analogiam ad genus metaphyſicum, ob illam indifferentiam dicitur habere rationem potentiæ paſſiuæ reſpectu formæ, & forma rationem actus.

98 Sed Ouuied. & Arriag. cit. hanc rationem impugnant dupliciter, primò quia poteſt eſſe materia determinata ad hanc ſpecie formam, vt multi probabiliter tenent de materia Cœli, quod ſit determinata ad formam cœlicam, itaut aliam recipere nequeat, ergo ratio materiæ, vt eſt potentia paſſiua, non conſiſtit in hac indifferentia ad plura compoſita conſtituenda. Deindè quia poteſt à Deo creari aliqua forma, quæ ſit indifferens, vt vniatur materijs ſpecie diſtinctis, & conſequenter conſtituat compoſita ſpecie diſtincta, ſicuti de facto gratia habitualis, quæ eſt forma accidentalis, indifferens eſt ad conſtituenda compoſita accidentalia ſpecie diſtincta, quia indifferens eſt, vt vniatur animæ rationali, & Angelo; & eſt compoſitum ſpecie diſtinctum, quod reſultat ex anima rationali & gratia ab illo, quod reſultat ex Angelo, eademque gratia, compoſita enim ex diuerſitate eſſentiali cuiuſcunque partis eſſentialis, ſicuti eſt ſubiectum, diuerſam ſortiuntur eſſentiam, ergo ratio conſtitutiua materiæ in eſſe potentiæ paſſiuæ non conſiſtit in hac indifferentia, cum etiam formæ conuenire poſſit. Cæterum impugnationes iſtæ non vrgent, non quidem prima, quia falſum eſt quod poſſit dari materia determinata ad vnam ſpecie formam, quæ ſimul ſit potentialis ad illam, nam de ratione materiæ eſt, quod ſit genus phyſicum ideſt inchoatio plurium compoſitorum ſpecie diſtinctorum in genere naturæ, ſicuti genus metaphyſicum eſt inchoatio plurium ſpecierum, ergo materia neceſſariò debet eſſe indifferens ad plura compoſita ſpecie diſtincta conſtituenda; & hoc etiam probari poteſt ex eadem paritate generis logici; vel metaphyſici aſſumpta, repugnat namque genus poſſe ſic vniri cum differentia determinatè ſeruata adhuc ſua potentialitate, ſi enim non eſt magis de ſe indeterminatum, quam differentia ad hanc ſpeciem, ſi non latius patet illa, cur magis dicetur genus per differentiam determinari, & coarctari quam differentia per genus, qua de cauſa diximus diſp. 5. Log. q. 2. ar. 3. potentialitatem generis metaphyſicè loquendo in vna ſola ſpecie poſſibili conſeruari non poſſe, idem ergo pariter de

ma-

Digitized by Google

materia dicendum erit, quæ eſt genus phyſicum, ſi namque determinata foret ad hanc vnam ſpeciem conſtituendam, nequibit aſſignari ratio, cur magis materia dicatur determinari à forma, quam è contra; illam verò doctrinam de materia cœleſti refellit Doctor hac de cauſa 2.d.14.qu.1. & nos cum ipſo diſp.2.Phyſ.q.4.art.1. & in libris de Cœlo diſp. 2. qu.2. vbi oſtendimus ſecundum Ariſtot. corpora cęleſtia eſſe ſimplicia abſque compoſitione materiæ, & formæ; & ſecundum veritatem materiam, ea qua conſtant, eſſe eiuſdem rationis cum materia horum ſublunarium, & proindè indifferentiam habere ad conſtituendam aliam, & aliam ſpeciem.

99 Ex quo etiam capite eliditur altera impugnatio, & oſtenditur è contrà impoſſibile eſſe, quod poſſit dari forma, quæ ſit indifferens ad plura ſpecie ſubiecta, & plures ſpecies eſſentiales conſtituendas, nam ſicut de ratione materiæ eſt, quod ſit inchoatio plurium ſpecierum in genere naturæ, ita de ratione formarum eſt, quod ſint determinationes talis inchoationis; & ſicuti repugnat metaphyſicè loquendo dari differentiam, quæ de ſe indeterminata ſit ad plures ſpecies conſtituendas, quia differentia ex ſua ratione formali eſt, qua differunt à ſe ſingula idem genus participantia; ita pariter phyſicè loquendo repugnat dari formam indeterminatam ad plura ſpecie compoſita conſtituenda, quia forma eſt ratio, cur in genere phyſico vnum compoſitum ſpecie differat ab alio. Tum quia ſi inuicem vnirentur materia, quam dicis poſſe eſſe determinatam ad vnam ſpeciem, & formam, quam dicis eſſe poſſe indifferentem ad plures ſpecies, planè compoſitum nimis portentoſum conſtituerent, quia ratione formæ conueniret cum alijs ſpeciebus, & ratione materiæ differret ab illis; ſed ſanè cum ratio faciendi conuenire pertineat ad rationem genericam, & potentialem, & ratio faciendi differre ad rationem ſpecificam, & actualem, in eo compoſito ſic conſtituto hac de cauſa ego formam dicerem, quam tu dicis materiam, & è contra materiam, quam tu dicis formam. Neque ſuffragatur exemplum adductum de gratia habituali, ſemper enim vnus, & idem eſt ſpecie effectus formalis gratiæ habitualis, ſiuè in Angelo ponatur, ſiue in anima rationali, nempe reddere gratum ſubiectum, quod afficit, ſicut idem eſt ſpecie effectus formalis albedinis, ſiue in ligno ponatur, ſiuè in lapide. Contra inſtat Ouuied. diuerſum gratum conſtituitur ex gratia habituali, & anima rationali, ac ex eadem gratia, & Michaele, ergo diuerſum effectum formalem tribuit forma ſecundum ſubiectorum diuerſitatem, probat aſſumptum, quia gratum eſſentialiter dicit duo ſubiectum, & formam, vtrumque eſſentiale concreto, ergo quodcunque illorum ſic ſpecie diſtinctum, compoſitum illam diuerſitatem in ſe habebit, quia habet omnia prædicata, quæ in illius partibus tam materiali, quam formali includuntur, ergo ex diuerſitate ſubiecti, quod gratum denominatur, rectè infertur diuerſitas huius concreti, ſiue compoſiti grati, & ſic etiam rectè infertur diuerſitas effectus formalis prouenientis à forma, qui nihil aliud eſt, quam totum compoſitum per illam conſtitutum. Hæc quoque inſtantia friuola eſt, nam aſſumptum eſt verum tantum materialiter, non formaliter, & probatio illius aſſumpti falſa eſt, ſupponit enim compoſitum accidentale eſſe ita per ſe vnum, & ambas partes æquè eſſentialiter, & primò importare, ſicut compoſitum ſubſtantiale, quod falſum eſt; quia enim concretum accidentale non habet aliquam per ſe vnitatem, non ambas partes importat ex æquo, alioquin non eſſet vnum per accidens, ſed formam principaliter ſignificat, & ſubiectum connotat, vt dictum eſt diſp. 2. *Log.* q. 6. art. 2. atque ideò falſum eſt ex diuerſitate ſubiecti inferri poſſe diuerſitatem formalis effectus in forma, quis enim non videt lignum, & lapidem album in ratione albi non differre?

Quia verò forma, & ſubiectum ſolent ſeinuicem denominare, nam & quantum dicitur album, & album quantum, vt ſuprà dicebamus cum Hurtad. ne in huiuſmodi denominationibus confuſio contingat, & quiſque diſcernere ſciat, quænam earum dicenda ſit denominatio formalis, & quæ materialis, circà hoc obſeruanda eſt regula, quam aſſignauimus diſp. 3. Phyſ. quæſt. 3. art. 2. num. 37. quod cum duo, inter ſe vnita ſeinuicem denominant, attendere oportet, quodnam eorum ſit formalius, & actualius, & quodnam magis materiale, & potentiale; quod enim erit actualius, & ſpiritualius, habebit rationem formæ, & denominatio ab eo in aliud deriuata formalis erit, quod autem erit magis materiale, & minus ſpirituale habebit rationem ſubiecti, & denominatio ab eo in aliud deriuata erit materialis, vt inſinuat Doctor 4.d.11.q.1.§. *dico ergo*, & hinc etiam inferre licebit, quod hoc ſit ſubiectum illius, & reſpectu eius habeat rationem potentiæ paſſiuæ, non è contrà, vndè dum dicimus albedinem eſſe quantam, non inferre debemus hanc denominationem eſſe formalem, & albedinem ita denominari, quia albedo quantitatem recipiat, & ab ea informetur, ſed potius è contrà ita denominari, quia ipſa albedo quantitati inhæret, & in ea recipitur, & ratio eſt, quam aſſignauimus, quia qualitas à toto genere eſt actualior, & ſpiritualior quantitate, ideoque habet rationem formæ, quantitas verò habet magis de materialitate, ideoq; dici debet ſubiectum eius, & denominatio, quam ipſi præſtat, materialis, & non formalis.

Circà aliam difficultatem propoſitam ab initio quæſtionis, quo pacto forma dicatur actus materiæ, inquit Aureol. 2.d.12.q.1.art.1. formam non dicere aliquem rem determinatam in actu, ſed puram actuationem materiæ, itaut à materia non diſtinguatur ſicut res à re, ſed ſicut modus; ait ergo in quolibet compoſito duas includi realitates, quarum nulla dicit rationem actu determinatam, ſed ambæ ſunt realitates impræciſæ vnius rationis determinatæ; realitas quæ dicitur materia, eſt incompleta, indeterminata, & inchoatiua cuiuſque rei completæ, huic realitati aduenit actuatio, & complementum, quæ eſt forma, ſed tale complementum, & actuatio non eſt realitas in ſe præcisè, itaquod in ſua ratione ſit ratio determinata in actu, eſt tamen complementum rationis determinatæ in actu, vndè ſicut prima realitas erat natura incompleta, & truncata, quia inchoatiua tantummodo rationis determinatæ completæ in actu, ſic realitas hæc eſt truncata, & incompleta, quia tantummodo eſt complementum rationis determinatæ, & completæ, in eo quod eſt actuatio quædam realitatis illius, quæ dicebatur inchoatiua; vndè nec materia, nec forma ſunt aliqua realitas determinata in actu, ſed ſunt tantum duæ realitates impræciſæ ipſius compoſiti, quod eſt determinatum in actu, & altera ſe habet, vt inchoatio, altera vero, vt complementum; hæc in ſumma eſt Aureoli opinio.

100 Oppoſitum docet Scotus 2.diſt.12.q.1. vbi pluribus probat formam non eſſe purum terminum intrinſecum, vel extrinſecum materiæ, ac ſimplicem eius modificationem, ſed rem vel realitatem in actu determinatam à materia realiter diſtinctam, quæ eſt communis opinio in omni ſchola, & ab omnibus abſque hæſitatione recepta. Quod autem materia ſit à parte rei diſtincta à forma, ſatis conſtat ex dictis diſp.2.Phyſ.quæſt.1.& 2. quia forma corrumpitur, & generatur, vel incipit, & deſinit eſſe, materia vero eſt ingenerabilis, & incorruptibilis, manetque ſub vtroque mutationis termino; tum quia quando ignis producit ignem produceret etiam materiam, & cum corrumpitur, materia quoque corrumperetur; tum quia vt inquit Doctor, ſi materia, & forma non eſſent partes entitatiuè, & à parte rei abinuicem diſtinctæ, non eſſent compoſitum, ſed quædam entitas ſimplex; tum quia id oſtendit Ariſt. ex profeſſò 1. Phyſ. vbi probat formam eſſe principium quoddam rerum naturalium à materia diſtinctum, & 2. Phyſ. probat eſſe cauſam à materiali diſtinctam à parte rei. Quod autem inter materiam, & formam ſubſtantialem non ſufficiat diſtinctio, quæ eſt inter entitatem, & gradus entitatis, probat rurſus Doctor loc. cit. quia tunc diuerſa generabilia, & corruptibilia, vt ignis, & aqua ſpecie non differrent, ſicut nec ſpecie diſtinguuntur gradus eiuſdem entitatis v. g. caloris. Tum quia inquit Doctor ſaltim de anima intellectiua certum eſt, quod non poteſt eſſe purus gradus materiæ, quia ipſa eſt terminus creationis. Quod tandem non ſufficiat inter materiam, & formam diſtinctio, quæ eſt inter rem, & modum rei, vt volebat Aureol. probatur, quia anima intellectiua eſt terminus creationis, ergo re vera eſt res, & non modus rei, cum hic nequeat eſſe terminus creationis. Tum quia forma poteſt per potentiam Dei abſolutam conſeruari ſine materia, ſicut de facto in Euchariſtia conſeruantur accidentia ſine ſubiecto, ergo forma non eſt purus modus materiæ, nec ab ea diſtinguitur ſola realitate modi, ſed etiam rei. Tum quia modus eſt ſemper imperfectior re modificata per ipſum, ſed forma eſt ſubſtantialiter perfectior materia, ergo non eius modus. Tum quia modus non eſt finis rei, ſed potius è contra, quia modus ordinatur ad rem modificatam, at forma eſt finis materiæ, quia materia eſt propter formam, & eam appetit, vt turpe pulchrum. Tum quia forma eſt præcipuum principium operationum compoſiti

acti-

Digitized by Google

actiuum, quod nequit modo competere. Tum quia hæc opinio parum differre videtur ab opinione antiquorum ab Ariſt. 1. Phyſ. impugnata, qui ponebant totam rerum eſſentiam conſiſtere in materia. Tum tandem quia in Phyſ. demonſtratum eſt formam eſſe præcipuam, & principaliorem quidditatis partem diſp. 5. qu. 12. art. 1. ergo non eſt ſolus modus materiæ, quia in compoſito ex re, & modo præcipua pars non eſt modus, ſed res cuius eſt modus; & quia hoc apud omnes difficultate vacat, non vlterius immoror in eius probatione, ſed argum. Aureoli diſſoluo.

In oppoſitum arguit Aureolus, Primò ſi forma eſſet entitas realiter diſtincta à materia, tunc non poſſet dare illi eſſe in genere cauſæ formalis, quod eſt falſum, ſequela ita probatur, nam hoc eſſe, vel entificatio, quam dat forma materiæ, vel eſt idem cum forma, & habetur intentum, quod forma ſit ipſa informatio, & actuatio, vt figura eſt informatio, & actuatio quantitatis, vel non eſt idem cum eſſe formæ, ſed quid diſtinctum, quod imprimitur in materia, & ibi derelinquitur à forma, quod minimè dici poteſt, vel enim hoc eſſet aliquid abſolutum, vel reſpectiuum. Non primum, quia tunc in compoſito eſſent tres realitates ſcilicet materia, & forma, & illud abſolutum à forma in materia derelictum, & ſi ſic, tunc materia, & forma non perfectè definirent compoſitum. Tum quia poſſet remanere compoſitum deſtructa forma, poſſet enim Deus modum illum conſeruare ſine forma, quod ſufficeret ad conſtitutionem compoſiti. Tum quia tunc cauſalitas formæ non eſſet intrinſeca, & formalis, ſed erit cauſalitas efficientiæ, habebit enim ſe forma reſpectu materiæ, ſicut ſe habet ſigillum in ſignatione ceræ. Tum quia poterit Deus facere effectum formalem ſine forma, ſicut figuram ſine ſigillo, ex quo effectus formalis ille eſt aliud abſolutum à forma. Neque etiam poteſt dici ſecundum quod nempe eſſe à forma communicatum materiæ ſit aliquid reſpectiuum, quia omnis relatio eſt accidens, atque ideò accidens eſſet de eſſentia compoſiti ſubſtantialis. Tum quia tunc reſpectiuum eſſet de eſſentia abſoluti, quia ignis v. g. non dicit materiam, & formam ſecundum ſe, ſed vt inter ſe vnitas per informationem. Tum quia corpus non diceretur viuens formaliter per animã, ſed per relationem, quam terminat, vel fundat, atque adeò vita eſſentialiter conſiſteret in relatione animæ ad corpus, vel corporis ad animam.

Reſp. negando conſequentiam, ad cuius probationem gratis concedendum eſt, quod eſſe formatum, & completum, quod præſtat forma materiæ in genere cauſæ formalis, non eſt aliquod eſſe ab ipſa forma in materiam deriuatum, & ab ipſa forma informante entitatiuè diuerſum, vt docet Doctor 8. Metaph. quæſt. 4. §. *propter primam difficultatem*, & nos cum ipſo diſp. 5. Phyſ. q. 3. art. 3. nu. 23. ſed eſt ipſamet forma vnita, & communicata materiæ mediante vnione, vndè effectus formalis formæ dicit formam, non quidem ſimpliciter, & abſolute ſumptam, ſed ſimul cum vnione ad materiam, qua ratione Auctor ſex principiorum poſuit in prædicamento habitus album eſſe, & quantum eſſe, quia nimirum concreta harum formarum includunt etiam vnionem earum ad ſubiectum, quam diximus in Logica pertinere ad prædicamentum habitus. Neque hinc ſequitur accidens eſſe de eſſentia ſubſtantiæ, vel reſpectiuum de eſſentia abſoluti, non quidem quia vnio non ſit accidens, aut aliquid reſpectiuum, vt inquiunt Recentiores, qui vnionem ponunt eſſe modum quendam ſubſtantialem abſolutum, ſed quia vt dictum eſt diſp. 5. Phyſ. q. 12. art. 2. num. 146. vnio non eſt de eſſentia compoſiti, ſed ſolum conditio ſimpliciter neceſſaria, quam nec Deus ſupplere poteſt, tam ad eius conſtitutionem, quam conſeruationem, vndè etiam corpus dicitur animatum, & viuens non per vnionem formaliter, ſed per animam, & per vnionem ſolum tanquam per conditionem ſimpliciter neceſſariam.

101 Secundò arguit ex compoſiti ſubſtantialis vnitate, ſi enim forma diceret propriam rationem, ac determinatam naturam in genere entis, nec igneitas eſſet vna natura, neque hic ignis entitas vna numero, quod eſt falſum; probat conſequentiam primò quoad vnitatem naturæ, nam Ariſt. 7. Metaph. reddens rationem, cur compoſita accidentium non dicant vnam naturam, ſubſtantialia verò equidem, ait eſſe quia quæ includuntur in compoſito accidentali, habent propriam quidditatem, determinatam, non ſic autem, quæ includuntur in compoſito ſubſtantiali; tum quia ſequeretur, quod cum ſit lapis, non fieret ens ſimpliciter, ſed ex tali ente fieret tale ens. Deindè probat conſequentiam quoad vnitatem entitatis indiuidualis, nam Ariſt. docet 8. Metaph. quærendam non eſſe cauſam, cur ex materia, & forma fiat res vna numero, ſed ſi forma diceret entitatem, & naturam diſtinctam à materia, eſſet quærenda cauſa illius vnitatis. Neque dicas ideò non eſſe quærendam cauſam, quia vnum eſt in actu, & aliud in potentia, nam per hoc non dixit Ariſt. hæc duo diſtingui, tanquam res determinatas, ſed quia illud, quod eſt in potentia, fit in actu.

Reſp. negando rurſus conſequentiam, quia ad vnitatem naturæ compoſiti ſubſtantialis ſufficit, vt extrema, vel eius partes habeant rationem per ſe actus, & per ſe potentiæ eo modo, quo explicatum eſt diſp. 5. Phyſ. q. 11. art. 1. vbi fusè de hac re, & cum extrema ſint hæcheizata, efficiunt quoque vnum indiuiduum; & hoc eſt, quod ait Ariſt. 7. Met. compoſita accidentium non dicere vnam naturam, quia non conſtant ex per ſe potentia, & actu, ſed ex actu, & potentia per accidens, & ſecundum quid, forma enim accidentalis aduenit enti perfecto, & completo, & proindè perficit illud accidentaliter, non autem complet ſubſtantialiter, quemadmodum forma materiam, vt loc. cit. abundè explicauimus, & in hoc ſenſu ait Ariſt. ibi compoſita accidentalia non dicere vnam naturam, quia includunt plura entia perfecta, & completa, ac determinatæ ſpeciei in prædicamento, vt hoc, quod eſt lignum album, lignum includit, quod eſt in prædicamento ſubſtantiæ directè, & albedinem, quæ eſt in prædicamento qualitatis, materia autem, & forma non ſunt entia perfecta, & determinata in hoc ſenſu, & ideò benè poteſt ex ipſis vnum per ſe componi eo præſertim quia vnum manet eſſentialiter ordinatum ad aliud, vt per ſe potentia ad per ſe actum, hæc enim vltra incomplementum eſſentiale eſt vna ex conditionibus neceſſarijs requiſitis, vt ex duobus fiat vnum per ſe ex dictis loc. cit. num. 129. Cum autem inquit Ariſt. 8. Metaph. quærendam non eſſe cauſam, cur ex materia, & forma fiat vnum per ſe, hoc ſanè non dixit, quia forma non eſſet pars compoſiti realiter à materia diſtincta, quia loquitur ibi de vnitate compoſitionis, & non ſimplicitatis, vnitas autem compoſitionis ſupponit compoſitum ex partibus diſtinctis conſtructum, ſi enim ibi nulla eſſet partium diſtinctio, eſſet vnitas ſimplicitatis, non compoſitionis, ſed dicit Philoſophus non eſſe quærendam cauſam talis vnitatis, præter hanc, quod vnum eſt per ſe actus, aliud per ſe potentia; & cum inquit, quod eſt in potentia, fieri in actu, ſolum ſignificare intendit materiam perfici, ac determinari per formam ad certam ſpeciem prædicamentalem, non autem realem identitatem materiæ cum forma, quaſi materia in generatione tranſeat in formam; vel loquitur de toto producto, quod prius erat in potentia, & poſt productionem dicitur eſſe in actu, quo etiam loquendi modo vtitur 8. Phyſ. 32. vbi ignem nondum genitum vocat in potentia, genitum vero ait eſſe in actu.

102 Tertiò arguit, quia ſi forma diceret entitatem determinatam demonſtrabilem, & ſignabilem, dum producitur, crearetur, quia omnis forma de nouo producta, cuius nulla pars omnino præceſſit, dicitur omninò creari, ſed huiuſmodi eſſet illa forma habens realitatem præciſam ab omni alia realitate, ergo &c. Reſp. faciliter formam non creari, quia fit ex materia, ſi non tanquam ex parte, ſaltim tanquam ex præiacente ſubiecto, in cuius paſſiua potentia continebatur, & ex cuius potentia educitur virtute agentis naturalis, creatio autem eſt actio, qua aliquid producitur ex nihilo, vt ly *ex*, excludit tam partem, quam ſubiectum; & nota quod argumentum concludit etiam, ſi forma ponatur modus materiæ, vt vult Aureol. & nõ res ab ea præciſa, vel præſcindibilis; cum enim modus ille de nouo producatur in materia, quæri poterit, an eius aliquid præceſſerit in materia, & ſi fiat ex materia, tanquam ex parte. Cæterum Aureol. loc. cit. hanc reſponſionem impugnat cum multis alijs, quia fieri ex materia poteſt accipi dupliciter, vel *in qua*, & ita non deſtruit conceptum creationis, quia anima rationalis fit in corpore, & tamen creatur, vel *ex qua*, & ſic ly *ex* non tollit conceptum creationis, niſi dicat rationem partis, at materia non eſt pars formæ, ſed compoſiti, quare forma ſemper crearetur, quia non fit ex materia, tanquam ex parte, probatur maior, quia illud *ex aliquo*, tollit creationem, quod ponit in termino productionis prius non fuiſſe mere nihil, ſed eſſe ex materia, in qua, vel ex qua tanquam ex ſubiecto, non ponit terminum productionis non fuiſſe nihil antè productionem, quia per tale ſubiectum forma non eſt extrà nihil, ergo &c.

Reſp. ex dictis de eductione diſp. 2. Phyſ. qu. 7. art. 2. ſatis

patere

Digitized by Google

patet eductionem à creatione diſtingui præſertim ex parte ſubiecti, nam tam in creatione, quam in eductione formæ nihil eius præcedit, tāquam pars, atq. ideò vtrobiq. fit ex nihilo ſui, tanquam ex termino, ſed ad creationem formæ nullo modo concurrit materia, vel ſi concurrit, non concurrit ſuſtentando, ſed tantùm recipiēdo, vt merè ſubiectum in quo, nō ex quo, contra vero ad eductionem formæ. neque forma dicitur educi ex materia, tanquam ex parte componente formam, ſed tanquam ex ſuſtentante formam, & hoc eſt formam fieri ex ſubiecto; & hoc etiam latè tractauimus diſput. 5. de gener. & corrup. q. 1. art. 1. vbi contra Ferchium noſtrum oſtendimus n. 15. non ideò formas materiales fieri ex nihilo, vel creari, quia non fiunt ex aliqua ſui parte præexiſtente, vt fiunt compoſita, nam fiunt per eductionem ex præiacente ſubiecto, tanquam ex ſuſtentante, & non ſimpliciter recipiente, per quod euitatur creatio, cum enim dicitur creationem eſſe rei factionem ex nihilo, omnes Theologi vnanimiter aiunt ly *ex*, excludere habitudinem nedum partis, ſed etiam ſubiecti præiacentis, & ſuſtentantis, vndè argumentum Aureoli falſo innititur fundamento, quia ſupponit in factione, & productione rei, ne dicatur creari, debere fieri ex aliquo, tanquam ex parte, quod quidem minimè opus eſt, vt loc. cit. fusè contra Ferchiū demonſtramus; quarè ad replicam Aureol. conceditur, cum materia concurrit ſolum, vt ſubiectum in quo & ſimpliciter recipiens vt contingit in animæ productione, non tolli conceptum creationis, at negatur non tolli, quando concurrit, vt ſubiectum ex quo, & ſuſtentans, vt regulariter euenit in naturali productione formarum materialium; & cum probatur oppoſitum, quia illud *ex aliquo* tollit creationem, quod ponit in termino productionis prius non fuiſſe merè nihil, quod non facit continētia formæ in materia, vt in ſubiecto ex quo; reſpondeò nihil, quod eſt terminus à quo creationis, eſſe negationem extrà ſubiectum, & extrà genus, & ideò cum forma fit ex negatione in ſubiecto præſuppoſito, talis præſuppoſitio ſubiecti tollit formam fieri ex nihilo, vt eſt terminus à quo creationis, vnde in hoc ſenſu neganda eſt minor argumenti vltimi inducti pro probatione maioris.

Poſtremò arguitur, quia 3. Phyſ. 67. forma dicitur terminus, at terminus eſt modus rei, ergo &c. Reſp. formam dici propriè terminum generationis, quia eſt terminus formalis eius; dicitur etiam terminus materiæ, quatenus materia eam appetit, vt ea habita conquieſcat; dicitur etiam terminus materiæ in ſenſu argumenti, non quidem intrinſecus, quaſi ſit purus gradus perfectionis materiæ, vt Aduerſarij intendunt, ſed veluti extrinſecus, quatenus cum materia ex ſe ſub nulla ſit certa ſpecie prædicamentali, ſed poſſit vagari per omnes per formam informata conſtituitur in certa ſpecie, qualem requirit forma, atque adeò complet perfectionem eius, vt non vltra vagetur.

QVÆSTIO V.

De oppoſitione, & prioritate actus ad potentiam.

103 Breuiter hoc quæſitum quoad primam partem reſoluit Doctor 9. Metaph. quæſt. 1. & 2. vbi in corpore quæſiti ait potentiam ſumi poſſe dupliciter, vel vt dicit modum quendam entis, vel vt ſpecialiter importat rationem agendi, & patiendi, quæ diuiſio ſatis in ſuperioribus explicata eſt; inquit igitur quod ſi potentia ſumatur pro principio agendi, certum eſſe debet actum non opponi potentiæ, quia actus in hoc ſenſu nedum potentiæ non opponitur, ſed potius eſt exercitium eius, non enim minus realiter eſt aliquid principium, quando actu principiat, quam quando non principiat, ſed principiare poteſt (inquit Doctor) neque eo quod quis currat, vel ſcribat, potentiam amittit currendi, aut ſcribendi, ſed potius eam exercet, & res adeò, explorata eſt, vt vlteriori explicatione non egeat; nam actus in hoc ſenſu idem eſt, quod operatio potentiæ actiuæ, ſatis autem conſtat operationem non opponi cum potentia actiua, à qua egreditur, ſed cōpoſſibilē eſſe cum ea vt exercitium eius. De potentia verò paſſiua, ſeu vt eſt principium patiendi, quo ſenſu etiam coincidit cum ſubiectiua, non eſt res adeò conſpicua, aliqui enim Scotiſtæ dicunt actum formalem huic potentiæ correſpondētem, adeò illi opponi, vt ſimul cum ea eſſe non poſſit, & quod deſinit potentia ſubiectiua actu formali adueniente, vt ſuperficies, quæ eſt in potentia ſubiectiua ad albedinem, vbi albedinem recipit, iam formalem actum obtinuit, & ob eam rem non amplius ad albedinem ſubiectiuam potentiam habet, ſed tantum ad alios colores recipiendos, ita Raguſeus diſp. 3. peripat. de exiſtentia materię c. 3. declarando potentiam obiectiuam, & ſubiectiuam; cui etiam videtur hic fauere Doctor 9. Metaph. q. 2. n. 10. vbi inquit neutram harum potentiarum manere cum actu, & poteſt quoque euidenti probari ratione, quia cum ſubiectum aliquam obtinuit formam, ad quam erat in potentia, non amplius eſt in potentia ad illam, alioquin eſſet ſimul in actu, & in potentia reſpectu eiuſdem formæ, quod eſt impoſſibile.

104 Cæterum certum non minus eſſe debet de potentia paſſiua, & ſubiectiua, quod ſimul ſtat cum ſuo actu, quam de actiua, & tantum abeſt quod actus formalis opponatur cū potentia ſubiectiua, eamque deſtruat, quod potius eam perficit, & actuat, quod ſatis patet ex phyſicis de potentia ſubiectiua materiæ, qua recipit formas, diximus enim ibi diſp. 2. q. 5. art. 5. hanc potentiam cum materia realiter eſſe identificatam, velut eius paſſionem, atq. ideo non perire potentiam ſubiectiuam materiæ in aduentu formalis actus, quod pariter dicendum eſt de quocumq. ſubiecto reſpectu formæ accidētalis. Pro recta tamen puncti huius intelligentia, & ſolutione propoſitæ difficultatis notandum eſt, quod ſicut priuatio importat negationem formæ, & connotat in ſubiecto potentiā, & capacitatem ad eam recipiendam; ita potentia è diuerſo dicit aptitudinem, & capacitatem ſubiecti ad formam recipiendam, & connotat negationem talis formæ, vel priuationem eius, vnde in vulgari modo loquendi præſertim ſubiectum dicitur in potentia ad formam, quando illa caret, eamq. recipere poteſt; cum ergo dicimus in præſenti actum non opponi cum potentia ſubiectiua, ſed potius cum ea compoſſibilem eſſe, vt connaturalem eius perfectionem (ſi potentia ſubiectiua ſit naturalis) non eſt ſermo de potentia pro connotato, quo pacto dicit carentiam, & negationem actus, ſed loquimur de potentia pro principali ſignificato, nempè pro illa capacitate, in qua fundatur negatio, & carentia actus, ſic enim benè ſtat ſimul potentia & actus, quia potentia naturalis perficitur per actum; quam doctrinam eleganter docuit Alenſis 9. Metaph. tex. 7. quæſtiunc. 2. vbi quærens, an potentia ſubiectiua ſtet ſimul cum actu, reſpondet quod talis potentia poteſt dupliciter accipi, vno modo ſecundum quod ſimpliciter dicit rationem perfectibilis, alio modo prout dicit rationem perfectibilis cum carentia perfectionis; primo modo ſimul ſtant potentia, & actus, non autem ſecundo modo; & hoc voluit (inquit) dicere Commentator 1. Phyſ. quod potētia deſtruitur in aduentu formæ, loquitur enim de potentia ſecundum quod includit priuationem formæ, & ſic etiam explicandus eſt Scot. loc. cit. nec aliud concludit ratio adducta in oppoſitum; cum enim ſemel ſubiectum formam obtinuit, verum eſt non eſſe amplius in potentia ad illam, prout potentia dicit carētiam, & negationem actus, quo pacto vſurpari ſolet in communi modo loquēdi, & ſic etiam idē nequit eſſe ſimul in actu, & potentia, quia tunc ſimul haberet, & nō haberet formam; tamen prout dicit poſitiuū, in quo fundatur illa carentia, ſic ſtant ſimul actus, & potentia, quia talis potentia perficitur per actum; quod eò vel maximè dicendū eſt, quia ſi argumentum illud quid roboris haberet, eodem modo concluderet de potentia actiua, quod ſuo actui opponeretur, vt ei incompoſſibilis, ſicut de potentia paſſiua, quia dum agens agit non dicitur amplius in potentia ad actionem, vt cum intellectus intelligit non amplius eſt in potentia ad intelligendum, alioquin eſſet ſimul in actu. & potentia.

105 De potentia obiectiua eodem modo diſcurrit Bonetus noſter lib. 6. ſuæ Metaph. c. 3. cum enim dico potentiam (inquit ille) obiectiuam, dico duo, & tertium connoto, dico namq. obiectum, & dico potentiam, & connoto priuationem actus eſſendi v. g. cum dico roſam eſſe in potentia obiectiua, per obiectum intelligo quidditatem roſæ, per potentiam fundatam in illa quidditate intelligo quendam reſpectum potentiæ, qui habet pro termino exiſtentiam actualem roſæ, connotat tamen priuationem exiſtentiæ roſæ; atque ita concludit, quod potentia ratione priuationis annexæ, & connotatæ opponitur actui exiſtendi, & adueniente actu eſſendi tollitur priuatio annexa reſpectu potentiæ, & ſic potentia obiectiua dicitur corrumpi ratione priuationis annexæ adueniente actu, adhuc tamen manet potentia ſumpta pro fundamento ſcilicet pro quidditate, in qua fundabatur illa carentia, manet enim quidditas roſæ, & coniungitur cum exiſtentia de nouo adueniente. Verum toto, vt aiunt, aberrat cælo Bonetus, dum de potentia obiectiua reſpectu actus entitatiui, ſeu exiſtentiæ diſcurrit, ſicut de potentia ſubiectiua reſpectu actus formalis, & eius error indè procedit, quod putat

res ab æterno habere quoddam eſſe eſſentiæ reale, & actuale cum Henrico, cui poſteà in tempore adueniat eſſe exiſtentiæ, quod fundamentum eſſe falſum infra diſp. 8. q. 1. ex profeſſo oſtendemus; & hinc eſt, quod potentiam obiectiuam quidditatis rosæ ad exiſtendum concipit ad modum cuiuſdā potentiæ ſubiectiuæ eſſentiæ ad recipiendam exiſtentiam, quæ eſt falſa imaginatio, vt ſupra dictum eſt n. 70. quia exiſtentia non ſe habet, vt aliquis actus partialis reſpectu eſſentiæ, in qua recipiatur, nec eſſentia reſpectu exiſtentiæ ſe habet per modum potentiæ paſſiuæ, & receptiuæ, ſed exiſtentia eſt actus totalis eſſentiæ, quatenus tota res, quæ anteà dicebatur poſſibilis, cum erat in potentia cauſarum, poſt productionem tota dicitur in actu. Et hinc eſt, quod Doctor 9. Metaph. q. 2. ſemper appellat potentiam obiectiuam potentiam Metaphyſicam, ne concipiamus eam per modum potentiæ paſſiuæ phyſicæ, & ſic è contra in omni ſchola exiſtentia appellatur actus Metaphyſicus, ne concipiamus illam per modum actus phyſici, & partialis, quemadmodum eſt forma reſpectu materiæ, & accidens reſpectu ſubiecti, quæ omnia ex inſtituto declarantur infra diſp. 8. q. 2. Verum eſt tamen quod dicebat Bonetus potentiam obiectiuam inuoluere in ſuo conceptu negationem exiſtentiæ, hæc enim eſt vna ex præcipuis conditionibus, quam ſupra dicebamus, requiri ad ens in potentia obiectiua, quod nimirum non exiſteret.

Ideoq. dicendum cum Scot. loc. cit. 9. Met. q. 2. §. *ad quæſtionem ergo*, potentiam obiectiuam cum actu entitatiuo ſibi correſpondente omninò incompoſſibilem eſſe, atque ideò hunc actum, hancq. potentiam propriè opponi, quia circa idem habent fieri, & ſimul eſſe non poſſunt, quæ ſunt duæ conditiones ad oppoſitionem requiſitæ; habent quidem primam conditionem, quod ſcilicet circa idem habent fieri, quia vt docet Ariſt. 9. Metaph. tex. com. 13. & explicat Doctor 2. d. 16. q. vn. §. *rationes iſtæ*, eadem omninò res eſt in genere, ſpecie, & indiuiduo, quæ anteà erat in potentia obiectiua, & poſtea fit in actu, Petrus enim in actu productus extra cauſas non eſt res diuerſa à ſeipſo, cum erat in potentia, vndè & eadem prædicata quidditatiua de ipſo enunciantur ſub vtroque ſtatu, vt diffuſius probabitur infrà diſp. 8. n. 48. Quod etiam habeant ſecundam conditionem, quod nimirum ſimul eſſe non poſſint probat Doctor ex Ariſt. 9. Met. 11. cum inquit actum eſſe, quando res eſt, non ita ſicut in potentia, vbi in eius rei declarationem multa adducit exempla de oppoſitis ſimul conſiſtere non valentibus, vt vigilans, & dormiens, videns, & claudens oculum, elaboratum, & illaboratum, quæ exempla manifeſtam oſtendunt incompoſſibilitatem actus entitatiui, & potentiæ obiectiuæ, vt ſupra expendimus num. 74. & rurſus probari poteſt ex modò dictis, quia potentia obiectiua in ſuo conceptu inuoluit negationem exiſtentiæ, nam illud dicitur in potentia obiectiua, quod non eſt, ſed eſſe poteſt, ergo actus, & potentia in hoc ſenſu directè inuicem pugnant, adeòut ſimul conſiſtere nequeant; ſed per aduentū actus omninò tollitur potentia, quia ſunt diuerſi ſtatus eiuſdem rei, ſub quibus ſimul, & ſemel reperiri non poteſt.

106 De potentia tandem logica inquit Doctor loc. cit. 9. Met. q. 2. reſpondendo ad argumenta primæ quæſtionis, quod poteſt ſtare cum actu, ad quem ordinatur, nam ab actu ad potentiam logicam tenet conſequentia, inquit Doctor, valet enim dicere, roſa eſt, ergo poſſibilis eſt, nam ſi eſſet impoſſibilis, vtique non extaret in rerum natura, quia potentia actiua nunquam extenditur ad impoſſibile; & ait hoc confirmari poſſe per diffinitionem poſſibilis traditam ab Ariſt. 9. Met. tex. com. 7. cum inquit, poſſibile eſt, cuius actus ſi extiterit, nihil eſt impoſſibile, quæ eſt definitio, ait Doctor, poſſibilis logici; manifeſtum eſt autem, quod illud, quod actu eſt, participat hanc rationem, ergo potentia logica ſtat cum actu ad quem ordinatur, & ideò Doctor 1. d. 7. q. vn. ponit Deum eſſe poſſibilem logicè, licet ab eo potentiam obiectiuam remoueat; ratio à priori eſt, quia potentia logica in hoc præcipuè differt à potentia obiectiua, quod vbi potentia obiectiua inuoluit in ſuo conceptu negationem exiſtentiæ rei, potentia logica quantum eſt de ſe præſcindit tam ab exiſtentia rei, quam ab eius negatione, & neutrum in ſuo conceptu includit, & ideò cum vtraque diſiunctim compoſſibilis eſt, vndè res ſemper dicitur poſſibilis logicè ſiue in rerum natura actu exiſtat, ſiue non. Reſtat itaque ex dictis ſolam potentiam obiectiuam eſſe cum actu ſibi correſpondente incompoſſibilem, & de ipſa propriè verificari quod opponatur cum actu, & tollatur per aduentum actus.

Sed Contra hanc doctrinam Scoticam de oppoſitione actus entitatiui cum potentia obiectiua arguunt Thomiſtæ ex eiuſdem Scoti principiis, nam ſecundum Scotum actus entitatiuus, & potentia obiectiua ſunt idem realiter, nam mundus, qui antequam crearetur erat potentia obiectiua realiter, eſt idem et actus entis, qui poſteà ab agente creatur in eſſe, ergo falſum eſt quod ſint oppoſita, & incompoſſibilia, & quod potentia destruatur in aduentu actus, vnde Scotus in hac poſitione de potentia obiectiua, & actu entitatiuo ſibi manifeſtè videtur contradicere, dum ex vna parte ponit ea realiter identificata, quia eadem res eſt, quæ eſt in actu, & in potentia, & ex alia parte ponit ea inuicem oppoſita, & incompoſſibilia, & quod vnum deſtruatur ad aduentum alterius.

107 Reſp. ex dictis n. 70. Thomiſtas in hoc puncto non ſatis percepiſſe mentem Scoti, nunquam enim dixit Doctor actum entitatiuum, & potentiam obiectiuam realiter identificari, immo ſemper conſtanter aſſeruit eſſe oppoſita, & inuicem incompoſſibilia; benè tamen dixit eandem prorſus eſſe rem, quæ modò eſt in actu, & antea erat in potentia ex Ariſt. 9. Metaph. hoc tamen non ſolùm non officit eorum oppoſitioni, ſed potius eſt conditio ad eam neceſſariò requiſita, vt modo dicebamus, quia oppoſita habēt fieri circa idem; & quidem aliud eſt dicere actum entitatiuum, & potentiam obiectiuam eſſe idem realiter, aliud autem quod eadem ſit res, quæ modò eſt in potentia, & poſtea in actu, ſicut aliud eſt dicere rectum, & curuum in linea idem eſſe, aliud verò eandem eſſe lineam, quæ modò curua eſt, modò recta; primū dictum eſt omninò falſum, nec à Scoto aſſeritur, ſignificat enim modum eſſendi in potentia, & modum eſſendi in actu eſſe eundem, quod eſt euidenter falſum; alterum dictum eſt omninò verum, & à Scoto aſſeritur, ſignificatq. eandem eſſe rem, quæ antea eſt in potentia, & poſtmodum eſt in actu, v. g. hic mundus iam in tempore à Deo productus eſt ille idem ſpecie, & numero, qui per totam æternitatem fuit in potentia obiectiua; & prorſus inconſultò confunduntur potentia obiectiua, & ens in potentia obiectiua, actus entitatiuus, & res in actu entitatiuo, quia potentia, vel actus ſignificant diuerſos ſtatus, vel modos rei, ens autem in actu, vel in potentia ſignificat rem ipſam ſub altero illorum modorum conſtitutam, cum ſub vtroq. ſimul conſiſtere nequeat; quare ad argumentum negatur aſſumptum cum probatione, nam mundus antequam crearetur, erat quidem in potentia obiectiua, fundabat namq. relationem poſſibilis ad diuinam omnipotentiam, non tamen erat ipſa potentia obiectiua, quia hæc eſt denominatio extrinſeca à diuina omnipotentia deſumpta, aut relatio ad eandem, ille verò nempè mundus eſt fundamentum talis relationis.

Deindè contra idem aſſertum Doctor 9. Metaph. q. 1. nonnulla adducit argumenta, idem ſuppoſitum non poteſt ſubeſſe quandoq. vni oppoſitorum diuidenti genus, quandoq. alteri, ſicut patet 4. Topic. de fide, & opinione, ſed potentia, & actus dicuntur de eodem, ſic quod homo in potentia, & homo in actu idem ſunt, quia non eſt aliud in potentia, quam quod eſt in actu per Comment. 8. Metaph. vbi ait, quod extractio de potentia non largitur multitudinem, ſed perfectionem. Item vnum oppoſitorum non perficit alterum, nec facit vnum per ſe cum ipſo, actus autem perficit potentiam, & facit vnum cum ipſa ex 7. & 8. Met. ergo &c. Denique illa non diuidunt aliquod commune, vt oppoſita, quorum alterum conuertitur cum diuiſo, ſed actus conuertitur cum ente, quia ens in potentia eſt tantùm ſecundum quid ens, ergo ſimpliciter non ens.

Reſpondet Doctor loc. cit. argumētum benè probare, quod diuiſio entis per actum & potentiam, non eſt diuiſio generis per differentias eſſentiales, quod gratis conceditur, ſed eſt magis ſubiecti per paſſiones oppoſitas, quæ dicunt modum illius ſubiecti qualis eſt diuiſio lineæ per rectum, & curuum, vnde ſuprà dicebamus actum, & potentiam ſignificare diuerſos modos eſſendi, ſeu ſtatus diuerſos eiuſdem rei, ſub vno enim ſtatu conſideratur, quando eſt in ſtatu meræ potentialitatis, & ſub alio, quando conſideratur ſub actu actualis exiſtentiæ. Ad aliud inquit Doctor concludere de potentia paſſiua, & ſubiectiua, hæc enim eſt, quæ perficitur per actum, & ideò non propriè opponitur cum ipſo, adeòut ſit cum eo incompoſſibilis, vt ſupra dictum eſt. Ad vltimum ait Doctor, quod licet ens in potentia non ſit ens ita ſimpliciter, ſicut ens in actu, ac ſic ratio poſſibilis diminuat ens, non tamen omninò deſtruit rationem entis, benè autem tale determinans poteſt habere rationem diuidentis, ita enim eſt in diuiſione entis per vnum, & multa, quia multum ſecundū ſuā formalem rationē, inquātum opponitur vni, diminuit ens, licet

Digitized by Google

cet omninò non deſtruat; ſubdit tamen, quod ſi teneatur alia via (quam nimirum ſupra in illa eadē quæſt. inſinuauerat) de potentia obiectiua, quod omninò deſtruat ens, & quod non ſit relatio niſi rationis; tunc illud argumentum eſt concedendum, & dicendum quod diuiſio entis per actum, & potentiam eſt diſtractiua, veluti illa qua diuiditur animal per viuum, & mortuum, ſed de hac diuiſione entis ſimul cum alijs diuiſionibus agemus ex profeſſo diſp. ſeq. Alia quædam argumenta ad idem adducit Doctor, quæ probant de potentia logica, quod conſiſtat cum actu, minimè autem de potentia obiectiua, vt notauit Doctor cit. in ſolutione eorum; quibus proindè vſi ſumus ſupra num. 106. ad probandum potentiam logicam non opponi cum actu, ad quem ordinatur; ſed ſolum potentiam obiectiuam.

108 Quoad alteram quæſiti partem de prioritate actus ad potentiam, variè comparari ſolet actus ad potentiam, quoad prioritatem nimirum perfectionis, cognitionis, ſeu definitionis, & durationis, de quibus comparationibus egit Ariſt. 9. Metaph. cap. 8. & nos breuiter hic dicemus, cum non ſit res magni momenti. Itaque in primis loquendo de potentia actiua certum eſt, quod eſt prior perfectione ſuo actu, ſiue per actum eius intelligatur propria eius actio, ſiue terminus, & effectus ipſius actionis, ratio eſt quia vel cauſa eſt æquiuoca, vel vniuoca reſpectu ſui effectus; ſi æquiuoca, eſt nobilior, & perfectior ipſo, ſi vniuoca eſt ſaltem æquè perfecta, adhuc tamen ob dependentiam, quam habent ab ipſa tam actio, quam effectus, potentia cenſeri debet perfectior vtroque quia ergo actus à potentia actiua procedit, & ab ea participare dicitur quicquid perfectionis habet, ideò actus in perfectione ſemper ſuperatur à potentia actiua. Dices potentiam actiuam perfici per ſuum actum, atque ideò hunc eſſe perfectiorem illa. Negatur aſſumptum, nam propriè loquendo potentia paſſiua eſt, quæ perficitur per actum, quem recipit, actiua verò per ſuum actum dicitur potius exerceri, quam perfici, immò ipſa eſt, quæ perfectionem elargitur & actui ſuo, & effectui per ipſum producto. Dices intellectum nedum exerceri, ſed etiam perfici intellectione, quæ eſt eius actio. & operatio. Reſp. inprimis intellectionem non eſſe actionem phyſicam, & realem, quæ habeat terminum productum, ſed grammaticalem, & intentionalem, vt conſtat ex dictis diſp. 6. de Anima q. 3. deindè quicquid ſit de hoc, dum intellectus recipiendo intellectionem perficitur, vtique non perficitur in ratione potentiæ actiuæ, ſed potius paſſiuæ & receptiuæ, nam tunc intellectio perficit intellectum; non quia eſt terminus actionis eius formaliter loquendo, ſed quia ipſa intellectio eſt actus formalis eius, & ita comparatur ad illum, non vt ad potentiam agentem, ſed vt ad recipientem, & patientem.

Deindè potentia actiua eſt prior duratione, vel ſaltim natura ſuo actu, nam potentia actiua eſt cauſa efficiens ſui actus, & ſuæ operationis, ergo eſt ſimpliciter prior illo ſaltim natura, tum quia valet conſequentia, actus eſt, ergo potentia actiua eſt, non tamen è contra potentia actiua eſt, ergo actus eſt, nam poteſt exiſtere potentia actiua ſine actu, vel quia libera eſt, ac proindè in eius poteſtate eſt actionem ſuſpendere prout vult, vel ſi eſt naturalis, non tamen ſemper habet applicata omnia requiſita ad agendum; dixi autem ſaltim natura potentiam actiuam ſuum actum præcedere, quia licet multoties præcedat ſuum actum duratione, vt regulariter cōtingit, interdum tamen non ita præcedit actum, ſed tantum natura, vt conſtat de potentia generandi in Deo, calefaciendi in igne, illuminandi in Sole &c. vndè ſi actio non fiat cum reſiſtentia contrarij, neque includat intrinſecè ſucceſſionem, ſed ſubito fieri poſſit, poterit eſſe ſimul tempore cum ſua potentia, numquam tamen ſimul natura ob dependentiam actus à potentia. Dices habitum eſſe potentiam actiuam, & productiuam actuum, & tamen non eſt prior omnibus illis, nam neceſſario præcedunt actus, ex quibus generatur. Reſp. habitum eſſe potentiam actiuam acquiſitam, non autem innatam, hìc autem præcipuè ſermo eſt de potentia actiua naturali, vt diſtinguitur ab acquiſita. Deindè & ipſe habitus licet ſupponat actus, à quibus generatur, non tamen eos, quos ipſe elicit, & actus illi, ex quibus generatur, potentiam naturalem ſupponunt, a quibus eliciantur, adeout vniuerſaliter verum ſit actum ſupponere potentiam actiuam, à qua procedit, tempore, vel ſaltim natura. Quamuis autem potentia actiua ſit prior actu ſuo tempore, vel natura, tamen non eſt prior cognitione ſaltim quoad nos, nos enim vt plurimum deuenimus in cognitionem potentiarum actiuarum per ſuos actus ergo ſaltim reſpectu cognitionis noſtræ potentia actiua non eſt prior cognitione ſuo actu.

109 Loquendo autem de potentia paſſiua, & actu formali ei correſpondente, potentia quidem duratione, vel ſaltim natura præcedit actum, quia actus potentiæ paſſiuæ neceſſario præſupponit ipſam potentiam, tāquam ſubiectum in quo recipiatur; ſubiectum verò recipiens ſaltim natura præſupponitur formæ receptæ præſertim autem quando forma recipitur in illo, nedum vt in ſubiecto ſimpliciter recipiente, ſed etiam ſuſtentante. Actus tamen eſt prior ipſa potentia perfectione, & ratio eſt, quia potentia paſſiua, vt ſic, à toto genere imperfectionem dicit, & reſpectu actus habet rationem perfectibilis, actus vero ipſe rationē perfectiui, ergo ſaltim ſub hac reduplicatione actus perfectior eſt potentia paſſiua, quia potentia cæteris paribus melius ſe habet ſub actu, quam ſine actu; dixi autem actum eſſe perfectiorem potentia paſſiua ſub reduplicatione actus, & potentiæ paſſiuæ, quia non ſemper opus eſt actum potentiæ paſſiuæ eſſe perfectius ens, quam ſit ipſa potentia receptiua, conſtat enim plerumq. eſſe ens minus perfectum, vt patet in accidentibus, quæ actuant, & informant ſubſtantias, ita notauit Doctor 2. d. 3. q. 10. ſub lit. I. vbi ait, quod perfectio accidentalis non ſemper excedit ſuum perfectibile ſimpliciter, ſed tantum ſecundum quid, quatenus, vt dicebam, potentia melius ſe habet ſub actu ſibi naturaliter debito, & conſentaneo, quam ſine ipſo, alioquin abſolute loquendo omne accidēs eſt ſimpliciter minus ens, quam ſubſtantia ex 7. Metaph. dixi etiam notanter potentiam melius ſe habere ſub actu ſibi naturaliter debito, & conſentaneo, quia hic ſermo eſt de potentia paſſiua naturali, ſeu naturaliter in actum inclinata, nam in hoc ſenſu actus ſemper illi affert aliquam perfectionem vel ſimpliciter, vel ſecundum quid, ſi enim actus ſit illi neuter, vel contrarius, & violentus, nedum nullam illi præſtat perfectionem, nec ſimpliciter, nec ſecundum quid, ſed potius illi nocet, & affert deſtructionem, vt calor aquæ; neque de hoc actu verificatur potentiam melius ſe habere ſub actu, quam ſine illo.

Quo autem ad cognitionem, & definitionem potentia paſſiua dicitur eſſe actu ſuo poſterior, ita namque ſignificauit Ariſt. 9. Metaph. c. 7. quod aliqui in tanto rigore intelligunt, vt id verificari velint non ſolum quoad nos, ſed etiam ſecundum ſe, & natura ſua, eo quod potentiæ dicuntur ſpecificari per actus. Et hoc quidem admitti poteſt, ſi loquantur de potentia formaliter ſumpta, & pro reſpectu, non tamen ſi ſermo ſit de potentia fundamentaliter ideſt ſumpta pro abſoluto. in quo fundatur relatio potentialitatis, vndè cum potentiæ dicuntur ſpecificari per actus, hoc ſanè intelligendum non eſt, vt per intrinſecam earum differentiam, ſed vt per terminum intrinſecæ habitudinis potentiæ ad actum; quia ergo potentia præſertim paſſiua in hoc ſenſu cognoſcitur per ordinem ad actum, & definitur per ipſum, ideò actus dicitur eſſe prior cognitione, & definitione, quam potentia, id enim per quod aliquid definitur, eſt prius definitione, quam ipſum definitum. Verum hic occurrit difficultas, quam mouet Ant. And. 9. Metaph. q. 3. quia actus, & potentia ſunt correlatiua, & ſicut potentia nequit cognoſci, niſi per actum, ita neque actus niſi per potentiam, ergo non magis potentia eſt prior definitione, quam actus, ſed ad ſummum erunt ſimul cognitione, & definitione, correlatiua ſiquidem cognoſcuntur, & definiuntur per ſeinuicem iuxta illud Porphyrij, oportet in correlatiuis in vtrorumque rationibus vtriſque vti.

110 Reſpondet Ant. And. ibidem cum Scoto 9. Metaph. q. 2. §. *ad ſecundam quæſtionem*, quod relatiuè aliqua opponi, poteſt dupliciter intelligi, vel mutuo ita quod vtrumq. habeat habitudinem per ſe ad alterum, vel non mutuò, actus, & potentia non opponuntur relatiuè primo modo, quia cum talia ſint ſimul natura, & definitione, ſequeretur tunc, quod actus non eſſet prior ratione, quam potentia, nec ratio potentiæ ſumeretur ab actu magis, quam è conuerſo, quod eſt contra Ariſt. 9. Metaph. c. 7. ſed opponuntur ſecundo modo, nam ſupponendo ſignificatum nominis, patet quod potentia ſic ſumpta dicit ordinem ad actum, & ille ordo eſſentialiter eſt reſpectus ad actum, habens ergo reſpectum eſſentialiter ad aliud, inquantū huiuſmodi, illi alij non opponitur, niſi relatiuè; ſed hoc non eſt è conuerſo, quia ratio actus eſt abſoluta, exēplum autem quomodo poteſt eſſe relatio ad aliquod abſolutū, patet ſecundū Philoſophum 5. Metaph. c. ad aliquid de ſcientia, quæ eſſentialiter refertur ad ſcibile, non è conuerſo, ergo ſcibile eſt abſolutum, inquantum ad ipſum eſt relatio ſcientiæ, non enim idem eſt referri, & relationem terminare, imo vbi concurrunt in eodem, videntur per accidens coniūcta, ſicut in relatiuis mutuis; potentia ergo, & actus ſunt relatiua ſpectantia ad tertium modum relatiuorum, quæ non ſūt

mutua, quia igitur potentia eſſentialiter ad actum dependet, & non è conuerſo, ideò habet definiri per actum, & non è conuerſo inquit Ant. And. ex doctrina Scoti allegata, & Porphyrium inquit loqui de relatiuis mutuis, cuiuſmodi non ſunt actus, & potentia.

Sed hanc reſponſionem impugnat Zanard. 9. Metaph. qu. 16. ad prin. quod ſit contra Ariſt. 5. Metaph. vbi inquit actum, & potentiam eſſe relatiua fundata ſuper actionem, & paſſionem, & pertinere ad ſecundum modum relatiuorum, quæ ſunt mutua. At falſum eſt hoc ibi Ariſt. dicere, ſolum enim inquit quod relatiua illius ſecundi modi fundantur ſuper potentiam actiuam, & paſſiuam earumque actiones, & paſſiones, non autem ait quod ipſe actus, & potentia ſint relatiua illius ſecundi modi. Fortius impugnari poſſet hæc ſolutio, quia re vera actus ſi formaliter ſumatur, non minus reſpectū eſſentialiter dicere videtur ad potentiam, quam è contra; tum quia etiamſi admittatur actum, & potentiam ad tertium modum relatiuorum pertinere, iam diximus diſp. 8. Log. q. 10. art. 2. in explicatione tertij modi relatiuorum, relatiua illius tertij modi quoque eſſe mutua, ſi extrema vniformiter aſſignentur, & tunc tantum eſſe non mutua, cum aſſignantur difformiter, vt ibi explicuimus. Sed quando etiam teneretur actum, & potentiam eſſe relatiua mutua, & hac ratione eſſe aliquo pacto ſimul cognitione, & definitione, adhuc tamen cenſeri debet actus prior potentia ſimpliciter, & abſolutè loquendo, quia ille eſt, qui determinat, & dat ſpeciem potentiæ, non è conuerſo, vnde tenendo etiam hanc viam ſaluatur, quod dixit Ariſt. 9. Metaph. cap. 7. actum eſſe priorem potentia cognitione, & definitione.

Poſtremò loquendo de actu, & potentia obiectiua, ſatis de ſe patet, potentiam obiectiuam eſſe priorem actu entitatiuo prioritate durationis, vel naturæ, ſiquidem in productione rei potentia obiectiua ſe habet, vt terminus à quo, actus verò entitatiuus, vt terminus ad quem, terminus autem à quo præcedit terminum ad quem; ſed loquendo de prioritate perfectionis, & cognitionis, res è contra ſe habet, quod actus eſt prior potentia, quoad perfectionem quidem, quia actus entitatiuus dat actualiter eſſe rei, potentia autem obiectiua dat tantum poſſe eſſe, perfectius autem eſt actualiter eſſe in rerum natura, quam ſolum eſſe poſſe, ergo actus entitatiuus eſt perfectione prior ipſa potentia obiectiua; eſt etiam denique prior quoad cognitionem; quia quo plus aliquid habet de entitate, plus etiam habet de cognoſcibilitate, actus autem entitatiuus, cum ſit ipſa actualis rei exiſtentia, plus entitatis habet, quam potentia obiectiua, cuius beneficio res non dicitur eſſe, ſed tantum poſſe eſſe, & poſſe produci ab aliqua cauſa, ergo actus entitatiuus eſt etiam prior cognitione potentia obiectiua; & hæc ſufficiant de actu, & potentia.

QVÆSTIO VI.

De Neceſſario, & Contingenti.

111 POſt tractationem de Actu, & Potentia, agimus de Neceſſario, & Contingenti, quæ eſt altera paſſio complexa, ſeu diſiuncta entis, quam inquit Doctor 1. d. 39. §. *quantum ad primum*, circumſcribere nobis vnicam paſſionem cum ipſo ente conuertibilem, vndè neceſſarium, & contingens duplex eſt, aliud cōplexum, aliud incomplexum, cōplexū pertinet ad propoſitiones neceſſarias, & contingentes, de quo ſufficienter dictum eſt in Logica; vndè ſolum hic eſt ſermo de neceſſario, & contingenti incomplexo, quod rurſus dupliciter ſumi poteſt, vel vt ſunt differētiæ, aut modi intrinſeci principij operandi, & producendi, quo pacto coincidunt cum naturalitate, & libertate, & diuidunt principiū actiuum in naturale, & liberum, & in hoc ſenſu de neceſſitate, & contingentia egimus diſp. 7. de Anima q. 1. a. & 3. explicando libertatem voluntatis noſtræ, & quomodo cauſa libera differat in modo agendi à naturali; alio tandem modo ſumitur neceſſarium, & contingens, vt ſunt differentiæ, ſeu modi intrinſeci ipſius entis, ſeu rei in eſſendo, quo pacto ſub diſiunctione ſumpta aiebat Scotus loc. cit. circumſcribere nobis paſſionē cum ente cōuertibilem, & in hoc ſenſu tantum hic agendum eſt de neceſſario, & contingenti; vndè quia de neceſſitate, & contingentia in alijs ſenſibus, vt ſcilicet pertinent ad propoſitiones, & ad actiones, ſeu principia agendi, alibi ſufficienter tractatū eſt, & hic tractare reſtat ſolum de ipſis, vt ſunt modi intrinſeci rei in eſſendo, breuiter duobus articulis rem abſoluemus, in quorum vno natura, ac eſſentia rerum neceſſariarū explicabitur, in altero verò eſſentia rerum contingētiū.

ARTICVLVS I.

An neceſſaria habeant cauſam ſui eſſe.

112 IAm dixi neceſſitatem eſſe duplicem complexam ſcilicet & incomplexam, illa eſt neceſſitas alicuius propoſitionis primi, vel ſecundi modi dicendi per ſe, vt quod homo eſt animal rationale, eſt riſibilis; neceſſitas autem incomplexa eſt neceſſitas alicuius ſimplicis entitatis, ſeu naturæ; nūc addo hanc neceſſitatem incomplexam eſſe duplicem ſcilicet ſimpliciter, & ſecundum quid; ens neceſſarium ſimpliciter dicitur illud, quod eſt immutabile, indefectibile, & cui repugnat omninò non eſſe, & hoc modo ſolus Deus inter omnia entia dicitur neceſſarius; ens neceſſarium ſecundum quid dicitur illud, quod eſt indefectibile tum intrinſecè, quia nimirum caret potentia phyſica ad non eſſe, qualis dicitur eſſe materia in compoſitis phyſicis, quæ proindè 9. Metaph. dicitur potentia contradictionis, & radix primaria corruptionis; tum extrinſecè per potentiam nempe finitam extrinſecā, quia nimirum nullum agens creatum illud deſtruere poteſt, defectibile tamen eſt, & deſtruibile per potentiam ſuperiorē, & infinitam, quamuis enim non habeat potentiam phyſicam ad non eſſe, quia caret materia, tamen ob ſuam limitationē, & finitatem habet potentiam logicam ad non eſſe; ſeu non repugnantiam ad non eſſe, itaut cauſa conſeruatrix eius poteſt ceſſare ab eius conſeruatione, licet ex naturali eius conſtitutione cum ſolo concurſu generali Dei poſſet in æternum durare, quod non conuenit compoſitis ex materia, & forma. & hoc quidem modo entia neceſſaria dicuntur præſertim à Philoſophis materia prima, ſubſtantiæ ſpirituales creatæ, & corpora cæleſtia; quæ dicunt eſſe exempta à compoſitione materiæ, & formæ, vt in lib. de Cælo dictum eſt.

Quæſtio itaq; propoſita procedit præſertim de entibus neceſſarijs ſecundum quid, nam de ente neceſſariò ſimpliciter conueniunt omnes tam Philoſophi, quam Theologi nec habere, nec poſſe habere aliquam cauſam ſui eſſe, quod probat euidentiſſimè Doctor 1. d. 2. q. 1. tum quia ens neceſſarium ſimpliciter eſt omninò independens ab alio, & primum efficiens cæterorum. Tum quia ſi ente neceſſario ſimpliciter daretur aliud prius, à quo cauſaretur, idem dici poſſet de illo priori, & ſic daretur proceſſus in infinitū, quod repugnat in cauſis præſertim eſſentialiter ordinatis ex 1. Poſt. 8. Phyſ. & 12. Metaph. Ex hoc autem quod ens neceſſarium ſimpliciter nullam habeat cauſam efficientem, ſequitur quoq. vlterius nullam habere finalem, nam cauſa finalis non cauſat, niſi metaphoricè mouendo efficiens, vnde ex negatione cauſæ efficientis reſpectu alicuius optimè deducitur negatio cauſæ finalis. Et denique ex negatione cauſæ efficientis & finalis bene deducitur negatio cauſæ materialis, & formalis, quia cauſæ intrinſecæ ſemper ſupponunt extrinſecas, à quibus diſponantur, ac adaptentur ad compoſiti conſtitutionem; relinquitur itaque ens neceſſarium ſimpliciter nullam prorſus habere cauſam ſui; & ſolum remanet difficultas de entibus neceſſarijs ſecundum quid, vt ſunt Intelligentiæ, materia prima, & corpora cæleſtia, an cum eorum neceſſitate eſſendi ſtet, quod habuerint eſſe ab alio, & à Deo pendeant in genere cauſæ efficientis, & quamuis difficultas ſit parui momenti apud Theologos, & ſecundum veritatē, quia hæc eſt neceſſitas tātum ſecundum quid, cū quo ſtat quod illa entia ſint ſimpliciter contingentia, quatenus ab intrinſeco illis non repugnat non eſſe, & à Deo annihilari, valde tamen vrget in principijs Ariſ. qui illa entia poſuit ſimpliciter neceſſaria, & ex ſe formaliter neceſſe eſſe, & præſertim Intelligētias, vt patet ex 12. Met. vndè in ſententia Philoſophi repugnare videtur, quod cum tanta neceſſitate ſtet, quod ab alio habuerint eſſe, & à Deo pendeant in genere cauſæ efficientis; eo vel maximè quod hæc entia ab Ariſt. ponuntur æterna, ſicut ipſe Deus.

Hinc orta eſt grauis inter Peripateticos controuerſia de mente Ariſt. in hac re, aſſerunt enim aliqui huiuſmodi entia à Deo prima cauſa pendere duntaxat in genere cauſæ finalis, non autem efficientis, quæ opinio tribuitur Alexandro Aphrodiſeo, & ſub nomine Aphrodiſei defenditur à Burl. 8. Phyſ. in tex. 79. Cremon. lib. de natura Cæli Giannin. de ſubſtantia Cæli, Sch. in 12. Metaph. c. 10. Raguſ. diſp. 7. Peripat. (licet per errorem fuerit citatus pro oppoſita parte diſp. 1. de Cælo q. 3. in prima impreſſione) Arim. & Baccon. 2. d. 1. q. 1. & alijs nonnullis ibid. cit. è contra verò D. Thomas cum ſuis 1. p. q. 44. art. 1. & lib. 2. contra gentes cap. 15. Scotus item cum ſuis 1. d. 8. q. 5. & 2. d. 1. q. 3. & potiſſimum quol. 7. docent

non

Digitized by Google

non obſtante eorum æternitate, ac neceſſitate in Ariſt. ſententia adhuc à Deo pendere etiam in genere efficientis cauſæ, quam ſententiam præter Auctores allegatos loc. cit. ſequũtur etiam ſimplicius comment. vlt. in 8. Phyſ. Auicen. 9. Metaph. c. 4. Sueſſan. 8. Phyſ. in tex. 79. & 5. Metaph. diſp. 4. Zimara pluribus in locis, & præcipuè in quæſtione de triplici cauſalitate intelligentiæ, Vicomercat. 12. Met. comment. 36. Tolet. 8. Phyſ. q. 6. Contaren. Iunior quæſt. peripat. 16. cap. 1. noſter Ferchius veſtig. 2. per totam, Faber theor. 56. Formaliſtę omnes tract. Formalit. part. 1. art. 1. vbi Trombet. Vallon. Aretin. & alij quamplures, ex Ariſt. expoſitoribus Latinis; citatur etiam pro hac ſententia Auerroes lib. 1. de ſubſtantia orbi c. 2. licet oppoſitam quoque tenuiſſe videatur 8. Phyſ. com. 21. & 12. Metaph. com. 41. quod ex inſtituto oſtendit Aureol. 1. d. 42. part. 1. q. 1. art. 1. vbi vult fuiſſe etiam genuinam Ariſ. ſententiam; quamuis autem moroſam aggrediamur quæſtionem de mente Ariſt. indaganda, qui data opera in difficilioribus controuerſijs obſcurè locutus eſt, vt expoſitoribus eius materiam rixarum præberet.

113 Dicendum eſt nedum ſecundum veritatem, ſed etiam ſecundum Ariſt. Intelligentias, materiam primam, corporaque cæleſtia habere cauſam ſui eſſe efficientem, & hanc eſſe Deum. Ita Doctor loc. cit. & 5. Met. q. 3. cum omnibus Auctoribus ſecundæ ſententiæ, quam concluſionem iam docuimus loquendo ſpeciatim de materia, corporibusque cæleſtibus diſput. 1. de Cælo q. 3. nunc autem ponitur vniuerſaliter etiam Intelligentias comprehendendo; & quidem ſecundum veritatem res de ſe clara eſt, & omni difficultate vacat, quamuis enim illa entia eo quia carent compoſitione ex materia, & forma, aut ſi illam habent ſecundum veritatem, vt corpora cæleſtia, ſunt tamen taliter conſtituta, ac benè compacta, vt non ſubiaceant actioni agentium naturalium; ideòq; quandam neceſſitatem induere videantur in comparatione ad alia entia generabilia, & corruptibilia, tamen abſolutè loquendo ſunt entia poſſibilia, & contingentia ſimpliciter, & quantum eſt de ſe, indifferentia ad eſſe, & non eſſe, poſſuntq; à Deo deſtrui, & annihilari ita benè, ſicut quæcumq. alia entia creata, atq. ideò eorum neceſſitas in eſſendo, non eſt neceſſitas ſimpliciter, quaſi; illis repugnet non eſſe reſpectu cuiuſcumque agentis, ſed neceſſitas ſecundum quid cõparatione nimirum ad agens naturale, quod nequit ea generare, vel deſtruere, ergo re vera ea omnia habuerunt ſuum eſſe à Deo in genere efficientis cauſæ. Tum quia ea omnia entia etiam Intelligentias comprehendendo (nam hic ſermo eſt de alijs Intelligentijs à prima) ſunt finita, & limitata, ſed omne ens limitatum, & finitum ſupponit ſuperius efficiens à quo accipit eſſe, ſi namq. illud ex ſe, & à ſe haberet, vtiq. non illud haberet cũ limitatione, ſed cum omni plenitudine, & exuberantia, atq. ita non eſſet ens finitum, & limitatum, ſed omninò illimitatum, vt arguit Doctor quol. 7. §. *ſed quia.* Tum quia eſſe à ſe eſt maxima perfectio, imò per hanc cæteræ perfectiones attributales ſolent de Deo oſtendi, & præſertim infinitas, ideò namq. eſt infinitus, quia habet eſſe à ſe & ex ſe cum omni plenitudine, ergo talis perfectio nequit competere entibus illis non obſtante gradu neceſſitatis eorum, alioquin forent entia finita, & limitata. Tum quia illa omnia entia cauſam habent finalem, vt omnes concedunt, ergo & efficientem, cõſequentia probatur, quia cauſa finalis non cauſat, niſi quia Metaphoricè mouet efficiens ad dandũ eſſe & finis eſt id cuius gratia cetera fiũt, & quicquid habet finẽ, debet ab aliquo ordinari in finem, is autem qui ordinauit, alius eſſe nequit à cauſa efficiente, ita arguit Doctor 1. d. 8. q. 5. §. *Contra iſtam.*

Confirmatur ſpeciatim de cælo, & materia prima, quia materia prima eſt omnium entium imperfectiſſima, & pura potentia, ac propè nihil, vt ait Aug. ergo valdè ineptè tribueretur illi eſſe à ſe, quæ eſt maxima perfectio, imo omnium prima in Deo. Cælum verò licet ſit longè perfectius materia prima, non ob id tamen concludi debet non habere cauſam ſui efficientem, quia res præſtantiores ipſo habẽt cauſam ſui eſſe, vt homo, ergo tantò magis Cælum; tum quia Cælum nequit à ſe moueri, ideoque indiget motore, à quo moueatur, ergò tanto magis à ſe eſſe nequibit, ac ideò cauſa efficiente indigebit, à qua dependeat, conſequentia patet; quia difficilius vel potius impoſſibilius eſt aliquid eſſe à ſe, quã à ſe moueri.

114 Quod autem hoc etiam ſit de mente Ariſt. probari ſolet innumeris eius auctoritatibus, quas fuſiſſimè ad ſatietatẽ vſq. adducit Ferchius veſtig. 2. cit. vbi præſertim ſatagit noua ad hoc afferre loca hactenus non producta; ego autem è contra hic pro huius rei probatione pauca intendo referre Ariſt. loca, ac magis frequenter adducta, tum quia clariora ſunt, tum vt occaſionem habeam adducendi, & refellendi gloſſas, & ſolutiones Aduerſariorum; & quamuis eiuſmodi loca fuerint iam adducta in eiuſdem rei comprobationem diſp. 1. de Celo q. 3. quia tamen veluti obiter, & perfunctiorè hoc actum eſt ibi, ſine reſponſionibus, & explicationibus Aduerſariorum, & fuſior de hac re ſermo ad Metaphyſicam reſeruabatur, ideò eaſdem auctoritates, & alias nunc adducam accuratius expendendas.

Prima auctoritas clara valdè, & obuia in rem noſtram habetur 12. Metaph. 38. vbi Ariſt. de Deo loquens ait *à tali ergo principio, tum Cælum, tum natura dependet.* At ſtatim occurrunt Arimin. & Bacconius reſpondentes Intelligentias, aliaq. entia æterna vtiq. à Deo dependere, non tamen tanquam ex cauſa efficiente, ſed veluti ex fine. Hæc tamen ſolutio faciliter reijcitur ex ipſo Ariſt. diſcurſu ibidem, qui loquitur de depẽdentia tam in genere cauſæ finalis, quam efficientis; tum quia dependentia in genere cauſæ finalis explicatur per *ad* & non per *ab* vel *à*, ſed ibi dicitur, ab hoc principio pendet Cælum, & natura. Deindè, vt nuper arguebam ex Scoto 1. d. 8. q. 5. habens cauſam finalem, neceſſariò quoq. habet efficientem, quia finis eſt, id cuius gratia cætera fiunt, & quicquid habet finem, debet ab aliquo ordinari in finem, quod autem ordinat in finem, eſt agens, & cauſa efficiens ordinati ad finem, idq. vt neceſſarium in doctrina peripatetica docet Auerroes c. 2. de ſubſtantia orbis, & lib. deſtruc. deſtruc. diſput. 2. in ſol. dub. 24. circà finem, & 12. Metaph. 8. vbi ait, quod in abſtractis idem eſt finis, & efficiens. Dices, aliud eſſe Deum eſſe cauſam efficientem eſſentiæ illarum rerum, aliud eſſe quod ſit cauſa ordinationis earum rerum in finem, hoc ſecundum verum eſt, idq. concludit argumentum, non autem primum. Cõtra quia ordinatio, & dependentia earum rerum in finem eſt illis conſubſtantialis, ac realiter identificata, cum implicet ab intrinſeco eſſe ſine tali dependentia, nequit ergo talis ordinatio procedere ab aliquo in genere efficientis cauſæ, quin & ab eo procedat eſſentia rerum ſic ordinatarum. Dices rurſus non illas ipſas res eſſe ſic ordinatas in Deum, vt in finem, ſed earum operationes. Contra, quia tunc omnes Intelligentiæ eſſent æquè primæ, nec enim vlla adeſſet ratio cur hæc diceretur prima, illa ſecunda, quia nulla ordinatur ad aliam, vt in finem. Dices illam Intelligentiam dici ſecundam reſpectu alterius, quia ipſius operatio ordinatur in illam. Cõtra, quia ita res ſe habent ad eſſe, ſicut ad operari, quæ ergo operantur dependenter ab alio, ſiue in genere cauſæ efficientis, ſiue finalis, nedum quoad proprias operationes, ſed etiam quoad propriam eſſentiam erunt in talem finem ordinatæ; tum quia ex hoc quod operatio Dei non eſt in ſuperiorem finem ordinata alium ab ipſo, arguimus ipſum habere ſuam eſſentiam ab alio independentem in quocunque genere cauſæ, ergo quia operationes aliarum intelligentiarum ſunt in ipſum ordinatæ, vt in vltimum finem, debemus hinc deducere eſſe ad ipſum ſic ordinatas etiam eorum eſſentias.

115 Deindè, vt optimè Faber notauit theor. cit. 56. dependentia in genere cauſæ finalis, quam tribuit Baccon. cæteris Intelligentijs in ordine ad primam, & dependentia in genere cauſæ efficientis, quam eiſdem concedit Arimin. talis eſt, vt eas faciat verè, & propriè dependentes in eſſe, & quoad ſubſtantiam, ergo non niſi verbis a nobis diſcrepant, probatur aſſumptum, dum enim Baccon. 2. d. 3. q. 1. art. 4. inquit Intelligentias, Cælum, & materiam primam dependere a Deo non in ratione cauſę efficientis, ſed finalis exponendo poſtea qualis ſit hæc dependentia in genere cauſæ finalis, ait, quod cauſa finalis dat eſſe, & nobiliori modo, quã efficiens, & inquit quod etiam entia illa æterna in ſententia Philoſophi habuerunt eſſe poſt nõ eſſe; & intantùm negat dici poſſe dependere in genere cauſæ efficientis, quia opinatur cauſalitatem huius generis non niſi per motum, & mutationem exerceri poſſe, quo quidem modo hæc entia ab æterno exiſtentia eſſe non potuerunt accipere; quod quidem licet ſit falſum, nam oſtẽdemus poſteà cauſalitatem efficientem poſſe etiam ſine motu, & mutatione exerceri per ſimplicem dimanationem; indicat tamen Auctorẽ hunc in re nobiſcum conuenire, & ſolùm differre in modo loquendi; Ariminenſis pariter 2. d. 1. q. 1. art. 1. reſpondẽdo ad quæſitum diſtinguit de efficiẽte vero, quod ait agere per motum, & de efficiente per ſimilitudinem, quod agit per ſimplicem emanationem, & concedit primam intelligentiam reſpectu aliarum eſſe efficiens per ſimilitudinem, & ad explicandam hanc efficientiam affert exemplum de forma, quæ eſt cauſa ſuorum accidentium, ac proprietatum conſecutiuè, vt forma ignis, reſpectu leuitatis, patet autem formam ignis leuitatem in ſe cauſare efficienter per ſim-

Digitized by Google

plicem emanationem, ergo re vera concedit entia æterna ab Ariſt. poſita dependere à Deo in genere cauſæ efficientis, vt nos dicimus, neque à nobis diſcrepat, niſi in verbis.

Alij proindè ad eundem locum reſpondent Cęlum dici pēdere à Deo non quoad ſubſtantiam, ſed quoad motum, & per motum pendere naturam. Contra, quia eodem modo ait Ariſt. Cœlum, & naturam pendere, eiſdem enim verbis explicat vtriuſque dependentiam, ſed natura pendet à Deo nedum quoad motus ipſius, ſed etiam quantum ad exiſtentiam, ergo & pariter Cælum. Tum quia falſum eſt Cœlum immediatè in ſuo motu pendere à prima Intelligētia, vt dictum eſt diſp. 2. de Cælo q. 4. art. 4. Tum quia hoc etiam conceſſo adhuc ſolutio allata non ſubſiſtit, quia quod cauſat paſſionem, cauſat quoque ſubiectum, quod ſine tali paſſione exiſtere non poteſt, ſed motus eſt paſſio Cælorum, ſine quo non exiſterent ſecundum Philoſophum, ergo ſi Deus eſt cauſa motus Cælorum, erit etiam cauſa exiſtentiæ ipſorum; Hinc Auerroes ait c. 2. de ſubſtantia orbis, quod non exiſtente intelligentia non exiſteret orbis, ſicut nec motus, quarè eodem modo ait pendere orbem, ac motum ab intelligentia, quia dans formam dat accidentia conſequentia formam.

Reſpondent alij Intelligentias, Cælum, & materiam primā à Deo dependere, vt à cauſa conſeruante, non autem efficiente; ita Piccolom. lib. 2. de creatione c. 7. & 11. Hanc reſponſionem improbat Faber cit. quia ſi entia illa indigent conſeruante, ſignum eſt eſſe de ſe fluxibilia, ac poſſibilia non eſſe, per conſeruantem verò cauſam remanent in eſſe, ergo de ſe ſunt cauſata, & non ſummè neceſſaria, quia tunc nullius auxilio in eſſendo indigerent; Tum quia quæritur, qua de cauſa egent conſeruante, certè quia per ſe eſſe non poſſunt, alioquin fruſtrà diceretur illas pendere à primo tanquā à conſeruante, ergo Intelligentiæ ex eo quod pendent à prima cauſa in conſeruari ſunt cauſatæ. Hæc impugnatio non valet ad tuendam Ariſt. ſententiam, quia vt diximus, Ariſt. ponit Intelligentias eſſe entia ex ſe formaliter neceſſaria, itaut ipſis ab intrinſeco repugnet non eſſe, & cum hoc ſuſtinet pēdere à Deo in genere efficientis cauſæ, & in hoc ſenſu defenditur à Scoto Ariſt. ſententia, non ergo debemus dicere in Ariſt. ſententia Intelligentias indigere conſeruante, quia ſint entia fluxibilia, & poſſibilia non eſſe, ſed potius quia non implicat aliquid eſſe ex ſe neceſſarium formaliter, non tamē à ſe, ſed ab alio, vti Theologi dicunt de Filio in diuinis, vt poſteà explicabimus. Potius ergo reſponſio Piccolom. impugnanda eſt, quia conſeruatio, & productio eadem eſt actio reſpectu primæ cauſæ, vt dictum eſt in Phyſica; tum quia nulla poteſt afferri ratio, cur improducta egeant cauſa conſeruante, alioquin idem de Deo aſſeri poſſet, quod cauſa indigeat conſeruante; tum quia ex nobis notis apparet nullum eſſe effectum indigentem conſeruatione, qui non ſit productus, & nullum effectum petere conſeruari ab ea cauſa, à qua non fuit productus loquēdo de conſeruatione propriè dicta; Hinc Achillin. quol. 2. vt conſequenter loqueretur, ſicut negauit ad mentem Ariſt. præfatis entia neceſſaria pendere à Deo in genere cauſæ efficientis, ita pariter negat pendere in genere cauſæ conſeruantis, & ait conſeruari ſeipſis; quem rurſus fruſtrà impugnare conatur Faber aſſumens Intelligētias eſſe entia de ſe poſſibilia, & indifferentia tam ad eſſe, quam ad non eſſe, ideoque cauſa conſeruante indigere; Nam negabit Achillinus, & benè in Ariſt. ſententia aſſumptum, quod ſcilicet Intelligentiæ ſint entia de ſe poſſibilia, vt enim conſtat ex 12. Metaph. inquit Doctor, poſuit illas Ariſt. eſſe entia ex ſe formaliter neceſſaria, ita habet 1. d. 2. q. 7. §. *Tenendo igitur* & d. 8. q. 5. §. *contra iſtam opinionem*.

116 Secunda auctoritas deſumitur ex lib. 1. de Cælo tex. 100. vbi inter alia hæc habet verba *vndè & alijs communicatum eſt, his quidem apertius, his autem obſcurius eſſe, & viuere*. At ſtatim occurrunt Aduerſarij dicentes Intelligentias, & Cælum à prima cauſa pendere non quoad eſſe, ſed ſolum quoad operationem. Ridicula quidem, ac inepta reſponſio, viuere namque & eſſe non dicit actum ſecundum, ſed primū, cum ergo dicat Ariſ. Deum communicare ſingulis viuere, & eſſe, planè non loquitur de dependentia rerum à Deo quoad actum ſecundum, & operationem duntaxat, ſed etiam quoad actum primum. Tum quia Ariſ. ibi loquitur vniuerſaliter de dependentia eſſentiali omnium entium à Deo tam corruptibilium, & contingentium, quam æternorum, ac neceſſariorum, ſi ergo loquitur tantum de dependentia quoad operari, non quoad eſſe, ſequitur corruptibilia quoque tantum in operari dependere à Deo, non autem in eſſe. Tum quia ſi dependent quoad operari, argumento eſt dependere etiam quoad eſſe, ſicut è contra, quia Deus omninò independenter ab alio operatur, hinc etiam arguimus eius independentiam in eſſendo. Tum quia dum dicunt entia æterna à Deo dependere quoad operationem, vel ita intelligunt, quod tota operatio ſit ipſius Dei, vt cauſæ principalis, nec ipſa concurrant, niſi per modum meri inſtrumenti, & hoc dici nequit, quia tunc eſſent inferioris conditionis ipſis rebus corruptibilibus, quæ proprias habent operationes, & exercent, vt cauſæ principales, vel ita intelligunt, vt proprias quidem ex ſe habeant operationes, verùm vt exeant in actum, indigent auxilio, ſeu concurſu primæ cauſæ, & hoc quidem verum eſt, ſed hoc non excludit dependentiam à prima cauſa etiam quoad eſſe, & actum primum, nam etiam entia corruptibilia ſic dependent in operari à prima cauſa, & tamen etiam dependent quoad eſſe. Alias quaſdam ſolutiones huius auctoritatis impugnatas minoris momenti videre potes apud Fabrū loc. cit.

117 Tertia auctoritas, & ea quidem efficaciſſima adducitur à Scoto quol. 7. §. *ſecundum ſcilicet*, ex 12. Metaph. 52. vbi concedit Ariſt. omnia entia habere ordinem eſſentialem inter ſe, & magis ordinem eſſentialem ad vnum primum, & dat exemplum de familia, in qua ſerui, liberi, & iumenta habent ordinem ad patrem familias, & ab illo dependent; affert etiā exemplum de exercitu, in quo eſt vnum ſupremum caput; ita in toto vniuerſo euenire ait, vndè tandem concludit, entia nolunt male diſponi, vnus ergo Princeps. Ex hoc itaque ordine eſſentialis dependentiæ, quem omnia habent ad vnum primum ens, clarè deducitur omnia ab ipſo eſſe cauſata, ac dependentia in eſſe, probat hanc conſequētiam Doctor, quia ſi aliqua entia forent incauſata, ac independentia, tunc conſequenter eſſent intenſiuè infinita, ideò enim Deus eſt ens infinitum, quia incauſatum, & independens ab alio, vndè cū ſit à ſe, habet conſequenter omnem plenitudinem entitatis, & perfectionis; ſi autem eſſent intenſiuè infinita, iam non eſſent eſſentialiter ſubordinata ad vnum primum, quia infinitum intenſiuè non poteſt eſſentialiter ſubordinari alteri, nec in genere cauſæ efficiētis, quia eſt à ſe, nec in genere cauſæ finalis, quia vnum infinitum non eſt propter aliud bonum. Conſ. quia quod eſt incauſatum, & à ſe, nequit eſſe alteri ſubordinatum in vllo genere cauſæ, hac enim præciſè de cauſa Deus non eſt alteri eſſentialiter ſubordinatus, quia eſt ens improductū, & à ſe; vt ergo illa entia dicantur primo enti eſſētialiter ſubordinata, debēt omnia ab illo eſſe producta, & cauſata.

Reſpondent aliqui ex Henrico in intelligentijs vtique eſſe ordinem, non tamen cauſalitatis, ac dependentiæ in eſſe, ſicut in ſpeciebus numerorum, & figurarum eſt ordo, & vna depēdet ab alia, & omnes à prima, nec tamen cauſantur ab illa. Contra, quia hæc dependentia cæterorum ad Deum non eſt accidentalis, ſed prorſus eſſentialis, nā ita à primo ente omnia pendent, vt eo per impoſſibile deficiente corruerent, ideoque 9. Metaph. 17. ait Ariſ. quod niſi Deus eſſet, nil aliud in vniuerſo reperiretur, ergo ea dependentia eſt verè, & propriè cauſalitatis, ac dependentiæ in eſſe; exemplum autem illud de ſpeciebus numerorum ait Scot. quol. cit. aut non eſſe ad propoſitum, aut eſſe ad oppoſitum, quia licet minor numerus formaliter acceptus non ſit pars maioris, & ſic maior non pēdeat à minori in eſſendo, potentialiter tamen, & materialiter acceptus eſt pars maioris, & ſic maior in eſſendo dependet eſſentialiter à minori, tanquam totum à parte, & in hoc ſenſu eſt eſſentialis dependentia vnius numeri ab alio, vt ſenarij à quinario, & hujus à ternario; in Intelligentijs autem dependentia eſſentialis in hoc ſenſu aſſignari non poteſt, quia vna nō habet rationē partis, vel totius reſpectu alterius, ſed omnes ſunt actus, & ideò ſi habent ordinem, & depēdentiam ad primum, hæc nequit eſſe, niſi in genere cauſæ efficientis, & finalis. Raguſeius loc. cit. fortè, vt facilius ſoluat, alio modo hoc conficit argumentum dicens, Deus eſt cauſa ordinis vniuerſi ex 12. Metaph. 52. ergo eſt cauſa omnium entium ſic ordinatorum, quia hic ordo eſt eſſentialis, & intimus rebus, ac proindè cauſari nequit niſi efficiendo ipſas naturas rerū; deindè reſpondet c. 17. aliud eſſe dicere in natura vniuerſi ordinem entium eſſentialem reperiri, aliud verò Deum eſſe cauſam effectricem talis ordinis in vniuerſo, primum aſſerit Ariſt. nō ſecundum, vndè ſi quæratur, à quo ſit ille ordo eſſentialis inter entia repertus, reſpondet quod ſicut in domo, vbi eſt paterfamilias, vxor, liberi, ſerui, iumenta &c. non aliunde ortus, quam ex quodam animi impetu, quoad exequenda mandata patrisfamilias impelluntur, ita in toto vniuerſo iſte pulcherrimus ordo reperitur, cuius tamen cauſam aliam nullā eſſe dixeris, quam inſitam illam vim in rebus omnibus naturalibus, quaſi radium quendā bonitatis diuinæ, vt primo mo-

tore

tori obtemperent. Sed non hoc modo confecit argumentum Doctor, vt patet, ſed etiam ita confectum vrget, nec benè ſoluitur à Raguſeio, dum negat pulcherrimum ordinem entiũ eſſe factum à Deo, cuius oppoſitum conuincit exemplum ab ipſo allatum, imò ab Ariſt. de patre familias, & Duce exercitus, quis enim non videt ordinem in domo benè diſpoſita, ac exercitu repertum eſſe à patrefamilias, & Duce exercitus inſtitutum, & non à caſu prouenire? tum quia cum ait cauſam ordinis vniuerſi eſſe vim inſitam in rebus, quaſi radium quẽdam diuinæ bonitatis, vt primo motori obtemperent, iam apertè fatetur vim illam eſſe à Deo rebus inſitam, & Deum eſſe cauſam effectricem talis ordinis.

Deindè ex illa eadem auctoritate 12. Met. 52. ex illis verbis *vnus ergo princeps* deducitur argumentum morale non exigui momenti, vt notauit Faber loc. cit. ex illis enim verbis deducitur Ariſt. tribuiſſe Deo in Vniuerſi guberniо dominium Monarchicum, veluti omnibus præſtans, ſed ponendo omnes Intelligentias incauſatas cum ſola quadam tenui ſubordinatione ad vnam, vt reuerentiæ amantes abſque vlla vera, & propria dependentia, tribuitur Deo dominium vniuerſi Ariſtocraticum, ergo &c. Maior patet ex verbis allatis, ac etiam ex ipſis exemplis ab Ariſt. adductis de patrefamilias, & Duce exercitus, his enim ſignificare intendebat Deo adſcribere dominium Monarchicum, tale namque eſt dominium, quod habet paterfamilias in domo, & Dux in exercitu, probatur minor, quia in Ariſtocratia vera, Princeps ſolum ordine eſt primus, & quadam reuerentia cæteris præſtat, auctoritate tamen, & poteſtate non plus valet, quam alter quicunq; Senator. Imò addo amplius, quod ponendo Intelligentias omnes improductas nec Monarchicum, nec Ariſtocraticum dominium erit in Mundo, ſed alterum Chaos, & mera confuſio, quia ſi nulla Intelligentia eſt ab alio, omnes & ſingulæ erunt improductæ, atque adeò ſingulæ forent prima principia quia non eſſet maior ratio, cur vni potius primitas conueniret, & alteri ſubiectio, & non è contra, nam vbi datur independentia, nequit aſſignari ſubordinatio.

118 Quarta auctoritas eſt, quam modo ſupra innuimus, 9. Met. 17. vbi habetur, quod niſi eſſet primum ens, nullum ex cœteris entibus reperiretur, ex quo quidem manifeſtè deducitur Intelligentias, Cęlum, materiam primam, & ſi quæ alia ſunt entia extrà Deum ab Ariſt. poſita, eſſe ab ipſo cauſata, ac ab ipſo dependere in eſſe; quod enim alio deficiente, & præſertim in natura diuerſo deficere poteſt, non eſt ens incauſatum, & improductum, ſed potius cauſatum, & dependens ab eo, quo deficiente deficeret, ſed ita ſe habent omnia entia in vniuerſo reſpectu Dei, vt ipſo per impoſſibile deficiente deficerent, ergo omnia prorſus à Deo dependent in eſſe, & conſeruari, maior patet, nam ideò Deus dicitur ens incauſatum, & independens ab alio, quia quocunque alio ente deſtructo ſemper Deus manet in ſuo eſſe, ac perſeuerat; Probatur minor tum ex allegato contextu, tùm ratione, quia ſi ſublato primo ente alia remanerent, iam alia non forent ad ipſum eſſentialiter ordinata, atque ita deſtrueretur vnitas vniuerſi, quam ex tali ſubordinatione Ariſtot. auſpicatur 12. Met. 52. Nec valet Arimin. euaſio dicentis, quod argumentum concluderet, ſi illud, ſine quo res eſſe non poſſunt, eſſet poſſibile non eſſe, at in propoſito implicat omnino primum ens non eſſe, cum ſit ſummè neceſſe eſſe. Nam ſiuè illud ſit ens omninò neceſſarium, ſiue poſſibile, ſi ex eius deſitione ſiue poſſibili, ſiue impoſſibili, cætera quoque opus eſt interire, indè neceſſariò deducitur cætera omnia ab ipſo dependere in eſſe, ſi enim eſſe à ſe haberent independenter ab illo, non apparet ratio, cur ad eius interitum ipſa quoq; debeant interire. Nec etiam ſuffragatur, quod aiunt alij, non eſſe ibi ſermonem de dependentia ſempiternorum, ſed potius de dependentia corruptibiliũ à ſempiternis, ait enim in plurali quod ablatis *primis* ſcilicet ſubſtantijs incorruptibilibus, ſeu sẽpiternis *nihil vtique eſſet* ſcilicet rerum corruptibilium. Nã licet re vera loquatur ibi de dependentia corruptibilium à ſubſtãtijs æternis, quæ dicuntur primæ, certum tamen eſt non habere æqualem dependentiam ab omnibus illis, ſed magis, & eſſentialius dependere ab illa, quæ eſt omnium prima, vt ait 12. Met. 52. vndè conſequenter deducitur tantam eſſe cæterorum dependentiam ad illam primam, vt ea ablata omnes aliæ perirent, ſiue corruptibiles, ſiue incorruptibiles.

119 Quinta auctoritas eſt, quam adducit Doctor 1. d. 8. q. 5. §. *contra iſtam*, ex 2. Met. tex. 4. vbi habet, quod omne primum, & maximum in aliquo genere eſt cauſa cœterorum, quæ ſunt in eo genere, cum ergo Deus ſit primum, & maximum in genere entium, ſequitur quod ſit cauſa efficiens cæterorum. Conf. quia docet ibidem Ariſt. opus eſſe, vt æternorum principia ſint ſemper veriſſima, rationem prædeſt, quoniam aliorum veritatis cauſę dicuntur, concedit ergo Philoſophus æterna habere cauſam, & illam quidem efficientem, cum principij ratio cauſæ efficienti potiſſimum adſcribatur.

Reſpondent aliqui ex Auerr. ibid. loqui ibi Ariſt. de principijs ſcientiarum complexis, quæ ſunt principia concluſionis. Sed hæc ſolutio non euacuat difficultatem, quia licet re vera de illis loquatur, loquitur tamen etiam de incomplexis, nam illud axioma probat ex igne, qui eſt cauſa caloris in alijs, & hoc ipſum colligitur ex verbis, quæ habet in fine textus, cum ait, quare vt ſecundum eſſe vnumquodq; ſe habet, ita ſecundũ veritatem, nam veritas ſequitur entitatem. Reſpondet proindè Gregorius verum eſſe, quod Deus eſt maximum ens, & omnium entium cauſa, ſed non ſequitur quod ſit cauſa effectiua, ſufficit enim quod reſpectu quorundam entium neceſſariorum ſit cauſa finalis, nec aliud inquit ex præcit. textu inferri poſſe. Contra, imò Ariſt. ibi nullam mentionem facit de cauſa finali, ſed ſolum de cauſa efficienti, nam comparat ibi primum ens primo calido in vniuerſali cauſalitate, conſtat autem quod primum calidum eſt cauſa effectiua omnis calidi in genere calidorum, ergo idem erit pariter de primo ente reſpectu omnium entium; tum quia principia complexa, de quibus etiam loquitur ibi, ſunt cauſa veritatis concluſionis in genere cauſæ efficientis, non finalis. Ideò aliter reſpondet Baccon. Deum eſſe quidem cauſam efficientem rerum omnium, quæ efficiuntur, non tamen earum rerum, quæ perpetuæ ſunt, ſed ſolum finalem, quod inquit elici ex eodẽ contextu, vbi Ariſt. ait perpetua non habere cauſam, ſed illa potius eſſe cauſas cæterorum, & loquitur ait Baccon. de cauſa efficiente. Sed hæc ſolutio expreſſe contextui repugnat, vbi manifeſtè docet dari principia ſempiternorum, eaque eſſe veriſſima, quia cauſam non habent, à qua pendeant, & ſunt cauſa veritatis aliorum, non ergo negat Ariſt. perpetua habere cauſas, & principia, ſed dixit tantum principia eorum, quæ ſemper ſunt, ab aliquo non pendere.

Raguſeius loc. cit. c. 16. reſpondet, quod ſi admittatur axioma illud, primum in vnoquoq; genere eſt cauſa cœterorum, habere veritatem in genere cauſę efficientis, id tantum intelligi debere de ijs rebus, quæ verè effectæ ſunt, & ſunt capaces cauſæ efficientis, tales autem non ſunt res æternæ, de quibus modò eſt ſermo. Et quia Ariſt. tex. cit. expreſsè concedit dari principia eorum, quę ſemper ſunt, reſpondet cap. 13. per principia ſempiternorum entium non eſſe intelligenda principia ſempiternorum, quaſi ea quæ ſempiterna ſunt, principia habeant, ſed intelligenda eſſe principia ſempiternorum ſecundum conſtructionem intranſitiuam idest principia sẽpiterna, ſicut cum dicimus creaturam ſalis idest ſal. Sed ſanè miror quomodo hic Auctor cap. cit. 16. hanc aſſignet reſpõſionem ad præcitatum textum, cum ſit eadem prorſus reſpõſio, quam dederat Baccon. & ipſe cap. 13. reiecerat; nam & Baccon. etiam dicebat Deum eſſe cauſam rerum omnium, quæ efficiuntur, non tamen earum, quæ perpetuæ ſunt, cum ſint effectionis incapaces, & hęc eſt ipſa reſponſio, quam cap. 13. Raguſeius confutat, & cap. 16. amplectitur. Sed quicquid ſit de inconſtantia huius Auctoris, certum eſt hanc reſponſionem in primis manifeſtè principium petere, hoc enim eſt quod modò in controuerſiam vertitur, & quod probare contendimus, perpetuis, ac æternis non repugnare cauſam efficientem ſaltem per ſimplicem dimanationem. Tum quia expreſſè etiam Ariſt. in allegato textu concedit ſempiterna quoque poſſe ſuo modo habere principia, licet enim illis repugnet, vt ſempiterna ſunt, principium durationis, quia eſſe ſupponuntur ab æterno, non tamen repugnat principium dependentiæ. Tum quia hoc idem oſtendetur mox clarioribus eiuſdem Ariſt. teſtimonijs. Demum ſatis de ſe conſtat gloſſam allatam à Raguſeio manifeſtè textum eludere, & extorquere, cum inquit *principia ſemper exiſtentium neceſſe eſt veriſſima eſſe* facere conſtructionem intranſitiuam, nam vt explicat ibi Scotus per ſemper exiſtencia intelligit ibi Ariſt. corpora cœleſtia, & ſic paſſim exponunt alij Interpretes, nec haſtenus vllus hanc conſtructionem intranſitiuam ſomniauit.

120 Sexta auctoritas, quam etiam adducit Doctor loc. cit. 1. d. 8. q. 5. §. *contra iſtam*, ex 5. Met. 6. vbi ait Ariſtot. quorundam neceſſariorum nihil prohibere dari cauſam, textus verba ſunt hæc *quorundam itaq; alia eſt cauſa, vt neceſſaria ſint quorundam verò nihil, ſed propter hæc alia neceſſaria ſunt*, cui etiam conſonat quod habet 8. Phyſ. tex. 15. vbi Democritum, & Empedoclem redarguit, eo quod exiſtimaret nullius

rei ſempiternæ dari cauſam, *etenim triangulus*, inquit, *habet duobus rectis ſemper æquales angulos, ſed tamen eſt quædam perpetuitatis huius altera cauſa.*

Reſpondet Arimin. ad 1. auctoritatem ibi ſermonem eſſe de neceſſarijs complexis, quæ ſunt concluſiones demonſtrabiles, quarum cauſæ ſunt principia neceſſaria complexa, nam antè allegata verba textus inquit *amplius demonſtratio neceſſariorum eſt.* Deindè reſpondet, conceſſo etiam, quod loquatur de æternis incomplexis, eaque dicat habere cauſam, non tamen ſequitur hanc eſſe efficientem, ſed eſt fallacia conſequentis. Similiter reſpondet ad aliam auctoritatem ex 8. Phyſ. ibi loqui de principijs complexis, quæ ſunt concluſiones quædam, quæ poſſunt demonſtrari per alia principia, eſtò ſint perpetuæ veritatis, quod ſatis inquit conſtare ex exẽplo, quod adducit de triangulo, quod habeat tres angulos duobus rectis æquales, quæ eſt concluſio quædam per alia principia demõſtrabilis; quibus ſolutionibus ſubſcribit quoq; Raguſeius diſp. cit. cap. 14. & 15. nihil noui addens. Hæ tamen ſolutiones paſſim refelluntur à tutoribus noſtræ ſententiæ, nam primo loco 5. Met. 6. licet de neceſſarijs complexis mentionem fecerit, non tamen ſiſtit in illis, ſed adhuc vlterius pergit, & loquitur de incomplexis, nam poſt verba adducta textus ſubdit, *quare id propriè neceſſarium eſt, quod ſimplex eſt*, quod vniuerſaliter de prima cauſa exponitur, qui eſt Deus, qui propriè eſt ens neceſſarium, & abſolute ſimplex, & ita exponit Commentator ipſe, vt refert, & ſequitur Alenſis in cum textum. Neque valet alia ſolutio, quod admiſſo, quod loquatur etiam de incomplexis, & dicat quædam habere principia, & cauſas, adhuc non benè infertur, quod habeant cauſam effectiuã, ſed tantum finalem, & ideò eſt fallacia conſequentis. Non valet, inquam, quia licet conſequentia non teneat formaliter, tenet tamen materialiter ratione ſubiectæ materiæ, quia ibi eſt ſermo de præmiſſis, quæ ſunt cauſæ concluſionis in genere cauſæ efficientis; tum quia benè deducitur ex hoc, quod dicunt habere cauſam finalem, vt enim ſuprà dicebamus cum Scoto; quod habet cauſam finalem, habet quoq; cauſam efficientem. Nec etiam valet reſponſio, quã affert ad alium locum ex 8. Phyſ. tex. 15. quod pariter & ibi loquatur de principijs complexis, nam ibi loquitur contra relatos Veteres Democritum, & Empedoclem de principio motus æterni, quod eſt incomplexum quoddam, & ait quærendam eſſe cauſam eius, & probat non obſtare æternitatem exemplo trianguli, vndè adducit illud exemplum, vt oſtendat æternitatem non ſemper excludere cauſalitatem rei æternæ, & ex eo quod æternum complexum habet cauſam, intendit deducere æternum quoque incomplexum, qualis eſt motus æternus, de quo ibi diſputabat cum Veteribus, habere cauſam; vnde ſi Ariſt. eam pronunciauit propoſitionem, vt motui inſeruiret, opus eſt vt id de principijs præſertim incomplexis intelligeret.

121 Cæterum aliqui adhuc totum id concedentes negãt, quod nos indè deducere tentamus, quia inquiunt duplex reperiri ens æternum, alterum permanens, vt Cœlum, Intelligentię, materia prima, & alterum ſucceſſiuum, qualis eſt motus; & dicunt hoc tantum ens ſucceſſiuum ſecundi generis nempe ſucceſſiuum requirere cauſam efficientem, etiamſi ponatur ab æterno, ac proindè de illo Ariſt. loqui loc. cit. non autem de æterno permanente. Contra, nam hæc ſolutio eſt merè voluntaria, ſi enim motus quamuis æternus, indiget cauſa efficiente, cur non etiam Cœlum, materia prima, & Intelligentiæ, vel enim repugnat illis dependentia ab alio in genere cauſæ efficientis, quia entia permanẽtia, vel quia ęterna, non primum, quia ſic repugnaret talis dependentia etiam permanentibus corruptibilibus, neque ſecundum, quia ſic repugnaret quoq; motui, qua æternus eſt. Tum quia difficilius eſt defendere poſſè ens ſucceſſiuum eſſe ab æterno, quã permanens, immo hoc probabile arbitramur de permanentibus nõ verò de ſucceſſiuis diſp. 4. Phyſ. q. 1. ſi ergo in Peripato nõ repugnat motus æternus cum dependentia in genere cauſæ efficientis à Deo, tanto minus repugnabunt Intelligentiæ, Cœli, & materia prima. Immò Zimara ſupra cit. optimus Peripateticus, & ſolertiſſimus noſtræ ſententiæ fautor nititur præcipuè fundamento motus cœleſtis, qui quamuis ſit æternus, motorem tamen ſeparatum, tanquam efficientem cauſam requirit, non ergo repugnat æterna habere principium, & cauſam. Tum quia diſp. 14. cit. Phyſ. qu. 1. art. 1. ex profeſſo oſtenditur permanentia potuiſſe ab æterno creari, & rebus æternis repugnare quidem principium durationis, nam hoc directè æternitatem deſtruit, non tamen principium dependentiæ. Deindè Ariſt. 8. Phyſ. tex. 15. cit. dum ait æterni incõplexi poſſe dari cauſam, licet præcipuè de ente ſucceſſiuo ſcilicet motu hoc intenderet demonſtrare, aſſertionem tamen illam vniuerſaliter pronunciauit, tam de ſucceſſiuis, quã permanẽtibus æternis, quod palam colligitur ex illis verbis *omnino autem exiſtimare principium hoc eſſe ſufficiens, quod ſemper aut eſt ſic, aut fit, non eſt rectè opinari*, in quibus dum ait *aut eſt ſic*, loquitur de ente permanenti, cum ſubdit *aut fit*, loquitur de ſucceſſiuo, cuius eſſe conſiſtit in fieri; non ergo fuit mens Ariſt. ibi aſſignare cauſam efficientem ſolum æterno ſucceſſiuo, qualis eſt motus cœleſtis, ſed etiam æternis permanentibus, vt ſunt Intelligentiæ, Cœlum, & Materia prima. Plures aliæ extant ad hoc Ariſt. auctoritates, quæ apud Ferchium videri poſſunt, ſed relatæ ſufficiant, quas ſolum attuli, tum quia clariores ſunt, tum quia à Doctore tanguntur, ideoque contra Aduerſarios defendi debebant.

Argumenta ad oppoſitum diluuntur.

ADuerſarij vt oppoſitum demonſtrent eſſe de mẽte Ariſt. duobus præſertim nituntur fundamentis in Peripato inconcuſſis, vnum eſt ex nihilo nihil fieri ex 1. Phyſ. alterum eſt motum Cœli nunquam incępiſſe, ex quibus ineluctabiliter deduci opinantur nullo pacto defendi poſſe in doctrina peripatetica, ea, quæ ſunt æterna apud Ariſt. poſſe à Deo dependere, vt à cauſa efficiente, quia ſi materia eſſet facta, tunc eſſet antequam eſſet per primum ſuppoſitum, quia ſi facta eſt opus eſt vt ex alia præiacente materia ſit facta, quæ eſt Ariſt. ratio, qua probat materiam eſſe ingenerabilem, & incorruptibilem 1. Phyſ. 82. & 12. Met. tex. 12. Eadem ratione probatur idipſum de Intelligentijs, & Cœlis, quia Intelligentiæ ſunt ſubſtantiæ ſimpliciſſimæ à materia abſtractæ, corpora item cœleſtia in ſententia Ariſt. ſunt ſimplicia abſq; compoſitione materiæ, & formæ, vt etiam Scotus concedit 2. d. 14. q. 3. aut ergo hæc facta ſunt ex nihilo, quod Ariſt. non admitur ex primo ſuppoſito, aut nullam prorſus habent cauſam efficientem. Deindè ſequeretur Cœlum non eſſe æternum, quod eſt contra ſecundum ſuppoſitum, probatur conſequentia, quia productio rei eſt tranſitus de non eſſe ad eſſe, ſed non eſſe Cœli, ſimiliter materiæ primæ, & intelligentiarum nunquam præceſſit, quia tunc æterna non forent, ergo &c. Tum quia efficiens antecedit effectum.

122 Reſp. argumentum ex ſecundo ſuppoſito deductum palam contra Aduerſarios militare, quia non obſtante æternitate motus cœleſtis, adhuc habet cauſam efficientem, non ergo æternitas in rebus, ſeu eſſe ab æterno, aut æuiternitas (quam ita voco, vt diſcernatur ab æternitate Dei, quę eſt duratio omninò independens) tollit dependentiam ab eis in genere cauſæ efficientis, vt oſtendi diſp. 14. Phyſ. q. 1. art. 1. & argumentum etiam ex primo ſuppoſito deductum non vniuerſaliter concludit, quia ſi Sol v. g. ab æterno fuit, lumen ab ipſo eodem æternitatis inſtanti dimanauit, nec tamen ex nihilo factum eſt, ſed ex ſubſtantia Solis eductum, cum ad eductionem non ſit neceſſaria prioritas temporis ſubiecti ad formam eductam, ſed ſufficiat ſola prioritas naturæ, vt oſtendi diſp. 2. Phyſ. q. 7. ar. 2. & 3. poteſt ergo aliquid ab æterno fieri, & tamen non fieri ex nihilo, ſed ex materia, vel ſubiecto natura precedente formam productam, & eductam, vndè ſi Cęlum eſſet in ſententia Philoſophi ex materia, & forma compoſitum, vt eruditiſſimi tenent Peripatetici, non rectè concluderetur Cęlum, eo quod ſit ab æterno productum, eſſe factum ex nihilo, quia factum eſſet ex ſuis partibus natura precedentibus totum compoſitum, quod ſufficit ad excludendã factionem ex nihilo, vndè argum. procedit ſolũ de ſubſtãtijs ſimplicibus. Itaq; verum eſt primum aſſumptum, quod ex nihilo nihil fit reſpectu agentis naturalis, quod eſt finitę virtutis, ac etiam reſpectu agẽtis ſupernaturalis, quando res producit per generationem ad modum agẽtis naturalis, & per motum, vel mutationem, non autem quando producit per ſimplicem dimanationem abſq; interuentu generationis, motus, vel mutationis, quo pacto materiam, Cælos, & Intelligentias ab æterno produxit in ſententia Ariſt. vndè ratio Ariſt. concludit materiã non eſſe factibilem per generationẽ, quia hæc eſt factio ex præiacente ſubiecto, & ideò cõcludit nõ eſſe generabilem, & corruptibilem, & nullo pacto eſſe factibilem ab agente naturali, quia nihil facere poteſt, niſi generando, non tamen concludit vllo modo eſſe à Deo factibilem, qui ex infinitate ſuæ virtutis res alio modo condere poteſt, quam via generationis. Ad aliam rationem ex ſecundo ſuppoſito deductam, quod Cęlum, materia, & intelligentiæ non eſſent æterna, negatur hæc conſequentia, ad cuius probationem dicitur

tur

tur in productione facta per motum, & mutationem vtique non eſſe rei præcedere eſſe prioritate temporis, at in productione facta per ſimplicem dimanationem abſque motu, & mutatione, non eſſe præcedit eſſe ordine naturæ, non quidem poſitiuo, ſed negatiuo, quatenus non eſſe conueniret creaturæ prius, quam eſſe, niſi Deus impediret ponendo, & communicando eſſe, vt explicatum eſt diſp. 14. Phyſ. cit. q. 1. art. 1. in ſolutione ad primum; hanc enim prioritatem admittit Doctor interuenire inter eſſe, & non eſſe creaturæ ab æterno productæ, & inter priuationem, & formam productam cum materia in eodem inſtanti 2. d. 1. qu. 2. §. *Reſpondeo*, & q. 3. §. *Tenentes autem*, & in 3. d. 3. q. 1. G. quibus in locis optimè explicat, quid interſit inter ordinem prioritatis naturæ poſitiuum, & priuatiuum, quod etiam nos in Phyſicis pluries explicuimus, adeout opus non eſt hic rurſus ea repetere, videatur Doctor loc. cit. Ad Confir. pariter reſpondetur efficiens antecedere effectum prioritate temporis, quando producit per motum, & mutationem, quando verò producit per ſimplicem dimanationem, præcedit ſola prioritate naturæ, ſeu naturalis præſuppoſitionis, & non tam eſt prioritas in quo, quam à quo, quæ vocatur prioritas cauſalitatis, & originis.

Sed Contra hanc ſolutionem, & doctrinam inſtat Raguſeius diſp. 7. cit. cap. 8. quod non ſit peripatetica, quia Ariſ. nuſquam agnouit principium efficiens, vel actiuam potentiam, quæ motum aliquem non reſpiciat. vndè 1. de gen. tex. 45. docet omne efficiens, eſſe neceſſariò mouēs, & 2. Phyſ. 29. definiuit cauſam efficientem eſſe principium, vndè motus, & 9. Met. tex. 13. definit potentiam actiuam eſſe principium tranſmutandi aliud inquantum aliud, nullibi ergo apud Ariſt. hoc principium efficiens, vel actiua potentia ſine mutatione reperitur. Deindè hoc (inquit) validius conuincitur ex proceſſu Ariſt. 8. Phyſ. vbi oſtendere volens motum æternum eſſe, cum iam ſtatuiſſet mobile, & mouens neceſſariò præcedere motum, mox petit ab antiquis, cum quibus diſputabat, ponerent ne mouens, & mobile facta eſſe, an æterna; vndè colligitur voluiſſe factum eſſe, & æternum membra oppoſita dici, alioquin ſi aliquid ab æterno fieri potuiſſet, illa ratio nihil roboris in ſe contineret. Sed præterea continuans Ariſ. iam inceptam ratiocinationem, ſi ponant, inquit, veteres Philoſophi motorem, & mobile facta eſſe, ergo per motum facta erunt, atque ita ante primum motum dabitur alius motus, quæ conſecutio nulla eſſet, niſi hæc propoſitio apud Ariſ. eſſet vniuerſaliter vera, quod quicquid verè fit, per motum neceſſariò fit. Tandem impugnat productionem per ſimplicem emanationem, non ſolum vt commentitiam apud Ariſ. ſed etiam, vt in ſe omninò inanem, nam præter ſimplicem emanationem, quæ eſt vera effectio alicuius ex nihilo, quam Theologi veram creationem appellant, nulla alia datur ſimplex emanatio, quæ cauſam verè efficientem deſignet; etenim lumen à Sole quidem emanat, & ponit Solem ipſo natura priorem, Sol tamen efficiens cauſa luminis non eſt, nam lumen eſt perfectio Solis, eſt quid intimum Soli, ſimulque exiſtit cum Sole, ſicut etiam candor ſimpliciter emanat à niue, & perſpicuitas ab aqua, tamen nec nix calorem, nec aqua perſpicuitatem efficit, ſunt enim hæc ipſi congenita, & nimirum illis poſitis hæc accidentia neceſſariò ipſa conſequuntur, quo fit vt inter ipſa ordo quidam naturæ reperiatur; qui dicitur præſuppoſitio huius ab hoc, nulla tamen efficientiæ ratio.

123 Reſp. immeritò damnari in bona, ac peripatetica Philoſophia allatam diſtinctionem de productione rei per motum, vel mutationem, ac per ſimplicem dimanationem; nam hæc diſtinctio in primis eſt ipſius Cōment. lib. de ſubſt. orbis cap. 2. vbi inquit, Sed in genere agentium quoddam eſt prius tempore acto, vt omne quod fit in ſphæra huius mundi, & iſtius agentis, & iſtius acti, quoddam eſt prius natura, ſicut eſt diſpoſitio temporis cum orbe, & agentis cum orbe ſcilicet facientis ipſum in diſpoſitionibus neceſſariis in inueniendo finem, ob quem fuit, ex quibus verbis colligitur, quod efficiens ſine motu præcedit actum natura, non tempore, efficiens verò cum motu præcedit effectum, & natura, & tempore. Imò non ſolus Comment. ſed & Ariſt. ipſe agnouit potentiam actiuam ſine motu 9. Metaph. tex. 1. vbi præter illam potentiam, quæ in rebus ſenſibilibus, atque mobilibus ineſt, aliam aſſerit potentiam in rebus intellectualibus, & immobilibus reperiri, quæ abſque motu, & mutatione exercetur, & quidem in hoc ſenſu eam potentiam explicat Alenſis noſter quæſtiunc. 3. in eum textum, vbi tres vias aſſignans ad explicandum, quomodo potentia, & actus in plus ſint, quam potentia, quæ reſpicit motum, tertiam viam aſſignans ſic rem declarat ex diuiſione potentiarum actiuarum, quædam enim eſt potentia, quæ aſpicit eſſe mediante motu, illa ſcilicet potentia, quæ non poteſt introducere eſſe, niſi mediante motu propter motionem materiæ, & ſubiecti, & talis eſt omnis potentia generatiua, & alteratiua; alia eſt potentia quæ aſpicit eſſe non mediante motu ſcilicet quæ non ſupponit mutationem materiæ, & ſubiecti ad introductionem ipſius eſſe, qualis eſt potentia, quam vocamus creatiuam, & iſto modo (inquit) potentia Intelligentiæ primæ eſt potentia non reſpiciens motum, cuius conſideratio pertinet ad Metaphyſicum, & ideò aiebat idem Ariſt. 1. de gen. tex. 14. ad primam Philoſophiam ſpectare diſtinguere de efficiente cum motu, & ſine motu. At inquit Raguſeius, quod ſi textus ille diligenter conſideretur, inueniemus Ariſt. apertiſſimè ibi pronunciaſſe potentiam illam, quæ in rebus intellectualibus ſempiternis, & immobilibus reperitur, minus propriè potentiam appellandam eſſe, veram autem, & propriè dictam potentiam eam ſolum dici, quæ in rebus mobilibus inuenitur, cum motus 3. Phyſ. 9. ſit actus entis in potentia; illa igitur potentia, quæ eſt in rebus ſempiternis, quia ſemper cum actu coniuncta eſt, verè, & propriè dictæ potentiæ nomen non meretur. Hinc 3. Phyſ. 32. dicebat Ariſt. in rebus æternis eſſe, & poſſe minimè differre, valet enim hæc conſequentia, ſubſtantia æterna poteſt eſſe, ergo eſt, poteſt intelligere, ergo intelligit, poteſt mouere, ergo mouet.

124 Sed potius Raguſeius ipſe non diligenter illum textum conſiderauit, cum enim poſteà textu ſequenti inquit Ariſt. quaſdam potentias dici æquiuocè, & ſimilitudine tales, ſanè non de potentia actiua loquitur cum motu, vel ſine motu, ſed de potentia Logica, & potentia metaphorica, vt explicat ibi Scotus, & colligitur apertè ex ipſo textu, cū ait, *quædam enim ſimilitudine quadam dicuntur potentia, quemadmodū in geometria, & poſſibilia, & impoſſibilia dicimus eo quòd aliquo modo ſunt, aut non ſunt*; potētia ergo actiua ſine motu eſt etiam verè potentia, & virtus actiua, non tamen ita realis apparet nobis, quia aſſueti ſumus potentiæ actiuæ, quæ exercetur per motum, & mutationem; tum quia ratio potentiæ magis elucet, vbi ſeparari poteſt ab actu, & quia in æternis non ſeparatur ab actu, ſed ſemper eſt illi coniuncta, hinc rationem potentiæ magis percipimus in iſtis inferioribus ſenſibilibus, quam in æternis; & valdè notandus eſt modus loquendi Ariſt. loc. cit. 3. Phyſ. 32. non enim ibi negat potentiam in ſempiternis, ſed ait potentiam, & actum non differre ideſt non diſtare, quia potentia eſt ſemper cum actu coniuncta. Neque nos mouere debet, quod frequentius, imò ſemper in Phyſicis cauſam efficientem definiat per principium vndè motus, & potentiam actiuam per ordinem ad tranſmutationem, quia loquebatur de agente Phyſico in ordine ad generationem, quæ regulariter contingit cum motu, & mutatione ſubiecti. Et quidem hanc productionem per ſimplicem emanationem admitti debere cogit etiam obuia ratio; cum enim producitur aliqua ſubſtantia, eamque in eodem ſuæ generationis inſtanti inſequuntur accidentia ei connaturalia, tunc interuenit productio, & efficientia ipſorum abſque motu, & mutatione, nam ad veram mutationem requiritur, vt priuatio præcedat formam in ſubiecto prioritate durationis, vt dictum eſt diſp. 15. Phyſ. q. 2. & omninò irrationabiliter id negat Raguſeius dicens lumen non effectiuè procedere à Sole, à quo enim effectiuè procedit ſolare lumen, ſi non à Sole producitur? ſed demus etiam accidentia connaturalia ſubiecto, eique oborta non ab ipſo effici per ſimplicem dimanationem, ſed à cauſa ipſa producente ſubiectum, vt qui producit ignem, producat etiam in ipſo calorem, quæro an agens illud producat calorem in igne, in eodem temporis inſtanti generationis ipſius ignis, vel in tempore ſequenti; non ſecundum, quia fuiſſet ignis aliquando ſine calore; ſi primum, ergo verè produxit calorem in igne abſque vllo motu, vel mutatione, verè ergo, & propriè debet admitti productio alicuius formæ abſque vllo motu, vel mutatione in ſubiecto illam recipiente. Vndè hic notari debet communis incuria Auctorum noſtræ ſententiæ, qui ad ſoluenda argumenta contraria diſtinguentes de duplici rerum productione, vna per motum, & mutationem, alia ſine motu, & mutatione, hanc ita declarant, vt talis productio per ſimplicem dimanationem ſit creatio, quod planè falſum eſt, quia poteſt dari productio formæ in ſubiecto, quæ ſit vera eductio, & generatio, ſine vllo motu, & mutatione, & ita vniuerſaliter contingit in productione accidentium connaturaliter inſequentium propria ſubiecta, vt di-

dictum eſt diſp. 4. Phyſ. qu. 3. & diſp. 2. q. 8. art. 3. & diſp. 15. q. 2. & ratio eſt, quia vt ibidem dicitur, eductio, & generatio non diſtinguuntur à creatione per mutationem vel non mutationem ſubiecti, quia abſolutè loquendo poteſt interuenire dependentia actionis à ſubiecto ſine ſubiecti mutatione, & ita euenit quando forma producitur in eodem inſtanti ſimul cum ſubiecto, ſed diſtinguuntur per dependentiam actionis à ſubiecto, vel parte præuia rei producendæ, quæ nunquam in creatione inuenitur.

Denique neque hæc productio per ſimplicem dimanationem deſtruit argumentum, quo Ariſt. probauit æternitatem motus, vt vrget Raguſeius, eſtque ſufficientiſſimum dilemma illud, com aiebat mouens, & mobile vel eſſe facta, vel eſſe æterna, & per res factas intelligit, quæ facta ſunt de nouo, & in tempore, & per æternas intelligit incauſatas, vt Deus, ac etiam illas quæ, quamuis factæ fuerint, ſunt tamen ab æterno factæ, non in tempore; vnde bene poſteà infert contra Antiquos, quod ſi mouens, & mobile facta eſſent, neceſſariò facta eſſent per motum, quia loquebatur de factione de nouo, & in tempore, ſic enim tenebant Antiqui mundum fuiſſe in tempore, & de nouo genitum, & hanc factionem verum eſt non fieri, niſi interuentu motus, & mutationis. Hinc notant ſimplicius, & Philoponus præcipui ſententiæ noſtræ patroni, quod Philoſophus ea, quæ per æternam emanationem producta ſunt à Deo, tanquam ingenita exiſtimauit, quia non ſunt facta per generationem, quæ contingit cum moto, & mutatione ſubiecti.

Secundò ſi in ſententia Ariſt. Intelligentiæ, Cœlum, & Materia prima fuerunt ab æterno producta, hoc eſſe nequit, niſi per creationem, ſed hanc Ariſt. non admiſit ergo &c. probatur minor, quia ipſe ſemper dixit ex nihilo nihil fieri, & ex poſitione creationis ruunt omnes rationes, quibus probat mundi æternitatem 8. Phyſ. nam præſupponunt non dari alium modum productionis, niſi per tranſmutationem, quod valdè vrget Piccolom. lib. 2. de creatione cap. 3. Neque dicas Ariſt. negaſſe creationem in tempore, ſeu cum nouitate eſſendi, quam ponunt Theologi, non autem creationem æternam, ac ſine nouitate eſſendi. Nam maximè redarguendus eſſet Ariſt. ſi æternam creationem agnouiſſet, & rem tanti ponderis ſilentio prætermiſſet, inquit Piccol. Hoc idem oſtendit Raguſeius cit. cap. 8. ex diſcurſu Ariſt. quo probat 1. Phyſ. materiã non eſſe factam, ſed ingenitam, atque æternam, ſic enim argumentatur, ſi materia facta eſſet igitur ex aliquo facta eſſet, iam verò ſi conceſſiſſet effectionem alicuius ex nihilo ſine nouitate eſſendi, hæc ratio nullius roboris eſſet, aliquis enim ex eius principijs reſpondere poſſet, materiam & eſſe æternam, & eſſe factam, non tamen de aliquo, ſed ex nihilo, ſi igitur ratio Ariſt. eſt alicuius momenti, non eſt concedenda creatio in eius ſententia ſine nouitate eſſendi. Nec dicas rationem Ariſt. eo tendere, vt probet materiam non eſſe factam in tempore, non tamen vt concludat materiam abſolutè non eſſe factam, cum ab æterno ex nihilo facta ſit. Eſt enim (inquit) leuiſſima reſponſio, quia ibi Ariſt. diſputandum non propoſuit, ſit ne materia ab æterno, an in tempore facta, ſed ſit ne materia abſolutè facta, an potius ingenita, atque æterna, quare cum concludat eam eſſe ingenitam ac æternam, docuit omne ingenitum eſſe æternum, atque adeò nullum æternum efficientem cauſam habere.

125 Reſp. hoc argumentum petere diſcuſſionem illius quæſiti, an Ariſt. agnouerit creationem, de quo inferius cum agemus de virtute primi motoris in ſent. Ariſt. pro nunc dicimus ipſum agnouiſſe creationem, non quidem temporalem, vt eam ponunt Theologi, ſed æternam, ac ſine nouitate eſſendi, vt docet Scot. 1. d. 8. q. 5. & 2. d. 1. q. 2. quem multi tum ex priſcis, tum ex Junioribus ſequuntur. & fuit ſententia Philop. 1. de Gener. com. 107. & 112. ac Zimaræ quæſt. de triplici genere cauſæ, vndè in hoc ſenſu negatur minor, quod Ariſt. non admiſerit creationem; moueor præcipuè ad hoc credendum, quod videam Ariſt. valdè inſudaſſe ad demonſtrandum mundum fuiſſe ab æterno, & efficacioribus medijs, quo potuit id probaſſe, & tamen hoc nunquam adhibuit, quod mundus ex nihilo fieri non potuit, ex hoc enim ſtatim inferebatur fuiſſe ab æterno, quia omne improductum eſt æternum; cum ergo nunquam Ariſt. hoc adhibuerit medium, ſignum eſt ipſum non putaſſe mundum eſſe increatum, ſed potuiſſe creari, imò eſſe creatum, & productum ex nihilo ab æterno negatur itaq; minor, ad primam probationẽ iam diximus Ariſt. illã pronunciaſſe propoſitionem reſpectu agẽtis naturalis, ac etiam reſpectu ſupernaturalis loquẽdo de actionibus tẽporaneis, quia non admittit Ariſ. creationem, in tẽpore; ad aliã probationẽ negatur expoſitione creationis æterni eneruari rationes Ariſ. adductas 8. Phyſ. ad probandã mũdi æternitatem, quia dum Ariſ. ibi probat mũdũ eſſe ingenitum, ac æternum, loquebatur contrà Antiquos aſſerentes eſſe in tempore generatum, nam cum generatio præſupponat ſubiectum, vel illud fuit productum ex alio ſubiecto, & ſic in infinitum procederet generatio, vel non fuit productum, & tunc debet aſſignari cauſa, cur prius ex eo non fuit facta mundi generatio, & nunc ablata illa cauſa fuit facta, nam ablatio illa non potuit fieri ſine alia præcedente mutatione, & ſic in infinitum. Ex eodem etiam capite tenet ratio Ariſt. qua probat materiam primam non eſſe factam, ſed eſſe ingenitam, ac æternam, intendebat enim probare eſſe ingenerabilem, & incorruptibilem, ac proindè non eſſe factam via generationis, quæ ſemper præſupponit ſubiectum, alioquin abiretur in infinitum, vt ergo deueniamus ad vnum primum ſubiectum omnium formarum, & cuiuſcumque mutationis, debuit aſſignari tale, quod non eſſet generabile, nec corruptibile, cui non obſtat, quod ſit ab æterno factum via creationis. Ad id verò quod aiebat Piccol. quod eſſet redarguendus Ariſt. ſi creationem æternam agnouiſſet, & rem tanti momenti ſilentio præteriſſet, occurrendum eſt, vt ſæpius dixi, hunc fuiſſe Ariſt. morem in rebus arduis, lingua, vt aiunt dimidiata & truncata loqui, ac veritatem à longè digito tantum indigitare; addo tamen ex auctoritatibus ſuprà adductis pro noſtra ſententia pariter probari, quod agnouerit creationem ab æterno, ſi enim entia neceſſaria, de quibus hic eſt ſermo, fuerunt ab æterno à Deo producta, hoc non potuit eſſe, niſi per creationem, quia ſunt etiam ſimplicia.

Tertiò argumenta deſumunt ex neceſſitate illorum entiũ. Nulla res per ſe, & natura ſua neceſſaria habet efficientem cauſam, à qua pendeat, ſed intelligentiæ ſunt res per ſe, & natura ſua neceſſariæ, vt docet Ariſt. 9. Metaph. 21. & 22. & lib. 12. Met. tex. 41. ergo Intelligentiæ non habent cauſam efficientem, a qua pendeant; maior probatur, quod enim ab alio effectum eſt, iam natura ſua poteſt non eſſe, ſi autem poteſt non eſſe, non eſt ens neceſſarium; tum quia omne productum poſſibile eſt, vt producatur, quia impoſſibile produci non poteſt. Confirmatur, quia ſi ſecunda intelligentia habet eſſe a prima etiam in æternitate, vtique producta eſt de non eſſe ad eſſe, vt ly *de* ſaltim importat ordinem naturæ, ſed quodlibet tale eſt poſſibile eſſe, vt diſtinguitur contra neceſſarium, ergo Intelligentia ſecunda erit ens poſſibile non neceſſarium, maior patet, probatur minor, quia quod producitur de non eſſe ad eſſe reducitur de potentia ad actum, & quodlibet tale eſt poſſibile eſſe. Conf. 2. quia Ariſt. 12. Metaph. & Comment. ibid. com. 30. 41. & 44. vult quod nullo modo potentia ſit in ſempiternis, & neceſſarijs, ergo ſi ſempiternum, & neceſſarium produceretur ad eſſe, potentia ad eſſe de neceſſitate eſſet in ipſis, & tunc ſequeretur illud, ad quod deducit Comment. 1. Cœli com. 121. & & 124. quod ſi ſempiternum haberet potentiam ad eſſe præcedentem actum, quæ potentia reduceretur ad actum, in ſempiterno eſſent duæ potentiæ contrariæ, quarum vna eſſet ad ſemper eſſe, & altera ad non eſſe. Denique neceſſarium eſt illud, quod non poteſt non eſſe, ſed ſi produceretur ad eſſe, circumſcripto producente poſſet non eſſe, ergo non eſſet neceſſarium.

126 Reſpondent aliqui ex Soncin. 12. qu. 16. duplex eſſe neceſſarium, vnum ſimpliciter, & dicitur illud, quod ab intrinſeco, & omni ratione habet neceſſitatem eſſendi, & hoc nullam habet cauſam; alterum ſecundum quid, quod habet quidem neceſſitatem eſſendi, ſed a ſua cauſa extrinſeca, quæ eſt illius neceſſariò productiua; itaque dicunt Intelligentias ſecundum Ariſt. eſſe neceſſarias ſecundo modo tantum, quia nempe neceſſariò producuntur a Deo, qui ſecundum ipſum eſt agens neceſſarium ad extrà, vt etiam tenet Doctor 1. d. 8. q. 5. vndè quantum eſt ex ſe, & intrinſecè ſunt contingentes, poſſuntque non eſſe; nam apud Ariſt. magis implicat, ſi dicatur, Deus non eſt, quam ſi dicatur, Intelligentia nõ eſt, at quod eſt magis impoſſibile nõ eſſe, eſt magis neceſſariũ, quã id quod eſt minus impoſſibile, ergo Intelligẽtiæ nõ habent tantã neceſſitatem eſſendi, quantam habet Deus, & ideò ſunt neceſſariæ tantum ſecũdum quid modo prædeclarato, & extrinſecè, nõ autẽ intrinſecè, & ex natura ſua, & ideò ad argumentũ negant maiorem, quam etiam ſolutionẽ recipit Faber theor. 56. cit. cap. 6. vbi in ſolutione ad 4. ait, quod Intelligentiæ intrinſecè ſunt potẽtiales, & poſſunt

non

non eſſe, ſed extrinſecè ſunt neceſſe eſſe, quia à Deo agente neceſſariò non liberè producuntur. Sed hæc ſolutio non eſt ad mentem Ariſt. nam ipſe loc. cit. 9. Met. 21. & 22. & lib. 12. Met. 41. re vera intendit Intelligentias eſſe entia ex ſe intrinſecè, & formaliter ex natura ſua neceſſaria, ac etiam ita docet Scot. de mente eiuſdem 1. d. 2. q. 7. §. *Tenendo igitur*, & diſp. 8. q. 5. §. *Contra iſtam* & quol. 7. circa finem, & quol. 15. lit. C. & alibi frequenter; & cum hoc adhuc ſaluat Ariſt., inquit Doctor, maiorem eſſe neceſſitatem Intelligentiæ primæ, quam ſecundæ, quia prima intelligentia eſt neceſſaria ex ſe, & à ſe, at ſecunda eſt quidem neceſſaria ex ſe, ſed non à ſe.

Reſp. itaque ad 1. cum Scoto negando maiorem, quia ſecundum Ariſt. non repugnat aliquid eſſe cauſatum, & adhuc eſſe de ſe formaliter neceſſarium, non enim iſta duo cōtradicunt aliquid eſſe ex ſe formaliter neceſſarium, & eſſe ab alio effectiuè, quoniam iſta duo important diſtinctas habitudines, & ad diuerſa in diuerſis generibus cauſarum, nempe in genere cauſæ formalis, & efficienti; itaque Intelligentia ſecunda producta à prima habet naturam neceſſariam, per quam intrinſecè, & formaliter poteſt ſemper eſſe & per ipſam naturam, quantum eſt ex ſe non poteſt non eſſe, ſed tamen quia talis natura eſt ab efficiente, ipſo circumſcripto per impoſſibile poterit non eſſe, ſed iſta potentia, per quam poteſt non eſſe, eſt extrinſecè, & non eſt ex parte naturæ; modo quod aliquid poſſit ſemper eſſe potentia intrinſeca, & non eſſe potentia extrinſeca & accidentaliter, non eſt inconueniens, & ſic etiam explicuit Intelligentiarum neceſſitatem Auicen. 9. ſuæ Metaph. cap. 4. per quod patet ad primam probationem maioris, nō eſſe ſcilicet vniuerſaliter verum, quod ab alio effectum eſt, iam natura ſua poſſe, non eſſe, nam & apud nos Theologos Filius in diuinis ab alio productus eſt ſcilicet à Patre, & tamen natura ſua nequit non eſſe; ſic etiam dicitur ad aliam probationem, quod omne productum poſſibile eſt, vt producatur, non ſemper poſſibilitate phyſica, quæ contingentiam inducit, ſed logica, quæ dicit non repugnantiam terminorum, & ſtat cum neceſſitate, alioquin per idem argumentū probaretur Filium in diuinis non eſſe neceſſarium, ſed poſſibilem, & contingentem, quia eſt ab alio productus. Ad Conſ. reſpondetur ex dictis potentiam præcedere actum, aut non eſſe ipſum eſſe poſſe dupliciter intelligi, vno modo ordine temporis, alio modo ordine naturæ, & hoc rurſus dupliciter vel ordine naturæ poſitiuo, vel priuatiuo; ſi loquamur de ordine temporis, ac etiam de ordine naturæ poſitiuo, potentia, & non eſſe non præcedit actum in ſempiternis, & neceſſariis, ſed ſolum ordine naturæ priuatiuo, & hoc eſt, quod habet Comment. 12. Metaph. com. 41. quod ſi potentia eſt in ſtellis, & ſempiternis, non eſt modo potentiali, volens quod potentia in ipſis ad totum motum non præcedit actum poſitiuè, ſed tantum priuatiuè, quia talis motus eſt ab agente extrinſeco, modò ſic produci de non eſſe ad eſſe, & de potentia ad actum iſto modo non repugnat neceſſariò, ex ſe, licet benè repugnet neceſſariò à ſe; ex quo conſtat quod poſſibile, quod diſtinguitur contra neceſſarium, eſt poſſibile dictum à potentia præcedente actum vel ordine temporis, vel naturæ poſitiuè, ſed poſſibile dictum à potentia præcedente actum tantum natura priuatiuè non diſtinguitur contrà neceſſarium, ſed contrà impoſſibile; ita ex allata Scoti doctrina ad hoc argumentum reſpondet Tromb. trac. formalit. p. 1. art. 1.

127 Et per hoc patet ad aliam Conſ. quod autē Ariſt. negauerit potentiam in ſempiternis, & cum dicebatur, quod tunc in ſempiterno eſſent duæ potentiæ contrariæ, quarum vna eſſet ad ſemper eſſe, & altera ad non eſſe, negatur hæc conſequentia, quia iſtæ potentiæ non ſunt contrariæ, quia non ſunt reſpectus eiuſdem, & ſecundum idem; nam potentia ad ſemper eſſe conuenit illi intrinſecè, & formaliter; potentia ad non eſſe competit ei extrinſecè, quatenus poſſet non eſſe circumſcripto per impoſſibile efficiēte, modo quod aliquid poſſit ſemper eſſe potentia intrinſeca, & eſſentialiter, & non eſſe potentia extrinſeca, & accidentaliter, hoc non eſt inconueniens, neque iſtæ potentiæ ſunt contrariæ, vt dicebam, quia non ſunt reſpectu eiuſdem, nec ſecundum idem. Ad vlt. reſpondet idem Trombet. cit. aſſumptum illud, quod neceſſarium eſt illud, quod non poteſt non eſſe, valet de neceſſariò ex ſe, & à ſe, ſed non de neceſſariò ex ſe, & ab alio, quo pacto neceſſaria eſt ſecunda Intelligentia. Vel dicendum cum Scoto loc. cit. 1. d. 2. q. 7. l. quod neceſſarium ex ſe formaliter non poteſt non eſſe circumſcripto quocumque alio, cuius circumſcriptio non implicat contradictionem ponendo illud eſſe, vndè ponendo Intelligentiam ſecundam eſſe circumſcripta prima, iſta circumſcriptio eſt per impoſſibile, & implicat contradictionem; poteſt autem non eſſe neceſſarium ex ſe formaliter circumſcripto quocumque alio per incompoſſibile, ſicut ex vno incompoſſibili poſito ſequitur aliud incompoſſibile.

Conatur tamen adhuc Raguſeius loc. c. diſp. 7. c. 9. hanc doctrinam, & reſponſionem Scoticam euertere, nam prioritatem naturæ negatiuam explicat Scotus exemplo priuationis, & formæ in ordine ad materiam, quæ ſecundum ſe ſpectata non magis apta eſt recipere formam, quam priuationem, adhuc tamen priuatio dicitur præcedere formam in materia, ordine naturæ priuatiuo, etiamſi materia haberet formam ſibi coæuam, quia priuatio quantum eſt ex ſe prius ineſſet materiæ, niſi agens extrinſecū formā inducendo priuationem præueniret; ex quo colligitur materiam ad formam contingenter ſe habere, quia ex ſe, & ex natura ſua formam non habet, ſed eam extrinſecus accipit, ſi ergo in Intelligentiis non eſſe præcedit eſſe ordine naturæ priuatiuo, ſequitur Intelligentias contingenter ſe habere ad eſſe, & non eſſe, ſicut materia contingenter ſe habet ad formam, & priuationem eius, & ſic non erunt entia ex ſe formaliter neceſſaria, vt prætendit Ariſt. Tum quia eſt prorſus inanis diſtinctio illa de neceſſariò ex ſe, & ab alio, nam implicat contradictionem aliquid eſſe neceſſarium ex ſe, & ſimul ab alio pendere, quia hoc deſtruit illud. Tum quia etiam auctore Scoto hæc entia æterna, de quibus diſputamus, ex ſe neceſſaria eſſe non poſſunt, cum vt ipſe dicit, ex ſe, & ex natura ſua eſſe non habeant. Hæ tamen impugnationes procedunt ex praua doctrinæ Scoti intelligentia in hac materia, qui nunquam dixit illa entia, quæ Ariſt. poſuit æterna, ex ſe & natura ſua non habere eſſe, ſed ſolum dixit non habere eſſe à ſe, valdè autem differunt non habere eſſe à ſe, & non habere eſſe ex ſe, primum aſſerit Doctor de mente Ariſt. non ſecundum, immo vult huiuſmodi entia quantum eſt ex ſe, & ex natura ſua ſemper ſibi vendicare eſſe, & ideò ponit ea eſſe formaliter neceſſaria in via Ariſt. Et quando dixit non eſſe præcedere eſſe in ipſis prioritate naturæ negatiua, & in hoc eodem ſenſu loquitur, quatenus illa entia non haberent eſſe, ſi non eſſet eis extrinſecè collatum à Deo, quantumcunque illud ex ſe, & ex natura ſua depoſcant, & exemplum illud de materia allatum eſt à Scoto ad declarandam hanc prioritatem naturæ negatiuam abſolutè loquendo de ipſa in aliis rebus, ſed in caſu noſtro ſeruata proportione, neque opus eſt exemplo, vt aiunt, currere ſemper quatuor pedibus. Et falſum eſt, vt diximus, implicare quod aliquid ſit ex ſe neceſſarium formaliter, & ab alio ſit effectiuè, quia iſta important duas diſtinctas habitudines, & ad diuerſa, nam ly *ex ſe*, importat habitudinem in genere cauſæ formalis, & ly *ab alio*, habitudinem in genere cauſæ efficientis, ac ita de facto nos Theologi diſcurrimus, inquit Doctor, de Filio in diuinis, quod eſt ex ſe ens neceſſarium formaliter, quia habet naturam ſimpliciter neceſſariam, ac indefectibilem, non eſt tamen à ſe ens neceſſariū, quia illam naturam habet à Patre producēte.

128 Sed hic emergit difficultas, quam mouet Doctor loc. cit. poſita opinione Philoſophi, quod ſecunda intelligentia ſit neceſſaria ex ſe formaliter, & ab alio productiuè, an eſſet neceſſaria tanta neceſſitate, quanta eſt Filius in diuinis, qui etiam eſt neceſſarius ex ſe, & ab alio. Reſpondet Scotus ibidem, & cum eo Trombet. loc. cit. quod poſita opinione Philoſophorum iam declarata, adhuc ſecunda intelligentia non eſſet neceſſaria tanta neceſſitate, quanta eſt Filius in diuinis ſecundum viam Theologorum, & ratio eſt, quia intelligentia ſecunda habet eam neceſſitatem in natura diſtincta a prima intelligentia, Filius autem diuinus habet eandem cum Patre naturam, & per conſequens eandem prorſus neceſſitatem, ex quo fit, quod Filius diuinus, licet ſit neceſſarius ab alio, non tamen poteſt non eſſe circumſcripto quocunq; alio ſecundum entitatem, & naturam, quia Pater non eſt alius à Filio ſecundum naturam, cum eadem natura numero ſit in vtroque ſed non ſic eſt de ſecunda intelligentia, quia ipſa poſſet non eſſe circumſcripto aliquo alio ſecundum entitatem, & naturam ab ipſa, nam prima intelligentia, ad cuius ablationem per impoſſibile tolleretur, eſt alia in natura à ſecunda intelligentia. Ex quo ſic arguit Trombet. illud, quod non poteſt non eſſe circumſcripto quocunque alio ſecūdum naturam ab ipſo, eſt ens magis neceſſarium eo, quod poteſt non eſſe circumſcripto alio ab ipſo ſecundum naturā, ſed Filius in diuinis non poteſt non eſſe, niſi circumſcriberetur aliquid, quod eſt ſibi idem ſecundum naturam, & ſecunda

cunda Intelligentia poſſet non eſſe circumſcripto aliquo, quod non eſt idem ſibi ſecundum entitatem, & naturam, ergo Filius in diuinis eſt magis neceſſe eſſe, quam ſecunda Intelligētia. Quod ſi dicas, Pater in diuinis eſt neceſſarius ex ſe, & à ſe, Filius verò eſt quidem ex ſe neceſſarius, non tamen à ſe, ergo Pater in diuinis eſt magis neceſſarius, quam Filius. Reſp. quod neceſſarium ex ſe, & à ſe eſt magis neceſſarium eo, quod eſt ex ſe, & non à ſe, vbi habent diſtinctam, & diuerſam naturam, ſed non vbi eandem habent prorſus naturam, vt eſt de Patre, & Filio in diuinis, nam ob identitatem omnimodam naturæ habent eandem quoque penitus neceſſitatem, cum ad eandem naturam eadem ſequatur neceſſitas, & ex hoc ſequitur quod prima Intelligentia ſecundum Philoſophum eſt magis neceſſaria, quam ſecunda, non tamen Pater in diuinis eſt magis neceſarius Filio ſecundum Theologum.

Poſtremò arguunt argumento ex æternitate deſumpto, quod Raguſeius demonſtratiuum appellat, nullum æternum poteſt eſſe genitum, atque adeò nullum æternum habet cauſa efficientem, a qua genitum, vel quocunque modo effectum ſit, vt patet 1. de Cœlo tex. 104. ſed materia prima, Cœlum, & Intelligentiæ ſunt entia æterna ſecundum Ariſt. ergo nec genita, nec vllo modo ab aliqua cauſa efficiente eſſe poſſunt.

129 Reſp. ſi ſumatur generatio in ratione ſimplicis productionis maior eſt falſa, quia Filius in diuinis eſt genitus, & tamen eſt æternus, ſi verò ſumatur, vt habet annexam mutationem, & ſit in ſubiecto, vel ex ſubiecto præſuppoſito, quemadmodum ſumitur ab Ariſt. loc. cit. ſic verum eſt quod nullum æternum poteſt eſſe genitum, non tamen ſequitur, quod nullo alio modo nempe per ſimplicem dimanationem poſſit eſſe effectum, vel productum abſque mutatione, vndè Ariſt. in lib. de Cœlo non intendit probare mundum à nullo eſſe effectiuè, ſed intendit ſolùm probare, quod non eſt productus per generationem in ratione mutationis, quia mundus eſt æternus, repugnat autem rei æternæ, quod per generationem producta ſit, cuius ratio eſt, quia generationem præcedit alteratio, quæ tempore menſuratur, & per conſequens antè omnem rem genitam eſt tempus, ex quo ſequitur quod talis res non eſt æterna, & in hoc ſenſu verum eſt materiam primam, Cœlum, & intelligentias, quia ſunt entia æterna ſecundum Ariſt. non eſſe genita, quia tunc non eſſent æterna. At validiſſimè inſtat, vt ipſe putat, Raguſeius cit. cap. 11. Intelligentiæ ſunt æternæ, ergo ſemper fuerunt, ſi ſemper fuerunt, ergo nunquam factæ ſunt, ſi nunquam factæ ſunt, ergo non habent cauſam efficientem à qua æternitatem, atque neceſſitatem acceperint, antecedens patet in via Ariſt. ſicut & prima conſequentia, nam æternum, & ſempiternum idem ſonat, ſecunda conſequentia tenet per locum ab oppoſitis, ſi enim aliquid ſemper fuit, ſignum eſt illud nunquam factum fuiſſe, quo ſemel admiſſo, ſequitur euidenter vltima conſequentia illud ſcilicet non habere cauſam efficientem. Si fortè negetur ſecunda conſequentia, hoc ſemper fuit, ergo nunquam factum eſt. Iterum eam probat per locum ab oppoſitis, ſi falſum eſt id quod ſemper fuit, nunquam factum eſse, ergo verum eſt id, quod ſemper fuit, aliquando factum eſse, ſi aliquando factum eſt, ergo in tempore factum eſt, & habuit eſse poſt non eſse, & ſic æternum non erit. Dices fortè hanc conſequentiam non valere, falſum eſt id nunquam factum eſse, ergo verum eſt aliquando factum eſse idest in tempore, nam quod ſemper fuit, factum eſt ab æterno. Contra, inſtat denuò, & ex hac ſolutione infert hanc eſse vniuerſaliter veram, omne id quod ſemper fuit, ab æterno factum eſt, & ſic cum Deus ſemper fuerit, Deus ab æterno factus eſset, quod eſt erroneum, quod ſi Deus eo præcipuè quia æternus, nunquam factus eſt, ſequitur omne quod eſt æternum, eo quia ſemper fuit, nunquam factum eſſe. Si tandem dicatur, id quod ſemper fuit, eſse in duplici diſcrimine, aut enim ſemper fuit à ſe, cuiuſmodi eſt Deus, & hoc nunquam factum eſt, aut ſemper fuit ab alio, & hoc factum eſt ab æterno. Contra, quia hæc reſponſio petit principium, & æternitas in re æterna importat ſemper fuiſse à ſe, non autem ab alio, quia ex Boetio eſt interminabilis vitæ tota ſimul, & perfecta poſseſſio idest independenter ab alio.

Reſp. quod ſi hoc argumentum eſt demonſtratiuum, vt iactat Raguſeius, totum quantum eſt procedit contra æternam generationem Filij, quia non valebit tantum iuxtà Ariſ. principia, ſed abſolutè loquendo; quod autem faciat contra generationem Filij (non quidem vt factio, quia non eſt cauſatio in diuerſitate naturæ, & cum dependentia, ſed vt ſimplex productio) patet ſic arguendo, Filius Dei eſt æternus, ergo ſemper fuit, ſi ſemper fuit, ergo nunquam genitus eſt, vel productus, ſi nunquam eſt productus, ergo non habet principium eſsendi, à quo ſuum eſse acceperit, & ſic eſt improductus, & imprincipiatus, & ſic proſequi poteſt argumentum cum ſolutionibus, & inſtantijs allatis vſque ad vltimam replicam; ſicut ergo hoc argumentum nihil concludit contrà generationem Filij ab æterno apud Theologos, ita neque concludet contra productionem intelligentiarum ab æterno apud Philoſophos ſeruata proportione, atque ideò ſolui debet, vt de facto ſoluitur à Theologis, cum conficitur hoc argumentum contrà generationem Filij. Scio Fabrū, & alios ad hoc argumentum reſpondere concedendo illa entia fuiſse aliquando producta, & negare conſequentiam indè deductam, quod ſint producta in tempore, quia (ait Faber) hoc aliquando fuit ab æterno, & ſic non ſequitur, quod aliquando non fuerint, ſed ſemper ſunt, & fuerunt. Cæterum cum ly *aliquando*, ſit propriè loquendo, aduerbium temporis, optimè tenet illa conſequentia, hæc entia ſunt aliquādo producta, ergo ſunt in tempore producta. Quare melius reſpondetur concedendo omnes illas conſequentias, quod ſi intelligentiæ ſunt æternæ, ſemper fuerunt, & nunquam factæ ſunt, quia etiam ly *nunquam*, eſt aduerbium temporis, & ſenſus eſt, quod in nullo tempore, ſeu in nulla temporis differentia factæ ſunt, quod eſt veriſſimum, cum ab æterno eſſe ponantur; cum tandem deducitur vltima conſequentia, ſi nunquam factæ ſunt, ergo non habent cauſam efficientem, neganda eſt hæc vltima conſequentia abſolutè ſumpta; nam ex illo antecedente, quod ſemper fuerunt, & nunquam ſunt factæ, ſequitur ſolum, quod non habent cauſa efficientem in tempore, cum quo tamen adhuc ſtat quod habeant cauſam efficientem ab æterno, & quod ſemper fuerint facta ab æterno.

130 Cum autem replicat Raguſeius ex hac ſolutione inferendo hanc eſſe vniuerſaliter veram, omne id quod ſemper fuit ab æterno factum eſt, atque ideò Deum, cum ſemper fuerit, ab æterno eſſe factum; eſt omninò falſa illatio, nec video qua ratione deducatur, quia in ſolutione allata non affirmatur vniuerſaliter, quod ſemper fuit factum eſſe ab æterno, ſed particulariter aliquid, quod ſemper fuit, ab æterno eſſe factum. Neque ex eo quod Deus eſt æternus, conſequentia formali deducitur, quod non ſit factus, vel productus, nec habeat principium eſſendi, quia tunc nulla daretur perſona diuina producta, nec vlla creatura, potuiſſet eſſe ab æterno, cuius oppoſitum eſt demonſtratum diſp. 14. Phyſ. q. 1. ar. 1. ſed ſolum quod non habeat principium durationis, accipiendo, inquam, æternitatem pro ſola, & ſimplici æuiternitate, vt præciſè dicit negationem principij durationis, ſi enim in rigore acciperetur, vt eſt interminabilis vitæ tota ſimul, & perfecta poſſeſsio, quo pacto eſt propria Dei duratio, ſic vtique ex eo quod Deus eſt æternus, inferri poteſt, quod non eſt factus, vel cauſatus, non tamen quod non ſit productus, quia perſona abqua diuina eſt producta, & adhuc tamen eſt æterna. Cum tandem dicebat committi petitionē principij in illa diſtinctione de æterno à ſe, & de æterno ab alio, & quod repugnat dari æternum ab alio, quia æternitas ex Boetio dicit independentiam in eſſe, reſpondeo rurſus, quod ſi æternitas accipiatur, vt eſt propria Dei duratio, quo pacto dicit neceſſariam, & independentem coexiſtentiam ad omnem temporis differentiam, vtique petitur principium, & eſt omninò inepta diſtinctio, imò implicans contradictionem, quia æternitas ſic accepta dicit independentiam rei durantis æternaliter; at ſi æternitas latius ſumatur pro æuiternitate, quæ importat præciſam coexiſtentiam rei durantis ad omnem temporis differentiam, ſiuè talis coexiſtentia competat illi rei contingenter, & dependenter, quo pacto conueniret creaturæ ab æterno productæ, ſiuè neceſſariò, & independenter, quo pacto competit Deo, ſic abſque vlla petitione principij, & implicatione contradictionis poteſt æternum diſtingui in æternum à ſe, & in æternum ab alio; vide diſp. 14. Phyſ. q. 1. art. 1. num. 8. vbi dicimus nec æternitatem, nec immenſitatem, vt ſunt attributa diuina, poſſe communicari creaturæ, quia tam immenſitas, quā æternitas dicunt neceſſariam, & independentem coexiſtentiam ad omnem locum, & tempus, ſed ſicut vbiquitas communicari poteſt creaturæ ex Scoto 4. d. 10. qu. 2. R. quia dicit coexiſtentiam vtique ad omnem locum, ſed contingentem, & dependentem, ita etiam communicari poteſt æuiternitas, quæ dicit coexiſtentiam vtique ad omne tempus, ſed contingentem, & dependentem ex eodem Scot. 4. d. 49. q. 6. L.

Dices, ſi neceſſaria coexiſtentia ad omnem temporis differentiam repugnat creaturæ, cum igitur in ſententia Ariſ. Intelligentiæ, Cœli, & materia prima coexiſtant cuicunque temporis differentiæ, non contingenter, ſed neceſſariò, quia ſunt entia ex ſe formaliter neceſſaria, repugnat eis eſſe ab alio producta, & dependentia in eſſe. Reſp. quod tenendo hæc eſſe entia formaliter, & intrinſecè neceſſaria ſecundum Ariſt. principia, hanc eſſe potiorem difficultatem, quæ in tali materia fieri poſſit; ſi tamen apud Ariſt. non repugnat aliquid eſſe ex ſe formaliter neceſſarium, non tamen à ſe, ſed ab alio, vt explicat Scotus, ita nec repugnabit aliquid neceſſariò coexiſtere ex ſe formaliter cuicunque temporis differentiæ, & adhuc dependenter ab alio, vndè eius æternitas quamuis ſit coexiſtentia neceſſaria ad omnem temporis differentiam, adhuc tamen in hoc diſcriminabitur ab æternitate Dei, quod æternitas Dei, eſt coexiſtentia ad omne tempus neceſſaria, ac independens, ſed æternitas Intelligentiarum ſecundum Ariſt. quamuis ſit neceſſaria, non tamen eſt independens, Dices æternitatem Dei ex hoc, quod eſt coexiſtentia ad omne tempus neceſſaria, colligitur quoque eſſe independentem, ergo idem pariter dicendum erit de æternitate intelligentiarum. Reſp. re vera argumentum, ſatis vrgere, tamen quia nulli auctori imponenda eſt abſurdior ſententia, quam expreſsè habeatur ex dictis eius, vel ſequatur euidenter ex illis, vt inquit Doctor 1. d. 8. q. 5. §. *de intentione iſtorum*, & quol. 7. §. *ſed quia*, (quam regulam ſi Recentiores, aduerterent, non imponerent Auctoribus etiam claſſicis abſurdiſſimas opiniones, quas nec vnquam ſomniarunt, vt frequenter faciunt) & quia intelligentias, Cœlos, atque materiam primam eſſe à ſe nedum eſt falſum, ſed abſurdiſſimum, nec id expreſsè dicitur ab Ariſt. maluit Doctor in ſententia Ariſt. dicendum eſſe ex vna parte Intelligentias eſse ex ſe formaliter neceſſarias, & ex alia parte, quod tale eſſe formaliter neceſſarium non habeant à ſe ſed ab alio, & hæc duo inuicem non repugnare, quia important diuerſas habitudines ad diuerſa, & in diuerſis generibus cauſarum, vndè in genere cauſæ formalis ſunt neceſſariæ, non autem in genere cauſæ efficientis. Quo autem modo intelligentiæ dimanent, ac producantur à prima, non eodem modo loquuntur Ariſt. & Auicen. quia autem res eſt moroſa, & parum vtilis, ne quæſtio hæc adhuc prolixior euadat, poterit differri ad propriam eſque Diſput. de intelligentijs, interim videatur Doctor quol. 7. & Faber loc. cit. theorem 56. cap. 3.

ARTICVLVS II.

De rerum Contingentia an ſit, quid ſit, vndè oriatur, & quomodo rebus conueniat.

131 VT conſtat ex titulo quæſiti hìc eſt ſermo de contingentia rerum, non verò propoſitionum, nam de iſtarum contingentia ſatis dictum eſt in Logica. Primò igitur quæritur de exiſtentia contingentiæ, an detur in rerum natura, & quo pacto demonſtrari poſſit, pro cuius rei reſolutione ait Doctor 1. d. 39. §. *quantum ad primum*, quod in paſſionibus diſiunctis entis, licet totum diſiunctum non poſſet demonſtrari de ente, tamen communiter ſumpto illo extremo, quod eſt minus nobile, de aliquo ente poteſt concludi aliud extremum, quod eſt nobilius de aliquo alio ente, ſicut ſequitur, ſi aliquod ens eſt finitum, ergo aliquod ens eſt infinitum, & ſi aliquod ens eſt contingens, ergo aliquod ens eſt neceſſarium, quia in talibus non poſſet enti particulariter ineſſe imperfectius extremum, niſi alicui enti ineſſet perfectius extremum, à quo dependeret. Non tamen iſto modo (ſubiungit Doctor) videtur poſſe concludi extremum imperfectius talis diſiunctionis, non enim ſi perfectius eſt in aliquo ente, neceſſe eſt imperfectius eſſe in alio ente, & hoc niſi extrema illa diſiuncta eſſent correlatiua, ſicut cauſa, & cauſatum, igitur non poteſt oſtendi de ente per aliquid prius medium diſiunctum hoc ſcilicet neceſſarium, vel contingens, nec etiam iſta pars diſiuncti, quod eſt contingens, poſſet oſtendi de aliquo ſuppoſito neceſſariò de aliquo, vnde concludit, quod iſta, aliquod ens eſt contingens, eſt vera primo, & non demonſtrabilis, propterquid, quare Philoſophus arguens contra neceſſitatem futurorum non deducit ad aliquod impoſſibilius hypotheſi, ſed ad aliquod impoſſibilius nobis manifeſtius, ſcilicet quod non oportet nec conſiliari, nec negociari & ideò negantes talia manifeſta indigent pœna, vel ſenſu, quia ſecundum Auicen. 1. Metaph. cap. vlt. negantes primum principium ſunt verberandi, vel exponendi igni, quouſque concedant quod non eſt idem comburi, vel non comburi, vel vapulare, & non vapulare, & ita etiam iſti, qui negant aliquod ens contingens, exponendi ſunt tormentis, quouſque concedant quod poſſibile eſt eos non torqueri.

Quia ergo inquit Scotus eſse per ſe primò notum dari contingentiam in rebus, neceſse à priori demonſtrabile, conati ſunt aliqui hoc probare à poſteriori, & hoc præſertim probant ex exiſtentia cauſæ liberæ, quia cum cauſa libera ſit illa, quæ poſitis omnibus ad agendum prærequiſitis poteſt agere, & non agere, fit vt effectus eius inquantum liberè operantis poſſit eſse, & poſſit non eſse, quod eſt contingentem eſse; imò contendunt aliqui hanc eſse probationem à priori, quia ex exiſtentia cauſæ demonſtratur exiſtentia, vel poſſibilitas effectus. Cæterum hæc probatio re vera non eſt à priori, quia ſolum eſt per cauſam extrinſecam, imò nec propriè à poſteriori, ſed eſt explicatio vnius per aliud æquè notum, vel æque probandum, vnde quæ probant contingentiam in rebus, aſtruunt, quoque libertatem in nobis, & quæ faciunt, contra rerum contingentiam, militant pariter contra libertatem noſtram. Hinc concludit Aureol. 1. d. 39. q. vn. art. 2. propoſ. 1. quod contingentia rerum, & maximè earum, quæ pendent ex libero arbitrio, eſt adeò per ſe nota, quod propriè probari non poteſt, nec à priori, nec à poſteriori per aliquid notius; illud enim, quod immediatè ſub experientia cadit, per ſe notum eſt, nec indiget notiori demonſtratione, ſicut per ſe notum eſt, quod dicimus iſta verba, quod non ſumus in ſomnis, ſed in vigilia, vt Comm. dicit 4. Met. & ſimiliter notum eſt cuilibet, quod viuit, & eſt, hoc enim experientia docet, ſed his, qui experiuntur ſe elicere actus liberi arbitrij contingenter per ſe notum eſt, quod talis contingentia eſt in rebus, ergo &c. Confirmat id Aureol. quia ſi à poſteriori probaretur cõtingentia actuum humanorum, hoc eſset, quia ſuperflueret conſilium, ſollicitudo pœnæ, perſuaſio ad bonum, & pœnè totum negotium politicum, illud autem eſt minus notum, quam contingentia ipſa, omnis enim ſollicitus, & conſilians ſupponit, quod poteſt contingere ad vtrumlibet hoc, vel illud, puniens quoque & præmians ſupponit, quod potuit aliter euenire, non ergo poteſt probari contingentia à poſteriori per aliquid magis notum. In hac tamen Confirmatione videtur Aureol. aliquantiſper excedere, ſi enim minus notum eſt conſiliari, & totum negotium politicum, quam contingentia effectuum, cum Ariſ. arguens contrà neceſſitatem futurorum 1. Perhier. cap. vlt. vtatur hoc argumento, probaret magis notum per minus notum, & tamen inquit Scot. loc. cit. quod licet Ariſt. ſic arguens non deducat ad aliquod impoſſibilius hypotheſi, deducit tamen ad aliquod impoſſibilius nobis manifeſtius ſcilicet quod non oportet nec conſiliari, nec negotiari; dicendum ergo, quod licet re vera in ſe non ſit magis notum negotium politicum, quam rerum contingentia, imò hæc ſit notior illo, nam ex rerum contingentia orta ſunt conſilia, tamen quoad nos illud videtur manifeſtius & cuicunque homini rudi notius erit hoc in impoſſibile, quod opus non eſt conſiliari, quam quod non detur contingentia in rebus.

Dices probari poſse contingentiam in rebus ex ſuo oppoſito, quia nempe datur ens neceſsarium, ſi enim vnum oppoſitorum eſt in rerum natura, etiam & reliquum. Reſp. neg. aſsumptum ex Scot. loc. cit. licet enim ex poſitione membri imperfectioris poſſit concludi exiſtentia, & poſitio membri perfectioris, vt quod ſi datur ens finitum, ergo & infinitum, non tamen è contrà, nam ab æterno dabatur ens infinitum, & ens neceſsarium, nec tamen erat tunc aliquod ens finitum, aut contingens; cum verò dicebatur, ſi vnum oppoſitum datur in rerum natura, & reliquum ait Aureol. intelligi debere de poſſibili, non tamen de facto, ſi enim vna differentia eſt poſſibilis, etiã & reliqua poſſibilis, eſt licet imperfectior, non oportet tamen, quod ſi vna eſt in actu, etiam & reliqua ſit in actu.

132 Quo ad 2. quæſitum quid ſit Contingentia, vel eſſe contingens, communiter Contingens accipitur pro illo, quod poteſt eſse, & non eſse, ſicut è contrà neceſsarium dicitur illud, quod nequit non eſse; ſed ad maiorem rei explicationem, & ne æquiuocatio contingat in vocabulo contingentiæ, & neceſſitatis, diſtinguendum eſt de duplici contingentia, ſicut & neceſsitate, alia namque eſt contingentia, & neceſſitas in eſſendo, alia in cauſando, primo modo ſunt paſſiones, vel modi condiuidentes ens in communi ad Deũ & creaturam, & quidem neceſſitas eſt modus proprius diuinæ entitatis, quæ ratione talis modi ita neceſsario exiſtit in

rerum

Digitized by Google

rerum natura, vt nequeat non exiſtere, & ideò exiſtentia ponitur eſſe prædicatum Dei quidditatiuum; contingentia è contrà eſt modus, vel paſſio creaturæ, quæ ratione talis modi ita exiſtit; vt quantum eſt de ſe, poſſit non eſſe, qua de cauſa exiſtentia dicitur accidere creaturæ, & hæc eſt contingentia Metaphyſica, de qua hìc eſt ſermo, & competit vniuerſaliter cuicunque enti creato, etiamſi alia ratione diceretur neceſſarium. Contingentia verò, & neceſſitas in cauſando, ſi actiuè ſumantur ſunt modi cauſandi conuenientes cauſis in ordine ad ſuos effectus qui neceſſariò, vel contingenter ab ipſis procedunt, & ipſis quoque effectibus accommodantur ſumpta denominatione à cauſis, illos producentibus, vndè alij dicuntur effectus neceſſarij, & alij contingentes ſumendo neceſſitatem, & contingentiam in cauſari paſſiuæ. Sed adhuc contingentia hoc ſecundo modo ſumpta duplex eſt, vt colligitur ex Scoto 1. d. 39. in fine, alia eſt contingentia ſimpliciter, & poſitiua, & hæc ortum ducit ex intrinſeca perfectione cauſæ, quæ ex ſuo modo agendi habet in ſua poteſtate actum, vel effectum producendum, adeoquod poteſt illum ponere in eſſe, vel non ponere pro libito atque ideò conuenit tantum cauſis liberis, & eſt idem quod libertas; alia eſt contingentia ſecundum quid, & priuatiua, quæ conuenire poteſt etiam cauſæ naturali, quatenus impediri poteſt à ſuo effectu naturali ab alia cauſa efficaciori, vt ſi Sole exiſtente in canicula non eſſent magni calores, quia licet planetæ, & Sol ſint cauſæ neceſſariæ ſuorum effectuum, poteſt tamen eorum virtus impediri à ventis, vaporibus &c. vndè hæc contingentia imperfectionem dicit, quia oritur ab imperfectione, & limitatione cauſæ, ſecundum quam aliundè impediri poteſt. Ex quo colligitur effectum cauſæ naturalis dici neceſſarium pro vt præcisè refertur ad ipſam non impeditam, ſed ſibi relictam cum omnibus ad agendum requiſitis, quia ſic nequit non eſſe; nam ſi ad ipſam referatur, quatenus eſt impedita, vel impedibilis à cauſa efficaciori, tunc effectus aliàs ſuapte natura neceſſarius dicetur contingens, non quidem contingentia ſimpliciter, & poſitiua, ſic enim contingentes ſolùm dicuntur actus liberi, ſed contingentia ſecundum quid, & priuatiua.

133 Non eſt autem confundenda contingentia in eſſendo cum poſſibilitate, ſed diſtinguendum eſt de poſſibili, ſi enim poſſibile accipiatur prout diſtinguitur contra impoſſibile, ſic non conuertitur cum contingenti, ſed latius ſe habet, quia etiam neceſſarium in hoc ſenſu dicitur poſsibile ideſt non repugnans, quod ſi poſsibile accipiatur pro illo, quod eſt indifferens ad eſſe, & non eſſe, ſic vtique conuertitur cum contingenti, vndè ens contingens eſt medium quoddam inter ens neceſſarium, quod nequit aliter ſe habere, & inter impoſsibile, cui ex ex terminis verum eſſe repugnat, & ſi patet quid ſit contingentia in eſſendo, prout de ea hìc loquimur, eſt enim modus intrinſecus cuiuſcunque rei creatæ, quo intrinſecè conſtituitur indifferens ad eſse, & non eſse.

Quoad 3. quæſitum, vndè oriatur contingentia rerum, pariter procedẽdum eſt iuxtà allatam diſtinctionem de contingentia rerum, ſi enim ſermo ſit de contingentia in eſsendo, quæ eſt contingentia Metaphyſica, & modus intrinſecus cuiuſcumque entis creati, talis contingentia aliundè non prouenit, quam ex ipſamet entitate, & natura rerum creatarum, & probatur, quia quemadmodum ens neceſſarium ſimpliciter ex ſe eſt tale, & non per aliud, quia nimirum ita poſtulat intrinſeca conditio ſuæ naturæ, vt nequeat non exiſtere, ita ens contingens, & poſſibile ex ſe, & natura ſua eſt tale, & non per aliud, itaut ex ſe repugnet illi eſſe aliud ens, quam contingens, mutabile, & defectibile. Si verò ſermo ſit de contingentia in cauſando ideſt de contingentia effectuum prout ad cauſas ſuas referuntur, vel è contrà, rurſus diſtinguendum eſt de contingentia poſitiua, & priuatiua; contingentia poſitiua, vt dicebam, ortum ducit ex intrinſeca perfectione potentiæ, quæ ſuopte ingenio indifferens eſt ad ponendum, vel non ponendum effectum, ita Doctor quol. 16. lit. V. vbi docet primam libertatis radicem intrinſecam non aliundè petendam eſſe, quam ex natura ipſius voluntatis de ſe indifferentis ad agendum, vel non agendum; contingentia verò priuatiua ortum ducit ex imperfectione, & imbecillitate naturalis cauſæ, cuius effectus alias neceſſarius impediri poteſt à cauſa contraria efficaciori; ratione cuius diſpoſitionis cauſæ poteſt ab ea effectus oriri, & non oriri, ſi enim impeditur non oritur, ſi non impeditur, oritur non quidem liberè, ſed neceſſariò, quia cauſa illa determinata eſt ad illum effectum producendum, nec poteſt illum non producere ablatis omnibus impedimentis, & poſitis omnibus requiſitis ad agendum; & hæc quidem ſunt cauſæ, & radices proximæ contingentiæ in rebus tam poſitiuæ, quam priuatiuæ.

134 Si autem quæratur de omninò prima, & originaria radice contingentiæ in cauſando, reſpondet Doctor 1. d. 2. q. 2. infra lit. R. & d. 8. q. 5. lit. R. & d. 39. cit. hanc eſse libertatem diuinæ volũtatis, quia ſi per impoſsibile Deus cauſa prima ad extrà liberè, & contingenter non cauſaret, omnis contingentia tolleretur à rebus; probat hoc Scot. cit. quia ſi Deus ageret neceſſariò ad extrà, duo ſequerentur inconuenientia, primum eſt quod omnes actiones impediret cauſæ ſecundæ, quia illas nõ expectaret in agendo, ſed omninò præueniret, quia ageret ſecundum vltimum potentiæ ſuæ, & cum ſe ſolo ratione ſuæ infinitæ virtutis poſſit producere ſine cauſis ſecundis quicquid poteſt cum cauſis ſecundis, tunc ageret, & produceret ſine illis quicquid modo producit cũ illis. Alterum eſt, quod admiſſo etiamquod data hypotheſi remaneret actio in cauſis ſecundis, adhuc tamen omnes neceſſariò agerent, & nulla contingenter, & liberè, ergo libertas diuinæ voluntatis eſt primaria, & originaria cauſa contingentiæ in rebus. Recentiores quamplures, vt Soarez tom. 1. Metaph. diſput. 29. ſect. 3. Molin. 1. par. quæſt. 14. art. 13. diſp. 11. & 12. nedum hoc Scoticum impugnant aſſertum, quod ſi Deus neceſſariò ageret ad extrà, non daretur contingentia in rebus, ſed omnia neceſſariò euenirent, ſed vlterius duas inſinuatas Scoti rationes redarguunt, tanquam vna ſit alterius deſtructiua, vna nãmque probat data hypotheſi nullam actionem à cauſis ſecundis futuram, quia ſola cauſa prima totum ageret; altera verò probat omnes cauſas ſecundas fore acturas neceſſariò, & naturaliter, vndè iſta ratio ſupponit actiones cauſarum ſecundarum permanſuras, quod ſuppoſitum per alteram rationem directè deſtruitur, atque ita vna ratio aliam deſtruit.

At connexionem illarum duarum rationum, & veritatem illius aſſerti, quod ſi Deus ageret neceſſariò ad extrà, nulla daretur in rebus contingentia, ac proindè quod prima contingentiæ radix in rebus ſit libertas diuinæ voluntatis, ex inſtituto oſtendimus diſp. 8. Phyſ. qu. 1. art. 2. & diſp. 7. de Anim. q. 3. art. 1. & rurſus breuiter hìc etiam oſtendi poteſt, nam contingentia poſitiua, quæ reperitur modò in effectibus liberis humanæ voluntatis, quamuis dependeat ex intrinſeca indifferentia voluntatis noſtræ ad agendum, vel non agendum, ad ſic vel ſic agendum; certiſſimum tamen eſt potiſſimum originẽ ducere ex concurſu indifferenti, & ad vtrumque parato, quem Deus præſtò habet ad coagendum cum cauſis ſecundis ordinis liberi, ſi enim concurreret cum illis concurſu determinato ad vnum, quemadmodum concurrit cum cauſis naturalibus, quantumuis voluntas noſtra intrinſecam haberet indifferentiam ad agendum, vel non agendum, aut ſic vel ſic agendum, hanc tamen data illa hypotheſi in actu ſecundo exercere non poſſet, quia concurſus Dei paratus ad vtrumlibet, ſeu indifferens eſt vnum ex præcipuè prærequiſitis ad exercendam libertatem voluntatis noſtræ; fateri ergo neceſſum eſt, quod ſi Deus nobis coageret neceſſariò, & concurſu ad vnum determinato, planè tolleretur contingentia actionum noſtrarum, & neceſſariò fierent. Quod etiam tolleretur illa qualiſcunque priuatiua contingentia, quæ in cauſis naturalibus reperitur, ita oſtenditur, inquit enim Doct. 1. d. 8. q. vlt. ad argumenta pro Philoſophis nullum effectum modo etiam à cauſis naturalibus procedẽtem eſse ſimpliciter neceſsarium, nam cauſa ſecunda quantumcumque actiua ex neceſſitate naturæ, quia in agendo dependet ab immediato concurſu cauſæ primæ, quẽ concurſum cauſa prima præbere, & ſubtrahere poteſt pro ſuæ voluntatis arbitrio, ſit vt hac ratione cauſa ſecunda naturalis poſsit agere, & non agere, quatenus per ſubtractionem concurſus poteſt ab actione impediri, adeoque effectus eius euenit aliquo modo contingenter, ſi ergo Deus neceſſariò concurreret cum cauſis naturalibus, & non liberè præſtaret illi ſuum concurſum, nulla prorſus contingentia etiã priuatiua reperiretur in earum actionibus, quia per ſubtractionem concurſus non poſsent à Deo actiones illæ impediri, cum ſupponatur Deus neceſsariò præbere illis concurſum ſuum, & non ſpontè pro ſuæ libertatis arbitrio; ergo fatendum eſt ex ablatione diuinæ libertatis in agendo ad extrà, omnem prorſus tolli contingentiam à rebus, tam priuatiuam, quam poſitiuam, atque ideò primariam, ac primigeneam contingentiæ radicem in rebus eſse diuinam voluntatem, vt liberè agit ad extrà; nota tamen, quod quamuis velit Doctor primam & præcipuam radicem contingen-

tiæ

Digitized by Google

tiæ actionum humanarum eſse libertatem diuinæ voluntatis, qua nobis liberè præparat concurſum indifferentem, non tamen ait eſſe totalem, & præciſam, vt ei Recentiores impingunt, immo cum hoc vult etiam contingẽtiam actionum noſtrarum pendere à voluntate noſtra, vt ex pluribus locis Doctoris oſtendi diſp. 7. cit. de Anim. q. 3. art. 1. num. 36. argumenta autem quæ contrà hoc fieri ſolent ab Aduerſarijs, referuntur pariter, & ſoluuntur loc. cit. Nota inſuper, quod cum ait Doctor libertatem diuinæ voluntatis, vt agit ad extrà, eſſe radicem contingentiæ in rebus, non loquitur de contingentia in eſſendo, hæc enim vnicè pendet ex natura rei, ſed de contingentia in cauſando paſſiua, quatenus nullus eſſet effectus indifferens ad fieri, & non fieri, ſed omnes neceſſariò fierent, & eueniret data hypotheſi, quod Deus neceſſariò ageret ad extrà.

135 Quoad quartum quæſitum, quomodo ſcilicet conueniat contingentia rebus creatis, quod eſt principale huius articuli, loquendo de cotingentia rerum in fieri, quæ nempe conuenit effectibus, vt à ſuis cauſis procedunt contingenter agentibus, communis opinio aſſerit præter entitatem effectus nihil addere, quam denominationem extrinſecam illius à potentia cauſæ, à qua immediatè, vel mediatè in ordine agentium creatorum dependet, quæ denominatio concipitur tanquam habitudo quædam ad cauſam, prout illum effectum producere, vel non producere poteſt, iuxtà quam ſententiam determinauimus diſput. 7. de Anim. q. 4. art. 1. libertatẽ in actu non addere ſuprà entitatem volitionis relationem, aliumuè modum realem intrinſecum, ſed denominationem extrinſecam prouenientem ex indifferentia proxima potentiæ volitiuæ: Maior eſt difficultas, quæ & magis ad propoſitum attinet, de contingentia rerum in eſſendo, an conueniat rebus creatis per aliquid intrinſecum, quo dicantur poſſibiles eſſe, & non eſſe, an potius ipſa quoque in eis ponat ſolam extrinſecam denominationem ab omnipotentia Dei deſumptam, quatenus illas poteſt ponere in eſſe, & non ponere, conſeruare, & non conſeruare; & præcipua difficultas eſt de ſubſtantijs ſimplicibus, & ſpiritualibus, quibus non ineſt potentia phyſica corruptionis ſusceptiua, qualis eſt materia prima; nulli enim dubium eſt res compoſitas ex materia, & forma eſſe ab intrinſeco defectibiles, & corruptibiles, quæ radix originaria corruptionis cum non inueniatur in ſpiritualibus ſubſtantijs, ideò Philoſ. præced. articulo citati illas dicebant eſſe entia ex ſe formaliter neceſſaria, & ex noſtris Theologis quamplures volunt ſubſtantias illas eſse ab intrinſeco, & ex natura ſua indefectibiles, ſolumque deficere poſſe per ordinem ad potentiam Dei, à qua poſſunt produci, vel non produci, conſeruari, & non conſeruari, vndè aiunt deficere poſſe non per potentiam aliquam intrinſecam quæ ſit in ipſis, vt eſt de rebus materia, & forma conſtantibus, ſed per potentiam, quæ ſit in alio, quare concludunt contingentiam in his creaturis materia carentibus, vt ſunt angeli, & anima rationalis, ponere ſolam extrinſecam denominationem; ita ſignificauit D. Thom. 1. p. q. 9. ar. 2. vbi ait ſubſtantias ſpirituales ſubſtantialiter non eſse mutabiles per potentiam, quæ ſit in ipſis, ſed quæ in Deo; idem inſinuat lib. 2. contra gentes c. 30. & 55. ſequitur Molin. 1. p. q. 9. ar. 2. diſp. 2. Suar. trac. de Angelis c. 10. Durand. 1. diſp. 8. par. p. q. 3.

Alij è contrà contendunt in omni prorſus re creata intrinſecè reperiri potentiam logicam ad non eſse etiam in ipſis ſubſtantijs ſpiritualibus, ratione cuius poſsunt dici intrinſecè defectibiles, & deſtruibiles à Deo ſaltim per annihilationem, ita videtur etiam tenere Caiet. 1. p. loc. cit. vbi benignè interpretatur D. Thom. quod negauerit tantum in illis ſubſtantijs potentiam ad non eſse phyſicam, qualis reperitur in ſubſtantijs materialibus, non autem Logicam, imò addit illam potentiam Logicã ad non eſse in omni creatura, licet à nobis per negationem explicetur, eſse potentiam realem; idẽ tenent paſſim Scotiſtæ noſtri, vt Vulpes diſp. 8. de Angelis art. 10. vbi num. 3. inquit Angelos eſse ex ſe ſimpliciter annihilabiles tam obiectiuè ex extrinſeca potentia Dei, quam formaliter ex intrinſeca potentia paſſiua ſuæ eſsentiæ finitæ, immo num. 4. addit eſse erroneum dicere Angelos natura ſua indefectibiles. Smiſinch. tract. 2. de Deo vno diſp. 3. q. 2. num. 51. inquit hanc eſse litem de nomine, & modo loquendi, nec in re diſsenſionem eſse poſse, ſed quamuis & ipſe admittat in his ſubſtantijs potentiam logicam, ſeu non repugnantiam intrinſecam ad non eſse, abſolutè tamen, & ſimpliciter loquendo ait dici debere ſubſtantias naturaliter immortales, & indefectibiles, quia ſic paſſim loquuntur Philoſophi, ac Theologi, vndè iuxtà hanc ſecundam ſententiam contingentia in eſsendo dicit aliquid intrinſecum in rebus, & non meram extrinſecam denominationem, quam latè defendit Aureol. 1. d. 8. p. 2. art. 4.

136 Dicendum eſt contingentiã in eſsendo in rebus creatis non ponere ſolam denominationem extrinſecam, ſed etiam intrinſecam in ipſis quoque ſubſtantijs ſpiritualibus, itaut ex ſe intrinſecè, ac formaliter indifferentes ſint tam ad eſſe, quam ad non eſſe; ita Doctor 1. d. 8. q. 5. ab initio, & 2. d. 1. q. 2. in principio, vbi ait quamlibet creaturam de ſe nec habere eſſe, nec non eſſe, ſed ad vtrumque eſſe formaliter indifferentem, imò quantum eſt de ſe, prius habere non eſſe, quam eſſe, quia non haberet eſſe, ſi non eſſet illi ab extrinſeco agente collatum; Probatur, quia contingentia rerum in eſſendo, vt hic de illa loquimur, eſt modus, vel paſſio entis creati, vt diſtinguitur contrà ens increatum, quod dicitur neceſſarium, ſed modus & paſſio rei prouenit ab intrinſeca rei eſſentia, & non omninò ab intrinſeco, ergo contingentia in rebus non ponit ſolam denominationem extrinſecam, ſed etiam aliquid intrinſecum. Tum quia ita ſe habet contingentia ad ens creatum, ſicut neceſſitas ad increatum ſed neceſſitas aliquid ponit in Deo, cum ſit modus, vel paſſio peculiaris eius, ergo idem pariter erit aſſerendum de contingentia reſpectu entis creati. Tum quia ſuprà dictum eſt contingentiam oriri in re creata ex limitatione, & finitudine ſuæ eſſentiæ, hac enim de cauſa ex Doctore loc. cit. poteſt ſuaptè natura ex nihilo creari, & ad nihilu redigi, & quãtum eſt de ſe indifferens eſt ad eſſe, & non eſſe, ergo eſt denominatio intrinſeca in ipſa, & non tantum extrinſeca. Tum quia ex Doctore 1. d. 43. poſſibilitas, & impoſſibilitas rei in genere cauſæ formalis pendet ex natura ipſius rei, ergo ſicut angelus intrinſecam habet poſſibilitatem logicam, vt poſſit creari, in eius finita, & limitata natura fundatam, ſic etiam intrinſecam habebit poſſibilitatem, vt queat annihilari; Tum quia Deus nequit creare, niſi quod natura ſua eſt poſſibile, omnipotentia enim non reſpicit, quod eſt à parte rei impoſſibile, ergo è contrà nequit annihilare, & deſtruere, niſi quod habet potentiam paſſiuam ſaltim logicam ad non eſſe, vndè ſi daretur ens natura ſua indefectibile, non poſset illud deſtruere, ergo cum omnia prorſus entia creata ſint à Deo deſtruibilia per annihilationem, omnia prorſus habent potentiam logicam ad non eſse, ſicut è contrà ideò poſsunt à Deo creari, quia habent potentiam logicam ad eſse.

Reſpondent Thomiſtæ negando paritatem in his omnibus rationibus aſsumptam, quia benè datur in rebus intrinſeca, & naturalis potentia paſſiua ad eſse, non tamen ad non eſse, & ideò nequeunt dici annihilabiles per potentiam eis intrinſecam ad non eſse, ſed tantum per potentiam extrinſecã Dei. Accedit, inquit Suarez, quod eſtò res, antequam producatur, indifferens dicatur ad eſse, & non eſse, tamen poſtquam producta eſt, non amplius eſt ſub iſta indifferentia, cum ſit iam ad exiſtere determinata. Contrà, quia hæc reſponſio infringitur in compoſitis materialibus, in quibus coguntur Aduerſarij concedere potentiam intrinſecam ad non eſse, nẽpe materiam primam, quæ eſt radix intrinſeca corruptionis ſi ergo in rebus materialibus abſque vlla abſurditate conceditur potentia intrinſeca realis, & phyſica ad non eſse, nullum quoque erit inconueniens admittere in rebus immaterialibus proportionaliter loquendo potentiam aliquam logicam, vel metaphyſicam ad non eſse; Deinde falſum eſt, quod addebat Suarez, rem poſtquam eſt producta, non eſſe amplius indifferentem ad eſse, & non eſse, quamuis enim extrinſecè iam ſit determinata ad exiſtere, adhuc tamen intrinſecè retinet indifferentiam ad vtrumque, ſicut voluntas noſtra eo quia intrinſecam habet indifferentiam actiuam ad agere, & non agere, quando poſteà agit, licet extrinſecè ad actionem determinata dicatur, non ob id dicitur amiſiſse ſuam intrinſecam indifferentiam, quam anteà habebat ad agere, & non agere, ſed ſolum dimittere dicitur carentiam actionis, ſub qua prius erat; ergo proportionaliter in propoſito loquendum eſt de indifferentia, quam habet res creata, vt exiſtat, vel non exiſtat, quod cum eſt ſub actuali exiſtentia, ſolum extrinſecè ad ipſam determinata dicatur, intrinſecè verò ſuam adhuc retineat indifferentiam ad vtrumque & ratio eſt, quia eius contingentia in tali indifferentia conſiſtit, certum autem eſt rem, poſtquam producta eſt, adhuc contingentem eſse, non enim per productionem facta eſt neceſsaria. Tum quia idem argumentum quoque fieri poteſt contrà Suar. explicantem contingentiam ſubſtantiarum immaterialium per meram denominationem extrinſecam in

ordi-

ordine ad diuinam omnipotētiam, quia poſt quam ſunt productæ, dicemus non amplius eſſe ſub indifferentia etiam per denominationem extrinſecam explicata, quia diuina omnipotentia eſt iam ad alteram partem determinata, atque ideò res creata poſt eius productionem non amplius contingens dici poterit. Tandem fatentur omnes potentiam logicam ad eſſe ſtare cum ipſo actu, & ita nos docuimus ſuprà num. 106. ex Scoto 9. Metaph. quaſt. 2. nam ab actu ad potentiam logicam tenet conſequentia, inquit Doctor, falſum igitur eſt, quod ait Suarez, poſtquam res eſt producta, non amplius eſſe in potentia ad exiſtere, hoc enim intelligi debet de potentia obiectiua, quæ re vera tollitur per actum eſſendi, non autem de potentia logica.

137 Præterea ad idem principaliter arguit Aureol. loc. cit. quod impoſſibile eſt in ſe, nulli potentiæ poſſibile eſt, alioquin impoſſibile fieret poſſibile, ſed ſi ſubſtantiæ abſtractæ non ſunt poſſibile non eſſe in ſe, ſunt impoſſibiles non eſſe in ſe, æquipollent enim non poſſibile non, & impoſſibile non, ergo ſubſtantiæ abſtractæ per nullam potentiam erunt poſſibiles non eſſe, & per cōſequens annihilari non poterunt, quod repugnat fidei veritati. Deindè, quod ineſt alicui ex conditione ſuæ naturæ, ineſt ſibi abſolutè, & non tantum per comparationem ad aliquod agens, ſed Auguſt. dicit de fide ad Petrum cap. 10. quod naturas à Deo factas ad defectum ducit natura originis, & in lib. de vera Religione ait, quod creaturæ mutabiles ſunt, & defectibiles, quia non ſummæ ſunt, ſed inferiores eo, à quo creatæ ſunt, & Damaſcen. lib. 2. Ortod. Fid. cap. 6. dicit, quod omne quod incipit, finitur ſecundum naturam, ergo abſolutè, & ſecundum ſe ſubſtantiæ abſtractæ ſunt defectibiles, & poſſibiles non eſſe. Denum aut ſubſtantiæ abſtractæ à Deo manutenentur, quia defectibiles in ſe, aut quia non ſunt defectibiles in ſe, non poteſt dici ſecundum, quod enim defectibile in ſe non eſt, non indiget manutenente, cum poſſit permanere per ſe, ergo neceſſe eſt, quod detur primum, quod ſcilicet ſint defectibiles in ſeipſis, & per conſequens poſſibiles non eſſe, ergo impoſſibile eſt poni, quod ſubſtantiæ ſeparatæ ſint neceſſariæ, aut incommutabiles in eſſe ſubſtantiali, quantum eſt ex ſe, & quod ſint ſolum annihilabiles per potentiam Dei extrinſecè, niſi enim hæc eſſet natura earum intrinſecè, Deus ipſas annihilare non poſſet, vt enim inquit Commen. 1. de Cœlo com. 124. omne impoſſibile in ſe, eſt etiam impoſſibile ſecundum quodlibet extrinſecum.

Quamuis autem ſubſtantiæ immateriales ſint modo prædeclarato ex ſe, & intrinſecè defectibiles, adhuc tamen reſpiciendo conditionem ſui ſtatus debent dici ſubſtantiæ incorruptibiles, & indefectibiles, non ſolum quia carent intrinſeco, & poſitiuo phyſicæ corruptionis principio, vt ſolet communiter explicari, ſed etiam quia ea eſt conditio ſui ſtatus, vt cum ſolo concurſu generali Dei poſſent in æternum durare, nam inter entia creata quædam ſunt talis conditionis, vt cum ſolo concurſu generali Dei non ſunt in perpetuū duratura, vt homo v. g. ſemel productus ſine ſpeciali miraculo in æternum perpetuare non poteſt; quædam verò ſunt talis conditionis, vt ſemel producta poſſint deinceps cum ſolo concurſu generali Dei in æternum durare, & tales ſunt Angeli, & animæ rationales, nam licet ſimpliciter, & abſolute poſſint à Deo annihilari, quia à Deo liberè conſeruantur, & de ſe intrinſecè indifferentes ſunt ad eſſe, & non eſſe, talis tamen ſunt conditionis, vt continuante Deo exhibitionem ſui generalis concurſus in æternum durarent, ratio enim ob quam ſecundum communem naturæ curſum entia creata deſinunt, eſt contrarietas immediata, vel mediata, quam adinuicem habent ratione diſpoſitionum oppoſitarum, quas formæ ſubſtantiales exigunt pro ſui conſeruatione, vel eſt naturalis quædam ſequela, qua v. g. ad corruptionem ſubiecti corrumpuntur accidentia, quæ extant in illo; at Angeli, & animæ rationales nullam talem patiuntur contrarietatem, & quamuis anima ſit in ſubiecto, non tamen illud ita informat, vt ad eius corruptionem deſinere debeat, atque ideò ſecundum communem naturæ curſum, nec Angelus, nec Anima deſinere debent, ſed ſunt in æternum duratura cum ſolo concurſu generali Dei, vnde hac ratione dicuntur interdum à quibuſdam SS. Patribus ex ſua natura immortales, & indefectibiles, ex qua doctrina plura valent argumenta diſſolui, & auctoritates explicari, quæ ab Aduerſarijs coaceruari ſolent, quædam tamen, quæ maiorem videntur facere difficultatem, referre, & ſoluere iuuabit.

138 *In oppoſitum* arguit Molin. loc. cit. in ſubſtantijs ſpiritualibus non datur aliquid, quod eſſe poſſit cum priuatione alicuius eſſe earundem; ergo non ſunt intrinſecè defectibiles, & mutabiles. Conf. quia Angeli nequeunt deſinere, niſi per annihilationem, cum ſint ſubſtantiæ omninò ſimplices, ſed quod realiter tantum deſinere poteſt, dicitur poſſe non eſſe tantum per potentiam in alio ſcilicet in Deo, quatenus omnia in nihilum redigere poteſt ſuſpendendo ſuum concurſum conſeruatiuum, ergo &c. Reſp. ad 1. per illud probari tantum, quod ſubſtantiæ ſpirituales non ſunt defectibiles per corruptionem, quo pacto deſinunt ſubſtātiæ materiales per reſolutionem in materiam primam, ſubſtantiæ verò ſpirituales ſicut totaliter incipiunt per creationem, ita totaliter quoque è contrà deſinere poſſunt per annihilationem. Ad Conf. negatur minor, ſicut enim quod incipit per creationem, non dicitur præcisè incipere per potentiam actiuam, quæ eſt in alio, ſed etiam per aliquam potentiam paſſiuam in ipſo, non quidem phyſicam, & omnino realem, ſed logicam, & Metaphyſicam, quia Deus non creat, niſi quod eſt ex ſe factibile, & logicè poſſibile; ita quod deſinit per annihilationem, non debet dici deſinere per potentiam præcisè, quæ ſit in alio, ſed etiam per aliquam potentiam logicam, ſeu non repugnantiam ad non eſſe, quæ ſit in ſeipſo, quia Deus non annihilat, niſi id quod ex ſe annihilabile eſt, ſeu cui non repugnat annihilari.

Secundo arguit Suarez cum alijs Thomiſtis, nulla potentia, nullaque inclinatio naturalis eſt directè ad non eſſe, ſed tantum ad eſſe; ergo ſubſtantiæ ſimplices non ſunt defectibiles intrinſecè per potentiam exiſtentem in ipſis. Conf. quia annihilatio eſſet illis ſubſtantijs violenta, ergo nullam habēt potentiam intrinſecam ad non eſſe, & ſic ſunt defectibiles tantum per potentiam exiſtentem in alio. Reſp. miror quoſdam ex noſtris hoc argumento teneri, in ciuſque ſolutione ambigere, cum idem argumentum fieri etiam poſſit in deſitione rerum materialium, cuius tamen in ipſa re principium aſſignant intrinſecum ſcilicet materiam primam, quomodo igitur res materiales dicuntur eſſe in potentia ad corruptionem, imò ratione materiæ naturalem ad eam habere inclinationem, ſi nulla inclinatio naturalis eſt ad corruptionem? quantum ſpectat ad corruptionem, quomodo dicatur naturalis, iam rem explicui diſp. 5. de Gener. & Corr. q. 2. art. 3. num. 47. diſtinguendo de naturali, quod primò ſumi poteſt pro eo quod res, vt ad ſuam perfectionem propendet, deindè pro eo quod ſequitur naturam, & conditionem eius, vtcumque ſe ſe ad illam habeat, ſiue naturali id appetitui repugnet, ſiue non, quo ſenſu opponitur ei, quod præter naturæ conditionem eſt, & hoc ſecundo modo dicimus corruptionem dici poſſe naturalē reſpectu rerum naturalium, non quia propriè res naturales in eam propendeant, quin potius eſſe appetunt, ſed quia corruptio ſequitur naturaliter conditionem ſtatus earum, cum ſint compoſitæ ex materia, quæ eſt radix corruptionis. Imò magis vrget argumentum de deſitione rerum materialium per corruptionem, cuius datur intrinſecum principium poſitiuum in ipſa re, quam de deſitione ſubſtantiarum immaterialium, quæ ſit per annihilationem, ad quam non dicimus in ipſa re dari potentiā aliquam, vel inclinationem naturalem, ſed ſolam intrinſecam non repugnantiam, quatenus illis ab intrinſeco ſicut non repugnat eſſe, ita neque repugnat non eſſe, ſed ex limitatione, & finitate ſuæ naturæ ad vtrumque ſunt indifferentes; magnum autem diſcrimen eſt inter inclinationem naturalem, ad aliquid, & non repugnantiam ad illud; itaque ad argumentum dici poteſt nos non ponere in ſubſtantia ſpirituali aliquam potentiam realem & inclinationem naturalem ad non eſſe, ſed ſolam non repugnantiam, atque ita habebit naturalem inclinationem ad eſſe, & ſolam non repugnantiam ad non eſſe.

139 Ad Conf. reſpondet Vulpes loc. cit. reſpectu omnipotentiæ Dei nullum prædicatum poſſibile ineſſe creaturis cum violentia, cum ſint in potentia obedientiali ad illam, vndè cum lapis contrà ſuam inclinationem fertur ſurſum ad replendum vacuum, motus non eſt violentus, ſed naturaliſſimus ſaltim reſpectu naturæ vniuerſalis exigentis vacuum repleri. Sed hanc doctrinam iam in Phyſicis reprobauimus, vbi dictum eſt diſp. 6. num. 14. potentiam obedientialem non tollere violentiam à rebus, & diſp. 12. num. 16. motum aquæ, vel lapidis ſurſum ad replendum vacuum reſpectu corporis particularis eſſe totaliter violentum, & nullo modo naturalem ex Ariſt. 4. Cœli 39. & Scoto 3. d. 27. §. *iſta rationes*, & 4. d. 49. quaſt. 13. H. quod ſi dicatur eſſe naturalem reſpectu naturæ vniuerſalis, vt innuit Vulpes, vltrò id concedimus, ſed argumentum non ſoluitur, cum procedat

Digitized by Google

dat de violentia vt opponitur inclinationi naturæ particularis, non autem vniuerſalis. Itaque ad argumentum concedendum annihilationem fore vtique violentiam ſubſtantijs ſeparatis, imò potiori iure, quam rebus materialibus ſit violante corruptio, quia non ſolùm violenter deſinerent ea generali ratione, quia vnumquodque ens appetit ſui conſeruationem, ſed etiam ex peculiari ratione ſuæ conditionis, quæ talis eſt, vt cum ſolo concurſu generali Dei perennarent, quod ſubſtantijs materialibus conuenire non poteſt, ex hoc autem non ſequitur, quod non habeant intrinſecam non repugnantiam ad non eſſe, ſed tantùm quod non habeant ad hoc naturalem inclinationem, hæc enim ſola excluditur per violentiam, non autem illa, ſicut ex hoc quod aqua violenter recipit calorem, per talem violentiam excluditur ab aqua naturalis propenſio ad calorem recipiendum, non autem capacitas, & ſimplex non repugnantia.

Tertio arguit idem Suar. Angelus non poteſt deſinere per veram actionem, ſed per ſolam illius negationem, ergò nõ eſt ſuapte natura defectibilis per potentiam ſibi intrinſecam, quia omne poſſibile reſpicit poſitiuè aliquam potentiam, defectibile è contrario. Cõf. quia defectibilitas Angeli prouenit tantùm ex potentia, & libertate Dei, vndè ſi Deus neceſſariò ageret ad extrà, non poſſet angelos ſuo eſſe priuare, ergo nõ per potentiam realem intrinſecam angelus dicitur defectibilis, ſed per extrinſecã tantùm Dei potentiam. Reſp. hæc argumenta, ſi valent, pariter probare de rebus materialibus, quod non ſint defectibiles, & deſtruibiles per potentiam aliquam paſſiuam intrinſecam, ſed tantùm per extrinſecam actiuam, nam neq; res ipſæ materiales deſinere poſſunt per veram actionem, nam vt dictum eſt diſp. 5. de gener. & corrup. n. 39. corruptio in ratione deſtructionis nõ eſt peculiaris actio diſtincta à generatione, quæ ſit per ſe deſtructiua rei; & ſi Deus ageret neceſſariò ad extrà, nedum ſubſtantias immateriales, ſed materiales quoque neceſſariò ad extrà produceret, & cõſeruaret, nec poſſet illas ſuo eſſe priuare. Ad argumentũ itaq; neganda eſt conſequentia, ex illo enim antecedente ſolum ſequitur, quod ſicut poſſibile de ſe indifferens eſt ad eſſe, & non eſſe, ita reſpicit potentiam actiuam indifferentem ad actionem, & actionis ſuſpenſionem. Ad Conf. negatur aſſumptum. ad eius probationem dicendum, quod ſicut ex illa hypotheſi etiam ſubſtantiæ materiales neceſſariò fierent, & exiſterent neceſſitate petita à cauſa extrinſeca producente, ſed intrinſecè retinerent adhuc ſuam defectibilitatem, & corruptibilitatem, quatenus ex materia conſtarent, in qua talis defectibilitas fundatur, ita quoque ſubſtantiæ immateriales ſolum extrinſecè eſſent neceſſariæ, & indefectibiles, at intrinſecè adhuc forent contingentes, & defectibiles ea ratione, qua entia finita, & limitata, in qua limitatione, & finitate radicatur potentia logica, ſeu nõ repugnantia ad non eſſe, quam habet quodlibet ens creatum, & per quam conſtituitur formaliter in eſſe entis contingentis, vt diſtinguitur ab ente neceſſariò.

QVÆSTIO VII.

De Eod. & Diuerſo.

Quid, & quotuplex ſit identitas, & diſtinctio.

140 HÆc erat alia, & præcipua paſſio complexa, ſeu diſiuncta entis, de qua nunc agendum eſt, ponitur paſſio adæquata entis, non ſecundum ſe, & ſolitariè ſumpti, ſed vt comparatur alteri ex 10. Metaph. tex. 10. vbi ait idem, & diuerſum opponi immediatè, non quidem contradictoriè, vt notauit Zerbius 10. Metap. qu. 5. quia ſic conueniret tam enti, quam non enti, & tamen non ens non dicitur idem, nec diuerſum, ſed contrariè, ideoq; inuenitur tãtùm hæc oppoſitio, vbi eſt ens, nam omne ens alteri comparatum, aut eſt idẽ, aut diuerſum ex Ariſt. cit. Tũ quia oppoſitio quæ eſt inter idẽ, & diuerſum ſequitur oppoſitionem, quæ eſt inter vnum, & multa, quia identitas fundatur ſuper vnitatem, & diſtinctio, ſupra pluralitatem 5. Met. cap. 15. at oppoſitiò, quæ eſt inter vnũ, & multa, adæquatur enti, & non conuenit non entibus, vt ait Ariſt. 10. Met. 9. Tum etiam quia quando membra diſiunctiua ſunt immediatè oppoſita circà aliquod ſubiectum, neceſſariò conueniunt, & adæquatè illi ſubiecto, ideò enim numerus eſt par, vel impar, quia hæc membra circa numerum ſunt immediatè oppoſita, ſed identitas, & diuerſitas ſunt immediatè oppoſita reſpectu entis, nam omne ens alteri comparatum vel eſt idem cum ipſo, vel diuerſum ab eo, ergò neceſſariò, & adæquatè enti conueniunt, ſed non conueniunt ſimul, quia ſunt oppoſita, ergo ſub diſiunctione Tractauimus autem de identitatibus, & diſtinctionibus diſp. 1. Log. q. 5. ar. 2. quantùm opus erat tyronibus noſcere genera identitatum, & diſtinctionum pro faciliori captu rerum phyſicarum, imò & logicarum, ſed quia altiorem indaginem petebat negotij moles, & rei dignitas, promiſimus ibi hic in Met. eandem inſtituere diſputationem ſub altiori ſtilo, & rem totam à fundamento explicare, quod agendum iam nobis ſupereſt in vltima huius Diſputationis parte, quam præ manibus habemus; hic præſentim tractabimus de per ſe identitatibus, & per ſe diſtinctionibus, modi namque diſtinctionis, & identitatis per accidens videri poſſunt apud Ariſt. 5. Met. cap. de eodem, vbi de his ſatis dilucidè tractat.

ARTICVLVS I.

De natura Identitatis, & Diſtinctionis, vt ſic.

NVmerum, & qualitatem Identitatum, & Diſtinctionum loc. cit. in Logica, quantum ad Logicũ pertinebat, inueſtigauimus, ſed naturã & formalitatem Identitatis, & diſtinctionis, vt ſic generatim, explicare non curauimus aſſignatis ibi de cauſis, quia nimirum aſſignari non poterat ratio aliqua communis vniuoca ad identitatem realem, & rationis, & ſimiliter ad diſtinctionem realem, & rationis. Attamen quia hic agitur de Identitate, & diſtinctione, vt ſunt paſſiones entis, & conſequenter, vt reales ſunt, opus eſt inueſtigare vtriuſque formalitatem, quæ poſteà applicari poterit ad Identitatẽ, & diſtinctionem rationis, ſicut à toto genere eſſentia entis rationis explicari ſolet per analogiam, & proportionem ad ens reale, cuius inſtar concipitur. Rurſus tractabimus de ipſis non in impreſſa ſignificatione ſumptis, quo pacto dicuntur ſundari tantùm in ſubſtantia, ſed in ampliori ſignificatione ſumẽdo ſubſtantiam pro eſſentia, quo pacto per omnia prædicamenta vagantur, & ſunt paſſiones entis tranſcẽdentes, vt diximus ſuprà diſp. 4. n. 32. & notat Doct. 1. d. 19. q. 1. & Ant. And. 5. Met. q. 14. in ſol. ad 4. prius ergo formalitatem Identitatis veſtigabimus, ſubindè diſtinctionis.

141 Quoad identitatem aliqui videntur eam conſtituere in negatiuo, ac ità præſertim ſentire videtur Mauritius noſter in epitom. Formalit. vbi vult, quod diſtinctio formaliter conſiſtat in aliquo poſitiuo nimirum in alietate, ſeu diuerſitate extremorum, identitas autem in negatione talis alietatis, eodem modo quo diſp. præced. Thomiſtæ dicebant multitudinem conſiſtere in poſitiuo, vnitatem verò in negatione talis poſitiui, adeout ſicut apud illos vnitas nõ erat niſi negatio multitudinis, ita apud iſtos identitas non ſit, niſi negatio diſtinctionis, & alietatis. Sed hic dicendi modus paſſim reijcitur, & Identitatem dicere aliquid poſitiuum poteſt ferè eiſdem rationibus firmari, quibus loc. cit. idipſum de vnitate probatum eſt, nam intantum aliqua dicuntur eadem, quatenus ſunt vnum, ſeu quatenus adunantur in aliquo eſſe, & in aliquo conceptu, cum ergo vnitas quid poſitiuum dicat ex ſuperius dictis; ſic etiã identitas, vndè potius diſtinctio, quæ correſpondet multitudini, deberet quid negatiuũ præſeferre, quã identitas, quæ correſpõdet vnitati. Hoc etiã tenet, & probat Paſqualig. tom. 2. Met. d. 47. ſec. 1. quia per illud ipſum ens conſtituitur idẽ per quod conſtituitur in eſſe, & per quod conſtituitur diuerſum ab alio, itaut præciſo quocumque alio concipiatur idem, vel diſtinctum, ergo cum ex vi proprij eſſe habeat identitatem, erit etiam idem per aliquid poſitiuum. Hæc tamen probatio non placet, quia identitatem nullo pacto diſtinguit ab entitate rei, quod eſt falſum, quia ad minus diſtingui debent, vt ſubiectum, & paſſio, tum quia entitas rei poteſt eſſe abſoluta, ſed formalitas identitatis eſt relatiua, vt mox dicemus, & Paſqual. ibid. fatetur concl. 2. dum ait identitatem dicere formaliter aliquam rationem ſimplicitatis, & connotare extrema, quæ ex vi illius rationis in idem eſſe ſimplex coaleſcant. Statuendum ergo eſt Identitatem aliquid poſitiuum dicere, etiamſi per negationem diſtinctionis ſoleat interdum explicari, ſicut pariter Vnitas quid poſitiuum dicit, etiamſi per negationem diuiſionis, vel multitudinis ſoleat explicari; & fortè id etiam ſenſit Mauritius, quamuis Identitatem explicet per negationem alietatis. Et hoc denique inſinuauit Ariſt. ipſe 5. Metaph. tex. 16. dum ait quod *identitas vnitas, quædam eſſentiæ eſt*, per quod ſignificat proportionaliter diſcurrendum eſſe de vnitate, ac Identitate, quia hæc fundatur in illa.

Cæterum adhuc eſt difficultas, an formalitas poſitiua, quæ

pra ſeſert Identitas, ſit abſoluta, vel relatiua, & aliqui cenſent eſſe abſolutam, vndè dicunt identitatem aliud non eſſe, quam vnitatem alicuius, vel aliquorum in ſubſtantia, ſicut ſimilitudo eſt vnitas aliquorũ in accidente, quia ſicut datur ex 5. Met. tex. 12. vnitas numeralis, ſpecifica, generica & analoga, ita datur identitas, qua aliqua dicuntur idem numero, aliqua ſpecie, aliqua genere, & alia idem analogia: ita ſignificauit Auguſtinus Muſæus tract. de diſtinctionibus ad mentem Ægidij cap. 1. Alij duplicem aſſignant identitatem vnam abſolutam, aliam reſpectiuam, prima eſt, qua aliquid dicitur idem ſibi ipſi, in tali enim identitate non inuoluitur relatio ad aliam rem; ſecunda eſt, qua plura ſunt idem inter ſe ratione alicuius naturæ communis, quo ſenſu Petrus, & Paulus dicuntur idem in humanitate, nam in ratione hominis, vt ſic non diſtinguuntur, ſed ſunt idem, quam opinionem Scot. tribuunt Heruæus quol. 4. q. 2. Soncin. 10. Met. qu. 5. Iauell. ibidem q. 7. Suarez diſp. 7. Met. ſect. 7. Paſqualig. diſput. 47. quorum tamen nullus locum aſſignat, vbi hoc dixerit Doct. Faber tamen to. Metaph. diſp. 5. quamuis fateatur nihil tale apud Scotum inueniri, putat nihilominus hanc eſſe ſententiam eius.

142 Dicendum eſt identitatem formaliter ſumptam, quæcunque ſit dicere conceptum relatiuum; Concluſio eſt Scoti 5. Met. q. 11. vbi docet identitatem eſſe relationem, quia non poteſt concipi, niſi vt habitudo ad aliud, & quia denominat vtrumq; extremum eodem modo ſubdit eſſe relationem æquiparantiæ; & manifeſte innuitur ab Ariſt. 5. Met. tex. 20. vbi numerat identitatem inter relationes primi modi, quæ in vnitate fundantur, dicens eadem dici quorum ſubſtantia eſt vna, nam ſicut ſimilitudo eſt conuenientia in qualitate, ita idẽtitas eſt conuenientia in ſubſtantia; Probatur quia aut vnum dicitur idem cum alio, quia in vno aliquo communi prædicato cõueniunt, aut quia eſt idem ſibi ipſi, ſi primũ iam palam conſtat talem identitatem eſſe relationem, quia nequit concipi ſine habitudine ad aliud; ſi ſecundum, adhuc talis identitas nequit concipi, & explicari, niſi concepto relatiuo, nam in ea identitate vtimur vno, tanquam pluribus, vt docet Ariſt. 5. Metaph. 16. cum ait *quare patet, quod identitas vnitas quædam eſſentiæ eſt, aut plurium, aut cum vt pluribus vtatur, vt puta cum dicis ipſum ſibi ipſi idem, vt duobus enim ipſo vtitur*, ecce quomodo ad identitatem quoque illam, quam dicebant abſolutam, requiritur pluralitas extremorum, quæ in vnum eſſe coaleſcant, cum inquit, vt aliquid intelligatur ſibi ipſi idem, deberi veluti in ſe geminari. Præterea identitas ex ſui natura plura cogit in vnum eſſe vel realiter, vel formaliter vel ratione, ergo ex ſua ratione formali, debet inter plura verſari in vnum eſſe coadunata vel reale, vel formale, vel rationis, & ideo eſt formaliter relatiua, non abſoluta; Ex quibus patet identitatem eſſe formaliter relationem contrà ſecundam opinionem, & non eſſe formaliter vnitatem contra primam, quia vnitas eſt quid abſolutum, & ad ſe, cum dicat indiuiſionem rei in ſe, at identitas eſt quid relatiuum. Tum quia identitas ex Ariſt. loc. cit. fundatur in vnitate, ergo non eſt vnitas formaliter, ſed fundamentaliter tantum. Tum quia identitas v. g. generica, vel ſpecifica eſt conuenientia plurium in eadem eſſentia, & ſubſtantia, ſicut ſimilitudo eſt conuenientia in qualitate, & æqualitas conuenientia in quantitate, ſed iſtæ conuenientiæ ſunt formaliter relationes primi modi relatiuorum, ergo & ipſa identitas. Tum quia vnitas de ſuo conceptu formali non dicit, vel connotat plura, inter quæ verſetur, quia formaliter eſt indiuiſio rei in ſe, vt conſtat ex diſp. præcedenti, ſed identitas dicit quidem eandem vnitatem, ſed prout eſt ratio coadunans plura in vnum eſſe, vndè neceſſariò connotat plura inter quæ verſetur per modum relationis, & habitudinis. Tum deniq; quia quæ ſunt omninò idem, habent eadem oppoſita, at non ſic eſt de vnitate, & identitate, nam vnitati opponitur multitudo ex 10. Met. tex. 3. identitati vero opponitur negatio identitatis vel diſtinctio 4. Met. 21. ergò identitas non eſt formaliter vnitas, licet in vnitate fundetur nec aliquid abſolutum, ſed relatio.

143 Neque diuiſio illa identitatis abſolutæ, & relatiuæ apud Scotum habetur vt dixi, ſed tantum apud quoſdã veteres Scotiſtas, vt apud Bonet. lib. 3. ſuæ Metaphyſic. cap. 7. qui fortè etiam eam identitatem, qua aliquid dicitur idem ſibi ipſi, non dixerunt abſolutam, quia re vera conceptum abſolutum dicat, ſed quia non eſt inter extrema aliquo pacto ex natura rei diſtincta, ſed tantum per opus intellectus, quo vtimur vt pluribus, quod eſt vnum, vndè inuoluit aliquid rationis; alioquin ſecundum rationem illa identitas eſt relatiua, ea relatione, qua idem refertur ad ſemetipſum. Sed Dices, quælibet res ſeipſa eſt idem cum ſeipſa, vel cum alia ſecluſo quocunque accidente, vel modo ſuperaddito, ergo non eſt neceſſaria relatio ad hanc denominationem. Reſpond. vt alias dictum eſt in Logica, aſſumptum verificari fundamentaliter tantum, non autem formaliter, ſicut album ex ſeipſo ſecluſo quocunque modo ſuperaddito eſt ſimile alteri, non quidem formaliter, ſed tantum fundamentaliter; & ſic etiam intelligendus eſt Ariſt. cum loc. cit. dixit, identitatem eſſe quandam eſſentiæ vnitatem, intelligi, inquam, debet fundamentaliter, non formaliter, & ideò non dixit abſolutè identitatem eſſe vnitatem eſſentiæ, ſed quod, *identitas eſt vnitas, quædam eſſentiæ*. 5. Met. 16.

Quæ autem identitas, & quando, ſit relatio realis, vel rationis, conſiderandũ eſt ex conditione extremorũ, inter quæ verſatur, an nimirum ſint realia, ac realiter diſtincta, vt relatio realis poſtulare videtur, vt dictum eſt diſp. 8. Log. q. 7. ex Scoto 1. d. 31. q. vn. & quol. 6. per totum, iuxta quam regulam idẽtitas generica, vel ſpecifica vnius rei cum alia erit relatio realis, & realis identitas, vt docet Doct. 2. d. 3. q. 1. ratione ſexta pro ſua concluſione, ſicut enim diſtinctio, & diuerſitas generica, vel ſpecifica eſt relatio realis, quia habet extrema realia (ait Doct.) ita identitas ob eandem rationem. Idẽtitas vero numeralis non eſt relatio realis, ſed rationis, & ratio eſt, quia talis eſt relatio, qualis eſt diſtinctio extremorum, inter quæ verſatur, cum relatio ſit habitudo inter duo extrema, vndè ſi extrema ſint realia, & à parte rei diſtincta, relatio erit realis, ſin minus, erit relatio rationis; cum igitur in idẽtitate numerali non habeantur extrema à parte rei diſtincta, ſed tantum ratione, quæ vnum apprehendit, vt duo, dicendum eſt non importare relationem realem, ſed rationis; & ſic etiam diſcurrere videtur nobiſcum ſentiens Soncin. 5. Metaph. quæſt. 36.

144 Obijcies, quicquid eſt idem à parte rei, habet in ſe idẽtitatem realem, quia ſicut album à parte rei eſt tale per albedinem realem, ita quicquid eſt idem à parte rei, eſt tale per identitatem realem, ſed Petrus dicitur idem ſibi ipſi à parte rei, ergo per identitatem realem. Deinde identitas numeralis cenſetur omnium perfectiſſima, & maxima ergo non eſt idẽtitas rationis, ſed realis. Rurſus ſi vnum contrariorum eſt reale, etiam & reliquũ, at diſtinctio, & identitas opponuntur contrariè, & diſtinctio numeralis eſt relatio realis, ergo & identitas. Deniq; idẽtitas, & diſtinctio aut ſunt paſſiones entis, aut modi diuiſiui eius, ergo aliquid reale importare debent. Reſp. ad 1. & 2. identitatem eiuſdem ad ſeipſum dici realẽ, & omnium perfectiſſimam, non quidẽ quo ad veritatem relationis formaliter importatæ, cũ eiuſdẽ ad ſe nequeat eſſe relatio realis, quæ poſſit habere extrema realiter diſtincta, ſed dicitur omnium perfectiſſima quoad veritatem fundamenti; ſicut enim nulla maior, veriorque vnitas, quam eiuſdẽ ad ſe reperiri poteſt, ita nulla maior, veriorq; identitas, quã eiuſdẽ ad ſeipſum, quam ſolutionem perſpicuè docuit Scot. 1. d. 31. q. vn. & quol. 6. vbi agit de relationibus communibus identitatis, æqualitatis, & ſimilitudinis in diuinis, quæ ſimpliciter reales ſunt ratione extremorum realiter diſtinctorum, eſtò ratio fũdandi ſit ſimpliciter eadem numero in illis. Ad 3. negandum eſt identitatẽ, qua Petrus dicitur idem ſibi ipſi, & diſtinctionem, qua ſecernitur à Paulo, eſſe oppoſitas, quia conueniunt eidem ſubiecto, ſed illi identitati opponitur diſtinctio Petri à ſeipſo, quæ diſtinctio non ſolum non eſt realis, ſed eſt prorſus impoſſibilis; tum quia non valet aſſumpta paritas, quia diſtinctio numeralis habet extrema actu diſtincta, non ſic identitas. Ad vlt. negandum eſt pariter diſtinctionem realem, quæ eſt ab altero, & relationem importat realem ſiue prædicamentalem, ſiue tranſcendentalem, opponi identitati rei ad ſeipſam, nam potius opponitur identitati alicuius rei cum alia in aliquo vtrique communi, quæ pariter eſt relatio realis.

145 Quoad diſtinctionem mouetur eadem difficultas, quæ de identitate, an dicat rationem poſitiuam, vel negatiuam. Et quidem Paſqualig. diſp. 47. cit. ſec. 2. aſſerit diſtinctionem formaliter ſumptam eſſe quid negatiuum, & cõſiſtere in ablatione identitatis, cum enim identitas ſit ratio poſitiua reducens aliqua in vnum eſſe, diſtinctio è contra debet eſſe negatio illius rationis, ex cuius ablatione remanẽt res diſtinctæ, quæ ex vi illius reducerẽtur in vnum eſſe, ita quoq. Suar. diſp. 7. ſect. 1. Arriag. diſput. 2. Metaph. ſect. 4. Ouied. controuerſ. 4. Metaph. punc. 1. ſic etiam ſentire videtur Hurtad. diſp. 6. Metaph. ſect. 1. vbi inquit ab initio, quod diſtinctio eſt vnum conceptum non eſſe alium, & §. 3. definiens diſtinctionẽ inquit,

quit, quod eſt *eſſentia cuiuſcunque rei explicata per negationem alterius conceptus*, v.g. diſtinctio ſubſtantiæ ab accidente eſt eſſentia ſubſtantiæ explicata per negationem accidentis, diſtinctio autẽ accidentis à ſubſtantia eſt accidentis eſſẽtia explicata per negationem ſubſtãtiæ, per quod videtur velle diſtinctionẽ vnius rei ab alia dicere principaliter, & in recto propriam illius rei eſſentiam, ac entitatem, & connotare negationem alterius conceptus. Sic etiam diſcurrit Paſqualig. ait enim, quod licet diſtinctio formaliter conſiſtat in negatiuo, & negationem importet identitatis, adhuc tamen fundamentaliter debet eſſe quid poſitiuum, & addit ipſe quoq; hoc poſitiuum, in quo fundatur negatio per diſtinctionem importata, eſſe ipſam rei entitatem, quatenus ex ſua limitatione excludit à ſe eſſe alterius rei; vndè Auctores iſti in hoc conueniunt, quod diſtinctio ſupra puram rei entitatem nihil prorſus poſitiuum addat, ſed ſolam negationem identitatis cum alia re, differunt autem in hoc, quod Paſqualig. vult negationem identitatis eſſe formale diſtinctionis, Hurt. autem videtur velle, quod ſit connotatum. Hinc Paſq. reſoluens difficultatem inquit, dupliciter poſſe conſiderari diſtinctionem, fundamentaliter, & formaliter, fundamentaliter dicit id, in quo fundatur diſtinctio, ſeu ipſam rationem formalem diſtinguendi, & hoc eſt poſitiuum ipſa ſcilicet rei entitas, formaliter verò dicit rationem illam, per quam tollitur identitas, & hæc eſt ſola negatio.

Probat autem Paſqualig. diſtinctionem dicere formaliter negationem, & ablationem identitatis, quia identitas, & diſtinctio ita opponuntur, vt ſe inuicem deſtruant, ſtante enim identitate nullo pacto concipi poteſt diſtinctio, & è contra ſtante diſtinctione nullo pacto poteſt concipi identitas inter ea, quæ diſtincta ſunt, cum ergo per diſtinctionem debeat tolli identitas, & ex negatione identitatis abſque alio concipiatur diſtinctio, ſequitur diſtinctionem eſſe aliquid negatiuum conſiſtens in ablatione identitatis. Et hic diſcurſus confirmari poteſt. quia eo ipſo, quod aliqua intelliguntur non eſſe idem præciſo omni poſitiuo ſuperaddito, intelligitur eſſe diſtinctio inter illa, ergo diſtinctio formaliter conſiſtit in negatione identitatis. Deindè alio diſcurſu probat Hurtad. eit diſtinctionem eſſe propriam rei entitatem, quia vnaquæque res per eundem conceptum; per quem conſtituitur eſſentialiter, diſtinguitur ab alijs, ſed conſtituitur per ſuam entitatẽ, ergo & diſtinguitur, maior patet per id, quod communiter dicitur eadem eſſe principia conſtituendi, & diſtinguendi, vndè per eundem conceptum, per quem eſt creatura, non eſt Deus; tum quia res quælibet ex vi ſui eſſe habet, quod non communicet cum eſſe alterius, & eo ipſo; quod non cõmunicat, diſtinguitur, vndè ſicuti per ſuum eſſe non communicat, ita per ſuum eſſe diſtinguitur. Conf. ab alijs, quia ſi vna eſſentia non diſtingueretur ab alia ſeipſa præcisè, ſed per aliquem modum ſuperadditum, inquiri poteſt de illo modo, an ſit quid diſtinctum ab ipſis rebus, an nõ, ſi eſt quid diſtinctum, rurſus inquirendum eſt, per quid res ab ipſo modo diſtinguantur, & ſic aut deueniendũ eſt ad aliquid, quod ſeipſo diſtinguatur, aut procedendum in infinitum, quod ſi ſemel conceditur aliquid ſeipſo diſtingui ab alio, iam habetur intentum vnam eſſentiam ſeipſa diſtingui ab alia, quod ſi conceditur de vna, eadẽ erit ratio de omnibus. Dices diſtinctionem non conſiſtere in ſola rei eſſentia, ſed in eſſentia, & negatione alterius rei, itaut per negationem illam conſtituatur formaliter in eſſe diſtincto. Hoc gratis concedit Paſq. ſed nõ concedit Hurtad. quia diſtinctio non eſt formaliter negatio, & rem eſſe diſtinctam propriè non eſt negatio, imò potius talis negatio oritur ex diſtinctione, quod probat, eo enim quod Petrus eſt Petrus, non eſt Paulus, & ex Petreitate ſequitur negatio Pauli, Petreitas autem ſecundum ſe eſt alia à Pauleitate, & ab equinitate. Conf. nam vt ſubiectum eſt prius, quam negatio in eo fundata, & habitus eſt prior priuatione, ita prius intelligitur aer, & lux, quam negatio lucis in aere, ſed in illo priori intelligitur aerem, & lucem eſſe duo entia, ergo vt diſtincta, antequam intelligatur vnum habere negationem alterius. Hinc concludit, quod diſtinctio non includit formaliter negationem, ſicut cæcus, ſed eſt poſitiuus conceptus rei, ad quem ſequitur negatio alterius conceptus, quia in vna re fundatur negatio, & contradictio alterius, & per hanc negationem, vt manifeſtiorem, ſolet explicari diſtinctio rerum; vndè Hurt. quamuis ab initio ſectionis videretur ſentire diſtinctionem eſſe formaliter negationem, tamen in proceſſu declarat eſſe formaliter quid poſitiuum ſcilicet puram rei eſſentiam, negationem verò eſſe quid extrinſecum conſequens ad illam.

146 Dicendum tamen eſt diſtinctionem propriè ſumptam, vt eſt entis affectio, dicere rationem aliquam poſitiuam, & hanc non eſſe abſolutam rei eſſentiam præcisè ſumptam, ſed relationẽ ipſi ſuperadditã, vel realiter, vel formaliter, ſecundũ quod eſt relatio prædicamentalis, vel tranſcendẽtalis. Concluſio colligitur ex Doctore 2.d.3.q.1. vbi in ratione ſexta pro cõcluſione palam docet diſtinctionẽ, & diuerſitatẽ eſſe quid poſitiuum, & in entibus realibus dicere relationẽ realẽ, & ſequuntur paſſim Formaliſtæ noſtri in tract. Formalit. Dixi autem hoc intelligẽdum eſſe de diſtinctione propriè dicta, quia vt paſſim docent Formaliſtæ, diſtinctio poteſt dupliciter accipi, primò negatiuè, vt coincidit cum non idẽtitate, nam diſtinctio propriè eſt inter poſitiua extrema, vt enim negationes propriè non ſunt, ita neque propriè diſtinguuntur, quia licet inter ens, & nõ ens ſit maxima diſtinctio, nam opponuntur contradictoriè, tamen quia non fundatur in vno extremo poſitiuo, non dicitur poſitiua, ſed negatiua; ſecundò poteſt ſumi diſtinctio poſitiuè, & ſic eſt ratio poſitiua, ſiue realis, ſiue rationis inter duo extrema poſitiua, vndè priuatio diſtinguitur ab habitu negatiuè, non poſitiuè. Hinc dicebat Tromb. in ſuis Formalit. ab initio §. *vlterius eſt aduertendum*, quod omnis diſtinctio eſt non identitas, & non è conuerſo, quia non identitas latius patet, quam diſtinctio, cũ etiam conueniat non enti, diſtinctio verò cum ſit relatio poſitiua, præſupponit extrema poſitiua, & conuenit tantum entı; ex quo deducit, quod inter negationem, & affirmationem, priuationẽ, & habitum non poteſt intercedere diſtinctio, ſed tantum non identitas, vndè ſi quãdoque inuenitur, quod habitus diſtinguatur à priuatione, aut affirmatio à negatione, hoc ſolum debet intelligi negatiuè, quo etiam modo cõceditur Sortem à Chimæra diſtingui negatiuè ſcilicet quatenus non eſt idem Chimæræ, ſed poſitiuè nequaquam; Hinc ergo probatur diſtinctionem propriè dictam dicere rationem poſitiuam, nec ſufficienter explicari per puram negationem identitatis, quamuis hæc negatio ſupponatur diſtinctioni, nam diſtinctio ſolum conuenit enti, illa verò negatio competit tam enti, quam non enti, vt dictum eſt, ergo diſtinctio non eſt pura non identitas.

Reſpondet Paſqualig. concedendo diſtinctionem, qua ſcilicet ens diſtinguitur à non ente, ſeu negationibus nõ eſſe veram diſtinctionem. hoc autem inquit non ex eo prouenire, quod formalitas diſtinctionis propriè dictæ ſit poſitiua, ſed quia ad conſtituendam diſtinctionem nõ ſufficit vna res, ſed requiruntur ſaltim duo extrema, quorum vtrumque habeat proprium diſtinctiuum, ratione cuius incommunicabilia quoad eſſe reddantur, at ſi aliquod extremum poſitiuum cum nõ ente, aut negatione comparetur, aut duæ negationes inter ſe, tunc extrema illa negatiua nullum habent eſſe, ſecũdum quod diſtinguãtur, & conſequenter non habent formale diſtinctiuum, vndè nullo modo poteſt interuenire propria diſtinctio. Hæc ſolutio, ſi benè expendatur, concedit totum, quod intendimus, cum enim inquit ad conſtituendam diſtinctionem propriè dictam duo extrema poſitiua requiri, per hoc manifeſtè concedit habitudinem vnius ad aliud importatã per diſtinctionem eſſe habitudinem poſitiuam, & nõ ſimplicem negationem identitatis, quia hæc ſimplex negatio identitatis bene reperitur inter ens, & non ens, vt omnes concedunt. Tum quia ſi conceptus formalis, & eſſentialis diſtinctionis eſt negatiuus, non autem poſitiuus, vt contendit Paſqualig. ad quid verſari debet inter extrema poſitiua? cum ergo nequeat intercedere, niſi inter extrema poſitiua ex ipſius confeſſione, argumento eſt diſtinctionem dicere conceptum poſitiuum, & non ſolam rationem negatiuam. Conf. quia habitudo, quæ neceſſariò petit extrema poſitiua, eſt habitudo poſitiua, ſi ergo diſtinctio ſuapte natura poſtulat verſari inter extrema poſitiua, concludendum eſt diſtinctionem importare habitudinem poſitiuam, non autem negatiuam explicatam per ſolam non identitatem.

147 Deindè principaliter arguitur ad idem, diſſimilitudo præter negationem vnitatis in qualitate eſt ratio poſitiua conſequens ad negationẽ illam, ergo à pari in propoſito diſtinctio præter negationẽ identitatis vnius eſſentiæ cum alia addit aliquid poſitiuum, antecedens patet, quia negatio ſimilitudinis inter album, & nigrum nõ ſufficit ad formalem denominationẽ diſſimilitudinis inter illa, quia talis negatio etiam reperitur inter albedinem, & chimæram, albedo ſiquidẽ non eſt ſimilis chimæræ, non tamen dicitur diſſimilis ab ea, ſicut diſſimilis dicitur à nigredine; Probatur conſequentia, nam diſtinctio opponitur identitati, vt diſſimilitudo opponitur ſimilitudini, & ſicut præter vnitatem in qualitate datur

ſimilitudo, ita præter vnitatem in ſubſtantia, ſeu eſſentia, datur identitas. Conſ. quia non identitas nõ eſt formaliter diſtinctio, ergo hæc non ſufficienter explicatur per illam, etiamſi illam præſupponat, probatur aſſumptum, quia non identitas in aliquo ſigno alicui competit, pro quo non competit ei diſtinctio, nam idem, & nõ idem ſunt contradictoria, idem autem, & diuerſum contraria, at oppoſitio contradictoria eſt prior oppoſitione contraria, cum ab ipſa præſupponatur, & per conſequens poteſt alicui competere eſſe idem, vel non idem prius, quam eſſe idem, vel diuerſum. Tum quia ſi humanitas abſtrahatur ab omni entis paſſione, & ab omnibus proprijs paſſionibus, certũ eſt quod humanitas ſic abſtracta, ſeu in tali ſtatu præciſionis non dicitur formaliter diſtincta à lapide, quia hic eſt ſtatus puriſſimæ quidditatis, vnde in eo ſigno nequeũt de ipſa enũciari, niſi prædicata per ſe primi modi, & ideo diſtinctio, cum ſit entis paſſio, nequit ei pro eo ſigno conuenire, ſed adhuc tamen in ea præciſione, & abſtractione humanitas dicitur non eadem lapidi ergo diſtinctio non eſt formaliter non identitas vnius rei cum alia, etſi eam præſupponat. Dices humanitatẽ in tali ſtatu præciſionis ſicut dicitur non eadem lapidi, ita pariter dici poſſe diſtinctam ab ea. Contra, quia iam oppoſitum probat argumẽtũ, nam de re in tali ſtatu præciſionis enunciari nequeunt, niſi prædicata primi modi, qualis nõ eſt diſtinctio, & ne fiat cauillatio de humanitate in abſtracto, accipiamus chimeram, chimæra nunquam non eſt eadem Petro, & tamẽ nequit dici differre, ſeu diſtingui à Petro, ergo non identitas non eſt formaliter diſtinctio, & alicui poteſt illa cõpetere, cui nõ conuenit iſta. Dices rurſus, chimæram, ſicut dicitur non eadem Petro, ita dici poſſe ab ipſo differre, vel eſſe diſtinctam. Hoc refutatur ex patuis logicalibus in explicatione verbi *diſtinguitur*, ſeu *differt*, quia hæc propoſitio, Socrates differt à Platone, ſic exponitur, Socrates eſt, & Plato eſt, & Socrates non eſt Plato, ſi ergo vera eſt hæc propoſitio, chimæra differt à Petro, ſic explicari deberet ex regulis logicalibus, Chimæra eſt, & Petrus eſt, & Chimæra non eſt Petrus, ergo differt, & diſtinguitur à Petro, at euidenter conſtat falſo dici de Chimæra, quod ſit, ergo etiam falſo dicitur Chimæram differre, ſeu diſtinctam eſſe a Petro. Hinc patet, quomodo diſtinctio ſe habeat ad negationem identitatis, nam non identitas latius patet diſtinctione, & eſt quid ſuperius ad eam, nam omne diſtinctum eſt non idem, ſed non è contra, chimæra namque eſt non idem Petro, & tamen propriè non diſtinguitur, vel differt à Petro.

148 Secundò probatur diſtinctionem non eſſe puram rei eſſentiam abſolutã præcisè ſumptam contrà Hurtad. qui deſiniebat diſtinctionem eſſe formaliter, cuiuſque rei eſsẽtiam explicatam per negationem alterius; Probatur (inquam) quia eſſentiæ rerum ſecundũ ſe non ſunt relatiuæ, & ideò debet addi forma relatiua, per quã referãtur ad aliud, ſed per diſtinctionem vna res refertur ad aliam, tanquam ab ea diuerſa, ergo diſtinctio formaliter non eſt abſoluta rei eſſentia. Tum quia id, quod diſtinguitur ab alio, & id per quod diſtinguitur, tanquam per principium diſtinctiuum, non eſt formaliter ipſa diſtinctio, nam quod diſtinguitur, eſt concretum habens ipſam diſtinctionem, non verò ipſa diſtinctio in abſtracto, & id, per quod diſtinguitur, eſt principiũ, & radix ipſius diſtinctionis, non autem ipſa diſtinctio, ergo neq; eſſentia, nec principium formale conſtitutiuum eſſentiæ eſt formaliter ipſa diſtinctio, nam eſſentia eſt concretum, quod diſtinguitur, & principium conſtitutiuum eius eſt radix, & origo diſtinctionis, & ratio fundandi ipſam diſtinctionem, nõ autem ipſa diſtinctio. Demum eſſentia ſecundum ſe neque præcisè fundat diſtinctionem, neq; identitatem, ſed hanc, vel illam fundat ex comparatione ad diuerſos terminos, quia reſpectu termini, cum quo conuenit in aliquo, fundat identitatem, & reſpectu alterius diſtinctionem, ergo eſſentia formaliter non eſt diſtinctio, nam quæ conueniunt eſſentiæ ſecundum ſe, ſemper ei conueniunt cuicunque termino comparetur.

Reſpondet Hurtad. eſſentiam non eſſe diſtinctam, niſi cõnotata negatione identitatitatis vnius cum alio, per quã explicatur diſtinctio, nam ſubſtantiam ab accidente diſtingui explicatur per hoc, quod ſubſtantia non eſt accidens. Contrà, ſi ſubſtantia ſecundum ſe concepta non explicat, nec importat diſtinctionem ſui ipſius à quocunq; alio, ſed tantum vt ſubeſt negationi identitatis, ergo non eſſentia, ſed negatio ipſa erit formaliter diſtinctio, probatur conſequentia, quia illa eſt ratio formalis rei, qua poſita, & omni alio ablato, ponitur res, & qua ablata omni alio poſito aufertur, ſed poſita negatione ablato per impoſſibile omni alio ponitur diſtinctio, & contrà ablata negatione poſito omni alio non ponitur diſtinctio, ergo ratio formalis diſtinctionis erit negatio identitatis, non autem ipſa rei eſſentia ſub negatione concepta. Conſ. quia negatio non explicat rationem formalem eſſentiæ, vt ſic, ſed vt diſtinctæ, ergo negatio potius erit formaliter diſtinctio, probatur conſequentia, nam quia diſgregatiuum viſus non explicat eſſentiam hominis, vt ſic, ſed vt albi, ideò dicitur eſſe ratio formalis non hominis, ſed albi. At inquit Hurtad. negationem non eſſe rationem formalem diſtinctionis, ſed potius ab ea oriri, & eſſe effectum eius; ex eo enim quod Petrus eſt Petrus, ſequitur non eſſe Paulum. Contrà, quia potius oppoſitum eſt verum, nimirum negationem identitatis præſupponi diſtinctioni, vt ſupradictum eſt, non è contrà, & licet verum ſit negationem illam oriri, & fundari in principio conſtitutiuo, & diſtinctiuo, non tamen oritur ex ipſa formali, & actuali diſtinctione, neque id probant eius rationes, vt mox dicemus.

149 Tertiò probatur diſtinctionem eſſe rationem poſitiuam reſpectiuã, quæ erat alia concluſionis particula, ex Mair. 1. d. 8. q. 1. ar. 1. & tract. formalit. quia per ſuam rationem formalem eſt ad aliud, cum ſit ratio formalis diſtinguendi, non quidem idem à ſeipſo, ſed ab alio; quod adeò verum eſt, vt Hurtad. ipſe hoc tandem fateatur loc. cit. dicens vehementer inclinare in ſententiam afferentem diſtinctionem formaliter conſiſtere in duobus entibus, nam diſtinctio eſt ad aliud, nil enim diſtinguitur à ſeipſo, ſed ab alio, vnde concludit ratiocinandum eſſe de illa, ſicut de relatione. Tum quia, quando oppoſita poſſunt alicui conuenire in ordine ad diuerſa, tunc illa ſunt relatiua, vt patet de magno, & paruo, nam faba reſpectu milij eſt magna, reſpectu nucis parua, ſed talis eſt diſtinctio oppoſita identitati, nam rationale eſt idem realiter cum animali, & eſt realiter diſtinctum à lapide. Tũ quia diſtinctio opponitur identitati non purè contradictoriè, quia contradictio non exigit extrema poſitiua, vt poſtulat diſtinctio, neque contrariè in rigore, quia cõtraria ſunt inuicẽ actiua, vel ex actiuis oriũtur, ergo relatiuè. Tũ quia hic cõcurrunt omnia ad relationem requiſita, concurrunt enim vtrinque extrema poſitiua, ratio fundãdi quæ eſt negatio vnius ab alio, vel potius pluralitas rationum in vtriſque, & tandem relatiua denominatio, ergo nil deeſt ad relationem requiſitum. Tum demum, quia ita ſe habet diſtinctio ad extrema pluriſicata ſecundum eſſentiam, vt diſſimilitudo ad extrema pluriſicata ſecundum qualitatem, ſed hæc eſt ratio reſpectiua, ergo &c. Dixi autem huiuſmodi relationem importatam per diſtinctionẽ eſſe realiter, vel formaliter duntaxat ſuperadditam, nam datur aliqua diſtinctio, quæ eſt relatio tranſcendentalis, ac rei realiter identificata, & talis præſertim eſt diſtinctio, quæ dicitur entis paſſio; datur etiam diſtinctio, quæ eſt relatio prædicamentalis, & purum rei accidens, quia adeſt, & abeſt præter ſubiecti corruptionem, vt diſtinctio, qua ego diſtinguor à Petro v. g. exiſtente, quo defuncto, perit etiam illa diſtinctio, & talis diſtinctio dicitur eſſe aliquid ſuperadditum eſſentiæ rei nedum formaliter ſed etiam realiter. Demum pro complemento noſtræ concluſionis addendum eſt ex Mairon. cit. diſtinctionem eſſe relationem diſquiparantiæ, ſicut enim ſimilitudo, æqualitas, & identitas dicuntur relationes æquiparantiæ, quia in vtroque extremo fundamentum habent eiuſdem rationis, ita diſſimilitudo, inæqualitas, & diſtinctio dici debent relationes diſquiparantiæ, quia in vtroq; extremo fundamentum habent diuerſæ rationis. Dices indiuidua, quæ ſunt ſub eadẽ ſpecie, eſſe eiuſdem rationis, & tamen inter ea eſt diſtinctio, ergo non eſt relatio diſquiparantiæ. Reſp. ex Mairon. cit. indiuidua, vt ſunt eiuſdem ſpeciei, non fundare relationem diſtinctionis abinuicem, ſed identitatis ſpecificæ, fundant autem diſtinctionem, vt ſunt diuerſa indiuidualiter.

150 Ex dictis autem hactenus patet quid dicendum ad rationes Paſqualig. & Hurtad. poſitas n. 145. falſum enim eſt, quod aſſumebat Paſqualig. in ſuo diſcurſu, negationem ſcilicet non identitatis ſolam poſſe præſtare effectum formalem diſtinctionis, vt enim conſtat ex dictis n. 147. quibuſdam cõpetere poteſt non identitas, quibus non conuenit diſtinctio, nec diſtinctionis effectus, qui eſt poſitiuus, nec illa negatio ſufficit ad denominationẽ formalem relatiuã diſtinctionis, ſicut neque negatio pura ſimilitudinis inter qualitates ſufficit ad formalem denominationem diſſimilitudinis, negatio namque benè præſtare poteſt denominationem formalem negatiuam, non tamen poſitiuam, cuiuſmodi eſt denominatio formalis facta per diſtinctionem, & diſſimilitudinem; igitur eo ipſo, quod intelliguntur aliqua non eſſe idem, intelliguntur

qui-

quidem diſtincta,& fuodamentaliter,& formaliter negatiuè, non tamen formaliter poſitiuè. Facilè etiam ex dictis inquã, occurritur Hurtad. aliud enim eſt,vt aiebam n. 148. principiũ conſtitutiuum rei eſſe quoque principium diſtinctiuum, aliud autem, quod ſit formalis, & actualis ipſa diſtinctio, primum eſt verum, & axioma in omni ſchola conceſſum, non autem ſecundum, vndè totus, ac integer ille diſcurſus Hurtadi nil aliud probat, quam vnam rem ab alia diſtingui per ſuam eſſentiã, quatenus ipſa eſt origo ipſius formalis diſtinctionis,& diſtinctio in ipſa fundatur, non autem tanquã per ipſam formalem diſtinctionem. Confirmatio autem quæ addebatur ex alijs,non facit ſpecialem in hac re difficultatẽ,ſed pariter militat contra omnes modos rebus ſuperadditos, poteſt namq; idem argumentum formari contra modum vnionis,actionis,&c. nam vel vnio ſeipſa vnitur,vel media alia vnione, & actio vel ſeipſa producitur, vel media alia productione, ad quod argumentũ ſæpius dictum eſt in Phyſicis ad habendas formales denominationes neceſſarios eſſe modos ſuperadditos, nec dari poſſe proceſſum in infinitum, quia in denominatis,& denominãtibus tandem deueniendum eſt ad aliquid, quod ſit ita Quo, vt nequeat eſſe Quod; & præſertim ad hanc rationem in terminis dictum eſt diſp. 8. *Log.* q. 3. art. 2. reſpondendo ad 3. princ. deductum ex abſurdis in ſolutione ad 4. abſurdum de proceſſu in infinitũ in relationibus diſtinctionis,& diuerſitatis, Neque aliud argumentum cum Confirmatione, quo Hurtad. probare contendit negationem idẽtitatis oriri ex diſtinctione, ſufficienter probant, quamuis enim ex eo quod Petrus eſt Petrus, ſequatur nõ eſſe Paulum, non tamen hinc benè deducitur negationem oriri ex diſtinctione, ſed tantum oriri ex principio conſtitutiuo, & diſtinctiuo rei, & in ipſo fundari, non autem confundi debent, vt ſæpè dictum eſt, principium eſſentiale diſtinctiuum, & ipſa formalis diſtinctio, neque aliud probat argumentum Hurtad. Ad Conf. quoque patet ex dictis num. 147. duo entia inuicem collata prius concipi, vt non eadem, quam vt diſtincta, quia idem, & non idem contradictoriè opponuntur, idem autem, & diuerſum contrariè, oppoſitio autem contradictoria inter aliqua duo præcedit contrariam, atque ideò aer, & lux in illo priori concipiuntur, non eadem,& poſteà diſtincta.

151 Sed in contrarium duæ adhuc obſtant difficultates, Vna probat diſtinctionem non dicere formalitatem poſitiuam, ſed ſolam negationem identitatis, nam ſicut identitas correſpondet vnitati, & in vnitate fundatur, ita quoq; diſtinctio diuiſioni, ac multitudini, nam in multitudine fundatur, ſed diuiſio ex dictis diſp. 5. nu. 50. non dicit aliquid poſitiuum, ſed ſolam negationem vnitatis, ergo ſic etiam in propoſito diſtinctio nõ dicit aliquid poſitiuum,ſed ſolam negationem identitatis. Altera probat non eſſe formalitatem relatiuam, relatio namq; ſupponit extrema diſtincta, quia idem ad ſeipſum nõ refertur, ſi ergo diſtinctio eſt relatio, ſupponit diſtinctionem extremorum, & ſic dabitur proceſſus in infinitum. Reſp. ad 1. quod ſicut identitas licet vnitatem conſequatur, & in vnitate fundetur, longè tamen diuerſam habet ab vnitate naturã, quia conceptus vnitatis eſt abſolutus, identitatis relatiuus, vnitas ex ſua ratione formali excludit pluralitatem, idẽtitas plura ſupponit,& inter plura verſatur, vt tamen in vnum, & idem eſſe coadunata; ſic pariter diſtinctio licet diuiſionem, & pluralitatem ſequatur, & in pluralitate fundetur, non tamen eſt eiuſdem omninò rationis, cũ diuiſione, & pluralitate, quia diſtinctio propriè dicta importat diuerſitatem poſitiuam inter aliqua plura in peculiaribus rationibus eorum fundatam, vndè aliqua eſſe abinuicem diſtincta, vel diuerſa dicit formaliter poſitiuum quid, quia in tali eſſe conſtituuntur per proprias rationes poſitiuas; ſed aliqua eſſe inter ſe diuiſa, & ſeparata non dicit quid poſitiuum, quia in tali eſſe ſufficienter intelliguntur per ſolam ablationem vnitatis, vel vnionis inter illa, vt conſtat de partibus continui, quæ ſufficienter intelliguntur abinuicem ſolutæ, & diuerſæ per ſolam ablationẽ indiuiſibilis cõtinuatiui. Vel breuius dicẽdum paritatẽ allatam de diuiſione,& diſtinctione conuincere ſolùm de diſtinctione negatiua ſumpta pro ſimplici non identitate, hæc enim vtique imitatur omninò naturam diuiſionis, nam ſicuti diuiſio dicit ſolam vnitatis negationem, ita diſtinctio in præfato ſenſu dicit ſolam, & ſimplicem negationem identitatis. Ad 2. inquit Mairon. ſufficere, quod diſtinctio ſupponat extrema fundamentaliter diſtincta; quod ſi contendas relationem ſupponere extrema formaliter, & actualiter diſtincta, & non fundamentaliter tantùm, tunc dicendum relationem vel ſupponere extrema ita diſtincta, vel ſaltim ipſa formaliter conſtituere in eſſe tali, & hoc peculiariter conuenit relationi per diſtinctionem importatæ, quia ipſa conſtituit extrema inter quæ verſatur, formaliter, & actualiter diſtincta; eo ferè modo, quo Doctor explicat propoſitionem illam quol. 4. quod actiones ſunt ſuppoſitorum, vel quod actio præſupponit ſuppoſitum, vndè deducebatur Patrem in diuinis conſtitui non poſſe in eſſe Patris per actionem generatiuam, inquit enim reſpondendo ad argumentum principale lit. Y. quod actio vel eſt ſuppoſiti præexiſtentis, vel ſuppoſiti per ipſam formaliter conſtituti.

Hic tandem quæri ſolet, an inter idem, & diuerſum detur medium,& ratio dubitandi eſt, quia idem,& diuerſum ex 10. Metaph. tex. 11. non opponuntur contradictoriè, ſi enim ſic opponerentur, alterum eorum poſſet verificari de non ente, quod tamen falſum eſt, quia non ens, nõ eſt idem, nec diuerſum, vt ibi exponit Alenſis; quia ergo non contradictoriè, ſed potius contrariè opponuntur, quatenus vtrũque dicit rationem poſitiuam, vt conſtat ex dictis, & inter contraria interdum ſolet dari medium vel per abnegationem extremorũ, vel per participationem, ideò quæritur, an inter ea detur medium. Antequam veniam ad reſolutionem quæſiti, præmittendum eſt P. Fabrum 10. Metaph. diſput. 6. exiſtimaſſe hanc quæſtionem omninò coincidere cum illa, An inter diſtinctionem realem, & rationis detur diſtinctio media, quæ nec ſit realis, nec rationis, & quia Scotiſtæ talem diſtinctionem mediam admittunt, quam appellant formalem, vel ex natura rei, Thomiſtæ verò negant, ideò facit in hoc quæſito Thomiſtas ſtare pro parte negatiua, Scotiſtas autem pro affirmatiua, quam etiam ipſe poſteà amplectitur,& probat inter idem, & diuerſum dari medium, quia datur diſtinctio media inter diſtinctionem realem, & rationis. Cæterum toto, pace ſua, aberrat Cœlo, nam luce clarius conſtat quæſtiones illas eſſe prorſus diuerſas,& nequaquam coincidere, cum enim quæritur, an inter idem,& diuerſum detur mediũ, tunc comparantur adinuicem identitas, vt ſic, & diuerſitas, ſeu diſtinctio, vt ſic; ſed cum quæritur, an inter diſtinctionem realem, & rationis detur diſtinctio media, tunc non confertur identitas cum diſtinctione vel è contrà, ſed confertur vna diſtinctio cum alia, nempe diſtinctio realis cum diſtinctione rationis; Item cum quæritur, an inter idem,& diuerſũ detur medium, ſenſus quæſiti eſt, an poſſit dari aliquid, quod cum alio comparatum, nec ſit idem cum eo, nec diuerſum ab eo;& cum quæritur, num detur diſtinctio media inter realem, & rationis, ſenſus eſt, an detur aliqua diſtinctio, quæ propriè nec ſit realis, nec rationis, ſed minor illa, & maior iſta, ac ideò veluti media inter illas: ex quibus patet reuera Fabrum non percepiſſe ſtatum quæſtionis.

152 Pro deciſione quæſiti plura fortè, quam opus ſit, dicunt Thomiſtæ, vt Soncin. 10. Met. q. 6.& Iauell. ibid. qu. 8. & alij paſſim. Breuiter notandum eſt, quod differens,& diuerſum aliquando ſumuntur in lata ſignificatione, & ſic inuicem confunduntur, ac vnum ſumitur pro alio, alio modo ſumuntur preſsè, & in rigore, & ſic ſecernuntur eo modo, quo docet Ariſt. 5. Metaph. cap. 9.& 10. Met. tex. 12.& cum ipſo Scotus 1. d. 3. q. 3. § *ad quæſtionem igitur.* nam differẽtia dicuntur, aliquid idem entia ideſt aliquo ſui quidditatiuè conuenientia,& aliquo diſconuenientia, vt homo, & equus, qui conueniunt in animali,& differunt per rationale,& irrationale; diuerſa verò dicuntur, quæ in nullo quidditatiuè cõueniunt, ſed ſe totis differunt, quod præſertim intelligi debet de conceptu adæquato, & in aliqua realitate fundato, nam fortè in conceptu aliquo inadæquato nil vetat conuenire poſſe, quo pacto vltimæ differentiæ dicuntur primo diuerſæ ne detur proceſſus in infinitum, vt docet Doctor loc. cit. & Alenſis 10. Met. in tex. cit. 12. Si ergo diuerſum propriè, & in rigore ſumatur, tunc inter idem,& diuerſum datur medium veluti per participationem extremorum ſcilicet differens, etenim differens quodãmodo mediat inter idem & diuerſum in rigore ſumptum participando vtriuſque rationem, quia aliquo ſui conuenit cum alio, & ſic eſt idem cum eo, & aliquo ſui diſcriminatur ab eo, & ſic eſt ab illo diuerſum.

Si verò diuerſum fusè ſumatur, vt in communi modo loquendi, quo pacto coincidit cum differenti,& diſtincto, tunc rurſus diſtinguẽdum eſt, quod idem,& diuerſum, ſeu diſtinctum poſſunt ſumi dupliciter, vel poſitiuè, vt nimirum dicũt relationes oppoſitas identitatis, & diuerſitatis, vel purè negatiuè, vt idem perindè ſit ac non diuerſum, & diuerſum perindè, ac non idem; ſi ſecundo modo ſumantur, cum in eo ſenſu opponantur cõtradictoriè,& oppoſitio contradicto-

ria nullum admittat medium, neque per abnegationem extremorum, neque per participationem, conſequenter aſſerendum eſt inter idem, & diuerſum ſic ſumpta nullum poſſe dari medium, quia contradictio eſt oppoſitio, cuius ſecundū ſ. non eſt dare medium, vnde Petrus ſiue cum Paulo comparetur, ſiue cum chimæra, dicitur diuerſus ab illis, id eſt non idem, & omne ens reſpectu non entis, vel nō ens reſpectu entis vel eſt idem, vel non eſt idem; ſi autem idem & diuerſum poſitiuè ſumantur, tunc rurſus diſtinguēdum eſt, quia vel ſit comparatio entis cum ente, vel cum non ente, in prima cōparatione nullum poteſt dari mediū, & ideò dixit Ariſt. 10. Met. tex. 11. omne ens alteri comparatum neceſſariò vel eſſe idem cum eo, vel diuerſo ab illo, in ſecunda autem comparatione, poteſt aſſignari medium per abnegationem extremorū, quia ſumendo idem & diuerſum poſitiuè, Petrus reſpectu hircocerui nec eſt idem, nec diuerſum ab eo, nec hircocerus eſt idem, vel diuerſum à Petro, ſed tantū non idē; itaq; conſtat in quo ſenſu dixerit Ariſt. 10. Met. tex. idem, & diuerſum immediate opponi, & omne ens alteri comparatum eſſe idem, vel diuerſum, loquitur enim de eodem, & diuerſo poſitiuè ſumptis, & de comparatione vnius entis ad aliud ens, non autem ad non ens.

153 Sed hic vrgeri ſolet moleſta difficultas, quia Petrus, & Paulus ſunt inter ſe diuerſi, aut ergo eadem diuerſitate, aut diuerſi non eadem, quia alia eſt diuerſitas Petri a Paulo, & alia diuerſitas Pauli a Petro, cum habeant alios terminos, & alia fundamenta, ſi autem illæ diuerſitates ſunt abinuicem diuerſæ, rurſus alijs diuerſitatibus erunt diuerſæ, & tunc redit idem argumentum de illis diuerſitatibus, ergo falſum eſt, quod omne ens alteri comparatum ſit idem, vel diuerſum; Camerarius quæſt. 9. log. ad euitandam hanc difficultatem negat diſtinctionem, & diuerſitatem dicere relationes reales aſſerens eſſe tantum negationes identitatis, quod ſatis conſtat ex dictis eſſe falſum; Qui negant vnam relationem poſſe fundari ſuper aliam dicunt quod diuerſitas Petri non eſt diuerſitas Pauli, nec ipſæ ſunt diuerſæ inter ſe per aliam diuerſitatem, ne detur proceſſus in infinitum, ſed ſunt, quo Petrus eſt diuerſus à Paulo, & quod Paulus eſt diuerſus a Petro, vnde dicunt quod ad ſaluandum Ariſt. dictū ſufficit, quod omne ens comparatum alteri enti ſit idem, vel diuerſum, vel ſit ipſa identitas, & diuerſitas, quo aliquid dicitur idem, vel diuerſum, ita Iauell. loc. cit. Nobis autem concedentibus vnā relationem poſſe ſuper aliam fundari diſp. 8. Log. q. 5. art. 2. aliter dicendum eſt, nimirum diuerſitates illas Petri, & Pauli etiam inter ſe diuerſas eſſe alijs relationibus, quo pacto autē non detur proceſſus in infinitum dictum eſt ibi in ſolutione ad quintum, vbi propoſitum fuit, & ſolutum hoc argumentum in terminis; vide ibi, quia alias dicta repetere piget. Hic etiam quæri ſolet, vtra ſit prior identitas, vel diſtinctio; ſed facile reſpondetur diſtinctionem eſſe poſteriorem identitate, & vnitate, ratio eſt, quia vnitas, & identitas inuoluitur in ipſo eſſe rei, & ſicut diſtinctio ſupponit eſſe rei, quod diſtinguitur, ita etiam ſupponit vnitatem, & identitatem.

ARTICVLVS II.

De numero Identitatum, & Diſtinctionum.

154 TOt, adeoque variæ extant de hac re ſententiæ, vt vnaquæque ſchola peculiari idiomate de hac materia loquatur, nec vna conueniat cum alia, vndè cuiuſque ſcholæ ſectatores propriū compilarunt tractatum de Identitatibus, & Diſtinctionibus iuxtà principia ſuæ ſcholæ; ita Bartholomæus Manzolius peculiarem edidit tractatum de formalitatibus ad mentem D. Thomæ, ac etiam Aquarius; Auguſtinus Muſæus pariter tractatū fecit de diſtinctionibus ad mentem Ægidij, Antonius quoque Sirectus eruditiſſimum compilauit tractatum de formalitatibus ad mentē Scoti, quē commentando ſecuti ſunt Tromb. Vallon. Mauric. Laurentius Brixienſis, Aretin. Doduct. Piſtorienſ. Franciſcus de Roy, & alij etiam de formalitatibus ſcripſerunt in noſtra ſchola Mairon. ad finem ſuæ Theologiæ Bonet. lib. 3. ſuæ Met. Zerb. ad finem Metaph. Faber ad finem ſuæ Philoſoph. Stephanus Burhſer in proprio de hac re tractatu; ac denique Petrus Thomas. Præterea Achillinus tractatum de Diſtinctionibus compoſuit ad mentem Auerrois, cuius ipſe ſectator erat, & Nominales denique Ocham, Gabriel, Gregorius, & Aureolus peculiarem tradiderunt ſententiam de Identitatibus, & Diſtinctionibus, quarum ſcholarum varios dicendi modos in hac re breuiter referre iuuabit, reſoluendo poſtea quid nobis videatur dicendum ſecundum veritatem, & Scoti doctrinam.

Thomiſtæ duo tantùm aſſignant genera Identitatum, & Diſtinctionum, nimirum identitatem, & diſtinctionem realem, quæ talis eſt vt rebus conueniat à parte rei citra quodcunque opus intellectus, vel quia ſunt vna, & eadem res, vel quia important res diuerſas, quarum vna non eſt alia; aliud genus eſt identitas, & diſtinctio rationis, quæ talis dicitur, quia non cōuenit rebus ex natura rei, ſed per opus intellectus, quādo ſcilicet intellectus circa idem obiectum à parte rei indiſtinctum ſuo concipiendi modo format plures conceptus, & ratione talium conceptuum appellatur diſtinctio rationis ita docent Heruæus quol. 3. q. 3. Caiet. 1. p. q. 54. art. 2. Soncin. 7. Met. q. 36. Soto in Logic. q. 3. vniuerſal. & q. 2. de propr. Iandun. 6. Metaph. q. 10. & alij Thomiſtæ paſſim, vndè verum non puto, quod ait Zerbius loc. cit. referendo Thomiſtarum ſententiam §. *propter ſecundum*, dicens illos aſſignare multò plures modos identitatum, & diſtinctionum, quam realis, & rationis. Quamuis enim diſtinctionem rationis ſubdiuidant in diſtinctionem rationis ratiocinantis, quæ ſit ex mera intellectus negotiatione ſine vllo fundamento ex parte obiecti, vt cum idem diſtinguitur à ſeipſo; & rationis ratiocinatæ, quæ ſit cum fundamento à parte rei, quo pacto aiunt abinuicem diſtingui gradus Metaphyſicos vt genus, & differentiam; attamen diſtinctionem realem non in alia ſubdiuidunt membra, vt benè adnotauit Auerſa q. 5. ſuæ Philoſoph. ſec. 8. ſed quicquid à parte rei diſtinguitur, quomodocumque diſtinguatur, dummodo ſit actualis diſtinctio, & anteuertens opus intellectus, dicunt diſtingui realiter, & quæcunque non ita diſtinguuntur, cenſent identificari à parte rei. Quinimò moderniores Thomiſtæ poſt Caiet. quamuis vt argumentis Scoticis, diſtinctionem formalē mediam inter realem, & rationis probantibus ſatisfaciant, admittāt diſtinctionē quandam virtualem, quæ licet non præcedat in rebus operationem intellectus formaliter, & actualiter, præcedit tamen virtualiter, ac fundamentaliter; nō tamen admittunt hanc eſſe mediā inter diſtinctionem realem, & rationis, imò nec pertinere volunt vllo pacto ad diſtinctionem realem, vt peculiare eius mēbrum, ſed omninò reuocant ad diſtinctionem rationis, & volunt quod coincidat cū diſtinctione rationis ratiocinatæ, quare ſecundū Thomiſtas omnis diſtinctio vel eſt realis, vel rationis, nec aliud genus diſtinctionis, aut identitatis medium agnoſcunt, quorū præcipuū fundamentū eſt, quia omne ens aut eſt reale, aut rationis, ſed identitas, & diſtinctio ſunt paſſiones entis, cum ergò paſſio proprium non excedat ſubiectum, omnis identitas, & diſtinctio vel erit realis, vel rationis; Conſ. quia omnis diſtinctio vel eſt à parte rei præciſo opere intellectus, & eſt realis, quia omne quod eſt à parte rei, eſt reale, vel non, ſed ex vi intellectus cognoſcentis, & eſt rationis, quia omne, quod non eſt, niſi per opus intellectus eſt, ens rationis.

155 Nominales autem parum diſtant à Thomiſtis in hac materia de identitatibus, & diſtinctionibus, nam & ipſi dicūt omnem diſtinctionem vel eſſe realem, vel rationis, ſicut omne ens vel eſt reale, vel rationis, ita conſpicuè docet Aureol. 1. d. 8. ar. 4. §. *ſexta autem*, & omnes vnanimiter negant diſtinctionem Scoticam mediam inter realem, & rationis; imò ne argumentis Scoticis quicquam concedant, quidā eorum videntur expreſsè negare etiam diſtinctionem rationis ratiocinatæ, quæ ſit cum fundamento in re, cum nimirū formantur plures conceptus in mente, veluti diuidendo obiectū in plures formalitates, itaut non vno actu concipiatur adæquatè quicquid eſt in obiecto reali, ſed tantùm inadæquatè, concipiēdo vnam rationem vno actu, & aliam rationem alio actu, quamuis tales rationes, quæ ſic diuiſim concipiuntur, ſint à parte rei vna ſimplex entitas; hanc, inquam, diſtinctionē rationis ratiocinatæ, quam vltrò Thomiſtæ omnes admiſerunt, videntur negare Nominales dicentes eam vel in ſolis nominibus, vel in ſolis quibuſdam connotatis conſiſtere, nō autem in pluribus conceptibus obiectiuis de ipſa re, ita Ocham 1. d. 2. q. 3. Gabriel. ibid. Aliacenſ. q. 6. ar. 2. Andreas de Caſtronouo d. 33. q. 2. Gregorius 1. d. 8. q. 2. ar. 1. & 2. vbi ait, quod cum aliquid per plures conceptus concipimus, pluralitas non eſt in obiectis, ſed in ipſis conceptibus, deindè ſubdit, quod diſtinctio attributorum non dicit id, quod ſupponitur in Deo, ſed attēditur ratione extrinſeci cōnotati; & ſententiā Nominalium de diſtinctionibus in hoc ſēſu intelligūt, & amplectūtur Recentiſſimi Auctores Societatis, Hurtad. diſp. 6. Met. ſec. 4. quam etiam D. Thomæ attribuit opuſc. 9. Arriag. diſp. 5.

Log.

Digitized by Google

Log. ſec. 2.ſubſec.2. Ouuied.controuer.4.Met.punc.8.Paſq. tamen tom. 2. ſuæ Metaph. diſp. 48. contendit mentem Nominalium non fuiſſe diſtinctionem rationis ratiocinatæ negare, de qua re nimis ſollicitus eſſe nolo.

Ægidiani verò apud Auguſt.Muſæum loc. cit.& Amicum tractat. de varijs Formalit. & Diſtinct. generibus diuerſa incedunt via, etenim primò diuidunt diſtinctionem in genere in diſtinctionem innatam extremis, & diſtinctionem immediatè fabricatam à ratione. Hæc dicitur, qua intellectus aut aliqua diuerſa diuerſis conceptionibus apprehendit, aut vnũ, & idem quaſi diuerſa percipit, atque adeò vtitur vno, vt pluribus, quæ non minus adæquatur enti, quam diſtinctio diuiſa, nam noſter intellectus, vt poteſt ens reale, ita & ens rationis ad ſeipſum comparare, & ſicut noſter intellectus poteſt entia realia diuerſa, vel vt diuerſa apprehendere, ita poteſt entia rationis diuerſa. At diſtinctio innata eſt, quæ poſitis extremis ſtatim innaſcitur, & defloit inter illa, vt v.g. poſito Sorte, & Platone ſtatim apparet inter eos diſtinctio, & ſimiliter poſita intentione generis, & ſpeciei ſtatim inter illa apparet diſtinctio. Deindè diſtinctio innata diuiditur ratione extremorum, quibus innaſcitur, vt quædam ſit conſequens extrema realia, quædam extrema rationis, inter quæ hoc eſt diſcrimen, quod innata conſequens extrema realia nullum ſupponit opus intellectus præuiſum, vel cõcomitans, ſed quæ conſequitur extrema rationis, ſupponit opus rationis præuiſum, per quod exiſtunt extrema, ſed non exigit opus cõcomitans, & immediatè fabricans diſtinctionem, vt exigit diſtinctio fabricata, & hinc dicitur eſſe à ratione mediatè ſcilicet per extrema, quæ ſunt fundamenta, & termini diſtinctionis. Tandem diuiditur diſtinctio rationis in innatam extremis, vel fundamentis rationis, & immediatè fabricatam à ratione, quæ conueniunt extremis, tam realibus, quam rationis.

156 Scotiſtæ veteres, qui & Formaliſtæ nũcipati ſunt, hãc materiam de Identitatibus, & Diſtinctionibus profundius penetrantes ſeptem aſſignarunt genera Diſtinctionum, ac totidem Identitatum. Prima dicitur diſtinctio rationis, quæ ſcilicet eſt ex vi intellectus, & fit per actum collatiuum rei vel ad ſeipſam, vel aliam, vt cum dicimus, Petrus eſt Petrus, Petrus à parte prædicati diſtinguitur à ſeipſo à parte ſubiecti poſito ſola ratione, & non à parte rei. Secunda dicitur diſtinctio ea natura rei, & verſatur inter ea, de quibus verificantur contradictoria ex natura rei, & præter opus intellectus, ſic dicunt diſtingui definitionẽ, & definitũ, nam vnũ eſt conſtitutum aliud conſtituens ſuperius, & inferius, nam ſuperius præter opus intellectus eſt multiplicabile in plura, inferius verò non, multiplicabile autẽ, & nõ multiplicabile ſunt cõtradictoria, ſic etiã diſtinguunt modũ intrinſecum à re, cuius eſt modus, vt eſſentiã diuinam ab infinitate, creatam à finitate, Petrum à ſua differentia indiuiduali, & albedinem à gradu intenſionis eius. Tertia dicitur diſtinctio formalis, & reperitur in vnica re habente plures formalitates, quarũ vna diuerſã habet conceptibilitatẽ ab alia, & ſic diſtinguunt plures potentias in eadẽ anima, ſubiectum, & paſſionẽ, perfectiones attributales in diuina eſſentia, licet enim ſingulę iſtę formalitates ſint in eadem re phyſica immerſæ, quia tamen ſingulæ propriam habẽt conceptibilitatem ſibi adæquatam, ideò inter ſe formaliter diſtingui dicuntur, quod de modo dici nequit reſpectu rei cuius eſt modus, quia licet res ſit conceptibilis ſine modo, nõ tamen è contrà, vt dictum eſt diſp.2.q.6.ar.1. Quarta diſtinctio dicitur realis, & eſt illa, quæ verſatur inter plures res, ſeu inter plura, quorum vnum entitatiuè non eſt aliud, vndè illa dicuntur diſtingui realiter, quæ ſunt res, & res, & non aliquid rei, illa autem ſe habent, vt res & res, quorum vnum exiſtit ſine alio, vel ſic exiſtere poteſt, vel ſaltim vnum eſt producens, & aliud eſt productum, quia nulla res ſeipſam gignit, vt ait Aug. in lib. de Trin. illa autem dicuntur aliquid rei, quæ vnica exiſtunt exiſtentia, nec ſe habent, vt producens, & productum, cauſa, & cauſatum, atque ideò fundare nequeunt realẽ diſtinctionem, ſed tantum formalem, aut ex natura rei. Quinta diſtinctio dicitur eſſentialis, reperiturq; inter illa, quæ vel diuerſas habent eſſentias, vel quorum vnum non eſt de conceptu eſſentiali alterius; circa quam Formaliſtæ laborant, vt eam à diſtinctione reali ſecernãt. Sexta diſtinctio dicitur ſubiectiua, ſiue ſe totis ſubiectiuè, & verſatur inter ea, quæ non conueniunt in aliqua realitate potentiali, & contrahibili per alias realitates ad ipſa, vt Deus, & creatura, cum enim Deus ſit ſimplex, non eſt in eo ordo realitatum, quarum vna cõtrahatur altã ad. Septima deniũ diſtinctio dicitur obiectiua, ſiue ſe totis obiectiuè, & verſatur inter ea, quæ in nullo conceptu reali quidditatiuo conueniunt, quo pacto aiunt diſtingui vltimas differentias. Hæ autem diſtinctiones ſic ſe habent adinuicem, quod hæc vltima, cum ſit maior omnium, infert omnes alias, & penultima omnes alias præter vltimam, & ſic aſcendendo vſque ad primam, non è contrà. Cõtrario autem modo ſe inferunt identitates oppoſitæ præfatis diſtinctionibus, identitas namque rationis, vt maior omnium, infert omnes alias, non è contrà. Hic eſt communis dicendi modus Formaliſtarum antiquiorum, qui Magiſtro Formalit. adhæſerunt.

157 Cæterum alij Scotiſtæ, & præſertim Recentiores militiam adeò copioſam Identitatum, & diſtinctionũ reformarunt, & omnes ad ternarium numerum reduxerunt, nimirum ad diſtinctionem realem, formalem, & rationis, ſiquidẽ cæteræ facilè ad iſtas reuocantur, nam diſtinctio ex natura rei, & modalis reducitur ad formalem, eſſentialis verò, ſubiectiua, & obiectiua ad realem; ita iam pridem docuit Burliſer in ſuo tract. Formalit. Bonet. loc. cit. Tatar. quæſt. vlt. prædicab. cap. 2. Faber tractat. de Formalit. vbi probat ex Scoto diſtinctionem formalem non conſtituere genus diſtinctionis diuerſum à diſtinctione ex natura rei, ac ita paſſim ſentiunt alij Recentiores Scotiſtæ Smiſineh. p. 1. trac. 2. diſp. 1. nu. 58. Meuriſſ. lib. 2. ſuæ Metaph. cap. 3. 4. p. q. 4. Vulpes in ſumma tom. 1. p. 1. diſp. 8. art. 5. & 6. & tom. 3. diſp. 59. art. 3. Poncius diſp. vlt. Metaph. tom. 3. ſui Curſus. Saxius verò tom. 1. ſuæ Cataſt. diſp. 7. q. 2. art. 4. inquit, quod ſi neceſſitatem vſus ſpectemus, tria genera diſtinctionum tribus identitatibus correſpondentium in rerum natura ſufficiunt, nimirum diſtinctio rationis, ex natura rei, vel formalis, & realis; ſubdit tamẽ n. 67. quod ſi exactã rerum diſcriminationẽ ſpectemus, ſeptem genera diſtinctionũ, & totidẽ identitatũ poni debent, quod probat reddendo ſufficientiam illius ſeptenarij numeri hoc modo. Quæcunque differunt, aut differunt penes rem, & rem, aut penes conceptum, & conceptum; ſi penes rem, & rem hoc dupliciter, aut penes rem, & rem exiſtentiæ, & ſic eſt diſtinctio realis, aut penes rem, & rem eſſentiæ cum naturarum diuiſione, & ſic eſt diſtinctio eſſentialis; ſi penes conceptum, & conceptum, hoc quidem dupliciter, aut penes cõceptũ tãtummodo diſtinctum ea parte intellectus, & per eius præciſè actum collatiuum, ſicque habemus diſtinctionẽ rationis, aut per conceptum ex parte rei, & hoc biſariam, aut ex parte rei abſolutè, & ſeipſa diſtinctæ, & hoc dupliciter, aut penes verificationem prædicatorum contradictoriorum præciſè, & ſic habetur diſtinctio ea natura rei, aut penes formalitatem, & formalitatem, vel quidditatem, & quidditatẽ, & hinc oritur diſtinctio formalis. Aut per conceptum ex parte rei per comparationem negatiuam ad aliquod commune, & hoc dupliciter, aut penes negationem conuenientiæ in aliquo prædicato quidditatiuè limitato, & ex hoc naſcitur diſtinctio ſe totis ſubiectiuè, aut penes negationem conuenientiæ in aliquo prædicato quidditatiuè ſiue limitato, ſiue illimitato, & hinc oritur diſtinctio ſe totis obiectiuè, quæ eſt inter illa, quæ ſunt primò diuerſa in conceptu.

158 Recentiores autem Neutrales, qui tales appellantur, quia ſunt alumni ſcholæ liberæ, & vt plurimum ſunt Patres Societatis, triplex genus diſtinctionis aſſignãt. Prima diſtinctio eſt realis, quæ aliter dici ſolet rei à re, & hæc eſt inter res omninò diſtinctas, quarum vtraq; ſimul, & actu poſſit conſeruari, in rerum natura abſque reali vnione inter ſe, vt corpus, & anima, Petrus, & albedo illius, materia, & forma. Secunda diſtinctio eſt rationis, quæ non ineſt rebus, prout ſunt in ſe, ſed tantum prout ſubſtant conceptibus noſtris, quã poſteà ſubdiuidunt in diſtinctionem rationis ratiocinantis, & rationis ratiocinatæ, vt faciebant Thomiſtæ. Tertia diſtinctio eſt actualis à parte rei, & propriè dicitur modalis, quia ſcilicet reperitur inter entitatem rei, & modum illius v. g. inter Petrum, & ſeſſionem, inter accidens, & illius inhærentiam in ſubiecto, inter naturam, & ſubſiſtentiam, inter materiam, & vnionem illius cum forma; dicunt enim præter entitates quaſi radicales rerum dari modos aliquos poſitiuos, qui entitatem præexiſtentem afficiant, ac determinent, nõ tamen addũt illi nouam entitatẽ, cuius euidens ſignũ eſt, quod per nullam potentiam eſſe poſſint in rerum natura, niſi actu coniuncti ſint illi entitati, cuius ſunt modi, adeout intrinſecè, & eſſentialiter ſemper debeãt eſſe alteri affixi, cui immediatè vniũtur per ſe ſine alio modo diſtincto, vt ſeſſio ſedenti, ſubſiſtentia naturæ. Conſtat autem hos actualiter diſtingui à parte rei, vndè hæc diſtinctio modalis dici poteſt diſtinctio ex natura rei, non diſtinguuntur tamen, vt res à re, quia modi non ſunt res, aut entitates, niſi latè ſumpto vocabulo rei pro omni eo, quod non eſt nihil; vbi nota modum hic non ſumi ge-

Digitized by Google

neraliter, ſic enim omne id, quod contrahit, vel determinat aliud, dici ſolet modus contracti, & determinati, & ſic rationale dicitur modus animalis, ſed accipitur pro imperfecta illa forma, quæ intimè includit coniunctionem cum re, quã modificat, ita defendit Suarez diſp. 7. Met. ſec. 1. Auerſa qu. 5. Philoſoph. ſec. 8. Moriſan. diſp. 1. Log. q. 6. art. 1. Diſtinctionem poſteà realem variè ſubdiuidunt, ſed præſertim in adæquatam, & inadæquatã; adæquatè diſtinguuntur illa, quorum vnum non includit aliud, non ſe habet vt totum, & pars, & ita ſecundum totam ſuam entitatem diſtinguuntur; inadæquatè diſtinguuntur illa, quorum vnum includit aliud, & ſe habent tanquam totum, & pars, & dicuntur diſtingui, tanquam includens, & incluſum, quia videlicet cum totum includat plures partes, diſtinguitur ab vna parte ratione alterius partis, non verò ratione totius ſuæ entitatis, id eſt ratione cuiuslibet partis, & hoc modo aiunt diſtingui compoſitum, & materiam, compoſitum, & formam, quantitatem bipalmarem, & palmum, & ſic in alijs ſimilibus. Itaque Auctores iſti loco diſtinctionis formalis Scoticæ, quam non recipiunt inuehunt diſtinctionem hanc modalem, vt re vera mediam inter diſtinctionem realem, & rationis, vt enim benè notauit Paſqualig. diſp. 51. ſect. 1. qu. 4. hanc diſtinctionem modalem agnoſcunt, vt membrum immediatè diuidens diſtinctionem in communi, vt ſic (ſicuti Scotiſtæ agnoſcere ſolent ſuam diſtinctionem formalem) non autem, vt membrum quoddam diſtinctionis realis.

Alij verò Recentiores apud Amicum, quos ipſe citat, & ſequitur tract. de Diſtinct. q. 11. art. 2. libenter recipientes præter diſtinctionem realem, & rationis, diſtinctionem modalem in ſenſu Neotericorum iam explicatam, ac diſtinctionẽ etiam formalem Scotiſtarum quatuor faciunt genera diſtinctionum. Prima dicitur diſtinctio rationis, ſecunda dicitur diſtinctio realis entitatiua, tertia realis modalis, quarta realis formalis, quod probant à ſufficienti diuiſione, nam omnia entia, quæ poſſunt diſtingui, reuocantur ad quatuor genera rerum, quæ diuerſo modo participant exiſtentiam, nam quædam licet nequeant participare realem, participant tamẽ obiectiuam, vt ſunt entia rationis; quædam participant realem perfectam ex parte vtriuſque extremi, eo quod poſſint ſeorſim ſumpta participare exiſtentiam; quædam participant imperfectam ratione ſui, non tamen ex parte extremorum, cum quibus identificantur, vt modi ſiue intrinſeci, ſiue extrinſeci rerum; quædam denique participare poſſunt exiſtentiam imperfectam ex parte vtriuſque extremi, licet ſit perfecta, vt ſunt vna entitas realis, & tales ſunt plures formalitates metaphyſicæ in eadem re phyſica per identitatem realem vniuerſæ, ac imbibitæ, ergo erunt quatuor genera diſtinctionum; conſequentia probatur, quia diſtinctio rerum ſumitur in ordine ad exiſtentiarum diſtinctionem, quia ſic conſtituuntur omnia in ratione entis, ergo genera diſtinctionum debent ſumi ex modis participandi exiſtentiam; ita diſcurrit Amic. loc. cit. Reſtaret tandem referre modum dicendi Auerroiſtarũ & aliorum Peripateticorum in hac materia de Identitatibus, & diſtinctionibus, ſed quia nimia prolixitas in referendis aliorum placitis ſolet eſſe Lectoribus moroſa, eos ad Achillinum remitto tract. pracit. & ad Paſqualig. tom. 2. Met. diſp. 48. ſect. 1. vbi varia Identitatum, & Diſtinctionum genera refert ex antiquorum Peripateticorum doctrina; tum quia quamplures ſunt ſuperfluæ, & reducuntur ad illas, quas mox aſſignabimus.

159 Pro reſolutione quæſiti recolendum eſt, quod diximus diſp. 1. Log. q. 5. art. 2. numerum diſtinctionum, ac idẽtitatum dupliciter aſſignari poſſe, aut quoad capita generalia, aut quoad ſpecies, & gradus ad eam genera reducibiles; ſi primo modo aſſignetur, nulli dubium eſt, quod binarius numerus diſtinctionum, & identitatum, aut ad ſummũ ternarius erit ſufficiens, at ſecūdo modo venando gradus diſtinctionũ æque certũ eſt eſſe multo plures, quã duas, vel tres; Sed quia cũ quæratur in præſenti cõtrouerſia, quot ſunt genera identitatũ, & diſtinctionum, ſermo eſt de diſtinctionibus, quæ conſtituunt prima genera, & immediatè diuidut identitatẽ, & diſtinctionem in communi, vt ſic; & quia etiam rectus modus diuidendi in ſcientijs eſt, vt prius ratio communis, in membra immediatè ſe habentia diſtribuatur, deinde hæc ipſa mẽbra ſubdiuidantur, ſi ſecūda fuerint, ideo diximus ibi, & idem nunc quoq; confirmamus duo duntaxat eſſe prima genera diſtinctionum, ac identitatum, item, & identitatem & diſtinctionem ex natura rei ſeu præter opus intellectus; & rationis, ſeu per opus intellectus, & hæc rurſus ſubdiuidi in varias ſpecies iuxtã variã rerũ, vel realitatum, aut conceptũ vnitatem, vel pluralitatẽ, in quibus fundantur: Itaq; in propoſito diſtinctio ex natura rei, ſeu præter opus intellectus ſubdiuiditur primò in diſtinctionem ex natura rei realem, & in diſtinctionem ex natura rei formalem, vt colligitur varijs in locis 1. d. 2. q. 7. §. *ſed hic reſta*, & d. 8. q. 4. §. *ad quæſtionem*, & 2. d. 1. q. 5. §. *ad quæſtionem iſtam*. & d. 3. q. 1. & alibi frequenter, ratio huius ſubdiuiſionis aſſignata eſt in Logic. loc. cit. quia ex Ariſt. 5. Met. t. 8. identitas proximè fundatur ſuper vnitatem, & diſtinctio ſuprà multitudinem, & pluralitatem, ergo tot modis dicetur diſtinctio ex parte rei, ac identitas, quot modis dicitur vnitas, vel pluralitas, ſeu multitudo à parte rei; ſed hæc eſt duplex ex Doctore 1. d. 13. qu. vn. & 4. d. 46. q. 3. ed 1. altera eſt pluralitas ſimpliciter, quia eſt pluralitas rerum, & ſuper hanc fundatur diſtinctio ex natura rei realis, quæ talis dicitur abſolutè, & ſimpliciter; altera eſt pluralitas ſecundum quid, quia eſt pluralitas non rerum quidem, ſed realitatum duntaxat, ſeu formalitatum, & ſuper hanc fundatur diſtinctio ex natura rei formalis, quæ nequit dici realis ſimpliciter, & abſolutè, ſed tãtum ſecundum quid.

160 Et quia tota difficultas, & diſſenſio Scholarum in hac materia de diſtinctionibus, & identitatibus orta eſt ex varia acceptione Rei, & Realitatis, ſeu Formalitatis, quamuis hi termini fuerint ſufficienter declarati in Logica, adhuc amplius illos enucleare placet, vt tollatur omnis abuſus acceptionis illorum, & liquido conſtat quomodo accipi debeant in ſua propria ſignificatione, & præſertim in Schola Subtilium, vt fundant diſtinctionem realem, & formalem. Variæ habentur acceptiones huius termini Rei apud Scotum, & Formaliſtas, nam Doctor quol. 3. ab initio §. *De primo*, inquit hoc nomen *Res*, poſſe ſumi tripliciter communiſſimè, communiter, & ſtrictiſſimè, & in prima acceptione conuenit etiã enti rationis, vndè dici ſolet intentiones Logicas eſſe res rationis, in ſecunda acceptione idem ſignificat, quod ens reale, & abſolutum, in tertia tandem ſignificat ens reale, & abſolutum & per ſe ens, quale eſt ſubſtantia. Deinde Troub. ab initio ſui Tract. Formalit. inquit, quod res tribus modis capi poteſt ſcilicet pro re eſſentiæ, pro re exiſtentiæ, & tandem pro re ſubſiſtentiæ. Rurſus accipi poteſt res, vt contrà modum rei diſtinguitur, quo ſenſu de re loquitur Doct. 2. d. 1. q. 5. § *quod ſi adhuc*, & quol. 3. loc. cit. in ſecunda acceptione rei, quam ibi meminit, vbi res accipitur pro ipſa veluti entitate radicali rei, quia dicit & prædicat ipſum eſſe rei entitatiuum, modus autem eſt potius quædam circumſtantia rei, & extrinſeca eius determinatio, quo pacto ſe habet ſeſſio reſpectu ſedentis, figura reſpectu quantitatis, &c. & hanc ſolam rei acceptionem videntur Recentiores agnoſcere. Denique Res accipitur, vt diſtinguitur contrà realitatem, & formalitatem, & in hoc ſenſu fundat diſtinctionem realem, prout à formali ſecernitur, ſed adhuc dubium eſt, quid res ſignificet in hoc vltimò ſenſu, prout à realitate, & formalitate (quas hic pro eodem accipimus dimittentes quorundam ſubtilitates parũ vtiles) ſecernitur. Formaliſtæ paſſim per Rem, vt à realitate ſecernitur, intelligunt quamlibet entitatem per ſe primò, & immediatè, exiſtentem, vel ita exiſtere natam, & nomine Formalitatis intelligunt perfectionem, quæ eſt quidem conceptibilis ſine alia formalitate, cum qua identificatur, ac neutra poteſt exiſtere ſine altera, quia integrant vnam entitatem capacem exiſtentiæ, qualis eſt perfectio generis, & differentiæ in homine, quæ ob identitatem realem in tertio nequeunt inuicem ſeparari, nec ſeparata exiſtere, quia neutra realitas propriam habet exiſtentiam, ſed ambæ exiſtunt eadem hominis exiſtentia.

Sed hæc explicatio rei, licet ſit bona, & legitima, quia Res propriè dicitur in ordine ad exiſtentiam, vnde quicquid exiſtit, vel exiſtere poteſt per ſe, ſolitariè, & immediatè nulli dubium eſt, quod nomen Rei meretur in toto rigore, & realiter diſtinguitur à quocunque alio ente, quod ſic ſolo poteſt exiſtere; imò hoc adeò verum eſt, vt Recentiores paſſim aliam legitimam Rei acceptionem non admittant, vt verum, & proprium fundamentum diſtinctionis realis. Attamen quia in ſchola noſtra multa realiter diſtinguuntur, quæ non ita immediatè, & ſolitariè exiſtere poſſunt, alio modo rem explicare debemus, vt diſtinguitur contra formalitatem, & realitatem; quod autem in ſchola noſtra multa realiter diſtinguantur, quæ non [illegible] immediatè, & ſolitariè exiſtere conſtat de toto, & partibus, de relationibus prædicamentalibus in ordine ad [illegible], item de materia, & forma in ſententia Thom[illegible], de ſubiecto, & paſſione, de anima ſuiſque potentijs, nam iuxta communem ipſorum hæc omnia abinuicem realiter diſtinguuntur, & tamen ſeparari ne-

nequeunt, & ſeparata ſeorſim exiſtere. Tum quia ſi diſtinctio realis eſſet, quæ inter rem, & rem verſatur in hoc ſenſu, tunc ſeparatio vel ſeparabilitas duorum, nedum eſſet ſufficiens, ſed etiam adæquatum ſignum diſtinctionis realis, quod falſum eſſe conſtabit quæſt. ſeq. licet enim ſit ſufficiens ſignum realis diſtinctionis inter aliqua duo, non tamen eſt adæquatum, quia totum, & partes vnitæ apud nos realiter diſtinguuntur, & tamen vnum nequit ſine alio exiſtere, non ergò immediata, & ſolitaria exiſtentia alicuius rei, quam in actu poſſideat, vel ſaltem per Dei potentiam poſſidere poſſit, conſtituit illam in eſſe rei, vt à formalitate, & realitate ſecernitur. Vndè dicendum eſt, quemadmodum loc. cit. in Logica docuimus nomine Rei illud propriè intelligendum eſſe, quod per veram efficientiam, & phyſicam cauſalitatem accipit eſſe, ſiue ſolitariè poſſit exiſtere, ſiue non, & ita ſe habent omnes phyſicæ entitates ſiue completæ, ſiue incompletæ, vt materia, & forma, omnia item accidentia, ſiue abſoluta, ſiue reſpectiua, hæc enim omnia vere ſunt entia in recto propriam eſſentiam, & exiſtentiam habentia, etiam relationes ipſæ, vt Doctor ait 2. d. 1. q. 5. §. *quod ſi adhuc*, etiamſi non ſint omnia ſolitariè exiſtere apta, vt patet de relationibus, vnio namque propriam terminat productionem, & per conſequens propriam habet eſſentiam, & exiſtentiam, quia cauſalitas phyſica ad exiſtentiam rei terminatur, & tamen nequit immediatè ſe ſola exiſtere, idemq. eſt de alijs reſpectibus, ergo hæc omnia, etiam relationes ipſæ ſunt res, vt res diſtinguitur contra formalitatem, etiamſi res non dicantur, vt diſtinguitur contra modum ex Scoto loc. cit. Et nota quod hæc explicatio rei, prout à realitate, & formalitate ſecernitur, maximè habet veritatem in creatis, vbi cuilibet rei propria correſpondet productio, & cauſalitas, qua ponitur in eſſe exiſtentiæ; in diuinis autem res dicitur id, quod propriam habet eſſentiam, & exiſtentiam directè, & per ſe primò præſcindendo à quacunque productione, & cauſalitate, qualis eſt ſola Deitas, non autem per ſolam identitatem cum alio, vt eſt de cœteris eſſentialibus, & notionalibus.

161 Realitas autem, quæ & formalitas appellatur, illa dicitur, quæ in ſe præciſè conſiderata non eſt res, quia non habet talem eſſentiam, cui propria correſpondeat exiſtentia, & ideo neque etiam phyſicam poteſt terminare cauſalitatem, ſed eſt aliquid rei, non quocunque modo ad modum partis, ſicut materia, & forma dicuntur aliquid compoſiti, ſed eſt aliquid rei per identitatem, quatenus eſt aliquis gradus eſſentiæ rei, cum enim eſſentiæ rerum, nedum Phyſicè, ſed etiam Metaphyſicè ſint compoſitæ, & hæc compoſitio non ſit omninò rationis, oportet in eadem re Phyſica plures gradus admittere eſſentiæ eius, quæ ſunt realitates Metaphyſicæ, inter ſe realiter identificatæ ratione tertij, cui identificantur, & in quo vniuntur per realem identitatem; quod magis infrà conſtabit diſp. 8. q. 6. art. 2. & 3. poſſunt etiam vniri huiuſmodi realitates in aliquo per perfectam identitatem ex propria earum, vel illius, in quo adunantur, infinitate ortam abſque vlla prorſus compoſitione, quo pacto plures perfectiones attributales adunantur in Deo, vt dicitur in Teologia. Hac igitur de cauſa realitates vocantur diminutiuo vocabulo, & non res, quia non ſunt res in recto, ſed tantum aliquid rei per identitatem, quatenus ſunt varij gradus eſſentiæ eius, ex quibus eſſentia Phyſica Metaphyſicè integratur, & completur, qua etiam ratione ſolent interdum aliquitates appellari. Iſtæ autem Metaphyſicæ realitates à phyſicis entitatibus deriuantur, vt v. g. in homine rationalitas, & animalitas à corpore, & anima, vel ab anima rationali, & ſenſitiua iuxta opinionem admittentem pluralitatem formarum in compoſito; deriuantur autem ab eis, non per veram cauſalitatem phyſicam, quia non habent propriam exiſtentiam, ad quam terminari poſſit phyſica cauſalitas, ſed per dimanationem quandam Metaphyſicam, quæ inter ſic cauſam, & ſic cauſatum ſolam infert diſtinctionem formalem, vt dicimus nos Scotiſtæ de ſubiecto, & paſſione.

Et quia hæc eſt communis Scotiſtarum doctrina, quam ſemper habent in ore, ſed nunquam ſatis ſufficienter declarata, quia Aduerſarij percipere nequeunt hanc Metaphyſicam cauſalitatem, quæ eſt propria realitatum Metaph. à rebus phyſicis dimanantium, ne videatur purum Scoti figmentum, aut aliquid ſine ratione pronunciatum, nunc rem declarare intendo ex principijs etiam ab ipſis conceſſis; omnes concedunt demonſtrationem propter quid procedere ex præmiſſis, quæ ſint cauſæ concluſionis, nedum in cognoſcendo, ſed etiam in eſſendo, & ſic rationalitas dicitur eſſe cauſa riſibilitatis, & hanc bene per illam propter quid demonſtrari, quia rationalitas nedum eſt cauſa, vt cognoſcatur riſibilitas, ſed etiam, vt ſit, & exiſtat in rerum natura. Hanc vero cauſam eſſendi inquiunt eſſe duplicem, vna eſt, quæ verè influit in effectum, & ab eo diſtinguitur à parte rei, & ita ſe habet rationalitas reſpectu riſibilitatis ſecundum Thomiſtas diſtinguentes paſſionem realiter à ſubiecto; altera eſt, quæ verè non influit in effectum, quia non diſtinguitur realiter ab illo, ſed ſola ratione, vnde non tam dicitur cauſa, quam ratio prior reſpectu alterius, nam vbi non eſt diſtinctio, ibi non eſt vera cauſalitas, & ſic dicunt in Deo immutabilitatem eſſe cauſam æternitatis, immaterialitatem in anima eſſe cauſam immortalitatis, quia vnum eſt ratio alterius, & cauſa eſſendi eius, licet non propriè phyſica, & realis; hæc igitur eſt cauſalitas Metaphyſica, aut ſaltim ei omninò ſimilis, quam nos Scotiſtæ dicimus ſubiectum exercere erga paſſionem ſuam, animam erga ſuas potentias, & vniuerſaliter entitate phyſicas circa realitates Metaphyſicas, ſoletque in ſchola noſtra appellari dimanatio, putaque pullulatio, vt diſtinguatur à Phyſica cauſalitate, & hæc eſt cauſalitas, quam immediatè terminare poſſunt Metaphyſicæ realitates, Phyſicam vero terminare nequeunt, niſi mediatè, quatenus nempè ſunt identificatæ rei, quæ per veram, & Phyſicam actionem poſita eſt in rerum natura; quæ etiam doctrina confirmari poteſt per maxima Scoti quol. 1. lit. P. vbi ait, quod qualis ordo per ſe realis eſſet inter aliqua, ſi eſſent diſtincta realiter, talis per ſe ordo eſt inter illa correſpondens illi diſtinctioni, quam habent, vt potè rationis, ſi diſtinguantur ratione, & hoc ſiue ratione ſumpta ex parte rei, ſiue merè per actum intellectus cauſata; ita autem ſe habet rationalitas v. g. ad animam rationalem, quod ſi eſſet ab anima realiter diſtincta, verè & realiter, ab ipſa cauſaretur, vereque flueret, igitur cum non adſit talis diſtinctio, ſed tantum ſecundum proprias rationes formales citra quodcunque opus intellectus, cauſalitas Metaphyſica inter illa eſt aſſignanda, & non tantum per opus noſtri intellectus.

162 Sed præterea addendum eſt ad maiorem huius puncti intelligentiam, ad rationem realitatis, ſeu formalitatis non ſufficere, vt ſit ratio de ſe conceptibilis ſine alia, & diuerſo omninò conceptu ab ea, vt paſſim aiunt Scotiſtæ, nam in hoc ſenſu etiam gradus Metaphyſici tranſcendentes, vt ens, ſubſtantia, &c. dicunt diſtinctos conceptus obiectiuos, & ratio formalis vnius non eſt ratio formalis alterius, ſed aliquam perfectionem importare debet à parte rei citra opus intellectus in ipſa re repertam, & per identitatem realem in ipſa contentam, adeoque proprio conceptu, ac adæquato expreſſibilem, quo pacto in homine animalitas, & rationalitas ſunt perfectiones, & realitates in ipſo homine à parte rei actualiter inuentæ, & actualiter diſtinctæ per proprias rationes formales, quia vtra quantumcunque expreſsè, ac diſtinctè in ſe cognoſcantur non eſt alia, quod de ente, alijſque tranſcendentibus dici non poteſt, quia licet in Deo perfectè, & adæquatè cognoſcatur, cognoſci hoc pacto nequit, niſi concipiendo ipſam Diuinitatem, quod pariter dicendum de ente, vt concipitur in ente creato, nam in ſubſtantia à parte rei importat ipſam realitatem ſubſtantiæ, & in accidente importat accidens, non autem realitatem aliquam ab ipſis diſtinctam; & hæc eſt ratio, cur gradus prædicamentales poſſint inter ſe fundare diſtinctionem ex natura rei formalem, non autem tranſcendentales, quia iſti non fundantur in aliqua realitate à parte rei inuenta in Deo, vel creatura diſtincta à proprijs eorum rationibus, ſed important ſolos conceptus inadæquatos à proprijs rationibus deſumptos Dei, & creaturæ, ſed gradus prædicamentales importare veras realitates Metaphyſicas à parte rei inuentas in rebus citra quodcunque opus intellectus, & ſinguli ſunt adæquatis conceptibus expreſſibiles, & declarabiles, nam ſi homo v. g. concipiatur ſub ratione animalis, vt ſcilicet eſt ſubſtantia animata ſenſitiua, licet iſte conceptus ſit confuſus, ac inadæquatus, ſi ad hominem referatur, vt ſic, quia non exprimit totam hominis eſſentiam, ſed partem, tamen ſi refertur ad ipſam animalitatem, eſt conceptus adæquatus, & diſtinctus, quia per ipſum explicatur quædam communis realitas, per quam homo à parte rei actualiter conuenit cum equo, & cui ob talem indifferentiam, & communitatem non repugnat eſſe in equo, niſi obuiaret realis identitas, quam in homine habet cum rationali, quod de conceptu entis, & ſubſtantiæ, aliorumque tranſcendentium aſſeri nequit, quia vt conſtat ex diſput. 2. nulla realitas à parte rei inuenitur in Deo, quæ quãtum eſt de ſe, poſſit eſſe in creatura, aut è contra, & ideo

gradus

Digitized by Google

gradus tranſcendentes non important, niſi puros, & inadæquatos conceptus cum fundamento in re, non autem realitatem aliquam illis conceptibus adæquatam, ſeu per illos conceptus adæquatè expreſſibilem.

Hinc patet, quam malè Paſqualig. d. 48. cit. ſec. 3. ab initio referat modum, quo Scotiſtæ diſtinguant inter Rem, & realitatē, ſeu inter entitatem, & realitatem; inquit enim, quod nomine realitatis intelligunt omne id, quod ſe ſolo, & per ſe poteſt terminare aliquam productionem, vt eſt omne accidens, quod per ſuum eſſe proprium poteſt terminare productionem diſtinctam à productione ſubſtantiæ, & ſe ſolo etiam corrumpi: nomine verò entitatis ait ipſos intelligere aliquid minus realitate, quod oppoſito modo ſe habeat reſpectu realitatis in ordine ad productionem, dicit enim aliquid, quod per ſeipſum non poteſt terminare aliquam productionem, nec ſe ſolo poteſt corrumpi, eſt tamen aliquid poſitiuum, & ab ijs diſtinctum ſine quibus nec produci, nec corrumpi poteſt, quod & formalitas appellari poteſt, ſiue etiam gradus. Quam declarationem ſubinde in eadem ſectione n. 21. impugnat, quia magnus abuſus eſt terminorum, dum entitas trāſfertur ad ſignificandas formalitates, entitas enim ex communi vſurpatione, & modo loquendi ſignificat rem aliquam in actu poſitam, atque adeò ſe ſola habentem propriam exiſtentiam; imò ſi adinuicem comparentur entitas, & realitas, magis propriè entitas ſignificat rem per ſe ſolam producibilem, ſeu exiſtentem, quam ſignificet realitas. Sed admiſſo, inquit, etiam hoc abuſu terminorum, adhuc falſitatis conuincitur doctrina Scotiſtarum, nam quomodo fieri poteſt, quod in re aliquid ſit ab alio diſtinctum præciſa quacumque operatione intellectus, & habeat propriam entitatem, nec tamen ſit ſe ſolo producibile? aut ſi non eſt ſe ſolo producibile, quomodo poteſt habere propriam entitatem diſtinctam ab alijs abſque operatione intellectus? Præterea ſi vna formalitas in re eſt diſtincta ab alia, iam erit diſtincta ſecundum ſuam realitatem, quia eſt aliquid reale poſitum extra cauſas, cur ergo erit tantum entitas, & non realitas? Huiuſmodi impugnationes validæ quidem eſſent, ſi quod refert Paſqualig. aſſererent Scotiſtæ, at illud non aſſerunt (quia vt ipſe benè arguit, eſſet manifeſtus terminorum abuſus) imò totum oppoſitum, quia entitatis nomine rem ipſam intelligunt, quæ ſe ſola exiſtere poteſt, & propriam productionem terminare, & nomine realitatis intelligunt gradum aliquem eſſendi illius rei, quæ & formalitas appellatur, neque apud vllum Scotiſtam inuenire potui declarationem illam Rei, & Realitatis, quam omnibus adſcribit Scotiſtis, & ideò prima impugnatio nil vrget contra Scotiſtas, ſed tantum contra impoſturam illis inuſtam. Alia etiam impugnatio nil valet, quia non inquiunt Scotiſtę formalitates, quas in eadem Phyſica entitate multiplicatas admittunt; habere proprias entitates, & exiſtentias, nam inferius diſp. 8. q. 4. à n. 174. oſtendo de mente Doctoris pluribus eiuſdem rei formalitatibus non plures correſpondere entitates, & exiſtentias partiales, ſed omnes & ſingulas vnam integrare entitatem per realem identitatem, & omnes adæquatè exiſtere per vnicam, & ſimplicem exiſtentiam illius rei; quod ſi etiam ſingulis formalitatibus proprias concederemus entitates, neque hinc neceſſario ſequitur, quod ipſe deducit, poſſe ſingulas ſe ſolis produci, & ſolitariè exiſtere, quia vt ſupradictum eſt, multa proprias habent entitates, & exiſtentias, ſed cum alijs adeò neceſſariò connexas, vt cum illis produci petant, & corrumpi; maneat ergo formalitates in eadem re plurificatas non proprias habere entitates, & exiſtentias, ſed tantùm proprias rationes formales, merito quarum dicuntur abinuicem diſtingui formaliter ex natura rei.

163 Ex hac igitur explicatione Rei, & Realitatis, patet, quomodo diſtinctio ex natura rei, ſeu præter opus intellectus generaliſſimè ſumpta vt ſecernitur à diſtinctione rationis, & facta per opus intellectus, benè ſubdiuidatur in diſtinctionē ex natura rei realem, & ex natura rei formalem, & quomodo pluralitas rerum ſit pluralitas ſimpliciter, ac proindè ſufficiens ad fundandam diſtinctionem verè, & ſimpliciter realem; pluralitas verò realitatum ſit pluralitas tantum ſecundum quid, ac proinde ſufficiens tantum ad fundandam diſtinctionem formalem, quæ quidem maior eſt diſtinctione rationis, cum anteuertat opus intellectus, minor tamen diſtinctione reali propriè dicta, quæ verſatur inter rem, & rem. *Dices* hanc ſubdiuiſionem non eſſe bonam, quia idem diuiditur in ſeipſum, ſiquidem diſtinctio ex natura rei generaliſſimè ſumpta, vt à diſtinctione rationis ſecernitur, eſt realis. *Reſp.* diſtinctionem ex natura rei genericè ſumptam, vt eſt communis ad omnes diſtinctiones à parte rei, poſſe dici realem, quia reale dicitur tranſcendentaliter quicquid eſt præter opus intellectus, at non eſt realis realitate perfecta, & rata, quo pacto realis dicitur diſtinctio, quæ eſt inter rem, & rem, quæ eſt quædam ſpecies diſtinctionis ex natura rei in communi. Confirmatur hæc ſubdiuiſio, quia non quicquid in rerum natura reperitur, immediatè, & per ſe exiſtit, vel tale eſt, vt poſſit propriam terminare productionem, ſed quædam ſunt entia participatiuè tantùm per entitatem alterius, quatenus ſunt aliquitates illius, vel quidam gradus eſſentiæ illius, eique realiter identificati, & per eius pariter exiſtentiam in rerum natura conſiſtunt, in ſe autem formaliter nil obtinent præter rationes proprias formales, quarum vna eſt diuerſa ab alia citrà quodcunque opus intellectus, ergo talis diuerſitas exindè exorta bene dici poteſt diſtinctio ex natura rei alterius omninò rationis à diſtinctione duarum rerum proprias entitates, & exiſtentias habentium, conſequentia patet, quia talis diſtinctio fundatur ſupra diuerſitatem rationum formalium eorum graduum, cum ergo hæc diuerſitas rationum formalium ſit à parte rei, & non per opus intellectus, vt infrà probabitur, planè ſufficiens eſt ad inducendam diſtinctionem ex natura rei formalem inter illos gradus, aſſumptum verò probatur, quia in rebus non tantum datur eſſe Phyſicum, & exiſtentiale, ſeu entitatiuū, ſed etiam eſſe Metaphyſicum purius, & magis defæcatum à conditionibus materialibus, licet non ab eo realiter diſcretum, vndè in homine à parte rei non ſolum datur anima, & corpus, ſed etiam animalitas, & rationalitas, quæ ſunt duæ formalitates, & perfectiones alterius rationis in eadem Phyſica hominis entitate immerſæ, ac imbibitæ per realem identitatem, vndè ſunt eadem omninò entitas realiter cum humanitate, nec aliud habent eſſe entitatiuum ab ea, benè tamen diuerſum eſſe formale, cumque inter ſe comparatæ ſint alterius omninò rationis, & præter opus intellectus, quia vna eſt potentialis ad aliam, non quia ſic intellectus concipiat, ſed quia ſic inter ſe ordinantur à parte rei; hinc eſt vt inter ſe formalem diſtinctionem fundare dicantur præter opus intellectus.

164 Deindè, vt proſequamur alias ſubdiuiſiones, diſtinctio realis ſimpliciter dicta ſubdiuidi ſolet, vt dictum eſt in Logica loc. cit. in negatiuam, & poſitiuam, & negatiua dicitur, quæ intercedit inter ens, & non ens, vel inter duo non entia, vt inter materiam, & priuationem, vel inter duas priuationes, vndè quia non eſt propriè inter rem, & rem, dicitur diſtinctio realis imperfecta; poſitiua eſt, quæ verſatur inter duo entia realia, quorum vnum realiter non eſt aliud, & hæc eſt duplex, alia eſſentialis, alia accidentalis; eſſentialis eſt, quæ oritur inter duo ex principijs eorum eſſentialibus, & ita diſtinguuntur quæ habent eſſentias ſpecie, vel genere diuerſas, vnde etiam diuidi ſolet in genericam, & ſpecificam, & hanc diſtinctionem eſſentialem inter aliqua duo vocat Doctor diſtinctionem realem naturarum 1. d. 2. q. 7. lit. FF. quia natura, & eſſentia in rebus idem ſignificant; diſtinctio autem realis accidentalis eſt, quæ per principia accidentalia cauſatur, quo pacto homo albus, & niger dicuntur abinuicem diſtingui realiter accidentaliter per diuerſas formas accidentales ipſis inhærentes, ad quam diſtinctionem reduci poteſt diſtinctio numerica indiuiduorum, quia licet principium indiuiduationis non ſit accidens per accidens, & prædicamentale, poteſt tamen dici accidens ſumendo accidens pro extraneo, quia eſtò pertineat ad ſubſtantiam indiuidui, eſt tamen extra eſſentiam eius, nam v.g. Petreitas non explicat quid ſit Petrus, ſed quis ſit Petrus, vnde cum non diſtinguat Petrum eſſentialiter ab alijs indiuiduis humanę ſpeciei, poteſt in hoc ſenſu dici accidens, & diſtinctio ab ipſa cauſata accidentalis, quam Doctor loc. cit. appellat diſtinctionem realem ſuppoſitorum, Deniq. alij adhuc ſubdiuidunt diſtinctionem realem in mutuam, & non mutuam, & rurſus vtrāq. in actualem, potentialem & virtualem, ita pleriq. Scotiſtæ, & præſertim Mauriſſ. loc. cit. c. 3. quas ſubdiuiſiones improbauimus loc. cit. Log. d. 1. q. 5. art. 2. vt prorſus inutiles, imo, & repugnantes.

Diſtinctio autem ex natura rei formalis, quæ ſcilicet verſatur inter realitatem, & realitatem, habet ipſa quoq. ſuas ſubdiuiſiones, alia enim eſt formalis actualis, alia formalis virtualis, vel fundamentalis, vt alij loquuntur, & licet non ſatis conueniens ſit hic loquendi modus, quia formale opponitur virtuali, & fundamentali, vndè diſtinctio ex natura rei formalis ex vi nominis ſignificat diſtinctionem actualem, vt benè animaduertit Smiſinch. cit. tract. 2. diſp. 1. num. 40. attamen

men quia Caiet. de ente, & eſſentia q. 12. cum alijs Thomiſtis ſic eam appellant, placuit & nobis eadem licentia vti, vt hanc virtualem diſtinctionem Thomiſtis adeò familiarem oſtenderemus aliquo pacto ſub formali contineri, quantum ad id quod dicit a parte rei fundamentaliter, & inchoatiuè, licet quoad complementum, quod poſtea accipit ab intellectu, pertineat ad diſtinctionem rationis, ſub illo membro, quod dicitur rationis ratiocinatæ, vt poſteà dicemus. Diſtinctio itaque formalis actualis eſt, quæ verſatur inter plures formalitates in eadem re Phyſica actu, & non virtute tantùm contentas, quæ proindè à parte rei citra quodcunque opus intellectus diuerſas habent rationes conceptibiles, quo pacto dicimus nos Scotiſtæ formaliter actualiter diſtingui perfectiones attributales in Deo, potentias in anima, & gradus Metaphyſicos prædicamentales in quacunque re creata, quia nimirum iſthæc omnia important perfectiones quaſdam, ſeu realitates actu exiſtentes in rebus, & non per meram noſtri intellectus operationem, vndè & earum diſtinctio non tãtùm virtualis eſſe debet, ſed etiam formalis. Diſtinctio autem virtualis eſt, quæ verſatur inter plures eiuſdem rei formalitates, non actu, ſed virtute tantum in ea contentas, quod præſertim contingit, cum eadem res ſimplicisſima plures perfectiones continet, non formaliter, & actualiter, ſed eminenter tantum, & virtualiter, quæ virtualis continentia fundamentum præbet intellectui noſtro res imperfectè concipienti, formandi de illa eadem re plures conceptus inadæquatos ſingulis illis perfectionibus in ea re virtualiter contentis correſpondentes, illaſque cogitãdi inter ſe diſtinctas perindè, ac ſi actu in ea re reperirentur, qua de cauſa hæc virtualis diſtinctio dicitur etiam rationis ratiocinatæ, quatenus complementum, & actualitatem habet à negotiatione intellectus, & hoc pacto diſtinguuntur in Sole v. g. virtus calefactiua, deſiccatiua, liquefactiua &c. quia tales virtutes non actu continentur in Sole ſecundum ſuum eſſe formale, vt reperiuntur in igne, ſed virtualiter tantùm, & eminenter, quia ſimpliciſſima forma Solis ob ſuam eminentem perfectionem æquiualet omnibus illis, vndè dici poteſt, ſi non formaliter, & actualiter, ſaltim virtualiter multiplex.

165 Rurſus, vt dictum eſt in Log. loc. cit. identitas, & diſtinctio formalis tribus præſertim modis apud Scot. vſurpari ſolet, quod maximè aduertendum eſt, ne in vocabulo contingat æquiuocatio; vno modo aliquid dicitur idem formaliter alicui, quando eſt de ratione formali illius, ſeu ingreditur conceptum eius quidditatiuum, & è contra illud dicitur diſtingui formaliter ab aliquo, quod non eſt de ratione formali eius, quia eſſe idem formaliter alicui eſt eſſe de eſſentia illius, & in hoc ſenſu loquitur Doctor de identitate, & diſtinctione formali 4. d. 12. q. 1. & coincidit cum identitate, & diſtinctione eſſentiali, de qua loquitur Scot. quol. 1. D. Alio modo aliquid dicitur idem formaliter alicui, cum illud includit in ſua ratione formali; diſtinctum verò, cum illud non includit, quo ſenſu de identitate formali loquitur Doct. 1. d. 2. q. 7. Hh. cum inquit, voco autem identitatem formalem, vbi illud, quod dicitur ſic idem, includit illud, cui dicitur ſic idem in ſua ratione formali, & per conſequens in primo modo dicendi per ſe, & hic modus diſtinctionis, ac identitatis formalis eſt minus proprius, & frequens. Tertio tandem modo ea dicuntur idem formaliter, quæ eandem formalitatem habent, & eandem rationem conceptibilem, & è contra ea dicuntur diſtingui formaliter, quæ habent aliam, & aliam formalitatem, ſeu rationem conceptibilem, & hic eſt verus, & proprius modus identitatis, ac diſtinctionis formalis, de quo loquitur Doctor 1. d. 8. q. 4. cum ait diuina attributa abinuicem formaliter diſtingui, quia ratio bonitatis non eſt ratio ſapientiæ. Hæc autem identitas poteſt eſſe duplex, vt bene notauit Faber in ſuis Formalit. alia adæquata, alia inadæquata; adæquata eſt eorum, quorum nihil continetur in ratione formali vnius, quod non contineatur in ratione formali alterius, & ſic homo, & humanitas dicuntur formaliter idem; inadæquata verò eſt eorum, quorum non omne, quod includitur in vno, in altero quoque includitur, quamuis aliquid vnius includatur in altero, ſic homo, & animal inadæquatè ſunt idem, & inadæquatè ſunt diuerſa, quia homo dicit, quicquid dicit animal, & aliquid amplius. Denique diſtinctio rationis, quæ erat alterum membrum ex oppoſito condiuidens diſtinctionem, vt ſic, cum diſtinctione ex natura rei, ſeu præter opus intellectus, ſubdiuidi ſolet in diſtinctionem rationis ratiocinantis, quæ non habet fundamentum in re, & rationis ratiocinatæ, quæ habet fundamentum in re, vt infrà magis declarabitur; quas omnes diuiſiones, & ſubdiuiſiones iam antea in Logica aſſignauimus, opus tamen fuit hic eas breuiter rurſus repetere, vt videretur an numerus diſtinctiuorum ab alijs aſſignatus deficiat, vel ſit ſuperfluus.

ARTICVLVS III.

Cenſura aliarum opinionum.

166 EX dictis facilè conſtare poterit, in quo deficiant opiniones ſingulæ ſuperius relatæ ab initio articuli præcedentis circa numerum diſtinctionum; Thomiſtæ ponentes duo duntaxat genera prima diſtinctionum ſcilicet realis, & rationis, in hoc benè procedunt, quod faciunt diuiſionem bimembrem; nam omnis bona diuiſio, vt conſtat ex logicis, vel debet eſſe bimembris, vel ad bimembrem reduci ſi commodè fieri poteſt, aut ſaltim ad pauciora membra, quantum eſt poſſibile; tum quia ſic aſſignando numerum diſtinctionum bene coaptant, & coadæquant paſſionem cum proprio ſubiecto, vt ſicut omne ens aut eſt reale, aut rationis, ita omnis diſtinctio ſit aut realis, aut rationis, vt benè demonſtrant rationes eorum; Cæterum in multis alijs deficiunt, nam cum res, & ens, vt diſtinguitur contra nihil, & contra ens rationis magnam habeat latitudinem, & diuerſo modo ad inferiora deſcendat, nam non quicquid à parte rei exiſtit, eodem modo exiſtit, vt ſupra dictum eſt, & adhuc magis infrà patebit, nam aliquid exiſtit, vt res habens in recto propriam eſſentiam, & exiſtentiam, aliud vt realitas, & aliquitas iſthæc tantum habens in obliquo, ac per identitatem, maxima confuſio generatur, dum diſtinctio realis aſſignatur, vt ſolum membrum infimum diſtinctionis, vt ſic, & infæcundum, nam per hoc ſignificatur quicquid à parte rei diſtinguitur ab alio, quomodocumque diſtinguatur, dũmodò diſtinctio ſit actualis, & anteuertens opus intellectus, diſtingui realiter, & vt rem à re, adeout vel ſint actu ſeparata, vel ſaltim ſeparabilia, quod abſolutè falſum eſt, vt conſtat ex dictis, & dicendis. Conf. quia non bene enunciatur vniformiter, & ſine vllo diſcrimine diſtinctio realis de varijs rebus, quæ eſſentiam, & exiſtentiam diuerſo modo participant, nam facilè poterit quiſque decipi applicando eundem modum realis diſtinctionis diuerſis rebus exiſtẽtiam diuerſo modo participantibus, ergo ad euitandam hanc confuſionem, & ad cautius procedendum in rerum diſcretione, deſignari debent plures modi diſtinctionis à parte rei, quam ſi placet appellare realem, dici debebit dari plures modos diſtinctionis realis; melius tamen conſultum erit cum Scotiſtis per appropriationem nominis illam tantum diſtinctionem ſimpliciter, & abſolutè realem vocare, quæ verſatur inter rem, & rem, & aliam rurſus admittere à parte rei, quæ in eo ſenſu non dicatur realis, & quia verſatur inter realitatem, & realitatem, ſeu formalitatem, hac ratione proprio nomine dicetur diſtinctio formalis; Imò ipſa diſtinctio virtualis, quam & Thomiſtæ admittunt, licet quatenus complementum, & actualitatem ab intellectu recipit, bene ad diſtinctionem rationis pertineat, ea tamen ratione, qua fundamentaliter, ac veluti inchoatè reperitur in rebus modo prædeclarato, poterit quoque pertinere aliquo pacto ad diſtinctionem ex natura rei.

Nominales verò adhuc magis deficiunt, quam Thomiſtæ, circa aſſignationem diſtinctionum, quia nedum diſtinctionẽ realem, ſeu à parte rei infimam ponunt, & infæcundam, ſeu in alia membra indiuiſibilem, vt faciebant Thomiſtæ, ſed ipſam quoque diſtinctionem rationis, vel negant propriè de ipſa loquendo, vel ſaltim ſterilem faciunt, & infœcundam, dum negant ipſam diuidi in diſtinctionem rationis ratiocinantis, & ratiocinatæ, vel ſi eam aliqui concedunt, adhuc non bene explicant per ordinem ad connotata extrinſeca, vt poſtea patebit contra ipſos; errant ergo ex duplici capite, quia omnem diſtinctionem realem, & omnem quoque rationalem ponunt in omnibus eiuſdem omninò rationis, nec aſſignant vlteriores gradus earum, quod adhuc maiorem ingerit confuſionem, quàm modus dicendi Thomiſtarum, ſed plura contra Nominales habebimus infrà.

Ægidiani autem non ſatis exprimunt, quid intelligant per illam diſtinctionem innatam extremis, & per aliam, quam dicunt immediatè ratione fabricatam, ſi enim per primum genus diſtinctionis intelligunt diſtinctionem realem, ſeu à parte rei, vt ſic, & per aliud ipſam diſtinctionem rationis, licet in explicanda diſtinctione à parte rei vtantur peregrino vocabulo, & in alijs Scholis inuſitato, illa diuiſio admitti debet, vt legitima; at malè poſtea dicunt diſtinctionem innatam

tam

tam extremis poſſe cōpetere duobus entibus rationis, perindè ac duobus entibus realibus; ita nimirum diſtingui à parte rei genereitatem, & ſpecieitatem, ſicut Sortem, & Platonem, hoc enim falſum eſt, nam diſtinctio realis, quæ reperitur inter Sortem, & Platonem, inter equum, & hominem, eſt realis ſimpliciter, & omninò independens ab opere intellectus, ſed quæ reperitur inter duas ſecundas intentiones, vel inter duo figmenta, vt hircoceruum, & Sphyngem, dicitur diſtinctio realis tantum ſecundum quid, & proportionaliter, quatenus quicquid conuenit ſimpliciter enti reali, hoc totum proportionaliter applicatur enti rationis, quatenus concipitur ad modum illius, vndè duæ ſecundæ intentiones ſpecie differentes dicuntur realiter diſtingui, quatenus concipiuntur ad modum duarum ſpecierum realium, ac realiter differentium, re tamen vera diſtinctio, quæ inter illas verſatur, eſt ſimpliciter rationis, quia non anteuertit quodcumque opus intellectus, ſed aliquo pacto ab ipſo dependet mediatè, vel immediatè, Si dicas totum hoc gratis Ægidianos fore conceſſuros, quia inter diſtinctionem innatam conſequentem extrema realia, ac extrema rationis hoc ponunt diſcrimen, quod illa nullum ſupponit opus rationis præuium, vel concomitans, ſed quæ conſequitur extrema rationis, ſupponit opus rationis ſaltim præuium. Si, inquam, ita dicatur, tunc per diſtinctionem innatam extremis, quæ contradiſtinguitur à diſtinctione immediatè fabricata à ratione, nequibit intelligi diſtinctio ex natura rei anteuertens quodcumque opus intellectus, ſed aliqua diſtinctio talis, quæ ſub ſe comprehendat etiam diſtinctionem ſupponentem opus rationis præuium, & contradiſtinguatur à diſtinctione immediatè fabricata per rationem; & tunc illa non erit prima diuiſio diſtinctionis, vt ſic, quæ talis eſſe debet, vt omninò prima genera diſtinctionum conſtituat, quod diſtinctio ex natura rei ſit illa, quæ anteuertit omne opus intellectus, nec ab eo dependet immediatè, nec mediatè, & diſtinctio rationis ſit illa, quæ non anteuertit omne opus intellectus, ſed ab eo dependet immediatè, vel ſaltim mediatè; multa alia falſa continet ille dicendi modus, quæ ſine graui cenſura prætereunda non eſſent, ſed quia non admodum viget in ſcholis, ſuperſedeo.

167 Scotiſtæ antiquiores nimium augebant numerum diſtinctionum, ac identitatum, quia quædam illarū ſunt ſuperfluæ, & aliæ ſunt reducibiles ad alias, tum quia in eo aſſignādo regulæ bonæ diuiſionis non obſeruantur, cum enim aliquod commune in inferiora diuiditur, debent ea aſſignari, quæ immediatè ſe habent ad rationem communem, nam ſi per membra mediata, & vltima fiat, Diuiſio nimis confuſa euadit, & penè infinita membra excogitari poſſent, vt ſi animal ſtatim diuideretur in animal rationale, rudibile, hinnibile &c. non eſt bona diuiſio, ſed immediatè diuidi debet in rationale, & irrationale, & hoc rurſus in alia membra per ordinem, nam membra communiora præcedunt minus cōmunia. Quod autem quædam illarum diſtinctionum ſint ſuperfluæ, & vna coincidat cum alia, probant id præſertim Burlifet in Formalitatibus, & Faber cit. cap. 9. de diſtinctione ex natura rei, & formali, quia dicebant Antiquiores Scotiſtæ illa diſtingui ex natura rei, de quibus prædicata contradictoria verificari poſſunt citra opus intellectus, & ita diſtinguebant definitionem, & definitum, ſuperius, & inferius, ſubiectum, & paſſionem; cum igitur de illis tantum verificari poſſint contradictoria à parte rei, quæ diuerſas habent definitiones, & conceptibilitates, nam quæ in eodem conceptu conueniunt, eadem quoque habent prædicata, & quæ competunt vni, competunt etiam alteri, atque ideò contradictoria fundare non poſſunt, hinc clarè deducitur eandem prorſus eſſe diſtinctionem ex natura rei, & diſtinctionem formalem, quæ conſtituitur per diuerſas conceptibilitates plurium realitatum, quæ ratio tenet ad hominem, non abſolutè loquendo ex dicendis num. 170. Conf. ex ipſis exemplis, quæ adducebantur pro diſtinctione ex natura rei de inferiori, & ſuperiori, ſubiecto, & paſſione, nam iſthæc re vera formaliter inter ſe diſtinguuntur, cum alia ſit ratio formalis ſuperioris, alia inferioris, alia ſubiecti, alia paſſionis, in qua alietate rationum formalium fundantur contradictoria de illis enunciabilia. Dices, ſaltim vrgere exempla de modo intrinſeco reſpectu rei, cuius eſt modus, & de definitione, ac definito, hæc enim minorem admittere videntur diſtinctionem quam ſit formalis, quia modus intrinſecus non eſt propriè formalitas, cum non ſit de ſe conceptibilis abſque re, cuius eſt modus, vt dictum eſt cum Doctore diſp. 2. q. 6. art. 1. pluribus in locis; ſic etiam neque definitio, & definitum dicunt diuerſos conceptus obiectiuos, cum non differant, niſi ſecundum explicitum, & implicitum. cum ergo hæc non diſtinguantur formaliter, & adhuc diſtinguantur præter opus intellectus, & pluſquam ratione, quia fundant prædicata contradictoria ex natura rei, reſtat, quod diſtinguantur diſtinctione minori, quæ pariter dicatur ex natura rei. Reſp. neque ratione modi intrinſeci, neque ratione definitionis, ac definiti aſſignari debere diſtinctionem ex natura rei, vt ſpeciem condiſtinctam à diſtinctione formali, quia diſtinctio modalis, qua modus intrinſecus diſtinguitur à re, cuius eſt modus, bene reducitur ad diſtinctionem ipſam formalem, vt dictum eſt diſp. 1. cit. Log. q. 5. art. 2. declarando diſtinctionem formalem, neque ex hoc, quod modus propriè non ſit formalitas, quia non eſt ſeipſo præcisè conceptibilis, ſed neceſſariò petit concipi cum re, quam modificat, ſequitur quod diſtinctio modalis non ſit formalis, ſed tantum ſequitur, quod non eſt formalis perfecta, ſed quaſi imperfecta ratione alterius extremi deficientis à ratione veræ formalitatis; qualis autem diſtinctio propriè verſetur inter definitionē, & definitum, declaratum eſt diſput. 1. Log. q. 4. art. 2. nam ipſa quoque ad formalem reduci poteſt modo ibi explicato, vel eſt rationis ratiocinatæ.

168 Sed adhuc clarius, & euidentius iuxta principia noſtra poteſt hoc ipſum probari contra Scotiſtas, nimirum diſtinctionem ex natura rei non conſtituere ſpeciem diuerſam à diſtinctione formali, quia propriè, & in rigore loquendo diſtinctio ex natura rei non eſt aliqua ſpecies infima diſtinctionis, vt ſic, ſed primum omninò genus contradiſtinctum à diſtinctione rationis; nam, vt diximus, diſtinctio genericè ſumpta diuiditur primò, & adæquatè in diſtinctionem ex natura rei, ſeu præter opus intellectus, & in diſtinctionem rationis, ſeu per opus intellectus, & hoc etiam fatetur Trōb. art. 2. Formalit. in fine §. *pro declaratione*, non ergo eſt ſpecies contradiſtincta à diſtinctione formali, ſed potius genus ad eam, & ad diſtinctionem realem propriè dictam, & in vtraque eſſentialiter incluſa, vt genus in ſuis ſpeciebus. Tum quia cōtradictio verificata de duobus extremis ex natura rei, & præter opus intellectus, ſufficiens vtique ſignum eſt ad arguendam ſimilem diſtinctionem inter illa, non tamen determinatè realem, vel formalem, ſed indifferenter, quia ſunt etiam contradictoria inducētia diſtinctionem realem, vt cōtradictio conſtituens primum principium ſcilicet, eſſe, & non eſſe, ergo contradictio ex natura rei, vt ſic, non conſtituit determinatam ſpeciem diſtinctionis contradiſtinctam à reali, & formali, vt dicebant antiquiores Scotiſtæ, ſed potius genus ad vtrumque indifferens, atque ita patet identitatem, & diſtinctionem formalem reduci ad diſtinctionem ex natura rei, vt ſic, veluti membrum eam condiuidens contra diſtinctionem realem propriè dictam, ita quod diſtinctio ex natura rei non ponit in numerum, ſed eſt genus ad omnes diſtinctiones quomodocunque anteuertentes opus intellectus, quod primò diuidi debet in diſtinctionem ex natura rei realem, quæ verſatur inter rem, & rem, & in diſtinctionem ex natura rei formalem, quæ verſatur inter realitatem, & realitatem, & deinceps in alias, vt ſupra factum eſt tenendo totā ſeriem identitatum, & diſtinctionum. Dices cum quibuſdam Scotiſtis, quod quamuis diſtinctio ex natura rei, vt ſic, non ponat in numerum cum diſtinctione formali, vt ſpecies ab ea condiſtincta, ſaltim diſtinctio modalis debet poni ſpecies ab ea diſtincta, nec dici poteſt cum ea coincidere, aut ad ipſam reduci, velut eius membrum, quia diſtinctio formalis cadit inter duas formalitates, modus autem licet dicat realitatem, non tamen formalitatem, quia non habet rationem ex ſe præcisè conceptibilem, tum quia diſtinctio modalis eſt minor diſtinctione formali, vt colligitur ex Scoto 1. d. 3. qu. 2. lit. E. ergo diſtinctio modalis non poteſt ad formalem pertinere.

Reſp. quod ſicut diſtinctio modalis modi extrinſeci à re, cuius eſt modus, vt figuræ à quantitate, ſeſſionis à ſedente &c. pertinet ad diſtinctionem realem, & dici debet realis diſtinctio, licet quaſi imperfecta ratione alterius extremi deficientis à ratione rei, vt in Logica dictum eſt, & infra qu. 10. dicemus contra Recentiores facientes eam ſpeciem diſtinctā à diſtinctione reali; ſic pariter in propoſito diſtinctio modalis vertens inter rem, & modum eius intrinſecum, vt inter eſſentiam, & exiſtentiam, Deum, & infinitatem poni debet formalis, licet quaſi imperfecta ratione alterius extremi deficientis à ratione vera formalitatis. Sed nec etiam multum curarem, ſi quis diuidere vellet diſtinctionem ex natura rei, vt ſic, in eam, quæ verſatur inter rem, & rem, & in eam, quæ

ver-

verſatur inter realitatem, & realitatem, & hanc poſteà rurſus in eam, quæ verſatur inter realitatem, & realitatem, quæ etiam ſunt formalitates, & propriè dicatur diſtinctio formalis, & in aliam, quæ verſatur inter ſolas realitates, quarum vna deficit à ratione formalitatis, & hæc dicatur diſtinctio modalis. Verùm ſic diuidendo, & conſtituendo ſeriem diſtinctionum ex natura rei, duo incurrimus incommoda, vnum eſt, quod nomen non habemus ad explicandam illam diſtinctionem, quæ verſatur inter realitatem, & realitatem, non enim dici poteſt diſtinctio ex natura rei, quia hoc eſt nomen generis, neque diſtinctio realis, quia hoc eſt nomen oppoſitæ ſpeciei, quæ verſatur inter rem, & rem, neque diſtinctio formalis, quia hoc eſt nomen vnius ſpeciei ſub ipſa aſſignatæ, quæ diuidebatur contra diſtinctionem modalem; alterum incommodum eſt, quia cum currat proportio inter diſtinctionem modalem tam modi intrinſeci, quam extrinſeci à re, cuius ſunt modi, quia ſicut intrinſecus deficit à ratione formalitatis, ita extrinſecus deficit à ratione rei propriè dictæ, ſi hac de cauſa volumus nos Scotiſtæ diſtinctionem modi intrinſeci à re, cuius eſt modus, conſtituere propriam ſpeciem diuerſam à diſtinctione formali, eadem quoque ratione licebit Recentioribus diſtinctionem modi extrinſeci à re, cuius eſt modus, ponere ſpeciem diſtinctam à diſtinctione reali; ſicut ergo hoc ipſis negamus, volumuſque eam diſtinctionem modalem pertinere ad realem diſtinctionem licet imperfecta quadam ratione, ſic pariter diſcurrere debemus de diſtinctione noſtra modali, nempè modi intrinſeci, quod poſſit, ac debeat ad formalem reduci, vt fuſius infrà quæſt. 10.

169 Quod autem pertinet ad alias tres ſpecies Identitatis, & Diſtinctionis, nimirum eſſentialis, ſe totis ſubiectiuè, & ſe totis obiectiuè, quas vetuſtiores Scotiſtæ aſſignabant, vt ſpecies à cæteris condiſtinctas, iam oſtenſum eſt diſp. 3. Log. cit. q. 5. art. 2. in fine reduci omnes ad realem, vel formalem; nam vt ibi dictum eſt, identitas, vel diſtinctio eſſentialis ſolet duplici modo vſurpari, vno modo illa dicuntur eadem eſſentialiter, quæ in eadem natura, & eſſentia communicant, & è contrà illa dicuntur eſſentialiter diſtincta, quæ habent diuerſas eſſentias, alio modo illud dicitur eſſe idem eſſentialiter alteri, quod eius intrat eſſentialem conceptum, eiuſque eſſentiam intrinſecè conſtituit, & è contra illa dicuntur hoc pacto eſſentialiter diſtincta, quorum vnum non eſt de eſſentia alterius, nec eius formalem ingreditur conceptum; iam autem conſtat ex dictis art. præced. quod vno modo ſumpta diſtinctio eſſentialis pertinet ad diſtinctionem realem, & alio modo ad formalem; primo quidem modo inſpecta pertinet ad diſtinctionem realem naturarum genericam, vel ſpecificam ſuprà aſſignatam n. 164. quia natura, & eſſentia in rebus idem ſignificant, vndè quæ diuerſas habent naturas genericè, vel ſpecificè, diuerſas quoque habent eſſentias, & in hoc ſenſu diſtincta realiter, ſunt etiam diſtincta eſſentialiter, nam vnaquæque res propriam defert eſſentiam, vndè diuerſæ res ſunt quoque diuerſæ eſſentiæ. Dices, non omnia diſtincta realiter, diſtingui quoque eſſentialiter, nam diuinæ perſonæ ſunt inter ſe realiter diſtinctæ, non tamen eſſentialiter, quia identificantur vni eſſentiæ ſingulariſſimæ. Hoc parum vrget, quia perſonæ in diuinis diſtinguuntur realiter diſtinctione reali ſuppoſitorum, non autem diſtinctione reali naturarum, quam dicimus coincidere cum eſſentiali diſtinctione, immò vt ſic ſunt idem realiter, & quod diſtinctio eſſentialis in hoc ſenſu coincidat cum diſtinctione reali naturarum, nedum ex Scoto manifeſtè colligitur loc. cit. 1. d. 2. q. 7. F F. ſed etiam docet ibidem Paulus Scriptor & 1. d. 11. q. 2. nam ibi diſtinguens cum Scoto diſtinctionem realem in diſtinctionem realem ſuppoſitorum, & naturarum, hanc vocat eſſentialem, & eum eſſentiali confundit, & ſic etiam loquitur Tatar. in 1. d. 1. q. 2.

Si verò identitas, vel diſtinctio eſſentialis ſecundo modo ſumatur, vt nimirum illud dicatur eſſentialiter idem alteri, quod intrinſecè conſtituit eſſentiam illius, & è contra eſſentialiter diſtinctum, quod non eſt de conceptu eius eſſentiali, in hoc, inquam, ſenſu vſurpata palam eſt, quod pertinet ad primum modum identitatis, & diſtinctionis formalis ex tribus aſſignatis ſupra num. 165. vbi illud dicebatur idem formaliter alicui, quando erat de conceptu eius eſſentiali, vt animal, & rationale reſpectu hominis, & è contrà illud ſic dicebatur formaliter diſtingui ab eo, quando non erat de eius quidditatiuo conceptu; & quidem ſi obſeruetur modus philoſophandi Scoti nunquam ipſe loquitur de diſtinctione, aut identitate eſſentiali, aut quidditatiua, niſi iſtas confundendo cum identitate, & diſtinctione reali, aut formali, ita 2. d. 16. q. vn. confundit diſtinctionem formalem, & quidditatiuam, & 1. d. 2. loc. cit. confundit identitatem eſſentialem cum identitate reali naturarum. *Diſtinctionum* verò ſe totis ſubiectiuè, & ſe totis obiectiuè nunquam (quod viderim) meminit, & ideò iſtas quoque dicendum eſt ad illas reduci poſſe, & debere, nimirum vel ad realem, vel ad formalem, nam ſi eſſe idem ſe totis ſubiectiuè eſt in aliqua realitate potentiali per differentias contrahibili conuenire, profectò identitas hæc, eique oppoſita diſtinctio pertinet ad identitatem, vel diſtinctionem realem naturarum, quæ poteſt eſſe generica, vel ſpecifica loquendo de identitate, non quæcunque conueniunt in aliqua communi realitate per differentias contrahibili, ſunt idem ratione illius genericè, vel ſpecificè, & quæ ita non conueniunt, vt Deus, & creatura differunt pluſquam ſpecie, & genere, quæ eſt maxima omnium diſtinctio realis eſſentialis. Et pariter ad eandem identitatem, & diſtinctionem realem naturarum poteſt reduci identitas, & diſtinctio ſe totis obiectiuè, nam ſi aliqua conueniunt in aliquo communi conceptu obiectiuo, quantumcunque tranſcendenti, dummodo hic ſit quidditatiuus, dici poſſunt eſſe eiuſdem naturæ tranſcendenter, ſeu in prædicatis tranſcendentibus, quod ſi aliqua reperiantur adeò diuerſa, vt nec in conceptu ipſo entis quidditatiuè conueniant, quemadmodũ Scotiſtæ de vltimis differentijs dicere ſolent, iſta equidem diſtinctionem habebunt realem naturarum, & quidem in ſupremo omnium gradu, qua ratione ſic differentia dici ſolent primò diuerſa, ideſt diuerſæ omninò naturæ, & in nullo prorſus quidditatiuè conuenientia; poſſunt etiam huiuſmodi diſtinctiones & identitates ſe totis ſubiectiuè, & ſe totis obiectiuè ad identitatem, & diſtinctionem formalem modo declarato in Log. loc. cit. reduci.

Hinc patet fruſtrà Saxium cit. n. 157. laborare, dum inſudat aſſignare ſufficientiam illius ſeptenarij numeri, veluti ſpecierum abinuicem diſtinctarum, nam modò oſtenſum eſt diſtinctionem, & identitatem eſſentialem, ſubiectiuam, & obiectiuam reduci ad realem, & formalem, & has tandem immediatè contineri ſub identitate, ac diſtinctione ex natura rei, veluti ſub genere generaliſſimo cuiuſcunque diſtinctionis habentis eſſe præter opus intellectus, vndè illa Saxij ſufficientia non eſt bona, & ferè in ſingulis combinationibus deficit, vt ſingulas percurrenti patebit, nam nolo in hoc conterere tempus, ſed præſertim in prima combinatione inuenitur vitioſa, quia prima omninò diuiſio diſtinctionis, & identitatis, vt ſic, eſſe debet in realem, & rationis, ſicut ens tranſcendentiſſimè ſumptum omninò prima diuiſione diſtribuitur in ens reale, & ens rationis, talis autem diſtributio non habetur in prima combinatione illius ſufficientiæ; vndè magis obuia, & melior reddi poteſt ſufficientia numeri identitatum, & diſtinctionum à nobis ſuperius aſſignati hoc pacto, præter diſtinctionem, & identitatem rationis omne aliud genus diſtinctionis, & identitatis debet antecedere operationem intellectus, aliàs non eſſet à diſtinctione rationis diuerſum, ſed opus intellectus antecedere nequeunt, niſi diſtinctio realis rei, & rei, & diſtinctio formalis realitatis, & realitatis, ergo ſub diſtinctione ex natura rei, ſeu præter opus intellectus hæc tantum duo genera, vel ſubalternæ ſpecies aſſignari debent, & non plures; probatur minor, quia quæcunque reperiuntur in rerum natura antè opus intellectus, aut ſunt res, aut realitates rei, cætera namque aut ſunt extrinſecæ denominationes, aut pura entia rationis, aut enim aliquid participat in recto eſſentiam, & exiſtentiam in rerum natura, & ſic eſt res, aut participat eam in obliquo duntaxat, quia nempè eſt aliquid rei per identitatem, vt gradus quidam eſſentiæ illius, & ſic eſt realitas, ergo omnis diſtinctio antecedens opus intellectus, aut erit rerum, ac ideo realis, aut realitatum, atque ideò formalis, & ad eas aliæ reduci debebunt, quæ remanent ex illo numero ſeptenario modo iam declarato.

170 Scotiſtæ verò, illi, qui ſeptenarium numerum Formalitatum ad ternarium reduxerunt diminuendo illum numerum benefecerunt, quia non ſunt entia ſine neceſſitate multiplicanda, & ternarius ille numerus ſufficiens eſt ſcilicet diſtinctio realis, diſtinctio formalis, & diſtinctio rationis, ita vt formalis mediet inter vtramque, quatenus eſt maior iſta, quia eſt præter opus intellectus, & minor illa, quia non verſatur inter rem, & rem, vt illa, ſed inter realitatem, & realitatem, & reliquæ diſtinctiones iam pridem à Formaliſtis aſſignatæ facilè ad iſtas reducuntur; Cæterum adhuc & ipſi in duobus deficiunt, primò deficiunt in hoc, quod hæc tria genera,

vel

vel ſpecies identitatum, & diſtinctionum aſſignant, vt membra immediatè diuidentia identitatem, & diſtinctionem in communi, vt ſic, quod licet verum ſit de identitate, & diſtinctione rationis, falſum tamen eſt de reali, & formali, quia iſtæ non immediatè ſe habent ad identitatem, & diſtinctionem in communi, neque immediatè opponuntur identitati, & diſtinctioni rationis, ſed mediatè, quatenus ambæ ſunt diſtinctiones repertæ in rebus ex natura rei, & citrà opus intellectus, vndè diſtinctiones immediatè diuidentes diſtinctionem in communi ſunt diſtinctio per opus intellectus, & diſtinctio præter opus intellectus, quæ poſteà diuiditur in realem, & formalem, vt genus in ſuas ſpecies, vt ſæpè dictum eſt. Conſ. quia ſi aliquod genus aſſignaretur, quod immediatè diuideret rationem communem, vt ſic, aliud verò, quod non immediatè diuideret, nimis confuſa eſſet diuiſio, & penè infinita membra diuidentia excogitari poſſent, & eſſet contra leges bonæ diuiſionis, quæ ſic procedere debet, vt prius ratio communis in membra immediatè ſe habentia diſtribuatur, deindè hæc ipſa membra ſubdiuidantur, ſi fuerint fœcunda; talis autem eſt diuiſio facta identitatis, & diſtinctionis in communi per illum ternarium numerum, nam diſtinctio rationis vtique immediatè ſe habet ad rationem in communi diuidendam, ſed diſtinctio realis, & formalis non eam reſpiciunt immediatè, ſed mediatè, vt nunc probatum eſt, ergo licet membra diuiſionis illius in ſe ſint vera, quia ſunt neceſſaria, modus tamen illa aſſignandi non eſt bonus.

Deindè citant in reductione illarum identitatum, & diſtinctionum, quas putant ſuperfluere, & præſertim in hoc, quod diſtinctionem ex natura rei reducunt ad formalem, cum potius res è contrà ſe habeat, quod diſtinctio formalis reducenda eſt ad diſtinctionem ex natura rei, veluti ipſius membrum, quia diſtinctio ex natura rei eſt genus ſupremum cuiuſcunque diſtinctionis, quæ habet eſſe in rebus præter opus intellectus, vt deductum eſt num. 168. vndè & ratio, qua probant Burliſer, & Faber diſtinctionem ex natura rei coincidere omninò cum diſtinctione formali, abſolutè non tenet, ſed tantum ad hominem, vt dictum eſt n. 167. ex hypotheſi ſcilicet quod diſtinctio ex natura rei conſtitueret ſpeciem peculiarem ab alijs condiſtinctam, & conſtitueretur per verificationem duorum contradictoriorum de eadem re, vt dicebant Formaliſtæ, quorum vtrumque eſt falſum, quia nec diſtinctio ex natura rei eſt peculiaris ſpecies diſtinctionis præter opus intellectus, ſed genus ſupremum ad omnes tales, nec contradictio ex natura rei infert tantùm diſtinctionem formalem, vt arguebant Fab. & Burliſer, ſed indifferens eſt, vt inducat diſtinctionem realem, vel formalem iuxtà qualitatem contradictionis, nam contradictoria poſſunt eſſe talia, vt etiam inferant diſtinctionem realem, ſicut eſſe, & non eſſe, eſſe productum, & non eſſe productum. Ex quo etiam fit, multas propoſitiones ab iſtis Scotiſtis aſſertas de diſtinctione ex natura rei eſſe falſas, vt cum Burliſer inquit, quæcunque diſtinguuntur ex natura rei diſtingui formaliter, & è conuerſo, quod ipſe probat, quia quæcunque diſtinguuntur ex natura rei dicunt aliam, & aliam rationem formalem, ſed quæcunque dicunt aliam, & aliam rationem formalem diſtinguuntur formaliter, ergo quæcunque diſtinguuntur ex natura rei diſtinguuntur formaliter; falſa, inquam, eſt illa propoſitio aſſumpta à Burliſero, quia nunquam ſuperius conuertitur cum inferiori, vndè licet verum ſit, quod omnis homo eſt animal, non tamen è contrà omne animal eſt homo, cum ergo diſtinctio ex natura rei ex dictis ſit ſupremum genus ad diſtinctionem realem, & formalem, quia vtraque habet eſſe præter opus intellectus, & eſt innata extremis ex natura ipſorum, licet verum ſit quæcunque formaliter diſtinguuntur diſtingui ex natura rei, quia ab inferiori ad ſuperius affirmatiuè tenet, non tamen è contra quæcunq; diſtinguuntur ex natura rei diſtinguuntur formaliter ob rationem allatam; neque probatio à Burliſero ad hoc inducta valet, cum enim inquit, quæcunque diſtinguuntur ex natura rei, dicere aliam, & aliam rationem formalem, & omnia talia formaliter diſtingui, hoc non eſt abſolutè verum, ſi per aliam, & aliam rationem formalem intelligit, vt videtur ex eius dictis, aliam, & aliam formalitatem, nam diſtinctio ex natura rei, vt ſic, vt eſt genus ad realem, & formalem præſcindit ab alietate rei, & rei, formalitatis, & formalitatis, & præcisè dicit alietatem duorum extremorum præter opus intellectus, ſiue hæc alietas ſit duntaxat realitatum, vel formalitatum, quæ alietas conſtituit diſtinctionem formalem, ſiue etiam ſit alietas rerum, quæ conſtituit diſtinctionem realem propriè dictam. His itaque Scotiſtis tria ſolum genera, vel ſpecies admittentibus identitatum, & diſtinctionum, nempe realem, formalem, & rationis, gratis concedimus nullam aliam diſtinctionem admitti debere antecedentem opus intellectus præter realem, & formalem, ſic enim expreſsè docuit Scotus 1. d. 2. q. 7. GG. vbi præter diſtinctionem rationis in intellectu nullam aliam ponit diſtinctionem antecedentem operationem intellectus, niſi vnam, quam inquit eſſe manifeſtam ſcilicet rei, & rei, & à nullo negatur, & aliam immanifeſtam, quæ eſt realitatis, & realitatis, & nullius alterius diſtinctionis mentionem facit; verùm negamus has diſtinctiones immediatè opponi diſtinctioni rationis, & immediatè cum ipſa diuidere diſtinctionem in communi ad diſtinctionem per opus intellectus, & præter opus intellectus ob rationem allatam.

171 Neutrales, qui triplex quoque genus diſtinctionum, ac identitatum aſſignabant ſcilicet rationis, realem, & modalem, per quam intelligebant diſtinctionem modi extrinſeci, & phyſici à re modificata, non autem modi intrinſeci, & metaphyſici, vt loquuntur Scotiſtæ, errant & ipſi multipliciter. Primò quia hanc ſuam diſtinctionem modalem faciunt ſpeciem diſtinctam, & diſparatam à diſtinctione reali, quod falſum eſt, nam & hæc quoque diſtinctio realis eſt reſpiciendo naturam diſtinctionis in ſe, licet ſumpta denominatione ab vno extremo dicatur modalis; hoc autem euidenter probatur ex præcipuo ſigno diſtinctionis realis, qui eſt ſeparabilitas, modi enim iſti, de quibus hic eſt ſermo, ſunt ſeparabiles à ſubiecto abſque eo, quod aliquid entitatis ſubiecti deperdatur, ergo verè diſtinguuntur diſtinctione à parte rei reali, conſequentia patet, quia quotieſcunque aliquid ſeparatur ab alio abſque eo quod illud aliquid de ſua entitate deperdat, ſignum eſt id, quod ſeparatur diſtinctam habere entitatem ab eo, à quo ſeparatur, alioquin de eodem verificaretur contradictio, aſſumptum quoque non eſt minus euidens, nam ſeſſio ſeparatur à ſedente ſine amiſſione alicuius intrinſecæ entitatis ipſius ſedentis, figura ſeparatur à quantitate abſque amiſſione alicuius partis quantitatis, vt de ſe patet in rebus fluidis. Et hac ratione, quæ mihi demonſtrare videtur, conuictus Paſqualig. tom. 2. Metaph. diſp. 51. ſect. 2. num. 6. fatetur hanc diſtinctionem modalem, ſi conſideretur ſecundum ſeipſam formaliter in ratione diſtinctionis eſſe æque realem, ac illa, quæ eſt inter rem, quod etiam concedunt Hurtad. diſp. 6. Met. ſec. 2. ſubſec. 1. & Arriag. diſp. 1. Metaph. ſec. 4. num. 97. & infrà qu. 10. probabitur ex profeſſo. Deindè quando concederetur etiam diſtinctionem hanc modalem conſtituere ſpeciem condiſtinctam, & diſparatam à diſtinctione reali, vt contendunt Suarez, Monſan. Auerſ. & alij, adhuc non benè diſtribueretur diſtinctio, vt ſic, immediatè in illa tria membra, quia vt ſæpè dictum eſt, cum aliquod ſuperius in ſua inferiora diuiditur, debent ea aſſignari, quæ immediatè ſe habent ad rationem communem, ſed diſtinctio realis, & modalis non immediatè ſe habent ad diſtinctionem, vt ſic, in ſua tota communitate, ſed immediatius ad eam ſe habet diſtinctio ex natura rei, prout contradiſtinguitur à diſtinctione rationis, nam valet dicere, quod tam diſtinctio realis, quam modalis eſt diſtinctio à parte rei, & præter opus intellectus, non è contra; cum ergo diſtinctio realis, & modalis ſint ſpecies ſubalternæ diſtinctionis ex natura rei, vt ſic, non debent aſſignari, vt membra immediatè diuidentia diſtinctionem in tota ſua amplitudine. Subdiuiſionem verò illam diſtinctionis realis in adæquatam, ac inadæquatam per modum includentis, & incluſi, quam Recentiores ijdem aſſignabant, & præcipuè ponebant inter totum, & partes, non inficior; addo tamen, quod cum non detur ſolùm totum phyſicum, ſed etiam Metaphyſicum, & Logicum, poterit hæc diſtinctio includentis, & incluſi ad varia genera diſtinctionum pertinere pro qualitate totorum atque ideò monui ſuprà num. 165. hanc ſubdiuiſionem applicari quoque debere identitati, & diſtinctioni formali ad cognoſcendam ritè identitatē, & diſtinctionem vertentem inter gradus Metaphyſicos ſuperiores, & inferiores in ſerie prædicamentali, qui inuicem ordinantur per modum includentis, & incluſi.

Poſtremò neque Neoterici illi, quos refert, & ſequitur Amic. loc. cit. ponentes quatuor genera diſtinctionum ſcilicet realem, rationis, modalem in ſenſu Recentiorum, & formalem in ſenſu Scotiſtarum, cenſuram omninò euadere

poſ-

poſſint; deficiunt enim in primis admittendo diſtinctionem illam modalem Recentiorum, vt ſpeciem condiſtinctam, & diſparatam à diſtinctione reali, quod diximus eſſe falſum, vt poſteà q. 16. videbimus. Rurſus cum cæteris deficiunt, quia tres illas diſtinctiones, quas vt reales agnoſcunt, ſeu præter opus intellectus, aſſignant vt membra immediatè diuidentia diſtinctionem, vt ſic, quod contrà alios non ſemel impugnatum eſt. Et tandem ſufficientia illa, ex qua colligunt quaternarium illum numerum, non ſatis legitima eſt, falſo namque nititur fundamento, quod diſtinctio omnis rerum ſumatur in ordine ad exiſtentiarum diſtinctionem, quando enim id concederetur de diſtinctione reali, nequaquam tamen verificatur de diſtinctione rationis, imò nec de diſtinctione formali, etiamſi ſit diſtinctio præter opus intellectus, quia hæc attenditur vt videbimus, pœnes varias rationes formales plurium formalitatum præſcindendo ab exiſtentia rei, cuius ſunt formalitates, vt magis explicabitur infrà.

QVÆSTIO VIII.

De natura Identit. & Diſtinct. realis.

172 Conſtituto numero Identitatum, & Diſtinctionum ſecundum genera, & ſpecies, nunc ſpecierum principalium, & quæ magis in ſcholis circumferuntur, explicanda eſt natura & conditio, & quia inter omnes diſtinctiones maior, & magis obuia eſt diſtinctio realis, prius de iſta tractabimus, mox de alijs. Quamuis autem identitas ſit diſtinctione prior à toto genere, vt dictum eſt quæſt. præced. art. 1. in fine, tamen quia diſtinctio nobis manifeſtior eſt identitate, in explicanda natura cuiuſcunq; Identitatis & diſtinctionis, ſemper prius de diſtinctione loquemur, quam de Identitate; adeout, quemadmodum vnitas, eſtò ſit diuiſione prior, tamen per negationem diuiſionis explicari ſolet, vt potè quæ nobis eſt notior, ſic etiam in propoſito quælibet Identitas in particulari dignoſci, & explicari debeat per negationem talis, vel talis diſtinctionis, etiamſi in ſe aliquid poſitiuum importet, ſicut vnitas. Cum autem in hac quæſtione naturam diſtinctionis realis veſtigamus, non vtique ſumitur diſtinctio realis in tota ſua amplitudine, prout ſecernitur à diſtinctione rationis, & coincidit cum diſtinctione ex natura rei, ſeu quæ habet eſſe præter opus intellectus, quia in hoc ſenſu non eſt ſpecies ab alijs condiſtincta, ſed eſt genus ad omnes diſtinctiones, quæ habent eſſe præter opus intellectus, quomodocunque illud habeant; ſed ſumitur pro diſtinctione reali propriè dicta, quæ etiam dici ſolet diſtinctio realis entitatiua, vt diſtinguatur à diſtinctione formali, quæ etiamſi reperiatur inter extrema ſua ex natura rei, tamen non dicitur realis in hoc ſenſu, quia non verſatur inter extrema, quæ ſint res, ac entitates, ſed puræ formalitates. Rurſus cum de diſtinctione, ac identitate reali loquimur propriè dicta, quia de ea poſſumus loqui, & ratione relationis formaliter importatæ, & ratione fundamenti, ſupra quod cadit talis relatio diſtinctionis, aut identitatis, in præſenti non eſt ſermo de huiuſmodi genere diſtinctionis ratione relationis formaliter importatæ, tanquam ſenſus ſit, an diſtinctio realis præſeferat relationem realem inter diſtincta, non enim in præſenti refert, an hęc diſtinctio, & identitas realis relationem realem præſeferant, certum ſiquidem eſt idem realiter eſſe, & tamen talem identitatem ſolam relationem rationis præſeferre, ſolùm ergo quæſtio eſt de diſtinctione reali ratione fundamenti, ad quod poteſt cōſequi illa relatio, quia hæc diſtinctio non dicitur realis ſimpliciter, ſeu entitatiua, quia ipſa ſit relatio realis, ſed quia extrema ſunt vere res ratæ, & firmæ quoad exiſtentiam, vndè Deus dicitur diſtingui realiter à creaturis, cum tamen relationem realem ad illas non habeat. Hoc ſtante duo examinanda veniunt puncta in hac quæſtione, primum eſt, in quo conſiſtat natura, & conditio diſtinctionis, ac identitatis realis, alterum eſt quænam ſint eius ſufficientia, ac legitima ſigna.

173 Quoad primum pūctum Thomiſtæ, quemadmodum aliam diſtinctionem realem non agnoſcūt præter illam, quæ immediatè opponitur diſtinctioni rationis, & cum ipſa condiuidit diſtinctionem, vt ſic, ita diſtinctionem realē definiunt eſſe illam, quę oritur ex natura ipſorum extremorū, vndè quęcunq; habent, quod ex natura extremorum diſtinguantur, & non ab intellectu tantùm, dicuntur diſtingui apud ipſos realiter, ita Thomiſtæ omnes citati quæſt. præced. art. 2. ab initio, ſequitur Hurtad. diſp. 6. Metaph. ſec. 3. & Arriag. diſp. 5. ſect. 1. Sed hoc facilè reijcitur ex dictis ibidem, quia diſtinctio realis ſic amplè ſumpta eſt genus ad omnem diſtinctionem à parte rei exiſtentem, omninò enim neceſſarium eſt, vt conſtat ex ibi dictis, & poſteà dicendis diſtinguere plures modos, ſeu ſpecies diſtinctionis à parte rei, quarum vna per appropriationem nominis dicatur diſtinctio realis, vt potè quæ inter omnes diſtinctiones à parte rei dicitur maxima, & perfectiſſima, ideoque dicitur per anthonomaſiam realis, & de hac in præſenti quæſtione eſt ſermo, vt eam ſecernamus nedum à diſtinctionibus omnibus, quæ fiunt per opus intellectus, ſed etiam ab alijs omnibus quæ inter extrema conſurgunt ex natura rei præter quodcumque opus intellectus. Recentiores verò communiter, quia ſub genere diſtinctionis ex natura rei, & quæ inter extrema oritur ex natura ipſorum, plures adhuc ſpecies, & gradus diſtinctionis agnoſcunt, vt diſtinctionem realem propriè, de qua hic eſt ſermo, ſecernant ab alia diſtinctione ex natura rei, quam ipſi modalem appellant, in hoc dicunt eius eſſentiam conſiſtere, quod ſit rei à re, ſeu verſetur inter rem, & rem hoc eſt, inter res omninò diuerſas, quarum vtraque ſimul, & actu poſſit conſeruari in rerum natura abſque reali vnione inter ſe, vt corpus & anima, Petrus, & Paulus, Petrus, & albedo illius, ac ſimilia, ipſi enim per rem ratam, & firmam illud intelligunt, quod habet tantam perfectionem, vt non indigeat altero, cui ſit affixum, ad recipiendam exiſtentiam; ita autem deſcribunt hanc diſtinctionem realem, vt eam à modali ſecernant, quæ verſatur inter rem, & modum extrinſecum, qui eſtò de nouo adueniat, & recedat à re, cuius eſt modus, quia tamen ſe ſolo manere, & conſeruari nequit, non poteſt dici res propriè, neque realem fundare diſtinctionem; ita Suarez, Auerſa, Moriſanus, Amicus, & alij ſupracit. In hunc dicendi modum recidunt ex noſtris Scotiſtis quamplures, qui vt hanc diſtinctionem realem à formali ſecernant, eodem modo eam deſcribunt, ita præſertim Smiſinch. tract. 2. de Deo vno diſp. 1. q. 2. nu. 50. vbi ait, quod ſignum ad cognoſcendum in aliqua re an diſtinctio actualis in re ſit tantum formalis, vel realis, eſt quod diſtinctionis extrema non poſſint, vel poſſint reipſa ſeparari, ac ſeorſim exiſtere ſaltim per Dei potentiam, nam ſi priori modo ſe habeant, & tamen de illis verificentur contradictoria apud intellectum perfectè concipientem, formaliter, ſi poſteriori modo, realiter diſtinguuntur; ita etiam Tromb. art. 4. formal. par. 4. concluſ. 2. definit illa realiter diſtingui, quorum vnum poteſt eſſe ſine alio.

174 At neque iſti ritè explicant naturam diſtinctionis realis, quia ad diſtinctionem realem duorum ſufficit, quod vnum extremum poſſit ab alio diuelli, & ſeparari, nam omne ens eſt vnum, ac per conſequens indiuiſibile à ſeipſo, & inſeparabile, quare eo ipſo quod aliqua ſunt ſeparabilia, iam non vnum ens, ſed duo entia realiter diſtincta cenſeri debent; neque ad rationem diſtinctionis realis exigitur, quod iſta ſeparabilitas ſit mutua, itaut vnum extremum ſine alio reciprocè exiſtere poſſit, & conſeruari, nam dummodo illa extrema ſint ſeparabilia, ſiuè hæc ſeparabilitas ſit mutua, ſiuè non, ex ea ſufficienter infertur vnum rę vera non eſſe aliud, & reipſa eſſe inter ſe entitatiuè diuerſa, quia ſi eſſent eadem entitas nec mutuò, nec non mutuò ſeparari poſſent. Neque valet inſtantia de diſtinctione modali, imò hac de cauſa dictum eſt ſupra n. 171. & rurſus infià dicemus quæſt. 10. diſtinctionem modi extrinſeci à re cuius eſt modus, quia poteſt ab eo ſeparari, in ratione diſtinctionis eſſe verè, & propriè realem, nec conſtituere ſpeciem à reali condiſtinctam. Scotiſtæ etiam illi, qui eodem modo diſtinctionem realem explicant non ſatis conſequenter diſcurrunt ad Scoti doctrinā, nam vt mox dicemus, licet ſeparabilitas illa mutua ſit ſufficiēs ſignum realis diſtinctionis, vt à formali ſecernitur non tamen eſt adæquatū, & conuertibile vt videtur velle Smiſinch. itaut quæcumq; nequeūt ſic mutuò ſeparari, & ſeorſim exiſtere, ſint idem realiter, & ſolum diſtinguantur formaliter, tunc enim totum eſſet idem realiter cum ſuis partibus vnitis, relationes item prædicamentales eſſent idem realiter cum fundamento, quia nequeunt ab eo auulſæ conſeruari, quæ omnia diſſona ſunt Scoticæ doctrinæ, vt facilè conſtare illi poteſt, qui eam primioribus attigerit labijs.

175 His de cauſis Poncius noſter diſp. 20. tom. 3. curſus q. 1. n. 10. in reſponſione ad quædam argumenta Suarez, quibus probabat diſtinctionem modi à re non eſſe realem, quia non eſt inter rem, & rem, negat diſtinctionem realem dici talem, quia eſt inter rem, & rem, ſed propterea dicitur rea-

lis

lis verè, & propriè, quia eſt inter poſitiua, & opponitur diſtinctioni formali, & diſtinctioni rationis, vndè deſcribit diſtinctionem realem propriam eſſe illam, quæ eſt inter extrema poſitiua, quæque opponitur diſtinctioni formali, & diſtinctioni rationis, & quia diſtinctio rei à modo eſt huiuſmodi, contendit & ipſam eſſe realem. Sed hæc definitio nihil exprimit diſtinctionis realis, vt à formali ſecernitur, per hoc enim quod diſtinctio realis opponatur diſtinctioni rationis, non opponitur diſtinctioni formali, cum talis oppoſitio ſit vtrique communis, quia vtraque eſt præter opus intellectus; per hoc etiam quod verſetur inter extrema poſitiua, non adhuc opponitur diſtinctioni formali, quia & hoc illi conuenit, per quid ergo opponitur diſtinctioni formali? certè non alia ratione, niſi quia extrema poſitiua diſtinctionis formalis ſunt realitates, & realitates, at extrema ipſius diſtinctionis realis ſunt res, & res, & hoc ipſum diſcrimen aſſignat ipſe poſteà quæſt. ſeq. inter extrema poſitiua diſtinctionis realis, & diſtinctionis formalis; inconſultò igitur negauit diſtinctionem realem eſſe illam, quæ eſt inter rem, & rem vt defenderet diſtinctionem modalem Recentiorum eſſe realem, potius enim negare debebat modum non eſſe rem, & rem quatenus fundat diſtinctionem realem dici ſolum illud, quod ſe ſolo exiſtit, vel ſaltim exiſtere poteſt, vt nos de facto negauimus quæſt. præced.

Non ergo reijcienda eſt definitio illa diſtinctionis realis, quod eſt illa quæ verſatur inter rem, & rem, ſed potius explicandum eſt quid ſit res, prout à realitate ſecernitur, & quidem Tromb. 5. Metaph. q. 5. art. 4. & q. 6. art. vlt. & 7. Met. q. 8. art. 4. & Bonet. lib. 3. ſuæ Met. inquiunt diſtingui, vt rem à re, eſt diſtingui per varias exiſtentias, quia non diſtinguuntur realiter, quæ habent eandem exiſtentiam, vt gradus metaphyſici, quia non ſunt capaces exiſtentiæ, niſi tota entitas ex vtraque formalitate conflata, ergò è contrà quæ diſtinguuntur realiter, habent diuerſas exiſtentias, videntur autem loqui de actuali exiſtentia, quia ſic explicat diſtinctionem realem in ordine ad exiſtentiam Magiſter Formalit. art. 2. prin. part. 5. eiuſdem articuli dicens, quod diſtinctio realis eſt illa, cuius extrema habent aliam, & aliam realitatem formaliter poſitiuam actualis exiſtentiæ, vel ſaltim ſubſiſtentiæ, quod addit propter diuinas perſonas, quia tenet in diuinis eſſe tantum vnam exiſtentiam, licet ſint tres ſubſiſtentiæ, ex quo deducit ibidem Doduer. lib. 3. formalit. cap. 21. cum alijs Formaliſtis non eſſe eadem realiter, neque realiter diſtingui illa, quæ ſunt in potentia obiectiua, veluti duæ roſæ futuræ, nec ens in potentia, & aliud in actu, vt Petrus exiſtèns, & Antichriſtus; quia diſtinctio realis ambo extrema actu exiſtentia requirit. Sed neque etiam hanc explicationem realis diſtinctionis in ordine ad actualem exiſtentiam extremorum ſatis libenter recipio, quia cum hic non ſit ſermo de diſtinctione reali ratione realis relationis, quam formaliter importat, quæque petit extrema actu exiſtentia, cum eſt prædicamentalis, ſed ratione fundamenti, cui conuenit talis relatio, vt dictum eſt ab initio quæſtionis, non videtur diſtinctio realis petere neceſſariò extrema actu exiſtentia. Tum quia diſtinctio realis tam eſſe poteſt inter eſſentias ſecundum ſe, quam vt exiſtentes, quia vtroque modo habent rationem entis, cuius paſſio eſt vnitas, ac identitas, & diſtinctio, ergo res poſitiuæ etiam non exiſtentes poſſunt realiter diſtingui, atque ideò diſtinctio realis non neceſſariò exigit extrema exiſtentia, qua ratione etiam ipſemet Magiſt. Formalit. part. 1. prin. diuiſ. 4. dixit Sortem, & Platonem in eſſe obiectiuo realiter diſtingui. Tum quia non minus diſtinguuntur homo, & aſinus, dum non exiſtunt, ac dum exiſtunt, diſtinctio enim conſequitur ad proprias quidditates illorum, quæ abſtrahunt ab exiſtentia. Tum quia diſtinctio conſequens eſſentiam extremorum, ſemper illis conuenit, ſiue actu exiſtant, ſiue non, & ſi non conuenit illis, dum non ſunt, nec illis conuenire poterit, cum poſteà exiſtunt, nam prædicata neceſſaria non conueniunt rebus ex poſitione exiſtentiæ, ſed præſcindendo ab exiſtentia, diſtinctio autem, vt eſt paſſio entis, eſt prædicatum neceſſarium ſecundi modi Demum exiſtentia in creatis non eſt de ratione eſſentiæ, vt infrà dicetur diſp. 8. ſed eſt illi accidentalis, ergo non poteſt addere, vel demere eſſentijs rerum ſecundum ſe conſideratis vel identitatem, vel diſtinctionem realem eſſentialem.

176 Dices cum Manzolio tr. de diſtinc. c. 5. creaturas ante creationē non fuiſſe entia realia intrinſecè, & in ſe, ſed extrinſecè, & per denominationem extrinſecam, nā erant entia poſſibilia, non per potentiam intrinſecam, ſed per potentia Dei potentis illas producere. Sed licet creaturę dicantur obiectiuè poſſibiles per denominationē extrinſecā ab omnipotētia Dei loquendo tamen de poſſibilitate logica ipſæ creaturæ futuræ dicuntur ſeipſis formaliter poſſibiles, & intrinſecè, quia omnipotentia Dei non fertur in impoſſibile, ſed ſupponit intrinſecam non repugnant iam ex parte rei producendæ, vt oſtendam ex profeſsò d. 8. q. 1. art. 3. à nu. 27. & ideò allata reſponſio omninò falſa eſt. Dices, inter illa entia impoſſibilia dari tantum negationem identitatis, non autem diſtinctionem, quæ dicit aliquid poſitiuum. Contrà, quia vnitas conſequitur ad quidditatem cuiuſcunque entis ſiue exiſtat, ſiue non exiſtat, at vnitas eſt coniuncta cum diſtinctione ab alio, tum quia duo entia poſſibilia ſunt extrema poſitiua, ergo non ſolum poſſunt dici non idem, ſed etiam diſtincta. Dices eſſentiam rei poſſibilis in tali ſtatu non poſſe dici ens reale poſitiuum, ſed potius non ens, & nihil, cum actu non exiſtat, niſi admittantur res poſſibiles habuiſſe ab æterno eſſe reale actuale eſſentiæ diſtinctum ab eſſe exiſtentiæ, quod Doctor impugnat 1. d. 36. contra Henricum. Contrà, quia inferius loc. cit. diſp. 8. n. 46. oſtendam etiam in ſententia negante eſſe reale actuale eſſentiæ rerum ab æterno, eſſentiam rei poſſibilis ſecluſa exiſtentia poſſe dici verè ens reale, ſeu veram rationem entis poſſidere, prout diſtinguitur à nihilo, per hoc quod illi ex ſua ratione formali eſſe exiſtentiæ in rerum natura non repugnat, quæ eſt ratio ipſiſſima entis realis, prout à nihilo diſtinguitur, & impoſſibili. Dices, ſicut ens in potentia non eſt actu ens, ſed poteſt eſſe ens, ita diſtinctio, quæ conuenit enti in potentia, non eſt actualis, ſed poſſibilis, ſed ante exiſtentiam nullum ens dicitur eſſe actu, cum omnis actualitas ſit ab exiſtentia, ſed in potentia, ergo neque diſtinctio illis extremis conueniens in eo ſtatu poſſibili eſt actualis, ſed poſſibilis; & hac ratione Suarez diſp. 4. Metaph. ſec. 1. num. 16. dixit Deum ab æterno exiſtentem non habuiſſe ab æterno hanc diſtinctionem à creaturis, quia creaturæ non fuere ab æterno, ſed Deum ab æterno habuiſſe non identitatem cum creatura, nec potuiſſe habere diſtinctionem, niſi poſſibilem, ita etiam Ouied. controu. 4. Met. punct. 1. ab initio, & Hurtad. loc. cit. & hac etiam ratione Vulpes noſter tom. 1. part. 1. diſp. 29. art. 8. concluſ. 2. ait inter creaturas terminantes ſcientiam diuinam ſecundum eſſe reale, quod eis non repugnat, reperiri duntaxat diſtinctionem realem potentialem, ſicut & ipſæ non ſunt entia realia, niſi potentialia.

177 Sed Contra iſtos Recentiores poſſet vrgeri præſertim ad hominem, quia ipſi volunt diſtinctionem non dicere aliquid poſitiuum, ſed ſolam non identitatem vnius rei cum alia, vt conſtat ex dictis quæſt. præced. art. 1. ergo ſi Deus ab æterno non habuit identitatem cum creaturis poſſibilibus, habuit actualem, & formalem diſtinctionem, tum quia Deus ab æterno non erat actu creatura poſſibilis, ergo actu realiter ab ea diſtinguebatur. Quod ſi cum Ouuid dicas nomine diſtinctionis non ſolum ſignificari hoc non eſſe illud, ſed relationem poſitiuam diuerſitatis inter extrema, ad quam diuerſitatem requiritur vtriuſque extremi exiſtentia; planè ſic dicendo recedunt à ſententia, quam profitebantur, ponente diſtinctionem in ſola negatione identitatis, & in hoc puncto nobis dant manus. Vulpes autem eſtò diſtinctionem Petri, & Pauli poſſibilis dicat eſſe potentialem, illam tamen ibidem appellat diſtinctionem realem ſimpliciter quatenus eſt inter res ratas, & firmas quoad exiſtentiam ſaltim poſſibilem, quod eſt id, quod hic intendimus; & ſic etiam ſignificauit Vallon. 1. part. prin. Formalit. diuiſ. 4. dum diſtinctionem realem diuidit in actualem, & potentialem, quorum priorem inter res actu exiſtentes poſuit, poſteriorem verò inter res habentes eſſe obiectiuum duntaxat; vndè etiamſi dicatur diſtinctionem Petri, & Pauli poſſibilis eſſe potentialem, quatenus illa extrema actu non exiſtunt, adhuc tamen cum hoc ſtat, quod talis diſtinctio ſit realis ſimpliciter, ſicut cum hoc quod Petrus poſſibilis ſit ens reale potentiale, adhoc ſtat, quod ſit ens reale ſimpliciter, prout ens reale diſtinguitur à nihilo, & impoſſibili, vt infrà dicetur diſp. 8. num. 46. Addo adhuc tamen illam diſtinctionem realem inter entia poſſibilia poſſe etiam quoquo pacto appellari realem actualem, ſicut & ipſum ens poſſibile poteſt dici ens actu actualitate, vt aliqui aiunt, complexa, quatenus eſſentia rei poſſibilis actu includit ſua prædicata quidditatiua, & non eſt in potentia ad talem incluſionem, alioquin eſſet nihil eſſentialiter; ſicut ergo ens poſſibile per talem actualem incluſionem actu diſtinguitur ab omninò nihilo, & chimæra, ita quoque dici poteſt ens in actu, non

qui-

Digitized by Google

quidem ſimpliciter, quia tale conſtituitur per ſolam exiſtentiam actualem, ſed tantum ſecundum quid, & eodem modo dici poteſt realiter actualiter diſtingui ab alio ente poſſibili; ſed ſiue hæc diſtinctio dicatur realis actualis in præfato ſenſu, ſiue realis potentialis, nobis ſufficit quod dici poteſt diſtinctio realis ſimpliciter, quatenus non eſt inter duo non entia, aut inter vnum ens poſſibile, & aliud impoſſibile, ſed inter duo entia poſſibilia, quæ verè participant rationem entis, vt diſtinguitur ab omninò nihilo, & impoſſibili.

178 Dicendum igitur eſt diſtinctionem realem eſſe, quæ eſt inter rem, & rem iuxtà explicationem huius vocabuli datam n. 160. vbi diximus illam tantùm eſſentiam verè, & propriè dici poſſe rem, cui propria exiſtentia correſpondet actualis, vel poſſibilis, ſiue poſſit per ſe, & in ſe exiſtere, ſiue ſolùm cum alio, non enim quicquid ſuam habet exiſtentiam poteſt confeſtim ſe ſolo exiſtere, imò quædam propriam habent exiſtentiam, quæ ob peculiarem dependentiam eſſentialem ab alio, petunt neceſſario in eo, vel cum eo coexiſtere, vt conſtat de actibus vitalibus, reſpectu potentiæ vitalis in communi, & probabili ſententia Thomiſtarum, de toto & partibus, de relationibus in ordine ad fundamentum &c. Ex quo fit diſtinctionē realem optimè deſumi ab eſſētia rei ſimul cum ordine ad exiſtentiam, ſiue actualem, ſiue poſſibilem, ſiue perfectam, & ſolitariam, ſiue imperfectam, ac ab alio pendentē, cum quo neceſſariam, ac indiſpenſabilem habet connexionem, vndè verſatur nedum inter duas res actu exiſtentes, ſed etiam exiſtere poſſibiles, ſiue poſſint per ſe, & immediatè produci, ſiue petant neceſſariò produci cum alio, vel in alio, ſicut vniuerſaliter eſt de omnibus relationibus prædicamentalibus, & modis, quæ licet per ſe eſſe, & produci non poſſint ſine ſubiecto, & fundamento etiam per potentiam Dei abſolutam, ex eo tamen quod eis de nouo aduenire poſſunt, ac deſtrui illis permanentibus, arguimus, quod ipſa quoq; propriam habeant exiſtentiam, licet imperfectam, & diminutam, ſecundum quam poſſunt produci ſaltim in alio, ac deſtrui illo remanente, atque ideò poſſe dici res, quatenus à realitate diſtinguitur, quæ nullam prorſus habet propriam exiſtentiam, aut productionem phyſicam, ſed exiſtit omninò per exiſtentiam rei, cui dicitur identificata. Et modus explicandi diſtinctionem realem hoc modo per ordinem ad varias exiſtentias ſiue actuales, ſiue poſſibiles, ſiue perfectas, ſiue imperfectas, colligi poteſt, & comprobari ex Scoto 1. d. 36. & Mag. Formalit. art. 1. vbi ait Rem accipi poſſe vel prout dicitur à ratus, rata, ratum, ideſt firmum, quæ ſic dicta ſolet appellari res ſimpliciter, alio modo, vt dicitur à reor reris ideſt opinor opinaris, quæ ſic dicta ſolet appellari res ſecundum quid, quo pacto omnia à nobis opinabilia, etiamſi ſint impoſſibilia dicuntur res ſecundum quid, quia res opinabiles; res autem primo modo accepta ex Scoto 1. d. 36. ad 1. princ. dupliciter dici poteſt ens ratum, aut quia habet actu eſſe firmum, & verum eſſentiæ, & exiſtentiæ, vel etiam ſubſiſtentiæ, aut ſaltim quia tale eſſe ſibi non repugnat, per quod diſtinguitur à figmentis, quæ neutro modo habent eſſe ratum, & firmum. Cum ergo dicitur diſtinctio realis ſimpliciter verſari inter rem, & rem, hoc vtique intelligi nequit de re, vt venit à reor reris, ſed vt venit à ratus, rata, ratum, & quia ratitudo, & firmitas non habetur in re niſi per ordinem ad exiſtentiam, quod poteſt contingere dupliciter aut per ordinē ad exiſtentiam actualem, aut ſaltim poſſibilem, hinc fit diſtinctionem realem ſimpliciter poſſe intercedere tam inter duo entia rata, & firma quoad exiſtentiam actualem, quàm quoad poſſibilem, quorum vnum ſimpliciter non eſt aliud. Diſtinctio igitur realis, de qua hic eſt ſermo, eſt illa, quæ verſatur inter duo extrema, quæ ſunt res, vel entia habentia eſſe ratum, & firmum modo explicato ideſt exiſtentiam actualem, vel poſſibilem, ſiue perfectam, ſiue imperfectam qualis eſt modorum, & relationum, quæ alijs coexiſtere indigent, vel in alijs.

Sed objiciunt aliqui Scotiſtæ diſtinctionem realem verſari debere inter extrema poſitiua actu exiſtentia, quia quod non eſt in ſe non poteſt referri, & comparari ad aliud, ſed entia quæ non exiſtunt, non ſunt in ſe, ergo neque poſſunt habere identitatem, neq; diſtinctionem reſpectu aliorum, quia hæc dicunt comparationem quandam vnius cum alio. Conſ. quia diſtinctio eſt relatio realis, at hæc exigit extrema realia, & exiſtentia, quia non poteſt habere maius eſſe res, quæ eſt in alio, quam habet ſubiectum, vel fundamentum, in quo eſt. E contrà verò Auguſtinus Muſæus tract. ſuo de Diſtinctionibus probat ad diſtinctionem realem nedum neceſſaria non eſſe extrema exiſtentia, ſed nec etiam poſitiua, nam eo ipſo quod res habent proprium conceptum, ſiue ſint poſitiuę, ſiue negatiuæ diſtinguuntur ab alijs, quæ carent illo conceptu. Conſ. quia vbi eſt maxima oppoſitio, ibi eſt maxima diſtinctio, ſed inter extremum poſitiuum, & negatiuum eſt maxima oppoſitio, quia opponuntur contradictoriè, vel priuatiuè, ergo inter illa eſt maxima diſtinctio, atque adeo diſtinctio non exigit vtrumque extremum poſitiuum. Demum q. præced. art. 2. recenſendo genera, & ſpecies diſtinctionum, diſtinctionem realem ſubdiuiſimus in diſtinctionem realem poſitiuam, & negatiuam, quæ intercedit inter ens, & non ens, vel inter duo non entia, ergo diſtinctio realis non petit ex ſua natura verſari inter extrema poſitiua, alioquin ſic diuidi non poſſet.

179 Reſp. ad 1. cum conſ. vt dictum eſt ab initio quæſt. nō eſſe hic ſermonem de diſtinctione ratione relationis formaliter per ipſam importatæ, ſed ratione fundamenti, cui conuenit talis relatio, & ideò argumentum non eſt ad rem. Deindè ſi quid probat argumentum illud cum conſ. probat ſolùm ſuper extrema non actu exiſtentia, ſed ſolum poſſibilia, fundari non poſſe diſtinctionem realem, vt dicit relationem prædicamentalem, quod gratis concedimus, quia talis relatio vtique poſtulat extrema actu exiſtentia, ſed non probat quin poſſit ſuper illa fundari diſtinctio realis, vt dicit relationem tranſcendentalem, quo pacto eſt paſſio entis, ſicut enim hæc non petit neceſſariò terminum actu exiſtentem, ita quoque fundari poterit in vna re poſſibili ad aliam rem poſſibilem; & denique iam ſupradictum eſt entia poſſibilia aliquo pacto dici poſſe habere actu ſuum eſſe eſſentiæ actualitate, non quidem incomplexa, ſed complexa per incluſionem ſcilicet actualem prædicatorum quidditatiuorum. Ad aliud argumentum pro parte oppoſita cum ſua conſ. dicendum eſt concludere de diſtinctione negatiuè ſumpta ſcilicet pro non identitate, hæc enim vtique reperitur inter ens, & non ens, vt inter habitum, & priuationem, ac etiam inter duas priuationes, non autem de diſtinctione poſitiuè ſumpta ſcilicet pro diuerſitate, quo pacto eſt paſſio entis, hæc enim neceſſariò verſari debet inter duo extrema poſitiua, quę taliter ſe habeāt vt vnum entitatiuè ſit extrà aliud, neque cum illo communicare poſſit in eſſe, hoc autē modo negatio, & priuatio nequit dici eſſe aliud quid ab ente poſitiuo, & non communicare in eſſe cum ipſo, quia non ſunt capaces eſſētiæ, & exiſtentiæ realis; vndè etiam cum diſtinctio realis diuiditur in poſitiuā, & negatiuam non eſt diuiſio vniuoci in ſua vniuocata, ſed potius æquiuoci, ideoque ſuperius tradendo illam ſubdiuiſionem diximus diſtinctionem negatiuam non eſſe propriè diſtinctionem realem, ſed imperfectè, ac veluti ſimilitudinariè, quatenus duæ priuationes in ſuo ordine proportionaliter loquendo ita diſtinguuntur, ſicut inter ſe diſtinguuntur habitus oppoſiti, & ſi eſſent aliquid poſitiuum, non niſi diſtinctione reali diſtinguerentur.

Deindè objiciunt alij non benè diſtinctionem realem peti ex pluralitate exiſtentiarum, quia diſtinctio realis ſuppoſitorum non attenditur penes exiſtentias diuerſas, nam cōtingere poteſt, quod aliqua ſic realiter diſtinguantur, & tamen eandem habeant exiſtentiam, vt patet in diuinis, vbi vnica datur exiſtentia, & tamen ſunt tria ſuppoſita realiter perſonaliter diſtincta. Conſ. quia Formalitates diſtinctæ habēt diſtinctas exiſtentias formaliter, vt quamplures Scotiſtæ docēt Licher. 1. d. 8. q. 3. §. *occurrit*, Sumſinch. trac. 1. de Deo vno diſ. 2. n. 36. Faber 9. Met. diſp. 2. cap. 2. Meuriſ. 1. Met. q. 20. concl. 5. & alij paſſim, quod colligunt ex Doctore pluribus in locis, ſed præcipuè 2. d. 3. q. 1. §. *ad quæſtionem*, & qu. 3. verſ. *Præterea*, vbi docere videtur naturam communem habere propriū eſſe reale extra animam diſtinctum formaliter ab eſſe naturæ ſingularis, ſicut habet propriam quidditatem, & realitatem, ex quo etiam ſequitur nullum eſſe diſcrimen ſuprapoſitum n. 160. inter Rem, & Realitatem, quod illi propria correſpondet exiſtentia, & conſequenter propria productio phyſica, quæ non niſi ad exiſtentiam immediatè terminatur, non autem iſti; nullum, inquam, eſt, ſi etiam Realitatibus, & Formalitatibus propria correſpondet exiſtentia.

180 Reſp. ad hanc difficultatem euitandam conſultò dixiſſe Magiſtrum Formalit. diſtinctionem realem eſſe illam, cuius extrema habent aliam, & aliam exiſtentiam, vel ſaltim ſubſiſtentiam, quod addidit (inquit) quia licet in diuinis ſit vnica exiſtentia, ſunt tamen tres ſubſiſtentiæ, quem ſequitur Vallo trac. Formal. pagina mihi 200. Vulpes d. 63. de Trin. ar. vlt. Sed non deſunt inſigniores Scotiſtæ oppoſitum docentes, & in diuinis admittentes, nedum tres ſubſiſtentias, ſed

etiam tres exiſtentias relatiuas realiter diſtinctas, ita Smiſinc. loco nuper allegato, & Faber 1. ſent. diſp. 26. Lichet. 1. d. 1. q. 2. art. 2. & alij, quam quoque ſententiam latè defendit Suarez lib. 3. de Trin. cap. 5. & tom. 1. 3. part. diſp. 11. ſec. 2. iuxtà quem dicendi modum nil prorſus vrget argumentum. Ad Conſ. licet opinio illa tribuens ſingulis quoque formalitatibus propriam exiſtentiam ſit valdè communis inter Scotiſtas & eam aliquando ego quoque ſim obiter ſecutus, oppoſitam tamen valdè probabiliorem puto, ac defendo cum Tromb. & alijs Scotiſtis inferius diſp. 8. q. 4. n. 174. ſolis rebus propriam correſpondere exiſtentiam, realitates vero, & formalitates non ex ſe habere propriam exiſtentiam, ſed omnes, & ſingulas adæquatè exiſtere per eandem exiſtentiam illius rei, in qua ſunt immerſæ, & imbibitæ per realem identitatem, & ratio ibi aſſignatur, quia non eſt immediatè, & formaliter exiſtentiæ capax, niſi id quod poteſt eſſe terminus, & effectus phyſicæ cauſalitatis, quando quidem per talem cauſalitatem communicatur effectui entitas actualis, quæ eſt exiſtentia, & quia formalitates non ſunt effectus accipientes eſſe per aliquam phyſicam cauſalitatem diſtinctam ab ea, qua ipſa res producitur, cuius ſunt formalitates, ideò ſicut carent propria productione, ita etiam propria exiſtentia. Accedit, quod exiſtentia illi tantùm eſſentiæ correſpondet, quæ includit totam illam ſeriem rationum Metaphyſicarum, quæ requiruntur ad deſcendendum à ſumma ratione entis vſque ad aliquam rationem infimam alicuius ſpeciei, quæ poſſit immediatè indiuiduari, itaut inter rationem entis, & infimam ſpeciei indiuiduabilem intercedant omnes aliæ rationes intermediæ, omnis enim talis eſſentia eo ipſo, quod omnes iſtos gradus ſuperiores, & inferiores includit, propriam ſibi vendicat exiſtentiam ab alijs diſtinctam, atque adeò propriam habet entitatem, quia habet ſufficiens eſſe pro ipſa conſtituenda, adeò vt poſſit eſſe terminus immediatus cauſalitatis phyſicæ; ſatis autem de ſe conſtat nullam realitatem Metaphyſicam omnes illos gradus includere, cum ipſa ſit gradus quidam integræ entitatis omnes illos gradus includentis; & ideò nullus gradus Metaphyſicus, nullaque realitas ſeorſim ſumpta eſt exiſtentiæ capax, ſed exiſtit per exiſtentiam integræ entitatis, quam Metaphyſicè conſtituit ſimul cum alijs, neque Doctor cit. oppoſitum docet, vt inferius diſp. 8. loc. cit. oſtendemus. Quod ſi oppoſita defendatur ſententia ſingulis etiam formalitatibus propriam correſpondere exiſtentiam, adhuc aliquo modo, licet non ita commodè, poſſit explicari diſtinctio realis per pluralitatem exiſtentiarum, dicendo, realitates imperfectam importare exiſtentiam ex parte vtriuſque extremi, adeout nec mutuò, nec non mutuò poſſint abinuicem ſeparari, & vna manere ab alia ſeparata, at extrema diſtinctionis realis vel ambo perfectam poſſident exiſtentiam, itaquod mutuò ſeparari poſſunt, & ſeparata exiſtere, vel ſaltim alterum illorum, vt dicitur de re reſpectu ſui modi extrinſeci, quod nunquam euenit in extremis diſtinctionis formalis.

De ſignis, & regulis Diſtinctionis realis.

181 QVoad aliam partem quæſtionis de ſignis, & regulis realis diſtinctionis, plura ſolent aſſignari, ſed quia quædam ſunt inutilia, ac inſufficientia, quædam verò licet ſint ſufficientia, non tamen ſunt adæquata, ideò breuiter ſingula principalia, & magis frequentia in ſcholis percurrere iuuabit. Primum ſignum inueſtigandi realem diſtinctionem ſolet à quibuſdam aſſignari contradictio à parte rei, nam à parte rei nequeunt de eodem contradictoria verificari, quando ergo de duobus verificantur contradictoria à parte rei, hinc dicunt inferri poſſe realem diſtinctionem inter illa. Sed quamuis hoc ſignum ſufficiens vtique ſit ad indagandam diſtinctionem ex natura rei, vt eſt genus ad omnes diſtinctiones præter opus intellectus, vt dictum eſt ſuprà num. 168. minimè tamen ſufficiens eſt ad indagandam diſtinctionem realem, de qua hìc eſt ſermo, vt eſt ſpecies condiſtincta à diſtinctione formali, quia contradictio à parte rei de ſe indifferens eſt ad vtramque inferendam, ſi enim eſt contradictio ſecundum eſſe reale, vel ſaltim ſecundum quædam prædicata ſpectantia ad eſſe reale, vt eſſe, & non eſſe, eſſe productum, & non eſſe productum, cauſatum, & non cauſatum, hæc, inquam, inferunt realem vtique diſtinctionem inter ea, de quibus verificantur; at ſi eſt contradictio ſecundum eſſe formale tantum, infert tantùm formalem diſtinctionem, non realem, nam multæ propoſitiones veræ ſunt in ſenſu reali, & identico, quæ non admittuntur in ſenſu formali, vt in homine, quod cum equo conueniat per animalitatem à parte rei, & à parte rei differat per rationalitatem, hæc contradictoria inter animalitatem, & rationalitatem non inferunt realem diſtinctionem, ſed tantum formalem; non ergo contradictio à parte rei ſimpliciter, & abſolutè ſumpta ſufficiens ſignum eſt realis diſtinctionis, ſed debet eſſe contradictio ſecundum eſſe reale, aut ſecundum prædicata ſpectantia ad eſſe reale.

182 Secundum ſignum pro reali diſtinctione inferenda ſolet aſſignari exiſtentiarum diuerſitas, quæ enim diuerſas habent exiſtentias vtique diſtinguuntur realiter, quia diſtinctio realis præſertim attenditur, vt diximus, penes diuerſas rerum exiſtentias, ita Bonet. lib. 3. ſuæ Metaph. cap. 2. & hoc acceptatur à Paſqualig. tom. 2. Metaph. diſput. 64. ſec. 4. nedum vt ſufficiens, ſed etiam vt adæquatum, & conuertibile cum diſtinctione reali. Nihilominus hoc præſertim reijcitur à Suarez, vt inutile, diſput. 7. Metaph. ſec. 2. num. 14. ac veluti petitiuum principij, quia non minus difficile eſt videre, ac diſcernere inter aliqua duo, quod habeant exiſtentias diſtinctas, quam quod ſint realiter diſtincta, immo in aliquibus idem videtur eſſe realiter diſtingui, & habere exiſtentias diuerſas. Conatur Paſqualig. loc. cit. hanc impugnationem repellere vt defendit diuerſitatem exiſtentiarum eſſe ſufficiens, & adæquatum ſignum pro diſtinctione reali; ſed breuiter dicendum eſt rationem Suarez probare ſolum, quod diuerſitas exiſtentiarum re vera non eſt aliquis effectus à poſteriori realis diſtinctionis, quo vti poſſimus, veluti ſigno ad indagandam realem diſtinctionem, quia vt ſuprà diximus potius eſt formale conſtitutiuum illius; ſi enim verum eſt (vti eſt veriſſimum) exiſtentiam non diſtingui realiter ab eſſentia, ſed eſſe actualem rei entitatem, perindè eſt dicere, vt benè arguit Suarez, illa diſtingui realiter, quæ habent exiſtentias diſtinctas, ac ſi diceretur, ea diſtingui realiter, quæ habent entitates diſtinctas, vndè impugnatio Suarez potius eſt pro nobis, oſtendit enim diuerſitatem exiſtentiarum non eſſe ſignum à poſteriori indagandi realem diſtinctionem, ſed potius formale conſtitutiuum eius; alias etiam vrget Suarez impugnationes poſſe ſcilicet res realiter diſtinctas eadem indiuiſibili exiſtentia exiſtere, ſed quia vrget illas in ſententia realiter diſtinguente eſſentiam ab exiſtentia, nobis non officiunt.

183 Tertium ſignum, quod ſolet afferri pro diſtinctione reali, eſt oppoſitio producentis, & producti, cauſantis, & cauſati; ita Magiſt. formalit. art. 4. minus princ. & art. vlt. princ. part. 1. cum omnibus Formaliſtis Mairon. 1. d. 8. quæſt. 1. art. 3. & trac. Format. art. 2. §. *nunc autem*, & ſuſcipit Fonſec. 5. Metaph. cap. 6. quæſt. 6. ſec. 1. nedum pro ſigno ſufficienti, ſed etiam adæquato realis diſtinctionis. Attamen Suarez loc. cit. num. 19. nedum damnat hoc ſignum, vt inadæquatum, ſed etiam vt ſufficiens quem ſequitur Amic. trac. Form. q. 12. dub. 2. art. 2. quia ſi productio ſit accidentalis, & terminetur ad aliquid, quod vniatur, & coniungatur producenti, poteſt aliquando ad modum aliquem eiuſdem producentis terminari, ideoque ad aliquid, quod ſolum modaliter à producente diſtinguatur; probatur aſſumptum, nam vtique poteſt aliqua res producere modum ſuum, ſic quod eſt ab intrinſeco mobile producit in ſe motum localem, & præſentiam in loco, item res eſt cauſa ſui modi in genere cauſæ materialis, & tamen inter rem, & modum non adeſt diſtinctio realis, ſed modalis; Imò etiamſi productio ſit ſubſtantialis, licet non poſſit idem ſeipſum omnino prima productione ponere in eſſe, poteſt tamen id facere ſecundaria productione, quæ ſe habeat veluti per modum conſeruationis, quemadmodum de facto opinatur ipſe de Chriſti humanitate in Euchariſtia ſeipſam conſeruante; quare putat hanc regulam coarctari debere tum ad productionem primam ſubſtantialis ſuppoſiti, non ſecundariam, tum ad productionem accidentis non vniti ipſi producenti, quia hoc accidens exiſtit ſeorſum à producente; Obijcit etiam Achillin. contra hanc regulam trac. de diſtinc. cap. 23. quia paſſiones originantur à ſubiecto, & tamen non diſtinguuntur realiter ab ipſo; & alij rurſus quod totum eſſentiale cauſatur à partibus vnitis, & tamen realiter non diſtinguitur ab illis.

Nihilominus fatendum eſt hoc eſſe verum, & ſufficientiſſimum ſignum realis diſtinctionis, quia vt ait Aug. 1. de Trin. cap. 1. nihil poteſt ſeipſum gignere, quod nedum verum eſt de productione primaria, vt aiunt Amic. & Suarez, ſed etiá ſecundaria, alioquin eneruaretur argumentum, quo Patres vtuntur ad probandam diſtinctionem perſonalē in Trinitate

con-

Digitized by Google

contra Sabellium, vt fusè contrà ipſos demonſtraui diſput. 8. Phyſ. q. 2. art. 1. quod adhuc euidentius eſt de oppoſitione relatiua cauſantis, & cauſati, quia vt notat Doctor 2 d. 25. q. vn. §. *ad primam*, licet relationes producentis & producti repugnēt in eadem perſona, non tamen in eadem natura, ſicut patet in diuinis; ſed relationes cauſæ, & cauſati, quia dicunt dependentiam eſſentialem, repugnant non ſolùm in eadem perſona, ſed etiam in eadem natura; In productione item accidentali hoc ſignum verum eſt ad realem diſtinctionem inferendam inter producens, & productum, dummodo productio ſit realis, & phyſica & ratio eſt, quia ſi interuenit verus influxus phyſicus, debet per hunc influxum poni in actu aliquod eſſe, vt terminus eius, ergo erit aliquod eſſe diſtinctum realiter ab eo, à quo eſt influxus, influens enim, & communicans eſſe ſiue ſubſtantiale, ſiue accidentale, antequam communicet, ſupponitur habere proprium eſſe præſertim in creatis, qua ratione negandum eſt motum non diſtingui realiter à potentia motiua, & vniuerſaliter quemlibet modum extrinſecum à re cuius eſt modus, vt inferius patebit, vbi probabimus diſtinctionem hanc modalem pertinere ad diſtinctionem realem, nec ſpeciem ab ea condiſtinctam conſtituere, vt opinatus eſt Suarez; & ideò limitationes adductæ ab ipſo pro hac regula verificanda vanæ ſunt, & manes; quia vniuerſaliter vera eſt ob rationes allatas; cuius quoque vniuerſalem veritatem minime labefactat argumentum Achillin. de ſubiecto, & paſſione, ac aliorum de toto, & partibus, quia regula intelligitur de originatione, & productione phyſica, & reali, non verò de ſimplici emanatione metaphyſica, quo ſolùm modo dicitur paſſio originari à ſubiecto ex dictis in log. diſp. 5. q. 4. art. 1. & ſuperius diſp. 4. nu. 14. totum verò phyſicum, & eſſentiale, ſicut verè cauſatur à materia, & forma in genere cauſæ materialis, & formalis intrinſecæ, ita pariter ob hanc rationem diſtinguitur realiter ab illis, vt dictum eſt diſput. 5. Phyſ. quæſt. 13. art. 1. Hoc igitur ſignum diſtinctionis realis ſufficiens eſt, ac vniuerſaliter verum, addo tamen non eſſe adæquatum, & conuertibile cum reali diſtinctione, vt putauit Fonſec. neque vt tale affertur à Scotiſtis, nam ratio in oppoſitum eſt euidens, homo enim, & equus realiter diſtinguuntur abſque talis oppoſitione relatiua cauſæ, & effectus, producentis, & producti, ſic etiam duo indiuidua eiuſdem ſpeciei, & vt exemplum afferamus etiam in coniunctis in eodem ſubiecto albedo, & dulcedo in lacte realiter diſtinguuntur, & tamen inter ipſa nec eſt alietas producentis, & producti, cauſæ, & cauſati, & alia huiuſmodi exempla ſunt paſſim obuia; quod autem Scotiſtæ ſignum illud non afferant, vt adæquatum pro diſtinctione reali ex eo liquet, quod vltrà illud alias quoque addunt regulas.

184 Quartum ſignum, vel regulam afferunt formaliſtæ noſtri ex Sirect. trac. formalit. art. vlt. quod ea ſunt diſtincta realiter, quæ ſunt in pluribus rebus, vel ſubiectis realiter diſtinctis, quod ſignum eſt adeò euidens, vt nulla videatur egere probatione, quia nihil poteſt à ſeipſo diuidi, & ſeparari, ſi ergo aliqua reperiuntur in pluribus rebus realiter diſtinctis, ſignum euidens eſt illa realiter diſtingui; Adhuc tamen contra hoc duę afferri ſolent difficultates. Prima eſt de modis, nā ſi modi comparentur inter ſe, non diſtinguuntur realiter, cū extrema non ſe habeant, tanquam res, & tamen poſſunt eſſe in rebus realiter diſtinctis, non ergò eſt vniuerſalis hæc regula, quod realiter diſtinguantur, quæ ſunt in rebus realiter diſtinctis; Altera difficultas eſt de anima rationali, quæ eſt in diuerſis partibus corporis, & tamen ſeruat ſuam identitatem. Prima difficultas de modis parum nos vrget, quia cum loquatur de modis rerum extrinſecis, dicimus illos modos tam inter ſe, quā à re cuius ſunt modi, realiter diſtingui, imò præſertim plures modi inuicem comparati dici debent inter ſe realiter diſtincti, quia neuter reſpectu alterius habet rationē modi, & cum alioqui quilibet modus extrinſecus in ſe ſit res, vt à realitate diſtinguitur, vt inferius dicemus loquēdo de diſtinctione modali, conſequenter dici debēt inter ſe diſtingui realiter; Ad aliam difficultatem de anima rationali ait Poncius cit. ſubiectatum in vno ſubiecto non neceſſariò realiter diſtingui ab eo, quod ſubiectatur in altero ſubiecto realiter diſtincto, ſi illa duo ſubiecta conſtituant vnum per ſe ſiue phyſicum, ſiue integrale, ſicut contingit in propoſito de anima rationali, quæ licet ſubiectetur in diuerſis partibus corporis, iſtæ tamen ſunt inter ſe continuatæ, & conſtituunt vnum per ſe phyſicum, & integrale; ſi verò ſubiecta ſunt abinuicem diſſita, & diſcontinuata, vtique quæ ſubiectantur in ipſis ſunt realiter diſtincta; Sed hoc difficultatem euacuare non videtur, quia continuatio illorum ſubiectorum adinuicem non videtur afferre poſſe maiorem vnitatem ſubiectatis, quā ipſis ſubiectis, ſed ſic eſt, quod ipſis ſubiectis non affert vnitatem identitatis, ſed ſolùm continuitatis, & integritatis, ergo tantam vnitatem, & non maiorem poterit quoque præſtare formis ſubiectatis in ipſis; Accedit quod Deus eſt in omnibus mundi rebus, quantumcumque diſſitis intimè per illapsū generalem, non minus quam anima partibus corporis per informationem, & ſic etiam Angelus poteſt eſſe præſens pluribus partibus diſſitis, & diſcontinuis intra ſphæram ſui loci adæquati, & tamen talis diſcontinuatio non infert aliquam realem diſtinctionem in ſubſtantia diuina, aut angelica hic, & ibi exiſtentem, ergo aliundè prouenit, quam ex continuatione, quod anima informet plures partes corporis interſe realiter diſtinctas retinendo adhuc ſuam vnitatem, ac identitatem.

Itaque dicendum ideò animam ſeruando ſuam identitatē in diuerſis partibus corporis ſubiectari, quia ob ſui illimitationem in nulla illarum adæquatè reperitur, qua etiam de cauſa eadem angelica ſubſtantia eſſe poteſt in pluribus partibus ſui loci adæquati etiam diſſitis, & diſcontinuis, & eadem ſubſtantia diuina in omnibus mundi rebus; vndè vt regula allata veritatem habeat, ita intelligi debet, vt ea intelligantur realiter diſtincta, quæ ſunt in pluribus rebus realiter diſtinctis totaliter, & adæquatè, quo pacto non eſt anima in pluribus partibus corporis; qua autem de cauſa nulla forma etiam anima rationalis poſſit naturaliter informare plures materias inadæquatas abinuicem diuiſas, & diſcontinuas dictum eſt diſp. 5. Phyſ. n. 73. Hoc tamen ſignum realis diſtinctionis, licet cum allata declaratione ſit verum, adhuc tamen mihi videtur ſuperfluum, quia coincidit cum ſigno ſeparationis actualis ſecundum vnionem, de quo poſteà, quæ enim præfato modo ſunt in diuerſis ſubiectis, ſunt ſeparata, atque ideò realiter diſtincta, non ergo hæc regula habet ex ſe aliquam efficaciam, ſed tantum ab actuali ſeparatione ſecundum vnionem.

185 Quintum ſignum aſſignari ſolet ex generatione, & corruptione, vt ſcilicet illa cenſeantur eadem realiter, quę eadem generatione generantur, & eandem corruptione corrumpuntur, & illa è contrà realiter diſtincta, quæ diuerſis generationibus generantur, & diuerſis corruptionibus corrumpuntur; hoc ſignum præcipuè aſſignant noſtri Formaliſtæ cum Sirecto, & deſumunt ex Ariſt. 4. Metaph. tex. 3. vbi docet ens, & vnum eandem dicere naturam, quia eadem generatione generantur, & eadem corruptione corrumpuntur, & 7. Topic. cap. 1. ait, *quæcunque ſimpliciter eadem, etiam generationes, & corruptiones eadem.* Et probari poteſt ex ſuperius dictis, dictum eſt enim illa realiter diſtingui, quæ important diuerſas res id eſt diuerſas eſſentias, ac exiſtentias, & rem propriè dici, quæ poteſt eſſe terminus ad quem phyſicæ productionis, vel terminus à quo corruptionis, cum ergo generatio terminetur ad exiſtentiam rei, & hæc eadem ſit terminus à quo corruptionis, planè ſequitur, quæ habent diuerſas generationes, & corruptiones, habere quoque diuerſas eſſentias, & exiſtentias, & ſic optimè ex diuerſa generatione, & corruptione rerum deduci poteſt realis diſtinctio illarum, qua de cauſa Paſqualig. loc. cit. hoc ſignum recipit, nedum vt ſufficiens, ſed etiam vt adæquatum, & conuertibile cum diſtinctione reali, itaut quoties adſunt diſtinctæ generationes, & corruptiones, adſint etiam diſtinctæ res, & è contra; ſed hæc regula licet ſit vniuerſaliter vera in creatis, tamen nequit dici vniuerſalis ſimpliciter, quia inter diuinas perſonas eſt realiter diſtinctio, vbi tamen locum non habet generatio, & corruptio, & licet ſint ibi duæ perſonæ productæ ſcilicet Filius, & Spiritus Sanctus, quarum realis diſtinctio benèvenari poteſt ex diuerſis earum productionibus, quarum vna eſt per intellectum, alia per voluntatem, adhuc tamen eſt etiam ibi perſona improducta ab illis realiter diſtincta ſcilicet Parer æternus, & omnes ſunt incorruptibiles, & prorſus indefectibiles.

At contra hanc regulam ſolet obijci, quod forma ſubſtantialis, eiuſq; connaturales proprietates accidentales, vt ignis, & calor, aer, & leuitas &c. eadem generatione generantur, ac eodem pereunt interitu, & nihilominus realiter diſtinguuntur; ſic etiam forma ſubſtantialis, & totum ſubſtantiale, quæ tamen ſunt realiter diſtincta, ergo &c. Reſp. negando aſſumptum, aliud ſiquidem eſt aliqua ſimul generari, & corrumpi, aliud verò eadem actione generari, & corruptione corrumpi, primum ſignificat naturalem, & neceſſariam connexionem generationis, & corruptionis plurium ob aliquam

eſſentialem dependentiam, vel reſultantiam vnius ab alio, ſecundum ſignificat aliqua per eandem indiuiſibilem actionem recipere eſſe, vel animatur forma ergo, eiuſq; connaturales proprietates, ſimiliter totum, & partes dicuntur vna, & eadem actione produci, ac etiam corrumpi, non vnitate indiuiſibilitatis, quia diuerſa eſt actio, qua producitur totum, & qua producitur forma ex dictis diſp. 2. Phyſ. nu. 145. diuerſa item actio, qua producitur forma ſubſtantialis, & qua producuntur eius connaturalia accidentia ex dictis diſp. 5. de gen. & cor. num. 23. ſed vnitate connexionis, quatenus proprietates naturales connaturaliter comitantur formam ſubſtantialem, & quodammodo ab ea reſultant, & compoſitum ſubſtantiale neceſſariò reſultat ex productione formæ in materia; & in hoc ſenſu explicat Tromb. hanc regulam in Formalit. par. 4. art. 4. ac Ariſ. dictum 4. Met. 3. quæ vna productione generantur eſſe idem, debet enim intelligi de his, quæ per ſe, fiunt, ac immediatè vnica reali actione, quæ autem dicuntur vna actione produci, vel potius comproduci eo præciſe, quia vnum ex alio reſultat, minimè opus eſt, vt ſint realiter idem, ſed ſolum idem ſubiecto dicuntur, vel connexione quadam, quia re vera immediatè, & proximè non fiunt vna, & indiuiſibili actione reali. Dices, nos potius ſolere ex diſtinctione terminorum arguere diſtinctionem actionum, quia actiones diſtinguimus per terminos, & præſertim, quando actiones ſunt connexæ, & vna neceſſariò ex alia reſultat, tunc meliori via vti nõ poſſumus ad dignoſcendam earum diſtinctionem quam ex diſtinctione terminorum, cum ergo ſit minor difficultas immo maior in agnoſcenda diſtinctione actionum, & terminorum, hac via non erit bona. Reſp. ex hoc non probari hanc viam non eſſe bonam, ſed eſſe obſcuram, ac inutilem, præſertim quando generationes, vel corruptiones plurium ſunt ſimul connexæ, poterit tamen eſſe vtilis, quando non ſimul fiunt, & inueniuntur ſeparatæ, vnde cum huiuſmodi regula non habeat aliquam efficaciam ad inducendam cognitionem diſtinctionis realis, vel identitatis, niſi mediante ſeparatione quoad exiſtentiam, quando nimirum vnum corrumpitur, vel generatur alio non genito, vel corrupto, ſequitur hoc ſignum coincidere cum regula ſeparationis quoad exiſtentiam, & non eſſe peculiare ſignum ab eo condiſtinctum, de quo ſtatim agemus.

Dices neque generationes ſeparatas eſſe ſufficiens ſignum realis diſtinctionis, nam ſi ex temporis ſucceſſione, vel ex diuerſo modo, quo res fit, actiones ſeu productiones plurificentur, non eſt neceſſe, vt termini realiter diuerſificentur, vndè idem Petrus genitus poteſt creari, & ſi creetur non diſtinguitur à ſeipſo genito. Conf. quia ad eundem terminum poſſunt diuerſæ actiones terminari, ſi ſint a diuerſis agentibus, vel diſtinctis temporibus, & tamen opus non eſt terminum realiter diuerſificari. Reſp. vt optimè notauit Suarez cit. n. 18. hanc regulam intelligendam eſſe de diſtinctione actionũ, quam termini per ſe, & ex natura ſua requirunt, quia ſi actiones ſolum diſtinguuntur, vel ex temporis ſucceſſione, vel ex diuerſo modo, quo fiunt, non eſt neceſſe, vt ex diſtinctione actionum aliqua diſtinctio in termino colligatur, nam ſicut eidem rei poſſunt modi diſtincti ineſſe præſertim ſucceſſiue, ita ad eundem terminum poſſunt diſtinctæ actiones terminari, ſi ſint à diſtinctis agentibus, vel diſtinctis temporibus.

186 Sextum, & vltimum ſignum, quod Recentiores aſſignant, nedum vt ſufficiens ad arguendum realem diſtinctionem inter aliqua plura, ſed etiam vt adæquatum, & conuertibile, eſt mutua ſeparatio, aut ſeparabilitas, vel quoad realem vnionem ideſt ſi vtrumque extremum ſimul, & actu poſſit conſeruari in rerum natura abſque vnione reali inter ſe, vel quoad exiſtentiam ideſt quod vnum poſſit cõſeruari alio intereunte, aut è cõtra, ſic enim ſeparari dicuntur quoad exiſtentiam; quæ ergo ita ſeparata inueniuntur, vel ita ſeparari poſſunt, ſunt realiter diſtincta, & è contra, quod ſignum manifeſtè traditur ab Ariſt. 7. Topic. c. 1. loc. 15. vbi ait *amplius ſi poteſt vnum ſine altero eſſe, non erit idem*, & ex hoc eodem probat D. Aug. 6. de Trin. cap. 6. magnitudinem diſtingui à figura, & colore, quia variato colore, vel figura poteſt manere eadem magnitudo. Aiunt autem hanc ſeparabilitatem debere eſſe mutuam, vt ſignum ſit realis diſtinctionis, quia ſi non eſt mutua, dicunt inferre tantum diſtinctionem modalem, in qua cum alterum extremorum ſit modus, non poteſt exiſtere ſeparatum à re, cuius eſt modus, ita Suarez, & Auerſa loc. cit. & alij Recentiores paſſim. Equidem negari nequit hæc eſſe legitima, & ſufficientiſſima ſigna realis diſtinctionis, nam ſeparatio actualis inter aliqua duo quoad vnionem ſufficienter indicat illa eſſe realiter diſtincta, vt ſeparatio animæ a corpore, & vnius partis continui ab alia, & ratio eſt, quia nihil a ſeipſo poteſt eſſe diuiſum, nam vnitas conſiſtit in indiuiſione ſui, immò hæc ſola ſeparatio quoad vnionem ſufficit ad arguendam realem diſtinctionem inter aliqua duo, etiamſi ſeparari non poſſent quoad exiſtentiam; relatiua namque vt pater, & filius, ac duo ſimilia, quamuis quoad exiſtentiam ſeparari nequeunt, vt relatiua ſunt, quia relatiua ſunt ſimul natorali exiſtentia, quia tamen non ſunt vnita, ac intimè coniuncta, cenſentur realiter diſtincta; de ſeparatione etiam, vel ſeparabilitate quoad exiſtentiam adhuc eſt magis euidens eſſe ſufficientiſſimum ſignum realis diſtinctionis, ac valdè vtile, vt probat Doct. 2. d. 1. q. 5. quia quod idem ens realiter ſit, & non ſit eſt oppoſitum primi principij, tum quia ſi hoc ſignum negetur ſufficiens eſſe, non videtur, ait Doct. vndè diſtinctio entium poſſit probari, dicetur enim à proteruo, non tantum quod in vno ſuppoſito plures naturæ, vt ſubſtantia, & accidens ſint eadem, ſed quod Sortes, & Plato, vel Sortes, & lapis non differunt realiter; vndè hæc regula fundamentum habet in primo principio, quod implicat idem eſſe, & non eſſe, nam ſi vnum exiſtit non exiſtente alio, quod eſt ſeparari ſecundum exiſtentiam, neceſſariò realiter diſtinguuntur, alioquin idem eſſet, & non eſſet.

Sed quamuis hoc ſignum ſeparationis ſiue ſecundum vnionem, ſiue ſecundum exiſtentiam ſit ſufficiens, non tamen eſt adæquatum diſtinctionis realis indicium, & cum ea conuertibile, vt dicunt Recentiores cit. nam relatiua vniuerſaliter abinuicem diſtinguuntur realiter, & tamen vnum non poteſt eſſe ſine alio, cum ſint ſimul naturali exiſtentia; relatio prædicamentalis realiter diſtinguitur à fundamento, ac quilibet modus extrinſecus à re modificata, vt inferius oſtendam, & tamen nec relatio poteſt exiſtere ſine fundamento, nec ab illo ſeparari quoad realem vnionem, nec modus ſine re modificata, aut extra rem modificatam; item in diuinis tres relationes ſuppoſitales nec ſeparari poſſunt quoad exiſtentiam, nec quoad identificationem cum eſſentia, nam nec paternitas poteſt eſſe ſine filiatione, nec realiter identificari eſſentiæ, quin etiam filiatio identificetur eidem, & tamen certum eſt inter ſe realiter diſtingui. Tum quia ſecundum nos compoſitum realiter diſtinguitur à materia, & forma, & tamen nequit exiſtere ſine illis, aut ab illis diſiungi, & ſeparari. Tum quia in communi, & probabili ſententia actus vitalis realiter diſtinguitur à potentia vitali, & tamen exiſtere nequit ſine potentia vitali, nec niſi in potentia vitali. Tum quia ſecundum Thomiſtas materia, & forma realiter diſtinguuntur, item ſubiectum, & paſſio, & tamen nec materia poteſt eſſe ſine forma, nec niſi formæ vniatur, nec affectio ſine ſubiecto eſſe poteſt, nec niſi in ſubiecto. Et denique cum in materia & forma vnitis detur vniuſcuiuſque propria vnio, hæc eſt inſeparabilis etiam diuina virtute ab vnione alterius extremi, à qua tamen diſtinguitur realiter, ſicut extrema in quibus ſunt, nam implicat vnionem eſſe in vno extremo, & non eſſe in alio, cum ambo dicantur intrinſecè vnita, vt dictum eſt in Phyſ. ergo hoc ſignum ſeparationis ſiue actualis, ſiue aptitudinalis tam ſecundum vnionem, quam ſecundum exiſtentiam eſt quidem ſufficiens pro reali diſtinctione, non tamen adæquatum, & cum ea conuertibile, quia multa ſunt vtroque modo inſeparabilia, quæ adhuc ſunt realiter diſtincta.

187 Deinde etiam falſum eſt, quod Recentiores addebant, hanc ſeparabilitatem, vt ſit ſufficiens realis diſtinctionis ſignum, debere eſſe mutuam, nam ſiue ſit mutua, ſiue non, ſemper eam infert ex dictis n. 171. & amplius infrà dicẽdis n. 200. & ratio eſt, eodem modo, quo contradictoria verificantur de pluribus, ita diſtinguuntur, quia contradictio commẽſuratur diſtinctioni, & è contrà, ſed contradictio ſecundum eſſe, & non eſſe, infert diſtinctionem realem, & hæc pariter dicitur de eis, quæ actu ſeparantur in eſſe, ſiue mutuo ſeparentur, ſiue non, ergo etiam ſeparatio non mutua quoad exiſtentiã ſufficit ad inferendam realem diſtinctionem. Tũ quia mutua ſeparabilitas quoad exiſtentiam nõ magis facit, quod vnũ extremũ nõ ſit aliud à parte rei, quã ſeparabilitas nõ mutua, ſtatim enim ac vnũ poteſt eſſe ſine alio intelligitur eſſe diuerſum ab illo, etiamſi illud aliud per ſe conſeruari nõ poſſit, ergo tam ſeparabilitas mutua, quam non mutua eſt idoneum, ac ſufficiens ſignum realis diſtinctionis. Tum quia cum Ariſt. 7. Topic. cap. 1. & D. Aug. 6. de Trin. cap. 6. ex ſeparabilitate duorum arguunt realem eorum diſtinctionem, non loquuntur de ſeparabilitate mutua determinatè, ſed

Digitized by Google

in differenter de vtraque. Tum quia ſequeretur contradictio primi principij *idem eſſe, & non eſſe*, ſi ex ſeparabilitate non mutua non ſequitur realis diſtinctio inter illa, quorum vnū deſtruitur, & aliud remanet; eſſet enim vnum extremum, quia ſupponitur remanere ad deſtructionem alterius, non eſſet, quia identificatur realiter cum eo, nec eſt realiter diuerſum ab eo; ſed de hoc rurſus agemus infrà tractando de diſtinctione modali.

Sed obijcies hoc non eſſe ſufficiens ſignum, nam eadem eſt natura humana in Petro, & Paulo, & tamen remanet natura Petri pereunte natura Pauli, ergo aliqua ſunt ſeparabilia, etiamſi realiter non diſtinguantur. Et adhuc augetur difficultas ex actibus Dei liberis, nam iſti realiter identificantur cum entitate neceſſaria diuinæ volitionis, & tamen ſecundum ſuam formalem rationem deſinere poſſunt, non deſinente entitate diuinæ volitionis. Prima difficultas Metaphyſica procedit in ſententia Scotiſtarum admittentiū à parte rei naturam communem in ſingularibus, quorum aliqui dicunt eſſe vnam, & eandem in omnibus per inexiſtentiam, & iſti vix, aut ne quidem vix reſpondere poſſunt, alij verò rectius cum Doctore dicunt eſſe vnam, & eandem in ſingularibus per ſolam indifferentiam, quam vnitatem fusè explicabimus infrà diſp. 9. & in hac ſententia difficultas non vrget, quia cum tali vnitate indifferentiæ, ac identitate ſtat realis, ac entitatiua diſtinctio naturæ Petri, & Pauli, vt ibi videbimus. Altera verò Theologica difficultas vrget in omni ſchola, & eſt communis Theologorum tortura, cuius exacta ſolutio ad Theologiam pertinet, & tota difficultas conſiſtit in explicanda libertate actus diuini quid addat ſuprà entitatem neceſſariam ipſius; & quidem ego cenſeo explicandam eſſe, ſicut explicari ſolet libertas voluntatis noſtræ ad oppoſita ſimul pro eodem inſtanti diſiunctiuè, inquit enim Doctor 1. d. 39. lit. E. quod libertatem voluntatis noſtræ concomitatur vna potentia ad oppoſita manifeſta, ſcilicet ad velle poſt non velle, ſiue ad ſucceſſionem oppoſitorum actuum; eſt & alia potentia non ita manifeſta abſq; omni ſucceſſione, ponendo enim voluntatem creatam tantùm habere eſſe in vno inſtanti, & quod ipſa in eo inſtanti habeat hanc volutionem, non neceſſariò tunc haberet eam, actus enim primus conſideratus in illo inſtanti, in quo eſt prior naturaliter actu ſecundo, ita ponit illum in eſſe, tanquam effectum ſuum contingenter, quod vt prior naturaliter poſſet æquè ponere aliud oppoſitum in eſſe; ſicut ergo voluntas noſtra ratione iſtius potentiæ immanifeſtæ poteſt in ſe ſola in eodem inſtanti actum elicere, vel ſuſpendere abſque vlla ſucceſſione, ita ab æterno actus diuinæ voluntatis, etſi in ſe neceſſariò exiſtens, potuit ratione ſuæ libertatis ad extrà tendere, vel non tendere; vndè ad argumentum dicendum eſt, quod ſicut voluntas nôſtra ratione talis potentiæ immanifeſtæ poteſt actum ſuum ponere, vel non ponere, & ex eo quod illum ponit, vel non ponit, nihil amittit ſuæ entitatis intrinſecæ, vel acquirit; ita actus diuinæ voluntatis, quamuis ſit entitatiuè neceſſarius, quia tamen ad extrà eſt terminatiuè liber, ratione conſimilis potentiæ immanifeſtæ poteſt ad extrà tendere, & non tendere abſque aliqua immutatione in ſua intrinſeca entitate aliquid acquirendo de nouo per tendentiam, vel amittendo per non tendentiam. Dices, voluntatem noſtram, dum ponit actum, acquirere in ſe nouam entitatem actus. Reſp. hoc eſſe, quia ob ſuam finitatem, & limitationem non ſibi identificat ſuum proprium actum, vt facit diuina voluntas, quæ proindè abſque additione nouæ entitatis, aut alicuius deperditione poteſt per ſuum actum ſibi identificatum tendere, & non tendere ad extrà, & hoc innuiſſe ſufficiat pro ſolutione difficultatis, quæ, vt dixi, pertinet ad Theologiam.

188 Cum ergo nullum ex aſſignatis ſignis ſit adæquatum ſingulis per ſe, ac ſeorſim ſumptis, ad inueniendum vniuerſale, & adæquatum debemus cum Doctore in 2. d. 2. q. 2. A. inadæquata ſimul coniungere, ſic enim coniuncta vnicum, & adæquatum integrabunt, quare inquit Doctor, quod ſeparatio aliquorum in eſſe aut actualis, aut potētialis, aut ſaltim proportionalis coniunctim ſumpta integrant adæquatum, & vniuerſale ſignum realis diſtinctionis, adeout ea vniuerſaliter dicantur realiter diſtingui, quæ vel ſunt ſeparata in eſſe vel ſeparari poſſunt, vel ſaltim ita ſe habent proportionaliter, (ſic enim explicari debet ſeparatio proportionalis) ſicut illa quæ ſunt ſeparata, vel ſeparabilia, quia nimirum ſe habent ſicut producens, & productum, cauſa, & cauſatum, & vnum eſſentialiter dependet ab alio, aut alio conſimili modo, ratione enim talis originis, & dependentiæ talia contradictoria nata ſunt verificari de iſtis (etiamſi ſint inſeparabilia in eſſe) qualia verificantur de illis, quæ re vera ſunt actu ſeparata, aut ſeparabilia, & in hoc conſiſtit ſeparatio proportionalis, vt fuſius explicatum eſt diſput. 1. Log. quæſt. 5. art. 2. vbi ex profeſſo explicatum eſt hoc ſignum adæquatum realis diſtinctionis. Quod adhuc probari poteſt, quia omnia, quæ diſtinguuntur realiter, aut actu ſunt ſeparata in eſſe, aut ſeparari poſſunt per Dei potentiam, aut ſaltim proportione correſpondent his, quæ poſſunt ſeparari in eſſe, modo explicato; propterea quod actu ſeparantur, dicimus ſubſtantiam à quantitate realiter diſtinctam, propterea quod poſſunt ſeparari, dicimus formam à materia diſtinctam; & demum quia proportione correſpondent ijs, quæ poſſunt ſeparari, dicimus tria ſuppoſita diuina realiter diſtincta, relationes oppoſitas realiter diſtinctas, compoſitum à materia, & forma diſtinctum, & alia huiuſmodi, in quibus cum actualis ſeparatio, aut potentialis non appareat, recurrendum eſt ad proportionalem, vt nimirum talem oppoſitionem inter ſe habeant, quod poſſint de ipſis verificari talia contradictoria, qualia verificari nata ſunt de ipſis rebus, quæ ſunt actu ſeparatæ, vel ſeparabiles. Conf. quia vt dictum eſt, diſtinctio realis eſt talis conditionis, vt patet eſſe inter rem, & rem, quę nimirum habent diuerſas eſſentias, & exiſtentias, ſed illa duntaxat habent diuerſas eſſentias, & exiſtentias, quæ vel ſunt actu ſeparata, vel ſeparari poſſunt, vel ſaltim proportione correſpondent his, quę poſſunt ſeparari, quia nimirum vel ſe habent, vt producens, & productum, vt cauſa, & cauſatum, aut conſimilem habent oppoſitionem, ergo omnes iſti modi ſeparabilitatis integrant adæquatum, & conuertibile ſignum realis diſtinctionis, & hunc dicendi modum amplectitur Amicus tr. de Diſtinct. q. 12. dub. 2. ar. 3.

Obijciunt tamen aliqui ſeparabilitatem extremorum poſſibilem ſecundum diuinam virtutem non eſſe vtilem ad cognoſcendam realem diſtinctionem, ac proindè integrare non poſſe adæquatum ſignum realis diſtinctionis, probatur aſſumptum, quia præter ſeparationem humanitatis à perſonalitate in Incarnatione, & accidentium à ſubiecto in Eucariſtia, non ſunt alia per diuinam virtutem ſeparata, ergo cum neſciamus in alijs, quę ſint per diuinam virtutem ſeparabilia, hoc ſignum nobis eſt inutile. Deindè in noſtra ſchola, ſi Spiritus ſanctus non procederet à Filio, adhuc realiter diſtingueretur ab eo ex Doctore 1. d. 11. q. 2. ſed in tali caſu nullum interueniret ſignum ex allatis, quia nec actu eſſet ab eo ſeparatus in eſſe, neque ſeparabilis, neque proportione correſponderent ijs, quæ poſſunt ſeparari, quia non ſe haberent, vt producens, & productum, ergo ſingula hæc ſigna etiam ſimul, & coniunctim ſumpta non integrant adæquatum realis diſtinctionis ſignum.

Reſp. negando aſſumptum, ad probationem negatur ſequela, in qua malè ſupponitur prius aliqua cognoſci debere ſeparata, quam cognoſcantur ſeparabilia per diuinam virtutem, quamuis enim aliqua non ſint adhuc à Deo ad actum ſeparationis reducta, adhuc tamen poſſunt nobis innoteſcere, vt ſeparabilia à Deo, vel arguendo ex his, quæ iam ſunt ſeparata ad ſimilia ratione conſimilis dependentiæ, vel arguendo ex deſtructione implicationum, vt ſolemus in alijs quæſtionibus ad diuinam virtutem pertinentibus. Ad aliud reſpondet Poncius quod adhuc in tali caſu diſtinguerentur realiter Filius, & Spiritus Sanctus, quia licet Filius tunc actu non produceret Spiritum Sanctum, poſſet tamen producere, quæ productio poſſibilis ſufficeret ad realem diſtinctionem vnius ab alio, deindè inquit deſcriptam eſſe per ea ſigna omnem diſtinctionem realem poſſibilem, non verò diſtinctionem omnem, quæ daretur in caſu impoſſibili, qualis eſt caſus iam propoſitus. Vtraq; reſponſio falſa eſt, prima quidem quia in eo caſu ſupponitur non eſſe Filio communicatam virtutem ſpiratiuam ſcilicet, voluntatem fœcundam, ergo in eo caſu nedum actu non produceret Spiritum Sanctum, ſed nec etiam producere poſſet, quod ſi dicat, quod poſſet ſaltim illum producere in alio caſu ſcilicet in eo, qui de facto datur, hoc non ſufficit, quia licet id iuuare poſſit ad realem diſtinctionem in caſu, qui de facto datur, minimè tamen iuuare poteſt ad diſtinctionem realem, quæ daretur inter illas perſonas in caſu illo impoſſibili, quia talem potentiam producendi Spiritum Sanctum tunc Filius non haberet, in qua realis illa diſtinctio fundari poſſet; tum quia quando Aduerſarij vrgent, quod in diuinis non eſt realis diſtinctio, niſi vbi obuiat relationis oppoſitio, ſeu producentis, & producti, facilè potuiſſet Doctor reſpon-

reſpondere adhuc in eo caſu obuiare aliquo modo inter Filium, & Spiritum ſanctum talem oppoſitionem producentis, & producti, quia vnus poteſt alium producere in alio caſu, & tamen Doctor ad hoc non recurrit, ſed inquit adhuc in eo caſu diſtingui per relationes diſparatas incompoſſibiles vnius cuiuſcunque conſtitutiua. Tum quia ex hoc quod Filius poſſet Spiritum Sanctum in alio caſu producere, nimirum in eo qui de facto datur, deducet Thomiſta, in hoc tantum caſu poſſe diſtingui, & non illo, de quo fit diſputatio. Tum tandem quia cum Doctor aſſignat, vt ſignum realis diſtinctionis, oppoſitionem producentis, & producti, cauſantis, & cauſati, re vera intelligit de oppoſitione actuali, non autem etiam de poſſibili, vt inquit Poncius, quia oppoſitio poſſibilis poſſet ad ſummum inferre diſtinctionem poſſibilem inter cauſam, & effectum poſſibiles, non autem diſtinctionem actualem; at quando quæritur, num caſu quo Spiritus Sanctus non procederet à Filio, diſtingueretur ab eo, quæritur de diſtinctione actuali, quia illæ duæ perſonæ ſupponuntur actu exiſtere, non autem de diſtinctione poſſibili. Sed & alia quoque reſponſio falſa eſt, quia diſtinctio, quam adhuc Scotus admittit inter Filium, & Spiritum Sanctum, in eo caſu non eſſet fictitia, & commentitia, ſicut ille caſus, ſed vera, & realis, nam eſſet diſtinctio orta ex relationibus diſparatis vtriuſque conſtitutiuis, quæ eſt vera, & realiſſima diſtinctio, imò quæ etiam de facto reperitur inter Filium, & Spiritum Sanctum, & adhuc remaneret in eo caſu impoſſibili, licet alia periret, quæ modo de facto datur, & oritur ex oppoſitione relatiua, quæ modò inter eos verſatur producentis, & producti.

Reſpondetur itaque quod in eo caſu adhuc Filius, & Spiritus Sanctus correſponderent proportione his, quæ ſunt actu ſeparata, vel ſeparari poſſunt, cum enim conſtituerentur per relationes diſparatas incompoſſibiles, & omninò alterius rationis, quia vnius proceſſio eſſet per intellectum, alterius verò per voluntatem, talia adhuc in eo caſu verificarentur de illis contradictoria, qualia nata ſunt verificari de actu ſeparatis, vel ſeparabilibus, quod eſt proportione illis correſpondere, vt explicatum eſt; ait etiam Doctor loc. cit. quod aliquæ relationes in diuinis non tantum habent diſtinctionem, ſed etiam incompoſſibilitatem, ſiue incompoſſibilem rationem in eodem ſuppoſito, quales ſunt relationes diſparatæ accipiendi naturam, vt generatio, & ſpiratio paſſiuæ; quia ergo adhuc Filius, & Spiritus ſanctus in eo caſu talibus relationibus conſtituerētur, & diſtinguerentur realiter, poſſet ea relationum incompoſſibilitas vocari ſeparatio quædam in eſſe ſuppoſitali, atque ideo ad argumentum illud neganda eſt minor, quod in eo caſu nullum daretur ſignum ex allatis realis diſtinctionis inter Filium, & Spiritum Sanctum.

189 Ex dictis de reali diſtinctione facile eſt deducere, quęnam ſit natura, & conditio realis identitatis, nam oppoſito modo de ipſa diſcurrendum eſt, vnde ſicut diſtinctio realis formaliter fundabatur in pluralitate rerum exiſtentium, & conſtituebatur præcipuè in ordine ad diuerſas exiſtētias præſertim in creatis; ita identitas realis fundatur ſuper vnitatem eſſentiæ, & exiſtentiæ, vndè quæ reantur, ſeu realizantur per vnicam eſſentiam, & per vnicam pariter exiſtentiam exiſtunt dici debent eadem realiter, & ita ſe habent gradus Metaphyſici, vt genus, & differentia in communi conſtituto, quia in ſe conſiderati ſunt quidem rationes eſſentiales, ſeu prædicata quidditatiua, non tamen ſunt eſſentiæ, quia eſſentia ex propria ſua ſignificatione dicit naturam integram ordinatam ad exiſtentiam, formalitates verò ſunt tantum conſtitutiua eſſentiæ, nec ex ſe immediatè ſunt capaces exiſtentiæ, ſed adæquatè exiſtunt per exiſtentiam totius entitatis conflatæ ex ipſis; ſic etiam ſe habent ſubiectum, & paſſio, & perfectiones attributales in Deo, & alia quęcunque realiter identificantur. Et ſicut ſignum ſufficiens, & adæquatum realis diſtinctionis erat actualis ſeparatio duorum, aut potentialis, aut ſaltem proportionalis, ita è contrà ſignum ſufficiens, & adæquatum realis identitatis erit inſeparabilitas tam actualis, quam potentialis, & proportionalis, adeout inquit Magiſt. Formalit. tract. Formal. art. 2. prin. part. 4. art. 4. illa ſunt idem realiter, quæ ſic ſe habent, quod vnum non eſt ſine alio, & impoſſibile eſt eſſe ſine alio, ita quod talis impoſſibilitas ſit ab intrinſeco (nam ſi eſſet à cauſa extrinſeca, non liceret ex ea inferre identitatem inter inſeparabilia, vt patet de Cœlo, quod ſecundum Philoſophum implicat eſſe ſine motu, nec tamen cum eo identificatur, quia hæc impoſſibilitas prouenit ex cauſa extrinſeca ſcilicet ab Intelligentia neceſſario mouente) nec ſe habent vt producens, & productum, cauſa, & cauſatum, nec ſunt in pluribus rebus realiter diſtinctis, vbi etiam notat Sirectus omnes iſtas particulas eſſe accipiendas copulatiuè, ita quod vna conditio non ſufficiat ſine alia, vndè non valet conſequentia, hoc non poteſt eſſe ſine illo, ergo ſunt realiter idem, quia multa ſunt inſeparabilia quoad eſſe; quæ adhuc ſunt realiter diſtincta, quia ſe habent vt producens, & productum, cauſa, & cauſatum, aut alia conſimili ratione correſpondent iis, quæ poſſunt ſeparari; vbi è contrà ſigna illa, ſeparationis nimirum actualis, vel potentialis, vel proportionalis quoad diſtinctionem inferendam ſingillatim, ac ſeorſim ſumpta erant ſufficientia. Vndè colligitur quoad diſtinctionem realem inferendam poſſe quidem dari ſigna ſufficientia, quæ tamen non ſint adæquata, vt ſuprà diſcuſſum eſt, at quoad identitatem minimè, quia nullum poteſt aſſignari ſignum eius ſufficiens, quin ſimul ſit adæquatum, ac cum ea conuertibile, ac eo ipſo quod eſt inadæquatum eſt etiam inſufficiens. Colligitur ſecundò inconſultò à Recentioribus pro adæquato ſigno realis identitatis aſſignari inſeparabilitatem actualem, & potentialem, quia multa ſunt inſeparabilia etiam per potentiam Dei abſolutam tam in ſententia Thomiſtarum, quam Scotiſtarum, quæ adhuc realiter diſtinguuntur. Colligitur tandem immeritò Paſqualig. diſp. 44. ſect. 2. impugnare has conditiones à Scotiſtis requiſitas ad realem identitatem, quia inſeparabilitas (inquit) nequit eſſe conſtitutiuum huius identitatis, ſed potius eſt quid conſequens, itaut ex illa tanquam ex ſigno à poſteriori colligatur identitas, ſicut ex ſeparabilitate colligitur diſtinctio: tum quia valet argumentari, ideo implicat talis ſeparatio, quia extrema inuicem identificantur realiter, ergò inſeparabilitas ſupponit identitatem conſtitutam in ſuo eſſe, & non eam conſtituit. Immeritò, inquam, Paſqualig. ita vrget Scotiſtas, quia nequaquam ipſi intendunt identitatem realem per eas conditiones formaliter conſtitui, ſed mens eorum fuit per eas inſinuare naturam identitatis realis, tanquam per ſigna à poſteriori, ſicut per conditiones oppoſitas pariter à poſteriori naturam diſtinctionis realis indicabant, & quidem in hoc ſenſu Magiſt. Formalit. loc. cit. identitatem realem per eas deſcripſit conditiones, cum ait illa eſſe realiter eadem, quæ nec ſunt ſeparata, nec ſeparabilia &c. Solent etiam hic ab Auctoribus aſſignari varij gradus diſtinctionis realis, qui aliud non important, quam varias eiuſdem realis diſtinctionis ſubdiuiſiones, quas iam dedimus in Logica loc. ſæpè cit. & ſuprà num. 164.

QVÆSTIO IX.

De natura Identitatis, ac Diſtinctionis eſſentialis.

190 PEculiare inſtituimus quæſitum de Identitate, & Diſtinctione eſsentiali, non quia hæc conſtituat peculiarem ſpeciem Identitatis, & Diſtinctionis ab alijs condiſtinctam, & diſparatam, ſed quia varijs modis ab Auctoribus explicatur, licet in hac re non poſſit eſse diſsenſio, niſi in verbis, vt benè notauit Meuriſs. lib. 2. Met. cap. 3. q. 5. Formaliſtæ noſtri, vt ſuprà dictum eſt, cum Sirect. art. 2. prin. & 5. partiali aiunt Identitatem eſsentialem bifariam ſumi poſse, primò pro identitate, qua aliqua identificantur vni eſsentiæ ſingulari, & iuxtà hanc acceptionem concedunt identitatem eſsentialem cum reali coincidere, quia vnaquæque res propriā habet eſsentiam, præterquam in diuinis, vbi cum tres perſonæ vni eſsentiæ ſingulariſſimæ identificentur, ſunt idem eſsētialiter, & tamen inter ſe realiter diſtinguuntur. Alio modo ſumitur identitas eſsentialis, cum aliqua dicuntur de eſsentia alterius, ſicut rationalitas eſt de eſsentia hominis; vndè ea dicuntur eſse idem eſsentialiter primo modo, quæ identificantur vni eſsentiæ ſingulari, ſecundo autem modo illud dicitur idem eſsentialiter alicui, quod concurrit intrinſecè ad conſtituendam eius eſsentiam; & hunc aiunt eſſe modum identitatis eſsentialis conſtituentem ſpeciem diſtinctam ab alijs, quia primus modus coincidit cum identitate reali præſertim in creatis. Hoc tamen adhuc negat Trombet. art. 2. prin. Formalit. & 5. partiali, ratio ipſius eſt, quia eſſe de eſſentia alterius eſt eſſe idem formaliter cum illo, ac proindè identitas eſſentialis ſecundo modo coincidit cum formali. E contrà verò duplicem quoque aſſignant modum diſtinctionis eſſentialis oppoſitum duplici modo identitatis primus modus diſtinctionis oppoſitus primo modo identitatis, eſt diuerſitas eſſentiarū, vndè hoc modo dicitur

eſſen-

Digitized by Google

eſſentialiter diſtingui,quæcunque habent aliam naturam, & eſſentiam,vt homo & Leo;ſecundus modus diſtinctionis oppoſitus ſecundo modo identitatis, eſt quando vnum non eſt de eſſentia alterius, quo pacto accidens dicitur eſſentialiter diuerſum à ſubſtantia,quia non pertinet ad intrinſecam eius conſtitutionem, & hunc ſecundum modum diſtinctionis aiunt conſtituere peculiarem ſpeciem diſtinctionis eſſentialis ab alijs condiſtinctam; hæc in ſumma eſt doctrina,quam paſſim tradunt Formaliſtę noſtri de Identitate ac Diſtinctione eſſentiali.

Fonſeca 5.Met.cap.6.qu.6.ſec.2.negat Identitatem, & Diſtinctionem eſſentialem conſtituere ſpeciem ab alijs condiſtinctam,eamque reducit ad formalem,vndè ponit duplicem identitatem,& diſtinctionem formalem, vnam eſſentialem, & alteram purè formalem. Achillin.autem trac.de Diſtinc.c.24.vltrà modos identitatis à Scotiſtis aſſignatos, addit alium identitatis modum,quod videlicet ea ſunt idem eſſentialiter, quæ conueniunt in vna natura eſſentiali,aut quidditate, qui modus identitatis omninò videtur neceſſarius, quia Scotiſtæ dicebant illa eſſe idem eſſentialiter, quæ communicabant in vna eſſentia ſingulari, at hæc communicatio plurium nedum contingere poteſt in vna eſſentia ſingulari, ſed etiam communi, nam hac ratione plura indiuidua eiuſdem ſpeciei ſicut dicuntur eadem ſpecificè, ita quoque dici debent eadem eſſentialiter,quia identitas ſpecifica eſt identitas eſſentialis.Conſ.ex oppoſito modo diſtinctionis, quia Scotiſtæ explicando primum modum diſtinctionis nedum appellant eſſentialiter diſtincta, quæ habent diuerſas naturas ſingulares, ſed abſolutè dicunt eſſentialiter diſtingui, quæ habent diuerſas naturas, & eſſentias, tales autem habent homo, & Leo, ergo ſicut dicuntur eſſentialiter diſtingui præſertim quæ habent diuerſas naturas communes, ſic etiam dici debent eſſentialiter eadem, quæ conueniunt in eadem natura communi ſpecifica,ac etiam generica, quia quot modis dicitur vnum oppoſitorum, tot modis dicitur & reliquum. Diſtinctionem autem eſſentialem ait Achillin. ibidem eſſe diuerſitatem in natura,ac definitione,adeoquod illa ſint eſſentialiter diſtincta, quæ ſunt alterius rationis, hoc eſt, definitionis, cum definitio explicet eſſentiam rei, ſic etiam loquitur Meuriſſe loc.cit.Paſqualig.tandem diſp.62.Metaph.reijcit primum modum identitatis eſſentialis aſſignatum à Scotiſtis, vt potè qui explicat ſolam identitatem realem rerum, non verò eſſentialem,& retinet ſolum ſecundum,vt potè qui conſtituat propriam ſpeciem identitatis eſſentialis ab alijs condiſtinctam,quam ita explicat, vt identitas eſſentialis formaliter dicat vnitatem,ac ſimplicitatem eſſentiæ, quod probat ex proportione ad alias identitates, identitas enim realis dicit ſimplicitatem ſecundum eſſe reale, ergo ſeruata proportione identitas eſſentialis dicit ſimplicitatem ſecundum eſſentiam. Præterea,vbi eſt eadem natura, ibi debet eſſe etiam Identitas,poſita autem ſimplicitate naturæ,& eſſentiæ,eſt eadem natura,& eſſentia, quia vbi eſt ſimplicitas, ibi non poteſt eſſe diuerſitas,& vbi non eſt diuerſitas naturæ,eſt eadem natura, ergo poſita in eſſentia ſimplicitate habetur identitas eſſentialis formaliter. Ex quo poſteà deducit è contrà diſtinctionem eſſentialem dicere formaliter multiplicitatem ſecundum eſſentiam, dum enim identitas eſſentialis dicit indiuiſibilitate ſecundum eſſentiam, diſtinctio debet dicere multiplicitatem ſecundum eſſentiam, in hoc enim conſiſtit oppoſitio inter diſtinctionem,& identitatem,quod diſtinctio dicat multiplicitatem ſecundum illud, ſecundum quod identitas dicit ſimplicitatem; quod etiam confirmat ex proportione ad alias diſtinctiones, ſicut enim diſtinctio realis dicit multiplicitatem ſecundum eſſe reale, & formalis ſecundum eſſe formale, ita eſſentialis debet dicere multiplicitatem ſecundum eſſe eſſentiale.

191 In hac re,vt dixi,eſſe nequit,niſi controuerſia de nomine,& de modo loquendi, ſi benè intelligitur, & quia tota contentio oritur ex diuerſo modo loquendi Auctorum de hac identitate,& diſtinctione eſſētiali;vt tollatur omnis confuſio, & æquiuocatio, quæ contingere poteſt in vocabulis identitatis,& diſtinctionis eſſentialis,clarè & diſtinctè procedendum eſt declarando varias earum acceptiones,iuxtà quas pertinent ad identitatem,& diſtinctionem realem, & formalem,quia vt dixi, non conſtituunt ſpeciem ab alijs condiſtinctam, Primò itaque ſtatuendum eſt duplicem illam acceptionem identitatis, & diſtinctionis eſſentialis à Scotiſtis aſſignatam eſſe legitimam,itaut vno modo de conſtitutiuis dicatur, alio modo de rebus ipſis conſtitutis; & hoc ſatis probatur per communem vſum loquendi apud omnes, ſolet enim dici animal, & rationale identificari eſſentialiter cum homine, quia eum eſſentialiter conſtituunt, vt prædicata quidditatiua, ac in primo modo dicendi per ſe, riſibilitatem verò diſtingui eſſentialiter ab homine,quia eſt extrà eſſentiā eius, nec eum conſtituit in primo modo dicendi per ſe, ſed ita conſtitutum ſupponit, cum illi conueniat tantùm in ſecundo modo dicendi per ſe,& in eodem ſenſu à fortiori accidentia communia dicuntur diſtingui eſſentialiter ab homine,vel alia quacumque re,cui merè accidentaliter, & extrinſecè ſuperueniunt;neq; in probatione huiuſmodi identitatis, & diſtinctionis eſſentialis opus eſt amplius laborare, quia de ſe adeò euidens eſt,vt & eum gratis admittat Paſqual.Solum aduertere oportet,quod identitas, & diſtinctio eſſentialis in hoc ſenſu non ſunt relationes mutuæ,quia partes v.g.ſunt de eſſentia totius, & conſequenter in hoc ſenſu eſſentialiter illi identificatæ,vt conſtat tam in toto phyſico,quam metaphyſico,nam materia, & forma ſunt de eſſentia compoſiti naturalis,genus,& differentia de eſſentia compoſiti naturalis, genus & differentia de eſſentia compoſiti metaphyſici,totum autem non dicitur, identificari eſſentialiter cum ſuis partibus,quia non eſt de eſſentia illarum,ſeu earum eſſentiam nō conſtituit;Et hac de cauſa è contrà totum dicitur eſſentialiter diſtingui à ſuis partibus conſtitutiuis, non autem è contrà, ratio huius eſt, quia identitas, & diſtinctio in hoc ſenſu fundantur ſuper rationem conſtituentis,& conſtituti,quia ſi eſt conſtituens,identificatur eſſentialiter cum conſtituto, ſi non conſtituens,diſtinguitur eſſentialiter ab eo,ſed impoſſibile eſt idem eſſe conſtituens, & conſtitutum reſpectu eiuſdem,ſeu plura ſeinuicem eſſentialiter mutuò conſtituere,ergo implicat identitatem, & diſtinctionem eſſentialem in hoc ſenſu importare relationes mutuas ex peculiari natura; & conditione earum,probatur minor, quia principia conſtitutiua, vt ſic, reſpectu conſtituti ſunt priora ſaltim natura reſpectu conſtituti, conſtitutum verò poſterius illis, ergo nequeunt plura mutuò ſeinuicem conſtituere,quia ſimul,& & ſemel vnum eſſet prius,& poſterius alio.

192 Secundò deindè probatur contrà Paſqualig. aliam quoq; acceptionem identitatis,& diſtinctionis eſſentialis, vt dicitur de rebus conſtitutis,eſſe legitimam, imò magis propriam, quam ſit præcedens, nam, vt Paſqual.ipſe concedit, illa propriè dicuntur idem eſſentialiter, quæ participant eandem eſſentiam,& in eadem eſſentia communicant, illa verò dicuntur eſſentialiter diſtincta, quæ habent plures eſſentias, & naturas, ergo hæc acceptio eſt vera, & legitima, & magis propria,quam præcedens,probatur conſequentia, quia iuxtà hanc acceptionem illa dicebatur ſecundum Scotiſtas eadem eſſentialiter, quæ vni eſſentiæ ſingulari identificabantur, vnamque eſſentiam participabant, & illa è contrà eſſentialiter diſtincta, quæ non eandem participabant eſſentiam, ſed altam,& aliam:Ex quo patet,quod identitas, & diſtinctio eſſentialis,vt explicatur à Paſqual.non coincidit cum ſecondo modo identitatis, & diſtinctionis eſſentialis à Scotiſtis aſſignato ab initio articuli,vt ipſe ait,ſed cum primo,quē tamen ipſe condemnabat, nam eodem prorſus modo explicat ipſe identitatem,& diſtinctionem eſſentialem, ſicut eam Scotiſtæ explicabant in primo ſenſu captam, vt dicitur de rebus conſtitutis,quæ habent eandem eſſentiam,vel diuerſam.Eſt autē aduertendum identitatem, & diſtinctionem eſſentialem in hoc ſenſu eſſe mutuas, quia implicat in hoc ſenſu hoc eſſe idem alicui,& non è contrà, nam quæ ſunt eadem vni tertio, ſunt quoq;eadem inter ſe,implicat etiam hoc eſſe diſtinctum eſſentialiter ab illo,& non è contrà,quia ſi hoc non communicat in eadem natura,& eſſentia cum alio,neque illud aliud communicabit cum iſto;ratio à priori eſt,quia idētitas,& diſtinctio eſſentialis in hac acceptione ſunt relationes primi modi ex aſſignatis 5.Met. quæ fundantur ſuper vnitatem, & pluralitatem, ſeu multiplicitatem eſſentiarum, & ideò quæ habent, vel participant eandem eſſentiam, reciprocè dicuntur eadem,quæ verò participant diuerſam,reciprocè quoque dici debent eſſentialiter diſtincta; ex quo tandem confirmatur,quod nuper dicebatur identitatem, & diſtinctionem eſſētialem in hac acceptione,vt dicitur de conſtitutis,eſſe magis propriam, quam ſit præcedens, vt dicitur de conſtitutiuis, quia illa propriè non fundatur ſuper vnitatem, & pluralitatem eſſentiæ conſtitutæ,ſicut iſta; ſed quamuis iſta ſit magis propria, quam præcedens, adhuc tamen illa frequens eſt, ac conſueta in ſcholis, vt diximus d.5.Phyſ.qu.13.art.1.n.164. loquendo de toto,& partibus.

193 Tertiò inſuper addendum eſt identitatem, & diſtinctionem eſſentialem in prima acceptione Scotiſtarum, vt

ſcilicet dicitur de rebus ipſis conſtitutis, non eſſe reſtringendam ad communicationem duntaxat in eadem eſſentia ſingulari, aut diuerſitatem in ea vt Scotiſtæ aiebant, qui communicatio plurium nedum contingere poteſt in eadem eſſentia ſingulari, quo pacto omnes gradus metaphyſici eiuſdem indiuidui in eandem eſſentia ſic communicare dicuntur, & è contrà in ea diuerſificari dicuntur plura indiuidua eiuſdem ſpeciei, vt Sortes, & Plato, ſed etiam contingere poteſt communicatio in eandem natura, ſeu eſſentia communi, quo pacto plura eiuſdem ſpeciei indiuidua in eadem eſſentia ſpecifica communicant, ob quam communicationem dicuntur eadem ſpeciem, & è contra dicuntur diuerſa eſſentialiter, ſi habent diuerſas eſſentias, vel naturas ſpecificas, vt Petrus, & Bucefalus, & hoc manifeſtè conuincunt rationes à nobis ex proprijs paulò ſuprà adductæ pro opinione Achillin. concedendum itaque eſt modum illum primum identitatis, ac diſtinctionis à Scotiſtis aſſignatum habere latitudinem, poſſeque dupliciter contingere, primò in vna numero eſſentia, aut numero multiplicata, ſecundo in vna eſſentia ſpecifica, vel generica, aut ſic multiplicata, ſicut enim hac ratione indiuidua diuerſarum ſpecierum, vel generum eſſentialiter differre dicuntur, quia participant eſſentias, & naturas ſpecie, vel genere multiplicatas, ita dici poſſunt eadem eſſentialiter indiuidua eiuſdem ſpeciei, quatenus eandem naturam, & eſſentiam ſpecificam participant. Dices cum Meuriſſe, aliud eſſe aliqua eſſe vnum eſſentialiter, & aliud eſſe idem eſſentialiter, nam aliqua eſſe vnum eſſentialiter eſt illa conuenire in aliqua vna ratione eſſentiali, quo pacto duo indiuidua alicuius naturæ ſpecificæ, vt Petrus, & Paulus dici poſſunt vnum eſſentialiter, quia conueniunt in vna natura ſpecifica; aliqua vero eſſe idem eſſentialiter eſt illa identificari vni, & eidem eſſentiæ ſingulari, vndè conuenientia, & coadunatio tantum in vna eſſentiam & natura ſingulari facit identitatem eſſentialem iuxtà primam acceptionem, non autem conuenientia in aliqua natura communi, & ſic etiam loquitur Paſqualig. diſp. 62. eit. ſec. 1. num. 8. vbi ait, quod ſi vnitas eſſentiæ conſideretur prout eſt multiplicata in pluribus, tunc non adeſt identitas, ſed tantum conuenientia in eadem natura ſpecifica. Sed plane reſponſio iſta eſt prorſus inanis, & voluntaria, quia ſicut vnitas, vt ſic, fundat identitatem, & multitudo diuerſitatem, & diſtinctionem 5. Metaph. 15. ita qualibet vnitas propriam fundare poteſt identitatem, & multitudo diuerſitatem, cum ergo non tantum detur vnitas eſſentiæ ſingularis, quo pacto vna dicitur eſſentia cuiuſcunque indiuidui, vt eſt contracta à differentia indiuiduali, ſed etiam vnitas naturæ communis, vt à tali contractione præſcindit, quæ dicitur vnitas formalis, de qua diximus diſp. 9. ita etiam concedi debet nedum identitas eſſentialis ſingularis fundata ſupra primam vnitatem, ſed etiam alia identitas communis fundata ſuprà ſecundam vnitatem communem. Conf. quia illi Scotiſtæ gratis concedunt diſtinctionem eſſentialem per participationem diuerſarum naturarum inter indiuidua alterius, ac alterius ſpeciei, vt conſtat apud Meuriſſ. & Sarct. ac alios loc. cit. ergo tenentur etiam admittere oppoſitum modum identitatis, quo eadem eſſentialiter dicantur indiuidua eiuſdem ſpeciei, quatenus coadunantur in vna natura, & eſſentia communi. Imo id manifeſtè concedit Paſqualig. cit. on. 9. immediatè ſequenti, vbi ait quod identitas eſſentialis duplici modo conſiderari poteſt, nimirum prout conſiſtit in natura præciſa à conditionibus indiuiduantibus, & tunc erit identitas eſſentialis communis, quia habebit aptitudinem ad ſe communicandam multis, vel prout conſiſtit in natura determinata ad tale, vel talem indiuiduum, & tunc dicit identitatem eſſentialem ſingularem; quomodo ergo numero immediatè præcedenti negat Paſqualig. talem identitatem in eadem natura communi ſpecifica, & ait eſſe tantum conuenientiam, non identitatem?

194 Quartò tandem addendum eſt neutrũ modum identitatis, ac diſtinctionis eſſentialis conſtituere peculiarem ſpeciem ab alijs condiſtinctam, vt ſupradictum eſt q. 7. art. 3. nu. 169. & quidem primus modus identitatis, & diſtinctionis à Scotiſtis aſſignatus, vt dicitur de conſtitutis, etiam ex confeſſione ipſorum Scotiſtarum pertinet ad realem diſtinctionem vel identitatem, & in creatis præſertim omninò cum ea coincidere fatentur, quia qualibet res propriam ſecum defert eſſentiam, & diuerſæ diuerſas, vndè quæ vni eſſentiæ ſingulari identificantur, ſunt eadem realiter, & è conuerſo ſicut è contrà quæ diuerſas habent eſſentias diſtinguuntur quoque realiter, & è conuerſo; ſolum in diuinis diſiungi videntur, quia perſonæ ibi ſunt realiter diſtinctæ, & eſſentialiter eædem, cum identificentur vni eſſentiæ ſingulariſſimæ; ſed ad hoc etiam num. cit. reſponſum eſt neque in diuinis diſiungi, ſi res bene perpendatur (quamuis id paſſim concedant Scotiſtæ) quia perſonæ diuinæ diſtinguuntur quidem realiter ſuppoſitaliter, non tamen diſtinctione reali naturarum, cum qua præſertim diximus coincidere diſtinctionem eſſentialem ex ſupradictis num. 164. imo vt ſic ſunt realiter idem. Dices neque etiam in creatis coincidere, quia materia, & forma ſunt idem eſſentialiter compoſito, cum ſint de eius eſſentia, & tamen non ſunt idem realiter cum ipſo ex dictis diſp. 5. Phyſ. quæſt. 13. art. 1. Hæc inſtantia non valet, quia fit tranſitus ab identitate eſſentiali primo modo ſumpta, quam ſolam dicimus cum reali identitate coincidere, ad identitatem eſſentialem ſecundo modo ſumptam, quæ quidem non cum reali identitate, ſed cum formali coincidit in ſenſu mox explicando. Dices coincidere ſolum realiter, non autem formaliter, quia adhuc habent fundamenta diuerſa, nam diſtinctio realis attenditur penes exiſtentias diuerſas, diſtinctio verò eſſentialis penes eſſentias, aliud autem eſt eſſentia ab exiſtentia. At neque hac inſtantia valet, quia ex dictis quæſt. præced. diſtinctio realis non attenditur præciſè penes varias rerum exiſtentias, ſed etiam penes ipſas eſſentias præſertim in creatis, licet cum ordine ad exiſtentias, quia eſt inter res, & res vel exiſtentes, vel ſaltim exiſtere poſſibiles, & ſic etiam in propoſito falſum eſt diſtinctionem eſſentialem iuxtà primam acceptionem attendi præciſè penes eſſentias, rerum ab exiſtentia prorſus præſcindentes, ſed attenditur penes ipſas cum ordine ad exiſtentiam vel actualem, vel ſaltim poſſibilem, vnde ex hoc potius confirmatur noſtrum aſſertum, quod identitas, & diſtinctio eſſentialis in hoc ſenſu coincidit omnino cum identitate, & diſtinctione reali, quia habent idem omninò fundamentum, & eodem prorſus modo explicantur. Dices cum Paſqualigus ex hac explicatione ſequi, quod inter naturas vniuerſales præciſa exiſtentia, & indiuiduatione non eſſet diſtinctio eſſentialis, quod tamen eſt falſum, cum vna natura vniuerſalis ſit diuerſæ eſſentiæ ab alia. Tum quia diſtinctio eſſentialis attenditur penes diuerſitatem definitionum eſſentialium, ſed definitio explicat quidditatem rei, vt ab exiſtentia præſcindit, ergo fundatur ſuper eſſentiam rei præciſè ſumptam. Negatur ſequela, quia natura vniuerſalis, & eſſentia rei, prout per definitionem explicatur, licet præſcindat ab actuali exiſtentia, non tamen à poſſibili, quia hac non eſt prædicatum contingens, ſicut illa, vndè rerum eſſentiæ quoad fundandam inter ſe realem, & eſſentialem diſtinctionem pari paſſu gradiuntur, eo quod iſtæ diſtinctiones inter ſe omninò coincidant, ſi eſſentiæ rerum ſunt actu exiſtentes in rerum natura, ſicut fundant inter ſe diſtinctionem eſſentialem actualem, ita quoque realem actualem, ſi verò ſubſtatu poſſibilitatis præciſè concipiuntur, ſicut fundant adinuicem diſtinctionem eſſentialem potentialem, ita quoque realem potentialem, vnde manifeſtè deducitur identitatem, & diſtinctionem eſſentialem iuxtà primam acceptionem omninò coincidere cum reale diſtinctione.

195 Quod autem identitas, & diſtinctio eſſentialis iuxtà aliam acceptionem coincidat cum identitate, & diſtinctione formali concedit Trombet. loc. cit. & ſatis patet ex dictis nu. 169. etenim tres modi identitatis formalis aſſignati fuere nu. 165. & primus erat quo aliquid dicitur formaliter identificari alicui, quia eſt de eſſentia eius, vel intrinſecum conſtitutiuum eius, & è contrà illud dicitur ab alio formaliter diſtingui quod non eſt de eſſentia eius, at hæc eſt ipſiſſima notio, & explicatio identitatis, & diſtinctionis eſſentialis iuxtà ſecundam acceptionem à Scotiſtis aſſignatam, ergo hic modus identitatis, & diſtinctionis eſſentialis coincidit omninò cum identitate, & diſtinctione formali illo primo modo ſumpta. Dices identitatem formalem non ſtare cum diſtinctione reali, vt in ſequentibus dicemus, ſed identitas, & diſtinctio eſſentialis iuxtà ſecundam acceptionem ſtat cum diſtinctione reali, vt conſtat de materia, & forma, quæ in hoc ſenſu identificantur eſſentialiter cum toto, & tamen ab eo realiter diſtinguuntur, ergo hic modus identitatis, & diſtinctionis eſſentialis reduci nequit ad formalem. Reſp. identitatem formalem propriè dictam nempe tertio modo ex illis tribus aſſignatis num. cit. 165. quo pacto eadem formaliter dicuntur, quæ habeant eandem omninò formalitatem, & rationem conceptibilem, & è contrà diſtingui formaliter dicuntur quæ habent aliam,

& aliam

Digitized by Google

& aliam rationẽ conceptibilem, vtique non ſtare cum diſtinctione reali, implicat enim res diuerſas in eadem omnino cõceptibilitate conuenire, at identitas formalis primo modo ſumpta ex illis tribus aſſignatis loc. cit. benè ſecum compatitur realem diſtinctionem, vt benè oſtendit inſtantia de materia, & forma reſpectu compoſiti naturalis, cumquo identificantur formaliter iuxtà illum primũ modum formalis idẽtitatis, & adhuc realiter diſtinguuntur à toto, vt probatũ eſt in Phyſ. Dices rurſus, ergo etiam identitatem, ac diſtinctionem eſſentialem iuxtà primam acceptionẽ pertinere ad identitatem, & diſtinctionem formalem propriè dictam ideſt tertio illo modo ex tribus ſuperius aſſignatis num. 165. probatur conſequentia, quia iuxta illũ tertium modum illa dicuntur eadem formaliter, quæ imponat eandem proſsus rationem conceptibilem, & illa dicuntur formaliter diſtingui, quæ habent diuerſas rationes conceptibiles, at hæc eſt ipſa notio, & explicatio identitatis, & diſtinctionis iuxtà primam acceptionem, ſic enim illa dicuntur eadem eſſentialiter, quæ ſunt eiuſdem omninò rationis, & definitionis, illa vero dicuntur eſſentialiter diſtincta, quæ habent diuerſas definitiones, cum enim definitio explicet naturam rei, & eſſentiam, ſequitur quæ habent diuerſas definitiones, habere quoque diuerſas eſſentias, & conſequenter diſtingui eſſentialiter.

196 Reſp. hac de cauſa Fonſec. identitatem & diſtinctionem eſſentialem reducere ad formalem; ſi tamen explicetur quid dicat nomen *eſſentiæ*, à qua dicitur identitas, & diſtinctio eſſentialis, prout differt à *formalitate*, à qua denominatur identitas, & diſtinctio formalis, videbimus potiori iure ad realem pertinere, quam ad formalem; notandum igitur eſt, quod cum dicimus identitatem eſſentialem iuxtà primam acceptionem dicere ſimplicitatem, vel vnitatem plurium ſecundum eſſe eſſentiale, hoc eſſe eſſentiale dupliciter ſumi poteſt, vel pro quacumque formalitate, vel pro aliqua integra eſſentia v.g. pro natura humana; & quidem eſſentia, vt fundat identitatem, vel diſtinctionem eſſentialem, non debet ſumi primo modo, quia eſſentia ex propria ſua ſignificatione dicit naturam integram, quæ includit totam illam ſeriem rationum metaphyſicarum (loquendo de eſſentia creata) in prædicamento ordinatarum ex dictis nu. 180. & dicit aliquid quod poteſt eſſe à parte rei in recto, eſtque immediatè capax propriæ exiſtentiæ, ſiue perfectæ itaut ſe ſolo exiſtere poſſit, ſiue imperfectæ, quod non competit formalitatibus, quæ in ſeipſis propriè nequeunt dici eſſentiæ, ſed potius varij eſſentiæ gradus, neque ex ſeipſis ordinantur ad exiſtentiam, quarum ſint immediatè capaces, ſed realizantur ex ratitudine eſſentiæ, cui identificantur, & per eius exiſtentiam dicuntur exiſtere definitio etiam propriè dicta vt conſtat ex genere, & differentia, non conuenit formalitatibus metaphyſicis, ſed rebus duntaxat propriam eſſentiam, ac exiſtentia habentibus, hæc enim propriè conſtant ex diuerſis gradibus metaphyſicis, vndè quæ habent diuerſas definitiones in hoc ſenſu, verè diſtinguuntur realiter diſtinctione reali naturarum; neque formalitates in hoc ſenſu habent definitionem, quia non conſtant ex genere, & ex differentia, ſed habent definitionem latè ſumptam pro quocunque conceptu quidditatiuo, ſeu ratione conceptibili ſiue rei, ſiue realitatis, & ſic patet ad argumentum, quod identitas, & diſtinctio eſſentialis potius ad realem reduci debet, quam ad formalem, quia definitio eſſentialis propriè dicta importat, & declarat varias eſſentias propriè dictas ordinatas nimirum ad exiſtentias, quarum ſunt immediatè, & formaliter capaces, omnis autem talis eſſentia poteſt, ac debet dici res, atque ideò fundare poteſt realem identitatem, vel diſtinctionem; at definitio latè ſumpta prout etiam formalitatibus conuenit, non explicat eſſentiam propriè dictam, & ex ſe directè ordinata ad exiſtentiam, ſed ſolum gradum eius, & aliquam eius formalitatem, & ideò identitas, & diſtinctio eſſentialis melius reducitur ad identitatem, & diſtinctionem realem, quam ad formalem, quia definitio, ſupra cuius vnitatem, vel diuerſitatem fundatur identitas, vel diſtinctio eſſentialis explicat integram, & totam rei eſſentiam, vt potè quæ conſtat ex genere, & ex differentia, non autem ſolum gradum eius, vt explicat definitio formalitatum.

In oppoſitum arguit Paſqualig. citat. probans primum modum identitatis eſſentialis aſſignatum à Scotiſtis, quando nimirum aliqua identificantur vni eſſentiæ ſingulari, eſſe prorſus ineptum ad explicandam identitatem eſſentialem, vel prorſus coincidere cum ſecundo identitatis modo, quod ita probat; quando aliqua identificantur vni eſſentiæ ſingulari, vel quæ ſic identificantur, ſunt conſtitutiua illius eſſentiæ, vel non, hoc ſecundum dici non poteſt, ſicut enim aliquod realiter identificatur alicui, quia imbibitur realiter in eius entitate, ſic aliquid dicetur eſſentialiter alicui identificari, quia in eius eſſentia intimè imbibitur, nam ſi excluditur ab ea, iam non eſt eſſentialiter identificatum; ſi primum, tunc primus modus identitatis eſſentialis coincidit cum ſecundo. Tum deindè quia iuxtà illam acceptionem fieri poſſet, vt quæ ſunt alterius prædicamenti, dicerentur inter ſe identificari eſſentialiter, quod eſt falſiſſimum, probatur ſequela, nam hac ratione Scotiſtæ affirmant iuxta illam acceptionem identitatis ſubiectum, & paſſionem eſſentialiter identificari, cum tamen paſſio pertineat ad prædicamentum qualitatis. Tum 3. identitas eſſentialis eſt maior, quam realis, quia realis dicit identitatem ſolum ſecundum entitatem, eſſentialis verò etiam ſecundum eſſentiam, quæ ſicut eſt aliquid magis intimum rei, ita dicit etiam intimiorem identitatem, ſi autem identitas eſſentialis conſiſteret in eo, quod aliquid identificaretur cum aliqua eſſentia, nulla maior identitas, quam realis, ex hoc intelligi poſſet. Tum 4. identitas eſſentialis debet dicere vnitatem ſecundum eſſe eſſentiale, vel ergo quæ identificantur cum aliqua eſſentia, ſunt vnum in eſſentia, vel non, ſi primum, ergo ſunt de eſſentia illius, & primus modus coincidet cum ſecundo; ſi ſecundum, ergo non dicunt identitatem eſſentialem, quia non aderit vnitas ſecundum eſſentiam. Denique cuiuſcunque rei vna eſt tantum ratio formalis, quæ conſiſtit in indiuiſibili, ergo malè aſſignatur duplex modus identitatis eſſentialis, vel ſaltem dari deberet vna ratio communis illis duobus modis, quæ ſe haberet, vt genus, ad ſuas ſpecies, qua tamen aſſignari non poteſt.

Deindè ſect. 2. impugnat modum diſtinctionis eſſentialis præfato modo identitatis oppoſitum, vt nimirum diſtinctio eſſentialis ſit illa, qua naturæ realiter diuerſæ diſtinguuntur, quia hoc nullo modo explicat rationem diſtinctionis eſſentialis, ſed realis, quid enim ſpectat ad diſtinctionem eſſentialem, quod eſſentiæ ſint realiter diſtinctæ; licet enim ad diſtinctionem eſſentialem conſequatur diſtinctio realis, nihil tamen facit huiuſmodi diſtinctio ad conſtitutionem eſſentialis diſtinctionis, imò ſequeretur quod duæ naturæ eiuſdem ſpeciei ſolo numero diſtinctæ diſtinguerẽtur inter ſe eſſentialiter, quod eſt falſum. Et tandem impugnat modum ſecundum diſtinctionis eſſentialis, quo aliquid dicitur ab alio eſſentialiter diſtinctum, quando eſt extra eſſentiam eius, quia licet ex eo, quod vnum ſit intrà eſſentiam alterius, vt conſtitutiuum talis eſſentiæ, rectè inferatur eſſe idem eſſentialiter, non tamen ex oppoſito, quod vnum ſit extrà eſſentiam alterius, infertur quod ſit diſtinctum eſſentialiter, ratio diſcriminis eſt, quia non omne quod eſt extrà eſſentiam, ſe habet, vt quædam eſſentia, quo pacto ſe habere debet quicquid eſſentialiter ab alio diſtinguitur, ſed poteſt ſe habere, vt proprietas, vt modus, aut aliquid aliud; quare concludit Paſq. primum modum identitatis, & diſtinctionis eſſentialis explicare ſolum identitatem, ac diſtinctionem realem, non autem eſſentialem.

197 Reſp. Scotiſtas gratis concedere per illum primum modum identitatis, & diſtinctionis eſſentialis non explicari, niſi identitatẽ, & diſtinctionem realem naturarum, & ex hoc aiunt explicari etiam identitatem, & diſtinctionem eſſentialem propriè dictam, quia hæc omnino cum illa coincidit, vt probatum eſt, cum diſtinctio eſſentialis non ſit, niſi diſtinctio realis naturarum, & cum quæritur, an quãdo aliqua idẽtificẽtur vni eſſentiæ ſingulari, ſint cõſtitutiua illius eſsẽtiæ nec ne reſpondetur interdum ita eſſe, nã gradus metap. eiuſdem indiuidui communicant in eadem ſingulari eſſentia, quam etiam intrinſecè conſtituunt; interdum vero non, nam plures paſſiones eiuſdem ſubiecti, & plures perſonæ, ac attributa in diuinis dicuntur identificari vni eſſentiæ ſingulari, & tamen non ſunt de illius quidditate, quia ſupponunt eſſentiam illam conſtitutam, quod etiam concedit Paſqual. ibi ſect. 1. num. 5. neque implicat hoc pacto aliqua identificari vni eſſentiæ ſingulari, nec tamen illam intrinſecè conſtituere, quia identificatio eſſentialis iuxta primam acceptionem non ſignificat conſtitutionem illius eſſentiæ, in qua plura communicant, ſed ſignificat quod illa plura non imponent aliam eſſentiam ideſt naturam integram ordinatam ad exiſtentiam præter illam, in hoc ſenſu iuxta primam acceptionem paſſio dicitur eſſentialiter identificari ſubiecto, non quia intrinſecè conſtituat eſſentiam ſubiecti, vt riſibilitas humanitatem, neque quia participent eandem eſſentiam ideſt quiddditatem, vel rationem conceptibilem, ſed quia

illi-

Digitized by Google

riſibilitas vlteriorem eſſentiam non addit humanitati, ſed ſimplicem quandam formalitatem, quæ per eandem eſſentiam ſubiecti ratificatur, & realizatur, & per eandem exiſtentiam exiſtit, qua de cauſa paſſio, & ſubiectum dicuntur eſſentialiter identificari iuxtà primam acceptionem abſque vlla contradictione. Ad 2. negatur ſequela cum eius probatione, quia paſſio ſecundum Scotiſtas non eſt in prædicamento qualitatis, vt ſupponit Paſqualig. ſed in prædicamento ſui ſubiecti reductiuè ob realem identitatem cum ipſo, quæ etiã dicitur identitas eſſentialis iuxtà primam acceptionem. Ad 3. negatur aſſumptum cum probatione, quæ potius oppoſitum probat, quia entitas & eſſentia rei idem prorſus ſignificant, ſicut enim entitas dicitur ab ente, ita eſsentia ab eſse, vndè vtrumque ſignificat vel rem ipſam exiſtentem, vel ſaltem exiſtere poſſibilem, & ideò vna non eſt intimior alia, ſed pari paſsu gradiuntur; videtur tamen identitas eſsentialis intimior, quam realis, quatenus magis abſtrahere videtur ab exiſtentia actuali, quam illa, re tamen vera eſsentia ſub puro ſtatu poſſibilitatis æquè benè poteſt fundare identitatem, vel diſtinctionem realem poſsibilẽ ab alia eſsentia poſsibili, ſicut fundare poteſt identitatem, vel diſtinctionem eſsentialem. Ad 4. quæ identificantur in vna eſsentia dicuntur vnum in eſsentia, ſeu vnam importare eſsentiam, etiamſi non ſint conſtitutiua illius, aut de eius quidditate, hac ratione paſsio dicitur identificari eſsentialiter cum ſubiecto, etiamſi non ſit de eius quidditate, ſed illud ſupponat eſsentialiter conſtitutum, quia nimirum aliam eſsentiam, ac entitatem non dicit præter eſsentiam ſubiecti, ſed aliam ſolum addit formalitatem; ſic etiam ex ipſo Paſqualig. perſonæ diuinæ identificantur eſsentialiter diuinæ eſsentiæ, quam tamen eſsentialiter non conſtituunt, ſed conſtitutam ſupponunt, non ergò implicat plura identificari in vna eſsentia, ſeu aliam illi non addere eſsentiam, nec tamen illam intrinſecè conſtituere, ſed potius conſtitutam ſupponere. Ad vlt. negatur conſequentia, quia licet duplex ille modus aſsignetur eſsentialis identitatis, & diſtinctionis, diximus tamen primum eſse magis proprium modum identitatis, quia identitas ex vi nominis ſignificat vnitatem eſſentiæ, & diſtinctio diuerſitatem eiuſdem, ſiue multiplicitatem.

198 Ad aliud argumentum, quo impugnatur diſtinctio eſſentialis oppoſita primo modo identitatis, neſcio qua ratione objiciatur Scotiſtis à Paſqualig. cum & ipſe declaret diſtinctionem eſſentialem per diuerſitatem, & multiplicitatem eſſentiarum, vndè etiam contra ipſum reduci poſſet; negatur itaque aſſumptum, quod per talem diuerſitatem, & multiplicitatem eſſentiarum, ac naturarum non ritè explicetur diſtinctio eſſentialis, imò diſtinctio eſſentialis aliud non eſt ex Scot. 1. d. 2. q. 7. FF. vt ſuprà diximus nu. 164. quam ipſa diſtinctio realis naturarum; & cum ait ex hoc ſequi duas naturas eiuſdem ſpeciei ſolo numero diſtinctas diſtingui inter ſe eſſentialiter, negatur ſequela, quia vt docet Doctor, ibidem, duæ naturæ eiuſdem ſpeciei ſolo numero differentes, ſi ſunt ſubſtantiales, cum ſuis hæcceitatibus conſtituunt diuerſa ſuppoſita, & ſic diſtinctio inter illas non poteſt, nec debet dici diſtinctio eſſentialis, ſed tantum ſuppoſitalis. Ad vlt. mirum etiam eſt, quomodo Paſqualig. neget diſtinctionem eſsentialem iuxtà ſecundam acceptionem, cum concedat modum identitatis ei oppoſitum; & ſanè ſi ritè aliquid dicitur alicui eſſentialiter identificari, quia eſt intrà rationem, ac eſſentiam eius, pari ratione quod eſt extrà eius eſſentiam, dicetur diſtingui eſſentialiter ab eo; diſtinctio enim commenſuratur identitati, quam negat, ſi negat identitatem realem, eſt realis; ſi formalem, formalis; cum ergò in propoſito, quod eſt extrà eſſentiam alicuius, diſtinguatur ab eo, & non niſi negando identitatem eſſentialem, conſequens eſt, vt talis diſtinctio, non niſi eſſentialis dicatur, etiam ſi quod ſic diſtingui dicitur, non ſit propriè eſſentia, ſed proprietas, vel modus; quia denominatio huius diſtinctionis eſſentialis non ſumitur ex hoc, quod res ſic ab alia diſtincta, ſit propriè eſſentia, vel non, ſed ex hoc, quod intrat eſsentiam alterius, à quo ob talem excluſionem dicitur diſtingui, & ideò diſparitas ad hoc adducta à Paſq. nulla eſt.

QVÆSTIO X.

De natura Identitatis, & Diſtinctionis modalis.

199 Sicut duo dantur genera modorum ex dictis diſp. 2. q. 6. art. 1. quorum aliqui dicuntur extrinſeci, & phyſici, quia nimirum extrinſecè, & veluti accidentaliter res ipſas phyſicas determinant, quo pacto ſe habet figura reſpectu quantitatis, ſeſſio reſpectu ſedentis, &c. aliqui verò intrinſeci, & metaphyſici, quia magis intrinſecè intrinſecas rerum eſsentias determinant, quo pacto ſe habet exiſtentia reſpectu eſsentiæ, finitas reſpectu creaturæ, infinitas reſpectu Dei, de quorum modorum natura, & conditione loc. cit. fusè diximus. ita quoque duplex identitas, vel diſtinctio modalis aſsignari poteſt, alia nimirum modi extrinſeca à re, cuius eſt modus, & alia modi intrinſeci; & de vtraque in præſenti agendum nobis eſt, licet Recentiores de ſola diſtinctione modali extrinſeca agant, vt potè qui non alios modos rerum agnoſcere videntur præter extrinſecos, & Scotiſtæ è contrà de ſola modali intrinſeca, vt potè qui non alios modos rerum agnoſcunt præter intrinſecos; ſed loc. iam cit. oſtendi hos, & illos pari paſsu errare, & neceſsarios eſse in rerum natura modos vtriuſque generis, tam ſcilicet extrinſecos, quam intrinſecos, illos quidem pro rebus phyſicis determinandis, iſtos verò pro realitatibus metaphyſicis; vndè conſequenter dabitur diſtinctio modalis vtriuſque generis in rerum natura citrà operationem intellectus, atque ideò de vtraque in hac quæſtione agemus, & primò quidem de diſtinctione modali extrinſeca, deinceps verò de modali intrinſeca.

Recentiores paſſim hanc diſtinctionem modalem extrinſecam, ſeu modi extrinſeci à re cuius eſt modus, aſſignant quidem, vt diſtinctionem præcedentem omne opus intellectus, nolunt tamen coincidere cum diſtinctione reali propriè dicta, quæ eſt inter rem, & rem, quia modus non eſt res, cum ſe ſolo exiſtere nequeat, ſed modificatio, & circumſtantia rei, atque ideò eam conſtituunt, vt ſpeciem diſtinctionis mediam quodammodo inter diſtinctionem propriè realem, & diſtinctionem rationis, quam placuit Suarez diſp. 7. Metaph. ſec. 1. appellare diſtinctionem ex natura rei, vt à proprie reali eam condiſtingueret, & à diſtinctione rationis, quam ſequuntur Moriſan. diſp. 1. Log. q. 6. art. 1. Auerſa q. 5. Phyloſoph. ſec. 8. Amic. trac. de Diſtinc. quæſt. 13. & alij quamplures, quam diſtinctionem modalem verſari dicunt nedum inter rem, & eius modum, ſed etiam inter plures modos ſiue eiuſdem rei, ſiue diuerſarum inuicem comparatos, vt inter ambas vniones materiæ, & formæ. Addunt denique proprium, & adæquatum ſignum huius diſtinctionis modalis eſſe ſeparabilitatem quoad exiſtentiam in indiuiduo non mutuam, ſiue ſeparabilitas illa ſit per potentiam naturalem, ſiue ſupernaturalem, ita Suar. cit. num. 6. & Amic. num. 8. ratio eſt (inquit Suar.) quia ex huiuſmodi ſeparatione mutua rectè conuincitur eam rem, quæ poteſt manere deſtructo alio extremo, habere per ſe ſuam realitatem entitatiuè, & eſſentialiter independenter ab illo extremo, quod deſtrui poteſt ipſa manente, non verò poteſt inde concludi aliud extremum, quod poteſt deſtrui, habere ex ſe propriam entitatem, quia illud extremum tale eſt, vt manere non poſsit ſine altero, ſed ad hoc ſufficit, vt ſit modus eius, imò hoc eſt intrinſecum entitati modali, vt per ſe manere non poſsit, nec ſeparari actu ab eo, cuius eſt modus, ergo ex prædicta ſeparatione non poteſt concludi maior diſtinctio, quam modalis. Conf. nam ita comparatur motus localis ad mobile, ſeſsio ad ſedentem, actio ad terminum, inter quæ nullus qui rectè ſentiat, maiorem diſtinctionem ponit, quam modalem.

200 Dicendum eſt hanc diſtinctionem modalem ſiue ſit inter rem, & modum extrinſecum eius, ſiue inter plures modos inuicem comparatos contineri quidem ſub diſtinctione ex natura rei, vt ſecernitur à diſtinctione rationis, non tamen conſtituere ſpeciem diſparatam, & condiſtinctam à diſtinctione reali, ſed ad ipſam pertinere, & reduci. Concluſio eſt Scoti 3. quol. art. 1. & 2. d. 1. q. 5. *quod ſi adhuc*, vbi ait hanc eſſe contentionem de nomine, quia iuxtà varias acceptiones entitatis, & rei poteſt huiuſmodi diſtinctio vocari realis, & modalis, quam amplectuntur etiam nonnulli ex Recentioribus melioris notæ, vndè Arriag. diſp. 1. Metaph. ſec. 4. num. 97. inquit diſtinctionem realem diuidi in realem ſimpliciter ideſt eam, quæ eſt inter duas res ſimpliciter, & in realem ſecundum quid ideſt modalem, non quia hæc ſecunda in ratione diſtinctionis ſit minor, ſed quia vnum extremum eſt modus alterius, dico modum alterius (inquit) nam licet ambo extrema ſint modi, dummodo vnum non ſit modus alterius abſolutè dicuntur realiter diſtingui, & non modaliter, ſic duæ vniones realiter diſtinguuntur, quia inter ſe non ſunt modi, à ſubiectis tamen ſolum modaliter diſtinguuntur, quia ſunt illorum modi; ita Arriag. loc. cit. & ſic etiam loquitur Paſqualig. diſp. 51. ſec. 2. n. 6. vbi ait ſi diſtin-

diſtinctio modalis conſideretur ſecundum ſeipſam formaliter in ratione diſtinctionis eſſe æquè realem, ac eſt illa, quæ eſt inter rem, & rem, licet modalis dicatur ſumpta denominatione ab alio extremo, qui habet rationem modi reſpectu alterius, ſic tandem loquitur etiam Hurtad. diſp. 6. Met. ſec. 2. ſubſec. 1. §. 3. vbi ait hanc diſtinctionem ſub reali contineri quia exiſtit à parte rei, & ſicut modus ſimpliciter eſt ens reale, ita & eius diſtinctio realis, vocatur autem modalis, quia alterum, vel vtrumque eſt modus de quo ait latè egiſſe diſp. 2. ſec. 5. ibique oſtendiſſe modum eſſe rem, vocari autem modum, quia non tam videtur nouum afferre entitatem, quam nouam determinationem entitatis præexiſtentis, quod & ego quoque latè oſtendi ſuperius diſp. 2. Metaph. q. 6. art. 1. vbi egi ex profeſsò de modis extrinſecis, & intrinſecis rerum, vndè ſicut ibi dixi modum eſſe rem loquendo de modo extrinſeco (nam intrinſecus neque eſt res, neque formalitas propriè loquendo vt ibi explicatum eſt) ita hic conſequenter aſſerendum eius diſtinctionem à re eſſe realem in ratione diſtinctionis, & alietatis, & ſolum dici modalem ex parte ſui ſumpta denominatione à munere modificandi, quod gerit circa rem ipſam, cuius dicitur modus.

Poteſt autem probari concluſio ex dictis ſuprà num. 171. ex præcipuo ſigno diſtinctionis realis, quod eſt ſeparabilitas, modus enim intrinſecus ſeparabilis eſt à re, cuius eſt modus, abſque eo quod res illa aliquid ſuæ entitatis intrinſecæ amittat, ergo re vera diſtinguitur realiter ab ea; Probatur conſequentia quia ſeparabilitas duorum ſiue ſit mutua, ſiue non mutua, eſt ſufficiens ſignum realis diſtinctionis, inter aliqua duo, vt probatum eſt num. 187. Quod rurſus confirmari poteſt; quia quando videmus aliqua duo ita ſeparari, vt vnum deſtruatur, aliud verò remaneat integrum, & illibatum in ſua intrinſeca entitate, tunc arguimus illa duo diuerſas habere entitates, imò & exiſtentias, nam ſi vnum haberet eandem prorſus entitatem, & exiſtentiam cum alio, vel tunc vtrumque deſineret, vel neutrum, quia nihil deſinere poteſt, niſi etiam eius entitas deſinat, ac exiſtentia, ergò etiam hæc ſeparabilitas non mutua ſufficiens ſignum eſt realis diſtinctionis. Tum quia D. Aug. 6. de Trin. cap. 6. ex hac ſeparabilitate non mutua arguit realem diſtinctionem inter magnitudinem, & figuram; & Ariſt. etiam 1. Phyſ. ex hac ſeparabilitate non mutua diſtinctionem realem deduxit inter materiam, & formam, quia nimirum videbat materiam manere, & formam deſtrui, neque ipſe cogitauit vnquam poſſe formam ſaltim per Dei potentiam à materia ſeparatam conſeruari poſſe, cum ergò res, & modus ſint ita ab inuicem ſeparabilia, concludendum eſt eorum diſtinctionem dici poſſe, ac debere realem. Tum quia diſtinctio realis à toto genere in minus ſe habet, quam ſeparatio, vel ſeparabilitas ſiue ſit mutua, ſiue non mutua, non enim quæcunque ſunt realiter diſtincta, ſunt ſeparabilia cum ſeparabilitas non ſit adæquatum, & conuertibile ſignum cum diſtinctione reali, benè tamen è contrà, quæcunque ſunt ſeparabilia, ſunt realiter diſtincta, cum ergo res, & modus ſeparari poſſint, ſufficit hæc ſeparabilitas etiamſi non mutua ad inferendam realem diſtinctionem.

201 Reſpondet Paſqualig. loc. cit. quod licet hæc diſtinctio modalis in ſe formaliter conſiderata, & in ratione diſtinctionis ſit æquè realis ac illa, quæ eſt inter rem, & rem, ſubdit tamen n. 8. quod ſi diſtinctio conſideretur ex parte extremorum, & vt qualificata per ipſa, diſtinctio hæc non poteſt dici realis, quia modus deficit à ratione rei, cum nec habeat propriam entitatem, nec propriam exiſtentiam, diſtinctio autem realis verſatur inter rem, & rem. Hæc reſponſio planè admittit quantum hic probare intendimus, nempe diſtinctionem modi extrinſeci à re cuius eſt modus, eſſe realem reſpiciendo naturam diſtinctionis in ſe, ſed vlterius nunc pergo, & probo poſſe dici realem etiam ex parte extremorum, quia etiam modus eſt res, quantum ſufficit ad denominandam diſtinctionem realem ex parte vtriuſque extremi, nam dici poteſt ens, & res eo modo, quo hoc deſcendit in decem prædicamenta, & licet modus non ſit res, ſicut illa cuius eſt modus, non tamen nulla res eſt, ſicut nec vllum ens, inquit Scotus loc. cit. quol. 3. & 2. d. 1. q. 5. Conf. quia licet modus petat ſemper eſſe connexus cum re, cuius eſt modus, adhuc tamen dici poteſt, ac debet res, vt à realitate diſtinguitur, & quantum ſufficit ad denominandam diſtinctionem realem ex parte ſui, quia res dicitur, quod habet propriam entitatem, & exiſtentiam, ſecundum quam immediatè poteſt eſſe terminus cauſalitatis phyſicæ, vt ſuprà dictum eſt, ſed modus habet ſic propriam entitatem, & exiſtentiam, ergo poteſt dici res abſolutè loquendo, licet dicatur modus, per comparationem ad rem, quam modificat, probatur minor, quia incipit modus de nouo in ſubiecto, & deſinit non incipiente, vel deſinente ſubiectò, ſed hoc prorſus impoſſibile foret, ſi modus eandem prorſus haberet entitatem, ac exiſtentiam cum re, cuius eſt modus, quia nequit aliquid incipere, vel deſinere, niſi quoque deſinat eius entitas, vel exiſtentia; tum quia D. Aug. loc. cit. ex hoc probat figuram non identificari realiter cum quantitate, nec habere eandem entitatem, ac exiſtentiam cum ipſa, quia poteſt eſſe quantitas ſine figura, quod euidens ſignum eſt vnum non eſſe idem cum alio, nec habere eandem entitatem, vel exiſtentiam cum illo.

Reſpondēt Recentiores illud propriè dici rem, quod ſe ſolo exiſtere poteſt non indigens altero, cui ſit affixum, modus autem ſe ſolo exiſtere nequit, ſed poſtulat eſſe perpetuò affixum rei, quam modificat, & ideò nequit dici res, nec diſtinctio realis ex parte ipſius; Addunt diſtinctionem realem eſſe talis naturæ, vt verſari debeat inter extrema, quorum vtraq; ſimul, & actu poſſint conſeruari in rerum natura abſque reali vnione inter ſe, vt corpus, & anima, Petrus, & albedo, quo pacto non ſe habent res, & modus, quia licet quantitas poſſit eſſe ſine figura hac, & illa, non tamen è contrà; vndè cum dicitur ſeparabilitatem eſſe infallibile ſignum diſtinctionis realis, aiunt id debere intelligi de ſeparabilitate mutua, & cum retentione propriæ exiſtentiæ, itaut vnum poſſit ab alio ſeparatum conſeruari, & conſiſtere ſaltim per Dei potentiam, quo pacto non ſe habet modus reſpectu rei, cuius eſt modus. Sed hæc reſponſio difficultatem non euacuat, quia ad rationem Rei ſimpliciter, & abſolutè loquendo, vt realem fundat diſtinctionem, minimè requiritur, vt ſe ſola exiſtere poſſit, ſed ſufficit, quod per veram efficientiam, & phyſicam cauſalitatem accipiat eſſe per ſe, ſiue ſolitariè exiſtere poſſit, ſiue non, vt dictum eſt num. 160. ita autem ſe habet modus, quia de nouo producitur in re, quam modificat, & deſtruitur ſine productione, & deſitione rei, cuius eſt modus, vt patet de vnione reſpectu ſubiecti, ſeſſione reſpectu ſedentis, præſentiæ reſpectu rei locatæ, ſed propria rei eſſentia, & exiſtentia eſt terminus ad quem productionis, & terminus, à quo deſitionis, & deſtructionis, ergò modus propriè poteſt dici Res, vt res à realitate diſtinguitur. Neque refert modum non produci in ſeipſo, nec in ſeipſo deſinere, ſed in alio, id enim non infert, quod propria careat eſſentia, & exiſtentia, ſed ſolum quod non habeat ſuam eſſentiam, & exiſtentiam ſolitariam, ſeu ſe ſola exiſtere natam, ſed neceſſariò alteri aſſociatam, quemadmodum ipſi Aduerſarij dicere ſolent de actu vitali reſpectu potētiæ vitalis, quod ob intrinſecam, ac eſſentialem ab ipſo dependentiam neque per Dei potentiam poteſt ab ipſa ſeiunctim conſeruari, neque ob id dicunt eſſe modum potentiæ vitalis, ſed adhuc eſt vera res, & entitas. Neque tandem verum eſt, quod dicebatur ad diſtinctionem realem neceſſariam eſſe ſeparabilitatem mutuam extremorum, itaut vnumquodque reciprocè poſſit ſeparatum ab alio conſeruari, non inquam, id neceſſarium eſt, vt ſæpius inculcauimus, ſed ſufficit quod vnum remanere poſſit in ſua entitate integrum alio deſtructo, cum ergo poſſit modus à ſubiecto ſeparari, & deſtrui abſq. eo, quod aliquid entitatis ſubiecti deperdatur, argumento eſt realiter inter ſe diſtingui, & hæc eſt ſeparabilitas, quæ dicitur eſſe ſignum diſtinctionis realis inter aliqua duo, vt ſcilicet vnum remaneat integrum, & illæſum in ſua entitate abſque alio, ſiue hoc pariter ſeparatum ab eo conſeruetur, ſiue deſtruatur, vndè per accidens eſt ad realem diſtinctionem, quod vtrumque extremum poſſit ſeparatum conſeruari, vt dictum eſt q. 8. loquendo de ſignis diſtinctionis realis.

202 Ex qua doctrina labuntur fundamenta Recentiorum ab initio quæſt. relata, quibus probabant diſtinctionem rei, & modi non poſſe dici realem, quia res non eſt modus, & adæquatum ſignum diſtinctionis modalis eſſe ſeparabilitatem non mutuam; non inquam, hoc dici poteſt adæquatum eius diſtinctionis ſignum, & cum ea conuertibile, quaſi quæcunque ſunt ſic ſeparabilia, non realiter diſtinguantur, ſed tantum modaliter, quia inſeparabilitas duarum entitatum cū retentione propriæ exiſtentiæ ex parte vtriuſq. pōt ex alijs oriri capitibus .ſ. ratione intrinſecæ, & eſſentialis dependentiæ vnius ab alio, qualē dicunt Thomiſtæ interuenire inter actum vitalem, & potentiam, & nos inter totum, & partes vnitas, & inter duo relatiua, quorum neutrum poteſt ſine alio exiſtere, & conſeruari, vt relatiua ſunt, & tamen adhuc in ratione relatiuorum realiter diſtinguuntur, quia

lun-

Digitized by Google

fundant correlationes realiter diſtinctas. Præterea principaliter poſſet adhuc probari diſtinctionem rei, & modi extrinſeci poſſe dici realem ex tertio ſigno realis diſtinctionis aſſignato ſub num. 183. quod erat oppoſitio producentis, & producti, cauſantis, & cauſati, cum nihil poſſit cauſare ſeipſum, cum ergo res cauſet ſuum modum ad minus in genere cauſæ materialis, imò & interdum efficientis, conſequenter dicendum eſt, quod etiamſi ex ſeparabilitate rei, & modi non ſufficienter colligeretur diſtinctio realis inter illa, quia non eſt ſeparabilitas mutua, adhuc tamen ſufficienter colligi poſſet ex oppoſitione producentis, & producti, cauſantis, & cauſati, quod erat ſignum realis diſtinctionis, ergo diſtinctio rei, & modi extrinſeci re vera eſt realis, neque ſpeciem conſtituit diſparatam à diſtinctione reali.

Oppoſitum tamen contendunt probare Recentiores cit. & Primò probat Amic. ex Ariſt. 3. Phyſ. 21. vbi motum, actionem, & paſſionem ait eſſe idem ſubiecto, & differre ratione, quod vtique nequit intelligi de ſola diſtinctione rationis, ideſt facta per intellectum, ſed maiori, quæ cum non ſit realis debet dici modalis, Reſp. motum realiter diſtingui ab actione, & paſſione ex dictis diſp. 15. Phyſ. q. 3. & ſic etiam diſtingui inter ſe actionem, & paſſionem, vt oſtenſum eſt ſuprà in hac ipſa diſp. q. 1. ar. 6. num. 59. quid autem intendat Ariſt. 3. Phyſ. 21. cum ait motum, actionem, & paſſionem eſſe idem ſubiecto, ſeu materialiter, & differre ratione, ſeu formaliter iam explicatum eſt loc. cit. ac etiam in expoſitione textus lib. 3. Phyſic. ex Scot. 4. d. 13. quæſt. 1. L.

Deindè obijcit Suarez diſp. 7. Met. ſec. 1. nu. 21. neceſſario admitti debere diſtinctionem modalem modi extrinſeci à re cuius eſt modus, vt ſpeciem diſparatam & condiſtinctam à diſtinctione reali, quæ eſt inter rem, & rem, & vt diſtinctionem minorem illa præter opus intellectus, quia ſeparabilitas mutua, qualis eſt inter Petrum, & Paulum, vel eſſe poteſt inter animam, & corpus, arguit maiorem diſtinctionem, quã ſeparabilitas non mutua, qualis eſt inter rem, & modum, ſeparabilitas mutua non arguit niſi diſtinctionem realem propriam, ergo ſeparabilitas non mutua non arguit talem, aut tantam diſtinctionem. Conſ. quia diſtinctio realis propria debet eſſe inter rem, & rem, ſed diſtinctio quæ eſt inter rem, & modum non eſt diſtinctio rei à re, ſed rei à modo, ergo non eſt realis. Demum modus, tam intimè includit coniunctionem cum re, cuius eſt modus, vt per nullam potentiam ſine illa eſſe poſſit, ergo ſignum eſt illam coniunctionem eſſe quendam modum identitatis, eſt ergo minor diſtinctio inter modum, & rem, quam inter duas res.

Reſpondet Poncius tom. 3. ſui Curſus diſp. 20. q. 1. n. 10. negando maiorem, nam quod modus non poſſit exiſtere ſine modificato, non prouenit ex defectu diſtinctionis, ſed ex natura particulari ſua, quæ cum ſit eſſentialiter determinatiua modificati, non poteſt ſine ipſo exiſtere, quam ſolutionem confirmat, ac ſimul obiectionis infirmitatem oſtendit, quia ſi mutua ſeparabilitas argueret maiorem diſtinctionem, quam ſeparabilitas non mutua, etiam ſeparabilitas mutua naturalis qualis eſt inter Petrum, & Paulum, argueret maiorem diſtinctionem, quam ſeparabilitas non mutua naturalis, qualis eſt inter Petrum, & albedinem, vel inter intellectum, & intellectionem, & conſequenter non daretur diſtinctio realis propria inter Petrum, & albedinem, ſicut datur inter ipſum, & Paulum, ergo mutua ſeparabilitas non arguit maiorem diſtinctionem, quam non mutua. Ad Conſ. negat pariter maiorem, non enim diſtinctio dicitur realis propria, quia ſit inter rem, & rem, ſed quia eſt inter extrema poſitiua, & eſt oppoſita diſtinctioni formali, & diſtinctioni rationis, & quia diſtinctio rei à modo eſt huiuſmodi, ideò eſt diſtinctio realis propria, quamuis non ſit inter extrema mutuo ſeparabilia. Sed hanc ſolutionem ſimul cum inſtantia illa adducit Suarez loc. cit. ſec. 2. num. 7. & reijcit dicens aliud eſſe loqui de inſeparabilitate naturali, aliud verò de inſeparabilitate in ordine ad potentiam Dei abſolutam, nam ex priori ſola non poteſt ſufficiens argumentum ſumi indiſtinctionis realis propriè, & in rigore ſumptæ, vt conuincit argumentum de ſubiecto, & accidente, de materia, & ſingulis formis materialibus, materia enim poteſt à qualibet indiuidua forma ſeparari, & ſine illa conſeruari, nulla verò talis forma poteſt naturaliter ſeparari à materia, itaut ſine illa conſeruetur; at verò ſi ſit ſermo de inſeparabilitate in ordine ad potentiam Dei abſolutam, inquit valde probabile argumentum ſumi, ea, quæ prædicto modo comparantur, & conſeruari non poſſunt mutuo ſeparata, tantum diſtingui modaliter; ratio eſt, quia ſi alterum extremum ex illis duobus tale eſt, vt per potentiam Dei abſolutam non poſſit ſine alio conſeruari, magnum argumentum eſt illud eſſentialiter tantum eſſe modum quendam, & non veram entitatem, quia ſi eſſet vera entitas, non poſſet habere tam intrinſecam dependentiam ab alia entitate, vt non poſſit Deus illam ſupplere ſua infinita potentia, ergo ſolum id prouenire poteſt ex eo, quod illud extremum in ſua intrinſeca eſſentia non eſt entitas, ſed tantum modus; ita Suarez cit. quibus an re vera illi inſtantiæ ſatisfaciat, nolo ſollicitus eſſe, id enim Põcio incumbebat, qui eam adhibuit. Solutio verò, quam Poncius adhibet ad Conſ. minimè placet, dum negat diſtinctionem realem propriè dictam eſſe illam, quæ verſatur inter rem & rem, & inquit eſſe illam, quæ eſt inter extrema poſitiua, & opponitur diſtinctioni formali, & diſtinctioni rationis; hoc enim nihil eſt dictu, peto namque per quid opponatur diſtinctio realis propriè dicta diſtinctioni formali, planè non illi opponitur, quia ſit inter extrema poſitiua quomodocunque, nam in hoc ſenſu etiam formalis diſtinctio inter poſitiua verſatur; ſed quia poſitiua inter quæ verſatur diſtinctio realis, ſunt res, illa verò inter quæ verſatur diſtinctio formalis, non ſunt res, ſed realitates, ſiue formalitates, quam doctrinam poſteà tradit ipſe Poncius immediatè poſt quæſt. ſeq. ex communi Scotiſtarum ponens diſcrimen inter extrema poſitiua diſtinctionis realis, & diſtinctionis formalis, malè ergo negat diſtinctionem realem propriè ſumptã eſſe illam, quæ eſt inter rem, & rem, & potius negare debebat modum non eſſe rem, quantum ſufficit, vt poſſit fundare realem diſtinctionem.

203 Itaque ad argumentum negandum eſt inſeparabilitatem illam non mutuam arguere minorem diſtinctionem, inter rem & modum, quam faciat ſeparabilitas mutua; contingere enim poteſt, vt illa inſeparabilitas, quæ eſt ex parte alterius extremi, non oriatur ex identitate aliqua, vel minori diſtinctione, ſed ex aliquo modo dependentiæ magis intrinſeco, ac inſupplebili etiam per potentiam Dei abſolutam, vt Aduerſarij quàm plures dicere ſolẽt de actu vitali v. g. intellectione reſpectu intellectus, à quo nõ poſſe aiunt ſeparatã cõſeruari nec naturaliter, nec ſupernaturaliter, cũ eſſentialẽ dependentiã dicat à potẽtia vitali, & nos Scotiſtę potiori ratione aſſerimus de toto eſsẽtiali phyſico reſpectu ſuarũ partiũ vnitarum, & tamen certum eſt intellectionem non minus realiter ab intellectu diſtingui, quam diſtinguatur albedo à Petro, tum quia in ratione diſtinctionis. & alietatis tam eſt verum dicere ſeſſionem eſſe aliud à ſedente, figuram à quantitate, à parte rei, quam intellectionem ab intellectu, & ideò illa inſeparabilitas non arguit minorem diſtinctionem. Vel dicendum quod ſi aliquo pacto minorem arguit diſtinctionem, non tamen talem, vt non poſſit, ac debeat adhuc dici realis, quia vt ſupra dictum eſt, modus eſt res, quantum ſufficit ad fundandam realem diſtinctionem propriè dictam, & ſeparabilitas cum amiſſione propriæ exiſtentiæ abſque præiudicio exiſtentiæ alterius extremi eſt ſufficiens indicium realis diſtinctionis ab eo. Ad Confir. ſi per rem, & rem intelligantur extrema, quæ poſſint abinuicem ſeparata manere, & conſeruari, negatur maior, hoc enim non eſt neceſſarium. ſed ſufficit, quod extrema ita ſint res, quod vnumquodque poſſit produci, vel corrumpi abſq; deſitione, & corruptione alterius, res enim pyſica dicitur, prout à realitate Metephyſica diſtinguitur, quicquid poteſt terminare cauſalitatem agentis Phyſicam, & realem, quia hoc neceſſariò terminatur ad eſſentiam rei, prout exiſtens eſt, ſiue ſolitariè in ſeipſa, ſiue cum alio aſsociata, quo ſenſu intellecta, & conceſsa maiori, negatur minor, quod modus non ſit res, & diſtinctio inter ipſa non ſit veluti rei, & rei quantum ſufficit ad fundandam diſtinctionem realem propriè dictam. Ad vlt. negatur prima conſequentia, & conſequenter etiam ſecunda, & ratio negationis eſt. quia coniunctio duorum non opponitur, vel excludit diſtinctionem, vt conſtat de materia, & forma vnitis in compoſito, & adhuc realiter inter ſe ſe diſtinctis, ſed opponitur diuiſioni, eamque excludit, nam ſi coniunctio eſſet quidam modus identitatis, non ita realiter diſtinguerentur anima, & corpus in homine, quando ſunt coniuncta, ac poſteà quando poſt obitum ſunt disiuncta, quod ſi coniunctio minuit diſtinctionem vnitorum (quod tamen abſolutè falſum eſt propriè de diſtinctione loquendo) non tamen ita minuit, vt adhuc diſtinctio inter illa nequeat dici realis.

Sed adhuc inſtat Suarez, ſi modus intrinſecus eſſet vera res, & entitas, non poſſet habere tam intrinſecam dependentiam ab alia entitate, vt non poſſet ſaltim Deus illam

ſup-

ſupplere ſua infinita potentia, ergo ſolum id prouenire poteſt ex eo, quod illud extremum in ſua intrinſeca eſſentia non eſt entitas, ſed tantum modus. Reſp. negando aſſumptum, poteſt enim interdum vnum ens adeò eſſentialem dependentiam habere ab alio, & neceſſariam connexionem cum ipſo, & eius indigentia, nec etiam à Deo ſuppleri poſſit, quemadmodum dicunt Aduerſarij de actu vitali, qui adeò neceſſariò in ſuo eſſe, & fieri dependet à potentia vitali, vt nec à Deo eius indigentia ſuppleri poſſit, nec tamen dicunt illum eſſe modum. Accedit, quod ratio modi non tollit ab eo, quod non ſit res, & entitas realis abſolutè loquendo, ſed ſolum quod non ſit res eo pacto, quo res dicitur illud, cuius eſt modus, vt docet Scot. loc. cit. 1. non eſt res ſumendo rem pro illo, quod ſe ſolo exiſtere, & conſeruari poteſt, neque ex ſua ratione intrinſeca petit eſſe alteri affixum per modum determinationis, & modificationis. Denique ratio à priori cur modus extrinſecus per ſe exiſtere nequeat, & petat affixum eſſe rei, quam modificat, itaut nec per Dei potentiam ſe ſolo conſeruari poſſit, nõ eſt quia nõ ſit res, nec per Dei potentiam ſe ſolo conſeruari poſſit, non eſt quia, non ſit res nec entitas relatiua, vt conſtat de vnione, vbi, actione, paſſione &c. vt dixi diſp. 2. q. 6. art. 1. num. 142. repugnat autem omninò reſpectum, qualiſcunque ſit, conſeruari ſeparatum à fundamento, cum eſſentialiter ſit habitudo quædam vnius ad aliud, vt dictum eſt diſput. 3. Phyſ. num. 146.

204 Circà aliam diſtinctionem modalem ſcilicet modi intrinſeci à re, cuius eſt modus, vt exiſtentiæ ab eſſentia, infinitatis à Deitate &c. aut plurium modorum inter ſe, vt exiſtentiæ, actus, & potentiæ, & huiuſmodi, nonnulli Scotiſtæ eam conſtituunt ſpeciem diſtinctionis ab alijs condiſtinctam, & diſparatam, quibus præiuiſſe videtur Mairon. 1. d. 8. qu. 1. art. 2. vbi quatuor ſpecies diſtinctionis præter opus intellectus proponit ab inuicem diſtinctas, inter quas diſtinctionem præſertim modalem enumerat. Alij verò Scotiſtæ paſſim eam reducunt ad diſtinctionem ex natura rei, quam ſupponunt ſpeciem ab alijs condiſtinctam, & minimam inter omnes diſtinctiones anteuertens opus intellectus, ita Formaliſtæ apud Sirect. art. 2. quos refert, & ſequitur Franc. de Roy lib. 2. Formalit. cap. 13. ſec. 2. Alij tandem eam reducunt ad formalem diſtinctionem, ſed quia modus intrinſecus propriè non importat aliquam formalitatem ideſt rationem de ſe conceptibilem ſeorſim à re, cuius eſt modus, vt diximus diſp. 2. quæſt. 6. art. 1. vocant eam diſtinctionem formalem negatiuam, vel non identitatem formalem, ita Meuriſſ. lib. 2. ſuæ Metaph. cap. 3. q. 4. concl. 4. Poncius tom. 3. curſus diſp. 20. nu. 80. Faber trac. Formalit. & alij quamplures.

Et hæc vltima ſententia placet, quam iam in Logica dedi diſp. 1. q. 5. art. 2. declarando diſtinctionem formalem, & ſuperius in hac diſp. num. 168. quia vt conſtat ex ibid. dictis, nulla eſt ratio conuincens, vt ponatur ſpecies quædam diſtinctionis ab alijs condiſtincta, & ſeparata; debet ergo ad alias reduci, quæ veram ſpeciem conſtituunt diſtinctionis à parte rei, talis autem eſſe nequit diſtinctio realis, quia modus intrinſecus non poteſt dici res, imò neque formalitas in rigore loquendo; neque reduci poteſt ad diſtinctionem ex natura rei, vt ponitur a Formaliſtis, quia falſum eſt hanc diſtinctionem ex natura rei conſtituere ſpeciem ab alijs condiſtinctam, cum potius ſit genus ad omnes diſtinctiones præter opus intellectus, vt dictum eſt ſuprà qu. 7. ar. 2. remanet ergo, vt reducatur ad diſtinctionem formalem. Conf. ex proportione, quæ currit inter diſtinctionem modalem extrinſecam, ſeu modi extrinſeci à re cuius eſt modus, & diſtinctionem modalem intrinſecam, ſicut enim de illa concluſum eſt pertinere ad diſtinctionem realem, nec conſtituere ſpeciem ab ea condiſtinctam, quia ad diſtinctionem realem ſufficit quod habeat extrema poſitiua, quorum alterum poſſit eſſe ſine alio, etiamſi non è contrà, ita etiam in propoſito concludendum eſt iſtam diſtinctionem modalem intrinſecam, ſeu modi intrinſeci pertinere ad diſtinctionem formalem, nec conſtituere ſpeciem ab ea condiſtinctam, quia ad diſtinctionem formalem ſufficit, quod extrema ſint poſitiua, & quamuis realiter identificata, vnum tamen ex illis non eſt formaliter aliud, quod non tantum de duabus formalitatibus verificatur, ſed etiam de formalitate, & modo eius intrinſeco. Addo tamen, quod ſicut diſtinctio modalis modi extrinſeci, quamuis pertineat ad diſtinctionem realem, tamen dicitur diſtinctio realis veluti imperfecta ratione alterius extremi deficientis à ratione rei, capiendo rem in rigore pro entitate, quæ ſe ſola exiſtere poteſt, nec indiget eſſe alteri affixa, vt exiſtat; ita in propoſito diſtinctio modalis intrinſeca, ſeu modi intrinſeci à re cuius eſt modus, dici poteſt diſtinctio formalis, veluti imperfecta, ratione alterius extremi deficientis à ratione formalitatis capiendo formalitatem in rigore pro ratione ſe ſola conceptibili, quia modus intrinſecus neceſſariò petit concipi cum re, quam modificat.

205 Sed inſtant Formaliſtæ non poſſe hanc diſtinctionem modalem pertinere ad formalem, quia diſtinctio formalis ea dicitur, quæ verſatur inter formalitatem, & formalitatem, ſed modus intrinſecus non eſt formalitas, cum non ſit ratio præcaſibilis, & ex ſe conceptibilis ſine re, cuius eſt modus, ergo &c. Tum quia diſtinctio hæc modalis eſt minor diſtinctione formali, ergo ad ipſam pertinere non poteſt, ſed propriam ſpeciem conſtituit, probatur aſſumptum ex Scoto 1. d. 3. q. 2. E. vbi loquens de conceptu rei cum modo in comparatione ad conceptum alicuius rei ſub aliqua formalitate diuerſa, inquit quod ille eſt ſimplicior, quam iſte, & eius verba ſunt hæc, loquendo de conceptu Dei infiniti iſte eſt ſimplicior, quam conceptus entis boni, vel entis veri, vel aliquorum ſimilium, & reddit rationem, quia infinitum non eſt quaſi attributum, vel quaſi paſſio eius, de quo dicitur, ſed dicit modum intrinſecum illius entitatis, ita quod cum dico ens infinitum, non habeo conceptum quaſi per accidens ex ſubiecto, & paſſione, ſed conceptum per ſe ſubiecti in certo gradu perfectionis ſcilicet infinitatis, ſicut albedo intenſa non dicit conceptum per accidens, ſicut albedo viſibilis, immo intenſio dicit gradum intrinſecum albedinis in ſe, & ita patet ſimplicitas huius conceptus ſcilicet ens infinitum; vndè tale conficiunt argumentum. Quandocumque aliqua duo ita ſe habent, quod ſimpliciorem conceptum faciunt, quam alia duo, illa minori diuerſitate ſunt alia, nam maior alietas maiorem compoſitionem facit ſaltim in conceptibus, ſed res, & modus ſimpliciorem conceptum faciunt ex Scoto, quam res vna cum alia formalitate, ſicut Deus cum bonitate, quæ diſtinctione ſola formali diſtinguuntur ergo &c. Denique diſtinctio modalis ſtat cum identitate formali, ergo non coincidit cum diſtinctione formali, ſed eſt minor illa, quia ea eſt minor diſtinctio alia, quæ ſecum compatitur identitatem oppoſitam illi diſtinctioni, probatur aſſumptum, quia res, & modus eandem habent formalitatem, pro quanto modus nequit ſeorſim à re concipi, ideoque habent identitatem formalem oppoſitam diſtinctioni formali. Nec ſatis eſt ſi dicatur, rem & modum eſſe idem formaliter ſola identitate negatiua formali, pro quanto non habent diſtinctas formalitates, non autem eſſe idem identitate formali poſitiua, quia vtrumque non præſefert propriam formalitatem. Non, inquiunt, ſatisfacit, tum quia illud ſufficit ad inferendum diſtinctionem modalem eſſe minorem diſtinctione formali, tum quia identitas formalis negatiua opponitur diſtinctioni formali poſitiuæ ſaltim priuatiuè.

Reſp. ad diſtinctionem formalem ſufficere, quod extrema ſint poſitiua, & quod licet ſint realiter identificata, vnum tamen ex illis non ſit formaliter aliud, vt patebit quæſt. ſeq. quod verificari poteſt de formalitate, ac eius modo intrinſeco perinde ac de duabus formalitatibus. Ad 2. ideò inquit Doctor diſtinctionem modalem eſſe minorem formali, quia diſtinctio formalis ſumitur abſolutè pro illa, quæ verſatur inter formalitatem, & formalitatem, in quo ſenſu, vt diximus, diſtinctio modalis deficit à diſtinctione in rigore formali, & diſtinctio formalis quaſi imperfecta quatenus modus intrinſecus deficit à ratione veræ formalitatis. Ad vlt. concedo gratis illam ſolutionem inter arguendum allatam non plenè ſatisfacere, quia extrema huius modalis diſtinctionis ſunt poſitiua, quorum vnum formaliter non eſt aliud, & ideo non eſt tantum non identitas formalis inter ea, ſed vera, & propria formalis alietas, qua de cauſa neque probandus eſt modus eorum, quia hanc diſtinctionem modalem appellant formalem negatiuam, cum enim extrema talis diſtinctionis ſint poſitiua, ipſa quoque diſtinctio in ſuo genere poterit dici poſitiua; itaque ad argumentum potius negandum eſt aſſumptum cum eius probatione, quia ex hoc quod modus non eſt per ſe conceptibilis ſeorſim à re, cuius eſt modus, non ſequitur rem, & modum eandem habere formalitatem, ac eſſe idem poſitiuè, cum hoc enim ſtat adhuc quod vnum non ſit formaliter aliud, immo ex hoc ipſo, quod modus non eſt per ſe conceptibilis ſine re, cuius eſt modus, ſequitur rem, & modum diuerſas habere rationes conceptibiles, & quod vnum non eſt formaliter aliud; & ad ſum-

Digitized by Google

ſummum indè deduci poteſt inter rem & modum verſa, i diſtinctionem formalem imperfectam, quatenus manca eſt ex parte vnius extremi deficientis à propria ratione formalitatis.

QVÆSTIO XL

De natura identitatis, & Diſtinctionis formalis eiuſque vtilitate.

206 HÆc eſt illa diſtinctio media inter ſimpliciter realem, & ſimpliciter rationis, adeò celebris, & famigerata in Scotiſtarum ſchola, quam omnes ferè extra ſcholam noſtram auerſantur, & acriter impugnant; ſed vt bené notauit Ouuied. controuerſ. 4. Met. punc. 2. totus eorum labor eſt in hac diſtinctione impugnanda, ſed nullus eorum inſudat in aſſequenda mente Scoti, & Scotiſtarum, quid per hanc diſtinctionem intellexerint mediam inter realem, & rationis, vndè factum eſt, vt plerique impugnent, quod non intelligunt, nec vnquam ſomniauit Scotus. Pro recta igitur huius identitatis, & diſtinctionis formalis intelligentia, ſupponendum in primis eſt per diſtinctionem formalem à Scoto, & Scotiſtis aſſertam, veluti mediam inter ſimpliciter realem, & ſimpliciter rationis, hic non intelligi diuerſitatem inter ea repertam, quæ habent diſſimiles eſſentias, & naturas, quo ſenſu homo, & aſinus formaliter abinuicem differre dicuntur, quia diſſimiles habent eſſentias, & quidditates, non inquam, ſic intelligenda venit, quia in hoc ſenſu, vt ſæpius ait Doctor, potius eſt diſtinctio formarum ideſt naturarum, & eſſentiarum integrarum, quam differentia formalis plurium graduum eiuſdem eſſentiæ totalis, qui & formalitates appellari ſolent, (qua de cauſa diſtinctio inter eas formalis appellari conſueuit) vndè diſtinctio formalis in eo ſenſu re vera eſt diſtinctio eſſentialis, ſeu diſtinctio realis naturarum, de qua ſupradiximus num. 164. & 169.

Rurſus ſupponendum eſt per diſtinctionem formalem mediam inter realem, & rationis Scotum non intelligere diſtinctionem illam, quam Recentiores vocant virtualem, vel rationis ratiocinatæ, vt eum ſiniſtrè interpretantur Suarez diſp. 7. Met. ſec. 1. num. 13. & lib. 4. de Trin. cap. 4. Hurtad. diſp. 6. Met. ſec. 3. Salas p. 2. q. 3. tract. 2. diſp. 4. ſect. 3. & alij nonnulli, quibus (quod peius eſt) ex noſtris adhæſit Herrera 1. tom. diſp. 8. q. 13. & diſp. 14. q. 1. quaſi hæc diſtinctio non anteuertat omnino formaliter, & actualiter opus intellectus, ſed virtualiter tantum, & fundamentaliter, formaliter verò, & actualiter compleatur per opus intellectus; hoc ſiquidem repugnat expreſſis Scoti verbis, nam in 1. d. 8. q. 4. §. *ad quæſtionem reſpondeo*, de hac ipſa diſtinctione loquens, quam inter diuina attributa reponit ſic loquitur, *dico quod inter perfectiones eſſentiales non eſt tantum differentia rationis, hoc eſt diuerſorum modorum concipiendi idem obiectum formale, talis enim diſtinctio eſt inter ſapiens, & ſapientiam, & vtique maior inter ſapientiam, & veritatem; nec eſt ibi tantum diſtinctio obiectorum formalium in intellectu, quia vt argutum eſt prius, illa nunquam eſt in cognitione intuitiua, niſi ſit in obiecto intuitiuè cognito; eſt ergo ibi diſtinctio tertia præcedens intellectum omni modo*, & ne quis exponere poſſit, quod hæc diſtinctio ſit ſolum virtualis ſtatim addit, *& eſt iſta, quod ſapientia eſt in re ex natura rei, & bonitas eſt in re ex natura rei, ſapientia autem in re formaliter nō eſt bonitas in re*, quod adhuc paulò inferius magis exprimit dicēs, *& intelligo ſic, quod intellectus componens iſtam, ſapientia non eſt bonitas formaliter, nō cauſat actu ſuo collatiuo veritatem iſtius compoſitionis, ſed in obiecto inuenit extrema, ex quorum compoſitione ſit actus verus*, quid clarius dicere poterat ad innuendam hanc diſtinctionem formalem eſſe actualem, & non virtualem tantum, & anteuertere omne opus intellectus? Accedit quod 2. d. 3. q. 1. directè docet naturæ entitatem à ſingularitate ex natura rei formaliter actualiter diſtingui, ideoque communitatem naturæ realem eſſe, & ſingularitatem verè à parte rei naturam communem contrahere, ac cum ea veram compoſitionem metaphyſicam efficere, quod cum ſemper repetat, quotieſcunque de hac diſtinctione media loquendum occurrit, non eſt cur dubitemus hanc diſtinctionem apud Scotum eſſe omninò actualem, & non tantum virtualem, & fundamentalem, adeout opere intellectus egeat pro eius complemento. Accedit tandem vnanimis, & perpetuus omnium Scotiſtarum conſenſus, tam veterum, quam Recentiorum, qui in hoc ſenſu mentem Doctoris intellexerunt de hac diſtinctione formali mediam inter realem, & rationis; vndè inconſultò ſatis Amicus tract. de Diſt. q. 14. art. 1. notab. 3. inquit controuerſiam eſſe apud Scotiſtas, an hæc diſtinctio ſit actualis præciſo opere intellectus, hoc enim apud nullum Scotiſtarum video controuerſum vno Herrera excepto, de quo non eſt mirum, quia veluti doctrina Thomiſtica imbutus plerumque etiam in alijs à recta Scotiſtarum exorbitat.

207 Sed quod aduerſarios decepit in intelligentia opinionis Scoti eſt quidam diſcurſus, quem habet 1. d. 2. q. 5. §. *ſed hic reſtat*, vbi agens de huiuſmodi diſtinctione, quam ibi reponit inter eſſentiam, & relationes, & explicans, quo ſenſu poſſit dici realis, habet hæc verba, non eſt propriè realis actualis, intelligendo ſicut communiter dicitur actualis illa, quæ eſt differentia rerum, & in actu, quia in vna perſona non eſt aliqua differentia rerum propter ſimplicitatem diuinam, & ſicut non eſt realis actualis, ita non eſt realis potentialis, quia nihil eſt ibi in potentia, quod non ſit in actu; poteſt autem vocari differentia rationis, non quod ratio accipiatur pro differentia formata ab intellectu, ſed vt ratio accipiatur pro quidditate rei, ſecundum quod quidditas eſt obiectum intellectus; vel alio modo vocari poteſt differentia virtualis, quia illud, quod habet talem diſtinctionem in ſe, non habet rem, & rem, ſed vna res habens virtualiter, ſiue eminenter duas realitates, quia vtrique realitati, vt eſt in illa re, competit illud proprium, quod ineſt tali realitati, ac ſi ipſa eſſet res diſtincta, ita enim hæc realitas diſtinguit, & illa non diſtinguit, ſicut ſi iſta eſſet vna res, & illa alia; ita Doctor loc. cit. ex quo diſcurſu deducit Hurtad. Scotum per hanc diſtinctionem formalem ex natura rei aliam non intellexiſſe, quam diſtinctionem rationis ratiocinatæ, quæ virtualiter ſolum præcedit in obiecto opus intellectus, non autem actualiter. Rurſus vrget Herrera, quod Doctor loc. cit. paulò infrà explicat hanc diſtinctionem per non identitatem, quærens enim, nunc concedi debeat aliqua diſtinctio inter relationes, & eſſentiam, *Reſpondeo* (inquit) *melius eſt vti iſta negatiua, hoc non eſt formaliter idem, quam hoc eſt ſic, vel ſic diſtinctum*, quo loquendi modo ſignificat talem diſtinctionem formalem non eſſe poſitiuam, ſed negatiuam, & proindè non eſſe actualem, ſed virtualem.

Cæterum, ſi præcitatus textus attente legatur, Doctor ibi diſertè docet hanc diſtinctionem, quam ibi agnoſcit inter eſſentiam, & relationem, eſſe formalem actualem, & omne opus intellectus præcedentem, non verò virtualem, vel rationis tantum ratiocinatæ, vt exponit Hurtad. vt iam innuimus diſp. 1. Log. q. 5. art. 2. nam ab initio §. *Sed hic reſtat*, inquit, *dico ſine aſſertione, & præiudicio ſententiæ melioris, quod ratio qua formaliter ſuppoſitum eſt incommunicabile, & ratio eſſentiæ, vt eſſentia, habent aliquam diſtinctionem præcedentem omnem actum intellectus creati, & increati*; ergo hæc diſtinctio formalis, de qua ibi loquitur, eſſe nequit ſolum virtualis, aut rationis ratiocinatæ, vt exponit Hurt. quia hæc licet præcedat omne opus intellectus ſecundum fundamentum, non tamen præcedit ſecundum rationem diſtinctionis, vt ſic, quemadmodum vult Doctor. Deindè paulò inferius inquit, diuinum intellectum videre eſſentiam, & relationes, eaque intueri, vt duo obiecta formalia per ſe terminantia cognitionem intuitiuam, vndè concludit hanc diſtinctionem non eſſe ab intellectu, ſed in obiecto præcedere omnem actum intellectus, ergo hæc diſtinctio formalis, de qua ibi loquitur, eſt actualis, non virtualis tantùm, aut rationis ratiocinatæ, quia vult totam illam diſtinctionem, quam intellectus percipit, reperiri in obiecto a parte rei. Et quamuis paulò infrà dicat illam vocari poſſe diſtinctionem rationis, ibidem tamen explicat, quo ſenſu id dici poſſit, non quidem ita ut ratio accipiatur pro differentia formata ab intellectu, ſed vt ratio accipitur pro quidditate rei, ſecundum quod quidditas eſt obiectum intellectus; & cum rurſus ibi vocat illam virtualem, ſtatim explicat quo ſenſu id aſſeri poſſit, quia nempe illud, quod habet talem diſtinctionem in ſe, non habet rem, & rem, ſed eſt vna res habens virtualiter, ſiue eminenter plures res, vnde vocat illam virtualem, non quia accipiat eſſe actuale ab intellectu, ſed propter æquiualentiam, quia cum dicat ſolum plures formalitates ex natura rei diſtinctas, ſeu plures realitates, æquiualet tamen pluribus rebus diſtinctis realiter, vndè intelligi debet de virtualitate, qua vna res continet in ſe duas formalitates, quibus competunt proprietates illius rei, ac ſi eſſent diſtinctæ, ſicut duæ res, quemadmodum ibidem ſe Doctor explicat. Imò paulò inferius ſub lit. H h. vt magis mentem ſuam ape-

aperiret, & ne confuſio coin ingeret ex vocabulis diſtinctionis rationis, & virtualis, ait melius eſſe omittere illa, & hanc diſtinctionem potius appellandam eſſe diſtinctionem ex natura rei, quam rationis, nec propriè virtualem, ſed formalem his verbis, *Breuiter igitur dico omittendo illa verba de diſtinctione rationis, & de diſtinctione virtuali, quod in eſſentia diuina ante actum intellectus eſt entitas A, & eſt entitas B, & hæc non eſt formaliter illa, ita quod intellectus paternus conſiderat A, & conſiderans B, habet ex natura rei, vndè iſta compoſitio ſit vera, A, non eſt formaliter B, non autem præcisè ex aliquo actu intellectus circa A, & B.* conſtat igitur apud Doctorem per hanc diſtinctionem ex natura rei formalem non intelligi aliquam diſtinctionem, quæ fiat, & compleatur ab intellectu in eſſe diſtinctionis, vt eſt diſtinctio virtualis, vel rationis cum fundamento, ſed aliud genus diſtinctionis, quæ ſecundum ſe totam præcedat actum intellectus.

208 Quare verò dixerit Doctor ibidem hanc diſtinctionem formalem potius explicandam eſſe per negationem idẽtitatis formalis, ait Bargius ibidem ita Doctorem loqui, quia nondum determinauerat, an relationes haberent ſuas proprias formalitates, vel potius eſſent modi diuinæ eſſentiæ. Tataret. autem, & Vigerius ibid. ac etiam Baſſol. 2. d. 22. q. 4. art. 2. Vulpes tom. 1. part. 1. diſp. 8. ar. 6. Meuriſs. lib. 2. ſuæ Metaph. cap. 3. q. 4. concl. 4. aiunt Doctorem ſic loqui, vt oſtenderet diſtinctionẽ formalẽ non importare veram relationem realẽ inter extrema ſic diſtincta, quemadmodum importat diſtinctio realis, quia diſtinctio formalis ex natura rei non eſt cẽſenda actualis ratione relationis formaliter importatæ per diſtinctionẽ, ſed materialiter ſolum ratione extremorũ, quæ ſic à parte rei diſtincta ita habẽt in eadẽ re propriũ eſſe actuale, extra nihil, vt eſſe formale vnius non ſit eſſe formale alterius. Smiſinch. verò tract. 2. de Deo vno diſp. 1. q. 2. n. 40. ait Doctorem ita loqui, quia negatiua identitas poteſt habere ſenſum præciſiuum, ita ut ratio vnius proprietatis intelligatur non intellecta ratione alterius, affirmatiua autem diſtinctionis videri poteſt habere ſenſum excluſiuum, quia poſitiuè opponit vnum alteri, diuinæ autem perfectiones non ſe inuicem ſimpliciter excludunt, ſed potius poſtulant incluſionem in eadem re, ſeu identitatem realem, quia ergo excluſio poſitiua videtur excludere etiam identitatem realem, ideò inquit Doctor melius eſſe vti iſta negatiua, hoc non eſt formaliter illud, quam affirmatiua dicendo hoc eſt ſic, & ſic diſtinctum, his ergo de cauſis vſus eſt Doctor voce non identitatis potius, quam diſtinctionis, non autem quia vox diſtinctionis ſit penitus abijcienda, aut quia diſtinctio formalis, de qua loquimur, ſi negatiua, & non poſitiua, ac virtualis ſolum, non autem actualis. Addo tandem, quod dixi diſp. cit. Log. potiſſimam cauſam, cur Doctor hanc diſtinctionem formalem maluerit appellare non identitatem potius, quam abſolute diſtinctionem ex natura rei, eſſe, quia ex communi modo loquendi præſertim tunc temporis diſtinctio ex natura rei pro vera, & rigoroſa diſtinctione reali vſurpari ſolebat, vt ibi Doctor innuit verſic. *ſed numquid hæc diſtinctio dicetur realis?* Et quia primus ipſe fuit, non qui hanc diſtinctionem excogitauit (vt malè inquit Meuriſ. nam apertè habetur apud Ariſt. pluribus in locis, vt poſtea dicemus) ſed qui illam in diuinis perfectionibus inuexit, valdè ſobriè, ac modeſtè loquitur, ne diſtinctionem realem inter eas ponere videatur, & diuinam lædere ſimplicitatem.

His itaque ſuppoſitis, vt de communi mente Scoti, & Scotiſtarum, duplex ſolet eſſe modus explicandi hanc identitatem & diſtinctionem formalem in via Doctoris. Primus eſt antiquiorum Scotiſtarum, qui Formaliſtæ vocantur, & dicunt identitatem formalem eſſe eorum, quorum vnum alterum includit in ſua ratione formali, & in primo modo dicendi per ſe, quo ſenſu definitio eſt eadem formaliter ſuo definito, & genus ſpeciei, & differentia formaliter ſuo conſtituto; diſtinctio verò formalis è contrà eſt eorum, quorum vnũ non eſt de conceptu formali alterius, ſic quod vnum abſque alio diſtinctè concipi poſſit; addunt præterea identitatem formalem eſſe duplicem, nempe mutuam, & non mutuam; mutua verſatur inter illa, quorum vnum identificatur alteri formaliter, & è contra, vt homo, & animal rationale; non mutua eſt inter illa, quorum vnum eſt de conceptu formali alterius, non è contrà, quo ſenſu animal dicitur eſſe idem formaliter homini, quia ingreditur conceptum quidditatiuum eius non è contrà; & hanc explicationem identitatis, & diſtinctionis formalis deducunt ex verbis Doctoris 1. d. 2. q. 7. §. cit. *ſed hic reſtat*, cum ait, *voco identitatem formalem, vbi illud quod dicitur ſic idem, includit illud cui ſic eſt idem, in ſua ratione formali, & per conſequens per ſe primo modo*, ex quibus verbis poſtrà orta eſt acris contentio inter eoſdem Formaliſtas de identitate formali inter inferius, & ſuperius, nam ex modo loquendi Doctoris contendunt Sirect. Maurit. Vallon. & alij inferius, eſſe idem formaliter ſuo ſuperiori, quia illud includit ſua ratione formali, non è contrà. Trombeta verò cum cæteris vult ſuperius identificari formaliter ſuo inferiori, quia ingreditur conceptum eius quidditatiuum in primo modo dicendi per ſe, non è contrà.

209 Hunc explicandi modum, velut omnium Scotiſtarum communem refert, ac impugnat Paſqualig. tom. 2. Met. diſp. 61. ſect. 1. Primum autem, quod impugnat, eſt ipſa explicatio identitatis, & diſtinctionis formalis, nam ex tali explicatione ſequitur in ipſamet identitate formali, eſſe diſtinctionem formalem, quod repugnat: probat ſequelam, quia identitas formalis ex allata explicatione dicit incluſionem alterius in primo modo dicendi per ſe, ergo in ipſa identitate formali datur includens, & incluſum, includens autem, & incluſum diſtinguuntur ſaltim formaliter. Præterea vbi ſunt diuerſæ rationes obiectiuæ, ſunt etiam diuerſæ formalitates, & conſequenter diſtinctio formalis, ſicut vbi ſunt diuerſæ entitates, eſt diſtinctio entitatiua; ſed cum vnum includit alterum in primo modo dicendi per ſe, ſunt diuerſæ rationes obiectiuæ, nempe ratio obiectiua prædicati, & ratio obiectiua ſubiecti. Tum quia homo includit in primo modo dicendi per ſe animalitatem, & rationalitatem, & tamen neutra ex his realitatibus formaliter identificatur cum homine, ſiquidem homo totam naturam humanam importat, rationalitas verò, & animalitas partem. Conſ. quia vbi eſt aliquid includens alterum in primo modo adeſt compoſitio rationis ſecundum diuerſas rationes obiectiuas, at vbicunque eſt compoſitio, eſt etiam diſtinctio ſaltim formalis quoad partes componentes. Deindè impugnat identitatem formalem non mutuam, vt prorſus imperceptibilem, quomodo enim fieri poteſt, vt vnum identificetur cum alio, & hoc non identificetur cum ipſo? Tum quia identificatio ab extremis tollit multiplicitatem, ſed ſi vnum identificaretur cum alio, & hoc non identificaretur cum illo, adeſſet multiplicitas, quod eſt contrà naturam identificationis. Tum quia poſito, quod vnum diſtinguatur ab alio, hoc quoque diſtingui debet ab illo ex vi diſtinctiui, quod eſt in ipſo, ergo omninò implicat identitas formalis non mutua. Denique illud corollarium impugnat, quod deducunt, nimirum quod ſuperius ſit idem formaliter cum inferiori, aut inferius cum ſuperiori. quia hæc ſemper comparantur, vt pars, & totum, ſicut ergo implicat partem totius phyſici identificari realiter, ac entitatiuè cum toto phyſico, ita etiam implicat partem totius metaphyſici identificari formaliter cum toto metaphyſico, aut è contrà totum cum parte; Præterea illa ſunt idem formaliter, quorum vnum non poteſt concipi ſeorſim ab alio, & in quo non poſſunt diſtingui diuerſæ formalitates, ſtatim enim ac diſtinguuntur, habetur diſtinctio formalis; ſed ſiue ſuperius comparetur cum inferiori, ſiue inferius cum ſuperiori, habentur diuerſæ formalitates, & vnum poteſt concipi ſine alio, ſuperius enim concipi poteſt ſine inferiori, vt animal ſine homine, & alia eſt formalitas animalis, alia hominis, quomodo ergo inuicem formaliter identificari poſſunt?

210 Alter tamen modus, & magis proprius explicandi identitatem, & diſtinctionem formalem eſt aliorum Scotiſtarum, & præſertim Recentiorum, vt illa dicantur eadem formaliter, quæ habent eandem formalitatem, & rationem conceptibilem ex natura rei, & illa è contra formaliter diſtincta, quæ habent aliam, & aliam formalitatem, ſiue rationem conceptibilem ex natura rei, quo ſenſu ſuperius, & inferius ſunt formaliter ex natura rei diſtincta, quia ratio humanitatis alia eſt à ratione animalitatis, eſtò eam includat, imò per hoc quod eam includit, & non ab ea includitur, dicitur habere diſtinctam rationem formalem ab ea; ita ex vetuſtioribus Scotiſtis hanc diſtinctionem explicant Tatar. Bouet. Burliſer allegati diſp. cit. log. in explicatione diſtinctionis formalis, & in hoc ſenſu explicat mentem Scoti Rubion. 1. d. 8. q. 3. in fine, & paſſim cæteri Recentiores Scotiſtæ Laber tract. formalit. Vulpes tom. 1. p. 1. diſp. 8. art. 6. & tom. 3. diſp. 49. ar. 2. Meuriſſ. lib. 2. Metaph. cap. 3. q. 4. Smiſing. tract. 2. de Deo vno diſp. 1. q. 2. Poncius tom. 3. ſui Curſus diſp. 20. q. 2. Reda 1. p. controu. 4. Mercen. in log. cap. 1. de vniuer. diſp. 1. q. 2. ſec. 1. num. 13. Poſnan. 1. d. 8. diſp. 1.

Bar-

Barthol. de Soſa 1.d.2.q.7.art.3.Aret. in Formalit. com. 35. vbi pro ſedanda Scotiſtarum in hac re controuerſia aſſignant tres illas acceptiones identitatis, diſtinctionis formalis à nobis ſuprà ex Scoto aſſignatas num. 165. & in Logica loc. cit. & denique identitatem, & diſtinctionem, formalem hoc ſecundo modo explicatam recipiunt etiam nonnulli ex exteris Fonſec. 5. Met. cap. 6. q. 6. ſec. 2. Achillin. trac. de diſtinc. cap. 20. 23. & 26. Amic. tr. 4. Log. q. 3. dub. 3. & 4. & tr. de diſtinc. q. 14. Gillius lib. 2. de eſsent. Dei trac. 5. cap. 2. Ægid. de præſent. lib. 5. de viſione Dei q. 5. art. 4. Conimb. in præfat. Porphyrij q. 4. art. 2. Bonherba in Concord. Ægid. trac. 3. de paſſionibus entis art. 3. dub. 1. & alij nonnulli. Quamuis autem primus modus explicandi identitatem, & diſtinctionem formalem fundamentum habeat in doctrina Scoti, ac etiam ſit in vſu apud Scotiſtas, & alios, attamen hic ſecundus magis frequens eſt, & proprius, vt dictum eſt in Log. & ſuprà num. 165. & ratio deducitur ex 5. Metaph. 20. quia ſi omnis identitatis fundamentum eſt vnitas, & diſtinctionis pluralitas, conſequens eſt, vt quæcunque vnam, & eandem habent formalitatem, ſiue rationem conceptibilem, ſint formaliter eadem; quæ verò aliam, & aliam, ſint formaliter diuerſa. Et quidem de identitate, & diſtinctione formali in hoc ſenſu loquitur Doctor 1. d. 8. q. 4. cum ait diuina attributa abinuicem formaliter diſtingui, quia ratio bonitatis non eſt ratio ſapientiæ, & 2. d. 1. q. 5. §. *ad quæſtionem iſtam*, cum ait relationem tranſcendentalem, quamuis ſit realiter eadem fundamento, adhuc tamen formaliter ex natura rei ab ipſo diſtingui, quia reſpectus non includit formaliter rationem abſoluti, nec abſolutum includit rationem reſpectus; & 2. d. 3. q. 1. cum ait differentiam indiuidualem, & naturam communem, licet realiter identificentur, adhuc tamen formaliter ex natura rei diſtingui, quia natura eſt per ſe, & intrinſecè communicabilis, hæcceitas autem incommunicabilis, & ſic etiam alibi frequenter loquitur de hac diſtinctione media inter realem, & rationis.

Ex dictis facile eſt diluere, quæ Paſqualig. n. 209. objiciebat contrà primum explicandi modum identitatis, & diſtinctionis formalis à noſtris Formaliſtis aſſignatum, eius namque rationes probant ſolum vltrà illum modum identitatis, & diſtinctionis formalis, alium adhuc aſſignari debere magis proprium, & frequentem in ſcholis, illum nimirum, qui ab alijs Scotiſtis aſſignabatur ſub num. 210. & cum inferebat ex prima illa explicatione ſequi in ipſa identitate formali diſtinctionem formalem reperiri, quia includens, & incluſum diuerſas dicunt formalitates, ac rationes conceptibiles; hoc probat ſolum diſtinctionem formalem iuxtà ſecundam explicationem reperiri cum identitate formali iuxtà primam explicationem, quod non inconuenit, quia identitas, & diſtinctio formalis non inuicem opponuntur, niſi ſint eiuſdem modi, & acceptionis, alioquin identitas formalis in vna acceptione ſtare poteſt cum diſtinctione formali in alia acceptione, quod minimè repugnat, nec aliud probant omnia illa Paſqualig. argumenta. Quo etiam pacto non repugnet dari identitatem formalem, ac etiam diſtinctionem non mutuam in prima acceptione iam declaratum eſt ſuprà num. 191. dum explicaremus identitatem, & diſtinctionem eſſentialem, vt dicitur de conſtitutiuis, quæ cum identitate, & diſtinctione formali in hoc ſenſu prorſus coincidit, ratio enim huius eſt, vt ibi dicebamus, quia identitas, & diſtinctio formalis in hoc ſenſu non fundantur ſuper vnum, & multa, nec pertinent ad primum modum relatiuorum, ſic enim benè concluderent argumenta Paſqualig. nam relationes illius modi vtrumque extremum eodem modo denominant, ſed fundantur ſuper rationem conſtituentis, & conſtituti, quia ſi eſt conſtituens in primo modo, identificatur formaliter cum conſtituto, ſi non conſtituens, diſtinguitur formaliter ab eo, vnde potius pertinere videntur ad relationes ſecundi modi, quare argumenta illa concludunt ſolum de identitate, & diſtinctione formali iuxtà ſecundam explicationem, in quo ſenſu vtique pertinent ad relationes primi modi, & fundantur ſuper vnum, & multa, atque ideo ſunt relationes mutuæ, ac eodem modo vtrumque extremum denominantes; quamuis autem identitas, & diſtinctio iuxtà ſecundam explicationem in mutuam, & non mutuam diſtingui nequeat, adhuc diſtingui poteſt, ac debet in adæquatam, ac inadæquatam, prima eſt quæ inter ea verſatur, quorum vnum non includitur in alio eſſentialiter, nec è contrà; altera eſt, quæ reperitur inter ea, quorum vnum includitur in alio, in quo aliquid aliud etiam includitur. Ex dictis autem ſoluuntur, quæ contra hanc diſtinctionem formalem non mutuam veterum Scotiſtarum objiciunt Faber tract. Form. c. 8. & Poncius diſp. cit. n. 75.

ARTICVLVS I.

Reſolutio quæſtionis.

211 Dicendum itaque pro reſolutione quæſiti, quod licet primus modus explicandi identitatem, & diſtinctionem formalem ſit bonus, & legitimus, alter tamẽ potior eſt, & magis proprius, ac frequentior in Scholis, quod ſatis conſtat ex torrente Doctorum tum noſtrorum, tum exterorum huius ſæculi, qui in hunc modum, & iuxta eam acceptionem de identitate, & diſtinctione formali loquuntur. Et ratio huius eſt, quia in communi modo loquendi prima acceptio identitatis, & diſtinctionis formalis explicari ſolet ſub nomine identitatis eſſentialis, vt conſtat ex dictis qu. 9. huius Diſp. dicimus enim animal eſſe de eſſentia hominis, & cum homine eſſentialiter identificari, & hic eſt communior, ac vſitatior loquendi modus; è contrà verò, quando plura diuerſis definitionibus explicantur, & diuerſos habent obiectiuos conceptus, dicimus illa plures habere formalitates, & formaliter diſtingui, cum verò in eodem communicant obiectiuo conceptu, dicimus illa eandem habere formalitatem, ſeu formaliter à parte rei identificari, & ſolum per intellectum diſtingui, quomodo ſe habent apud Scotum quol. 4. generatiuitas, generatio, & paternitas in eadem relatione conſtitutiua primæ perſonæ, virtus calefactiua, & deſiccatiua in Sole &c. cum ergò dicimus aliqua plura formaliter abinuicem diſtingui ex natura rei, vel identificari abſolutè loquendo, accipienda eſt identitas, ac diſtinctio formalis iuxtà ſecundum modum aſſignatum n. 210. vt nimirum ea dicantur formaliter ex natura rei diſtingui, quando ratio obiectiua vnius eſt alia à ratione obiectiua alterius, non autem iuxtà primum modum, quia modus ille aſſignari ſolet in communi modo loquendi ſub nomine identitatis, & diſtinctionis eſſentialis. *Hactenus* conſtat in quo ſenſu præcipuè aſſeratur in ſchola noſtra hæc diſtinctio formalis ex natura rei; tota autem difficultas huius aſſerti conſiſtit, in oſtendendo, quo pacto diſtinctio formalis in hoc ſenſu ſumpta, & explicata ſecernatur à reali, & rationis; cum enim verſetur inter extrema à parte rei actu diuerſa, & antè omne opus intellectus, videtur eſſe realis; & cum inter illa extrema non ſit ſeparabilitas à parte rei, ſed ſolum ſecundum noſtros conceptus, videtur potius diſtinctio rationis, quam ex natura rei.

Primò igitur ſolet id ita explicari à Recentioribus Scotiſtis ſuprà relatis, illa quæ ex natura rei abſque vlla fictione diſtinguuntur, in duplici ſunt differentia, quædam quæ de potentia *Dei* abſoluta poſſunt mutuò, vel ſaltim non mutuo ſeparari, & extrema ſic ſeparabilia realiter diſtinguuntur; alia ſunt extrema diſtincta ex natura rei, quorum neutrum adhuc diuinitus nec mutuò, nec nõ mutuo ſeparari poſſunt, & hæc eſt diſtinctio formalis ex natura rei, quæ compoſſibilis eſt cum identitate reali; ita apud Ouiied. explicant quidam Scotiſtæ Hiſpani ſuperius citati diſtinctionem formalem, vt ſecernitur à reali; & ſic etiam loquitur Smiſinch. tract. 2. cit. num. 50. dum inquit, ſignum ad cognoſcendum in aliqua re, an diſtinctio actualis in re ſit tantum formalis, vel realis, eſſe, quod diſtinctionis extrema non poſſint, vel poſſint reipſa ſeparari, ac ſeorſim exiſtere ſaltim per Dei potentiam, nam ſi priori modo ſe habeant, & tamen de illis verificentur contradictoria apud intellectum perfectè concipientem, formaliter, ſi poſteriori modo, realiter diſtinguuntur: ſic etiam diſcurrit Amic. cit. tract. de diſtin. q. 14. art. 2. num. 3. vbi definit diſtinctionem formalem eſſe illam, quæ eſt inter duos conceptus obiectiuos, qui dicuntur formalitates, quorum neuter eſt ſufficiens per ſe ſeparatim exiſtere, ſed exiſtunt in re, quam conſtituunt; dicitur eſſe inter duos conceptus obiectiuos, vt diſtinguatur à diſtinctione reali, quæ eſt inter res; dicitur quorum neuter &c. vt diſtinguatur à modali in ſenſu Recentiorum; & tandem dicitur, quod exiſtunt in re, vt diſtinguatur à diſtinctione rationis, quæ nunquam exiſtit, niſi obiectiuè in intellectu. Hic modus declarandi diſtinctionem formalem, prout ſecernitur à reali, facilè reijcitur ex dictis ſuprà nu. 186. vbi oſtenſum eſt, quod licet ſeparatio actualis, vel poſſibilis duorum extremorum adinuicem ſit ſufficiens ſignum realis diſtinctionis inter illa non tamen eſt adæquatum, & conuertibile, quia multa ſunt abinuicem inſeparabilia etiam per potentiam Dei abſolu-

ſolutam, quæ adhuc realiter diſtinguuntur, vt conſtat de toto, & partibus in ſententia Scoti, de materia, & forma, ſubiecto, & paſſione in ſententia Thomiſtarum, de ſingulis vnionibus materiæ, & formæ, quibus inuicem connectuntur, nam vna vnio nequit ab altera diuelli, aut ſine illa exiſtere, ergo non benè conſtituitur diſtinctio formalis, nec à reali ritè ſecernitur per inſeparabilitatem omnimodam extremorum, quia etiam extrema realis diſtinctionis ſic eſſe poſſunt inſeparabilia à parte rei, vt dictum eſt loc. cit.

212 Poncius diſp. 20. cit. q. 2. vt oſtendat poſſibilitatem formalis huius diſtinctionis, vt ſecernitur à reali, & rationis, diſtinguit tria genera poſitiuorum, quæ ſunt à parte rei independenter ab operatione intellectus, nam quædam ſunt, quæ per ſe ſine vllis alijs rebus exiſtere poſſunt, vt Petrus, & Paulus; quædam quæ licet ſine alijs eſſe non poſſint, tamen de nouo aduenire poſſunt alicui rei per ſe potenti exiſtere, vt relationes omnes realiter diſtinctæ à ſuis fundamentis; & denique quædam alia, que neque per ſe exiſtere poſſunt, neque de nouo alicui aduenire, quia ſunt talis naturæ, vt nec illa res, in qua ſimul exiſtunt, vnquam eſſe poſſit ſine ipſis, nec è contrà, & hos ait eſſe omnes gradus metaphyſicos, qui dici ſolent formalitates, vndè formalitatem definit eſſe aliquid poſitiuum, quod ſecundum ſe non poteſt exiſtere per vllam potentiam, includitur tamen in re potente exiſtere ſecundum ſe; diſtinctionem igitur formalem, prout à reali ſecernitur, ait eſſe illam, quæ verſatur inter extrema poſitiua tertij generis, & poſſibilitatem talis diſtinctionis ex eo deducit, quia nequit aſſignari repugnantia aliqua, cur huiuſmodi poſitiua tertij generis non poſſint poni à parte rei. Hic quoq; dicendi modus coincidit cum præcedenti, quia vt diſcernat diſtinctionem formalem à reali, recurrit ad ſeparabilitatem, vel inſeparabilitatem extremorum, ait enim diſtinctionem formalem inter ea extrema verſari, quæ inuicem neceſſariò potunt ſemper eſſe connexa, nec vnum ab alio ſeparari poteſt etiam per Dei potentiam, atque ideò reijciendus eſt, ſicut præcedens. Acceditˀ ſpecialiter contra Poncium falſam eſſe definitionem formalitatis ab ipſo traditam, dum ait formalitatem eſſe aliquid poſitiuum, quod ſecundum ſe non poteſt exiſtere per vllam potentiam, includitur tamen in re potente exiſtere ſecundum ſe, planè tota hæc definitio conuenit relationibus prædicamẽtalibus à fundamento realiter diſtinctis, quæ tamen etiam ſecundum ipſum ſunt res, & non realitates, aut formalitates, conſequentia probatur, quia paternitas, vel ſimilitudo eſt aliquid poſitiuum, quod ſecundum ſe non poteſt exiſtere per vllam potentiam, includitur tamen in re potente ſic exiſtere, quæ eſt definitio formalitatis tradita ab ipſo.

Vt igitur oſtendamus, quo pacto ſecernatur diſtinctio formalis à diſtinctione reali, & rationis, ac etiam virtuali, dicendum eſt diſtinctionem formalem per hoc præcisè diſtingui à reali propriè dicta, quia extrema huius ſunt res, quæ nimirum ſunt propriæ exiſtentiæ capaces, & phyſicam cauſalitatem terminare poſſunt; ſiue ſolitariè, ſiue cum alijs coniunctæ; extrema verò illius ſunt realitates, ſeu formalitates, ideſt varij gradus eſſentiæ eiuſdem rei, qui nec propriam poſſibilem exiſtentiam, nec phyſicam cauſalitatem terminare poſſunt, ſed omnes & ſinguli exiſtunt exiſtentia illius integræ eſſentiæ, cuius ſunt gradus eſſendi, & ad eius productionem conſequi intelliguntur ſequela quadam, ſiue emanatione Metaphyſica, quod totum ſatis conſtat ex declaratione & diſcrimine nominum Rei, & Realitatis, ſiue Formalitatis aſſignatis ſuprà n. 160. & ſeq. quod adhuc amplius declarari poteſt, quia in homine v. g. vltrà res phyſicas, quæ ſunt eius phyſicæ partes, nempe corpus, & anima, reperiuntur etiam realitates Metaphyſicæ, quæ ſunt varij gradus eſſentiæ eius, vt v. g. realitas animalis, rationalis, riſibilis &c. quæ quidem rationes non plurificantur per ſolas præciſiones formales, vt ſolent dicere Nominales, ideſt per ſolam pluralitatem, & diſtinctionem conceptuum formalium mentis, quia intellectus nõ producit per actionem ſuam has rationes in homine, ſed illas iam formatas, & plurificatas reperit, alioquin homo non eſſet animal rationale, nec riſibile à parte rei, ſed tantũ per opus intellectus. Neque huiuſmodi rationes plurificantur, vel diſtinguuntur in homine per ſolas præciſiones obiectiuas ideſt per conceptus obiectiuos inadæquatos, quibus partiri poteſt mentaliter intellectus rem à parte rei penitus indiſtinctam, vt ſolent dicere Thomiſtæ, quaſi gradus illi dicant plures rationes inadæquatas tantum apud intellectum hominem imperfectè, & inadæquatè concipientem, qui ſi actu adæquato intelligeretur, vnica tantum ratio conceptibilis in ipſo apprehenderetur ei adæquatè correſpondens; Hoc enim falſum eſt, quia nec homo, nec angelus, nec alia qualibet creatura eſt ſimplex aliqua entitas à parte rei, nedum enim phyſicè ex varijs partibus eſſentialibus, aut accidentibus, ſed etiam metaphyſicè ex varijs gradibus eſſendi eſt compoſita, & ideò quantumcunq; adæquatè concipiatur, concipi nequit niſi ſub varijs, & diſtinctis rationibus; quæ licet ſint adæquatæ in ordine ſuo, quatenus ſingulæ proprias præſeferunt realitates, in ordine tamen ad integram, & totam eſſentiam quam conſtituunt, ſunt inadæquatæ.

213 Hinc apud Scotiſtas Formalitas definiri ſolet *eſſe rationem obiectiuam conceptibilem in re aliqua conceptu perfecto, & adæquato diſtincto a conceptu, quo concipitur alia formalitas eiuſdem rei.* Ex quo deducitur de ratione Formalitatis eſſe, quod ſit immerſa per identitatem realem in re propriè dicta, ſitque eius aliquitas, quatenus eſt quidam gradus eſſendi eius, vndè licet humanitas, & equinitas ſint rationes obiectiuæ conceptibiles ſine re inuicem conceptu perfecto, & adæquato, non tamen Formalitates aut realitates appellari debent, quia non ſunt aliquitates rei, ſed potius ipſa tota res, ac eſſentia; dicitur autem *conceptu perfecto, & adæquato*, quia ratio obiectiua inadæquatè conceptibilis propriè nequit dici Formalitas, vt ratio entis, boni, & cuiuſcumque gradus tranſcendentis, iſtæ enim rationes non ſunt conceptibiles in re conceptu perfecto, & adæquato, ſed tantum inadæquato, neq; obuerſantur, niſi intellectui rem inadæquatè, & confusè concipienti, qua etiam ratione modus intrinſecus apud Scotiſtas aſſequi nequit nomen formalitatis propriè dictæ, quia non eſt ratio obiectiua conceptibilis conceptu perfecto & adæquato ſine re, vel quidditate, cuius eſt modus. Ex his deducitur malè à quibuſdam Formaliſtis diſtingui Formalitatẽ in totalem, & partialem, ſeu adæquatam & inadæquatam, vt humanitas reſpectu hominis eſt formalitas totalis, quia dicit totum illius eſſe, animalitas verò eſt formalitas partialis, quia dicit partem, ſicut & rationalitas, hoc, inquam, non benè dicitur, quia cum Formalitas ſit aliquitas rei, & quidam gradus eſſendi eius, nunquam importare poteſt totam rei eſſentiam, ſed tantum partem, vnde ſicut alio nomine dicitur Realitas, quod eſt diminutiuum rei, vt oſtendatur non importare totam rem, ſed aliquid rei, ita etiam dicitur Formalitas, quod eſt diminutiuum formæ, vt indicetur nõ dicere totam formam, ſeu totam rei eſſẽtiã, & quidditatem, ſed tantum aliquitatem formæ, & eſſentiæ, ſeu aliquem gradum eius in primo, vel ſaltem ſecundo modo dicendi per ſe. Et hæc tandem eſt ratio, cur quæ formaliter tantum diſtinguuntur, appellatæ ſint formalitates diminutiuo vocabulo, & non formæ, quia nimirum ſunt aliquitates, & gradus formæ, ſeu eſſentiæ rei, non autem tota ipſa rei eſſentia, vnde nomen Formalitatis deriuatum eſt non à forma partis, ſed à forma, quæ ſolet appellari totius, & importat ipſam rei quidditatem, & eſſentiam; adhuc tamen diſtinctio inter hominem, & animal dici ſolet formalis ratione vnius extremi; quod eſt propriè formalitas.

214 Secundò principaliter varijs vijs oſtendi ſolet neceſſitas huius mediæ diſtinctionis à Scotiſtis, quæ aliqua indigent declaratione, vt benè concludant; & quidem prima eſt via definitionis, nam multa realiter identificantur, quę tamẽ varijs definitionibus explicantur, vt docet Ariſt. de genere, ac differentia 3. Met. 10. de actione, & paſſione 3. Phyſ. 22. cum igitur definitio explicet eſſe formale, & quidditatiuum, quod habent res à parte rei antecedenter ad quodcunq; opus Intellectus, concedenda eſt inter illa plura aliqua diſtinctio actualis à parte rei, quæ ſit maior diſtinctione rationis, & virtualis, & minor reali. Conſ. quia ſeparabilitas indicat proportionatam diſtinctionem in extremis ſeparabilibus, ſicut ergo ſeparabilitas ſecundum rem arguit inter extrema ſic ſeparabilia diſtinctionem realem, ita ſeparabilitas ſecundum conceptibilitatem exigita actu ex natura rei arguit actualem diſtinctionem ex natura rei maiorem diſtinctione rationis, & minorem reali inter rationes ſic conceptibiles. Verùm vt hac via rectè incedamus ad oſtendendam neceſſitatem formalis diſtinctionis, aduertendum eſt id intelligendum eſſe de definitione, quæ traditur per conceptus adæquatos, hæc enim eſt, quæ verè rem exprimit omninò, vt ſe habet à parte rei ante quodcunque opus intellectus, definitio autem quę traditur per conceptus inadæquatos, non exprimit rem omninò, vt ſe habet à parte rei formaliter, & actualiter, ſed tantum fundamentaliter, & virtualiter, & ideò pluralitas talium definitionum non arguit inter illa plura diſtinctionem formalem, & actualem, ſed tantùm virtualem, & fundamentalem; &

ideò ſuprà diximus diſtinctionem formalem ſumi ex ſeparatione conceptibilitatum in ordine ad intellectum perfectè concipientem, ſi enim talis intellectus dicit vnam rationem nō eſſe aliam, non vtiq; poſſunt tales rationes obiectiuæ à parte rei eſſe omninò idem, alias cognitio illa non eſſe vera, & perfecta; Sed licet id intelligi debeat de definitione, quæ datur per conceptus adæquatos, nequaquam tamen hoc debet intelligi de definitione propriè dicta, quæ datur per conceptus adæquatos importantes genus, & differentiam, quia vt dictum eſt ſuprà in hac diſp. nu. 196. definitio propriè dicta, vt conſtat ex genere, & differentia, non conuenit formalitatibus metaphyſicis, ſed eſſentijs rerum integris, & rebus duntaxat propriam eſſentiam, & exiſtentiam habentibus, & ideò ex diuerſitate talium definitionum non ſolum inter definita infertur diſtinctio ex natura rei formalis, ſed diſtinctio eſſentialis illa, quæ coincidit cum diſtinctione reali naturarum ex dictis num. 195. hic ergo ſumitur definitio pro ſolo conceptu obiectiuo, adæquato tamen, & perfecto, quia hic etiam formalitatibus conuenit, & earum naturam exprimit, vt ſunt à parte rei, vt etiam dicemus infra d. 8. n. 204. Rurſus, vt ibidem dicemus n. 205. & 214. non ex quibuſcuq; definitionibus rerum, ac deſcriptionibus colligi ritè poteſt diſtinctiò formalis, præſertim verò quando aſſignantur in ordine ad operationes, datur enim plerumque tales definitiones potius ad inſinuanda varia eiuſdem rei munera, quam ad explicandam eius eſſentiam, & formalitatem, vt conſtat de intellectu, qui ſecundum eandem formalitatem à parte rei, & per eandem prorſus virtutem, & facultatem eſt principium ſimplicis apprehenſionis, iudicij, & diſcurſus, & quatenus conſideratur in ordine ad ſimplicem apprehenſionem, non eodem modo definitur, ſicut quando conſideratur in ordine ad alias operationes.

His ergo obſeruatis optima eſt via adducta ad oſtendendam neceſſitatem formalis diſtinctionis, & facilè eluduntur quæcunque adducunt Aduerſarij ad hanc viam præcludendam; quod enim dicere ſolent definitionem non explicare res ſecundum eſſe reale, & ſubiectiuum, quod habent à parte rei, ſed tantum ſecundum eſſe obiectiuum, quod habent in intellectu, licet id in aliquo ſenſu poſſit admitti de definitione tradita per conceptus obiectiuos inadæquatos apud intellectum confusè concipientem; hoc tamen omninò falſum eſt de definitione tradita per conceptum obiectiuum adæquatum, vt dictum eſt diſp. 1. Log. q. 5. art. 2. & rurſus infrà dicetur diſp. 8. nu. 204. definitio enim ſic tradita exprimit naturam rei, & per talem definitionem exprimitur eſſe rei quidditatiuum, & formale vt notat Scot. quol. 1. lit. E. non autem eſſe, quod accipit per apprehenſionem intellectus, quia tale eſſe non eſt reale, ſed rationis, neq; eſt eſſentiale rei, aut realitati, ſed aduentitium, & accidentarium. Quod etiā dicere ſolent Nominales ex diuerſis definitionibus non rectè inferri inter aliqua diſtinctionem ex natura rei formalem, quia eadem res omninò ſimpliciſſima poteſt habere diuerſas definitiones, ſecundum quod reſpicit diuerſas operationes, vel connotata extrinſeca; hic, inquam, Nominalium occurſus argumentum, allatum non eneruat, quia non fit in eo ſermo de quibuſcumq; definitionibus, & deſcriptionibus vtcunq; datis in ordine ad diuerſas operationes, & connotata extrinſeca, ſed de definitionibus quidditatiuis, quibus res ſecundum ſe conſideratæ definiuntur, & non per ordinem ad extrinſeca, tunc enim propriè definitio exprimit conceptum eſſentialem, & quidditatiuum rei, ex his, inquam, definitionibus falſum eſt non ritè colligi formalem diſtinctionem inter definita, quando eorum definitiones ſunt diuerſæ, vt magis explicabitur infrà diſp. 8. nu. 205. agendo de diſtinctione formali graduum prædicamentalium.

215 Tertiò ſolet quoq; oſtendi à Scotiſtis neceſſitas huius diſtinctionis ex via contradictions, nam de quibuſdam à parte rei realiter identificatis verificantur contradictoria quædam ex natura rei, vt conſtat de animalitate, & rationalitate realiter identificatis in homine, nam animalitas hominis à parte rei conuenientiam aliquam habet cum animalitate bruti, non tamen rationalitas, cum ergo prædicata contradictoria eidem omninò à parte rei competere nequeant nullam in ſe habenti diſtinctionem, vel non includenti in ſe aliqua ſic diſtincta, fatendum eſt animalitatem, & rationalitatem in homine ex natura rei diſtingui, & antè omnem intellectus operationem, cumque hæc non ſit diſtinctio realis, ac entitatiua, fatendum eſt eſſe genus quoddam diſtinctionis minoris quidem diſtinctione reali, ſed maioris diſtinctione rationis, & virtuali, vt potè quæ actualiter antecedit omne opus intellectus. Sed vt hac quoque via rectè procedamus ad concludendam formalem diſtinctionem, aduertendum eſt ex dictis diſp. cit. Log. & ſuperius etiam in hac eadem diſp. n. 181. non poſſe hanc diſtinctionem inferri ex quacumque contradictione abſolutè ſumpta, quia contradictio infert diſtinctionem præcisè cum ipſa commenſuratam, non maiorem, neque minorem; ſi eſt contradictio facta per intellectum, & ſecundum diuerſum eſſe rationis, infert ſolam diſtinctionem rationis, vt conſtat in propoſitione identica de Petro poſito à parte ſubiecti, ac etiam à parte prædicati; ſi eſt contradictio ſecundum eſſe reale, ac entitatiuum, vt eſſe, & non eſſe abſolutè ſumpta, aut ſaltim ſecundum prædicata ad tale eſſe ſpectantia, vt eſſe productum, vel non productum, cauſatum, vel non cauſatum, infert realem, ac entitatiuam diſtinctionē inter extrema, de quibus verificatur; ſi deniq; eſt cōtradictio ſecundum eſſe formale, aut prædicata ad tale eſſe ſpectantia, infert tantum formalem diſtinctionem, non verò realem, multæ namque propoſitiones veræ ſunt in ſenſu reali, & identico, quæ in ſenſu formali non verificantur, ſicut v. g. in diuinis in ſenſu identico admitti poteſt eſſentiam eſſe incommunicabilem, quatenus eſſentia eſt eadem res cum paternitate, quæ eſt incommunicabilis, at falſa eſt in ſenſu formali, qui exprimit in re rationem per ſe primò ſignificatam, nam per eſſētiam in diuinis per ſe primò importatur entitas communicabilis: & ſic eſſe communicabile quod in ſenſu formali verificatur de eſſentia, & eſſe incommunicabile, quod in ſenſu pariter formali verificatur de paternitate, infert inter illa diſtinctionem ex natura rei formalem, non maiorem, neque minorem; hæc igitur eſt contradictio, ex qua ritè infertur diſtinctio formalis ex natura rei.

216 Reſponſio communis Thomiſtarum ad verificandum contradictoria à parte rei ſufficere quod antè actum intellectus, in quo eſt contradictio formalis, in obiecto ſit diſtinctio virtualis, ſeu eminentialis, quod aperiùs oſtendunt exemplis, quia inter definitionem, & definitum obiectiuè ſpectata non eſt diſtinctio actualis, & tamen de illis verificantur contradictoria, vt quod definito poteſt prædicari de definito, non è contrà, quod definitio poteſt eſſe medium in demonſtratione, non verò definitum abſque manifeſta principij petitione; ſimiliter intellectus creatus non eſt alius, & alius actu, quatenus practicus, & ſpeculatiuus, quatenus apprehenſiuus, & diſcurſiuus, & tamen in quantum practicus non eſt ſpeculatiuus, & inquantū apprehenſiuus non eſt diſcurſiuus, ſola ergo virtualis diſtinctio ſufficit in obiecto, vt contradictoria actu de ipſo verificentur à parte rei. Hæc tamen communis euaſio fuſè impugnata eſt diſp. 1. Log. q. 5. art. 2. §. *altera quoque, olu io*, & rurſus diſput. 9. Log. q. 1. art. 2. vbi ex profeſsò probatum eſt diſtinctionem ſolam virtualem, ſeu rationis ratiocinatæ non ſufficere, vt duo cōtradictoria à parte rei actu verificari poſſint; quod & rurſus probari poteſt, quia hæc diſtinctio virtualis nō ponit actu aliquid diuerſum in extremis antè operationem intellectus, ergo fundare non poteſt veritatem actualem vtriuſque partis actualis contradictionis, ſed poterit tantum fundare, quando accedente opere intellectus aduenit diſtinctio actualis inter extrema actu multiplicata per intellectum. Conf. quia non obſtante virtuali diſtinctione adhuc eſt omnimoda identitas actualis ex parte ſubiecti, copulæ, & prædicati, ergo ratione illius diſtinctionis adhuc verificari nequit vtraque pars contradictionis, quia idem ſimul eſſet, & non eſſet, quod eſt contrà rationem primi principij. Denium extrema contradictionis ita inter ſe pugnant, & opponuntur, vt vnum directè deſtruat aliud, ergo ſi duo extrema ſunt omninò eadem à parte rei, ſanè contradictionem ſundare nequeunt à parte rei, nec ſimul poni, quia poſitio vnius deſtruit directè poſitionem alterius, ſi ergo ſimul ponuntur, debent aliquam habere inter ſe diſtinctionem à parte rei, ratione cuius tollatur contradictio, neque ſe inuicem deſtruant. Neq; exempla in euaſione adducta vrgēt, nā quoad illud definitione, & definitio, negaret in primis Scotiſta nullam prorſus intercedere diſtinctionem opus intellectus antecedentem inter definitionem, & definitum, de quo diximus d. 1. Log. q. 4. art. 2. & Doctor 1. d. 2. qu. 2. quo etiam conceſſo dicemus contradictiones illas de diuerſis ſolum verificari apud intellectum imperfectè cōcipientē, intellectus namque intuitiuus, & rem clarè percipiens non magis concipit definitionem, quam definitum, vt medium, & rationem paſſionis. Et aliud exemplum de intellectu practico, & ſpeculatiuo adhuc minus vrget, cum enim dicimus intellectum practicum, vt ſic, non eſſe ſpeculatiuum, neque è contrà nō verificatur cōtradictio de facultate intellectiua nu-

de

deſumpta, ſed conſiderata ſub illa reduplicatione practici, vel ſpeculatiui, & ſic geminātur extrema quantum ſufficit ad tollendam contradictionem, quod idem dicendum eſt de intellectu diſcurſiuo, & apprehenſiuo; vide Maiton. 1. d. 8. q. 3. §. *ſed hic ſunt*, vbi quamplures ſoluit conſimiles inſtantias, & inferius n. 291. vbi rurſus de hac re.

217 Quartò probatur quia dantur conceptus diuerſi quorundam, quæ ex natura rei diſtinguuntur, cum ergo non diſtinguantur ex natura rei realiter, ac entitatiuè, quia nec ſeparari poſſunt, nec ſe habent vt producens, & productum, cauſa, & cauſatum phyſicè loquendo, conſequens eſt, vt alio genere diſtinctionis abinuicem ex natura rei diſtinguantur, quam vocamus formalem. Probatur aſſumptum primò ex diuinis relationibus cum eſſentia cōparatis, cui quantumuis ſint realiter idem, adhuc tamen aliquo pacto ab ipſa ex natura rei debent diſtingui, vt ſaluentur cōtradictoria à parte rei, quæ de ipſis enunciantur citrà quamcunq; intellectus operationem, nā eſsentia diuina eſt cōmunicabilis, & de facto cōmunicatur Filio à Patre, paternitas vero eſt incōmunicabilis, item paternitas eſt realiter diſtincta à Filio, eſsentia vero eſt illi realiter idētificata, & hæc omnia ſunt vera antè quancūq; intellectus operationē, ergo ad verificanda hæc cōtradictoria admitti debet inter illa aliqua diſtinctio ex natura rei actualis media inter diſtinctionem realem, & rationis. Et quidem ſi diuina eſſentia, & paternitas in Deo Patre ſunt omninò indiſtincta à parte rei, nunquā aſſignabitur ſufficiens ratio, cur Pater communicauerit Filio eſſentiam, & non potuerit communicare paternitatem. Si recurris ad diſtinctionem virtualē, hæc euaſio iam impugnata eſt, tum quia ſi hæc diſtinctio ſufficit ad ſaluanda contradictoria à parte rei, poterit proteruus affirmare animam ſuam eſſe vnitam corpori, & non eſſe vnitam corpori, angelum eſſe corporeum, & incorporeum, & alia huiuſmodi abſurda, quia hæc omnia ſaluabit per ſolam diſtinctionem virtualem, quod eſt ridiculum. Si recurras ad infinitatem, nec adhuc argumētum euadis, nam adhuc oſtēdere teneris, quomodo fieri poſſit, vt eadem ratio formalis rei infinitæ ſit formaliter entitas relatiua, & abſoluta, communicabilis, & incommunicabilis, realiter ab alio diſtincta, & non diſtincta. Tum quia infinitas non tollit veritatem primi principij, quod quidem ratione ſuę primitatis verificari debet in omnibus, ergo nequit eſſe in cauſa, vt de eodem omninò in te indiſtincto verificentur in re duo contradictoria, vt cōmunicabile, & incōmunicabile, eſſe ad ſe, & non eſſe ad ſe, inueniri in tribus ſuppoſitis, & non inueniri. Tum tandē quia infinitas identificat quidem omnia realiter, ac entitatiuè, quę in ente infinito reperiuntur, non tamen ea identificat formaliter, quia non deſtruit rationes formales eorum, vt oſtendit Doctor 1. d. 8. q. 4. §. *ad quæſtionem*, & quol. 5. per totum: ſed hanc probationem vlterius proſequi eſt negotij Theologici; vide Fabrum, Radam, Smiſinch. Vulp. & alios loc. cit. vbi etiam cum Scoto eandem ſtatuunt diſtinctionem nedum inter relationes, & eſſentiam, ſed etiam inter ipſamet diuina attributa, quod argumentum tactum eſt à nobis diſp. 1. log. cit. in declaratione diſtinctionis formalis.

218 Deindè probatur quoque illud aſſumptum ex diſtinctione graduum metaphyſicorum prædicamentalium, qui aliquo pacto ex natura rei actualiter inter ſe diſtinguuntur, non tamen realiter, nec entitatiuè, cum ſinguli identificentur in tertio, quod conſtituunt; quod autem ita diſtinguantur gradus genericus, & differentialis, gradus ſpecificus, & differentia indiuidualis ipſam cōtrahens probabitur infrà ex profeſſo diſp. 8. q. 6. a. 2. & diſp. 9. per totam, & nunc etiam obiter probatur, nam Aduerſarij concedūt poſſe reperiri diſtinctionem à parte rei inter illa, quæ habent diuerſam conceptibilitatem adæquatam, non autem quæ habent inadæquatam, ſed ita ſe habent gradus genericus, & differentialis, quod diuerſā habent conceptibilitatem adæquatam, ergo &c. Probatur minor, nā animal quod eſt in homine ex natura ſua eſt vnius, & eiuſdē rationis cū eo, quod eſt in equo, & adæquatè concipi poteſt ſecundum totam ſuam propriam perfectionē actualem abſq; eo quod concipiatur rationalitas; ſi enim ita adæquatè concipi non poſſet, iam in ſua perfectione aliquid includeret ipſum determinans, & ſic non poſſet eſſe eiuſdem omninò rationis intrinſecè in equo, & alijs ſpeciebus. Neque dicas animal illam vnitatem conceptus habere ab intellectu, nam infrà diſp. 9. probabitur cum Doctore 2. d. 3. q. 1. dari in rebus citrà quamcunque operationem intellectus vnitatem formalem, quę eſt propria naturarum communium prædicamentalium: probatur etiam eadem minor, quia Deus nō cognoſcit res, niſi adæquatè, & diſtinctè, ſed Deus cognoſcit cōuenientiam, & differentiam inter hominem, & brutum, non enim concipit illa in tota eſſentia differre, quia vel homo, vel brutū non eſſet animal, neq; in tota eſſentia conuenire, quia tunc cognoſceret brutum non minus eſſe animal rationale, quam ſit homo; vt ergo cognoſcatur à Deo conuenientia, & differentia hominis, & bruti, planè concipere debet gradus illos, vt ex natura rei, & adæquatè diſtinctos, quod ſi eos non ita concipit, certè diſcrimen inter hominem, & brutum, nec conuenientiam inter illa attingit, quod eſt abſurdum. Poſſet etiam probari diſtinctio ex natura rei inter gradum genericum, & differentialem ex compoſitione metaphyſica, quæ ex illis reſultat, & talis eſt, quod diuinæ ſimplicitati repugnat, atq; ideò eſt aliquo modo realis, & non rationis tantùm, vt ex profeſſo probatum eſt diſp. 5. Log. q. 3. art. 2. componentia autem debent eſſe eo modo inter ſe diſtincta, quo compoſitionem efficiunt, vndè ſi conficiunt compoſitionem ex natura rei, ſic etiam diſtingui debent, cum diſtinctio compoſitioni commenſuretur; vndè quando etiam Aduerſarij talem diſtinctionem ex natura rei formalem inter diuinas perfectiones admittere nollent ob ſummam Dei ſimplicitatem, eam tamen negare non debent in eſſentia creaturæ, quæ exigit cōpoſitionem non ſolum accidentium, & modorum, ſed etiā intrinſecam, & eſſentialē, cum nequeat ſecundum eſſentiam, adæquare perfectionem diuinæ ſimplicitatis, quæ etiam diuerſis conceptibus inadæquatis concipi poteſt, vt dicunt de eſſentia creata, vndè diuina, & creata eſſentia æquales forent in ſimplicitate, & quoad compoſitionem ex his.

Rurſus probari poteſt primum illud aſſumptum ex ſubiecto, & paſſione, hæc enim realiter non differunt, vt probatum eſt contra Thomiſtas diſp. 5. Log. q. 4. ar. 1. quod etiam & ipſi concedunt de affectionibus ſaltim tranſcendentibus entis, & tamen non poſſunt ſola ratione ratiocinante, aut ratiocinata diſtingui, ergo neceſſe eſt admittere diſtinctionem quandam mediam actualem in rebus minorē diſtinctione reali, ac entitatiua, & maiorem diſtinctione rationis ratiocinantis, vel ratiocinabilis; quod verò non poſſint tantùm ratione diſtingui, probatum etiam eſt loc. cit. & rurſus ſuadetur, quia ſciētia realis eſt cognitio rei per cauſam propter quam res eſt, & quoniam illius cauſa eſt, ergo neceſse eſt quod affectiones ex natura rei à ſubiecto pullulent, ideoque ex natura rei ab ipſo diſcernantur; tum quia ſi per ſolam illā habitudinem extrinſecam hæc diſtinguerentur, vt v. g. homo, & riſibile, cum demonſtramus riſibilitatem de homine per rationale animal, demonſtraremus hominē potius ſic concipi puta ſub riſibilitate, quia concipitur hoc alio modo, puta quia cōcipitur ſub conceptu rationalitatis, quam verè hominē eſse hoc per hoc; vndè & vlterius ſequitur, quod omnis quæſtio eſset de modo, quo res concipitur, & per quid concipitur, nulla autem de modo, quo res eſt, & de cauſa propter quam res eſt, & ſic nulla eſset ſcientia realis. Poſset denique illud idem primum aſumptum probari ex anima, & potentijs eius, quas neceſsariò diſtingui debere hac diſtinctione media ſatis abundè demonſtratum eſt diſp. 2. de Anim. q. 1. cum nec realiter, nec ſola ratione diſtingui poſſint, quod & Ariſt. expreſſit 3. de Anim. tex. 11.

219 Quintò, quia indecorum eſset Metaphyſico diſtinctionem hāc mediam in Scholā inuehere abſq; Ariſ. beneplacito, probatur vlterius, neceſſitas huius diſtinctionis ex varijs eius locis, quorum aliqui licet exponi poſſent diſtinctione rationis ratiocinantis, vel ratiocinatæ, quidam tamen non niſi cum violentia textus talem ſuſcipere poſſunt expoſitionem; 4. Met. tex. com. 3. ait, quod ens, & vnum ſunt vna natura, & hoc idem dicit 4. Topic. cap. 1. diſtincta verò ratione quidditatiua, & per conſequens ſunt eadem realiter, & diſtincta formaliter. Et 3. Met. 10. ait genus eſse extrà rationem differentiarum, itaut formaliter ſeinuicem excludant ſecundū proprias rationes formales, ex quo ſequitur genus, & differentiā hac diſtinctione media ſecerni, ſi enim à parte rei eſſet prorſus idem, planè differentiæ participarent genus. Et 5. Ethic. inquit virtutem, & iuſtitiam eſse eandem rem, eſse tamen diſtincta ſecundum rationē quidditatiuam, quod eſt eſſe diſtin. formaliter; & 3. Phyſ. 21. ait actionem, & paſſionem eſse idem realiter, ſed ratione diſtingui, quia habent aliud, quod quideſt, quod eſt diſtingui formaliter, vbi nota ex Scot. 4. d. 13. q. 1. quod cum ait Ariſt. actionem, & paſſionem eſſe realiter idem, non loquitur de actione, & paſſione pro reſpectu, ſic enim realiter diſtinguuntur, cum diuerſa conſtituant prædicamenta, & ſint in ſubiectis realiter diuerſis, ſed loquitur de actione pro re acta, eadem namque actio acta, vt forma producta, nempe caliditas in aqua per habitudinem;

Digitized by Google

quam habet ad agens, ſcilicet ad ignem, appellatur actio, & per habitudinem ad paſſum, in quo recipitur, nẽpe ad aquã, dicitur paſſio, & ideò eademmet forma, quatenus eſt ab agẽte, dicitur actio, & quatenus in patiente recipitur, paſſio appellatur. Nec ſufficit, quod inquit Suar. cit. diſp. 7. ſec. 1. diſtinctionem nempe per inadæquatos cõceptus eiuſdem motus ſatis eſſe ad diſtinguendam actionem, & paſſionem; nam ratio actionis, & paſſionis verè in re ſunt, quarum vna non eſt in re alia, quia motus à parte rei habet habitudinem ad agẽs, à quo eſt, & ad paſſum, in quo eſt, & harum habitudinũ vna non eſt in re altera: tum quia hinc ſequeretur, quod dempta omni habitudine, ad intellectum inadæquatè concipientem, nulla eſſet actio, & paſſio in rebus, vnde Deus, qui adæquatè omnia intelligit, cum ignis aquam calefacit, neſciret agens à paſſo diſcernere; tum tandem quia Ariſt. ibi addidit, & quodquid erat eſſe, vt explicaret genus diſtinctionis, diſtingui autem definitione, & ratione eſsentiali non eſt tantum ratione diſtingui per conceptus inadæquatos, ſed per earum formalitates ex natura rei.

Item 3. de Anim. tex. 9. habet, quod aliud eſt magnitudo, & aliud magnitudinis eſse, caro, & carnis eſse, & vult quod magnitudinis eſse alia virtute cognoſcatur, & alia virtute magnitudo, eſse enim magnitudinis apprehenditur per intellectũ, & magnitudo per ſenſum; palam autem eſt quod magnitudinis eſse non diſtinguuntur realiter ab ipſa magnitudine, ſicut nec quidditas ab eo, cuius eſt quidditas ex eodem 7. Met. 20. palã itẽ eſt non ſola ratione diſtingui, quia illa extrema nẽpe magnitudo, & magnitudinis eſſe nõ habent eſse rationis, quod neceſſarium eſt ad diſtinctionem rationis, tũ etiam quia dicit hæc duo per aliam, & aliã virtutem apprehendi, obiecta autem apprehenſa ab alia, & alia potẽtia non poſſunt ſola ratione diſtingui, cũ ergo ſecundum Ariſ. magnitudo, & magnitudinis eſſe diſtinguantur non niſi diſtinctione, ita media diſtingui poſsunt. Demum id apertè docet 7. Met. 20. 21. & 41. vbi habet, quod in abſtractis à materia idem eſt quodquid eſt cum eo cuius eſt, id eſt idẽ eſt natura, & habens naturam; in conceptis verò cum materia non eſt idem quodquid eſt cum eo cuius eſt, id eſt natura, & habens naturã, quod idcircò verificari docet Scot. 2. d. 3. q. 6. & 3. d. 22. q. 1. quia ſecundum Ariſt. ſententiam in abſtractis à materia natura eſt de ſe hæc ſine differentia addita, in coniunctis verò cum materia natura non eſt de ſe hæc, ſed fit hæc per differentiam indiuidualem contrahentem, tunc ſic, ſed in coniunctis cũ materia natura, & habens naturam nec realiter, nec ſola ratione diſtingui poſsunt etiam ratiocinata, ergo ſecundum Ariſ. hac diſtinctione media diſtingui debent, probatur minor, quod enim realiter non diſtinguãtur, apud omnes exploratum eſt, quod verò neq; ſola ratione etiam ratiocinata, probatur omnibus illis rationibus, quibus probari ſolet in ſchola noſtra differentiam indiuidualem à natura communi, quam contrahit, ex natura rei actualiter diſtingui; ac etiam ſuadetur ex eo quod ait Ariſt. loc. cit. inquit enim, hæc duo diſtingui in coniunctis cum materia, minimè tamen in abſtractis ab ea, tunc ſubinfero, ſed in abſtractis à materia hæc duo poſsunt ratione diſtingui, eſtò non ſint diſtincta ex natura rei, ergo in coniunctis cum materia concedit Ariſt. inter hæc duo maiorem diſtinctionem, quam ſit diſtinctio rationis, & erit hæc diſtinctio media, de qua hic eſt ſermo; his, & conſimilibus auctoritatibus probat Bonet. trac. Formalit. hanc diſtinctionem, ex Ariſt. cap. de diſtin. ex natura rei, & alij Formaliſtæ paſſim.

220 Sextò tandem nonnulla ſigna formalis diſtinctionis propria ſolent à Formaliſtis aſſignari trac. Formalit. art. vlt. vbi Sirect. pro prima regula ad inueniendam formalem diſtinctionẽ aſſignat viam excluſionis, omnia enim quæ ſic ſe habent quod vnum non eſt de cõcepto quidditatiuo alterius, illa formaliter diſtinguuntur, atq; ita è contrà via incluſionis indicabit identitatẽ formalem. Verum licet hæc regula deſeruire poſſit ad veſtigandam identitatem, & diſtinctionem formalem in eo primo ſenſu, quo explicabatur ab antiquioribus formaliſtis cit. nu. 208. tamen in hoc deficit, quod neq; propria eſt diſtinctionis formalis in eo ſenſu, cum æquè bene deſeruire poſſit ad indagandã identitatem, & diſtinctionem eſſentialem, neque conducere poteſt ad inueniendam identitatem formalem in ſenſu, quo explicabatur ab alijs Scotiſtis n. 210. qui eſt magis proprius, frequentior, & hic magis intẽtus, nam quantumcunque inferius includat ſuperius, & ſuperius includatur in inferiori, adhuc eatenè in eo ſenſu dicuntur formaliter diſtingui etiam in ratione includentis, & incluſi, quia alia eſt formalitas, & conceptus obiectiuus hominis v. g. includentis animal, & alia eſt formalitas animalis incluſi in homine, ergo tam includens formaliter diſtinguetur ab incluſo, quam etiam incluſum ab includente, atq; ita ea regula inutilis eſt ad hanc identitatem inueniendam. Deindè inquit Mag. Form. poſſe hãc diſtinctionẽ veſtigari via definitionis, vel deſcriptionis, ſi tamẽ hæc conſtituta ſit ex genere, & propria paſſione, quæcũq; enim habent ſic diuerſas definitiones, vel deſcriptiones, illa formaliter diſtinguuntur. Sed hæc regula, niſi melius explicetur, ad neutrum idẽtitatis, & diſtinctionis formalis modũ inueniendum deſeruit; non ad primũ quia iuxtà primum explicandi modum animal dicitur identificari formaliter cũ homine, quia eſt de cõceptu eius quidditatiuo, & tamen diſtinctas habent definitiones; neq; deſeruit ad alterum diſtinctionis formalis modum inducendum, quia ſi definitio, & deſcriptio cõſtat ex genere, & differentia, vel ex genere, & propria paſſione, deſeruit ad indagandam diſtinctionem eſſentialem, vel realẽ naturarum integrarum, non autẽ formalẽ realitatũ, quia vt dicebam n. 214. definitio, & deſcriptio, vt conſtat ex genere, & differentia; vel propria paſſione, non conueniunt formalitatibus Metaphyſicis, ſed eſſentijs rerum integris, & rebus propriam eſſentiam, & exiſtentiam habentibus, & ideò ex talium diuerſitate definitionum non ſolum infertur diſtinctio formalis ex natura rei, ſed etiam diſtinctio eſſentialis, vel realis naturarum, vt ergo hac regula bona ſit, intelligenda eſt iuxtà doctrinam traditam prædicto num. 214.

221 Aliud quoq; ſignum pro formali diſtinctione veſtigãda affert Amicus tract. 1. de diſtinct. q. 14. art. 5. & eſt diuerſitas eſſentiæ cum identitate reali, nam conſtat (inquit) illam diuerſitatem petere diſtinctionem in rebus, non realem, vt ſupponitur, neq; rationis, quia rerum eſſentiæ non pendent à ratione. Et ad hoc ſignum ait reuocari relata ſigna à Scotiſtis poſita via nempe definitionis, & deſcriptionis. Sed neque hoc placet, quia vt dictum eſt ſuprà diſp. 3. q. 4. nomen eſſentiæ propriè loquendo illam ſignificat naturam, cui non repugnat eſſe exiſtentiæ, vndè benè notauit Tromb. 5. Met. q. 6. art. 2. latius patere nomen quidditatis nomine eſsentiæ, quia dicitur de pluribus formalitatibus in eadem re identificatis, quæ vnam ſolam dicuntur habere eſsentiam, vt conſtat in diuinis, vbi eſt vnica tantum eſsentia, ſed plures quidditates, & formalitates in ea identificatæ, vt quidditas intellectus, voluntatis, iuſtitiæ, ſapientiæ, &c. cum ergo nomen eſsentiæ rem propriè importet, & integram naturam ad exiſtentiam ordinatam, diuerſitas eſsentiarum inducet diſtinctionem eſſentialem, ac realem naturarum, & non formalem ex natura rei duntaxat. Aliud etiam ſignũ formalis diſtinctionis Trõb. art. vlt. Formalit. adducit ex Mairon. & eſt via reduplicationis, vt quando aliquid conuenit alicui ſubiecto, vt eſt tale, non autem tale, ibi inter tale, & tale eſt diſtinctio ex natura rei. Sed falſum eſt quotieſcuoque aliquid alteri tribuitur cũ reduplicatione ex ea induci vniuerſaliter loquendo formalẽ diſtinctionem, licet enim hoc contingere poſſit, vt cum dicimus hominem eſse riſibilem, quatenus rationalis eſt, non quatenus ſenſibilis, tunc enim, ex tali reduplicatione non niſi formalis diſtinctio inducitur inter rationale, & ſenſibile, tamẽ etiam fieri poteſt, quod inferatur maior, vel etiam minor diſtinctio iuxta conditionem reduplicationis; cum enim dicitur parietẽ diſgregare viſum, quatenus albũ, non quatenus quãtum, tunc reduplicatio ſtat cum diſtinctione reali; & cũ dicitur genus prædicari de pluribus ſpeciebus, quatenus genus, nõ quatenus ſpeciem vniuerſalis, tunc reduplicatio ſtat cum diſtinctione rationis, adeoquod reduplicatio non minus ſtare poteſt cũ diſtinctione reali, aut rationis, quam cum formali, & ideò inutilis eſt ad inducẽdam diſtinctionem formalem. Quare cõcludendum eſt, quod ſicut potior via ad veſtigandam realem diſtinctionem erat ſeparatio aliquorum in eſse actualis, vel potentialis, vel ſaltim proportionalis, ita in propoſito potior via, ad dignoſcendam formalem diſtinctionem, eſt ſeparabilitas duorum ſecundũ conceptibilitatem ex natura rei exigitam in ordine ad intellectum perfectè, & adæquatè concipientem, ſi enim talis intellectus dicit vnam rationem non eſſe aliam, & quidpiam de vna affirmat, quod de altera negat, planè nequeunt tales rationes obiectiuè à parte rei eſse omninò idẽ, alioquin cognitio nõ eſset vera, & perfecta, nã ex eo, quod res prout cõcipitur, eſt vel nõ eſt, cognitio dicitur vera, vel falſa ex cap. de ſubſt. & 4. Met. 27. & 1. de interpret. cap. 8. De hac diſtinctione formali ex natura rei præcipuè videndus eſt Bonet. trac. Formal. vbi eius poſſibilitatem, & neceſſitatem optimè deducit, & eleganter declarat, in quo propriè differat formalitas à re, & quomodo in eadem

re

re plures formalitates eadem realitate reari poſſunt, ac eadem exiſtentia exiſtere eo ferè modo, quo plura realiter diſtincta poſſunt eadem quantitate extendi, vt patet de materia, & forma in compoſito.

ARTICVLVS II.

Argumenta ad oppoſitum ſoluta.

222 PRimò contrà ſtatutam diſtinctionem formalem in ſchola Scotiſtarum inuehitur Aureol. quol. 1. art. 2. probans impoſſibile eſſe diſtinguere ex natura rei in eadem re plures formalitates, realitates, vel aliquitates, quin proportionaliter ſint plures res, & eſſentiæ; quandocunque enim aliqua ſunt idem, multiplicato vno de neceſſitate multiplicatur & reliquum, alioquin idem eſſet ſimul plurificatum, & non plurificatum, ſed iſta quatuor idem ſunt aliquid, res, ens, & eſſentia, vt docet Auicen. 1. Met. cap. 5. & Ariſt. 3. Met. decit, quod ſolum nihil effugit rationem entis, cum igitur tales formalitates ſint aliquid extrà intellectum, alioquin non ex natura rei diſtinguerentur, ſanè opus eſt, quod ſint res, eſſentiæ, & entitates quædam, & cum ponantur plures, erunt plures res, & plures eſſentiæ, ſed ponebantur ſimpliciter vna res, igitur erunt vna res, & plures, quod impoſſibile eſt. Deindè impoſſibile eſt propriam paſſionem reperiri extrà proprium ſubiectum, cum hæc ſint conuertibilia ex 1. Poſt. ſed proprietates rei, eſſentiæ, & entis inſunt huiuſmodi formalitatibus, & realitatibus, ſi ponantur; nam eſt vna proprietas eſſentiæ, quod opponitur formaliter nihilitati, vndè ſunt extrema cōtradictionis ens, & nihil, cum igitur iſtę formalitates ſuis diſtinctis rationibus ſint extrà nihil, & opponantur nihilitati formaliter, opus eſt quod infrà ens claudantur, & competat eis proprietas diſtinctarum eſſentiarum. Rurſum, vnum, & multa ſunt de proprietatibus entis, & rei, iſtæ autem rationes reales ponuntur multæ, & per conſequens quælibet ponitur vna, neceſſe ergo eſt, quod cuilibet illarum diſtinctè competat ratio entis, eſſentiæ, & rei.

Et ſi dicatur, quod iſtæ rationes formales non ſunt formaliter ens, ſed fundamentaliter tantùm, ac identicè, nec tamen ſequitur, quod ſint formaliter nihil, ſicut nec ſuperficies eſt formaliter alba, aut formaliter non alba, ſed iſta eſt concedenda, quod non eſt formaliter alba, & hæc ſimiliter, quod huiuſmodi rationes formales non ſunt formaliter ens, nec formaliter nihil. Contrà inſtat Aureol. quia ſunt formaliter quid, cum ſint quidditates, ergo & aliquid, cum iſta conuertātur, tum quia hæc, non eſt formaliter nihil, æquipollet huic, eſt formaliter aliquid, nam duæ negationes affirmant. Præterea ſi iſtæ formalitates ponuntur diſtinctæ ex natura rei, aut illud, quo formaliter ſunt extrà nihil, eſt ipſum fundamentum ſimpliciter indiſtinctum, ſeu res ipſa, cui dicuntur immerſæ per identitatem, aut ipſæmet formalitates diſtinctæ, itaut ſeipſis formaliter ſint extrà nihil; ſi ſecūdum, iam habetur propoſitū, quod ſunt formaliter ens, res, & eſſentia; ſi primum, igitur inquantum diſtincta ab illa re remanent infrà nihil, & per conſequens eorum diſtinctio erit vnum nihil, & ita nulla; repugnat igitur ponere in eadem re plures formalitates imbibitas, quin neceſſariò ponantur in ea plures eſſentiæ, & plures res inter ſe diſtinctæ.

223 Reſp. quod licet quædam formalitates metaphyſicæ includant formaliter rationem entis, vt conſtat de omnibus gradibus genericis, nam ſubſtantia eſt ens quidditatiuè, ſic etiam quantitas, qualitas &c. adhuc tamen nequeunt dici res & eſſentia propriè loquendo, & in rigore metaphyſico, nam res vt à realitate diſtinguitur, dicitur illa, quæ eſt capax propriæ exiſtentiæ, ſecundum quam terminare poteſt propriam cauſalitatem phyſicam loquendo in creatis, vt conſtat ex diſcrimine ſupra poſito n. 160. inter rem, & realitatem; eſſentia item ex nu. 221. ſignificat naturam integram, cui non repugnat propria exiſtentia, & quæ includit totam ſeriem graduū prædicamentalium, loquendo de eſſentia creata, & ratio huius eſt, quia hæc vocabula *Rei*, & *eſſentiæ* ex vi nominis dicunt totalitatem, ac integritatem eſſendi, ſed formalitas, & realitas partialitatem eſſendi, ac quendam gradum metaphyſicum eius; & hoc ſatis conſtat ex diuinis, vbi dicitur eſſe tātum vna ſumma res, & vnica eſſentia diuina, plures autem formalitates, ac realitates tā abſolutæ, quàm relatiuæ cū ipſa identificatæ; quod ſi formalitates metaphyſicæ includentes formaliter rationem entis participare nequeunt nomen rei, & eſſentiæ propriè loquendo, tantò minus id conuenire poteſt alijs formalitatibus non quidditatiuè rationem entis includentibus, vt eſt de multis gradibus differentialibus, paſſionibus, & modis; cum ergo ex vi nominis idem non importent res, & realitas, eſsētia, & formalitas, minimè ſequitur ad multiplicationem formalitatum, & realitatum, pluriſicari quoq; res, & eſſentias; & cum dicebatur, quando aliqua ſunt idem, multiplicato vno pluriſicari & reliquum, ſi ergo formalitates in eadem re pluriſicantur, rem quoque ipſam opus erit pluriſicari; verum eſt rem quoque ipſam debere pluriſicari; nō quidem realiter, ſed formaliter, quia ſicut diſtinctio formalis ſtat cum identitate reali, ita pluralitas formalitatum ſtat cū vnitate rei, & ratio eſt, quam Doctor aſſignat 1. d. 13. q. vn. & 4. d. 46. q. 3. ad 1. quia pluralitas rerum eſt pluralitas ſimpliciter, pluralitas autem formalitatum, & realitatum eſt pluralitas ſecundū quid, vndè cum vnitate ſimpliciter ſtare poteſt pluralitas ſecundum quid, & in hoc nulla eſt repugnātia. Ex hinc patet ad alias duas Conſ. ſequentes, vbi tamen notandum eſt id quod dictū eſt diſp. 2. n. 204. ens quod nihilo immediatè opponitur, comprehendere tam illud, quod directè, & formaliter eſt ens, quam id quod eſt identicè tantùm ens, & realiter, quia negationibus, & entibus rationis repugnat eſſe ens vtroque modo, qua de cauſa etiā formalitates illæ metaphyſicæ, quæ non includunt quidditatiuè rationem entis, adhuc poſſunt formaliter opponi nihilitati, & aliquo pacto proprietates entis participare, quatenus identificantur realiter cum eo, quod eſt formaliter, ac quidditatiuè ens, quæ eſt reſponſio tacta inter argumentandum; Ad cuius primam impugnationem ſatis dictum eſt loc. cit. diſp. 2. n. 204. quantum ſpectat ad formalitates metaphyſicas ens quidditatiuè, & formaliter non includentes, quæ nec etiam concludit de alijs formalitatibus ens quidditatiuè includentibus, quod ob id dici debeant res, & eſſentiæ in rigore metaphyſico ob rationem allatam. Ad alteram impugnationem dicendum formalitates ens quidditatiuè includentes ſeipſis formaliter eſſe extrà nihil, alias verò non ſeipſis formaliter, ſed identicè tantùm ratione illius, cui identificantur realiter; nec ob id ſequitur illas eſſe res, & eſſentias formaliter ob rationem allatam; neque iſtas, vt diſtinctas ab illa re remanere infrà nihil, & per conſequens nullo modo diſtingui ex natura rei: quia cū tota hac diſtinctione formali ſtat realis identitas, nam quatenus formaliter ab illa re diſtinctæ adhuc retinent realem identitatem cum ea, ratione cuius identitatis non remanent infrà nihil, ſed ſunt aliquid rei realiter, & identicè, licet ab ea formaliter diſtinctæ; pro cuius adhuc doctrinæ maiori intelligentia, & argumenti ſolutione videre iuuabit Maiton. 1. d. 8. q. 5. §. *his viſis*.

Secundò ex Recētioribus arguit Ouied. controu. 4. Met. punc. 2. n. 11. & ſeq. probans hanc diſtinctionem formalem ex natura rei non niſi verbis differre à reali, nam eo ipſo quod duæ formalitates antè omnē intellectum diſtinguuntur, datur hęc formalitas quæ nō eſt illa, & illa quæ non eſt iſta, ergo diſtinguuntur eadem diſtinctione, qua diſtinguitur de facto materia, & forma, ergo diſtinguuntur realiter; probatur conſequentia, materiam realiter diſtingui à forma nil aliud eſt, quam materiam non eſſe formam, neq; è contra, ſed idem haberent illæ formalitates ergo ſimili diſtinctione diſtinguerētur. Dices diſtingui realiter dicere non eſſe idem realiter, quod non haberent illæ formalitates, quæ tantum non eſſent idem formaliter, & tamen eſſent idem realiter. Contra inſtat Ouied. non eſſe idem realiter nil aliud eſt, quam non eſſe idem ante omnem operationem intellectus, ſed formalitates illæ ante omnem operationem intellectus non ſunt idem, ergo non ſolum carent identitate formali, ſed etiam reali.

224 Reſponſio in argumento adducta optima eſt, & inſtātia valdè friuola, quia vt etiam præuidit Ouied. ipſe, ſtatim Scotiſta negabit antecedens abſolutè prolatum, quia nō eſſe idem realiter non tantùm dicit vtcunque non eſſe idem antè operationem intellectus, ſed ita non eſſe idem, vt ſint vel actu ſeparata, vel ſeparabilia mutuò, vel non mutuò, vel ſaltim proportione correſpondeant his, quæ poſſunt ſeparari, vt nimirum ita ſe habeant, quod vnum depēdeat ab alio, & ſe habeant per modum producentis, & producti, cauſantis, & cauſati, quod erat adæquatum, & conuertibile ſignum, vndè agnoſci debet realis diſtinctio; quando vero antè operationem intellectus non ſunt idem, & talis non identitas non arguitur ex tali ſeparatione actuali, vel potētiali, vel ſaltim proportionali, ſed ex ſola ſeparabilitate ſecundum conceptibilitatem ex natura rei exigitā apud intellectum perfectè, & adæquatè concipientem, hæc non identitas realis non eſt, ſed tantum formalis. Sed adhuc inſtat Ouied. probans ex his capitibus nō ſufficiēter diſtingui diſtinctionē ex natura rei rea-

lem à diſtinctione ex natura rei formali. Separatio vnius entitatis ab alia formaliter non conſtituit diſtinctionem realem, ſed illam ſupponit, & ideò hæc entitas ab alia poteſt ſeparari, quia ab illa diſtinguitur, ergo dicendum non eſt entitatem nõ diſtingui realiter, quia non poteſt ſeparari, neque realiter diſtingui, quia poteſt ſeparari, ſed potius inferendum, diſtinguitur realiter, ergo poteſt ſeparari non diſtinguitur realiter, ergo non poteſt ſeparari, ergo diſtinctio realis in ratione realis, prout diſtinctæ à diſtinctione ex natura rei formali, non poteſt ea hoc capite conſtitui, ergo nullum eſt caput, ex quo ſecernatur diſtinctio ex natura rei realis à diſtinctione formali. Conſ. Petrus poteſt dependere à Ioanne, ab illo ſeparari, diſtinctam productionem, & corruptionem terminare ex eo præcisè, quod antè operationem intellectus eſt diſtinctus ab eo, & ideò animal à rationali ſeparari non poteſt, nec diſtinctam productionem, aut corruptionem terminare, nec vnum ab alio dependere, quia antè operationem intellectus non diſtinguuntur, ergo diſtingui realiter nil aliud eſt, quam diſtingui antè operationem intellectus. Si dicas non ex eo præcisè poſſe Petrum ſeparari à Ioanne, quia diſtinguitur ab eo antè operationem intellectus, ſed quia diſtinguitur realiter antè operationem intellectus. Contra inſtat, tum quia hæc eſt petitio principij, tum quia diſtingui realiter nil addit ſuper hoc, quod eſt diſtingui antè operationem intellectus; Quod ſi dicas addere vnum poſſe ſeparari ab alio, vel ab alio dependere &c. En iterũ petitio principij, diſtingui realiter vnum ab alio dicit formaliter poſſe ſeparari ab illo, ergo cum dicis Petrũ poſſe ſeparari à Ioanne, quia realiter ab illo diſtinguitur, dicis poſſe ſeparari Petrum à Ioanne, quia poteſt ab eo ſeparari, & idem reddis per idem; Hanc, inquit Ouuied. eſſe validam impugnationem formalis diſtinctionis à priori deſumpta ex deſtructione differentiarum, quas aſſignant Scotiſtæ inter diſtinctionem realem, & formalem.

Hæc tamen ratio, ſi benè perpendatur, ſemper peccat fallacia conſequentis, dum ex ratione cõmuni vult inferre particularẽ, ſicut ſi ex animalitate inferretur homo, nam ad diſtinctionem realem inter aliqua duo præter diſcretionem antè opus intellectus, quæ eſt ratio communis, & generica ad omnem diſtinctionem ex natura rei, requiritur quod ſit inter rẽ, & rem, id eſt inter talia extrema, quibus ſingulis propria correſpondeat exiſtentia, ac etiam ſingula poſſint propriam terminare phyſicam productionem in creatis, quod nequaquam conuenire poteſt extremis, inter quæ verſatur diſtinctio formalis, cum enim importent ſolas formalitates, & gradus diuerſos eiuſdem eſſentiæ totalis, non habent proprias exiſtentias, neque propria productione producuntur, ſed exiſtunt exiſtentia illius eſſentiæ, in qua ſunt per realem identitatem immerſæ, vt conſtat ex dictis ſuprà num. 178. & ab ea pullulant dimanatione metaphyſica; vndè ad nouam inſtantiam Ouuied. contrà allatam ſolutionem, concedo ſeparationem vnius entitatis ab alia non conſtituere diſtinctionem realem, cum potius ſit effectus eius, atque ideò eam ſupponit; & ſic etiam concedo primam conſequentiam, vt fiat propoſitio cauſalis, melius dici hoc poſſe ſeparari ab illo, quia diſtinguitur realiter ab illo, quam è cõtrà, licet etiam rectè dici poſſit, hoc diſtingui realiter ab illo, quia poteſt ſeparari ab eo, vt ly *quia* notat illationem à poſteriori, & tanquam ab effectu, valet enim hæc conſecutio à poſteriori, hoc poteſt ſeparari ab illo, ergo diſtinguitur realiter ab illo, quia ſeparatio in eſſe eſt ſufficiens ſignum à poſteriori inueſtigandi diſtinctionem realem, cum verò infert in alia conſequentia, nõ poſſe ex hoc capite nempe ſeparationis actualis, aptitudinalis, vel proportionalis diſtinctionem realem a formali ſecerni, tanquam per rationem à priori concedo, tanquam per ſignum à poſteriori nego; & ſic tandem negatur vltima conſequentia nullum remanere caput, ex quo huiuſmodi diſtinctiones ſecernantur abinuicem, nam ea ſeparatione in eſſe tam explicata diſtinctio realis ſufficienter ſecernitur à formali, tanquam per ſignum à poſteriori, & per diuerſitatem exiſtentiarum, tanquam per rationem à priori, quia diuerſitas exiſtentiarum eſt veluti formale conſtitutiuum realis diſtinctionis ex nu. 178. Ad Conſ. negatur aſſumptum quoad vtranque partem, neque enim Petrus poteſt ſeparari à Ioanne præcisè, quia diſtinguitur ab illo antè operationem intellectus, nec ideò animal ſeparari nequit à rationali, quia non diſtinguatur ab eo antè operationem intellectus; ſed ideò hæc ſeparari nequeunt, quia ſunt idem realiter à parte rei, & illa ſeparari poſſunt, quia diſtinguuntur realiter propter diuerſitatem exiſtentiarum, neque in hoc vlla committitur petitio principij. Et ad replicam nego, diſtingui realiter nil addere ſuprà hoc, quod eſt diſtingui antè operationem intellectus, addit enim diuerſitatẽ exiſtentiæ extremorum, vt differentiam contrahentem diſtinctionem ex natura rei ad conſtituendam diſtinctionem realẽ ſimpliciter, quam dicere ſolent entitatiuam, & poſſe ſeparari entitatiuè, vt differentiam contrahentem à poſteriori; & ſic è contrà diſtinctio formalis ſuprà diſtinctionem ex natura rei in communi, addit vt differentiam à priori contrahentem diuerſitatem conceptuum adæquatorum, & tanquam differentiam à poſteriori ſeparabilitatem in conceptibilitate ex natura rei exigitam, neque in hoc vlla committitur petitio principij, quod videam; & ſic patet remanere differentias tam à poſteriori, quam à priori diſcernentes diſtinctionem realem a formali.

225 Tertiò argumentatur ſic, ſuppone materiam, & formã per ſeipſas vnitas abſque vnione ſuperaddita, itaut non poſſint de potentia Dei abſoluta exiſtere non vnitæ, in quo nulla eſt repugnantia; tunc materia, & forma realiter diſtinguerentur, & non poſſet vna ab alia ſeparari, nec vna produci ſine alia, aut iam producta ſine alia corrumpi, neque vna ab alia per cauſalitatem dependere, quia vtraque crearetur, ergo diſtinctio realis non dicit formaliter rem vnam poſſe ſeparari ab alia, vel ab illa dependere, nec capita aſſignata erunt ſufficientia, & adæquata ad inducendam diſtinctionem realem. Reſp. aſſumptum non poſſe ſine repugnantia admitti; quia ſi materia, & forma ſupponuntur realiter diſtinctæ, nequeunt ſupponi vnitæ ſine vnione, & repugnat per potentiam Dei abſolutam materiam à forma non poſſe ſeparari, omne enim prius realiter diſtinctum à ſuo poſteriori, ſaltim per Dei potentiam poteſt ab eo ſeparari, vt Doctor arguit 2. d. 12. qu. 2. quod etiam tenet Ouuied. ipſe, ergo ſuppoſitio illa eſt impoſſibilis. Sed etiam ea admiſſa, adhuc negatur conſequentia, quia licet data hypotheſi nullum remaneret ſignũ à poſteriori dignoſcendi realem diſtinctionem inter materiam, & formã, adhuc remanet differentia à priori eam conſtituens ſcilicet diuerſitas exiſtentiarũ, ratione cuius diuerſitatis, licet ex hypotheſi vna non poſſet exiſtere ſine alia, tamẽ ſingulæ propria productione producerentur à Deo, & productio vnius eſſet diſtincta à productione alterius, licet ex hypotheſi ſint connexæ. Sed Contra hoc vrget Ouuied. argumentum ſuprà factũ, ideò materia, & forma aſſignatæ poſſent diſtinctis productionibus produci, quia realiter diſtinguerentur, ergò prius eſt realiter diſtingui, quã diuerſis productionibus produci. Tum quia ſumendo creationem materiæ, & formæ in eo caſu ſic arguitur, creatio vnius ſeparari nequit à creatione alterius, neque vna creatio dependeret ab alia, neque produceretur per diſtinctam aliam creationem, ergò ex nullo capite à Scotiſtis aſſignato poſſent hæ creationes realiter diſtingui, ergo neq; in eo caſu materia, & forma realiter diſtinguerentur ex eo, quod creationes illarum realiter diſtinguerentur. Reſp. neq; nos dicere in eo caſu materiam, & formam fore realiter diſtinguendas per diuerſas productiones, tanquam per differentias à priori, ſed veluti à poſteriori, & per extrinſeca, à priori verò diſtinguerentur per diuerſitatem exiſtentiarum, quæ eſt veluti formale conſtitutiuum realis diſtinctionis; & ſic etiam in eo caſu creationes materiæ, & formæ, eſſent productiones abinuicem realiter diſtinctæ, quia terminantur ad entitates habentes diuerſas exiſtentias.

Quartò argumentatur, quia hæc diſtinctio formalis à Scot. præſertim excogitata eſt ad explicanda difficillima quædam de Trinitatis myſterio, quomodo ſcilicet eſſentia, & relationes ſint idem realiter, tamen ita inter ſe comparantur, vt eſſentia ſit ex natura rei actu formaliter communicabilis, & de facto communicetur, & formalitas relationis ſit incommunicabilis, & de facto non communicetur, ſimiliter filiationis relatio de facto producitur & eſſentia non producitur, quæ facilè explicãtur admiſſa diſtinctione formali inter eſſentiam, & relationes, & ſunt prorſus incapibilia ea negata. Sed ſic eſt, ait Ouuied. quod hæc formalis diſtinctio nil iuuat myſterium Trinitatis, imò lædit, ergo &c. Probat minorem, Primò, quia tunc in Deo paternitas, & Deitas erunt duplex entitas, quarũ vna nõ eſt alia ante operationẽ intellectus, quod ſi diſtinguũtur, vt duæ entitates ex natura rei, ergo diſtinguũtur realiter, ac entitatiuè, quia diſtinctio ſequitur conditionem extremorum. Deindè, quia duæ entitates non poſſunt coaleſcere in vnam rem, quæ ſimpliciter ſit vna, niſi vna ſe habeat, vt actus, & altera vt potẽtia, ſi enim vtraq; eſſet actus, non efficeret vnum ſimpliciter, & per ſe vnum, ſed vnum per accidens conſtans ex rebus, quaſi congregatis, & coaceruatis; ſi ergò Deitas, & paternitas antè operationem intellectus ſunt duæ entitates, vt faciunt per ſe vnũ, ſeu rem vnã ſimpliciter

Digitized by Google

citer, neceſſe eſt aut Deitatem ſe habere, vt potentiam ad paternitatem, vel è contrà, vel vtramq; entitatem mutuò eſſe ſibi actu integrantem, vt cernitur in partibus integrantibus cõtinui. Tum 3. quia vnaquæque vt diſtincta ab alia erit entitas incompleta, quia cum alia veluti comparte conſtituit ens integrum, & vnum ſimpliciter, quod ante operationem intellectus erit, veluti compoſitum. Tum 4. quia ſi huius diſtinctionis beneficio poſſent rebus realiter identificatis duo cõtradictoria competere, de facto poſſent conuenire animalitati, & rationalitati in homine identificatis realiter, quæ in ſententia Scoti hac diſtinctione gaudent, & ita poſſemus dicere, produci rationem animalis hominis, non producta rationalitate cum ea realiter identificata, & vnam ſine alia corrumpi, quia talis diſtinctio ſufficiens eſt ad hanc contradictionẽ ſaluandam, vt dicitur in diuinis. Tum demum, quia tunc myſterium Trinitatis nõ eſſet ſuprà naturam rerum creatarum, ſiquidem in illis inuenitur diſtinctio, ratione cuius in eiſdem poſſint componi illa, quæ in hoc myſterio miramur ſcilicet eſſentiam realiter identificatam cum paternitate communicari non communicata paternitate, & filiationem identificatam cum eſſentia produci non producta eſſentia; atque ita hæc diſtinctio adæquaret tantum myſterium cum natura rerum creatarum.

226 Reſp. quamuis Doctor hanc diſtinctionem vtilem, ac idoneam iudicauerit ad myſterium Trinitatis capiẽdum, tamen non ea præcisè de cauſa ipſam inuenit, ſed ex manifeſta neceſſitate illius etiam in creatis ad ſaluandam præcipuè metaphyſicam compoſitionẽ in creaturis, vndè qui eam negaret in diuinis, adhuc admittere cogeretur in creatis; ſed admiſſa maiori negatur adhuc minor; ad cuius primam probationem negatur aſſumptum, nam Scot. quol. 3. agens de realitate perſonalium relationum determinat art. 1. ex multiplici acceptione vocabuli rei, quod quamuis communiſſimè accepto pro omni illo ſcilicet quod aliquo modo extrà intellectum habet eſſe, relationes perſonales poſſint appellari res, accepto tamen vocabulo communiter, vt res diſtinguitur contrà modum rei, relationes perſonales non ſunt res; vndè ex Doctore ibidem colligitur expreſsè perſonalitates diuinas in ſeipſis ſpectatas, quatenus ab eſſentia præſcindunt, nec rem, nec ens, nec entitatem appellari, ſed ſolas circumſtantias, ſeu habitudines rei, vel entis exiſtentis, tum quia inſigniores Scotiſtæ negant illas eſſe formaliter entia, & in recto, quia ſunt vltimò conſtitutiua diuinarum perſonarum, & de vltimò conſtitutiuis docet Scot. 1. d. 3. q. 3. E. non eſſe formaliter entia, & quidditatiuè, ſed tantum realiter, ac identicè; quia ergo paternitas propriè loquendo, non eſt vna res, vel entitas vel vnũ ens ab ipſa Deitate ex natura condiſtinctum, ſed quædam tantùm eius formalitas, & realitas in ipſa immerſa per realem identitatem, diſtinctio inter ea reperta non realis, vel entitatiua, ſed tantum formalis dici poteſt, ac debet. Ad 2. probationem illius minoris occurritur ex Scoto 1. d. 5. qu. 2. §. *Tertio principaliter*, vbi optimè declarat, quo pacto diuina perſona ſit omninò vna vnitate ſimplicitatis, & non compoſitionis, quantumuis eſſentia, & paternitas ſint realitates ex natura rei formaliter adinuicem diſtinctæ, dummodo ſint perfecta identitate inuicem realiter identificatæ, hæc enim perfecta identitas ex infinitate vnius extremi, vel amborum ſuborta impedit omnimodam compoſitionem, & facit perſonam ex eſſentia, & relatione conſtitutam eſſe per ſe vnam vnitate ſimplicitatis, & identitatis, non autem vnitate vnionis, & compoſitionis; quare aſſumptum illud valet de duabus entitatibus, vel potius realitatibus finitis, & limitatis ad vnius rei conſtitutionem coeuntibus, cùm n. ex vtriuſque finitate, & limitatione neutra habeat totalitatem eſſendi, nequit alterius entitatem radicaliter continere, ac ſibi realiter identificare, quare vt vnum per ſe conſtituant, opus eſt vt ſimul concurrant per modum per ſe actus, & potentiæ; quod ſi non habẽt rationem actus, & potentiæ, ſed ambo ſunt actus, tunc vnum efficiunt vnitate aggregationis; hoc autem contingere nequit de deitate, & paternitate in cõſtitutione diuinæ perſonæ, quia neutra realitas eſt finita, vel limitata, & ideò non conſtituit vnum vnitate vnionis, vel cõpoſitionis, ſed ſimplicitatis, & identitatis, quæ ſolutio maximè notanda eſt, quia hoc argumentum valenter vrgent Recentiores Ruiſius, Alarcon, & alij in materia de Trinitate, vt diſtinctionem formalem ab ea eliminent. Ad 3. probationem reſpondetur per idem negando aſſumptum, ac etiam conſequentiam indè deductam, quia pars in ratione partis ab eo excluditur, cuius eſt pars, & ideo ex ſe dicitur incompleta, eſſentia autem diuina ex ſe ponitur formaliter infinita, vndè omninò ei repugnat habere rationẽ partis ac entis incõpleti, tum quia in conſtitutionem veniunt diuinæ perſonæ eſſentia, & relatio potius vt realiter identificata, quam vt formaliter diſtincta, & ideò neutra habet rationem incompleti. Dices compoſitio eſt diſtinctorum vnio, ergo ſi perſona in diuinis conſtituitur ex eſſentia, & relatione ex natura rei diſtinctis, neceſſariò erit compoſita ex ipſis. Negatur aſſumptum, vt inſufficiens abſolutè prolatum, nam compoſitio non eſt vnio diſtinctorum vtcunque ſed diſtinctorum verè componibilium, quæ ex ratione, qua finita, & limitata ſunt ordinantur ad perfectionem alicuius tertij conſtituendam. Dices, vt duo extrema ſint verè componibilia, ſufficere hanc diſtinctionem formalem ex natura rei, vt conſtat de realitatibus metaphyſicis, quę veram faciunt compoſitionem ob talem diſtinctionem in ſententia Scoti. Negatur aſſumptũ, ideò enim realitates metaphyſicæ cõpoſitionem efficiunt, quia vna eſt potentialis ad aliã, quod dici nequit de eſſentia, & perſonalitate in diuinis, cùm ambo ſint in vltima actualitate. Dices ex realitatibus Metaphyſicis vnam eſſe potentialem ad aliam, quia ex natura rei formaliter diſtinguuntur, atque ideò idẽ erit de diuina eſſentia, & relatione, ſi ita ponantur diſtinctæ. Negatur rurſus aſſuptum. potentialitas namq; realitatis genericæ ad differentialẽ nõ prouenit ex diſtinctione earũ formali, ſed ex imperfecta earum identitate reali, quia habent identitatem realem mendicatam à tertio, à quo ſi abſtrahantur non ſunt amplius realiter idem, vt docet Doct. 1. d. 8. q. 3. infrà l. non ſic eſt de diuina eſſentia, & relatione quæ inter ſe identificantur ratione infinitatis, ideoque earum realis identitas eſt perfectiſſima, & ſumma, & conſequenter tollit omnimodam potentialitatẽ vnius realitatis ad aliam, quia nulla res eſt in potentia ad ſeipſam, nec a ſeipſa perfectibilis.

227 Ad 4. probationem minoris principalis argumenti concedo hanc eãdem diſtinctionem multa quoq; cõtradictoria ſaluare in realitatibus creatis, vt conſtat de animalitate, & rationalitate, quia per animalitatem à parte rei homo actu conuenit cum bruto, & non conuenit per rationalitatem; aduertenda tamen eſt regula ſuperius tradita nu. 215. quod hæc diſtinctio non ſufficit ad ſaluanda quæcunq; contradictoria, ſed tantum illa quæ concernunt eſſe formale rei, non autem eſſe reale, ac entitatiuum ſimpliciter, & abſolute ſumptum, qualia ſunt produci in eſſe, & non produci, corrumpi, & non corrumpi; talia enim contradictoria cum reſpiciãt eſſe rei ſimpliciter, & abſolutè ſumptum, non videntur poſſe ſaluari per ſolam diſtinctionem extremorum, de quibus verificantur, formalem, & ex natura rei, ſed neceſſaria quoq; videtur pro tali contradictione vitanda diſtinctio realis, ac entitatiua; vt enim docet Bonet. tract. Formalit. cap. de diſt. ex natura rei, & lib. 3. ſuæ Metaph. cap. 8. & ſequitur Lichet. 1. d. 8. q. 3. ſoluendo rationes Ocham, ſunt aliqua prædicata, quæ adæquatè inſunt ipſi toto, & aggregato, quod dicitur res, ſicut ſunt eſſe, & non eſſe ſecundum adiacens, & exiſtere, & eſſe actu, & contradictoria de talibus prædicatis concludunt diſtinctionem realem, cuius ratio eſt, quia talia prædicata, quibus inſunt, inſunt ratione rei, & non ratione alicuius formalitatis in ea incluſæ; ſunt autem alia contradictoria, quæ non omninò inſunt ſimul toto, & aggregato, quod eſt res, nec ipſi rei inſunt, ſed inſunt formalitati, & rationi eius præciſe conuenitiuæ ipſi rei, vt velle, & intelligere, quæ animæ conueniunt ratione voluntatis, ac intellectus, & talia contradictoria non inducunt neceſſariò diſtinctionem realem, ſed tantũ formalem illorum, quibus applicantur, quæ doctrina maximè notãda eſt, vt habeatur certa regula dignoſcendi, qualis, & quanta diſtinctio deduci poteſt inter aliqua duo ex prædicatis contradictorijs de illis verificatis, & colligitur ex Scoto 2. d. 1. q. 5. Dices, produci, & non produci eſſe prædicata, quæ competunt ipſi rei exiſtenti, quia productio terminatur ad ipſam rem exiſtentem; ergo diſtinctio formalis non ſufficit ad verificandum in diuinis quod eſſentia non producitur, & filiatio producitur, vel ſi ſufficit in diuinis, erit etiam ſufficiens in creatis, vt cum veritate dici poſſit animal in homine produci non producta rationalitate, vel à contra non obſtante reali eorum identitate. Hæc eſt difficilis obiectio, tamen dici poteſt, quod licet filiatio in diuinis ſit entitas producta, tamen non producitur a diuina eſſentia, ſed à patre, & ideò à paternitate dicitur realiter diſtingui, & cum ipſa habere oppoſitionem relatiuam, non autem a diuina eſſentia, à qua ſolum pullulare dicitur & emanare emanatione quadam metaphyſica, vt realitas a re cui identificatur; ratio autem cur in diuinis eadẽ entitas realiter dici poſſit producta, & improducta, & contradictio ſoluitur

per ſolam diſtinctionem formalem filiationis ab eſſentia, non autem in creatis eſt, quia in diuinis terminus formalis non producitur de nouo in ſuppoſito producto, ſed et à producente communicatur idem numero, quem in ſe præhabebat, quia eſt vnica natura in tribus diuinis ſuppoſitis; at in generatione creata terminus formalis habetur in producto per veram productionem, & non per ſimplicem communicationem ob alietatem naturæ producentis, & producti; hoc, inquam, in cauſa eſt, vt ratione ſolius formalis diſtinctionis multa contradictoria in diuinis ſaluari poſſunt, quæ nequeunt ita benè ſaluari in creatis.

228 Ad vltimam probationem eiuſdem minoris negatur conſequentia, quia licet ratione diſtinctionis formalis nonnulla contradictoria verificentur in diuinis, quæ pariter verificantur in creatis beneficio eiuſdem diſtinctionis, vt quod eadem realiter entitas ſit abſoluta, & relatiua, ſit communicabilis, & incommunicabilis, nam v.g. in Petro eadem realis eius entitas dicitur cõmunicabilis, & incommunicabilis, ratione naturæ eſt communicabilis, ratione hæcceitatis eſt incommunicabilis; tamen, vt dicebam, eiuſdem diſtinctionis beneficio nonnulla adhuc contradictoria verificantur in diuinis, quæ verificari nequeunt in creatis, v. g. eandem numero naturam eſſe in tribus, non tamen eandem perſonalitatem cum ipſo identificatam, item filiationem identificatam cũ eſſentia produci non producta eſſentia, quæ quidem ſunt prorſus mirabilia, & omnino ſuperant captũ noſtrum, & conditionem creatæ naturæ, quæ neceſſariò plurificatur numero ad plurificationem ſuppoſitorum, vnde contradictoria quædam videmus ibi componi ob diſtinctionem ex natura rei formalem, quæ hic in creatis componi omninò nequeunt, niſi beneficio diſtinctionis realis. Neq; malè actũ eſt a Scoto, dum conatus eſt explicare myſteria Trinitatis per diſtinctionẽ ex natura rei formalem in creatis repertam inter realitates metaphyſicas, nã vt inquit Apoſt. Rom. 1. *inuiſibilia Dei per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur*, vndè quia videbat Doct. per hanc diſtinctionem formalem inter realitates metaphyſicas poſitam multa contradictoria hic componi in creatis cum reali earum identitate, conſultò ſibi quoque viſa eſt idonea hæc diſtinctio formalis ad explicanda arcana Trinitatis, vt pote quæ ſtare poteſt cũ omnimoda identitate reali; neq; in hoc maiorem ſibi fecit licentiam Doct. quam fecerint Aduerſarij, ſicut enim ipſis licet illa explicare myſteria interuentu diſtinctionis virtualis, quam agnoſcunt inter gradus metaphyſicos, ſic etiam Doctori licebit eadem declarare arcana per eandem diſtinctionem, quam ipſe inter eoſdẽ gradus reponit, quæ eſt formalis actualis ex natura rei. Dices huiuſmodi formalitates non eſſe ponẽdas in diuinis, quia illud non eſt ponendum in diuinis, quod non habetur à ratione naturali, vel à fide, vel à ſacra ſcriptura, vel Sanctis Patribus, ſed iſtæ formalitates non habentur ab aliquo iſtorum, quod debeat poni in diuinis, ergo &c. Reſp. Doctorem 1. d. 8. q. 4. has firmare auctoritate PP. inter quas conſpicua eſt illa Damaſceni lib. de fide cap. 4. *ſi dixeris bonum, iuſtum &c. nõ naturã Dei, ſed quæ circa naturã ſunt dixeris*, quibus verbis innuit diuina attributa eſſe formalitates diuinam naturam circumſtantes, & modificantes. Addit Mair. tract. ſuo formalit. c. de diſtinct. formalt. quod ſicut ex vna de neceſſariò, & vna de contingenti infertur vna de contingenti ex 1. Priorum, ita ex vna credita, & ex alia naturaliter cognita per bonam conſequentiam poteſt inferri vna credita; ſed ſic eſt, quod credimus, & catholicè confitemur, quod eſſentia diuina eſt communicabilis tribus, & de facto communicatur tribus perſonis, & eſt abſolutiſſima, paternitas nec eſt cõmunicabilis, neq; cõmunicatur, neque eſt ens abſolutum; ergo huic propoſitioni creditæ addi poteſt hæc naturaliter euidens, quod quandocumq; aliqua ſic ſe habent, quod aliquod conuenit vni ex natura rei, ſecluſo opere intellectus, quod non cõuenit alteri eſt ibi diſtinctio ex natura rei; & quando vnum à parte rei eſt abſolutum formaliter, & quidditatiuè, & aliud non, ſed eſt formaliter relatum, illa dicunt diſtinctas formalitates; & ſic tandem ex illa credita, & hac naturaliter nota concludes, quod in diuinis ſunt plures formalitates ex natura rei diſtinctæ.

Quinto contra diſtinctionem formalem arguit etiam Blaſius à Concep. diſp. 22. Metaph. q. 1. vbi eſtò argumenta vrgeant contrà ipſam, quatenus ponitur inter diuina attributa, ego tamẽ ea præſertim referam, quæ vniuerſaliter eam excludunt tam à diuinis attributis, quam à gradibus metaphyſicis, quia probant eam coincidere cum reali; nam illa diſtinctio, quæ cauſatur à principijs realibus, eſt realis, ſed hæc diſtinctio ſiue inter attributa diuina ponatur, ſiue inter gradus metaphyſicos, cauſatur ex principijs realibus, quia cauſatur ex ijs, quæ ſunt actu, & formaliter à parte rei antè omnẽ operationem intellectus, ergo cum illud quod eſt à parte rei antè omnem operationem intellectus, ſit quid reale, ſi talis diſtinctio datur, debet neceſſariò eſſe realis. Deindè omnis diſtinctio formalis dicit alietatem formalem eorum, inter quæ datur diſtinctio, ergo diſtinctio formalis, & actualis, quæ eſt antè omnem operationem intellectus, dicit alietatẽ formalem; & actualem eorum, quæ ſunt antè operationem intellectus, atqui realitas, quæ non eſt actu, & formaliter alia realitas; diſtinguitur realiter ab ipſa ergo &c. Conſ. quia diſtinctio ex natura rei ſequitur naturam illius rei, quam diſtinguit, ergo diſtinctio, quæ eſt ex natura rei inter aliqua realia, debet eſſe diſtinctio realis, quia termini qui adduntur diſtinctioni, modificant, & determinant diſtinctionem, & extrema diſtinctionis ſuam denominationem illi applicant. Conf. rurſus, quia modus ſequitur naturam illius rei, quam modificat, ergo cum diſtinctio ex natura rei ſit modus rerum, quas diſtinguit, debet ſequi naturam illarum, ergo ſi res, quas diſtinguit ex natura rei, ſunt reales, debet diſtinctio eſſe realis, alias falsò ex natura rei diceretur diſtinguere, quia non diſtinguit res ad modum naturæ earum. Denium ſaltim talis diſtinctio non videtur poſſibilis in diuinis, quia omnis diſtinctio, quæ eſt ex natura rei inter aliqua antè omnem intellectus operationem, prouenit ex limitatione, & finitate extremorum, vndè videmus, quod quantò magis res ſunt eleuatæ, & perfectæ, tanto plures vniunt, & continent in ſe perfectiones, ergo ſaltim in diuinis locum habere non poteſt.

229 Reſp. hæc & ſimilia argumenta procedere ex æquiuocatione illius verbi *reale*, quod ſumi poteſt prout deriuatur a re propriè dicta, quatenus res opponitur formalitati, ac realitati, vel pro omni illo, quod opponitur enti rationis, & tantũ dicit id, quod exiſtit in rebus dependenter ab intellectu, ſiue formaliter, & in recto, ſiue identicè, & in obliquo ratione alterius, cui identificatur, quod Scotiſtæ non vocant reale, ſed ex natura rei, illudque ſubdiuidunt in eſſe ex natura rei reale, & ex natura rei formale. Itaque ad 1. dico diſtinctionem eſſe realem eo pacto quo eius principia realia ſunt, ſi principia ſunt realia primo modo, diſtinctio ex illis orta eſt realis ſimpliciter quia fũdatur ſuper pluralitatem ſimpliciter extremorũ, quæ ſunt res propriè dictæ, ſi verò ſunt realia tantũ ſecũdo modo, quo pacto reales dicuntur formalitates, ſuprà quarum pluralitatẽ fundatur diſtinctio formalis, diſtinctio inde ſuborta dicitur realis ſecundum quid; vndè inquit Doct. 4. d. 46. q. 3. ad 2. quod pluralitas, & numerus eorũ, quæ ex natura rei tantum diſtinguuntur, non eſt numerus, & pluralitas ſimpliciter, ſed tantum ſecundum quid, & quia talis eſt diſtinctio, qualis eſt multitudo, ſuper quam fundatur ex 5. Met. 18. ideò cum multitudo realitatum, & formalitatum ſit tantum pluralitas ſecundum quid, talis erit quoq; diſtinctio ſuper ipſam fundata. Ad 2. negatur ſubſumpta minor, quod vna realitas diſtinguatur realiter ab alia realitate, ſiue re, cum qua identificatur, quia fundamentũ realis, ac entitatiuæ diſtinctionis eſt res duntaxat propriè dicta. Ad Conf. dico diſtinctionem formalẽ dici debere formalem, quia verſatur inter formalitates, & ex natura rei, quia verſatur inter eas independenter ab intellectu, non autem realem, niſi ſecundum quid, ſicut extrema eius non ſunt realia, niſi ſecundũ quid. Ad aliã, diſtinctio formalis non eſt modus rerum, ſed potius formalitatum, quia non res, ſed realitates, & formalitates eiuſdẽ rei ſecernit abinuicem, ideoque petita denominatione ab extremis debet dici diſtinctio formalis, non verò realis. Ad vlt. aſſumptum verum eſt de diſtinctione reali propriè dicta, non autem formali (ſi tamen eã excipias quæ fundatur in oppoſitione relatiua, qualis eſt illa quæ inter diuinas perſonas reperitur) hæc enim vtique procedit ex limitatione, & finitate extremorum, quæ quia non habent totalitatem eſſendi, neutrum valet alterius entitatem, & perfectionem identicè continere; diſtinctio vero formalis, præſertim in diuinis nequaquã in extremis ſuis talem inducit perfectionem, quia ratione infinitatis diuina eſſentia omnia attributa, ac relationes perſonales, à quibus ponitur formaliter ex natura rei diſtincta, ſibi formaliter identificat, vt probat Doctor quol. 5. per totum; in gradibus vero Metaphyſicis cernitur aliqualiter hæc imperfectio, quia eorum realis identitas attenditur penes tertium à quo ſi ſemel abſtrahantur, nõ amplius habent ſufficientẽ cauſam identitatis.

Sextò arguit Suarez diſp. 5. Metaph. ſect. 2. n. 11. & ſect. 1. num. 20. omnis diſtinctio præter realem, & modalem, eſt per intellectum, ergo non datur diſtinctio formalis ex natura rei diſtincta ab alijs, probatur antecedens, quia vel extrema

ſunt

ſunt in re ſeparabilia mutuò, vel non mutuò, & eſt diſtinctio realis, vel modalis, vel non ſunt ſeparabilia, & tunc non ſunt ex natura rei diſtincta, quia nullum ſignum talis diſtinctionis apparet. Conf. quia fruſtrà multiplicantur formalitates ex natura rei, cum omnia poſſint ſaluari per pauciora ſcilicet per vnam rationem realem, & per plures rationes ſolùm obiectiuè diuerſas, ex eo quod diuerſis conceptibus concipitur eadem res habere diuerſas perfectiones inadæquatè, vt omnes concedere debent de ratione entis, & ſubſtantiæ, quare idem dicendum de genere, & ſpecie, quæ comparantur, vt totum, & pars, & de genere, & differentia, quæ comparantur, vt compartes eiuſdem eſſentiæ, non enim eſt ratio, cur ens, & ſubſtantia ratione diſtinguantur, & non animal, & homo, ac rationale, cum vtrobique ſit diuerſa conceptio ex parte intellectus, & diuerſa conceptibilitas ex parte obiecti. Deindè quia ſi talis diſtinctio formalis anteuertit omne opus intellectus, & verſatur inter duas entitates, habentes eſſe in rerum natura, quorum vna non eſt altera, planè nihil ei deficit, quin ſit diſtinctio realis, quia talis diſtinctio entitatum ſupponit vtramque entitatem in ſe conſtitutam, & exiſtentem, ideoque vnamquamque vnam, & ſingularem, ſed omnis diſtinctio cadens inter res exiſtentes, & ſingulares eſt diſtinctio realis cadens inter rem, & rem, ergo &c. Denique omnis realis entitas ex natura rei intelligitur eſſe extrà ſuas cauſas, ergo & habere realem actualitatem, & exiſtentiam propriam, ideoque ſi ab alia realitate ex natura rei diſtincta eſt, vt res à re diſtinguitur, prima conſequentia deducitur, quia nihil terminare poteſt actionem cauſarum ſecundarum, ideoque eſſe extrà cauſas, quin actualitatem realem habeat, & propriam exiſtentiam, ideoque ſit res; altera conſequentia clara eſt, quia quæ exiſtentias diuerſas dicunt, & res diuerſæ ſunt, non poſſunt diſtingui diſtinctione minori diſtinctione reali, quæ cadit inter rem, & rem, ita diſcurrere videtur Suarez loc. cit.

230 Reſp. negando aſſumptum cum eius probatione, quia non ſola ſeparabilitas ſecundum exiſtentiam eſt ſignũ diſtinctionis ex natura rei, vt ſic, ſed etiam diuerſitas definitionis datæ per conceptus adæquatos, item contradictio fundata, & reperta in eadem re ob diuerſas eius realitates, vt ſuprà explicatum eſt, vndè falſum eſt, quod inquit Suarez nullum dari ſignum diſtinctionis ex natura rei, vt ſic, præter ſeparabilitatem ſecundum exiſtentiam, immo qu. 8. dictum eſt nec tale ſignum eſſe adæquatum, & conuertibile cum reali diſtinctione propriè dicta, quia nonnulla diſtinguuntur realiter, ac entitatiuè, vt res, & res, quæ tamen nec mutuò, nec non mutuò ſunt ſeparabilia, vt conſtat de toto, & partibus apud nos, de ſubiecto, & paſſione, materia, & forma apud Thomiſtas. Ad conf. negatur fruſtrà multiplicari formalitates, ac realitates metaphyſicas præſertim in rebus creatis, quia eſſentia creata exigit compoſitionem non ſolum accidentium, & modorum, ſed etiam intrinſecam, & eſſentialem, cum ſecundum eſſentiam adæquare non poſſit perfectionem ſimplicitatis diuinæ eſſentiæ, quæ etiam concipi poteſt diuerſis conceptibus inadæquatis, falſum ergo eſt omnia ſaluari poſſe præſertim in creatis per vnam rationem realem, & per plures rationes ſolùm obiectiuè diuerſas, vt Suarez aiebat; quamuis enim id concederetur, quando natura rei, ſicut eſt ſimplex, ita exigit concipi vno conceptu ſimplici, & ſi pluribus concipitur, id prouenit ex defectu intellectus non potentis totam perfectionem obiecti concipere, vel medij ordinati ad cognitionem, vt dicunt quamplures de diuina natura, tunc enim rectè diceretur non eſſe inter illas rationes diſtinctionem ex natura rei, ſed rationis; hoc tamen dici non poteſt, quando natura rei exigit ſic concipi diuerſis conceptibus adæquatis, vt contingit de natura creata; vndè ex ſola diuerſitate conceptuum non ſtatim inferri debet ſola diſtinctio rationis, ſed ſpectari debet qualis ſit natura eorum conceptuum; quando enim ſunt conceptus adæquati, & talis conditionis, vt in vna ratione formali conuenire nequeant, vt v. g. eſſe communicabile pluribus ſpeciebus, & non eſſe communicabile, quæ actu conueniunt animali, & differentijs eius à parte rei, tunc ex talium conceptuũ diuerſitate colligi poteſt inter illos diſtinctio ex natura rei, & non tantum rationis. Et cum dicebat Suarez id omnes fateri debere de conceptu entis, & ſubſtantiæ etiam in creatura, hoc negant Scotiſtæ etiam gradibus tranſcendentibus tribuentes proprias realitates; ſed conſultius eſt negare paritatem de gradibus tranſcendentibus, & prædicamentalibus ob rationes aſſignatas tota diſp. 2. quia prædicamentales ſolum nati ſunt concipi diuerſis conceptibus adæquatis, vt potè qui proprias præſeferunt realitates, & deſeruiunt pro metaphyſica compoſitione in creaturis peragenda, non autem tranſcendentes, qui ſunt communes Deo, & creaturæ. Ad aliud occurrendum, quod quamuis hæc diſtinctio ſupponat vtramque entitatem, inter quas verſatur, conſtitutam in ratione entitatis, non tamen ſupponit vtramque exiſtentem propria exiſtentia, ſed ſupponit potius eas eſſe aliquid exiſtentis; & aliquid alicuius, quod propriam, & veram habet exiſtentiam, ideoque nunquam ſequitur talem diſtinctionem eſſe rerum, ſed eſſe eorum, quæ ſunt aliquid rei. Ad vlt. aſſumptum non eſt vniuerſaliter verum in recto, ſed vel in recto, vel in obliquo, vt ſenſu ſit omnem entitatem realem ex natura rei intelligi eſſe extrà cauſas, quia vel ſeipſa directè, & per propriã exiſtentiam eſt extrà cauſas formaliter, vel ratione alterius, & per exiſtentiam illius, cui identificatur realiter, in quo duntaxat ſenſu formalitates dicuntur eſſe extrà cauſas, & actionem cauſarum terminare, non enim eam terminant immediatè, & directè, ſed mediatè, & concomitanter, & ideò negatur vtraque conſequentia cum eius probationibus.

231 Septimò Recupitus p. 1. diſp. de diſtinctione attributorum ab eſſentia diuina ingenti rationum agmine diſtinctionem formalem Scoticam aggreditur plus numero, quam pondere valentium, quia tamen eam præcipuè impugnat, vt à nobis ponitur in diuinis, argumenta illa parum faciunt ad rem noſtram, qui hic intendimus neceſſitatem demonſtrare huius diſtinctionis in creatis, etiam quando nullo modo poneretur in diuinis; atque ideò vnam, vel alteram tantum eius rationem adducam, quæ diſtinctionem formalem, vt ſic, impugnare videntur; prima eſt, quod ſi daretur diſtinctio formalis, tunc tolleretur diſtinctio rationis, quia diſtinctio rationis ſit formando de re aliqua indiſtincta à parte rei plures conceptus obiectiuos, ſi ergo ex diuerſitate conceptuum obiectiuorum benè deducitur diſtinctio formalis ex natura rei, ergo tollitur omnis diſtinctio rationis. Altera eſt, quia non repugnat identitas formalis attributorum in diuinis, & graduum Metaphyſicorum in creatis, quod deindè probat pluribus inſtantijs, quibus omnibus oſtendere conatur poſſe diuerſitatem conceptuum haberi de ſimpliciſſima formalitate, vt patet de potentia calefactiua, & exſiccatiua in Sole, & de eſſentia diuina, in qua ratio ſubſtantiæ viuentis ſpiritualis coincidunt in vnam indiuiſibilem formalitatem, idem ergo dici poteſt de omnibus attributis, & gradibus Metaphyſicis. Reſp. ad 1. negando conſequentiam conſtat enim ex proximè dictis, qualis ſit diuerſitas conceptuum, quæ facit diſtinctionem formalem ex natura rei, & quæ facit ſolam diſtinctionem rationis, vel virtualem; ſi enim conceptus ſinguli ſunt adæquati, & diuerſitas eorum procedit ex natura rei petentis ſic concipi, tunc ex tali conceptuum diuerſitate optimè infertur diſtinctio ex natura rei formalis; ſi verò conceptus ſunt inadæquati, & eorum diuerſitas non prouenit ex natura rei petentis ſic concipi, ſed potius ex defectu intellectus non potentis vnico actu totam perfectionem obiecti percipere, vel ex parte medij ordinati ad cognitionem, putà quia ſpecies rem repræſentat inadæquatè, tunc vtique ex tali conceptuum diuerſitate non licet inferre, niſi ſolam rationis diſtinctionem. Ad alteram rationem negatur aſſumptum, & quando identitas formalis non repugnaret inter diuina attributa, adhuc tamen repugnaret in creatis inter gradus Metaphyſicos præſertim prædicamentales ad compoſitionem Metaphyſicam ordinatos; ad illas verò inſtantias conſtat rurſus tum ex nunc dictis, tum ex dictis num. 214. quando liceat ex conceptuum diuerſitate diſtinctionem ex natura rei deducere, & quo genere definitionis poſſit eadem ſimpliciſſima formalitas pluribus definitionibus explicari, præterquamquod non deſunt, qui ponant in Sole virtutem calefactiuam, & exſiccatiuam formaliter diſtinctas, & ſi non realiter, & ſimiliter rationes ſubſtantiæ, vitæ, & ſpiritus in Deo; ſed cum hæc ſint prædicata Dei quidditatiua, non autem attributalia, gratis concedi poteſt non niſi inter ſe virtualiter diſtingui, & in vnam indiuiſibilem formalitatem à parte rei coincidere; ſi enim dicerent diuerſas, realitates à parte rei in Deo exiſtentes, quia ſe habent vt ſuperius, & inferius, tunc realitas communior eſſet aliqualiter in potentia ad minus communem, & ſic facerent propriam Metaphyſicam in Deo compoſitionem, quæ ratio, vt patet, non militat de diuinis attributis, quæ ſe habent veluti perfectiones diſparatæ, & omnes ſunt in vltima actualitate, nec vna ſubordinatur ad aliam, ſuntq;

inui-

Digitized by Google

inuicem ratione infinitatis perfectè inter ſe realiter identificatæ, atque ideò facere nequeunt compoſitionem Metaphyſicam.

Octauò arguit Caiet. lib. de ente, & eſſentia cap. 6. qu. 12. quia hæc diſtinctio formalis, vt explicatur à Scoto, non ſolum eſt realis propriè dicta, verum etiam maior illa, quod ita probat, nam illa eſt maior diſtinctio, quæ fit per intimiora rei, quam illa, quæ fit per minus intima, ſed diſtinctio formalis fit per intimiora magis, quam ipſa diſtinctio realis, ergo &c. maior patet, quia diſtinctio per differentias eſſentiales maior eſt diſtinctione per differentias accidentales, & magis extrinſecas, probatur minor, quia diſtinctio formalis eſt per prædicata eſſentialia, quæ ſunt magis intima rebus, cum conueniant in primo modo dicendi per ſe, quam realia, quæ conueniunt ratione entitatis, cum qua identificantur plures formalitates, nam illa entitas ſumitur in ordine ad exiſtentiam, quæ non eſt prædicatum quidditatiuum, & eſſentiale. Deindè vrgent paſſim alij Thomiſtę quod quando etiam hæc diſtinctio formalis ex natura rei daretur in creaturis, ſaltum in diuinis admitti non poteſt inter diuina attributa, aut relationes originis, & eſſentiam, quia tunc ſequeretur compoſitio in Deo, quantum ſufficit ad deſtruendam ſummam eius ſimplicitatem, ſi non Phyſica, ſaltum Metaphyſica, probant conſequentiam, quia compoſitio eſt diſtinctorum vnio; quæ ſi ſint diſtincta realiter, erit compoſitio phyſica per ſe, vel per accidens, aut ſaltim per aggregationem; ſi verò ſunt diſtincta tantum formaliter, compoſitio erit Metaphyſica, qualis eſt inter animalitatem, & rationalitatem, humanitatem, & riſibilitatem, animam, & ſuas potentias in noſtra ſententia. Neque dicas huic compoſitioni obſtare identitatem realem diuinorum attributorum, & relationum cum eſſentia, & ſummam omnium actualitatem, ad compoſitionem verò hæc duo requiri, vt ſcilicet extrema componentia, vel componibilia realiter diſtinguantur, & quod vnum ſit in potentia ad aliud. Falſum enim eſt hæc duo obſtare compoſitioni, nam realitates Metaphyſicæ compoſitionem efficiunt non obſtante reali earum inter ſe identitate, & quæ coadunantur adinuicem, tantò minus per ſe vnum efficiunt, quantò magis ſunt in vltima actualitate, vndè tunc non efficiunt vnum, niſi quaſi per aggregationem, vndè diuina attributa, & relationes, ſi à parte rei ſunt ab eſſentia diſtincta magis conferrent ad vnitatem Dei, ſi ſe haberent per modum actus, & potentiæ, quam omnia ponendo in vltima actualitate, & hoc eſt Achilles Thomiſtarum in hac materia.

232 Reſp. negando hanc diſtinctionem eſſe maiorem diſtinctione reali, & ad probationem rurſus negatur maior, quia cauſa cur vna diſtinctio ſit maior alia non ex eo attendi debet, quod ſit per magis, vel minus intima, alias diſtinctio ſpecifica maior eſſet generica, quia illa fit per differentias eſſentiales magis proprias, & intimas, iſta verò per communiores, & remotiores, ſed abſolutè loquendo illa eſt minor diſtinctio, quæ non infert aliam, ſeu quæ eſt compoſſibilis cum identitate oppoſita illi diſtinctioni, ita paſſim Formaliſtæ noſtri; quia igitur in propoſito diſtinctio formalis ex natura rei non poteſt ſufficienter inferre diſtinctionem realem, & compoſſibilis eſt cum identitate reali oppoſita diſtinctioni reali, ideò minor diſtinctio erit; tum quia diſtinctio realis ſumitur ex realitate perfecta, quæ eſt capax exiſtentiæ independenter ab alia entitate, formalitates vero dicunt entitatem imperfectam in ordine ad capacitatem exiſtentiæ, quæ autem differunt per entitates perfectas, magis diſtinguuntur, quam quæ per entitates imperfectas; tum quia cum diſtinctio aliquo pacto vnitati opponatur, vt potè quæ ſuper pluralitatem fundatur, illa erit maior diſtinctio, qua res magis ab vnitate recedit, illa minor, quæ minus ab ea recedit, minus autem ab vnitate recedit diſtinctio formalis, quam realis, quia cum illa ſtat vnitas realis, cum ſolum fundetur ſuper pluralitatem realitatum, & formalitatum, non autem cum iſta, quia fundatur ſuper pluralitatem rerum, atque ideò deſtruit vnitatem realem; alia habet Lichet. 1. d. 8. q. 3. ad arg. Caiet. ſed ſolutio data eſt ſufficientiſſima. Ad aliud licet non ſit præſentis inſtituti tueri hanc diſtinctionem inter diuina attributa, & relationes originis ab eſſentia, ſed ſolum ipſam eſſe poſſibilem, & non eſſe merum Scoti figmentum, vt autumant Thomiſtæ, tamen occurrere libet, vt argumenti imbecillitas detegatur, quod adeò exaggerant Aduerſarij; breuiter ergo reſpondent Scotiſtæ cum Doctore 1. d. 8. q. 4. quod licet compoſitio diſtinctionem inferat neceſſario, quia pars vt componens debet eſſe diuerſa ab alia comparte, non tamen diſtinctio infert compoſitionem, niſi diſtinctio ſit realis, nam diſtinctio formalis eſt cum ſumma ſimplicitate compoſſibilis, & ratio eſt, inquit Doctor, quia cum ipſa ſtat ſumma identitas realis, & ſumma, & vltima actualitas eorum, quæ diſtinguuntur, cum ſumma autem identitate reali, & ſumma actualitate non eſt compoſitio; nam ad compoſitionem opus eſt, vt alterum ſit potentia, & alterum actus, & quod vnum realiter diſtinguatur ab alio, vel ſaltim non ſit perfectè idem cum ipſo, quia nihil eſt in potentia ad ſeipſum; vndè falſum eſt, quod in argumento aſſumebatur diſtinctionem ſcilicet formalem ſufficere ad compoſitionem metaphyſicam, non enim ideò realitates generica, & ſpecifica faciunt compoſitionem metaphyſicam, quia abinuicem diſtinguantur formaliter, ſed quia non ſunt perfectè idem realiter inter ſe, cum tantum ratione tertij identificentur, in quo coadunantur; vndè cum identitas relationum, & attributorum in diuinis cum diuina eſſentia ſit perfectiſſima ratione infinitatis, cuius munus eſt in ente infinito identificare illi omne realiter identificabile, vt docet Doctor quol. 5. optimè, vt dicebatur in reſponſione allata inter argumentandum, talis ſumma identitas omnem compoſitionem excludit, aut compoſſibilitatem; & demum quando dicebatur, quæ coadunantur adinuicem tantò minus per ſe vnum efficere, quanto magis ſunt in vltima actualitate, hoc verum eſt de per ſe vno vnitate vnionis, & compoſitionis, non autem vnitate identitatis, & ſimplicitatis, quo pacto relationes, & attributa in Deo dicuntur facere, & conſtituere per ſe vnum.

233 Sed contra hanc communem doctrinam Scotiſtarũ, quæ etiam eſt Scoti loc. cit. adducit Poncius tom. 3. ſui Curſus diſp. 20. nu. 57. duas difficultates; Prima eſt quod licet ex ea ſequeretur, quod vnio eſſentiæ cum attributis, & attributorum inter ſe non inuoluat compoſitionem imperfectam quia vtrunque extremum eſt infinitum, & conſequenter imperfectibile, tamen non ſequitur quin gradus, aut formalitas entis, vt ſic, communis vniuocè Deo, & creaturis, ſit perfectibilis, per differentiam, aut modum, quo contrahitur ad Deum, quia illa formalitas non eſt infinita, aliàs quælibet creatura eſſet infinita, quia qualibet includit illam formalitatem, ergo adhuc remanet compoſitio imperfecta in Deo. Altera difficultas eſt, quod licet verum ſit, quod omne perfectibile debeat eſſe limitatum, & finitum, quandoquidem debeat habere ex ſe negationem illius perfectionis, per quam eſt perfectibile, & licet ſit verum conſequenter, quod ens infinitum ſit imperfectibile, tamen quandoquidem in noſtra ſententia ens infinitum v. g. eſſentia poteſt recipere perfectionem à ſe formaliter diſtinctam, ex hoc capite videtur ſequi, quod ſit ens finitum, licet ex hypotheſi deberet eſſe infinitum, & ita ex noſtra doctrina, ſequitur contradictio, nimirum quod ſit finitum, & infinitum; probatur ſequela, quia optimè colligitur animal eſſe perfectibile per rationalitatem, quia eſt coniungibile cum rationalitate à ſe diſtincta formaliter, & mediante rationalitate poteſt formaliter aliquid facere, quod per ſe formaliter non poſſet facere abſque rationalitate, ergo quandoquidem eſſentia diuina poteſt facere formaliter per miſericordiam, & intellectum aliquid, quod nequit facere formaliter abſque ipſis, & quandoquidem ſit coniungibilis cum illis, ſeu potius de facto coniungatur cum illis, ſequitur quod ſit perfectibilis per intellectum, & miſericordiam, ſi hæc diſtinguantur formaliter ab illa.

Et ſi dicatur, quod non propterea præcisè colligatur animal eſſe perfectibile per rationalitatem, quod ſit coniungibile cum illa, & quod poſſit per illam facere aliquid, quod non poſſit facere ſine illa; ſed quia vlterius non continet virtualiter, nec eminenter rationalitatem, eſſentia verò diuina continet eminenter, & virtualiter perfectiones attributorum, & propterea non eſt perfectibilis per eas. Contra inſtat primò, quia aliquid continens virtualiter aliud poteſt cum illo facere compoſitionem imperfectam tam phyſicam, quam metaphyſicam, aqua enim continet virtualiter frigus, & tamen facit cum frigore compoſitum phyſicum per accidens; homo continet virtualiter riſibilitatem, & tamen facit cum illa compoſitionem metaphyſicam imperfectam, ergo quod eſſentia contineat virtualiter attributa, non impedit quo minus faciat cum attributis compoſitionem; Inſtat deindè ſecundò, quia licet hinc ſequeretur, quod eſſentia non faciat compoſitionem cum attributis, ſicut animal facit cum riſibilitate, tamen non ſequitur quin gradus, ſeu formalitas entis faciat compoſitionem cum modo, ſeu formali-

Digitized by Google

malitate contractiua ipſius ad Deum, quia certum eſt, quod ens, vt ſic, non contineat virtualiter illum modum, ſeu formalitatem illam plus quam animal continet rationalitatem.

Propter has difficultates aliter reſpondet Poncius ad illud argumentum Thomiſtarum à compoſitione deductum, & inquit illam ſolam formalitatum vnionem eſſe imperfectam & arguere compoſitionem, quæ habet dependentiam in eſſe realis exiſtentiæ à cauſa extrinſeca, vnde quandoquidem vnio, ſeu identificatio realis, & entis, vt ſic, cum Deo, ac modo ſeu formalitate contrahente ipſum ad Deum, & eſſentiæ diuinæ cum attributis, & attributorum inter ſe non habet talem dependentiam, propterea illa vnio, ſeu identificatio non arguit imperfectionem, nec compoſitionem, quæ negari debet Deo, nec opponitur ſimplicitati ſummæ, quæ tribuenda eſt Deo; quia verò identificatio animalis cum rationalitate, & hominis cum riſibilitate habet dependentiam à cauſa efficienti extrinſeca quantum ad realem exiſtentiam, itaut non poſſit realiter exiſtere animal rationale, aut homo riſibilis abſque influxu cauſæ efficientis, ideò illa vnio, ac identificatio eſt imperfecta compoſitio, & opponitur ſimplicitati perfectæ. Et iuxtà hanc doctrinam ait defendi poſſe, & explicari allatam communem reſponſionem Scoti, & Scotiſtarum, dum dicunt illud ſolum eſſe perfectibile, & potentiale perfectibilitate, & potentialitate imperfecta, quod eſt finitum, quia reuera ſolum illud poteſt habere huiuſmodi dependentiam à cauſa extrinſeca in eſſe realis dependentiæ. Et hinc etiam occurrit ad duas illas difficultates; & ad 1. negat antecedens, quia licet gradus entis non ſit infinitus ſecundum ſe, tamen vt reperitur in Deo, redditur infinitus, & independens in reali exiſtentia à cauſa extrinſeca, propter identitatem, quam habet cum modo, ſeu formalitate contrahente ipſum ad Deum; Ad aliam negat ſequelam, quod ſcilicet ſequatur eſſentiam diuinam eſſe perfectibilem, & potentialem, ac conſequenter finitam, ad cuius probationem negat antecedens loquendo de perfectibilitate, & potentialitate imperfecta arguente limitationem, ac finitatem, ſed ideò colligitur, quia identificatio animalis cum rationalitate habet præterea dependentiam à cauſa extrinſeca quantum ad realem exiſtentiam.

234 Equidem hæc Ponciana ſpeculatio minimè neceſſaria erat pro ſolutione illius argumenti contrà diſtinctionem attributorum in Deo à diuina eſſentia, neque pro tuenda communi illa doctrina Scotiſtarum, quæ tam imbecillibus non indiget fulcris, imò falſitas eius conſtat ex dictis diſp. 2. num. 133. & 134. vbi ſatis impugnata eſt, & rurſus hic impugnari poteſt, quia quod aliqua duo inuicem identificentur realiter, non habent à cauſa extrinſeca, ſed ex ſuis rationibus formalibus, ergò quod eorum identitas ſit ita perfecta, vt excludat compoſitionem, quæ diuinæ ſimplicitati opponitur, vel non adeò perfecta, vt eam excludat; non oritur ex dependentia, vel independentia à cauſa efficienti extrinſeca, vt ait Poncius, ſed vel ex infinitate extremorum, vel ex eorum limitatione, ratione cuius non identificantur niſi in tertio, vt ait Doctor; Conſ. quia cauſa extrinſeca efficere nequit, vt dum duo extrema coniungit, faciant talem, vel talem compoſitionem ad eius libitum, ſed qualis ſolùm ex eis nata eſt fieri, vt v.g. ſi coniungit accidens cum ſubiecto, nequit efficere, vt faciant compoſitionem per ſe, ſed ſolùm per accidens, qualis nempe ex eis nata eſt fieri, ergò nec etiam efficere poteſt, vt duo extrema faciant compoſitionem abſolutè ſumptam, ſi compoſitio ex illis non eſt nata fieri, atque ideò parum refert ad hoc dependentia, vel independentia ad cauſam extrinſecam, vnde tam benè faceret anima rationalis compoſitionem per ſe cum corpore, ſi poſſet ſemetipſam illi vnire abſque dependentia à cauſa efficienti extrinſeca, perindè ac ſi illi vniretur dependenter ab ea. Conſ. adhuc, quia vel gradus entis natus eſt facere compoſitionem cum ſuo modo ipſum contrahente, vel non; ſi primum, ergo etiam in Deo faceret compoſitionem; ſi non, ergo nec eam faciet in creatura merito dependentiæ à cauſa extrinſeca, quia cauſa extrinſeca quando extrema coniungit & copulat, vt materiam cum forma, accidens cum ſubiecto, genus cum differentia, non immutat natura illorum, & ideo ſi ſunt componibilia, compoſitionem faciunt, ſi ſunt incomponibilia, quia v.g. ſunt in vltima actualitate, minimè; fruſtrà ergò recurritur ad dependentiam, vel independentiam à cauſa extrinſeca, vt oſtendatur cur identificatio aliquorum faciat compoſitionem, vel non faciat; & ideò per hanc doctrinam Poncius nec benè ſoluit argumentum illud Thomiſtarum, neque difficultates ab ipſomet adductas in eius confirmationem.

235 Siſtendum igitur eſt in ſolutione illa communi Scotiſtarum, quam tradit Doctor expreſſe 1. d. 5. q. 2. L. his verbis; qualiter autem ſtat, quod ratio relationis in re non ſit formaliter eadem rationi eſſentiæ, & tamen in eodem concurrentes non conſtituunt compoſitum, vel compoſitionem, hoc eſt quia iſta ratio eſt eadem perfectè illi, propter enim infinitatem vnius rationis quicquid poteſt eſſe cum ea, eſt idem perfectè ſibi, perfectio enim identitatis excludit omnem compoſitionem, & quaſi compoſitionem, quæ identitas eſt propter infinitatem, & tamen infinitas non tollit formaliter rationes, quin hæc formaliter non ſit illa; non eſt igitur ex iſtis quaſi compoſitum, & ideò nihil eſt ex eis quaſi compoſitum ex actu, & potentia, ſed eſt vnum ſimpliciſſimum ex iſtis, quia vna ratio eſt perfectè, imò perfectiſſimè eadem alteri, & tamen non eſt formaliter eadem, non enim ſequitur ſunt perfectè eadem etiam identitate ſimplicitatis, ergo ſunt formaliter eadem; & eadem perfecta identitas excludit omnem aggregationem, quia idem non aggregatur cum ſeipſo; idem repetit inferius d. 8. q. 4. ad arg. princ. dicens, in diuinis autem eſt vera prædicatio per identitatem in abſtracto, & tamen non eſt formalis, ratio huius differentiæ eſt, quia concipiendo abſtractum vltimata abſtractione concipitur quidditas abſque habitudine ad quocunque, quod eſt extrà propriam rationem quidditatiuam, ſic igitur concipiendo extrema nulli erit veritas vniendo ea, niſi præcisè quidditas vnius extremi ſit eadem quidditati alterius extremi, hoc autem non contingit in creaturis, quia ibi abſtrahendo illas realitates, quæ ſunt in eodem puta realitatem generis, & differentiæ, & conſiderando eas præciſiſſimè, vtraque eſt finita, & neutra eſt perfectè eadem alteri, non enim ſunt modò eadem inter ſe, niſi propter tertium, cui ſunt eadem, & ideò ſi abſtrahantur à tertio, non remanet cauſa identitatis eorum, & ideò nec cauſa veritatis propoſitionis vnientis extrema illa; hæc igitur eſt falſa, animalitas eſt rationalitas, & è conuerſo, & hoc quacunque prædicatione, quia non tantum extrema non ſunt formaliter eadem ſed nec verè eadem, quidditas enim hæc præcisè eſt potentialis ad quidditatem illam, & non eſt eadem illi, niſi propter identitatem ad tertium, à quo abſtrahuntur, ergo abſtractio illa tollit cauſam veritatis affirmatiuæ vnientis ea; oppoſitum eſt in Deo, quia abſtrahendo ſapientiam à quocunque, quod eſt extrà rationem ſapientiæ, & bonitatem ſimiliter abſtrahendo à quocunque quod eſt extrà eius rationem formaliter, remanet vtraque quidditas præcisè ſumpta formaliter infinita, & ex quo infinitas eſt ratio identitatis eorum facta tali abſtractione præciſiſſima remanet ratio identitatis extremorum, non enim hæc erant eadem præcisè propter identitatem eorum ad tertium, à quo abſtrahuntur, ſed propter infinitatem formalem vtriuſque ita Doctor loc. cit. & alibi frequenter.

Ex qua quidem Scoti doctrina benè intellecta, nedum adamuſſim ſoluitur argumentum Thomiſtarum ex compoſitione deductum contrà diſtinctionem formalem attributorum ab eſſentia, ſed etiam duæ illæ difficultates quas Poncius vrget num. 233. contra communem Scotiſtarum ſolutionem; prima quidem difficultas faciliimè ſoluitur ex dictis diſp. 2. q. 5. art. 2. præſertim in ſol. ad 4. vbi dictum eſt gradum entis nec in Deo, nec in creatura propriè facere compoſitionem, quia nullam dicit realitatem potentialem verè contrahibilem per differentias, ſed purum, conceptum inadæquatum per modos contrahibilem a poſteriori, vt ibi explicatum eſt, vndè ad ſummum facere nequit, niſi compoſitionem rationis cum fundamento in re, quam difficultatem Poncius euitare non poteſt, quia vult conceptum entis propriam realitatem præſeferre potentialem per aliam realitatem contrahibilem, atque ideò cum ipſa ex natura rei componibilem, vt loc. cit. oſtenſum eſt; Neque reſponſio, quam affert ad hanc difficultatem, ſufficit, dum ait ens non facere compoſitionem in Deo, quia licet iſte gradus non ſit infinitus ſecundum ſe, tamen vt reperitur in Deo, redditur infinitus, & independens in reali exiſtentia à cauſa extrinſeca propter identitatem, quam habet cum modo, ſeu formalitate contrahente ipſum ad Deum; non inquam, ſufficit, quia nec modus, nec differentia addita variat naturam realitatis, cui aduenit, vndè ſi illa de ſe eſt communis, potentialis, & componibilis, talis intrinſecè remanet vbicunque ponatur, & ſemper habebit rationem partis per modum determinabilis, vt diſp. 2. diximus à num. 74. & 132. tum quia Poncius in

hac

Digitized by Google

hac ſolutione non ſibi conſtat, quia paulò ſuprà dixerat reijciendo communem Scotiſtarum doctrinam infinitatem non ſufficere ad perfectè identificandas realiter formalitates in Deo repertas, quantum ſufficit ad tollendam compoſitionem, ſed requiri independentiam à cauſa extrinſeca in reali exiſtentia, & ab hac præſertim oriri perfectam identitatem realem plurium formalitatum in Deo; in hac autem ſolutione ad infinitatem ipſe quoque recurrit ſimul cum independentia, & non amplius inquit talem perfectam identitatem oriri ab infinitate, aut independentia in reali exiſtentia à cauſa extrinſeca, imò contrarium affirmat ſcilicet infinitatem, & independentiam entis in Deo prouenire ab identitate, quam habet cum modo, ſeu formalitate contraheote ipſum ad Deum.

236 Neque etiam rectè reſponder ad 2. difficultatem, qua probabatur attributa facere compoſitionem cum eſſentia diuina, quia illa recipit, tanquam perfectiones à ſe formaliter diſtinctas, ſicut animal facit compoſitionem cum rationali, quia recipit illam differentiam, vt perfectionem à ſe formaliter diſtinctam, non, inquam, rectè reſpondet, dum inquit ideò animalitatem facere compoſitionem cum rationalitate, quia identificatio animalitatis cum ea fit cum dependentia à cauſa extrinſeca, quantum ad realem exiſtentiam, non ſic identificatio diuinæ eſſentiæ cum attributis; quia, vt dictum eſt, talis dependentia, vel independentia omninò materialiter ſe habet quantum ad hunc effectum identificandi perfectè, vel imperfectè plures formalitates adinuicem; ſed ratio præciſa, cur animalitas cum rationalitate compoſitionem faciat, non ſic eſſentia cum attributis, eſt quam Doctor aſſignat loc. cit. quia genus, & differentia identificantur ſolùm ratione tertij, in quo vniuntur, à quo ſi abſtrahantur, non amplius habent ſufficientem cauſam identitatis, vndè quia eorum identitas realis eſt imperfecta, & veluti ab extrinſeco emendicata, hinc eſt quod compoſitionem faciunt Metaphyſicam per modum actus, & potentiæ Metaphyſicæ; at eſſentia, & attributa identificantur realiter ob infinitatem, atque ideò eorum identitas perfectiſſima eſt, vndè conſequenter nullum locum compoſitioni relinquit etiam Metaphyſicè, & omnem aggregationem excludit, quia nihil eſt in potentia ad ſeipſum, nec idem aggregatur cum ſeipſo. Vbi etiam nota inſtantiam, quam adducit hic Auctor num. 58. veluti tacitam Scotiſtarum reſponſionem ad 2. difficultatem, nec benè nec fideliter adduci, dum inquit pro ipſis, quod animal non ideò præcisè facit compoſitionem cum rationalitate, quia fit vtcunque perfectibile per eam, ſed quia vlterius non continet virtualiter, nec eminenter rationalitatem, eſſentia verò diuina continet eminenter, & virtualiter perfectiones attributorum, & propterea non eſt perfectibilis per illas, quam ſolutionem ipſe poſtea confutat. Neque enim Scotus, neque Scotiſtæ dicunt hac de cauſa eſſentiam non facere compoſitionem cum attributis, quia illa virtualiter contineat, & eminenter, quia perfectiones ſimpliciter, quales ſunt attributales, formaliter in ſummo ente continentur, non virtualiter ſolùm, vel eminenter, hic enim modus continentiæ ſcilicet virtualis, & eminentialis conuenit ſolùm perfectionibus ſecundum quid hoc enim modo dicimus perfectiones creaturarum in Deo reperiri, virtualiter nimirum, ac eminenter; ſed ratio quam Scotus, & Scotiſtæ adducunt, cur eſſentia non faciat compoſitionem cum attributis, eſt perfectiſſima identitas cum eis, vt patet 1. d. 5. q. 2. L. & d. 8. qu. 4. ad 1. & per conſequens contioentia identica, & vnitiua, non autem virtualis, ac eminentialis, quæ ſunt continentiæ alterius, & alterius rationis.

237 Addit Doctor 1. d. 8. q. 4. X. quod quamuis diuina eſſentia dicatur quodammodo perfici, & perfectibilis ab attributis in eſſe ſecundario, hæc tamen perfectibilitas non dicit potentialitatem in ipſa, quia non eſt perfectibilis veluti per informationem, ſed per identitatem; vndè notat quod forma in creaturis habet aliquid imperfectionis ſcilicet quia eſt forma informans aliquid, & pars compoſiti, aliquid etiam habet, quod non eſt imperfectionis, ſed conſequitur eam ſecundum ſuam rationem eſſentialem, ſiue formalem ſcilicet quod ipſa ſit, quo aliquid eſt tale, exemplum, ſapientia in nobis eſt accidens, hoc eſt imperfectionis, ſed quod ipſa ſit, quod aliquid eſt ſapiens, hoc non eſt imperfectionis, ſed eſſentialis rationis ſapientiæ; in diuinis autem nihil eſt forma ſecundum illam duplicem rationem imperfectionis, quia nec informans, nec pars, eſt tamen ibi ſapientia, in quantum eſt, quod illud, ita quo ipſa eſt, eſt ſapiens, & hoc non per aliquam compoſitionem ſapientiæ ad aliquid quaſi ſubiectum, nec quod ſapientia illa ſit pars alicuius compoſiti ſed per veram identitatem, qua ſapientia propter ſui infinitatem perfectam perfectè eſt idem cuilibet, cum quo nata eſt eſſe; ita Doctor loc. cit. Sed obijcies, quomodo aliquid eſt formaliter ſapiens ſapientia, ſi ſapientia non eſt forma eius? Reſpondet Doctor ibidem quod corpus eſt animatum, quaſi denominatiuè, quia anima eſt forma eius, homo dicitur animatus non denominatiuè, ſed eſſentialiter, quia anima eſt pars eius, & aliquid eius; non igitur requiritur aliquid eſſe formam informantem aliquid, vt ipſum ſit tale per ipſum, quia forma non eſt forma informans totum, quod tamen dicitur formaliter tale per ipſam; ſi igitur veriori identitate eſſet aliqua forma idem alicui, quam ſit identitas eius ad informatum, vel totum, cuius eſt pars, ſufficeret, inquit Doctor, illa identitas ad hoc, quod illud tali forma eſſet tale, & ita eſt in propoſito; ex quibus verbis Doctoris patet eſſentiam diuinam perfici per attributa abſque interuentu alicuius potentialitatis, vel imperfectionis, quia non perficitur, nec denominatur ab eis per informationem, ſed per perfectiſſimam identitatem, quæ tollit omnem compoſitionem, & componibilitatem.

Denique Booet. lib. 1. Theol. naturalis cap. 1. benè oſtendit à priori, cur in Deo nequeat eſſe compoſitio, qoia (inquit) prima radix componibilitatis eſt ratio partis, quoniam nihil poteſt componi cum aliquo, niſi habeat rationem partis reſpectu totius reſultantis ex illa parte, & alia comparte; radix autem, quod aliquid habeat rationem partis, dependet ex hoc, quod ſit finitum, quia nullum infinitum poteſt habere rationem partis, cum omne totum ſit maius ſua parte, nihil autem eſt maius infinito; quia ergo quidquid poſitiuum eſt in Deo, eſt infinitum, vel ſaltem non eſt finitum, ideò nihil eſt ibi habens rationem partis, nec conſequenter vllam compoſitionem facere poteſt. Ex quo patet rationem propriam, & præciſam componibilitatis, vel incomponibilitatis non ex dependentia, vel independentia, ſed ex finitate, & infinitate peti debere, vt omnes Scotiſtæ docent cum Scoto 1. d. 8. q. 1. & quol. 5. Alia argumenta contra hanc diſtinctionem ex natura rei mediam vrget Paſqualig. tom. 2. Metaph. diſp. 6. ſect. 2. quæ iam adducta ſunt, ac ſoluta diſp. 1. Log. q. 5. ar. 2. in declaratione diſtinctionis formalis §. *ſecundò obijcitur*, & adhuc alia quædam argumentula leuioris armaturæ videri poſſunt apud Formaliſt. ad initium Formal.

QVÆSTIO XII.

De natura Identitatis, & Diſtinctionis virtualis, eiuſque vtilitate.

238 HÆc eſt illa diſtinctio adeò celebris, & famigerata apud Thomiſtas, non minus quam diſtinctio formalis actualis apud Scotiſtas, circa cuius explicationem non multum inſudabimus, quia eodem ferè modo ab omnibus explicatur. Illa igitur dicitur diſtinctio virtualis, quæ inter plures eiuſdem rei perfectiones verſatur, non tamen actualiter à parte rei, quaſi antecedenter ad omne opus intellectus in eſſe diſtinctionis ſit completa, ſed tantum fundamentaliter, quatenus res eadem intellectui obiecta præſtat ei occaſionem ob eius eminentiam, ac illimitationem quandam diſtinguendi in ipſa plures perfectiones, per plures conceptus inadæquatos, qua de cauſa talis diſtinctio in eſſe diſtinctionis dici nequit ex natura rei actualis, & completa, ſed tantum virtualis, & inchoata, quæ indè compleri petit per intellectum inadæquatè concipientem, qua ratione ſolet etiam alio nomine vocari diſtinctio rationis ratiocinatæ, ſeu cum fundamento in re. Vnde hæc diſtinctio non ex eo attendi debet, quod in re antè opus intellectus pluralitas realitatum, vel formalitatum reperiatur, quarum vna non eſt alia, quia ex tali diuerſitate diſtinctio ex natura rei formalis actualis ſumitor, vt declaratum eſt quæſt. præced. ſed ex eo attendi debet, quia res à parte rei ita eminenter ſe habet, vt poſſit diuerſos conceptos inadæquatos terminare, & quia res ob ſui illimitatam perfectionem ita eminenter, ac virtute ſe habet, ac ſi formaliter plures res, vel realitates contineret, ideoque appellari ſolet diſtinctio ex natura rei, non quidem formalis actualis, ſed eminentialis, & virtualis propter fundamentum immediatum repertum in re in ordine ad diuerſos conceptus cauſandos in intellectu inadæquatè concipiente; ſic exempli gratia dici ſolet virtutem calefactiuam,

ctiuam, & exſiccatiuam in Sole ex natura rei virtualiter diſtingui, quia huiuſmodi virtutes non actu continentur in Sole ſecundùm ſuum eſſe formale, ſed virtualiter tantum, & eminentialiter, quatenus Sol per vnicam, & ſimpliciſſimam virtutem eminentioris ordinis æquiualet illis duabus, ex qua eminentia occaſionem ſumit intellectus diſtinguendi ex natura rei actualiter has virtutes in Sole, ſicut diſtinguuntur in his inferioribus, cum tamen à parte rei vnica ſit, ac ſimpliciſſima virtus, licet eminentioris ordinis; ita diſtinctionem hanc virtualem explicant paſſim Thomiſtæ cum Caiet. 1.p.q.39.art.1.§.*ad euidentiam*, & in lib. de ente, & eſſentia.

Et quidem diſtinctionem virtualem in hoc ſenſu explicatam, nedum Thomiſtæ, ſed etiam Scotus ipſe agnouit, eiuſque conceptum, tanquam poſſibilem admiſit; tale namque nomen diſtinctionis virtualis memorat. 1.d.2.qu.7.§.*ſed hic reſtat*, atque talem diſtinctionem poni poſſe inter relationes originis, ac diuinam eſſentiam, licet poſteà ſubdat hanc non ſufficere, ad componenda contradictoria, quæ de illis enunciari ſolent à parte rei citrà quamcunque intellectus operationem, vt quod eſſentia communicatur, relatio non communicatur &c. Deindè 1.d.8.q.4.§.*ad quæſtionem*, aſſignat notionem, & conditionem talis diſtinctionis virtualis, vt enim declararet qualis diſtinctio ponenda ſit inter diuina attributa inquit, *non eſt tantum differentia rationis, hoc eſt diuerſorum modorum concipiendi idem obiectum formale, talis enim diſtinctio eſt inter ſapiens, & ſapientiam; nec eſt ibi tantum diſtinctio obiectorum formalium in intellectu, quia vt argutum eſt prius, illa nunquam eſt in cognitione intuitiua, eſt ergo ibi diſtinctio tertia præcedens intellectum omni modo*, tres itaque gradus diſtinctionis hic aſſignat, qui cogitari poſſent verſari inter diuina attributa, primus gradus eſt rationis ratiocinantis, qui non attenditur penes diuerſos conceptus obiectiuos, ſed penes diuerſum modum concipiendi idem obiectum formale, ſiue grammaticè, vt homo hominis, ſiue Logicè, vt homo, & humanitas, ſapiens, & ſapientia per modum abſtracti, & concreti; ſecundus gradus eſt diſtinctionis virtualis, ſiue rationis ratiocinatæ, vt alij loquuntur, quæ cum ab intellectu completur in eſſe diſtinctionis præuio in re fundamento, quia ex conceptibus intellectus inadæquatis reſultant diuerſi conceptus obiectiui, non quidem in eſſe rei, vel realitatis, ſed in eſſe obiecti, & repræſentati, ideò ait eſſe diuerſorum obiectorum formalium in intellectu; tertius tandem gradus eſt diſtinctionis formalis actualis ex natura rei, quam declarauimus quæſt. præced. & Doctor ibi ſtatuit inter diuina attributa; vndè falſum eſt, quod quidam Scotizantes aiunt, Doctorem non agnouiſſe huiuſmodi diſtinctionis genus, vt à cæteris condiſtinctum, & omnem diſtinctionem cum fundamento in re poſuiſſe actualem, & completam citrà intellectus opem; falſum id, inquam, eſt, quia loc. cit. diſertè ſecernit tres illos gradus diſtinctionum, & ſecundum gradum, qui erat diſtinctionis virtualis, declarat vt à cæteris condiſtinctum, & ponentem in numerum; vndè in hoc mihi benè Scotizare videtur Vulpes tom. 1. part. 1. diſp. 6. art. vlt. & Poſnan. 1.d.8.q.4. diſp. 1. concluſ. 4. qui de mente Scoti diſtinctionem hanc virtualem diſtinguunt à formali actuali. Sed de hoc ſermo redibit inferius, cum de diſtinctione agemus rationis ratiocinatæ paulò infrà quæſt. 15. art. 1. num. 272.

239 Hanc quoque diſcretionem diſtinctionis virtualis à formali ſuadet manifeſta ratio, quia diſtinctio formalis fundatur, & radicatur ſupra pluralitatem realitatum in eadem re phyſica, non virtute tantum, aut eminentialiter, ſed actualiter exiſtentium, & ideò dicitur diſtinctio formalis actualis; diſtinctio verò virtualis fundatur ſuper pluralitatem rerum, vel realitatum in vna re ſupereminenti, ac aliqualiter illimitata contentarum, non quidem, vt actu plures, ſed virtute tantum, quatenus eadem ſimpliciſſima forma æquiualet pluribus rebus, vel realitatibus, & ſe ſola præſtat ea munera, quæ præſtare ſolent illæ res, vel realitates abinuicem ex natura rei actualiter diuerſæ, qua de cauſa dicitur diſtinctio virtualis, & eminentialis, non autem formalis, & actualis; ergo re vera diſtinctiones iſtæ non coincidunt, ſed ſunt diuerſæ rationis, & conditionis. Conf. & adhuc magis oſtenditur poſſibilitas diſtinctionis virtualis, eiuſque diſcretio à diſtinctione formali actuali, nam quantò res eſt eminentior, & ſuperioris ordinis, plures in ſe coadunat perfectiones, & ſimpliciori modo, quam in inferioribus reperiantur; dupliciter autem poſſunt perfectiones in inferioribus diſperſæ, atque realiter diuerſæ in re ſuperioris ordinis coadunari, primò quidem poſſunt coadunari realiter ſolum, & tunc eſt, quando in re ſuperiori ita adunantur, vt adhuc in ea contineantur ſecundum ſuas proprias rationes, ſeu formalitates, vndè licet ob illius rei illimitationem tranſeant perfectiones in ea contentæ in eandem rem, non tamen in eandem formalitatem, & ſic dicuntur in ea contineri formaliter actualiter, & non virtualiter, aut eminentialiter tantum; ita dicimus contineri in Deo perfectiones attributales iuſtitiam, miſericordiam, &c. vbi enim ſunt in creaturis perfectiones accidentariæ inter ſe realiter diuerſæ, in Deo ob eius infinitatem realiter adunantur, & quia important ſingulæ perfectionem ſimpliciter, extant in eo formaliter, & non virtualiter tantum, & ideò iuxtà proprias formalitates fundant adinuicem diſtinctionem formalem actualem; alio modo poſſunt perfectiones in inferioribus diſperſæ ita coadunari in re ſuperiori, vt virtualiter tantum, & eminenter in ea contineantur, vel ſecundum entitatem, vel ſaltim ſecundum pluralitatem, vndè nec tanquam res diuerſæ, aut ſaltim diuerſæ formalitates in ea extant, ideò nec fundare poſſunt adinuicem diſtinctionem realem, nec formalem, ſed tantùm diſtinctionem virtualem huic, vel illi æquiualentem; ita in vulgari, & conſueto exemplo à Thomiſtis adducto contineri in Sole dicuntur virtus calefactiua, & exſiccatiua; vbi enim iſtæ virtutes in igne qualitates important inter ſe diuerſas, ac realiter diſtinctas, calorem nempe, & ſiccitatem; in Sole coadunantur omninò, & in eo contineri dicuntur virtualiter ſolum, & eminenter; caliditas enim, & ſiccitas in luce ſunt ipſa lux omnibus modis, vndè non niſi virtualiter inter ſe diſtingui poſſunt, quod ſi caliditas, & ſiccitas in luce continerentur formaliter, ſeu ſecundum proprias rationes formales, ſine dubio eſſent diſtinctæ non tantum virtualiter, ſed etiam formaliter actualiter. Quando igitur intellectus diſtinguit in luce ſolari caliditatem, & ſiccitatem manifeſtando illas diuerſis conceptibus lucem ipſam inadæquatè concipiendo, tunc illas diſtinguit in eſſe obiecti, cum tamen in eſſe rei, ac realitatis diſtincta non ſint, ſed vnum. Vndè ex duplici capite conſtat diſcretio diſtinctionis virtualis à formali actuali, primò ex parte fundamenti, quia fundamentum diſtinctionis virtualis eſt eminentia rei virtualiter continens plures perfectiones in inferioribus diſperſas; fundamentum autem diſtinctionis formalis eſt pluralitas realitatum in eadem re phyſica actualiter imbibitarum; deindè ex parte intellectus, quia diſtinctio formalis anteuertit omne opus intellectus, nec intellectus circa illam verſatur, niſi adæquatè concipiendo eius extrema, quia ſingula per conceptus adæquatos exprimuntur, at diſtinctio virtualis completur per intellectum, & hunc quidem rem inadæquatè concipientem, ac veluti in plura conceptibiliter diuidentem eandem rē realiter, & formaliter.

240 Ex dictis infertur hanc diſtinctionem virtualem non eſſe veram, ac propriam diſtinctionem, quod quidem ſatis euidenti conuincitur ratione, rem enim virtualiter, aut eminenter eſſe aliquid, non eſt formaliter eſſe tale, ſed virtute continere proprietates alterius, ita vt eadem poſſit obire munera, perindè ac ſi eſſet formaliter tale; ſic dicimus Solem eſſe virtualiter, & eminenter ignem, vel aliam cauſam particularem, quia eoſdem effectus producere poteſt vnus, ac idem Sol, quos diuerſæ cauſæ particulares efficere poſſunt; & in hoc ſenſu dicimus ſenſum internum eſſe virtualiter, ac eminenter omnes externos, quia vnus, & idem ſenſus internos attingit quæcunque obiecta attinguntur à diuerſis externis. Sic igitur in propoſito diſtinctio virtualis non poteſt dici propriè diſtinctio, nec virtualiter tantum diſtincta dici poſſunt abſolutè diſtincta ex natura rei, ſed tantum æquiualenter, id eſt ita ſe habere virtualiter, ac ſi forent diſtincta, forent formaliter, ſicut Sol, qui eſt virtualiter ignis, non eſt ſimpliciter, & ſine addito ignis, ſed virtualiter tantum, & eminenter; itaque iuxtà allegatam diſtinctionis virtualis notionem illa extrema dicentur virtualiter tātum diſtincta, quæ in re nullam prorſus habent actualem diſtinctionem, ſed ſunt omninò idem ex natura rei, præſtant tamen idem, quod præſtarent, ſi ex natura rei diſtincta forent. Ex quo rurſus conſtat hoc genus diſtinctionis confundendum non eſſe cum diſtinctione formali ex natura rei; quia hæc eſt diſtinctio actualis, omnemque intellectus operationem anteuertens ac proindè in ordine ſuo dici poteſt vera, & propria diſtinctio, non ſic autem diſtinctio virtualis. Ac denique conſtat duplicem poſſe aſſignari modum diſtinctionis virtualis, vt dicam infrà in fine quæſtionis.

Maior

Maior extat difficultas circa vtilitatem huius diſtinctionis virtualis, Thomiſtæ namque paſſim adeo illam extollunt, vt ea mediante præſumant, nedum præcipuas ſoluere difficultates contingentes circa diſtinctionem graduum Metaphyſicorum, ſed declarare quinque ipſius myſterij Trinitatis arcana, vndè in creatis dicunt dari hanc diſtinctionem virtualem inter animalitatem, & rationalitatem æquiualentem reali, quatenus etiamſi à parte rei ſint omninò idem, vna tamen poteſt terminare cognitionem, altera vero non, quod eſt æquiualere duabus rebus diſtinctis; ſic pariter in diuinis, licet diuina eſſentia ſit idem realiter cum paternitate, tamen eſſentiæ conuenit communicari tribus perſonis non vero paternitati ratione eiuſdem diſtinctionis virtualis, quæ inter ea verſatur, quia ex vi huius eſſentia, & paternitas cum ſumma identitate reali, & abſque vlla diſtinctione formali, habent in ordine ad hoc, quod eſt communicari, & non communicari eandem capacitatem, quam in ordine ad hæc contradictoria haberent, ſi in re realiter diſtincta forent; vndè ſicut poſita diſtinctione reali inter eſſentiam, & relationes vel ſaltim formali Scotica, abſque vlla contradictione poſſet eſſentia communicari, & paternitas non communicari, ſic negata prorſus omni tali diſtinctione in re in diuinis, ratione tantum huius diſtinctionis virtualis poteſt eſſentia communicari, & paternitas non communicari in diuinis; poteſt animalitas in homine per intellectum attingi, & non rationalitas, quantumuis ſint idem realiter à parte rei, non ſecus ac ſi à parte rei realiter diſtinguerentur, ad eum modum, quo cauſa potens producere plures effectus dicitur virtualiter multiplex, quia ipſa ſola poteſt efficere, quæ plures illæ cauſæ, & ſingulis æquiualet.

241 A. Recentiores Societatis Patres è contrà tantam vtilitatem huius diſtinctionis negant, vndè Arriag. diſp. 5. Log. ſec. 2. negat in creatis hanc diſtinctionem vtilem eſſe ad cōponenda illa contradictoria, quæ dicebant Thomiſtæ, puta ratione ipſius poſſe ab intellectu in homine præſcindi animalitatem à rationalitate, & cognoſci iſta non cognita, quia non minus contradictoriè opponuntur cognoſci, & non cognoſci, reſpondere, & non reſpondere ex parte obiecti, quam exiſtere, & non exiſtere, produci, & non produci, ſed repugnat animalitatem hominis exiſtere, & non exiſtere eius rationalitatem, item produci animalitatem, & non produci rationalitatem, quamtumuis virtualiter diſtinguantur, ergo etiam implicabit cognoſci animalitatem, & non cognoſci rationalitatem, ſi eandem prorſus rem, & formalitatem important à parte rei, quod argumentum latè proſequitur Arriag. loc. cit. ſubſec. 2. Hanc tamen diſtinctionem concedit eſſe vtilem in diuinis ad hæc, & ſimilia contradictoria componenda, non quidem ex vi ipſius diſtinctionis, vt ſic, nam tunc eādem quoque vtilitatem in creatis obtineret, ſed ratione infinitatis, nam plura Deo conuenire poſſunt propter ſummam eius infinitatem, quæ repugnant creaturæ propter eius limitationem; Deo enim conuenit intelligere per ſuam ſubſtantiam ſine actu diſtincto, quod creaturæ repugnat, Deo repugnat moueri, mutari, & ſimilia, quæ non repugnant creaturis. Ex hoc ergo quod hæc diſtinctio iuuet ad declarandum arcanum Trinitatis myſterium, & componenda contradictoria de diuina eſſentia, & relationibus pronunciata, iudicandum non eſt eandem habere virtutem in creatis ob rationem allatam, quia non ex vi talis diſtinctionis præcisè ea contradictoria componuntur in diuinis; ſed quia talis diſtinctio reperitur in re infinita, talis autem diſtinctio augeri videtur, quantò magis augetur rei illimitatio, quia talis diſtinctionis fundamentum, vt diximus, eſt ipſa rei illimitatio, & eminentia. Tum quia ſi ex diuinis liceret argumentari ad creata, etiam poſſet inferri animalitatem poſſe produci, quin producatur rationalitas, quia in diuinis hæc duo prædicata produci, & non produci conueniunt vni entitati indiuiſibili Filij, nam producitur ſecundum filiationem, & non ſecundum eſſentiam diuinam. Imo etiam poſſet inferri res omnes creatas eſſe idem realiter inter ſe, & virtualiter ſolùm diſtinctas, & quando vna illarum perit, altera producitur, vna mouetur, altera quieſcit, id fieri ſecundum diuerſas formalitates eiuſdem entitatis, quia tam prædicata contradictoria ſunt cognoſci, & non cognoſci, quam produci, & non produci, moueri, & non moueri, & ſimilia; ita diſcurrit Arriag. loc. cit.

Ouuied. autem controu. 4. Met punc. 4. vlterius pergit, & aſſerit hanc diſtinctionem virtualem eſſe prorſus inutilem, nedum in creatis, ſed etiam in diuinis ad componenda contradictoria, quæ de eſſentia, & relationibus pronunciari ſolent; inutilitatem eius in creatis oſtendit eiſdem ferè rationibus, quibus vtitur Arriag. in diuinis verò ex eo capite oſtendit, quia eiſdem omninò argumentis impugnari poteſt diſtinctio virtualis, quibus impugnari ſolet myſterium Trinitatis, & æquè difficilis captu eſt ipſa diſtinctio virtualis pro eis contradictorijs componendis, ac ſit ipſa Trinitas, vndè talis diſtinctio nullam prorſus poteſt afferre lucem ad illud myſterium explicandum, quod ita ſuadet; Diſtinctio virtualis in Deo importat æquiualere Deum in ordine ad hæc prædicata communicari, & non communicari, duplici entitati diſtinctæ, quod formaliter dicit poſſe habere in ſe ſummè ſimplici hæc duo prædicata communicari, & non communicari, produci & non produci; communicari ratione eſſentiæ, non communicari ratione relationis identificatæ cum eſſentia; produci ratione filiationis, non produci ratione eſſentiæ identificatæ cum filiatione, quæ in quacunque alia entitate ſimplici dicerent contradictionem; ergo diſtinctio virtualis dicit poſſe Deo conuenire hos conceptus communicari, & non communicari, qui ex ſe ſunt contradictorij, in quo eſt tota myſterij difficultas, eadem omninò in hac diſtinctione virtuali, ac in ipſo myſterio. Conſ. quia dari hanc diſtinctionem virtualem in Deo eſt Deum eſſe talis naturæ, vt ipſi eidem omninò ſimplici poſſint conuenire hi duo conceptus communicari, & non communicari, ſed hi duo conceptus ſunt contradictorij, ergo dari hanc virtualem diſtinctionem in Deo dicit Deum eſſe talis naturæ, vt ipſi poſſint conuenire duo conceptus contradictorij, quod horret Metaphyſica, & naturæ lumen.

242 Media via à nobis capienda eſt dicendo hanc diſtinctionem virtualem non habere tantam vtilitatem, vt præſumunt Thomiſtæ, nec adeò inutilem eſſe, vt contendunt Recentiores citati, ſed eſſe ſuo modo vtilem tum in creatis, tum in diuinis modo nunc explicando. Et quidem non tantam eſſe vtilitatem illius diſtinctionis, quantam iactant Thomiſtæ, vt nimirum ratione ipſius componi poſſint contradictoria prædicata ex natura rei verificata citrà quodcunque opus intellectus tam in creatis, quam in diuinis, putà v. g. eſſentiam in diuinis communicari, non verò filiationem, hominem ratione animalitatis conuenire cum brutis, non autem per rationalitatem, & ſimilia; non inquam, ſufficere hanc diſtinctionem ad hæc contradictoria componenda conſtat ex diſp. 1. Log. q. 3. art. 2. §. *altera quoque ſolutio*, & diſp. 7. Log. q. 1. ar. 2. & ſuprà in hac diſp. num. 216. vbi oſtenditur diſtinctionem ſolam virtualem non ſufficere, vt duo contradictoria à parte rei verificari poſſint, quia qualis eſt contradictio, talem etiam diſtinctionem ex ipſa inferimus; ſi eſt contradictio rationis, ſolam infert quoque rationis diſtinctionem, ſi eſt contradictio realis, & actu à parte rei verificata, infert pariter diſtinctionem ex natura rei actualem, & non tantùm virtualem inter extrema de quibus verificatur. Tum quia contradictoria à parte rei enunciantur de illis, quæ habent eſſe diſtinctum, & plurificatum à parte rei, quia de vno, & eodem, ac ſecundum idem contradictoria verificari minimè poſſunt, ſed diſtincta virtualiter nequeunt propriè dici diſtincta à parte rei, ſed ita ſe habent, ac ſi eſſent diſtincta, re tamen vera ſunt omninò idem tam realiter, quam formaliter, quia diſtinctio virtualis non eſt propriè, & formaliter diſtinctio, ſed tantùm æquiualenter, vt dictum eſt in eius explicatione, ergo contradictoria à parte rei de virtualiter tantùm diſtinctis, & plurificatis verificari actu non poſſunt, quia contradictio inuenta in re ſupponit extrema, de quibus enunciatur plurificata realiter, vel ſaltim formaliter iuxtà conditionem contradictionis enunciatæ.

Dices diſtinctionem virtualem æquiualere diſtinctioni reali, & actuali ex natura rei, quatenus eadem ſimpliciſſima entitas æquiualet pluribus rebus, vel formalitatibus inter ſe ex natura rei diſtinctis ob ſui eminentiam, atque ideò talem diſtinctionem fundare poteſt, qualem fundant plures illæ res, vel formalitates, itemque talia de illa eadem re poſſunt enunciari contradictoria, qualia verificari poſſunt de illis pluribus rebus, ſeu formalitatibus, quibus æquiualet, ad eum modum, quo cauſa potens producere plures effectus dicitur æquiualere pluribus cauſis, quia ſe ſola poteſt efficere, quæ plures cauſæ. Contrà, quia hinc euidenter conſtat abuſus diſtinctionis virtualis, ſi enim ob talem æquiualentiam ſufficit ad componenda quæcunque contradictoria, poterit affirmare proteruus eandem animam eſſe corpori vnitam, & non vnitam, poſſe deſtrui hominem, quatenus

animal,

Digitized by Google

animal, & non quatenus rationale, poſſe me exiſtere Romæ, quatenus animal, & non ibi exiſtere, ſed ibi quatenus rationale, & alia innumera abſurda, quæ omnia ſaluabit merito diſtinctionis virtualis; & ſic non tantùm ſaluabitur huius diſtinctionis ope poſſe animal cognoſci non cognita rationalitate, vt aiebant Thomiſtæ, ſed etiam exiſtere animalitatem hominis non exiſtente eius rationalitate, item deſtrui poſſe eius animalitatem non deſtructa rationalitate, vt contrà ipſos vrgebant Recentiores præcitati, quæ quidem conſequentia tenet contrà Thomiſtas, non quia illa prædicata cognoſci, & non cognoſci, eodem modo contradicant, vt illa exiſtere, & non exiſtere, produci, & non produci, vt dicebant Arriag. & Ouuied. hoc enim eſt prorſus falſum, vt poſteà dicam; ſed eo capite tenet, quia iuxtà Thomiſtarum explicationem, & ſolutionem allatam hæc virtualis diſtinctio adeò ampla eſt, vt omninò æquiualeat diſtinctioni reali, & fundare poſſit talem contradictionem, qualem fundare poſſunt extrema realiter, ac entitatiuè diſtincta; vndè quia de diſtinctis realiter verificari poſſunt prædicata illa contradictoria exiſtere, & non exiſtere, produci, & non produci, hinc rectè inferri poteſt poſſe pariter verificari de extremis tantum virtualiter diſtinctis, vt ſunt animal, & rationale, quia hæc diſtinctio omninò æqualet diſtinctioni reali, & adamuſſim præſtat quæcunque poteſt præſtare diſtinctio realis. Neque ita ſentiendo de diſtinctione virtuali poſſunt Thomiſtæ vllo pacto hanc paritatem euadere de prædicatis contradictoriis, dicendo quædam concernere exiſtentiam phyſicam rei, vt produci, & non produci, deſtrui, & non deſtrui, quædam verò ſpectare tantum ad eſſe intentionale rei, vt eſſe cognitum, & non eſſe cognitum, & huius generis contradictoria tantum componi poſſe beneficio virtualis diſtinctionis, non autem contradictoria primi generis. Non, inquam, Thomiſtis talis reſponſio ſuffragari poteſt, quia ſi iuxtà eorum doctrinam diſtinctio virtualis æquiualet omninò diſtinctioni reali, & ea omnia poteſt ad vnguem præſtare, quæ ipſa diſtinctio realis, nulla poteſt afferri ratio, cur poſſit componere contradictoria ſecundi generis tantum, & non primi, atque ideò optimè contrà ipſos tenet illa conſequentia ad hominem, quod ſi ſola diſtinctio virtualis ſufficit, vt homo cognoſcatur conueniens cum bruto per animalitatem, non verò per rationalitatem, ſic item ſufficiens erit, vt dicatur produci ſecundum animalitatem, non verò rationalitatem.

243 Ne igitur abutamur diſtinctione virtuali, vtque pateat quantum valeat, & quæ contradictoria componere poſſit, & quomodo, aduertendum eſt duplex eſſe contradictionis genus, vnam formaliter, & actualiter veram à parte rei citrà quodcunque opus intellectus, aliam virtualiter ſolum, & fundamentaliter; exemplum primæ, vt cum dicimus hominem actu à parte rei conuenire cum boue in animalitate, & per rationalitatem actu à parte rei ab ipſo differre, exemplum alterius contradictionis eſt, cum dicimus in Sole v. g. idem eſſe principium proximum calefaciendi, & exſiccandi, & non eſſe idem, hæc namque contradictio non verificatur à parte rei actualiter de Sole, quia à parte rei in ipſo idem eſt principium vtriuſque ſed tantùm virtualiter, & fundamentaliter, quatenus vnica illa virtus duplici virtuti æquiualet; cum igitur diſtinctio, & contradictio ſint inuicem commenſurata, vt qualis eſt contradictio, talis ſit quoque diſtinctio, quam infert, & è contrà, ſanè virtualis diſtinctio non quamcunque contradictionem componere valebit, ſed tantùm contradictionem ei proportionatam, nempe contradictionem ſecundi generis virtualem ſcilicet & fundamẽtalem, non autem realem actualem; ideoque Thomiſtæ prorſus abutuntur diſtinctione virtuali, dum illam inducunt ad componendam quamcunque contradictionem, tam actualem, quam virtualem, quia re vera non niſi iſtam componere valet. Hinc Doctor 1. d. 2. q. 7. §. *ſed hic reſtat*, eruditiſſimè dixit ad componenda illa contradictoria de eſſentia diuina, & relationibus originis communicari, & non communicari &c. non ſufficere virtualem diſtinctionem inter illa, ſed requiri maiorem, & talem, quæ anteuertat omne opus intellectus, ſicut & antè omne opus intellectus actu verificantur contradictoria illa de eſſentia, & relationibus, atque ideò dixit neceſſariam eſſe inter illa ad componenda iſthæc contradictoria diſtinctionem formalem ex natura rei actualem maiorem diſtinctione virtuali, & rationis, minorem verò diſtinctione ſimpliciter reali, quæ eſt inter rem, & rem; meritò cuius diſtinctionis etiam abſque contradictione poterit ab intellectu cognoſci animalitas hominis nō intellecta eius rationalitate, vel è contrà, itemque homo actu à parte rei cum bruto in animalitate conuenire, non verò in rationalitate. Neque ex hoc contra nos vrgere valebunt Recentiores illam ſuam paritatem, quod eodem pacto verificari poterit merito diſtinctionis formalis poſſe animalitatem hominis exiſtere, & non exiſtere eius rationalitatem, item produci animalitatem, & non rationalitatem, quemadmodum vrgebant contra Thomiſtas ponentes diſtinctionem virtualem. Non, inquam, contra nos vrget illa inſtantia, tum quia nos non dicimus diſtinctionem ex natura rei formalem æquiualere prorſus diſtinctioni reali, atque ideò componere poſſe omnia contradictoria, quæ componere valet diſtinctio realis, vt Thomiſtæ dicebant de diſtinctione virtuali; tum quia abſolutè loquendo contradictoria illa cognoſci, & non cognoſci, conuenire, & non conuenire, differre, & non differre, non ſunt eiuſdem rationis cum illis exiſtere, & non exiſtere, produci, & non produci, deſtrui, & non deſtrui, licet enim æquè repugnent quoad veritatem, non tamen quoad diſtinctionem inferendam, ſiquidem hæc contradictoria ſecundi ordinis pertinent ad eſſe exiſtentiale, ac entitatiuum rei, atque ideò inferunt diſtinctionem realem, inter extrema, de quibus verificantur at contradictoria primi ordinis non ſemper tantum inferunt diſtinctionem, quia interdum verificari poſſunt præciſè ratione, diuerſarum formalitatum eiuſdem rei, vt declaratum eſt ſupra n. 227.

244 Cum autem dicebant Thomiſtæ diſtinctionem virtualem æquiualere reali, ideoque poſſe præſtare quæcunque præſtat realis diſtinctio, & conſequenter etiam eadem contradictoria componere, ſicut Solem æquiualere dicimus igni, quia æquè benè poteſt producere calorem perinde, ac ſi eſſet formaliter ignis. Sanè cum mica ſalis hæc æquiualentia eſt intelligenda, non autem ſic abſolutè, vt intelligunt Thomiſtæ, vt nimirum hæc æquiualentia ſit virtualis tantùm, & non formalis; quatenus eminentia, vel illimitatio rei præbere poteſt occaſionem intellectui eam inadæquatè conſideranti cogitandi in ea plures veluti res, aut realitates abinuicem condiſtinctas, ideoque inter eas fingere diſtinctionem quandam veluti realem, aut formalem ex natura rei actualem, adeout talis diſtinctio virtualis compleatur in eſſe diſtinctionis, & fiat actualis accedente opere intellectus; & in hoc ſenſu tantùm citrà errorem intelligi poteſt diſtinctionem virtualem æquiualere reali, vel formali, ſi enim diceretur æquiualere formaliter antè opus intellectus, & non virtualiter tantùm, tunc antè opus intellectus, faceret extrema, inter quæ cadit, realiter actualiter diſtincta, & non tantùm virtualiter, & ſic eſſet diſtinctio actualis ex natura rei, & non virtualis tantùm. Et cum affertur exemplum de Sole, qui calorem producit, ac ſi eſſet formaliter ignis, vndè deduci videtur diſtinctionem virtualem, ita in rigore, & ex natura rei diſtinguere debere extrema inter quæ cadit, vt diſtinctio ipſa realis, cui æquiualet & contradictoria eiuſdem rationis componere. Reſpondetur vtique diſtinctionem virtualem conſiderari poſſe tum in ordine ad effectus extrà productos, vel producendos tum in ordine ad prædicata, quæ independenter ab hac virtuali diſtinctione ſine contradictione verificari non poſſunt eidem entitati conuenire, & quidem in ordine ad effectus videmus cauſam vniuerſaliorem, putà Solem, eundem ſpecie calorem producere, quem produceret ignis, & ad hoc eius eminentia ſufficit, vt oſtendit experientia ipſa; cæterum non ſufficit, vt ita diſtingui poſſint à parte rei virtus calefactiua, & exſiccatiua in ipſo, quemadmodum diſtinguuntur in igne, quantumuis eius eminentia æquiualeat igni, & diſtinctio virtualis actuali, & hoc etiam oſtendit experientia ipſa, vel manifeſta ratio à poſteriori, & ideò virtus productiua, & diſtinctiua in rebus ſuperioris ordinis pari paſſu quantum ad hoc procedere non videntur, vndè ab vna ad aliam arguere non valet.

Hinc etiam gratis concedendum eſt Recentioribus ſupracit. num. 241. diſtinctionem virtualem nequaquam vtilem eſſe in diuinis ad explicandum Trinitatis myſterium, & contradictoria componenda de eſſentia, & relationibus pronunciata, quia contradictoria illa verificantur actu à parte rei, & ideò extrema, de quibus verificantur, ſupponunt à parte rei aliquo pacto actu diſtincta, & pluríficata, & ideò non ſufficit ſola diſtinctio virtualis inter illa, ſed debet eſſe maior nempe actualis ex natura rei formalis, qualem ponit Scotus. Et eadem ratione non ſufficit diſtinctio virtualis inter gradum genericum, & differentialem ad compoſitionem

me-

Digitized by Google

metaphyſicam conſtituendam, & conuenientiam fundandam vnius ſpeciei cum alia, vel differentiam vnius ab alia, quia talis conuenientia, & diſconuenientia eſt actualis, & à parte rei, nam actu à parte rei homo animalitate cum equo conuenit, & per rationalitatem differt ab ipſo, & ideò verificari debent hæc, & ſimilia contradictoria merito plurium formalitatum ex natura rei in homine imbibitarum, non autem plurium duntaxat conceptuum ab intellectu pendentium. Neque argumenta, quæ vrgebant Recentiores contra diſtinctionem virtualem, poſſunt vrgeri ita commodè contrà noſtram formalem diſtinctionem, quia hanc non dicimus æquiualere reali, vt dicebant Thomiſtæ de virtuali, tum quia cum hæc noſtra diſtinctio formalis ſit actualis ex natura rei opus omne intellectus anteuertens, benè ſufficit ad componendà prædicata contradictoria de eadem re, dummodo non ſint contradictoria prima, quæ reſpiciunt eſſe, & exiſtere rei, nam ad hæc componenda vtique requiritur diſtinctio realis ſimpliciter inter extrema, de quibus verificantur, verum adhuc tamen eſt maiorem vim habere diſtinctionem formalem in diuinis ratione infinitatis, quam in creatis, vndè ratione ipſius contradictoria nonnulla verificari poſſunt in diuinis, quæ nequeunt verificari in creatis, vt v. g. eandem numero naturam eſſe in tribus ſuppoſitis realiter diſtinctis, non tamen eandem perſonalitatem cum ipſa realiter identificatam, item filiationem identificatam cum eſſentia produci non producta ipſa eſſentia, quæ quidem contradictoria hic in creatis diſtinctionem realem inferre ſolent inter extrema, de quibus verificantur; ſed in diuinis non inferunt, niſi ſolam formalem ob illimitationem diuinæ naturæ, quæ vna numero, & ſimpliciſſima eſt in tribus, ac etiam quia aliter fit productio in creatis, aliter in diuinis, nam in creatis terminus formalis productionis habetur in producto per veram productionem naturæ, & totum productum acquirit nouum eſſe tam eſſentiæ, quam exiſtentiæ, ſed in diuinis terminus formalis non producitur in ſuppoſito producto, ſed ei à producente communicatur idem numero, quem in ſe præhabebat, quia eſt vnica natura in tribus diuinis ſuppoſitis, & totum productum acquirit ſolum diſtinctum eſſe ſubſiſtentiæ incommunicabile, non autem diſtinctum eſſe eſſentiæ, & exiſtentiæ; & ideò à diuinis ad creata argumentari non valet, quod ſicut Filius in diuinis producitur ſecundum filiationem, non tamen ſecundum eſſentiam, cum qua realiter identificatur, ratione diſtinctionis formalis verſantis inter eſſentiam, & relationes, ita in homine poſſit produci animalitas non producta rationalitate ratione eiuſdem formalis diſtinctionis, quod adnotare volui ad ſoluenda argumenta illorum Recentiorum, ſi fierent contra noſtram formalem diſtinctionem.

245 Verumtamen quamuis non ſit tanta vtilitas diſtinctionis virtualis, quantam iactitabant Thomiſtæ, vt hactenus viſum eſt, nihilominus neque adeò inutilis eſt, vt ſit prorſus abigenda & à creatis, & à diuinis, vt volebat Ouiedo, nam vtrobique ſuo modo neceſſaria eſt, quam neceſſitatem ex noſtris agnouit Vulpes p. 1. tom. 1. diſp. 6. art. vlt. nu. 2. & ibi probat ex diſtinctione inter gradus metaphyſicos neceſſaria, conſtat (inquit) prædicata tranſcendentia, & prædicamentalia, quæ enunciantur de eadem re, vt ſunt ratio entis, ratio ſubſtantiæ, corporis &c. non diſtingui ratione ratiocinante tantum, quia verè ex natura rei dicitur ens, ſubſtantia, corpus &c. alio, & alio modo comparatione intellectus inadæquatè concipientis, neque diſtingui poſſunt ex natura rei actualiter, quia eiuſmodi diſtinctio expoſtulat formaliter plures realitates, vt monet Scot. 1. d. 8. q. 4. lit. Q. & d. 2. qu. 7. FF. vndè ſequitur manifeſtè prædicta prædicata diſtingui diſtinctione rationis ratiocinatæ. At quamuis hic Auctor rectè fateatur neceſſitatem diſtinctionis virtualis etiā in ſchola noſtra, non tamen rectè eam deducit ex diſtinctione graduum metaphyſicorum promiſcuè ſumptorum, quia longè diuerſa eſt ratio de gradibus tranſcendentibus, & prædicamentalibus; cum enim tranſcendentes proprias non præſeferant realitates, ſed tantum conceptus inadæquatos eiuſdem rei, & realitatis, vt conſtat ex tota diſp. 2. de natura entis, non niſi virtualiter, ac diſtinctione, vt inquiunt, ratiocinata inter ſe differre poſſunt; cum autem ex alia parte gradus prædicamentales proprias præſeferant realitates, quarum ſinguli proprijs conceptibus adæquatis explicari valeant, vt docet Doctor ex profeſſo 2. d. 3. qu. 1. & ſeq. & nos infrà diſp. 8. q. 6. art. 2. ac etiam diſp. 9. per totam, planè non tantùm virtualiter, ſeu diſtinctione ratiocinata petunt abinuicem diſtingui, ſed etiam diſtinctione formali ex natura rei actuali omne opus intellectus anteuertente; benè ergo inducitur neceſſitas, & vtilitas diſtinctionis virtualis in creatis ex diſtinctione graduum tranſcendentium, non tamen prædicamentalium ob aſſignatum diſcrimen inter illa; cumque hoc quoque diſcrimen Vulpes ipſe alibi inter prædicta prædicata non ſemel agnouerit, bardè nimis loc. cit. ex vtriſque promiſcuè neceſſitatem diſtinctionis virtualis deducit, cum præcisè ex diſtinctione graduum tranſcendentium eam deducere debuerit; vtilis ergo, immò neceſſaria eſt in creatis diſtinctio iſta virtualis ob diſtinctionem graduum tranſcendentium, & ſi ſic iamdudum notauimus diſput. 1. Log. quæſt. 5. ar. 2. declarando diſtinctionem rationis in ſolutione ad 2.

246 Sed in diuinis quoque vtilis eſt, ac neceſſaria hæc diſtinctio, non quidem ob diſtinctionem relationum originis, aut attributorum à diuina eſſentia, vel abinuicem, quia ſatis conſtat apud Doctorem hæc omnia inter ſe, & ab eſſentia diſtingui formaliter actualiter ex natura rei diſtinctione illa mediante inter diſtinctionem ſimpliciter realem, & rationis, quam declarauimus quæſt. præced. vt conſtat ex 1. d. 2. q. 7. & d. 8. q. 4. & alibi frequenter; ſed neceſſaria eſt ob diſtinctionem prædicatorum quidditatiuorum tum inter ſe, tum à diuina eſſentia, qualia ſunt ens, ſubſtantia, ſpiritus, &c. hæc enim nequaquam poni poſſunt inter ſe, vel ab eſſentia ex natura rei actualiter diſtincta, ſicut ponuntur attributa; quia cum ſe habeant ſicut ſuperius, & inferius, vel ſicut magis commune, & minus commune, ſi proprias præſeferrent realitates inter ſe ex natura rei formaliter diſtinctas, planè concurrendo ad conſtitutionem diuinæ eſſentiæ facerent compoſitionem Metaphyſicam, quia tunc vna eſſet potentialis ad aliam, quod de diuinis attributis inuicem comparatis, etiamſi proprias dicant realitates, minimè ſequitur, quia non ſe habent ſicut ſuperius, & inferius, ſed veluti perfectiones diſparatæ, & vnaquæque in actu vltimo conſtituta. Et hoc etiam palam deducitur ex ipſo Doctore, vt benè Vulpes notauit loc. cit. nam 1. d. 8. q. 3. lit. F. & ad 1. princip. ait, quod cum intellectus Deum concipit ſub conceptibus entis, ſubſtantiæ, ſpiritus, qui ſunt ſibi communes cum creaturis, non eiuſmodi conceptus abſtrahit à diuerſis realitatibus, quibus innitantur, ſed ab eadem omninò realitate, quatenus eſt imperfectè, ſeu inadæquatè concepta; cum ergo ens, ſubſtantia, ſpiritus, non dicant in Deo proprias realitates, ſed ſolos conceptus inadæquatos eiuſdem realitatis, certè prædicata quidditatiua Dei diſtinctionem formalem ex natura rei actualem fundare nequeunt, ſed tantum virtualem. Hinc quol. 1. vocat Doctor naturam diuinam ſimpliciter vnicam non vnitate ſolum reali, quia ſic in diuinis omnia ſunt realiter vnum, ſed vnitate formali, quam cum ea, & inter ſe habent omnia prædicata, quæ noſtro intelligendi modo eam quidditatiuè conſtituunt, & ſecundum hanc vnitatem formalem diſtinguitur ea natura rei actualiter ab attributis, & relationibus diuinis; cum ergo prædicata quidditatiua Dei conſtituant vnum formaliter, vel potius ſint formaliter vnū, & idem cum diuina eſſentia, quo ſenſu non ſunt idem cum ipſa relationes, & attributa, concludendum eſt prædicata quidditatiua non poſſe fundare diſtinctionem illam formalem actualem, à diuina eſſentia, aut inter ſe, quam fundant attributa, & relationes diuinæ, ſed tantum virtualem, ſeu fundamentalem.

Hic vlterius diſputari ſolet, num diſtinctio virtualis ſufficiat ad componenda contradictoria de eadem re à parte rei pronunciata, an potius requiratur etiam diſtinctio aliqua actualis præcedens omninò opus intellectus. Capreolus 1. d. 8. q. 1. art. 2. ad 6. reſoluens hoc quæſitum inquit, tunc contradictoria præexigere in ſubiecto diſtinctionem à parte rei, quando ſingula extrema verificantur de ſubiecto toto, & totaliter; at verò quando verificantur de toto, ſed non totaliter, tunc non præexigi diſtinctionem ex natura rei actualem, ſed ſufficere virtualem, & fundamentalem, ſecundum quam vna res propter ſuam illimitationem æquiualet multis perfectionibus limitatis, de quibus verificari poſſunt illa extrema contradictoria, qui modus dicendi communis eſt, & frequentiſſimus in Schola Thomiſtarum. Hinc ſoluit Capreol. argumentum de eſſentia, & relationibus in diuinis deductum ex contradictorijs, quod eſſentia communicatur, relatio non communicatur &c. quia hæc, & ſimilia prædicata non ſunt contradictoria, cum non ſumantur reſpectu eiuſdem ſubiecti totius, & totaliter, ſed totius, & non totaliter; & ſic etiam reſpondent Thomiſtæ ad idem argumentum ex contradictorijs, cum ſit in creatis de gradi-

bus

Digitized by Google

bus Metaphyſicis, puta quod homo conuenit cum bruto in animalitate, non verò in rationalitate, id enim aiunt non conuenire humanitati ſecundum ſe totam, & totaliter, quia non conuenit animalitati, vt eſt idem cum rationalitate.

247 Oppoſitum tamen conſtat ex dictis in ſuperioribus nempe contradictoria à parte rei de eodem ſubiecto verificari non poſſe, niſi præcedat aliqua diſtinctio actualis à parte rei, ſiue realis, ſiue ſaltem formalis, & nequaquam ad hoc ſufficere diſtinctionem rationis ſiue ratiocinantis, ſiue ratiocinatæ, aut virtualem; ita iamdudum reſoluimus hoc quæſitum in terminis diſp. 9. Log. q. 1. art. 2. §. *Quoad tertium*, ita expreſsè docuit Doctor 1. d. 2. q. 7. §. *ſed hic reſtat*, & d. 8. q. 4. vbi Lichet. Barg. Vig. Poſnanienſ. & alij expoſitores Baſſol. 1. d. 22. q. 3. art. 1. Bonet. lib. 3. Met. cap. 8. Formaliſtæ paſſim tract. formalit. art. de diſtinctione ex natura rei, Matron. 1. d. 8. qu. 5. §. *hic ſunt octo*, vbi modum dicendi Thomiſtarum, ad ſaluandas contradictiones in diuinis impugnat ex profeſſo, & more ſuo quadrupliciter probat ad ſaluandam contradictionem ex natura rei non ſufficere in ſubiecto diſtinctionem virtualem. Primò quia vbicunque ſunt extrema contradictionis formaliter, ibi ſunt fundamenta contradictionis formaliter, ſed in diuinis ponuntur extrema contradictionis formaliter, ergo & fundamenta, tunc arguitur ſic, illud fundamentum, quod eſt formaliter in Deo, aut eſt penitus idem, aut non; ſi non, habetur propoſitum; ſi ſic, ergo in eodem formaliter omninò indiſtincto fundabuntur extrema contradictionis formaliter, quod eſt impoſſibile. Secundò quandocunque aliqua contradictio ſaluatur in aliqua natura ſecundum aliquem modum fundamenti quomodo ponitur ibi fundamentum, & contradictio ibi ponetur, ſi ergo fundamentum iſtius contradictionis non eſt ibi, niſi virtualiter, ergo & contradictio non erit ibi, niſi virtualiter, quod eſt falſum, quia contradictoria enunciantur in diuinis ex natura rei actualiter, de eſſentia, & relationibus. Tertiò quod ineſt virtualiter alicui eſt tale ſecundum quid, & quod ineſt formaliter, eſt tale ſimpliciter, vt conſtat de Sole, & igne reſpectu caliditatis, tunc ſic arguitur, illud quod ineſt alicui formaliter, & per conſequens ſimpliciter, non poteſt ineſſe per illud, quod ineſt illi ſecundum quid, ſed affirmatio, & negatio, & extrema multarum contradictionum ſunt in Deo formaliter, & per conſequens ſimpliciter, ergo non poſſunt ſibi ineſſe per illud, quod conuenit Deo virtualiter, quod eſt ſolum ſecundum quid, nam vt dictum eſt, diſtinctio virtualis non eſt propriè diſtinctio, & formaliter, ſed tantùm æquiualenter. 4. vbicumque eſt inuenire formaliter terminos primi principij, ibi eſt inuenire veritatem eius, ſed in Deo formaliter inuenitur ens, & affirmatio, & negatio, quæ ſunt huiuſmodi termini, ergo & veritas eius, quæ eſt, quod non conuenit omninò idem affirmare, & negare de eodem ſecundum idem. Demum, hoc ipſum probari poteſt ex illamet ſolutione data à Capreol. ad argumentum ex contradictorijs deductum, cum enim inquit hæc non eſſe prædicata verè contradictoria, eſſentia communicatur, relatio non communicatur, quia non ſumuntur reſpectu eiuſdem totius, & totaliter, ſed totius & non totaliter, eſt per indè ac ſi diceretur, quod illa prædicata enunciantur vtique à parte rei de eodem ſubiecto toto, ſed non totaliter idest non ſecundum idem, ſeu ſecundum eandem formalitatem, ſed diuerſas, vndè patet diſtinctionem extremorum, quæ contradictoria componit, eſſe actualem ex natura rei, ſeu actu verſari inter diuerſas formalitates, nam ſi talis formalitatum pluralitas in diuina eſſentia non daretur, eo ipſo quod illa prædicata enunciarentur de tota eſſentia, enunciarentur quoque de tota, & totaliter ſumpta, quia eſſet entitas omninò indiuiſibilis à parte rei in plures formalitates. Vide Aureol. quol. 3. art. 2. vbi ipſe quoque probat hanc diſtinctionem virtualem in diuinis non ſufficere ad tollendas contradictiones, & eius præcipuum fundamentum eſt, quia cauſa in actu, & effectus in actu ſimul ſunt, & non ſunt ex 2. Phyſ. & 5. Met. ſed radix, & cauſa contradictionis eſt diſtinctio, vndè contradictio ſignum eſt diſtinctionis, velut eius effectus, ergo contradictio formaliter, & actualiter vera, qualis eſt illa, eſſentia communicatur, relatio non communicatur, arguere debet diſtinctionem formalem actualem, & non virtualem tantum, quod argumentum amplius proſequor contra Caiet. diſp. 1. Log. q. 5. ar. 2.

248 Fortè dices cum Nominalibus poſſe per diſtinctionem virtualem contradictoria componi tum in diuinis, tum in creatis, ſi explicetur per connotata extrinſeca diuerſa, nam in diuinis v. g. eſſentia diuina dicitur ſapientia, miſericordia, iuſtitia, & iuſtitia non dicitur ſapientia, quia hæc nomina non ſunt impoſita ad ſignificandam eſſentiam ſecundum ſe, ſed vt connotat diuerſos actus, & effectus, nam iuſtitia denominat eſſentiam, vt habet actum puniendi, ſapientia eam denominat, vt habet actum cognitionis, & ſic de alijs; quod ſi præſcindas illa connotata, ibi nulla eſt diſtinctio, & nulla negatio vnius de altero, ſed eſſentia eſt iuſtitia, & iuſtitia eſt ſapientia, quia omnia ſunt vna ſimplex perfectio, ita ſignificat Gabriel 1. d. 2. qu. 1. & q. 11. & ſic pariter dicunt de contradictorijs, in creatis, quod homo dicitur animal, quatenus connotat actum ſentiendi, rationalis verò quatenus connotat actum intelligendi, vel diſcurrendi, & ratione horum connotatorum verificari contradictoria de homine, quod per animalitatem conuenit cum bruto, non vero per rationalitatem, quibus connotatis præciſis animalitas in homine eſt formaliter rationalitas, & è contrà. Cæterum ad hanc doctrinam Nominalium eliminandam recolendum eſt, quod diximus diſp. 8. Log. quæſt. 3. art. 1. in fine, & 1. part. Inſt. tract. 1. cap. 4. connotationem propriè pertinere ad modum ſignificandi, & ideo potius in nominibus reperiri, quam in rebus, vt ibi explicatum eſt, cum ergo contradictio nedum in nominibus, ſed propriè in rebus reperiatur fruſtrà ad connotata recurritur ad componenda contradictoria, licet enim id iuuare poſſet ad componendas contradictiones in nominibus, non tamen in rebus. Tum quia iuſtitia in Deo eſt perfectio quædam attributalis, & vt principium iuſta faciendi non eſt purum nomen, ſed res ſignificata per illud nomen formaliter in Deo exiſtens, ſed perfectio formaliter in Deo exiſtens non eſt ens connotatiuum, quia eſſet ordinatum ad aliud, a quo in ſua ratione intrinſeca, & quidditatiua extrinſecè penderet. Tum quia non omnia entia ſunt connotatiua, & tamen de quolibet verum eſt affirmare, vel negare, ergo recurſus ad connotata eſtò iuuare poſſet ad componenda contradictoria in entibus connotatiuis, non tamen in alijs. Tum quia connotare hunc actum v. g. ſentiendi, & non connotare ſunt contradictoria, quæ à parte rei verificantur in homine de animali, & rationali, quæro igitur quare à parte rei vnum de vno verificetur, & non de alio, & quidem ad connotata alia recurrere non potes, quia tunc in connotatis in infinitum abiretur, ergo dicere teneris hoc eſſe, quia non ſunt omninò idem à parte rei. Et quidem hac via nempe per diuerſitatem connotatorum componi non poſſe contradictiones in diuinis gratis concedit, & probat Aureol. cit. §. *ſecundam propoſitionem*. Quare ex dictis concludendum eſt ad componendas contradictiones à parte rei enunciatas, & verificatas non ſufficere diſtinctionem rationis, ſiue ratiocinantis, ſiue ratiocinatæ, de quibus ſtatim quæſt. ſeq. nec diſtinctionem virtualem etiam per connotata explicatam, ſed omninò neceſſariam eſſe diſtinctionem ex natura rei actualem, ſiue realem ſimpliciter, ſiue ſolum formalem ſecundùm qualitatem, & conditionem prædicatorum contradictoriorum iuxtà regulam traditam ſuperius in hac diſp. num. 227. Vide Mair. loc. cit. 1. d. 8. qu. 3. §. *hic ſunt octo*, vbi omnem viam præcludi. ſaluandi contradictiones in diuinis præter aſſignatam à Doctore 1. d. 2. qu. 7. & d. 8. qu. 4. & alibi frequenter. Hic declarandum ſupereſſet, quid dicat identitas virtualis, vt opponitur virtuali diſtinctioni, ſed quia facillimum eſt ex doctrina iam tradita de huiuſmodi diſtinctione oppoſitam quoque identitatem dignoſcere, ad alia pergo.

In fine huius quæſt. rem non parui momenti velim aduertas, non eſſe vniuerſaliter verum, quod aiunt Thomiſtæ, extrema diſtinctionis virtualis habere eſſe actu in re, quæ ſic diſtinguitur, licet non ſint actu diſtincta, vndè exiſtentia eorum eſt actualis, ſola verò diſtinctio, & pluralitas eſt virtualis, & eminentialis; licet enim ſit hoc aliquando verum, vt conſtat de prædicatis Dei quidditatiuis, & gradibus tranſcendentibus; nam re vera cum diſtinguimus in Deo entitatem, ſubſtantiam, ſpiritum &c. in Deo à parte rei inueniuntur ratio ſpiritus, & ſubſtantiæ, & ſolum intellectus eas partitur in duplicem rationem obiectiuam, atque ideò non dat illis exiſtentiam, ſed diſtinctionem; non tamen eſt vniuerſaliter verum, vt dicebam, quia contingere poteſt, quod extrema huius diſtinctionis contineantur virtualiter tantum in re ſic diſtincta, nedum quoad pluralitatem, ſed etiam quoad entitatem, & exiſtentiam, vt patet in conſueto exemplo de calore, & ſiccitate in Sole, in quo virtualiter, ac eminenter contineri dicuntur, nedum quoad diſtinctionem, & pluralitatem, vt dicitur de

gradibus tranſcendentibus, & prædicatis Dei quidditatiuis, ſed etiam quoad entitatem, & exiſtentiam, quia non exiſtunt à parte rei actualiter in Sole, alioquin Sol diceretur formaliter calidus, & ſiccus, ſed tantùm virtualiter, & ſic patet, quomodo duplex modus aſſignari poteſt diſtinctionis virtualis, vnus eſt, quo ſola diſtinctio eſt virtualis, non autem continentia diſtinctorum; alter eſt, in quo tam diſtinctio, quam continentia diſtinctorum eſt virtualis, vt patet in allatis exemplis de gradibus tranſcendentibus pro primo, & de calore, & ſiccitate Solis pro ſecundo.

QVÆSTIO XIII.

De Identitate, ac diſtinctione rationis quid ſit, & quotuplex.

249 PRo tituli quæſtionis intelligentia notandum ex Scoto 1.d.2.q.7.§. *ſed hic reſtat* identitatem, & diſtinctionem rationis bifariam vſurpari poſſe, primò ſumendo rationem pro ratione formata ab intellectu, ſecundò ſumendo rationem pro quidditate rei ſecundum quod quidditas eſt obiectum intellectus, quo ſenſu ſæpius dixit Ariſt. aliqua eſſe idem ſubiecto, & differre ratione, vt 1. Phyſ. 60. & 68. de materia, & priuatione, & 4. Metaph. tex. 3. de ente, & vno, & 3. Phyſ. tex. 21. de motu, actione, & paſſione, & 10. Metaph. tex. 2. de igne, & elemento, quibus in locis apud Ariſt. diſtingui ratione non vtique ſignificat ſecerni per intellectum, ſed ratione formali obiecti, ſeu definitione, quæ poteſt eſſe diſtinctio omninò à parte rei, & antè quodcunque opus intellectus, præſertim ſi definitio conſtet ex genere, & differentia, vel ſaltim tradatur per conceptum rei, vel realitatis adæquatum; non ergo hoc ſecundo modo ſumitur hic diſtinctio rationis, ſed primo modo duntaxat prout à toto genere ſecernitur à diſtinctione ex natura rei, quo pacto diuidunt diſtinctionem, vt ſic, communem ad realem, & rationis, quam quoque doctrinam tradit Mag. Sirectus cum cæteris formaliſtis trac. formalit. in præſenti art. de identitate, & diſtinctione rationis. Rurſus adnotandum, quod cum diſtinctio rationis formaliter præferat relationem quandam rationis eorum, quæ plura eſſe habent per rationem conſiderantem, dupliciter conſiderari poteſt, eo modo quo hactenus de alijs diſtinctionibus diximus ſeruata proportione, primò ratione relationis importatæ, ſecundò ratione fundamenti, vel extremorum, quæ plura eſſe habent per rationem conſiderantem, & ad quæ præfata relatio conſequitur; hic non eſt ſermo de diſtinctione rationis primo modo inſpecta, quia in eo ſenſu etiam diſtinctio formalis ex natura rei, & realis negatiua dici poſſent relationes rationis cum ſingulæ iſtarum relationem rationis importent ſecundum probabiliorem Scotiſtarum ob defectum conditionum neceſſario requiſitarum ad relationem realem, ſed loquimur de diſtinctione rationis ſecundo modo ſumpta, quo ſenſu ſpecialiter dicitur rationis, quia verſatur inter ea, quæ plura eſſe habent per rationem conſiderantem. Et tandem de iſta loquimur non præcisè, vt ſtat pro diſtinctione rationis ratiocinantis, quæ non habent fundamentum in re, ſed pro diſtinctione rationis communi ad diſtinctionem rationis ratiocinantis, & ratiocinatæ, quæ dicitur habere fundamentum à parte rei, de qua duplici rationis diſtinctione poſteà dicam; quare hic intendimus explicare notionem identitatis, & diſtinctionis rationis communiſſimè ſumptæ, quod aduertendum eſt, ne in communem incidamus errorem noſtrorum Formaliſtarum, qui definiendo diſtinctionem rationis abſolutè ſumptam aſſignant definitionem diſtinctionis rationis ratiocinantis, dum aiunt illa diſtingui ratione, quæ per actum collatiuum intellectus diſtinguuntur præcisè, & poſteà diſtinctionem rationis diuidunt in diſtinctionem rationis ratiocinantis, ac rationis ratiocinatæ; qui fortè tamen per hoc excuſari poſſunt, quia diſtinctionem rationis ratiocinatæ non putant eſſe veram, & propriam ſpeciem diſtinctionis rationis, ſed pertinere prorſus ad diſtinctionem ex natura rei, vel formalem, omnem verò diſtinctionem rationis concludunt intrà genus illius diſtinctionis, quæ fit per actum collatiuum, vt Mag. Sirectus palam ſe explicat in textu §. *ſecundo ſequitur*, dum inquit, quod vbi alij diſtinctionem rationis cum fundamento in re vocant rationis ratiocinatæ, vel ratiocinabilis, formalizantes vocant diſtinctionem ex natura rei, & quod ipſe ſumit diſtinctionem rationis pro ea, quæ eſt præcisè, & ſolùm à potentia ratiocinante, vndè illam diuiſionem ipſe putauit eſſe æquiuoci in æquiuocata.

250 Quia ergo Formaliſtæ nullam agnoſcunt diſtinctionem, quæ propriè poſſit dici rationis præter diſtinctionem rationis ratiocinantis, quod non omnino verum arbitramur; definitionem, quam aſſignant Identitatis, & Diſtinctionis rationis, huc adducere opus non erit, quia ſolum conuenit identitati, & diſtinctioni rationis ratiocinantis, ſed eam art. ſequenti, examinabimus, vbi præcisè veſtigabimus notionem diſtinctionis ratiocinantis; hic autem inquirere debemus definitionem diſtinctionis rationis, vt ſic, quo pacto ſecernitur immediatè à diſtinctione ex natura rei actuali, & præter quodcunque opus intellectus, & ſub ſe comprehendit, velut eius ſpecies, tam diſtinctionem rationis ratiocinantis, quam diſtinctionis ratiocinatæ; hæc namque quamuis habeat fundamentum, & motiuum à parte rei ad eam fabricandam, totam tamen actualitatem ſuam, ac complementum accipit ab intellectu cogitante, & ſic in eſſe diſtinctionis pendet ab intellectu, & ideò propriè cenſeri debet ſpecies diſtinctionis rationis, non autem diſtinctio ex natura rei actualis, vt inferius contra noſtros Formaliſtas probabitur; ex quo tandem palam deducitur non benè ab ipſis definiri diſtinctionem rationis abſolutè ſumptam, dum inquiunt illa diſtingui ratione, quæ diſtinguuntur per actum collatiuum intellectus præcisè, quia hæc definitio, non niſi diſtinctioni rationis ratiocinantis conuenire poteſt, quam etiam fortè nec explicat adæquatè, vt mox videbimus. Communis itaque modus definiendi diſtinctionem rationis, vt à toto genere diſtinguitur à reali, ſeu ex natura rei, eſt, quod ſit diſtinctio, quæ ſuum eſſe actuale habet per opus intellectus, & ideò dicitur rationis, quia ſicut illa diſtinctio cenſetur realis, vel ex natura rei quæ inuenitur in rebus præter opus intellectus, ita illa eſt rationis, quæ habet ſuum eſſe actuale in eſſe diſtinctionis per intellectum, per quod inſinuatur ſub hac definitione diſtinctionis rationis, vt ſic, nedum comprehendi diſtinctionem rationis ratiocinantis, ſed etiam rationis ratiocinatæ, quia eſtò hæc habeat aliquale eſſe in rebus, in eſſe diſtinctionis, tamen non habet illud actualiter, & formaliter, ſed tantùm virtualiter, & fundamentaliter, vndè in eſſe diſtinctionis actualis perficitur ſolum, & actuatur ab intellectu, ita Recentiores paſſim aſſignant notionem diſtinctionis rationis, vt ſic, vt videre eſt apud Suarez diſput. 7. Metaph. ſec. 1. Fonſ. 5. Metaph. qu. 6. ſect. 3. ita etiam frequenter loquuntur Formaliſtæ noſtri, dum diſtinctionem rationis diuidunt à toto genere à diſtinctione reali, vel ex natura rei, quia illa fit per opus intellectus, hæc verò habet omninò eſſe præter opus intellectus, imò ſic etiam loquitur Scotus loc. cit. dum ait diſtinctionem rationis propriè ſumi pro differentia formata à ratione, hoc eſt ab intellectu.

251 Cæterum, vt benè Paſqualig. aduertit tom. 2. Met. diſp. 53. ſec. 2. quamuis verum ſit per hoc benè ſecerni diſtinctionem ex natura rei à diſtinctione rationis, quod videlicet hæc habet eſſe in rebus per operationem intellectus, illa verò antecedenter ad omne opus intellectus, re tamen vera non explicat rationem formalem diſtinctionis rationis, quia procedit per cauſam effectiuam diſtinctionis, non per formalem, vt ergo per cauſam formalem, quantum fieri poteſt, procedamus ad veſtigandam notionem diſtinctionis rationis, de ipſa diſcurrere debemus per analogiam ad diſtinctionem realem, vel ex natura rei, cuius ratio à priori eſt, quia cum quicquid ab intellectu molitur non niſi cum ordine quodam, & proportione ad id, quod eſt à parte rei fabricetur, vt conſtat in formatione entis rationis, quod cum ordine ad ens reale, fabricatur, quemadmodum dictum eſt diſp. 3. Log. q. 2. art. 2. §. *quartò ſtatuendum eſt*, conſequenter in propoſito dicendum eſt, quod diſtinctio quoque rationis cum proportione ad realem diſtinctionem debet formari, & per analogiam ad ipſam declarari, ſicut ergò in præcedentibus dictum eſt diſtinctionem ex natura rei fundari ſuper pluralitatem, & multiplicitatem ex natura rei, quæ ſi fuerit pluralitas rerum, fundabit diſtinctionem realem ſimpliciter, ſi fuerit pluralitas realitatum, fundabit diſtinctionem formalem, ita in propoſito dicendum eſt diſtinctionem rationis fundari ſuper plura eſſe rationis, ſeu ſuper extrema diuerſa per intellectum tantummodo, ſed eadem prorſus à parte rei; Et ſicut non poſſumus habere diſtinctionem realem, niſi duo extrema habeantur inter ſe nullo cogitante diuerſa, itaut vnum à parte rei non ſit aliud; ita nec haberi poteſt diſtinctio rationis, niſi habeantur duo extrema per intellectum diſtincta ſecundum diuerſum eſſe rationis, itaut apud

intellectum inadæquatè concipientem verum ſit dicere, quod ratio obiectiua vnius non eſt ratio obiectiua alterius; dixi apud intellectum inadæquatè concipientem, quia ſi talis diſcretio fieret ab intellectu per diuerſas rationes obiectiuas inadæquatas quidem reſpectu totius entitatis, quam partialiter exprimunt, adæquatas tamen in ordine ſuo (quo ſenſu nos Scotiſtæ dicimus animalitatem, & rationalitatem importare in homine diuerſas rationes inadæquatas quidem reſpectu totius humanitatis, ſingulas tamen in ſuo ordine adæquatas, quia ſingulæ important propriam realitatem adæquato conceptu expreſſibilem) tunc talis diſtinctio rationis non eſſet, quia interueniret ratio ad illam vtique cogitandam, non tamen ad illam faciendam, quia rationes obiectiuæ adæquatæ non fiunt ab intellectu in rebus, ſed tantum rationes obiectiuæ inadæquatæ, vt notat Doctor quol. 1. lit. Q. cum ait eſſe in intellectu non dare obiecto rationem quidditatiuam.

Hoc etiam confirmari poteſt per viam contradictionis, qua etiam vtuntur Formaliſtæ ad inueſtigandam diſtinctionem rationis, nam vt ſæpius dictum eſt, qualibet contradictio ſemper infert aliquam diſtinctionem, & quidem talem, qualis eſt conditio contradictionis, cum de eodem ſecundum idem contradictoria verificari non poſſint; cum igitur diſtinctio rationis veſtiganda ſit, & declaranda per analogiam ad realem, ſicut quæ fundant omninò primam contradictionem, vt eſſe, & non eſſe, ſecundum rem diſtinguuntur, ſeu diſtinctione reali entitatiua; & quæ fundant contradictionem à parte rei ſecundum diuerſa tantùm prædicata formalia, fundant diſtinctionem tantum formalem; ita quæ contradictionem fundant ſecundum diuerſum eſſe rationis dumtaxat, vt cum de Petro in propoſitione identica verificatur, quod ſit ſubiectum, & non ſit ſubiectum, quod ſit prædicatum, & non ſit prædicatum, ſolum ratione diſtinguuntur, ita quod diſtinctio inter illa actu verſatur, quamdiu intellectus operatur non aliter, nec alio modo, qua operatione ceſſante ſunt idem prorſus actu à parte rei, quæ anteà erant ratione diſtincta. Ex quo conſtat diſtinctionem rationis non per id ſecerni à diſtinctione ex natura rei eo, quia diſtinctio ex natura rei importet relationem realem, & diſtinctio rationis ſolam relationem rationis, tum quia falſum eſt diſtinctionem ex natura rei, vt ſub ſe comprehendit etiam formalem diſtinctionem, importare realem relationem, quia vt ſæpius dictum eſt, nullam talem relationem importat formalis diſtinctio, vt præſtantiores Scotiſtæ docent, & Deus realiter diſtinguitur à creaturis, & ipſæ creaturæ poſſibiles inter ſe, cum tamen inter illa non ſit relatio realis, tum quia in hac diſput. de identitatibus, & diſtinctionibus nunquam de diſtinctione locuti ſumus ratione relationis formaliter importatæ per ipſam, ſed de diſtinctione ratione fundamenti, ſeu extremorum, ad quæ talis relatio nata eſt conſequi; & ideò diſtinctio realis, & rationis differunt ratione extremorum, quia diſtinctio ex natura rei exigit extrema realia, & pluralitatem rerum, vel ſaltim realitatum, ſed diſtinctio rationis exigit extrema vel quæ ſint entia rationis, vt ſunt duæ ſecundæ intentiones, vel quæ ſaltim habeant pluralitatem ex vi intellectus rem inadæquatè concipientis, vt cum gradus entis, ſubſtantiæ, & ſpiritus in Deo concipiuntur, vt plures realitates, & formalitates ipſum quidditatiuè conſtituentes, ex quo tandem conſtat diſtinctionem rationis non ſic appellari, quia ſemper verſetur inter entia rationis præcisè, vt multi ſunt opinati.

252 Ex dictis de diſtinctione rationis facile erit colligere, quid ſit identitas rationis, quia oppoſitorum proportionatè eſt eadem doctrina, quatenus oppoſito modo de ipſis philoſophari debemus, vndè ſicut diſtinctio rationis dicit diuerſitatem ſecundum plura eſſe rationis, ita identitas dicit negationem talis diuerſitatis, vel per talem negationem explicari debet, vndè identitas rationis erit, qua aliqua ſunt idem omninò, vel aliquid eſt idem ſibi ipſi etiam in ordine ad intellectum concipientem; atque ita ſignum dignoſcendi identitatem rationis erit, quando aliqua ſecundum diuerſum eſſe rationis non poſſunt fundare contradictionem, quia ſi fundare contradictionem in aliquo eſſe rationis eſt ſignum diſtinctionis rationis, vt dictum eſt, ergo ſecundum tale eſſe rationis non fundare contradictionem eſt ſignum euidens identitatis rationis. Conſ. à ſimili, quia ſicut nullam fundare contradictionem ex natura rei eſt ſignum identitatis ex natura rei, ergo pariter nullam fundare contradictionem in aliquo eſſe rationis arguet identitatem rationis.

Contrà prædicta arguitur Primò probando diſtinctionem rationis non benè deſcribi per ordinem ad intellectum, nam ibi cadere opus eſt diſtinctionem rationis, vbi plura eſſe rationis interueniunt, quia diſtinctio rationis ex dictis fundatur ſuper pluralitatem ipſorum eſſe rationis, ſed poſſunt plura eſſe rationis interuenire, vbi nulla ſit denominatio à conceptu mentis, ergo diſtinctio rationis poterit cadere inter aliqua, quæ nullum ordinem habeant ad diuerſas denominationes derelictas à conceptibus mentis, minor probatur, quia cum eadem columna eſt mihi dextera, & tibi ſiniſtra, tum plura eſſe rationis interueniunt, cum tamen nulla ſit denominatio extrinſeca derelicta ab aliquo conceptu mentis; ſic etiam color quatenus viſus, & ſonus quatenus auditus, vt ſubſtant illis extrinſecis denominationibus, abinuicem ratione ſecernuntur, & tamen non ſunt denominationes pendentes à diuerſis conceptibus mentis. Conſ. quia ſæpè inquit Doctor aliqua diſtingui ratione, quæ tamen eſſe diuerſum denominationis non habent à conceptibus mentis, ſed ex eo, quod alias, & alias habitudines terminant, hoc pacto ait Deum creatorem diſtingui à Deo conſeruatore, & Deum iuſtificatorem à Deo glorificatore.

Reſp. quod ſicut denominationes extrinſecæ aliundè, quam ab intellectu prouenientes, ſunt materialiter entia rationis, eo quod cum nihil ſint in re, per rationem tamen poſſunt concipi ad modum verorum entium realium abſolutorum, vel reſpectiuorum, & ſunt formaliter entia rationis, cum per rationem ad hunc modum actu concipiuntur, vt declaratum eſt diſp. 3. Log. qu. 4. art. 1. ſic etiam in hoc eodem ſenſu dici poſſunt extrema rationis, atque ideò apta fundare diſtinctionem rationis, & ſic dicemus columnam dexteram ratione diſtingui à ſeipſa ſiniſtra, & Deum creatorem à ſeipſo conſeruatore. Dices hac ratione non videri ſufficienter ſaluari rationem nominis huius diſtinctionis, quæ catenus rationis videtur dici, quia eſt à ratione, & petitur pænes denominationes extrinſecas derelictas à conceptibus mentis. Reſp. concedendo catenus dici rationis, quia eſt à ratione, & per rationem, ſed negando, quod hoc ſit, quia attenditur ſolum pænes denominationes extrinſecas derelictas à conceptibus mentis, ſed hac ratione præciſa ſolum, quia ſcilicet illud plurificatum eſſe denominationis, vndecunque illa ſit, non eſt ens rationis, niſi vel quia per rationem concipitur ad modum veri eſſe, vel ſaltim ita natum eſt concipi, ideoquè plurificatum eſſe per rationem eſt, & in ordine ad rationem.

253 Secundò arguitur, quod non benè dicatur diſtinctio rationis verſari neceſſario inter extrema rationis, verſari enim poteſt inter extrema realia, vt conſtat de prædicatis Dei quidditatiuis, & gradibus tranſcendentibus in ſententia noſtra hæc omnia inter ſe diſtinguente diſtinctione rationis ratiocinatæ, cum tamen hæc non ſint entia rationis, ſed realia; ſic etiam diſtinguuntur plures Ideæ in diuina eſſentia, quæ tamen non ſunt entia rationis, ſed res ipſæ poſſibiles ad extrà, vt ſtant ſub eſſe cognito diuino. Deindè talis etiam rationis diſtinctio interuenit, quando vnum extremum eſt reale, & alterum rationis, vndè Formaliſtæ dicunt inter animal, & genus interuenire diſtinctionem rationis, & non maiorem. Demum diſtinctio realis infert diſtinctionem rationis, quia maior infert minorem, ergo poſſunt aliqua diſtingui ratione, quæ realiter diſtinguuntur, & ſunt extrema realia, & realiter diſtincta.

Reſp. quod diſtinctio rationis in hoc ſenſu, vt explicatum eſt, dicitur exigere extrema rationis, quia exigit extrema, vel quæ ſint entia rationis, vel quæ habeant pluralitatem ex vi intellectus rem inadæquatè concipientis, ac conceptibiliter diuidentis in plures res, vel realitates; licet ergo prædicata Dei quidditatiua non ſint entia rationis, vel ſecundæ intentiones, ſed habeant eſſe reale, non tamen habent eſſe reale multiplicatum, vel plurificatum, adeout inter ſe diſtinctionem ex natura rei fundare queant, ſed plurificatio fit ab intellectu diuinam eſſentiam in ſuo eſſe quidditatiuo inadæquatè concipiente, & in hoc ſenſu prædicata Dei quidditatiua dici poſſunt extrema rationis, quia habent plurificatum eſſe rationis, ſecundum quod fundant diſtinctionem rationis. Quod verò ſpectat ad res poſſibiles obiectiuè exiſtentes in mente diuina (præſcindendo modo à quæſt. num ipſi competat ratio Ideæ, vel conceptibus catum

formalibus, vel potius eſſentiæ diuinæ ſub diuerſis reſpectibus imitabilitatis, de quo dictum eſt diſput. 8. Phyſ. quæſt. 7. art. 1. quomodo abinuicem diſtinguantur diſcrepantia eſt inter Scotiſtas, nam aliqui volunt ſola ratione diſtingui, alij formaliter, & ex natura rei, vt Saxius tom. 1. ſuæ Cataſt. diſput. 8. quæſt. 4. art. 3. alij tandem realiter, non quidem diſtinctione reali actuali, quia hæc non verſatur, niſi inter res actu exiſtentes, ſed potentiali, vt potè proportionata eſſe poſſibili ipſarum; vt Vallo trac. formalitat. 1. part. princ. diuiſ. 4. quem ſequitur Vulpes tom. 1. part. 1. diſput. 29. art. 8. Sed breuiter dicendum eſt creaturas poſſibiles diuino intellectui obiectas ab æterno dupliciter conſiderari poſſe, vt Doctor inſinuat 1. d. 36. infrà lit. E. & ex profeſſo declarabitur infrà diſput. 8. quæſt. 1. primò ſecundum eſſe veluti denominationis extrinſecæ, quod habent quatenus obijciuntur diuinæ cognitioni; vel ſecundum eſſe reale, quod eis non repugnare nouit diuinus intellectus in rerum natura; ſecundùm primam conſiderationem dici poſſunt ratione diſtingui, quia ſic præcisè conſiderantur in eſſe cognito, quod eſt eſſe diminutum, & materiale rationis, & in ſecundo ſenſu dici poſſunt diſtingui realiter diſtinctione reali ſaltem potentiali, ac etiam actuali in ſenſu declarato ſuperius nu. 177. quia adhuc ſub tali ſtatu poſſibilitatis actualiter participant rationem entis realis nominaliter ſumpti, prout diſtinguitur à nihilo, & impoſſibili, vt infrà dicam diſput. 8. num. 46. vndè Petrus, & Paulus adhuc ſub tali ſtatu poſſibilitatis, ſunt extrema realia, quantum ſufficit ad fundandam realem diſtinctionem; neque ob id in Deo conſtituitur diſtinctio aliqua realis diuinam infringens ſimplicitatem, quia non ob id ponuntur plures res diuinæ eſſentiæ realiter inexiſtentes inter ſe, & ab ipſa realiter diſtinctæ, vt aiebat Gilbertus Porretanus de diuinis relationibus, cuius error damnatus fuit in Concilio Rhemenſ. quoniam creaturæ poſſibiles non ſic inexiſtunt realiter diuinæ eſſentiæ, ſed obiectiuè tantum dicuntur eſſe in Deo, vt obiecta ſecundaria diuini intellectus, quod diuinæ ſimplicitati minimè aduerſatur, non enim obeſt ſimplicitati diuini intellectus plura ſimpliciter, ac inter ſe realiter diſtincta intelligere, ſic enim modò intelligit Petrum, & Paulum nunc exiſtentes in rerum natura, ſuntque duo obiecta ſecundaria in diuino intellectu obiectiuè exiſtentia, vt realiter diſtincta abſque detrimento diuinæ ſimplicitatis.

254 Ad 2. diſtinctio præſertim quoad denominationem ſequi videtur ſemper debiliorem partem, vndè ſicut diſtinctio formalis, quæ inter formalitates verſari ſolet, adhuc formalis dicitur, ſi verſatur inter rem, & realitatem, vt inter animalitatem, & humanitatem, quia ad hoc ſufficit vnum duntaxat ex extremis eſſe realitatem; ſic in propoſito diſtinctio rationis etiamſi regulariter extrema rationis petat, adhuc tamen intra limites remanet diſtinctionis rationis, etiamſi ſit inter ens reale, & rationis, vt inter animal, & genus, quoniam ad hoc ſufficit, vt alterum extremorum ſit ens rationis, vel aliquo pacto habeat eſſe rationis; cuius ratio eſſe poteſt, quia ſicut malum dicitur ex ſingulis defectibus, bonum autem ex integra cauſa, ita ens reale dicitur, quod omnes ſuas partes habet reales, quod ſi habeat aliquid rationis, totum dicitur eſſe rationis. Ad vltimum licet regula illa apud Scotiſtas ſit famoſa ſatis, quod maior diſtinctio infert minorem, tamen vt benè notauit Magiſter Sirectus art. vltim. formalit. non eſt vniuerſaliter vera, immo in eo ſenſu, quo capitur à Scotiſtis, quod ſcilicet diſtinctio realis inferat formalem, & rationis, puto nullatenus eſſe veram, quod planè oſtenditur euidenti ratione, nam illa diſtinguuntur realiter, quæ diſtinguuntur antè opus intellectus, & illa diſtinguuntur ratione, quæ diſtinguuntur per opus intellectus, ſicut ergo implicat aliqua duo abinuicem diſtingui per opus intellectus, & præter opus intellectus, ita implicat, quæ diſtinguuntur realiter diſtingui quoque ratione. Conf. hæc doctrina, nam ad fundandam aliquam relationem exiguntur extrema proportionata, taliſque relationis capacia, ergo ad fundandam diſtinctionem realem requiruntur extrema, quæ ſint res; ad fundandam formalem requiruntur extrema, quæ ſint formalitates, ac denique ad fundandam diſtinctionem rationis, quæ eſt minima inter omnes, requiruntur extrema rationis; ſi ergo aliqua duo diſtinguuntur, vt res, & res, iam dici nequeunt diſtincta quoque formaliter, & ratione, quia non ſunt extrema talium diſtinctionum capacia. Dices, quæ diſtinguuntur realiter, non ſunt idem formaliter, nec ratione, ergo ſunt formaliter, & ratione diſtincta. Negat Doctor 1. d. 2. quæſt. 7. Hh. §. *ſed hic reſtat*, conſequentiam, quia formalitas in antecedente negatur, quod verum eſt, quia realiter diſtincta eandem formalitatem non important, ſed in conſequente affirmatur, quod eſt falſum, quia res non eſt formalitas, ſed aliquid plus, neque eſt ens rationis, & ideò nec diſtinctionem formalem, nec rationis fundare valet. Quando ergo paſſim dicitur maior diſtinctio inferre minorem, hoc præſertim dicitur, & verificatur in ſerie prædicamentali, quatenus quæ genere diſtinguuntur, diſtinguuntur etiam ſpecie, & numero, & ſic diſtinctio generica, quæ eſt maior in cathegoria, infert ſpecificam, & numericam, non autem verificatur de diſtinctione reali, formali, & rationis, niſi in hoc ſenſu, quod quæ realiter diſtinguuntur, diſtinguuntur pluſquam formaliter, & ratione, quia diſtinctio realis eſt maior illis, non tamen abſolutè valet inferre, quod diſtinguantur formaliter, & ratione prædictis de cauſis; in ſerie autem identitatum videntur benè inferri poſſe ex identitate rationis, quæ eſt maior inter omnes, identitas formalis, & realis, niſi etiam de identitatibus diſcurrere velis, ſicut de diſtinctionibus. Et hanc cautionem in illatione diſtinctionum notauit quoque Zerbius quæſt. de identitatibus, & diſtinctionibus propè finem, vbi ait, quod illa regula, maior diſtinctio infert minorem, fallit in multis, & exemplificat de diſtinctione ex natura rei, ex qua non valet inferre diſtinctionem rationis dicendo, hæc duo ſunt diſtincta realiter, ergo ſunt diſtincta ratione, niſi per eſſe diſtincta ratione intelligamus eſſe diſtinguibilia ratione, vtique enim valet inferre hæc ſunt diſtincta realiter, ergo poſſunt diſtingui ratione, non autem quod ſint actu diſtincta per rationem, nam conſequens directè deſtruet antecedens, in quo aſſeritur illa eſſe diſtincta ſecluſo omni actu intellectus.

Tertio arguit Paſqualig. tom. 2. Metaph. diſput. 57. ſect. 4. probando nunimè opus eſſe diſtinctionem rationis fingi ad ſimilitudinem diſtinctionis realis, vt ſupradictum eſt, quæ fuit opinio Soncin. 4. Metaph. quæſt. 29. Capreol. 1. d. 8. quæſt. 4. Hurtad. diſput. 6. Metaph. ſect. 5. & aliorum; nam poſita multiplicitate in obiecto ponitur etiam diſtinctio, quia hæc fundatur in illa, ſed eo ipſo, quod obiectum per conceptus partiales obiectiuos ſubeſt diuerſis actibus, aut idem comparatur cum ſeipſo, ponitur in ipſo aliqua multiplicitas, quia vni conceptui correſpondet aliquod eſſe partiale obiecti, & alteri correſpondet aliud eſſe partiale, ergo ponitur etiam diſtinctio. Tum 2. vt habeatur diſtinctio rationis non eſt neceſſe, vt ipſi applicetur formale diſtinctiuum diſtinctionis realis, ergo neque ratio diſtinctionis realis, quia tunc diſtinctio rationis eſſet diſtinctio realis, quale enim eſt diſtinctiuum, talis quoque debet eſſe diſtinctio. Tum 3. quia ſi diſtinctio realis applicaretur diſtinctiuni rationis, deberet ipſamet diſtinctio rationis talis eſſe, vt caderet ſuper extrema, quæ ſe haberent, vt res, & res, nam tunc diſtinctio rationis eſſet ad ſimilitudinem diſtinctionis realis. Tum 4. nam ens rationis dum concipitur ad modum entis realis ſe habet omninò, vt ens reale, ergo ſi diſtinctio rationis formaretur ad ſimilitudinem realis, ſe haberet omninò ad modum illius, quod eſt falſum, quia ſunt genera diſtinctionum prorſus diuerſa. Tum 5. ideò ens rationis fingi petit ad modum entis realis, quia non habet propriam, & peculiarem rationem, ſecundum quam concipiatur, ſed diſtinctio rationis propriam habet rationem diſtinctionis, ſtatim enim ac obiectum ſecundum conceptus inadæquatos per diuerſos actus obijcitur, habet diuerſas rationes formales, quarum vnaquæque habet proprium eſſe rationis, per quod à cæteris condiſtinguitur, ſi ergo habet propriam rationem, opus non eſt ipſi applicare rationem diſtinctionis realis, ita vt ad eius ſimilitudinem concipiatur. Denique arguunt alij, quia ſi intellectus nullam cognouiſſet diſtinctionem realem, poſſet adhuc formare hanc propoſitionem, *homo eſt homo*, *animalitas non eſt rationalitas*, ergo poteſt conficere diſtinctionem rationis tum cum fundamento, tum ſine fundamento abſque eo, quod illam conficiat ad ſimilitudinem diſtinctionis realis. Conf. quia poſſet ſaltim intellectus per cognitionem infuſam, ſi non per acquiſitam, habere plures conceptus de eadem re, tunc autem haberet diſtinctionem rationis abſque aliqua comparatione, & ſimilitudine ad diſtinctionem realem.

255 Reſp. Paſqualig. in hac re non ſatis ſibi conſtare, quia diſp. 53. ſec. 3. num. 2. ex profeſso probat diſtinctionem rationis concipi debere, & efformari ſeruata proportione ad realem, quia, inquit, quicquid per intellectum fingitur, cu ordine quo-

quodam, & proportione ad id, quod eſt à parte rei, fabricatur, vt conſtat in formatione entis rationis; ita Paſqualig. ibidem, ex quo ſic arguere licet, ideò ens rationis concipi debet ad modum entis realis, quia de ſe eſt non ens; ergo pariter cum diſtinctio rationis re vera de ſe non ſit diſtinctio, ſed potius putata diſtinctio, debet ſe habere ad modum diſtinctionis realis. Conf. quia ſicut diſtinctio realis ad pluriſicationem realem numericam, ſpecificam, & genericam diuiditur in diſtinctionem realem numericam, ſpecificam, & genericam, vt patet ex 5. Metaph. cap. de eodem, & diuerſo; ita ſeruata proportione diuiditur diſtinctio rationis, quod vtique fieri non poſſet, niſi conciperetur ad inſtar diſtinctionis realis, quæ ſic diuiditur; probatur aſſumptum, nam ſi attentè rem conſideremus, videbimus non eſſe eundem gradum diſtinctionis rationis in omnibus intentionibus, ſicut nec idem eſt gradus diſtinctionis realis in rebus; etenim homo, & equus in ratione ſpeciei minus differunt, quam homo in ratione ſpeciei, & animal in ratione generis, & hac ratione adhuc minus differunt, quam animal in ratione prædicati, & leo in ratione ſubiecti, quod tamen alia ratione non eſt, niſi quia ſecunda intentio ſpeciei in homine, & equo ſolo numero differunt; intentio verò ſpeciei in homine, & generis in animali ſunt ſpecie diuerſæ; & tandem ratio ſubiecti, & prædicati in leone, & animali genere diuerſificantur, vndè opus eſt hominem, & equum, vt ſubſtant ſecundæ intentioni ſpeciei, eſſe diſtincta ratione, ſed diſtinctione numerica; hominem verò in ratione ſpeciei, & animal in ratione generis eſſe diſtincta ratione, ſed diſtinctione ſpecifica; leonem tandem, & animal in ratione ſubiecti, & prædicati ratione diſtincta eſſe, ſed diſtinctione generica; at quis non videt hæc omnia intantum verificari, & locum habere in diſtinctione rationis, quatenus concipitur ad inſtar realis diſtinctionis.

Ad hoc argumentum (abſque confirmatione tamen, quæ vrgentior eſt ipſo) conatur occurrere Paſqualig. licet fateatur eſſe difficile loc. cit. diſp. 57. ſec. 4. num. 6. dicens magnam eſſe diſparitatem inter ens rationis, & diſtinctionem rationis; quod enim de ſe eſt non ens, nullum ſtatum habere poteſt, in quo acquirat aliquod eſſe reale ſibi proprium, & ideò ſemper, vt aliquo pacto habeat eſſe, debet concipi ad modum entis; non ſic autem contingit in diſtinctione rationis, nam tunc obiectum, quod habet identitatem ſecundum eſſe reale, acquirit alium modum exiſtendi, nempe intentionalem, dum autem habet hunc modum exiſtendi, diuidi poteſt ab intellectu in partes, dum autem ſic diuiditur in partes, vnaquæque pars ex vi ſui eſſe intrinſeci obiectiui habet ſuum formale diſtinctiuum, & ideò opus non eſt recurrere ad realem diſtinctionem, quaſi debeat ad modum eius fingi. Sed planè hæc paritas ab ente rationis deſumpta euitari minimè poteſt, quia ſicut non ens nullum ſtatum habere poteſt, in quo acquirat aliquod eſſe reale ſibi proprium, ſic neque diſtinctio rationis; & ſicut hæc per intellectum acquirit modum exiſtendi intentionalem, ſic etiam & non ens, cum ſit ens rationis, ſed ſicut talem ſtatum non acquirit ens rationis, niſi cum concipitur ad modum entis realis, ſic etiam pariter dicendum de diſtinctione rationis non acquirere talem ſtatum intentionalem, niſi cum concipitur ad modum diſtinctionis realis; & dum obiectum diuiditur ab intellectu intentionaliter in partes, talis quoque diſcretio intentionalis fit per imitationem ad partitionem realem plurium rerum, vel realitatum in alio obiecto, quod talem in ſe diſtinctionem patitur à parte rei; & ſanè ſi talis partitio in obiecto omninò ſimplici à parte rei fieri poſſet abſque aliqua fictione, & ſimilitudine ad diſtinctionem realem, intellectus quoque diuinus poſſet ratione diſtinguere, quæ ſunt omninò idem à parte rei, quod conſtat eſſe falſum, quia non intelligit res aliter, quam ſint, nec res concipit, niſi clarè, & adæquatè, ergo diſtinctio rationis non fit, niſi interueniente aliqua fictione, & ſimilitudine ad diſtinctionem realem; quod planè, & Ariſt. ipſe ſignificat 5. Metaph. 16. vbi docet intantum poſſe mentem noſtram diſtinctionem rationis efficere, quatenus poteſt vti vno, vt pluribus, diuidendo nempe obiectum omnino idem in diuerſos conceptus obiectiuos partiales, vel geminando, ac reduplicando idem obiectum diuerſimodè comparando illud cum ſeipſo, quod fieri nequit, niſi præcognita fuerit diſtinctio ex natura rei inter illa plura, ad quorum inſtar obiectum omninò idem concipitur diſcretum. Conf. tandem, quia intantum diſtinctio rationis ponitur paſſio entis rationis, quatenus diſtinctio realis ponitur paſſio entis realis, & ens rationis concipitur ad modum entis realis, ergo & diſtinctio rationis ſuopte ingenio petit concipi ad inſtar diſtinctionis ex natura rei.

256 Argumenta verò à Paſqualigo in oppoſitum adducta ſolui poſſunt, vt ipſe diſſoluit illud vltimum ab alijs adductum cum ſua confirmatione, quod inquit non ſufficienter probare, quia implicitè petit principium aſſumendo id, quod erat probandum, cum enim formatio propoſitionis ſupponat diſtinctionem terminorum, æquè facilè negabitur ignorata diſtinctione reali poſſe intellectum illas propoſitiones efficere *homo eſt homo*, *animalitas non eſt rationalitas*, ac negetur poſſe efficere diſtinctionem rationis abſque præuia notitia diſtinctionis realis; vt enim intellectus illas propoſitiones efficiat, debet vti vno, vt duobus realiter diſtinctis, ſicut aiebat Ariſt. loc. cit. nequit autem intellectus vti vno, vt duobus realiter diſtinctis, niſi prænouerit diſtinctionem illorum realem, ad cuius inſtar vnum, & idem à ſeipſo diſcernit; præterquamquod cum dicimus, animalitas non eſt rationalitas, nulla hic interuenit diſtinctio rationis, quia nos rationem genericam ex natura rei diſcernimus à ratione differentiali; ex hac itaque doctrina etiam ab ipſo Paſqualigo approbata ſoluuntur eius rationes; Ad 1. poteſt concedi totum, probat enim ſolum, quod poſita multiplicitate conceptuum obiectiuorum inadæquatorum de eadem re, ſtatim ponitur in ea aliqua diſtinctio, quæ eſt rationis, quod gratis conceditur ſed non probat talem partitionem obiecti intentionalem fieri ab intellectu ſine vlla imitatione ad diſtinctionem, & partitionem realem, in quo conſiſtit punctus difficultatis. Ad 2. & 3. neque nos dicimus formale diſtinctiuum diſtinctionis realis applicari debere diſtinctioni rationis per proprietatem, ſed ſolùm per imitationem, ex quo non ſequitur diſtinctionem rationis futuram eſſe realem, quia quod eſt tale per imitationem, ſemper deficit ab eo, quod eſt tale per eſſentiam, vel proprietatem. Ad 4. argumentum æquè concludit de ente rationis, & diſtinctione rationis, tam enim diſtat diſtinctio rationis à diſtinctione reali, quam ens rationis ab ente reali, atque ideò ſi nequit diſtinctio rationis concipi, & efformari ad modum realis diſtinctionis, quia ſunt genera diſtinctionum valdè diuerſa, idem pariter dicetur de ente rationis, quod nequeat ad modum entis realis concipi, quia ſunt genera entium nimis diuerſa; ſicut ergo hoc non implicat non obſtante adhuc tali diuerſitate, ita neque illud nimirum diſtinctionem rationis concipi, & efformari ad ſimilitudinem diſtinctionis realis. Ad 5. negatur minor in ſenſu, quo aſſumitur, quia diſtinctio rationis in eſſe diſtinctionis non magis habet propriam rationem, quam habeat ens rationis in eſſe entis, vndè ſicut hoc habet propriam rationem vtique ſed dependentem ab ente reali, ad cuius inſtar concipitur, ita pariformiter dicendum de diſtinctione rationis in ordine ad diſtinctionem realem. Ad vltimum cum ſua confirmatione patet ex modò dictis.

257 Circa aliam quæſiti partem quotuplex nimirum ſit diſtinctio rationis valdè celebris, & famoſa eſt in omni ſchola, præſertim verò Thomiſtica, diuiſio illa diſtinctionis rationis in diſtinctionem rationis ratiocinantis, quæ nullum dicitur habere fundamentum in re, ſed ſolam non repugnantiam, oriturque ſolum ex negotiatione, & operatione intellectus, & in diſtinctionem rationis ratiocinatæ, quæ dicitur habere fundamentum in re ipſa; quam diſtinctionem etiam Scotus agnouit 1. d. 8. quæſt. 4. §. *iſta tamen poſitio*, vt ibi notat Bargius, & §. *ad quæſtionem*, & quol. 1. art. 2. & alibi frequenter, & cum eo Magiſter Formalit. art. de diſtinctione rationis cum cæteris Formaliſtis, vndè miror Ruiz tract. de ſcientia Dei diſput. 8. ſect. 6. num. 3. dixiſſe hanc diuiſionem inter antiquos Scholaſticos fuiſſe inauditam; ſemper enim nota fuit antiquioribus Scholaſticis tam Thomiſtis, quam Scotiſtis, eamque non ſemel ſignificarunt eorum Principes Scotus, & D. Thomas; quamuis verum ſit non eodem modo ab eiſdem explicari diſtinctionem rationis ratiocinatæ, nam Scotiſtæ antiquiores ita etiam explicarunt, vt in eſſe diſtinctionis ſit actualis, & perfecta ante quancumque intellectus operationem, ideoque potius ſub diſtinctione ex natura rei, vt ſic, ſit reponenda, quam ſub diſtinctione rationis, & cum diſtinctione formali penitus confundenda, adeout rationis ratiocinatæ dicatur, quia in ipſa re exiſtit, antequam ratiocinetur, vt quaſi ex ſe ratiocinata dicatur, ſolumque requiratur ratio ad illam cognoſcendam, non verò faciendam, ſolumque dicatur diſtin-

Digitized by Google

ctio rationis, & non realis, quia non eſt tanta, neque ex ſe tam patens, ſicut realis, vt Scotus ipſe ſignificaſſe videtur 1.d.2.q.7.§.*ſed hic reſtat*, & ideò requirat attentam rationis operationem ad eam dignoſcendam, vndè conſequenter volunt hanc diuiſionem diſtinctionis rationis in ratiocinantem, & ratiocinatam non eſſe verè generis in ſpecies, vel vniuoci in vniuoca, ſed æquiuoci in æquiuocata, quia diſtinctio rationis ratiocinatæ eſt diſtinctio ex natura rei.

Thomiſtæ è contrà ita explicant diſtinctionem rationis ratiocinatæ, vt in eſſe diſtinctionis non ſit actualis antè quamcunque intellectus operationem, ſed virtualis ad ſummum, & fundamentalis, & inquiunt vocari diſtinctionem rationis ratiocinatæ, non quaſi in reipſa exiſtat, antequam ratiocinetur, ſolumque requiratur ratio ad illam cogitandam, non faciendam, vt Scotiſtæ dicebant, ſed quia cum actu, & formaliter non ſit in rebus, ſed per rationem fiat, vndè diſtinctio appellatur rationis, non tamen eſt omninò ex mera intellectus operatione, ſed ex occaſione, quam res ipſa circa quam mens operatur, præbet, vel propter ſui eminentiam, quam mens indè diſtinguit, & partitur in varias formalitates, vel propter habitudines varias ad alias, & alias res, ſub quarum modo vna, modo altera poteſt intellectus rem illam concipere, & ſic mentaliter diuidere, ideoque aiunt talem diſtinctionem rationis ratiocinatæ fieri ſolum per conceptum inadæquatum eiuſdem rei, tunc enim diſtinctio dicitur formaliter fieri per conceptus inadæquatos rei, & rem ipſam præbere talem occaſionem; quia ergo hęc diſtinctio, quamuis ſit veluti inchoata à parte rei ob fundamentum in re repertum, tamen actuationem in eſſe diſtinctionis, & complementum recipit ab intellectu, ideò volunt Thomiſtæ eam propriè contineri ſub diſtinctione rationis, vt ſic, tanquam propriam ipſius ſpeciem, ideoque aliam diuiſionem eſſe generis in ſpecies, ac vniuoci, in vniuocata. Ex Recentioribus tandem non deſunt, qui hanc diuiſionem non recipiunt, eo quia putant diſtinctionem rationis ratiocinantis non eſſe propriè diſtinctionem, ſed potius eiuſdem omninò conceptus geminationem, & repetitionem, ita de diſtinctione rationis ratiocinante diſcurrere videntur Suarez diſp.7.Metaph.ſect.1. Vaſquez 1.p.diſp.117.cap.3.n.8.Hurtad.diſput.6.Metaph.ſect.5. Alarcon trac.9.diſp.2.cap.8.Ruiz loc. cit. & alij Recentiores Societatis; ſed quia hæ omnes difficultates longiorem petunt diſcuſſionem; præſtabit ſeiunctim in ſequentibus de vnaquaque harum diſtinctionum ratiocinantis, & ratiocinatæ proprias inſtituere quæſtiones, ex quibus palàm conſtabit, quæ & qualis ſit aſſignata diuiſio, quam præ manibus habemus.

QVÆSTIO XIV.

De identitate, & diſtinctione rationis ratiocinantis.

258 HÆc tria veniunt explicāda pro exacta huius diſtinctionis intelligētia, primò quid ſit, & in quo eius formalitas cōſiſtat, deinde an propriè inter genera diſtinctionum connumerari poſſit, denique an habeat gradus aliquos. Quoad primum Suarez diſp.7.Metaph.ſec.1. cum Recentioribus cit. loquit diſtinctionem rationis ratiocinantis eſſe eiuſdem omninò conceptus geminationem, ac repetitionem ſic cum diſtinguitur Petrus à ſeipſo vel in ratione ſubiecti, & prædicati, quando de ipſo enunciatur dicendo, Petrus eſt Petrus, vel in ratione termini, & ſubiecti relationis, quando idem ſibi dicitur, in his enim & ſimilibus diſtinctionibus rationis idem eſt, atque integer conceptus Petri, ſolumque fit quædam repetitio, & comparatio eius, quod explicat Hurtad.diſp.6.Metaph.ſec.5. exemplo hominis ſecum loquentis, & interrogantis ſe, qui non ſeipſum à ſeipſo diſtinguit, ſed ſecum ipſo, quem à ſe indiſtinctum apprehendit, eodem modo ſe gerit, ac ſi eſſet diſtinctus. Formaliſtæ noſtri cum Magiſtro Formalit. in hoc articulo dicunt illa diſtingui ratione, quæ diſtinguuntur per actum collatiuum intellectus præcisè, quatenus idem diuerſimodè ad ſeipſum comparatur, vt conſtat in prædicatione identica cum idem de ſeipſo prædicatur, tunc enim idem ſub ratione ſubiecti à ſeipſo diſtinguitur ſub ratione prædicati, vndè conſequenter volunt diſtinctionem rationis fieri per actum collatiuum intellectus præcisè, & hinc inferunt inter entia rationis adinuicem, vt inter genus, & ſpeciem, vel inter ens reale, & ens rationis, vt inter animal, & genus, eſſe diſtinctionem rationis, quia non fit, niſi per ſolam intellectus comparationem; è contrà verò illa dicunt eſſe eadem ratione, quæ habent eundem omninò conceptum indiſtinctum à parte rei, ac etiam ex parte intellectus quo ſenſu homo dicitur idem ſibi ipſi; idem ſentire videtur Paſqualig.diſp.54.ſec.1.ab initio, vbi ait intellectum per ſolam virtutem collatiuam hanc diſtinctionem efficere.

Neuter dicendi modus ſufficienter rem explicat, & vterq; vnum falſum ſupponere videtur, nempe diſtinctionem rationis haberi tantum per actum collatiuum intellectus idem ſibi diuerſimodè comparantis, hoc enim falſum eſt (niſi per actum collatiuum intelligatur ille, quo intellectus aliqua diſtinguendo vnum neceſſariò confert ad aliud in ratione diſtincti; ſic enim neceſſariò in quacunque diſtinctione, nedum rationis, ſed etiam reali talis actus collatiuus interuenit, quo intellectus vnum extremum confert ad aliud in ratione diſtincti) quia vt docet Scotus 1.d.2.part.2.q.7.§.*ſed hic reſtat*, & 1.d.8.q.4.§.*ad quæſtionem*, ad hoc, vt aliqua ſint diſtincta ratione, ſufficit diuerſus modus concipiendi idem obiectum grammaticalis, vel logicalis, vt homo, & humanitas diſtinguuntur ratione ob diuerſus modos concipiendi logicales ſcilicet abſtracti, & concreti, & homo hominis diſtinguitur ratione ob diuerſos modos concipiendi grammaticales in recto, & in obliquo, & tamen iſti modi non videntur eſſe per actum collatiuum intellectus, vt benè aduertit Bargius ibid. Aretin.art.2.Formalit.com.5.& Meuriſſ.lib.2.Met.cap.3.q.3. nam diſtinctio abſtracti à concreto fit præſertim per actum præciſiuum, ergo diſtinctio rationis inter aliqua reſtringi nō debet ad actum collatiuum intellectus, præſertim quo idem ad ſeipſum comparatur ſub ratione ſubiecti, & prædicati, vel aliarum ſecundarum intentionum, ſed haberi etiam poteſt per actum abſolutum, & rectum, cum idem prorſus obiectum diuerſimodè concipitur logicaliter, vel grammaticaliter modo iam explicato & hoc ipſum videtur concedere Sirectus art.vlt.prin. Accedit, vt dictum eſt diſp.1.Log.q.5.art.2. quod quando etiam per actum collatiuum in propoſitione identica idem ad ſeipſum comparatur ſub ratione ſubiecti, & prædicati, falſum eſt tunc interuenire tantum eiuſdem nominis, & conceptus repetitionem, & non propriam rationis diſtinctionem eiuſdem à ſeipſo, repetitio enim ſolum eſt, cum idem nomen vel conceptus, & eodem prorſus modo ſemel, & iterum concipitur, & nominatur, vt ſi dicatur homo & iterum homo, tertiò deniq; homo, hæc enim eſt verè, & propriè repetitio eiuſdem nominis, & conceptus, quia in hac replicatione non applicantur homini diuerſæ denominationes ſubiecti, & prædicati, neque concipitur ad modum duorum, vt fit in propoſitione identica dicendo homo eſt homo; aliud ſiquidem eſt rem aliquam pluries concipere, aliud verò concipere vt plures, primum quidem in repetitione contingit, ſecundum verò in propoſitione identica, cum idem ad ſeipſum comparatur in ratione ſubiecti, & prædicati, atqui ideo per talē actum collatiuum non fit ſola repetitio eiuſdem conceptus, ſed etiam aliqua diſtinctio eiuſdem à ſeipſo, quia in ea propoſitione nedum hominem, vel Petrum ſemel, atque iterum præcisè concipimus ſed etiam ad modum diſtinctorum concipimus, & diuerſas eidem obiecto denominationes tribuimus, quia antè copulam dicitur ſubiectum, poſt copulam prædicatum. Tum quia ſi idem obiectum bis cognoſcere ſufficeret ad hanc diſtinctionem efficiendam, tunc oculus bis videndo Petrum faceret hanc diſtinctionem.

Reſpondent Vaſquez, & alij id probare ſolum diſtinctionem ipſam cadere inter conceptus ipſos formales, quibus idē in propoſitione identica ſubijcimus, & prædicamus, aut inter ipſas ſecundas intentiones ſubiecti, & prædicati, quas eidem v.g. Petro tribuimus, non autem cadit diſtinctio inter Petrū, & ſeipſum, ſed ſola cadit repetitio. Contrà, quia per talem actum collatiuum habetur aliqua diſtinctio, hæc autem non eſt illa, quæ cadit ſupra conceptus formales, quia iſti conceptus diſtinguuntur realiter, non ratione, neque hęc diſtinctio facta per actum collatiuum cadit inter ipſas ſecundas intentiones ſubiecti, & prædicati, nam licet hæ intentiones ſint à ratione, tanquam ab efficiente cauſa, ſeipſis tamen formaliter ſunt diuerſæ, & alterius rationis abſque quod per rationem aliud quid diuerſum eſſe illis ſuperadditum concipiatur, ergo diſtinctio illa rationis verè cadit ſupra rem ipſam conceptam, quatenus ſecundum eſſe obiectiuum veluti geminatur in intellectu, quia ſimul obijcitur & ſub ratione ſubiecti, & ſub ratione prædicati, & ſic ſub vna intentione concepta diſtinguitur à ſeipſa ſub alia intentione concepta, non quidem tanquam ſecundum rationes diuerſas ipſi obiecto intrinſecas, & ex parte ipſius fundatas, ſed ex comparatione extrinſeca reſultantes in ipſo. Conſ. quia vt ait Ariſtot. 5.

Met.

Met. cap. de eodem in propoſitione identica intellectus vtitur vnó, vt duobus, dum idem ſubijcit, & prædicat, & ſic illud vnum à ſeipſo ratione diſtinguit faciens illud æquiualere duobus ex natura rei diſtinctis, ergo diſtinctio illa propriè cadit ſuper idem obiectum in eſſe obiectiuo, & intentionali geminatum, non autem ſupra conceptus formales, aut ipſas ſecundas intentiones. Tum quia ſuper illud cadit diſtinctio ſuper quod cadit contradictio, ſed contradictio cadit ſuper obiectum, quod diuerſas fundando intentiones fundat etiam contradictiones, ergo &c. Denique licet idem nequeat à ſeipſo realiter, vel ex natura rei diſtingui, nil tamen obſtat, quin à ſeipſo diſtingui poſſit ſecundum aliquod eſſe intentionale, quod de nouo acquirit ex eo, quod comparatur cum ſeipſo per intellectum, & ſuo modo afficit obiectum, ergo in propoſitione identica diſtinctio rationis tangit obiectum, illudque à ſeipſo intentionaliter diſtinguit.

259 Dicendum igitur eſt diſtinctionem rationis ratiocinantis non conſiſtere in ſola repetitione eiuſdem conceptus de eadem re diuerſimodè comparando idem ſibi ipſi, quia non hoc duntaxat modo fabricatur diſtinctio rationis, ſed etiam diuerſimodè concipiendo idem obiectum, adeout tota diuerſitas ſe teneat, non ex parte obiecti, ſed præcisè ex parte modi concipiendi, vel grammaticaliter, vt in recto, aut in obliquo, vel logicaliter per modum abſtracti, & concreti, quo ſenſu ratione differunt ſapiens, & ſapientia, & vniuerſaliter abſtractum, & concretum, vel tandem Metaph. penes explicitum, & implicitum, ſeu per maiorem, & minorem explicationem eiuſdem conceptus, quo ſenſu ſecundum communiorem definitio, & definitum diſtingui dicuntur; non ergò in ſola repetitione eiuſdem conceptus conſiſtit diſtinctio rationis ratiocinantis, cum alijs modis contingere poſſit. Tum quia adhuc in propoſitione identica, quando idem ſibimet comparatur, oſtenſum eſt, non contingere ſolam repetitionem eiuſdem conceptus, ſed propriam diſtinctionem rationis cadere in obiectum ſub diuerſis intentionibus conceptum. Ex quo etiam ſequitur non fieri hanc diſtinctionem rationis per ſolum actum collatiuum, & per ſolam virtutem collatiuam intellectus, qui cum eidem obiecto aliquam diſtinctionem rationis appingit, illud diuerſimodè concipiendo grammaticaliter, vel logicaliter, aut metaphyſicè, non neceſſariò vtitur virtute collatiua intellectus, ſed potius præciſiua, & abſtractiua, nam præſcindendo naturam à ſubſiſtentia diſtinguit abſtractum à concreto, & per eundem actum pariter præciſiuum, non quidem obiectiuè, ſed formaliter, fit diſtinctio rationis penes maiorem, vel minorem explicationem eiuſdem conceptus.

Itaque diſtinctio rationis ratiocinantis attendi præcisè debet penes diuerſum modum concipiendi idem obiectum formale, adeout tota diuerſitas ſe teneat ex parte modi concipiendi idem obiectum grammaticaliter, vel logicaliter, nullatenus autem ex parte obiecti, ita expreſsè eam notificat Doctor 1.d.2.q.7.§.*ſed hic reſtat*, & d.8.qu.4.§. *ad quæſtionem*, ex quo ſequitur hanc diſtinctionem nullam prorſus tollere identitatem ex parte obiecti, ſed relinquere illud omninò idem tam realiter, quam formaliter, & virtualiter, quod dici nequit de diſtinctione rationis ratiocinatæ, cum enim hæc ſupponat obiectum, ſupra quod cadit, virtualiter diſtinctum, quando reducitur ad actum ea virtualis diſtinctio per operationem intellectus, tunc vnam formalitatem obiectiuam actu præſcindit ab alia diuerſis actibus, quibus ſingulis diuerſæ correſpondent formalitates, vnde illa diuerſitas non procedit ſolum ex parte intellectus diuerſimodè eandem rem concipientis grammaticaliter, logicè, vel metaphyſicè, vt euenit in diſtinctione rationis ratiocinantis, ſed etiam ex parte ipſius obiecti, quod ob ſui eminentiam exiſtens virtualiter multiplex occaſionem offert intellectui, vt cum fundamento in re poſſit attingere diuerſis cognitionibus inadæquatis diuerſas formalitates obiectiuas; quem modum explicandi diſtinctionem rationis ratiocinantis, vt à ratiocinata differt, nedum Thomiſtæ vnanimiter docent, ſed etiam illi Scotiſtæ, qui admittunt diſtinctionem rationis ratiocinatæ, vt diuerſam à diſtinctione formali ex natura rei, ac etiam Recentiores quamplures, vt Paſqualigus diſput. 54. cit. Amic. trac. Formalit. quæſt. 15. dub. 7. & alij.

260 Dices, ſi ergo tota diuerſitas in diſtinctione rationis ratiocinantis ſe tenet ex parte modi concipiendi idem obiectum, & nullo pacto ex parte ipſius obiecti, ſequitur diſtinctionem iſtam non cadere ſuper obiectum, ſed ſolum ſuprà conceptus formales, quibus idem obiectum concipitur, vel ſupra ſecundas intentiones, ſub quibus concipitur, vt Suarez & Vaſquez dicebant; vel ſi diſtinctio rationis ratiocinantis aliquo pacto obiectum tangit, & afficit, etiam ex parte obiecti attendi debebit talis diſtinctio, & ſic ruit diſcrimen aſſignatum inter ipſam, & diſtinctionem rationis ratiocinatæ. Reſp. etiamſi concedatur diſtinctionem rationis ratiocinantis cadere aliquo modo ſuper obiectum, quatenus diuerſimodè concipitur, adhuc bene ſtare diſcrimen ipſius à diſtinctione rationis ratiocinatæ, quia hęc ſcilicet ratiocinata ita tangit obiectum, quod non omnia, quæ exprimuntur vno conceptu exprimuntur & alio, ſed ſingulis conceptibus ſingulæ correſpondent formalitates obiectiuæ exprimendæ, quæ in eodem obiecto eminenter continebantur, nec niſi virtualiter ante actum intellectus diſtinguebantur; at non eſt ita de diſtinctione rationis ratiocinantis, non enim ita tangit obiectum, vt quod vno conceptu exprimitur, non item & alio manifeſtetur, imo quicquid ſe tenet ex parte obiecti intrinſecè ita benè vno conceptu manifeſtatur, quam alio, nam ſi aliquid obiecti per vnum conceptum manifeſtaretur, quod non exprimeretur per alium, tunc extrema talis diſtinctionis pluſquam ratione diſtinguerentur, nimirum vel formaliter, vel ſaltim virtualiter; non ergo diſtinctio rationis ratiocinantis ita tangit obiectum intrinſecè, quia tunc non differret à ratiocinata, ſed tangit illud extrinſecè, quatenus diuerſus modus cognitionis refunditur etiam, atq; redundat in obiectum, quatenus intellectui offertur ſub ratione ſubiecti, vel prædicati, ſub ratione abſtracti vel concreti, in recto, vel in obliquo, nā iſti quoque modi peculiari ratione afficiunt obiectum, & ex parte eius ſe tenent, quantum ſufficit vt diſtinctio rationis dicatur quoquo modo attingere obiectum, non tamen ſicut diſtinctio rationis ratiocinatæ, quæ licet verſetur circa eandē rem, quia tamen non adæquatè omnes ipſius rationes repræſentat, quilibet conceptus reſpiciens diſtinctam rationem in ipſo obiecto, format diſtinctam rationem in obiecto, quaſi intrinſecam, quia ex his, quæ ipſi obiecto intrinſecè conueniunt, accipit vnum, & relinquit aliud, & ita in eſſe obiecti quaſi intrinſecè fit iſta diſtinctio, quia fundatur in rationibus, quæ in ipſo obiecto ſaltim virtualiter antè operationem intellectus inueniebantur, quod adhuc magis quæſt. ſeq. explicabitur. Hic tamen reticere nolo non deficere modum probabiliter tuendi ſolam pluralitatem conceptuum formalium circa idem obiectum ſufficere ad diſtinctionem rationis ratiocinantis, ſi nimirum dicatur non ſufficere pluralitatem conceptuum abſolutè ſumptam, quia tunc ſequeretur eandem rem eadem ratione cognitam à diuerſis, vel ab eodem diuerſis temporibus diſtingui ratione à ſeipſa, ſed exigi quandam ſubordinationem, vel comparationem eiuſdem ad ſeipſum diuerſimodè conſideratum, ſcilicet per modum ſubiecti, vel prædicati, in abſtracto, vel concreto, in recto, vel in obliquo, tunc enim intellectus vtitur vna re, vt pluribus, nam ſic concipiendo, quaſi diuidit rem à ſeipſa, & in hoc ſenſu tuentur nonnulli Recentiores modum dicendi Suarez, & Vaſquez, quod diſtinctio rationis ratiocinantis nullo modo cadat ſuper obiectum, iuxtà quem adhuc aptius ſecernitur diſtinctio ratiocinans à ratiocinata, & perſpicuè cernitur, quo pacto diſtinctio rationis ratiocinatæ ſe teneat ex parte obiecti, ſed diſtinctio ratiocinans præcisè ex diuerſo modo concipiendi idem obiectum; iuxtà quam doctrinam etiam ſolui poſſent impugnationes factæ ſupra contrà illum dicendi modum.

Quoad alteram quæſiti partem, an diſtinctio rationis ratiocinantis ſit propriè diſtinctio, & inter genera diſtinctionum connumeranda, Auctores illi, qui dicebant diſtinctionem rationis ratiocinantis non tam eſſe diſtinctionem eiuſdem à ſeipſo, quam eiuſdem omninò conceptus, & de eadem re repetitionem, hic conſequenter negant hanc eſſe propriè diſtinctionem, & inter diſtinctionum genera connumerandam, cui opinioni fauere videntur Nominales negantes idem propriè poſſe à ſeipſo diſtingui etiam ratione, vt Greg. 1.d.8.q.2.art.1. Ocham 2.d.2.q.3. Gabriel ibi. Aliacenſ. q.6.art.2. ac etiam nonnulli à Sirecto relati in hoc art. qui dicebant hanc diſtinctionem eſſe omninò fictitiam, ac commentitiam, & prorſus inutilem;

261 Dicendum tamen eſt admitti poſſe, ac debere diſtinctionem rationis ratiocinantis, vt veram, & propriam diſtinctionem in ſuo ordine; dixi in ſuo ordine, quia in ſe, & abſolute loquendo non eſt vera diſtinctio; ſed concepta ſolum, ſeu ratione conficta ad inſtar diſtinctionis ex natura rei, nam alioqui abſolutè loquendo ſunt idem à parte rei, quæ dicun-

Digitized by Google

tur ratione diſtincta. Hæc eſt communiſſima ſententia recepta in omni ſchola Realium, ac etiam Nominalium, nam neque ipſi abſolutè negant diſtinctionem rationis in vniuerſum, ſed ſolum idem poſſe à ſeipſo diſtingui ratione, ita Arimin. loc. cit. vbi expreſsè concedit duas ſecundas intentiones inter ſe ratione diſtingui v.g. rationem ſubiecti, & prędicati in propoſitione identica, & ſolum negat ſubiectum, cui conueniunt, ſecundum illas diſtingui à ſeipſo; ſed quicquid ſit de intentione Nominalium in hac re, certum eſt à cæteris ſcholis hanc diſtinctionem admitti, vt veram, & propriam in ſuo ordine, idque expreſsè ſignificauit Ariſt. 5. Metaph. cap. de eodem, vbi explicans identitatem eſſe vno quidem modo, quando intellectus vtitur vno, vt duobus, loquitur in hunc modum, *quare palam, quia identitas vnitas quædam plurium eſſendi, aut quando vtitur vno, vt pluribus, veluti quando dixerit ipſum ipſi idem, nam vt duobus vtitur eodem*, ex quibus verbis colligunt Expoſitores omnes diſtinctionem rationis eiuſdem à ſeipſo. Confirmat hoc idem ex Ariſt. pluribus in locis Vallo trac. Formalit. art. vlt. princ. apud quem videri poſſunt in conformitate huius diſtinctionis cum Ariſt. Et etiam probari poteſt euidenti ratione, quia præter eſſe reale verè admittimus eſſe rationis, ergo præter diſtinctionem realem, verè debemus admittere diſtinctionem rationis, conſequentia deducitur quia omne eſſe ſequitur vnum, vel multa eſſe, ideoque idem, vel diuerſum eſſe, cum idem, & diuerſum ex 5. Metaph. fundentur ſuper vnum, & multa, vnum autem, & multa ſit paſſio entis, ergo ſi concedimus eſſe rationis, debemus pariter admittere vnum, & multa rationis eſſe, ideoque identitatem, & diſtinctionem rationis. Probatur inſuper à poſteriori, quia vid tunc aliqua diſtingui, nec alio genere diſtinctionis poſſe diſtingui, niſi diſtinctione rationis, vt conſtat de his, quæ ſolum in modo ſignificandi diſtinguuntur logicali, vel grammaticali, aut per ſolam intellectus collationem.

Conſ. quia dantur entia rationis, vt in Logica probatum eſt, hæc autem abinuicem non niſi diſtinctione rationis ſecerni poſſunt, non autem diſtinctione ex natura rei, quia non ſunt ex natura rei, diſtinctio autem cum ſit accidens extremorum, nequit habere firmius, & perfectius eſſe, quã habeat fundamentum, vel ſubiectum, in quo eſt. Dices cum quibuſdam etiam ex Scotiſtis hanc rationem non valere, quia licet entia rationis effectiuè dependeant à ratione, non tamen ſola ratione diſtinguuntur, ſed ſeipſis formaliter ex natura rei, nã poſita ratione ſubiecti, & prædicati per intellectum, vel generis, & ſpeciei, conſurgit negatio identitatis inter illa abſque vlla negotiatione intellectus circa illam negationem, ergo diſtinctio rationis non habet eſſe obiectiuum, ſed ſubiectiuum in extremis. Contra, quia licet verum ſit in latitudine diſtinctionis rationis ſeruata proportione aſſignari debere omnes gradus, qui inueniuntur in latitudine diſtinctionis realis, nam vtique maiori diſtinctione differt intentio generis ab intentione ſpeciei, quam intentio vnius ſpeciei ab intentione alterius, vt poſteà dicemus, tamen omnes iſtæ diſtinctiones maiores, vel minores continentur infrà latitudinem diſtinctionis rationis, nam quicquid continetur in ente rationis eſt ens rationis, & ſic omnes illæ diſtinctiones habẽt eſſe præcisè obiectiuum ſaltim ex vi illius cognitionis, per quam exiſtunt extrema, dans enim eſſe, dat etiam conſequentia ad eſſe præſertim quando conſequentia ſunt negatiua, vt in propoſito eſt diſtinctio ſumpta pro negatione identitatis, quæ ex natura rei videtur conuenire duabus intentionibus diſparatis v.g. generis, & ſpeciei, ſubiecti, & prædicati, cum enim dicitur talis diſtinctio conuenire illis ex natura rei, ly *ex natura rei*, non excludit operationem intellectus, ſed ſignificat illis conuenire ex conditione, & naturali conſtitutione ipſorum; vndè præciſo opere intellectus ea negatio dici poteſt conuenire illis extremis fundamentaliter ſolum, & radicaliter, non autem formaliter, niſi actu cognoſcatur, & obijciatur intellectui, & ſic adhuc habebit eſſe obiectiuum, ſi non formaliter, ſaltim radicaliter in entitate, vel pluralitate extremorum; poſſet etiam dici conuenire formaliter præciſo opere intellectus, quod enim regulariter dicitur exiſtentiam obiectiuam entis rationis non habere, niſi per opus intellectus, id verum eſt, quando diſtinctio ſumeretur, vt poſitiua habitudo inter extrema, aut negatio conciperetur ad modum poſitiui, ac ſumendo negationem præcisè ſub ratione negationis ſufficit quod habeat exiſtentiam obiectiuam ratione extremorum.

262 *Dices* ruſus argumentum probare ſolum intentionem ſubiecti v.g. ratione diſtingui ab intentione prædicati, non autem ſubiectum, cui conueniunt in propoſitione identica, à ſeipſo diſtingui ratione merito illarum: quia res quæ eſt à parte rei in ſe indiſtincta prorſus realiter, formaliter, & virtualiter, non poteſt per intellectum diuidi, & diſtingui, cum nequeat intellectus immutare rerum entitates, ac identitates. Contra, quia cum quæritur, an idem ſecundum rationem poſſit à ſe ipſo diſtingui, ſenſus non eſt, an per eiuſmodi actum collatiuum intellectus ponatur aliqua vera diſtinctio à parte rei in ipſa entitate rei, tunc enim eſſet implicantia in adiecto, & ſenſus eſſet, an id quod eſt idem ſibi ipſi realiter, & formaliter, quatenus tale à ſeipſo realiter diſtinguatur, tum quia certum eſt intellectum per ſuam operationem talem diſtinctionem in rebus cauſare minimè poſſe; ſed ſenſus eſt, an id, quod eſt omnino idem à parte rei ſecundum diuerſum eſſe obiectiuum, ac intentionale, quod ab intellectu ſuſcipere poteſt, poſſit veluti cogitari à ſe ipſo diſtinctum, adeout ſecundum diuerſa illa eſſe rationis contradictionem fundare poſſit, quod nimirum idem Petrus in propoſitione identica poſſit dici ſubiectum, & non ſubiectum, prædicatum, & non prædicatum iuxtà diuerſas intentiones, quas fundat; in quo quidem nulla cernitur implicantia, & ratio eſt, quia poteſt res omninò eadem cum retentione ſuæ entitatis, ac realis identitatis acquirere nouum eſſe obiectiuum, itaut rationes diſtinctiuæ ſint ſecundæ intentiones; & talis diſtinctio rationis vtique cum identitate reali compoſſibilis erit, quia ſumitur penes denominationes rationis, quæ nequeunt intrinſecè, ac realiter immutare entitatem obiecti.

Denique diſtinctio iſta rationis, quamuis non habeat fundamentum in re, vt diſtinctio rationis ratiocinatæ, adhuc tamen eſt prorſus inutilis, & à ſcholis eliminanda, immò valdè confert ad explicandas varias obiectorum conceptibilitates in ordine ad intellectum noſtrum imperfectè concipientem, ad dignoſcendas prædicationes identicas, vt à formalibus ſecernuntur, vt enim conficiat hanc prædicationem, homo eſt homo, opus eſt vt hominem quaſi à ſeipſo diſponat concipiendo illum nunc per modum ſubiecti, nunc prædicati, & vtendo illo, veluti duobus, vt docet Ariſt. loc. ſæpè cit. 5. Metaph. capit. de eodem; conducit tandem ad exactam rerum notionem habendam, vt ſciamus quæ ex natura rei diſcreta ſunt, & quænam beneficio duntaxat intellectus.

Contra prædicta arguitur, quod hæc diſtinctio rationis ſit vana, nec inter diſtinctiones propriè connumeranda, omnis diſtinctio, quæ non ſortitur robur à re, nec vllum habet fundamentum, & occaſionem à parte rei, eſt vana, & chimærica, ſed diſtinctio rationis ratiocinantis eſt huiuſmodi, quia ipſa nullum habet fundamentum à parte rei, & per hoc præſertim ſecernitur à diſtinctione rationis ratiocinatæ, ergo &c. Conſ. quia ex vi huius diſtinctionis intellectus rem intelligit aliter, quam ſit, & conſequenter fallitur, ac decipitur, ergo hæc diſtinctio eſt falſa, ac deceptoria, quia intellectus rem intelligens aliter, quam ſit, eſt falſus, probatur aſſumptum, quia ex vi huius diſtinctionis intelligit eam rem eſſe diſtinctam, quæ à parte rei eſt omninò indiſtincta tam realiter, quam formaliter, ac virtualiter. Neque dicas tunc intellectum eſſe falſum, cum intelligit res in ſe, & aliter, ac ſunt in ſe, ex vi autem huius diſtinctionis intelligere res, vt ſunt in eſſe cognito, & obiectiuo, ac proindè non falli, quia ſecundum tale eſſe obiectiuum res eſt diſtincta. Nam contra eſt, quod iuxtà hanc reſponſionem nunquam intellectus falleretur, quia omnia, quæ intellectus in re intelligit, illi conueniunt in eſſe cognito.

Reſp. Magiſter Formalit. & cum eo cæteri formaliſtæ negando minorem, quia iſta diſtinctio rationis ſortitur robur à re ideſt à non repugnantia rei ad ſic, vel ſic, concipi, & ideò non eſt purè fictitia, & chimærica; quod adhuc magis declarando Formaliſtæ aiunt, quod originatiuè accipit robur à re eo modo, quo declarat Doctor vniuerſale habere fundamentum in rebus quæſt. 4. Vniuerſ. quia cauſatur à proprietate reperta in re, à quo intellectus mouetur occaſionaliter ad ipſum cauſandum; ita in propoſito intellectus facit huiuſmodi diſtinctionem ex aliqua occaſione reperta in re, quia enim regulariter in propoſitione ſubiectum dicit diuerſam rationem obiectiuam à prædicato, & ſignificat rem, vel ſaltim formalitatem diuerſam, hac occaſione motus intellectus in propoſitione identica quoque per ſuam operationem diſtinguit Petrum in ratione ſubiecti à ſeipſo in ratione prædicati, & vtitur vno, vt duobus. Sed planè ita dicendo videtur poni iſta diſtinctio cum fundamento in re,

atque

Digitized by Google

atque ita deſtrui diſcrimen inter ipſam poſitum, & diſtinctionem ratiocinatam, patet aſſumptum, quia, vt conſtat ex dictis diſp. 3. Logicę quæſt. 7. per fundamentum entis rationis illud intelligitur, quod eſt ſpecialis quædam occaſio, ac veluti motiuum vrgens intellectum ad excogitanda entia rationis, & tali vel tali modo fingenda, itaut intellectus non temerè, & merè gratis, ſed ex ipſis rerum proprietatibus occaſione deſumpta efficiat entia rationis, & per hoc præcisè diſcreuimus ibi entia rationis fundata à non fundatis, quæ dicuntur merè figmenta, ac entia prohibita; ſi igitur diſtinctio rationis ratiocinantis tale habet fundamentum in rebus, iam & ipſa quoque erit diſtinctio rationis cum fundamento in re, quod tamen ſoliùs diſtinctionis ratiocinatæ proprium eſſe ſolet. Conf. quia diſtinctio rationis ratiocinantis, quæ verſatur inter ipſa entia rationis, propriè habet fundamentum in rebus circa quas verſatur, quia neceſſitatur intellectus ad illam, ſic vel ſic effingendam, & non aliter; nam ſi diſtinguit duas intentiones eiuſdem rationis, vt duas ſpecicitates, vel genereitates, diſtinctionem rationis numericam inter ea machinatur; ſi verò diſtinguit duas intentiones alterius, & alterius rationis, vt genereitatem, & ſpecieitatem, fingit inter eas diſtinctionem ſpecificam, ergo talis diſtinctio verè habet fundamentum in re, & eſt ens rationis fundatum, & quodcunque aliud, quod fundatum dicatur.

263 Quare dicendum eſt quod loquendo de fundamento entis rationis in hoc ſenſu, non minus eſt ens rationis fundatum diſtinctio ratiocinans, quam ratiocinata, vndè cum hæc diſtinguitur ab illa per hoc, quod vna habet fundamentum in re, alia non habet, non eſt ſermo de fundamento in hoc ſenſu, nec de fundamento earum in ratione entis rationis, ſed in ratione diſtinctionis, quatenus nempe diſtinctio ratiocinata verſatur circa rem, quæ licet à parte rei ſit vna, & eadem tam realiter, quam formaliter, tamen ob ſui eminentem naturam æquiualet pluribus rebus, ac formalitatibus, & ideò dicitur virtualiter multiplex, & hæc virtualis multiplicitas præcedens in obiecto diſtinctionis ratiocinatæ dicitur fundamentum, vndè mouetur intellectus ad formandos diuerſos conceptus inadæquatos de illa re, quibus ſingulis diuerſæ correſpondeant formalitates, perindè ac ſi in illa re propriè extarent à parte rei, quod quidem fundamentum obiectiuum multiplicitatis virtualis non habet diſtinctio rationis ratiocinantis, quia verſatur circa obiectum, quod à parte rei eſt vnum, & idem tam realiter, quam formaliter, & virtualiter, adeout tota diſtinctio proueniat ex parte intellectus illud idem obiectum diuerſimodè intelligentis, non autem ex parte obiecti, vt magis explicabitur quæſt. ſeq. art. 2. & ideò hæc diſtinctio nullum dicitur in hoc ſenſu fundamentum habere à parte rei, neque ob id dici debet omninò vana, & chimerica, vt vrgebatur in argumento, quia licet non habeat fundamentum in hoc ſenſu, habet tamen fundamentum in alio ſenſu, quod ſatis eſt, ne dicatur prorſus vana, & chimarica.

Ad Conf. reſpondet idem Sirectus intellectum duobus modis poſſe rem intelligere aliter quam ſit, primò ſub modo ſuæ naturæ non repugnanti, veluti ſi abſtrahat à materia lineam eam conſiderando præcisè non conſiderata materia, & ſic intelligendo non fallitur intellectus; ſecundò ſub modo repugnanti compoſitiuè ſcilicet & diuiſiuè, hoc eſt, tribuendo rei per affirmationem, quod re vera ipſi non conuenit, vel negando quod conuenit, & ſic intelligendo rem aliter quam ſit, fallitur intellectus. Et eſt quod alij dicunt, intelligere rem aliter, quam ſit, poſſe intelligi dupliciter, præciſiuè, vel diuiſiuè; intellectio præciſiua eſt, ſecundum quam aliquid includens pluros rationes; poteſt præcisè concipi ſecundum vnam illarum alia non concepta, per quam intellectionem nihil affirmatur, vel negatur, quia fit per primam intellectus operationem, & ideo in ea non contingit falſitas, qua de cauſa dicebat Ariſt. 2. Phyſ. 18. abſtrahentium non eſſe mendacium; intellectio autem diuiſiua eſt, qua aliquod ab aliquo ſeparatur intellectu diuidente per ſecundam operationem; ex quo ſequitur multa eſſe inſeparabilia in re, quæ tamen per intellectum ſeparari poſſunt abſque mendacio per actum præciſiuum ſpectantem ad primam operationem, quo conſideratur vnum alio non conſiderato; & ita eſt in propoſito, cum enim intellectus concipit vnum, & idem a ſeipſo ratione diſtingui, non affirmat in re eſſe diſtincta, quæ ſic concipit, ſed ſimpliciter, & abſque compoſitione, ſeu affirmatione, aut negatione, ea concipit, vt diſtincta per abſtractionem præciſiuam, per quam quaſi efficit huiuſmodi diſtinctionem. Dices ſaltim per actum reflexum poſſe componere, & de rebus ſic conceptis diſtinctionem prædicare, & tunc falſus erit. Negatur iterum conſequentia, quia adhuc in tali reflexione non affirmat ſimpliciter illas eſſe diſtinctas, ſed tantum ſecundum quid, ideſt ſecundum rationem, vndè non affirmat eas eſſe diſtinctas diſtinctione oppoſita eorum indiſtinctioni, tunc enim vtique falleretur, & ſic neque in actu reflexo intelligit rem aliter, quam ſit, modo fallaci, ac deceptiuo.

Deindè arguunt Nominales probando idem à ſeipſo, nec etiam ratione diſtingui poſſe, quia quod eſt diſtinctum ab altero, non debet eſſe illud, à quo diſtinguitur, cum ergo in diſtinctione eiuſdem à ſeipſo debeant concipi duo extrema diſtinctionis, atque adeò duo diſtinctiua, ſequeretur quod idem non eſſet ſeipſum, quod eſt implicatorium. Tum 2. implicat eandem rem fieri non ipſam, ſiue realiter, ſiue ratione, ſed ſi diſtingueretur ratione à ſeipſa, iam ipſa fieret non ipſa, quia ſi diſtingueretur à ſeipſa, eſſet alia à ſe ipſa, & ſic eſſet non ipſa, ergo &c. Tum 3. cum diſtinctio fundet contradictionem, ſi idem diſtingueretur à ſeipſo, aliqua ratio eſſet eiuſdem, & non eſſet eiuſdem, quod implicat, conſequentia patet, quia quatenus idem eſſet vnum extremum, haberet aliquam rationem, vt eſſet contradictorium poſitiuum, quatenus verò in hac diſtinctione eſſet alterum extremum, illam non haberet. Tum 4. vel in intellectu noſtro ſunt eadem extrema, quæ præſupponuntur, & ſic cum in ſe non ſint diſtincta, neque erunt diſtincta in noſtro intellectu, vel non ſunt eadem, & ſic iam non intelligimus illa, atque adeò neque ponitur diſtinctio inter illa. Tum quintò idem per rationem non euadit multiplex, quod autem diſtinguitur euadit multiplex; quod ſi dicas idem euadere multiplex obiectiuè, hoc indicat ſolum diſtinctionem inter ipſos conceptus formales, non autem eiuſdem à ſeipſo. Tum 6. nam hæc diſtinctio rationis eiuſdem à ſeipſo, vel oritur ex diuerſis conceptionibus eiuſdem rei, vel ex diuerſis intentionibus eidem rei applicatis ab intellectu; non primum, quia ſicut ex eo, quod obiectum per viſiones aliter, & aliter videatur, vel audiatur, non multiplicatur, neque diſtinguitur ratione, vel ſenſatione à ſeipſo, ita nec ex eo, quod eadem res concipiatur diuerſis conceptibus, vel diuerſo modo, multiplicari poteſt, vel diſtingui; neque ſecundum, quia non magis ex rationibus cauſatis in eadem re poteſt oriri diſtinctio in illa, quam ex realitatibus cauſatis per cauſam phyſicam circa eandem, ſed ex cauſatis realibus non ponitur diſtinctio in ſubiecto, ſed ſolum inter realitates ipſas cauſatas, ergo pariter in propoſito nequit cauſari diſtinctio ex illo capite, niſi inter ipſa entia rationis, vel ſecundas intentiones eidem rei applicatas. Tum 7. ſi idem realiter mutetur, vt ſi homo ex calido frigeſcat, hoc non facit, quod ille homo diſtinguatur à ſeipſo, ergò multò minus id præſtabit operatio intellectus, cum ponat minorem mutationem. Tum 8. implicat aliquid diuidi à ſeipſo etiam per potentiam Dei, ergo tantò minus per intellectum, quia diſtinguere eſt diuidere. Tum 9. extrema habentia relationem identitatis non poſſunt acquirere relationem diſtinctionis, niſi variato fundamento, & termino, quia manentibus eiſdem extremis, ſemper eadem permanet relatio, ſed extrema habentia identitatem à parte rei non mutantur ex vi intellectus, ergo &c. Tum 10. quia ſicut ens rationis non poteſt diſtingui per ens reale, ita neque ens reale poterit diſtingui per ens rationis. Tum tandem, quia licet intellectus rem compoſitam poſſit diuidere in partes, non tamen rem ſimplicem, vel compoſitam à ſeipſa diuidere, vt tota ſit in vno extremo, & tota in altero.

264. Reſp. ad 1. in diſtinctione reali ſimpliciter, & abſolutè dicta vtique verum eſt, quod vnum extremum non debet eſſe alterum, ſed in alijs diſtinctionibus minoribus opus non eſt, quod vnum non ſit totaliter alterum, ſed ſatis eſt, quod non ſit alterum ſecundum illam rationem, ſecundum quam diſtinguitur, ſic enim habetur adhuc ſufficiens ratio diſtinctionis, & ſufficiens conſtitutiuum extremorum; poteſt igitur idem à parte rei per opus intellectus acquirere plura eſſe rationis, & ſecundum illa fundare contradictionem, & vt ſubſtat vni ſecundæ intentioni diſtingui à ſeipſo, vt ſubſtat alteri, itaut rationes diſtinctiuæ ſint ipſæ ſecundæ intentiones, eo ferè modo, quo dicimus lac, vt dulce, diſtingui accidentaliter à ſeipſo, vt albo, quatenus concretum ex lacte, dulcedine diſtinguitur à concreto ex lacte, & albedine; quare cum dicimus idem à ſeipſo ratione diſtingui, ſanè

ſenſus

ſenſus non eſt idem, quatenus realiter, & formaliter ſibi ipſi idem, à ſeipſo diſtingui hoc enim vtique implicatorium eſſet, ſed ſolum diſtingui à ſeipſo ſecundum aliquod eſſe rationis, quod de nouo acquirit ex eo, quod per intellectum enim ſeipſo comparatur, quod eſt ſecunda intentio. Ad 2. patet per idem, eadem enim res non fit per rationem non ipſa ſecundum rem, adeò vt Petrus fiat non Petrus ſecundum rem, ſed ſolum fit non ipſa ſecundum rationem, quia ſicut vna ratio obiectiua, vel ſecunda intentio per rationem non eſt alia, ita Petrus v. g. ſubſtratus in identica propoſitione illis ſecundis intentionibus ſecundum vnam rationem non eſt ipſe ſecundum aliam, ſicut lac dulce non eſt ipſum, quatenus album, eo pacto quo dicebat Ariſt. 1. Phyſ. 62. Sortem, vt in domo eſſe à ſeipſo diuerſum, vt in foro. Ad 3. eadem ratio dicitur, & non dicitur de eodem, non quidem quatenus idem ſibi ipſi, ſed quatenus fundat plures ſecundas intentiones, ſecundum quas veluti rationes diſtinctiuas poteſt fundare contradictionem; ſic punctum in linea dicitur habere rationem principij, & finis, non quidem ſecundum ſuam entitatem nude ſumptam, ſed dicitur principium, vt conſideratur in ordine ad lineam ſequentem, & finis vt conſideratur in ordine ad lineam præcedentem; & vt habet rationem principij diſtinguitur à ſeipſo, vt habet rationem finis; & ratio principij eſt puncti, vt conſideratur in ordine ad lineam ſequentem, & non eſt eius, vt conſideratur in ordine ad præcedentem, è contra autem ratio finis; & ſic dicendum de alijs, quæ ſunt idem realiter, & diſtinguuntur ratione ſecundum diuerſas rationes conuenientes eidẽ rei materialiter acceptæ, ſed non eidem formaliter obiectiuè ſumptæ. Ad 4. dicitur eſſe quidem eadem extrema in intellectu, quæ extrà intellectum, ſed adhuc negatur conſequentia hinc deducta, quia in intellectu habent quẽdam reſpectum rationis, quem non habent in ſe extra, & ideò poſſunt per intellectum diſtingui. Ad 5. vtique per intellectum nequit aliquid euadere multiplex à parte rei, quia intellectus non immutat phyſicè res ipſas, ſed ſicut illas poteſt immutare intentionaliter, ita quoque poteſt in illis cauſare multiplicitatem ſecundum eſſe obiectiuum, & intentionale, neque ex hoc ſequitur ſola diſtinctio in conceptibus formalibus, ſed etiam quoquo pacto redundat in obiectum ſaltem per extrinſecam denominationem, vt ab initio quæſtionis monſtratum eſt.

265 Ad 6. dico ex vtroque illo capite originari diſtinctionem rationis eiuſdem à ſeipſo, nimirum tum ex diuerſis conceptionibus eiuſdem rei, tum ex diuerſis intentionibus ab intellectu eidem applicatis, ab illis quidem quaſi in genere cauſæ efficientis, ab illis verò, veluti in genere cauſæ formalis, quia obiectum formaliter afficiunt vt formalia diſtinctiua rationis; ex primo quidem capite originari poteſt, quia ita obiectum eſſe cognitum refertur ad vnum actum, vt quatenus ad ipſum refertur, non referatur ad alterum, adeout ſecundum iſta diuerſa eſſe cognita poſſit fundare contradictionem; cum ergo concedenda ſit diſtinctio, vbi eſt contradictionis fundamentum, ſecundum illam rationem, quæ fundat contradictionem, planè cum idem ad ſeipſum refertur per comparationem intellectus in ratione prædicati, & ſubiecti, concedenda eſt diſtinctio rationis iuxtà diuerſitatem harum denominationum in eo, de quo verificatur contradictio; poſſet etiam dici rem non diſtingui intentionaliter præciſè ex multiplicitate cognitionum, ſed ex diuerſo modo, quo cognoſcitur, quia cognoſcitur ſub diuerſa ratione formali, ſcilicet in recto, vel in obliquo, in abſtracto, vel in concreto, ſub ratione ſubiecti, vel prædicati, per quod patet ad impugnationem aſſumpti ex iſto capite, quia eſſe viſum, vel auditum non tantam diuerſitatem ſecum afferunt in obiecto viſo, vel audito. Ex alio etiam capite originari poteſt diſtinctio rationis in obiecto ſcilicet ex diuerſis intentionibus eidem applicatis ab intellectu, ex hoc enim quod eſt fundamentum diuerſarum intentionum, fundat etiam contradictionem ſcilicet ſubiecti, & non ſubiecti, prædicati, & non prædicati, quia quatenus eſt fundamentum vnius ſecundæ intentionis, non eſt fundamentum alterius, & ſic quodammodo diſtinguitur à ſeipſo, vt ſubſtat illis, & ſic diſtinctio reperta inter illas redundat etiam in obiectum, vt ab illis afficitur; per quod patet ad aliam impugnationem ex iſto capite, nam etiam in ſubiecto cauſatur aliqua diſtinctio ex diuerſis denominationibus accidẽtalibus, quia eadem res, vt ſubiectum vnius præciſè conceptum non eſt ſubiectum alterius, licet adæquatè conceptum idem ſit ſubiectum vtriuſque vt dictum eſt de lacte reſpectu albedinis, & dulcedinis. Ad 7. negatur, quod dum homo ex calido fit frigidus, non cauſetur aliqua diſtinctio, & diuerſitas ſecundum eſſe accidentale eius, quia concretum ex homine & calore differt à concreto ex homine, & frigore, vndè ſicut dicimus hominem ſenem differre à ſeipſo puero, ita dicere poſſumus hominem, nunc frigidum differre à ſeipſo anteà calido ſub illa reduplicatione, vndè conſtat eandem rem diuerſo modo conceptam diſtingui poſſe à ſe ipſa ſecundum rationem. Ad 8. negatur conſequentia, quia in antecedente manifeſta eſt implicantia, quia tunc idem realiter, vt ſic diſtingueretur à ſeipſo realiter, at non in conſequente, quia res eadem retinendo ſuam realem identitatem poteſt acquirere plura eſſe intentionalia, & ſecundum hanc pluralitatem intentionalem fundare ad ſeipſam diſtinctionem rationis modo iam explicato. Ad 9. extrema habentia identitatem à parte rei vtique non mutantur realiter ab intellectu, & ideò ex actione ipſius non amittunt realem identitatem, mutantur tamen intentionaliter, & vt terminus cognitionis, quod ſatis eſt ad fundandam diſtinctionem rationis minimè repugnantem identitati reali. Ad decimum non valet paritas, ens enim rationis nequit diſtingui per ens reale, quia ens reale fundare nõ poteſt, at ens reale fũdare poteſt ens rationis, & diuerſas ſecundas intentiones per actum collatiuum intellectus, ac meritò illarum à ſe ratione diſtingui. Ad vltimum negatur non poſſe intellectum applicando eidem rei diuerſas ſecundas intentiones ita ipſam à ſeipſa diſtinguere, vt tota ſit in vno extremo, ac etiam tota in altero, quia ratio diſtinctiua, & formaliter conſtitutiua extremorum diſtinctionis rationis eſt aliquid ſecundæ intentionis, quod res acquirit ab intellectu illam cum ſeipſa comparante; eadem ergo res cum tota ſua realitate eſt in vtroque extremo, vel ſub vtroque extremo diſtinctionis, alioquin non conciperetur idem à ſeipſo diſtingui, ſed quia quatenus fundat vnam ſecundam intentionem, non fundat alteram, ideò ſecundum rationem diſtinguitur à ſeipſa; neque hinc fit idem à ſeipſo diuidi, vt adæquatè dicit vtramque rationem, in duo adæquata extrema, ſicut compoſitum non diuiditur à ſeipſo, vt compoſitum, in duo compoſita, ſed diuiditur in duas rationes adæquatè contentas, tanquam in duas partes illius.

266 Quoad vltimam quæſtionis partem, an ſcilicet in diſtinctione rationis ſint aſſignandi gradus, Saxius tom. 1. ſuæ Cataſt. diſp. 8. q. 2. partem amplectitur negatiuam, etiamſi cum Doctore quæſt. 6. Vniuerſ. ad 4. in entibus rationis gradus admittat; Mouetur, quia quæ ſunt minimæ entitatis non habent gradus maioritatis, vel minoritatis, ſed diſtinctiones rationis ſunt minimæ entitatis, ergo &c. patet maior quia alioquin daretur minus minimo, *Prob.* min. nam diſtinctio rationis minoris entitatis eſt, quam ens rationis vt de ſe conſtat cum ſit eius paſſio, ergo eſt in infimo gradu minoritatis intrà coordinationem entium rationis, aliter enim eſſet proceſſus in infinitum, niſi deueniendum eſſet ad vnum ens rationis minimæ entitatis, & hoc dubio procul erit diſtinctio rationis. Deindè probat, quia ſi benè res perpendatur, inquit, nedum in diſtinctionibus rationis hic ordo graduum non reperitur, ſed nec etiam in alijs diſtinctionibus; de diſtinctione reali patet, quia non magis diſtinguitur homo ab equo, quam à lapide planta, quia ſemper eſt diſtinctio inter rem, & rem ita pariformiter in diſtinctione formali non magis diſtinguuntur paſſio, & ſuum ſubiectum, quam potentiæ animæ, & ipſa anima &c. ergo tanto magis id aſſerendum erit de diſtinctione rationis, nam ſi de quo magis videtur ineſſe, & non ineſt, ergo & de quo minus. Denique probat, quia omnis diſtinctio, cum ſit relatio, conſiſtit in indiuiſibili, nec ſuſcipit magis, & minus, ergo diſtinctio rationis non poteſt habere gradus ita quod vna ſit maior alia.

Dicendum tamen eſt, nedum diſtinctionem realem, ſeu ex natura rei, ſed diſtinctionem quoque rationis habere graduum latitudinem in ſuo ordine. Hic eſt communis omnium ſenſus in omni ſchola, & quidem de diſtinctione reali, ſeu ex natura rei, vt ſecernitur à diſtinctione rationis, negari non poteſt, hac enim via nempe ex latitudine graduum in diſtinctione præter opus intellectus aſſignabili veſtigauit Doctor diſtinctionem ex natura rei formalem mediam inter realem ſimpliciter, & ſimpliciter rationis, vt videre eſt apud ipſum 1. d. 2. q. 7. §. *Sed hic reſtat*, cum enim ex Ariſt. 5. Met. identitas fundetur ſuper vnitatem, & diſtinctio ſupra pluralitatem, ibi Doct. aſſignat ſub lit. H h. varios gradus vnitatis, vt hinc colligeret varios gradus diſtinctionis realis, quia illa eſt maior diſtinctio, quæ ſtat cum minori vnitate, & illa eſt minor diſtinctio, quæ ſtat cum maiori vnitate, vndè infert, quod cum diſtinctio formalis ex natura rei ſtet cum vnitate,

&

Digitized by Google

& identitate reali, concedendum eſt, quod ſit minor diſtinctione reali, atque ideò quod dentur gradus maioritatis, & minoritatis intra ambitum diſtinctionis præter opus intellectus, & maior dicatur eſſe inter rem, & rem, minor verò inter realitatem, & realitatem. Quod adhuc etiam confirmari poteſt euidenti ratione de ipſa diſtinctione reali propriè dicta, quot modis dicitur vnum oppoſitorum, tot dicitur & reliquum, ſed dantur varij gradus identitatis realis, ergò etiam & varij gradus diſtinctionis, probatur minor ex Ariſt. loc. cit. 5. Metaph. cap. de eodem, cum enim identitas ſuper vnitatem fundetur, quot dantur gradus vnitatis, totidem quoque aſſignari debent identitatis, atque ideò ſicut datur vnitas numerica, ſpecifica, & generica, ſic etiam & identitas, vndè à primo ad vltimum infertur, quod intra ambitum realis diſtinctionis dari debent diuerſi gradus diſtinctionis realis, quorum vnus ſit maior alio, plus enim realiter diſtinguuntur quæ abinuicem ſunt genere diſcreta, quam quæ ſpecie, & amplius quæ differunt ſpecie, quam quæ ſolo numero; nam ſi ſolam numeralem diuerſitatem dicamus eſſe realem ait Doctor 2.d.3.q.1.D. quod cum omnis diuerſitas numeralis, inquantum numeralis ſit æqualis, omnia forent æqualiter diſtincta, & ſic non magis differrent Sortes, & lapis, quam Sortes, & Plato, quod gratis concedere videtur Saxius diſp. cit. nu. 26. dum inquit non magis diſtingui lapidem à planta, quam hominem ab æquo, quod quam falſum ſit, etiam rudis quiſque dignoſcere poteſt, quia homo, & equus conueniunt in genere proximo, non tamen lapis, & planta. Et ſanè ſi diſtinctio, vt ſic, conſiſtit in indiuiſibili, nec patitur graduum latitudinē maioritatis, vel minoritatis, nec ſpecificā, nec indiuidualem, vt aſſerit Saxius, non ſolum vna diſtinctio realis, vel rationis non erit maior alia, vel minor intrà ſuū ordinem, ſed neque diſtinctio realis erit maior diſtinctione rationis ſimpliciter, & abſolutè loquendo, ſed omnes diſtinctiones ſiue reales, ſiue rationis erit æquales, quia diſtinctio vt ſic, conſiſtit in indiuiſibili, & gradus nō admittit neq; ſpecificos, neque indiuiduales, & quicquid ipſe dicet ad hanc rationem, hoc ipſum diſoluet argumenta ſua, quibus probat non dari gradus nec diſtinctionis realis, nec rationis intrà propriam earum lineam; & quidem graduum latitudinem in diſtinctione reali clarè Doct. oſtendit quol. 2. in fine.

267 Ex hoc verò, quod dentur gradus in diſtinctione reali, ſeu ex natura rei, ſtatim deducitur dari quoque ſuo modo in diſtinctione rationis ob regulam generalem aſſignatam diſp. 3. Log. q. 7. quod nimirum quicquid ſimpliciter inuenitur in ente reali, hoc ipſum inuenitur ſecundum quid in entibus rationis, cum ens rationis omninò concipiatur ad inſtar entis realis, & ideò determinatum eſt ibi cum Scot. q. 6. Vniuerſal. ad 4. quod ſicut intra lineam entis realis dantur varij gradus eſſendi ſimpliciter, ita quoque ſecundum quid in entibus rationis; ſic igitur & in propoſito, cum diſtinctio rationis concipiatur ad modum diſtinctionis realis, quot gradus ſimpliciter aſſignantur in diſtinctione reali, totidem ſecundum quid aſſignari debent in diſtinctionibus rationis; ſicut ergo diſtinctio realis ad plurificationem realem numericam, ſpecificam, & genericam, diuiditur in diſtinctionem realem numericam, ſpecificam, & genericam, vt patet ex 5. Met. cap. de eodem, ſic etiam cum gradus iſti pluralitatum reperiantur in entibus rationis, licebit diſtinctiones rationis ita multiplicare, vt omninò pluralitatibus correſpondeant. Conſ. quia tot modis dicitur vnum oppoſitorum, quot dicitur reliquum, ſed dantur plures gradus identitatis rationis, ergo & plures gradus diſtinctionis; Prob. min. quia tot modis dicitur idem, quot modis dicitur vnum, quia identitas fundatur ſuprà vnitatem, ſed vnitas rationis eſt triplex numerica, ſpecifica, & generica ex Doctore quæſt. 9. vniuerſ. ergo &c. Conſ. rurſus, quia non omnium entium rationis æqualis eſt identitas, vel diſtinctio, vt diſcurrenti patebit etenim minus differunt homo, & equus in ratione ſpeciei, quam homo in ratione ſpeciei, & animal in ratione generis, & adhuc minus differunt, quam animal in ratione prædicati, & Leo in ratione ſubiecti; & non alia ratione, niſi quia ſpecies in homine, & ſpecies in equo ſolo numero differunt, cum omnes ſpecieitates ſint intentiones eiuſdem rationis, ratio verò ſpeciei in homine, & generis in animali ſpecie differunt, quia genericitas, & ſpecieitas ſunt intentiones alterius, & alterius rationis, & ſic de alijs; ergo dari debent varij gradus diſtinctionis rationis, cum non omnia entia rationis ſint æqualiter eadem. Conſ. adhuc, quia ſpecies minus differt à ſeipſa in ratione ſubiecti, & prædicati in propoſitione identica, quam à ſua propria paſſione, & adhuc minus differt à propria paſſione, quam differat à genere, & ideò dicimus differre a genere realiter ſecundum quid, à propria paſſione formaliter ſecundum quid ſeruata proportione ad ens reale, & tandem a ſeipſa in propoſitione identica diſtingui ratione, ergo re vera in diſtinctione rationis graduum latitudo admitti debet, cum non ſit æqualis omnium entium rationis identitas, & diſtinctio. Et quidem hanc doctrinam non obſcurè ſignificauit Doctor quol. 6. art. 2. prin. ſicut notauit Laurentius Brixienſ. trac. formalit. art. 1. part. 2. prin. ibi enim ſatis apertè docet in entibus, & relationibus rationis, nedum eſſe pluralitatem, ſed etiam oppoſitionem, & diſtinctionem correſpondentem illi pluralitati; & ſic etiam diſcurrit Bargius 1. d. 2. q. 2. vbi loquendo de definito, & definitione formaliter ſumptis inquit, quia pro formali ſunt duæ intentiones diſparatæ, realiter differunt eo modo, quo diſtinctio realis ibi reperitur.

268 Neque rationes adductæ à Saxio in oppoſitum n. 266. ſunt alicuius momenti; prima quidem ſi concluderet, nedum a diſtinctione rationis graduum latitudinem excluderet, ſed etiam a toto genere entis rationis, cum ſit omnium entium minimum, nam infra ens rationis aliud non remanet, quam nihil, quod tamen eſt contra ipſum admittentem in ente rationis varios gradus eſſendi cum Doctore loc. cit. ſicut ergo in ente rationis, etiamſi ſit minimæ entitatis, gradus admittuntur abſque eo quod detur ens minus minimo, quia ens rationis dicitur ens minimum per comparationem ad ens reale, cum quo adhuc ſtat, quod intra lineā ſuæ minimitatis ſit graduū latitudo, ita quoq; in diſtinctionibus rationis gradus admitti debēt, cū nō omnia æqualiter diſtinguātur intrà lineam diſtinctionis rationis; vnde licet concedatur eſſe minoris entitatis, quam ſit ens rationis, cum ponatur eius paſſio, adhuc tamen negatur quod ſit in infimo gradu minoritatis, quia adhuc cogitari poteſt alia ſecunda intentio, ſuper eam fundata quæ erit minoris entitatis ea, ſi verum eſt vniuerſaliter, quod fundamentum eſt maius ens fundato, neque proceſſus in infinitum inconuenit in entibus rationis, vt docet Scot. 4. d. 6. q. 10. lit. E. & alibi frequenter, id enim aliud non ſignificat, quam intellectum poſſe ſucceſſiuè in infinitum intelligendo reflectere ſe ſupra obiecta cognita, & inuicem illa comparare in attributo rationis, quod ſi etiam daretur ſtatus in ſecundis intentionibus, vt nonnulli Scotiſtæ contendunt, qui tantum tres gradus aſſignant in illis, adhuc falſum eſt diſtinctionem rationis contineri in vltimo, & infimo gradu illarum, quia in primo gradu ponunt ſecundas intentiones fundatas in primis, in ſecundo paſſiones fluentes ab ipſis, & in tertio modos, ſub quibus concipiuntur; diſtinctio autem rationis eſt paſſio, non modus entis rationis, & ideo continetur in ſecundo, non in tertio, & vltimo gradu; & adhuc quando in vltimo, & infimo gradu entium rationis contineretur, vt contendit Saxius, diſtinctio rationis, non obſtat quin poſſit in ea aſſignari graduum latitudo, quia omnes diſtinctione rationis quæ aſſignarentur maiores, vel minores, clauderentur ſingulæ ſub illo tertio gradu, qui dicitur infimus inter omnes, & in illo ipſomet gradu poſſet aſſignari diſtinctionum latitudo, & varietas, pro quo vide dicta de ſecundis intentionibus diſp. 3. Log. q. 8. art. 2. in fine. Ad 2. iam conſtat falſum eſſe in diſtinctione reali non dari graduum latitudinem, & non magis diſtingui plantam a lapide, quam hominem ab equo, qui in genere proximo conueniunt; & hæc graduum latitudo notari etiam poteſt in diſtinctione formali, quia in diuinis v. g. tam relationes, quam attributa ex natura rei formaliter à diuina eſſentia ſecernuntur, & tamen intrà latitudinem eiuſdem formalis diſtinctionis maior eſt diſtinctio relationum ab ea, quam diſtinctio attributorum, quia hæc ſunt eſſentialia, illa vero notionalia, qua ratione aiebat Aug. 7. de Trin. cap. 5. non eo Pater, quo Deus, eo tamen ſapiens, quo Deus quia ſapientia eſt aliquid eſſentiale, paternitas vero notionale. Ad vlt. iam dictum eſt, quod ſi illa ratio concludit, probat etiam abſolutè loquendo diſtinctionem realem non eſſe maiorem diſtinctione rationis, quia diſtinctio, vt ſic, conſiſtit in indiuiſibili, nec patitur graduū latitudinē; negatur itaq; relationē omnē conſiſtere in indiuiſibili, & non ſuſcipere magis, & minus ratione ſaltem fundamēti; imò vt dictū eſt diſp. 8. log. q. 11. valdè probabile eſt quaſdā relationes nedum fundamentaliter, ſed etiā formaliter in ſua entitate ſuſcipere magis, & minus, & tales præſertim dicebamus eſſe inæqualitatem, & diſſimilitudinē, vnde cum diſtinctio quoque ſit quædam diſſimilitudo, idem etiam iudicium de ea ferendum eſt, quod magis, & minus formaliter ſuſcipere poſſit. Quod ſi hoc concedere quiſpiam

recu-

Digitized by Google

recuſet, ſat nobis erit ad concludendum intentum concedere, quod ſaltim ratione fundamenti poſſit diſtinctio ſuſcipere magis, & minus, eo vel maximè, quia ſæpius eſt inculcatum, hic non eſt ſermo de diſtinctione rationis ratione relationis formaliter importatæ, ſed ratione fundamenti, ad quod conſequitur talis relatio.

De identitate rationis ratiocinantis pro complemento quæſtionis remaneret agendum, ſed paucis rem expediemus nam ex diſtinctione oppoſita colligitur identitatem rationis eſſe illam, qua aliqua ſunt omninò idem, vel aliquid eſt idem ſibi ipſi, etiam in ordine ad intellectum concipientem: quæ vltima particula conſultò additur, quia cum identitas rationis ratiocinantis ſit ſumma identitas, non ipſi ſufficit, quod res in ſeipſa habeat identitatem, niſi etiam habeat in ordine ad intellectum. Vndè non credo eſſe omninò verum diſcrimen, quod hic ponunt Formaliſtæ inter identitatem, ac diſtinctionem rationis, nimirum quod diſtinctio rationis ſit ab intellectu, non autem identitas rationis, ſed hæc ſupponitur, & ſolum dicitur rationis, quia in ordine ad cognitionem retinet ſecundum eſſe obiectiuum omnimodam indiſtinctionem qua ratione vocant identitatem rationis abſolutiſſimam hoc eſt, omninò independentem ab actu intellectus; hoc, inquam, non credo omninò verum, quia vt dixi, cum ſit ſumma omnium identitas, non ei ſufficit quod res in ſeipſa habeat identitatem, niſi præcipuè eam habeat in ordine ad intellectum; tum quia vnitas eſſe obiectiui, in quo talis fundatur identitas, eſt vnitas rationis, & habet eſſe dependenter ab intellectu, ergo etiam & identitas ſuper ipſam fundata; tum tandem quia loquendo præſertim de identitate hac ratione relationis per ipſam formaliter importatæ identitas rationis eſt eiuſdem ad ſe, ſed nulla relatio eſt eiuſdem ad ſe, niſi ſit per actum collatiuum intellectus, ergo identitas rationis neceſſariò dependet ab actu collatiuo intellectus.

QVÆSTIO XV.

De Identitate, & Diſtinctione rationis ratiocinatæ.

MEmbrum aliud, quod diuidebat diſtinctionem rationis, vt ſic, erat diſtinctio rationis ratiocinatæ, quæ oritur ex vi præciſiua intellectus & habet fundamentum à parte rei; in hac igitur quæſtione natura huius diſtinctionis, quæ adeò frequens eſt apud Philoſophos, & Theologos, exponenda eſt; & ne rerum, ac difficultatum copia in hac materia emergentium confundamur, eam in tres articulos ſecabimus, in quorum primo eius notionem explicabimus, & à diſtinctione formali ſecernemus, in altero autem, qualè debeat eſſe eius fundamentum, declarabitur, & demum in tertio, an iſta diſtinctio ſufficiat ad contradictionem tollendam.

ARTICVLVS I.

Quid ſit iſta diſtinctio, nec ipſam cum formali coincidere.

266 DIſtinctio rationis ratiocinatæ, quæ alio nomine vocatur diſtinctio rationis cum fundamento in re, à Thomiſtis aliiſque Auctoribus extrà noſtram ſcholam paſſim ſic definiri ſolet, eiuſque notio tradi, vt ſit illa, cuius beneficio rem vnam, & eandem à parte rei, tum realiter, tum formaliter, mente partimur in plures formalitates, quarum neutra ſeorſim ſumpta totam eius dicit eſſentiam, ſed quælibet exprimitur per conceptum inadæquatum, & talem facimus partitionem obiectiuam non temerè, & vt aiunt ex mero noſtro cerebro, ſed cum fundamento in re, ſeu occaſione deſumpta ex parte ipſius rei, quia licet actualiter à parte rei ſit realiter, & formaliter vna, & indiuiſibilis, eſt tamen ob ſui eminentiam virtualiter multiplex, & pluribus æquiualens à parte rei diſtinctis, ex quibus mouetur intellectus ad fabricandos plures illius eiuſdem rei conceptus tum formales, tū obiectiuos inadæquatos, qui tamen ſimul ſumpti totam exhauriunt obiecti cognoſcibilitatem; vndè dicitur diſtinctio rationis ratiocinatæ, rationis quidem, quia formaliter, & actualiter non eſt in rebus, ſed in eſſe diſtinctionis fit, & actuatur per rationem; ratiocinatæ verò, quia ob præuium fundamentum in re eſt quaſi inchoata à parte rei, etſi complementum ab intellectu recipiat. Vndè fundamentum, quod dicitur eſſe in re ad hanc diſtinctionem, vt benè notauit Suarez diſp. 7. Met. ſec. 1. n. 4. non eſt vera, & actualis diſtinctio inter eas res, vel formalitates, quæ ſic dicuntur, alias non fundamentum diſtinctionis, ſed diſtinctio ipſa antecederet, ſed eſſe debet vel eminentia ipſius rei, quam ſic mens diſtinguit, quæ à Thomiſtis appellari ſolet virtualis diſtinctio, vel certè habitudo aliqua ad res alias verè, & in reipſa diſtinctas, penes quas talis diſtinctio excogitatur, vel concipitur, vt aiunt Nominales, iuxtà varios dicendi modos de præuio fundamento huius diſtinctionis, de quo poſteà. Et hoc genere diſtinctionis Thomiſtæ, & Nominales diſtinguunt in creatis varios gradus metaphyſicos ſuperiores, & inferiores abinuicem, vt animalitatem, & rationalitatem, eſſe viuens, eſſe corpus in homine, nam ex ordine ad diuerſos effectus intelligendi, ſentiendi, vegetandi &c. conceptibiliter partiuntur eandem humanitatem, quatenus omnes illos effectus eodem ſimplici, & indiuiſibili principio poteſt ſe ſola producere ob ſui eminentiam. Et ſic etiam pariter in Deo diſtinguere ſolent varia eius attributa ſapientiam, iuſtitiam, miſericordiam &c. quia enim creatus intellectus nequit ob ſuam imperfectionem in intelligendo totam exhaurire diuinam naturam quoad eius cognoſcibilitatem, eam veluti virtualiter multiplicem conceptibiliter partitur in plures partiales perfectiones ex ordine quodam ad diuerſos effectus, quos poteſt producere, vel per habitudinem ad eaſdem perfectiones, in homine, in quo vt accidentia diuerſa realiter diſtinguuntur.

270 Ex his conſtat falſum eſſe, quod dicit Magiſter Formalit. cum cæteris Formaliſtis in art. de diſtinctione rationis, quod hæc diſtinctio rationis ratiocinatæ poſita à Thomiſtis coincidat omninò cum diſtinctione noſtra Scotica formali, quod nuper mordicus defendit Saxius to. 1. ſuæ Cataſt. diſp. 8. q. 3. nam noſtra diſtinctio formalis eſt omninò actualis, & præcedit in re omnem intellectus operationem, ſed diſtinctio rationis ratiocinatæ, licet præcedat virtualiter ob fundamentum in re repertum, actualiter tamen fit per opus intellectus, & ab eo recipit complementum, vt modo declaratum eſt, ergo diſtinctio rationis ratiocinatæ ſaltim vt à Thomiſtis explicatur cum diſtinctione noſtra formali nequaquam coincidere poteſt, vt ſatis accuratè ex noſtris notarunt Vulpes tom. 1. par. 1. diſp. 6. art. vlt. & tom. 3. eiuſdem par. diſp. 59. ar. 3. Poſnan. 1. d. 8. q. 4. diſp. 1. & Meoriſſ. lib. 2. ſuæ Met. cap. 3. q. 4. tum quia valdè impropriè, & abuſiuè diſtinctio formalis ex natura rei actualiter præcedēs quamcunque operationem intellectus diceretur diſtinctio rationis, cum nullo modo à ratione pendeat, vndè ait Doct. 1. d. 2. q. 7. §. *ſed hic reſtat*, quod poteſt vocari differentia rationis, non quod ratio accipiatur pro differentia formata ab intellectu, ſed vt ratio accipitur pro quidditate rei, ſecundum quod quidditas eſt obiectum intellectus. At reſpondet Saxius loc. cit. n. 40. diſtinctionem formalem ex natura rei optimè dici rationis ratiocinatæ, quia in reipſa præexiſtit, antequam ratiocinetur, vt quaſi ex ſe ratiocinata dicatur, ſolumque requiratur ratio ad illam cognoſcendam, non verò faciendam, ſolumque dicatur diſtinctio rationis, & non realis, quia non eſt tanta, neque per ſe tam patens, ſicut realis, & ideò requirit attentam operationem rationis ad illam diſtinguendam; & ait huius quoque opinionis fuiſſe Suarez loc. cit. diſput. 7. ſec. 1. cum enim ibi ſic explicuiſſet diſtinctionem rationis ratiocinatæ, ſubiungit quod coincidit cum diſtinctione ex natura rei. Sed toto, vt aiunt, vir iſte aberrat cœlo, quia Suarez ibi duas dat acceptiones, diſtinctionis ratiocinatæ; prima eſt modò relata, & ait eſſe valdè impropriam; nec verè dici poſſe diſtinctionem rationis, cum præcedat omninò operationem intellectus, neque cum ait diſtinctionem ratiocinatam ſic explicatam coincidere cum diſtinctione ex natura rei per talem diſtinctionem ex natura rei intelligit diſtinctionem noſtram formalem, ſed diſtinctionem modalem, quam ipſe ponit inter rem, ac modum eius extrinſecum, vt ipſe infià ſe explicat n. 16. quæ eſt longè diuerſæ rationis à diſtinctione noſtra formali, vt in ſuperioribus dictum eſt; in alio deindè ſenſu magis proprio, inquit poſſe accipi diſtinctionem rationis ratiocinatæ, vt ſcilicet dicatur rationis, quia actu, & formaliter non eſt in rebus, ſed per rationē fit, & excogitatur, ratiocinatæ verò quia non eſt omninò ex mero opere intellectus, ſed ex occaſione, quam res ipſa præbet, circa quam mens operatur, & hanc ſecundam ait eſſe propriam, acceptionem diſtinctionis ratiocinatæ, vt ſecernitur à diſtinctione ratiocinante.

271 At denuò reſpondet Saxius loc. cit. nu. 43. non hanc poſteriorem eſſe propriam acceptionem diſtinctionis ratiocinatæ, ſed illam priorem, itaquod in re, antequam intellectus aliquo modo ratiocinetur, realitatum diuerſitas actualis.

lis reperiatur; & ſic accipi à Scoto, & Scotiſtis formalizantibus. Sed Contrà in primis oſtendo Scotum, quicquid ſit de Scotiſtis formalizantibus, agnouiſſe, & approbaſſe acceptionem diſtinctionis ratiocinatæ poſteriorem, in ſenſu ſcilicet quo de ea loquuntur Thomiſtæ, nec vnquam eam confudiſſe cum diſtinctione ſua formali ex natura rei, immo vtramque diſertè diſcreuiſſe, licet dicat non eam ſufficere inter relationes, & eſſentiam in diuinis, nec inter diuina attributa adinuicem, nec inter gradus metaph. prædicamentales, vt inter animalitatem, & rationalitatem, ſed amplius inter iſta admitti debere diſtinctionem formalem ex natura rei actu præcedentem omne opus intellectus, quæ vtique eſt maior diſtinctione rationis ratiocinatæ, quam ſolam inter illa Thomiſtæ admittebant; vndè talem diſtinctionem non reijcit, quia eius conceptus ſit implicatorius, aut quia ſit omninò inutilis, ſed quia non eſt ſufficiens inter diuina, attributa, & gradus metaphyſicos prædicamentales, ſed requiritur maior ex naturali eorum conditione, hoc, inquam, oſtendo ex varijs eius doctrinæ locis. Primò itaque huius diſtinctionis meminit 7. Metaph. q. 19. §. *quarto videndum eſt*, vbi diſtinctionem rationis ratiocinatæ appellat differentiam intentionis, & ait eſſe illam, quæ nullam differentiam, nec compoſitionem actu ponit in re, ſed tantùm potentialem, & virtualem, ſic quod ipſa nata eſt facere de ſe diuerſos conceptus inadæquatos in intellectu, itaquod iſta differentia actu eſt ſolum in intellectu concipiente; diſtinctionem verò rationis ratiocinantis vocat differentiam rationis propriè dictam, quæ eſt quando res non eſt nata facere, niſi vnum conceptum, qui tamen poteſt concipi ſub diuerſis modis concipiendi; & quamuis differentiam illam intentionis ibidem nonnihil impugnet, ſtatim tamen argumentum diſſoluit infrà §. *poteſt dici ſuſtinendo differentiam intentionis*, & dat modum illam ſuſtinendi, quemadmodum ſe docuiſſe ait in Logica in quæſt. de vniuerſali, licet tandem concludat hanc ſolam non ſufficere inter realitates generis, & differentiæ, de quo erit ibi quæſtio, ſed neceſſariã eſſe diſtinctionẽ ex natura rei formalem, non ergo negat Doctor conceptum illum dari, quem Thomiſtæ diſtinctionem ratiocinatam appellant, neque ait conceptum illum, ſi datur, diſtinctionem formalem eſſe dicendum; ſed præcisè ait talem diſtinctionem non ſufficere inter conceptum generis, & differentiæ, ſed adhuc requiri maiorem, vt ibidem notauit Maurit.

272 Secundus locus habetur 1. d. 2. q. 7. §. *ſed hic reſtat*, vbi inueſtigans diſtinctionem vertentem inter eſſentiam, & relationes originis in diuinis inquit, quod extrà intellectum manifeſta eſt differentia, quæ verſatur inter rem, & rem quæ eſt duplex ſcilicet ſuppoſitorum, & naturarum; item in intellectu manifeſta eſt differentia duplex modorum ſcilicet concipiendi, & obiectorum formalium, & ex his concludit differentiam formalem ex natura rei inter relationes, & eſſentiam, quæ eſt immanifeſta, quia eſt minima in ſuo ordine ideſt inter omnes, quæ præcedunt intellectionem; hæc ibi Scot. vbi extra intellectum, vt liquidò conſtat duplicem aſſignat diſtinctionem, vnam manifeſtam, quæ eſt inter rem, & rem, alteram immanifeſtam, quæ eſt minima inter omnes actum intellectus præcedentes, & verſatur inter realitatem, & realitatem; & rurſus in intellectu duplicem aſſignat diſtinctionem, veluti manifeſtas, vnam, quæ fit per diuerſos modos concipiendi idem obiectum grammaticè, vel logicè, alteram quæ fit per repræſentationem diuerſorum obiectorum formalium per diuerſos conceptus inadæquatos, prima dicitur diſtinctio rationis ratiocinantis, altera verò rationis ratiocinatæ, non enim per illam differentiam obiectorum formalium intelligere poteſt diſtinctionem formalem actualem, vt quidam exponunt interpretes, quia hæc non eſt differentia in intellectu, ſed extra intellectum omnino, tum quia de hac differentia formali, quam inquit eſſe immanifeſtam, immediatè poſt mentionem facit, vt de differentia omninò diuerſa ab illa obiectorum formalium, ergo per illam differentiam obiectorum formalium propriè intelligit diſtinctionem rationis ratiocinatam, quam poſteà ait non ſufficere inter eſſentiam, & relationes originis, ſed debere poni formalem actualem ex natura rei; Et quod per talem differentiam obiectorum formalium non intelligat ibi diſtinctionem formalem ex natura rei, vt ex noſtris quidam interpretantur, colligitur ex alio loco euidentiſſimo, quem nunc ſubijcio.

273 Tertius itaque locus habetur 1. d. 8. q. 4. §. *ad quæſtionem*, vbi inueſtigans diſtinctionem pariter vertentem inter diuinam eſſentiam, ac attributa, ac etiam inter attributa adinuicem inquit. Dico quod inter perfectiones eſſentiales non eſt tantum differentia rationis, hoc eſt, diuerſorum modorum concipiendi idem obiectum formale, talis enim diſtinctio eſt inter ſapiens, & ſapientiam, & vtique maior inter ſapientiam, & veritatem; nec eſt ibi tantum diſtinctio obiectorum formalium in intellectu, quia vt argutum eſt prius, illa nunquam eſt in cognitione intuitiua, niſi ſit in obiecto intuitiuè cognito; iſta etiam duo membra probantur per rationes factas contra præcedentem opinionem, eſt ergo ibi diſtinctio tertia præcedens intellectum omni &c. quibus verbis iterum Doctor aſſignat, & approbat diſtinctionem rationis ratiocinatæ, vt membrum diſtinctum à diſtinctione rationis ratiocinantis, quam ibi attendit penes diuerſum modum concipiendi idem obiectum, & à diſtinctione ex natura rei formali, quam ait omninò præcedere intellectum, eamque conſtituit penes diuerſitatem plurium obiectorum formalium in intellectu, vt fecerat ſuprà 1. d. 2. q. 7. §. cit. vndè ex his duobus locis vnus declarat alium, quod nequeat Doct. per eam intelligere diſtinctionem ex natura rei formalem, quia hæc non eſt diſtinctio obiectorum formalium in intellectu tantum, ſed etiam extra intellectum, tum quia vtrobique loquitur de ipſis tanquam de duabus diſtinctionibus alterius rationis, quia licet ambæ ſe teneant ex parte obiecti, & non tantum penes diuerſitatem modorum concipiendi, vna tamen actuatur, & perficitur per intellectum, alia verò eſt perfecta, & completa ante omnem actum intellectus. Conſ. quia inquit Doctor loc. cit. non eſſe inter eſſentiam, & attributa, vel inter ipſa adinuicem diſtinctionem tantum obiectorum formalium in intellectu, quia illa nunquam eſt in cognitione intuitiua, quia nimirum hæc eſt cognitio clara, & adæquata, diſtinctio vero illa plurium obiectorum formalium in intellectu habetur per conceptus inadæquatos, & ideò nunquam eſt in cognitione intuitiua, & diſtinctio formalis ex natura rei actualis haberi poteſt per cognitionem intuitiuam, cum fiat per conceptus adæquatos, ergo per talem differentiam obiectorum formalium intelligere nequit diſtinctionem formalem actualem, vt aliqui Expoſitores interpretantur. Ideò Saxius quæſt. cit. in fine aliter reſpondet dicens Doctorem ibi nequaquam illis verbis innuere velle diſtinctionem rationis ratiocinatæ, ſed ipſam diſtinctionem rationis ratiocinantis, dum enim diſtinctio obiectorum illorum manet in intellectu, non eſt maior diſtinctio quam rationis ratiocinantis. Quæ ſolutio prorſus inſulſa eſt, tum quia tunc bis enumeraret diſtinctionem rationis ratiocinantis, cum immediatè anteà mentionem de ipſa feciſſet, tum quia negatur diſtinctionem obiectorum formalium in intellectu eſſe diſtinctionem rationis ratiocinantis, quia talis diſtinctio non attenditur penes diuerſitatem obiecti etiam in intellectu, ſed penes duntaxat diuerſitatem modi concipiendi idem obiectum, & per hoc præcipuè diſtinguuntur abinuicem hæc duo genera diſtinctionum rationis ratiocinantis, ac ratiocinatæ.

Quartus locus ſumitur ex quolib. 1. §. *de ſecundo articulo*, vbi duplicem aſſignat rationis diſtinctionem, vna quarum ſumitur a parte rei ideſt habet fundamentum in re, altera vero eſt merè cauſata per actum intellectus, certè clarioribus verbis diſtinctionem iſtam rationis ratiocinantis, & ratiocinatæ ſignificare non poterat; ſed quia quis euadere poſſet cõtendendo, quod per diſtinctionem rationis ſumptam à parte rei intelligat Doctor diſtinctionẽ formalem ſumendo rationẽ pro ipſa ratione formali, & quidditatiua rei, vt ipſemet explicare videtur in ſimili propoſito 2. d. 16. q. vn. §. *ideò dico aliter*. vis mihi facienda videtur in tribus locis iam allegatis, nã in primo loco deſumpto ex 7. Met. q. 19. loquitur de diſtinctione vertente inter conceptum genericum, & differentialem; in ſecundo loco deſumpto ex 1. d. 2. q. 7. loquitur de diſtinctione vertente inter eſſentiam diuinam, & relationes originis, & denique in tertio loco adducto ex 1. d. 8. q. 4. loquitur de diſtinctione diuinorum attributorum ab eſſentia, & à ſeinuicem; in omnibus (inquam) his locis Doctor memorat hanc diſtinctionem ratiocinatam, vt potè quam Aduerſarij ponebant inter conceptum genericum, & differentialem, inter relationes, & diuinam eſſentiam, ac inter ipſa diuina attributa; nec vnquam (quod eſt valdè notandum) reijcit opinionem illorum ex hoc quod non detur iſta diſtinctio rationis ratiocinatæ, vt ponitur in ſe, quaſi conceptus eius, vt ſic, ſit implicatorius, neque ex hoc quod talis diſtinctio coincidat cum diſtinctione formali ex natura rei, ſed præcisè ex hoc, quod non eſt ſufficiens diſtinctio inter illa, ſed adhuc debet admitti maior, & præcedens omnem actum intellectus; ergo re vera apud Scotum iſta diſtinctio

Digitized by Google

ctio datur, vt membrum condiſtinctum à diſtinctione formali, neque cum ipſa coincidit, licet verum ſit ipſam non ſufficere pro diſtinctione realitatis genericæ à differentiali, ac diuinæ eſſentiæ ab attributis, & relationibus.

274 Deindè oſtendo poſſibilitatem diſtinctionis huius ratiocinatæ, ex virtute præciſiua intellectus, qua vti ſolet, dum in rebus vnam rationem obiectiuam ab alia præſcindit, tunc enim conſurgit diſtinctio per virtutem præciſiuam, quæ dicitur eſſe cum fundamento in re, quia vnum extremum dicit aliquid deſumptum ex reipſa, quod non dicit alterum; poteſt autem intellectus dupliciter has obiectiuas rationes, vel formalitates præſcindere, vel nimirum per conceptus adæquatos, vel inadæquatos, tunc præſcindit per conceptus adæquatos, quando in re, quam conceptibiliter partitur, reperit plures realitates adæquatè expreſſibiles, & ex natura rei formaliter diſtinctas, & ita in Deo in ſchola noſtra præſcindit plures perfectiones attributales abinuicem, & in compoſito Metaphyſico rationem genericam à differentiali, & ex tali præciſione non habetur diſtinctio rationis ratiocinatæ, ſed vera diſtinctio formalis ex natura rei; tunc verò præſcindit per conceptus inadæquatos, cum plures rationes obiectiuas non reperit diſtinctas à parte rei formaliter, ſed virtualiter tantùm, & fundamentaliter, quia nimirum eadem res, vel forma à parte rei vnica, & ſimplex ita eminenter ſe habet, vt poſſit diuerſos conceptus reales inadæquatos terminare, quia virtute ſe habet, ac ſi plures realitates in ſe contineret, vt conſtat de luce ſolari reſpectu qualitatis calefactiuæ, & exſiccatiuæ, quas in ea diſtinguit intellectus, tanquam ſi eſſent plures facultates ex natura rei diſtinctæ, & ex tali præciſione conſurgit diſtinctio rationis ratiocinatæ. Quia igitur habet virtutem præſcindendi rationes rerum obiectiuas nedum per conceptus adæquatos, ſed etiam inadæquatos, concedi debet vltrà diſtinctionem formalem, etiam diſtinctio rationis ratiocinatæ. Inſuper oſtendi poteſt poſſibilitas huius diſtinctionis ratiocinatæ ex poſſibilitate diſtinctionis virtualis iã probata ſuprà ex profeſſo q. 12. nam diſtinctio illa virtualis coincidit prorſus cum diſtinctione rationis ratiocinatæ, aut certè eſt fundamentum eius, & dicitur diſtinctio virtualis, quatenus præcedit huiuſmodi fundamentum in re, dicitur verò ratiocinata, quando per actum intellectus inadæquatè cõcipientis, & præſcindentis iſta virtualitas diſtinctionis reducitur ad actum formando de eadem re ſimplici plures conceptus inadæquatos; quod autem diſtinctio virtualis à formali diſtincta ſit poſſibilis probat nõ ineptè Cai. lib. de ente, & eſſentia hoc diſcurſu, quia aliud iudicium ferendum eſt de rationibus formalibus rerum, vbi in proprijs naturis formaliter reperiũtur, aliud verò de iiſdem, vt virtualiter tantum reperiuntur in re aliqua ſuperioris ordinis, nam res in proprijs naturis ſecluſo actu intellectus formaliter diſtinguuntur, quia ſe mutuò non includunt in ſuis rationibus formalibus, vt patet de virtute calefactiua, & exſiccatiua, quia in proprijs naturis diſtinguuntur formaliter, vel interdum realiter, vt in igne, quia vna alteram non includit formaliter; quando autem vniuntur hæc in aliqua re ſuperiori, conueniunt in vna ratione formali, ſic quod ſunt idem realiter, & formaliter à parte rei, & ſolum virtute diſtinguuntur, vt patet de virtute calefactiua, & exſiccatiua in luce Solis, ſicut enim in vna lucis natura coniunguntur, ita in Lucis ratione formali ſunt indiſtincta, & omninò eadem formaliter. Sed quamuis ſint ita indiſtinctæ à parte rei huiuſmodi virtutes in Luce ſolari, quia tamẽ eadem Lux virtualiter æquiualet duplici illi virtuti, quas in igne diſtinctas videmus, ac proindè dici poteſt virtualiter multiplex, hinc occaſionẽ ſumit intellectus formãdi de eadẽ Luce ſolari duos conceptus inadæquatos ad eius integram expreſſionem quorum vnus correſpondeat virtuti calefactiuæ, alter verò exſiccatiuæ; & hoc pacto conficit diſtinctionem rationis ratiocinatæ; patet ergo qualiter, & quomodo conceptus iſtius diſtinctionis non ſit impoſſibilis.

275 Prætereà oſtẽdo huiuſmodi diſtinctionem non coincidere cum diſtinctione formali ex natura rei, quia vt docet Doctor loc. cit. & patet ex quæſt. 11. de ratione diſtinctionis formalis eſt, quod antequam intellectus ratiocinetur, ſeu intellectui conſideranda obijciatur, realitatum diuerſitas actualis reperiatur, de quarum ſingulis diſtinctos, & adæquatos conceptus efficiat; de ratione verò diſtinctionis ratiocinatæ eſt, vt nequaquam à parte rei exigat extrema actualiter plura, & diſtincta, ſed virtualiter ſolum, ac æquiualenter, vt conſtat in exemplo allato de virtute calefactiua, & exſiccatiua in Luce ſolari, quæ ſolum plurificantur per opus intellectus lucem ſolarem inadæquatè concipientis nunc per modum calefacientis, nunc verò exſiccantis, ergo ſunt genera diſtinctionum diuerſa, nec vna coincidit cum alia. Conf. quia illa diſtinguuntur ex natura rei formaliter, de quibus verificantur contradictoria à parte rei actualiter ſecluſo quocunque opere intellectus, ſed de extremis diſtinctionis rationis ratiocinatæ contradictoria hoc modo verificari nequeũt, ergo non ſunt diſtincta ex natura rei actualiter, maior conſtat ex dictis q. 11. minor autem ex q. 12. n. 247. & adhuc rurſus probatur, quia extrema diſtinctionis ratiocinatæ antecedenter ad opus intellectus non habent rationem plurium, ac diſtinctorum, ſed vnius omninò tam realiter, quam formaliter, quod ſit ſolum multiplex virtualiter, ergo de illis contradictio actualis ex natura rei verificari non poteſt, alioquin verificarentur de vno, & eodem à parte rei, nec vlla adeſſet multiplicitas extremorum ad eam componendam contradictionem ſufficiens, quia licet adſit multiplicitas virtualis, hæc tamen non ſufficit ad componendam contradictionem ex natura rei actualem, ſed neceſſariò requiritur multiplicitas formalis, & actualis ex natura rei, vt loc. cit. dictum eſt, & rurſus inferius demonſtrabitur. Conf. rurſus ſola diſtinctio facta per conceptus inadæquatos non ſufficienter indicat diſtinctionem formalem ex natura rei in formalitatibus ita cõceptis, ſed debet eſſe diſtinctio facta per cõceptus adæquatos, ſed diſtinctio rationis ratiocinatæ fit per conceptus inadæquatos, de eodem obiecto formatos ab intellectu inadæquatè rem concipiente, diſtinctio verò formalis fit, vel potius facta à parte rei explicatur per cõceptus adæquatos, quibus ſingulis ſingulæ correſpondent in re realitates adæquatè expreſſibiles, ergo iſtæ diſtinctiones non coincidunt, probatur maior, quia conceptus inadæquati non ſupponunt plures res, vel realitates à parte rei, de quibus formentur, alioquin non forent inadæquati conceptus, ſed adæquati, nam ille dicitur cõceptus adæquatus, cui correſpondet realitas per ipſam adæquatè expreſſibilis, vt conceptus animalitatis, & rationalitatis; licet enim ſinguli iſtorum ſeorſim ſumpti non adæquatè humanitatem exprimant, ſed partialiter, & inadæquatè, tamen conceptus genericus adæquatè, & diſtinctè exprimit ipſam realitatem genericam, cui innititur, & differentialis exprimit adæquatè differentialem, at conceptus inadæquati virtutis v. g. calefactiuæ, & exſiccatiuæ in Luce ſolari non ſunt ita expreſſiui, quia nulli ipſorum correſpondet realitas adæquatè expreſſibilis in Sole, quia non ſunt ibi virtutes illæ ſecundum proprias realitates, vel formalitates, ſed eminenter tantum, & virtualiter contentæ in vna, & eadem indiuiſibili Luce ſolari; minor patet ex diſcrimine ſæpius inculcato inter has diſtinctiones.

Reſpondet Saxius qu. 3. cit. art. 4. quod diſtinctio conceptuum, quibus aliqua concipimus, altero de duobus modis conſiderari poteſt, aut per actum collatiuum intellectus, quo circà eandem omninò rem diuerſas ſecundas intentiones concipimus, atque formamus, vt de eodem homine ſubiectum, & prædicatum, hominem, ac humanitatem; aut per actum rectum, quo circà eandem rem realiter, & eſſentialiter vnam exiſtentem diuerſas conceptibilitates, & conceptus formamus obiectiuos, quorum obiecta ſunt realitates ex natura rei conceptæ; conceptuum primi generis diuerſitas vtique non indicat in obiecto diſtinctionem ex natura rei actualem, benè tamen diuerſitas conceptuum ſecundi generis, & talis eſt diuerſitas conceptuum, penes quam attenditur diſtinctio rationis ratiocinatæ, ideoque coincidit cum diſtinctione ex natura rei formali. Contra quia falſum eſt obiecta conceptuum formalium, quibus aliqua diſtinguuntur ratione ratiocinata, eſſe realitates ex natura rei conceptas, quia diſtinctio rationis ratiocinatæ non ſupponit diſtinctionem aliquam ex natura rei actualem ex parte obiecti; ſed quando actualiter fit iſta diſtinctio ab intellectu, tunc ex conceptibus formalibus intellectus reſultant diuerſi conceptus obiectiui non in eſſe rei, ſed in eſſe obiecti, & repræſentati, & ideò ait Doctor hanc diuerſitatem formalium obiectorum, penes quam attenditur diſtinctio rationis ratiocinatæ eſſe ſolum in intellectu, quia ſi eſſet extrà intellectum, iam non foret amplius diſtinctio rationis ratiocinatæ, ſed diſtinctio formalis ex natura rei actualis.

276 Poſtremò oſtenditur vtilitas, & neceſſitas diſtinctionis huius rationis ratiocinatæ, quamuis enim neceſſaria non ſit ad diſtinguendam diuinam eſſentiam à relationibus, & attributis, ac etiam ipſa attributa inuicem in diuinis, nec non ad diſtinguendos gradus metaphyſicos prædicamentales in creatis, quia hæc omnia in ſchola noſtra diſtinguuntur diſtinctione formali ex natura rei, quæ omnem actum intel-

lectus

lectus præcedit, vt patet de quibuſcunque in proprijs locis, attamen gradus tranſcendentes in creatis, & prædicata Dei quidditatiua tantam diſtinctionem ſubire non poſſunt, & cum alioquin ſola ratione ratiocinante diſtingui nequeant, remanet vt ſecernantur ſola diſtinctione ratiocinata; probatur aſſumptum quoad ſecundam partem, nam gradus tranſcendentes verè exiſtunt in rebus, nam à parte rei Deus dicitur ens, ſubſtantia &c. ſic etiam creatura, ergo hi gradus non ſola ratione ratiocinante diſtinguuntur, nam vt conſtat ex num. 270. extrema diſtinctionis ratiocinantis fiunt ab intellectu, neque extant in rebus à parte rei; ſed neque iſti gradus tranſcendentes diſtingui poſſunt ex natura rei actualiter, quia eiuſmodi diſtinctio expoſtulat plures realitates in re, quas ſecernat abinuicem, at gradus tranſcendentes non proprias dicunt realitates, vt dicunt prædicamentales, ſed ſolos conceptus inadæquatos, vt ex profeſso probatum eſt tota diſp. 2. de natura entis, ne ſequatur compoſitio, & potentialitas in Deo, & alia innumera abſurda; reſtat ergo, vt diſtingui debeant ſola ratione ratiocinata; de prædicatis autem Dei quidditatiuis hoc ipſum probatum eſt ſuperius in hac diſput. nu. 246. Conf. quia diſtingui hac diſtinctione eſt diſtingui ſecundum extrema inter ſe ex natura rei identificata, vt terminant diuerſas cognitiones ſecundum diuerſam rationem obiectiuam explicitè, ſed multa ſunt, quæ ita diſtinguuntur, ergo huiuſmodi diſtinctio vtilis eſt, ac neceſſaria ad iſta diſtinguenda, maior patet ex explicatione iam aſſignata diſtinctionis ratiocinatæ, probatur minor, nam quando obiectum cum ſimplicitate æquiualet multis perfectionibus ex natura rei diſtinctis, & non cognoſcuntur per vnum conceptum adæquatum ob aliquod impedimentum, ſed per plures inadæquatos non ſinonimos, ibi neceſſariò debent apparere plures rationes obiectiuæ in tali obiecto virtualiter contentæ, nam quælibet cognitio neceſſariò exigit obiectum, & cum ſit diſtincta non ſolum numero, ſed veluti ſpecie ab alia, neceſſariò in obiectis illarum debet eſſe diuerſa ratio obiectiua, quia ſi eſſet vna, & eadem cognitiones non eſſent diuerſæ rationis, cum diſtinctio cognitionum ſumatur ex diſtinctione obiectorum formali, vel ſaltem virtuali.

Alijs præterea rationibus ſuadere ſolent Thomiſtæ hanc diſtinctionem rationis ratiocinatæ, nimirum ex præciſione naturæ à conditionibus indiuiduantibus ex multiplicitate graduum prædicamentalium, qui concurrunt ad conſtituendam vnicam naturam, ex multiplicitate perfectionum attributalium in Deo, ex compoſitione metaphyſica, à quibus abſtineo, quia non concludunt, cum hæc omnia inter ſe maiorem petant diſtinctionem, quam ſolius rationis ratiocinatæ, vt inferius proprijs locis monſtrabitur. Vndè Scotiſta in approbanda, ac recipienda, huiuſmodi diſtinctione ratiocinata valdè cautè, ac ſobriè procedere debet, quia eius ſignificatum, ac notionem gratis admittimus cum Thomiſtis, ſed in applicatione huius diſtinctionis valdè diſcrepamus ab ipſis, nam ipſi eam promiſcuè applicant gradibus omnibus metaphyſicis tam prædicamentalibus quam tranſcendentibus, item prædicatis Dei, tam quidditatiuis, quam attributalibus, quod nos non facimus, nam eam ſolum agnoſcimus inter prædicata Dei quidditatiua, & inter gradus tranſcendentales; ac inter gradus prædicamentales, ac perfectiones Dei attributales ponimus diſtinctionem ex natura rei formalem, vt ſuis locis patebit.

Soluuntur Obiectiones.

IN oppoſitum arguit Saxius loc. cit. probans hanc diſtinctionem in ſchola noſtra admitti non debere, quia non ſunt multiplicanda entia ſine neceſſitate, ſed hæc diſtinctio rationis ratiocinatæ non eſt neceſſaria, ergo &c. prob. minor, quia omnis diſtinctio aut eſt per opus collatiuum intellectus tantum, aut eſt præter eiuſmodi actum, nec datur inter hæc medium; ſi detur primum, eſt diſtinctio rationis ratiocinantis; ſi ſecundum, eſt diſtinctio ex natura rei. Tum 2. quæ hac diſtinctione diſtinguuntur, aut per opus intellectus præciſè diſtinguuntur, aut prius diſtincta ſupponuntur; ſi primum, illa diſtinctio erit præciſè diſtinctio rationis ratiocinantis, non autem ratiocinatæ; ſi des ſecundum, erit diſtinctio ex natura rei. Si dicas, non præſupponuntur diſtincta, ſed diſtinguibilia. Contra ſic, diſtinguibilia à quo reducuntur ad actum diſtinctionis? dubio procul ab intellectu negotiante, ergo à negatione ipſius intellectus præciſè dependet, ergo eſt præciſè rationis ratiocinantis. Tum 3. aut talis diſtinctio eſt rationis ratiocinatæ, ita vt ly ratiocinatæ, determinet illud, rationis, aut illud, rei ratiocinatæ; non primum, quia indè non petitur aliqua diſtinctio, ſed tantùmodo reflexio ſuper potentiam ratiocinantem, ergo rei ratiocinatæ ideſt intellectæ, & hoc nihil eſt ad inſtitutum, non enim quærimus de intellectione, ſed de diſtinctione, ergo rei diſtinctæ, & conſequenter antè intellectus operationem ibidem eſt diſtinctio illa. Tum 4. de extremis huius diſtinctionis verificantur contradictoria ex natura rei ſecluſo quocunque opere intellectus, ergo hæc diſtinctio coincidit cum formali ex natura rei, nam qualis eſt contradictio talis ex ea arguitur diſtinctio, probat aſſumptum de prædicatis tam prædicamentalibus, quam tranſcendentibus, hæc enim adinuicem fundant contradictionem, nam ratio entis eſt tranſcendens ex natura rei, ratio autem ſubſtantiæ eſt non tranſcendens, ratio ſubſtantiæ eſt prædicamentalis, ratio entis eſt non prædicamentalis, quæ vt patet, ſunt contradictoria. Tum 5. plura ex natura rei ſunt diſtincta ex natura rei, ſed diſtincta ratione ratiocinata ſunt plura ex natura rei, ergo &c. prob. min. quia rationes entis, ſubſtantiæ, corporis, animati, &c. ſunt plures realitates ex natura rei, & tamen à nobis ponuntur diſtingui tantum ratione ratiocinata. Denique vrget auctoritate in Scoti 1. d. 2. q. 7. §. *ſed numquid hæc*, vbi loquens de diſtinctione vertente inter eſſentiam, & relationes, inquit poſſe dici differentiam rationis, non quod ratio accipiatur pro differentia formata ab intellectu, ſed vt ratio accipitur pro quidditate rei, & patet quod loquitur de illa diſtinctione rationis, quam Thomiſtæ appellant diſtinctionem rationis ratiocinatæ.

277 Reſp. ad 1. negando minorem, ad probationem dicitur intellectum duplicem vim habere & collatiuam, & præciſiuam, & ſecundum hanc duplicem virtutem poſſe dupliciter diſtinguere; concipiendo enim aliquid, & per vim collatiuam illud ſecum diuerſimodè conferendo conſurgit diſtinctio rationis ratiocinantis; ſi autem vtatur virtute præciſiua, vel ea vtitur præſcindendo per conceptus adæquatos, quorum nempe ſinguli proprijs innitantur realitatibus adæquatè expreſſibilibus, vel præſcindendo per conceptus inadæquatos, qui nimirum ab eadem re, ac realitate ſumuntur inadæquatè concepta; ex prima præciſione arguitur quidem diſtinctio ex natura rei actualiter præcedens actum intellectus inter obiecta præciſa, ſed ex ſecunda præciſione arguitur tantum diſtinctio virtualis, inter illa, quæ poſteà actuatur, & completur per ipſum actum intellectus inadæquatè præſcindentem, quare falſum eſt omnem diſtinctionem, quæ non fit per actum collatiuum intellectus, eſſe ex natura rei actualem, quia præter actum collatiuum intellectus datur etiam abſtractiuus, vel præciſiuus, quem ſi diſtinctio requirit, vt actuetur, & compleatur in eſſe diſtinctionis, hoc ſufficit, vt poſſit denominari rationis, licet cum fundamento in re, nec ſequitur eſſe diſtinctionem ex natura rei, niſi virtualiter, & fundamentaliter; accedit nec omnem diſtinctionem rationis ratiocinantis fieri per actum collatiuum, vt dictum eſt n. 258. ergo omninò falſum eſt omnem diſtinctionem, quæ non fit per actum collatiuum intellectus, eſſe actualem ex natura rei. Ad 2. quæ hac diſtinctione diſtinguuntur, per opus intellectus præſcindentis actualiter diſtinguuntur; ac etiam prius diſtincta ſupponuntur, non quidem actualiter, ſed virtualiter, quæ virtualis diſtinctio reducitur ad actum ab intellectu non merè negotiante, ſeu ſecundas intentiones fabricante, ſed præſcindente inter plures rationes obiectiuas cum fundamento in re, & ideò iſta diſtinctio non eſt rationis ratiocinantis, ſed ratiocinatæ. Ad 3. vbi fit vis in verbis, iam ſuprà n. 271. dictum eſt, hanc diſtinctionē non ideò dici rationis ratiocinatæ, quia in re actualiter præexiſtat, nec rationem requiri, niſi vt eam à parte rei inuentam cogitet, ſed dicitur rationis, quia actu, & formaliter fit per rationem; ratiocinatæ verò, quia non eſt ex mero opere intellectus, ſed ex occaſione, quam res ipſa præbet, circa quam mens ratiocinatur, & per actum præciſiuum complet diſtinctionem quam veluti inchoatam reperit à parte rei. Ad 4. negatur aſſumptum, vt conſtat ex dictis num. 247. ad cuius probationem dico, quod ſicut conceptus entis, & cuiuſcunque alterius tranſcendētis propriam non dicit realitatem in Deo, vel creatura ab alijs prædicamētalibus ex natura rei diſtinctam, vt dicitur de animalitate, & rationalitate in homine; ita neque de ipſo ex natura rei ſecluſo quocunque opere intellectus verificari poteſt, quod vt diſtinguitur à ſubſtantia, alijſque gradibus prædicamentalibus ſit tranſcendens, ſed oportet prius talem conceptum præſcindere, & poſteà de ipſo enunciare quod ſit tranſcendens, ex quo fit non omninò ex natura

rei

Digitized by Google

rei eſſe extremum illius contradictionis, ſed in hoc aliqualiter pendere ab opere intellectus. Ad 5. conſtat ex dictis num. 270. quo pacto extrema huius diſtinctionis licet dicantur eſſe à parte rei, & non omninò fieri per intellectum, vt fiunt entia rationis, tamen quoad pluralitatem pendent ab intellectu præſcindente vnam rationem obiectiuam ab alia, nam antè actum intellectus præſcindentis erant omninò vna, & eadem entitas à parte rei tam realiter, quam formaliter, & ideò negatur gradus tranſcendentes eſſe plures realitates ex natura rei, quod tamen gratis concedimus de gradibus prædicamentalibus inter quos conſequenter gratis quoque concedimus diſtinctionem ex natura rei formalem. Ad locum ex auctorit. Scot. deductum negatur Doctorem ibi loqui de diſtinctione rationis ratiocinatæ, ſed loquitur de diſtinctione formali, quam ait dici poſſe differentiam rationis, non quod ratio accipiatur pro differentia formata ab intellectu, ſed vt ratio accipitur pro quidditate rei.

Secundò arguunt alij Scotiſtæ, vbicunq; eſt diſtinctio, ibi eſt aliqua pluralitas, ſi ergo aliqua diſtinguuntur ratione cum fundamento in re, vel hæc pluralitas eſt entium rationis, & ſic erit diſtinctio rationis ratiocinantis, vel eſt entium realiū, & hæc erit diſtinctio ex natura rei actualis. Deindè ſi aliqua res, quæ eſt vna, & ſimplex diſtingueretur in plures rationes obiectiuas, ſequeretur quod aliquid ei conueniret, quod non conueniret, quod implicat, probatur ſequela, quia quod diſtinguitur ab aliquo habet rationem diſtinctiuam, quæ non conuenit extremo, à quo diſtinguitur, ergo hæc ratio conuenit, & non conuenit eidem rei, quia eadem res eſt in vtroque extremo. Denique nulla res, quæ eſt ipſa, fit non ipſa, ſi autem diſtingueretur in plures rationes, fieret non ipſa, quia diuideretur in ſeipſa.

278 Reſp. pluralitatem extremorum interuenientem in diſtinctione rationis ratiocinatæ non eſſe rerum, vel realitatum, ſed rationum obiectiuarum inadæquatarum, vndè non multiplicantur per talem diſtinctionem res, vel realitates, ſed vna & eadem res, ac realitas per plures actus conſideratur ipſam inadæquatè concipiendo, & ſic ſingulis actibus, plures reſpondent rationes obiectiuæ inadæquatæ, quæ inadæquatæ dicuntur non ſolum, quia non dicunt totam rei eſſentiam, ſed etiam quia non exprimunt proprias realitates illis correſpondentes, quia omnes, & ſingulæ ab vna, & eadem ſumuntur inadæquatè concepta, quare in diſtinctione rationis ratiocinatæ adeſt pluralitas non ſecundum eſſe reale, vel formale, ſed ſecundum eſſe obiectiuum. Dices, vel iſta pluralitas obiectiua, ſeu rationum obiectalium præcedit pluralitatem conceptuum formalium, vel ſubſequitur; ſi primum iam iſta pluralitas erit ex natura rei, & ſic diſtinctionem fundabit ex natura rei; ſi ſecundum, iam non actus diſtinguerentur per obiecta ex 2. de Anim. ſed è contrà, vel dabitur circulus, quod conceptus obiectiui diſtinguātur per formales, & è contrà. Reſp. pluralitatem rationum obiectalium præcedere virtualiter pluralitatem conceptuum formalium, adeout antè poſitionem conceptuum formalium pluralitas rationum obiectalium eſt ſolum virtualis, fit autem actualis ex terminatione plurium conceptuum formalium, neque hinc ſequitur actus diſtinguere obiecta, non è contra, aut circulum committi, quia conceptus formales diſtinguuntur ex diuerſis obiectiuis non actualiter, ſed virtualiter diuerſis, actu tamen in ipſa apprehenſione diuerſificatis. Ad 2. poſſet argumentū ex integro retorqueri contra diſtinctionem formalem noſtram, cum eam dicamus conſiſtere cum perfecta identitate reali, tunc enim idem prædicatum conueniret, & non conueniret eidem rei; ſed ſicut à Scotiſtis facilè reſpondetur in tali caſu benè contradictoria componi, quia conueniunt quidē eidem rei, ſed non ſecundum eandem formalitatem, ita in propoſito dicendum eſt nullam ſequi implicantiam, quia idem prædicatum eidem rei conueniret, & non conueniret, ſed non ſecundum eandem rationem obiectiuā; & ſicut beneficio formalis; diſtinctionis eadem res diuiditur metaphyſicè in plures formalitates, ideoque quod ei conuenit ſecundum extremum vnius formalitatis, non reperitur formaliter in alio extremo; ſic in propoſito, quia merito diſtinctionis ratiocinatæ per intellectum inadæquatè concipientem res proportionaliter diuiditur obiectiuè, quod conuenit vni rationi obiectiuæ non reperitur in extremo alterius rationis obiectiuæ. Dices, ſi ergo benè contradictoria componuntur per hanc diſtinctionem ratiocinatam, fruſtrà ponitur diſtinctio ex natura rei formalis, quam non alia de cauſa Scotus poſuit, niſi ad ſaluanda contradictoria enunciata in diuinis de eſſentia, & relationibus, & in creatis de gradibus metaphyſicis præſertim prædicamentalibus. Negatur ſequela, quia vt dictum eſt num. 247. & rurſus dicetur art. ſeq. diſtinctio virtualis, vel rationis ratiocinatæ non ſufficit ad verificanda contradictoria à parte rei enunciata formaliter, ſed tantum virtualiter, aut per intellectum, & ideò ad ea componenda neceſſaria eſt aliqua diſtinctio, quæ ſit omninò actualis antè quemcunque actum intellectus, qualis eſt diſtinctio formalis noſtra. Ad vlt. negatur, dum res obiectiuè diuiditur in plures rationes, fieri non ipſam, quia integra manet ſecundum totum ſuum eſſe reale, & formale; non itaque per talem diſtinctionem fit non ipſa, ſed obiectiuè diuiditur in partes, ſeu in partiales formalitates, ex quibus inadæquatè cogitatur conſtitui cum fundamento in re.

Tertiò arguitur ratione Scoti 7. Metaph. q. 19. qua licet probare intendat ibi hanc diſtinctionem rationis ratiocinatæ inter conceptum genericum, & differentialem non ſufficere, ita tamen argumentum conficit, vt vniuerſaliter hanc diſtinctionem impugnare videatur, niſi ponatur coincidere cum formali; arguit autem ſic, quia concipiendo genus, aut concipitur aliquid rei in ſpecie, aut nihil, ſimiliter de differentia; ſi nihil, iſti conceptus videntur fictitij, non reales, nec dicentur in quid de ſpeciebus; ſi aliquid, aut aliquid idem, & tunc erit idem conceptus, aut aliquid aliud, & tunc erit in re aliqua differentia prior differentia conceptuum. Si dicas, quod aliquid rei concipitur, & idem, nec ſequitur ergo idem conceptus quia eadem res nata eſt facere diuerſos conceptus. contra inſtat Doct. vna res nata eſt formare vnum conceptū ſibi adæquatum, quia aliàs non eſſet cognoſcibile vnum, quia nec vnico actu cognoſcibile; ſed illum ſibi adæquatum conceptum formando, videtur immutare intellectum, quantum nata eſt ipſum immutare, aut ſi dicatur quod propter ſuam perfectionem præter iſtum adæquatum nata eſt res immutare intellectum ad conceptus non adæquatos, quis erit ordo in immutando ad illos, & ad illum inadæquatum? numquid facit primò notitiam propriam, vel confuſam? & quodcunq; prius facit, ſi non tantum prius natura, ſed tempore, videtur quod nihil amplius facit, quia agens naturale præſente paſſo ſtatim facit, quod poteſt. Confirmatur prima ratio, nam ſpecies formando duos conceptus generis, & differentiæ, nō tantum cauſat duos actus in intellectu diſtinctos numero, ſed cauſat duas notitias actuales, vel habituales habentes propria obiecta diſtincta, ſicut ſi illa duo obiecta eſſent duæ res extrà, quæro igitur an iſtis notitijs cognoſcat intellectus obiectiuè aliquid in re, ſi nihil, fictio eſt, ſi idem ergo obiectum idem eſt, niſi dicas, quod vna res extrà facit formaliter duo obiecta in intellectu, & tunc non videtur, quod res, vel aliquid rei ſit obiectum, ſed aliquid factum à re; ſi aliud, habetur propoſitum, quia differentia ante conceptus. Demum omnis differentia prior naturaliter omni actu rationis videtur differentia realis, obiecta naturaliter præcedunt actus, & diſtinctio obiectorum diſtinctionem actuum, maximè quando hæc illam cauſat, vt hic ponitur, ergo differentia intentionis, quæ eſt in conceptibus, concludit priorem in obiectis, quæ erit realis.

279 Reſp. hoc eſſe argumentum, quo vtitur Trombet. ad hanc diſtinctionem impugnandam tract. Formalit. p. 2. ar. 2. §. *pro intelligentia quæ ſit diſtinctio rationis naturæ rationabilis*, quod iam adductum eſt, ac ſolutum diſp. 1. Log. q. 5. art. 2. & quidem iuxta ſubiectam materiam, in qua illud conficit Doctor benè concludit, quia re vera talis diſtinctio non ſufficit inter conceptum genericum, & differentialem, tamen abſolutè loquendo non tenet, & illud diluit Doctor ipſe loc. cit. at quia eius ſolutio aliquid obſcuritatis habet, adhibenda eſt ſolutio iam data in Logica, itaque ex ſuppoſitione, quod genus, & differentia non niſi ratione ratiocinata diſtinguerentur, reſpondetur quod concipiendo genus concipitur aliquid rei in ſpecie, & cum quæritur an concipiatur aliquid idem cum differentia, vel aliquid aliud, reſpondetur concipi aliquid idem realiter, ac entitatiuè cum differentia, & aliquid aliud virtualiter; & ſic non ſequitur aut dari vnitatem conceptus, aut differentiam priorem differentia conceptuum, quia talis alietas in re non eſt actualis, ſed tantum virtualis, & cum illa res ex genere, & differentia conſtans ſit virtualiter multiplex poteſt facere diuerſos conceptus. Et cum id impugnatur, quia vna res non eſt nata formare, niſi vnum conceptum ſibi adæquatum in intellectu, &c. iam dictum eſt in Log. loc. cit. id verum eſſe, ſi illum immutet, quantum poteſt, & per propriam ſpeciem, at ſi adeſt impedimentum aliquod, & intelligendo cogitur vti alienis ſpeciebus, cum iſtæ ſeorſim ſumptæ non repræſentent totum obie-

ctum

ctum adæquatè, pluribus vti debet, vt rem adæquatè intelligat, & ſic per plures cōceptus formales diſtinguit in ea plures obiectiuos inadæquatos, & eam partitur conceptibiliter, eſto à parte rei ſit vna, & eadē realiter, & formaliter; & hoc ipſum in argumento concedi videtur, dum dicitur rem tunc formare in intellectu conceptum vnum ſibi adæquatum, quando immutat intellectum, quantum nata eſt immutare, nā aliter immutando poterit cauſare plures inadæquatos. At inſtat Saxius loc. cit. qui etiam vrget idem argumentū, parum referre illos conceptus eſſe adæquatos, vel inadæquatos, ſufficit enim, vt ſint diſtincti, vt inde inter illa obiecta arguatur diſtinctio ex natura rei præcedens actū intellectus. Reſp. negando id ſufficere, quia conceptus inadæquati, quantumuis ſint inter ſe diſtincti, quia non ſumuntur a diuerſis rebus, vel realitatibus, quas adæquatè exprimant, ſed ab eadem inadæquatè cōcepta, ideò nū arguunt in obiectis repræſentatis diſtinctionē ex natura rei formalem, ſed virtualē ad ſummum. Ad Conſ. patet per idē; Ad vlt. reſpondetur in diſtinctione ratiocinata cōceptus formales diſtingui quidē per obiectiuos actualiter quidē diuerſos in intellectu, ſed virtualiter tantum extrà intellectū, vndè differentia illorum obiectorum ante omnem actum rationis non eſt realis actualiter, ſed virtualiter tantum.

Deniq; ſic arguunt alij, vel talis diſtinctio rationis ratiocinatæ eſt formaliter, aut ſubiectiuè in ipſo obiecto, ſuper quod cadit diſtinctio, vel in ipſo intellectu duntaxat aut ſubiectiuè, quatenus cōſiſtit in actibus eius, aut obiectiuè, quatenus cogitatur ab intellectu; ſi primum, habetur intentū, quod ſit aliqua diſtinctio ex natura rei reperta in obiecto; ſi ſecundum, quomodocunq; dicatur, erit diſtinctio rationis ratiocinantis, non autē ratiocinatæ, cum eius ſtructura ſpectet ad intellectū. Reſp. argumentum petere ſolutionem illius quæſiti, an diſtinctio rationis ratiocinatæ ponat diſtinctionem in obiecto, vel ſolum in intellectu, aut in cōceptibus formalibus eius, vt ſuſtinent Nominales, de quo infra; interim nunc dicimus talem diſtinctionē eſſe in obiecto virtualiter, quatenus fundatur in ipſo, & eſſe in intellectu obiectiuè, quatenus cogitatur ab eo, ita tamen vt etiam in ipſum obiectum refundatur, & dicantur conceptus obiectiui diſtincti; quia ergo fundatur in obiecto, & eſt virtualiter in ipſo, ac veluti inchoata ante actum rationis, ideò non eſt pura diſtinctio rationis ratiocinantis.

ARTICVLVS II.

De fundamento huiuſmodi diſtinctionis eam ſecernente à diſtinctione rationis ratiocinantis.

280 DIſtinctio rationis ratiocinatæ paſſim diſtingui ſolet à diſtinctione rationis ratiocinantis per hoc, quod habet fundamentum in re, non autem illa, quæ communis doctrina abſolutè prolata eſt falſa, niſi melius explicetur, quia diſtinctio quoq; rationis ratiocinantis habet ſuo modo fundamentum in rebus, vt dictum eſt ſupra n. 262. & 263. non enim temerè omnino, & abſque vlla prorſus occaſione ab intellectu fabricatur, cum ergo hæc quoq; non omni prorſus careat fundamento, non erunt huiuſmodi diſtinctiones rationis ex hoc capite abſolutè abinuicem diſcernendæ, quod vna ſit cum fundamento, & alia ſine fundamento, vt paſſim fieri ſolet, ſed potius quia vel ratio fundandi eſt diuerſa, vel certè diſtinctio rationis ratiocinatæ maius habet fundamentum in rebus, quam diſtinctio rationis ratiocinantis, etiamſi hæc non ſit omni prorſus fundamento deſtituta; vndè in præſenti articulo veſtigandum eſt, quale & quantum debeat eſſe hoc fundamentum in rebus, quod conſtituit diſtinctionem rationis ratiocinatæ, ipſamque ſecernit à diſtinctione rationis ratiocinantis.

Prima opinio eſt Scotiſtarum confundentium diſtinctionem hanc cum diſtinctione formali ex natura rei, vndè cum ex eo attendant diſtinctionem rationis ratiocinatæ, quod in re, antequam intellectus ratiocinetur, realitatum diuerſitas reperiatur, conſequenter dicunt fundamentum diſtinctionis ratiocinatæ, quo ſufficienter conſtituitur, & diſtinguitur à diſtinctione ratiocinante, eſſe plurium realitatum, vel formalitatū actualem diuerſitatē. Verum hic dicendi modus ex præcedenti articulo abundè reijcitur, vbi demonſtratum eſt diſtinctionem rationis ratiocinatæ, ſi de ea loqui velimus propriè, & non abuſiuè, nequaquam cum noſtra formali coincidere, tum quia ſi talis diſtinctio formalis eſſet prævium fundamentum diſtinctionis ratiocinatæ, vt à ratiocinante diſtinguitur, tunc hæc non omninò coincideret cum diſtinctione formali, ſed differrent vt fundatum, & fundamentum; tum tandem, quia ſi hæc diſtinctio formalis, & actualis plurium realitatum eſt fundamentum diſtinctionis ratiocinatæ, tunc vtique non fundamentum diſtinctionis, ſed diſtinctio ipſa actualis antecederet; & diſtinctio rationis ſuperueniens non tam eſſet diſtinctio, quam præcedentis diſtinctionis, ac in re ipſa inuentæ cognitio.

Secunda Opinio eſt Vaſquez 1. p. diſp. 117. cap. 3. vbi docet fundamentum huius diſtinctionis non ſumi ex re ipſa, quæ denominatur diſtincta, ſed ex alijs, quæ ſunt verè ex natura rei diſtincta, ad quorum ſimilitudinem concipitur diſtinctio in re, quæ denominatur diſtincta. Mouetur ad hoc dicendum, quia fundamentum ſumi non poteſt ex ipſa re, quæ denominatur diſtincta; ob eius ſimplicitatem, & quia ex duplici capite oritur, vt res ſimplex à nobis diſtinguatur, primò ex imperfectione noſtri intellectus non potentis rem ſimplicem concipere vt eſt in ſe, deindè ex modo cognoſcendi per ſpecies perfectionum, vel effectuum inter ſe diſtinctorū, & ideò dum rem ſimplicem cognoſcit, non poteſt intellectus circà illam ferri, niſi reſpiciendo perfectiones ex natura rei diſtinctas, quarum habet ſpecies; ſic in diuinis, quia non poteſt creatus intellectus ob ſuam imperfectionem vnico conceptu adæquare totam diuinam naturam ob eius infinitam perfectionem, eam conceptibiliter partitur ex ordine quodam ad diuerſos effectus, quos poteſt producere, vel per habitudinem quandam ad virtutes, vel attributa, quæ in homine videmus realiter diſtincta; ſic etiam in creatis diſtinctione ratiocinata diſtinguit gradus metaphyſicos id eſt prædicata ſuperiora, & inferiora relatè ad aliqua diſtincta realiter v. g. intelligimus animal relatè ad ſenſationes, rationale relatè ad intellectiones, & diſcurſus, & cum videamus has operationes diſtingui realiter, & in equo ſeparari ſenſationes ab operationibus ratiocinandi, fundamentum deſumimus ad diſtinguendum per intellectum animal à rationali, & concipiendum animal, vt prædicatum quoddam commune homini, & equo, quia homini, & equo communes ſunt ſenſationes ſimiles, in ordine ad quas prædicatum animalis percipimus; Vnde putat Vaſquez fundamentum huius diſtinctionis ratiocinatæ non eſſe intrinſecum rebus ratione diſtinctis, ſed extrinſecum in alijs rebus actu diſtinctis, ad quarum ſimilitudinem concipit diſtinctionem in rebus ſimplicibus imperfectè, & inadæquatè cognitis, eo quod intellectus noſter concipit ſimplicia per ſpecies rerum diſtinctarum; nam ſicut quia concipit ſpiritualia per ſpecies rerum corporearum, concipit illas ad modum corporum, ita quia concipit ſimplicia per partes ad modum rerum diſtinctarum, concipit illa, vt diſtincta; neque hic modus dicendi eſt nouus, ſed eum refert Scotus 1. d. 8. q. 4. ab initio §. *in iſta quæſtione*, & eſt communis Nominalium, dum docent diſtinctionem attributorum in diuina eſſentia eſſe ſolum deſumenda ex diuerſis effectibus connotatis, quos in creaturis experimur, vt Maior 1. d. 8. qu. 4. Greg. ibid. d. 8. q. 2. art. 2. Gabriel iuxta doctrinam Ocham d. 2. q. 1. art. 3. dub. 4. Durand. 1. d. 2. q. 3. quam opinionem ibi fusè refutat Doctor.

Alij verò, licet non dicant hoc eſſe vnicum, & neceſſarium fundamentum diſtinctionis ratiocinatæ, vt contendebat Vaſquez, putant tamen eſſe ſufficiens ſe ſolo ad eam inducendam, itaut ſola extrinſeca connotata abſq; intrinſeco fundamento diſtinctionis in obiecto ſufficiant ad conſtituendam inter aliqua diſtinctionem ratiocinatam, quatenus intellectus ex illis motus ſuppoſita ſua imperfectione eandem omnino rem, in qua nulla eſt actualis, aut virtualis intrinſeca diſtinctio, concipit pluribus conceptibus inadæquatis eam diuidendo in plures rationes conceptas; ita Ouuied. controu. 4. Metaph. punct. 7. & Paſqual. tom. 2. Metaph. diſp. 57. ſect. 2. n. 5. quod probat quia, quæ in aliquibus inferioribus diſperſa ſunt, poſſunt in aliquo ſuperiori, non quidem formaliter, ſed eminenti modo contineri, ergo tunc aliquid, quod ex intrinſeco ſuo non erit diſtinguibile, poterit diſtingui tantum ratione connotatorum, antecedens oſtendit in ſenſu communi interno, hic enim vnica ſimplici virtute eminenti modo elicit actus omnium ſenſuum externorum, itaut ſenſatio interna non formaliter, ſed per æquiualentiam ſit quælibet ſenſatio externa, conſequentia probatur, quia tunc id, quod continet eminenter plura, poteſt recipere diſtinctionem in ordine ad illa, quæ tanquam eminenter contenta connotat, atque adeò tunc poteſt diuidi in plures conceptus partiales. Confirmat, quia hæc diſtinctio non poteſt fundari in intrinſeca natura obiecti, quia illæ rationes inferiores, quæ eminenti modo continentur in aliqua ſuperiori, ſicut prout formali modo poſſunt exiſtere, ſint ex natura ſua ſepa-

ſeparabiles, illa tamen eminentialis continentia illas vnit in vnica ſimplici formalitate, & tollit ſeparabilitatem, vndè tandem infert Paſq. neceſſariò concedendam eſſe huiuſmodi diſtinctionem, quæ oriatur tantum ex connotatis abſque intrinſeco veſtigio diſtinctionis in ipſa re, quæ diſtincta denominatur.

281 Cæterum ſolam diſtinctionem connotatorum non ſufficere ad conſtituendam diſtinctionem ratiocinatam abſque fundamento intrinſeco diſtinctionis in obiecto iam dictum eſt diſp. 1. Log. q. 5. art. 2. declarando hanc diſtinctionem. Fateor quidem fundamentum illud in re extrinſecum obiecto multum iuuare ad concipiendam diſtinctionem extremorum, quia ſicut imperfectio noſtri intellectus facit, vt vna, & ſimplex res concipiatur diuerſis conceptibus, ita aſſuetudo concipiendi aliquas perfectiones diſtinctas, facit, vt concipiantur ad ſimilitudinem illarum diſtinctarum etiam in obiecto, in quo non ſunt diſtinctæ, quia illarum ſpecies cum acquiſiuerit, iiſdem vtitur ad concipiendas ſimilia in obiecto, vbi non ſunt diſtinctæ; Veruntamen adhuc iure negatur ſola connotata ſufficere ad fundandam diſtinctionem ratiocinatam, vt diſtinguitur à ratiocinante; & ratio eſt, quia tale fundamentum diſtinguendi ratione, quæ in re ſunt indiſtincta ſolum per ordinem ad extrinſeca connotata, quantum eſt de ſe commune eſt tam diſtinctioni ratiocinatæ, quam ratiocinanti, vt etiam concedit ipſe Vaſq. nam entia rationis ab intellectu concipiuntur ad modum entium realium, ergo etiam diſtinctionem rationis eodem modo concipiet, qualiſcunq; ea ſit, ſiue rationis ratiocinantis, ſiue ratiocinatæ; hoc patet in propoſitione idētica, cum idem prædicatur de ſeipſo, vbi idem concipitur ad modum ſubiecti, & prædicati, ſicut concipiuntur extrema aliarum propoſitionum, quæ ſunt diſtincta ex natura rei; vel cum comparatur ad diuerſa accidentia realiter, vt idem, quatenus refertur ad accidentia debita iuuentuti diſtinguitur à ſeipſo, vt refertur ad accidentia debita ſenectuti, in quibus caſibus certum eſt non formari, niſi diſtinctionem rationis ratiocinantis; ergo ad fundamentum diſtinctionis ratiocinatæ, vt diſtinguitur à ratiocinante, non ſufficit diſtinctio earum rerum, ad quarum inſtar fit diſtinctio, ſed in ipſo obiecto requiritur fundamentum diſtinctionis, ſeu vt res quæ diſtinctas habet rationes, ſit ex ſui natura æquipollens diuerſis perfectionibus, nam alioqui non haberet diuerſas intelligibilitates inadæquatas; hinc intellectus apprehendit vnum obiectum ſub diuerſa ratione inadæquatè & nō poteſt aliud apprehendere eodem modo, quia in re eſt fundamentum talium conceptuum inadæquatorum, quale non eſt in alia re. Conf. exemplo de diſtinctione ſecundum rationem dextri, & ſiniſtri in columna, quæ ſumitur per reſpectum ad diſtinctionem realem eorum in animali, ſimiliter de diſtinctione rationis in puncto, vt eſt principium, & finis, quæ diſtinctio ſumitur per reſpectum ad lineas realiter diſtinctas, & tamen hæc diſtinctio non eſt, niſi rationis ratiocinantis, ergo hoc fundamentum non eſt ſufficiens ad conſtituendam diſtinctionem ratiocinatam, vt à ratiocinante diſtinguitur. Accedit vrgens ratio, quam adduximus diſp. cit. Log. quia vel in ipſo obiecto, quod diſtinguitur, eſt aliqua proportio, ſeu fundamentum, vt ad inſtar connotatorum extrinſecorum realiter diſtinctorum concipiatur, vel non; ſi primum habetur intentum, quia ſtatim ſequitur totam rationem diſtinguendi non ſumi ex parte eorum, ad quorum inſtar concipitur, ſed etiam ex parte ipſius obiecti, quod hanc proportionem, & fundamentum habet ob ſui eminentem naturam, & pluribus æquiualentem; ſi ſecundum, cum ſine vllo fundamento ex parte ipſius rei, quam diſtinguimus, eam concipiamus in ordine ad ea, quæ ſunt diſtincta, ſequitur nos eam ad libitum noſtrum, & ſine fundamento diſtinguere, quod eſt facere diſtinctionem rationis ratiocinantis.

Neque ratio, qua oppoſitum tentauit probare Paſqualig. aliquid ſoliditatis habet, immo potius noſtram comprobat ſententiam non ſufficere extrinſeca connotata abſque intrinſeco fundamento diſtinctionis in obiecto ad hanc diſtinctionem inducendam, dum enim concedit obiectum diſtinguibile à ratione per ordinem ad extrinſeca connotata eminenti modo continere illa in inferioribus diſperſa, & abinuicem realiter diſtincta, concedit conſequenter diſtinctionem, ſeu multiplicitatem virtualem intrinſecam obiecto, nam per hāc diſtinctionem virtualem intrinſecam obiecto, vt præciſum fundamentum diſtinctionis ratiocinatæ, aliud non intelligunt aſſertores eiuſdem, quam eminentiam ipſius rei, per quam æquipollet diuerſis perfectionibus diſperſis in his inferioribus, vt Scotus docet 7. Metaph. q. 19. §. *alia opinio*, & declarat Caiet. pro omnibus Thomiſtis 1. p. q. 39. art. 1. §. *ad* 2. Et quidem hoc palam oſtendit exemplum ab ipſo adductum de ſenſu communi interno, quem dicit elicere actus omnes ſenſuum externorum vnica ſimplici virtute eminentioris ordinis, itaut ſenſatio interna non formaliter, ſed per æquiualentiam ſit quælibet externa ſenſatio; nam hæc ipſa eminentia, & æquiualentia eſt virtualis multiplicitas, & diſtinctio intrinſeca obiecto, ratione cuius accedente opere intellectus fundare valet diſtinctionem rationis ratiocinatæ; Et ex hoc tandem ſatis impugnata manet opinio Vaſq. ſi enim diuerſitas connotatorum non eſt ſufficiens fundamentum diſtinctionis ratiocinatæ ſine virtuali diſtinctione intrinſeca obiecto, planè ſequitur à fortiori nec eſſe vnicum, nec adæquatum fundamentum eius, vt aiebat Vaſq. num verò ſit neceſſarium fundamentum in hoc ſenſu ſaltem, vt neceſſariò concurrere debeat cum diſtinctione virtuali intrinſeca ex parte obiecti ad conſtituendum integrum, ac adæquatum fundamentum diſtinctionis ratiocinatæ mox diſcutiemus. Et cum dicebat Vaſquez nullum poſſe ſumi fundamentum ex parte obiecti ſecundum ſe ob ſuam ſimplicitatem, quia ſimplex non poteſt eſſe fundamentum plurium, repugnat enim aliquid eſſe ſimplex, & plura continere; facilè reſpondetur ſimplicitati repugnare compoſitionem, & multitudinem ſecundum eam rationem, ſecundum quam res eſt ſimplex; obiectum autem, in quo fundatur diſtinctio rationis ratiocinatæ eſt ſimplex ſimplicitate à parte rei, & ideò illi repugnat multitudo à parte rei, & non tamen per intellectum, ſicut neque repugnat illi intelligibilitas inadæquata per intellectum imperfectum.

282 Sed inſtat Paſqual. probans ſolam diuerſitatem connotatorum eſſe ſufficiens fundamentum diſtinctionis ratiocinatæ abſque intrinſeco fundamento diſtinctionis in obiecto, quia illud eſt fundamentum diſtinctionis rationis ratiocinatæ, quod ſe tenens ex parte obiectorum præbet motiuum intellectui adhibendi ſuam virtutem præciſiuam, & partiendi res in plures rationes obiectiuas, quæ ſe habeant vt extrema diſtinctionis in ordine ad rationem, hoc verò motiuum præbent diuerſa connotata, quatenus ſua diuerſitate inducunt quandam virtualem diſtinctionem in ipſum connotans ſaltem in ordine ad habitudinem, mouent enim intellectum, vt faciat quandam reduplicationem, & conſideret obiectum tantum, quatenus correſpōdet tali connotato, non verò quatenus correſpondet cæteris. Confirmat hoc, quodlibet enim connotatum ſupponit aliquid in connotante, in quo fundetur connotatio, & quando id, in quo fundatur connotatio, dicit perfectionem, vnum connotatum non correſpondet adæquatè toti perfectioni connotantis, ſi connotans habeat plura connotata; ſic opera miſericordiæ, quæ ſunt à Deo, nō manifeſtant adæquatam perfectionem Dei, ſicuti etiam neque opera iuſtitiæ, & tamen indicant aliquam perfectionem. Reſp. argumentum minimè probare diuerſitatem connotatorum eſſe ſe ſola ſufficiens fundamētum diſtinctionis ratiocinatæ, ſed probat ſolum vel partialiter concurrere cum diſtinctione intrinſeca virtuali ſe tenente ex parte obiecti ad conſtituendum integrum, & adæquatum fundamentum diſtinctionis ratiocinatæ, vel valde ſaltem iuuare ad manifeſtandam diſtinctionem virtualem latentem in eminentia obiecti, vt ſuprà gratis conceſſum eſt, vndè falſum eſt, quod in minori aſſumebatur, diuerſa connotata inducere virtualem diſtinctionē in ipſum connotans; aliud enim eſt connotata inducere virtualem diſtinctionem in ipſum connotans, aliud eſt inducere in cognitionem diſtinctionis virtualis in ipſo latentis, hoc etenim eſt verum, illud autem omninò falſum. Confirmatio autem illa longe plus probat, quam velit arguens, probat enim diuerſitatem connotatorum ſupponere diſtinctionem intrinſecam obiecto connotanti, nedum virtualem, ſed etiam formalem, & actualem, quia quælibet connotatio ſupponit in obiecto ſuam peculiarem formalitatem, & perfectionem, in qua fundetur; vndè potius probat oppoſitum, quam propoſitum, & intentum ab ipſo; nam inde ſic arguere licet, quotieſcunque aliquid diſtinguitur per ordinem ad diuerſa connotata, habet ex intrinſeco ſuo, quod reſpiciat illa connotata, ergo ex intrinſeca ſua natura habet, quod ſit diſtinguibile in ordine ad diuerſa connotata, & conſequenter ſecundum ſuum eſſe intrinſecum fundat diſtinctionem rationis.

Tertia opinio eſt communis Thomiſtarum, qui planè fatentur fundamentū diſtinctionis ratiocinatæ ſe tenens ex parte potentiæ eſſe imperfectionem intellectus non adæquatè

con-

concipientis omnes rationes obiecti, ſed diuerſis conceptibus eas attingentis; at aliud ſe tenens ex parte obiecti nullatenus eſſe connotatorum diuerſitatem, ſed eſſe virtualem aliquam diſtinctionem ipſi obiecto intrinſecam, ſeu eminentiam rei, quæ vnica exiſtens plures rationes, ſeu perfectiones continet in aliquo eſſe, præſcindendo à quibuſcunque connotatis; hoc, inquam, aiunt Thomiſtæ eſſe vnicum, & adæquatum fundamentum ex parte obiecti diſtinctionis ratiocinatæ, prout à ratiocinante diſtinguuntur; ita Ioan. de S. Thom. par. 2. Log. q. 2. art. 3. ex D. Th. 1. ſent. d. 2. q. 1. & ex Caiet. 1. p. q. 39. art. 1. Capreol. 1. d. 8. q. 4. Soncin. 4. Met. q. 29. & videtur ſequi Hurtad. diſput. 6. ſect. 5. Metaph. immo hi vltimi Auctores dicunt nedum opus non eſſe recurrere ad extrinſeca connotata ad formandam diſtinctionem rationis, ſed nec etiam requiri intellectum reſpicere ad aliquam diſtinctionem realem, ad cuius inſtar eam efficiat, quia ſi nullam vnquam intellectus agnouiſſet diſtinctionem realem, adhuc diſtinctionem rationis efficere poſſet. Paſq. autem loc. cit. concedit quidem dandam eſſe diſtinctionem ratiocinatam, quæ habeat fundamentum in intrinſeca natura obiecti abſq; recurſu ad extrinſeca connotata, & hoc ait eſſe ſufficiens fundamentum huius diſtinctionis, negat tamen eſſe vnicum, & neceſſarium, quia vt ſupra dicebat, poteſt quoque dari ſufficiens fundamentum huius diſtinctionis per ſola extrinſeca connotata. Amicus tandem tract. 1. de diſtin. q. 15. dub. 8. concedit & ipſe diſtinctionem rationis ratiocinatæ, quæ ſolum fundetur in intrinſeca natura obiecti, & inquit diuerſitatem connotatorum abſolutè neceſſariam non eſſe pro fundamento diſtinctionis ratiocinatæ. Probat id Amicus, quia ſi intellectus nullam aliorum cognitionem habuerit, ſi illi præſentatur obiectum imperfectè, adhuc concipiet illud imperfectè, vt v. g. etiamſi nunquam ſciuerit calorem eſſe diuerſum à ſiccitate, ſi illi præſentetur lux, vt productiua caloris, illam concipiet ſub illa perfectione inadæquata præſcindendo à virtute exſiccatiua, & è contra, ergo poterit virtutes illas ratione diſtinguere abſque ſimilitudine, & experientia habita quoad eas perfectiones in alijs. Confirmat Paſqual. quando obiectum ex intrinſeco ſuo fundat diſtinctionem, & eſt aliquid abſolutum, poteſt ſufficienter diſtinctio formari abſque eo, quod intellectus reſpicit extrinſeca connotata, ergo datur diſtinctio rationis, quæ habeat fundamentum in ſola natura intrinſeca obiecti, conſequentia patet, prob. aſſumptum, quia obiectum ſecundum ſuum intrinſecum eſſe eſt diſtinguibile ab intellectu in plures formalitates, ergo ſi intellectus reſpiciat tantum naturam obiecti, iam diſtinguet in plures formalitates cum fundamento abſque eo, quod reſpiciat ad aliquod extrinſecum. Oppoſitum tamen docent alij ex Durand. 2. d. 2. q. 3. num. 15. vbi probat diſtinctionem virtualem in obiecto non eſſe huius diſtinctionis ſufficiens fundamentum, ſed neceſſariò recurrendum eſſe ad extrinſeca connotata, quod probat Durand. quia ſi præter albedinem non eſſet alius color, non cognoſceremus rationem coloris poſſe eſſe ſine albedine, & ſic etiam contingit in reliquis, circa quæ formatur diſtinctio rationis, ergo per hoc, quod color reperitur ſine albedine, colligitur genus, & ſpeciem differre ratione, ergo diſtinctio fit cum ordine ad extrinſeca connotata, quæ differunt realiter.

283 Media via nobis capienda eſt, vt ſcilicet dicamus cum Thomiſtis pro fundamento diſtinctionis ratiocinatæ neceſſarium quidem eſſe ex parte obiecti virtualem aliquam diſtinctionem, ſeu eminentiam rei, non tamen omninò ſpernendam eſſe diuerſitatem extrinſecam connotatorum, quia vt diximus, talis extrinſeca diuerſitas ſaltem valdè conducit à poſteriori ad dignoſcendam rei eminentiam & virtualem diſtinctionem in ea latentem, imò in aliquo ſenſu hæc quoq; diuerſitas connotatorum poteſt dici in ſuo genere neceſſaria ad fundandam diſtinctionem rationis ratiocinatæ, quatenus ipſa rei eminentia, in qua Thomiſtæ dicunt vnicè fundari diſtinctionem ratiocinatam, quandam neceſſariam connexionem cum pluralitate connotatorum habere videtur; nam talis eminentia ſignificat virtualem æquipollentiam eiuſdem formæ ſimplicis diuerſis perfectionibus diſperſis in rebus inferioris ordinis, in quibus cernuntur realiter diſtinctæ, vt liquet in conſueto exemplo caloris, & ſiccitatis in luce ſolari; ſi ergo eminentia, & æquiualentia rei connexionem neceſſariam habet, ſeu neceſſariò reſpicit plures illas perfectiones, vel effectus, quibus æquiualet, planè hæc quoq; connotatorum diuerſitas ſuo modo neceſſaria erit ad integrandum fundamentum diſtinctionis ratiocinatæ, vt à ratiocinante diſtinguitur; palam igitur eſt, quomodo ſententia noſtra mediet inter placita Thomiſtarum, ac Nominalium, quia nec cum Thomiſtis aſſerimus eminentiam rei vnicum, & præciſum fundamentum diſtinctionis ratiocinatæ abſque vllo prorſus recurſu ad extrinſeca connotata; neque cum Nominalibus dicimus hoc vnicum fundamentum eſſe puram, & ſolam connotatorum diuerſitatem, ſed dicimus vtrumque in ſuo genere concurrere ad conſtituendum adæquatum huius diſtinctionis fundamentum, adeout vnum ſine alio non ſufficiat, eminentiam quidem rei principaliter, connotatorum verò diuerſitatem minus principaliter, vt pote quæ ortum ducit ab ea, hæc enim cauſalis eſt vera, ideò lux ſolis reſpicit diuerſa connotata vt v. g. calorem, & ſiccitatem, quia ob ſui eminentem naturam æquiualet illis qualitatibus, eaſque virtualiter continet in ſua ſimplici entitate. Vnde nec opus erit ſoluere rationes pro partibus oppoſitis productas, ſed concedendum erit omnes, non quidem ex toto, ſed ex parte probare, & ſingulas aliquid veri continere, quatenus vtrumque tam ſcilicet rei eminentia, quam connotatorum diuerſitas neceſſaria eſt modo explicato in ſuo genere ad fundandam hanc diſtinctionem; atque ita ſingulis ex illis opinionibus eſt aliquid concedendum, & permittendum.

Nequaquam tamen ob id permitti debet, quod illi Thomiſtæ dicebant, non ſolum ad formandam diſtinctionem rationis non eſſe opus recurrere ad extrinſeca connotata, ſed neque etiam requiri, quod intellectus reſpiciat ad aliquam diſtinctionem realem, ad cuius ſimilitudinem effingat diſtinctionem rationis, in quo puncto eis dat manus Paſqual. diſp. 57. cit. ſec. 4. Non, inquam, id permittendum eſt, quamuis enim concederemus poſſe in aliquo caſu haberi diſtinctionem rationis ratiocinatæ abſq; vllo recurſu ad extrinſeca connotata, vt videtur ipſe concedere Doctor 1. d. 8. q. 4. §. *contra iſtam poſitionem*, lit. E. vbi non vult abſolutè admittere illam propoſitionem, quod diſtinctio rationis ſumitur ſemper per comparationem ad diſtincta realiter, & extrinſeca connotata; quia bonum, & verum, ait, in creatura diſtinguuntur diſtinctione rationis (intellige ratiocinatæ, & nota hic Doctorem manifeſtè docere inter tranſcendentia non dari diſtinctionem formalem ex natura rei, vt in gradibus inferioribus ſed ſolum diſtinctionem ratiocinatam, quæ eſt peculiaris ſententia noſtra inter Scotiſtas) & tamen à nullis in re diſtinctis ſumitur hæc diſtinctio, ſed à bono, & vero in Deo, quæ ratione differunt. Quamuis, inquam, concederetur ad diſtinguenda aliqua plura ratione v. g. calorem & ſiccitatem in luce ſolari, ſemper opus non eſſe recurrere ad extrinſeca connotata, ſed ſufficere qualemcumque inadæquatam apprehenſionem lucis ſolaris, vt dicebant Amic. & Paſq. hoc enim non omninò inficior; adhuc tamen nequaquam concedi debet poſſe formari diſtinctionem rationis, quantum ad relationem formaliter importatam abſq; ordine ad diſtinctionem realem, ad cuius inſtar concipiatur; cum enim quicquid intellectus ſua negotiatione molitur, non niſi cum ordine quodã, & proportione ad ens reale machinetur, vt dictum eſt de ente rationis in vniuerſum diſp. 3. Log. q. 2. ar. 2. §. *quarto ſtatuendum*, ſic etiam nec ens rationis abſolutũ, nec reſpectiuum moliri poterit, niſi per comparationem, & ſimilitudinem ad ens reale abſolutum, vel reſpectiuum; cũ igitur diſtinctio rationis ſit ens rationis reſpectiuum, nempe relatio quædam fundata ſuprà plura eſſe rationis, conſequenter fatendũ eſt efformari non poſſe, niſi cum proportione quadam ad diſtinctionem realem. Ratio eſt, quia aliud eſt diſtinguere aliqua duo per ordinem ad extrinſeca connotata, vt v. g. animalitatem, & rationalitatem in homine per ordinem ad ſẽſationem, & diſcurſũ; aliud verò diſtinctionem illam rationis in ratione relationis efformare abſq; ordine ad diſtinctionem realem, ad cuius inſtar concipiatur, ad primum enim ſufficit concipere extrema illa eſſe ratione diſtincta ſumendo diſtinctionem rationis negatiuè pro ſola negatione identitatis rationis inter illa; at in ſecundo caſu ſumitur diſtinctio rationis poſitiuè, pro habitudine quadam diuerſitatis rationis inter illa extrema; & ideò ſicut nequit relatio rationis concipi ſine proportione, & ordine ad relationem realem, ita neque concipi poteſt, vel efformari diſtinctio rationis per modum poſitiuæ habitudinis inter extrema abſque ordine ad diſtinctionem realem, vt dictum eſt ſuprà nu. 255. vbi & rationes Paſqual. ad oppoſitum ſolutæ ſunt.

284 Quarta Opinio eſt Paſqualig. diſp. 57. cit. qui ſuppoſito neceſſitatem formandi diſtinctionem rationis prouenire ex imperfectione intellectus noſtri, vt ex fundamento extrinſeco, qui non valet rem vnico conceptu intelligere, vel cogi-

tur vti alienis ſpeciebus obiectum totum adæquatè non repræſentantibus; ex parte rerum duplex diſtinguit fundamentum, primum eſt diuerſitas connotatorum, cum videlicet eadem res ſimplex habet diuerſas connotationes, quibus correſpondent diuerſi termini præbentes intellectui fundamẽtum, & motiuum, vt poſſit rem diuerſis conceptibus intelligere in ordine ad eiuſmodi connotata; alterum fundamentum, inquit, non eſt penes aliquod connotatum, ſed eſt intrinſecum ipſi obiecto, in quo ſundatur diſtinctio, & ſolet communiter dici virtualis diſtinctio, & vtrumque fundamentum putat ſe ſolo, eſſe ſufficiens ad ſundandã diſtinctionem rationis ratiocinatæ abſque altero, adeout dari poſſit, & debeat aliqua diſtinctio, quæ habeat fundamentũ tantum in cõnotatis, non verò in intrinſeca natura obiecti, in quo puncto fauet opinioni Nominalium; & è contrà dari poſſit, ac debeat diſtinctio rationis ratiocinatæ, quæ non ſit cum ordine ad extrinſeca connotata, ſed fundetur ſolum in intrinſeca natura obiecti, in quo fauet Thomiſtis; vndè conſequenter aſſignat duplex genus diſtinctionis ratiocinatæ, vnum quod conſtituitur per ſola extrinſeca connotata, aliud verò, quod ſolum fundatur in intrinſeca natura obiecti abſque vllo recurſu ad extrinſeca connotata; quem dicendi modum pluribus ibi ſuadere, & comprobare conatur. Hoc tamen placitum facilè reijcitur ex dictis, nam primò contra Nominales oſtenſum eſt ſolam connotatorum diuerſitatem non ſufficere ad conſtituendum proprium diſtinctionis huius fundamentum; deindè contrà Thomiſtas oſtenſum eſt ſolam virtualem diſtinctionem obiecto intrinſecam non ſufficere, ſed regulariter vtrumque concurrere, vnde cum hæc duo fundamenta diſtinguendi ex parte obiectorum non ſint ſeparabilia, itaut poſſit dari aliqua diſtinctio, quæ fundetur in vno ex illis fundamentis, & non in alio, & è contrà, conſequenter multiplicanda non erunt genera diſtinctionis ratiocinatæ: ſi enim hoc genus diſtinctionis multiplicari poſſet, non niſi ex iſto capite multiplicari poſſet, vt & ipſe fatetur, nimirum ex ſeparabilitate iſtorum fundamentorum, ita quod vnum eſſe poſſet ſufficiens abſque alio.

285 Quinta, & nouiſſima opinio eſt Ouuied. cit. controu. 4. Met. punc. 7. n. 5. vbi ait fundamentum ex noſtro imperfecto modo cognoſcendi deſumptum, & ab omnibus conceſſum, eſſe ſufficiens & ad hanc præciſionẽ, ſeu diſtinctionem præciſiuam prædicati realiter cum alio identificari independenter à quibuſcunq; connotatis, & à fundamento aliquo ex reipſa deſumpto. Probat hoc exemplo ſenſationis externæ coloris albi longè diſtantis, ex vi cuius adeò imperfectè hic cernitur color, vt ſenſatio illa non diſcernat ſpeciem coloris, ſed illam cum alijs ſpeciebus confundat, non quia actu ſenſatio illa ſpecies alias coloris attingit, ſicuti intellectus dicitur confundere diſtinctas ſpecies animalis, cum illas omnes conceptu quodam confuſo cognoſcit inſtar vnius animalis; ſed quia etſi tantum ſpeciem illam coloris præſentem agnoſcit, adeò imperfectè illam attingit, vt ex vi illius ſenſationis non poſſit ſenſus diſcernere inter illam ſpeciem, & aliam, quam tunc ſentit, vel quã poſſet ſentire; neque huiuſmodi ſenſatio fundamentum dat intellectui ad diſcernendam ſpeciem coloris ex vi illius cognitam ab alia ſpecie coloris, quam poteſt cognoſcere, vel tunc cognoſcit. Itaque huiuſmodi ſenſatio, & cognitio, quæ illam conſequitur, ita eſt præciſiua, vt tantum attingat vnum obiectum ſingulare, & non alia, cum quibus illud confundit; dicuntur tamen ſenſatio, & cognitio, quæ illam conſequitur, ſuum obiectum confundere, quia ita illud attingunt, vt ſi poſteà ſenſatio illa perfectè attingeret alium colorem ſpecie diſtinctum, & cognitio quæ hanc ſenſationem conſequeretur, eundem colorem diſtingueret ab alijs, quos expreſſe cognoſceret ſub determinatis ſpeciebus conſtitutos, non valeret diſcernere inter hunc colorem modo perfectè cognitum, & illum imperfectè cognitum, ſed dubius maneret, an eſſet idẽ in ſpecie color modò perfectè cognitus, quem ſcit ad hanc ſpeciem pertinere, & color alius imperfectè agnitus, atque ſenſatus, cuius ſpeciem imperfectè valdè cognouit. Sed plena huius opinionis confutatio pendet ex inferius dicendis, ſupponit enim cum Nominalibus hic Auct. diſtinctionem rationis ratiocinatæ nullam ponere diſtinctionem in obiecto, ſed tantùm in conceptibus formalibus, item in diſtinctione ratiocinata dari tantum præciſiones ex parte actus, non autem ex parte obiecti, quæ omnia eſſe falſa in ſequentibus mox patebit; interim hic dicendi modus ex eo impugnari poteſt, quod imperfectio noſtri intellectus in concipiendo non poteſt eſſe proprium fundamentum diſtinctionis ratiocinatæ, quod hic inquirimus, vt diſtinguitur à diſtinctione ratiocinante, quia id etiam commune eſt diſtinctioni rationis ratiocinantis, nam & ipſa ex noſtro imperfecto concipiendi modo originem ducit, vt apud omnes exploratum eſt; ergo tale fundamentum aſſignatum ab Ouuied. non eſt ſufficiens pro diſtinctione ratiocinata, vt à ratiocinante diſtinguitur, quia vtrique ex æquo conuenit. Conf. quia ſi illa præciſio quam ipſe oſtendit fieri in illo ſuo exemplo ſenſationis externæ, ſufficeret ad ſundandam diſtinctionem ratiocinatam, tunc nedum intellectus, ſed ſenſus quoque quilibet poſſet diſtinctionem rationis ratiocinatæ efficere, quod tamen falſum arbitror, quia ſicut nullus ſenſus ens rationis efficere poteſt propriè de ipſo loquendo, vt diſput. 1. Logicæ dictum eſt, ita nequit efficere diſtinctionem rationis ratiocinatæ præſertim quæ habet fundamentum in re.

286 Dicendum itaque remanet ex dictis diſcrimen diſtinctionum rationis ratiocinantis, & ratiocinatæ petendum non eſſe, nec ex fundamento extrinſeco ſumpto ex noſtro imperfecto concipiendi modo, neque ex extrinſeco ſumpto ab alijs rebus diſtinctis, ad cuius ſimilitudinem intelligit ea, quæ non ſunt diſtincta, quia hæc fundamenta vtrique diſtinctioni ſunt communia; ſed ſumi debet ex fundamento intrinſeco rei ex ſui natura æquiualentis pluribus, vnde immeritò dixit Vaſquez ex parte obiecti nullum adeſſe veſtigium diſtinctionis, nam cum in ſe contineat perfectionem æquiualentem pluribus, ſufficiens fundamentum præbet intellectui, vt poſſit illud cognoſcere diuerſis cognitionibus, quia cognoſcibilitas adæquatur perfectioni entitatiuæ obiecti; neque eadem cognoſcibilitas reperitur in obiecto, cui appingitur diſtinctio rationis ratiocinantis, ſed totum ſuum fundamentum ſumitur ab intellectu diuerſo modo concipiente idem obiectum, & ſecundum eandem rationem intrinſecam; & licet aliquale etiam habeat ex parte rei, hoc tamen non eſt eiuſdem rationis cum fundamento diſtinctionis ratiocinatæ, nam in ea non continentur rationes illæ obiectiuæ, ſecundum quas fit diſtinctio, ſed adueniunt illi ex eo præcisè, quod cognoſcitur ab intellectu, quod dicitur propter varias relationes rationis, quæ habent fundamentum, & illi tribuuntur ab intellectu, ſed non eſt fundamentum obiectiuum, quod eſt quando diuerſæ rationes obiectiuæ ſunt reales perfectiones obiecti inter ſe identificatæ, qua de cauſa diſtinctio rationis ratiocinantis carere dicitur fundamento diuerſæ intelligibilitatis obiectiuæ ſaltim virtualis; vnde fit, quod licet relatio prædicabilitatis, & ſubijcibilitatis fundamentum aliquod remotum habeat in natura ſpecifica, tamen quia non ſunt rationes aliquo pacto reales, ſed merè intentionales, non diſtinguuntur ratione ratiocinata, ſed ratiocinante, ſiquidem illæ rationes non ſunt in ipſa re, ſed illi tribuuntur ab intellectu cum aliquo fundamento in re, quæ ſolet dici à noſtris non repugnantia. Itaque diſtinctio rationis ratiocinantis per hoc differt a ratiocinata, vel quia non habet fundamentum in ipſa re, ſed ſolum in modo cognoſcendi; vel ſi habet, illud non eſt ex continentia perfectionis extremorum, ſed ex capacitate, & non repugnantia, vt illi tribuantur in intellectu plures relationes rationis, at diſtinctio rationis ratiocinatæ non ſolum in obiecto habet capacitatem, vt illi tribuantur perfectiones extremorum, ſed verè illas in ſe continet.

Confirmatur hoc, & amplius declaratur ex Amic. loc. cit. quia vt obiectum habeat diſtinctionem rationis, neceſſariò debet eſſe terminus duarum cognitionum, cum enim fundetur ſuper plura eſſe rationis fundatur conſequenter ſuper plures cognitiones, hoc autem dupliciter contingere poteſt; primò ex ſola aptitudine obiecti potius extrinſeca, quam intrinſeca ſcilicet vt denominetur intelligibile à potentia intellectiua, quæ vt poteſt idem obiectum concipere duobus conceptibus, ſiue ſynonimis, ſiue non ſynonimis, ita obiectum dicitur aptum concipi duobus conceptibus; ſecundò non ſolum ex aptitudine obiecti, ſed etiam ex rationibus formalibus contentis in obiecto indiuisè ſecundum quas aptum eſt terminare duas cognitiones non ſynonimas, perindè ac ſi illæ rationes formales eſſent in re diſtinctæ; ex prima igitur cõditione obiecti oritur diſtinctio rationis ratiocinantis, & ex ſecunda diſtinctio rationis ratiocinatæ, quia licet obiectum, vt fundat vtramque diſtinctionem, habeat aptitudinem, vt duplici intellectione intelligatur, tamen hæc aptitudo non variat ſpeciem diſtinctionis, ſed quæ ingreditur ſignificatum obiecti cogniti, & repræſentati, quæ aptitudo cum non ſit in diſtinctis ratione ratiocinante, meritò diſtinguitur ab illa, in qua eſt. Ex hoc autem oritur proxima ratio diſcri-

diſcriminis inter has diſtinctiones, quia etiamſi diſtinctio rationis ratiocinantis habeat fundamentum, quatenus duplici cognitioni reſpondet obiectum reale, non tamen reſpondet in re, vel fundamentum pluralitatis, ſed hæc ſolum habet fundamentum in operatione intellectus; vel ſi aliquando pluralitas entium rationis habet fundamentum in re, non tamen illæ rationes, quæ ſunt plures, ſunt in ipſa re, vt ſubijcibilitas, & prædicabilitas in natura humana remotè habent fundamentum, tamen quia ſubijcibilitas, & prædicabilitas non ſunt in re, ſed ab intellectu illæ relationes rationis naturæ tribuuntur, ideò diſtinctio hominis, vt prædicabilis, & ſubijcibilis non dicitur rationis ratiocinatæ, ſed ratiocinantis; at verò in diſtinctione rationis ratiocinatæ non ſolum eſt fundamentum in re, & pluralitas, ſed etiam ipſæ rationes, quæ ſunt plures obiectiuè, ſunt in ipſa virtualiter contentæ.

287 Ex hactenus autem dictis de natura diſtinctionis rationis ratiocinatæ facilè deducitur explicatio oppoſitæ identitatis, quando enim res non habet tale fundamentum, vt poſſit ſecundum diuerſas rationes obiectiuas terminare diuerſos conceptus inadæquatos modo explicato, ſed nata tantum eſt facere vnum conceptum ſui adæquatum, & licet poſſit diuerſis modis concipi, & ſub diuerſis ſecundis intentionibus, tamen ſemper ſecundum eandem rationem obiectiuam concipitur ipſi intrinſecam, tunc nata eſt fundare identitatem rationis ratiocinatæ, vndè in propoſitione identica ſubiectum, & prædicatum non diſtinguuntur diſtinctione ratiocinata, quia Petrus v. g. ex parte ſubiecti, vel prædicati eſt aptus concipi diuerſis conceptibus, non quia dicat diuerſas rationes, ſed quia intellectus habet vim ſæpius concipiendi eandem rem, & ſub diuerſis ſecundis intentionibus; & Petrus à parte ſubiecti non diſtinguitur ratione ratiocinata à ſeipſo à parte prædicati, quia tam ex parte ſubiecti, quam prædicati habet eandem rationem formalem ſignificatam, & eſt tantùm diuerſitas in modo ſignificandi grammaticali, vel logicali, vt ſuprà explicatum eſt; Neque contra hanc doctrinam aliqua difficultas afferri poteſt, quæ ex anteà dictis facilè non ſoluatur, & adhuc magis ex dicendis quæſt. ſeq. vbi oſtendemus ex vi huius diſtinctionis poni quoque diſtinctionem in obiecto, quatenus intentionali modo exiſtit in intellectu.

ARTICVLVS III.

An hæc diſtinctio ſufficiat ad contradictoria componenda.

288 MOuent hoc quæſitum Thomiſtæ, vt amplius oſtendant vtilitatem diſtinctionis ratiocinatæ, cumque Scotiſtas adducant pro parte negatiua, ipſi tandem quæſitum reſoluunt amplectendo partem affirmatiuam; pro cuius probatione notant contradictionem non eſſe in rebus antè opus intellectus, ſi formaliter eam accipiamus, eſt enim in rebus fundamentum, in quo radicatur alterum ex contradictorijs, contradictio verò formalis habetur tantùm per intellectum, cum enim conſiſtat in affirmatione, & negatione, quatenus ſunt enunciatiuæ, vt docet Ariſt. capit. de oppoſitis, & conſequenter ſit oratio quædam enunciatiua, vt ibidem docet Ariſt. conſtat non poſſe habere eſſe, niſi per intellectum, quia affirmatio, & negatio, ſeu oratio enunciatiua eſt tantùm per intellectum aliquid de altero enunciantem. Tum quia, quando etiam concederetur vnum extremum contradictionis, putà affirmationem, eſſe à parte rei, non tamen eſt à parte rei negatio, ſed tantùm habet eſſe per rationem, vndè cum tota contradictio ſit per rationem, non poteſt inferre inter extrema diſtinctionem à parte rei, niſi fundamentaliter, & in potentia, ſed ſufficit illis diſtinctio rationis, atque ideò ſola diſtinctio rationis cum fundamento in re ſufficit ad contradictoria componenda; ita diſcurrit Soncin. 4. Metaph. quæſt. 30. Capreol. 1. d. 8. quæſt. 4. ad 6. Soto verſ. *ſciendum*, & cum ipſis alij Thomiſtæ.

Hanc quoque ſententiam ex Recentioribus ſequitur Paſqualigus tom. 2. Metaph. d. 59. pro cuius maiori intelligentia notat ſec. 2. num. 2. quod cum in præſenti quæritur, an diſtinctio rationis ſufficiat ad tollendam contradictionem, quæſtio intelligi debet, an ea quæ ſunt contradictoria, reddat non contradictoria reſpectu obiecti, non prout eſt in ſe, ſed prout ſubeſt diſtinctioni rationis; poteſt enim obiectum conſiderari dupliciter, primò prout eſt extrà intellectum terminans tamen cognitionem, deindè prout habet eſſe obiectiuè in intellectu; prout habet eſſe extra intellectum, ſeruat identitatem, nec in ipſo ponitur diſtinctio aliqua; prout verò habet eſſe obiectiuum, recipit in ſe diſtinctionem; contradictoria ergo comparari debent ad obiectum, non prout habet eſſe extrà intellectum, ſed prout obiectiuè exiſtit in ipſo. Et hoc ſenſu inquit diſtinctionem rationis ſufficere ad ſaluanda contradictoria; & ratio eſt, quia ſicut diſtinctio, quæ eſt à parte rei, ponit vnum extremum extrà aliud à parte rei, ita diſtinctio rationis cum fundamento ponit vnum extremum extrà aliud in eſſe obiectiuo, ergo quæ erant contradictoria reſpectu obiecti conſiderati ſecundum identitatem rei, deſinunt eſſe contradictoria reſpectu eiuſdem, prout ſecundum eſſe obiectiuum dicit diſtinctionem, conſequentia probatur tum quia diſtinctio realis tollit contradictionem ſecundum eſſe reale, ergo diſtinctio rationis debet tollere contradictionem ſecundum illud eſſe, quod inuoluit huiuſmodi diſtinctionem, hoc autem eſſe non eſt aliud, quam obiectiuum; tum quia contradictoria, vt ſint talia, debent comparari ad aliquod, quod ſit omninò vnum, & idem; quod ſi ſe habet, vt multiplex, deſinunt eſſe contradictoria, at ex vi diſtinctionis rationis obiectum ſe habet, vt multiplex, & dicit plures formalitates, itaut quæ ſunt propria vnius, non ſint propria alterius. Confirmat hoc, quia contradictio formaliter ſumpta contingit per intellectum tantum, & conſequenter cadit tantum ſupra obiectum, prout intellectui obijcitur, ergo ſi obiectum, prout obijcitur intellectui, eſt capax prædicatorum contradictoriorum poterunt de ipſo contradictoria prædicari cum veritate; poſita autem diſtinctione rationis obiectum eſt capax contradictoriorum, prout obijcitur intellectui, tunc enim ſe habet, vt multiplex, vndè quod conuenit vni extremo diſtinctionis, non conuenit alteri.

Quid ſibi velint Thomiſtæ in huius quæſiti deciſione non ſatis mihi conſtat, ſi enim intendunt hanc diſtinctionem rationis ſufficere ad vèrificanda contradictoria de eodem obiecto, non quidem prout eſt à parte rei, ſed prout exiſtit obiectiuè in intellectu, quemadmodum explicat Paſqualig. verum vtique dicunt, ſed malè in hoc ſenſu intelligendo quæſitum adducuntur Scotiſtæ pro parte oppoſita, & ipſi etiam libenter fatentur diſtinctionem rationis ſufficere ad componenda contradictoria rationis, ſicut enim contradictio fundata in entibus realibus concludit realem diſtinctionem, ita ſi fundetur in entibus rationis, dicunt concludere diſtinctionem rationis; immo nedum hoc concedunt de diſtinctione rationis cum fundamento in re, verum etiam de ipſa diſtinctione rationis ratiocinantis, vndè de eodem Petro poſito in prædicatione identica ſemel à parte ſubiecti, & rurſus à parte prædicati, inquiunt contradictoria enunciari poſſe, prout eſt obiectiuè in intellectu, & ſubſtat illis ſecundis intentionibus ſubiecti, & prædicati, quatenus enim ſubſtat vni, vtique non ſubſtat alteri. Sed ex modo loquendi Thomiſtarum vereor, ne tantum in hoc ſenſu intelligant ſufficere diſtinctionem rationis ad componenda contradictoria, verum etiam ſimpliciter, & abſolutè loquendo; moueor ad hoc iudicium ex doctrina, quam tradunt de contradictione, & negatione, quod non detur in rebus formaliter neq; verificetur, niſi per opus intellectus, ſi enim hæc doctrina vera eſt, ſequitur diſtinctionem rationis ſufficientem eſſe ad componenda quæcunque contradictoria abſolutè loquendo, quia contradictoria non dantur à parte rei, neque de rebus enunciantur, niſi prout obiectiuè exiſtunt in intellectu.

289 Sed hanc Thomiſticam doctrinam falſam eſſe oſtenſum eſt alibi, nam diſp. 4 Phyſ. q. 1. art. 1. probatum eſt negationes reales dari ſuo modo à parte rei formaliter, & nõ fundamẽtaliter tantum, citrà quamcunq; intellectus operationẽ, & propoſitionem negatiuam ita eſſe actu veram à parte rei formaliter, ſicut eſt affirmatiua, tam enim verum eſt à parte rei hominem non eſſe aſinum, quam quod ſit animal, vel corpus; ergo verè dari poſſunt contradictoria à parte rei, & non tantum per intellectum. Tum quia etiamſi concederetur contradictoria complexa, ſeu propoſitiones contradicentes non eſſe in rebus antecedenter ad opus intellectus, adhuc tamen contradictoria incomplexa actu dantur à parte rei independenter ab intellectu, nam, vt dixi, independenter ab opere intellectus dantur negationes, & priuationes reales in rerum natura, vt loco citat. concedit ipſemet Soncin. Tum quia etiamſi contradictoria complexa enuncientur de rebus media ſecunda operatione intellectus componentis, vel diuidentis, non inde

ſequitur eorum veritatem formalem, & actualem ab intellectu pendere, & ratio eſt, quia veritas, & falſitas propoſitionum non conſiſtit in conuenientia ipſarum cum re, vt habet eſſe obiectiuum in intellectu, ſed vt habent eſſe reale, & vt ſecundum illud terminant cognitionem, qua de cauſa ipſemet quoque Caiet. 1. par. qu. 39. art. 1. hanc Thomiſticam doctrinam inficiatur, vt inutilem ad ſaluandas contradictiones per diſtinctionem rationis. Stante ergo, quod dari poſſint contradictoria à parte rei, & non tantum per opus intellectua, ſanè reſolutio affirmatiua, & abſoluta à Thomiſtis data pro præſenti quæſito, quod diſtinctio rationis ſufficiat ad componenda contradictoria, non eſt bona; licet enim talis diſtinctio ſufficere poſſit ad componenda quædam contradictoria rationis, & quæ nequeunt de re verificari, niſi prout habet eſſe obiectiuum in intellectu, nequaquam tamen ſufficere poteſt ad componenda contradictoria realia, ſeu à parte rei verificata; & ratio eſt, quia hæc diſtinctio rationis ratiocinatæ ſupponit omnimodam identitatem obiecti à parte rei tam realem, quam formalem, & ſolum infert multiplicitatem obiectiuam, & intentionalem, vndè licet in eſſe obiectiuo res illa ſit multiplex, quia tamen in eſſe reali eſt vna, iam de eodem contradictoria verificarentur, & ſecundum idem; nec multiplicitas obiectiua ſufficeret ad contradictionem tollendam, quia talia contradictoria enunciantur de obiecto ſecundum eſſe reale, quod habet in ſe, non autem ſecundum eſſe obiectiuum, & intentionale, quod habet in intellectu,

290 Vt igitur propoſiti quæſiti rectam habeamus reſolutionem, diſtinguenda ſunt varia contradictoriorum genera iuxtà regulam iam traditam diſp. 1. Log. q. 5. art. 2. & non ſemel ſuperius inculcatam in hac diſp. n. 215. & 227. & 243. & 247. quædam enim ſunt contradictoria rationis, & fundata ſuprà diuerſum eſſe rationis, vt cum de eodem Petro in propoſitione identica verificatur, quod eſt ſubiectum, & non ſubiectum, prædicatum, & non prædicatum, & ad hæc contradictoria componenda ſufficit diſtinctio rationis ratiocinantis; quædam ſunt contradictoria ſecundum eſſe reale, ac entitatiuum, quæ nempe rei conueniunt ratione totius eſſentiæ, & exiſtentiæ, qua de cauſa vnum de re abſolutè negatur, & aliud abſolutè affirmatur abſque aliqua reduplicatione, & citrà quodcunque opus intellectus, vt eſſe, & non eſſe generari, & non generari, & alia huiuſmodi prædicata ſpectantia ad eſſe identicum, ac entitatiuum rei, & ad hæc contradictoria verificanda requiritur diſtinctio realis, ac entitatiua, qualis eſt inter rem, & rem, aut inter rem, & modum eius extrinſecum. Quædam verò ſunt contradictoria ſecundum eſſe formale tantum, quæ nempe non abſolutè rei attribuuntur, ſed cum reduplicatione ſcilicet illius formalitatis, cui immediatè conueniunt, & ratione ipſius toti rei, vt eſſe ſenſitiuum, & diſcurſiuum in homine, nam dicitur ſenſitiuus quatenus animal, & diſcurſiuus, quatenus rationalis, & ad hæc contradictoria verificanda, licet nō requiratur diſtinctio realis, ac entitatiua, exigitur tamen diſtinctio formalis actualis ex natura rei, quia illa contradictoria, quod nempe homo per rationalitatem eſt diſcurſiuus, & non per animalitatem, actu verificantur de ipſo ex natura rei citrà quodcunq; opus intellectus ex ſuprà n. 277. Quædam tandem ſunt contradictoria, quæ partim verificantur per opus intellectus, & partim præter opus intellectus, vt cum in ſole dicimus idem eſſe principium calefaciendi, & exſiccandi, & non eſſe idem; hæc enim contradictio a parte rei nō verificatur actualiter, & formaliter, quia à parte rei idem eſt vtriuſq; proximū principium ſcilicet Lux ſimplicisſima ſolaris, ſed tantum virtualiter, & fundamētaliter, quatenus vnica illa virtus duplici virtuti æquiualet, verificatur autem actualiter per opus intellectus, quando nempè intellectus eandem lucem ſolarem conceptibiliter partitur in duas virtutes, quarū vna ſit calefactiua, & altera exſiccatiua, & ratione vnius inquit lucem eſſe calefactiuam, non exſiccatiuam; vndè ad hæc, & ſimilia contradictoria componenda ſufficit diſtinctio rationis ratiocinatæ, vel virtualis diſtinctio, quæ cum ipſa coincidit; at minimè ſufficit ad componenda contradictoria actu à parte rei verificata, ſiue ſecundum eſſe reale, ac entitatiuum, ſiue ſecundum eſſe formale duntaxat, quod rebus ipſis ineſt ſecundum varias formalitates imbibitas per realem identitatem cum ipſis, vt ex profeſsò probatum eſt ſuprà in hac diſp. n. 247. & diſp. 9. Log. q. 1. art. 2. §. *quoad tertium*, ac ita expreſsè docuit Scot. 1. d. 2. q. 7. §. *ſed hic reſtat*, & d. 8. q. 4. & alibi frequenter, & Formaliſtæ paſſim trac. form. videantur probationes huius aſſerti loc. cit. quia ſemel dicta pluries repetere piget.

Sed obijcies diſtinctionem rationis ratiocinatæ ſufficere ad verificanda contradictoria etiam enunciabilia ante intellectua negotiationem, quod quidem manifeſtis oſtenditur exemplis: nam intellectus eſt eadem prorſus potentia, quatenus apprehenſiuus, iudicatiuus, ac diſcurſiuua, & tamen inquantum apprehenſiuus, non eſt iudicatiuus, & è contrà; pariter eadem Lux ſolaris eſt deſiccatiua luti, & liquatiua ceræ; & tamen quatenus deſiccatiua non eſt liquatiua; eadem albedo per eandem ſuam entitatem aſſimilatur alij albedini, & diſſimilatur, vel non aſſimilatur nigredini, & quatenus eſt aſſimilatiua, non eſt diſſimilatiua; eadem differentia eſt diuiſiua generis, & conſtitutiua ſpeciei, & inquantum conſtitutiua non eſt diuiſiua, nec è contrà, & ſic in multis alijs componuntur contradictoria actualia à parte rei per ſolam diſtinctionē rationis ratiocinatæ; certò enim certius eſt non interuenire diſtinctionē ex natura rei formalem, nam intellectus, vt apprehenſiuus, iudicatiuus, & diſcurſiuus eſt vna potentia, nō plures; eadem virtus eſt in Sole, qua reſoluit, & reſtringit; eadem prorſus entitas, qua albedo eſt aſſimilatiua, & diſſimilatiua, ac eadem tandem realitas, qua differentia eſt diuiſiua generis, & conſtitutiua ſpeciei, vndè quamuis ad euitandam difficultatem ab his, & ſimilibus exemplis deductam non vereantur aliqui diſtinguere vim apprehenſiuam, iudicatiuam, & diſcurſiuam in intellectu, liquatiuam, & conſtrictiuam in luce ſolari, tanquam diuerſas formalitates in ea exiſtentes; adhuc tamen conuincuntur alijs exemplis de albedine, & differentia, in quibus tergiuerſari non poteſt; cum igitur prædicata illa contradictoria non ſint ſynonima, componi debent per diſtinctionem rationis ratiocinatæ.

291 Reſpondet Mairon. 1. d. 8. q. 3. §. *ſed hic ſunt*, ad hæc, & ſimilia exempla, quod ibi non ſunt contradictoria, quia Sol eadem virtute deſiccat, & humectat, & per humefactiuam deſiccat, & per deſiccatiuam humectat, nec eſt ibi contradictio, nec diſtinctio; & ſic pariter ait ad alia exempla de albedine, & differentia. Sed dices Lux ſolaris inquantum humectat, non deſiccat, quia ſic deſiccaret ceram, & humectaret lutum. Reſp. Mairon. *ly inquantum* vel poſſe reduplicare virtutem, ſeu principium proximum agendi, & ſic concedit Solem inquantum humectat, etiam deſiccare, nec vllum hinc ſequitur inconueniens; alio modo poteſt reduplicare actionem ipſam humectandi, aut deſiccandi, & ſic concedit Solem, inquantum humectat, non deſiccare, quia tunc ſequeretur inconueniens illatum, & ſic pariter dici poteſt ad ſimiles inſtantias, ſi fierent in alijs exemplis. Sed dices rurſus, ſi ergo ſtante eodem prorſus principio, ac realitate verificatur, quod Sol inquantum humectat, non deſiccat, & differentia inquantum diuidit, non conſtituit, & albedo inquantum aſſimilat, non diſſimilat, quare ita non poſſumus dicere de Deo, quod inquantum intelligit, non vult, & è contrà, per eandem tamen prorſus virtutem, & potentiam. Reſp. Mairon. id concedi in exemplis allatis propter diuerſas actiones fundatas in eodem principio, vel propter diuerſas relationes, in Deo autem reſpectu eiuſdem principij non ſunt diuerſæ actiones; quæ ſolutio etiam à nobis data fuit ſuprà num. 216. vbi ad exemplum de intellectu diximus, quod cum dicitur intellectum apprehenſiuum, vt ſic, non eſſe diſcurſiuum, nec è contrà, non vtique contradictionem verificari de potentia intellectiua nudè ſumpta ſed conſiderata ſub illa reduplicatione operationis apprehenſiuæ, vel diſcurſiuæ, & ſic geminantur extrema, quantum ſufficit ad tollendam contradictionem; quia concipiuntur plures actiones plurificatæ in eodem principio proximo agendi; patet ergo qualiter in præfatis reduplicationibus ſit contradictio, & diſtinctio inter extrema, & quomodo non, quia quoad principium agendi nulla eſt ibi contradictio actualis, nec diſtinctio, ſed tantum quoad diuerſas actiones, vel relationes ſuper idem proximum principium fundatas.

Et pro huius ſolutionis maiori intelligentia aduertendum eſt, quod notauimus diſp. 2. de Anim. q. 1. art. 2. ad 1. princ. ex Scoto 1. d. 13. N. non ſemper penes diuerſitatem effectuum multiplicari quoque debere principia agēdi, quia opus nō eſt tantam diſtinctionem eſſe in principijs, quanta eſt in principiatis, ſed tunc tantū multiplicari debere, quando effectus ab eadem cauſa prouenientes requirunt ex ſuis rationibus aliquam, priorem diſtinctionē in principijs, ſeu diuerſum operandi modum, vt ibi dictum eſt de agere naturaliter, & liberè, qui ſunt modi operandi adeò oppoſiti, vt nequeant eidem omnino principio conuenire abſque aliqua diſtinctione; & ideò idem Doct. conſultò dixit 1. d. 1. q. 4. §. *iſta quæſt.* vt vbi

Bar-

Bargius aduertit, quod diuerſi modi operandi arguunt diuerſas potentias, ſed non diuerſi actus, quia actus diſtincti ſpecie ex diſtinctione obiectorum diuerſorum poſſunt eſſe ab eadem potentia, vt patet de velle, & nolle; & ſic patet, cur per eandem virtutem poſſit Sol humectare, & deſiccare, non autem Deus per eandem prorſus virtutem intelligere, & velle. Accedit notabilis doctrina ad hanc rem, quam Scot. habet 7. Metaph. quæſt. 19. §. *alia eſt opinio*, vbi docet, quod continentia virtualis, vel eminentialis non pertinet ad perfectiones ſimpliciter, quia tales actualiter continentur, & ſecundum proprias formalitates in ente perfecto, quemadmodum & ipſum formaliter denominant, quod etiam repetit 1. d. 8. q. 4. l. ſed pertinet ad perfectiones limitatas, & in genere; ex quo ſufficiens colligitur ratio, cur intellectus, & voluntas ſecundum proprias formalitates reponantur in Deo, vt perfectiones ex natura rei formaliter diſtinctæ, non ita calor, & ſiccitas in Sole, quia illæ ſunt perfectiones ſimpliciter, quæ formaliter poni debent in ente ſummè perfecto, iſtæ verò ſunt perfectiones ſecundum quid, & in genere, atque ideò eminenter ſolum, & virtualiter in luce ſolari contentæ; & hinc tandem deduci poteſt regula diſcernendi qualis, & quanta diſtinctio verſetur inter plures eiuſdem rei perfectiones, ſi namque ſunt perfectiones ſimpliciter, ac proinde in aliqua re ſecundum proprias formalitates contentæ, vt dicitur à Theologis de perfectionibus attributalibus in Deo, tunc neceſſario reperitur inter eas diſtinctio formalis ex natura rei; at ſi ſunt perfectiones duntaxat in genere; & in aliqua re virtualiter ſolum, vel eminenter contentæ, tunc inter eas ingenuè maior admitti non poteſt diſtinctio, quam virtualis, aut rationis ratiocinatæ. Dices, ſi hæc doctrina eſt vera, ergo etiam gradus tranſcendentales, ac prædicata Dei quidditatiua diſtinguuntur inter ſe ex natura rei formaliter, quia cum importent perfectionem ſimpliciter, debent in Deo reponi formaliter, & non virtualiter tantum. Reſp. ex hoc, quod ſunt perfectiones ſimpliciter, vtique in primo ente debere contineri formaliter, & non virtualiter tantum, vel eminenter; hinc tamen non bene deduci, quod diſtinguantur formaliter ex natura rei, niſi formalis illa continentia talis ſit, vt formaliter contenta proprias importet realitates, quas non important gradus tranſcendentales; vnde conſultò dixi ſupra quæſt. 12. in fine, nedum contingere virtualem diſtinctionem, quando aliqua plura virtualiter ſolum continentur in re ſuperioris ordinis vt conſtat de calore, & ſiccitate in Sole, ſed etiam quando continentur formaliter, vt dicitur de gradibus tranſcendentibus, ideoque etiam præfata regula cum mica ſalis eſt intelligenda, ac pariter, quod in ſimili dictum, eſt ſuprà diſp. 4. n. 8. & diſp. 1. Log. q. 5. ar. 2. in prima ratione, qua ibi probatur neceſſitas formalis diſtinctionis.

QVÆSTIO XVI.

Num præter præciſiones formales, etiam obiectiuæ ſint admittendæ.

292 QVia diſtinctionem rationis ratiocinatæ, ita explicuimus, vt ex vi ipſius ponatur aliqua diſtinctio rationis in obiecto, ſuprà quod cadit, quatenus per eam intellectus inadæquatè concipiens indiuiſibile prorſus à parte rei diuidit conceptibiliter in plures partes, ſeu formalitates; & vnam obiectiuè præſcindit ab alia, quia vno actu repræſentatur vna, quo non repræſentatur alia, in quo conſiſtit præciſio vnius ab alia; ne videamur ſupponere id quod eſt in controuerſia; pro complemento huius tractatus de identitatibus, & diſtinctionibus, opus eſt propoſitum examinare quæſitum, quod quidem apud Antiquiores in terminis motum non reperitur, eo quia piaculum fuiſſet tunc temporis præciſiones negare obiectiuas; omnes namque vnanimiter, paucis quibuſdam Nominalibus exceptis, vim intellectui tribuebant præſcindendi ex parte obiecti formalitates realiter identificatas, vt v.g. in homine animalitatem à rationalitate, in Deo relationes originis ab eſſentia. At Recentiores Societatis Patres ſemper aliquid noui afferre cupientes, quo doctrinam Scoticam, & Thomiſticam impugnent, quæ ſemper peripatetica fuit, cum id aſſequi non poſſent, in præcipuis tamen tum philoſophicis, tum metaphyſicis controuerſijs Nominaliſſimum contra Scotum, & S. Thomam erigere, & propugnare tentarunt; vndè in præſenti negant præciſiones omnes obiectiuas; quibus innixa erat tota metaphyſicalis doctrina Scoti, & D. Thomæ, & ſolas admittunt præciſiones formales, quæ ſe tenent ex parte actus præſcindentis; ita Hurtad. diſp. 6. Metaph. ſect. 4. ſubſec. 3. Arriag. diſp. 5. Log. ſec. 2. Ouied. contro. 4. Met. punc. 8. & alij eiuſdem Societatis Recentiores in Theologia, qui vltrò fatentur hanc non eſſe ſententiam ab ipſis inuentam, ſed Nominalium longa obliuione ſepultam, & obſoletam; quia igitur ex hoc principio metaphyſico negandi, vel admittendi præciſiones obiectiuas pendent præcipuæ reſolutiones tam in Metaphyſica, quam in Theologia, hic pro dignitate examinandus eſt hic punctus.

Quia verò nedum quæſtionis titulus, ſed etiam fortaſsè termini ipſius in noſtris ſcholis ſunt ignoti, pro maiori eius intelligentia notandum eſt duplicem excogitari poſſe præſcindendi modum inter formalitates identificatas, vnum ex parte actus, alium ex parte obiecti; tunc fit præciſio ex parte obiecti, quando intellectus ita verſatur circa eandem rem plures formalitates vnitiuè continentem, vt eas intelligibiliter abinuicem ſeparet, & vno actu vnam formalitatem attingat, quo non exprimitur alia, qua de cauſa actus illi dicuntur inadæquati, quia ſicut neutra illarum formalitatum ſeorſim ſumpta totam rei eſſentiam dicit, ita ſinguli actus tangentes ſingulas formalitates ſeorſim ſumpti inadæquatè ſolum, & confusè rem exprimunt, quia vnam tantum formalitatem eius declarant; quia igitur hoc præſcindendi modo intellectus rem phyſice, ac entitatiuè vnam partitur in duplicem formalitatem, quarum vna exprimitur per vnum actum, & alia per alium, talis præciſio dicitur obiectiua, quatenus partitio, & præciſio etiam ſuper obiectum cadit; quod quidem poteſt dupliciter contingere, quia vel illæ plures formalitates in eadem re formaliter continentur, & ſecundum proprias rationes formales, quomodo animalitas, & rationalitas dicuntur eſſe formaliter in homine, ac attributa in Deo; vel virtualiter ſolum, & eminenter, quo pacto calor, & ſiccitas dicuntur contineri in luce ſolari, vegetatiua, ac ſenſitiua in anima rationali in opinione multorum. Quando intellectus diuerſis actibus attingit formalitates diuerſas eiuſdem rei in ipſa primo modo contentas intrinſecè vnitiuè, & per ſolam identitatem realem, talis præciſio eſt obiectiua ex natura rei independenter ab intellectus negotiatione, ideò enim intellectus in eo caſu vnam formalitatem intelligit ſine alia, vel alia non intellecta, quia à parte rei vna eſt actualiter diſtincta, & præciſa ab alia; & talis præciſio licet fiat ab intellectu per conceptus inadæquatos reſpectu totius eſſentiæ, quæ ex illis diuerſis formalitatibus integratur, illi tamen conceptus in ſuo ordine dici poſſunt adæquati, quia ſingulis correſpondent in re propriæ realitates, in quibus fundantur, & quas adæquatè exprimunt, quod declarari poſſet exemplo animalitatis, & rationalitatis reſpectu totius hominis. Quando autem intellectus diuerſis actibus attingit formalitates diuerſas eiuſdem rei ſecundo modo in ipſa contentas ſcilicet virtualiter, vel eminenter, talis præciſio non eſt obiectiua omninò ex natura rei, quaſi intellectus attingat illas, vt obiecta ex natura rei diſtincta, immo actualem illam partitionem facit intellectus, licet cum fundamento in re quæſt. præced. explicato, & tunc varij conceptus intellectus, quibus conceptibiliter partitur eandem rem in plures formalitates, dicuntur prorſus inadæquati, nedum quia rem totam ſinguli ſeorſim ſumpti inadæquatè explicant, ſed etiam quia neuter ſumitur, aut fundatur in propria realitate ei in re correſpondente, ſed omnes, & ſinguli ſumuntur ab eadem prorſus re, & realitate inadæquatè concepta; præciſiones obiectiuas primi generis admittunt Scotiſtæ; Thomiſtæ verò admittunt ſolum præciſiones obiectiuas ſecundi generis; Nominales tandem vtraſque negant, & ſolas admittunt præciſiones formales, & ex parte actus.

Poteſt item idem indiuiſibile obiectum ita attingi, vt licet totum formaliter per quemlibet actum attingatur, neque ex parte obiecti aliquid correſpondeat alteri, tamen ita confusè cognoſcatur, vt apparere videatur ſolum ſecundum vnum prædicatum, non verò ſecundum aliud, v.g. viſio coloris è longinquo aliquando ita eſt confuſa, vt poſſimus diſcernere eſſe colorem, non verò vtrum ſit albedo, rubedo, nigredo &c. qui actus cum ſit à potentia materiali, & intuitiuus non præſcindit, nihilominus tamen totum illud obiectum ita imperfectè cognoſcit, ac ſi ſolum cognouiſſet rationem coloris, non verò rationem albedinis; hic ſecundus modus cognoſcendi obiectum confusè dicitur à Recentioribus præciſio formalis tantum, quia præciſio illa, & confuſio omninò ſe tenet ex parte actus, vt explicat Arriag. diſp. 5. Log.

Log. nu. 23. nullatenus autem ex parte obiecti. Conueniont igitur in hoc præciſio formalis, & obiectiua, quod vtraque eſt imperfecta cognitio obiecti, at obiectiua differt à formali, quia hæc attingit totum obiectum, illa verò inadæquatè ſolum ſecundum vnam formalitatem, ſeu ſecundum vnum gradum; ſolas igitur huiuſmodi præciſiones formales admittunt Nominales, & in eis caſibus, in quibus Thomiſtæ, & Scotiſtæ aſſignant præciſiones obiectiuas, cenſent tantum dari formales v. g. in diſtinctione graduum Metaphyſicorum, ac diuinorum attributorum, vel relationum ab eſſentia; verum tamen eſt nonnullos ex citatis Recentioribus ſaltim in diuinis præciſiones admittere obiectiuas vltrà formales, vt Arriag. loc. cit. alij verò vniuerſaliter eas negant tam in creatis, quam in diuinis.

ARTICVLVS I.

Præter formales præciſiones, dari quoque obiectiuas.

293 Dicendum tamen eſt tam in diuinis, quam in creatis præter præciſiones formales admittendas etiã eſſe obiectiuas. imò formales nunquam dari ſine obiectiuis. Hæc eſt communis ſententia Realium tam Thomiſtarum, quam Scotiſtarum contra Nominales, & quamuis hæc quæſtio à veteribus Scholaſticis nõ reperiatur in terminis agitata, id non eſt quia hæc veritas ipſos latuerit, ſed quia potius erat apud illos ita explorata, vt nunquam fuerit in dubium reuocata. Probatur itaque primò dari debere præciſiones obiectiuas primi generis, quæ nimirum fundantur ſupra plures realitates eiuſdem rei ab inuicem ex natura rei diſtinctas, quæ quidem præciſiones receptiſſimæ ſunt in ſchola Scotiſtarum, & probatur omnibus illis rationibus, quibus ſupra in hac diſp. quæſt. 11. probata eſt neceſſitas diſtinctionis formalis ex natura rei, & quibus infrà probatur diſp. 8. q. 6. ar. 2. tali genere diſtinctionis abinuicem ſecerni omnes gradus metaphyſicos prædicamentales, vt v. g. genericom, ac differentialem, animalitatem ſcilicet & rationalitatem; admiſſa namque tali diſtinctione inter illos ex natura rei, planè ſequitur, cum intellectus vnum gradum præſcindit ab alio, vt cum hominem intelligit in ratione animalis, non verò rationalis, aut è contrà, tales præciſiones eſſe obiectiuas ex natura rei, quatenus actus intellectus feruntur ſuper obiecta ex natura rei formaliter inter ſe diſtincta antecedenter ad illos. Quod ſi cum Thomiſtis ſola virtualis diſtinctio inter eos gradus admittatur antecedenter ad opus intellectus, cum poſteà intellectus vtendo ſua facultate præciſiua vnum gradum præſcindit ab alio, ratione illius fundamenti præcedentis in re, ſaltim inferre licet præciſiones obiectiuas factas per opus intellectus cum fundamento in re; Conſequentia patet, quia vna vel altera diſtinctione admiſſa inter gradum genericum, & differentialem, ſequitur gradum genericum poſſe concipi ſine differentiali præciſione ſe tenente ex parte obiecti, natura enim poteſt concipi ſine eo, quod eſt extrà eius eſſentiam, cum ergo differentia ſit extrà eſſentiam naturæ genericæ, vt dictum eſt in Logica diſp. 5. qo. 3. art. 2. ſequitur iſtam poſſe concipi illa non concepta, quod eſt obiectiuè ab illa præſcindi.

Reſpondet Arriag. cit. num. 47. differentias eſſe de eſſentia rationis communis, non tamen ita vt quælibet differentiæ ſint de eſſentia cuiuslibet rationis communis, ſed hæc differentia de hac ratione communi, ſeu de hac animalitate, & illa de illa ratione communi; quare hæc ratio communis v. g. animalitatis hominis benè poteſt concipi ſine differentia equi, quæ non eſt de eius eſſentia, non tamen ſine rationalitate, à qua nullo modo diſtinguitur. Sed hæc ſolutio ſolidè exploditur infrà diſp. 8. nu. 204. quia ſi per eandem prorſus formalem rationem animalitas in homine conſtituitur, qua rationalitas, tunc ratio animalis concipi non poſſet, vt communis equo, & homini magis, quam rationalitas. Tum quia ratio animalis etiam in homine eſt ea natura ſua in plures ſpecies plurificabilis, non verò rationalitas, ergo non eſt eadem ratio formalis vtriuſque. Tum quia cum conceptus animalis abſtrahatur ab homine, & ab equo, quæro an de ratione talis conceptus, vt eſt communis omnibus ſpeciebus, ſint differentiæ contractiuæ; quod ſi non ſunt de ratione illius, vt ſic, ſanè nec erunt diſtributiuè in hac, vel illa ſpecie, quia dum ad inferiora contrahitur, ſuum formale conſtitutiuum non mutatur. Tum quia totum, quod eſt de eſſentia ſuperioris, eſt etiam de eſſentia cuiuſcunque indiuidui, ſi ergo differentia non eſt de eſſentia animalis, vt ſic, abſtracti ab hac, & illa ſpecie, neque etiam erit de eſſentia animalis contracti ad hanc, vel illam ſpeciem, quod eſt indiuiduum animalis, vt ſic. Reſpondet rurſus Arriag. non eſſe de ratione cuiuſconque indiuidui totam rationem ſuperioris ſecundum quod dicit ex parte obiecti, ſed ſecundum id, quod dicit ex parte actus. Contrà, actus ille confuſus, in quo confunduntur omnes ſpecies in ratione animalis, vel exprimit, ſeu repræſentat ſolum id, in quo conueniunt illæ ſpecies, vel etiam id, in quo differunt; ſi primum, habetur intentum, quod nec ex parte obiecti, nec ex parte actus differentiæ ſunt de eſſentia rationis communis; ſi ſecundum, ergo actus ille non erit omninò confuſiuus ſpecierum, ſed etiam diſtinctiuus, quia ſpecies nequeunt confundi in illis rationibus, per quas diſtinguuntur abinuicem; itaque animal, quod eſt in homine, eſt ſolùm rationale per identitatem, & realem eius vnionem cum illa differentia in illo tertio, non autem per formalem incluſionem vnius in alio; nam ſi in conceptu eſſentiæ animalis includeretur rationale, non poſſet abſtrahi ab illo, ſeu præſcindi nec præciſione ſe tenente ex parte obiecti, vt ipſi concedunt, neque ex parte actus, quia hoc ipſo quod actus ille non repræſentaret rationalitatem, conſequenter neque repræſentaret animal hominis, quia in eius ratione formali includitur rationalitas ex Aduerſarijs, & per hoc etiam reijcitur prolixa, ac tædioſa ſolutio Ouuied. ad idem argumentum, quæ omninò coincidit cum reſponſione Arriagæ.

294 Confirmatur totum argumentum cum ſua replica, quia ratione diſtinctionis formalis inter animalitatem, & rationalitatem vertenus ſecundum Scotiſtas, aut ſaltim virtualis ſecundum Thomiſtas, poteſt vnum ex illis eſſe obiectiue in intellectu abſque eo, quod adſit alterum, ergo obiectiuè præſcindunt abinuicem, cum ſecundum eſſe obiectiuum vnum ſeparetur ab alio. Reſpondet Hurtad. ex Nominalibus cognitioni de animali ex parte hominis reſpondere in recto animal rationale, & omnia quæ ſunt idem realiter, cum illis, itaut ille actus nulli formalitati det denominationem cogniti immediatè, & formaliter, quin formaliter, & immediatè eandem non det toti entitati eius obiecti, ſic qua ratione animal terminat cognitionem illam, eadem eandem terminat rationale, Petreitas, & cæteræ formalitates, itaut nulli ex illis conueniat carentia terminationis formalis, & immediatæ: at verò cognitioni animalis reſpondent ex parte obliqui connotari ſenſiones, quæ ſunt cauſa obiectiua, ob quam cognitio illa totum obiectum denominat animal, quia penetrans ſenſiones eſſe effectus vitales eius obiecti cognoſcit illud eſſe animal, quod penetrat effectibus, qui in ſolo reperiuntur animali; cognitio ergo de animali ex parte obiecti habet idem omninò in recto, nempe totum Petrum, ac cognitio de rationali, ſed hæc attingit in obliquo diſcurſum, illa verò ſenſionem.

Sed facilè reijcitur ex noſtris principijs hæc Nominalium doctrina, primò quia diſtinctio per connotata eſt extrinſeca, & regulariter loquendo ſupponit aliquam priorem intrinſecam in connotante, quotieſcumque enim aliquid diſtinguitur per ordinem ad diuerſa connotata, ex intrinſeco ſuo habet quod reſpiciat illa connotata, ergo ex intrinſeca ſua natura habet, quod ſit diſtinguibile in ordine ad diuerſa connotata, & conſequenter ſecundum ſuum eſſe intrinſecum fundat aliquam diſtinctionem ſaltim rationis, vt conſtat ex dictis ſuprà nu. 248. ergo in propoſito ideò homo per animalitatem connotat ſenſiones, & per rationalitatem diſcurſus, quia ſunt formalitates alterius rationis, nam ſi eſſent omninò eiuſdem rationis, nulla poſſet afferri cauſa, cur potius per animalitatem connotentur ſenſiones, quam per rationalitatem, & cur per iſtam diſcurſus potius, quam per illam. Deindè falſum eſt cognitionem de animali, & de rationali conuenire omninò in obiecto directo, & ſolum differre in obliquo per connotationem ſenſionum, vel diſcurſuum, probatur aſſumptum, quia vnum illorum in ſenſu formali negatur de altero, itaut negatio cadat, non dum ſupra connotata in obliquo, ſed etiam ſupra ipſas formalitates in recto, non ſolum enim dicimus ſenſiones non ſunt diſcurſus, ſed dicitur etiam quod animalitas non eſt rationalitas; Præterea extrema illa fundant diuerſas habitudines, quia vnum fundat rationem genericam, & aliud differentialem, vnum eſt radix vnius proprietatis & aliud alterius, quæ quidem omninò ſaluari non poſſunt, niſi extrema illa ex ſua ratione intrinſeca dicant formalitates diuerſas, & abinuicem præciſas vel ex natura rei, vt nos dicimus; vel

fal-

ſaltim per opus intellectus cum fundamento in re, vt dicunt Thomiſtæ; quod etiam an ſufficiat, patebit diſp. 8. quæſt. 6. art. 2. Tum quia diſtinctio optimè conuincitur ex eo, quod vnum extremum ex ſe habeat aliquid, quo alterum careat, at illa extrema ita ſe habent, vt ſecundum propriam formalitatem vnum habeat aliquid, quo alterum careat, nam rationalitas v.g. ex ſe habet quod ſit propria vnius ſpeciei, animalitas verò, quod ſit communis pluribus; & vt eorum vtamur exemplis. animalitas ſecundum propriam rationem habet, quod connotet ſenſiones, & rationalitas diſcurſus, neceſſariò igitur diſtinctionem aliquam admittunt in proprijs formalitatibus, ſi enim ſunt omninò idem ex parte obiecti, planè quicquid connotabitur ab vno, connotabitur & ab alio, nec ſufficiens ratio afferri poteſt, cur illa cognitio animalis ſit potius cognitio illius obiecti in ordine ad operationes animalis, & cur explicet illud obiectum per vocem *animal*, potius, quam per vocem *rationale*, cum vtrumque eodem modo attingatur. Reſpondet Arriag. cit. nu. 45. cauſam illius efficientem eſſe imperfectam ſpeciem illius obiecti deſumptam ex operationibus communibus omnibus animantibus, cauſam verò intrinſecam, & formalem eſſe ipſam differentiam ſpecificam cognitionis, quæ ex ſe habet repræſentare obiectum cum hac potius claritate, quam cum alia. Contrà, neutra cauſa ſufficienter aſſignatur, non quidem efficiens, quia per Nominales eadem prorſus entitas, & formalitas in homine eſt principium efficiens ſenſionis, & diſcurſus, ergo non eſt maior ratio, cur ſpecies ex ſenſionibus deſumpta pariat cognitionem animalis, vt ſic, quam rationalis; nec etiam benè aſſignatur cauſa formalis intrinſeca, quia differentia ſpecifica cognitionum ſumi ſolet ex diuerſitate obiectorum ex 2. de Anim. 33. aut ſaltim ex aliqua differentia ſe tenente ex parte obiecti, quæ in propoſito aſſignari nequit; tum quia vna cognitio dicitur clarior alia reſpectu eiuſdem obiecti, quatenus plura, vel minora prædicata illius manifeſtat, quorum ſingula proprias important formalitates obiecto intrinſecas. Fortè dices ſenſiones ideò potius in homine ducere in notitiam animalis, quam rationalis, quia ſunt communes omnibus animalibus, non ſic diſcurſus. Contrà, quia id alia de cauſa contingere nequit, niſi quia formalitas animalis de ſe communis eſt omnibus ſentientibus, imò hæc eſt ratio à priori, cur ſenſiones ſint operationes omnibus ſentientibus communes, non ita diſcurſus, quia nimirum animalitas eſt communis omnibus animantibus, ſed rationalitas eſt propria hominis.

295 Secundò principaliter probatur noſtra Concluſio ex via Metaphyſicæ compoſitionis, quando namque intellectus diſtinguit inter rationem genericam, & ſpecificam, ſanè ita illas diſtinguit, aut ex natura rei ita diſtinctas reperit, vt ex illis duabus rationibus concipiat conficit compoſitum vnũ metaphyſicum, tanquam ex actu, & potentia metaphyſicis, & hanc compoſitionem ita concipit, vt ſe teneat ex parte obiecti, ergo vel diſtinctio earum præcedit in obiecto, vel ſaltim ab intellectu cauſatur in ipſo, quia compoſitio conſiſtere nequit, niſi inter componentia aliqua diſtinctio intercedat. Reſpondet Arriag. compoſitionem ex genere, & differentia non eſſe in obiecto, ſed prouenire extrinſecè ab vno actu, quo confunditur cum pluribus, & ab alio, quo ab illis diſtinguitur; vndè eadem diſp. 5. nu. 10. inquit hominem non componi verè ex genere, & differentia, quia cum genus, & differentia formaliter non ſint à parte rei, non poteſt realiter genus, & differentia componere, ſed illa compoſitio eſt ſolum per intellectum, quatenus cognoſcitur homo, & per actum, qui tendit ad plures ſpecies, & per actum qui tendit ad differentiam illarum. Hæc ſolutio exploditur ex dictis diſp. 5. Log. q. 3. art. 2. ac dicendis infra diſp. 8. n. 197. quibus in locis oſtenditur compoſitionem metaphyſicam non eſſe omninò rationis, ſed aliquo pacto realem, vel ſaltim cum fundamento diſtinctionis in re, & ex parte obiecti inter rationem genericam, & ſpecificam. Tum quia ſi compoſitio metaphyſica prouenit extrinſecè ab vno actu, quo homo v.g. confunditur cum pluribus ſpeciebus, & ab alio, quo ab eis diſtinguitur, vt ait Arriag. planè nulla reddi poteſt ratio, cur hæc compoſitio ipſi quoque Deo cum omni proprietate applicari non poſſit, quia etiam ipſe concipi poteſt aliquo actu, quo confundatur cum creatura in aliquo prædicato tranſcendenti, & alio actu, quo ſecernatur ab illis. Nec valet cum ipſo dicere, talem compoſitionem non admitti in Deo, quia in Deo non admittitur communiter ratio vniuoca ipſi, & creaturis, vt requiritur communiter ad genus. Non valet, quia modo ferè apud omnes talis ratio vniuoca admittitur communis ipſi, & creaturis, & hoc tenet ipſe Arriag. diſp. 11. Log. ſec. 4. de ratione communi entis, imò admittit poſſe dici genus; quod ſi ita eſt, planè in eius ſententia ſequitur Deum eſſe compoſitum ex genere, & differentia cum omni proprietate, perindè, ac creaturas, quod hactenus nemo ſanæ mentis admiſit.

296 Tertiò probatur ex dicendis diſp. 9. de naturis communibus, hæc enim vox *homo*, non immediatè ſignificat Petrum, & Ioannem, ſed aliquam naturam communem ambobus ſaltim per indifferentiam, vt ibi explicabitur, ergo ex parte obiecti ſignificari correſpondet illi aliquod commune Petro, & Ioanni, quod ſit obiectum cognitionis, cui correſpondet, & erit obiectiuè præciſum à differentijs Petri, & Ioannis. Reſpondet Ouuied. contrmicou. 4. cit. num. 32. conceptum reſpondentem huic voci *homo*, & ipſam vocem reſpicere ex parte obiecti Petrum, Ioannem, Franciſcum, & alia indiuidua contenta ſub ſpecie hominis, quæ repræſentantur per conceptum quendam confuſum reſpondentem huic voci *homo*. ex vi cuius intellectus non diſcernit inter plura illa, quæ per talem cognitionem attingit, etiamſi illa attingat ex parte obiecti ſecundum differentias, ex vi quarum inter ſe diſcernuntur; ſicuti viſio coloris viridis valdè diſtantis colorem attingit ſecundum differentiam ſpecificam, adeò tamen confuſè, vt ex vi illius non diſcernat ſenſus, neque fundamentum tribuat intellectui diſcernendi inter colorem viridem, & nigrum. Hæc Nominalium doctrina tam impugnata eſt diſp. 8. Log. qu. 1. art. 1. diſputando contra Arriag. & Hurtad. vtentes illa ad ſolutionem eiuſdem argumenti; & adhuc impugnabitur infra diſp. 9. nam licet homo mediatè ſignificet Petrum, Paulum, Ioannem &c. immediatè tamen illa ſignificare non poteſt, quia obiectum immediatè ſignificatum per hanc vocem *homo* prædicatur de Petro, & Paulo, ergo dicit aliquid commune vtrique obiectiuè præciſum à differentijs vtriuſque, alioquin ſenſus illius propoſitionis *Petrus eſt homo*, eſſet hic, Petrus eſt Petrus, Paulus, Ioannes &c. Reſpondet Ouied. obiectum ſignificatum per hanc vocem *homo*, quod prædicatur de Petro, & Ioanne, non verificari de Petro, quatenus verificatur de Ioanne, quia de Petro verificatur, quatenus in illo obiecto, quod continet collectionem indiuiduorum, continetur Petrus, ad quem tanquam ad ſubiectum verificationis totum prædicatum contrahitur, cum dicimus *Petrus eſt homo*, & de Ioanne verificatur, quatenus in illo obiecto continetur ipſe Ioannes, ad quem tanquam ad ſubiectum verificationis contrahitur obiectum ſignificatum ex parte prædicati, cum dicimus, Ioannes eſt homo.

Hæc etiam Nominalium doctrina ibidem impugnatur, quia vt argui. Lichet. 2. d. 3. qu. 1. §. *ad reſponſionem* ex ea ſequeretur in qualibet propoſitione ſuperioris de inferiori propriam naturam prædicari de proprio indiuiduo, & ſic cum dicimus, Petrus eſt homo, non eſſet prædicatio ſuperioris de inferiori, nec vniuerſalis de ſingulari, ſed eiuſdem de ſeipſo; conſequentia patet, quia prædicatum non haberet maiorem latitudinem ſubiecto, ſi de ſe non eſt communius illo. Conf. quia cum dicimus, Petrus eſt homo, vel ly homo vt dicitur de Petro, ſignificat totam collectionem indiuiduorum humanæ ſpeciei, vel hoc præciſe indiuiduum; non primum, vt & ipſi concedunt, ergo ſecundum, & ſic prædicatio erit eiuſdem de ſeipſo. Tum quia cum dicimus in prædicatione ſignata, homo prædicatur de pluribus numero differentibus, & deindè inferimus per exercitam, ergo Petrus eſt homo, illud idem obiectum quod prædicabatur ſignatè, prædicatur etiam exercitè à parte rei, ſed id quod fundabat prædicationem ſignatam, erat natura humana communis pluribus numero diuerſis, ergo eadem quoque prædicatur exercitè, licet ſub diuerſis terminis primæ vel ſecundæ intentionis, quæ obiectum non variant à parte rei. Tum quia ſi prædicatum *homo*, non eodem modo verificatur de Petro, ac de Ioanne, iam in eo non erunt ſimiles. Confirmatur hoc argumentum cum replica, quia implicat manifeſtè, quod in ſua reſponſione aſſumebat Ouied. conceptum reſpondentem huic voci *homo* attingere immediatè omnia indiuidua ſpeciei humanæ etiam ſecundum proprias differentias ex parte obiecti, at ex parte actus eſſe adeò confuſum, vt ex vi illius nequeat diſcernere inter illa plura. Hoc, inquam, mihi palam implicare videtur, quia cognitio illa tantum obiecta attingit, quæ repræſentat, & manifeſtat, & è contra; ſi ergo conceptus reſpondens huic voci *homo* attingit immediatè omnia indiuidua, & omnes eorum formalitates ex parte obiecti, vtique per talem cognitio-

nem

Digitized by Google

nem ſciet intellectus inter illa plura diſcernere: quod ſi inter ea diſcernere nequit, ſignum eſt intellectum non attingere rationes differentiales eorum, nec tales per conceptum hominis repræſentari, aut explicari. Neque exemplum ab Ouied. adductum de viſione coloris viridis longè diſtantis ſuffragatur, nam falſum eſt talem viſionem attingere in eo caſu colorem viridem, vt ſic, tunc enim diſcerneret illum à nigro; quod ſi adeò confusè illum repræſentat, vt ſenſus eum diſcernere nequeat à nigro, hoc manifeſtum inditium eſt per talem viſionem non attingi colorem viridem in tali ſpecie, vt exiſtit à parte rei; neque tamen ob id dico in tali caſu videri colorem, vt ſic, quia vniuerſale non videtur, nec eſſe poteſt obiectum ſenſus; quod igitur videtur eſt color ille viridis, ſed ratione diſtantiæ ita modificatur per medium, vt appareat illius coloris confuſi, qui tamen eſt aliquis color in ſpecie infima, vndè etiam dari poſſet color à parte rei, qui talis de propinquo appareret, vt adhuc pauló infrà magis explicabitur.

297 Quartò probatur ex vi illatiua diſcurſus, nam in diſcurſu aliquid infertur de aliqua re, quod non erat anteà notum, vt cum ex eo, quod Deus eſt æternus, infertur eſſe immutabilem; ex hoc quod Angelus eſt intellectiuus, infertur eſſe volitiuum, & vniuerſaliter vna ratio metaphyſica infertur ea altera; ſed certè id fieri non poſſet, niſi adeſſet aliqua diſtinctio à parte obiecti noti, & ignoti, vt nimirum notum ſit quoad vnam formalitatem, non quoad aliam, ergo &c. Maior patet, probatur minor, quia diſcurſus eſt à re nota ad ignotam progreſſio, in quo ſane inſinuatur aliqua diſtinctio inter inferens, & illatum ſe tenens ex parte obiecti, alioquin in quolibet diſcurſu committeretur petitio principij. Conf. tenet hæc conſequentia, animal eſt ſenſitiuum, ergo homo eſt ſenſitiuus, equus eſt ſenſitiuus, leo eſt ſenſitiuus &c. ergo illud antecedens, & hoc conſequens non dicunt omninò idem ex parte obiecti, quaſi animal eſſe ſenſitiuum, ſit formaliſſimè idem, quod hominem eſſe ſenſitiuum, equum eſſe ſenſitiuum &c. vt opinatur Ouied. ſed eſſet manifeſta petitio principij. Conf. adhuc, nam in conceptu animalis affirmãtur prædicata ſuperiora ſaltem implicitè, nam valet arguere ab inferiori ad ſuperius affirmatiuè, Petrus eſt animal, ergo viuens, ergo corpus &c. & tamen non affirmantur prædicata inferiora, quia a ſuperiori ad inferius, non tenet affirmatiuè, eſt animal ergo rationale; ergo animal, & rationale omnino diſtinguuntur ea parte obiecti, nam ſi forent omninò idem, vtique dici poſſet, hoc eſt animal, demonſtrando hominem, ergo eſt rationale,

Ad hanc vltimam conf. reſpondet Arriag. cit. num. 42. circà idem indiuiſibile obiectum poſſe eſſe plura nomina, non ad ſignificandum res diuerſas, ſed ad ſignificandum diuerſum modum idem obiectum cognoſcendi v. g. vox *homo* & vox *animal rationale* idem prorſus ſignificant in omnium ſententia, & totum quod concipitur per vnam concipitur per aliam, cum hac differentia, quod per vnam concipitur clarè, per aliam confusè; ita ſimiliter vox *animal*, & vox *rationale* reſpectu hominis ſignificant quidem eandem omninò indiuiſibilem entitatem, & formalitatem, ſed cum hac differentia, quod vox *animal* ſignificat hominem, vt confusè cognitum cum alijs animantibus, at verò vox *rationale* ſignificat eundem clarè tamen cognitum, & vt diſtinctum ab irrationali, ſeu bruto; ex quo infert non eſſe bonam conſequentiam, ego ſcio illud eſſe animal, & non ſcio eſſe rationale, ergo aliquid cognoſco ex parte obiecti, & aliquid ignoro; ſicut pariter nec eſt bona hæc conſequentia, ruſticus ſcit Petrum eſſe hominem, & non ſcit eum eſſe animal rationale, ergo aliquid ex parte Petri cognouit, & aliquid non, non tenet hæc conſequentia, quia ex antecedenti ſolum inferre licet ruſticum non cognouiſſe clarè Petrum, & ideò non ſciuiſſe illum explicare per voces *animal rationale*, quæ ſignificant hominem non vtcunque ſed vt clarè cognitum, quod contingit ſine vlla prorſus præciſione obiectiua; ita ſimiliter quod quis poſſit dicere *illud eſt animal* non verò poſſit *illud eſt rationale* nõ oritur ex eo, quod aliquid cognoſcat ex parte obiecti, & aliquid ignoret, ſed quia non habet conceptum clarum ipſius obiecti, qui explicatur per vocem *rationale* etiamſi habeat circa illud idem obiectum conceptum internum minus clarum, qui explicatur per vocem *animal*.

Sed certè hoc exemplum de definitione, & definito, cui adeò fidit Arriag. valdè abſimile eſt à re noſtra, quia definitio, & definitum, vt homo, & animal rationale comparantur, vt totum, & partes ſimul ſumptæ, ſeu vt idem totum confusè cognitum per nomen, & diſtinctè cognitum per partes, at animal & rationale comparantur vt compartes eiuſdem compoſiti metaphyſici, quarum proindè vna petit eſſe diſtincta ab alia, & eſſe obiectiuè extra aliam, vndè falſum omninò eſt hanc vocem *animal* fuiſſe impoſitam ad ſignificandam eandem omninò formalitatem, quam ſignificat rationale, & ſolum importare diuerſum modum cognoſcendi idem obiectum, quia re vera important diuerſas partes, & formalitates eiuſdem compoſiti metaphyſici. Conf. quia ſi vera eſſet hæc doctrina, poſſet pariter defendi corpus, & animam non dicere diuerſas partes compoſiti phyſici, ſed ſignificare eandem prorſus rem phyſicam, & ſolum importare diuerſum modum idem obiectum cognoſcendi, & quod per hoc prædicatum *corporeum* ſignificatur compoſitum animatum, vt confusè cognitum cum alijs rebus corporeis, at vox *animatum* ſignificat idem clarè tamen cognitum, & vt diſtinctum ab inanimatis, vndè niſi videremus ſeparationem corporis ab anima, nunquam quis conuinci poſſet, vt fateretur corpus, & animam dicere diuerſas partes compoſiti animati, ſemper aſſerendo proteruè hæc nomina importare eandem rem, & ſolum ſignificare diuerſum modum ipſam cognoſcendi. Deindè illo eodem exemplo poteſt Arriag. reuinci, quando enim duo termini ita ſe habent, quod important idem omninò obiectum, & non differunt, niſi per explicitum, vel implicitum, aut magis, vel minus clarè cognitum, tunc ab vno ad aliud tenet conſequentia affirmatiuè, vt v. g. Petrus eſt homo, ergo eſt animal rationale vel è contrà eſt animal rationale, ergo homo, benè enim arguitur à definitione ad definitum, & è contrà; at non ita valet arguere, eſt animal, ergo rationale, ſignum ergo euidens eſt maiorem diſtinctionem intercedere inter animal, & rationale, quam inter hominem, & animal rationale, adeout important diuerſas formalitates obiectiuas, & non tantum diuerſum modum cognoſcendi idem obiectum; quo autem pacto teneat conſequentia à definitione ad definitum etiamſi non dicant diuerſas formalitates in re abſque præiudicio iſtius quarti argumenti declaratum eſt diſp. 1. Log. q. 4. art. 2. quatenus magis, & minus explicitum, ſeu confuſio, & claritas penes quas differunt, non tantùm ſe tenet ex parte intellectus cognoſcentis, ſed etiam obiecti cogniti. Denique realitas generica, & differentialis adeò inter ſe differunt, vt Doctor docet 1. d. 8. q. 3. ad 1. arg. quod non differunt ſolùm per explicitum, & implicitum, ſeu magis, vel minus clarè cognitum, quia quantumcunque clarè, & explicitè concipiatur genus, nunquam in ipſo inuenitur differentia, aut è contra, ergo animalitas, & rationalitas verè differunt ex parte obiecti, & penes diuerſas formalitates, aſſumptum ſic declaratur à Scoto loc. ci. ſi ponamus aliquem intellectum perfectè moueri à colore ad intelligendam realitatem coloris, & realitatem differentiæ, quantumcunque habeat perfectum conceptum adæquatum primæ realitati, non tamen habet in hoc conceptum realitatis, à quo accipitur differentia, nec è conuerſo, ſed habet ibi duo obiecta formalia, quæ nata ſunt terminare conceptus proprios diſtinctos.

298 Quintò adhuc ſpecialiter probatur, nedum ex vi diſtinctionis noſtræ formalis admittendas eſſe præciſiones obiectiuas, quibus correſpondeant diuerſæ realitates à parte rei præciſæ abinuicem ex ſuis rationibus formalibus, verum etiã ex vi diſtinctionis rationis ratiocinatæ in præcedentibus explicatæ; admitti debere præciſiones obiectiuas per intellectum factas cum fundamento in re, quoniam intellectus habet vim nedum collatiuam, ſed etiam præciſiuam, nedum ergo diſtinguere poteſt idem omnino obiectum à ſeipſo penes diuerſum modum concipiendi illud magis, vel minus clarè, ſed etiam poteſt illud in ſeipſo diſtinguere cum fundamento in re, ac in diuerſas formalitates mentaliter partiri, formando nempe conceptus inadæquatos circa rem, quam intelligit, itaut partem tantum eius eſſentiæ attingat, quod præſertim contingit, quando cognitione præciſiua aliquid nouimus, cuius eſſentia non eſt nobis adæquatè explorata, ergo ex vi diſtinctionis rationis ratiocinatæ concedendæ ſunt præciſiones obiectiuæ, ſeu admitti debet aliqua diſtinctio in obiecto, antecedens patet, cum nulla afferri poſſit implicantia, cur intellectus non eo modo vti poſſit virtute ſua præciſiua in rebus cognoſcendis quoad ſuos gradus, conſequentia probatur, quia diſtinctio rationis ratiocinatæ fit, quando concipitur res aliqua per conceptus inadæquatos, ſed conceptus inadæquatus ponit tantum partem rei cognitæ in intellectu, itaquod diuiſio cadat ſupra ipſum obiectum, quatenus habet eſſe intentionale ergo &c. Conf. quia licet

calor,

calor, & ſiccitas in Luce ſolari ſint eadem prorſus entitas Lucis à parte rei, tamen perfectiones illæ ſecundum ſe non ſunt eædem, quia ſeparatim poſſunt ſeparari in diuerſis, vel ſaltim in eodem habent diuerſum munus, & ideò dum in Sole cōcipiūtur diuerſis conceptibus, oritur diſtinctio rationis ex parte ſui, eo quod ex vi rationis, dum non cognoſcitur ſimplicitas entitatis ſolaris Lucis, nec earum identificatio cum Luce, fit vt maneant per rationem ſecundum ſe diſtinctæ.

Reſpondet Arriag. cit. num. 48. negando diſtinctionem rationis ratiocinatæ eſſe illam, quæ diſtinguit obiectum indiuiſibile in duas partes, ſed ait eſſe illam, per quam obiectum diſtinguitur à pluribus, vel paucioribus rebus, ideò enim animal diſtinguitur ratione ratiocinata à rationali, quia per animal cognoſcitur homo adeò confusè, vt non diſtinguatur à brutis, à quibus diſtinguitur per rationale; diſtinctio verò rationis ratiocinantis eſt illa, per quam obiectum licet diuerſo modo cognoſcatur, non tamen diſtinguitur à pluribus per vnum actum magis, quam per alium. At diſtinctionem ratiocinatam eſſe illam, ex vi cuius intellectus rem inadæquatè concipiens eam in plures partitur formalitates ex fundamento in re reperto, conſtat ex præcedentibus; neque notio diſtinctionis ratiocinatæ ab Arriag. aſſignata, quod ſit illa, qua obiectum diſtinguitur à pluribus, vel paucioribus rebus, eſt apta, quia etiam apud ipſum intellectus, & voluntas in anima, potentia remota, & proxima in materia diſtinguuntur ratione ratiocinata, nec tamen per intellectum anima à pluribus ſecernitur, quam per voluntatem, aut è contra, ergo non eſt illa legitima notio diſtinctionis ratiocinatæ, ſed aſſignata ſuperius, neque huiuſmodi diſtinctio attenditur penes conceptum implicitum, & explicitum eiuſdem omninò obiecti, hoc enim potius pertinet ad diſtinctionem ratiocinantem, ſed ſumitur ex duplici conceptu explicito, quo ſcilicet repræſententur duæ rationes formales obiectiuæ eiuſdem rei.

299 Sextò vlterius probatur in diuinis præſertim has præciſiones obiectiuas negari non poſſe, quia ſi quando dico, *paternitas non communicatur*, correſponderet in conceptu paternitatis eſſentia, affirmarem de illa non communicari, quia de toto illo, quod correſpondet ex parte ſubiecti, affirmatur illud prædicatum: affirmare autem de eſſentia diuina non communicari eſt hæreticum, ergo illa non correſpondet in conceptu paternitatis; idem eſt de his propoſitionibus relatio eſt triplex, eſſentia eſt vnica, & alijs ſimilibus, in quibus ſi relatio, & eſſentia correſpondeant ex parte obiecti, eſt idem abſurdum quod in præcedentibus, ergo negari nequit præciſio obiectiua inter eſſentiam, & relationes, ita diſcurrit Arriag. diſp. 3. Log. cit. ſec. 4. ſubſec. 2. Cuius argumenti robur ad probandas præciſiones obiectiuas in diuinis, vt magis oſtendat, adducit ſolutionem quandam, quam aliquando ſatisfacere putauit, videlicet quod quotieſcunque quis dicit *eſſentia diuina communicatur*, affirmat etiam ex parte obiecti *non communicari*, non quidem adæquatè, quia hoc eſt omninò impoſſibile, ſed ſolum inadæquatè, quod non repugnat. Sed poſteà re melius conſiderata ait ſe comperiſſe eam ſolutionem non ſatisfacere, quia ſi ea propoſitio *eſſentia communicatur*, ſignificat communicationem inadæquatam, & idem ſignificat ex parte obiecti eſſentia, quod relatio, ergo tam vera erit à parte rei hæc propoſitio, *relatio communicatur*, quam hæc, *eſſentia communicatur*, quod eſt erroneum; ſimiliter tam erit hæc vera, eſſentia producitur, quam eſt vera, relatio producitur; rurſus idem erit dicere relatio eſt triplex, ac dicere, eſſentia eſt triplex, *relatio eſt vna*, ac *eſſentia eſt vna*, quia idem ſignificat ex parte obiecti relatio, ac eſſentia in ſententia negante præciſiones obiectiuas etiam in diuinis, hoc autem eſt erroneum, ergò non poteſt dici ex parte obiecti idem eodem modo ſignificari in concepto eſſentiæ, ac in conceptu relationis, ergo præſcinditur. Ex quo, inquit Arriag. euidenter reijcitur ſolutio ſuprà data, oſtenditur enim non poſſe per eam inadæquatam communicationem myſterium hoc explicari, quia tunc ſequeretur tam verè poſſe dici, eſſentiam diſtingui, & produci, quam hoc ipſum dicatur de relatione.

Hunc totum Arriagæ diſcurſum, quo probare contendit ſaltim in diuinis admitti debere præciſiones obiectiuas ad ſaluandum Trinitatis myſterium, vndequaque approbo, ſed addo per ipſum non probari tantùm dari in diuinis præciſiones obiectiuas per intellectum factas ſine correſpondentia diſtinctarum realitatum, de quibus ipſe loquitur cum Thomiſtis, ſed etiam præciſiones obiectiuas primi generis, quibus nimirum correſpondent formalitates ex natura rei formaliter diſtinctæ, quod etiam ex ipſis ſuis dictis ſic probari poteſt, ſi enim illæ propoſitiones ſunt veræ à parte rei, eſſentia communicatur, relatio non communicatur, eſſentia eſt vnica, relatio triplex, ſi, inquam, ſunt ita veræ à parte rei, vt nullatenus earum veritas pendeat ab intellectu noſtro, quia tunc etiam Trinitatis myſterium aliquo pacto ab intellectu noſtro penderet, ergo admittendæ erunt in diuinis, nedum præciſiones obiectiuæ Thomiſticæ, verumetiam Scoticæ, probatur conſequentia, quia præciſiones obiectiuæ Thomiſticæ factæ nimirum per conceptus inadæquatos ſine correſpondentia diſtinctarum realitatum, pendent ab intellectu noſtro, etiamſi habeant aliquod in re fundamentum, quia habentur beneficio diſtinctionis rationis ratiocinatæ quæ in eſſe diſtinctionis, & in ſua actualitate ab intellectu pendet; cum ergo propoſitiones illæ ſint omninò verè antecedenter ad opus intellectus, planè virtute ipſarum in diuinis admitti debent nedum præciſiones obiectiuæ Thomiſticæ ortæ ex diſtinctione rationis ratiocinatæ, ſed etiam Scoticæ ortæ ex diſtinctione formali actuali inter eſſentiam, & relationes, vt Doctor oſtendit 1. d. 2. quæſt. 7. §. *ſed hic reſtat*. Conſ. quia veritas illius propoſitionis, *eſſentia communicatur*, non ſumitur in ordine ad intellectum, vel in ordine ad obiectum, vt exiſtens tantùm intentionaliter in cognitione, ſed in ordine ad obiectum, vt exiſtens à parte rei, & idem dicendum de alia, *relatio non communicatur*, ergo dicendum eſt verificationem illius propoſitionis à parte rei, *eſſentia communicatur*, deſumi à natura, & non à relatione, & è contra veritatem illius *filiatio non communicatur*, deſumi à relatione, & non à natura; ſed hoc non eſt præciſiones tantum obiectiuas, ſeu formalitates per intellectum tantum præciſas admittere, ſed etiam formalitates ex natura rei præciſas, & rem explicare, prout exiſtentem à parte rei. Conf. tandem, quia tam præciſio formalis, quam obiectiua pendens ex diſtinctione ratiocinata, de qua loquitur Arriag. formaliter, & actualiter conſiſtit in noſtra cognitione, ſed totum Trinitatis myſterium independens omninò eſt a noſtra cognitione, ergo parum iuuat ad illud ſaluandum myſterium, ſiue præſcindas formaliter tantum eſſentiam à relationibus, ſiue etiam obiectiuè, quia antecedenter ad quaſcunque has præciſiones veræ ſunt actualiter, & formaliter propoſitiones illæ, eſſentia communicatur, relatio non communicatur, ergo ex diſcurſu Arriag. & ex contradictorijs prædicatis de eſſentia, & relatione verificatis actu à parte rei, nedum deduci debent præciſiones obiectiuæ, ſeu formalitates per intellectum præcisè, ſed etiam formalitates ex natura rei diſtinctæ, vt notauit Doctor loc. cit. 1. d. 2. quæſt. 7.

Præterea dico ex hoc Arriag. diſcurſu nedum probari in diuinis dari debere præciſiones obiectiuas inter eſſentiam, & relationes, ſed in creatis quoque inter gradus prædicamentales, vt inter genus, & differentiam, inter potentias animæ intellectum, & voluntatem &c. quod ſic oſtendo, nam Arriag. ex contradictorijs, à parte rei verificatis de eſſentia, & relatione deducit præciſionem obiectiuam eorum adinuicem, ita quod ex parte obiecti in conceptu formali vnius non inueniatur aliud inuolutum, alioquin de eodem omninò verificarentur contradictoria à parte rei; ſed talia quoque contradictoria à parte rei verificantur de ratione generica, & differentiali, de intellectu, & voluntate, de ſubiecto, & paſſione &c. ergo ex tali via contradictionis nedum admitti debent præciſiones obiectiuæ in diuinis, ſed etiam in creatis, patet conſequentia, probatur minor, nullo enim conſiderante intellectu homo, & leo in animalitate conueniunt, & aſſimilantur, ob ſimiles ſenſiones elicitas, in rationalitate verò non aſſimilantur, intellectus naturaliter operatur circa ſuum obiectum, & cum determinatione ad vnum, at voluntas liberè operatur, ac indeterminata indeterminatione dominij, vel ad vtrumlibet, & hæc contradictoria verificantur de ipſis independenter à cognitione noſtra, nam illa prædicata conueniunt ipſis ex intrinſeca eorum natura, & conſtitutione, ergo ſicut hæc contradictoria arguunt in diuinis præciſiones obiectiuas inter eſſentiam, & relationes, ſic etiam arguere debent in creatis inter rationem genericā, & differentialem, & inter intellectum, & voluntatem; imo nedum arguere debent præciſiones obiectiuas ortas tantummodo ex diſtinctione rationis ratiocinatæ, ſed etiam illas, quæ oriuntur ea diſtinctione formali actuali, quæ eſt maior diſtinctione rationis ratiocinatæ, & minor diſtinctione reali ſimpliciter dicta.

Digitized by Google

300 Septimò vlterius probari ſolent à præſcindentibus præciſiones obiectiuæ etiam in creatis experientia, quando enim eminus video animal ſe mouens, cognoſco clarè eſſe animal, & non cognoſco eſſe rationale, ergo præſcindo animal à rationali; antecedens, vt dixi, experientia conſtat, probatur conſequentia, quia tunc cognitio fertur in rationem genericam, & non attingit rationem ſpecificam, ergo tunc vnam præſcindit ab alia, hoc enim eſt præſcindere obiectiuè vnam rationem ab alia, eam intelligere ſine alia, ſeu alia non intellecta. Verum Arriag. & Ouuied. argumenti imbecillitatem oſtendunt per inſtantiam in ſenſationibus, quia quando eminus video colorem aliquem, poſſum illum adeò confusè cognoſcere, vt nequeam affirmare, an ſit albedo, vel nigredo, ſed ſolum eſſe colorem, & tamen in præſcindentium ſententia iſte actus viſionis non eſt præciſiuus ex parte obiecti, quia ſenſus non præſcindit, nec oculus videt vniuerſale ſine particulari; explicent igitur mihi, qua ratione id contingat ſine præciſionibus in viſione (inquit Arriag.) & eadem ratione dicam ego contingere in actibus abſtractiuis intellectus etiam ſine vlla præciſione obiectiua; Imo ex hoc deſumit argumentum Ouuied. ad impugnandas præciſiones obiectiuas, quia totum fundamentum præſcindentium ſumitur ex eo, quod intellectus diſcernat rationem genericam, & non ſpecificam, ſed idem contingit in ſenſibus, & tamen in ſenſibus hæ præciſiones non admittuntur, ergo neque ex hoc fundamento præciſiones obiectiuæ ſunt in intellectu admittendæ, ſed tantum formales.

Fateor & ego hanc ſeptimam rationem non rectè procedere, falſum enim eſt, quod cum eminus video animal ſe mouens, nec diſtinctè cognoſco, an ſit homo vel equus, tunc ita præſcindam rationem genericam à ſpecifica, vt cognoſcam vniuerſale ſine particulari, & ratio eſt, quia vt dictum eſt diſp. 6. de Anim. q. 7. art. 1. intellectus in cognoſcendo manuducitur à ſenſu, & ideò ſicut ſpecies, quæ imprimitur in ſenſu, ſemper eſt alicuius ſingularis, non autem vniuerſalis, quia ſenſus eſt ſingularium, nec naturam communem attingit, niſi conditionibus indiuiduantibus inuolutam, ſic etiam prima ſpecies, quæ immediatè poſt ſenſationem imprimitur in intellectu, eſt ſpecies ſingularis ſenſati, & ratio eſt, quam ibi attuli num. 201. quia ſpecies intelligibilis ex primo congreſſu intellectus agentis cum phantaſmate procedit ſimilis obiecto repræſentato per phantaſma, quia non producit ſpeciem, niſi ſecundum exigentiam phantaſmatis, & obiecti per ipſum repræſentati, cum igitur phantaſma repræſentet naturam cum conditionibus indiuiduantibus, ſimilis quoque ſpecies quantum ad repræſentationem ex eo abſtrahitur ab intellectu agente imprimenda intellectui poſſibili; ſicut ergo in viſione obiecti à longè, puta albedinis, vel hominis, ita tamen confusè, vt diſcernere nequeat oculus, an color aut animal viſum ſit albedo, vel nigredo, homo vel equus, viſus non percipit colorem, vt ſic, aut animal, quia viſus non videt vniuerſale, vt ſic, ſine particulari, vt ait Doctor 4. d. 8. qu. 2. lit. O. ſed ex accidentibus genericis, vel ſpecificis imperfectè cognitis ob improportionatam diſtantiam percipit ſingulare ſenſatum magis vniuerſalis, aut alicuius ſpeciei innominatæ; ita quoque intellectus immediatè poſt talem ſenſationem non percipit vniuerſale ſine conditionibus indiuiduantibus, ſed attingit totum id, quod attingit ſenſus, & ſicuti ſenſus in tali caſu non præſcindit obiectiuè attingendo nimirum rationem vniuerſalem ſine particulari, ita nec intellectus cognoſcendo totum id, quod cognoſcit ſenſus. Quamuis autem hoc ita ſe habeat, adhuc tamen inſtantia in ſenſationibus facta non tenet, nec indè benè deducitur abſolutè intellectum præſcindere non poſſe rationem vniuerſalem à particulari, quàuis enim hoc facere nequeat ſenſus ob ſuam materialitatem, hoc tamen poteſt facere intellectus, vt notat Doct. q. 22. de Anim. in corpore quæſiti, dum nempe virtute illius ſpeciei impreſſæ naturam cum conditionibus indiuiduantibus repræſentantis vnum contemplatur alio non conſiderato, ideſt naturam ipſam ſingularitate relicta, & hæc eſt vera, & propria abſtractio, & præciſio, nam abſtrahere, vel præſcindere vnum ab alio aliud non eſt, quam quod cum potentia abſtrahens poſſit vtrunque cognoſcere, vnum cognoſcit alio non cognito, vt colligitur ex lib. 2. Phyſ. 18. cum ait Ariſt. abſtrahentium non eſſe mendacium.

301 *Hinc etiam patet ſolutio ad argumentum Ouuied.* quod indè faciebat contrà præciſiones obiectiuas, nam conceſſa maiori, negatur omninò minor, quod cum oculus videt à longè colorem viridem itaut diſcernere nequeat, num ſit viridis, vel niger, tunc attingat rationem coloris genericam ſine ſpecifica, nam cum ſenſus ſit ſingularium, ſiue cominus, ſiue eminus moueatur ab obiecto, ſemper ab aliquo ſingulari mouetur, quod eſt alicuius determinatæ ſpeciei; vndè cum oculus colorem aliquem attingit à longè, ſed non apparet num ſit viridis, vel niger, non inde licet inferre, quod præcisè percipiat colorem, vt ſic; nam adhuc in tali caſu non dico me videre colorem abſolutè loquendo, ſed quendam colorem, neſcio tamen cuius determinatæ ſpeciei, vndè vt aiebat Doctor cit. quod tunc videtur, eſt ſingulare ſenſatum magis vniuerſalis, ſcilicet hic color, vel etiam dici poteſt cum Paſqualig. tom. 2. Met. diſp. 58. ſec. 3. num. 2. eſſe colorem determinatæ ſpeciei, licet innominatæ, quod ex eo conſtare ait, quia poteſt dari aliquis color, qui talis omninò de propinquo appareat, qualis apparet albedo, vel viridis color, cum à longè videtur. Quod etiam euidenti poteſt exemplo confirmari, cum enim alicui offertur herba, quam nunquam anteà vidit, neſcit aſſignare cuius ſit determinatæ ſpeciei, an ſcilicet ſit lactuca, cicorea, aut alia ſpecies herbæ nota, & tamen in tali caſu non dicitur præſcindere nec formaliter, nec obiectiuè rationem genericam à ſpecifica, quia ſi de illa herba ſolum haberet conceptum generis, vtique eam diſcernere non poſſet ab aliis herbis, & tamen ex collectione accidentium videt eam herbam nec eſſe lactucam, nec cicoream, ſed alterius diuerſæ ſpeciei, quam tamen diſtinctè aſſignare neſcit, quia adhuc eius principia ignorat; ſic itaque ex allato exemplo de aliquo colore viſo à longè inferri non debet oculum attingere illum præcisè ſub ratione coloris, quia licet determinatè non videat, num ſit albus, vel niger, videt tamen eſſe cuiuſdam determinatæ ſpeciei quaſi mixtæ, quam tamen diſtinctè aſſignare nequit. Ratio autem, cur albedo viſa à longè in improportionata diſtantia non appareat, vt talis, hoc indè procedit, vt dictum eſt diſp. 6. de Anim. q. 8. n. 255. quia ſpecies illius coloris ſimul vnitur cum ſpecie medij, quæ cum ſit virtutis longe efficacioris, abſorbet efficaciam ſpeciei coloris, quæ debilis eſt, & facit quod confuſo modo repræſentet illum colorem, ex quo fit, quod color alius appareat, ac eſt; quia cum ſpeciés debilis ſit, afficitur à medio, vt tali pacto repræſentet, quod etiam adnotauit Paſqualig. cit. Et hinc tandem infertur, neque valere illam Ouuied. conſequentiam; ex hoc quod nequeat viſus colorem à longè conſpectum diſcernere à viridi, & nigro, non ſequitur ipſum præſcindere obiectiuè rationem genericam à ſpecifica, ſed tantum formaliter itaut tota confuſio ſe teneat ex parte actus, ergo pariter ex eo, quod intellectus nequeat ex vi alicuius cognitionis diſcernere inter ſpecies coloris, vel animalis, inferri non debet ipſum præſcindere obiectiuè rationem genericam à ſpecifica, ſed tantum formaliter. Hæc, inquam, conſequentia non valet, quia valdè diſſident virtute potentia intellectiua, & ſenſitiua, ſenſus enim ob ſuam materialitatem caret virtute præciſiua, & abſtractiua vnius formalitatis ab alia, & præſertim vniuerſalis à ſingulari, qua tamen non caret intellectus, & ideò poſtquam ſemel à ſenſibus recepit ſpeciem naturam repræſentantem cum conditionibus indiuiduantibus, poteſt naturam contemplari ſingularitate poſtpoſita; immo ex hoc quod virtus intellectus eſt maior in rebus penetrandis, & eius actio ſubtilior in diuidendis, ac diſcernendis rerum formalitatibus, quam ſit virtus, & actio ſenſus, potius inferri debet, quod eſtò ſenſus nequeat præſcindere, poteſt tamen intellectus præſcindere inter rerum formalitates.

302 Poſtremò probatur dari non poſſe præciſiones formales ſine obiectiuis, quæ erat altera pars concluſionis, ex dictis diſp. 2. de natura entis nu. 10. & 13. vbi oſtenſum eſt cuicunque conceptui formali in mente noſtra correſpondere proprium obiectiuum, ac vnitatem, & præciſionem illius dependere ex vnitate, & præciſione iſtius, cum actus ſuam vnitatem, ac diſtinctionem accipiant ab obiectis ex 2. de Anim. quæ omnia ibi fusè probata ſunt. Tum, quia hic dicendi modus diſtinctionem effectiuam cum formali confundit, dum ait cognitiones ipſas eſſe præciſiones formales formaliter diſtinguentes vnam rationem ab alia, quod ſatis inconſultò dicitur, quia formalis diſtinctio, vel ratio formaliter præſcindens vnam rationem ab alia non eſt ipſa cognitio, ſed ipſa negatio, per quam vna formalitas non eſt alia, vel ipſa relatio media inter duo extrema, quæ ſi fuerint à parte rei, diſtinguuntur formaliter ex natura rei, ſi verò ſunt ab intellectu quaſi effectiuè mediante cognitione, erit

diſtin-

diſtinctio rationis, & inde extrema ratione dicuntur diſtincta, ergo cognitio non eſt ipſa præciſio formalis, aut formalis diſtinctio, ſed potius effectiua præſertim in diſtinctione rationis ratiocinatæ, nam inter ea, quæ diſtinguuntur formaliter ex natura rei, non efficit cognitio diſtinctionem, ſed factam reperit, & agnoſcit. Præterea has præciſiones formales ſine obiectiuis implicare oſtenditur ex ipſa earum explicatione ab Aduerſarijs data, vt enim conſtat ab initio quæſtionis præciſionem formalem ſine obiectiua explicant exemplo viſionis albedinis à longe, quæ ſit ita confuſa, vt ſolum diſcernere poſſim eſſe colorem, non verò eſſe albedinem, aut alterius determinatæ ſpeciei; in hoc enim caſu talis viſio attingit albedinem nedum ſecundum rationem genericam coloris, ſed etiam ſecundum ſpecificam, itaut ex parte obiecti nihil attingendum remaneat, alioquin ſenſus præſcindere poſſet rationem communem à particulari, & vniuerſale efficere; nihilominus totum illud obiectum ita imperfectè cognoſcit, ac ſi ſolum cognouiſſet rationem coloris, non verò rationem albedinis; & hanc dicunt eſſe præciſionem formalem prout diſtinguitur ab obiectiua in qua non attingitur totum obiectum, & ſecundum omnem ſui formalitatem, ſed tantum ſecundum aliquam, quem quidem præſcindendi modum non admittunt. At nunc oſtendo illum potius præſcindendi modum impoſſibilem eſſe, quia ſi viſio albedinis à longè attingit ipſam nedum ſub ratione generica coloris, ſed etiam ſub ſpecifica, vt ipſi aſſerunt, ergo poterit per talem viſionem albedo videri ſub ratione albedinis, & à quocunque alio diſcerni colore, hoc enim eſt aliquid attingi per viſionē, nimirum per ipſam exprimi, & repræſentari, vnde ſi per talem viſionem nequit albedo diſcerni à quocunque alio colore, ſignum eſt per eam viſionem non attingi ſecundum rationem ſpecificam, & diſtinguentem; hoc, inquam, eſt id quod implicat rationem differentialem albedinis per talem actum attingi, & tamen non diſcerni, quomodo enim non diſcernitur ſi repræſentatur, & exprimitur per eam?

Dices per eam non exprimi, vel repræſentari rationem differentialem albedinis, licet attingatur ex parte obiecti, ex quo fit hic tantum præſcindi ex parte actus. Contra, obiectum attingi ab aliquo actu eſt per ipſum exprimi, & repræſentari, & ſecundum illam rationem exprimitur, ſecundum quam attingitur, ergo ſi per eam viſionem albedo attingitur ſecundum rationem differentialem, ſecundum eam quoque exprimitur, & repræſentatur, & ſic ex vi illius viſionis poterit à quocunque alio colore diſcerni, quod eſt contra ſuppoſitum. Dices attingi quidem per eam viſionem rationem differentialem albedinis, implicitè tamen, & confuſè, ideoq; ab alijs coloribus per eam diſcerni non poſſe. Contra, quæro quid ſit hoc implicitè, & confuſe attingi, & repræſentari, vel enim per eam viſionem attingitur albedo confuſè ſecundum rationem differētialem, quia non attingitur, niſi in ſuo vniuerſali, puta ſub ratione coloris, & talis confuſio, & præciſio eſſet obiectiua, vel cum hac confuſione ſtat, quod & attingatur etiam ſecundum rationem differentialem, & hoc non, quia notitia differentiæ ſpecificæ eam tollit confuſionem, & eo ipſo quod aliquid ſecundum ſe relucet in cognitione, tam per eam diſtinctè cognoſcitur, & explicitè, non autem implicitè, & confuſè. Dices cognoſci confuſè confuſione ſe tantū tenente ex parte actus, non obiecti, & ideò hanc eſſe formalem præciſionem, non obiectiuam. Contra, quia rurſus à capite redit difficultas, quomodo dari poſſit confuſio, & præciſio ex parte actus, non autem ex parte obiecti, vt enim dictum eſt diſp. 6. de Anima q. 8. num. 247. cognitio ex duplici tantum capite dici poteſt confuſa, vel quia explicat tantum quid nominis obiecti, non autem quid rei, aut ſi explicat quid rei, non tamen ſecundum omnem ſui formalitatem, ſed tantum per rationes vniuerſales, ac inadæquatas, iſtud verò genus confuſionis ſe tenentis tantum ex parte actus nullo modo explicari poſſe videtur, vt etiam dictum eſt diſp. 2. de natura entis num. 53. ſi autem non datur talis confuſio, nec etiam dabitur præciſio formalis tantum ſuper ipſam fundata; ſed iam examinemus pondus aduerſantium rationum.

ARTICVLVS II.

Argumenta non præſcindentium diluuntur.

303 PRimò arguit Hurtad. contrà præciſiones obiectiuas diſp. 6. Metaph. ſec. 4. ſubſec. 4. vbi non eſt ratio per quam aliquid conſtituitur diſtinctum, non poteſt eſſe diſtinctum, quia diſtinctum eſt formaliter à diſtinctione, ſicut album ab albedine, & vbi non eſt albedo, non poteſt eſſe formaliter album, ſed diſtinctio rationis non eſt formaliter in obiecto, ergo illius effectus formalis non poteſt eſſe in obiecto, ergo eſſe diſtinctum non eſt formaliter in obiecto; atque ita non datur diſtinctio, ſeu præciſio ex parte obiecti, maior patet, probatur minor, omnis actus intellectus eſt in intellectu, ſed diſtinctio rationis eſt actus intellectus, quia diſtinctio eſt conſideratio vnius ſine alio, quæ formaliter in actu intellectus conſiſtit, ergo diſtinctio rationis eſt in intellectu. Dices diſtinctionem, quæ eſt formaliter in intellectu, communicare etiam obiectis ſuum effectum formalem ſcilicet eſſe diſtinctum, ſicut cognitio eſt formaliter in intellectu, à qua tamen obiectum dicitur cognitum; formæ enim intentionales extrinſecè communicant obiectis formales ſuos effectus. Contrà inſtat Hurtad. ergo illa diſtinctio non attingit duas formalitates diſtinctas in obiecto, nam obiectum vt adæquatè diſtinguitur à cognitione, & quocumque actu intellectus, non habet formalitates diſtinctas. Et quod affertur de cognitionis effectu formali, eſt ad oppoſitum, quia cognitio denominat obiectum cognitum, ſed non terminatur ad illud, vt cognitum, ſed vt eſt à parte rei; tum quia ſicut eſſe cognitum non dicit aliquid intrinſecum in obiecto, ſed ſolum in intellectu, ita etiam eſſe diſtinctum non dicet aliquid in obiecto, ſed ſolum in intellectu.

Ouuied. contr. 4. cit. punc. 8. quamuis ſit eiuſdem opinionis cum Hurtad. ait tamen hoc argumentum non vrgere contrà præſcindentes, & ſufficienter dilui per ipſammet ſolutionem inter arguendum allatam; & ad primam Hurtad. inſtantiam contra eam reſpondet in obiecto, vt diſtincto à cognitione non eſſe plures formalitates pluralitate diſtincta à cognitione, hoc eſt non plures formalitates, quæ antecedenter ad ipſam cognitionem ſint plures, eſſe tamen rationem illam, quæ per ipſam cognitionem diuiditur, ſeu partitur in plura non phyſicè, ſed intentionaliter. Et ad aliam inſtantiam de eſſe cognito inquit, quod ſicut cognitio conſtituit obiectum cognitum, non quia terminetur ad cognitionem, ſed quia terminatur ad obiectum, quod ex eo præcisè, quod cognitio terminetur ad illud, conſtituitur cognitum, ſic diuiſio, ſeu pluralitas intentionalis conſtituere poteſt obiectum plura formaliter, etiamſi obiectum antecedenter ad eam non ſit plura, & cognitio illius, quæ formaliter eſt diuiſio, non ad ſeipſam, ſed tantum ad obiectum terminetur. At planè Ouuied. ſic reſpondendo concedit quicquid prætendit Hurtad. ſolum enim ipſe contendit ex vi diſtinctionis ratiocinatæ nullam poni diſtinctionem rationis in obiecto, quæ ſit ſubiectiuè in ipſo, ſeu illi intrinſeca, quia cum talis diſtinctio ſit formaliter actus ipſe intellectus, eſt ſubiectiuè in intellectu ipſo dumtaxat, nec poteſt obiectum ipſum denominare, & afficere, niſi terminatiuè, & per extrinſecam denominationem; vnde conſequenter deducit non dari præciſiones obiectiuas ex vi diſtinctionis ratiocinatæ, ſed tantum formales in intellectu; cum ergo, hæc omnia concedat Ouuied. ſanè argumentum Hurtad. manet in toto ſuo robore; Sed & in alio etiam peccat iſta ſolutio, quia malè concedit argumēto cognitionem eſſe formaliter ipſam diſtinctionem, hoc enim, vt ſupradixi, falſum omnino eſt, quia formalis diſtinctio non eſt ipſa cognitio, ſed ipſa negatio, per quam vnum non eſt aliud, vel ipſa relatio media inter extrema, quæ non ſunt idem, vndè cognitio non eſt ipſa formalis diſtinctio, ſed effectiua diſtinctio, & ſic quamuis effectiua diſtinctio ſit formaliter in intellectu ſubiectiuè, diſtinctio tamen formalis non eſt in ipſo ſubiectiuè, ſed ſolum obiectiuè, & in obiecto eſt formaliter per quaſi inhærentiam eo modo, quo inhærentia entibus rationis conuenire poteſt.

304 Reſp. itaque argumentum in primis non probare cōtra præciſiones obiectiuas, quas ponimus ex vi formalis diſtinctionis, quia cum iſta diſtinctio anteuertat omnino opus intellectus, nec formaliter, nec effectiuè dependet ab ipſa cognitione, ſed cognitio ipſam iam factam reperit, & innatam ex natura rei; inquantum verò tendit contra præciſiones obiectiuas, quas dicimus fieri actualiter in obiecto ex vi diſtinctionis ratiocinatæ, dicendum eſt antecedenter ad actum rectum, quo intellectus partitur idem obiectum in plures formalitates, præcedere in obiecto diſtinctionem virtualem, & fundamentalem, quæ ad actum reducitur, & completur per ipſam cognitionem, & ſicut quando erat virtualis, dicebatur eſſe ſubiectiuè in re, & in obiecto, ſic etiam ratione talis fundamenti, poſtquam facta eſt actualis, dici debet

Digitized by Google

eſſe ſubiectiuè in re, & obiectiuè ſolum in intellectu: verum eſt tamen per illum actum rectum non attingi formalitates illas, vt actualiter plures, imò potius per ipſum fiunt actualiter plures, ſed hoc habetur ſolum ex vi actus reflexi, quo cognoſcuntur illæ formalitates, vt actualiter plures, & diſtinctæ, ex vi autem actus recti cognoſcuntur ſolum, vt virtualiter plures, & fundamentaliter diſtinctæ, licet per ipſum fiant actualiter plures, & diſtinctæ, eo modo quo diſcurrere ſolemus de formatione entis rationis, eiuſq; cognitione, per quã doctrinam faciè diluuntur quæcunque obijcit Hurt. loc. cit. Dices antè actum reflexum verè habet obiectum pluralitatem rationum obiectiuarum, nam terminat duos actus diuersè rationis, quæ diuerſitas in actibus oritur ex diuerſitate obiectiua. Reſpondet Amic. trac. 1. de diſtinc. q. 15. dub. 8. ante actum reflexum eſſe in obiecto ſubſtantiam formalitatum, non tamen eſſe ibi formaliter pluralitatem, ſed virtualiter, à qua virtuali pluralitate oritur in actibus pluralitas actualis. Hæc ſolutio non ſatisfacit, nam per actum rectum effectiuè diuiditur obiectum intentionaliter in plures formalitates, & per ipſum fiunt actualiter plures, ergo ante actum reflexum non ſolum eſt in obiecto ſubſtantia formalitatum, ſed etiam actualis ipſa pluralitas; quare concedendum eſt ante actum reflexum haberi in obiecto pluralitatem formalitatum in eſſe intentionali, adhuc tamen in eo ſigno priori non cognoſci illam pluralitatem, ſed tantum in poſteriori ſigno per actum reflexum.

Sed inſtabis, ſicut ex eo quod terminet cognitionem dicitur obiectum cognitum, ita ex eo quod terminat duas cognitiones, dicetur duplex ratio terminandi, ſed cognitio denominans ſe tenet ex parte intellectus, non obiecti, ergo duplex ratio terminandi ſe tenebit ex parte intellectus, ac conſequenter pluralitas rationum, ſed vbi eſt pluralitas ibi eſt diſtinctio, ergo diſtinctio ſe tenebit ex parte intellectus, non ex parte obiecti. Conf. quia illæ cognitiones non terminantur ad obiecta diſtincta ex natura rei antè cognitionem, vt ſupponitur, ergo terminantur ad obiectum, vt habet pluralitatem ex vi cognitionis, ergo ex hac habet duplicitatem, & pluraliratem, ergo prius pluralitas eſt in cognitionibus, & per denominationem ab illis obiectum dicitur habere pluralitatem.

Reſp. Amic. cit. negando eſſe parem rationem, nam eſſe cognitum in obiecto eſt formaliter à cognitione, tanquã forma denominante, at eſſe terminum cognitionis non habet formaliter à cognitione, ſed ex ſe quatenus exercet actum potentiæ terminatiuę, & intelligibilitatis, vndè terminare duplicem cognitionem nõ ſe tenet ex parte intellectus, ſed obiecti, & quia ſingulæ cognitiones terminantur ad perfectionẽ obiecti (quæ licet impliciè dicat totam perfectionem obiecti, tamen ſecundùm explicitam rationẽ vna perfectio non continet aliã, quia non explicat illam) ideò duæ illæ cognitiones inter ſe realiter diſtinctæ præbent fundamentum intellectui, vt poſſit tribuere illis perfectionibus obiecti, vt terminant duas cognitiones, diſtinctionem rationis quæ diſtinctio ſe renet ex parte obiecti, licet originẽ ducat à cognitione. At malè rurſus Amic. illam doctrinam de terminatione cognitionis aſſumit, vt vniuerſaliter veram, quaſi obiectum ſemper de ſe habeat eſſe terminatiuum cognitionis independenter ab ea, quamuis enim id verum ſit de obiecto motiuo, ac primariò terminatiuo, vt dictum eſt in lib. de Anim. non tamen verificatur de obiectis ſecundariò tantum terminatiuis, ſicut ſunt entia rationis, nam in ente rationis poſſe concipi, vel poſſe cognitionem terminare non dicit intrinſecam denominationẽ, ſed extrinſecam tantum, cum non prius habeat eſſe intelligibile, quam intellectum, & intãtum dicatur poſſe concipi, quatenus potentia intellectiua valet illud effingere, vt dictum eſt in Log. diſp. de ente rationis; in hoc autẽ quod addit perfectiones illas plures eiuſdẽ obiecti diſtingui ſecundũ explicitum, & implicitum, palam ſibi cõtradicit, nam ſupra in eodem ar. 5. dub. 8. ab initio negat hanc diſtinctionem rationis ratiocinatę ſumi ex implicito, & explicito cõceptu, ſed ex duplici conceptu explicito, quo ſcilicet repręſentẽtur duæ rationes formales obiectiuæ eiuſdem rei, quod nos quoq; ſuprà aduertimus, quia diſtinctio penes implicitũ, & explicitum facit diſtinctionem rationis ratiocinantis, non autem ratiocinatę. Fallitur denique dum ait duas illas cognitiones inter ſe realiter diſtinctas prębere fundamentum intellectui, vt poſſit tribuere illis perfectionibus obiecti, vt terminant duas cognitiones, diſtinctionem rationis, quod enim præbet fundamentũ ad ſic diſtinguendas perfectiones illas, potius eſt virtualis diſtinctio præcedens in obiecto, & interdum connotatorum diuerſitas eum ea concurrens, vt ſuprà explicatum eſt, imo & ipſa quoq; cognitionum pluralitas actualis pendet à virtuali pluralitate obiecti, benè enim poteſt effectus ſecundum ſuum eſſe formale dependere à cauſa virtuali, vt calor eſt à calore virtuali Lucis, & creatura à Deo, vt virtualiter continente perfectiones illarum, quod & ipſe dicebat Amic. ar. eodem num. 23. Quare potius ad illam inſtantiam dicendum obiectum antecedenter ad cognitionem habere virtualiter, quod poſſit plures terminare cognitiones ſui inadæquatas ſecundum diuerſas formalitates, atq; ideò duplex illa terminatio potius ex parte obiecti ſe tenebit, quã ex parte intellectus, quod ſi talis virtualitas, vel fundamentũ diſtinctionis nõ pręcederet in obiecto, planè teneret paritas in argumẽto aſſũpta.

Ad Conf. reſpondet Amic. eſſe quidem obiectum vnum in re, ſed duplex fundamentaliter, vt terminat duplicem cognitionem, & duplex formaliter, dum intellectus negat vnam rationem explicitam eſſe aliam explicitè; neque ab illis duabus cognitionibus poteſt cauſari pluralitas, vel diſtinctio in obiecto actualis, quia per illas non cognoſcitur pluralitas, vel diſtinctio formalitatum, ſed ipſarum ſubſtantia, & pluralitas, & diſtinctio, cum ſint entia rationis, quæ non exiſtunt niſi obiectiuè in intellectu, neceſſario cognoſci debent formaliter per alium actum. Verum neque hoc benè dicitur quamuis enim per illas duas cognitiones non cognoſcatur pluralitas, & diſtinctio illarum formalitatum, ſed tantum per actum reflexum, adhuc tamen illa pluralitas, & diſtinctio formalitatum per duplicem illam cognitionem cauſatur, & per illam attingitur pluralitas tantum, & diſtinctio virtualis, & fundamentalis; vndè ad Conf. dicendum eſt illas cognitiones neq; terminari ad obiecta diſtincta actualiter ex natura rei ante cognitionem, neque ad obiectum, vt habet pluralitatem actualem ex vi cognitionis, ſed ad obiectum vt habet pluralitatem, & diſtinctionem virtualem ante ipſam cognitionem, atque ideò illa diſtinctio, & pluralitas nedum ex parte intellectus, ſed etiam obiecti ſe tenebit.

305 Secundò principaliter arguit Hurtad. ſubſec. 5. antequam cognoſcantur animalitas, & rationalitas, non habent aliquid, per quod inuicem diſtinguantur, alioquin à parte rei diſtinguerentur, & non ratione; ergo per diſtinctionem rationis non ponitur aliqua diſtinctio in obiecto, ſed tantũ in actibus intellectus, neq; intellectus attingit animal quaſi obiectũ aliud à rationali, aut animal cognoſcit ſine rationali. Si dicas ante cognitionem animal eſſe aliud fundamentaliter à rationali, formaliter tamen eſſe aliud per cognitionem ipſam. Contrà inſtat, quia obiectum non fundat cognitionem, niſi ſecundum id, quod in ſeipſo habet, cum ergo in obiecto non ſit aliud, & aliud ante cognitionẽ, non poteſt in ipſo eſſe fundamentum, vt intellectus vnum attingat ſine alio; tum quia alietas eſt ipſa cognitio, cognitio præciſiua animalis non terminatur ad ſeipſam, ergo non terminatur ad alietatem, ergo non cognoſcit animal, vt diſtinctum à rationali.

Reſp. antecedens paſſim à noſtris negari ponentibus diſtinctionem ex natura rei formalem inter gradus metaphyſicos prædicamentales præſertim, quales ſunt animalitas, & rationalitas; ſed gratia exempli, ac diſputationis admiſſo antecedente, neganda eſt conſequentia, quia tunc diceretur, quod quamuis animalitas, & rationalitas ante cognitionẽ nõ habeant aliquid, per quod diſtinguantur actualiter ex natura rei, habent tamen, ex quo diſtinguantur virtualiter, & fundamentaliter, quod ſufficit vt diſtinctio rationis ſuperueniẽs, & virtualem complens, & actuãs dicatur, & ipſa in obiecto fundari, & ex parte obiecti ſe teneri: per quod etiam ſoluitur replica facta in argumento contra hanc ſolutionem, quia licet in obiecto non ſit aliud, & aliud formaliter ante cognitionẽ, eſt tamen aliud, & aliud fundamentaliter, & virtualiter; & falſum eſt vt dixi, cognitionem eſſe formaliter ipſam alietatem, & diſtinctionem, nam potius talis eſt ipſa negatio, per quam vnum non eſt formaliter aliud, vel relatio quædam diſtinctionis media inter illa extrema.

Tertiò arguit Hurtad. ad idem ſubſec. 6. ſi cognitio, quæ terminatur ad rationale, non terminatur etiam ad animal, ſequeretur quod diſtinguerentur à parte rei, probat conſequẽtiam, tum quia à parte rei conuenit vni aliquod prædicatum, quod à parte rei non cõuenit alteri, quod in creaturis eſt magnum diſtinctionis ſignum, tum quia cognitio ſe tenens in intellectu non attingit formaliter animal, & attingit formaliter rationale, ergo non ſolum eſt diuerſitas in cognitione ipſa, ſed etiam in obiecto cognito, quia non ſolum cognitio eſt in ſe diſtincta, ſed etiam illi reſpondet obiectum diſtinctũ. Neq; dicas illam diſtinctionem eſſe tãtum rationis.

Nam

Digitized by Google

Nam oppoſitum conuincit adducta ratio, & eſt implicatio vocu (inquit Hurt.) dicere diſtinctionem eſſe rationis, & eſſe in obiecto, quia ſi eſt rationis, eſt in ratione tantùm, & non in obiecto, vel eſt realis.

306 Reſp. vt ad præcedens argumentum, quod ſiſtendo in exemplo illo de animali, & rationali, concedendum eſt quod infertur, nimirum animalitatem, & rationalitatem abinuicem diſtingui a parte rei, non quidem diſtinctione reali ſimpliciter, ſed formali ex natura rei, & hoc benè probat argumentum; ſed loquendo de gradibus tranſcendentibus & alijs formalitatibus obiectiuis, quæ ſolam admittunt diſtinctionem rationis ratiocinatæ, falſum eſt quod ſi præſcindant obiectiuè in intellectu noſtro, hinc ſequi diſtinctionem inter illas ex natura rei; ſequitur enim tantum diſtinctio per conceptus inadæquatos cum fundamento in re, dum enim intellectus per conceptus inadæquatos concipit rem aliquam, tunc in vnico conceptu relucet tantùm pars obiecti, atque adeò diſtinctio eſt in obiecto, quatenus habet eſſe obiectiuum in cognitione, eſt autem cum fundamento in re, quia quod ſubeſt vni actui, habet ab intrinſeco ſuo, quod diſtinguatur ab eo, quod per alium actum repræſentatur; ad primam probationem conſequentiæ negatur formalitatibus obiectiuis factis per opus intellectus præſcindentis etiam cum fundamento in re, conuenire à parte rei actualiter diuerſa, & contradictoria prædicata, hoc enim ſolum contingit per opus intellectus, eſto cum aliquo fundamento in re, quatenus quod tribuit vni formalitati ab ipſo præciſæ, non tribuit alteri; ad aliam probationem dicendum non quamcunque diſtinctionem in obiecto inferre in re diſtinctionem actualem ex natura rei, ſed ſolum quando talis diſtinctio anteuerteret omninò opus intellectus, & obiecta illa ita eſſent diſtincta, vt terminare poſſent diuerſos conceptus adæquatos, ideſt fundatos in diſtinctis realitatibus correſpondentibus illis, quod non euenit in propoſito, quia diſtinctio rationis ratiocinatæ eſt diſtinctio obiectorum per ſolos conceptus inadæquatos, & hac ratione dici debet diſtinctio rationis, & non realis. Neque implicat diſtinctionem eſſe rationis, & eſſe in obiecto, nam diſtinctio rationis non ideò dicitur rationis, quia ſit ſubiectiuè in ratione, imò diſtinctio, quæ eſt in intellectu inter illas diuerſas cognitiones, & conceptus inadæquatos eſt realis, ſed dicitur rationis, quia per opus intellectus eſt ſobiectiuè, & quaſi inhæſiuè in obiecto, & obiectiuè tantùm in intellectu; imò ita eſt vniuerſaliter de omnibus entibus rationis, ac ſecundis intentionibus, quod obiectiuè tantùm in intellectu eſſe dicuntur, ſubiectiuè autem quaſi per inhæſionem rationis in rebus, quibus affiguntur, & applicantur.

Quartò idem Auctor loc. cit. ſubſec. 7. adducit pro parte oppoſita SS. Baſilij, & Anſel. teſtimonia, nam Baſil. hom. 6. examer. apertè docet ea omnia realiter diſtingui, ac poſſe à Deo ſeparari, quæ nos poſſumus cogitatione ſeparare, nam ex conceptu Lucis non concepto Sole infert ibi realem diſtinctionem, & poſſibilem ſeparationem Lucis à Sole, omnia enim poteſt Deus ſeparare, quæ noſtra cogitatio ſeparat, eius verba ſunt iſta, vt ipſe refert Hurt. *nec enim ego Lucis à Solis corpore ſeparationem mihi, ac tibi poſſibilem eſſe dico, ſed aſſerendum eſſe cenſeo, quæ mentis ſola agitatione, cogitationeque diſparari à ſe poſſunt, ea reipſa ſeiungi facultate creatoris vtriuſq. naturæ poſſe*; Deindè D. Anſel. 4. de incar. Verbi ex hoc oſtendit omnipotentiam Dei non eſſe accidens Dei, quia non poteſt concipi ſine illa his verbis. *Quia cum omne ſubiectum ſine accidente, aut eſſe, aut intelligi poſſit, Deus ſine poteſtate neque eſſe, neque intelligi poteſt*, ex quo patet ab Anſel. conſtitui ſignum diſtinctionis realis poſſe concipi vnum extremum ſine altero, eo enim quod non poſſit concipi Deus ſine poteſtate, intulit Deum non eſſe ſubiectum illius. Præterea, vt clarius conſtet, quam contrà SS. Doctrinam admittuntur præciſiones obiectiuæ in Deo, & diuiſibilitas per intellectum, obijcit eundem D. Anſel. in Proſolog. capit. 18. cum enim recenſuiſſet varias Dei perfectiones, ait Deum non poſſe per intellectum diſſolui, nec intellectu vllo poſſe illum obiectiuè diuidi, his verbis. *Imo tu es ipſa vnitas nullo intellectu diuiſibilis, ergo vita, & ſapientia, & reliqua non ſunt partes tui, ſed omnia ſunt vnum*, quibus negat poſſe vnitatem attributorum Dei diuidi per intellectum, ſed omnia attributa eſſe indiuiſibilia nempe per intellectum. Denique ſubſec. 3. longam refert hiſtoriam Petri de Tarantaſio, qui poſteà fuit Innocentius V. Summus Pontifex, quem ait accuſatum fuiſſe à PP. Dominicanis, eo quod in Deo conſtitueret diuerſas formalitates obiectiuas, vndè exoptat omnes ſic præſcindentes, & diſtinguentes in diuinis ad Iudicem deferri, tanquam malæ doctrinæ defenſores; & cum Scotus fuerit præcipuus harum præciſionum obiectiuarum propugnator, inquit, Doctorem ſuam famoſam opinionem de diſtinctione formali ſumpſiſſe à Tarantaſio, & quia ea ſententia malè audiebat, illam propoſuit ſine aſſertione, & præiudicio melioris ſententiæ, & ait tandem hanc diſtinctionem Neotericorum per præciſiones obiectiuas eſſe diſtinctionem formalem Scoticam.

307 Reſp. his, & ſimilibus teſtimonijs, ſi ea in rigore verborum intelligere velimus, non minus negari diſtinctionem rationis in Deo ex parte obiecti, quam ex parte actus, cum enim ex vi verborum abſolutè negetur in Deo diſtinctio rationis, nulla ſufficiens ratio reddi poteſt, cur id potius intelligi tantum debeat de diſtinctione rationis ex parte obiecti, quam ex parte actus, vt benè notauit Ouuied. loc. cit. vbi etiam ſatis aptè omnia illa explicat teſtimonia Patrum. Sed pro exacta illarum auctoritatum intelligentia notandum eſt ex Scot. quæſt. 32. vniuerſ. ad vlt. & 1. d. 2. q. 7. infrà l. & 3. d. 3. q. vn. G. duplicem eſſe abſtractionem, vnam præciſiuam, alteram diuiſiuam, prima inter realiter identificata fieri poteſt abſque vllo mendacio, vt Ariſt. docet 2. Phyſ. 12. & tunc fit, quando ex realiter identificatis conſideratur vnum alio non conſiderato, vt cogitando hominem in primo modo dicendi eſſe rationalem, non affirmando in illo ſigno eſſe riſibilem, quia hoc affirmare non licet, niſi in poſteriori ſigno, & in ſecundo modo; poteſt inquam, fieri hæc abſtractio ſine mendacio, quia licet in primo modo dicendi per ſe non cogitetur hominem eſſe riſibilem, nec affirmetur riſibilitas de ipſo, tamen neque negatur, aut oppoſitum affirmatur, ſed merè præſcinditur ab hominis riſibilitate; abſtractio autem diuiſiua ſine mendacio contingere non poteſt inter realiter identificata, quia fit negando de ſubiecto prædicatum realiter identificatum, vel affirmando oppoſitum, vndè virtute talis abſtractionis diuiſiuæ neceſſariò deſtruitur identitas realis inter illa extrema, & ponitur realis diſtinctio, & ſeparabilitas, & ideò dicitur abſtractio diuiſiua, & explicari ſolet per hunc loquendi modum, quod conſideretur vnum ſine alio, vt v. g. homo ſine riſibilitate, vel homo non riſibilis; quia ergo quæ mente noſtra ſeparantur, non ſolum vnum abſtrahitur ab alio præciſiuè, ſed etiam diuiſiuè, quia non ſolum conſideratur vnum alio non conſiderato, ſed vlterius conſideratur vnum ſine alio, vel poſſe eſſe ſine alio, quod fieri nequit ſine mendacio, quia ex tali abſtractione infertur realis diſtinctio, & ſeparabilitas inter extrema ſaltim per Dei potentiam abſolutam; hac, inquam, de cauſa optimè D. Baſil. ex hoc, quod poſſit à nobis Lux cogitari ſine Sole, optimè intulit Lucem à Sole eſſe realiter diſtinctam, imò & à Deo ſeparari poſſe, quia quæ nos mente ſeiungere poſſumus per abſtractionem diuiſiuam ſine mendacio, poſſunt etiam à Deo ſaltim per potentiam eius abſolutam ſeparari. Sic etiam explicandus eſt S. Anſel. quod conſtituit ſignum diſtinctionis realis poſſe concipi vnum extremum ſine altero, quia talis conceptio non fit, niſi per abſtractionem diuiſiuam, & ideò benè inquit Deum ſine poteſtate concipi non poſſe, ſicut nec homo ſine riſibilitate, quia talis eſt abſtractio diuiſiua, quæ ſine mendacio fieri nequit inter realiter identificata. Et ſic etiam denique explicandus eſt in Proſolog. capit. 18. cum ait vnitatem Dei nullo intellectu eſſe diuiſibilem, vult enim innuere non poſſe vnum attributum ab alio abſtrahi diuiſiuè, quaſi conſiderari poſſit iuſtitia ſine miſericordia, vel concipi Deus non iuſtus, non ſapiens &c. nam hæc realem indicarent diſtinctionem inter illa; ex his tamen inferre non licet, quod prædicti Patres negauerint in diuinis diſtinctionem formalem, vel præciſiones obiectiuas, quia iſtæ fundantur in abſtractione præciſiua, non diuiſiua.

Quicquid verò fuerit de illa Petri Tarantaſij hiſtoria, & accuſatione facta à PP. Dominicanis opinionis eius de præciſionibus obiectiuis in diuinis, parum ad nos, quia nec proptereà damnata fuit eius opinio, vt obindè optandum ſit omnes huius opinionis aſſertores à Iudice damnari debere, imò hæc opinio de præciſionibus obiectiuis receptiſſima eſt in ſcholis tam Scotiſtarum, quam Thomiſtarum. Sed quod ſubdebat Hurtad. adhuc magis diſplicet, nempe Scotum ſententiam ſuam de diſtinctione formali, & præciſionibus obiectiuis à Tarantaſio mutuatum eſſe, & eam diſtinctionem à Scoto aſſertam eſſe, quam ponunt Neoterici per præciſiones obiectiuas, & quia malè audiebat propoſitam à Scoto fuiſſe

1. d. 2. qu. 7. §. *ſed hic reſtat* ſine aſſertione, & præiudicio melioris ſententiæ; hæc enim tria ſunt putida mendacia ſimul congeſta; quod enim per diſtinctionem formalem non intellexerit Doctor diſtinctionem tantum virtualem aut rationis ratiocinatæ, quam Neoterici explicant per præciſiones obiectiuas iam ſuprà oſtendi in hac diſp. nu. 207. vndè etiam ſequitur falſum eſſe, quod Doctor à Tarantaſio ſuam mutuauerit opinionem de diſtinctione formali, quia iſtam non poſuit Tarantaſ. in diuinis, neque Doctor noſter adeò erat ingenij inops, vt penu Tarant. egeret; & denique loc. cit. nu. 208. cauſam ediſſero, cur Doctor loc. cit. proponendo ſuam opinionem de diſtinctione formali in diuinis vtatur illis verbis *dico ſine aſſertione, & præiudicio ſententiæ melioris* quia nimirum ipſe primus fuiſſe videtur, qui inter diuinas perfectiones diſtinctionem formalem inuenerit, & tunc temporis in communi modo loquendi pro diſtinctione ex natura rei intelligebant diſtinctionem realem ſimpliciter, & in toto rigore; & ideò cum magna loquitur ſobrietate, vt eius innata exigebat modeſtia, ne diuinam videretur lædere ſimplicitatem, à qua cautela in ſuis proponendis placitis valdè Neoterici deficiunt, & alienis reijciendis, nam cum minimæ ſint auctoritatis, elato ſupercilio ſuas inducunt opiniones, velut catholicas veritates, ac fidei articulos, & alienas inurunt grauibus cenſuris, & ſcommatibus.

308 Quintò arguunt alij ad idem, probando ex vi diſtinctionis ratiocinatæ nullam poni diſtinctionem in obiectis ipſis, ſed ſolum in conceptibus, & denominatione extrinſeca obiectorum; nam iſta diſtinctio nihil ponit actu in obiectis in genere rei, vt reddat illa diſtincta, niſi denominationem rationis, quia obiectum redditur ſic, vel ſic cognitum, ergo hæc diſtinctio non inuenitur formaliter, niſi in conceptibus, in obiecto autem ſecundum extrinſecam denominationem. Conf. quia iſtæ formalitates non repræſentantur diſtinctæ, quia ex natura ſua diſtinctæ ſint, vt omnes contra Scotum clamant, nec quia ſint obiectiuè diſtinctæ, itaquod repræſentetur vna, & non alia, quia hoc non ſufficit, vt dicantur eſſe plures, nam niſi fiat diſtinctio ab intellectu, non reſultat pluralitas; ſi autem fit diſtinctio, & ex parte obiecti non correſpondet ei diuiſio ex natura rei, ergo verè intellectus non diuidit, ergo ſolum poteſt dici diſtinctio, quia dantur diuerſi conceptus denominantes obiectum, non tamen quod illi diſtinctioni conceptuum aliqua diſtinctio ex parte obiectorum reſpondeat.

Reſp. negando aſſumptum, quaſi diſtinctio redundet in obiectum per ſolam extrinſecam denominationem ſic vel ſic cogniti, quia diuerſitas non conſiſtit ſolum in diuerſo modo cognoſcendi idem obiectum grammaticaliter, vel logicaliter per abſtractum, vel concretum, aut etiam metaphyſice per explicitum, & implicitum, ſed etiam in alietate obiectorum, quatenus intellectus per ſuam vim præciſiuam, veluti in partes diuidit, & in plures conceptus inadæquatos ſimplicem eſſentiam rei, vndè diſtinctio in obiecto non habetur ex eo præciſè, quod obiectum ſubſit diuerſis actibus intellectus, hoc enim etiam contingit in diſtinctione rationis ratiocinantis, ſed quia ita ſubeſt, vt ſecundum partes correſpondeat ſingulis actibus, nam vnus actus continet in eſſe intentionali vnicam tantum portionem obiecti, non autem totum eſſe ipſius; & hinc reſultat diſtinctio rationis, non quidem in ipſis conceptibus formalibus, qui realiter diſtinguuntur, ſed in ipſo obiecto, vt in eſſe obiecti manifeſtato. Ad conf. concedimus opus non eſſe, vt diſtinctioni rationis ratiocinatæ correſpondeat actualis diſtinctio ex parte obiecti extrà intellectum, ſed ſufficit, quod correſpondeat virtualis ſecundum quod eſt inadæquatè manifeſtabilis, vndè ex hoc tantum concluditur, quod intellectus formans hanc diſtinctionem non ponat diſtinctionem in obiecto, quatenus ſecundum eſſe reale terminat cognitionem, & quod intellectus non attingat hanc diſtinctionem, quaſi ſit actu à parte rei in obiecto, non tamen ſequitur quin poſſit per virtutem ſuam præciſiuâ aliquam ſimplicem entitatem in plures conceptus inadæquatos partiri, itaut quod dicit obiectum in vno actu relucens, non dicat in alio, ſed diuerſam formalitatem.

309 Poſtremò Arriag. & Ouied. præcedentibus rationibus non contenti hoc vnicum adducunt argumentum, quod efficaciſſimum, imò & inſolubile putant pro ſtatu iſto, deducitur autem ex contradictorijs hoc modo, ab Arriag. ſec. 2. cit. ſubſec. 2. non minus contradictoriè opponuntur cognoſci, & non cognoſci, reſpondere, & non reſpondere ex parte obiecti, quàm exiſtere, & non exiſtere, produci, & non produci, ſed repugnat animalitatem hominis exiſtere, & non exiſtere eius rationalitatem; item produci animalitatem, & non produci rationalitatem, quamuis formaliter, vel virtualiter diſtinguantur, ergo etiam implicabit cognoſci animalitatem, & non cognoſci rationalitatem, & reſpondere ex parte obiecti animalitatem, quin reſpondeat rationalitas; Minor patet, probat maiorem, in qua conſiſtit tota difficultas, exiſtere, & non exiſtere opponuntur contradictoriè, quia illa particula, *non* cadens ſupra verbum negat idè, quod per illud fuerat affirmatum, negatio autem formæ, & ipſa forma opponuntur contradictoriè, & repugnant inter ſe, ſed ly *non*, cadens ſupra verbum *cognoſci*, eodem prorſus modo negat *cognoſci* ac cadens ſupra verbum *exiſtere*, negat *exiſtere*, ergo non minus opponitur cognoſci cum non cognoſci, quam exiſtere cum non exiſtere. Confirmat idem argumentum Ouied. hoc pacto, implicat prædicatum animalis terminare hanc numero cognitionem, & non illam terminare prædicatum rationalis, ergo implicat animal cognoſci per hanc numero cognitionem, & non cognoſci rationale identificatum cum animali, probat antecedens, implicat animal terminare vnionem phyſicam alicui extremo, vel actionem ab aliquo principio actiuo procedentem, quin eandem vnionem, vel actionem terminet rationale, ergo implicat animal terminare cognitionem, quin eandem terminet rationale cũ ipſo identificatum; probat hanc conſequentiam, & rationem à priori deſumit pro antecedenti ſtabiliendo; ideò implicat animal terminare actionem, vel vnionem, quin terminet eãdem rationale, cum ipſo identificatum, quia ſequeretur idem animal terminare, & non terminare actionem, vel vnionem; terminare, quia ſupponitur non terminare, quia non terminat rationale identificatum cum ipſo; ſimiliter ſequeretur rationale non terminare, vt ſupponitur, & terminare, quia terminaret animal identificatum cum rationali, quæ ſunt contradictoria. Ob eandem identitatem ſequeretur animal terminare cognitionem, vt ſupponitur, & non terminare, quia eſt identificatum cum rationali, quod non terminat; ſed non minor eſt contradictio in eo, quod eadem entitas terminet, & non terminet cognitionem, quam in eo, quod terminet, & non terminet vnionem, ergo ſicut implicat animal terminare vnionem, vel actionem, quam non terminet rationale idẽtificatum cum ipſo propter contradictoria quæ indè inferrentur, ſi hoc fieret; ita ob ſimilia contradictoria implicabit animal terminare hanc cognitionem, & non terminare eandem cognitionem rationale cum animali identificatum. Et hoc argumentum tanti ponderis iudicauit Ouied. vt hoc ſolo conuictum ſe fateatur, & inuitò etiam coactum ad negãdas obiectiuas præciſiones in formalitatibus præſertim creatis realiter identificatis, inquit enim ſe ponderaſſe omnes ſolutiones, quæ huic argumento ſolent adhiberi, nullamq; inueniſſe, quæ ei ſatisfaceret, vndè multas ibi recenſet, quas omnes pro viribus impugnat, ſicut etiam facit Arriag. loc. cit.

310 Reſp. in primis hoc argumentum, quod adeò exaggerant Recentiores ſupracitati, parum vel nihil vrgere contra formalitates, ſeu præciſiones obiectiuas, quæ à Scotiſtis admittuntur, & oriuntur ex diſtinctione formali ex natura rei reperta inter plures eiuſdem rei formalitates, vt inter animalitatem, & rationalitatem in homine, inter eſſentiam, & relationes originis in Deo; iſtæ enim natæ ſunt ſeipſis, & diſiunctim ab alijs terminare actû intellectus inter plures formalitates præſcindentis, ideoq; formalitas definitur à Formaliſtis eſſe illam, quæ ſe ſola ſufficit ad terminandũ actû intellectus diuiſim ab alia formalitate, cui ponitur realiter identificari, vndè eo ipſo, quod in eadem re plures inueniuntur formalitates identificatæ realiter, conſequenter habentur plura obiecta partialia, quæ diuiſim valent diſtinctos terminare actus intellectus. Et cum dicebat Arriag. quod tunc ſequeretur idem cognoſci, & nõ cognoſci, quia per hãc cognitionẽ ponitur animal cognoſci, & non rationale, quod eſt ei realiter identificatum, quæ eſt manifeſta repugnantia; dico nullã hinc ſequi repugnantiam, quia licet ſit idem obiectum materialiter, tamẽ ſunt diuerſa obiecta formalia iuxtà varietatem formalitatum eiuſdem rei, & ſic cognoſceretur ſecundum vnam formalitatem per hanc numero cognitionem, & non ſecundum aliam, in quo nulla eſt implicantia; hoc enim vniuerſaliter contingit in omni demonſtratione, vbi propria paſſio oſtenditur de ſuo adæquato ſubiecto, cui realiter identificatur, vt cum de homine oſtenditur riſibilitas per rationalitatem, tunc enim prius cognoſcitur homo, vt rationalis, deindè ex hoc cognoſcitur, vt riſibilis, quod quidem prædicatum identificatur

catur cum rationali, & tamen hinc nulla ſequitur contradictio idem obiectum cognoſci, & non cognoſci, quia id contingit ſecundum diuerſas formalitates eiuſdem humanitatis. Cum autem arguebat Arriag. non minus contradictoriè opponi, ac inuicem repugnare cognoſci, & non cognoſci, quam exiſtere, & non exiſtere, produci, & non produci, atque ideò ſicut implicat exiſtere, vel produci hominis animalitatem nõ exiſtente, vel producta rationalitate, ita pariter implicabit cognoſci animalitatem non cognita rationalitate; reſpondetur ex communi doctrina Formaliſtarum omnia contradictoria ſiue realia, ſiue rationis vtique æquè repugnare quoad veritatem, cum enim affirmationem, & negationem importent, vtique de eodem, & ſecundum idem nunquam verificari poſſunt, non tamen æquè repugnant quoad diſtinctionem inferendam, aliqua enim inferunt realem diſtinctionem, vel ex natura rei formalem, aliqua verò diſtinctionem tantum rationis iuxtà conditionem contradictionis, ſiquidem diſtinctio ſemper contradictioni commenſuratur; & ſic in propoſito maior argumenti cum ſua probatione concludit ſolum cognoſci, & non cognoſci æquè inuicem repugnare, ac exiſtere, & non exiſtere &c. quoad veritatem, non tamen quoad diſtinctionem inferendam; ratio eſt, quam aſſignauimus ſupra n. 227. & 290. quia exiſtere, & non exiſtere, produci, & non produci ſpectant ad eſſe identicum, ac entitatiuum rei, atque ideo contradictio in ipſis fundata arguit ſemper veram, & propriam rerum diuerſitatem præſertim in creatis, vndè de rebus contradictoria huiuſmodi abſolutè enunciantur, & non cum aliqua reduplicatione; at cognoſci, & non cognoſci, reſpondere, & non reſpondere ex parte obiecti ſunt contradictoria minoris momenti, & quæ recipiunt eſſe formale rei, & ratione alicuius formalitatis toti rei attribuuntur, quare ad ea componenda ſufficit formalitatum diuerſitas, nec abſolutè de re enunciantur, ſed cum reduplicatione illius formalitatis, meritò cuius toti rei conueniunt, vt eſſe ſenſitiuum, & diſcurſiuum in homine, nam dicitur ſenſitiuus quatenus animal, & diſcurſiuus quatenus rationalis; quare in propoſito ad ea contradictoria componenda ſufficit formalitatum diuerſitas, nec opus eſt diuerſitate rerum, per quam doctrinam fit ſatis omnibus inſtantijs Arriag. loc. cit.

311 Ad Conf. ex Ouuied. negatur antecedens, ad cuius probationem negatur conſequentia, quia nõ eſt eadem ratio de terminatione phyſicæ vnionis, & actionis, ac de terminatione cognitionis; non enim ſola res, ſed aliqua etiam eiuſdẽ rei formalitas poteſt ſe ſola eſſe ſufficiens terminus cognitionis, at nequit ſic eſſe terminus actionis, vel phyſicæ vnionis, quia actio phyſica, & productiua, ac etiam vnio rem immutant in ſe phyſicè, & realiter, nam eſſe productum, ac etiam eſſe vnitum in rebus præcipuè creatis ponit aliquid intrinſecum, & reale in ipſa re, vndè re ipſa dicitur in ipſa, vel ſecundum ſeipſam produci, & cum alia re vniri, non autem aliqua eius formalitas, cum realitas non ſit ſufficiens terminus productionis, ſed ipſa res in ſe quatenus exiſtens, vt dictum eſt ſupra in hac diſp. n. 161. nec etiam eſt idoneum extremum phyſicæ vnionis, quia vnio eſt rerum, non autem formalitatum, & fundatur in rebus realiter diſtinctis, non autem identificatis; cognitio autem non immutat realiter obiectum, neque eſſe cognitum ponit aliquid phyſicum reale, ac intrinſecum in obiecto cognito, ſed ſolam extrinſecam denominationem ex terminatione cognitionis ſubortam, & ideò ſola formalitas eſſe poteſt eius ſufficiens terminus, atq; ita breuibus mihi videtur extricata difficultas, cuius ſolutionẽ aiebat Ouuied. in humanis eſſe deſperatam; alijs etiam modis hoc idem argumentum ibi proponit, ſed quocunq; modo proponatur, ſicut eandem ſemper profert difficultatem, ſic & eandem poſtulat ſolutionem; quæ tota tandem ad hoc reducitur quod falſum eſt illud aſſumptum ab his Recentioribus, vt indubitanter verum, quod contradictoria omnia eodem modo repugnent, quod conſtat ex dictis omninò verũ non eſſe, licet enim æquè repugnent quoad veritatem, non tamen quoad diſtinctionem inferendam; & hoc ipſi quoque Aduerſarij fateri tenentur, alioquin contra ipſos etiam eadem poterit retorqueri difficultas, tunc enim ipſi cognitionem animalis, vt ſic, non præſcindere à rationali, ſed totam humanitatem attingere indiuiſibiliter ex parte obiecti, præſcindere tamen ex parte actus, quia humanitatem attingit, vt connotat ſenſationes ſolum, non autem diſcurſus. Ex quo contra ipſos ita argumentari licebit, ſi implicat animalitatem cognoſci non cognita rationalitate ſibi identificata, quia tunc idem cognoſceretur, & non cognoſceretur, vt ſuprà deducebant, ergo pariter implicat animalitatem connotare ſenſationes, & has non connotari à rationalitate ſibi realiter identificata, quia tunc idem eadem haberet connotata, & non haberet, conſequentia patet ex eorum dictis, dicunt enim contradictoria ex æquo repugnare, ſiue ſint realia, ſiue rationis, ſiue conſiſtant in intrinſecis denominationibus, ſiue extrinſecis; quicquid ergo dixerint ipſi ad hoc argumentum de connotare, & non, connotare dicemus & nos ad illud de cognoſci, & non cognoſci; & quo pacto ſoluebant ipſi animalitatem connotare ſenſationes, quas tamen non connotat rationalitas ei identificata, eodem quoque ſaluabimus & nos animalitatem cognoſci per hanc numero cognitionem, qua tamen non cognoſcitur rationalitas ei realiter identificata; nec video quo pacto poſſit hæc paritas euitari, præſertim cum cognoſci, & non cognoſci dicant ſolam extrinſecam denominationem in obiecto, vel eius negationem, vt fortè ipſi dicere poſſent de connotare, & non connotare, quod dicant in connotante ſolam extrinſecam habitudinem connotatorum ad ipſum, vel negationem eius.

312 Fateor tamen difficiliorem eſſe argumenti ſolutionem, ſi fiat contra formalitates obiectiuas per intellectum factas cum fundamento in re, quæ nimirum ortum ducunt, ex diſtinctione rationis ratiocinatæ, etenim cum hæ à parte rei ſint omninò eadem res, & formalitas, planè ſi cognitio ad vnam terminatur formalitatem, cum hæc à parte rei ſit eadem cum illa, & terminatio fiat à parte rei, vtique ad aliam quoque terminari debebit, alioquin eadem res, & formalitas ſimul cognoſceretur, & non cognoſceretur, terminaret & non terminaret eandem cognitionem; terminaret ex ſuppoſitione, non terminaret, quia cognitio non terminaretur ad aliam formalitatem omninò ex natura rei identificatam cum illa. Conf. difficultas, quia ideò dicebamus poſſe animal cognoſci non cognito rationali, quia licet ſint eadem res, ſunt tamen diuerſæ formalitates, & ideò non ſunt contradictoria, quia licet dicantur de eadem re, non tamen ſub eadem ratione, eſſent autem contradictoria ſi compararentur cum vnica formalitate, quia tunc de eadem re verificarentur, & ſecundum eandem rationem; ſed in propoſito ſi animal, & rationale ſola diſtinctione rationis ratiocinatæ diſtinguuntur, vt Thomiſtæ contendunt, iam à parte rei ſunt vna res, & realitas, ſeu formalitas, & cum terminatio cognitionis fiat à parte rei, non videtur quomodo poſſit hæc numero cognitio ad animal terminari, quin etiam terminetur ad rationale, quod eſt omninò idem à parte rei cum ipſo, fortius ergò procedit argumentum contra formalitates obiectiuas, vt à Thomiſtis ponuntur, quam vt ponuntur à Scotiſtis; & in hoc ſenſu multas reijciunt reſponſiones ad hoc argumentum Arriag. & Ouuied. loc. cit.

Paſqualig. tom. 2. Metaph. diſp. 56. ſect. 2. vt declaret, quomodo diſtinctio rationis ratiocinatæ ponat diſtinctionem in obiecto, aduertit quod obiectum nedum conſiderari poteſt ſecundum eſſe reale, quod habet in ſeipſo, ſed etiam ſecundum eſſe obiectiuum, quod habet in intellectu, & conſiſtit in eo, quod ipſi intellectui repræſentetur; quod autem hoc concedi debeat, tanquam aliquid diſtinctum tum ab obiecto prout habet eſſe in ſeipſo, tum ab ipſo actu intellectus, probat, quia obiectum aliter multoties repræſentatur, ac ſit in ſeipſo, & aliquid attingit intellectus, quod re vera non eſt in obiecto, tunc autem id quod repræſentatur, neceſſariò concedendum eſt eſſe quid diuerſum ab obiecto, quia idem ſecundum idem non poteſt aliter, atque aliter ſe habere, vt accidit in caſu iſto. Præterea neque eſt ipſe conceptus intellectus, quia conceptus intellectus non eſt id quod repræſentatur, ſed ratio repræſentandi; cum autem intelligo Petrum, Petrus repræſentatus ſe habet, vt quod, & tanquam obiectum; quare concludit dari debere iſtud eſſe obiectiuum, quod neque ſit conceptus formalis intellectus, prout repræſentatiuus, neque ſit obiectum ipſum ſecundum eſſe reale, quod habet in ſeipſo, ſed ſit obiectum, quatenus intentionali modo continetur ab ipſa cognitione, tamquam à ratione manifeſtatiua obiecti; his præmiſſis duas ponit concluſiones; prima eſt, quod ſi obiectum conſideratur ſecundum eſſe reale, quod habet extrà intellectum, diſtinctio rationis cum fundamento non cadit ſupra ipſum, quia etiamſi fiat cum fundamento in re, eſt merum opus intellectus, itaut tantum habeat eſſe in ipſo intellectu, ergo ex vi ipſius non poteſt poni aliqua diſtinctio in obiecto, prout habet eſſe extrà intellectum, alioquin iſta diſtinctio non haberet eſſe ſolum in intellectu; altera concluſio eſt, di-

ſtinctionem iſtam rationis cum fundamento ponere diſtinctionem in obiecto, quatenus intentionali modo exiſtit in intellectu; quia hoc eſſe intentionale non eſt vnum, ſed multiplex iuxtà pluralitatem formalitatum, in quas ab intellectu diuiditur idem ſimplex obiectum, & ſic diſtinctæ formalitates poſſunt ſecundum diſtincta eſſe intentionalia diſtinctas cognitiones terminare abſque eo, quod vna formalitas terminet cognitionem, quam terminat alia formalitas.

313 Hæc tamen explicatio non placet, neque idonea eſt ad præſentem difficultatem declarandam, nam in primis falſum eſt dari debere illud eſſe obiectiuum, & intentionale, vt quid diuerſum ab ipſa entitate phyſica obiecti, & à cognitione vt ad ipſum terminata, vt ait Paſqualig. quia illud eſſe obiectiuum, & intentionale, vt ipſemet fatetur, aliud non eſt, quam eſſe cognitum, quod habet obiectum ex vi cognitionis prout in intellectu exiſtit; ſed eſſe cognitum in obiecto ponit tantùm extrinſecam quandam denominationem realiter ab ipſo obiecto indiſtinctam, & à cognitione prout ad ipſum terminata in communi ferè omnium ſententia, ergo &c. Et hoc quidem verum eſt, ſiue obiectum cognoſcatur, vt eſt in ſeipſo, ſiue aliter, ac ſit in ſeipſo, nam ſemper eſſe cognitum dicit denominationem cogniti in obiecto derelictam ex terminatione cognitionis ad illud. Deindè falſum eſt cognitionem præciſiuam animalis v.g. terminari ad animal ſecundum illud eſſe obiectiuum, quod habet ex vi cognitionis, & non potius ſecundum illud eſſe, quod habet à parte rei, probatur hoc, quia animal, vt cognitum, vel habens eſſe obiectiuum in intellectu, dicit animal, vt ſubeſt cognitioni, vel cognitionem, vt terminatam ad animal, ſed cognitio præciſiua animalis non attingit ipſam cognitionem, neque eſt reflexiua ſupra ſeipſam, ergo non terminatur ad animal, vt cognitum, & vt ſubſtat illi eſſe intentionali, maior patet, probatur minor, quia ſicut aliud eſt cognoſcere animal, aliud cognoſcere animal eſſe cognitum, primum namque fit per actum directum, aliud verò per actum reflexum, ita quoque aliud eſt præſcindere animal à rationali, & aliud cognoſcere animal eſſe præciſum à rationali, nam hoc ſecundum fieri nequit ſine actu reflexiuo, ſed ad primum ſufficit actus rectus, & illud quidem ſatis eſt ad diſtinctionem ratiocinatam conſtituendam. Conf. quia quando ex vi diſtinctionis ratiocinatæ cognoſcitur animal in homine non cognito rationali, tunc non cognoſcitur animal ſecundum aliquod eſſe intentionale, quod habeat ex vi cognitionis, ſed ſecundum eſſe reale, licet per talem actum non cognoſcatur, vt præciſum actualiter à rationali, quia ad hoc requiritur actus reflexus, ſed eo ipſo actu præſcinditur à rationali, ergo falſum eſt ex vi diſtinctionis ratiocinatæ deriuari diſtinctionem in obiecto præciſe, quatenus intentionali modo exiſtit in intellectu, & hac ratione idem obiectum reale ſecundum diuerſa eſſe intẽtionalia poſſe diuerſas terminare cognitiones, probatur aſſumptum (nam conſequentia patet) quia in præciſione animalis à rationali cognoſco animal, ſecundum quod eſt ſubſtantia animata, ſenſitiua, & ſecundum quod ei conueniunt operationes ſenſitiuæ, ſed hæc, & ſimilia prædicata ei competunt, ſecundum quod eſt à parte rei non autem ſecundum aliquod eſſe obiectiuum, & intentionale. Denique diſtinctio rationis ratiocinatæ cadit ſuper formalitates realiter identificatas, & præciſio obiectiua fit ſimiliter inter illa, quæ ſunt idem realiter à parte rei, at quamuis à parte rei, animal, & rationale ſint idem, attamen eſſe intentionale, vel obiectiuum animalis nõ eſt idem cum eſſe intentionali rationalis, imò ſunt eſſe intentionalia realiter diſtincta, eo modo, quo realis diſtinctio applicari poteſt entibus rationis ſeruata proportione, ergo hæc præciſio non eſt illa, de qua hic eſt ſermo, quia eſt inter obiecta realiter diſtincta, non autem inter formalitates realiter identificatas; falſum eſt ergo præciſiones obiectiuas per hoc benè ſaluari, quod diſtinctæ formalitates poſſunt ſecundum diſtincta eſſe intentionalia diſtinctas terminare cognitiones abſque eo, quod vna formalitas terminet cognitionem, quam terminat alia formalitas.

314 Quare ad argumentum Recentiorum adductum ſuprà n. 309. prout fieri poteſt contrà præciſiones obiectiuas per intellectum factas cum fundamento in re, quas ſolas agnoſcunt Thomiſtæ, occurrendum eſt ex dictis ſupra, quod licet antecedenter ad cognitionem, qua animal v.g. præſcinditur à rationali, vel vt vtar exemplo ab omnibus conceſſo, qua virtus calefactiua in Sole præſcinditur ab exſiccatiua, non præcedant in Sole huiuſmodi formalitates ex natura rei diſtinctæ; præcedunt tamen vt diſtinctæ virtualiter, & fundamentaliter, & ex hac virtuali pluralitate obiectorum pendet etiam pluralitas actuum, nam iſti actus tendunt in illa obiecta, non quidem vt vnum realiter, & formaliter à parte rei, quia ſunt actus confuſi, & inadæquati, ſed vt virtualiter plura & diſtincta, & ratione iſtius diſtinctionis virtualis in obiecto præcedentis ſaluantur præciſiones obiectiuæ per intellectum factæ. nam per actum intellectus rectum ita vna præſcinditur ab alia, quod licet à parte rei ſint vna, & eadem res, & realitas formaliter, tamen ob virtualem diſtinctionem, & multiplicitatem varias terminat cognitiones, adeout vna hãc numero cognitionem terminet, quam non terminat alia; & ſic patet, quomodo præciſiones obiectiuæ ortæ ex vi diſtinctionis ratiocinatæ non per hoc benè ſaluentur, quod diſtinctæ formalitates terminent diſtinctas cognitiones ſecundum diuerſa eſſe intentionalia, quia, vt ſæpè dictum eſt, diſtinctio rationis ratiocinatæ non cadit inter diuerſa entia rationis, ſed ſaluatur præcipuè ob diuerſitatem formalitatum præcedentem in obiecto, non quidem formalem, & actualem, ſed virtualem, & fundamentalem. Dices, ſi cognitio præciſiua animalis v.g. terminatur ad animal ſecundum eſſe quod habet à parte rei, cum ſecundum hoc eſſe nullo pacto diſtinguatur à rationali, planè implicat cognitionem terminari ad animal, & non etiam terminari ad rationale cum animali identificatum realiter, & formaliter, vt ſupra arguebatur nu. 312. Reſp. quod ſi actus ille eſſet adæquatus, vtique ſi terminaretur ad animal, etiam ad rationale terminari deberet, ſed cũ ſit inadæquatus, & confuſus, alioquin præciſiuus non eſſet, ſtante diſtinctione virtuali inter illa obiecta, poteſt tendere in vnũ, adeout non tendat in aliud. Dices, ergo ad componenda contradictoria tam ſufficiens erit diſtinctio virtualis, quam formalis ex natura rei, quod ſuprà negatum eſt. Reſp. negando conſequentiam nam quando id concederetur de illis prædicatis cognoſci, & non cognoſci, quæ ſolam dicunt extrinſecam denominationem in obiectis, adhuc tamen de alijs negari deberet, vt ſuprà demonſtratum eſt, tam in diuinis de eſſentia, & relationibus originis, quam in creatis de gradibus metaphyſicis prædicamentalibus; ſed neque etiam id abſolutè concedi debet de illis contradictorijs cognoſci, & non cognoſci; quia diſtinctio formalis actualis antecedens operationem intellectus ſufficit ad terminandas varias cognitiones adæquatas, non quidem in hoc ſenſu, quaſi ſingulæ exprimant totam rem ex illis formalitatibus conſtitutam, ſed in eo ſenſu, quod ſingulis illis cognitionibus propriæ correſpondeant realitates in ea re, & per ſingulas adæquatè expreſſibiles; ſed diſtinctio virtualis non ſufficit, niſi ad terminandas varias cognitiones omninò inadæquatas.

QVÆSTIO XVII.

Et vltima.

An per actus intuitiuos fieri poſſit præciſio, ſeu diſtinctio rationis.

315 QVid ſit cognitio abſtractiua, & intuitiua conſtat ex dictis diſp. 6. de Anim. qu. 11. quia igitur diſtinctio rationis inter aliqua duo, & præciſio vnius ab alio fit per actum intellectus, quo conſideratur vnũ ſine alio, vel alio non conſiderato, quæritur in præſenti, an talis actus poſſit eſſe intuitiuus; de abſtractiua enim cognitione nulla poteſt eſſe difficultas, cũ enim abſtrahere, vel præſcindere ſit conſiderare vnũ alio non conſiderato, vt conſiderare animalitatem non conſiderata rationalitate, iã cognitio abſtractiua ex genere ſuo apparet aptiſſima ad præciſiones faciendas tam formales, quam obiectiuas, & ad fabricandam diſtinctionem rationis inter plura realiter identificata præſertim cum fundamento in re. Sed eſt præcipuè difficultas de cognitione intuitiua, cum enim hæc ſit rei exiſtentis, vt eſt in ſe, videtur ei ex genere ſuo repugnare, quod ſit actus præciſiuus, & per ipſam de obiecto poſſit conſiderari vna formalitas alia non conſiderata; itaq; ſenſus quæſtionis eſt, an obiectũ, quod in ſe habet idẽtitatem, & eſt omninò ſimplex, poſſit per partes repræſentari cognitione intuitiua ita vt per vnum actu cognitionis intuitiuæ attingatur vna formalitas v. g. animalitas in Petro, vel vt adhibeam exemplum ab omnibus admiſſum, virtus calefactiua in Sole, nil aliud præter ipſam de eſſe Petri vel Luce Solis cognoſcendo. Affirmatiuam partem defendit Hurtad. diſ. 6. Met. ſec. 6. vbi ait per actus intuitiuos, dummodo comprehenſiui non fuerint, fieri poſſe præciſiones, nedũ formales, verumetiam obiectiuas in ſententia illas admittente; addit autem illam limitationem, dũmodo actus intuitiuus

non

non ſit etiam comprehenſiuus, quia cum de ratione comprehenſionis ſit, vt attingat quicquid eſt in obiecto à parte rei per talem identitatem, ſanè repugnat tali cognitioni ex ſuo genere, vt vnam formalitatem præſcindat ab alia, & vnam exprimat alia non expreſſa, ac declarata; pro qua ſententia citat Aureolum 1. d. 8. par. 3. ar. 6. S. Thom. Opuſc. 9. qu. 1. & ait pro ipſa quoque ſtare Scotum cum omnibus Scotiſtis, vt pote aſſerentes de potentia ſaltim Dei abſoluta poſſe videri eſſentiam ſine attributis, & relationibus, & vnum attributum videri ſine alio; ſic etiam loquitur Paſqual. diſp. 58. ſec. 1. referendo auctores pro hac ſententia, quam etiam ſequuntur Arriag. & Ouiued. loc. cit. Altera ſententia negat poſſe in cognitione intuitiua haberi diſtinctionem rationis, etiam per potentiam Dei abſolutam, quam tenent Vaſquez tom. 2. p. 1. diſp. 118. cap. 2. Suar. 1. p. trac. 1. lib. 2. cap. 28. Molin. 1. p. q. 28. art. 2. diſp. 3. Paſqualig. cit. pro qua etiam refert in vniuerſum omnes, qui negant etiam de potentia abſoluta poſſe clara viſione videri vnum attributum Dei ſine alio, aut eſſentiam ſine perſonis propter cognitionem intuitiuam, quæ ea natura ſua debet ferri in totum obiectum adæquatè ſumptum; ita autem probant hanc ſententiam, vt nedum oſtendant per cognitionem intuitiuam diſtinctionem rationis fieri non poſſe, verum etiam incompoſſibilem eſſe cum diſtinctione formali ex natura rei, vndè aiunt admiſſa quoque formali diſtinctione inter diuina attributa, dummodo tamen ponantur realiter identificata, non poſſe à Beatis etiam de potentia abſoluta videri intuitiuè eſſentiam ſine perſonis, nec vnum attributum ſine alio.

316 Reſoluitur hoc quæſitum duabus concluſionibus, quarum Prima eſt per actus intuitiuos diſtinctionem rationis fieri non poſſe, qualiſcunque illa fuerit ſiue rationis ratiocinantis, ſiue ratiocinatæ. Concluſionem hanc tradidit Doctor pluribus in locis, nam in 1. d. 2. q. 7. §. *ſed hic reſtat*, volens probare eſſentiam, & relationes originis pluſquam ratione diſtingui ſiue ratiocinata his verbis procedit ad argumentum. Et ſi detur primus modus, quod paternus intellectus habeat eſſentiam, & proprietatem, tanquam duo obiecta formalia, tunc arguo ſic, intellectus ille nihil intelligit, niſi intuitiuè, quia vt patebit d. 7. q. 3. omnis intellectio abſtractiua, & non intuitiua, eſt aliquo modo imperfecta, cognitio autem intuitiua eſt obiecti, vt obiectum eſt præſens in exiſtentia actuali, & hoc in ſe, vel in alio eminenter continente totam entitatem ipſius, ergo quæ cognoſcuntur intuitiuè vt obiecta formalia diſtincta, vel vnum eminenter continetur in alio, vel vtrumque ſecundum propriam exiſtentiam terminat actum, vt eſt eius, nihil autem intrinſecum perſonæ diuinæ propriè continetur in aliquo eminenter, quia tunc eſſet ens per participationem illius continentis, igitur quæcunque intrinſeca ſunt diuerſa obiecta formalia intuibilia ſecundum propriam exiſtentiam actualem terminant intuitionem, vt obiecta, & ita habent aliquam diſtinctionem antè actum intelligendi. Clarius idem habet Doctor infrà 1. d. 8. q. 4. vbi volens idem probare de eſſentia, & attributis nimirum pluſquam ratione diſtingui ſic arguit ſub lit. M. Præterea intellectus intuitiuus nullam habet diſtinctionem in obiecto, niſi ſecundum quod exiſtens eſt, quia ſicut non cognoſcit aliquod obiectum, niſi ſecundum quod exiſtens, ita non cognoſcit aliqua diſtincta formaliter in obiecto, niſi vt exiſtens; cum igitur intellectus diuinus non cognoſcat eſſentiam ſuam, niſi intuitiua intellectione, quæcunque diſtinctio ponatur ibi in obiecto, ſiue ſit diſtinctorum obiectorum formalium, ſiue vt rationum cauſatarum per actum intellectus, ſequitur quod iſta diſtinctio erit in obiecto, vt actu exiſtens eſt, & ita ſi iſta eſt obiectorum formalium diſtinctorum in obiecto erunt iſta formaliter diſtincta, & habetur tunc propoſitum, quod diſtinctio talis obiectorum formalium præcedit actum intellectus; ſi autem ſit rationum cauſatarum per actum intelligendi, igitur intellectus diuinus cauſabit aliquam intentionem in eſſentia, vt relationem rationis, vt exiſtens eſt, quod eſt abſurdum; ita Doctor ibidem, vndè paulò infrà §. *ad quæſtionem*, ait poſteà, dico, quod inter perfectiones eſſentiales non eſt tantum differentia rationis, hoc eſt diuerſorum modorum concipiendi idem obiectum formale, talis enim diſtinctio eſt inter ſapiens & ſapientiam, & vtique maior inter ſapientiam, & veritatem; nec eſt ibi tantum diſtinctio obiectorum formalium in intellectu, quia vt argutum eſt prius, illa nunquam eſt in cognitione intuitiua; quibus verbis manifeſtè docet diſtinctionem rationis, qualiſcunque ſit per cognitionem intuitiuam fieri non poſſe.

Idem adhuc clarius habet 1. d. 8. q. 3. §. *contra, conceptus ille*, vbi poſtquam docuerat modum intrinſecum non dicere propriè formalitatem ſeipſa conceptibilem; & inter illud, à quo accipitur conceptus communis Deo, & creaturæ, & illud, à quo accipitur conceptus proprius, non interuenire diſtinctionem, vt realitatis, & realitatis, ſed realitatis, & modi proprij, & intrinſeci eiuſdem, ſubdit obiectionem, & ſolutionem his verbis, ſed ſi arguas, ergo realitas, à qua accipitur, eſt finita, non ſequitur, non enim accipitur ab aliqua realitate, vt conceptus adæquatus realitati, ſiue vt perfectus conceptus illi realitati adæquatus, ſed vt diminutus, vel imperfectus, intantum etiam, quod ſi illa realitas, à qua accipitur videretur perfectè, & intuitiuè, intuens ibi non haberet diſtincta obiecta formalia ſcilicet realitatem, & modum, ſed idem obiectum formale, tamen intelligens intellectione abſtractiua propter intellectionis illius imperfectionem poteſt vnum habere pro obiecto formali, licet non habeat alterum; quibus verbis, vt ibi notant Bargius, & alij Interpretes, ſignificat Doctor rem poſſe intelligi ſine modo intellectione tantum abſtractiua, non verò intuitiua; ſi ergo per cognitionem intuitiuam attingi nequit diſtinctio inter rem, & modum eius intrinſecum, quæ vtique maior eſt diſtinctione rationis, ſiue ratiocinantis, ſiue ratiocinata, vt conſtat ex dictis ſuprà quæſt. 10. tanto minus per ipſam fieri poterit diſtinctio rationis, qualiſcunque illa ſit; hac loca Doctoris adeò manifeſta pro hac concluſione adducere placuit, vt pateat quam immeritò ab Hurtad. Paſqualig. & alijs Doctor adducatur pro oppoſita ſententia. Neque ex hoc, quod Doctor cum ſuis ſuſtineat poſſe de potentia abſoluta videri à Beatis eſſentiam ſine perſonis, aut vnum attributum ſine alio viſione intuitiua, deducere debebant citati Recentiores ipſum hinc fore conceſſurum per cognitionem intuitiuam haberi poſſe diſtinctionem rationis, imo potius oppoſitum. Ratio eſt, quia vnum ex præcipuis fundamentis ad illud aſſertum de viſione vnius attributi ſine alio, eſt diſtinctio formalis ex natura rei, quam tenet verſari inter eſſentiam & relationes, ac inter ipſa diuina attributa, ex hoc enim infert poſſe eſſentiam videri intuitiuè ſine relationibus, ac etiam vnum attributum ſine alio; quod ſi ſolam rationis diſtinctionem inter illa agnouiſſet, nunquam dixiſſet per cognitionem intuitiuam poſſe vnum videri ſine alio, quia apud ipſum nequit cognitio intuitiua facere diſtinctionem rationis, vt ſatis liquet ex locis iam citatis; non ergo ritè perceperunt Recentiores in hac re mentem noſtri Doctoris, nec modum loquendi eius conſequenter.

317 Cæterum in probatione concluſionis huius cautè procedendum eſt, quamuis enim hic aſſeramus per cognitionem intuitiuam haberi non poſſe diſtinctionem rationis, adhuc tamen in altera mox dicemus cum diſtinctione formali ex natura rei compoſſibilem eſſe, atque ideò ſic eſt probanda concluſio hæc prima, vt altera mox ponenda non deſtruatur; hinc aliquorum probatio non placet, qui cum Vaſquez, & Suarez ex eo capite cognitionem intuitiuā ab abſtractiua diſcernant, quod intuitiua neceſſariò repræſentat formalitates omnes in obiecto repertas, & realiter cum eo identificatas, non ſic abſtractiua; hinc conſequenter deducunt per cognitionem intuitiuam diſtinctionem rationis haberi non poſſe, cum ei ex ſuo genere repugnet eſſe præciſiuam, ſed tantum per abſtractiuam, quæ ſola eſt præciſiua, & conſideratiua vnius ſine alio vt v. g. animalitatis ſine rationalitate, ſicut ex vi ipſius nominis conſtat. Non, inquam, hæc probatio placet, quia hoc non eſt verum ac proprium diſcrimen intuitiuæ, & abſtractiuæ cognitionis, vt dictum eſt diſp. 6. de Anim. q. 11. num. 323. eſſe enim expreſſiuum cuiuſcunque formalitatis in obiecto à parte rei repertæ, & cuiuſcunque prædicati ſiue primi, ſiue ſecundi modi dicendi per ſe non tam eſt de ratione cognitionis intuitiuæ, quam comprehenſiuæ, vt dictum eſt ibid. q. 12. Tum quia abſolutè loquendo dari poteſt notitia abſtractiua, quæ attingat omnes formalitates in obiecto à parte rei repertas, talis enim eſt notitia, quam Angeli dicuntur habere de diuina eſſentia per ſpeciem eis ab initio creationis impreſſam, vt docet Doctor 2. d. 3. q. 9. & è contra dari poteſt cognitio intuitiua, quæ obiectum attingat, & tamen non omnes, & ſingulas formalitates ei realiter identificatas, ſic enim de facto oculus videt intuitiuè albedinem, nec tamen percipit differentiam intrinſecam indiuidualem, qua ab alia quacunque albedine diſcernitur; & de poſſibili poſſet Beatus in probabili Doctoris ſententia eſſentiam videre non viſis relationibus ei realiter identificatis. Tum quia argumentum ne-

duin

dum probaret notitiam intuitiuam cum diſtinctione rationis compoſſibilem eſſe, ſed etiam cum diſtinctione formali ex natura rei, quod tamen eſſe falſum conſtabit concluſione ſequenti; conſequentia patet, quia realis, ac entitatiua identitas plurium formalitatum tam ſtat cum diſtinctione rationis, quam cum formali noſtra; ſi ergo notitia intuitiua nequit eſſe præciſiua, ideoque deſtruit diſtinctionem rationis, quia exprimere debet de obiecto omnes formalitates realiter identificatas, ſic etiam pari ratione deſtruet diſtinctionē formalem, adeout nequeat intuitiuè videri in obiecto totali vna formalitas, quin & alia attingatur ei realiter identificata. Ex eodem quoque capite peccant rationes, quas pro hac concluſione Paſqualig. adducit loc. cit. huc enim collimant omnes, vt oſtendant ideò per notitiam intuitiuam fieri non poſſe præciſionem, & diſtinctionem inter plures eiuſdem rei formalitates, quia cum notitia intuitiua repræſentare debeat obiectum, ſicuti eſt, debet conſequenter repræſentare integram eius phyſicam entitatem cum omnibus eius prædicatis, ac formalitatibus realiter identificatis; vndè conſequenter probant notitiam intuitiuam nedum cum diſtinctione rationis incompoſſibilem eſſe, ſed etiam cum diſtinctione formali ex natura rei.

318 Aliter ergo ita deduci debet huius concluſionis probatio, tum ex natura diſtinctionis rationis, tum intuitiuæ cognitionis in hunc modum; diſtinctio rationis petit fundari in obiecto, quod à parte rei ſit ſimplex, & omnimodam dicat identitatem tam realem, quam formalem; ergo ei repugnat haberi per cognitionem intuitiuam, aut cum ea compoſſibilem eſſe; antecedens patet ex dictis ſupra, probatur conſequentia: cognitio intuitiua ex ſuo genere attingere debet obiectum, ſicut eſt in ſeipſo, in hoc præſertim ſenſu, vt aliter nō appareat in mente cognoſcentis, quam ſit in ſe à parte rei, ergo ſi à parte rei eſt omnino indiſtinctum, tale quoque in cognitione debet apparere, ergo nequit diſtinctio rationis ſtare ſimul cum intuitiua cognitione. Conſ. quia diſtinctio rationis ponit aliquid in obiecto, quod non habet à parte rei, nam facit ipſum diſtinctum, cum tale non ſit à parte rei; ſed cognitio intuitiua non ponit aliquid in obiecto, quod non reperiatur in ipſo à parte rei, alioquin aliter illud repræſentaret, ac ſit à parte rei, ergo diſtinctio rationis in obiecto, & cognitio eiuſdem intuitiua omninò repugnant.

Reſpondent Hurtad. & Arriag. aliud eſſe, quod per cognitionem intuitiuam obiectum appareat, ſicut eſt, aliud autem quod apparere debeat ſecundum ſe totum, hoc ſecundum non eſt neceſſarium ad rationem notitiæ intuitiuæ, ſed comprehenſiuæ; ſolum igitur primum eſt de ratione cognitionis intuitiuæ, & hoc etiam habetur in cognitione intuitiua, quando contingit diſtinctio rationis, tunc enim obiectum, licet non appareat ſecundum ſe totum, adhuc tamen nec apparet aliter, ac eſt, ſed apparet ſicuti eſt, licet non ſecundum ſe totum, & ſic inquit Hurtad. poſſe notitiam quoque intuitiuam repræſentare obiectum. ſicuti eſt, licet inadæquatè, vndè ſi intuitiuè cognoſceretur hominem eſſe animal, non autem rationale, tunc adhuc cognoſceretur homo, ſicut eſt à parte rei, licet inadæquatè. Hæc tamen reſponſio ex ipſa noſtra probatione facilè retunditur, nam quando obiectum per cognitionem intuitiuam apprehenditur partialiter tantum, & inadæquatè, vel tunc apparet in obiecto aliqua diſtinctio, & præciſio, vel non; ſi non, iam habetur intentum, quod diſtinctio rationis non ſtat cum intuitiua cognitione; ſi apparet, ergo non repræſentatur obiectum, ſicut eſt in ſeipſo, ſed aliter, nam in ſe à parte rei nullam admittit diſtinctionem, & tamen in ea cognitione repræſentatur diſtinctum. Vndè aduerte me non ex eo capite allatam impugnare ſolutionem, quia dari nequeat cognitio intuitiua inadæquata, nam & ego fateor dari poſſe cognitionem intuitiuam alicuius obiecti, quæ tamen adæquata non ſit, quia non attingit illud ſecundum omnes eius formalitates, ſed aliquas tantum, vt mox concluſione ſequenti explicabitur, ſed ex eo capite impugno, quod intellectus dum ratione diſtinguit, ponit diſtinctionem in obiecto, quam tamen à parte rei non habet; cum ergo cognitio intuitiua repræſentare debeat obiectum, ſicuti eſt à parte rei, certè cum tali diſtinctione ipſum repræſentare nequibit, quia à parte rei eſt omninò indiſtinctum. Conſ. quia quantumcunque concedatur notitiam intuitiuam poſſe eſſe aliquo pacto inadæquatam, & præciſiuam, nunquam tamen poterit hinc ſufficienter probari, quod poſſit haberi per ipſam diſtinctio rationis, nam ſemper de ratione ipſius eſt, quod exprimat obiectum, in quod tendit, vt eſt à parte rei, ſed exprimendo diſtinctionem rationis, & repræſentando multiplex, quod eſt vnum, & idem à parte rei, non exprimit id quod conuenit obiecto à parte rei, ſed tantum per operationem intellectus, ergo &c.

319 Altera Concluſio eſt cognitionem intuitiuam cum noſtra formali diſtinctione benè conſiſtere, eamque attingere. Concluſio deducitur ex Scoto locis omnibus citatis, vbi dicit diſtinctionem in obiecto perceptam ab intellectu intuitiuo eſſe debere ex natura rei realem, vel ſaltim formalem, quia intellectus intuitiuus nihil omninò fingit in obiecto, aut aliter concipit, quam ſit à parte rei, nec diuiſiuè, nec præciſiuè; & hinc concludit attributa diuina etiam comparatione diuini intellectus eſſe ex natura rei formaliter diſtincta, quia intuitiuè videt vnum non eſſe formaliter aliud, in qua intuitione nulla interuenit fictio, aut intellectus negotiatio; colligitur etiam apertè ex 1. d. 1. q. 2. art. 2. vbi docet poſſe de potentia Dei abſoluta videri ab intellectu Beato diuinam eſſentiam ſine relationibus, ac vnum attributum ſine alio, ea præſertim ratione, quia inter iſthæc verſatur diſtinctio ex natura rei formalis. Suadetur primò ex oppoſito fundamento præcedentis concluſionis, ideò namque dicebamus diſtinctionem rationis cum intuitiua cognitione non conſiſtere, quia hæc non attingit de obiecto, niſi quod habet à parte rei ante quamcunque intellectus fictionem, & negotiationem, cum ſit cognitio rei, ſicut eſt in ſe; quia ergo diſtinctio formalis in obiecto reperitur antè quamcunque intellectus operationem, nil obſtat, quominus ſtare poſſit cum cognitione intuitiua. Conſ. quia ſuppoſita diſtinctione formali inter duas realitates v. g. animalitatem, & rationalitatem, poteſt intellectus animalitatem concipere non concepta rationalitate, nullatenus concipiendo rem aliter, quam ſit, nec diuiſiuè, nec præciſiuè, talis autem actus erit intuitiuus, non abſtractiuus, quia per abſtractiuum ſemper aliquo modo res concipitur aliter, quam ſit, ſaltim præciſiuè; ergo cognitio intuitiua optimè ſtat cum diſtinctione formali ex natura rei, minor patet probatur maior, quia intellectus attingendo hominem, quatenus animal, & non quatenus rationalem, non concipit hominem aliter, quam ſit, diuiſiuè, vt patet quia cognoſcendo hominem eſſe animal, non ob id affirmat eſſe irrationalem, vel negat eſſe rationalem; nec etiam præciſiuè, quia talis præciſio ſuppoſita diſtinctione formali inter animalitatem, & rationalitatem, ſe tenet omninò ex parte obiecti, & antecedit quemcunque intellectus actum; ergo neque præciſiuè concipit rem aliter, quam ſit, quia ita eſt à parte rei, quod animalitas eſt præciſa à rationalitate, vndè non facit ipſe præciſionem, ſed potius præciſionem iam ex natura rei factam reperit, ac intelligit. Demum, ſi quid obſtaret, ne intuitiua cognitio ſtet cum diſtinctione, & præciſione formali ex natura rei, potiſſimum eſſet, quia diſtinctio formalis ſtat cum identitate reali, vndè non videtur poſſe obiectum aliquod intuitiuè cognoſci, niſi ſimul attingantur omnes formalitates eius inuicem identificatæ; ſed hoc eſt falſum, quia non obſtante tali identitate reali adhuc benè poteſt vna formalitas intuitiuè attingi alia non attacta ſaltim per eundem actum, ergo &c. probatur minor, quia falſum eſt de ratione notitiæ intuitiuæ eſſe, quod attingantur quæcunque ſunt realiter identificata in obiecto, ſiue ſint prædicata primi, ſiue ſecundi modi dicendi per ſe, hoc enim pertinet ad notitiam comprehenſiuam, non autem intuitiuam, vt dictum eſt diſp. 6. de anim. q. 11. & 12. ſed de ratione notitiæ intuitiuæ eſt, quod immediatè terminetur ad obiectum in propria natura exiſtens, & in ſe præſens, non autem in ſpecie, ex quo fit quod modo quodam experimentali debeat ferri, qui quidem modus in eo conſiſtit, quod anima mediante cognitione experiatur ipſum eſſe præſens obiecti, vt experitur in cognitione viſiua, at in hunc modum ab intellectu ſaltim ſeparato attingi poteſt vna formalitas v. g. animalitas prout à rationalitate diſtinguitur, ergo &c. probatur rurſus minor huius ſecundi argumenti, quia formalitas à Scotiſtis definitur eſſe illam realitatē, quæ ſola terminare valet actum intellectus ſiue abſtractiuum, ſiue intuitiuum abſque quod terminetur ad aliam realitatem condiſtinctam, tum quia vt ait Doctor 1. d. 8. q. 3. ad 1. prin. quantumuis perfectè, & intuitiuè videretur animalitas, nunquam actu illo attingeretur rationalitas, ſed ad ſummum modus intrinſecus eius, ergo ſe ſola terminare valet actum intuitiuum intellectus, atque ideò quamuis vna formalitas habeat cum alia neceſſariam connexionem in eſſe reali, non tamen in eſſe formali, & cognito; & ideò licet vna nequeat eſſe à parte rei ſine alia, vna tamen poteſt cognoſci ſine alia tam abſtractiuè, quam intuitiuè.

In

Digitized by Google

In oppoſitum contra primam concluſionem arguit Hurt. probans per actus intuitiuos fieri poſſe diſtinctionem rationis in ſententia conſtituente formalitates obiectiuas; cognitio, qua à longè intuemur albedinem per oculos, eſt intuitiua, ſed illa cognitio diſtinguit ibi colorem à differentia albedinis, ergò cognitio intuitiua poteſt diſtinguere obiectum, probatur minor, quia illa cognitio non repræſentat clarè albedinem, vt eſt albedo, & repræſentat albedinem, vt eſt color; ergo diſtinguit colorem à differentia albedinis, antecedens eſt notum, quia per illam cognitionem non determinatur intellectus ad albedinem, nec ſcit obiectum eſſe albedinem, cum ſciat illud eſſe colorem, quod fieri non poſſet, ſi clarè repræſentaret albedinem; probatur conſequentia, quia diſtinguere ratione eſt cognoſcere obiectum ſecundum vnam rationem, & non ſecundum aliam. Deindè ex eodem fundamentu arguit Arriag. diſp. 5. Log. n. 32. deſtruendo fundamentum oppoſitæ opinionis, ideo enim Thomiſtæ, & Scotiſtæ dicunt non poſſe per notitiam intuitiuam haberi diſtinctionem rationis, quia attingit obiectum indiuiſibile, prout eſt in ſe, ſecus abſtractiua; at contrà vrget Arriag. quia vel attingere obiectum prout eſt in ſe, dicit illud in ſe attingi, & hoc etiam conuenit abſtractiuæ; vel prout eſt in ſe dicit obiectum cognoſci omninò perfectè; & hoc neque intuitiuæ cognitioni neceſſariò conuenit, quia etiam per cognitionem intuitiuam poteſt obiectum ita cognoſci, vt nequeat reddi ratio de omnibus eius prædicatis eſſentialibus, quandò v. g. eminus video colorem, & non poſſum dicere, verum ſit albus, vel niger, ergo ſicut abſtractiua cognitio ideò præſcindit, quia per illam ita cognoſco obiectum, vt non poſſim reddere rationem de omnibus eius prædicatis; ſimiliter etiam præſcindit intuitiua, cum etiam per illam aliquando non poſſim reddere rationem de omnibus prædicatis, vt patet in dicta viſione albedinis.

320 Ad hoc argumentum patet ex dictis ſuprà n. 301. negatur namque minor cum ſua probatione, quod ſcilicet in eo caſu, cum albedinem intuemur à longè; itaut diſcernere nequimus, an ſit color albus, vel niger, tunc ſenſus viſus attingat rationem genericam coloris ſine ſpecifica, & vniuerſale præſcindat à ſuo ſingulari, oculus enim nequit cernere vniuerſale, nec vllus ſenſus illud facere per abſtractionem ob ſuam materialitatem; ſiue ergo de propè, ſiue longè moueatur viſus ab obiecto, ſemper ab aliquo ſingulari mouetur. & non niſi ſingulare videt abſque aliqua abſtractione, & ſic in caſu præfato ex accidentibus genericis, vel ſpecificis imperfectè cognitis ob improportionatã diſtantiam percipit ſingulare ſenſatum magis vniuerſalis v. g. hunc colorem, vel colorem cuiuſdam determinatæ ſpeciei, licet innominatæ, vndè & in eo caſu nunquam dicimus nos videre colorem, ſed potius quendam colorem veluti ex nigro, & albo commixtu, quæ doctrina ibidem latè explicata eſt, & ſumitur à *Doctore* 4. d. 8. q. 2. lit. O. & ideò per illud argumentum nequaquam probatur cognitionem intuitiuam ſenſatam eſſe præciſiuam formalitatum, & abſtractiuam vniuerſalis à particulari. Ad aliud argumentum ex Arriag. dicendum in cognitione intuitiua obiectum prout eſt in ſe, attingi vtroque modo tacto in argumento, primo quidem modo, quia intuitiua terminatur immediatè ad rem, vel formalitatem in propria natura exiſtentem, & præſentem, non in ſpecie; abſtractiua è contra terminatur ad obiectum in ſpecie relucens, ſiue à parte rei exiſtat, ſiue non, accidit enim notitiæ abſtractiuæ, quod obiectum eius ſit in re extrà actu exiſtens quia fit ex genere ſuo per repræſentatiuum, quod indifferenter repræſentat obiectum, ſiue exiſtat, ſiue non, vndè negatur quod attingere obiectum, ſicut eſt in ſe illo primo modo, etiam cognitioni abſtractiuæ conueniat; poteſt etiam dici notitiam intuitiuam attingere obiectum, vt eſt in ſe, iuxta ſecundum ſignificatum, quatenus perfectius attingitur per eam obiectum, quam per abſtractiuam cæteris paribus, non quidem in eu ſemper ſenſu, vt in argumento tangitur, quaſi per notitiam intuitiuam attingantur omnes proſſus formalitates, vel prædicata eiuſdem obiecti totalis, non enim ſemper hoc exigitur ad notitiam intuitiuam, vt ſupradictum eſt; ſed quia abſque vlla fictione, aut intellectus negotiatione attingatur obiectum per cognitionem intuitiuam nullatenus illud concipiendo aliter, quam ſit, quod abſtractiuæ conuenire non poteſt, cum per eam ſemper aliquo pacto res concipiatur aliter, quam ſit in ſe, vt ſuprà explicatu eſt; tum quia ipſa ſemper abſtrahit ab exiſtentia, & præſentia rei in ſe, & in propria natura, quod imperfectionem dicit in modo cognoſcendi, & repræſentandi obiectum, vt latè explicatum eſt diſp. 6. de Anim. q. 11. ad illud verò exemplum de colore viſo à longè iam dictum eſt in ea viſione nullam fieri abſtractionem vniuerſalis à particulari, vel præciſionem vnius formalitatis ab alia.

Dices, dum intellectus vnam rationem ſine alia cognoſcit, vel alia non cognita, dicitur præſcindere, & ſi illa ratio cognita ſine alia eſt pluribus communis, eſt abſtractio vniuerſalis à ſuo particulari; ergò cum hoc totum interueniat in viſione coloris à longè, gratis negari videtur talem viſionem non eſſe præciſiuam, & abſtractiuam. Reſpondet Paſqualig. magnum intereſſe diſcrimen inter potentiam intellectiuam, ac ſenſitiuam, illa enim eſt potentia vniuerſalis, hoc eſt, quæ habet talem rationem formalem obiecti, per quam ſubſternitur obiectum cognitioni ſecundum omnem rationem cognoſcibilitatis, cum enim quælibet ratio cognoſcibilis, quæ quocunque modo eſt in obiectu participet rationem veri, hinc fit, vt ex vi formalis obiecti quæcunque ratio ſubſternatur potentiæ intellectiuæ; è contrà vero potentiæ ſenſitiuæ ſunt potentiæ particulares, hoc eſt, habent talem rationem formalem obiectiuam, quæ licet ſubſternat totam entitatem ſenſibilem ſenſui, non tamen ſubſternit obiectum, ſecundum omnem rationem cognoſcibilitatis; ſic ratio formalis potentiæ viſiuæ ſubijcit tantum entitatem coloris; non tamen ſecundum omnem rationem cognoſcibilem; hinc ad argumentum inquit, quod ideò quando intellectus cognoſcit vnam rationem ſine alia, eſt cognitio abſtractiua, & præciſiua, quia aſſumit vnam rationem obiecti, & aliam quæ ex vi ſua rationis formalis obiectiuæ ſubſternitur, relinquit; non autem ſic ſenſus, nam attingit totam entitatem ſenſibilem ſub vna tantum ratione, & ideò non poteſt vnam rationem aſſumere, & aliam relinquere, quia non habet plures rationes, ſed vna tantum, ſub qua totum obiectum attingitur materiali modo. Hæc ſolutio ſupponere videtur colorem eſſe obiectum adæquatum viſus ſub præciſa ratione coloris, vt ſic, non autem ſub ratione etiam huius, & illius coloris, v. g. albi, & nigri, quod tamen falſum eſt, vt dixi diſp. 2. de Anim. num. 54. quia tunc ſequeretur rationes ſpecificas colorum eſſe inuiſibiles, quod eſt contra experientiam; ſi ergo potentia viſiua habet pro obiecto entitatem ſenſibilem huius coloris, v. g. albi, nedum ſub ratione coloris, vt ſic, ſed etiam talis coloris poterit aliquando vnam rationem aſſumere, & aliam relinquere putà genericam ſine ſpecifica, quod eſt abſtrahere, & præſcindere, & ita præſertim dicetur contingere in caſu illo de viſione coloris à longe.

321 Aliter ergo in hoc caſu dicendum eſt nullam contingere præciſionem vniuerſalis à ſingulari, quia falſum eſt album à longè viſum videri præciſè ſub ratione coloris, & non potius ſub ratione alicuius coloris, quia obiectum ſenſus nunquam poteſt eſſe natura nudè ſumpta, ſed ſingularitate inuoluta ex dictis diſp. 4. de Anim. qu. 3. Dices ſaltim in eo caſu album non videtur ſub ratione albi, ergo ſaltim contingit præciſio à ratione ſpecifica albedinis, probatur conſequentia, quia tunc fit præciſio in obiecto, quando ſcimus reddere rationem de quibuſdam eius prædicatis, ſed non de omnibus, quod totum contingit in viſione albi à longè. Reſp. non eo ipſo, quod potentia non attingit obiectum ſecundum omnem rationem ipſius dicitur actu ſuo præſcindere à formalitatibus, vel prædicatis non cognitis, quia ſic etiam ſequeretur viſum præſcindere, cum attingit in obiecto ſenſibili rationem colorati, non autem rationem tangibilis, vel guſtabilis, vndè in lacte diceretur præſcindere albedinem à dulcedine, quia illam attingit præciſè ſine iſta; requiritur ergo, quod rationes, à quibus potentia præſcindere dicatur, ſint ſuæ ditioni ſubiectæ, nempe quod ſint à tali potentia attingibiles per ſuum actum; prætereà vt notat Trombet. 1. Met. q. 6. §. *bis poſi is*, & nos cum ipſo diſp. 4. de Anim. quæſt. 3. num. 30. illa potentia propriè dicitur abſtractiua, & præciſiua, quæ verſando circa obiectum includens plures rationes cognoſcibiles, vnam illarum abſtrahit ab alia prius cognita, vndè propria abſtractiua ſemper præſupponit illud, à quo fit abſtractio, eſſe prius cognitum; & hac de cauſa, ait Tromb. ibid. ſenſum non eſſe potentiam abſtractiuam quia non percipit naturam coloris abſtrahendo à ſingulari, ſic quod feratur in colorem poſt cognitionem ſingularis, quia nunquam attingit ſingulare ſub propria ratione ſingularitatis, & dato quod in aliquo caſu, vt in allato, apprehenderet colorem ſine hoc colore, quod tamen eſt falſum, inquit Tromb. adhuc non ſequitur, quod ipſe abſtraheret, niſi addatur, quod præcognoſceret ipſum ſingulare, hac enim de cauſa

dica

Digitized by Google

dici ſolet Mathematicum abſtrahere quantitatem à materia ſenſibili, quia per intellectum cognoſcit materiam ſenſibilem, à qua poſtmodum per conſiderationem præſcindit ipſam quantitatem, conſiderando quantitatem ſine ipſa materia ſenſibili; cum igitur in præfato caſu viſus percipiat rationem coloris abſque præuia cognitione albedinis, vt ſic, nequaquam dici poteſt præſcindere juxta præfatam doctrinam de abſtractione, & præciſione.

Secundò principaliter arguit Hurtad. Beatus dum intuetur diuinam eſſentiam, non videt ex vi viſionis eſſentiæ actus liberos Dei, vt certum eſt apud omnes Theologos, ergo tunc ſaparat naturam ab actu libero, atque conficit diſtinctionem rationis per cognitionem intuitiuam. Confirmat idipſum Arriag. nam & Beati poſſunt dicere v. g. Deus eſt productiuus Angeli, & non poſſunt dicere eſt productiuus Leonis, quia non vident Leonem in Deo, non enim opus eſt omnes creaturas à beato videri, ergo iam ille beatus cognoſcit in Deo virtutem productiuam Angeli, & non cognoſcit virtutem productiuam Leonis, cum tamen vtraq; virtus ſit Deo eſſentialis. Denique rationes, quæ afferuntur ad explicandum, quomodo in beatis ſine præciſionibus id fiat, eædem poſſunt in abſtractiua applicari, & ſic neque cognitio ipſa abſtractiua erit præciſiua.

322 Reſp. ſi vera eſt doctrina Trombet. modo allata de abſtractione, & præciſione vnius rationis ab alia, facilè hęc, & ſimilia argumenta diſſolui, quantumuis enim Beatus diuinam intueatur eſſentiam non videndo decreta libera, non ob id ab eis præſcindere dicetur, quia non ita ab eis abſtrahit, vt ea prius cognouerit, quod ad veram, & propriam abſtractionem requiritur, quia non fit abſtractio ab obiecto omnino incognito, nec potentia propriè dicitur abſtrahere ab obiecto eius ditioni non ſubiecto, vt viſiua non dicitur abſtrahere à dulcedine lactis, quantumcunque attingat albedinem ſine dulcedine, quia non eſt in eius poteſtate eam attingere; hac igitur de cauſa intellectus Beati non propriè dicitur abſtrahere à diuinis decretis, quia illa non ſunt apta videri ex vi viſionis diuinæ eſſentiæ, vt omnes Theologi fatentur, ſed ex mera reuelatione diuina. Quod ſi ad abſtractionem, & præciſionem ſufficiat, quod potentia attingat in obiecto vnum prædicatum alio ignorato, quomodocunque id contingat, nec adhuc argumentum valet, quod intellectus Beatus videndo eſſentiam, & non decreta libera, conficiat diſtinctionem rationis, quia ad diſtinctionem rationis requiritur, vt præſcindatur inter illas formalitates, & prædicata, quæ ita ſunt connexa, & identificata, quod ſi videri debent, vt ſunt à parte rei, vnum videri nequeat ſine alio, at viſa diuina eſſentia ex vi huius viſionis non videntur actus liberi, & ideò Beati videndo eſſentiam ſine ipſis nũ dicuntur facere diſtinctionem rationis. Ad Conf. patet per idem, quia inter diuinam potentiam, vt productiuam Angeli, & Leonis non eſt talis neceſſaria connexio, vt quicumque videt eam, vt Angeli productiuam, debeat quoque videre, vt productiuam Leonis, quia nec Angelus, nec Leo, nec aliæ quæcunque ideæ ſunt in diuina eſſentia formaliter, & ex natura rei, ſed tantum obiectiuè, & ideò ex vi viſionis eſſentiæ attingi nequeunt, nec Beati inter ea propriè diſtinctionem rationis faciunt, dum vnum intelligunt ſine alio. Dices, ſaltim contingeret diſtinctio rationis in viſione vnius attributi ſine alio, quæ apud Scotum non implicat, probatur ſequela, quia hæc ſunt in diuina eſſentia ex natura rei, & ex vi viſionis eius omnia illa videri debent. Negatur conſequentia, nam in tali viſione vnius attributi ſine alio contingeret diſtinctio formalis ex natura rei, quæ inter ipſa reperitur etiam antecedenter ad talem viſionem; & quamuis ex vi viſionis eſſentiæ, quæ eſt obiectum primarium, & totale beatitudinis, debeant & attributa videri inuicem connexa, falſum tamen eſt ex vi viſionis vnius debere videri & aliud, adeout oppoſitum contingere nequeat de potentia Dei abſoluta. Ad vltimum ſatis conſtat ex dictis, quando ſine vllis præciſionibus poſſit videri diuina eſſentia ſine actibus liberis, nec id applicari poſſit cognitioni abſtractiuæ, quia non eſt in facultate intellectus Beati videre eſſentiam, & non videre decreta, quia ex vi viſionis eſſentiæ non fit quoque potens videre decreta; at potentia abſtractiuè cognoſcens tunc propriè dicitur abſtrahere vnam formalitatem ab alia, quando vtraque ſubditur vtique eius cognitioni, ſed vnam tantum attingit, & non aliam, vel ex aliquo naturali impedimento occurrente, vel eius beneplacito, vel alio obice extrinſeco.

Tertiò ad idem arguit Hurtad. actio terminatur ad rem exiſtentem, & præſentem, & tamen poteſt attingere vnam formalitatem non attingendo aliam; ergo à pari licet cognitio ſit intuitiua, poterit attingere vnam formalitatem non attingendo aliam, conſequentia tenet à paritate rationis, quia actio phyſica fertur immediatè, & intrinſecè in exiſtentiam obiecti, vndè magis illi repugnat non attingere totum obiectum, quam intuitiuæ cognitioni; probatur antecedens, quia Deus concurrit ad vnam formalitatem actus mali non concurrendo ad aliam nempe ad malitiam. Conf. quia ad cognitionem intuitiuam ſufficit, quod attingatur aliquid exiſtens, & præſens, at videri poteſt obiectum ſub vna formalitate, vt exiſtens, non viſo ſub alia, vt cum video albedinem à longe, ſcio eſſe colorem exiſtentem, ſed non ſcio eſſe formalitatem albedinis exiſtentis, ergo &c. Tandem ex hoc deducitur ratio à priori huius rei, quia intuitio eſt cognitio rei, vt exiſtentis, ad illam immediatè terminata, cui cognitioni repugnat abſtractio obiecti ab exiſtentia, ſi enim videt illud, vt exiſtens, non poteſt non videre illud abſque exiſtentia; at poteſt videre illud immediatè, vt exiſtens ſub vna formalitate quin videatur ſub alia, quia formalitatem, quam videt, non abſtrahit ab exiſtentia, abſtrahit autem immediatè, & formaliter aliam, vt patet in allato exemplo, ergo &c.

323 Reſp. negando antecedens, nam vt notat Doctor 1. d. 17. q. 2. V. quando plures cauſæ partiales ſubordinatæ concurrunt ad aliquem effectum communem per ſe vnum numero, non eſſe conſtituendas in eo plures diſtinctas formalitates illis diuiſim correſpondentes, ſed eundem effectum per ſe vnum numero ſecundum quamlibet ſui formalitatem procedere ab illis cauſis partialiter, adeout ſint quidem partiales partialitate cauſæ, non tamen partialitate effectus, vt etiam docet de intellectu, & obiecto 1. d. 3. q. 7. lit. N. Ad probationem in oppoſitum tam conſtat ex dictis ſupra diſp. 5. q. vlt. cur Deus non dicatur cauſa peccati, non enim hoc ideò eſt, quia non concurrat ad totam entitatem phyſicam actus, nec attingat omnes eius Formalitates phyſicas & reales, ſed præſertim, quia malitia non eſt formalitas phyſica, ſed moralis, & ſubrepit in actu, eo quia creata voluntas deflectit à recta ratione, cum teneatur illi dare rectitudinem, & non dat, & alijs de cauſis ibidem explicatis, quas hic repetere non eſt opus. Ad Conf. negatur minor, ſi inter illas formalitates non admittatur ad minus diſtinctio formalis ex natura rei, ſola enim diſtinctio virtualis non ſufficit, cum non ſit vera, ac propria diſtinctio: ad probationem ſæpius dictum eſt ad illud exemplum, quod videtur à longe non eſſe colorem, vt ſic, exiſtentem, ſed aliquem determinatum colorem, qui licet talis non ſit in ſe à parte rei, talis tamen apparet ex vi ſpeciei repræſentantis; adhuc tamen dici debet cognitio intuitiua, quia licet non repræſentet obiectum omninò, ſicuti eſt, à parte rei, cum ex nimia diſtantia ſit imperfecta, & aliqualiter confuſa, nihilominus pendet à ſpecie, quæ non indifferenter eſt obiecti repræſentatiua, ſiue ſit præſens, & exiſtens, ſiue non, ſed omninò determinata eſt ad repræſentandum obiectum in ſe præſens, & exiſtens, licet confuſè ob nimiam diſtantiam, neque talis confuſio facit hanc cognitionem eſſe abſtractiuam, aut præciſiuam propriè loquendo, quia vt dictum eſt n. 321. non eo ipſo, quod potentia attingit in obiecto vnum prædicatum, & non aliud, dicitur præſcindere, & abſtrahere, ſed aliæ conditiones requiruntur ibi enumeratæ, quæ hic non interueniunt. Ad vltimum patet per idem, neganda namque eſt minor, quod in prædicto caſu videatur vna formalitas exiſtens ſine alia, vt v. g. color ſine albedine, nam videtur album non ſub ratione coloris, vt ſic præciſè, ſed cujuſdam coloris determinati; & albedo ſub ratione albedinis non abſtrahitur ab exiſtentia, ſed potius omninò ignoratur tam quoad eſſentiam, quam quoad exiſtentiam.

Contra ſecundam concluſionem arguunt Auctores ſecundæ ſententiæ probantes cognitionem intuitiuam nedum cũ diſtinctione rationis incompoſſibilem eſſe, ſed etiam cum diſtinctione formali ex natura rei, nam cognitio intuitiua repræſentat obiectum, ſicuti eſt à parte rei; ergo ſi à parte rei habet plures formalitates inuicem neceſſariò connexas ob realem identitatem, omnes illas ſimul repræſentare debet, nec vnam poteſt ſine alia repræſentare. Tum 2. quia intuitiua cognitio dicitur eſſe rei exiſtentis, vt exiſtens eſt, at exiſtentia competit rebus & non formalitatibus, nam omnes iſtæ exiſtunt per vnicam, & ſolam eiuſdem rei exiſtentiam, ergo nequit terminari ita ad vnam formalitatem, quin etiam terminetur ad aliam, cum qua eſt realiter identificata. Tum 3. ſicut implicat eandem rem ſimul produci, & non produci,

ci, neque hæc contradictoria componi poſſunt ob diuerſitatem formalitatum, quia hæc prædicata concernunt rem; vt exiſtentem, ac ipſam rei exiſtentiam, ita neque ſaluari poteſt, quod eadem res ſimul cognoſcatur intuitiuè, & non cognoſcatur ſecundum diuerſas formalitates ob eandem rationem; quia etiam intuitiua cognitio ad rei exiſtentiam terminatur, & ad rem prout in ſe exiſtentem. Tum 4. cognitio intuitiua debet repræſentare obiectum, vt exiſtens, & præſens, ergo debet illud repræſentare ſecundum totum ſuum eſſe, quantum eſt cognoſcibile à potentia, probatur conſequentia, quia non poteſt repræſentari præſentia obiecti, niſi repræſententur ea omnia, quæ intrinſecè inuoluit actualis, & phyſica præſentia, & exiſtentia, hæc autem intrinſecè inuoluunt totum eſſe completum alicuius entitatis. Tum 5. ſicut implicat aliquid exiſtere à parte rei, quod non ſit aliqua integra entitas, ita etiam implicat videri aliquid, vt exiſtens à parte rei, & non videri, vt phyſicam entitatem integram, & completam, ſi autem videtur phyſica aliqua integra entitas, iam videri nequit vna formalitas ſine alia. Tum 6. ſi actu intuitiuo diſtingueretur in obiecto vna formalitas ab alia, deberet talis actus partialiter tantum attingere obiectum, ſed eo ipſo actus ille intuitiuus non eſſet, quia non repræſentaret obiectum, prout eſt à parte rei præſens, cum non ſit præſens ſecundum illam tantum rationem, ſed ſecundum totum ſuum eſſe, & eſſentialiter prout eſt à parte rei, dicat omnes rationes, quas in tali eſſe includit, itaut præſentia cadat eſſentialiter ſuprà eſſe entitatiuum. Tum demum de ratione cognitionis intuitiuæ eſt, quod terminetur ad aliquod indiuiduum, & ſingulare, quia concernit rem exiſtentem, vt exiſtens eſt, exiſtentia autem eſt ſingularium, non vniuerſalium, ergo nequit animalitas v. g. intuitiuè cognoſci, vel humanitas ſine ſingularitate, ita diſcurrit Paſqualig. loc. citat.

324 Reſp. ex dictis nu. 319. cognitionem intuitiuam ideò dici expreſſionem obiecti, ſicut eſt à parte rei, non quia exprimere debeat omnes prorſus formalitates in ipſo contentas, quia hoc eſt de ratione notitiæ comprehenſiuæ, non autem intuitiuæ, ſed dicitur præcipuè repræſentare obiectum, ſicut eſt, quia non repræſentat illud, vt in ſpecie relucet, ſed vt eſt in ſe à parte rei, ſiue illud adæquatè repræſentet, ſiue non; identitas verò plurium formalitatum realis, & entitatiua, dummodo adſit formalis diſtinctio inter ipſas, non facit ipſas neceſſariò connexas in cognoſci etiam intuitiuè, quia vna formalitas apta eſt terminare talem notitiam ſine alia, ſed facit tantum neceſſariò connexas quoad eſſe, itaut ſint prorſus inſeparabiles. Ad 2. non deſunt ex Scotiſtis, qui minorem negarent, cum etiam formalitatibus, & naturis à ſingularitatibus præciſis propriam tribuant exiſtentiam, licet in eſſe exercito eam non poſſideant, niſi in rebus, & ſingularibus, quibus Doctor ipſe fauere videtur 4. d. 45. qu. 3. ad 2. prin. vbi inquit, quod exiſtentia actualis primò conuenit naturæ, vndè hæc natura non eſt exiſtens formaliter, quia hæc, ſed per naturam, illam autem naturam, vt exiſtentem intuitiuè cognoſcit intellectus, quod & ego aliquando docui diſp. 6. de Anim. q. 7. art. 2. Sed quia poſteà hic in Metaph. probabilius viſum eſt exiſtentiam tribuere ſolis rebus, nō autem realitatibus, vel formalitatibus niſi per identitatem, concedo minorem, ſed explico maiorem, cum enim dicitur intuitiua cognitio eſſe rei exiſtentis, vt exiſtens eſt, non tanto rigore intelligendum eſt, vt immediatum, & formale obiectum intuitionis debeat eſſe exiſtens propria exiſtentia ſua formali, ſed in hoc ſenſu, vt ſit ſecundum ſe præſens potentiæ, & non per ſpeciem, nam per hoc præcipuè intuitiua cognitio ſecernitur ab abſtractiua, hoc autem nedum rebus, ſed etiam realitatibus ipſis conuenire poteſt, quia poteſt vna realitas fieri ſecundum ſe præſens intellectui etiam in cognitione intuitiua ſine alia; poteſt etiam dici, quod licet exiſtentia ſit tantum rerum immediatè, & formaliter, tamen ipſas quoque realitates afficit per identitatem, & concomitanter, vndè etiam in hoc ſenſu poteſt terminare vna realitas intuitionem, ſine alia, quia cognoſci poteſt, vt à parte rei exiſtens in obiecto per identitatem abſque eo quod per eundem actū attingatur alia formalitas ſic in obiecto exiſtens. Ad 3. patet per idem, nam cognitio intuitiua dicitur in tantū terminari ad rei exiſtentiam, inquantum terminatur ad obiectum, quod ſecundum ſe, ac in propria entitate præſens eſt potentiæ, non autem mediante ſpecie, quoquidem ſenſu formalitas ſecundum propriam rationem terminare poteſt intuitiuam notitiam, quia ſecundum ſe fieri poteſt præſens intellectui, vel attingi vt exiſtens per identitatem ad exiſtentiam rei, cuius eſt formalitas; at nequaquam terminare poteſt phyſicam productionem, quia per ſe, & directè non eſt exiſtentiæ capax, ſed tantum concomitanter, ac per identitatem; vndè ſatis conſtat non eodem modo concernere rei exiſtentiam produci, & non produci, ac intuitiuè cognoſci, vel non cognoſci, atque ideò hæc vltima contradictoria benè componi poſſe per ſolam diuerſitatem formalitatum, non tamen illa ſaltim in creatis.

325 Ad 4. negatur conſequentia, cognoſcere enim obiectum, quantum cognoſcibile eſt, ſpectat ad rationem notitiæ comprehenſiuæ, vt dictum eſt, non autem intuitiuæ; ad probationem patet ex modò dictis, quamuis enim exiſtentia rigorosè ſumpta inuoluat, vel ſupponat integrum, & completum eſſe rei, nam per ſe, & directè conuenit rebus tantum, quæ habent rationem entis completi; tamen ſi ſumatur pro ſola rei præſentia, & actuali exhibitione ſui ipſius ad potentiam, & non in ſpecie, quo pacto accipitur cum dicitur intuitiua cognitio eſſe rei exiſtentis, vt ſic; in hoc, inquam, ſenſu poteſt exiſtentia etiam realitatibus ipſis conuenire, quia & ipſæ immediatè exhiberi poſſunt ſe præſentes intellectui, & non tantùm in ſpecie intelligibili. Ad 5. adhuc patet per eandem doctrinam, valet enim aſſumptum de exiſtentia propriè dicta, quæ vtique per ſe, & directè conuenit rebus, & non realitatibus, niſi concomitanter, & ſic etiam concedi debet conſequentia, ſi obiectum debeat videri, vt exiſtens hoc modo, at falſum eſt de ratione intuitionis eſſe, quod obiectum, ſeu terminus intuitionis ſit hoc pacto exiſtens, nam ſufficit, vt ſit exiſtens tantùm per identitatem, & concomitanter, & dicatur attingi, vt per ſe exiſtens, quatenus attingitur in ſe præſens, & non in ſpecie, quod nedum rebus, ſed etiam realitatibus, & formalitatibus, conuenire poteſt. Ad 6. negatur minor cum probatione, quia vt ſæpè dictum eſt, nō eſt de ratione actus intuitiui, vt explicet omnes formalitates, & prædicata in obiecta reperta, ſed comprehenſiui; vndè gratis fateor illum actum partialiter tantum attingere obiectum ipſum totale, ſed talis actus adhuc eſt intuitiuus, quia formalitas, quam attingit, & exprimit, fit ſeipſa præſens intellectui, & per actualem exhibitionem propriæ entitatis, non autem in ſpecie duntaxat, vt in cognitione abſtractiua contingit, & hoc ſufficit ad cognitionem intuitiuam partialem; ad intuitiuam verò totalē, ſeu totius obiecti benè requiritur, quod in argumento dicebatur, debere fieri præſens obiectum potentiæ ſecundum totum ſuum eſſe, ac omnes formalitates eius, itaut præſentia cadat ſuprà eſſe entitatiuum rei. Ad vlt. quamuis aſſumptum de cognitione intuitiua ſenſus concedi queat, quia ſenſus eſt ſingularium, negatur tamen de cognitione intellectuali, quia etiam naturæ communes poſſunt eſſe obiectum ſufficiens intuitiuæ cognitionis ſaltim reſpectu intellectus ſeparati, vt docet Doctor loc. cit. 4. d. 45. q. 3. ad 2. prin. & ad obiectum intuitionis non eſt neceſſaria exiſtentia immediatè, & propriè dicta, ſed identicè, & concomitanter, & abſolutè loquendo ſufficit præſentia rei in ſeipſa, & non in ſpecie, per hoc enim propriè, & præcipuè notitia intuitiua diſtinguitur ab abſtractiua, quæ ex genere ſuo fertur in obiectum, quod ſecundum ſe non eſt præſens, ſed tantùm fit præſens per ſpeciem intelligibilem, & in hoc ſenſu dicitur cognitio intuitiua eſſe rei exiſtentis, hoc eſt, in ſe præſentis; & non in ſpecie, & in eodem ſenſu notitia abſtractiua abſtrahere dicitur à præſentia, & exiſtentia obiecti, Et hæc dicta ſufficiant pro complemento huius prioris tomi Metaphyſici, in quo actum eſt de natura entis, eiuſque principijs, & paſſionibus tam ſimplicibus, quam complexis; in poſteriori ad inferiora entis deſcendendo quantum patitur metaphyſica contemplatio, acturus ſum de varijs entis diuiſionibus; de eſſentia, & exiſtentia entis finiti; de naturis communibus ſeu gradibus prædicamentalibus: de principio indiuiduationis earum; de ſubſtantia, eiuſque ſubſiſtentia; de accidente, eiuſque inhærentia, ac demum de Intelligentijs, præcipuè prima, cui honor, & gloria.

F I N I S.